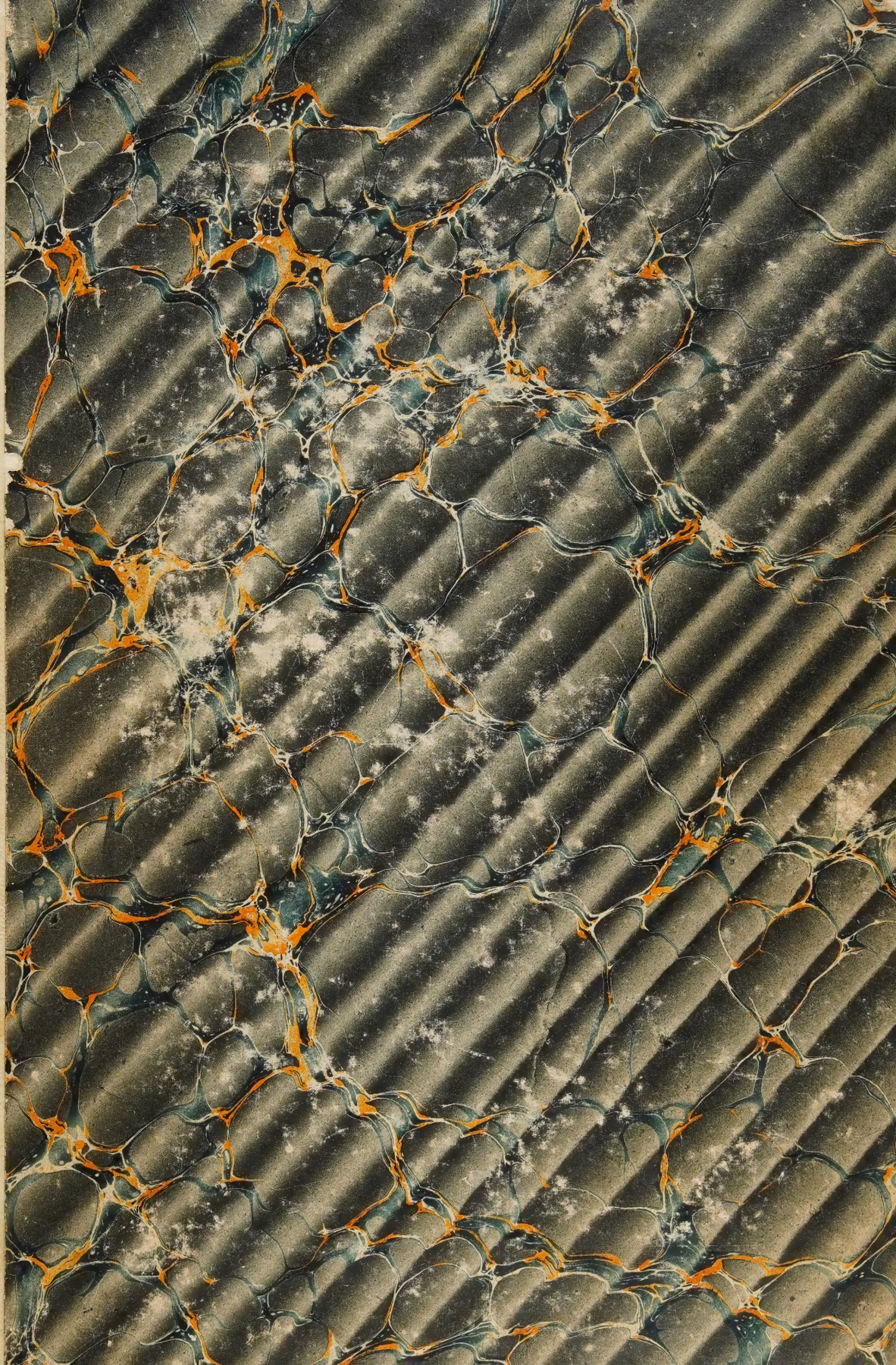

Digitized by the Internet Archive
in 2026 with funding from
Graduate Theological Union

https://archive.org/details/theologiamoralis46anto

239.02

Tan III p 1 after pg 196
" " " 2 " " 200

THEOLOGIA
MORALIS UNIVERSA

A. R. P. PAULO GABRIELE ANTOINE S. J.

PRIMUM CONCINNATA

Dein notis & Appendicibus potiſſime ad Sacros Chriſtianorum Ritus, & Eccleſiæ Orientalis diſciplinam ſpectantibus amplificata

A. R. P. PHILIPPO DE CARBONEANO

DEMUM

A. R. P. BONAVENTURA STAIDEL MIN. CON.

AD UTILIOREM PAROCHORUM, ET CONFESSARIORUM USUM, tum præſertim ad STUDIOSAM JUVENTUTEM plenius informandam aucta, & illuſtrata copioſis acceſſionibus magna ex parte depromptis ex

S. THOMA AQUIN. & S. BONAVENTURA CARDIN.

NEC NON EX PASTORE & MAGISTRO SUPREMO

BENEDICTO XIV. & CLEMENTE XIII.

EDITIO POSTREMA ABSOLUTISSIMA

IN VI. TOMOS DISTRIBUTA,

Cui accedunt quamplures Recentiores Adnotationes neceſſariæ ad Auctorem magis, magiſque elucidandum, uti ex Noviſſima Præfatione colligitur, nec non loca Theologica ex

MELCHIORE CANO DESUMPTA.

TOMI II. PARS II.

Property of
CLGA
Please return to
Graduate Theological
Union Library

ALMA COLLEGE
239.02
LIBRARY
AN 88
Alma, California

VENETIIS MDCCLXX.

TYPIS ANTONII ZATTA

SUPERIORUM FACULTATE ET PRIVILEGIIS.

5694

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, ed Approvazione del P. *F. Filippo Roſa Lanzi* Inquiſitor Generale del Santo Officio di *Venezia* nel Libro intitolato: *Theologia Moralis univerſa a R. P. Paulo Gabriele Antoine primum concinnata &c. Tomi* 5. *ſtampati*, non v' eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per atteſtato del Segretario noſtro, niente contro Principi, e buoni coſtumi; concediamo Licenza ad *Antonio Zatta* Stampator di *Venezia* che poſſi eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 24. Novembre 1768.

(ANGELO CONTARINI PROC. RIFORM.

(ALVISE VALLARESSO RIFORM.

(FRANCESCO MOROSINI 2.° CAV. PROC. RIFORM.

Regiſtrato in Libro a Carte 364. al Num. 2601.

Dauvide Marcheſini Segretario.

Regiſtrato al Magiſtrato alla Beſtemmia in libro a Carte 5.

Andrea Grattarol Segretario.

IN-

INDEX

TOMI SECUNDI PARS II.

TRACTATUS

De Contractibus.

PARS I. *De Contractibus in genere.* Pag. 1
CAP. I. *De natura, & divisione, & effectu Contractus.* ibid.
CAP. II. *De consensu ad valorem contractus requisito.* 6
CAP. III. *De iis qui contrahere possunt.* 9
PARS II. *De Contractibus in specie.* 10
CAP. I. *De Promissione.* ibid.
CAP. II. *De Donatione.* 13
CAP. III. *De Mutuo, & Usura.* 15
CAP. IV. *De Depositio, Commodato, Precario, & Mandato.* 29
CAP. V. *De Emptione, & Venditione.* 31
CAP. VI. *De Locatione, & Conductione.* 41
CAP. VII. *De Censu, Emphyteusi, & Feudo.* 43
CAP. VIII. *De Contractu societatis.* 44
CAP. IX. *De Cambio.* 47
CAP. X. *De Transactione, Assecuratione, Fidejussione, Pignore, & Hypotheca.* 48
CAP. XI. *De Ludo, & Sponsionibus.* 50
CAP. XII. *De ultimis Voluntatibus.* 52

TRACTATUS

De Beneficiis Ecclesiasticis.

Quæstiones præambulæ de Beneficiis. 55
§. I. *De libera Collatione.* 56
§. II. *De Præsentatione, & jure Patronatus.* ibid.
§. III. *De Electione, Postulatione, & Confirmatione.* 57
§. IV. *De Resignatione.* ibid.
§. V. *De Permutatione.* 58
TABUL. *De Matutino privato.* 65

TRACTATUS

De Obligationibus specialibus certorum Statuum & Officiorum.

CAP. I. *De Obligationibus Clericorum.* 67
Dissertatio de Negotiatione Clericorum. 69
SS. *D. N.* CLEMENTIS XIII. *Epistola Encyclica adversus Clericos Negotiatores.* 75
Dissertatio de Peculio Clericorum. 92
CAP. II. *De statu & obligationibus Religiosorum.* 100
CAP. III. *De Obligationibus Conjugum.* 113
CAP. IV. *De Obligationibus parentum & liberorum, & aliorum superiorum & inferiorum erga se invicem.* 119
CAP. V. *De Obligationibus personarum Judicialium vel Forensium.* 126
§. I. *De Judice.* ibid.
§. II. *De Accusatore.* 130
§. III. *De Testibus.* 131
§. IV. *De Reo.* 133
§. V. *De Obligationibus Advocati.* 136
§. VI. *De Obligationibus Referentis, Secretarii, Notarii, Procuratoris, & Apparitoris.* 137
CAP. VI. *De Obligationibus Ducum & Militum.* 138
CAP. VII. *De Obligationibus Medicorum, Pharmacopœornm, & Chirurgorum.* 139
Obligationes Rusticorum & Opificum. 140

TRACTATUS

De Sacris Christianorum Ritibus.

CAP. I. *De Rituum definitione, & divisione.* 142
CAP. II. *Regulæ explicantur, quibus facilius superstitiosi Ritus cognosci queant.* 145

CAP.

CAP. III. *De natura, origine, utilitate, de neceſſitate Sacrorum Rituum.* 147
PROP. I. *Sacer Ritus eſſe non poteſt actus illicitus.* 148
PROP. II. *Ritus ſacri eadem, qua inſtituti ſunt auctoritate mutari poſſunt.* ibid.
PROP. III. *Si ritus ex hominum cauſſa ad ſuperſtitionem, vel hæreſim fovendam adhibeatur, aut in Dei injuriam cedat, prudenti œconomia mutatur, & quandoque etiam aboletur.* ibid.
PROP. IV. *Ritus legitima auctoritate inſtitutus vel comprobatus, ſi in Dei cultum, & gloriam augendam referatur, licite & utiliter adhibetur, licet antea Ritus fuerit falſæ religionis, & idololatræ gentis.* ibid.
PROP. V. *Exterior Dei cultus, & Ritus ſacri nonniſi a Deo originem habent.* 149
PROP. VI. *Sacri Ritus in hac providentia non ſolum ſunt utiles, ſed etiam neceſſarii.* ibid.
CAP. IV. *De Chriſtianæ Eccleſiæ Ritibus, ubi præcipui circa eoſdem errores Hæreticorum, qui ſunt hac ætate noſtra in Occidentali Eccleſia, recenſentur, & confutantur.* ibid.
PROP. I. *Exterior Catholicæ Eccleſiæ cultus Chriſtianæ Religionis ſimplicitati non adverſatur.* 150
PROP. II. *In Chriſti Eccleſia vera ineſt inſtituendorum Rituum poteſtas.* 152
PROP. III. *Hujuſmodi Eccleſiæ poteſtas cum auctoritate conjuncta eſt ferendi leges.* 153
PROP. IV. *Poteſtas circa ſacra a Deo Eccleſiæ conceſſa, non ineſt ſæculi Principibus.* 154
PROP. V. *Poteſtas erga ſacra, ſive jus ferendi Leges ad Dei cultum & Eccleſiæ diſciplinam pertinentes a Chriſto Eccleſiæ ſuæ collatum, in ſolis Epiſcopis reſidet, qui jure divino Presbyteris aliiſque Miniſtris ſuperiores ſunt.* 155
PROP. VI. *Suprema in Eccleſia poteſtas in Romano Pontifice Petri Succeſſore reſidet, ejuſque auctoritati omnium Epiſcoporum juriſdictio ſubjecta eſt.* 160
CAP. V. *Romanæ atque Catholicæ Eccleſiæ Ritus a ſuperſtitionis nota vindicantur.* 161
CAP. VI. *De Eccleſiæ Orientalis Ritibus, eorumque varietate.* 165
§. I. *Deſcribitur generatim Orientalis Eccleſia.* ibid.
§. II. *De Schiſmaticorum, Hæreticorumque Sectis, quæ in Orientali Eccleſia ſunt: deque præcipuis eorumdem erroribus.* 169
§. III. *De propriis Orientalis Eccleſiæ Ritibus, eorumque varietate.* 172
CAP. VII. *De Apoſtolicæ Sedis œconomia in diſciplinæ unitate tuenda ac procuranda, & in tolerandis diverſis aliarum Eccleſiarum præſertim Orientalium Ritibus.* 183
CAP. VIII. *De Obligatione quam quiſque habet in ſuſcepto Ritu permanendi.* 186
§. I. *De Obligatione, quam habent manendi in ſuſcepto Ritu Orientales, qui ejuſdem Ritus Epiſcopis ſubſunt.* 187
§. II. *De Obligatione, quam habent manendi in ſuſcepto Ritu Orientales, qui in Latinorum Eccleſiis degunt.* 188
§. III. *De Obligatione, qua Latini in proprio Ritu permanere tenentur.* 189
CAP. IX. *De Ritibus Apoſtolicæ Sedis auctoritate proſcriptis, deque iis, qui rejiciendi videantur.* 191
§. I. *De proſcriptis Ritibus Sinenſibus, & Malabaricis.* ibid.
§. II. *Recenſentur ea, quæ proſcripta ſunt in Conſtitut. Benedicti XIV.* Inter omnigenas, *quæ eſt pro Incolis Regni Sveviæ, & finitimarum Regionum.* 193
§. III. *De reliquis Ritibus, qui vel proſcripti ſunt, vel rejiciendi videantur.* 194

TRA-

TRACTATUS DE CONTRACTIBUS.

PARS PRIMA.

De Contractibus in genere.

CAPUT PRIMUM.

De natura, divisione, & effectu Contractus.

Quæst. I. *Quid est Contractus?*

Resp. Contractus late sumptus idem est ac Pactum, quod l. 1. §. *de pact.* definitur: *Duorum, pluriumve in idem placitum consensus*, obligationem scilicet pariens, vel in utraque parte, ut venditio; vel saltem in una, ut promissio gratuita acceptata. Contractus stricte sumptus est pactum obligationem mutuam inducens: sive est duorum, vel plurium in idem consensus ac conventio, obligationem mutuam pariens, ex l. 19. §. *de verb. signif.* ubi dicitur esse *ultro citroque obligatio*. Hinc contractus stricte sumptus differt a pacto, quod hoc præscindat a mutua obligatione, ille vero semper mutuam inducat.

Quæst. II. *Quænam requiruntur ad valorem contractus?*

Resp. Quatuor. 1. Habilitas personarum ad contrahendum. 2. Capacitas rei ut contractui subjiciatur. 3. Consensus mutuus, & quidem signo externo expressus: nam per contractum homo homini obligatur more humano, qui est ut signo sensibili explicet alteri consensum internum, qui ab eo acceptetur. *Porro in conventionibus, contrahentium voluntatem potius, quam verba spectari placuit.* L. 219. §. de verb. signif. 4. Forma substantialis a jure præscripta, si alia qua sit constituta. Nam nulla res potest subsistere sine sua forma substantiali: alioqui illa forma simul esset substantialis, & non esset.

Quæst. III. *Quomodo dividuntur contractus?*

Resp. Dividuntur, 1. In formalem seu expressum, & virtualem seu implicitum. Contractus formalis seu explicitus est ille, quo duo vel plures expresse conveniunt de eadem re cum obligatione mutua, vel saltem unius erga alterum. Contractus virtualis, seu quasi contractus, est, cum tacite suscipitur obligatio justitiæ ex facto aliquo licito, v. g. absentis negotiorum gestione, hæreditatis aditione, vel ex acceptione officii aut muneris absque ulla expressa pactione, qualem obligationem in se recipiunt princeps, magistratus, prælatus, tutor, negotiorum gestor, medicus, advocatus, administrator, artifex &c. Qui enim officium ad aliorum commodum spectans suscipit, eo ipso se obligat ad procurandum bonum alterius, in cujus gratiam exercetur; & sæpe alter obligatur vicissim erga illum vi legis, aut consuetudinis, aut pacti saltem impliciti. Istæ conventiones tacitæ vocantur quasi contractus, eorumque vim habent in ordine ad obligandum ex justitia.

2. In nominatum, & innominatum. Contractus nominatus est, qui nomen proprium habet, ut emptio, locatio &c. Innominatus est, qui tantum habet genericum nomen, ut pacti, contractus. Hujus sunt quatuor species, scilicet, *do ut des*, *do ut facias*, *facio ut des*, *facio ut facias*. L. 5. §. de præscript. verb. Hi contractus innominati id proprium habere dicuntur,

quod ab eis pars contrahens resilire possit quamdiu altera eos non implevit. Sic v. gr. si tibi dedi pecuniam ut ires Lugdunum, jure civili possum pecuniam tibi datam repetere, si nondum jeris, nec ullos sumptus ad hoc feceris.

3. In gratuitum, & onerosum. Gratuitus est ille, in quo nihil rependitur, seu in quo nullum intercedit pretium aut merces, ut commodatum, mutuum &c. Onerosus est, in quo aliquid rependitur, seu in quo dans accipit pretium aut mercedem, ut emptio, locatio &c.

4. In contractum bonæ fidei, & stricti juris. Contractus bonæ fidei dicuntur ii, in quibus servari debet non solum id de quo conventum est, sed etiam id quod æquum bonumque judici videtur, quamvis non sit expressum in contractu: quia in iis bona fides spectatur in ordine ad aliquid vel restituendum, vel reficiendum, vel compensandum, vel præstandum: tales sunt emptio, venditio, locatio, conductio, depositum, commodatum, mandatum, societas, pignus, permutatio. Contractus stricti juris sunt ii, in quibus agitur in rigore verborum, seu juris scripti, prout scilicet in contractu, vel dispositione fuit expressum, & de quo conventum est: tales sunt mutuum, stipulatio, donatio, promissio liberalis, legatum, testamentum, emphyteusis &c.

5. In nudum, & vestitum. Nudus est mera conventio carens firmamento, quod pariat actionem in foro externo: talis est contractus omnis innominatus antequam sit ex altera parte impletus, nisi accedat formula stipulationis, vel juramentum. Vestitus est conventio innixa aliquo firmamento, vi cujus pariat actionem civilem, qualia sunt scriptura, testes, juramentum.

6. In eos qui re, seu traditione rei perficiuntur, ut mutuum, commodatum, precarium, depositum, pignus. Et in eos, qui solo consensu perficiuntur, cujusmodi sunt emptio, venditio, locatio, conductio, societas, mandatum, emphyteusis &c.

7. Denique in purum, cui nullum additur accidens, hoc est, qui fit sine conditione, modo, sine solutione ad diem &c. & non purum, cui additur accidens: & hic quintuplex est. 1. Dicitur ad diem, cum præfigitur dies, ante quem non oriatur obligatio solvendi vel tradendi, aut actio. 2. Sub modo, cum additur modus sub quo contractus obliget, v. g. Dono tibi hunc equum cum hac obligatione, ut loces domum tuam Titio. 3. Ad causam, cum fit ob aliquam causam. 4. Ad demonstrationem, cum apponitur aliquod signum ad rem, vel personam ostendendam. 5. Sub conditione, cum apponitur aliqua conditio.

Quæst. IV. *Quænam est materia contractuum?*

Resp. Omnia bona, quorum quis & dominium & administrationem habet: nam bona illa possunt transferri in dominium, & administrationem, vel usum alterius.

Quæst. V. *An omnis contractus obligat in conscientia?*

Nota 1. Effectus contractus est obligatio, quæ definitur, Juris vinculum, quo adstringimur ad aliquid dandum, aut faciendum, aut patiendum, vel non dandum, aut non faciendum. Triplex est obligatio. 1. Mere naturalis, quæ nascitur ex solo jure naturali, & semper obligat in conscientia, sed non parit actionem in foro externo. 2. Mere civilis, quæ parit actionem in foro externo, ob aliquam præsumptionem falsam, sed non obligat in conscientia. 3. Mixta, quæ & obligat in conscientia, & parit actionem in foro externo.

Nota 2. Contractus solubilis potest ex mutuo contrahentium consensu dissolvi, l. 35. §. *de reg. jur.* Quia uterque contrahens potest cedere juri suo. Unus tamen obligatus non potest seorsim ab alio resilire, l. 5. *Cod. de obligat.* Nam alter habet jus in illum vi contractus.

Resp. Omne pactum validum, etiam nudum, parit obligationem in conscientia; licet in foro externo non tribuat actionem, nisi juramento confirmetur. *Est communis sententia.* Quia 1. Ad talem obligationem, supposita materiæ capacitate & personarum habilitate, ex natura rei sufficit consensus mutuus signo externo declaratus; nam per illum datur alterutri vel utrique jus aliquod, quod violare non licet. Nec plus jure gentium requiritur. *Quid enim tam congruum fidei humanæ, quam ea, quæ inter eos placuerunt, servare?* l. 1. §. *de pact.* Nec obstat l. *Juris gentium*, ubi dicitur: *Nuda pactio obligationem non parit.* Nam hic agitur de obligatione civili. 2. Cap. 1. *de pactis* generaliter dicitur pacta esse custodienda, & ad id paciscentes censura compellendos. Et c. 3. dicitur: *Studiose agendum est, ut ea quæ promittuntur, opere compleantur.* 3. Lex divina etiam naturalis obligat ad servandam fidem datam, eamque fallere intrinsece malum est. 4. Alioqui periret bona fides, sine qua stare nequit societas humana.

Dixi, *validum*. Nam omnis contractus jure positivo absolute irritus nullam parit obligationem in conscientia; quia revera nullus est, & perinde se habet ac si factus non esset; cum nullatenus sit per legitimam potestatem, cui voluntates & bona subditorum subjiciuntur. Quod si contractus non sit ipso facto irritus, sed tantum irritandus, obligat in conscientia, donec a judice irritetur.

Quæst. VI. *An qui habuit animum contrahendi, sed cum voluntate expressa non se obligandi, manet obligatus?*

Resp. Si voluntas contrahendi prævaleat voluntati non se obligandi, sitque magis efficax & absoluta, tunc vero obligatur. Nam tunc fit verus contractus, qui necessario parit obligationem: si vero posterior voluntas prævaleat priori, vel utraque sit æqualis, tunc nullus est contractus quia deest voluntas efficax vere contrahendi, cum essentiale sit contractui inducere obligationem. Sed tunc ratione injuriæ, qua injuste proximum tecum bona fide contrahentem decepisti, teneris præstare id quod ei exterius pro-

promisisti : nam teneris tollere injustam deceptionem, habendo voluntatem veram te obligandi, & eam implere si aliter velit.

Quæst. VII. *An contractus sine sollemnitatibus a jure requisitis factus ligat conscientiam?*

Nota. Sollemnitates sunt quidam ritus, seu conditiones, quæ secundum leges in contractibus adhiberi debent, v. g. certus numerus testium &c.

Resp. Contractus defectu sollemnitatis jure positivo invalidus non obligat in conscientia, & nullus est in utroque foro. Quia est sufficiens potestas in Ecclesia & in rep. ad invalidandos actus subditorum, & ad præscribendam formam in contractibus, qua sublata non obligent; nam hæc potestas valde expedit, immo necessaria est ad bonum commune, & ad rectam administrationem; & voluntas ac bona subditorum subjiciuntur potestati legislativæ in ordine ad bonum commune, & rectam illorum gubernationem, patetque ex praxi, v. g. in matrimonio clandestino, in contractu pupilli sine tutoris auctoritate &c. Enimvero si homines privatis suis conventionibus quasdam conditiones apponere possunt, quibus deficientibus, conventiones illæ jam non obligant, & in irritum abeunt; a fortiori id possunt supremi Principes erga subditorum contractus propter bonum commune.

Hinc nullum jus possessoribus competit ex hujusmodi contractibus. Nam prior dominus non potuit in illos transferre dominium rei, de qua disposuit contra legem irritantem, cum ejus potestas fuerit impedita ab auctoritate legitima & superiore. Et sic nullum jus retinendi habet, qui illam accipit ex pacto irrito per legem. Cognoscitur autem contractum esse invalidum, vel ex verbis legis, aut consuetudine, vel si judici constaret nullam inesse fraudem, & tamen censeretur nullus.

Obj. Lex irritans fundatur in præsumptione fraudis. Ergo si constat nullam fuisse fraudem, valet contractus saltem in foro conscientiæ.

Resp. Lex irritans non fundatur in præsumptione particulari fraudis in hoc vel illo contractu, sed fundatur in periculo fraudis, ut sæpe contingentis, aut cui datur occasio per ejusmodi contractus sollemnitatibus destitutos.

Observa 1. In omni contractu reservari debent leges ac consuetudines loci in quo fit, ex cap. ult. *de foro compet.* Et l. 6. §. *de evict.* 2. In contractu apponi possunt onera & obligationes ei ex natura rei non annexa, modo non repugnent naturæ talis contractus, nec de lege prohibeantur: quia quisque potest juri suo cedere, & se obligare ad id, ad quod alias non teneretur. Sed debent onera illa compensari, cum sint pretio æstimabilia: alias non servaretur æqualitas. Apposita autem impleri debent ex justitia, juxta reg. 85. jur. in 6. *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*, & l. 1. §. *de depos.* 3. Non omnis contractus factus contra legem est invalidus: *nam multa fieri prohibentur, quæ facta tenent*, ut constat ex jure: sic valet venditio rei jam alteri venditæ, sed nondum traditæ, quamvis sit illicita.

Quæst. VIII. *An contractus invalidus firmatur juramento, & obligat ex justitia?*

Nota 1. Aliud est, juramentum esse validum, & aliud contractum juramento firmari. Juramentum est præcise validum, quando servari debet ob honorem Dei adducti in testem, quamvis per illud nullum jus acquirit is, in cujus favorem factum est: unde inducit solam obligationem religionis, quæ tota respicit Deum, nec transit ad hæredes, utpote personalis, tollitur-que juramenti relaxatione. Juramentum vero firmat contractum, quando validum contractum efficit, ideoque non solum inducit obligationem religionis; sed etiam justitiæ, & jus tribuit alteri. Unde obtenta juramenti relaxatione, remanet obligatio justitiæ orta ex contractu valido, quæ transit ad hæredes, utpote realis, ex l. 8. §. *de peric. & commodo rei venditæ*.

Nota 2. Juramentum sive firmet contractum sive non, est validum & obligat, quando potest servari sine peccato & damno alterius, ex c. 8. & 28. *de jurejurando*. Quia reverentia Deo debita id exigit, propter ejus auctoritatem interpositam.

Resp. 1. Ex communi sententia, contractus vi, (Vid. N. 180. & duos seq.) metu injusto vel dolo extortus, vel injuriam continens ex parte illius cui juratur, non firmatur, ita ut rescindi non possit, ex c. 28. *de jurejur.* Quia qui injuriam intulit, tenetur jure naturæ eam resarcire, & restituere alium in priorem statum ac libertatem; ideoque remittere jus ex promissione acquisitum, si quod sit. Unde talis non habet jus firmum & irrevocabile; juramentum enim non tollit injuriam acceptam, sed jurans potest ob injuriam acceptam petere & obtinere relaxationem juramenti, qua obtenta cessat omnis obligatio. Hinc quamvis usuræ juratæ solvi debeant ex obligatione religionis c. 6. *de jurejur.* cum licite solvi possunt; tamen promissio illas solvendi non firmatur juramento, nec usurarius jus ullum ad illam acquirit, sed tenetur solutas restituere, ex cap. cit. Idem dic de promissione facta furi ex metu ab eo injuste incusso.

Resp. 2. Contractus jure naturali invalidi non firmantur juramento. Patet; nam juramentum non mutat naturam illorum, nec potest supplere defectum substantialem, propter quem sunt irriti.

Resp. 3. Contractus solo jure positivo irritus non firmatur juramento, si irritatio facta sit immediate & principaliter propter bonum commune. *Est communis sententia*. Prob. tum ex c. 12. *de foro compet.* ubi dicitur clericus non posse etiam cum juramento renuntiare privilegio fori, cum hoc principaliter concessum sit ordini & statui clericorum, & juri seu beneficio publico privatorum pactio derogare non possit. Tum quia tunc eo ipso contractus est in detrimentum communitatis, ac proinde res promissa

non potest licite præstari, & sic juramentum nullius roboris est, ex c. 28. *de jurejur.*

Si vero irritatio facta sit immediate ac principaliter propter utilitatem privatam contrahentium, tunc juxta multos contractus juramento firmatur, modo absit injustitia ex parte illius, cui juratur. Quia 1. tales contractus accedente juramento transferunt dominium, & dant actionem, tum ex jure civili, l. *Sacramenta*, cod. *Si adversus vendit.* ibi, *Sacramenta puberum sponte facta super contractibus rerum suarum non retractandis inviolabiliter custodiuntur*. Tum ex jure canonico c. 2. *de pact.* in 6. & ex c. 28. *de jurejur.* ubi Pontifex declarat contractum, quo uxor consentit in alienationem fundi dotalis, qui jure positivo irritus est, servari debere, si accesserit juramentum sine vi & dolo præstitum. Igitur cum jura tunc negent jus repetendi & reclamandi, quod concedunt quando juramentum dolo vel metu extortum est, agnoscunt jus justitiæ tunc oriri, & volunt valere contractum ob reverentiam juramenti. 2. Quisque potest renuntiare favori pro se directe introducto per legem, nisi ob aliquam causam id prohibeatur, ex l. 13. Cod. *de Episc. & Cleric.* Licet enim cedere juri & bono privato, cujus domini sumus. Ergo posita renuntiatione, perinde est ac si non esset jus positivum; at jure positivo secluso contractus illi sunt ex natura sua firmi & validi, ideoque perinde obligant ex justitia, ac si per leges non fuissent irritati.

Si tamen legislator ita irritaret contractum, ut nullam vim habere vellet in conscientia, quantumvis contrahentes velint, tunc non firmabitur juramento. Quia subditus non potest derogare potestati ac voluntati legislatoris, & juramentum, cum sit accessorium contractui, non potest facere ut id, quod non est, valeat.

Quæst. IX. *An & quomodo obligant contractus ad diem, sub modo, ad causam, & ad demonstrationem?*

Resp. 1. Contractus *ad diem*, inducit statim obligationem, quam tamen debitor non tenetur complere ante diem præfinitum. Contractus vero ad diem incertum, v. g. *Cum nupserit, cum navis ex Indiis venerit*, suspendit consensum & obligationem, nam resolvitur in conditionalem, v. gr. *Si nupserit &c.* l. 1. §. *de condit. & demonstr.*

Resp. 2. Contractus *sub modo*, obligat statim, nec est irritus, etiamsi modus non impleatur, nisi appositus sit sub annullatione donationis vel legati: Nam modus dispositionem perfectam supponit & consequitur, non autem illam suspendit, in quo differt a conditione: modus enim est quoddam onus adjectum dispositioni, quo alter gravatur ad aliquid præstandum. Est tamen gravis obligatio ex justitia talem modum præstandi.

Resp. 3. Contractus seu dispositio facta *ad causam*, nulla est, si causa finalis non subsistat. Quia non est voluntas dandi seu alienandi, nisi sub conditione, si causa finalis subsistat; & sublata causa volendi, non est volitio. Hinc res data ob causam retineri non potest, causa non subsecuta. At valet dispositio, si sola causa impulsiva deficiat: quia dispositio non fit sub conditione illius, & subsistente motivo principali ac finali volendi, subsistit dispositio. Porro in dubio præsumitur causam fuisse tantum impulsivam, quando disponens intendebat favere, & commodum præstare ei pro quo disponit.

Resp. 4. Error, seu falsitas in demonstratione non vitiat contractum seu dispositionem, modo demonstratio non apponatur per modum conditionis, nec error sit circa substantiam rei, contractus, seu personæ: nam talis error non tollit consensum circa substantialia. Idem dic, quando constat de re & persona, cui dispositio fit, l. 17. & 35. §. *de condit. & demonstr.* Quia demonstratio fit ad peculiariter indicandam rem, de qua fit dispositio, & personam cui fit: quare si aliunde de utraque constet, non oberit falsitas. Hinc valet hæc dispositio: Dono vel lego Titio equum meum, quem emi Parisiis, licet alibi emerim, vel prædium prope urbem situm, constans quinquaginta jugeribus, licet non tot constet. At dum res, quæ demonstratur, non existit, nulla est dispositio defectu materiæ, ut si dicas: Dono vel lego Titio pecuniam, quam in tali loco habeo, cum ibi nullam habeas.

Quæst. X. *Ad quid obligat contractus alternativus, seu sub disjunctione?*

Resp. Si disjunctio cadat in res diversæ speciei, v. gr. Promitto tibi bovem vel equum; ambæ manent sub obligatione, sed disjunctive pro arbitrio promissoris, ex l. 10. §. *de jure dotium*. Et reg. 70. jur. in 6. ibi: *In alternativis debitoris est electio, & sufficit alterum adimpleri*. Una autem pereunte tenetur promissor dare quæ superest, nec sufficit dare pretium rei destructæ, modo creditoris culpa non perierit. Si autem alternativa detur in res ejusdem speciei, seu quæ differunt solum secundum plus & minus, v. g. centum, vel quinquaginta aureos, aut in tempus, v. g. post annum vel biennium, debetur solum id quod minus est l. 229. *de verbor. obligat.* ibi; *Si ita stipulatus fuero; Decem aut quindecim dabis, decem debentur. Item si ita: Post annum aut biennium dabis, post biennium dabis. Quia in stipulationibus id servatur, ut quod minus esset, quodque longius esset, videretur in obligationem deductum.*

Hinc si per errorem majus datum fuit, restitui debet. Si vero disjunctio cadat in personas, v. g. Si dones centum Petro vel Paulo, debentur quinquaginta utrique ex jure novo, l. 4. Cod. *de verb. & rer. signific.*

Quæst. XI. *An & quando contractus sub conditione valet, & obligat?*

Resp. 1. Contractus seu dispositio sub conditione de præsenti vel præterito valet, & obligat statim, si conditio extat, vel extitit. *Ita omnes*, ex l. 37. §. *de rebus credit*. Quia posita conditione dispositio transit in absolutam, & ei æquivalet: nam ponitur consensus, qui minime suspensus est. Idem docet communis sententia, si

con-

conditio ſit de eo, quod neceſſario futurum eſt, l. 9. §. *de novat.* Quia (ut ait S. Th. in 4. diſt. 29. ar. 3.) *talia futura jam ſunt præſentia in ſuis cauſſis*, & jam in præſenti verum eſt, quod hoc futurum ſit, ac proinde conditio cenſetur præſens: ut do, vendo tibi, ſi es moriturus, ſi ſol cras oriatur. Si autem conditio de præſenti vel præterito non eſt nec fuit poſita, juxta omnes non valet contractus, *inſtit. de verb. obligat.* Quia non datur conſenſus, niſi dependenter ab illa conditione poſita, qua proinde deficiente, non eſt conſenſus. Hinc non poſita conditione, nulla eſt hæc donatio: Dono tibi hunc equum, ſi negotium meum fideliter geſſiſti, dum hoc falſum eſt.

Reſp. 2. Si conditio honeſta & poſſibilis ſit de futuro contingenti libero, contractus non obligat ad præſtandam rem promiſſam ante impletam conditionem. *Ita omnes.* Quia diſponens ſub conditione, non intendit ſe obligare, nec diſponere niſi illa poſita. Non poteſt tamen reſilire ante tempus præfinitum, ſed tenetur conditionis eventum expectare: nam conventio ad hoc ſtatum obligat abſolute, & in hoc videntur omnes convenire, inquit Delugo. Quod ſi impediat conditionem, nihilominus alteri obligatur, ex l. 82. §. *de verb. oblig.* Et ex reg. jur. 66. in 6. ibi: *Cum non fiat per eum, ad quem pertinet, quominus conditio impleatur, haberi debet perinde ac ſi impleta fuiſſet.* Si vero conditio ſuo tempore impleatur, contractus juxta multos obligat jam abſolute ſine novo conſenſu, ex l. 11. §. *Qui potiores in pign.* Et ex l. 7. *de contract. empt.* ibi: *Conditionales venditiones tunc perficiuntur, cum impleta fuerit conditio:* Nam tunc ponitur id, quo poſito quis prius voluit obligari ac diſponere. Si tamen in contractu matrimonii & in aliis, qui non ſolo conſenſu, ſed traditione perficiuntur, conſenſus ante conditionem impletam revocatus ſit, non valebunt ſine novo conſenſu. Quia traditio fieri nequit ſine conſenſu ejus, qui rem traditurus eſt, & conſenſus ante conditionis eventum revocatus eſt, ideoque jam non permanet moraliter. *Delugo.* Si autem conditio non fuerit poſita tempore præfinito, contractus jam non obligat, & in irritum recidit: quia contrahens ſub conditione, non intendit ſe obligare & diſponere, illa non poſita. Diſpoſitio autem prudens ex hominis libera voluntate, non aliter obligat quam diſponens intendit.

Porro ſola conditio expreſſa reddit contractum ac diſpoſitionem conditionalem, non autem tacita, & quæ eſt intrinſeca contractui, ex l. 90. §. *de condit. & demonſtr.* Unde tacita non ſuſpendit obligationem.

Reſp. 3. Conditio impoſſibilis invalidat contractum & diſpoſitionem, exceptis matrimonio, & diſpoſitionibus ultimæ voluntatis, ex l. 31. §. *de oblig. & act.* Et *ex inſtit.* Quia contrahens conditione non vult obligari ac diſponere, niſi ex conditione poſita: Cum autem conditio impoſſibilis nequeat poni, nunquam ipſe poterit obligari; & ſic voluntas non poteſt efficaciter tendere in obligationem ſub conditione, quæ apprehenditur ut impoſſibilis. Idem dic, ſi conditio ſit de re illicita facienda: tum quia in jure conditio turpis habetur impoſſibilis, cum illud ſolum legitime poſſimus, quod licite poſſumus: tum quia nemo poteſt obligari ad peccandum, & ad id præſtandum, quod per ſe inducit & allicit alium ad peccandum. Idem eſt, ſi conditio ſit contra ſubſtantiam contractus: nam impedit conſenſum ſubſtantialem in ipſum contractum.

Excepi 1. Matrimonium: quia cap. ult. *de condit.* Græcor. IX. ſtatuit, *ut conditiones appoſitæ in matrimonio, ſi turpes, nec impoſſibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.* Ergo illis non obſtantibus valet matrimonium ſecundum præſumptionem fori externi ſupponentis tales conditiones non ſerio adjici. Valet etiam in foro interno, ſi contrahentes habent intentionem generalem contrahendi ſecundum legem Eccleſiæ, prævalentem alteri intentioni particulari. Si tamen conditio turpis, vel impoſſibilis eſſet contra ſubſtantiam matrimonii, non valeret matrimonium. Nam tunc deeſt voluntas etiam implicita illud vere contrahendi; non enim poteſt quis ſimul velle efficaciter verum matrimonium, & ſimul aliquid velle quod ipſum deſtruit; cujuſmodi eſt conditio impoſſibilis circa ſubſtantiam ejus, v. g. modo poſſim pro arbitrio illud matrimonium diſſolvere.

Excepi 2. Ultimas voluntates, ut ſunt teſtamentum, legatum, & donatio mortis cauſſa. Nam in illis conditiones impoſſibiles, vel turpes ex juris diſpoſitione habentur pro non adjectis, & diſpoſitio teſtatoris manet abſoluta & valida, & ex l. 1. 6. & 14. §. *de condit. inſtit.* Et ex inſtit. *de hæred. inſtit.* Eo quod intentio diſponentis non cenſeatur his conditionibus alligata. Quod etiam valet in foro interno; ſaltem niſi conſtet de contraria voluntate diſponendi: nam homo recte præſumitur, voluiſſe valide & ſecundum leges diſponere de rebus ſuis, nec voluiſſe mori inteſtatus, nec in re tanti momenti ludere & jocari, faciendo actum irritum: & ideo merito cenſetur ex errore potius, quam joco talem conditionem adjeciſſe, putando eſſe poſſibilem & honeſtam: eoque fuiſſe animo, ut ſi impoſſibilem, vel turpem eſſe ſciret, eam non apponeret, aut ſaltem eam non exigeret, ſi alias diſpoſitio eſſet nulla.

Aliud autem leges ſtatuerunt de contractibus & diſpoſitionibus inter vivos; quia illis per ſe loquendo nil nocet, contractum eſſe nullum, cum poſſint de novo contrahere, rejecta illa conditione impoſſibili.

Nota. In ultimis voluntatibus pro non adjecta etiam habetur hæc conditio: *Si non nupſerit*, l. 110. *de condit. & demonſtr.* Idque in favorem matrimonii, ut reſpub. augeatur. Sed poſtea jure codicis, hoc reſtrictum eſt ad primas nuptias, ita ut in ſecundis hæc conditio vim habeat, & ſi contra facias, legatum amittas, Authent. *Cui relictum*, Cod. *de indicta viduit.* Item hæc conditio; *Si religionem non ingrediaris* etiam pro non adjecta habetur, ex Authent. *de ſanct.*

Epi-

Epiſc. c. 37. in favorem religionis, qui eſt ſtatus majoris perfectionis. Hinc ſi mulieri relicti ſint mille aurei, *ſi nupſerit*, ei tradi debent, licet religionem ingrediatur.

CAPUT II.

De conſenſu ad valorem contractus requiſito.

Quæſt. I. *Quisnam & qualis conſenſus requiritur ad valorem contractus?*

Reſp. Ex communi ſententia conſenſus debet eſſe, 1. Verus ſeu internus, & mutuus, ut patet ex definitione. Hinc non ſufficit fictus & mere externus; nam conſenſus fictus non eſt verus conſenſus, ſicut homo pictus non eſt verus homo. 2. Debet aliquo ſigno externo exprimi, alioqui conſenſus unius non poteſt cognoſci ab alio, nec proinde acceptari, & viciſſim, ſicque non poſſent convenire in idem. 3. Debet eſſe liber, & plene deliberatus; nam ſine plena deliberatione ſeu advertentia nemo cenſetur velle ſuſcipere in ſe obligationem ex genere ſuo gravem, & quilibet contractus etiam late ſumptus debet eſſe actus ſimpliciter humanus.

Dices. Ergo ad nihil tenetur, qui contrahit ficte, hoc eſt, ſine animo vere contrahendi, vel ſe obligandi.

Reſp. Is 1. peccat contra juſtitiam, & quidem mortaliter in re gravi, & reus eſt mendacii pernicioſi. Nam in quolibet contractu, utrinque obligatorio, lex juſtitiæ præſcribit, ut uterque vere contrahat, & ne alter alterum decipiat. 2. Quamvis non obligetur directe & immediate vi contractus ficti, qui nullus eſt; tamen tenetur in conſcientia ratione injuriæ alteri factæ, impedire damnum, quod inde alteri oriri poſſet, & illatum reſarcire, quia poſuit ejus cauſſam per injuſtam deceptionem. Immo tenetur tollere deceptionem ipſam, & vere contrahere, contractumque ut verum implere: nam ex juſtitia tenebatur vere contrahere, & ſic injuriam fecit ficte contrahendo. Ergo tenetur injuriam illam tollere, vere poſtea contrahendo: niſi tamen excuſaret aliqua alia juſta cauſſa, quo caſu ſemper damnum ex deceptione ortum reſarciri debet.

Quæſt. II. *An conſenſus ex errore, vel dolo datus contractum invalidat?*

Nota. Error eſt judicium falſum. *Dolus malus eſt omnis calliditas, fallacia, machinatio ad circumveniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibita*, l. 1. §. *de dolo malo*.

Nota. 2. Error vel dolus poteſt eſſe, 1. Circa ſubſtantiam rei, de qua contrahitur, ſi emas vitrum pro gemma, l. 14. §. *de cont. empt.* vel circa naturam contractus, ut ſi conſentias in contractum, quem putas eſſe commodationem, cum ſit locatio; vel circa motivum ſubſtantiale ſeu principale contractus, ut ſi Titio promittas mille aureos, quia putas eſſe conſanguineum tuum, cum non ſit. 2. Circa accidens, ſeu qualitatem accidentalem rei, contractus, vel motivi principalis. Porro in multis contractibus ratio perſonæ ſe habet tantum accidentaliter, ut in venditione &c. In quibuſdam vero habet rationem vel motivi ſubſtantitalis, ut in donatione, & promiſſione liberali; vel ſubſtantiæ objecti, ut in matrimonio.

Nota 3. Illud cenſetur pertinere ad ſubſtantiam rei in contractibus, ad quod ex communi hominum uſu, vel diſpoſitione legis præſumitur ſaltem implicite & virtualiter reſtricta contrahentium intentio, ita ut illo ſublato tollatur intentio contrahendi.

Nota 4. Duplex eſt motivum contractus; unum intrinſecum ac ſubſtantiale, quod eſt id in quod voluntas primario fertur, dum contrahit, ut in matrimonio acquiſitio dominii in corpus conjugis, in emptione acquiſitio rei venditæ &c. Et aliud extrinſecum contractui, eſtque cauſſa tantum impulſiva ad contrahendum, ut nobilitas, divitiæ in matrimonio &c.

Nota 5. Error vel dolus poteſt eſſe antecedens, vel concomitans. Antecedens eſt, qui dat cauſſam contractui ita ut ſine illo non fuiſſet initus. Concomitans ſeu incidens eſt ille, qui non dat cauſſam contractus, ſed ſolum alicui conditioni ejus, aut circumſtantiæ, in quantum ſcilicet ſine illo contractus quidem fuiſſet, ſed alia conditione, v. g. viliori pretio res fuiſſet empta, ſi aliquis defectus innotuiſſet.

Reſp. 1. Quilibet error vel dolus circa ſubſtantiam rei, vel naturam contractus, vel motivum intrinſecum ac ſubſtantiale invalidat contractum jure naturæ. *Eſt communis ſententia*. Quia deeſt conſenſus in aliquid ſubſtantiale, quod ignoratur: voluntas enim non fertur in incognitum, ex l. 12. & 41. §. *de contrahen. empt.* Et ex l. 9. Cod. *de jur. & facti ignor.* ibi: *Cum nullus ſit errantis conſenſus*. At ſine conſenſu circa omnia ſubſtantialia contractui, nullus eſt contractus, utpote a libera voluntate dependens, ut conſtat ex ejus definitione. Hoc procedit, etiamſi error ſit concomitans, quia illo poſito, non adeſt conſenſus ſubſtantialis, ob defectum cognitionis: *Cum non conſentiant qui errent, quid enim tam contrarius conſenſus quam error?* l. 15. *de juriſdict.* At nihil ſubſiſtit ſine eo, quod eſt de illius ſubſtantia.

Hinc 1. Si putarem tibi vendere agrum, & tu putares tibi donari, nulla eſt venditio, nam erratur in ſpecie contractus. 2. Venditio vaſis ærei pro aureo nulla eſt. 3. Nullum eſt matrimonium cum Bertha, quæ putatur eſſe Titia. Item ſi quis falſo putans matrimonium eſſe ſolubile, velit tantum facere contractum ſolubilem, & potius non contrahere: nullum eſt matrimonium. Si tamen intendens facere contractum ſolubilem, habet ſimul voluntatem generalem faciendi contractum, quem alii faciunt, valet matrimonium vi illius conſenſus generalis, qui debet cenſeri abſolutus & efficax.

Reſp. 2. Si error vel dolus ſit circa qualitatem, & non det cauſſam contractui, ex communi ſententia non irritat contractum: quia non tollit conſenſum circa ſubſtantialia. Unde ſi rem pluris emeris quam valeat, tenet contractus; ſed venditor tibi reſtituere tenetur exceſ-

ceſſum pretii non ſolum ſupra ſummam, ſed etiam ſupra illud juſtum, quo, ſublato dolo, res vendita fuiſſet; quia exceſſus fuit dolo extortus, ideoque quoad illum facta eſt injuria. Nec contractum poteſt irritari a decepto; quia dolus ſeu injuria non fuit cauſſa contractus, & per reſtitutionem exceſſus pretii tollitur injuria, & deceptus conſtituitur in eo ſtatu in quo fuiſſet, ſublato dolo. Immo etiamſi error, vel dolus circa accidentalia, vel cauſſas, quæ alliciunt aut avocant a contractu, det cauſſam contractui, non invalidat contractum, ex l. 5. Cod. *de inutil. ſtipul.* Et l. 5. Cod. *de reſcind.* Quia cum error vel deceptio non ſit circa ſubſtantialia, non impedit conſenſum ſubſtantialem, & ſic perficitur eſſentialiter contractus: accidentia enim & intrinſeca non tollunt ſubſtantiam rei. Idque patet in contractu matrimonii, quod juxta omnes valet, etiamſi contrahatur cum paupere, eo quod putetur dives. Nec refert, quod ſi ſciviſſes illam qualitatem, vel conditionem rei, non contraxiſſes: nam actus iſte voluntatis, qui ſub conditione talis cognitionis futurus fuiſſet, non eſt actu, nec virtualiter, & ſic nihil efficit, nec impedit conſenſum actualem abſolutum ac ſufficientem: alioqui omnes fere contractus nulli eſſent.

Error tamen circa qualitatem invalidat contractum, quando contrahens expreſſe, vel implicite non vult contrahere, niſi objectum ſit tali qualitate affectum. Nam tunc qualitas illa ſimul cum ſubſtantia rei ingreditur objectum ſubſtantiale contractus, & non eſt voluntas contrahendi, niſi poſita illa qualitate tamquam conditione.

Reſp. 3. Quoties error vel dolus circa qualitatem, dans cauſſam contractui, provenit a parte contrahente, contractus, etſi validus, poteſt reſcindi pro voluntate decepti, ſi ſolubilis ſit; unde non eſt omnino firmus. *Eſt communis ſententia.* Quia decipiens injuriam facit, quam tenetur tollere, auferendo dolum, & reſtituendo deceptum in eum ſtatum, in quo erat ante contractum, & ſic reddendo omnia infecta, ſi deceptus velit. Præterea *fraus & dolus cuiquam patrocinari non debent*, cap. 5. *de empt.* ac proinde deceptus habet jus diſſolvendi contractum, & tollendi obligationem illam, ſi voluerit conſenſum revocare. Quare talis contractus obligat decipientem abſolute & irrevocabiliter, cum ſit validus, nec habeat jus eum reſcindendi: deceptum vero revocabiliter & conditionate tantum, ſi nolit contractum reſcindere, qui ſi velit ſtare contractui, tenetur deceptor exceſſum pretii pro merce vitioſa accepti reddere. Immo juxta Delugo, quando contrahens inculpabiliter decipit per deceptionem, quæ dat cauſſam contractui, poteſt deceptus diſſolvere contractum, quia ſenſus taliter contrahentium hic eſt, ut nolint irrevocabiliter ſe obligare, niſi ſtante veritate eorum, quibus alter contrahens inducitur ad contrahendum.

Dixi, *Si ſolubilis ſit*. Nam in iis quæ conſtituunt ſtatum ex natura ſua firmum & irrevocabilem, qualia ſunt matrimonium, & profeſſio religioſa, voluntas naturæ rei, de qua agitur, accommodat ſe & conſentit abſolute, irrevocabiliter & independenter ab aliis conditionibus, quæ non ſunt de ſubſtantia talis contractus.

Si vero talis error vel dolus dans cauſſam contractui proveniat non a parte contrahente, ſed aliunde, ipſa inſcia; tunc non ſolum valet contractus ob conſenſum circa ſubſtantialia, ſed etiam reſcindi nequit a decepto. *Ita multi*. Quia pars contrahens non fecit ei injuriam; unde nec tenetur reſtituere alium in priorem ſtatum ac libertatem, ſed ſolum rem adducere ad æqualitatem. Deceptor vero tenetur reſarcire damnum illatum, cum ſit cauſſa illius injuſta.

Excipe promiſſionem gratuitam, & donationem liberalem; nam poſſunt revocari pro arbitrio decepti, ſi error vel dolus circa notabilem quantitatem cauſſam dederit, quamvis non proveniat a promiſſario vel donatario, quia in illis pactis unus ſolum ſe ſponte & ex liberalitate obligat, ideoque pendet ab illius ſolius voluntate, ut pacto apponat conditionem vel limitationem, quam voluerit, qualis eſt hæc, ut nolit obligari, ſaltem irrevocabiliter, ſi notabilis ſit error vel mutatio. Aliud eſt de contractibus oneroſis ſeu reciprocis, qui pendent a voluntate duorum ſeſe mutuo obligantium, qui ſic invicem obligari volunt, ut ſecluſo errore circa ſubſtantiam rei vel contractus, & dolo quolibet dante cauſſam contractui, & ab altero contrahentium proveniente, reſcindi non poſſint ab alterutro: alioqui ſæpe nulla foret contractuum ſecuritas, & pateret via innumeris litibus; nam facile alteruter ſibi perſuaderet ſe fuiſſe deceptum. Excipiuntur ſponſalia, in quibus major libertas deſideratur, eo quod ordinentur ad mutuum amorem, & ad contrahendum indiſſolubile matrimonii vinculum.

Quæſt. III. *An validus ac firmus eſt contractus ex metu celebratus?*

Nota. Duplex eſt metus, levis, & gravis. Metus gravis, alius eſt abſolute gravis, alius reſpective. Metus gravis abſolute, & qui dicitur cadens in conſtantem virum, eſt metus alicujus mali in ſe gravis, quo vir fortis commoveri ſolet, ut metus mortis, mutilationis, diuturni carceris, exilii, jacturæ omnium bonorum, amiſſionis ſtatus &c. ſive hæc mala immineant timenti, ſive ejus liberis, parentibus, conjugi, vel conſanguineis. Ad metum gravem revocatur metus reverentialis, ſeu timor habendi parentem vel ſuperiorem infenſum, ſi hæc offenſio putetur magna, diuturna, ac moleſta, vel cum gravibus minis, aut verberibus conjuncta ſit. Metus gravis reſpective dicitur, qui eſt alicujus mali, quod etſi non commoveat virum conſtantem, tamen feminæ, vel ſeni, vel puero, vel homini meticuloſo formidandum merito videtur: nam hi omnes non minus concutiuntur levioribus malis, quam viri fortes gravioribus. Porro ut metus cenſeatur gravis, neceſſe

eſt

eſt ut malum, quod timetur, veriſimiliter immineat, alioqui vanus eſſet timor. Igitur metus gravis eſt, quo timetur malum veriſimiliter impendens, & grave vel abſolute ſeu ſecundum ſe, vel reſpective ad timentem. Metus vero levis eſt, quo timetur malum leve, vel grave, ſed non veriſimiliter impendens.

Reſp. 1. Contractus ſtricte ſumptus, ex metu gravi injuſte ad extorquendum conſenſum incuſſo factus, ex communi ſententia validus eſt, 1. Jure naturæ, quia metus gravis non impedit voluntarium ac liberum ſufficiens ad peccatum mortale, quando non tollit uſum rationis, nec ſufficientem deliberationem: voluntas enim non poteſt cogi quoad actus elicitos. Sic mercator cum plena advertentia rationis, & deliberatione voluntatis eligit ejectionem mercium potius quam naufragium.

Nec obſtat quod contrahens nolet contrahere, ſi metus abeſſet: nam ut ſupponitur, vere conſentit, & conditio nihil ponit in re, ſed relinquit abſolutam electionem ad vitandum majus malum. Et vero hæc duo diverſa ſunt: *Volo contrahere, & nollem contrahere ſi metus abeſſet.* 2. Jure poſitivo, exceptis quibuſdam. *Prob.* tum jure canonico, cap. 2. *de iis quæ vi &c.* ibi: *Quæ metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari.* Ergo ſunt ſolum irritanda: tum civili, l. 21. §. *de eo quod metus cauſſa;* & l. ult. Cod. *de iis quæ vi &c. Venditiones, donationes, tranſactiones, quæ per potentiam extortæ ſunt, præcipimus infirmari.*

Obj. Aliquas leges. *Reſp.* Senſus illarum legum eſt, quod contractus ex metu injuſto facti, ſint irritandi, non ſint firmi, nullius ſint momenti, nullas vires habeant pro voluntate metum paſſi, quatenus ad ejus arbitrium reſcindi debent, immo ab ipſo reſcindi poſſunt.

Excipiuntur quidam contractus ex metu injuſto facti, qui jure poſitivo ſunt irriti, ſcilicet, 1. Matrimonium, cap. 15. *de ſponſalibus.* Ratio eſt, quia ſi eſſet validum, cum natura ſua ſit indiſſolubile, injuria non poſſet tolli, & inde graviſſima incommoda ſequerentur. 2. Profeſſio religioſa, cap. 1. *de iis quæ vi &c.* Ratio eſt; quia profeſſio religioſa eſt matrimonium ſpirituale, & vinculum indiſſolubile ex parte profeſſi, quod proinde tam perfecte voluntarium ac liberum eſſe convenit, quam carnale. 3. Promiſſio dotis, vel ejus ſolutio, l. 21. §. *de eo quod metus cauſſa &c.* Ratio eſt, quia dos eſt neceſſaria ad matrimonium, unde ejus naturam ſequi debet, ſicque maximam etiam libertatem requirit. 4. Promiſſio vel traditio rerum Eccleſiæ, cap. *de jurejur.* Ratio eſt, conſervatio rerum Eccleſiæ. Et vero ſi alienatio rerum Eccleſiæ ſponte facta ſine ſollemnitatibus non valet, multo magis non valet, ſi ſit metu extorta. 5. Juriſdictio metu gravi extorta, ex l. 2. §. *judic.* 6. Secundum multos, ſponſalia metu extorta; quia ſunt via ad matrimonium contrahendum: unde perfectam etiam libertatem ſicut ipſum requirunt. Fieri enim non poteſt ut quis promiſſione ſua obligetur ad actum invalidum, nempe ad matrimonium, quod invalide contrahitur a perſona, gravi metu injuſto compulſa.

Dubitatur de contractu facto cum pupillo per auctoritatem tutoris metu extortam.

Reſp. 2. Contractus factus ex metu etiam reſpective gravi injuſte incuſſo ad extorquendum conſenſum, juxta communem ſententiam poteſt reſcindi arbitrio metum paſſi, ſicut dictum eſt de dolo, unde non eſt omnino firmus. Quia qui metum injuſte intulit, fecit alteri injuriam, quæ fuit cauſſa contractus alioqui non futuri. Ergo tenetur tollere ac reſarcire injuriam, & omnia incommoda inde manantia, & læſum in priorem ſtatum libertatis reſtituere, omnia compenſare etiam ante omnem ſententiam; ac proinde metum paſſus habet jus recuperandi ſuam priorem libertatem independenter a ſententia judicis. Poteſt tamen, ſi velit, ſtare contractui invito injuriante, cum non ſit per ſe irritus, & injurians non habet jus eum reſcindendi. Hinc qui metu coactus emit aliquid ab altero, poteſt contractum diſſolvere, vel cogere venditorem ad ſtandum contractui.

Immo tertius poſſeſſor tenetur reddere metum paſſo rem metu injuſto extortam, ſi hic eam repetat, ex l. 14. §. *de eo quod metus cauſſa &c.* Quia revocato conſenſu res illa pertinet ad priorem poſſeſſorem, & non potuit ad alium tranſire, niſi vitio metus affecta, & cum obligatione revertendi ad ſuum priorem dominum pro ejus arbitrio.

Id totum locum habere docent multi, etiamſi metus non a contrahente, ſed a tertio incuteretur, idque jure naturæ. Quia conſenſus per injuriam extortus non transfert rem ſolide & irrevocabiliter, ſed eo modo ut maneat jus in rem, & non ſolum in perſonam quæ injuriam intulit: par enim non eſt, ut quis per injuriam alterius jus omne in rem ſuam amittat. Præterea ratione injuriæ res eſt in priorem ſtatum reſtituenda: ergo obnoxia eſt reſtitutioni ubicumque fuerit. Aliud eſt de errore vel dolo circa qualitatem accidentalem proveniente a tertio, quia non impedit voluntarium perfectum circa ſubſtantialia. At metus a quovis incuſſus ad extorquendum conſenſum, reddit illum minus voluntarium quoad ſubſtantiam. Ceterum conſtat, contractum in tali caſu poſſe reſcindi auctoritate judicis, & dari actionem non ſolum in perſonam, quæ metum intulit, ſed etiam in rem, ad quemcunque pervenerit, l. 9. §. *de eo quod metus cauſſa.*

Dixi 1. *Metu gravi.* Nam metus levis, etiam reſpective, qui in jure dicitur vanus, non præſumitur dediſſe cauſſam contractui, & ob hanc præſumptionem, & ne multiplicentur lites, in foro externo non admittitur exceptio, nec datur actio ad reſcindendum contractum. Tamen ſi metus levis injuſtus vere dederit cauſſam contractui, ita ut eo ſublato non fuiſſet datus conſenſus, juxta multos poteſt in foro conſcientiæ reſcindi contractus pro voluntate metum paſſi. Quia qui metu injuſto, licet levi, extor-

torquet consensum, facit alteri injuriam, quam proinde tenetur tollere ac resarcire restituendo coactum in priorem statum: unde hic habet jus ad hanc restitutionem & redditionem rei suæ, si velit rescindere contractum.

Hinc qui metu injusto sive gravi, sive levi consensum extorsit, tenetur in conscientia restituere id quod ex tali contractu accepit, si coactus velit, & insuper totum lucrum cessans & damnum emergens compensare, cum per injustam coactionem suam fuerit illorum causa. Coactus autem tenetur vicissim accepta restituere, si contractui stare nolit; nam non habet justum titulum ea retinendi.

Dixi 2. *Metu gravi etiam respective*, scilicet ad fragilitatem talis personæ, ut docet communis aut saltem longe communior sententia. Nam metus respective gravis idem præstat, quod metus absolute gravis; homines enim meticulosæ indolis non minus commoventur levibus malis, quam viri fortes gravioribus: ideoque metus respective gravis involuntarium, seu repugnantiam æque creat.

Dixi 3. *injuste incusso*. Nam si metus fuerit justus, id est de malo debito, quod alter jure inferre potest, contractus non potest rescindi a coacto: quia in illo nulla injuria intervenit, quæ sola rescindendi causa est.

Dixi 4. *Metu incusso ad extorquendum consensum*. Nam si metus fuerit alia de causa incussus ab alio tertio etiam injuste, contractus non potest rescindi: ut si quis in latrones incidens, metu ne ab illis occidatur vel spolietur, alteri, qui injuriæ non est particeps, promittat pecuniæ summam, ut eum liberet, tenetur promissa complere. Quia tunc metus non est proprie causa contractus, sed solum occasio; nec contractus est metu extortus, sed cum metus sit ob aliam causam injectus, adhibetur sponte contractus tamquam medium ad illum pellendum. Qui tamen metum illum injuste incussit, tenetur ad restitutionem damnorum; nam est illorum prima causa, vel saltem occasio injusta, ex cap. ult. *de injur.* Idem dic de metu a causa naturali vel interna orto: nam talis metus citra omnem injuriam provenit, & a nullo alio quis ad contrahendum compellitur, nisi a se ipso.

Porro si contractus licitus juramento firmatus sit, non potest rescindi nisi a superiore.

CAPUT III.

De iis qui contrahere possunt.

Quæst. I. *Quinam generatim valide possunt contrahere?*

Resp. Ii omnes & soli usu rationis præditi, qui liberam habent bonorum administrationem, seu legitimam facultatem disponendi de illis. Quia cum contractus sit actus humanus, qui solum humano modo, id est, cum advertentia & libertate fieri debet, requirit rationis usum, & cum sit actus, quo de re aliqua disponitur, requirit in contrahente liberam facultatem disponendi. Posito autem libero rationis usu, & jure disponendi non ligato, nihil ultra potest requiri ad facultatem contrahendi.

Hinc non possunt valide contrahere infantes, amentes, ebrii, furiosi, prodigi, curatorem habentes &c.

Quæst. II. *An uxor potest contrahere?*

Resp. Uxor non potest contrahere, nec disponere de bonis familiæ, & de dote ejusque fructibus, marito præsente, & valente bona illa administrare, rationabiliter invito. Quia quamvis totius dotis & dimidiæ partis bonorum communium proprietas pertineat ad uxorem, tota tamen administratio bonorum familiæ & dotis pertinet ad virum, utpote caput familiæ. Potest autem ipsa disponere de aliis bonis, quæ præter dotem attulit, & sibi reservavit, cum horum habeat & proprietatem & administrationem.

Dixi, *Marito præsente &c.* Nam si sit absens, si amens, vel fatuus, tunc uxor bona familiæ dispensare potest. Si item maritus expresse vel tacite consentiat in impensas & contractus uxoris; vel sit irrationabiliter invitus, ut si recusaret ea, quæ sunt necessaria ad suam & familiæ sustentationem congruentem, potest uxor in his casibus uti bonis familiæ, sed prudenter & moderate.

Quæst. III. *An filius-familias, pupillus, & minor possunt contrahere?*

Nota 1. Infans est, qui nondum septennium complevit. A septennio usque ad decimum cum dimidio dicitur infantiæ proximus, si sit mas; vel usque ad nonum cum dimidio, si sit femina. Pubes est qui habet annum 14. completum, si sit mas; vel duodecimum, si sit femina. Ante hanc ætatem dicuntur impuberes. Pubertati proximus censetur masculus a decimo anno cum dimidio usque ad annum 14. completum; & femina a nono cum dimidio usque ad 12. completum.

Nota 2. Pupillus est impubes, qui desiit esse sub potestate patris, propter ejus mortem, vel emancipationem. Minor est pubes, qui annum 25. nondum complevit, quo completo dicitur major.

Nota 3. Constat inter omnes, 1. Pupillum infantiæ proximum, ne naturaliter quidem obligari ob defectum sufficientis judicii; vel saltem ob periculum talis defectus jura illius contractibus resistunt, omnemque obligationem tollunt, *instit. de inutil. stipul.* 2. Minorem qui curatore caret, obligari tum naturaliter, tum civiliter, ex contractu alienationis bonorum mobilium, quæ servando servari non possunt: quia minor curatore carens potest per se solum, quod posset cum consensu curatoris. Sed poterit petere restitutionem in integrum, si ex contractu fuerit læsus, l. 3. Cod. *de integr. restit.*

Resp. 1. Filiusfamilias impubes non obligatur civiliter ex contractu etiam de bonis castrensibus, & cum consensu patris facto, *instit. de inutil. stipul.* Si pubes sit, potest de bonis castren-

fibus & quaſi caſtrenſibus, etiam ſine conſenſu patris contrahere, & obligari etiam civiliter: nam horum liberam adminiſtrationem habet. At non poteſt de adventitiis, nec de profectitiis diſponere ſine conſenſu patris, quia non habet illorum liberam adminiſtrationem.

Reſp. 2. Pupillus pubertati proximus, & minor obligantur tum civiliter, tum naturaliter, ſi cum conſenſu tutoris & curatoris contrahant de bonis mobilibus non pretioſis, ex l. 13. §. *de auctor. & conſenſu tutor.* Secus de immobilibus & mobilibus pretioſis, quæ ſervando ſervari poſſunt; nam hæc valide alienari nequeunt ſine decreto judicis, l. 4. Cod. *de prædiis minor.* & l. 22. Cod. *de adminiſtr. tutor.* Quod ſi ſine conſenſu tutoris vel curatoris contrahant de bonis mobilibus non pretioſis, juxta multos obligantur naturaliter, ſed non firmiter, quatenus hæc obligatio tolli poteſt beneficio reſtitutionis in integrum: ita ut qui aliquid ab illis accepit, non teneatur reſtituere ante ſententiam. Sed alii probabilius negant, eos obligari naturaliter, niſi quatenus facti ſunt ditiores. Quod probant, 1. ex inſtit. *Quibus alienare licet*, ubi dicitur: *Neque pupillum, neque pupillam ullam rem ſine tutoris auctoritate alienare poſſe .... nec debitum ſolvere ſine auctoritate tutoris poſſe; quia id quod ſolvunt, non ſit accipientis: cum ſcilicet nullius rei alienatio eis ſine tutoris auctoritate conceſſa ſit.* Et ex l. 11. §. *de acquir. rer. dom.* ibi: *Pupillus quantum ad acquirendum non indiget tutoris auctoritate: alienare vero nullam rem poteſt niſi præſente tutore auctore.* Quoties autem contractus legibus ſimpliciter irritantur ſine expreſſa limitatione ad forum externum, intelligi debent irritari etiam in foro conſcientiæ, ideoque nullam parere obligationem. 2. Quia ad valide contrahendum etiam in foro conſcientiæ requiritur libera bonorum adminiſtratio, qua carent pupilli & minores. Jam vero leges illæ, quæ dicunt pupillum ſine auctoritate tutoris obligari, intelligi debent de pupillo, qui factus eſt ditior ex contractu, & in quantum factus eſt ditior.

Reſp. 3. Ex communi ſententia, pupillus pubertati proximus ſine auctoritate tutoris valide contrahit cum majore in ſuum commodum, non autem in ſuum incommodum, ex inſtit. *de auctor. tutor.* Quod jura ſtatuerunt in favorem ætatis illius, ut ſcilicet minoribus ætas in damnis ſubveniret, & in proſpere geſtis non obeſſet. Hinc ſi pupillus ſine auctoritate tutoris aliquid emerit, non poteſt venditor pupillum compellere ad dandum pretium: ſi tamen velit pupillus ſtare contractui, cogere poteſt venditorem actione civili ad tradendam mercem pro pretio conſtituto. Sed ſi venditor pupilli mercem tradidit non recepto pretio, poteſt repetere mercem ſuam, & pupillus tenetur in conſcientia eam reſtituere; nam nemo licite locupletari poteſt cum alterius injuria vel jactura, ex reg. jur. 48. in 6. Quod ſi dolo, vel culpa pupilli res tradita perierit, eam ſolvere cogitur, l. 1. §. *depoſ.*

Quæ autem dicta ſunt de pupillo, eadem dicta intelligantur de minore contrahente ſine conſenſu curatoris ſui. Nam curator non minus datur rebus minorum adminiſtrandis, quam tutor rebus pupillorum, unde minor habens curatorem, pupillo quoad bona & contractus æquiparatur.

Quæſt. IV. *An pupillus vel minor tenetur ſolvere pecuniam, quam ſine conſenſu tutoris vel curatoris mutuam accepit?*

Reſp. Tenetur, ſi eam in uſus neceſſarios, vel utiles impenderit, ex l. 5. §. 6. *de auct. & conſenſu tutor.* ibi: *Naturaliter obligabitur, in quantum locupletior factus eſt.* Ex pecunia autem in tales uſus conſumpta factus eſt ditior; nam tantumdem ſuis rebus pepercit. Et vero iniquum eſt, quemquam locupletari cum damno alterius maxime bona fide mutuantis. At non tenetur, ſi eam in uſus inutiles conſumpſerit: quia leges volunt, eum nullo modo obligari, ne ejus bona inutiliter conſumantur: ex loc. cit. & l. 59. §. *de oblig. & act.* ibi: *Pupillus mutuam pecuniam accipiendo, nequidem jure naturali obligatur.* Leges autem, quæ videntur ſignificare obligationem pupilli, intelligendæ ſunt ſecundum l. 5. §. *de auctor. & conſenſu tut.* citatam; nempe ſupponunt, pupillum ex accepto mutuo locupletiorem factum eſſe. Excipe, niſi mutuans bona fide putaverit, pupillum eam pecuniam impendere velle in ſuam utilitatem; nam tunc naturalis æquitas ſolutionem exigit, nec lex intendit privare debito alterum bona fide procedentem, & gratificare volentem.

PARS II.

De Contractibus in ſpecie.

CAPUT PRIMUM.

De Promiſſione.

Quæſt. I. *Quid eſt promiſſio.*

Reſp. Eſt actus voluntatis exterius expreſſus (nam de promiſſione facta homini hic agitur) quo quis ſe obligat alteri ad aliquid: ſive eſt deliberata fidei obligatio, facta alteri de re aliqua licita & poſſibili. Duplex eſt, nempe onerosa qua onus alteri viciſſim imponitur, unde pertinet ad alios contractus; & gratuita, qua nullum onus alteri imponitur. Si promiſſio fiat certa verborum formula, qua unus rogat, & alter promittit, dicitur ſtipulatio: v.g. *Spondes te mihi daturum viginti aureos? Spondeo.*

Quæſt. II. *Quænam requiruntur, ut promiſſio valeat & obliget?*

Reſp. Ex communi ſententia, iſta; 1. Voluntas ſe obligandi, ex l. 3. §. *de oblig. & act.* Nam omnis obligatio, quæ non eſt ex lege, vel præcepto, oritur ex privata hominis voluntate. Unde non eſt ſatis dicere, *Promitto me hoc facturum*, ſi ſolum intendas ſignificare animi propoſitum, non autem te obligare: nam ſimplex propoſitum eſt mera voluntas faciendi aliquid,

ſed

ſed abſque animo ſe obligandi. Sufficit tamen voluntas ſe obligandi virtualis & implicita, quam habet, qui ſciens promiſſionem obligare, vult promittere, nec habet voluntatem contrariam: nam hoc ipſo vult ſe obligare; qui enim vult cauſſam, vult implicite effectum, qui ex illa neceſſario oritur, ſicut qui vult antecedens, vult neceſſario conſequens. Omnis autem promiſſio neceſſario parit obligationem, ſi acceptetur. Idem dic etiam ſi quis ignoret obligationem ex promiſſione oriri, modo velit facere promiſſionem veram, qualis ab aliis fieri ſolet: nam tunc habet voluntatem implicitam ſe obligandi, ſicut baptizans, cum ſola intentione faciendi, quod Chriſtiani faciunt cum baptizant, habet voluntatem implicitam faciendi Sacramentum, licet ignoret quid illud ſit.

2. Requiritur perfecta deliberatio, & advertentia plena ad id quod agitur: quia cum hæc obligatio ſit onus quoddam, quod voluntarie ſuſcipitur, non debet cenſeri impoſitum, niſi adſit plenus conſenſus, qui nequit eſſe ſine plena advertentia, ſufficiente ad peccatum mortale: & ideo promiſſio debet etiam eſſe libera: cum ſit actus humanus, quo homo voluntarie ac libere ſe obligat.

3. Ut abſit error & dolus circa ſubſtantiam rei, vel cauſſam finalem, alioqui deeſſet conſenſus ſubſtantialis.

4. Ut ſit ſpontanea: nam ſi per vim vel metum ſit extorta, non obligat ſaltem irrevocabiliter & firmiter, niſi ſit jurata, ex cap. 6. *de jurejur.* ibi: *Debitores ad ſolvendas uſuras in quibus ſe obligaverant, cogi non debent. Si vero de ipſarum ſolutione juraverint, cogendi ſunt domino reddere juramentum.* Quia ſaltem promiſſio ſic facta poteſt irritari a promittente, qui ob injuriam acceptam habet jus, ut in priorem ſtatum ac libertatem reſtituatur, & ut ſic accepta ei reſtituantur. *Talis obligatio tollitur per coactionem; quia ille qui vim intulit, hoc meretur, ut ei promiſſum non ſervetur*, ait S. Th. 2.2. q.89. art. 7. ad 3. quod præſertim procedit de promiſſione gratuita: nam æquitas non patitur, ut quæ ex liberalitate fiunt, fiant coacte.

Ad vim ſaltem in promiſſione gratuita, quæ debet eſſe omnino ſpontanea, reducitur metus reverentialis, quo quis repugnante voluntate conſentit, eo quod non audeat contradicere: item preces valde importunæ, quibus res promittitur, vel obtinetur repugnante voluntate, & ſolum ad moleſtiam precum repellendam, quæ aliter ſine majore incommodo repelli nequeat.

5. Ut ſit de re licita & poſſibili. Nam nemo poteſt obligari ad rem illicitam, vel impoſſibilem. Hinc nulla eſt promiſſio rei jam promiſſæ alteri. Valet tamen promiſſio facta homini de bono minore, licet impeditivo majoris boni: nam minus bonum poteſt ei magis placere quam majus: ſecus de Deo.

6. Ut ab homine, cui fit, acceptetur. Quia ſine utriuſque partis conſenſu nullum eſt pactum, quod l. 3. §. *de pollicit.* definitur. *Duorum conſenſus atque conventio*; & ſic nulla obligatio ex eo oritur, l. 1. §. *de pact.* Præterea ſicut promiſſio, vel obligatio onerosa tacitam hanc habet conditionem: *Si alter viciſſim ſe velit obligare*, qua ſublata non obligat; ſic etiam gratuita promiſſio & donatio hanc tacitam habet conditionem: *Si acceptetur*; qui enim promittit vel donat, non cenſetur animum ſe obligandi habere, donec alter acceptet, & rem ſibi gratam fore declaret, cum velit ei gratificari.

Hinc promiſſio & donatio non obligant, & ſemper revocari poſſunt ante acceptationem. Promiſſio tamen moraliter durat ut oblata, quamdiu non revocatur, vel ab alio non cenſetur recuſari: unde ſi illa nondum revocata acceptetur poſt intervallum temporis, perinde obligabit ac ſi ſtatim acceptata fuiſſet. Idque locum habet in aliis contractibus. Porro juxta multos, ut promiſſio gratuita, non onerosa, cenſeatur acceptata, regulariter ſufficit taciturnitas ejus, cui fit, ex reg. jur. 42. in 6. *Qui tacet conſentire videtur*, quæ præcipue valet in eis, quæ ſolum tacentis commodum continent. Regula vero ſequens, *Is qui tacet, non fatetur, ſed nec utique negare videtur*, procedit in promiſſionibus onerosis acceptandis.

Excipiuntur pollicitationes, quæ fiunt civitati, vel Eccleſiæ, vel ad pias cauſſas: quamvis enim jura non loquantur expreſſe niſi de pollicitationibus factis civitati ad reſtaurandas ruinas &c. l. 3. & 4. §. *de pollicit.* tamen id extendunt Doctores ad pollicitationes & donationes ad pias cauſſas; quia hæ æquiparantur iis quæ fiunt civitati, ſi privilegia ſpectentur, ex l. 18. & 23. Cod. *de ſacroſanct. Eccleſiis*. Sed tunc intervenit acceptatio reip. aut Eccleſiæ: vel leges ſolum volunt ut tales promiſſiones non poſſint pro arbitrio revocari, ſed ſemper poſſit acceptari, & promiſſum peti.

7. Ut promiſſio exterius ſignificetur: nam alioqui non poſſet acceptari. Hinc ſi ſit mere interna: non obligat, niſi facta ſit Deo; a quo utpote cordium inſpectore ſtatim acceptatur. Unde ſi promiſſio fiat alicui ſolum ob Dei honorem, v. g. Promitto me Dei amore tali pauperi daturum centum, ſtatim obligat ante quam acceptetur a paupere, quia talis promiſſio cenſetur eſſe votum, quod ſtatim obligat, utpote ſtatim acceptatum a Deo.

Quæſt. III. *An quævis promiſſio etiam gratuita obligat ſub mortali in re gravi?*

Reſp. Affirm. Ita S. Antoninus, Azor, Leſſ. Vaſq. Sanch. Reginal. & alii communius.

Prob. Quia 1. Pacta omnia obligant: ergo obligant graviter, ſi materia ſit gravis. 2. Promiſſio acceptata inducit obligationem juſtitiæ, quæ gravis eſt in re gravi: nam obligatio juſtitiæ eſt ea, quæ parit in altero jus exigendi aliquid: ſed promiſſio etiam gratuita hoc jus parit; promittere enim non eſt ſolum affirmare ſe daturum vel facturum aliquid, ſed eſt inſuper ſe obligare alteri, ideoque jus ei dare ad exigendum, ut patet ex communi ſenſu. Unde ho-

mines queri ſolent, factam ſibi eſſe injuriam, dum violatur promiſſio acceptata, per quam acquiritur jus ad rem, quod tranſit ad hæredes; ac proinde gravis eſt injuria, ideoque mortalis, ſi violetur jus ad rem gravem promiſſam. 3. Promiſſio, quæ fit per formam ſtipulationis, vel coram notario & teſtibus, obligat ex juſtitia, cum det actionem in foro externo, cujus ſententia ſpectat huc, ut ſuum cuique jus reddatur. Horum autem aſſiſtentia non addit novam obligationem, ſed ſupponit, & facit ſolum ad majorem ſecuritatem. 4. S. Aug. l. 1. *de Doctr. Chriſt. c.* 36. generaliter ait: *Omnis fidei violator iniquus eſt.* 5. Et ex Tullio, l. 1. offic. *Fides eſt juſtitiæ fundamentum, dictorum, conventorumque conſtantia:* Ergo qui in promiſſis fidem non ſervat, juſtitiæ fundamentum, quo pacta nituntur, evertit. At hoc eſt ex ſuo genere graviter inordinatum. 6. Donatio gratuita accedente traditione dat jus in re, ergo promiſſio gratuita acceptata dat jus ad rem.

Itaque fidelitas, qua fides data ſervatur, eſt ſpecies juſtitiæ, quatenus reddit unicuique jus ſuum ex promiſſione debitum, quamvis ſit juſtitia minus ſtricta, dum promiſſio eſt gratuita. Quare fidei etiam gratis datæ & acceptatæ violatio eſt quædam injuſtitia, & quidem ex genere ſuo turpis, hominemque reddens contemptibilem; & dicitur infidelitas.

Porro conſentiunt omnes, eum, qui non implet promiſſionem gratuitam, teneri reſarcire damna inde ſecuta, cum dederit illis cauſſam, non ſervando fidem datam, & ſic accipiendo. Idem dic, etiamſi ficte promiſerit; quia fuit cauſſa damni per deceptionem, ideoque per injuriam. Non eſt tamen obligatio compenſandi lucrum ceſſans ex re liberaliter promiſſa, eo quod ſuo tempore non fuerit data, quia promiſſio gratuita non obligat ex juſtitia tam ſtricta, quam promiſſio onerosa: nam illa dat ſolum jus rem promiſſam petendi, & conquerendi de violata fide data, & obligatio ab illa orta pendet a ſola promittentis voluntate, qui non intendit ſe obligare niſi ad dandam rem promiſſam.

Nota. Juxta multos major quantitas ad mortale requiritur in violatione promiſſionis gratuitæ, quam oneroſæ, vel in furtis: quia minus invitus cenſetur promiſſarius, quod res gratis promiſſa recuſetur, quam ſi res propria æqualis valoris auferatur.

Quæſt. IV. *Ad quid obligat promiſſio facti alieni?*

Reſp. Obligat ad procurandum ſincere & bona fide factum alterius. Nam promittens factum alienum, eo ipſo cenſetur velle ſe obligare ad illud procurandum: alioqui ad nihil obligaret promiſſio illa, & nulla eſſet; nam non poteſt obligare ad ipſum factum alienum; quia ut alienum non eſt in promittentis poteſtate, & ad impoſſibile obligari non poteſt. *Ita Molina, Sanchez, Delugo, & alii multi.*

Quæſt. V. *An promiſſio facta ob cauſſam turpem, ſeu opus illicitum obligat?*

Reſp. 1. Omnis promiſſio & pactio de re illicita facienda, non obligat, & nulla eſt jure naturali ante executionem. *Ita omnes.* Quia nemo poteſt obligari ad peccandum. Quod ſi jurata ſit, juramentum eſt invalidum; cum non ſit vinculum iniquitatis. Immo promiſſor tenetur retractare ſtatim promiſſionem, utpote iniquam, & ad peccandum allicientem.

Reſp. 2. Multi docent, immo Delugo aſſerit eſſe communem ſententiam Theologorum, poſt opus malum patratum obligari promiſſorem ad ſolutionem pretii promiſſi, ſi datio & acceptatio nulla lege ſit prohibita, nec irrita. Quia 1. Promiſſio matrimonii facta puellæ ſub conditione quod faceret ſui copiam, quamvis ante copulam non obliget, poſt eam tamen ex juſtitia obligat promittentem ad ſervanda promiſſa. Qui ſi non perficeret, poſtquam puella ex parte ſua implevit conditionem, injuriam ei faceret, & inæqualitatem inter ſe & illam poneret. 2. In illis pactis intervenit duplex promiſſio, una abſoluta faciendi rem illicitam, & hæc nunquam valet, nec obligat; altera eſt conditionalis, & ex ſuppoſitione conditionis poſitæ: ſicut poſſum pauperi promittere; *Si peccavero, dabo tibi eleemoſynam.* Quæ pactio perficitur poſita conditione turpi, oriturque obligatio ex vi conſenſus ut ſequentis, non ut antecedentis opus malum. 3. Poſita conditione impletio rei promiſſæ non eſt turpis, nec enim promiſſum impletur ob cauſſam turpem, ſed ut fides data ſervetur. Quod ſi quis pretium promiſſum ſolvat eo quod crimen patratum ſit, tunc peccat, quia tunc approbat peccatum præteritum, ſed hoc eſt per accidens, & ex ejus malitia: nam poteſt & debet ſolvere præciſe, ut fides data ſervetur.

Alii vero negant tunc obligare; quia pactiones ob cauſſam turpem in utroque jure abſolute & indiſtincte decernuntur *nullius eſſe momenti, nullam obligationem inducere, nullam vim habere*, cap. ult. *de pactis* ubi Greg. IX. ait: *Etiam juxta legitimas ſanctiones pactum turpe, vel rei turpis, aut impoſſibilis de jure vel facto, nullam obligationem inducit.* Et l. 26. de verb. oblig. *Generaliter novimus, turpes ſtipulationes nullius eſſe momenti.* Et l. 6. Cod. de pact. *Pacta quæ contra leges conſtitutioneſque, vel contra bonos mores fiunt, nullam vim habere indubitati juris eſt.* Item l. 5. Cod. *de legib.* Sed priores reſpondent, his legibus ſignificari tales pactiones non valere ante opus patratum, neque poſt patratum dare actionem in foro externo: per illas autem non tolli obligationem naturalem, quæ ex promiſſionibus oneroſis oritur.

Quæſt. IV. *Quænam promiſſiones ſecundum omnes ſunt jure poſitivo irritæ?*

Reſp. Sequentes. 1. Promiſſiones quæ dant occaſionem peccandi, ut ſi alteri promittas te remiſſurum ei obligationem de dolo, vi, furto, injuria &c. l. 27. §. *de pact.* quia hoc cederet in detrimentum boni communis. 2. Promiſſiones, quibus adimitur poteſtas diſponendi de rebus ſuis, v. g. promiſſio non condendi aut non revocandi teſtamentum, non inſtituendi alium

hære-

hæredem nisi talem, quia hæc omnia sunt contra bonos mores civiles, hoc est, quos expedit esse in rep. bene instituta. 3. Beneficii ecclesiastici nondum vacantis promissio quovis modo facta, est illicita & nulla, ex Conc. gener. Later. III. cap. 8. etiamsi nullum in particulari promittatur, cap. 2. *de conces. præbend.* in 6. ne detur occasio optandi mortem possessoris. Unde nec licet illud petere, cum ejus promissio sit vetita.

Quæst. VII. *Quandonam promissio acceptata & valida definit obligare?*

Resp. Ex communi sententia, in his casibus, 1. Si res promissa fiat inutilis vel noxia promissario; nam tunc cessat esse materia promissionis, estque contra finem illius, vel si ejus impletio fiat illicita, aut impossibilis, quia nemo tenetur ad aliquid illicitum vel impossibile. 2. Si is in cujus commodum facta est, remittat: nam tunc cedit juri suo, & sic tollit obbligationem promittentis. 3. Quando causa finalis, ob quam promissio facta est, non extat; ut si promiseris alteri propter beneficium, quod putas te ab illo accepisse, cum non acceperis: quia non promisisti nisi ex hac suppositione falsa; & est error in causa finali seu motivo substantiali. Item si talis causa cessat, ut si promiseris aliquid ob paupertatem, & hæc sublata jam sit; nam non intendisti te obligare ad dandum, nisi subsistente causa finali tempore executionis. 4. Quando duo sibi vicissim aliquid promiserunt, & alter non vult promissa præstare ex cap. 3. *de jurejur.* & ex reg. jur. 75. in 6. ibi: *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se præstitam servare recusat.* Nam tunc fit mutua compensatio, & promittens non censetur promisisse nisi sub tacita conditione, quod alter promissum ex sua parte servaret. 1. Si status rerum & personarum ita mutetur, ut promissor juxta prudentum judicium non censeatur voluisse obligare se in tali eventu: tum quia promissio non obligat ultra intentionem promittentis, nec habet vim nisi ex intentione, quam expresse vel implicite habet, dum promittit; tum quia sicut ex reg. jur. 81. in 6. *In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus*, si in speciali peterentur; ita neque in promissione comprehenduntur illi eventus, qui in judicio prudentum fuissent excepti, si menti occurrissent. Sic qui promisit se tibi mutuaturum pecuniam, non tenetur stare promisso, si postea hac indigeat ob gravem & improvisam necessitatem. Ita S. Thom. 2. 2. q. 110. art. 3. ad 5. ibi: *Ad hoc quod tenetur facere quod promisit, requiritur quod omnia immutata permaneant; alioquin nec fuit mendax in promittendo, quia promisit quod habebat in mente subintellectis debitis conditionibus. Nec etiam est infidelis non implendo quod promisit, quia eædem conditiones non extarent.* Nec obstat quod promissio sit jurata: quia juramentum firmat promissionem tantum secundum intentionem, qua censetur facta, & in eo sensu, quo facta est, non in alio. Quare si promissio habet tacitam conditionem, sive ex mente promittentis, sive ex natura rei, sive ex juris dispositione aut interpretatione, Juramentum non tollit eam conditionem, sed solum secundum eam firmat promissionem.

Porro cum arctior sit obligatio, & interpretatio promissionis onerosæ, quam gratuitæ, facilius in gratuita subintelliguntur aliquæ conditiones, quæ ex communi prudentum sensu inesse censentur, nec hæc obligat, cum impleri nequit sine gravi damno non prævisо, nec ut ait S. Antoninus, *si superveniat causa rationabilis non implendi*. Quia, ut supra dixi, in promissione gratuita promittens se solum ex liberalitate obligat, ideoque pendet ab illius voluntate, ut apponat conditionem vel limitationem quam voluerit, qualis est hæc, ut nolit obligari, si superveniat causa rationabilis non implendi.

CAPUT II.

De Donatione.

Quæst. I. *Quid, & quotuplex est Donatio?*

Resp. 1. Donatio est datio liberalis, sive doni datio. Donum autem est datum gratuitum, id est, quod neque ex justitia debitum est, neque alteri obligationem justitiæ & fidelitatis imponit, quamvis ex eo oriatur obligatio gratitudinis. Unde donatio est rei aut juris alicujus gratuita concessio.

Ut donatio valeat, ex communi sententia, debet esse deliberata & spontanea; ut dixi de promissione ob easdem rationes; *nam nec ignorans, nec invitus quisquam donat*, l. 10. Cod. *de donat.* Hinc qui aliquid per vim vel dolum accepit, tenetur illud restituere, & tollere ac resarcire injuriam, restituendo alium in priorem statum ac libertatem. Immo juxta multos donatio ex metu levi injusto, tamquam causa finali facta, est in foro conscientiæ nulla: quia donatio ex natura sua exigit, ut fiat sponte ac liberaliter: saltem est revocabilis ad nutum donantis. Non valet etiam, nisi sit acceptata ab eo cui fit, ut dixi de promissione, & patet etiam tum ex l. 10. §. de donat. ibi: *Si nescit rem, quæ apud se est, sibi esse donatam, vel missam sibi non acceperit, donatæ rei dominus non fit.* Tum ex cap. *de præbendis in* 6. Ratio est, quia donatio est pactio, quæ est essentialiter consensus plurium.

Resp. 2. Donatio dividitur 1. in realem, quæ fit cum traditione doni, unde transfert dominium in donatarium; & in verbalem, quæ fit solis verbis absque traditione doni, & hæc solum parit jus ad rem. 2. In pure liberalem seu perfectam, quæ in donante nullam ne gratitudinis quidem supponit obligationem; & in remuneratoriam seu antidotalem, quæ supponit obligationem gratitudinis, & qua proinde compensantur beneficia & obsequia gratis collata. Multi autem, quos refert & sequitur Sanchez, docent, quando alicui prohibentur donationes

erga

erga aliquos, non prohiberi donationem remuneratoriam, proportionatam beneficiis & obsequiis alias non debitis, ex l. 1. *de donat.* ubi dicitur: *Si dat aliquis ea mente, ut statim velit acciptentis fieri, nec ullo casu ad se reverti; propter nullam aliam causam facit, quam ut liberalitatem & munificentiam exerceat. Hæc proprie donatio appellatur.* Ergo, inquiunt, si quis dat, ut debita naturalis gratitudinis solvat, non est proprie ac stricte donatio, sed remuneratio. 3. Alia est inter vivos, qua quis donat cum intentione, ut res se vivo sit donatarii: & alia mortis causa, qua quis sic donat, ut nolit rem nisi post mortem suam esse donatarii, ut si dicam: *Dono tibi hanc rem post mortem meam, vel cum moriar, vel quia timeo ne moriar.*

Quæst. II. *Quinam possunt valide donare?*

Resp. Illi soli qui habent dominium & liberam administrationem bonorum, nam qui solum habent administrationem, possunt tantum secundum mentem domini & in ejus commodum alienare: qui autem solum dominium habent sine administratione, non possunt propria auctoritate pro arbitrio disponere de suis bonis: *Pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non potest de jure donare*, c. 5. de jure patron.

Hinc 1. non possunt valide donare ii omnes qui non possunt contrahere, de quibus supra. 2. Qui præsunt communitatibus, puta civitati, monasterio: item tutores & curatores ex bonis pupillorum & minorum possunt solum facere eleemosynas, & donationes remuneratorias moderatas, in quibus censeantur rependere utiliter, non liberaliter proprie donare. 3. Maritus ex bonis communibus nihil potest invita uxore donare saltem sine legitima causa, ob quam uxor non sit rationabiliter invita: quia marito sola potestas ea administrandi competit quoad partem ad uxorem pertinentem; at sub facultate administrandi non continetur facultas donandi: nam donatio non est rei administratio, sed amissio, ex l. 7. §. *de donat.*

Quæst. III. *Quænam donationes sunt jure civili invalidæ?*

Resp. Sequentes. 1. Donatio excedens quingentos solidos invalida est quoad excessum, nisi insinuetur, l. 36. Cod. *de donat.* Verum circa summam & modum insinuationis consulendæ sunt leges ac consuetudines locorum. In Gallia ex edicto Henrici II. non valet donatio excedens quinquaginta libras, nisi auctoritate publica insinuata sit. Excipiunt multi quamlibet donationem ad causam piam; quia donatio ad redemptionem captivorum non eget insinuatione, *loc. cit.* & legata ad causas pias non indigent solemnitate per leges ad legata prophana requisitas. Hancque esse communem sententiam testatur Julius Clarus apud Lessium. Pro nomine donationis venit remissio debiti liquidi.

2. Donatio omnium bonorum tam futurorum, quam præsentium inter vivos invalida est: quia per talem donationem homo privat se testandi potestate, quod leges reprobant tamquam contra bonum ordinem, quem decet esse in rep. l. 61. §. *de verb. oblig.* Valet tamen si fiat mortis causa, quia cum possit revocari arbitrio donantis, non aufert testandi facultatem.

3. Donationes conjugum inter se jure communi non sunt validæ saltem irrevocabiliter, adeoque ad arbitrium donantis revocari possunt, exceptis quibusdam casibus, l. 1. & 3. §. *de donat. inter virum & uxor.* & cap. ult. *de donat. inter vir. & uxor.* Ubi Greg. IX. ait: *Donatio, quæ constante matrimonio inter conjuges dicitur esse facta ... firmitatem non habet, nisi donatoris obitu confirmetur &c.* Ratio est, ne conjuges mutuo amore sese bonis spolient cum damno liberorum & parentum; & ne concordia videatur pretio conciliari. Donationes tamen inter conjuges non revocatæ confirmantur alterius obitu, ex l. 31. §. & l. 3. Cod. hoc tit. & cap. cit. modo eæ non impediant, ne liberi suas legitimas partes accipiant, ex l. 1. Cod. *de inoffic. donat.*

4. Donatio patris facta filio nondum emancipato, quæ jure digest. erat nulla, jure codicis est tantum revocabilis, exceptis paucis casibus: unde non revocata confirmatur morte patris, vel etiam emancipatione filii, si res est tradita. Quia quamdiu filius est sub patria potestate censetur veluti una persona cum patre quoad effectus civiles. Valet autem donatio matris in filium, quia filius non est in potestate matris scilicet civili, & in ordine ad effectus civiles.

Nota. In his & similibus, ubi agitur de dispositione bonorum, spectandæ & servandæ sunt leges ac consuetudines speciales locorum rationi consentaneæ, quæ sæpe a jure communi Cæsareo discrepant. Nam cum voluntates subditorum eorumque bona subjiciantur potestati legislativæ in ordine ad bonum commune, nemo potest de suis disponere licite contra leges justas, quæ semper obligant in conscientia. Immo nec valide, si sint irritantes. *Leges justæ habent vim obligandi in foro conscientiæ a lege æterna*, ait S. Thom. 1. 2. q. 96. art. 4.

Quæst. IV. *An donatio acceptata potest revocari?*

Resp. 1. Donatio facta mortis causa, in tribus casibus revocatur. 1. Si donatorem illius pœniteat, sive expresse, sive etiam implicite, ut si rem illam alteri donet: quia talis donatio ex dispositione juris habet hanc tacitam conditionem, *Nisi revocetur*. 2. Si ante donatorem moriatur donatarius, donatio est ipso jure revocata, nisi donator promisisset, se eam non revocaturum: nam tunc juxta varios transiret ad hæredes donatarii. 3. Si donator dederit intuitu instantis periculi mortis, censetur tacite revocata donatio sublato periculo: quia censetur facta sub hac conditione, *Si non evasero*, ex titulo *de mortis causa donat.*

Resp. 2. Donatio inter vivos revocatur ob quatuor causas. 1. Ob ingratitudinem donatarii, l. ult. Cod. *de revocat. donat.* & cap. ult. *de donat.* ut si donatori injurias atroces, vel grave rerum ejus damnum, vel vitæ periculum intulerit.

lerit. Item juxta doctores, si inopia pressum non aluerit. Sed ante sententiam judicis hæc pœna non debetur. 2. Ob prolem postea susceptam, ut si quis prole carens magnam suorum bonorum partem donarit, & postea ei nascatur proles, l. 8. Cod. *de revocat. donat.* quia tunc donatio habet saltem ex dispositione juris hanc conditionem, *Si proles non nascatur*. 3. Si sit inofficiosa, hoc est, facta contra officium pietatis debitæ liberis, vel parentibus, ut quando per eam filii privantur sua legitima, id est parte hæreditatis sibi debita secundum leges, l. 1. Cod. *de inoffic. donat.* 4. Si quid donatum sit ob causam, non secuta causa.

Resp. 3. Donatio inter vivos acceptata nequit revocari nisi ob causas prædictas, l. 5. & ult. Cod. *de revocat. donat.* Quia jure naturæ donatarius acquisivit dominium rei donatæ & traditæ, jus vero ad rem, si nondum sit tradita; nec leges dant jus revocandi nisi ob causas supradictas.

Quæst. V. *An donatio facta ad certum finem valeat, si finis ille non præstetur?*

Resp. 1. Quando aliquis donat ob certum finem, si non intendat ad illum obligare, sed solum allicere animum, vel præbere media ad illum assequendum, si placuerit, valida est donatio, etiamsi finis non sequatur. *Est communis sententia*, ex l. 7. Cod. *de condict. ob causas*. Quia donatio non est conditionata, sed absoluta, & facta solum ex animo alliciendi ad aliquid. Unde res donata potest acceptari & retineri a donatario, etiamsi non habeat animum præstandi quod cupit donator. Sic puella potest acceptare legatum sibi factum ut nubat, etsi nolit nubere. Item valet donatio, qua quis donat alteri, ut sibi faveat in aliqua re, quamvis hic non faverit; quia principaliter facta est ad alliciendum, non ad obligandum. Quod verum est, etiamsi donator non donasset, si putasset alium non esse alliciendum, nam adhuc subsistit causa finalis, cum donet ut possit allicere, non autem sub conditione si actu alliciat. Peccat tamen graviter femina, quæ munera acceptat ab amasio largiente ad alliciendum ejus consensum ad libidinem, quamvis ipsa nolit consentire ejus pravæ voluntati: nam fovet impurum ejus amorem ac desiderium, & censetur illum approbare.

Resp. 2. Si donator intendat donatarium ad certum finem obligare, donatio corruit, & res donata restitui debet, fine non impleto, si ille sit principalis finis donationis. *Est communis sententia*, ex l. 8. Cod. *de condit. ob causas*. Nam donator non vult rem esse alterius, nisi posita tali causa finali tamquam conditione.

Quæst. VI. *An dolus vel error circa causam finalem irritat donationem, & promissionem gratuitam?*

Resp. Affirm. *Est communis sententia*. Quia donatio & promissio gratuita fit sub conditione: Si causa finalis subsistat; & quia causa finalis est motivum substantiale donationis, & promissionis gratuitæ, quo proinde non subsistente, non subsistit actus: nam actus voluntatis non est, sublato motivo volendi. Ergo si sit error circa causam finalem, deest tunc volitio donandi vel permittendi. Sic si quis falso putans Titiam esse consanguineam, dotem ei promittat vel donet, quia est consanguinea, hæc promissio, vel donatio nulla est.

Hinc tenentur ad restitutionem, 1. Qui fingit se habere aliquam conditionem seu qualitatem, quæ requiritur ut quis admittatur gratis in aliquod collegium vel hospitale, vel ut accipiat aliquod pium legatum. Item qui fingit se pauperem, ut recipiatur gratis in seminarium fundatum pro pauperibus alendis: nam adest dolus & error circa causam finalem & conditionem, qua non posita, nulla est intentio donandi, nec ullum jus nascitur. 2. Qui accipit aliquid ob causam fictam. 3. Qui se fingit pauperem, tenetur accepta titulo eleemosynæ restituere vel donatori, quia adhuc illius sunt, nam non fuit voluntas dandi nisi vero pauperi; vel pauperibus, quia dum non constat donatorem revocasse voluntatem, censetur perseverare in priori voluntate dandi pauperi; unde tunc ejus voluntatem exequitur.

Secus, si error sit solum circa causam impulsivam, quæ nempe tantum movet ad faciendum, vel dandum promptius & facilius, non autem movet ad dandum simpliciter; quia ea sublata adhuc est voluntas dandi; ut si Petro vere pauperi sed simulanti pietatem, det eleemosynam principaliter ob paupertatem.

CAPUT III.

De Mutuo, & Usura.

Quæst. I. *Quid est Mutuum, vel Mutuatio? Resp.* Est contractus, quo res numero, pondere vel mensura constans traditur eo animo, ut statim fiat accipientis, cum obligatione reddendi similem in specie & bonitate, post lapsum temporis, ex l. 2. §. *de reb. credit. & instit.* l. 3. tit. 15.

Dicitur 1. *Res numero &c.* ut sunt pecunia, frumentum, vinum, oleum: nam materia mutui sunt res quæ in jure dicuntur functionem recipere, hoc est, quarum una potest fungi vice alterius; ut vinum vini, pecunia pecuniæ, & sic substitui pro alia, ex loc. cit. 2. *Traditur*, quia mutuum traditione perficitur. 3. *Ut statim fiat &c.* nam per mutuum, dominium rei transfertur: unde ex instit. cit. *Mutuum appellatum est, quæ ita a me tibi datur, ut ex meo tuum fiat*. Quare mutuatarius sub suo periculo tenet rem mutuatam; sed omnes fructus ex ea percepti ad eum pertinent, nam res perit & fructificat domino. Hinc mutuum differt a commodato, locato &c. 4. *Cum obligatione &c.* Per hoc differt a donatione. 5. *Reddendi similem &c.* Per hoc differt a permutatione, in qua res unius speciei datur pro re alterius speciei; v. g. frumentum pro vino. 6. *Post lapsum temporis*: nam est intrinsecum mutuo, ut non statim reddi debeat, alioqui

qui esset inutile mutuatario; & per hoc differt a cambio, ubi pro moneta aurea statim redditur argentea ejusdem valoris.

Quæst. II. *Quænam sunt obligationes mutuatoris, & mutuatarii?*

Resp. 1. Mutuator tenetur, 1. Monere mutuatarium de vitio rei, si quid sit: alioqui tenebitur de damno, cum ei causam dederit. 2. Non repetere mutuum ante tempus præfinitum. Quod si non sit constitutum, non potest repeti nisi post aliquod tempus judicio prudentis assignabile, spectatis circumstantiis & fine ob quem datur, quamvis teneatur ante recipere. 3. Non plus exigere quam valeat res mutuata: nam mutuum est contractus essentialiter gratuitus, & alioqui esset injustitia, & usura.

Resp. 2. Mutuatarius, ut patet ex natura mutui, tenetur 1. Reddere mutuum tempore statuto; quod si non sit constitutus terminus, quando mutuans rationabiliter repetet. 2. Si ex culpa sua non reddat tempore debito, tenetur compensare mutuanti damnum inde secutum & lucrum cessans, cum sit illius causa injusta; nisi ex eo quod mutuans tunc non repetierit mutuum, prudenter judicet terminum prorogasse. 3. Tenetur de omni casu fortuito, ita ut non liberetur, nisi cum mutuator mutuum reipsa acceperit vel per se ipsum, vel per alium a se designatum: quia tunc res semper manet mutuatarii, & sic ei perit. 4. Tenetur reddere rem ejusdem speciei & bonitatis, nec sufficit si solvat ejus pretium, nisi alter sponte consentiat; mutuum enim eadem bonitate qua datum est, eodemque genere reddi debet, l. 3. §. *de rebus credit.* neque enim mutuum est venditio aut permutatio.

Quæst. III. *In qua specie & bonitate res mutuata reddi debet?*

Resp. Secluſa speciali conventione justa non potest exigi pecunia eadem in specie physica, sed solum eadem in valore, quem habuit tempore mutui, sive interim valor monetæ auctus fuerit, sive imminutus, saltem si tempore mutui hæc mutatio non fuit prævisa nec spectata. Ita communiter Theologi teste Delugo. Nam cum in pecunia per se spectetur solum valor extrinsecus, non entitas physica; & ex usu constet speciem monetæ potissimum desumi ex valore, non ex materia, reddendo valorem, quem habuit tempore mutui, tantum reddis quantum accepisti. In aliis vero rebus, in quibus per se spectatur & intenditur rei entitas, restitui debet in eadem specie physica, v. g. triticum pro tritico, & quidem in eadem mensura, sive pretium ejus crescat, sive decrescat, quando tempore mutui hæc mutatio non prævidetur, nec ad eam attenditur. Quia cum in iis rebus entitas & bonitas intrinseca spectetur, reddendo eamdem mensuram ejusdem speciei physicæ, & bonitatis intrinsecæ, tantum redditur quantum acceptum est, & sic servatur æqualitas. Aliud est de moneta dum ejus valor accrevit; quia in ea æqualitas valoris, non substantiæ spectatur.

Quæst. IV. *An licet pacisci de reddenda re mutuata in eadem mensura & quantitate, vel pecunia in eadem specie physica?*

Resp. 1. Si sit dubium, utrum res tempore restitutionis valitura sit pluris aut minoris, licet pacisci ut reddatur par mensura rei æque in se bonæ, & eam suo tempore accipere, quamvis interim pretium ejus valde creverit, ex cap. ult. *de usur.* Quia tunc par est contrahentium conditio, & servatur æqualitas; nam erga utrumque est æqualis spes lucri, & æquale periculum damni. Idcirco licet etiam exigere tot in specie physica nummos, quot dati sunt, sive valor mutetur, sive non, quando utrumque est æque probabile.

Resp. 2. Si certum vel probabilius sit, rem tempore solutionis plus valituram quam modo, vel valorem monetæ augendum, non licet exigere parem mensuram, vel parem numerum nummorum, sed solum eam mensuram, quæ tunc æquabit valorem præsentem rei mutuatæ, vel pretium æquale monetæ. *Ita Lessius, Delugo, Salas, & alii multi.* Quia alioqui exigeretur ultra id quod æquivalet rei mutuatæ, quod est usura: res enim tempore solutionis pluris valebit, quam eo quo traditur. Hinc si sex modii tritici tunc valeant duodecim aureis, non licet totidem exigere, si tempore solutionis valituri sint quindecim.

Excipe, nisi statuisses rem vel monetam tuam usque ad illud tempus servare: nam tunc licet pacisci, ut monetæ in eadem specie physica vel mutuata cum eo incremento reddatur, deducta æstimatione laboris, periculi & sumptus in ea re usque ad illud tempus servanda; nam tunc id exigitur ratione lucri cessantis.

Quæst. V. *An filius-familias etiam major, qui sub patria potestate constitutus mutuam accepit ab alio pecuniam sine consensu patris, tenetur eam restituere post mortem patris?*

Resp. Juxta multos, immo communem sententiam, teste Lessio, non tenetur, etiam in conscientia, nequidem post mortem patris, si eam in ludis, compotationibus aut aliis rebus inutilibus consumpsit, & non putabatur esse sui juris. Quia jure civili nempe Senatusconsulto Macedoniano in Gallia & in Lotharingia vigente, tollitur omnis obligatio etiam naturalis ex tali mutuo: nam hoc in odium ac pœnam sic mutuantium, & ob bonum commune, nempe ad tollendam occasionem multorum malorum ac scelerum, fuit statutum a rep. seu principe habente dominium altum in bona subditorum relate ad bonum commune; & alioqui lex non assequeretur finem suum, nec satis provisum esset securitati parentum, & aliis incommodis ac criminibus ex illis mutuis sequi natis. Unde huic privilegio filiusfamilias renuntiare non potest, quia non in ejus favorem præcise, sed præcipue parentum, & ad advertenda gravia mala concessum est. *Et quia jus publicum privatorum pactis mutari non potest*, l. 38. *de pact.* Nec hoc mutuum confirmari potest juramento, cum sit in detrimentum tertii, & boni publici. Et jurans potest saltem petere relaxationem juramen-

ramenti, qua obtenta, ad nihil tenebitur. Idem dic si filiofamilias merces fuerint venditæ credito, vel aliæ res mutuo datæ in fraudem legis, ut scilicet ex illis venditis pecuniam compararet, l. 5. §. *ad Senatusconſ. Maced.*

Quæſt. VI. *Quid eſt uſura, & quotuplex?*

Reſp. 1. Uſura late ſumpta eſt quodlibet lucrum ſive licitum, ſive illicitum, vel fructus ex aliqua re perceptus. Stricte ſumpta, ut hic ſumitur, eſt lucrum temporale præciſe ratione mutui perceptum, vel quæſitum: ſive lucrum immediate ex mutuo proveniens aut intentum. *Uſura eſt, ſi plus acceperis, quam dederis*, ait S. Hieron. in c. 18. Ezech. *Uſura eſt, ſi plus quam dediſti, expectes accipere*, ait. S. Auguſt. in Pſal. 36. Lucrum autem eſt id quod quis acquirit, cum antea non eſſet ſuum, nec ei ex juſtitia deberetur.

Dicitur, 1. *Lucrum temporale*, id eſt, pecunia vel quidlibet pretio æſtimabile: nam ut ait S. Thom. 2. 2. q. 78. ar. 2. *Secundum Philoſophum, omne illud pro pecunia habetur, cujus pretium poteſt pecunia menſurari*. Hinc non eſt uſura mutuare ad acquirendam amicitiam alterius; quia hæc non eſt pretio æſtimabilis.

2. *Ratione mutui*, ſive expreſſi ac formalis, ſive virtualis ac impliciti. Unde lucrum aliunde proveniens poteſt eſſe injuſtum, nec tamen uſurarium, ut exceſſus juſti pretii ex re vendita. E contra quidquid pretio æſtimabile ultra ſortem reddendam, ſive ante, ſive poſt mutuum datum, exigitur vel accipitur tamquam ex mutuo debitum, uſura eſt. Mutuo tamen gratis dato, ſi quid ſponte ac liberaliter offeratur, id mutuans licite accipit, *non quaſi exigens, nec quaſi ex aliqua obligatione tacita vel expreſſa, ſed ſicut gratuitum donum: quia etiam antequam pecuniam mutuaſſet, licite poterat aliquod donum gratis accipere; nec pejoris conditionis efficitur per hoc quod mutuavit*, ait S. Thom. 2. 2. q. 78. ar. 2. ſed in praxi non licet aliquid accipere a pauperibus, & raro ab aliis licet: quia raro donant ſponte ac liberaliter; ſed plerumque dant ſolum vel ad ulteriorem dilationem ſolutionis obtinendam, vel ex metu ne alias mutuum deinceps recuſetur.

Reſp. 2. Uſura multiplex eſt, ſcilicet realis, mentalis, aperta, & palliata. Realis eſt ea, quæ in mutuo deducitur in pactum ſive expreſſum, ſive implicitum: cum mutuans expreſſe vel implicite declarat ſe velle, aut expectare aliquid ſupra ſortem. Mentalis eſt, cum quis mutuat ex intentione aliquod lucrum ex mutuo percipiendi, talem intentionem non ſignificans ei cui mutuat, licet eam exterius exequatur, ſed occulte & præciſe mutuando. Unde uſura alio ſenſu dicitur mentalis, quam alia peccata dicuntur mentalia; hæc enim ſic vocantur, quamdiu actu externo non conſummantur: at uſura dicitur mentalis, in quantum nullum pactum ſupponit, quamvis datione mutui, & receptione lucri exterius impleatur; ſola enim voluntas percipiendi lucrum ex mutuo, ſi mutuum non detur, eſt uſura pure mentalis.

Uſura aperta eſt ea, quæ percipitur ex mutuo explicito cum pacto expreſſo lucri. Palliata ſeu implicita eſt ea, quæ provenit ex mutuo implicito ac virtuali, latente ſub alio contractu, v. g. venditionis, depoſiti &c. qui tamen ſit vel includat virtualiter mutuum. Unde eſt vera uſura, ſed velata aliquo prætextu, ut ſi deponas apud Titium aliquid in pondere, numero, vel menſura conſiſtens, data ei facultate utendi, & ad libitum diſponendi, cum pacto ut pro uſu aliquid ultra capitale ſolvat: nam tunc eſt reipſa mutuum, l. 9. §. *de rebus credit.* & ſic lucrum inde proveniens eſt uſura.

Quæſt. VII. *An & quo jure uſura eſt prohibita?*

Reſp. Quælibet (Vid. N. 23.) uſura omni jure prohibita eſt. Et 1. quidem jure divino poſitivo, Ezech. 18. Ubi uſura graviſſimis criminibus annumeratur. *Uxorem proximi ſui polluentem, egenum & pauperem contriſtantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem, & ad idola levantem oculos ſuos, ad uſuram dantem, & amplius accipientem, numquid vivet? Non vivet: cum univerſa hæc deteſtanda fecerit, morte morietur.* Et Pſal. 14. *Quis habitabit in tabernaculo tuo... qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram.* Quem locum de præcepto explicat Conc. Nicæn. I. c. 17. & Luc. 6. *Mutuum date nihil inde ſperantes.* Equidem (ut notat S. Thom.) mutuum dare poteſt eſſe interdum conſilium; ſed lucrum ex mutuo non quærere ſemper eſt præceptum: ſicut in illo, Pſal. 75. *Vovete, & reddite vota Domino Deo veſtro*, prius verbum continet conſilium, poſterius vero præceptum. Quare Conc. Gen. Later. II. can. 13. ait, uſuram divinis legibus in veteri & novo Teſtamento prohibitam eſſe: idem docet Conc. Gen. Later. III. c. 25. Et Conc. Gen. Vienn. c. *Ex gravi*, ſic definit, *Si quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præſumat, exercere uſuras non eſſe peccatum, decernimus eum velut hæreticum puniendum.* His adde Patrum conſenſum. Pro omnibus ſint S. Baſil. in Pſal. 14. S. Gregor. Nyſſen. hom. 4. in Eccleſiaſten, S. Ambroſ. lib. de Tobia c. 14. S. Chryſoſt. hom. 5. in Matth. S. Hieron. in cap. 18. Ezech. S. Auguſtinus in Pſal. 34. ſerm. 3. S. Leo ſerm. 6. de jejunio decimi menſis.

2. Jure divino naturali, ut docet communis ſententia Doctorum. Nam recta ratio dictat eſſe illicitum, & contra juſtitiam commutativam, in contractu, ubi ſervanda eſt æqualitas, plus exigere, vel accipere vi illius, quam valeat res quæ datur: nam in hoc eſt inæqualitas, ideoque injuſtitia. Sed aliquid ſupra ſortem, ſeu rem mutuo datam accipere ratione mutui, eſt plus accipere, quam valeat res data, ut patet: nam ſors reddenda jam eſt æqualis valoris cum re mutuata. Unde ipſi ethnici ſolo lumine naturali norunt uſuræ malitiam, ut Plato l. 1. *de leg.* Ariſtoteles l. 1. *Politic.* c. 7. Cato, Cicero, Seneca, Plutarchus &c. Adde quod ex S. Th. 2. 2. q. 108. ar. 1. & 2. ex conſenſu Theologorum omnia præcepta divinæ legis evangelicæ ſunt juris naturalis, præter præcepta de ſacramentis & de fide.

3. Jure canonico, ut patet ex toto titulo de uſuris, & ex pœnis contra uſurarios ſtatutis. Hinc uſurarii compellendi ſunt tum ad omnes contractus uſurarios utpote injuſtos reſcindendos, antequam abſolvantur; tum ad reſtituendum uſuras & compenſandum omne lucrum ceſſans & damnum emergens ex uſuris ſolutis.

Obj. 1. Deus permiſit Judæis, ut uſuras acciperent ab extraneis, Deut. 13. *Non fœneraberis fratri tuo ad uſuram, ſed alieno.*

Reſp. Deus non permiſit uſuram proprie dictam, nempe lucrum ratione mutui proveniens; ſed ad ſummum, ut ſupremus bonorum omnium dominus occaſione mutui Judæis conceſſit dominium rei additæ ſorti, ſicut tradidit illis vaſa Ægyptiorum. Unde Judæi auctarium non vi mutui, ſed vi donationis divinæ accipiebant. Porro hanc conceſſionem multi reſtringunt ad illos alienigenas, quibuſcum Judæi juſtum bellum gerebant. Ita S. Ambroſ. lib. de Tobia cap. 15. ubi ait: *Quis erat tunc alienigena, niſi Amalech, niſi Amorrhæus, niſi hoſtis? ibi, inquit, uſuram exige. Cui jure inferuntur arma, huic legitime inducuntur uſuræ... ab hoc uſuram exige, quem non ſit crimen occidere.* Ibidem dicit: *Sine dubio maledictus, qui ad uſuram dedit.*

Dixi, *Ad ſummum.* Quia S. Thom. 2.2. q. 78. ar. 1. ad 2. docet, id non fuiſſe eis conceſſum ut licitum, ſed dumtaxat toleratum ad majus malum vitandum, ne ſcilicet a Judæis Deum colentibus uſuras acciperent propter avaritiam, cui dediti erant.

Nec obſtat illud Deuter. *Fœnerabis gentibus multis; ipſe a nullo fœnus accipies.* Nam fœnerare ibi ſignificat mutuum, & fœnus accipitur pro mutuo: ibi quippe promittitur divitiarum abundantia.

Obj. 2. Montes pietatis, qui ſunt cumulus pecuniarum publica auctoritate inſtitutus ad mutuandum pauperibus, approbati ſunt a Conc. Later. V. tamen in illis aliquid exigitur ſupra ſortem.

Reſp. Illud auctarium non exigitur ratione mutui, ſed damni emergentis, ſeu pro eorum impenſis & indemnitate dumtaxat, ut expreſſe declarat Conc. Later. V. Nam ad conſervationem & adminiſtrationem horum montium conducuntur miniſtri, quibus debetur aliqua merces, quæ ſi ſumeretur ex ipſa ſorte reddenda, brevi montes illi exhaurirentur, & ſic damnum emergeret ex mutuo. Cum autem montium conſervatio, indemnitas & adminiſtratio ordinetur ad utilitatem accipientium mutuum, ut ſemper paratam pecuniam invenire poſſint abſque neceſſitate adeundi uſurarios cum majori ſuo damno, æquum eſt ut pro ea aliquid conferant; nam qui commodum ſentit, onus quoque ſentire debet, ex reg. jur. 55. in 6.

Obj. 3. Mutuans privat ſe poteſtate utendi & fruendi re mutuata, quam alias haberet.

Reſp. Non ideo licet aliquid ſupra ſortem exigere pro privatione iſta. Quia ſicut poteſtas illa non habet æſtimabilitatem diſtinctam ab æſtimabilitate illius rei; ita privatio illius poteſtatis non habet æſtimabilitatem diſtinctam ab æſtimabilitate privationis ipſius rei. Privatio autem rei ſufficienter compenſatur redditione ejuſdem, & carentia periculi illius, quamdiu non redditur, cum mutuanti, ut ſupponitur, ex privatione rei nullum lucrum ceſſet, nec damnum ſequatur.

Nec dicas poſſe aliquid exigi propter uſum rei mutuatæ: nam per ſe injuſtum eſt vendere alteri uſum rei non ſuæ, ſed uſum alterius; per mutuum enim transfertur in mutuatarium rei mutuatæ dominium: ac proinde uſus rei pertinet ad illum, præſertim cum uſus rerum, quæ mutuantur, non ſit æſtimandus ſeorſim ab illis, ſitque illarum conſumptio vel alienatio. Igitur nihil eſt pro quo lucrum ex mutuo accipi jure poſſit, ac proinde lucrum ex mutuo eſt omnino injuſtum, cum juſto titulo careat.

Obj. 4. Jus civile probat uſuras, digeſtis & codice de uſuris.

Reſp. 1. Cum S. Thom. uſuræ non probantur, ſed tolerantur, ſeu non puniuntur ad impediendа majora mala, ſicut tolerantur meretrices. 2. Jus civile poteſt intelligi de uſuris late ſumptis, nempe de pecunia, quæ ultra ſortem accipitur ob aliquod intereſſe, ſcilicet vel ob lucrum ceſſans, vel damnum emergens. 3. Si quædam leges ſic explicari non poſſent, nec ſupponerent titulum juſtum, correctæ ſunt per jus canonicum; & ſunt per ſe injuſtæ, ideoque nullæ.

Obj. 5. Ex S. Thom. poteſt aliquid accipi pro uſu pecuniæ.

Reſp. Loquitur de uſu pecuniæ locatæ, non autem mutuatæ; ſic enim 2.2. qu. 78. art. 1. ad 6. ait: *Uſus principalis pecuniæ argenteæ eſt diſtractio pecuniæ in commutationes: unde non licet ejus uſum vendere. Tamen poteſt eſſe aliquis ſecundarius uſus pecuniæ argenteæ: puta ſi quis concederet pecuniam ſignatam ad oſtentationem, vel ad ponendum loco pignoris; & talem uſum pecuniæ licite homo vendere poteſt.* Quia ſcilicet vendens non mutuat, ſed locat: unde pecuniæ dominium & periculum retinet.

Obj. 6. Mutuum dare eſt beneficium præſtare.

Reſp. Non idcirco propter hoc beneficium licet aliquid exigere: immo vero quia mutuum eſt beneficium, ideo eſt eſſentialiter gratuitum, nam beneficium eſt bonum gratis datum. Ideoque eſſentialiter gratuitum. *Benefici liberaleſque ſumus, non ut exigamus gratiam, neque enim beneficium fœneramur*, ait Cicero lib. de amicitia. Igitur mutuum eſt contractus eſſentialiter gratuitus, & inſtitutus in ſolius mutuatarii commodum.

✠ *Nota.* Quæ ab Auctore in hac ſeptima quæſtione & ſeqq. expoſita ſunt, & propugnata, confirmat, ac probat S. M. Benedictus XIV. in Epiſtola Encylica, quam prima Novembris 1745. dedit ad omnes Italiæ Epiſcopos, quæque incipit: *Vix pervenit.* Sed quæ huc ſpectant, clarius & luculenter exponit in inſigni, ac univerſæ Eccleſiæ perutili opere de Synodo Diœceſana, in quo, ea innuens, *quæ de uſuris, & contractibus ab Epiſcopis in Synodis decerni poſſint*, plura de uſuris, & mutuo explicat atque

que declarat, quæ cum ſcitu neceſſaria videantur, omnia tranſcripſimus.

2. Omne lucrum ex mutuo, præciſe *ratione mutui*, uti loquuntur Theologi, hoc eſt lucri ceſſantis, damni emergentis, aliove extrinſeco titulo remoto, uſurarium, atque omni jure, naturali ſcilicet, Divino, & Eccleſiaſtico illicitum eſſe, perpetua fuit, & eſt Catholicæ Eccleſiæ doctrina, omnium Conciliorum Patrum, & Theologorum unanimi conſenſione firmata. Huic contradixere Græci ſchiſmatici, qui, teſte Guidone Carmelita *in Catalogo Hæreticorum*, quodcumque lucrum ex mutuo permittunt: Græcis ex parte conſenſit Calvinus, qui ad *cap.* 18. *Ezechielis*, licere docuit, aliquod moderatum lucrum, non quidem a paupere, ſed a divite, præciſe ratione mutui, exigere. Errorem a Calvino obiter inſinuatum, ex profeſſo propugnavit Carolus Molinæus *in ſuo tractatu de uſuris*, ubi *n.* 10. audacter affirmat, uſuram non eſſe prohibitam, *niſi in quantum eſt contra caritatem*; diſtinguit deinde *n.* 15. tres hominum gradus. Primus complectitur pauperes, emendicata ſtipe viventes, quibus non mutuo, ſed eleemoſyna ſuccurrendum ait: Alter indigentes, qui pro tempore indigent, quamvis pares ſint mutuo poſtea reſtituendo; atque his quoque mutuum gratuito dandum aſſerit: Tertius gradus complectitur divites, & Mercatores, qui nihil indigent, ſed rem ſuam negotiatione amplificare ſtudent, & ab his uſuram moderatam, ratione mutui, juſte, ac ſancte exigi poſſe, tradit Molinæus. Eamdem pravam opinionem amplexatus, alia ratione defendit Claudius Salmaſius, in duplici tractatu, altero inſcripto *de uſuris*, altero *de trapezitico fœnore*, quibus in locis uſuram, niſi caritatem lædat, ab omni culpa abſolvit, eo quod ſit *merces locatæ pecuniæ*. Verum quamquam plurimi Heterodoxi, Calvini, Molinæi, & Salmaſii ſyſtemati ſtabiliendo allaboraverint, inter quos Petrus Heinigius *lib.* 2. *qu.* 2. Gerardus Noodt *de fœnore, & uſuris lib.* 1. Gronovius & Barbeyrac *in Notis ad Hugonem Grotium*, *lib.* 1. *c.* 12. Boehemerus *Jur. Eccleſ. Poteſt. tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 19. rationem tamen, qua eam Salmaſius tutatus eſt, fere omnes refellerunt, recte arbitrantes, mutuatæ pecuniæ dominium transferri in mutuatarium, ac propterea non poſſe mutuum locationi ullo pacto computari, ſicuti teſtatur Gotfridus Maſcovius *in notis ad Pufendorf. lib.* 3. *cap.* 7. §. 5.

3. Impiæ Calvini, & Molinæi opinioni non veriti ſunt ſubſcribere pauci quidam doctores Catholici: diſtinguunt & iſti duplex genus mutui. Unum quo pecunia, aliave res datur ad conſumptionem, quod plerumque fit cum indigentibus, pecuniam mutuam accipientibus, ut ſe, ſuamque familiam ſuſtentent, debita ſolvant, filiam nuptui tradant &c. Alterum, quo datur ad negotiationem, ut cum Mercatoribus fieri ſolet, qui acceptam mutuo pecuniam negotiatione augent, ingenſque ex ea lucrum reportant: in primo caſu uſuram eſſe fatentur, quidquid exigitur ultra ſortem; at a fœnoris labe excuſant lucrum, quod in ſecundo caſu ex mutuo percipitur, dummodo ſit moderatum, modumque ſervet, a patriæ legibus definitum.

4. Novam hanc diſtinctionem, ab Hæreticis primum excogitatam, præverterant Eccleſiæ Patres, qui uno ore, abſolute, atque indefinite fœneratitium pronuntiaverant, quidquid ex mutuo ultra ſortem exigitur. Tertullianus *libro* 4. contra Marcionem *cap.* 17. ita explicat Ezechielis locum: *Pecuniam*, inquit, *ſuam fœnori non dederit, & quod abundaverit, non ſumet; fœnoris ſcilicet redundantiam, quod eſt uſura*. Baſilius *in Pſal.* 14. (*tom.* 5. *oper. p.* 107.) allegato pariter Ezechielis loco, ait: *Ezechiel id in maximis malis recenſet, ſi fœnus, & quidpiam ultra ſortem accipiatur*. S. Ambroſius *lib. unic. de Tobia cap.* 14. *n.* 19. (*tom.* 1. *oper. col.* 107.) *Et eſca uſura eſt, & veſtis uſura eſt, & quodcumque ſorti accedit uſura eſt*. S. Hieronymus *in cap.* 18. Ezechielis (*tom.* 5. *oper. col.* 210.) *Alii pro pecunia fœnerata ſolent munuſcula accipere diverſi generis, & non intelligunt uſuram appellari, & ſuperabundantiam, quidquid illud eſt, ſi ab eo quod dederint, plus acceperint*. S. Auguſtinus *in Pſal.* 36. *ſer.* 3. *n.* 6. (*tom.* 4. *oper. col.* 285.) *Si fœneraveris homini, ideſt mutuam pecuniam dederis, a quo aliquid pluſquam dediſti expectes accipere, non pecuniam ſolam, ſed aliquid pluſquam dediſti, ſive illud triticum ſit, ſive vinum, ſive oleum, ſive quodlibet aliud: ſi pluſquam dediſti, expectas accipere, fœnerator es.* Concilium Agatenſe relatum a Burchardo *lib.* 2. *c.* 126. Ivone *par.* 6. *c.* 100. & a Gratiano *cauſ.* 14. *q.* 3. *can.* 4. *Uſura eſt, ubi amplius requiritur, quam datur, v. g. ſi dederis ſolidos decem, & amplius quæſieris*. Ex quibus Gratianus ibidem concludit: *Ecce evidenter oſtenditur, quod quidquid ultra ſortem exigitur, uſura eſt*. Patribus adhæſere veteres Theologi, qui duce D. Thoma 2. 2. *quæſt.* 78. *art.* 2. adeo diſtricte omne lucrum ex mutuo, jure naturali, & Divino vetitum aſſeruere, ut ne munus quidem *ab obſequio, aut a lingua*, quod certe quid minimum eſt, nulliſque oneroſum, a mutuatario, ſolius mutui cauſſa, exigi poſſe docuerint.

5. Neque vero Calvini, (*) & Molinæi Aſſeclis ſuffragantur, aut loca Sacræ Scripturæ ſpeciatim prohibentia, ne pauperes uſuris opprimantur, uti Exodi 22. *verſ.* 25. Levitici 26. *verſ.* 35. aut ſententiæ Patrum, uſuras dumtaxat redarguentium immoderatas; aut Canones Conciliorum, puta 36. ex Apoſtolicis 17. Nicæni, & 12. Concilii Arelatenſis primi, ſolos

(*) Munus a lingua perinde eſſe poteſt ac munus a manu, quum utrumque æſtimari pecunia poſſit.

los Clericos fœneratores ſeveris pœnis ſubjicientes : Etenim antiqui Teſtamenti pagina , in ipſiſmet in contrarium adductis locis, & adhuc clarius Deuteronomii 25. *verſ.* 29. Ezechielis 18. & *Pſal.* 14. omnem omnino uſuram, abſque ullo perſonarum , a quibus exigatur , diſcrimine, prohibet , & deteſtatur . Pauperes autem alicubi expreſſe nominat , vel tantum exempli cauſſa , quia plerumque contingit , ut illi magis egeant opis alienæ, & neceſſitate adacti mutuum accipiant , etiam ſub obligatione immoderatum fœnus ſolvendi , quemadmodum ad prædictum Exodi caput adnotavit etiam Hugo Grotius ; vel quia uſuræ , quæ a pauperibus extorquentur , præter propriam pravitatem , quamdam redolent ſævitiam , & immanitatem, ſpeciali nota , & reprehenſione dignam , ſicuti ratiocinatur Gibalinus *de uſuris , lib.* 1. *cap.* 7. *art.* 2.

6. In novo autem Teſtamento *Lucæ* 6. illis Chriſti Domini verbis , *Mutuum date , nihil inde ſperantes* , præceptum tradi , ſeu verius naturalem legem iterum inculcari , nihil prorſus lucri ex mutuo ab ullo , ſive paupere , ſive divite , exigendi , non ſolum docet D. Thomas 2. 2. *qu.* 77. *art.* 1. *ad* 4. ſed concors fuit Conciliorum , Patrum , ſummorumque Pontificum ſententia , præcipue Urbani III. *in cap. Conſulit , de uſuris* , qui præfati Textus auctoritate, omnem quantumvis minimam uſuram , univerſim vetitam pronuntiavit ; explicans enim præfata Chriſti Domini verba , iis prohiberi ait , *omnem uſuram , & ſuperabundantiam* . Dicere autem ſummos Pontifices , & Concilia prædicti Textus verum , & genuinum ſenſum non eſſe aſſequuta , quod aliquos muſſitare non puduit, & temerarium , & fere hæreticum eſt : quidquid enim ſit , an Eccleſia non ſolum infallibili polleat auctoritate , in definiendis quæſtionibus , Fidem aut mores reſpicientibus , quod nullus Catholicorum negat , ſed etiam in delectu rationum , quas ad ſuas definitiones ſtabiliendas interdum adducit , de quo nonnulli Catholici dubitarunt , certum , & indubitatum eſt, eam errare non poſſe , in interpretanda Divina Scriptura , ejuſque genuino ſenſu Fidelibus aperiendo .

7. Haud abſimilia reponimus ad teſtimonia Patrum : hi ſiquidem , licet vehementius invehantur in uſuras immoderatas , atque a pauperibus extortas , veluti culmen ſceleris , ad quod homines pertrahit ſordida , atque inſatiabilis avaritia , non idcirco tamen approbant moderatas , a divitibus exigendas ; quinimmo etiam iſtas aliis in locis expreſſe condemnant . Enimvero Ambroſius *cit. lib. de Tobia cap.* 6. (*tom.* 1. *oper. col.* 597.) de his agens , qui pecuniam ſuam fœnerantur non indigenti , ſeu diviti , ſed negotiatori , cui uberes proventus pariat , eos in hunc modum increpat : *Nihil nequius fœneratoribus , qui aliena damna ſua lucra arbitrentur , & diſpendio ſuo deputant , quidquid ab aliis poſſidetur . Aucupantur hæredes novos, adoleſcentulos divites explorant , per ſuos adjungunt ſe , ſimulantes paternam , & avitam amicitiam , volunt domeſticas eorum cognoſcere neceſſitates . . . . Sin vero nullos laqueos alicujus neceſſitatis offenderint , intexunt tabulas ; ajunt , nobile prædium eſſe venale , amplam domum , accumulant proventus fructuum , annuos redditus exaggerant ; hortantur , ut coemant , ſimiliter faciunt pretioſas veſtes & monilia nobilia prædicantes . Neganti ſe habere pecuniam , ingerunt ſuam , dicentes ; Utere , ut tua : de fructibus emptæ poſſeſſionis pretium multiplicabis , debitum reddes ;* & cap. 14. (*col.* 607.) *En putas te pie facere , quia a Negotiatore velut munus ſuſcipis ? Inde ille fraudem facit in mercium pretium , unde tibi ſolvit uſuram . Fraudis illius tu auctor , tu particeps , tibi proficit quidquid ille fraudaverit . Et eſca uſura eſt , & quodcumque ſorti accedit uſura eſt . Quod velis ei nomen imponas , uſura eſt* . Similiter Hieronymus *in cit. cap. Ezechielis* (*col.* 208. *num.* 5. *oper.*) perinde ac ſi cum illis ipſis congrederetur , contra quos pugnamus , fœnus reprobat , etiam ex re percipiendum , quæ ingentem fructum mutuatario attulit , inquiens : *Soles argumentari , ac dicere : Dedi unum modium , qui ſatus fecit decem modios , nonne juſtum eſt , ut medium modium de meo plus accipiam , cum ille mea liberalitate novem & ſemis de meo habeat ?* Nolite errare , *inquit Apoſtolus* , Deus non irridetur . *Reſpondeat enim nobis breviter fœnerator miſericors : utrum habenti dederit , aut non habenti . Si habenti , utique dare non debuerat : Sed dedit quaſi non habenti ; ergo quare plus exigit quaſi ab habente &c.*

8. Ad Canones , quod attinet , ſi argumentum , quod ex illis inſtaurant , quidquam habet roboris , & efficacitatis , probaret etiam fornicationes , & adulteria eſſe Laicis permiſſa , quia plerique Canones in ſolos Clericos fornicarios, & adulteros , nulla facta Laicorum mentione , animadvertunt , quæ ſane argumentatio inepta , & ridicula foret : novum quippe non eſt , Eccleſiam ſeverius in Clericis punire delicta , quæ etiam in Laicis execratur ; ſicuti opportune , & ad rem appoſite monuit Concilium Carthaginenſe I. *can.* 13. *Quod in Laicis reprehenditur , id multo magis in Clericis oportet prædamnari* . Ceterum non deſunt alii innumeri Canones Clericos æque ac Laicos uſurarios redarguentes , atque ut alios prætereamus , antiquiſſima Synodus Eliberitana (*can.* 10. *tom.* 1. *collect. Harduin. col.* 251.) hæc habet, *Si quis Clericorum detectus fuerit uſuras accipere, placuit eum degradari , & abſtineri . Si quis etiam Laicus accepiſſe probatur uſuras , & promiſerit correctus jam ſe ceſſaturum , nec ulterius exacturum , placuit ei veniam tribui . Si vero in ea iniquitate duraverit , ab Eccleſia eſſe projiciendum:* ac Leo Magnus *epiſt. ad Epiſcopos per univerſam Italiam , relata can.* 7. §. XIV. *qu.* 4. exagitans uſuræ peccatum , ait : *Quod nos , non dicam in eos , qui ſunt in Clericali officio conſtituti , ſed in Laicos cadere , qui Chriſtianos ſe dici cupiunt , condolemus .*

9. Ju-

9. Jure itaque ac merito Auctores permittentes moderatum lucrum ex mutuo, a divite, & negotiatore exigere, veluti adversantes communi, & perpetuæ Catholicæ Ecclesiæ doctrinæ, & inclamarunt, & validissimis argumentis confutarunt Navarrus *comment. de usuris nu.* 8. *& seq.* Gibalinus, & Leonardus, in suo Quilibet *de usuris* tractatu, Cardinalis Delugo *de just. & jur. tom.* 2. *disp.* 25. Jacobus Gayate, in egregio opere, quod concinnavit adversus Molinæum, Salmasium, Auctoremque libelli Gallici *du traitte la pratique des Billets*, Saintebeuve *in resolut. casuum conscientiæ, tom.* 2. *ult. edit. Paris. anni* 1700. *cas.* 210. *pag.* 422. *& seq.* Aloysius Bulteau, seu Bultellus *in apologia pro Lactantio in materia usurarum, edita Parisiis anno* 1577. Pouget *in suis Canonic. instit. tom.* 1. *pag.* 762. Natalis Alexander *Theolog. dogmat. & moral. tom.* 8. *par.* 2. *cap.* 7. Gennet. *Theol. moral. tom.* 1. *tract.* 4. *de mutuo, & usura, qu.* 6. *& seq.* Pontas *in dictionar. cas. conscientiæ tom.* 3. *verb. Usura*, Continuator *prælect. Theologic.* Honorati Tournely, *tract. de contract. part.* 2. *cap.* 3. aliique plurimi.

10. Verum, quoniam tot Doctorum auctoritate, & argumentis minime perterriti, prædictam exoticam opinionem nonnulli iterum refricare non dubitarunt, propterea Nos ad Petri Cathedram electi, ne Catholicæ doctrinæ puritas, cujus depositum Nobis est a Christo concreditum, hac erroris labe fœdaretur, datis ad Italiæ Episcopos encyclicis litteris sub die prima Novembris 1745. hæc inter cetera declaravimus. Primo, omne lucrum ex mutuo ratione mutui, usurarium, & illicitum esse: Secundo, ad usuræ labem purgandam, nullum arcessiri posse subsidium, vel ex eo quod id lucrum non excessivum, & nimium, sed moderatum, non magnum, sed exiguum sit: vel ex eo quod is, a quo id lucrum, solius caussa mutui, deposcitur, non pauper, sed dives existat, nec datam sibi mutuo summam relicturum otiosam, sed ad fortunas suas amplificandas, vel novis coemendis prædiis, vel quæstuosis agitandis negotiis, utilissime sit impensurus: tertio, quamquam una cum mutui contractu possint quandoque alii tituli, ut ajunt, forte concurrere, ipsi mutuo extrinseci, e quibus justa oriatur caussa aliquid, ultra sortem ex mutuo debitam, exigendi, atque falso, & temere affirmari diximus, ejusmodi titulos semper reperiri, ac ubique præsto esse, itaut illorum ratione, quotiescumque pecunia, frumentum, aliudve id generis alteri cuicumque creditur, toties semper liceat auctarium moderatum, ultra sortem integram salvamque, recipere. Alia præterea ediximus, atque in contractibus servanda commendavimus (quæ in Episcopales Synodos utiliter inseri poterunt) ne usuræ macula inficiantur, sicuti videre est *in præfatis nostris litteris impressis tom.* 1. *nostrar. Constit. Constit.* 143. quas nuperrime Theologico commentario illustravit Daniel Concina Ord. Prædic. Theologus.

11. Quamobrem si jampridem aliquot Episcopi, inter quos Cardinalis de Camus Episcopus Gratianopolitanus, Cardinalis de Bissy tunc Episcopus Tullensis, Jacobus Benignus Bossuet Episcopus Meldensis, & Bragadinus Episcopus Veronensis in suis edictis, & Pastoralibus instructionibus, præfatam proscripserant erroneam opinionem, utpote quam noverant jam a Conciliis, summorumque Pontificum Constitutionibus prædamnatam, multo magis integrum nunc erit Episcopis illam, postquam iterum nominatim, & expresse est ab Apostolica Sede reprobata, novis, si opus fuerit, Constitutionibus e sua Diœcesi exturbare, eamque temere disseminantes, aut usu ipso approbantes severis pœnis coercere.

12. Post eliminatum Hæreticorum errorem, qui paucorum fraudulentia, etiam in Catholicam rempublicam irrepere cœperat, abs re non erit obiter detegere falsam doctrinam, qua sunt imbuti Judæi, inter Christianos degentes. Ex illis Deuter. verbis *cap.* 23. *Non fœneraberis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec frugem, nec quamcumque aliam rem, sed alieno*, inferunt Hebræi sibi licere fœnerari Christianis, quos, licet inter eos versentur, pro alienis habent, & extraneis. Facile quidem esse hanc Judæorum fallaciam retundere, aut dicendo cum Ambrosio *cit. lib. de Tobia cap.* 15. in allegato textu, permissum dumtaxat fuisse Judæis usuras exigere ab Amorrhæis, Amalecitis, aliisque vicinioribus populis, a quibus Deus dominium abstulerat rerum omnium, quas possidebant, & Judæis contulerat; aut dicendo cum D. Thom. 2. 2. *cit. q.* 76. *ar.* 1. *ad* 2. non fuisse permissum Hebræis usuras exigere ab extraneis, sed toleratum, tamquam minus malum, eo pacto, quo, propter duritiam cordis eorum, fuit in illis tolleratum uxorum repudium; quod etiam ante Divum Thomam senserat Alexander de Hales *par.* 3. *qu.* 86. *art.* 1. ubi ait: *Numquam fuit Judæis licitum fœnerari alieno, sed permissum fuit illis, sicut dare libellum repudii, propter duritiam cordis sui. Peccabant tamen mortaliter fœnerando alieno; sed permittebatur eis duplici de caussa, scilicet ne facerent pejus, ideſt ne fœnerarentur fratribus suis; & quia duri erant, & paullatim trahendi ad perfectionem.* At quoniam res est cum Hebræis, qui Theologorum, & SS. Patrum auctoritatem irrident, nec ullus nobis suppetit modus evellendi pravam illam opinionem, quæ in eorumdem mentibus altas egit radices; unum faciendum supereſt, nimirum, ut falsæ illius opinionis usum, qui in detrimentum cedit, & oppressionem pauperum Christianorum, pro viribus impediamus: neque aliter id præstari potest, quam opportunis Constitutionibus Episcoporum, & Christianorum Principum edictis, quibus severe prohibeantur Judæi Christianorum loca incolentes, ne ratione mutui quidquam a Christianis extorqueant, & certa simul præscribatur quantitas lucri, ultra quam nihil impune exigere possint ex aliis contractibus cum Christianis initis.

13. Primum statutum fuit in Concilio Albiensi an-

ſi anni 1254. edito a Luca Dacherio *to. 2. ſpicilegii*, in cujus *cap.* 19. (*cap.* 643.) habetur: *Statuimus, & mandamus, in his, quæ deinceps mutuaverint Judæi Chriſtianis, Chriſtianorum ipſorum ſtetur ſimplici juramento, an quidquam uſurarium ſit in eis, & in eo quod uſurarium eſſe dixerint, ſic jurati abſolvantur*, quod decretum renovatum legimus in Concilio Montis Peſſulani, anni 1258. *cap. 5. eod. tom. 2. ſpicilegii*. Alterum edixit Innocentius III. *in Concilio Generali Lateranenſi cap. 67. relat. in cap. Quanto magis, de uſuris*, ubi diſtincte vetuit, ne Judæi obtentu cujuslibet contractus, quem ceteroquin licite cum Chriſtianis inire queunt, graves, & immoderatas uſuras exigant: *Synodali decreto ſtatuimus, ut ſi de cetero, quocumque prætextu Judæi a Chriſtianis graves, & immoderatas uſuras extorqueant, Chriſtianorum eis participium ſubtrahatur, donec de immoderato gravamine ſatisfecerint competenter*. Utrumque vero ad compeſcendos fœneratores Judæos, in temporali ditione Eccleſiæ commorantes, iterum decernendam conſuluit Marcellus Severolus, ſacri Conſiſtorii Advocatus, Nobis, dum viveret, ſingularis amicitiæ nexu conjunctus, in ſuo elaborato ſuffragio, edito apud Paſſerinum *in cap. Quamquam 2. poſt n. 84. de uſuris in 6.* & ne a Synodis recedamus, ita nuperrime ſtatuit Epiſcopus Piſaurenſis *in ſua Diœceſana Synodo habita anno 1742. tit. 4. n. 17.* cujus exemplum poterunt alii Epiſcopi imitari.

Quæſt. VIII. *Quænam propoſitiones uſuræ palliatæ damnatæ ſunt?*

Reſp. 1. Alexander VII. hanc damnavit: *Licitum eſt mutuanti aliquid ſupra ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus*. Eſt falſa: nam obligatio non repetendi ſortem ante certum tempus etſi longum, eſt intrinſeca mutuo poſtulato: eſt enim de ratione mutui in communi, ut res mutuata repeti nequeat, niſi poſt certum tempus, varium pro varietate & exigentia cauſſæ petendi mutui, cum hoc ſit neceſſarium ad finem mutui, qui eſt gratis impendere ſubſidium utile proximo: alioqui inane eſſet mutuum, nec beneficium. Igitur obligatio non repetendi ſortem ante hoc tempus præfinitum eſt intrinſeca huic mutuo in individuo; & ſi terminus ſit ad longum tempus, tunc trahitur ad longum tempus obligatio intrinſeca mutuo, & tunc eſt mutuum longum, ſeu in longum tempus, ſicut mutuatio ſummæ magnæ eſt mutuum magnum. Præterea talis obligatio, ſecluſo alio extrinſeco, ſufficienter compenſatur obligatione mutuatarii ad reddendam rem mutuatam poſt tale tempus, & ſubeundum toto illo tempore illius periculum. Hinc nec licet aliquid exigere, eo quod mutuans terminum conſtitutum proroget: quia eſt prorogatio mutui, quod ex natura ſua eſt gratuitum; & quia nihil poteſt exigi ratione dilationis ſolutionis.

Reſp. 2. Innocent. XI. damnavit has duas propoſitiones 41. *Cum numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit, qui non majoris faciat pecuniam præſentem quam futuram, poteſt creditor aliquid ſupra ſortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari*. Eſt falſa; nam centum libræ per ſe, & ſecluſo omni extrinſeco, nec pluris, nec minoris valent hodie, quam infra annum, cum ſemper maneant eædem, & earum valor præciſe per tempus non creſcat. Nec pecunia præſens eſt utilior poſſidenti, ſi manſura fuiſſet otioſa in arca. Et alioqui uſura non eſſet illicita, & cuilibet liceret exigere auctarium vi mutui, quod fidei repugnat: nam in omni mutuo eſſentialiter datur pecunia præſens non niſi in futurum reddenda.

42. *Uſura non eſt, dum ultra ſortem aliquid exigitur tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum; ſed ſolum ſi exigatur tamquam ex juſtitia debitum*. Eſt falſa. Quidquid enim rependi debet ex benevolentia & gratitudine, omnino ſpontanee & liberaliter repetendum eſt, nec exigi poteſt. Et gratitudo non obligat ad aliquid certum ac definitum, ſed poteſt impleri variis modis. Præterea imponitur nova obligatio ex pacto pretio æſtimabilis, quæ eſt contra naturam remunerationis gratuitæ ac liberalis, cum imponat neceſſitatem pacti: *Nemo enim in neceſſitatibus liberalis exiſtit*, l. 18. §. *de adim. legat.*

Quæſt. IX. *Num ſaltem licet exigere aliquid ultra ſortem a divitibus, & iis qui ex pecuniis mutuatis magnum lucrum faciunt, ut ſunt Judæi, mercatores &c.*

Reſp. Neg. Ita expreſſe Conc. Mediol. I. ſub S. Carolo, & Clerus Gallicanus Meloduni congregatus, an. 1579. Quia uſura in Scriptura generaliter ac ſine diſtinctione pauperis & divitis prohibetur; & quia eſt per ſe mala ac injuſta. Quamvis enim non tenearis divitibus mutuare, tamen poſito quod mutues, non plus potes exigere quam dediſti; & pecunia mutuata jam non eſt tua, ſed ejus cui data eſt, ad quem proinde pertinet totum lucrum ex ea perceptum. Quod autem tua pecunia ſit ipſis tam utilis futura, hoc provenit ex eorum conditione, cura & induſtria, non a te, nec ab ipſa præciſe pecunia, quæ de ſe ſterilis eſt. Sic non licet carius merces vendere emptori, qui ex iis magnum ſua induſtria lucrum facturus eſt.

Objicit Carolus Molinæus: *Creditor mutuando dat cauſſam propinquam & efficacem, hoc eſt, ut vulgo dicunt, ſine qua non, hujus lucri. Ergo lucrum dare videtur, igitur partem lucri ſaltem in eventum lucri ſtipulari poteſt, ex divinis & naturalibus regulis*.

Reſp. Creditor dat id quod non eſt cauſſa inſtrumentalis lucri, niſi mediante induſtria mutuatarii, & cum jam ejus dominium e creditore in ipſum translatum eſt: ac proinde tota cauſſa lucri, nempe pecunia & induſtria eſt mutuatarii, non mutuantis; & conſequenter totum lucrum eſt mutuatarii: utpote totum ortum ex re & induſtria ipſius. Quod autem creditor dominium pecuniæ ſuæ in mutuatarium tranſtulerit, hoc ad æqualitatem compenſatur per obligationem reddendi mutuanti eamdem valore pecuniam, quæ ipſi otioſa erat, cujus periculum interea ſubit mutuatarius. Nam mille nummi per ſe & ſecluſo omni extrinſeco, non pluris valent

hodie

hodie quam intra duos vel plures annos, cum eorum valor per tempus non crescat; nec pecunia præsens est utilior possidenti, si mansura sit otiosa in arca.

Quæst. X. *An licet tutoribus auctarium exigere pro pecuniis pupillorum mutuatis, eo quod per leges cogantur eorum bona integra reddere, & simul ex eis lucrum facere in commodum eorumdem sub pœna compensationis?*

Resp. Neg. Quia cum usura sit intrinsece mala, & a Deo absolute ac indistincte prohibita, nullam ob causam potest esse licita. Ita Concil. Mediol. I. Et Clerus Gallican. Meloduni congregatus, ann. 1576. tit. 34. ibi: *Curandum ne quid ex mutuo, vel depositis apud Judæum factis, aliquid præter sortem a quovis homine percipi ex conventu, vel principaliter separari possit, tametsi pecuniæ sint pupillorum aut viduarum. Omnes enim tenentur audire illud Christi: Mutuum date, nihil inde sperantes.* Constat etiam ex c. 4. *de usur.* ubi Alexander III. ait: *Cum usurarum crimen utriusque testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationem aliquam posse fieri non videmus: quia cum Scriptura Sacra prohibeat pro alterius vita mentiri, multo magis prohibendus est quis, ne etiam pro redimenda vita captivi, usurarum crimine involvatur.*

Porro tutores nihil periclitantur, si ex consilio consanguineorum pupilli, & judicis auctoritate has pecunias impendant, aut in fundi frugiferi emptione, aut in contractu census, vel societatis.

Quæst. XI. *An est usurarium imponere ratione mutui aliquod onus, seu obligationem novam ultra sortis solutionem?*

Resp. Affirm. *Est communis sententia.* Quia quælibet obligatio ultra sortem reddendam imposita ex pacto, est onus pretio æstimabile, cum privet libertate quam alter alias haberet, & aliquod incommodum per se pariat, ideoque est injustum: nam per sortem reddendam compensatur ad æqualitatem id totum, quod mutuum dedit. Ergo id quod amplius exigitur seu imponitur, injuste exigitur & imponitur ratione mutui, quod est essentialiter gratuitum. Enimvero, ut ait Lessius, ex vi mutui præcise non licet obligare nisi æquale: sed redditio sortis est æqualis actui mutuationis & rei mutuatæ. Ergo ex vi hujus contractus non licet obligare ad aliud, quam ad redditionem sortis.

Quare usura est, si ea lege mutuum des, ut alter etiam aliquid justo pretio tibi vendat, vel a te emat: ut tibi imposterum remutuet, in tuo molendino molat, domum tuam conducat, vel suam locet; ut partem mutui in mercibus, quibus non indiget, recipiat: ut reddat aliam rem diversæ speciei, v. gr. frumentum pro pecunia; ut agrum tuum etiam justo pretio colat: ut tibi vel aliis beneficium ecclesiasticum, vel officiorum conferri curet; ut commendet te alteri; ut præstet aliquod munus vel a lingua, vel a manu, vel ab obsequio, ut non solvat ante certum tempus, nisi alias damnum timeretur ex mutuo: nam onerosum est, non posse se debito liberare pro libito: immo ut præstet id ad quod tenetur ex caritate, quia tunc ei imponitur nova obligatio, nempe justitiæ, ratione cujus tenetur de damno secuto. Item ut plus recipias ex benevolentia vel gratitudine: nam obligatio ex pacto repugnat gratuitæ remunerationi, cum ratione pacti quis compelli possit, & hæc obligatio est quid pretio æstimabile.

Licet tamen mutuum dare ea lege, ut alter tibi solvat summam aliunde tibi ex justitia certo debitam, vel ut desistat a vexatione injusta, quia hoc non est lucrum, sed debitum jam ex justitia, nec imponitur ei obligatio nova, ad quam antea non teneretur: lucrum enim dicitur, cum quis acquirit id quod alias ad se ex justitia non pertinebat. Item licet exigere pignus, vel hypothecam pro securitate mutui; nam hæc assecuratio debita est.

Quæst. XII. *Nunquam ne licet in mutuo auctarium exigere?*

Resp. 1. Duo sunt tituli extrinseci mutuo, ob quos licet aliquid ultra sortem exigere, qui comprehenduntur nomine interesse, l. 1. Cod. *de sent.*

Primus est damnum emergens, cum quis in bonis jam acquisitis jacturam patitur, quia mutuat: ut si pecuniam refectioni ædium, vel solutioni debitorum destinatam mutues alteri hanc petenti: unde fit ut ædes tuæ deteriores fiant, aut corruant; vel si ipse sub usura cogaris pecuniam accipere ad debita solvenda. *Ita omnes.* Quia quilibet habet jus vitandi damnum; & nemo tenetur cum damno proprio beneficium alteri præstare, nisi is sit in necessitate, cui teneamur cum tali damno subvenire.

Secundum est lucrum cessans, cum nempe mutuans ob mutuum privatur lucro justo, quod certo vel saltem probabiliter facturus fuisset ex pecunia mutuo data, v. gr. mercem, fundum, censum, aut quid simile emendo, vel aliter negotiando. *Est communis sententia.* Prob. Quia 1. tunc nihil exigitur supra sortem ratione mutui, sed ratione justi tituli mutuo extrinseci, nempe ob compensationem jacturæ lucri probabiliter sperati, quæ juste exigi potest, ne mutuans ex beneficio a se in alium collato damnum percipiat: nec enim æquum est, *ut quis dispendium patiatur, unde videtur præmium meruisse*, c. 2. de fidejuss. 2. Spes lucri probabiliter futuri est pretio æstimabilis; nam spes probabilis capturæ piscium ex jactu retis juste vendi potest, l. 12. §. *de act. empt.* Et l. 8. *de contrah. empt.* dicitur, quod *spes emptio sit.* Ergo mutuans juste aliquid exigit pro illa spe probabili & pretio æstimabili, qua se privat in gratiam alterius: immo omissio rei probabiliter speratæ est damnum non solum probabiliter futurum, sed etiam actuale: nam cum spes lucri probabilis habeatur actu, & sit pretio æstimabilis; illius jactura est quoddam damnum actuale emergens, utpote jactura boni actu habiti. Brevius cessatio lucri est in æstimatione prudenti damnum quoddam pretio compensabile: nam per illam fit, ut quis minus habeat, quam habiturus esset. Et ideo juxta omnes, qui furatur,

tur, tenetur restituere lucrum cessans. 3. Pecunia ut subest industriæ, & tali destinationi quæstuosæ, plus valet possidenti, quam in se considerata. 4. Ex. c. 6. *de usur.* ubi dicitur, posse ratione lucri cessantis vendere merces ultra currens pretium, si venditor voluisset illas reservare in aliud tempus, quo plus esse valituras verisimile esset.

Porro S. Thom. 22. qu. 78. ar. 2. ad 1. vult solum nihil posse exigi in compensationem lucri mere possibilis & remoti; vel non posse tantum exigi in compensationem lucri probabiliter sperati, quantum est ipsum lucrum, quod speratur. Neque enim negat jacturam lucri probabiliter sperati esse causam justam exigendi compensationem: nam qu. 62. ar. 4. ait: *Si quis damnificat aliquem, impediendo, ut adipiscatur quod erat in via habendi, tale damnum non oportet recompensare ex æquo: quia minus est habere aliquid virtute quam habere actu ... Tenetur tamen aliquam recompensationem facere secundum conditionem personarum & negotiorum.* Item docet in 4. dist. 15. q. 1. ar. 5.

Resp. 2. Ex communi sententia, ut possit juste aliquid ultra sortem exigi ob damnum emergens, quinque requiruntur. 1. Ut mutuum sit vera causa damni, alioqui fictus esset titulus; & vera usura. 2. Ut damnum proponatur mutuatario, nam libere consentire debet in illam compensationem mutuo extrinsecam; & alioqui admonitus posset forte alibi sibi providere sine hoc onere. Quare si admonitus non fuit, non tenetur damnum compensare, etiamsi postea eveniat, modo non fuerit per moram culpabilem causa illius: nam tunc non tenetur ratione culpæ, neque rei acceptæ, neque pacti additi mutuo, neque etiam contractus mutui: mutuum enim est contractus stricti juris, ex natura sua obligans solum ad reddendam sortem. 3. Ut auctarium non sit majus damno orto ex mutuo: alioqui excessus esset usurarius, nam exigeretur ratione mutui, & sine justo titulo. 4. Ut compensatio non exigatur ante tempus, quo damnum eventurum prævidetur, quia tunc solum urget titulus. 5. Ut alter non cogatur ad aliquid solvendum, quidquid evenerit, si velit se obligare ad absolvendum totum damnum emergens, quod reipsa contingat: alioqui ei imponeretur onus, ad quod ex mutuo non tenetur, cum solum possit obligari ad reddendum mutuantem indemnem.

Resp. 3. Ut auctarium juste exigi possit ob lucrum cessans, ex communi sententia requiruntur hæ conditiones. 1. Ut mutuum sit vera causa cur lucrum cessat: ac proinde ut mutuans ante pretium mutuum habeat facultatem proximam lucrum ex pecunia faciendi alia via justa; & pecuniam quam mutuat, jam destinarit negotiationi vel contractui justo quæstuoso, nullasque alias habeat pecunias otiosas, id est, non destinatas lucro justo faciendo, nec familiæ sustentationi, nec filiarum doti, nec provisioni casuum fortuitorum, quos prudens paterfamilias cavere debet. Nam revera lucrum ei non cessat ob mutuum, qui antequam peteretur, non destinaverat pecuniam suam negotiationi, vel emptioni rei frugiferæ, vel censui, vel societati, aut non habebat facultatem proximam justum lucrum ex pecunia faciendi, aut habebat alias pecunias otiosas. Nam tunc ex pecunia quam mutuat nullum lucrum feciset: ideoque talis nihil potest exigere ratione hujus tituli, utpote non extantis. Idem dic de eo, qui abstinens a negotiatione, interim se applicat alteri rei nec molestiori, nec minus quæstuosæ, cui vacare non potuisset negotiando: nam lucrum cessans per omissionem negotiationis compensatur per aliud lucrum, quod negotiando consequi non potuisset; & sic ei lucrum non cessat ex mutuatione, quæ revera ab æquali lucro eum non impedivit. 2. Ut lucrum sit certum, aut probabile: nam si sit solum possibile non est pretio æstimabile, cum mere possibilium ratio non habeatur, & in æstimatione morali potentia remota lucrandi ex pecunia nihil addit pecuniæ spectatæ secundum se. 3. Ut moneatur mutuatarius de lucro cessante, & in illius compensatione consentiat: alioqui ad illam non tenebitur, nisi per moram culpabilem solvendi fuerit illius causa, ob rationem supra dictam; quia onus extrinsecum contractui imponi non potest contrahenti sine illius consensu. 4. Ut non exigatur totum lucrum quod speratur, sed solum quantum spes illius judicio prudentum valet, deductis sumptibus & æstimatione periculi ac laboris. Nam res solum sperata non est tanti valoris, quanti habita in se ipsa, seu jam existens propter pericula & impedimenta, quæ evenire possunt: sic semen sparsum in agro minus valet, quam messis ipsa, quæ speratur. 5. Ut lucri cessantis compensatio non exigatur statim dato mutuo, sed solum pro tempore quo lucrum fuisset: nam qui v. gr. mutuat centum, & statim accipit decem pro lucro cessante, jam non mutuat alteri centum, sed solum nonaginta; solum enim nonaginta retinet mutuatarius, & tamen mutuans tantumdem exigit pro lucro cessante ex nonaginta, quantum ex centum, quod est injustum & usurarium; cum tunc lucrum ei solum ex nonaginta cesset. Præterea quod pro interesse solvitur, eidem subrogatur, & ejus quod nondum extat, subrogatio exigi non potest.

His adde, ut quis excusetur ab usura coram Deo ratione hujus tituli, requiritur ut mutuet animo gratificandi proximo, non autem spe commodioris lucri. Nam si mallet mutuare quam negotiari, intenderet principaliter lucrum ex mutuo, & sic peccaret. Quare, ut ait Sylvius, requiritur, ut is qui mutuat, non sponte subtraxerit suam pecuniam a negotiatione priusquam mutuet, intendens proprium commodum, & malens mutuare cum certo lucro, quam negotiari cum incerta spe lucri: sic enim ficte pacisceretur de lucro cessante, cum pecunia jam subtracta sit a potentia lucrandi, utpote nec secundum rem, nec secundum voluntatem ejus exposita negotiationi, aut destinata contractui

juſto quæſtuoſo : atque adeo lucrum , ſi quod ceſſat , non ceſſat ex mutuo , ſed ex eo quod negotiari noluerit , aut aliter contrahere . Idem docet Toletus , afferens doctores convenire , quod cum quis ſponte alteri offert ſuas pecunias mutuo , nec coactus , nec rogatus , non poteſt licite lucrum ab alio exigere , cum ipſe ſponte ſuas pecunias a negotiatione auferat .

Nota . Non licet id quod in contractu mutui ob intereſſe exigitur , convertere in ſortem , & ex eo aliquid ultra ſummam ex quovis titulo exigere : nam hoc prohibetur in jure , l. 28. Cod. *de uſur.*

Quæſt. XIII. *An hæc in mutuo licita eſt pactio , ut mutuatarius , ſi ad terminum præſtitutum non reſtituerit , aliquid ſolvat in pœnam ſuæ moræ ?*

Reſp. Ex communi ſententia per ſe licita eſt , poſitis certis conditionibus . Quia debitor , qui eſt in mora culpabili , dignus eſt pœna , cum peccet contra juſtitiam , non ſolvendo debitum tempore præfinito . Ergo poteſt cum ejus conſenſu ei imponi pœna , ſicut ſolet imponi ei , qui a contractu reſilierit : contrahentes enim , cum ſint ſuarum rerum domini , poſſunt ad majorem contractuum firmitatem , & eorum implendorum certitudinem , ſibi pœnam conventionalem imponere & promittere , ex cap. 4. *de arbitr.* & l. 14. Cod. *de pact.* Omne autem promiſſum acceptatum ſervari debet .

Sed ut hoc ſit licitum , ex communi ſententia iſta requiruntur . 1. Ut id non fiat in fraudem uſurariam , ſed ex ſola voluntate ſortem ſuam tempore ſtatuto recuperandi . Unde ſi non cures , utrum ſolvatur tali tempore , an non ; vel ſi optes non ſolvi , vel ſi eum terminum , intra quem ſcis mutuum reddi non poſſe , conſtituas , tunc pœna oppoſita eſt velamen uſuræ , & revera lucrum ex mutuo principaliter intendis . 2. Ut debitor vere ſit in culpa , non ſolvendo notabili tempore poſt tranſactum terminum : nam ſine culpa nulla poteſt juſte imponi nec exigi pœna , ex l. 22. Cod. *de pœn.* &. c. 2. *de conſtit.* ibi : *Rem , quæ culpa caret , in damnum vocari non convenit* . Hinc pœna non debetur , ſi debitor ſine culpa tempore præfinito non ſolverit propter moralem impotentiam , hoc eſt , difficultatem tantam , ut creditor cenſeatur rationabiliter invitus circa ſolutionis dilationem . 3. Ut pœna ſit moderata ſecundum menſuram culpæ , & rei mutuatæ : alioqui eſſet injuſta , & inique cogeretur alter in eam conſentire , ideoque non poteſt peti quoad exceſſum . Hinc pactum , ut pignus ſit creditoris , ſi certo tempore debitor non ſolverit , eſt prohibitum , l. 1. & 3. Cod. *de pact. pignor.* & cap. 7. *de pignor.* Quod ſi pars debiti ſolvatur , non poteſt tota pœna exigi , ſed tantum pro ratione partis non ſolutæ , c. 9. *de pœnis* . Idem dic , ſi mora non ſit notabilis : nam ſi per biduum vel hebdomadam ultra terminum præfinitum ſolutio differatur , ordinarie non debet æſtimari culpa digna pœna conſtituta ſaltem tota . *Leſſius , Delugo , &c.*

Pœna autem conventionalis , poſitis his conditionibus , debetur ante omnem ſententiam . Quia debetur ex vi pacti juſti , & hæc eſt intentio contrahentium , ut ipſo jure tranſgreſſor pœnam ſolvere teneatur ſine neceſſitate judicem adeundi cum ſumptibus & moleſtiis , & ſaltem ſi petatur : ſicque communis hominum ſenſus intelligit . Sed juſta pactio jure naturali obligat in conſcientia ante omnem ſententiam . Multi tamen putant , talem pœnam ſolvi non debere antequam petatur expreſſe , vel tacite . Quia mutuans , ſi non petat ſolutionem pœnæ cum facile poſſit , cenſetur eam condonare ; & pœna videtur imponi ſub hac tacita conditione *ſi petatur* .

Quæſt. XIV. *An licet aliquid ultra ſortem exigere ratione periculi ejuſmodi ſortis ?*

Reſp. 1. Nihil licet exigere a pauperibus ratione periculi ſortis , orti ex eorum inopia . Quia 1. Tale periculum eſt intrinſecum huic mutuo in individuo , ſive tali mutuo ex natura ſua acceſſorium eſt ; acceſſorium autem ſequitur naturam principalis , ex reg. 42. jur. in 6. Ergo cum nihil poſſit exigi pro ipſo mutuo , ita nec pro tali periculo. 2. Cum caritas obliget ad illis mutuandum , ut eorum neceſſitati ſubveniatur , obligat quoque , ut id fiat ſine ullo eorum gravamine , ideoque ut ſubeatur gratis hoc periculum , alioqui non ſufficienter levaretur eorum egeſtas . 3. Alioqui poſſent maxime opprimi pauperes , & eo plus ab iis exigi poſſet , quo egentiores ſunt , ideoque digniores majore ſubſidio , non gravamine . 4. Sac. Congr. Card. infra laudanda permittit aliquid accipi ſolum ratione periculi , prout in caſu a Miſſionariis propoſitum erat , ſcilicet quod oriebatur ex culpa , infidelitate & injuſtitia mutuatarii , non autem ex ejus inopia .

Porro fidejuſſor non accipit juſte pretium pro periculo , ſed pro obligatione illud in ſe ſuſcipiendi.

Reſp. 2. Multi docent , licere aliquid ultra ſortem paciſci & exigere ratione periculi mutuo extrinſeci . Probant 1. Ex decreto Sac. Congreg. de Propaganda fide ab Innocentio X. approbato , & Romæ typis edito anno 1645. & a Cabaſſutio relato : *In Synarum regno lege ſtabilitum eſt , ut in mutuo triginta pro centum accipiantur abſque reſpectu lucri ceſſantis , aut damni emergentis . Quæritur utrum Chinenſibus ſit licitum pro pecuniarum ſuarum mutuo , licet non interveniat lucrum ceſſans aut damnum emergens , prædictam pro centum triginta regni lege taxatam quantitatem accipere , & cauſſa dubitandi eſt , quia in recuperanda pecunia eſt aliquod periculum , ſcilicet quod qui accipit mutuatum , fugiat , vel quod tardet in ſolvendo , vel quod neceſſarium ſit coram judice repetere , vel propter alia hujuſmodi* . Sic reſpondit Sac. Congreg. *Cenſuit Sac. Congreg. Cardinalium S. R. E. ratione mutui immediate & præciſe nihil eſſe accipiendum ultra ſortem principalem ; ſi vero aliquid recipiant ratione periculi probabiliter imminentis , prout in caſu , non eſſe inquietandos , dummodo habeatur ratio probabilitatis periculi , & qualitatis ejuſdem , ac ſervata proportione inter periculum & id quod accipitur* . Et Innocentius X. præcepit omnibus Miſſio-

Missionariis sub excommunicatione latæ sententiæ, ut omnia responsa hujus decreti observarent, & illis uterentur: donec sua Sanctitas, vel Sedes Apostolica aliud statuerit. 2. Quia probabile periculum sortis mutuo extrinsecum, quod scilicet nascitur ex eo quod detur homini deceptori vel injusto, qui aliunde habet bona saltem in spe certa, est a tali mutuo separabile, nempe per pignus, aut hypothecam, quam potest dare, & simul est pretio æstimabile: nam ex S. Thom. qu. 77. ar. 4. ad 2. licitum est carius vendere propter periculum, cui venditor se exponit transferendo rem de loco in locum.

Idem dicunt de extraordinariis facultatibus, laboribus, impensis, molestiis probabiliter in recuperanda sorte subeundis ex culpa mutuatarii, eo quod hæc sint mutuo extrinseca, & pretio æstimabilia.

Sed ut hoc titulo aliquid possit juste exigi, has requirunt conditiones, 1. Ut periculum sit vere probabile & extrinsecum mutuo, nec hoc prætextu pallientur usuræ: quale non est quoties mutuatarius est industrius, verax, justus, & de quo non datur prudens præsumptio, quod non sit soluturus. 2. Ut in hoc auctarium consentiat mutuatarius. 3. Ut mutuans non compellat illum ad secum paciscendum de periculo, sed ei relinquat libertatem assecurandi sortem per pignus, hypothecam, vel alium fidejussorem: alioqui sine causa imponeretur illi onus pretio æstimabile, ad quod non obligatur, quod est usurarium. 4. Ut non plus exigatur, quam judicio communi prudentum valeat tale periculum subeundum, habita ratione quantitatis summæ mutuatæ & magnitudinis periculi, servataque proportione inter periculum & auctarium.

Nec obstat, inquiunt, cap. *Naviganti de usur.* ubi Gregor. IX. ait: *Naviganti, vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, pro eo quod suscepit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus.* Nam censetur usurarius, quia supponitur noluisse mutuare nisi ea conditione, ut ipse periculum sortis certo pretio in se susciperet, & sine justa causa imposuisset mutuatario onus pretio æstimabile, privando eum libertate assecurandi sortem alia via commodiore, nempe per pignus aut fidejussorem. Alii putant mendum in textum irrepsisse, & legendum esse, *usurarius non est censendus*, ob verba immediate sequentia: *Ille quoque qui dat decem solidos, ut alio tempore totidem sibi grani, vini, vel olei mensuræ reddantur, quæ licet plus valeant, utrum plus vel minus solutionis tempore fuerint valituræ, verisimiliter dubitatur; non debet ex hoc usurarius reputari.* Particula, *quoque*, inquiunt, paritatem & conformitatem sonat, adeoque indicat, Pontificem velle neutrum censendum esse usurarium; si enim de uno vellet & non de altero, dixisset: *Ille contra, ille tamen.* Ita *Barbosa, Layman &c.*

Si objicias. 1. Auctarium non esse medium aptum ad tollendum sortis periculum, immo illud augere. 2. Inde sequi, posse aliquid exigi pro periculo auctarii ipsius, & sic in infinitum cum illud etiam periclitetur. 3. Mutuatarium teneri, periculum illud tollere redditione sortis. 4. Sac. Congr. & Innoc. XI. illud solum tolerare, cum dicat non esse inquietandos.

Respondent ad 1. Auctarium illud non exigi ad tollendum periculum futurum, sed pro periculo præsenti, & damno quodam actu existente, quod actu subit mutuans, dum pecuniam in manu sua certam exponit manui periculosæ, in qua est minoris valoris quam in sua. Nec auctarium augere periculum sortis; nam mutuans quotannis recipiens parum ob periculum, quamvis postea sortem amittat, minus damnum patietur; & interea mutuatarius poterit lucrari ex mutuo ad sortem solvendam. Ad 2. Illud auctarium speratum licet periclitans, esse sufficientem compensationem, ideoque nihil posse exigi pro illius periculo. Ad 3. Restitutione sortis non tolli periculum, quod ante illam subivit mutuans, quod erat pretio æstimabile, sed jam non continuari. Ad 4. Negant id tolerari tantum: nam quærebatur, an id esset licitum, & respondet Sac. Congreg. non est licitum ratione mutui, sed ratione periculi propositi non debere inquietari. Sane si id jure naturali esset illicitum, deberent Missionarii monere, & impedire ne quid tale exigatur.

Quæst. XV. *An lex vel consuetudo provinciæ est titulus legitimus aliquid ultra sortem exigendi?*

Resp. Neg. si nullus alius adsit titulus justus. Quia cum perceptio lucri ex mutuo sit jure divino vetita, nullo alio jure potest esse licita. Igitur lex, quæ permittit ex quovis mutuo aliquid ultra sortem, v. gr. quinque pro centum exigere, & de eo pacisci, immo præcipit judici, ut mutuatarium compellat ad hoc auctarium persolvendum mutuanti, semper præsumit & supponit titulum interesse, nempe lucrum cessans, vel damnum emergens. Quare si nullum reipsa ex mutuo lucrum cesset, vel damnum sequatur, tunc nihil potest in conscientia ultra sortem exigi, & accepta restitui debent. Item non licet plus accipere, quam sit lucrum cessans, vel damnum ortum ex mutuo, etiamsi plus lege constitutum sit; nam tunc lex vel sententia judicis nititur falsa præsumptione. Neque enim est intentio legis, nec potest esse, ut aliquid accipiatur ratione mutui.

Idem dic de lege, & de sententia Judicis, qua mutuatori adjudicatur aliquid ultra sortem a tempore interpellationis suæ, in compensationem interesse. Nam si nullum lucrum cessans, nec damnum emergens, vel non tantum patiatur mutuans, nihil aut non tantum potest accipere: quia tunc sententia judicis nititur falsa præsumptione, unde non dat verum jus. Quod si adjudicaretur aliquid in pœnam dilatæ solutionis, nihil etiam posset accipi, si revera debitor non fuit in culpa: quia omnis pœna justa supponit culpam. Immo sunt, qui præter moram culpabilem debitoris requirunt adhuc, ut mutuator damnum vel lucrum cessans sustinuerit, quia putant legem ad pœnam damnantem supponere etiam interesse.

Obj.

Obj. 5. Quælibet lex eſt eſſentialiter juſta, alioqui non eſſet lex. Ergo lex eſt juſtus titulus accipiendi aliquid ultra ſortem.

Reſp. diſt. conſeq. Si illa lex non fundetur in aliqua ſuppoſitione C. conſeq. Si fundetur in aliqua ſuppoſitione ejus, quod non extet, N. conſeq. Lex vel conſuetudo quæ permittit aliquid ſupra ſortem accipere, ſupponit damnum emergens, vel lucrum ceſſans; quod ſi neutrum extet, non intendit, nec poteſt auctarium approbare aut præcipere.

Obj. 2. Per legem illam tenentur judices damnare debitores ad ſolvendum aliquid ultra ſortem. Ergo mutuator illud juſte retinere poteſt. R. Neg. conſeq. Nam cum judices illud auctarium non adjudicent, niſi vi legis, & lex præſupponat juſtum titulum, nempe damni emergentis vel lucri ceſſantis, non poteſt mutuator auctarium ſibi adjudicatum retinere, ſi non habet verum titulum, quod lex & ſententia judicis præſupponunt.

Quæſt. XVI. *An qui pignus pro mutui aſſecuratione accepit, tenetur fructus ex illo perceptos computare in diminutione ſortis, deductis expenſis, laboribus ac operis?*

Reſp. Affirm. *Eſt communis ſententia.* Et conſtat ex c. 1. & 2. *de uſur.* l. 1. Cod. *de pignor. act.* Quia mutuator nullum habet jus ad illos ratione mutui, quod eſt ex natura ſua gratuitum, ſed illi pertinent ad dominum pignoris, res enim domino ſuo fructificat. Hinc, qui agrum ſterilem, qui antea non colebatur, accepit in pignus, tenetur fructus, quos ex illo ſua diligentia percipit, referre in ſortem, deductis impenſis & laboribus, alioqui lucrum perciperet ex mutuo.

Excipe, 1. Feudum in pignus debiti datum domino directo; nam hic non tenetur fructus ex illo deducere in ſortem, ex c. 8. *de uſur.* vel quia per tales fructus compenſari debent ſervitia a feudatario debita, quibus interim liberatur; vel quia feudi contractus habet hanc tacitam conditionem, ut ſi res feudo ſubjecta tradatur domino directo in pignus, ejus fructus ad hunc pertineant, modo feudatarius eo tempore liber ſit a ſervitio præſtando, juxta c. 1. *de feudis.* Et non excedant multum fructus valorem ſervitii, alioqui eſſet contra mandatum Dei, *mutuum date, nihil inde ſperantes*, ait Innoc. IV. in c. *inſinuatione*, de feudis.

2. Feudum pro dote in pignus datum genero. Hic enim non tenetur ejus fructus computare in dotis diminutionem, ex c. 16. *de uſur.* Quia hoc pignus datur etiam ad ſuſtinenda matrimonii onera, donec ſolvatur dos, cujus uſumfructum vir haberet, unde fructus illos accipit *pro intereſſe*, ait Innocentius IV. in cap. cit.

Quæſt. XVII. *An eſt uſurarium ac illicitum mutuare ob ſpem lucri tamquam finem, principaliter intentum, licet ſine pacto?*

Reſp. Affirm. Prob. 1. ex c. 6. *de uſur.* ubi cenſetur uſurarius, qui licet omni conventione ceſſante, eo animo mutuat, ut aliquid ultra ſortem recipiat, alias non mutuaturus. Et S. Aug. ſerm. 3. in Pſ. 36. ibi: *Si plus quam dediſti expectas accipere, fœnerator es.* 2. Chriſtus jubet, ut mutuum detur gratis, & ſine ſpe lucri finaliter ex mutuo intenti. Luc. 6. *Mutuum date, nihil inde ſperantes.* 3. Tunc vere intenditur lucrum ex mutuo, quod eſt uſurarium, licet intendatur mediante benevolentia & gratitudine mutuatarii, ſed intenta propter lucrum: ita ut niſi lucrum ſperaretur, mutuum non daretur. Nam tunc intenditur benevolentia vel gratitudo propter lucrum, tamquam finem propter ſe ex mutuo intentum.

Non eſſe tamen uſuram, aliquid ſecundario ſperare ex mera liberalitate & gratitudine, non ut debitum, nec intentum ex mutuo, docet Gloſſa, in c. *Conſulit*, quæ ait peccare *ſperantes cauſſa mutui in ſpe lucri principaliter poſita. Secundario tamen aliquid ſperare non puto malum.* Ita etiam S. Antonin. 2. part. tit. 1. c. 5. 1. addens: *Dicitur autem intentio principalis hæc, cum ſcilicet magis movetur ad mutuandum propter lucrum, quod ſperat, quam propter aliud. Sed intentio ſecundario dicitur, cum etſi ſperat aliquid ſibi dari ab eo, cui mutuavit ex ſua liberalitate; tamen non illud eum movet, ſed magis benevolentia, ita ut etiamſi non crederet ſibi aliquid dari ultra ſortem, adhuc tamen mutuaret.* At uſura eſt intendere, etſi ſecundario, lucrum ex mutuo, ut pretium, vel ut aliquod pro mutuo debitum: quia intentio, etſi ſecundaria, non tollit malitiam objecti, quo actus ſpecificatur. Et illicitum eſt velle etiam minus principaliter ac ſecundario aliquid illicitum. Lucrum autem ut pretium mutui, vel uti aliquid ex mutuo debitum, eſt quid illicitum & uſura: ergo illud quocumque modo intendere eſt illicitum. *Ita Leſſ. Delugo & alii.*

Quæſt. XVIII. *An licet mutuum petere, vel accipere ſub uſura?*

Reſp. 1. Non licet mutuum petere ſub uſuris. Quia non licet petere ab alio, quod licite facere non poteſt; nam hoc eſſet eum inducere ad peccandum. Tamen ex communi ſententia, licet (Vid. N. 247.) ob gravem neceſſitatem propriam vel alienam petere mutuum ab eo, qui prævidetur non daturus niſi ſub uſuris, aliter haberi nequit, intendendo ſolum mutuum, & habendo ſe permiſſive ad uſuram. Quia licet petere ab alio id quod licite præſtare poteſt, quamvis ex malitia ſua peccaturus ſit, modo adſit juſta cauſſa non impediendi ejus peccatum, qualis eſt hic: nam mutuatarius non tenetur cum ſuo gravi damno malitiam mutuantis impedire. Ita S. Thom. 2. 2. q. 78. ar. 4. ibi: *Nullo modo licet inducere aliquem ad mutuandum ſub uſuris; licet tamen ab eo, qui hoc paratus eſt facere, & uſuras exercet, mutuum accipere ſub uſuris propter aliquod bonum, quod eſt ſubventio ſuæ neceſſitatis, vel alterius.* Et ad 2. ait: *Accipiens non dat occaſionem uſurario uſuras accipiendi, ſed mutuandi. Ipſe autem uſurarius ſumit occaſionem peccandi ex malitia cordis ſui: unde ſcandalum paſſivum ex parte ſua eſt, non autem ex parte petentis mu-*

tuum. Nec tamen propter hujuſmodi ſcandalum paſſivum debet alius a mutuo petendo deſiſtere, ſi indigeat: quia ejuſmodi paſſivum ſcandalum non provenit ex infirmitate, vel ignorantia, ſed ex malitia.

Reſp. 2. Secluſa neceſſitate ſaltem rationabili, non licet mutuum petere ab uſurario, & accipere ſub uſuris. Quia lege caritatis quiſque tenetur ſub mortali impedire peccatum mortale proximi, ejuſque executionem quando ſine notabili ſuo incommodo ſeu damno id poteſt. *Mercatores dando uſuras peccaverunt, tamquam occaſionem peccandi uſurariis præbentes, cum neceſſitas quæ ponitur, ut ſcilicet honorabilius vivant & majores mercationes faciant, non ſit talis neceſſitas, quæ ſufficiat ad excuſandum peccatum prædictum*, ait S. Thom. opuſc. 67. de empt. & vendit.

Quæſt. XIX. *Quid uſurarius reſtituere tenetur?*

Reſp. Tenetur reſtituere tum uſuras acceptas, & fructus non mere induſtriales ex iis perceptos, tum etiam omne lucrum ceſſans, & damnum emergens ex uſuris acceptis. Quia tenetur ratione injuriæ, exigendo, accipiendo, & poſſidendo rem alienam ſine juſto titulo, cum mutuum non ſit titulus juſtus, nec ſponte ac liberaliter res donata ſit: nam mutuatarius nollet ultra ſortem dare, ſi poſſet aliter mutuum accipere, & ſic involuntarie dat, non ſponte, nec liberaliter.

Hinc ſi uſurarius ante mortem non reſtituerit, tenentur hæredes bona per uſuram accepta reſtituere, ſi quæ extent ſecundum ſe: ſin minus, tenentur eorum valorem ex uſurarii bonis reſtituere mutuatariis, vel eorum hæredibus, ex c. 9. *de uſuris*. Nam onus reſtituendi eſt affixum bonis defuncti, ideoque tranſit ad eorum poſſeſſorem.

Quæſt. XX. *An uſura mentalis obligat ad reſtitutionem?*

Reſp. 1. Qui mutuavit principaliter ob ſpem lucri, alias non mutuaturus, tenetur reſtituere quæ poſtea ultra ſortem accepit a mutuatario cognoſcente ejus intentionem uſurariam, etſi nullum pactum præceſſerit. *Ita S. Antonin. & alii*. Quia mutuatarius non intendit dare gratis ac liberaliter, ſed tamquam debitum ex mutuo, vel dat ex metu, ne alias mutuum ſibi denegetur. Sed injuſtum eſt, accipere & retinere aliquid datum dumtaxat ut debitum, quod revera debitum non eſt, vel quod nec ſponte, nec liberaliter datur. Et gravitas uſuræ conſiſtit in eo quod ſperetur, vel accipiatur aliquid non omnino gratuitum, & voluntarium. Confirmatur ex cap. 10. *de uſur.* ubi Pontifex ait eum, qui ex propoſito aliquid ultra ſortem recipiendi mutuat, alias non mutuaturus, efficaciter inducendum eſſe ad accepta reſtituenda, quamvis nulla conventio præceſſerit. Excipe, niſi mutuator habeat juſtum titulum retinendi, nempe lucrum ceſſans vel damnum emergens: tunc enim uſura eſt pure affectiva, nec reponit inæqualitatem in rebus.

Reſp. 2. Si mutuatarius ſponte aliquid ultra ſortem donet ex liberalitate, vel gratitudine, ſed mutuans ejus mentem ignorans accipiat tamquam ex mutuo debitum, peccat & tenetur reſtituere ratione conſcientiæ erroneæ, quamdiu illam non deponit prudenter. Tamen juxta communem ſententiam, ex parte rei acceptæ ad id non tenetur, ſed poſtquam ſcivit illud ſibi gratis donatum fuiſſe, retinere poteſt, quia alter per illam donationem gratuitam tranſtulit dominium rei in mutuatorem, ſi accedat acceptio legitima: unde accedente hac notitia, poteſt rem acceptare & retinere ut liberaliter donatam. Quamvis enim habuerit intentionem injuriam faciendi, cum acceperit tamquam debitum ex mutuo, & ideo peccarit; tamen reipſa nullum damnum inde alterius ſecutum eſt.

Reſp. 3. Si mutuatarius dederit aliquid ultra ſortem tamquam ex mutuo debitum, & mutuans illud acceptarit bona fide tamquam liberaliter donatum, hic tenetur, ubi reſcierit, reſtituere acceptum, & fructus extantes. Quia deeſt titulus juſtus retinendi: nam datio rei ut debitæ ex mutuo nulla eſt, cum nihil ſit debitum ex mutuo. Nec tunc fuit donatio liberalis, quia res data fuit ut debita. Si vero mutuator aliquid ultra ſortem accipiat, dubitans qua mente illud detur, an gratis, an tamquam debitum, peccat, & tenetur accepta reſtituere; nam injuſtitiam committit, ſicut is qui dubia fide cœpit aliena poſſidere; & ſe exponit periculo alienum retinendi.

Quæſt. XXI. *An cooperatores uſurarii teneantur ad reſtitutionem in ejus defectum?*

Reſp. Tenentur omnes, qui agentes partes uſurarii, ſunt cauſa efficax, cur uſuræ petantur, ſolvantur, vel non repetantur. Quia ſunt cauſſa efficax damni mutuatario injuſte illati. Tales ſunt, 1. Conſulentes uſuras. 2. Dantes pecunias eo animo, ut ex his exerceantur uſuræ. 3. Judices, qui compellunt ad uſuras ſolvendas, vel vetant ne ſolutæ repetantur, qui etiam ipſo facto ſunt excommunicati, *Clement. unic. de uſur.* 4. Notarius conficiens inſtrumentum, fingens licitos contractus, vel falſos ſcribens, ut cum dantur centum, ipſe ſcribit centum viginti &c. Niſi id facit poſtulante mutuatario; tunc enim licet mortaliter peccet, & ſit perjurius, tamen non tenetur ad reſtitutionem, quia ſponte volenti & roganti non fit injuria. *Ita S. Antonin.* 5. Factores ſeu negotiorum geſtores, & qui contractus uſurarios faciunt, & famuli cogentes ad uſuram ſolvendam. 6. Proxenetæ, hoc eſt, qui quærunt eos, qui pecunia indigent, adducuntque ad uſurarios, dum iſto modo partes agunt uſurarii. At non tenentur, dum agunt partes mutuatarii, quia tunc beneficium ei præſtant, & non eſt in eorum poteſtate, ut gratis mutuum detur.

Qui autem ita remote concurrunt, ut non cenſeatur cauſſa damni mutuatario illati, non tenentur reſtituere: quales ſunt ſecundum multos famuli, qui recipiunt pignora, eaque cuſtodiunt, qui numerant pecuniam, qui

referunt omnia in librum rationum . Qui non cenſentur cauſſa damni, cum independenter ab illorum opera illatum ſit; & quia circa illorum operam non eſt invitus mutuatarius, nec de illa rationabiliter conqueri poteſt.

Quæſt. XXII. *Quænam ſunt pœnæ uſurariis conſtitutæ?*

Reſp. Uſurarii notorii ſeu manifeſti ſunt, 1. Infames in utroque jure, ideoque irregulares. 2. Privantur communione altaris, ac ſepultura eccleſiaſtica, & eorum oblationes non poſſunt accipi, cap. 3. *de uſur.* ex Conc. Gener. Later. III. 3. Non debent ad confeſſionem admitti, antequam ſatisfecerint, vel cautionem dederint, cap. ult. *de uſur.* in 6. ex Conc. Gener. Lugdun. 4. Irrita ſunt eorum teſtamenta, niſi ante mortem reſtituerint, vel cautionem legitimam dederint, ex cap. cit. 5. Pro clericis, qui moniti non deſiſtunt, ſuſpenſio ab officio & beneficio ferenda: pro laicis excommunicatio ferenda, uſque ad debitam reſtitutionem, cap. 7. *de uſur.*

Porro uſurarius notorius eſt ille, qui facto vel jure manifeſte uſurarius eſt. Eſt notorius notorietate facti, dum mutuat palam ad uſuram, ita ut nulla tergiverſatione celari poſſit. Eſt notorius notorietate juris, quando de hoc crimine in judicio convictus eſt & damnatus. In Gallia dicitur admitti ſola notorietas, quæ habetur per ſententiam judicis.

CAPUT IV.

De Depoſito, Commodato, Precario, & Mandato.

Nota. Depoſitum, Commodatum &c. ſumuntur hic pro contractu, licet ſæpe ſumantur pro ejus materia, ſcilicet re depoſita commodata &c.

Quæſt. I. *Quid eſt depoſitum?*

Reſp. Eſt contractus, quo aliquid alteri cuſtodiendum traditur, & ad hoc ſuſcipitur. Perficitur ſolum, dum res traditur a deponente, & ſuſcipitur a depoſitario. Tradere enim vel deponere, non ſufficit, ſed requiritur etiam ut alter ſignificet ſe ejus cuſtodiam ſuſcipere: niſi forte ex officio tenetur eam cuſtodire, ut ſunt caupones, ſtabularii, aurigæ, nautæ &c. nam ſufficit illis videntibus rem in domo, vel curru, vel navi deponi, l. 1. §. *Nauta &c.*

Sequeſtrum autem, quod eſt ſpecies depoſiti, eſt contractus, quo res, de qua eſt controverſia, alteri tertio cuſtodienda traditur, eo fine, ut poſtea reddatur ei cui adjudicabitur.

Quæſt. II. *Quænam ſunt obligationes depoſitarii?*

Reſp. Ex communi ſententia, tenetur, 1. Rem depoſitam ſervare ac cuſtodire ea cura ac diligentia, quam homines diligentes ſolent in ſimili re propria adhibere, l. 32. §. *depoſ.* Quod ſi res depoſita pereat, vel deterior fiat, tenetur ſolum de dolo & lata culpa, l. 1. Cod. *depoſ. &c.* Si tamen depoſitum cedat in commodum utriuſque, ut ſi depoſitarius mercedem pro cuſtodia accipiat, tenetur etiam ex culpa levi.

Hinc ſartores, molitores, aurigæ, caupones, & ſimiles tenentur ex culpa levi; nam tenentur ex officio ſibi & aliis utili, annexam habente cuſtodiam eorum, quæ ipſis traduntur: & ſic tenentur ea cuſtodire ex contractu virtuali ac implicito in utriuſque partis commodum cedente. Si vero depoſitio cedat in commodum ſolius depoſitarii, ut ſi apud ipſum deponatur pecunia ea ſolo fine, ut poſſit ea uti ſi egeat, hic tenetur de culpa leviſſima, juxta alibi dicta. Item ſi ſeipſum obtulit ad cuſtodiendam rem maxima diligentia, vel hanc expreſſe promiſerit: nam tunc tenetur ex pacto contractui addito.

2. Tenetur non uti re depoſita, ſine conſenſu domini expreſſo, vel tacito, aut ſaltem prudenter præſumpto. Quia rei uſus non eſt ipſi conceſſus, ſed ſolum commiſſa cuſtodia; & non licet uſurpare uſum rei alienæ invito domino: alioqui fit contra juſtitiam: nam quivis habet jus, ut nemo utatur re ſua ſine ſuo conſenſu. Quare l. 3. Cod *depoſ.* utens re aliqua depoſita ſine conſenſu domini, dicitur reus furti. Hinc ſi uſus ille ſit pretio æſtimabilis, ut uſus equi, veſtis &c. ſolvi debet illius pretium: nam uſus & fructus rei ad dominum pertinet, & pretium uſus eſt quidam fructus. Quod ſi dominus uſum concedat, tunc depoſitum tranſit in mutuum, ſi res depoſita ſit uſu conſumptibilis, aut alienata; vel ſi talis non ſit, in commodatum, ſi gratis ejus uſus concedatur; aut in locationem, ſi pretium exigatur. Porro ſecundum multos domini conſenſus præſumitur circa uſum pecuniæ depoſitæ, cum eam tradit nec ſacculo clauſo, nec obſignato, nec alio indicio oſtendit ſe utendi facultatem denegare, modo recipiens ſit moraliter certus, ſe eam ſoluturum, ut primum exigetur.

3. Tenetur depoſitum repetenti reddere ſtatim, c. 2. *de depoſ.* & l. 1. §. *depoſ.* Nam alioqui retineret rem alienam invito domino. Excipe, niſi deponens in ſuum vel aliorum damnum repoſcat, ut ſi furens enſem repetat, nam tunc deponens non eſt rationabiliter invitus, vel niſi res depoſita ſit furtiva, & dominus eam repetat; tunc enim reſtitui debet domino, l. 31. §. *depoſ.* Si vero dominus eam non repetat, juxta loc. cit. & l. 1. §. *de depoſ.* reſtituere debet ipſi furi; ſed tunc tenetur eum monere, ut eam reſtituat vero domino; & ni faciat, monere dominum. Immo videtur lex ſupponere, furem depoſitam repetere, ut eam reſtituat domino. Quare Leſſius docet, eam ſemper debere reſtitui domino; niſi fur putetur eam repetere animo reſtituendi eam domino.

4. Nihil poteſt retinere, vel exigere pro rei cuſtodia, niſi dominus ei mercedem expreſſe promiſerit. Quia depoſitum purum eſt in gratiam ſolius deponentis: & idcirco depoſitarius vi illius tenetur tantum de culpa lata & dolo. Unde nihil ei debetur, niſi vi alterius contractus ſeu pacti; & tunc depoſitum tranſit in locationem operæ ad cuſtodiendum rem depoſitam, & depoſitarius tenetur

de

de culpa levi, cum jam contractus cedat etiam in ejus utilitatem.

Porro si depositarius alteri quam domino reddiderit depositum, & perierit, non tenetur ad restitutionem; modo bona fide & prudenter, licet falso putaverit esse dominum, vel aliquem ab eo missum ad illud repetendum: quia tunc abest fraus, dolus, & culpa lata, ex quibus solum tenetur de damno.

Quæst. III. *Quid sunt Commodatum & Precarium?*

Resp. Commodatum est contractus, quo res ad solum usum gratuito conceditur usque ad designatum tempus, ante quod repeti non potest.

Precarium est gratuita solius usus rei concessio ad nutum revocabilis. Unde non differt a commodato, nisi quod possit quovis tempore repeti a concedente, non tamen incontinenter, alioqui esset inane ac illusorium, non beneficium. Solvitur ipsius rei alienatione, & morte accipientis, cap. ult. *de Precar.*

Quæst. IV. *Quænam sunt obligationes commodantis & commodatarii?*

Resp. 1. Ex communi sententia, commodans tenetur, 1. Aperire vitium rei commodatæ, si sit periculosum, alioqui tenebitur de damno inde secuto, l. 18. & 22. §. *commod.* cum dederit illius occasionem. 2. Tenetur ad impensas extraordinarias, l. 18. §. *commod.* 3. Tenetur non repetere ante tempus, de quo expresse, vel implicite conventum est, l. 15. §. *commod.* & cap. un. *de commod.* Quia, ut ibi dicitur, *non oportet nos beneficio decipi, sed juvari.* Et quia alter jus re utendi usque ad illud tempus vi pacti acquisivit. Quare si ante repetat, tenebitur de interesse, quod inde alteri sequitur: nam fecit injuriam violando jus alterius ex pacto acquisitum. Excipe, nisi commodanti damnum simile ex carentia rei suæ inopinato immineret; tunc enim juxta multos ei licet ante tempus finitum repetere, etiam cum alterius damno. Quia non censetur usum rei suæ gratis concessisse, nisi sub hac tacita conditione, ut in tali eventu posset repetere; neque enim in gratuita promissione, & concessione usus rei, quis censetur velle se ad tantum obligare, quantum in onerosa.

Resp. 2. Ex communi sententia, commodatarius tenetur ex justitia, 1. Non uti re commodata, nisi ad usum sibi concessum, aut saltem cui prudenter judicet dominum consensurum, ex l. 5. §. *commod.* ubi alias dicitur furti reus, quia usurparet aliquem usum rei alienæ invito domino; nec enim habet jus nisi ad usum concessum; ex instit. *de obligat. quæ ex delict. &c.* ibi: *Furtum fit, cum quis alienam rem invito domino contrectat. Itaque sive creditor pignore, sive is apud quem res deposita est, ea re utatur; Sive is, qui rem utendam accepit, in alium usum eam transferat, quam cujus gratia ei data est, furtum committet; veluti si quis equum gestandi caussa commodatum sibi longius aliquo duxerit. Placuit tamen eos, qui rebus commodatis aliter uterentur, quam utendas acceperint, ita furtum committere, si se intelligant id invito domino facere, eumque, si intellexissent, non permissurum: at si permissurum credant, extra crimen videri.*

2. Tenetur rem commodatam finito tempore restituere, etiamsi non repetatur, *cum dies statuta pro domino interpellet*, cap. ult. *de locato.* Alioqui tenebitur omne lucrum cessans & damnum inde proveniens compensare, cum sit illius caussa injusta: nam non habet jus utendi re aliena, eamque retinendi ultra tempus sibi concessum, sed dominus habet jus illam tunc possidendi, & ea utendi.

3. Tenetur ad impensas ordinarias & modicas, necessarias ad rei commodatæ conservationem, v. g. ad pabulum equi, non tamen ad extraordinarias magnas, v. g. ad curationem magni pretii, ad restaurationem domus, l. 18. §. *commod.*

4. Tenetur maximam diligentiam ac curam ad rem commodatam integre & in bono statu conservandam adhibere, ex instit. *Quibus modis &c.* & ex l. 18. §. *commod.* ibi: *In rebus commodatis talis diligentia præstanda est, qualem quisque diligentissimus paterfamilias suis rebus adhibet.* Quare si res pereat vel deterior fiat ex culpa etiam levissima, tenetur ad restitutionem; nam contractus cedit in ejus solius utilitatem, ex cap. unic. *de commod.* ibi: *Cum gratia sui tantum quis commodatum accepit, de levissima etiam culpa tenetur, casus fortuitus (nisi accideret culpa sua, vel intervenerit pactum, seu in mora fuisset) sibi non debeat imputari.* Ergo tenetur ad restitutionem rei commodatæ, quæ perit vel amittitur, dum per tertium remittitur, si non adhibuit diligentiam & prudentiam maximam, ut fidelem ac idoneum conveniret: secus, si hanc adhibuit, l. 20. §. *commod.* vel si tertius ille a commodante fuit electus, tunc enim res domino suo perit. Quod si in utriusque commodum res fuisset commodata alteri, hic tenebitur solum de culpa levi: si vero in solius commodantis, de culpa lata, juxta regulas alibi traditas.

Quæst. V. *An res aliena commodata, deposita, conducta &c. debet præferri propriæ, si utraque conservari nequeat, ut in periculo incendii, naufragii &c.*

Resp. 1. Si res tua propria sit pretiosior, potes eam conservare præ aliena commodata, deposita &c. Quia non exigit æquitas, ut quis majore suo damno impediat damnum minus alterius. Sed tunc si res erat commodata, juxta multos teneris ejus pretium restituere, ex l. 5. §. *commod.* ubi dicitur, commodatarius non teneri compensare damnum ex incendio vel ruina ortum, *nisi cum posset res commodatas salvas facere, suas prætulit.* Nam æquum non est, ut alter damnum sustineat, salvis ejus rebus cui gratificatus est, & ob ejus solius commodum res sua adducta est in periculum.

Resp. 2. Si res aliena sit pretiosior, teneris ex justitia eam præ tuis conservare. Quia rei alienæ ea debetur custodia, quam quisque prudens in suis rebus adhiberet: quisque autem ser-

varet ſuas pretioſiores, relictis vilioribus. Sed tunc ſi res aliena erat apud te in commodum ſolius domini, potes exigere compenſationem totius damni, quod paſſus es eam ſervando: nam non teneris eam gratis ſervare tuo damno, cum in tuam utilitatem non detineas. Si autem erat in commodum tui & domini, potes repetere mediam partem damni, quia utriuſque cauſſa res periclitabitur; & par eſt, ut qui ſentit commodum, ſentiat & onus pro ratione commodi. Si vero res apud te erat in tui ſolius utilitatem, juxta Leſſium & alios, non potes exigere compenſationem pro tuis rebus, ex l. 5. §. *commod.* Quia cum jactura rerum tuarum minoris vel æqualis valoris teneris alterum præſtare idemnem, cum tantum tui commodi occaſione res ejus in periculum illud inciderit.

Reſp. Quando res tua eſt æque pretioſa, potes illam præferre alienæ, ſi res aliena ſit apud te in commodum ſolius domini, vel in commodum commune. Si vero res aliena ſit in commodum tui ſolius, juxta multos teneris eam tunc præferre, ex l. 5. cit. Quia rem alienam in tui ſolius commodum acceptam teneris diligentiſſime conſervare, nec tunc ille debet tibi compenſare, cum res ſua tui ſolius cauſſa periclitaretur; & cum ſolus ex contractu commodum ſentias, par eſt ut ſolus damnum patiaris, præſtando id ad quod tenebaris.

Porro qui rem ſuam præ aliena conſervat, dum tenetur alienam ſuæ præferre; tenetur ad reſtitutionem, quia fecit injuriam damnoſam.

Quæſt. VI. *Quid eſt mandatum?*

Reſp. Eſt officium gratis ſuſceptum in gratiam alterius; ſive eſt obligatio aliquid agendi in commodum alterius, gratis ſuſcepta, v. g. negotium aliquod gerendi, aliquid ipſi emendi &c. Nam ſi pretio ſuſcipiatur, eſt potius locatio operæ. Mandatum autem non poteſt eſſe niſi de re licita, l. 6. §. *Mandat.* & re integra ſolvitur morte mandantis, l. 15. Cod. *Mandat.*

Quæſt. VII. *Quænam ſunt obligationes mandatarii, & mandantis?*

Reſp. Ex communi ſententia, mandatarius, & quiſvis negotiorum geſtor, vel procurator tenetur, 1. Alterius negotium diligenter & utiliter gerere tamquam proprium: nam ad hoc ſe obligavit acceptando mandatum, nec ei aliter negotium commiſſum fuiſſet, ex l. 21. Cod. *mandat.* ibi: *Aliena negotia exacto officio geruntur: nec quidquam in eorum adminiſtratione neglectum ac declinatum culpa vacuum eſt.* 2. Negotium ſuſceptum conficere: *Voluntatis eſt enim ſuſcipere mandatum, neceſſitatis conſummare*, l. 17. §. *commod.* Nam ad id ſe obligavit, illud ſuſcipiendo. 3. Tenetur ſaltem de dolo, & culpa lata, ſi mandatum in ſolius mandantis utilitatem gratis ſuſceperit, l. 3. §. *de negot. geſt.* De levi, ſi id etiam in ſuam utilitatem cedat, vel ſi ſe obtulerit, cum alius diligentior præſto eſſet: de leviſſima vero, ſi maximam diligentiam promiſerit, vel hanc res exigit. 4. Non poteſt fines mandati ſui tranſire: *Diligenter enim fines mandati ſui cuſtodiendi ſunt*, l. 5. *mandat.* Unde non poteſt aliquid pluris emere, aut minoris vendere, quam ei præſcriptum ſit. 5. Non poteſt mercedem exigere, niſi promiſſa ſit, vel eam prius petierit, nec ei licet operam occulte compenſare, alioqui tenetur ad reſtitutionem. Nam hoc ipſo quod mandatum ſuſcipit nihil petendo, cenſetur velle alteri gratificari, & operam ſuam gratis ex amicitia præſtare, ex l. 1. §. *mandat.* ibi: *Mandatum niſi gratuitum nullum eſt; nam originem ex officio atque amicitia trahit. Contrarium ergo ex officio merces: interveniente enim pecunia, res ad locationem & conductionem potius reſpicit.*

Reſp. 2. Mandans tenetur mandatario præbere neceſſaria ad mandati executionem, & ſolvere ſumptus; ex c. 6. *de procurat.* nam id æquitas & juſtitia exigit.

Sed quid dicendum de eo, qui abſentis & ignorantis negotium geſſit ſine mandato?

Reſp. Is perinde ac mandatarius tenetur negotium alterius diligenter adminiſtrare tamquam ſuum, & reſarcire damna abſenti illata ex ejus culpa lata, immo levi, ſaltem ſi alius diligentior negotium illud ſuſcepturum eſſet, *inſtit. de oblig.* & l. 20. Cod. *de negot. geſt.* Quia is, qui alterius negotium ſuſcipit, diligentiam ſuam ac induſtriam promittere cenſetur, quam proinde ſaltem ordinariam adhibere tenetur. Abſens vero tenetur ei impenſas & damna ex negotii adminiſtratione ſecuta compenſare, & operæ mercedem congruentem ſolvere; & ſi recuſet datur actio contra eum, l. 2. §. *de negot. geſt.* idque etiamſi negotium male ſuccedat, modo negotii geſtor prudentiam & diligentiam debitam adhibuerit. Nam cum res ipſa, & bonum commune poſtulet, ut res & negotia abſentium adminiſtrentur, æquum eſt impenſas ea de cauſſa factas, operas, & damna ſecuta compenſari ei, qui talia negotia geſſit. Hic autem rationem expenſi & recepti reddere debet, *inſtit. de oblig.*

CAPUT V.

De Emptione, & Venditione.

Quæſt. I. *Quid eſt emptio, & venditio?*

Reſp. 1. Emptio eſt pactio pretii determinati dandi pro merce. Venditio eſt pactio mercis dandæ pro pretio determinato. Unde realiter utraque non eſt niſi unus contractus mutuus, qui abſque traditione rei aut pretii perficitur; ſolo conſenſu partium exterius ſignificato, quo ſe mutuo obligant, venditor quidem ad mercedem tradendam, emptor vero ad pretium ſolvendum, l. 1. §. *de contrab. empt. & inſtit.* lib. 3. tit. 24. Ita ut ſimul ac de pretio convenerunt, neuter reſilire poſſit. Tamen ſine traditione non habet ultimum ſuum complementum, nec transfertur dominium. At non ideo licet uni contrahentium altero invito ante traditionem a conventione diſcedere, l. 3. Cod. *de reſcind. vendit.* nam pacta obligant in conſcientia.

An

An autem, cum arrha datur, licet resilire cum sola illius jactura?

Respondet Delugo, hoc pendere ex consuetudine, quæ intentionem contrahentium optime declarat. Quare si usus est, ut cum sola jactura arrhæ impune recedant, ea solum videtur intentio. Alioqui censebitur data arrha ad securitatem obligationis contractæ etiam ex parte dantis, qui eam implere debeat.

Utriusque contractus justitia in æquali valore mercis & pretii consistit. Merx est res quævis pretio temporali æstimabilis & parabilis; pretium vero est pecunia, quæ inventa est, ut sit mensura & pretium omnium, quæ in contractus humanos venire solent. Nam ante usum pecuniæ erat solum permutatio, quæ est pactio mercis pro merce, ut etiam nunc pecuniæ pro pecunia præsenti. Permutatio autem easdem leges habet, quas contractus emptionis & venditionis, exceptis iis, quæ ad pretium spectant, ex l. ult. *de rer. permut.* & lib. 2. eod. tit. Nam in permutatione non datur pretium, seu pecunia pro alia re. Justitia tamen exigit, ut sit æqualitas valoris unius rei cum alia.

Porro dixi *pretii determinati*; nam necesse est ut pretium sit definitum. L. 35. §. *de contrahent. empt.*

Nota. Cum res venditur, censetur cum ea vendi id omne; quod est pars illius, vel cum ea connexum, & ejus accessorium, nisi expresse excipiatur. Sic fundo empto censentur arbores in eo consitæ, & fructus pendentes vendi; nam fructus rei cohærentes censentur pars illius, l. 44. §. *de rei vendit.* Secus de fructibus avulsis.

Quæst. II. *Quodnam est pretium justum rerum venalium?*

Resp. Justum pretium est illud, quod exæquat valorem rei venalis. Duplex est, scilicet legitimum & vulgare, quod etiam naturale dicitur. Pretium legitimum est illud, quod lege principis, vel magistratus decreto constitutum est. Vulgare est, quod communi hominum æstimatione constituitur, spectatis mercium copia, vel penuria venditorum, impensis, labore, periculis, modo vendendi, emptorum multitudine, vel paucitate &c. seclusis fraudibus ac monopoliis injustis, juxta l. *Pretia*, §. ad legem Falcid. *Pretia rerum non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter singuntur*, hoc est, definiuntur.

Hinc pretium justum & injustum potest esse diversum in universis locis & temporibus, pro varia in iis rerum æstimatione. Pretium legimum consistit in indivisibili, ita ut non liceat venditori illud augere, nec emptori minuere, nisi venditor sponte velit minus exigere. Quia publica potestas, pro vi quam habet obligandi suos subditos in ordine ad bonum commune, restringit pretium ad aliquid determinatum, ideoque indivisibile. Vulgare vero habet quamdam latitudinem, intra quam licet pluris vel minoris vendere aut emere. Ratio est, quia legitimum constituitur ab uno, vel a pluribus in idem consentientibus: vulgare autem pendet a multis non idem omnino judicantibus. Quod enim quidam æstimant novem, hoc alii decem, alii vero undecim æstimant. Quare ex communi sententia, triplex est vulgare pretium, nempe infimum, medium seu mediocre, & summum seu rigorosum. Sic juxta communem sententiam, si pretium medium sit viginti, infimum erit novemdecim circiter, summum viginti unum. Item si medium sit centum, infimum erit nonaginta quinque, summum vero centum quinque, aut circiter. Et ita cum proportione de aliis secundum æstimationem prudentem: sic tamen ut latitudo sit major, si res sit pretiosior; & minor, si res sit minus pretiosa, ut patet in exemplis allatis, in quorum primo latitudo est trium aureorum, in secundo decem. Immo ipsum medium suam habet latitudinem, similiter infimum & summum.

Sed quid, si res quædam neque lege, neque ex communi æstimatione hominum pretia habeant, cujusmodi sunt gemmæ exquisitæ, aves raræ, tabellæ, statuæ antiquæ, flores, artefacta quædam rara, & similia, quæ non sunt necessaria?

Resp. Res illæ non possunt vendi pro arbitrio vendentis, sed vendi debent secundum æstimationem peritorum. *Ita Cajet. Navar. Rebellus, Lessius, Sales, Delugo, & alii.* Quia justum earum pretium sumendum est, non ex beneplacito domini, sed ex judicio prudenti, spectatis novitate, antiquitate, raritate, utilitate, & aliis circumstantiis ad valorem rei facientibus. Nam non ideo res tanti valet, quia venditori placet tanti vendere, sed quia intelligentium judicio tanti æstimatur. Et nemo prudenter potest judicare rem tanti valere, quanti potest vendi: pretium autem justum debet esse prudenter æstimatum. Nec refert, quod nulla vis aut necessitas inferatur emptori; alioqui possent usuræ retineri, quando mutuum petitur ad usus non necessarios, ut ludum &c.

Quæst. III. *An licet vendere ultra justum pretium, saltem extraneo, vel emere infra?*

Resp. Neg. *Ita nunc omnes Theologi*, Constat, 1. ex cap. 1. *de empt.* ibi: *Presbyteri plebes suas admoneant, ut non carius vendant transeuntibus, quam in mercato vendere possint.* 2. Quia in omni contractu æqualitas justitiæ jure naturali servari debet erga omnes, sed non servatur justitiæ æqualitas inter rem & pretium, si res pluris vendatur, vel minoris ematur, quam valeat. *Emptio & venditio videtur esse introducta pro communi utilitate utriusque ... Quod autem pro communi utilitate inductum est, non debet esse magis in gravamen unius quam alterius, & ideo debet secundum æqualitatem rei inter eos contractus institui ... & ideo carius vendere, vel vilius emere rem, quam valeat, est secundum se injustum & illicitum.* S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1.

Quare venditor tenetur in conscientia excessum pretii restituere, & emptor supplere pretium justum. Nam illud quod expedit vel deficit, non censetur liberaliter ac gratis & absso-

ſolutè donatum, ſed pretium datur ſolum tamquam debitum ac juſtum pretium mercis; merx vero tamquam aliquid æquivalens ac debitum pretio oblato: quamvis in foro externo non detur actio, niſi cum eſt injuſtitia, ſeu læſio ultra medietatem juſti pretii, ad vitandam multitudinem litium, quæ paſſim emergerent, ſi ex quavis inæqualitate daretur actio.

Cum autem in pretio vulgari detur aliqua amplitudo, licet vendere pretio ſummo, & emere infimo, nam utrumque juſtum eſt. Non licet tamen ei, qui aliquid pretio infimo vendidit, pretium occulta mercis imminutione reducere ad medium vel ſummum: nam ageret contra conventionem, & contra jus alterius ex ea acquiſitum, ſicque teneretur ad reſtitutionem. Venditio enim eſt perfecta conſenſu mentis & vendentis, etiam antequam tradatur merx.

Obj. L. 16. §. *de minor.* dicitur in pretio emptionis & venditionis naturaliter licere contrahentibus ſe circumvenire.

Reſp. Id intelligendum eſt intra latitudinem vulgaris ac juſti pretii; vel ſolum ſignificatur in foro externo non dari actionem, nec pœnam pro læſione infra dimidium. Alioqui lex iſta injuſta ac nulla eſſet, & repugnaret iſti legi divinæ naturali 1. ad Theſſal. 2. *Ne quis ſupergrediatur, neque circumveniat in negotia fratrem ſuum, quoniam vindex eſt Dominus de his omnibus.*

Nota. Eſt injuſtitia, quoties, dato juſto pretio, additur emptori vel venditori onus aliquod pretio æſtimabile, quod non compenſatur. Nam tunc eſt inæqualitas: nam emptor ultra pretium juſtum, vel venditor ultra rem venditam compellitur ad aliquid pretio æſtimabile, pro quo nihil rependitur. Delugo.

Quæſt. IV. *An qui fraude vel mendacio induxit alium ad emendum majori pretio, quam alias emiſſet, quamvis non excedente ſummum, peccat, & tenetur ad reſtitutionem?*

Reſp. Affirm. Quia emptori eſt illius damni vel lucri ceſſantis cauſſa per injuriam: nam quiſque habet jus, ut fraude, vel mendacio, aut vi non inducatur ad aliquod damnum patiendum, vel lucrum amittendum.

Quæſt. V. *An ſunt aliquæ cauſſæ, ob quas liceat res pluris vendere, vel minoris emere, quam alioqui valeant?*

Reſp. 1. Etſi nunquam liceat rem pluris vendere, vel minoris emere, quam hic & nunc valeat, omnibus conſideratis, cum alias non ſervaretur æqualitas juſtitiæ inter mercem & pretium; ſunt autem variæ cauſſæ pluris vendendi, vel minoris emendi rem, quam alioqui valeat pretio vulgari, eo quod ob illas pluris vel minoris æſtimetur & valeat, quam ſi abeſſent.

Reſp. 2. Ex communi ſententia, cauſſæ pluris vendendi hæ ſunt. Prima, lucrum ceſſans, vel damnum emergens, deductis deducendis: ut ſi merces, quas in aliud tempus ſervare decreveras, quo plus probabiliter valituræ ſunt, vendas in gratiam alterius, ex cap. ult. *de uſur.* aut ſi vendas merces, quas cogeris poſtea carius emere. Nam præter pretium rei currens exigi poteſt compenſatio jacturæ lucri ſperati, & damni, quæ ex alienatione rei ſequuntur, ut dixi de mutuo; venditor enim non tenetur ex juſtitia cum ſuo damno vendere. Sed tunc cum venduntur merces anticipata pretii majoris taxatione, deduci debent impenſæ, quas venditor facturus erat ad ſervandas merces uſque ad ſtatutum tempus, & computari æſtimatio diminutionis, deteriorationis, & periculi harum mercium in id tempus ſervandarum. Alioqui non ſervaretur æqualitas, & venditor exigeret ultra ſuam indemnitatem, ideoque plus quam ſibi deberetur. Exigeret enim totum lucrum ceſſans, non compenſando damnum ac periculum, quod ſubiret, merces ſuas ſervando, & quo immunis eſt eas vendendo. Item vendenti ante tempus, quo ſtatuerat vendere, licet convenire cum emptore, ut ſolvatur pretium ſive majus, ſive minus, quod res valebit eo tempore, quo venditor decreverat vendere, ſed deductis mox dictis.

Secunda cauſſa, eſt affectus rationabilis domini erga rem, quæ venditur in gratiam alterius ut quia eſt antiqua, quia a principe vel a majoribus accepta &c. Atque etiam oblectatio: nam moleſtia ſubeunda ex carentia rei ſpecialiter amatæ, & privatio oblectationis in gratiam alterius, ſunt pretio æſtimabiles, tamquam incommoditas quædam, perinde ac privatio utilitatis. Sed illud pretium debet eſſe moderatum judicio prudentum: affectus enim immoderatus intra terminos rationis & moderationis reduci debet, nec pretio enormi redimi.

Nota. Cum ob prædictas cauſſas plus exigitur, emptor de hoc monendus eſt: alioqui ei fieret injuria. Nam ipſo ignorante, ideoque non conſentiente, acciperetur pretii exceſſus pro aliquo merci extrinſeco, cum tamen ipſe ſolum conſentiret in pretium mercis ſecundum ſe ſpectatæ, & forte rem non emeret, ſed aliunde ſibi provideret, ſi ſciret pretium propoſitum eſſe majus, quam res ſecundum ſe valeat. Præterea deciperetur circa valorem rei abſolutum, & alios poſtea decipere poſſet.

Tertia, ex copia emptorum vel pecuniarum, & penuria mercium, ut fit, v. gr. in adventu ſubito principis, exercitus &c. Id enim pluris æſtimatur, quod a pluribus quæritur, quodque difficilius vel minore copia invenitur.

Quarta, pericula, impenſæ, labores in rebus illis conquirendis, conſervandis &c. communiter occurrentia: nam hæc ſunt pretio æſtimabilia; niſi tamen merces illæ jam ſuum habeant pretium, quo paſſim vendantur: nam tunc in pretio æſtimando jam habita eſt ratio laborum & impenſarum, quæ communiter fieri ſolent. Dico, *communiter*. Nam ſi quis plures impenſas fecerit, & plus laboris, vel periculi, aut damni ſubierit, quam alii communiter, non poteſt ideo pretium augere, ſicut non tenetur minuere, ſi ordinarias impenſas non fecerit. Quia infortunium vel difficultas, ſicut felicitas vel induſtria unius venditoris non mutat com-

munem æſtimationem quæ ſumitur a communiter accidentibus: res quippe tanti valet, quanti æſtimatur communiter; non quanti per infortunium, vel imprudentiam alicujus conſtat.

Quinta, modus vendendi, ut cum res venditur in parva quantitate & minutatim, tunc enim propter labores, impenſas, operas & curas, quæ ad id exiguntur, poteſt pluris vendi, quam ſi venderetur ſimul in magna quantitate.

Reſp. 3. Ex communi ſententia, ſunt quoque variæ cauſſæ, ob quas licet minoris rem emere, quam alias valeret.

1. Si res emptori parum ſit utilis, nec eam emat niſi in gratiam venditoris. Res enim vileſcit tum ex eo, quod res ementi parum ſit utilis. Item ſi res ultro offerantur, & emptores quærantur aut rogentur, juxta illud effatum, *Merces ultroneæ vileſcunt:* quia hoc indicat paucitatem emptorum: niſi tamen aliud caritas exigat, neque enim licet vilius emere res pauperum, quas ipſi neceſſitate compulſi venales proponunt, eo ſolo prætextu quod offeruntur venales. Immo ob neceſſitatem præciſe, qua proximus rem ſuam vendere cogitur, pretium imminuere injuſtum eſt, perinde ac illud augere ob neceſſitatem, vel utilitatem emptoris: quia ſicut emptoris neceſſitas non auget valorem rei, ſic venditoris neceſſitas eumdem abſque alio titulo non minuit.

2. Ob emptorum paucitatem. Quia id minoris æſtimatur, quod minus quæritur.

3. Ob mercium copiam ſupervenientem. Tunc enim vulgare pretium minuitur; quia minoris id æſtimatur, cujus major eſt copia.

4. Cum merces in magna quantitate ſimul emuntur, tunc minoris emi poſſunt, quam ſi minutatim & per partes emerentur. Quia hoc vendendi modo mercator liberatur multis curis ac impenſis & operis, quas circa illas ſubiſſet; & fit expeditior ad novas merces comparandas, quod magis ipſi quæſtuoſum eſt, quam ſi eas pretio ordinario ſenſim vendidiſſet.

5. Cum venduntur auctione publica, ſeu ſub haſta, tunc poſſunt minoris emi, & interdum pluris vendi, quam ferat pretium mercatorum. Quia ibi res fortuito ac incerto pretio ſubjiciuntur, ita ut ſecluſa vi, fraude & ſubornatione, poſſint juſte minoris emi ob licitantium paucitatem ac frigus, & pluris vendi ob offerentium multitudinem ac fervorem. Quare juxta multos juſtum illius fori pretium eſt illud, quod abſque vi, fraude, & ſubornatione offertur & acceptatur ab intelligentibus ut paſſim fert eruditorum ac piorum ſenſus & uſus, in quem publica poteſtas tacite conſentire videtur.

Dixi, *abſque fraude &c.* Nam ſi per fraudem, vel ſubornationem extrahatur res extra pretium mercatorum; tunc erit injuſtitia, & obligatio reſtituendi, ut ſi venditor inducat fictum licitatorem, ut augeat pretium; vel ſi emptor impediat alios, ne pretium libere augeant, vel per vim aut fraudem avertat alios ab emendo. Nam quiſque jus habet, ne fraude aut vi impediatur ejus commodum.

Quæſt. VI. *An licet pluris vendere rem eo quod ſit emptori valde grata, vel utilis, aut neceſſaria?*

Reſp. Neg. *Eſt communis ſententia.* Quia hæc utilitas, affectus, neceſſitas non eſt aliquid vendentis, ſed eſt ex conditione ementis; at injuſtum eſt vendere rem carius propter aliquid, quod ſuum non eſt, S. Thom. 2. 2. 77. art. 1. ubi ait: *Si aliquis multum juvetur ex re alterius, quam accepit; ille vero qui vendit, non damnificatur carendo re illa; non debet eam ſupervendere: quia utilitas quæ alteri accreſcit, non eſt ex venditione, ſed conditione ementis; Nullus autem debet vendere alteri quod non eſt ſuum, licet poſſit ei vendere damnum quod patitur.* Hinc injuſte mihi carius vendis domum tuam meæ contiguam, quia mihi perutilis eſt.

Quæſt. VII. *An privatim ſciens pretium mercis brevi auctum vel imminutum iri, poteſt juſte eam pretio currente vendere, vel emere, non monito altero contrahente.*

Reſp. Affirm. modo abſit fraus omnis. Ita S. Th. 2. 2. q. 77. art. 3. ad 4. & alii communiter. Quia pretium currens, ſive ſit lege, ſive communi æſtimatione conſtitutum, eſt juſtum & nondum immutatum. Nam ſcientia privata vendentis vel ementis non mutat decretum magiſtratus, nec communem æſtimationem, unde petitur juſtum rei cujuſque pretium. Sic Joſeph, *Gen.* 41. ſciens privatim fore magnam frumenti caritatem, frumentum Ægypti pretio currente emit, quod poſtea carius vendidit: eadem autem eſt in eo caſu, quantum ad juſtitiam, venditoris ac emptoris conditio. Idem dic de pecunia, cujus valor præſens juſtus eſt, donec per edictum principis mutetur.

Sed obſerva. 1. Poteſt interdum in hoc peccari contra caritatem, ut ſi pauperi magnam copiam rerum brevi minuendarum vendas. Ita *Rebellus, Reginaldus & alii.* Quia caritas vetat, ne proximum in gravem neceſſitatem conjicias, ut lucreris; ſicut jubet ei ſubveniri etiam cum aliqua bonorum tuorum jactura. Quare ſi peccas contra caritatem non ſubveniendo proximo in gravi neceſſitate conſtituto, cum potes ſine tuo gravi incommodo; a fortiori peccabis, ſi eum in talem neceſſitatem conjicias, ut lucreris.

2. Eſſet contra juſtitiam vendere pretio currente res, quarum pretium minuendum eſt ob ipſius rei vitium: nam eo ipſo res illa jam cenſetur eſſe tunc vitioſa, ac proinde jam nunc minus valet. *Ita communiter.* Hinc qui occulte ſcit ſuum debitorem parem non eſſe ſolvendo, non poteſt hoc debitum pretio ordinario vendere; quia hoc debitum jam vitioſum eſt in ſe: cum debiti ſeu obligationis valor multum pendeat a ſolutionis certitudine. *Ita Leſſius.*

3. Si interrogatus, an pretium minuendum ſit, neges, & ideo alter inducatur ad emendum; ex communi ſententia peccas contra juſtitiam, & teneris reſtituere. Quia mendacio, ideoque via in-

injuſta inducis proximum ad contrahendum cum ſuo damno; & injuſtum eſt, proximi bonum fraude, mendacio, vel dolo impedire aut minuere.

4. Magiſtratus peccant contra juſtitiam, & tenentur ad reſtitutionem, ſi pretium rerum mutent ob privatam ſuam utilitatem, vel ſi edicti juſti promulgationem differant eo ſolum fine, ut prius merces vendant, aut emant, vel pecunia diſtrahant, aut ſi alicui legem brevi promulgandam ſignificent, qua notitia ille utatur cum aliorum detrimento. *Ita Rebellus, Delugo, & alii multi.* Qui ex ſuo officio tenentur impedire damna aliorum, & curare ne ex ſuis decretis damnum aliquibus præ aliis eveniat. Enimvero eorum officium in communem utilitatem inſtitutum eſt: ergo non poſſunt eo uti in damnum aliorum, ob utilitatem propriam, vel privatam alterius.

Quæſt. VIII. *An excuſetur vendens ultra pretium juſtum, eo quod emptor tale pretium offerat?*

Reſp. Neg. *Eſt communis ſententia.* Quia emptor non vult liberaliter donare exceſſum pretii juſti, ſed emere & ſolvere dumtaxat juſtum pretium. Unde exceſſum non offert, niſi ex errore tollente voluntarium, vel ex neceſſitate aut affectu erga rem illam: quæ non augent pretium mercis reſpectu venditoris, cum ſint ex conditione emptoris. Si tamen conſtaret exceſſum illum liberaliter donari, ut faciunt aliquando principes, poſſet retineri; donatio enim liberalis eſt juſtus titulus, ob quem etiam emptor poſſet minoris emere. Sed hoc nunquam præſumi debet; niſi abſint ignorantia juſti pretii, neceſſitas, fraus ac coactio, & adſit aliqua cauſſa, ut conſanguinitas, affinitas, amicitia, vel liberalitas.

Quæſt. IX. *Si venditor ignoret valorem mercis ſuæ, ad quid tenetur emptor?*

Reſp. Ex communi ſententia, tenetur illum aperire, ſi rogetur, alioqui injuſte deciperet. Si non rogetur, tenetur pretio juſto ſaltem infimo emere, quamvis minus ex ignorantia petatur. Nam non ſervaretur æqualitas; & injuſtum eſt, rem emere vel vendere minori pretio, quam communi æſtimatione valeat, cum hoc pretium ſit injuſtum. Neque enim venditor intendit donare id quod deeſt juſto pretio; ſed rem uti eſt vendere juſto pretio; & manente ignorantia, quando ejus condonatio non eſt voluntaria, nec proinde valida.

Quæſt. X. *An qui ſcit in agro alieno latere theſaurum, licite emit agrum pretio communi, ut fiat dominus totius theſauri?*

Reſp. Affirmant quidam Doctores. Quia 1. Chriſtus, Matth. 13. innuit hoc licere. 2. Theſaurus non eſt pars fundi, nec ejus fructus, cum ibi non natus, ſed poſitus fuerit; nec pertinet ad dominum agri, donec eum invenerit, cum theſaurus in nullius bonis ſit, *inſtit. de rer. diviſ.* 3. Juſtum pretium rei petitur ex communi æſtimatione, non ex utilitate ſoli emptori nota, quæ eſt per accidens & extrinſeca rei. Nec emptor tenetur indicare, cum cuilibet liceat uti propria ſcientia ad acquirendam rem, quæ nullius eſt: verum alii negant.

Aliud eſt de venis metallicis, vel alio minerali, quæ latent in agro: nam ſunt partes fundi, qui non conſiſtit in ſola ſuperficie, ſed in tota profunditate uſque ad centrum terræ; aut ſaltem ſunt fructus agri. Ergo ſunt domini agri, & in emptione fundi debet haberi eorum ratio, cum vere ſimul emantur. Sunt tamen qui docent, ſi emens id neſciverit, & bona fide emerit, non teneri hoc compenſare: quia quæ a nemine cognoſcuntur, non æſtimantur pretio, ſed ſe habent in æſtimatione hominum tamquam ſi ibi non eſſent.

Quæſt. XI. *An licet juſto pluris vendere ob dilatam ſolutionem pretii, vel minoris emere ob anticipatam?*

Reſp. Neutrum licet, niſi adſit alius titulus juſtus, ut lucrum ceſſans, vel damnum emergens. *Eſt communis ſententia*, & conſtat, 1. c. 6. & c. 10. *de uſur.* 2. Quia res non venderetur aut emeretur pretio juſto: nam pretium juſtum eſt illud, quod aut lege, aut communi æſtimatione conſtitutum currit. Neque pretium debet æſtimari ex anticipatione, vel dilatione ſolutionis: nam perinde juſtum eſt, ſi illud nunc detur, vel ſolum poſt annum. Sola quippe ratio temporis per ſe nihil confert ad pretium; alioqui uſura eſſet licita, & pecunia numerata eſſet pretioſior numeranda, quod damnavit Innocent. XI. Unde ſolutio futura per ſe æqualis eſt æſtimationis cum præſenti. 3. In dilata vel anticipata ſolutione eſt mutuum implicitum & virtuale: nam cum creditor concedit dilationem ſolutionis, perinde facit, ac ſi acceptam a debitore pecuniam eidem uſque ad tempus mutuaret. Similiter qui ſolutionem pretii anticipat, idem præſtat, ac ſi nunc mutuam daret pecuniam uſque ad tempus mercis accipiendæ. Ratione autem mutui aliquid ultra valorem rei exigere injuſtum ac uſurarium eſt. Ita S. Th. 2. 2. q. 78. ar. 2. ad 7. ubi ait: *Si aliquis carius velit vendere res ſuas, quam ſit juſtum pretium, ut de pecunia ſolvenda emptorem expectet, manifeſte uſura committitur: quia hujuſmodi expectatio pretii ſolvendi habet rationem mutui. Unde quidquid ultra juſtum pretium pro hujuſmodi expectatione exigitur, eſt quaſi pretium mutui, quod pertinet ad rationem uſuræ. Similiter etiam ſi quis emptor nolit rem emere vilius, quam ſit juſtum pretium, eo quod pecuniam ante ſolvit, quam poſſit ei res tradi, eſt peccatum uſuræ, quia etiam iſta anticipatio ſolutionis pecuniæ habet mutui rationem, cujus quoddam pretium eſt: quod diminuitur de juſto pretio rei emptæ.*

Ex communi tamen ſententia, licet numerata pecunia vendere pretio infimo, non numerata ſummo, quia utrumque juſtum eſt. Hinc injuſtum eſt nunc emere pretio currente triticum tradendum eo tempore, quo ſperatur plus valiturum. Licet tamen merces emere minore pretio, quam valeant cum emuntur, & datur pretium, ſi veriſimiliter putentur minus valituræ tempore quo tradentur: nam alias emptor damnum pateretur.

Nota. Mercatoribus, qui credito vendunt merces, non licet plerumque aliquid ſupra juſtum

pretium exigere ob lucrum ceſſans. Quia raro lucrum eis ideo ceſſat; immo ordinarie augetur: nam ſic vendendo, plures emptores habent, & plures merces vendunt, quam ſi exigerent ſolutionem præſentem, & liberi ſunt a periculo, & labore conſervandi merces.

Quæſt. XII. *An licet credita, chirographa, & cenſus minoris emere, quam contineant; ver. grat. an jus ad centum nummos ſolvendos intra annum emi poſſit numeratis tantum nonaginta?*

Reſp 1. Si hæc ſint litigioſa, vel ſi eorum ſolutio ſit incerta, aut cum difficultate ac moleſtiis exigenda, licité emuntur minus quam contineant: nam tunc in æſtimatione communi minus valent. Hinc ex l. *Minus* §. de reg. jur. *Minus eſt actionem habere quam rem*, quæ ſcilicet certo & ſine moleſtiis ac ſumptibus haberi nequit. Idem dic ſi ex tali emptione lucrum ceſſet, vel damnum oriatur ementi. Non licet tamen ipſis debitoribus ea debita minoris emere, cum ſint cauſſa eorum minoris æſtimabilitatis, & teneantur ad integram ſolutionem. Quæſtores vero publici, & ii quibus incumbit aliorum debita ſolvere, ſi cum creditoribus dure ac moleſte agant, ut ad creditum ipſis vel eorum amicis vendendum adigant, tenentur ad reſtitutionem; cum ſint cauſſa injuſta difficultatis ſolutionis & damni.

Reſp. 2. Secluſo lucro ceſſante, vel damno emergente, non licet credita & chirographa liquida ac ſecura minoris emere quam continent. *Eſt communis ſententia, teſte Delugo.* Prob. Quia non ſervaretur æqualitas pretii cum re empta, nam minoris emeretur creditum quam valet. Jus enim ad debitum liquidum mille aureorum exigendum, & certo recipiendum ſine difficultate ac moleſtia, valet mille aureos: nam ſi debitum illud quod emitur, non eſſet exigendum poſt annum, ſed nunc, idque ſine ulla difficultate, moleſtia ac damno, non poteſt dici non valere mille aureos; ſed ob ſolam dilationem temporis non poteſt minui ejus valor, alioqui uſura eſſet licita. Præterea mille aurei certo in futurum ſolvendi tanti valent, quanti mille præſentes, ut conſtat ex propoſ. 41. ab Innoc. XI. damnata.

Ob eamdem rationem non licet cenſus jam conſtitutos, nulli periculo expoſitos, emere infra pretium lege vigente taxatum. Alioqui emerentur vilius juſto, cum pretium legitimum ſit indiviſibile, & cenſus jam conſtitutus nulli periculo ac difficultati expoſitus tanti valeat, quanti novus. Quod ſi lex ſit abrogata per conſuetudinem legitime præſcriptam, vel revocata ex conſenſu ſaltem tacito principis, ita ut cenſus conſtitutus habeat pretium vulgare, (ut varii dicunt ex conſuetudine habere) poteſt emi infimo pretio cenſus, qui ſummo venditus fuit, cum utrumque juſtum ſit. Non tamen poteſt redimi a vendente, niſi eo quo emptus eſt pretio: quia ad juſtam venditionem cum pacto retrovendendi requiritur, ut venditor idem pretium ab emptore datum reddat, cum hoc pactum ſit ſimile pacto reſcindendi contractum.

Quæſt. XIII. *Ad quid tenetur qui falſam monetam pro vera ignoranter tradidit?*

Reſp. Tenetur ubi id novit, veram tradere, vel ſi non poteſt, reſcindere contractum, quia rem dedit intrinſece ac ſubſtantialiter vitioſam, & ſe obligavit ad dandam veram monetam. Item quia fuit error circa ſubſtantiam monetæ, quæ eſt materia contractus; & alioqui eſſet inæqualitas, quæ ubi innoteſcit, reduci debet ad æquitatem.

Quæſt. XIV. *An licet vendere res defectuoſas, vel mixtas?*

Reſp. Ex communi doctorum ſententia, peccat contra juſtitiam, & tenetur ad reſtitutionem, 1. Qui ſcienter vendit rem vitioſam, ſive in ſubſtantia, tunc enim contractus eſt etiam nullus, ob defectum conſenſus ſubſtantialis; ſive in quantitate ſeu pondere, numero vel menſura, ex Deut. 25. *Non habebis diverſa pondera majus & minus, nec erit in domo tua modius major & minor. Pondus habebis juſtum & verum, & modus æqualis & verus tibi.... Abominatur enim Dominus Deus tuus eum, qui facit hæc, & averſatur omnem injuſtitiam;* ſive in qualitate, non minuto pretio, etiamſi vitium non ſit noxium. Nam in his caſibus violatur æqualitas, quam juſtitia exigit: non enim ſervatur æqualitas inter rem & pretium: nam res defectuoſa ſeu vitioſa in quantitate vel qualitate minus valet, quam integra & bona. Ergo non poteſt juſte vendi, niſi pretio minore pro ratione defectus. Quod ſi qualitas rei ſit noxia, venditor tenetur emptori de damno, cum fuerit ejus cauſſa injuſta.

2. Qui vendit rem mixtam alia viliori, v. g. vinum aqua mixtum, vel farinam frumenti mixtam hordeacea, ſi mixtio noxia ſit, vel reddat rem inutilem aut deteriorem. Quia injuſte decipit emptorem, qui res puras non mixtas putat & vult emere, eique injuſte infertur damnum contra bonam fidem contractus.

Immo etiamſi res mixta non fiat deterior, nec inutilis, non licet eam vendere eodem pretio ac ſi eſſet pura. Quia minoris valet, eſtque injuſtum, eodem pretio rem vilem, quo pretioſiorem, v. g. aquam pretio vini, panem hordeaceum pretio tritici vendere ſecundum aliquam quantitatem. In ejuſmodi autem rebus mixtis eſt aliqua quantitas rei vilis. Ita S. *Antoninus* 2. par. tit. 1. cap. 17. *Rebellus, Tamburin. & alii multi.* Nec refert, quod vinum ſic mixtum aquæ vel fortaſſe melius emptori ſapiat, quam ſi eſſet purum: hoc enim per accidens eſt, & emptor admiſcere aquam poterit. Vinum autem mixtum eſt minoris æſtimabilitatis ac valoris ſecundum ſe, quam purum, eſtque in ſe deterius, & citius acceſcit, & ad plures effectus minus utile eſt. Igitur tunc minui debet pretium pro ratione mixtionis.

3. Qui utitur aliquo artificio, ut mercis bonitas magis appareat, & ideo vendit ſupra ſummum. Non enim ideo pluris valet, cum bonitas

tas non inde augeatur. Item qui aliquo artificio auget pondus vel extensionem mercis, v. g. avenam aqua perfundit, lanam ponit in locis humidis, ut fiat ponderosior. Nam emptor decipitur in pondere & mensura; & res vere ac in se minorem habet quantitatem.

Quæst. XV. *An venditor tenetur aperire vitium ac defectum rei venalis.*

Resp. 1. Si emptor quærat, an res careat vitio, venditor tenetur ex justitia aperire rei vitia; præsertim occulta. *Est communis sententia Doctorum, inquit Lessius.* Quia alioqui emptorem injuste deciperet; nam emptor habet jus cognoscendi rem, quam vult emere, & ut ei secundum veritatem respondeatur, idque bona fides contractus postulat. Quare si venditor asserat vitio carere rem, quæ occultum habet, & ideo illiciat emptorem ad eam emendam, alias non empturum, tenetur ad rescindendum contractum, si emptor velit: quia dolus illi causam dedit. Si vero eam emisset quidem, sed minoris, venditor tenetur ei restituere ex pretio quanti minoris juste emisset; nam eatenus eum decepit, eique fecit injuriam, l. 13. §. *de action. empt.* Quod si venditor putaret manifesta vitia non deprehendi ab emptore, teneretur etiam illa aperire, inquit Lessius, quia generatim rogat de omnibus.

Resp. 2. Si res putetur noxia, vel inutilis ad usum ad quem petitur, venditor etiam non rogatus tenetur ejus vitium aperire, alioqui tenebitur ad restitutionem pretii dati, & damnorum inde secutorum; ut si vendat, etsi pretio modico, corium fragile, vel pannum adustum pro durabili, equum segnem pro generoso, animal infirmum pro sano, domum ruinosam pro firma, semina corrupta pro recentibus, carnes infectas, ovem morbidam, ex qua grex morbum contrahat, tigna vitiosa, unde ædes corruant &c. *Est communis sententia*; & constat, 1. Ex l. 13. §. *de action. empt.* & aliis. 2. Quia eo casu censetur emptor involuntarius, & quasi dolo ad emendum inductus, cum putat, mercem bonam & sibi utilem offerri, talemque solum emere velit, & tamen noxia aut inutilis offertur. 3. *Venditor ex hoc ipso dat emptori damni vel periculi occasionem, quod rem vitiosam ei offert, si ex ejus vitio damnum vel periculum incurrere possit*, ait S. Th. 2. 2. qu. 77. art. 3. *Sed qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur*; cap. ult. *de injur.* Idem dic, si rem vitiosam vendas emptori revendituro, quia eris causa periculi, vel damni aliis emptoribus obventuri ex ignorantia vitii.

Immo si res sit notabiliter minus utilis, quam rationabiliter exoptet emptor, tunc venditor tenetur ei defectum rei detegere. Quia tenetur cum emptore secundum voluntatem ejus rationabilem contrahere, id enim exigit bona fides in contractibus servanda. Sic merces, quæ diu servari nequeunt, non licet vendere quærenti res diu servandas.

Porro venditor ignarus vitii occulti suæ mercis, tenetur eo cognito vel rescindere contractum, vel resarcire inæqualitatem, restituendo excessum pretii. Nam injustum est retinere pretium majus, quam res valeat. Non tenetur tamen compensare alia damna inde secuta, modo absit culpa lata & levis. Quia non est causa injusta illorum, cum ignorantia invincibilis eum excusset, sed se habet ut possessor bonæ fidei; & aliunde tenetur ex contractu de sola culpa lata & levi.

Nota. Quamvis dum vitium rei est manifestum, censeatur notum emptori; si tamen venditor sciat emptorem illud non advertere, & esse periculosum, tenetur ei declarare etsi non rogatus. *Ita communiter teste Rebello.* Nam tunc respectu emptoris est occultum, & error dat causam contractui. Præterea bona fides in contractibus debita id exigit. Idem docet Valentia cum aliis, si vitium adversetur intentioni, quam actu habet emptor in emendo, quamvis ex incuria illud non advertat: quia emptoris incuria nullum dat jus venditori, & nihilominus verum est, quod emptor non vult nec intendit emere rem cum tali vitio.

Resp. 3. Si vitium non reddat rem noxiam nec periculosam, nec notabiliter minus utilem, quam emptor rationabiliter exoptet, nec venditor interrogetur de vitio: ex communi sententia, is non tenetur aperire vitium etiam occultum, modo minuat pretium pro ratione vitii. Quia tunc nulla fit emptori injuria, nec damnum; alias non possent conservari commercia in rep. Nam si defectus omnes non notabiles in se, nec relate ad usum emptoris detegerentur, multi ab emendo deterrerentur in magnum venditorum detrimentum, vel multum de pretio justo detraherent.

Si tamen venditor probabiliter judicet emptorem rem eam esse revenditurum tanto pretio, quanto si careret defectu seu vitio, tenetur ei aperire defectum saltem post contractum. Quia hoc ipso quod rem suam exponit venalem cum occulto vitio, tenetur ex officii sui lege cavere ex parte sua, ne quis inde aliquod damnum patiatur; & alias daret occasionem damni aliis inferendi. Immo si emptor non aliter consentit in contractum, nisi posita conditione, quod res careat tali vitio licet non noxio, & venditor expresse id cognoscit aut ex verbis emptoris, aut verisimiliter ex aliis signis aut conjecturis, quocumque pretio res vendatur, fit injustitia emptori, accipiendo pretium non detecto vitio. Quia tunc contractus est nullus, cum consensus emptoris fuerit conditionalis, & desit conditio cui alligatus erat.

Quæst. XVI. *Cuinam res vendita perit, vel deterior fit?*

Resp. 1. Si res vendita pereat post traditionem, fide de pretio data, perit emptori, etiamsi pretium nondum solverit. Quia emptor est illius dominus; cum per traditionem supposito titulo dominium rei acquiratur; res autem perit domino suo.

Resp. 2. Si res pereat ante traditionem, sitque res certa ac determinata, ut hic equus, hic grex &c. perit emptori, ex variis legibus, & ex instit. *de empt. & vendit.* Ratio est legum dis-

dispositio, quæ etsi impediant dominium ante rei traditionem, tamen statuunt, ut effectus ex eo profluentes, & omnia rei commoda ac incommoda post perfectam venditionem pertineant ad emptorem, perinde ac si jam translatum esset dominium rei, ex l. 1. Cod. *de peric. comm. rei vendit.* & l. 12. Cod. *de act. empt.* Emptio autem & venditio perficitur solo consensu mutuo contrahentium, seu simul atque de merce tradenda & solvendo pretio determinato convenerint, dum sine scriptura res agitur, *ex instit. sup.*

Si tamen mora vel culpa levi venditoris, qui tenetur rem custodire donec tradiderit, res fiat deterior, vel pereat, vel si ita conventum sit, ipse tenebitur de damno. Item si venditio fiat sub conditione, & res pereat ante conditionis eventum, perit venditori: quia venditio sub conditione non est perfecta ante conditionis eventum, l. 7. §. *de contrah. empt. &c.* ibi: *Conditionales venditiones tunc perficiuntur, cum impleta fuerit conditio.* Ideoque ante illius eventum periculum & detrimentum rei pertinet ad venditorem, l. 10. *de jure dotium.*

Resp. 3. Si res sit indeterminata quoad individuum, ut si emantur sex modii tritici ex granario, sex oves ex grege; vel si res sit determinata quoad mensuram tantum aut numerum, verbi gr. totum acervum tritici uno aureo in singulas mensuras, vel hunc gregem taxato pretio in singula capita &c. tunc ante traditionem, aut mensurationem vel numerationem res perit venditori, qui proinde tenetur restituere pretium, si erat solutum. Quia ejusmodi venditio censetur fieri sub tacita conditione, si venditor tradiderit tot oves, mensus fuerit tot modios tritici &c. Ita l. 33. §. *de contrah. empt. &c.* Si tamen constitutus fuerit terminus, in quo res numeranda, vel mensuranda esset, & emptor monitus in mora sit; periculum rei deinceps emptoris erit: unde pereunte toto grege, vel acervo emptor pretium amittet. L. 3. §. *de peric. & commod. rei vendit. &* l. 2. *Cod. eod. tit.*

Resp. 4. Cum ex duabus rebus una disjunctive venditur, v. gr. ex duobus equis unus, non determinando utram, si ambæ pereant post venditionem absolute factam, emptor tenetur solvere pretium promissum, licet nihil receperit. Si vero alterutra dumtaxt pereat, perit venditori, qui tenetur alteram tradere. l. 34. §. *de contr. empt. & vend.*

Quæst. XVII. *An venditor possit fructus & utilitates rei venditæ percipere, donec solvatur pretium?*

Resp. Seclusio titulo lucri cessantis vel damni emergentis non potest, si rem emptori tradiderit pretio promisso. *Est communis sententia.* Quia tunc rei dominium translatum est absolute in emptorem, ex l. 29. §. *de contrah. empt.* Res autem domino fructificat, nec licet quidquam exigere præcise ob dilationem solutionis. Quod verum est, etiamsi emptor sit in mora culpabili solvendi pretii; quia non desinit idcirco esse dominus rei, ac proinde etiam fructuum. Sed tunc tenetur compensare interesse, quod ex dilatione pretii venditor patitur. Hinc quando venditio absoluta dissolvitur ex mutuo consensu, fructus sunt emptoris, nam tempore intermedio fuit dominus rei.

Immo non potest venditor, accepta solum de pretio fide, fructus rei venditæ percipere, etiamsi res emptori non fuerit tradita; nec persolutum pretium. Quia perfecta venditione, sicut rei emptæ periculum & incommodum spectant ad emptorem, ita & fructus & commoda ad eum pertinere debent: alioqui inæqualis esset contrahentium conditio, ideoque injustitia. Et ita statuitur *instit. de empt. & vend.* ubi hæc ratio additur: *Nam & commodum ejus esse debet, cujus periculum est.*

Sed num venditor potest singulis annis quinque pro centum exigere ab emptore, dum pretium rei emptæ solverit?

Resp. Licite potest; modo adsit titulus damni emergentis vel lucri cessantis, ut si ex hoc pretio, seu summa tantumdem percepturus esset ex contractu census vel societatis, aut negotiatione &c. Quia annuus ille pecuniæ reditus non exigitur ratione dilationis solutionis, quod esset usurarium, sed ob compensationem jacturæ lucri aliunde juste percipiendi; & interea emptor fruitur re empta & ejus pretium retinet.

Quæst. XVIII. *An licet vendere cum pacto retrovenditionis, & emere cum pacto redemptionis?*

Resp. 1. Peccat contra justitiam, qui credito, seu non numerata pecunia vendit alicui merces summo vel medio pretio, ea lege, ut sibi retrovendantur pretio infimo numerata pecunia. Quia 1. Innocentius XI. damnavit hanc propositionem: *Contractus Mohatra licitus est, etiamsi respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis præviæ inito cum intentione lucri.* 2. In pacto ut res retrovendatur venditori infimo pretio, est inæqualitas, ideoque injustitia, nam ultra pretium justum imponitur onus pretio æstimabile retrovendendi pretio infimo; & sic tollitur facultas retinendi, vel vendendi pretio summo aut medio. Immo hoc pactum reddit contractum usurarium, & facit ut sit jam mutuum virtuale, in quo aliquid ultra sortem exigitur; nam perinde se habet, ac si venditor minorem pecuniæ summam mutuaret, ut reciperet majorem.

An autem secluso tali pacto & onere, idem venditor licite emere possit ab emptore pretio infimo easdem merces? Negant S. Antoninus, Toletus, & alii. Affirmant plures, secluso tamen lege positiva, qua id in multis locis prohibitum est. Quia venditor easdem merces justo pretio vendidit, & postea emit: nam si quilibet alius juste potest merces alteri venditas emere infimo pretio; cur id non liceret etiam venditori qui reliquit emptori libertatem eas sibi retinendi, vel alteri tradendi? Neque eum gravat, sed potius liberat onere quærendi alios emptores.

Resp. 2. Venditio cum pacto retrovendendi, & emptio cum pacto redimendi, non est licita, nisi positis his conditionibus: 1. ut nihil

fiat

fiat in fraudem uſurariam, & adſit intentio vera emendi & vendendi. Alioqui jam eſſet implicitum, ideoque lucrum inde proveniens eſſet uſura. 2. Ut onus impoſitum compenſetur. Nam omne onus contractui extrinſecum, & pretio æſtimabile compenſari debet: alias non ſervaretur æqualitas, & juſtitia: ac proinde minui debet pretium, ſi emptor teneatur emptam rem revendere venditori: nam talis obligatio eſt onus pretio æſtimabile, cum privet emptorem facultate eam retinendi aut aliter alienandi: augeri vero debet, ſi venditor teneatur rem venditam redimere, ſi emptor velit, cum hoc onus ſit pretio æſtimabile, & intrinſecum venditioni. 3. Ut res non redimatur majore pretio, quo prius vendita fuit, niſi melior induſtria vel opera emptoris effecta ſit. Nam vis pacti retrovendendi in eo eſt, ut emptor reſtituat rem, reſtituto pretio pro ea dato, perinde eſt enim cum eo pacto contrahere, ac cum pacto, ut liceat poſt aliquod tempus contractum diſſolvere. 4. Ut emptor fiat vere dominus rei emptæ, ejuſque periculum ſubeat, & fructus & commoda percipiat; nam hoc exigit natura contractus.

Cum his conditionibus pactum illud ex communi ſententia licitum eſt, cum non repugnet ſubſtantiæ contractus, & aliunde compenſetur onus impoſitum. Emptio tamen rei frugiferæ facta ea lege, ut venditor teneatur poſtea rem ſuam recipere, & totum pretium pro ea acceptum reddere emptori retinenti ſibi fructus, eſt ſaltem in praxi uſuræ palliatæ obnoxia. Et reipſa eſt mutuum virtuale cum lucro reſpectu ejus, qui nolens mutuare alteri pecuniam quærenti, emit ab eo, v. g. vineam ea lege, ut poſt duos aut tres annos redimatur eodem pretio, quo empta fuit, retentis fructibus ex ea perceptis: nam talis non habet intentionem ſinceram emendi, ſed intendit ſolum dare pecuniam præſentem ea lege, ut totam poſtea recipiat cum lucro; quod eſt uſurarium.

Quæſt. XIX. *An qui rem nomine alterius vendit ultra pretium ſibi deſignatum, ſed juſtum, poteſt exceſſum ſibi retinere?*

Reſp. Neg. Quia 1. dominus præſcribens rei ſuæ pretium intendit ſolum, ut non minoris vendatur, non autem ne pluris, ſi juſte poſſit. 2. Totum rei pretium juſtum, cum ſuccedat loco ipſius rei, pertinet ad dominum rei venditæ. Nihil ergo ex eo retinere licet ſine ejus conſenſu.

Nec dic, hunc exceſſum eſſe fructum induſtriæ vendentis. Nam ipſam induſtriam vel gratis præſtitit, & tunc non poteſt eam ſibi compenſare cum eam donaverit; vel pretio locavit, & tunc nihil ei debetur ultra mercedem pactam: vel ſi eſt famulus, tunc ad eam tenetur ex ſuo officio abſque nova mercede. Si tamen famulus vel alter rem illam pretio a domino deſignato ſibi emat, & poſtea ſuo nomine divendat pretio juſto paullo majore, poteſt ſibi retinere hoc lucrum; quia rem illam juſto pretio ſuo nomine vendidit: niſi dominus ei mandaſſet ut venderet, quanti intra latitudinem juſti pretii vendi poſſet, quo caſu tenetur illam diligentiam præſtare. *Ita Leſſius.*

Similiter qui alterius nomine rem emit infra pretium ſibi præfinitum; non poteſt reſiduum pretium ſibi retinere. Quia præſcribens pretium non intendit exceſſum donare, ſed ſolum vult, ut res non pluris ematur. Hinc ſartores peccant retinendo exceſſum pretii dati ad emendum pannum, vel ſi faciliores ſint in licitando, eo quod a mercatore aliquid obtineant; nam tenentur, aliorum negotium a ſe ſuſceptum utiliter gerere, perinde ac ſuum. Et hoc ipſo quod quis mandatum alterius ſuſcipit, ſe obligat ad ejus commoda procuranda; nec aliter res gerenda alteri committitur. Neque poſſunt operam impenſam occulte compenſare: nam ſufficienter compenſatur per hoc, quod iis præ aliis veſtis facienda committatur, & communi pretio perſolvatur. Præterea qui negotium alterius ſuſcipit nihil petendo, cenſetur velle ſuam operam gratis præſtare, ex l. 1. §. *Mandat. &c.*

Quæſt. XX. *Cuinam res debetur, dum fuit duobus ſucceſſive vendita?*

Reſp. Ex communi ſententia, ſi res neutri tradita ſit, debetur priori emptori. Quia res illa non poterat vendi alteri ſine injuria prioris emptoris, qui jus ad illam prius habet, l. 26. §. *locat.* Si vero res tradita ſit ſecundo emptori, hujus eſt, quia per traditionem acquiſivit ejus dominium, l. 15. Cod. *de rei vendit.* Priori autem competit ſolum actio in venditorem, ut vel reſciſſo ſecundo contractu rem ſibi tradat, vel compenſet intereſſe: nam ſecundum leges ſolo contractu ſine traditione non acquiritur dominium.

Excipe, niſi res vendita vel donata ſit civitatibus aut Eccleſiis, vel piis cauſſis; nam per ſolam emptionem aut donationem, ante traditionem acquirunt dominium. Poteſt tamen prior emptor rem evincere a poſteriore, ſi hic emit mala fide, hoc eſt, ſciens rem jam eſſe alteri venditam. Immo hic poſterior tenetur ſponte rem priori tradere, recepto pretio, ſi impulerit venditorem ad ſibi iterum vendendum, ſciens rem jam eſſe alteri venditam. Quia violat jus prioris emptoris, & eſt cauſſa injuſta venditionis & damni inde ſecuti; unde tenetur injuriam a ſe illatam tollere & reſarcire.

Nota. Hoc idem procedit in aliis contractibus, v. gr. in locatione: nam ſi ſecundo conductori res locata tradita fuerit, is præfertur priori; quia habet tunc rei detentionem, a qua expelli non debet.

Quæſt. XXI. *An Monopolia licita ſint?*

Nota. Monopolium proprie eſt, cum unus vel pauci efficiunt, ut merces certas vendant emantve ſoli, vel etiam plures inter ſe conveniunt, ut merces aut operas non vendant, niſi certo pretio. Non agitur hic de monopolio late ſumpto, ſeu facto auctoritate publica, cum ſcilicet unus vel pauci facultatem a principe obtinent, ut ipſi ſoli certas merces vendant; nam patet hoc eſſe licitum, ſi fiat ob juſtam cauſſam, & juſto pretio: quia hoc interdum poſtulat bonum com-

commune, ne scilicet deferatur rerum aliquarum negotiatio, vel artificium: sunt enim aliquæ merces, quæ sine magnis sumptibus comparari nequeunt, quos sumptus ob damni periculum nemo vellet in se suscipere citra privilegium, ut solus venderet, ut liquet in librorum impressione. Præterea id potest princeps, cum ipsi necessaria est pecunia ob bonum commune; sed tunc moderate taxari debet pretium illarum mercium, præsertim si sint communiter necessariæ ad commode civiliterque vivendum; nam alias daretur occasio privatis alios pro arbitrio gravandi, magnoque damno afficiendi.

Resp. Quælibet monopolia auctoritate privata facta, sunt prohibita non solum lege humana, Cod. *de monopol.* sed etiam divina naturali: nam sunt, 1. Contra caritatem, vetantem, ne quis impediat commodum aliorum, & efficiat, ut proximus rem carius emat, quam esset empturus, nemo enim vellet id sibi fieri. 2. Contra bonum commune, cum multis noceant. 3. Contra justitiam commutativam, ideoque obligant ad restitutionem: nam populus habet jus, ut non augeantur privata auctoritate, & ob bonum privatum pretia rerum, vel caritas variis machinationibus inducatur.

Quatuor modis, & quidem contra justitiam fiunt. 1. Dum pauci vel plures inter se conveniunt, ut merces aut operas non vendant nisi certo pretio, licet non excedente summum vigens ante conventionem, vel non emant nisi infimo. Nam hi violant jus, quod singuli habent emendi pretio medio vel infimo, & vendendi summo aut medio; impediendo privata auctoritate, ne jam emere, vel vendere possint, & restringendo pretium ad summum vel infimum. *Ita multi* contra alios, fatentes tamen esse contra caritatem, immo etiam contra justitiam, si summum pretium excedant. 2. Cum quis vi, metu, vel fraude impedit, ne merces aliunde advehantur: nam cives habent jus, ne impediatur eorum commodum, præsertim injusta via. *Ita communiter.* 3. Cum unus vel pauci emendo omnes fere merces certi generis, v. g. frumentum, inducunt caritatem. *Ita communiter.* Nam inducere caritatem, est contra jus populi, & dari illi causam damni: unde hoc in raptorum numero recenset Catechismus Romanus. Vel nolunt postea vendere, nisi summo pretio: nam impediunt privata auctoritate, ne jam alii possint emere medio aut infirmo pretio, contra proprium jus. 4. Cum mercatores supprimunt merces suas, ut inde earum pretium crescat: quia efficiunt, ut augeatur earum pretium, perinde ac si raræ essent, cum tamen raræ non sint. Deinde resp. habet jus emendi res venales eo pretio, quod spectata earum copia justum censetur. Secus, si quis suas res nondum venditioni expositas servet usque ad tempus, quo carius venduntur, modo hac suppressione non inducatur caritas; tunc enim nemini fit injuria, nec occasio damni datur.

Porro ad hanc injustitiam pertinet, si apponatur fictus licitator, ut alter emptor augeat pretium. Item si artifices conspirent ad non docendam artem suam, nisi certo pretio injusto; vel ut opus ab uno inchoatum alter non perficiat; quod prohibetur l. 2. Cod. *de monopol.* nam hæc conventio cedit in damnum aliorum.

Quæst. XXII. *Quænam vendere non licet?*

Resp. Ex communi omnium sententia, non licet vendere nec emere, 1. Res spirituales, vel spiritualibus annexas; quia simonia est. 2. Ea, quæ justa lege prohibentur: nam leges justæ obligant in conscientia. 3. Ea, quibus emptor non potest uti sine peccato, vel quæ moraliter nonnisi ad nocendum inserviunt, vel quibus prævidetur emptor usurus ad peccandum, vel ea, quibus homines communiter male utuntur, & quæ sunt occasio emptoribus peccandi, nisi constet hunc emptorem bene usurum. Quia esset cooperari peccato alterius, vel eum exponere periculo peccandi, immo ei instrumentum & materiam peccandi præbere.

Hinc peccat mortaliter, qui vendit obscœnas imagines, vel librum contra religionem aut bonos mores, aut famam proximi; sed qui ejusmodi res habet, tenetur eas destruere. Quod si inde damnum patiatur, id sibi imputet: nam tales libros non debuit sibi comparare; nec id eo magis excusatur, quam qui falsam monetam ignoranter ab alio accepit, quam tamen aliis tradere non potest.

Sed an peccat mortaliter, qui vendit sal, aut alias merces sub lege civili prohibitas; etiamsi lex illa supponatur mere pœnalis?

Resp. Affirm. Quia se exponit morali periculo vitam, aut libertatem, & bona omnia amittendi cum exitio familiæ. Est autem mortale saltem contra caritatem, tali periculo se exponere ob aliquod commodum temporale longe inferius damno, cui se exponit. Quare nec licet ab aliis ista emere, quia dant occasionem peccato vendentium.

Quæst. XXIII. *Quænam sunt obligationes emptoris, & venditoris?*

Resp. Præter hactenus dictas tenetur ex justitia constituto tempore emptor solvere pretium promissum, & venditor tradere mercem: nam ex contractu oritur jus strictum & obligatio justitiæ.

Quæst. XXIV. *An peccat qui cogit vendere etiam justo pretio?*

Resp. Is mortalis violentiæ reus est. Constat, 1. ex historia regis Achab, qui Nabothem cogere voluit, ut vineam suam venderet etiam justo pretio, & a nolente eam accepit, 3. Reg. c. 21. Quocirca S. Chrysost. hom. 87. in Matth. sic ait: *Hoc Achab regem perdidit: nam quamvis pretium dederit, verumtamen, quia a nolente accepit, pœnas luit. Emptor enim non cogere, sed persuadere debet. Quod si vero æquum pretium persolvens tanto supplicio affectus est; qui nullo pretio aliena rapit, quam punitionem non meretur?* 2. Quia gravis fit injuria domino rei, qui jus habet eam sibi retinendi.

Quæst. XXV. *Quid dicendum de Retractu gentilitio?*

Resp.

Resp. 1. Est jus concessum proximo consanguineo venditoris ad resarciendam intra certum tempus, & ad se revocandam venditionem rei immobilis, eodem oblato pretio, quo res illa ab extraneo, vel a remotiore consanguineo empta fuit. Quod jus concessum est ad bona immobilia intra consanguineos conservanda: quare non potest extraneo vendi, nec dari.

Resp. 2. Peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem, 1. Consanguineus, qui rem venditam retrahit animo eam alteri suo nomine comparandi, quia lex non dat jus retrahendi, nisi ut sibi retineat. Immo sæpe juramento affirmare cogitur, velle sibi retinere. 2. Extraneus qui nomine consanguinei ab emptore rem emptam vindicat: nam facit emptori injuriam: lex enim non dat jus retrahendi, nisi consanguineo proximo, ut rem venditam ab alio sibi retineat. 3. Qui fraudibus, vel minis impedit consanguineum, ne rem sibi retrahat, vel qui ab eo majus pretium exigit, quam dederit: nam illius jus violat.

CAPUT VI.

De Locatione, & Conductione.

Quæst. I. *Quid sunt?*

Resp. Locatio est contractus, quo rei usus vel fructus, vel personæ opera pro certo pretio conceditur ad tempus. Conductio est contractus, quo rei usus vel fructus, aut personæ opera pretio accipitur. Unde sunt unus idemque realiter contractus mutuus, qui ex parte dantis est locatio, & ex parte accipientis est conductio. Si res locata ante traditionem pereat, contractus dissolvitur, & conductor liberatur.

Porro, *locatio, & conductio proxima est emptioni & venditioni, iisdemque regulis juris confistit*, inst. l. 3. tit. 25. Nam sunt emptio & venditio usus aut fructus rei, vel operæ personæ. Hinc nunquam licet locare pretio justo majore, nec conducere justo minore.

Quæst. II. *Quænam sunt obligationes locatoris, & conductoris ad se invicem?*

Resp. Ex communi sententia locator tenetur, 1. Aperire conductori vitia rei locandæ, ut dixi de re vendenda, nam locatio, & conductio iisdem regulis consistunt. Alioqui tenebitur conductori de damno, etiamsi illud vitium locator ignoret, sed culpabiliter, ex l. 19. §. *locat.* ibi: *Si quis dolia vitiosa ignarus locaverit, deinde vinum effluxerit, tenebitur in id quod interest, nec ignorantia ejus erit excusata.* Quia locator tenetur expendere diligenter, num res quam locat, sit apta usui ad quem datur, nec noxia, idque postulat æquitas & natura locationis, quæ instituta est in commodum utriusque contrahentis.

2. Tenetur ad impensas necessarias tum ad reparationem rei locatæ, tum ad convenientem usum ad quem locatur. Nam debet reddere rem aptam ad usum conductoris, & si hanc aptitudinem amiserit, eamdem reddere, cum pretium propter usum accipiat, l. 15. §. *locat.* Quod si a conductore aliquid in hunc finem fuerit necessario impensum, v.g. in curationem equi, restaurationem domus &c. tenetur locator id rependere ex l. 55. §. *locat.* Nam si talis obligatio oritur ex commodato, quod gratis fit; a fortiori exsurgit ex locato, in quo merces accipitur. Item tenetur ad onera publica ad eam pertinentia, nisi aliter conventum sit, servata æqualitate.

3. Tenetur remittere pretium locationis pro eo toto tempore, quo conductor non potuit uti re vel opera locata, si impedimentum provenirat ex parte locationis vel rei locatæ, ex l. 27. & 33. §. *loc.* Nam conductor non censetur promittere pretium, nisi quatenus re locata uti aut frui poterit, quantum est ex parte locatoris & rei locatæ; & tunc nihil esset, quod pretium mereretur. Agrorum autem locator tenetur pensionem totam remittere colono, si hic fine sua culpa, sed ob sterilitatem vel grandinem nihil recipiat, vel si vi tempestatis, hostium depopulatione, aut incendio absque coloni culpa segetes pereant, etiam collectæ in manipulos, l. 15. §. *locat.* Quod si colonus aliquid receperit, sed sterilitas vel jactura fuerit magna, tunc locator tenetur imminuere pensionem pro rata, *nisi cum ubertate præcedentis vel subsequentis anni valeat sterilitas compensari*, c. 3. *de locat.* Quæ intellige, nisi colonus convenerit ab initio, ut quovis eventu solvere teneatur integram pensionem, quæ ob hoc onus minor sit; ex l. 9. *locat.* nam tunc conductor cedit juri suo, quod compensatur.

4. Si rem locatam dominus vendat, debet ea lege divendere, ut conductor eadem conditione apud emptorem maneat, a quo si domo vel fundo pellatur, tenetur venditor conductori de damno, l. 25. §. *locat.*

5. Tenetur ad non privandum conductorem re locata ante terminum constitutum, alioqui tenebitur ad interesse, quia conductus per contractum acquisivit jus utendi, vel fruendi re usque ad illud tempus. Excipiuntur, cap. 3. *de locat.* & l. 3. Cod. *de loc.* quatuor casus, in quibus conductor ante terminum amoveri potest. 1. Si casus improvisus accidat, ob quem res locata sit necessaria domino, ut incendii, matrimonii &c. 2. Si res locata, v.g. domus egeat refectione, seu instauratione, sed remitti debet pensio pro residuo tempore. 3. Si conductor pensionem per biennium non solverit. 4. Si re locata ad malos usus, vel ad damnum inferendum utatur, aut rem destruat.

Denique locator tenetur rem non locare ei, qui ea male usurus est; quia hoc esset ei dare occasionem seu commoditatem peccandi, ejusque peccatis cooperari, perinde ac si daret ensem ei, quem sciret, uti velle ad duellum.

Resp. Ex communi sent. conductor tenetur, 1. Uti re locata juxta boni viri arbitrium, & non ad alios usus præter concessos. Nam qui usurpat usum aliquem rei alienæ sine consensu domini, peccat contra justitiam.

2. Tenetur pro illius conservatione eam curam adhibere, quam diligentiores ac prudentio-

res in re ſua ſimili impendere ſolent. Quare ſi ex ejus culpa lata vel levi, res pereat, aut deterior fiat, tenetur ad reſtitutionem: nam contractus cedit in utriuſque utilitatem. Immo tenetur etiam de culpa famulorum operariorum & eorum quos admittit; ſi ex negligentia non impedivit, vel ſi idoneos non conduxit, vel malos homines admiſit, l. 11. & 23. §. *locat.* Item curare debet, ut nullum detrimentum dominus patiatur, ſive quoad jus rei, ſive quoad ejus ſubſtantiam, & tenetur de caſu fortuito eveniente ex eo quod aliquid egerit contra pactum, l. 11. §. *locat.*

3. Tenetur ad impenſas modicas & quotidianas, neceſſarias ad conſervationem rei conductæ, v. gr. ad equi alimenta.

4. Tenetur penſionem ſtato tempore ſolvere, nam hæc tunc ex juſtitia debetur: unde ſi ſit in mora culpabili, tenetur locatori de intereſſe, l. 17. Cod. *de locat.* Quod ſi re conducta uti vel frui non potuerit, ob cauſſam non provenientem ex parte ſua, v. gr. ob bellum, vel ſi domus ex parte corruat, ſi equus morbo afficiatur, non tenetur ſolvere penſionem pro eo tempore, ex l. 27. & 33. §. *locat.* ob rationem ſupradictam. At ſi non poſſit ea re uti aut frui, ob cauſſam ex parte ſua, licet ſine culpa ſua provenientem, tenetur totam penſionem ſolvere etiam pro toto tempore, quo non poteſt uti. Nam æquitas poſtulat, ut locator damnum non patiatur ob cauſſam ſupervenientem ex parte conductoris. Et ſicut conductor non tenetur ſolvere penſionem, quando non poteſt uti re conducta, ob cauſſam provenientem ex parte locatoris aut rei locatæ; ita par eſt, ut locator percipiat penſionem, quando conductor non potuit uti re conducta, ob cauſſam ex parte ſua provenientem.

5. Tenetur rem conductam non dimittere ante terminum conſtitutum, alioqui tenetur ſolvere integram penſionem, perinde ac ſi ea re uſus eſſet, niſi ejus uſus impediatur ob cauſſam non provenientem ex parte ſua, qua tenetur ſervare contractum, l. 53. §. *locat.* Porro niſi aliter conventum ſit, conductori licet rem ſibi locatam locare alteri æque idoneo, qui primo conductori tenebitur penſionem ſolvere, & hic primo locatori, l. 6. Cod. *de locat.*

6. Rem locatam completo locationis tempore reſtituere locatori; nam non habet jus eam diutius detinendi, alias tenetur de damno.

Nota. Licet rei locatæ periculum maneat penes dominum, tamen ex l. 23. §. *de reg. jur.* poteſt apponi pactum, ut conductor præſtet caſus fortuitos, & in ſe ſuſcipiat periculum omne rei locatæ. Sed hoc onus imminutione pretii compenſari debet: alioqui eſſet inæqualitas ideoque injuſtitia.

Quæſt. III. *Quænam ſunt obſervanda circa locationem operariorum & famulorum?*

Reſp. Ex communi ſententia doctorum, iſta; 1. Juſtum ſtipendium locationis operæ famulorum, ancillarum, & operariorum cenſetur illud, quod illis communiter in illis locis dari ſolet. Nam petitur a communi æſtimatione: pretium quippe operarum & obſequiorum, perinde ac rerum venalium poteſt habere latitudinem ſummi, medii, & infimi, quando non eſt lege taxatum. Quare ſi quis exigat ſtipendium majus ſummo, vel ſolvat minus infimo, peccat contra juſtitiam, & tenetur ad reſtitutionem, perinde ac vendens ſupra ſummum, vel emens infra infimum: nam tunc tollitur juſtitia inter pretium & operam. Item ſtipendium cenſetur juſtum, quando multi alii reperiuntur, qui libenter talem operam, tale munus, tale obſequium pro tali ſtipendio ſunt præſtituri: nam illud pretium communi æſtimatione juſtum cenſetur, quod non ſolet tamquam inſufficiens recuſari, aut quod, uno recuſante, ſtatim admittitur ab alio.

2. Si nulla facta ſit pactio & pretium relictum ſit arbitrio conductoris, hic tenetur dare infimum ſaltem mercedis juſtæ pretium. Nam talis conductio eſt quædam emptio obſequiorum, quæ ſemper exigit pretium juſtum. Et quamvis alter nullum pretium determinavit, non intendit tamen, totum obſequium vel ejus partem gratis præſtare; ſed mens ejus eſt, ut ſolvat conductor, quod juſtum eſſe judicaverit ſecundum communem æſtimationem.

3. Si famulus vel operarius ſe ultro obtulerit domino, & hic illius opera non egeat, ſed ſolum ex caritate ad preces ejus eum conducat; tunc tenetur ei dare alimenta, & ſi ejus opera conductori afferat utilitatem, quæ pluris ei valeat quam alimenta, tenetur præter alimenta dare pretium æquale valori utilitatis inde perceptæ. Nam alter non intendit operam ſuam donare, ſed vendere juſto pretio, non ex mera voluntate, ſed ex æquitate conſtituendo; & jure naturali *dignus eſt operarius mercede ſua.* Luc. 10. Quia cum opera pluris valeat conductori quam alimenta, compenſari debet ex juſtitia juxta hunc valorem. In tali autem caſu opera æſtimari debet ex utilitate quam conductor ex ea percipit, nam in talibus circumſtantiis ſecundum communem æſtimationem non plus valet.

4. Si operarius vel artifex convenerit de pretio minore, quam valeat ejus opera vel opus, falſo putans opus, v. gr. ædificium minore tempore, & labore vel ſumptu egere; tenetur conductor ſupplere defectum juſti pretii, etiamſi læſio fuerit infra dimidium juſti pretii. Quia alioqui eſſet inæqualitas inter pretium & operam vel opus, ideoque injuſtitia. Neque enim ſponte ac ſcienter, ſed ex ignorantia conſentit in pretium juſto minus, nec ſponte donat id quod deeſt. Præterea qui emit aliquid pretio propoſito, ſed inæquali, tenetur complere pretium ſaltem infimum, ut tollatur inæqualitas.

5. Si conductor non poſſit opera alterius conducta uti ob impedimentum, quod non proveniat ex parte operarii, tenetur totam mercedem pactam ei ſolvere, perinde ac ſi operas ſuas impendiſſet, l. 38. §. *locat.* ibi: *Qui operas ſuas locavit, totius temporis mercedem accipere debet, ſi per eum non ſtetit, quominus operas præſtaret.* Nam fidem contractus impleri æquum eſt; &

lo-

locator habet jus, ut non patiatur damnum, ob cauſſam non provenientem ex parte ſua. Sed ſi operarius ex opera ſua aliquid lucratus fuerit, conductor poteſt tantundem detrahere de pretio conductionis, vel nihil dare, ſi tantundem lucratus fuerit, ex l. 19. §. *locat.* Quia locator nullum damnum ſuſtinuit, & opera illa ratione conductionis erat conductori debita. Si vero locator operam conductam non præſtet, ob impedimentum ex ſua parte proveniens, licet ſine ſua culpa, non debetur illi merces, & accepta reſtitui debet, ex l. 38. cit. Nam conductor non ſe obligavit ad dandum pretium pro opera, quæ præſtari nequeat ob cauſſam provenientem ex parte locatoris. Immo ipſe tenebitur ad intereſſe conductoris, ſi operam toto tempore ex ſua culpa non impenderit: quia eſt cauſſa injuſta damni, cum hoc oriatur ex non ſervato culpabiliter contractu, qui ex juſtitia impleri debebat.

6. Bene laborantibus juſtum ſtipendium ſtatim ſolvi debet; nam habent jus ſtatim accipiendi poſt operam præſtitam. *Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, ſtatim ei mercedem reſtitue*, Tob. 4. *Ecce merces operariorum, quæ fraudata eſt a vobis, clamat: & clamor eorum aures Domini ſabaoth introivit*, Jac. 5. Si vero non bene laboraverint, peccant contra juſtitiam, nec debetur illis ſtipendium, niſi æſtimatione laboris. Quare ſi integrum receperint, tenentur vel ſupplere defectum laboris, vel reſtituere exceſſum ſtipendii, cum ad eum jus non habeant, immo & compenſari conductori damnum, & lucrum ceſſans: nam fuerunt cauſſa illius injuſta, cum tenerentur ex conventione diligenter laborare.

CAPUT VII.

De Cenſu, Emphyteuſi, & Feudo.

Quæſt. I. *Quid & quotuplex eſt Cenſus?*

Reſp. Cenſus alius eſt reſervativus, alius conſignativus. Cenſus reſervativus ſumptus pro contractu, eſt ille quo quis in alterum transfert rei ſuæ dominium directum & utile, reſervato ſibi jure penſionis annuæ ſuper eadem re. Hinc licitum eſſe patet: nam ſicut quis poteſt rem ſuam tradere, vel non tradere, ita & tradere, reſervato ſibi jure penſionis.

Cenſus conſignativus ſumptus pro contractu, eſt contractus, quo emitur & venditur jus percipiendi penſionem annuam ex re, vel perſona alterius, vel utraque. Sæpe ſumitur pro tali jure. Hic cenſus dividitur, 1. In realem, qui fundatur ſuper re aliqua, ut prædio, domo &c. Ita ut ex ea re penſio debeatur, ad quemcumque res illa tranſeat, donec cenſus redimatur; in perſonalem, qui conſtituitur immediate ſuper perſona alterius, eam obligando immediate, bona vero ejus mediate tantum; & in mixtum, qui fundatur ſuper utriſque, ita ut re pereunte adhuc perſona maneat obligata. 2. In vitalitium, qui extenditur ſolum ad vitam unius vel plurium, eſtque virtualis ſponſio nixa eventui fortuito, & in perpetuum, ſeu donec redimatur.

Cenſum realem eſſe licitum declararunt Martinus V. & Calixtus III. Sed re ſuper qua fundatur deſtructa, perit: nam corruente fundamento, perit res in eo fundata: ut ſi domus vel molendinum corruant, perit cenſus ſuper his fundatus, ita ut jam nihil liceat exigere a venditore. Hujus uſus licitus patet; nam nihil eſt niſi emptio & venditio rei pretio æſtimabilis.

Quæſt. II. *An jure naturæ licitus eſt cenſus conſignativus perſonalis, vel mixtus?*

Reſp. Communis ſententia affirmat, modo ematur juſto pretio, id eſt, lege vel conſuetudine conſtituto, & venditor cenſus poſſit ſua opera vel induſtria lucrari, aut habeat bona in re vel in ſpe certa, ex quibus penſio duci poſſit, nec obligetur ad cenſum redimendum, licet ſemper pro libito eum redimere poſſit eodem, quo venditio pretio.

Prob. 1. Ex communi praxi piorum & eruditorum in Gallia, Belgio &c. 2. Quia pretio æſtimabile eſt, adeoque poteſt emi & vendi jus ad penſionem non ſolum ex re frugifera, ſed etiam ex perſona alterius, quæ poteſt lucrum facere ex labore, induſtria, vel ex bonis ſuis ſaltem per alios, & quæ proinde poteſt obligari immediate ad penſionem ſolvendam; cum quis poſſit in alterum transferre jus percipiendi aliquid a ſe acquiſitum: ergo & vendere. Nec refert, quod decurſu temporis penſiones recipiendæ ſummam pretio dato majorem efficiant, nam non emuntur illæ penſiones, ſed jus ad illas percipiendas. At jus ad penſiones per partes & tot intervalla annorum recipiendas non pluris æſtimatur, quam ſumma ſimul habita, licet minor illis penſionibus collective ſumptis. Quia illa ſumma diviſa per multas partes, multaque ac longa temporum intervalla, cum incertitudine recipienda, & variis incommodis expoſita, minoris valet ſecundum prudentum æſtimationem, quam iſtarum partium collectio ſimul habita, quæ opportunior ac utilior eſt ad quodlibet lucrum ac negotiationem, & nullis incommodis obnoxia. Et vero in emptionem agri pretium commune cenſetur juſtum; licet diuturnitate temporis fructus ſuperent pretium agri. 3. Teſte Toleto, Nicolaus Papa V. ann. 1450. approbavit hunc contractum ad petitionem Alphonſi regis Aragoniæ.

Obj. 1. Contractus cenſualis perſonalis videtur eſſe mutuum virtuale.

Reſp. Neg. Nam ille cenſus eſt emptio non penſionis, ſed juris ad penſionem, pro pretio ab emptore irrevocabiliter dato: unde nec in eo emitur pecunia, ſed jus ad pecuniam, nec pecunia data poteſt unquam repeti. At in mutuo datur pecunia præſens pro pecunia futura, æquali, tota ſimul ſolvenda, quæ poteſt a mutuante poſt certum tempus exigi.

Obj. 2. S. Pius V. in Bulla *Cum onus*, ſtatuit *cenſum conſtitui nullo modo poſſe, niſi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, ſed ſua natura frugifera.*

Reſp. In hoc non explicat jus naturale nec divinum, ſed ſolum ſancit jus humanum, quod

in Gallia & in multis aliis locis non viget.

Nota. Non licet pensiones debitas conjungere sorti, & per illas eam augere, & postea exigere majorem pensionem. Nam id prohibetur jure Cæsareo, & Gallico, & a Pio V. Porro quando redimitur census, non potest cogi emptor ad recipiendum pretium per partes, sed totum simul reddi debet, nisi aliter juste conventum sit: nam in eo onus & damnum sentiret.

✠ Auct. opinio propugnatur a Soto, Covarruvia, Lessio, aliisque gravissimis auctoribus, qui recensetur in laudato Opere de Synodo Diœcesana lib. 7. c. 48. ubi SS. D. N. indicatis nonnullis contrariæ opinionis momentis n. 4. ita n. 5. rem persequitur. *Sed superfluum est censum personalem novis argumentis infectari, quem jam proscripsit S. Pius V. in laudata Constit.* Cum onus, *ubi ad census honestatem, inter ceteras conditiones, hanc quoque requirit, ut census constituatur in re fructifera, non qualicumque, sed immobili, certa, ac nominatim designata. Quapropter etiam Auctores qui censum personalem, ejus natura inspecta, ab usuræ suspicione vindicant, ingenue tamen fatentur, eum licite fieri non posse, ubi præfata Pii V. Constitutio est recepta; quod tamen in Gallia, Belgio, & Germania non contigisse, affirmant Lessius cit. cap. 12. n. 20. Hannoldus de just. rect. 10. n. 319. Pirrhing. ad tit. de usur. nu. 85. VViestner ibid. n. 81. Verum quamquam nos sciamus, eumdem Summum Pontificem, supplicante Catholico Rege Philippo II. indulsisse Hispanis, ne ad suæ Constitutionis, quoad eas conditiones, quæ juris naturalis, aut Divini non sunt, exactam observationem astringeretur, sicuti narrant Gutierez cit. h. 77. in fin. & Felicianus de Solis lib. 1. de censib. cap. 6. n. 2. nec dubitemus, ab eadem obligatione potuisse contrario usu, seu legitime præscripta consuetudine, ceteras eximi nationes; vehementer tamen suspicamur, in censu mere personali, præsertim utrinque redimibili, eas desiderari conditiones, quas non solum Pontificia Constitutio, verum etiam ipsum jus naturale, & Divinum exposcunt, ne sit larvatus contractus mutui, & propterea coram Deo usurarius.*

Sed quoniam nulla hactenus hac de re ab Apostolica Sede prolata est sententia, non decet, ut Episcopus in sua Synodo censum personalem declaret ex natura sua usurarium; sed si præsit Diœcesi, ubi prædicta viget S. Pii V. Constitutio, urgebit ejusdem observationem, curabitque pro viribus, ne personales census in eam clanculum inducantur; si vero Diœcesim gubernet, in qua Piana Constitutio non est moribus recepta; serio Fideles monebit, atque hortabitur, ut a censibus personalibus abstineant, & quod, etiam sola spectata eorumdem indole, usuræ periculo, & suspicione non vacent. ✠

Quæst. III. *An licitus est census utrinque redimibilis?*

Resp. Neg. Quia census præsertim personalis utrinque redimibilis, seu factus cum conditione, ut venditor teneatur illum redimere, sicut potest cogere emptorem ad illum redimendum, videtur mutuum implicitum ac virtuale, ex quo aliquid ultra sortem exigitur: in ea enim emptor dat pecuniam ea lege, ut totum ad certum tempus recipiat cum lucro, quod est mutuare ad usuram sub emptionis larva. Et vero si talis contractus liceret, usura saltem cum mercatoribus posset per illum excusari, modo minus lucrum exigatur, quam sit pensio annua census irredimibilis ad nutum emptoris. Quare Toletus l. 5. c. 47. docet, in censu personali non posse venditorem cogi ad redimendum censum, *quia tunc videtur mutuum virtuale.*

Quæst. IV. *Quid sunt Emphyteusis & Feudum, & ad quid obligant?*

Resp. Emphyteusis est contractus, quo res immobilis conceditur quoad dominium utile, sub onere annuæ pensionis, solvendæ proprietario retinenti dominium directum; idque vel in perpetuum, vel ad unius aut plurium vitam, vel ad certum tempus, quod decennio non sit minus. Differt a locatione, quod emphyteusis constitui solum possit in re immobili, & ad tempus non minus decennio; & quod per eam transferatur dominium utile.

Emphyteuta tenetur, 1. Certam pensionem, vel in pecunia, vel in fructibus domino directo solvere statis temporibus; alioqui amittit rem emphyteuticam cum omnibus impensis in ejus melioratione factis, si non solverit per biennium pro ecclesiastica, per triennium pro sæculari. 2. Rem concessam fructuosiorem facere, aut saltem non deteriorem; nam ad hunc finem præcipue conceditur.

Resp. 2. Feudum pro contractu est concessio rei immobilis, vel æquipollentis, quoad dominium utile, sub onere fidelitatis, & obsequii personalis domino directo præstandi. Differt ab emphyteusi præsertim quod in puro feudo non debeatur pensio, sed solum obsequium personale, ad quod datur.

Feudatarius tenetur, 1. Præstare juramentum fidelitatis. 2. Suo tempore requisitus obsequia debita præstare. 3. Non debet disponere de feudo sine consensu infeudatoris. Amittit autem feudum neglectu obsequiorum, & ob crimen feloniæ, id est, belli contra dominum directum gesti.

CAPUT VIII.

De Contractu societatis?

Quæst. I. *Quid est Contractus societatis?*

Resp. Est duorum vel plurium conventio contribuendi aliquid ad communem quæstum vel usum. Sunt qui addunt, & sustinendi commune damnum. Esse licitum constat, 1. Ex jure civili, §. & Cod. *Pro socio*, & jure canonico cap. 7. *de donatione inter viv. &c.* Ubi mandatur dotem uxoris ad lucrum dari mercatori, nimirum in societatem. 2. Quia licet convenire ad lucrum ex pecunia & industria captandum, servata æqualitate: quamvis enim pecunia de se sterilis sit, non est tamen sterilis, ut subest industriæ tamquam instrumentum negotiationis quæstuosæ. Et hæc societas valde dif-

de differt a mutuo: nam in ea, qui confert pecuniam, retinet illius dominium, & subit ejus periculum ac damnum, quod non sit in mutuo. Unde ultra sortem potest accipere aliquid tamquam fructum suæ pecuniæ, negotiationi & periculo expositæ, vel animalium de se fructuosorum.

Quæst. II. *Quænam ad justitiam societatis requiruntur?*

Resp. Ex communi sententia, sequentia, 1. Ut negotiatio sit licita, alioqui societas esset mala, & nulla, l. 57. §. *Pro socio*. 2. Ut singuli socii aliquid aptum ad lucrum faciendum conferant in commune, sive pecuniam, sive operam ac industriam, sive animalia, vel instrumenta, ut navem, equos &c. Qui enim in ea nihil confert utile, non habet jus ex ea emolumentum percipiendi. 3. Ut lucrum dividatur inter socios, pro rata portione eorum, quæ quisque contulit, l. 26. §. *Pro socio*, alioqui non servaretur æqualitas. 4. Ut impensæ, damnum, ac periculum sint communia, l. 67. §. *Pro socio*, ibi: *Cum societas contrahitur, tam lucri, quam damni communio initur*. Et vero societas est quædam fraternitas, ex l. *Verum* §. *Pro socio*. Jus autem fraternitatis exigit, ut lucra & damna sint communia. Præterea æquitas postulat, ut qui sentit commodum, sentiat & onus, juxta reg. jur. 5. Ut si res vel pecunia collata pereat citra culpam latam & levem socii, pereat ei, qui contulit, quia hic retinet illius dominium: res autem domino suo perit. Quod si pereat ex culpa lata & levi socii, hic tenetur eam restituere domino, l. 72. §. *Pro socio*. Nam qui rem alterius accipit, tenetur ex culpa lata & levi, quando contractus cedit in utilitatem utriusque. Tamen juxta Doujat. in Gallia socii non tenentur, nisi de culpa lata & dolo. 6. Ut ad certum tempus ineatur societas, ante quod repetere non liceat, quod in eam collatum est: nam hoc exigit finis societatis.

Ex his patet, finita societate sortem reddi debere domino, & lucrum quod ea dempta supereſt, dividi inter socios, pro rata contributionis ad societatem. Nam alter remanet dominus pecuniæ collatæ, nisi tamen pecunia communicata fuerit socio, aut aliter juste conventum sit. Ita declaravit Sixtus V. constit. *Detestabilis*.

Quæst. III. *An licitus est contractus societatis triplex*.

Nota 1. Contractus triplex est ille, quo pecuniam in societatem conferens paciscitur cum altero socio, ut quidquid contigerit, sibi sua sors integra reddatur cum certo lucro, sed minore eo, quod probabiliter sperare potuisset. Dicitur triplex, quia in eo tres contractus sive formaliter, sive virtualiter contineri dicuntur. Primus & principalis est contractus societatis, quo confers pecuniam in societatem. Secundus est contractus assecurationis sortis, pro qua cedis socio magnam partem lucri sperati, v. g. si sit spes ex centum aureis lucrandi triginta, quorum media pars ad te pertineret, ex iis cedis quinque pro assecuratione sortis, retentis tibi decem. Tertius est venditio lucri majoris sperati incerti pro certo sed minori; v. g. hanc spem decem aureorum vendis pro quinque certo solvendis. Unde conferens in societate centum aureos, per alios contractus hanc summam servas indemnem, & certum ex ea lucrum facis, scilicet quinque aureorum.

Nota 2. Consentiunt omnes, non licere hos contractus celebrare cum eo, qui non putetur ex ea negotiaturus, v. g. cum paupere, qui indiget illa pecunia ad suam sustentationem, vel ad solvenda debita. Quia tunc non esset nisi ficta societas, quæ usuram velaret, nec verus esset titulus aliquid supra sortem exigendi.

Resp. Contractus triplex videtur jure naturali illicitus. Ita S. Antonin. S. Bernardin. Panormit. Azor. Rebell. &c.

Prob. Quia 1. in illis aliquid exigitur ultra sortem absque titulo, quod est injustum. Nam si quis est titulus, maxime societas: sed hæc destruitur per assecurationem sortis: societas enim essentialiter exigit, ut damnum ac periculum, sicut lucrum, sit inter socios commune: nam *cum societas contrahitur, tam lucri, quam damni communio initur*, l. 67. §. *Pro socio*. 2. Totum jus lucrandi in societate per solam pecuniam sine opera & labore fundatur in periculo, cui quis pecuniam suam committit in negotiatione. Nam pecunia otiosi domini non potest ei esse instrumentum quæstuosum, nisi quatenus ejus periculo negotiationi subjicitur, ex S. Thom. 2. 2. qu. 78. art. 2. ad 5. ibi; *Ille qui committit pecuniam suam, vel mercatori, vel artifici per modum societatis cujusdam, non transfert dominium pecuniæ suæ in illum; sed remanet ejus; ita quod cum periculo ipsius mercator de ea negotiatur, vel artifex operatur. Et ideo sic licite potest partem lucri inde provenientis expetere tamquam de re sua*. Enimvero pecunia de se sterilis est, nec alia ratione fructuosa, nisi vel per industriam utentis, vel hoc quod periculo exponatur in negotiatione. Sed posita assecuratione, solum conceditur usus pecuniæ ut pecuniæ nulli periculo expositæ, ideoque prorsus sterilis; & quæ nullum domino fructum parere potest. 3. Violatur æqualitas in societate servanda, si qui nihil confert nisi quod est de se sterile, participet de lucro, & nihil de damno nec periculo, sitque certus de sorte & lucro; alter vero non sit certus de ullo lucro, & subeat omne periculum operæ propriæ ac pecuniæ alienæ. Hinc l. 51. §. *Pro socio* dicitur: *Sicuti lucrum, ita damnum quoque commune esse oportet quod non culpa socii contingit*. 4. Sixtus V. tres contractus in Bulla *Detestabilis*, damnavit, ut per se illicitos his verbis: *Irrepsit enim versute & callide antiquus humani generis hostis per varios dolos & fallacias & incautos homines . . . ut seipsos in usurarum voraginem, Deo hominibusque odiosam, sacris canonibus damnatam, & Christianæ caritati contrariam, fœde immergant; & dum vanas & terrenas divitias quærunt, veras ac cœlestes amittant, sicuti nuper cum magno dolore audivimus,*

hoc

hoc malum quaſdam provincias pervaſiſſe ... Proinde nos ... ut gregem dominicum ... ab offenſione, & vitæ æternæ diſcrimine tutum in viam ſalutis dirigere nitamur, hujuſmodi morbi contagionem, antequam in communem fidelium perniciem latius ſerpat .... tollere cupientes ... Damnamus & reprobamus omnes, & quoſcumque contractus, conventiones & pactiones poſthac ineundos ſeu ineundas, per quos ſeu quas cavebitur perſonis pecunias, animalia, aut quaslibet alias res ſocietatis nomine tradentibus, ut, etiamſi fortuito caſu quamlibet jacturam, damnum, aut amiſſionem ſequi contingat, ſors ipſa ſeu capitale ſemper ſalvum ſit, & integrum a ſocio recipiente reſtituatur, ſive ut de certa quantitate, vel ſumma in ſingulos annos aut menſes, durante ſocietate, reſpondeatur. Statuimuſque ejuſmodi contractus, conventiones, & pactiones uſurarios ac illicitos poſthac cenſeri debere .... ac ne de cetero ſocietates ineantur ſub hujuſmodi pactis & conditionibus, quæ uſurariam pravitatem ſapiunt, diſtricte interdicimus, & prohibemus. Porro ideo dicit hos contractus uſurarios, illicitos *poſthac* cenſeri debere, non quod antea tales non fuerint in ſe, ſed quia ante ejus conſtitutionem ignorantia invincibilis, quæ poterat eſſe in multis, illos excuſabat ab uſura formali, ſeu imputabili.

Nec obſtat, cap. 7. *de donat.* Quia Innocentius III. ibi ſolum permittit uxoris dotem dari mercatori, ut de parte honeſti lucri vir onera matrimonii poſſit ſuſtinere, nulla facta mentione aſſecurationis. Nec refert, quod alias exponeretur dos periculo; quia dos erat ſecurior apud mercatorem, quam apud ejus maritum dilapidatorem, nec cautionem dare valentem.

✠ *Nota.* Vid. S. M. Benedictus XIV. tractatum de Synodo Diœceſana, ubi, expendens lib. 10. c. 7. hanc de contractu trino quæſtionem, recenſitis præcipuis rationum momentis, quæ in utramque partem adducuntur, ita concludit: *Apoſtolica Sedes contrariæ opinioni,* (ei ſcilicet, quam Auct. refellit) *etſi minus congruere videatur Sixtinæ Conſtitutioni, nullam hactenus cenſuram inuſſit, a qua proinde eidem infligenda debet Epiſcopus abſtinere: ad uſum vero quod attinet, tuto poſſe contractum trinum, quem etiam ejuſdem Patroni periculoſum fatentur, pro viribus impedire, atque ab eo ineundo ſuos ſubditos dehortari, quod a pleriſque Epiſcopis in ſuis Diœceſanis Synodis ſapientiſſime factum, referunt Gennet Tom. 1. tract. 4. c. 14. & Natal. Alex. epiſt. 94. in Append. ad Tom. 3. ſuæ Theologiæ Moralis.* ✠

Obj. 1. Licet ſit de natura ſocietatis puræ, ut commune ſit periculum ac damnum inter ſocios, perinde ac lucrum; poteſt tamen vi alterius pacti redimi hoc periculum per compenſationem. Nec magis per aſſecurationem deſtruitur ſocietas, quam contractum depoſiti, & commodati, vel locati: nam etſi periculum rei depoſitæ, commodatæ, locatæ ſuapte natura pertineat ad rei dominium, paciſci tamen ſub juſta mercede licet, ut alter totum periculum ſubeat. 2. l. 29. §. *Pro ſocio* dicitur: *Ita coiri ſocietatem poſſe, ut nullam partem damni alter ſentiat, lucrum vero commune ſit, Caſſius putat &c.* 3. Securitas & lucrum certum non præſtantur ex vi contractus ſocietatis, ſed ob remiſſionem majoris lucri ſperati, & vi alterius contractus. 4. Ad æqualitatem contractus ſatis eſt, quod commoda æquivaleant incommodis: periculum autem ſortis, quod ſubit ſocius, ſatis compenſatur per majus lucrum ſperatum, & ſic non eſt ſocietas leonina, qua totum periculum rejicitur in ſocium, nec id onus aliunde compenſatur. 5. Tres contractus ſeorſim, & cum diverſis perſonis liciti ſunt, ergo & ſimul cum ſocio: nam quæ facta cum diverſis & ſeorſim juſta ſunt, etiam ſimul cum eodem facta juſta ſunt; juſtitia enim conſiſtit in æqualitate rei ad rem, non vero in habitudine ad diverſas perſonas & tempora. 6. In triplici contractu non intervenit mutuum, quia non transfertur dominium pecuniæ in ſocium. Nam hic non poteſt de pecunia ſibi in ſocietatem data diſponere pro libito, etiamſi eam aſſecuraverit; ſed hanc tenetur vi contractus ſocietatis in negotiationem ad lucrum impendere; alias faceret injuriam conferenti, qui ideo poſſet contractum reſcindere, cum pecunia ſolum data ſit ad negotiationem. Quare ſi pecunia illa ſurrepta fuiſſet, hanc poſſet collator vindicare actione in rem.

Reſp. ad 1. Periculi & damni ac lucri communicationem eſſe eſſentialem ſocietati, ideoque ab ea inſeparabilem per aliud pactum, ſicut obligatio ſervandi rem depoſitam eſt eſſentialis depoſito. Unde l. *Verum*, §. *Pro ſocio*, ſocietas dicitur *jus quodam modo fraternitatis in ſe habere*; quod jus exigit lucri & damni communionem. Aliud eſt de depoſito & aliis, in quibus aſſecuratio eſt præter, ſed non contra naturam illorum: nam natura depoſiti eſt, ut res depoſita ſervetur; natura commodati, ut uſus rei gratis concedatur &c. At natura ſocietatis eſt, ut ſit communio contributionis, & lucri, ac damni, ex l. 52. & l. 67. cit. *Ad* 2. Legem intelligendam eſſe ratione ſocii dumtaxat, qui operam ponit, ita ut ſi ejus opera ac induſtria tanti valeat, quanti pecunia ab alio ſocio collata, non debeat ille pecuniæ alterius ſibi communicatæ periculum ac damnum ſubire: nam alias plus de damno quam de lucro participaret, & ſic inter illos non eſſet æqualitas: ſubiret enim damnum propriæ induſtriæ, & partis pecuniæ communicatæ. *Ad* 3. & 4. Lucrum majus ſperatum fundari in ſocietate, quæ deſtruitur per aſſecurationem ſortis, ideoque tunc nihil poſſet ob remiſſionem lucri majoris ſperati exigi. *Ad* 5. Diſparitas eſt, quia alia pacta cum alio facta non impediunt, quominus ſtet vera ſocietas cum mercatore, qui in eo ſtatu conſtituitur, quem poſtulat ſocietas; per accidens enim reſpectu illius eſt, quod alii pecuniam collatam aſſecurent.

rent. At pacta illa cum ſocio inita evertunt ſocietatem & æqualitatem ; cum hic totum periculum ac damnum ſubire debeat, ille vero ſolum lucrum certum ultra ſortem recipiat. *Ad 6.* pactum illud eſt injuſtum, nam eo ipſo quod mercator tenetur ſortem in omni eventu reſtituere, ea poteſt uti ſive in negotiatione, ſive extra pro libito. Quid enim ad dantem attinet, quos in uſus alius impendat, modo ſors ipſi cum lucro certo reſtituatur? Unde obligatio impoſita ſocio pecuniam datam non impendendi niſi in negotiationem, eſt majus onus additum, quod ad nihil aliud ſibi, quam pro pallio uſurario prodeſt.

CAPUT IX.

De Cambio.

Quæſt. I. *Reſp.* *QUid & quotuplex eſt?* Cambium eſt permutatio pecuniæ pro pecunia cum lucro. Hinc differt, 1. A quavis alia permutatione, qua non pecunia, ſed aliæ res permutantur. 2. A mutuo, quod non eſt permutatio, quodque perficitur ſola rei mutuatæ traditione, & eſſentialiter exigit, ut res alias ſimilis non reddatur, niſi poſt lapſum temporis. At cambium non perficitur, niſi pecunia ſit ex utraque parte data & accepta, ſaltem æquivalenter; permutatio enim omnis utrinque donationem requirit.

Cambium duplex diſtinguitur, ſcilicet reale, & ſiccum. Reale ſeu verum eſt vera pecuniarum permutatio, æqualitate inter datum & acceptum ſervata. Siccum eſt cambium fictum, & verum mutuum ſpecioſo nomine cambii velatum, ut cum habetur ſola ratio temporis ad lucrum exigendum, aut quando fingitur ſolutio alibi facienda, & fit in eodem loco cum lucro. Dicitur ſiccum, quia caret humore, ſeu juſto titulo ad lucrum pariendum. Unde a Pio V. Bulla, *In eam*, omne cambium ſiccum declaratur uſurarium. Hinc patet, lucrum ex eo perceptum eſſe injuſtum, & reſtituendum.

Cambium reale dividitur in manuale, & locale. Manuale ſeu minutum, eſt permutatio monetæ diverſæ ſpeciei & rationis, ut aureæ cum argentea, minoris cum majore, patriæ cum externa &c. & viciſſim. Locale ſeu per litteras, eſt permutatio pecuniæ præſentis cum abſente, ut ſi des hic Titio pecuniam, & Titius tradat tibi litteras cambii, quarum ope eamdem ſummam recipias Romæ.

Quæſt. II. *An in cambio reali licitum eſt lucrum?*

Reſp. Affirm. Modo ſit moderatum, & ſecundum leges aut conſuetudinem locorum, vel communem peritorum æſtimationem. Nam tale lucrum in cambio manuali percipitur non ſolum ratione lucri ceſſantis, aut damni emergentis ex cambio, ſed etiam ratione laboris & operæ in conquirendis, coacervandis, cuſtodiendis variis ſpeciebus monetarum, & in numeranda pecunia &c. In cambio vero locali ratione trajectionis realis vel virtualis pecuniæ de loco in locum, cui trajectioni faciendæ campſor operam ſuam locat, ſuſcepto in ſe omni labore & periculo: quæ quidem opera, labor & periculum in gratiam alterius ſuſcepta, ſunt pretio æſtimabilia.

Nec obſtat, quod interdum campſor id faciat ſine labore & incommodo, immo cum ſuo commodo. Nam hoc eſt per accidens, & provenit ex ejus cura, induſtria, & officio, pro quo ſuſtinendo multæ aliunde impenſæ, & operæ præſtandæ ſunt; cum reipſa ſuſcipiat obligationem ex ſe laborioſam, & periculoſam.

Quæſt. III. *An licitum eſt cambium ad terminum ſolutionis, ſeu ut ajunt, ad nundinas? Sic fit: campſor vel mercator dat hic pecuniam ea lege, ut illam cum lucro recipiat Francofurti, vel alibi ad proximas nundinas: ita ut plus vel minus exigatur pro cambio, quo magis vel minus remotæ ſunt nundinæ?*

Reſp. Secluſo alio titulo juſto excuſante ab uſura, cambium hoc eſt uſurarium. Nam eſt verum mutuum, ratione cujus lucrum exigitur: nihil enim aliud eſt, quam contractus, quo traditur pecunia, ut reddatur cum lucro infra terminum, ſeu in quo exigitur aliquid ob dilatam ſolutionem.

✠ *Nota.* Tutam ſolidamque Auct. de Cambio doctrinam perſpicue confirmat & explicat SS. D. N. in prælaudato opere de Synodo lib. 10. cap. 5. a §. 7. ad finem uſque. Ut autem omnibus nota ſit Romani Pontificis hac de re ſententia, & quæ circa hujuſmodi contractus eſſe debeat cura Epiſcoporum, omnia ferme huic capiti adjecimus: *Neceſſe eſt*, inquit, *ut in cambio locali vera fiat pecuniæ translatio, aut ſaltem, ut qui pecuniam accipit ſerium habeat animum, illam alibi reſtituendi: ſi enim ſciret, eo ipſo in loco, ubi accepta eſt, fore reſtituendam, quamvis cambii litteræ alio directæ fingerentur, ſub cambii ſpecie, vera lateret uſura, quæ hominum quidem judicium effugere, Deum autem eludere non poſſet. Et de hoc cambio, quod* fictum *&* ſiccum *appellant, ea ſunt intelligenda, quæ adverſus cambia ſtatuit clar. mem. Cardinalis Laufredinus* in ſua Diœceſana Synodo Cingulana, habita die 6. Auguſti 1736. cap. 14.

Hæc manifeſta ſunt, & vix ulli obnoxia difficultati. Alia captioſa adinventa eſt ſpecies cambii, quod vocant obliquum: *Titius indigens mille aureis, mutuos eos petit a Cajo, qui cum conſueverit negotiari, & negotiatione pecuniam ſuam augere, renuit indulgere petitioni Titii, a quo ratione mutui nihil poteſt exigere: quia vero Titius Cajum urgere non ceſſat, res inter eos in hunc modum componitur: Titius mutuos accipit a Cajo prædictos mille aureos, neque mutui cauſſa, quidquam ſe Caio, ultra ſortem, ſoluturum promittit; ut tamen Cajo damnum rependat, quod ex dato mutuo ſubit, dat ei facultatem, æquivalentem pecuniæ ſummam, ſive a ſemetipſo, ſive ab alio per cambii contractum, accipiendi, eamque*

que ad negotiationem destinandi, simulque Titius se obligat ad solvendum Cajo, donec ei mutuum restituat, quidquid ratione cambii impendit, aut impendere deberet, si prædictos mille aureos a Campsore accepisset. Quandoque etiam ipsemet Titius mutuatarius assumit sibi onus, cambiis negotiandi tantam pecuniæ summam, quantam mutuam accepit a Cajo, in commodum tamen, & utilitatem ejusdem Caji, cui quotannis solvit quantum ex cambiis lucratur, aut lucrari posset, donec ei mutuum restituat. Si primo modo res peragatur, pertinet ad Cajum mutuantem probare, cambii litteras revera a se transmissas, seu mille aureos se fuisse per cambium ab alio consecutum. Sed si Titius mutuatarius onus in se suscepit, summam ei æquivalentem, quam a Cajo mutuam accepit, cambiis activis negotiandi, tunc aut stetit promisso, aut non: Si primum, Cajus creditor juste percipit fructus, seu pecuniæ accessiones a cambiis productos: Si secundum, quamvis tunc nihil ex cambis consequatur, eosdem tamen fructus a Titio requirit, titulo ejus quod interest, *seu damni quod subit, ex eo, quod Titius susceptæ obligationi non satisfecerit, juxta dec.* 829. Romanæ Rotæ coram Dunozetto jun. *Et quia hic posterior modus securiorem reddit mutuantem, cui duplicem aperit viam ad consequendum auctarium mutuatæ pecuniæ, hac de causa frequentius adhibetur.*

Præmissa hac cambii obliqui ratione, quam præbet Cardinalis de Luca lib. 5. tit. de cambiis in Summ. par. 2. num. 16. *facile est suspicari prædictas involutas ambages, esse unice excogitatas ad palliandam usuram, quæ nihilominus non satis occultatur: quid enim absurdius, quid incredibilius fingi potest, quam quod Titius indigens mille aureis, quos mutuo accipit a Cajo, totidem statim habeat paratos ad nundinas transmittendos, atque in activa cambia erogandos, in mutuantis Caji utilitatem? Et nihilominus non desunt Auctores, qui pro ejusmodi cambiorum tuenda justitia decertant, inter quos Cardinalis de Luca* de cambiis disc. 3. num. 5. disc. 5. num. 8. disc. 13. num. 9. *Ansald.* de commerc. & mercat. disc. 65. num. 46. & seq. *Rota Bononien. apud Urceol.* de transact. qu. 40. a num. 23. usq. ad fin., *& Rota Romana*, dec. 1. lib. 8. ad Ornat. Cardinal. de Luca, & dec. 323. & 695. cor. Molines.

Verum quidquid sit de foro externo, in quo fortasse ita res gesta præsumitur, sicuti in contractus stipulatione describitur, in foro tamen interno, ubi sola spectatur veritas, si pecunia accepto mutuo respondens, neque a mutuatario juxta prædictas diversas pactiones fuerit ad nundinas transmissa, seu in cambia activa erogata, nec unquam in alterutrius animo fuit, eam ad nundinas transmittere, seu in cambia erogare, minime dubitandum est, cambium esse illicitum, turpe, & usurarium, ac propterea e Christiana republica prorsus eliminandum. Non enim vero negamus, posse mutuantem, qui solet pecuniam suam negotiatione augere, aliquid percipere a mutuatario, titulo ejus quod interest, *hoc est lucri cessantis, aut damni emergentis; sed cum hic legitimus adest titulus aliquid ultra mutuatam sortem exigendi, is erit ingenue adducendus, neque recurrendum ad prædictos cambii obliqui anfractus, qui vehementem ingerunt suspicionem fraudis, & doli; quamobrem clar. mem. Cardinalis Marcellus de Aste Episcopus Anconitanus, in suo Pastorali monito, edito post Constitutiones Synodales Cardinalis Bartholomæi Massei, ejusdem urbis Episcopi, evulgatas anno* 1738. pag. 165. & seqq., *suas oves serio est dehortatus a cambiis obliquis, quæ mera esse deprehendit tegumenta usuræ. Nec inopportunum existimamus, ut quilibet Episcopus, ad eradicandum e sua diœcesi eorumdem cambiorum abusum, simile monitum formet, suisque inserat Synodalibus Constitutionibus.* ✠

CAPUT X.

De Transactione, Assecuratione, Fidejussione, Pignore, & Hypotheca.

Quæst. I. *Quid est Transactio.*

Resp. Est pactio utrinque onerosa de re dubia, & lite incerta, sive mota, sive movenda. Hinc ad ejus justitiam tria requiruntur, 1. Ut res super qua transigitur, sit dubia saltem probabili existimatione utriusque partis: alioqui fieret injuria parti clare habenti jus, quæ non componere transigendo, sed vexationem injustam redimere censeretur. 2. Ut conventio sit cum aliquo onere utriusque partis: alioqui donatio esset, non transactio. 3. Ut per eam lis componatur vel dirimatur: nam ad hoc instituta est.

Quæst. II. *Quid est assecuratio?*

Resp. Est contractus, quo quis rei alienæ periculum in se suscipit, obligando se vel gratis, vel certo pretio ad solvendum ejus pretium, si perierit. Quando hæc obligatio pretio suscipitur, est contractus similis venditioni: nam venditur obligatio præstandi domino rem indemnem, quæ est pretio æstimabilis.

Ex communi sententia, ad ejus justitiam requiritur, 1. Ut periculum subsit saltem probabiliter, vel ab utroque judicetur subesse, ita ut rei eventus sit utrique incertus. Si enim ante contractum constaret assecuranti, res vel merces alterius esse extra omnem aleam positas, v. g. jam perveniisse ad portum, peccaret, & teneretur restituere pretium acceptum. Nam nullus est titulus accipiendi pretii, cum assecuratio non sit in hoc casu digna pretio. Præterea assecurans sua deceptione dedisset causam contractui. Idem dic de eo, qui sciens rem suam periisse, pacisceretur cum altero de illius assecuratione: quia impossibilis est rei, quæ periit, assecuratio; hæc enim potest esse dumtaxat de re, cujus periculum caveri potest: ergo tunc nullus est contractus, cum deficiat ejus materia. Deinde tunc dolus daret causam contractui. 2. Requiritur, ut pretium sit proportionatum periculo, spectata æstimabilitate rei,

rei, quæ assecuratur, alioqui non servaretur æqualitas.

Quæst. III. *Quid est Fidejussio?*

Resp. Est contractus, quo quis alienam obligationem suscipit implendam, si debitor principalis eam non impleverit. Circa quod observa:

1. Si obligatio debitoris principalis sit invalida, aut extinguatur, cessat etiam obligatio fidejussoris defectu materiæ: quia hæc semper supponit obligationem principalem, estque illius accessoria.

2. *Fidejussores ita obligari non possunt, ut plus debeant, quam debet is, pro quo obligantur; nam eorum obligatio accessio est principalis obligationis; nec plus in accessione debet esse, quam in principali re*, instit. de fidejussor.

3. Fidejussor non potest conveniri ad solvendum, nisi prius a principali debitore repetitum fuerit debitum, & constiterit, eum non esse parem solvendo. Hæc enim est veluti conditio hujus contractus, nisi aliter conventum sit.

4. Fidejussoris obligatio transit ad hæredes.

5. Peccat graviter qui certus de sua impotentia ad solvendum pro alio, ejus se fidejussorem constituit, putans fieri posse, ut debitor non sit solvendo par. Nam creditorem injuste decipit, falsam rei securitatem offerendo, & dat ei occasionem periculi ac damni.

6. Principalis debitor tenetur non solum rependere, quæ fidejussor pro eo solvit, sed etiam resarcire omnia damna, orta ex eo quod ipse tempore debito non solverit; nam vi contractus tenetur fidejussorem indemnem servare, ea quippe lege fidejubet.

Sed an licet pro fidejussione exigere pretium a debitore?

Resp. Multi affirmant licere de eo pacisci pro ratione quantitatis debiti & periculi. Quia obligatio civilis solvendi debitum alterius est onus justitiæ pretio æstimabile, nec fidejussor tenetur eam gratis suscipere. Neque id exigitur pro solutione pecuniæ alterius loco datæ vel dandæ, nam hoc esset usurarium; sed pro habenda obligatione solvendi debitum alterius. Neque est mutuum virtuale, nam fidejussio non consistit in traditione rei, sicut mutuum; sed præcise in susceptione obligationis alienæ. Si tamen fidejussor sciat, nullum subesse periculum nec molestiam, alii, quibus assentior, docent, eum nihil posse exigere: quia tunc obligatio quam suscipit, nullum affert onus pretio compensabile.

Quæst. IV. *Quid est Pignus, & Hypotheca?*

Resp. Pignus est contractus, quo debitor rem aliquam mobilem tradit creditori ad securitatem debiti, pro quo sic obligata est, ut possit ex ea solutio peti, si debitor non solverit.

Hypotheca vero est contractus, quo res immobilis obligatur creditori ad securitatem debiti, ita ut jus habeat ex ea solutionem petendi. Differunt inter se, 1. Quod in pignore res tradatur creditori; in hypotheca vero res sola conventione obligatur sine traditione. Interdum tamen mobilia bona sine traditione hypothecantur. 2. Quod pignus sit rei mobilis, hypotheca vero rei immobilis. Hæc tamen nomina passim in jure idem sonant; & sumuntur etiam pro ipsa re alteri obligata ad securitatem debiti, & pro jure petendi solutionem ex re sic obligata.

Hypotheca alia est conditionalis seu expressa, quæ mutuo consensu expresso constituitur. Alia tacita seu legalis, quam lex vel consuetudo attribuit, etiamsi de hac nulla facta sit in contractu mentio. Sic bona tutoris & curatoris sunt hypothecata pupillo & minori pro administratione bonorum, bona mariti pro dote uxoris &c. Item alia est universalis, per quam omnia bona tum præsentia, tum futura obligantur: alia particularis, id est, unius vel plurium rerum in specie, & hæc semper afficit rem ad quemcumque perveniat, donec debitum solvatur.

Quæst. V. *Quænam sunt obligationes dantis, & accipientis pignus, & hypothecam?*

Resp. 1. Ex parte dantis seu debitoris hæ sunt, 1. Non licet eamdem rem dare pluribus in pignus seu hypothecam, nisi sit sufficiens pro omnibus debitis. Nam ideo res subjicitur hypothecæ, ut creditor ex ea solutionem capiat, si debitor non solvat. Sed plures creditores non possunt solutionem accipere ex re insufficiente pro pluribus debitis. Excipe nisi posteriores creditores moneantur de priori hypotheca; nam tunc his non fiet injuria, cum scienti & volenti non fiat. 2. Debitor tenetur creditori impensas factas in pignoris conservationem, & ne deterius fiat, restituere, l. 15. §. *de pignorat. act.* nec potest pignus repetere, donec debitum integre solverit, l. 6. Cod. *de distract. pign.* 3. Ei non licet vendere rem hypothecatam, nisi emptore monito de hypotheca, quia illum deciperet. Nam emptor putaret rem ab omni onere liberam; cum tamen tenetur ex ea debita solvere, res enim transit ad emptorem cum suo onere reali, emptor plus juris acquirere potest, quam haberet venditor; hic autem non habebat ejus dominium liberum a debitis, cum res sit ad debita obligata.

Resp. 2. Ex communi sententia creditor tenetur, 1. Diligenter servare pignus, & curare ne pereat, ut deterius fiat: alioqui tenebitur de damno secuto ex culpa lata & levi, l. 13. §. *de pignor. act.* non tamen levissima, quia contractus cedit in utriusque partis utilitatem. Potest autem pignus acceptum, vel hypothecam alteri obligare, sed non pro majore summa, l. 1. Cod. *si pignus &c.* 2. Non potest uti re oppignorata sine consensu debitoris; alioquin furti actione tenetur, l. 56. §. *de furtis*, nisi utatur in gratiam debitoris, ne scilicet alioqui deterior fieret. Quia est res aliena ad securitatem tantum, non ad usum concessa: sed injustum est uti re aliena sine consensu domini. Quod si debitor concedat illius usum, valor talis usus debet in sortem computari,

alioqui committeretur usura; nam ob concessam dilationem solutionis acciperetur aliquid ultra sortem, cum usus pignoris sit quid pretio æstimabile, & veluti ejus fructus ad dominum pertinens. 3. Tenetur fructus ex pignore vel hypotheca perceptos & consumptos in sortem computare, deductis sumptibus suis ac laboribus, & extantes restituere vel deducere; quia res illa est debitoris, ad quem proinde pertinent fructus ex ea nati, res enim domino suo fructificat. 4. Non potest vendere pignus, nisi debitore tempore debito non solvente, & eo prius monito. Quod si pluris vendat, quam sit debitum, tenetur excessum restituere debitori, cum nullo justo titulo possit eum retinere. 5. Non potest pacisci cum debitore, ut si non solvat statuto tempore, pignus sit creditoris; sed hic semper tenetur pignus totum restituere, cum ei postea debitum solutum fuerit: nam talis conventio utroque jure prohibetur, leg. ult. Cod. *de pact. pignor.* & cap. 7. *de pignor.* 6. Tenetur soluto integre debito statim restituere pignus, nam tunc cessat titulus & jus illud retinendi, l. 6. §. *Quibus modis dignus &c.*

CAPUT XI.

De Ludo & Sponsionibus.

Quæst. I. *Quid est ludus, & quænam requiruntur ut sit licitus?*

Resp. 1. Ludus generatim est jucundum aliquod dictum vel factum ad animi relaxationem ordinatum. Ejus finis proximus est, ut animus oblectatione relaxetur, fiatque aptior ad applicationem ac attentionem necessariam, eo modo quo vires corporis per somnum reficiuntur: quies enim animæ est delectatio, inquit S. Thomas 2. 2. q. 108. ar. 2. Hinc ludus tam potest esse honestus quam dormitio, si cum debitis circumstantiis ob finem honestum exerceatur, pertinetque ad virtutem quam Aristoteles, & S. Thomus Eutrapeliam vocant, quæ est species temperantiæ, per quam homo dirigitur ac inclinatur ad modum in ludo tenendum.

Ut autem ludus sit licitus, hæc ex communi sententia requiruntur, 1. Ut ludi genus nullo jure sit prohibitum. 2. Ut non sit occasio peccandi, nec scandalum aut damnum ullum cuiquam pariat. 3. Ut modus debitus, & omnes circumstantiæ debitæ serventur, ita ut congruat personæ, tempori & loco &c. nam bonum ex integra causa, malum ex quovis defectu. Hinc Conc. Senonense prohibet Clericis, ne in publico ludant pila, aut aliis ludis, maxime cum laicis, ob indecentiam. 4. Ut nec sæpius, nec diutius ludatur quam exigit necessitas reficiendi vires animi, & eum expeditiorem reddendi ad debita officia. Necessitas enim est mensura ludi, sicut cibi & potus. *Parum autem de delectatione sufficit ad vitam quasi pro condimento, sicut parum de sale sufficit in cibo*, ait Aristoteles a S. Thoma qu. cit. ar. 4. relatus. His adde, ut ludus necessarius referatur ad finem honestum; nam homo semper propter finem honestum agere tenetur.

Resp. 2. Ludus pro contractu sumptus, est contractus, quo ludentes inter se paciscuntur ut victori cedant id quod exposuerunt. Jure naturæ licitus est, servatis debitis conditionibus; sicut enim licet, rem suam alteri absolute donare, ita & dare sub conditione licita, puta si victor ludendo extiterit.

Conditiones autem requisitæ in contractu ludi sunt, 1. Ut omnes conditiones ad ludum honestum necessariæ modo dictæ serventur: nam hic contractus continet ac supponit ludum, cui est accessorius. 2. Ut summa, quæ ludo exponitur, sit modica secundum cujusque facultatem ac conditionem, & non major quam opus sit ad excitandum cum oblectatione animum, & impediendum ne ludus langueat. 3. Ut ludentes habeant dominium ac liberam dispositionem eorum quæ exponunt, & aliunde habeant unde familiam alant, debita solvant, eleemosynas erogent, & ceteris officiis plene satisfaciant. 4. Ut non ludatur principaliter ob lucrum: nam finis proximus ludi est animi levamen & oblectatio, ut animus sit vegetior & aptior ad exercitia debita propter Deum recte obeunda. Deinde lucrum non potest esse finis honestus. 5. Ut absit omnis fraus & injuria. 6. Ut sit æqualitas moralis quoad omnes in spe lucrandi & periculo perdendi. Nam hæc requiritur ad justitiam hujus contractus, qui est utrinque onerosus: in eo quippe emitur spes lucrandi periculo perdendi.

Quæst. II. *Quinam ludi sint prohibiti?*

Resp. Jure divino naturali prohibiti sunt ludi ex se mali ac turpes, indecori, & ad luxuriam provocantes; vel qui sunt occasio proxima peccati, aut aliis scandalum. Jure autem humano tam civili, quam canonico prohibitus est omnibus etiam laicis ludus saltem frequens aleæ, l. 1. & 2. Cod. *de aleator.* &c. *Episcopus*, dist. 35. ex can. Apostolorum, ibi: *Episcopus aut Presbyter, aut Diaconus aleæ atque ebrietati deserviens, aut desinat, aut certe damnetur. Subdiaconus, aut lector, aut cantor similia faciens, aut desinat, aut communione privetur. Similiter etiam laicus.* Ratio prohibitionis est periculum & occasio multorum peccatorum & malorum, ut iræ, rixarum, litium, blasphemiæ, perjurii, jacturæ temporis, neglectus officiorum debitorum, eversionis fortunarum &c. Ludus autem aleæ est ille, cujus successus unice, vel magis fortuna seu casu, quam ex industria pendet, ut ludus taxillorum & cartarum. Nomine autem fortunæ ac casus intelligi debet dispositio providentiæ divinæ præter certam aliquam spem & opinionem humanam a sola Dei voluntate pendens.

Hinc ut patet ex pœna gravi appposita, peccat mortaliter qui aleæ deservit, hoc est, qui tali ludo crebro & per longum tempus lucri causa ludit. *Ludus aleæ est peccatum mortale secundum*

dum Raymundum, quod credo verum, quando ex cupiditate quis ludit, scilicet principaliter motus, non ob recreationem, sed ad acquirendum quid notabile per ludum; nam ludere quid modicum, ut pueri faciunt, vel ob recreationem & moderate, non videtur mortale, ait S. Antonin. 2. part. tit. 1. cap. 23 §. 8.

Immo seclulo jure positivo, sæpe est mortalis aleæ ludus ratione multarum circumstantiarum, ut docet Toletus, post S. Chrysost. qui hom. 15. ad pop. ait: *Aleas tractare non videtur multis peccatum esse manifestum, sed infinita vitæ mala solet inferre ... Circa aleas studium, blasphemias, jacturas, iras, convicia, infinitaque alia his graviora sæpe produxit.* Hinc etiam graviter peccant, qui aleatoribus domum suam ad ludendum commodant: quia occasionem & commoditatem graviter peccandi aliis præbent, idque jure Cæsareo & Francico prohibetur. His ergo deneganda est absolutio, nisi resipuerint, ut monet S. Carolus.

Quæst. III. *Quandonam committitur peccatum mortale in ludo?*

Resp. Ex communi sententia his casibus, 1. Si ludus sit per se graviter illicitus ac turpis, vel solo jure positivo graviter vetitus. 2. Si ludenti (1) vel aliis sit occasio proxima peccati mortalis, ut blasphemiæ, perjurii, fraudum, rixæ, libidinis &c. 3. Si idcirco negligantur officia sui status, vel muneris, aut omittantur opera graviter præcepta. 4. Si immodica summa ludo exponatur, ita ut reliqua bona non sufficiant ad sustentandam familiam, alendos filios, ad locandas filias decenter secundum suum statum, ad solvenda debita, ad dandas eleemosynas &c. 5. Si injuria vel damnum grave alteri inferatur fraudibus, violentiis, attractionibus ad ludum &c. 6. Affectu ad ludum graviter immoderato. *Nam potest esse peccatum mortale propter vehementiam affectus ad ludum, cujus delectationem præponit aliquis dilectioni Dei, ita quod contra præceptum Dei vel Ecclesiæ talibus ludis uti non refugiat*, ait S. Th. 2. 2. q. 168. ar. 2. Denique si quis ludat cum eo qui non potest alienare: nam vult sine titulo justo alienum obtinere, quod est injustum, & cooperatur injustitiæ alterius.

Quæst. IV. *Quibus casibus lusor ante omnem sententiam tenetur ad restitutionem.*

Resp. Ex communi sententia, victor restituere tenetur, 1. Si victus non habeat rei dominium, & liberam dispositionem. 2. Si victor vi, minis, dolo, conviciis vel simulatione imperitiæ inducit alterum ad ludendum. Nam fecit ei injuriam, eique occasionem damni injuste dedit. Si tamen coactus lucretur, non tenetur restituere lucrum quia ludus ex parte ipsius est justus, & omnem inæqualitatem circa spem lucri sustulit injuria coactionis, & victus sponte in hoc periculum se conjecit. 3. Si fraude aliqua contra ludi leges usus sit, v. g. si chartas signo aliquo notaverit, aut per nutus circumstantiarum, vel ex industria agnoscat, vel artificiose ita componat, ut meliores sibi obveniant &c. Et tunc tenetur restituere, tum id quod lucratus est, cum illud acquisierit per injuriam; tum etiam id quod alter juste lucratus fuisset, nam hæc spes lucri erat pretio æstimabilis, & ei per injuriam sublata fuit. Ludi eædem leges sunt, quæ vel communi ludentium consensu constitutæ sunt, vel loci consuetudine receptæ. Quædam tamen fraudes seu potius astutiæ, quæ ex communi consuetudine adhibentur, & noscuntur adhiberi, non censentur contra ludi leges, nec injustæ; ut si quis sciens se meliores chartas habere, timorem simulet, quo alter ad augendam suspensionem impellatur. 5. Si victor ante ludum habuerit animum non solvendi, vel si non possit alienare rem ludo expositam, aut quidquam amittere, vel si arte ludendi sit notabiliter alteri superior, ita ut moraliter certus sit de victoria. Quia tunc error dedit causam contractui: alter enim non voluit ludere, nisi quia contrarium putavit. Præterea hæc sunt contra justitiam ludi, exigentem, ut inter ludentes sit æqualitas moralis in spe lucrandi, & in periculo perdendi: nam hic contractus est utrinque onerosus, non donatio; nec ad remunerandum digniorem & peritiorem institutus, sed in eo emitur spes lucrandi periculo perdendi: ideoque requirit æqualitatem inter spem & periculum. Idque verum est, etiamsi excellus peritiæ sit notus alteri; nisi prudenter ex circumstantia censeatur donatio spontanea lucri ex parte minus periti. Nam sicut non sufficit ad justitiam venditionis, si emptor vitium rei norit, & rei cupiditate solvat pretium justo majus, quia aliter eam habere nequit, nec donare excessum censetur; ita in ludo &c. nisi inæqualitas peritiæ aliunde compensetur. Quamdiu tamen uterque ignoret excessum notabilem peritiæ alterius, lucrum est justum etiam in peritiore: quia uterque tunc se exponit periculo perdendi, & sicut lucranti occurrit imperitior, ita poterat occurrere peritior, & sic contractus fuit fortunæ, & ex utraque parte æqualis. Præterea ludentes hoc animo ludunt, ut lucrum retineri possit, dum neutri constat de notabili excessu. 5. Juxta varios, si victor luserit ex animo repetendi solutum: quia non habebat jus lucrandi, & decepit alterum, qui non voluit ludere nisi suppositā spe lucrandi. Qui tamen lusit animo solvendi, potest mutare animum peracto ludo, & solutum repetere in judicio.

Quæst. V. *An qui ludo vetito, seu alea aliquid lucratus est, tenetur lucrum restituere, vel qui perdidit solvere?*

Nota. Agitur hic de magna summa: nam qui modicum perdidit, tenetur solvere. Quia contractus ludi fuit justus, obligatque naturaliter, nec leges, quæ vigent, prohibent modicum quid ludo per se licito exponere, ac proinde lucrum modi-

(1) Vid. Notam ad N. 5. Resp. 2. ad qu. 8. cap. 2. Tract. *de Peccat.*

modicum ſolutum retineri poteſt, nec conceditur jus illud repetendi.

Reſp. 1. Juxta communem ſententiam, ſeclusa lege ſpeciali loci irritante contractum ludi, magna pecuniæ ſumma jam acquiſita ludo vetito, ſeu alea, ſervata aliunde juſtitia, poteſt retineri in conſcientia, donec per ſententiam judicis exigatur reſtitutio. Quia contractus ludi jure naturæ habet vim transferendi dominii ex libero conſenſu ludentium, & jure poſitivo communi, vel ſaltem ex conſuetudine non eſt ipſo facto irritus: nec ludentes redduntur inhabiles ad transferendum dominium, neque obligantur ad reſtitutionem niſi poſt ſententiam judicis. Ex eo autem quod contractus ſit prohibitus, non ideo hoc ipſo eſt irritus, *quia multa fieri prohibentur, quæ ſi facta fuerint, obtinent roboris firmitatem*, c. 16. *de reg. jur.* ut patet in matrimonio poſt votum ſimplex caſtitatis contracto, in negotiatione Clericis interdicta &c.

Reſp. 2. Qui alea ludit, & notabilem pecuniæ ſummam perdidit, ſiſtendo in jure naturali, tenetur ſolvere. Quia contractus fuit validus, ac proinde ex illo victor comparavit jus ad id, quod lucratus eſt. Præterea qui perdidit, debuit ludendo conſentire in ſolutionem, ſi perderet: alioqui mala fide luſiſſet, ideoque lucrari non potuiſſet.

Sed controvertitur: an jure civili communi ſeu Cæſareo, luſor teneatur in conſcientia ſolvere debita ludo contracta? Alii negant, quia, l. 1. Cod. *de aleator.* conceditur victo & ejus hæredibus jus repetendi in judicio quod ſolvit. Ergo victus poteſt jure retinere id, quod ſolutum repetere ſtatim poſſet: cui enim lex dat actionem repetendi, etiam dat exceptionem, ut non ſolvat, juxta reg. jur. 71. in 6. *Qui ad agendum admittitur, eſt ad excipiendum multo magis admittendus.* Et l. 189. ff. *de reg. jur.* Præterea leges Cæſareæ ſtatuunt, ut victus non cogatur ſolvere. Unde cum retinere meam rem, & datam recipere æquivaleant, injuſtum non eſt commodiorem modum abſque inutili circulo eligere. Hinc l. 3. §. *de compenſat.* dicitur: *Intereſt noſtra potius non ſolvere, quam ſolutum repetere.*

Alii vero contendunt, debitorem teneri ſolvere, niſi judicem requirat pro debiti ſui abſolutione. Quia 1. Qui luſit, valide luſit: ergo contraxit obligationem ſtandi contractui validо, donec irritetur; & ſic victor habet jus ad ſolutionem, donec eo privetur per judicem. 2. Sicut qui valide luſit & perdidit, non poteſt ante ſententiam non ſolvere. 3. Leges non concedunt jus repetendi ſolutum niſi in judicio: ergo jus non ſolvendi acquirit ſolum per ſententiam judicis; & cum dicunt, victus non cogatur ſolvere, ſubintelligitur *a judice*, unde ſignificant ſolum, actionem victori non dari ad repetendum. Porro certum eſt victum teneri ſolvere, ſi juravit ſe ſoluturum: quia juramentum de re licita præſtanda ſervari debet ex religione & reverentia erga Deum.

Dixi *jure communi*. Nam poteſt eſſe alia conſuetudo patriæ, vel lex ſpecialis annullans obligationem naturalem ſolvendi debita ludo contracta, prout eſt in Gallia ex edicto Ludovici XIII. quoad hoc recepto. Sed videtur in his rebus ſtandum eſſe conſuetudini receptæ, nec lege abrogatæ.

Quæſt. VI. *Quid eſt ſponſio, & quid ad ejus juſtitiam requiritur.*

Reſp. Sponſio eſt contractus, quo duo vel plures de veritate aut eventu rei alicujus contendentes, ſibi invicem aliquid ſpondent, ut id ſit ejus, qui veritatem fuerit aſſecutus.

Ut hic contractus ſit juſtus, neceſſe eſt; 1. Ut res de qua agitur, in eodem ſenſu ab utroque accipiatur: nam alioqui nullus eſſet contractus ſponſionis, ſiquidem ſpondentes non conſentirent in idem, ſi diverſimode rem intelligerent. 2. Ut res de qua contenditur, ſit incerta utrique contrahenti. Alioqui jam non eſſet æqualitas in ſpe & periculo, quæ ad juſtitiam ſponſionis requiritur: nam ſponſio eſt contractus oneroſus, quo emitur ſpes lucrandi periculo perdendi.

Hinc ſi quis certus de rei veritate, vel eventu, aliquid ſponſione lucratus eſt, tenetur id reſtituere, etiamſi de ſua certitudine alterum monuiſſet, qui nihilominus vellet contendere. Quia hic non vult donare, aut ſe punire, ſed ſpondere, eo quod putet rem eſſe ſemper incertam, & falli ab alio: & ideo diligenter poſtea veritatem inquirit. Cum autem in ſponſione ematur, & vendatur ſpes lucri periculo amittendi, veluti merx pretio; ſi nullum ſit periculum perdendi, nihil emitur, nec venditur; ac proinde invalidus eſt contractus, ſicut invalida eſt emptio gemmæ falſæ pro vera, etiamſi emens monitus fuiſſet falſam eſſe, ſed credere noluiſſet. *Delugo.*

CAPUT XII.

De ultimis voluntatibus.

Quæſt. I. *Quid eſt Teſtamentum?*

Reſp. QUEſt legitima diſpoſitio de iis, quæ quis vult fieri poſt mortem cum inſtitutione hæredis, vel legatarii univerſalis. Quod addo, quia in Gallia ad teſtamentum non requiritur hæredis inſtitutio: immo ſi fieret, dicitur teſtamentum a judicibus declarandum eſſe irritum: quia lex conſuetudinaria permittit ſolum inſtitutionem legatarii univerſalis, quando non inſtituitur hæres is, qui ab inteſtato foret.

Dividitur in ſollemne, in quo ſervantur omnes ſollemnitates a jure præſcriptæ; & in privilegiatum, quod valet, etiamſi non omnes illæ ſollemnitates ſerventur: tale eſt teſtamentum militare. Sollemne ſubdividitur in ſcriptum, ſeu clauſum, quod fit ſcripto coram teſtibus requiſitis, & in nuncupativum, ſeu apertum, quod fit viva voce coram teſtibus requiſitis, licet poſtea poſſit ſcripto mandari.

Circa ſollemnitates a jure in teſtamentis requiſitas conſuli debent leges ac locorum conſuetudines.

Jure autem Cæſareo ad teſtamentum ſcriptum hæc requiruntur. 1. Ut hæres claris & expreſſis verbis inſtituatur, illiuſque nomen propria manu teſtatoris ſcribatur, vel ſi aliena, ipſe teſtator

ſtator ſcribat, & ſubſcriptum ac involutum oſtendat teſtibus; dicatque in eo ſuam ultimam voluntatem contineri. 2. Ut adhibeantur ſeptem teſtes rogati, maſculi, puberes, idonei, hoc eſt, qui non excludantur a jure, quales ſunt hæres, filius familias, furioſi, damnati ob crimen &c. 3. Ut omnes & ſinguli teſtes nomen ſuum ſubſcribant propria manu, & annulo ſeu ſigillo obſignent. 4. Demum ut id totum in uno eodemque loco & tempore, unoque contextu peragatur, l. 1. Cod. *de teſtam.*

Ad nuncupativum requiritur ſolum, ut teſtator ſuam ultimam valuntate n tam circa hæredis inſtitutionem, quam circa legata coram ſeptem teſtibus, maſculis, liberis, puberibus, & ad id vocatis, declaret diſtincta voce, ut poſſit audiri.

Quæſt. II. *An teſtamentum deſtitutum ſollemnitate requiſita a jure civili, validum eſt in conſcientia?*

Reſp. Circa hoc multiplex eſt ſententia. Prima docet, tale teſtamentum eſſe invalidum utroque in foro, ita ut hæres per illud inſtitutus, & legatarius teneatur ante ſententiam judicis reſtituere hæredibus ab inteſtato. Secunda aſſerit, valere in conſcientia, ita ut hæredes ab inteſtato non poſſint licite repetere hæreditatem vel legatum; & ſi adjudicetur ipſis a judice, teneri ad reſtitutionem, ſi ipſis conſtet de voluntate teſtatoris. Tertia, inter has media, docet, illud nullam parere obligationem civilem, ſed ſolum naturalem, & quidem infimam, quæ per judicem tolli poſſit, atque ita non eſſe omnino invalidum in foro conſcientiæ, ſed valere ad hoc, ut hæreditas vel legatum poſſit retineri in conſcientia, donec a judice adjudicetur hæredibus ab inteſtato: neque etiam omnino firmum, quia poſt ſententiam judicis relicta per illud reſtitui debent hæredibus ab inteſtato: *Ita Sanchez, Layman, & alii*, qui ſic putant conciliari poſſe leges in ſpeciem contrarias. Unde leges, quæ dicunt teſtamentum deſtitutum ſollemnitate pro infecto habendum, nullum eſſe, ſcilicet, inquiunt, per ſententiam judicis, qui ob defectum ſollemnitatis efficaciam ejus elidit.

Eo aſſentior iis, qui docent, hac in re conſulendam eſſe locorum conſuetudinem, & praxim judiciorum, atque ſervandum id quod æquus judex perſpecta penitus veritate judicaret. Nam idem in utroque foro ſervandum eſt, ubi forum externum non nititur falſa præſumptione, nec damnat in pœnam quæ judicis ſententiam requirit. Quare ſi judex quamvis certo norit voluntatem teſtatoris, reſcindat teſtamentum ob defectum ſollemnitatis, & hæreditatem ac legata prophana adjudicet hæredi ab inteſtato, ea ipſi debentur in conſcientia ante ſententiam. Quia ſicut privati poſſunt apponere contractibus ſuis certas conditiones, quibus omiſſis nolunt valere contractum; ita princeps, vel reſpubl. cui ſubditorum perſonæ ac bona ſubjiciuntur in ordine ad bonum commune, potuit propter fraudis periculum, & majorem diſpoſitionis cautionem facere, ut conſenſus contrahentium ac diſponentium ſine certa ſollemnitate eſſet de facto irritus; feciſſe autem conſtat ex verbis legis, vel conſuetudine & praxi judiciorum, quæ eſt legum interpres.

Nota. Teſtator tenetur hæredes inſtituere in portione legitima deſcendentes, & his deficientibus aſcendentes, niſi juſtam exhæredandi cauſſam habeat: unde hi dicuntur hæredes neceſſarii.

Quæſt. III. *Quinam teſtari non poſſunt?*

Reſp. 1. Qui carent uſu rationis, ut infantes, & perpetuo amentes. 2. Filius-familias. Si tamen pubes ſit, poteſt teſtari de bonis caſtrenſibus & quaſi caſtrenſibus ad quaslibet cauſſas, & de adventitiis ad pias cauſſas; ſed cum patris conſenſu, ex cap. 4. *de ſepultur.* in 6. 3. Servus. 4. Religioſi ſollemniter profeſſi. 5. Prodigi poſt interdictam adminiſtrationem. 6. Qui commiſerunt aliquod crimen, cui jure annexa eſt talis pœna, & morte damnati. 7. Clerici de bonis eccleſiaſticis, c. 9. *de teſtament.* in multis tamen locis conſuetudo eſt contraria; ſed ſemper tenentur de iis in pias cauſſas diſponere: nam juxta communem ſententiam tenentur jure divino naturali ea bona toto vitæ tempore ſic impendere. Quare nulla conſuetudo, nec poteſtas humana poteſt eos excuſare vel diſpenſare.

Quæſt. IV. *Quid eſt Codicillus?*

Reſp. Eſt ſcriptura continens ultimæ voluntatis diſpoſitionem circa ea, quæ quis vult fieri poſt mortem citra hæredis, ſeu legatarii univerſalis inſtitutionem. Adhibetur ad legata, ac fideicommiſſa relinquenda, vel ad aliquid explicandum, aut mutandum circa teſtamentum. Ad ejus valorem ſufficiunt quinque teſtes licet non rogati, nec requiritur, ut teſtator manu propria ſubſcribat.

Quæſt. V. *Quænam notanda ſunt circa legata?*

Reſp. Sequentia. 1. Legatum eſt ultima voluntatis diſpoſitio, qua teſtator particulare donum ab hæreditate ſelectum directis verbis alicui relinquit. Sumitur etiam pro ipſo dono ſic relicto.

2. Legata ſolvi debent ex juſtitia ſtatim poſt aditam hæreditatem, & ex hoc legatarius acquirit rerum dominium. Quare ſi executor teſtamenti negligat ea ſolvere, tenetur de damno inde ſecuto, nam peccat contra proprium officium in damnum alterius; executor enim conſtituitur ad præſtandum id omne, quod teſtator fieri voluit: qui autem peccat contra proprium officium ad alterius commodum ſpectans, peccat contra juſtitiam. Si nullus ſit conſtitutus executor, tenetur hæres: nam hæreditatem acceptando ſe obligavit implicite ad præſtanda onera ei annexa.

3. Legatum tranſmittitur ad hæredes legatarii.

4. Legatum ſub modo factum obligat ad modum illum obſervandum, ſi modus ſit in utilitatem tertii, vel legantis. Quia tunc teſtator præſumitur voluiſſe ad eum obligare: ſecus dicunt, ſi modus ſit in ſolam utilitatem legatarii, quia non præſumitur obligatio inducta, niſi aliunde colligatur, ſed ſolum teſtator explicuiſſe motivum legandi. Quando autem teſtator obli-

gat,

gat, ad modum implendum aliquando obligare vult, non ita tamen, ut si non impleatur, legatum revocetur, & restitui debeat, sed ut peccet legatarius contra justitiam, si non observet. Aliquando vult, ut modo non observato res legata restituatur, vel cum fructibus perceptis, vel sine illis. Quæ omnia pendent ex intentione testatoris, quæ arbitrio prudentis ex ejus verbis, & aliis conjecturis ac circumstantiis colligenda est. Quando legatum relictum est Ecclesiæ, vel piæ causæ sub modo obligante; nisi aliud testator expresserit, non censetur voluisse, quod devocetur legatum, si modus non servetur, c. *Verum*; de condition. appos.

5. Si legatum ad certam piam causam factum nequeat ei applicari, debet ab hærede dari in alteram piam causam impendendum judicio Episcopi. Nam defunctus censetur in tali casu voluisse, ut alteri piæ causæ applicaretur, cum id æque sit gratum Deo, & utile ejus animæ. Episcopus vero ut interpres voluntatis defuncti, tunc habet jus legata pia ad alium pium usum destinandi, ex c. 3. & 17. *de testam.* Legatum vero relictum ad causam prophanam, si impleri nequit, redit ad hæredem.

6. Quamvis testamentum ad causam non piam defectu sollemnitatis esset invalidum in utroque foro; tamen legata pia in eo contenta valida sunt, & ea statim solvere tenetur hæres ab inteſtato, si constet quoad illa de voluntate defuncti, ex c. 11. *de testament.* Tum quia ipsa pia legata sunt remedia vulgo ad testatoris salutem necessaria, & semper utilia, immo sæpe restitutiones ex justitia debitæ, & a confessario præscriptæ; Tum quia juxta leges Cæsareas legata etiam prophana relicta sine sollemnitate requisita solvi debent, si constet de voluntate defuncti, ex instit. *De fideicom.* & ex c. 4. *de testam.* In Gallia vero jure consuetudinario secundum communem Doctorum Gallorum sententiam hæres tenetur in conscientia solvere legata ad pias causas, quamvis in iis, vel in testamento præscriptæ sollemnitates omissæ fuerint: secus si sint ad causas prophanas. Hinc quando hæredi constat voluntatem testatoris esse, ut aliquid in causam piam distribuatur, licet id in foro externo probari nequeat, tenetur in conscientia solvere. Tunc enim probatione opus non est, dum de veritate constat.

Quæst. VI. *Quid est fidei commissum?*

Resp. Est ultima voluntatis dispositio, qua testator fidei hæredis committit aliquid alteri tradendum. Duplex est, aliud universale, in quo tota hæreditas committitur danda alteri. Sed jus Cæsareum concedit fideicommissario quartam partem hæreditatis, quæ Trebellianica dicitur a jureconsulto Trebelliano, ne inutiliter hæreditatem adjerit.

Aliud particulare, in quo tantum pars hæreditatis committitur danda alteri.

Quæst. VII. *An valeat in foro conscientiæ fideicommissum in favorem ejus, qui per leges non potest hæres vel legatarius institui?*

Resp. 1. Testator peccat mortaliter ita disponendo, & etiam is, qui talis dispositionis executionem permittit: quia violat legem justam, quæ id graviter prohibet. Hinc S. Hieron. epist. ad Nepotian. ait: *Per fideicommissa legibus illudimus.*

Resp. 2. Is qui per fideicommissum etiam occultum, hæreditatem aut legatum accepit tradendum personæ, quæ per leges excluditur ab hæreditate, vel legato seu dono, puta filio spurio vel uxori defuncti, ita ut non acceperit, nisi sub hac conditione sibi significata: non potest licite tale fideicommissum exequi, sed tenetur accepta restituere legitimis hæredibus ab inteſtato. Quia 1. alioqui ageret contra intentionem & finem legis, & ipsam legem prohibentem, ne hæreditas vel legatum & donum talibus personis tradatur simpliciter, ideoque sive directe, sive indirecte. *Nam certum est, quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem*, reg. 88. jur. in 6. *Et cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti*, reg. 84. jur. in 6. Jam vero *quæ contra jus fiunt, debent pro infectis haberi*, reg. 64. jur. in 6. & leges justæ obligant in conscientia. 2. Tale fideicommissum est in fraudem legis; ejusque efficaciam prorsus elideret, si liceret aut valeret. *At fraus & dolus alicui patrocinari non debent*: ait Concil. general. Lateranens. IV. can. 46. Item persona, quæ per legem excluditur ab hæreditate vel legato, reipsa bona acciperet a principali testatore per alium tamquam instrumentum: at lex id vetat, hoc ipso quod illam excludit a bonis defuncti. *Ita Covar. Azor asserens esse communem sententiam.*

Igitur tale fideicommissum debet censeri tamquam si factum non fuisset, ac proinde bona defuncti per illud accepta pertinent ad hæredes legitimos ab inteſtato. Nam qui accepit aliquid tradendum alteri, non potest illud sibi retinere, quia revera non ei donatum fuit, neque potest tradere illis, qui per leges sunt incapaces illud accipiendi. Hinc Covar. & Azor, ex communi (ut ipse ait) sententia, docent, filium spurium qui accepisset bona patris per fideicommissum, vel alio modo, teneri ante omnem sententiam ea restituere legitimis hæredibus ab inteſtato venientibus, vel testamento institutis, cum justa lege eorum bonorum capax non sit.

Porro in Gallia id omnino certum est: nam ibi, & forte etiam in multis aliis locis, quodvis fideicommissum jure saltem consuetudinario vim legis habente, & obligante in conscientia, reprobatum est, nullumque jus tribuit.

Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum laborem I.Cor.C.3.V.8

P.Ant.ª Zatta

TRACTATUS

DE BENEFICIIS ECCLESIASTICIS.

Quæſt. I. *Uid eſt beneficium Eccleſiaſticum?*

Reſp. Eſt jus perpetuum auctoritate Eccleſiæ conſtitutum percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis propter officium ſpirituale.

Dicitur 1. *Jus perpetuum*: quia beneficium inſtitutum eſt, ut ſemper duret, adeo ut ſi uni auferatur, debeat tribui alteri. Hinc Vicaria amovibilis non eſt proprie Beneficium.

2. *Auctoritate Eccleſiæ*, hoc eſt, Papæ, vel Epiſcopi: nam ad eos ſolos pertinet officia ſpiritualia inſtituere, eiſque proventus annectere. Hinc Cappellaniæ non collativæ, ſed a privatis licet in perpetuum dotatæ, pro Miſſarum celebratione, non ſunt Beneficia.

3. *Ex bonis Eccleſiaſticis*, id eſt Eccteſiæ ad Dei cultum donatis, ex quibus erecta ſunt Beneficia, ex quibus ſoli fructus cedunt beneficiariis; non autem fundus, qui ſemper remanet Eccleſiæ, cujus bona immobilia alienari non poſſunt ſine juſta cauſſa, & licentia Papæ, alioqui alienatio ipſo jure irrita eſt.

4. *Propter officium ſpirituale*, hoc eſt, ad functiones ſeu actiones aliquas ſpirituales obeundas, quales ſunt recitare Horas canonicas, facere ſacrum, adminiſtrare Sacramenta, prædicare verbum Dei &c. Nam beneficium propter officium inſtitutum eſt, & ad aliquam functionem ſpiritualem obligat, ex Concil. Trid. ſeſſ. 21. cap. 3. & ult. de reſcript. in 6. ibi: *Officium propter quod Beneficium Eccleſiaſticum datur*.

Quæſt. II. *Quotuplex eſt Beneficium?*

Reſp. Dividitur 1. In Beneficium ſæculare, quod Clericis ſæcularibus: & in regulare, quod Regularibus addictum eſt, & conferri debet.

2. In ſimplex, & duplex. Simplex eſt illud, quod nullam habet adnexam curam animarum, juriſdictionem, præeminentiam, dignitatem, adminiſtrationem, ſed ſolum obligationem recitandi officium divinum, & Miſſas celebrandi; ut Capellania, ſimplex Canonicatus, item Præſtimonium, quod eſt portio ex eccleſiaſticis proventibus detracta, quæ adoleſcentibus ſtudiorum cauſſa confertur in titulum perpetuum, habetque annexum officium ſpirituale. Duplex eſt illud, quod annexam habet curam animarum, vel juriſdictionem in foro externo, vel præeminentiam, vel adminiſtrationem Eccleſiaſticam, ut Epiſcopatus, Parochiale Beneficium, Abbatia, Præpoſitura, Cantoria &c.

3. In manuale, quod poteſt ad collatoris nutum auferri, ideoque deficit a proprietate Beneficii defectu perpetuitatis; & in non manuale, quod adimi nequit, niſi ob crimen, vel irregularitatem.

4. In collativum, quod confertur per voluntatem abſolutam ac liberam Prælati; in patronatum, quod confertur a Prælato ad præſentationem vel nominationem factam per patronum: & electivum, quod per ſuffragia electorum, accedente poſtea confirmatione, confertur.

5. In titulare, quod ſcilicet ad vitam, & cum plenitudine Juris confertur; & in commendatum, quod ſolius adminiſtrationis, aut cuſtodiæ cauſſa datur. Quod ſi detur in vitam commendatarii, tunc omnia fere jura eis competunt, quæ titularibus. Unde commenda perpetua æquivalet Beneficio in titulum dato.

6. In incompatibilia, & compatibilia. Incompatibilia ſunt ea, quæ annexam habent curam animarum, vel quæ perſonalem reſidentiam poſtulant, ut ſunt duo Epiſcopatus, duo curata Beneficia, duæ dignitates &c. vel quæ in eadem Eccleſia inſtituta ſunt ad eumdem finem, habentque idem onus ac officium eodem tempore per-

persolvendum; qualia sunt duo Beneficia uniformia sub eodem tecto, ut duo Canonicatus in eadem Ecclesia. Compatibilia vero sunt ea, quæ personalem residentiam non exigunt, nec idem onus ac officium eodem tempore persolvendum.

Quæst. III. *Quot modis acquiruntur Beneficia?* *Resp.* Prima regula juris in 6. sic habet: *Beneficium Ecclesiasticum non potest licite* (subintellige etiam, nec valide) *sine institutione canonica obtineri*. Institutionis autem canonicæ diversi sunt modi, nempe sex, quibus beneficia acquiruntur, nimirum, 1. Collatione libera. 2. Præsentatione, & subsequuta institutione. 3. Electione, & subsequuta admissione. 5. Resignatione acceptata in favorem. 6. Permutatione approbata. Sex illis modis addi potest interdum, sola electione jus habentium absque alia confirmatione; & tunc dicuntur Beneficia electiva collativa, alia autem confirmativa.

Observanda est hic regula Cancellariæ de triennali possessore, quæ sic habet. *Voluit & ordinavit idem Dominus noster, ut si quis quæcumque Beneficia ecclesiastica, qualiacumque sint, absque simoniaco ingressu, ex Apostolica, aut ordinaria collatione, aut electione per triennium pacifice possederit, si se non intruserit, super hujusmodi Beneficiis molestari nequeat; necnon impetrationes de Beneficiis sic possessis factas, irritas & inanes censeri decrevit.* Valet autem in utroque foro ex *Clement. de sequest.* quia Papa supplet id, quod deest ex justo titulo, censeturque, illud interea conferre. Sed ad hoc requiritur titulus saltem coloratus, & capacitas possessoris, alioqui haberetur pro intruso. Quod si provisus habuerit impedimentum sibi cognitum, cum ei collatum est Beneficium, v. g. defectum ætatis, censuram &c. tum non ei prodest istius regulæ præsidium, etsi titulum coloratum habuerit, quia non possedit bona fide.

§. I. *De libera collatione.*

1. Collatio libera est concessio juris realis in Beneficio, procedens ex mero arbitrio conferentis. Dicitur libera, ut distinguatur ab institutione & confirmatione, quæ sunt quidem collationes, seu concessiones juris, sed non liberæ: nam tenetur Prælatus præsentatum a patrono, & electum suffragiis electorum instituere, nisi obstet indignitas Præsentati, vel electi, quæ probetur juridice.

2. Jure communi Episcopus habet potestatem conferendi Beneficia in Diœcesi sua vacantia, cum in ea sit princeps & moderator sacrorum. Hanc habere possunt etiam alii inferiores, ut Capitulum, Abbates. Si Collator Beneficii illud conferre neglexerit intra sex menses a die, quo notitiam vocationis habuit, vel si intra illud tempus indigno contulerit, collatio jure devolutionis pertinet ad proximum superiorem, & sic gradatim ad Papam, a quo non regreditur ad Ordinarios.

3. Licet debeat conferri Beneficium sine pacto, vel conditione, Episcopus tamen potest exigere conditiones, quæ ex natura rei insunt: cum enim exigantur tacite, possunt quoque exigi expresse.

§. II. *De Præsentatione, & jure Patronatus.*

Præsentatio est exhibitio personæ cujusdam ad Beneficium, legitime facta per patronum superiori, ad quem pertinet institutio, quæ est concessio juris realis in Beneficio facta ad præsentationem patroni. Præsentatio vero potest fieri etiam per laicos, si jus patronatus habeant: nam præsentatio non dat jus in re; sed solum ex dispositione canonum dat jus ad rem, ita ut præsentatus institui debeat a prælato, nisi probetur indignus.

Jus Patronatus est potestas præsentandi Clericum ad Beneficium vacans. Dico, *vacans*: nam si non vacet, irrita est præsentatio, eo quod sit contra bonos mores, utpote præbens desiderandæ mortis occasionem. Et ob hanc causam prohibita est promissio Beneficii antequam vacet, c. 2. *de concess. præbend.* ex Concil. gener. Later. III. Quod si fiat, nulla est promissio, sicut provisio inde obtenta, ex reg. 22. Cancell.

Pluribus modis hoc jus acquiritur. 1. Fundatione, hoc est donatione soli, seu areæ ad superædificandam Ecclesiam. 2. Ipsa Ecclesiæ ædificatione. 3. Dotatione Ecclesiæ, assignatis sufficientibus reditibus. Unde possunt esse plures ejusdem Ecclesiæ patroni. 4. Præscriptione, scilicet multiplicatis præsentationibus per tempus immemoriale. 5. Concessione Papæ.

Jus Patronatus dividitur, in Ecclesiasticum, quod alicui competit ratione beneficii a se possessi, aut ex eo quod de bonis ecclesiasticis Beneficium fundarit, vel dotarit: & Laicum, quod alicui competit ex eo quod ipse vel aliquis e suis prædecessoribus Ecclesiam fundavit, vel extruxit, vel dotavit.

Patrono Laico conceduntur ad præsentationem quatuor menses a notitia vacationis Beneficii; sex vero Ecclesiastico. Si intra id tempus patronus non præsentaverit, tum potest Episcopus Beneficium, cui voluerit, conferre, c. 3. *de Jure Patron.* Quod si duo pluresve patroni diversas personas nominent & sint æqualia horum suffragia, potest superior quam illarum maluerit præferre, sed tenetur semper conscientia digniorem præferre. Si vero plures patroni in unum consentiant, aliis dissentientibus, præfertur sententia majoris partis, c. 3. *de Jure Patron.* Quod si absque scandalo fieri nequit, Episcopus pro suo arbitrio alium, etiam a nullo præsentatum, substituere potest. ibid. Item si patronus laicus duos successive præsentet ante institutionem, tunc potest Episcopus alterutrum pro arbitrio instituere, sed debet digniorem. Secus, de patrono ecclesiastico: nam prior ab ipso præsentatus debet institui, c. 24. *de Jure Patron.* si fuerit dignus; alias neuter, quia jure pro hac vice excidit. Ratio disparitatis est, quia patronus ecclesiasticus præsumitur nosse digniorem, quem proinde statim nominare debet, ideoque variare non debet, quod permittitur laico, qui præsumitur non sa-

satis nosse digniorem, ideoque plures cumulative præsentare potest.

✠ Circa præsentationem a Patrono Ecclesiastico faciendam ad Parochiales Ecclesias, S. M. Benedictus XIV. Constitutione, quæ incipit *Redditæ nobis*, qua tria ab Archiepiscopo Florentino proposita dubia resolvuntur, statuit; Primo, Patronum Ecclesiasticum ad Beneficium curatum præsentare debere eum, qui magis idoneus, magisque dignus est inter approbatos ab Examinatoribus. Secundo, Si inter examinatos nullus sit, qui de judicio queratur, debere Episcopum præsentato beneficium conferre, nec in Patroni judicium inquirere; si vero aliquis ex concurrentibus judicio illi minime acquiescat, posse Episcopum, antequam institutionem concedat, in Patroni judicium inquirere. Tertio, Si is, qui se digniorem existimat, & posthabitus est, appellationem interponat, admittendam esse tantum in devolutivo, at non retardare possessionem præsentati, si judicium Episcopi cum Patroni judicio conveniat; si vero in ferendo judicio de magis digno, sententia Episcopi, & Patroni Ecclesiastici minime concordant, tum si quis ex approbatis ab Examinatoribus, & tamquam magis dignus præelectus est a Patrono, putet se gravatum esse ab Episcopo, neque ejus judicio acquiescere vult, & ideo provocat, ejus appellationem ad suspensionis effectum operari debere, & Ecclesiam Parochialem sub OEconomo remanere, donec lis finiatur. ✠

Patronus non potest seipsum præsentare, c. 25. *de Jure Patron.* sed potest filium suum, si idoneus sit. Episcopus tamen potest patrono Beneficium motu proprio conferre. Si patronus laicus præsentet indignum, jubetur alium dignum præsentare: si Ecclesiasticus, privatur hac vice jure præsentandi.

§. III. *De Electione, Postulatione, & Confirmatione.*

Electio est designatio personæ capacis ad prælaturam vel Beneficium vacans, facta per suffragia. Per eam acquiritur jus ad Beneficium: nam jus in Beneficio, sola confirmatione obtinetur; quare si quis absque confirmatione immisceat se administrationi Beneficii, censetur intrusus, & amittit jus, quod erat per electionem consecutus, c. 5. *de elect. in 6.*

Electio ex Concil. gener. Later. IV. c. 24. triplici modo fieri potest, vel per scrutinium, cum quilibet eligentium suffragium suum secreto tradit: vel per compromissum, cum eligendi potestas in unum, vel plures communi eligentium consensu transfertur: vel per inspirationem, cum eligentes subito quodam motu in unum communiter consentiunt.

Ut electio valeat, hæc requiruntur. 1. Ut omnes eligentes sint saltem Subdiaconi, si agatur de electione virorum: nam ex Clement. 2. *de ætat.* & Concil. Trid. sess. 24. c. 4. nemo ferendi suffragium jus habet, nisi sit saltem Subdiaconus. 2. Ut vocentur omnes, qui eligendi jus habent. Non obstat tamen, si aliquis de capitulo vocatus venire noluerit, vel nequiverit, c. 28. *de elect.* 3. Ut eligatur is, in quem omnes, vel major, vel sanior Capituli pars consensit, ex Conc. Later. IV. c. 24. Pars autem sanior hic intelligitur, quæ in electione omnes regulas canonum servat: minus sana, quæ non servat.

Postulatio est facta ab electoribus Superiori obsecratio, ut ad vacans Beneficium vel dignitatem admittere velit aliquem, qui eligi non poterat ob impedimentum canonicum, quod non est vitium corporis, aut animæ.

Confirmatio est concessio juris in Beneficio facta a Superiore ei, qui electus vel postulatus est. Unde non differt ab institutione, nisi quod hæc connotet præsentatum, illa vero electum, vel postulatum. Porro electus debet, secluso impedimento, intra tres menses a notitia electionis acceptatæ petere confirmationem, alioqui electio est irrita, c. 6. *de elect. in 6.*

§. IV. *De Resignatione.*

Resignatio est spontanea dimissio sui Beneficii facta coram legitimo Superiore eam acceptante, scilicet Papa vel Episcopo. Duplex est, altera simplex, seu sine ulla apposita conditione, & hæc fieri potest coram eo, cujus est conferre Beneficium, & instituere; altera conditionalis, quæ fit cum aliqua conditione, & hæc iterum duplex est: nam si fiat ex conditione, ut Beneficium alteri designato conferatur, dicitur resignatio in favorem: si fiat ea lege, ut resignans a resignatario aliud Beneficium accipiat, est permutatio. Sed operæ pretium est scire quæ requirantur, ut resignatio sit valida, & licita. Quare

Dico 1. Ut resignatio in favorem, vel sub onere pensionis sit valida, requiritur, 1. Ut Beneficium sit Resignantis; nam Resignatio est sui juris cessio. Quod si resignans commiserit delictum, ob quod certo privabitur beneficio, modo non teneatur illud dimittere ante sententiam judicis, Resignatio ante illam facta valebit, sed potest irritari. 2. Ut sit spontanea, hoc est, nec metu injusto, nec vi, nec dolo extorta; alioqui est nulla, vel certe annullanda, c. 4. *quæ vi, metusve causa fiunt*, &c. 5. *de renunt. & Clem.* 1. *de Pœnit.* 3. Ut in manus Papæ fiat, nam in jure prohibetur Resignatio in favorem, can. *Plerique*. 8. q. 1. & omnis pactio in Beneficiis jure communi prohibetur, ne scilicet jus hæreditariæ successionis in Ecclesiam introducatur, ne sit locus acceptioni personarum, & ne libertas conferendi collatoribus adimatur. 4. Requiritur consensus patroni laici, si Beneficium fuerit patronatum. 5. Debet acceptari a Papa, alioqui resignans non perdit jus suum, c. ult. *de renunt.* 6. Debet conferri Beneficium ei, in cujus favorem resignatum est, non alteri, nec aliter, alioqui provisio non valebit, quia fieret sine Beneficii vacatione; non enim tunc vacat per Resignationem, cum hæc habeat hanc conditionem, sine qua possessor non intendit resignare. 7. Debet acceptari ab eo, in cujus favorem resignatur; alioqui resignans non amittit jus suum, cum non resignet nisi sub hac conditione. Porro

resignans etiam post acceptationem Superioris manet sui Beneficii possessor, donec Resignatarius possessionem acceperit. 8. Si Resignans sit infirmus, debet supervivere viginti dies post Resignationem: alias censebitur Beneficium vacare per obitum, non per Resignationem, ac proinde omnis collatio vi illius facta irrita est. Ita Regula Cancellariæ de infirmis. 9. Resignatio facta in Curia Romana debet intra sex menses, a die supplicationis oblatæ computandos, publicari in loco Beneficii. Si autem fiat causa permutationis extra Curiam, debet publicari intra mensem; alioqui si resignans moriatur ante quam resignatarius ceperit possessionem, Beneficium censebitur vacare per obitum, & collatio facta resolvetur. Ita Regula Cancellariæ. In Gallia tempus sex mensium, aut unius mensis computatur a die admissæ Resignationis: & hoc tempus potest a Papa prorogari ad partis petitionem.

Dico 2. Ut Resignatio etiam simplex sit licita, debet fieri ex justa causa bonum Ecclesiæ, vel spiritualem Resignantis utilitatem spectante. Nam Clerici præsertim beneficiarii ratione sui status debent gloriæ Dei, & utilitati Ecclesiæ inservire; & proinde non eis licet sine causa justa deponere curas spectantes ad Beneficia, quæ susceperunt. Unde S. Pius V. Constit. 58. prohibet Episcopis & aliis, ne admittant Resignationes, nisi eorum, *qui aut senio confecti, aut valetudinarii, aut corpore impediti, vel vitiati, aut crimini obnoxii, censuris ecclesiasticis irretiti, aut nequeunt, aut non debent Ecclesiæ vel Beneficio inservire; seu qui unum aliud vel plura Beneficia obtinuerint, vel quos ad aliud contigerit promoveri*. Hic addere juvat vulgarem versum resignandi causas complectentem.

Debilis, ignarus, male conscius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans scandala, cedere possit.

Dico 3. Ut Resignatio in favorem sit licita, debet insuper fieri ob utilitatem Ecclesiæ; quia scilicet alter judicatur aptior. Nam si Resignatio vel permutatio fiat ob consanguinitatem, vel ex alio affectu carnali, est illicita; si vero fiat pro aliquo commodo temporali utriusque vel alterius, est simoniaca.

Porro jure communi non licet in periculo mortis resignare Beneficium sub conditione tacita regressus, si convalescat æger, ex Concil. Trid. sess. 35. c. 7. ibi: *Cum in Beneficiis ecclesiasticis ea, quæ hæreditariæ successionis imaginem referunt, sacris constitutionibus sint odiosa, & Patrum decretis contraria, nemini imposterum accessus, aut regressus, etiam de consensu, ad Beneficium ecclesiasticum cujuscumque qualitatis concedatur*. Et ex Bulla 134. Pii V. In Gallia tamen ei, qui in morbo gravi constitutus resignaverit coram Ordinario, permittitur regressus recuperata valetudine.

Dico 4. Ut Resignatio, vel permutatio cum reservatione pensionis sit licita, præter consensum Papæ & resignatarii requiritur causa justa, quæ est indigentia resignantis. Nam non est alia justa causa dispensandi a lege generali hanc reservationem vetante ob rationem allatam a Congregatione Cardinalium ad reformationem Ecclesiæ deputatorum a Paulo II. scilicet, quia *reditus sunt annexi Beneficio ut corpus animæ, ideoque natura sua pertinent ad eum, qui Beneficium habet, ut possit ex eis vivere honeste pro suo ordine: simulque queat sustinere impensas pro divino cultu, & templi sacrarumque ædium reparatione, ut quod reliquum est, impendat in pios usus. Hæc est enim natura horum redituum.* Et vero ipsa Resignatio Beneficii non est causa justa pensionis exigendæ, cum jus percipiendi fructus fundetur in officio, quod resignans dimittit, & transfert in alium. Ratione autem officii præteriti nil potest exigere, cum propter illud jam reditus perceperit.

✠ *Nota.* Vid. Const. Benedicti XIV. incipien. *In sublimi beati Petri Cathedra &c.* editam 4. Kal. Septemb. 1741. tom. 1. p. 71. in qua Resignationes Beneficiorum cum reservatione pensionis, & pacto eam cassandi per anticipatas, vel anticipandas solutiones, damnantur, & annullantur, adjecta pœna privationis beneficii, inhabilitationis ad alia assequenda, & restitutionis pecuniæ pro cassatione pensionis perceptæ, & irritantur cassationes, & extinctiones pensionum intra sex menses a capta possessione beneficii, ac etiam cessiones commodi exigendi pensiones intra sex menses a capta possessione. ✠

§. V. *De Permutatione.*

Permutatio hic est a beneficiatis facta beneficii sui in manibus Ordinarii mutua resignatio ea lege, quod alterius Beneficium alteri conferatur, & vicissim. Si permutanda Beneficia in diversis Diœcesibus sita sint, requiritur auctoritas utriusque Episcopi. Si autem permutatio fiat cum adjectione oneris, vel pensionis, requiritur auctoritas Papæ, quia Beneficia conferri debent sine diminutione, & onere, quod in jure non inest. Quod si Beneficia sint inæqualia quoad dignitatem, vel jurisdictionem, est simonia juris divini hanc inæqualitatem compensare per aliquid temporale: quia hæc dignitas & jurisdictio est quid spirituale, & res spiritualis æstimaretur & compensaretur re temporali. Si vero sint inæqualia quoad fructus, Papa potest ad inæqualitatem compensandam imponere pensionem Beneficio pinguiori, tamquam conditionem, ut alter indemnis servetur.

Ad permutationem eadem requiruntur, quæ supra de resignatione dicta sunt. Quare Beneficia nequeunt aliis quam permutantibus conferri: alioqui invalida erit eorum collatio, quia permutantes non intendunt resignare mutuo Beneficia, nisi ut sibi conferantur. Quod si permutatione facta beneficium deprehendatur subjectum liti; qui illud resignavit, debet litem prosequi; si evictum fuerit, alter redibit ad suum sine nova provisione, & sine nova in possessionem immissione, ex cap. 20. *de præbend. in 6.*

Ut

Ut permutatio licite fiat, requiritur justa causa, scilicet utilitas Ecclesiæ, seu major Dei cultus, & majus animarum bonum, vel utilitas spiritualis permutantium, quatenus hic in illo Beneficio, & alter in alio melius potest Deo servire, ex c. 3. *de rerum permut.* Ita S. Thom. in 4. dist. 25. q. 3. ar. 3. ad 8. ibi: *In permutatione est simonia, si pro aliquo terreno commodo utriusque, vel alterius, talis commutatio fiat. Si autem pro aliquo spirituali, utpote quia hic in illo loco melius possit Deo servire, non est simonia.*

Quæst. IV. *Quænam conditiones seu dotes requiruntur, ut quis sit capax Beneficii possidendi?*

Resp. Ex communi sententia, sunt sequentes, 1. Torus legitimus: nam illegitime nati, sive naturales, sive spurii, sunt incapaces Beneficii ob irregularitatem, a qua solus Papa dispensare potest ad omnes ordines & omnia Beneficia: Episcopus vero nonnisi ad tonsuram, minores ordines, & Beneficium simplex, c. 1. *de filiis presbyt.* in 6. c. 20. *de electione.*

2. Clericatus seu prima tonsura, sine qua irrita est cujusvis Beneficii collatio, ex c. 26. *de transact.* & c. 2. *de institut.* Ratio est, quia Beneficium fundatur in officio spirituali, & propter illud confertur: cujus quidem officii incapax est laicus. Si Beneficium ex sua institutione vel lege aut consuetudine requirat certum Ordinem sacrum, carens illo Ordine est ad istud inhabilis, c. 22. *de elect.* ex consuetudine tamen satis est, si intra annum suscipiatur is ordo: sed non debet ultra differri; *ex Clement. de ætat. de elect.* & Conc. Trid. sess. 22. c. 4.

3. Ætas idonea, c. 6. *de elect.* alioqui collatio est nulla. Hoc autem varie requiritur pro varietate Beneficiorum. Ad Episcopatum requiruntur triginta anni completi, ex cap. citato. In Gallia sufficit inchoatus annus 27. ex Concordat. Ad Abbatias, dignitates, & parochialia Beneficia annus 25. inchoatus exigitur, ibid. & a Conc. Trid. sess. 24. cap. 13. Tamen ad dignitates non habentes annexam curam animarum sufficit annus 22. completus, ex Conc. Trid. ib. Ad Beneficia simplicia, ut sunt Cappellaniæ, annus 14. inchoatus requiritur a Conc. Trid. sess. 23. cap. 6. Ad Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis jure novo requiritur annus 21. quia annexum habet subdiaconatum. Ex consuetudine tamen datur habenti tantum annos 14.

4. Cælibatus, ita ut si clericus minorum ordinum ineat matrimonium, ipso jure amittat Beneficium, si quod habet. Ita communiter ex c. 2. 3. 5. & 8. *de cleric. conjug.* Et conjugatus ad Beneficia admitti non debet, *nisi forte castitatem voveret perpetuam, & qui unicam & virginem habuisset uxorem*, ut dicitur c. 2. *de cleric. conjug.*

5. Immunitas a censura & irregularitate etiam occulta; ita ut nulla sit non solum collatio Beneficii facta excommunicato, suspenso, vel irregulari; sed etiam ejusdem electio, præsentatio, & resignatio in ejus favorem, ex c. 7. *de cler. excomm.* c. 8. *de ætat.* & cap. ult. *de cler. pugnant.* & c. 18. *de sent. excomm. in.* 6.

6. Morum probitas, c. 7. *de elect.* & Conc. Trid. sess. 33. c. 1. Et ratio ipsa dictat Dei & Ecclesiæ ministros maxime debere esse virtutibus ornatos; cum alios exemplis, monitis & precibus debeant in pietate promovere. Improbo tamen facta collatio non est ipso jure irrita, sed irritanda, nisi crimen annexam habeat censuram, vel irregularitatem, c. 11. *de excess. prælat.*

7. Scientia, ea scilicet quæ ad omnia munia Beneficio annexa recte obeunda requiritur, cap. 8. *de elect.* ex Conc. Gener. Later. II. & ex Conc. Trid. Et per se patet, cum propter illa recte persolvenda institutum & datum sit Beneficium.

8. Corporis aptitudo, ea nempe quæ ad officium decenter præstandum necessaria est. Hinc cæcus, mutus, sunt incapaces Beneficii, cum horas recitare nequeant. Cæcitas tamen superveniens non privat Beneficio prius acquisito.

9. Vocatio divina, ex Hebr. 5. Nam ad Deum pertinet ministros suos eligere per vocationem; alioquin quis se exponit periculo damnationis æternæ: cum hic status gravissimis multisque obligationibus sit obnoxius. (1)

10. Intentio perseverandi in statu ecclesiastico, & suscipiendi ordinem muneri suo necessarium, nisi occurrat postea justa causa, quæ alium statum suadeat. Nam ecclesiastica Beneficia instituta sunt pro iis dumtaxat, qui statuerint se ministerio Ecclesiæ mancipare: & Ecclesiam in re gravi decipiunt, qui sine prædicta intentione Beneficia suscipiunt. Quare qui Beneficium accipit animo ejus fructibus fruendi, donec uxorem convenientem invenerit, vel studia absolverit, vel aliis resignandi, secundum communem sententiam, teste Lessio, peccat mortaliter; quia Ecclesiam decipit in re gravi: Beneficia quippe instituta sunt pro iis solis, qui divino servitio se penitus dicarunt. *Nec est absolvendus donec animum mutet, aut Beneficium dimittat*, ait Toletus. Multi tamen docent, hunc non teneri ad restituendos fructus perceptos, si muneri suo satisfecerit; quia jus id nusquam statuerit, nisi de Beneficio parochiali suscepto sine animo recipiendi sacerdotium intra annum; & aliunde eos percepit cum

(1) Quoniam tum unanimi SS. Patrum testificatione, tum experientia diuturna satis constat, quæ Ecclesiastici Cœtus splendorem obumbrant, pacemque perturbant monstra, ea originem hinc potissimum habere, quod sæpius ad Ecclesiæ beneficia, & officia convolent, qui minime sunt a Deo vocati: idcirco, quanti ejuscemodi *Vocatio* facienda sit, nemo non videt. Igitur quisquis animum ad illa adjungit, hanc prius solerter exploret, ac rite pernoscat necessum est. Quam quidem ad rem plura gravia indicia scite proposita legere est apud P. Natalem Alexandrum in *Theologia Dogmatica & Morali* (lib. de *Benef. Eccles.* c. 1. reg. 3. 4. 5.) & apud eximios alios Scriptores, qua Morales qua Asceticos.

cum justo titulo, & persoluto officio, propter quod dantur.

Adeptus autem Beneficium curatum debet intra annum sacerdotium susscipere: alioquin nisi justa caussa impeditus fuerit, Beneficio illo privatur ipso facto, c. 35. *de elect. in 6.* Qui vero acceptat parochiam sine animo recipiendi sacerdotium intra annum, peccat mortaliter, & tenetur restituere fructus etiam ante omnem sententiam, nisi mutata voluntate illud recipiat, *ibid.* quia Ecclesia Beneficium curatum confert cum tali onere, & sub tali conditione. Item qui Beneficium simplex requirens ordinem sacrum admittit sine animo certo illum recipiendi, peccat mortaliter; quia quisque tenetur de jure naturali velle esse idoneus ad munus, quod susscipit, & reipsa se idoneum ad illud rite & cum onere annexo exercendum præbere.

Præterea Dei gloria, animarum salus, & propria perfectio procuranda debet esse solum motivum susscipiendi Beneficii ob hunc finem instituti, semota omni cupiditate prava divitiarum, honorum, ac commodorum temporalium.

✠ *Nota*. Iis, quæ ab Auct. exposita sunt, duo accedunt, quæ sunt a SS. D. N. definita: scilicet,

Beneficia curata, aut residentialia conferri non posse Presbyteris, aut Clericis Congregationis Missionis, Constit. quæ incipit: *Quo magis uberes &c.* die 18. Decembr. 1742. Et Beneficia Ecclesiastica sæcularia conferri non posse Canonicis Regularibus Lateranensibus, aut Sanctissimi Salvatoris, absque indulto Apostolico, Constit. cujus initium est: *Quod inscrutabile &c.* die 9. Julii 1743. ✠

Quæst. V. *An licet habere plura Beneficia?* (1)

Resp. Non licet sub mortali accipere ac retinere plura Beneficia etiam simplicia, & cum dispensatione Papæ, quando unum sufficit ad honestam sustentationem: nisi aliud postulet Ecclesiæ necessitas, vel utilitas, vel alia justa caussa in utilitatem Ecclesiæ redundans: *Ita S. Thomas, quodlib. 8. Toletus, Bellarminus, in admonitione ad suum Nepot. Azor, Reginaldus, Layman, Lessius, dicens esse fere communem Theologorum sententiam. Immo videtur nunc communis.*

Prob. Quia 1. Papa non est dominus Beneficiorum a Conc. Gener. Later. III. c. 13. & 14. Later. IV. c. 29. & Nicæn. II. c. 15. & a Conc. Triden. sess. 24. c. 17. ubi statuitur, *ut unum tantum Beneficium ecclesiasticum singulis conferatur. Quod quidem si ad vitam ejus cui confertur honeste sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, etiam conferri.* At usus dispensationis sine justa caussa datæ est illicitus, ut dixi in tract. de Legibus. 2. Hæc pluralitas, nisi necessitas vel utilitas Ecclesiæ interveniat, est vetita jure divino naturali, ideoque prorsus indispensabilis. Nam secluса tali caussa, pluralitas illa est intrinsece mala, cum contineat multas inordinationes, (ut docet S. Thom. sup.) Nimirum, 1. Minuitur cultus divinus; Deus enim magis per plures ministros, quam per unum colitur. 2. Ecclesia destituitur suis operariis: nam unus nequit in pluribus locis residere, nec plurium ministeria obire. 3. Fundatores frustrantur sua pia intentione, nam Beneficiorum fundatio eo tendit, ut plures ministri Ecclesiæ constituantur. 4. Nisi Ecclesiæ necessitas, vel utilitas aliud postulet, iniquum est ut unus stipendia pluribus Ecclesiæ ministris destinata accipiat. 5. Subsidio privantur alii pauperes clerici, & forsan magis idonei & Ecclesiæ utiliores futuri. 6. Inde profluunt scandalorum occasiones, & suppeditatur avaritiæ, luxus & ambitionis materia. Quare Conc. Gener. Later. III. ait, c. 14. pluralitatem Beneficiorum *certum continere periculum animarum*; & Conc. Trid. cap. cit. addit, hac pluralitate perverti ordinem Ecclesiasticum. Porro Beneficiorum pluralitas non est intrinsece mala, nisi in circumstantiis ubi non adest necessitas vel utilitas Ecclesiæ (2).

Dixi,

(1) De *pluralitate* Beneficiorum, quam præstantes in Ecclesia Viri scopulum periculi plenum semper agnovere a tempore novatæ Disciplinæ circa distributionem Ecclesiasticorum reditnum, fuse olim disputavit Tornacensis Archidiaconus, & Magister Henricus a Gandavo (Quodl. 2. q. 17. & 18.) ubi hæc expendit: *Utrum licitum sit tenere plura beneficia Ecclesiastica, & an hoc sit malum secundum se? Utrum licitum sit per se petere dispensationem ad tenendum plura beneficia?* Angelicus quoque Doctor binas huc pertinentes quæstiones discussit (Quodl. 8. ar. 13. & Quodl. 9. ar. 15.) *Num scilicet ille, qui habet plures Præbendas, peccet ex hoc ipso, quod opiniones Magistrorum sunt in contrarium? Num habere plures Præbendas sine cura animarum, sine dispensatione, sit peccatum mortale?* Posteriori ætate eumdem lapidem certatim volverunt tum Canonistæ (In Com. ad tit. 5. *de Præbend. & dignit.* lib 3 Decret.) tum Theologi in præsenti Tractatu. Sint exempli loco ex istis Franciscus Sylvius (qu. 3. ad 2. 2. qu. 63 ar. 2.) & Natalis Alexander in Theol. Dogm. & Mor. (lib. *de Benef.* c. 5. reg. 24. usque ad 33.) ex illis vero Anacletus Reinffestuel in Jure Canonico (§. 8. & 9. ad Titul. cit.) & Franciscus Schmier in Jurisprud. Can. Civ. (Tract. 1. par. 2. c. 3. sect. 9. qu. 1. & sen.) Historiam accuratam Ecclesiasticæ Disciplinæ, ad pertractandam hanc controversiam scitu necessariæ, suppeditat Ludovicus Thomasinus in Opere *de Veteri, & nova Ecclesiæ disciplina circa Beneficia* (par. 2. lib. 3. c. 1. & seq. plurib.) *adversus pravam Beneficiorum polygamiam*, hoc est, *plurium in unum idemque caput Sacrorum Ministeriorum coacervationem*, inter alios stylum exacuit Claudius De La Place Presbyter Parisiensis, Universitatis Rector, edito peculiari volumine, *de Clericorum Sanctimonia*, anno 1670.

(2) Cum Quodlibetales Quæstiones Angelici non omnibus præsto sint, abs re non erit hoc loco partem præcipuam transcribere supracitati ar. 15. hinc namque lux major accedet præsenti doctrinæ Auctoris. En verba S. Doctoris: *Dicendum, quod actionum humanarum multiplex est differentia. Quædam enim sunt, quæ habent deformitatem inseparabiliter adnexam; ut fornicatio, adul-*

te-

Dixi, *nisi id postulet &c.* Nam, ut ait Toletus, *plura Beneficia habere est de eorum numero quæ mala sunt; tamen possunt bona fieri, si aliquibus bonis circumstantiis copulentur.* Addit quod perinde sit habere unum Beneficium cum una commenda perpetua seu ad vitam, vel plures commendas, ac habere plura Beneficia in titulum. Nam commenda perpetua æquiparatur Beneficio in emolumento & onere; & Concil. Trid. sess. 24. cap. 17. expresse declarat quod non licet plura Beneficia etiam commendata habere.

Obj. Si pluralitas Beneficiorum esset intrinsece mala, nunquam licita esset. *Resp.* Ita est, si esset intrinsece mala in omnibus circumstantiis. Sed non est ex se mala nisi in circumstantiis, ubi non adest necessitas vel utilitas Ecclesiæ.

Quæst. VI. *An est culpa mortalis Beneficium conferre indigno vel minus digno?* (1)

Nota. Indignus dicitur, qui ad officium debite præstandum est impeditus ratione pravæ vitæ, vel ignorantiæ, vel morbi, aut similis impedimenti, vel dubitatur non futurus utilis Ecclesiæ, nec satisfacturus officio: Hinc qui versatur in habitu alicujus peccati mortalis, est indignus: *Quia per quodlibet peccatum mortale aliquis redditur indignus ad quodlibet spirituale exequendum;* ait S. Thomas, quodl. 8. q. 4. ar. 6. Dignior censetur non absolute qui doctior est, vel sanctior, sed qui omnibus spectatis putatur melius officio satisfacturus, & futurus utilior Ecclesiæ, ac bono animarum in illo beneficio. (2) S. Thom. 2. 2. qu. 63. ar. 6.

Resp. 1. Mortale est quodvis Beneficium, etiam simplex, conferre indigno, eumve præsentare, eligere &c. dum haberi potest dignus. Ita omnes. Prob. 1. Ex Conc. Gener. Later. IV. cap. *Grave*, de Præbend. *Præcipimus, ut prætermissis indi-*

---

terium, & alia hujusmodi, quæ nullo modo bene fieri possunt. De numero talium non est habere plures Præbendas; aliter in nullo casu dispensationem recipere posset, quod nullus dicit. Quædam vero sunt actiones, quæ de se indifferentes sunt ad bonum, vel malum, ut levare festucam de terra, vel aliquid hujusmodi; in quarum numero quidam computant habere plures Præbendas, dicentes, ita licitum esse plures Præbendas, sicut plura poma, habere. Sed hoc non videtur esse verum; cum hoc, quod est habere plures Præbendas, plurimas in se inordinationes contineat . . . . Sunt vero quædam actiones, quæ absolute consideratæ deformitatem vel inordinationem quamdam important: quæ tamen aliquibus circumstantiis advenientibus bonæ efficiuntur. Sicut occidere hominem, vel percutere, in se deformitatem quamdam importat; sed si addatur, occidere malefactorem propter justitiam, vel percutere delinquentem causa disciplinæ, non erit peccatum, sed virtuosum. In numero harum actionum videtur esse habere plures Præbendas. Quamvis enim aliquas inordinationes contineat, tamen aliæ circumstantiæ possunt supervenire ita honestantes actum, quod prædictæ inordinationes totaliter evacuentur. Ut puta si sit necessitas in pluribus Ecclesiis ejus obsequio, & possit plus servire Ecclesiæ vel tantumdem absens, quam alius præsens; & si quæ alia sunt ejusmodi. Tunc istis conditionibus supervenientibus cum recta intentione, non erit peccatum etiam nulla dispensatione interveniente, si consideretur tantum solum jus naturale; quia dispensatio ad jus naturale non pertinet, sed solum ad positivum. Si vero aliquis hac intentione plura beneficia habeat, ut sit ditior, ut lautius vivat, & ut facilius ad Episcopatum perveniat in aliqua Ecclesiarum, ubi est Præbendatus; tunc non solluntur prædictæ deformitates, sed augentur: quia cum tali intentione & unum beneficium habere, quod nullam inordinationem importat, esset illicitum. Et sic quidem esset dicendum secundum jus naturale, etiam nullo jure positivo interveniente. Hæc Angelicus Doctor, cujus verba probe observent ii, quorum interest.

(1) Peccatum, quod patrant conferentes Ecclesiastica beneficia vel indignis, vel minus dignis, opponitur virtuti cardinali justitiæ, diciturque proprio nomine *acceptio personarum*, cujus propterea claram distinctamque ideam in hoc ipso quæstionis vestibulo efformare expediet magnopere. Eam describunt Angelic. (lect. 2. in c. 2. ad Galat. & 2. 2 q. 63. ar. 1) atque Seraph. (Spec. Amic. c. 3.) ad quos Lectorem remitto. Vid. etiam Auctorem in prob. 4. sequentis Resp. 2.

(2) Accurata idea vitiosæ *acceptionis personarum* comparata, quisnam proprie *dignus* vel *indignus*, seu *magis minusve dignus* Ecclesiastico beneficio censeatur, oportet exploratum habere. Hoc vero distincte patefacit Angelicus duplici in loco, prout jam ab Auctore notatum. Verba Quodlibeti, quibus & notionem ejusmodi, & totius disquisitionis præsentis nucleum complectitur, sunt ista: *Dicendum, quod aliquis homo dici potest bonus vel melior altero dupliciter. Uno modo simpliciter; & sic melior est, qui in caritate est perfectior. Alio modo secundum quid; & sic aliquis dicitur melior altero vel ad militiam, vel ad magisterium, vel ad prælationem, vel aliquid hujusmodi, qui non est melior simpliciter; eo quod in singulis officiis, tam spiritualibus, quam corporalibus, requiruntur aliqua præter moralem bonitatem ad hoc, quod aliquis sit idoneus ad illud officium exequendum. Dicendum est ergo, quod oportet eligere ad prælationem, vel ad Ecclesiasticum officium aliquem, qui sit bonus simpliciter; quia per quodlibet peccatum mortale aliquis redditur indignus ad quodlibet spirituale exequendum. Unde dixit Dionysius loquens de Sacerdote, qui non est gratia illuminatus: non est iste Sacerdos, sed inimicus, dolosus, delusor sui ipsius, & lupus super dominicum populum pelle armatus ovina. Non tamen oportet, quod semper eligatur ille, qui est melior simpliciter. Possibile enim est, quod illi, qui est in caritate perfectior, deficiant multa, quæ requiruntur ad hoc, quod aliquis sit Prælatus idoneus, quæ in alio, qui est minoris caritatis, inveniuntur; ut sunt scientia, industria, potentia, & alia hujusmodi. Unde non oportet semper eligere meliorem simpliciter, sed eum, qui sit melior ad hoc officium. Si autem eligat quis eum, quem reputat minus idoneum ad tale officium, peccat.* Sane genuinam hanc esse *dignioris* notionem, ubi de Beneficiorum Ecclesiasticorum collatione agitur, satis edocet Bened. XIV. (lib. 4. *de Synod* c. 8. n. 3.) ubi juxta Concilii Tridentini, ac iteratas responsiones Sac. Congregationis interpretis ejusdem Concil. monet, se in Litteris Encyclicis diei 14. Decem. 1742. edixisse, *Synodales Examinatores suo defesse muneri, si doctrinæ tantum judices sint; nec inquirant, qui præ aliis probitate morum, laboribus, præstito antea Ecclesiæ obsequio, certisque dotibus ad officium Parochi cumulate obeundum necessariis, sint idonei, & commendabiles.*

indignis, idoneos assumant, qui Deo & Ecclesiis velint & valeant gratum impendere famulatum. Qui contra fecerit, jubetur suspendi a conferendis Beneficiis. Ex 2. Conc. Trid. sess. 7. c. 3. *Inferiora Beneficia ecclesiastica, præsertim curam animarum habentia, personis dignis & habilibus &c. conferantur. Aliter autem facta collatio, sive provisio omnino irritetur.* Quia cum Beneficium sit institutum propter officium in Dei gloriam & Ecclesiæ utilitatem præstandum, recta ratio dictat non posse conferri ei, qui dotibus ad omnes ejus functiones digne obeundas requisitis caret, vel non putatur prudenter illi officio satisfacturus. 3. Talis promotio cedit in grave damnum injustum Ecclesiæ: quod proinde secundum omnes compensari debet ab ipso indigno, qui procuravit sibi & accepit Beneficium, & post hunc ab eo qui providit, deinde a cooperatoribus: nam Ecclesiæ ex justitia debetur minister dignus.

Hinc collator, electror, vel patronus debet positive scire, eum cui Beneficium datur esse dignum; nec sufficit, si nesciat esse indignum. Quia ex officio tenetur eligere vel præsentare dignum, ideoque nosse eum, quem præsentat vel eligit, talem esse, unde tenetur diligenter inquirere num sit idoneus: alioqui se exponit periculo præsentandi vel eligendi indignum, & proinde peccandi mortaliter.

Nota. Juxta omnes, teste Delugo, eligere indignum seu ineptum ad officia sæcularia, est semper mortale, tum contra caritatem, cum ex electione indigni multa mala in rebusp. multis oriantur: tum contra justitiam, nam reip. rector tenetur ex officio reip. mala præcavere & avertere, & proinde multo magis non ponere illorum causam, & occasionem: alioqui tenetur ad restitutionem. Quod verum est etiam de aliis, qui potestatem a principe accipiunt eligendi vel vendendi illa officia: nam non accipiunt potestatem eligendi, nisi eo modo, quo princeps eligere debet.

Resp. 2. Ad Beneficium annexam habens curam animarum, vel jurisdictionem, vel functionem magni momenti, ut concionandi, docendi &c. Item ad superioritatem religiosorum eligere, postulare, proponere, aut præsentare dignum, omisso digniore, ex communi sententia est mortale (1). *Prob.* 1. Ex Concil. Later. III. c. 17. ubi præcipit, *ut ille præficiatur Ecclesiæ, qui majoribus juvatur meritis*, & ex Conc. Trid. sess. 24. c. 1. ubi declarat, *omnes & singulos, qui ad promotionem præficiendorum quodcumque jus habent, aut alioquin operam suam præstant .... mortaliter peccare, nisi quos digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint eorum exigentibus meritis, præfici diligenter curaverint.* Et quamvis ibi loquatur de Episcopatibus, tamen idem sentire de Parœciis patet, ex cap. 18. ubi præcepit, ut Parœciæ dentur dignioribus, & dicit patronum teneri digniorem ad eas præsentare. Unde S. Pius V. constit. 33. ait: *Ut non solum dignis, sed etiam magis idoneis repertis juxta Conc. Trid. decretum parochiales Ecclesiæ conferantur, volumus & eadem auctoritate decernimus.* Et Innoc. XI. damnavit hanc propositionem: *Cum dixit Conc. Trid. eos alienis peccatis communicantes peccare mortaliter, qui nisi quos digniores, vel Eccle-*

---

(1) Secunda hæc thesis passim a DD. asserta ut legitimo sumatur sensu, sex sunt animadvertenda. *Prima* complectitur notionem *dignioris* explicatam in Nota præced. ejus scilicet, qui non simpliciter, sed respectu alicujus particularis beneficii, aut officii capessendi reputatur magis idoneus. *Secundo* designat *notabiliter* digniorem. Ubi namque permodicus est excessus dignitatis in eo, qui prætermittitur, tunc ob materiæ parvitatem gravis culpa non videtur adesse. *Tertio* ad curata beneficia tum *superiora*, tum *inferiora* peræque extenditur, puta ad Episcopale, & Parochiale munus, atque ad reliqua utriusque generis. Quod facile constabit legenti, simulque conferenti duplex cap. 1. & 28. sess. 24. de reform. Synodi Tridentinæ. *Quarto* casum omnem comprehendit, in quo scilicet eadem beneficia conferantur seu *per concursum*, seu *extra concursum*. Hoc enim plane consectarium ex mox dictis, nec non ex damnatione propositionis 47. *Cum dixit Concilium Tridentinum &c.* inter eas, quas Innoc. XI. proscripsit. *Quinto* non respicit *validam*, sed tantummodo *licitam* beneficiorum collationem, ut proinde hic locum habeat commune Jurisperitorum adagium: *multa facta tenent, quæ fieri prohibentur.* Rationem assignant Angelicus (2. 2. quæst. 63. art. 2.) *Quantum ad hoc, quod electio impugnari non possit in foro judiciali, sufficit eligere bonum, nec oportet eligere meliorem; quia sic omnis electio posset habere calumniam.* Hinc disparitas elicitur inter superiorem, ac præsentem thesim Auctoris. Etenim electio *indigni* est irrita ipso jure: electio autem *minus digni* relicto digniore robur habet in utroque Foro. *Sexto* demum ob identitatem rationum intelligendam etiam de *Prælaturis Regularibus* animarum regimen adnexum habentibus. Esto namque aut perpetuæ non sint, aut ad ipsas promoti possint removeri, merito tamen Ecclesiasticis Beneficiis accensentur, cum amplitudine saltem perpetuæ sint, uti Barbosa (par. 2. Jur. Eccles. lib. 3. c. 4.) inter certos notavit. Quod si hic obiter quæras, quisnam in Regularium Prælatorum electionibus reputari debeat *dignior*, Cl. P. Franciscus Hennus (tr. 3. de Statu Religioso disp. unic. qu. 13.) talem esse dicit illum, *in quo sequentia reperiuntur. 1. Major humilitas, & minor ad Prælaturas ambitio. 2. Major erga Fratres caritas, minor ad amicitias particulares propensio. 3 Major Deo, & bono communi adhæsio, minor sibi suisque commoditatibus additio 4. Pro conservanda Religione, ejusque institutis in viridi observantia fovendis zelus ferventior, ab exercitiis communibus Officii Divini, Meditationis, Capituli, Refectorii &c. relaxatio minor. 5. Majus in tractandis Provinciæ, aut Conventus negotiis scientia, prudentia, dexteritas, minor in frequentandis sæcularibus inclinatio, & voluntas. 6. Major in fovendis & promovendis honestioribus subditis integritas, minor in sustinendis imperfectorum adulationibus, & vitiis corruptela. Hæc omnia si in uno eademque repereris, Prælaturæ digniorem credito: sin minus illum quem ad hæc magis appropinquare existimaveris: idque secluſa passione, affectu, patria, præventione, interesse proprio &c. ita ut non te, sed Deum, non bonum particulare, sed commune respicias.*

Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint ad Ecclesias promovent; Concilium vel 1. *videtur per hoc digniores, non aliud significare velle nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo; vel* 2. *locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos; vel tandem loquitur* 3. *quando fit concursus.* 2. Ex S. August. epist. 29. *Nec sane putandum est leve esse peccatum in personarum acceptione . . . quis enim ferat eligi divitem ad sedem honoris Ecclesiæ, contempto paupere instructiore, atque sanctiore?* 3. Quia electores, patroni, collatores tenentur graviter ex officio & fide debita Ecclesiæ distribuere officia & beneficia, sicut bonum Ecclesiæ & animarum, ad quod instituta sunt, exigit; & utilitatem Ecclesiæ ac cultum divinum, quantum possunt, pro munere suo promovere. Quod non præstant eligendo minus dignos: nam notabili fructu, per digniores præstando, Ecclesias defraudant; immo causam dant gravi detrimento spirituali, quod semper sequitur ex prælatione minus digni, & quod impediretur a digniore. 4. Quia est peccatum acceptionis personarum in re gravi, de quo, Jac. 2. *Si personas accipitis, peccatum operamini*. Nam hoc peccatum consistit in eo quod in jure dicendo, aut bonorum communium distributione, id quod debitum est uni propter aliquam causam, v. g. æquitatem, virtutem, meritum, doctrinam &c. datur alteri intuitu alicujus causæ, v. g. amicitiæ, consanguinitatis, munerum &c. ob quam non debetur. Sive acceptio personarum est peccatum, quo in distributione aliquorum bonorum & onerum, non causæ ad rem pertinentis, sed personæ aliarumve causarum ad rem non pertinentium ratio habetur. Unde tunc violatur justitia distributiva in re gravi, cum in distributione Beneficiorum non attendatur qualitas spectans ad causam, ob quam dari debent: quæ causa est dare Ecclesiæ optimos ministros. Hinc Vasq. ait, nullum dubitare esse mortale eligere minus dignum in Beneficio annexam habente curam animarum.

Ob easdem rationes, ex communi sententia, officia sæcularia magni momenti conferri debent sub mortali magis idoneis; nam id exigit bonum commune: & si omittantur digniores, magnum detrimentum patitur respublica.

Resp. 3. Electores, patroni, collatores tenentur graviter curare, ut dignioribus Beneficia etiam simplicia conferant. *Est communis* (1) *sententia*. Prob. 1. Ex cap. unic. *Ut Eccles. benef.* ubi Innoc. III. de Beneficio non curato loquens ait; *Non ex affectu carnali; sed discreto judicio debuisti ecclesiasticum officium & Beneficium in persona magis idonea dispensare*. 2. Ex SS. Patribus, & ex S. Thoma, qui 2.2. q. 63. ar. 2. generaliter & indistincte docet committi acceptionem personarum in Beneficiis, si non dentur dignioribus. Et ad 3. ait: *Ut electio impugnari non possit in foro judiciali, sufficit eligere bonum, non oportet eligere meliorem, quia sic omnis electio habere posset calumniam. Sed quantum ad conscientiam eligentis, necesse est eligere meliorem vel simpliciter, vel in comparatione ad bonum commune*. 3. Quia Beneficia primario instituta sunt ad majorem Dei cultum & Ecclesiæ utilitatem: secundario autem ut sint præmia virtutum, quibus digniores in Ecclesia honorentur, & juven-

(1) Dum Auctor tertiam istam thesim de *gravi* obligatione eligendi *digniorem*, etiam ad *simplicia* beneficia, asserit *communi* sententia munitam, non nisi *magis communem* voluisse pro more suo designare (Vid. Notam 2. ad q. 3. c. 2. sect. 3. Tract. *de Legib.*) ex progressu sermonis colligitur, atque aliunde etiam constat. Nam ex Sylvio (qu. 4. concl. 5. ad 2. 2. q 63. ar. 2.) *In promotione ad Beneficia vel Officia Ecclesiastica, quæ simplicia sunt, ita ut neque animarum curam habeant adnexam, neque gubernationem aliquam spiritualem, bonis Auctoribus non videtur mortale peccatum, prætermisso digniore promovere dignum*: cujusmodi sane sunt B. Angelus de Clavasio, Gabriel Biel, Petrus Navarra, Guitterres, Vega, Garzias, ut plures alios recentiores reticeam. Judicium vero ejusdem Sylvii de hac controversia valide libratum videtur; sic enim statuit. 1. Negari non posse, esse peccatum promovere dignum relicto digniore. *Quia quamvis per ejusmodi promotiones non inferatur notabilis injuria vel Ecclesiæ, quæ non potest inde pati magnum damnum; vel digniori, cui talia beneficia non sunt stricto jure debita; inordinatum tamen est, minus dignos præferre dignioribus; unde & violatur justitia distributiva, etsi non in re magni momenti.* 2. Admitti posse prædictam opinionem in Beneficiis minoribus, ut Capellaniis, ac forte in Canonicatibus illis, qui & exigui sunt momenti, & parvorum reditnum. 3. In aliis sive Canonicatibus, sive majoribus Beneficiis, (quæ licet curam animarum non habeant, nec specialem in spiritualibus gubernationem, majoris tamen sunt momenti, utpote quia suffragium habent in electionibus ad dignitates aut officia curam animarum habentia, vel in regimine bonorum Ecclesiasticorum) difficile fore a mortali excusare illos, qui prætermittunt digniores concurrentes cum minus dignis: præsertim si sæpius promoveant minus idoneos, & possint habere alios. *Multum enim Ecclesiæ interest, qui & quales ejusmodi beneficia possideant, ne divina officia perfunctorie celebrentur, ne Clericorum vitia foveantur, ne bona Ecclesiastica male dispensentur, ne electiones ad beneficia curata fiant sine defectu. Ideoque magnum ex talibus promotionibus damnum nasci potest partim Ecclesiæ, partim dignioribus se offerentibus ad beneficia vacantia.* Si qui porro sunt, quibus eadem sententia sic modificata arridet, ii hanc aliam exceptionem apponant cum Garzia (Tract. de Benef. par. 7. c. 16. n. 17.) *Videlicet nisi aliqua lege vel constitutione particulari, aut juramento aliud cautum sit in beneficiis simplicibus.* Non videtur autem præterea necessarium expresse excipere casum *scandali*, quod concipitur facile suboriri posse ob electionem minus dignorum, relictis dignioribus. Etenim extranea, & vaga ista circumstantia, præterquam quod in quavis morali controversia censetur semper excludi, tacita saltem consensione TT. litigantium, in præsenti casu jam removetur eo ipso, quod memorati DD. admonent graviter illicitas esse hujusmodi electiones, si *sæpius* aut *passim* fiant.

ventur. At uterque finis impeditur, si minus digni præferantur. 4. Omittens digniores agit in re gravi contra fidelitatem ex officio debitam Ecclesiæ: nam Ecclesia talibus commisit facultatem providendi de Beneficio ea lege, ut utantur tamquam fideles dispensatores secundum fines ab Ecclesia in Beneficiorum institutione intentos: quod est aliquid grave. Et vero ad bonum Ecclesiæ multum interest, ut divina officia quam decentissime & devotissime celebrentur. At violare in re gravi fidem ex officio debitam est mortale. 5. Violatio justitiæ distributivæ per acceptionem personarum mortalis est ex genere suo, adeoque in re gravi, ut in canonicatu, vel quando notabilis & evidens est excessus inter promotum, & eligendum. Ita S. Antonin. Vasquez, Molina, Rebell. & alii contra alios, qui docent esse solum veniale, modo vere digni eligantur. Lessius vero concedit esse mortale, si id passim fiat. Idem docet Delugo.

Hinc (1) resignans & permutans tenetur minus digno digniorem, qui est in promptu, præferre, tum ex caritate boni communis, tum ex justitia distributiva. Quia Beneficia sunt instituta pro dignioribus, nec ab Ecclesia facultatem resignandi vel permutandi accipiunt, nisi cum eodem onere, quo obligantur prælati & patroni. Porro si aliquod Beneficium ex dotatione dandum sit alicui ex tali capitulo vel familia, dignior est eligendus. Si tamen nullus esset dignus, alius alibi quærendus esset, quia hæc fuit intentio fundatorum & Ecclesiæ, nec alia potuit esse.

Nota. Nulla esset culpa dare minus digno Beneficium simplex, cum id postulat caritas, vel alia justa causa ad majus bonum Ecclesiæ spectans aut redundans: ut si clericus, præsertim sacerdos, non possit inopia levari, nisi per Beneficium simplex: vel si digniores reservandi sint pro Beneficiis curatis: vel ut Pastor minus idoneus a cura animarum amoveatur.

Quæst. VII. *Quibus modis Beneficia amittuntur?*

Resp. Quatuor, 1. Per mortem Beneficiati. 2. Libera resignatione coram superiore eam acceptante. 3 Per sententiam judicis, ob crimen juxta canones hac privatione puniendum, ut homicidium, simplex sacrilegium, adulterium, perjurium &c. 4. Dispositione juris, idque quadrupliciter. 1. Per alterius Beneficii incompatibilis consecutionem. 2. Per matrimonium. 3. Per professionem religiosam. 4. Per aliquod crimen, cui privatio Beneficii ipso jure annexa est: qualia sunt hæresis, schisma, simonia, falsificatio litterarum Apostolicarum, sodomia, homicidium per sicarium pretio conductum &c. Tamen juxta communem sententiam reus non tenetur statim ante sententiam declaratoriam criminis Beneficium suum dimittere, nisi hoc expresse habeatur in jure. Sed tunc sententia judicis declaratoria retrotrahitur ad diem commissi criminis: ita ut non solum omnes fructus Beneficii ab illo die percepti amittantur, sed etiam resignatio vel permutatio illius post crimen facta rescindi possit.

Quæst. VIII. *Quænam observanda de Pensionibus?*

Resp. Sequentia. I. Pensio est jus percipiendi fructus ex alterius Beneficio. Alia est laica, quæ propter temporale aliquod obsequium datur, nec exigit clericatum, adeoque laicis competere potest, ut procuratori, advocato &c. Alia clericalis seu ecclesiastica, quæ solis clericis conceditur. Et hæc duplex est, scilicet mere spiritualis, quæ datur clerico ob ministerium spirituale, v. g. concionatori, vicario parochi; & mixta, quæ quidem statum clericalem requirit, & in eo fundatur non tamen ob ministerium spirituale, sed ad honestam sustentationem datur.

II. Ut pensio clericalis valide & licite obtineatur, quatuor requiruntur. 1. Ut impetrans sit clericus, seu habeat primam tonsuram; non sit conjugatus, nec illegitimus; nec irregularis, nec ulla censura irretitus. Quod si pensio sit mixta, requiritur insuper ut non habeat aliunde necessaria ad honestam sustentationem: si vero sit mere spiritualis, ut ministerium spirituale possit & velit recte præstare. 2. Requiritur dispensatio Papæ: nam lex est generalis, & titulus juris canonici, *ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur*: & constat ex usu Ecclesiæ. Quare Episcopi pensionem constituere nequeunt, nisi in quibusdam casibus, in quibus facultas hæc eis a Concil. Trid. sess. 21. cap. 6. & sess. 23. cap. 18. conceditur. 3. Requiritur justa causa, sine qua ex communi sententia graviter peccarent & Papa, & impetrans, sicut male res domini sui dispensans œconomus, & qui recipit pecuniam ab œconomo male res domini sui dispensante. Unde non licet eam retinere. *Sine causa enim* (inquit Toletus l. 5. c. 83.) *non habet locum in foro interiori & coram Deo dispensatio, sed tantum in foro exteriori. Unde qui pensiones retinent, etiam cum dispensatione, si non adest causa legitima, securi non sunt, nec excusantur, quia Papa dedit: nam Papa non est dominus bonorum Ecclesiæ, sed solum universalis dispensator. Unde sicut cum dispensat in voto, non facit hominem securum in conscientia, nisi causa adsit, ita in pensionum & Beneficiorum distributione. Causa autem hæc debet esse in utilitatem Ecclesiæ, cujus sunt bona: si enim nulla via in Ecclesiæ hujus, vel universalis utilitatem tendat, non est causa legitima.* Debet esse moderata, ita ut beneficiario relinquatur quantum satis est ad honestam sustentationem. Ex consuetudine non debet excedere tertiam partem fructuum,

(1) Corollarium istud, quod ceu undequaque verum, certumque ab Auctore ponitur, haud paucos habet Adversarios, maxime quatenus ad *simplicia* beneficia refertur; uti pronum erit intelligere ex superiore Nota.

ctuum, quamvis Papa ob juſtam cauſſam poſſit majorem conſtituere.

III. Sicut non licet habere plura Beneficia: ita nec plures penſiones, quando una ſufficit; quia cum penſio detur in vitæ ſubſidium, ſi una ſufficiat ad honeſtam ſuſtentationem, ceſſat cauſſa aliam obtinendi. *Azor. & alii.*

IV. Penſio extinguitur, 1. Morte naturali, vel civili, aut degradatione penſionarii. 2. Per matrimonium, vel profeſſionem religioſam. 3. Per varia delicta, qualia ſunt hæreſis, læſæ Majeſtatis, aut Sedis Apoſtolicæ, item percuſſionis Cardinalis, vel Epiſcopi, in cujus diœceſi percipitur penſio.

V. Penſionarius clericus, qui non eſt aliunde obligatus ad Horas canonicas, tenetur ſub mortali recitare quotidie parvum B. V. officium, & ſi omiſerit, non facit fructus ſuos, ſed tenetur perceptos reſtituere fabricæ vel pauperibus, eo modo quo beneficiatus omittens tenetur. Ita ſtatuit Pius V. in Bulla *Ex proximo*, quæ viget etiam in Galliis. Nec jam conceditur penſio niſi ſub hoc onere. Tenetur etiam tonſuram & habitum clericalem gerere, ut ſtatuit Sixtus V. conſtit. 92. (1)

DE MATUTINO PRIVATO,

Sive de tempore inchoandi Matutinum pro die ſequenti

TABULA

Omnibus Breviarium Romanum recitantibus propoſita, Romæ edita Typis Reverendæ Cameræ Apoſtolicæ.

Ad uſum Horologii Italici.

1 Januarii	hora 21. cum quadrante.
1 Februarii	hora 20.
25 Februarii	hora 20. cum trib. quadr.
19 Martii	hora 20. cum dimidio.
11 Aprilis	hora 20. cum quadr.
1 Maji	hora 20.
1 Junii	hora 19. cum trib. quadr.
13 Julii	hora 20.
16 Auguſti	hora 20. cum quadr.
6 Septembris	hora 20. cum dimid.
28 Septembris	hora 20. cum trib. quadr.
11 Octobris	hora 21.
16 Novembris	hora 21. cum quadr.

Ad uſum Horologii Gallici.

20 Januarii	hora ſecunda cum quadr.
13 Februarii	hora ſeſquiſecunda.
7 Martii	hora ſecunda cum trib. quadr.
18 Martii	hora tertia.
4 Aprilis	hora tertia cum quadr.
20 Aprilis	hora ſeſquitertia.
10 Maji	hora tertia cum trib. quadr.
8 Junii	hora quarta.
30 Julii	hora tertia cum trib. quadr.
28 Auguſti	hora ſeſquitertia.
7 Septembris	hora tertia cum quadr.
24 Septembris	hora tertia.
13 Octobris	hora ſecunda cum quadr.
29 Octobris	hora ſeſquiſecunda.
10 Novembris	hora ſecunda cum quadr.
25 Decembris	hora ſecunda.

(1) Quæ in hoc Tractatu ſorent deinceps tradenda de Beneficiatorum obligationibus, præſertimque de recitatione ſeu chorali, ſeu privata Divini Officii, ea legantur partim in ſeq. Tract. (c. 1. qu. 3. uſq. ad finem ejuſd. cap.) partim in alio Tract. *de Religione* (c. 1.) Exinde porro innoteſcet, cuinam uſui inſerviat ſubſequens Schema, ſeu Tabula horarum, quæ quidem a prædicta tractatione de Divino Officio ſejuncta cur hic e veſtigio poſita fuerit, haud ſatis perſpicio.

TRACTATUS (a)

DE OBLIGATIONIBUS SPECIALIBUS

Certorum ſtatuum & officiorum. (1)

CAPUT PRIMUM.

De Obligationibus Clericorum.

Nota. Clerici ſunt, qui aliquo ordine, vel ſaltem tonſura, ſunt inſigniti. Præter mandata omnibus Chriſtianis communia, ſunt quædam ipſis ſpecialiter prohibita, & quædam præcepta. (2)

Quæſt. I. *Quænam ſunt ſpecialiter prohibita Clericis, præſertim ſacro ordine initiatis, vel beneficiatis?*

Reſp. Ex communi ſententia, Sequentia, 1. Armorum geſtatio, niſi neceſſitas urgeat ad defenſionem vitæ, cap. 2. de vita & honeſtate. *Clerici arma portantes, & uſurarii excommunicentur.*

2. Venatio, quæ fit clamore & armis, præſertim cane, vel accipitre, vel falcone; ita ut mortaliter peccent, ſi frequenter ſic venentur, c. 1. de clerico venante. *Epiſcopum, Presbyterum, aut Diaconum, canes aut accipitres, aut hujuſmodi ad venandum habere non licet. Quod ſi quis talium perſonarum in hac voluptate ſæpius detentus fuerit; ſi Epiſcopus eſt, tribus menſibus a com-*

(a) *Specialibus quorumdam ſtatuum obligationibus præmittere in hac annotatione viſum eſt ea officia quæ Homini, qua Chriſtiano, competunt. Equiſſimum enim eſt, ut ſciamus nos qui præ ceteris hominibus a Chriſto Domino nomen ſortiti ſumus Chriſtianique vocamur, Redemptori noſtro & Domino per baptiſmum addictos eſſe, & conſecratos. In quo obſervandum eſt, quod tam benigna, & propenſa fuit Chriſti Domini in nos voluntas, ut, tametſi nos in poteſtate ſua, & dominatu veluti ſervos ſanguine ſuo redemptos habeat, ea tamen nos caritate complectitur, ut non ſervos vocet, ſed amicos, ſed fratres. Sic itaque filii Dei adoptivi per Chriſtum effecti, oportet, ut fratris noſtri amantiſſimi ſpiritum ſequamur, ut ait Paulus, Gal. 3. v. 26* Omnes filii Dei eſtis per fidem, quæ eſt in Chriſto Jeſu. Quicunque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. *Induere autem Chriſtum, eſt ſpiritum mortificationis induere*, exſpoliantes nos veterem hominem cum actibus ſuis, *reprimentes concupiſcentiam, & motus ejus; & ſpiritum ſanctitatis aſſequi*, induentes novum, *ut ait Paulus ad Coloſſ. c. 3 v. 9. & 10. ſcilicet virtutes, quas Jeſus Chriſtus tum verbo, tum exemplo nos edocuit, excolentes.*

Concupiſcentia ab Apoſtolo Joanne, ep. 1. c. 2 v. 16. trifariam dividitur, nimirum in concupiſcentiam carnis, in concupiſcentiam oculorum, & in ſuperbiam vitæ. Contra has itaque pugnandum pro virili parte eſt, atque animi facultates, & affectus ſummo ſtudio moderandi: cum enim nemo ſine vitiis naſcatur, quibus non tantum retardatur ab operibus bonis, ſed etiam in mala propellitur, ad ea ſi non prorſus evellenda, ſaltem coercenda & ſubigenda perquam diligentius debet incumbere.

Illud profecto maxime curandum eſt, ut corpus neceſſariis, non ſuperfluis alimentis alatur, ne vel in labore deficiat, vel in rectorem ſuum, nempe animum, inſolentius efferatur. Vino præſertim parcendum; nam cum ſplenduerit in vitro color ejus, ingreditur blande: ſed in noviſſimo mordebit ut coluber, & ſicut regulus venena diffundet. *Prov 23. v. 32. Itaque non quid gula ſuggerat, ſed quid natura requirat, attendendum. Quod ſi ſoli neceſſitati ſubvenire ſtuduerimus, modum nunquam excedemus, ſed intra præſtitutos fami, & ſiti a natura fines permanebimus.*

Nec

Nec molliter curandum corpus, nec otio frangendum; sed labore, & exercitatione ipsius vires fovendæ, & corroborandæ sunt. Nullæ enim fædior pestis mollitiæ, atque desidia, quæ non tantum corpus inficit, atque corrumpit; sed ipsam quoque mentem veluti contagio polluit, & in omne vitiorum genus præcipitat. Equidem turo pronunciare licet, hominem nihil agendo id addiscere, ut male agat; & desidiosum & inertem in vetita quæque, maxime vero in obscœnam libidinem, quadam veluti necessitate prolabi; qua quidem sic emollitur, & enervatur, ut animum virilem postea resumere vix possit. Hinc & rebus gerendis, & disciplinis edisc endis, & bello, aut negotiationi ineptus redactus, vitam infamem cum impurissimorum hominum colluvie sub tecto transfigere cogitur, donec eam cum obscura, aut ignominiosa morte tandem commutet.

Sensibus quoque omnibus quædam, ut cum Scriptura loquamur, veluti custodia ponenda *: nam quæ per aures, & oculos species subeunt, eæ alta sæpius in imaginationis sede vestigia relinquunt, quibus animi affectus mirum in modum excitantur, quos postea pro libito compescere naturæ viribus non est concessum. Unde affectus animi non male militum turmis in obsessam civitatem, qua patet aditus, irruentibus æquiparantur: nam eæ, nisi in vallo, & aggere sustineantur, ac repellantur, vix deinceps abarce, si tam occupaverint, expelli poterunt. Quam ob rem juvenibus præcipue hæc incumbit cura, ut se ab omnibus pravis congressibus fervent immunes; cum enim in ipsis vigeant affectus, ac sanguis fortius ebulliat, repente ex visis & auditis sanguis inflammatur, & ad medullas usque morbus penetrat.*

Quoniam autem his munimentis rectè adhibitis fatigamus inimicum nostrum, oportet etiam ut its armis nos instruamus, quibus triumphemus. Ut cetera omittamus, Oratio est illud præstantissimum, ut ita dicam, instrumentum, quo carnem affligimus, & debellamus. Vigilandum in oratione esse passim in Scripturis admonemur; per eam quippe necessarium a Deo auxilium obtinetur ad fugandas libidines non solum, sed etiam per assiduitatem enervandas.

Quoad spiritum sanctitatis, ad quem specialiter tenetur homo, qui Christianæ militiæ se vovit, ita loquitur Apostolus Paulus, ep. ad Ep. cap. 5 v. 25. & seq. Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ; ut eam sibi exhiberet gloriosam non habentem maculam, aut rugam, *&c.. Quamplures autem sanctitatis christianæ sunt proprietates, at una saltem maxima omnium constantia est. Sanctitas quippe Christiani hominis non per diem, non per mensem, non per annum &c. extenditur, sed per totam vitam, donec perveniat ad beatam æternitatem. Hæc proprietas ab ipso Apostolo desumitur ex baptismo: ait enim in epistola ad Romanos c 6. baptismum figuram esse mortis, & resurrectionis Jesu Christi; sicuti enim ipse semel mortuus est, & postea resurrexit non amplius moriturus; ita homo Christianus dum semel peccato mortuus sit per baptismum, & per eum resurrexerit ad gratiam, debet in gratia ipsa constantem esse, adeo ut non amplius moriatur.* Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei. *Luc. cap. 9. v ult. Atque hæc breviter dicta sint de officiis quæ competunt homini, qua Christiano.*

(1) Quemadmodum Ethices Jurisque Naturalis Interpretes, quotquot genuina utuntur methodo, solent primo de *Humanis Actionibus* agere, quatenus universo hominum cœtui concipiuntur communes; subinde vero de *Officiis* accurate pertractant, hoc est de iis actionibus, quæ peculiares sunt cuilibet homini certo quodam statu considerato (qua quidem in re ingentem promerentur laudem plures eruditi novissimi Scriptores veterum Peripateticorum defectum supplentes, qui sola de virtutibus, ac vitiis tractatione Ethicam Facultatem fere totam absolvebant) ita plane exactiores Theologi Morales, ubi generatim Humanos Actus, eorumque diversa Principia exposuere, hæc ipsa Officia edisserunt; quo scilicet Practica Disciplina, peculiaribus hominum statibus, munusque accomodata, nomen suum vere tueri valeat. Ast quamvis utriusque ordinis Professores una conspirent in eodem argumento volutando, longe dispari tamen ratione illud proponere consuevere. Siquidem (N. 10. 11.) Morales Philosophi sola naturali ratione duce, quænam puri putique *hominis* partes sint, ostendunt; Theologi vero tum rationi, tum revelatæ doctrinæ inhærentes *hominis* simul, & *Christiani* officia cumulate declarant. Ex quo satis intelligitur, quanta sit præsentis istius Tractatus utilitas, atque necessitas. Sed animadvertere oportet, non unica prorsus methodo Theologos omnes munus istud explere. Nam multi specialia ejusmodi officia disjunctim, & sparsim in variis Tractatibus indigitant subnata occasione, uti ex. gr. D. Thomas, qui diversis in locis attingit spectantia ad Principes, Judices, Advocatos, Clericos, Religiosos &c. Quidam vero, ut Cl. Auctor, intra peculiarem Tractatum universa concludunt, ac nexu concatenato singula explanant. Nec desunt, qui integram illorum seriem ceu in brevi tabella delineatam ob oculos ponant, ubi vel de variis peccandi modis, vel de interrogationibus a Confessario faciendis loquuntur. Ita ex. gr. B. Angelus a Clavasio in Summa (voce *interrogationes*) Doctor Navarrus in Manuali Confessar. (cap. 25) P. Martinus Wigandt in Tribunali Confess. (Tract. 6. Exam 4) & alii, quos legere præstabit. Hanc ipsam ad rem magno erit adjumento integer lib. 1. *Pharetræ* D. Bonaventuræ, in quo non minus studiose collectæ, quam apte dispositæ, reperiuntur plurimæ SS. Patrum sententiæ, ad personas cujuslibet fere ordinis, ac status pertinentes.

(2) Caveant solertissime Vener. Clerici, ne unquam adoptent, atque in vitæ serie veluti moralis principii loco habeant illorum sententiam, qui in tanta Ecclesiasticorum Statutorum copia arbitrantur nullum per *se se* obligare sub mortali peccato. Ejusmodi quippe doctrinam, esto insignibus etiam Theologis olim insederit, nunc probabilitate omni jam excidisse, alibi (Nota 1. ad qu. 2. c. 2. Tract *de Legib.*) monuimus. Sed neque, qui severioris sunt indolis & instituti, sibi unquam persuadeant, omnes promiscue Ecclesiasticos Canones hactenus editos primævum suum robur obtinere præsenti ætate. Persuasionem enim istam elidunt vel solæ regulæ ex ipso Pontificio Jure (N. 21.) allatæ, & quæ itidem de mutatione, circa eosdem Canones facta, nos de *Consuetudine* differentes (Nota 1. ad qu. 5. & Nota penult. ad qu. 6. c. 9. Tract. *de Legib.*) obiter observavimus. Verum hac de re prodibit, ut spero, intra triennium peculiare opus multigenæ eruditionis, & maximæ utilitatis, cui elaborando naviter nunc insudat Romanus Clericus Regularis Schol. Piar. Ubaldus Giraldi a S. Cajetano; Vir sane doctissimus, & ob præclaras lucubrationes Litterato Orbi summe acceptas satis celebris. Quæ porro Clericalis vitæ sanctimoniam spectant, patebunt legentibus aureum Epistolam S. Hieronymi ad *Nepotianum*; grave opus S. Joan. Chrysostomi de *Sacerdotio*; libros elegantes S. Ambrosii de *Officiis*; nec non plures seu Litteras, seu Tractatus, seu Constitutiones, quas a tempore præsertim D. Caroli Borromæi, Sæcularis Cleri vere restauratoris, ad hanc usque diem edidere Viri ac Præsules sanctitatis, religionis, scientiæ meritis ornatissimi.

a communione ; ſi Presbyter , duobus ; ſi Diaconus , ab omni officio ſuſpendatur . Et c. 2. *Omnibus ſervis Dei , venationes , & ſylvaticas vagationes cum canibus , & accipitres aut falcones interdicimus .* Et ex Conc. Gener. Later. IV. c. 15. *Venationem & aucupationem univerſis Clericis interdicimus ; unde nec canes , nec aves habere præſumant .* His adde plura Concilia provincialia , quæ quamlibet venationem armis factam vetant . Ratio eſt , quia venatio a gravioribus occupationibus , a ſtudio , oratione , & ſpiritualibus exercitiis , vel caritatis operibus avocat , mentem a Deo plurimum diſtrahit , populo ſcandalum parit , nec decet ſtatum clericalem . Præterea variis periculis obnoxia eſt . Quare Religioſos adhuc magis venatio dedecet, eiſque ſpeciatim prohibetur , *Clement.* 1. *de ſtatu Monach.* in Concil. Gener. Viennenſi . Item ne venaticos canes intra ſuas domos retineant. Tamen juxta S. Raymundum & alios , licita eſt interdum Clericis venatio quieta , quæ fit laqueo , & retibus cauſſa neceſſitatis vel recreationis moderatæ . (1)

3. Militia , c. 4. *Quicumque Clericus* , & ſeq. aliis , can. 3. qu. 28. item ex Apoſtolo 2. ad Tim. 2. Rationem aſſignat ſolidam S. Thom. 2. 2. qu. 40. art. 2. ita ſcribens : *Bellica exercitia maxime repugnant illis officiis , quibus Epiſcopi & Clerici deputantur propter duo : 1. Quidem , generali ratione : quia bellica exercitia maximas inquietudines habent . Unde multum impediunt animum a contemplatione divinorum , & laude Dei , & oratione pro populo , quæ ad officium pertinet Clericorum . 2. Propter ſpecialem rationem : nam omnes Clericorum ordines ordinantur ad altaris miniſterium , in quo ſub Sacramento repræſentatur Paſſio Chriſti ... Et ideo non competit eis occidere , vel effundere ſanguinem ; ſed magis eſſe paratos ad propriam ſanguinis effuſionem pro Chriſto , ut imitentur opere quod gerunt miniſterio . Et propter hoc eſt inſtitutum , ut effundentes ſanguinem , etiam ſine peccato , ſint irregulares .* (2)

4. Negotiatio (3) , quæ eſt emptio rei cum intentione eam integram & non mutatam vendendi , vel permutandi cum lucro .

§ DISSERTATIO

De negotiatione .

§. 1. Quandoquidem (4) juxta communem definitionem hic ab Auctore productam *Negotiatio proprie dicta* perficiatur , quotieſcumque animo lucrandi venditur *prorſus immutata* eadem res , quæ prius eum in finem fuerat empta ; hinc dubium ingens exoritur , num quæſtuoſæ negotiationis a Sacris Canonibus graviter reprobatæ inſimulandi ſint ii ſeu Clerici Sæculares , ſeu Monachi , qui frequenter res alienas emunt , v. g. uvas , olivas , lanas &c. ut inde per operarios ſuos confectum vinum , oleum , pannum divendant , non abſolutæ quidem neceſſitatis , ſed potius lucri cauſſa .

§. 2. *Reſp.* Inter recentiores Theologos non deſunt , qui ſpectata ea ipſa *mercium mutatione* , quod ita geritur ,

---

(1) Bened. XIV. de legibus Epiſcopalibus differens (lib. 11. *de Syn.* c. 10. n. 6.) advertit , *nullam fortaſſe Epiſcoporum ſanctionem fuiſſe unquam majori conatu impetitam , & tamquam nimium ſeveram per omnium ora tractam , quam eam , quæ Eccleſiaſticis prohibet venationis exercitium , quod nedum honeſtum , ſed ad animum relaxandum interdum neceſſarium plerique dictitant .* Subditque : *Et tamen , ſi vera fateri oportet , non facile aliam invenimus Conſtitutionem , quæ ſit Juri communi conformior , & qua verus Eccleſiæ ſpiritus magis eluceat .* Tum commemorata (n. 8.) duplicis generis venatione , *clamoroſa* nimirum , & *quieta* , cenſet , quod *licet opinio , ſolum clamoroſam Clericis vetitam affirmans , communior ſit magiſque inter Doctores recepta , oppoſita tamen videatur certe Juri conformior :* quia nempe Canones , quos (n. 6.) recenſuit , *a venatione Clericos arcent , quæ non armis , ſed ſolis avibus venatoriis , puta falcone aut accipitre , ac propterea ſine ullo tumultu & ſtrepitu exercetur , ut illos legenti eſt manifeſtum .* Unde & *S. Carolus Borromæus* (ut refert n. 9) *in ſuo Concilio I. Provinciali de Clericis loquens abſolute ait : a venatione abſtinebunt .* Nihilominus Conſultiſſimus Pontifex finit in prædicta *opinionum varietate controverſiam remanere indeciſam .* Ut ut ſit , illud haud temere affirmari poſſe videtur , Clericos qui nimio affectu , nimiaque frequentia vel ſoli venationi quietæ ſeſe dedunt , perſæpe eo tandem devenire , ut a præſtituto ſuæ vocationis ſcopo procul aberraſſe detegantur ; unde & ipſi merito timere debeant , quod olim ajebat Petrus Bleſenſis , teſte eodem Pontifice (n. 7.) *Ne in ultimo ultricis iræ die inter hædos , non inter Chriſti oves , ſint numerandi .* Et hujus quidem exerrationis luctuoſæ argumentum ſuppeditant manifeſta plurium præſertim agreſtium Clericorum exempla . Porro ſanctioni Concilii Viennenſis , quam Auctor indicat , jubenti Monachos *a venationibus , & aucupationibus ſemper abſtinere* , jungatur alter canon , *Multa ſunt* (lib. 3. Decret. cit. 50. Ne Cler. vel Monach.) quo interdicitur univerſim *Miniſtris Altaris Domini , nec non & Monachis , canes , & aves ſequi ad venandum .*

(2) Vid. Inſt. Eccl. 101. Bened. XIV.

(3) In præſenti materia de *Negotiatione* Clericis vetita conſulenda , quæ apud Bened. XIV. occurrunt ; nimirum & Conſtitutio , *Apoſtolicæ ſervitutis Officium* , ſub die 25. Febr. ann. 1741. quam ſummatim deſcriptam legere eſt in fine iſtius 4. paragr. & quæ in Opere de Syn. Diœceſ. (lib. 10 c. 6.) habentur , ubi oſtendit , *per ſynodalem ſanctionem cohibendos Clericos a cambiis localibus activis , omnique alia quæſtuoſa negotiatione , quantumvis in ſe licita , & Laicis permiſſa .* Ut autem omnium oculis ſubjiciantur , ac menti hæreant , quæ noviſſima edixit decrevitque SS. D. N. Clemens XII. in Encylica Epiſtola , *Cum primum incomprehenſibili* , ſub die 17. Septembris an. 1759. eam mox integram dabimus abſolutis Notis ad præſentem paragraphum pertinentibus.

(4) Occaſio hic enaſcitur prolixe , & accurate differendi de propoſita materia graviſſima . Claritatis cauſſa diſſertationem paragraphis diſtinguam , in eaque tum ad præcavendas proprii ſenſus deceptiones , tum ad invidiam omnem declinandam , non tam meis , quam aliorum verbis , loquar .

§ tur, merum *artificium* viris Eccleſiaſticis minime indignum cenſeant, appellitentque. Ex adverſo contendunt alii, eſſe reipſa puridam *mercationem* Clericis omnino interdictam. Litem hanc finire meum non eſt: prudens tamen nullus mihi ſuccenſebit, ſi quod animo ſentio, nunc ediſſeram gratia veritatis, cui ſoli hactenus pro viribus litare adnifus ſum. Poſteriorem ſententiam & *theorice & practice* a cunctis tenendam exiſtimo, quos Dominus in ſortem ſuam vocavit, atque idcirco Eccleſia vult eſſe alienos a terrena negotiatione. Momenta, quibus permoveor quam maxime, patefient ex ſequenti doctrinarum ſerie, quæ ad alia quoque in præſenti materia penitus cognoſcenda lumen, ut ſpero, affundent. Sic igitur a primis principiis filum demonſtrationis duco.

§. 3. Cum *negotiationis* nomen ſit valde commune & æquivocum, oportet juxta Dialecticorum regulam illud prius dividere, hoc eſt, indicare ſenſus varios, quibus ſolet uſurpari. Omiſſis nonnullis diviſionibus minus neceſſariis, quas legere quiſque poterit apud veteres Decretaliſtas & Summiſtas, negotiatio preſſe ſumpta, prout ſcilicet in terrenis hominum commerciis actus illos deſignat, quibus facta conventione utrinque aliquid datur, & accipitur quacumque permutationis ſpecie, primario diſpeſcitur ex Conrado Summenhart (de Contract. tract. 3. q. 52.) in *non lucrativam*, & *lucrativam*; quippe temporalia emuntur, vel ut ſerventur ad neceſſarios vitæ uſus, vel ut diſtrahantur, & aliis vendantur cum quæſtu ſeu juſto, ſeu injuſto. Utraque porro negotiatio duplex eſt. Non lucrativa aut *œconomica*, aut *politica* dicitur; quatenus nempe exercetur ob neceſſitatem & commodum vel Familiæ, vel Civitatis. Similiter lucrativa aut *late & improprie*, aut *ſtricte & proprie* negotiatio vocatur: ſive, ut multi loquiamant, aut *artificium* eſt, aut *mercatio*. Adnotante Proſp. Fagnano (Num. 23. Com. in c. 1. *Multa*, tit. 50. Ne Cler. vel Monach. l. 3. Decr.) poſtremas haſce duas ſpecies non obſcure diſtinxerunt tum Gratianus (par. 1. Decr. diſt. 88. & 91.) cum Angelicus (2. 2. q. 187. ar. 2. & 3.) eaſque potiſſimum oportet attendere in reſolvenda propoſita difficultate. Sic autem illas olim deſcripſit apud cit. Gratian. (Diſt. 88. c. 11. *Ejiciens*) incertus Auctor Oper. Imperf. in Matth. (inter opera D. Chryſoſtomi) quem poſtea ſecuti ſunt quotquot de præſenti argumento ſcripſere. *Oſtendam, quis non eſt negotiator; ut qui talis non fuerit, cum intelligas eſſe negotiatorem. Quicumque rem comparat, non ut ipſam rem integram & immutatam vendat, ſed ut materia ſibi ſit inde aliquid operandi, ille non eſt negotiator. Qui autem comparat rem, ut illam ipſam integram & immutatam dando lucretur, ille eſt mercator, qui de templo Dei ejicitur.*

§. 4. Hæ ſunt præcipuæ negotiationis diviſiones, quas recentes DD. etſi non eadem prorſus methodo proponant, reapſe tamen probant univerſi. Ut vero oculis etiam cernatur, quam apprime ipſorum ſenſibus cohæreant, quæ nunc a nobis fuerunt præjacta, placet referre textum unius Cl. Ludov. Molinæ, tum quia in peculiari iſta materia de *Juſtitia & Jure* vere ſcriptor eſt, qui nec majorem, nec partem videtur habere: tum quia ejuſdem auctoritate & doctrinis ſæpius nos ſubinde utemur. Is negotiationem aptans primario, maximeque uſitato commutationum generi, quod ſcilicet emptionibus & venditionibus fieri ſolet, ita ſcribit in Opere cit. (Tract. 2. diſp. 339. n. 2.) *Triplex emptionis & venditionis genus diſtingui conſuevit: idem intellige de commutatione late ſumpta. Quædam emptio & venditio eſt, qua ab unoquoque emuntur, quæ ad ſuam familiæque ſuſtentationem neceſſaria ſunt, ſuperflua vero venduntur. Atque hæc quaſi naturalis eſt, de ſe bona ac licita, ut D. Thomas 2. 2. qu. 77. ar. 4. & DD. communiter cum Ariſtotele 1. Polit. affirmant. Ordinatur quippe non ad lucrum, ſed ad congruam ſuſtentationem, atque ad Oeconomos & Policicos, non vero ad Negotiatores preſſe ſumptos, ſpectat. Alia eſt quæ emitur aliquid, ut per induſtriam commutatum vendatur. Hæc autem, ut Chryſoſtomus C. Ejiciens ait, non eſt mera negotiatio: eo quod res ſic empta per induſtriam ac artem melior reddatur. Quare cum artefactorum venditione, quæ a propriis ipſorum artificibus primo venditionis genere diſtrahuntur, computari poteſt: eamque D. Th. ſub primo emptionis ac venditionis genere comprehendiſſe videtur. Aliqua denique emptio & venditio eſt, qua emitur aliquid, ut immutatum carius vendatur ad lucrum comparandum. Atque hæc dicitur propriiſſime negotiatio.*

§. 5. Circa negotiationem, ita ſtricte acceptam, Doctores duce Angelico (2. 2. q. 77. ar. 4.) ſingula hæc ſtatuunt & demonſtrant, quæ nunc loco fundamenti nobis erunt. Videlicet 1. illam præferre quamdam turpitudinis ſpeciem: quatenus ex ſe non importat finem honeſtum, aut prorſus neceſſarium, deſervitque cupiditati lucri, quæ terminum neſcit. 2. Non eſſe tamen intrinſece malam, ſed poſſe licitam & moraliter bonam evadere, quoties lucrum ad honeſtos ac laudabiles fines dirigatur, puta ad propriam aut familiæ ſuſtentationem, ad levamen indigentium, ad publicam utilitatem; atque aliunde reliquæ omnes circumſtantiæ confluant ad ipſam rite obeundam neceſſariæ. 3. Viceverſa vitioſam & illicitam reddi duplici generatim ex cauſſa: nempe *tum* ob varia extranea peccata, quæ negotiationi ad terrena lucra ordinatæ facile immiſcentur, ſpectata hominum fragilitate, pravaque inclinatione; qualia ſunt fraudes, doli, mendacia, perjuria, blaſphemiæ &c. *tum* ob defectum cujuſvis ex ſeptem vulgo enumeratis circumſtantiis humanorum actuum (N. 286.) uti ſupra laudatus Summenhart accurate (Quæſt. 51. concl. 2.) declarat.

§. 6. Eſt porro apud DD. in confeſſo, ſpectata ea circumſtantia, quæ dicitur *perſonæ*, negotiationem maxime vitiari in Clericis, & Religioſis, utpote quia eſt ipſis graviter interdicta Sacris Eccleſiæ Sanctionibus; ut patet tum ex integra Diſt. 88 apud Gratian. (par. 1. Decr.) *Epiſcopi & Eccleſiaſtici Sæcularia negotia non curent*; tum ex peculiari Tit. 50. (l. 3. Decr.) *Ne Clerici vel Monachi Sæcularibus negotiis ſe immiſceant*. Rationes autem quibus permota fuit Eccleſia ad vetanda Clericis Sæcularia negotia, præſertimque lucrativam mercationem, ipſimet Canones indicant, atque eorum Interpretes præcipue Eman. Gonzalez (N. 5. Com. ad c. 6. *Secundum ſtatuta*, cit. Tit. 50.) pluribus exponunt. Ab Angelico brevibus hæ quatuor aſſignantur (2. 2. q 77. ar. 4. ad 3.) *Clerici non ſolum debent abſtinere ab his, quæ ſunt ſecundum ſe mala: ſed etiam ab his, quæ habent ſpeciem mali. Quod quidem in negotiatione contingit, tum propter hoc quod eſt ordinata ad lucrum terrenum, cujus Clerici debent eſſe contemptores: tum etiam propterc frequentia negotiatorum vitia, quia difficulter exuitur negotiator a peccatis labiorum, ut dicitur Eccl. c. 26. Eſt & alia cauſſa, quia negotiatio nimis implicat animum ſæcularibus curis, & per conſequens a ſpiritualibus retrahit. Unde Apoſtolus dicit 2. ad Tim. 2. nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus.* Nullum vero dubium, quin S. Doctor eaſdem etiam pro Religioſis æque valere crediderit, quandoquidem alibi (2. 2. q. 187. art. 2. in Corp.) inquit: *Eadem ratio eſt de Religioſis, & Clericis, quia utriſque ſimiliter negotia ſæcularia interdicuntur.* Nec mirum: nam ut ibidem advertit, *Status Religionis eſt ordinatus ad perfe-*

ctio-

§ *ctionem caritatis consequendam. Ad quam quidem principaliter pertinet Dei dilectio; secundario autem dilectio Proximi. Et ideo Religiosi præcipue, & propter se debent intendere ad hoc, quod Deo vacent.*

§. 7. Sed numquidnam memoratis Canonibus *omnes* prorsus Monachi, & Clerici negotiationem exercentes p rstringuntur? De Monachis vix ulla controversia. *De Religiosis censent Angelus, Conradus, Sylvester, lethaliter peccare, etiamsi in Sacris non sint constituti: nec displicet eorum sententia*, ait jam laudatus Molina (disp. 342. n. 2.) *Inhibitio negotiandi facta per Summos Pontifices extenditur ad Monachos, etiamsi non sint sacris initiati*, inquit Franciscus Sylvius (Concl. 4. com in 2. 2. q 77 ar. 4.) Atque ex recentioribus Constantinus Roncaglia (Tract. *de Contract* q 1. c. 2. q 5.) *Certum est omnibus Religiosis vetitam esse negotiationem*. De Clericis Sæcularibus grave aliquod deprehenditur inter DD dissidium. Cum enim ad unum omnes certo asserant de Clericis *Sacrum* ordinem habentibus; ac plerique simpliciter affirment de aliis Sacro Ordine quidem haud initiatis, sed tamen Ecclesiastico *beneficio* præditis: postmodum valde discrepant circa reliquos in *minoribus* dumtaxat ordinibus constitutos, minimeque beneficiatos. Opinio nunc forte communior sustinet juxta mentem Hostiensis, Panormitani, & Navarri posteriores istos Clericos nequaquam comprehendi Canonicis legibus vetantibus Clero negotiationem alias licitam. *Verum*, reponit ex adverso cum multis aliis Enricus Pirrhingius (§. 2. n. 8. Com. ad tit 10. l. 3. Decr.) *oppositum probabilius est quod docet Antonius de Butrio apud Fagnan. tum quia Canones generaliter & indistincte prohibent negotiationem Clericis omnibus, sive sint Beneficiati, sive non: tum quia ratio prohibitionis etiam procedit in Clericis minorum Ordinum, non Beneficiatis; quia scilicet nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus &c.* Et hanc quidem sententiam Fagnanus (Num. 83. & seq. Com. superius a nobis cit.) pluribus conatur ostendere *veram esse in terminis Juris communis: reddi ferme indubitabilem ex nonnullis Constitutionibus Summorum Pontificum, & servari de consuetudine*. Fulgentius Cuniliatus, veluti sequester inter discordes Auctores, rem ita temperat (Tr. 10. in VII. Decal Præcept. §. 3. n 4.) *Si Clericus in Sacris non constitutus mercationes exerceat, videtur non peccare lethaliter, cum Canones loqui credantur de Clericis statui Clericali immobiliter addictis. Nihilominus cum dedecens sit, quemvis Clericorum mercaturam agere, etiam non constitutum in Sacris, deberet Episcopus monere, ut desistat, & si nolit, a Clericatu deponere.*

§. 8 Doctrinæ tribus super §. allatæ solum spectant negotiationem, quam cum Molina diximus (§. 4.) tertii generis, seu *propriissime*. Nunc reliquas producere oportet, quæ ad negotiationem utriusque alterius generis referuntur, hoc est: tum ad *naturalem*, tum ad intermediam, quam liceat *artificialem* sive *industrialem* vocare, quo facilius secernatur a duabus aliis. In primis de naturali & latissime sumpta hæc animadvertenda, quæ ab eodem Molina (disp. 342 n. 14.) sic proponuntur: *Fas est Clericis emere necessaria ad proprium, suorumque usum, & vendere superflua, vel ex fructibus suorum agrorum, vel ex reditibus proprii beneficii, aut undecumque illa habuerint. Immo esto aliquid vilius emerint, non animo revendendi carius, fas illis est, accrescente postea pretio vendere illud carius, & lucrari, neque inde tributum ullum debent. Ita communis omnium sententia, neque in eo ulla est difficultas, esto pretii magnitudine attrahatur Ecclesiasticus ad vendendum, intelligens se postea vilius posse emere res similes. Quia hæc ad œconomicam gubernationem spectant, quæ in Clericis atque Episcopis elucere debet, juxta Paulum 1. ad 1. Tim. 3. & 5.* Concordat Gonzalez nu. 6. Commentarii jam citati (§. 6.) ubi præter ipsum Molinam recenset & alios Auctores. Interim tamen caveant Clerici, ne ob ejusmodi bonorum administrationem, aut distractionem, laicali specie nundinas frequentent, vel aliud quidpiam Sacra Dignitate indignum peragant. Qua de re Sum. Pont. Clemens XIII. in novissima sua Epistola inferius exhibenda, §. *Verum non uni tantum negotiationi &c.*

§. 9. In vindicanda Clericis facultate libera emendi necessaria, ac superflua vendendi, consulto addidit Molina, *ad proprium suorumque usum*; hac enim limitatione tacite firmat, quod nunc apertius edicere videtur operæ pretium. Nec ipsa naturalis negotiatio, *ordinarie* loquendo, est Clericis consona ac licita, quotiescumque ab ipsis exerceatur gratia *extraneorum*, sive œconomica sive politica (§. 3.) sit: hoc est sive privatis aliorum Familiis, sive integræ Communitati iidem inserviant: Non, inquam, licita *œconomica*: ut patet legenti eamdem Pontificiam Epistolam, paragr. *Et partem quidem, vel etiam majorem Pastoralis zeli &c.* In quo SS Pater Clericos illos redarguit, quos appellare solemus vernacula lingua *Economi*, ovvero *Maestri di casa*. Neque *politicæ*, quemadmodum contra alios Clericos, quos dicimus *Provveditori*, evincit prælaudatus Molina n. 15 scribens: *Politica negotiatio emendo necessaria exercitui, & civibus, non decet Clericos; quia a gubernatione, & negotiis sæcularibus esse debent alieni, juxta illud 2. ad Tim. 2. nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus. Concinit cap. Episcopus, 88 dist. quod ex Canonibus Apostolorum est desumptum, in quo præcipitur, ut neque Episcopi, neque Sacerdotes, aut Diaconi, sæculares suscipiant curas, alioquin dejiciantur. Concinunt præterea c. 2. & sequentia 21. q. 1.*

§. 10. Ideo vero quæ mox explicata sunt, diximus *ordinarie* loquendo dedecere Clericos, quia nempe ingruens necessitas potest excusabilia reddere, quæ ceteroqui forent illicita. Quod quidem Angelicus examinans, utrum Religiosis liceat sæcularia negotia tractare, sic confirmat (2. 2. q. 187. ar. 3.) *Religiosi præcipue & propter se debent intendere ad hoc, quod Deo vacent. Si autem necessitas proximis immineat, eorum negotia ex caritate agere debent, secundum illud ad Gal. 2. alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi; quia & in hoc ipso, quod proximis serviunt propter Deum, dilectioni divinæ obsequuntur. Unde dicitur Jac. 1. Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc est, visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum: Glossa i. e. succurrere eis, qui carent præsidio, in tempore necessitatis. Est ergo dicendum, quod causa cupiditatis sæcularia negotia gerere, nec Monachis, nec Clericis licet. Causa vero caritatis negotiis sæcularibus cum debita moderatione se ingerere possunt secundum Superioris licentiam in ministrando & dirigendo.* Hinc cit. Molina post superiora illa verba statim subdit: *Aliquando tamen interesse tantum posset reipublicæ ac communi bono Ecclesiasticum aliquem similibus rebus vacare, ut caritas effagitaret, ea in re cum illo esse dispensandum.* Nota, utrumque Scriptorem *licentiæ*, & *dispensationis* meminisse: qua de re speciatim differit SS. Clemens XIII. in nominata Epistola, paragr. *Si autem Ecclesiasticorum quispiam ad se excusandum &c.* Pergit Molina: *Curare vero, ut famis tempore miserabilibus subveniatur personis, eaque in re Clericum, aut Religiosum navavare operam curando, ut aliunde res emantur, asportenturque necessaria, & jura permittunt, & caritas postulat: præsertim quando hæc per solos laicos sufficienter non fierent.* Quam opportune, ac laudabiliter

hoc

hoc ipso tempore, quo talia scribo, Viri Ecclesiastici, si revera possent, ejusmodi beneficentiæ eximiæ officium impenderent huic Romanæ Urbi, quæ propter annonæ caritatem pene ad extremas incitas sensim sine sensu jam redacta, utique quoniam (Ps. 105.) *iratus est furore Dominus in populum suum*: quamvis, quia aliunde *pius est, miserebitur nostri, indignationem suam abscindet, & dabit gloriam nomini suo* (Judith cap. 7.) uti firmissime speramus omnes. Et quidem (ut hic unum quid attingam, quod silentio minime prætereundum existimo) ad conciliandum nobis præsentissimum istud Divinæ Misericordiæ auxilium quam belle facit vere sapiens, pium, Summoque Principe Ecclesiastico dignum consilium SS. D. N. Clementis XIII. qui vel in tantis angustiis nihil minus, quam peregrinos ruriculas egenos, quantumvis undecumque turmatim huc adventantes, voluit Urbe arcendos, aut communibus civium subsidiis privandos. Quod sane quanti pendendum sit, intelliget penitius quisque D. Ambrosium (Lib. 2. de Offic. cap. 7. per tot.) legere ac relegere voluerit.

§. 11. Reliquum jam est, ut in viam redeuntes de industriali & late sumpta (§. 8.) negotiatione, quæ alias *artificium* (§. 3.) dicitur, verba faciamus. Hanc Clericis, Monachisque jure omni permissam fatentur DD. universi, dummodo serventur conditiones duæ mox explicandæ. Totum id pluribus Canonibus (præsertim Diss. 91. par. 1. Decr. & Tit. 30. *Ne Cleric. vel Mon.* lib. 3. Decr.) nec non rationibus reperitur demonstratum apud Fagnanum (Num. 25. & seq. Com. ad c. 1 *Multa*, cit. Tit. 50.) Molinam (Disp 142. n. 12.) Gonzalez (in Not. ad c. 1 n. 9 in Com. ad c. 6. n. 7. ejusd. Tit.) & alios passim Scriptores, ut plane supervacaneum videatur quidpiam hic addere: maxime cum explorata sint cunctis exempla & Apostoli Pauli, & veterum Monachorum potissime Ægyptiorum, qui artificioforum operum labore se exercebant. De quibus legendus S. Hieronymus ad Rusticum Monachum scribens de vivendi forma.

§. 12. Conditiones geminæ ad licitum & laudabile Clericorum, & Monachorum artificium requisitæ, atque in Canonibus indicatis expressæ, sunt istæ: Prima, ne ea de causa præstare omittant illa, ad quæ seu ex officio Clericali, seu ex lege Monastica tenentur. Secunda, ne artificium turpe sit ac sordidum, ipsorumque dignitati ac statui indecens. Apposite Gonzalez supra laudatus. *Retinenda est pietatis, & prudentiæ justissima distinctio, quam S. Basilius c. 6. Constitut. Monast. his verbis adhibet . . . Ceterum in his se operibus exercere Monachus debet, quæ Ordinis ipsius decori conveniant: cujusmodi videlicet ea sunt omnia, a quibus cauponariæ artis, & imposturæ omnis absit suspicio: quæque nullæ longiores animi distractiones, aut improbi quæstus sequantur: sintque ejusmodi, ut manentibus intra rectum magna ex parte a nobis confici possint, ne operam laboribus contentius quam par sit confectandis, animi in virtutis commentatione nervos, industriamque elidamus; in quo illud spectandam est, ut opus absolvatur, & a quiete tantum non discedatur . . . Distinctius ad reg. 38. fusiorem id exponit.*

§. 13. Igitur Clerici, & Monachi minime poterunt obire officia tabernarii, lanii, coriarii pelles in corium aptantis &c. neque conficere chartas lusorias, taxillos, arma bellica &c. Quandoquidem hæc, & similia partim sordida ac vilia; partim indecentia omnino sunt. Bene vero vacare poterunt artibus texendi, pingendi, suendi, farciendi, rei librariæ, agrariæ &c. modo tamen, ac decore proprii status caute semper servato. Notentur obiter, quæ de agrorum cultu monet Roncaglia (De Contract. quæst. 2 cap. 2. reg. 3.) *Quamvis permittant SS. Canones Ecclesiasticis propria bona colere, nihilominus suaderem Confessario, ne permittat Ecclesiasticis ita exercere agriculturam, seu per se etiam viliora facere, ut populo despicabiles reddantur, ac desiderio discescendi inflammari videantur. Cui, quæso, nostris temporibus non vilis appareret Rector ille animarum, qui vel per totam diem, vel majorem ipsius partem ligone terram foderet, ipsamque stercoraret; ac dein terra, stercoreque sordidatus Sacra faceret Ministeria? Ego utique illi concederem per se ipsum hortum colere, vites, aliasque arbores amputare: at obtestarer, ne alia viliora populo vidente præstaret; ne ipsorum exponatur ludibrio, & ne passim dicitent, velle per se ipsum rusticum agere, ne aliquid cogatur solvere Operariis.*

§. 14. Animadversione dignum est, Clericale artificium honestum non solo restringi opificio propriarum manuum, de quo hactenus sumus locuti, sed extendi præterea ad varias species industriæ laboriosæ, quem Clerici opera & ministerio etiam aliorum exercent. Quales vero eædem erunt? Ex resolutionibus Sacr. Congregat. Concil. Trident. Interpretis illas adprehende, apud citat. Fagnanum (Num. 34. & seq.) consignatas. Nimirum Sacr. Congregat. declaravit 1. *Licere Clericis agros beneficiorum, & patrimoniorum suorum colere absque reatu illicitæ negotiationis.* 2. *Posse pro ejusdem culturæ usu boves, & alia animalia necessaria coemere, illorumque fœtus justo pretio, atque honesta ratione vendere.* 3 *Posse pro sua & familiæ sustentatione eos, qui in propriis terris habent quercus & castaneas, sues emere, eosque alere & vendere; dummodo tamen in emendis, alendis, distrahendis suibus nihil sordidum aut indecens Ordini Clericali exerceant.* 4. *Licere Clerico arborum in propriis bonis existentium folia alicui laico concedere eo pacto, ut lucrum quod ex bombicibus proveniet, inter utrumque dividatur: ac pariter eidem licere earumdem arborum foliis utendo per seipsum, absque officii sui diminutæ detrimento, ac pro sua & familiæ sustentatione, arti fericæ operam dare, dum tamen in artificio hujusmodi personas non suspectas adhibeat, & quoad hoc Episcopi licentiam, quæ gratis detur, obtineat.* 5. *Clericos pauperes ob suam suæque familiæ necessitatem posse terras Ecclesiasticorum conducere absque reatu illicitæ negotiationis; bona vero Laicorum non posse, nisi ex mera præcise necessitate.* 6. *Posse retinere, & locare boves, oves, & alia animalia, quæ habent ex successione, vel decimis, nec non fructus illorum vendere.* 7. *Posse Clericos in cathalibus tamen propriis, & non conductis, artem agriculturæ per se, vel per alios exercere; nec eis, vel eorum hæredibus per Cameræ Apostolicæ ministros objici & imputari posse, quod illicitam negotiationem fecerint, aut spoliis subjaceant.*

§. 15. Porro ex integra prædictorum serie satis perspicuum est, Clericos & Monachos causa *necessariæ sustentationis* licite incumbere posse negotiationi illi, quæ proprie *artificium* nominari consuevit: modo conditiones geminæ serventur (§. 12.) explicatæ. Ceterum sunt, præter necessitatem, & aliæ causæ eumdem laborem industriamque honestantes. Angelicus (2. 2. quæst. 187. artic. 3.) illas sic enumerat *Dicendum, quod labor manualis ad quatuor ordinatur. Primo quidem & principaliter ad victum quærendum. Unde & primo homini dictum est: in sudore vultus tui vescaris pane tuo. Secundo ordinatur ad tollendum otium, ex quo multa mala oriuntur. Unde dicitur Eccles. 33. mitte servum tuum in operationem, ne vacet; multam enim malitiam docuit otiositas. Tertio ordinatur ad concupiscentiæ refrenationem, in quantum per hoc maceratur corpus. Unde 2. ad*

Co

§ *Corinth. 6. dicitur, in laboribus, in jejuniis, in vigiliis, in taſtitate. Quarto ordinatur ad eleemoſynas faciendas. Unde dicitur ad Epheſ. 4. Qui furabatur, jam non furetur, magis autem laboret operando manibus ſuis, quod bonum eſt, ut habeat, unde tribuat neceſſitatem patienti.* Additque Sanctus Doctor, *ſub opere manuali intelligi omnia humana officia; ex quibus homines licite victum lucrantur, ſive manibus, ſive pedibus, ſive lingua fat.* Perpenſis quatuor hiſce honeſtis operandi finibus, exinde colligit idem Fagnanus (Num. 51.) *laborem manualem non eſſe permiſſum Clericis, vel Monachis, ſi ordinetur ad lucrum tantum, ita ut ultimus finis ſit lucrum: & ita intelligendum cap. Multa* (titul. 50. Ne Cleric. vel Mon.) *dum permittit eis juſtum negotium, ſcilicet artificium, propter diverſas neceſſitates*; Rationem aſſignat ex Angelico (2. 2. quæſt 77. n. 4.) quia nimirum ſi negotiatio eatenus rectificatur in Laicis, quatenus lucrum, quod eſt negotiationis finis, & de ſui ratione quid indifferens inter honeſtum & vitioſum, ordinatur ad fines honeſtos, puta ad domus ſuæ ſuſtentationem, ad ſubveniendum indigentibus, ad publicam utilitatem procurandam (§. 5.) ita quidem ut in tali hypotheſi *lucrum expetatur non quaſi finis, ſed quaſi ſtipendium laboris*: quomodo rectum honeſtumque cenſeri poterit in Clericis aut Monachis artificium, ſi eidem vacent ducti *ſolo* fine temporarii lucri, quod inter fines honeſtos & laudabiles minime computatur ab Angelico?

§. 16. Jam vero, ut hinc ſenſim deveniamus ad ſolutionem propoſiti caſus (§. 1.) duo adhuc ad ejuſmodi ſcopum valde conducentia ex Molina (Diſp. 342.) probe notari cupio. Primo ait Doctiſ. Auctor (n. 6.) *Quamvis, quando aliquid emitur, ut commutatum vendatur, non ad tertium genus emptionis & venditionis* (quod ſuſius verbis jam deſcripſimus §. 4.) *pertineat, ſed ad ſecundum, quod Eccleſiaſticis regulariter non eſt prohibitum, neque preſſe dicitur negotiatio: nihilominus quædam ad ſecundum illud genus ſpectantia ſunt, quæ multum ad tertium genus accedunt, quæque ea de cauſſa minime Eccleſiaſticos dedecent: ac proinde per epikejam cenſenda ſunt eis, tamquam negotiationes, prohibita.* Addit poſtea (Num. 11.) *Sicut per epikejam quædam ex ſecundo genere emptionis & venditionis jam explicato computantur inter negotiationes Eccleſiaſticis prohibitas: ſic etiam quædam, quæ alioquin ad negotiationes iiſdem Eccleſiaſticis prohibitas ſpectarent, a numero earum negotiationum excipiuntur, propter circumſtantiam aliquam ſupervenientem, ex qua eiſdem Eccleſiaſticis licent.*

§. 17. Exemplum poſterioris ſuæ animadverſionis tale dat. *Si ſit aliquis Clericus tam pauper, ut aliter commode non poſſit ſuſtentari, quam conducendo alienum agrum, de cujus fructibus, partim veſcendo, partim vendendo, ſuſtentetur, ejuſmodi conductio non computatur inter negotiationes Eccleſiaſticis illicitas* (14. n. 5.) *quoniam ex circumſtantia illa, quod Clericus iſte aliter non poſſit ſuſtentari, id ei non eſt illicitum.* Cap. dilecti, & duæ Gloſſæ, *de Monaſterio loquuntur, quod idcirco haberet conductos agros alienos, quoniam alioqui commode ſuſtentari non poterat. In quo eventu recte ait Laſſarte, non deberi tributum ex fructibus venditis: quoniam eo ipſo, quod negotiatio aliqua canonibus ſacris prohibita non eſt Eccleſiaſtico, ex illo non debet tributum.*

§. 18. Exempla animadverſionis ſuæ prioris duo hæc ſubjungit. *Ejuſmodi ſunt, ſi Eccleſiaſticus uvas emat, ut per famulos aut miniſtros ad id conductos, vinum ex illis conficiat, quod poſtea vendat. Si item lanam emat, ut per operarios atque artifices conductos, pannos ex illis conficiat, quos vendat . . . . Quo fit, ut ex iis rebus, quando venduntur, gabella debeatur, non ſecus ac ſi Laici illas venderent, ut Laſſarte cum Sylveſtro, Navarro, & multis aliis, quos refert, affirmat: tametſi negotiationes hæ ſimpliciter ad ſecundum emptionis & venditionis genus explicatum (§. 4.) pertineant, & ſolum per epikejam cenſendæ ſint Eccleſiaſticis prohibitæ; quod ipſe non ſatis attendit.*

§. 19. Ecce jam habes hic, quod difficultati initio expoſitæ præciſe reſpondendum arbitror: ſcilicet mercationem tum Clericis, tum Monachis graviter ab Eccleſia vetitam olere, quidquid ibidem narratum fuit: Ad quod quidem ſentiendum non ſola me compellit Molinæ auctoritas, quamquam ſcriptor ille ſit vere gravis, multiſque nominibus ſuſpiciendus; ſed & plurium aliorum tum Canoniſtarum, tum Theologorum conſenſus, uti & rationes variæ, quas ex præjectis hucuſque communibus principiis ad præſentem materiam pertinentibus pronum eſt elicere. Referam confeſtim Auctorum hujuſmodi & nomina, & teſtimonia: cumque ipſos majori ex parte Probabiliſtas eſſe, hoc eſt, in moralibus valde benignos, perſpexerint Lectores, non erit idcirco qui cauſſari audeat, me ad nimiam ſeveritatem declinaſſe, & Rigoriſtarum judiciis rem confeciſſe.

§. 20. Enricus Pirrhingius (ad tit. 50. Ne Cler. vel Mon. §. 1. n. 4.) *Negotiatio etiam improprie dicta, quando aliquid emitur, ut mutatum poſtea vendatur, prohibita cenſeri debet Clericis, & Religioſis, tamquam minus decens eorum ſtatui. Veluti ſi Clericus uvas emat, ut vinum ex iis per famulos, ad id conductos, exprimat, & poſtea vendat: vel ſi lanam emat, ut per artifices, ad id conductos, pannos ex illis conficiat, quos poſtea vendat. Tales enim negotiationes proxime accedunt ad negotiationes proprie dictas, ſeu mercaturas; ideoque per epikejam quamdam cenſendæ ſunt etiam eſſe prohibitæ.* Anacletus Reinffeſtuel (ad titul. 1. De vit. & honeſt. Cler. §. 5. n. 131.) *Negotiatio dicitur, quando res empta, non mutata materia, alteri venditur . . . . Addit Belletus in Diſquiſ. Clerical. p. 2. §. 51. de pœnis Cler. n. 2. etiam tum intervenire negotiationem Clericis interdictam, quando quis eorum rem quampiam v. gr. lanam emit, ut ſuis expenſis per mercenariorum, & opificum induſtriam, laboremque (non autem per ſemetipſum) aliquid efficiat; puta ex lana empta pannum conficiat, poſtea revenditurus, ut inde aliquid lucrari poſſit.* Joan. Bapt. Carmen Fattolillus Prothonot. Apoſtol. (Tom. 1. de Immunit. Eccleſ. par. 3. tract. 3. ſect 2. n. 2.) *Regulariter loquendo, quoties Clericus rem emat, ut eam immutatam vendat, lucrumque exinde intendit, citra dubium negotiatur, & tributum ſolvere tenetur: v. gr. ſi emat uvas, vel lanam, aut ferri venam, & per miniſtros conductos vinum ex uvis, pannos ex lana, ferrum ex vena ferri conficiat, & poſtea vendat. Nam in hujuſmodi caſibus nihil aliud vendit, niſi quod prius emerat, & fructus dicitur emptionis, non naturæ, vel induſtriæ ſuæ: quia eſto res venditæ in aliam formam mutata ſit; tamen illa mutatio facta eſt a miniſtris conductis, ac propterea fructus dicitur emptionis & laboris miniſtrorum conductorum & ſic etiam emptionis: ideoque ſemper negotiatio eſt, & conſequenter a tributis immunis non eſt. Ita DD.*

8. 21. Fulgentius Cuniliatus (Tract. 10. in VII. Decal. Præcept. §. 3. n. 6.) *Mercaturam exercere non dicitur Clericus, qui peritus in aliqua arte, non vili, nec dedecente, emit materiam ſuis opificiis idoneam; puta colores, telas ad pingendum, argentum, aurum, calybem ad horologia elaboranda &c. ut artefacta juſto pretio vendat. Similiter ſi animalia emat paſcuis ſuorum prædiorum ſaginata vendenda; quia id eſt vendere paſcua propria, propriorum agrorum fructus. Non tamen licitum eſt agros ad locationem conducere, ut fructus eorumdem ven-*

vendat : neque uvas emere , ut vinum per alios vendendum conficiat &c. Conſtantinus Roncaglia (Tract. de Contr. quæſt. 2. cap. 2. quæſt. 4.) *Licita eſt negotiatio induſtrialis , ſi non multum accedat ad negotiationem lucrativam . Pro negotiatione induſtriali omnino licita illam intelligo , qua res emptæ propria arte & induſtria vel mutantur , vel valde meliorantur , atque ita venduntur . . . Hinc licite Clericus faceret ex auro opera artefacta ad vendendum , ex ſerico opera acu picta &c. Dixi , ſi non multum accedat ad lucrativam a SS. Canonibus prohibitam . Hujuſmodi reputatur negotiatio , qua emuntur uvæ , ut per famulos poſtea vinum vendatur ; lanæ , ut per operarios conficiatur pannus ad vendendum .* Demum , ut reliquos mittam , Ferdinandus de Caſtro-Palao (Tractat. 16. de Stat. Religioſ. diſput. 4. punct. 13. §. 3. num) *Affinis negotiationi prohibitæ eſt conductio , quæ Clericis & Religioſis interdicitur . Sed non quælibet conductio hac prohibitione continetur . Nam ſi conducas agros , ut per te ſuoſque colas ad tui ſuſtentationem , non peccas . Illa conductio eſt prohibita , quæ ſupponit emptionem eo fine conductionis factam , ut ſi emeres prædia , vel animalia ad conducendum : vel eſt conductio ſpectans venditionem ſubſequendam , ut ſi conduceres agros colendos , non tui in ſuſtentationem , ſed ad vendendos fructus , & inde lucrum comparandum . Quocirca infert Molina cum Laſſarte , eſſe Eccleſiaſticis & Religioſis interdictum uvas emere , ut vinum per conductos miniſtros vendant . Idem eſt , ſi lanam emas , ut pannos artificiis conductis confectos vendas . Conſentit Guttier. lib. 7. pract. q. 93. n. 42.*

§ 22. Rationes autem , quæ allatis auctoritatibus ſuperaddi queunt , ſunt iſtæ . *Prima .* Veriſſime juxta varios Juris textus obſervavit Gonzalez (n. 14. Com. ad cap. 2. *Cognoſcentes* , titul. 1. de Conſt. lib. 1. Decret.) *Quod ſicut in quolibet actu mens agentis primum locum obtinet : ita legislatorum mens in legibus ſeu conſtitutionibus eſt inſpicienda . Unde ſcire leges non eſt verba earum tenere , ſed vim & mentem ; mens enim legislatoris eſt anima legis , & lex eſſentialiter in ſuo eſſe pendet ab intentione legislatoris . Unde dicitur in legem peccare , qui verba legis amplexus , contra legis nititur voluntatem .* Hoc poſito , eſto emptio & venditio rerum in caſu noſtro deſcripta , non appareat in corpore Juris Canonici , aut in aliis Eccleſiaſticis monumentis exerte prohibita , nec undequaque ei conveniat vulgaris definitio negotiationis propriſſime acceptæ ; nihilominus , ut per ſeſe patet , atque laudati Doctores conſtanter aſſeverant , ad genus negotiationis Canonibus Sacris univerſo Clero vetitæ multum accedit . Igitur quin & ipſa inter *ſordida negotiationis aucupia* (ſicut D. Ambroſius loquitur lib. 2. Off. cap. 21.) vere numeranda ſit , introſpecta mente Eccleſiæ , exploratoque fine Canonum , ſincerus veritatis , & honeſtatis amator nullus negabit . Perſpecte propterea Hennus (Tract. de Jur. & juſt. diſp. 7. quæſt. 2. concl. 3.) communem de Negotiatione doctrinam ſic proponit , ac firmat , *Interdicta eſt Religioſis , & Clericis negotiatio proprie dicta , ſeu illa qua aliquid emitur , ut idem immutatum carius vendatur : vel quæ ſit ipſi affinis . Patet ex variis canonibus , & præſertim ex cap. 6. Ne Cleric. vel Mon. ubi legitur . . . . Secundum inſtituta Prædeceſſorum noſtrorum ſub interminatione anathematis prohibemus , ne Monachi , vel Clerici cauſſa lucri negotientur . . . &c.* In quo quidem Alexandri III. graviſſimo decreto , ſimul cum reliquis priſcis ſanctionibus a Tridentina Synodo (Seſſ. 22. de Reform. cap. 1.) nuper innovato , per voces *negotiari cauſſa lucri* ſolam deſignari negotiationem , quam juxta incertum Auctorem (§. 3.) preſſe deſcribere ſolent Scholaſtici , nullus authenticus Eccleſiæ canon declarat. Immo aliam quoque negotiationem priori affinem peræque reprobatum iri certo dignoſcimus potiſſime ex iis canonibus (Cap. 1. *Decrevit* . Diſt. 88. Cap 1. *providendum* . Titul. Ne Cler. vel Mon.) quibus ſancitum , nullum Clericum poſſe *conductorem* eſſe ſæcularium rerum . Conducere quippe alienos agros , vineas , prata &c. ut fructus inde provenientes vendantur cum quæſtu , non eſt negotiatio rigoroſe ſumpta , ut quiſque videt , ſed tantummodo negotiatio ei affinis. Porro argumentum hactenus promotum adverſus emptiones & venditiones per epikejam computandas inter negotiationes Eccleſiaſticis prohibitas (19 18. 20.) haud inepte , meo judicio , illuſtrari poſſet exemplo *ſimoniæ* a DD. diſtributæ in eam , quæ Juris *Divini* , & quæ Juris *Eccleſiaſtici* nuncupatur ; modo mente recolatur generalis regula hac de re tradita a Bened XIV. (lib. 11. *de Syn.* cap. 6. n. 4.) *Quando lex Eccleſiæ fieri aliquid vetat ob præſumptionem ſimoniæ Juris Divini , ſimul efficit , ut ejuſdem legis tranſgreſſor fiat reus ſimoniæ Juris Eccleſiaſtici : quemadmodum explicat , atque exemplo Beneficii Eccleſiaſtici illuſtrat Suarez* (tom. 1. de Relig. lib. 4. de Simon. cap. 27.) Si enim multa in præſentationibus , collationibus , permutationibus Beneficiorum forte per ſeſe licita , & reapſe non adverſa Divinæ Legi proprie dictam ſimoniam vetanti , Eccleſia ſapienti conſilio damnat ceu mala & ſimoniaca ob ſpeciem nefariæ ſimoniæ , quam præſeferunt : quid ni licebit a pari inferre , emptiones & venditiones in caſu noſtro indicatas plane illicitis negotiis ſæcularibus accenſendas eſſe juxta mentem Eccleſiæ ; eo quod ſpeciem gerant valde ſimilem negotiationis quæſtuoſæ ab ipſamet Eccleſia palam Clericis interdictæ : ac præterea conveniant cum conductione lucrativa temporalium rerum ab eadem Eccleſia ſpeciatim prohibita ?

§ 23. *Secunda* ratio. Si quo titulo emptiones , ac venditiones iſtiuſmodi licerent Clericis aut Monachis , non ob alium ſane , niſi quia ob mercium *mutationem* videntur eſſe purum putumque *artificium* , Pontificio jure Eccleſiaſticis permiſſum , immo & commendatum . At niſi hallucinor turpiſſime , nihil minus in iiſdem deprehenditur , quam honeſtum artificium Eccleſiaſticum : ac vereor valde , ne ſi verbis utendum ſit SS. D. N. Clementis XIII. (Epiſt. jam cit.) ſubſint potius *ſubdolæ artes , cavillationes , excuſationes nihil apud Deum profuturæ* . Sed Codicem ipſum , ad quem adeo fidenter provocatur , inſpiciamus. Sacri Canones artificium Clericis indulgent ſuadentque , quod aliter dici ſolet opificium manuum propriarum , ſeu labor manualis (§. 11. & 12.) illudque fieri ſupponunt cauſſa neceſſariæ ſuſtentationis exemplo Apoſtolorum , ac veterum Patrum & Monachorum : ut patet legenti integram diſt. 19. apud Gratian. (part. 1. Decret.) *Clericus victum , & veſtimentum ſibi artificiolo , vel agricultura , abſque officii ſui dumtaxat detrimento , paret , c. 3.* nec non Titulum 50. Ne Cler. vel Mon. (lib. 3. Decret.) *Nec tamen juſtum negotium* , ſcilicet artificium & labor manualis , ut exponit ibidem Fagnanus (n. 51. Comment.) Clericis *eſt interdicendum propter neceſſitates diverſas , quia legimus Sanctos Apoſtolos negotiatos eſſe* (hoc eſt , *laboraſſe operantes manibus ſuis* , ut legitur 1. ad Corinth. 4) *In regula Sancti Benedicti præcipitur providere , per quorum manus negotium monaſterii tranſeat* , cap. 1. Quod ſi interdum Eccleſiaſticis ſanctionibus facultas præterea Clericis conceditur alia præſtandi , quæ a ſolo ipſorum manuali labore minime pendent (§. 14.) tunc ea vel non indulgentur , niſi præciſe ob gravem neceſſitatem , puta ob neceſſariam ſuſtentationem propriæ perſonæ ac familiæ ; quia ſcilicet juxta vetus proloquium *multa neceſſitas facit licita , quæ alias illicita forent* (§. 17.) vel ideo indulgentur , eo quod revera nec rationem , nec ſpeciem habent turpis negotiationis per Canones vetitæ , utpote comple-

§ ſtentia meram venditionem illarum rerum, quæ vel fructus ſunt, vel quaſi fructus reputantur propriorum agrorum. Hinc ſupracit. Pirrhingius ſcribit (n. 4. & 5.) juxta communem DD. ſenſum: *A negotiationibus improprie dictis, quæ tamen per epikejam cenſendæ ſunt etiam eſſe prohibitæ, excipi debet, ſi Clerici pecora emant, eaque in ſuis prædiis nutriant, & poſtea vendant: vel ſi fœtus, lac, lanam talium animalium vendant; id enim licitum eſt. Vel ſi cereviſiam ex hordeo, aut tritico propriorum agrorum conficiunt, vel ex propriis vineis vinum exprimant, & poſtea cereviſiam vel vinum cum lucro vendant. Hæc enim ſunt Clericis, & Religioſis licita, cum ſint fructus, vel quaſi fructus propriorum fundorum; quamvis non deceat, ut in ipſo Monaſterio, vel domo propria forum frumentarium, vel tabernam erigant.* De quo quidem abuſu cauponas in propriis ædibus erigendi ſupracit. Roncaglia (reg. 1.) erit legendus. Jam vero quod in caſu noſtro a Clericis vel Monachis fieri effingitur, eſt prorſus longe aliud ſeu ab opificio, ſeu ab artificio hactenus deſcripto. Nam juxta eumdem caſum, 1. Non ſuorum prædiorum fructus diſtrahunt, ſed *alienorum agrorum* uvas, olivas, lanas coemunt, venduntque. 2. Non per ſe, aut per ſuos domeſticos, ſed per *miniſtros & famulos* eum in finem conductos, vinum, oleum, pannum exinde conficiunt. 3. Non arctæ neceſſitatis cauſſa hæc agunt, ſed amore *lucri*; quo ſcilicet theſaurizent ſibi theſauros in terra, poſſintque commodius & lautius vivere. Palam igitur eſt, talium Eccleſiaſticorum induſtriam non eſſe, nec vocari poſſe *artificium honeſtum a Sacris Canonibus permiſſum*; ſed magis negotiationem inhoneſtam ab iiſdem graviter interdictam. Sane qui poſſunt Canones negotia hujuſmodi permittere, cum Gelaſius I. R. P. (diſt. 88. c. 2. *Conſequens*) edixerit: *Clerici ab indignis quæſtibus noverint abſtinendum & ab omni cujuslibet negotiationis ingenio, vel cupiditate ceſſandum: aut in quocumque gradu ſint poſiti, mox a Clericalibus officiis abſtinere cogantur?*

§. 24. *Tertia* ratio. Semel ac Clerici, aut Monachi merces alienas ſibi comparant eo animo, ut eas deinde a conductis miniſtris tranſmutatas vendendo lucrentur, idque non ſemel aut obiter, ſed frequenter & profeſſa opera; ecquis quæſo negabit, ipſos ſæcularibus negotiis curiſque intendere, lucris temporariis inhiare, animum a cæleſtibus avocare, quæ ſpeciem mali habent peragere, ac multiplicis flagitii, terrenas negotiationes plerumque comitantis, pericula ſubire? Ergo rationes univerſæ, ob quas teſte Angelico (§. 6.) negotiationem Clero prohibendam duxit Eccleſia, huic quoque mercationis generi ſuo modo obſtant; proinde ipſum Clericis, & Monachis plane indignum, & ſpectata Eccleſiæ mente graviter vetitum eſſe, oportet concludere. Rationi iſti vis major accedet, ſi mox dicta conferantur cum iis, quæ in ſequenti alia Nota ex Benedict. XIV. recitabimus agentes de negotiatione, quam Clerici *per alios* exercent.

§. 25. *Quarta* ratio. Hæc cum ita ſe habeant, fatendum equidem, Eccleſiaſticos, qui ſic cælum terris miſcent, & mare cælo, illi calumniæ nequaquam ſubjacere, quam olim cuncto Chriſtianorum generi Gentiles imponebant, ipſos ad terrena negotia ineptos compellando, teſte Tertull. (lib. de Præſcript.) *alio quoque injuriarum titulo poſtulamur, & infructuoſi in negotiis dicimur.* Addendum tamen pariter eſt, vix poſſe evenire, ut iidem penes Eccleſiam immunes exiſtant a reatu gravis ſcandali, vitioque ſuo non arment ſingulas oblocutorum ad injuriam ſeu Clericalis, ſeu Monaſtici Ordinis: tum quia tali agendi ratione produnt ſe Sacrorum Canonum, & Pontificiarum Sanctionum vel ignaros, vel contemptores: tum quia in eo ipſo indecenti negotio utuntur multiplici opera ſæcularium hominum, quibus prælucere magis deberent mundanarum rerum deſpectione, & cæleſtium amore: tum quia forſitan haud levia damna interdum inferunt mercatoribus, inſtitutoribus, conductoribus vectigalium, & aliis terrenæ Reipublicæ miniſtris operariiſque, qui cum earumdem mercium negotiationi publicæ incumbant, debent idcirco magna onera ſuſtinere. Neque excuſatio legitima peti poteſt ex vulgatis illis Juriſperitorum effatis: *Nemo damnum facit, niſi qui id facit, quod facere jus non habet.* (leg. *Nemo damnum*, ff. de reg. jur.) *Non eſt ad injuriam referendum, quod quiſque jure ſuo ſibi conſulat.* (leg. *injuriam*, §. 1. ff. de injur. & cap. Eccleſ. 31. de elect.) Nam ſi emptiones & venditiones jam deſcriptæ, minime Eccleſiaſticos decent, & ideo per epikejam computandæ inter negotiationes Eccleſiaſticis prohibitas, uti (§. 16. & ſeq.) ad oculum demonſtratum eſt; quale, quæſo, jus illarum exercendarum jactare poſſunt Clerici, ac Monachi?

§. 26. En jam univerſa accurate, ac ſimul ſine cujuſpiam vel palpo, vel offenſione expoſita, quæ ad extricandam funditus difficultatem initio hujuſce Diſſertationis indicatam mihi ſuccurrerunt; quæque, ut ſpero, majorem veri ſpeciem obtinebunt penes illos ſaltem ſtudioſos Clericos, qui dum hæc noſtra percurrunt animo a præjudiciis vacuo, curam ſibi aſſument attente perlegendi quidquid de hac ſpeciatim negotiationis materia reperitur conſignatum in Eccleſiaſticis monumentis tum Gratianei Decreti, tum Decretalium Pontificiarum, tum noviſſimarum Conſtitutionum, & Literarum Apoſtolicarum, præſertim Bened. XIV. & Clem. XIII. His enim omnibus informata mens, & quæ ſolida nituntur auctoritate, fidentius tuebitur, & quæ ratiunculis mere humanis adſtruuntur, facile diſſipabit. Interim præſtat diſputationem claudere graviſſimis verbis celeberrimi Petri Bleſenſis, quibus negotiatorem Clericum ſui temporis (Epiſt. 17.) acriter perſtringit.

§. 27. *Si tuæ profeſſionis ordinem, & gratiam divinæ vocationis attenderes, te potius lectione quam negotiatione, artibus quam mercibus occupares. Periculoſum ſiquidem eſt in laico, ſed pernicioſum in Clerico negotiationibus augere peculium, atque rerum ambitioſa venalitate ſeipſum diabolo venalem exponere. Clericus, qui leviore comparat pretio, ut vendat carius, filius eſt avaritiæ, idololatra pecuniæ, ſervus mammonæ, & venundatus ſub peccato... Congregabis divitias, & in noviſſimo non gaudebis; & eveniet tibi, quod Dominus per Jeremiam figuraliter dicit: Perdix fovit, quæ non peperit: fecit divitias, & non in judicio: in medio dierum derelinquent eum: & in noviſſimis ſuis reperietur inſipiens.... Porro negotiationis crimen attenuas, & ad excuſandas excuſationes in peccatis proponis tui laboris, & providentiæ fructum eſſe, quod plus recipis, qui rem, dum vilius venderatur, emiſti. Dicis omnino non eſſe abſurdum, ſi laborem in quæſtum, ſi in lucrum periculum convertiſti. Quidquid proponas, unum denuntio tibi, quia negotiationem in tuæ ſalutis periculum convertiſti. Negotiatorem Clericum Sacri Canones execrantur.* Hæc, & alia Archidiaconus Anglicanus. §

Quamvis Negotiatio ſit per ſe licita, (nam per ſe licet lucrum via juſta intendere, & comparare ad finem honeſtum,) tamen Clericis ac Religioſis graviter prohibita eſt, c. 15. *de vita & honeſt.* ex Concil. gener. Later. IV. Et Clem. I. eod. tit. & c. 6. *Ne Clerici, vel Monachi*, ubi Alexander IIII. ait: *Secundum inſtituta prædeceſſorum noſtrorum ſub interminatione anathematis prohibemus, ne Monachi, vel Clerici cauſſa lucri negotientur.* Tum quia valde indecorum

rum est Clericos, & Religiosos lucris terrenis, quæ contemnere debent, incumbere: tum quia negotiatio exponit periculo peccati, nempe injustitiæ, fraudum &c. & nimis animum sæcularibus curis implicat, & a spiritualibus avertit. Item a Concil. Chalced. can. 3. eis prohibetur conductio prædiorum alienorum, ut ex eorum fructibus lucrentur. Possunt tamen proprios agros colere, ut fructus vendant; & greges in suis prædiis alere, ut ex fœtu, & lacte pecuniam conficiant, aut ipsa animalia saginata vendant. Eis quoque licet, res, quas ad suos usus emerunt, non ut vendant, postea data occasione carius vendere; nam hoc non est negotiatio. At non videtur iis licere negotiari (1) per alios, qui totam præstent industriam; ut pecuniam in societate mercatorum deponere, nisi id fiat ex necessitate, & ex consensu Papæ expresso vel tacito. Tum quia hoc illorum statui indecorum est, & in illis avaritiam redolet: tum quia ita fert consuetudo vim legis habens; nam reprehenderentur qui hoc facerent.

✠ Vide Constit. quæ incipit *Apostolicæ Servitutis*, in qua S. M. Benedictus XIV. non solum confirmat pœnas in Clericos negotiatores a Sacris Canonibus, & ab aliis Summis Pontificibus stabilitas, sed illas quoque ad nos expresse extendit, qui *illicite sub alieno nomine negotiantur, perinde ac si per seipsos, ac proprio eorum nomine, negotia illa exercerent.* Atque decernit, Primo: *ut omnia & singula bona sic ab eis alieno nomine illicite acquisita sub inevitabili spolii pœna subjiciantur.*

Secundo: Ut negotia a Laicis inchoata, & ad Clericos delata, statim dimittantur, nec nisi necessitate urgente continuari possint; de licentia tamen Congreg. Concilii, aut etiam Ordinarii extra Italiam; idque ad tempus dumtaxat, ac per interpositam Laici personam.

Tertio: Ut exempti a spolio ad effectum testandi aut transmittendi, non intelligantur exempti quoad bona per interdictam negotiationem acquisita. ✠

§ *Sanctissimi Domini Nostri*

CLEMENTIS XIII.
EPISTOLA ENCYCLICA

Ad Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, & Episcopos super Observantia Canonicarum Sanctionum adversus Clericos negotiatores, & Sæcularibus negotiis se immiscentes editarum.

CUm primum incomprehensibili Pastoris æterni judicio in B. Petri Cathedra constituti, Dominici Gregis curam suscepimus, complures audivimus Ecclesiastico zelo ferventes Viros, præsertim Animarum Pastores, & verbi Dei præcones, qui Civitates, atque Provincias peragrant pœnitentiam Populis, & morum emendationem indicentes, quorum unanimis conquestio fuit, inter abusus, & corruptelas, quas pro Ministerii sui officio notarunt, & pro viribus reformare studuerunt, reprehendendam sibi frequenter occurrisse quorum-

(1) Præsens quæstio incidens perspicuitatis gratia sic exponi potest ... Utrum fas sit Clericis, & Religiosis negotiationem lucrativam proprie dictam exercere per *alios*, quando residuam pecuniam habent ex suis reditibus & bonis: ita scilicet ut tradita consanguineis, cognatis, amicis, aliisve Laicis pecunia, hi vel ipsorum loco solummodo negotientur, vel stabilita societate totam operam & industriam impendant, perceptum subinde lucrum cum ipsis partituri .... Proferri possunt innumeri propemodum Auctores etiam magni nominis, qui nullam culpam saltem lethalem agnovere in Clericis, aut Monachis ita per alios negotiantibus: tum quia jure Canonico videtur iisdem esse prohibitum solum negotiari per se ipsos: tum quia, cum negotiatio per alios facta non distrahat animum, cessat etiam ratio prohibitionis. Ita Tabiena, Valentia, Rebellus, Arragonia, Salas, Barbosa, Medina, Raynaudus, Lessius, Sylvius, Gonzalez, Molina, Wigandt, Laymanus, Pirrhingius, Roncaglia, Sasserath, Miglioruccius, Card. de Luca, & Altovitus olim Secretarius Sacr. Congr. Concilii. Non defuerunt tamen seu ex Theologis seu ex Canonistis, qui adversus tantam testium nubem tuerentur contrarium. Unde idem Pirrhingius (§. 1. n. 3. ad tit. 50. lib. 3. Decret.) subdit: *Alii absolute negant, Clericos per alios negotiari posse; quia prohibitum est ipsis, ne lucri caussa negotientur: quod habet locum sive per se, sive per alios negotientur. Quod enim quis facit per alium, perinde est, ac si faciat per seipsum*, reg. 17. in 6. Pariter Hennus (Tract. de Just. & Jur. disp. 7. q. 2. concl. 3.) *Resol. 1. peccare Clericos, & Monachos, qui dant pecuniam ad societatem, ut inde lucrum cum aliis sociis reportent. Quandoquidem omnes ad contractum societatis concurrentes dicuntur negotiari; sive pecuniam ministrent, sive operam, sive industriam, sive aliud.* Et quidem in hac Urbe, teste Bened. XIV. (lib. 10. *de Syn.* c. 6. n. 4.) *prædictam opinionem, quam Cardinalis de Luca, & Altovitus sectati fuerant, iterum postea in trutina positam, validissimis argumentis refutarunt Fatinellus Romanæ Curiæ Prælatus, & Cardinalis Acciajuolus in quodam suo suffragio. Et similiter Romanæ Rotæ Auditorium, eadem rejecta, contrariam sententiam est amplexatum.* Pergit autem: *Nec verum est, Clericos, per interpositam personam cambiis, alteriusve generis negotiationi vacantes, a curis liberari, quibus negotiatores implicantur. Scimus quippe, experientia edocente, eos continue anxios & sollicitos esse de lucro, quod ex data alteri pecunia sint reportaturi, plenosque timoris, ne a socio decipiantur.* At nunc extra omnem dubitationis aleam jam posita res est, post editam ab eodem Pontifice Summo Constitutionem, *Apostolicæ servitutis commissum*, cujus summam habes hic e vestigio expressam in Textu. Eapropter in prælaud. Oper. (num. 5.) ita concludit: *Sed supervacaneum est pluribus de hac quæstione differere, quam Nos, statim ac ad supremum Ecclesiæ Pontificatum evecti fumus, definivimus: necessarium quippe reputantes novæ legis fræno cohibere insatiabilem Clericorum cupiditatem divitias accumulandi, nostris Apostolicis Literis, datis die 25. Febr. 1741. Const. 13. declaravimus, & ediximus, nullam negotiationem alias Clericis prohibitam posse ab iisdem sub alieni nominis velamine exerceri; eique etiam per alios operam dantes obnoxios fecimus pœnis, quæ a Sacris Canonibus, & Constitutionibus Apostolicis statutæ sunt contra Clericos negotiatores. Quocirca cum controversia Apostolicæ Sedis judicio dirempta jam sit, tuto potuerunt Episcopi id ipsum in suis Synodis iterum decernere, & Clericos, per interpositam personam cambia activa contrahere præsumentes, ad Sacrorum Canonum normam punire.*

§ rumdam Ecclesiasticorum avaritiam, habendique cupiditatem. Quæ quoniam malorum omnium radix a Spiritu Sancto appellatur, nil mirum, si eos omnes, quorum semel animos imbuit, utut in atrociora crimina non abripiat, saltem in Dei cultu, propriæque vocationis muneribus obeundis socordes reddat, & ad sæcularia desideria conversos, mundanis addicat curis, & occupationibus, quibus abrenunciare se publice edixerunt, quum inter sacræ initiationis mysteria, solum Deum hæreditatis suæ partem agnoscere professi sunt. Hinc etiam litigiosi necessario fiunt, atque omnia miscere parati, ne vile aliquod lucrum, sive speratum, sive jam partum amittant. Hinc se ad abjecta quælibet officia, & ministeria, in gradus, & Ordinis sui dedecus, demittere non erubescunt. Quo fit, ut Laicorum plerique non eos ipsos dumtaxat, qui talia agunt, sed sæpe etiam universum Ecclesiasticorum cœtum contemnant; quia & amaro, aversoque animo sunt erga illud hominum genus, quorum lites, & contentiones, ob temporalia negotia, sustinere coacti sunt, vel a quibus prærepta sibi viderunt honesta media, per quæ suæ, suorumque sustentationi consulere potuissent.

Horum relationibus, quas satis superque veritati innixas existimamus, quibusque nonnullos etiam designari censemus Regulares Viros, qui aliquando ab imposita sibi sollicitudine de temporalibus Communitatum suarum emolumentis, ultra Ecclesiasticæ moderationis fines ferri se sinunt, excitari Nos quidem intelleximus, ut Apostolica, qua immerentes fungimur, auctoritate, hujusmodi corruptelam, unde Fidelis Populus scandalum, allique noxii consequuntur effectus, e medio tollere satageremus.

Verum quum ab ipsis Ecclesiæ incunabulis usque ad hæc nostra tempora, nihil apertius, nihil districtius, aut Conciliorum Decretis, aut Prædecessorum Nostrorum Romanorum Pontificum Constitutionibus statutum legatur, nihil a Sanctis Patribus, Ecclesiarumque Pastoribus frequentius, aut impensius inculcatum appareat, quam, ut Ecclesiæ Ministri, tum Clerici, tum Monachi, a temporalium lucrorum cupiditate abstinere, & a sæcularium negotiorum sollicitudinibus arcere se debeant: Cumque non solum spirituales censuræ, sed etiam gravissimæ temporales pœnæ in eos decretæ fuerint, qui Canonicas Regulas hac in re infringere, aut violare præsumpserint; omnibus mature perpensis, nihil Nobis reliquum esse judicavimus, nisi ut Vos, Venerabiles Fratres, de constanti, enixaque voluntate Nostra, Prædecessorum nostrorum menti, Ecclesiæque spiritui per omnia inhærente, commonefactos, Paternis, Fraternisque hortationibus excitaremus, ut debitam Sacrarum legum observationem ab omnibus Ecclesiasticis, tam Ordinariæ vestræ, quam Delegatæ vobis Jurisdictioni subjectis, ad formam Sacrorum Canonum, & Decretorum Apostolicæ Sedis, ac respective synodalium uniuscujusque Diœcesis statutorum, exigere studeatis, ac reipsa obtinere curetis.

Ut igitur clarius innotescat perpetuum nostrum, & Apostolicæ Sedis studium pro religiosa prædictarum Legum custodia, simulque vis omnis adimatur contrario cuilibet usui, stylo, aut consuetudini (quæ corruptelæ potius, & abusus, servata legitima vocabulorum proprietate, appellari debent) quibus Ecclesiastici quicumque criminosam suam in negotiis, curisque sæcularibus immixtionem obtegere, aut excusare contenderent, Nos, omnes & singulas Canonicas leges, & Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum Constitutiones, adversus Clericos negotiatores, & sæcularibus negotiis sese immiscentes, præsertim a Pio IV. Urb. VIII. & Clem. IX. latas atque editas, usque ad novissimam, quam S. M. Decessor Noster Benedictus Papa XIV. sub Dat. Kal. Martii 1741. Pontificatus sui anno 1. evulgavit, cum omnibus item, & singulis pœnis, atque censuris per eos respective indictis, perinde ac si Decreta omnia in præmissis contenta, eorumque pœnales sanctiones, præsentibus Nostris Literis de verbo ad verbum inserta forent, per easdem præsentes approbamus, confirmamus, & innovamus, decernentes, ac declarantes, prædictis omnibus legibus, ac pœnis subjici, ac subjectas censeri debere omnes, & singulas personas Ecclesiasticas, non solum e Sæculari Clero, sed etiam e Regulari, cujuscumque sint Ordinis, Congregationis, Societatis, & Instituti, amplissimis licet, & singularibus Indultis, Privilegiis, & Exemptionibus muniti, & cujus etiam expressam, & individuam mentionem fieri oporteret: itaut quicumque adversus hujusmodi leges deliquerint, statutas in ipsis pœnas incurrant, ac respective ab iis, ad quos pertinet, juxta casuum distinctionem & procedendi methodum alias a Tridentina Synodo, seu ab Apostolica Sede præscriptam, cum effectu mulctari, & puniri debeant; non obstante contrario quolibet usu, seu stylo, aut consuetudine, etiam immemorabili, quæ aliquo in loco, Diœcesi, aut Regione inoleviſſe dici posset: quam quidem Nos, veluti damnabilem abusum, & imperscriptibilem corruptelam, earumdem præsentium tenore, damnamus, proscribimus, & viribus omnibus vacuamus.

Deinde Vos omnes, Venerabiles Fratres, hortamur, & in Domino obsecramus, ut pro Ecclesiasticæ Disciplinæ integritate & animarum salute advigilantes, in Clericorum omnium, Vobis tam Ordinario, quam Delegato jure subjectorum, agendi rationem sedulo inquiratis, ac, si quos forte hujusmodi avaritiæ labe infectos, adversus Canones, & Apostolicas constitutiones peccasse comperietis, in eos, ad formam eorumdem Canonum, & Constitutionum, cum omni severitate, etiam ex officio, procedere non omittatis.

In quo sane duo Vobis magnopere cavenda erunt: Primum videlicet, ne subdolis delinquentium artibus diligentiam vestram eludi patiamini. Sæpe enim contingit, ut qui legum scita non ignorant, res suas ita fraudulenter componant, ut quatenus crimen in judicium adducatur, tueri possint, se nihil contra leges ipsas admisisse. Modo enim, interposita alterius, sibi, suæque cupiditati inservientis, persona, aut alieno nomine tabulis, & rationum libris inscripto, negotiationem, aut conductionem, de qua quæritur, ad se nequaquam pertinere contendere: Modo, scientes intra quos fines districtior legum censura coerceatur, ita se gerere studebunt, ut si de lucrosis quæstibus a Superiore arguantur, defendere possint, non re turpi cupiditati adductos ad lucrum captandum primario animum intendisse, sed provido consilio de damno vitando unice laborantes, insperatum emolumentum fortuito temporis beneficio adeptos fuisse. Aliquando etiam non sua, sed suorum, aut sanguinis, aut alio necessitudinis vinculo sibi conjunctorum, bona, negotiationibus implicita, ad eorum sustentationem, ex caritatis officio, & directionis titulo, procurare se prædicabunt.

Quamvis autem, propria etiam experientia in Episcopalis officii muneribus obeundis, satis edocti simus, quam difficile sit judicium ferre de peculiaribus quibusdam casibus, in quibus potiorem sibi partem vindicat bona, vel mala fides illius, qui de illicita negotiatione accusatur; non ideo tamen censere debetis, diligentiam vestram omni effectu vacuam fore, ubi saltem Ecclesiastici intelligant, vos minime connivente esse super hujus gravissimi Ecclesiasticæ Disciplinæ capitis violatione. Magnum enim fructum capietis ex eo ipso, quod vestram, Ecclesiæque mentem ab obscuri-

ribus

§ ribus etiam eorum prævaricationibus abhorrentem ſæpius teſtatam facietis, iiſdemque, oblata opportunitate, graviter denunciabitis, haud irrideri Deum, qui hominum renes, & corda ſcrutatur, nihilque apud Supremum illius Tribunal profuturas aliquando cavillationes, quibus nunc Eccleſiæ Præſulem decipere, indictaſque legibus pœnas declinare ſatagunt. Ceterum non omnino impoſſibile erit latentem rei veritatem plerumque agnoſcere, occultumque crimen revincere, ſi debita cura, atque ſollertia expendantur hominum mores, qui ex univerſo eorum vitæ tenore ſe produnt, rerumque, & caſuum adjuncta, quæ allatas excuſationes probabilius admittendas, rejiciendaſve ſuadent. Id quod exemplis illuſtrare facile poſſemus, niſi de Fraternitatum Veſtrarum ſapientia, & rerum uſu, quantum par eſt, in Domino confideremus.

Alterum vero quod æque revera illud debetis, eſt, ne pravas Canonicarum legum interpretationes, quibus earum rigor enervatur, aut indulgentia præter fas extenditur, præter mentem, & ſpiritum Eccleſiæ, & privatis opinionibus adinventas, & ſine legitimi Superioris aſſenſu ad proprii cujuſque caſus opportunitatem accommodatas, apud Vos ullo modo valere ſinatis, ubi Clericorum Sæcularium, aut Regularium negotiationem, Vobis judicibus, ad trutinam revocari contingat. Si enim quæſtio ſit de ipſa natura contractus, qui aliqua in Diœceſi ab Eccleſiaſticis inîri ſoleat, an ſcilicet ipſis licitus, vel potius interdictus cenſeri debeat; haud æquum erit pro judicandi norma accipere, vel frequentiam ipſorum actuum, de quorum natura quæritur, vel ipſam contrahentium opinionem; ſed ad tollenda dubia, reprimendamque opinantium licentiam, & audaciam, expeditiſſima erit vis recurrendi ad hanc Apoſtolicam Sedem, quæ ſicuti alias complures hujus generis quæſtiones, per organum præſertim Congregationis S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum definivit, etiam impoſterum quid de propoſitis caſibus ſentiendum ſit, decernere non omittet: idoneis editis reſponſis, ex quibus agendi, judicandique regula deſumi valeat.

Quo in genere, quum acceperimus perſpicuam Noſtram, & Apoſtolicæ Sedis declarationem deſiderari ſuper eo, an Clericis liceat Cambium activum contrahere; quamvis non aliam fere rem dubitationi minus ſubjectam putemus, nihilominus, ad omnem cauſſandi occaſionem amputandam, præſentium Literarum tenore declaramus, ac definimus, Cambium activum, natura ſua, eſſe actum veræ & propriæ negotiationis; ideoque Eccleſiaſticis omnibus vetitum cenſeri debere, tam proprio nomine, quam per interpoſitam perſonam illud contrahere; quicumque vero e Sæculari, vel Regulari Clero Cambium activum contraxerit, omnibus obnoxium fieri pœnis, atque cenſuris, quæ in Clericos negotiatores conſtitutæ noſcuntur.

Si autem Eccleſiaſticorum quiſpiam, ad ſe excuſandum, quod Sæcularibus negotiis ſe immiſceat, neceſſitatem proferat indigentiæ, non quidem ſuæ (quandoquidem unicuique Clerico Canonicus Ordinationis Titulus vel ſaltem congruum ſufficiens patrimonium eſſe debet, quo ſe ſuſtentet, iiſque forſan deficientibus, debet ipſe honeſtioribus artibus, ſuæque profeſſioni conformibus, propriis neceſſitatibus conſulere) ſed aut Parentum, aut Sororum, aliarumque Perſonarum, quibus ex naturalis officii debito opem ferre teneatur; primum volumus, atque decernimus, hujuſmodi excuſationem a Superiore Eccleſiaſtico nequaquam admitti, eidemque Clerico minime ſuffragari poſſe, quominus ad Canonicæ legis præſcriptum pro modo culpæ puniatur, niſi doceat ſe antea præfatas neceſſitates Apoſtolicæ Sedi, ſi intra Italiam, & inſulas adjacentes exiſtat; ſi vero in remotioribus Regionibus verſetur, ſaltem Ordinario loci expoſuiſſe, earumque intuitu, opportunam diſpenſationem, & facultatem prædictas Perſonas induſtria ſua juvandi, vel ab eadem Apoſtolica Sede, vel reſpective ab Ordinario impetraſſe.

Deinde, pro eo quod pertinet ad hujus Curiæ noſtræ Officia, notum facimus, noſtram mentem, & voluntatem eſſe, ut hujuſmodi diſpenſationes, & facultates nunquam concedantur, niſi cum ea conditione, quatenus adductæ cauſſæ veritati nitantur, & niſi ſimul conſtet prædictas indigentias nulla alia ratione levari poſſe, eoque etiam caſu nunquam Eccleſiaſticis permittatur ejuſmodi negotiationis genus aſſumere, cujus adminiſtratio Clericalem ſtatum, & characterem dedeceat; quinimmo in ipſis indultorum Reſcriptis, & Literis, indicentur, ac præſcribantur honeſtiores modi, quibus Clericus, juſta moderatione ſervata, & intra veram indigentiæ menſuram pauperibus Conſanguineis opera præſtare valeat. Quæ omnia ſimiliter Ordinarii, ad quos pertinet, in hujuſmodi diſpenſationibus, & facultatibus concedendis obſervare debebunt: Hoc inſuper advertentes, ne ea, quæ, vel ab ipſis, vel ab Apoſtolica Sede, peculiaribus quibuſdam Clericis hoc in genere aliquando permiſſa, & juſtis concurrentibus cauſſis, frequentius forſan indulta dignoſcuntur, (ex gr. ut Eccleſiarum Fundos, certa annua penſione conventa, colendos, exercendoſque conducerent) eadem a reliquis Eccleſiaſticis, tamquam generaliter omnibus conceſſa, abſque juſta cauſſa, & ſine ſpeciali Indulto uſurpentur.

Ceterum facultates ipſas, etiam ut ſupra dictum eſt obtentas, ſemper quoad tempus revocationi obnoxias cenſeri decernimus, ita ut pro invitis, & revocatis ipſo jure habeantur, quoties allegatæ Conjunctorum indigentiæ ceſſaverint, vel alia legitima ſe offerat ratio iiſdem opportune proſpiciendi. Super quorum omnium tum executione, tum obſervantia, Ordinariorum localium vigilantiam, atque conſcientiam onerari volumus, & re ipſa oneratam fore denunciamus.

Verum non uni dumtaxat negotiationi tribuenda eſt, quæ nunc temporis cernitur Eccleſiaſticæ Dignitatis depreſſio. Sunt alii quidam abuſus, quibus Eccleſiaſtici Viri proprium decorem, totiuſque cœtus, & ordinis exiſtimationem eo frequentius, atque ſecurius abjicere dignoſcuntur, quod eos volunt non tam aperte adverſari Literæ Sacrorum Canonum, & Conſtitutionum ab Apoſtolica Sede editarum; proindeque ſe cenſuris, & pœnis ibidem ſtatutis nequaquam ſubjiciendos fore confidunt. Plurimi enim, ut ex prædictorum relatione cognovimus, in ipſa bonorum ſuorum adminiſtratione, eorumque cultura, in diſtractione fructuum, animalium, & ceterorum, quæ in propriis Eccleſiæ Fundis enaſcuntur, ſeu aluntur, necnon in comparandis rebus, quæ, vel ad proprios uſus, vel ad fundos prædictos inſtruendos ſunt neceſſariæ, adeo indecoris actibus ſe ipſos exercere conſpiciuntur, adeo ſe totos curis, & ſollicitudinibus hujus Sæculi deditos, ac temporalibus lucris inhiantes oſtendunt, ut qui ſacræ dignitatis præſtantia ſupra humanæ conditionis ſortem erecti merito reputantur, infra ipſos abjectiſſimi ſtatus homines ſeſe demittant, & qui filii lucis eſſe deberent, ſæculi filios terrenæ aviditatis anxietate ſuperare videantur. Hos ajebant omnibus Nundinis, atque Mercatibus, laicali propemodum apparatu, ac ſpecie ſe ſiſtere, nec quicquam minus, quam Clericalis moderationis, atque modeſtiæ vel Eccleſiaſtici decoris, & gravitatis ſpeciem præſeferre.

Quibus nos quidem palam edicimus, nihil per Nos interdictum iri, quod ipſis, pro recta, & provida Eccleſiaſtici Patrimonii adminiſtratione, quoad ipſam actus

§ ctus naturam, permissum dignoscitur, vel etiam a Sanctis Patribus, & Ecclesiasticarum Legum Conditoribus eorum diligentiæ commendatum. Verum sicut alia complura sunt, quæ Clericis, quoad rei substantiam, non prohibentur, & tamen eorum usus, sub certis dumtaxat modo, & forma, iisdem permittitur; iis autem, qui præscriptum modum excesserint, statutamque Ecclesiasticæ Disciplinæ formam violaverint, tum temporales pœnæ, tum etiam spirituales censuræ, a Sacris Canonibus infliguntur, cujus rei innumera extant exempla in generalibus Canonici Juris legibus, ac etiam in peculiaribus Diœcesum statutis, & plura de vita, & honestate, de habitu, & tonsura Clericorum, sive observanda, sive vitanda, præscribunt. Ita Vos, Venerabiles Fratres, oportet, Ecclesiasticorum omnium, qui in Diœcesibus vestris versantur, agendi rationem circa præmissa circumspectantes, si quid Vobis constiterit frequentius ab iis admitti quod Clericorum Statum dedeceat, non solum eos idoneis institutionibus docere, ut collatæ sibi dignitatis celsitudinem cogitantes, non sibi licere putent indecoris actibus eam deturpare, debitamque Ecclesiastico Ordini existimationem, & reverentiam, quæ etiam spiritualibus Populorum utilitatibus plurimum prodest, ex Laicorum animis abolere; utque memores se in sortem Domini vocatos esse, non tam, quæ sua sunt, quam quæ Jesu Christi, quærant, & curent: Sed præterea, quatenus opus esse noveritis, opportunis Decretis conditis, ac severioribus Edictis propositis, ejusmodi Clericorum turpitudini, & cupiditati obviam ire; ac delinquentium culpas, habita minoris, majorisque scandali ratione, nunc quidem increpando arguere, nunc autem salutaribus pœnitentiis emendare, nunc demum districto pœnarum, ac etiam censurarum gladio, ad ceterorum exemplum, coercere, & punire.

Et parem quidem, vel etiam majorem Pastoralis Zeli vestri sollicitudinem, atque constantiam requirit aliud corruptelæ genus, quod plures Ecclesiasticos Viros inficere, & ab Ecclesiæ servitiis abductos, ad sæculi curas convertere accepimus. Sunt enim, qui industriam, operamque suam, quam totam Divino cultui, & Proximorum utilitatibus, ex caritatis lege, impendere deberent, Laicorum obsequiis, abjectisque servitiis addicere, aliquando etiam earum negotiis administrandis, curandisque, pro temporali, eaque satis vili mercede, locare non recusant. In quo difficile est judicare, an magis defenda sit eorum cæcitas, qui proprii gradus dignitatem ipsi proculcant, an potius reprehendenda sit Laicorum præsumptio, qui Sanctuarii Ministros, a quibus Christianæ vitæ documenta, æternæque salutis subsidia petere deberent, tam parvipendant, ut eos in domesticis officiis sibi dicto audientes, servilibus ministeriis adhibere non vereantur.

Verum quod altius animum nostrum sollicitat, illud est, ne forte hujusmodi malum ex alio non minus detestabili abusu profluat: quod nempe aliquibus ad Clericalem statum temere adspirantibus quandoque contingat, fallacibus corruptisque documentis Ordinarium suum decipere, confictoque sibi Patrimonio, cujus fructus aut nulli sint, aut ad ipsos non vere pertingant, ad Sacros Ordines, absque reditibus ad honestam vitæ sustentationem sufficientibus, promoveri. Quare ne quis vestrum miretur, Venerabiles Fratres, si hac occasione arrepta, Vos omnes, & singulos enixe hortamur, atque monemus, ut cautiores hac in re, oculatioresque vos præbeatis, ne cui Subditorum vestrorum detur ad Sacram Ordinationem obrepere, qui ex Beneficio Ecclesiastico, vel Ecclesiastica pensione, aut ex Patrimonio sibi constituto, in casibus a jure permissis, omni submota collusione, ac fraude, eam reipsa non percipiat annui reditus summam, quæ Synodalibus cujusque Diœcesis statutis, aut legitima consuetudine definita dignoscitur.

Clericos autem, & Sacerdotes, in Laicorum Domibus ejusmodi Ministeriis addictos, quæ eorum gradum, & professionem dedeceant, quæque eos a Divinis obsequiis, & propriæ perfectionis cultura, ad illiberalium occupationum, & sæcularium negotiorum agitationem traducant, quantumvis honestioribus in speciem titulis susceptum servitii genus aliquando obtegere adnitantur, ne patiamini quietos in suo dedecore insordescere, aut forte obfirmatos de sua ab Ecclesiæ castris defectione impune gloriari; sed omni Pastoralis sollicitudinis studio, & quatenus opus sit, tota Ordinariæ, ac Delegatæ Jurisdictionis auctoritate, servatis servandis, eosdem ad Ecclesiasticæ vitæ instituta, & ad Clericalis Militiæ munera revocare.

Hæc sunt, Venerabiles Fratres, quæ pro Apostolici Ministerii Nostri officio, ad Ecclesiastici Ordinis honestatem, dignitatemque tuendam, & vindicandam, sollicitudini vestræ suggerenda, enixeque commendanda judicavimus. Hac enim in re, quæ ex peculiaribus actionum circumstantiis maxime pendet, vestras omnino partes primas esse oportet, utpote qui Subditorum vestrorum facta, eorumque adjuncta, regionum necessitates, & personarum mores, quidque apud prudentes, & probos viros honesti, aut indecori speciem habeat, in singulis locis præsentes constituti, & melius agnoscere, & securius æstimare potestis. Ut autem liberum Vobis sit in hoc rerum genere inordinata quæque corrigere, & reformare, quodcumque dispensationis, aut facultatis Indultum circa præmissa a quolibet Romanæ Curiæ officio hactenus concessum, prudenti arbitrio vestro moderandum permittimus; nullum vero imposterum concedi volumus, nisi auditis prius Fraternitatum Vestrarum relationibus, & votis; adjectisque eidem Indulto ejusmodi formulis & conditionibus, per quas integrum Vobis relinquatur arbitrium de illius executione, & effectu ita cognoscendi, ut nemini Ecclesiasticorum liceat, illius prætextu, Negotium ullum, aut Ministerium minus honestum, contra interdictum vestrum assumere, aut susceptum retinere, & protrahere. Interim in Pastorali zelo vestro acquiescentes, Fraternitatibus Vestris Apostolicam Benedictionem ex animo impertimur.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die 17. Sept. 1759. Pontificatus Nostri Anno II. §.

5. Cohabitatio cum femina, de qua suspicio esse potest, ex Conc. Nic. I. can. 3. ibi: *Vetuit omnino magna Synodus, ne liceat Episcopo, nec Presbytero, nec Diacono, nec ulli penitus eorum, qui sunt in clero, introductam habere mulierem, præterquam utique matrem, vel sororem, vel amitam, vel eas solas personas, quæ omnem suspicionem effugiunt*, c. v. & 9. *de cohabit.* & ex Conc. Gener. Later. I. c. 3. ob periculum proprium, & scandalum aliorum. (1).

6. Ludus alearum, aut chartarum, taxillorum ex c.

(1) Bened. XIV. tripliçi in loco (*Instit. Eccl.* 82. & 83. Lib. 11. *de Syn.* cap. 4. n. 5. & seq.) ex professo differit de Sacerdotum, maxime Parochorum, ac mulierum contubernio, considerata tum veteri, tum recentio-

ex c. 1. dist. 35. ex c. 11. *de excessib. prælat.* ex variis Conciliis, præsertim ex Conc. Gener. Later. IV. cap. *Clerici*; de vita & honest. ibi: *Clerici ... ad aleas & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint*. Quare Delugo, ait: *Propter hos Canones obligationem aliquam peculiarem in Clericis agnoscunt Doctores communiter* (1). Ratio est, quia talis ludus eorum statui indecorus est, & multis malis ac peccatis obnoxius. Unde mortaliter peccant, qui sæpe tali ludo ludunt cum jactura notabili temporis, vel etiam semel cum scandalo, vel magna pecuniæ summa. Religiosis vero ludus aleæ & chartarum adhuc strictius vetitus est: nam *Religiosis*, inquit Molina, *longe magis indecens est, & scandalosus aliis, quam Clericis sæcularibus: eoque magis ipsis indecens, & scandalosus aliis, quo arctiorem vitam profitentur, & magis in ea religione regularis disciplina viget*. Quare Busembaus docet, Religiosos, apud quos disciplina regularis viget, a gravi peccato vix posse excusari si ludant chartis vel aleis. Et Delugo, disp. 31. sect. 1. n. 12. hæc ait: *Perdoctus P. M. Bannes indubitanter aliquando asseruisse fertur, si hominem nostræ Societatis vidisset chartis semel ludentem, judicaturum eum peccati mortalis reum. Quod ego etiam de Patribus Capuccinis, Carmelitis Discalceatis, & similibus dico*. (2)

7. Sæcularia negotia, ex 2. Tim. 2. *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat, cui se probavit*. Et ex multis Conciliis, & ex toto cit. *Ne Clerici, vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant*. (3) Hinc non possunt exercere officium Advocati coram Judi-

ce

---

tiori Ecclesiastica disciplina. Quod spectat extraneam conversationem quorumvis promiscue Clericorum cum eodem sequiore sexu, audiendus S. Ambrosius Mediolanensem suum Clericum sic instruens (lib. 1. Offic c. 20.) *Viduarum, ac virginum domos, nisi visitandi gratia, juniores adire non est opus: & hoc cum senioribus, hoc est, vel cum Episcopo, vel si gravior est caussa, cum Presbyteris. Quid necesse est, ut demus sæcularibus obtrectandi locum? Quid opus est, ut illæ quoque visitationes crebræ accipiant auctoritatem? Quid si aliqua illarum forte labatur? Cur alieni lapsus subeas invidiam? Quam multos etiam fortes illecebra decepit? Quanti non dederunt errori locum, & dederunt suspicioni? Cur non illa tempora, quibus ab Ecclesia vacas, lectioni impendas? Cur non Christum revisas, Christum alloquaris, Christum audias? Illum alloquimur, cum oramus: illum audimus, cum Divina legimus oracula. Quid nobis cum alienis domibus? Una est domus, quæ omnes capit. Illi potius ad nos veniant, qui nos requirunt. Quid nobis cum fabulis? Ministerium altaribus Christi, non obsequium hominibus deferendum recipimus*. Consulatur etiam duplex Seraphici Doctoris textus a nobis (in Nota 2. ad n. 4. Resp. 2. ad q. 8. c. 2. Tract. *de Tecta*. & in Nota 1. ad q. 15. ar. 4. c. 7. ejusd. Tract.) jam productus.

(1) Considerato solo *naturali* jure quemlibet promiscue ludum seu industriosum, seu fortuitum, seu mixtum posse licite exerceri exploratum est, modo conditiones omnes serventur, quas passim enumerant DD. in Tract. *de Contract.* agentes de Ludo, & Sponsionibus. Inter conditiones istas impræsentiarum attendendæ tres sequentes. Prima est, ut ludus lege aliqua positiva non sit prohibitus. Secunda, ut ludentes habeant liberam dispositionem, & administrationem pecuniarum, aliarumve rerum, quas ludo exponunt. Tertia, ut ludo inordinato nulla accedat ex circumstantiis temporum, locorum, & similium. Jam vero cum variis Ecclesiæ sanctionibus severe Clericis interdictos esse constet ludos omnes, qui fortunæ magis, quam industriæ innituntur (quales ex. ca. modo sunt, quos italice vocamus *giuochi della bassetta, del faraone* &c.) exinde duo universim inferre licebit. Videlicet 1. ludos hosce ob defectum primæ conditionis illicitos evadere Clericis Sæcularibus, & multo magis Religiosis ob defectum etiam secundæ conditionis. 2. Ludos præterea industriosos, aut mixtos nedum Clericis & Religiosis, sed ipsis quoque Laicis vitio vertendos ob defectum tertiæ conditionis, quoties nempe vel immoderato affectu, vel modo incongruo, vel cum nimia temporis jactura, vel cum scandalo perficiantur. Atque in hunc certe reatum incurrunt, qui potiorem dierum partem, aut integras fere noctes ludendo traducunt: nec ante ludo desistunt, quam alii alios expilarint: non intelligentes quod ait Angelicus (2. 2. q. 178. ar. 4.) *parum de delectatione sufficere ad vitam quasi pro condimento, sicut parum de sale sufficit in cibo*; quandoque apud eumdem (art. 2.) advertit Tullius, *non ita generatos a natura nos esse, ut ad ludum & jocum facti esse videamur; sed ad severitatem potius, & ad quædam studia graviora atque majora*. Reponent fortasse aliqui, Ecclesiasticos Canones ludos Clericis, Monachisque vetantes jam abrogatos contrario usu, sicuti civiles Imperatorum leges interdicentes Laicis ludos alearum, & taxillorum jamdiu in desuetudinem abiere, judice Subtili Doctore (in 4. Sent. dist. 15. q. 2. ar. 3.) *Ista lex ff. de aleatoribus leg ult. non ligat nisi illos, qui vivendo politice subsunt legi Imperiali; qui forte nulli sunt hodie, quia ubi præcipue illæ lex locum habere consuevit, Municipalia præjudicant Imperialibus, ut patet in Italia*. At quotusquisque est, qui nesciat, veterum Canonum instaurationem olim ab Innoc. III. in Conc. Lateran. IV. factam (lib. 3. Decr. tit. 5. cap. 15.) fuisse deinceps firmatam tum gravissimo Tridentinæ Synodi decreto (Sess. 22. de Reform. c. 1.) tum innumeris pene statutis recentiorum Conciliorum, seu Provincialium seu Diœcesanorum, ad hanc usque diem deveniendo? Ex quo utique fit, prætensam contrariam consuetudinem nullatenus censeri posse *legitime præscriptam*, adeoque juxta communia principia in Tract. de Legib. explanata amandandam ad pernicioſas corruptelas, qualescumque demum egerit radices, & quibuscumque advocatis potiatur.

(2) Discrimen, quod Auctor conatus est huc usque statuere inter Religionem a, & Religionem b, &c. non adeo substantiale, ac stricte theologicum videtur. Nam licet particulares Religiones, præsidio militantis Ecclesiæ Divina Providentia destinatæ, invicem differant, secundum diversitatem operum seu exercitiorum, attamen omnes conveniunt in tribus essentialibus votis, & in supremo fine, qui est caritas: aliunde vero juxta Apostolum (2. ad Tim. 2.) in quavis *magna domo non solum sunt vasa aurea & argentea: sed etiam lignea & fictilia*.

(3) Ecclesiasticis, codice Juris Canonici forsan carentibus, sat erit habere oculis subjectum integrum c. 1. Tituli ab Auctore indicati, ut hinc intelligant, quidnam *negotiorum sæcularium* vocibus speciatim ipsis prohibeatur: est porro hujusmodi. *Multa sunt negotia sæcularia, de quibus pauca perstringamus, ad quæ pertines omnis carnalis concupiscentia. Quidquid plus justo appetit homo*,

ce ſæculari, niſi in propria cauſſa, aut Eccleſiæ, aut miſerabilium perſonarum, quæ ſuas cauſſas adminiſtrare nequeunt, c. 1. *de poſtul.* Item nec officium Procuratoris, Tabellionis ſeu Notarii in placitis ſæcularibus, & alia negotia, quæ multum diſtrahunt & implicant: nam per illa a rebus ſpiritualibus, & propriis eorum officiis nimium abſtrahuntur. In Gallia tamen ex conſuetudine recepta, & ob bonum Eccleſiæ licite funguntur officio Conſiliarii, & Judicis in cauſſis civilibus.

8. Chirurgiæ exercitium, quo aduſtio vel inciſio infertur, prohibetur Clericis ſacro ordine initiatis: item ſententiam ſanguinis dictare aut proferre, ſanguinis vindictam exercere, aut ubi exercetur, intereſſe; & quidquam dictare aut ſcribere ad hunc finem, c. 9. *Ne Clerici, vel Monachi*, ex Concil. Gener. Later. IV. Ex Communi ſententia tamen licet Clericis medicinam ſecundum artis regulas exercere ex caritate ſine ullo periculo & ſcandalo, modo ipſi inciſionem vel uſtionem non inferant. (1)

9. Popinarum ingreſſus, niſi neceſſitatis cauſſa in itinere, ex multis canonibus, diſt. 44. & ex Conc. Gener. Later. IV. c. 16. ibi: *Tabernas prorſus evitent, niſi forte cauſſa neceſſitatis in itinere conſtituti.* Et ex multis Conciliis provincialibus. (2)

10. Omnis luxus, can. 7. & 8. diſt. 41. & ex Conc. Nicæno II. c. 16. Sæculi voluptates & ſpectacula, can. 3. diſt. 23. Comeſſationes & ebrietates, c. 14. *de vita & honeſt.* ex Concil. Gener. Later. IV. Choreæ, (3) *Concil. Trid.* ſeſſ. 24. c. 12.

Porro Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. hæc omnia innovat & confirmat. Nam ibi *Statuit, ut quæ alias a Summis Pontificibus, & a ſacris Conciliis de Clericorum vita, honeſtate, cultu, doctrinaque retinenda, ac ſimul de luxu, comeſſationibus, choreis, aleis, luſibus, ac quibuſcumque criminibus, nec non ſæcularibus negotiis fugiendis copioſe ac ſalubriter ſancita fuerunt, eadem impoſterum iiſdem pœnis vel majoribus arbitrio Ordinarii imponendis, obſerventur.* Lege tot.

✠ Bened. XIV. lib. 11. de Synod. Diœc. cap. 9. ait, 1. Comæ ſuppoſititiæ, ſeu *parrucchæ* uſum plures Synodos Diœceſanas Clericis interdixiſſe approbante Sac. Congr. Conc. adjecta contumacibus pœna. 2. Nefas olim fuiſſe Clericis iis uti; immo comas nutrientes etiam invitos tonderi potuiſſe. 3. Majorem præferre vanitatem comam fictitiam; quamobrem pluribus de cauſſis Clerico ſummopere dedecere. 4. Poſſe Epiſcopos

---

homo, turpe lucrum eſt. Munera injuſta accipere, vel etiam dare pro aliquo ſæculari quæſtu: pretio aliquem conducere: contentiones, vel lites, vel rixas amare: in plateis ſæcularibus diſputare, excepta defenſione orphanorum, & viduarum: conductores ſæcularium rerum, aut procuratores eſſe: turpis verbi, vel facti eſſe joculatorem, vel jocum ſæcularem diligere: aleas amare: ornamentum inconveniens propoſito ſuo quærere: in deliciis vivere velle: gulam & ebrietatem ſequi: pondera injuſta, vel menſuras habere: negotium injuſtum exercere: (nec tamen juſtum negotium eſt contradicendum propter neceſſitates diverſas; quia legimus Sanctos Apoſtolos negotiatos fuiſſe, & in regula B. Benedicti præcipitur provideri, per quorum manus negotia Monaſterii procurentur) canes, & aves ſequi ad venandum; & omnibus quibuslibet cauſſis ſuperfluis intereſſe. Ecce alia, & his ſimilia Miniſtris altaris Domini, nec non & Monachis omnino contradicimus: de quibus ait Apoſtolus, Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus.

(1) Bened. XIV. (lib. 13. *de Syn.* cap. 10. n. 3. & ſeq.) fuſe explanat, quando, & quonam pacto fas ſit Clericis, & Monachis exercere artem Medicinæ, & Chirurgiæ, quæ ceteroquin eſt ipſis vetita communi Jure Pontificio.

(2) Bened. XIV. (*Inſt. Eccl.* 27. init.) *pravam conſuetudinem* vehementer improbavit illorum Concionatorum, qui in Quadrageſimali tempore *ad tabernas divertere, ibique ſubſiſtere permittuntur*; quia ſcilicet in Jure Canonico *hoc omnibus Eccleſiaſticis, niſi itineris cauſſa, interdicitur*, can. 4. diſt. 40. *Clerici edendi vel bibendi cauſſa tabernas non ingrediantur, niſi peregrinationis neceſſitate compulſi.* Quare S. Caroli Borromæi decretum approbat, ac repetit: *In proprio Monaſterio, qui Regularis eſt, habitet; aut in ædibus Parochialis Collegiatæve Eccleſiæ, ubi concionatur: aut ſaltem in aliis Eccleſiaſticis domiciliis, ſi ullo modo poteſt, ac diſtinctis omnino a laicali habitatione.* Ceterum, ne Concionatores aliunde cogantur moleſtias ſufferre ob illiberalem inhoſpitalitatem illorum Miniſtrorum, in quorum Eccleſiis verbum Dei annuntiant, & quorum loco laborant deſudantque, præſcribit idem Pontifex ſumme providus, *ut ſtatim ac ad Eccleſiam ſibi conſtitutam pervenient, qua par eſt humanitate, ac officio, ab ipſis Parochis excipiantur*; atque aliis ſubinde ſubſidiis, pro locorum conſuetudine aut lege, minime deſtituantur. Quiſquis porro hac occaſione pernoſcere cupit ſeriem eorum, quæ Divini verbi Præconibus vel agenda, vel fugienda ſunt, dum tam ſublimi vacant miniſterio, is pergat legere cit Inſt. Eccl. ad finem uſque, quæ cedro plane digna eſt.

(3) De choreis, larvis, comœdiis, aliiſque profanis ſpectaculis, legendus Bened. XIV. (lib. 11. *de Syn* cap. 10. n. 11. 12. item *Inſt. Eccl.* 37. & 76) qui veriſſime obſervat, in hiſce rebus *contrariæ conſuetudinis excuſationem prorſus inanem eſſe, & contumacem prorſus, ac corruptelam nuncupandam.* Enimvero conſuetudo nequit humano juri derogare, niſi ſit ſimul *& legitime præſcripta, & rationabilis.* (N. 140.) Ubi autem conſtanter *a Jure Canonico reprobata* deprehenditur, rationabilis ſeu honeſta cenſeri (Nota 1. ad Reſp. 2. quæſt. 5. cap. 9. Tract. *de Legib.*) nullatenus poteſt.

Petet quis, num inter *negotia ſæcularia* hactenus declarata computandum ſit etiam officium Executoris Teſtamentarii? Reſp. Fagnanus (Num. 11 Com. in cap. 19. *Joannes*, tit. 38. de Teſt. lib. 3. Decr.) juxta Hoſtienſis, aliorumque opinionem ſat probata conſuetudine n'xam, Clericos tum Sæculares tum Regulares poſſe deputari executores ultimarum voluntatum etiam ad non cauſſas pias, dummodo per hoc non retrahantur a Divinis Officiis, atque loquendo de Regularibus, id fiat de licentia ſuorum Prælatorum petita, & obtenta. Excipit tamen Regulares Ord. Min. S. Franciſci, quibus munus illud a Clem. V. in Conc. Vien. (lib. 5. Clementin. tit. 11. de verb. ſign. cap. 1. Exivi, §. *Verum etiam cum dicti ordinis fratres &c.*) expreſſe prohibitum. Vid. Gonzalez (Num. 10. Com. in c. 3. *Nos quidem*, tit. cit.) qui etiam oſtendit, prædictæ opinioni non obeſſe decretum Synodale Affricanorum PP. ac præſertim D. Cypriani (lib. 1. epiſt. 9.) *De Clericis in teſtamento non nominandis tutoribus, aut curatoribus.*

pos has interdicere, nisi causa prius ipsi cognita aliter suaserit. 5. Ita permittendam, ut modesta sit, & prius ab Episcopo spectata. 6. Non posse Episcopos facultatem facere Sacerdotibus celebrandi Missam cum coma fictitia, cum id solus Romanus Pontifex, cujus lege prohibetur, concedere valeat. Et c. 51. docet, comœdias, choreas, spectacula, & similia Clericis non licere; ac si comœdiæ sint inhonestæ, nec Laicis interesse licere. ✠

Nota. Eadem omnia prohibita sunt Religiosis non solum Clericis, sed etiam Laicis: quia nomine Clericorum comprehenduntur Religiosi, quando prohibitio spectat decentiam status, ut notat Suarez.

Quæst. II. *Quænam specialiter Clericis præcipiuntur?*

Resp. Tenentur 1. Clerici præsertim sacro ordine initiati vel beneficiati, *habere coronam, vel tonsuram congruentem*, c. 25. *de vita & honest.* ex Conc. Gener. Later. IV. & c. 4. eod. tit. *Si quis ex Clericis comam relaxaverit, anathema sit.* Item gestare habitum clericalem, & suo ordini convenientem, can. 22. dist. 23. Clem. 2. *de vita & honest.* & ex Conc. Trid. sess. 14. c. 9. & ex Const. 91. Sixti V. ubi gravi pœna præcipit, ut omnes isti Clerici jugiter deferant *tonsuram & habitum clericalem, vestes scilicet talares*. Et vero eos, qui a mundo separati se divino ministerio dedicarunt, laicalem vitam exteriore habitu profiteri dedecet. Hinc peccat mortaliter, qui notabili tempore non gestat tonsuram, vel habitum clericalem, saltem quo discernatur a laicis, cum id præcipiatur sub gravibus pœnis, & res sit gravis pertinens ad decentiam status, & bonum ac decus Ecclesiæ. *Ita Navarrus, Sanchez, & alii*. Nec excusat consuetudo, cum sit irrationabilis, & corruptela. Unde S. Carolus in Synod. II. Eccles. Mediol. inter alios casus hunc sibi reservat: *Qui quævis beneficia obtinentes habitum clericalem non induant*. Permittit tamen Clericis iter facientibus, ut vestitu contractiore utantur. *Decentem tamen illum*, inquit, *atque hujusmodi esse oportet, quo eos esse ecclesiastici ordinis homines agnosci facile possit. Cum vero eo venerint quo pervenire contendunt, talarem togam induant*. (1)

Porro Religiosis prohibetur sub excommunicatione ipso facto contracta, & Papæ reservata, ne habitum sui ordinis temere, hoc est, sine justa causa dimittant, c. 2. *Ne Clerici, vel Monachi*, in 6. (2)

2. Tenentur Clerici sacro ordine insigniti servare castitatem perpetuam, ex voto (3) solemni, quod Ecclesia ob reverentiam sacri ministerii annexuit ordini sacro, ita ut illi per voluntariam ordinis susceptionem facto ipso tacite profiteantur ac voveant castitatem. Constat ex variis juribus, ex Conc. Gener. Later. I. can. 21. ibi: *Presbyteris, Diaconibus, Subdiaconibus, & Monachis, concubinas habere, seu matrimonia contrahere, penitus interdicimus; contracta quoque matrimonia ab hujusmodi personis disjungi, & personas ad pœnitentiam debere redigi, juxta sacrorum canonum definitionem judicamus*. Ex Conc. Gener. Later. II. c. 7. ibi: *Nullus Missas eorum audiat, quos uxores vel concubinas habere cognoverit. Ut autem lex continentiæ, & Deo placens munditia in Ecclesiasticis personis & sacris ordinibus dilatetur; statuimus quatenus Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, regulares Canonici, & Monachi atque Conversi professi, qui sanctum transgredientes propositum, uxores sibi copulare præsumpserint, separentur. Hujusmodi namque copulationem, quam contra ecclesiasticam regulam constat esse contractam, matrimonium non esse censemus. Qui etiam ab invicem separati pro tantis excessibus condignam pœnitentiam agant*. Et ex Conc. Trid. sess. 24. c. 9. Hæc lex castitatis & continentiæ omnibus Episcopis, Sacerdotibus & Diaconis ab ipsis Apostolis auctoritate Ecclesiastica constituta fuit, ut docet Conc. Carthaginense II. can. 2. Et vero Patres veteres non solum Latini, sed etiam Græci, hanc obli-

---

(1) De habitu Clericorum, sive cum in publicum prodeunt privata sua negotia expedituri, sive cum ad Ecclesiam accedunt Sacris operaturi, Bened. XIV. (*Inst. Eccl.* 34. & 71. item lib. 11. *de Syn.* cap. 8.) verba facit: quo posteriori loco ab impacta nimiæ severitatis calumnia vindicat Synodales Constitutiones illorum Episcoporum, qui Clericis obligationem imponunt deferendi vestem talarem.

(2) Ex Fagnano (Num. 55. Com. in cap. 1. *Si quis*, tit. 2. de For. Compet. lib. 2. Decr.) quamquam regularis habitus sit ita adnexus ossibus Monachorum, ut eum semper & ubique retinere debeant, ac temere illum dimittentes subjiciantur statutæ a Bonif. VIII. censuræ (c. 2. *ut periculosa*, tit. 24. lib. 3.) *nihilominus Religiosus, qui jocosa levitate ad horam dimittit habitum, in excommunicationem non incidit, nec tamquam Apostata amittit privilegium ordinis, secundum Petrum de Palude, cujus sententiam dicit rationabilem Sylvester, ver. Excommunicatio 9. nu. 5. subdens non censeri Religiosum dimittere habitum, si illum dimittat non dolose, & cum assumptione alterius ad utendum eo: sed ad horam voluptuose, nullo alio assumpto, vel assumpto quidem, sed ad solatium ex levitate jocosa*.

(3) Qui sacris Ordinibus initiantur, continentiam jugiter servare tenentur, non ob solam legem Ecclesiasticam, ut videntur nonnulli sentire; verum etiam ob votum sollemne, quod Ecclesia junctum voluit susceptioni Sacri Ordinis. Ita expresse Bened. XIV. (lib. 13. *de Syn.* c. 12. n. 13.) *Castitatis votum Sacris Ordinibus adnexum sollemne est, & habetur juxta Decretalem in cap unic. de Voto in 6. cujus hæc sunt verba: illud solum votum debere dici sollemne, quod sollemnizatum fuerit per susceptionem Sacri Ordinis, aut per professionem expressam vel tacitam, factam alicui de Religionibus per Sedem Apostolicam approbatis*. Hoc ipsum pridem docuere præcipui Scholarum Magistri, S. Thomas (2. 2. q. 88. ar. 7) Scotus (in 4. Sent. dist. 38. q. unic.) S. Bonaventura (in 4. Sent. dist. 37. ar. 1. q. 1.) *Ordo apud Latinos*, inquit postremus, *ex Ecclesiastica constitutione habet inseparabiliter continentiam annexam; & ideo, qui illum suscipit, spontanee se obligat: ita quod illa obligatio procedit ex statuto pariter, & ex voto*.

obligationem commemorant, cujus quidem initium cum ignoretur, ab ipsis Apostolis sumendum est. Postea eadem lex ad Subdiaconos extensa fuit jam a primis Ecclesiæ sæculis; nam Conc. Eliberitanum an. 305. habitum, can. 33. Subdiaconos hac continentiæ lege comprehendit. Hoc etiam constat ex sensu ac praxi Ecclesiæ. (1)

Item tenentur quotidie recitare Breviarium ex variis juribus, & præsertim ex universali Ecclesiæ consuetudine vim legis habente; ut constat ex consensu Doctorum, qui se habent in hac re ut multitudo testium omni exceptione majorum.

3. Clerici ratione sui status & juramenti, obedientiam (2) specialiter debent Episcopo in iis, quæ spectant ad honestatem vitæ, & reformationem morum, ad correctionem & pœnas pro peccatis impositas, ad divinum cultum, officium, & sacramenta, ad jura Episcopalia, & ad jurisdictionem Ecclesiasticam, cap. *Quia frater*, 7. qu. 2. & c. 16. *de offic. judic. ordin.*

4. Tenentur servare honestatem & modestiam in omni compositione & gestu (3) corporis, temperantiam & moderationem in cibo & potu, ex dist. 41. & dist. 44.

5. Ratione sui status debent morum sanctitate & virtutibus omnibus laicis prælucere, *quorum forma, & exemplum esse debent*, ait Conc. Gener. Later. II. c. 4. (4)

Quæst. III. *Quænam sunt obligationes speciales Beneficiatorum?*

Resp. Beneficiati, etsi carentes ordine sacro, tenentur ex justitia horas canonicas recitare quotidie, ita ut si eas culpabiliter omiserint, peccent mortaliter, nec faciant fructus suos, & ad eorum restitutionem teneantur, saltem post sex menses pacificæ possessionis. *Ita omnes.* Prob. 1. Ex Conc. Lateran. V. sess. 9. ibi: *Statuimus & ordinamus, ut quilibet habens Beneficium cum*

---

(1) Quæstiones varias, scitu jucundas utilesque, tum ad historiam Clericalis cælibatus, tum ad æquitatem Ecclesiastici Statuti perperam a Lockio, ceteriisque Novatoribus impetiti, pertinentes legere potes apud Honoratum Tournely (Prælect. *de Sacr. Ord.* q. ult.) Renatum Drouven (*de re Sacram.* lib. 8. p. 2. sect 3. in Append.) aliosque eruditos hujus ævi Scriptores. Vid. etiam Bened. XIV. Constitutionem, *Eo quamvis* (§. 34. & seq.) datam sub die 4. Maji an. 1745 D. Bonaventura eamdem legem de perpetua Sacrorum Ministrorum continentia diserte olim explicavit, ac strenue vindicavit (in 4. Sent. dist. 37. ar. 1. q. 2. & 2) adversus Græcos, quibus eruditendis, atque ad concordiam cum Ecclesia Latina revocandis, egregiam navavit operam in OEcum. Concil. Lugdunensi II. Est autem animadversione dignum judicium S. Doctoris de iisdem Græcis. *Quia non consenserunt in nobile statutum (quod super se Latini libenter receperunt) ut vasa sua servarent munda, ablatum est ab ipsis regnum, & intelligentia Scripturarum, & datum est genti facienti fructus ejus.*

(2) Vid. Bened. XIV. (l. 13. *de Syn.* c. 2. n. 2. & seq.) loquentem de dominatu Episcoporum in Presbyteros. Hujus obedientiæ Clericalis radicem prodit Scotus, dum sollemne votum continentiæ Sacro Ordini adjunctum adstruit (in 4. sent. dist. 38. q. un.) *Si prædictum Ordinem susciperet quis in secreto, adhuc esset sollemne votum; quia scilicet in se habet aliquid annexum, ut in publicum debeat venire, & per quod vovens ponitur sub alterius potestate. Sicut est in susceptione sacri Ordinis, per quem suscipiens constituitur minister Ecclesiæ, & aliter quam prius sub Episcopi potestate; quia Episcopus potest eum cogere ad statum Clericalem servandum, & ad vitandum ea, quæ repugnant statui Clericali.*

(3) De hac exteriori corporis modestia, quam plures nauci faciunt, mirum est quantum solliciti fuerint Sancti Patres, utpote interioris verecundiæ ac rectitudinis indicem eam purgatiori oculo agnoscentes. Haud pigeat audire unum Ambrosium sic instituentem Mediolanenses Clericos (lib. 1. Offic. c. 18) *Est etiam in ipso motu, gestu, incessu tenenda verecundia. Habitus enim mentis in corporis statu cernitur. Hinc homo cordis nostri absconditus, aut levior, aut jactantior, aut turbidior, aut contra gravior, & constantior, & purior, & maturior æstimatur. Itaque vox quædam est animi, corporis motus. Meminisse, Filii, quemdam amicum, cum sedulis se videretur commendare officiis, hoc solo tamen in Clerum a me non receptum, quod gestus ejus plurimum dedeceret. Alterum quoque cum in Clero reperissem, jussisse me, ne unquam præiret mihi, quia velut quodam insolentis incessus verbere oculos feriret meos. Idque dixi, cum redderetur post offensam muneri. Hoc solum excepi: nec fefellit sententia. Uterque enim ab Ecclesia recessit, ut qualis incessu prodebatur, talis perfidia animi demonstraretur. Namque alter Arianæ infestationis tempore fidem deseruit: alter pecuniæ studio, ut judicium subiret, Sacerdotem se nostrum negavit. Lucebat in illorum incessu imago levitatis, species quædam scurrarum percursantium.* Hæc cum ita sint, minime succensendum iis Præsulibus, qui ubi de juvenibus in Clerum admittendis agitur, solent ipsos a planta pedis usque ad verticem capitis lustrare attentis oculis. Quippe in tam gravi negotio peritum esse physiognomonem, valde conducit Ecclesiæ Sanctæ Dei.

(4) Ex integra serie eorum omnium, quæ sæcularibus Clericis a Sacris Canonibus districte præcepta hucusque monstratum, ac deinceps quoque ostendetur, quilibet perspicue deprehendere potest, plane eminentem, ac singularem sanctimoniam in iisdem desiderari: proinde ipsorum statum ab statu Religiosorum non tantis distare parasangis, quantis vulgo creditur. Itaque oppido falluntur Adolescentes illi, qui de ineunda stabili vitæ ratione deliberantes, cum sentiant se vocari ad serviendum Deo in sacra militia, fidenter sese addicunt Clericatui sæculari hanc fere ob causam, quia percommodum censent tum ad vacandum cælestibus, tum ad fruendum terrenis. Siccine rationes suas subducit inconsulta Juventus? Itane rem tam magni momenti librandam docuere summi Ecclesiæ Præsules, ac Patres de Clericali vocatione differentes? An non, ultra quam credi potest, laboriosum, & arduum in media inimicorum acie (hoc est, inter tot mundi pericula, tot carnis & sanguinis muscipulas) constitutos cumulate, constanterque explere tam multa, tamque gravia Clericalis Ordinis officia? Ergo, ne statum vitæ fortasse capessant, cui minime sunt destinati supernæ Providentiæ consilio, voluntatem Dei unice explorare satagant, seposita quavis cogitatione, & affectione terrena: tum, quocumque ipsos Deus vocaverit, intrepide sequantur. Namque (Eccl. cap. 23.) *gloria magna est sequi Dominum*; & (Deut. cap 31.) *ipse est ductor noster, & non dimittet, nec derelinquet.*

cum cura, vel ſine cura, ſi poſt ſex menſes ab obtento beneficio divinum officium non dixerit, legitimo impedimento ceſſante, Beneficiorum ſuorum fructus ſuos non faciat pro rata omiſſionis recitationis officii & temporis: ſed eos tamquam injuſte perceptos in fabricas hujuſmodi Beneficiorum, vel pauperum eleemoſynas erogare teneatur. Quod decretum confirmat & explicat Pius V. Conſtit. *Ex proximo*, vigente etiam in Gallia. *Statuimus*, inquit, *ut qui horas omnes canonicas uno vel pluribus diebus intermiſerint, omnes beneficii ſeu beneficiorum ſuorum fructus, qui illi vel illis diebus reſponderent, ſi quotidie dividerentur; qui vero Matutinum, tantum dimidium; qui ceteras omnes Horas, aliam dimidiam; qui harum ſingulas, ſextam partem fructuum ejuſdem diei amittant* (1). 2. Quia ſub hoc onere ab Eccleſia Beneficium eis collatum eſt, & ab eis acceptatum: nam *Beneficia propter officia conceduntur*, ait Conc. Conſtantienſe ſeſſ. 34. Idem docet Conc. Trid. ſeſſ. 21. c. 3.

Obſerva 1. Hæc reſtitutio fructuum debetur in conſcientia ante omnem ſententiam: nam omittens non habet jus ad illos fructus defectu conditionis, quam Eccleſia exigit ut illud acquirat. Et Conc. Later. cit. dicit, *non facere fructus ſuos pro rata omiſſionis officii*, ſed teneri reſtituere *tamquam injuſte perceptos*. At ut quis teneatur reſtituere injuſte acceptum, & quod ſuum non eſt, non requiritur ſententia Judicis. Hinc Alexander VII. damnavit hanc propoſitionem: *Reſtitutio a Pio V. impoſita beneficiatis non recitantibus, non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam Judicis, eo quod ſit pœna.* Excuſatur tamen a reſtitutione, qui ſine ſua culpa omiſit, v.g. ob morbum, unde Conc. Later. addit: *Ceſſante legitimo impedimento.*

2. Non liberatur a reſtitutione, qui aliis diebus recitat quod omiſit; quia obligatio reſtituendi eſt impoſita omiſſioni graviter culpabili officii quotidiani, quod cum ſuo diei affixum ſit, non poteſt impleri alio die.

3. Non ſufficit adeſſe Horis quando recitantur in choro, quia recitari debent ab ipſo beneficiato, ex eadem Bulla.

4. Alexander VII. damnavit has propoſitiones: 22. *Habens cappellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium eccleſiaſticum, ſi ſtudio literarum vacet, ſatisfecit ſuæ obligationi, ſi officium per alium recitet.* 33. *Reſtitutio fructuum ob omiſſionem Horarum ſuppleri poteſt per quaſcumque eleemoſynas, quas antea beneficiarius de fructibus ſui beneficii fecerit.*

5. Commendatarii perpetui obligantur ad Horas; quia ſubſtituuntur beneficiatis titularibus cum tota obligatione: immo nunc habentur pro veris titularibus, & commenda perpetua æquiparatur beneficio, ex Conc. Trid. ſeſſ. 7. c. 2. & ſeſſ. 24. c. 17. nam habet vim & effectum tituli, datque jus perpetuum percipiendi fructus. Coadjutor vero non obligatur præciſe ratione coadjutoriæ, licet inſtituatur cum futura ſucceſſione, quia nondum eſt beneficiatus. Excipe, niſi habeat jus plenum adminiſtrandi ob beneficiati amentiam, aut ſimilem infirmitatem, vel aſſumatur ad totum onus beneficii in defectum beneficiati; nam tenetur ad omne onus, ad quod aſſumitur.

6. Impuberes ratione ſtudiorum non excuſantur: nam comprehenduntur voce, *Quilibet*, Conc. Later. & Beneficium non datur niſi propter officium. Item ad Horas obligantur patrimonia habentes, ex Bulla Pii V. cit.

7. Ex communiori ſententia, nulla eſt obligatio recitandi ante partam (2) poſſeſſionem, quia ante illam non cenſetur proviſus beneficium perfecte conſecutus, nec poteſt fructus percipere, nec beneficii jura exercere. Excipe, niſi dilatio poſſeſſionis capiendæ proveniat ex culpa, vel negligentia beneficiati: nam *mora ſua cuilibet eſt nociva*, reg. jur. 25. in 6. & nemini ſua fraus vel negligentia prodeſſe debet. Tenetur autem ſtatim ſub mortali, accepta poſſeſſione, ex Bulla cit. Qui autem ſex primis menſibus omiſit, juxta alios (3) tenetur ad reſtitutionem; quia ex natura rei tenetur, non ſolum ex jure eccleſiaſtico;

(1) Pianam iſtam Conſtitutionem ſole meridiano clariorem Morales duo Scriptores nuper ſic interpretati ſunt, ut dixerint Beneficiarium, qui octo vel decem diebus intra annum omittit recitare Officium, non teneri ad ullam reſtitutionem fructuum; eo quod ſit ſervus liberalis Domini, qui multo minus, quam temporales domini, modica attendat. Commentum hoc refutatione non indiget. Si enim Pontifex Summus decernit, eum qui vel unicam horam Canonicam prætermittit, ſexta parte fructuum unius diei privari: numquid fructus omnes illis adjudicabit, qui Officium integrum pluribus diebus recitare negligunt? Aliorum potius probanda ſententia, qui onus reſtitutionis ceſſare aſſeverant, quotieſcumque quis inculpabiliter reputet ſe recitaſſe Officium, quod reapſe omiſit.

(2) Nec refert, quod tempore collationis, & acceptationis beneficii incipiant Beneficiarii habere jus in re, eiſque fructus debeantur. Nam ex Martino Becano (qu. 11. *de Orat.* concl. 2.) perſæpe ante captam poſſeſſionem incertum eſt illud jus: & poſſunt iiſdem impediri, multis modis, qui primum ſe produnt, quando capienda eſt poſſeſſio. Porro præter caſum *fraudulentæ dilationis*, hic e veſtigio ab Auctore expreſſum, alterum adde, ſi nempe Beneficiarius ante partam poſſeſſionem beneficii jam actu perciperet notabilem partem fructuum, ſicuti quandoque evenit. Tunc enim, utpote habens dominium etiam utile, omnino teneretur recitare Officium.

(3) Haud pauci, iique graves TT. docent, Beneficiarium *naturali* jure conſtringi ad reſtituendos fructus ſex priorum menſium, qui a poſſeſſione beneficii effluxerunt: quoniam omittendo tunc culpabiliter Officium, violavit, ut ipſis videtur, juſtitiam *commutativam*, unde radix reſtitutionis oritur. Hujuſmodi autem violationem ex eo deducunt, quod Beneficiarius inſtar ſtipendiarii beneficium a Fundatoribus nactus ſit, ut obiret munia beneficio adnexa, inter quæ numeratur præcipue recitatio Divini Officii. Atque hac ipſa ratione quidam illorum TT. ſolent adſtruere, quod olim plures Decretaliſtæ, ac Summiſtæ tradidere: ſcilicet Beneficiarios non jure tantum Eccleſiaſtico, ſed etiam naturali obligari ad recitandum Officium. Subdunt ve-

ſtico; nam datum ob cauſſam obligantem retineri non poteſt, cauſſa non ſecuta; juxta alios non tenetur, quia Papa remittit obligationem reſtituendi ob omiſſum ſex primis menſibus officium, licet talis graviter peccaverit, cum violaverit præceptum in re gravi.

8. Tenuitas beneficii non excuſat ab hac obligatione. *Ita S. Antoninus, Navarrus, Suarez, Toletus, Azor, Reginaldus, & alii communiter.* Quia jura ad officium obligant omnes beneficiatos ſine exceptione, ut patet ex his verbis Concil. Later. *Quilibet habens beneficium cum cura vel ſine cura.* Et ex his Bullæ Pii V. *Qualiacumque beneficia obtinentes.* At ubi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus. Et lex generalis eſt, dari beneficium propter officium. Immo, cap. *Clericus*, diſt. 91. jubetur Clerico pauperi, ut agricultura vel artificio ſibi victum comparet ſine officii detrimento. Præterea beneficium acceptans, ſponte acceptat omne onus illi annexum, & in illud conſentit. (1) Nec ex tali onere patitur injuriam, cum hæc ſcienti & ſponte conſentienti non fiat. Sic vir tenetur ad onera matrimonii & alendam uxorem, quamvis ab ea non receperit dotem ſufficientem. Saltem in hoc conſuli debet cujuſque Eccleſiæ conſuetudo, & in dubio Epiſcopus loci.

Sed an beneficiarius privatur omnibus beneficii fructibus reſpondentibus iis diebus, quibus non recitavit, ſi obierit alia miniſteria beneficio annexa? (2)

Reſp. Suarez, Reginaldus, Azor, Navarrus, & alii docent, omnibus privari; quia Concil. Later. dicit generaliter, omittentem Horas non facere fructus ſuos; & Pius V. ſine ulla exceptione & diſtinctione ſtatuit, ut omnes beneficiorum ſuorum fructus amittat, ubi eodem modo de beneficiis ſive curatis, ſive ſimplicibus loquitur.

Non pauci tamen docent, teneri tantum ad partem fructuum reſpondentem officio omiſſo, ſpectata quantitate redituum & onerum. Quia beneficium, cui alia onera annexa ſunt, ut prædicatio, miniſtratio ſacramentorum, celebratio Miſſæ &c. non ſolum propter Horas, ſed etiam propter illa alia onera & miniſteria inſtitutum eſt, & datur. Ergo æquitas poſtulat, ut qui alia munera rite obiit, non privetur ſtipendio iis debito. Cum enim imponatur obligatio reſtituendi, quia beneficium datur propter officium; quando aliquis præſtat plura officia, & omittit unum illorum, ut recitationem Horarum, ſatis eſt ſi reſtituat partem ſtipendii reſpondentem officio omiſſo. Dicunt autem Concil. Lateran. & Pius V. loqui de omnibus fructibus reſpondentibus Horis canonicis, non vero de aliis datis ob alia miniſteria, & intelligi debere pro materia ſubjecta; vel ſaltem ea decreta non fuiſſe recepta cum tanto rigore, ſed cum hac moderatione, ut qui alia onera habent, quibus ſatisfecerint, poſſint fructus ita reſpondentes lucrari.

Reſ-

---

ro (quo contrariæ opinionis palmare momentum evertant) a prædicto reſtitutionis onere, priores ſex menſes reſpiciente, Beneficiarios nequaquam fuiſſe ſublevatos aut per Lateranenſe Decretum, aut per Pianam Conſtitutionem; quia in iſtis res, jam diuturno & acri DD. diſſidio obnoxia teſte Covarruvia (lib. 3. var. reſol. c. 13. n. 10.) relinquitur prorſus intacta, quoad primum ſemeſtre attinet: ſolumque determinatur, ob antecedentem illam omiſſionem non poſſe conveniri, & mulctari in Eccleſiaſtico foro Beneficiarios deſides. Bened. XIV. (*Inſt. Eccleſ.* 107. §. 1.) ſcribit: *In controverſia, quæ diſceptatur, an jure Divino, vel Eccleſiaſtico Officium recitari debeat, opinionem veritati magis conſentaneam probamus, quod nempe ex jure Eccleſiaſtico illud dimanaverit.* Hinc forte conjecturam capere licebit, quidnam ſentiendum ſit in ſuperiore altera controverſia, quæ ad iſtam conſectaria videtur.

(1) Communiorem hanc ſententiam, ab Auctore propugnatam, tali confirmat argumento Fagnanus (N. 7. & 8. Com. in cap. 6. *Conquerente*, tit. 4. de Cler. non reſid. lib. 3. Decr.) Arctior eſt obligatio dicendi Officium, quam reſidendi; ſed exiguitas beneficii non excuſat Beneficiarium a reſidentia, juxta cit. Decretal. Alexand. III. ergo multo minus ab Horis dicendis. Exinde autem monet, allegationem *tenuitatis* beneficii juvare quidem poſſe tempore collationis, ſed poſt collationem non cenſeri juridicam: ideoque Beneficiarium ejuſmodi debere ſibi aliunde parare congruum victum, juxta modum a Sacris Canonibus (1. p. Decret. diſt. 91.) præmonſtratum. A prædicta ſententia aliquatenus diſcedunt quicumque cum Scoto ajunt, immunem eſſe ab obligatione ſaltem *quotidie* recitandi Officii Beneficiarium illum, qui ex beneficio reportat quid minus *tertia* parte ſuſtentationis: Hennus in tali uſu vult, ſtandum eſſe *locorum conſuetudini legitime introductæ*. Porro iis, quæ de *tenuitate* beneficii nunc Auctor protulit, poterunt Lectores exemplo conjungere reliqua, quæ ab eodem in fine præſentis q. 3. traduntur de Beneficiario *nullos* ex beneficio fructus percipiente.

(2) Quæſtio inſtituitur de beneficio, quod *ſecundum ſe*, non *per accidens*, complectitur plura diverſa onera; cujuſmodi eſt beneficium Curatum, a quo indivulſæ obligationes recitandi Officium, concionandi, adminiſtrandi Sacramenta &c. Tum ſupponit ex. ca. Parochum aliquo die feſto ſtrenue functum ſingulis muniis, dempta ſola recitatione Horarum Canonicarum, quas potuiſſet abſolute perſolvere, ſi voluiſſet. His prænotatis dubium in eo verſatur, utrum idem Parochus, cui quotidie ex proprio beneficio proveniunt, ver. gr. tria ſcutata in reſtitutione fructuum perceptorum facienda ob *unicam* illam omiſſionem Officii debeat deperdere *integrum* ſtipendium illius diei, vel partem dumtaxat ſtipendii, hoc eſt, tria ſcutata, vel unum tantummodo. Qui in tali eventu portionem integram Parocho adimunt, ſunt certe & multi, & graves qua Canoniſtæ, qua Theologi: ut, præter nominatos ab Auctore, Valentia, Navarrus, Garzias, Malderus, Habertus, Coletus &c. eorumque ſententia videtur Eccleſiaſtico juri conformior; etſi contraria aliorum DD. ſit magis conſona naturali æquitati, & uſu recepta. Diſſidium tamen, quoad *praxim*, ferme evaneſcit. Siquidem recentiores ſaltem ſententiæ prioris patroni haud gravate dant, Conſtitutionem S. Pii V. ſi ejus mens fuit præſcribere reſtitutionem omnium fructuum in prædicto caſu, uſque ad hunc apicem non amplius vim obtinere. Itaque concludendum videtur, reſtituendorum fructuum portionem pro omiſſo culpabiliter officio eſſe menſurandam arbitrio prudentum, ſecundum quantitatem, & qualitatem reliquorum diverſorum onerum Beneficiario incumbentium.

Respondet Suarez, licet beneficium detur propter plura officia, nihilominus legem potuisse punire omissionem unius officii privatione omnium fructuum etiam respondentium aliis servitiis; privasse autem ex verbis citatis constare. Alii docent ad securitatem conscientiæ petendam esse compositionem cum sacra Pœnitentiaria.

Quid si beneficium possidens nullo ex eo fructus percipiat?

Resp. 1. Tenetur Horas recitare in his casibus, 1. Si omnes fructus loco pensionis impendat ei, qui sibi resignavit; vel Sacerdoti substituto ad peragenda beneficii onera. Quia habet titulum & possessionem beneficii, cui annexa est obligatio personalis recitandi Horas: quod si non fruatur fructibus, hoc est per accidens, & quia sic ipse sponte consentit. 2. Si iis privetur juste, v. g. quia non residet, vel nondum sacris initiatus est, vel ob aliquam culpam. Nam Ecclesia non debet privari suo debito servitio ob culpam, aut aliquem defectum ministri, qui hanc fructuum privationem sibi imputare debet. 3. Si illi fructus aliquo casu perierint, v. g. incendio, sterilitate, hostium spoliatione &c. vel si hominum injuria pro aliquo tempore auferantur sine spe recuperandi. Quia cum beneficia instituta sunt, simul imposita est perpetua obligatio officii, licet fieri nequeat, quin aliqui ejusmodi casus decursu temporis accidant. Qui autem beneficium semel acceptat, sicut omnia jura & emolumenta percipit, ita suscipit in se pericula, & cum periculis se obligat ad ejus onera, idque ex pacto tacito inter ipsum & Ecclesiam. Adde quod superiorum vel sequentium annorum proventus talem jacturam satis compensare possunt. 4. Quando reditus primi vel secundi anni subtrahuntur beneficiato, ut cedant fabricæ, vel antiquis canonicis: tum quia talis consuetudo non fuit inducta, ut minueretur officium: tum quia cum his conditionibus sponte suscepit beneficium: tum quia per applicationem fructuum fabricæ, ipse liberatur imposterum onere solvendi pro fabrica, & si applicentur canonicis, ipse tunc obtinet jus & spem idem percipiendi ab aliis, & suo tempore eadem commoda percepturus est. Nec refert quod prius mori potest aut cedere beneficio, quia hoc se habet per accidens.

Resp. 2. Si absque sua culpa nullos fructus percipiat, nec sit spes eos postea percipiendi, ut cum fundus beneficii ab hæreticis occupatur, juxta multos non obligatur ad Horas ratione hujus beneficii. Quia non est mens Ecclesiæ ut teneatur ad hoc onus, cum stipendium non habeat, & censeatur amisisse facultatem unquam percipiendi. Quod si partem fructuum, aut distributiones recipiat, ad officium totum tenetur non minus, quam qui beneficium insufficiens ad integram sustentationem habet. At si sit spes percipiendi aliquando fructus, teneretur: tum quia hæc spes est pretio æstimabilis, & beneficium pacifice possessum cum tali spe est sufficiens ratio obligandi, & interim gaudet honore & privilegiis: tum quia teneretur si casu fortuito, ut propter sterilitatem, furtum, bellum, & similia, aliquibus annis non reciperet fructus.

Quæst. IV. *Ad quid insuper tenentur Beneficiati choro addicti?* (1)

Resp. 1. Tenentur choro interesse tempore divini officii, ita ut si sine legitima causa ab eo absint ultra tempus sibi a jure concessum, peccent mortaliter, & teneantur ad restitutionem. *Prob.* 1. Ex can. 3. dist. 91. *Clericus, qui absque corpusculi sui inæqualitate vigiliis deest, stipendio privatus excommunicetur.* Et ex tit. *de cler. non resident.* Et ex Conc. Trid. sess. 24. c. 2. ibi: *Obtinentibus in cathedralibus aut collegiatis dignitates, canonicatus, præbendas aut portiones, non liceat vigore cujuslibet statuti, aut consuetudinis ultra tres menses ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse. Salvis nihilominus earum Ecclesiarum constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirunt &c.* Et ex multis Conciliis provincialibus. 2. Quia ex officio tenentur in choro horas omnes recitare, & propter hanc recitationem publicam in choro stipendium accipiunt, ad hoc enim instituta sunt illa beneficia. Quare sacra Cardinal. Congregatio, die 20. Aprilis 1602. declaravit, Canonicos qui non recitant in choro, non satisfacere obligationi suæ. Tenentur autem omnibus & singulis Horis interesse: nam tenentur officium integrum sollemniter persolvere, & non tantum partem officii. Unde Conc. Gener. Later. IV. c. 17. præcipit Clericis, choro præsertim adstrictis, & Canonicis *in virtute obedientiæ, ut divinum officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis Deus dederit, studiose celebrent pariter & devote.*

Quanta autem ad mortale requiratur absentia a choro, ultra duos aut tres menses juxta cujusque Ecclesiæ consuetudinem, sive ex consuetudine, sive ex continuis, sive ex interruptis diebus componatur, controvertitur. Suarez excusat solum a mortali absentiam unius diei. (2)

Excusantur tamen a præsentia chori & residentia, absentesque jure percipiunt fructus beneficiales

---

(1) De *chorali* recitatione Officii sæpius differuit Bened. XIV. ministrum in Prolixa *Inst. Eccl.* 107 quæ distributa conspicitur in 17 paragraphos, in l. 13. *de Syn.* c. 9. n. 11. & seq. in *Literis*, sub die 19. Jan. an. 1747. *Præclara decora*, §. 6. & seq. demum in *Constitutione*, potiori ex parte jam transcripta versus finem præsentis q. 4.

(2) Habertus, Coletus, & alii castigati TT. non audent reum pronunciare lethalis peccati Beneficiarium, una & altera etiam die a choro absentem: quia scilicet talis omissio non videtur esse gravis, si conferatur cum diligentia, qua reliquis integri anni diebus chorum frequentat. Ceterum fatentur cordati omnes, in quavis hypothesi increscere reatum, ubi de Beneficiario agitur, ex cujus absentia grave damnum subit Ecclesia; ita scilicet, ut, ipso deficiente, Officium Divinum vel penitus omittatur, vel minus apte persolvatur.

neficiorum Canonici ſtudentes Theologiæ per annos 5. vel docentes Theologiam toto tempore quo docent cap. ult. *de Magiſt.* Item duo Canonici qui ſunt in obſequio Epiſcopi ad Eccleſiæ utilitatem, c. 15. *de cleric. non reſid.* & qui ſunt in obſequio Papæ ad eumdem finem, c. 14. *eod. tit.*

Nota. (1) Qui etiam ex legitima cauſſa a choro abſunt, non lucrantur diſtributiones quotidia-

(1) De hac materia legendus Bened. XIV. (*Inſt. Eccl.* 107. §. 7. uſq. ad 11. item *de Syn.* lib. 4. c. 4. n. 1. & lib. 3. c. 6. n. 2.) necnon Covarruvias, qui ſpeciatim diſquiſivit (var. reſol. lib. 3. c. 13.) *Quidnam conſuetudo poſſit circa fructus beneficiorum abſentibus conferendos.* Eſt hic potiſſime attendenda vulgata diſtinctio fructuum beneficiorum. Quidam nimirum conſtituti ſunt, ut ex titulo canonico ac legitimo beneficium habenti competant: alii vero diſtributione quadam veluti diurnum & horarium ſtipendium diſtribuuntur iis, qui quotidiano miniſterio in celebrandis Officiis Divinis ſubſerviunt Eccleſiæ. Illi plerumque vocantur ſimpliciter *fructus*, iſti *diſtributiones*. Origo diſtributionum cœpit ab Ivone Carnotenſi Epiſcopo, qui initio ſæculi XII. extremum diem claudit; ſic enim ipſe ſcribit (Epiſt. 219.) *Cum in quamplurimis Canonicorum Carnotenſium deſuevi-ſet diſciplinæ regularis obſervantia, ut de negligentibus facerem diligentes, de tardis aſſiduos ad frequentandas horas Canonicas, deliberavi apud me, ut darem eis dimidiam Præpoſituram, ut inde fieret quotidianus panis, quem acciperent aſſidui, amitterent tardi: ut quos panis interni dulcedo non movebat, panis corporei refectio provocaret, quamvis eorum annua prebenda ad hoc ſufficiens eſſe debe-ret.* Quod quidem inſtitutum paullatim ad alias Eccleſias deinceps permeavit, ita ut tandem Pontificio jure conſtitutæ, & confirmatæ fuerint diſtributiones, quales juxta decretum præſertim Tridentinæ Synodi (ſeſſ. 21. de reform. c. 3.) nunc obtinent.

Siquidem vero ex dictis quotidianæ diſtributiones ſunt reditus veluti caſuales & incerti, nec attinent ad corpus Prebendæ, ideo juxta Sacros Canones venire non ſolent appellatione fructuum beneficii, teſte Fagnano (Com. in c. 32. *Licet vobis*, tit. 5. de Prebend. l. 3. Decr.) Unde privilegium abſenti Beneficiario conceſſum de fructibus integris percipiendis ordinarie non extenditur ad quotidianas diſtributiones. Et ideo ex Benedict. XIV. (*Inſt. Eccl.* 60. & *de Syn.* l. 5. c. 2. n. 5.) quoties juxta decretum Trid. Conc. jure percipiendi *fructus* prive-ntur, qui Parochia, Canonicatu, aliave dignitate præ-ditι non emiſerunt ſtatuto tempore profeſſionem fidei, ii non cenſentur amittere diſtributiones chorales pro Horis, quibus interfuerunt. Obſervat tamen Fagnanus (Com. in c. 7. *De cetero*, tit. 3. de Cler. non reſid. l. 3. Decr.) Canonicos, alioſque Beneficiarios, abſentes a propriis Eccleſiis pro ſervitio Epiſcopi, percipere poſſe diſtributiones quotidianas, ſi in iiſdem Eccleſiis non ſint Prebendæ diſtinctæ, nec fructus ut ajunt groſſi; ſed omnes reditus conſiſtant in diſtributionibus. Etenim in tali caſu diſtributiones ſuccedunt in locum Prebendarum, & fructuum; ut ipſe ibidem probat variis Sacr. Congreg. declarationibus. Immo etiam extra prædictum caſum, teſte Bened. XIV. (l. 13. *de Synod.* c. 6. n. 2.) juxta celebrem Sixti V. Conſt. *Romanus*, ſi quis de gremio Capituli, ſeu alia dignitate aut beneficio prædītus, loco proprii Epiſcopi viſitet limina SS. Apoſt. Petri, & Pauli, donec hujuſce rei gratia abfuerit, Canonicatus ſeu Beneficii fructus, & diſtributiones lucratur, perinde ac ſi Divinis Officiis, & Choro intereſſet. Similiter ex eod. Bened. XIV. (*Inſt. Eccl.* 107 §. 9) Sacr. Congr. ſæpius edixit, deberi præter fructus Prebendæ diſtributiones quotidianas Canonicis, aliiſque Choro addictis, pro eo tempore, quo vere pro negotiis Capituli abſunt. Paucis, juxta Franciſcum Gaſparrum (par. 1. *Inſt. Can.* tit. 19. cap. unic.) *quinque* univerſim ſunt cauſſæ, ratione quarum etiam non intereſſentes diſtributiones quotidianas lucrantur. 1. Infirmitas. 2. Juſta corporalis neceſſitas. 3. Evidens Eccleſiæ utilitas vel propria, vel univerſalis. 4. Quando in aliqua Eccleſia fructus integri Prebendarum conſiſtunt in diſtributionibus. 5. Privilegium a Pontifice conceſſum. Jam dubitabit quis animo perpendens, quæ de origine diſtributionum choralium initio attulimus ex Ivone Carnotenſi. Nimirum, ſi Canonici aliique Beneficiarii panis corporei refectione provocantur ad frequentanda, & obeunda Divina Officia, nonne ſimoniaca labe fœdantur? Reſponſionem ex Hoſtienſi ita dat Fagnanus (n. 42. & ſeq. Com. in c. 16 *Olim tibi*, tit. ult. Decr.) *Intereſſentes pro donario, qui non intereſſent pro Deo, non committere quidem ſimoniam veram, cum nulla pactio, nulla conditio expreſſa intercedat: ſed tamen graviter peccare, & committere ſimoniam mentalem, pro qua ſufficit, ſine diſpenſatione aliqua, per ſolam pœnitentiam ſuo ſatisfacere Creatori; ut legitur in cap. Tua nos, & cap. fin. de Simonia.* De iſtis Clericis, qui ſcilicet diſtributiones reſpiciunt tamquam finem unicum, ſeu principalem operis, intelligendus D. Bonav. (Expoſ. in Lam. Jerem. c. 2.) ubi ait: *Vita Clericorum diſſipatur quaſi hortus, dum in rebus ſpiritualibus ſola carnalia quæruntur, ſicut in illis patet, qui nunquam veniunt in Eccleſiam, niſi quando diſtributiones dantur, ſicut bubo non venit ad Eccleſiam, niſi propter oleum.* Ceterum diſtributiones recipi poſſe citra mentalis etiam ſimoniæ reatum, colligitur ex hac alia doctrina Seraphici (in 2. Sent. diſt. 38. ar. 1. q. 3.) *Cum quis vadit ad Eccleſiam ad percipiendas diſtributiones, hoc poteſt facere tripliciter. Aut ita, quod principaliter intendit gloriam Dei; & ſimul intendit obtinere pecuniam, ut pauperibus diſtribuat, vel in alios uſus licitos ad honorem Dei convertat. Alio modo poteſt aliquis ire ad Eccleſiam intendens Deo placere, & ſimul cum hoc pecuniam acquirere; ita tamen, quod ejus acquiſitionem ad Deum non refert, nec tamen ipſam pecuniam ſtatuit finem principalem, pro eo quod ipſam non diligit propter ſe. Tertio modo vadit quis ad Eccleſiam duplicata intentione, ita ut quod vult Deo placere, & vult obtinere pecuniam, quam ſicut avarus appetit acquirere, ut poſſit theſaurum ſuum ampliare, & in eo delectari propter ſe. Primo modo ſtatuere diverſos fines eſt bonum & meritorium, & pertinet ad bonam voluntatem. Secundo modo non eſt bonæ voluntatis, loquendo formaliter; attamen non ſic repugnat, quin poſſit cum ea ſtare: eſt enim ibi peccatum veniale, non mortale. Et hoc vult dicere Auguſtinus, cum ait: minus te amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat. Tertio modo eſt contra bonam voluntatem. Talis enim vult duobus Dominis ſervire: & hoc eſt impoſſibile. Et talis eſt voluntas hypocritarum, quibus væ damnationis æternæ comminatur Scriptura, pro eo quod terram ingrediuntur duabus viis.* De his & ſimilibus materiis periculo ſimoniæ facile obnoxiis, rurſus idem Seraphicus verba facit (in 4. Sent. diſt. 25. ar. 1. q. 4. in reſp. ad reg. & *de paupere Chriſti*, ar. 2. ad obj. 17.) item Angelicus (quodl. 8. ar. 11. atque 2. 2. q. 100. ar. 2. ad 4.) Concludamus cum Bened. XIV. (Inſt. Eccl. 107. §. 7.) *Hujus emolumenti diſtributionum ratio non debet potiſſimum ad Chorum perducere; ſed pietatis ſtudium, ut obſequium Deo præſtetur, ipſiuſque laudes decantentur. Qui ſolum utilitate diſtributionum traheretur, ſimoniæ labem contraheret.*

dianas, & recepta tenentur reſtituere, non obſtante remiſſione, ex c. 32. *de præbend.* & ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 12. ibi: *Diſtributiones, qui ſtatis Horis interfuerint, recipiant: reliqui, quavis colluſione aut remiſſione excluſa, his careant, juxta Bonifacii VIII. Decretum, quod incipit: Conſuetudinem &c.* In quo excipiuntur *ſolum ii, quos infirmitas, ſeu juſta, & rationabilis corporalis neceſſitas, aut evidens Eccleſiæ utilitas excuſaret.* Hinc punctator, cui ex officio incumbit notare abſentes a choro, tenetur ad reſtitutionem, ſi eos non notet, quia cauſſa eſt quod ſolvantur diſtributiones iis quibus non debentur cum damno eorum, quibus jure debentur, quibus proinde tenetur reſtituere de ſuo. Idem eſt de diſtributione, ſi diſtributiones ſolvat iis, quibus non debentur, hoc eſt, iis qui abſunt ob infirmitatem aut neceſſitatem corporalem, vel in evidentem utilitatem Eccleſiæ, ſeu ex alia cauſſa licet juſta; nam is privat alios, quibus jure debentur. Ex Decr. Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 3. Diſtributiones illæ ſaltem, quæ ab Epiſcopis poſt tale decretum inſtitutæ ſunt ex fructibus beneficii, applicari debent fabricæ quatenus indigeat, aut alteri pio loco, arbitrio Ordinarii.

Porro cæcus habens præbendam tenetur choro intereſſe, & audire alios canentes, & recitare quantum ipſe poteſt & recordatur; nam ad id tenetur ex vi beneficii cum præbenda. Cur enim excuſaretur? *Ita Suarez, Filliuc.*

Reſp. 2. Iidem tenentur jure communi canere in choro, & alta voce recitare officium ſecundum Eccleſiæ ſuæ uſum, ex c. 9. diſt. 92. *Quilibet Clericus Eccleſiæ deputatus, ſi ad quotidianum pſallendi officium matutinis vel veſpertinis horis ad Eccleſiam non convenerit, deponatur a clero.* Et ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 12. *Omnes divina per ſe, & non per ſubſtitutos compellantur obire officia ... atque in choro ad pſallendum inſtituto, hymnis & canticis Dei nomen reverenter, diſtincte, devoteque laudare.* Item ex variis Conciliis. Nam ad officium talium beneficiatorum publica canonicarum precum decantatio pertinet, cum ad eam inſtituta ſint illa beneficia; & reipſa reditus eis ſpecialiter dantur ut choro inſerviant. Nec diſtributiones conſtitutæ ſunt ob nudam præſentiam, ſed ut cum aliis pſallant, & officium decantent. Quare non ſatisfaciunt privatim in choro Horas recitando, nec lucrantur diſtributiones quæ debentur ſolis choro inſervientibus: nam quod datur ob cauſſam obligantem, cauſſa non ſecuta, non debetur, ſed reſtitui debet.

✠ Extat hac de re Bened. XIV. Conſtit. ad Univerſos Italiæ Patriarchas, Archiepiſcopos, ac locorum Ordinarios, cujus initium eſt. *Cum ſemper*, tom. 2. Bullarii pag. 366. in qua §. 24. ſequentia leguntur.

„ Equidem ſcimus in aliquibus Metropolitanis, & Cathedralibus Eccleſiis, inter Canonicos eam opinionem invaluiſſe, ut ſe munus ſuum ſatis implere contendant, dum Choro præſentes aſſiſtant, licet ipſi ſibi ſilentium imperent, neque pſallentibus Beneficiatis, aut Manſionariis in cantu ſe adjungant. In hujuſce vero opinionis confirmationem adduci ab iiſdem ſolent inveteratæ conſuetudines, ſtatuta peculiaria, aut etiam prætenſa Eccleſiarum ſuarum privilegia. At quum Synodus Tridentina ſeſſ. 24. c. 12. loquens de Dignitatibus, & Canonicis, qui Choro intereſſe debent, unum ex eorum officiis eſſe dicat, *in Choro ad pſallendum inſtituto, Hymnis, & Canticis Dei nomen reverenter, diſtincte, devoteque laudare*, quumque pauca omnino ſint Capitula, in quibus eo modo ab Canonicis in Choro aſſiſtitur, ideoque receptæ in univerſali Eccleſia diſciplinæ paucos illos adverſari dignoſcantur; quum inſuper opinio illa nunquam in Congr. Conc. Trid. interpretationi præpoſita, examinata ſit, quin ſtatim explo- ſa fuerit, & improbata: quamvis præſumptis conſuetudinibus, aliiſque fundamentis, & rationibus innixa perhiberetur, Canonicis etiam Eccleſiarum Patriarchalium hujus noſtræ Urbis ſuper hoc inſtantibus; quum denique idem judicium prolatum reperiatur a pluribus Conciliis Provincialibus, ab hac etiam Apoſtolica Sede approbatis, & confirmatis: nihil jam reliquum eſſe videtur, quominus paucio- res univerſorum legi ſe accommodent. Equidem minime Nobis compertum eſt, quo peculiari titulo ſuffulti perſuaſum habeant unius, vel alterius Eccleſiæ Canonici, ſe muneri ſuo ſatisfacere per ſimplicem in Choro aſſiſtentiam, abſque Divinæ Pſalmodiæ cantu. Verum, niſi illis præſto ſit Apoſtolicum non præſumptum vel abrogatum, ſed legitimum, ac vigens Privilegium, ſive Indultum; jure ac merito verendum eſt, ne iſti, dum ita ſe gerunt, Præbendarum, ac Diſtributionum fructus minime ſuos faciant; & conſequenter ne ad eorum reſtitutionem teneantur.“

Porro pars chori, quæ tacet, tenetur attendere ad ea quæ canit altera; nam tenetur ad totum officium moraliter concurrere, & totum facere ſuum. Alias non cenſeretur moraliter præſens toti officio; nam is non dicitur præſens alicui rei, qui ad aliud attendit, ex l. *Coram* §. *de verb. ſignif.* Nec ſatisfacit qui prævenit, & privatim recitat partem alterius chori, & poſteà voluntarie diſtrahitur; nam non ſatisfacit toti officio publico chori, non enim communicat in parte officii quam non recitat, niſi ad eam attendendo. Unde in ſollemni Miſſa omnes tenentur audire attente Evangelium, Epiſtolam, & alia quæ ab uno decantantur.

Controvertitur an legitima ſit conſuetudo, qua in quibuſdam locis Canonici totum onus pſallendi ſeu canendi imponunt vicariis vel cantoribus conductitiis, ipſi vero certis temporibus adſunt. Certum eſt tales ſaltem teneri privatim horas recitare; nam generalis eſt lex recitandi horas, cui non ſatisfacit, qui tantum alios recitantes audit; item teneri choro intereſſe tempore officii cum devotione & attentione; quod ſi domi horas perſolverint, attendere more orantium, alioqui vana nec religioſa eſſet illorum præſentia. ✠

Quæſt.

Quæſt. V. *An Beneficiarii omnes tenentur partem fructuum beneficii , honeſtæ ſuſtentationi ſuperfluam , impendere in pauperes vel alios pios uſus ?* (1)

Reſp. Secundum omnes ad id ſub mortali tenentur . Et quidem , paucis exceptis , etiam jure naturali , ita ut confuetudo in contrarium excuſare non poſſit . Sed omnes pene Canoniſtæ (ut oſtendit Navarrus) & plurimi , ne dicam plerique Theologi veteres cum Richard. S. Bonav. S. Raymund. S. Antonino , multique recentiores Turrian. Comitol. Laym. Gormaz &c. docent , ad id teneri non ſolum ex caritate & religione , ſed etiam ex juſtitia , ita ut ſi ſuperflua omnia non impenderint in uſus pios , teneantur ad reſtituendum pauperibus , vel aliis piis cauſſis : ideoque non habere dominium omnium fructuum beneficii abſolutum & liberum, ſed gravatum onere juſtitiæ ſuperflua impendendi in pios uſus .

Prob. 1. Ex Patribus , & Conciliis . S. Ambroſ. epiſt. 31. ad Valent. *Nihil Eccleſia ſibi niſi fidem poſſidet . Hos reditus præbet , hos fructus . Poſſeſſio Eccleſiæ ſumptus eſt egenorum .* S. Hieron. in can. *Quoniam* 16. qu. 1. *Quidquid habent Clerici , pauperum eſt .* S. Auguſt. in can. *Si privatum* , 12. qu. 1. *Non illa noſtra ſunt , ſed pauperum , quorum procurationem quodam modo gerimus , non proprietatem nobis uſurpatione damnabili vindicamus .* S. Greg. lib. 5. epiſt. 55. ait , Patrimonium Eccleſiæ Romanæ eſſe res pauperum. Et lib. 11. epiſt. 23. ad Julian. de ſe ut poſſidente bona Eccleſiæ ait: *Quem conſtat non res ſuas, ſed ad diſpenſandum res pauperum habere ... diſpenſatoris locum in rebus , ſicut ſcitis , pauperum tenemus .* S. Bernard. epiſt. 2. ad Falcon. *Quod præter neceſſarium victum ac ſimplicem veſtitum de altari retines , tuum non eſt , rapina eſt , ſacrilegium eſt .* Ita alii Patres . Adde can. *Res Eccleſiæ.* 12. qu. 1. Conc. Gener. Nic. II. c. 12. *Omnium Eccleſiaſticarum rerum Epiſcopus ſollicitudinem habeat , & diſpenſet eas tamquam Deo contemplante . Non licet autem ei fraudare quidquam ex illis , vel cognatis propriis donare quæ Dei ſunt . Quod ſi pauperes fuerint , ut pauperibus largiatur .*

Conc. Gener. VIII. c. 15. decernit Eccleſiaſticos reditus ad miniſtrorum ſuſtentationem , *& ob eſcam pauperum , & peregrinorum ſuſtentationem eſſe .* Conc. Gener. Later. III. c. 19. dicit . *Eccleſiarum bona & clericorum , & pauperum Chriſti uſibus deputata eſſe .* Gregor. IX. c. 16. de foro compet. ait : *Cum valde ſit iniquum ea , quæ collata ſunt pro remedio peccatorum , Eccleſiis vel relicta , aut eis juſtis modis aliis acquiſita , aliis uſibus applicari .* Concil. Turon. ann. 813. c. 10. *Rebus Eccleſiæ ita utantur , non ut propriis , ſed ut ſibi ad diſpenſandum commiſſis .* Ita loquuntur multa alia Concilia . Unde. Concil. Pariſ. 829. adductis multis canonibus , & textibus Patrum , ait , c. 15. *Sicut igitur præmiſſa documenta declarant , non ſunt res Eccleſiæ , ut propriæ , ſed ut Dominicæ , & a Domino commendatæ tractandæ .* Adde S. Thom. , qui 2. 2. quæſt. 100. art. 1. ad 7. ait : *Quamvis res Eccleſiæ ſint Papæ ut principalis diſpenſatoris , non tamen ejus ut domini & poſſeſſoris .* Et qu. 119. art. 3. ad 1. *Clerici ſunt diſpenſatores bonorum Eccleſiæ , quæ ſunt pauperum , quos defraudant prodige expendendo .*

Dices . Patres docent ſuperflua divitum , etiam laicorum , eſſe pauperum , & tamen divites non tenentur ex juſtitia ſtricte dicta dare ſuperflua ſua pauperibus , ita ut ſi omittant , obligentur ad reſtitutionem . Ergo ſimiliter cum Patres dicunt bona Eccleſiæ eſſe pauperum , eſſe dona Dei , non intendunt ſignificare obligationem juſtitiæ dandi bona eccleſiaſtica ſuperflua pauperibus vel piis operibus . *Reſp.* Neg. conſeq. Quia 1. Textus Patrum intelligi debent pro ſubjecta materia . Bona autem Eccleſiaſtica , utpote bona Deo dicata , & in ſolos pios uſus donata , diverſæ ſunt moraliter naturæ , & obligationis ab aliis bonis . Et vero etiamſi nulli eſſent pauperes , nihilominus ſecundum omnes bona ſuperflua beneficiorum in alios uſus pios impendi deberent , quamvis in hoc caſu laici ſua ſuperflua ſibi retinere , vel conſanguineis donare poſſent ; quia nempe bona ſuperflua beneficiorum ſunt bona Dei , & bona Deo dicata , & donata in uſus pios . 2. Concilia in ſuis canonibus proprie & accurate loqui ſolent , & tamen non aliter in præſenti materia loquuntur atque Patres . 3. Obligatio impendendi in uſus pios bona ſuperflua beneficiorum , quam Patres & Concilia agnoſcunt & tradunt , eſt omnino diſtincta a præcepto caritatis , & ab obligatione , quam habent beneficiarii circa bona patrimonialia ſuperflua : nam hæc obligatio eſt ſpecialis beneficiariis circa bona eccleſiaſtica ſuperflua , & illa ſola bona ſpectat .

Nec dicas , Patres & canones loqui de bonis immobilibus ; nam aperte loquuntur de bonis , quæ ad ſuſtentandos miniſtros Eccleſiæ , & alendos pauperes impendi debent . Conſtat autem nunquam miniſtris licuiſſe bona immobilia conſumere in ſuos vel pauperum uſus .

Prob. 2. Quia bona Eccleſiæ ſunt ei donata a fidelibus ea intentione , & cum onere ac pacto ſaltem implicito ſeu tacito , ut impenderentur in cultum divinum , & alios pios uſus , ſcilicet in

---

(1) Hic jam Auctor ingreditur ampliſſimam , ſimulque implicatam diſputationem de *Peculio Clericorum* , quæ multas ac varias quæſtiones ſinu ſuo comprehendit. Deinceps plura ſparſim profert , quibus nec pauci , nec ignobiles DD. acriter refragantur. Non is ego ſum , qui poſſim , veritate certo commonſtrata , gliſcens diſſidium compeſcere . Silebo penitus , quouſque Lectores attente luſtraverint integrum Auctoris textum , qui duabus iſtis q. 5. & 6. continetur . Poſtea calci q. 6. nonnulla adjiciam , quæ conferent ad pleniorem , & nitidiorem diſputationis graviſſimæ intelligentiam ; ac præterea inſervient ad temperandum rigorem recentiorum Scriptorum , qui in hac materia interpretanda ultra metam excurriſſe videntur.

in ſuſtentationem miniſtrorum Eccleſiæ & pauperum, in fabricam, ornamenta Templi &c. quatenus hæc bona donata ſunt in cultum divinum, ideoque in uſus pios Deo gratos. Nam 1. A Patribus & Conciliis bona Eccleſiæ dicuntur vota fidelium, pretia peccatorum, bona Dei, hoc eſt, bona Deo conſecrata, quatenus donata ſunt tantum in ejus cultum, & uſus pios ipſi gratos. Item Eccleſiæ Prælati dicuntur œconomi, & diſpenſatores, non abſoluti domini bonorum Eccleſiæ. 2. Fideles bona ſua donando Eccleſiæ volebant opus ſalutare, meritorium, & Deo gratum facere, & illa Deo conſecrare; quod non feciſſent quoad partem ſuperfluam bonorum, ſi non dediſſent cum onere & pacto, ſaltem implicito ſeu tacito, ut in uſus pios & gratos omnia impenderentur: nam non eſt opus pium dare miniſtris Eccleſiæ bona illorum ſuſtentationi ſuperflua, ut de iis faciant quod libuerit, & poſſint ea in uſus profanos impendere. 3. Hæc intentio fidelium ſatis conſtat ex Patribus & Conciliis. S. Ambroſius, lib. 2. de offic. c. 20. dicit, fideles Eccleſiæ miniſtris probis ſua obtuliſſe, ut per eos ad pauperes pervenirent. *Quicumque* (inquit) *bonum operarium videt, illi confert quod ille ſuo officio diſpenſet, ſecurus quod ad pauperem ſua perveniat miſericordia. Nemo enim vult, niſi pauperi proficere ſuam collationem.* S. Thomas in epiſt. 2. ad Cor. c. 12. lect. 5. ait, quod Principes & alii bona Eccleſiæ *non dederunt Prælatis propter ſe, ſed propter pauperes: & ideo non dederunt eis, ſed pauperibus. Prælatis autem dantur tamquam pauperum diſpenſatoribus.* Concil. Gener. Later. II. cap. 10. ait: *Decimas Eccleſiarum, quas in uſus pietatis conceſſas eſſe canonica demonſtrat auctoritas, a laicis poſſideri prohibemus.* Conc. Aquiſgran. an. 816. c. 16. *Res Eccleſiæ, ſicut a SS. Patribus traditur, & in ſuperioribus capitulis continetur, vota ſunt fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum: fideles namque Chriſti amore ſuccenſi, ob animarum ſuarum remedium, cœleſtis patriæ deſiderium, ſuis propriis facultatibus ſanctam locupletem fecerunt Eccleſiam; ut his & milites Chriſti alerentur, & Eccleſiæ exornarentur, pauperes recrearentur, & captivi redimerentur. Quapropter vigilanti ac ſolerti cura providendum eſt his, qui ejus facultates adminiſtrant, ne eas in ſuos ſolummodo uſus convertant, ſed magis juxta poſſibilitatem rerum, Chriſto famulantium, immo eorum in quibus Chriſtus paſcitur, & veſtitur, curam gerere penitus non negligant &c.* Concil. Valent. *an.* 855. c. 21. *Quia cum ipſæ res Eccleſiæ a piis & fidelibus Deo oblatæ, juxta antiquorum Patrum ſententiam, nihil ſint aliud, niſi vota fidelium, patrimonium pauperum, redemptio peccatorum; ſi eas fideliter & integre eccleſiaſticis uſibus non impendimus, & in eos qui obtulerunt, & in Deum cui oblatæ ſunt, graviſſimo nos reatu implicamur.* Concil. Tribur. c. 13. *Ideo dandæ* (ſunt decimæ) *ut Deus placetur, & miniſtri Eccleſiæ liberiores fiant ad ſpiritualis ſervitii expletionem, necnon ſecundum ſtatuta canonum in ſuſtentationem pauperum, & reſtaurationem Eccleſiarum proficiant &c.* Omitto multa alia Concilia idem declarantia.

Neque dicas ante erectionem beneficiorum, quæ octavo vel nono ſæculo accidit, fuiſſe quidem obligationem juſtitiæ impendendi ſuperflua in uſus pios; ſed poſtea Eccleſiam inſtituendo beneficia, dominium eorum redituum abſolutum ac liberum tranſtuliſſe in beneficiarios, cum ſola obligatione caritatis vel religionis impendendi ſuperflua in uſus pios.

Nam contra eſt, 1. Bona Eccleſiæ poſt erectionem beneficiorum non amiſerunt naturam & conditionem boni mere eccleſiaſtici & Deo dicati, ideoque in uſus pios impendendi. Nam bona eccleſiaſtica ſunt bona ſpecialiter in Dei cultum donata, & in opera Deo grata dicata, & ſic ab Eccleſia acceptata. 2. Cum data ſint a fidelibus ſolum in Dei cultum & pios uſus, impoſita eſt obligatio perpetua juſtitiæ ea ſic impendendi. 3. Poſteriora Concilia de illis bonis loquuntur ſicut priora, & dicunt ea eſſe bona Dei impendenda in uſus pios. Nam Leo X. conſtit. 7. approbante Conc. Later. VI. ſtatuit, *ut Cardinales Eccleſiarum bona temere non effundant, ſed ea in piis & ſanctis operibus exponunt, quorum cauſſa magni, & optimi reditus per ſanctos Patres ſtatuti, & ordinati fuerunt*, ſcilicet ſecundum naturam, & donationem illorum bonorum. Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 1. ait: *Omnino eis* (Epiſcopis) *interdicit, ne ex reditibus Eccleſiæ conſanguineos, familiareſve ſuos augere ſtudeant, cum & Apoſtolorum Canones prohibeant, ne res eccleſiaſticas, quæ Dei ſunt, conſanguineis donent; ſed ſi pauperes ſint, iis ut pauperibus diſtribuant ... Quæ vero de Epiſcopis dicta ſunt, eadem non ſolum in quibuſcumque Beneficia eccleſiaſtica tam ſæcularia, quam regularia obtinentibus obſervari, ſed & ad S. Romanæ Eccleſiæ Cardinales pertinere decernit.* Conc. Mediol. I. ſub S. Carolo, tit. 63. *& ſacrorum canonum decretis ſtatutum eſt, & SS. Patrum teſtimoniis celebratum, quæ bona fidelium pietas Deo conſecravit, ea vel illorum neceſſitatibus honeſte ſublevandis, qui Chriſti miniſtri effecti eſſent, vel Eccleſiis reficiendis, earumque ornamentis ad divinum cultum neceſſariis comparandis, vel pauperibus ſuſtentandis addicta eſſe; ſiquidem ubi primum Eccleſiæ bona eſſe cœperunt, eam naturam & conditionem conſecuta ſunt, ut in alium quam in ſacrum & pium uſum eorum fructus converti nefas eſſet.* Conc. Rothomag. anni 1581. *de Monaſter.* ait: *Ne exiſtiment commendatarii ſibi commendatum monaſteriorum regimen ad luxum vel prodigalitatem, aut ad augendam rem ſuam, & conſanguineorum familiam, ſed ad piam & juſtam alienarum rerum diſpenſationem, & quarum non habent proprietatem, Deoque de omnibus reddendam eſſe rationem.* Idem habet Concil. Aquenſe ann. 1585. Et Conc. Burdigal. anno 1583. tit. 16. ait, reditus Eccleſiæ eſſe Dei proprios. Et tit. 26. *Peculium Chriſti ſunt bona Eccleſiæ Epiſcopis, Sacerdotibus, & Clericis, cum ad honeſtum vitæ eorum ſubſidium & ſpiritualis ſumptum miniſterii, tum ad pauperum alimentum atque ſuſtentationem tradita.* Et Conc. Rhemenſe an. 1583. c. 18. ait:

Si deinceps quiſquam Eccleſiæ bona, quibus pauperes ali oportuit, in ejuſmodi luſus profudiſſe convictus ſit. & qui quæſtum fecit, rem pauperum male partam reſtituere, & qui jacturam paſſus eſt, tamquam ſacri patrimonii dilapidator graves pœnas exſolvere cogantur. His adde S. Bernardum, qui ſerm. 18. in Cant. ſic ait: *Timeant Clerici, timeant miniſtri Eccleſiæ, qui in terris Sanctorum quas poſſident, tam iniqua gerunt, ut ſtipendiis quæ ſufficere debeant minime contenti, ſuperflua quibus egeni ſuſtentandi forent, impie ſacrilegeque ſibi retineant, & in uſus ſuperbiæ atque luxuriæ victum pauperum conſumere non vereantur; duplici profectio iniquitate peccantes, quod & aliena diripiunt, & ſacris in ſuis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur.* Præterea olim quarta pars redituum Eccleſiæ in illorum diviſione pauperibus aſſignata fuit: nunc vero eſt permixta cum reditibus beneficiorum; nam nullibi ſeparata reperitur.

Dixi, cum onere & pacto ſaltem implicito, quatenus fideles ſua bona Eccleſiæ donabant ad Dei cultum & animarum ſalutem, ideoque cum onere ut ea in uſus pios ac Deo gratos impenderentur.

Obj. 1. Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 3. ſtatuit, ut beneficiarii, qui ſervitium debitum in Eccleſia qualibet die ſtatuto omiſerint, non acquirant dominium diſtributionum. Et Pius V. declarat, non recitantes officium non facere fructus ſuos. Ergo beneficiarii, qui recte ſuo officio funguntur, acquirunt dominium fructuum.

Reſp. Acquirunt redituum dominium; ſed reſtrictum & gravatum onere juſtitiæ impendendi ſuperflua in pios uſus, non autem abſolutum & liberum. Sic ſi darem alteri centum aureos ad peregrinationem cum onere erogandi id quod ultra neceſſariam ſuſtentationem ſuperfuit, is acquirit dominium pecuniæ, ſed gravatum: ideoque tenetur ex juſtitia ſuperflua pauperibus erogare: & ſi non eroget, tenebitur ad reſtitutionem. Similiter beneficiarii poſſunt dici habere dominium fructuum beneficii, quia habent dominium partis neceſſariæ ad honeſtam ſuſtentationem, & diſpenſationem ſuperfluorum in pios uſus impendendorum; ſed dominium illud eſt gravatum onere juſtitiæ impendendi ſuperflua in pios uſus: ſicut hæres habet dominium hæreditatis cum onere juſtitiæ ſolvendi debita defuncti. Item qui bona fide pecuniam alienam ſuæ permiſcet, fit dominus totius cumuli: ſed cum onere juſtitiæ ſolvendi alienam ſuæ permixtam.

Obj. 2. Ex communi Theologorum ſententia, Clerici habent dominium abſolutum ac liberum partis bonorum, quæ neceſſaria eſt ad ſuam ſuſtentationem: ergo & bonorum ſuperfluorum.

Reſp. Neg. conſeq. Diſparitas eſt quod bona ad congruam Clerici ſuſtentationem neceſſaria, ei data ſint abſolute, cum ſolo onere recte fungendi officio ſpirituali. Largitio quippe bonorum neceſſariorum congruæ ſuſtentationi miniſtri Dei eſt pia impenſa jam facta; pium eſt enim & gratum Deo ſuſtentare ejus miniſtrum in ejus obſequium: ſicut erogatio eleemoſynæ neceſſariæ ſuſtentationi pauperis eſt pia impenſa & bonum opus, quamvis pauper ille poſtea male uteretur hoc dono. At bona ſuperflua Clerici ſuſtentationi non ſunt data abſolute, ſed cum onere illa in pios uſus impendendi: nam datio talium bonorum facta abſolute & ſine hoc onere non eſt pius uſus, cum non ſit opus pium & Deo gratum, dare alicui bona ſuperflua, de quibus poſſit pro libito diſponere in quoſvis uſus, etiam vanos. Bona autem omnia Eccleſiæ ſunt bona Deo conſecrata, & data ea ſolum intentione, ut in pios uſus impenderentur.

Obj. 3. Fideles bona ſuæ Eccleſiæ Prælatis donarunt abſolute & ſine ullo onere.

Reſp. Neg. Nam fideles bona ſua Prælatis Eccleſiæ donarunt in cultum divinum, ideoque impendenda in ſolos uſus pios, utpote ſolos Deo gratos. Fideles enim bona ſua non donarunt Prælatis Eccleſiæ, ut de illis diſponere poſſent in uſus profanos: alioqui non pium & Deo gratum opus feciſſent, quod tamen ſolum facere intendebant: pium quippe opus non eſt, dare Prælatis bona ſuperflua ad quoſvis uſus etiam profanos. Quod ſi fideles hoc onus in pactum non deducebant, ratio eſt, quia probe ſciebant ſuam illam intentionem Prælatis illis ſatis notam eſſe, & videbant bona omnia eccleſiaſtica in pios uſus ſemper impendi. Hoc autem videntes, ſua bona in tales uſus impendenda donabant.

Obj. 4. Si ita eſt, Eccleſia non deberet tolerare conſuetudinem in multis locis vigentem, qua beneficiarii de omnibus bonis ſuis teſtantur pro arbitrio, & qua conſanguinei divites eorum bonis ab inteſtato ſuccedunt.

Reſp. Neg. Quia 1. Eccleſia ad vitandas perturbationes, & multas lites poteſt hujus obligationis obſervationem cujuſque conſcientiæ relinquere; & ſufficit, ut cap. 12. *de teſtam.* declaret, *quod mobilia per Eccleſiam acquiſita de jure in alios pro morientis arbitrio transferre non poſſint*: cum jam id de immobilibus declaraſſet. 2. Cum nullus præſumendus ſit malus, niſi probetur; non eſt cenſendus beneficiarius donare conſanguineis, vel impendere in uſus profanos partem piis cauſſis ex juſtitia debitam, ſed tantum bona patrimonialia, vel donatione aut induſtria acquiſita, vel ſuæ ſuſtentationi debita, quæ parcius vivendo ſibi reſervavit. 3. Etſi conſtet partem aliquam bonorum piis cauſſis eſſe debitam ex juſtitia, forum externum hoc tolerat ad impedienda multa mala, quæ ex innumeris litibus orirentur, ob difficultatem diſcernendi ſuperflua illa ab aliis bonis: ſicut non dat actionem circa venditionem injuſtam, dum læſio non excedit dimidiam partem juſti pretii. Et vero ex communi ſententia mortaliter peccant beneficiarii, ſi teſtentur de ſupefluis ad uſus non pios. Cur hoc Eccleſia tolerat? Cur talem diſpoſitionem non irritat?

Ex dictis ſequitur laicos, qui ſive teſtamento, ſive ab inteſtato ſuccedunt bonis provenientibus ex beneficio, vel quia alias dono ac-

cepe-

ceperunt, nisi sint pauperes, teneri in conscientia ad illa restituenda pauperibus loci beneficii, vel aliis piis causis. Nam testator vel donator non potuit jus in illa transferre ad usus profanos, cum ipse illud non habuerit: nam *nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur*, reg. jur. 79. in 6. Nemo enim dat quod non habet. Item qui alea lucrati sunt aliquid notabile ex bonis illis superfluis, tenentur *rem pauperum male partam restituere*, ut statuit Concilium Rhemense, anno 1583.

Nota 1. Ex dictis saltem patet, beneficiarios teneri non solum ex caritate, sed etiam ex religione impendere bona superflua in usus pios, idque jure divino naturali; cum constet bona illa esse bona Deo dicata, & ad ejus cultum data: ideoque si aliter impendant, reos esse culpæ mortalis & sacrilegii: ac proinde etiamsi non constaret peccasse contra justitiam, merito ipsis in satisfactionem imponitur obligatio tantumdem ex bonis patrimonialibus restituendi piis causis, quantum ex ecclesiasticis in usus profanos impenderint.

Nota 2. Clerici, qui pensionem clericalem accipiunt, tenentur quoque superflua in pia opera impendere. Quia accipiunt illa ut ministri Ecclesiæ, & cum onere illis bonis affixo. Item commendatarii, cum subeant locum beneficiarii titularis in munere, jure & commodis, subeunt quoque eadem onera. Præterea bona monasterii sunt bona Deo dicata: unde omnia ex natura sua, & ex vi donationis illorum debent impendi in pios usus. Religiosus vero habens beneficium extra monasterium, non unitum monasterio, tenetur bona superflua impendere non in usum monasterii, sed in usus pios in loco sui beneficii, ut in subsidium pauperum, in fabricam, & ornamenta templi parochiæ: nam ex jure & ex institutione beneficii habet facultatem ac obligationem superflua in pauperes beneficii & alios pios usus ejus loci præ ceteris impendendi. Quare illud; *Quidquid acquirit monachus, monasterio acquirit*, non intelligitur de iis, quæ ex beneficio acquirit, sed ex donatione vel propria industria.

Nota 3. Per congruam sustentationem intelligitur quidquid necessarium est ad victum, vestitum, & habitationem beneficiarii ac personarum ei necessariarum, ad hospitalitatem exercendam, ad modicas aliquas donationes remuneratorias, uno verbo, ad honestam ac convenientem cujusque vivendi rationem, ab omni luxu & intemperantia alienam secundum cujusque statum, officium, dignitatem, ordinem, & qualitatem beneficii. Quæ omnia æstimari debent judicio prudenti, & secundum consuetudinem piorum, ac timoratorum ejusdem conditionis, & sacros canones de vita & honestate Clericorum, & regulam a Concilio Tridentino sess. 25. cap. 1. traditam, videlicet, *Ita mores componant, ut reliqui ab eis frugalitatis, modestiæ, continentiæ, ac sanctæ humilitatis exempla petere possint. Quapropter non solum jubet, ut Episcopi modesta supellectili & mensa ac frugali victu contenti sint, verum etiam in reliquo vitæ genere, ac tota ejus domo caveant, ne quid appareat, quod a sancto hoc instituto sit alienum, quodque non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præseferat.*

Nota 4. Nomine piorum operum intelliguntur omnia opera misericordiæ tum corporalia, tum spiritualia. Item omnia quæ ad Dei cultum & animarum salutem spectant; nam bona illa donata sunt non solum ad subveniendum necessitati corporali, sed etiam spirituali fidelium, & ad promovendum cultum divinum. Pauperes vero censentur ii, qui carent necessariis sive ad vitam, sive ad statum suum sustentandum secundum suam conditionem.

Porro locus beneficii, ceteris paribus, anteponendus est ceteris; hinc si in illo sint necessitates extremæ vel graves, illis statim subvenire debet beneficiarius. Alias potest exteris opitulari, modo communium necessitatum proprii loci non obliviscatur.

Sed an Clerici tenentur etiam sub mortali impendere in pios usus partem superfluam bonorum, quæ accipiunt ex ministerio spirituali, ut administratione Sacramentorum, concionibus, sacrificiis, fungendo vicaria temporali &c.

Resp. Non pauci asserunt cum Innoc. in cap. *Quia nos*, de testam. & Panormit. Quia 1. ex jure non possunt de illis testari sicut de patrimonialibus, cap. 9. *de testam.* ibi: *De his tamen quæ consideratione Ecclesiæ perceperunt, nullum de jure possunt facere testamentum*. At alia sunt bona illa, quæ titulo officii aut ordinis percipiuntur. 2. Ex Concilio Nannetensi, cap. 10. *Presbyteri noverint decimas & oblationes, quas a fidelibus accipiunt, pauperum & hospitum & peregrinorum esse stipendia, & non quasi suis, sed quasi commendatis uti: de quibus omnibus sciant se rationem posituros in conspectu Dei, & nisi eas fideliter pauperibus, & his qui præmissi sunt, administraverint, damna passuros*. Et Conc. Rhedon. an. 1274. cap. 12. *Quidquid habent Clerici* (scilicet ut Clerici) *pauperum est*. Idem habet S. August. supr. cit. 3. Ex S. Hieron. l. 14. in Ezech. ad cap. 46. *Qui ditior est Sacerdos quam venit ad Sacerdotium, quidquid plus habuerit, debet dare pauperibus .... Ut reddat ea, quæ Domini sunt, Domino suo*. Et ex S. Bernard. epist. 2. ad Fulcon. ubi generaliter ait: *Quidquid præter necessarium victum ac simplicem vestitum de altari retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est*. 4. Quia ejusmodi bona sunt bona Deo consecrata, utpote intuitu religionis & cultus divini, perinde ac bona beneficiorum data ad sustentationem ministri, & alios pios usus. Nec fideles dant illam pecuniam ut mercedem operis, vel pretium laboris, (nam hoc esset simoniacum, cum opus & labor sint spiritualia) sed ut necessitatis & subventionis stipendium, inquit S. Thom. qu. 100. ar. 2. ut scilicet Clerici habeant unde sustententur, & si quid supersit, in pios usus impendant, & pauperes alant pro suo Officio. *Oblationes quæ a populo Deo exhibentur, ad Sacerdotes pertinent, non solum ut eas in*

ſuos uſus convertant ; verum etiam ut eas fideliter diſpenſent , partim quidem expendendo eas in his , quæ pertinent ad cultum divinum ; partim vero in his , quæ pertinent ad proprium victum , partim etiam in uſus pauperum &c. ait S. Th. 2. 2. q. 86. art. 2. Et vero bona Eccleſiæ , quæ a Patribus dicuntur bona Dei , & in pios uſus impendenda, nihil fere aliud erant tribus primis ſæculis ſub Imperatoribus ethnicis , quam pecunia & alia mobilia , quæ a fidelibus dabantur Clericis titulo miniſterii ſpiritualis .

Quæſt. VI. *An Clericus , qui habet bona patrimonialia ſufficientia , poteſt ſibi ſumere ex bonis eccleſiaſticis partem ſuæ ſuſtentationis neceſſariam, & diſponere de patrimonialibus , perinde ac ſi careret beneficio ?*

Reſp. Longe plures affirmant cum S. Antonino 3. par. tit. 15. c. 1. §. 18. & Prob. 1. Ex c. 16. & c. 30. *de præbend.* & cap. *Caritatem* 12. q. 2. ibi: *Juſtum namque eſt , ut illi conſequantur ſtipendium, qui pro tempore ſuum commodare reperiuntur obſequium* . Ubi nulla fit diſtinctio divitum & pauperum ; & cap. *Clerici* , 1. q. 3. *Clerici omnes ſtipendia ſanctis laboribus debita ſecundum ſervitii ſui meritum conſequantur* . 2. Quia qui ſervit altari , poteſt vivere de altari , ex 1. Corint. 9. *Qui militat ſuis ſtipendiis unquam ? ... Neſcitis quoniam qui altari deſerviunt , cum altari participant ? Ita & Dominus ordinavit iis , qui Evangelium annuntiant , de evangelio vivere* : & Matt. 10. *Dignus eſt operarius cibo ſuo* . 3. Qui occupatus eſt in commodum aliorum habet jus percipiendi ab iis neceſſaria ad ſuam ſuſtentationem, quamvis dives ſit . 4. Ex c. *Epiſcopi &c. Manifeſta* , & ſequentibus , 52. qu. 1. colligitur Epiſcopos poſſe retinere bona patrimonialia cum portione canonica bonorum Eccleſiæ . Idque ſupponit Alex. III. c. *Quia* , de teſtam. ubi ſtatuit Clericos poſſe teſtari de bonis patrimonialibus , non autem de eccleſiaſticis reditibus .

Ad canones & textus Patrum in oppoſitum objici ſolitos , reſpondent Eccleſiam olim , cum ejus reditus eſſent exigui , ſtatuiſſe ut diſtribuerentur ſolum iis , qui indigerent, non autem iis , qui patrimonium haberent : poſtea vero hanc diſciplinam mutaſſe . (1)

§ DISSERTATIO

De Peculio Clericorum .

§. 1. *Peculium* Clericorum , de quo in Jure Canonico peculiaris extat Titulus, (lib 3. Decr. tit 25.) imprætentiarum accipitur , quatenus bona quædam temporalia quæ complectitur , quæ Clerici annuente Eccleſia poſſident ſæparatim a bonis ad ipſam Eccleſiam immediate ſpectantibus. Diminutivo autem exprimitur vocabulo , ut indicetur , pauca & modica eſſe debere ejuſmodi bona, cum Clericorum maxime ſit paupertatem Chriſti, & Apoſtolorum imitari. Quod ſcire valde refert , atque in controverſiam maxime venit , eſt jus ſeu dominium proprietatis eorumdem Clericorum relate ad tale peculium . Sed nihil certi , ac perſpicui hac de re ſtatui poteſt , niſi prius accurate diſtinguantur ſingula bonorum genera , ex quibus coaleſcere poteſt tale peculium .

§. 2. Bona ejuſmodi univerſe aut ſunt *patrimonialia* , quæ Clericis obveniunt ex variis titulis communibus etiam ipſis Laicis ; puta ex hæreditate , legato , donatione , opificio , arte : aut ſunt *quaſi patrimonialia* , quæ acquirere ſolent Clerici qua tales quidem , etſi immediate non ratione beneficii Eccleſiaſtici , ſed potius officii ac miniſterii ſpiritualis , quod exercent , ex. ca. celebrando , concionando , Sacramenta adminiſtrando ; unde & *Induſtrialia* dicuntur : aut ſunt *Eccleſiaſtica* , quæ a Clericis comparantur intuitu ſolius Eccleſiaſtici beneficii , qualia ſunt decimæ , fructus agrorum , aliique reditus provenientes Epiſcopis , Canonicis , Parochis ex propriis beneficiis . Hæc poſtrema bona vocari ſolent *beneficialia* , ut ſecernantur ab aliis bonis *mere Eccleſiaſticis* , ſcilicet a rebus mobilibus, vel immobilibus Eccleſiarum , & Locorum Piorum , quæ Clericis non tribuuntur ſeparatim , nec appropriantur , ſed dumtaxat concreduntur cuſtodienda , & adminiſtranda . Eadem bona eccleſiaſtica beneficialia , cum ordinata ſint ad ſuſtentandos Clericos , quibus beneficia ipſa in titulos collata fuerunt , ſub triplici veluti reſpectu conſiderari queunt . Nam vel ſunt *ſuperflua* ſuſtentationi etiam congruæ Clericorum ; vel omnino *neceſſaria* ſuſtentationi ; vel ſtudioſa frugalitate , atque parſimonia vivendi *ſubtracta* ſuſtentationi congruæ honeſtæque . Quæ ultimi ſunt reſpectus , conſueverunt appellari bona *patrimonialia* , & ideo ad ſecundum genus ſupremum quaſi patrimonialium ſeu induſtrialium rite revocantur , tametſi materialiter ſpectata referantur ad tertium genus Eccleſiaſticorum ſeu beneficialium . Porro *Diſtributiones Chorales* (de quibus in ſuper. Nota 3. ad quæſt. IV.) itemque incerti proventus Parochorum , qui vulgo *Funeralia* ſeu *Fructus ſtolæ* dicuntur , pertinent ad ſecundum genus induſtrialium . Nunc diſtincte diſcutiendum , quale dominium relate ad unamquamque enumeratorum bonorum claſſem competere poſſit Clericis , conſiderata ea diſpoſitione quæ dicitur *inter vivos* .

§. 3. *Primo* . Clerici Sæculares pleno abſolutoque jure poſſident bona *patrimonialia* , perinde ac Filii familias bona *caſtrenſia* . Enimvero ex una parte non fiunt incapaces temporalis dominii ob ſuſceptum Clericatum , quemadmodum contra Novatores paſſim propugnant Catholici Magiſtri : ex alia non ſe abdicant eo dominio per votum ſollemne paupertatis , ſicut Religioſi , nec ullo alio nomine tenentur dimittere patrimonium , uti Ven. & Emin. Bellarminus (Lib. 1. de Cler. cap. 27.) ſolide demonſtrat adverſus peculiarem opinionem Thomæ Waldenſis , graviſſimi ceteroquin Scriptoris .

§. 4. *Secundo* . Quamvis Clerici habeant patrimonium ſufficiens , aut etiam pingue , poſſunt nihilominus donari Eccleſiaſtico beneficio ; ita ſcilicet , ut ſimul & dominium abſolutum retineant patrimonii , & beneficii proventibus fruantur . Bened. XIV. (lib. 7. *de Synod.* c. 2. n. 2) *Quidquid ſit , an juxta priorum Eccleſiæ ſæculorum diſciplinam Eccleſiaſticis Beneficiis gaudere poſſent , quibus opulentum ſuppetebat patrimonium ..... certum eſt , hac noſtra tempeſtate etiam Clericis divitiis affluentibus Eccleſiaſtica Beneficia conferri : neque eſt qui dubitet , quin iidem verum dominium habeant reditum , quos*

(1) Quod ſpopondi in ſuperiore Nota ult. me hic facturum , nunc pro viribus præſto. Sed , cum amplitudo materiæ longiorem poſtulet ſermonem , idcirco loco Notæ conficiam Diſſertationem , eamque pro more paragraphis diſtinguam .

quos ex proprio percipiunt patrimonio. Hæc autem beneficiorum collatio utique facultatem etiam præferet capiendi ſuſtentationem ex fructibus eorumdem beneficiorum: ut ſatis declarat præſens diſciplina, & praxis ab eodem Pontifice memorata. Unde Fagnanus (num. 6. Com. in cap. 5. *Si quis*, tit. de Pecul. Cler.) fideliter ſcripſit: *Statuenda eſt pro indubitata præſens concluſio. Epiſcopi, & Clerici habentes patrimonium poſſunt vivere de proventibus Eccleſiæ juxta conditionem & dignitatem, ac patrimonium cum fructibus ſervare quibus volunt. Pro concluſione ſtat auctoritas Innocentii, qui inquit; Non credimus, quod qui habet beneficium, vivere debeat de patrimonio, ſed de Altari. Et Hugonis, qui ait: Clericos licite poſſe habere propria, & percipere Eccleſiaſtica Beneficia, dummodo propter hoc non deſeratur juſtitia: nec peccare accipiendo beneficia ſibi debita, quia jure ſuo utuntur, ex quo ſerviunt Eccleſiæ, & beneficia eis canonice aſſignata ſunt. Et ſequuntur Hoſtienſis, Archidiaconus, Abbas, qui hanc quæſtionem diligenter examinat, & ſolvit contraria per temporum diſtinctionem; & affirmat opinionem Innocentii, & Hoſtienſis communiter teneri per omnes Doctores. Quam etiam communem eſſe teſtantur Felinus (citans in hanc ſententiam D Thomam 2. 2. quæſt. 185. ar. 7. ad 3.) Covarruvias, & Navarrus.* Verba porro D Thom. ſunt iſta; *Non omnia bona Eccleſiarum ſunt pauperibus largienda, niſi forte in articulo neceſſitatis, in quo etiam vaſa cultui divino dicata diſtrahuntur, ut Ambroſius dicit. Et in tali neceſſitate peccaret Clericus, ſi vellet de rebus Eccleſiæ vivere, dummodo haberet bona patrimonialia, de quibus vivere poſſet.* Recenſitis Doctoribus adjice S. Antoninum, B. Angelum, Sylveſtrum, Armillam, aliosque Summiſtas, atque ex recentioribus Petrocorenſem, Hennum, Habertum, & pleroſque etiam illorum, qui ceteroquin Clericis adimunt dominium beneficialium bonorum ſuperfluorum. Nec deſunt varia argumenta ex Sacris Canonibus, aut apta reſponſa ad difficultates contrarias; ut videre licet apud cit. Fagnanum, itemque apud Doctiſſ. Covarruviam (de Teſtam. cap. 1. n. 2. & ſeq.) qui proteſtatur, ſe objectionibus præcipuis ſatisfacere, *ne tot Sacerdotum animæ in diſcrimen conjiciantur, tutiſſimam aſſertionem anxie nimis omittentes.* Profecto Eccleſia paſſim beneficia confert in titulum Clericis patrimonio inſtructis, ab eiſque diſtricte exigit officia & obſequia ſpectantia ad eadem beneficia. Ergo iidem jus acquirunt percipiendi ex propriis beneficiis alimoniam, ratione impenſi miniſterii ac laboris; quippe juxta Apoſtolum de Sacris Miniſtris loquentem (2. ad Tim. cap. 5.) *dignus eſt operarius mercede ſua.* Quod vero alias facultates ipſi præterea habeant, quibus, ſi vellent, poſſent ſe ſuſtentare, non idcirco prædicto jure excidunt; quoniam illas non habent ab Eccleſia, pro qua laborant, ſed a paterna domo, vel aliunde. Nec ſane Fidelibus, qui bonis ſuis locupletem fecerunt Eccleſiam, unquam in mentem venit Sacros Miniſtros jugi labori adjicere ſine ſtipendio, quod jure ipſo naturali conſtet laboribus eſſe rependendum. Cur igitur volunt moroſi nonnulli Theologi novum onus imponere, quod plures avocabit ab Eccleſiæ miniſterio haud ſine gravi ipſorum Fidelium detrimento?

§. 5. *Tertio.* Sicuti Filii-familias bonorum *quaſi caſtrenſium*, ita Clerici bonorum *quaſi patrimonialium* ſive *induſtrialium* omnium habent dominium liberum, quidquid contra ſentiat Vaneſpenius cum aliis, quibus Auctor aſſentitur. Theſis iſta etſi non adeo ſplendido, ſicuti præcedens altera, ſatis tamen communi, firmoque nititur ſenſu Doctorum, computatis quoque plurimis eorum, qui Clericis nullum jus tribuunt in bona ſuperflua beneficiorum. In primis namque dominium illud deprehenditur ex præclaro monumento, quo Bened. XIV. (lib. 5. *de Syn.* cap. 8. n. 5.) demonſtrat, antiquum eſſe morem elargiendi ſtipem Sacerdoti celebranti, ita ſcribens: *Quod in fine Sæculi VIII. jam invaluiſſet, fidem facit Chrodegangus Epiſcopus Metenſis in Regula, quam eo ſæculo labente, vel nono ineunte, ſuis Canonicis præſcripſit, in ea quippe c. 32. de Eleemoſynis, cuique Canonicorum liberam poteſtatem fecit accipiendi, & in quos vellent uſus expendendi eleemoſynam, quæ pro ſua ſibi Miſſa offerebatur. Si aliquis, inquit, uni Sacerdoti pro Miſſa aliquid in eleemoſynam dare voluerit, hoc Sacerdos a tribuente accipiat, & exinde, quod voluerit, faciat.* Adde, quod idem Pontifex docet (*de Beatif. Serv. Dei*, l. 3. cap. 34. n. 23.) *Reditus in duplici ſunt differentia; alii, qui proveniunt ex bonis patrimonialibus, vel quaſi patrimonialibus; alii, qui proveniunt ex bonis Eccleſiaſticis. Et bonorum quidem primi, & ſecundi generis Eccleſiaſtici dominium habent, poſſunt eorum reditus ſibi retinere, vel etiam aliis pro libito elargiri.*

§. 6. Suffragatur pariter decretoria ratio. Siquidem Fideles talia bona exhibent Sacris Adminiſtris titulo ſeu congruæ ſuſtentationis, ſeu honeſti ſtipendii, ob eorum miniſterium, laborem, induſtriam; interdum etiam titulo aliqualis donationis, ubi præſertim ea bona valde excedunt corporalem Clericorum laborem. Hinc, quicumque ex iſtis titulis interveniat, palam eſt, eadem bona ita præſtari, ut libero prorſus Clericorum dominio cedant; ideoque citra ullum aut explicitum, aut implicitum onus erogandi in cauſſas pias quidquid ex ipſis ſuperfuerit: eo ferme modo, quo Conſiliarii, Judices, Advocati, ac reliqui Officiales laici acquirunt pleno dominii jure mercedes ſuas. Hoc enim reſpectu Eccleſiaſticos Miniſtros non eſſe inferioris conditionis aliis quibuſcumque probat Apoſtolus (1. ad Cor. c. 9.) *Quis militat ſuis ſtipendiis unquam? quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? ..... Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus? Si alii poteſtatis veſtræ participes ſunt, quare non potius nos?*

§. 7. Et hic quidem Apoſtolicus textus invicte oſtendit, poſſe, abſolute ac per ſe loquendo, rependi pro ſpiritualibus temporalia tamquam ſtipendium, aut mercedem laboris, abſque ulla ſimoniaca labe: etſi negandum non ſit (quod jam indicavimus in Nota 3. ad q. 4.) ſæpe ſæpius poſſe per accidens, atque ob effrænem hominum cupiditatem intervenire ſimoniam ſaltem mentalem, vel ſpeciem ſimoniæ Eccleſiaſticis Statutis reprobatam. Ratio eſt, quia ſimoniæ malitia in hoc ſita eſt, quod *emptione ac venditione*, vel quovis alio *non gratuito contractu* dentur, & recipiantur ſpiritualia, & temporalia, ita ut temporalia vere poſſint dici exhibita veluti *pretium* ſpiritualium. Audi Seraphicum (Spec. Anim cap. 2.) *Generaliter circa materiam hanc obſerva, quod ſpirituale dare, vel accipere pro temporali, ita quod ſpirituale cedat ſub pretio, eſt vitium ſimoniæ. Licet autem pro labore, & ſuſtentatione ſecundum bonas conſuetudines accipere, ſeu dare.* Et rurſus (in 4. ſent. diſt. 25. art. 1. q. 4.) ex recitato Apoſtoli textu infert, *quod ſi Doctor, conſiliarius, & medicus, & alii qui laborant, de conſilio ſive de doctrina pretium recipiant propter laborem, & ſuam ſuſtentationem, nulla eſt culpa, nulla ſimonia. Si tamen quis venderet donum ſibi divinitus datum, non laborem ſuum, judicaretur ſimoniacus. Similiter dicendum eſt de celebratione miſſarum, & ſimilium.* Audi & Angelicum (2. 2. q. 100. ar. 2. Corp. & ad 4.) *Accipere aliqua ad ſuſtentationem eorum, qui Sacramenta Chriſti miniſtrant, ſecundum ordinationem Eccleſiæ, & conſuetudines approbatas, non eſt ſimonia, neque peccatum ..... Si aliqua ex conſuetudine exigantur quaſi pretium rei ſpiritualis cum intentione emendi, vel ven-*

vendendi, eſt manifeſte ſimoniæ. Alter vero textus Angelici, quem Auctor ex q. 86. ar. 2. profert in favorem contrariæ ſententiæ, neutiquam obeſt. Etenim S. Doctor ibi non ſpectat præciſe ea bona induſtrialia & quaſi patrimonialia, de quibus nunc controverſia movetur; ſed univerſam maſſam bonorum, quæ a Fideli Populo offeruntur. Et vult (quod quidem apertius declarat q. 185. ar. 7.) non omnia penes Sacros Miniſtros manere debere, ſed potius in varios uſus Eccleſiæ, miniſtrorum, & pauperum impendenda. Quod utique hic minime negatur; cum exploratum ſit, jamdiu ab Eccleſia factam, & ſervatam hujuſmodi diſtributionem bonorum. Ceterum, an portio Clericis attributa, quatenus modo complectitur ſeu beneficialia, ſeu induſtrialia bona, libero ſubſit eorumdem dominio, Angelicus ibidem non explicat: quare ex illo textu nihil poteſt extundi contra ſuperiorem noſtram doctrinam. Pariter neque alia Veterum teſtimonia ab Auctore producta ullatenus quadrant ad ipſius cauſſam, quippe præſenti Eccleſiæ diſciplinæ accommodata, non ad induſtrialia, ſed ad ſola beneficialia poſſunt utcumque referri, de quibus fiet deinceps ſpecialis quæſtio.

§. 8. Neque juvat recurrere ad Canonem, vetantem Clericis facere teſtamentum de his, quæ *conſideratione Eccleſiæ* perceperunt. Nam primo, eſto bona induſtrialia poſſent dici in ſenſu Canonum acquiſita *intuitu Eccleſiæ*, non propterea ſequeretur, Clericos *inter vivos* agentes carere illorum dominio. Quippe indicatus Canon ſolum facultatem adimit diſponendi de talibus bonis *cauſſa mortis*, ſeu teſtandi: quod eſt a priore quid longe diverſum. Omnes enim ii DD. tum Theologi tum Canoniſtæ, qui Clericos pronuntiant dominos integræ portionis beneficialis, ultro fatentur, dominium iſtud non poſſe extendi etiam ad teſtandum de illa, ob expreſſas ſcilicet ſacrorum Canonum prohibitiones: adduntque, idcirco Eccleſiam voluiſſe tale dominium ita reſtringere, ut Clerici (quibus ob varias, graveſque poſteriorum temporum circumſtantias dominium indulgere fuit expediens, ac pene neceſſarium) videntes nullam ſibi ſupereſſe facultatem de bonis ſuis diſponendi cauſſa mortis, illorum amore non illaquearentur, nec illa ſibi retinerent vita durante, ſed libentius in pauperes erogarent, vel in alias pias cauſſas expenderent, juxta ipſius Eccleſiæ mandatum eidem dominio pariter adjectum inſtar alterius reſtrictionis ſeu gravaminis.

§. 9. *Nec obſtat*, inquit Doctiſſ. Gonzales (num. 4. Com. in cap. 7 *Cum in Officiis*, tit. 26. de Teſtam. lib. 3. Decret.) *quod licet verum ſit Clericos beneficiarios dominos eſſe fructuum beneficiorum ſuorum; tamen teſtamentum facere non poſſunt. Non enim novum, aut inſolens, ut qui dominus eſt, de bonis ſuis diſponere non poſſit; ut contingit in filiis-familiar, qui licet dominium habeant bonorum adventitiorum, de his tamen teſtamentum facere non poſſunt*. Similiter Covarruvias (par. 3. Relect c. *Poſſeſſor* de reg. Jur. in 6. §. 3. n. 7.) *Summe obſervandum, quod poſſeſſor rerum majoratus, qui illum jure optimo vocationis obtinet, licet res alienare non poſſit, dominus tamen illarum rerum vere dicitur. Non eſt enim de ſubſtantia dominii, quod res a domino alienari poſſit*. L. 2. C. de bon. mater. l. ult. §. *Filiis &c.*

§. 10. Deinde haud immerito negatur, bona *induſtrialia* eſſe computanda inter ea, quæ in præſenti materia a ſacris Canonibus appellantur percepta *conſideratione Eccleſiæ*, ſeu pure Eccleſiaſtica. Idque ſatis dignoſcere licet tum ex monumento, quod ex Bened. XIV. retulimus (§ 4.) tum ex ſenſu, & praxi præſenti Curiæ Romanæ. Atque rem hanc erit operæ pretium enucleatius exponere, ut illis potiſſimum Sacerdotibus conſulatur, qui in ſolo hærentes veterum Canonum cortice, atque addicti lectioni recentium quorumdam ſcriptorum ad prodigium rigidorum, animo miſero anguntur, ſibique quaſi perſuadent, ſub reatu lethalis criminis in pias cauſſas erogandum eſſe, quidquid ipſi *Clericatus* ope (ſive, ut vulgo dicitur, *perchè anno il collare da prete*) quomodocumque acquirunt.

§. 11. Quemadmodum laudatus Gonzalez, aliique peritiſſimi Interpretes Pontificii Juris obſervant (Com. in tit. cit. *de Teſtam.*) dum Sacri Canones paſſim in eo Titulo vetant Epiſcopis, & reliquis Clericis teſtamenta condere de *bonis Eccleſiæ, acquiſitis per Eccleſiam, perceptis conſideratione Eccleſiæ* &c. hæ verborum formulæ, non *abſoluti*, ſed *relativi* ſunt termini, Dialectice loquendo. Videlicet bona ſic nominata opponuntur aliis diverſis bonis, quæ Clerici poſſunt acquirere intuitu *propriæ perſonæ*; quare ex mutua utrorumque collatione, & conſideratione diſpicienda eſt peculiaris utrorumque natura. Porro bona acquiſita intuitu *perſonæ*, juxta Decretalem Alex. III. (Tit. cit. cap. 9 *Quia nos*) cenſentur ea, quæ Clericis proveniunt *paternæ ſucceſſionis, vel cognationis intuitu, aut de artificio, ſeu dono conſanguineorum, aut amicorum ſuorum, non habito reſpectu ad Eccleſiam*: uno verbo, *patrimonialia*, & *quaſi patrimonialia*. Igitur ex adverſo bona comparata intuitu *Eccleſiæ* intelliguntur illa, quæ ipſi acquirunt quatenus ſunt Rectores Eccleſiæ, Epiſcopi, Canonici, Parochi, & quomodolibet Beneficiati; quæque idcirco conſiſtunt vel in reditibus ipſi Eccleſiæ incorporatis, vel in fructibus emanantibus a particularibus beneficiis, atque vel bona *Eccleſiaſtica* ſimpliciter, vel bona *Beneficialia* nunc appellari conſuevere. Quod ſi ita eſt, jam clareſcit, in cenſu bonorum acquiſitorum *conſideratione Eccleſiæ* minime venire bona Clericorum *induſtrialia*, aut *parſimonialia*, aut ejus generis alia. Enimvero quamvis etiam iſta a Clericis acquirantur, radicaliter ac remote, titulo ordinis, & Beneficii Eccleſiaſtici (quatenus eadem minime poſſent obtinere, niſi Clerici, & Beneficiati forent) nihilominus quadam veluti juris fictione non æſtimantur Eccleſiaſtica aut primi, aut ſecundi generis; ſed tantum collata, comparata, & intuitu ſolius perſonæ, ac perſonalis induſtriæ & laboris. Unde fit, ut Clericis emorientibus omnia iſta non ſecus, ac bona artificio & induſtria Judicum, Medicorum, & quorumvis Officialium, ſeu ex teſtamento, ſeu ab inteſtato pertineant ad ipſorum hæredes: uti præſertim tradit Navarrus (Com. de Spol. Cleric. verſus init.) aſſerens, eadem non venire inter ſpolia Clericorum Apoſtolicæ Cameræ. Hucuſque dictis de integra bonorum *induſtrialium* & *quaſi patrimonialium* ſerie robur addit, quod Bened. XIV. (lib. 13. *de Syn.* cap. 12. & 22.) exerte docet de una illorum ſpecie, ſcilicet de *Choralibus Diſtributionibus*. Ait namque, quod deſtructa jam fere ubique vita communi Canonicorum Sæcularium, quæ priſcis Eccleſiæ ſæculis vigebat, ii *nunc conſtitutæ choro intereſſentibus certa emolumenta lucrantur, eadem & ſua faciunt, expendunt-que libere in proprios uſus, cum illorum domini ſint pleno jure*.

§. 12. *Quarto*. Ex ſententia Doctorum ferme communiſſima, a qua Iueninus, aliique perpauci dumtaxat recedunt, eſt Clericis dominium plenum in bona beneficialia *neceſſaria ſuſtentationi congruæ*. Ea namque recipiunt tamquam laboris & obſequii, quod Eccleſiæ impendunt, mercedem ac ſtipendium, jure ipſo naturali & Divino non minus ſacris, quam reliquis quibuſque operariis debitum, ut demonſtrat Apoſtolus jam laudatus in præcedentibus. Sane ſicuti portio bonorum Eccleſiaſticorum deſtinata pauperibus alendis, horum liberæ diſpoſitioni ſubjacet, ubi eam acquiſivere, & piæ Fidelium voluntati, a quibus talia bona primitus obla-

§ oblata, cumulate jam est satisfactum: eodem plane modo, immo multo magis, sacri Ministri evadent domini propriæ portionis, veræque mercedis justo sustentationis titulo comparatæ.

§. 13. *Quinto.* Æquale dominium obtinent Clerici bonorum *beneficialium parsimonialium*; uti juxta communem doctrinam jam adstruximus in super. 4. concl. atque Angelicus expresse indicat (2. 2. qu. 86. art. 7. ad 2.) quidquid contra sentiat idem Iueninus cum nonnullis aliis. Et quidem ex mox dictis ratio manifesta eruitur. Nam si Clerici dominium sibi vindicant integræ portionis ad honestum victum necessariæ, quidni & bonorum parsimonialium, quæ ex tali portione subtrahuntur solertia, & abstinentia spontanea ipsorum Clericorum? Forsan, ut dominium istud Clerici retineant, necessarium creditur, ut deputata sibi bona in stomachum trajiciant, aut quovis alio modo reipsa absumant? Vel numquid parsimoniæ cura, & sobrietatis incommodum, faciunt ipsos esse deterioris conditionis?

§ 14. *Sexto.* Ad bona *beneficialia superflua sustentationi* quod spectat, jam a diuturno tempore DD. tum Theologi, tum Canonistæ contrariis admodum studiis inter sese disputant: atque ab hujusmodi controversia dirimenda, qui ceteroquin plura hactenus obscura & incerta eliquavit, definivitque, Bened. XIV. abstinendum duxit, tametsi duplici in loco (*de Beatif. Serv. Dei*, lib 3. c. 34. n. 26. & *de Syn.* lib. 7. c. 2. n. 6. & seq.) præsens argumentum attigerit. Eapropter non fert animus ullam determinatam thesim hic figere; esto subductis rationibus mecum ipse jam constituerim, quidnam privata opinione defendendum sit. Per me igitur quisque Clericorum Beneficiariorum in suo sensu abundet: sitque contentus iis, quæ hactenus exerto gladio propugnavi. Nonnulla quidem libenter subjiciam probe animadvertenda a cunctis, qui se comparant ad judicandum de præsenti gravissima controversia.

§. 15. *Primum.* Quæcumque probanda sit sententia scholarum circa *dominium* Clericorum relate ad bona *beneficialia superflua*, ex Bened. XIV. (lib. 7. *de Syn.* cap 2. n. 4. & 5.) *Certum est, etiam posita Ecclesiasticorum bonorum divisione, & assignata jampridem pauperibus quarta parte fundorum ad Ecclesiam pertinentium, ex quibus putant Doctores erecta & dotata fuisse hospitalia, aliaque instituta opera pia ad eorumdem pauperum commodum; adhuc nihilominus teneri Clericos Beneficiarios, reditus, quos ultra sui honestam sustentationem ab Ecclesia percipiunt, distribuere in pauperes, aliaque pia opera erogare, nec posse absque gravi peccato in convivia, ludos, venationes, & similes profanos usus impendere, aut consanguineis elargiri, nisi tamquam pauperibus, si vere pauperes sint, & tunc, ut minus egeant, non ut ditescant. Hanc obligationem omnes Ecclesiæ canones aut imponunt, aut omnibus impositam agnoscunt, qui Ecclesiæ militant stipendiis . . . Quocirca nullus omnino Doctor, præter unicum Lortam, ausus fuit unquam eximere Beneficiarios a gravi obligatione distribuendi reditus Ecclesiasticos suæ honestæ sustentationi superfluos, in pauperes, aliaque pia opera.* Quænam porro veniant nomine *causæ piæ*, Reinffestuel (§. 3 n. 66. & seq. Com. ad tit. 25. lib. 3. Decret.) edisserit.

§. 16. *Secundum.* Lis maxima inter DD. potissime fervet circa *titulum*, seu causam hujus gravis obligationis, ita ut alii eam derivent ex *stricta justitia*, alii ex *lege caritatis*, alii ex *virtute religionis*, alii ex *positivo præcepto Ecclesiæ*: ut ibidem (n. 6. & 7.) Ben. XIV. distincte ostendit. Perpendenti *quadruplex* istud doctrinarum divortium facile patebit, *duas* dumtaxat hinc emergere contrarias sententias circa *dominium* istiusmodi superfluorum bonorum, nec non circa *restitutionem* eorumdem male expensorum. Nam qui cum Navarro, & aliis sat multis repetunt obligationem illam ex *justitia*, ii Clericos universos dominio spoliant prædictorum bonorum; atque idcirco restitutionis legi obnoxios judicant tum Clericos, qui talia bona in usus profanos impenderunt, tum consanguineos, collusores, & alios omnes, qui eadem ab ipsis receperunt absque legitima pietatis, caritatis, misericordiæ causa. Qui vero ex alio quovis diverso titulo illam obligationem deducunt, hi *plerumque* & dominium Clericis attribuunt, & a restitutionis onere tum Clericos, tum eorum hæredes eximunt. Dixi *plerumque*. Siquidem reperire est intermediam nonnullorum sententiam, qui cum superfluorum fructuum dominium Clericis tribuant, contendunt nihilominus ex lege justitiæ restituendum, quidquid in malos aut profanos usus fuerit ab iisdem distractum. Quomodo hic opinandi modus concipi, defendique possit, Paulus Layman (l. 4. *Theol. Moral.* tr. 2. c. 3. n. 3.) conatur ostendere: cui accedunt Enghel, Pirhing. Roncaglia, Jansen. Præmonstratensis Canonicus, & si qui sunt alii.

§. 17. *Tertium.* Conc. Trid. nullam ex controversis illis opinionibus decretorie aut probasse, aut improbasse, ex Card. Pallavicino (l. 24. Hist. c. 3. n. 4.) discimus. Nam cum in eo decreto (sess. 25. de refor. c. 1.) quo Episcopis moderatio, & frugalitas vivendi, & distributio redituum Ecclesiasticorum præscribebatur, hæc ratio primitus apposita fuisset: *Quia Episcopi Ecclesiasticorum proventuum dispensatores sunt*: teste eodem Historico, *Lotharingus Cardinalis, Guerrerus Archiepiscopus Granatensis, & alii admonuerunt, ut id removeretur; ne detrimentum afferret valde communi sententiæ, quæ docet, verum dominium penes illos esse. Quocirca*, subdit Bened. XIV. (n. 13.) *Si Concilii Tridentini Patres noluerunt quæstionem attingere inter Catholicos exagitatam, jure meritoque Nos consulendum duximus Episcopis, ne illam in suis Synodis definiant, aut tamquam definitam assumant.*

§. 18. *Quartum.* Opinio adscribens Clericis dominium integræ portionis Beneficiariæ, non modo tempore Conc. Trid. erat *valde communis*, ut prælaud. Pallavicinus ait; verum etiam longe antea plures, eosque illustres habuit vindices, partim Canonistas, partim Summistas: sicuti innuunt Molina (*de Just. & Jur.* disp. 143. n. 3.) & Fagnanus (n. 1. & seq. Com in c. 5. *Si quis*, tit. de Pecul. Cler.) ac præterea colligere licet ex Gabr. Biel, qui an. 1490. Tubingæ edidit sua Com. Theol. Is enim (in 4. Sent. dist. 15. q. 8.) ubi quæstionem hanc problematice proposuit tractavitque, sequentem thesim ponit, quæ est numero quinta: *Etsi graviter peccent Beneficiati bona Ecclesiæ eis indistincte deputata consumendo; non tamen satis stricte definitum est, eos ad restitutionem obligatos esse.* Tum secundam partem thesis ita probat; *Ea patet, quia sunt contrariæ opiniones Doctorum.* Ac relata severiore opinione, subdit: *Alia est opinio mitior, cui videntur consentire D. Thom. & Joannes Gerson.* Quod si *D. Thom.* qui unus est pro decem millibus, ac fere innumeros habuit quavis ætate excellentis suæ doctrinæ moralis sectatores; jam quot alii, tametsi ibidem haud nominati, simul intelligantur, nemo non videt. Angelicum autem *constanter* (scilicet & juvenem, & virum, cum senem dicere proprie nequeamus) vindicasse Clericis dominium *totius* portionis ipsorum usui deputatæ *seorsim* a portionibus Ecclesiæ, & Pauperum, deprehender quicumque voluerit pensiculate examinare tum integram ejus hac de re scriptorum seriem (quodl. 6. ar. 12. & 2. 2. qu. 185. art. 7.) cum accuratam præcipui ejus interpretis Sylvii (concl. 4. ad cit. art. 7.) expositionem, tum gravissimum Bened. XIV. judicium ita scribentis (n. 10. & 11.) *Duplici in loco S. Doctor hanc versavit quæstionem,*

§ nem, *in Quodlibetis nimirum, & in Summa: in Quodlibetis aperte adhæret posteriori sententiæ*, attribuenti scilicet *Clericis verum dominium etiam superfluorum redituum, quos ab Ecclesia percipiunt. In postremo opere Theologicæ Summæ sententiam retractasse, quam in Quodlibetis docuerat, contendunt plerique ex iis, qui primam opinionem propugnant. Verum ut ingenue loquamur, in hoc ipso Theologicæ Summæ loco, quem isti Doctores sibi favere ajunt, videtur Angelicus doctrinam confirmare, quam in citato Quodlibeto 6. tradiderat &c.* Hinc Fagnanus cit. (n. 2.) conqueritur: *D Thomæ opinionem ita Navarrus corrumpit, ut eum in contrarium vi deducat.* Ex his porro dilucet, quantam fidem mereatur ex adversariis Joan. Major, qui longe post Angelicum, Gersonem, aliosque vetustos Angelici asseclas scribens an. 1500. inquit apud Hennum (Tr. *de Just. & Jur.* disp. 3. q. 2. concl. 2.) *nullum Doctorem ante se mortuum contrarium docuisse.*

§. 19. *Quintum.* Post Conc. Trid. multo major notari potest numerus Doctorum, qui serie non interrupta ad hæc usque tempora, eidem sententiæ patrocinati sunt, potissimum ob prælucentem facem D. Thomæ, *cujus Eximii Doctoris auctoritas multum ponderis habet in re tanti momenti de qua disputamus*, ut observat Molina (disp. 144. n. 12.) qui nonnullos etiam nominatim recenset. Certe, præter Doctiss. TT. Cajetanum, Dominicum Sotum, Bannesium, Sylvium, Becanum, Toletum, Vasquezium, aliosque recentiores, præcipua Ecclesiasticæ Jurisprudentiæ conspirant lumina: videlicet Covarruvias, Molina, Gonzalez, Fagnanus, Barbosa, Sarmiento, Garzias, quibus accedunt Antonellus, Vallensis, Cabassutius, Smalzgrueber, Schmier, Pichler, & novissimi alii. Quare de hujusmodi sententia edicere non dubitarunt Covarruvias (*de Testam. c. 7. n. 12.*) *nostris hisce temporibus admittenda ex totius Christiani orbis consuetudine, qua plurimum adjuvatur*: Fagnanus cit. (n. 1.) *verior, eique favet consuetudo valida*: Cabassutius (*in Jur. Can. Theor. & Prax. l. 14. n. 2.*) *prævalet, usu passim recipitur*: Pirrhingius (§. 3. n. 14. Com ad cit. Tit.) *hodie communi usu, & consuetudine est recepta, ideoque in praxi damnari non potest.* At inquies, eccur ergo S. Carolus Borromæus, strenuus Conc. Trid. vindex, sanæque doctrinæ propagator, Synodali sanctione confirmavit oppositam sententiam? Resp. ita quidem nonnulli decantant: sed audi Bened. XIV. (n. 12.) *Aliud suæ opinioni præsidium comparare studuit Natalis Alexander ab auctoritate S. Caroli Borromæi, in cujus Concilio Mediol. I. definitum affirmat, Beneficiarios non esse dominos Ecclesiasticorum redituum, qui suæ honestæ sustentationi supersunt, eosque in profanos usus impendentes ad restitutionem ab eodem adactos. Verum nos, qui nullius partis studio abrepti sumus, nihil ejusmodi a S. Carolo decisum comperimus. Etenim &c.*

§ 20. *Sextum.* Præcedentium trium §. doctrina perspicue ostendit, nonnullos Scriptores, aliis ceteroquin nominibus suscipiendos, prudentis moderationis limites prorsus excessisse, dum veluti censoria auctoritate sequentia judicia tam fidenter protulere, quæ apud Hennum cit. (qu. 5.) & Roncagliam (Tract. 13. *de sept. præc. Decal* qu. unic. cap. 6. reg. 1.) aliosque consignata leguntur. Nimirum prædicta sententia vocata fuit ab Archidiacono *hæresis in jure*; a Comitolo *nova, & periculosa*; a Medina *sacrilega, adulatoriis quorumdam Sophistarum nugis in Scholas introducta, & Evangelicum pauperibus opitulandi ministerium excludens*; a Petro Soto *error gravissimus saltem contra bonos mores, & justitiam &c.* Merito propterea Fagnanus cit (Num. 1.) præsentem quæstionem tractaturus initio præmonui, *laudandos non esse DD. qui ut piis caussis faveant, falsam opinionem pro vera, vel dubiam pro certa obtendunt, vel probabilem pro damnata excludunt. Ut enim docuit Aristoteles 19. Eth. 1. veri sermones non solum ad cognitionem, sed etiam ad vitam bene degendam sunt utiles, & sermo tunc fidem facit, cum congruit factis: alias contemnitur. Qui vero hanc justitiæ normam* (hoc est, prætensam justitiæ obligationem) *erga pauperes custodiant, ut superflua illis largiantur, vix reperiuntur etiam inter Beneficiatos Religiosos; nec expedit inducere Clericis conscientiam, contra quam facturi sint, & gratis damnentur.*

§. 21. *Septimum.* Cum sacri Canones, quibus potissime finienda præsens controversia, editi fuerint pro loco, tempore, personis, & negotiis instantibus, sicut in ipso jure Canonico (1. part. Decret dist. 39.) expresse monetur, nosque (N. 71.) jam ostendimus; atque aliunde multiplex contigerit variatio circa distributionem Ecclesiasticorum bonorum, præsertim ubi sæculo V. quadripartita eorum partitio invaluit, & deinceps sæculo IX. erecta fuere particularia beneficia, & Clericis assignata in speciales titulos: idcirco in Sacris Canonibus successiva temporum serie conditis ingens detegitur diversitas, quamvis unica communis omnium fuerit origo, idem scilicet indeficientis sapientiæ consilium, quo Ecclesia regitur. Exinde autem consequitur, quod si unquam alibi, hic certe, ad ferendum prudens rectumque judicium perneccessaria sit exacta notitia Ecclesiasticæ disciplinæ qua priorum, qua posteriorum sæculorum. Secus enim qui tali destituti subsidio fidenter eloqui, aut scribere tentabunt, sacrorum Canonum œconomiam, ac sensum minime percipient; sicque & seipsos decipient, & aliis similiter incautis imponent (N. 70.) ubi vel plaustra Ecclesiasticorum jurium producunt, ac de genuina illorum interpretatione gloriantur. Ex. ca. legantur hæc monumenta diversarum ætatum: nempe ex una parte Can. 37 inter Apostolicos: *Omnium rerum Ecclesiasticarum Episcopus curam gerat. Non liceat autem ex eis aliquid sibi vendicare, vel propriis cognatis, quæ Dei sunt, largiri.* De Bernardi sententia (epist. 2 ad Falcon.) *Quidquid præter necessarium victum, ac simplicem vestitum de altari retines, tuum non est, sacrilegium est.* Ex alia vero parte Decretalis Bonif. VIII. de Canonicis, & reliquis Ecclesiarum Ministris a choro absentibus (in 6. Decr. lib. 3. tit. 3. cap. unic.) *Qui de distributionibus quicquam receperint, rerum sic receptarum dominium non acquirant, nec faciant eas suas.* Conc. Tridentini statuta de Beneficiariis non residentibus in propriis Ecclesiis (de Reform. sess. 23. cap. 1. & sess. 24. cap. 12.) *Pro rata temporis absentiæ fructus suos non faciunt. Privetur unusquisque dimidia parte fructuum, quos ratione etiam præbendæ, ac residentiæ fecit suos . . . privetur fructibus, quos lucratus fuerit &c.* Porro, nisi hæc & consimilia alia monumenta, diversas decernendi, loquendique formulas continentia, invicem conferantur, & æquo libramine appendantur, nil poterit tuto decerni, quod spectat Ecclesiasticos proventus Clericorum præsentis istius ætatis.

§. 22. *Octavum.* Præcedens animadversio plures eosque illustres permovit Doctores juris Pontificii consultissimos (§. 19.) ad vindicandum Clericis nostri ævi dominium integræ portionis beneficialis, quamquam veteres Canones minus favere videantur. Spectata siquidem posteriori Ecclesiæ disciplina, quadruplici interpretationis genere ostendunt, ejusmodi canones neutiquam obstare. Nimirum quia *vel* referendi dumtaxat ad primitiva tempora, quando communis vitæ ratio servabatur a Clero, *vel* intelligendi directe de bonis simpliciter Ecclesiasticis (§. 2.) hoc est, de rebus seu mobilibus, seu immobilibus ipsarum Ecclesiarum, quibus Clerici serviebant: *vel* extendendi quidem ad proventus Ecclesiasticos, sed simul Clericorum, & pauperum usi-

§ usibus, atque Ecclesiarum cultui destinatos, ideoque in partes diversas, seu speciales titulos nondum distractos: *vel* demum exponendi de gravi obligatione, quam habent Clerici, erogandi in pias causas superfluos reditus propriæ portionis, tametsi secretæ a bonis pauperum, & Ecclesiarum; ita scilicet, ut si secus fiat, grave perpetretur peccatum, sed nullum restitutionis onus ipsis incumbat. Quæ quidem obligatio potest consistere, (§. 9.) cum dominio eorumdem bonorum. Quare si reditus excedentes congruam sustentationem dicuntur esse *pauperum*, non quoad dominium, & proprietatem, sed quoad prædictam obligationem; uti apud Bened. XIV. (lib. 7. *de Syn.* cap. 2. n. 9.) videre est.

§. 23. *Nonum*. Præterea iidem laudati DD. contendunt, Ecclesiam, mutata temporum conditione, potuisse graves ob causas eodem prorsus jure transferre in Clericos dominium *omnium fructuum beneficialium* ipsis tamquam piis operariis mercedis loco assignatorum, (etsi ejusmodi fructus consisterent in bonis a Fidelibus primitus oblatis ex motivo *religionis*; adeoque in rebus natura & conditione sua *sacris*) quo constat, Ecclesiam constituisse dominos tum eosdem Clericos *distributionum choralium*, tum Cantores, Magistros grammatices, templorum Custodes, organorum, & campanarum pulsatores, ac reliquos inferiores Ministros, propriorum *stipendiorum*; & quo item constat, tribus abhinc sæculis ob graves similiter causas Pontificiis Constitutionibus ac privilegiis Sixti IV. an. 1474. Julii III. an Pauli V. an. 1606. datam Clericis in hac Urbe & in districtu ad 10. usque milliaria existentibus, facultatem de bonis beneficialibus, etiam superfluis, ad quascumque honestas causas seu pias, seu profanas disponendi per actus tam inter vivos, quam causa mortis, perinde ac de bonis patrimonialibus. Neque enim vel distributiones chorales, vel stipendia indicatorum Ministrorum aliunde decerpta, quam ex massa redituum beneficialium, sive illorum Ecclesiasticorum bonorum, quæ a Fidelibus donata fuere ad promovendum Dei cultum, Ecclesiæ commodum & decorem, animarum salutem; quæque idcirco juxta phrasim veterum Canonum *vota Fidelium*, *patrimonium Christi*, *dos Ecclesiæ*, *res pauperum*, *pretia peccatorum* nuncupantur; ut ex Nota 3. ad præced. quæst. 4. ex Concil. Trident. (sess. 22. de Reform. cap 3.) ex variis aliarum Synodorum statutis facile colligere licet. Cum autem ex Bened. XIV. (lib. 7. *de Synod.* cap. 7. n. 7.) *De Pontificis potestate, postquam dispensavit, dubitare, instar sacrilegii sit; esset enim Christo quasi exprobare, quod non satis Ecclesiæ suæ providisset*: idcirco palam exinde consequitur (quod sane multiplici plausibilium rationum genere ostendit Franc. Sylvius, concl. 5. in 2. 2. q. 185 ar. 7.) Fideles bona sua temporalia largiendo Ecclesiæ intuitu religionis & caritatis, intendisse quidem ac speraſſe, eadem provido Ecclesiæ consilio expendenda deinceps in causas pias, non tamen positive rigorosum onus adjecisse, universim loquendo, ut ex titulo *justitiæ* restituendum foret, quidquid ex iis bonis in profanos usus quovis modo erogatum fuisset. Quamquam, ubi Ecclesia justis permota rationibus bona suæ dispositioni relicta semel assignavit instar *decentis mercedis* aut Clericis sacrorum mysteriorum dispensatoribus, & humanæ salutis administris, aut inferioribus aliis sibi subvenientibus in negotio Divini cultus, jam ea censentur erogata in *pios usus*, sicque *satisfactum* primitivæ voluntati Fidelium benefactorum, quantum ad onus *justitiæ* attinet, si etiam ultro concederetur impositum (quippe inter causas pias præcipuo loco venire Sanctuarii ministros, nemo ignorat) sicuti constat præsumptam illam Fidelium voluntatem impletum iri, statim ac eadem bona instar eleemosynæ pauperibus donantur, eorumque dominio subduntur. Secus enim, si respectus ille causarum piarum nimis morose urgeatur, procedendum erit usque ad materiam primam eorumdem bonorum, nec unquam Ecclesiæ dispositione, Apostolicæve Sedis privilegio poterunt licite transmutari, ac profanis rebus accenseri: quod ex dictis falsum esse convincitur.

§. 24. *Decimum*. Ceterum, cum dictis (§. 15. & 22.) constanti Sacrorum Canonum præceptione, sensuque DD. unanimi, evidens ac firma permaneat Beneficiariis omnibus imposita gravis obligatio erogandi superfluos necessariæ & decenti sustentationi reditus Præbendarum Ecclesiasticarum in causas pias, quæcumque demum theoretice disputando prævaleat sententia circa titulum seu radicem hujusce obligationis: idcirco maximopere præstabit, ut Præbendati Clerici magis de ipsa praxi, & quotidiana vivendi ratione sollicite probe invigilent, discutiant, apprehendant tum probatos Libros legendo, tum proborum Virorum exempla contuendo, quænam vere sint *causæ piæ*, & quidnam ferat *congrua sustentatio*. Etenim, ut ex antiquo novimus Poeta, *est modus in rebus, sunt certi denique fines, quos ultra citraque nequit consistere rectum*. Et aliunde nimis frequenti experientia exploratum, in re ista summi momenti contingere enormes, & exitiales hallucinationes practicas etiam illorum, quibus cetero quin nec mentis, nec literaturæ Ecclesiasticæ curta supellex: adeo quidem, ut respectu plurium Clericorum peculiarium, de quo hactenus fuit sermo, haud immerito vocari possit lapis offensionis, & petra scandali, sicuti fere & Cœnobitis religiosa paupertas, & Sæcularibus forensia, ac mercatoria negotia esse consueverunt; non vitio ipsarum rerum, sed hominum rebus abutentium. Itaque coronidis loco audiatur, animisque imprimatur opportuna animadversio Venerab. & Eminentiss. Bellarmini Nepoti suo Theanensi Episcopo ita scribentis (Epist. ad eumdem controv. 9.) *Non disputo quæstionem illam, an Prælati sint vere domini redituum Ecclesiasticorum, & an teneantur restituere quæ male expenderunt. Tarum enim refert, utrum Prælatus damnetur ad inferos, quia peccavit contra justitiam, an quia peccavit contra caritatem, non bene distribuendo facultates suas. Solum quæro, in quos usus debeat expendere suas Ecclesiasticas facultates, ut non amittat vitam æternam.* §

Quæst. VIII. *Ad quid tenentur Episcopi, Parochi, & ii quibus animarum cura incumbit?*

Resp. 1. Ii tenentur generatim jure divino residere, & per se officium suum recte præstare, oves sibi creditas verbo, exemplo, & Sacramentis pascendo, eorum salutem ac utilitatem spiritualem procurando, & peccata ac scandala, quantum possunt, impediendo. *Est communis sententia*. Prob. 1. ex Ezech. 34. *Væ Pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: nonne greges a Pastoribus pascuntur? ... Greges meos non pascebant &c.* Et ex 1. Petri 5. *Pascite, qui in vobis est, gregem Dei; providentes spontanee secundum Deum ... Forma facti gregis ex animo*. 2. Ex Conc. Trid. sess. 23. c. 1. *Cum præcepto divino mandatum sit omnibus quibus cura animarum commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere; pauperum,*

aliarumque miſerabilium perſonarum curam paternam gerere , & in cetera munia paſtoralia incumbere , quæ omnia nequaquam ab iis præſtari & impleri poſſunt , qui gregi ſuo non invigilant , neque aſſiſtunt .... S. Synodus eos admonet & hortatur , ut divinorum præceptorum memores , factique forma gregis , in judicio & veritate paſcant & regant ... Declarat omnes ... obligari ad perſonalem in ſua Eccleſia vel Diœceſi reſidentiam , ubi injuncto ſibi officio defungi teneantur , neque abeſſe poſſe niſi ex cauſſis infraſcriptis &c. Eadem omnino etiam quoad culpam , amiſſionem fructuum , & pœnas de Curatis inferioribus , & aliis quibuſcumque , qui beneficium aliquod eccleſiaſticum curam animarum habens obtinent , S. Synodus declarat & decernit &c. 3. Quia quicumque accipit aliquod officium præſertim cum emolumento , obligat ſuam perſonam ad proprias illius functiones , taciteque promittit , ſe illas obiturum quantum res feret ; nec aliter ei committitur officium . Neque ſufficit , quod ſuum officium præſtet per alios , niſi neceſſitas vel majus bonum commune cogat eum ad tempus abeſſe : nam rectæ rationi repugnat ut quis officium , præſertim cum emolumentis , habeat , & onus illius in alium transferat . Præterea paſtorale munus eſt per ſe perſonale ; nam is conſtituitur paſtor , cujus cura , diligentia & induſtria electa eſt ad paſtoralia munera obeunda . His adde jus canonicum , tit. *de Cler. non reſident.*

Hinc Epiſcopi & Parochi peccant mortaliter contra jus divinum naturale ; ideoque indiſpenſabile , ſi notabili tempore ſine gravi & juſta cauſſa abſint , tenentur per alium idoneum gregi ſuo ſufficienter providere . Circa hoc utrumque Concil. Trid. ibidem eorum conſcientias onerat propoſito Dei timore ; & juſtas abſentiæ cauſſas exponit , quæ ſunt , *Chriſtiana caritas , urgens neceſſitas , debita obedientia , & evidens Eccleſiæ , vel reip. utilitas .*

Porro reſidentia eſt perſonalis præſentia in loco beneficii ad debitum officium ibi præſtandum . Quamvis autem omnia beneficia de jure communi , & ex primæva ſui inſtitutione reſidentiam requirant : poſſunt tamen aliqua ſimplicia eam non exigere , vel ex fundatione , vel conſuetudine rationabili , ut cum beneficia illa non habent ſufficientes reditus ad ſuſtentandum beneficiarium , qui proinde cogitur alibi manere , ut habeat unde vivat .

Nota . Proviſi de beneficio curam animarum habente vel de canonicatu , tenentur publicam fidei profeſſionem facere , alioqui fructus ſuos non faciunt , ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 12.

Reſp. 2. Speciatim de parochis , tenentur

1. Habere ſcientiam competentem , & ſufficientem ad recte dirigendas oves ſuas in rebus ad ſalutem pertinentibus ; ideoque ſcire dogmata fidei , & Theologiam moralem : item Scripturas ſacras & Canones , & ſtatuta propria ſuæ Diœceſis . *Sciant igitur Sacerdotes Scripturas ſanctas , & Canones , ut omne opus eorum in prædicatione & doctrina conſiſtat , atque ædificent cunctos tam fidei ſcientia , quam operum diſciplina* , c. 1. diſt. 38. ex Conc. Tolet.

2. Conſtanter reſidere in ſua parochia : ex Concil. Trid. cit. & ex c. 2. *de Cleric. non reſident.*

3. Pro ovibus orare , & ſacrificium offerre , & quidem juxta Toletum , Fagnan. Gavant. & alios , iis applicare Miſſam diebus feſtis ac dominicis , quia Conc. Trid dicit , ſimpliciter teneri pro ovibus ſuis ſacrificium offerre ; quod indicat ſpecialem applicationem , & obligationem diverſam ab ea , quam habent ſinguli Sacerdotes applicandi fructum omnibus fidelibus , ut Concil. Mediolan. IV. a Sede Apoſtolica approbatum , prohibet curatis ne diebus dominicis , & aliis , quibus pro populo celebrare tenentur , aliud ſuſcipiant Miſſarum celebrandarum onus . *Ita Fagnan.* Item Sacra Congregatio Cardinalium apud Gavant. & Barboſam declaravit , non poſſe parochum accipere ſtipendium pro Miſſa iis diebus , quibus tenetur ex officio celebrare in ſua parochia ; nempe diebus feſtis ac dominicis . Et vero parochus accipit a ſuis ovibus ſuſtentationem , ut ſua munia poſſit obire , & Miſſas his diebus celebret non aliis profecto applicandas .

✠ Vide Conſtit. 103. S. M. Bened. XIV. tom. 1. Bullarii pag. 366. quæ incipit , *Cum ſemper oblatas* , in qua Patriarchis , Archiepiſcopis , cunctiſque locorum Ordinariis per Italiam conſtitutis , commendat & inculcat , ut Concilii Tridentini , Apoſtolicæ Sedis Decreta , de applicanda ab animarum Paſtoribus pro Populo Miſſa , executioni ſedulo mandari curent . At ſtatuit 1. Etiam Vicarios amovibiles , & temporarios , ac regulares ad id teneri . 2. Decernit ac declarat , quod *licet Parochi , ſeu alii animarum curam habentes , congruis præfinitis reditibus deſtituantur , & quamvis antiqua ſeu etiam immemorabili conſuetudine in ipſorum Diœceſibus , ſeu Parochiis obtinuerit , ut Miſſa pro Populo non applicaretur , eadem nihilominus omnino impoſterum ab ipſis debeat applicari .*

3. Teneri ad Miſſæ applicationem diebus dumtaxat feſtis de præcepto , iis etiam comprehenſis feſtis , quibus Populus tenetur Miſſam audire , licet *permiſſum ſit opera ſervilia exercere .*

4. Facultatem concedit Epiſcopis diſpenſandi Parochos pauperes ab applicatione pro Populo diebus feſtis , ea tamen lege , ut in Eccleſia Parochiali celebrent , ac totidem Miſſas infra hebdomadam pro Populo applicent *quot in diebus feſtis , infra hebdomadam occurrentibus , juxta peculiarem intentionem alicujus pii Benefactoris obtulerint .*

5. Ut in Patriarchalibus , Metropolitanis , Cathedralibus , & Collegiatis Miſſa Conventualis quotidie celebranda pro Benefactoribus in genere applicetur , contraria conſuetudine minime obſtante .

6. In hujuſmodi Collegiatis abſolvit ab applicatione ſecundæ , & tertiæ Miſſæ Conventualis , niſi aliud uſu receptum fuerit . ✠

4. Populum frequenter , ut diebus ſaltem do-

mi-

minicis, neceſſaria ad ſalutem docere, & doctrinam Chriſtianam explicare, eumque ad virtutes ac vitam chriſtianam adhortari per ſe, ſi poſſint, vel per alios idoneos, ſi legitime impediti fuerint: ita ut omnes facile quæ ad ſalutem conſequendam neceſſaria ſunt, ſcire poſſint, ex Concil. Trid. ſeſſ. 5. c. 2. ibi: *Quicumque parœciales, vel alias curam animarum habentes Eccleſias quocumque modo obtinent, per ſe, vel alios idoneos, ſi legitime impediti fuerint, diebus ſaltem dominicis & feſtis ſollemnibus plebes ſibi commiſſas pro ſua & eorum capacitate paſcant ſalutaribus verbis, docendo quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, annuntiandoque eis cum brevitate & facilitate ſermonis vitia, quæ eos declinare, & virtutes, quas ſectari oporteat, ut pœnam æternam evadere, & cœleſtem gloriam conſequi valeant.* Ac eos, ſi huic muneri ſuo defuerint, cogi debere per cenſuras eccleſiaſticas. Et ſeſſ. 24. c. 4. mandat Epiſcopis ut ſaltem dominicis & aliis diebus feſtis pueros in ſingulis parochiis doctrinam doceri curent. Hinc Bonacina ait: *Parochum mortaliter peccare, ſi uno continuo menſe integro, aut etiam duobus vel tribus menſibus totius anni diſcontinuis non concionetur: quia hæc videtur materia gravis non ſolum ſecundum ſe, ſed etiam reſpective.*

5. Sacramenta ſuis parochianis miniſtrare quoties ea rationabiliter petunt, vel alium idoneum providere. Nam ex officio tenentur oves ſuas paſcere, ordinaria media ſalutis a Chriſto inſtituta præbere, ſuorum utilitatem ſpiritualem procurare, & præſtare ea omnia, quæ paſtoris ſunt; inter quæ præcipuum eſt ſacramenta miniſtrare, & neceſſaria ad ſalutem docere, & ſub hoc onere accipiunt ſtipendium ſuſtentationis.

6. Peccata corrigere præſertim publica, ſcandala tollere vel per ſe, ſi poſſunt, vel ea deferendo Epiſcopo, ſi publica ſint, & omnes peccati occaſiones quantum fieri poteſt avertere, ideoque inquirere peccata publica. Item ſcire an ſinguli ſacramenta debita in Paſchate ſuſcipiant, & ſacrum diebus feſtis audiant &c. *Ipſi enim pervigilant*, (hoc eſt, ex officio, ſeu pervigilare debent) *quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri*, Hebr. 13.

7. Magnam & peculiarem curam habere pauperum, & providere ne ob inopiam a juſtitia deflectant; eorum neceſſitates inquirere, iiſque quantum poſſunt ſubvenire, ex Conc. Trid. ſup. Nam ii ſunt loco parentum, & ad hoc ſpecialius obligantur, quam alii. Item pauperes ſepelire, etiam ſine ullo ſtipendio, & pro eorum ſalute orare.

8. Nullos matrimonio conjungere, niſi ſufficienter peritos rerum fidei & præceptorum Dei ac Eccleſiæ; ideoque horum ignaros prius docere: quia illi poſtea iſta liberos ſuos edocere tenentur.

9. Invigilare ut Ludi Magiſter recte fungatur officio, pueros doctrinam chriſtianam doceat, boniſque moribus imbuat verbo & exemplo.

10. Frequenter viſitare infirmos; etiamſi ſacramentis ſint muniti. Quia quo vicinior eſt mors, eo majus ſalutis periculum ingruit a dæmone, & major eſt corporis ac animi infirmitas: ergo tunc maxime ſuorum ſaluti providere debent.

11. Servare ſtatuta Diœceſis, & curare ut a ſuis ſerventur: nam obligant in conſcientia; cum ſint lata a ſuperiore habente poteſtatem præcipiendi & ferendi leges.

12. Tenentur ex juſtitia, etiam cum certo vitæ periculo, ovibus ſuis ſubvenire non ſolum in extrema, ſed etiam in gravi eorum neceſſitate ſpirituali, ex Joan. 10. *Bonus paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis.* Nam ratione officii ad amplius obligantur quam extranei Sacerdotes, qui cum periculo mortis tenentur proximo ſubvenire in extrema neceſſitate. Hinc juxta omnes, parochus tenetur ſuis peſte laborantibus ſacramenta, præſertim Pœnitentiam, miniſtrare per ſe, vel per alium idoneum; niſi Epiſcopus jubeat ut ipſemet miniſtret: quamvis enim ſaluti ſuæ abſolute providere poſſint per actum perfectæ contritionis, tamen quia talis actus difficilis eſt, cenſetur eſſe in neceſſitate gravi. Et Sacra Congr. apud Fagn. approbante Gregorio XIII. cenſuit Parochos tempore peſtis teneri omnino reſidere in ſuis Eccleſiis, & per ſe vel per alium idoneum miniſtrare peſte infectis Baptiſmum & Pœnitentiam. Id tamen poſſunt per alium idoneum ob majorem utilitatem parochiæ, ut ipſi ſani prodeſſe poſſint, & erga illos officio paſtoris fungi. Idem dic de ſuperioribus regularium.

14. Denique omnium bonorum operum ac virtutum exempla præbere, ex Concil. Trid. ſupr. & ex epiſt. 2. ad Tit. 2. *In omnibus te ipſum præbe exemplum bonorum operum.* Et ex 1. ad Tim. 4. *Exemplum eſto fidelium in verbo, in converſatione, in caritate, in fide, in caſtitate.* Quo virtutis amorem & vitii odium ac fugam ſuis efficacius ingenerent, ſcientes, quod pro animabus illorum rationem ſint reddituri, *ad Heb.* 13. Igitur vitam ſuam ita inſtituant, ut quod verbis populum docent, ipſi opere confirment, ac veluti imagine oſtendant *forma facti gregis ex animo.*

Sed quantum temporis abſentiæ ſine cauſſa juſta ad mortale ſufficit?

Reſp. Caballutius l. 5. jur. can. cap. 1. docet abſentiam 15. dierum intra annum non eſſe mortalem, modo relinquatur idoneus ſubſtitutus. Sed num pauciores ſufficiant, alii viderint. Poſſunt autem parochi ob certas cauſſas juſtas & neceſſarias, ſed prius (ut ſtatuit Conc. Trid.) per Epiſcopum cognitas & probatas, abeſſe ſine culpa, relicto Vicario idoneo ab Epiſcopo approbato.

✠ Ad obligationes Clericorum ſpectat Conſt. 29. quæ incipit, *Univerſalis Eccleſiæ cura*, in qua ſub pœna excommunicationis, & nullitatis contractus prohibentur alienationes fructuum Beneficiorum *ſub nomine cedendi commodum, ſeu utilitatem percipiendi fructus eorumdem beneficiorum, quos alteri quoad vixerint vendunt, recepta pecunia ad eam ſummam, & quantitatem, quam ipſi, habita ratione eorum ætatis, & corporis*

poris valetudinis, durante vita, consequi potuissent. (1) ✠

CAPUT II.

De statu & obligationibus Religiosorum.

Quæst. I. *Quid est status Religiosus?*

Resp. Est stabile vitæ institutum, ab Ecclesia approbatum, & tendens ad perfectionem christianam per tria vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ.

Ad ejus essentiam tria requiruntur, 1. Tria illa vota, quæ substantialia vocantur, eaque perpetua de se & ex parte voventis. Nam Religio est stabilis quædam forma vitæ perducens ad perfectionem caritatis per primaria Christi consilia, quibus removentur præcipua impedimenta, & homo se suaque omnia consecrat Deo in perpetuum holocaustum. Non necesse est tamen, ut sint sollemnia: nam qui in Societate Jesu vota simplicia emittunt, sunt vere Religiosi, ut definit Greg. XIII. Bulla *Ascendente Domino:* quia per vota simplicia potest fieri traditio irrevocabilis ex parte voventis in perpetuum Dei obsequium; nam sufficit ut quis constituatur in statu Religioso. Nam ad statum proprie dictum non requiritur immutabilis omni modo, sed satis est quod Religiosus se ipsum votorum vinculis liberare nequeat, ut patet in servo, qui recte dicitur esse in statu servitutis, quamvis possit a Domino manumitti. Hinc vota Religionis alia sunt simplicia, quæ fiunt sine sollemnitate; alia sollemnia, quæ fiunt cum certa sollemnitate ab Ecclesia instituta. Quæ sollemnitas juxta multos in eo consistit, ut vota emittantur sub certa regula a Sede Apostolica approbata, juxta ritum substantialem in eadem regula præscriptum, cum traditione & acceptatione ex utraque parte perpetuis, & via ordinaria indissolubilibus. 2. Approbatio Ecclesiæ: quia ordo religiosus est status supernaturalis distinctus a communi statu Christianorum, & sacra quædam communitas, in qua debet esse spiritualis jurisdictio in utroque foro. Hæc reservata est Papæ in Conc. Later. & Lugd. 3. Traditio facta superiori ut ministro Dei illam acceptanti, qua vovens se totum Deo in Religione dedicat, & Religioni propter Deum tradit irrevocabiliter ex parte sua.

Quæst. II. *Quænam requiruntur ad valorem professionis Religiosæ?*

Resp. Sequentia, 1. Certa ætas, quæ ex Concil. Trid. sess. 25. c. 15. est annus 16. completus. 2. Ut non fiat nisi post annum integrum & continuum probationis, ibid. Dico, *continuum*, ita ut si novitius, vel die uno, Religionem deseruit, reversus debeat rursus integrum annum probationis conficere, ut valide profiteatur. Immo dua-

---

(1) Ad declaranda, & confirmanda, quæ de *Episcoporum* officiis in hac postrema qu. 7. ab Auctore dicta sunt, superfluum est ex opere *de Syn.* Bened. XIV. testimonia proferre vel indigitare, cum integrum istud opus destinatum sit Episcopo cumulate instruendo, ac formando. Præclare itidem eadem officia Episcopalia persecutus est Pontifex sapientissimus in alio opere *de Servorum Dei beatificatione* (l. 3. c. 34. per tot.) ubi differendo *de iis, quæ in causis Servorum Dei, qui Episcopi fuerunt, advertenda sunt post adeptam Episcopatus dignitatem*, absolutissimi Episcopi ideam exhibet. Huc pertinet gravissima D. N. Clem. XIII. Epistola Encyclica, *A quo die*, 14. Sept. 1758 quæ legi potest simul cum aliis ejusdem SS Patris Epistolis, & Constitutionibus in Appendice adjecta tomo VIII. Bibliothecæ Canonicæ P. Lucii Ferraris. De Parochorum autem officiis multa pariter adinvenire est tum in opere *de Syn.* atque *in Eccles. inst.* Bened. XIV. tum in prælaudata Clementina Epistola. Quod spectat speciatim ad Clericos, & Optimates sacros hujus Romanæ Curiæ, singuli, quænam ab ipsis agenda, vel omittenda sint, deprehendent sine fuco & calamistris exposita in aureis 5. libris S. Bernardi *de Consideratione ad Eugenium*, qui juxta nuperrimam editionem Romanam habentur illustrati præclaris animadversionibus Joan. Sandæ Ab. Cisterc. Atque hic D. O. M. favente, ad finem ventum est illarum Notarum, quas gratia Clericorum promisi (in Nota 1. ad qu. 1. Tr. *de Benef. Eccles.*) me conscripturum.

Porro autem, cum sæculares Clerici, & Religiosi simul emineant conditione, ac dignitate spirituali, atque in excolenda vinea Domini mutuas sibi operas præstare debeant, juxta doctrinam S. Bonaventuræ mox referendam, idcirco rectissime Auctor obligationibus Clericorum Sæcularium obligationes subnectit Religiosorum. De his multa sparsim Bened. XIV. in opere *de Syn.* Fagnanus, ceterique Juris Pontificii interpretes in *Commentariis* præsertim ad varios titulos lib. 1. Decretal. inter Auctores vero, qui integros tractatus de iisdem edidere, veniunt potissimum Franciscus Suarez in eximo opere *de Virtute Religionis* (tom. 3. & 4.) Card. Joan. de Lugo in opere *de Justitia & Jure* (tom. 1. disp. 3. sect. 4. & seq.) Emanuel Rodericus (in op. *Quæstionum Regularium, & Canonicorum*) Joan Bapt. de Lezana (*in Summa Quæstionum Regularium*) Franciscus Rotarius (*in Theol. Mor. Regularium*) Fulgentius Cuniliati (Tract. 16 *de Statu Religioso*) & alii plures. Doctrina Seraphici Magistri adversus osores Mendicantium Ordinum Religiosorum scribentis (in Opusc. *Determinationum QQ. circa reg. S. Franc.* q. 2. & in opusc. *Quare FF. Minor. prædicent &c.* paullo post init.) hæc est: *Sedes Apostolica, quæ immediate curam Ecclesiæ habet, & a qua ceteri Ecclesiarum Pastores, tam majores quam minores, gubernandi suscipiunt auctoritatem, videns in his novissimis temporibus, juxta Apostolum instare tempora periculosa, & laxatis Evangelicæ prædicationis retibus in capturam, tantos influxisse pisces hominum ad fidei professionem, quod rete fidei scinditur, messem fidelium multam, & operarios idoneos paucos.... vocavit nos in adjutorium tam Cleri, quam Populi, ut per officium prædicationis, & confessionis subveniamus animabus, & onus Pastorum sublevando allevietur; sicut Petrus, & ejus socii Luc. 5. non valentes soli rete piscium ad litus trahere præ multitudine, annuerunt Jacobo, & Joanni sociis suis in alia navi, quæ signat religionem, ut venirent, & adjuvarent eos, ne vel ipsi mergerentur, vel pisces capti perirent.* Quæ cum ita se habeant, oremus Dominum ac Patrem messis, ut ab utroque fœderato Clero Christiano procul abigat perversum illum spiritum, quo olim Joannis Præcursoris Discipuli (Joan. c. 3. v. 26.) agitabantur.

duarum horarum interruptione reddi novitiatum nullum resolvit Sacra Congregatio, teste Fagnano, ad c. *Ad nostram*, de regul. Nam ex canonistis dum in aliquo decreto requiritur aliquod tempus, illud debet esse continuum. 3. Ut non fiat cum vinculo matrimonii consummati, aut sine consensu conjugis, ex c. 3. & 2. 12. *de conjecr. conjug.* 4. Ut professus nullum habeat impedimentum in illo ordine essentiale, quia per illud redditur inhabilis ad professionem hujus Religionis, nec ejus traditio vere acceptatur. 5. Emissio trium votorum substantialium spontanea, non fraude nec metu injusto extorta, quæ sui ipsius traditionem complectitur. 6. Acceptatio traditionis factæ nomine Dei & Religionis ab habente potestatem illum incorporandi tali Religioni, c. 15. *de regular.* Nam professio fit ad modum contractus oneros utrinque obligatorii, quo professus fidem suam adstringit Deo, traditque se Religioni propter Deum, & Religio ipsa obligatur ad eum tamquam membrum suum tractandum, alendum, curandum, gubernandum, retinendum secundum Religionis institutum. Ergo requiritur ut juxta cujusque Religionis decretum, habeat potestatem & voluntatem admittendi nomine Religionis, & obligandi Religionem.

Eadem requiruntur, ut vota simplicia Societatis nostræ sint valida. Nam per illa quis verus Religiosus efficitur, & non soli Deo, sed etiam Societati obligatur tradens se illi; & Societas quoque obligatur ad ipsum alendum, gubernandum, immo & retinendum, nisi justa causa illius dimittendi subsit, ut constat ex suis constit. & Bullis SS. Pontificum.

Observa. 1. Professio fieri potest vel expresse, vel tacite. Expresse fit, cum quis utitur formula promissionis, quæ voluntatem se Deo & Religioni obstringendi ac tradendi explicet. Tacite fit tripliciter, 1. Cum quis exacto probationis tempore defert per triduum habitum professorum, ubi is aliquo signo distinctus est, cap. 3. *de regul. in 6.* 2. Si talis habitu susceptio faciat aliquod opus professis proprium, ut si in Capitulo suffragium dederit, c. 4. *de reg.* 3. Si ex ea Religione, ubi novitii & professi eumdem habitum habent, deferas habitum per totum annum sequentem tempus novitiorum, eo expleto censeris professus, c. 2. *de regul. in 6. & Clemens* 2. *de regul.* Debent autem hæc fieri animo profitendi, & consentiente illo, cujus est admittere ad Religionem.

2. Ex Conc. Trid. sess. 25. c. 29. qui emisit professionem nullam propter vim ac metum, vel defectum ætatis, aut quid simile, potest reclamare intra quinquennium a die professionis, causas nullitatis deducendo coram superiore & ordinario, retento semper habitu. Sed post quinquennium non debet.

3. Ut professio, quæ nulla fuit ab initio, valida fiat; necesse est ut ipse sciens esse nullam, postea ratam habeat, vel certe apud se ita statuat: Volo illam esse validam, etiamsi forte ob aliquam causam ab initio valida non fuisset. Non enim satis est eam ratificare, ex eo quod putetur ab initio fuisse valida: quia hæc ratificatio ex errore proficiscitur, unde non est voluntaria, cum incogniti nulla sit voluntas, & ignorans nullitatem votorum non censetur contraxisse novam obligationem diversam a priore.

4. Ex communi sententia, cetera vota simplicia extinguuntur per professionem, saltem si profitens velit commutare, c. 4. *de voto*, quia talis commutatio est evidenter in melius: nam (ut ait S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 12. ad 1.) *Omnia alia vota sunt quorumdam particularium operum; sed per religionem homo totam vitam suam Dei obsequio deputat.* Sed controvertitur an ad hanc commutationem requiratur, ut profitens illam intendat, necne. Quare Suarez consulit, ut profitens admoneatur de hujusmodi commutatione facienda.

5. Professus obligatur ad tendendum ad perfectionem, nam ex vi suæ professionis tenetur velle statum suum servare, & secundum illum vivere. *Ille qui statum Religionis assumit non tenetur habere perfectam caritatem, sed tenetur ad hoc tendere, & operam dare, ut habeat caritatem perfectam*, ait S. Thomas 2. 2. q. 186. art. 2. & est communis sententia. Religiosus enim status est essentialiter status perfectionis acquirendæ; & quisque tenetur omnia statui suo essentialia velle servare, & secundum illam vivere.

Quæst. III. *An Papa potest dispensare in votis sollemnibus ex gravi causa?*

Resp. Affirmat. *Ita communis* (1) *sententia.* Quia 1. Sollemnitas votorum est ex solo jure ecclesiastico, ut constat ex cap. unic. *de voto in 6.* & ex constit. Greg. XIII. *Ascendente Domino.* Ergo potest eadem auctoritate tolli. Ergo Papa potest in votis sollemnibus dispensare, perinde ac in simplicibus. 2. SS. Pontifices sæpe in his votis dispensarunt, ut cum Ramiro Rege Aragoniæ, Casimiro I. Rege Poloniæ Religiosis professis, & aliis apud Cajet. Azor. & alios. Nec obstat c. 6. *de statu Monach.* ubi Innoc. III. dicit: *Abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis adeo est annexa regulæ Monachali, ut contra*

(1) Auctor pro more suo (Vid. Notam 1. ad qu. 4. cap. 2. sect. 3. Tract. *de Legib.*) nominat *communem* sententiam in sensu accomodo. Nam DD. jam a multis sæculis diversimode opinari circa dispensationem votorum sollemnium, liquet ex Seraphico (in 4. sent dist. 38 q. ult.) atque ex Bas. Pontio (l. 7. *de Matrim.* c. 8. & 10.) aliisque Scriptoribus. Ejusmodi sententia, apud Canonistas præsertim magis recepta, sic facile suadetur. In voto sollemni non nisi duo reperiuntur, *votum*, & *sollemnitas*. Atqui Rom. Pontifex qui potest in votis dispensare (vid Notam posteriorem ad cap. 6. sect. 3. Tract. *de Legib.*) potest etiam sollemnitatem tollere, cum ex Bonifacio VIII (cap. unic. tit. *de voto in 6.*) *voti sollemnitas ex sola constitutione Ecclesiæ sit inventa.* Igitur dispensatio in votis sollemnibus non excedit Pontificiam auctoritatem.

tra eam nec Summus Pontifex posſit licentiam indulgere. Quia ſolum vult ſine abdicatione & caſtitate ſtatum religioſum non poſſe conſiſtere, etiam cum licentia Papæ; ac proinde Papam non poſſe diſpenſare cum Monacho manente in ſtatu Religioſi profeſſi. At de plenitudine poteſtatis poteſt aliquem extrahere ex illo ſtatu, ad contrahendum matrimonium ob gravem cauſſam, v. g. ut religio & pax in regno firmentur.

Quæſt. IV. *An Religioſi ſunt capaces dominii rerum temporalium?*

Reſp. 1. Religioſi non ſollemniter profeſſi poſſunt in particulari habere dominium bonorum temporalium, licet non poſſint de illis pro libito diſponere, nec iis uti ſine licentia ſuperioris. Conſtat ex conſtit. Gregor. XIII. *Aſcendente Domino*, ſic ſtatuente de iis, qui poſt probationis biennium vota ſimplicia emiſerunt in Societate Jeſu. Quare non eſt de eſſentia paupertatis religioſæ, ut privet dominio, ſed ſolum ut privet poteſtate utendi & diſponendi pro libito & ſine licentia ſuperioris, & ut illo volente obliget ad abdicandum ſuarum rerum dominium. Enimvero dominium, cujus uſus ita impeditus eſt ac dependens, & alienatio ſic obſtricta & debita parvi momenti eſt; tuncque non plus habes in temporalibus rebus poteſtatis, quæ exerceri poſſit ad libitum, quam is qui caret dominio.

Reſp. 2. Religioſi ſollemniter profeſſi poſſunt habere in communi dominium bonorum temporalium, ita ut illud ſit penes communitatem, ex Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 2. quia neque ex ordinatione Eccleſiæ, neque ex intentione voventium communitas religioſa ſit incapax dominii; & aliunde intentio fidelium bona Religioſis donantium eſt transferre illorum dominium in communitatem religioſam. Hæc tamen non habet dominium illorum abſolutum ac liberum, ſed ligatum ac reſtrictum ad congruam ſuſtentationem Religioſorum, & pios uſus; ita ut non poſſint in uſus profanos impendi ſine injuſtitia. Nam hæc bona ſunt Deo dicata, & donata ſolum ad pios uſus; eademque eſt ratio illorum ac aliorum bonorum eccleſiaſticorum. Porro bona Religioſorum immobilia, & mobilia pretioſa, quæ ſervari poſſunt, alienari nequeunt, niſi in commodum Religionis; nam ſic a jure ſtatutum eſt; hæcque intentio donantium, ut Religio perſeverare poſſit.

Reſp. 3. Religioſi ſollemniter profeſſi ſunt in particulari incapaces omnis dominii, proprietatis, & ſimilis juris bonorum temporalium, ſive mobilium, ſive immobilium. *Eſt communis ſententia, & certa*, inquit Leſſius. Nam Eccleſia hanc incapacitatem annexuit ſollemni voto paupertatis, ſicut & incapacitatem matrimonii ſollemni voto caſtitatis. Item in noſtra Societate Coadjutores formati ſunt incapaces omnis dominii, niſi a Societate legitime dimittantur. Quia Eccleſia hanc incapacitatem annexuit illorum votis, licet tantum publicis, non ſollemnibus. At Religioſi profeſſi retinent dominium famæ, & jura mere ſpiritualia; nam his non renuntiant, & Eccleſia eorum voto annexuit incapacitatem dominii rerum dumtaxat temporalium.

Reſp. 4. Religioſi profeſſi beneficiarii, ut Abbates, Priores, & ſimiles habentes beneficia regularia vel ſæcularia, habent jus adminiſtrandi, diſpenſandi fructus ſui beneficii, tum ad congruam ſuſtentationem, tum ad cauſſas pias; quia id eis a jure & conſuetudine conceſſum eſt. At nihil poſſunt impendere in uſus profanos, vel conſanguineis non indigentibus donare: alioqui peccant contra juſtitiam, & accipientes tenentur ad reſtitutionem. Quia iſtorum bonorum non ſunt domini, ſed ſolum adminiſtratores & diſpenſatores, habentes tantum jus & facultatem impendendi illa bona ſecundum præſcriptum Canonum, ac Religioni vel Eccleſiæ donarunt. Immo etiam peccant contra votum paupertatis, diſponendo de re temporali ſine licentia legitima.

Quæſt. V. *Ad quid obligatur Religioſus ex voto paupertatis?*

Reſp. Ex communi ſententia tenetur, 1. Nullam rem temporalem pretio æſtimabilem ſine licentia ſuperioris accipere, retinere, abſumere, deſtruere, permutare, commodare, alienare, donare, aut ea uti. Nihil enim pretio æſtimabile poteſt habere & tractare ut proprium, id eſt propria voluntate ac auctoritate, ſeu proprio arbitratu ac nomine; & ſine dependentia ac licentia ſuperioris. Nam per votum paupertatis, etiam ſimplex, quod fit in Societate Jeſu poſt biennium probationis, homo privatur poteſtate utendi & diſponendi ſine licentia ſuperioris de quavis re temporali, & uſu ullo dominii libero ac independente, quamvis retineat dominium, ſed reſtrictum & dependens a Superiore, etiam quoad retentionem, & cum obligatione illud relinquendi ad nutum Superioris. Per ſollemne vero Religioſus privatur inſuper omni dominio etiam radicali, proprietate, & ſimili jure rerum temporalium. Conſtat ex ſenſu ac uſu Eccleſiæ, & cap. *Non dicatis*, 12. qu. 1. ex S. Auguſt. epiſt. 109. ubi ait: *Non dicatis aliquid proprium, ſed ſint vobis omnia communia .... Quod ſi aliqua* (monialis) *rem ſibi collatam celaverit, furti judicio condemnetur*. Ex c. 6. *de ſtatu monachor.* ubi Innoc. III. ait: *Prohibemus diſtricte in virtute obedientiæ, ſub obteſtatione divini judicii, ne quis monachorum proprium aliquo modo poſſideat &c. Unde ſi quidquam alicui fuerit ſpecialiter deſtinatum, non præſumat illud accipere, ſed Abbati vel Priori aſſignetur .... Nec æſtimet Abbas quod ſuper habenda proprietate poſſit cum aliquo monacho diſpenſare: quia abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis, adeo eſt annexa regulæ monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex poſſit licentiam indulgere*. Et ex Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 2. *Nemini Regularium tam virorum, quam mulierum liceat bona immobilia vel mobilia quovis modo ab eis acquiſita tamquam propria, aut etiam nomine conventus poſſidere, vel tenere; ſed ſtatim ea ſuperiori tradantur, conventuique incorporentur*. Immo juxta Navarrum, & Suarez, votum illud obligat ad non deſiderandum habere aliquid proprium & ut ſuum, ex cap.

Voven-

Voventibus 17. q. 1. ibi: *Voventibus virginitatem non ſolum nubere, ſed etiam velle damnabile eſt.*

Hinc ex communi ſententia Religioſus, ſive ſollemniter profeſſus ſive non, peccat ſi quid ſeu domi, ſeu foris ſine ſuperioris licentia expreſſa, vel implicita aut tacita, aut in neceſſitate prudenter præſumpta accipiat, poſſideat, retineat, deſtruat, commodet, commutet, abſumat, donet, alienet, aut aliqua re utatur. Nam iſta omnia ſunt actus proprietarii, cum fiant proprio arbitratu ac auctoritate, & ſine licentia ſuperioris. Omnis autem actus poſſeſſoris proprietarii eſt Religioſo illicitus: nam per votum paupertatis abdicat ſe poteſtate poſſidendi aliquid ut proprium & ſine dependentia ac licentia. Immo iſta non ſolum ſunt ſacrilegia contra votum, ſed etiam furta contra juſtitiam, ut notat Suarez: nam cum res ſit communitatis, committitur furtum uſurpando rem alienam, vel ejus uſum, invito domino, ſeu adminiſtratore ac poſſeſſore, qui eſt loco domini, nempe Religione, quæ habet dominium, vel ſaltem adminiſtrationem & poſſeſſionem bonorum illorum. Idque etiamſi res illa Religioſo ab externis donata ſit; quia hoc ipſo quod ab illo acceptatur, acquiritur communitati; nam ratione voti & traditionis ſuæ ac pacti cum Religione quidquid acquirit Religioſus, acquirit Religioni, ut conſtat ex variis juribus, ex conſenſu Doctorum, & ex praxi ac ſenſu Eccleſiæ. *Furtum eſt privata poſſeſſio .... Societatis enim expilatio eſt rei cujuſcumque & undecumque in privatum uſum revocatio:* ait S. Baſil. in conſtit. mon. c. 34. Quare omnis alienatio, donatio &c. ſic facta, eſt irrita & reſtitutioni obnoxia. Unde nec licet Religioſo rem acceptatam reddere donatori, quia id eſſet alienare quod acquiſitum eſt Religioni. Neque enim bona Religionis dicuntur communia in eo ſenſu, quod Religioſus quiſque poſſit pro libitu ea in ſuum uſum accipere, cum e contra ſic potius eſſent cuilibet furanti propria; ſed in hoc ſolo ſenſu dicuntur & ſunt communia, quod ſint communitatis, cujus ſuperior poſſit ea ſingulis juxta cujuſque neceſſitatem ad uſum concedere.

Noſtri vero, qui vota tantum ſimplicia emiſere, peccant mortaliter, ſi de rebus, quarum habent dominium, diſponant, vel utantur in quantitate notabili ſine licentia ſuperioris. Nam licet poſſint retinere & acquirere dominium radicale bonorum temporalium, ſunt tamen privati jure actuali de illis diſponendi ſuo arbitratu & ſine licentia ſuperioris. Sed controvertitur, an diſpoſitio ſine licentia ſuperioris facta ſit quoque invalida.

Porro ii non habent dominium, niſi bonorum quæ in ſæculo poſſidebant, vel quæ poſtea ex ſucceſſione neceſſaria & ab inteſtato, vel forte etiam ex libera parentum diſpoſitione obveniunt, quæque ad eorum patrimonium pertinere videntur. Unde aliæ res, quas aliunde, aut ab amicis, vel induſtria acquirunt, hoc ipſo fiunt Societatis, ideoque harum diſpoſitio ſine licentia facta, eſt certo invalida. Quia intentio Societatis aut ſuperiorum licentiam acceptandi concedentium non eſt, ut hujuſmodi rerum dominium acquirant.

Item Religioſus ſæpius quid leve ſine licentia recipiens, abſumens, vel impendens, vel deſtruens ex bonis communitatis, vel aliunde datis, etſi ſine animo iterandi & attingendi quantitatem notabilem, peccat tamen mortaliter, quando ſcienter pervenit ad quantitatem ſufficientem ad mortale furtum ſic factum. Nam eſt eadem ratio ac de furtis minutis, ut docet Sanchez, & ultima acceptione complet quantitatem notabilem furti & proprietatis. Quod verum eſt, licet iſta ſint eſculenta, vel poculenta domus, nam hæc ſunt pretio æſtimabilia, & Superior debet eſſe circa illas acceptiones graviter invitus: tum quoad modum, cum repugnent diſciplinæ religioſæ & ſubordinationi debitæ; tum etiam quoad ſubſtantiam, cum repugnent mortificationi, & foveant ſenſualitatem, quæ eſt magnum impedimentum perfectionis. In his tamen ad mortale requiritur eadem quantitas, quæ in eſculentis & poculentis reſpectu famulorum ad furtum mortale. Idque certum omnino cenſendum eſt, ſaltem ſi iſta ſine rationabili neceſſitate ſumantur.

Hinc etiam peccat contra votum paupertatis Religioſus, qui a ſæculari invitatus, manducat aut bibit ſine licentia ſuperioris. Nam comeſtio & potatio, ex communi hominum ſenſu, eſt uſus activus facti rei temporalis in proprium commodum, & pretio æſtimabilis, qui proinde per votum paupertatis illicitus eſt ſine conſenſu ſuperioris, ſicut comeſtio & potatio rei ſine conſenſu domini eſt injuſta: & Religioſo non licet uti ulla re temporali pretio æſtimabili ſine licentia ſuperioris. Nam qui etiam rem pretio æſtimabilem accipit ſuo arbitratu & ſine licentia, jam aliquid pretio æſtimabile accipit propria voluntate ac auctoritate, & ſine licentia ſuperioris, ac proinde quoad aliquid pretio æſtimabile ſe gerit ut dominus. *Ita Suarez, & alii.* Nec obſtat, inquit *la Croix*, quod Religioſus non peccat admittendo ſuffitum pretioſum ſibi factum ab externo, nam in hoc habet ſe mere paſſive, & externus ipſe hunc ſuffitum vere conſumit in gratiam Religioſi: at Religioſus comedendo aut bibendo ipſemet conſumit, & active ſe habet; nam cibum vel potum illum accipit in ſuum uſum, ſibi applicat, & ſumit in alimentum. Ilſung addit contrariam opinionem fuiſſe a R.P. Vitelesco Præpoſito Generali Societatis prohibitam tamquam non conſentaneam paupertati, quam Societas profitetur, neque a Profeſſoribus noſtris docendam, neque ulli re ipſa exercendam. Porro uſus rei, quæ uno uſu conſumitur, ut alimentum, tanti æſtimatur quanti res ipſa, quia tunc tota res accipitur, ut notat Suarez.

2. Tenetur eſſe animo paratus exui rerum ſibi permiſſarum poſſeſſione & uſu, omni momento, quo ſuperior voluerit. Nihil enim poteſt retinere, niſi cum dependentia continua a volun-

voluntate ſuperioris : nam quod auferri non poteſt, habetur ut proprium.

Hinc peccat contra votum, qui rem cum licentia acceptam abſcondit, ne ſuperior eam auferat, repetat, vel licentiam datam revocet. Item qui murmure, querelis ſuperiorem impedit ne rem conceſſam repetat, vel dum ſuperior aliqua ei aufert, conqueritur tamquam de injuria. Nam iſta omnia ſunt actus ſibi uſurpantis uſum independentem ac irrevocabilem, cujus eſt incapax per votum paupertatis. Quippe non poteſt acquirere ſibi jus ad res temporales, quod non ſubordinetur ſuperiori, eique acquiratur; alioqui jam haberet aliquid proprium pretio æſtimabile, nempe jus ad talem uſum irrevocabile. Item talis jam rem poſſidet animo ac modo proprietario; & vult habere, & quantum in ipſo eſt, facit licentiam irrevocabilem. Licentia autem irrevocabilis in hac materia eſt iniqua & nulla, utpote repugnans paupertati; cum per illam res jam poſſideatur ut propria, quippe quæ jam repeti nequeat. *Ita ex communi Suarez.*

3. Tenetur rem ſibi conceſſam dimittere ſtatim atque ſuperior revocat licentiam datam; alioqui jam eam habet ſine licentia.

4. Rem quamlibet determinate conceſſam ad unum uſum, non poteſt adhibere ad alium uſum etiam honeſtum. Nam hic uſus eſſet ſine licentia, ideoque eſſet actus proprietarius, qui per votum paupertatis prohibetur: nam votum tollit facultatem habendi proprium, & proinde etiam actum talis facultatis; quod enim tollit facultatem, a fortiori tollit actum. Unde peccat mortaliter, ſi pecuniam notabilem ad unum uſum conceſſam impendat in alium ſine licentia. Item non poteſt id quod ad uſum ſibi conceditur, alteri commodare ſine facultate, quia Religioſus habet tantum jus utendi ad ſuam utilitatem rebus ſibi conceſſis continuo dependens. Uſuarius autem non poteſt uſum rei ſibi conceſſum concedere alteri, hoc enim eſt uſufructuarii, *Inſtit. de uſu & habitu*. A fortiori, ut notat Layman, non licet Religioſo ſecum auferre vel alteri dare eſculenta aut poculenta, quæ in menſa ſingulis apponuntur, niſi adſit licentia generalis uſu ipſo expreſſa, vel inducta in rebus hujuſmodi: ſicut cum quis aliquos convivio excipit non facit eos dominos rerum appoſitarum, neque copiam facit, ut eas ad alios tranſmittant, aut in proprias domos aſportent. Nec refert quod ſua parſimonia aliquid ſibi reſervavit; nam iſta ei ſolum conceditur, ut ipſe abſumat ad ſuam ſuſtentationem, & quidquid reſiduum eſt, manet in bonis Monaſterii. Eſtque communis & vera ſententia, inquit Suarez, non licere Religioſo ſine ulla licentia ſuperioris donare intra vel extra Religionem aliquid ex rebus ſibi conceſſis ad uſum ſuum, licet poſſit ipſe illud conſumere, ut ſi de quantitate cibi aliquid ſibi ſubtrahat, vel ex quantitate pecuniæ, quam iter agendo poſſet expendere. Quia ei conceditur tantum talis uſus facti pro ſe; & ideo præter illum non poteſt ullum alium ſua auctoritate uſurpare: ſi ergo illum uſurpat, in eo ſe gerit, ut dominus. Præterea quidquid ſua parſimonia conſervat, hoc ipſo, illud conſervatur Religioni; nam quidquid Religioſus acquirit, non ſibi, ſed Religioni acquirit. Ergo a fortiori conſervat &c.

5. Tenetur adhibere eam ſaltem diligentiam in conſervandis rebus ſibi ad uſum conceſſis, quam adhibere ſolent viri prudentes & diligentes in rebus ſuis. Nam habet obligationes uſuarii, cui precario conceditur uſus, ſalva rei ſubſtantia, eſtque actus dominii independentis rem negligere, vel libito deteriorem facere, aut deſtruere. Quod ſi res etiam ad conſumptionem tribuatur, ut veſtis, oleum &c. tribuitur ei tantum ad conſumptionem neceſſariam vel utilem, non autem ad deſtructionem Monaſterio damnoſam, & ex negligentia acceleratam. Quare ſi res ſua negligentia pereat, aut deterior fiat, vel ſi quid plus æquo conſumat, peccat contra votum, & juſtitiam.

6. Non poteſt habere ſuperflua, pretioſa & ſtatui paupertatis non convenientia, nec quidquam etiam valide impendere in uſus turpes, vel vanos, vel dedecentes ſtatum Religioſi, ita ut magis videantur convenire ſæculari diviti, quam Religioſo pauperi. Nam, ut ait Delugo, votum paupertatis non ſolum obligat ad non utendum ſine licentia Prælati, ſed etiam ad conſervandum ſtatum pauperis, & vitandos ſumptus qui pauperes non decent ſecundum Religionis inſtitutum. Et omnis ſuperfluitas, utpote ſolorum ſæculi divitum propria, repugnat per ſe ſtatui Religioſo & voto paupertatis. Idque etiam ſi ſuperior conſentiat: nam ſuperior tales uſus nec licite, nec valide concedere poteſt. *Ita Navarr. Sanch. Delugo, Laym. & alii*, tum quia repugnant ſtatui pauperis, & a canonibus prohibentur: tum quia ſuperior non eſt dominus bonorum communitatis, nec eorum, quæ dantur Religioſo, ſed ſolum adminiſtrator ſecundum Canones & regulam Ordinis. Jura autem & decreta a ſummis Pontificibus, qui ſunt ſupremi omnium Religionum Prælati, condita vel confirmata, ei ſolum concedunt adminiſtrationem ad uſus neceſſarios, & pios, ac ſtatum religioſum decentes, vetantque quidquam ad profanos & vanos uſus impendi. Et Conc. Trid. ſeſſ 25. cap. 2. ait: *Mobilium uſum ita ſuperiores permittant, ut eorum ſupellex ſtatui paupertatis, quam profeſſi ſunt, conveniat, nihilque ſuperflui in ea ſit*. Ergo ſuperior non habet poteſtatem concedendi hanc licentiam, quæ proinde nulla eſt. Unde Sac. Congr. Cardinalium, teſte Fagnano in cap. *Monachi*, declaravit: *Regulares præter ſupellectilem, quæ ſtatui paupertatis regularis convenit, non poſſe de licentia ſuorum ſuperiorum regularium alia bona mobilia ſuperflua, & dependenter a voluntate eorumdem ſuperiorum, & ad ſolum uſum proprium poſſidere ſeu retinere, & poſſidentes vel tenentes mobilia ſuperflua non excuſari propter licentiam ſuperiorum a culpa & pœna*. Quare nec Prælatus cum ipſo conventu poteſt hanc licentiam concedere: nam

licet

licet conventus sit dominus eorum bonorum, hoc tamen dominium est restrictum per votum paupertatis, Ecclesiæ decreta, & intentionem donatorum ad usus necessarios, utiles, & pios. *Ita Delugo, Less. Navar. Sanch. & alii.*

Hinc Religiosus impendens aliquid notabile, etiam cum licentia superioris, in usus vanos, superfluos & profanos, ut in ludos, convivia, vanas picturas, res sumptuosas, vestes sericas &c. vel pretiosa aut superflua, aut statui suo indebita retinens, vel de bonis in suum usum concessis, aut de bonis monasterii laute vivens, & opipare epulans, peccat contra votum paupertatis, cum hæc licentia nulla sit. Qui vero in ludo aliquid lucratus est ex bonis Religiosi, vel accepit ad usus vanos & dedecentes ejus statum, tenetur illud restituere Religioni, perinde ac si accepisset a fure. Igitur cum pecunia vel res generaliter conceditur a superiore, intelligi debet concedi solum in usus honestos, necessarios vel utiles, & statui religioso decentes, cum aliter nec licite, nec valide concedi queat.

7. Procurator, Oeconomus, & similes non possunt quidquam dare, impendere, alienare, pro libito, sed solum secundum ordinis regulam, & superioris voluntatem, & quatenus ratione muneris eis commissum est. Unde Sanchez cum multis infert, procuratorem peccare mortaliter contra votum, si quid notabile in alios usus præter assignatos a superiore, quantumvis ii ex se liciti sint & communitati deserviant, expendat sine expressa vel prudenter præsumpta superioris voluntate, quia agit ut dominus. Item dispensator aliquarum rerum tenetur eas distribuere secundum regulam & voluntatem superioris, ita ut non det alia nec plura vel pauciora, nec meliora vel deteriora, quam scit superiorem velle: qua parte enim discedit a voluntate superioris, incurrit vitium proprietatis, cum expendat vel distribuat perinde ac si esset dominus, & ab alterius arbitrio non penderet. Præterea quidquid fit ultra facultatem sibi concessam, fit sine licentia, sed proprio arbitratu ac auctoritate; ideoque est actu proprietarius: actus enim proprietarius est is omnis, qui proprio arbitratu, & auctoritate fit; talis autem est is omnis, qui fit sine licentia superioris. Ita Suar. & alii: *Oportet quod ea, in quibus inferior superiori subjicitur, dispenset non aliter quam ei sit a superiore commissum*, ait S. Thom. 2. 2. q. 32. ar. 8. Porro in nostra Societate officiales pendent in omnibus a voluntate immediata superioris localis.

Ipsi vero Religionum Prælati peccant contra paupertatis votum, & justitiam, si bona conventus aliter impendant vel donent, quam Ordinis sui regula, vel approbata consuetudo, aut superiorum Prælatorum voluntas eis permittit. Et si quid notabile donent vel impendant in usus vanos, aut superfluos, peccant mortaliter, & alienatio irrita est, & restitutioni obnoxia. Quia Prælati non sunt bonorum communium domini, sed solum administratores in utilitatem Religionis & pios usus, ex c. 2. *de donat.* & voto ut alii obstringuntur. Nec id possunt etiam cum consensu conventus: nam etsi conventus habeat dominium istorum bonorum: tamen hoc dominium per votum paupertatis, Ecclesiæ decreta, & per intentionem donatorum est restrictum ac limitatum ad pios & necessarios usus, ut dictum est.

Sed notanda sunt sequentia.

1. Licentia superioris requisita debet esse vel expressa, vel implicita, quæ scilicet continuatur virtualiter & implicite in alia expressa; vel tacita, quæ rei cognitionem in superiore supponat, & quæ ex circumstantiis prudenter adesse judicetur, ut cum Prælatus sciens subditos aliquid accipere, retinere, donare, non prohibet, cum facile possit; nam tunc tacite consentire censetur: secus si difficile impedire posset, eo quod v. gr. timeret ne domus turbaretur tuis querelis; tunc enim mere tolerat, non concedit, unde non excusaris. Licentia tamen tacita, vel generali in Religionibus bene ordinatis non conceditur, nisi in rebus levis momenti & crebro occurrentibus.

1. Licentia præsumpta seu interpretativa non sufficit, nisi cum res & causa urget, & superior non potest tunc adiri; ita ut censeatur non velle, ut ejus licentia expressa tunc requiratur, vel concedere licentiam quamvis non petatur. *Ita Lessius, & alii.* Nam non sufficit quod licentia daretur si peteretur: cum enim conditio illa non ponatur in re, non ponitur id quod ex ea sequeretur. Sic non cessat obligatio legis, quia superior in ea dispensaret, si rogaretur. Præterea alioqui inferiores semper aut fere semper pro libito sine actuali dependentia de rebus disponerent.

Hinc ad mortale vitandum non sufficit quod superior licentiam concederet, si peteretur; sed facultas expressa requiritur, si res differri, aut superior adiri possit. Quia alias superior esset rationabiliter invitus, non solum quoad modum, sed etiam quoad substantiam: nam superior ex officio tenetur sub mortali non consentire, ut inferior de rebus disponat non petita licentia, cum peti potest; nam alioqui dissolveretur & everteretur religiosa disciplina cum gravi damno spirituali Religionis, quod ex officio tenetur impedire superior. Quare superioris displicentia quoad talem modum parit displicentiam quoad substantiam. Secus de patrefamilias, qui spectat tantum utilitatem temporalem.

Porro qui rem ex præsumpto consensu accepit, tenetur postea ubi primum potest, petere licentiam, ut retinere possit. Quia licentia requiritur non solum ad accipiendum, sed etiam ad retinendum; ergo hæc ad retentionem peti debet, cum potest *Delugo &c.*

3. Requiritur licentia omnino voluntaria quæ non sit per vim, metum, fraudem obtenta, nec procedat ex errore. *Ita Suar. Sanch. Delugo, & alii.* Hinc si Religiosus importuna sollicitatione vel querelis aliquid impetraret a superio-

riore, ideo solum permittente, ut hominis molestia importunitate se liberet ; vel quia timet majus malum, aut ne subditus querelas & murmurationes effundat, ut ait Delugo, est paupertatis violator. Quia hæc non est licentia voluntaria, sed mera tolerantia extorta ; & usus rei sic concessus est injustus, perinde ac usus equi a domino vi vel metu injusto extortus. Idem dic, si fingat causam, ob quam ei concedatur licentia, vel taceat id, quo cognito non solet dari. *Ita Suar. Sanch. & alii*. Nam tunc error, vel ignorantia facit, ut licentia non sit voluntaria, ideoque ut sit nulla.

4. Non sufficit licentia tantum debita, sed quæ probabiliter præsumatur deneganda, vel quæ irrationabiliter denegetur. *Ita Suar. & alii.* Quia tunc acceptio usus, & dispositio esset vere, & de facto sine licentia superioris, & independens, & fieret nomine proprio ; nam voluntas debita, nulla voluntas est, quamdiu contraria de facto inest Et sicut quamvis dives teneatur pauperi dare eleemosynam in gravi necessitate, si tamen deneget, non licet accipere : ita hic. Prætetea rectus ordo id postulat : nam quisque sibi facile persuaderet licentiam sibi irrationabiliter negari, cum magno detrimento spirituali.

5. Ex communi sententia, quantitas sufficiens ad furtum mortale, sufficit etiam ad peccatum mortale contra hoc votum. Nam hoc peccatum proprietatis se habet instar furti, cum sit usurpatio rei sine consensu superioris, sine quo est injusta & sacrilega. Hæc autem quantitas sufficiens est saltem ea, quæ absolute, & in se spectata censetur notabilis sine respectu ad personas.

Dico, *saltem*, nam sunt qui putant, minorem quantitatem sufficere. Hinc (ut notat Sanchez, Delugo, & Ilsung) falsum est Religiosum in hoc habendum esse ut filium familias, si (ut docent multi) respectu illius major quantitas ad furtum mortale bonorum paternorum requiritur, quam respectu extranei, eo quod putent plus requiri ut pater sit rationabiliter graviter invitus. Nam peccatum contra paupertatem non mensuratur præcise ex damno temporali, sicut furtum filii ; sed multo magis ex damno spirituali religiosæ disciplinæ, circa unum ex fundamentis præcipuis vitæ religiosæ. Gravitas autem culpæ, qua sine licentia usurpatur usus rei, quæ hoc usu non consumitur, mensurari debet ex æstimabilitate talis usus, & temporis diuturnitate.

6. Si Religiosus inconsulto superiore recuset acceptare rem sibi ex liberalitate oblatam, Sanchez docet eum non peccare contra hoc votum. Quia vi illius non obligatur ad acquirendum Religioni, sed ad non alienandum, accipiendum, utendum sine licentia. Potest tamen peccare contra caritatem, impediendo sine justa causa bonum Religionis, cui illa res ipso acceptante acquirenda erat. At non peccabit, si donum non necessarium Religioni recuset ex justa causa, v. gr. ut liberior sit ad sua ministeria obeunda, vel ad majorem ædificationem.

7. Quoties Religiosus damnum injuste intulit sive extraneis, sive Religioni, ejus bona usurpando vel destruendo, vel aliter nocendo, tenetur restituere, quantum potest, ex iis bonis de quibus licite potest disponere in alios usus, vel imminuendo expensas, quas licite posset ex conventus bonis facere, nisi condonet prælatus, vel dominus. *Ita Delugo, & alii*. Nam injuria omnis jure naturali reparari debet, quantum fieri potest, nisi condonetur.

8. Spectandæ sunt leges ac regulæ cujusque instituti, ut monet Delugo. Quia fieri potest, ut quod non repugnat paupertati religiosæ spectatæ in genere, repugnet paupertati ut est propria talis Religionis. Sic in quibusdam Religionibus quædam permittuntur, quæ non permittuntur in nostra Societate, repugnante ejus instituto quoad hoc strictissimo.

9. Si Religiosus aliquid sine licentia valida Superioris donet vel alienet, accipiens tenetur illud restituere Religioni. *Ita omnes*. Quia Religiosus caret potestate alienandi, & sic transferendi ejus dominium.

Quæst. VI. *Ad quid obligatur Religiosus ex voto castitatis.*

Resp. Secundum omnes tenetur sub mortali non solum abstinere a conjugio, sed etiam ab omni voluntario actu luxuriæ, tum interno tum externo, ut a turpi cogitatione, delectatione morosa, ab impudico sermone, desiderio, aspectu, tactu, ab omni actu venereo, ab omni probabili periculo horum, & ab omnibus iis, quæ aliquo modo sunt contra castitatem. Nam votum castitatis etiam simplex, secundum significationem receptam in Ecclesia, & consensum Doctorum, & praxim fidelium hæc omnia complectitur ; & vovetur castitas tum corporis, tum mentis. Unde quidquid in sæculari soluto est peccatum contra castitatem, est insuper in Religioso sacrilegium contra votum ; & duplicem habet malitiam in confessione exprimendam, unam luxuriæ contra virtutem castitatis, & alteram sacrilegii contra votum & religionem.

Porro gravius sacrilegium est luxuria Religiosi sacro ordine insigniti, quam sæcularis eodem ordine initiati : nam per prius flagitium violatur duplex votum sollemne, duplexque consecratio.

Quæst. VII. *Ad quid obligatur Religiosus ex vi* (1) *voti obedientiæ ?*

Resp. Ex communi sententia, tenetur, 1. Ad servandam regulam secundum vim obligationis ejus in unaquaque Religione receptam. Nam per votum obedientiæ subjecit se regulæ & potestati superiorum : hocque votum emisit secundum

(1) Necessitatem operandi bonum, quæ ex voto Religiosæ obedientiæ nascitur, perperam obtendi ad elevandum præcellens meritum Religiosarum actionum, ostendimus (N. 302. & 303.) duce Angelico Doctore.

dum regulam, ideoque se obligavit generatim ad vivendum secundum regulam eo modo, quo ipsa intendit, & ad obediendum superiori præcipienti consentanea regulæ. *Ita Lessius*. Quare si regula ordinis sub culpa absolute obliget, ejus transgressio est contra votum, & sacrilega. Si vero regula ex voluntate institutoris non obliget sub culpa absolute, ejus transgressio non est contra votum, modo Religiosus sit paratus ad pœnam subeundam cum imponetur. Quod addo, quia omnis regula religiosa, sub qua comprehenduntur etiam constitutiones & statuta Religionis, obligat in conscientia, etiam in nostra Societate, ad pœnam subeundam si imponatur. Nam, ut docet Suarez, regulæ, constitutiones & statuta Religiosorum habent rationem legis, nec sunt mera consilia, cum habeant auctoritatem a Papa illa confirmante, vel sunt per jurisdictionem ab eo acceptam; ideoque obligant in conscientia, vel ad culpam absolute, vel saltem ad pœnam. Præterea superior habet jus puniendi actus contra regulas ac statuta; & quidem in Societate nostra expresse hæc potestas pro cujuscumque transgressione datur superiori.

2. Tenetur ad res contentas in regula pertinentes ad vota, & ad ea quæ in sua Religione præcepta sunt, & quidem sub mortali, si res sit illa gravis: sub veniali, si levis: quia tenetur servare vota illa secundum regulam, & hæc obligant pro capacitate materiæ.

3. Tenetur ad omnia, quæ superior præcipit consentanea ordinis constitutionibus, regulis, statutis, & instituto, sive ea expresse, sive implicite vel virtualiter in instituto ac regulis contineantur, vel ad illa etiam indirecte pertineant; & quidem si præcipiat in virtute obedientiæ, in nomine Christi, vel simili forma, qua indicet se velle obligare graviter, vel quantum potest, tenetur subditus sub mortali obedire in materia gravi. Nam ad hoc se obligavit per votum obedientiæ, ut constat ex sensu & usu in Religionibus recepto; & superior habet potestatem præcipiendi & graviter obligandi secundum regulam, secundum quam Religiosus vovet obedientiam, & cui se subjecit, quamvis ipsa regula per se, & seclusо præcepto superioris non obliget absolute sub culpa. Alias votum obedientiæ inane & illusorium esset. *Transgressio horum trium* (votorum) *obligat ad mortale. Aliorum autem* (quæ continentur in regula) *transgressio non obligat ad mortale, nisi vel propter contemptum regulæ .... vel propter præceptum sive oretenus a Prælato, sive in regula expressum, quia hoc esset facere contra obedientiæ votum*, ait S. Thom. 2. 2. qu. 188. ar. 9. Hinc c. 27. de lect. in 6. dicitur: *Religiosi arbitrium, non ex sua (cum velle & nolle non habeat) sed ex illius, quem vice Dei supra caput suum posuit, & cujus imperio se subjecit, voluntate dependet*. In Societate Jesu const. par. 9. cap. 3. hæc habentur: *Generatim loquendo, in rebus omnibus, quæ ad propositum Societati finem perfectionis & auxilii proximorum ad gloriam Dei faciunt, omnibus præcipere in obedientiæ virtute possit*.

Hinc Superiores præcipere possunt non solum omnia, quæ sunt in regula, quamvis hæc per se absolute non obliget, sed etiam quæ sunt moraliter necessaria ad prævenda peccata, ad institutum, regulas vel vota servanda, & nova statuta ad hunc finem condere. Nam hæc virtualiter & implicite pertinent ad institutum ac vota, & sub illis continentur. Sic clausura artissima jure præcipitur monialibus, quæ illam non voverunt; quia experientia docuit, hanc esse moraliter necessariam ad custodiam castitatis, quam voverunt.

Item ad vitæ religiosæ reformationem & observationem strictiorem, sine qua disciplina religiosa & institutum ordinis in suo vigore conservari moraliter nequit, possunt a superioribus obligari professi. Nam hoc implicite ac virtualiter voverunt, & subjiciens se alicui ad finem, se ei quoque subjicit in iis quæ necessaria sunt ad illum finem. *Ita Sanchez, Lessius, Layman, & alii*. Nec consuetudo habet tantam vim, ut Religioni vel Papæ adimat potestatem reformandi & tollendi talem consuetudinem. *Ita Suarez*.

Quod si superior forma præcipiendi non utatur, non videtur obligare sub mortali, nisi aliunde constet. Videtur tamen obligare sub veniali, si aliquo modo mandet, inquit Lessius, quia non intendit consulere & suadere dumtaxat, sed aliquo modo præcipere & obligare, quantumvis non tantum, quantum posset. Et ipsa ratio disciplinæ religiosæ postulat, ut inferior obtemperet, etiamsi ei extremum præceptum non imponatur. Ita ille, addens superiorem non posse ratione hujus voti obligare subditum ad ea, quæ sunt vel contra regulam vel supra regulam, vel infra regulam, scilicet inutilia, nisi præcipiat ex causa quæ sit juxta regulam. Quia subditus ex vi voti hujus non intendit promittere, nisi vivendi normam & obedientiam secundum proprium institutum & regulam. Potest tamen superior majorem austeritatem præcipere in pœnam commissi delicti; quia potest injungere pœnam dignam & consentaneam delicto, nam hoc exigit officium ac munus superioris; & ideo non est hoc supra regulam, quia ex vi illius subjicitur Religiosus condignæ pœnæ: ergo obedientia secundum regulam includit obligationem parendi in hac pœna. Ita Suarez ex communi Doctorum sententia.

4. Potest obligari a superiore cum periculo vitæ, quando aliqua actio periculosa necessaria est ad bonum commune Religionis. *Ita Suarez, & alii*. Hinc potest obligari ad opitulandum fratribus ejusdem Religionis peste infectis; quia ad conservationem & bonum regimen Religionis pertinet, quod Religiosi mutua sibi obsequia præbeant, & in necessitate sibi subveniant; ideoque hoc saltem implicite ad regulam pertinet. *Ita Cajetanus, Castropal. Sanchez &c.* Item tempore pestis Religiosi, quorum institutum est spirituali proximorum saluti incumbere, tenentur jussu superioris sæcularibus peste infectis sacramenta ministrare, si Parochi ei muneri obeundo non sufficiant, & superior tenetur id præci-

pere. Quia hoc eſt ſecundum eorum regulam, cum eorum munus ſit eſſe Epiſcoporum & Parochorum coadjutores in ſalute ſpirituali proximi adjuvanda. *Ita Sanchez, & alii.*

Præterea notanda ſunt ſequentia.

1. Peccatum contra votum obedientiæ habet duplicem malitiam, unam ſacrilegii ratione facti voti, & alteram injuſtitiæ contra hominem, ratione traditionis & promiſſionis factæ Religioni & ejus Prælatis. *Ita Suarez.*

2. In dubio (1) de poteſtate ſuperioris vel an res præcepta ſit licita, tenetur ſubditus parere, ex cap. *Qui culpatur*, 23. q. 1. quia tunc melior eſt conditio ſuperioris, qui eſt in poſſeſſione auctoritatis & poteſtatis præcipiendi, & in quem inferior ſuam libertatem abdicavit. Idque rectus ordo & ſubordinatio debita poſtulat. Præterea ſuperior habet jus præcipiendi id omne, quod non eſt certum excedere ejus poteſtatem.

3. Superior regularium habet etiam poteſtatem patrisfamilias in ordine ad politicam domus gubernationem, etiam erga novitios. Unde ex quarto præcepto Decalogi poteſt ſuos obligare in hac materia, licet in regula non contineatur. Habet quoque a Papa juriſdictionem eccleſiaſticam quaſi epiſcopalem in ſuos ſubditos & novitios, vi cujus poteſt illos obligare independenter a voto, ſicut Epiſcopus ſuos ſubditos.

4. Superiori aliquid ordinanti, quamvis non ſub præcepto, nec in virtute obedientiæ, dicere, *Nolo parere*, vel *Nolo facere*, ſecundum communem Doctorum ſententiam eſt peccatum mortale; quia hæc verba continent gravem contemptum poteſtatis legitimæ, & irreverentiam contra ſuperiorem, ut ſuperior & Dei miniſter eſt, qui contemptus redundat in Deum ipſum, juxta illud, *qui vos ſpernit, me ſpernit*. Idem docet Delugo, ſi hoc dicatur vicario, vel ſubpriori vel miniſtro: quia eſt ſuperior quaſi vicarius & delegatus Prælati principalis; & Prælatus ſeu Rector vult, ut obediatur vicario ſuo miniſtro ſicut ſibi jubenti ſub præcepto obedientiæ, quare tunc vere contemnitur auctoritas ſuperioris, quod ſemper eſt mortale.

5. Superiores regularium poſſunt præceptis, ſtatutis, ac ſententiis ſubditos ſuos ubicumque terrarum exiſtentes obligare, excommunicare, fugitivos propria auctoritate capere. Quia poteſtas in ſuos iis competit non ratione territorii, ſed ratione perſonalis obligationis, ex voto obedientiæ.

6. Papa eſt primus ac ſupremus omnium Religionum Præpoſitus (2) generalis, unde Religioſi tenentur vi voti obedientiæ ei primario obedire in omnibus, in quibus tenentur ſuis Prælatis regularibus. Nam hoc votum per ſe primo ac principaliter fit ſummo Pontifici tamquam ſupremo omnium Religionum Præpoſito.

7. Ab Innocentio XI. damnata eſt hæc Michaelis de Molinos propoſitio: *Præpoſitis obediendum eſt in exteriore, & latitudo voti obedientiæ Religioſum tantummodo exterius pertingit. In interiore vero aliter res ſe habet, quo ſolus Deus & Director intrant.*

Quæſt. VIII. *An peccat Religioſus violans regulam per ſe non obligantem ſub culpa, niſi ad ſubeundam pœnam, cum imponetur, ſi eam ſubire paratus eſt?* (3)

Reſp. 1. In praxi raro, ac vix fieri poteſt, ut non peccet ſaltem venialiter, ob inordinatum aliquem affectum, ut ſenſualitatis, curioſitatis, vanitatis &c. vel ob negligentiam, otioſitatem, acediam; vel ob defectum finis honeſti, vel debitæ circumſtantiæ in actu, quo violetur regula; vel ob aliquam aliam inordinationem. *Ita Suarez, Sanchez, Leſſius, & alii communiter.* Et S. Thom. 2.2.qu.186.ar.9. ad 1. Nam quævis inordinatio eſt peccatum, cum adverſetur rectæ rationi ac legi divinæ, & vitiet actionem. Sic v.g. omiſſio meditationis, vel examinis, vel ſtudii, ex negligentia ſeu torpore quodam ſemper eſt peccatum acediæ. Præterea omnis actus deliberatus, qui non eſt bonus, hoc ipſo malus eſt, cum nullus ſit indifferens in individuo, & lex divina naturalis præcipiat, ut homo ſemper honeſte ac decenter naturæ ſuæ rationali vivat, ſeu agat. Ut autem actus ſit honeſtus, neceſſe eſt ut ejus objectum ſit bonum, vel ſaltem indifferens, ſed referibile ad bonum finem ad quem conducat, ut fiat modo debito, cum concurſu rationabili omnium circumſtantiarum, & ex fine honeſto ſeu motivo virtutis. Si unum ex his deſit, hoc ipſo actus non eſt bonus, ſed malus: *Bonum enim ex integra cauſſa, malum ex quolibet defectu.* At raro ac vix fieri poteſt, ut actus, quo violatur regula, fiat modo debito, & cum concurſu rationabili omnium circumſtantiarum, & ex motivo honeſto: cum regulæ & conſtitutiones Religionum ad rectitudinem morum in tali ſtatu debitorum & virtutum actus ſpectent, ſintque medium perfectionis reſpectu talis hominis, ei declarans voluntatem divinam. Idem dic de omiſſione vel actione contra voluntatem ſuperioris nolentis per ſe obligare ſub culpa.

Ob eamdem rationem vix fieri poteſt, ut quis ſine peccato rejiciat inſpirationem divinam circa bonum meri conſilii. Qui enim fieri poteſt ut bonum, ad quod Deus hic & nunc nos impellit, & ei placet a nobis fieri, poſſit omitti recte, honeſte, & ob bonum finem? Cum autem non detur actus moralis indifferens in individuo, omnis actus qui fit vel omittitur deliberate non ex fine honeſto, eſt hoc ipſo ſaltem peccatum veniale. Quare Toletus lib. 3. cap. 2. inter peccata omiſſionis recenſet, *divinis inſpirationibus non reſpondere; nec operari aliquod bonum, cum*

(1) Vid *Reſp.* ad 5. in prolixa Nota de Conſcientia *dubia* ad cap. 1. Tract. *de Conſcient.* item Notam ad finem qu. 1. cap. 3. ſect. 3. Tract. *de Legib.*

(2) De peculiari obedientia a Religioſis Franciſcanis Romano Pontifici exhibenda, vid. to. 1. pag. 229. col. 2.

(3) Vid. prolixam Notam *de Legibus pure pœnalibus*, ad fin. q. 2. c. 8. ſect. 3. Tract. *de Legib.*

cum poſſit quis operari, licet non obligetur ex præcepto. Et merito viri timorati humiliter ſe accuſant de inſpirationum divinarum repulſa. Itaque in his caſibus raro abeſt peccatum vel acediæ, vel ſenſualitatis, vel vanitatis, vel impatientiæ &c. Nam vel leviſſima inordinatio ſufficit ad veniale.

Reſp. 2. Moraliter peccat Religioſus, qui regulas illas circa exercitia ſpiritualia, abnegationem ſui, actus virtutum, religioſam diſciplinam, frequenter & ex conſuetudine violat, teneturque graviter hanc conſuetudinem vitare & emendare. *Ita Sanchez, Layman, & alii*. Quia 1. tunc intervenit contemptus ſaltem interpretativus vitæ regularis ac perfectionis, & ſe conjicit in periculum violandi vota, ad quorum obſervationem ſuæ regulæ ſunt media ſaltem moraliter neceſſaria, ut experientia conſtat. 2. Scandalum aliis, & grave damnum ſpirituale Religioni affert, religioſamque diſciplinam graviter perturbat. 3. Ex vi votorum, quibus ſe Religioni in perpetuum ex parte ſua addixit, tenetur ſub mortali ad perſeverandum in Religione abſque nocumento notabili Religionis, & ad ita ſe gerendum ut ſit tolerabilis & expelli non debeat. Qui autem regulas violare ſolet, intolerabilem ſe reddit, ut expelli debeat; aut ſi toleretur, graviter nocet Religioni. Adde quod Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 1. *Præcipit ut omnes Regulares tam viri quam mulieres ad regulæ quam profeſſi ſunt præſcriptum vitam inſtituant & componant, atque in primis &c.* Hinc propoſitum non ſervandi communiter has regulas eſt mortale, cum contineat virtualiter & implicite voluntatem inferendi grave damnum Religioni, & ſcandalum aliis. *Ita multi*.

Reſp. 3. Semper peccat mortaliter, qui regulam violat (1) ex contemptu. *Hoc fatentur omnes, inquit Sanchez*. Quia hoc eſt contra votum profeſſionis, quo Religioſus promiſit ſubjectionem erga regulam: quod eſt aliquid grave quod tunc violat; nam *tranſgreditur ex contemptu, quando voluntas ejus renuit ſubjici ordinationi legis vel regulæ*, ait S. Thom. Præterea hoc continet contemptum auctoritatis a Deo acceptæ, unde manat regula. Idem docet S. Bernard. lib. *de præcep. & diſpenſ.* c. 14. ubi ait, violationem mandati levioris eſſe grave crimen propter contemptum: *Elatio quippe contemnentis in minimis quoque mandatis culpam facit non minimam, convertit in crimen gravis rebellionis nævum ſatis levem ſimplicis tranſgreſſionis &c.*

Quæſt. IX. *Quænam ſunt obligationes Superioris* (2) *Religioſorum?*

Reſp. Traduntur cap. 6. de ſtatu Monach. ubi Innocentius III. ait: *Præ ceteris potens ſit in opere & ſermone, ut exemplo vitæ, verboque doctrinæ fratres & inſtruere poſſit in bono, & a malo revocare. Zelum Religionis habere ſecundum conſcientiam, ut delinquentes corripiat & caſtiget, obedientes foveat & confortet... Vigilem curam & diligentem ſollicitudinem gerens de omnibus, ut ex officio ſibi commiſſo dignam Deo poſſit reddere rationem. Quod ſi prævaricator ordinis fuerit, aut contemptor ſeu negligens, aut remiſſus, pro certo ſe noverit non ſolum ab officio deponendum, ſed & alio modo ſecundum regulam caſtigandum; cum offenſa non ſolum propria, verum etiam aliena de ſuis manibus requiratur*. Tenetur autem in primis ſubditos promovere ad perfectionem propriam ſui inſtituti; quia eſt finis talis Religionis, & ad hoc conſtitutus eſt ſuperior. Unde tenetur diligenter curare, ut vota & regulæ omnes, quæ ſunt media ad talem perfectionem, accurate ab omnibus ſerventur; & impedire, quantum poteſt, corrigere & punire non ſolum peccata etiam venialia ſubditorum, ſed etiam violationes regularum, licet per ſe non obligantium abſolute ſub culpa. *Prælatus Regularis* (inquit Delugo, tom. 1. de juſt. diſp. 9. ſeſſ. 2.) *poteſt graviter peccare negligendo culpas veniales in ſubditis, immo & obſervantiam circa regulas, quæ tamen ex ſe non obligant ſubditos ad peccatum etiam veniale. Quia in hac ipſa negligentia prælatus defuit graviter obligationi, qua ex munere ſuo tenetur conſulere potiſſimum bono & profectui ſubditorum, & obſervantiæ regulari, quæ per ejuſmodi defectus toleratos maxime labefactatur: multo enim magis & gravius obligatur ex munere ſuo prælatus regularis ad procuranda bona ſpiritualia, quam temporalia ſui conventus. Quare ſi ob ejus culpam communitas patitur grave detrimentum in ſpiritualibus, non poterit ipſe a peccato gravi excuſari; & poterit contingere quod ſubditi ſolum venialiter peccent, & prælatus peccet graviter in iis defectibus permittendis. Debet igitur prælatus vigilare, & adhibere moralem diligentiam in iis damnis præcavendis*. Ita ille.

Similiter (inquit la Croix tom. 3.) *Peccat mortaliter ſuperior, ſi per ejus diſſimulationem paſſim negligatur obſervantia alicujus regulæ, v. gr. prohibentis ingreſſum in aliena cubicula, regula ſilentii &c. licet tranſgreſſio talis regulæ ne veniale quidem eſſet. Ratio eſt, quia obſervatio talis regulæ multum confert ad decorem, ædificationem & utilitatem totius communitatis, ſæpe etiam præcavet gravia mala in ſubditis. Ergo ſi ſuperior negligat, infideliter fungitur munere ſuo, nocetque graviter communitati, ac gravius peccat, quam ſi in adminiſtrandis temporalibus gravem committeret negligentiam*. A fortiori peccat mortaliter ſuperior, ſi per ejus incuriam & diſſimulationem ſubditi ſomno vel otio vacent, exercitia ſpiritualia omittant ſeu negligant &c. Quare (ut ait S. Antonin. 2. p. tit. 9. c. 5.) *Prælatus debet eſſe ſollicitus ad inquirenda vitia ſubditorum, nec*

(1) De circumſtantia *lethalis contemptus* vid. Notam 2. ad finem qu. 8 cap. 2. Tract. *de Peccat.*

(2) Prælatorum officia fuerunt præclare expoſita a D. Bonaventura in Opuſc. *De ſex alis Seraphim*; ubi demonſtrat, ſubditorum regimini præfectos debere pollere præcipuis hiſce ſex virtutibus, nimirum *zelo juſtitiæ, pietate, patientia, exemplo vitæ, diſcretione circumſpecta, & devotione ad Deum.*

nec ſufficit quod corrigat defectus quos contingit eum ſcire; ſed debet inquirere diligenter vitam ſubditorum, ſi forte etiam occultos defectus poteſt deprehendere, ut admonendo & præcavendo malis obviet. Eſtque hæc communis Theologorum ſententia. Hinc etiam ſuperiores tenentur avertere & non permittere ſuis ſubditis occaſiones peccatorum, etiam venialium, & amittendi vel minuendi fervorem ſpiritus ac ſtudium perfectionis, cum teneantur eorum perfectionem promovere & avertere ejus impedimenta.

Præterea diligenter perpendant mandatum illud Apoſt. Rom. 12. *Qui præeſt in ſollicitudine.* Et Heb. 13. *Ipſi pervigilant*, hoc eſt pervigilare ex officio debent, *quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.* Et illud Eccli. 32. *Rectorem te poſuerunt? Noli extolli: eſto in illis quaſi unus ex ipſis. Curam illorum habe.* Item illud Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 1. *Præcepto divino mandatum eſt omnibus, quibus cura animarum commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere... ac bonorum omnium operum exemplo paſcere &c.* Denique ex Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 2. ſuperiores (1) tenentur ſingulis ſubditis omnia, quæ iis neceſſaria ſunt, ſuppeditare ex bonis communitatis. Nam ex officio vices parentum erga illos gerunt, & bona ad hunc finem Religioni donata ſunt; & alioqui dant occaſionem multis malis ac peccatis, & interdum violationi paupertatis. Bona vero ſuorum ſuſtentationi ſuperflua erogare tenentur in cauſſas pias, ut dixi de Clericis: nam bona Religionis ſunt bona Deo dicata, & in ejus cultum donata (2). *Reginald. & alii.*

Item ſuperiores graviter tenentur apoſtatas & fugitivos requirere, ex cap. 24. de Regular.

Quæſt. X. *An eſt obligatio ſub mortali eligendi, vel proponendi digniorem in Superiorem regularium, licet prælatura ſit temporalis?*

Reſp. Affirm. (3) *Eſt communis ſententia, teſte Delugo.* Quia, 1. eadem eſt ratio de Epiſcopo & Parocho, cum ſuperior Religioſorum ſit animarum paſtor, & habeat ſubditos, quos in viam ſalutis dirigere, immo & ad perfectionem promovere tenetur ex ſuo munere. 2. Alioqui grave damnum ſpirituale inferetur Religioni, nec efficaciter ſubditi ad perfectionem adducentur, ut experientia conſtat. Et vero (ut ait Delugo, diſp. 35. ſect. 5.) eadem mala oriri poſſunt in Religione, ſi non eligantur digniſſimi, quæ in Eccleſia, cum facile poſſint eligi indigni, qui digni videbantur; & cum adeo difficile ſit invenire vere & abſolute dignum, qui ſuo exemplo, & prudentia continere poſſit ſubditos in diſciplina religioſa: & hanc, ſi (ut plerumque contingit) relaxata ſit, ad priſtinum & debitum rigorem reducere, ſubditoſque ad perfectionem religioſam promovere, qui eſt finis gubernationis religioſæ. *Ita ille.*

Quæſt. XI. *An licet feminis ingredi domos Religioſorum?*

Reſp. Negat. Nec etiam licet ſuperiori eas admittere. Nam id ſemper generatim prohibitum fuit, ſaltem ex conſuetudine vim legis habente, ad amovendum ſcandalum, occaſionem peccandi, perturbationem, & alia mala; ut conſtat ex S. Gregorio Magno, lib. 5. epiſt. 40. ad Valentinum Abbatem, & refertur can. 20. cauſ. 18. qu. 2. ubi ait: *Pervenit ad nos, quod in monaſterio tuo paſſim mulieres aſcendant, & (quod adhuc eſt gravius) monachos tuos ſibi commatres facere, & ex hoc incautam cum eis communionem habere. Ne ergo hac occaſione humani generis inimicus ſua eos (quod abſit) calliditate decipiat, ideo hujus te præcepti ſerie commonemus, ut neque mulieres in monaſterio tuo deinceps qualibet occaſione permittas aſcendere, neque monachos tuos eas commatres ſibi facere. Nam ſi hoc denuo ad aures noſtras quocumque modo pervenerit, ſic te ſeveriſſimæ noveris ultioni ſubdendum, ut emendationis tuæ qualitate ceteri ſine dubio corrigantur.* Ubi S. Pontifex conqueritur de ingreſſu mulierum in monaſterium Religioſorum: ergo hic ingreſſus jam erat mulieribus illicitus; hunc que ipſe graviter prohibet, ut patet ex his verbis: *Ideo*

---

(1) Huic gravi obligationi ab Auctore propoſitæ Regulares Prælati rite ſatisfacient, ſi quæ univerſis Præpoſitis Eccleſiaſticarum facultatum curam gerentibus olim D. Ambroſius inſinuavit, (lib. 2. Offic. 2. 21.) ſedulo ſervare voluerint. En verba S. Doctoris: *Quidquid ex affectu puro ac ſincero promitur, hoc eſt decorum: non ſuperfluas ædificationes aggredi, nec prætermittere neceſſarias. Et maxime Sacerdoti hoc convenit, ornare Dei templum decore congruo, ut etiam hoc cultu aula Domini reſplendeat, impenſas miſericordiæ convenientes frequentare, quantum oporteat, largiri peregrinis non ſuperflua, ſed competentia, non redundantia, ſed congrua humanitati: ne ſumptu pauperum alienam ſibi quærat gratiam, ne reſtrictiorem erga Clericos, aut indulgentiorem ſe præbeat; alterum enim inhumanum, alterum prodigum: ſi aut ſumptus deſit neceſſitati eorum, quos a ſordidis negotiationis aucupiis retrahere debeas, aut voluptati ſuperfluat.*

(2) Quod Auctor ita abſolute & indefinite pronunciat de bonis *ſuperfluis* ſuſtentationi Religioſorum erogandis *in cauſſas pias*, quia bona Religionis ſunt Deo dicata, & in ejus cultum donata, verum non eſt univerſim loquendo. Nam inter facultates Religionum in communi poſſidentium exploratum eſt plurima venire bona *mere induſtrialia*, & *parſimonialia*, quæ idcirco libero ipſarum ſubſunt dominio. Dein ad reliqua etiam bona ex Fidelium liberalitate provenientia quod attinet, quonam decretorio monumento evincitur, fuiſſe ſub hoc onere Religionibus collata, ut ex rigoroſo juſtitiæ titulo deberent ſubinde expendi in cauſſas pias quæcumque congruam Religioſorum ſuſtentationem excederent? Recolantur, quæ ad præced. cap. 1. dicta ſunt in Differ. *de Peculo Clericorum* (§. 23.) Seclusis igitur Monaſteriorum reditibus ad certos uſus ex. ca. ad templorum ornatus, ad dotandas puellas &c. ſpeciali Benefactorum voluntate deputatis, Religioſi non videntur obligati ad eroganda in alimoniam pauperum, vel alias pias cauſſas ſuperflua ſua bona, niſi ex titulo caritatis omnibus fidelibus communi, tametſi arctius aliquanto ratione perfectioris ſui ſtatus; ſicuti de Sæcularibus Clericis Ludov. Molina (Diſp. 134. *de Juſt. & Jur. n.* 22.) rationinatur.

(3) Vid. Not. ſuper ad Reſp. 2. q. 6. Tract. *de Benef.*

Ideo hujus te præcepti ſerie commonemus &c. tum ex gravi pœna intentata: *Sic te ſeveriſſimæ noveris ultioni ſubdendum*: quod ad omnes Religioſorum domos & ſuperiores ſpectat; *Ut ceteri ſine dubio corrigantur*. Quamvis autem hæc prohibitio a S. Gregorio renovata, ad Abbatem, & in ejus perſona ad omnes regularium ſuperiores dirigatur; tamen ad mulieres etiam ſpectat, quæ ſuppoſita hac prohibitione non poſſunt Religioſorum domos ingredi ſine ſcandalo, & cooperatione ad peccatum Religioſorum eas admittentium, vel injuria Religioſis illata, ſi invitis eorum Superioribus ingrediantur.

Hanc antiquam prohibitionem aperte ſupponunt V. conſt. *Regul.* & Gregorius XIII. conſt. 28. revocantes quamlibet licentiam ingrediendi Religioſorum domos mulieribus prænobilibus & Duciſſis conceſſam: nam ſi hic ingreſſus omnibus mulieribus illicitus non fuiſſet, minime licentia Papæ Duciſſis opus fuiſſet. Idem vetant multa Concilia particularia, & Clerus Gallicanus ann. 1643.

Immo ex conſtit. Pii V. *Decet Romanum Pontificem*, edita ann. 1570. omnes mulieres Religioſorum domos ingredientes extra caſus permiſſos, ipſo facto incurrunt excommunicationem Papæ reſervatam, niſi excuſentur ob ignorantiam invincibilem. Ita Navar. Suar. Sanch. Caſtropalao, Fagnanus, & Cabaſſutius Gallus, in ſua juris Canonici theoria & praxi, addens hanc excommunicationem in Gallia Epiſcopi reſervatam eſſe. Religioſi vero, qui mulieres quaſcumque introducere admittereve præſumunt, contrahunt ipſo facto pœnam privationis officiorum, inhabilitatis impoſterum ad illa & alia omnia, & ſuſpenſionis a divinis latam, Conſtit. *Regularium*, quam idem Pius V. ad caſum, quo introducerentur quæcumque mulieres, extendit, Conſtit. *Decr. Rom. Pontif.* cit. ubi ait: *Apoſtolica auctoritate tenore præſentium dicimus, & declaramus fuiſſe, & eſſe mentem, & intentionem noſtram, quod dictæ litteræ* (Conſt. Regularium) *non ſolum comprehenderent & comprehendant mulieres habentes aut prætendentes facultatem, & indulta ingrediendi Monaſteria, ſed etiam omnes & quaſcumque mulieres tam in genere, quam in ſpecie*.

Ex dictis intelliges, vulgus graviter errare exiſtimans ingreſſum in Religioſorum & monialium domos licitum eſſe, cum murus dirutus eſt, & aditus patet. Nam hic caſus nullibi excipitur in Jure, nec a Doctoribus: *Ubi autem lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus*; & tum valet ratio prohibitionis, nempe quies, tranquillitas Religioſorum, ſcandali, tentationum, & occaſionum peccandi amotio. Nec tunc ingreſſus magis licitus eſt quam cum Monaſterii janua caſu aliquo aperta eſt.

Ingreſſus tamen in Religioſorum domos licitus eſt, 1. Omnibus mulieribus cauſſa proceſſionis, & ſepulturæ, ut declaravit idem Pius V. eadem Conſtit. Non tamen eis tunc licet alia loca, ne hortum quidem, ingredi. 2. Imperatricibus & Reginis, earumque filiabus cum ſuo comitatu: nam in prohibitione generali non fit earum expreſſa & ſpecifica mentio. Idem eſt de ſupremis Duciſſis ob eamdem rationem; nam in ſua ditione ſunt tamquam Reginæ, & eadem auctoritate pollent; quod etiam patet ex conſuetudine tacite a prælatis Eccleſiæ approbata. Sed aliæ mulieres quæ eas comitantur, non debent ab iis diſcedere. 3. Fundatricibus, ex declaratione a Sacra Cardinalium Congregatione facta pro Minimorum ordine: quæ etiam valet pro aliis Religioſis, ſaltem quorum regula eas excipit, vel qui aliorum ordinum privilegia participant.

✠ Auctoris noſtri opinio communis erat dum ipſe ſcripſit; ſed S. M. Benedict. XIV. Pontificatus ſui anno II. die 3. Januarii 1743. Conſtit. quæ incipit *Regularis Diſciplinæ*, inter abuſus recenſet, ac improbat Mulierum ingreſſum in Monaſteria Virorum, etiam in publicis Supplicationibus, aliiſque ab Auctore relatis caſibus. *Quoniam*, inquit, *ſicut dolentes accepimus, alii quidem Apoſtolicas leges, ac præcepta hujuſmodi vel auſu temerario parvipendentes, vel ad eorum arbitrium interpretantes; Feminis quibuſcumque aditum, ingreſſumque tam manifeſte, ac tanta ſollemnitate vetitum permittunt: alii vero privilegia, indulta, prærogativas, facultates, licentias, & alias quocumque pacto excogitatas conceſſiones ſibi ſive a jure, ſive ab homine factas, & impertitas, ſeu facta, & impertita, ac quorumcumque munerum, dignitatum, ac præeminentiarum ratione debitas, ſeu debita arrogantes, prætendentes, obtendenteſque; feminas quaslibet intra Monaſteriorum Clauſtra, Septa, Cœnacula, Cubicula, aliaſque officinas aut admitti, ac recipi ſinunt, mandantque, aut una ſecum ducunt: alii denique ſub pietatis ac religionis prætextu, cum Supplicatione, ſive cum Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, ſive cum Sacris Sanctorum, Sanctarumque Reliquiis, Statuis, & Imaginibus per Clauſtra, Septa, & alia Monaſteriorum loca de more, ut aſſerunt, habentur, ſine ullo prorſus diſcrimine maſculos, & feminas ſupplicationes hujuſmodi per eadem loca ſequi, & comitari licitum, quinimmo, ut indulgentias lucrari valeant, neceſſarium eſſe oſtendunt*.

Itaque primo hæc omnia abolere, ac improbare conſtituit.

Secundo: Abolet, & revocat quaſcumque facultates, licentias, & quocumque alio pacto nuncupatas conceſſiones, factas ſive per S. R. E. Cardinales, ſive per Cardinalium Congregationes, ſive per Legatos a Latere, vel Apoſtolicos Nuncios, *quocumque modo, ac tenore, & ſub quibuſcumque verborum formis expreſſas*.

Tertio: Cenſuris ſubjectos eſſe declarat, qui iis facultatibus uti velint.

Quarto: Denique præſervat privilegia a S. Sede legitime conceſſa Patronis, Fundatoribus, inſignibuſque Monaſteriorum Benefactoribus: *Dummodo conceſſiones hujuſmodi per Apoſtolicas in ſimili forma brevis, vel ſub Plumbo deſuper expeditas litteras dumtaxat, & non aliter omnino factas, & impertitas fuiſſe prius Ordinariis locorum*

rum Antistitibus, vel Præsulibus, per legitima, & authentica documenta constare fecerit, & dummodo nec vagandi, nec otiandi, nec comedendi, cœnandique, nec per ambulacra, cubicula, cœnacula, aliaque loca, & officinas discurrendi caussa, sed ad Ecclesias accedendi, vel Missas audiendi, aliaque erga Deum pietatis officia, & opera exercendi studio ingrediantur, & dummodo de earum adventu, & ingressu interdiu, & opportune faciendo, Superiores pro tempore certiores fiant, ad hoc ut absque fratrum incommodo, & offensione, recto tramite ad Ecclesias pergatur, & alia de jure servanda serventur.

Quæst. XII. *An licitus est ingressus in monasterio Monialium?*

Resp. Omnibus cum viris tum feminis sub excommunicatione ipso facto contracta prohibitus est sine licentia Episcopi, vel Superioris, ex Conc. Trid. sess. 25. cap. 5. ubi ait: *Ingredi intra septa monasterii* (sanctimonialium) *nemini liceat, cujusque generis, aut conditionis, sexus, vel ætatis fuerit, sine Episcopi vel Superioris licentia, in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna, ipso facto incurrenda. Dare autem tantum Episcopus, vel Superior licentiam debet in casibus necessariis: neque alius ullo modo possit, etiam vigore cujuscumque facultatis, vel indulti hactenus concessi, vel imposterum concedendi.* Hoc decretum in Gallia usu receptum est; Gregorius autem XIII. Constit. an. 1575. edita, quæ incipit, *Ubi gratiæ*, postquam revocavit licentias omnes ingrediendi monasteria, & domos Religiosorum ac sanctimonialium quibusvis etiam Ducissis concessas, prohibet sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda omnibus & quibuscumque personis ecclesiasticis & sæcularibus, & regularibus, ne, nisi casibus necessariis, & cum licentia Episcopi vel superioris, Monasteria monialium ingrediantur; & simul ipsis monialibus sub eadem pœna vetat, ne ullam personam aliter admittere præsumant, non obstantibus quibuscumque constitutionibus, statutis, consuetudinibus, & privilegiis &c.

Q. XIII. *Ad quid tenetur, qui vovit Religionem?*

Resp. 1. Qui vovit Religionem in genere seu indeterminate, tenetur ingredi aliquam in qua vigeat disciplina religiosa. Si non admittatur in uno ordine, vel in probatione deprehendat hunc sibi non expedire, ex communi sententia tenetur probare alias plures Religiones suæ linguæ, quia tale votum est votum de assumenda aliqua ex omnibus Religionibus, ideoque de omnibus sub disjunctione. Sed quia tentatis pluribus diversorum ordinum, & ab ipsis repulsus, inde judicare potes ab omnibus te esse repellendum, vel nullam tibi convenire, ideo voto satisfacis, si tot Religiones petas & experiaris, ut prudenter judicare possis ex earum repulsa vel experientia, ab aliis omnibus repellendum, vel ea tibi non expedire: quod colligitur ex caussa repulsæ & disconvenientiæ, quæ sit generalis & communis omnibus aliis ordinibus.

Qui autem vovit determinate unum ordinem, si in una domo illius ordinis receptus non fuerit, tenetur tentare plures alias ejusdem ordinis, quamdiu est spes probabilis admissionis. Si vero domum particularem ita determinavit, ut aliam ingredi non intenderit, nequidem implicite, si ibi non recipiatur, non tenetur alias tentare, sed absolute cessat votum. Quia non vovit dimissionem sæculi, nisi dependenter ab ingressu talis loci, & jam conditio sub qua vovit, non est in ejus potestate. Si tamen ob aliquod impedimenrum temporale non fuit receptus, tenetur eo cessante se iterum offerre, quia ejus admissio videtur solum fuisse dilata ad tempus: secus, si absolute repulsus est, tali impedimento non extante: nam non intendit se ulterius obligare, si absolute repelletur, alioqui deberet semper manere incertus & suspensus.

Porro qui vovit aliquam determinatam Religionem, potest perfectiorem ingredi, quia hoc est melius. Sed qui ita vovit aliquam Religionem determinate, ut simul ingressum Religionis in genere intenderit, tenetur prius conari ut admittatur in illam determinatam; & non admissus tenetur aliam ingredi. Quia hoc utrumque vovit; & tale votum est virtualiter duplex, alterum Religionis in genere ac vage, alterum hujus. Ergo utrumque compleri debet, quantum potest. *Ita Sanchez &c.*

Resp. 2. Qui vovit Religionem, tenetur diligenter ac serio curare ut recipiatur, eam ingredi tempore statuto, & sincere experiri tyrocinium, & postea profiteri, si judicet Religionem illam sibi convenire, atque ad hunc finem adhibere media idonea, & impedimenta, quantum in se est, amovere. Nam ista omnia virtualiter & implicite vovit; & intendit se obligare ad ingressum Religionis, in ordine ad statum ipsum amplectendum, si conveniat: & alias ingressus esset vanus & inutilis, nec proinde voti materia. Quare voto non satisfacit, si ex sola animi levitate egrediatur: nam ex vi voti tenetur se probare, & de ratione probationis est, ut res probata admittatur si conveniens videatur. *Ita Saurez.* Tenetur autem in his adhibere diligentiam moraliter possibilem: nam, ut ait Sanchez, obligatio Religionis est gravissima: ac proinde astringere se debet ad diligentiam humano modo possibilem, qualem postulant res arduæ & magni momenti. Quod si sua culpa effecit, ut rejiceretur, vel non reciperetur, tenetur postea serio curare ut iterum admittatur. Nam votum obligat ad non apponendum sponte sua impedimentum executioni ejus, alioqui esse inane & illusorium. Si vero intra probationis annum bona fide factæ, judicet ex caussa sufficienti sibi non expedire statum illum, potest relinquere. Quia jure communi concessus est annus probationis in favorem tum Religionis, tum etiam ingredientis, ut post sufficiens experimentum possit libere eligere quod sibi magis expedire judicaverit. Vovens autem Religionem non renuntiat huic favori, sed censetur velle ingredi secundum jus commune & usum ordinarium.

Qui

Qui vero vovit etiam profiteri, tenetur profiteri & perſeverare, etiamſi ea vitæ norma ei incommoda & difficilis appareat. *Ita Azor, Leſſius, Layman & alii multi.* Nam is vovit abſolute, & ſe obligavit ad profitendum, ſi judicaretur idoneus, & ratio vivendi eſſet tolerabilis; plus enim vovit, quam qui vovit ſolum ingreſſum, ut conſtat ex S. Thom. 2. 2. q. ult. art. 4. & ex communi ſenſu ac uſu. Unde non ei licet egredi; niſi ineptus ſit, vel difficultas tanta ſit ut periculum peccandi vel impediendi majus bonum inducat.

Reſp. 3. Qui vovit Religionem non præfinito tempore, tenetur ſtatim eam ingredi & ſupradicta præſtare. Quia dilatio minuit rem promiſſam, nempe obſequium Dei: nam quo plus differt, eo minus reddit Deo, cujus obſequio promiſit ſe totum vitæ ſuæ tempus daturum in Religione, ſi hæc ei conveniat, *Ita Sanchez, Delugo, & alii* (1).

CAPUT III.

De Obligationibus Conjugum.

Quæſt. I. *QUænam ſunt obligationes Conjugum inter ſe?*

Reſp. Ex communi omnium ſententia tenentur, 1. Simul cohabitare & convivere, ex Gen. 2. & Matt. 19. *Dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* Et 1. Cor. 7. *Iis autem qui matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere* (ſine juſta cauſſa) *quod ſi* (etiam ex juſta cauſſa) *diſceſſerit, manere innuptam aut viro ſuo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* Nam hanc cohabitationem non ſolum quoad tectum, ſed etiam in convictu & ceteris exigunt natura contractus matrimonii, vinculum ac debitum conjugale, prolis ſuſceptio ac conveniens educatio, & mutua obſequia præſtanda. Licet tamen viro ob juſtam cauſſam ſine facultate uxoris ad breve tempus diſcedere, non vice verſa; immo diu abeſſe licet viro, ſi res familiaris, vel obſequium principis id exigat. Alias non licet, ex c. 1. de conjug. leproſ. *Cum vir & uxor una caro fiat, non debet alter ſine altero eſſe diutius.* Habitationis autem electio ad virum pertinet, cum ſit mulieris caput, ex 1. Cor. 11. unde uxor tenetur maritum ſequi, cap. *Unaquæque* 13. qu. 2. niſi obſtet grave periculum corporis vel animæ, vel ſpeciale pactum antecedens: nam præceptum naturale vitandi peccatum & tuendi vitam prævalet.

2. Debent ſibi mutuum amorem caritatis ſpecialem. Nam ſunt ſpecialiter mutuo conjuncti, tum per contractum inſolubilem; tum etiam per Sacramentum, quod eſt ſignum unionis Chriſti cum Eccleſia, quam inter ſe imitari debent. Uxor autem (2) debet inſuper marito honorem, obſequium, & in iis quæ ad gubernationem domus, filiorum educationem, & bonos mores ſpectant, obedientiam. Ita tenetur domus curam habere, ad *Tit.* 2. & viro opportune & ſufficienter neceſſaria ſubminiſtrare.

Vir vero uxori debet regimen, curam, tutelam, ſuſtentationem, & correctionem rationabilem; nam vir eſt caput & ſuperior uxoris. Quamvis autem, ex S. Antonino, & S. Th. in 4. diſt. 35. art. 2. ad 1. maritus poſſit aliquando uxorem verberare moderate ad ejus correctionem ob gravem culpam, ſi ejus emendatio id exigat; tamen in praxi uxoris verberatio raro, moderate & utiliter fit. Certe extra hanc exigentiam non licet verberare uxorem, nec verbis contumelioſis afficere: nam ipſi debetur honor & amor; cum uxor ſit commembrum viri, principium familiæ, licet ſubordinatum, & ſocia atque adjutrix domeſticæ adminiſtrationis. Hæc officia mutua tradit Apoſt. Epheſ. 5. *Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint ſicut Domino, quoniam vir eſt caput mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ ..... Viri diligite uxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam ..... Unuſquiſque uxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat: uxor autem timeat virum ſuum.* Et ad Tit. 2. *Viros ſuos ament, prudentes, caſtas, ſobrias, domus curam habentes, benignas, ſubditas viris ſuis.*

Tenetur etiam vir uxorem alere, ac ſuſtentare convenienter ſuo ſtatui pro ſuis facultatibus; idque tum ex conjugalis vinculi & amoris debito; tum ex officio capitis familiæ, cujus primum membrum eſt uxor; tum ex juſtitia: nam ideo ab ea accipit dotem, & bonorum adminiſtrationem obtinet, ut matrimonii onera ſuſtineat;

---

(1) Perſpectis jam univerſis Religioſorum officiis, hic forſan quis percontabitur, qualibus indiciis dignoſci, ſecernique poſſint Religones obſervantes, & laxatæ. Reſp. S. Bonav. (*Opuſc. de ſex alis Seraphim* c. 3.) *In hoc differunt laudabiles religiones & jam dilapſæ, non quod nullus peccans in laudabilibus reperiatur; ſed quod nullus impune peccare ſinatur, & peccandi aditus ſtudioſe præcludantur, & incorrigibiles & alios inficientes eliminentur, & boni foveantur & diligantur, ut perſeverent, & in melius ſemper proficiant. Nam cum in conventu Angelorum ante confirmationem, & in ordine Apoſtolorum ſub magiſterio Chriſti reperta ſit pravitas; quis ordo bonorum in terra audeat ſibi arrogare hanc prærogativam, quod peccatum in eo non ſit? Quia etſi plurimi per Dei gratiam immunes ibi fuerint, ſed non omnes: vos mundi eſtis, ait Dominus Joan. 13. ſed non omnes.*

(2) Quæ ab uxore ſunt præſtanda, ut numeris omnibus abſoluta materfamilias evadat, continentur in *quinque* illis monitis, quæ Progenitores Saræ, antequam Tobiæ juniori nuptum daretur, eidem ſollicite inſtillarunt; ſcilicet (Tob. c. 10. verſ. 13.) *monentes eam honorare ſoceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & ſeipſam irreprehenſibilem exhibere.* Quæ quidem ſingula inviolate ab ipſa Sara deinceps ſervata fuiſſe (tametſi probe ſciret, ſe unicam eſſe filiam, hæredem ſubſtantiæ opulentiſſimæ) nullum dubium. Quocirca eadem Divina Scriptura teſtatur (c. ult verſ. 13.) *quod & omnis generatio ejus in bona vita, & ſancta converſatione permanſit.* Quales autem viros filiabus ſuis quærere debeant Parentes, S. Joan. Chryſoſtomus (hom. 12. in c. 4. ad Coloſſ.) pulcre declarat.

neat uxorem, & familiam ſuſtentet, l. 20. Cod. *de jure dotium*. Quod ſi dotem non exegit, tenetur adhuc uxorem alere, quia juri ſuo ceſſit, & eſt ſemper ejus caput, habetque ejus operas ſibi obligatas. Ideoque vir tenetur diligentiam & laborem ſaltem mediocrem adhibere ad bona conſervanda & acquirenda, ut poſſit uxorem & familiam convenienter ſtatui ſuo ſuſtentare.

Hinc graviter peccat uterque conjux, ſi rixas, odium, diſſenſiones excitet vel foveat; ſi pacem & ſocietatem conjugalem turbet; ſi alterum contumeliis afficiat; ſi ad iram gravem vel aliud grave peccatum incitet, aut ei peccandi occaſionem præbeat; ſi ſine ſufficientibus indiciis male judicet de alterius continentia, ſi rem familiarem non curet, ſi bona dilapidet &c.

Speciatim autem uxor graviter peccat, ſi viro in re gravi ad bonos mores, vel ad familiæ bonum & domus gubernationem ſpectante, non obediat, cum in his ſit viro ſubjecta; ſi imperium ſibi vindicet: nam alienam poteſtatem ſibi uſurpare nefas & iniquum eſt; ſi quid notabile ex bonis communibus impendat, vel alienet contra voluntatem rationabilem mariti, & conſuetudinem legitimam feminarum ſimilis ſtatus; ſi domus curam negligat; ſi virum inopem non alat cum poteſt: nam uxor dives virum inopem ſuſtentare, & caſus ejus fortuitos ferre debet, ex l. 22. ff. *Soluto Matrim.* hoc enim exigit ſpecialis amor conjugalis, quem ei debet.

3. Conjuges debent ſibi mutuo fidem conjugalem in ordine ad copulam conjugalem, & omnem actum venereum, qui ex ſe ad illam refertur ac tendit; ita ut in illis quivis actus venereus cum aliena perſona, vel circa alienam, ut copula, tactus, oſcula, vel horum deſiderium, delectatio venerea, pollutio voluntaria, & omnia peccata luxuriæ, præter malitiam luxuriæ propriam, contineat injuſtitiam mortalem ratione conjugii. Nam ex 1. Cor. 7. *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: Similiter autem vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.* Ergo uterque conjux ſolus habet dominium integrum corporis alterius quoad copulam, ideoque & ad omnes actus ad illam ordinatos; & obligatur ad abſtinendum ab omni actu venereo cum alio, eo quod de ſe ad copulam & adulterium referatur, ut recte docet Sanchez. Quare conjugi fit injuria, ſi aliquis actus venereus exerceatur erga alteram perſonam, vel optetur.

4. Tenetur uterque reddere debitum conjugale, hoc eſt, corpus ſuum ad copulam conjugalem dare alteri rationabiliter petenti, ex 1. Cor. 7. *Uxori vir debitum reddat: ſimiliter autem & uxor viro. Nolite fraudare invicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi.* Et quoad hoc uterque habet æquale jus. Nam ex vi contractus matrimonii vir & femina transferunt in ſe mutuo poteſtatem corporum in ordine ad copulam; & ſic uterque habet jus in corpus alterius ad copulam. Hæc obligatio eſt ſub mortali, cum ſit juſtitiæ, & in re gravi. Præterea ex debiti denegatione alter conjux conjicitur in periculum pollutionis & incontinentiæ. Unde eſt mortale vel ſemel ſine juſta cauſſa debitum negare illud ſerio, inſtanter & rationabiliter petenti, vel ſi ſit periculum incontinentiæ. Non eſt tamen mortale denegare, ſi compars remiſſe petat, & dilationem facile concedat citra periculum incontinentiæ, cum tunc non graviter exigatur: immo nec veniale, ſi petens non ſit ſui compos, ut in ebrietate vel amentia, quia in illa petitio non eſt actus humanus: item quoties petens non eſt rationabiliter invitus, quod patet in aliis debitis, ut ſi reddi nequeat debitum ſine notabili detrimento ſanitatis, & periculo morbi; ſi nimis ſæpe petatur, aut tempore fluxus menſtrui, graviditatis, puerperii, citra periculum incontinentiæ. Nam conjuges non tradunt ſibi invicem poteſtatem ſuorum corporum niſi ad uſum rationabilem, & ſalva perſonæ incolumitate, cui rectus ordo naturæ prius conſuli exigit, quam generationi prolis.

Item conjux non tenetur debitum reddere ſi compars adulterium commiſerit; quia ob tale crimen & fidem violatam amiſit jus exigendi. Hæc tamen poteſt petere debitum tamquam licitum & benevole concedendum, non exigendo tamquam debitum, quamdiu compars ignorat vel diſſimulat; quia non tenetur crimen ſuum prodere, nec pœnam hanc in ſe exequi, donec ei a conjuge innocente imponatur. Quod ſi uterque conjux adulterium commiſerit, utique licet debitum petere & reddere, eo quod *comparia crimina compenſatione mutua deleantur*, c. ult. de adult.

Porro non licet debitum denegare (1) ob devotionem, vel communionem intentam, ſi abſolute exigatur, vel periculum ſit incontinentiæ, diſſenſionum &c. Neque ob paupertatem ſeu metum impotentiæ ſuſtentandi prolem numeroſam; nam debent in Dei providentia confidere. Tamen S. Antoninus cenſet licere conjugibus mutuo conſenſu abſtinere a copula ad vitandam filiorum multitudinem, modo abſit periculum incontinentiæ. At mulieri non licet denegare debitum ob incommoda & moleſtias, quas gravidæ experiuntur, vel ob difficultatem or-

(1) Feminis prætextu devotionis devitantibus conjugale opus applicanda, quæ adverſus uxores voventes continentiam inconſultis maritis leguntur graviſſime dicta apud S. Hieronymum (Epiſt. 14. ad Celantiam Matronam *de inſtitutione matrisfamilias*) quam tamen epiſtolam nonnulli attribuunt D. Paulino Nolano Epiſcopo. Inter cetera ibi hæc notatu digna leguntur: *Multa per hujuſcemodi ignorantiam & audivimus, & vidimus ſciſſa conjugia: quodque recordari piget, occaſione caſtitatis adulterium perpetratum. Nam dum una pars ſe etiam a licitis abſtinet, altera ad illicita delapſa eſt. Et neſcio, in tali cauſſa quis magis accuſari, quis amplius culpari debeat; utrum ille, qui repulſus a conjuge fornicatur, an illa, quæ repellendo a ſe virum, cum fornicationi quodammodo objicit.* De votis Uxorum Baſ. Pontius (l. 20. *de Matr.* cap. 17. & 18.) fuſe differit.

ordinariam partus: nam nubendo talibus pœnis a Deo Evæ & aliis mulieribus impoſitis ſponte ſe ſubjecit.

5. Carolus monet conjuges, ut in magnis anni ſollemnitatibus, diebus dominicis, diebus jejuniorum, & certo tempore orationi deſtinato, & quibus diebus Euchariſtiam percepturi ſunt, ſumpſerintve, ab uſu matrimonii quantum poſſunt, communi conſenſu abſtineant, idque conformiter multis canonibus antiquis.

Quæſt. II. *Quibus caſibus non licet debitum petere?*

Reſp. 1. Ex communi ſententia ſub mortali non licet conjugi, 1. Qui vovit caſtitatem ſive ante, ſive poſt matrimonium. c. 3. *de converſ. conjug.* Nam tenetur ſervare votum quantum poteſt, abſtinendo ab omni actu venereo non debito ex juſtitia. Votum enim illud includit obligationem præcepti negativi pro omni tempore obligantis, cum ſit promiſſio abſtinendi ab omni actu venereo. Unde nec ei licet inchoare actus ordinatos ad copulam. Tenetur tamen reddere petenti, utpote habenti jus exigendi, niſi votum emiſſum ſit cum conſenſu compartis, quæ juri ſuo ceſſerit: quo caſu neutri licet petere nec reddere. Qui vero poſt matrimonium conſummatum vovit religionem aut ordines ſacros, poteſt petere & reddere debitum. Quia per hoc votum contraxit ſolum obligationem ſuſcipiendi religionem, vel ordines, ſi ſupervixerit; ſed ſtatim poſt mortem conjugis tenetur votum implere.

2. Qui tempore matrimonii culpabiliter cognovit perſonam conſanguineam compartis in primo, vel ſecundo gradu. Nam Eccleſia id graviter vetat ob affinitatem contractam cum conjuge per inceſtum, cap. 1. & 10. *de eo qui cognovit*, & donec acceperit diſpenſationem, quam dare poteſt Epiſcopus, & Regulares habentes privilegium. Comparti tamen innocenti reddere tenetur, *cum ſuo jure non debeat ſine ſuæ culpæ privari*, cap. 6. eod. tit. Secus, ſi compars cum conſanguinea hanc affinitatem etiam contraxerit: nam tunc neutri licet petere & reddere debitum, quia, cum uterque ſit ſuo jure privatus, redditio eſſet inceſtuoſa & illicita, nec hæc permittitur, niſi ob jus conjugis innocentis.

3. Qui extra caſum neceſſitatis prolem ſuam legitimam baptizat, aut in Baptiſmo vel Confirmatione tenet. Quia contraxit ſpiritualem cognationem, quæ tum impedit petitionem debiti, ut colligitur ex Rituali Romano: nam id quod dirimit matrimonium contrahendum, ſi ſuperveniat matrimonio contracto, impedit petitionem debiti, ut conſtat ex communi conſenſu Doctorum: Secus, ſi in caſu neceſſitatis (1) baptizavit, ex cap. *Ad limina* qu. 1. Nam quod quis obligationi ſuæ ſatisfecerit, non debet privari jure ſuo.

4. Qui contraxit cum dubio de valore matrimonii, donec dubium prudenter depoſuerit. Tenetur tamen reddere comparti, quæ bona fide contraxit, c. 2. *de ſecund. nupt.* Quod ſi uterque cum tali dubio contraxerit, neutri licet debitum petere vel reddere, quia manente tali dubio exponerent ſe periculo fornicandi, & abſtinendo nullum periculum peccandi adeunt. Item qui poſt matrimonium bona fide contractum incipit dubitare de ejus valore, tenetur de veritate diligenter exquirere, & durante dubio non poteſt debitum petere, ne ultro ſe exponat periculo fornicandi; tenetur tamen reddere, cap. 44. *de ſent. excomm.* Nam debet vitare periculum violandi jus alterius, immo certam injuriam, quæ fieret privando poſſeſſorem bonæ fidei ſua poſſeſſione abſque ſufficienti probatione. Qui vero moraliter certus eſt de nullitate matrimonii, nec poteſt debitum petere, nec reddere etiam ignoranti, *ibid.* nam ſcienter fornicaretur: copula enim cum non conjuge eſt ſaltem fornicatio. Unde debet potius mortem oppetere.

Reſp. 2. Secundum multos, ſaltem veniale eſt petere debitum, 1. Tempore fluxus menſtrui, ex S. Gregor. cap. *Ad ejus*, diſt. 5. S. Hieron. in c. 18. Ezechiel. & S. Auguſt. qu. 64. in Levit. & lib. 3. contra Julian. c. 21. ibi: *Talis pudicitia* (conjugalis) *nec menſtruatis, nec gravidis utitur feminis, nec ejus ætatis, quæ certum eſt eas jam concipere non valere.* Nam hic concubitus eſt indecens, & minus congruit generationi ac bono prolis; immo ex S. Thoma in 4. diſt. 32. art. 2. proli ſæpe noxius, ob indiſpoſitionem mulieris ad concipiendam prolem. Hinc aliqui putant eſſe mortale, quia putant talem copulam ſolere multum nocere proli. Sed S. Antoninus negat eſſe mortale. Et S. Thom. art. cit. dicit, tunc debere reddi petenti, ſi monitioni non acquieſcat. Quod ſi fluxus eſſet quaſi perpetuus & nimis diuturnus, juxta S. Thomam, ibidem, S. Antoninum, & alios, licet debitum petere.

2. Tem-

(1) Hæc doctrina valet tantummodo, ubi proles baptizanda ex *legitimo* concubitu conjugali fuit ſuſcepta. Nam ſi proles foret ſpuria, tunc ex baptiſmo etiam in neceſſitate adminiſtrato oritur cognatio ſpiritualis, petitionem aut exactionem matrimonialis debiti prohibens. Rationem diſparitatis manifeſtam aſſignat Fagnanus (N. 8. Com. in cap. 2. *Si vir*, tit. 11. de Cognat. Spirit. lib. 4. Decr.) ubi Decretalem Alex. III. ſtatuentis, quod, *ſi vir vel mulier ſcienter, vel ignoranter, filium ſuum de ſacro fonte ſuſceperit, non ſunt ab invicem ſegarandi, nec alter alteri debitum debet ſubtrahere*, ſic expoſuit: *Dicendum eſt, illum tantum procedere in legitimis conjugibus. Cum enim in caſu neceſſitatis pater ex debito juſtitiæ teneatur proprium filium baptizare, iniquum eſſet, ut eam ob cauſſam privaretur jure exigendi debitum a legitima uxore: atque ita contrahitur quidem etiam in eo caſu cognatio ſpiritualis, non tamen talis, quæ ullum afferat præjudicium matrimonio jam rite contracto. At ſecus eſt in concubina: quia cum illius commercium ſit jure prohibitum, pater ſuſcipiendo proprium filium contrahit talem cognationem cum concubina, quæ impedit matrimonium contrahendum, & dirimit poſt contractum.*

2. Tempore graviditatis, etiam citra periculum abortus: nam hoc tempus non congruit, cum tunc concipi fœtus nequeat. Unde S. Auguſt. lib. de bono conjug. c. 9. ait: *Sunt viri uſque adeo incontinentes, ut conjugibus nec gravidis parcant.*

3. Tempore puerperii, tum ob mulieris indiſpoſitionem, tum ob nocumentum prolis jam natæ, ſi a matre alatur, vel ejus quæ naſci poſſet, vel etiam ipſius matris; nam juxta Medicos inde imminent uxori incommoda non levia. Unde S. Greg. cap. *Ad ejus* cit. ait: *Niſi purgationis tempus prius tranſierit, viris ſuis non debent admiſceri.*

4. Diebus dominicis ac feſtis (1), niſi rationabilis cauſſa id exigit. Quia cum talis actus, propter carnalem delectationem admixtam, animam abſorbeat & valde deprimat, multumque mentem diſtrahat, hominem reddit ineptum ad ſpiritualia, quibus præcipue diebus illis vacandum eſt. Ita S. Thomas Suppl. qu. 66. art. 5. S. Bonav. Tolet. &c. Unde (ut ait Suarez) eſt opus incongruum pro tali tempore, & in eo tunc exercitio ſine juſta cauſſa cohoneſtante apparet aliqua inordinatio contra ordinem, quem dictat prudentia, poſtulatque temperantiæ ac religionis virtus, opponendo ſibi & conjugi impedimentum tantæ diſtractionis & hebetudinis ad Deo prout oportet tali tempore vacandum. Prudentia autem in omni opere requirit congruitatem temporis; & omnis actus qui non fit omnibus debitis circumſtantiis eſt malus; quippe bonum ex integra cauſſa, malum ex quovis defectu. Hinc illud Eccl. 3. *Omnia tempus habent ..... Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus.*

Porro fatentur licite debitum reddi poſſe in his caſibus, ſi petens monitioni non acquieſcat. Immo petitio videtur poſſe excuſari a culpa per grave periculum incontinentiæ, quod vix aliter amoveri poſſet.

Quæſt. III. *Quibus caſibus non licet debitum reddere petenti?*

Reſp. 1. Eſt mortale reddere debitum, quoties eſt mortale petere, ob circumſtantiam ſe tenentem ex parte copulæ, quæ ob eam fiat illicita; ut ſi petatur in loco ſacro vel publico, vel cum periculo abortus aut effuſionis extra vas naturale, vel gravis detrimenti prolis, vel mortis alterutrius conjugis &c. *Sanchez, & alii.* Quia tunc eſt cooperatio formalis ad actum graviter illicitum; & prava iſta circumſtantia actus afficit petitionem ac redditionem?

Reſp. 2. Quando petere eſt mortale ob circumſtantiam perſonalem petentis, ut ſi habeat votum caſtitatis, juxta S. Antoninum & alios multos, ſi petens averti nequeat, compars tenetur reddere. Quia cum actus ille de ſe ſit licitus, petens retinet jus ſuum; nec reddens cooperatur petitioni, ſed ea ſuppoſita cooperatur copulæ, quæ licita eſt ex parte reddentis, & a ſe debita. Alii vero cum Rich. Comitulo &c. docent, tunc non licere reddere: quia petens hic & nunc non poteſt talem actum licite facere & per votum amiſit uſum ſui juris; cum non poſſit habere jus ad peccandum: ergo non licet ei cooperari. Suadent autem ut compars, quæ non vovit, petat dum prævidet a vovente petendum, & tum utrique licita eſt copula. Si vovens prævenerit, alter dicat petenti: volo ergo ut tu mihi reddas. Quod ſi petens contraxit affinitatem cum conjuge per inceſtum ipſi notum, non licet debitum reddere, quia poteſt ei juſte negari, cum jus petendi amiſerit: unde reddere eſſet moraliter cooperari ejus peccato.

Si vero uſus conjugii ſit ſolum venialis ex parte petentis, ut petat ob voluptatem, reddi debet graviter exigenti, ne petens exponatur periculo gravius peccandi, & detur occaſio rixarum, odii &c. nec tunc cenſetur moraliter cooperari culpæ alterius: quia copula poteſt aliter peti, & hic & nunc licite exerceri, eſtque gravis cauſſa reddendi. Si autem peteret ſitu vel modo non conſueto & venialiter malo, juxta multos poteſt & debet reddi, ſi non poſſit petens adduci ad aliter coeundum, & ſit periculum ne gravius peccet ſi denegetur: juxta alios non tenetur reddere, quia non petit modo debito & naturali, nec habet jus ad copulam tali modo exercendam.

Quæſt. IV. *An aliquando conjuges teneantur petere debitum?*

Reſp. Non tenentur per ſe loquendo: quia nemo per ſe loquendo tenetur uti jure ſuo quod pro ſe introductum eſt, *cum liberum ſit unicuique ſuo juri renuntiare* cap. 6. de privil. At tenentur per accidens, 1. Si alter præſertim uxor, ex ſignis vel ex diſpoſitione videtur cupere hoc remedium, licet ex verecundia taceat. S. Th. in 4. diſt. 32. art. 2. nam tunc potius debitum redditur petenti implicite ſeu interpretative. 2. Si alioqui ſit periculum incontinentiæ in comparte, nam quiſque tenetur ex caritate impedire peccatum proximi, cum facile poteſt. 3. Si id neceſſarium ſit ad fovendum amorem mutuum. 4. Si prolis procreatio neceſſaria ſit ad avertendum grave damnum, præſertim religionis vel reip.

Quæſt. V. *An liceat exigere uſum conjugii præciſe ad vitandam in ſe incontinentiam, ut pollutionem,*

---

(1) Quod attinet ad circumſtantiam diei *feſti* relate ad opus conjugale, expendantur quæ ſcripſit Benedictus XIV. (lib. 5. *de Syn.* cap. 1. n. 8.) *Olim in ſolleminoribus feſtivitatibus, ac jejunii diebus, quibus peculiariter erat orationi vacandum, vetitum fuiſſe conjugibus matrimonii uſum, ex pluribus colligitur Eccleſiæ ſanctionibus, collectis a Gratiano cauſ. 33. quæſt. 4. ..... Hæc fortaſſe, aliaque hujus generis multa,* ſcilicet priſca Eccleſiaſtica ſtatuta, *ignota fuerunt nonnullis Theologis Moralibus, qui antiquam diſciplinam ex hodierna metientes (quod ſæpe ab iiſdem fieri notavit Card. Bona rerum liturg. lib. 1. cap. 18. n. 1.) non dubitarunt affirmare, nunquam ab Eccleſia fuiſſe uſum conjugii certis diebus interdictum; cum potius aſſerere debuerint, nunc intra meri conſilii limites contineri, quod olim ſevera lege erat prohibitum; ſicuti ſcite ponderat Catalanus, in Com. ad Pont. Rom. Tom. 3. titul. de ordine ad Synodum §. 22.* Habent hic quod diſcant tum ſevioris, tum mitioris Ethices ſectatores.

nem, adulterium, quamvis nulla sit spes prolis gignendæ? (1)

Resp. Juxta multos licet, quia 1. Matrimonium secundario institutum est in remedium concupiscentiæ, ex 1. Cor. 7. *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat... & iterum revertimini in ipsum, ne tentet vos Satanas, propter incontinentiam vestram.* 2. Licite & approbante Ecclesia contrahunt senes, quibus ob senium nulla est spes suscipiendæ prolis. 3. Sicut est actus licitus & caritatis exigere debitum ad impediendam incontinentiam compartis, ita & ad eam in se vitandam; cum ordo caritatis postulet, ut in iisdem circumstantiis prius nostro, quam proximi bono spirituali, immo & temporali necessario consulamus. 4. S. Antonin. 3. par. tit. 1. cap. 20. §. 5. ait: *Tunc est veniale petere ubi non speratur proles; immo nec veniale, si fiat propter vitandam fornicationem in se vel in alio. Et in hoc concordant Doctores.* 5. Catechismus Romanus Conc. Trid. par. 2. de matrim. n. 13. exponens, *quibus de causis vir & mulier conjungi debent*, sic ait: *Prima ratio est hæc ipsa diversi sexus naturæ instinctu expedita Societas, mutui auxilii spe conciliata... altera est procreationis appetitus, non tam quidem ob eam rem, ut bonorum & divitiarum hæredes relinquantur, quam ut veræ fidei & Religionis cultores educentur... Tertia est, quæ post primi parentis lapsum ad alias causas accessit, ut scilicet, qui sibi suæ imbecillitatis conscius est, nec carnis pugnam vult ferre; matrimonii remedio ad vitanda libidinis peccata utatur. De quo Apostolus scribit*, 1. Cor. 7. *propter fornicationem &c. Hæ igitur sunt causæ, quarum aliquam sibi proponere quisque debet, qui pie & religiose nuptias velit contrahere.*

Secundum alios est culpa venialis: Probant 1. ex S. Augustin. Enchir. cap. 78. & l. de bono conjug. cap. 7. ibi: *Reddere debitum conjugale nullius est criminis; exigere autem ultra generandi necessitatem, culpæ venialis.* Ex S. Greg. l. 32. moral. cap. 17. *Tunc solum conjuges in admixtione sine culpa sunt, cum non pro explenda libidine, sed pro suscipienda prole miscentur.* Et ex S. Thom. in 4. dist. 31. qu. 2. art. 2. *Duobus solis modis conjuges absque omni peccato conveniunt, scilicet causa prolis procreandæ, & debiti reddendi. Alias autem semper est ibi peccatum, ad minus veniale.* Et ad 2. *Si aliquis per actum matrimonii intendat vitare fornicationem in conjuge, non est aliquod peccatum, quia hoc est quædam redditio debiti, quod ad bonum fidei pertinet. Sed si intendat vitare fornicationem in se, sic est ibi aliqua superfluitas, & secundum hoc est peccatum veniale; nec ad hoc est matrimonium institutum, nisi secundum indulgentiam, quæ est de peccatis venialibus.*

Sed respondent prioris sententiæ patroni, patres solum intendere, quod, cum actus conjugalis non propter generationem prolis exercetur, plerumque sit veniale peccatum, quia plerumque & ordinarie sub prætextu vitandæ incontinentiæ voluptas carnalis intenditur, tamquam finis actus quod illicitum est. Cum autem aliquid sæpe & ordinarie fit, de illo simpliciter & sine restrictione loqui solent homines.

Sanchez cum aliis censet, tunc solum debiti petitionem ad vitandam incontinentiam carere culpa, cum aliis adhibitis mediis, præsertim oratione, stimuli carnis sedari nequeunt; ita ut non voluptas, sed sola periculi peccandi vitatio intendatur; additque semper esse veniale primario intendere vitationem incontinentiæ, non prolis generationem, ubi spes est prolis; quia inordinatio est secundarium finem præponere primario fini, qui est prolis generatio, dum obtineri potest. At cum finis primarius impossibilis est, docet licere, cum impossibile intendi nequeat, eo omisso secundarium finem intendere, præsertim si adsit aliqua necessitas.

Quæst. VI. *An conjuges tenentur sub mortali abstinere ab usu conjugii, dum mulier hactenus mortuos edidit filios?*

Resp. Asserit Sylvius; sed Sanchez, Sambovius & alii negant; quia felicem partum sperare possunt, cum possit contingere & aliquando contingat, ut mulier post multos abortus feliciter tandem pariat. Quare tunc debent oratione cre-

---

(1) Quæ circa licitum, illicitumque conjugii usum sunt generatim animadvertenda, D. Bonaventura (*Centiloq.* par. 1. sect. 32.) sic dilucide proponit. *Supposito, quod coitus conjugalis possit esse peccatum, videndum est per distinctionem, quis coitus conjugalis est peccatum, & quis non: quis venialis, & quis mortalis. Nota ergo, quod coitus conjugalis alius est licitus, alius fragilis, alius impetuosus. Licitus est triplex. Quidam fit causa prolis generandæ ad cultum divinum: & hic est theosebiæ virtutis, quæ dicitur pietas. Quidam causa reddendi debitum; & hic est justitiæ. Quidam causa fornicationis vitandæ; & hic est cautelæ, de quo Apostolus 1. Cor. 7. unusquisque habeat suam uxorem (propter fornicationem vitandam, supple). Fragilis ex fragilitate proveniens, cum quis in uxore quærit conjugalem delectationem, non causa prolis habendæ, nec debiti reddendi, nec fornicationis vitandæ, sed causa delectationis in conjuge. Et distinguitur; aut illa delectatio amatur circa Deum, & tunc culpa est venialis: aut amatur plus quam Deum, vel æque ut Deus, & tunc peccatum est mortale. Impetuosus est, qui ex libidine sola proveniens, metas honestatis, & rationis excedit. Primo, quando fit propter fatiandam libidinem, per blanditias meretricias: secundo, quando fit præter naturale modum: tertio, quando fit in tempore prohibito: quarto, cum fit in loco prohibito; quinto, cum accedit vir ad prægnantem mulierem vicinam partui, aut in fluxu menstruo laborantem.* Atque in hoc pariter postremo Articulo subintelligendam esse distinctionem venialis, & mortalis peccati tradiram in secundo præcedenti, liquet ex iis, quæ idem Seraphicus Doctor alibi (*Compend. Theol. Veri.* lib. 6. cap. 38.) scribit *Potest quis accedere ad uxorem suam quatuor de causis scilicet causa prolis, causa reddendi debitum, causa vitandæ incontinentiæ. In istis tribus causis non est peccatum. Quarto potest fieri causa explendæ libidinis: & hoc modo peccatum est veniale, vel mortale, secundum quod libido est venialis, vel mortalis.*

crebra, eleemosynis, & aliis operibus benedictionem Dei efflagitare, & vitare omnem intemperantiam etiam in hoc usu, & alias culpas, quæ sæpe sunt causa abortus.

Quæst. VII. *Quandonam peccant conjuges usu conjugii?*

Nota. Certum est hunc esse licitum, si fiat cum debitis circumstantiis ad procreandam prolem, per quam Deus glorificetur: Nam ob hunc finem Deus matrimonium instituit: vel etiam ad reddendum debitum; cum hæc redditio sit actus justitiæ.

Resp. 1. Secluso quovis periculo, & alia inordinatione, est semper venialis culpa, si exerceatur ob solam voluptatem. *Est communis sententia*. Prob. 1. Ex S. August. l. 1. de nupt. c. 15. *Carnis concumbendo appetere voluptatem, sed non præter conjugium, venialem habet culpam*. 2. Innocentius XI. oppositum damnavit. 3. Homo semper tenetur agere propter finem honestum, utpote solum consentaneum naturæ suæ rationali. 4. Est debiti ordinis aversio quærere actum propter delectationem, cum delectatio sit propter ipsum actum; idque præsertim in actu conjugali, qui ex se ad prolis generationem ordinatur.

Resp. 2. Peccant mortaliter, 1. Si habeant copulam extra vas debitum, aut cum effusione seminis extra illud: nam hoc adversatur fini naturali seminis & copulæ, qui est prolis generatio, ideoque bono speciei. *Ab ea vero parte corporis, quæ non ad generandum est instituta, si & conjuge quisque utatur, contra naturam est & flagitiosum*. Ita S. August. l. 2. de nuptiis & concup. c. 20. Immo iste abusus, *qui est contra naturam, execrabiliter fit in meretricem, sed execrabilius in uxore*, ait S. August. l. de bono conjug. c. 11. quia adversatur etiam bono fidei conjugalis, cui cedere conjuges nequeunt. Nam uterque conjux tenetur servare alteri corpus suum caste; nec habet jus in corpus alterius, nisi ad copulam naturalem generationi aptam. Item si habeant copulam extra vas debitum, etiam sine animo ibi consummandi, sed se excitandi ad consummandum in vase debito: nam tunc est actus sodomiticus, & sodomia inchoata: ille enim actus ex se ordinatur ad effusionem seminis extra vas. *Sanchez, & alii*. 2. Si servato vase debito non servetur naturalis situs, cum periculo effusionis seminis extra vas. Quod si secluso tali periculo non servetur sine necessitate, ut dum vir ob majorem voluptatem accedit a tergo, vel succumbit, juxta multos est solum veniale, quamvis grave & graviter increpandum: quia est abusus, ac naturalis ordinis eversio in solo modo accidentali, cum non impediatur generatio: & inordinate quærere voluptatem intra matrimonii usum sit solum veniale, modo in ea non ponatur finis ultimus, cum tunc non sit gravis inordinatio. Sed (ut notat S. Th.) etsi hoc non sit mortale ex parte actus, est tamen signum concupiscentiæ mortalis, cui non sufficiunt modi ordinarii. Ex eodem autem S. Doctore nulla erit culpa citra periculum effusionis, quando corporis dispositio alium situm non patitur. 3. Si actus valde turpes & graviter repugnantes honestati naturali exerceant, eos præsertim, qui per se ordinantur ad copulam in vase indebito, suntque ejus inchoatio, ideoque mortales. 4. Si impediant generationem, vel conceptam prolem extinguant. 5. Qui de industria actum conjugalem interrumpunt absque seminatione integra, ob periculum proximum pollutionis; quod tunc nunquam abest saltem ab alterutro. Item juxta Navarrum, Azor, & alios contra S. Antoninum, si in coitu vir de industria non seminet, etiam consentiente uxore, quia tunc est periculum proximum pollutionis saltem in viro. Certe contra naturam est coitum sine seminatione relinquere, cum coitus conjugalis sit ordinatus a natura ad prolis generationem: unde tunc copula est illicita & inordinata. 6. Si actum illum exerceant cum periculo abortus; nam abortio est mortalis, ergo mortale est ejus periculum voluntarium: vel cum gravi nocumento prolis aut valetudinis conjugum; nam graviter tenentur vitam propriam & prolis tueri. 7. Si cum affectu adulterino ad aliam personam, quæ in ipso actu præsens repræsentetur vel optetur, vel cum affectu fornicario, seu affectu accedendi ad suam, etiamsi non esset sua: nam affectus ille mortalis est; vel cum tanto ad voluptatem affectu, ut in ea finis ultimus ponatur, ut si cum alia quam uxore æque facturus esset, ut notat S. Thomas, vel ob finem aliquem graviter malum, nam finis dat actui malitiam propriam, cum in ipso intendatur. 8. Si exerceatur coram aliis; ob grave scandalum, & turpitudinem actus taliter exerciti; vel in Ecclesia ob sacrilegium, est enim contra reverentiam Deo & loco sacro debitam, & per eum polluitur Ecclesia. 9. Mulieres quæ susceptum semen de industria ejiciunt, aut ejicere conantur, vel quæ proprium privatim fundunt: nam hoc repugnat fini seminis, qui est generatio; unde gravis est inordinatio.

Quæst. VIII. *An & qualia sunt peccata tactus, & aspectus obscœni inter conjuges?*

Resp. 1. Tactus ex se ordinati ad copulam sunt iis liciti, si sine periculo pollutionis immediate referantur ad copulam conjugalem, nec fiant propter voluptatem. Quia cum licitus sit actus consummatus, etiam liciti sunt actus prævii ex se ad illum ordinati, & licite se juvant ac excitant conjuges ad actum honestum. Si vero fiant præcise ob voluptatem majorem, quamvis ordinentur ad copulam, sunt culpa venialis: quia nunquam licet agere propter voluptatem. Quod si exerceantur cum periculo proximo pollutionis, ex communi sententia sunt mortales; quia cum pollutio graviter repugnet generationi, est æque saltem illicita conjugatis ac aliis: & proinde tenentur sub mortali vitare ejus periculum proximum, & non ponere causam illius proximam. Item juxta S. Antonin. Sylvest. Comitol. & alios, sunt culpa mortalis, si exerceantur absque animo perveniendi ad copulam: quia illi actus venerei non sunt con-

conjugibus liciti, nisi quatenus ad copulam conjugalem ordinantur: ergo si ad eam non ordinentur, jam fiunt illiciti, perinde ac si inter solutos exercerentur. At juxta alios sunt solum veniales: quia, inquiunt, tales actus natura sua ordinantur ad copulam ipsis licitam, ned quidquam illis deest, nisi quod hic & nunc non referantur ad copulam; solus autem defectus debiti finis est per se loquendo solum venialis.

Certe in praxi hi actus in multis censendi sunt mortales, saltem ob periculum proximum pollutionis, quod raro abesse potest, cum ex se commotionem spirituum genitalium valde excitent.

Resp. 2. Graviter illiciti sunt etiam conjugibus tactus quidam valde infames, dum scilicet inter membrum tangens & tactum fœda nimis est disproportio. Quia tales actus graviter dedecent naturam rationalem, & indicant affectum voluptatis (1) prædominantem ac graviter inordinatum; nec conjugium potest excusare actiones, quæ ex se ad copulam conjugalem non ordinantur. Quare cum infamias illas a mortali excusasset Sanchez, id in posteriori editione retractavit. *Sciant igitur conjuges vas suum possidere in sanctificatione & honore, non in passione desiderii, sicut & gentes, quæ ignorat Deum.* 1. Thess. 4.

Quæst. IX. *An peccat mortaliter conjux, si in absentia compartis, secluso periculo pollutionis, captet delectationem veneream, vel se libidinose tangat?*

Resp. Affirm. Quia tactus impudicus & delectatio venerea valde commovent spiritus genitales, eorumque motum excitant; quæ commotio spirituum genitalium ex natura sua tendit & ordinatur ad seminis effusionem, ideoque absente comparte ad pollutionem. At sicut pollutio est lethalis, ita & omnis actus voluntarius natura sua ad illam ordinatus. *Ita Navar. Sylvester, Azor, Vasquez, Layman, & alii.*

Quæst. X. *Ad quid tenetur qui post votum castitatis vel religionis matrimonium sine dispensatione contraxit?*

Resp. 1. Qui post votum castitatis contrahit, peccat mortaliter, & semper tenetur abstinere a petitione debiti, & post mortem conjugis a secundis nuptiis. Est communis sententia, & usu Ecclesiæ approbata, inquit Sanchez. Quia votum obligat in his omnibus quæ alteri injuriosa non sunt, & impleri debet votum quantum potest. At juxta varios non tenetur ante consummationem amplecti statum religiosum: tum quia hoc non vovit, & est medium extraordinarium ac valde arduum: tum quia, extrav. *Antiquæ*, Joannes XXII. declarat conjugem qui ante consummationem matrimonii sine consensu uxoris sacros ordines suscepit compellendum esse ad illud consummandum petente uxore, si ipse noluerit religionem profiteri: ergo, inquiunt, talis non obligatur ad religionem amplectendam, cum ad eam nom compellatur; sed ad consummandum, licet voto castitatis obstrictus, & posset illud servare per hoc medium.

Sed alii plures cum S. Antonino, 3. par. tit. 1. c. 17. docent talem teneri statum religionis amplecti, si aptus sit. Quia non supereset ei alia via servandi votum, nisi voti dispensationem aut commutationem obtineat, vel alteri conjugi persuadeat continentiam vovere, vel cedere juri petendi debitum: quisque autem tenetur servare votum quantum potest. Quod si medium illud, quod ei supereset, sit valde arduum, sibi imputet, cum sua culpa se conjecerit in necessitatem illud adhibendi ad servandum votum. Sylvius addit, quod si talis non sit idoneus ad religionem & hæc alia media, non peccabit, nequidem prima vice, si rogatus consummet, quia ad hoc tunc tenetur.

Resp. 2. Qui post votum ingrediendi Religionem contraxit, tenetur ante consummationem ingredi. *Ita omnes.* Quia id licite adhuc potest, & ad id se voto adstrinxit. Sed licet consummando graviter peccarit, postea tamen potest debitum non solum reddere, sed etiam petere. Quia non vovit castitatem, sed tantum ingressum aut professionem status in quo vovenda est, aut saltem non vovit nisi in religione servandam. At ex communi sententia post mortem vel adulterium conjugis tenetur religionem ingredi: nam tenetur implere obligationem, quæ tempore matrimonii fuerat solum suspensa, cum jam impleri possit; si tamen jam non fuerit aptus, petat commutationem voti.

CAPUT IV.

De Obligationibus parentum & liberorum, & aliorum superiorum ac inferiorum erga se invicem.

Quæst. I. *Quænam sunt Obligationes parentum erga liberos?*

Resp. Secundum omnes tenentur, 1. Illos alere & convenienter sustentare, hoc est victum, vestitum, habitationem, medicamenta præbere; tum ex jure canonico, cap. *Si quis* dist. 30. ubi anathematizatur, qui dereliquerit proprios filios, & eos non aluerit: tum ex jure civili, Cod. *de alendis liberis*, & §. *de liberis agnoscend.* tum etiam jure naturali, quamdiu liberi sibi ipsis res necessarias providere non possunt. Nam cum eis per generationem esse dederint, debent quoque illud convenienter conservare, & ad suam perfectionem ac debitum vitæ statum

(1) Vid. Not pag. 18. & seq. tom. 2. Hujusmodi *luxuriæ impetuositatem metas rationis, & honestatis transcendentem*, ut Seraphicus supra laudatus loquitur, agnoscunt ac detestantur SS. Patres in Saræ maritis a dæmonio enecatis; atque in Sodomitis, qui *quærentes ostium, quo domum Loth nocituri introirent, cæcitate erroris percussi parietes videbant, ostium non invenirent*, sicuti D. Isidorus Hispalensis (lib. 2. *de Sum. Bon.* c. 25.) advertit.

ſtatum perducere : idque ipſa naturæ propenſio ordinata ſatis indicat ; ſuntque parentes adminiſtri providentiæ divinæ erga ſuos liberos. *Debetur liberis a parente ſecundum naturalis amoris affectum ſuſtentandæ vitæ providentia ſive proventus. Parentum enim eſt colligere ſive theſaurum recondere liberis, ut præter hoc quod ad vitam illos genuerunt, etiam vivendi ſubſidia ſubminiſtrent*, ait Baſil. in Pſal. 7. Unde tenentur etiam curare, ut artes ſtatui ſui congruentes diſcant, eiſque procurare ſtatum ſuæ conditioni convenientem, & natis dotem conſtituere, cum iis alimenta & ſuſtentationem neceſſariam ac convenientem ſuppeditare teneantur.

Hinc graviter peccant parentes, ſi liberos parvulos diligenter non cuſtodiant, & ab iis gravia mala non avertant ; ſi infantes exponant, ſi rem familiarem non curent, bona dilapident, vel diligentiam ſaltem mediocrem non adhibeant ad acquirenda & conſervanda bona neceſſaria ad liberos honeſte ſecundum ſuum ſtatum collocandos, filias dotandas, & iis hæreditatem congruam relinquendam : nam debent etiam futuris eorum neceſſitatibus providere, ex 2. Cor. 12. *Nec enim debent filii parentibus theſaurizare, ſed parentes filiis.*

Poſſunt tamen parentes exhæredare filios ex juſta cauſſa in teſtamento exprimenda nempe ob gravem culpam & ingratitudinem in ſe admiſſam, vel dilapidationem bonorum familiæ, vitam luxurioſam filiæ ; nam tunc tali pœna digni ſunt. Quare in iiſdem caſibus poſſunt iis denegare ea, quæ ſtatui ſuo conveniunt : nunquam tamen res neceſſarias ad vitam ſuſtentandam, ſi aliunde non habeant.

Nota. Mater debet primo triennio liberos alere (1), & poſtea pater, donec ex arte vel officio poſſint vitam ſuſtentare, ex lib. 9. Cod. *de patr. poteſt.* quod ſi pater ex inopia nequeat, tenebitur mater. In defectum patris & matris tenentur avi, & alii aſcendentes, l. 5. §. *de lib. agnoſc.*

2. Parentes præter ſuſtentationem congruam debent liberis chriſtianam inſtitutionem, ex Epheſ. 6. *Educate illos in diſciplina & correptione Domini*. Nam finis matrimonii eſt generatio prolis, a qua Deus pie ſancteque colatur ; ac inſtitutio chriſtiana eſt liberis ad hunc finem neceſſaria. Hæc in tribus potiſſimum conſiſtit. 1. Ut eos mature per ſe vel per alios doceant neceſſaria ad ſalutem, & ad vitam chriſtianam agendam. *Filii tibi ſunt ? Erudi illos, & curva illos a pueritia illorum*. Eccli. 7. & S. Auguſt. in Pſal. 5. ait : *Regite filios veſtros, regite familias veſtras. Quomodo ad nos pertinet in Eccleſia loqui vobis, ſic ad vos pertinet in domibus veſtris agere, ut bonam rationem reddatis de his qui vobis ſunt ſubditi*. 2. Ut eos non ſolum verbis, ſed etiam exemplo ad peccati fugam, cupiditatum cohibitionem, & virtutum exercitium adducant, & peccatorum occaſiones ab iis avertant : *Providentes bona non tantum coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus*. Rom. 12. A fortiori coram liberis, quos ex ſuo munere tenentur efficaciter ad virtutes, & timorem ac amorem Dei inſtituere. *Patres diſcant quomodo etiam commiſſis ſibi exempla bene vivendi exterius præbeant. Scire etenim prælati debent, quia ſi perverſa unquam perpetrant, tot mortibus digni ſunt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittunt. Unde neceſſe eſt, ut tanto ſe cautius a culpa cuſtodiant, quanto per prava quæ faciunt, non ſoli moriuntur, ſed aliorum animarum, quas pravis exemplis deſtruxerunt, rei ſunt*. S. Gregor. par. 3. Paſtor. admon. 5. Et S. Hieron. epiſt. 7. ad Lætam, de inſtitutione filiæ monet : *Nil in te & in patre ſuo videat, quod ſi fecerit, peccet. Mementote vos parentes virginis, magis eam exemplo doceri poſſe, quam voce*. 2. Ut delinquentes corrigant objurgando, & cum oportet, moderate puniendo, juxta illud, Prov. 23. *Noli ſubtrahere a puero diſciplinam : ſi enim percuſſeris eum virga, non morietur. Tu virga percuties eum, & animam ejus de inferno liberabis* : & c. 13. *Qui parcit virgæ, odit filium ſuum*. Eccli. 30. *Qui diligit filium ſuum, aſſiduat illi flagella ... Non des illi poteſtatem in juventute, & ne deſpicias cogitatus illius. Curva cervicem ejus in juventute, & tunde latera ejus dum infans eſt, ne forte induret, & erit tibi dolor animæ. Doce filium tuum, & operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas*. Alioqui parentes ſunt participes peccatorum liberorum ex c. 3. diſt. 86. ubi Joannes VIII. ait : *Facientis culpam procul dubio habet, qui quod poteſt corrigere, negligit emendare. Scriptum quippe eſt : Non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus participes judicantur*. Et ex S. Gregor. lib. 7. epiſt. 6. *Qui non corrigit reſecanda, committit*. Quare l. 1. Regum c. 3. Deus ait : *Suſcitabo adverſum Heli omnia quæ locutus ſum ſuper domum ejus. Prædixi enim ei quod judicaturus eſſem domum ejus in æternum propter iniquitatem, eo quod noverat indigne agere filios ſuos, & non corripuerit eos*.

Patri autem liberos, ſicut nec domino ſervos occidere, mutilare, vel vulnerare non licet ; quia iſta pertinent ad publicam poteſtatem exercendi juſtitiam vindicativam, ſive ad perfectam poteſtatem coercitivam, qua carent parentes & domini ut tales : cum enim præſint tantum familiæ domeſticæ, quæ eſt imperfecta communitas, habent ſolum poteſtatem imperfectam, coer-

(1) Bened. XIV. (lib. 11. *de Syn.* cap. 7. n. 10.) de celebri controverſia, num matres teneantur ſuis uberibus lactare ſobolem propriam, hæc habet : *Nonnulli Theologi apud Corn. a Lapide in cap. 21. Gen. verſ. 7. a gravi culpa non excuſant matrem, quæ abſque legitima cauſſa ſe ſubtrahit ab onere, ſibi a natura impoſito, propriam lactandi prolem, quod obſervante M. Baſilio hom. 9. in Hex. nulla quantumvis crudeliſſima fera ſubire detrectat. Sed melius Navarrus in Manual. cap. 14 num. 17. cui ſubſcripſit a Lapide, illam ſolius peccati venialis ream facit ; urgente vero legitima cauſſa, ab omni culpa abſolvit.*

coercendi ſcilicet pœnis levioribus, quæ damnum irreparabile non inferunt. Sola quippe communitas perfecta, ſeu ejus princeps perfectam habet poteſtatem coercendi & puniendi malefactores, etiam morte.

Porro educationis cura ad patrem tamquam ad familiæ caput maxime ſpectat, quamvis etiam mater ad eam graviter obligetur.

Hinc graviter peccant parentes, ſi non curent diligenter, ut liberi fidei rudimenta, & alia ad chriſtiane vivendum neceſſaria mature addiſcant, pravorum conſortium vitent, a vitiis abſtineant, mandata Dei & Eccleſiæ ſervent; ſi conſilio vel exemplo pravo ad peccatum inducant; ſi de eorum factis non inquirant, permittantque eos liberius vivere, ludo & delectationibus immodicis aſſueſcere, iiſque ad eas pecunias ſuppeditent; ſi patiantur eos vitam otioſam agere; ſi delinquentes (Vid. N. 141.) non objurgent, puniantque moderate &c. Ex 1. Timot. 5. *Si quis ſuorum & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negavit* (facto ſcilicet) *& eſt infideli deterior*.

3. Tenentur liberis ſuis electionem ſtatus liberam relinquere, peccantque graviter, ſi eos invitos ad matrimonium, vel religionem cogant, vel ab iis avertant. Nam liberi habent jus ſibi ſtatum vitæ libere eligendi; eorum ſalus maxime pendet ab electione ſtatus, ad quem a Deo deſtinantur & vocantur. Quare Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 18. excommunicat eos, qui feminam cogunt ad religionem vel profeſſionem, aut ſine juſta cauſſa impediunt ejus vel ingreſſum vel profeſſionem.

Item etiamſi liberi velint matrimonium inire, non debent parentes eos cogere ad contrahendum cum tali vel tali, ſi repugnent, cap. *de nupt.* 51. q. 2. Quia, ut ibi ait Pontifex, quorum unum corpus eſt, unus debet eſſe animus. Alioqui datur occaſio diſſidiorum, rixarum, adulterii &c. Grave autem peccatum eſt, alios conjicere in periculum graviter peccandi.

Nota. Ex communi ſententia in defectum patris & matris ad prædicta tenentur jure naturali aſcendentes ex linea paterna & materna.

Item parentes tenentur jure naturali etiam alere & chriſtiane educare liberos illegitimos, qui & quamdiu ſibi ipſis de rebus neceſſariis providere non poſſunt, cum vere ſint eorum parentes, ex c. 5. *de eo qui duxit &c.* Non poſſunt tamen iis aliquid ultra neceſſariam ſuſtentationem, cauſſa mortis donare vel relinquere: nam hoc vetant leges juſtæ, ne ſcilicet legitimorum hæredum minuatur hæreditas. Quod ſi fecerint, filii illegitimi exceſſum hæredibus legitimis, etiam ante ſententiam, reſtituere tenentur; cum illius poſſidendi incapaces facti ſint juxta legum auctoritatem.

Quæſt. II. *Ad quid obligantur liberi erga parentes?*

Reſp. Secundum omnes, debent parentibus amorem, reverentiam & obedientiam. Nam hæc tria continet & exigit præceptum naturale divinum: *Honora patrem tuum, & matrem tuam*, Deuter. 5. & Matth. 19. ut docet Catechiſmus Romanus, & omnes Doctores. Idque dictat recta ratio propter triplicem reſpectum parentum ad filios, ſcilicet cauſſæ, præeminentiæ, & regiminis.

I. Itaque tenentur liberi parentes vere amare, & quidem magis quam ceteros: cum illis plus debeant, ſintque conjunctiores quam aliis: & hunc amorem ſignificare. Quare tenentur bonum ſpirituale & temporale iis velle & ſuppeditare in eorum neceſſitatibus etiam communibus. Exigitque tum pietas, ut iis ſubminiſtrent neceſſaria ad vitam honeſte ſecundum ſuum ſtatum ſuſtentandam; quamvis ſua culpa in hanc neceſſitatem inciderint, & filii ſua bona ab illis non acceperint. Quovis enim modo parentes erga liberos egerint, tamen iis vitam & conſervationem debent, ex Matt. 15. & c. 1. diſt. 30. & l. 1. & 2. Cod. *de alend. liber. ac parent.* Debent quoque ſubvenire parentibus in omnibus aliis neceſſitatibus quoad honorem, famam, libertatem &c. & eorum defectus tegere ac patienter ferre. *In opere & ſermone & omni patientia honora patrem tuum*. Eccli. 3. *In toto corde tuo honora patrem tuum; & gemitum matris tuæ ne oblivi ſcaris: memento quoniam niſi per illos natus non fuiſſes; retribuere illis, quomodo & illi tibi*. Eccli. 5.

Hinc graviter peccant liberi, ſi parentibus ſigna odii oſtendant, maledicant; vel ſigna amoris nunquam aut raro dent; ſi dure tractent; ſi ipſos alloqui aut ſalutare detrectent; ſi de ipſis erubeſcant, vel tamquam incognitos aut extraneos tractent; ſi graviter contriſtent, vel ad gravem iram impellant, etſi ex cauſſa levi, quam prævident gravem moleſtiam iis procreaturam. *Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominioſus eſt & infelix*. Prov. 19. *Quam malæ famæ eſt qui derelinquit patrem; & maledictus a Deo, qui exaſperat matrem*. Eccli. 3. *Qui maledixerit patri ſuo vel matri, morte moriatur*. Exod. 21. Si torvo oculo intueantur, vel aſpere loquantur, perinde ac ſi odio haberent; ſi non ſubveniant in neceſſitate ſpirituali, vel corporali; ægros non viſent, carcere detentos liberare negligant; eorum ſanitati non conſulant, non curent mature ſacramentis muniri, aliis auxiliis ſpiritualibus juvari; ſi eorum teſtamenta ac legata non exequantur, vel exequi differant, vel non curent pro iis mortuis preces & ſacrificia offerri &c. Si iis mortem exoptent, ut ab iis citius liberentur, vel citius eorum bona obtineant.

Porro quæ eſſent mortalia contra caritatem, ſi fierent erga extraneos, ſunt etiam contra pietatem, & longe graviora, ſi erga parentes; quæ circumſtantia ſemper exprimi debet in confeſſione, nam tunc peccatum habet duplicem malitiam ſpecie diverſam contra caritatem & pietatem. *Toletus, Delugo &c.*

II. Quoad reverentiam, ejus obligatio clare exprimitur verbo *Honora*. Et Eccli. 3. *Qui timet Dominum, honorat parentes, & quaſi dominus ſervient his, qui ſe genuerunt*. Nam (ut ait S. Thom.) parentes participant rationem principii, cum

propter generationem, tum etiam propter educationem, disciplinam, & omnia, quæ ad perfectionem vitæ pertinent. Præterea repræsentant dignitatem Dei, qui est omnium pater.

Hinc mortaliter peccant liberi, 1. Si parentes spernant, irrideant, contumeliis afficiant, de illis detrahant; eorum monita, consilia & minas contemnant, præsertim coram ipsis. *Oculum qui subjannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corvi &c.* Prov. 3. Quæ autem in his ob levitatem materiæ erga alios non essent nisi venialia, erga parentes ob circumstantiam personæ ut plurimum sunt mortalia. Ob hanc culpam Cham filius Noe, patris maledictum incurrit, Gen. 9. Quod Deus postea confirmavit, ut posteris hujus culpæ gravitas innotesceret. 2. Si eos percutiant licet leviter, aut iis minentur: immo si contra eos manum tollant, etsi sine animo percutiendi: in his enim censetur gravis irreverentia ac injuria erga parentes. 3. Si ad sublimem fortunam evecti, parentes ex contemptu agnoscere dedignentur. 4. Si eos in foro externo etiam vero crimine accusent, excepto crimine hæreseos, proditionis, conjurationis in Principem, quod aliter impediri non posset; in his enim ne patri quidem parcere debent propter damnum publicum, quod præ privato averti debet.

III. Liberi tenentur obedire parentibus in iis quæ spectant ad gubernationem domesticam, & ad bonos mores. In his enim subditi sunt parentibus, quorum est regere familiam, & eam bonis moribus imbuere. *Filii obedite parentibus vestris in Domino; hoc enim jus um est. Honora patrem tuum & matrem tuam; quod est mandatum primum in promissione, ut bene sit tibi.* Ephes. 6. *Filii obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est in Domino.* Colos. 3. & Rom. 1. Qui non obediu parentibus, iccuntur digni morte. Hinc S. August. in titulum Psal. 70. ait: *Ubi hoc jubet pater quod contra Deum non sit, sic audiendus est quomodo Dus, quia obediri patri jussit Deus.* Ratio est, (quia ut ait S. Thom. quodl. 2. ar. 9.) *Ad illa se extendit debitum obedientiæ, ad quæ se extendit jus prælat onis. Habet autem pater carnalis jus prælationis in filium. 1. Quidem quantum ad domesticam conversationem, sic enim est paterfamilias in domo, sicut Rex in regno: unde sicut subditi tenentur obedire Regi in iis quæ pertinent ad gubernationem regni, ita etiam filii & alii domestici tenentur obedire patrifamilias in his quæ pertinent ad dispensationem domus. 2. Quantum ad morum disciplinam: unde Apost. dicit.* Heb. 12. *Patres quidem carnis nostræ haluimus eruditores, debet enim pater filio non solum educationem, sed etiam disciplinam. In his ergo filius tenetur obedire patri carnali, & non in aliis.*

Hinc peccant mortaliter liberi, si in re gravi ad mores, vel ad domesticam curam, vel ad pacem & concordiam in familia tuendam, vel ad ejus bona, famam, honorem spectantem non obtemperent; & speciatim si contra parentum prohibitionem, improborum societatem, popinas frequentent, aleæ ludum, compotationes, vel quidlibet aliud illicitum aut periculosum exerceant, si contra eorum mandatum nolint dare operam litteris aut artibus suo statui congruentibus, si iis inconsultis nubant; vel filius contra eorum voluntatem ducat uxorem se indignam, vel nolit sine justa causa ducere quam parentes volunt, ob magnum familiæ bonum; si filia contra prohibitionem domo egrediatur, vel sola noctu viros alloquatur &c.

Non debent autem filii parentibus obedire cum aliquid præcipiunt vel vetant contra Dei, vel Ecclesiæ præcepta, aut consilia evangelica. *Nam obedire oportet Deo magis quam hominibus*, Act. 5. Neque quoad electionem status, nam hæc pendet a divina vocatione. Debent tamen consensum & consilium petere, non autem sequi, nisi sit contentaneum vocationi divinæ.

Porro filiusfamilias, si parentes ejus opera non egent, potest a paterna domo discedere ad discendam aliquam artem honestam statui suo convenientem, vel quærendum aliquod vitæ genus honestum, petita facultate, quam pater ei denegare non potest, ex l. ult. §. *de liber. exhib.*

Nota. Eadem fere ratio est de avo, proavo, & quolibet ascendente, respectu nepotis, pronepotis, & cujuslibet descendentis, & vicissim. Nam hi omnes considerantur quasi patres & filii, ascendentes quippe sunt mediati progenitores. *De ugo.*

Sed an filius cupiens ingredi religionem tenetur in sæculo remanere, ut parentum necessitati subveniat?

Resp. Affirm. Si necessitas extrema sit vel gravis, nec alius possit aut velit iis opitulari, & possit ipse remanendo in sæcula. *Est communis sententia.* Quia subvenire parentibus graviter indigentibus est præcepti divini naturalis; ingredi autem religionem per se est tantum consilii. At propter opus consilii non est omittendum præceptum, utpote obligatorium. Immo tum Religio cessat esse opus consilii respectu filii, cum tunc sit ei illicita. Unde Christus, Matth. 5. arguit Pharisæos, quod suaderent ut eroganda parentibus egenis impenderentur in cultum divinum. Quod verum est, etiamsi filius voverit religionem: nam illud votum solum est de ingressu religionis, quatenus est opus melius, nec impedivit observationem præcepti divini. At ingredi religionem relictis parentibus in gravi necessitate, non est opus melius, & impedit observationem præcepti divini.

Si vero non sunt in tali necessitate, ut filiorum obsequio multum indigeant, possunt prætermisso parentum obsequio filii religionem intrare, etiam contra præceptum parentum. Quia post annos pubertatis quilibet ingenuus libertatem habet, quantum ad ea, quæ pertinent ad dispositionem sui status, præsertim in his, quæ sunt divini obsequii; & magis est obtemperandum Patri spirituum ut vivamus, quam parentibus carnis, ut Apostol. dicit ad Hebr. 2. Ita S. Th. 2. 2. q. 189. ar. 6.

Porro neque parentibus licet ingredi religionem, dum liberi carent necessariis ad sustentationem, vel educationem suo statui convenientem.

tem. Nam parentes jure naturali tenentur ea liberis providere; nec licet Deum tentare, ordinaria media omittendo sub spe divini auxilii. S. Th. loc. cit. Nisi sufficienter illis provideant de rebus necessariis ad vitam & statum, & illos per alios recte instituere possint.

Nota. Nemo tenetur in sæculo remanere propter fratrum, vel sororum aut aliorum propinquorum necessitatem gravem, sed non extremam. Quia nemo tantum iis debet, nec ita stricte tenetur iis subvenire, sicut parentibus; nisi tamen fratres vel sorores sint adhuc sub cura patris aut matris; nam tunc creant vel augent necessitatem ejus: quippe sub necessitate parentis includuntur omnia quæ pertinent ad statum & munus suum, inter quæ præcipuum locum habet conveniens liberorum educatio ac cura. Atque ita ratione parentis sic obligari quis potest erga fratres suos, qui tunc considerantur ut pars ejusdem parentis. *Ita Suarez*.

Sed quid, si filius professionem jam emiserit, an tenetur egredi, ut parentibus succurrat.

Resp. Juxta multos tenetur, si parentum necessitas sit extrema, cui aliter subvenire nequeat, sive illa ante, sive post professionem evenerit. Quia in utroque casu æqualiter urget præceptum pietatis, nec minus sunt illius parentes in uno, quam in altero. Ut autem talis egressus sit licitus, requiritur, 1. Ut religiosus petat licentiam, nam hoc exigit debitum subjectionis & recta disciplina; & alioquin oriretur perturbatio communitatis & scandalum. Sed prælatus tenetur hanc licentiam concedere; quod si petitam deneget, dicunt posse religiosum egredi, eo quod prælatus sit irrationabiliter invitus, & aliunde præceptum divinum naturale subveniendi parentibus urgeat. 2. Ut egressus gestet suæ religionis habitum. 3. Ut quamdiu manet in sæculo, servet quoad fieri potest regulas, & statuta religionis: nam non desinit esse religiosus. 4. Ut redeat ubi primum eorum necessitati sufficienter providit: nam cessat causa manendi extra monasterium. At si necessitas parentum sit solum gravis, non extrema, non tenetur, nec proinde ei licet egredi sine legitima superioris sui licentia: quia religiosus est per professionem traditus religioni & potestati sui prælati: Res autem uni tradita non potest sine ejus consensu alteri concedi, etiam quoad usum, citra necessitatem extremam. *Ita S. Thomas, S. Antoninus, & alii multi.*

Quæst. III. *Ad quid superiores & inferiores generatim obligantur erga se invicem?*

Resp. 1. Superiores tum ecclesiastici, tum sæculares tenentur procurare bonum subditorum, & eorum malum impedire secundum potestatem quam habent, & munus quod exercent erga illos; ex Eccli. 32. *Rectorem te posuerunt? Cura illorum habe*. Et 1. Tim. 5. *Si quis suorum curam non habet . . . est infideli deterior*. Nam omnis potestas publica ac munus est propter bonum subditorum, & superiores ratione sui officii parentum vicibus funguntur.

Resp. 2. Ut filii erga parentes, ita cum proportione subditi erga superiores quoslibet, debent amorem, reverentiam, & obedientiam, secundum cujusque potestatem ac munus. Nam (ut docet Catech. Rom. de quarto præcepto.) *Præter eos qui nos genuerunt, multi præterea sunt, quos in parentum loco colere debemus, vel potestatis, vel dignitatis, vel præstantis alicujus muneris & officii nomine*. Idque constat ex Script. & Patribus: 2. Petri 2. *Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive regi quasi præcellenti, sive ducibus tamquam ab eo missis . . . . quia sic est voluntas Dei . . . . Omnes honorate . . , Regem honorificate*. Et Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit &c. Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem*. Et Heb. 13. *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis &c.* Eccli. 7. *Honorifica sacerdotes*.

Hinc graviter peccant inferiores, si superioribus in re gravi ad eorum munus pertinente non obediant; si eos contemnant, vel eorum defectus aliis referant, ut eos odiosos ac contemptos reddant; si illis debita ratione officii non suppeditent, ut decimas ecclesiasticis, tributa principibus, & aliis stipendia &c.

Quæst. IV. *Quænam sunt obligationes Tutoris & Curatoris*;

Nota. Tutor est is, cui commissa est cura pupilli, & bonorum ejus. Curator est, qui assignatur minori, præcipue in curam ejus bonorum. In hoc inter se differunt, quod tutor detur principaliter in curam personæ, & secundario in curam bonorum impuberis. Curator vero principaliter in curam bonorum, & secundario personæ puberis.

Resp. Tutor tenetur curam gerere pupilli, ejus personam tueri, eum bonis moribus imbuere, & christiane educare per se vel per alios, & dare operam, ut artem sibi convenientem addiscat. Item ejus bona curare, & fideliter ac diligenter administrare. Nam in hunc finem jure publico constituitur, & assignatur pupillo loco patris, ideoque ejus vices erga eum gerit. Tutor enim est is, qui pupillo datur in defensionem & curam personæ ac bonorum pupilli. Curator vero tenetur recte ac fideliter bona minoris administrare, & insuper ejus personam tueri cum opus fuerit, & educationi ac institutioni invigilare: nam præcipue assignatur in curam bonorum, secundario in curam personæ. Quare si tutor, vel curator, in hoc delinquat, vel graviter sit negligens, peccat graviter & tenetur ad compensationem damni, quia peccat contra proprium officium ad aliorum commodum spectans, proindeque contra justitiam.

Hinc tenentur statim inventarium omnium bonorum pupilli & minoris efficere, l. 24. Cod. *de admin. tutor*. Omnia eorum bona, jura & actiones diligenter conservare, & curare ut ex iis reditus annui percipiantur, bona alias peritura vendere, ex mobilibus prædia idonea comparare, *ex digestis & codice*. Quod si neglexerint, vel res pupilli aut minoris in suos usus

converterint, tenentur rem ablatam vel amissam restituere, & compensare totum lucrum cessans ac damnum emergens. Tenentur autem de culpa lata & levi, l. 7. Cod. *de arbitr. tutel.* nam justum pretium suæ administrationis exigere possunt; & sic eorum munus cedit in utilitatem suam & aliorum. Peccant etiam, si pupillo vel minori dent pecuniam ad usus malos vel inutiles, cum ex suo officio teneantur fideliter ac utiliter eorum bona administrare.

Ceterum pupilli & minores tenentur obedire & reverentiam exhibere tutoribus & curatoribus velut parentibus, quorum locum illi tenent.

Quæst. V. *Ad quid obligantur domini & famuli erga se invicem.*

Resp. 1. Secundum omnes, domini tenentur, I. Gerere curam salutis famulorum & famularum, ex 1. Tim. 5. *Si quis suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit & est infideli deterior.* Nam sunt ipsorum caput, & vices parentum ega eos gerunt; ideoque obligantur cum proportione ad ea, ad quæ parentes erga liberos tenentur. Quare graviter tenentur curare, ut famuli & ancillæ res ad salutem necessarias calleant, peccata & occasiones peccati vitent, Dei, & Ecclesiæ præcepta servent, sacramenta tempore debito frequentent. Item tenentur bona exempla iis præbere, graviter delinquentes corrigere, & iis invigilare: *Attende domesticis tuis.* Eccli. 32.

II. Tenentur alimenta congrua præbere, & tempore statuto mercedem justam solvere, *Domini, quod justum & æquum servis præstate: scientes quod & vos Dominum habetis in cælo.* Coloss. 4. *Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane.* Levit. 19. *Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.* Eccli. 34. Nec possunt ante terminum elapsum domo dimittere sine justa causa, quia violarent contractum. Quod si dominus sine justa causa se tenente ex parte famuli, invitum eum dimittat ante tempus conductum, tenetur ei integrum stipendium dare, perinde ac si toto illo tempore servierit, l. 38. §. *Locati.* Nam conductor pensionem solvere tenetur, quando re vel opera conducta usus non est, ob causam se tenentem ex parte sua. Si vero invito domino & sine justa causa famulus discedat, nihil ei conceditur in foro externo: at in foro conscientiæ debetur ei merces pro rata temporis quo servivit, nisi aliud ferat pactum, vel exitu suo intempestivo damnum domino intulerit, retenta mercede, aut illius parte compensandum: quia opera præstita est digna pretio, quo privari non potest in pœnam, ex conventione, vel per sententiam Judicis. *Delugo & alii.*

III. Tenentur eos non aspere ac superbe tractare, sed benigne tamquam fratres in Christo & cohæredes vitæ æternæ, quos debent sicut seipsos diligere. *Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas; scientes quia & illorum & vester Dominus est in cælis; & personarum acceptio non est apud eum.* Ephes. 6. Unde peccant si domesticos contumeliis afficiant, ut si appellent diabolos, canes &c. si immoderato labore vexent &c.

IV. Tenentur curare, ut in eorum morbis ac infirmitatibus auxilia temporalia & spiritualia non desint. Juxta multos tamen, secluſa pactione vel consuetudine, non tenentur ex justitia famulis alimenta & stipendium dare toto tempore morbi diuturni. Nam hæc debentur solum propter operas quotidianas, & conductor nihil tenetur solvere, dum re vel opera sibi locata uti non potest, ob causam provenientem ex parte locatoris vel rei locatæ. Item non tenetur solvere impensas pro eorum curatione, nisi sint modicæ, vel nisi versentur in necessitate. Postulat tamen caritas, ut impensas saltem modicas faciant pro eorum curatione & alimentis: & hæc est praxis timoratorum. Immo caritas eos obligat ad gratis præstanda famulis pauperibus omnia, quibus indigent, si ea possint præstare.

V. Tenentur famulos expellere, qui liberos, aliosve domesticos verbis vel moribus pravis corrumpunt, si reprehensione non emendentur. §. *Carol. Instruct. Confess. & Concil. Mediolan. III.* Nam tenentur a suis causas & occasiones peccandi amovere.

Porro cum famulus vel ancilla justis de causis expellitur, sufficit si pro rata temporis stipendium ei persolvatur. Nam justa causa expellendi famulum recte censetur impedimentum ex parte locatoris proveniens: ob quod conductor jam ejus opera uti non potest.

Resp. 2. Famuli & ancillæ debent suis dominis amorem, reverentiam, obedientiam & fidelitatem. Ex 1. Tim. 6. *Servi dominos suos omni honore dignos arbitrentur.* Et Ephes. 6. *Servi obedite dominis carnalibus cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate servientes sicut Domino &c.* Et ex ad Tit. 2. *Servos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes; non contradicentes, non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes.* Itaque tenentur dominis suis eadem præstare cum proportione, quæ filii parentibus: nam domini erga illos parentum vicibus funguntur. Et insuper tenentur ex justitia fideliter servire ac laborare, munus sibi commissum recte obire, & res sibi creditas diligenter curare ac servare: nam ad hæc præstanda stipendio conducti sunt, & ex contractu oneroso obligantur.

Hinc mortaliter peccant. 1. Si in re magni momenti non obediant. 2. Si peccata ac defectus familiæ aliis referant. 3. Si non bene laboraverint toto tempore designato, & obsequia debita negligenter præstent; & tenentur tum ad restituendum partem stipendii pro rata laboris omissi; nam non habent jus nisi ad stipendium labori & operæ impensæ congruens: tum ad compensandum damnum & lucrum cessans, quia fuerunt injusta illorum causa, cum sequantur ex omissione diligentiæ ac operæ ex justitia

ſtitia debitæ. Idem dic de aliis operariis conductis. 4. Si de bonis dominorum diſponant ſine eorum conſenſu. 5. Si grave damnum inferri permittant, cum impedire poſſint; vel videntes inferri taceant, nec moneant dominum, ſive illud inferatur ab extraneis (quod certius eſt; *& ita fere habet communis gentium ſenſus*, ait Leſſius) ſive a conſamulis, etiam in rebus, quarum cura ſibi ſpecialiter commiſſa non eſt; tenenturque illud reſarcire in defectum aliorum. Nam famuli omnes tenentur ex juſtitia non permittere, ut damnum hero a quoquam inferatur; nemo enim famulum vel ancillam accipit, niſi cum hoc pacto tacito, ut impediat ejus damnum, ſi poſſit. Præterea domeſtici aliter & magis tenentur impedire damnum heri ſui, quam extranei, qui ad id ex caritate tenentur. Domeſtici vero, quibus ſpecialiter domus vel alia res commiſſa eſt, tenentur inſuper magna cura eam cuſtodire, diligenter invigilare, ne quid damni in ea patiatur dominus.

VI. Si ante tempus condictum diſcedant ſine juſta cauſſa. Nam ex contractu, ideoque ex juſtitia tenentur toto illo tempore ſervire; & ſic tenentur reſarcire damnum, quod dominus inde patitur, ut ſi majore pretio alium conduxit &c. Omnis enim injuſtitia damnoſa parit obligationem reſtituendi.

Quæſt. VI. *Quænam ſunt obligationes magiſtrorum, & diſcipulorum.*

Reſp. Inter magiſtros, pædagogos, & diſcipulos eſt quodam modo eadem obligatio, quæ inter parentes & liberos. Nam magiſtri & pædagogi vices parentum erga diſcipulos gerunt in iis, quæ ad ſtudia & bonos mores ſpectant.

Sed ſpeciatim magiſtri & pædagogi graviter peccant, 1. Si cum non ſint idonei nec ſufficienter docti (1) ad hoc munus recte ac utiliter obeundum, illud ſuſcipiant, aut non dimittant, aut ſe ad illud idoneos (2) non præſtent. 2. Si diſcipulorum progreſſum in litteris non ſedulo promoveant. 3. Si non ſatis ſtudeant ipſi, ut recte officio fungantur. 4. Si ex propoſito falſa ut vera doceant, vel ſuperſtitioſa aut ſaluti noxia (3). 5. Si negligant eos bonis moribus imbuere, nec delinquentes arguant, nec puniant cum poſſunt. 6. Si ipſis malum exemplum præbeant. 7. Si improbos, & alios pernicioſos ad ſcholam admittant, vel ex iis non dimittant, ne alios depravent. 8. Si doctoratus, vel licentiatus gradum indignis (4) conferant, nam (ut docent S. Antoninus, Navarr. Sylveſt. Sanch.

---

(1) S. Hieronymus ſcribens ad Ruſticum Monachum apud Gratianum (2. par. 1. Decr. can. 16. q. 1. cap. 17.) veriſſime monet: *diſcas, quod poſſis docere, ut ſis miles prius quam tyro, ut prius magiſter ſis quam diſcipulus*, Nam, ut apud D. Bonaventuram (l. 1 *Pharetræ* c. 16.) advertit Gloſſa in c. 5. Eccleſiaſtici: *ſicut peccat, qui ſcit & non vult docere proximum; ſic qui neſcit, & vult magiſter eſſe*. Et hanc quidem ſcientiæ neceſſitatem vel ſolum *Magiſtri* nomen ſatis indicat, teſte Caſſiodoro (l. 7. *Variar.*) *Reverendum honorem ſumit, quiſquis magiſtri nomen accepit; quia hoc vocabulum ſemper de peritia venit, & in nomine cognoſcitur, quid ſit de moribus æſtimandum*. Inde eſt, ut cum olim magiſtrorum nomen accomodaretur etiam ils, qui curam animalium gerebant, ſcripſerit Varro (l. 2. *De re ruſtica*) *Magiſter pecoris ſine litteris idoneus eſſe non poteſt, quod rationes dominicas paſtuarias conficere nequaquam recte poteſt*. Evidens igitur eſt, muneri ſuo turpiter deeſſe omnes Diſciplinarum Profeſſores, ubi ſufficienti doctrina deſtituuntur: adeoque D. Bonav. merito ſcripſiſſe (Exp. in c. 3. Joan.) *Illi, qui non exequuntur ſuum officium, poſſunt dici Magiſtri mendaces*. 2. *Petr.* 2. *erunt magiſtri mendaces*. *Ideo propter pericula debortatur Jacobus* c. 3. *appetitum magiſterii: nolite plures magiſtri fieri*.

(2) Ex D. Th. (Lect. 2. in 4. c. 1. ad Tim.) *Quis per duo eſt idoneus ad docendum: ſcilicet per lectionem librorum, in qua acquirit ſcientiam, & per exercitium, in quo efficitur promptus*. Et quidem ipſum D. Thomam ſedulo, conſtanterque utrumque præſtitiſſe, tametſi ingenio polleret Angelico, ſatis liquet. Quare craſſiſſimi præjudicii, aut, ſi mavis inconſultæ temeritatis arguendi ii ſeu Magiſtri, ſeu Diſcipuli præſertim Sacrarum Facultatum, qui proprii ingenii, aut memoriæ præſtantia freti negligunt aſſidue orare, inquirere, legere, ſcribere, diſcere. Unde haud raro, juſto Dei judicio, pœnas luunt, dum poſtea in reprehenſionem, ac dedecus incurrunt, ubi vel omnigenæ eruditionis, exactæque ſapientiæ ſpecimina putabant ſe poſſe exhibere. Appoſite S. Aug. ſeu alius quicumque Auctor Serm. 1. de Annunciat. Domin. *Hos*, ſcilicet negligentiſſimos ſtudii, & aviditſſimos ſcientiæ, *docet Scriptura Divina pervenire non poſſe ad id, quod appetunt, niſi ſervando quod negligunt*. Pergit idem Angelicus Doctor, (Lect. 2. in c. 3. ad Tit.) *Ad eum, qui profitetur doctrinam alicujus ſcientiæ, primo pertinet, ut ſatisfaciat quæſtionibus, quæ moventur in illa. Secundo, ut per ſe aliqua tractet. Tertio, ut diſputet cum reſiſtentibus. Quarto, ut doceat, quid circa eam vitandum ſit*. At quomodo hæc, aliaque munia poterunt rite obire, qui acceptum cælitus talentum tenent in ſudario repoſitum? Quam inepte de ſolo naturali intellectu gloriantur, quem ex Ariſtotile probe norunt eſſe veluti raſilem tabulam, in qua *nihil ſcriptum eſt*.

(3) Qualem doctrinam ſectari debeant Sacrarum Diſciplinarum Magiſtri ac ſtudioſi, tum ut vere ſapiant in præſenti vita, tum ut in alta deinceps fulgere poſſint quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates, brevibus declarat Petrus Bleſenſis. (Epiſt. 111. ad Petrum Clericum) Monet primo, eliminandum eſſe, qui in nonnullis *Profeſſoribus dominatur, ſpiritum elationis, cupiditatis & jactantiæ, vertiginis & erroris*. Dein hæc inculcat: *Rejecta ſcientia, quæ in perniciem trahit, apprehende ſcientiam, quæ ædificat ad ſalutem .... Non de corde tuo vaticinari præſumas, ſed juxta ſacri eloquii doctrinam univerſa diſcas, & doceas, orans cum Propheta, & dicens: juxta eloquium tuum Domine, da mihi intellectum; non ſupra, non extra, non contra*. Porro ex quibuſnam fontibus conſtanter hauriendæ ſit ſalutaris iſta doctrina jam accurate oſtenſum (N. 56. uſque ad 66.) ducibus S. Bonaventura, Ben XIV. & SS. D. N. Clem. XIII. Ad *Magiſtros* ſpeciatim quod attinet, ii haud fruſtra legent integram quæſtionem Henrici Gandavenſis (Quodl. 10. qu. 16.) diſcutientis: *Utrum Doctor ſive Magiſter determinans quæſtiones ſive exponens Scripturas publice peccet mortaliter non explicando veritatem, quam novit?*

(4) Quam abſonum, monſtruoſum, injuſtum ſit, ut indigni ineptique cupiant, quærant, obtineant ſuprema

Sanch. & alii) est mortalis culpa præsertim in Theologia, Jure canonico & civili, & Medicina, immo etiam videtur in Philosophia. Nam per hoc graviter bono publico nocent, & remp. vel Ecclesiam (1) publico testimonio decipiunt in re gravi: unde fit ut indignis conferantur officia sæcularia, vel beneficia Ecclesiastica, cum damno multorum.

Porro Conc. Later. V. sess. 9. præcipit, ut humaniorum litterarum magistri discipulos, rebus fidei, & præceptis Dei ac Ecclesiæ instruant.

Discipuli (2) peccant, 1. Si magistris & pædagogis non exhibeant honorem ac reverentiam. 2. Si non obediant in rebus ad studia & bonos mores pertinentibus. 3. Si malorum consortium sibi vetitum non vitent. *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur*, Prov. 14. 4. Si libros prohibitos legant. 5. Si a schola absint sine justa caussa. 6. Si tempore studiis destinato lusui vacent vel otio. Et quidem mortaliter peccant, si studia notabiliter negligant, tum quia agunt in re gravi contra obedientiam parentibus ac præceptoribus debitam: tum quia se reddunt ineptos ad munus suo statui conveniens imposterum rite obeundum: tum quia vita otiosa est fons & origo multorum peccatorum præsertim adolescentibus. Quare non sunt absolvendi, nisi negligentiam suam emendare curaverint.

CAPUT V.

De Obligationibus personarum Judicialium vel Forensium.

In his generatim requiruntur Scientia, Diligentia, Veritas, Fidelitas, & Justitia.

NOta. Qui officium aliquod ad aliorum commodum spectans suscipit, tenetur ex Justitia, 1. Ad curandum, ut e sua negligentia nemini damnum sequatur. 2. Ad procuranda commoda ejus, cui per officium servit, saltem quantum commode potest, & ad diligenter obeunda ea, quæ ad munus spectant, & necessaria sunt ad finem, ad quem institutum est. Nam hæc tacite promittit, & ad ea se obligat, hoc ipso quod tale munus assumit; & ideo stipendium ei datur. Hinc si munus suum negligat, tenetur damna inde secuta resarcire, & stipendium receptum restituere pro negligentia.

§. I. *De Judice.*

Quæst. I. *AD quid tenetur Judex, ut recte judicet?*

Resp. Judex (idem dic de Advocato, Medico &c.) tenetur ex justitia habere scientiam sufficientem ad munus suum recte obeundum. Nam tenetur ex justitia recte judicare: *Diligite justitiam, qui judicatis terram*, Sap. 1. *Justifica pusillum & magnum similiter*, Eccli. 5. Ergo tenetur etiam ad ea quæ ad rectum judicium requiruntur, qualis est scientia legum, consuetudinum &c. Debet etiam habere constantiam ac virtutem ad hoc munus necessariam: alioqui se exponit periculo injuste judicandi. *Noli quærere fieri judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne forte extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in æquitate tua*, Eccli. 7. (3)

Hinc 1. petens aut suscipiens officium Judicis sine sufficienti scientia & idoneitate, peccat mortaliter: nam voluntarie exponit se periculo male judicandi cum damno aliorum. 2. Judex debita scientia carens absolvi non debet, nisi se officio abdicet, vel nisi brevi tempore scientiam sufficientem acquirere possit & conetur. Nam nulli licet officium, cujus munia obire nequit, suscipere vel retinere, præsertim cum damno vel periculo proximi. 3. Si Judex ex imperitia male judicet, quamvis putet se recte judicare, tenetur compensare totum damnum inde litigantibus obveniens, sive in substantia litis, sive in supervacaneis impensis. Nam est caussa injusta talis damni, quod est ei voluntarium saltem indirecte, nempe in ignorantia culpabili, ex cap. ult. *de injur.* ibi: *Si culpa tua datum est damnum, vel injuria irrogata, aut hæc imperitia tua, sive negligentia evenerunt; jure super his satisfacere te oportet: nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere vel jacturam.*

Resp. 2. Ex communi sententia, ut Judex recte judicet, præter scientiam debet, 1. Habere jurisdictionem & auctoritatem in personas judicandas, & in caussam: alioqui injuriam facit tum par-

---

insignia in eminentioribus Facultatibus, Rabbi vocentur, digito monstrentur, ex præced. Nota 1. ad præs. qu. satis conjicere licet. Nonne & in istos pariter D. Bernardus intorqueret, quod olim Sacrarum Infularum avidis opposuit? (Serm. 3. in Ascens. Dom.) *O perversitas, o abusio filiorum Adam! qui cum ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum, ipsi autem & leviter ascendunt, & descendunt difficilius, parati ad honores, ad celsitudines graduum Ecclesiasticorum, ipsis etiam Angelicis humeris formidandos.*

(1) Absit invidia verbis, si hic oblata opportunitate El. Fagnani animadversionem in medium proferre cogor, qui Pontificio Bonifacii effato, *Ecclesia ad sui regimen viris litteratis permaxime noscitur indigere*, hæc apponit ex Ancharano, & Geminiano (Num. 12. Com. in cap. 5. *Super Specula*, tit. 5. de Magistris, lib. 5. Decret.) *Nota, quia Ecclesia Dei summe indiget viris litteratis, non porcis & asinis ferratis; & ob eorum carentiam dicitur sustinere jacturam.*

(2) Germani Discipuli ideam paucis exhibet S. Bonaventura (Expos. in c. 6. Ioan.) *Ille discipulus est bonus, qui est attentus ad audiendum, docilis ad intelligendum, benevolus ad retinendum; docilis ingenio, attentus exercitio, benevolus animo.*

(3) Præcipui scopuli, ad quos facile allidunt Judices, sunt juxta SS. Patres hi quinque; nimirum *ignorantia, timor præpositus, avaritia, livor & vindicta, immoderata affectio.* Legatur S. Isid. Pelusiota (ep. 313. ad Hieracem.) S. Isid. Hispalensis (l. 3. *de Sum. Bon.* cap. 54. & seq. quatuor) ac Philo Hebræus *de Judice.*

partibus, cauſſæ illarum ſe ingerendo; tum legitimo judici, ejus poteſtatem & officium uſurpando; quæ uſurpatio judicii ex communi æſtimatione hominum eſt injuria gravis ex genere ſuo, cum per illam violentur & jus privatorum, & auctoritas publica. Immo ejus ſententia eſt irrita, cum careat poteſtate ad judicandum neceſſaria, c. 4. *de judic.* & c. *de pœnit.*

Porro quatuor modis poteſt quis habere poteſtatem judicandi aliquem, 1. Ratione poteſtatis ordinariæ vel delegatæ. 2. Ex conſenſu partium; ut cum partes ex compromiſſo ſe alicui ſubjiciunt; ut judici, vel ut arbitro. 3. Ratione delicti in ſuo territorio patrati. 4. Ratione rei, de qua contra poſſeſſorem cauſſa movetur, ex cap. ult. *de foro compet.*

II. Tenetur judex habere certitudinem ſaltem moralem in cognitione cauſſæ: alioqui imprudenter judicaret, & teneretur ad reſtitutionem, ſi ex negligentia cognoſcendi male judicaret, ex c. ult. *de injur. cit.*

III. Tenetur judicare ſecundum leges, tum quoad modum procedendi, ordinem & formam judicii, tum quoad ſententiam ferendam & exequendam, ex c. 1. *de conſtit.* & ex S. Ambroſ. in Pſal. 119. ſer. 20. *Bonus judex nihil ex arbitrio ſuo facit, ſed juxta leges & jura pronuntiat, ſcitis juris obtemperat, non indulget propriæ voluntati: ſicut audit, ita judicat: & ſicut ſe habet negotii natura, decernit. Obſequitur legibus, non adverſatur: examinat cauſſæ merita, non mutat.* Et ex inſtit. *de officio judic.* ibi: *Ne aliter judicet quam quod legibus, aut conſtitutionibus, aut moribus proditum eſt.* Nam ad hoc conſtitutus eſt a rep. vel principe. Quare non poteſt quemquam condemnare inauditum & ſine teſtibus. *Clem. 2. de ſent. & de re jud.* nec uti poteſt ſcientia injuſte & contra juris ordinem parta: alioquin injuriam continuaret & augeret. Item nec poteſt ſecundum omnes, condemnare eum, quem privata ſcientia ſcit eſſe innocentem, ſi juridice non ſit probatus reus. Quia non habet poteſtatem judicandi niſi ut perſona publica: ergo non poteſt judicare, niſi ſecundum ſcientiam publicam, quæ habetur per teſtes legitimaque inſtrumenta & acta.

IV. *In ſumma æquitatem ante oculos habere debet judex*, l. 4. §. de eo quod certo loco. *In omnibus quidem, maxime tamen in jure æquitas ſpectanda*, l. 90. de reg. jur. *Decerne quod juſtum, & judica inopem & pauperem*, Proverb. 31. Ut autem juſtitiam in omnibus conſtanter ſervet, memoria ſemper teneat illud Sap. 6. *Diſcite judices finium terræ .... quoniam data eſt a Domino poteſtas vobis, & virtus ab Altiſſimo, interrogabit opera veſtra & cogitationes ſcrutabitur: quoniam cum eſſetis miniſtri regni illius, non recte judicaſtis, nec cuſtodiſtis legem juſtitiæ, neque ſecundum voluntatem Dei ambulaſtis? Horrende & cito apparebit vobis: quoniam judicium duriſſimum his, qui præſunt, fiet; exiguo enim conceditur miſericordia; potentes autem potenter tormenta patiuntur.*

V. Quando jus non eſt clarum, tenetur ferre ſententiam ſecundum opinionem certo probabiliorem in quæſtione cum juris, tum facti. Nam officium judicis eſt judicare ſecundum merita cauſſæ, & ſententiam, quæ, inſpectis allegationibus & probationibus, æquitati & juri conformior eſt: alioqui eſſet locus acceptioni perſonarum, contra Scripturam multis locis, ut Deuter. 1. *Quod juſtum eſt judicate; ſive civis ſit ille, ſive peregrinus. Nulla erit diſtinctio perſonarum, ita parvum audietis ut magnum, nec accipietis cujuſquam perſonam, quia Dei judicium eſt.* Et contra regul. 12. jur. in 6. *In Judiciis non eſt acceptio perſonarum habenda.* Hinc Innoc. XI. damnavit hanc propoſitionem: *Probabiliter judico, Judicem poſſe judicare juxta opinionem minus probabilem.* Quare judex non poteſt ferre ſententiam ſecundum judicium aliorum, ſi poſt diligentem & ſinceram veritatis inquiſitionem certus ſit de majore probabilitate ſuæ opinionis, nam tunc certus eſt de obligatione ſecundum illam judicandi. *Nec in judicio plurimorum acquieſces ſententiæ, ut a vero devies*, Exodi 23.

Quod ſi opiniones ſint æque probabiles, & nullus ex litigantibus rem poſſideat, debet rem inter partes ex æquo dividere, vel ejus pretium, ſi dividi nequeat. Nam judex non eſt dominus rei, ſed tenetur ſuum cuique jus tribuere ſecundum merita cauſſæ: ergo uterque cum æquale jus habeat, debet res æqualiter ei diſtribui; alias eſſet acceptio perſonarum. Hinc Alexander VII. damnavit hanc propoſitionem: *Quando litigantes habent pro ſe opiniones æque probabiles, poteſt judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio.*

Idem dic de quæſtione facti, Judex enim tenetur cauſſam adjudicare parti pro ſe habenti teſtimonia, vel inſtrumenta, aliave argumenta probabili ra, cum jus probabilius reddant, l. 21. §. *de teſtib.* Quod ſi hæ probationes facti ſint æquales, æquale jus fundant, ideo æqualiter res eſt inter eos dividenda, ſi nemo eam poſſideat; alioqui poſſeſſori adjudicanda, cum in dubio, & pari cauſſa melior ſit conditio poſſidentis, ex reg. 65. jur. in 6. In cauſſis vero criminalibus ſi utrinque appareat æqualis probabilitas, debet reo favere, eum abſolvendo, ex reg. 11. jur. in 6. Alioqui ſe exponeret periculo damnandi innocentem.

VI. Tenetur lites celeriter expedire c. 2. de ſent. & re judic. ibi: *Jurgantium controverſias celeri ſententia terminare, & æquitati convenit & rigori.* Nam partes habent jus, ut non ſine juſta cauſſa differatur judicium. Quare tenetur partis læſæ damna & impenſas, quæ ex iniqua dilatione ſequuntur, compenſare.

VII. Debet habere rectam intentionem, ſcilicet juſtitiæ, ita ut nihil agat ex odio, invidia, aliove pravo fine; nam actio licet ex objecto bona participat malitiam finis.

Ex dictis collige, Judicem, qui in cognoſcenda, vel decidenda cauſſa negligens, aut iniquus fuit, peccare mortaliter contra juſtitiam, & teneri ad reſarcienda parti læſæ omnia damna, cum fuerit eorum cauſſa injuſta.

Quæſt. III. *An Judex poteſt capite condemnare eum,*

eum, quem certo novit innocentem, si per teſtes legitime probetur reus?

Reſp. 1. In tali caſu, ex communi ſententia, Judex tenetur omnes vias inire, quibus poſſit eum liberare, ut impediendo accuſationem, extrahendo judicium, remittendo cauſſam ad ſuperiorem, & apud eum aſſumendo officium teſtis &c. Quod ſi his mediis non poſſit eum liberare, ſecundum multos non ei licet talem morte damnare, ſed debet jurare ſe certo cognoſcere ejus innocentiam, & potius officium dimittere, & quælibet pati. Quia directe innocentem occideret, & quidem ut cauſſa principalis mandando ut occidatur; quod eſt intrinſece malum, & contra illud, Exod. 23. *Inſontem & juſtum non occides, quia adverſor impium*. Enim vero intrinſece malum eſt adimere alicui vitam ſine auctoritate; ſed Judex nullam habet auctoritatem in vitam innocentis, cum hæc ſolius Dei dominio ſubjecta ſit: nec reſp. ipſa poteſt verum innocentem directe occidere, ſicut poteſt directe bonis temporalibus ſpoliare, ob juſtam cauſſam ad bonum commune pertinentem, quia habet dominium altum in bona ſubditorum, non autem in eorum vitam. (*)

Equidem tenetur Judex judicare ſecundum allegata teſtimonia; & judicare ut perſona publica, quæ ſequi debet ſcientiam publicam, ſi nempe judicet. At in caſu propoſito non poteſt judicare, condemnando, quia innocentem occidere per ſe malum eſt; neque abſolvendo, quia juridice probatur reus.

Idem dic de mutilatione: quia reſpub. non poteſt hanc pœnam innocenti inferre, non enim habet dominium vitæ & corporis ſuorum ſubditorum. Quare nec miniſter juſtitiæ poteſt executioni mandare ſententiam mortis vel mutilationis, quam certo ſcit eſſe iniquam; ſicut enim per ſe malum eſt jubere occidi innocentem, ita & hæc juſſa exequi.

Reſp. 2. In cauſſis civilibus, & in iis, in quibus agitur ſolum de pœnis pecuniariis, ex communi ſententia, Judex poteſt judicare ſecundum allegata & probata. Quia reſpub. habet dominium altum bonorum privatorum, vi cujus poteſt de illis diſponere, quando bonum publicum id requirit, ut in hoc caſu; ne cum populi ſcandalo forma ſeu ordo judiciorum publicorum evertatur ac impediatur, cujus quidem obſervatio neceſſaria eſt ad pacem & quietem reip. Nam iniqui Judices poſſent impune contra allegata & probata, prætextu ſcientiæ privatæ, jus recuſare iis, quibus vellent. Deinde nemo civium merito poteſt ægre ferre aut queri, ſibi injuriam eſſe factam a Judice per talem ſententiam; cum videat ſe ab illo juvari non poſſe, neque par eſſe ut Judex potius officium deſerat, quam ſententiam ferat. Denique innocens poteſt hæc bona poſtea recuperare. Tenetur tamen judex in hoc caſu prius omni induſtria curare, ut falſitas detegatur, vel ut proceſſus impediatur, immo remittere cauſſam ad ſuperiorem, ſi fieri poſſit ſine detrimento boni communis. (1)

Quæſt. III. *An peccat & tenetur ad reſtitutionem Judex, qui reum condemnat ex cognitione injuſte extorta?*

Reſp. Affirm. *Ita Covarruv. Sot. Gamez, Leſſius, Sanchez, Delugo & alii*. Quia injuriam quam fecit, notitiam injuſte extorquendo, continuat hac utendo, & dat injuſte cauſſam damni, quod ex illa ſequitur. Præterea confeſſio injuſte extorta eſt non juſta, & ſic nullum dat jus; nec ex ea procedi poteſt, cum injuſtum ſit medio injuſto uti.

Confeſſio autem criminis injuſte extorquetur, 1. Si Judex reum interroget, nulla præcedente infamia, vel ſemiprobatione, aut ſine indiciis competentibus. 2. Si tormentis vel eorum metu elicuit confeſſionem ſine indiciis ſufficientibus ad torquendum. Nec refert, quod confeſſio fuerit poſtridie ratificata, quia cum fuerit irrita, nulla eſt ratificatio ex ea orta. 3. Si perſona non poterat torqueri ob ætatem, vel infirmitatem, vel privilegium ac dignitatem. 4. Si dolo, v. g. promiſſione impunitatis inductus eſt reus ad confitendum, nam tunc ei facta eſt injuria.

Quæſt. IV. *An licet Judici munera a partibus accipere?*

Reſp. 1. Non licet Judici quidquam accipere pro ferenda ſententia ſive juſta, ſive injuſta. Non pro juſta: quia ex juſtitia eam debet, & ſic ven-

---

(*) Niſi iſtud urgentiſſima Reip. neceſſitas expoſtularet.

(1) Celebrem controverſiam de Judicibus decernentibus juxta allegata & probata, Auctor perſpecte diviſit in duas partes juxta varietatem cauſſarum *civilium*, & *criminalium*. Hoc enim intereſt inter cauſſas duplicis hujus generis, quod in criminalibus agatur de vita & capite, in civilibus de pœna pecuniaria, officii vel beneficii privatione, & ſimilibus. Quod ſpectat ad priorem controverſiæ partem ab Auctore diſcuſſam in præced. qu. 2 notum eſt, D. Thomam (2. 2. q. 64. ar. 6. ad 3 & q. 67. ar. 2. in Corp.) faviſſe judici, qui ex allegatis & probatis condemnat tamquam reos, quos privata ſcientia novit prorſus innoxios eſſe: non ita tamen (ſi ejus mentem rite aſſequitur Sylvius, concl. 1. in cit. ar. 2.) *quod judex debeat ex allegatis & probatis condemnare innocentem probatum reum; ſed tantum quod hoc ei liceat*. D. Thomæ ſententiam, quam ſalva tanti Doctoris auctoritate deſerit idem Sylvius cum nonnullis recentioribus Interpretibus, olim ſectati ſunt tum Richardus de Mediavil. ex illuſtribus Magiſtris Franciſcanis (Quodl. 3 q. 25.) tum Joan. Bachonus ex Carmelitis (in 2 Sent. diſt. 41. q. 1. ar. 2. & 3.) quorum poſtremus alios etiam recenſet DD. dicens: *Hanc viam plures ſollemnes Doctores tenent: S. Th. de Aquino, Joan. de Poly. Gerard. de Bononia, Euſtachius de Grandituria, & plures alii ſimiliter & communiter Juriſtæ*. Id ipſum acriter propugnat Cl. Covarruv. (lib 1. *Var. Reſol.* cap. 1.) ubi utriuſque adverſæ opinionis momenta accurate producit. Porro indicatæ controverſiæ eſt aliquatenus affinis hæc altera ab Henrico Gandav. propoſita (Quodl. 2. q. 16.) *Utrum Princeps poſſit tenere bona ejus, quem credit innocentem eſſe, e publica juſtitia ſibi adjudicata?*

venderet quod ſuum non eſt, ſed quod alteri debitum eſt; & acciperet contra jus quod alter habet, ut jus ſuum obtineat ſine ſuo ſumptu. Ideoque ſic accepta reſtituere tenetur, cum nullum habet titulum retinendi, non enim hæc liberaliter & omnino voluntarie donantur, ſed ad vexationem injuſtam redimendam. Neque pro injuſta, ut patet; nam (ut ait S. Auguſt. epiſt. 54.) *Cum judicia & teſtimonia, quæ nec juſta & vera vendenda ſunt, iniqua & falſa vendunt, multo ſceleratius utique pecunia ſumitur, quia ſcelerate etiam quamvis a volentibus datur.* Et ſic accepta reſtituere tenetur, quia accipiendo injuſte agit contra officium; & Clerus Gallicanus an. 1700. oppoſitum damnavit. Spectato autem ſolo jure naturali, & ante omnem ſententiam reſtitutio fieri debet ei, qui dedit, juxta illud S. Auguſt. epiſt. cit. *Recipe, quod mihi, dum tibi male adeſſem, dediſti.*

Reſp. 2. Neque licet Judici munera liberalia, & ſponte ac ſine ullo onere obiata a partibus accipere: quia id prohibetur jure communi humano laicis, l. 18. §. *de offic. Præſid.* & l. 6. §. *de offic. Proconſ.* & *Authent. Ut Judices ſine quoquo ſuffragio.* Eccleſiaſticis vero, c. 10. *de vit. & honeſt.* &c. 11. *de reſcript. in 6.* Immo, ut docet Delugo, etiam jure naturali, ſi munus ſit magni momenti, tum ob ſcandalum, tum ob periculum morale pervertendi juſtitiam, quod quiſque vitare tenetur: nam moraliter loquendo fieri non poteſt, ut ob donum illud non propendat in favorem donantis: idque judicari debet a communiter contingentibus. Hinc illud Deut. 16. *Non accipies perſonam, nec munera, quia munera excæcant oculos ſapientium, & mutant verba juſtorum. Juſte quod juſtum eſt, perſequeris.* Et Eccli. 20. *Dona excæcant oculos Judicum.* Adde quod dans, ſæpe non det omnino ſponte ac liberaliter, ſed quia timet ne Judex alioqui plus faveat parti adverſæ, aut moras trahat, ſicque dat pro actu ex juſtitia debito. Cum autem diſſentiant Doctores circa obligationem reſtituendi ante omnem ſententiam munera ſponte ac liberaliter, nec ad vexationem injuſtam redimendam donata; confeſſor debet ſemper judicem obligare ad talem reſtitutionem: tum quia forte ad eam jam tenetur ex conſcientia; tum quia tali pœna dignus eſt, & per eam avocandus eſt a relapſu.

Nota. Sunt qui excipiunt leviora munuſcula, in quibus corruptionis periculum abeſt, quæ ex urbanitate offeruntur, nec niſi quaſi inurbane recuſarentur. Quia ceſſat ratio prohibitionis; & l. 18. §. *de offic. Præſid.* &c. 11. *de in reſcript. 6.* Judex delegatus poteſt recipere *eſculentum, vel poculentum mera liberalitate oblatum, quod paucis conſumi poſſit diebus.* Sed multi docent Judices ſæculares nihil omnino poſſe a partibus recipere, eo quod leges digeſt. correctæ ſint per jus authenticorum, quo prohibetur Judicibus univerſaliter munera accipere, Auth. *Ut Judices ſine quoquo ſuffragio.*

Quæſt. V. *Quid Judici ſervandum circa Inquiſitionem?*

Nota. Triplex eſt Inquiſitio. Prima Generalis, quando in genere quæritur, an leges ſerventur. Secunda Specialis, cum de certa perſona & certo crimine inquiritur. Tertia Mixta, cum inquiritur generatim de perſona, & ſpecialiter de crimine, vel e contra.

Reſp. 1. Judex & Magiſtratus nulla data occaſione ex ſuo officio poteſt ac debet facere Inquiſitionem generalem, ex c. 1. *de offic. Judic.* Quia ex officio tenetur proſpicere bono communi, occaſionem criminum tollendo, crimina puniendo in aliorum exemplum, & aliunde nemini fit injuria.

Reſp. 2. Quando crimen eſt publicum, ſed auctor ignoratur, Judex debet quærere in genere quis patravit: nam id exigit bonum publicum: alioqui ſceleſti homines ſpe impunitatis invaleſcerent, & crimina multiplicarentur.

Reſp. 3. Non licet Judici contra aliquem facere inquiſitionem ſpecialem tendentem ad punitionem, niſi præceſſerit infamia, vel ſemiprobatio, vel aliquid quod juſtam det cauſſam, ex cap. 21. & 23. *de accuſat.* & eſt communis ſententia. Nam per illam inquiſitionem quis ſuſpectus & infamis redderetur.

Quæſt. VI. *Quænam requiruntur ad ſubjiciendum torturæ rerum?*

Reſp. 1. Ex communi ſententia, illæ torturæ ſunt injuſtæ, quas ſuſtinere eſt reo moraliter loquendo impoſſibile, ſpectatis viribus & complexione. Unde non poteſt Judex ex confeſſione ſic extorta procedere. Peccat etiam graviter, ſi non prius alias omnes mitiores detegendæ veritatis vias tentet, quam torturæ ſubjiciat; cum hoc ſit poſtremum medium in defectum aliorum, damnoſum & valde periculoſum.

Reſp. 2. Ad torquendum reum, qui jure non prohibetur torqueri, ex communi requiruntur probationes vel indicia de commiſſo gravi crimine, digno pœna mortis, tali medio & cruciatui congruentia; ita ut ſola confeſſio rei ad plenam probationem deeſſe videatur. Nam tortura inſtituta eſt ad ſubſidium probationis, cum argumenta & indicia ſunt valde magna, necdum tamen ſufficientia, ut ſic plena probatio eliciatur.

Porro prohibentur torqueri, niſi in criminibus exceptis, viri illuſtres, vel in magna dignitate conſtituti, Doctores, milites, ſenes, impuberes, prægnantes, & nondum confirmatæ a partu.

Reſp. 3. Semel tortus, ſi nihil eſt confeſſus, non poteſt iterum torqueri, niſi nova crimini indicia ſuperveniant, quia per torturam priora eliſit. Si vero crimen in tortura faſſus, extra eam revocet coram Judice, repetitur tortura, quia per talem revocationem indicia non ſunt eliſa, & alioqui tortura ſemper eſſet inutilis. Si vero tertio tortus ac confeſſus, tertio retractet, abſolvendus eſt: quia præſumendum eſt vi tormentorum coactam fuiſſe confeſſionem falſam. Excipiunt aliqui, niſi indicia ſint graviſſima, quæ violentam præſumptionem pariant, crimen malitioſe a reo negari.

Q. VII. *An ſententia Judicis obligat in conſcientia?*

Resp. 1. Sententia justa semper per se obligat in conscientia. *Est communis sententia.* Quia est præceptum legitimum superioris, & usus potestatis legitimæ, cui qui resistunt, Dei ordinationi resistunt, & sic ipsi sibi damnationem acquirunt.

Resp. 2. Secundum communem, sententia certo injusta per se non obligat. 1. Si constet niti falsa præsumptione, ut falsis probationibus, quamvis lata sit secundum allegata & probata. Quia nulla est, cum nitatur falso fundamento, ideoque nulla: neque enim Judex habet potestatem disponendi de juribus & bonis aliorum, sed solum reddendi unicuique jus suum, & declarandi quid cuique debitum sit. Nec bonum exigit, ut privati amittant reipsa jus suum per sententiam injustam. Præterea cum sententia sit actus justitiæ, cujus est suum cuique tribuere ad æqualitatem; non valet, nec obligat si veritati justitiæ non conformetur. 2. Si sit injusta ex omissione debiti ordinis juris quoad essentialia, & formæ judicialis: quia judex non habet potestatem ferendi sententiam, nisi servato juris ordine. *Injustum judicium non est judicium*, ait S. Thom. 2.2. qu. 70. ar. 4. ad 2. Hinc qui per iniquam sententiam, quam sciebat esse iniquam, accepit bona alterius, tenetur ea restituere, nec unquam præscribere potest. Quia sunt aliena, & possessor malæ fidei nunquam præscribit; immo tenetur impensas & damna compensare. Qui vero bona fide aliquid accepit per sententiam injustam, quam putabat justam, si ante tempus præscriptioni requisitum cognoscat fuisse injustam, restituere tenetur accepta; non tamen impensas, nec fructus bona fide consumptos, saltem si iis non sit factus ditior. Quod si ea possedit bona fide toto tempore ad præscribendum sufficienti, non tenetur restituere, quia legitime præscripsit.

Sententia tamen injusta servanda est, quantum requiritur ad vitandum scandalum, perturbationem, & incommoda graviora. Nec licet per vim se defendere contra Judicem, & ejus ministros, cum servatus est juris ordo: quia Judex habet jus exequendi sententiam, quam servato juris ordine tulit. Immo nec id licet in praxi, si non servatus sit, quando inde perturbatio vel scandalum secuturum est, ut plerumque fit.

Quæst. VIII. *Ad quid tenetur Judex circa pœnæ impositionem?*

Resp. Ex communi sententia, si lex pœnam imponit, tenetur Judex facta sufficienti probatione crimen declarare, & pœnæ per legem impositæ executionem procurare: si vero lex minetur tantum pœnam, tenetur Judex eam imponere, & executioni incumbere. Nam Judex est minister & executor justitiæ a principe vel rep. constitutus, ad curandum ut serventur leges, & puniantur crimina; unde ex officio ei incumbit custodia & executio legum, & punitio criminum. Quare non potest remittere pœnam lege statutam, nisi in casibus jure expressis aut consuetudine receptis; nam inferior non potest dispensare in lege superioris. Præterea est contra bonum commune, quod delicta maneant impunita, aut non satis punita: nam est mortalis occasio ut multiplicentur. Immo ipsi supremo principi non licet condonare crimina nisi aliquando ex justa causa, alioqui occasionem præberet patrandi crimina, & iis cooperaretur, cum maxima peccandi illecebra sit impunitas, sicque magnum reip. damnum inferret. Judex vero ne quidem potest minuere pœnam, etiamsi actor consentiat, nisi quando delinquentis ætas, infirmitas, vel modus delinquendi gravitatem criminis minuens, aut justa aliqua ratio id postulet, vel id ad bonum commune pertinere, dictet epykia. Item non ei licet, saltem ordinarie augere pœnam lege statutam, alioqui injuriam inferret reo, a quo majorem pœnam exigere, quam ex lege deberet: nam lex pœnam statuens, eo ipso Judicis potestatem restrinxit, ne graviorem imponeret. Aliquando tamen potest augere pœnam propter extraordinarias circumstantias, quæ crimen multum aggravent, ut si crudelissimo genere mortis patratum fuisset homicidium &c. Quia lex statuens pœnam, loquitur de delictis ordinariis, seu ordinario modo patratis, nec excludit Judicis providentiam, quantum ad bonum commune, & aliorum exemplum necessaria est.

§. II. *De Accusatore.*

Nota. Accusator & denuntiator inter se differunt. Nam accusare est deferre crimen Judici ad vindictam ob bonum commune, cum obligatione crimen probandi: denuntiare vero est deferre crimen præcipue ad emendationem rei, vel ob bonum commune, sine obligatione illud probandi.

Quæst. I. *An & quis tenetur accusare vel denuntiare?*

Resp. Ex communi sententia, qui ad hoc deputati sunt, vel stipendium accipiunt a rep. ut fiscalis, & custodes ac vigiles, tenentur ex justitia deferre crimen, ac proinde ad damna ex omissione delationis secuta. Item custodes agrorum, nemorum &c. saltem quantum necesse ad vitandum damnum domini, vel illatum resarciendum; nam ad id tenentur ex officio; & contractus, seu quasi contractus intercedit inter eos & remp. seu communitatem, ut ad id teneantur. Alii vero privati accusare seu potius denuntiare tenentur, etiam citra superioris præceptum, quando crimen est noxium reip. & adhuc pendet in futurum, vel continuandum putatur, ut hæresis, proditio, falsæ monetæ fabricatio, crimen læsæ majestatis, veneficium, publicum latrocinium &c. Nam quisque tenetur, etiam cum proprio damno, malum communitatis avertere quantum potest: pars enim tenetur etiam cum proprio detrimento prospicere incolumitati totius. Item cum id necessarium est ad avertendum grave damnum innocentis: nam caritas obligat ad impediendum grave malum innocentis, dum sine nostro gravi incommodo possumus, quamvis inde malum impendeat reo, quia innocens præferri debet voluntarie nocenti. *Libera eum qui injuriam patitur*

de

de manu ſuperbi. Eccli. 4. Nec tunc præmitti debet ſecreta monitio, niſi certo conſtet per eam malum impeditum iri. Nam in re tanti momenti eligi debet id quod tutius eſt bono publico vel innocenti: facile enim poſſet talis privatim monitus ſimulare pœnitentiam, & occulte exequi quod ſtatuerat; & quiſque jure naturali obligatur ad defendendum innocentem ab injuria hominis nocentis, etiam cum aliquo damno nocentis, qui ſibi illud imputare debet, cum aliter injuria impediri nequit.

Qui crimen probare nequeunt, non debent accuſare: quia *ad hoc nullus tenetur, quod non poteſt debito modo perficere*, ait S. Th. qu. 18. ar. 1. Sed tunc debet admonere eos, qui malum impendens avertere poſſunt; & ſi hæc monitio ſufficiat ad impediendum damnum, non nominata perſona, a qua illud imminet, non licet eam nominare. Quia neminem licet ſine neceſſitate lædere in fama aut aliis bonis, præſertim privata auctoritate.

Sed ſi delictum ſit occultum, & probari poſſit, ſed ex eo non impendeat damnum, & ſperetur proximus emendandus privatis monitis, & ad debitam ſatisfactionem inducendus; an privato licet eum accuſare, non præmiſſa monitione ſecreta?

Reſp. Juxta multos non licet: quia tunc ſine juſta cauſſa infamaretur proximus, & hoc ſaltem repugnat caritati. Sed S. Th. in 4. diſt. 19. ar. 3. qu. 1. ad 4. poſtquam horum ſententiam retulit, addit: *Vel dicendum ſecundum alios, quod in accuſatione non agitur ad emendationem peccantis, ſed ad bonum commune, ſcilicet juſtitiam conſervandam per punitionem delinquentis. Et ideo accuſatio in judicio bona conſcientia poteſt fieri, etiamſi monitio non præcedat. Nec eſt contra præceptum Domini, quod intelligitur, quando agitur ad emendationem peccantis.*

Quæſt. II. *An accuſator aliquando tenetur deſiſtere ab accuſatione?*

Reſp. Tenetur quando deprehendit accuſatum eſſe innocentem; vel cum crimen incipit eſſe dubium, & tale remanet poſt diligentem veritatis inquiſitionem; vel cum videt ſe probare non poſſe: tunc enim injuriam inferret, ſi pergeret in accuſatione: nam quiſque jus habet ne accuſetur crimine falſo, aut dubio, aut etiam vero, quod probari nequit, nam fruſtra accuſaretur, & ſic ſine cauſſa ei inferretur infamia.

§. III. *De Teſtibus.*

SUppono ad legitimam & plenam in judicio probationem regulariter requiri & ſufficere duos teſtes, ut conſtat ex omnium ſententia & praxi, & ex Matt. 17 *In ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum*.

Dico *regulariter*; nam aliquando unus ſufficit, ut ad impediendum matrimonium c. 25. *de ſponſalib.* item ad leviores pœnas: unde ex teſtimonio publici cuſtodis mulctari ſolent furantes ligna in ſylva communi; & in religionibus leves pœnitentiæ imponi ſolent ex unius teſtimonio: quia in iis ita expedit facere ad bonum commune. *Ita Delugo*. Aliquando vero duo teſtes non ſufficiunt, ut in teſtamentis &c. Teſtes autem debent ſenſu externo percepiſſe id de quo teſtantur, & de eodem facto cum iiſdem circumſtantiis deponere, & eſſe omni exceptione majores, hoc eſt, contra quos nihil jure opponi poſſit, cur non ſint ad teſtificandum admittendi.

Sunt autem aliqui qui jure rejiciuntur, nimirum, 1. Servus. 2. Mulier jure canonico in criminalibus, ſed in jure civili in omni cauſſa admittitur. 3. Minor 10. annis in criminalibus, in civilibus autem impubes. 4. Inimicus. 5. Conſanguinei, & domeſtici actoris, exceptis quibuſdam caſibus apud Leſſium. 6. Infames. 7. Perjurii. 8. Socii criminis. 9. Perſona vilis & inops, de qua ſuſpicio eſt facile poſſe corrumpi, ſecus ſi honeſta ſit. 10. Delirus, ſemifatuus. Ex quibus tamen ii, qui ſolo jure poſitivo ſunt ad teſtificandum inhabiles, poſſunt admitti in criminibus exceptis; ut hæreſi, crimine læſæ majeſtatis, falſæ monetæ, maleficio, furto famoſo &c. item quando delictum eſt commiſſum eo tempore, & in eo loco, ubi copia teſtium haberi nequit, ut in campo, ſylva, cubiculo, nocturno tempore.

Quæſt. I. *An & quando quis tenetur teſtificari?*

Reſp. 1. Ex communi ſententia, eſt obligatio ſub mortali, 1. Cum hoc neceſſarium eſt ad avertendum grave malum impendens ſpirituale vel temporale publicum, vel privatum innocentis, quamvis id non requiratur a Judice. Nam tunc tenemur denuntiare, ut dixi, & caritas graviter obligat ad proximum ab injuſto damno liberandum, & ad damnum injuſtum proximi impediendum. Ita S. Thom. 2.2. q.70. ar.2. addens: *Si ejus teſtimonium non requiratur, tenetur facere quod in ſe eſt, ut veritatem denuntiet alicui, qui ad hoc poſſit prodeſſe. Dicitur enim in Pſal. 18. Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate*; & Prov. 24. *Erue eos qui ducuntur ad mortem.... Super his vero quæ pertinent ad condemnationem alicujus, non tenetur aliquis ferre teſtimonium, niſi cum a ſuperiore compellitur ſecundum ordinem juris. Quia ſi circa hoc veritas occultetur, nulli ex hoc ſpeciale damnum naſcitur; vel ſi immineat periculum accuſatori, non eſt curandum: quia ipſe in hoc periculum ſponte ſe ingeſſit. Alia autem ratio eſt de reo, cui periculum imminet, eo nolente.* Si tamen accuſator ex obligatione accuſarit, v. gr. quia crimen reip. vel religioni directe pernicioſum erat, quale eſt hæreſis, conſpiratio contra principem: tunc debet ejus damnum vera teſtificatione averti.

2. Poſito præcepto ſuperioris, vel judicis, exceptis caſibus mox dicendis. Nam omne præceptum juſtum obligat in conſcientia, & bonum commune id exigit; alioquin enim crimina ſæpius impunita manerent, & juſtitia non poſſet adminiſtrari, cum gravi reip. detrimento.

Porro ſecundum multos teſtis legitime interrogatur, ideoque tenetur teſtificari, quoties præceſſit vel accuſatio, vel denuntiatio, vel querela ab alio porrecta; nec ad hoc requiritur (licet a fortiori ſufficiat) infamia delinquentis, aut ſemiprobatio, aut indicia, ſicut requiritur ut reus ipſe legitime interrogetur. Quia bonum

commune poſtulat ut Judex habeat tunc jus interrogandi: nam alioquin nunquam poſſet puniri crimen certum, cujus auctor eſt occultus, & ſic plurima crimina forent impunita, quod eſt contra bonum publicum. Plus autem requiritur, ut quis teneatur teſtari contra ſeipſum, quam contra alium extraneum; poteſtque facile haberi ſemiprobatio abſque confeſſione rei, quæ vix ac ne vix quidem habetur abſque teſtimonio teſtis.

Reſp. 2. Etiam poſito præcepto & monitorio, non tenentur ex communi ſententia teſtari nec deferre; 1. Qui rem norunt ex confeſſione ſacramentali. 2. Qui rem accepit ſub ſecreto naturali, conſilii vel auxilii petendi cauſſa, ut Advocatus, Theologus, Medicus, Obſtetrix, Chirurgus &c. Nam tunc eſt obligatio naturalis ſervandi ſecreti: alioquin peccatores a conſilio petendo averterentur; unde deſperatio & multa mala ſequi poſſent; nec tunc eſt intentio Judicis ut reveles, cum bonum publicum & conſervatio ſocietatis civilis exigat ſecretum ſervari. Excipe niſi teſtificatio neceſſaria ſit ad avertendum imminens grave damnum communitatis, vel privati innocentis; tunc enim teneris aperire ſecretum etiam juratum, quod tunc non obligat, cum ſit de re illicita. Nam quiſque tenetur, ſaltem ex caritate, impedire grave damnum publicum, vel privatum innocentis, qui reo præferendus eſt. *Ita comm. cum* S. *Thom.* Alii autem qui delictum viderunt, vel ab aliis audierunt, & poſtea jurant non revelaturos, tenentur obedire præcepto, etiamſi non agatur de damno aliorum evertendo: nam qui ſecluſo juramento vel promiſſione tenentur revelare, adhuc tenentur non obſtante juramento, quod tunc non obligat, cum ſit de re illicita & contra jus ſuperioris. 3. Qui rem accepit a viris non fide dignis, quia hæc teſtificatio nullam in judicio faceret fidem. 4. Si ſcias alterum non peccaſſe mortaliter: nam mens Judicis eſt inquirere de delicto graviter culpabili. Si ex tua teſtificatione tibi vel tuis immineat grave damnum, niſi bonum publicun eam exigat, vel niſi privatum damnum alienum impediendum tuo longe prævaleat, ita ut ſecundum regulas prudentiæ & caritatis tenearis illud ſubire. Nam leges humanæ ordinarie non obligant cum gravi nocumento ſeu damno. 6. Pater, filius, maritus, uxor, fratres, ſorores, conſanguinei vel affines delinquentes uſque ad ſecundum gradum juxta aliquos; & juxta plures uſque ad quartum, ex cap. *Si teſtes* 4. *qu.* 3. referente legem Jul. 4. §. *de teſtib.* tum quia bonum commune requirit, ut conſervetur pax, & vitentur odia ac diſſenſiones in familliis: tum quia ordinarie id fieri nequit ſine gravi damno revelantis ob conjunctionem. Excipe ſemper crimina læſæ majeſtatis, hæreſis, veneficii, aliave, quæ communitati grave damnum afferrent, niſi revelarentur.

An autem famuli ac domeſtici eximantur a teſtimonio ferendo contra dominum, controvertitur. Sed in hoc ſtandum eſt praxi fori contentioſi, in quo ſi illorum exceptio non admittatur, teſtari tenentur.

7. Quando per mandatum intenditur ſolum emendatio rei, vel ſatisfactio partis læſæ, qui novit crimen, non debet illud aperire ante præmiſſam monitionem, niſi conſtet non profuturam. Nam præceptum correptionis fraternæ tunc urget; & cum ſit juris naturalis ac divini, ejus obligationem tollere nequit præceptum humanum. Quod ſi reus monitus reſipuit, & ſatisfecit; non licet eum denuntiare. Quia diffamaretur proximus ſine juſta cauſſa; nec ſuperior cenſetur velle tunc revelationem, cum jam ejus intentioni ſatisfactum ſit. Si vero Judex intendat punitionem, ſecundum multos tenetur ſubditus reum patefacere etiam poſt ejus emendationem, quia bonum commune id exigit; alioquin enim crimina ſæpe manerent impunita, & ſic in perniciem reip. multiplicarentur.

8. Monitorium non obligat ad revelationem ipſum auctorem criminis, nec cooperatores; poſſunt tamen per cenſuras compelli ad ſatisfaciendum parti læſæ.

9. Si crimen per illatam injuriam, v. g. litteras aperiendo, cognoviſti: quia hæc injuria conventioni de ſecreto ſervando æquivalet, nullum jus ex injuria oritur.

Nota. Qui intra tempus in monitorio præſcriptum non revelavit, cum debuiſſet; peccavit mortaliter, & excommunicationem latam contrahit, teneturque quam primum commode poterit, revelare, ſi hoc adhuc prodeſſe poteſt. *Eſt communis*. Quia non ceſſat obligatio ceſſante termino, quando terminus non ad finiendam obligationem, ſed ad eam ſollicitandam apponitur, quando hic fit. Et talis adhuc manet in peccato inobedientiæ, & poteſt obedire præcepto: ergo tenetur.

Quæſt. II. *Quandonam teſtis peccat mortaliter, & tenetur ad reſtitutionem?*

Reſp. In his caſibus, 1. Si affirmet ut verum id quod non certo novit. 2. Si dum teſtari tenetur, occultet ſe, ne interrogetur. 3. Si Judici ſegitime interroganti non obediat. 4. Si veritatem occultet. c. 1. *de crim. falſ.* 5. Si pro dicenda veritate pretium accipiat; non tamen pro labore itineris, impenſis, vel lucro ceſſante. 6. Si falſum teſtetur, quod eſt grave ſcelus, ex Prover. 6. *Sex ſunt quæ odit Dominus. . . . teſtem fallacem*, & c. 21. *Teſtis mendax peribit*. Præter perjurium peccat contra juſtitiam, & tenetur reſarcire omnia damna inde ſecuta; immo & revocare teſtimonium cum pari ſuo damno, & periculo etiam vitæ, ſi accuſatus de ea periclitetur, & retractatio putetur profutura. Quia per injuriam eſt cauſſa efficax periculi & damni alterius; & in damno æquali melior eſt conditio innocentis, ejuſque potius habenda ratio. Hinc etiam qui alium induxit ad falſum teſtimonium tenetur ex juſtitia eum monere, ut illud revocet: quod ſi noluerit, tenetur qui induxit, rem totam aperire Judici, etiam cum periculo vitæ, ſi innocens illud

ſub-

ſubeat, & ſpes ſit, retractationem profuturam; quia eſt cauſſa injuſta talis periculi & damni.

Porro teſtis, qui bona fide teſtificatus eſt falſum, tenetur ex juſtitia ſuum teſtimonium retractare, ſi ex eo ſequatur damnum alteri. *Ita Molina, Delugo, Leſſius, & alii.* Quia quiſque tenetur ad procurandum, ne ex ſua actione ſequatur aliis damnum injuſtum.

Peccant ſimiliter contra juſtitiam, & tenentur de damno, qui falſa inſtrumenta conficiunt, aut vera adulterant, & iis ad pervertendum judicium utuntur. Item qui aliquam ſcripturam, vel ſyngraphum, aut apocham adulterat, peccat mortaliter, etiamſi iſta fiant ad manifeſtam injuriam propulſandam, & ſuum jus certum recipiendum: quia iſta faciens decipit remp. in re gravi, ac nocet publicæ fidei: unde id graviter legibus vetitum eſt. Hoc tamen caſu non tenetur ad reſtitutionem, cum habeat jus certum ad rem hac via acceptam. Idem dic de eo, qui ſcripturam publicam amiſit, ſi pro ſua indemnitate aliam ſimilem efficiat: nam ejuſmodi ſcripturarum falſificatio eſt valde pernicioſa reipublicæ, cujus maxime intereſt, ne falſificentur ſcripturæ, vel ſigilla publica; alioqui magna ex parte periret fides actuum publicorum, ſi hoc licitum eſſet. Quare lex id vetans, cum juſta ſit, & in materia gravi graviter obligat.

Quæſt. III. *An tenetur ad reſtitutionem, qui a Judice etiam in generali citatus ſe occultat, vel teſtimonium fraude declinat, vel veritatem reticet?*

Reſp. Communior ſententia aſſerit. Quia reſp. imponit onus ac officium ferendi teſtimonium poſt citationem; & ſic qui aliquid ſcit tenetur ex officio ſibi impoſito tamquam publica quædam perſona veritatem teſtari; ſicut qui a rep. invitus conſtitueretur Judex, teneretur ex juſtitia judicare. Præterea lex ac juſtum præceptum Judicis tribuit actori ac reo jus ad teſtimonium alterius, ſicut ſententia juſta tribuit ad bona alterius. Alioquin quilibet ſæpe fruſtra jus haberet implorandi auctoritatem Judicis. Quare ſi teſtis veritatem taceat, injuriam facit, & ſic tenetur reſarcire damnum inde parti læſæ ſecutum.

Item qui ſubtrahit, ſupprimit, lacerat, vel tradere renuit inſtrumenta alteri profutura ad ſuum jus obtinendum, tenetur damnum reſtituere, cap. *Si quis* 12. qu. 2. etiamſi ſit in favorem adverſarii, ex cap. 4. *de teſt. cogend.* ubi Alexander III. ait: *Quod nemo debet adverſario inſtrumenta ſubtrahere: & quod tam ille qui furripit inſtrumenta, quam qui adverſario parem advocationis copiam ſubtrahit, iniquam oſtendit ſe litem foveri, & experiri debet in ſe judicis auctoritatem eluſam.*

Quod ſi fugias, vel te occultes antequam citeris ad teſtificandum, juxta multos peccas etiam contra juſtitiam; & teneris ad reſtitutionem. Sed hoc negant alii, eo quod jus, quod oritur parti ex tuo teſtimonio, procedat ex ſolo præcepto, & præceptum non obligat antequam impoſitum ſit: Peccas tamen, ſaltem contra caritatem: nam hæc obligat ad impediendum grave damnum injuſtum proximi, cum poteſt impediri ſaltem ſine gravi noſtro damno.

§. IV. *De Reo.*

Quæſt. I. *AN reus tenetur fateri veritatem?* *Reſp.* 1. (Vid. N. 375.) Si reus non interrogetur legitime ſeu juridice, non tenetur fateri ſuum crimen; ſed poteſt Judicem eludere, abſque tamen mendacio. Quia Judex non habet jus interrogandi reum, niſi cum procedit juridice. Ut autem interrogetur juridice ſeu ſecundum ordinem juris, requiritur ut præceſſerit vel infamia, vel indicia competentia, vel ſemiplena probatio ſeu aſſertio unius teſtis omnis exceptione majoris, ex cap. 21. & 24. *de accuſat.* quamvis juxta multos ad interrogandos teſtes ab accuſatore productos ſufficiat accuſatio. Quare Judex debet reo aperire ſtatum cauſſæ, probationes, indicia, teſtes, ut ſciat ſe juridice interrogari; & ut ſi quid contra habeat, poſſit apponere.

Reſp. 2. Reus a legitimo Judice juridice interrogatus, tenetur ſub mortali aperire veritatem & crimen ſuum fateri, etiamſi morte plectendus ſit, alioqui eam vitaturus. Ita S. Thom. 2. 2. qu. 69. ar. 1. Covarruv. Cajetan. Navar. Sotus, Toletus, Azor, Leſſius, Sanchez, Layman, Turrian. eſtque communis ſententia, teſte Delugo, contra alios docentes non teneri, ſi alias ſit ſpes evadendi; ſecus ſi abſit.

Prob. Quia Judex in hoc caſu habet jus interrogandi, & exigendi veritatem ob bonum publicum: ergo reo ineſt obligatio eam fatendi, facitque contra jus Judicis, auctoritatem & juſtitiam publicam, ſi eam occultet. Nam jus in Judice ad interrogandum reum, exigendamque ab eo veritatem, & obligatio in reo ad illam clare deregendam, ſunt duo correlativa, quorum unum ſine alio eſſe nequit. Et vero ſi reus non teneretur veritatem fateri, non poſſet juſte torturis adigi ad eam confitendam, cum iniquum ſit torturis compellere aliquem ad id, ad quod non tenetur. Præterea quiſque ſub mortali tenetur ſuperiori legitime præcipienti obedire in re gravi; ac Judex eſt ſuperior, & legitime præcipit, dum ſecundum juris ordinem interrogat reum. Unde Catech. Rom. de octavo præcepto ait: *De reis autem & ſontibus vult eos Deus verum confiteri, cum ex judicii formula interrogantur.* Jam vero præceptum humanum juſtum, cui per ſe conjunctum eſt periculum mortis, obligat cum tali periculo; alioqui nunquam per ſe obligaret. Item præceptum humanum obligat cum periculo vitæ, dum fit ob bonum commune grave & neceſſarium. Bonum autem commune exigit, ut crimina puniantur, & ut reus juridice interrogatus verum fateatur: alioqui ſæpe judicia eluderentur cum magno reip. damno, & multa crimina impunita manerent, unde facile pollularent. Et diſcrimen eſt inter reum & teſtem: quod hic ſit innocens, non ille.

Neque dicas, Judicem habere jus præcipiendi reo ad mortem condemnato, ne fugiat e carce-

re,

re, & tamen reo licet fugere. Nam si Judex habet jus reo hoc præcipiendi, & revera præcipiat, tunc non licet reo fugere; quia præceptum justum ac legitimum violare per se illicitum est, ideoque nequidem mortis vitandæ causa licitum esse potest. Sed hoc præceptum non est necessarium bono communi, sicut est præceptum clare confitendi veritatem, quia facile hæc fuga aliter impediri potest.

Neque etiam obstat, quod testes a Judice interrogati veritatem revelare non tenentur, si inde sibi aut suis grave detrimentum timeant. Nam tunc jus judicis in tali casu non se extendit erga testes, sicut erga reum, nisi hoc necessarium sit ad impediendum grave damnum communitatis: testes enim utpote innocentes, jus habent vitam, bona sua & consanguineorum conservandi; non autem reus ob crimen a se patratum & semiplene jam probatum.

Denique reus non potest evadere nisi mentiendo; omne autem mendacium in judicio justo circa crimen, est mortale, cum sit in re gravi & contra justitiam. *Ille qui mentitur in judicio se excusando, facit & contra dilectionem Dei, cujus est judicium; & contra dilectionem proximi, tum ex parte Judicis, cui debitum negat, tum ex parte accusatoris, qui punitur, si in probatione deficiat.* Unde & in *Psal.* 140. dicitur: *Ne declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis*, ait S. Thom. qu. 59. ar. 1. ad 3. Adde quod a reo exigatur juramentum de dicenda veritate. Quare non potest absolvi reus, nisi veritatem aperuerit saltem ante sententiam: nam quamdiu judicium durat, censetur eadem interrogatio Judicis durare, ideoque eadem fatendæ veritatis obligatio, & negatione illa injusta causam injustam tuetur. Ita communiter Doctores, teste Sanchez contradicente.

Immo juxta Cordub. Navar. Cabassut. & alios, etiam post sententiam mortis tenetur. Sed hoc alii negant; nisi necessarium sit ad avertendum grave malum publicum aut privatum, eo quod, sententia lata, judicium sit finitum; & finito judicio finiatur rei obligatio ad respondendum: nam cessat finis interrogationis, qui est rei damnatio vel absolutio. Item, lata sententia, cessat prorsus interrogatio Judicis; immo ipse jam non potest interrogare, quippe qui functus est officio suo, ex c. 10. *de fide instrum.* & ex l. 55. *de re judic.* ibi: *Judex postquam semel dixit sententiam, judex esse definit.* Neque hæc confessio rei necessaria est ad securitatem conscientiæ Judicum; nam si judicarunt secundum allegata & probata, securi sunt absque tali confessione; si secus, ea nihil ipsis prodest ad solatium. Nec inde sequitur infamia Judici ut aliis, cum omnibus notum sit, solitos esse reos etimina negare. Reus tamen post damnationem teneretur crimen fateri, si ejus confessionem exigeret bonum commune vel scandali amotio, vel si esset periculum, ne quis postea innocens eodem crimine accusaretur & damnaretur: nam caritas exigit, ut proximi damnum grave impediamus, cum possumus sine nostro gravi damno.

Porro consentiunt Doctores, reum, si absolvatur, non teneri apud Judicem confiteri crimen suum, sed ei sufficit confessio sacramentalis cum debita pœnitentia, quia jam est extra Judicis potestatem.

Resp. 3. Reus interrogatus tenetur etiam complices seu socios sui criminis patefacere, si contra eos stent indicia sufficientia, vel unius testimonium, aut infamia, vel si ejus crimen ex se sine sociis fieri nequeat, & bonum commune exigat ut detegantur: nam tunc legitime interrogatur de illis. Secus, si ista omnia desint, quia tunc non interrogatur legitime, ex l. *ult.* Cod. *de accusat.* & c. 1. *de confessis*, nisi crimen exceptum sit, & in publicam perniciem tendens, ut hæresis, crimen læsæ majestatis, proditio, publicum latrocinium, veneficium, falsatio monetæ, vel committendum sit in privatæ personæ perniciem. Tunc enim tenetur complices patefacere, saltem quos non scit esse emendatos, alioqui non absolvendus: quia hoc saltem caritas exigit. Item tenetur complices detegere, dum legitima consuetudo obtinuit, ut etiam in privatis criminibus occultis, quæ detegi reipublicæ interest, reus de complicibus interrogetur.

Resp. 4. Reus, qui ad vitanda tormenta falsum crimen sibi imponit, ob quod sit morte plectendus, peccat mortaliter. Quia est directe & positive causa mortalis injustæ suæ mortis, cum falsa sui infamatione directe moveat Judicem ad injustam sui occisionem; estque tam sui homicida, quam qui alteri falso testimonio mortem infert, est illius homicida. Cum autem homo non sit dominus suæ vitæ ac membrorum, ei nunquam licet dare injuste causam destructionis ejus. Quare non potest absolvi nisi dicta revocat, etiam cum periculo quævis tormenta patiendi.

Quæst. II. *Quandonam licet reo appellare?*

Resp. Licet si prudenter judicet sententiam esse iniquam, vel quia est innocens, vel quia si sit nocens, damnatus est ad pœnam justo graviorem, nec est servatus ordo juris: nam cuique licet justum præsidium contra injuriam sibi quærere, c. 53. *de appellat.* At ei non licet, si putet contrarium: *Cum appellationis remedium non sit ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiæ institutum*, c. 6. *de appellat.* Concil. Later. Alioqui faceret injuriam tum judici, cui calumniam imponit, & cujus officium impedit, tum adversario suo, cujus justitiam quantum potest perturbat ac impedit. *Iniqua est omnis appellatio, ad quam justitiæ inopia non coegit*; ait S. Bernard. 5. *de consider.* 2. 1. unde injuste appellans tenetur omni jure ad impensas litis, & alia damna adversario inde secuta.

Quæst. III. *Quid licitum est reo circa pœnam & fugam?*

Resp. 1. Reus juste damnatus ad mortem, quam vitare fugiendo nequit, ex communi sententia tenetur ad locum destinatum proficisci, collum parare, manus apponere, & facere ea, quæ a ministro justitiæ commode fieri nequeunt.

Quia

Quia hæ actiones ſunt neceſſariæ ſaltem moraliter ad executionem pœnæ juſtæ, cum ſine illis non poſſit ſaltem convenienter & commode pœna juſta executioni mandari. Unde cenſentur juſte præcipi a judice per ſententiam mortis, ut convenienter exerceatur juſtitia; & aliunde ſunt de ſe indifferentes, nec ex natura ſua connexæ ſunt cum morte. Non licet tamen reo exequi pœnam mortis aut mutilationis, v. g. venenum haurire, pectus gladio transfigere, ſuſpendio ſe præfocare, ſe projicere e ſcala; quia ſeipſum directe occideret, quod nemini licet, ſicuti nec ſe mutilare, & iſta crudelitatem in ſeipſum ſapiunt, ac repugnant juri naturali.

Reſp. 2. Reo etſi vere nocenti licet ante & poſt ſententiam fugere ad vitandam mortem, aut mutilationem, niſi ſe obligaverit ad permanendum. Ita communiter cum S. Thom. q. 69. art. 4. ad 2. quia non conjicitur in carcerem, ut ibi teneatur ſponte remanere; nam eſſet nimis grave ac durum tale præceptum, ob ſummam hominum ad ſui conſervationem a natura inſitam inclinationem; nec hoc eſt neceſſarium ob bonum commune, nam poteſt facile aliter detineri.

Hinc regulariter licet reo fugere ad vitandam mortem, etiamſi cuſtos carceris grave damnum inde paſſurus ſit; niſi juramento, aut voto, aut ſpeciali promiſſione ſe obligaverit ad permanendum, cum tunc utatur jure ſuo. Item licet fugere ne capiatur, vel etiam a miniſtro apprehendente ſe excutere; non tamen vim inferre cuſtodi vel miniſtris, percutiendo, vulnerando &c.

Reſp. 3. Multi, immo teſte Delugo, Doctores communiter cenſent, reo licere vitandæ mortis cauſſa carcerem effringere. Quia cum fuga ſit ei licita, licitum eſt etiam medium ad id neceſſarium: neque in hoc reſiſtit formaliter Judici, ſed fugit periculum. Neque vim infert poteſtati publicæ, quia hæc non eſt in vinculis & lapidibus, ſed in Judice & miniſtris.

Negant autem eum tunc violare jus reip. ſed præciſe utitur jure ſuo. Dicuntque leges id ſub capitali pœna vetantes, l. 1. §. *de effract.* eſſe mere pœnales, & ſe habere velut vincula, quæ reum pœnarum metu contineant. Unde non eſt punitio proprie dicta, ſed modus coercendi & retinendi reum, ne fugiat. Delugo vero ait, eas leges quoad mortis pœnam eſſe injuſtas.

An autem aliis liceat ſuppeditare reo inſtrumenta ad effringendum carcerem, negant Toletus, Navarrus, Sotus, Valent. & alii, qui tamen fatentur reo licere effringere carcerem, quia iſta ſuppeditare eſt contra bonum publicum exigens, ut cuſtodia publica ſit firma ac tuta. Affirmant Cajetan. Salon. & alii, quia licet conſulere reo fugam utpote ei licitam, quidni & præbere media ad hunc finem neceſſaria? Item licet reo oſtendere viam & modum, quo poſſit elabi. Ergo &c.

Conſentiunt omnes id non licere officialibus & miniſtris juſtitiæ; quia agerent contra officium ſuum, quo tenentur diligenter reos cuſtodire & Judici ſubſervire. Negant etiam omnes, teſte Delugo, licere aliis reum juvare effringendo exterius carcerem ſeu portas, effodiendo parietes, vel alia ſimilia faciendo, quia cuſtodiam publicam violarent; & alias nihil poſſet eſſe ſatis firmum ac tutum ad cuſtodiam reorum, quod cederet in maximum reip. detrimentum. Si enim non licet effringere portas, vel parietes domus privatæ, minus licebit domus publicæ, per quod publica poteſtas offenderetur. Et quamvis id liceret reo ipſi, propter naturale jus conſervandi vitam, non tamen hoc licebit aliis, quibus id non eſt neceſſarium ad ſui conſervationem.

Reſp. 4. Reo ad mortem juſte damnato non licet reſiſtere, nec ſe defendere contra Judicem vel executores ſententiæ. Quia reſiſteret poteſtati a Deo ordinatæ ad vindictam malorum, ideoque ſibi damnationem acquireret, ad *Rom.* 13. Deinde Judex ac miniſtri habent jus puniendi reum & exequendi ſententiam, & ſic iis reſiſtendo fieret injuria; nec poteſt eſſe bellum ex utraque parte juſtum, ſecluſa ignorantia invincibili. Ita S. Thom. qu. 69. ar. 4. addens innocenti injuſte ſeu contra ordinem juris damnato licere reſiſtere, ſicut licet reſiſtere latronibus, niſi propter ſcandalum vitandum, cum ex hoc aliqua gravis perturbatio timeretur.

Innocens vero damnatus per ſententiam juſtam in foro exteriori, utpote latam ſecundum allegata & probata, licet carentem veritate, tenetur pœnam patienter tolerare, ſi non poteſt eam vitare ſine reſiſtentia publica, & ſcandalo; nam ſemper talis reſiſtentia eſt illicita, quando ſententia juſta eſt ſecundum allegata & probata: tunc enim Judex utitur legitime poteſtate legitima, cui non licet reſiſtere; & habet jus exequendi ſententiam. Ita Sot. Malder. Covar. Vaſquez, Sanchez, Leſſius dicens eſſe fere communem ſententiam. Quod ſi damnatus poſſet ſine violenta reſiſtentia & ſcandalo pœnam effugere, tunc non tenetur ad illam ſuſtinendam, cum ſit vere innocens.

Reſp. 5. Reo ad mortem damnato licet non fugere ex amore juſtitiæ. Immo mortem commerito licet ſe Judici ultro ſiſtere, & occaſionem juſtitiæ exercendæ offerre. Nam ſicut alteri licet ſuadere Judici, ut publica auctoritate reo juſtam mortem decernat; ita & reo idem licet ad ſatisfaciendum Deo & juſtitiæ publicæ.

Reſp. 6. Ex communi ſententia, damnatus ad exilium, vel ad pœnam carceris, ſaltem non valde moleſti, tenetur eo ſe conferre, & manere in exilio vel in carcere. Ita S. Th. Sanchez, Suarez aſſerens eſſe communem ſententiam. Et proinde non licet aliis ſuppeditare ei inſtrumenta ad effringendum carcerem. Item damnatus ad mulctam pecuniariam, tenetur eam ſolvere, etiam antequam exigatur, ſi Judex expreſſe jubeat, ut ſine alia monitione reus eam ſolvat. Quia hæ pœnæ non habent injuſtitiam nec crudelitatem ex hoc præciſe quod a reo executioni mandentur. Reus autem te-

ne-

netur per ſeipſum exequi pœnam juſtam non nimis acerbam, ad quam a judice damnatus eſt, præſertim cum talis pœna, ut eſt carceris, exilii, & mulctæ, non egeat executione alterius; nam quiſque tenetur parere juſtæ ſententiæ, & obedire ſuperiori juſta & moraliter poſſibilia præcipienti.

Porro ſi reus ante ſolutam pecuniam moriatur, tenentur hæredes eam ſolvere: nam ſuccedunt in eodem onere bonis affixo. Cum autem jura dicunt pœnam non tranſire ad hæredem, loquuntur vel de pœna corporali, vel de pœna, quæ nondum fuit debita vivente reo.

Non pauci cenſent, damnato ad triremes licere fugere, niſi data fuerit fides præſertim jurata remanendi. Quia non tam damnatur, ut ibi maneat, quam ut detineatur; & quia nimis eſſet grave reum obligari in conſcientia ad ſponte manendum, quando fugere poteſt; cum in triremibus manere ſit res duriſſima, quod extendunt ad perpetuum carcerem valde moleſtum. Niſi ſit religioſus: nam is ex communi ſententia tenetur manere, quia ex voto obedientiæ tenetur parere Prælato in hac pœna juſta ipſi præcepta.

§. V. *De obligationibus Advocati.*

Dico ſecundum communem ſententiam: Advocatus tenetur ex juſtitia, 1. Habere competentem ſcientiam, qua valeat ſufficienter juſtitiam & merita cauſarum ſecundum jura cognoſcere & proponere, cum pro idoneo Advocato ſe exponat, & ut talis ſtipendia accipiat; alioquin ſe committit periculo graviter nocendi aliis.

2. Suo clienti præſtare diligentiam debitam pro qualitate cauſſæ, & fidelitatem, eique indicare cauſſæ æquitatem, vel injuſtitiam, probabilitatem obtinendi, & periculum eam perdendi. Nam hæc omnia pertinent ad ejus officium; & ſtipendio conductus eſt, ut utiliter, juſte, diligenter negotium gerat.

3. Abſtinere ſe a fraudibus, falſis probationibus, conviciis, & aliis injuriis contra partem adverſam: nam ei faceret injuriam.

4. Non accipere ultra pretium juſtum, ſcilicet taxatum: vel ſi non ſit, illud cenſetur juſtum quod habetur tale judicio prudentum, ſpectata qualitate negotii, peritia Advocati, & labore, quem impendit, ac conſuetudine approbata; nam exceſſus ſupra juſtum pretium eſt injuſtus. Nec ei licet paciſci cum cliente de aliquota parte, ſi vincat, nempe ut pro pretio det, v. g. tertiam vel quartam partem illius, quod ex victoria conſequetur: nam hoc prohibetur, l. 53. §. *de pact.* ne Advocatus, quia ſua res agitur, conetur per fas & nefas victoriam obtinere, & ne fraudibus occaſio detur.

5. Non licet Advocato tueri cauſſam, quam ſcit eſſe injuſtam, vel nihil fere habere probabilitatis, ita ut ſemper apud Judices rejiciatur. Nam injuſtum eſt, injuſtitiam tueri, & alios ad eam inducere. Tamen ex cauſſis civilibus æque probabilibus, juxta multos, ei licet alterutram tueri, modo cliens de periculo perdendæ litis moneatur. Quia utraque pars habet jus proferendi ſuas rationes in judicio per ſe vel per alium, & advocatus ſolum ſui clientis jura proponit, non judicat. Sed limito, modo cliens ſit poſſeſſor, vel ipſe Advocatus judicet clientis cauſſam eſſe probabiliorem, aut ſaltem talem viſum iri Judicibus. Nam non poteſt agere cauſſam contra poſſeſſorem, quam judicat eſſe dubiam, & talem communiter haberi ac Judicibus viſum iri, quia non ei licet cauſſam ſuſcipere, niſi quam talem eſſe judicat, ut eam poſſit probare Judici, & perſuadere ut pro illa ſententiam ferat, hoc enim eſt Advocati officium. At tunc non poteſt talem judicare cauſſam, quam cenſet eſſe dubiam; idque certius ac clarius eſt, ſi cauſſa ſit contra poſſeſſorem, cum ipſe ſciat in dubio & pari cauſſa meliorem eſſe conditionem poſſeſſoris, ideoque injuſte eum vexatum iri.

A fortiori in cauſſa criminali dubia non licet tueri partes actoris. Quia hic in tali caſu graviter peccat contra reum: ergo etiam Advocatus, cum conſtet in dubio reum debere abſolvi, ideoque cauſſam actoris eſſe injuſtam.

Item non licet ſuſcipere cauſſam civilem, quam certo judicat eſſe minus probabilem, & talem viſum iri Judici. Nam defenderet cauſſam, quam magis judicat eſſe injuſtam, quam juſtam, & induceret Judicem ad judicandum cauſſam habenti jus minus probabile, ideoque ad injuſte judicandum, conareturque impedire, ne ſententia feratur in favorem ejus, cujus jus cenſet eſſe potius ac melius, quippe proinde vincere debet, quod iniquum eſt. Quare Advocatus antequam cauſſam ſuſcipiat, tenetur ejus æquitatem & probabilitatem perpendere, eamque clienti indicare.

Hinc Advocatus peccat contra juſtitiam, & tenetur ad reſtitutionem, 1. Si cum non ſit ſatis peritus ac idoneus, Advocati officium ſuſcipiat. 2. Si defendat cauſſam, quam ſcit eſſe injuſtam: & tunc tenetur compenſare omnia damna inde ſecuta, ſive parti adverſæ, ſive clienti, quem non monuit de injuſtitia cauſſæ, auxilium & conſilium præſtando pro injuſtitia. 3. Si quamlibet cauſſam ſine diſcrimine & conſideratione ejus juſtitiæ ſuſcipiat; ſolum attendens ad formalitatem juris, nihil expendens cauſſæ meritum, 4. Si in progreſſu cauſſæ iniquitatem deprehendens, non moneat clientem, ut deſiſtat, nec ipſe eam deſerat, licet prius juſtam putaverit; nam alias ſcienter injuſtitiam tueretur. *Non debet tamen eam prodere, ut ſcilicet aliam partem juvet, vel ſecreta ſuæ cauſſæ alteri parti revelet*, ait S. Thom. qu. 71. art. 5. 5. Si ob ejus imperitiam, vel negligentiam, vel malitiam cliens cauſſa cadat, aut indebitas impenſas faciat, vel aliud damnum patiatur, ex cap. ult. *de injur.* Nam horum damnorum eſt cauſſa injuſta, ſive committendo, ſive omittendo contra munus ſui officii, ad quod præſtandum ſe tacite obligavit. 6. Si

peri-

periculum litis amittendæ non indicet clienti, qui eo cognito non fuiſſet litigaturus. 7. Si cauſſæ expeditionem cum damno clientis differat, & poſtponat. 8. Si fundamenta, vel ſecreta cauſſæ detegat adverſario. 9. Si in defendenda cauſſa utatur aliqua falſitate, proferendo ſcripturas falſas, teſtes falſos, adducendo leges falſas, vel abrogatas, aut doctrinam reprobatam, vel leges veras in falſos ſenſus ſcienter detorquendo &c. 10. Si falſa crimina parti adverſæ imponat, vel vera ſed occulta ad cauſſam non pertinentia referat, vel utatur conviciis. 11. Si accipiat pretium juſto majus. 12. Si injuſtam tranſactionem ſuadeat. 13. Si plures cauſſas accipiat quam recte expedire poſſit. 14. Si injuſtis dilationibus & cavillationibus partem adverſam vexet, vel impediat, ne jus ſuum proſequatur. 15. Si ſcripta ſua nimium extendat, & vanis ac inutilibus rationibus refertiat, ut majus lucrum acquirat.

Nota. Advocatus tenetur ſub mortali in extrema vel gravi neceſſitate pauperum, gratis eis patrocinari, ſicut etiam Medicus, Chirurgus, & alii operam ſuam gratis præſtare tenentur, Nam quiſque tenetur ex caritate proximo graviter egenti impendere ſubſidium neceſſarium, cum poteſt ſaltem ſine gravi ſuo damno; alioqui non amat proximum ſicut ſeipſum. *Erue eos qui deducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne ceſſes. Si dixeris, vires non ſuppetunt, qui inſpector eſt cordis, ipſe intelligit, & ſervatorem animæ tuæ nihil fallit, redditque homini juxta opera ſua*. Prov. 24.

§. VI. *De obligationibus Referentis, Secretarii, Notarii, Procuratoris, & Apparitoris.*

DIco. Ii omnes generatim tenentur fideliter ac juſte exequi ſuum officium; & proinde ſcire omnia quæ ad illud ſpectant, debitamque diligentiam adhibere. Quod ſi quid faciant, vel omittant contra proprium officium, peccant contra juſtitiam; ideoque tenentur reſarcire damna inde aliis orta. Quæ enim ſunt debita ex officio ad aliorum commodum ſpectante, debentur ex juſtitia, cum debeantur ex contractu implicito in aſſumptione officii: nam ſuſcipiens officium, hoc ipſo ſe obligat ad id omne, ad quod inſtitutum eſt. Nec excuſantur ob ignorantiam, cap. ult. *de injur.* quia tenentur ex juſtitia ſufficientem ſcientiam, ac peritiam habere, aut officium non aſſumere cum periculo damni aliorum, *& imperitia culpæ adnumeratur*, l. 174. §. *de regul. jur.*

Item peccant, & tenentur ad reſtitutionem, ſi ſtipendium majus eo, quod lege vel conſuetudine taxatum eſt, accipiant. Quia tunc accipiunt pretium operæ juſto majus; cum pretium taxatum ſit unice juſtum, & conſiſtat in indiviſibili, ut patet in emptione; nec exceſſus ſponte donatur, ſed dans vult tantum ſolvere juſtum pretium. Quod ſi ſtipendium non fuerit taxatum, illud ſolum erit juſtum, quod ſecundum communem prudentum æſtimationem eſt æquale operæ ac obſequio præſtito: nam ſi ſit inæqualitas inter pretium & operam, jam eſt injuſtitia. Speciatim vero

1. Referens peccat, ſi defectu ſtudii, aut diligentiæ ſufficientis male referat, aut aliquid ſubſtantiale omittat, ſi conetur unius jus magis, quam alterius exponere &c.

2. Secretarius peccat, ſi juramentum violet, ſi proceſſus aut ſententiam diligenter non cuſtodiat, vel partibus ſine mandato Judicis oſtendat, ſi teſtimonia non fideliter tranſcribat &c.

3. Tabellio ſeu Notarius peccat, & tenetur de damno, ſi ignorat quæ ad ſuum officium pertinent; ſi inſtrumenta non recte conficiat: ſi juramentum vel ſecretum violet, ſi in teſtimoniis teſtium, vel dictis ac factis partium aliquid addat, vel detrahat: ſi ſincere omnia prout ſe habent non ſcribat; ſi miniſtro tranſcriptoris cum erroris periculo aliquid committat; ſi acta & inſtrumenta negligenter cuſtodiat, cum periculo damni partium; ſi differat inſtrumentorum expeditionem, ut pecuniam extorqueat; ſi teſtamentum hominis rationis uſu deſtituti ſcribat, ſi teſtes falſos admittat; ſi ſollemnitates neceſſarias in contractibus ex ignorantia, negligentia, vel malitia prætermittat; ſi conficiat inſtrumentum falſum, uſurarium vel injuſtum; ſi amiſſo inſtrumento antiquo publico, vel teſtamento, aliud ſimile confingat; ſi teſtimonium aliquod neceſſarium cum alterius damno non exhibeat; ſi parti petenti inſtrumenta ſua vel alia, ſine quibus recuperare nequit id quod ſibi debetur, occultet, vel tranſumptum neget &c. nam in his omnibus peccat contra officium & juſtitiam, & cauſſam damni dat.

4. Procurator peccat, ſi litem injuſtam ſuadeat, procuret, vel ſuſcipiat; ſi ſuadeat reo vel parti, ut veritatem neget; ſi partes ad compoſitionem iniquam adducat; ſi falſos teſtes inducat; ſi differat ac protrahat cauſſam, vel petat dilationes ſupervacaneas, aut non petat neceſſarias: ſi falſa vel incerta ut certa proferat; ſi cauſſam primo acceptatam, primo non procuret; ſi nomine partis juret ſine particulari ejus informatione cum periculo pejerandi; ſi ſua imperitia, vel negligentiſi, aliave culpa cauſſa ſit cur lis perdatur &c. Vide dicta de Advocato.

5. Apparitor peccat, ſi non ſervet jusjurandum; ſi accepto mandato capiendi aliquem, vel ejus bona, ſpe muneris monuerit, ut ſibi caveat; ſi plura negotia expediens in eodem loco, vel eodem die, tantumdem pro ſingulis exigat, quantum pro diverſis itineribus, vel pro diverſorum dierum expeditionibus acciperet; ſi luſtrans domos aſperius agat, ut aliquod munus extorqueat; ſi vim injuſtam aut aliam injuriam inferat; ſi falſum in actis ſuis enuntiet; ſi tempore præſcripto acta juridica ſibi commiſſa non faciat &c.

CAPUT VI.

De obligationibus Ducum & Militum. (1)

Dico, 1. Belli Duces graviter contra justitiam peccant, ideoque ad restitutionem tenentur, 1. Si vi, vel fraude, dolove milites conscripserint. 2. Si suos milites invitos aliis Ducibus vendant vel commutent. 3. Si curam eorum, tum quoad corpus, tum quoad animam non gerant. 4. Si abeundi potestatem promissam denegent. 5. Si militibus stipendia debita subtrahant, vel minuant, aut potum vel cibum corruptum aut periculosum præbeant. 6. Si militum furta, rapinas, concussiones, stupra, & alia crimina, quantum possunt, non impediant, nec puniant. 7. Si pagos aliquos majori quam par sit militum copia gravent, vel si aliquos ob pecuniam acceptam a militum hospitio eximant, qui idcirco apud alios incolas mittantur. 8. Si quid accipiant ad impediendas vexationes militum: nam ex officio & justitia jam tenentur eas impedire. 9. Si temere prælium ineant, vel sine caussa justa vitam militum exponant. 10. Si fortiter non pugnent. 11. Si non habeant completum numerum militum, pro quo stipendia accipiunt. Nec licet ei, ad compensandum stipendium prius sibi debitum, postea in lustratione militum ficta nomina conscribere; tum quia compensatio licite fieri non potest fraude & fallitate; tum quia hoc fieret cum gravi damno seu periculo reipubl. seu Principis, qui putans se habere tot milites, non plures conscribit vel mittit ad castra, unde hostes non vincuntur, aut etiam vincunt. 12. Si fidem hostibus datam frangant, aut dolose interpretentur.

Dico, 2. Milites omnes tenentur sub mortali ex justitia, 1. Duci, seu præfecto militiæ parere, fortiter pugnare, stationem servare, arcem sibi commissam diligenter custodire, & defendere etiam cum vitæ periculo. Nam ad hæc omnia præstanda conducti sunt, & stipendia accipiunt. 2. Sine Ducis sui licentia a castris & exercitu non discedere; nam sub hac etiam obligatione conducti sunt, & alias non posset haberi sufficiens numerus ad pugnam paratus. 3. Non discedere a militia ante tempus conductum, nam pacta servari debent. 4. Suis stipendiis contenti esse, & neminem concutere, ex Luc. 3. Nihil auferre vel extorquere a non hostibus, & ab iis, apud quos diversantur, nec quidquam exigere præter id quod a principe constitutum est, alioqui injuriam faciunt, & tenentur ad restitutionem, cum nullum jus ad ista habeant. Nec excusantur eo quod stipendia integre non solvantur; nam hæc solutio, sicut debitum, spectat ad solum Principem vel Duces; Milites enim alendi sunt ex ærario Principis; nec unus locus præ ceteris gravandus est. Sine jussu Ducis, aut saltem post ejus prohibitionem damna hostibus non inferre, cap. *Miles* 23. qu. 5. nam ad hoc requiritur auctoritas publica, cujus Milites sunt tantum executores. Nihil auferre vel exigere a subditis reipubl. hostilis, qui Principi vel Duci aliquid solvunt pro redimenda omni exactione & damnificatione: nam hac solutione jus acquirunt ad immunitatem ab omni damno & exactione. 5. Semper meminerint se obligari legibus divinis & humanis, & semper teneri abstineri ab omni crudelitate, luxuria (2), ebrietate, blasphemia, im-

(1) S. Joannes præcursor Domini breviter perstrinxit *Militum* officia, dum ejus temporis militibus salutare consilium ab ipso poscentibus hæc reposuit, quæ juxta Evangelium sic refert, & explicat D. Bonaventura (Expos. in c. 3. Luc.) *Neminem concutiatis, idest, per vim potentiæ. Neque calumniam faciatis, sub specie justitiæ. Per rapinam consueverunt milites peccare, & ideo illam docet tamquam illicitam cavere. Sed ne hoc videatur eis grave, ideo licita concedit, cum subdit: & contenti estote stipendiis vestris, idest, pro defensione reipublicæ statutis a Superioribus vestris. Ideo enim militibus stipendia constituta sunt, ne dum quæstus quæritur, prædo grassetur.* Exinde porro colligit Seraphicus Doctor, *Beatum Joannem hic militare officium approbasse.* At simul notat, *ad licitum militiæ usum oportere, quod concurrat conveniens persona, & caussa.* Primo necessaria *persona indicentis bellum, in qua requiritur, quod habeat potestatem: item persona agentis bellum, quæ debet esse laicus & secularis, non clericus vel religiosus: item persona patientis bellum, quæ talis sit insolentiæ, ut per bellum sit compescenda.* Secundo *caussa conveniens est, cum est pro tutela patriæ, vel pacis, vel fidei.* Alibi vero (in 4 Sent. dist. 16. par. 1. dub. 15.) ostendit, honestati militiæ, ad quam ea omnia concurrunt, minime obstare sententiam D. Gregorii M. apud Gratianum (3. par. Decr. de Pœnit. dist. 5. cap. 6. *Falsus*) *Miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri non possit, recognoscat se veram pœnitentiam non posse peragere, nisi negotium relinquat, vel officium deferat.* Si enim illud interpretatur: *Dicendum, quod militia, negotiatione, & officio telonii, sive vectigalium exactione, potest quis recte uti, si facit eo modo, quo institutæ sunt; ut miles nemini injurietur, negotiator neminem circumveniat, & telonearius non exigat vectigal immoderatum, sed quod institutum est in certa caussa & utili. Et hoc totum potest esse sine peccato: & hoc modo pœnitens potest in hoc statu salvari. Sed his propinquissimæ sunt abusiones: in militibus violentiæ, in negotiatoribus deceptiones, in aliis immoderatæ exactiones: & ideo hujusmodi sunt periculosa. Et quantum ad tales abusiones dicit Gregorius: non pœnitet quis, quousque dimittat hæc, scilicet quantum ad abusionem.* De juribus belli, atque de Ducum, & Militum officiis fuse tractavit ex nostris Antonius Schiara Assensis Cler. Reg. in pecul. op. *Theologiæ Bellicæ*: ex Protestantibus vero Hugo Grotius in libris *de Jure belli ac pacis*, qui tamen, esto eruditione multiplici præstent, a catholica doctrina (N. 17) interdum discordant. De *Gabellis*, paullo ante obiter nominatis, Richardus de Mediav. (Quodl. 3. qu. ult.) gravem evolvit quæstionem: *Utrum laici subditi dominis temporalibus teneantur solvere tallias de novo impositas, quæ non vergunt nisi in utilitatem dominorum?* in qua quidem silens discere malo, quam imprudens dicere.

(2) Quam noxia & exitialis tum Militibus, tum Optimatibus, tum Regnis ipsis sit sordida venus, audiatur ex D. Bonaventura (serm. 1. de S. Joan Bapt.) *Miro modo detestabantur antiqui, & punichant gravissime cor-*

impietate, perjurio, duello, injuria, sacrilegio &c.

Quæres. *An qui dubitant* (1) *de justitia belli, possunt aut debent militare?*

Resp. Subditi, qui de belli justitia dubitant, Principi jubenti parere debent, ac militare. Nam in dubio quisque tenetur obedire superiori suo, cum hic sit in possessione potestatis præcipiendi, idque exigat debita subordinatio. *Vir justus si forte sub rege homine etiam sacrilego militet, recte potest illo jubente bellare, cui quod jubetur, vel non esse contra Dei præceptum, certum est; vel utrum sit, certum non est: ita ut fortasse reum regem faciat iniquitas imperandi; innocentem autem militem ostendat ordo serviendi*, ait S. August. lib. 22. contra Faustum c. 75. Idem dic de extraneis, qui ante bellum erant stipendiarii; quia debent Principi suas operas ad militandum, quo jure certo in dubio privari non debet Princeps. Item milites subjecti vel conducti justitiam belli examinare non tenentur, quamdiu nulla probabilis ratio in contrarium occurrit, quæ ipsis dubium positivum afferat. At extranei nondum stipendio conducti, belli justitiam investigare debent, nec militare, nisi facta inquisitione, prudenter judicent talem Principem bellum justum gerere, alioqui non possunt prudenter judicare se non peccare militando. Nec eis licet militare sub Principe, de cujus justitia dubitant; quia nulla cogente & excusante obediendi necessitate exponerent se periculo gravissimæ injuriæ aliis inferendæ.

Porro nemo debet contra proprium Principem aut patriam militare, cum hoc sit contra pietatem & fidelitatem debitam.

CAPUT VII.

De obligationibus Medicorum, Pharmacopæorum, & Chirurgorum,

DIco. Hi tenentur sub mortali, 1. Habere sufficientem scientiam & peritiam. Nam lex naturalis & humana vetat, ne quis artem, præsertim periculis refertam, quam ignorat, exerceat; & alioquin se exponunt periculo gravissima detrimenta inferendi proximo. 2. Impendere debitam diligentiam ad curandos morbos: nam ad hoc ex officio & pacto saltem implicito, ideoque ex justitia tenentur. 3. Adhibere remedia tutiora, certiora, aut in horum defectum probabiliora, & quæ citius sanitatem allatura sunt; tum quia alioqui vitam proximi periculo imprudenter exponerent, tum quia tenentur ex caritate, & ex officio ac justitia, meliori modo quo possunt, & cum minimo damno ac periculo alios curare; & idcirco eorum opera conducitur. Quod si omnino dubium sit medicamen, nec probabiliter judicetur profuturum, communior docet, inquit Filliucius, non esse dandum. Quia si detur, exponitur æger periculo, forte sanandus; si non detur & mors sequatur, ea non culpa Medici, sed violentia morbi eveniet. Si tamen nulla sit spes de salute infirmi, nec adsit remedium nisi dubium, de quo scilicet dubitatur num profuturum an nociturum sit, debent illud adhibere: quia sic infirmi negotium utiliter geritur: nam potest curari si detur, & versatur in certo mortis periculo si non detur, meliorque est salus incerta, quam mors certa. 4. Tenentur saltem ex caritate statim ægrum monere per se vel per alios de periculo mortis, ut suæ saluti æternæ mature providere possit. Et Concilium generale Lateranense IV. c. *Cum infirmitas*, de pœnit. districte præcipit Medicis, ut priusquam curationem corporis incipiant, infirmos *moneant & inducant, ut Medicos advocent animarum*. Hanc legem innovavit S. Pius V. constit. 2. addendo, ne Medici ultra tertium diem visant ægrotum, nisi de illius confessione sibi constet, cum scilicet morbus gravis est, vel periculum est ne gravis fiat. (2)

Hinc peccant, 1. Si absque sufficienti peritia morbos curare tentent. 2. Si debitam curam & operam pro gravitate morbi non impendant. 3. Si medicamenta minus idonea, certa ac tuta, relictis certioribus, vel evanida adhibeant: aut cum certa desunt, sed suppetunt probabiliter utilia, dent inexplorata explorandi gratia. 4. Si

---

corporis voluptates, cum sint animæ infectivæ, corporis debilitativæ, vitæ diminutivæ, & mortis accelerativæ .... Quod eventus ipse probavit. Nam urbs Athenienſium postquam voluptati se dedit, imperium maximum, quod tenebat, amisit: & urbs illa, scilicet Roma, quæ se laboribus occupavit, imperium ejus obtinuit. Illa per luxuriam tueri non potuit, quod ista per continentiam occupavit. Ad sensum videmus, quod viri luxuriosi, & deliciis diditi, fiunt totaliter effeminati, ad bella omnino inepti, quia mucronem prius fugiunt, quam ab adversario extrahatur. Nulla est alia causa, quare Italici nostri Ultramontanos fugiunt; & defensionem non faciunt (cum sint alioquin plures illis corpore pulchriores, artubus fortiores) nisi quia deliciis diditi, timent capi, timent vulnerari, timent occidi.

(1) Vid. Notam ult. ad qu. 4. cap. 2. Tract. *de Conscient.* in Resp. ad 5. item Notam ad qu. 2. cap. 3. sect. 3. Tract. *de Legib.*

(2) Rationem saluberrime hujus Sanctionis Ecclesiasticæ, seu incuriosos seu assentatores Medicos veluti calcari exstimulantis, rationem assignat S. Bonaventura (Serm. 3. in Dom. v. post Pentec.) qui producto textu Levit. cap. 26. *Affligentur*, *donec confiteantur iniquitates suas, & recordentur malorum, quibus prævaricati sunt in me*, hæc subdit: *Ecce causæ quare Deus flagello infirmitatis, vel cujuslibet adversitatis quandoque affligit homines: scilicet, ut recordentur peccatorum, & confiteantur. Unde semper primo medicus debet infirmo consulere ut confiteatur, ut cessante causa peccati cesset flagelli effectus.* De re ista egregie disserit Bened. XIV. (Instit. Eccl. 32.) ubi illorum recentiorum TT. sententiam elevat, qui prædictam legem Ecclesiasticam contraria consuetudine jam obsoleviſſe dictitant.

Si curationem negligant aut protrahant lucri cauſſa, aut naturam morbi non ſatis expendant, vel ea non bene perſpecta, temere adhibeant remedia obvia, aut periculoſa. 5. Si aliquid contra legem Dei ſuadeant. 6. Si ſine juſta cauſſa carnium uſum permittant, a jejunio præcepto avertant. 7. Si pauperibus graviter ægrotantibus gratis non opitulentur. 8. Si medicamenta ad impediendam generationem, vel ad fœtum expellendum præbeant, vel doceant. 9. Si optent morborum frequentiam. 10. Si occultos morbos pudendos eorum, quos curant, divulgent. 11. Si mercedem juſto majorem exigant &c.

Mercatorum, Opificum & Operariorum obligationes ac peccata patent ex dictis de Contractibus, de Juſtitia, & aliis.

Paucis tamen ruſticorum & opificum obligationes hic congero: Igitur

Hi omnes tenentur, 1. Artis aut profeſſionis ſuæ ſufficientem peritiam habere. 2. Illam ſine fraude, negligentia, & cujuſquam damno exercere. 3. Debitam diligentiam ad opus ſuum perficiendum, & utile aliis, ac ſecundum rationabilem eorum voluntatem præſtandum adhibere. 4. Nihil ultra juſtum pretium exigere. 5. Contractus & pactiones in omnibus fideliter obſervare.

Hinc graviter peccant & ad reſtitutionem tenentur, 1. Ruſtici, qui gravi imperitia vel negligentia grave damnum dominis in meſſibus, arboribus, agris, ſylvis, vineis aut animalibus procreant. 2. Coloni, qui dominos ſuos defraudant, non præbendo integram fructuum partem, de qua conventum eſt, vel nonniſi de deterioribus frugibus; vel bona dominorum aut jura non curant. 3. Opifices, qui laboribus ſuis vel impenſis parcentes, opus imperfectum ac vitioſum efficiunt. 4. Mercenarii, qui non diligenter laborant toto diei tempore, quo tenentur, & pro quo conducti ſunt.

Non in fermento Veteri, neque in fermento malitiæ I. Cor. 5. 8.

TRACTATUS

DE SACRIS CHRISTIANORUM RITIBUS.

SAcrorum Rituum ſcientia, iis, quibus animarum cura concredita ſit, non ſolum utilis, ſed etiam neceſſaria eſt: Eccleſia enim Ritus, ſive cæremonias inſtituit, (hic enim de Sacramentis non agimus, quæ a Deo ſunt inſtituta) tum ut aptiorem, quo Deus exterius colendus ſit, modum demonſtraret, tum ut ſacra ordinate fierent, tum ut homines per ſenſus ad divinum cultum alliceret, tum etiam, ut ea ſenſibus objiceret, quæ vel Dei majeſtatem aliquo modo indicarent, aut in hominum memoriam revocarent collata humano generi beneficia, & gratias, quas Sacramenta conferunt, ac divinas promiſſiones, ſive alia peculiaris Dei erga homines providentiæ argumenta, quibus fides, ſpes, & caritas, ſive interior Dei cultus in nobis foveri, & augeri valeat. Voluit præterea ut homines, hoc exteriore, internum cultum invicem ſignificando, ad vividius Deum colendum provocarentur, &, ut cæremonias uſurpando quas ipſa præſcripſiſſet, facilius vanas, ſuperſtitioſaſque devitarent. Sunt itaque cæremoniæ veluti inſtrumenta quædam animarum Rectoribus ab Eccleſia tradita, & commendata, ut per ea facilius chriſtianos homines a via perditionis retrahant, atque ad æternæ ſalutis conſequutionem dirigant. Nequeunt vero Miniſtri iis ita uti, niſi ſcient, quid ſint, qua ſint auctoritate inſtitutæ, quo fine & quæ menti contemplanda exhibeant. Sacrorum ergo Miniſtris ſcientia hæc maxime neceſſaria eſt, præſertim iis, quorum cura chriſtiani inter infideles hæreticoſque degentes regendi, atque inſtruendi ſint. Ii enim Eccleſiæ inſtituendi ac præciendi Ritus auctoritatem vindicare tenentur, inſtitutoſque veluti utiles ſanctoſque tueri, proponere, & explicare; ac ulterius cavere debent, ne infidelium ſuperſtitione, & hæreticorum erroribus inficiantur. Hac de cauſſa S. M. Bened. XIV. pro ſingulari, quam gerit Dominici gregis, cura, ſtudium hujuſmodi, quod ipſe mirifice excoluit, omnibus commendavit, voluitque ut publicæ in Urbe ſcholæ inſtituerentur: mihique injunxit, ut in Collegio de Propaganda Fide adoleſcentibus ad Sacras Miſſiones deſtinandis inſtitutiones de Sacris Eccleſiæ Ritibus traderem. Ne quidpiam ergo in Auctore noſtro deeſſet, quod ad Parochorum, Miſſionariorumque inſtructionem neceſſarium videretur, in hac nova operis editione, fuſius expoſui, atque explicavi, quæ ad Sacrorum Rituum naturam, diviſionem, originem, utilitatem, varietatemque pertinerent. En autem ordo, quem in iis tradendis ſervavi.

In primo capite. Agitur de Rituum definitione, & diviſione.

In ſecundo. Regulæ nonnullæ proponuntur pro vanis ſuperſtitioſiſque ritibus dignoſcendis.

In tertio. De natura, origine, utilitate & neceſſitate Sacrorum Rituum diſputatur.

In quarto. Ea quæ ad exteriorem Eccleſiæ formam ſpectant exponuntur, & collata ipſi a Deo poteſtas aſſeritur, & vindicatur.

In quinto. Sophiſmata diluuntur novatorum adverſus Catholicæ Eccleſiæ cæremonias.

In ſexto. De Eccleſiæ Orientalis ſtatu, deque Rituum in eadem varietate, tractatur.

In ſeptimo. Hiſtoria recenſetur eorum, quæ ab Apoſtolica Sede acta ſunt, ut Orientalis Eccleſiæ Ritus vigeant, atque ſerventur.

In

In octavo. De obligatione, quam quisque habet in semel suscepto Ritu permanendo.

In nono capite. Ritus indicantur, quos Apostolica Sedes proscripsit, & qui proscribendi videantur.

Denique septem alia adduntur capita quæ appendicis loco cuique de Sacramentis in particulari Auctoris nostri tractatui subjiciuntur, in quibus Orientalis Ecclesiæ circa Sacramenta disciplina declaratur.

CAPUT PRIMUM.

De Rituum definitione, & divisione.

DE Christianorum Ritibus dicturi a Ritus definitione exordium sumimus. Ritus itaque sive cæremonia, quæ idem in præsentia significat, *signum sensibile est, quod non natura sua, sed ex voluntate, & arbitrio instituentis cogitationem in nobis excitare debeat, quæ de officio nos moneat & in propositum finem dirigat.* Itaque actio ac cæremonia quælibet, quæ sensus nostros movendo ex vi suæ institutionis id menti nostræ considerandum offerat, ex cujus cognitione, vel mandatum quod urgeat, vel proprii status obligationem, vel receptum beneficium, vel promissionem, aut quidpiam aliud intelligamus, quo in propositum finem dirigamur, Ritus nominatur. Sic signum Crucis quo Christiani ex consuetudine ab Apostolis orta se signare solent, ac usus quoque etiam a primis temporibus ortus ferendæ Crucis, Christianorum Ritus appellantur. Primum enim memoriæ nostræ offerendo Christum pro nobis in Crucem actum, cognitionem in nobis parit, quæ fidem ac spem in nobis foveat, & caritatem, qua in propositum homini Christiano finem dirigimur. Crucis autem delatio monitum illud Christi meditandum nobis exhibet, ut post Gregorium Magnum, Nicolaus Papa I. in respons. ad Cons. Burg. exposuit, quo Crucem ferre, ipsamque sequi jubemur: quo quidem monito *corpus nostrum per abstinentiam, corporisque cruciatum affligere, & per compassionem proximi necessitatem nostram putare admonemur*, inquit Magnus Gregorius.

Primam Ritus divisionem, finis, quo nos dirigit, suppeditat, atque ita Ritus vel civilis est, vel sacer. Nam ut duplicem in hominibus in societate viventibus distinguimus finem, alterum in tranquillitate illa positum, quam in civitate exoptamus; alterum vero in æterna illa felicitate constitutum, quam in futura vita speramus: ita duplex rituum genus agnoscimus. Qui instituti sunt, ut ea hominum memoriæ offerant, quæ ad tranquillam ac beatam in societate vitam agendam ducant, civiles Ritus nominantur. Hujusmodi sunt sceptrum, corona, aliique splendidi ritus, qui in Regum inauguratione adhibentur, ut veluti ad sensus majestate Principum indicata, fortius subditorum animi ad obsequia præstanda moveantur. Item distinctæ Magistratuum vestes, Judiciorum sollemnitates, aliæque cæremoniæ quæ eo sunt institutæ fine in Republica, ut homines de officio moneant, aut affectus illos in iisdem excitent, atque foveant, quibus facilius constitutus in ea ordo servari possit, ac optata tranquillitas obtineri.

Ritus vero, qui ita nos moveant, ut cognitionem in nobis excitent, quæ ad legem servandam, Deumque colendum nos ducat, sacer sive religiosus erit. Atque huc spectant omnes exteriores Dei cultus actus, qui ad interiorem cultum augendum, Deique honorem & gloriam promovendam ex instituentis voluntate homines alliciunt, & provocant.

Cum sacri, tum civiles ritus, vel publici sunt vel privati. Qui ex consuetudine vel ex privati hominis instituto a privatis hominibus in civili societate adhibentur, vel ad mutua inter privatos homines officia fovenda, vel ad conciliandam inter ipsos mutuam benevolentiam, dici possunt privati ritus civiles. Sacri vero ritus privati sunt, quos privatus sibi proponat, atque usurpet, ut eorum usu ea in mentem veniant, quæ interiorem Dei cultum fovere, vel augere valeant. Qui publica auctoritate instituti sunt ritus, ut in publicis functionibus societatis civilis usurpentur, sunt ritus publici civiles; ut ii quoque sacri ritus publici dicuntur, qui in publicum Religionis usum ab eo, cui jus competat erga sacra, sint instituti.

Sacri Ritus ex parte instituentis, alii divini sunt, alii humani. Prioris generis sunt, quos Deus stabilivit; alterius vero, qui homines auctores habent. Cæremoniæ omnes, ac sacrificia veteris legis, nec non septem novæ legis Sacramenta a Christo Domino instituta, sunt Ritus divini. Ii vero, quos Ecclesia constituit, ut homines facilius a vitiis retraheret, ac per virtutis exercitium in Deum æternamque felicitatem dirigeret, humani ritus sacri nuncupantur.

Humani autem ritus dividi possunt in legitimos, atque illegitimos. Legitimi sunt, quos ii stabiliverint, quibus potestas insit præscribendi atque ordinandi ea, quæ ad Dei cultum pertineant. Illegitimi sunt, quos ille constituerit, qui potestate careat, quemque jura vetant ea stabilire, & ordinare, quæ ad Sacra pertineant. Hinc Novatorum Liturgiæ Laicorum hominum auctoritate conflictæ, ac cæremoniæ omnes, quæ privata auctoritate sint institutæ, & publica Ecclesiæ auctoritate non probentur, pro publicis Ecclesiæ functionibus, & in Sacramentorum administratione, illegitimi ritus appellantur.

Nota. Qui titus illegitimos adhibeant, non solum contra Ecclesiæ præceptum peccant, quo prohibentur alios præter probatos, & receptos in Ecclesia ritus in sacris functionibus usurpare, sed etiam hæreseos suspecti haberi possint, si illorum probare videantur opinionem, qui omnibus ministris jus instituendi & mutandi sacros ritus competere arbitrentur; & hæretici sunt, qui hanc potestatem Laicis Principibus adjudicant.

Si rem sive causam materialem spectemus; Ritus aut personam spectant, aut tempus, aut modum, aut rem ipsam, nempe oleum, panem &c. Si causam formalem consideremus, nonnulli im-

li immediate ad Dei cultum pertinent, ut sacrificium, oratio, adoratio; alii ad cultum disponunt, ut jejunium, & cælibatus; alii denique sunt divini cultus instrumenta, ut Templa, Calices, Aræ, &c.

Hactenus expositа generatim indicant, quinam esse debeant ritus, qui tuto in vero, ac ordinato Dei cultu adhibeantur. Superest ut de iis dicamus, quos veluti contrarios ac vero Dei cultui inimicos devitare, ac detestari oporteat. Ii vero sunt, qui inordinatum vitiosumque Dei cultum redoleant, ac foveant, & superstitiosi nominantur. Sunt autem triplicis generis, scilicet falsi, superflui sive vani, & idololatrici.

Falsi ritus sunt, qui cognitionem in mente excitent, ex qua falsum judicium, vel falsus cultus sequatur. Hujusmodi sunt hac nostra ætate veteris legis cæremoniæ, circumcisio, immolatio agni &c. quæ venturum Christum vi institutionis significant. Earum itaque usus juxta vim, & potestatem quam habent, ad falso credendum induceret, non adhuc venisse, sed venturum esse Christum. Item Sacrificium Eucharisticum, vel Absolutio Sacramentalis a Laico homine peracta, falsus ritus esset, quia homines duceret ad credendum Sacerdotem esse, qui non sit Sacerdos, & Sacramenta perfici Eucharistiæ & pœnitentiæ, quæ non perficerentur, & ad falsum Dei cultum exhibendum. Rursus falsa miracula, sive per imagines indicata, sive alio modo publicata, falsæ revelationes, falsæ reliquiæ, ac Indulgentiæ confictæ ad populi etiam devotionem promovendam, & Dei gloriæ augendæ causa, sunt falsi Ritus, quorum usus, Deo, qui summa veritas est & in veritate adorandus, maximam injuriam irrogant, & Religioni plurimum nocent; quia mendacio eam promovendo, cum impostura confundit, & quia occasionem præbent vera etiam miracula, veraque revelationes in dubio revocandi, & aspernandi. Denique inter falsos ritus omnes illæ cæremoniæ numerantur, quæ falsum aliquo modo designant, atque suadent, cujusmodi esset etiam ritus, qui veluti publica auctoritate institutus adhiberetur, qui tamen nonnisi a privato auctoritatem non habente, constitutus esset, cujusmodi esset oratio, vel cæremonia aliqua in Missa usurpata, quæ a privato viro excogitata esset.

Hæc omnia Christianos omnes graviter dedecent, qui Deum verum in veritate colere jubentur; & Deo injuriam maximam afferunt, cujus honorem & gloriam in mendaciis & impostoris collocarent. Hinc maxima semper in iis præcavendis Ecclesiæ cura fuit. Concil. Laodicenum can. 34. *anathema sint*, inquit, *qui ad Pseudo-Martyres accesserint*. In Capitularibus Caroli Magni statuitur, ut falsa *nomina Martyrum & incertæ Sanctorum memoriæ non venerentur*; & in variis Conciliis stabilitum est, *ut nullæ falsi dogmatis imagines, & rudibus periculosi erroris occasionem præbentes statuantur*. Videatur Conc. Trid. sess. 25. cap. *de invocatione, & veneratione, & Reliquiis Sanctorum, & Sacris Imaginibus*, ubi *statuit Sancta Synodus, nemini licere ullo in loco, vel Ecclesia etiam quomodolibet exempta, ullam insolitam ponere, vel ponendam curare imaginem, nisi ab Episcopo approbata fuerit, nulla etiam admittenda esse nova miracula, nec novas Reliquias recipiendas, nisi eodem cognoscente, & approbante Episcopo, qui simul ac de iis aliquid compertum habuerit, adhibitis in consilium Theologis, & aliis piis viris, ea faciat, quæ veritati, & pietati consentanea judicaverit. Quod si aliquis dubius, aut difficilis abusus sit extirpandus, vel omnino aliqua de iis rebus gravior quæstio incidat, Metropolitani, & comprovincialium Episcoporum in Concilio Provinciali sententiam expectet: ita tamen, ut nihil inconsulto Sanctissimo Romano Pontifice, novum aut hactenus in Ecclesia inusitatum decernatur.*

Superflui & vani ritus sunt, qui nec a Deo vel Ecclesia sunt instituti, nec communi fidelium usu recepti, & inutiles prorsus sint ad interiorem Dei cultum fovendum, & excitandum. Itaque ritus, qui nil conferat ad Dei honorem, gloriamque augendam, ad interioris spiritus devotionem, atque virtutis exercitium, superfluus est.

Hinc nolle sacrum audire, nisi Sacerdos celebret, cui sit nomen Joannes, vel qui habeat figuram Christi, vel qui ante solis ortum, aut certo adhibito cereorum numero, sacrum faciat, est superfluum cultum adhibere: Id quoque contingeret si quis bis *alleluja*, aut *Pater noster* diceret, cum semel recitare deberet. Horum rituum usus, secluso scandalo, & contemptu, venialis culpa est.

Idololatrici ritus sunt, qui ad exteriorem idolorum cultum, sive idololatriæ usum pertinent. Est autem idololatria duplicis generis, altera perfecta, & imperfecta altera. Perfecta est Idololatria, qua Idolo, quod verus Deus habeatur, honor defertur: imperfecta vero est dum debitus Deo honor creaturæ, quæ creatura existimetur, tribuitur. Itaque omnes cæremoniæ, quæ vel in Idoli honorem adhibentur, vel creaturæ Dei honorem tribuant, Idololatrici ritus appellantur. Ritus ergo, quorum usus expressam, vel tacitam Dæmonis invocationem præferant, omnes superstitiosi sunt, ad idololatriam imperfectam referuntur. Inter hos primo loco recensetur divinatio, qua quis expressa, vel tacita Dæmonis invocatione res cognoscere curat, vel contingentes & libere futuras, vel ita occultas ut naturali virtute deprehendere nequeat. Expresse Dæmonem invocat, qui vel verbis & signis pactum cum eo init, vel saltem facto aliquid usurpat per quod scit, aut credit Dæmonem cooperari. Implicite vero sive tacite cum Dæmone pacisci tur, qui vanis & inutilibus utitur ad aliquid cognoscendum, vel efficiendum, neque enim necesse est, ut aliquando pactio præcesserit; sat enim est vana, & improportionata hæc adhibere, ut Dæmon sese immiscat, etsi iis utens invocandi voluntatem non habeat. Nam cum improportionata & vana adhibeat, quæ nec

a Deo,

a Deo, neque a bonis Angelis instituta sunt, optatum effectum nonnisi a Dæmone expectare potest: accedit etiam quod omnes divinationis species ab Idololatris Dæmonum cultoribus, immo ab ipso Dæmone originem trahunt. Undenam sunt Oniromantia, sive divinatio per somnium, præstigium quo variis apparitionibus Dæmon oculos perstringit, aruspicium, quod per exta fit animalium, Geomantia quæ per figuram in terra Hydromantia, quæ per figuram in aqua fit, Areomantia in aere, ac Piromantia in igne, nisi ab Idololatra gente, & a Dæmone ipso superstitionis auctore? At hæc plerumque expressam invocationem habent, & negromantia continentur. Adsunt præterea Astrologia, qua per situm, & motum siderum, res contingentes, & libere futuræ divinantur, auspicium, quo per signa volucrum, augurium, quo per signa animalium, omen, quo per fortuitum signum, & sortilegium, quo per sortes divinare præsumitur, quæ etiam divinationis species a superstitione, & Dæmone ortæ sunt, ideoque tacitam semper ipsius invocationem præseferunt. Hæc vero a gravi culpa quis excuset? quis non videt gravem Deo injuriam afferre, qui ad Dæmonem confugiat ipsius inimicum, eique divinum quemdam tribuat honorem, expectando illius ope, quod Dei unice virtute & auxilio scire atque obtinere potest?

Neque a peccato excusari possunt, etsi protestentur nolle ullum cum Dæmone commercium habere. Nam contra protestationem agunt, dum per media, quæ nec a Deo, nec a bonis Angelis, sed a Dæmone inventa sunt, cujusque unice opem expectare possunt, futura vel occulta cognoscere curant; nec etiam excusantur, qui similia credant ob experimenta jam facta; quia illa Dæmonis ope facta fuisse præsumitur.

Nota 1. Astrorum motu, ac situ, & cantu, incessuque, ac motibus avium, aliorumque animalium uti possumus ad effectus naturales & necessarios, nec libere futuros prænoscendos: nemo superstitionis accusat eos, qui astrologia, & animalium certo motu, aut imminentem pluviam, aut ventum, aut aliam aeris mutationem conjiciat, atque prædicat. Hæc enim quamdam cum iis motibus connexionem habent: & ex retroactis observationibus, aliquando conjecturis assequi, & quandoque certo etiam prænunciare possumus. Superstitionis autem sunt plenæ divinationes illæ, quæ ad effectus agnoscendos prænunciandosque adhibentur qui contingenter, ac libere futuri sint, vel ad ea detegenda, & cognoscenda, quæ sint occulta, per ea, quæ ad hæc cognoscenda sint omnino improportionata, ut esset v. g. Usus sortium in aperitione libri, vel jactu taxillorum, pro alicujus occultæ, vel futuræ rei cognitione comparanda.

Nota 2. Somnia etiam, quæ nil ordinarie sunt nisi confusæ quædam cogitationes ex occasione motuum cerebri ortæ ad futura, & occulta divinanda adhibentur. Si animadvertamus, hæc a libero tumultuantium spirituum motu rerum imagines excitante, atque menti exhibente, facilisi, facile intelligemus inepta esse, & improportionata ad res futuras, arcanasque cognoscendas. Scimus vero Deum iis quandoque usum ut hominibus vel futura præmonstraret, vel arcana referaret, ut de Abimelecho, Jacobo, Labano, Josepho, Pharaone, Salomone, Nabucodonosor, Daniele, Juda Machabæo, aliisque divinæ Scripturæ testantur. At constat etiam Dæmonem in iis se immiscere consuevisse, atque partem Idololatricæ superstitionis in iis fuisse collocatam. Hinc Deus Levitici 19. somnia cum auguriis improbat: *Non augurabimini*, inquiens, *nec observabitis somnia*, & Deut. 18. *non inveniatur in te, qui observat somnia*. Audi Gregorium Magnum lib. 8. mor. c. 13. dicentem: *Somnia nisi plerumque ab occulto hoste per illusionem fierent, nequaquam hoc vir sapiens indicaret dicens*: Multos errare fecerunt somnia & illusiones vanæ, *vel certe*, Non augurabimini, nec observabitis somnia. *Quibus profecto verbis cujus sint detestationis ostenditur, quæ auguriis conjunguntur*.

Dum somnia sint a Deo iis fidem indubiam habere tenemur, si id certo constet, aut certo putetur. Dum vero dubium sit, num ea sint a Deo, credere iis neutiquam debemus, dum enim somnia Deus immittit, certa etiam præbet indicia, quibus dubitatio omnis excludatur; alioquin divina hæc monitio suo frustraretur effectu, neque certa, atque indubia immissi divinitus somnii regula esse potest, quod somnium ad bonum impellat, alacrem promptumque relinquat animum ad pietatis opera, cum hujusmodi somnia passim in iis contingere debeant, ipsa agente natura, qui Dei amore fervent, jugique Dei meditatione exercentur. Horum enim imaginationem, nulla turbante causa occurrente, somnia hæc sua sponte sequuntur. Eodem modo de somniis, quæ depravata perversorum hominum imaginatio efficiat, philosophari oportet; neque enim Dæmoni etiam tribuendum, quod in perversa imaginatione sui causam habeat. Hæc de somniis generatim; dum vero ad divinationem referuntur, tunc caute est procedendum; neque Deo, nisi certo omnino constet, sunt tribuenda, ne occasio præbeatur malo spiritui, per ambigua illa signa, perfectionis viam sectantes decipiendi. Quamobrem optima regula erit, ut nisi omnino explorata sit divina somnii causa, divinationes, quæ inde fiunt, omnino rejiciantur, ac veluti incertæ contemnantur.

Cum divinatio per somnia sit per media natura sua improportionata, atque a superstitione diabolica origine trahat, nemo non videt, graviter peccare, tacitamque cum Dæmone pactionem inire, qui variis modis somnia procurarent, ut inde futurorum cognitionem hauriant. Inter quos Femellas illas constituo, quæ in Ludo Genuensi, vulgo *Lotto*, lucrari cupientes, in lecto subtus caput notulam numerorum, qui extrahi debeant, apponunt, ut somniando, quinam ex urnula extrahi debeant numeri, divinent. Quis non videt has absolutionis incapaces esse, dum

in

in hujus exercendæ superstitionis proposito persistant, atque eadem culpa teneri contendo, qui librum, quem *Artis* vocant, in quo modus indicatur divinandi hujusmodi numeros per somnia, aut vendunt, aut spargunt, aut secum retinent ut ipsi aliique eo utantur. Nam ii omnes illicitæ superstitioni operam, aut occasionem dant; nec a mortali culpa excusantur, qui somniis inde sequentibus, ac interpretationi juxta illum librum se fidem non habere protestantur; quia rem illicitam & superstitiosam agunt; quia aliis, simplicioribus præsertim, scandalo sunt, seu occasio in superstitione perseverandi; quia causam adhibent, cujus effectum a solo Dæmone sperare possunt, & quia ex sacra illa auri fame, qua ducuntur, ac fortasse etiam Dæmonis suggestione, vix fieri potest, ut fidem aliquam non adhibeant; unde majorem lucri spem concipiant, quam si alia via numeros selegissent. Atque hæc de divinatione. Vid. Auct. Tr. de Virt. Relig. c. 5.

Alii superstitionis ritus, vel ad magiam spectant, quæ mira facere contendit, non humana industria, quæ naturalis dicitur, & est licita, sed ore Dæmonis, & ad vanam observantiam. Magia dum exercetur ad meram ostentationem, & commodum proprium, vel alienum, suum retinet nomen; dum vero ut alteri noceat fit, maleficium appellatur. Contra hanc omnia jura clamant, & est semper gravissimum peccatum, cum invocationem, pactionem, & societatem saltem implicitam præferat cum Dæmone, quæ Deo gravissima injuria est, & in ejus contemptum cedit: quia homo, relicto Deo rerum omnium auctore, ad Dæmonem ipsius hostem, honoremque divinum affectantem confugit. Vide Auct. loc. cit. ubi etiam, quæ ad vanam observantiam pertinent explicantur. Nos vero finem facimus, regulas indicando, quæ superstitiosos ritus clare demonstrent, ex quibus, quæ ad vanam observantiam pertinent, facile intelliguntur.

CAPUT II.

Regulæ explicantur, quibus facilius superstitiosi Ritus cognosci queant.

UT fidei depositum, intactum, illibatumque servaretur, præcipua semper Ecclesiæ cura omni tempore fuit, ut vel umbra etiam superstitionis ex hominum mentibus radicitus extirparetur. Huc spectant celebriorum Patrum conatus, plurimorum Conciliorum canones, illustriorum Ecclesiæ pastorum documenta pastoralia, insigniorumque Theologorum de vitanda superstitione argumenta. At hæc satis non fuere, ut ex inferis ortus, malignique spiritus artibus auctus, ac perversa hominum voluntate enutritus, superstitionis ignis penitus extingueretur. Viget enim, viget adhuc, & non modo apud Idololatras gentes, sed etiam apud Christianorum plerosque aliquod antiquæ superstitionis vestigium reperitur. Quamobrem necessarium duximus certas hic subnectere regulas, quibus tuto cognosci queat, quæ cæremoniæ sint, quæ superstitionem redoleant.

Regula prima.

Ritus seu actio quælibet, quæ in iis circumstantiis adhibeatur, in quibus certo constet nullam habere naturalem virtutem ad effectum producendum, qui speratur, illicita & superstitiosa habenda est.

Regula hæc ex S. Thom. deprompta est, qui 2. 2. q. 95. art. 2. in Corp. docet eos, qui rem adhibeant ad producendum effectum, quem norunt naturali virtute sua producere non posse, illam adhibere, non ut causam, sed tantum ut signum, ideoque semper ad pactum se conferre, quod vel explicite, aut tacite cum Dæmone inferunt. Atque hinc infertur I. Superstitiosam esse artem *notoriam*, qua ad scientiam repente & sine studio acquirendam, res adhibentur, quæ ineptæ sunt ad scientiam conferendam, & quæ nonnisi pro signis haberi possint, quæ invisibilem causam ad illius collationem moveant: ut verba ignota, certæ preces, certarum figurarum inspectio, vel potio aliqua &c. II. Superstitiosa esse improportionata quædam media, quæ ad morbos hominum, vel animalium curandos adhibentur, ut certa signa, verba ignota, cæremoniæ inanes, certæ figuræ, numeri characteresque incogniti &c. Item usus aliquarum rerum naturalium, quibus inania, & vana quædam veluti necessaria adjungantur, ut est usus herbæ collectæ in vigilia Sancti Joan. Baptistæ, pro curandis nonnullis morbis &c. neque enim constat diei illi vim esse inditam communicandi herbis particularem virtutem. Rursus gestare amuleta, ligaturas, involucra falsis characteribus consignata contra vulnera, vel subitam mortem, ne possint lædi, vel ne sanguis effluat, vel ad conciliandum indivisibilitatem, amorem, fortunam, nocumenta, & maleficia. Verbo dicam quidquid non habet nisi rationem signi ex instituto hominum ad effectum comparatum, qui speretur, si rationabiliter effectus ille a Deo expectari non possit, superstitiosum, & illicitum est. Atque hinc altera eruitur regula.

Regula secunda.

Superstitiosa est & illicita quæcumque actio sive cæremonia, cujus effectus vel a natura, aut a Deo rationabiliter expectari non possit. Regulam hanc Theologica facultas Parisiensis suppeditat, ar. 3. censuræ, quam edidit anno 1396. per hæc verba: *Intendimus pactum esse implicitum in omni observatione superstitiosa, cujus effectus non debet a Deo, vel a natura rationabiliter expectari.* Eruitur etiam ex Gersone, atque ex Martino Arelatensi, qui in tractatu de erroribus circa artem magiæ, & articulis reprobatis juxta Sanctorum Patrum, & præsertim Augustini sententiam, ait: *Observatio ad faciendum aliquem effectum, qui rationabiliter expectari non potest a Deo miraculose operante, nec a causis naturalibus, debet apud Christianos haberi superstitiosa, & suspecta de*

ſecreto pacto implicito vel expreſſo cum Dæmonibus. Iſta eſt Doctrina Sanctorum Doctorum & nominatim Auguſtini in locis pluribus.

Atque hinc patet a ſuperſtitione liberari non poſſe feminarum carminatricum benedictiones, & preces, quæ ad morbos depellendos adhibentur, unctiones unguenti armarii, quibus ferrum ungitur, ut abſens percuſſus curetur, & id genus alia, in quibus optatus effectus a natura rei, quæ applicatur, rationabiliter expectari non poteſt, nec cauſſa adeſt ulla qua prudenter judicemus affectum illum Deum miraculoſe producturum eſſe. Unde enim ſcimus aut prudenter conjicimus feminis illis, illique unguento vim ineſſe, quæ Deum moveat ad effectum illum miraculoſe faciendum? Itaque ex benedictionibus unctionibuſque illis nonniſi per occultam Dæmonis actionem effectus haberi poteſt, ſi ſequatur, ac nonniſi ex tacita cum illo pactione operari poteſt. Huc quoque ſpectat ſuperſtitioſa illorum fides, qui in numero *tredecim* malam veluti qualitatem fingentes, putant nefas eſſe tredecim homines in eadem menſa ſedere, futurum alioquin, ut eorum unus, aut eodem anno moriatur, aut inſtar Judæ proditor ſit futurus. Quis enim huic numero malignam hanc indidit virtutem? Regula hæc locum non habet in iis, quæ a Deo ſunt inſtituta, a cujus promiſſione & virtute ſperatur effectus. Sunt autem cæremoniæ aliquæ, quæ utiliter adhibentur, etſi non ſunt a Deo inſtitutæ, dum conſtet ab Eccleſia eſſe præſcriptas, quæ a Deo inſtituendi ritus poteſtatem habuit. Ex quo tertia eruitur.

Regula tertia.

Superſtitioſum eſt, quidquid ad effectum producendum adhibeatur, quem expectare non poſſumus, nec a naturali rei applicatæ virtute, neque ab inſtitutione divina, neque ex præſcripto Eccleſiæ, quæ id ad effectum illum obtinendum ordinaverit.

Regula ex variis conciliis deducta eſt. Proferam tantum verba duorum Conciliorum Meclinenſium, quorum alterum anno 1570. alterum vero 1607. celebratum fuit: In illo *Tit. de Superſt.* hæc habentur: *Cum recte moneat Sacroſancta Synodus Tridentina, ut omnis ſuperſtitio tollatur, docet hæc Synodus omnem illum rerum uſum eſſe ſuperſtitioſum, qui ſine verbo Dei, & Eccleſiæ doctrina fit, proſcriptis aliquibus ritibus & obſervantiis, quarum rationabilis cauſſa reddi non poteſt, & fiducia in eis collocatur certo expectandi aliquem eventum, qui ſine illis viribus ex Sanctorum interceſſione non ſperaretur, aut quæ in cultu Sanctorum ex temeritate, aut quadam levitate potius, quam pietate, & vera in Deum religione, fieri videntur.* In altero vero *Tit.* 15. *de ſuperſt.* legitur, *& quoniam rudis populus ſæpe ex ignorantia ſuperſtitionibus inquinatur, Parochi ſubditos ſuos diligenter de illis doceant, & inter cetera, ſuperſtitioſum eſſe expectare quemcumque effectum a quacumque re, quem res illa nec ex inſtitutione divina, nec ex ordinatione & approbatione Eccleſiæ producere poteſt.* Ex hac regula lata patet ad cognoſcendas ſuperſtitiones via. Ex ea enim conſtat, licitum eſſe res naturales ad effectus producendos applicare, quos naturaliter producere poſſint, ac licitum itidem res applicare ad effectus obtinendos, quos illæ natura ſua producere nequeant, modo Deus, vel Eccleſia, res illas uſurpari voluerit, ut optatum effectum habeamus, ut ex. gr. res & verba, quibus Sacramenta conſtant, pro obtinenda gratia; vel preces, benedictiones, ac aliæ præſcriptæ ab Eccleſia cæremoniæ pro illis effectis, quæ ex earum uſu ſperamus. Dum enim conſtitutas per Eccleſiam cæremonias adhibemus ad effectum etiam obtinendum, qui naturalem illarum virtutem non ſequatur, certum eſt nos effectum non aliunde quam a Deo ſperare, atque ad illum obtinendum media adhibere ab Eccleſia, cui Deus hanc poteſtatem fecit, inſtituta, & quæ ob aſſiſtentiam quam ſemper habet Spiritus Sancti in iis deſignandis, errare non poteſt, ideoque nec ſuperſtitionem præcipere, aut fovere.

Neque dubitare poſſumus, quin hanc Deus Eccleſiæ ſuæ poteſtatem conceſſerit. Matthæi enim 10. convocatis duodecim diſcipulis ſuis, dedit illis Jeſus *poteſtatem ſpirituum immundorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.* Et Lucæ 10. v. 19. *Ecce*, inquit ſeptuaginta duos diſcipulos alloquens, *dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes, & ſuper omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit.* Hac vero poteſtate uti ſine cæremoniis non poterant; ac cæremonias revera nonnullas conſtituiſſe, exorciſmi pro depellendis malis ſpiritibus ab ipſa Apoſtolorum ætate in Eccleſia uſurpati, rem exploratam faciunt. Illam vero poteſtatem in Apoſtolis, ac ſeptuaginta diſcipulis, datam fuiſſe Eccleſiæ Paſtoribus, tum ex eo conſtat, quod ſemper in Eccleſia neceſſaria eſſet dæmonis depellendi poteſtas, quia ſemper is *circuit quærens, quem devoret*, tum etiam ex perpetua, & conſtanti Eccleſiæ traditione comprobatur. Hac enim docemur, impoſitionem manuum ad curandos infirmos, & ab Apoſtolis adhibitam fuiſſe, & duraſſe ad quintum uſque Eccleſiæ ſæculum, ut agendo de Miniſtro Confirmationis ex auctoritate Innocentii I. oſtendemus; ac deinde ſcimus in uſu ſemper fuiſſe exorciſmos pro expellendis malignis ſpiritibus, aliaſque cæremonias. Atque hæc obiter diximus; nam de hac Eccleſiæ poteſtate *cap.* 5. ex profeſſo tractabitur.

Itaque dum rem ad effectum producendum adhibeamus, quæ cum virtutem illum producendi non habeat, ſolam rationem ſigni habere poſſit, ſi a Deo vel Eccleſia id inſtitutum non ſit, dum ex illius applicatione effectum conſequi certo ſperemus, id non aliunde, quam a dæmone expectare poſſumus, ideoque tacitam, vel expreſſam cum illo pactionem continet.

Id ex dictis ſatis perſpicue liquet. Sed quo facilius res tanti momenti cognoſcatur, novis etiam momentis comprobamus. Facultas Pariſienſis anno 1339. hunc inter alios de ſuperſtitione articulum definivit. *In quacumque ſuperſtitioſa actio-*

actione, ex qua effectus expectatur, quem neque a rei, quam applicamus, natura, neque a Deo rationabiliter sperare possumus, tacita cum dæmone pactio intercedit. Id etiam docent S. Th. 2. 2. q. 69. art. 2. Gerson Tract. de error. circa Magiam, Dionysius Carthusianus, Guillelmus Parisiensis, Theologi denique omnes, atque ratio, quam afferunt, rem plane demonstrat. Nam dum res ad effectum producendum applicatur, quæ apta ad illum producendum virtute careat, effectus ille nonnisi ab alia causa expectari potest. At non possumus effectum illum ex Deo sperare, neque ex Angelis ejus ministris, dum res illa a Deo ad illum effectum producendum destinata non sit, neque ab Ecclesia pro illo divinitus obtinendo instituta; quis enim rationabiliter a Deo certo expectabit effectum ex rei applicatione, quam ineptam agnoscit? Superest ergo, ut a solo maligno spiritu, a cujus unice institutione vis, quæ præsumitur, pendere potest, effectus ille expectetur. Pactio ergo saltem tacita cum illo intercedit. Accedit etiam quod actio illa vana, natura sua inutilis, ex dæmonis suggestione excogitata præsumitur; nam ab Ecclesia & a Deo vanum superfluumque cultum vetante, prohibita est. Ergo contra Dei voluntatem instituitur. Quis ergo dubitet, quin suggerente dæmone inventa fuerit, & quin ex tacito cum eo inito pacto ac societate adhibeatur? *Quod si hæc superstitiosa inveniantur virtutis alicujus, tanto perniciosiora sunt secundum Augustinum, quanto sunt ad seducendum validiora. Ille siquidem effectus, cum neque a miraculo vero, neque a causa naturali fieri cognoscatur, ut a seductoribus dæmoniis proveniat consequens est. A seductoribus autem fallacibus, a patre mendacii, ab hoste crudelissimo, quid boni, quid veri, quid commodi speres: tu videris.* Ita Gers. *de erroribus circa artem magicam, & art. reprobatis* 3. *dicto.*

Vanus hic atque inutilis usus pluribus potest contingere modis. Primo, si effectus procuretur adjunctis nonnullis vanis & inutilibus, quæ ad effectus productionem necessaria putentur: ut v. gr. verba nonnulla Sacræ Scripturæ, vel ecclesiastica, quæ sint certa forma, ac modo quodam particulari conscripta, vel certa hora; & delatio herbæ, quæ sit certo temporis momento collecta. Hæc enim cum vana præsumptione adhibeantur, tacitam illam pactionem præ se ferunt. Secundo dum recitantur aliqua Scripturæ verba pro effectu aliquo vano, vel ex vana præsumptione optato, obtinendo, ex. gr. pro movendo, agitandoque annulo ad filum appenso, pro incantandis canibus &c. Vide quæ de annulo illo superstitioso scribit Cardinalis Cajetanus in Sum. *v. Incantatio. Sciant*, inquit, *lectores quod volui, non experiri, sed convincere hujusmodi diabolicam institutionem ad effectus vanos propter utilitatem fidelium. Accepto namque filo & annulo, protestatus sum quod versum illum sacrum Deo vero, cui a Psalmista dirigitur, dicebam, & non tanquam institutum ad movendum annulum, & sic dixi versum illum, & annulus non est motus. Ut hinc cognoscant omnes, quod tunc diabolus movet annulum, dum versus ille dicitur ei, ut ipse instituit.* Idem de iis dicito, qui Scripturæ verba adhibent pro incantandis canibus; tunc enim juxta diaboli institutionem adhibentur.

Tertio, hæc intercedit tacita pactio; dum ad effectus obtinendos, quos natura sua res applicata producere valeat, adduntur characteres, ac vanæ quædam signa ut securius habeatur effectus; ut dum quis pro corporis purgatione medicinam sumere nollet nisi certæ figuræ vase contentam, in quo priores alphabeti litteræ descriptæ essent. Quarto, dum certa incognita verba adhibeantur, pro effectu obtinendo; vel dum ex alicujus oratione a privatis conficta, in qua certa hebraica, vel græca verba habeantur, supernaturalis effectus certo expectetur; tunc enim vana præsumptione effectus ille speratur, quem nonnisi dæmon, cujus suggestione vana illa cæremonia inventa fuit atque adhibetur, producere potest. Quod quidem attente notandum est, ne sub prætextu cultus divini aut alicujus Sancti, dæmoni honor obsequiumque deferatur. Oblata mihi fuit paucis ab hinc annis quædam in honorem Sancti Patritii confecta oratio, qua in nonnullis parum ab Urbe dissitis locis utebantur ad benedicendam aquam, cujus usu certo credebant, statim a quocumque ex veneno derivato morbo, hominem, sive bestiam liberatum iri, etiamsi in distans esset, modo alter saltem ipsius nomine aquam illa præparatam biberet. Quis vero non videt vanam hanc credulitatem, quæ non ex Dei promissione, neque ex institutione Ecclesiæ, sed contra expositam ab Ecclesia doctrinam est, ex dæmone originem trahere, ideoque effectum illum nonnisi a dæmone expectari? sed neque oratio ipsa superstitione caret; habet enim *per hæc sanctissima nomina Eloi ✠ Adonai ✠ & Sabaoth ✠* atque ita occasionem præbet certo expectandi effectum illum ob inditam, ut falso putant, illis nominibus virtutem. Quinto denique, dum verba quæ pro effectu extraordinario adhibentur, falsi quidpiam contineant, vel dum preces in quibus vis magna statuatur, incertis apocryphisque historiis refertæ sint; cum expectari nequeat a Deo, qui summa veritas est, ex falsitate certus effectus. *Superstitiosum est*, inquit Cardinalis le Camus Episcopus Gratianopolitanus, *in orationibus historias apocryphas, fabulosas, incertasque miscere.* Atque hæc satis visa sunt ad superstitiones dignoscendas, & ad varios detegendos modos, quibus tacita cum dæmone pactio instituitur.

CAPUT III.

De natura, origine, utilitate ac necessitate Sacrorum Rituum.

SAcrorum Rituum naturam, originem, ac necessitatem, non indicare tantum, sed etiam demonstrare operæ pretium duximus; quamobrem variis propositionibus rem explicabimus. Esto itaque

PROPOSITIO I.

Sacer Ritus esse non potest actus illicitus.

NAm eo fine inſtitui debent ſacri Ritus, ut jis Dei cultus in hominibus augeatur: debent enim ex inſtituentis determinatione ea per ſenſus menti offerre, quæ hominis erga Deum obſequium concilient & augeant. Per actum autem illicitum, qui de ſe malus ſit, vel aliqua lege prohibitus, Dei cultus & gloria non augetur, ſed ei injuria fit, ejuſque gloria præcepti tranſgreſſione contemnitur. Atque hinc liquet, jure meritoque damnari ab Apoſtolica Sede feſtivas gratulationes, quæ ſollemni ritu in prima puellarum purgatione fieri ſolent in Regno Madurenſi, aliiſque finitimis regionibus, quod pudori, & honeſtatis legibus adverſentur, & deteſtandos eſſe obſcenos nonnullos ritus, quos in nuptiis celebrandis uſurpari ſolere apud Hottentottos, gentem maxime barbaram, & nonnullos Orientales, Hiſtorici nonnulli teſtantur.

PROPOSITIO II.

Ritus ſacri eadem, qua inſtituti ſunt auctoritate, mutari poſſunt.

ETenim ritus non natura ſua, ſed inſtituentis voluntate ac determinatione, ea ſignificant, quæ ad fovendum, augendumque Dei cultum alliciant, & moveant. Igitur tota eorum vis ab inſtituentis arbitrio pendet: ergo inſtituentis voluntate ritus ſignificato privari poteſt, atque res alia, ſive alius actus, ad id ſignificandum aſſumi.

PROPOSITIO III.

Si Ritus ex hominum abuſu ad ſuperſtitionem, vel hæreſim fovendam adhibeatur, aut in Dei injuriam cedat, prudenti œconomia mutatur, & quandoque etiam aboletur.

NAm Sacri ritus non ſolum non poſſunt eſſe pernicioſi, ſed nec etiam inutiles, ut e definitionibus liquet. Igitur dum homines iis abutuntur, ut ſuperſtitionem vel hæreſim foveant, aut ſi eorum uſu injuria Deo fiat, ſive ex hominum malitia, ſive alia de cauſſa, prudenti œconomia mutantur, & abolentur. Ob abuſus Eccleſia e medio ſuſtulit *Agapas*, convivia, ſcilicet, Chriſtianæ caritatis fovendæ cauſſa primis Eccleſiæ temporibus inſtituta. Eadem œconomia uſus eſt S. Gregorius Magnus, dum in Hiſpania trinam immerſionem, quæ in Baptiſmo ex antiqua conſuetudine adhibebatur, auferri permiſit, quia ea Ariani abutebantur ad docendum divinas perſonas natura & gradu eſſe diſtinctas, ut conſtat ex ep. 41. quæ eſt ad Leandrum Hiſpaniæ Epiſcopum. Eadem de cauſſa alii in latina Eccleſia mutati, ac ſublati ſunt ritus. A Conſtantienſi & Tridentina Synodo uſus calicis laicis interdictus fuit, quod ob ingentem communicantium numerum, paſſim Chriſti Sanguis ſpargeretur, & alia occurrerent, quæ divino Sacramento atque Deo injurioſa eſſent. Et, ut alia omittam, ablatis juſtis de cauſſis Diaconiſſis, diſciplina quoque mutata fuit baptizandi per immerſionem, ut feminarum pudori conſuleretur.

PROPOSITIO IV.

Ritus legitima auctoritate inſtitutus vel comprobatus, ſi in Dei cultum, & gloriam augendam referatur, licite & utiliter adhibetur, licet antea ritus fuerit falſæ religionis, & idolatræ gentis.

NAm ritus ratione illius, quod menti offert, & quo homo in finem aliquem dirigitur, vel vitioſus, aut utilis eſt: ergo ſi ritus, quo idolum colebatur, mutato ſignificato & objecto, ad augendum Dei cultum, ejuſque gloriam amplificandam referatur, licitus, utiliſque erit. Quod enim de ſe malum non ſit, licite uſurpatur; utiliter vero quidquid in Dei gloriam referatur. Actus autem nulla lege prohibitus, quem Hæreticus, vel Idololatra ſuperſtitioſo cultu ritum conſtituat, de ſe malus non eſt, ſed ſolum ratione objecti & finis, in quem dirigitur; ſi ergo in Dei gloriam dirigatur, ac Deo obſequii cauſſa adhibeatur, licitus, & utilis erit, nec amplus Hæretici, vel idololatræ ritus erit, ſed Orthodoxæ Eccleſiæ cæremonia. Sic cæremoniæ nonnullæ, quas Moſem ex Ægyptiis deprompſiſſe, eruditis nonnullis viſum eſt, determinatæ ex divina, qua Moſes ducebatur, inſpiratione, ad ſignificandum Chriſtum venturum, divinæ deinceps cæremoniæ dictæ ſunt: Baptiſmus, quo Judæi Proſelytos ſuos initiare ſolebant, poſtquam a Chriſto Domino ritus Chriſtianorum, & Sacramentorum novæ legis conſtitutus eſt, non amplius Baptiſmus Hebræorum, ſed Chriſtianæ religionis ritus, & Sacramentum appellatum eſt: Proceſſiones denique ab Arianis inſtitutæ, ut religioſæ pietatis famam ac ſplendorem affectantes, precibus, & hymnis, quos hinc inde per vias, & plateas canebant, imperitum vulgus in turpiſſimi erroris ſocietatem protraherent, poſtquam ab Orthodoxis in publicam veritatis conteſtationem ac in Dei laudem, & gloriam fieri cœperunt, utiles, ſanctæque Eccleſiæ Catholicæ cæremoniæ factæ ſunt. Vid. Soc. lib. VI. Hiſt. Eccleſ. cap. 8. & lib. VII. cap. XXIII. & Sozom. Hiſt. Eccleſ. lib. VIII. cap. 8.

Atque hinc patet, turpiſſime eos falli Novatores, qui ut Catholicæ Eccleſiæ ritus contemnant, ſatis eſſe putant, oſtendere, atque clamare, vel a Sinagoga, aut Gentium ſuperſtitione originem trahere. Ritus enim, non ex eo quod retroactis temporibus fuit, nec ex fine, quo tunc adhibebatur, ſed ex eo, quod in præſentia menti conſiderandum offert, & ex fine, quo uſurpatur, metiri debet. Igitur, ſi actus, ſi templum, ſi veſtis, vel aliud quidpiam, quo Gentes Idolorum cultus ornandi, fovendi, exercendique cauſſa uſæ ſint, ab Orthodoxa Eccleſia adhi-

adhibeatur ; vel ut exteriori pompa ſenſibus indicata Dei majeſtate, & rerum omnium dominio, fortius homines moveat ad obſequium, vel ut in memoriam revocet collata humano generi beneficia, vel ut exteriori obſequio Dei cultum foveat, & augeat, vel denique, ut alio modo Dei honor & gloria augeatur, quid eſt, quod reprehendi, quod damnari poſſit? Præterea quid mali eſt, ritibus uti vicinitatem habentibus cum veteris Teſtamenti cæremoniis? Hæ enim deſignabant futurum Chriſtum, noſtri vero ritus jam veniſſe indicant, dum v. gr. luminaria adhibentur ad ſignificandum patefactam lucem Evangelii ; thurificatio ad oſtendendum odorem gratiæ a Chriſto manantem ; veſtes, quæ commemorandæ Dominicæ Paſſioni ſerviant. Hæc de rituum natura. Venio nunc ad originem.

PROPOSITIO V.

Exterior Dei cultus & ritus ſacri nonniſi a Deo originem habent.

EA enim, quæ Deus homines docuit, ex Deo originem trahunt ; exteriorem autem Dei cultum, rituſque, qui interiorem foveant, & augeant, Deus ipſe homines docuit. Patet id, primum ex eo quod exterior Dei cultus cum hominibus ceperit ; ut ex ſacrificiis conſtat, quæ Cain & Abel Deo obtulerunt, Geneſ. cap. 4. Denique, quia omni ætate nationes omnes cultum externum, rituſque ſacros adhibuere, idque vel ex eo, quod hujuſmodi Dei colendi rationem a majoribus acceperint, quos Deus docuerat ; vel quod Deus ipſe per rectam rationem, id omnes homines doceat. Præterea conſtat, itidem conſtituiſſe ſignum fœderis, ipſum inter & terram initi, Geneſ. c. 9. Circumciſionem ſtatuiſſe ſignum pacti cum Abrahamo initi, ejuſque ſemine: Ac plures per Moſem præſcripſiſſe ritus, qui, aut collata beneficia Hebrææ genti, aut factas promiſſiones menti offerrent. Denique humano generi poſt diluvium præcepit, ne carnem cum ſanguine comederent, ut non tam faciles eſſent homines ad homicidia, & ſanguinis effuſionem, ſicut ante diluvium fuerant, quemadmodum interpretes quamplurimi exponunt ; Hebræo populo per Moſem cæremonias præſcripſit : Atque in plenitudine temporis, æterno ipſius Filio homine facto, Baptiſmum, ſacram cœnam, manuum impoſitionem, alioſque Sacros ritus ſtabilivit, de quibus ſequenti capite dicemus. Dubitari ergo non poteſt, quin Sacri ritus ex Deo originem trahant.

PROPOSITIO VI.

Sacri ritus in hac providentia non ſolum ſunt utiles, ſed etiam neceſſarii.

PRopoſitio hæc ex iis, quæ ſuperiori propoſitione demonſtravimus, facile patet. Cum enim Deus omni ætate exteriorem cultum, rituſque ſacros homines docuerit, ac ſervandos quoque præceperit, argumentum eſt, non ſolum utile, ſed etiam neceſſarium eſſe, ut homines ex animo & corpore conſtantes, etiam exterius per corpus Deo obſequium exhibeant, & ut per ſenſus ad Deum colendum alliciantur, & determinentur. Quo autem res clarior fiat, utramque propoſitionis partem paucis demonſtrabo. Ad primam quod attinet, nemo non videt, ſacros ritus eſſe hominibus quam maxime utiles ; Ii enim ea ſenſibus offerre debent, quæ homines ad Deum colendum moveant & alliciant, quæque apta ſint ad augendum in eis interiorem Dei cultum, eoſque in æternam beatitudinem dirigendos. Altera vero pars ex modo liquet, quo Deus ſuam erga homines providentiam exercet. Licet enim ita homines regere potuerit, ut interius lumine ſuo eos docendo, & dirigendo per verum cultum, ad ſupernæ beatudinis conſequutionem perduceret ; tamen per viſibilia ad inviſibilium ſuarum perfectionum congnitionem nos ducit, ut docet Apoſtolus, & per factam ad ſenſus per Prophetas, & Apoſtolos revelationem, quæ credenda, quæque nobis agenda ſunt, manifeſtavit, modumque indicavit, quo ei ſervire, cultumque exhibere debeamus. Voluit ergo Deus, ut in hac providentia hominibus per ſenſus tum credenda tum agenda proponerentur. Ergo juxta hunc providentiæ ordinem, neceſſe eſt, ut homines per ſenſus excitentur, & alliciantur ad Deum colendum. Ut enim fides eſſe debet ex auditu, ita per auditum, & alios ſenſus ad cultum Dei provocari, & allici debent : Eo vel magis, quod hominum plerique, vix alia ratione, quam per ſenſus determinari, ac moveri poſſunt ad Deum colendum. Accedit etiam, quod homines in ſocietate viventes invicem moveri & provocari debeant ad Dei cultum. Id vero, qua ratione fiet, ſi extetior cultus, ſacrique ritus e medio tollantur?

CAPUT IV.

De Chriſtianæ Eccleſiæ ritibus, ubi præcipui circa eoſdem errores Hæreticorum, qui ſunt hac ætate noſtra in Occidentali Eccleſia, recenſentur, & confutantur.

EXplicata Sacrorum rituum natura, origine, & utilitate, de ritibus dicendum eſt, quos vera Chriſti Eccleſia præſcribit, ſervandoſque præcipit. Itaque in hoc capite agemus de exteriori Dei cultu, ac ritibus in univerſum, & exponemus Catholicæ Eccleſiæ ſiſtema circa ſacrorum rituum diſciplinam. Plures ſunt hoc tempore in Occidentali Eccleſia hæreſes, quarum quælibet plures habet circa ſacros ritus errores. Omnes Catholicam Romanam Eccleſiam novitatis, & ſuperſtitionis inſimulant, ejuſque auctoritatem, cujus ſententia e fidelium communione dejecti ſunt, contemnunt & negant. Sed invicem diſſident, tum in deſignando novitatis initio, tum in exteriori cultu reprehendendo atque damnando. Sociniani, & qui iis proxime accedunt Remonſtrantes, Apoſtolorum ætate Eccleſiam Chriſti mutari, ac depravari cœpiſſe,

ſpiſſe, tum circa dogmata, tum circa diſciplinam, effutiunt. Calviniani a ſecundo, Lutherani vero, aliique a tertio, vel quarto Eccleſiæ ſæculo variationis, & novitatis initium ſumunt. Sociniani, Remonſtrantes, & Calviniani, exteriorem Dei cultum, ut Chriſtianæ Religionis ſimplicitati contrarium, deteſtantur; contra vero Anglicani Hierarchiam Eccleſiaſticam, exteriorem Catholicorum in pluribus ſimilem cultum, ac cæremonias bene multas uſurpant, & probant. Lutherani ritus adiaphoros putant, & contra aliorum hæreſim, Chriſti Salvatoris Imaginem in Eccleſiis detinendam eſſe contendunt. Variant etiam in iis indicandis, quæ ſuperſtitionem in exteriori Eccleſiæ noſtræ cultu redoleant, ut invicem pugnant circa dogmata fidei. Ita Deus Eccleſiæ ſuæ manifeſtat, eos ſuperbiæ, diſſidii, erroriſque ſpiritu duci.

Hujuſmodi errores confutaturi, oſtendemus primo, exteriorem Dei cultum Chriſtianæ Religionis humilitati, & ſimplicitati non adverſari; ſecundo, in Chriſti Eccleſia ineſſe inſtituendi ritus poteſtatem; tertio, poteſtatem hanc cum auctoritate præcipiendi, condendique Leges eſſe conjunctam; quarto, hanc poteſtatem non ineſſe in Magiſtratibus, atque Principibus; quinto ſed in Eccleſiæ Paſtoribus; denique, Paſtorum omnium juriſdictionem Romani Pontificis auctoritati eſſe ſubjectam.

PROPOSITIO I.

Exterior Catholicæ Eccleſiæ cultus Chriſtianæ Religionis ſimplicitati non adverſatur.

UT, quæ ſunt nota, ab iis quæ Novatores in dubium revocant, ſecernantur, tria principio conſtituo, quæ ab ipſis quoque Hæreticis unanimi conſenſu probantur. Primum, ea quæ ad ſtatuendum atque ſervandum in divino cultu ordinem & decorem utilia ſint, non eſſe Chriſtianæ Religionis humilitati, atque ſimplicitati contraria. Nam recta ratio docet in omnibus, ſed præſertim in Dei cultu ordinem decoremque ſervari oportere; & Paulus 1. ad Cor. c. 14. v. ult. jubet, *ut omnia honeſte, & ſecundum ordinem fiant*. Plures autem cæremoniæ, quibus exterior Catholicæ Eccleſiæ cultus continetur, ad ordinem decoremque in ſacro cultu ſervandum quam maxime conferunt, ut eaſdem expenden-ti manifeſtum ſit.

Deinde ſtatuo Chriſtianam Religionem non prohibere ſacrorum rituum uſum. Nam præterquam quod hujuſmodi prohibitio, nec a Chriſto Domino, nec ab Apoſtolis ullibi facta legitur, ipſi quoque Novatores fatentur, Chriſtum conſtituiſſe Baptiſmum, ut ſacrum ritum, quo homines novum hominem induerent, atque Chriſtianæ Religioni initiarentur; & ſacram cœnam, quam perpetuo ab Eccleſia in ſui commemorationem fieri debere mandavit: nec inficiantur Apoſtolos ad indicandum gratiam, aliaque Sancti Spiritus dona, quæ hominibus conferebantur, manum impoſitionem, aliaſque cæremonias adhibuiſſe.

Denique, *omnia illa quæ cum virtute nobis præſcripta conjunctionem aliquam habent, & ad ejus perfectionem faciunt, & ſolo fine ſuſcipiuntur, ut aptiores & promptiores ſimus ad colendum Deum*, optime cum Chriſtiana Religione cohærere, fatetur Limborgius ipſe Arminianus Theol. Chr. lib. v. c. 75. n. 15. At, quæ cæremonia eſt in exteriori Catholicorum cultu, quæ ſi eo fine uſurpetur, quo adhiberi jubet Romana Eccleſia, cum virtute nobis præſcripta conjuncta non ſit, vel ad virtutis perfectionem, Deique cultum augendum non referatur? Immo, ſi qua ſit cæremonia, quæ apta non ſit fovere, & augere interiorem Dei cultum, quo Deum in ſpiritu, & veritate diligimus atque colimus, tum ab Eccleſia tum ab omnibus Theologis noſtris, tamquam inutilis, & ſuperflua rejicitur, & damnatur. Atque hæc notata ſunt, ut palam cuique fiat hæreticorum impudentia, dum Romanam Eccleſiam calumniantur, quod cultum omnem divinum, hominis ſanctitatem, ac totam æternæ ſalutis ſpem, in exteriori cultu, & cæremoniarum uſu conſtituat. Venio nunc ad demonſtrationem.

Quidquid ad ſervandum in divino cultu ordinem & decorem, & ad interiorem in nobis Dei cultum augendum utile ſit, Chriſtianæ Religionis humilitati, atque ſimplicitati non adverſatur: quippe quæ cordis, ſeu ſpiritus humilitatem, & ſimplicitatem commendat, nec ullibi vetat exteriores actus, qui ſimplici atque humili corde divini cultus cauſſa fiant. Ritus autem, quibus exterior Catholicæ Eccleſiæ cultus continetur, vel ad ſervandum in divino cultu, ſeu ſacrorum confectione, & adminiſtratione ordinem & decorem, vel ad virtutis exercitium, aut ad interiorem Dei cultum augendum referri debent, juxta Catholicæ Eccleſiæ inſtitutionem atque doctrinam. Hæc enim inutiles & ſuperfluos ritus, ut ſuperſtitioſos damnat, atque abuſus, ſi qui ſint in cæremoniarum praxi, Paſtorum diligentia omnino removendos præcipit. Videat. Conc. Trid. ſeſſ. 22. *Decreto de obſerv. & evit. in celebratione Miſſæ*, & ſeſſ. 25. *de invocatione, veneratione &c.*

Et ſane quis neget, pleroſque ritus Catholicæ Eccleſiæ ad Sacrorum ordinem & decorem pertinere? Exterior pompa maxime confert tum ad decorem in ſacris functionibus ſervandum, tum ad alliciendos homines ad publicum Dei cultum, tum ad debitam Deo ejuſque divino cultui venerationem conciliandam, tum denique ad oſtendendum hominibus Dei majeſtatem, ſupremumque dominium, cujus conſideratione cordis humilitas, & ſimplicitas fovetur, & augetur. Opera, quæ Eccleſia præcipit, ſunt veræ virtutis exercitium, vel ad virtutis exercitium diſponunt, ſi eo fiant fine, quo ipſa præſcribit. Nam vel ſunt actus religionis & virtutis, ut auditio Sacri, Sacramentorum ſuſceptio &c. vel ad exercendam virtutem diſponunt & juvant, ut jejunia, cælibatus &c. Promiſſiones denique & Dei beneficia, quæ per ritus pleroſque menti contemplanda offeruntur, ad fidem, ſpem, & caritatem augendam deſtinantur.

Ajunt

Ajunt vero, exteriorem Romanæ Ecclesiæ cultum, mundi pompam redolere, quæ potius superbiæ fastum, quam cordis humilitatem fovet, & auget.

At, si non mundi, sed Religionis ac Dei causa fiunt, cur mundanæ pompæ dicuntur? Si Ecclesia cum Christo docet, hæc sine humilitate & simplicitate cordis fieri non debere, si pompæ illæ ac splendidi ritus, Dei Majestatem ad sensus ostendendo, cordis humilitatem ac simplicitatem fovent & augent, quo jure, ut affectus mundani damnantur? Numquid Deus mundanas pompas probavit, dum auctoritate comprobavit sua, splendidum ornatum, vestes, & alia pretiosa divini cultus instrumenta, quæ in Hierosolymitano templo adhibebantur? Non ita sane visum est Sanctis Ecclesiæ Patribus, qui ea ætate floruere, in qua reddita jam Ecclesiæ pace, Principum munificentia ita exterior Dei cultus exornari potuit. Videantur Cyrillus Cath. 24. Ambros. lib. 1. de Off. c. 22. Greg. Nazianz. Oratione 11. in Laud. Gorg. Hieron. Epist. 3. ad Heliodorum, & 2. ad Nepotianum; Patres denique omnes quarti, & quinti Ecclesiæ sæculi. Ii enim summis laudibus extollunt illorum pietatem & religionem, qui sumptus maximos impenderant in ordinandis Christianorum Templis, comparandisque pretiosis Sacerdotum vestibus, atque aliis divini cultus Instrumentis. Numquid Novatoribus ætatis nostræ magis exploratum est quod Christianæ religioni contrarium sit, quam Patribus illis, quibus trium priorum sæculorum traditio ignota esse non potuit, quique tanto studio, ac fervore fidei puritatem, ac disciplinæ nitorem in Ecclesia conservare conati sunt. Hactenus quoad ornatum Templorum, pretiosa divini cultus instrumenta, splendidumque Ecclesiasticarum functionum apparatum.

Venio nunc ad cæremonias, quæ in Sacramentorum administratione adhibentur. Non video qua fronte has Christianæ Religionis simplicitati adversari pertendant. Nam hæ adeo antiquæ sunt, ut nonnisi ex Apostolis repeti queant. Sunt enim, saltem magis præcipuæ, Ecclesiæ Orientali, & Occidentali communes: ac in Oriente vigent quoque apud Græcos, Jacobitas, Nestorianosque a multis sæculis e Romanæ Ecclesiæ communione separatos. Quamobrem initio quinti sæculi fuisse cæremonias totius Ecclesiæ per universum diffusæ certo cognoscimus. At cum non constet generali quadam totius Ecclesiæ sanctione fuisse institutas, quis non videat nonnisi ab Apostolis & Apostolicis viris originem habere potuisse, a quibus per universum constitutæ Ecclesiæ veluti a communi fonte descendunt? Vero autem simile non est pugnantia cum Christi Religione Apostolos docere, atque inculcare voluisse. Rursus cæremoniæ Baptismi, idem de aliis dicendum, ea menti offerunt, quæ Christianam fidem doceant, eamdemque foveant, & augeant. Exorcismi significant libertatem a Dæmone, quam per Christum acquirimus, abrenunciationes Satanæ de Officio hominis Christiani Baptizatum monent, immersio Christi sepulturam memoriæ offert, & ut alia mittam, salivæ usus Christi miraculum indicando, quo cæco sputo visum reddidit, docet nos, Baptismum lumen afferre, quo cælestem veritatem percipiamus. Hæc vero Christianæ fidei, atque caritati non nocent, sed prosunt.

Dicent, nefas esse, Christianos ad egena & infirma mundi elementa revocare, scilicet, externis ritibus quidquam menti offerentibus, puerorum instar ad credendum, & Deum colendum allicere & trahere. Hæc enim propria veteris legis œconomia erat, quæ fuit per Evangelii libertatem sublata. *Lex illa*, inquit Apostolus ad Galat. c. 3. *Pædagogus noster fuit in Christo, ut ex fide justificemur. At ubi fides jam venit, non sumus sub pædagogo*, idest non trahimur amplius per cæremonias ad credendum, Deumque colendum.

Sed nemo dicet, cæremonias, qua ratione Ecclesia præscribit, usurpatas, egena appellari posse, & infirma mundi elementa. Hæ enim, ut dixi, ad augendum in nobis interiorem Dei cultum referri debent, neque spes salutis nostræ in exteriori earumdem cortice & usu ponenda est. Hoc sensu Apostolus veteris legis cæremonias egena & infirma mundi elementa appellavit, non vero quatenus excitabant, & fovebant in hominibus fidem in Christum venturum; qua fide Abrahamum justificatum fuisse, capite illo docet, ubi etiam eos, qui ex fide sunt, omnes filios Abrahæ appellat. Infirma quoque & egena elementa vocavit, postquam fides illa venit, quam fovere debebant. Hac de causa dixerat, *ubi venit fides*, hoc est Christus, quem futurum cæremoniæ illæ significabant, *jam non sumus sub pædagogo*, nempe sub cæremoniis illis, quæ homines puerorum instar per sensus ad credendum Christum futurum excitabant. Itaque veteris legis cæremoniæ, nuda, egena & infirma mundi elementa factæ sunt, postquam ea fuere destitutæ virtute, qua salutarem fidem in hominum cordibus excitabant. Egena quoque & infirma elementa vocavit, quæ superstitionis & idololatriæ causa adhibentur, eadem ep. c. 4. v. 8. & 10. nullibi vero scribit, nefas esse Christianis ritibus uti, qui menti offerant, quæ Christus pro nobis gessit, collata nobis a Deo beneficia, vel quidquam aliud, quo hominis erga Deum amor & cultus foveri & augeri queat. Immo Pauli ætate jam cœperat usus signi Crucis ad revocandum in memoriam Christum in Crucem pro nobis actum, trina immersio in Baptismo ad significandum Christi Corpus triduo fuisse sepultum, festum Paschatis, Pentecostes, ac etiam cujuslibet diei Dominici ad memoriam recolendam Christi resurrectionis, adventus Spiritus Sancti &c. Et præter alios ritus, quos infra indicabimus, constat in precandi modo, tum Paulum, tum Apostolos reliquos imitatos fuisse Judæos.

PRO-

PROPOSITIO II.

In Christi Ecclesia vera inest instituendorum rituum potestas.

HIc pro comperto habemus, Christum Dominum septem instituisse Sacramenta; idque a nostris Theologis adversus Novatores abunde demonstratum statuimus. Contendimus vero, Ecclesiæ potestatem fuisse concessam instituendi ritus, tum in Sacramentorum administratione usurpandos, quibus non modo ordini & decori sacræ functionis consuleretur, sed etiam gratiæ indicarentur, quas homines per hujusmodi Sacramenta reciperent, tum etiam, quibus locus, tempus, & modus divini cultus præscriberetur, vel ea hominibus offerentur, quibus virtutum exercitium facilius fieret, Deique gloria & cultus amplificari posset. Id vero facile demonstratur.

Primum, quia Deus Ecclesiæ suæ animarum curam concredidit, voluitque, ut eas regeret, atque in æternæ felicitatis consequutionem dirigeret. Necesse ergo est, tantam ei dederit auctoritatem, quanta ad hujusmodi directionem necessaria est. Neque enim Deus vult finem, quin media ad finem comparandum necessaria suppeditet. Ad id vero necessaria est potestas instituendi ritus, quibus hominibus ea per sensus offerat, quæ, vel Dei majestatem, vel Dei beneficia aut gratias, quas nobis concedit in memoriam revocando, ad adorandum & diligendum Deum, & ad pietatem colendam, excitent atque determinent; sive, ut clarius loquar, necessaria est Ecclesiæ potestas ea hominibus suggerendi & proponendi, quæ utilia sunt ad beatitudinis consequutionem; sunt autem ritus utiles, immo in hac providentia etiam necessarii, ut in postrema superioris capitis propositione demonstravimus.

Deinde Christus Dominus Joannis c. 6. exemplo præmonstravit suo cæremoniarum usum, dum luto usus est, ut cæco Siloes visum restitueret. Atque huic similes instituendi cæremonias fecisse Ecclesiæ suæ potestatem facile patet. Nam Matth. 12. & Lucæ 10. Apostolis, discipulisque fugandi dæmones, sanandique morbos potestatem concessit, ergo & auctoritatem instituendi cæremonias, quas in hujusmodi potestatis usu adhiberent. Ejusmodi sunt impositio manuum, qua Ananias usus est ad curandum Saulum recenter ad Christi fidem conversum, de qua actis Apostolorum, atque exorcismi ad expellendos dæmones, insufflationes, aliique ritus, quos cum semper, ac ubique terrarum Ecclesia usurpaverit, nonnisi Apostolis referre possumus acceptos. Rursus an non Apostoli fuere Christi Ministri, ac Mysteriorum Dei dispensatores, ut habetur ad Cor. 2. c. 4. quis ergo credat auctoritatem a Deo non accepisse necessariam ad hujusmodi obeundum ministerium? At hæc secum potestatem ferebat ordinandi disponendique sacras functiones, instituendique cæremonias ad ea menti offerenda destinatas, quæ mysteria, atque beneficia memoriæ offerrent, quæ fidelibus contemplanda essent. Hinc Apost. Paulus, in supra laudata Epist. August. teste in Epist. ad Januar. Corinthiis pollicetur, se ordinem modumque dispositurum fuisse, quo Eucharistia sumenda esset, dum ad ipsos venisset: *Cetera*, inquiens, *cum venero disponam*. Eadem habet Trid. Syn. sess. 13. c. 2.

Præterea, Ecclesia semper potestate instituendi ritus usa est, adeoque eam a Christo Domino accepit: neque enim est verisimile Apostolos, eorumque discipulos potestatem sibi usurpare voluisse, quam a Deo non habuerint. Plures instituisse ritus Apostolos, ex constanti & perpetua omnium sæculorum traditione constat. Ex Apostolis enim originem ducunt nonnulli dies festi, scilicet Paschatis, Ascensionis Christi in cælum, Pentecostes, ac dies Dominicus, jejunia nonnulla, puta antepaschale, ac fortasse etiam quartæ & sextæ feriæ jejunium; item mos ille, quo prohibemur, Eucharistiam sumere non jejuni, aliquæ liturgiarum preces, trina immersio, insufflationes, unctionesque, & aliæ tum Baptismi, tum aliorum Sacramentorum cæremoniæ, quas Ecclesia ubique ac semper usurpavit, nec scimus ab aliis accepisse, quam ex Apostolis, unde fides, ritusque per universum orbem a primis Ecclesiæ temporibus propagati, originem trahunt, ut Augustinus Epist. 54. alias 118. ad Januarium invicte demonstrat. Ritus antea dictos, indicatos legimus a Justino prope finem Apologiæ ad Antoninum Pium, ubi etiam commemorat sacros Christianorum conventus, concionum, precumque ordinem, benedictionem Antistitum, aquæ vinique oblationes, ac sacræ Liturgiæ cæremonias: ab Irenæo, Athenagora, Tertulliano lib. de cor. milit. cap. 3. lib. de Bapt. & alibi, a Cypriano Epist. ad Magnum; & Clemente Alexandrino, aliisque trium priorum sæculorum Patribus; atque eorum plerosque præscriptos habemus in Constitutionibus, & Canonibus, qui Apostolorum nomine circumferuntur, in quibus Ecclesiæ disciplinam contineri, quæ ab Apostolis & Apostolicis viris orta, pro Ecclesiæ regula primis temporibus habita sit, nemo negare potest.

Constat etiam, Ecclesiam deficiente miraculorum copia, ac primorum Christianorum fervore, progressu temporis ritus auxisse, ut frequentius in hominum memoriam Dei gratias ac beneficia, & majestatem revocando, pietatis in eisdem fervorem excitaret, eosque fortius ad Dei cultum percelleret. Auctos ita fuisse Ecclesiæ ritus, testantur Patres quarti & quinti sæculi; Sacramentaria tum Gregorii Magni, tum aliorum, qui a septimo sæculo apud Latinos scripserunt; ac Euchologia, quibus a mille & amplius annis utuntur Græci.

PRO-

PROPOSITIO III.

Hujuſmodi Eccleſiæ poteſtas cum auctoritate conjuncta eſt ferendi leges.

ID facile ex eo patet, quia poteſtas hæc Eccleſiæ omnino neceſſaria eſt. Ut enim regat atque in æternam felicitatem dirigat hominem, qui & veram erga Deum pietatem, & ſuam in eo beatitudinem neglectui habere propenſus eſt, neceſſe eſt, ea præcipere poſſit, quæ homines ab iis removeant & diſtrahant, quæ huic comparandæ felicitati impedimento ſint, & quæ iſtius conſequutionem faciliorem faciant. Si enim in eo, qui civili ſocietati præſit, neceſſaria eſt ferendæ legis poteſtas, qua homines ad præſcriptos Civitatis & Imperii fines legibus dirigantur: cur in ea ſocietate neceſſaria non erit, quæ Deo ipſo jubente homines in infinite præſtantiorem finem, hoc eſt, in æternam felicitatem dirigere debet? Sicut enim ſine civilibus legibus, quæ impedimenta removeant, ac faciliorem reddant obſervationem legis naturalis, optata tranquillitas in ſocietate haberi non poteſt; ita ſine legibus, quæ removeant ea, quæ impedimento ſint, ac promptiores homines reddant ad ſervanda divina præcepta, ad virtutum exercitium, & Dei cultum, difficile admodum, ac ne vix quidem regi ac dirigi poſſent animæ in æternam beatitudinem. Cum nemo neget hanc Deum dediſſe ſummis imperantibus poteſtatem, quod medium ſit ad tranquillitatem illam procurandam, quæ eſt imperii finis; quis neget, eamdem poteſtatem dediſſe iis, quos animarum conſtituit Rectores, voluitque, ut eas per apta media in ſummum bonum, cujus unice poſſeſſione beati ſumus, dirigerent?

Sed non deſunt in Scriptura argumenta, quibus hanc ex Deo accepiſſe poteſtatem demonſtretur. Nam Chriſtus, quos Apoſtolos diſcipulosque ſuos delegerat, docere juſſit omnes Gentes, Matth. cap. ult. Ac eorum, qui credere in Chriſtum vellent, Paſtores declaravit, dum Petro dixit, *Paſce oves meas*, Joan. 21. *Deinde Claves dedit ei Regni Cælorum*, Matth. 16. Solvendi, ac ligandi poteſtatem, ac facultatem dimittendi peccata, Matth. 10. Ubi vero ligandi, ſolvendique poteſtatem fecit, declaravit, peccantem fratrem, qui poſt trinam monitionem Eccleſiæ parere noluerit, (id enim ſignificant verba illa *ſi Eccleſiam non audiverit*) habendum eſſe veluti *Ethnicum & Publicanum*, hoc eſt, veluti a communione & fidelium ſocietate dejectum. Paſtoris vero ovium curam habentis allegoria, juxta Scripturarum phraſim, ſupremam ſignificat poteſtatem. 2. Reg. 5. & 1. Paralip. 11. v. 2. ubi *Paſces*, inquit Dominus, *populum meum Iſrael, & tu eris Princeps ſuper eum*. Et poteſtas clavium ſummam itidem poteſtatem deſignat. Nam Iſai. 22. cum Deus a Sobna in Eliacim ſummam poteſtatem tranſtulit, ait, *vade, ingredere ad eum, qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpoſitum templi, & dices ad eum: quid tu hic? expellam te de ſtatione tua, & de miniſterio tuo deponam te, & vocabo ſervum meum Eliacim: & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & poteſtatem tuam dabo in manu ejus, & dabo clavem domus David ſuper humeros ejus; & aperiet, & non erit qui claudat; & claudet, & non erit qui aperiat.* Dubitari autem non poteſt, quin Deus paſtores, quos in Eccleſia poſuit *ad confirmationem Sanctorum in opus miniſterii, in ædificationem Corporis Chriſti*, ad Epheſ. 11. ſemper in Eccleſia futuros eſſe vellet, & quin ſemper apud eos illam clavium poteſtatem eſſe voluerit, quam pro regendis ſuis ovibus tradidit. Itaque ſi Chriſtus, dum Eccleſiam fundavit, miniſtros quos in ea poſuit Paſtores declaravit, ac paſtores, qui claves haberent Regni Cælorum, qui ligarent, ac ſolverent, qui e ſocietate expellerent ſua inobedientes; quis dubitet, quin ſummam eis dederit poteſtatem, quæ paſtoritio munere, ac clavium traditione conferri hominibus a Deo conſuevit?

Immo hanc contuliſſe Chriſtus ipſe declarat Lucæ 10. v. 16. dum Apoſtolis dicit, *qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit:* Audire vero latine apud Tullium, Quintilianum, & Alphonſum Juriſconſultum *L. arbit. ex compromiſſo, digeſt. de recept. arbit.* ut & Græce ἀκοὴν ἐπακοὴν, & Hebraice *ſciamach* idem ſonat ac obtemperare, & præcipienti parere. Itaque in ipſum Chriſtum contumax eſt, qui Eccleſiæ juſſa obſervare detrectet. Ergo quæ ſtatuit ac præcepit Eccleſia, per factam ipſi a Jeſu poteſtatem conſtituit & præcipit. Quamobrem Apoſtolus Paulus ad Hebr. XIII. v. 17. poſtquam præpoſitos appellavit animarum Paſtores, *obedite*, inquit, *præpoſitis veſtris & ſubjacete eis?*

Denique annon conſtat ex eadem Scriptura, & conſtanti atque perpetua traditione, Apoſtolos, eorumque ſucceſſores, jure paſtoritio atque accepta a Chriſto poteſtate clavium, uſos ſemper fuiſſe in iis, quæ ad fidem & diſciplinam Eccleſiæ, vel ad tollenda ſcandala pertinerent? De iis enim rebus leges ab Apoſtolis, tum ſingulis, tum communi conſilio conſtitutas, tota pene ſacræ hiſtoriæ ſeries evincit; hujuſmodi autem conſtitutiones partim ſcriptæ, partim non ſcriptæ, fuerunt. Nota res eſt ex Apoſtolorum actis, quæ pro ſubrogando Apoſtolo in locum Judæ, & pro inſtitutione diaconorum in curam viduarum egerint, ac celeberrima illa Lex, de qua cap. 15. quæ pro decernenda orta de legalibus controverſia conſtituta fuit per hæc verba: *Viſum eſt Spiritui Sancto & nobis nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc neceſſaria, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione.* In iiſdem actis, c. 16. memoratur S. Paulum Siriam & Ciciliam perambulaſſe, *confirmans Eccleſias, præcipiens, cuſtodire præcepta Apoſtolorum, & Seniorum*, παραδιδοὺς, ideſt, *Conſtitutiones*. Accedit etiam quod ſtatim ſubnectitur de eodem Paulo atque Timotheo: *Cum autem pertranſirent civitates, tradebant eis cuſtodire dogmata, quæ erant decreta ab Apoſtolis, & Senioribus,*

ribus, qui erant Hierosolymis. Ubi Glossographus post veteres omnes Ecclesiæ utriusque Doctores *dogmata* recte interpretatur *statuta*. Mitto præcepta circa mores, tum publicos tum privatos, quæ passim in Apostolorum scriptis occurrunt. Quis ignorat pro regenda Ecclesia plura verba constituisse, quæ literis non sunt consignata? Id sane indicat Apostolus dum 11. ad Cor. 11. se cetera, quæ ad disciplinam spectarent, dispositurum pollicetur, & dum 11. ad Thess. 2. ait, *state, & tenete Traditiones, quas accepistis, sive per sermonem, sive per epistolam*. Hæ traditiones in græco textu vocantur παραδόσεις, id est præcepta. Ecquis neget ab hujusmodi præceptis ortum ducere jejunia nonnulla, ac cæremonias quamplurimas semper & ubique in Ecclesia servatas, veluti suprema quadam lege institutas. Præterea Paulus incestuosum Corinthum tradidit Satanæ, aliosque improbos Ecclesiæ communione privavit, atque e fidelium societate dejecit.

Neque solum Apostoli, sed eorum etiam successores hac eadem potestate leges ad Ecclesiæ disciplinam moderandam tulerunt. Quis enim ignorat tribus etiam prioribus sæculis canones ab Ecclesiæ Pastoribus fuisse conditos, quos veluti leges venerarentur? De iis enim Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Cyprianus, & Eusebius in sua hist. Eccl. passim meminere. Nec solido fundamento eorum caret opinio, qui plerosque canones, & constitutiones, quæ Apostolorum nomine circumferuntur, a latis antiquis illis temporibus ab Ecclesia legibus deprompta fuisse, tuentur. Immo si Apost. accepta referenda non sint, quæ in illis statuta sunt, pleraque saltem, ab eorum fuisse successoribus primis sæculis constituta, asserere oportet. Quæ cum ita se habeant, nullus superesse videtur dubitationi locus, quin Christus Ecclesiam instituendo suam, ei vim, seu facultatem fecerit, qua Leges ferret ad Dei cultum, ad retrahendos homines a vitiis, eosque ad virtutis exercitium alliciendos necessarias. Videndum itaque, in quo hæc resideat potestas. Occurrunt statim Novatores, Grotius præsertim, & Puffendorfius, qui summis Imperantibus hæc unice jura competere impudentissime asserunt. Hos refellit

PROPOSITIO IV.

Potestas circa sacra a Deo Ecclesiæ concessa non inest in sæculi Principalibus.

Demonst. Nemo negat potuisse Christum Dominum Ecclesiæ jura, sive illius regendæ potestatem summis imperantibus tradere, aut eam ita constituere potuisse, ut tota imperio subjecta esset atque a supremo Principe regeretur. Immo cum cujusque sit hominis cor in manu ejus, & quocumque velit trahat illud, Reges ipsos poterat Apostolos, Pastores, rectoresque Ecclesiæ suæ eligere ac destinare. Sed non ita fecit. Nam Apostolos elegit duodecim, ac deinde discipulos septuaginta duos, ut eos qui suam vellent fidem profiteri, in illam societatem cooptarent, in qua ipsi, Christi potestate atque nomine, Pastores essent, ligandi solvendique, ac clavium potestatem haberent. Hos ad omnes Gentes misit, atque ad Reges ipsos, & Præsides, ut hos etiam, si vellent, Christi oves facerent, atque potestati ipsis concreditæ quoad Dei cultum, æternæque salutis consequutionem subjectos declararent. Et sane annon ut Populus, ita Principes, ac Reges ad oves spectant, quas ii regere debeant, quibus Christus dicit: *Pasce oves meas*? Ii sane quoad spiritualia & æternæ salutis consequutionem omnibus Christi ovibus dominari debent, ac leges præscribere, qui ligandi, & solvendi, atque clavium potestatem acceperunt. Sed videamus, quænam fuerit illorum Regum ac summorum Principum sententia, qui omnium primi christianam religionem susceperе, & qua ratione a viris illis sanctis, qui christianam iisdem demonstraverunt doctrinam, Ecclesia, ejusque forma atque jura exposita fuerunt. Verisimile non est aut Principes pati voluisse, jura imperii ipsis debita violari, aut sanctos illos Antistites eam voluisse sibi in Reges & Principes potestatem usurpare, quam Christus non dedisset, & quæ odiosam Principibus Christi Religionem reddere potuisset. Constantinus omnium primus Christianorum Imperator, teste Eusebio lib. 3. de vita Constantini cap. 10. in Concilio Nicæno non prius assedit, quam Episcopi ut sederet annuissent. Et absoluto Conc. Epist. misit ad omnes Ecclesias, quam idem Eusebius ibid. refert, in cujus fine hæc leguntur: *Quæ cum ita sint, cælestem gratiam, & divinum mandatum libenter suscipiat. Quidquid enim in sanctis Episcoporum Conciliis geritur, id nunc ad divinam referendum est voluntatem*. Theodosius Junior in Epist. ad Synodum Ephesinam, *nefas est*, inquit, *qui sanctissimorum Episcoporum catalogo adscriptus non est, illum Ecclesiasticis negotiis, & consultationibus sese immiscere*. Similia habet Martianus Imperator L. nem. cap. de Summa Trinitate & fide Catholica. Et omnium legum peritissimus Justinianus novell. 83. leges civiles dixit non præcedere, sed sequi oportere leges Ecclesiasticas, *secundum sacras*, inquiens, *& divinas regulas* (ita canones appellat) *quos etiam nostræ leges sequi non dedignantur*: & in Authentic. Const. CXXIII. c. 7. hæc habet, *si Ecclesiasticum negotium sit, nullam communionem habent civiles magistratus cum ea disceptatione, sed religiosissimi Episcopi secundum sacros canones finem imponunt*. Ut alios vero prætereamus, unus sufficiat Basilius Imperator, qui in VIII. Synodo ita loquitur: *De vobis autem Laicis, tam qui in dignitatibus, quam qui absolute conversamini, quid amplius dicam non habeo, quam quia nullo modo vobis licet de Ecclesiasticis caussis sermonem movere, neque penitus resistere integritati Ecclesiæ, & universali Synodo adversari. Hoc enim investigare & quærere Patriarcharum, Pontificum & Sacerdotum est, qui reginis officium sortiti sunt, qui sanctificandi, qui ligandi, & solvendi potestatem habent, qui Ecclesiasticas & cælestes adepti sunt claves: non nostrum*

ſtrum qui paſci debemus, qui ſanctificari, qui ligari, vel a ligamento ſolvi egemus. Tom. 7. Conc. pag. 1154. Vides ergo non unum, ſed plures, & quotquot de chriſtiana religione recte ſenſere Principes, ita Chriſtianam fidem profeſſos fuiſſe, ut Eccleſiam inſtar Reipub. a Chriſto inſtitutam crederent, in qua ipſi oves, Miniſtri vero quibus claves traditæ fuere Regni Cælorum, Paſtores eſſent.

Sed rem clariorem faciunt editi hac de re Eccleſiæ canones, Patrumque illorum ſententiæ, qui primis Chriſtianis Principibus Chriſti fidem expoſuere. Quis credat ſanctiſſimos illos Paſtores, qui Principes illos vel recenter ad fidem converſos, vel qui ſubditos pleroſque haberent Idololatras ac Chriſtiani nominis infenſiſſimos hoſtes, in Chriſtiana religione inſtituendos ſuſceperant, vel in conciliis edere voluiſſe canones, aut ea palam illis inculcare, quæ jura a Deo illis conceſſa turbarent & infringerent, & quæ contra divinam inſtitutionem eoſdem Eccleſiæ tribunali, ac Senatui ſubjectos facerent? Igitur Patres illi perſuaſi eſſe debuere eam fuiſſe Chriſti Eccleſiæ formam, eaque jura, quæ ipſi explicarent. Neque credibile eſt priorum temporum Antiſtites, qui fuere patientiæ, humilitatis, & caritatis exemplar, & qui dum Paſtoris munus ſuſciperent ſeſe paratos oſtendebant ad ſubeundum pro Chriſti fide ac veritate martyrium, ſuperbiæ quodam faſtu jus ſibi uſurpare voluiſſe, quod ex Deo non accepiſſent, & onus voluiſſe indebitum Principibus ſummis imponere. At ii omnes unanimi conſenſu tradidere Laicos etiam Principes ac Reges oves eſſe, quæ Eccleſiæ Paſtoribus ſubſint, & in iis quæ ad fidem & religionis diſciplinam ſpectant parere debeant. Ex Canonibus autem nonnullos tantum referam. Gratianus *diſt.* x. *cap.* vii. hunc refert ad Imperatores Conſtantinopolitanos directum. *Libenter accipitis, quod lex Chriſti ſacerdotali vos ſubjecit poteſtati, atque iſtis tribunalibus ſubdit. Dedit enim & nobis poteſtatem: dedit & principatum multo perfectiorem Principatibus veſtris.* Gelaſius Papa ad Anaſtaſium Imperatorem diſt. xcvi. can. 10. *Duo ſunt, Imperator Auguſte, quibus principaliter hic mundus regitur: auctoritas ſacra Pontificum, & regalis poteſtas: in quibus tanto gravius eſt pondus Sacerdotum, quanto etiam pro ipſis Regibus in divino ſunt reddituri examine rationem.* Gregorius Magnus ad Epiſcopum Metenſem diſt. 69. can. 9. *Quis dubitet Sacerdotes Chriſti Regum & Principum omnium fidelium patres, & magiſtros cenſeri? Nonne miſerabilis inſania eſſe cognoſcitur, ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubjugare, & iniquis obligationibus illum ſuæ poteſtati ſubjicere, a quo credit, non ſolum in terra, ſed etiam in cælis ſe ligari poſſe, & ſolvi?*

Venio nunc ad Patres, atque rem ab Ignatio exordior viro Apoſtolico, atque Joannis Apoſtoli diſcipulo. Is antequam Principes eſſent, qui Chriſtianam doctrinam profiterentur, in epiſtola ad Philadelphios hæc ſcribit: *Principes ſubditi eſtote Cæſari, milites Principibus, Diaconi Presbyteris, Presbyteri & Diaconi atque omnis Clerus, ſimul cum omni Populo, & Militibus, atque Principibus, ſed & Cæſares obediant Epiſcopo, Epiſcopus vero Chriſto, ſicut Patri Chriſtus: & unitas per omnia ſervetur.* S. Athanaſius in epiſtola ad ſolitariam vitam agentes, ita Oſium Cordubenſem Conſtantinum Magnum in Nicœna Synodo allocatum fuiſſe ſcribit. *Deſine, quæſo, Imperator: ne te miſceas Eccleſiaſticis: neque nobis in hoc genere præcipe: ſed potius ea a nobis diſce. Tibi Deus imperium commiſit: nobis, quæ ſunt Eccleſiæ, concredit. Et quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ; ita & tu cave, ne, quæ ſunt Eccleſiæ, ad te trahens, magno crimini obnoxius fias.* Poſt hæc Oſii verba Athanaſius ipſe ſubnectit: *Quando a condito ævo auditum eſt, quod judicium Eccleſiæ auctoritatem ſuam ab Imperatore accepit? aut quando unquam hoc pro judicio agnitum eſt?* S. Ambroſius ep. 13. ſic Valentinianum Imperatorem affatus eſt: *Noli te gravare, Imperator, ut putes te in ea, quæ divina ſunt, imperiale aliquod jus habere; noli te extollere, ſi vis diutius imperare. Eſto Deo ſubditus: Scriptum eſt enim:* quæ Dei Deo, quæ Cæſaris Cæſari. *Ad Imperatorem palatia, ad Sacerdotem Eccleſiæ. Publicorum tibi mœnium jus commiſſum eſt, non ſacrorum.* Habes itaque antiquiores Patres non ſolum exponentes Eccleſiæ jura penes Sacerdotes eſſe, ſed & Principes ipſos ne iis ſeſe immiſcerent prohibentes, ac divinam illis minitantes vindictam, dum ea ſibi uſurpare pertenderent. Quæ cum ita ſe habeant, quis non videat Novatores illos qui ſummis imperantibus jus erga ſacra impudentiſſima adulatione adjudicant, fundatam a Chriſto Eccleſiam penitus evertere, atque deſtruere?

PROPOSITIO V.

Poteſtas erga ſacra, ſive jus ferendi Leges ad Dei cultum & Eccleſiæ diſciplinam pertinentes a Chriſto Eccleſiæ ſuæ collatum in ſolis Epiſcopis reſidet, qui jure divino Presbyteris aliiſque Miniſtris ſuperiores ſunt.

UTraque propoſitionis pars vel ex iis quæ hactenus ſunt diſputata facile comprobari poſſet. Sed ut in re maximi momenti nil intactum remaneat, rem hic luculentius exponere, ac novis argumentis demonſtrare operæ pretium eſſe exiſtimavimus. Itaque pars prior in hunc modum demonſtratur. In iis poteſtas ineſt regendæ Eccleſiæ, Eccleſiaſticaſque Leges condendi, qui a noſtra ætate ad exordium uſque Religionis chriſtianæ eam ſemper veluti a Chriſto ſibi traditam exercuerunt. Hac enim via, & datam a Chriſto poteſtatem, & genus hominum in quo eamdem collocaverit, certo cognoſcimus. Epiſcopi vero ſive Eccleſiarum Paſtores ritu a Chriſto inſtituto ordinati, a noſtra ætate uſque ad Apoſtolos, per quos Chriſtus fundavit Eccleſiam, poteſtate, quam a Chriſto accepiſſe certo crediderunt, Eccleſiam rexere, legeſque ad ejus

disciplinam spectantes condiderunt. De Episc. qui modo in Occidente sunt & communionem servant cum Ecclesia Romana, id vocari nequit in dubium, cum inter fidei articulos habeant, potestatem hanc ex Deo habuisse per legitimam ordinationem, & cum eam singuli in suis exerceant Diœcesibus, & communi consilio in Conciliis. Græci quoque illi, qui schisma sestantur auctore Photio incœptum, absolutum vero a Michaele Cerulario, Jacobitæ sive Syri, sive Armeni, sive Cophti, sive Abyssini, qui Dioscorum sequuntur in Chalcedonensi Synodo damnatum & ex Ecclesiæ sinu depulsum, ac Nestoriani, qui in Chaldæa, Persida, atque in variis Provinciis Indiæ Orientalis hæresim Nestorii in Ephesia Synodo anno 431. damnatam tuentur, ii, inquam, omnes in Syria, Ægypto, Æthyopia, Armenia, Chaldæa, Persida, aliisque remotis regionibus Episc. habent, qui se hanc per legitimam ordinationem a Deo accepisse potestatem credunt, eamque exerceant. Id vero palam facit undecimo, octavo, immo & quinto Ecclesiæ sæculo fuisse in toto terrarum orbe Episcopos, qui hanc sibi adjudicarent potestatem, eamque a Deo esse certo existimarent. Fac enim deinceps hanc sibi usurpare cœpisse auctoritatem. Vel omnes uno eodemque tempore unanimi consensu in id consenserunt, vel una prius in Ecclesia hæc usurpari jura cœperunt, in cujus deinde sententiam aliæ successu temporis venere. Quis vero conveniisse refert Episc. omnes non solum locorum distantia, & linguarum varietate, sed & omnimoda communione invicem separatos, qui de re hac deliberarent, omnesque in hanc sibi usurpandam potestatem conspirarent; Fieri-ne id potuit; quin ulla tam numerosi conventus, tamque mirabilis consensionis memoria remanserit? Neque credibile est unam Ecclesiam hanc sibi tribuere cœpisse potestatem, quam aliæ deinceps sint imitatæ. Nam præterquam quod hujus novitatis nullum vestigium adest; quænam hæc fuit? Latina? Quis vero credat novitatem hanc nullo Episcopo, ac Principe nullo obsistente & reclamante, in universam latinam Ecclesiam induci potuisse? Quis dicat Græcos immani odio Latinos horrentes, Armenios, Cophtos, Abyssinos, Nestorianosque veluti hæreticos ab illis damnatos, voluisse, ac potuisse sine ulla oppositione novitatem ab illa excogitatam amplecti, & quidem tanta circumspectione, ut ne uni quidem vel Ecclesiastico, aut prophano Scriptori res nota fuerit, ut scriptis consignaretur? Itaque necesse est asserere ac omnino pro comperto habere, non aliam fuisse quinto sæculo de auctoritate & potestate Episcoporum universæ Ecclesiæ fidem, atque sententiam, quam ea, quæ in Romana, in Græca, ac in tota Orientali Ecclesia nostra hac ætate viget. At eamdem sibi inesse credidere, ac usurpavere potestatem Episcopi omnes quarti, ac trium priorum sæculorum. Notæ enim sunt leges sive canones a totius orbis Episcopis conditi in Concilio Constantinop. I. an. 381. & Nicæno I. an. 325. Nec opus est verbis, ut ostendatur, eadem potestate sacros Antistites usos fuisse illo eodem sæculo in Gallia, in Hispaniis, in Africa, & in Asia, cum sint omnibus noti canones Conciliorum Carthaginensium, Arelatensium, Eliberitani, Antiocheni, Neocæsarienses, Sardicenses &c. Sed ne novatores nostri Lutherani, Calviniani, ac hujusce furfuris reliqui fingant, hoc sæculo in quo pax Ecclesiæ concessa fuit, Ecclesiæ Pastores hanc superbo quodam fastu sibi vindicare, ac usurpare cœpisse potestatem, in medium proferemus priorum sæculorum exempla. Mitto Concilia celebrata in Africa sub Agrippino, & Cypriano, in Asia sub Firmiliano Cæsareæ Episcopo, & quæ Stephanus in causa rebaptizantium egit, aliaque Concilia, in quibus canones pro Ecclesia regenda conditi fuere. Eusebius lib. 5. hist. Eccl. c. 24. & 27. scribit a Victore Romano Pontifice sub finem sæculi secundi Theodorum Byzantinum coriarium, de Christo male sentientem, ejectum ex Ecclesia fuisse, ortamque de tempore celebrandi Paschatis controversiam, indictis cum Romæ, tum alibi Synodis, compositam ab eodem, ac Asiaticos Judaico more luna 13. Pascha celebrare perseverantes, a communione segregasse; Constitutiones denique ac canones, qui Apostolorum nomine circumferuntur, partim ex Apostolicis regulis, partim ex decretis Synodorum primis temporibus ab Episc. celebratarum, originem trahere, celebriorum Auctorum opinio est. Quæ sane ostendunt ab hac ætate nostra ad Apost. usque, Episc. semper potestatem exercuisse decernendi disciplinam Ecclesiæque Leges condendi, ac certo credidisse Christum hanc eis pollicitum fuisse, ac per legitimam manuum impositionem contulisse. Id autem satis superque esset ad rem conficiendam, cum verisimile non sit tot doctos sanctissimosque viros, qui Ecclesiis præfuere, aut potestatem quam non haberent superbia & ambitione quadam tribuere sibi voluisse, aut jura ignorasse, quæ sibi competerent. Sed opus non est conjecturis. Nam scriptura ipsa rem extra omnem controversiam ponit. Hæc enim, ut supra ex Paulo notavimus, positos esse a Deo in Ecclesia Pastores, ait; Ecclesiæ autem Pastores semper & ubique habiti sunt Episcopi, quos Actorum xx. Spiritum Sanctum posuisse legimus, *ut regerent Ecclesiam suam*. Potestas autem, quam loquimur, pastorum est, quibus pascendi Christi oves munus concreditum est, quibusque ligandi, & solvendi, claviumque potestas promissa fuit. Atque hinc Richerii quoque refellitur hæresis, qui toti Ecclesiæ potestatem clavium collatam finxit, Petro vero, Apost. & Episc. instrumentaliter, & ministerialiter tantum, seu quoad executionem.

Venio nunc ad alteram partem. Et quamquam ex hucusque disputatis facile patet Episcopos jure divino esse non solum Christiana plebe, sed etiam Presbyteris, & Diaconis superiores, tamen ut in re maximi momenti nil prætereamus, quod ad perspicuam illius dilucidationem conferat, novam demonstrationem afferemus. Principio vero animadverto, ex supra allatis argumen-

gumentis oſtendi eamdem fuiſſe ab exordio, ac nunc eſt, Eccleſiæ formam, nec variationis initium deſignari a Novatoribus poſſe; quibus quidem ſi addatur, Epiphanium hæreſi 75. & Auguſt. de Hær. n. 53. Aerium inter hæreticos recenſere, quod aſſeruerit *Presbyterum ab Epiſcopo nulla differentia debere diſcerni*, Hæreticos deinceps ob hanc opinionem Wicleffum, Calvinum, alioſque fuiſſe ab Eccleſia declaratos, facile intelligitur, Eccleſiam credidiſſe ſemper habere Epiſcopos a Deo auctoritatem, poteſtatemque, qua Diaconis, Presbyteriique præſint. Nam Novatores noſtræ aſſertionis novitatem, immo & initium aſſignare nequeunt: nos vero demonſtramus illorum ſententiam, cum primum innotuit, continuo erroneam, hæreticamque habitam fuiſſe atque damnatam. Sed videamus alia argumenta.

Occurrit primo loco ipſum Epiſcopi nomen, quod cum ab επί, *ſuper* & σκοπεω *conſidero*, aut *ſpeculor*, originem trahat, idem ſonat, ac *ſuperinſpector*, & *ſpeculator*. Epiſcopi nomine in veteri teſtamento appellabatur, qui Levitis præeſſet. Eſdræ 11. cap. xi. 22. Ab Ethnicis Diis ſuis, quos univerſarum rerum Rectores putabant, iſtud idem nomen fuiſſe tributum, oſtendit in annot. ad 1. can. Apoſtolicum Beveregius teſtimoniis Homeri, Plutarchi, & Herodiani; ubi obſervavit etiam *Epiſcopos* nominari conſueviſſe viros, qui rebus adminiſtrandis præficerentur, idque ex Plutarco in Numa, & Cicerone lib. vxi. ep. 11. ad Atticum. Itaque vel ex ipſo Epiſcopi nomine conſtat his commitii populorum ac fidelium regimen & præfecturam, quod ipſe Paulus demonſtravit, dum act. 20. v. 22. Eccleſiæ Rectoribus dixit, *attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*. In Apocalypſi cap. 2. Epiſcopi vocantur *Angeli* Eccleſiarum, non alia de cauſſa, niſi quia Evangelium annunciabant, & eminenti præditi erant auctoritate. Angeli enim Dei Nuncii ſunt, & inter res creatas principem locum tenent. Itaque vel ipſum nomen dignitatem auctoritatemque deſignat.

Dinde ritus ipſe quo ab Eccleſiæ exordio Epiſcopi promoveri ad hujuſmodi ordinem conſueverunt, Presbyteris gradu, dignitate, ac poteſtate ſuperiores eſſe demonſtrat. Presbyter ab uno Epiſcopo, Epiſcopus vero a duobus, vel tribus alii's ordinari debet; id vero, ex conſuetudine ſemper ac ubique recepta, & ex antiqua ab Apoſtolis orta Lege. Hanc enim inculcatam legimus can. 21. Concil. Arauſicani, can. 4. Concil. Arelatenſis, can. 4. Conc. Nicæni 1. atque can. 1. illorum, qui Apoſtolici appellantur, ex eo, quod inter antiquas, Apoſtolicas quoque nonnullas conſtitutiones complectantur, inter quas Legem de ordinando Epiſcopo a duobus vel tribus aliis, jure meritoque recenſemus. Tum quia, cum hæc ſemper, ac ubique locorum viguerit, nec ex nova totius Eccleſiæ determinatione poſt Apoſtolorum ætatem conſtituta oſtendatur, ex ipſis Apoſtolis derivata præſumitur; tum etiam quia hac fuiſſe ratione ordinatum Timotheum Paulus prima ad ipſum data Epiſtola per hæc verba ſignificat: *noli negligere gratiam, quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum presbyterii*: Quæ ſane verba, præmiſſa perpetua illa, & conſtanti totius Eccleſiæ conſuetudine de Epiſcopo a duobus, vel tribus aliis ordinando, ſatis apte interpretantur de electione & deputatione Timothei ad Epiſcopatum per prophetiam, & de gratia quam in ſuſceptione ordinis accepit ab Epiſcopis cum impoſitione manuum collati: Nam Epiſcoporum cœtus, & collegium paſſim presbyterium appellatur; immo cum presbyterium Eccleſiæ ſenatum exprimat, nil aptius dici poſſe videtur ad cœtum Epiſcoporum deſignandum. Si Eccleſia viventibus Apoſt. ritu quodam ſplendidiori, ac nobiliori, Epiſc. ordinari præcepit, horum ordinem presbyteratu digniorem, altioremque habuit, Epiſcopoſque a Deo Presbyteris ſuperiores conſtitutos, oſtendit.

Ac ita revera eſſe juriſdictio illa demonſtrat, quam ſemper, ac ubique in presbyteros exercuere. Nam presbyteris a primis temporibus vetitum fuit de una in aliam Paræciam migrare abſque proprii Epiſcopi permiſſione, can. 12. Apoſt. ac omnia ad nutum Epiſcopi adminiſtrare jubentur, can. 32. quod & Tertullianus quoque aſſerit lib. de Bapt. cap. 17. Rurſus jus eis competit ordinandi Presbyteros alioſque Miniſtros, ut veterum omnium Scriptorum, omniumque antiquorum canonum conſenſu conſtat. Quamobrem hoc veluti certo & explorato principio conſtituto, Epiphanius adverſus Aerianos concludebat, Epiſcopos a Deo Presbyteris ſuperiores eſſe conſtitutos, quod Epiſcopi poteſtatem acceperint creandi presbyteros, non vero contra: & Athanaſius Iſcarum accuſatorem ſuum presbyterum fuiſſe negabat, quia a Colluto ordinem ſuſceperat, qui non erat Epiſcopus. Itaque ſi Epiſcopis nomen inditum eſt, quo juxta Hebræorum, Græcorum, Latinorumque loquendi rationem, is indicatur, qui ſacrorum ſupremus ſit moderator, quique aliis miniſtris præſit, ſi ritus, quo in hujuſmodi ordinem cooptatur, eorum ſupra presbyteros dignitatem ſignificat, ſi jus ab exordio Eccleſiæ habuit ordinandi, ac veluti ſibi filios creandi presbyteros, ſi Presbyteris aliiſque Miniſtris veluti ſubditis imperavit, perſpicuum argumentum eſt, Epiſcopos a Deo inſtitutos fuiſſe, ac ea donatos auctoritate, & poteſtate, qua plebi, Miniſtris, Presbyteriſque præſint, & quoad regimen Eccleſiæ dominentur. Hinc a Dioniſio Areopag. de Eccl. Hierar. cap. 5. Epiſcopus divinus Pontifex, cui presbyteri pareant, & ab Auctore Conſt. Apoſt. l. 2. c. 18. & 26. Epiſcopus dicitur, qui omnium curam gerit, vocaturque credentium *Dux, Princeps, Rex* atque *Dynaſta*. Quis ergo dubitet, quin Epiſcopi ſint, quibus jus paſcendi, ligandi, ac ſolvendi, claviumque poteſtas conceſſa ſit? Ita ſane, qui quinto, & quarto Eccleſiæ ſæculo ſcripſerunt, ſentiebant, quam ob rem Aeriani oppoſitum docentes veluti novatores, ac hæretici ab omnibus habiti ſunt, atque damnati. Ac eamdem fuiſſe antiquorum Patrum fidem facile patet. Africanam Eccleſiam id pro

com-

comperto semper habuisse, fidem faciunt Tertullianus, & Cyprianus. Ille lib. de Bapt. c. 17. *Dandi* Baptismi *habet jus summus Sacerdos, deinde Presbyteri, & Diaconi, non tamen sine Episcopi auctoritate, propter Ecclesiæ honorem, quo salvo salva pax est.* Alter vero in Carthaginensi synodo, cui ipse præfuit, veluti rem omnibus exploratam asseruit, *Apostolis nos successimus eadem potestate Ecclesiam Dei gubernantes.* Et 27. docet, *Ecclesiam super Episcopos esse constitutam;* & ep. 65. ad Rogatianum, *Meminisse autem Diaconi debent, quoniam Apostolos, id est, Episcopos Dominus elegit.* Palæstinæ, ac Alexandrinæ Ecclesiæ eamdem fuisse sententiam, Origenes, & Clemens Alexandinus testantur, nam ille hom. 2. in Jer. de se loquens presbytero, ait, *plus a me exigi quam a Diaconis, ab iis vero plus, quam a laicis, plus rursus ab his, quibus & super Diaconos & super Presbyteros commissum est regimen, & principatus Ecclesiasticus.* Clemens autem lib. 3. Pædagogi c. 12. *alia præcepta*, inquit, *data sunt Episcopis, alia Diaconis.* Et lib. 6. Strom. *Et hic quoque in Ecclesia sunt progressiones Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum.* Accedunt etiam acta S. Ignatii Martyris edita ab Usserio, & Ruinartio, quæ habent, n. 4. *Honorabant enim Sanctum per Episcopos, Presbyteros, & Diaconos, Asiæ civitates, & Ecclesiæ.* Ep. Ecclesiæ Smirnen. de Martyr. Policarpi, in qua Smirnensis Episcopus S. Martyr appellatur: & demum indiculi catalogum exhibentes Episcoporum, qui Apostolis successere, ab Irenæo, Tertulliano de Præscr. Optato contra Donat. & Eusebio editi; in quibus cum Irenæo omnes sentiunt, Episcopos Apostolorum esse successores, ab iis ordinatos esse eorumque *ordinatione*, & *successione* veritatem conservatam, & ad nos derivatam. Vide lib. 3. adv. hær. Quid plura? Ignatius quoque adest vir Apostolicus, & qui Joannis Apostoli consuetudine usus fuerat. Is Epist. ad Magnesianos n. 6. Episcopum præesse Ecclesiis ait, ac Dei locum tenere, ad Trallianos n. 3. Eidem credentes subjectos esse oportere *tamquam Jesu Christo*; & ad Philadelphienses, ait, *attendite Episcopo, & Presbyteris, & Diaconis*: ac infra *sine Episcopo nihil facite.* Quæ cum ita sint, nemo non videt, omni ætate ac ubique terrarum semper in Ecclesia fuisse Diaconos, ac Presbyteros, præter plebem, qui Episcopo veluti supremo Rectori subjecti essent, ac Episcopos habitos semper esse veluti Apostolorum successores & tamquam ii, qui suscepta ex Deo ab Apostolis, & ab iis ad eos derivata auctoritate, & potestate Ecclesiam Dei rexerunt. Annon hæc satis superque sunt ad demonstrandum constitutam a Deo esse Hierarchiam Ecclesiasticam, ac Episcoporum ordinem, qui dignitate & potestate ceteris præemineret? Sed quæ Scriptura habet, rem extra omne controversiam ponunt. Mitto Apocalypsis loca, quibus Episcopos præfectos fuisse Ecclesiis declaratur, quibusque sublimi Angelorum nomine eorum præstantia, ac auctoritas significatur; unus enim tantum textus Actor. 20. ad rem conficiendam sufficiet, *Attendite vobis*, inquit Paulus Ecclesiæ Pastoribus, *& universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Cum omnium sæculorum Scriptores memoriæ prodiderint a Spiritu Sancto Episcopos per ordinationem jus pastoritium potestatemque habere; cum omnes ubique gentium Episcopi hanc semper crediderint accepisse in ordinatione auctoritatem, potestatemque, quis dubitet, quin textus ille designet Deum Ecclesiam instituisse suam cum Hierarchia, quam loquimur, & in qua Episcopi jus regendi ab ipso derivatum haberent?

Nec ullum nobis negotium facessunt novatorum adversus tam apertam veritatem sophismata. Ajunt enim Scripturam aperte docere eosdem fuisse Apostolorum ætate Episcopos, atque Presbyteros, cum presbyteri Episcopi, ac ii vicissim Presbyteri passim vocentur. Addunt præterea Clementem Romanum, Chrysostomum, & Hieronymum non agnovisse inter Episcopos, atque Presbyteros in primæva institutione discrimen. Sed hæc facile corruunt, si animadvertemus

Primo, quid Episcopi, quid Presbyteri, quid Diaconi nomen significet. De Episcopo diximus supra; ad Diaconum, & Presbyterum quod spectat, Διάκονος Græce, idem sonat ac Latine *Minister*. Πρέσβυτερ vero idem ac Latine *Senior*, quod aliquando ætatis, quandoque honoris, & dignitatis nomen est. Nam ad honores dignitatesque ii eligi solent, qui ætate rerumque gerendarum experientia ceteris præstent; quam ob rem Romani prudentiores ad rempublicam administrandam delectos Patres *seniores*, eorumque collegium *senatum* appellare consueverunt. Hoc posito munia expendentes Episcopi facile intelligemus, eos Christi, & Ecclesiæ ministros fuisse, ac Senatum illum constituisse Ecclesiæ, cujus auctoritate, & consilio omnia moderarentur. Igitur si aliquando Diaconi, sive ministri appellarentur, apte aliquod eorum munus explicaretur, atque Seniorum vocabulo apte itidem judicaretur viros esse, quorum cœtus stabilitum a Christo pro regenda Ecclesia Senatum denotet. Itaque demus aliquando Apostolos, veteresque scriptores Ministros, sive Diaconos, & Seniores, hoc est, Presbyteros vocasse Episcopos: quis inde inferat tres non fuisse in Ecclesia ordines, & Episcopos eosdem fuisse ac simplices Presbyteros & Diaconos? Constans, & perpetua omnium sæculorum traditio, ac scriptura ipsa aperte docet tres hujusmodi ordines in Ecclesia fuisse: poterant ergo Episcopi ob ministerium, quod exercerent, vel Senatum, quem constituerent, Ecclesiæ Ministri, ac Seniorum nomine donari, quin ab eadem excluderentur Ecclesia inferiores Diaconorum, & Presbyterorum ordines; non secus ac Barnabas, Andronicus, Junias, aliique a Paulo Apostoli appellantur, ob munia, quæ subiere, quin nos cogant Apostolorum numerum augere. Mirum id non erit iis, qui statuant tunc rem fuisse omnibus exploratam, quo casu, ex promiscua illa ap-

appellatione nulla oriri poterat confusio; ut in præsentia apud Catholicos nulla ambiguitas, ac confusio nulla occurreret, si Episcopi, vel Ecclesiæ ministri, aut Presbyteri nomine in data aliqua occasione appellarentur, ut passim contingit. Immo nequidem demonstratæ assertioni obesse posset, etsi ostenderetur, aliquando Presbyteros, vel Diaconos, super inspectores seu Episcopos fuisse vocatos, cum munus aliquando iis demandari potuerit, ob quod speculatores, inspectoresque dici potuissent. Hinc Theophilactus in Epist. ad Philip. scribit etiam Presbyteros dici Episcopos posse, *quod etiam ipsi populum inspiciant, ut purgent, & illuminent; sed alia esse Episcopi officia, non enim Presbyteri ordinant.* Itaque ex hujusmodi nominibus in personæ dignitatem cadentibus, non in munia, quæ exercerent, ordinis discrimen argumentamur; quo in sensu semper diversos a Deo in Ecclesia institutos ordines designarunt.

Deinde si statum spectemus nascentis Ecclesiæ, haud difficile erit conjicere Apostolos in novis constabiliendis Ecclesiis Episcopos tantum cum Diaconis constituisse, qui crescente deinde fidelium numero, atque Ecclesia exigente, Presbyteros ordinarent, quos vel minoribus urbibus destinarent, aut juxta eorum gradum in Ministerii partem adscisceret. Quod quidem ab Apostolo ad Tit. 1. v. 4. indicatum arbitror, cum dixit: *Hujus rei gratia constitui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per civitates Presbyteros, sicut & ego disposui tibi.* Nec quidpiam afferere vetat, plures quoque in una eademque Urbe, dum idoneos viros reperissent, ordinare consuevisse Episcopos, ut paratos haberent idoneos Antistites pro novis, quas fundarent, Ecclesiis. Quid ergo prohibet hac nos via Scripturæ textus exponere, in quibus Episcopi tantum cum Diaconis mentio occurrit, ut Ep. ad Timoth. c. 3. & alibi, & ubi plures in eadem Urbe recensentur Episcopi: ut ad Phil. III. v. 1. & act. xx. Hæc sane attenta Ecclesiæ illius ætatis conditione, & ætate illa, in qua nondum institutæ essent Diœceses, verisimilia videntur. Cur ergo ad illorum Scripturæ locorum expositionem afferri non poterunt, quæ Puritani opponunt?

Hæc ad Scripturam quod attinet. Eadem ratione exponi possunt, quæ ex Clemente Romano objiciunt, qui in Epist. ad Cor. n. 42. scribit Apostolos per regiones constituisse viros probatæ fidei in *Episcopos, & Diaconos eorum, qui crediturі essent.* Eo vel magis, quia in eadem Ep. Presbyteros ab Episcopis aperte distinguit. Nam n. 1. mandat ut reverentiam exhibeamus Ecclesiæ *Præsulibus; & honorem Presbyteris;* num. 21. *Præpositos nostros revereamur, & Presbyteros nostros honoremus;* & n. 49. hæc scribit, *Summo Sacerdoti sua munera tributa sunt, & Sacerdotibus locus proprius assignatus est, & Levitis sua ministeria incumbunt, & homo Laicus præceptis laicis constringitur.* De Chrysostomo pauca dicenda sunt; is enim nil aliud contendit, nisi Episcopos, Presbyteros, & Diaconos aliquando appellatos fuisse, Hom. 1. in Ep. ad Phil. & XI. in 1. ad Timodh. & sua quoque ætate Episcopos nonnullos scribere consueviſſe *compresbytero, & condiacono nostro &c.* Discrimen vero aliquod inter eosdem statuit, ac Episcopis ordinandi jus tribuit, quod negat Presbyteris. Etiam Hieronymus eadem habet Epist. ad Evagrium, dum dicit, *quid enim facit Episcopus, excepta ordinatione, quod Presbyter non faciat?* Dum vero ad Diaconorum petulantiam coercendam asserit, initio Ecclesiæ communi consilio Episcopos, & Presbyteros omnia rexisse, *postea vero unum fuisse electum qui ceteris superponeretur*, innuit tantum Presbyteros ab Episcopis in sollicitudinis partem initio admissos fuisse, ut Apostoli, Seniores in sollicitudinis partem vocaverant; postea vero crescente fidelium numero satius duxisse ad schismata removenda ceteris unum præficere, ita ut plura Episcopus statueret, ac præciperet, Presbyteris inconsultis. Sed quid ambigua unius Hieronymi sententia tam perspicuæ veritati obesse potest? Præsertim cum ea Scripturæ expositione nitatur, quæ ex superius a nobis notatis omnino dubia, & incerta demonstratur.

Itaque Christus ita Ecclesiam instituit suam, ut hæc plebe constaret, quæ ovium nomine designatur, ac ministris, & Presbyteris, qui etiam Pastoribus subessent, quos Episcopos posuit ad regendam Ecclesiam, quibusque etiam Legis ferendæ potestatem fecit. At hic eorum occurrit oppositio, qui Optati, & Chrysost. auctoritatem urgent asserentium, Ecclesiam instar Collegii esse in republica; unde inferunt non alia ei competere jura, quam quæ Cujacius, Gottifredus, aliique Jurisconsulti Collegiis competere exponunt. Sed quorsum hæc? Annon Optatus, & Chrysostomus fatentur, Ecclesiæ Pastoribus a Deo jus circa sacra, & pro decernenda Ecclesiæ disciplina, concessum? Nil ergo ex horum sententia auctoritati obest Ecclesiæ, eam instar Collegii in republica constituere, dum illius collegii naturam servet, quod Christus instituit, in quod & Principes, & Reges cooptari possint, ac cooptatis, oves fiant Pastoribus eorumque Legibus subditæ. Hic non de nominis appellatione, sed de jure, quod sit a Deo Ecclesiæ concessum, deque præscripta ab ipso Ecclesiæ forma disputamus. At Deus Apostolos delegit, & discipulos, ac Episcopos Apostolorum successores. Hos omnium, quotquot Christi fidem suscepturi essent, curam habere voluit, eaque iisdem jura dedit, quibus pro locorum, & temporum varietate Leges aptas conderent ad spirituale bonum promovendum, pœnas in transgressores sancirent, ac contumaces e communione dejicerent. Dum hæc sarta tecta maneant, parum obest, quin in republica esse dicatur, quin appelletur Collegium: Qua appellatione donari hoc sensu poterit, quod Christiani in hoc terrarum orbe, & in republica, peregrinorum instar, eorum more vivant, qui cursum absolvere studeant, ut virtutum apparatu instructi ad optatam patriam perveniant, cum eorum sit finis æternæ felicitatis, & gloriæ consequutio.

PRO-

PROPOSITIO VI.

Suprema in Ecclesia potestas in Romano Pontifice Petri Successore residet, ejusque auctoritati omnium Episcoporum jurisdictio subjecta est.

PRopositio hæc variis argumentis adversus Novatores, & schismaticos a Theologis demonstratur. Nos vero cum eo unice fine de ea tractemus, ut notum sit, in quo resideat suprema erga sacros Ritus in Ecclesia potestas, atque ut clare sit explicatum orthodoxum circa hujusmodi disciplina Systema, indicabimus tantum, unum, vel alterum momentum, quo dogmatica hujusmodi assertio demonstrari solet. Primum itaque constat, Romanum Pontificem Petri successorem esse, tum quod nullus unquam fuerit Episcopus præter Romanum, qui se Petri successorem prædicaverit; tum etiam quia id exploratum est ex perpetua & constanti omnium sæculorum traditione, scilicet, ex Irenæo lib. 3. c. 3. Tert. lib. de præscr. c. 36. Cypriano lib. 1. Ep. 3. Epiphanio hæresi 26. Augustino aliisque. Constat vero ex Sacris litteris, Petrum peculiari prærogativa fuisse donatum, per quam in Fratres, hoc est, in Episcopos omnes jurisdictionem habuit. Christus enim non solum populi, sed etiam fratrum ei curam commisit, dum Lucæ c. 22. v. 32. ait: *rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Dum Joannis 21. v. 15. & seq. eum jubet non solum agnos, sed etiam oves pascere, hoc est, non solum populum, sed etiam fratres sive Episcopos, ut Chrysostomus in hunc locum interpretatur, & post ipsum Theoph. & Bernardus lib. 2. de consideratione. Dum denique Matth. 16. v. 18. & seq. inquit, *tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni cælorum & quodcumque ligaveris super terram &c.* Non est qui non videat, hic ob singularem a Petro factam de Christi divinitate confessionem singulare ei privilegium fuisse collatum, in eo situm, ut Christi Ecclesia supra ipsum tamquam supra firmam petram fundanda ac stabilienda esset: ut Petro eam regente, portæ inferi prævalere non possent; & ut denique in omnes omnino jurisdictionem haberet, quæ singulari ea concessa Clavium potestate designatur. Ne vero ullus ambigendi sit locus, notare hic necesse est, Christum Syriace locutum dixisse Petro, tu es cepha, hoc est petra, & petra quoque legitur in textu græco; quamobrem dubitari non potest, quin Petrum, petram voluerit esse illam, supra quam Ecclesia fundata est. Deinde notum est, hanc jurisdictionem, quæ Petro collata fuit, ut necessariam ad conservandam in Ecclesia Fidei, cultus, & disciplinæ unitatem & ordinem, Romanos Pontifices semper exercuisse. Patet id ex eo, quod initio secundi sæculi Marcio Hæreticus a proprio Episcopo in Ponto excommunicatus, Apostolicam Sedem adierit, ut illius auctoritate Ecclesiæ communioni restitueretur: quod circa finem ejusdem sæculi, orta in Asia controversia circa diem, quo Pascha celebrandum esset, causa delata sit ad Victorem Romanum Pontificem, ut ipsius auctoritate scandala ex Ecclesia amoverentur, ac circa hujusmodi disciplinæ caput unitas in Ecclesiis omnibus conservaretur: quod denique tertio Ecclesiæ sæculo, contendentibus Firmiliano in Asia, & Cypriano in Affrica, baptizatos ab Hæreticis esse iterum baptizandos, Stephanus Romanus Pontifex eos ad servandam hac de re antiquam traditionem, etiam excommunicationis minis obligare voluerit.

Hæc satis sunt ad ostendendum jurisdictionem, quam Romanus Pontifex in Petri persona, cujus Successor est, accepit, etiam tribus prioribus sæculis, ut rerum circumstantiæ ferebant, in universam Ecclesiam exercuisse. Hujus autem rei luculentiora, & frequentiora suppetunt in sequentibus sæculis exempla. Hinc in primis in Oriente celebratis Conciliis omnium Patrum consensu, tamquam Primas, & Ecclesiæ caput, & supremus Rector habitus est, ut ex eorumdem actis liquet, &, ut alia mittam, in Florentina Synodo, Græcis etiam consentientibus, decretum prodiit, quod sequitur: *Definimus Sanctam Apostolicam Fidem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum Pontificem Successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium.*

Atque hinc patet solum Romanum Pontificem posse universæ Ecclesiæ præscribere Ritus, atque stabilitos & universim receptos, mutare, aut circa eorumdem usum dispensare. Reliqui vero Episcopi, etsi dispensare, vel mutare possint ordinaria auctoritate ritus, quos ipsi, vel eorum prædecessores in usum propriæ diœceseos constituere, ut jejunia, dies festos, processiones &c. tamen circa ritus, vel ab Apostolica Sede constitutos, vel in Conciliis Generalibus præscriptos, aut Ecclesiæ universæ Orientalis usu, & consuetudine comprobatos, nihil nisi ex delegatione, seu concessione Apostolicæ Sedis innovare possunt. Vide ea, quæ in appendice de legibus disputavimus. Quamobrem Concil. Trid. sess. VII. c. 24. can. 13. ait: *Si quis dixerit, receptos & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus, & sollemni Sacramentorum administratione usurpari consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem mutari posse, Anathema sit.*

Igitur ex Ecclesiæ præcepto in sollemni Sacramentorum administratione quisque tenetur ritus receptos & approbatos adhibere. Quamobrem graviter peccant, qui eosdem omittunt: Si etiam contemnant, vehementer hæreseos suspecti habendi sunt; Hæretici vero si contendant & teneant, sine peccato omitti posse pro libito, vel a quolibet Ministro mutari. Jure itaque meritoque Apostolica Sedes Missionarios illos improbavit, atque reprehendit, qui in Madurensi,

eique

eique finitimis Regnis, vel ex præſumpta cujuſdam Epiſcopi diſpenſatione, aut propria auctoritate in ſollemni Baptiſmi adminiſtratione omittebant inſufflationes, ſalivam, unctioneſque, quod hujuſmodi gentes antedictas cæremonias horrerent. Rite autem omittuntur durante diſpenſatione Apoſtolicæ Sedis, quam ad imitationem ſuorum Prædeceſſorum, etiam Sanctiſſimus D. N. Benedictus XIV. ad decennium conceſſit, ut infra indicabimus.

CAPUT V.

Romanæ atque Catholicæ Eccleſiæ ritus a ſuperſtitionis nota vindicantur.

RItus ſuperſtitioſi ſunt, vel ſuperflui ſive vani, vel falſi, aut idololatrici, ut nobiſcum Novatores fatentur. Romana autem atque Catholica Eccleſia, nec probat, nec uſurpari patitur ritus, qui ad unum ex illis tribus ſuperſtitionis ſpeciebus referantur. Nam ritus hujuſmodi damnat, atque animarum Paſtoribus præcipit & inculcat, ut circa ſacras cæremonias populum chriſtianum inſtruant, ne ex abuſu inutiles fiant: atque omnes ex Eccleſiæ inſtitutione, & eo fine adhibitæ, quo ipſa cæremoniis uti præſcribit, ea, quæ vere Deus revelavit, menti offerunt, & ad Dei gloriam ſemper referuntur. Id legentibus rituales libros, quos Eccleſia probat, fit illico manifeſtum: quippe in iis nulla præſcribitur actio, quæ ordinata & decens non ſit, atque apta ad ea menti offerenda, quæ per ipſam Eccleſia ſignificare vult: nullæ ſunt preces, quæ ad Deum, ut ſupremum rerum omnium largitorem, non referantur. Si ita ritus noſtros expenderent Novatores, non adeo faciles eſſent ad damnandum diſtinctas ſacrorum Miniſtrorum veſtes, cantum in pſallendo, vernaculæ linguæ uſum in ſacris liturgiis, candelarum uſum, thurificationes, luſtralem aquam, *Agnus Dei &c.* quæ ſacramentalia vocantur, conſecrationem Eccleſiæ & Altarium, benedictiones, ſeu baptiſmos, ut vocant, Campanarum, & alia hujus generis.

Sed videamus quam ſint hac in re inepti Novatores. Quis ignorat ſacras veſtes ad gloriam decoremque divini cultus pertinentes in veteri teſtamento commendari? Videatur Exod. 28. 1. Reg. 2. Neque in Chriſti Eccleſia recenter inventas eſſe, jure clament. Nam Nazianzenus or. 2. *ſacerdotalem ſtolam*, Conc. Laodicenum pſallentis Clerici *orarium*, & Euſebius H. E. c. 24. ex Policrate Epheſino, Pontificale refert πέταλον hoc eſt, vittam ſive laminam appellatum, quo Joannes Apoſtolus utebatur. Rurſus Stephanus ad Pontificatum evectus, juſſit, ut Sacerdotes & Levitæ *veſtibus ſacris* uterentur. Sigebertus arguit Vandalos ad annum 441. quia veſtes ſibi fecerant *ex ſacris pallis, & veſtibus*, ac ſimilia de Genſerico illorum Rege narrat Victor Vitenſis. Sacra veſtimenta laudant Hincmarus, Ratherius Veronenſis, Cyrillus Hieroſolymitanus, apud Sozomenum lib. 4. c. 24. aliique. Extat præterea vetus pictura in cœmeterio Priſcillæ exprimens S. Pii I. & Paſtoris Presbyteri ſacra indumenta, ut videre eſt apud Aringhum Rom. Subter. Tom. 2. pag. 305. & Blanchinium in not. ad Anaſtaſium. Ciampinus quoque in diſquiſitione de duobus emblematibus ſacras veſtes delineat ex vitreo orbiculo ætatis, ut ipſe opinatur, duorum Philipporum, qui Conſules fuere an. 247. ſedente Fabiano in Cathedra Petri.

Neque Pſalmodiam, & cantica, quæ adhibemus, jure reprehendunt. An non legimus apud Paulum ad Epheſ. v. 19. *loquentes vobiſmetipſis in pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus, cantantes, & pſallentes in cordibus veſtris Domino?* In quæ verba Hieronymus habet, *ſic cantet ſervus Chriſti, ut non vox canentis, ſed verba placeant, quæ leguntur.* Rurſus quis ignorat cantum alternatim in Eccleſia a primis temporibus uſurpari cœpiſſe? Id Ignatium inſtituiſſe in Antiochena Eccleſia habetur in actis Martyrum ab Uſſerio, & Ruinartio editis pag. 8. ſcribitque Socrates lib. 16. cap. 8. Auctor vero q. ad Orth. inter opera Juſtini edit. Peironii pag. 60. ait, *retentum* in Eccleſia cantum, *quoniam movet animum ad ardentem cupiditatem rei, quæ in cantibus delectat, ſedat motus, qui in carne excitentur.* Auguſtinus lib. 6. Conf. c. 7. Ambroſium laudat quod ſecundum morem Orientalium inſtituerit, ut pſalmi, & hymni canerentur, *ne populus mœroris tædio contabeſceret.* Ut alia vero mittam, Lucianus ipſe in Philopatro conviciatur Chriſtianis *ad hymnos tota nocte decantandos vigilantibus.* Et C. Plinius in Epiſtola ad Trajanum, de qua Tertullianus c. 2. Apolog. Euſeb. lib. 3. c. 33. & Hieronymus in Chronico, refert de Chriſtianis, *quod ſoliti eſſent ante lumen convenire, carmenque Chriſto, quaſi Deo, dicere ſecum invicem.* Adeo hæc clara ſunt, ut Novatores in dubium revocare non poſſint. Ne vero abuſus qui in hujuſmodi cantibus occurrunt vitio nobis vertant, ſciant neceſſe eſt, Romanam Eccleſiam docere, hortarique Epiſcopos omnes, ut quoad fieri poſſit, abuſus hujuſmodi de medio tollantur. *Hoc*, inquit Benedictus XIV. de Synodo Diœc. lib. XI. cap. 7. *Hoc proculdubio ad Epiſcopi officium pertinet, ut Synodalibus decretis Eccleſiaſticæ muſicæ rationem, quatenus in Diœceſi ſua opus eſſe cognoverit, ad certas regulas exigat, atque componat, ut corda fidelium ad pietatem excitet, non aures ſolas, ſicut fit in theatris, inani voluptate demulceat.* Videatur integrum caput, in quo Encyclica ab ipſo edita ut tom. 3. Bull. n. 3. impreſſa laudatur; uſus deinde improbatur eorum, qui ſine neceſſitate, ac ſolo Eccleſiæ in cantu ſerviendi fine evitantur: atque hominum cantum, aliaque in Eccleſia tolerari aſſeritur, quæ tolli non poſſent, quin Paſtores, quibus *populorum amor ad munus ſuum utiliter gerendum maxime neceſſarius eſt, eorum animas a ſe ultro abalienare, ſibique moleſtias & offenſiones ſine cauſſa parere velle videantur.* Porro in encyclica illa Epiſcopis ditionis Eccleſiaſticæ jubet, ut *organo, aliiſque nonnullis inſtrumentis retentis, ea dumtaxat ab Eccleſiarum choris eliminare ſtudeant*, quæ

quæ theatralibus ludis potius, quam ſacris locis & actionibus convenire videntur.

Sed ajunt, quorſum pſallere, ac ſacras liturgias incognita lingua celebrare? Quid enim inde fructus ac ſpiritualis alimenti plebs Chriſtiana percipiet, quæ verborum ſenſum non tenet? At facile patet Novatores hæc objicientes antiquam, & univerſalem Eccleſiæ conſuetudinem ignorare. Nam exploratum eſt, ex iis quæ de Orientalium ritibus diſputaturi ſumus, non ſolum Latinos, ſed etiam Orientales omnes pſallendo, ac ſacra perficiendo linguam, quæ vernacula non eſt, adhibere. Græci, Armenii, Syri, Chaldæi, Cophti, Æthyopes, Orientales denique omnes ab antiquis temporibus lingua ſacra faciunt, quæ vernacula non eſt. Immo facile quoque oſtendi poteſt, vel a primis temporibus id fuiſſe in more poſitum. Nam cum Latina tantum, & Græca lingua univerſim ſacra fierent Apoſtolorum ætate, ac ſequentibus inde temporibus, quis dicat in tota Africa Romano ſubdita Imperio, Latinam linguam, qua ſacra ibi fiebant, populo, plebique fuiſſe cognitam? aut notam fuiſſe toti plebi Orientis Græcam linguam, quæ generatim in regionibus illis adhibebatur? Aliud itaque eſt de privatis, aliud de publicis orationibus afferendum. Dum de privatis loquimur, conveniens eſt, ut quiſque proprio, ac ſibi explorato idiomate loquatur, ſed ubi de publicis agitur, ſatius publico uti ore, atque Eccleſiæ ſpiritu duci, quam certo ſcimus nobiliori intentione dirigi, ſublimioribuſque verbis loqui, quam poſſit excogitare univerſorum hominum ingenium, vel eloquentia. Rurſus ſemper fuere in Eccleſia Paſtores, qui ex officio explicare populo tenerentur, quæ in publicis Eccleſiæ functionibus repræſentantur, & fiunt. Nec defuerint Eccleſiæ cauſſæ, quæ ad hanc ſervandam diſcliplinam impulerint. Prima eſt, ut facilius unitas ſervetur, quæ linguarum varietate, ob maximam quæ inde ſequeretur confuſionem, facile perderetur. Et ſane quæ confuſio non eſſet, ſi omnes, qui Romanæ Eccleſiæ ritum ſervant, patrium ſermonem adhiberent? Ubi tum eſſet mutua illa in ſacris communio inter Hiſpanos, Gallos, Germanos, Polonos, Italoſque, quæ in præſentia viget? Secunda cauſſa fuit, quia vernaculæ linguæ ob aliarum gentium incurſiones mutationi, ac perpetuæ viciſſitudini ſubſunt; in ſacris autem has novitates admittere non convenit, ob ſimpliciores, qui novitatibus facile turbantur. Atque hinc tertia quoque cauſſa patet, quia ex tot, quæ fierent ſacrorum librorum verſiones, vix novitates, diſſidia, erroreſque caveri poſſent, quæ res paſſim inde ſequuntur. Hæc itaque in cauſſa fuere Eccleſiæ, ut antiqua, & quæ variationi non ſubſit lingua a miniſtris ſacra fierent, quibus tamen præcepit, ut Populis, quæ ſcitu ſunt neceſſaria, explicarent.

Quoad cereorum uſum, ſat erit afferre, quæ Hieronymus adverſus Vigilantium diſputavit lib. 2. *Quicumque accendunt cereos, ſecundum fidem ſuam habent mercedem. Quando legendum eſt Evangelium, accenduntur luminaria jam ſole rutilante, non utique ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum. Unde & virgines illæ Evangelicæ ſemper habent accenſas lampades ſuas. Et ad Apoſtolos dicitur: ſint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris.* Itaque non ad fugandum tenebras tantum, ſed in typum ſpiritualis luminis, & ad oſtendendum lumen nobis ex Evangelio datum, unde ſpiritualis lætitia eſt, cerei adhibentur; & quidem ab ipſis Eccleſiæ incunabulis, ut ex Nazianzeno contra Julianum invectiva 2. aliiſque antiquis Scriptoribus conſtat.

De thuris uſu pauca dicemus. Hujus rei exempla paſſim in veteri teſtamento occurrunt, ex novo vero Lucæ 1. & Apocalypſ. 8. Atque a Chriſtianis adhiberi ſolet, ut orationis eſt ſymbolum, divinique cultus. Hujuſce uſus mentio fit can. 3. Apoſt. a Dionyſio de Eccl. Hierarchia c. 3. in Act c. Conc. Chalced. ab Ambroſio lib. 1. in Lucam; & ex eo conſtat etiam quod antiqua ſint in Eccleſia Thimiamateria, ſeu Thuribula, cum Anaſtaſius in Silveſtro dicat duo aurea dediſſe Conſtantinum Lateranenſi Baſilicæ.

Aſperſio luſtralis aquæ, quæ interioris abſolutionis eſt ſymbolum, & per Eccleſiæ preces ſanctificata plurimum valet, ad dæmonem expellendum, obtinendamque ſupernam benedictionem, inſtituta ab Apoſtolis oſtenditur a Baronio, Bona, Bellarmino, & Blanchino in notis Tom. 2. Anaſtaſ. pag. 83. Illius mentio habetur lib. VII. cap. 44. Conſt. Apoſt. apud Syneſium ep. 121. Theodoret. lib. 1. c. 21. Hiſt. Eccl. ubi narrat, a Marcello Apamanorum Epiſcopo ſparſa aqua benedicta fugatos fuiſſe dæmones, & apud Hieronym. in Hilarione 2. part. Tom. IX. ubi refert diſſipatas ejuſdem aquæ adſperſione Ethnici Aurigæ præſtigias. Hæc ſatis ſunt ad oſtendendum ſemper, ac ubique obtinuiſſe. Sed quid, ſi dicamus de novo fuiſſe ab Eccleſia inſtitutam? Satis enim ſuperque probavimus hanc a Chriſto inditam ei eſſe poteſtatem.

Ad alias benedictiones quod ſpectat, ſatis notæ ſunt in antiqua diſciplina *Eulogiæ*, panes ſcilicet benedicti, quos in communionis teſſeram fideles invicem mitterent. Cujus rei mentio occurrit in can. 24. Conc. Laodiceni, in lib. 1. de pecc. merit. & remiſſ. apud Auguſtinum, & in Sulpicii Severi Hiſt. in S. Paulini Epiſtolis, aliiſque antiquis Eccleſiæ monumentis.

Cinerum quoque, palmarum, cereorumque benedictionem antiquæ Eccleſiæ commemorat. Scilicet, uſus cinerum in iis adſpergendis, qui publicam pœnitentiam agerent, memoria extat apud Tertullianum, Cyprianum, Ambroſium, & in can. 63. Conc. Agathenſis. Quid ergo mali eſt, horum uſu mortis memoriam homini offerre, atque ita ad pœnitentiam excitare? Palmarum benedictio, quarum uſu triumphalis Salvatoris noſtri ingreſſus in Urbem Jeruſalem in memoriam revocatur, & quæ pro pacis gratiæque ſymbolis habentur, octavo certe ſæculo antiquior eſt, cum hujus cæremoniæ memoria extet in Sacramentario Gregorii Magni, ac in vetu-

tuſto quodam Kalendario a Martenio edito, cujus ſententia codex ante quintum ſæculum exaratus cenſetur, mentio fiat *Dominicæ in Palmis*. Cerei quoque Paſchalis uſus & benedictio ex antiquis ad nos derivavit. Sigebertus in Chronico, Leo Oſtienſis, Amalarius, Rupertus, & alii Zoſimum Papam paullo poſt initium quinti ſæculi inſtitutorem faciunt; ſed recte obſervat Baronius ad an. 148. hujus cerei uſum Zoſimo antiquiorem fuiſſe, cum Anaſtaſius, ac Liber Pontificalis tradant conſtituiſſe Zoſimum, ut cereus, qui accendi tantum ſolebat in Baſilicis, benediceretur, ac adhiberetur in Parœcia. Accenditur Paſchalis cereus ob memoriam reſurrectionis Chriſti, Conc. Tolet. IV. & ob Evangelicæ fidei & gratiæ ſplendorem.

Supereſt nunc ut pauca dicamus de cereis benedictis Agni imaginem præferentibus, qui vulgo *Agnus Dei* vocantur. Hujuſmodi imagines *Agni* ex cera pura & virginea confectæ Symbolum habentur Agni immaculati Chriſti Jeſu, qui abſque ulla contagione ex Virgine prodiit. Non immoramur in eorum demonſtranda antiquitate, etſi ſcimus Vincentium Bonardum, Gretſerum lib. 2. de benedictione, alioſque quinto ſæculo antiquiores eſſe demonſtrare; ſat enim nobis eſt a pluribus ſæculis in uſu eſſe, atque a Summis Pontificibus ſollemniter benedici, ac maxima cum devotione a fidelibus ſuſcipi ſolere, ob Symbolum Chriſti Jeſu, quod exhibet, & quia a Summis Pontificibus benedicuntur, ac fidelibus commendantur, ut ob Eccleſiæ preces benedictioneſque eorum delatione ex Chriſto imperii dæmonis everſore ſe maximum adverſus dæmonis inſidias habere confidant præſidium. Si cauſſam inſtitutionis, quam Baronius affert, expendamus, nil hac cæremoniæ inſtitutione prudentius Eccleſiam agere potuiſſe comperiemus. *Chriſtianos*, inquit ille, *ex Bullis Ethnicorum, quas parvulis ſuis faſcini avertendi cauſſa appendebant, occaſionem ſumpſiſſe ut recens baptizatus Bullis, ſed ſacris inſignirent, ſuperſtitione in Religionem mutata*. Hæc inſtitutionis cauſſa fuit; nec iis agnis vim ullam intimam eſſe credimus, ſed quidquid ex illorum delatione optamus, ex Chriſto, cujus præ ſe imaginem ferunt, & ex publicis Eccleſiæ precibus inſtitutaque ab ipſa cæremonia, obtinere confidimus. Quid in hoc ſuperſtitionis eſt? Eccleſiæ ſane hujuſmodi inſtituendi cæremonias jus a Deo conceſſum eſſe demonſtravimus, atque æqua & ſancta fuit ejuſdem in hac inſtitutione œconomia. Maximum Eccleſiæ præſertim Romanæ ſemper ſtudium fuit, ut Bened. XIV. lib. XIII. de Synodo Diœceſana cap. 17. obſervavit, *uti publicis offenſionibus & ſcandalis conſultiſſimum aliquando remedium adhiberet, ſtudens criminoſis quibuſdam actionibus alias ſubſtituere rectas cœleſtique præmio dignas; atque ita Religionem impietati ſubrogavit, ſanctaque metamorphoſi inducta, quod improbatum erat immutavit. Nemo non ſcit, quid eſſent Lupercalia, quæ ab Evandro, ut ferebatur, inſtituta, menſe Februario celebrabantur. Ut autem probabilis fert opinio, a S. Gelaſio I. Pontifice Sæculo V. proſcripta fuerunt, ſubrogata in ipſorum locum pia ſupplicatione, quæ Feſto die Purificationis B. M. V. ab Eccleſia habetur*. Atque hinc alterius quoque cereorum benedictionis origo detegitur, & illius uſus cum inſtitutione, tum etiam objecto atque fine rectus ac ſanctus demonſtratur.

Præcipua eorum argumenta ad quatuor capita facile revocantur. Primum, quod cæremoniarum pleræque ex Synagoga, aut ex Idololatra gente originem trahant. Præterea, quia, ut oſtendit Claudius Vert, veſtes, cerei, thura, & alia id generis ex neceſſitate, vel uſu locorum primum fuerunt uſurpata, ac deinceps veluti cæremoniæ habita ſine inſtitutione ulla. Deinde, quod earum quamplurimæ ad augendum interiorem Dei cultum nullo modo conferant, adeoque inutiles ſint, plures vero omnino falſæ, cujuſmodi ſunt illæ, quæ vel purgatorium, vel tranſubſtantiationem, aut aliæ, quæ dogmata ſignificant, quæ ipſi reſpuunt. Denique Idololatriam ſaltem imperfectam ineſſe putant in uſu & cultu ſacrarum imaginum, & reliquiarum, atque in invocatione Sanctorum.

Sed ſi, ut par eſt, exponatur doctrina, quam Orthodoxa tradit Eccleſia, hujuſmodi ſophiſmata illico corruunt. Ad primum quod ſpectat, ſatis ſuperque oſtendimus *Propoſit.* XV. *cap.* 1. ſacros Ritus ſuperſtitionis inſimulari non poſſe, quod antea ſuperſtitioſi cultus cæremoniæ fuerint, ſi deinceps legitima auctoritate, mutato ſignificatu & fine, ad obſequium, cultumque veri Dei promovendum, augendumque referantur. Ex objecto enim & fine ſacri ritus metiri debent. Ita vero præſcribi atque uſurpari ab Orthodoxa Eccleſia cæremonias, quæ antea vel ab Hebræis, vel a gentibus adhibebantur, eas rite expendenti manifeſtum fit.

Ad ſecundum, ajo, turpiter erraſſe Claudium Vertium, ſi putavit nullam omnino fuiſſe in Eccleſiaſticis cæremoniis myſticam, & ſymbolicam ſignificationem, ſed ob Miniſtrorum commodum, locorumque conſuetudinem fuiſſe inſtitutas; ferri vero ipſius opinionem poſſe, ſi contendat prædictis ex cauſſis nonnullas originem habuiſſe, ſed retentas deinceps, ac in Sacrorum uſu conſervatas, ob myſticam ſymbolicamque, quæ eiſdem deinceps acceſſerit ex inſtituto Eccleſiæ ſignificationem. Quæ quidem ſignificatio in omnibus adeſt, ac plerumque per preces exprimitur, cum quibus conjungi debent, aliquando indicatur in rubricis, quæ eorumdem uſum præſcribunt, quandoque vero ipſæmet actiones a ſacris Miniſtris expreſſæ cogitationes in Chriſtianorum mentibus excitant divinum cultum foventes.

Ad tertium reſpondemus: Catholicam Eccleſiam, Ritus qui inutiles ſeu ſupervacanei ſint, omnino damnare, atque animarum Paſtoribus præcipere, ut ſupra etiam innuimus, ut Chriſtianum populum circa ſacros Ritus inſtruant, ne ex negligentia vel abuſu inutiles vanique fiant. Neque falſos ritus Eccleſia noſtra probat. Quippe dogmata illa, quæ Novatores reſpuunt, quæque Eccleſia cæremoniis ſuis Fidelibus cre-

denda inculcat, ab ipsis Apostolis, ex quibus ipsa descendit, & a quibus Fidei depositum habuit, accepit: & ante duo sæcula etiam Novatorum hominum majores eadem dogmata cum Ecclesia profitebantur, quæ revera dicitur, & est Apostolica, non vero Reformata, vel Calviniana, vel Anglicana, vel Lutherana, aut alio denique nomine appellata, quo Novatorum sectæ designantur.

Venio nunc ad tertium caput. Neque circa usum cultumque sacrarum imaginum, & reliquiarum, ac invocationem Sanctorum quidquam occurrit, quod jure Novatores reprehendere valeant, si rite intelligant doctrinam, quam Catholica exponit Ecclesia. Incipiamus ab imaginum usu. Sacras imagines vocamus, imagines Christi, Deiparæ & sanctorum hominum, aut eas, quæ exprimant Angelos, æternum Patrem, aut Spiritum Sanctum ea forma, sub qua Prophetis, vel aliis sanctis hominibus sacræ Scripturæ apparuisse indicant. In iis vero quid est, quod reprehendi possit? Non imago ipsa; quippe de se mala non est, nec lege ulla prohibita. Non usus; nam in memoriam revocat hominum Christum Dominum, & ea quæ Christus pro nobis egit, aut Sanctissimam ipsius Matrem, vel sanctos homines, quos Deus ob insignes virtutes cælesti gloria donaverit, aut denique Sacræ Scripturæ historias, in quibus ea narrantur, quæ apparitiones in figura corporea vel Dei, aut Angelorum exhibent, vel quæ Deus pro nostra salute fecit. Quid in iis Novatores reprehendendum ostendunt? An non utiles sunt cogitationes, quas in hominum mentibus excitant? Nemo sane negat utiles esse Reipublicæ imagines, quæ antiquas historias exprimant, quarum memoria regendæ reipublicæ utilis sit, & quæ res gestas designent illorum hominum, qui fuerunt de eadem republica optime meriti, ut cives ad illos imitandos provocentur. Cur ergo utiles non erunt imagines, quæ hominum memoriæ offerant factas a Deo, sub certa figura apparente, sive per Angelos suos humana forma donatos, revelationes, aut collata humano generi beneficia, quæque considerationi nostræ subjiciant Christum Salvatorem nostrum, Matrem ipsius, sanctosque homines, qui nobis exhibent veræ virtutis exempla, qui nos movent ad fidem illam profitendam, pro cujus defensione subjere supplicia, quique spem in nobis fovent illius beatitudinis, quam ii divina gratia, veluti laborum mercedem, sunt consequuti? En imaginum usus, ut Romana Ecclesia præscribit. Videatur Tridentina Synodus sess. 25. *Illud vere*, inquit, *diligenter doceant Episcopi, per historias mysteriorum nostræ redemptionis, picturis, vel aliis similitudinibus expressas, erudiri, & confirmari populum in articulis fidei commemorandis, & assidue recolendis; tum vero ex omnibus sacris imaginibus magnum fructum percipi, non solum, quia admonetur populus beneficiorum & munerum, quæ a Christo sibi collata sunt; sed etiam, quia Dei per Sanctos miracula & salutaria exempla oculis fidelium subjiciuntur, ut pro iis Deo gratias agant, ad Sanctorumque imitationem vitam moresque suos componant, excitenturque ad adorandum, ac diligendum Deum, & ad pietatem colendam.*

Ajunt vero imaginum cultum idololatriam esse, ideoque illarum usum illicitum, quod ad idololatriam provocet. At injuria id afferunt. Sacrarum enim imaginum cultus, qua ratione a Tridentina Synodo præscribitur, omni superstitionis suspicionem caret. Nam hæc mandat Ecclesiæ Pastoribus, *ut fideles diligenter instruant, docentes eos, imagines Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in templis præsertim habendas, & retinendas, eisque debitum honorem, & venerationem impertiendam, non quod credatur inesse aliqua in iis Divinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ; Vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat a Gentibus, quæ in Idolis spem suam collocabant; sed quoniam honor, qui exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ representant, ita ut per imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur, id quod Conciliorum, præsertim vero secundæ Nicænæ Synodi decretis contra imaginum oppugnatores est sancitum.* Quæ cum ita se habeant, ubi est Idololatria, vel etiam superstitionis umbra in cultu, quem Romana Ecclesia sacris imaginibus deferendum esse docet? Hoc enim cultu, non imagines, non Divinitatem, aut vim aliquam, quæ in imagine fingatur, sed id veneramur & colimus, quod imagines menti cognoscendum exhibent; scilicet, Christum Dominum, Deiparam, Angelos, sanctosque homines, qui cum Christo in Cælis regnant; motivum autem nostri cultus in Deipara, in Angelis, sanctisque hominibus, non est naturæ quædam proprietas sive conditio, sed gratia Dei, qua Sancti fiunt & Deo cari, sed dignitas, excellentia, aut supernaturalis prærogativa, qua a Deo exornantur, ac veneratione digni fiunt. Quamobrem nostri cultus objectum, ut vocant, formale, est Dei gratia atque supernum divinæ liberalitatis donum, quo fit, ut hac veneratione & cultu Deus ipse glorificetur, qui hac de causa gloriosus dicitur in Sanctis suis. Igitur cultus, quo Deiparam, Angelos, sanctosque homines veneramur, ad Deum ipsum refertur, qui eo glorificatur. At veri Dei cultus superstitione caret. Item Templa, & Altaria non sanctis hominibus, sed Deo dicamus in honorem Sanctorum, quos ipse gratia, & gloria sua honore dignos fecit.

Eadem ratione a superstitione vindicamus cultum, quo Sanctorum reliquias prosequimur. Ait Tridentina Synodus, loco supracitato: *Sanctorum quoque Martyrum, & aliorum cum Christo viventium sancta corpora, quæ viva membra fuerunt Christi, & templum Spiritus Sancti, ab ipso ad æternam vitam suscitanda & glorificanda, a fidelibus veneranda esse, per quæ multa beneficia a Deo hominibus præstantur.* Colimus ergo Sanctorum corpora, quod fuerint in hac vita viva

Chri-

Christi membra, & templum Spiritus Sancti, ut ait Apostolus 1. ad Cor. cap. 3. v. 16. quodque ad æternam vitam suscitanda, & glorificanda sint, ac multa per ea beneficia hominibus præstentur. Quid vero est in hujusmodi cultu, quod ad augendum hominis erga Deum amorem, ad fovendam fidem, & spem, & ad glorificandum Deum non referatur? In quo ergo sita est superstitionis suspicio?

Docet propterea Catholica Ecclesia in supra citata Synodo, *Sanctos una cum Christo regnantes, orationes suas pro hominibus Deo offerre; bonum, atque utile esse suppliciter eos invocare; & ob beneficia impetranda a Deo per Filium ejus Jesum Christum Dominum nostrum, qui solus noster Redemptor & Salvator est, ad eorum orationes, opem auxiliumque confugere.* Nos hic non suscepimus demonstrandum, Sanctos cum Christo in Cælis regnare, nostrarum precum conscios esse, atque Deo nostras orationes offerre; id enim pro certo habemus, & cum ex Scriptura, tum ex constanti omnium sæculorum traditione a nostris Theologis luculenter ostenditur; sed eorum invocationem omni superstitione carere demonstramus. Nam confugere ad eorum orationes & opem, ob obtinenda a Deo per Jesum Christum Filium ejus beneficia, non est eis divinam prærogativam, vel honorem, qui superstitiosus sit, tribuere. Ipsos enim spectamus ut homines Dei gratia cælesti gloria præditos, ac ejusdem Dei amicos constitutos, qui perfecta illa, quam habent, caritate ducti pro hominibus Deo orationes suas offerunt, quique scientia illa, quam Deum intuendo habent, tum nos, tum nostras petitiones agnoscunt, atque ad impetranda pro nobis a Deo beneficia per Filium ejus Jesum Christum Dominum nostrum moventur, dum suppliciter eos invocamus. Hanc autem invocationem, non necessariam, sed utilem dumtaxat asserimus. In iis autem perspicuum est, nos Sanctis hominibus in cælis cum Christo regnantibus nec divinam aliquam prærogativam, nec indebitum honorem tribuere, sed eosdem considerare, ut Dei amicos cælesti gloria donatos, qui, ut Sacræ literæ describunt, sunt ante thronum Dei, eique serviunt, ac pro nobis orant.

Nota. Ex iis, quæ diximus, abunde patet, injuria Novatores sanctorum hominum cultum superstitionis accusare. Sed ut clarius pateat quantum Romana Ecclesia superstitiones horreat & abusus omnes, qui in Divino cultu occurrere possint, paucis indicabo, quæ in eadem Synodo Tridentina pro præcavendis abusibus circa sacras imagines, Sanctorumque cultum, stabilita sunt. Primo itaque universim mandat, ut si qui abusus in has sanctas & salutares observationes irrepserint, omnino tollantur, *itaut nullæ falsi dogmatis imagines, & rudibus periculosi erroris occasionem præbentes statuantur. Quod si aliquando historias & narrationes Sacræ Scripturæ, cum id indoctæ plebi expediet, exprimi & figurari contigerit, doceatur populus, non propterea Divinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici, aut figuris exprimi possit.* Secundo, ut *omnis superstitio in Sanctorum invocatione, reliquiarum veneratione, & imaginum sacro usu tollatur, omnis turpis quæstus eliminetur, omnis denique lascivia vitetur, ita ut procaci venustate imagines non pingantur, nec ornentur, & Sanctorum celebratione, ac Reliquiarum visitatione homines ad commessationes, atque ebrietates non abutantur, quasi festi dies in honorem Sanctorum per luxum ac lasciviam agantur.* Tertio præcipit, ut tanta circa hæc diligentia & cura ab Episcopis adhibeatur, *ut nihil inordinatum, aut præpostere, & tumultuarie accomodatum, nihil prophanum, nihilque inhonestum appareat.* Quarto denique, ut fidelius hæc omnia serventur, statuit, *nemini licere ullo in loco, vel Ecclesia, insolitam ponere vel ponendam curare imaginem, nisi ab Episcopo approbata fuerit, nulla etiam admittenda esse nova miracula, nec novas Reliquias recipiendas, nisi eodem recognoscente & approbante Episcopo, qui simul atque de iis aliquid compertum habuerit, adhibitis in consilium Theologis, & aliis piis viris, ea faciat, quæ veritati & pietati consentanea judicaverit. Quod si aliquis dubius, aut difficilis abusus sit extirpandus, vel omnino aliqua de iis rebus gravior quæstio incidat, Episcopus antequam controversiam dirimat, Metropolitani, & comprovincialium Episcoporum, in Concilio Provinciali sententiam exspectet, ita tamen, ut nihil, inconsulto Sanctissimo Romano Pontifice, novum, aut in Ecclesia hactenus inusitatum decernat.*

CAPUT VI.

De Ecclesiæ Orientalis Ritibus, eorumque varietate.

IN superiori capite exteriorem cultum, ritusque Catholicæ Ecclesiæ ab Hæreticorum, qui in Occidente sunt, criminatoribus vindicavimus. Nunc de Orientalis Ecclesiæ Ritibus dicemus. Idque in tribus distinctis paragraphis: in primo Orientalem Ecclesiam universim describemus; in altero Schismaticorum & Hæreticorum, qui in ea sunt, tum Sectas, tum præcipuos errores indicabimus; in tertio vero varios, qui in Ecclesia Orientali sunt Ritus, exponemus.

§. I.

Describitur generatim Orientalis Ecclesia.

IN Orientali Ecclesia ab Apostolorum ætate Alexandrinus, & Antiochenus Antistites, post Romanum Pontificem, reliquis universi Orbis Episcopis honore ac prærogativis præeminuerant. Nam in Nicæna Synodo omnium generalium prima, anno 325. celebrata, Canone VI. statutum fuit, ut antiqua consuetudo servaretur circa Alexandrinos & Antiochenos Episcopos, qui Summi Metropolitani appellati sunt. Leo autem Magnus circa medium V. sæculi epist. 53. quæ est ad Anatolium, scribit hujus-

jusmodi consuetudinem ex Apostolo Petro originem trahere. Neque id in controversiam revocari potest; nam explorata res est, Alexandrinam Ecclesiam Apostolum Petrum per Marcum, Antiochenam vero per seipsum fundasse. Itaque cum Nicæna Synodus definierit, ex antiqua ab Apostolis orta consuetudine antedictos Episcopos reliquos superare, perspicuum fit, præeminentiam ac jurisdictionem hujusmodi, ex Petro Apostolorum Principe accepisse.

Ut in Concilio Nicæno primo hujusmodi Antistites appellati fuerunt summi Metropolitani, ita in prima Synodo Ephesina vocati fuerunt Archiepiscopi, & in Constantinopolitana prima Exarchi Diœceseos. Tempore autem inter Constantinopolitanum, & Chalcedonense Concilium intermedio, nuncupari cœperunt Patriarchæ, quod nomen ex Synagoga in Ecclesiam deductum, primum in Theodosii ad Valentinianum imperatorem epistola, Leoni I. Romano Pontifici tributum fuit, ac deinde in Chalcedonensi Synodo Alexandrino quoque, & Antiocheno Antistiti. Iis additus postea fuit Constantinopolitanus Episcopus, qui postquam in hac Urbe Sedem suam Imperator constituit, in magno honore haberi cœpit apud Orientales, ac consuetudine, accedente etiam Principum favore, jus Metropolitani Diœceseos Ponti, Asiæ, & Thraciæ sibi usurpaverat. Demum eadem prærogativa Hierosolymitano Antistiti concessa fuit ob Apostolicæ Sedis honorem, quæ prima Episcopum habuisset.

Quamquam Patriarcha Constantinopolitanus Alexandrino & Antiocheno posterior est, nec ipsius Sedes cum Alexandrina & Antiochena comparari potest: & licet Romanus Pontifex diutius rejecerit XXVIII. Canonem Chalcedonensem, quo ei jus patriarchicum conferebatur, nec nisi ab Innocentio III. initio tertiidecimi sæculi, ut Patriarcha sit agnitus; tamen undecimo sæculo vastissimam sibi jurisdictionem usurpaverat. Nam sub se habebat Metropolitanos sexaginta quinque, Archiepiscopos independentes, quibus nulli subjecti erant Episcopi, triginta quatuor, & Episcopos sexcentum & amplius, ut refert Leo Allatius ex Nilo Doxapatrio Græco Scriptore. Sed everso deinceps Græcorum Imperio, ac restitutis, quas in Calabria & Sicilia Romano Pontifici usurpaverat, Provinciis, valde imminutus est eorum numerus. Ipsius enim jurisdictioni subjecti sunt Episcopi circiter centum quinquaginta, inter quos sunt vigintiquinque Metropolitani, quorum plerique suffraganeis carent. Provinciæ, in quas jurisdictionem exercet, sunt quæ sequuntur: Asia minor, Insulæ Maris Ægæi, Thracia, Græcia, Valachia, Moldavia, Servia, Mingrelia, atque Circassia. Nonnulli quoque Græci, qui in Moscovia sunt, aliquem ei honorem deferunt, licet magno Basilide imperante, proprium ibi constituerint sibi Patriarcham.

Tres ante recensiti Patriarchæ cum Episcopis ac Christianis reliquis, qui Orthodoxam fidem profiterentur in Ephesina & Chalcedonensi Synodis definitam, contra Nestorium, Euthychetem, atque Dioscorum, a Nestorianis, & Euthychianis sive Jacobitis, appellati sunt Melchitæ seu Regalistæ, quod imperatores, præsertim Marcianus, Orientalibus omnibus fidem in duobus illis Conciliis definitam edictis suis inculcaverint. Igitur Melchitæ nomen excogitatum fuit ab Hæreticis ad conflandam invidiam in Orthodoxos, qui definita in Conciliis illis dogmata profitebantur. Sed postquam Patriarchæ atque Episcopi ferme omnes græci ritus Schismati, erroribusque Græcorum adhæserunt, Melchitarum nomine appellare solemus Orthodoxos Græcos, qui scilicet Romano Pontifici subsunt; reliquos vero Photianos dicimus.

Alexandrinus Patriarcha Græcus Schismaticus Sedem in Cahira habet, jurisdictionem vero exercet in varias Africæ & Arabiæ Provincias; Antiochenus Damasci sedet, Græciisque præest suis in Soria, Mesopotamia, & Caramantia degentibus, Hierosolymitanus denique Palæstinis, atque iis Arabiæ Ecclesiis præest, quę sunt Palæstinæ finitimæ. Ii cum subjectis sibi Episcopis Græcum ritum servant, ac Græca lingua & etiam Arabica celebrant officia Sacramentorum omnium. In eorum communione sunt Syri multi, qui Syriace sacra celebrant.

Ac præter hos, qui, ut dixi, Schismatici sunt, adest nunc Melchitarum Patriarcha Antiochenus, qui cum reliquis græci ritus sibi subjectis Orthodoxam fidem profitetur, atque Romano Pontifici obtemperat. Adest epistola S. M. Benedicti XIV. tom. 1. Bullar. pag. 290. ad Cyrillum Patriarcham Antiochenum Græcorum Melchitarum, & omnes ejusdem ritus Catholicos Episcopos eidem Patriarchæ subjectos, in qua plura circa Ritus ac ejusdem Patriarchæ jurisdictionem decernuntur; pag. quoque 312. alia ad eumdem Patriarcham data legitur epistola, cum qua eidem pallium transmissum fuit. In actis autem Consistorialibus pro concessione dicti pallii, quæ leguntur tom. 2. Bull. in append. pag. 21. inquit SS. Pontifex: *Præest Cyrillus noster genti Melchitarum, quæ hodie Catholicos ingenti numero complectitur, quæque a decem Episcopis, qui ipsum tanquam legitimum Patriarcham venerantur & colunt, provide gubernatur.*

Nomen Patriarchæ Antiocheni habet quoque Maronitarum Patriarcha, qui modo est Simon Evvodius ex Archiepiscopo Damasceno Patriarcha renunciatus a Benedicto XIV. ut ex literis constat ad eumdem datis die 16. Martii 1743. *Nuper ad nos &c.* Metropolitanorum, & Episcoporum Maronitarum sedes & limites ita describuntur in appendice Synodi Montis Libani, quæ appendix inserta legitur Constitutioni Bened. XIV. *Apostolica prædecessorum &c.* En verba: *Patriarcha Antiochiæ, ac totius nationis Maronitarum sedem habet in Monte Libano in Cœnobio, quod Canubiense dicitur: sub eo erant Archiepiscopi, & Episcopi sequentes: I. Tyri. II. Damasci. III. Cypri. IV. Aleppi. V. Beryti. VI. Tripolis. VII. Botri. VIII. Aco, seu Ptolemaidis. IX. Laodiceæ. X. Agameæ. XI. Arcæ. XII. Eden.*

den. XIII. Sareptæ. XIV. Paneadis. XV. Liſtræ, ſeu Bybli. XVI. Neapolis. Sed in Synodo Montis Libani die 20. Septembris 1736. decreverunt Patres, ut Maronitarum Diœceſes impoſterum ad octo tantum redigerentur, ſalva Reverendiſſimo Domino Patriarchæ Epiſcopos nonnullos titulares ordinandi poteſtate. Videlicet I. Aleppi, ſeu Beroæ, & adjacentium locorum. II. Tripolis: hujus Pontificis juriſdictio extenditur a Tripoli, & Jania ad Arcam Balaneam, Aradum Orthoſiadem, Gabalum, Laodiceam, uſque ad fines Aleppi. III. Bybli & Botri: hujus juriſdictio extenditur in Diœceſes Bybli & Botri, Acuræ, Dairalamari, & Regionis Biſarajæ. IV. Heliopolis, ſeu Baalbech: hujus juriſdictio extenditur in Diœceſes Heliopolis, & Phathuche in Byblienſis Regionis confinio, & dimidiæ partis ditionis Gazirenſis, cujus caput Guſta, & Gazir. V. Damaſci, hujus juriſdictio extenditur in Diœceſim Damaſcenam, nec non ampliatur ad alteram dimidiam partem ditionis Gazirenſis, cujus caput eſt Agelton, complectitur præterea Baſcontam Zuccharabam, & Zabbugam. VI. Cypri: hujus juriſdictio complectitur univerſa Inſulæ illius Caſtella, ac præterea in Cheſroe Regione habet Bacaſajam, Beth-ſchebabam, earumque Villas, necnon Villas Caeſtœniæ uſque ad Pontem Beryti. VII. Beryti: hujus juriſdictio extenditur a Beryto uſque ad Mathatam, & Giordam, & Algarbam, & Sciacharam Mathanæ, & uſque ad Pontem Fluvii Cadi, ſeu Tamyris. VIII. Tyri, & Sidonis: hujus juriſdictio complectitur Sydonem, Tyrum, earumque Villas, nec non Suph-Baccam, Vallem Tainæ, & adjacentes Teny a Fluvio Tamyri, uſque ad Sanctam Civitatem Hieruſalem. Nos ſubſcripti hanc Diœceſum diſtributionem approbamus. Datum in Sancta noſtra Synodo in Monaſterio Deiparæ de Leoiſa die 30. Septembris 1736. Joſeph Petrus Patriarcha Antiochiæ. Gabriel Sareptæ. Simeon Damaſci. Abdalla Beryti. Elias Arcæ. Baſilius Tripolis. Philippus Lyſtræ. Stephanus Botri. Gabriel Aco. Joannes Laodiceæ. Ignatius Tyri. Gabriel Aleppi. Michael Paneadis. Tobias Cypri.

Jacobitæ quoque duorum Patriarchatuum titulos ſervaverunt, Alexandrini ſcilicet, atque Antiocheni; Alexandrinam vero Diœceſim ita obtinuerunt, ut Orthodoxis & plures eſſent quodammodo, & auctoritate ſuperiores. Nam ex quo Arabes Ægyptum ſubjecerunt, omnes ferme Græci profugientes vacuam Alexandriæ Eccleſiam hæreticis reliquerunt. Nativi Ægyptii ad Jacobitarum hæreſim propenſiſſimi, eam ubique amplexi ſunt, atque ita in Thebaide omnes Chriſtiani eam intra paucos annos acceperunt. In Nubia & Æthiopia cum Sacerdotes & Epiſcopos a Jacobitis ordinatos haberent, Jacobitæ quoque intra unius ſæculi ſpatium facti ſunt. Iidem cum ex veteri quodam jure Patriarcharum Alexandrinorum, Palæſtinam ſuæ ſedi vellent eſſe ſubjectam, Hieroſolymis Metropolitam ordinaverunt. Hanc autem præ reliquis ſectis, quæ vel omnino interciderunt, vel adhuc ſuperſunt, prærogativam habet Jacobitica, quod Epiſcoporum non interruptam ſucceſſionem hucuſque conſervat, ab illis ordinatorum, qui in Eccleſia Catholica manuum impoſitionem acceperant, quales erant Dioſcorus, & Dioſcori Succeſſores. Ita quamvis hæretici, & abſciſſi ab Eccleſia, validam tamen ordinationem habebant, cum impoſitionem manuum accepiſſent ab Epiſcopis legitime prius ordinatis. *Notum eſt enim*, inquit Renaudotius, diſſ. de Patriarcha Alexandrino, *pulſo Dioſcoro, Orthodoxos ejus loco Patriarchas conſtitutos, quos Jacobitæ pro incluſis & prædonibus habent. Illo defuncto, ejus ſequaces Timotheum Aelurum ſubſtituerunt, qui occiſo Proterio, Cathedram occupavit, ejectuſque & reſtitutus ſub Baſiliſco tyranno, & Zenone, qui Dioſcorianis favebant, eam per viginti duos annos retinuit, ſecundum Severi & aliorum Jacobitarum ſententiam. Timotheo Petrus Mogus, Athanaſius, Joannes alter, Dioſcorus junior, Timotheus, Theodoſius, Petrus Damianus, Anaſtaſius, Andronicus ſucceſſerunt, atque huic Beniamin, cujus anno duodecimo, Jeſu Chriſti 640. Alexandria ab Arabibus capta eſt, ſtatimque Benjamin ejectus, & in Monaſteriis latitans, reſtitutus eſt Sedi ſuæ, atque omnem, pulſis Orthodoxis Græcis, ipſoque Georgio Patriarcha, qui Conſtantinopolim fugit, Eccleſiaſticam auctoritatem obtinuit. Ut autem certa eſt ea, quam fuſe explicavimus in hiſtoria Patriarchali Jacobitarum Patriarcharum a Dioſcoro ad Beniaminum, ita quoque certiſſima eſt hodiernorum Alexandrinorum Antiſtitum ex eadem ſecta, ad Benjaminum uſque ſucceſſio.* Hæc notanda eſſe cenſui, quod paucis ab hinc annis literas a quodam Miſſionario ex Ægypto ſcriptas legerim, in quibus aſſerebatur Cophtos Jacobitas legitimis Epiſcopis carere. Hactenus dicta perſpicue demonſtrant, Jacobitarum Patriarcham Alexandrinum ſuccedere Dioſcoro, auctoritate Chalcedonenſis Synodi ex illa Sede pulſo; Græcum vero Orthodoxis Patriarchis, qui poſt Proterium, in locum Dioſcori ſuffectum, in eadem Sede fuerunt. Licet enim pulſo ab Arabibus Gregorio anno 640. ut ſupra ex Renaudotio adnotavimus, Græci per annos nonaginta non habuerint hanc Patriarchalem dignitatem, eam tamen iterum obtinuere anno 780. atque deinceps ſuos quoque Melchitæ Patriarchas ſemper habuerunt, quorum legitimus ſucceſſor eſt Græcus, quem ſupra diximus in Urbe Cahira Sedem tenere. Patriarcha Jacobitarum vocatur quoque Patriarcha Cophtorum, licet nomen Cophti, non ſectam, ſed nationem indicet, quæ Cophtica lingua ſacra celebrat. Ejuſdem juriſdictionem, tituli, quibus a ſuis donari ſolet, deſignant. Hos ita exprimunt: *Pater N. Sanctiſſimus Archiepiſcopus magnæ Urbis Alexandriæ, & Poteſtatis Babylonis, & Nomorum Ægypti, Thebaidis Pentapoliſque Africanæ, regioniſque Æthiopiæ & Axumitarum, Nubiæque, & Macaureos, regioniſque ſuperioris.* Horum explicationem vide apud Renaud. diſſ. cit.

Jacobitæ habent quoque Patriarcham Antiochenum, quem ut legitimum Severi ſucceſſorem agnoſcunt omnes Syri Monophyſitæ. Illius ampliſſima auctoritas eſt, vocaturque inter eos *Pa-*

pa

pa Orientis. Plures Metropolitani, Episcopi, ac Monachi bene multi sunt eidem subjecti. Inter Metropolitanos, seu Archiepiscopos recensentur Hierosolymitanus, Damascenus, Edessenus, Cyprius &c. Præter hos habebant etiam olim suæ auctoritati subjectos alios secundi generis Patriarchas, quos Catholicos appellant, quorum alter Persidis, alter Armeniæ Patriarcha diceretur. Sed ii jam a longo tempore nullam in eo jurisdictionem agnoscunt, ac tanquam supremi Armenæ gentis Patriarchæ habentur.

Armeni non minus ac Jacobitæ late diffusi sunt per Orientem, immo eorum plerique sunt etiam in Occidente. Sunt enim in utraque Armenia, majore scilicet, atque minore, in Perside, Mesopotamia, Palæstina, Georgia, aliisque bene multis Orientis Provinciis. In Occidente vero præter eos, qui commercii caussa in variis locis degunt, quamplurimi sunt in Russia Polonica, eique finitimis Provinciis. In Oriente ab anno fortasse 503. ex quo propriam æram sumunt, duos antedictos Patriarchas sive Catholicos habent: antea enim ex Cæsarienſe Antistite Metropolitam accipere solebant. Prioris sedis est Ararat majoris Armeniæ Urbs, sed residere solet in Monasterio Etzmiazim, eique parent viginti sex Archiepiscopi, Episcopi vero septuaginta quinque, ut ex testimonio Uscanii Armenii Episcopi, istius Patriarchæ Vicarii, qui id Riccardo Simonio narravit Parisiis anno 1670. refert Brunus *differt.* 10. quæ est de Liturgia Armen. *art.* 1. Alter manet Cis, quæ minoris Armeniæ Urbs est, ac præest Episcopis circiter triginta. Priori subest Episcopus, sive Patriarcha Constantinopolitanus ejusdem gentis; huic vero Hierosolymitanus, & is qui Aleppi residet. Ii quos dixi, Schismatici sunt. Sed habent quoque Armeni Orthodoxos Episcopos. Qui Aleppi sedem habet, sed modo vitandæ persecutionis caussa in Monte Libano commoratur, Patriarchæ titulum, ac jurisdictionem habet. Plures ei subjecti sunt Episcopi, inter quos adest Edessæ Episcopus, qui nunc Romæ manet. Qui in Russia, Polonia, atque iis finitimis locis degunt, Catholico Archiepiscopo subsunt, qui Leopoli residet. Et præter Archiepiscopum Naxiavensem, qui a quartodecimo sæculo desumi semper solet ex inclyto Prædicatorum Ordine, quique iis præest, qui, Auctore Bartholomæo Parvo ejusdem Ordinis, Joanne XXII. Ecclesiam regente, cum Orthodoxa Fide latinum quoque ritum susceperunt, ut §. 3. hujus capitis exponemus: plures alii Armeni Catholici sunt in variis Provinciis, qui Latinorum Missionariorum curæ concrediti sunt, quorum opera Catholicam Fidem susceperunt.

Alii quoque sunt in Oriente, qui Patriarchas habent, quos Catholicos vocant. In Mingrelia Græcus Schismaticus Patriarcha residet, quem Catholicum vocant, cui Episcopi aliquot subjiciuntur; quos Principes ex Monachis seligere solent, qui *Beri* nuncupantur.

At celebrior est Patriarcha, qui eodem nomine donatur apud Chaldæos. Nestoriani ex Romano Imperio pulsi, ad Persarum limites, aut in eorum Provinciis sedes fixerunt. Hinc post annos satis multos, cum Ecclesiam Seleuciæ Parthorum invasissent, quæ quidem ex nuper instituta sub Justiniano Catholico dignitate novam auctoritatem consequuta erat, eam suæ religionis Cathedram primariam esse voluerunt; atque inde nullum majorem titulum, quam *Catholici Seleuciæ, & Ctesiphontis* Patriarchis suis veteribus attribuerunt. Hujusmodi Patriarcha, qui deinceps apud Mosulam residere consuevit, quintodecimo sæculo tantam, ac tam vastam jurisdictionem exercebat in Assyria, Mesopotamia, Chaldæa, Persida, ac etiam in Indiis Orientalibus, ut tredecim Metropolitanos, & Episcopos bene multos sibi subjectos haberet, ac tercentum mille recenserentur, quæ eidem obtemperarent familiæ; ut scribit Petrus Stroza *in expositione Fidei, & tractat. de dogmat. Chaldæorum*.

Is enim hæc de Nestorianis eorumque patriarcha eodem in libro scribit. Nestorianorum autem Patriarcha Ecclesiæ Babylonis præest, ejusque residentiæ locus est Monasterium ad oppidum Musul, in viciniis antiquæ Ninivis, ut ajunt, ædificatum. Dissident inter se Jacobitæ, atque Nestoriani odio implacabili; sed Nestoriani, numero atque opibus præstant, quorum ad trecenta millia, & amplius domorum recensentur: cum familiæ Jacobitarum numero octoginta millia non excedant. Itaque Patriarchæ Nestorianorum amplissima est auctoritas, eaque in Indiam se extendit. Nam Chaldæi, qui Goæ, Cocchini, Angamalæ, atque in Insula S. Thomæ ante adventum Patrum Societatis Jesu reperiebantur, omnes pariter professione Nestoriani obediebant Patriarchæ Babylonis. Nunc quidem magna eorum pars, studio ac diligentia Jesuitarum, ad Ecclesiam Sanctam Catholicam reversa Summum Pontificem colit. Defunctoque nuper Metropolitano Chaldæo, successorem ab Apostolica Sede suscepit Archiepiscopum Angumalensem a Clemente VIII. ex Societate Jesu ordinatum. Ante Pontificatum Julii III. nomen hujus Patriarchæ ignotum pene nostris fuisse videtur: neque de ipso, neque de Chaldæorum natione mentionem ullam factam fuisse in Pontificum Romanorum monumentis reperio. Sedente vero Julio III. cum nonnulli ex Chaldæis Nestorianis se ab obedientia Patriarchæ subtraxissent, detestataque Nestoriana hæresi, in communionem venissent Catholicæ Ecclesiæ, illis Summus Pontifex, ut postulaverant, Patriarcham ordinavit, eumdem quem ipsi hac de caussa legaverant, Simonem Sulacham ordinis Sancti Pachomii Monachum. Is cum Patriarchali pallio, atque titulo Patriarchæ Assyriorum Orientalium ad suos rediit; & Charemet, sive Amed residens, Archiepiscopos, & Episcopos, ac Sacerdotes quamplurimos ordinavit. Sic igitur Chaldæorum natio uni Patriarchæ Babylonis usque ad illa tempora subjecta, in duas partes divisa fuit. Sulacha deinde a Turcis, adversariorum opera, ut fertur, e vivis sublato, suf-

ſufficitur in ejus locum Abdieſu ejuſdem ordinis Monachus, vir mirificæ eruditionis, linguarum varietate, & Sacrarum literarum notitia, de quo in vita Pii IV. præclara fit mentio, cujus Pontificatu Romam venit pro confirmatione, qui & Tridentino Concilio interfuit. Ejus autem effigies depicta conſpicitur in Aula Regia Palatii Vaticani inter Cardinales, ceteroſque Prælatos Alexandro III. aſſiſtentes, Imperatorem Fridericum pœnitentem Venetiis recipienti. Plurimum quidem profecit Abdieſu, multoſque ex Neſtorianis ad Eccleſiam Catholicam convertit; acceptamque ab Apoſtolica Sede auctoritatem valde propagavit, quam ejus Succeſſores poſtea conſervare ſibi aut neſcierunt, aut non potuerunt. Nam qui ei ſucceſſit Ahathalla, & ipſe Monachus ejuſdem ordinis, parum vixit. Et Denha Simon poſtea ex Archiepiſcopo Gelu, & Seert factus Patriarcha, nec ætate, neque doctrina idoneus tanto muneri; tempore, quo Epiſcopus Sidonienſis in Orientem profectus eſt Nuncius Apoſtolicus, relicto Charemet, ubi alii Patriarchæ Orientalium Aſſyriorum reſederant, in Provinciam Zeinalbech ſeceſſerat ad fines Perſidis, potentiæ cedens Patriarchæ Babylonis. Quo loco etiam hodie manet ejus ſucceſſor, Simon quoque & ipſe vocatus, exiſtimatione ac numero ſubjectorum, ut accepimus, prædeceſſoribus longe inferiori: itaut Patriarchæ Babylonis ſtatus nunc videatur in priſtinum reſtitutus, æmulo ſponte ſua quaſi in exilium relegato. Igitur qui modo Sedem Babylonis obtinet, Marella Chaldæorum Patriarcha multo minus, quam prædeceſſores ſui domeſtico diſſidio laborat, ſubjectamque ejus obedientiæ nationem pacifice gubernat: Metropolitis, & Epiſcopis, Cleroque non modo obtemperantibus ei, ſed ipſum valde diligentibus. Hæc ille, quibus ſtatum exhibet Chaldæorum Eccleſiæ circa initium ſæculi XVII. Hac noſtra ætate pauci admodum in Indiis Orientalibus occurrunt, atque ob facilem eorum ad Mahumedaniſmum defectionem, vix quadraginta millia hominum ſibi ſubjectos habet Patriarcha Neſtorianus, qui in Urbe Ninive, ſive Moſula, reſidet. Ac longe minor eorum eſt numerus, qui Patriarchæ Catholico, Diarbekir commoranti, ſubſunt. Is vero Joſephus eſt hoc nomine tertius. Nunciatum fuerat Mamachio a Carmelitis nonnullis, ut ipſe ſcribit tom. 2. orig. & Ant. Chriſt. lib. 2. cap. 5. *Patriarcham Neſtorianorum conjungi nobiſcum ſocietate communionis velle, ſecum autem una* XI. *circiter hominum millia ad orthodoxam religionem perducturum. Immo vero*, inquit ipſe, *literas Patriarcha ad Sacram Congregationem ſcripſit, quibus etiam atque etiam orat, atque obſecrat, ad ſe ut miniſtri mittantur*. Attributa utique ea pars Dominicanis eſt, miſſique initio fere anni 1750. Cajetanus Codileonicus, Corradius Turrianus docti ex illo inſtituto viri; ſed mutata fortaſſe Patriarchæ voluntate, nec optata illa, quæ ſperabatur, converſio contigit, nec ſpes certa affulget, qua prudenter exiſtimetur brevi ſaltem futura.

Antoine Theol. Mor. Tom. II. P. II.

Præter eos, quos dixi, ad Orientalem Eccleſiam ratione originis & Rituum pertinere dicimus, non ſolum Græcos, qui in Moſcovia, Valachia, Bulgaria, Hungaria, aliiſque iis finitimis Provinciis degunt, atque Ruthenos, quos ſupra nominavimus; ſed etiam Græcos & Albanenſes, qui in ditione eccleſiaſtica, & in reliquis Italiæ partibus, ejuſque inſulis adjacentibus, ſive orti, ſive aliunde advecti incolæ commorantur. Ii ſcilicet, qui in graſſantibus jamdudum per totum Orientem, tum barbarorum infidelium immanitate, tum etiam Schiſmaticorum perfidia, ex Græcia, Epiro, Albania, aliiſque Aſiæ regionibus, ad Italiam, eique adjacentes inſulas, tanquam ad fidei, & tranquillitatis portum confugientes, ibidem ſedes ac domicilium collocaverunt, & tam ipſi, quam eorum filii Græcorum mores, inſtituta, ritus & conſuetudines a Græcis progenitoribus ſibi traditas ſtudioſe, enixeque ſervare pergunt; ita tamen ut debitam Romanæ Eccleſiæ obedientiam ac devotionem omnino profiteantur. Ut iis præſto ſint miniſtri, a quibus juxta proprium ritum ſacramenta recipiant, & ne ad Schiſmaticos Epiſcopos pro ordinatione cogantur confugere, Clemens VIII. anno 1595. conſtituit, Romæ habendum eſſe Epiſcopum Græcum Catholicum, qui Græcos Epiſcopis Latinis Italiæ, & adjacentium inſularum ſubjectos, initiaret. Clemens vero XII. anno 1735. ut Italo-Græcorum in utraque Sicilia commorantium rebus commodius conſuleret, alterum ejuſdem Græci ritus Epiſcopum in Seminario Corſino a ſe in Calabria erecto, propter Græcorum hujuſmodi ordinationes, manere juſſit, quorum laudatiſſimum inſtitutum confirmavit, & innovavit S. M. Benedictus XIV. Conſtit. *Et ſi Paſtoralis* tom. 1. Bullar. pag. 167.

§. II.

De Schiſmaticorum, Hæreticorumque Sectis, quæ in Orientali Eccleſia ſunt: deque præcipuis earumdem erroribus.

QUum non adeo facile ſit, errores omnes detegere, in quos Orientales, poſtquam ab Apoſtolicæ Sedis communione ſejuncti ſunt, vel ſuperbiæ, & erroris ſpiritu ducti, aut ignorantia, inciderunt; eos unice explicandos ſuſcipimus, qui proprii ſint cujuſque ſectæ, ac magis præcipui. Schiſmaticorum autem Sectæ, quæ in Oriente occurrunt, ad tres facile revocantur, ſcilicet, Neſtorianorum, Jacobitarum, & Photianorum. Neſtoriani a Neſtorio nomen, erroreſque mutuati ſunt. Præcipuus eorum error in eo ſitus eſt, ut negent Beatam Virginem eſſe Dei Matrem, quod in Chriſto Domino duas ineſſe perſonas putent; alteram hominis ex Maria Virgine nati, alteram vero Dei Filii ex æterno geniti, quæ in homine ex Virgine nato veluti in Templo inhabitet. Hinc ajunt, Beatam Virginem Chriſtiparam non vero Deiparam appellandam eſſe, atque unionem Dei, & hominis

minis in Christo esse, per voluntatum conjunctionem, & dignitatis participationem, non secundum naturam, & personam. Hujusmodi errorem, qui damnatus fuit in prima Ephesima Synodo anno 431. docuisse revera Nestorium, ac ipsius Sectatores tueri, ex liturgiis aliisque Nestorianorum libris facile demonstrare est contra Basnagium, aliosque Novatores, qui Nestorium, ejusque Sectatores ab omni errore vindicare contendunt. Vide Liturgiam, quæ celebratur quinquies in anno, scilicet, in Epiphania, in vigilia S. Joannis Baptistæ, in vigilia Doctorum Græcorum, feria quarta Hebdomadæ supplicationis Ninives, & in Paschate. *Extitisse porro istam Liturgiam antiquitus apud Nestorianos præter codices manuscriptos, testantur Auctores Syri, atque inter eos Hebedjesu, qui eam recenset, ut etiam Echellensis ejus meminit*, inquit Renaud. in not. ad hanc Litur. In ea autem hæc leguntur de Dei Filio: *Semetipsum exinanivit, & similitudinem servi accepit, hominem perfectum ex anima rationali intelligente & immortali, & corpore mortali hominum, & conjunxit illum sibi, univitque secum in gloria, potestate, & honore, ex natura sua passibilem*. Videantur etiam Nestorianorum libri. Elias Catholicus, eo nomine tertius, in expositione Fidei, quam scripsit, cum esset Metropolita Nisibenus, & in disputatione cum Viziro Abulkacimo, & in alio opere ait, *Verbum Æternum productum a Sapientia Creatoris, quod Filius appellatur, estque una Personarum trium, habitavit, seu illapsum est, homini assumpto ex Maria Virgine, mediante potentia intellectuali, unitumque illi est per unionem potestatis, benevolentiæ, voluntatis, honoris, & repræsentationis*. Ita etiam Ebneltaib, Amrus Matthæi Filius, & alii fere omnes, quorum scripta ad nos pervenere. Denique videatur Lectionarium Persicum ad usum Nestorianorum, ubi hæc verba *æqualem se faciens Deo*, explicantur, *secundum honorem, dignitatem & potentiam*. Itaque perspicuum est, Nestorium ejusque Sectatores errorem propugnare, quem Summus Pontifex Cælestinus, & Ephesina Synodus damnavit. Clarissimus Assemannus in Bibliotheca Orientali alios Nestorianorum errores recenset, quos nos de Sacramentis agendo indicabimus. Unum vero præterire nonpossumus, scilicet, eorum plerosque negare originale peccatum, quem errorem verisimile est a Theodoro Mopsuesteno mutuasse, quod in maximo honore apud Nestorianos habeatur. Ii sunt magis præcipui Nestorianorum errores. Errant præterea cum Hæreticis omnibus, quod Romani Pontificis primatum negent, atque Orthodoxæ Ecclesiæ auctoritatem contemnant. Nicænam Synodum primam, ac primam Constantinopolitanam pro legitimis habent, sed præter viginti canones, qui a Nicæna illa conditi fuerunt, eidem perperam tribuunt canones omnes, qui in canonum, qui *Arabici* vulgo dicuntur, collectionibus reperiuntur. Rejiciunt primam Ephesinam Synodum, & Concilia omnia generalia, quæ deinceps tum in Oriente, tum in Occidente celebrata sunt.

Altera Hæreticorum Secta, quæ in Oriente est, Iacobitarum dicitur. Hæc Dioscori errores tuetur, ejusque Sectatores Jacobitæ appellantur a Jacobo, quem Nicephorus & alii *Zanzalum*, idest, vilem appellant; Arabes vero *Baradæum*, sive *Baradatum*, qui cum aliis circa medium sexti sæculi Monophytarum hæresim per totum Orientem disseminavit, & plurimos, in tota Syria & Mesopotamia præsertim, Episcopos, Sacerdotes, & Diaconos ordinavit. Eodem fere tempore in eamdem cum Jacobitis abjere hæresim Armeni, qui in Tibenensi Conventu circa annum 554. damnarunt Chalcedonensis Synodi decreta, ac si plena Nestorianorum errorum, & impietatis essent, & Dioscori errores amplexati sunt. Quo factum est, ut hujusmodi hæresis per majorem Orientis partem propagata sit. Sunt qui putent, hos Euthychianorum errorem tueri, iique non vulgares modo, & nullius auctoritatis scriptores, sed etiam doctissimi, ut Joannes Morinus, Auctor Perpetuitatis Catholicæ Ecclesiæ fidei circa Eucharistiæ Sacramentum, aliique. Id vero minus recte, cum Jacobitæ Eutychi anathema pronuncient. Ita enim statuunt, illum eodem quo Apollinarius errore laborasse, atque adeo Christum habuisse de cælo Corpus, quod nostro consubstantiale non esset, sed phantasticum. Commixtionem quoque naturarum, confusionem & alterationem, quam Eutychiani adstruebant in Christo, rejiciunt. Sed Christum Dominum licet ex duabus naturis unum agnoscant; tamen non ut Ecclesia Catholica in unitate personæ, sed in unitate naturæ unum illum profitentur, atque consubstantialem Patri secundum humanitatem, & cum Dioscoro Chalcedonense Concilium damnant, quod duas in Christo naturas post unionem stabilierit, & Leoni Romano Pontifici, cujus epistola ad Flavianum in Concilio probata fuerat, anathema dicunt.

Post duodecim aut tredecim annos a Chalcedonensi Synodo Jacobitæ, auctore Petro Fullone, addidere Trisagio, his scilicet verbis, *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis*, hæc alia, *qui crucifixus est pro nobis*. Quæ quidem additio tanquam Monophytarum tessera habita deinceps fuit a Jacobitis Syris, Ægyptiis, & Armenis, atque tum ob hanc causam, tum quod divinam naturam trium personarum videatur indicare passibilem esse, a Felice III. Romano Pontifice improbata, ac pluries deinceps ab Apostolica Sede damnata fuit.

Immo & eorum quoque interpretatio rejecta fuit, qui non ad tres divinas Personas, sive ad divinam iisdem communem naturam, sed ad solum Filium Trisagium illud referri contenderent. Videatur qua ratione rem narret in Encyclica ad Missionarios per Orientem deputatos Benedictus XIV. n. 29. ubi hæc habet; Cum Petrus Fullo, cognomento Gnaphæus, fautor hæresis Apollinaristarum, qui Theopaschitæ appellantur, ausus fuisset Trisagio hæc verba superaddere *Qui crucifixus es pro nobis*; sicuti fuse commemorat Theodorus Lector lib. 1. Collecta-

neo-

neorum, & cum nonnullæ Orientis Ecclesiæ, ac potissimum Syrorum, & Armenorum, opera cujusdam Jacobi Syri, teste Nicephoro lib. 18. cap. 52. additamentum hujusmodi recepissent, haud prætermiserunt Romani Pontifices, pro ea, quam in similibus adhibere consueverunt, vigili cura, & sollicitudine, inolescenti errori se opponere, factamque Trisagio additionem interdicere; rejicientes interpretationem, qua, Trisagium ipsum referendo ad solam Filii personam, non vero ad tres Divinas personas, omnem erroris suspicionem adimi jactabatur; tum quia periculum semper supererat adhærendi dogmati hæretico; tum quia humanæ mentis præsumptio ad solum Christum referre minime poterat Hymnum ab Angelis in honorem Sanctissimæ Trinitatis decantatum, sicuti Lupus recte expendit *in notis ad Can.* 82. *Trullanum*, ubi, postquam retulerat, a Felice III. & Romana Synodo damnatam fuisse additionem Trisagio factam, ita subdit: *Hymnum soli Divinæ Trinitati a Sanctis semper Angelis adcantatum, Ecclesiæ ab ipso Deo ac eisdem Sanctis Angelis in puero laudato traditum, malorum Regiæ Urbi impedimentum depulsione confirmatum, ac in eodem sensu & ratione comprobatum a plena Synodo Chalcedonensi, constanter asseverant*, (loquitur de Episcopis tum in prædicto Concilio congregatis, tum de aliis additamentum Trisagio factum respuentibus) *humana præsumptione non potuisse ad solum Christum detorqueri*. S. Gregorius VII. eodem religionis studio ipsam additionem improbavit in sua epistola 1. lib. 8. scripta ad Archiepiscopum, sive Patriarcham Armenorum. Idem præstitit Gregorius XIII. in nonnullis suis epistolis datis in forma Brevis ad Patriarcham Maronitarum die 14. Februarii anno 1577. In Congregatione autem Propagandæ fidei, habita die 30. Januarii anno 1635. cum examini subjecta fuisset Armenorum Liturgia, atque inter cetera accuratiori disquisitione fuisset expensum, utrum additio inducta Trisagio tolerari posset, ob indicatam caussam, quod illa ad solam Filii personam relationem habere posse videretur: responsum fuit id non esse permittendum, additionem omnino expungendam.

Syri hac unica additione in Liturgiis errorem designant aut erroris saltem suspicionem produnt; Ægyptii vero addunt etiam expresse post unionem in Christo unam tantum inesse naturam. Et Armeni a miscendo cum vino aquam in Missa abstinent, ne duplicem in Christo naturam profiteri videantur: Huic particulares nonnulli Armeni Doctores, plures alios errores addiderant, ut videre est apud Galanum, aliosque, ex iis nonnullos quos de Sacramentis agendo indicabimus. Jacobitæ omnes tria priora generalia Concilia suscipiunt ac venerantur, scilicet Nicænum primum, primum Constantinopolitanum, & Ephesinum primum; rejiciunt vero, atque damnant Chalcedonensem Synodum, & quotquot deinceps celebrata sunt Concilia cum in Orientali, tum in Occidentali Ecclesia. Nonnulla quoque fidei dogmata, quæ in Conciliis in Occidente celebratis definita sunt, eorum plerique respuunt, sed errores hujusmodi videntur potius a Photianis reliquis Orientalibus communicati.

Schisma Græcorum Photianum dicitur, quod nono Ecclesiæ sæculo, Patriarcha Constantinopolitano Photio, cœperit, ob dissidium Latinos inter & Græcos, circa processionem Spiritus Sancti a Patre Filioque, & additionem particulæ *Filioque* in Latina Ecclesia Nicæno Symbolo factam atque ab Apostolica Sede deinceps probatam; licet absolutum non fuerit, nisi sub Michaele Cerulario circa annum 1054. Constantinopolitani deinceps Patriarchæ alios quoque tres Græcos Patriarchas in Schisma erroresque traxere suos. Præcipui Photianorum errores sunt, qui sequuntur. Primo, negant Romanum Pontificem esse visibile totius Ecclesiæ caput, cui Pastores omnes subesse debeant, ac Concilia omnia respuunt & damnant, quæ in Occidente celebrata sunt. Secundo, licet fateantur Spiritum Sanctum esse Deum, ac Personam a Patre & Filio distinctam, quæ procedat ex Patre, negant tamen etiam ex Filio procedere, ac Romanam damnant Ecclesiam, quod Symbolo particulam *Filioque* addiderit. Tertio, negant dari Purgatorium, & justorum animas, quibus nihil luendum superfit, ante extremi judicii diem clara Dei visione donari. Quarto, licitum esse putant, dare uxori libellum repudii, & ad alias nuptias transire, atque adeo Matrimonium dissolubile esse credunt. Quinto, eorum plerique negant, fornicationem esse peccatum. Sexto, in eo quoque nonnulli errant, quod tertias & quartas nuptias pro illicitis omnino habeant; nec desunt, qui usuras licitas esse credant. Alii eorumdem errores in eo consistunt, quod Latinæ Ecclesiæ disciplinam, quæ cum Græca non consentiat, contemnant, atque tanquam illicitam & malam detestentur. Ajunt itaque, primo, Latinam Ecclesiam errare, quod Eucharistiam in Azimo conficiat, & quod hujusmodi pane perfici posse credat. Secundo, quod Sabbato jejunet. Tertio, quod Eucharistiam sub unica tantum specie Laicis administret. Quarto, quod Confirmationem a Baptismo sejungat. Quinto, quod sanguinis & suffocati usum tanquam licitum permittat. Reprehendunt etiam eamdem Ecclesiam, quod a Septuagesima usque ad Pascha in sacris officiis omittat *Alleluja*, & quod Ritus alios, qui Græcis conformes non sint, adhibeat, & probet. Immo non defuere inter eos, qui vel baptizatos a Latinis sine trina immersione, iterum baptizandos esse docuerint, vel saltem nefas esse, trinam in baptismo immersionem omittere, crediderint. Plures quoque inter eos in Palamitarum errorem abjerunt, qui docent, *particulas Divinitatis, Divinitatemque ipsam aliquam inter ea quæ videntur, viderive possunt, recenseri*, ut ait Papadopoli in Prænot. Mystag. resp. 2. sect. v. pag. 114.

§. III.

De propriis Orientalis Ecclesiæ Ritibus, eorumque varietate.

QUamquam in Ecclesia Orientali plures sunt Sectæ, quæ a multis sæculis, a Romana Ecclesia separatæ, nullam cum ea communionem habuerunt; tamen circa exteriorem Dei cultum ac disciplinam, eamdem cum Romana Ecclesia doctrinam profitentur. Omnes enim Ecclesiæ auctoritatem agnoscunt Ritus instituendi, ac ea præcipiendi quæ ad disciplinam pertineant: Omnes septem Sacramenta admittunt: Omnes Sanctos invocant, Angelosque, ac tum eos, tum eorumdem reliquias, & imagines cultu aliquo prosequuntur: Omnes dies festos & jejunia servant, ac præceptum ab Ecclesia ciborum delectum: Omnes missæ Sacrificium admittunt, quod propriis induti vestibus Sacerdotes celebrent: habent omnes Monachos, qui castitatem voveant; nec ulla Secta est, quæ cælibes Episcopos non habeat. Quæ quidem satis superque videntur ad convincendum novitatis & falsitatis hæreticos illos, quos superiori capite nominavi. Dissidet autem a Latinis Orientalium circa Sacros Ritus disciplina; primum ratione linguæ, quam in sacris celebrandis officiis usurpant; deinde, quod Orientales proprias liturgias habeant, ac propria Euchologia, quæ cæremonias in Sacramentorum administratione adhibendas, in nonnullis a Latina Ecclesia diversas, præscribant. Præterea in ordine divinorum officiorum, quæ ab Ecclesiasticis recitantur. Item ratione disciplinæ circa jejunia. Denique ex eo Orientales a Latinis dissident, quod juxta eorum disciplinam simplices Presbyteri unicam & virginem uxorem habere possint, quam ante sacrorum Ordinum susceptionem duxerint.

Prima atque omnium antiquissima Ecclesiæ divisio est in Latinam, & Græcam. Hæc autem non aliunde ortum habuit, quam ex lingua, qua sacra officia celebrarentur. Latina non solum Romanam & reliquas Occidentis Ecclesias, sed etiam Africanam, quæ eadem ac istæ utebatur lingua, designat. Græca vero omnes Orientales Ecclesias complectitur, quibus, si paucas excipias, quæ Syriace fortasse celebrabant, & Ægyptiace, Græca lingua communis erat. Qua de causa Orientalis Ecclesiæ Ritus universim Ritus Ecclesiæ Græcæ appellari solent; atque omnes origine Græci reputantur, licet mutationem aliquam subierint, postquam alia lingua sacra fieri cœperunt. Ecclesia Armena, quæ a Græca Cæsareæ Ecclesia cum Episcopo disciplinam acceperat, initio quinti sæculi, tum sacra Biblia, tum alios ad sacrorum disciplinam pertinentes libros propria lingua scriptos habere, ac in sacris peragendis usurpare cœpit. Atque eadem lingua, quæ vernacula non est, sed doctis tantum cognita, etiam nunc Armeni utuntur. Circa finem ejusdem sæculi, cum Nestoriani, omnes prope Mesopotamiæ Ecclesias occupassent, omisso Græcæ linguæ usu, illam quoque in sacris Officiis celebrandis omiserunt, Syriacaque sola uti cœperunt. Cum Arabica ubique passim obtinuisset, ita ut soli Eruditi Syriace scirent, & plebs illiterata, immo Ecclesiastici ipsi, non, nisi adhibito studio, Syriacam linguam intelligerent, ea tamen ratio tanti visa non fuit, ut antiqua consuetudo aboleretur, & vernacule sacra fierent. Unde hucusque apud Ecclesias omnes Nestorianas & Chaldæas quoque Catholicorum, non aliter, quam Syriace celebrare solent. Immo cum Nestoriani a quinto sæculo plurimas in Persida Ecclesias fundassent, ubi Syriacæ linguæ usus nullus erat, eam tamen in sacris celebrandis retinuerunt. Plebi tamen ita consuluerunt, ut lectionaria, quibus Epistolæ & Evangelia de circulo anni continebantur, Persice interpretata essent. Eadem lingua usi sunt, atque utuntur in aliis, quas in Tartaria, & Purqueſtania, & aliis Indiarum Orientalium partibus habent, Ecclesiis. Syriacam quoque linguam adhibere cœperunt Jacobitæ quoque, postquam Antiochenum sibi usurpavere Patriarchatum. Licet enim verisimile sit, nonnullas in ea regione fuisse Ecclesias, quæ Syriaca lingua uterentur; tamen explorata res est, IV. & V. sæculo Antiochiæ græce celebrare consuevisse; atque constat, quas hujusmodi Jacobitæ habent Liturgias, ex Græco in Syriacum sermonem esse translatas: quippe in iis plura Græca vocabula occurrunt, & formulæ nonnullæ Græci sermonis, quæ clare ostendunt, ex græcis fontibus otiginem trahere: ut observavit Brunus tom. 2. dis. IX. quæ est de Liturgiis Syrorum. Hac eadem linqua, quæ a multis sæculis vernacula amplius non est, utuntur quoque Syri Melchitæ, & Maronitæ.

Qui vero in Ægypto sunt Jacobitæ, non Syriacam, sed Cophticam linguam adhibent. Sunt qui contendant, semper fuisse in Ægypto Ecclesias, quæ hac lingua, olim hujusmodi genti vernacula, uterentur. Sed utcumque se res habeat, negari non potest, quin antea Alexandrina, & aliæ quoque bene multæ Ægypti Ecclesiæ Græcam linguam usurpaverint. Renaudotius enim ex antiquissimis Ægyptiorum glossariis hæc refert verba, quæ ex præfatione deprompta sunt unius ejusmodi glossarum collectionis: *antiquum morem fuisse, ut lectiones ex scripturis legerentur græce, sequereturque cophtica interpretatio, idque factum, antequam ulla omnino apud Christianos foret Arabicæ linguæ cognitio. Sed per universam Ægyptum, antiquitus Christiani legebant lectionem græce, eamque cophtice explicabant, & postea aliam, sicut nunc, legunt lectionem cophticam, & eam arabice interpretantur.* Igitur linguæ græcæ usus, qui modo penes illos paucos viget, qui Græco Alexandrino Patriarchæ subsunt, fuit antea, tum Alexandriæ, tum in plerisque saltem Ægypti Ecclesiis, & nonnisi postquam Jacobitarum schisma prævaluit, Alexandriæ ac in tota Ægypto cophtice celebratum est. An id factum sit, quod invasa a Saracenis Ægypto, post aliquot annos Græca

lin-

lingua omnino esset incognita, ut visum est Renaudotio; sive quod Jacobitæ cum Græcis, quos incredibili odio prosequebantur, convenire amplius non vellent, nostrum non est in præsentia investigare. Cum lingua hæc populo, qui arabice loquitur, nota non sit, postquam Scriptura sive Evangelium vel a Sacerdote celebrante, vel a Diacono lectum sit, vulgaris, seu arabica interpretatio legi solet.

Æthyopes sive Abyssini, qui a Patriarcha Cophto Jacobitarum cum Metropolita, quem accipere solent, Cophticæ Ecclesiæ disciplinam, & Jacobitarum errores mutuati sunt, Æthyopica lingua sacra faciunt, quæ tamen est a populari diversa.

Ii, quos dixi, lingua, ritu, & disciplina a Græcis dissident: quippe cæremonias in plerisque diversas habent, ac canones omnes non recipiunt, quibus græcorum disciplina continetur, ut ex superiori paragrapho liquet. Adsunt vero alii, qui græcum ritum & disciplinam servant, sed in sacris Officiis peculiari lingua utuntur. Scilicet, Colchi, nunc Mangrelenses, & Iberi, sive Georgiani ritum & disciplinam græcam tenent, sed suo quisque idiomate sacra facit. Illyrici seu Sclavoni in Servia, Misnia, Bulgaria &c. illyrice sive sclavonice celebrant: Moscovitæ vero & Rutheni, Ruthenam linguam parum a sclavonica dissidentem adhibent. Reliqui Orientalis Ecclesiæ Ritum servantes græca lingua utuntur. Scilicet Græco-Itali, Græci Melchitæ Orthodoxi, Schismatici omnes, qui Patriarchis Græcis Constantinopolitano, Alexandrino, & Hierosolymitano obtemperant, & alii.

Ex hactenus dictis perspicuum est, illustriores Orientis Ecclesias sacra Officia, lingua, quæ vernacula non sit, celebrare. Quamobrem Orientalis Ecclesiæ exemplo, atque usu manifestæ falsitatis & calumniæ convincuntur ætatis nostræ Novatores, qui Romanæ Ecclesiæ vitio vertunt, quod sacra officia vernacula lingua non celebret. Nam ex hoc liquet, Ecclesiam ubique terrarum, tum retroactis temporibus, tum etiam nunc credere, satis provisum esse plebi, si a sacris ministris, tum Scripturæ, tum liturgiarum mysteria interpretentur; nec semper expedire, ut, mutata in regione aliqua populari lingua, Ecclesiæ etiam lingua variari debeat; tum, ut cum disciplina fidei unitas conservetur, tum etiam, ut novitates illæ vitentur, & confusiones, quæ novas sacrorum librorum versiones sequerentur. Et sane, undenam factum est, ut inter tot, qui in Occidente sunt, Hæreticos, nulla sit fidei, & disciplinæ unitas, sed confusio maxima, nisi ex hac, quam sibi usurpare ausi sunt, libertate? Hæc quantum ad linguarum varietatem, quas orthodoxa probat, vel usurpat Ecclesia in Oriente.

Dissident etiam Orientales, tum a Latinis, tum inter se ob Liturgias, & Rituales libros, quos habent. Liturgias vocamus sacra Officia publica Ecclesiarum auctoritate conscripta, atque earumdem usu comprobata, quibus preces, & ritus ad consecrandam, & administrandam Eucharistiam continentur. Libros vero, qui vel aliorum Sacramentorum, vel alia Ecclesiastica Officia præscribant, Rituales appellamus; Græci vero Euchologium, quod nil aliud est, quam collectio Ecclesiasticarum precum, & benedictionum, ideoque, ut Goarius explicat, Rituale sive Manuale, aut Sacerdotale, & Pontificale commode appellari potest. Hic non inquirimus, num sacræ Liturgiæ, quas Græci, Syri, sive Orthodoxi, sive Nestoriani, sive Jacobitæ, atque Cophti, & Æthyopes habent, iis Auctoribus acceptæ sint referendæ, quorum præ se nomen ferunt; num primis Ecclesiæ sæculis literis consignatæ fuerint; nec quot unaquæque Orientis Ecclesia Liturgias habeat, quotque libros, quibus Ecclesiastica Officia continentur. Hæc enim eruditis investiganda relinquimus. Nobis enim sat erit ostendere, omnes Orientalium Liturgias, non secus ac Latinas, eam perficiendæ, atque administrandæ Eucharistiæ formam continere, quam a primis temporibus Christi Ecclesia adhibere consuevit: Orientales, tum a Latinis, tum etiam invicem, Ritibus tantum qui mere cæremoniales sint, dissidere: ac denique nonnulla notare, quæ observatu digna videntur, ut tum Liturgias, tum reliquos Orientalium libros ab iis emendari queant erroribus, qui Schismaticorum malitia in eosdem irrepserint.

Ita inter se Liturgiæ omnes conveniunt tum Orientales tum Occidentales, ut ab uno fonte, Apostolorum scilicet exemplo & præceptis, ad omnes Ecclesias permanasse certissime agnoscantur. Nec aliunde tanta in Divinis Mysteriis celebrandis conformitas esse potest, quanta est in Liturgiis, quas ab antiquis temporibus tum Occidentis, tum Orientis Ecclesia usurpat, quam ex communi, ac nota traditione nasci potuit. Ita vero invicem convenire Liturgias omnes, quas diximus, tum legentibus illico fit manifestum, tum etiam ex partibus liquet, quibus constat. Omnes a Sacerdotibus Sacram Eucharistiam fieri præscribunt, qui sacra vasa, eaque pretiosa, & vestes itidem sacras adhibeant, & in Altari celebrent, quod omnibus in magna veneratione est: omnes exhibent præparatorias Orationes & cæremonias, scripturarum lectiones, psalmorum cantus, orationes pro vivis & defunctis, memoriam Sanctorum, osculum pacis, Præfationem, quæ initium anaphoræ proprie dictæ, sive Canonis est, orationes pro donorum oblatione, recitationem historiæ institutionis Eucharistiæ cum Christi verbis, quæ ejusdem nomine a Sacerdote proferantur, invocationem Spiritus Sancti, orationem Dominicam, fractionem Hostiæ, atque ejusdem Communionem, ac confessionem Corporis, & Sanguinis ejusdem Domini nostri Jesu Christi. Tanta conformitas, in tot loco difficilis, ac communione a multis sæculis separatis Ecclesiis, non aliunde oriri potuit, quam ex communi per antiquos Patres ab Apostolis accepta traditione. Atque hinc patet, Liturgias omnes, quæ sunt apud Orientales in usu, non modo inter se,

se, sed etiam cum Latinis ad rei subſtantiam, quod ſpectat, omnino convenire. Itaque Rituum diverſitas, quæ in iis ineſt, tota eſt circa Ritus, qui mere cæremoniales dicuntur, & circa formulas, & ordinem precum, ac circa alia, quæ inſtitutam a Patribus perficiendæ Euchariſtiæ formam non variant. Sed licet ita ſe habeat hæc Rituum diverſitas, tamen quiſque ex Eccleſiæ præcepto eos adhibere tenetur, qui in propria Eccleſia, uſu recepti, & conſuetudine comprobati ſint. Nonnulla, quæ ad hujuſmodi differentiam ſpectant, in Appendice ad Tractatum de Euchariſtia indicabimus, ubi de materia & forma, Miniſtro, & ſubjecto hujus Sacramenti ac cæremoniis nonnullis agemus. Interim nonnulla de Liturgicis, ac Ritualibus libris Orientalium dicemus.

Cum Hæreticorum, Schiſmaticorumque malitia tum in Liturgias, tum in alios Orientalium libros errores irrepſerint, circa eorumdem emendationem ac uſum, duæ, quæ ſequuntur, obſervandæ ſunt regulæ. PRIMA: *phraſes, quæ exprimere poſſint hæreſes, quæ in illis locis vigeant, ſunt omnino tollendæ*. Hinc a Neſtorianorum libris non ſolum expungi debent dictiones illæ, quæ indicare videntur duas ineſſe in Chriſto Perſonas, quarum una in altera inhabitet, vel cum altera conjuncta ſit per amorem, ac per honoris, potentiæ, dignitatiſque communicationem; ſed etiam verba illa, quibus Beata Virgo Chriſti Mater appelletur: ibi enim Chriſtiparæ nomen pro Neſtorianiſmi teſſera habetur, illiſque uſus prohibitus omnino cenſendus eſt; ſicuti in Antiochena Synodo, circa finem tertii ſæculi prohibitum fuiſſe a nonnullis aſſeritur, appellare Dei Filium, ſeu Verbum *Omouſion* Patri, quod a Paulo Samoſateno, ejuſque Sectatoribus hujuſmodi verbum adhiberetur ad indicandum Filium non eſſe a Patre diſtinctam perſonam; & in Epheſina Synodo Mariam appellari Chriſtiparam, quia hac voce Neſtoriana hæreſis ab Hæreticis ſignificabatur, aut occultabatur. Ex Jacobitarum vero libris non ſolum tolli debent verba illa, quibus una in Chriſto natura poſt unionem deſignari videatur, ſed etiam additio illa facta Triſagio, quam ſupra diximus, quæ Jacobiticæ hæreſeos aliquando habita eſt teſſera, ac vehementer Jacobiticæ hæreſeos ſuſpicionem ingerit. Immo hac de cauſſa Armeni cogendi ſunt ad miſcendam cum vino aquam in Miſſa, quod fama ſit, ab hujuſmodi mixtione abſtinere, ne duplicem in Chriſto naturam poſt unionem profiteri videantur. ALTERA REGULA: *ex omnibus Liturgiis Orientalibus, ubi Sanctorum memoria celebratur, expungi debent nomina Schiſmaticorum, & Hæreticorum*. Nam præterquam quod falſo inter ſanctos recenſeantur, qui extra Eccleſiæ communionem obierunt; memoria hæc Schiſmatis, ſive Hæreſeos profeſſio eſt. Sunt autem nomina hæc vel Neſtorii, vel Dioſcori, vel Severi, aut aliorum, qui in hæreſi, ſive ſchiſmate mortui ſunt.

In iiſdem Liturgiis Schiſmatici, vel Hæretici Patriarchæ, ſive Epiſcopi commemoratio fieri non poteſt. Nam id eſſet cum iiſdem in divinis communicare, ac probare quodammodo Schiſma, vel Hæreſim. Immo in iis locis Romani Pontificis commemoratio fieri omnino debet: tum quia hæc commemoratio teſſera eſt communionis cum eodem Pontifice; tum etiam quia ibi neceſſaria eſt ad tollendam Schiſmatis ſuſpicionem, & ad fidem illam profitendam, quam Sciſmatici, negando primatum Summi Pontificis, contemnunt. Huc ſpectat monitum primum, quod Bened. XIV. in prima de nova Euchologii Græci editione Epiſtola proponit: *Sciendum eſt*, inquit, *quod Sacerdotes, qui Euchologio ſunt uſuri, noſſe debent Eccleſiaſticos Sanctorum Patrum Canones, & Catholicæ Eccleſiæ Conſtitutiones, ne divina adminiſtrantes Sacramenta, aliaque peragentes officia, errare comperiantur. Cum igitur in Sacra Liturgia commemorationes fieri ſoleant, oportet primum quidem Romani Pontificis commemorationem agi, deinde proprii Epiſcopi, & Patriarchæ, dummodo Catholici ſint. Quod ſi alter eorum, vel ambo ſint Schiſmatici, ſive Hæretici, eorum commemoratio nequaquam fiat*. Id autem decreto conſonum eſt Congreg. habitæ 1. Maii an. 1746. ac a Pontifice Maximo probato, quo inſtructionem hanc Euchologio præmittendam præcipiebatur. Omnes Latini ſive Ambroſianum ſive Mozarabicum, ſive alium quemcumque Ritum habentes, in Miſſa Romani Pontificis commemorationem faciunt, quod argumentum eſt antiquam eſſe, & a primis deductam temporibus hanc in Latina Eccleſia conſuetudinem. In Græca quoque Eccleſia a multis ſæculis hanc fieri conſueviſſe commemorationem, & nonniſi orto ſchiſmate ſublatam, facile conjicimus. Nam Romanus Pontifex Acacium Conſtantinopolitanum Antiſtitem communione privavit, quod an. 484. inaudito ad eam diem temeritatis exceſſu Felicis III. Romani Pontificis nomen e diptychis abraſerit, cujus damnationi Græca quoque Eccleſia ſubſcripſit ſub Hormiſda Pontifice, ac Juſtino Imperatore. Erat itaque in ſacris diptychis Romani Pontificis nomen; pro eo ergo nominatim orabant Græci inter Miſſarum ſollemnia. Quod quidem magis, magiſque comprobatur ex eo, quod Michael Cerularius, Photiani ſchiſmatis inſtaurator, ad alios Patriarchas Orientis ſcripſerit, ut videre eſt apud Cotelerium *tom. 2. monument. Eccl. Græcæ num. 9. pag.* 140., ac miratus ſit, quod nomen Romani Pontificis in Sacris diptychis recenſerent; cui Petrus Patriarcha Antiochenus ita reſpondit Epiſtola ab eodem Cotelerio in citato opere relata. *Ad hæc ego quoque teſtis ſum omni exceptione major, aliique mecum plures eorum, qui in Eccleſia præcellunt, quod ſub beatæ memoriæ Patriarcha Antiochiæ Domno Joanne Papa Romæ, ipſe etiam Joannes nominatus in Sacris Diptychis referretur. Conſtantinopolim præterea ante hos annos quadraginta quinque ingreſſus, reperi, ſub ſanctæ memoriæ Patriarcha Domno Sergio, prædictum Papam in Sacra Miſſa cum aliis Patriarchis referri*. Accedit etiam poſt natum

in

in Græcis ſchiſma nunquam agi cœptum de unione cum Romana Eccleſia inſtauranda, niſi ea in anteceſſum admiſſa conditio fuerit, ut Sacræ Liturgiæ Romani Pontificis commemoratio inſereretur. Hanc ſane conditionem Michaeli Palæologo an. 1163. unionem optanti, Urbanus IV. propoſuit, teſte Niceta lib. 5. cap. 2. eamdemque conditionem propoſuit in Concilio Lugdunenſi anno 1275. Beatus Gregorius X. eamque a Græcis admiſſam fuiſſe, ac exequutioni demandatam, aſſerit Pachymeres lib. 5. cap. 32. ubi ait: *Ex hoc Legatorum adventu pacem factam referentium, duo conſecuta ſunt, vi prius conventorum, exauctoratio Patriarchæ, & Papæ in Sacro commemoratio publica.* Id etiam in Florentina Synodo actum fuiſſe teſtatur quoque Sylveſter Sguropulus ſchiſmaticus ſcriptor *in hiſtor. Concil. Florentini ſeſſ.* 10. *cap.* 12.: Eademque præmiſſa conditione tentata iterum fuit concordia a Conſtantino, dum ad Nicolaum V. Legatos pro ea iterum obtinenda miſit. Hujus autem commemorationis neceſſitas ex eo patet, quia hæc membrorum cum Eccleſiæ Capite communionis eſt teſſera. Hinc Apoſtolica Sedes Græco-Italis imperavit, Conſt. *Etſi Paſtoralis*, ut hanc commemorationem facerent: Et a variis Orientalis Ritus Chriſtianis in Synodis id conſtitutum legimus. In Synodo Zamoſciæ a Ruthenis habita 1710. & in ea, quæ in Monte Libano a Maronitis celebrata fuit anno 1736. in qua tit. de Symb. Fidei n. 12. habetur: *Sanctiſſimi Romani Pontificis commemorationem, tam in Miſſis, quam in divinis officiis, ante Reverendiſſimi Domini Patriarchæ nomen, ut hactenus conſuevimus, celebrare non ommittamus.*

In Liturgiis Cophticis, & aliorum Orientalium tolerari non poſſunt preces pro Principibus, quas ita exprimant, ut ſe orare dicant pro Orthodoxis, & Fidelibus Principibus, ſi hoc nomine deſignare velint Principes Jacobiticæ, vel Neſtorianæ ſectæ; ſecus vero ſi pro vere Orthodoxis Principibus orare contendant. Immo ſi hac intentione orent, permittendæ ſunt orationes quoque illæ, in quibus ſe orare ajunt *pro Principibus noſtris*, cum hujuſmodi preces ad Catholicos Principes dirigantur: ut teſtati ſunt Cophti. Hic vero notare neceſſe eſt, aliud eſſe orare ut Infideles, ac etiam Hæretici, fidei lumen, aliaque bona obtineant, quæ iiſdem ad animæ ſalutem prodeſſe poſſint; aliud eorum in Miſſa commemorationem facere. Primum licet, ac Eccleſia etiam Latina in feria ſexta in Paraſceve exemplo comprobat ſuo: atque hoc ſenſu intelligendi ſunt Patres, qui cum Tertulliano *ad ſcapulam cap.* 2. Antiquos Chriſtianos pro Imperatoribus ſacrificaſſe ſcribunt; neque enim aliud Imperatoribus optaſſe credimus niſi verum bonum, ac æternæ ſalutis conſecutionem, quæ Chriſtianæ Religionis eſt finis. Alterum vero nec nunc, nec primis temporibus licuit. Nam commemoratio, de qua loquimur, Communionis teſſera eſt. Quis vero dicat in divinis cum Hæreticis, ac Infidelibus Eccleſiæ communicare licere? Itaque horum in Sacris commemorationem facere non licet. Id vero non obſtat, quominus in Græcis, aliorumque Orientalium Liturgiis commemoratio relinquatur Imperatoris, & Regum, cum orationes mentis propoſito dirigantur; cumque Orientales omnes pluries profeſſi ſint, *ſe hoc ſemper propoſitum animo habere, ut pro Orthodoxis Principibus*, ac Chriſtianis Regibus orent. De Cophtis ſupra diximus, de Græcis vero Catholicis teſtatur id Goarius *in not. ad Euchol. Græc. pag.* 38.

Præter ea, quæ notata ſunt, tria obſervanda occurrunt, quæ Apoſtolica Sedes Eccleſiaſticos Orientalium libros conſtituit, tum ut Schiſmaticorum errores præcaveantur, tum etiam ut ſarta atque tecta ſervetur derivata ex antiquis Patribus diſciplina. Benedictus XIV. Conſt. *Etſi Paſtoralis*, quæ eſt pro Italo-Græcis, §. 6. num. 18. hæc habet: *Quia in Eccleſiaſticis Græcorum libris nonnulli errores irrepſere, quibus primævam Eccleſiæ Græcæ puritatem fraude potiſſimum, ac dolo Schiſmaticorum corruptam eſſe, Orthodoxi dolent: Ideo paſtoralem Latinorum Ordinariorum, in quorum Diœceſibus iidem Græci & Albanenſes degunt, vigilantiam per præſentes noſtras litteras excitamus, ut omni ſtudio curent, non aliis Græcos ipſos, ſeu Albanenſes, tam Prælatos ac Presbyteros ſæculares, quam Regulares, Eccleſiaſticis libris in Sacramentorum adminiſtratione, & Miſſis, diviniſque officiis celebrandis uti, niſi iis, qui per Congregationem a Sancta Sede Apoſtolica emendationi librorum hujuſmodi deputatam, correcti, typiſque impreſſi fuerint.* Deinde *Conſt.* cujus initium eſt *Demandatam*, quæ eſt de Ritibus Melchitarum §. 11., ait: *Ut autem a Sacerdotibus Græco-Melchitis in ſacris Myſteriis peragendis una, & eadem cæremoniarum ratio, iidemque ritus ſerventur, & ne aliqua ſenſim in iiſdem obrepat difformitas, mandavimus typis Congregationis de Propaganda Fide imprimi Miſſale ad uſum illorum Eccleſiæ, juxta rubricas remotiſſima antiquitate firmatas, quod, abſoluta editione ſacrorum librorum Ritus Cophtici, qui ſub prælo ſunt, inceſſanter impleri curabimus.* Denique §. 21. ejuſd. Conſt. de Monachis agens Græco-Melchitis, inquit: *Nullius vero generis libros, aut folia ſine prævia appobatione, & licentia Epiſcopi Diœceſani, & Patriarchæ prædictorum edere poſſint, atque inſuper nullum de rebus ſacris librum aut folium publici juris faciant inconſulta Sede Apoſtolica. Quod ſi novas ſacrorum librorum ab eadem Sancta Sede jam probatorum editiones fieri contingat, onus erit Patriarchæ, & Epiſcoporum Catholicorum, inſpicere, ne ulla in re diſcordent ab editionibus approbatis.*

Hæc quoad Eccleſiaſticos Orientalium libros, quibus addendum cenſemus, prodiiſſe jam ſumma cura ac numeris omnibus abſolutum Euchologium Græcorum anno 1754. typis Congreg. de Propag. Fide, ejuſque uſum omnibus a Summo Pontifice Benedicto XIV. commendari.

Venio nunc ad diſciplinam indicandam, quam in ſacris Liturgiis celebrandis a Latinis diverſam habent. Jam dixi de iis, quæ ad Euchariſtiæ materiam & formam, Miniſtrum, atque ſub-

ſubjectum ſpectant, plura me dicturum eſſe in appendice ad tractatum de Euchariſtia. Hic itaque nonnulla unice exponam de loco, in quo ſacrum fieri debet; de Miſſis, quæ eodem die in uno Altari celebrari queant; deque Præſanctificatorum Miſſa juxta Orientalium Ritum ſtatis temporibus celebranda; atque ea explicabo, quæ ſunt ab Apoſtolica Sede definita.

A primis Eccleſiæ temporibus Altaria, in quibus Euchariſtia celebrari debet, Epiſcopi benedictione conſecrari ſolent, atque hujuſmodi conſecrationem neceſſariam eſſe, ut licite ſacrum fiat, Eccleſiæ omnes, tum Orientis, tum Occidentis unanimi conſenſu aſſerunt. A multis ſæculis diverſa eſt Latinæ a Græca Eccleſia diſciplina. In Eccleſia Latina incruentum Miſſæ ſacrificium celebrari neutiquam poteſt, niſi ſuper Altari, quod vel totum rite conſecratum fuerit, vel ſaltem ſuperimpoſitum habeat conſecratum lapidem, qui *tabula Altaris* nuncupatur. Græca autem Eccleſia a pluribus ſæculis, ubi Altare ſollemni conſecratione totum dedicatum non fuerit, loco lapideæ hujuſmodi tabulæ, ſuper Altaris menſa aptare ſolent Linteum quoddam Epiſcopali benedictione conſecratum, in cujus angulis Sanctorum Reliquiæ reconditæ ſunt, quodque vocatur *Antimenſion*, & ſuper ipſo ſacra myſteria conficiuntur. Nunquam Apoſtolica Sedes hunc Orientalis Eccleſiæ Ritum improbavit; ſed eum non ſolum in partibus Orientis, verum etiam in ipſa Italia Græcis, & Albanenſibus obſervare permiſit, ut videre eſt tum in Clementis VII. inſtructione, tum etiam in Conſtitutione ſæpe a nobis laudata *Et ſi paſtoralis*. Latinis vero ſuper Græcorum Antimenſiis Miſſas celebrare vetitum eſt mox citata Conſtitutione §. VI., ubi num. 17. hæc habentur: *Si Græci velint accipere Altaria portatilia ab Epiſcopis Latinis conſecrata, bene erit; ſin minus, tolerentur eorum Antimenſia, ſive Throni ſuper altaria lapidea ponendi, cum celebrant*. Et num. 59. *Latinis Presbyteris Latino Ritu in Græcorum Catholicorum Eccleſiis celebrantibus, ſi careant proprio Altari portatili lapideo, ſuper Antimenſiis, ſeu Thronis Græcorum ſacrum facere non licet*. At S. M. Benedictus XIV. anno 1751. Conſtit. quæ incipit *Impoſita nobis*, juſtis de cauſſis conceſſit Miſſionariis, aliiſque Sacerdotibus Latinis in tota Ruſſia Polonica commorantibus, ut *in Eccleſiis Ruthenorum unitorum, deficientibus lapideis Altarium Tabulis rite conſecratis, ſuper ſacris eorumdem Ruthenorum Antimenſiis Miſſarum ſacrificia celebrare: atque etiam ut in hujuſmodi celebratione eorumdem calicibus ſtamneis uti libere & licite poſſint & valeant*.

Nota. Clemens VIII. anno 1602. permiſit, ut *Sacerdotes Rutheni, non Schiſmatici, in Eccleſiis Catholicorum Ritus Latini, Altaribus, Calicibus, & veſtibus ſacris eorumdem Catholicorum uti, & Miſſam celebrare poſſint in caſu neceſſitatis, ac etiam ſolum devotionis cauſſa, dummodo Ritu Ruthено celebrent. Et econtra Sacerdotes Ritus Latini in Eccleſia Ruthenorum, non Schiſmaticorum, Altaribus, & Calicibus, ac veſtibus ſacris uti, & Miſſam celebrare valeant, Ritu tamen Latino; dummodo prædicta ſerventur ſecluſo omni ſcandalo, & de licentia Prælatorum, & Rectorum ipſarum Eccleſiarum*.

Tum in Oriente tum in Occidente antiqua conſuetudo erat, ut in una Eccleſia unicum Altare ineſſet, in quo ſemel tantum in die celebraretur. Hæc vero conſuetudo jamdiu in Eccleſia Latina mutata eſt; quippe a pluribus ſæculis plura in Eccleſia qualibet Altaria habentur, atque in uno eodemque plura eodem die ſacrificia celebrantur. At in Oriente, ſi Maronitas excipias, paucoſque alios, qui non a multis annis Latinorum Sacerdotum morem imitantur, omnes ferme antiquam conſuetudinem ſervant. Quam quidem conſuetudinem ex univerſæ Eccleſiæ conſenſu derivatam, nonniſi Apoſtolicæ Sedis auctoritas mutare poteſt. Hæc autem permittit Græcis Presbyteris, qui in Italia, Inſuliſque ei adjacentibus degunt, ut ſi velint, morem ſervent ex antiquiſſimo, & hactenus ſervato Ritu derivatum, nonniſi ſemel in die per unum Sacerdotem in Parochialibus Eccleſiis celebrandi; Concedit tamen ut in ſuis Parochialibus vel aliis Eccleſiis, præter Altare majus, alia etiam minora Altaria habeantur, in quibus ſibi liceat pro Sacerdotum numero plures in die Miſſas celebrare. Conſt. *Etſi Paſtoralis* §. 6. numer. 8. & 9. At Græco-Melchitis poſtulantibus, ut ad ſatisfaciendum pietati Sacerdotum, & multiplicibus fidelium oblationibus, prædictum ritum antiquitate commendatum immutari permitteret, & in Eccleſiis Libani, & Ante-Libani plures Miſſas eodem die ſuper eodem Altari offerendi Sacerdotibus fieret poteſtas, Benedictus XIV. Conſt. *Demandatam*, petitioni minime indulgendum cenſuit. Permiſit tamen juxta Decretum latum die 31. Martii 1729. *ab aliquibus ex Venerab. Fratribus Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus negotiis Propagandæ Fidei præpoſitis, ut alia Altaria in loco Eccleſiæ apto erigi poſſint. Si autem Altarium numerus Celebrantium, & offerentium multitudini non reſpondeat, liceat pluribus Sacerdotibus, ubi hujuſmodi conſuetudo viget, ſuper eodem Altari una cum Epiſcopo, vel alio Sacerdote ſacrificium peragente, concelebrare; ita tamen ut ſacris veſtibus more Celebrantium induti, unuſquiſque totam Liturgiam integre recitet, & verba Conſecrationis proferant, perinde ac ſi ſacroſanctum Sacrificium ſingulatim conficerent*.

Hujuſmodi autem ſacrificium ſinguli Sacerdotes juxta mentem eorum, qui voluntarias oblationes exhibent, licite valeant applicare. Quod ſi ſecundæ, & ulteriores oblationes pro ejuſdem Sacrificii applicatione ſuperaddantur, Sacerdos, qui eas receperit, ſemper teneatur monere Fideles poſteriore loco offerentes, de aliis oblationibus ad eumdem finem acceptis; & niſi iidem Offerentes unica Miſſæ celebratione ſe voti compotes fore declarent, ſciat ſe unico ſacrificio plurium voluntati minime ſatisfacturum. Eorum vero mentem, qui pro ſacrificio obtulerunt, nunquam a Sacerdotibus imple-

pletum iri declaramus per ſolam adjectionem Particularum, & commemorationem, quæ in Panis præparatione ante Miſſæ Sacrificium fieri ſolet: cum omnino neceſſaria ſit integra concelebratio; niſi de eorumdem offerentium voluntate aliter fiat.

Ex Græco & Orientali hoc ritu, inquit idem Sanctiſſimus Pontifex Epiſt. Encycl. ad Miſſion. per Orien. deputatos, *nonnulli occaſionem arripuerunt revocandi in dubium, an privatis Miſſis, quæ ab uno Sacerdote celebrantur, in Orientali, & Græca Eccleſia locus eſſe poſſit, cum in Græcis Templis unicum Altare exiſtat, unicum ad illud Miſſæ Sacrificium offeratur, & Sacerdotes cum Epiſcopo celebrent, aut cum Sacerdote, qui primi Presbyteri munere fungitur.* At privatæ etiam Miſſæ uſus juxta Orientalis Eccleſiæ diſciplinam, ex can. 31. Concilii Trullani, & ex notis quibus illum Balſamon explicavit, ſatis valide vindicatur, atque adeo frequentis Sacerdotum cum Epiſcopo celebrationis Ritus, & intacta pariter privatarum Miſſarum conſuetudo in Orientali Eccleſia permanſit. In commodum vero Sacerdotum, qui privatum Miſſæ Sacrificium offerre cupiunt, ſalva ſemper conſuetudine, ut ad unum Altare unum tantummodo Sacrificium in dies ſingulos offeratur, Græci conſtituerunt *Paraccleſias*, de quibus Allatius in Epiſt. ad Joannem Morinum loquitur. Sunt autem *Paraccleſiæ* Oratoria quædam Eccleſiæ contigua, in quibus Altare ineſt, in quo Sacerdos celebret, qui in alio, ubi alter celebraverit, Sacrum facere nequit. Refert quoque Goarius unam Templi Græcorum formam, in qua ſecundum altare reperitur, in uſum Latinorum Sacerdotum poſitum. Ex quo conſtat non ſolum Græcos privatas Miſſas probare, ſed & Latinos in Græcorum Eccleſiis, ac Orientales in Latinorum Altaribus, ubi proprium deſit, celebrare poſſe, quin ea rituum permixtio ſequatur, quæ vetita eſt, ſed *urbanitatis officia ita exercentur, vel potius præcepta implentur æquitativi cujuſdam juris, expoſcentis, ut non habenti opportunum locum ad ea peragenda, quæ jure aliquo præſtare jubetur, locus ipſe libenti animo concedatur.* Ut concludit idem Pontifex in eadem Encyclica n. 42.

Eſt etiam in more poſitum apud Orientales, præſertim Græcos, ut in feriis quadrageſimæ, exceptis diebus Sabbati & Dominicæ, non niſi Præſanctificatorum Miſſa celebretur; quæ ei ſimilis eſt, quam Latina Eccleſia ſemel in anno feria ſexta in Paraſceve celebrat. Scilicet, in qua non conſecratur Hoſtia, ſed antecedentibus diebus præſanctificata ſive conſecrata adhibetur. A Græcis ſacra dona die Dominico conſecrata ſingulis Quadrageſimæ feriis, exceptis tamen Sabbatis, feria quinta in Cœna Domini, feſto Annunciationis B. M. Virginis, & aliis, ſi quæ ſint ſollemnitates, in quibus celebrari debeat, ſolent adhiberi. Patriarcha Antiochenus Græco-Melchita petiit ab Apoſtolica Sede, ut in prædictis quadrageſimæ feriis Sacerdotibus ſui Ritus integrum Sacrificium peragendi facultatem concederet. Sed SS. D. N. Benedictus XIV. petitionem rejecit, mandavitque, his de rebus *veteres Eccleſiæ Græcæ Rubricas omnino ſervari, eorumque executionem Sacerdotibus inculcari; eliminata tamen ab opinione vulgi inepta credulitate, qua nonnulli arbitrari dicuntur Sacerdotem utentem indumentis, & ſupellectilibus, quibus alius Sacerdos eadem die uſus eſt, jejunii obſervantiam infringere.*

Græcis vero & Albanenſibus, quos ſæpe diximus in cit. Conſt. *Etſi &c.* indulſit, *ut tempore jejunii quadrageſimalis, quo, exceptis Dominicis, Sabbatis, & nonnullis ſollemnioribus feſtivitatibus, ex antiquo more nonniſi Miſſa Præſanctificatorum celebratur, ſervato tamen, nec prætermiſſo in Parochialibus Eccleſiis Præſanctificatorum Ritu, in aliis Altaribus, ſeu Eccleſiis, ſive Cappellis, pro ſua ac Fidelium Populorum devotione, Miſſas integras quibuslibet hebdomadæ diebus, ac præſertim cum dies Feſti de præcepto Latinæ Eccleſiæ occurrunt, quos obſervare tenentur, excepto poſtremo majoris hebdomadæ triduo, celebrare poſſint, & valeant.*

Nota 1. Ægyptii ſeu Cophti Eccleſiam non niſi ſine calceis ingredi fas eſſe credunt. Contra vero Neſtoriani non ſolum nefas eſſe putant ſine calceis Eccleſiam ingredi; ſed eam pollui arbitrantur, ſi quis cum calceis ingrediatur. Immo pollui ajunt Altaria, ſi Presbyteri & Clerici non jejuni, aut mulieres, laicique homines ad eadem accedant; Hæc autem, atque iis ſimilia ineptæ credulitates videntur.

Nota 2. Neſtorianorum nonnulli quotidianas Miſſas damnarunt. Sed ſi attendamus ad antiquam Eccleſiæ diſciplinam & ad ea, quæ diximus, facile erroris convincuntur. In variis enim Eccleſiis primis ſæculis diverſa fuit, atque Auguſtinus, & Chryſoſtomus Miſſæ quotidianæ uſum probarunt. Auguſtinus epiſt. 54. novæ editionis ad Januarium; *alibi nullus dies prætermittitur quo non offeratur; alibi Sabbato tantum, & Dominico; alibi tantum Dominico.* Chryſoſtomus homil. 3. in epiſt. ad Epheſ. *Fruſtra habetur quotidiana oblatio, fruſtra ſtamus ad Altare, nemo eſt qui ſemel participet.*

Nota 3. Varia fuit etiam olim circa horam celebrandæ Liturgiæ diſciplina; nimirum nocturnum tempus, matutinum, hora tertia, ſexta, nona, & poſt Veſperas, ut refert Martene lib. 1. *de antiquis Eccleſiæ Ritibus.* Id vero obſervatione dignum eſt, ne Orientales ob hanc rationem reprehendantur. Hinc Sacra Cong. Supr. Inq. 22. Aprilis 1682. Miſſionariis Capuccinis inter Maronitas degentibus permiſit, ut in quadrageſima juxta ipſorum Ritum tertia hora poſt meridiem celebrare poſſent.

Diverſa quoque eſt Latina ab Orientalis Eccleſiæ diſciplina, tum circa horas Canonicas, quas Eccleſiaſtici recitare debent, tum circa dies feſtos, quos celebrant. Ad Canonicas horas quod ſpectat, modo errores præcaveantur, qui in eorumdem libros ex Schiſmaticorum dolo irrepſerint, nec quidquam occurrat, quod in Hæreticorum vel Schiſmaticorum hominum honorem cedat, proprium quiſque Ritum tuto ſe-

quitur. Illorum vero Orientalium opinio, qui Diaconos, Presbyteros, Monachoſque ad recitandum extra chorum Canonicas horas non obligant, probari neutiquam poteſt. Tum quia ex antiqua cum Orientalis, tum Occidentalis Eccleſiæ conſuetudine conſtat, Eccleſiam eos quoque ad recitandum officium obligare voluiſſe, qui Choro non interſint. Tum etiam quia Orientales Eccleſiæ, penes quas vigent adhuc inſtituta majorum, hanc obligationem fatentur; ut Græci, Syri, Armeni, aliique, quod argumentum eſt, apud nonnullos ex ſolo abuſu contrariam conſuetudinem ortam eſſe, Eccleſia non conſentiente. Tum denique, quia refert Thomas a Jeſu, Gregorium XIII. Romanum Pontificem ad dubia a Maronitarum Patriarcha propoſita reſpondiſſe: *Tenentur etiam omnes ordinati ad horas Canonicas, ſaltem illi Nationi conſuetas, non ſolum Beneficiati, ſed etiam, qui ſunt in ſacris ſine beneficio.* Si ex iis nonnulli juxta proprium Ritum aliud officium habeant recitandum in Choro, aliud vero extra Chorum, ut de Syris teſtatur Joſeph. Simon. Aſſem. diſſ. *de Monophyſitis*, non dubito, quin muneri ſatisfaciant ſuo, dum juſtis de cauſſis a Choro abſentes, aliud officium recitent.

Quoad Sanctorum feſtos ex Orientalibus ſoli Maronitæ Gregorianum Kalendarium recepere. Sed quæ huc ſpectant, vide in append. ad tract. de legibus. Circa ſollemnes feſtivitates ſervanda eſt Eugenii IV. Conſt. quæ to. 2. Bull. eſt ordine 19. In ea vero habetur: *Cum inter alia ſit etiam cum ipſis Armenis diſputatum, quibus diebus Feſtivitates Annunciationis B.M. Virginis, Nativitatis B. Joannis Baptiſtæ, & conſequenter Nativitatis, & Circumciſionis D. N. J. C., ac Præſentationis ejuſdem in Templo, ſeu Purificationis B.V. Mariæ celebrari debeant, ſatiſque dilucide veritas patefacta fuerit, tam SS. PP. teſtimoniis, quam conſuetudine Eccleſiæ Romanæ, & omnium aliarum univerſaliter apud Latinos & Græcos; ne igitur in tantis celebritatibus diſpar ſit Chriſtianorum Ritus, unde perturbandæ caritatis occaſio poſſit oriri, decernimus tanquam veritati, & rationi conſentaneum, & juxta totius reliqui orbis obſervantiam, ut ipſi etiam Armeni Feſtum Annunciationis B. M. V. die 25. Martii, Nativitatis B. Joannis Baptiſtæ 24. Junii, Nativitatis vero ſecundum carnem Salvatoris 25. Decembris, Circumciſionis ejuſdem 1. Januarii, Epiphaniæ 6. ejuſdem Januarii, Præſentationis D. in Templo ſeu Purificationis Dei Genitricis 2. Februarii debeant ſollemniter celebrare.*

De Orientalium circa jejunium diſciplina plura diſputavimus in appendice ad tractatum de jejunio, atque ſatis explicavimus Græcorum ritum, & obligationem, qua quiſque tenetur juxta propriæ Eccleſiæ conſuetudinem jejunare. Hic autem ubi veluti in propria Sede, de diverſa, quæ in variis Orientis Eccleſiis viget jejunandi diſciplina tractamus, ea exponimus quæ ſunt ibi prætermiſſa. A Mengrellenſibus exordium ſumimus, qui licet propria lingua in Sacris peragendis utantur, Græcum tamen Ritum ſervant. Ii quatuor quadrageſimas habent, ut ſcribit Vericellus qu. 3. ſect. 1. Prima ante Paſcha, quæ incipit a quinquageſima: Altera poſt Pentecoſten: Tertia ante Virginis Aſſumptionem, eaque initium ſumit a die prima Auguſti: Quarta Adventus Domini per quadraginta dies. Nonniſi poſt ſolis occaſum, Græco more, cœnant, quamvis interdiu, ſicut & Græci, nulli ſcrupulo ducant, fructus aliquos comedere: A carnibus abſtinent, immo per tres hebdomadæ dies etiam a piſcibus. In majori hebdomada vinum non guſtant; & nobiles quoque mulieres tota ea hebdomada, quamvis exceſſiva ſint frigora, nudis pedibus incedunt, & tribus ejus ultimis diebus nihil omnino cibi accipiunt. Severiſſimæ ſunt apud eos jejunii leges, nec in abſtinentia a carnibus pro ætate, aut lethali infirmitate conceditur diſpenſatio; Græcorum Patrum præcepta obſervantes, ex quibus Sanctus Baſilius *in orat. de jejunio* ait: *Ne quis ſe excludat a numero jejunantium, in quo omne hominum genus, omnis ætas, omnes dignitatum formæ cenſentur.* Ita citatus Auctor, qui longo tempore in regione illa commoratus eſt.

Syrorum Jacobitarum jejunia ita deſcribit Gregorius Barhebræus ab Aſſem. relatus, *tom. 2. Bibliothecæ Orient. pag.* 304. Quinque ſunt jejunia celeberrima populo Syrorum, præter feriam quartam & ſextam. Primum jejunium Quadrageſimæ: Alterum Apoſtolorum: Tertium Migrationis, ſive Aſſumptionis B. M. V. Quartum Nativitatis: Quintum denique Niniviticum. Et jejunium quidem Quadrageſimæ, cum illud hebdomada Paſſionis ſalutaris ſubſequatur, octo ſupra quadraginta diebus abſolvitur. Apoſtolorum vero jejunium a feria ſecunda poſt Pentecoſten uſque ad vigeſimam nonam diem Junii, in qua feſtivitas Petri & Pauli celebratur, Occidentales obſervant; Orientales vero uſque ad complementum quinquaginta dierum. Jejunium autem Migrationis a Kalendis Auguſti ad decimamquintam uſque diem protrahitur. At jejunium Nativitatis ſunt qui a quintadecima Novembris auſpicantur; alii a Kalendis Decembris inchoant: nonnulli vero a decima Decembris per duas hebdomadas obſervant. Denique jejunium Ninivitarum a feria ſecunda, quæ tribus hebdomadis Quadrageſimale jejunium præcedit, uſque ad feriæ quintæ matutinum obſervant Orientales; Occidentales vero uſque ad matutinum Sabbati. Notat hic Cl. Aſſem. nomine Orientalium venire hic Jacobitas in Aſſyria & Meſopotamia ſub Mafriani poteſtate conſtitutos: Orientalium vero alios Jacobitas, qui in eadem Meſopotamia & in Syria proprie dicta, & in Phœnicia, atque Cilicia, & Palæſtina, & Armenia ſub juriſdictione Patriarchæ ejuſdem gentis vivunt. Iis citatus Auctor Canonem addit Cyriaci Patriarchæ de jejunio feriæ quartæ & ſextæ in hæc verba, *Presbytero aut Diacono, aut ſexus utriuſque fideli, qui vigeſimum ætatis annum excedit, fas non eſto ſolvendi jejunium feriæ quartæ & ſextæ, exceptis quinquaginta diebus Pentecoſtes, præterquam ſi morbo aut preſſura,*

jura, aut vi aliqua detentus sit, aut mulier gravida, vel lactans.

Syri Nestoriani ab iis, quos diximus, haud multum dissident in jejunii disciplina. Præter ferias quartas, & sextas quibus per anni circulum jejunant, septem jejunia Orientales Nestoriani colunt, ut ex antiquo eorumdem auctore refert cit. Assem. Primum jejunium Quadragesimæ per septem integras hebdomadas, a Dominica, quam illi ingressus jejunii, nos vero Quinquagesimæ dicimus. In hujusmodi jejunio ab aliis Orientalibus dissident, quod Sabbatis quoque & Dominicis jejunent. Alterum jejunium Apostolorum vocatur, per totidem hebdomadas a feria secunda post Pentecosten usque ad primam Æstatis, quæ septima est a Pentecoste, & in qua festum duodecim Apostolorum celebrant. Tertium jejunium migrationis B. V. ut supra. Quartum jejunium Eliæ, seu Crucis per hebdomadas septem, a Dominica prima Eliæ, quæ quartam Æstatis sequitur, usque ad feriam sextam quartæ hebdomadæ Crucis, seu septimæ Eliæ. Quintum jejunium Nativitatis, seu Annunciationis, per quatuor hebdomadas, a Dominica prima Annunciationis, quæ proximior est Kalendis Decembris, usque ad diem vigesimam quintam ejusdem mensis, in qua Nativitas Christi celebratur. Sextum jejunium Niniviticum, seu Rogationis per tres dies a feria secunda tertiæ ante Jejunium Quadragesimale hebdomadæ usque ad matutinum feriæ quintæ ejusdem hebdomadæ. Septimum denique jejunium Virginum, tribus post Festum Epiphaniæ diebus. Quæ quidem jejunia, exceptis Quadragesimali, Assumptionis, & Ninivitico aliter hodie a Nestorianis fiunt: Nam jejunium Crucis, seu Eliæ, & jejunium Virginum omnino sublata sunt: Jejunium vero Apostolorum a feria secunda post Pentecosten usque ad vigesimam nonam Junii, hoc est, usque ad Festum Apostolorum producitur: Jejunium Nativitatis, seu Annunciationis, a Kalendis Decembris usque ad diem 25. ejusdem exclusive. Immo Ebedjesus Sobensis ex Gabrielis Metropolitæ Bassorensis auctoritate ostendit, sæculares seu laicos ad jejunia Apostolorum, Eliæ, & Annunciationis nequaquam adigi; secus vero Monachos, quos ait, ex consuetudine jejunare totum quidem jejunium Annunciationis, duas tantum hebdomadas jejunii Eliæ, & Apostolorum.

Nota 1. Tam Nestoriani, quam Orientales Jacobitæ juxta morem a majoribus acceptum, jejunium feriæ quartæ & sextæ (idem de aliis) a Vespere exeuntis feriæ tertiæ & quintæ inchoant, idemque exeuntis feriæ quartæ & sextæ vespere solvunt: idest, ab occasu ad occasum solis perducunt. Non vero ut Latini, Græci, & alii Orientales a media nocte ad mediam noctem protrahunt. Id vero notari debet, ne ob consuetudinem rite ex majoribus derivatam, reprehendantur; (non enim plus Nestorianis jejunant, qui a cibis abstinent a media nocte ad mediam noctem, sive a matutino ad matutinum, vel a meridie ad meridiem); & ut tollantur abusus, si qui sint, in iis partibus, circa hujusmodi jejunii disciplinam.

Nota 2. Nestoriani non modo inchoant jejunium in die Dominico, sed etiam omnibus Dominicis & Sabbatis quadragesimæ jejunant. Hinc Abrahamus Abraza Patriarcha, Barhebræo teste, præcepit, ut in Sabbatis & Dominicis jejunii quadragesimalis sub vesperam Liturgia celebraretur, quod a Georgio Patriarcha ante institutum fuisse affirmat Georgius Abelensis. In hoc autem Nestoriani tum ab universæ Ecclesiæ disciplina, quæ vetat die Dominico jejunare, tum ab Orientalis Ecclesiæ more recedunt, quæ solo majoris hebdomadæ Sabbato jejunare solet. Hujus autem mutationis causam, hanc fuisse refert Barhebræus, quod cum Catholico significatum fuisset, quosdam die Dominica, accepta oblatione inde egressos, in quodam horto lautum convivium instruxisse, legem ipse constituerit, qua prohibebatur Dominicis & Sabbatis per diem fieri oblationem, ac vespertinis horis eam celebrari præcipiebatur.

Nota 3. Jejunia Ninivitarum, & Virginum ortum ducunt a supplicationibus, quas Episcopi, dum Populi calamitatibus premerentur, indixerunt. Primum itaque Ninivitarum jejunium dictum est, quod Episcopus, cum Populus peste affligeretur, indictis supplicantibus, Ninivitarum usus sit exemplo; tum ut Populum moveret Ninivitarum instar ad pœnitentiam agendam in cinere & cilicio; tum etiam ut in eo excitaret, atque foveret spem divinæ illius miserationis, quam experti sunt Ninivitæ. Alterum vero jejunium Virginum appellatur; quod ex supplicationibus originem habeat, ea occasione indictis, in qua Rex Arabum, sive, ut alii malunt, Persarum, ex Urbe Hirta quadraginta Virgines ut sibi adducerentur imperaverat. Ob beneficia, sive gratias, quas per illas supplicationes obtinuerunt, statuere, ut quolibet anno jejunia hujusmodi celebrarentur. Vide Assem. tom. 2. Bibl. Orient. pag. 425. & sequen. ubi advertit merito ex hac ratione confutandos esse Recentiores nonnullos, qui in Artziburio Armeniorum (quod idem cum Jejunio Ninivitico Syrorum est) errores, hæresesque comminiscuntur.

Cophti, & Ætyophes, qui eorum disciplinam sequuntur, præter jejunium feriæ quartæ, & feriæ sextæ, tribus diebus post Dominicam septuagesimæ jejunare solent; ac præter quadragesimam, quam a feria secunda post quinquagesimam auspicantur, jejunia colunt, adventus scilicet, quod Festum Nativitatis D. N. J. C. præcedit, Assumptionis B. M. V. a prima Augusti ad quartadecimam *inclusive*, & Sanctorum Apostolorum, quod exordium sumit a die, qui Festum Pentecostes subsequitur, & protrahitur usque ad Festum Apostolorum, quod 29. Junii celebratur. Ita rem narrant Monachi Ritus Cophti, qui Romæ in Cœnobio Sancti Stephani, vulgo *de Mori*, commorantur, in supplici libello, quam S. M. Benedicto XIV. exhibuerunt, quoque dispensationem obtinuere, qua

permittitur, tum iisdem Monachis, tum aliis in eodem Sancti Stephani Monasterio commorantibus, *ut non ad alia jejunia teneantur quam ad jejunia quadragesimæ a feria quarta Cinerum usque ad Paschа Resurrectionis, & a die Lunæ post Dominicam primam Adventus, usque ad Natale Domini, & ad reliquas vigilias, & quatuor anni tempora juxta morem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ:* ea tamen lege, ut indultum nonnisi ipsi in urbe, aut in aliis Italiæ partibus degentibus, suffragetur, nec ullo modo ad Orientales partes extendatur.

Armeni, non ubique eadem jejunia servant. Quamobrem præter ea, quæ in citata appendice notavi, nonnulla hic observare operæ pretium duxi, quæ ex epistola deprompsi ad Illustrissimum Lercarium Sacr. Congreg. de Propaganda Fide a Secretis missa, in qua Armenorum jejunia describuntur, qui Constantinopoleos commorantur. Sunt autem quæ sequuntur: Primo, omnes Armeni tum catholici, tum hæretici a feria secunda quinquagesimæ, quadragesimalis jejunii exordium sumunt; hæretici vero a piscibus abstinent, catholici utuntur. Secundo, feria quarta, & sexta non servant unicam comestionem, sed tum orthodoxi, tum hæretici a carnibus, & lacticiniis abstinent; hæretici vero etiam a piscibus. Si in hujusmodi dies incidat Festum Nativitatis D. N. J. C. omnes carnibus vescuntur; sicut etiam a Paschate ad Ascensionem; licet hoc tempore catholicorum nonnulli, ne scandalo sint, a carnibus aliquando abstineant. Tertio, Hæretici ante Nativitatis Festum, quod die octava Januarii celebrant, septem diebus jejunant, atque in vigilia jejunium ad vesperam usque protrahunt, tum sacrum faciunt, ac deinde cœnant, utunturque in ea lacticiniis, & ovis. At catholici in vigilia dumtaxat Nativitatis, cujus Festum diverso ab hæreticis die celebrant, jejunare solent, ac etiam a piscibus abstinent. Missam vero, quam juxta proprium ritum celebrare deberent, vitandæ persecutionis causa, plerumque omittunt. Ante Epiphaniam vero ut hæretici, ita & ipsi septem diebus jejunant. Quarto, Festum Assumptionis B. M. V. semper die Dominico celebrant, & die lunæ ad Sabbatum usque, quo die lacticiniis utuntur, jejunare solent: eadem ratione jejunia servant, quæ præcedunt Festum Transfigurationis, & Festum Exaltationis Sanctæ Crucis. Quinto, a feria secunda post Pentecosten ad feriam sextam jejunium colunt, quod vocant Sancti Eliæ; ejusdemque rationis sunt alia jejunia, Sancti Gregorii Illuminatoris, Sancti Jacobi Episcopi, Sancti Sergii Martyris, ac Sancti Gregorii, quem Thaumaturgum appellant, in quibus a feria secunda ad sextam jejunant; Sabbato vero antevertente Festo, quod die dominico semper celebratur, comedunt etiam carnes. In iis hæretici unicam comestionem servant, quam ad vesperam protrahunt; meridie vero parum tantum cibi sumunt, & in comestione pisces non respuunt; Catholici vero solam abstinentiam a carnibus, & lacticiniis servant.

Nota 1. In iis, quæ narrata sunt, quatuor observare necesse est. Primo, Armenos juxta proprium Ritum Missam quandoque ad vesperam usque protrahere nonnullis jejunii diebus. Id vero reprehendi nequit: immo & Græcis ipsis in Italia commorantibus Constitutione pluries citata, *Etsi Pastoralis*, permissum est. Usus autem lacticiniorum, & ovorum in cœna, quam post Missam Vigiliæ Nativitatis, aut etiam Sabbati Sancti habere solent, permitti non potest, si Latinorum, Græcorumque more a media nocte jejunii exordium sumant; hoc enim in casu lacticinia, & ova, ac fortasse etiam pisces Armenorum disciplina prohibet. At si jejunium a solis occasu cum aliis, quos supra diximus, auspicantur, contra jejunii disciplinam non peccant, si lacticiniis, oviisque, ac etiam carne post solis occasum utantur; tum enim jejunii dies omnino transiit. Nec dubito, quin ex hac jejunandi ratione usus hujusmodi initium habuerit: mutato vero jejunii initio, usus ille abusus evasit, adeoque tollendus est. Secundo, etiam Catholicis abstinendum esse a piscibus feria quarta, & sexta, ac iis quadragesimæ diebus, in quibus hæretici abstinent. Id enim non est hæreticorum inventum, sed Armenæ, immo Orientalis Ecclesiæ disciplina, quam Catholici majori quam hæretici studio, ac fervore custodire, atque servare debent, ne hæreticis scandalo sint, aut occasionem præbeant Orthodoxos depravatæ disciplinæ accusandi. Tertio, a Paschate ad Ascensionem, secluso scandalo, non teneri ad jejunium feriæ quartæ, & sextæ, cum ex antiqua disciplina, ut alibi notavimus, plures Orientales Ecclesiæ hoc tempore jejunia non servent. Quarto, Sabbati diebus extra quadragesimam, in quibus jejunare non soleant, sed lacticinia, ac etiam carnes sumere, ad jejunium, vel alias abstinentias adigi non debent; cum enim Orientalis Ecclesia excepto Sabbato Majoris hebdomadæ in ejusmodi diebus jejunium percipere non soleat, jure meritoque præsumitur illam consuetudinem ex hac disciplina originem trahere.

De abstinentia a piscibus, quam Syri Armenique servare debent, plura differit, ac decernit in sup. cit. Encyc. Bened. XIV. n. 47. *Syri*, inquit, *Armenique Catholici, juxta ipsorum Ritum, ab esu piscium jejunii tempore abstinent; verum, cum Latinos iis vesci conspiciant, & ceteroquin impossibile, vel saltem difficillimum asseratur, eos temperare posse a piscibus diebus, quibus latinos iis vesci intuentur, ideo tamquam rationi consentaneum proponitur, ut Missionariis facultas tribuatur cum iis dispensandi, caute tamen, omnique secluso scandalo, & pio aliquo opere in locum abstinentiæ a piscibus subrogato. Aptissimus hic fieret locus differendi de vetustate jejunii apud Orientales, ejusque lege, licet severiori, exactissime tamen semper servata; sed ne longiores simus, quam par est, id unum dicimus Apostolicam Sedem toties Patriarchis obstitisse, quoties veterem rigorem jejunii suis subditis præscripti relaxare voluerunt. Petrus Maronitarum Patriarcha,*

cha, Archiepiscopis & Episcopis sibi subjectis carnibus vesci Laicorum more indulsit, licet juxta veterem disciplinam carnibus abstinerent, universo autem populo Quadragesimæ tempore pisces edere, vinumque bibere permisit, quamvis id illis esset prohibitum. Sed Pontifex Paulus V. datis ad Patriarcham Petri Successorem Literis Apostolicis in forma Brevis die 9. Martii 1610. jussit, ut abrogatis iis, quæ Petrus Patriarcha concesserat, res in pristinum statum restituerentur. In Pontificatu nostro ad examen revocata est nimia facilitas atque indulgentia Euthymii Archiepiscopi Syri, & Sidonis & Cyrilli Patriarchæ Antiocheni erga Græcos Melchitas, fuitque improbata: ut patet ex Constitutione nostra Demandatam 87. §. 6. Bullarii nostri tom. 1. Nos hujusmodi innovationem, & abstinentiarum relaxationem, & coarctationem, in nimium detrimentum veteris Græcarum Ecclesiarum disciplinæ vergere judicantes, licet alioquin, deficiente auctoritate Apostolicæ Sedis, nullius roboris esse dignoscantur, eas tamen auctoritate nostra expresse revocamus, & nullum effectum in posterum habere, neque ullatenus executioni mandari, sed omnia in pristinum restitui debere jubemus, atque insuper in toto tractu Patriarchatus Antiocheni laudabilem consuetudinem a Majoribus derivatam, abstinendi etiam qualibet feria quarta, & sexta per annum ab esu carnium, quæ ab aliis quoque finitimis populis ejusdem Græci Ritus exacte custoditur, indistincte servari præcipimus. *Incongruum vero est asserere, ideo dispensationem concedendam esse, vel potius dispensandi generalem facultatem, quod nempe Orientales aspicientes Latinos vesci piscibus tempore jejunii, exinde facile adducantur, ut ipsi non quidem ex aliquo contemptu, sed naturæ fragilitate victi piscibus, jejunii diebus, utantur: hoc namque argumento, si quid illud valeret, in primis omnimoda induceretur Rituum confusio, deinde, si illius ratio haberetur, illud etiam consequeretur, ut Latini inspicientes Græcos peculiaribus quibusdam vivere institutis, quæ Latinis minime permittuntur, immo inhibentur, dispensationem petere possent, ut sibi liceret ea facere, quæ a Græcis fieri intuentur; profitentes se Latinum quidem Ritum suscipere, sed ob naturæ fragilitatem eum diutius servare non posse.*

Nota 2. Jejunium Sabbati vetitum fuit ab Ecclesia, quod Manichæi, aliique hæretici qui Deum malum hujus Mundi conditorem, atque colendi Sabbati auctorem fuisse fabulabantur, Sabbato jejunandum statuerint, ut publica mœstitia odium ostenderetur erga Deum colendi Sabbati auctorem, qui malus rem pessimam fecisset, rerum hanc Machinam tot malis obnoxiam, tot sceleribus obligatam. Vid. Epiphanium hæresi 14. Ex canonibus hac occasione editis, quibus præcipitur, non nisi Sabbato majoris hebdomadæ jejunandum, Græcorum, aliorumque Orientalium disciplina pendet. At lex illa numquam in Romana Ecclesia recepta fuit, quæ ex Apostolica traditione semper in memoriam Christi sepulturæ Sabbati jejunium coluit: cujus rei testes sunt locupletissimi Hieronym. epist. 28. Aug. epist. 86. Conc. Eliberitanum can. 4. & Joannes Cassianus Chrysostomi discipulus collat. 3. quibus addimus Innocent. I. in Epist. ad Decentium Eugub. Episc. cap. 4. Nicol. I. ad Consul. Bulg. qui sub Sylvestro ortam hac de re controversiam scribit, definiturque, ut nullus deinceps contra hujusmodi statutum *venire, aut mutare præsumeret*. Quare, ut Romana Ecclesia non improbat, sed laudat Orientalis Ecclesiæ consuetudinem ex iis canonibus ortam, qui dum hæretici, in Oriente præsertim, Sabbati jejunio abuterentur, conditi fuerunt; ita Græci, aliique Orientales Romanæ Ecclesiæ morem probare, ac commendare tenentur, quod cum ei nulla devitandi ejusmodi jejunii occasio fuerit, traditionem quam nonnulli ajunt ex Apostolo Petro derivatam, servaverit.

Hæc quantum ad Orientalium jejunia; quæ ad rem hanc pertinent reliqua in appendice explicantur, quæ in Missionariorum usum post Tr. *de jejunio Ecclesiastico* addita est. A jejunio ad ciborum delectum ut res ordine exponatur gradum facimus. Nam etiam in hoc Orientalium a Latinæ Ecclesiæ disciplina dissidet. Græci enim a sanguine, & suffocato abstinendum putant, ac distinguentes inter mundos immundosque cibos ad normam Mosaicæ legis putant sine culpa ad Christi Corporis Sanguinisque communionem accedere non posse, qui immundi quidpiam comederit, aut contrectaverit, nisi benedictione præmissa, quæ in eorum Euchologio præscribitur. Alii quoque Orientales saltem, quoad abstinentiam a sanguine & suffocato eodem modo opinantur, Armenis Orthodoxis exceptis, (Nam qui Vartanum sequuntur, a quibusdam cibis abstinent) qui in unione cum Ecclesia Romana acceptanda hanc Græcorum consuetudinem se relinquere professi sunt. In collationibus enim pro hac ineunda unione habitis, hæc Gulanus refert tom. 2. de Conc. Eccl. Arm. cum Rom. *Patres Armeni tum Sisensis, tum Adanensis Concilii, cum Romana Ecclesia suam conciliantes, approbaverunt Epistolam dogmaticam Gregorii Armeniæ Patriarchæ ad Regem Haytonem, ubi hebraica illa ciborum discretio his verbis refellebatur. Cibos autem immundos, præcipue, qui ad pauperum manus obiter veniunt, omnes, ut inquit Paulus, in nomine Domini purificatos habere jubemus, quos & orationibus benedici docuit Dominus Nierses, nimirum Chelajensis, qui similiter Armeniæ Doctor, & Patriarcha fuerat.* Hic vero antequam ad Græcorum morem expendendum descendam, necessarium puto, Apostolicæ Sedis sententiam exponere. Pluries vero ab ea decreta hac de re prodiere. Gregorius II. in Capitulari suo ad Bavaros missio, cap. 7. ait, *Nihil in perceptione ciborum judicatur immundum, nisi quod fuerit idolis immolatum, quia juxta quod Magisterio Apostolico docetur, omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.* Nicol. I. ad Consul. Bulg. n. 43. *omne animal*, inquit,

quit, *cujus cibus minime corpori noxius esse probatur, comedi non prohibetur*. Extat præterea decretum in Florentina Synodo pro Jacobitis edito, quod; *Romana*, inquit, *Ecclesia firmiter credit, profitetur, & prædicat, omnem Creaturam Dei bonam, nihilque rejiciendum, quod cum gratiarum actione præcipitur, quia, juxta verbum Domini, non quod intrat in os coinquinat hominem; illamque Mosaica Legis ciborum mundorum, & immundorum differentiam, ad cæremonialia asserit pertinere, quæ, surgente Evangelio, transierunt. Nullam itaque cibi naturam condemnandam esse denunciat, quam societas admittit humana, nec inter animalia discernendum per quemcumque sive virum, sive mulierem, & quocumque genere mortis intereant, quamvis pro salute corporis, pro virtutis exercitio, pro regulari & Ecclesiastica disciplina possint & debeant non negata dimitti, quia, juxta Apostolum, omnia licent, sed non omnia expediunt*. Accedit etiam professio fidei, quam ex præscripto Urbani Papæ VIII. Orientales emittere tenentur, in qua hæc leguntur. *Item legalia veteris Testamenti, seu Mosaicæ Legis cæremonias, Sacra, Sacrificia, & Sacramenta D. N. Jesu Christo adveniente cessasse, & post promulgatum Evangelium sine peccato observari non posse, ejusdem etiam Legis veteris ciborum mundorum, & immundorum differentiam ad cæremonialia pertinere, quæ, surgente Evangelio, transierunt, illam etiam Apostolorum prohibitionem ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, illi tempori congruisse, ut inter Judæos & Gentiles dissentionis materia tolleretur, cujus Apostolicæ prohibitionis causa cessante, etiam cessavit effectus*.

Quæ cum ita se habeant aperte Apostolicæ Sedis sententiæ contradicunt, qui etiam nunc vigere ajunt latam per Mosem legem de mundorum immundorumque differentia, & Apostolicum decretum de abstinendo a sanguine & suffocato; cum fuerit illa per Christum sublata, istud vero œconomiæ causa ad tempus stabilitum. Vide Paulum I. ad Cor. 8. ubi docet seclusо scandalo, etiam tum Fideles immolatitiis uti potuisse, & quidquid *in macello venit, quia Domini est terra, & plenitudo ejus*. Ostendit ergo ad tempus, atque œconomiæ causa Apostolos decretum de hujusmodi abstinentia edidisse. Errant itaque Græci si credant, aut vigere adhuc discrimen inter munda, & immunda veteri lege constitutum, aut ex Apostolico, & Scripturæ præcepto, ut habetur in Trullano can. 67. *a sanguine, & suffocato esse abstinendum*. Consuetudo autem hæc, de medio sublato errore, permitti potest, dum scilicet non ob Apostolicum, quod amplius non viget, præceptum, sed ut obsequium novæ ex Ecclesiæ consuetudine derivatæ legi præstent, a sanguine & suffocato abstinent. Nam Ecclesia potest etiam cæremonias veteris legis, fine ac objecto variato, in proprium usum convertere, ut supra nos demonstravimus, ideoque in obsequium, memoriamque primi ab Apostolis editi decreti, potuit etiam tacito consensu suo consuetudinem probando legem de hujusmodi abstinentia ferre. Qua quidem ratione etiam undecimo Ecclesiæ sæculo plures latinæ Ecclesiæ hujusmodi abstinentiam servabant, ut scribit Humbertus Cardinalis ac Sylvæ candidæ Episcopus in Dialogo contra Græcorum calumnias edito. Neque benedictiones illæ sunt reprehendendæ, quas Græci Sacerdotes adhibent juxta eorum Euchologii præscriptum erga eos, qui tetigerint vel immundi quidpiam comederint, etiamsi res illas respiciant, quæ in lege veteri subjectum erant præceptorum cæremonialium; *dummodo quidquid ab eis fit, non eo animo fiat, ut veteris jam abolitæ legis præceptis pareatur, sed ut obsequium præstetur, aut novæ Ecclesiasticæ Legi, vel canonicæ consuetudini, diuturni & continui temporis observantia roboratæ*, inquit Bened. XIV. in cit. Const. Euchologio præmittenda.

Venio nunc ad postremum disciplinæ caput, in quo Latina ab Orientali dissidet Ecclesia, quod in Cælibatu Clericorum situm esse diximus. Orientalis Ecclesia non secus ac Latina a primis sæculis suos semper habuit Monachos, qui castitatem voverent, atque Episcopos etiam nunc nonnisi cælibes habet. Immo cum Nestorianorum, Jacobitarumque nonnulli, Monachis, Episcopisque uxores permiserint, non solum a reliquis Orientalibus sed etiam ab aliis earumdem sectarum Episcopis, tamquam disciplinæ, & Ecclesiæ contemptores habiti sunt. Quamvis antiquissimo tempore ad augendam Clericalis militiæ sanctitatem utraque Ecclesia Occidentalis, & Orientalis æque præscripserit, nedum Presbyteros, sed alios etiam in Sacris Ordinibus constitutos in perpetuo cælibatu versari debere, & hanc custodiendæ castitatis obligationem numquam remiserit aliarum mater, & magistra Romana Ecclesia; Secus tamen contigit tractu temporis in Orientali Ecclesia, quæ Diaconis ac Presbyteris sæcularibus uxorem permittit; unicam tamen, eamque Virginem. Nam eorum disciplina præcipit cum Apostolo Paulo I. ad Timoth. cap. 3. *ut Diaconi sint unius uxoris viri*; ac vitat *bigamiam tum propriam*, quæ ex secundo matrimonio profluit, tum etiam *similitudinariam* ex primo matrimonio ortam cum vidua, vel corrupta contracto: Canones Apostolici 17. & 18. & canon. 3. Concilii Trullani, cujus auctoritas licet in Ecclesia Occidentali recepta non sit, illam tamen Orientalis Ecclesia suscipit, & veneratur. Quamquam Orientalis Ecclesiæ canones ita constituunt; & licet iisdem canonibus ætas præscripta sit, ante quam nefas sit, quemque sacris ordinibus initiari; tamen partim ignorantia, partim hæreticorum malitia factum est, ut, neglecta omnino Ecclesiæ disciplina, apud Jacobitas præsertim Cophtos, ac Nestorianos quamplurimos, Pueri paucorum annorum sacro Diaconatus ordine initientur, qui post susceptum ordinem non solum nubunt, sed ad secundas quoque, atque tertias nuptias transeunt. De iis vero plura dicemus dum de Orientalium disciplina circa Ordinem, & Matrimonium tractabimus, ubi ea distincte exponemus,

mus, quæ hac ſuper re conſtituta, & explicata ſunt a SS. D. N. Benedicto XIV. in duabus Paſtoralibus Inſtructionibus ſuper nonnullis dubiis circa Cophtorum Ritum editis.

Hæc ſatis viſa ſunt ad diſcrimen oſtendendum, quod Latinam inter ac Orientalem Eccleſiam intercedit, & quo nonnullæ invicem diſſident Orientis Eccleſiæ: inter has autem unam prætermiſi, quæ extenſione parva, ſed gloria maxima eſt. Hæc in Naxivanienſi majoris Armeniæ Provincia ſita eſt, & quartodecimi ſæculi initio, in quo a Bartholomæo Parvo Ordinis Prædicatorum ſtabilita fuit, Fidem Orthodoxam, cum Latino Ritu Dominicanorum more, quem Armena lingua ſervat, intactam cuſtodivit. Archiepiſcopus, qui e Dominicanorum familia ſemper delectus eſt, Sedem habet in Oppido Abraner, habetque ſub ſe decem circiter oppida, in quibus Dominicanorum ejuſdem Ritus Cœnobia nonnulla extant.

CAPUT VII.

De Apoſtolicæ Sedis œconomia in diſciplinæ unitate tuenda ac procuranda, & in tolerandis diverſis aliarum Eccleſiarum, præſertim Orientalium, Ritibus.

INter cetera argumenta, quæ Apoſtolicam Sedem Eccleſiarum omnium Principem, Magiſtram, ac Matrem eſſe demonſtrant, præcipuum ſibi vindicat locum prudens illa œconomia, qua diſciplinæ unitatem quoad fieri potuit conſervare, Apoſtolica inſtituta ſarta tecta cuſtodire, ac novitatibus, ut rerum temporumque circumſtantiæ ferebant, obſiſtere ſtuduit, & qua Ritus varios, qui fidei morumque integritati noxii non eſſent, non ſolum patienter ſuſtinuit, ſed ubi ex Majorum inſtitutis ortos agnoverit, vetuit etiam ne aliorum auctoritate immutarentur, ac ab omnibus ſervari mandavit. Qua quidem agendi ratione, cum acceptam a Chriſto Domino in Eccleſiam univerſam poteſtatem, tum debitum Apoſtolicis ordinationibus obſequium, tum denique illum erga Chriſtianos omnes amorem ſignificavit, quo veluti pia eorumdem Mater, ita diſciplinæ inter eos unitatem procuravit, ut in iis, quæ cum fidei honeſtatiſque regula cohæreant, illorum ingenio, ac voluntati indulſerit, qui in ritibus variis a Majoribus acceptis enutriti, haud facile potuiſſent ad omnimodam diſciplinæ unitatem revocari. Hujuſmodi agendi rationem Petrus Romanis Pontificibus ipſius ſucceſſoribus præmonſtravit. Is enim patienter in Hebræis recenter ad Chriſti fidem converſis tulit nonnullarum cæremoniarum uſum, quas a Deo eorum Majores acceperant, quod haud facile eſſet homines tanta cum veneratione in illis enutritos ab earum uſu divellere; ac in Hieroſolymitano Concilio, ut diſſidiis occaſionem præcluderet, mutuamque inter novos Chriſtianos pacem foveret, Legem conſtituit, qua ad tempus etiam ii, qui e gentibus ad Chriſtum venerant, a ſanguine, & ſuffocato immolatiſque abſtinere jubebantur. Atque ut facile poſſet, quem ipſe aut ſolus, aut ex aliorum etiam Apoſtolorum conſilio, diſpoſuerat ſacrorum ordinem, Eccleſiis omnibus præſcribere, & exhibere, primum Antiochiæ ſedem poſuit ſuam, ibique ſeptem manſit annis; quod inde facile eſſet diſciplinam illam ad omnes Aſiæ Eccleſias tranſmittere; deinde Marcum in eadem a ſe inſtitutum diſciplina, Alexandriam miſit; ex qua Urbe facile Eccleſiis Ægypti, ac Africæ reliquis, eadem tradere poterat inſtituta: ac demum Antiochia Romam ipſe venit, ibique perpetuo Sedem ſuam eſſe voluit, tum ut facile poſſet in tota quoque Occidentali Eccleſia eamdem diſciplinam ſtabilire, tum etiam quia præſto inde eſſe poterat ad novas, dum opus eſſet, inſtructiones ſuppeditandas, conſtitutis a ſe Antiochiæ, & Alexandriæ Metropolitis. Hinc autem ortam reor mirabilem illam in Eccleſiis omnibus conſenſionem in præcipuis Ritibus, quos ſemper & ubique ſervatos legimus in perficienda Euchariſtia, in aliorum Sacramentorum adminiſtratione, ac in aliis quamplurimis Eccleſiaſticæ diſciplinæ Capitibus.

Romanorum Pontificum Petri ſucceſſorum prima ac maxima ſemper cura fuit, ut ſtabilitam ab Apoſtolis diſciplinam in Eccleſiis omnibus cuſtodirent. Quam ob rem a primis temporibus ad hæc uſque tempora nunquam paſſi ſunt, ut quæ in illa contenta eſſent, abolerentur; Et non niſi ex graviſſimis cauſſis trinæ immerſionis in Baptiſmo uſum, caliciſque a Laicis in recipienda Euchariſtia ſumptionem, ac iis ſimilia immutari permiſerunt. Hujuſmodi autem ſollicitudinis luculentiſſima exempla ſuppetunt, tum in antiqua, tum in recentiori Eccleſiaſtica hiſtoria. Cum eſſet ab Apoſtolis conſtitutum Eccleſiiſque a Petro traditum, ut Paſcha nonniſi Dominico die celebraretur, ſicut Euſeb. lib. 5. cap. 23. Socrates lib. 5. cap. 21. aliique antiqui Scriptores memoriæ prodiderunt, ſtatim ac Romanis Pontificibus innotuit fuiſſe nonnullas in Aſia Eccleſias, quæ luna quartadecima Martii in quemcumque hebdomadæ diem caderet, illud celebrarent, Apoſtolicam diſciplinam etiam in Eccleſiis illis reſtituere curarunt. Anicetus rem cum Policarpo amice tractavit. Victor vero illius ſucceſſor Concilio Romæ habito circa 198. juſſit, *ne alio, quam Dominico die Myſterium Reſurrectionis celebraretur*, & Policratem alioſque Aſianos obtemperare detrectantes excommunicavit; etſi hortatu ac precibus Irenæi Lugdunenſis Epiſcopi excommunicationis deinde effectum ſuſpendit. Zephyrinus quoque, qui Victori ſucceſſit, tum ob falſa nonnulla dogmata, tum ob violatam Apoſtolicam diſciplinam Montaniſtas damnavit, qui *ad omne pœnæ delictum Eccleſiæ fores obſerabant, ac ſcelerata putabant iterata connubia, & Chriſtianis, ſecus ac Apoſtolica diſciplina præſcribebat, tres in anno Quadrageſimas* proponebant, *quaſi tres paſſi ſint Salvatores*, inquit Hieronymus Epiſt. 54. Stephanus quoque Romanus Pontifex circa medium

ter-

tertii ſæculi, cum Firmilianus in Aſia, & Cyprianus in Africa baptizatos ab hæreticis iterum baptizandos eſſe contenderent, *nihil adverſus traditionem, quæ jam inde ab ultimis temporibus obtinuerat, innovandum ratus, graviſſime id tulit*, ait Euſeb. lib. 7. cap. 3. Immo *abſtinendos illos putavit, quod priſcam conſuetudinem convellere conarentur*, ut Auguſtinus ſcribit lib. 1. de Baptiſmo cap. 15. Habes itaque ex ſatis notis antiquæ Eccleſiæ monumentis, Apoſtolicam Sedem etiam tribus prioribus ſæculis in univerſam Eccleſiam acceptam a Chriſto poteſtatem exercuiſſe, ad traditionem, & diſciplinam, quæ ex Apoſtolis eſſet, adhibitis etiam Eccleſiaſticis pœnis, in Aſia quoque, in Africa, ac ubique gentium ſartam tectam cuſtodire ſtuduiſſe. Cujus quidem ſollicitudinis ſequentium quoque ſæculorum hiſtoria toties exempla ſuggerit, quoties Apoſtolicæ Sedi ſignificatum fuiſſe aſſerit, fuiſſe inter Chriſtianos homines qui vel Apoſtolicam traditionem contemnerent, aut Ritus uſurpare neglexiſſent, quos Apoſtolica diſciplina ſtabilivit; ut ex iis perſpicuum fiet, quæ de Ritibus ab Apoſtolica Sede proſcriptis cap. IX. diſputabimus. Ita ſuum de diſciplinæ unitate ſervanda deſiderium ac ſtudium ſemper demonſtravit.

Sed impedire non potuit, quominus novi, ac varii in diverſis Eccleſiis Ritus inſtituerentur. Nam cum difficillimis primis Eccleſiæ temporibus, nec Epiſcopis omnibus facile eſſet Apoſtolicæ Sedi exponere, quæ pro locorum, & temporum circumſtantiis novæ inſtituendæ viderentur cæremoniæ, aut diſciplinæ Eccleſiaſticæ ordinationes; nec facile itidem eſſet Apoſtolicæ Sedi nova diſciplinæ capita, quæ ſtabilire expediret, Eccleſiis omnibus proponere, neque expediens videretur Epiſcoporum hac de re juriſdictionem limitare, eorum arbitrio relictum eſt, novas cæremonias addere, ac ſacrorum diſciplinam moderari. Ne vero ex nimia rituum, ac diſciplinæ varietate confuſio oriretur, plurimorum Epiſcoporum Concilia paſſim celebrabantur, in quibus *altiora quæque in commune tractabantur*, ut Tertullianus ſcribit lib. de jejunio cap. 13. Ex hujuſmodi Conciliis tribus prioribus Eccleſiæ ſæculis celebratis, pleraque eorum deprompta ſunt, quæ in Canonibus, & Conſtitutionibus Apoſtolicis habentur, ut eſt a quampluribus eruditis Viris obſervatum. Ad antiquam hujuſmodi conſuetudinem attendiſſe videtur Magna Nicæna Synodus, dum Can. 5. bis in anno hujuſmodi Concilia celebrari decrevit. Quod quidem Decretum innovatum deinceps fuit in Antiochena Synodo ſub Julio I. Can. 20. in Arauſicana I. ſub Leone Magno can. 29. &c. In iis vero de Sacrorum ordine, ac diſciplinæ unitate procuranda actum fuiſſe, conſtat ex Sancto Leone in Epiſtola ad Epiſcopos Siciliæ, ex Conciliis Epaunenſe, & Gerudienſe, circa ſexti ſæculi initium celebratis, & ex Braccarenſi Synodo anni 563. Atque hinc patet undenam diverſi in Eccleſia orti ſint Ritus, quorum magna erat etiam in Latina Eccleſia varietas, quinto, ac ſequentibus ſæculis, ut ex Epiſtola Innocent. I. ad Decentium Eugubinum Epiſcopum, ex Epiſtola Gregorii Magni ad Auguſtinum, quem in Angliam miſerat, aliiſque Scriptoribus ſexti, atque ſeptimi ſæculi, intelligimus. Quarto quoque & tertio ſæculo fuiſſe in Eccleſiis Rituum varietatem, qui, ſalva pace, veluti majorum inſtituta ſuſciperentur ac pro lege haberentur, jam ſcripſerant Auguſtinus Epiſtola ad Caſulanum, Hieronymus Epiſt. 29. ubi ait: *unaquæque Provincia abundet in ſenſu ſuo, & præcepta majorum leges Apoſtolicas eſſe arbitretur*; Et Firmilianus, qui circa medium tertii ſæculi hæc ad Cyprianum ſcripſit: *Circa multa divinæ rei Sacramenta ſunt apud illos* (hoc eſt Romano) *aliquæ diverſitates, nec obſervantur illic, quæ Hieroſolymis obſervantur*. Et infra: *Multa pro auctorum diverſitate variantur, neque tamen propter hoc ab Eccleſiæ catholicæ pace, & unitate diſceſſum eſt*.

In hac rituum varietate ſuſtinenda maxime enituit Apoſtolicæ Sedis œconomia. Nam etſi unitatem optaverit, tamen nunquam paſſa eſt, ut ritus illi tollerentur, quia a Viris aut inſtituti, aut commendati eſſent, maximæ apud populos veneratiônis. Hinc in Latina Eccleſia, ubi cum Romanorum Pontificum diligentia, tum aliarum Eccleſiarum in Apoſtolica Sede imitanda ſtudio, Ritus pene ad unitatem redactus eſt, viget adhuc Ambroſianus Ritus in Mediolanenſi Eccleſia, & *Mozarabus* in nonnullis Hiſpaniarum Paroeciis, quod hujuſmodi Ritus antiquitate, & auctorum ſanctitate commendati in maxima veneratione apud gentes illas habeantur. Sed circa Orientales, ac præſertim Græcos œconomia hæc Apoſtolicæ Sedis mirabilis ſemper fuit. Cum enim noviſſet Græcos majorum inſtitutis ſummopere addictos haud facile induci ad proprium Ritum deſerendum, non ſolum in eodem illos permanere voluit, ſed plurima etiam maximæ in Ritum illum venerationis argumenta præbuit. Qua quidem agendi ratione diſcretionem, moderationem, ac clementiam ſignificavit ſuam in eos, qui diſſidii ſpiritu incitati Latinorum Ritus improbabant.

Hujus autem rei hiſtoriam a Nicolao I. in cujus Pontificatu Photianum ſchiſma cœpit, exordiemur. Is itaque ep. 2. ad Photium hæc ſcribit: *De conſuetudinibus, quos nobis opponere viſi eſtis, ſcribentes per diverſas Eccleſias, diverſas eſſe conſuetudines, ſi illis canonica non obſiſtit auctoritas, pro qua obviare debeamus, nihil judicamus, vel reſiſtimus*. Schiſma ſub Photio inchoatum Michaele Cerulario auctore circa medium undecimi ſæculi ea animi contentione tantoque fuit odio ab impio ſchiſmatico abſolutum, ut Latinorum Eccleſias, quæ Conſtantinopoli, Alexandriæ, & in Patriarchatu Hieroſolymitano erant, in quibus Sacra Latino Ritu fierent, obſerari juſſerit. Leo vero IX. Roman. Pont. miſſis ad illum pro extirpando ſchiſmate Legatis, inter alia hæc ſcripſit: *Ecce in hac parte Romana Eccleſia, quanto diſcretior, moderatior, & clementior vobis eſt, ſiquidem cum intra & extra Romam*

mam plurima Græcorum Monaſteria reperiantur, ſive Eccleſiæ: nullus eorum adhuc perturbatur, vel prohibetur a paterna traditione, ſive ſua conſuetudine, quin potius ſuadetur atque admonetur eam obſervare. Scit Sancta Romana Eccleſia quia nihil obſunt ſaluti credentium diverſæ pro loco, & tempore conſuetudines, quando una Fides per dilectionem operans bona quæ poteſt, uni Deo commendat omnes.

Initio ſæculi decimi tertii, cum Latini in poteſtatem ſuam Conſtantinopolim redegiſſent, & Summus Pontifex Innocentius III. decreviſſet Patriarcham Latinum in ea Civitate conſtituere, cui non ſolum Latini, ſed etiam Græci obtemperarent; nihilominus palam declarare non prætermiſit, nullum ſe velle Græcis ritibus inferre detrimentum, niſi quæ forte conſuetudines, inter eos receptæ, periculum animarum parerent, aut Eccleſiaſticæ honeſtati adverſarentur. En Decretalis verba, quæ habentur, tom. to. 7. Coll. Concil. Harduini pag. 22. tum etiam *in Cap. licet, de Bapt. Licet Græcos diebus noſtris ad obedientiam Sedis Apoſtolicæ revertentes, fovere, & honorare velimus, mores ac ritus eorum, quantum cum Domino poſſumus, juſtinendo; in his tamen illis deferre nec volumus, nec debemus, quæ periculum generant animarum, & Eccleſiaſticæ derogant honeſtati.* Iiſdem uſus eſt verbis Honorius III. in Epiſt. ad Regem Cypri, dum indulſit, ut in nonnullis illius Regni Civitatibus duo eſſent Epiſcopi, Latinus unus, alter Græcus. Eadem fere verba uſurpavit Innocentius IV. tum in Epiſt. ad Danielem Ruſſiæ Regem, quam Raynaldus refert ad annum 1237. qua R tum Ruthenum probavit; tum etiam in ea, quam ad Othonem miſit Cardinalem Tuſculanum Sedis Apoſtolicæ Legatum in inſula Cypri. Idemque Pontifex mittens Laurentium Minoritam Apoſtolicum Legatum ad Græcos, qui in Regno Cypri erant, & ad Orientales omnes, qui in Patriarchatibus Antiocheno, & Hieroſolymitano morabantur, mandavit ipſi, *quatenus Græcos illarum partium, quocumque nomine cenſerentur, auctoritate Apoſtolica protegens, turbari eos violentiis, vel quibuſcumque moleſtiis non permitteret, & injurias quaslibet & offenſas, a Latinis ejuſdem illatas, plenarie faceret emendari, ac Latinis ipſis diſtricte præciperet, ut a ſimilibus de cetero penitus conquieſcerent.* Alexander IV. de Synodo verba faciens a Latino Epiſcopo in Regno Cypri celebranda, in quam Eccleſiaſtici quoque Græci Ritus Epiſcopo illi ſubjecti convenire debuerant, Epiſcopo indicit, ut Græcos cogeret *recipere & obſervare Synodalia ſtatuta, quæ tamen Græcorum Ritibus fidei Catholicæ non adverſis, & a Romana Eccleſia toleratis non obviarent.* Nec minor fuit ſequentibus ſæculis Apoſtolicæ Sedis cura in Orientalium Ritibus tolerandis, ac conſervandis. Dum in Lugdunenſi, & Florentino, aliiſque Conciliis de Græcorum unione cum Romana Eccleſia actum eſt, ea ſemper conditio appoſita fuit, ut illis liberum rituum exercitium permitteretur. Hinc Leo X. & Clemens VIII. conſtitutiones edidere, quæ in Græcorum Enchiridio Beneventi edito reperiuntur, in quibus vehementer Latini nonnulli increpantur, qui in Græcis reprehendebant, quæ in Concilio Florentino eiſdem permiſſa fuerant: ſcilicet, quod Sacrificium offerrent in fermentato, uxorem ducerent, antequam ſacris ordinibus initiarentur, eamque poſt ſuſceptos ordines ſacros retinerent, quodque Euchariſtiam ſub utraque ſpecie etiam pueris exhiberent. Pari ſtudio Pius IV. Gregorius XIII. Clemens VIII. Paulus V. aliique Romani Pontifices Ritus illos cuſtodire curarunt, ut ex eorum Conſt. liquet, præſertim ex ſæpe laudatis Conſt. Bened. XIV. Fuiſſe vero de Græco, & Orientali Ritu ſervando vehementer ſollicitos, ſatis ſuperque probant *Eccleſiæ, quas diverſis temporibus Romani Pontifices Græcis, Maronitis, Armenis, Cophtis, Melchitis in Urbe addixerunt, quæque etiamnum extant, & patent, ut ſacras functiones in ipſis juxta Ritum ſuum ſinguli expleant*, ut inquit Benedictus XIV. in Encyclica *ad Miſſion. per Orien. deputatos*. Ubi addit etiam: *Opportune hic quoque referri poſſet, quemadmodum Clemens Papa VIII. ex ſua Conſtitutione 24. §. 7. veteris Bullarii, Græcum Epiſcopum Romæ conſtituit, ut Italo-Græcis Latinas Diœceſes incolentibus Ordinem juxta Græcorum Ritum conferret; deinde vero alium a Clemente XII. proximo prædeceſſore noſtro, in ſua Conſt. incipien.* Et ſi Paſſoralis, *fuiſſe ſuperadditum Græcum Epiſcopum, qui fixam in Biſinianenſi Diœceſi Sedem habet, ut Italo-Græcis Ordines conferat; ne qui longius ab Urbe diſtant, longum iter aggredi cogantur, ut Ordines ab Epiſcopo Græco Romæ degente juxta allatam Clementis VIII. Conſtit. ſuſcipiant; ac ne ipſis quidem Epiſcopis Catholicis Maronitarum, Cophtorum, & Melchitarum, qui aliquando Romæ verſantur, denegari facultatem conferendi Ordinis juxta Ritum ſuum, nationis ſuæ hominibus, dummodo idonei reperiantur.* Accedit etiam vetitum a Romanis Pontificibus eſſe quibuſcumque etiam Epiſcopali, & Patriarchali dignitate præfulgentibus, aut quidpiam Ritibus Orientalium detrahere, aut innovare, vel aliquid introducere, quod integram exactamque eorumdem obſervantiam immutet, ut videre eſt in Conſt. ſæpe a Nobis citata *Demandatam &c.* Ac maximis etiam expenſis procuratum eſt ab iiſdem Pontificibus, ut ab omni expurgati errore Orientalium libri Romæ Typis Congregationis de Propaganda Fide ederentur. Et præter Miſſalia Cophticum, Maroniticum, Illiricum &c. noviſſime Græcorum Euchologium accuratiſſima editione vulgatum vidimus.

Ne vero quidpiam intentatum relinqueret, quo ſuum in Orientales amorem ſignificaret, & quo mutuam eos inter atque Latinos unionem foveret, Orientalibus nonnullis aliquos Latinorum Ritus ſervare permiſit, ac nonnullos ex Orientalibus in proprium uſum tranſtulit. Armeni, & Maronitæ, qui Orientalium Ritum ſervant, veterem conſuetudinem ſequuti propriis Epiſcopis perſpectam, & approbatam, Euchariſtiam non in fermentato pane, ut Orientalium reli-

reliqui, sed in azymo conficiunt. Quam quidem consuetudinem, quod ex veteribus ortam noverit, Apostolica Sedes nunquam improbavit. Immo Bessarionis Cardinalis petitioni ob hujusmodi exemplum indulsit, ut etiam in Abbatia Cryptæ Ferratæ, quæ primum eidem Cardinali commendata fuerat, Græci Monachi in illa degentes in azymo consecrarent. Idem quoque servatur in Ecclesia Collegiata Sanctæ Mariæ de *Grafeo* nuncupata, sita in Messanensi Diœcesi, licet ipsius Clerus Ritum Græcum retineat. Similiter nonnullis ab hinc sæculis Maronitæ, Pontificales, ac Sacerdotales vestes adhibent ejusdem plane formæ quam Latinus Ritus præscribit; & in Concilio Libanensi habito anno 1736. unanimi consensu, subsecuta quoque Apostolica approbatione, iidem Maronitæ, quoad præsanctificatorum Missam Latinum Ritum amplexi sunt, illam tantummodo feria sexta in Parasceve celebrantes; ut habet Benedict. XIV. in laudata Encyclica num. 31. Ex Græca autem disciplina in Latinæ Ecclesiæ usum transtulit Ritum recitandi Constantinopolitanum Symbolum in Sacra Missa, ut ex Toletano Concilio anni 589. colligitur: Canone enim secundo decretum fuit, *ut secundum formam Orientalium Ecclesiarum* per omnes Ecclesias Hispaniæ, & Galliæciæ Symbolum illud recitaretur: Item consuetudo adorandi Sanctam Crucem feria sexta in Parasceve; usus etiam Trisagii *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus Immortalis miserere nobis*, in eadem sexta feria, & Aquæ benedictio in pervigilio Epiphaniæ ex Orientali in Ecclesiam Latinam translata sunt; ut in eadem Encyclica ostendit Sapientissimus Pontifex. Hæc vero satis, meo judicio, demonstrant Apostolicæ Sedis studium in fidei, derivatæque ab Apostolis disciplinæ unitate servanda, ac mirabilem quoque œconomiam, quo aliarum Ecclesiarum Ritus substituit, honoravit, atque ab omni errore immunes custodire curavit. Superest nunc, ut ipsius leges exponamus, quibus cuique proprios servare mandavit, ac semel susceptos deserere vetuit.

CAPUT VIII.

De obligatione, quam quisque habet, in suscepto Ritu permanendi.

RItus nomine intelligimus disciplinam Ecclesiæ auctoritate stabilitam, vel usu & consuetudine eadem auctoritate comprobatam. Hæc autem, ut ex auctoritatibus liquet, quas circa finem superioris capitis citavimus ex Hieronymo, Augustino, & ex pluribus Romanis Pontificibus, semper tamquam Ecclesiæ lex habita est. Præterea cap. 4. demonstratum est, Christi Ecclesiam potestatem habere instituendi ac præcipiendi Ritus: ex quo clare sequitur, institutos Ecclesiæ auctoritate Ritus, & consuetudines eadem auctoritate comprobatas, vim legis habere, ut ex iis, quæ in tractatu de legibus disputata sunt, est omnino exploratum. Ritus vero, qui in Orientali Ecclesia vigent, aut publica auctoritate Ecclesiarum instituti sunt, aut sunt consuetudines eadem auctoritate comprobatæ, & etiam Apostolicæ Sedis decretis roboratæ, quippe quæ probat Ritus, mores, & consuetudines omnes Orientalis Ecclesiæ, quæ Orthodoxæ Fidei non adversentur, & periculum secum non ferant animarum. Ergo Ritus illi, quibus Orientalium Ecclesiarum disciplina continetur, leges sunt publica Ecclesiæ auctoritate stabilitæ. Hujusmodi autem legibus Fideles omnes obligantur, omnes Episcopi, & Patriarchæ omnes, ac is tantum ab eis dispensare potest, qui universæ Ecclesiæ præest, Roman. Pont. Vide appendicem ad tractatum de legibus q. 4.

Atque hinc patet. Primo, liberum non esse cuique susceptum Ritum deserere, atque ad alium transire; cum nemo possit legem illam deserere, cui subjectus est. Secundo, unius Ecclesiæ Ritum sequentes, non posse sine gravi culpa alterius Ecclesiæ Ritum contemnere; verum etiam Ecclesiæ legem contemnerent, & disciplinam illam, quæ licet a propriæ Ecclesiæ disciplina diversa sit, tamen in eumdem finem, hoc est, in æternam beatitudinem diversa via Fideles dirigit. Tertio, non posse Episcopos, ac multo minus Missionarios, Orientalibus proprii Ritus mutationem consulere, nec eam ullo modo probare, sive admittere, inconsulta Apostolica Sede. Quamobrem SS. D. N. Const. sæpe cit. *Demandatam*, in virtute sanctæ obedientiæ Maronitarum Episcopis vetat, *ne quocumque prætextu, aut obtentu, rebus spiritualibus Nationi Græco-Melchitarum, in iis, quæ spectant ad jurisdictionem, & auctoritatem illius Patriarchæ, Episcoporum, & Parochorum, se ingerere audeant, neve eorum subditis transitum a Græco ad Maroniticum Ritum suadere, vel eos, qui sponte transire vellent, nisi forte peculiaris a Romano Pontifice licentia intervenerit, acceptare præsumant.* Et missionariis præcipit, *Ne aliquis iisdem suggerere, aut suadere audeant, quod liberum contemptum, atque imminutionem inducere possit, multoque minus auctoritate propria aliquid circa illa innovare, aut etiam super iisdem aliquam dispensationem concedere, vel admittere præsumant. Alioquin* (inquit), *præter districtam, quam Deo, Nobis, suisque superioribus* (*quos de urgenda hujus Decreti observantia peculiariter oneramus*) *rationem reddent, sciant se harum Litterarum vigore privationem vocis activæ, & passivæ, & inhabilitationem ad quemcumque gradum, & officium in suis respective Ordinibus, Institutis, & Congregationibus, ipso facto incursuros.* In Encyclica sæpe a nobis citata n. 21. idem Summus Pontifex declarat eadem ratione ab Apostolica Sede prohiberi Ruthenorum transitum ad Latinum Ritum, sive Ecclesiastici sint, sive Laici; Græcis vero in Italia degentibus sub Episcopis Latinis, si Laici sint, cum Episcopi permissione transitus ad Latinum Ritum permittitur, non vero si sint Ecclesiastici, quibus Apostolicæ Sedis dispensatio necessaria est, ut Ritum mutare valeant.

Ha-

Hactenus explicata generatim ostendunt obligationem in semel suscepto Ritu permanendi. Nunc ad particularia veniendum est, ac primum de iis agemus, qui proprii Ritus Episcopo subsunt, atque in ipsius Ecclesia degunt: Deinde de iis Orientalibus, qui in Ecclesiis vivunt, quibus Latini Episcopi præsunt: Denique de Latinis, qui in Orientalium Episcoporum Dœcesibus commorantur.

§. I.

De obligatione, quam habent, manendi in suscepto Ritu Orientales, qui ejusdem Ritus Episcopis subsunt.

QUamquam ex iis, quæ supra dicta sunt, manifestum est, eos, qui in proprii Ritus Ecclesia versentur, obligatos esse ad permanendum in eodem Ritu, nec eum mutare posse sine suprema Apostolicæ Sedis auctoritate, quæ ad alium transire permittat; tamen ea hic indicare operæ pretium duxi, quæ sunt ab Apostolica Sede definita, ex quibus particulares, quæ hac super re occurrere possunt difficultates, facile solvuntur. Et unice afferemus, quæ in supracit. Constitut. *Demandatam &c.* pro Græco-Melchitis Benedict. XIV. decrevit; ex quibus facile colligere est, quid de aliis quoque Orientalibus sit sentiendum.

Primo itaque, prohibentur Græci ad Maroniticum Ritum transire sine peculiari Romani Pontificis licentia; atque eodem modo prohibetur transitus ad Latinum Ritum, ut supra dictum est.

Secundo de iis, quos *Latinizantes* appellant, nimirum, qui a Græcis parentibus progeniti, deficientibus Græcis Sacerdotibus, Latino Ritu a Latinis ad hunc diem baptizati fuerunt, eumque Ritum hactenus tenuerunt, quorum magnus numerus Damasci inveniri perhibetur, neque satis hucusque definitum fuit, cui potissimum Ritui addicti esse deberent, *statuitur & declarantur*, ut coram persona ab ipso Summo Pontifice deputanda, semel profiteri debeant, in quo Ritu vivere malint; in eoque imposterum omni variandi facultate adempta, perseverare teneantur.

Tertio statuitur, ut filii, qui ab hujusmodi parentibus post emissam ab illis prædictam declarationem nascentur; necnon ii, qui jam nati sunt, sed nondum ad usum rationis pervenerunt, sequantur conditionem parentum, si conjuges unum eumdemque Ritum elegerint; sin minus, patris Ritum sequantur.

Quarto, si quos imposterum Græcos, necessitate cogente, ob defectum Parochi Catholici Ritus Græci, Baptismum, aut alia Sacramenta a Latino Presbytero recipere eveniat: illi non ideo censendi erunt Latinum Ritum suscepisse; sed, omni dubitatione sublata, Ritum Græcum, in quo orti sunt, observare teneantur. Et eum quidem, durante prædicta necessitate, in omnibus rebus, quibus possunt, & præcipue in jejuniorum observatione, retineant; in reliquis vero integre resumant & prosequantur, statim ac Episcopus aut Parochus Græcus supervenerit.

Quinto decernitur, ne Missionarii Latini, quos in Episcoporum adjutorium & levamen Apostolica Sedes in eas regiones mittit, utendo facultatibus sibi concessis, eorumdem Episcoporum jurisdictioni præjudicium inferant, & numerum subditorum imminuant: atque statuitur, & declaratur, *licere tantummodo Fratribus Ordinis Minorum S. Francisci Custodiæ Terræ Sanctæ Parochialia munia obire circa Græco-Melchitas, eisque Sacramenta administrare, in iis locorum & temporum circumstantiis, quibus omnino deficiat modus habendi Parochum, aut alium Antistitem Græci Ritus, quo casu prædicti Fratres emolumenta legitimo jure debita percipere licite valeant, & a jurisdictione Antiocheni Patriarchæ nullatenus ipsi dependeant; sed huic dumtaxat petenti teneantur singulis annis notulam tradere animarum Græci Ritus in ea Civitate, seu loco existentium, utpote quæ in reliquis eidem Patriarchæ omnino subesse intelligantur; cujus curæ committitur, ut pro sui muneris implemento, ubicumque opus fuerit, Catholici Parochi copia suppetat, quo præfati Græco-Melchitæ Sacramenta Græco Ritu recipere queant.*

Nota. Ex hactenus dictis colligitur, primo, ubi sunt plures Episcopi, qui in iisdem locis subditos proprii Ritus habeant, ut sunt in Patriarchatu Antiocheno, Maronitæ, & Græco-Melchitæ, quemlibet eorum in eos tantum jurisdictionem habere, qui proprium Ritum sequuntur, nec alterum posse alieni Ritus Fideles ad proprium Ritum suscipiendum attrahere, ac multo minus admittere. Secundo, Missionarios in eos, qui sunt Latini Ritus, jurisdictionem exercere, tamquam in subditos, qui nullo modo dependent a jurisditione Episcoporum, qui sunt Ritus Orientalis.

Tertio, Missionarios, Christianos Orientis, qui velint Schisma vel hæresim ejurare, non posse hortari ad mutandum Ritum, nec ad Latinum Ritum admittere, sed eosdem in proprio Ritu relinquere debere, ac Catholico ejusdem Ritus Episcopo, si adsit, subjectos. Quarto, quod spectat ad Christianos Orientalis Ritus, Missionarios in adjutorium & levamen Episcoporum destinatos esse; nec quidpiam facere posse, quod in illorum jurisdictionis præjudicium cedat: Quamobrem tenentur iisdem Episcopis ostendere, se ab Apostolica Sede illuc missos esse, sed jurisdictionem non ab Episcopis illis, sed ab Apostolica Sede habent, cujus exercitium nequeunt dicti Episcopi sine causa, & inconsulta Apostolica Sede impedire. Ex decreto Sacr. Congregat. de Propaganda Fide 5. Decembris 1645.

§. II.

De obligatione, quam habent manendi in ſuſcepto Ritu Orientales, qui in Latinorum Eccleſiis degunt.

ETſi ii, qui in ſocietatem aliquam cooptantur, ſtatim illius legibus ſubjiciuntur, qua fortaſſe de cauſſa dicere ſolitus erat Auguſtinus, *ad quam Eccleſia veneris, ejus morem conſerva*; tamen ut quandoque homines ex Principum liberalitate in alieno quoque dominio proprias ſervare leges ſinuntur, ita Eccleſia non ſolum paſſa eſt, ſed etiam voluit, ut Latini in Orientalium, & Orientales in Latinorum Eccleſiis proprium Ritum conſervarent; tum ut ſuam erga Ritus omnes venerationem oſtenderet, tum quod exploratum haberet, homines ita in ſuſceptam a majoribus diſciplinam ferri, ut grave nimis ſit eadem deſerere; tum demum quia, hac ſecluſa lege, maxima oriri poſſet confuſio. Leges autem hac de re ab Apoſtolica Sede latæ, ſunt Conſtitutiones Innocent. IV. pro Græcis, qui in Regno Cypri Latinis Epiſcopis ſubjecti erant, & Leonis X. Clementis VII. Pauli III. Julii III. Pii IV. & V. Greg. XIII. Clem. VIII. & Benedicti XIV. pro Italo-Græcis. Nemo autem rem diſtinctius expoſuit Benedicto XIV. qui Conſt. *Etſi Paſtoralis*, aliorum Pontificum hac de re decreta confirmavit, & explicavit, ac alia etiam, quæ opportuna viſa ſunt, definivit.

Primo itaque permittit, Græcos, & Albanenſes in Italia vel alibi ſub Epiſcopis Latinis degentes in proprio Ritu manere; ac eos, qui ſunt *Eccleſiaſtici, in quocumque Ordine minori, vel etiam majori conſtituti, Sæculares, vel Regulares, a Ritu Græco ad Latinum ſine expreſſa Sedis Apoſtolicæ licentia tranſire non poſſe; Laicis vero, ut ad Ritum Latinum tranſire poſſint, Epiſcopum Diœceſanum poſſe pro ſua prudentia permittere; non tamen communitati Græcorum, ſive Albanenſium hujuſmodi ſine Apoſtolicæ Sedis licentia, ſed ſolum privatis perſonis, attenta uniuſcujuſque neceſſitate.*

Secundo ſtatuit: *Infantes natos ex patre & matre Græcis, Ritu Græco, niſi aliter parentes, accedente Ordinarii conſenſu, voluerint, baptizari debere.*

Tertio. *Natos vero ex Patre Latino, & Matre Græca, Latinis eſſe cæremoniis baptizandos; proles enim ſequi omnino debet Patris Ritum, ſi ſit Latinus.*

Quarto. *Si vero Pater ſit Græcus, & Mater Latina, liberum eſſe eidem Patri, ut proles, vel Ritu Græco baptizetur, vel etiam Ritu Latino, ſi uxor Latina prævaluerit, ideſt, ſi in gratiam uxoris Latinæ conſenſerit Græcus Pater, ut Latino Ritu baptizetur.*

Quinto. *Infantes ad ejus Parochiæ juriſdictionem pertinere, cujus Ritus ſunt baptizati, cum per baptiſmum fiat ſuſcepti Ritus Græci, vel Latini profeſſio, itaut ad Latinum Ritum ſpectent, qui Latinis cæremoniis baptizati fuerint; qui vero Ritu Græco Sacramentum baptiſmi ſuſceperint, in Græcorum numero ſunt habendi, adeoque ſi ante uſum rationis deceſſerint, a proprio, cujus Ritu baptizati ſunt, Parocho, & in propria Parochia ſunt jure communi ſepeliendi, niſi iis Baptiſmus collatus fuerit, vel ob gravem neceſſitatem, cum nimirum morti proximi fuerint, nec haberi potuerit proprii Parochi, vel Ritus copia, vel ex diſpenſatione Apoſtolica, cum videlicet facultas data fuerit, ut latine quidem baptizentur, ſed in ſuo Ritu Græco permaneant: In iis enim caſibus non cenſentur a proprio ad alium Ritum tranſiſſe. Poſt uſum vero rationis idem dicendum, niſi quis in alieni Ritus Eccleſia ſepeliri cupiat, ſi quis enim Græco Ritu baptizatus, in Latina Eccleſia, vel Latine Baptiſmate initiatus, in Eccleſia Græca ſepulturam eligat, juris regulæ ſunt ſervandæ: nimirum cadaver extra propriam Parochiam a proprio Parocho eſſe aſſociandum, quæ funerali ei minime imminuta, & ubi tumulandum eſt cadaver, ibi a Parocho illius Eccleſiæ ſive Latinæ ſive Græcæ ſunt exequiæ celebrandæ.*

Sexto. *Quando vero Infantibus prædictis, ſeu etiam adultis, exequiæ Ritu Græco, & in Eccleſia Græca, ut præfertur, jure communi ſunt celebrandæ, tunc nullum jus habet Latinus Parochus intereſſendi cum Græco Parocho, nec partem aliquam ſtolæ percipiendi; ſimiliter nullum jus competit Parocho Græco, quando exequiæ in Eccleſia Latina, & per Latinum Parochum ſunt peragendæ, ſed ſervanda ſunt utrobique ſtatuta de juribus Parochorum, circa ſepulturam eorum, qui ad propriam Parochiam ſpectant.*

Septimo. *Quem Ritum ſemel in baptiſmo ſunt profeſſi, ſive Latinum, ſive Græcum, in eo inſtitui, & educari debent, nec ad alium poſſunt tranſire, ſi latinum ſemel ſuſceperint. Ritus enim Latinus propter ſuam præſtantiam, eo quod ſit Ritus Sanctæ Romanæ Eccleſiæ omnium Eccleſiarum matris, & magiſtræ, ſic ſupra Græcum Ritum prævalet, maxime in Italicis regionibus, ubi Latinis Epiſcopis Græci ſubjecti ſunt, ut non modo ab ipſo ad Græcum tranſitus nullatenus permittatur; verum etiam a Græcis ſemel aſſumptus, abſque Apoſtolica diſpenſatione, deſeri nequeat.* Hinc Maritus Latinus Uxoris Græcæ Ritum ſequi non poteſt, nec Latina Uxor mariti Græci. Græcus vero maritus poteſt, ſi velit Ritum Uxoris Latinæ ſequi: & Græca itidem Uxor mariti Latini, poſt cujus obitum ad Ritum Græcum redire nequit.

Præter hæc, quæ §. 2. & 8. citata Conſt. ſunt explicata, §. 9. præſcribitur, qua ratione Græcus Ritus in Italia, & Inſulis adjacentibus ſit obſervandus. Ac primo quidem, Græcis ipſis, & Albanenſibus Ritus Græci inter Latinos degentibus, tam Prælatis, Parochis, & Presbyteris Sæcularibus, quam Regularibus, & Laicis, ut ſuis Ritibus, atque obſervantiis, & conſuetudinibus uti, ac illos, & illas obſervare, Miſſaſque & Divina Officia ſecundum eorum antiquam conſuetudinem celebrare libere,

ac licite possint, concedit, & indulget. Sic vero id ipsis permissum esse declarat, *ut quæ a Fidelibus in diœcesi, ubi ipsi habitant, universim, & sine ullo Personarum, & Rituum discrimine, juxta sacros Canones servanda sunt, ad eadem etiam ipsi, non obstante Rituum diversitate, obligati censeantur*. Cujusmodi sunt, Kalendarii Gregoriani observatio, de quo diximus in appendice ad tract. de legibus: Summi Pontificis, & Ordinarii Loci in Missis, ac divinis officiis commemoratio: non vero Patriarcharum, & Antistitum Orientalium; quibus addere liceat commemoratio Græci Catholici Antistitis, ubi ex licentia Sedis Apostolicæ, vel Ordinarii Loci, Pontificalia exercere permittitur: subjectio etiam Constitutionibus Apostolicis contra sollicitantes, ut loco supra citato diximus: denique dies festos de præcepto Latinæ, ubi degunt, Ecclesiæ servare tenentur.

Secundo. *Ad observationem vero jejuniorum, & vigiliarum ejusdem Latinæ Ecclesiæ, si tota Loci Græcorum communitas, vel potior Laicorum pars Parochis, & Presbyteris conjuncta induci posset, optimum esset; idque absque alia Sedis Apostolicæ dispensatione, arbitrio Ordinariorum relinquitur Latinorum: Non tamen ad id cogi debent, si velint Ritum suum in jejuniis sequi; cum ipsi qualibet hebdomada, feria quarta, & feria sexta, ut asseritur, soleant jejunare; neque privatis personis fas sit, ubi Parochiam Græcam habent, ibi contra proprium Ritum, Latinorum more jejunia, & vigilias servare; sed omnes vel Græce cum Græcis, vel Latine cum Latinis jejunent. Ubi vero propriam Parochiam non habent, ibi libere, & licite possunt in omnibus Latino ritui se conformare, sive Laici sint, sive Presbyteri, excepto Græco Ritu, qui in Missis, ac divinis officiis a Presbyteris est servandus.*

Tertio. *Ubi Parochiam Græcam habent, tolerandus est apud Græcos esus carnium die Sabbati, si sine scandalo fieri potest, in locis autem ipsorum, & inter eos tantum.*

Quarto. *Prohibentur tamen Græci suis Famulis Latinis cibos vetitos apponere die Sabbati, sive alio quocumque tempore, quando prædictis Græcis carnes comedere licet, sive alio quocumque tempore, quo Latini debent ab illis abstinere; Latini enim famuli Græcorum, Latinum Ritum servare tenentur.*

Quinto. *Tolerandum est, ut ad jejunium eodem die Sabbati in quadragesima, excepto uno Sabbato Sancto, ex antiqua traditione, non teneantur, sed dumtaxat ad abstinentiam. In jejuniis quoque biduanis, vel triduanis, vel alias a Diœcesanis, vel in Jubilæis a Summo Pontifice Romano indictis, dies Sabbati in eis comprehensus, vel præscriptus, in alium diem pro Græcorum plebe ab ipsis Diœcesanis Apostolica auctoritate permittitur commutari.* Vide append. ad tract. de jejunio.

Sexto. Mandat, ne plebibus Italo-Græcis præficiantur Sacerdotes a Latino Diœcesano Episcopo ordinati, qui Latino Ritu ministrent; sed Græci, vel Albanenses, Catholici tamen sive Advenæ, sive Indigenæ, Græco Ritu viventes; & ne Presbyteri Latini, ni specialiter per ipsos Græcos vocati, se immiscent Græcorum functionibus. Prohibentur quoque Clerici, Presbyterique Græci in Latinorum Ecclesiis Missas, & alia Divina Officia, cum sollemnitatibus, & cantu celebrare, nisi Episcopus, cujus jurisdictioni subjiciuntur, vel ejus in spiritualibus Vicarius Generalis licentiam concedat: quam tamen rite concedere valeant, etiamsi nulla præcisa necessitas adsit, sed aliqua tantum spiritualis utilitas inde speretur.

Septimo. Præcipit, ut in præcedentiis Clericorum Latinorum, & Græcorum, *nisi consuetudo aliter obtineat, non attendatur Ritus Græci, & Latini diversitas, sed tempus ordinationis prædictorum Clericorum, vel qualitas Ecclesiasticæ dignitatis, si aliqui eorum ea insigniti reperiantur, vel ceteræ qualitates, quæ jure suo in sollemnitatibus Ecclesiasticis principem locum sibi vindicare solent.*

Octavo. Ita Græcos Ritus servare permittit, ut Latinorum Episcoporum, in quorum Diœcesi degunt, jurisdictioni subjecti ita censeantur; *ut non obstantibus quibuscumque exemptionibus, & privilegiis dictis Græcis, eorumque Prælatis, Rectoribus, Abbatibus, & aliis tam Sancti Basilii, & alterius Ordinis Regularibus, qui privatam vitam degunt, nec in congregationem sint redacti, quam sæcularibus, ac etiam Laicis Personis quocumque nomine nuncupatis, ita Latinis Ordinariis Locorum, quos habitant, debent esse subjecti, ut ipsi Locorum Ordinarii quascumque eorumdem Græcorum, & Albanensium Ecclesias, Monasteria, Prioratus, alia Pia Loca, tam sæcularia, quam cujusvis Ordinis Regularia, eorumque Prælatos, etiamsi Episcopali, Archiepiscopali, ac majori dignitate præfulgeant; nec non Abbates, Rectores, Ministros, & quascvis alias ejusdem Nationis personas in suis Civitatibus, & Diœcesibus consistentes, quoties opus fuerit, visitare, ac in illis suam ordinariam jurisdictionem, plenamque, & omnimodam auctoritatem, in iis quæ Dei cultum, Sacramentorum administrationem, ac animarum salutem, hæresumque extirpationem concernunt, exercere, & exequi libere, & licite valeant &c.*

Nono. *Ubi vero duo essent Episcopi ejusdem Loci a Sancta Sede Apostolica deputati, unus Latinus, alter Græcus (quemadmodum in Calabriæ partibus, & in Sicilia olim fuisse perhibentur, & nunc in quibusdam Græciæ Insulis existunt) Episcopus Latinus de Personis Ecclesiasticis, & Sæcularibus Græcis, ac de jurisdictione Episcopi Græci, vel aliis quibuscumque ad Episcopum Græcum, quomodolibet spectantibus, nullatenus se intromittere præsumat; sed Episcopus Latinus Latinorum, Episcopus vero Græcus Græcorum dumtaxat curam, & jurisdictionem respective habeant, & exerceant. Id quod de Episcopis Græcis pro Ordinatione Italo-Græcorum, Romæ, vel in Calabria per Sedem Apostolicam constitutis, intelligendum non est, cum facultatibus Ordinariorum careant.*

Deci-

Decimo. *In Diœcesi, ubi Latini, & Græci inhabitant, & solum Archiepiscopum, sive Episcopum Latinum Ordinarium habent, dictus Archiepiscopus, sive Episcopus, circa negotia, & causas dictorum Græcorum, Vicarium Græcum ipsis Græcis gratum, vel per ipsos Græcos eligendum (ex quo Græcus Vir melius Græcos mores novit, quam Latinus) ipsorum stipendio, & salario retinendum deputet; & in causis appellationis ad Metropolitanum, qui forsan Græcus non esset, dictus Metropolitanus similiter in dictis causis Judicem Græcum deputare teneatur.* Reliqua indicabimus, dum de singulis Sacramentis.

Nota. Ad conservandam pacem inter Armenos unitos Regno Poloniæ, & ob alias gravissimas causas, Sacra Congregatio de Propaganda Fide, annuente Sanctissimo, decrevit, ne de cetero Armenis unitis sive laicis, sive Ecclesiasticis Sæcularibus, quam Regularibus ad Latinum Ritum, quacumque de causa sine speciali Sedis Apostolicæ licentia transire liceat: & proinde omnibus Archiepiscopis, Episcopis, & Officialibus Armenorum unitorum districte præcipiendo mandavit, ne deinceps licentias pro hujusmodi transitu subditis suis, cujuscumque gradus, & conditionis existant, concedere præsumant: & Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Prælatis Latinis, & eorum Officialibus, ne deinceps Armenos prædictos unitos ad Latinum Ritum transire volentes quovis prætextu, aut causa, etiam cum licentia Armenorum Prælatorum suorum recipere audeant sub pœna nullitatis actus. Die 2. Aprilis 1669.

§. III.

De obligatione, qua Latini in proprio Ritu permanere tenentur.

PLura sunt, quæ peculiarem in Latinis permanendi in proprio Ritu obligationem demonstrant. Primum quod Latinus Ritus sit Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quæ omnium Ecclesiarum est Mater, atque Magistra; Deinde quod Clemens VIII. aliique Romani Pontifices, ac præsertim Benedictus XIV. utraque a nobis supracitata Constitutione, semper expresse prohibuerint Latinos ad Græcum Ritum transire; Denique, in partibus Orientis, ubi hæc Latini Ritus mutatio contingere posset, si paucos excipias, omnes ferme Schismatici, vel Hæretici sunt; adeoque si Latini ad Græcum, vel alium Orientalem Ritum transirent, sese periculo exponerent labendi in hæresim; quia Ritus hujusmodi suscipiendo, cogerentur saltem progressu temporis Sacramenta recipere, ac verbum Dei ab Orientalibus Sacerdotibus audirent plurimum Hæreticis, & Schismaticis, a quibus facile in errorem induci possent, ut argumentatur Verricellus Tit. III. de Leg. qu. 81.

Hinc cum Pater Albertinus Societatis Jesu Missionarius in Insulis maris Ægei, in quibus omnes Græcum Ritum sequuntur, dubium proposuisset Sacr. Congreg. quod sequitur. *An possint absolvi fideles Ritus Latini, qui transierint ad Ritum Græcum, & in illis vivunt, comedendo carnes die Sabbati, ac per omnia Ritum servant Græcorum:* die 7. Junii 1639. responsum fuit: *Posse absolvi, nisi intendant perseverare in Ritu Græco, sine dispensatione; nisi justa necessitas excuset.*

Atque hinc sequitur primo, Missionarios, a Sacr. Congregatione ad Orientales destinatos teneri ad omnia Latinorum jejunia servanda, sicut etiam reliqua, quæ Latinæ Ecclesiæ disciplina præcipit; cum sine Apostolicæ Sedis dispensatione Latinæ Ecclesiæ Ritum mutare nequeant. Errat ergo Pasqualigus, ut est etiam a Vericello notatum, dum ait, Missionarios inter Orientales non teneri ad jejunia, quæ extra Quadragesimam Latini servant, quod hæc apud Orientales non vigeant, ac fortasse nunquam viguerint. Nam præterquam quod Latinum Ritum, qua parte possunt, omnino servare tenentur, ut ex Romanorum Pontificum decretis liquet, tum in citatis a nobis Constitutionibus, tum etiam Sacrarum Congregationum definitionibus, pluries declaratum est, Latinos in Oriente degentes, vigilias, aliaque propria Latinæ Ecclesiæ jejunia servare debere.

Sequitur secundo, non recte sentire Thomam a Jesu, dum de Conversione omnium gentium lib. 6. cap. 8. vers. 2. ait: *Sæculares domicilium habentes in Ecclesia Græca, vel alia Schismaticorum, quales nunc sunt Lusitani multi in interiori Æthiopia, posse se consuetudini accommodare & debere; maxime si sit scandalum, nisi alias vellent ipsi in omnibus Latino more vivere, habeantque ministros Ecclesiæ Latinæ: nam tunc certum est nullatenus teneri.* Etenim ex generali consuetudine totius Orbis Christiani, nullus obligatur proprium Ritum deserere, quod nimis durum sit, antiquos mores mutare, quamobrem ne Orientales quidem, qui inter Latinos degunt, proprium Ritum mutare coguntur. Nec video in hoc scandalum esse posse ullum, cum hæc consuetudo notissima sit, ut ex Leonis IX. epistola liquet, quæ est ad Michaelem Patriarcham Constantinopolitanum, cujusque verba nos supra retulimus. Præterea a Romanis Pontificibus expresse vetitus est transitus a Latino ad alium Ritum; immo ne Latinæ quidem uxori ad Græcum viri Ritum transire permittitur. Pro iis ergo ea tenenda erit regula, quam Benedictus XIV. Const. *Demandatam* pro Græco-Melchitis præscripsit: scilicet, ubi Latinus necessitate cogente, ob defectum Parochi, & alterius Sacerdotis proprii Ritus, Baptismum, aut alia Sacramenta ab Orientali Presbytero recipere eveniat, ille non ideo censendus erit Orientalem Ritum suscepisse; sed omni dubitatione sublata, Ritum Latinum observare debebit, eumque, durante prædicta necessitate, in omnibus rebus, quibus potest, & præcipue in jejuniorum observatione retinere: in omnibus vero integre reassumere tenebitur, statim ac Episcopus, aut Parochus proprii Ritus advenerit.

Sequitur tertio, non teneri Latinos, qui in Orien-

Oriente versantur, est si ibi perpetuum domicilium stabilierint, jejunia Orientalium more servare; Ecclesia enim neminem ad jejunia diversarum Ecclesiarum simul cogit. Curare vero debent, ne aliis præsertim pusillis scandalo sint.

Nota 1. Cum lex quæ obligat ad manendum in proprio Ritu, sit lex Ecclesiastica, quæ cum gravissimo incommodo neminem obligare præsumitur, scilicet in iis circumstantiis, in quibus pia Ecclesia mater filios suos non obligaret, dari potest casus in quo sine peccato aliquis Ritum mutet suum. Ut e. g. si uxor Latina in Oriente degens nequeat virum Græcum ad Latinum Ritum trahere, nec cum eo possit pacem servare, si Græco more non vivat, immo gravissima ei molestia sit, poterit etiam sine culpa Græcum Ritum sequi; ut etiam a Theologis deputatis in Congregatione Romæ habita coram Eminentissimo Card. de Cremona die 7. Julii 1639. definitum fuisse refert Verricellus tit. 3. qu. 82. Ad permanendum vero in hoc Græco Ritu necesse semper esset petere dispensationem a S. Sede Apostolica, quam petere tenetur si potest.

Nota 2. Si maritus ex. gr. Græcus Latinæ uxori molestus sit, in contemptum Latini Ritus, quem servat, eamque ad hunc contemnendum obligare velit, tenetur hæc potius mortem subire, quam obtemperare viro; quia cum id cedat in Catholicæ Fidei contemptum, grave esset contra Fidei confessionem peccatum. Vide ea, quæ in tract. de leg. sunt ab Auctore hac de re explicata. Tunc vero Ecclesia contemneretur, cum vir Græcus Latinæ Ecclesiæ ritum malum esse assereret, in eoque homines æternam salutem consequi non posse; vel cum Ecclesiæ aut apostolicæ Sedis auctoritatem, legemque sperneret, quæ præcipit eum etiam Latinam Græci viri uxorem servare oportere; Ecclesiam vero non contemneret, si uxori molestus esset, eamque derideret, quod Græcum suum Ritum prædiligeret, in eoque ob austeriora quæ servantur jejunia, aut alia, plus Omnipotenti Deo hominem placere posse, affirmaret; id enim non esset Romanam Ecclesiam contemnere, ut patet *ex capit. Novit.* 12. *dist.*

Nota 3. Nulla Rituum permixtio, quæ vetita sit, haberetur, si deficiente proprii Ritus Ecclesia, aut Latinus Minister cum plebe sui Ritus in Ecclesia Orientalium, aut Orientalis in Latinorum Ecclesia, Sacrificium Missæ, aliasque Ecclesiasticas functiones celebraret, *sed urbanitatis officia exercerentur, vel potius præcepta implerentur æquitativi cujusdam juris, exposcentis, ut non habenti opportunum locum ad ea peragenda, quæ jure aliquo præstare jubetur, locus ipsi libenti animo concedatur.* Vide cit. Encycl.

CAPUT IX.

De Ritibus Apostolicæ Sedis auctoritate proscriptis, deque iis, qui rejiciendi videantur.

NOn omnes hic recensendos suscipimus Ritus, quos Apostolica Sedes etiam ab antiquis temporibus damnaverit; sed eos tantum, quos in regionibus, in quibus hac ætate nostra sacræ missiones vigent, adhiberi, aut tolerari posse prohibuit. Primum vero eos indicabimus, quos in Indiis Orientalibus, præsertim apud Sinenses, & Malabares nec usurpari, nec ferri ullo modo posse definivit. Deinde eos, quos damnavit in Const. quam edidit Benedictus XIV. pro Regno Serviæ, eique finitimis regionibus. Ac demum illos, qui in aliis missionum partibus tolerari non posse videantur.

§. I.

De proscriptis Ritibus Sinensibus, & Malabaricis.

AD Sinenses quod attinet, Ritus indicamus Apostolicæ Sedis decretis pluries damnatos, quorumque proscriptionem Clemens XI. Const. quæ incipit *Ex illa die*, & Benedictus XIV. Const. cujus initium est: *Ex quo singulari*, comprobaverunt. Primo itaque statuitur. *Cum Deus Optimus Maximus congrue apud Sinas vocabulis Europæis exprimi nequeat, ad eumdem vero verum Deum significandum, vocabulum* Tien Chù, *hoc est cæli Dominus, quod a Sinensibus Missionariis, & Fidelibus longo, ac probato usu receptum esse dignoscitur, admittendum esse: nomina vero* Tien *Cælum*, & Xang Tì *Supremus Imperator penitus rejicienda.*

Secundo. *Idcirco Tabellas cum inscriptione Sinica* King Tien, *Cœlum colito, in Ecclesiis Christianorum appendi, seu jam appensas inibi retineri, permittendum non esse.*

Tertio. *Nulla de causa permittendum esse Christifidelibus, quod præsint, ministrent, aut intersint sollemnibus sacrificiis, seu oblationibus, quæ a Sinensibus in utroque æquinoctio cujuscumque anni Confucio, & Progenitoribus defunctis fieri solent, tamquam superstitione imbutis. Similiter nec esse permittendum, quod in Ædibus Confucii, quæ Sinico nomine* Miao *appellantur, idem Christifideles exerceant, ac peragant cæremonias, Ritus, & oblationes, quæ in honorem ejusdem Confucii fiunt, tum singulis mensibus in Novilunio, & Plenilunio a Mandarinis, seu primariis Magistratibus, antequam dignitatem adeant, seu saltem post ejus possessionem adeptam, qui postquam ad gradus sunt admissi, e vestigio ad Templum, seu ædem Confucii se conferunt.*

Quarto. *Non esse permittendum Christianis in Templis, seu Ædibus Progenitoribus dicatis, oblationes minus sollemnes eisdem facere, nec in illis ministrare, aut quomodolibet inservire, vel alios Ritus, & cæremonias peragere: nec oblationes hujus-*

✠ *hujuſmodi, Ritus, & cæremonias coram Progenitorum Tabellis, in privatis domibus, ſive in eorumdem Progenitorum ſepulcris, ſive antequam defuncti ſepulturæ tradantur, in eorum honorem fieri conſuetos, una cum Gentilibus, vel ſeorſim ab illis peragere, ejſque miniſtrare aut intereſſe.* Immo cum, omnibus hinc inde perpenſis, *prædicta omnia ita peragi comperta ſint, ut a ſuperſtitione ſeparari nequeant, Chriſtianæ Religionis cultoribus, nequidem permitti poſſunt, præmiſſa publica, aut ſecreta proteſtatione, ſe non religioſo, ſed civili, ac politico tantum cultu erga defunctos illa præſtare, nec ab eis quidpiam petere, aut ſperare.*

Quinto. *Permittendum non eſſe Chriſtifidelibus, Tabellas defunctorum Progenitorum in ſuis privatis Domibus retinere, juxta illarum partium morem, hoc eſt cum inſcriptione Sinica, qua Thronus ſeu ſedes Spiritus, vel Animæ N. ſignificetur; immo nec cum alia, qua Sedes, ſeu Thronus, adeoque idem ac priori, licet magis contracta, inſcriptione deſignari videatur. Quo vero ad Tabellas ſolo defuncti nomine inſcriptas, tolerari poſſe illarum uſum, dummodo in eis conficiendis omittantur omnia, quæ ſuperſtitionem redolent, & ſecluſo ſcandalo, hoc eſt, dummodo qui Chriſtiani non ſunt, arbitrari non poſſint, Tabellas hujuſmodi a Chriſtianis retineri ea mente, qua ipſi illas retinent, nec non adjecta inſuper declaratione ad latus ipſarum Tabellarum apponenda, qua, & quæ ſit Chriſtianorum de defunctis fides, & qualis filiorum, ac nepotum erga progenitores pietas eſſe debeat, enuncietur.*

Venio ad Malabaricos. Primo prohibentur in baptizandis tam pueris, quam adultis omittere Sacramentalia, jubenturque omnia palam adhibere; *& ſignanter ſalivam, ſal, & inſufflationes, quæ ex Apoſtolica traditione Catholica Eccleſia recepit, & ob recondita in iis ſacris cæremoniis divina erga nos benitatis myſteria, ſancte, & inviolabiliter cuſtodire.* Ac Miſſionarii gravis negligentiæ arguuntur, quod recurſum non habuerint ad Apoſtolicam Sedem pro obtinenda facultate diſpenſandi circa uſum prædictorum Sacramentalium, declaraturque, male ſe geſſiſſe Epiſcopos, concedendo hujuſmodi diſpenſationem inconſulta Apoſtolica Sede. Hæc diſpenſatio conceſſa fuit ad decennium a Clemente XII. atque ad aliud decennium prorogata a Sanct. Mem. Benedicto XIV. anno 1744. *omnibus tamen Miſſionariis diſtricte præcipiendo, ut hac diſpenſatione benigne a S. Sede indulta, nonniſi certis in caſibus, & cum gravis id neceſſitas poſtulabit, de quo eorum conſcientia oneratur, utantur, nec niſi in prædictis caſibus ſalivæ uſum in adminiſtratione baptiſmatis poſſint omittere, & occultas adhibere inſufflationes; modo ii, qui ſe baptizandos offerunt, in ea non ſint opinione, ut credant ſalivam, atque inſufflationes hujuſmodi ineptam eſſe, atque indicentem Sacramentalis Ritus materiam: qui enim adeo falſa, atque diſtorta perſuaſione imbuti eſſent, tamquam indigni & incapaces Sacramenti Baptiſmatis licite ſuſcipiendi, ab eo repellendi eſſent.*

Secundo. Statuitur ne Chriſtianis nomina imponant Idolorum, vel falſæ ſectæ Pœnitentium, atque *curent quantum fieri poteſt, ut*, juxta laudabilem Eccleſiæ conſuetudinem, baptizando a Baptizante nomen imponatur alicujus Sancti in Martyrologio Romano deſcripti.

Tertio. Monentur, ne Baptiſma Infantium ex Chriſtianis parentibus ortorum, diu protrahatur, non ſine maximo dictorum Infantium ſalutis diſcrimine; *Sed ſacrorum Canonum memores, terminum breviorem, quam fieri poſſit, attentis circumſtantiis, Genitoribus præſignent, graviter conſcientiam eorum onerantes, niſi filios intra præfixum tempus ad Eccleſiam deferant Sacro Fonte abluendos.*

Quarto. Prohibetur contrahi matrimonium juxta morem regionis ab Infantibus ſex, aut ſeptem annorum, *ex Genitorum conſenſu, qui Matrimonium indiſſolubile de præſenti contrahant per impoſitionem Taly, ſeu aureæ Teſſeræ nuptialis Uxoris collo penſilis, & ne hujuſmodi matrimonia irrita inter Chriſtianos fiant, neque ſponſos ita conjunctos cohabitare ſinant, donec completa legitima ætate, & explorato eorum conſenſu, in faciem Eccleſiæ, verum & Canonicum matrimonium contraxerint, juxta formam a Concilio Tridentino præſcriptam in locis, in quibus decretum* dicti Concilii in cap. 1. ſeſſ. 24. de Reform. Matrim. *publicatum eſt, & impoſterum publicabitur, neque ejus obſervantia ſit impoſſibilis.*

Quinto. Prohibentur Chriſtianæ mulieres ad collum appenſum deferre *Taly*, quod imaginem licet informem præſefert Pulleyaris, ſeu Pyllejaris Idoli nuptialibus cæremoniis præpoſiti, *& ne Uxores innuptæ videantur, uti poterunt alio Taly, vel Sanctiſſimæ Crucis, vel D. N. Jeſu Chriſti vel B. V. M., vel alia quavis Religioſa Imagine ornato.*

Sexto. Declaratur, ſuperſtitione non carere funiculum centum & octo filis compoſitum, & croceo ſucco delinitum, quo plerique dictum *Taly* appendunt; quamobrem *prohibetur dictorum filorum numerus, & unctio.*

Septimo. Interdicuntur cæremoniæ Nuptiales juxta harum Regionum morem, *cum undique noxia Gentilitatis labe ſcateant, & difficillimum ſit, eas a ſuperſtitioſis expurgare.* Quamobrem Miſſionariis, eorumque ſuperioribus injungitur, ut novis adhibitis diligentiis, ſuperſtitioſa omnia a dictis cæremoniis expungant, *& ſignanter, præter ſtatutas in hac materia ab iiſdem Miſſionariis reformationes, ramus arboris Areſciomara omnino auferatur, ferculorum numerus, non minus ac cibi præſcripta qualitas varietur: circuli ſuper caput ſponſorum ad tollenda maleficia omittantur; & quod de ferculis dictum eſt, de luteis vaſis ibidem adhiberi ſolitis dictum & prohibitum intelligatur.*

Octavo. *Fructus vulgo dictus Cocco, ex cujus fractione proſperitatis, vel infortunii auſpicia Gentiles temere ducunt, vel omnino a Chriſtianorum nuptiis rejiciatur, vel ſaltem, ſi illum comedere velint, non pullice, ſed ſecreto, & extra ſollemnitatem aperiatur ab iis, qui Evangelica luce*

edo-

edocti, ab hujuſmodi auſpiciorum deliramento ſunt immunes.

Nono. *Decernitur, non licere Animarum Paſtoribus, nec per ſeipſos, nec per Catechiſtas, nec per alios quoſcumque mulieribus menſtruali morbo laborantibus prohibere acceſſum ad Eccleſiam, vel ad Confeſſarium, durante dicta infirmitate, & dictæ purificationis tempore.*

Decimo. Prohibentur feſtivæ gratulationes, quæ in prima puellarum purgatione ibi fieri ſolent, Miſſionariiſque injungitur, *ut non ſolum eas, verum etiam Genitores moneant, quam diſſona ſit virginei pudoris legibus ejuſmodi obſcœna conſuetudo, quæ a Gentilium impudentia videtur inducta, ut ita labefactata puellarum verecundia eas effrænate ad libidinem provocare valeant.*

Undecimo. Statuitur ne hominibus abjectæ & infimæ conditionis, vulgo dictis *Pareas*, qui Chriſtiani ſint, deſideranda relinquatur in infirmitate copia Confeſſarii: & ne, ingraveſcentibus morbis cum graviſſimo vitæ corporalis periculo, ii æternæ conſulere cogantur, *Miſſionariis præcipitur, ne infirmos hujuſmodi conditionis ad Eccleſiam deferendos expectent, ſed conſultius domos ubi ægrotant, pro viribus petant ad eos inviſendos, ac piis ſermonibus & precibus, Sacramentorumque pabulo recreandos, atque demum eos in extremo vitæ diſcrimine conſtitutos ſancto infirmorum Oleo deliniant abſque perſonarum aut ſexus acceptione, damnaturque expreſſe quæcumque praxis huic Chriſtianæ pietati officio contraria.* Præterea monentur iidem Miſſionarii, *ne ad Baptiſmum admittant Indos, qui in ea ſunt opinione, Pareas a Deo eſſe reprobatos, & ideo nullam poſſe ſperare ſalutem, niſi eam opinionem depoſuerint.*

Duodecimo. Prohibentur Chriſtiani Tympanorum pulſatores, Tibicines, vel alterius cujuſcumque inſtrumenti muſici ſonatores, *ne impoſterum audeant, nec in Pagodis, nec extra, tum occaſione ſacrificiorum, tum quarumcumque ſollemnitatum ſuperſtitioſo cultu imbutarum, ſonare, aut canere ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ; de qua Miſſionarii non ſolum eos monere tenebuntur; verum etiam illa omnino executioni demandare, & contrafacientes ab Eccleſia expellere, donec ex corde reſipiſcant, & publicis pœnitentiæ ſignis patratum ſcandalum emendaverint.*

Tertiodecimo. *Declaratur Pontificiam Conſtitutionem Gregorii Papæ XIV. Incipien.* Romanæ Sedis Antiſtites, *ad petitionem PP. Societatis Jeſu editam, qua indigenis Chriſtifidelibus lavacra non alia occaſione, & fine, quam corporis reficiendi, & a naturalibus ſordibus mundandi, ab Apoſtolica Sede permittuntur, interdictis tempore, & modo, quibus a Gentilibus adhiberi ſolent, æque afficere Evangelicos Operarios, quibus propterea non liceat ſub quacumque alia cauſſa, & fine, etiam ad effectum, ut exiſtimentur Sanias, ſeu Brachmanes præ ceteris dediti hujuſmodi ablutionibus, illis uti præſertim ſtatutis eorum horis, & ante, vel immediate poſt quamcumque ſacram functionem.*

Quartodecimo. *Prohibetur, cineres ex Vaccæ ſtercore confectos, & impiam Gentilium pœnitentiam a Rutren inſtituta redolentes benedicere, eoſque fronti Sacro Chriſmate delinitæ impingere, ſive quæcumque alia ſigna albi, vel rubei coloris, quibus Indi ſuperſtitioſiſſimi in fronte, vel in pectore, aut in alia quavis corporis parte utuntur, deferre; præcipitur vero, ut Sanctæ Eccleſiæ conſuetudo, piique Ritus Cineres benedicendi, illiſque Chriſtianorum caput Cruce ſignandi ad humanæ infirmitatis memoriam recolendam, religioſe ſerventur, tempore, ac modo ab Eccleſia præſcripto, ſcilicet feria quarta Cinerum, & non alia.* Hæc tum ab aliis Summis Pontificibus, tum a Benedicto XIV. Conſt. quæ incipit, *Omnium ſollicitudinum*, definita ſunt.

§. II.

Recenſentur ea, quæ proſcripta ſunt in Conſt. Benedicti XIV. Inter Omnigenas, *quæ eſt pro Incolis Regni Serviæ, & finitimarum Regionum.*

PRimo univerſim prohibet, ne ad occultandam Chriſtianæ Religionis profeſſionem Chriſtiani quidquam faciant, quod præ ſe profeſſionem ferat Mahumeticæ ſectæ, ſcilicet, ne Circumciſionem ſuſcipiant: nomina Turcica, quorum nec memores eſſe deberent, per labia ſua aſſumant: abominanda Infidelium Templa, quæ *Moſcheas* vocant, frequentent; neve Eccleſiaſticorum jejuniorum dies carnium eſu prophanent, eo fine, ut Mahumetani credantur: *Quod hæc omnia etſi fides Chriſti in corde teneatur, fieri nequeant ſine Mahumetis errorum ſimulatione.*

Secundo, damnat uſum ſepeliendi Chriſtianorum cadavera in Turcarum ſepulturis, cum Turcarum aſſiſtentia; & Mahumetanis ritibus.

Tertio, qui hujuſmodi decretis non pareant, incapaces declarantur Sacramentorum in vita, & ſi impœnitentes deceſſerint, ſuffragiorum poſt mortem; pœniſque ſubjiciuntur Canonicis Miniſtri illi, qui hos ad Sacramenta admittere præſumant.

Quarto, a Sacramentis quoque arcendæ jubentur mulieres, quæ nuptiarum nomine in Turcarum contubernium admiſſæ, vitam ibi agant ab omni religionis exercitio remotam, etiamſi interius ſe fidem profiteri aſſerant, *quia fides ſine operibus mortua eſt.*

Quinto, dum mulieres antea dictæ filios Parochis baptizandos exhibeant, ſi eorum vitæ periculum imminere videatur, ſacro lavacro abluere non dubitent, admonitis matribus ut ſi filii convaluerint, ipſos in Chriſtiana Religione ſedulo educare procurent. Si vero filii validi ſint, nihil Pontifex Summus expreſſe decernit, ſed hortatur Miniſtros, ut invocato cum gemitibus lumine Spiritus Sancti, juxta illius dictatum, & prudentiæ ſuæ dictamina ſe gerant. Hos vero, *ſi ad baptiſmum admitti poſſe crediderint, matribus inculcare jubentur diſtrictam obligationem, quam habent hujuſmodi Eccleſiæ filiis, ſi ad rationis uſum pervenerint, notam facere*

cere veritatem Dei, eosdemque in disciplina, & correptione Domini educare.

Sexto, irrita atque nulla declarat matrimonia, quæ vel coram solo Turcarum Judice, Caddì dicto, vel per solos sponsos, & non ad præscriptum contrahuntur Concilii Tridentini, quod in illis partibus publicatum, usuque receptum est: atque, adeo eos, qui ita contraxerint, si convivant, tamquam in illicito concubinatu versari, arcendosque a Sacramentorum communione, *nisi de præterito pœnitentiam agant, & justo matrimonio in facie Ecclesiæ jungantur.*

Septimo, *Matrimonio a fidelibus rite contracto, eisdem minime permittit, ne quidem ob cautam uxorum a Turcarum raptu servandarum, idem coram Caddì per Procuratorem Turcico ritu renovare; nisi tamen mahumetanus nuptiarum ritus sit mere civilis, & nullam Mahumetis invocationem, aut aliud quodcumque superstitionis genus includat.*

Octavo, Proclamationes a Tridentino statutas, quæ in Concilio Albano Parochis Serviæ præscribuntur, adempta dispensandi facultate extra urgentis necessitatis occasionem, quum fieri potest, observari præcipit.

Nono, declarat non dissolvi matrimonium per uxoris fugam, & nuptias ab ea cum Turcis contractas; adeoque si vir deinceps nupserit, in concubinatu versari. Nec Sacramentorum capaces esse mulieres Christianas, vel vi a Turcis raptas, vel a puellis nuptas, quamdiu in hoc concubinatu versantur, etiamsi a Turcis justæ Uxoris loco habeantur.

Decimo, jubet Episcopis, & Missionariis, ne facultatibus sibi ab Apostolica Sede communicatis, inconsulto, vel erga immerentes utantur, neve terminos suæ potestatis transiliant; quamobrem vetat, dispensationem ullam concedi Mahumetanos ritus simulantibus, *vel iis in casibus, quibus matrimonia juxta Ritum Ecclesiæ Catholicæ, & valide, & sancte celebranda non esse præviderint.* Atque monet inter facultates eis communicatas, non reperiri facultatem *dispensandi super impedimento justitiæ publicæ honestatis, proveniente ex matrimonio rato, quod alias inter alterutram partem, & alterius consanguineum in primo gradu, intercesserit; sed ante consummationem, vel morte, vel aliter legitime solutum fuerit.*

Undecimo, præcipit *in celebratione nuptiarum observari tempora ab Ecclesia præscripta:* non vetat vero iis temporibus nuptiis interesse officii causa, quæ a Turcis celebrentur, si sine scandalo, & Creatoris injuria fiat, ac dummodo in iisdem nihil fiat, quod superstitionem redoleat.

Duodecimo, vetat cognationis spiritualis gradus ultra illos extendi, quos Tridentina Synodus præscripsit, declaratque nullam cognitionem oriri *ex assistentia matrimonio præstita, etiam ad contrahentium invitationem, sicut nec inter eos, a quibus capilli pueris primo tondentur.*

Tertiodecimo, retineri præcipit Missalis, Ritualis, Cæremonialisque Romani usum, rejectis Ritibus, & precationibus aliunde petitis; cæremonias Baptismi, vel non omitti, vel cito suppleri; atque aquam Baptisterii juxta ritum Romanum benedici, & in Baptismo adhiberi.

Quartodecimo, in sepeliendis cadaveribus omnes Turcarum superstitiones devitari jubet, *a quibus profecto originem trahunt superstitiosi quidam Ritus; veluti lotiones, quæ incenso Thure, & certarum precum recitatione, quæ a Catholica improbantur Ecclesia, peraguntur.*

§. III.

De reliquis Ritibus, qui vel proscripti sunt, vel rejiciendi videntur,

HActenus Ritus recensuimus, qui proscripti sunt in Constitutionibus, quæ circa Ritus Sinenses & Malabaricos, ac circa abusus illos prodierunt, qui in Christianam religionem irrepserant in Regno Serviæ finitimisque Regionibus. Nunc abusus illos recensebimus, quos Auctores apud alias gentes vigere referunt. Initium autem sumimus ab Abissinis, dicemusque de reliquis ordine.

Abissini, seu Æthyopes Circumcisionem adhibent, quam apud Ægyptios quoque nonnullos in usu esse, Auctores testantur. Supremæ Inquisitionis decreto anno 1637. statutum fuit; *non esse quocumque prætextu tolerandam Circumcisionem. Pastores vero corrigere oportere subditos, quantum possunt, contumacesque arcendos esse a communione.* Et quidem jure atque merito: nam Circumcisio ab hujusmodi gente adhibetur, vel ut Hebræorum aut Mahumetanorum cæremonia est, vel ut Christum, qui circumcisus fuit, imitentur, sive, at alii malunt, in signum honoris & nobilitatis, ut ostendant se ex Davidica gente originem trahere. At nullo ex iis modis Circumcisio licita esse potest: Ut enim Hebræorum, vel Mahumetanorum est cæremonia, Ritus falsus est, vel falsæ religionis testera, ut ex dictis liquet: A Christo Domino adhibita fuit, ut cæremonia legalis; hæc autem cæremonia Christianis prohibita est. Hinc S. Thom. in 4. dist. 4. q. 2. art. 6. q. 3. ad tertium, ait: *non posse honestari usum Circumcisionis ex quocumque fine honesto, quia ex prohibitione factus est malus: Et actus malus non honestatur propter bonam intentionem.* Igitur ne quidem in signum nobilitatis usurpari poterit.

Nota. Si verum est, quod nonnulli narrant, Ægyptios nonnullos tum masculos tum feminas circumcidere, natura id exigente, quæ sine Circumcisione ad propria obeunda munia inepta foret, nihil reprehendi poterit, sed curandum unice erit, ne ex hac Circumcisione scandalum alii patiantur, neve superstitionem involvat.

Refert Thomas a Jesu Abissinos in festo Epiphaniæ quolibet anno post benedictionem aquæ, mares femineasque ter in aquam mergere prolata etiam baptismatis forma. Hæc etiam cæremonia abusus est; abluere enim hominem proferen-

ferendo baptiſmatis a Chriſto inſtituti formam, vel eſt baptiſmum conferre, aut baptiſmum ſimulare. Nefas autem eſt baptiſmum a Chriſto Domino inſtitutum aut iterare, aut fingere. Ajunt, ſe id facere in memoriam baptiſmatis Chriſti. At etſi liceat vel ſimplici ablutione, vel alia ex arbitrio inſtituta cæremonia, Chriſti baptiſmum in memoriam revocare, nullo modo licitum eſſe poteſt pro hac cæremonia Sacramentum uſurpare a Chriſto Domino pro animarum regeneratione inſtitutum, quod iterari non liceat, quodque ſine injuria fingi, ſeu ſimulari non poſſit.

Ægyptii, ac Syrorum plerique in eo errore verſantur, ut ante determinatum tempus, hoc eſt ante definitum certum dierum numerum, nefas putent parvulos baptizare; quamobrem plures perire ſinunt ſine neceſſario ad ſalutem conſequendam remedio. Accedit etiam, quod falſo credant, nunquam licere Laicis baptizare, aut validum non eſſe collatum ab ipſis baptiſma. Sed de iis infra.

Supra citatus Thomas a Jeſu, inter Jacobitas nonnullos eſſe refert, qui Baptizatorum fronti ferro candenti crucem imprimunt. Hæc autem cæremonia omnino rejicienda videtur. Nam præterquam quod arduum reddit omnibus ad ſalutem neceſſarium remedium, Seleucianorum redolere videtur hæreſim ab Eccleſia damnatam, quæ etiam igne homines baptizandos eſſe contendebat.

Inter Syros quoque, Neſtorianos plures vigere abuſus, rituſque damnandos narrat Aſſemannus in ſua Orientali Bibliotheca; ſcilicet horum nonnulli Baptiſmati Circumciſionem addunt; & qui peccatum originale negant, dum pueros baptizant, exorciſmos omittunt, quos adultis tantum convenire poſſe arbitrantur, in quibus reperiri poteſt peccatum. Rurſus pueros morti proximos ſolo oleo conſignant, ac inter eos nonnulli ſunt, qui eos iterum baptizant, qui alia aqua, præter eam, quæ oleo unctionis conſecrata fuerit, baptizati ſint. Inepte pariter credunt, pollui aquam baptiſmatis, ſacrum oleum, vaſa ſacra, & alia hujuſmodi, ſi a Laicis, vel a Sacerdotibus, qui jejuni non ſint, tangantur: Item pollui quoque credunt Altaria ſi ad ea vel mulieres, vel Laici, aut Clerici Sacerdoteſque non jejuni accedant, immo & Eccleſiam ipſam, ſi quis in eam ſine calceis ingrediatur. At vanæ ineptæque credulitates ſunt, ut vana credulitas appellatur Conſtitutione ſupracitata *Demandatam &c.* fides illa Græcorum, qui putant jejunium frangere Sacerdotes, ſi dum ſacrum faciunt veſtibus utantur, quas antea alter Sacerdos adhibuerit, vel ſi in Altari celebrent, in quo eodem die Sacerdos alter celebraverit. Hæ itaque, hiſque ſimiles cæremoniæ, quæ ad Dei agendum promovendumque cultum non conferant, ſed ineptas potius in hominibus credulitates foveant, ſunt omnino a ſacris Officiis rejiciendæ, ut quiſque ex iis, quæ *cap. I. & II.* diſputavimus, facile intelligere poterit.

Armeni Schiſmatici, ut capite ſexto diximus, dum ſacrum faciunt, aquam cum vino non miſcent, eaque omiſſione Jacobiticam hæreſim profiteri creduntur. Hinc Apoſtolica Sedes nunquam Armenis, qui ad unionem cum Eccleſia Romana venerint, permittere voluit, licet enixe petierint, ut ad vitandam Schiſmaticorum perſecutionem, aut alia de cauſſa aquæ cum vino mixtionem in Miſſæ ſacrificio omitterent; ſed præcepit ſemper, ut juxta Eccleſiæ præceptum, dum ſacrum faciunt, aquam cum vino miſceant, idque non in *Sacriſtia*, nec clanculum, ſed palam & publice, ut in eorum Miſſali ab Apoſtolica Sede probato præſcribitur. Extant hac de re decreta Sacræ Congreg. de P. F. 30. Januarii 1635. & Supremæ Inquiſit. 1740. Ejuſdem Congreg. de P. F. decreto 30. Januarii 1635. ſtatutum fuit: non licere Armenis ad Romanam Comunionem venientibus, Triſagio, quo uti ſolent in ſacris Officiis, addere, *qui paſſus eſt pro nobis*. Vide quæ hac de re explicavimus *cap.* VI. ubi de Jacobitis egimus.

Antequam Græcorum ritus improbatos, ſuſpectoſque recenſeam, nonnulla indicare operæ pretium duco, quæ Nicolaus Papa I. *in reſpon. ad Conſult. Bulg.* ſuperſtitioſa, aut ſuperſtitionis ſuſpecta declaravit. Primum itaque ad ciborum delectum, quod ſpectat, veluti ſuperſtitioſam rejecit illorum opinionem, qui *animalia ſive volatilia* comederent, inquirendum putabant num ferro, aut ictu hominis percuſſa mortua eſſent, quod nefas crederent ictu percuſſa, ac ſine ſanguinis effuſione occiſa comedere, n. XC. Diſtinctionem quoque inter munda, & immunda animalia, de medio per Evangelium ſublatam fuiſſe declaravit n. XLIII. ideoque ſine ſuperſtitione ſervari non potuiſſe, ſi aut natura ſua quædam immunda putarentur, aut vigere adhuc crederetur lata per Moſem lex. Addit etiam nu. LVII. ferri neutiquam potuiſſe frivolam illorum Græcorum credulitatem, qui ſine peccato comedi non potuiſſe opinarentur mactata ab Eunuchis animalia. Deinde obſervationes diei, & horarum in incipiendis, exercendiſque negotiis, ut incantationes, & loca, ac carmina, & nonnulla auguria exercere, pompas, operationeſque diaboli eſſe declaravit, quibus in Baptiſmo abrenunciavimus. Rurſus uſum lapidis, quo ad corporis ſanitatem recuperandam uti conſueverant antequam Chriſtiani eſſent, veluti ſuperſtitioſum prohibuit n. LXII. Item morem aperiendi clauſum codicem particula ligni, qua aperitione ſcire ſe poſſe putabant, quod cuperent n. LXXVII. Ac demum delationem ligaturæ e gutture pendentis pro infirmitate curanda, ac phylateria, veluti dæmoniacis inventa verſutiis, rejecit atque damnavit.

Inter proſcriptos Græcorum abuſus in ſacris cæremoniis, nonnulli falſi ritus occurrunt, quos Cardinalis de Torres Archiepiſcopus montis Regalis in quadam Diœceſana Synodo damnavit. Primum itaque uſum interdixit *Sinazarii* quod recitare ſolebant poſt lectionem ſextam Sabbati ante Dominicam ſexageſimæ, quia error in eo continebatur jam ab Eccleſia damnatus de ani-

ma-

mabus non recipiendis in cælum, neque ad æternas ablegandis pœnas ante extremi judicii diem. Deinde vetuit ne officium fieret impii Gregorii Palamæ Archiepiſcopi Theſſalonicenſis. Ac demum acclamationes quaſdam cenſura perſtrinxit, quibus eidem Palamæ, ac ſceleſtiſſimo Photio plaudebant, ut refert Bened. XIV. de Synod. Diœc. lib. 6. cap. 3.

Præter ea, quæ diximus, nonnulla quoque recenſere placuit, quæ ab Apoſtolica Sede ſtatuta ſunt pro tollendis nonnullis, qui apud Græcos vigent, abuſibus, quo facilius ſacri Miniſtri poſſint certam ſibi conſtituere regulam, qua abuſus reliquos cognoſcere, eoſque e medio tollere valeant. Primo itaque ſtatutum eſt, ne Sacerdotes celebrare audeant, quin, dum opus ſit, Sacramentalem confeſſionem juxta Tridentinæ Synodi præſcriptum antea præmiſerint, & ne pueris Altari ſervientibus Euchariſtia concedatur, quin ii, qui ratione polleant, eamdem confeſſionem præmiſerint. Secundo, ne permittatur mulieribus Altari ſervire ſive adminiſtrare. Tertio, ne Monachi, vel alii iter agentes, ut a periculis liberentur, ſive ex alio prætextu ſacram ad collum appenſam ſecum ferant Euchariſtiam, neve eamdem domi, ſive in propria cella retineant. Quarto, non eſſe Euchariſtiam toto anno in Eccleſia ſervandam, & ſi in fine anni habeatur, conſumi oportere; ac tollendum omnino abuſum tundendi, vel miſcendi cum ſacro oleo; ac iterum coquendi, vel alias exſiccandi ſpecies Euchariſticas feria V. in Cœna Domini, ut deinceps aſſerventur. Quinto, ut Sacramentum Euchariſticum, quod pro infirmis conſervatur in Eccleſiis, ſingulis octo diebus, aut ſaltem quindecim renovetur. Sexto, ne viri, & uxoris ſimul, & eodem tempore, confeſſio ab eodem Sacerdote excipiatur. Alia recenſebimus, dum de Sacramentis tractabimus. Huc etiam ſpectant, & quæ diximus in appendice ad tractatum de Fide, & in ea, quæ eſt de communione in divinis cum Hæreticis.

Nota. Hæc pauca circa proſcriptos ab Apoſtolica Sede Ritus, abuſuſque damnatos indicaſſe ſufficiat. Ex iis enim facile eſt cuique intelligere, Apoſtolicam Sedem damnare Ritus omnes, qui vel idololatriam, vel hæreſim redoleant, ſive ex animo, ſive ſimulate adhibeantur, ac eos qui vani, inutileſque ſint; & abuſus omnes proſcribere, qui in Sacramentorum adminiſtratione ubique gentium occurrant; hoc eſt, Ritus conſuetudineſque, quæ cum debita Sacramentis veneratione minime cohæreant. Quamobrem in appendice ad tractatum de Legibus diximus, Conſtitutiones omnes Romanorum Pontificum, quæ iis de rebus additæ ſint, ac deinceps fient, ad Orientales quoque pertinere; licet pœnæ Eccleſiaſticæ, quæ in eiſdem Conſtitutionibus ſtatuuntur, eos tantum quandoque afficiant, quos expreſſe nominant. ✠

FINIS PARS II. TOMI II.

THEOLOGIA
MORALIS UNIVERSA

A. R. P. PAULO GABRIELE ANTOINE S. J.

PRIMUM CONCINNATA

Dein notis & Appendicibus potiſſime ad Sacros Chriſtianorum Ritus, & Eccleſiæ Orientalis diſciplinam ſpectantibus amplificata

A. R. P. PHILIPPO DE CARBONEANO

DEMUM

A. R. P. BONAVENTURA STAIDEL MIN. CON.

AD UTILIOREM PAROCHORUM, ET CONFESSARIORUM USUM, tum præſertim ad STUDIOSAM JUVENTUTEM plenius informandam aucta, & illuſtrata copioſis acceſſionibus magna ex parte depromptis ex

S. THOMA AQUIN. & S. BONAVENTURA CARDIN.

NEC NON EX PASTORE & MAGISTRO SUPREMO

BENEDICTO XIV. & CLEMENTE XIII.

EDITIO POSTREMA ABSOLUTISSIMA

IN VI. TOMOS DISTRIBUTA,

Cui accedunt quamplures Recentiores Adnotationes neceſſariæ ad Auctorem magis, magiſque elucidandum, uti ex Noviſſima Præfatione colligitur, nec non loca Theologica ex

MELCHIORE CANO DESUMPTA.

TOMI III. PARS I.

VENETIIS MDCCLXX.

TYPIS ANTONII ZATTA

SUPERIORUM FACULTATE ET PRIVILEGIIS.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, ed Approvazione del P. *F. Filippo Roſa Lanzi* Inquiſitor Generale del Santo Officio di *Venezia* nel Libro intitolato: *Theologia Moralis univerſa a R. P. Paulo Gabriele Antoine primum concinnata &c. Tomi* 5. *ſtampati*, non v' eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per atteſtato del Segretario noſtro, niente contro Principi, e buoni coſtumi; concediamo Licenza ad *Antonio Zatta* Stampator di *Venezia* che poſſi eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 24. Novembre 1768.

(ANGELO CONTARINI PROC. RIFORM.

(ALVISE VALLARESSO RIFORM.

(FRANCESCO MOROSINI 2.° CAV. PROC. RIFORM.

Regiſtrato in Libro a Carte 364. al Num. 2601.

Davvide Marcheſini Segretario.

Regiſtrato al Magiſtrato alla Beſtemmia in libro a Carte 5.

Andrea Grattarol Segretario.

IN-

INDEX

TOMI TERTII PARS I.

TRACTATUS

De Sacramentis in genere.

CAP. I. *De natura Sacramentorum Novæ Legis.* Pag. 1
CAP. II. *De Miniſtro Sacramentorum.* 4
CAP. III. *De diſpoſitione neceſſaria in recipiente Sacramentum.* 12

TRACTATUS.

De Baptiſmo.

Quæſtiones variæ de Baptiſmo. 15
Caſus de Baptiſmo in Epiſtola Benedicti XIV. ad Archiep. Tarſenſem propoſiti, ſolutique. ibid.
§. I. *De infantibus in extremo vitæ periculo conſtitutis.* 24
§. II. *De infantibus expoſitis.* ibid.
§. III. *Declarationes circa caſus præmiſſos.* 25
§. IV. *De Patre Hebræo, qui ſe Religionem Catholicam amplecti velle prædicet, ac ſe filioſque baptizandos offerat; poſtea vero ſui ſe conſilii pœniteat, abnuatque filium baptizari.* 26
§. V. *De Infidelibus, qui baptiſmum recipiunt ob bonum aliquod temporale.* ibid.
§. VI. *Non eſſe conferendum Baptiſmum, ubi adſit periculum perverſionis.* 27
§. VII. *In caſibus illicitis collatum Baptiſmum validum eſſe.* ibid.

APPENDIX

De Orientalis Eccleſiæ in Baptiſmo conferendo diſciplina. 28
§. I. *De materia Baptiſmi.* ibid.
§. II. *De Forma.* 30
§. III. *De Baptiſmatis Miniſtro, atque Subjecto.* 32
§. IV. *De cæremoniis ad Baptiſma pertinentibus.* 33

TRACTATUS

De Confirmatione.

Synopſis doctrinæ de Confirmatione. 35

APPENDIX

De Orientalis Eccleſiæ circa Confirmationem diſciplina. 36
§. I. *De Materia.* ibid.
§. II. *De Forma.* 38
§. III. *De Miniſtro.* 41
§. IV. *De Confirmationis ſubjecto.* 46

TRACTATUS

De Euchariſtia.

CAP. I. *De Materia, & Forma Euchariſtiæ.* 47
CAP. II. *De præcepto Euchariſtiæ, ejus effectu, diſpoſitione.* 52
CAP. III. *De Miſſæ Sacrificio.* 60

APPENDIX

De Orientalis Eccleſiæ circa Euchariſtiam diſciplina. 68
§. I. *De Materia.* ibid.
§. II. *De Forma.* 76
§. III. *De Euchariſtia, ejuſque Miniſtro, & ſubjecto.* 85
§. IV. *De Sacra Liturgia, ſive Miſſa.* 89

TRACTATUS

De Pœnitentiæ Sacramento.

CAP. I. *De materia Sacramenti Pœnitentiæ.* 92

ART.

ART. I. *De Contritione.* 93
Summa disputationis de Contritione, & Attritione. 94
ART. II. *De Confessione.* 100
ART. III. *De Satisfactione.* 113

APPENDIX

Referuntur præcipui Canones Pœnitentiales secundum ordinem Decalogi, ex variis Conciliis, & libris pœnitentiariis collecti in Instructione S. Caroli. 119
Circa I. II. III. IV. & V. Præceptum. ib.
Circa VI. VII. VIII. IX. X. Præceptum. 120
CAP. II. *De formæ Sacramenti Pœnitentiæ, seu Absolutione.* 122
CAP. III. *De Ministro Sacramenti Pœnitentiæ.* 123
ART. I. *De potestate requisita in Ministro Pœnitentiæ.* ibid.
ART. II. *De casibus reservatis.* 129
ART. III. *De Obligationibus Confessarii.* 133
CAP. II. (pro IV.) *De Sigillo Confessionis.* 147

APPENDIX

De Sollicitatione. 153
Constitutio: Benedictus Episcopus. 154
Declaratio super Constitutione &c. 161
Decretum contra sollicitantes, & Sacrificio Missæ &c. 162

APPENDIX

De Indulgentiis. 162
Decretum de Indulgentiis a Sac. Congr. editum auctoritate S. D. N. CLEMENTIS XIII. 164

APPENDIX

De Orientalis Ecclesiæ circa Pœnitentiam disciplina. 165
§. I. *De iis, quæ ad materiam spectant.* 166
§. II. *De Forma.* 169
§. III. *De Ministro Pœnitentiæ.* 170

TRACTATUS

De Extrema Unctione.

QUæstiones aliquæ *de Extrema Unctione.* 175. & seq.

APPENDIX

De Orientalis Ecclesiæ circa Extremam Unctionem disciplina. 181
§. I. *De Materia.* ibid.
§. II. *De Forma.* 182
§. III. *De Ministro.* ibid.
§. IV. *De Extremæ Unctionis subjecto.* 184

TRACTATUS

De Ordine.

QUæstiones variæ *de Ordine.* 187

APPENDIX

De universæ Orientalis Ecclesiæ circa Ordinem disciplina. 189
§. I. *De numero Ordinum, quos Orientales admittunt.* ibid.
§. II. *De materia, & forma.* 192
§. III. *De Ordinandorum ætate, de aliis quæ ad rite suscipiendos Ordines desiderantur, deque obligatione Ordinibus adnexa.* 194
§. IV. *De Ministro.* 199

TRACTATUS DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CAPUT PRIMUM.

De natura Sacramentorum Novæ Legis.

Quæſt. I. *Quid, & quotuplex eſt Sacramentum?*

Reſp. Sacramentum generice ſumptum, eſt ſignum ſenſibile gratiæ ſanctificantis permanenter a Deo inſtitutum. Sacramentum vero novæ Legis eſt ſignum ſenſibile, permanenter a Chriſto inſtitutum ad ſignificandam & producendam gratiam ſanctificantem ex opere operato: unde in eo maxime differt a Sacramentis antiquæ Legis, quod hæc non cauſſarent gratiam ex opere operato, ſed tantum illam ſignificarent nobis dandam per Paſſionem Chriſti, ut docet Concil. Florentinum.

Sacramenta novæ Legis ſunt ſeptem, non plura nec pauciora, videlicet Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium. *Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 1.*

Quæſt. II. *Quibuſnam Sacramenta eſſentialiter perficiuntur?*

Reſp. Omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & perſona Miniſtri conferentis Sacramentum, cum intentione faciendi quod facit Eccleſia: quorum ſi aliquid deſit, non perficitur Sacramentum. Conc. Florent. in decreto de Sacram. & conſtat etiam ex Traditione, & perpetua praxi Eccleſiæ.

Porro materia Sacramenti dicitur id quod in Sacramento minus perfecte ſignificat ejus effectum: unde debet determinari per aliud ad eum perfecte ſignificandum. Duplex eſt materia, nempe remota, & proxima. Materia remota eſt res, quæ adhibetur, ut aqua in Baptiſmo. Proxima eſt uſus ſeu applicatio talis rei, ut ablutio. Forma vero eſt aliquid ſenſibile, quod clarius effectum Sacramenti indicat & determinat, ac perficit ſignificationem materiæ obſcuram, nec ſatis determinatam. Verba autem ſtricte ſumpta, ſeu vocalia, ſunt forma eſſentialis in omnibus Sacramentis, ſaltem præter Matrimonium, quod juxta communem ſententiam

potest perfici sine benedictione Sacerdotis, sed sola scriptura, vel nutu exprimente mutuum consensum, quæ sunt verba virtualia, in quantum sunt expressiva consensus, & sufficiunt in contractibus, quia, cum hoc Sacramentum consistat adæquate in contractu matrimoniali, quem Christus evexit ad esse Sacramenti, nihil ad ejus valorem requiritur, nisi quod ad legitimum contractum necessarium est. Unde in decreto citato dicitur Matrimonium effici mutuo contrahentium consensu *regulariter* per verba de præsenti expresso. Aliud est de sex aliis: ut constat ex Traditione, & praxi Ecclesiæ.

Quæst. III. *Qualis unio inter materiam, & formam requiritur ad valorem Sacramenti?*

Resp. Requiritur utriusque coexistentia, seu simultas moralis, quæ secundum significationem verborum formæ, & qualitatem actionis, per quam Sacramentum fit, sufficiat tum ad veritatem formæ; tum ut verba censeantur cadere super talem materiam, & cum illa unum totale signum constituere. Sic in Baptismo requiritur talis conjunctio, ut dum minister verba profert, censeatur moraliter etiam lavare. Hæc autem unio moralis sufficit, quia Sacramentum est compositum quoddam morale, conficiendum ab hominibus, ideoque more humano; & major non est sæpe possibilis moraliter: unde si exigeretur, Sacramenta sæpæ irrita forent.

Porro hæc unio diversa est pro diversitate Sacramentorum: nam requiritur major in Baptismo, ob formam exprimentem ablutionem actualem, & major in confectione Eucharistiæ, cum forma sit demonstrativa Corporis Christi sub accidentibus panis & vini, quorum substantiam destruit.

Sacramentum vero Pœnitentiæ non exigit tam strictam unionem; quia institutum est per modum judicii, in quo sententia non semper statim sequitur causæ examen. In Matrimonio unius consensus potest alterius consensum tamdiu sequi, quamdiu hic moraliter perseverare censetur, sicut in aliis contractibus, quia fundatur in natura contractus. Tamen quoad praxim materia & forma, quantum fieri potest, simul sunt conjungendæ.

Quæst. IV. *Quænam mutatio materiæ, vel formæ irritat Sacramentum?*

Resp. Quævis mutatio substantialis in materia vel forma invalidat Sacramentum; quia tollit materiam, vel formam, quam Christus instituit. Accidentalis vero non irritat, quia cum tali mutatione manent materia & forma, quales Christus instituit. Sed circa hoc observanda sunt sequentia.

1. Mutatio materiæ est substantialis, quando materia, nomine & re, secundum communem æstimationem & usum, differt ab ea, quam Christus instituit, & Ecclesia usurpat, ita ut in ordine ad usus humanos, & prout sub tali nomine usurpatur, sit notabilis varietas: ut si in Baptismo adhibeatur vinum loco aquæ. Mutatio est accidentalis, quando materia est eadem, re & nomine, cum ea, quam Christus instituit; sed non adhibetur eodem modo, quo Ecclesia adhibet, ut si in Baptismo adhibeatur sine necessitate aqua cœnosa, vel non benedicta.

2. Mutatio formæ est substantialis, quando vel non adhibentur verba vocalia, ubi essentialiter requiruntur, ut reipsa requiruntur in omnibus, excepto Matrimonio; vel si verba vocalia sic mutantur, ut non maneat sensus a Christo institutus, ac determinatus tamquam necessarius. Quævis vero formæ mutatio, qua non destruitur sensus a Christo institutus, est accidentalis.

Quænam autem materia, vel quæ verba requirantur ad essentiam Sacramenti, cognoscimus ex usu & doctrina Ecclesiæ, quæ cum sit *columna ac firmamentum veritatis*, non potest errare in iis, quæ ad fidem, bonos mores, ad Sacramenta, & generalem disciplinam, ac Dei cultum pertinent.

3. Sensus verborum in æquivocatione ab intentione proferentis pendet. Hinc hæc forma: *Ego te baptizo in nomine parentis &c.* habet bonum sensum, si proferens per tò *parentis*, patrem intelligat, malum si matrem. Sed extra æquivocationem sensus verborum non pendet ab intentione proferentis. Hinc valebat baptismus Arianorum quamvis circa formam male sentirent, quia illam recte pronuntiabant. E contra ille non baptizaret valide, qui uteretur verbis nihil significantibus, vel aliquid aliud, etsi per illa intenderet verum sensum; quia in actione publica, qualis est Baptismus, verba significant secundum communem & usitatam acceptionem.

4. Mutatio verborum sex modis fieri potest, nimirum per additionem, vel detractionem alicujus vocis, positionem unius vocis loco alterius; corruptionem alicujus vocis, detrahendo, vel mutando aliquam syllabam, transpositionem, & interruptionem, pronuntiando scilicet unam partem formæ, ac deinde quiescendo per aliquod tempus, vel loquendo aliquid aliud, & demum perficiendo formæ prolationem. Quoties igitur aliquo ex modis illis ita mutantur verba, ut pereat sensus a Christo intentus, mutatur substantialiter vera forma: secus, si hic sensus maneat. Hinc verba corrupte pronuntiata ex imperitia, balbutie, linguæ præcipitantia, aliove simili vitio, non tollunt sensum substantialem, si adhuc sic proferantur, ut omnibus spectatis eum-

dem

dem sensum animis audientium ingenerent, quem recte prolata; secus, si fiat contrarium. Sic hæc corruptio verborum ex sola ignorantia linguæ prolatorum, *Baptizo te in nomine Patria, & Filia, & Spirita Sancta*, non destruit verum sensum: unde Zacharias Papa, cap. 86. de consecr. dist. 4. declaravit, Baptismum sic collatum sine animo introducendi errorem, valuisse; alioqui enim censeretur non intendisse facere id quod facit vera Ecclesia. Quisque tamen tenetur diligentiam magnam adhibere, ut formam Sacramentorum recte, integre, & distincte pronunciet, tum ob reverentiam Sacramento debitam, tum etiam ob periculum corruptionis.

5. Interruptio destruit verum sensum, ideoque substantiam formæ, quoties tollit unitatem moralem formæ, ut si quis dicat: *Ego te baptizo*, nec nisi recitato uno Psalmo prosequatur, *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*; secus, si non tollat. Hinc verborum interruptio, quæ tam brevis est, ut morali judicio verba adhuc faciant unam orationem, non admit sensum formæ, ut si baptizans, postquam dixit, *Ego te baptizo*, tussiat, vel aliis dicat, *silete*, ac deinde, addat, *in nomine Patris &c.* Qualis autem & quanta interruptio tollat unitatem moralem orationis, hoc debet existimari secundum judicium prudens, ex circumstantiis, modo, ac duratione interruptionis: nam res moralis, qualis est ista, ex prudenti æstimatione pendet. Illicita tamen est quævis interruptio, facta sine necessitate, cum sit contra usum Ecclesiæ, & reverentiam Sacramento debitam.

Quæst. V. *Quale est peccatum mutare materiam vel formam?*

Resp. 1. Mutare alterutram substantialiter, est peccatum mortale, 1. Contra religionem; nam est gravis irreverentia in Christum auctorem Sacramentorum, agendo contra ejus institutionem in re gravi, eamque pervertendo, nec ponendo omnia, quæ voluit poni ad gratiam efficiendam; estque ipso facto irrisio quædam rei maxime sacræ. 2. Contra caritatem, voluntarie privando proximum gravi bono spirituali. 3. Contra justitiam: nam hoc ipso quod quis ministrare vult, tacite promittit, & se obligat ad administrandum, sicuti res exigit & in utilitatem suscipientis.

Resp. 2. Est etiam mortale, alterutram mutare accidentaliter, si mutatio sit notabilis & absque necessitate, ex Concil. Trid. sess. 7. can. 13. Quia fieret contra præceptum Ecclesiæ, & usum ejus vim legis habentem, in re gravi ad religionem pertinente. Unde Missale Romanum, *de defect.* ait, eum gravissime peccaturum, qui aliquid formæ Eucharistiæ adderet, quod tamen significationem non mutaret. Immo quamvis mutatio sit in se levis, si fiat ex contemptu, vel ex animo inducendi usum contrarium ritui Ecclesiæ, aut ex simili intentione schismatica; nam tunc contemnitur Ecclesia, & Spiritus Sanctus, quo regitur, & cujus instinctu res illas instituit. Item si fiat cum scandalo, aut periculo errandi circa substantialia. Ita passim Doctores, qui addunt, mutationem accidentalem, his seclusis, posse esse venialem ob levitatem materiæ.

Quæst. VI. *An liceat aliquando uti materia aut forma dubia, vel probabili tantum in Sacramentis?*

Resp. 1. Extra necessitatem proximi tenemur semper sub mortali in iis, quæ pertinent ad efficaciam, vel valorem Sacramenti, sequi in praxi sententiam tutiorem probabilem, relicta opposita etiam probabiliore. Ita Suarez, & alii. Quia alioquin exponeretur sine necessitate Sacramentum periculo nullitatis: nam valor & efficacia Sacramenti pendet a sola institutione Christi, & nullatenus ab opinione hominum quantumvis probabili, quæ immutare & supplere non potest id quod Christus voluit esse necessarium ad valorem & effectum Sacramenti. Nec ignorantia invincibilis, licet excuset a culpa, potest defectum rei ad valorem actus requisitæ supplere. Ergo si opinio, etsi probabilior, falsa sit, ut potest esse, & ni reipsa ponantur & adsint omnia, quæ Christus instituit ac exigit, Sacramentum erit invalidum & sine effectu.

Quare qui utitur materia, vel forma non certa, quando potest certam adhibere, peccat mortaliter, 1. Contra religionem, sine necessitate exponendo Sacramentum periculo nullitatis, & inefficaciæ: quod gravis est irreverentia in Christum ejus auctorem, ejus nomine exercendo actionem eo modo, quo probabile est, non posse habere effectum, nec rationem Sacramentalem, ideoque esse inanem. Estque per se quidam contemptus, seu irrisio rerum divinarum. 2. Contra caritatem: nam sine justa causa exponit proximum jacturæ maximi boni, quod percipitur ex Sacramento valido, cum possit illi talem fructum certo conferre. 3. Contra justitiam, præsertim si sit Pastor: nam proximus habet jus, ut Sacramentum sibi modo, quantum fieri potest, certo & infallibili administretur, eo ipso quod se ad illud suscipiendum submittit; & Sacerdos hoc ipso, quod ministrare vult, se obligat tacite ad dandum quod petitur, Sacramentum scilicet certo validum; alioquin alius quæreretur.

Hinc Innocentius XI. damnavit hanc propositionem: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis, sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, vel periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non*

est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

Resp. 2. Tenetur sub mortali suscipiens sequi in praxi sententiam tutiorem probabilem, relicta oppositа, etsi vere probabili, in iis quæ ex parte ipsius requiruntur ad valorem, vel effectum Sacramenti. Quia alias exponeret Sacramentum periculo nullitatis, vel inefficaciæ, ob rationem allatam, quod est grave sacrilegium; nam sicut reddere Sacramentum nullum, aut illud effectu suo privare, est gravis irreverentia in Christum, cum Sacramentum sit moraliter actio Christi; ita & se exponere periculo id faciendi, & utrumque eodem præcepto religionis prohibetur.

Resp. 3. Tenemur in necessitate extrema proximi illi administrare Sacramentum cum materia, vel dispositione probabili tantum vel etiam dubia, dum certa haberi non potest. Nam lex caritatis præcipit, ut in extrema necessitate proximi illi opitulemur meliori modo, quo possumus: sed medium probabile, vel dubium melius est nullo. Nec tunc fit irreverentia Christo, vel Sacramento; quia cum Christus illud instituerit pro hominum salute, vult ut magis provideamus securitati salutis proximi, quam Sacramenti, dum utriusque periculum vitari nequit. Quare in tali necessitate vult, ut succurramus proximo, etiam cum periculo nullitatis Sacramenti, adhibendo tamen probabiliorem tutioremque materiam, quæ adhiberi potest; & vero lex caritatis prævalet religioni.

Porro hoc locum habet dumtaxat in Sacramentis, quæ sunt de necessitate medii, nempe Baptismo & Pœnitentia. Quia non licet Sacramentum ullum exponere periculo nullitatis, nisi cum alioqui homo exponeretur damnationis æternæ periculo. Hinc nunquam licet adhibere materiam dubiam in Eucharistia, Ordine &c.

Quæst. VII. *An licet supra eamdem materiam repetere formam?*

Resp. Non licet, nisi sit dubium rationabile de validitate formæ jam prolatæ, vel de ejus prolatione. Quia tunc frustra adhiberetur altera formæ prolatio cum irreverentia Sacramenti. Quod si tale dubium adsit, debet forma iterari sub conditione, ne Sacramentum maneat irritum, cum illius irreverentia, ac damno proximi. Dubium autem imprudens, quale solet esse in scrupulosis, non sufficit, sed contemnendum est. Mortale quippe est ex se, formam Sacramenti sine necessitate super eadem materia repetere; quia hæc secunda forma est inutilis, nec sine virtuali & interpretativa irrisione sic frustra proferri potest.

CAPUT II.

De Ministro Sacramentorum.

HOc nomine intelligitur idoneus effector Sacramenti. Constat, solos homines ratione utentes esse ministros Sacramentorum ordinarios: nam eos solos Christus ad hoc munus designavit. Non omnes tamen homines possunt esse omnium ministri; nam laici non possunt valide efficere nisi Baptismum & Matrimonium, ut constat ex perpetua Traditione & praxi Ecclesiæ.

Quæst. I. *An requiritur intentio faciendi Sacramentum?*

Nota. Consentiunt omnes Catholici, 1. Non requiri intentionem explicitam conferendi gratiam: quia Sacramentum agit ut causa necessaria, quæ indiget sola applicatione, non autem ut applicans cogitet de effectu. Et alioqui nullus esset Baptismus collatus ab hæretico, negante gratiam per illum conferri.

2. Non sufficere intentionem ponendi ritum externum Sacramenti quomodocumque, etiam jocose & irrisorie: nam hic error Lutheri a Leone X. & a Conc. Trid. damnatus est.

3. Certum esse, teneri ministrum sub mortali habere internam volitionem vere faciendi Sacramentum, seu id quod facit Ecclesia, vel id quod instituit Christus, saltem confusam & implicitam: quia illicitum est in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore. Sed sententia asserens, talem intentionem requiri ad valorem, est tutior, immo sola tuta, & saltem probabilior; aut tam probabilis quam negans, quæ non est tuta: nam cum possit esse falsa, eam sequens committit se periculo faciendi Sacramentum nullum.

4. Ad valorem Sacramenti non (*) requiri intentionem faciendi, quod facit Ecclesia Romana, quamvis sola sit vera Ecclesia Christi; sed sufficere intentionem faciendi, quod facit vera Ecclesia, quæcumque illa sit, immo faciendi quod facit Ecclesia aliqua particularis, v.g. Lutherana, modo putetur vera, quamvis reipsa sit falsa. Quia tunc est intentio implicita ac virtualis faciendi, quod facit vera Ecclesia; neque error speculativus circa veram Ecclesiam, ut nec circa efficaciam & effectum, aut institutionem Sacramenti, impedit hujus valorem ex parte ministri; nam hæreticus vere baptizat, & tamen non credit, Ecclesiam Romanam esse veram Christi Ecclesiam.

Resp. Ad valorem Sacramenti requiritur intentio vere & serio faciendi Sacramentum, saltem im-

(*) Absolute requiri ad valide efficiendum.

implicita & generalis, qua minister intendat facere id quod Ecclesia moraliter facit per ritum externum, vel quod Christus instituit; nec sufficit intentio ponendi exterius dumtaxat ritum externum, ut aliqui dicunt.

Prob. 1. Ex Concilio Florentino, in decreto pro Armenis, ubi dicitur: *Hæc omnia Sacramenta* (Novæ legis) *tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & persona ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia. Quorum si aliquod desit, non perficitur Sacramentum.* Ergo ex Conc. ad efficiendum Sacramentum requiritur intentio faciendi quod facit Ecclesia, materiam scilicet & formam adhibendo per suos ministros. Sed id quod Ecclesia facit, materiam & formam adhibendo per suos ministros, est Sacramentum. Ergo ex Concilio ad efficiendum Sacramentum requiritur intentio illius faciendi. Quod etiam patet ex §. sequenti, ubi dicit, quemlibet etiam paganum & hæreticum valide baptizare, *dummodo formam servet Ecclesiæ, & facere intendat quod facit Ecclesia*, immediate scilicet. Quibus verbis præter voluntatem ponendi ritum externum requirit etiam intentionem faciendi, quod facit Ecclesia; & hæc duo inter se distinguit. Ergo intendere facere quod facit Ecclesia, non est præcise velle ponere ritum externum; sed est velle illum ponere, ut religiosum & Sacramentalem, seu ut signum institutum ad significandam & efficiendam gratiam.

Prob. 2. Conc. Trid. sess. 7. can. 11. *Si quis dixerit in ministris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.* Sed Ecclesia per suos ministros facit Sacramentum, & non tantum ponit ritum externum. Ergo requiritur intentio faciendi Sacramentum, seu actionem Sacramentalem.

Item Conc. Trid. per intentionem faciendi quod facit Ecclesia, intelligit, quod facit Ecclesia immediate nomine & auctoritate Christi: ideoque intelligit quod facit Ecclesia per potestatem ministerialem acceptam a Christo. Sed Ecclesia per potestatem ministerialem acceptam a Christo facit significationem & efficaciam Sacramentalem, sicut per potentiam naturalem facit ritum externum. Ergo cum Trid. Conc. definit, requiri intentionem faciendi quod facit Ecclesia, intelligit requiri intentionem faciendi significationem & efficaciam Sacramentalem, seu ritum externum ut Sacramentum; intentionem, inquam, saltem generalem & confusam.

Præterea Conc. Trid. sess. 14. c. 6. declarat, pœnitentem non esse vere & coram Deo absolutum, *si Sacerdoti animus serio agendi, & vere absolvendi desit.* Ergo ad validam absolutionem, præter intentionem serio ponendi ritum externum, seu proferendi verba absolutionis, requirit intentionem vere absolvendi; nam hæc duo manifeste distinguit. Intentio autem vere absolvendi est intentio vere conferendi Sacramentum Pœnitentiæ. At eadem est ratio de omnibus aliis Sacramentis. Ergo in omnibus Sacramentis requiritur intentio faciendi Sacramentum. Quare Suarez tom. 3. in 3. p. S. Thom. qu. 64. disp. 23. sect. 2. sic ait: *Existimo contrariam sententiam non posse jam* (post definitionem Trid. Concil.) *tuto defendi, nec sine errore.*

Prob. 3. Auctoritate Summi Pontificis Alexandri VII. qui damnavit hanc propositionem: *Valet Baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit: Non intendo facere, quod facit Ecclesia.* Ergo sine nullitate Sacramenti non potest excludi intentio interna faciendi, quod facit Ecclesia, quamvis ponatur omnis ritus externus. At si ad valorem Sacramenti, præter positionem omnis ritus externi, non requiritur intentio interna faciendi quod facit Ecclesia, hæc intentio potest positive excludi sine nullitate Sacramenti; nam exclusio ejus, quod non requiritur ad valorem Sacramenti, non potest illud irritare: cum valeat Sacramentum sine positione & cum exclusione eorum, quæ ad ejus valorem non requiruntur. Ergo ad valorem Sacramenti Baptismi, ideoque aliorum omnium, præter positionem omnis ritus externi, requiritur intentio faciendi quod facit Ecclesia. Atqui per intentionem faciendi quod facit Ecclesia, intelligitur intentio interna faciendi Sacramentum: nam non intelligitur intentio ponendi ritum externum, cum in propositione damnata jam supponatur hæc intentio; siquidem agitur de ministro, *qui omnem ritum externum, formamque Baptismi observat*, libere, scilicet, & voluntarie, proindeque habet voluntatem observandi omnem ritum externum.

Prob. 4. Ratione. Quia Christus Sacramentorum ministros instituit, non ut meros nuncios deferentes voluntatem Domini, sed ut veros ministros, qui libere utantur potestate ministeriali sibi data. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*, ait Paulus, 1. Corint. 4. Atqui minister non utitur libere potestate ministeriali, nisi velit ea uti, & non vult ea uti, nisi cum vult per illam producere effectum sibi proprium, nempe Sacramentum, quod est sane effectus proprius potestatis ministerialis circa Sacramenta: sicut nemo vult uti potestate naturali, nisi cum vult per illam producere effectum ipsi proprium. Ergo.

Præ-

Præterea confectio Sacramenti est actio moralis Sacramentalis: nam Christus sic instituit Sacramenta, ut procedant ex potestate data ministris tamquam actiones eorum morales, ita ut dicantur vere remittere peccata, absolvere, consecrare &c. ut Joan. c. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. Et Luc. c. 22. *Hoc facite in meam commemorationem &c.* At actio moralis Sacramentalis debet esse intenta ut talis. Ergo.

✠ Vid. cit. opus de Synodo Diœcesana lib. VII. c. 4. in quo perspicue exponitur discrimen, quod versatur inter Novatorum hæresim, ac orthodoxas opiniones, atque concluditur, probatam ab Auct. nostro opinionem probabiliorem esse illa, quam cum Catherino plures Theologi tuentur, sequentibus verbis. *Verum, utut hæc res coram Deo se habeat, nulla usque adhuc de ea emanavit expressa Apostolicæ Sedis definitio. Quamvis igitur communior sit sententia exigens in Ministro intentionem, vel actualem, vel virtualem faciendi, non solum ritum externum, sed id quod Christus instituit, seu quod facit Ecclesia, & hæc veluti tutior sit omnino servanda in praxi; non est tamen Episcopi, priorem opinionem reprobare, atque ad hanc posteriorem, etiam theorice tuendam, suos Diœcesanos adigere: causas quippe majores, difficiliores-que quæstiones, Fidem, aut disciplinam spectantes, ad Apostolicam Sedem deferendas, statuit perpetua Ecclesiæ consuetudo ab Innocentio III. in cap. Majores de Baptismo confirmata. Quare, si constet, quempiam, aut Baptismum contulisse, aut aliud Sacramentum ex iis, quæ iterari nequeunt, administrasse omni adhibito externo ritu, sed intentione retenta, aut cum deliberata voluntate non faciendi, quod facit Ecclesia, urgente quidem necessitate, erit Sacramentum iterum sub conditione perficiendum; si autem res moram patiatur, Sedis Apostolicæ oraculum erit exquirendum, quemadmodum ad Severum Scholasticum Constantinopolitanum faciendum scripsit Ferrandus Ecclesiæ Carthaginensis Diaconus in difficili quæstione, qua tunc Ecclesia fatigabatur, doctis, indoctisque in varias partes scissis, inquiens*: Interroga, vir prudentissime, si quid veritatis cupis audire, principaliter Apostolicæ Sedis Antistitem, cujus sana doctrina constat judicio veritatis, & fulcitur munimine auctoritatis (*tom. 9. Biblioth. PP. pag. 509.*) *quod semel monitum volumus, ut regula sit, etiam pro aliis controversiis, quas mox commemorabimus.* ✠

Quæst. II. *Qualis debet esse intentio Ministri?*

Nota. Intentio est actus voluntatis deliberatus, quo quis aliquid intendit seu vult assequi. Sive est volitio alicujus finis. Hic per intentionem intelligitur volitio faciendi Sacramentum, ex quocumque motivo procedat. Dividitur, 1. In explicitam, seu expressam, qua aliquid in se distincte cognitum volumus; & in implicitam, seu confusam, qua aliquid solum confuse cognitum volumus, volendo scilicet aliquid sub quo, vel in quo continetur. 2. In actualem, virtualem, habitualem, & interpretativam.

Intentio actualis est ea, qua quis dum conficit Sacramentum, actu cogitat de Sacramento faciendo, & simul vult illud conficere.

Intentio virtualis est voluntas formalis faciendi Sacramentum præterita, vi cujus fit Sacramentum mediante una, vel multiplici actione ad illud ordinata, manante a tali intentione, licet tunc mens de Sacramento non cogitet. Dicitur virtualis, quia ex virtute illius licet præteritæ fit Sacramentum. Talis est intentio in Sacerdote, qui ex voluntate actuali consecrandi induit se vestibus Sacris, Missam inchoat, sed paullo post distrahitur, prosequitur tamen Missam, & consecrat cum distractione.

Intentio mere habitualis est intentio mere præterita, non retractata, quæ jam neque in se, neque in sua virtute, vel aliquo affectu a se relicto existit. Vel juxta aliquos est habitus ex pluribus confectionibus Sacramentorum acquisitus, tribuens voluntati facilitatem & propensionem ad similes actus imposterum exercendos; sive est inclinatio ac facilitas orta ex tali habitu.

Interpretativa est illa, quæ nec est, nec fuit, sed esset, si ejus objectum proponeretur voluntati: unde est tantum dispositio voluntatis ad intentionem eliciendam, si ei proponeretur.

Resp. 1. Ad valorem Sacramenti non requiritur expressa & distincta intentio faciendi Sacramentum, sed sufficit confusa & implicita, qua quis intendat facere id quod facit Ecclesia Christi, aut quod Christus instituit, aut quod vidit per parochum fieri, aut quod Christiani faciunt. Constat praxi Ecclesiæ, quæ non rebaptizat eos, qui baptizati fuere ab imperitis & rudibus, aut paganis cum debita materia ac forma, licet illi non noverint distincte, quid sit Baptismus, aut Sacramentum. Præterea tunc est intentio faciendi, quod facit Ecclesia, quam solam requirunt Conc. Florent. & Trid.

Resp. 2. Ad valorem Sacramenti non sufficit intentio mere habitualis (1). Quia 1. Talis intentio non influit in actionem Sacramentalem, nec hæc vi illius ponitur: ac proinde talis intentio se habet ad effectionem Sacramenti perinde ac si non esset. At requiritur intentio

(1) Vid. N. 337. ubi explicatum, quidnam nomine *intentionis habitualis* S. Thomas, Bonaventura, aliique veteres Scholastici intellexerint, quando ad Sacramenti constructionem dixerunt ipsam sufficere.

tio libera in se, quæ sit principium actionis Sacramentalis, & qua potestas ministerialis ad usum applicetur: nam secundum institutionem Christi ad Sacramenti effectionem requiritur, ut actio Sacramentalis sit actio humana, & humano modo exerceatur potestas ministerialis. Et vero alioqui Sacramentum confici posset ab amente, dormiente, vel ebrio.

Resp. 3. Neque etiam sufficit interpretativa. Quia hæc non est proprie intentio, sed solum intentionis præsumptio: non est intentio, quæ fit, sed quæ esset, si res proponeretur. At intentio, quæ non est, nihil efficit, nec potest esse principium actionis moralis, ac humanæ, quale est Sacramentum.

Resp. 4. Quamvis minister curare debeat, ut semper habeat intentionem actualem ob reverentiam debitam Sacramento; tamen illa non est necessaria ad valorem Sacramenti, sed ad eum sufficit intentio virtualis.

Prob. 1. Ex sensu & praxi Ecclesiæ, quæ ut vera approbat Sacramenta sic collata. 2. Si intentio actualis requireretur, Sacramenta sæpissime forent irrita propter instabilitatem imaginationis, & frequentes animi evagationes, & quidem plerumque naturaliter inevitabiles. At non est credibile, Christum sic instituisse Sacramenta, ut sæpissime exponerentur nullitati, & ad illa exegisse id quod sæpe non est in potestate hominis. 3. Intentio virtualis sufficit ad faciendum valide actum moralem & humanum, ut patet in contractibus, aliisque similibus.

Quæst. III. *An ad valorem Sacramenti requiratur intentio directa, absoluta & determinata?*

Nota. Intentio directa est ea, qua aliquid immediate & secundum se volumus. Talis est intentio illius, qui vult præcise baptizare. Indirecta est, qua volumus aliquid non in se, & secundum se immediate, sed in ejus causa, vel in alio cum eo connexo, vel ex quo sequi prævidetur. Talis est intentio illius, qui prævidens, se in ebrietate baptizaturum, vult se inebriare. Absoluta est ea, qua aliquid absolute & independenter ab ulla conditione volumus. Conditionata est qua aliquid volumus tantum sub aliqua conditione, & dependenter ab illa.

Resp. 1. Requiritur intentio directa. Quia actio Sacramentalis debet esse actio moralis ac libera in se, & debet humano modo poni: non ponitur autem humano modo, nisi ponatur vi intentionis liberæ & directæ. Hinc non valet Baptismus collatus ab ebrio, vel dormiente, quamvis antea præviderit conferendum in tali statu.

Resp. 2. Intentio faciendi Sacramentum sub conditione non sufficit, nisi conditio posita sit, priusquam forma applicetur materiæ, ita ut jam transierit in absolutam, vel illi æquivaleat. Quia sola intentio absoluta est efficax pro præsenti; voluntas enim conditionata, quamdiu talis est, suspensa manet, & nihil efficit. Unde si dum materiæ forma applicatur, intentio ministri non sit absoluta, aut æquivaleat absolutæ, posita jam conditione, non efficit Sacramentum. Neque etiam postea efficiet; quia postea non erit amplius forma Sacramenti, neque materia: non potest autem fieri Sacramentum, nisi utraque adsit.

Hinc conditio de præsenti, vel præterito appositæ intentioni, irritat Sacramentum, si non sit impleta, quia destruit intentionem: nam voluntas sub conditione, non posita conditione, nulla est, cum non sit nisi dependenter ab illa. Non irritat, si conditio jam sit posita: nam tunc voluntas fit absoluta, sive æquivalet absolutæ, cum vere extet, nec suspensa maneat. Conditio vero de futuro semper irritat Sacramentum, quia suspendit præsentem intentionem, facitque ut minister non habeat absolute hic & nunc voluntatem faciendi Sacramentum; unde hic & nunc non facit. Sed nec postea faciet, cum implebitur conditio; quia tunc deerunt materia & forma. Neque enim minister potest usque ad futurum eventum suspendere significationem materiæ & formæ, nec proinde efficaciam Sacramenti; cum utraque a sola Christi institutione pendeat. Excipe Matrimonium, quod valeat sub conditione de futuro, cum ipsa ponetur, sicut alii contractus; quia est verus contractus ad naturam Sacramenti a Christo evectus.

Nota. Non licet, nisi in necessitate, conferre Sacramentum sub quavis conditione etiam de præsenti & præterito, etsi posita: quia hoc est contra usum Ecclesiæ, & contra reverentiam Sacramento debitam: nam est quædam negatio. At licet in dubio prudenti de valore Baptismi, ex ca. 2. *de Bapt.*

Valet tamen Sacramentum, excepto Matrimonio, si error sit solum speculativus circa personam; v. g., si absolvas Petrum putans esse Paulum, quia ordinarie est & semper esse debet intentio conferendi Sacramentum personæ præsenti: quam proinde intentionem servare quisque censetur, nisi eam expresse excludat. Et sic tunc practice minister intentionem applicat determinate ei, qui præsens adest. Si vero intendas præcise absolvere Paulum excludendo alias personas, absolutio non valet, quia circa aliam personam non exercetur potestas ministerialis: cum ejus exercitium pendeat ab intentione ministri, qui illam non exercet, nisi circa personam circa quam vult illam exercere.

Excipe Matrimonium, quia ejus valori obstat error circa personam, eo quod obstet valori

lori contractus, in quo Sacramentum fundatur.

Quæst. IV. *An valeat Sacramentum, quando minister habet duas intentiones contrarias, quarum una repugnat ejus valori?*

Resp. Validum est, si debita intentio prævaleat intentioni, quæ repugnat valori Sacramenti: quia tunc sola intentio prævalens est efficax, & altera est ineffieax ac mera displicentia. Secus, si intentio contraria prævaleat, ob eamdem rationem. Quod si utraque sit æqualis, minister nihil efficit: quia æqualiter vult facere & non facere Sacramentum; ideoque non vult efficaciter illud facere. Porro illa intentio prævalet alteri, quæ est magis absoluta, & aliam expelleret, si rem intentam impediret.

Quæst. V. *An ad valorem Sacramenti requiritur fides & sanctitas in ministro?*

Resp. Neg. Fide constat, 1. Ex Traditione, & consuetudine perpetua Ecclesiæ, præsertim Romanæ e tempore Apostolorum, quæ neminem unquam rite ab hæretico, adeoque fide & sanctitate destituto, baptizatum rebaptizavit. Hancque praxim ab Apostolis manasse constat: cum neque alicujus Romani Pontificis decreto, neque generalis alicujus Concilii canone instituta aliquando fuerit, sed ab initio viguerit in tota Ecclesia. Ex Conc. Trid. sess. 7. can. 4. de Baptismo. 3. Quia virtus Sacramenti est, & agit ex meritis solius Christi, qui per ministrum tamquam instrumentum, illud conficit; & potestas conficiendi Sacramenta est gratia gratis data, quæ compossibilis est cum peccato. 4. Alioqui cum fides, vel probitas sæpe in multis desit, sæpe Sacramenta exponerentur nullitati cum ingenti animarum damno: & sic Christus parum Ecclesiæ suæ providisset.

Hinc error ministri circa sensum formæ, non expressus in forma, verbi gratia, quod Filius non sit æqualis Patri, non impedit valorem Baptismi ab Ariano collati. Quia non mutatur formæ significatio, quæ non ex privato cujusque arbitrio, sed ex communi usu in Ecclesia recepto petitur. Præterea ex Conc. Florent. tria solum requiruntur ad valorem Sacramenti ex parte ministri, nimirum ut adhibeat materiam & formam debitas; & habeat intentionem faciendi, quod Christus instituit, vel Ecclesia facit.

Quæst. VI. *An minister tenetur esse in statu gratiæ, dum Sacramentum conficit vel ministrat?*

Nota. Aliud est conficere, aliud administrare Eucharistiam. Sed in aliis Sacramentis ipsa confectio est simul ministratio.

Resp. 1. Qui Sacramentum in peccato mortali conficit vel ministrat, tamquam minister ad id consecratus, vel specialiter ab Ecclesia deputatus, per se loquendo, peccat mortaliter. *Ita omnes.* Quia 1. Ex tit. 1. dispensator Dei debet esse sine crimine. 2. Ex Patribus. Pro omnibus sufficiat S. Augustinus, lib. 2. contra Parmen. cap. 10. *Omnia Sacramenta, cum obsint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne jumentibus.* 3. Ex cap. ult. 15. q. 8. ubi Nicolaus I. ait: *Mali bona administrando, se tantummodo lædunt.* Et ex cap. ult. de cohab. cleric. ubi Gregorius IX. declarat, *constare, quemlibet pro mortali peccato, quoad seipsum esse suspensum.* 4. Ex Rituali Romano *impure & indigne Sacramenta ministrantes in æternæ mortis reatum incurrunt. Sacerdos ergo si fuerit peccati mortalis sibi conscius (quod absit) ad Sacramentorum administrationem non audeat accedere, nisi prius corde pœniteat. Sed si habeat copiam confessarii, & temporis locique ratio ferat, convenit confiteri.* 5. Quia talis gravem irreverentiam irrogat Christo, cujus ut ministri principalis personam gerit; & sancta indigne tractat in re gravi: ergo grave sacrilegium admittit. Item per se gravissima est indecentia ac irreverentia, actionem sanctissimam, quæ est moraliter actio Christi, & collativa gratiæ sanctificantis, qua homo consors naturæ divinæ & filius Dei adoptivus efficitur, exercere in immunditia peccati, & inimicitia Dei. Adde quod sacerdos sit publicus Ecclesiæ minister a Christo institutus, & gratia ordinationis donatus, ut Sacramenta fidelibus digne ministret: ergo ratione status & ordinis sui, ideoque ex proprio officio tenetur digne ministrare.

Idem dicunt Vasq. Delugo, & alii contra multos de Ministro non consecrato, v. g. laico baptizante in necessitate. Tum quia textus allati, & Patres generatim omnes ministrantes comprehendunt, nec distinguunt inter ordinatum, & non ordinatum, sollemniter ministrantem: tum quia est gravis irreverentia in Christum, quod hostis ejus & mancipium diaboli agat in nomine & persona Christi, ejusque merita applicet: tum quia jure naturali & divino sancta sancte a quolibet tractanda sunt, & quidem sub gravi in re gravi. Sacramentum autem, quod laicus in necessitate ministrat, est res eximie sancta & speciali modo consecrata, & ad gratiam sanctificantem efficiendam instituta, estque moraliter actio Christi, ut ministri principalis. Ergo tractari debet specialiter sancte. At non tractat sancte, sed indigne ac irreverenter, qui illud ministrat in peccato mortali.

Hinc confessor, quamvis confessiones continenter audiat, tot peccata mortalia admittit, quod homines absolvit; nam tot Sacramenta numero distincta ministrat, & absolu-

tio

tio ſingulorum eſt actio externa per ſe ſufficienter conſummata. Multi tamen cenſent, talem tunc unicum mortale admittere, ſed eo gravius, quo plures abſolvit.

Dixi, *per ſe loquendo*: Quia miniſter per accidens excuſari poteſt a mortali ob repentinam & inopinatam neceſſitatem ita urgentem, ut non relinquat ſpatium eliciendæ contritionis, ut ſi ſit periculum, ne quis moriatur ſine baptiſmo, vel ſine abſolutione; dum ſacerdos occuparetur in eliciendo actu contritionis.

Reſp. 2. Sacerdos vel Diaconus diſtribuens Corpus Chriſti in peccato mortali (Vid. N. 80.) peccat mortaliter. *Ita communiter.* Prob. 1. Ex textibus ſupra citatis. 2. Hæc diſpenſatio eſt ſacrum & graviſſimum miniſterium, ad quod ſancte adminiſtrandum miniſter eſt ſpecialiter conſecratus, & ſpecialem gratiam accipit. 3. Talis gravem irreverentiam admittit in Chriſtum, ſanctiſſimum ejus Corpus diſpenſando, & merita communicando in ſtatu, in quo ſcit ſe eſſe Chriſti hoſtem & diaboli mancipium. *Igitur mundamini qui fertis vaſa Domini*, Iſa. 52. immo ipſum Dominum.

Hinc talis tot mortalia committit, quot hominibus etiam continuate Euchariſtiam diſtribuit; quia tot ſunt objecta totalia, & tot ſunt indignæ diſtributiones completæ & numero diſtinctæ. Multi tamen docent, hunc unius mortalis peccati reum eſſe, ſed eo gravioris, quo pluribus Euchariſtiam diſtribuit. Item triplicis malitiæ mortalis in confeſſione aperiendæ reus eſt ſacerdos, qui in mortali celebrat, & ſeipſum communicat; ſcilicet indignæ confectionis, malæ miniſtrationis, & indignæ ſuſceptionis, non minus quam ſi alteri indigne miniſtraret, & ab altero indigne ſuſciperet, ut notat Suarez. (1)

Quæſt. VII. *An Diaconus & Subdiaconus peccant mortaliter, dum in peccato mortali propria ordinis miniſteria obeunt, v. g. canendo ſollemniter Evangelium, vel Epiſtolam?*

Reſp. Affirmant Sylveſter, Cajetanus, Toletus, & alii. *Probant* 1. Ex cap. ult. *de temp. ordin.*, ubi Gregorius IX. ait, Sacerdotes & alios clericos criminoſos occultos, *ſi non pœnituerit, monendos eſſe, & ſub interminatione divini judicii obteſtandos, ut teſtimonium ſuæ damnationis in ſuſceptis etiam ordinibus non miniſtrent.* 2. Ex S. Thom. in 4. diſt. 24. qu. 1. ar. 3. q. 5. ibi: *Lex* (naturalis) *præcipit, ut homo juſte ea, quæ ſunt juſta, exequatur; & ideo quicumque homo, quod ſibi competit ex ordine, facit indigne, quod juſtum eſt, injuſte exequitur, contra præceptum legis* (naturalis) *facit, ac per hoc mortaliter peccat: Quicumque autem peccato mortali aliquod ſacrum officium pertractat, non eſt dubium, quin illud indigne faciat: unde patet quod mortaliter peccat.* 3. Quia eorum miniſterium proxime accedit ad SS. Euchariſtiam conficiendam, & ad illud ſpecialiter deputati ac conſecrati ſunt. Alii tamen plures docent eſſe dumtaxat veniale, quia cenſent, materiam non eſſe adeo gravem, ut ſit grave ſacrilegium; cum illa miniſteria nec ſanctitatem ex opere operato conferant, nec ſint moraliter actiones Chriſti, nec ejus nomine fiant. Irreverentia autem eſt major vel minor pro majore, vel minore ſanctitate actionis ſacræ, quæ exercetur in peccato. Ad cap. cit. reſpondent, Gregorium nihil in ſpecie determinaſſe, quam grave peccatum ſit, ſingulos ordines exercere in mortali, ideoque ex materia ſubjecta æſtimandum id eſſe; & velle ſolum quod ſit peccatum grave ex genere ſuo, vel loqui non de ſingulis functionibus, ſed de exercitio ſuorum ordinum toto & integro, quod totum ſine mortali eſſe non poterat, quia juxta antiquos canones, qui nunc etiam aliquando obſervantur, miniſtri altaris communicabant in Miſſa ſollemni de manu celebrantis.

Suarez vero docet, quod ſi quis haberet animum hos ordines ſæpe exercendi in malo ſtatu, aut hanc haberet conſuetudinem, non eſſet excuſandus a mortali. Quia illud propoſitum, vel conſuetudo videretur oriri ex quodam contemptu formali vel virtuali, & quia illud objectum ita ſumptum videtur ſatis grave.

Sed quid de exercente in malo ſtatu functiones minorum ordinum, Acolythi, Lectoris, Oſtiarii &c.

Reſp. Ex communi ſententia, non peccat mortaliter. Quia illæ functiones ſunt remotæ a proprio actu ſacrificandi, & cenſentur officia imperfecta reſpectu ſacri miniſterii, & nunc ſæpiſſime a laicis exercentur. Peccat tamen venialiter, dum in ſollemni ac publico ritu eas exercet, quia proprie eſt actus ordinis, ad quem eſt conſecratus.

Quæſt. VIII. *An peccat mortaliter miniſter conficiendo in peccato mortali Sacramentalia?*

Reſp. Epiſcopus peccat mortaliter conficiendo in tali ſtatu chriſma & oleum infirmorum. Quia iſtæ conſecrationes, ſeu benedictiones fiunt a miniſtro ad id conſecrato, & ſunt gravis momenti: nam per illas fit materia Confirmationis & Extremæ Unctionis, in quibus gratia confertur partialiter intuitu materiæ ſic conſecratæ, cum chriſma & oleum non ſint materia Sacramenti, niſi ut benedicta ſeu conſecrata. Item illis actionibus ſe Chriſti miniſtrum exhibet, ejuſque perſonam immediate ſuſtinet, ideoque gravem injuriam infert

(1) Vid. Notam ult. ad qu. 6. c. 3. Tract. *de Peccat.*

fert Christo, illas actiones exercendoin statu peccati: nam ejus dignitatem ac sanctitatem graviter lædit. Conficiendo vero in mortali reliqua Sacramentalia, qualia sunt consecratio templi, benedictio Abbatis, vestium sacerdotalium, aquæ lustralis, cinerum &c. peccat saltem venialiter, quia est aliqua indecentia ac irreverentia, si absque sanctitate obeat illa munia, quæ ordinem sacrum specialiter requirunt. Non est tamen juxta multos mortale, quia hæ actiones non conferunt immediate & ex opere operato sanctitatem animæ, nec sunt moraliter actiones Christi, sicut Sacramenta.

Quæst. IX. *An teneatur minister ritus accidentales in Ecclesia usitatos in Sacramentis diligenter servare?*

Resp. Affirm. *Prob.* 1. Ex Conc. Trid. sess. 7. can. 14. *Si quis dixerit receptos & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus, in sollemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum pastorem mutari posse, anathema sit.* 2. Ob Ecclesiæ præceptum, & consuetudinem vim legis habentem: nam Ecclesia præscribens modum administrandi Sacramenta, illum servari jubet: alias nihil esset firmum & stabile in cultu divino. Et hæc obligatio ex genere suo gravis est, utpote de re ad virtutem religionis pertinente: nam illi ritus sunt actiones religiosæ ad decentem Sacramentorum administrationem, ad devotionem excitandam, ad sacram significationem ab Ecclesia institutæ. Unde si sine necessitate urgente aliquid omittitur, est mortale in re gravi, & veniale in levi. Est tamen semper mortale, vel minimam cæremoniam omittere ex contemptu, judicando illam esse vel inanem, vel ineptam, aut aliquid simile, quia gravis fit injuria Ecclesiæ, & Spiritui Sancto, a quo regitur.

Quæst. X. *An grave sacrilegium committit, qui tentat conficere Sacramentum, cujus conficiendi potestate caret?*

Resp. Affirm. Quia 1. Gravem irreverentiam Christo infert volendo gerere ejus personam, & ejus nomine aliquid valde sacrum agere, cum non sit ab eo deputatus. 2. Facto suo falsam doctrinam profitetur. 3. Proximum in re gravi decipit.

Quæst. XI. *An licet aliquando simulare Sacramentum?*

Resp. 1. Nunquam licet sub mortali simulare administrationem Sacramenti. *Prob.* 1. Ex c. 7. *de celebrat. Miss.* ubi dicitur gravius peccare, qui simulat celebrationem Missæ, quam si in statu peccati celebraret, quamvis peccaret. 2. Quia Innocentius XI. damnavit hanc propositionem: *Urgens metus gravis est justa causa Sacramentorum administrationem simulandi.* 3. Gravis est irreverentia in Christum, ita abuti verbis ac rebus sacris ab eo institutis ad verum Sacramentum, & reipsa est illudere Christo, cujus personam simulator se agere exterius fingit. 4. Est reale mendacium in re gravissima; exercite enim & suo facto talis dicit, se nomine & persona Christi, v. g. absolvere, baptizare, cum sciat hoc non fieri.

Resp. 2. Item semper est mortale simulare susceptionem Sacramenti. Quia defectus intentionis veræ illud suscipiendi impedit effectum cujusvis Sacramenti, etiam Eucharistiæ, immo valorem sex aliorum (*), quæ consistunt in actione transeunte: nam ad horum valorem & Eucharistiæ effectum requiritur in adulto suscipiente vera intentio saltem habitualis suscipiendi. At est grave sacrilegium reddere irritum, vel inutile Sacramentum; est enim gravis irreverentia in Christum ejus auctorem.

Hinc ad vitandum quodvis malum, non licet sub mortali scienter ministrare etiam consentienti, vel recipere hostiam non consecratam pro consecrata. Quia per se malum est, scienter proponere alteri Puram creaturam adorandam cultu divino, & ponere per se causam idololatriæ etiam materialis. Tunc autem hostia non consecrata exponetur adorationi tum adstantium, qui committent idololatriam materialem; tum illius qui cum externa reverentia illam hostiam suscipiet, sicque scienter admittet idololatriam externam; quod est intrinsece malum, sicuti est adolere thus coram idolo, quamvis interius tantum intendas te pascere ejus odore, quia nempe tunc exhibetur illi cultus externus.

Quæst. XII. *An licet conferre Sacramentum indigno, seu non rite dispositio ad ejus effectum?*

Resp. Qui tali scienter, vel imprudenter confert, per se loquendo, peccat mortaliter. Quia 1. Quilibet dispensator tenetur fideliter & prudenter dispensare juxta voluntatem domini sui, ex 1. Cor. 4. *Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.* Ergo peccat graviter, qui in re gravi dispensat infideliter, & contra voluntatem domini sui: at ministrans Sacramentum indigno, aliquid gravissimum dispensat infideliter, & contra voluntatem Christi id vetantis, Matt. 7. *Nolite dare Sanctum canibus.* 2. Sacramentum indigne, irreverenter, & contra ejus exigentiam tractat, qui scienter illud ministrat indigno, nisi in casu speciali infra excipiendo, in quo Christus voluit dari. Sacramenta enim exigunt non defraudari suo effectu, ideoque non

(*) Nempe solius Eucharistiæ valor excipitur.

non ſuſcipi ab iis, qui non poſſunt conſequi gratiam. 3. Talis miniſter cooperatur receptioni ſacrilegæ ſuſcipientis : nam nulla poteſt eſſe major cooperatio ad recipiendum, quam ipſa datio voluntaria & ſine obligatione facta. Unde & agit contra obligationem proprii officii in re gravi, & juvat aliud ad peccandum. Quod etiam verum eſt de miniſtro non conſecrato, ut laico baptizante, quamvis miniſter conſecratus majorem obligationem habeat. Nam qui diſpenſat, eo ipſo tenetur fideliter ac prudenter diſpenſare, & alias cooperatur peccato alterius.

Hinc 1. Tenetur miniſter providere, ut ſuſcipiens habeat diſpoſitiones ad Sacramentum licite & utiliter ſuſcipiendum. Neque ſufficit quod non ſcias eſſe indignum; ſed debes poſſe prudenter ſaltem præſumere, quod ſit dignus: alioqui non es prudens & fidelis diſpenſator, & committeres te periculo miniſtrandi indigno, & privandi Sacramentum ejus effectu ſaltem primario, nempe gratia ſanctificante. In illa autem diligentia & cautione adhibenda attendi debet natura cujuſque Sacramenti, praxis Eccleſiæ, commune judicium proborum ac prudentum. Sic in Sacramento Pœnitentiæ requiritur accuratior notitia diſpoſitionis; quia confeſſor eſt judex in cauſſa Dei, qui debet examinare conſcientiam pœnitentis, & ejus dignitatem, vel indignitatem, ut poſſit debite ferre ſententiam; & quia diſpoſitio pœnitentis requiritur ad valorem Sacramenti. Item Sacramenta, quæ ſtatum conſtituunt pluribus obligationibus obnoxium, ut Baptiſmus, Ordo, Matrimonium, exigunt majorem probationem diſpoſitionis.

Hinc 2. Non licet dare Euchariſtiam neque peccatori publico ſive occulte, ſive publice petenti, niſi ſufficientia dederit veræ converſionis ſigna, & ſcandalum publicum ſuſtulerit: nam ſine nova ejus infamia poteſt conſuli reverentiæ Sacramenti. Neque peccatori occulto, ſed petenti occulte, vel ſolum coram iis, qui ejus indignitatem norunt, cum poſſit ſine ſcandalo & ejus infamia, denegari, & ex Rituali Rom. idque juxta varios, etiam ſi ejus indignitas ex ſola confeſſione nota ſit, modo nullus alius adſit; quia tunc nulla fit revelatio confeſſionis, nec ullum ei infertur gravamen, ſicut ſi denegares enſem ei, a quo ſcis ex confeſſione eſſe te perimendum. Sed multi id negant, quia tunc eſſet quædam virtualis exprobratio & commemoratio peccati: quod jure divino graviter eſt illicitum.

Dixi, *per ſe loquendo*: Nam peccatori occulto publice petenti, Euchariſtia dari debet ex praxi Eccleſiæ & Chriſti, qui Judæ eam dedit. Nam Chriſtus vult, ut in tali caſu detur, ne infametur proximus, & quia alioqui ſequerentur gravia ſcandala, & incommoda ac perturbationes. Unde tunc miniſter non cooperatur moraliter peccato alterius, quia diſpenſat ex obligatione; nec exterior receptio Sacramenti, ad quam cooperatur miniſtrans, eſt per ſe mala, ſed ſolum habet adjunctam malitiam per accidens, ex prava diſpoſitione ſuſcipientis, & poſſet eſſe bona, ſi recipiens vellet.

Porro crimen cenſetur publicum, quando quis de eo juridice convictus eſt; vel cum admiſſum eſt in loco publico, ita ut nulla tergiverſatione celari poſſit; vel cum ejus fama ex ſufficientibus indiciis orta jam pervenit ad multos, brevi ad alios perventura.

Quæſt. XIII. *An licet petere, vel recipere Sacramentum ab indigno miniſtro?*

Nota. Miniſter indignus alius eſt toleratus, qui licet peccator ſit, tamen neque nominatim per ſententiam declaratus eſt excommunicatus vel ſuſpenſus, neque eſt notorius clerici percuſſor. Alius non toleratus, qui ſcilicet nominatim denuntiatus eſt excommunicatus, aut ſuſpenſus, vel eſt notorius clerico percuſſor.

Reſp. 1. Non licet petere, aut accipere Sacramentum a miniſtro non tolerato, præter Baptiſmum, & juxta multos, Pœnitentiam in articulo mortis. Quia 1. Eccleſia prohibet communicationem cum non tolerato, præſertim in ſacris. 2. Non licet petere ab alio id quod ipſe ſine peccato præſtare nequit; nam hoc eſſet eum inducere ad peccatum. At miniſter non toleratus, non poteſt ſine peccato Sacramenta miniſtrare, ſaltem extra neceſſitatem proximi, cum id ei graviter Eccleſia vetet. Neque etiam licet ab alio accipere id quod non poteſt ſine peccato dare: nam alias cooperaris ejus peccato; quænam enim major poteſt eſſe cooperatio dationi illicitæ, quam acceptio, ſine qua datio executione caret?

Excepi Baptiſmum in articulo mortis, quia miniſter non toleratus poteſt tunc illum licite miniſtrare in defectu aliorum, ſi nempe conteratur, & faciat quod in ſe eſt, ut a cenſuris abſolvatur; & ſic tunc poteſt ab eo licite per ſe accipi, ut docet *S.* Auguſt. l. 6. de Bapt. c. 5.

Reſp. 2. Jure divino naturali non licet petere, nec accipere Sacramentum a miniſtro malo tolerato, quem moraliter conſtat peccaturum miniſtrando, ſi adſit alius probus. Quia 1. Ex lege caritatis in Deum & proximum, quiſque tenetur impedire peccatum proximi, quantum poteſt, ſaltem ſine gravi ſuo incommodo, ſeu damno. Ergo niſi adſit aliqua neceſſitas, tenetur non recipere Sacramentum ab eo qui peccaturus eſt conferendo. 2. Petens,

tens, vel accipiens Sacramentum a malo ministro in tali casu, dat ei sine justa causa occasionem peccandi, & moraliter cooperatur ejus peccato, cum hoc facile impedire posset. Et quamvis ille paratus esset ministrare, tamen hic & nunc non peccaret, seu hanc malam voluntatem non exequeretur, nec hoc numero sacrilegium admitteret, te non petente, vel non accipiente.

Resp. 3. Per se loquendo licet petere & accipere Sacramentum a ministro tolerato, si alius probus desit, & adsit justa & gravis causa, seu aliqua necessitas, ut si instet præceptum confitendi, aut sumendi Eucharistiam quindena Paschali; si quis sit in statu peccati mortalis, nec possit, aut saltem sine gravi incommodo, adiri alius minister. *Prob.* 1. Ex can. ult. 25. q. 8. & cap. *Vestram* de cohab. cler. 2. Ex constit. Martini V. *Ad evitandum*, in Concilio Constantiensi edita, ibi: *Indulgemus quod nemo deinde a communione alicujus in Sacramentorum administratione, vel receptione, aut aliis quibuscumque divinis vel extra, prætextu cujuscumque sententiæ, aut censuræ Ecclesiasticæ, a jure, vel ab homine generaliter promulgatæ teneatur abstinere, vel aliquem vitare.* 3. Quia res honesta licite peti & accipi potest ab eo, qui potest hic & nunc eam digne præstare, licet prævideatur peccaturus, modo adsit justa causa non impediendi ejus peccatum, ut patet in petente mutuum ab usurario ob necessitatem. Minister autem toleratus requisitus potest conteri, & obtinere absolutionem a censura. Qui si faciat quod in se est, ut eam obtineat, nec tamen obtinere possit; tunc juxta multos non peccabit, si requisitus & contritus ministret Sacramentum habenti jus illud petendi, quia tunc tenetur illud administrare; vel ex justitia, si sit pastor; vel ex caritate, si petens sit in necessitate saltem gravi. Si vero male ministret, id ejus malitiæ, non petitioni imputandum est; nec caritas obligat ad impediendum cum gravi suo damno peccatum proximi, quod ipsemet potest facile vitare.

Dixi, *per se loquendo*: Nam extra casum extremæ, aut saltem gravissimæ necessitatis non licet petere nec accipere Sacramentum a ministro tolerato, aperte errorem aliquem ab Ecclesia damnatum profitente, vel judicio Ecclesiæ in materia fidei renitente: Nam alioqui crearetur scandalum ac periculum perversionis fidelium, & conciliaretur auctoritas errori.

CAPUT III.

De dispositione necessaria in recipiente Sacramentum.

Quæst. 1. *Quænam dispositio requiritur in subjecto ad valorem Sacramenti.*

Nota 1. Subjectum Sacramenti est is, qui illud recipit, & est capax ejus effectus recipiendi. Agitur hic de solis adultis; nam in infantibus & perpetuo amentibus nihil requiritur, ut patet ex perpetua Traditione, & praxi Ecclesiæ, secundum quam baptizantur infantes. Et vero si necessarius esset aliquis actus propriæ voluntatis, non possent salvari.

Nota 2. Certum est, Baptismum susceptum requiri ad valorem aliorum Sacramentorum: *tum quia est fundamentum & janua reliquorum*, cap. 2. *de de cognat. spir. in* 6. & ex Concil. Florentino; *Vitæ spiritualis janua est, per ipsum membra Christi, ac de corpore efficimur Ecclesiæ.* Tum quia Concilium Nicænum I. cap. 19. statuit, ut clerici invalide baptizati rebaptizentur, & iterum ordinentur. Idem habetur c. 1. *de Presb. non bapt.*

Resp. 1. In adulto recipiente Sacramentum ad ejus valorem necesse est, ut non habeat voluntatem contrariam ejus receptioni, excepta Eucharistia, quæ consistit in re permanente, & subsistit extra usum. Constat, tum ex sensu & praxi Ecclesiæ; tum ex cap. *Majores de Baptis.* ubi Innocentius III. ait: *Ille vero qui nunquam consentit; sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit Sacramenti.* Immo requiritur positiva aliqua (1) voluntas recipiendi Sacramentum. *Ita communiter.* Prob. 1. Ex c. 77. *de consecr.* dist. 4. Et ex Concil. Carth. IV. cap. 76. & Arausic. I. cap. 12. quæ ad Baptismum conferendum ægrotis voluntatem suam significare non valentibus, exigunt testimonium aliorum, quo constet, eos prius voluisse baptizari. 2. Ex praxi Ecclesiæ. 3. Ex Rituali Romano exigente ad Baptismum adulti desiderium Baptismi. Quod etiam a fortiori requiritur in aliis Sacramentis, quæ non sunt tam necessaria quam Baptismus. Ratio est institutio Christi, qui convenienter voluit, ut nullus adultus, qui rationis usum habeat, sanctitatem, vel ejus augmentum acciperet, nisi ipse consentiat in suam sanctificationem; ac proinde noluit, ut Sacramenta, quæ ad sanctitatem dandam vel augendam instituit, adulto sine suo consensu valerent. Nam ex Concil. Trid. sess. 6. c. 7. *Justificatio est sanctificatio & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum.* Hinc S. Th. 3. par. q. 68. ar. 7. ait: *Si in adulto deesset intentio*

(1) Vid. doctrinam Scoti in Nota ad q. 9. ar. 4. de Luxuria, c. 7. Tract *de Peccat.* Idem N. 174. & 175.

tentio ſuſcipiendi Sacramentum, non eſſet baptizandus.

Reſp. 2. In recipiente Sacramentum ad ejus valorem ſufficit intentio habitualis, ſeu voluntas illud recipiendi præterita, non retractata, exceptis duobus. *Prob.* 1. Ex Conciliis & Rituali ſupradictis præcipientibus ut baptizetur moribundus ſenſibus & ratione deſtitutus, modo conſtet de præterita ejus voluntate. 2. Ex perpetua praxi Eccleſiæ, quæ non reiterat Baptiſmum & Ordines iis, qui illa ſuſceperunt in mortali & in hæreſi, ſed cum ſola voluntate recipiendi, etſi præterita.

Excipe Pœnitentiam, quia actus pœnitentis ſunt ejus materia; & Matrimonium, quia ad valorem contractus requiritur conſenſus ſaltem virtualis.

Quæſt. II. *Quænam diſpoſitio requiritur ad effectum Sacramenti?*

Nota. Effectus communis omnibus Sacramentis duplex eſt. Primus eſt gratia ſanctificans, ſeu habitualis, major vel minor pro diſpoſitione ſubjecti, & confertur eo inſtanti, quo Sacramentum ſumitur. Secundus ſunt gratiæ actuales, quæ intuitu Sacramenti ſuſcepti opportuno tempore conferuntur ad obtinendum finem proprium cujuſque Sacramenti, niſi ſuſcipiens illis ſe poſtea indignum reddat peccatis ſuis, vel obicem ponat: unde vocantur Gratiæ Sacramentales. Præter hos effectus, tria ſcilicet Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo characterem imprimunt, ideoque iterari nequeunt.

Reſp. 1. Ad characterem recipiendum ſufficit voluntas habitualis recipiendi Sacramentum. Nam hæc ſufficit ad valorem Sacramenti, reſpectu recipientis; & diſpoſitio quæ ſufficit ad valorem Sacramenti, ſufficit quoque ad impreſſionem characteris.

Reſp. 2. Ad gratiam ſanctificantem recipiendam in quinque Sacramentis vivorum, præter intentionem habitualem requiritur ſtatus gratiæ, non autem in aliis duobus, quæ mortuorum dicuntur, nempe Baptiſmo & Pœnitentia, in quibus aliæ diſpoſitiones requiruntur. Quia priora inſtituta ſunt ad conferendum augmentum gratiæ ſanctificantis, alia vero ad eam dandam: ac proinde priora per ſe & ex inſtitutione ſua, ſaltem primaria, ſupponunt & exigunt gratiam jam acceptam, ut illam augeant: nam augetur id quod jam adeſt; alia vero non.

Hinc qui ſibi conſcius eſt peccati mortalis, graviter tenetur ſibi gratiæ ſtatum comparare antequam recipiat Sacramentum vivorum. Nam eſt grave ſacrilegium ponere obicem gratiæ; cum enim Chriſtus inſtituerit Sacramenta, ut eſſent efficacia gratiæ ſigna, qui illa recipit ponendo obicem gratiæ, quantum in ſe eſt, inanem & falſam reddit eorum ſignificationem, & abutitur inſtitutione Chriſti, cui facto ſuo illudit.

Sed an talis tenetur confiteri, quantumvis ſibi perfecte contritus videatur.

Reſp. Id certum eſt de Euchariſtia, de aliis aliqui etiam affirmant, longe plures de jure communi negant. Quia 1. Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 7. docet, ſolum ob Euchariſtiæ perceptionem præcipi confeſſionem, nulla facta mentione aliorum. Et ſeſſ. 24. cap. 1. ſolum hortatur ſponſos, ut ante matrimonium confiteantur. 2. Ex Pontificali Romano: *Adulti deberent prius peccata confiteri, & poſtea confirmari, vel ſaltem peccata, quæ admiſerunt, doleant.* Non eſt autem major obligatio in aliis. 3. Rituale Romanum dicit ſolum de Sacerdote mortalis culpæ ſibi conſcio: *Ad Sacramentorum adminiſtrationem non audeat accedere, niſi prius corde pœniteat: ſed ſi habeat copiam confeſſarii, & temporis locique ratio ferat, convenit confiteri.* Quia non reperitur tale præceptum divinum, vel humanum ſaltem commune in ordine ad alia Sacramenta ſuſcipienda. Tamen confeſſio videtur ex inſtitutione Chriſti præponi debere Extremæ Unctioni, cum hæc ſit Pœnitentiæ completivum.

Ceterum cum Sacramentum Pœnitentiæ majorem certitudinem gratiæ, & meliorem diſpoſitionem conferat, ſufficiens eſt cauſſa ſemper confeſſionis præmittendæ; hæcque eſt communis fidelium praxis. *Cum Sacramenta adminiſtramus, aut percipimus, toties confeſſio prætermittenda non eſt*, ait Catech. Rom. p. 2. c. 7. n. 59.

Reſp. 3. Ad gratias actuales Sacramentales, quas nempe Deus ſingulis Sacramentis ad finem cujuſque proprium aſſequendum innexuit, recipiendas, duo requiruntur, 1. Ut eo tempore, quo homo ea auxilia recepturus eſt, ſit in ſtatu gratiæ: nam hic effectus non datur, niſi ut conjunctus gratiæ ſanctificanti; & qui eſt in peccato, redditur indignus ſupernaturalibus donis: unde in illo ſtatu nullum habet jus ad talia auxilia. 2. Ut iis non ponatur obex per diſpoſitionem actualem ipſi repugnantem.

Reſp. 4. Præter voluntatem recipiendi Sacramentum, & ſtatum gratiæ, reverentia Sacramento debita exigit devotionem actualem, quæ quanto major erit, tanto uberior fructus percipitur; nam Sacramenta gratiam conferunt ſecundum propriam cujuſque diſpoſitionem. Ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 6.

Qui crediderit et Baptizatus fuerit salvus erit Marc. 16. 16.

TRACTATUS
DE BAPTISMO.

BAptiſmus eſt Sacramentum ad ſpiritualem regenerationem a Chriſto inſtitutum, conſiſtens in ablutione per aquam naturalem, & prolatione horum verborum, aut æquivalentium: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

Quæſt. I. *Quænam eſt materia Baptiſmi?*

Reſp. 1. Materia remota eſt aqua vera naturalis, ſeu elementaris. Fide conſtat, 1. Ex Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua &c.* Ex perpetua Traditione & praxi Eccleſiæ. 3. Ex Conc. Later. Florent. & Trid. ſeſſ. 7. can. 2.

Sed obſerva, 1. Sufficit aqua elementaris proprie dicta, quamvis rebus aliis ſit tantulum permixta, modo uſum communem & æſtimationem aquæ retineat: Hinc valet Baptiſmus in aqua fontana, pluviali, marina, ſive frigida, ſive calida, quamvis ſit turbida, lutulenta, ſulphurata, ferruginea, modo non ſit corrupta. Item aqua reſoluta ex nive, grandine, aut glacie, vel ex panno madido, aut luto expreſſa: quia hæc ſunt aqua naturalis. Immo juxta S. Thom. in lixivio. At non valet in vino lymphato, ſalvia, ſputo, lacrymis, ſudore, aliove ſimili humore: in cerviſia, ptiſana, juſculo, in liquore ex vitibus defluente, aut ex herbis floribuſve expreſſo, vel in aqua roſacea, ex S. Th. 3. par. qu. 65. ar. 4. ad 5. Nam iſta non ſunt aqua proprie dicta & elementaris. Neque valet in glacie, nive, pruina, & ſimilibus nondum reſolutis; nam in hoc ſtatu non ſunt aqua naturalis & uſualis, quæ ſcilicet etiamnum retineat aquæ uſum, & poſſit proxime abluere corpus: alioqui non verificaretur forma: *Ego te baptizo*, hoc eſt, abluo. Idem dic de aqua cujus tanta ſit permixtio, ut potius cenſeatur corpus mixtum, quam aqua.

2. In articulo mortis, quando haberi non poteſt materia certa, debet adhiberi qualiſcumque dubia, ſub hac conditione, *Si hæc materia ſit ſufficiens*, & ad hoc ſufficit etiam tenuis probabilitas; quia in neceſſitate ſubveniendum eſt ſaluti proximi omni modo meliori quo poteſt. Hinc in extrema neceſſitate, juxta multos, baptizare teneris in aqua ex ſale reſoluto, in cerviſia admodum tenui &c. ita tamen ut ſi ſic baptizatus ſupervixerit, rebaptizari debeat ſub hac conditione, *Si nos es baptizatus.*

3. Extra neceſſitatem non licet ſub mortali baptizare niſi in aqua benedicta, quæ in fonte Baptiſmali ſervatur, propter præceptum & uſum Eccleſiæ, & reverentiam Sacramento debitam.

Reſp. 2.

Resp. 2. **Materia** proxima est ablutio, seu applicatio aquæ immediate, & successive ad corpus baptizandi. Constat 1. ex Ephes. 5. *Mundans lavacro aquæ in verbo vitæ*. 2. Ex perpetua praxi Ecclesiæ, & verbis formæ.

Nota. Ablutio non idem est, ac expurgatio, seu emundatio; nam hæc est effectus ablutionis, & potest esse sine illa.

Quæst. II. *Quæ & qualis ablutio requiritur ad valorem Baptismi?*

Resp. 1. Sufficit quælibet ablutio, sive fiat per infusionem, sine per aspersionem, sive per immersionem: nam quælibet est vera ablutio. In praxi tamen servari debet modus in unaquaque Ecclesia usitatus.

Resp. 2. Necesse est illam corporis partem ablui, & tantam aquæ quantitatem adhiberi, ut ideo corpus dicatur proprie & simpliciter ablutum. Ad quod sufficit, ut caput sit ablutum, ut constat ex praxi Ecclesiæ Latinæ, quia caput est præcipua corporis pars, & sensuum sedes, in qua proinde manifestatur principium vitæ animalis.

An etiam sufficiat ablutio alterius partis notabilis, ut brachii, pectoris &c. controvertitur; & licet communius affirment, tamen hoc non est certum. Quare graviter peccaret, qui extra casum necessitatis non ablueret caput; nam exponeret Sacramentum periculo nullitatis. Hinc Rituale Roman. præscribit, ut si infans in necessitate baptizetur in alio membro, postea rebaptizetur sub conditione, *Si non es baptizatus*. Multo minus certum est, sufficere quantulamcumque partem corporis ablui, quod tamen non pauci tenent: unde extra necessitatem hoc non licet, & baptismus sic in necessitate collatus reiterari debet sub conditione.

✠ In lib. VII. de Synodo Diœcesana cap. 5. quæstionem hanc fusim pertractat Ss. D. N. Benedictus XIV. ubi statuit. Primo, *Certum esse, Infantem in matris utero ita latitantem, ut nulla ejus pars aqua perfundi queat, baptizari non posse, nec ei quidquam prodesse, quod nonnulli Hæretici olim sunt arbitrati, si ejus loco, matris corpus abluatur, quemadmodum* lib. 6. *contra Julianum* c. 14. *diserte tradit Augustinus*.

Secundo controversiam expedit. *An reserato materni uteri ostio, quod puerperii initio contingit; valide baptizetur infans, cujus corpusculum, etsi nulla parte in lucem prodierit, aqua nihilominus, saltem per siphunculum tingi possit*, atque explicatis variis hac de re opinionibus, indicatisque præcipuis, quibus obnoxiæ sunt, argumentis, concludit; *Ultimum hujus controversiæ judicium a Sede Apostolica lesse proferendum; ac tutius esse ut Episcopus illud expectet; nec quidnam interim suis constitutionibus inferat, quo implexæ istius quæstionis decisionem sibi arrogasse videatur. Ad Parochos vero pertinere obstetrices instruere; ut cum casus evenerit, in quo Infantem, nulla adhuc sui parte editum, mox decessurum prudenter timeant, illum baptizent sub conditione, sub qua pariter erit iterum baptizandus, si periculum evadat, & foras prodeat.*

Tertio. De Infante agit, qui aliquam sui partem ex utero emisit, ac statuit esse baptizandum; nec iterandum deinde baptismum, si caput emerserit; ad alias partes quod attinet, ita habet: *Cum itaque hæc controversia hactenus indecisa remaneat, uti scite animadvertit Cardinalis de Rohan in suo Rituali Argentinensi* ad tit. de Bapt. §. 5. *inquiens*: Utrum ratus sit Baptismus, non in capite, sed in aliqua alia corporis parte collatus, multi non immerito dubitant, *idcirco cavere debet Episcopus, ne in sua Synodo aliquid, quoad eam, decernat, sed id solum curabit, ut Parochi, ceteriique, quorum interest, illud exacte exequantur, quod in Romano Rituali præscribitur, sicuti optime animadvertit Gibertus* in consultat. Canonic. de Sacramento Baptismi, consult. 12. *ubi Synodos affert, Rituali Romano conformes, ejusque vestigiis inhærentes*. ✠

Resp. 3. Necesse est, ut aqua immediate tangat corpus baptizandi, quia ad veram ablutionem requiritur contactus physicus, & immediata aquæ applicatio ad id quod abluitur. Hinc non sufficit aquam applicari panniculis, nec utero materno, in quo adhuc detinetur infans, nec secundinæ, quæ est pellicula, qua subinde involuti nascuntur infantes: nam non est pars corporis, sed ejus involucrum. Immo juxta multos nullus est Baptismus, si soli capilli abluantur; quia non sunt stricte pars corporis, & illorum ablutio non videtur sufficere, ut propter eam dici possit corpus ablutum. Igitur in praxi sub gravi curandum est, ut aqua ad cutem perveniat, & ea aquæ copia adhibenda, ut qui baptizatur, merito & secundum communem hominum æstimationem censeatur ablutus.

Item ad veram ablutionem requiritur, ut partes aquæ applicentur motu successivo partibus corporis: nam aqua contenta in vase, quamvis illud tangat, non dicitur illud abluere.

Porro si mater prægnans mortua fuerit, fœtus quamprimum caute extrahatur, ac si vivus fuerit, baptizetur, Rituale Romanum.

Quæst. III. *An ad valorem Baptismi requiritur trina infusio vel immersio?*

Resp. Unica sufficit. Constat, 1. Ex cap. *De trina*, de consecr. dist. 4. Et ex praxi Ecclesiæ, quæ sæpe unicam adhibuit: 2. Quia unica sufficit ad veram ablutionem. Ceterum in praxi minister tenetur servare suæ Ecclesiæ consuetudinem; & curare ut singulæ ablutiones singula-

singularem SS. Trinitatis personarum invocationi respondeant, ut Ritualia præscribunt; item ne forma totaliter proferatur, antequam perfecta sit ablutio totalis, ne scilicet aliqua pars illius ablutionis reddatur inutilis.

Quæst. IV. *An dum Baptismus fit per immersionem, requiritur emersio ad ejus valorem?*

Resp. Non pauci affirmant, sed plures alii negant. Quia ad veram ablutionem requiritur solum immediata & successiva aquæ ad corpus applicatio, orta ex motu locali, vel aquæ supra corpus, ut fit in effusione & aspersione; vel corporis super aquam, ut fit in immersione; sive postea fiat emersio, sive non. Hinc inferunt, validum esse Baptismum infantis, quem quis in flumen aut puteum projicit animo eum baptizandi, & simul submergendi; modo formam debitam proferat, antequam infans aquis suffocetur: quia tunc adsunt materia, forma, & intentio requisita ad valorem Baptismi.

Porro certum est, non licere infantem sic projicere, etiamsi aliter baptizari nequeat, & timeatur statim moriturus: quia hoc esset directe occidere innocentem; nam hæc immersio per se ac directe est occisiva infantis; ablutio autem per accidens ex sola intentione mergentis dirigitur.

Nota. Item qui profert formam, debet abluere; alioqui forma esset falsa, ideoque Baptismus nullus.

Quæst. V. *Quænam est forma Baptismi?*

Resp. 1. Hæc est: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Ita Conc. Florent. & Rituale Romanum addens, hæc verba uno & eodem tempore, quo fit ablutio, esse pronuntianda.

Resp. 2. Ad valorem Baptismi exprimi debent ablutio actualis, seu ablutio ut actu exercita, & persona baptizandi, ita ut hæ voces *Baptizo te*, vel æquivalentes sint de essentia formæ. Constat, 1. Ex perpetua Traditione, & praxi Ecclesiæ ita interpretantis verba Christi: *Baptizantes eos.* 2. Ex c. 1. *de Baptismo*, ubi Alexander III. ait: *Si quis puerum ter in aqua immerserit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen. Et non dixerit: ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen; non est puer baptizatus.* 3. Ex Conc. Florent. in Decreto pro Armenis. Hinc Alexander VIII. damnavit hanc propositionem: *Valuit aliquando baptismus sub hac forma collatus, In nomine Patris &c. prætermissis illis, Ego te baptizo.*

Resp. 3. Necessariæ quoque sunt hæ voces, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Constat, 1. Ex Matth. cap. ult. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Quæ verba ex sensu Ecclesiæ continent formam Baptismi. 2. Ex Patribus apud Bell. & alios. 3. Ex c. *Si revera*, de consecr. dist. 4. Ubi Pelagius Papa jubet, hæreticos solummodo in nomine Christi baptizatos, iterum baptizari in nomine Trinitatis. Et c. *In Synodo*, ead. ubi Zacharias Papa affert eum, qui sine invocatione Trinitatis baptizatus est, Sacramentum regenerationis non habere. Per Trinitatem intelliguntur tres Personæ distincte invocatæ, secundum usum Ecclesiæ & præceptum Christi, ut etiam ibidem explicatur. 4. Ex Conc. Nicæno I. can. 19. jubente Paulianistas rebaptizari, quia scilicet non baptizabantur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ut docet Innocentius I. epist. 2. & ex Conc. Later. IV. c. 1. ubi Sacramentum Baptismi sic explicat, nempe, *quod ad Dei invocationem, & individuæ Trinitatis, videlicet Patris, & Filii, & Spiritus Sancti consecratur in aqua.* Item, ex Conc. Florent. 5. Quia cum Baptismus sit *fidei Sacramentum*, c. 4. *de Bapt.* debet in eo conferendo fieri expressa mentio Trinitatis, quæ est primarium objectum fidei & fundamentum salutis.

Hinc non valet Baptismus, v. g. 1. *Si* dicatur *In nomine Trinitatis*: *In nomine Dei unius & trini*: vel, *In nomine trium personarum Trinitatis.* Quia requiritur distincta expressio singularum personarum, & quidem secundum eas rationes, quibus constituuntur, & inter se distinguuntur, nempe secundum proprietates Personales, seu relationes Paternitatis, Filiationis, & Spirationis passivæ. 2. Si dicatur *In nominibus*, quia non exprimitur essentiæ unitas, cujus expressio est essentialis forma, ut semper intellexit Ecclesia. Et vero tam necessaria est ad salutem professio Unitatis Dei; quam Trinitatis personarum, quæ necessario exprimendæ sunt.

Dubiæ autem sunt hæ formæ, *In virtute* vel *auctoritate*, vel *sub invocatione Patris &c.* Item *In nomine Patris, in nomine Filii, & in nomine Spiritus Sancti; & in nomine Genitoris, & Geniti, & Procedentis ab utroque.* Immo S. Thom. 3. part. qu. 66. ar. 5. ad 7. docet, in aliis nominibus quam Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, non perfici Sacramentum.

Resp. 4. Non est de essentia formæ, ut exprimatur minister saltem expresse. Nam Conc. Flor. approbat hanc Græcorum formam: *Baptizatur talis servus Christi in nomine &c. vel baptizatur manibus meis talis in nomine Patris &c.*

Quæst. VI. *An Baptismus iterari possit?*

Resp. 1. Est de fide, Baptismum valide susceptum nunquam posse iterari, 1. Ex Eph. 5. *Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma.* 2. Ex Traditione & praxi Ecclesiæ. 3. Ex Symbolo, *Confiteor unum Baptisma.* 4. Ex

Conc.

Ex Conc. Flor. & ex Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 11. Unde Baptiſmi iteratio eſt grave ſacrilegium, tum ex parte dantis, quam recipientis ſcienter, ex c. 108. & 118. de conſec. diſt. 4. Quia eſt contra inſtitutionem Chriſti, applicando Sacramentum ſubjecto incapaci; & per hoc ſignificatur, Chriſtum eſſe denuo morti ac ſepulturæ obnoxium, ex Heb. 6. cum per Baptiſmum commoriamur & conſepeliamur Chriſto, Rom. 6.

Reſp. 2. Iterari debet Baptiſmus ſub conditione, dum poſt diligentem inquiſitionem dubitatur an Baptiſmus ſit datus. Conſtat ex S. Leone, in c. 112. & 113. de conſec. diſt. 4. & aliis canonibus, & ex c. 2. *de Bapt.* ubi Alexander III. ait; *De quibus dubium eſt an baptizati fuerint, baptizentur his verbis premiſſis: ſi baptizatus es, non te baptizo: ſed ſi nondum baptizatus es; Ego te baptizo &c.* Idque ſive dubium ſit poſitivum, quia ſcilicet ſunt rationes in utramque partem probabiles: ſive ſit negativum, quia ſcilicet nulla ſunt indicia ad judicandum hominem eſſe baptizatum, c. *Parvulos*, de conſecr. diſt. 4. Ratio eſt, quia alias homo probabili periculo damnationis exponeretur ob carentiam Baptiſmi; & aliunde talis neceſſitas impedit omnem irreverentiam in Sacramentum, quod propter ſalutem hominum inſtitutum eſt.

Idem dic, ſi ſit probabile dubium, an Baptiſmus datus ſit cum ſufficienti materia, vel forma, vel intentione. Nam tunc æque periclitatur ſalus hominis; & canones qui expreſſe loquuntur de dubio facti, intelligendi etiam ſunt de dubio juris, quod eſt hic æquivalenter dubium facti: qui enim dubitat an Baptiſmus ſit datus cum legitima materia, vel forma, vel intentione, æquivalenter dubitat an ſit vere datus. Unde S. Gregorius lib. 12. epiſt. 31. ait: *Ne talis dubitatio ruina fidelibus fiat, quoniam non monſtratur iteratum, quod non certis indiciis oſtenditur rite peractum.*

Hinc ſic rebaptizandi ſunt infantes expoſiti, ſi non habeant ſchedulam, aut aliam notam collati Baptiſmi teſtem. Immo juxta multos, & varia Concilia, & Rituale Tullenſe, etiamſi habeant, ſi re diligenter inveſtigata, nihil certi aliunde reperiatur. Quia illa ſchedula, aliave nota ab ignoto, ideoque incertæ fidei auctore appoſita non ſufficit ad certitudinem moralem, quam tamen requirunt canones ad non rebaptizandum. Hinc Conc. Carthag. V. cap. *Placuit*, diſt. 4. de conſecr. ait: *Placuit de infantibus quoties non inveniuntur certiſſimi teſtes, qui eos baptizatos eſſe ſine dubitatione teſtentur, abſque ullo ſcrupulo eos eſſe baptizandos.* Et vero caritas obligat ad ſuppeditandum proximo medium ſalutis neceſſarium, niſi conſtet jam adhibitum fuiſſe; alioqui ejus ſalus æterna morali periculo committeretur.

Antoine Theol. Moral. Tom. III. P. I.

Dixi, *ſub conditione*, ut vitetur periculum irreverentiæ, & reiterationis Baptiſmi vere ſuſcepti.

✠ De forma Baptiſmatis, alteriuſve Sacramenti characterem imprimentis, ex profeſſo agitur in laudato Opere de Synodo lib. VII. cap. 6., ubi cum plura ſcitu digna, & quæ in vulgaribus Theologis plerumque deſiderantur, explicata ſint, omnia excerpſimus, ac Auctoris quæſtioni addidimus. Hanc formulam, inquit, *a Scholaſticis eſſe adinventam, & in Eccleſiam invectam, plerique viri eruditi exiſtimarunt; ſed eos toto cœlo aberraſſe, ait Martene* de antiquis Eccl. ritib. tom. 1. lib 1. c. 1. ar. 16. n. 19. *Siquidem longe ante Scholaſticos, S. Bonifacius Archiepiſcopus Moguntinus in ſuis ſtatutis circa ann. 745. conditis*, & tom. 9. *Spicilegii a Luca Dacherio editis*, c. 28. *hæc habet*: Si de aliquibus dubium ſit, utrum ſint baptizati, abſque ullo ſcrupulo baptizentur; his tamen verbis præmiſſis: Non te rebaptizo, ſed ſi nondum es baptizatus, Ego te baptizo. *Idemque, ac totidem fere verbis ſtatutum legimus* Capitular. lib. 6. cap. 184. *apud Balutium* tom. 1. pag. 564. *e quibus idem decretum excerpſit, ac ſuæ canonum collectioni* ſub tit. 11. cap. 17. *inſeruit Iſac Epiſcopus Ligonenſis, apud Harduinum* Collect. Conc. tom. 5. col. 447. *Licet porro ante ſæculum* VIII. *prædictæ conditionatæ formulæ expreſſam mentionem in Conciliis, & Patribus non inveniamus, quemadmodum, præter laudatum Martene, obſervarunt Juvenin.* de Sacram. diſſ. 1. qu. 3. c. 5. ar. 1. *& Tournely* prælect. tom. 6. de Sacram. in genere qu. 1. ar. 6. edit. Venet. pag. 38. & 39. *non recte tamen inde intulit Natalis Alexander* hiſt. Eccl. ſæc. IV. c. 4. art. 12. *Illam non fuiſſe in uſu, quinimmo ex antiqua, & conſtanti Eccleſiæ praxi oppoſitum colligi putamus, quod hac ratiocinatione oſtendimus. Perpetuum Catholicæ Fidei dogma fuit, unicum eſſe Baptiſma, juxta illud Apoſtoli* ad Epheſ. 5. 4. Unus Dominus, una Fides, unum Baptiſma, *quod propterea ſemel rite collatum, ſine gravi piaculo iterari poſſe, ſemper Eccleſia negavit, ut conſtat* ex can 47. Apoſtolor. *juxta verſionem Dionyſii*, & can. 3. *Concilii Valentini an.* 374. & can. 38. *Concilii Carthaginenſis* III. *anni* 397. *quibus in locis temere rebaptizantes gravibus ſubduntur pœnis, & Eccleſiaſtica communione privantur. At eadem Eccleſia, quæ ita docuit, eos nihilominus, de quibus dubitatur, an eſſent in Chriſto regenerati, incunctanter baptizandos præcepit, quod innumeris teſtimoniis comprobatur. Sæculo* XI. *diſputatum fuit de Baptiſmo Clinicorum, num ſcilicet validum eſſet Baptiſma per aſperſionem datum ægrotis in lecto decumbentibus: conſulitur Cyprianus, reſpondet Sanctus Doctor* epiſt. 76. ad Magnum, *validum quidem ſibi illud videri; iis autem, qui dubitabant auctorem ſe eſſe, ut illud iterum conferrent*: Si aliquis exiſtimat (*ait Cyprianus*) eos ni-

hil consequutos, eo quod aqua salutari tantum perfusi sunt, sed inanes, & vacui sunt, non decipiantur, ut, si incommodum languoris evaserint, & convaluerint, baptizentur. *Sæculo* v. *a Legatis Maurorum interrogantur Patres Concilii Carthaginensis* vi. *anni* 401. *quid agendum foret de pueris, quos an baptizati essent, nemo certo sciret, ad quod responderunt Patres* can. 6. (collect. Hard. tom. 1. col. 687.) Placuit de infantibus, quoties non inveniuntur certissimi testes, qui, eos baptizatos esse, sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt idonei de traditis sibi Sacramentis respondere; absque alio scrupulo eos esse baptizandos, ne ista trepidatio eos faciat Sacramentorum purgatione privari; *eumdemque canonem renovarunt Synodus Africana anni* 401., *& alia Synodus Carthaginensis sub Bonifacio Episcopo anno* 507. *Idem ad Rusticum Narbonensem, atque iterum ad Nonnam Episcopum Ravennatem rescripsit Leo Magnus; ad hæc eadem præcedentium Conciliorum, & Patrum decreta allusit* Gregorius II. *cum de eadem re interrogatus a Bonifacio Episcopo*, epist. 2. num. 9. tom. 3. collect. Hard. col. 1859. *respondit*: De parvulis, qui a parentibus subtracti sunt, & an baptizati, an non, ignorant, quia interrogasti: hos ut baptizare debeas, secundum Patrum traditionem, si non fuerit, qui testificetur, ratio exposcit. *Jam vero cum ex his, aliisque similibus testimoniis a laudato Martene prolatis luculenter pateat, antiquum atque ipsi Ecclesiæ coævum usum fuisse, eos baptizare, de quibus dubitabatur, num, per regenerationis lavacrum, ab originali culpa essent expiati, ne dicamus, Ecclesiam in eumdem incidisse rebaptizantium errorem, quem toties detestata erat, & damnaverat, necesse est existimare, non aliter in ea dubietate Baptismum conferri voluisse, quam sub tacita, & mente concepta conditione*: Si nondum es legitime baptizatus. *Hæc autem conditio, quæ prius mente tantum concipiebatur, cœpit sæculo* viii. *in ipsa Baptismi forma exprimi, & pronuntiari; quam quidem disciplinam multis jam in locis receptam, Alexander* III. *sæculo* xii., *non solum approbavit, sed ubique servandam edixit* in c. 2. de Baptismo, *inquiens*: De quibus dubium est, an baptizati fuerint, baptizentur, his verbis præmissis: Si baptizatus es, non te baptizo; sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo &c. *Eamdem sanctionem confirmavit Joannes XXII. apud Odericum Rainaldum* ad an. 133. n. 142.

✠ *Non ideo tamen, quod per præfatam conditionem periculum evitetur rebaptizandi, qui jam semel fuerit legitime baptizatus, est illa passim, & temere adhibenda, sed tunc solum ea licebit, cum prudens, & probabilis subest dubitatio, an quis fuerit baptizatus, nec diligenti præmissa indagatione, potuit rei veritas innotescere, quemadmodum scite perpendit Sotus* in 4. dist. 4. qu. unic. art. 9. §. Circa hanc solutionem, *ubi a sacrilegio non excusat, neque ab irregularitate absolvit Sacerdotem sub conditione rebaptizantem, quem scit domi baptizatum, & nihil est, quod collatum ei Baptisma rationabiliter suspectum reddat. Quare minime sectanda sunt exempla, quæ congesserunt Gobat* tom. 1. tr. 2. sect. 3., & *Marin.* Theolog. tom. 3. tr. 19. disp. 1. sect. 8. n. 140. *ubi plures sub conditione baptizatos narrant, qui, ob merum scrupulum, non tam dubitabant, quam imprudenter suspicabantur, se non esse rite baptizatos, quam quidem conditionatam Sacramenti iterationem, ob consequutos, seu potius apprehensos effectus quietis conscientiarum, iidem Auctores videntur approbare, sed potius aures præbendæ sunt Estio* in 4. dist. 4. §. 15. *hæc ad rem adnotanti*: Sciendum est non quamcumque levem in contrarium suspicionem, vel scrupulum debere sufficere ad hoc, ut sub conditione quis hoc pacto baptizetur, sed requiri dubitationem probabilem: Ea autem probabilis dubitatio est, quæ facta etiam diligenti indagine, discuti non potest, ita ut nec moralis certitudo facti haberi queat, *Immo verius obtemperandum est Catechismo Romano* par. 10. de Sacram. Baptism. num. 57. *ubi de forma conditionata ait*: Ea Baptismi forma ex Alexandri Papæ auctoritate in illis tantum permittitur, de quibus re diligenter discussa in dubium relinquitur, an Baptismum susceperint, aliter vero nunquam fas est, etiam cum adjunctione, Baptismum alicui iterum administrare.

3. *Quæ hucusque diximus, copiosius adhuc & clarius a nobis exposita, pluribusque Sacræ Congregationis Concilii responsis confirmata fuere* in nostra Notific. 84. *ubi non solum ex ejusdem sacræ Congregationis sententia ostendimus, non esse Baptismum, ne sub conditione quidem, iterandum, cum nulla occurrit prudens ratio dubitandi de prioris Baptismi validitate, sed etiam ab irregularitate iterantibus Baptisma inflicta ab Alexandro III.* in cap. Ex litterarum, de Apostatis, & iterantibus Baptisma, *non eximi probavimus, qui ob solum apprehensum prioris Baptismi vitium, nullaque præmissa veritatis indagatione, illud denuo sub conditione conferunt, quibus certo sciunt jam semel antea fuisse collatum. Etenim quamquam plures Doctores istiusmodi sub conditione rebaptizantes a gravi culpa, atque ab irregularitate absolvant, eo quod per adjectam conditionem satis consultum existiment reverentiæ debitæ Sacramento, ad quod conficiendum non aliter fertur intentio Ministri, nisi si rite confectum non fuerit aliud antea administratum, hæc tamen sententia rejicitur a Catechismo Romano* cit. loc., *ubi reprobantur asserentes*, nullum scelus admitti, si quemvis sine delectu, cum adjunctio-

ctione illa (*videlicet conditionis*) baptizent, *eidemque opinioni refragatur auctoritas S. Caroli, in cujus instructionibus inter Acta Ecclesiæ Mediolanensis* pag. 947. *hæc de forma conditionata habentur*: Qua forma utitur, cum infans, aliusque, qui Baptismo offertur, re diligenter perquisita, dubium relinquitur, aut certe non appareat, eum baptizatum esse, ut de expositis inventisque parvulis dubitari, atque ignorari sæpenumero solet. Quod si, re accurate investigata, exploratum habuerit, illum forma servata baptizatum esse, caveat omnino, ne hanc sub conditione baptizandi formam adhibeat, cum sacrilegium committat, si contra fecerit; & illud impedimentum contrahat, quod sacri Canones irregularitatem vocant.

4. *In alia itidem nostra* Notificat. 8. *hanc eamdem materiam tractantes diximus, cum Cardinali Albitio* de inconstantia in Fide c. 33. an. 14. usque ad 16. *Improbandas esse Synodos, in quibus generatim, atque indistincte, iterum sub conditione, in Ecclesia baptizari jubentur quicumque privatim fuere ab obstetricibus domi baptizati. De hisce Synodis, ac Ritualibus idem decernentibus, ait Holzman* in sua Theologia Morali tom. 2. tract. 2. c. 2. ar. 2., *qui licet eorumdem Auctores hoc nomine excuset, quod scilicet dubium illi visum fuerit Baptisma ab obstetrice collatum, fatetur nihilominus, minus caute, ac minime indefinite eos loquutos, cum debuerint potius rerum circumstantias distinguere, easque determinare, quæ incertam reddunt validitatem collati Baptismi, quem propterea tunc oporteat sub conditione iterari. Enim vero si obstetrices de Sacramenti materia, forma, & necessaria in Ministro intentione sint legitime edoctæ, sicuti mox* in cit. Notific. 8. *eas per Parochos solerter edoceri jussimus, priusquam ad obstetricum officium exercendum admittantur, eæque in speciali eventu, quo Baptisma periclitanti infanti privatim contulerint, ab eodem Parocho interrogatæ omnia rite a se adhibita testantur, quæ ad Sacramentum valide conficiendum requiruntur, nulla sane subest probabilis ratio, cur Baptismus debeat, aut licite possit sub conditione repeti. Scimus utique in aliis Synodis relatis a Giberto*, cit. tom. 2. consult. Canonicar. consult. 16. *cautum reperiri, ne plena fides habeatur solius obstetricis testimonio, nisi comprobetur assertione aliorum, qui Baptismo præsentes fuerint; verum quamquam ex plurium attestatione major profecto hauriatur rei gestæ certitudo, attamen sacri Canones sufficienter probatam habent collationem Baptismatis per unicum testem, præcipue si is testificetur de facto proprio, hoc est si affirmet illud fuisse a se legitime administratum, nec quidquam in contrarium occurrat, quod illius testimonio fidem detrahat, uti diserte decernitur* in can. 120., & 113. de consecr. dist. 4. & cap. Nuper de testibus, *ubi Interpretes omnes*.

5. *Aliud est, cum collati Baptismi testimonium præbetur a persona incerta: etenim cum juxta rescriptum Imperatoris Hadriani ad Junium Rufinum, Proconsulem Macedoniæ, relatum a Callistrato in l. Testium 3. ff. de Testib.* Testibus non Testimoniis sit credendum, *non debemus rem adeo gravem committere fidei personæ ignotæ, cujus qualitates, uti Callistratus* in cit. leg. *faciendum monet, explorare non possumus. Quare Sacra Congregatio Concilii interrogata, an iterum baptizandi essent infantes, vulgo* expositi *ad Hospitale S. Spiritus in Saxia de Urbe delati, etiamsi habeant collo appensam schedulam attestantem, eos fuisse Baptismate ablutos: Die 15. Januarii 1727. respondit, esse denuo baptizandos, sub conditione, nisi certa habeatur notitia personæ, a qua schedula sit exarata, aut aliunde indubitatum desumatur indicium Baptismatis, rite eidem collati, quod nos* in cit. nostra Notific. 8. *animadvertimus, & videre est* in Thesaur. Resol. tom. 1. pag. 412. & tom. 3. pag. 2.

6. *In eadem sententia fuerunt Patres Concilii Provincialis Tolosani habiti a Cardinali Francisco de Josa anno 1590., in cujus* p. 2. *decernitur*: Cum projectis, expositisque pueruli, licet affixa reperiatur schedula, quæ eos baptizatos esse testetur, in id tamen, an vere factum sit, Parochi diligenter inquirent: si certi nihil compererint in scripto chartulæ nomine, eos sub conditione baptizabunt (tom. 10. collect. Hard. col. 1798.) *Cumque minorem fidem collati Baptismatis, quam schedula incerti Auctoris faciant alia signa exposito infanti apposita, puta sal, ideo rectissime a Richardo Poos Episcopo Sarum, cautum legitur*: Si vero pueros cum sale, vel sine sale expositos contingant inveniri, baptizentur, *sub conditione tamen, ut statim ibidem explicatur* tom. 1. Conc. Britan. Henric. Spelman. pag. 243.

7. *Itaque si Episcopus in sua Synodo loqui velit de Sacramentorum forma conditionata, quod profecto nedum utile, sed quandoque etiam necessarium reputamus, omnia præ oculis habeat, quæ hactenus enarravimus, atque ad eorum normam congruam formet instructionem: ad quam Parochi in illa adhibenda se debeant conformare. Quod si diœcesi præsit, in qua sæpe contingat, baptizatos ab Hæreticis, ejurata hæresi, quæ erant imbuti, in Catholicæ Ecclesiæ gremium sese recipere; & dubitetur, uti alicubi dubitatum scimus, an ii iterum sint, sub conditione, baptizandi, antequam, in re admodum sane gravi & ardua quidquam decernat, diligenter investiget oportet, num in illa Hæreticorum secta, de qua agitur, aliquid innovatum fuerit circa Baptismi materiam, & formam a Christo Domino institutas; si enim utramque ab ejusdem secta Pseudo-Ministris rite adhiberi deprehenderit, non potest permittere, ut*

Baptiſmus ullo pacto iteretur, quin veniat in ſuſpicionem erroris rebaptizantium a S. Stephano I., atque uti affirmat Auguſtinus (lib. 2. c. 8. de Baptiſmo contra Donatiſtas) *a Concilio Plenario proſcripti, ſive ejuſmodi Concilium fuerit Arelatenſe I., ſive magnum Nicænum, de quo litigant Eruditi: ſi autem certo compererit, aut baptizandi corpus ab illis non perfundi aqua naturali, aut formam pronunciari, ſine expreſſa invocatione Sanctiſſimæ Trinitatis, ſive alia ratione ab illa diverſam, quam Chriſtus inſtituit, Baptiſmum abſolute renovari jubeat, ob non adhibitam quippe legitimam formam.* Can. 8. *Concilii Laodiceni* (tom. 1. collect. Hard. col. 781.) *rebaptizandos decrevit Hæreticos Montaniſtas; & Gregorius Magnus* lib. 11. indict. 4 epiſt. 66. (tom. 2. oper. col. 1167.) *ſcribens ad Epiſcopos Iberos, univerſim ſtatuit:* Hi vero Hæretici, qui in Trinitatis nomine minime baptizantur .... cum ad ſanctam Eccleſiam veniunt, baptizentur, quia Baptiſmum non fuit, quod in errore poſiti in Sanctæ Trinitatis nomine minime ſuſceperunt. *Hæc ſapienter reſpexit Cardinalis de Roha in ſuo Rituali Argentinenſi*, ad tit. de Baptiſmo, *cum ait*: Baptizati ab iis Hæreticis, qui rectam baptizandi formam non retinent, denuo abſolute baptizari debent: *Quod ſi denique diligenti præmiſſa perquiſitione, rei veritatem certo aſſequi nequiverit, & dubia ſibi atque incerta ramaneat validitas Baptiſmatis ab Hæretico Miniſtro ſuſcepti, illud utique erit ſub conditione repetendum*, quod in cit. noſtra Notific. 84. *declaratum diximus a Sacra Congregatione Concilii, quæ interrogata*: An, & in quibus caſibus baptizati ab Hæreticis debeant ſub conditione rebaptizari, ſi ad Fidem Catholicam convertantur, *die* 27. *Martii* 1083. *reſpondit, non eſſe rebaptizandos*, niſi adſit dubium probabile invaliditatis Baptiſmi.

8. *Rationabiliter porro Patribus Concilii Provincialis Melchlinienſis anni* 1607. *incertum ſaltem, & dubium viſum eſt Baptiſma collatum ab Hæreticis Hollandiæ, finitimarumque regionum, apud quos mos invaluerat, ut uno aquam fundente, alter Sacramenti formam pronunciaret, ac propterea juſte illud iterandum decrevere*, tit. 3. c. 6. Et quia frequens experientia docet, modernos Hæreticos ſæpe contra receptam Eccleſiæ conſuetudinem, & antiquiſſimam traditionem baptizare, uno aquam fundente, alio formam ipſam pronunciante, ab Hæreticis (qui non ſunt ad baptizandum admittendi, ubi aliquis Catholicus præſto eſt) baptizati ſimiliter ſub conditione baptizentur (collect. Hard. tom. 10. col. 1643.) *Cujus quidem Concilii ſanctionem tuto ſectari poſſunt, & debent aliarum Eccleſiarum Præſules, a quibus ſint Eccleſiæ reconciliandi Hæretici iis in locis baptizati, ubi eumdem erroneum Baptiſmi ritum plerumque adhiberi non ex incerto rumore, ſed ex fide dignis teſtimoniis accepe-rint, atque ideo merito ſuſpicentur, eodem modo fuiſſe etiam illos baptizatos, qui in Catholicorum numerum petunt aggregari, quod eam ob cauſſam cum Hæreticis Angliæ faciendum, docuere Sylvius* in 3. par. qu. 66. art. 9., *Cardinalis Delugo* in reſponſ. moral. lib. 1. dub. 2. n. 3. *Gobat* tr. 2. 392. *Laurentius Neeſſen* tr. de Baptiſmo dub. 5. *Ludovicus Michon* in caſibus de Sacram. caſ. 8. *& La Croix* lib. 6. par. 2. n. 322.

9. *Caveat tamen Epiſcopus, ne incertam, & dubiam pronuntiet Baptiſmi validitatem, hoc tantum nomine, quod hæreticus Miniſter, a quo fuit collatus, cum non credat per regenerationis lavacrum deleri peccata, illud non contulerit in remiſſionem peccatorum, atque ideo non habuerit intentionem illud conficiendi, prout a Chriſto Domino eſt inſtitutum: ſiquidem cum in Galiis diſputatum olim fuerit, an ob prædictam rationem rebaptizandi eſſent baptizati a Calviniſtis*, S. *Pius V. ad quem controverſia delata eſt minime rebaptizandos definivit; Sacramenti enim validitati non officit privatus Miniſtri error, cui prævalet generalis ejuſdem Miniſtri intentio faciendi, quod Chriſtus inſtituit, ſeu quod fit in vera Chriſti Eccleſia, quemadmodum teſtantur Acta Concilii Ebroicenſis anni* 1576., *ubi hæc ad rem adnotantur*: Ante deciſionem Apoſtolicæ Sedis Romanæ, licuit fortaſſe cuique in ſuo ſenſu abundare. Verum quoniam poſt habitam de hac difficultate diſputationem, felic. record. Pius V. definivit, verum eſſe Baptiſma, quo uterentur Calviniſtæ adhibentes formam, & materiam a Chriſto inſtitutam, cum intentione generali faciendi, quod Chriſtus inſtituit, licet errarent in particulari interpretatione, & ſingulari intentione, ut alii fere omnes Hæretici errarunt, vel circa intelligentiam formæ baptiſmalis, vel circa aliquem ejus effectum: ob id baptizatos ab ipſis Calviniſtis non iterum tingendos ſub conditione &c. Hinc interdicimus omnibus Curatis, & Presbyteris ſub pœna ſuſpenſionis ipſo facto a Divinis, ne allatos ad ſe pueros, jam baptizatos a Calviniſtis, audeant iterum tingere ſub illa conditione. *Alia ſimilia Synodorum ſtatuta legi poſſunt apud Grancolas* in antiquo Sacramentario Eccleſiæ, (par. 2. pag. 153 & ſeqq.) ✠

Quæſt. VII. *An & quomodo Baptiſmus eſt neceſſarius?*

Reſp. 1. Baptiſmus in re, vel in voto neceſſarius eſt omnibus neceſſitate medii ad ſalutem, ex Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit &c.* Ex Traditione, ex Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 4. & ſeſſ. 7. can. 5. Infantibus vero extra martyrium neceſſarium eſt in re, cum ſint incapaces voti, ſeu deſiderii Baptiſmi in actu caritatis perfectæ contenti.

Porro illud eſt neceſſarium in re, quod ſecundum ſe neceſſario & abſolute adhiberi de-

debet, ita ut nihil sit, quod ejus vicem suppleat. Illud est necessarium saltem in voto quod necessario debet adhiberi vel secundum se, vel in ejus defectum, secundum aliquid ejus vicem tenens propter suam eminentiam, & ejus votum vel explicitum, vel implicitum continens.

Resp. 2. Adulti sufficienter instructi tenentur jure divino suscipere Baptismum, statim atque moraliter possunt cum debitis dispositionibus, ita ut non diu differant. Tum quia quisque tenetur ex caritate adhibere media ad salutem necessaria; tum quia quisque tenetur ex præcepto Christi ingredi Ecclesiam per Baptismum, qui est ejus janua, & fidem suam profiteri. Quæ præcepta per se obligant ad non diu differendam eorum observationem.

Resp. 3. Parentes tenentur graviter, Baptismum liberis suis procurare brevi post eorum nativitatem tempore, ita ut mortaliter peccent, si diutius id differant; quia consuetudo universalis Ecclesiæ baptizandi parvulos brevi post eorum nativitatem tempore habet vim legis graviter obligantis ob materiæ gravitatem, & ex decretis particularium Ecclesiarum ad id tenentur intra triduum, vel quatriduum, prout ab Ecclesia propria præscribitur. Et vero in teneris infantibus semper est aliquod subitæ mortis periculum.

Quæst. VIII. *Quinam est minister idoneus Baptismi?*

Resp. 1. Quilibet homo viator ratione utens potest in quovis casu valide baptizare. Constat ex Conc. Trid., Gener. Later. IV. c. *Firmiter*, definiente, *Baptismum tam parvulis, quam adultis in forma Ecclesiæ a quocumque rite collatum proficere ad salutem.* Et ex Traditione & praxi Ecclesiæ nunquam rebaptizantis a quovis rite baptizatum. Nemo tamen potest se ipsum baptizare, cap. 4. *de Bapt.* Nam requiritur distinctio inter generantem & genitum spiritualiter; & Christus Ministrum & subjectum baptismi aperte distinguit his verbis, Matth. ult. *Docete omnes gentes, baptizantes eos &c.*

Resp. 2. Solus Sacerdos sive sit Episcopus, sive Presbyter, est ordinarius Baptismi minister: Diaconus vero tantum extraordinarius. *Prob.* ex Concil. Flor. in Decreto de Sacram. ibi: *Minister hujus Sacramenti est Sacerdos, cui ex officio competit baptizare. In casu autem necessitatis non solum Sacerdos, vel Diaconus, sed etiam laicus, vel mulier, immo etiam paganus, & hæreticus baptizare potest, dummodo formam servet Ecclesiæ, & facere intendat quod facit Ecclesia,*

Quare extra necessitatem sub mortali baptizare non licet, nisi soli Sacerdoti; & quidem juxta omnes, pastori, vel ejus delegato; quia potestas & jus admittendi ad Ecclesiam pertinent ad pastorem, qui præest illi Ecclesiæ particulari, cui baptizatus aggregatur. Homo autem per Baptismum recipitur in Ecclesiam, & fit ejus membrum. At mortale est, jus alienum propria auctoritate usurpare in re gravi, præsertim contra debitam gubernationem, ordinem & usum Ecclesiæ.

Resp. 2. In casu necessitatis quilibet tenetur baptizare: nam quisque tenetur lege caritatis subvenire proximo necessitatem patienti, nisi alius adsit qui possit & velit subvenire. Tunc tamen si plures adsint, preferri debet Diacono Sacerdos, ille Subdiacono, hic inferioribus clericis, clericus laico, vir feminæ, fidelis infideli, non excommunicatus excommunicato: nam reverentia Sacramento debita exigit, ut digniores præferantur, per se loquendo. Quare mortale est, si sine causa justa non præferatur Sacerdos non Sacerdoti, fidelis non baptizato, non excommunicatus excommunicato, Diaconus non Diacono: nam tunc fit gravis irreverentia in Sacramentum. Inversio autem ordinis quoad alios, juxta multos, est solum venialis, quia irreverentia non censetur gravis.

Dixi, *per se loquendo*: quia per accidens potest hic ordo inverti; nam ex Rituali Romano mulier præferri debet viro, vel ratione majoris peritiæ ad baptizandum, vel ratione honestatis ac pudoris, ut si infans ob periculum vitæ imminens sit baptizandus, antequam totaliter ex utero prodierit. *Quapropter curare debet parochus, ut fideles, præsertim obstetrices, rectum baptizandi ritum probe teneant & servent*, ait Rituale Rom. Et hæ ad id graviter tenentur ex caritate & officio, ideoque ex justitia propter pericula sæpe contingentia partu. Porro pater & mater prohibentur propriam prolem baptizare, nisi in articulo mortis, & deficiente alio.

Nota. Mortale est extra necessitatem baptizare sine sollemnitate & extra Ecclesiam, præter filium Regis aut Principis, *Clem. de Bapt.* Quia Ecclesia ob honorem Sacramenti sollemnitates graviter præcipit.

Quæst. IX. *An unus minister potest simul plures baptizare?*

Resp. In casu urgentis necessitatis potest; nam hoc non repugnat institutioni Christi, neque per hoc mutatur substantialiter forma Ecclesiæ, dicendo scilicet; *Ego vos baptizo &c.* quia plurale non est nisi singulare geminatum.

Quæst. X. *An idem possit a pluribus baptizari?*

Resp. Neg. Nam hoc est contra usum Ecclesiæ, immo & contra institutionem Christi,

ſi, qui ſicut unus eſt, ita voluit, unum eſſe in unoquoque baptizando miniſtrum. Unde non valeret baptiſmus, ſi plures dicerent: *Nos te baptizamus in nomine Patris &c.* Ita S. Thom. 3.par.q.67.ar. 6.

Quæſt. XI. *Quid dicendum de Patrinis?*

Reſp. 1. Ex perpetua Eccleſiæ conſuetudine vim legis habente, & manante ex Apoſtolica Traditione, debet ſub mortali adhiberi in Baptiſmo ſollemni ſuſceptor, ſeu patrinus, vel ſuſceptrix, ſeu matrina. Unus autem tantum ſive vir, ſive mulier, vel ad ſummum unus & una adhibeantur, ex decreto Conc. Trid. ſeſſ.24.c.2.

Reſp. 2. Patrini officium eſt, 1. Offerre baptizandum baptizanti. 2. Reſpondere pro baptizando, ſi is per ſe nequeat. 3. Tenere illum dum baptizatur. 4. Levare de fonte. 5. Eum ſuſcipere de manu baptizantis. 6. Tenetur ſub mortali tam ob ſollemnem ſuam ſponſionem in ſuſcipiendo hoc officio, tum ex præcepto Eccleſiæ curare ut baptizatus in rebus fidei, & doctrina Chriſtiana recte erudiatur, & chriſtiane vivat, ſi alii id non præſtent, ex cap. *Vos ante*, de conſecr. diſt. 4. Ex variis Conciliis, & Catechiſmo, & Rituali Romano. Et ab hac cura paterna, quam debet illius gerere, dicitur patrinus, quia cenſetur quaſi ſpiritualis pater ſuſcepti. Et ideo inducta eſt cognatio ſpiritualis. Hinc S. Thom. 3. part q.67. art.8.ait: *Unuſquiſque obligatur ad exequendum officium, quod accepit. Dictum eſt autem, quod ille, qui ſuſcipit aliquem de ſacro fonte, aſſumit ſui officium pædagogi; & ideo obligatur ad habendam curam de ipſo, ſi neceſſitas immineret; ſicut eo tempore & loco in quo baptizati inter infideles nutriuntur. Sed ubi nutriuntur inter catholicos Chriſtianos, ſatis poſſunt ab hac cura excuſari, præſumendo quod a ſuis parentibus diligenter inſtruantur. Si tamen quocumque modo ſentirent contrarium, tenerentur ſecundum modum, ſaluti ſpiritualium filiorum curam impendere.*

Reſp. 3. Ab officio patrini excluduntur carentes rationis uſu, non baptizati, hæretici, publice criminoſi aut infames, vel excommunicati, & ignorantes fidei rudimenta. Quia hi non ſunt idonei ad curam gerendam baptizati circa fidem ac mores. Item Monachi & Abbates, c.103. *de conſecr.* diſt.4: & generatim Religioſi omnes & Sanctimoniales, ex Rituali Romano.

Graviter etiam prohibentur parentes propriam prolem ſuſcipere, niſi in neceſſitate, 1.&4.cauſ.30.q.1. Nam alius debet eſſe pater carnalis, alius ſpiritualis. Et quia baptizans contrahit ſpiritualem cognationem cum parentibus baptizati, quæ uſum matrimonii impediret. Quæ tamen non contrahitur, ſi id fiat in caſu neceſſitatis.

Quæſt. XII. *An poteſt baptizari infans nondum natus, vel monſtrum?*

Reſp. 1. Infans in utero materno ita concluſus, ut aqua immediate perfundi nequeat, non eſt capax Baptiſmi, quia non poteſt vere ablui. Nec ſufficit, ſi corpus matris abluatur; quia infans eſt perſona diſtincta a matre, ac proinde ea abluta non poteſt cenſeri vere ablutus. Quod ſi per fiſtulam, aut alio artificio poſſit aqua ad illum pertingere, juxta varios valide baptizari poteſt, quia talis infans eſt homo viator, cui debite applicari poteſt materia & forma: tamen Rituale Rom. dicit generatim: *Nemo in utero matris clauſus baptizari debet.*

Reſp. 2. Si infans nondum perfecte natus caput emiſerit, & periculum mortis immineat, baptizetur in capite: nec poſtea ſi vivus evaſerit, erit rebaptizandus. At ſi aliud membrum emiſerit, quod vitalem indicet motum, in illo, ſi periculum impendeat, baptizetur; & tunc ſi natus vixerit, erit ſub conditione baptizandus: *Si non es baptizatus, Ego te baptizo in nomine Patris &c.* Ita Rituale Romanum.

Reſp. 3. Si monſtrum habeat plura capita, & plura pectora, tunc totidem ſunt animæ, & homines diſtincti: unde ſinguli ſeorſum ſunt baptizandi. Si non eſt certum in monſtro eſſe duas perſonas, ut quia duo capita, & duo pectora non habet bene diſtincta, tunc debet primum unus abſolute baptizari, & poſtea alter ſub hac conditione. *Si non es baptizatus, Ego te baptizo &c.* Si vero dubium ſit, an homo ſit, an brutum, baptizetur ſub conditione: *Si tu es homo, Ego te &c.* Monſtrum autem, quod humanam ſpeciem nullatenus præſefert, non debet baptizari. Rituale Romanum.

Quæſt. XIII. *An infidelium filii baptizari poſſunt invitis parentibus?*

Reſp. 1. Valide baptizari poſſe conſtat, cum independenter a conſenſu parentum adeſſe, poſſint omnia ad valorem baptiſmi requiſita nimirum materia, forma, & debita intentio miniſtri. Non enim ſcriptum eſt: *Niſi quis renatus fuerit ex parentum voluntate*; ſed, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto*,

Reſp. 2. Filii hæreticorum, & apoſtatarum poſſunt licite baptizari invitis parentibus. Quia parentes per Baptiſmum fiunt Eccleſiæ ſubditi, ideoque cogi poſſunt ad ſervandas ejus leges, inter quas eſt lex deferendi in Eccleſiam liberos baptizandos. Ergo iis poſſunt ſubtrahi, ut baptizentur, & rebus fidei, cum adoleverint, inſtruantur. Non eſſent tamen ſubtrahendi, ſi ideo religio periclitaretur, dum parentes ſubjecti ſunt principibus infidelibus; nam debet permitti minus malum, ut vitetur majus.

Reſp.

Resp. 3. Infantes mancipiorum possunt & debent ipsis invitis baptizari, si eorum domini christiani sint. Quia tales infantes sunt illorum, sicut ipsi parentes: unde domini habent jus illos subtrahendi parentibus, & de iis tamquam de suis pro arbitrio disponendi, ac proinde possunt curare eos baptizari, & in fide erudiri ac educari, atque ad id saltem ex caritate tenentur.

Resp. 4. Extra certum mortis periculum, non licet baptizare infantes infidelium invitis parentibus, qui principibus infidelibus subjecti sunt. Quia vel infans subtraheretur parentibus, & tunc fieret illis injuria; cum parentes habeant jus naturale retinendi apud se, & educandi liberos nondum rationis compotes, nec propriam voluntatem habentes. Vel illis relinquetur, & tunc Baptismus manifesto periculo profanationis, & baptizatus periculo apostasiæ exponetur; cùm constet eum in infidelitate educandum.

Si tamen vel sola mater esset christiana, infans, invito patre infideli, subjecto Principi Christiano, licite baptizaretur, ex Conc. Tol. IV. c. 63. Nam ipsa habet jus instituendæ prolis; & præferenda est voluntas justa injustæ in favorem prolis.

Idem quod supra dicunt Theologi cum S. Thoma contra Scotistas, etiamsi parentes infideles subjecti sint civiliter Christiano Principi. Quia 1. Ratio allata hic etiam valet: nam hæc subjectio non adimit parentibus jus educandi & retinendi apud se liberos suos. 2. Potestas sæcularis non se extendit ad supernaturalia, qualis est susceptio Baptismi. Ecclesia vero nullam habet jurisdictionem in non baptizatos. Quare non potest principibus ullam potestatem concedere in non baptizatos, sicut potest concedere in baptizatos. 3. Ex usu constanti Ecclesiæ, quæ nunquam egit apud Principes etiam religiosissimos, ut cogerent infideles sibi subjectos ad Baptismum suscipiendum, aut curarent omnes infantes subditos baptizari, ut notat S. Thom.

Dixi *infantes*: Nam baptizandi sunt pueri rationis compotes, qui hoc petunt, cum sint sui juris in negotio salutis. Sed tunc debent egredi e domo paterna, si aliter christiane vivere nequeant.

Resp. 5. In evidenti periculo mortis, infantes infidelium baptizari debent, etiam invitis parentibus. Quia tunc nec auferuntur a parentibus, nec Baptismus profanationi exponitur, cum infans paullo post sit moriturus, & aliunde urget præceptum caritatis. Sed id fiat, si potest, insciis parentibus, ad vitandam perturbationem. Idem extendit Layman ad filios infidelium perpetuo amentes, ob eamdem rationem.

Sed quid si infans reipsa baptizatus sit invitis, vel insciis parentibus, & postea adolescat?

Resp. Secluso periculo religionis christianæ & scandali, abstrahendus est a parentibus, ut erudiatur in fide christiana. Quia per Baptismum Ecclesia acquisivit jurisdictionem in eum, ac jus ad eum christiane instituendum; & ipse contraxit obligationem addiscendæ & servandæ legis christianæ, quod præstare nequit apud parentes.

Dixi, *secluso &c.* Quia bonum religionis, & multorum præferri debet bono privato.

Quæst. XIV. *Quinam sunt effectus Baptismi?*

Resp. Hi, 1. Tollit omnem culpam & pœnam, si non adsit obex. 2. Confert ex opere operato gratiam sanctificantem, & virtutes infusas. 3. Ejus intuitu conferuntur suo tempore gratiæ actuales fini suo accommodatæ, nimirum ad sancte & christiane vivendum, ut decet filios Dei adoptivos, Dei heredes, & coheredes Christi. 4. Imprimit characterem indelebilem. 5. Constituit membrum Ecclesiæ, ejusque potestati subjicit. 6. Tribuit capacitatem recipiendi alia Sacramenta, & jus ad illa, ceteraque Ecclesiæ bona communia. 7. Inducit obligationem servandi mandata Dei & Ecclesiæ, atque vitam christianam, seu consentaneam doctrinæ & exemplo Christi traducendi.

Quæst. XV. *Quænam dispositiones requiruntur in adultis ad recipiendam gratiam Baptismi?*

Resp. 1. Si adultus præter peccatum originale habeat alia actualia mortalia, ad ejus justificationem per Baptismum, ex Concil. Trid. sess. 6. c. 6. requiruntur hi actus, 1. Fides, qua explicite credat existentiam Dei remuneratoris, mysteria Trinitatis & Incarnationis, & generatim vera esse, quæ divinitus revelata & promissa sunt, & in primis a Deo justificari impium per merita Christi: nam horum fides explicita est necessaria necessitate medii. 2. Spes justificationis & vitæ æternæ. 3. Dilectio, qua Deum tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiat. 4. Propositum efficax servandi omnia mandata, & christiane vivendi. Nam adultus non potest admitti ad Dei amicitiam, nisi in eam consentiat; nec potest in illam sincere consentire, nisi velit omnia facere, quæ ad istam amicitiam servandam, & mutuum amorem significandum necessaria sunt. 5. Voluntas recipiendi Baptismum. 6. Pœnitentia, seu dolor de peccatis commissis, cum proposito non peccandi de cetero, ex Actor. 2. *Agite pœnitentiam, & baptizetur unusquisque vestrum.* Et vero æquum est, ut qui voluntate propria Deum offendit, in ejus amicitiam non recipiatur sine peccatorum retractatione & dolore. Hæc autem pœnitentia debet esse supernaturalis, absoluta, universalis,

lis, efficax, & incompossibilis cum ullo affectu ad mortale, & appretiative summa. Non tamen requiritur perfecta contritio: nam cum Baptismus sit institutus ad remittendum peccatum originale, & alia actualia ante ipsum commissa, non prærequirit dispositionem, quæ hunc effectum pariat: alioqui semper præsupponeret ac præexigeret effectum, ad quem conferendum institutus est.

Resp. 2. Ad justificationem adulti habentis solum originale peccatum (si hoc esse potest) iidem actus requiruntur, excepta contritione, quæ solum potest esse de peccatis personalibus, voluntate scilicet physice propria commissis.

Resp. 3. Si adultus jam justificatus sit per contritionem, seu caritatem perfectam, ut recipiat augmentum gratiæ in Baptismo, requiritur voluntas Baptismum recipiendi ex motivo aliquo supernaturali; nam ad gratiam recipiendam, requiritur consensus illi accommodatus. Sed hæc voluntas sufficit, cum jam præcesserint fides, spes, contritio, & caritas.

Nota. Qui sine debitis dispositionibus, sed cum voluntate Baptismi suscipiendi baptizatur, non recipit gratiam, sed tamen Baptismus est validus, & postea reviviscit, seu efficit gratiam, sublato per contritionem perfectam, vel per Pœnitentiæ Sacramentum obice.

✠ In epistola S. M. Benedicti XIV. ad Archiepiscopum Tarsensem, quæ est de Hebræorum Baptismate, plures casus solvuntur, quorum solutio maximam huic tractatui lucem afferre potest. Quamobrem non præcipua ejusdem capita, ut in altera editione, sed casus singulos, eorumque solutiones referre constitui. Itaque principio statuit, nefas esse Hebræorum infantes reluctante parentum arbitrio baptizare, ac tum ad casus descendit, in quibus eos baptizare liceat.

§. I. *De infantibus in extremo vitæ periculo constitutis.*

CUm id eveniat, ut ab aliquo Christiano Hebræorum puer morti proximus reperiatur, rem oppido laudabilem, Deoque gratam is certe efficiet, qui salutem puero aqua lustrali præbeat immortalem. Inter cetera Congregationis Sancti Officii decreta unum extat latum postridie Kal. Novembris anno 1678. *cujus verba hæc sunt:* „ Cum filius Hebræorum consignatus fuisset Nutrici Christianæ in deficientia Nutricum Hebræarum, dum esset proximus morti fuit baptizatus, & Sacra Congregatio declaravit, prædictum puerum fuisse licite baptizatum. „ *Cum quo convenit alterum emanatum die* 18. *Februarii ann.* 1705. *quæstioni respondens fel. memor. Præsulis Caroli Maigrot; illud autem est hujusmodi.* An filii infantes Infidelium possint baptizari invitis Parentibus? Eminentissimi, audito voto DD. Consultorum, dixerunt, non licere, nisi in articulo mortis. *Gobat* in Theologia experimentali tr. 2. cas. 11. n. 329. *Maxime commendat virum Religiosum de Societate Jesu, qui cum vi quasi coactus Mahumetani domum ingressus esset, veluti Medicus, ejus puellam morti proximam invisurus, eam caute baptizavit, quin id pater cognoverit; quæ quidem puella post menses aliquot ex hac vita emigrans ad Cælum feliciter evolavit. Conveniunt quoque in eamdem sententiam Suarez* in tertiam partem S. Thomæ disp. 79. qu. 24. art. 5 §. Ex his autem, *Beccanus* de Sacr. Bapt. c. 10. qu. 7. n. 7. *Hurtadus* de Sacr. Bapt. disp. 3. dist. 3. *Azorius* part. 1. lib. 8. c. 25. qu. 17. *Castrus Palaus* tr. 19. disp. unic. de Bapt. punct. 9. n. 20. *Paschal.* de viribus patriæ potestatis par. 1. n. 11. *Barbosa* in Canon. Judæorum 18. qu. 1. n. 3. *Ad hanc rem præclare facit epistola S. Francisci Xaverii* pag. 66. *Romæ typis edita, in qua confirmans Patrem Franciscum Henricum, quod quæreretur, paucos a se Infideles in Indiis ad veri Numinis cultum revocari, sic scribit:* „ Plus itaque proficis, quam tu putas, infantes diligentissime conquisitos per Baptismum cælo parturiendo. *Nam certum est: Xaverium hic loqui de Indorum infantibus extremum vitæ agentibus, quos Pater Franciscus Henricus rite ac licite baptizabat,* At memento, te octo mensibus, quibus isthic versaris, plures animas conservasse moribundis infantibus baptizandis.

✠ §. II. *De infantibus expositis.*

SI item eveniret, ut puer aliquis Hebræus projectus esset, atque a Parentibus derelictus, communis omnium sententia est, pluribus quoque confirmata judiciis, eum baptizari oportere, reclamantibus etiam, repetentibusque parentibus, ut recte docent Azorius Inst. Moral. par. 1. tit. 8. c. 25. qu. 5. *Ricciol.* Lucubrat. lib. 2. c. 32. n. 30. *Clericatus* de Jurisdictione, discord. 17. n. 12. *Sessa* de Judæis c. 51. n. 110. & seq. *At Hebræorum parentes patriam se in filios habere potestatem contendunt, nec plane injuria. Compertum est patriam potestatem neque ad jus divinum positivum, neque ad jus naturale, neque ad jus gentium pertinere, sed* juris, *ut ajunt,* humani Romani *esse; Cum autem civitate Romana Antoninus Imperator omnes Imperio Romano subjectos donaverit, juxta ea, quæ leguntur* in l. in Orbe Romano, *quæque in aliis exemplaribus incipiunt* in urbe Roma ff. de statu hominum, *& Hebræi Imperio Romano tunc essent subditi, hoc ipsis argumentum suppeditat pro patria in filios potestate. Sic dis-*

serit

ferit Abbas in cap. cit. ex lit. n. 3. de converſ. Infid. Judæus habet filium in poteſtate, & eſt ratio, quia Judæi contrahunt juſtas nuptias, & ſunt ſub Romano Imperio, & ſic gaudent legibus Imperialibus. *Sed itidem plane conſtat, prædictam patriam poteſtatem tunc certe amitti, cum filius derelinquitur, projicitur; juxta reſponſum Gregorii IX.* c. 1. de Infantibus, & languidis expoſitis, *cujus hæc ſunt verba*: Si a Patre, ſive ab alio, ſciente ipſo, aut ratum habente (relegato pietatis officio,) infans expoſitus extitit, hoc ipſo a poteſtate fuit patria liberatus.

Animadvertendum tamen eſt, eum infantem non inter projectos, eſpoſitoſque adnumerandum, quem ſine Patre, ſine Matre, nullo comite, aut per urbem, aut extra Hebræorum vicum temere vagantem inveneris, ſed quem in loco publico ſolum, derelictum, abjectum, atque omni cura, & ſpe deſtitutum offenderis, is abſque dubio projectus, is ſane eſpoſitus cenſendus eſt.

§. III. *Declarationes circa caſus præmiſſos.*

POſtquam caſus magis obvios expoſuimus, in quibus noſtra hæc regula prohibet, H bræorum infantes, invitis parentibus, baptizari, aliquas inſuper declarationes addimus ad hanc regulam pertinentes, quarum hæc prima eſt: Si parentes deſint, infantes vero alicujus Hebræi tutelæ commiſſi fuerint, eos ſine tutoris aſſenſu licite baptizari nullo modo poſſe, cum omnis parentum poteſtas ad tutores pervenerit. Sic Azorius Inſtit. Moral. par. 1. lib. 8. c. 28. q. 9. *Thomas a Jeſu* de Converſ. gent. pag. 212. *Seſſa de Jud.* c. 25. n. 32. *Alios præterea Doctores eadem ſentire non ignoramus, a quibus recenſendis brevitatis gratia ſuperſedemus.*

Secunda eſt: Si Pater chriſtianæ militiæ nomen daret, juberetque, infantem filium baptizari, eum quidem, vel Matre Hebræa diſſentiente, baptizandum eſſe, quum filius non ſub Matris, ſed ſub Patris poteſtate, ſit habendus, juxta textum in l. Nulla ff. de ſuis & legitimis heredibus & in §. feminæ, Inſtit. tit. de adoptionibus, *quod quidem ad verbum ſtatuit Gregorius IX. in ſua Decretali ad Argentinæ Epiſcopum ſcripta, & relata* in c. ex litteris, de converſione Infidelium.

Tertia eſt: Quamvis Mater filios ſui juris non habeat; tamen ad Chriſti fidem ſi accedet; & infantem offerat baptizandum, tametſi Pater Hebræus reclamet, eum nihilominus aqua baptiſmatis abluendum eſſe. Ita cum ceteris Azorius verba facit in loco præfato qu. 3. ubi de communi fidei bono agitur, nulla habenda eſt ratio patriæ poteſtatis, quam leges, & jura Romana ſanxerunt; & propterea mater fidelis, quamvis ei jus civile patriam poteſtatem non tribuat, jus habet ad baptiſmum filium offerendi. *Huic quidem ſententiæ favet prædicta Decretalis Gregorii IX. in qua licet loquatur de patria poteſtate in eo caſu, quem explicabat, Patris nempe Chriſtiani filium aquis luſtralibus offerentis, Matre Hebræa perperam diſcrepante, ſtatuit tamen ſententiæ ſuæ in favore fidei fundamentum*: In favorem maxime fidei Chriſtianæ reſpondemus, patri eumdem puerum aſſignandum: *favor autem fidei in utroque caſu valere plurimum jure debet.*

Quarta eſt: Quod ſi pro certo habeatur, parentum voluntatem eſſe infantium baptiſmati neceſſariam, quoniam ſub appellatione parentum locum quoque habet paternus avus, ut obſervatur in l. juſta interpretatione 201. ubi Gloſſa in verbo avus ff. de verb. ſignif. *cum eo, quod amplius cogi poteſt* in diſceptat. 977. n. 4. Gratiani. *Hinc neceſſario ſequitur; ut ſi paternus avus Catholicam Fidem amplexus ſit, ac nepotem ferat ad ſacri lavacri Fontem, quamvis, mortuo jam Patre, mater Hebræa repugnet, tamen infans ſit abſque dubio baptizandus. Martinus Navarrus vir Sacrorum Canonum doctrina excellens: cum hic Romæ caſus hujuſmodi eveniſſet, plus valere contendebat Matris diſſenſum, ut videre licet in ejus* conſ. 4. lib. 3. de converſione Infidelium. *Contra eum ſcripſit Præſul Rutilius Benzoni; Pontifex autem Gregorius XIII. pro avo ſententiam tulit, ut ipſe refert in ſuo* Speculo Epiſcoporum lib. 1. qu. 9. dub. 1. *ubi teſtatur, hebræo infanti baptiſmum ſe contuliſſe. Quamobrem in fine Conſilii Navarri hæc leguntur:* „ Advertendum autem, contra opinionem latam ſententiam, infantemque traditum fuiſſe avo chriſtiano, & demum baptizatum, perſeverareque adhuc in fide. „ *Hujuſce facti Marchinus etiam teſtis eſt*, de Bello Divino par. 1. cap. 5. *Non deſunt alia judicata, quorum vi avus ad fidem converſus præferri debet, non ſolum ſi Mater, ſed etiam ſi Pater diſſentiat; & quamvis ambo pariter proteſtentur, ſe ſe filii baptiſmati non aſſentiri, ut videri poteſt* in cit. diſcept. 977. Gratiani, *cum præter favorem Religionis, qui maximi habendus eſt, argumenti loco etiam eſſe debeat* Text. in Can. Patrem. 32. qu. 3. *ubi in neptis nuptiis avi ſententia patris judicio anteponitur, cum avus liber, pater autem ſervus exiſtit.* „ Patrem puellæ Eccleſiæ noſtræ famulum, avum vero ejus liberis ortum conſtat eſſe natalibus, & ideo avi magis electionem de conjunctione neptis, quam patris ejus, cujus nullo modo liberum poteſt eſſe arbitrium, decernimus attendi. Quia ergo electione avi huic iſta nupſiſſe probatur, hanc conſtat legitime eſſe copulatam „.

§. IV. *De Patre Hebræo, qui se Religionem Catholicam amplecti velle prædicet, ac se filiosque baptizandos offerat, postea vero sui se consilii pœniteat, abnuatque filium baptizari.*

ID *Mantuæ evenit, ubi Hebræus quidam non* modo *cum viro perhonorificum dignitatis gradum tenente, sed ipso etiam cum Duce id rei gessit. Duos habebat infantes liberos, totidemque pueros, atque uxorem: cumque deinceps ad Christi fidem accedere recusasset, Ducisque spem frustratus esset, res ad examen deducta est in Congregatione Sancti Officii, ac Pontifex* die 14. Septembris anni 1699. *statuit ea fieri, quæ sequuntur.* Sanctissimus, auditis votis Eminentissimorum, decrevit, quod duo filii infantes, alter scilicet triennis, alter quinquennis baptizentur. Alii, nempe filius octo annorum, & filia duodecim collocentur in domo Cathecumenorum, si ea Mantuæ adsit; sin minus apud piam honestamque personam, ad effectum explorandi ipsorum voluntatem, eosque instruendi. Uxoris quoque in loco a filiis separato exploretur voluntas. Patrem vero & Maritum respective, quia a proposito suscipiendæ fidei Christianæ recessit, non esse cogendum, sed contra eum posse procedi, prout de jure. *Id ferme accidit Augustæ Turinorum, ubi cum Hebræus quidam Religionem Catholicam amplecti nollet, postquam id se facturum promiserat, cumque instaret, ut filiola, quam baptizandam obtulerat, ideoque a Matre Hebræa jam ablatam Christianæ nutrici lactandam dederat, in potestatem rediret suam; Congregationis Sancti Officii auctoritate Romæ sancitum fuit, ut puellula Christianos penes esset, & ad sacrum regenerationis Fontem elevaretur, quod videri potest apud Sessam* c. 51. n. 98. *Hoc autem prudenter statutum est, ne scilicet parentes Hebræi, quibuscum summa æquitate apud Christianos agitur, eo impudentiæ deveniant, ut & nos, & Ecclesiam audeant irridere.*

§. IV. *De Infidelibus, qui Baptismum recipiunt ob bonum aliquod temporale.*

SUnt *quoque aliqui Infideles, suos infantes Christianis offerre soliti, ut aquis salubribus abluantur, non tamen Christi ut stipendia mereantur, neque ut originalis culpa eorum ex anima deleatur; sed id faciunt indigna quadam superstitione ducti, quod nempe Baptismi beneficio existimant, eosdem a malignis spiritibus, a fœtore, aut morbo aliquo liberandos. Sanctus Augustinus* in epistola ad Bonifacium Episcopum tom. 2. typis Patrum S. Mauri n. 5. *de hac re ita differit* „ Nec illud Te moveat, quo quidam non ea fide ad Baptismum percipiendum parvulos ferunt, ut gratia spirituali ad vitam regenerentur æternam, sed quod eos putant hoc remedio temporalem retinere, vel recipere sanitatem. Non enim propterea non illi regenerantur, quia non ab istis hac intentione offeruntur. Celebrantur enim per eos necessaria ministeria, & verba Sacramentorum, sine quibus consecrari parvulos non potest. „ *Mens quippe non infantem baptismo offerentis, sed baptizantis est serio consideranda.* At non parentum, sed ministrorum mens est spectanda; hi enim, si bona & recta mente voluerunt exequi, quod Ecclesia postulat, omnino baptismum valide contulerunt „. *Verba sunt Arcudii* lib. de concordia Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis lib. 1. cap. 12.

Res ad examen revocata fuit in Synodo habita anno 1148. *sub Patriarcha Luca, de qua Synodo sermonem habet Balsamon* super Canone 84. Trullano. *Agareni quidam Synodo adfuerunt, qui ut baptismum reciperent, invitati illico responderunt; se se jam pridem sacro Baptismate initiatos; nam id in more suam apud gentem esse dixerunt infantes, vix natos ad Sacerdotes Catholicos deferri solitos, ac baptizari:* „ Non tamen admissi fuerunt; audierat enim (*prædictus scilicet Patriarcha*) quod Baptismus, quem infideles a Christianis petunt, non bona affectione & Orthodoxo proposito petitur, sed propter corporalem medicinam. Persuasum est enim Agarenis, fore ut sui liberi a dæmone vexentur, & tamquam canes male oleant, nisi baptismum Christianum assequantur „. *Verba sunt Balsamonis e Græco sermone in Latinum verso a Cardinale Baronio ad an.* 1148., *unde significari videtur, illius Concilii Patres Baptismum ratum, ac validum nequaquam existimasse.* Propositum fuit hac de re dubium supremæ Inquisitioni, ejusque decreto in hunc modum solutum die 6. Septembris 1625. Sacra Congregatio universalis Inquisitionis habita coram Sanctissimo, relatis litteris Episcopi Antibarensis, in quibus supplicabat pro solutione infrascripti dubii: An cum Sacerdotes a Turcis, ut baptizent eorum filios, non ut Christianos efficiant, sed pro corporali salute, ut liberentur a fœtore, & comitiali morbo, maleficiorum periculo, & Lupis, an in tali casu possint saltem ficte eos baptizare, adhibita baptismi materia sine debita forma? Respondit negative, quia Baptismus est janua Sacramentorum, ac protestatio fidei, nec ullo modo fingi potest. *Neque hoc loco prætermittendum est, vigesimam nonam inter propositiones ab Innoc. XI. damnatas die 2. Martii* 1679. *esse hujusmodi:* „ Urgens metus gravis est justa causa Sacramentorum administrationem simulandi „.

§. VI.

§. VI. *Non esse conferendum Baptismum ubi adsit periculum perversionis.*

IN *Congregatione Sancti Officii habita die* 3. *Maji* 1703. decretum fuit, *Baptismum conferre infantibus non licere, qui filii infidelium essent, atque in eorum potestate mansuri. Hoc tamen decretum eos excepit pueros, qui gravissime ægrotantes vita periclitantur.* „Non licere, si sint filii Infidelium, & in potestate eorum relinquendi, seclusō tamen mortis imminentis periculo„. *Licere autem, si filii quidem Barbarorum sint, sed jam Christi militum; dum tamen, aut a viris Apostolicis illic degentibus, aut ab ipsis parentibus, de Sanctæ Religionis præceptis, ac mysteriis edoceantur, cum adoleverint.* Licere vero, si sint filii barbarorum baptizatorum: curandum tamen per Missionarios, ac per ipsosmet eorum parentes, ut cum ad annos discretionis pervenerint, a se, vel ab aliis instruantur, præsertim in illis regionibus, si non prævideatur in promptu adfuturos *Ministros* Evangelicos, qui in hoc parentum commode supplere possint defectum. *In Servia audivimus pauperculas esse mulieres Christianas inito cum Turcis matrimonii vinculo copulatas, quæ cum filium pariunt, eum Sacerdotibus offerunt, ut baptizetur. Idcirco postulatum fuit, qui debeant in casu hujusmodi se se gerere Sacerdotes? De hac re decretum habetur in nostro Bull.* n. 89. §. 8., *ubi apparet, conferendum esse baptismum, si constet mortem oblato puero imminere.* Istarum vero filios, quos Parochis baptizandos exhibent, ubi eorum vitæ periculum imminere videatur, sacro lavacro abluere prædicti Parochi minime dubitent, admonitis matribus, ut si convaluerint, ipsos in Christiana Religione sedulo educare curent; *Si nullum adsit vitæ periculum, certa regula generalis statuta non est, cum oporteat diligenter omnes expendere circumstantias, & præsertim*, vel eos in Evangelicæ legis, & fidei cultu perseveraturos, vel Christiana educatione ab ejusmodi matribus fraudatos, Mahumetani Patris impietatem secuturos esse. *Si Sacerdotes, postquam pie, & religiose hoc negotium Deo commendaverint, æquum bonumque existiment, prædictos Infantulos baptizare; id quidem facerent, matres tamen enixe admonerent de gravissimo quo tenentur munere filios de Christiana Religione sedulo edocendi.*

§. VII. *In casibus illicitis collatum Baptismum validum esse.*

HUjus rei plures Sacrarum Congregationum solutiones affert, ex iis unam profe am ex Congr. S. Offic. habita die 30. Martii 1638. circa Baptismum datum parvulæ puellæ annorum trium circiter filiæ Hebræorum a Faustina Christiana invitis parentibus. Eminentissimi Domini censuerunt, parvulam puellam esse vere baptizatam, concurrente materia, forma, & intentione; Baptismum probari unico teste; & quamvis filii Hebræorum non possint invitis parentibus baptizari, si tamen de facto baptizentur, valere Baptismum, & characterem imprimi, & filiam baptizatam penes Christianos alendam, mulierem baptizantem acriter monendam, ut imposterum caveat a similibus; notificandum vero populo, non licere invitis parentibus filios Hebræorum baptizare, quia licet finis sit bonus, media non sunt licita, præsertim stante Bulla Julii III. imponente pœnam mille ducatorum, & suspensionem baptizantibus filios Hebræorum invitis parentibus.

Nota. *Dum dicitur* Baptismum unius testimonio comprobari, *intelligendum est, dummodo testi aut mari, aut feminæ fides adhiberi prudenter possit, aut idem si testetur qui baptizavit; hic siquidem se ipsum asserens Baptismum Hebræo infantulo ministrasse, non rem modo ab se gestam, sed etiam pœna dignissimum suo ipse testimonio confirmaret.* Sunt verba ejusdem Pontificis, qui alium quoque refert casum in Congregatione Concilii propositum, & resolutum die 15. Januarii 1724. de infantulis projectis, qui ad Xenodochium feruntur chartam collo suspensam præferentibus, in qua scriptum legitur jam Baptismum eidem fuisse collatum. Resolutio hæc fuit: *Si non lateret, qui chartulam scripserat, eidemque fides tuta præstari posset, tunc infantem ut baptizatum habendum, ac ne baptismo quidem initiandum sub conditione.*

Altera Constitutionis pars de adultorum baptismate agit, & primo statuit puerum sui compotem, & quodammodo adultum censeri, dum septennium compleverit, regulariter loquendo, sed in hac re, *certissima regula est*, inquit, *quod si ultra illam ætatem certo constat, puerum fidei Catechismis instructum satis intelligere, quidnam sit baptizari, & quemadmodum fiat professio Christianæ legis, baptizandus est, quoniam ætas ad contrahendum matrimonium lege humana statuitur; lex autem divina baptismi neutiquam ab humana dependet.*

Secundo. Si de perfecto rationis usu dubitetur, monet, Sacramentum esse differendum, sed hoc qui postulat, retinendum esse, ac sic interea informandum, ut idoneus accedat baptismati postmodum suscipiendo.

Tertio. Si quis adultus ad salutis fontem accesserit voluntate animatus accipiendi, non quodcumque lavacrum, sed unicæ Ecclesiæ proprium ac peculiare, baptismum esse validum dubitari non posse.

Quarto. Si quis baptismum accipiens præsenti voluntate careat, quam alias tamen habue-

rit, talis ſuſcipiendæ lotionis, qualis in Eccleſia frequentatur, tunc examinare oportere, utrum voluntas antecedens, numquam deinceps retractata, adhuc moraliter perſeveret. Nam ubi nulla præceſſerit retractatio, & moraliter perdurare intentio videatur, eſt certe validum Sacramentum.

Quinto. Si nulla ſit dubitatio, planeque conſtet ac luce clarius, adulto baptiſmum accipiendi nullam prorſus fuiſſe voluntatem, aut intentionem, nil reſtare aliud, quam eumdem & hortari & admonere, ut rite id faciat quod jam irrite fecit, & ſuſcipiat abſolute ac libere Sacramentum, ac ſi obſtinate repugnet, tum nihil aliud ſupereſſe, niſi ut remittatur. Si autem res in dubio ſit, nec intelligi poſſit, retinendum eſſe baptizandumque ſub conditione. Qui vero ita baptizati ſint, omnino Fidem Catholicam obſervare tenentur.

Sexto. Si denuncient, Hebræum ſerio petiſſe Baptiſmum, aut duo teſtes ſingulares, aut unus tantummodo ſed fide dignus, & omnem citra dubitationem idoneus; & multo magis ſi adminiculis ſuffultus; tunc habito teſtium vel teſtis examine, non oportere Hebræum ad Catechumenos ducere, ſed Judex Catholicus qui Romæ eſt Viceſgerens pro tempore, ejus voluntatem extra vicum, vel domi ſuæ, vel in Templo aliquo ſemel atque iterum, aut etiam pluries explorabit, ut Hebræi conſilio clare perſpecto & cognito, eum tuto jubeat, aut ad vicum remitti, aut Catechumenis recenſeri.

Septimo demum. Virum aut ſponſum Hebræum Chriſti legem amplexum jure optimo oblationem facere ſuæ vel uxoris aut ſponſæ, in quam jus a Legibus, & auctoritatem ſibi conceſſam habet. Facta vero hæc oblatio, nec ſane poteſt, nec omnino debet a Chriſtifidelibus recuſari, qui tenentur nulli parcere diligentiæ, nullique ſtudio, ut Chriſtiana veritas jam viro, aut ſponſo cognita, uxori quoque aut ſponſæ lucem afferat, ac ſalutem; eo vel maxime, quod Romani Pontifices licet Judæis vim fieri quoad Religionem ſevere prohibeant; palam tamen ſignificant, nihil ſibi antiquius eſſe, optabilius nihil quam ut iidem aliquando e tenebris ad lucem, ab errore ad veritatem veniant; ideo ſemel in ſingulas hebdomadas iis publice Evangelium annuntiari, eoſdemque jubent ſacris hiſce Concionibus intereſſe: *ut apparet* in Conſtit. 1. Nicolai III. & Conſtit. 107. Gregorii XIII.

APPENDIX

De Orientalis Eccleſiæ in Baptiſmo conferendo diſciplina.

LIcet Orientalis Eccleſia Orthodoxam fidem circa ſeptem Sacramenta ſartam tectamque ſervaverit; tamen in eorumdem adminiſtratione cæremonias nonnullas adhibet, quæ a Latinæ Eccleſiæ ritibus differunt. Immo Schiſmaticorum ignorantia ac odio, quo feruntur in Latinam Eccleſiam, cujus ſententia damnati ſunt, factum eſt, ut circa hujuſmodi cæremonias in errores nonnullos abierint. Tum probatos eorumdem ritus, quos Apoſtolica Sedes, etſi a latinis diverſos, ſervandos permittit, tum præcavendos errores explicandos ſuſcipio; in iis vero recenſendis ordinem in ſcholis receptum ſervabo. Primum itaque de materia, tum de forma, ac demum de Miniſtro, & ſubjecto deque cæremoniis reliquis pertractabo.

§. I. *De materia Baptiſmi.*

RES & verba, quibus Sacramenta conſtant, materiæ ac formæ nomine deſignantur; quæ vocabula ex Arabum philoſophia in Theologiam traducta a XII. ſæculo cum in Occidentali, tum in Orientali Eccleſia uſurpari cœperunt. Baptiſmi materia eſt naturalis aqua, ut Orthodoxa fides docet. Circa modum, quo in Baptiſmo aqua hujuſmodi adhibetur, Græci Orientaleſque a Latinis diſſident. Primo, quia Latini in ſollemni Baptiſmo aquam adhibere tenentur quæ eodem anno in Sabbato Sancto Paſcatis, vel Sabbato Pentecoſtes benedicta ſit quæque in fonte mundo nitida, & pura diligenter conſervari debet: Græci vero aquam adhibent, quæ ab eodem Sacerdote, qui baptizat dum baptizaturus ſit, benedicitur; ut eorum Euchologia præſcribunt. Nec moleſtandi ſunt inquit, Benedict. XIV. Conſt. *Etſi Paſtoralis. Si non utantur aqua baptiſmali, quæ a Parochis latinis juxta morem Romanæ Eccleſiæ adhibetur.*

Secundo. Quia Latini frigidam, Græci autem calidam aquam baptizando adhibent. Calidæ aquæ uſus ex eo apud Græcos ortus videtur, ut opinatur Goarius, quod frigida pueri tenelli corpus nimio dolore perſtringeret; ſed progreſſu temporis, ut Sacer Baptiſmi ritus habitus eſt, ut conſtat Canone Synodi provincialis ſub Germano Amathuntis Archiepiſcopo celebratæ, quo ſtatuitur: *In aqua frigida baptizare non oportet, ſed in calida, manifeſtante nimirum calida gratiæ Baptiſmi fervorem, ſi vero neceſſitas urgeat, ſit & in frigida.* Neque hanc ob rem reprehendi poſſunt, ut ex ſupra citata Conſtitutione liquet. Cavendum vero eſt, ne ex ignorantia ſuperſtitioſe credant, Baptiſmum aqua calida collatum uberiorem gratiam conferre, aut non recte frigida adminiſtrari.

Tertio. Græca a Latina Eccleſia diſſidet, quia in Latina Eccleſia modus baptizandi per trinam immerſionem a XIII. ſæculo mutatus eſt; in Græca vero, immo in tota fere Orientali Eccleſia adhuc viget. Circa hujuſmodi ritum

tum Photianorum plerique errore non carent. Vitio enim vertunt Latinis, quod per aſperſionem, vel infuſionem baptizent, eoſque ut derideant, *Aſperſos* vocare ſolent: atque trinam immerſionem vel ad Baptiſmi eſſentiam pertinere, vel ex Chriſti præcepto adhibendam eſſe arbitrantur. Hujuſmodi errores, qui ex cæco illo odio, quo in Latinorum cæremonias XI. & XII. ſæculo ferebantur, originem trahunt, eccleſiaſticarum rerum ignorantia in iiſdem fovit. Leges enim Eccleſiæ, & antiqui Canones, qui Baptiſmi modum præſcribunt, pro divino præcepto habent, quo Baptiſmi eſſentia præſcribatur. Sed facile eſt errores hujuſmodi detegere, ac refutare; nam Chriſtus Dominus Baptiſma inſtituit: Baptiſma autem lotionem ſignificat, ut ex ipſis Photianis teſtantur Balſamon *in meditat. de Sacramentis*, Ariſtenus *in explicat. de Sacram. c. de Baptiſmo*, Hieremias Patriarcha Conſtantinopolitanus *in 2. expoſit. fidei ad Germanos*, & alii, quos refert Rhodinus in *Orat. 1. de Sacram.* Lotio autem non per ſolam immerſionem, ſed etiam per infuſionem, & adſperſionem fit, ut conſtat ex vaticinio Danielis (c. 4. v. 22.) prædicentis Nabuchodonoſor fore, *ut rore Cœli inſunderetur*, hoc eſt lavaretur; & ex Pſal. 50. v. 9. *Aſperges me hyſſopo, & mundabor, lavabis me, & ſuper nivem dealbabor.* Immo Cyprianus, aliique Patres verba hæc, quæ habentur Ezech. 36. v. 29. *Aſpergam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquitatibus veſtris*, ad Baptiſma, quod Chriſtus inſtituit, ſpectare docuerunt. Et Eccleſia ratum ſemper habuit Baptiſma Clinicorum, eorum ſcilicet, qui infirmitate præpediti in lecto per aquæ aſperſionem baptizabantur: hujus rei teſtes ſunt, præter Cyprianum alioſque Patres, Concilia Neocæſarienſe, Laodicenum, Antiſiodorenſe, & alia. Præterea ex Apoſtolorum actis c. 2. & 4. facile colligitur Apoſtolos per infuſionem, ſive aſperſionem baptizaſſe: ibi enim legitur; una die tria, altera quinque hominum millia baptizaſſe. Id vero nonniſi per aquæ infuſionem, ſive adſperſionem fieri potuiſſe videtur. Sed quid opus eſt verbis? Photiani ipſi infuſione baptizant. Teſtatur id Goarius in not. ad officium Baptiſmi, immo Neophytus Rhodianus, & Græcus, & in Græcia diu verſatus, ita Græcorum Baptiſma deſcribit *in Synopſi Doct. Chriſt.* ubi de Bapt. *Ter aquam ſuper eum, qui baptizatur, infundimus, ut S. Trinitatem, in cujus nomine baptizamur, declaremus.* Vides ergo a Græcis quoque infuſione Baptiſmum conferri, ac ſaniores inter eos perinde habere infuſione, ac immerſione baptizare. Quare citatus Rhodinus eodem loco infuſiones, immerſiones vocat, dum ſubdit, *& ut inſuper tribus illis emerſionibus mortem, ſepulturam, reſurrectionemque Chriſti profiteamur.* Hinc Prodromus de interpret. ad 50. can. Apoſt. hunc in modum Coreſii ſtultitiam damnat: *Sunt, qui adeo neceſſarias immerſiones exiſtiment, ut dicant, non conferri Baptiſmum, non immerſo illo, qui venit ad Baptiſterium. Errant hi tamen, quando id aperte canon minime jubet. Is immerſionem non ad conſtitutionem Sacramenti decernit, ſed ad ejuſdem perfectionem, ut triduo ſepultum Chriſti Corpus commemoret. Fit enim vero Baptiſma per aquæ conſecratæ infuſionem; & quocumque modo hominem contingas unda ſacra, recitans divina verba cum invocatione Triadis, eum baptizabis. Hoc autem ſcitu perutile, ne cui Baptiſmatis in neceſſitate deſit auxilium. Et docendæ hoc ipſum obſtetrices, ut in nativitate periclitantem puellum norint ſalutaribus undis intingere, quocumque in membro prodeunte illum tangentes aqua cum ſacris verbis. Etſi quidem caput contingant, aut pectus, & ſinum, non iteratur Baptiſmus, ſed in Eccleſia, quæ defuere, ſupplentur ad perfectionem. Quod ſi tetigerit aliud aliquod membrum, ſuperſtes infans iterum baptizatur, quo ſit ſecurior: nam anceps eſt Sacramentum.* Refert Papadopoli *prænot. Myſtag.* reſponſ. 5. ſeſſ. 3. hanc Prodromi ſententiam, immo ipſius verba approbaſſe publica auctoritate, ſex Patriarcharum Synodica, Catholicorum Nicephori, Methodii, & Vecci; Schiſmaticorum Nicolai Muzalonis, Georgii Xiphilini, & Philothei Palamitæ, quos refert accurate, ac laudat Canonarcha: eademque recepiſſe Photium, & poſt eum, Ariſtenum, Balſamonem, Leonem Numodotem, & Georgium Syncellum.

Nec trina immerſio, aut infuſio, vel ad Baptiſmi eſſentiam pertinet, vel ex Chriſti præcepto adhibenda eſt. Lotio enim, quam Chriſtus inſtituit, etiam unica infuſione, aut immerſione habetur; trina autem infuſio ſive immerſio non ad ſubſtantiam Baptiſmatis ſeu lotionis, ſed ad modum ſpectat. Chriſtus Dominus Apoſtolis præcepit, ut baptizarent, ſive abluerent gentes *in nomine Patris &c.* nec ullibi modum præſcripſit; Eccleſia vero ritus inſtituendo, quibus Sacramenta perfici, & adminiſtrari deberent, immerſionem primis temporibus adhiberi voluit ad Chriſti ſepulturam indicandam; trinam vero, vel immerſionem, aut infuſionem, ut tres ineſſe in una divina natura Perſonas baptizandis demonſtraret. Id ſatis ſuperque eſt ad oſtendendum ex Eccleſiæ inſtitutione, & præcepto trinam demerſionem originem trahere. Sed quo clarior res Photianis evadat, legere poterunt antiquos PP. Cyrillum Hieroſolymitanum cath. myſtag. Baſilium in lib. de Spir. Sanct. c. 27. & Dionyſium Areopagitam de Eccleſ. Hierar. c. 2., qui trinam immerſionem ex Eccleſiæ conſuetudine, inſtitutione, aut præcepto repetunt; atque alios ſcriptores Græcos, quos ſupra laudavimus.

Pho-

Photianorum error ex prava interpretatione 50. can. Apoſt. & can. 7. II. Gener. Synodi derivatur. In priori canone deponendum eſſe decernitur Epiſcopum, vel Presbyterum ſemel in Chriſti morte demergentem, in altero vero, iterum baptizandos Eunomianos unica immerſione tingentes. At quis non videt ex iis perperam deduci immerſionem trinam ad Baptiſmi eſſentiam pertinere? Nota res eſt, eos, qui tunc una immerſione in Chriſti morte baptizabant, invocationem Trinitatis omiſiſſe, quæ eſt ad hujuſmodi Sacramenti conſtitutionem neceſſaria. De Enomianis id aſſerit Theodoretus l. 4. de Hereticor. Fabulis c. 3. ubi ait: *Eunomius ſancti etiam Baptiſmatis legem olim a Domino, & Apoſtolis traditam evertit, & contrariam ſanxit, & oportere inquiens, ter illum mergere, qui baptizatur, nec invocare Trinitatem, ſed ſemel baptizare in Chriſti mortem.* Et can. Apoſtolicus hanc affert cauſſam pœnæ in eos conſtitutæ, qui ſemel mergent; *Non enim dixit Dominus, in morte mea baptizate; ſed, Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Vides ergo, eos, qui ſemel demergebant ætate illa, qua citati canones conditi fuere, ſtabilitam a Chriſto Baptiſmatis formulam omiſiſſe; quam ob rem nullum, irritumque erat ab ipſis collatum Baptiſma; & contra Chriſti legem peccabant, qui baptizandum præceperat *in nomine Patris &c.*, ac contra legem ab Apoſtolis latam, qua trina immerſio ſtatuebatur.

✠ *Nota.* Ubi viget adhuc conſuetudo baptizandi per immerſionem trinam, quæ in Latina Eccleſia ad XIII. uſque ſeculum perduravit contra Eccleſiæ præceptum peccant, qui eam ſine neceſſitate omittunt; quod proprie Eccleſiæ ritum non ſervent. Ita vero trina ſive immerſio, ſive infuſio fieri debet, ut ad uniuſcujuſque Perſonæ divinæ invocationem baptizandus ſemel immergatur, nec ſine gravi peccato ter repeti poteſt integra forma; tunc enim Baptiſma, quod ſine ſacrilegio reiterari nequit, iteraretur. Hinc ex Armenorum ritualibus delenda omnino ſunt verba iſta, quæ formulæ baptiſmatis præmittuntur, *dicens ter ſic, Baptizatur &c.* ut optime obſervat Galanus.

✠ §. II. *De Forma.*

GRæcorum Baptiſmi forma hæc eſt: *Baptizatur N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Hujus formulæ mentionem facit Chryſoſtomus, eaque reperitur in Euchologiis a mille & amplius annis exaratis. Florentina Synodus tum hanc, tum etiam aliam formam, quæ incipit *Baptizetur N. in nomine &c.* approbavit.

Igitur utraque forma Græci valide, ac licite Baptiſma conficiunt. Diſcrimen Orientalis a Latinæ Eccleſiæ forma, ex eo nonnulli ortum eſſe arbitrantur, quod Orientales Patres ut Novatianis, qui in magna copia in Oriente verſabantur, occaſionem præriperent docendi, fidem Miniſtri neceſſariam eſſe ad Baptiſmi valorem, prudenti œconomia conſtituerint, ut Miniſtri baptizantes non amplius dicerent: *Ego te baptizo &c. ſed baptizatur &c.* Alii vero putant, Orientales verbum illud, quo baptizandi actio deſignatur, ex ſequentibus Chriſti verbis deduxiſſe, *baptizabimini non poſt multos hos dies*; Latinos vero ex iſtis, *euntes baptizate omnes gentes &c.*

In nonnullis Græcorum euchologiis ita Baptiſmi forma legitur, ut ad cujuſque Perſonæ Trinitatis invocationem additum ſit *Amen*: baptizatur N. *in nomine Patris Amen, & Filii Amen &c.* Hæc autem additio, vel ex Severi rituali deprompta eſt, vel ex eo ortum habuit, quod ad uniuſcujuſque perſonæ invocationem, Diaconus aut alii reſpondere conſueverunt *Amen*. Dubitari non poteſt; quin hac forma valide Baptiſma conficiatur: immo Supr. Inq. decreto 10. Martii 1599. ratum habitum eſt Baptiſma a Raſcianis ita collatum: *Baptizetur N. in nomine Patris Amen, in nomine Filii Amen, & in nomine Spiritus Sancti Amen.* Sed ut optime advertit Goarius, verbum illud *Amen* in medio formæ poſitum, (idem dicendum de replicatione, quæ fit in forma Raſcianorum vocabuli *in nomine*) omnino tollendum videtur. Nefas enim eſt in medio verborum, quæ Chriſtus ſtabilivit pro Baptiſmatis forma, dictionem aliquam interponere; *Sed ſolum ut ea Chriſtus enunciavit, ita Sacerdos eloqui tenetur*; ut inquit Neophytus Rhodianus in Synopſi vernacula, *Ultimum vero, Amen, ſubjungi nihil prohibet, quia jam Sacramenti forma completa dignoſcitur*, ſubdit citatus Auctor.

Armenorum Baptiſmi forma ita ex eorumdem libris a Galano recenſetur: *Servus Chriſti ſponte veniens ad Baptiſmum baptizatur nunc per me in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: Chriſti Sanguine redemptus, a peccati ſubjectione liberatus es, coheres Chriſti factus, & templum Spiritus Sancti. Hæc ter dicens immergat eum in aquam, ſepeliens peccatum originis; quo ſignificatur triduum ſepulturæ Chriſti.* Verricellus hanc aliam refert uſurpatam Armenis formam: *dicantur hujuſmodi verba ter cum appoſitione aquæ ſuper caput baptizandi. N. Servum Jeſu Chriſti, qui a ſua infantia venit ſponte ad Baptiſmum, baptizet nunc manus mea, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Vel baptizet nunc manus mea, in nomine Patris: baptizet nunc manus mea, in nomine Filii, & Spiritus Sancti.* Quamquam prædictis formulis, quibus Miniſtri actio exprimitur, ac Trinita-

tis

cis invocatio continetur, valide Sacramentum perficiatur, ut decrevit Congreg. Sanct. Offic. Sept. 1633.; tamen optandum est, ut Armeni Græcorum formula utantur, quam eorum Patres a Gregorio Illuminatore accepisse testatur Vartanus a Galano citatus tom. 3. cap. de Baptismo. Reprehendenda vero sunt in iis, quæ diximus: Primo, rubrica illa, qua præscribitur formam ter esse repetendam; tum enim Baptisma reiteraretur, ut supra diximus: Secundo, verba illa, *sponte veniens*; nam ea Schismaticorum plerique falso putant necessario exprimenda esse in forma Baptismatis, quod in ea explicari debeat baptizandi hominis intentio. Ad iis ergo præripiendam occasionem fovendi hujusmodi errorem, verba illa omnino tollenda videntur; ut optime advertit Galanus. Tertio, ob rationem, quam supra attulimus, auferenda quoque est replicatio illorum verborum, *baptizet nunc manus mea in nomine &c. verba enim Christi, ut ea Christus enuntiavit, ita & Sacerdos alloqui tenetur.*

Circa Chaldæorum Baptismi formam an. 1630. magna controversia fuit, quod vox *Eemad* quæ adhibetur, dum baptizatur Masculus, & vox *Eemadat*, quæ usurpatur, dum baptizatur femina, significet tempus præteritum, juxta nonnullorum interpretationem, & post quinque Congregationes, sex quæ sequuntur regulæ approbatæ fuerunt. Prima, Baptismus collatus per verbum præteriti temporis ad significandum actionem præteritam, & non eam, quæ per Ministrum exercetur tunc, quando baptizat, etiam cum invocatione Sanctissimæ Trinitatis, & aquæ naturalis ablutione, immersione, vel adspersione, non est verus Baptismus. Secunda, esset tamen verus Baptismus collatus per verbum indifferens ad præteritum Indicativi, & præsens Imperativi, si baptizans uteretur illo pro præsenti Imperativi; si cetera adsint, recta nempe intentio, in aquam naturalem immersio, ablutio vel adsperso cum Sanctissimæ Trinitatis expressa invocatione. Tertia, idem dicendum, quando Minister utens verbo indifferenti, ut supra, nihil cogitans de præterito vel de præsenti, virtualem autem intentionem haberet utendi illo verbo meliori modo, quo potest, etiamsi crederet vocem significantem, vel exprimentem actum, qui per Ministrum exercetur, esse præteriti temporis, retenta tamen intentione faciendi quod Christus instituit, vel observat Ecclesia, Christianusve populus, & non alligandi formæ significationem suæ privatæ credulitati. Quarta, si baptizans uteretur verbo præteriti temporis ad significandum actum, qui per ipsum Ministrum exercetur, quando baptizat, cæteraque requisita adessent, esset Baptismus, si apud nationem illam vel clerum esset usus accipiendi vocem illam præteriti ad significandum actionem illam præsentem. Quinta, est etiam verus Baptismus si quis ex ignorantia linguæ, infringendo verba absque animo introducendi errorem aut hæresim, proferat vocem præteriti pro præsenti, si tanta sit inter vocem præteriti, & præsentis similitudo, ut facilis sit lapsus ab una voce ad aliam, prudentesque viri judicent communiter baptizantem vocem præteriti pro præsenti corrupte prolatam supposuisse, & prolata voce concipiant actionem præsentem sufficientem significari. Sexta, ad tollendam tamen hujus tam necessarii Sacramenti omnem ambiguitatem, vel erroris occasionem, admoneantur in posterum Chaldæi dum baptizant, uti verbo præsentis Indicativi, aut saltem Imperativi: vel si velint uti verbo indifferenti ad præteritum & præsens, accipiant illud in significatione præsentis.

Hæc Congregationum decreta fuere. Et quidem recentiores Chaldæi tutius duxerunt formam antiquam in hanc aliam mutare: *Ego te baptizo, Serve Christi talis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti:* ut constat ex Ritualibus libris a Josepho I. Patriarcha descriptis, qui extant in Bibliotheca Vaticana. Alii Syriacam, seu Græcam formam imitari cœperunt in hunc modum: in Baptismo masculorum: (*Aamed*) *baptizatur talis in nomine Patris, & Filii &c.* in Baptismo feminarum (*Aamda*) *baptizatur talis in nomine Patris, & Filii &c.* Ita Assem. Tom. 3. Biblioth. Orient. par. 2. pag. 251.

Mengrellenses Baptismi Sacramentum hoc modo conferunt. Paratur convivium in cella vinaria, in qua baptizandus est infans, ad eum locum accedit Sacerdos, & ibi ante epulas induitur sacris vestibus, deinde ex Græco Rituali, multas nimia velocitate legens percurrit preces, inter quas Baptismi formulam necessariam, perinde ac si una esset ex precibus Græco ritu pronunciat, Iberico idiomate, sicut & ceteras preces, his verbis: *Baptizetur N. in nomine Enatelighens Gmona Gmerti N. Sacchelita Patris Amen, & Filii Amen, & Spiritus Sancti Amen. Mamisatà Amin, Tzesita Amin, Tzulis Smindisita Amin.* Cum autem Sacerdos profert Baptismi formam, tunc infans nec a Sacerdote, nec ab alio abluitur; sed Sacerdos expletis præcibus exuit se sacris vestibus, & discedit; post cujus discessum, infans suis vestibus exuitur, & a Patrino toto corpore inungitur sacro Chrismate, quod *Myron* vocant, postea a circumstantibus, magno intervallo a formæ prolatione, infans totus aqua abluitur; ita rem a se millies visam refert D. Archangelus Lamberti in relatione Cholchidis cap. 22. inquit Verricheus qu. 3. de Baptis. tit. 4. sect. 1.

Nota. In antedicto baptizandi modo præterquamquod non servantur cæremoniæ ab Orientali Ecclesia præscriptæ, nec ordo ille, quem Sa-

Sacramenti reverentia poſtulat, duplici ex capite nullum, irritumque eſſe Baptiſma deprehenditur. Scilicet, quod Miniſtri unitas deſit, quæ ad Sacramenti Baptiſmatis valorem neceſſaria eſt, ut docent S. Thom. 3. *par. q.* 67. *ar.* 6, *ad* 3., Scotus *in* 4. *diſſ.* 6. *qu.* 2. §. *de ſecundo*, S. Bonavent. *in* 4. *diſt.* 5. *ar.* 1. *qu.* 5., quos omnes ferme Theologi ſequuntur, contra Cajetanum, Marſilium, & Rubeum. Nam in illo Baptiſmo unus profert verba, alter abluit: & quod in Baptiſmo illa deſit moralis conjunctio inter materiam, & formam; longe enim poſtquam a Sacerdote prolata ſint formulæ verba, baptizandus abluitur. Nemo autem negat, moralem hanc conjunctionem eſſe ad Baptiſma neceſſariam. Quamvis enim communis Doctorum opinio ſit, ut animadvertit Verricellus, non obeſſe Baptiſmati parvulam morulam inter materiam & formam, omnes tamen aſſerunt, irritum eſſe ſi mora tempus excedat, quo pronunciaretur oratio dominica: hac vero longe major eſt mora illa, quæ inter materiam, & formam intercedit in Iberorum Baptiſmate. *Hinc Sacra Congregatio*, inquit citatus Verricellus, Iberos, ſive Mengrellenſes *iterum baptizandos eſſe decrevit, ſub conditione tamen, quia plerumque contingere poterit, rite eſſe baptizatos, vel quia Græci Sacerdotes eos baptizarunt, qui ſane rite baptizant, vel quia idem Iberus Sacerdos poteſt debita prolata forma abluere nulla interjecta mora, quæ conjunctionem moralem inter materiam, & formam excludat.*

§. III. *De Baptiſmatis Miniſtro, atque Subjecto.*

QUÆ ad Baptiſmatis Miniſtrum, & ſubjectum ſpectant ſufficienter videntur expoſita ab Auctore qu. 7. & 8. & in Epiſt. Benedicti XIV. a nobis ſupra relata, quæ eſt de Baptiſmate Hebræorum. Quamobrem abuſus, erroreſque dumtaxat, qui circa rem hanc in Orientali Eccleſia vigent, indicabimus. Photianorum nonnulli in ea verſantur hæreſi, inquit Arcudius, ut credant nefas omnino eſſe Laicis hominibus baptizare etiam in extrema hominis, aut infantis neceſſitate. In eodem errore ſunt Armeni, ut teſtatur Galanus, Cophti, & Abeſſini, ut refert Thomas a Jeſu, & etiam Syrorum Neſtorianorum plerique, ut ſcribit Aſſemanus loco ſupra cit. pag. 266., ubi ait: *Hunc errorem ex imperitia, ſcrupulo, & religione provenire exiſtimo, quod Presbyterum credant eſſe ſolum Miniſtrum Baptiſmi; laicis vero ne in neceſſitate quidem licere hoc munere perfungi, ut de Græcis recentioribus notavit Cl. Arcudius de concordia utriuſque Eccleſiæ in ſeptem Sacramentorum adminiſtratione lib.* 1. *c.* 11.

Huic ſimilem errorem habent Orientalium nonnulli circa Baptiſmi ſubjectum: credunt enim, pueros nonniſi poſt aliquot dies, aut nonniſi ſtatis temporibus baptizandos eſſe; ex quo fit, ut complures ſine Baptiſmo decedant. Hic error ab eodem, quo prior fonte manavit. Nam ut ex imperitia non diſtinguentes inter ordinarium, & extraordinarium Miniſtrum, Laicis ne in neceſſitate quidem licere Baptiſma conferre crediderunt, ita ante ſtatutum per canones ſollemnis Baptiſmatis tempus nunquam conferi poſſe cenſuerunt. Sacrorum Miniſtrorum munus eſt, hunc ex Orientalium mentibus depellere errorem. Id vero facile eſt ſi obſervetur; *Primo*, Veriſimile non eſſe Chriſtum Dominum, qui Baptiſma tantæ neceſſitatis eſſe voluit, ut qui ex eo renatus non ſit, intrare nequeat in Regnum Cælorum, poteſtatem non feciſſe hominum cuique, ut neceſſitate urgente illud conferat. Niſi enim hominum quiſque baptizare poſſet, infantes plurimi neceſſarie ſine Baptiſmo perirent. Quo vero modo eorum ſaluti conſultum eſſet ab eo, *qui vult omnes homines ſalvos fieri*? *Secundo*, Eccleſiam agnovitſe ſemper etiam in Laicis jus baptizandi: extat hac de re Tertulliani aſſertio, qui circa finem II. vel initium III. ſæculi in lib. de Bapt. ſcripſit: *Et Laicis jus eſt baptizandi*, Can. 38. Concilii Illiberitani circa initium IV. ſæculi coacti, quo ſtatuitur, peregre navigantes etiam a Laicis eſſe baptizandos, ſi ſacri Miniſtri deſint: idem teſtatur Hieron. in Dialogo contra Luciferianos, Auguſt. lib. 2. contra Julianum, Concil. Carthag. IV. cui ipſemet Auguſtinus interfuit, Patres denique omnes tum Græci, tum Latini, atque etiam doctiores inter Græcos, Orientaleſque Auctores, ut videre eſt in Prodromo §. 1. cit. *Tertio*. Teneri quemlibet rigoroſo caritatis præcepto, proximo in extrema neceſſitate conſtituto ſuccurrere; gravem vero, immo graviſſimam eſſe neceſſitatem pueri nondum baptizati in extremo vitæ periculo poſiti, quippe mors ei imminet æterna, niſi ſacro lavacro regeneretur. Vide Auct. noſtrum quæſt. ſup. cit.

Nota. Qui adultos baptizant graviter peccant, ſi eos antea non inſtruant, ea ratione, quam diximus in append. ad tractatum de legibus. Nam & Sacramentum injuriæ exponerent maximæ ob periculum perverſionis illius, qui nondum inſtructus baptizatus fuerit: & contra perpetuam Eccleſiæ conſuetudinem, ac Chriſti præceptum agerent, quo jubemur prius docere eos, qui ſint baptizandi: Matth. cap. ult. Hæc autem inſtructio, ſine neceſſitate committi nequit Laicis hominibus, ne ſtabilita in Eccleſia hierarchia ſubvertatur; ut cenſuiſſe refert Verricellus, Theologos, quibus a Sac. Congr. de Propag. Fide hujus dubii ſolutio commiſſa fuit.

§. IV.

§. IV. *De cæremoniis ad Baptiſma pertinentibus.*

OCcidentales, Orientaleſque fatentur, Eccleſiam Apoſtolorum ætate ſtatuiſſe, ut baptiſma, ſecluſa neceſſitate, cæremoniis nonnullis ac precibus adminiſtraretur aptis tum ad conciliandam Sacramento venerationem, tum ad beneficia indicanda, quæ Deus per illud confert, tum demum ad offerendum hominum memoriæ, eorum, qui Chriſtianæ Religioni initiantur, officia. Has cæremonias ex Eccleſiæ præcepto adhibendas, vel cito ſupplendas eſſe, ſi gravi de cauſſa omittantur, utraque Eccleſia docet, atque Apoſtolica Sedes, tum alias pluries, tum etiam Conſt. *Inter omnigenas* a nobis ſupra citata, inculcavit. Facile autem eſt demonſtrare contra Calvinianos alioſque ætatis noſtræ novatores, conſecrationem aquarum & olei, unctiones, exorciſmos, inſufflationes, rituſque alios Baptiſmi ex Apoſtolis originem trahere. Ii enim tum in Occidente, tum etiam in Oriente vigent, etiam in iis ſectis, quas a v. ſæculo ab Orthodoxa Eccleſia ſejunctæ ſunt, ut ſunt Neſtoriani; eorumque mentio occurrit, tum in Conſtitutionibus Apoſtolicis, quas Beveregius ſcripſiſſe putat Clementem Alexandrinum circa finem 11. ſæculi; tum in Nazianzeni, Cyrilli, Tertulliani, Cypriani, Auguſtini, aliorumque antiquorum Patrum operibus, qui de Baptiſmo tractarunt; nec conſtat vel ab aliquo totius Orbis Concilio, aut alio modo fuiſſe præſcriptas, ut diſperſæ per univerſum orbem Eccleſiæ ad eos recipiendos obligari potuerint: ergo ex Apoſtolis ſunt, a quibus diſciplina pendet, quæ ſemper in univerſa Eccleſia viguit. Venio nunc ad explicandam Orientalis Eccleſiæ diſciplinam.

Orientalibus, ut permiſſum eſſe diximus §. 1. aquam conſecrare non Latinorum more, ſed juxta proprium Ritum, qui præſcribit benedicendam eſſe a Sacerdote dum baptizaturus ſit; ita quoque permiſſum eſt, ut oleâ, quibus Baptizandorum corpora unguntur, Presbyteri non accipiant ab Epiſcopis, ut Latinæ Eccleſiæ diſciplina jubet; *Cum hujuſmodi olea ab eis in ipſa oleorum & Sacramentorum exhibitione, ex veteri ritu conficiantur, ſeu benedicantur*, ut legitur in Conſt. *Etſi Paſtoralis*; ubi hæc quoque de unctionibus habentur: *Circa unctiones, quæ in Baptiſmo fiunt, licet Innoc. IV. Græcis in Regno Cypri commorantibus injunxerit, ſequi morem Eccleſiæ Romanæ, ſi tamen Presbyteri Albanenſes ritus ungendi pectus, & dorſi medium, aures, pedes, atque manus in Euchologio deſcriptum ſervare voluerint, ubi non eſt contraria conſuetudo, non ſunt impediendi. Ritus autem ſeu conſuetudo, quam habere dicuntur Græci Orientales, ungendi per totum baptizandorum corpora, ſi alicubi tolli, vel removeri ſine ſcandalo non poteſt, cum ſive fiat, ſive non, quantum ad baptiſmi efficaciam vel effectum non multum referat, in iiſdem toleretur.*

Nota. Georgius Arbelenſis Scriptor Syrus Neſtorianus, ut refert Aſſem. tom. 3. par. 2. Bibl. Orient. quæſito 42. irritum cenſet *Baptiſma, ſi aqua alio oleo, præter oleum unctionis, benedicta fuerit.* Timotheus quoque II. Patriarcha ſubſtantialem partem Baptiſmi exiſtimat eſſe *oleum benedictum.* Idem Arbelenſis arbitratur aquam baptiſmalem, oleumque benedictum pollui, iterumque conſecrari debere, ſi Laicus vel Presbyter non jejunus ea tetigerit, vel Baptiſterium intraverit, quæſito 14. Item eadem pollui cenſet, iterumque conſecranda eſſe, ſi iis admixtum fuerit, vel ea tetigerit *oleum gratiæ*, id eſt *oleum infirmorum*, quæſito 44. & 45. Idem Arbelenſis affirmat, inchoatum Baptiſmi ritum in alteram diem a Sacerdote differri debere, ſi advertat matrem pueri, vel puerum jejunum non eſſe, quæſito 34. Errores, ac vanæ hujuſmodi credulitates facile deteguntur & confutantur, ſi ad ea, quæ tum de Baptiſmo, tum de ſacris ritibus diſputavimus, attendatur.

Exorciſmi, Satanæ abrenunciationes, & inſufflationes, tum a Græcis, cum ab Orientalibus reliquis adhibentur. Neſtorianorum vero plerique, exorciſmos & Satanæ abrenunciationem omittunt contra ſuorum majorum diſciplinam, quia negantes cum Theodoro Mopſueſteno originariam culpam, exorciſmos, abrenunciationem, & alia id generis adultis quidem, ſed non pueris convenire poſſe putant. Atque hinc fit, ut credant, pueros ſine baptiſmo decedentes æterna gloria donari. *Pueros vero morti proximos ſolo oleo conſignant; ſi vero abſque iſta olei conſignatione eos mori contigerit, quinquaginta dierum continentia parentibus decernitur.* Georg. Arbel. quæſit. 20.

Græci ſaliva quoque utuntur, aliaſque cæremonias noſtris ſimiles habent. Has tum ipſi, tum alii Orientales juxta propria Euchologia ſervare debent, nec ſine Apoſtolicæ Sedis diſpenſatione poſſunt omittere. Ii vero, qui has cæremonias ſpernant, ineptaſque habeant, quæ in Sacramentorum adminiſtratione uſurpentur, ſunt Baptiſmatis ſuſcipiendi incapaces, ex declaratione Apoſtolicæ Sedis, ut c. 5. §. 1. de Sac. Chriſt. Rit. expoſuimus.

Nota. Cum quiſque teneatur propriæ Eccleſiæ ritum ſervare, ſi qui ſunt Orientales, qui cæremoniam aliquam, ſive aliquod Sacramentale, v. g. *Salem*, juxta proprium Rituale adhibere non ſoleant, Conſtitutionibus illis, quæ ſunt de ritibus Magdurenſibus, quoad hanc partem non obligantur. Nam hæ Latinorum rituum obſervationem præcipiunt; ad omnes vero ſpectant ea parte, qua debitam Eccleſiæ cæremoniis venerationem præcipiunt.

Orientalium plerique ſolent poſt Baptiſma Confirmationem, ac Euchariſtiam etiam parvulis adminiſtrare. Id vero Græco-Italis, & Albanenſibus Conſt. *Etſi Paſtoralis*; interdicitur: prohibentur enim presbyteri Baptizantes confirmare, §. 2. n. 1., & n. 7. hæc habentur: *Cum adminiſtratio Sacramenti Euchariſtiæ, quod ſub una, vel ſub utraque ſpecie infantibus in Baptiſmo, & pueris in Miſſis ſolent Græci exhibere, nihil contra fidem, bonoſque mores contineat (dummodo iidem Græci credant, firmiterque teneant, Communionem hujuſmodi non eſſe neceſſariam ad ſalutem, & Baptiſmum ſine Communione valide, ac licite poſſe adminiſtrari); quia tamen ad decentiam, & reverentiam Sacramenti magis expedit, ſi illud eiſdem denegetur; propterea ut Græci, vel Albanenſes Græci Ritus Euchariſtiæ Sacramentum ſub una, vel ſub utraque ſpecie infantibus rationis uſu carentibus in Baptiſmo, aut pueris in miſſa miniſtrent, interdicimus, ac prohibemus*; Id etiam vetitum fuit Maronitis in Synodo an. 1736. in Monte Libano coacta, atque Apoſtolicæ Sedis auctoritate confirmata an. 1741. Ii ergo contra Eccleſiæ præceptum agerent, ſi baptizando, pueris Confirmationem illico, ac Euchariſtiam adminiſtrarent.

At hujuſmodi conſuetudinem Apoſtolica Sedes in aliis Orientalibus tolerat, atque permittit; ut conſtat tum ex ſupra citatis verbis; tum etiam ex iis, quæ alibi ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. celebrato attulimus: ubi probantur mores, conſuetudineſque Græcorum, aliorumque Orientalium, quæ neque fidei, neque honeſtati adverſentur: At mos confirmandi, ac Euchariſtiam adminiſtrandi pueris illico poſt Baptiſma antiquor laudato Concilio, neque fidei, neque honeſtati contrarius eſt. Immo etiam in Latina Eccleſia quandoque viguit: Nam in Sacramentario, quod Gregorio Magno adjudicatur, habetur, *non prohibentur infantes lactari ante ſacram Communionem, ſi neceſſe fuerit*: Et in ordine Romano, quem eruditorum plerique paullo poſt Gregorii Sacramentarium ſcriptum exiſtimant, Baptizatis pueris ab Epiſcopo Confirmationem, & Euchariſtiam conferri conſueviſſe perhibetur. Quamobrem Tridentina Synodus ſeſſ. 22. cap. 4. ait: *Parvulos ante rationis uſum nulla obligari neceſſitate ad hoc Sacramentum ſuſcipiendum, nec tamen damnandam eſſe antiquitatem, ſi eum morem aliquando ſervavit*. Hæc adnotare neceſſarium duxi, ne ob ejuſmodi conſuetudinem a Noſtris erroris inſimulentur, vel reprehendantur Orientales.

Curandum vero eſt, ut ex nonnullorum Orientalium mentibus pravæ hac de re opiniones tollantur. Neque enim dici poteſt Confirmationem ad Baptiſmi eſſentiam pertinere, ut Hæretici nonnulli Armeni, teſte Galano, arbitrantur; neque Euchariſtiam neceſſariam eſſe parvulis ad ſalutem, ut opinari creduntur Syri nonnulli; neque de jure divino hæc tria Sacramenta eſſe conjungenda: Qui enim ita ſentiunt in manifeſta hæreſi verſantur. Nam Orthodoxa fides docet, atque Eccleſia ſemper profeſſa eſt, eos, qui vel a Laicis in caſu neceſſitatis, vel a Diacono ex commiſſione, ſive de licentia Epiſcopi, juxta præſcriptum Canonum Eccleſiæ Græcæ, & Tertulliani doctrinam, baptizati ſint, verum Sacramentum regenerationis recipere, fierique æternæ gloriæ capaces, & heredes: Tunc vero confertur ſolius baptiſmatis Sacramentum. De Laicis patet, ut conſtat etiam de Diaconis; quia certum eſt, diaconos nunquam potuiſſe Confirmationem conferre, neque Euchariſtiam conficere: Ergo dum ab iis baptiſma conferebatur abſente Sacerdote, & Epiſcopo, alia duo Sacramenta conferri non poterant. Pluries vero collatum fuiſſe colligimus ex eo, quod Canones antiqui, & Tertullianus aſſerunt, Baptiſmi Miniſtrum Epiſcopum, vel de licentia Epiſcopi Presbyterum, vel Diaconum. Sed res explorata eſt ex hiſtoria Eccleſiaſtica, & ex iis, quæ Hieronym. in Dialogo contra Lucifer. ait, ut infra dicemus.

Ut Latini reprehendere nequeunt Orientales, ita Orientales Latinos arguere non debent, quod antiquam diſciplinam mutaverint. Nam uſus conjungendi tria hæc Sacramenta ex eo ortus eſt, quod antiquis temporibus, in quibus ſtatis diebus, hoc eſt, in Paſcha, Pentecoſte, ac etiam Epiphania, vel aliis in ſollemnitatibus, baptizabatur, qui ſollemni baptiſmo initiabantur, omnes ferme eſſent adulti, quibus tria Sacramenta ſucceſſive conferebantur. Quo factum eſt, ut in officiis Sacramentorum, hæc tria conjuncta ponerentur; & cum ejuſmodi officiis diu Eccleſia uſa ſit in Sacramentorum adminiſtratione, per plura ſæcula etiam pueris ſollemne Baptiſma ſuſcipientibus duo alia Sacramenta tribuere conſuevit. At Eccleſia Latina, dum ſine Fidelium ſcandalo, & commotione diſciplina mutari potuit, ſatius duxit, tria hæc Sacramenta ſejungere; ac Confirmationem tunc tantum conferre cum homines ad rationis uſum pervenerint; Euchariſtiam vero tunc tantum, cum homines diſtinguere potuerint inter ſpiritualem, ac materialem cibum; atque tanti Sacramenti efficaciam intelligere. Vide infra de Confirmatione, & Euchariſtia. ✠

TRACTATUS
DE CONFIRMATIONE.

I. Confirmatio est Sacramentum a Christo institutum, quo baptizati corroborantur ad fidem firmiter tenendam, & fortiter profitendam.

II. Ejus materia remota est *Chrisma confectum ex oleo & balsamo per Episcopum benedicto*. Conc. Florent in decret. de Sacram. Materia proxima est unctio chrismatis in fronte per manum Episcopi facta in formam crucis; quæ chrismatis unctio est vera manus impositio. Forma autem, ex Conc. Florentino est hæc: *Signo te signo Crucis, & Confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*.

III. Minister ordinarius est solus Episcopus, ex Conc. Trident. sess. 7. can. 7. & Florent. hæc addente: *Legitur tamen aliquando per Apostolicæ Sedis dispensationem, ex rationabili & urgente admodum caussa simplicem sacerdotem chrismate per Episcopum confecto hoc administrasse Confirmationis Sacramentum*. Quare simplex Sacerdos ex commissione Papæ, potest valide ac licite confirmare.

IV. Hujus effectus sunt, 1. Augmentum gratiæ sanctificantis, & virtutum annexarum. 2. Auxilia quædam specialia ad fidem fortiter profitendam cum quovis periculo, & ad superandas tentationes contra illam. 3. Character.

V. Confirmationis capaces sunt omnes & soli baptizati, etiam infantes, quibus primis Ecclesiæ sæculis conferebatur. Nunc tamen in Ecclesia Latina differtur usque ad usum rationis ad majorem reverentiam hujus Sacramenti, & majorem utilitatem suscipientis ob actualem devotionem. Expedit autem pueros tempestive confirmari antequam innocentia baptismali excidant, modo susceptí Sacramenti non iterandi meminisse possint ejusque excellentiam & utilitatem agnoscant.

VI. Patrinus adhiberi debet ex lege, seu consuetudine Ecclesiæ, quæ in variis canonibus exprimitur. Et quidem unus tantum sive vir, sive mulier, cap. *Non plures*, de consecr. dist. 4., circa quod nihil innovavit Conc. Trid. debetque esse confirmatus, seu confirmata, cap. *In baptismate*, eod. tit.

Quæst. I. *An quilibet adultus tenetur Confirmationem recipere data opportunitate?*

Resp. Multi negant; sed Toletus & alii affirmant & probant, 1. Ex cura & solicitudine Apostolor. Actor. 8. ut baptizatis conferretur. 2. Ex cap. *Omnes* de consecr. dist. 5. *Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum Spiritum Sanctum post Baptismum*

accipere debent, ut plene christiani inveniantur. Et ex S. Cyprian. epist. 72. *Ungi quoque necesse est eum, qui baptizatus sit, ut accepto chrismate, ideſt unctione, esse unctus Dei, & habere in se Christi gratiam possit*. 3. Ex Concil. Laodicen. can. 48. *Quod oporteat eos, qui baptizantur, chrisma Ecclesiæ accipere*. Ex Conc. Mediolan. IV. sub S. Carolo: *Si quis neglexerit* (ejus susceptionem) *Canonicis subjacet disciplinis*. At negligit qui data opportunitate non susci pit, ut per se & ex contextu patet. Et ex Conc. Rhemensi an. 1583. *Moneant parochi, Sacramentum Confirmationis non debere negligi, vel prætermitti a vere Christianis*. 4. Ex canonibus pœnitentialibus, qui trium annorum pœnitentiam imponunt parentibus, quorum negligentia filius sine Confirmatione decesserit. 5. Quia hoc Sacramentum institutum est, ut medium per se certum & ordinarium ad dandum robur & perfectionem vitæ christianæ, & non solum ad fidem coram tyrannis fortiter profitendam, sed etiam ad vincendas tentationes contra fidem, a quibus nemo adultus immunis est. Ergo Christus voluit ut ab omnibus susciperetur; & qui illud, cum potest, non suscipit, non satis consulit saluti suæ, sed illam ac auxilium divinum negligere merito censetur: ergo peccat.

Certo apud omnes constat, esse saltem culpam venialem hoc Sacramentum tunc omittere, cum talis omissio sit irrationabilis quædam prodigalitas spiritualis. Mortale vero si omittatur sive ex contemptu, ut si quis illud, aut ejus effectum parvi facit, vel vile aut puerile existimet se illi subjicere: sive cum scandalo, ut si quis ita se publice gerat, ut aliis exhibeat speci m contemptus.

Item constat, Episcopum teneri sub mortali illud non raro administrare: nam cum sit pastor animarum, tenetur illis ex officio per se subministrare media, quæ Christus instituit ad earum salutem, vel perfectionem, ac spiritalem utilitatem, per ipsum suppeditanda.

✠ APPENDIX

De Orientalis Ecclesiæ circa Confirmationem disciplina.

ORientalis Ecclesia Confirmationem esse Sacramentum a Baptismo diversum una cum Orthodoxis adversus ætatis nostræ Novatores ultro fatetur. De Græcis nemo dubitat: quippe id manifestum fit ex eorum Euchologiis, ex testimoniis Symeonis Thessalonicensis, Georgii Protosyncelli, Hieremiæ Patriarchæ Constantinopolitani, aliorumque de re Sacramentaria Scriptorum; atque ex damnatione confessionis Cyrilli Lucar, in qua ex Sacramentorum numero Confirmatio explodebatur. Quam confessionem refutavit Constantinopolitana Ecclesia anno 1635., Synodus Berœensis 1638., Leocosiensis 1668., & Hierosolymitana ann. 1672. De Nestorianis quoque constat. *Quidquid enim sit de praxi, seu potius errore recentiorum, ex libris eorum ostendi potest utrumque Sacramentum* (hoc est Baptisma, & Confirmationem) *apud illos extare, vel saltem extitisse*, inquit Assem. dist. de Syris Nestorianis pag. 273. tom. 3. par. 2. Bibl. Orient. Nam in eorum Rituali Baptismi, & apud Eliam Ambarensem centuria 4. carm. 31. apud Georgium Arbelensem in lib. declarat. Off. Ecclesiasticorum tract. 5. de Bapt. cap. 5., & apud alios Scriptores rectam de Sacramento Confirmationis fidem expositam legimus. De Syris Maronitis quoque res est explorata: Cophti quoque, & Abissini illud retinuere, ut Jacobitæ Syri, aliæque Syriaci Ritus gentes. Inter Armenos, quamvis Hæretici nonnulli cum Varrano Confirmationem soleant cum Baptismo confundere, tamen ex eorumdem libris palam est, Confirmationem haberi pro vero Sacramento, quo Spiritus Sancti robur, & fortitudo baptizatis confertur, ut Christianam fidem firmiter teneant, animoque invicto profiteantur, ut ex iis, quæ in ea dicemus, apparebit. Immo Auctor de fidei perpetuitate refert professionem fidei Uscani Episcopi Erivanensis, Jacobi Armenorum Patriarchæ, & Onuphrii Archiepiscopi Ametensis, in qua Confirmationem verum esse a Christo Domino institutum Sacramentum testantur. Igitur modum tantum explicandum suscipimus, quo rite juxta propriæ Ecclesiæ consuetudinem ab Orientalibus ministrare oporteat.

✠ §. I. *De materia.*

CIrca hujus Sacramenti materiam, missas facimus Scholasticorum lites, quæ ad eruditionem potius, quam usum spectare videntur, ea tantum explicaturi, quæ ad valide, ac licite Sacramentum hoc perficiendum desiderantur. Primo vero, statuimus, reprehendi non posse Orientales, quod in hoc conficiendo Sacramento manuum impositionem, ab ea, quæ fit in consignatione frontis diversam non adhibeant, quidquid nonnulli eruditi cum Syrmondo contra opinentur. Quamquam enim Apostoli manus impositione confirmarunt, ut legitur Act. 8. eaque usi sunt Episcopi eorum Successores, quemadmodum testantur Firmil. Epist. l. 75. inter Cyprianicas, Cyprian. Epist. 73. Tertul. lib. de Bapt. cap. 8. aliique Patres; tamen negari non potest manuum impositionem, quæ necessaria sit, ipsa frontis consignatione contineri. Patet

tet id ex l. 3. Conſt. Apoſt. c. 15. ubi Confirmationis ritus ita deſcribitur, *In manus impoſitione caput ipſius*, (hoc eſt baptizati) *unget Epiſcopus*: hic enim illius unice impoſitionis manus mentio occurrit, qua Baptizatus ungitur. Hinc Innocentius III. cap. *Cum veniſſet*, inquit: *Per frontis Chriſmationem manus impoſitio deſignatur, quæ alio modo dicitur Confirmatio*. Innocentius IV. Epiſt. ad Othonem Cardinalem Apoſtolicæ Sedis in Regno Cypri Legatum, *manuum impoſitionem*, ſcribit *frontis Confirmatio repræſentat*. Et Eugenius IV. in decreto pro Armenis, ait: *Loco illius manus impoſitionis* (de qua Act. VIII.) *datur in Eccleſia Confirmatio*. Ergo rite Confirmatio perficitur etiamſi alia a frontis conſignatione diſtincta manus impoſitio non adhibeatur.

Præter hanc manuum impoſitionem etiam unctio neceſſaria eſt hujus Sacramenti materia. Iſtius unctionis mentio occurrit in Scriptura. II. ad Cor. I. v. 21. *Qui confirmat nos Chriſtus, & qui unxit nos Deus, qui ſignavit nos, & dedit pignus Spiritus Sancti in cordibus noſtris*: quæ verba Confirmationis Sacramentum deſignare, tradunt Cyrillus Hieroſolym. Ambroſius, Theodoretus, & Primaſius, atque hujuſmodi unctionis, ut ex Apoſtolis, & Chriſto Domino derivatæ, mentionem faciunt Irenæus lib. I. contra hær. c. 28. Auct. Conſt. Ap. l. 3. c. 16. Dionyſius Areopagita de Eccl. Hierarchia c. 2. Theophilus Antiochenus, Tertullianus, Cyprianus, Patres denique omnes tum Latini, tum Græci, atque omnes tum Occidentalis, tum Orientalis Eccleſiæ Rituales libri, ſive antiqui, ſive recentiores, qui unctionis modum præſcribunt.

Unctio hæc, ut ex Florentino Concil. definitum habemus, ex Chriſmate fieri debet, *confecto ex oleo, quod nitorem ſignificat conſcientiæ, & balſamo, quod odorem ſignificat bonæ famæ, per Epiſcopum benedicto*. Oleum unanimi conſenſu Theologi aſſerunt debere eſſe olivarum; addendum vero eſſe balſamum ex præcepto negari non poteſt. Nam præterquam quod id exprimitur in ſupra citato Eugenii IV. decreto, omnia Euchologia Græcorum, omnes Rituales Patreſque omnes Græci, atque Latini, oleo cum balſamo admixto ſacrum Chriſma perficiendum eſſe docent. Num vero balſamum oleo miſceri debeat neceſſitate Sacramenti, diſſentiunt invicem Theologi; neque controverſia Eccleſiæ judicio definita eſt. Concilium enim Florentinum, inquit Bellar. l. 2. de Conf. *non expreſſit, quomodo requiratur balſamum, ſed dixit materiam eſſe oleum cum balſamo, ut etiam dixerat, in Euchariſtia materiam eſſe vinum cum aqua, & tamen fatentur omnes aquam non ita eſſe de eſſentia, ut ſine ea ſit irritum Sacramentum*. At quamquam Eccleſia non damnavit eorum opinionem, qui putant, balſamum ad hujus Sacramenti eſſentiam non pertinere; tamen cum ſupra laudatis ex decreto Armenorum verbis materia dicatur Chriſma ex oleo confectum & balſamo, cum Patres omnes, qui unctionis hujuſmodi meminerint, vel balſamum expreſſe deſignaverint, vel ſatis illud indicaverint, appellando unctionis materiam Chriſma, Unguentum, & *Myron*; cum denique in Euchologiis omnibus, omnibuſque Ritualibus etiam balſamum pro principali materiæ parte hujus Sacramenti præſcribatur quaſi certo conſtitui poſſe videtur balſamum ad Sacramenti eſſentiam pertinere; atque adeo collatum ſine balſamo Sacramentum eſſe irritum, & iterandum; id vero fieri debet ſub conditione, quod contraria opinio ab Eccleſia non ſit damnata, & a Bellarmino, Natale Alexandro, aliiſque doctiſſimis viris propugnetur. Non eſt neceſſarium balſamum Syriacum, & Palæſtinum, ſed ſufficit Indicum, quod accidentarie tantum ab illo differt ex peritiſſimorum medicorum atteſtatione, ut aſſerunt Baſilius Pontius par. I. cap. I., Vanroy qu. 4.; affirmavitque Paulus III. & adnotavit Sylvius in qu. 72. ar. 2. Lupus in Conſt. v. Calumniæ Photianæ, & Benedict. XIV. not. 183. in fer. v. Maj. hebd.

Latini oleo atque balſamo Chriſma conficiunt, nec eis licet quidpiam aliud addere; Græci vero, aliique Orientales præter vinum, alias quoque fragrantium rerum ſpecies Chriſmati admiſcent. Græci, ut ex eorum Pontificali ab Iſacio Habert notis illuſtrato, circa finem; & ex Goario p. 636. liquet, ultra vinum triginta tres alias fragrantium rerum ſpecies adhibent; alii vero Orientales pauciores. Id vero notatum volo, ne hanc ob rem Orientales reprehendantur, ut Galanus, vir licet doctiſſimus, reprehendit Armenos ob vini mixtionem. Antiquam enim eſſe, ac probatam hujus mixtionis conſuetudinem, tum Græcorum Euchologia demonſtrant, tum Græci Patres docent. Dionyſius enim loco ſupracitato expreſſe vini meminit, ac tum ipſe, tum Baſilius, tum alii teſtantur oleo & balſamo odora etiam nonnulla aromata fuiſſe permixta; ſapienter autem ac magna cum ratione a Patribus in Synodo Zamoſciæ ann. 1720. §. 2. *de Confir.* animadverſum fuit, quidquid herbarum Balſamo adjiciatur, cavendum eſſe, *ut maxima pars chriſmatis* ſemper *ſit oleum Balſamo mixtum*. Vide Epiſt. Benedicti XIV. ſæpe laudatam.

Chriſma conſecratum eſſe debet ab Epiſcopo ut §. III. dicemus. Lis eſt inter Theologos, num conſecratio hæc ad Sacramenti valorem, aut ex præcepto neceſſaria ſit. Cum noſtra non ſit, controverſiam dirimere, ſed ea præſcribere, quæ ad tuto Sacramentum perficiendum deſiderantur, certo ſtatuimus, non licere Confirma-

mationem Chrismate non consecrato conferre, atque ita collatum, dubium esse, & sub *conditione* iterandum Sacramentum, ob communiorem sententiam, quæ nullum irritumque esse tuetur, si sine consecrato Chrismate conferatur.

Neque Chrisma tantum, sed illius applicatio, quæ materia proxima vocatur, consideranda est, ut, quæ ad rite Sacramentum hoc conficiendum requiruntur, sint explicata. Unctio hæc fit in fronte, eaque christiani homines monentur, non esse eis erubescendum nomen Christi coram omnibus confiteri juxta robur & vim, quam a Spiritu Sancto in hujus Sacramenti susceptione recipiunt. Ad perficiendum Sacramentum necessaria est; tum quia hac unctione manus impositio, qua utebantur Apostoli, dum baptizatis Spiritum Sanctum tribuebant, comprehenditur, aut saltem repræsentatur, ut supra innuimus; tum etiam quia Ecclesia semper frontis unctione hujusmodi Sacramentum contulit. Patet ex l. 3. Const. Apost. cap. sup. cit. ex Tertul. l. 3. contra Marcionem, ubi Confirmationem vocat *Signaculum frontium*, ex Cyrillo cath. 3. ex Innocentio I. in Epist. ad Decentium, ex Concil. II. Gen. can. 7. ex Patribus reliquis, atque ex constanti, & perpetuo omnium Ecclesiarum usu. Igitur unctio hæc ad Sacramenti essentiam pertinet.

In frontis unctione signum Crucis fieri debere Græcorum Euchologia, ac Latinorum Rituales præscribunt. Hujus ritus mentio occurrit in Const. Apost. l. 3. cit. in Epist. 73. Cypriani, & apud Patres fere omnes, qui de hac unctione scripserunt; quamobrem ex Apostolis originem trahere haud immerito conjicimus. Sanct. Thom. S. Bonav., Scotus, Bellarminus, alique ad Sacramenti essentiam spectare arbitrantur; alii vero, & quidem doctissimi viri cæremoniam esse ajunt ab Ecclesia Apostolorum ætate præscriptam, quia non ad substantiam, sed ad modum conferendi Sacramenti spectat; constat autem administrandi Sacramenti modum ab Ecclesia esse stabilitum. Sed ut ut res se habeat, certum est graviter peccare, qui hoc Crucis signum ungendo non adhibeant, tum quod contra Ecclesiæ præceptum agant, tum quod Sacramentum administrando tutiorem sequi teneantur opinionem, tum denique, quia suspectum redderent Sacramentum ob gravissimorum Theologorum auctoritatem, qui signum Crucis ad Confirmationis essentiam pertinere docent; & quia signum Crucis unctione perficiendum in forma a Florentina Synodo præscripta per hæc verba exprimitur, *signo te signo Crucis*. Quamobrem dubium saltem esset sine eo administratum Sacramentum, ac *sub conditione* iterandum.

In Orientalium Confirmationis forma non exprimitur signum Crucis; ungendum vero esse baptizatum in fronte signo Crucis omnes Rituales præscribunt, & designat etiam Græca vox σφραγὶς in Græcorum forma posita, quæ latine *Signaculum* redditur. A Græcis non solum frons, sed etiam oculi, nares, os, & aures ungi solent, atque in Euchologiis nonnullis adduntur etiam aliæ partes, hoc est, interior manuum vola, atque cor, sive pectus, & pedes; verum has desiderari in vetustissimis Euchologiis, tradunt Arcudius lib. 2. de Sacr. pag. 59., & Isac. Habert in Pontific. Græcorum pag. 709. Armeni quoque ungere solent frontem, oculos, aures, os, manus in vola, pectus, scapulas, atque pedes. Consuetudo ungendi plures partes in Ecclesia Orientali antiqua est: quippe istius consuetudinis mentio fit a Cyrillo Catecheti tertia, a Basilio, & a II. Synodo can. 7. Igitur nequeunt ob hujusmodi usum Orientales reprehendi, si credant sola frontis consignatione hujus Sacramenti essentiam contineri, sed tenentur unctiones in eorum Ritualibus præscriptas eo præcepto adhibere, quo propriæ Ecclesiæ ritus servare obligantur.

Nota. Syri, Nestoriani materiam Chrismatis solo oleo olivæ componunt, balsamum, aut alias aromatum species nequaquam admittunt. Ita Ebedjesus Sobensis, & Timotheus secundus cap. 3. de Bapt. sect. 12. cap. 53., & Joannes Zugbi in carm. de Bapt., & fermento, inquit, *in oleo olivæ tradiderunt nobis Apostoli cornu Baptismi, non in Myro* (seu unguento) *optimo, ut in Ecclesia Occidentali*. Ii ergo Balsamum omittendo, non solum suspectum Sacramentum reddunt, ut supra monuimus, sed etiam errant, Occidentales damnando, qui Chrisma ex oleo, & balsamo confectum adhibent.

§. II. *De forma*.

FLorentina Synodus in decreto pro Armenis hanc ait esse Confirmationis formam, *Signo te signo Crucis, & Confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Hæc forma vera, propria, atque adæquata est; nam per hæc verba determinatur materia ad significandum, & producendum effectum Sacramentalem; iisdemque verbis exprimitur robur, per quod ad spiritualem pugnam idonei reddimur, & in illorum prolatione signo Crucis, & Chrismate consignamur, tamquam Christianæ militiæ ordinari vexillo, fideique athletis adscripti. Quare Reginaldus Polus in lib. de Reform. Angliæ, qui extat etiam in collect. Concil. Tom. 14. ait in decreto Eugenii doctrinam hujus Sacramenti breviter, & dilucide fuisse explicatam. Igitur audiendi non sunt, qui præter hæc verba ad Confirmationis formam spectare arbitrantur etiam preces illas, quæ manuum impositioni respondent.

Quamquam ita res se habet, ac Latini omnes

nes deſcriptam formulam uſurpare tenentur, etiam dum Græcos vel alterius Ritus homines confirment; tamen dubitari nequit, quin valida futura ſit Confirmatio, licet unum, vel alterum uſitatæ formulæ verbum omittatur, & quin Orientales juxta eorum formulas Confirmationem adminiſtrando valide, ac licite Sacramentum perficiant. Utrumque paucis oſtendemus. Et ut omnis tollatur ſcrupulus ſcholaſticis illis, qui irritum fore Sacramentum putant, ſi unum, vel alterum Eugenianæ formulæ verbum omittatur, licet verba adhibeantur, quibus hujus Sacramenti formæ ſubſtantia contineatur, nonnullas afferemus hujus Sacramenti formas antiquitus in Latina Eccleſia uſurpatas. In Pontificali, quod inſcribitur Egeberto, vertente ſæc. 8. exarato, hæc habetur formula, *Accipe ſignum Sanctæ Crucis Chriſmate ſalutis in Chriſto Jeſu, in vitam æternam*: & deinceps, *confirmet te Deus Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus*. Gelaſianum juxta Cod. Colbertinum, & Noviomenſem, formulam habet iſtam, *ſignum Chriſti in vitam æternam*, addita pariter deprecatione, *confirmet te Deus &c.* In MS. Pictavien. octingentorum annorum, hæc deſcribitur: *Signet te Deus ſigillo fidei ſuæ in confirmatione fidei*. In Pontificali Eccleſiæ Caturicenſis ejuſdem antiquitatis advenitur hæc alia, *Confirmo, & conſigno te in ſignum Sanctæ Crucis, in nomine Patris &c.* Cod. Moyſacenſis hanc habet parum abſimilem, *Confirmo te ſigno Crucis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, in vitam æternam*. Atque hinc patet, Eccleſiam ſemper ratum habuiſſe hujuſmodi Sacramentum, ſi verbis conferretur, quæ Sacroſanctum ſignaculum in Baptizato imprimi ſignificarent, nec ſubſtantialiter differrent ab una, aut altera ex prædictis formulis. Latini vero, ut dixi, tenentur nunc præſcriptam in Florentina Synodo adhibere.

Venio nunc ad Orientales, atque incipio a Græcis. Confirmationis ritus ita in Euchologio a Goario edito deſcribitur. *Baptizatos unguento ſacro Sacerdos unget, faciens Crucis ſignum primo*, in fronte dicens: *ſignaculum doni Spiritus Sancti*. In oculis dicens: *Unctio pignoris Spiritus Sancti*. In auribus dicens: *Unctio participationis vitæ æternæ*. In manuum vola interiore dicens: *Unctio Sancti Chriſti Dei, & ſignaculum inſidiis liberum*. In corde tandem dicens: *Complementum doni Spiritus Sancti, thorax fidei, & veritatis*: verba illa, *ſignaculum Spiritus Sancti* veram exhibent Confirmationis formam. Liquet id primum ex eo, quia, ſi formula iſta non valeat, nulla jam ſupereſt in Oriente Confirmatio: etenim Græci etiam Orthodoxi nullam aliam agnoſcunt, ut obſervat Goarius not. 31. in ord. Bapt. Denique nunquam Latini, nec in Florentino Concilio, hunc inter ceteros Græcorum recenſuerunt errores, quod formula iſta conſignent: Immo non aliam adhibent Romæ in templo S. Athanaſii, id non ignorante Pontifice. Præterea Arcudius lib. 2. cap. 7. demonſtrat id auctoritate Sanctorum Patrum, qui docent in Confirmatione imprimi Spiritus Sancti ſigillum. Aſterius Epiſcopus Amaſeæ, qui floruit deſinente ſæculo 3. apud Photium eod. 277. ſcribit, *datur ſignaculum Spiritus Sancti*, Dionyſius cap. 2. de Eccleſ. Hierarch. Epiſcopum confirmantem appellat, *deificante unguento obſignantem*, Cyril. in fine Catech. 18. de confirmato ait: *ſignaculum datum eſt illi ex communicatione Spiritus Sancti*. Similia habent alii Græci Patres. Igitur cum hæc formula deſcripta reperiatur in Euchologiis a mille, & amplius annis exaratis, cum ſimilis ſit formulis ab aliquibus latinis Eccleſiis uſurpatis, ac ſupra a nobis recenſitis, cumque characterem ſignificet, quo ad pugnam inſignitur Miles Chriſti adverſus ſpirituales nequitias, & donum Spiritus Sancti, qui corroboratur in fide, apta hujus Sacramenti forma habenda eſt, atque rite a Græcis uſurpatur.

Nota. Benedictus XIV. Epiſt. 2. *de nova Euchologii editione*, hæc habet: *Forma Sacramenti Confirmationis in Græca Eccleſia, juxta communem receptamque ſententiam, ſequentibus verbis continetur*: ſignaculum Doni Spiritus Sancti; *quæ verba pronunciantur ab eo, qui Sacramentum miniſtrat, dum ſuſcipientis fronti cum ſacro Unguento Crucis ſignum imprimit, uti ex verbis Can. S. Concil. Conſtantinopolitani I. rite perpenſis infert Beſſarion S. R. E. Cardinalis* in ſuo Opuſculo de Euchariſtia, *quod extat in Bibliotheca Patrum* edit. Lugdun. Tom. 26. pag. 795. 11. Oecumenica Synodus, verba, quæ ſacrum Chriſma perficiunt, tradens in ſeptimo canone, inquit: Obſignantes, hoc eſt, ſacratiſſimo Chriſmate eos chriſmantes, dicimus ſignum doni Spiritus Sancti: Et hæc verba, ſecundum eos, Chriſmatis Sacramentum perficiunt. *Quamvis autem hæc Cardinalis aſſertio oppugnata fuerit a Lupo* in notis ad Canonem 95. Concilii Trullani, *vix tamen erit, ut Lupi ſententia plures inveniat ſuffragatores, præ ſententia Cardinalis Beſſarionis, ut optime advertit Arcudius* lib. 2. cap. 7. *ubi poſt relatum Beſſarionis effatum, hæc ſubdit*: Hactenus Beſſarion, quo certe, quæ fiunt in Eccleſia Orientali circa Sacramentorum adminiſtrationem, præſtantius callere poterat nemo. *Arcudio conſentiunt Goarius, & Habert. omiſſis aliis, qui facile cumulari poſſent: ſatis hic erit aſſerere, quæ habentur in Synodo Zamoſciæ, ubi agitur de Sacramento Confirmationis*: Forma, quam probata & Schiſmate ipſo antiquiora laudant Euchologia, hæc eſt: *Signaculum doni Spiritus Sancti, Amen*: eaque ſemel dumtaxat, ſimul cum ipſa unctione proferri debet.

De Armenis major difficultas eſſe poſſet; quod

in

in decreto pro his edito, forma, quam supra indicavimus. proponatur. Sed cum non constet, Apostolicam Sedem deinceps coegisse Armenos ad mutandum hac in re ritum, ac formam illam in Confirmatione usurpandam, facile conjicimus proposuisse quidem Eugenium formulam illam, qua reliquis aptius Orthodoxa de Confirmatione doctrina exprimitur, sed noluisse eos ad proprii ritus mutationem obligare, cum enim hominibus nimis durum sit, susceptas ex majoribus consuetudines, probatosque propriæ Ecclesiæ ritus deserere, nunquam Apostolica Sedes ad hos mutandos Orientales cogere voluit, ut patet ex iis, quæ cap. IX. de Sac. Christ. ritibus disputavimus. In Armenorum Ritualibus ita Confirmationem administrandam esse præscribitur: *consignet Chrismate, primum frontem dicens*: unguentum suave in nomine Jesu Christi effusum est super te, signaculum donorum cælestium, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. *Sciendum est autem in unctione hujus tantum primi membri invocandam esse Divinam Trinitatem. Deinde oculos, dicens*: Unctio Sanctificationis, quæ in nomine Jesu Christi illuminet oculos tuos, ne unquam obdormias in morte. *Nares, dicens*: Unctio sanctificationis, quæ in nomine Jesu Christi fiat tibi odor suavitatis in vitam. *Os, dicens*: Unctio Sanctificationis, quæ in nomine Jesu Christi sit tibi oris custodia, & ostium munitum labiorum tuorum. *Manus in vola, dicens*: Unctio sanctificationis, quæ in nomine Jesu Christi sit tibi causa bonorum operum. *Pectus, dicens*: Unctio divina, quæ in nomine Jesu Christi cor mundum confirmet in te, & spiritum rectum innovet in visceribus tuis. *Scapulas, dicens*: Unctio divina, quæ in nomine Jesu Christi sit tibi scutum munitionis, in quo possis tela nequissimi extinguere. *Pedes, dicens*: Unctio divina, quæ in nomine Jesu Christi dirigat gressus tuos in vitam æternam. Dubitari nequit, quin verbis illis, quæ frontis consignationi respondent, vera Confirmationis formula contineatur. Nam præterquam quod *signaculum donorum cælestium* formulæ substantiam exprimit, quam adhibent Græci, effusio quoque unguenti designatur super Baptizatum, quæ verba Confirmationis actionem significant; quo ut fit hæc formula Græcorum formæ sit Latinæ similior.

In Rituali Severi Alexandrini, hanc Confirmationis formulam legimus: *Chrismate Sancto, suavitate odoris Christi Dei, sigillo veræ fidei, complemento pignoris Spiritus Sancti, obsignatur N. in nomine Patris. Amen: & Filii, Amen: & Spiritus Sancti, ad vitam sæculorum. Amen.* Ex iis, quæ dicta sunt, facile quisque intelliget, etiam illis verbis veram Confirmationis formam contineri, adeoque vere perfici Sacramentum.

Habent quoque Syri Nestoriani propriam Confirmationis formulam. In ordine absolutionis apostatarum & receptionis Hæreticorum, quem Jesujebus Catholicus composuit, Sacramenti Chrismatis, seu Confirmationis luculentum habemus testimonium, his verbis, inquit Assemanus tom. sup. cit. pag. 276. *Si autem sua voluntate fidem deseruit, indiget consignatione Baptismi, atque trina consignatione illam perficit, prima quidem, quæ in prædicta laudatione fit: altera vero, quæ in fine orationis manus impositione peragitur: tertia demum cum illo Sancto Oleo in fronte pollice consignat, dicens: Consignatus talis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, qua in re*, inquit Vir. Cl. *Nestoriani præscriptam a Concilio II. Oecumenico Chrismatis Confirmationis formam observant*. Ita Confirmando, non dubito quin debitam formam adhibeant: cum verba illa apta sint ad materiam determinandam, atque spiritualem Sacramenti effectum designandum. Sed ex supra relatis verbis apparet, Nestorianos ex prava 7. Canonis secundæ Synodi intelligentia duplicem hausisse errorem, alterum ipsis peculiarem, alterum vero Photianis quoque communem. Nam censent contra totius Ecclesiæ fidem, omnes Apostatas, Hæreticosque omnes ad Ecclesiam redeuntes iterum baptizandos esse; cum tamen Synodus solos Eunomianos, Montanistas, & Sabellianos iterum baptizandos decrevit, quod stabilitam a Christo formam baptizando non usurparent. De Eunomianis jam dixi in append. ad tract. de Baptis. De Montanistis id asserit Basil. Epist. can. 1. cap. 1. per hæc verba: *Quamnam habent rationem, verum eorum baptisma judicari, qui in Patrem, & Filium, & Montanum Priscilliamve baptizant? non enim sunt baptizati, qui non in ea, quæ nobis sunt tradita baptizati sunt*. Eadem asserit Theophilact. in Lucam. De Sabellianis quoque jure meritoque conjicimus Baptismi formam variasse, aptamque ad exprimendum eorum errorem circa Trinitatem adhibuisse, cum canon, iis nominatis, subdat, *qui idem esse Patrem & Filium docent, & alia quædam pernicioſa faciunt*. Igitur Canone illo eos tantum iterum baptizandos esse decernitur, qui debita verborum formula baptizati non fuerint. Item si Confirmationem in recipiendis Hæreticis adhibeant, ut Sacramentum conferre velint, nefariæ hereseos labe carere non possunt, inquit Goarius pag. 699. Nam Orthodoxa fides docet, Confirmationem, ut Baptisma, & Ordo, characterem imprimere, ac iterari non posse. Ii ergo duo errores a Syris sunt præcavendi. Goarius vero non improbat morem recipiendi hæreticos ad Ecclesiam redeuntes, juxta præscriptum illius canonis, quem ex Epistola Methodi Patriarchæ de suscipiendis hæreticis, cum aliis viris doctis deproptum existimat, si eo

animo

animo adhibeatur unctio, ac verba illa proferantur, ut non ad Sacramentum perficiendum, sed ad puram Ecclesiæ cæremoniam referantur, & restringantur: *nimirum ut hac signorum exteriori repetitione, aut amissæ gratiæ, quam receperunt in Confirmatione, aut nunquam acceptæ propter hæresim memores fierent:* Hinc eruditi quamplurimi, ac etiam ipse Bened. XIV. in tractatu de Synodo Diœcesana infra laudando, censent in antea dicto Canone non agi de Confirmatione, sed cæremoniam indicatam designari; in Epistola vero I. pro nova Euchologii editione tollenda docet ab illa cæremonia verba illa *Signaculum &c.* ut infra dicemus §. III. *Mot.* 2. Vide Goar. loc. cit. ubi plura de hac cæremonia, de ipsius origine, & usu in Ecclesia Græca, differit.

Itaque immerito ex supra citatis Syrorum verbis usurpatam ab ipsis Confirmationis formam colligimus; cum nil simile legere sit in iis locis, in quibus de ungendis, & confirmandis baptizatis agitur. Renaudotius tom. 3. Liturg. Orient. pag. 645. de forma Chrismatis apud Nestorianos hæc habet: *Ut apud Græcos confertur Chrisma, dicendo* signaculum doni Spiritus Sancti, *ita Nestoriano ritu per hæc verba* Pignus Spiritus Sancti, *ut discimus ex ordine Baptismatis Syriaco Mar Jesu'ah Catholici, quem habemus descriptum ex Codice Eliæ Sacerdotis.* Non nego in illis verbis Confirmationis formam constitui posse, cum similibus verbis passim Sancti Patres Confirmationis effectum significaverint: at falsum est, a Nestorianis haberi pro Confirmationis formula, primum, quia non in frontis consignatione, sed ad manuum impositionem recitantur: deinde, quia recitantur tantum, dum unus fuerit baptizatus, non vero dum fuerint plures; tum enim loco precum quæ incipiunt: *Pignus Spiritus Sancti, quod accepisti*, in Rituali a Renaudotio citato aliæ præscribuntur, quarum initium est, *magna sunt Domine*; denique quia preces istæ a Nestorianis referuntur ad susceptam per Baptismum gratiam, non vero ad manuum impositionis, sive frontis consignationis effectum, ut optime notat Assem. & ut eadem legenti fit illico manifestum. Igitur non in illis verbis, sed potius in iis, quæ frontis consignationi post Baptisma factæ respondent, Confirmationis forma inquirenda est, ait Timotheus II. Patriarca cap. 3. de Sacramentis sect. 19. *in Baptismate tres consignationes fieri*; primam, dum Sacerdos dicit, *ungitur talis in nomine Patris &c.* alteram, dum dicit, *ungitur talis in nomine Patris &c.* tertiam vero post Baptismum, dum dicit, *baptizatus est, & perfectus est talis in nomine Patris &c.* De hac postrema consignatione hæc subjungit. *Tertia, eademque postrema consignatio, perfectio est in Spiritu Sancto, quæ in Baptismo Domini nostri contigit, atque est consummata perfectio.* Igitur si penes Nestorianos esset Confirmationis forma, potius in verbis illis, *baptizatus est & perfectus &c.* quam in iis, quæ Renaudotius designavit, collocanda esset; cum per tertiam illam consignationem, perfectionem illam Spiritus Sancti designare velle videatur, qua Sacro Chrismate signati donantur. Sed licet hæc satis sint ad ostendendum Nestorianos habuisse aliquando verum Confirmationis Sacramentum; videtur tamen ex ignorantia Sacramentum in cæremoniam esse mutatum, quæ proclamatio quædam in Baptizatum dici possit. *Mihi videtur*, inquit Assem. supr. cit. *non tam esse formam Confirmationis, quam ad eam proclamationem accedere, quæ apud Syros fieri solet supra ordinatos in Diaconos, vel Presbyteros*; Ordinatus est in Ecclesia Sancta talis Diaconus, vel Presbyter &c in nomine Patris &c. *Velut Nestoriani Pontifices dicunt supra ordinatis in Diaconos, Presbyteros & Episcopos*, Separatus est, Sanctificatus est, Consecratus est talis &c. *Quod edictum seu publicatio peractæ ordinationis potius est, quam forma. Ita & Græci quum octavo post Baptisma die puerum abluissent, dicunt*; Baptizatus es, illuminatus es, unguento unctus es, sanctificatus, & ablutus es in nomine Patris &c.

§. III. *De Ministro.*

ORdinarius Confirmationis Minister est solus Episcopus. Res definita est in Concilio Constantiensi contra VVicleffum, in Florentino decreto pro Armenis, atque in Tridentino sess. 7. can. 7. per hæc verba: *Si quis dixerit Sanctæ Confirmationis Ordinarium ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem, anathema sit.* Sed ut appareat tum Novatores, tum etiam Photianos, aliosque Orientis Hæreticos in manifesto errore versari, id muneris simplici Sacerdoti committentes, paucis demonstrabo, ita semper credidisse Ecclesiam. Nota res est ex Actis Apostolorum c. 8. Petrum, & Joannem missos fuisse in Samariam, ut baptizatos a Philippo Diacono per manus impositionem confirmarent; id vero ea de causa factum fuisse, quod confirmandi munus solis Apostolis, atque Episcopis eorumdem Successoribus a Christo Domino concreditum fuerit, ex Græcis Patribus testantur Chrisost. hom. 18. in Acta Apost. Oecumenius in Acta pag. 77. & Isidorus Peluliota Epist. 450. ad Antiochum. Apostolica Sedes semper id docuit: constat id ex Epist. Cornelii Papæ ad Fabium Antiochenum relata ab Eusebio l. 6. Hist. Eccl. circa medium III. sæculi scripta; & ut mittam Epistolam Leonis I. ad Episcopum Germaniæ, & Galliæ, atque Gregorii Magni ad Januarium, sat erit referre ver-

ba Innocentii I. in Epiſt. ad Decentium Eugubinum Epiſcopum, in qua c. 3. n. 6. legitur. *De conſignandis vero infantibus manifeſtum eſt, non ab alio, quam ab Epiſcopo fieri licere. Nam Presbyteri licet ſecundi ſint Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem Pontificium ſolis deberi Epiſcopis, vel conſignent, vel Paracletum Spiritum tradant, non ſolum conſuetudo Eccleſiaſtica demonſtrat, verum & illa lectio Actuum Apoſtolorum, quæ aſſerit, Petrum, & Joannem eſſe directos, qui jam baptizatis traderent Spiritum Sanctum; Nam Presbyteris, ſive extra Epiſcopum, ſive præſente Epiſcopo, cum baptizant, Chriſmate baptizatos ungere licet*, (hic ſermo eſt de unctione, quæ fit ante Baptiſmum, de qua ſupra diximus) *ſed quod ab Epiſcopo fuerit conſecratum; non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolis debetur Epiſcopis cum tradunt Paracletum.* Adeſt etiam teſtimonium Hieronym. in Dial. contra Luciferianos c. 4. *Non ab uno*, inquiens, *hanc eſſe Eccleſiarum conſuetudinem, ut ad eos, qui longe in minoribus urbibus per Presbyteros, & Diaconos baptizati ſunt, Epiſcopus ad invocationem Sancti Spiritus manum impoſiturus excurrat.* Aug. eadem habet l. xv. de Trinit. c. 26. Atque hinc palam fit, Romanam Eccleſiam, quæ reliquarum eſt mater & magiſtra, ſemper docuiſſe, Ordinarium hujus Sacramenti miniſtrum eſſe Epiſcopum, atque eamdem fidem primis ſæculis habuiſſe Eccleſias Africæ, in quibus erat Auguſtinus, Paleſtinæ, ubi ſcripſit Hieronym. aliaſque Orientis Eccleſias, ut conſtat ex Auctore Conſtit. Apoſtolicarum, Chryſoſtomo, Iſidoro Peluſiota, aliiſque ſupra citatis. Quamobrem contra majorum fidem Photiani, Armenorumque nonnulli cenſent, ſimplices Presbyteros Ordinarios eſſe hujus Sacramenti Miniſtros.

Nota 1. Præter manum impoſitionem, qua baptizati confirmabantur, fuiſſe primis Eccleſiæ ſæculis aliam manuum impoſitionem, quæ non *confirmatoria*, ſed *curatoria* eſſet. Hujuſmodi fuit impoſitio illa manuum, qua per Ananiam Apoſtolorum diſcipulum Paulo, antequam baptizatus eſſet, viſus reſtitutus eſt; *Act.* ix. *v.* 18. eamdem adhibitam fuiſſe etiam ætate Innocent. I. ad curandos Energumenos, docet ipſe Pontifex in ſupra laudata Epiſt. c. 6. n. 9. ubi etiam ex Epiſcopi delegatione fieri permiſit etiam Diacono, inquiens, *de his vero baptizatis, qui poſtea a dæmonis, vitio aliquo, vel peccato interveniente, arripiuntur, eſt ſollicita dilectio tua, ſi a Presbytero vel Diacono poſſint, aut debeant deſignari. Quod hoc niſi Epiſcopus præceperit, non licet. Nam manus eis imponenda non eſt, niſi Epiſcopus auctoritatem dederit id efficiendi.* Hic ſermo non eſt de Confirmationis Sacramento, quod ætate illa ſtatim poſt baptiſma conferebatur, ſed de ritu, quo eis ſuccurrebatur, qui a dæmone poſt ſuſceptum Baptiſma eſſent arrepti, ut poſt Morinum, & Petrum Couſtant, advertit Benedictus XIV. de Synodo Diœc. l. VII. c. 3. num. 3.

Nota. 1. Conſignationem illam frontis, de qua Can. VII. ſecundæ Synodi, ſive potius Methodius Patriarcha Conſtantinopolitanus, ex cujus Epiſtola fuit ille formatus, ut Beveregius, Goarius, aliique putant, non fuiſſe Confirmationis Sacramentum, ſed meram Eccleſiaſticam cæremoniam, in reconciliandis hæreticis a V. ſaltem ſæculo in Eccleſia Orientali uſurpatam; ut conſtat ex verbis Epanenſis Concilii ſub Symmacho celebrati an. 509. *Presbytero propter ſalutem animarum, quam in cunctis optamus deſperatis in lecto recumbentibus Hæreticis, ſi converſionem ſubitam petant, Chriſmate ſubvenire permittimus: quod etiam omnes converſi, ſi ſani ſunt, ab Epiſcopo noverint expetendum. Cum fidei deſertor*, inquit Goarius pag. 699., *per lapſum in hæreſim, aut in nefariam ſectam conſenſum, fidem quam in Confirmatione prædicandam propugnandamque modis omnibus pollicitus fuerat, donatumque ſibi Spiritum Sanctum abjiciat, conculcet, extinguat: ut & illam renovet, & Dei Spiritum in ſe revocet, quaſi Confirmatione* (*quæ tamen denuo repeti nequit*) *expoſceret, ejus ſigna cæremoniaſque ſuſcipit, & hoc pacto Confirmationis gratiam, & effectum, prius deperditam in ſuorum animis reparare, Orientalis Eccleſia adinvenit. Non ita tamen ut aſſertum velim, ritum hunc ex ſe propriaque virtute poſſe opus tam ſublime & arduum* (*quale eſt in anima reparatio gratiæ pro ſolito Sacramentorum virtuti connexa*) *producere: quid namque ad gratiam reſtituendam imbecillius, cæremonia humanitus adinventa, & inſtituta? Sed quod vel Eccleſiæ precibus, vel Sacerdotis meritis, vel converſi humilitate, vel tandem, ut ſatius dicam, pœnitentiæ ſimul ſemper adjunctæ vi & potentia, infidelitatis defectus omnis reſarciatur, ſanctitaſque cuncta per Confirmationem adveniens, rurſum per iteratum ejus ritum concedatur, qui quia Confirmationem imitatur, & ad Confirmationis effectum reparandum tendit, ad eam pertinere ex ſanctis Patribus poteſt aſſeri: quia vero pœnitentiæ demiſſionem, & infidelitatis Confeſſionem adjunctam habet, & ad eam a mente obliterandam operatur, mere reconciliativum eſſe profiteor.* Igitur damnandi non ſunt Græci quod hanc cæremoniam in Hæreticis reconciliandis adhibeant; & quod eadem cæremonia a ſimplici quoque Sacerdote in iis caſibus, in quibus reconciliandi hæreticos facultatem habet, uſurpetur; ſed potius monendi, hanc ſimplicem eſſe Eccleſiæ ritum, non Sacramentum.

Hic vero notare oportet Benedictum XIV. in

ſupr.

ſupr. cit. Epiſt. 1. de nova Euchologii editione, admonere in illa cæremonia, qua per unctionem Chriſmatis Hæretici reconciliantur, non eſſe uſurpanda verba illa: *ſignaculum doni Spiritus Sancti*, quæ formulam Confirmationis conſtituunt. Atque verba illi Methodii decreto, atque Euchologiis addita fuiſſe a Schiſmaticis, ex eo demonſtrat, quia decretum illud relatum habemus a Baronio ad ann. Chriſti 842., quin præ ſe verba illa ferat *ſignaculum &c.*, & quia eadem verba deſiderantur in celeberrimo Euchologio Cryptæ Ferratæ, & in aliis quamplurimis, quæ inſpexit & recognovit Vir ſumma fide dignus Matthæus Cariophylus Cydonius, quemadmodum refert Arcudius lib. II. de Confir. cap. 18. Nec conjectura deeſt, quæ verba illa a Schiſmaticis Euchologiis nonnullis addita demonſtret; Nam iis a Theodoro Balſamone perſuaſum fuit, ut ſi quis Latinus ad Græcos commigraret, huic Sacramentum Confirmationis denuo conferendum eſſet; ut Gregorius teſtatur Protoſyncellus in apologia adverſus Marcum Epheſinum. Horum itaque fraude poſt impium conſilium in aliqua Euchologia verba illa irrepſerunt *ſignaculum doni Spiritus Sancti*, quæ in oratione pro reconciliandis pœnitentibus habebantur; *ſed in Congregationibus ſuper correctione Euchologii habitis tam ſub Urbano VIII., quam noſtris hiſce temporibus*, inquit SS. Pontifex, *nobis annuentibus, decretum fuit, ut in Euchologio, quod correctum typis edendum erat, Ritus reconciliationis pœnitentium ad eam plane formam exigeretur, qua deſcriptum legitur in Euchologio Cryptæ Ferratæ: id quod eſt factum, in Cong. habita 7. Januarii 1748. in qua actum eſt* de corrigendo ritu reconciliandi Apoſtatas ad formam in decreto Methodii traditam, per unctionem ſcilicet qua ii unguntur qui ſuſcipiunt Baptiſmum, ac decretum fuit tollenda verba *Signaculum &c.*, quæ in paucis ſolummodo, iiſque recentibus Euchologiis reperiuntur. Quod confirmatum fuit in Congreg. habita 18. Februarii ejuſdem anni, decretumque pontificia auctoritate roboratum fuit.

Gravis olim exarſit inter doctores controverſia, an, ex ſpeciali delegatione Romani Pontificis, poſſit ſimplex Sacerdos, ſaltem Chriſmate jam conſecrato, Sacramentum Confirmationis adminiſtrare. Sed cum innumera ex Eccleſiaſtica hiſtoria hujus delegationis exempla ſuppetant; cumque hanc facultatem Bened. ipſe XIV. fecerit Patri Cuſtodi & Guardiano Sancti Sepulcri Ordinis Minorum de Obſervantia, Patri Jacobo Cremeſit Ordinis Minorum ſtrictioris Obſervantiæ Præfecto Miſſionum in Egypto, atque aliis; *non videtur hodie fas eſſe poteſtatem, de qua olim diſceptabatur, Summo Pontifici abjudicare.*

Dubitari etiam ſolet, an Chriſmatis conſecratio, quæ munus Epiſcopi eſt, ut definitum fuit in II. & III. Carthaginenſi Synodo, per delegationem Romani Pontificis a ſimplici Sacerdote fieri poſſit. Licet in eadem ratione fieri poſſe videatur, qua ſimplici presbytero confirmare permittitur; & licet hujus quoque commiſſionis nonnulla habeantur exempla; tamen hæc pauciſſima ſunt, atque ut plurimum non aliter a Summis Pontificibus permiſſum eſt ſimplicibus Sacerdotibus Sacramentum Confirmationis adminiſtrare, niſi ſub expreſſa conditione adhibendi Chriſma non a ſe, ſed ab Epiſcopo conſecratum; *quare inſuetum foret, hac etiam prærogativa Epiſcopalis Ordinis propria, inferiorem Presbyterum exornare*, inquit citatus Pontifex cap. 8. ubi ſubdit etiam: *accedit nullam eſſe neceſſitatem, hanc poteſtatem faciendi ſimplici Presbytero, is quippe quocumque ſe conferat, poteſt ſecum deferre Chriſma ab Epiſcopo acceptum, & ſiquidem a ſacris Canonibus, præcipue can. Litteris*, de Conſecrat. diſt. 3., *& can. ſi quis de aliis*, de Conſecrat. diſt. 4., *vetitus eſt uſus Chriſmatis ante annum benedicti, ſatis erit ut ab hoc poſitivo Eccleſiæ præcepto, Summi Pontificis auctoritate, eximatur, ſicuti Nos*, in cit. noſtra Conſt. 16. *ab eodem abſolvimus prædictum Cuſtodem Sancti Sepulcri, ſi in loco degat, ubi novi Chriſmatis non ſuppetat copia.*

Major controverſia eſt, num poteſtas, quam Summo Pontifici aſſeruimus, cuilibet Epiſcopo competat. Sed quidquid ſit de hac difficili, & valde implexa controverſia, inquit idem Pontifex laudato cap. 8. num. 7. *omnino in confeſſo eſt, irritam nunc fore Confirmationem a ſimplici Presbytero Latino ex ſola Epiſcopi delegatione collatam, quia Sedes Apoſtolica id juris ſibi unice reſervavit; quam quidem reſervationem non tantum a conſuetudine in tota Eccleſia Latina jamdiu recepta, tacite inductam arbitramur, ſicuti opinatur Juvenin. cit. loc. & Tournely* de Sacram. Confirm. quæſt. 3. art. 2. *ſed jam ante* IX. *ſæculum expreſſe factum colligimus ex Flodoardo* lib. 3. hiſt. Eccleſ. Rhemenſis cap. 17. *ubi narrat Nicolaum I. ad Hincmarum, & ceteros Archiepiſcopos, atque Epiſcopos, in Regno Caroli conſtitutos ſcripſiſſe*, Græcorum Imperatores & Orientales Epiſcopos calumniari Sanctam Romanam Eccleſiam, immo omnem Eccleſiam, quæ Latina utitur lingua.... quia Presbyteros ſortiri conjuges prohibemus, & quoniam eoſdem Presbyteros Chriſmate linire baptizatorum frontes inhibemus; *Poſita autem reſervatione facultatis, de qua eſt ſermo, a Summo Pontifice ſibi facta, nec licite, nec valide poteſt Epiſcopus Latinus illa uti: nam quamvis confirmare ſit actus Ordinis Epiſcopalis, cujus firmitas, & validitas a Pontificis nutu non*

pendet; *delegare tamen ſimplici Presbytero poteſtatem exercendi ejuſmodi actum, potius ad juriſdictionem, quam ad Ordinem pertinet; Epiſcopi vero juriſdictio, ſive ſit immediate a Chriſto Domino, ſive a Summo Pontifice, ita ſemper huic ſubeſt, ut conſentientibus omnibus Catholicis ejuſdem auctoritate & imperio limitari, atque ex legitima cauſſa omnino auferri poſſit. Illud etiam ad rem facit, quod modo audivimus a D. Thoma, nempe delegationem, de qua eſt ſermo, eſſe actum poteſtatis, & juriſdictionis ſupremæ a Chriſto Domino ſoli ſuo in terris Vicario commiſſæ. Quamobrem Clemens VI. priuſquam ad Catholicam Communionem reciperet Conſolatorem Armenorum Patriarcham, certior fieri voluit, an cum Eccleſia Romana ſentiret, etiam in hiſce articulis expreſſis in Apoſtolicis litteris ad eumdem Patriarcham datis, quæ habentur apud Raynaldum* an. 1351. num. 12. nimirum: Primo de conſecratione Chriſmatis, ſi credis, quod per nullum Sacerdotem, qui non eſt Epiſcopus, poteſt Chriſma rite, & debite conſecrari. Secundo, ſi credis, quod Sacramentum Confirmationis per alium, quam per Epiſcopum non poteſt ex officio ordinarie miniſtrari. Tertio, ſi credis, quod ſolum per Romanum Pontificem plenitudinem poteſtatis habentem poſſit diſpenſatio Sacramenti Confirmationis Presbyteris, qui non ſunt Epiſcopi, committi. Quarto, ſi credis, quod Chriſmati per quoſcumque Sacerdotes, qui non ſunt Epiſcopi, neque a Romano Pontifice ſuper hoc commiſſionem, ſeu conceſſionem aliquam receperunt, iterum per Epiſcopum, vel Epiſcopos ſint chriſmandi. *Quæ verba perpendant oportet, qui poteſtatem, de qua diſſerimus, Epiſcopis attribuunt.*

Dicendum nunc ſupereſt de Orientalibus, quorum Presbyteri pueris poſt baptiſma Confirmationem conferunt. Negari non poteſt, hanc conſuetudinem in Orientali Eccleſia antiquam eſſe, ac longe Photiano Schiſmate vetuſtiorem. De Græcis id luculenter oſtendunt Morinus diſſert. 2. de Sacram. Confirmat., & Lucas Holſtenius diſſert. 1. de Miniſtro Confirmat. apud Græcos: Eumdemque uſum invaluiſſe apud alias Orientales Eccleſias, teſtantur Ambroſiaſter in Comment. in Epiſt. Pauli ad cap. 4. Epiſt., ad Epheſios v. 22., inquiens: *Apud Ægyptum Presbyteri conſignant, ſi præſens non ſit Epiſcopus*, & Auctor qq. vet. & nov. teſtam. quæſt. 10. in append. ad 1. part. tom. 3. oper. S. Auguſtini: *In Alexandria & per totam Ægyptum, ſi deſit Epiſcopus, conſignat Presbyter*, quibus in locis verbum *conſignat* non merum ritum, ſed veram Confirmationem denotare, tamquam indubitatum ponit Chriſtianus Lupus tom. 2. p. 1424. Nos hic, miſſis quæ in ſcholis a Theologis diſputari ſolent, Orientales in duas claſſes diſtribuemus, ſcilicet in eos, quorum Presbyteri ex tacita & præſumpta Sedis Apoſtolicæ diſpenſatione valide ac licite hujuſmodi Sacramentum adminiſtrant, & in eos, quibus ſit hæc facultas ſublata.

Cum ex iis, quæ ſupra oſtendimus, abunde conſtet, ſat eſſe Romani Pontificis delegationem, ut Presbyteri rite Sacramentum hoc adminiſtrent, facile quiſque conjiciet, Presbyteros, qui ex tolerantia, atque ex Romanorum Pontificum indulgentia & permiſſione confirment, quæ ſatis ſit ad tacitam delegationem indicandam, valide ac licite confirmare. Hanc ob rem in Florentina Synodo, in qua hujuſmodi controverſia cum Græcis agitata fuit, a Latinis Patribus Græcorum Presbyterorum Confirmatio rata exiſtimata fuit, ut ait Gregorius Potroſyncellus, qui eidem Synodo interfuit, tamquam Legatus Patriarchæ Alexandrini, & poſtea creatus fuit Patriarcha Conſtantinopolitanus, ſcribens contra Epiſtolam Marci Epheſini. *Deinde patientia quadam & facilitate Sedis Apoſtolicæ factum eſt*, inquit Benedictus XIV. Conſt. *Inter ſollicitas* tom. 3. Bull. pag. 513., *ut unum & alterum Sacramentum*, Baptiſma ſcilicet & Confirmatio, *ab eodem Sacerdote in Oriente Græcis conferretur. Nec defuere idcirco Theologi, qui hujuſmodi tolerantiæ veſtem & imaginem tacitæ diſpenſationis obducerent.* Eodem ibi modo loquitur de Cophtis. Eadem Apoſtolica Sedes probavit Synodum Ruthenorum celebratum Zamoſciæ an. 1720., in qua hæc leguntur. *Sacramentum Confirmationis a Chriſto Domino inſtitutum, quod Parochi in Orientali Eccleſia extraordinario jure, & delegata ab Epiſcopo facultate, ex Apoſtolicæ Sedis diſpenſatione, ſtatim poſt Baptiſmum adminiſtrare ſolent in genere viſibilium ſignaculorum, ſacroſanctum eſt, ut ipſe Baptiſmus, illudque nefas eſt iterare, propterea quod indelebilem characterem imprimit.* Atque eamdem conſuetudinem tolerat & permittit in Armenis, Syris, Chaldæiſque. Ii ergo reprehendi nequeunt, quod per ſimplices Presbyteros Confirmationem adminiſtrent. Nec Miſſionarii, atque privati Theologi ſine gravi injuria poſſunt collatum ab iis Sacramentum irritum declarare. Permiſſum tamen eſt Guardiano Terræ Sanctæ, ut legitur Conſt. *Demandatam &c. in Civitate Hieroſolymitana, & in iis locis, ubi Epiſcopus Græcus Catholicus jure ſuo, & in propria Diœceſi non reſidet, conferre* ſub conditione *Sacramentum Confirmationis Græcis a ſimplici Sacerdote confirmatis, ac ſponte ab eodem confirmari petentibus.* Ex quo deducere eſt etiam alios, qui jus confirmandi habeant, poſſe confirmatos a ſimplicibus Presbyteris Orientalibus, *ſub conditione* iterum confirmare, dum id petant. Hæc autem permiſſio conferendi *ſub conditione* Confirmationem confirmatis a ſimplicibus Presbyteris,

dum

dum eam petant, ideo ab Apostolica Sede fieri videtur, quia delegatio Apostolicæ Sedis expresse Presbyteris illis facta non est, & quia nondum proscripta est illorum opinio, qui de horum Confirmationis valore dubitant.

Ubi vero hæc tolerantia, ac delegationis præsumptio deest, ibi certum est nullum esse a simplici Præsbytero collatum Confirmationis Sacramentum; deest autem hæc præsumptio in iis, quibus id Sedes Apostolica interdixit.

Certum est, vetitum esse Latinis etiam inter Orientales degentibus, 1. tum quia expresse jubentur servare ubique proprios mores, & ritus; tum etiam quia Innoc. III. in sua Decretali, quæ apud Balutium extat tom. 2. Epist. pag. 480. Latinorum Sacerdotum abusum, qui Constantinopoleos Græcorum more Confirmationem conferre audebant, compescuit, prohibuitque, *ne talia de cetero sua temeritate præsumerent*. 2. Est etiam notum, Nicolaum I. voluisse, ut Bulgari, qui Confirmationem susceperant a Sacerdotibus illuc a Photio missi, iterum consignarentur: sive id fecerit, quod Sacerdotes illi jure ordinario eam conferre præsumpserint; sive quod a Photio *Mæcho*, & invasore missi fuerint, ut loquebantur Apostolici Legati; sive demum quia Bulgaria pertinebat ad Patriarchatum Occidentalem, quod pluribus ostendit Lupus tom. 2. pag. 1404. & seq. Certum est in iis cessare præsumptionem illam, quæ ex tolerantia Sedis Apostolicæ consurgit. 3. Constat Innoc. IV. in Epist. ad Cardinalem Legatum in Regno Cypri prohibuisse Græcis Sacerdotibus ibidem degentibus Sacramentum Confirmationis administrare, 4. In Synodo Nationali Maronitarum coacta in Monte Libano 1636. & a Benedicto XIV. confirmata anno 1741. hæc ad rem edita sunt decreta, videlicet cap. 2. de Sacramento Baptismi can. 15. *Majores nostri, sicut & ceteri Orientalium Ecclesiarum filii statim post Baptismum tam infantes, quam adultos consueverunt Sacro Chrismate perungere, atque adeo Sacramentum Confirmationis illis conferre; idque per simplices Sacerdotes etiam, quibus Patriarcha, & Episcopi hanc facultatem concesserunt, quemadmodum ex Ritualibus apparet. Quia vero Patriarchæ nostri, ut eo, quo par est, obsequio Romanis Pontificibus, qui frequentes ad illos hac de re litteras dederunt, morem gererent, Latino ritui consentientes, decreverunt, ut deinceps nemo, nisi Episcopali dignitate præditus, Sacramentum Confirmationis administret, ideo mandamus, ac præcipimus omnibus Parochis, Archipresbyteris, Chorepiscopis, ceterisque dignitate Episcopali carentibus, ne audeant imposterum Baptizati frontem sacro Chrismate perungere, & verba illa, quæ ad Confirmationis Sacramentum, adeoque ad Episcopum tamquam ordinarium illius Ministrum spectant, recitare; sed illis omissis, intingant pollicem in sacro Chrismate & ungant Baptizatum in summitate capitis in modum Crucis, dicentes Orationem ex Rituali Romano desumptam, quæ sequitur: Deus omnipotens Pater Domini Nostri Jesu Christi &c. Si vero adfuerit Episcopus, & ipse, vel simplex Presbiter, adultum quempiam baptizaverit, poterit idem Episcopus post Baptismum, si velit (ac præcipue, cum contigerit, ab illo baptizari adultum, sive infantem in mortis periculo constitutum) prosequi cetera, quæ ad collationem Sacramenti Confirmationis in Rituali pertinent, ita tamen, ut Patrinus, vel Matrina adhibeantur, & nomen Confirmati in libro ad id destinato a Parocho vel Episcopo adnotetur. Hinc in Rituali, quod auctoritate Reverendissimi Domini Patriarchæ propediem est edendum, ante illa verba, quibus juxta ritum nostrum, Confirmationis Sacramentum confertur, apponenda est admonitio ad simplices Sacerdotes, cum supradicta Oratione, Deus omnipotens &c. & altera admonitio ad Episcopos cum ritu conferendi Sacramentum Confirmationis, quem omnino a ritu Baptismi distingui, & separari præcipimus.* Et cap. 4. de Sacram. Confirm. can. 2. *Quia vero tam in nostra, quam in reliquis Orientalibus Ecclesiis, antiquum mos obtinuerat, ut statim post Baptismum etiam Sacramentum Confirmationis conferretur, quemadmodum & in Ritualibus continetur, & a Concilio Laodiceno his verbis præscribitur; quod oportet eos, qui illuminantur, post Baptismum inungi supercælesti Chrismate, & esse regni Christi participes: Hac tamen in re servandum præcipimus, ac mandamus, quod dudum a Reverendissimis Dominis Patriarchis injunctum est, nosque supra de Baptismo monuimus, ne simplices Sacerdotes de cetero præsumant hoc Sacramentum administrare; sed illud Episcopi dumtaxat conferant, illum Sacrosanctæ Synodi canonem præ oculis habentes: Si quis dixerit Sanctæ Confirmationis ordinarium Ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem, anathema sit.* 5. Clemens VIII. anno 1595. & Benedictus XIV. Const. *Etsi Pastoralis*, Presbyteris Italo-Græcis expresse interdixerunt, ne baptizatos Chrismate consignent. Atque in citata Const. ad rem hanc statuitur. I. *Episcopus sub conditione, & cum cautela eos confirmare debet, de quibus verosimilius dubitari potest, utrum ab Episcopis Græcis ordinem Baptismi juxta eorum Euchologium servantibus, fuerint baptizati.* II. *Idem dicendum si Episcopus Latinus ex dispensatione Apostolica Græcum aliquem ordinaverit, qui a Presbytero Græco in Italia, vel adjacentibus Insulis fuerit baptizatus, nec constat, illum ab aliquo Episcopo, sive Latino, sive Græco, Chrismate in fronte fuisse consignatum; debet nimi-*

nimirum illum antea absolute confirmare ; sub conditione autem , si verisimiliter dubium esse possit , an ab Episcopo Græco fuerit baptizatus. III. *Quamvis confirmati a simplici Sacerdote cogendi non sunt ejusmodi Confirmationis Sacramentum ab Episcopo suscipere , si ex tali coactione scandala oriri possent ; cum Sacramentum Confirmationis ejusmodi necessitatem non habeat , ut sine eo salvus quis esse non possit ; monendi tamen sunt ab Ordinariis locorum , eos gravis peccati reatu teneri , si cum possunt ad Confirmationem accedere , illam renuunt , ac negligunt.* IV. *Ubi Græcus Catholicus Episcopus haberi potest , prout habetur constitutus in Collegio Corsino Italo-Græcorum in Calabria , curent omnino Latini Ordinarii , ut ab illo potius Græcis cæremoniis juxta Græcum Euchologium , quam a se latino ritu , Sacramentum Confirmationis subditis suis Græco ritu viventibus Chrismate a Latinis Episcopis accepto ministretur , ne scilicet Ecclesiarum ritus , quoad fieri potest , misceantur.*

§. IV. *De Confirmationis subjecto.*

OMnes Orthodoxi fatentur , Confirmationis subjectum esse hominem baptizatum. Orientales vero a Latinis dissident, quod illico post baptisma etiam parvulis Confirmationem administrant. Contemporanea hæc utriusque Sacramenti collatio iis permissa est , in quibus Apostolica Sedes tolerat , ut etiam per simplices Sacerdotes Sacrum Chrisma conferatur ; neque hac de causa reprehendi possunt. Hæc enim consuetudo , ut supra diximus , etiam in Latina Ecclesia aliquando viguit. At Latina ac Romana Ecclesia aliarum Mater atque Magistra , mutata hac consuetudine , consultius duxit , *ut renatis fonte Baptismatis conferretur Sacramentum Confirmationis in ea solum ætate , in qua fideles , evacuatis quæ erant parvuli , intelligerent tantum inter se differre Baptismum & Confirmationem , quantum in naturali vita distat generatio ab incremento ; seque per Baptismum fuisse quidem ad militiam receptos , per Confirmationem vero ad pugnam roboratos , & ad perferendos agones per gratiam instructos. Ex quo fit , ut rigide animadverti in eos oporteat , si qui forte sanctioris hujus disciplinæ instituta refugerent aut contemnerent.* Ita Benedictus XIV. Const. *Et quamvis tempore* tom. 1. Bull. pag. 515. Hanc Latinæ Ecclesiæ disciplinam ii omnes servare debent , quibus supra prohibitum esse diximus per simplices Sacerdotes Confirmationem administrare , ut colligitur , tum ex antea citata Const. tum ea quæ incipit *Etsi Pastoralis* §. 2. n. 1.

Nota. 1. Ferri nullo modo posse , ut ii , qui contemporanee Baptismum & Confirmationem juxta propriæ Ecclesiæ morem , administrare & recipere solent , Baptisma ritu Latino , & seorsim a Confirmatione collatum , acerbo alienoque animo perhorrescant ; ac multo minus , ut credant , duo hæc Sacramenta invicem sejungi non posse. Ii enim in duplici versarentur errore , quorum alter in contemptu Latini Ritus , alter vero in opinione illa consisteret , qua crederent , duo hæc Sacramenta invicem separari non posse. Iis ostendendum esset , Ecclesiam semper licitum existimavisse Confirmationem a Baptismate separare , ut supra ostendimus ; atque Romanam Ecclesiam utilius censuisse , confirmationem differre , quoadusque pueri rationis usum assequantur.

Nota. Quamquam eos , qui confirmationem a Baptismo sejungere debent , non deceat pueris administrare ante usum rationis , ut Cath. præscribit Concilii Tridentini jussu S. Pii V. editus ; tamen dum pueri sint morti proximi , eis conferri poterit etiam ante septennium ; *ut confirmati decedentes , majorem gloriam consequantur , sicut & hic majorem obtinent gratiam* , juxta S. Thom. doctrinam 3. par. q. 73. ar. 8. ad 4. Etsi Episcopus , vel propter sui ingravescentem ætatem , vel propter locorum distantiam a civitate , aut propter itineris difficultatem expediens judicaverit pueros etiam ante septennium consignare , poterit id licite facere , ut ait Benedictus XIV. de Synodo Diœces. lib. VII. c. 10. ubi advertit , id fieri debere sine ulla acceptione personarum. ✠

Melchisedech Rex Salem proferens panem et vinum benedixit. Gen 14. 18.

TRACTATUS
DE EUCHARISTIA.

EUchariſtia eſt Sacramentum Corporis & Sanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini, ad ſpiritualem animæ refectionem à Chriſto inſtitutum.

CAPUT I.

De Materia, & Forma Euchariſtiæ.

Quæſt. I. *QUænam eſt materia neceſſaria, ex qua conficitur Euchariſtia?*

Reſp. 1. Eſt panis triticeus, & vinum de vite. *Prob.* 1. Ex perpetua Eccleſiæ Traditione & praxi. 2. Ex Conciliis præſertim Lateran. IV. c. *Firmiter*. Trid. ſeſſ. 13. c. 3. can. 3. & Florentino, ibi: *Tertium eſt Euchariſtiæ Sacramentum, cujus materia eſt panis triticeus, & vinum de vite, cui ante conſecrationem aqua modiciſſima admiſceri debet*. 3. Quia Chriſtus inſtituens Euchariſtiam, non aliam materiam adhibuit, Matth. 26. eamque ut neceſſariam præcepit his verbis, *Hoc facite &c.* Luc. 42. & I. Corinth. 11. Præterea panis triticeus ſolus eſt, qui dicatur ſimpliciter panis, alii non vocantur panes niſi cum addito, nec adhibentur niſi in ejus defectum. Item vinum ſimpliciter eſt vinum de vite uſuale. At ex Scriptura & Conciliis materia Euchariſtiæ eſt panis & vinum ſimpliciter.

Hinc 1. Non poteſt valide conſecrari panis confectus ex oriza, avena, hordeo, milio &c. vel ex leguminibus, radicibus herbarum, aut fructibus arborum: item ex tritico non puro, ſed mixto, v. g. hordeo, vel avena, ſi quantitas tritici non ſit notabiliter major: nam alias panis non eſſet ſimpliciter triticeus. Quare Miſſale Rom. *de defectibus*, ait: *Si panis non ſit triticeus, vel ſi triticeus admixtus ſit granis alterius generis in tanta quantitate, ut non maneat panis triticeus, vel ſit alioqui corruptus, non conficitur Sacramentum*. Secus ſi farina alterius materiæ ſit in tam parva quantitate, ut panis morali æſtimatione cenſeatur adhuc triticeus. Reverentia tamen Sacramento debita exigit, ut panis ſit ex puro tritico, & valde albus.

Licite vero conſecrari non poteſt panis confectus ex grano, de quo dubitatur an ſit verum triticum. Nam in Sacramentis, quæ non ſunt de neceſſitate medii, nunquam licet adhibere materiam non certam; alioqui ſine neceſſitate urgente exponerentur nullitati. Species autem grani, de quibus præſertim aliqui dubitant an ſint triticum, ſunt ſiligo, ſeu ſegale & ſpelta. Nam quamvis S. Thomas ſenſerit, ſiliginem eſſe triticum, quia quandoque

ex

ex tritico in malis terris generatur; multi tamen id negant, quia quandoque etiam ex tritico nascitur avena: potestque res unius speciei propter diversas dispositiones, & causas degenerare in rem alterius speciei.

Hinc 2. Non potest valide consecrari, 1. Liquor expressus ex pomis, piris, cerasis &c. 2. Omphacium (1), *du verjus*, quia necdum habet naturam vini. 3. Acetum, quia non est amplius vinum, & fit ex corruptione substantiali vini. 4. Succus intra uvas maturas adhuc contentus, aut vinum in pane, vel alia simili materia contentum; quia in tali statu non habet rationem vini usualis. 5. Vinum aromatibus ita conditum, ut morali æstimatione speciem vini amiserit. Secus, si alteratio sit exigua, quamvis illicite, consecratur.

E contra valide consecratur, 1. Mustum, seu vinum ex uvis maturis recens expressum, cum jam habeat naturam vini, quamvis hoc sit prohibitum, quia est impurum ob admixtas fæces, ac proinde indecens. In necessitate tamen, juxta S. Th. 3.p.q.74.ar.5.ad 3. licite consecratur. 2. Vinum congelatum, sed postea resolutum, modo per gelu non fuerit corruptum. Vinum autem actu congelatum, & non resolutum est materia incerta, quare si forte in hyeme vinum in Calice congeletur, debet per ignem resolvi priusquam consecretur; sed ejus congelatio, quantum potest, impediri debet.

Resp. 2. Ad valorem Sacramenti requiritur, ut panis sit confectus ex farina triticea aqua naturali diluta, & igne cocta. Nam sic conficitur panis simpliciter dictus & usualis, aliorumque ciborum comes, qualem Christus instituit.

Hinc non possunt valide consecrari. 1. Liba, placentæ, & similia confecta ex farina triticea mixta lacte, butyro, ovis, melle, saccharo, aliisque liquoribus ab aqua naturali specie differentibus; nisi forte liquores isti admixti aquæ naturali essent in exigua quantitate, ita ut aqua plurimum prædominaretur. Illicitum tamen est consecrare panem triticeum mixtum quacumque re, grano, vel liquore, etsi parva quantitate; quia est contra usum Ecclesiæ, & reverentiam Sacramenti postulantis materiam omnino puram. 2. Massa cruda, seu pasta; quia non est panis usualis, nec cibus hominum. Si autem farina sit diluta aqua rosacea, dubium est, an sit valida materia, ut habet Missale Romanum.

Porro ex præcepto & usu Ecclesiæ panis consecrandus apud Latinos debet esse figura orbiculari & integra.

Nota. Nulla videtur posse occurrere causa moraliter sufficiens ad conficiendam Eucharistiam, nisi in materia certa, inquit Suarez, quia huic Sacramento summa reverentia debetur; & aliunde non est necessarium necessitate medii in re ad salutem.

Quæst. II. *An panis tam azymus quam fermentatus est materia valida?*

Resp. Affirmat. Ex Concil. Florent. in decreto unionis; ibi: *Definimus in azymo, sive fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici: Sacerdotesque in alterutro ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem*. Ratio est, quia uterque est panis verus, & simpliciter dictus, & sic in Scriptura; nam uterque fit ex farina triticea, aqua naturali subacta, ac puro igne coquitur, habetque proprium usum panis.

Latini tamen tenentur sub mortali consecrare azymum, Græci vero fermentatum, singuli juxta Ecclesiæ suæ ritum: nam ita præcepit Concil. Florent. cit. & utriusque Ecclesiæ consuetudo antiquissima, obtinens vim legis graviter obligantis, utpote de re gravi. Hinc c. ult. *de celebrat.* Sacerdos quidam Latinus jubetur privari in perpetuum officio & bene.

---

(1) Hoc est apud Italos, *agresta*. Alexander Alensis [4. p. *Summæ Theol.* q. 10. in 4. ar. 1 §. 8. in fin.] inquit: *Ex quo agresta fit de uva, & ab uno in specie non sunt diversa in specie; videtur, quod de agresta possit sanguis confici. Resp. quod non potest; agresta enim non est vinum, neque ejusdem speciei cum vino [formaliter loquendo] sicut pasta cum pane. Ad illud, quod objicitur, dicendum, quod ab uno in specie possunt esse diversa in specie, sicut ab homine generante sunt embrio, & corpus humanum, quæ specie differunt*. Loquendo autem de *aceto* idem Doctor Irrefragabilis monet [§. 8. cit.] spectandum esse, *quanta* interveniat corruptio vini, qua fieri solet acetum, ut hinc dignoscatur, num de illo confici, vel non confici possit Dominicus Sanguis. *Nam est quædam corruptio, qua tollitur esse optimum ipsius corrupti, & non esse simpliciter; ut in vino acidio. Est etiam quædam corruptio, qua tollitur simpliciter esse, sive esse speciei. Prima corruptio non tollit potentiam consecrandi, secunda vero tollit:* Vid. etiam Richardum de Mediavil. (in 4. Sent. dist. 11. art. 2, q. 5.) Nolim tamen ejusmodi doctrina abutantur nonnulli Ecclesiarum nedum ruralium, sed & urbicarum Rectores, qui sive ob incuriam, sive ob avaritiam, sive alias ob causas, passim in Sacris Mysteriis acidum vinum adhiberi sinunt; & quandoque tam acidum ac turbulentum, ut merito dubitari queat, num ad ultimum corruptionis genus jam devenerit. Vah sordida libamina, Summo Sacerdoti Christo tam amanter suum pretiosum Sanguinem nobis propinanti perquam exosa.

beneficio, quod in fermentato consecrasset in defectum azymi. Quare in hoc nulla dispensat necessitas, ne Viatici quidem pro infirmo consecrandi: nam ad tanti Mysterii majorem reverentiam interest, modo ac ritu convenienti semper confici. Præceptum quippe divinum circa Viaticum non obligat, nisi quando id fieri potest modo convenienti, & cum debitis circumstantiis.

Nota. Quamvis multi dicant, Sacerdotem Latinum iter agentem per Græciam licite uti fermentato, & Græcum azymo in Occidente, in iis scilicet locis, ubi non sunt Ecclesiæ sui ritus; quia ex S. August. epist. ad Januar. licet cuique facere, quod in ea Ecclesia, in quam venit, invenerit, modo non adversetur divino mandato; si tamen inter Latinos sint aliquæ Ecclesiæ Græcorum, & inter Græcos aliquæ Latinorum, in his tenetur unusquisque suæ Ecclesiæ ritum servare; quia hoc ipso quod ibi templum habent, perinde est quoad sacrificium, ac si essent in sua patria. Nec licet Latino in Ecclesia Græcorum inter Latinos sita celebrare in fermentato; quia hoc est speciale privilegium Græcis in Ecclesia concessum.

Quæst. III. *An & quanta aqua admisceri debet?* (1)

Resp. 1. Ex præcepto Ecclesiæ aqua elementaris ante consecrationem vino admisceri debet; constat ex Conc. Florent. supra cit. & Trident. sess. 22. cap. 7. ibi; *Monet S. Synodus præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo misceant, tum quod Christum Dominum ita feciisse credatur; tum etiam quia e latere ejus aqua simul cum sanguine exierit, quod Sacramentum hac mixtione recolitur: & cum aquæ in Apocalypsi Beati Joannis populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite Christo unio repræsentatur*. Hoc præceptum sub mortali obligat, quia licet materia sit in se levis, est tamen gravis ratione finis & significationis; nam apponitur aqua ad repræsentandam unionem populi fidelis cum suo capite Christo, atque etiam unionem humanitatis cum Verbo. Hæc tamen admixtio aquæ non est de necessitate Sacramenti: ita Missale Rom. Et Conc. Trid. solum dicit, hanc esse præceptam ab Ecclesia.

Resp. 2. Aqua vino miscenda debet esse modicissima. Quia 1. ita Concil. Florentinum statuit, & fert usus Ecclesiæ. 2. Ut ait Concil. Tribur. Can. 19. sic melius significatur majestas Christi per vinum designata, & populi fragilitas per aquam repræsentata. 3. Hoc est tutius: nam (ut ait S. Thom.) vinum aliquando ita debile est, ut per aquam in magna quantitate, licet minore, facile corrumpatur. Sufficit autem una aquæ gutta sensibilis; cum ad signum sensibile, & significationem convenientem sufficiat. Ad validam vero consecrationem necesse est, ut major sit quantitas vini quam aquæ, quia materia calicis est solum vinum usuale. At tale non esset potius vinum quam aqua. Quare c. 13. *de celebrat. Miss.* dicitur pernicioſus abusus, quod plus aquæ quam vini in calicem infunditur.

Resp. 3. Hæc mixtio necessario fieri debet, 1. Tempore Missæ, & in ipso sacro calice: nam alioqui non esset cæremonia sacra, nec sacram significationem haberet. 2. Ante calicis oblationem ob Ecclesiæ usum; unde graviter peccaret, qui eam tunc omitteret. Quod si illa mixtio ante calicis oblationem facta non fuisset, fieri debet ante calicis consecrationem; nam usque ad illam subsistit ratio & tempus præcepti ac significationis, non post, quia tunc prohibetur, & cessat tempus, ex Missal. Rom. tit. *de defect.* ibi: *Si celebrans ante consecrationem calicis advertat, non fuisse appositam aquam, statim ponat eam.... si id advertat post consecrationem calicis, nullo modo apponat, quia non est de necessitate Sacramenti*.

Quæst. IV. *An ut utraque hæc materia valide consecretur, debeat esse moraliter præsens consecranti?*

Resp. Affirm. Quia 1. ita fert Traditio & praxis Ecclesiæ in facto Christi fundata; Christus enim consecravit materiam præsentem, & non dedit potestatem Apostolis faciendi, nisi quod ipse fecerat. 2. Id exigit veritas formæ, quæ continet pronomen demonstrativum, *Hoc*, *Hic*: nihil enim demonstrari potest ad sensum, nisi sit moraliter præsens. 3. Alioqui Sacerdos posset totum panem, qui nunc in hac urbe, vel tota regione existit, consecrare.

At sufficit moralis præsentia; nam hæc sufficit ad veritatem formæ. Ad moralem autem præsentiam materiæ, ex communi hæc requiruntur, 1. Ut consecrans sciat materiam ibi esse. 2. Ut materia sensu aliquo percipi possit, non tamen necesse est, ut in se videatur, vel tangatur a Sacerdote; sed sufficit ut in eo loco sita sit, in quo a consecrante possit sensu percipi, sive in se, sive in alio, ut in suo toto, vel proximo continente, aut vase ad illam continendam destinato. Sic hostiæ, quæ latent sub aliis multis in cumulo, censentur Sacerdoti præsentes: nam id censetur moraliter præsens, quod potest demonstrari humano modo ad

(a) De mixtione, & conversione aquæ in calice præstabit legere tres Orationes Theologicas [scil. 15. 16. 17. Doctiss. Guil. Estii, quæ habentur in fine tom. 3. Sacrorum ejus Comment. novissimæ editionis Venetæ.

ſenſum, per pronomen, *Hic*, *Hoc*, independenter ab omni alio ſigno. 3. Ut ſit propinqua, qualis debet eſſe res, quæ velut in uſum humanum aſſumenda, demonſtrari poteſt pronomine, *hic* vel *hoc*: alioqui non eſſet præſens more humano. Sed cum definiri nequeat quænam abſolute requiratur propinquitas, in re incerta ſervari debet praxis Eccleſiæ non conſecrantis niſi materiam valde propinquam. Item materia debet eſſe coram Sacerdote, alioqui non poſſet demonſtrari per ly *hoc*, ſtricte ſumptum, per quod debet ſignificari res præſens independenter a circumſtantiis, & ab omni alio nutu & ſigno. *Requiritur ut materia conſecranda, in actu conſecrationis ſit coram Sacerdote*, ait Miſſale Rom. *de defect.*

Hinc non poteſt valide conſecrari materia licet vicina, ſi ſit a tergo, vel ſub mappa, vel poſt parietem, aut aliud corpus opacum, quod non habet rationem thecæ, ſeu vaſis proxime illam continentis; nam tunc non eſt moraliter præſens conſecranti, nec ullo ſenſu demonſtrabilis. E contra hoſtiæ in pyxide, ſeu ciborio clauſo contentæ conſecrantur, ſi ad eas dirigatur intentio; quia ad moralem præſentiam rei ſufficit, quod proximum ejus continens ad illam continendam deſtinatum, ſit præſens: quemadmodum vinum in lagena clauſa cenſetur moraliter præſens, & demonſtrabile ei, cui lagena eſt præſens; quia ratione continentis proximi contentum præſens eſt & demonſtratur.

Quædam circa hoc dubia ſic reſolvit recentior Theologus. 1. Si hoſtiæ non ſint in ipſo altari, ſed alicubi prope illud, v. gr. ſi in Credentia ex oblivione ſint relictæ, probabiliter non conſecrantur, quamvis Sacerdos ante habuerit intentionem eas conſecrandi. Tum quia non videntur connaturaliter deſignari per ly *hoc*: tum quia præſumi non debet Sacerdos voluiſſe intentionem ſuam extendere ad eas contra praxim & præceptum Eccleſiæ conſecrandas in eo loco, in quo non poſſunt ſine gravi culpa conſecrari.

2. Si ſint poſitæ quidem in altari, ſed alicubi extra corporale ad latus, res eſt dubia, & maxime pendet ab intentione Sacerdotis. At ſi poſitæ ſint, non quidem ſupra corporale, ſed propè illud v. g. a parte Evangelii inter librum & corporale, videntur conſecratæ, quamvis Rubricæ præſcribant, ut ponantur ſupra corporale, ſicut vere conſecrantur in ciborio clauſæ ſuper corporali poſito, licet Rubrica præcipiat tunc aperiri in ipſa conſecratione, ſicut in prima oblatione: nam poſſunt ſufficienter demonſtrari per ly *hoc*.

3. Guttæ vini, quæ calici ſeparatim a toto adhærent extrinſecus, non conſecrantur: cum enim conſecrare licitè non poſſint, præſumi non debet Sacerdotem intendere earum conſecrationem. De iis vero quæ intra cuppam ſunt ſeparatæ a toto, variant ſententiæ: unde pro praxi expedit, ut Sacerdos ſemel pro ſemper intendat non conſecrare niſi id quod eſt præciſe continuum.

4. Sacerdos de vera hoſtiarum conſecratione rationabiliter incertus, vel dubius, debet eas ſumere poſt Sanguinem: vel ſi nimis multæ ſint, rogare alium Sacerdotem, ut in ſuo ſacro, dum unam aut alteram hoſtiam abſolute conſecrat, ſimul eas intendat conſecrare ſub conditione, ſi non ſint conſecratæ; vel id ipſe die ſequenti in ſuo ſacro faciat. Quod ſi dubium ſit de valore conſecrationis alterutrius materiæ pro ſacrificio conſtitutæ, debent iterum verba conſecrationis ſuper illam materiam proferri ſub conditione; & ſi dubium ſit de valore materiæ, v. g., quia præſumitur vinum eſſe acetum, vel aqua plurima vino mixta, debet certam aliam conſecrare, ne ſacrificium imperfectum relinquat, & poſt Communionem ſumere materiam dubiam.

Quæſt. V. *An ad validam conſecrationem neceſſe eſt, ut materia conſecranda determinetur in particulari per intentionem Sacerdotis?*

Reſp. Affirm. Quia 1. Miſſal. Rom. *de defectibus* ſic habet: *Si quis habeat coram ſe undecim hoſtias, & intendat conſecrare ſolum decem, non determinat quas decem intendit, non conſecrat, quia requiritur intentio. Secus, ſi putans quidem eſſe decem, tamen omnes voluit conſecrare, quas coram ſe habebat; nam tunc omnes erunt conſecratæ, atque ideo quilibet Sacerdos talem intentionem habere debet, ſcilicet conſecrandi omnes, quas ante ſe ad conſecrandum poſitas habet.* 2. Quia actiones ſunt circa ſingularia determinata: ergo intentio Miniſtri, quæ eſt cauſſa practica conſecrationis, ferri debet circa materiam determinatam. 3. Cum forma Euchariſtiæ ſit demonſtrativa, exigit determinationem rei demonſtrandæ; res enim indeterminata demonſtrari nequit. Non eſt tamen neceſſe, ſingulas hoſtias deſignari quoad numerum, ſed ſufficit eas deſignari in toto objecto quod proponitur: v. g. ut Sacerdos intendat conſecrare omnes hoſtias præſentes, etſi ignoret illarum numerum, vel circa illum erret, ut patet ex Rubrica cit. Immo ſi plures hoſtias habeat, quam ſumere ſtatuerat, omnes conſecrantur; quia omnes ſunt ei moraliter præſentes, & intendit conſecrare id quod præſens eſt. Nec error ſpeculativus tollit intentionem abſolutam conſecrandi materiam præſentem; quam ut debitam cenſetur habere implicite, niſi eam expreſſe excludat. *Hinc ſi putans ſe tenere unam hoſtiam*,

ſtiam, poſt conſecrationem invenerit fuiſſe duas ſimul junctas, in ſumptione ſumat utramque. Miſſal. Rom.

Quæſt. VI. *An quævis minutiſſima materia poteſt valide conſecrari?*

Reſp. Affirm. modo ſit ſenſu perceptibilis: nam talis materia poteſt eſſe ſignum ſenſibile, & per verba conſecrationis ad ſenſum demonſtrari. At ſi particulæ panis, vel vini, ita ſint exiguæ, ut nequeant naturaliter ſenſu percipi, non poſſunt valide conſecrari. Quia non poſſunt demonſtrari præſentes in ordine ad ſenſus, prout exigunt voces *Hic* & *Hoc*, & quia Sacramentum debet eſſe ſignum ſenſibile. Non poteſt autem fieri conſecratio, quin conficiatur Sacramentum.

Quæſt. VII. *An poteſt valide conſecrari materia in maxima quantitate?*

Reſp. Affirm. modo ſit ſecundum ſe totam moraliter præſens conſecranti. *Ita communiter.* Quia 1. Chriſtus nullam certam quantitatem definivit, & abſolute dedit Sacerdotibus poteſtatem conſecrandi panem & vinum abſque limitatione ad certam aliquam quantitatem. 2. Quantacumque ſit materiæ quantitas præſens, deſignari poteſt per pronomen *Hoc*, & verificatur forma. Non licet tamen majorem quantitatem conſecrare, quam tempore opportuno poſſit abſumi; quia periculum eſſet ne ſpecies putreſcerent. Quod ſi conſecretur nimis magna quantitas cum injuria Sacramenti, erit abuſus poteſtatis a Chriſto conceſſæ, qui non impedit ſubſtantiam Sacramenti.

Quæſt. VIII. *An panis ſine vino, vel vinum ſine pane conſecrari poteſt?*

Reſp. 1. Non poteſt licite. Quia, 1. Chriſtus præcepit, ut utraque materia conſecraretur, per hæc verba: *Hoc facite in meam commemorationem*, 1.Cor.11. Sic enim Conc. Trid. ſeſſ.22. c.1. interpretatur. 2. Euchariſtiæ inſtitutio exigit utriuſque conſecrationem. Nam Euchariſtia, ut eſt Sacramentum, inſtituta eſt ad modum & ſignum integri convivii, quod cibo & potu perficitur; & ut eſt Sacrificium, eſt incruenta ac myſtica immolatio Chriſti conſtituti modo quodam mortuo ſub ſpeciebus per conſecrationem. & expreſſa repræſentatio Sacrificii cruenti, quod per realem ſeparationem Sanguinis a Corpore in cruce peractum eſt. Sed ad hoc neceſſe eſt, ut ambæ materiæ conſecrentur, & ſub illarum ſpeciebus Corpus & Sanguis myſtice ſeparentur, & expreſſe repræſententur, ut ſeparatæ fuerunt in Cruce: unde ex inſtitutione divina conſecratio utriuſque ſpeciei eſt de Sacrificii ſubſtantia & integritate. Hoc autem Sacramentum non conficitur niſi in Sacrificio: Igitur inſtitutio Euchariſtiæ, quæ eſt juris divini, ac proinde jus divinum, exigit utriuſque materiæ conſecrationem. 2. Eccleſia id prohibet, ut patet ex ejus uſu, & Miſſali Romano, *de defect.*

Reſp. 2. Valide tamen una materia ſine alia conſecratur. Quia, 1. Chriſtus prius tempore per verba de præſenti conſecravit unam materiam, quam alteram: ſic etiam Sacerdos conſecrat, & hoſtiam adorandam populo proponit ante vini conſecrationem. Quare ſi Sacerdos per impotentiam, vel malitiam non conſecraret vinum, non ideo efficeret, ut ſpecies panis conſecrata, non eſſet vere conſecrata. Veritas & conſecratio formæ, per quam conſecratur una ſpecies, eſt abſoluta, & independens ab altera forma conſecratoria alterius ſpeciei, ac proinde exigit, ut Chriſtus ſit ſtatim ſub tali ſpecie conſecrata independenter ab altera; alioqui forma eſſet falſa.

Quæſt. IX. *Quænam eſt forma Euchariſtiæ?*

Reſp. Quiſque graviter tenetur proferre totam formam, quæ in canone legitur, ob uſum & præceptum Eccleſiæ in re tam gravi. Forma pro conſecratione panis, hæc eſt: *Hoc eſt enim Corpus meum;* pro vino iſta: *Hic eſt enim Calix Sanguinis mei, novi & æterni Teſtamenti, Myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Verba autem eſſentialia formæ debent proferri aſſertive, ſeu cum intentione affirmandi id quod ſignificant: nam ex Patribus & Concil. Florent. Sacerdos ea profert ex perſona Chriſti, ſeu ut gerens perſonam Chriſti; & debet per illam intendere conſecrare ac efficere quod ſignificant.

Reſp. 2. Ad validam conſecrationem certum eſt requiri hæc verba: *Hoc eſt Corpus meum, Hic eſt calix Sanguinis mei*: aut illis æquivalentia, quæ ſignificent clare ac diſtincte converſionem panis in Corpus Chriſti, & vini in Sanguinem: verba enim non efficiunt niſi id quod ſignificant. Horum autem ſenſus eſt: Hoc contentum ſub his ſpeciebus, eſt Corpus meum, & Sanguis meus.

Hinc invalida eſt conſecratio, 1. Si pro ly *hoc*, dicetur *illud*, quia ly *illud* non demonſtrat rem præſentem. 2. Si dicatur *ibi* vel *hic* adverbialiter, quia voces illæ ſignificant tantum Corpus eſſe in pane, vel Sanguinem in vino; non autem veram converſionem panis in Corpus, aut vini in Sanguinem. 3. Si pro ly *Corpus* dicatur *Caro*, quia corpus plus ſignificat quam caro: corpus enim eſt totum integrale conſtans non ſolum ex carne, ſed etiam ex oſſibus, nervis &c. 4. Si dicatur, *Hoc Corpus eſt meum*: nam tranſpoſitio illa mutat ſenſum verborum Chriſti. 5. Si dicatur, *Hoc eſt Corpus Chriſti*: quia hic modus loquendi longe diverſus eſt,

& hæc verba non proferuntur ex Chriſti perſona.

Reſp. 3. Hæc verba, *Hoc eſt Corpus meum, Hic eſt Calix Sanguinis mei*, aut illis æquivalentia, ad validam conſecrationem ſecundum communem Doctorum ſententiam ſufficiunt; & probant, 1. Ex Patribus, qui nulla alia verba pro forma aſſignant. 2. Quia iſta verba perfecte ſignificant præſentiam Corporis & Sanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini: verba autem formæ, utpote practica, efficiunt id, quod perfecte ſignificant.

Nota. Ambroſius Caterinus, Criſtophorus a Capite Fontium, Doctiſſimus Touteus Monachus Benedictinus editor Operum Cyrilli Hieroſolymitani, P. Brunus in explicatione Liturgiæ Armenorum, ac alii pauci Catholici viri ad perficiendam Euchariſtiam neceſſariam quoque exiſtimant invocationem Spiritus Sancti. Hi vero confutantur in appendice. Vide §. *de forma*.

CAPUT II.

De præcepto Euchariſtiæ, ejus effectu, & diſpoſitione.

Quæſt. I. *AN extet præceptum ſumendi Euchariſtiam?*

Reſp. 1. Extat præceptum divinum aliquando eam ſumendi. Patet ex Joan. 6. *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis &c. non habebitis vitam in vobis*. Et ex Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 2. *Sumi autem voluit Sacramentum hoc, tamquam ſpiritualem animarum cibum &c.* quod ad omnes ſpectat. Hoc præceptum ex communi ſententia adultos obligat, 1. Pluries in vita: nam Conc. Trid. loc. cit. Euchariſtia inſtituta eſt per modum cibi ſpiritualis, quo anima nutriatur & confortetur, & eſt neceſſaria ex præcepto ut cibus: ergo non raro ex præcepto ſumenda eſt. Chriſtus tamen non determinavit frequentiam ſumptionum, ſed reliquit determinandam ab Eccleſia, quando fidelium neceſſitas id exigeret. 2. Obligat in quovis probabili mortis periculo, ut in gravi morbo, inſtante conflictu, difficili partu, periculoſa navigatione, inciſione &c. Conſtat tum ex conſuetudine totius Eccleſiæ miniſtrandi Euchariſtiam omnibus in periculo mortis verſantibus, & eam in hunc finem ſollicite aſſervandi, ſemper & ubique obſervata, quæ oſtendit id ex Traditione Apoſtolorum a Chriſto edoctorum manaſſe. Tum quia nunquam poteſt eſſe major neceſſitas hujus cibi inſtituti ad conſervandam & roborandam vitam ſpiritualem contra tentationes ac difficultates, quam in periculo mortis, in quo ſolent eſſe graviores, & ex qua pendet ultimo æternitas, & imminet ultima lucta cum hoſte ad decidendum de ſalute æterna.

Pluries autem in eodem morbo Viaticum dari poteſt, modo dies decem ab altera viatici ſumptione inteceſſerint. Ita Rituale Pariſienſe.

Reſp. 2. Omnes & ſinguli fideles utriuſque ſexus, cum ad annos diſcretionis pervenerint, tenentur ſingulis annis, ſaltem in Paſchate, ad communicandum, juxta præceptum ſanctæ Matris Eccleſiæ. Ita Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 9. ubi hoc negantes anathematizat. Et ex Conc. gener. Later. IV. c. *Omnis*, de Pœnit. & rem. ibi: *Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua peccata ſaltem ſemel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti, & injunctam ſibi pœnitentiam propriis viribus ſtudeat adimplere, ſuſcipiens reverenter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ Sacramentum: niſi forte de proprii Sacerdotis conſilio ob aliquam rationabilem cauſſam ad tempus ab hujuſmodi perceptione duxerit abſtinendum: alioquin & vivens ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, & moriens chriſtiana careat ſepultura*. Circa quod obſervanda ſunt ſequentia.

1. Pueri tenentur ad Communionem, quando habent ſufficientem uſum rationis, ad diſcernendum Corpus Chriſti ab aliis cibis, & reverenter ac devote ſumendum ſunt idonei; quod aliis citius, nempe circa an. XIV. contingit; licet pueri prius cenſeantur obligari ad confeſſionem, quia ad Communionem plus requiritur diſcretionis, & devotionis ac reverentiæ. Nam ita Eccleſiæ conſuetudo interpretatur præcepta Confeſſionis, & Communionis pro materia ſubjecta; & Euchariſtiæ dignitas ſingularis exigit maturiorem ætatem, & majorem diſcretionem, ut poſſit convenienti devotione ac reverentia ſumi. Quare ætas, qua urget obligatio communionis, eſt intra annum X. vel XII. & XIV. ita ut nemo ultra differat, ſi ſit ſufficienter inſtructus, & recte diſpoſitus: quia ſaltem communiter neque ante X. incipit, neque ultra XIV. differtur plenior uſus rationis requiſitus. In periculo tamen mortis, puero capaci confeſſionis, & ſufficienter inſtructo, dandum eſt Euchariſtiæ Viaticum: nam in eo periculo verſatur, in quo expectare non poteſt tempus commodius ad Euchariſtiam cum meliori diſpoſitione recipiendam, ut præcepto divino ſatisfaciat, & aliunde poteſt reverenter ſumere, & probare ſe ſufficienter per confeſſionem, ne indigne ſumat.

2. Per Paſcha, ex Eugenio IV. Bulla *Fide digna*, & uſu Eccleſiæ, intelligitur tota quindena a Dominica Palmarum ad Domini-

minicam in Albis inclusive. Tamen in variis locis sive ex consuetudine, sive ex privilegio, sive ex necessitate, plus temporis conceditur.

3. Communio Paschalis fieri debet in propria Parochia, & sumenda de manu proprii Sacerdotis, vel ejus delegati. Constat ex Ritualibus & variis Synodis, & ex consuetudine vim legis habente, & ita interpretante canonem Concilii Lateranensis. Unde Sacra Congregatio Cardinal. declaravit an. 1682. sæculares non satisfacere præcepto Ecclesiastico per Communionem factam in Ecclesiis Regularium. Sacerdotes tamen sæculares ex consuetudine satisfaciunt celebrando in Ecclesia, cui addicti sunt per suas functiones.

4. Vagabundi tenentur Eucharistiam suscipere in ea parochia, in qua eo tempore versantur; nam ibi sunt vere subditi, & non habent alium certum parochum, vel pastorem: unde ibi censentur habere domicilium eo modo, quo illius sunt capaces. Ita Suar. l. 9. Instit. Sac. c. 3. ubi idem ut verius censet de peregrinis; quia reputantur tamquam incolæ illius loci, in quo tempore Paschali inveniuntur, ut declaravit Eugenius IV. & Parochus illius loci est proprius eorum Sacerdos: nisi tamen ipsius Parochi interveniat licentia saltem tacita, quæ ex consuetudine innotescit.

5. Confessor potest ex justa causa Communionem Paschalem pœnitentis ultra quindenam differre, ex Concil. Later. cap. *Omnis* cit. immo tenetur, si judicet differendam esse absolutionem: enim vero cum Communio pendeat ab absolutione, qui potest ac debet hanc differre, potest quoque ac debet illam.

6. Huic præcepto communicandi non satisfit per Communionem sacrilegam. Nam 1. Innocentius XI. oppositum damnavit. 2. Ecclesia expressit in præcepto modum excludentem Communionem sacrilegam: nam, cap. *Omnis*, præcepit, ut omnes suscipiant *reverenter*, ideoque non sacrilege. Præceptum autem non servatur, nisi servetur modus præcepto expressus, cum ipse præcipiatur. 3. Præceptum Ecclesiæ est determinatio præcepti divini de sumptione Eucharistiæ pia ac fructuosa, qua anima alatur, & ejus vita confortetur ac augeatur, ex 1. Corint. 11. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat*. Et ex Conc. Trid. sess. 13. c. 2. *Sumi voluit Sacramentum hoc tamquam spiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viventes vita illius, qui dixit: Qui manducat me, & ipse vivet propter me &c.*

7. Qui ante quindenam in sua parochia Eucharistiam sumpsit, tenetur iterum sub mortali eam ibi sumere intra quindenam. Nam quando per præceptum determinatur tempus, non impletur saltem integre, nisi eo tempore: sicut qui die Sabbati audivit Missam, non est immunis ab obligatione eam audiendi die sequenti. Præterea non satisfecit præcepto Eucharistiam *in Paschate* suscipiendi. *Hinc ægrotis parochialibus, etiamsi Communionem extra præscriptos Paschales dies sumpserint, in Paschalibus diebus illam deferet, ac ministrabit* Parochus (ait Rituale Rom.)

8. Qui intra quindenam non communicavit, tenetur adhuc postea intra eumdem annum quamprimum communicare. Quia hoc præceptum non est sicut præceptum jejunandi, vel audiendi Missam tali die, sed continet virtualiter duo præcepta, alterum communicandi semel saltem in anno, alterum in Paschate; ita ut Communio annua primario propter se præcipiatur ad implendum præceptum divinum sæpe in vita communicandi, nec alligetur Paschæ, sicut Sacri auditio affixa est diei festo. Quod satis indicant hæc verba legis Conc. Later. *ad minus in Paschate*, & ista Conc. Trid. *Singulis annis saltem in Paschate*. Et vero Ecclesia debuit, exigente fidelium negligentia, determinare tempus observandi præceptum divinum communicandi pluries in vita ideoque & obligare ad Communionem post Pascha eos, qui in Paschate omisissent. Ergo cum adhuc servari possit præceptum Ecclesiæ quantum ad id quod est magis principale, durat obligatio toto anno, donec impleatur.

Immo juxta Suar. Azor. Reginald. & alios, est obligatio continua communicandi quamprimum moraliter fieri potest post Pascha, ita ut semper nova culpa admittatur, quoties data opportunitate non impletur. Quia tempus Paschæ non est tantum determinatum propter sollemnitatem, & majorem congruentiam hujus temporis, sed etiam ne diutius differatur communio; unde præceptum est affirmativum, quatenus præcipit Communionem; & simul implicite negativum, quatenus prohibet ejus dilationem ultra Pascha: & probant etiam ex usu Ecclesiæ; nam qui Communionem omisit, censuris & minis compellitur ut quamprimum communicet. Aliud est de auditione Sacri; quæ præcipue præcipitur ob diem sacrum, & in illius honorem, tamquam onus affixum diei, sicque eo transacto non obligat, ut constat ex sensu & praxi Ecclesiæ. Sicut ergo cum tributum exigitur in certum diem, eo transacto, statim semper solvi debet, ita &c. Hinc qui toto anno non communicavit, tenetur in confessione dicere, quoties id per annum omisit, cum posset commode communicare, nam toties peccavit.

Sed Delugo docet, tunc remanere obligationem communicandi, non quidem statim

tim post Pascha, sed solum ante finem anni: quia, inquit, cum præceptum communicandi in Paschate nequeat jam observari, nec proinde obliget, solum manet obligatio alterius præcepti, communicandi saltem semel in anno; hoc tamen non obligat ad communicandum hoc mense potius quam illo, sed ad communicandum semel hoc anno. Addit, censuram infligi solum propter transgressionem præteritam præcepti, quod obligabat sub censura infligenda a Prælato, qui non vult eam exequi nisi in eos, qui statim non communicaverint.

9. Qui prævidet se non habiturum opportunitatem communicandi in Paschate, nec postea hoc anno, tenetur prævenire. Quia tenetur singulis annis communicare: obligatio autem quæ cadit in totum tempus, impleri debet initio, si in decursu, vel in fine impleri nequeat: nam urget in ea temporis parte, qua potest impleri; ut patet in Præcepto audiendi Missam, quam tenetur primo mane audire, qui postea non poterit; quia præceptum obligat pro illo die, prout impleri potuerit. Qui vero tempus prævenit, tenetur denuo communicare, si postea possit, in Paschate, quia non satisfecit huic alteri obligationi communicandi in ipso Paschate, & jam potest ei satisfacere.

10. Ad veram Communionem necesse est ut Eucharistia per os in stomachum trajiciatur, & in eo recipiatur; nam hoc requiritur ad veram manducationem & sumptionem alimenti. Unde si quis tamdiu teneret hostiam in ore ut in eo dissolverentur species, aut si moreretur antequam in stomachum descendisset, reipsa non communicasset, nec reciperet gratiam.

Nota. Non licet plusquam semel eodem die communicare, ut constat ex omnium consensu, ex consuetudine vim legis habente, & ex c. 3. de celebr. & cap. *Sufficit*, de consecr. dist. 1. Qui canones licet loquantur de solo Sacerdote, tamen ab omnibus extenduntur ad laicalem Communionem, & merito: nam facilius Sacerdoti ob utilitatem totius Ecclesiæ permitti potest bis celebrare. Ratio prohibitionis est reverentia tanto Sacramento debita, & ut aptius repræsentaretur unica Christi mors, quæ semel contigit. Hinc si quis eo die, quo communicavit, incidat in periculum imminens mortis, juxta Doctores omnes, aut fere omnes, inquit Delugo, non ei licet iterum eadem die communicare: quia nunquam licet bis communicare eadem die extra Missam nisi quando propter reverentiam Eucharistiæ necesse est, ut ab aliquo consumatur. Neque tunc est necessitas secundæ Communionis: talis enim satisfecit præcepto divino communicandi in fine vitæ; nam communicavit tempore proximo mortis, ac proinde moraliter censetur communicasse in periculo mortis, licet id ignoraret. Rituale tamen Metense contrarium docet.

✠ Ad Eucharistiæ administrationem quod attinet, duo capita occurrunt in citato Opere de Synodo l. VIII. quorum in priori, quod ordine est IX. de Viatico agitur, exhibendo, vel non exhibendo ei, qui post perceptam mane Sanctissimam Eucharistiam eadem die prudenter timetur moriturus, atque recensitis hinc inde opinionibus, statuitur, *in tanta opinionum varietate, auctorumque discrepantia, integrum esse Parocho, eam sententiam amplecti, quæ sibi magis arriserit, quin fiat reus violaii Statuti Synodalis, quod certe non potuit casum istum extraordinarium respicere. Neque fas esse Episcopo, aut in Parochum animadvertere, qui præfato ægrotanti Viaticum denegarit; aut quidquam de ejusmodi controversia in sua Synodo decernere, ne videatur sibi arrogare partes Judicis inter gravissimos, hac super re, secum contendentes Theologos.*

In altero vero capite, quod est duodecimum, Primo: *Haud leviter delinquere*, ait, *qui pueros etiam duodennos, & perspicacis ingenii, sinunt ex hac vita migrare sine Viatico, hanc unam ob causam, quia scilicet nunquam ante, Parochorum certe incuria, & oscitantia, Eucharisticum panem degustarint*, atque probare quodammodo videtur Suaresii sententiam, qui docet, *omnibus, qui sunt doli capaces, positis in vitæ discrimine, illud esse ex divino præcepto porrigendum.* Secundo. *Posse*, ait, *& interdum debere Episcopum constituere, ne Parochi renuant Sanctissimam Eucharistiam iterato deferre ad ægrotos, qui etiamsi perseverante eodem morbi periculo, idem sæpius, per modum Viatici, cum naturale jejunium servare nequeant, percipere cupiunt.* Tertio. *De frequenti Communione* monet, *ut caveat Episcopus, ne aut universim improbet, aut omnibus indiscriminatim suadeat, quotidianum ad sacram Mensam accessum.* Deinde ex decreto ad litem de frequenti Communione præcidendam, jubente, ac approbante Innocentio XI. *die* 22. *Febr.* 1679. promulgato, hæc verba transcribit. *In hoc igitur Pastorum diligentia potissimum invigilabit; non ut a frequenti, aut quotidiana sacræ Communionis sumptione, unica præcepti formula aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituantur, sed magis quid singulis permittendum, per se, aut Parochos, seu Confessarios sibi decernendum putet, illudque omnino provideat, ut nemo a sacro Convivio, seu frequenter, seu quotidie accesserit, repellatur; & nihilominus det operam, ut unusquisque digne pro devotionis, & præparationis modo, rarius, aut crebrius Dominici Corporis suavitatem degustet.... Proderit etiam præter Parochorum, & Confessariorum diligentiam*,

tiam, opera quoque Concionatorum uti, & cum eis constitutum haberi, ut cum Fideles ad sanctissimi Sacramenti frequentiam (quod facere debent) accesserint, statim de magna ad illud sumendum præparatione orationem habeant; generatimque ostendant, eos, qui ad frequentiorem, aut quotidianam salutiferi cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere, sive laici negotiatores sint, sive conjugati, sive quicumque alii, suam agnoscere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti, ac Divini judicii formidine discant cœlestem Mensam, in qua Christus est, revereri; & si quando se minus paratos senserint, ab ea abstinere, seque ad majorem præparationem accingere. Denique concludit: *Si itaque in Synodo instituatur sermo de frequenti, aut etiam quotidiano sanctissimæ Eucharistiæ usu, non est deviandum ab hujus decreti semita, sed si qua Parochis tradenda sit instructio, curandum est, ut hæc illi adamussim respondeat: præcipue vero monendi sunt Confessarii, ne frequentem ad Eucharistiam accessum iis aut suadeant, aut permittant, qui in gravia peccata sæpe labuntur, nec de pœnitentia peragenda, suaque vita emendanda sunt solliciti; sicuti nec illis, qui etsi gravia evitent crimina, voluntatem tamen habent venialibus inhærentem; quæ de re legendi sunt S. Franciscus Salesius* Philoteæ part. 2. cap. 20. *& Joannes Taulerus* serm. 4. in festo Ven. Sacramenti. ✠

Quæst. II. *Quinam sunt Eucharistiæ effectus?*

Resp. Hi. Primus & principalis est nutritio & confortatio animæ, ac augmentatio in vita spirituali, nimirum gratia sanctificante & caritate, ex Joan. 6. *Caro mea vere est cibus &c.* Et Concil. Florent. in decreto de Sacram. ibi: *Hujus Sacramenti effectus, quem in anima operatur digne sumentis, est adjunctio hominis ad Christum. Et quia per gratiam homo Christo incorporatur, & membris ejus unitur, consequens est quod per hoc Sacramentum in sumentibus digne gratia augeatur, omnemque effectum, quem materialis cibus & potus quoad vitam agunt corporalem, sustentando, augendo, reparando, & delectando, Sacramentum hoc quoad vitam operetur spiritualem: in quo gratam Salvatoris nostri recensemus memoriam, a malo retrahimur, confortamur in bono, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementum.* Et ex Conc. Trid. sess. 13. c. 2. *Sumi autem voluit* (Christus) *Sacramentum hoc tamquam spiritualem animorum cibum, quo alantur & confortentur viventes vita illius qui dixit; qui manducat me & ipse vivet propter me, & tamquam antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis, & e peccatis mortalibus præservemur.*

Hæc autem nutritio & confortatio spiritualis consistit partim in augmento gratiæ habitualis, partim in gratiis actualibus uberioribus, quæ suo tempore intuitu Eucharistiæ perceptæ dantur, ad caritatem conservandam & augendam per opera meritoria, nisi tamen gratiis illis per peccata etiam venialia deliberate vel frequenter commissa obex postea apponatur.

Secundus liberat a peccatis (1) venialibus, Conc. Trident.

Tertius præservat a mortalibus. Conc. Trid. c. 2. cit. per gratias scilicet actuales, quæ illius intuitu dantur ad superandas tentationes, & servanda mandata, cum urgent; & mediante illa præservatione operatur perseverantiam in gratia, & per eam gloriæ consecutionem, juxta Joan. 6. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*; si tamen homo gratiis illis non resistat.

Quartus est delectatio spiritualis, ex Conc. Flor. supra cit. & ex Conc. Vien. Clem. *de reliquis &c.* ibi; *In quo habetur omne delectamentum, & omnis saporis suavitas, ipsaque dulcedo Domini degustatur.* Sed hæc delectatio spiritualis sæpe non est sensibilis, & impeditur per negligentiam, teporem, distractionem communicantis, vel affectum ad delectationes terrenas.

Quin-

(1) Alex. Alensis (4. part. *Sum. Theol.* qu. 10. n. 8. art. 1. §. 1.) *In voluntate Dei est, secundum devotionem sumentis dimittere ei actus venialium plures, vel pauciores. Estimo tamen, quod gratia hujus Sacramenti delentur citius venialia, quæ magis contraria sunt effectui principali hujus Sacramenti, qui est unio membrorum ad invicem, & cum Capite: sicut sunt venialia, quæ proveniunt ex defectu amoris, ut sunt venialia odii, vel discordiæ, & hujusmodi consequenter alia, quæ minus sunt contraria, quæ proveniunt ex defectu fidei,* hoc est, *ex imperfectione*, non *carentia fidei.* Porro, utrum Eucharistia, mortalia etiam peccata deleat *per accidens* (videlicet in iis hominibus, qui circa gravem culpam sibi conscii non sunt alicujus lethalis delicti reapse admissi) Scholastici inter se contrariis opinionibus jam diu disputant. Negat laudatus Alensis (§. 2.) & cum eo D. Bonaventura, qui sic ait in 4. sent. dist. 12. par. 2. art. 1. qu. 2.) *Non limitamus largitatem Dei, quin in hoc Sacramento possit, & aliquando faciat remissionem omnis culpæ. Sed secundum forum commune, & generalem rationem institutionis Sacramenti, dicendum, quod istud Sacramentum datum est in cibum illis, qui sunt de corpore Christi, & omnes tales habent caritatem. Et ideo effectum habet in solis justis.* Ex adverso affirmant Richardus de Mediav. (in 4. sent. dist. 9. ar. 2. q. 1. & dist. 12. ar. 5. q. 1. D. Th. (3. par. Sum. q. 79. a. 3.) & alii plures, quorum sententiam Coletus præsertim, sive Continuator Tournely (Tract. *de Euchar.* par. 1. c. 8. concl 2.) inter TT. recentiores operose tuetur. P. Hennus (Tr. *De Sacramentis*, disp. 6. q. 2. concl. 2.) scribit Scotum pariter suffragari opinioni illorum, qui contendunt generatim *Sacramenta vivorum posse quandoque, & per accidens conferre primam gratiam*; ac textus ejusdem Doctoris (ex 4. sent. dist. 4. q. 6. & dist. 9. q. un.) allegat.

Quintus imminuit concupiscentiæ fomitem, tum augendo caritatem; nam ex S. Augustino augmentum caritatis est diminutio cupiditatis; tum per gratias actuales, quibus excitantur pii motus contrarii motibus concupiscentiæ.

Denique Eucharistia influit in gloriosam resurrectionem corporum, in quantum Deus ad vivificanda ista corpora movetur per conjunctionem, quam habuerunt cum vivificatrice Christi carne, ex Joann. 7. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in novissimo die.*

Ex quibus patet, quam utilis & expetenda sit frequens Eucharistiæ sumptio, modo fiat cum debitis dispositionibus. (1)

Quæst. III. *Quænam dispositiones ex parte animæ requiruntur ad Eucharistiam?*

Resp. 1. Sub mortali requiritur status gratiæ. *Prob.* 1. Ex I. Corinth. 11. *Quicumque manducaverit indigne, reus erit Corporis, & Sanguinis Domini.... Judicium sibi manducat, non dijudicans Corpus Domini.* Sed qui est in peccato mortali, manducat indigne. Ergo. 2. Ex Conc. Trid. sess. 13. c. 7. ibi: *Si non decet ad sacras ullas functiones quempiam accedere, nisi sancte; certe, quo magis sanctitas & divinitas cœlestis hujus Sacramenti viro christiano comperta est, eo diligentius cavere ille debet, ne absque magna reverentia & sanctitate ad id participandum accedat, præsertim cum illa plena formidinis verba apud Apostolum legamus: qui manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat, &c.* 3. Quia peccator gravem injuriam ac irreverentiam admittit in Christum, eum suscipiendo in statu inimicitiæ & peccati, quod ei infinite displicet; & quantum in se est, falsam reddit significationem tanti Sacramenti, illudque effectu suo privat. Nam cum sit institutum per modum cibi & potus, ad augendam, roborandam spiritualem vitam animæ, quæ est gratia sanctificans & caritas, illam præsupponit; nec enim cibus datur, aut prodest mortuo. Hoc vero sacrilegium gravissimum est: & eo gravius est sacrilegium, quo persona, vel res sacra, quæ indigne tractatur, sanctior est. (2)

Porro S. Franciscus Salesius, in sua Introduct. tum immunitatem ab omni peccato mortali & ab omni affectu ad quodvis veniale, tum magnum desiderium communicandi exigit ad communicandum octavo quoque die.

Resp. 2. Qui sibi conscius est peccati mortalis, per se loquendo, ante Communionem tenetur jure divino confiteri. Constat ex Conc. Trid. sess. 13. c. 7. in hunc sensum explicante hæc verba Apost. I. Corinth. 11. *Probet seipsum homo.* Et can. 11. ubi ait: *Declarat Sancta Synodus illis, quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritos existi-*

(1) Quanta Scriptorum copia, quantoque animorum æstu *de frequenti Communione Eucharistica* hinc inde disceptatum sit præsenti ætate, nemo vel leviter eruditus ignorat. Quidnam de re hac sentiendum sit, facile deprehendet quicumque partium studio immunis consulere, & conferre voluerit tres gravissimos Magistros, Alex. Alensem (4. part. Sum. q. 11. m. 2. art. 4. §. 1.) S. Bonaventuram (in 4 sent. dist. 12. par. 2. 2. 2. q. 2 (nec non Vener. Joan. Avilam (Lib. Epistolar. part. 1. epist. 3. & 4) inter Asceticos celeberrimum.

(2) De hac prima, ac præcipua dispositione ad sumendam Eucharistiam necessaria, audiatur Subtilis Doctor dissolvens quæstionem, *Utrum existens in peccato mortali peccet mortaliter percipiendo Sacramentum Eucharistiæ?* (in 4. sent. dist. 6. q. un.) *Dicendum, quod aliquis potest intelligi esse in peccato mortali tripliciter. Primo, in actu, quia scilicet tunc peccat mortaliter peccato interiori, vel exteriori. Secundo, quia post peccatum mortale præteritum, de quo non recolit, non pœnituit, nec pœnitet. Tertio, quia etsi de illo præterito pœnituit, vel pœnitet, non tamen confessus est, nec ablutus in Ecclesia. De primo dico, quod peccat mortaliter; quia simpliciter manducat indigne. De secundo dico, quod si est negligentia affectata, vel crassa, propter quam non recolit peccatum, non excusatur a peccato, licet minus peccat, quam primus. Quod patet 1. Cor. 1. Probet autem seipsum homo &c. tenetur enim se examinare secundum diligentiam nostræ fragilitati possibilem, antequam communicet. Si autem non sit negligentia crassa, puta quia præcessit examinatio sufficiens, & nullum occurrit peccatum, de quo non fuerit, vel sit contritus & confessus prius, non peccat communicando, licet forte aliquod lateat, vel traditum fuerit oblivioni. Quod probatur; tum quia post talem inquisitionem contritus & confessus, si moreretur, salvaretur: non requiritur autem major examinatio ad communicandum, quam ad secure moriendum. Tum quia alias quilibet se exponeret periculo communicando, quia dicit Psal. 18. Delicta quis intelligit? & Eccl. 9. Nescit homo, utrum amore, vel odio dignus sit. Propter hoc dico, quod si tunc communicat, non peccat, immo si qua alia peccata habet, per illud Sacramentum etiam remittuntur. De tertio dico, quod si occurrat opportunitas, tenetur prius confiteri, quam communicare. Cujus ratio est, quia non tantum debet reconciliari Deo, sed Ecclesiæ, ad hoc quod digne recipiat Sacramentum Ecclesiasticæ unitatis. Si autem non occurrat opportunitas confitendi, si potest sine scandalo vitare, ne tunc communicet, tenetur non communicare, sed expectare confessionem, propter eamdem rationem, quæ dicta est nunc; si vero occurrit scandalum, nisi statim communicet, ut pote si est indutus, & postquam indutus est, occurrit sibi conscientia de peccato mortali, de quo non fuit confessus, & non habet in promptu idoneum Confessorem; tunc cum contritione, & voluntate confitendi tempore opportuno, potest celebrare, ut scandalum evitetur. Et similiter de alio communicaturo, qui non celebrat; utpote quia consuetudo est in aliqua Religione, vel Ecclesia, ut omnes non Sacerdotes communicent in simili casu.* Ecce, habes hic momentosam quæstionem accurate expensam in omnem faciem, sciteque definitam.

ſtiment, habita copia confeſſoris, neceſſario præmittendam eſſe confeſſionem Sacramentalem.

Dixi *per ſe loquendo*: nam ſi urget neceſſitas communicandi, & deſit copia confeſſoris, ſufficit & requiritur contritio perfecta, ex eodem cap. 7. & praxi fidelium. Quia cum finis intentus, nempe ſtatus gratiæ requiſitus ad Euchariſtiam, poſſit etiam abſque confeſſione obtineri per contritionem perfectam, non debuit præceptum tunc confitendi ita ſtricte obligare, ut nulla prorſus neceſſitas excuſaret. Hæc neceſſitas urgere, ex communi ſententia cenſetur. 1. Quando morituro viaticum dari debet, & deeſt hoſtia conſecrata. 2. Si Sacrificium, vel Communio ſine gravi infamia, aut ſcandalo omitti nequit, ex Miſſali Romano *de defectib.* 3. Cum poſt conſecrationem Sacerdos meminit peccati mortalis, ex Miſſali Romano. 4. Juxta multos, quando parochus die feſto debet celebrare, nec poteſt alium ſubſtituere.

Porro Sacerdos qui in tali neceſſitate celebravit non confeſſus, tenetur poſtea quamprimum confiteri. Ita præcipit Conc. Trid. cap. 7. ſic: *Quod ſi neceſſitate urgente Sacerdos abſque prævia confeſſione celebraverit, quamprimum confiteatur.* Id eſt, ut explicat Miſſale Romanum, *cum primum poterit, debet confiteri.* Circa quod Alexander VII. damnavit has duas Propoſitiones 38. *Mandatum Concil. Tridentini Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali, confiteri quamprimum, eſt conſilium, non præceptum.* 39. *Illa particula (quamprimum) intelligitur, cum Sacerdos ſuo tempore confitebitur.* Quare confiteri tenetur ſtatim, atque habuerit copiam confeſſoris, etiam in ipſo die celebrationis, ſi ſine magno incommodo poſſit. Dilatio autem licet parva quoad tempus, eſt magna relate ad finem præcepti, proinde mortalis, ob periculum celebrandi iterum ſine confeſſione. Copia autem confeſſoris cenſetur deeſſe, cum abſque gravi incommodo, ſeu damno adiri nequit.

Nota. Qui jam confeſſus eſt, ſeu inculpate omiſit mortale, tenetur illud confiteri ante Communionem, ſi abſque gravi ſcandalo & infamiæ periculo poſſit, (quale dicitur eſſe plerumque, ſi jam ſacræ menſæ adſtaret) & hæc eſt praxis fidelium; nam eſt præceptum divinum confitendi ante communionem omnia mortalia, quæ quis recordatur, ex Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 7. & can. 11. unde oppoſitum fuit expunctum in S. Fidei Tribunali Hiſpano. (1)

Reſp. 3. Requiritur, ut cum magna devotione & reverentia ſumatur Euchariſtia. Ita S. Thom. 3. part. qu. 80. art. 10. & per ſe patet: nam id ſumma Chriſti majeſtas tanto cum amore ſe totum creaturæ communicantis omnino exigit. Præterea devotio actualis requiritur ad aliquos effectus ſecundarios recipiendos; quamvis enim, ſecundum S. Thomam & communem ſententiam, ad recipiendum augmentum gratiæ ſanctificantis ſufficiat ſtatus gratiæ, eo quod ſolum peccatum mortale ſit obex gratiæ ſanctificantis, quippe quæ cum veniali conſiſtere poteſt, & Sacramenta ex opere operato gratiam conferant non ponenti obicem; tamen devotio actualis (2) neceſſaria eſt ad recipiendam dulcedinem ſpiritualem, fervorem, & majus augmentum gratiæ habitualis, multaſque gratias actuales ſpeciales; nam Sacramenta ad modum cauſſæ neceſſariæ efficiunt plus aut minus pro perfectiore aut imperfectiore diſpoſitione ſubjecti, ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. unde ſolus defectus devotionis actualis, ſecluſo contemptu & ſcandalo, eſt grave veniale. Item ad remiſſionem venialium prærequiritur depoſitio omnis affectus ad illa, & diſplicentia aliqua ſaltem virtualis illorum. Hinc Filiucius hæc ait: Qui ex conſuetudine multa venialia committit, & ſentit ſe gravatum eorum conſcientia, & hic ſi ſine dolore eorum accedat, videtur peccare venialiter: quia ponit obicem aliquibus effectibus, ut eorum remiſſioni & fervori caritatis; & quia eſt aliqua irreverentia.

Reſp. 4. Devotio actualis, quam exigit Euchariſtia, poſtulat, ut cum fide viva, ſpe firma, caritate ardenti, & magna humilitate ſuſcipiatur, atque etiam ut conjuges ab actu conjugali ſe abſtineant ſaltem die Communionis: quia hic actus propter delectationem carnalem mentem deprimit, diſtrahit, & a ſpiritualibus avocat, & raro ob corruptionem naturæ ſine culpa veniali exercetur, præſertim ab exigente. Si tamen actus ille fiat ſolum prolis gignendæ vel reddendi debiti cauſa, non impedit Communionem, ex S. Gregor. in cap. *Vir.* 33. q. 4. Nam licet in copula intercedat voluptas & corporalis

(1) Porro de reatu Sacerdotum in ſtatu lethalis peccati celebrantium, communicantium, miniſtrantium, Vid. qu. 6. c. 2. Tract. *de Sacram. in genere*, & fin. Notæ ult. ad q. 6. c. 1. Tract. *de Peccat.*

(2) Quandoquidem *devotio actualis per pias meditationes, ſuſpiria, per actus fidei, ſpei, caritatis circa præſentiam Chriſti ſerio eſt excitanda.* (inquit P. Saſſerath in Diſſert. *de Euchar.* q. 10. n. 50.) *Hoc quia non faciunt, qui in dies ex avida conſuetudine, vel ſtipendii aviditate celebrant, aut ſæpe communicant, contenti ſi preces, quas præparatorias vocant, celeriter percurrant, hinc frigidi, tepidi manent, in iiſdem hærent malis conſuetudinibus, nec effectum Communionum ſentiunt.* Tota, *ajunt Aſcetici, qua in Clericis eſt relaxatio, & in Monaſteriis diſciplinæ jactura, a ſacræ Communionis, quam ſine debita præparatione frequentant, provenit abuſu.*

immunditia, tamen cum hæc accidat ob bonum finem, nec voluptas intenta sit, honestas finis hanc indecentiam compensat, & impedit, ne mens tantum deprimatur ac distrahatur. Qui vero ob voluptatem copulam exigit, regulariter venialem culpam admittit contra religionem, si eo die communicet, quia voluptas in eo actu quæsita mentem absorbet, & multum deprimit ac distrahit, ineptamque orationi reddit, & sic impedit devotionem actualem. Ita communiter, ut constat ex Sanchez.

Dixi *regulariter*. Quia possunt subesse aliquæ justæ causæ, ob quas Communio tunc licita sit post elicitam de culpa contritionem, ut Jubilæus, scandalum vitandum &c.

A fortiori qui pollutionem voluntariam, vel aliud grave peccatum admisit, non debet statim, etsi contritus & absolutus, Eucharistiam sumere, nisi urgeat aliqua necessitas, & aliud confessario videatur, ut ait Missale Roman. tum ob indecentiam, tum quia talis non potest statim devotionem actualem debitam habere, propter distractionem cogitationum turpium, recordationem delectationis obscœnæ, & infirmitatem ex peccato relictam (1). Immo ex quadam decentia ab Eucharistia abstinendum est ob pollutionem nocturnam involuntariam, dum mentem perturbat ac distrahit, nisi videatur a dæmone ad Communionem impediendam procurata, vel nisi adsit aliqua necessitas, vel singularis utilitas, aut scandalum ex omissione timeatur. S. Th. 3. p. q. 80. art. 7.

Nota. Devotio, reverentia, & gratitudo Christo debitæ exigunt, aliquod tempus poni post communionem in gratiarum actione, pia occupatione animæ cum Christo, per actus fidei, spei, caritatis &c. & teste S. Theresia illud tempus est pretiosissimum ac saluberrimum, proinde non ita contrahendum. Non licet autem statim post Communionem expuere ob periculum & irreverentiam. Præterea S. Carolus, Act. p. 4. in instruct. Euchar. monet eos, qui Eucharistiam susceperunt, *ut animi cogitationes, sensus omnes, & linguam cohibeant, abstineantque præcipue eo die a verbis otiosis, cogitationibus inanibus, sed in sanctis meditationibus, precibus divinorum officiorum frequentandis, aliisque pietatis officiis atque operibus versentur .... & curent a sui intima custodia non alienari.*

Quæst. IV. *Quænam ex parte corporis necessaria est dispositio?*

Resp. 1. Jure naturali requiritur exterior habitus, & corporis compositio, quæ internam animi reverentiam, & devotionem exhibeat: nam debetur huic Sacramento non solum interna, sed etiam externa veneratio summa, & adoratio, cum Christus mediis speciebus sensibili quodam modo in eo existat, & tractetur. Non licet autem communicare, si sit periculum evomendi, ob gravem irreverentiam.

Porro quoad sordes corporeas, id docet Delugo, etsi secundum se non impediant a Communione, saltem in occulto, cum Eucharistia sit solum cibus animæ, cujus mundities exigitur: decentia tamen & reverentia tanto Sacramento debita exigit, ut si sordes ejusmodi facile possint auferri, auferantur. Item si brevi cessabunt, & potest commode differri Communio, aliquando semel aut iterum differatur. Quando tamen longius durant, vel mere occultæ sunt, ut contingit in menstruo, non est cur aliquis alimonia cœlesti privetur.

Resp. 2. Ex lege Ecclesiastica, & consuetudine constanti vim legis habente, requiritur sub mortali jejunium naturale, consistens in eo quod nihil omnino per modum cibi vel potus vel medicinæ a media nocte præcedente, ab ore in stomachum trajiciatur. Constat 1. Ex sensu & praxi Ecclesiæ. 2. Ex S. Augustino epist. 118. *Placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti in eos Christiani prius Dominicum Corpus intraret, quam exteri cibi. Nam ideo per universum orbem mos iste servatur*. Hancque consuetudinem docet ab Apostolis manasse. Enimvero semper servata fuit, nec ab ullo Concilio, vel Papa instituta fuit; at (ut ait S. Aug. ibid.) *Si quid tota per orbem frequentat Ecclesia, cur ita faciendum sit, disputare, insolentissimæ insaniæ est*. 3. Ex c. 5. de celebr. & ex Conc. Carthag. III. can. 29. Tolet. VII. can. 2. & Constantiensi, sess. 23. ibi. *Sacrorum canonum auctoritas, & Ecclesiæ approbata consuetudo servavit & servat, quod hujusmodi Sacramentum non debet confici post cœnam, neque a fidelibus recipi non jejunis; nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis, a jure, vel Ecclesia concesso, vel admisso*.

In hac non datur levitas materiæ, ut constat ex Ecclesiæ sensu, & consuetudine, quæ est optima legum interpres, & ex Concil. Tolet. VII. c. 2. & Missali Romano *de defect.* ubi ait: *Si quis non est jejunus post mediam noctem, etiam post sumptionem solius aquæ, vel alterius potus, aut cibi, per modum etiam medicinæ*,

(1) Hinc consequitur, multo minus (extra periculum scandali, aut gravem aliam necessitatem) licere mox celebrare iis Mystis, qui præcedenti nocte vas suum macularunt fornicario concubitu, aut alio quovis lethalis immunditiæ genere; etiamsi Sacramentali absolutione fuerint subinde donati. Legatur Ben. XIV. *de Sacrif. Missæ* l. 3. c. 10. n. 11, qui multiplici auctoritate id confirmat.

næ, & quantacumque parva quantitate, non potest communicare, nec celebrare. Idque tum ob reverentiam & honorem Eucharistiæ, ut cœlestis ille cibus præponatur cuilibet cibo & potui terreno, ut fideles assuescant discernere inter hunc divinum cibum, & alios communes; tum ob spiritualem significationem, quod Christus debeat esse primus ac primarius eorum cibus, & in cordibus primo fundari. Et vero quælibet sumptio est contra principale prohibitum: nam prohibetur Communio post sumptionem cujuslibet rei per modum cibi, vel potus, vel medicinæ.

Observa 1. Cum hoc præceptum sit mere positivum, non obligat his casibus ab Ecclesia expresse vel tacite exceptis, in quibus, vel necessitas hominis, vel reverentia Sacramenti aliud exigit. 1. Cum in probabili articulo mortis Viaticum sumendum est ei, qui jejunus sine gravi incommodo communicare nequit. Nec tunc differendum est post mediam noctem, ut statim æger illud jejunus recipiat: nam id non fert usus Ecclesiæ ob nimiam difficultatem, & ob Sacramenti reverentiam; eo quippe tempore non potest sæpe cum debito decore, comitatu, & securitate deferri. Non licet tamen Sacerdoti non jejuno celebrare ad dandum Viaticum moribundo, sicut nec consecrare in fermentato, vel sine vestibus sacris, aut omisso ritu sacrificii: nam consuetudo ita interpretatur præceptum divinum Viatici sumendi, scilicet ut non debeat dari, nisi quando dari potest secundum ritum & ordinem ab Ecclesia præscriptum in Eucharistia conficienda & ministranda, & modo convenienti ac in debitis circumstantiis. Et vero cum Eucharistia non sit absolute necessari ad salutem, major habenda est ratio reverentiæ ei debitæ, & uniformitatis servandæ in ritu sacrificii, quam utilitatis privatæ proximi; nam communi necessitati Ecclesia satis providit præcipiendo, Eucharistiam in Sacrario asservari ad Viaticum. Ob casum autem rarum lex generalis, & uniformitas in ritu omitti non debet. 2. Quando perficiendum est sacrificium, ut cum, Sacerdote post consecrationem deficiente, non adest nisi Sacerdos non jejunus, qui illud absolvat. Item cum Sacerdos advertit in calice non fuisse nisi aquam, cujus jam partem sumpsit; tunc enim debet consecrare vinum, & consecratum sumere; vel cum post consecrationem recordatur se non esse jejunum: nam lex divina faciendi sacrificium perfectum ac integrum prævalet legi Ecclesiasticæ de jejunio. Quod si Sacerdos ante consecrationem advertit se non esse jejunum, tenetur recedere, si potest sine gravi scandalo. 3. Quando post ablutionem relictæ sunt reliquiæ aliquæ in hac Missa consecratæ, etsi magnæ sint, dum facile recondi nequeunt in pixide & Sacrario: nam ad idem sacrificium spectant, & sumuntur per modum unius refectionis. Non licet tamen tunc sumere particulas alterius sacrificii, quæ sunt in ciborio ad illud expurgandum. 4. Si periculum sit, ne alioqui Eucharistia ab infidelibus profanetur: nam lex divina obligat ad impedienda sacrilegia, cum impediri possunt: & quod in reverentiam Eucharistiæ statutum est, non debet obligare ad non impediendam ejus profanationem & irriverentiam.

Observa 2. Jejunio naturali, ideoque Communioni, nunquam obstant ea, quæ per modum salivæ, vel respirationis in stomachum decidunt, ut reliquiæ minimæ vini aut aquæ, quibus os abluitur, mixtæ condensiori salivæ; & reliquiæ ciborum dentibus adhærentes, ac postea casu trajectæ. *Si reliquiæ cibi remanentes in ore transglutiantur, non impediunt Communionem, cum non transglutiantur per modum cibi; sed per modum salivæ. Idem dicendum, si lavando os, deglutiatur stilla aquæ præter intentionem*, ait Missale Rom. Ita sanguis, vel humor a capite defluens, & juxta varios culex, aut floccus nivis per respirationem attractus, non obstant jejunio naturali, nec proinde Communioni: nam ista non sumuntur per modum cibi, vel potus, vel medicinæ. Secus, si saccarum, glycirriza, vel quid simile, quod sensim in ore liquescit, simul cum saliva in stomachum decidat, licet ante mediam noctem sumptum fuerit, quia quod sic liquescit non deglutitur per modum salivæ, sed censetur esse id quod principalius trajicitur. Et tunc est continuata comestio cibi, quæ fit per continuam liquefactionem & trajectionem. Idem dic de reliquis cibis, quæ data opera trajiciuntur, nam tunc non possunt dici per modum salivæ deglûtiri, sed vere comeduntur. S. Thom. 3. part. q. 80. ad 4. S. Antonin. & Paludan. Ita etiam Vasquez, Delugo &c. & Suarez dicit ut securiorem eligendam.

An autem quæ a stomacho nec alterari nec digeri possunt secundum ullam sui partem, ut lapillus, globulus plumbeus, frustum ligni &c. impediant Communionem, si deglutiantur? Alii affirmant; quia sumptio cujuslibet rei prohibetur, ut fideles intelligant, cuilibet rei creatæ hunc cibum esse præponendum. Alii probabilius negant: eo quod non habent rationem cibi, vel potus, vel medicinæ. *De his vero, quæ sumuntur per modum gustationis, sicuti aliqui faciunt, qui cibum & potum supra linguam ponunt solum ad probandum, & statim projiciunt, videtur quod non impediat* (Communionem;) *sicut si quis velit probare num sit aqua, vel vinum album, quod sibi ministratur. Quia non est cibus nec potus, ex quo non deglutitur*, ait S. Anton 3. part. tit. 13. c. 9. §. 8. Addit, neque impediri, si aliquæ horum particulæ mixtæ

sal væ præter intentionem descenderent, ut dictum est de reliquiis aquæ, cum os abluitur.

Obs. 3. Post cibum paullo ante mediam noctem sumptum non requiritur somnus, aut cibi digestio ad communicandum. Missal. Rom.

Quæst. V. *Quinam licite possunt Eucharistiam dispensare?*

Resp. 1. Soli Sacerdoti competit potestas ordinaria dispensandi Eucharistiam, ex Conc. Trid. sess. 13. c. 8. Nam hæc commissa est iis solis, qui possunt illam conficere, & ad quos spectant illa Christi Verba: *Hoc facite in meam commemorationem*. Tamen ex ejus commissione potest Diaconus illam ministrare, ut constat ex praxi veteris Ecclesiæ: non autem Subdiaconus, ut constat ex communi Doctorum consensu, & universali consuetudine Ecclesiæ. Et vero Diaconus habet ex sua ordinatione in ordine ad hanc functionem aliquid plus, quam alii clerici inferiores; non quod habeat ex sua ordinatione potestatem distribuendi, sed quia consecratur peculiariter in ministerium immediatum Sacerdotis, & supremum inter ministros, atque adeo ad ministrandum & serviendum Sacerdoti in rebus superioribus & dignioribus, quorum præcipua est distributio Eucharistiæ. Verum ex usu præsenti Diaconi id non possunt sine licentia Episcopi ob justam causam, nisi in necessitate dandi Viaticum.

Resp. 2. Sacerdoti non licet Eucharistiam ministrare sine jurisdictione ordinaria, vel delegata, aut privilegiis; quia pastorum munus proprium est pascere, quod fit per Sacramenta. Unde mortale est id facere sine jurisdictione vel facultate saltem generali & interpretativa; nam est propria auctoritate usurpare jus alienum in re gravi contra debitam gubernationem, & ordinem Ecclesiæ. Idem dic de aliis Sacramentis. Si tamen pastor absit, vel præsens non possit dare Viaticum ægro, tunc quilibet Sacerdos, & eo deficiente Diaconus potest ac debet ministrare. Nam tunc præsumitur voluntas Episcopi, vel Papæ, cum Eucharistia sit tunc jure divino præcepta, & maxime utilis sit, immo aliquo modo necessaria ad res spirituales in illo periculoso agone comparandas; neque enim jurisdictio requiritur ad ministrandam Eucharistiam, tamquam aliquid pertinens ad substantiam ministrationis Pœnitentiæ, sed solum ad debitum ordinem, & modum servandum in gubernatione populi Christiani. Unde ad illud, non ad hoc sufficit voluntas præsumpta. Nunc ex consuetudine & consensu tacito Episcoporum quivis Sacerdos etiam sæcularis sine ulla parochi expressa licentia, quibusvis petentibus Eucharistiam extra tempus paschale in Ecclesiis administrat.

Nota. Est mortale Eucharistiam sub utraque specie panis & vini dare, ex Concilio Constantiensi, & ex recepta consuetudine vim legis habente, & approbata a Conc. Trid. sess. 21. cap. 2. Item eam distribuere sine stola, superpelliceo, vel alba, quia est contra reverentiam ei debitam, & præceptum Ecclesiæ.

Porro a sacra Communione *arcendi sunt publice indigni, quales sunt excommunicati, interdicti, manifesteque infames, ut meretrices, conculinarii, fœneratores, magi, fortilegi, blasphemi, & alii ejus generis publici peccatores: nisi de eorum pœnitentia & emendatione constet, & publico scandalo prius satisfecerint. Occultos vero peccatores, si occulte petant, & non eos emendatos agnoverint, repellant: non autem si publice petant, & sine scandalo ipsos præterire nequeant.* Ita Rituale Rom.

CAPUT III.

De Missæ Sacrificio.

Quæst. I. *AN Eucharistia est verum Sacrificium?*

Resp. Affirm. Est de fide, ex Conc. Trid. sess. 22. can. 1. 2. & 3. Ratio est, quia Sacrificium proprie dictum est oblatio externa substantiæ sensibilis, per ejus realem immutationem facta Deo in testificationem supremi dominii Dei in omnes creaturas, & harum ad eum subjectionis. At hæc omnia conveniunt Eucharistiæ: nam per eam offertur Deo Corpus & Sanguis Christi, quæ sunt sufficienter sensibilia per species consecratas, & per actionem sacrificantis immutantur, quatenus per eam ponuntur Corpus & Sanguis sub speciebus corruptibilibus in statu realiter diverso, & inepto ad usus naturales ac humanos corporis & sanguinis, atque tendente ad destructionem seu desitionem, quatenus speciebus corruptis necessario ibi desinunt esse Corpus & Sanguis Christi. Quæ quidem mutatio realis est destructio quædam moralis sufficiens ad rationem Sacrificii, & æquivalens physicæ destructioni. Atque hæc oblatio fit ex institutione Christi ad agnitionem supremi Dei in res omnes dominii, quod nempe sit ipse auctor supremus rerum omnium, dominus vitæ & necis, ad cujus gloriam omnia referri debeant. Et vero cum Sacrificium sit actus religionis perfectissimus, quo Deo cultus ipsi soli proprius ac debitus exhibetur, non debuit eo carere vera ac perfectissima religio.

Nota. Sacrificium Missæ est simul, 1. Latreuticum seu honorarium, in quantum offertur Deo in agnitionem supremi ejus dominii.

2. Eu-

2. Eucharisticum, in quantum fit in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis. 3. Propitiatorium, quatenus offertur, & valet ad remissionem peccatorum, & pœnæ eis debitæ. 4. Impetratorium, quatenus fit & valet ad impetranda a Deo beneficia.

Quæst. II. *Quinam sunt sacrificii Missæ effectus?*

Resp. 1. Ut propitiatorium, confert iis, pro quibus offertur, remissionem peccatorum mortalium & venialium quoad culpam, & pœnam temporalem peccatis condonatis debitam, ex Conc. Trid. sess. 22. c. docente, *Sacrificium istud esse vere propitiatorium .... Hujus quippe oblatione placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit.* Et, can. 3. *Si quis dixerit, Missæ Sacrificium soli prodesse sumenti: neque pro vivis & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit.* Producit autem immediate remissionem pœnæ temporalis, peccatis quoad culpam remissis, debitæ, idque plus aut minus pro voluntate Dei, & devotione subjecti. Remissionem vero peccatorum quoad culpam producit solum mediate, quatenus ejus intuitu conferuntur gratiæ actuales, quibus peccator, pro quo oblatum est, excitatur & perducitur ad pœnitentiam sufficientem cum Sacramento in re vel in voto suscepto ad justificationem. Quia tamen sæpe homo iis gratiis resistit, ideo non semper hic effectus obtinetur.

Resp. 2. Ut impetratorium est, habet vim impetrandi omnia genera beneficiorum etiam temporalium, quatenus ad salutem conducunt, sed secundum dispositionem divinæ providentiæ: nam hoc sacrificium continet Christum, & ejus merita hanc vim habentia.

Obs. 1. Hos effectus parit sacrificium Missæ ex opere operato; quia non conferuntur ex opere operantis, & quia Christus est non solum victima, sed etiam offerens principalis. 2. Ut Missa specialiter prosit uni potius quam alteri, requiritur applicatio a Sacerdote facta. Sufficit, si ante Missam adfuerit intentio eam applicandi tali, nec fuerit retractata. Ut autem is, pro quo offertur, accipiat gratias actuales, sufficit si non habeat voluntatem contrariam. At ut recipiat remissionem pœnæ temporalis, requiritur status gratiæ, & ut peccata, quorum pœna remittitur, sint ante remissa quoad culpam. 3. Ex communi sententia offerri potest pro conversione infidelium & hæreticorum, & excommunicatorum, modo non nominentur in orationibus.

Quæst. III. *An Sacerdotes teneantur aliquando celebrare?*

Resp. Omnes tenentur jure divino sub mortali. *Prob.* 1. Ex Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* Quibus verbis, ut in Conc. Trid. sess. 22. c. 1. testatur, Christus Apostolis eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepit. 2. Quia Sacerdotes omnes in sua ordinatione accipiunt non solum potestatem, sed etiam munus & officium sacrificandi per se illi adnexum, ex illo, Hebr. 5. *Omnis namque pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat sacrificia.* At quisque munus susceptum exequi tenetur graviter in re gravi, ut in hac, & uti potestate sibi concessa in honorem Dei & utilitatem proximi, ut patet ex damnatione servi inutilis ob talentum absconditum, Matth. 25. Quare S. Thom. 3. part. qu. 82. art. 20. ait, quod Sacerdos etiamsi curam animarum non habeat, *celebrare teneatur in præcipuis festis.* (1)

Tenetur etiam jure Ecclesiastico; nam Conc. Later. IV. c. *Dolentes*, de celebrat. inter peccata Sacerdotum recenset, quod vix quater in anno celebrent, & addit: *Hoc igitur & similia sub pœna suspensionis inhibemus.* Et Conc. Trid. sess. 23. c. 14. sic statuit circa quoslibet Sacerdotes: *Curet Episcopus, ut ii saltem diebus dominicis, & festis sollemnibus, si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent.* In Ecclesiis vero Cathedralibus, Collegialibus & Conventualibus quotidie celebrari Missa debet sub mortali saltem ab aliquo, præsertim ex usu Ecclesiæ vim legis habente, vel etiam ex fundatione.

Quæst. IV. *Quando, quoties, ubi, & qua hora celebrare licet?*

Resp. 1. Quolibet die celebrare licet, excepta feria sexta majoris hebdomadæ; feria vero quinta & sabbato ejusdem Missa privata vulgo dici non potest, sed unica publica seu sollemnis in singulis Ecclesiis. Ita praxis Ecclesiæ decretis Pontificum firmata. In Diœcesi tamen Tullensi plures celebrantur Missæ privatæ feria quinta, ut populus satisfaciat obligationi audiendi Sacrum eo die impositæ.

Resp. 2. Non licet nunc plures Missas eodem die dicere, præterquam (2) in Natali Domini, & in casu necessitatis cum licentia Episcopi, dum idem Sacerdos duas habeat

(1) Bened. XIV. (*de Sacrif. Missæ*, lib. 3. cap. 1. n. 3. & seq.) varias elevavit opiniones a quibusdam Scriptoribus propugnatas circa necessitatem celebrandi, uti (N. 76. & 80.) jam innuimus.

(2) Consuetudo audiendi *tres* Missas in Natalitiis Domini, quæ apud Fideles viget, non præfert ullam obligationem; ut alibi (in Nota penul. ad q. 5 c. 9. Sect. 3. Tract. *de Legib.*) fuit declaratum.

beat Parochias, ex c. 3. *de celebr.* & ex consuetudine vim legis habente.

Resp. 3. Secluso privilegio non licet sub mortali, ob materiæ gravitatem, celebrare nisi in loco consecrato, vel auctoritate Episcopi benedicto, vel in oratorio ad divinum tantum cultum dedicato, & per Episcopum designato. Ex Conc. Trid. sess. 22. & c. 22. *de consecrat.* dist. 1. idque confert ad reverentiam tanto mysterio debitam, & ad fidelium devotionem augendam. Excipitur casus necessitatis publicæ, dum Ecclesia est diruta, ne populus Sacro careat; vel deest, ut in castris, & in littore maris, c. 30. ead. Immo nunc in mari celebratur ex licentia Papæ.

Resp. 4. Jure communi, Missa non debet ante auroram absolvi, nec post meridiem inchoari, ex Missali Romano, & consuetudine generali. Excipitur 1. Missa Nativitatis Domini. 2. Casus necessitatis conficiendi Eucharistiam pro Viatico. 3. Ex consuetudine, vel tacita licentia in pluribus locis hora antevertitur, vel differtur; & in hyeme in gratiam opificum vel similium pluribus horis ante solis ortum celebratur. Porro per auroram intelligitur prima lucis irradiatio, quæ excepto tempore utriusque æquinoctii durat per horam cum dimidia, & aliquando per duas horas pro diversis mensibus. Unde una hora & dimidia ante solis ortum sacrificare licet. Dicunt multi, licere uno & altero quadrante post meridiem inchoare Missam, ex causa rationabili, v. g. ob supplicationem, vel concionem publicam protractam ultra meridiem. (1)

Quæst. V. *Quænam requiruntur ad celebrandum?*

Resp. Sub mortali requiritur, 1. Lapideum altare ab Episcopo consecratum, fixum, aut portatile, tam amplum, ut hostiam & majorem partem calicis capiat, ut docet Missale Roman. Portatile amittit suam consecrationem, cum nulla pars confracti lapidis calicem cum patena capere potest. Fixum suam perdit, cum per fractionem illam notabilem, tum etiam per separationem e loco suo, sive basi, c. 3. *de consecrat.* Disputant, an reliquiæ Sanctorum sint necessariæ ad consecrationem altaris, & an si loculus, seu sigillum continens reliquias frangatur, aut auferantur reliquiæ, altare consecrationem amittat.

2. In altari tres mappæ ab Episcopo, vel alio habente potestatem benedictæ; superiori saltem oblonga, quæ usque ad terram pertingat, duabus aliis brevioribus, vel una duplicata, quæ pro duabus habetur, ex Rubric. Missal. & ex c. 27. dist. 2. de consecr.

3. Calix & patena consecrata ab Episcopo, vel alio ex privilegio Papæ, debent esse ex auro, aut argento, vel cogente paupertate, ex stamno, c. 44. & 45. de consecrat. dist. 1. & Missale Romanum ait: *Debet esse vel aureus, vel argenteus, aut saltem habere cuppam argenteam intus inauratam, & simul cum patena itidem inaurata.* Calix amittit suam consecrationem, ideoque non licet eo uti. 1. Dum cuppa calicis fixi separatur a pede per fractionem; quia consecratio cadit in totum calicem per modum unius indivisibiliter: secus, si pes sit tornatilis, nam tunc consecratio cadit in solam cuppam. 2. Si interior cuppæ superficies denuo inauretur; quia aliam habet superficiem non consecratam, quæ tamen debet esse consecrata ob contactum immediatum Eucharistiæ: idem dic de patena. Neutrum tamen amittit consecrationem, etsi perdat paullatim aurum, quo inauratum est, quia id quod remanet erat consecratum, neque si quis ea sacrilege adhibuisset in usus prophanos; vel si ab aurifice resarciatur, modo nulla fiat fractio notabilis, aut mutatio superficiei interioris cuppæ, vel patenæ: nam id nullibi jus statuit.

4. Corporale lineum mundum, benedictum ab Episcopo, vel alio potestatem habente, sufficiens ad commode continendum calicem & hostiam, c. 47. *de consecrat.* dist. 1. Item palla similiter benedicta & linea, saltem qua parte calicem tangit, & purificatorium lineum.

5. Lumen, ex cap. ult. *de celebrat.* Ex Missali Romano, & consuetudine requiruntur duo luminaria cerea: tamen in casu necessitatis unum, immo juxta aliquos aliud lumen ex alia materia.

6. Crucifixus exsculptus, nisi expositum sit SS. Sacramentum.

✠ Benedictus XIV. in Epistola ad omnes Episcopos ditionis Ecclesiasticæ Tom. 1. Bullar. p. 225. ait: Primo, *illud permittere nullatenus possumus, quod Missæ Sacrificium in iis Altaribus celebretur, quæ careant Imagine Crucifixi, vel ipsa incommode statuatur ante Presbyterum celebrantem, vel ita tenuis & exigua sit, ut ipsius Sacerdotis, & Populi assistentis oculos penè effugiat:* Atque subdit, *certissimum esse, violari leges Ecclesiæ, si exigua solum imago Crucifixi præfigatur minori Tabulæ, vel statuæ Sancti, qui superadditur.* Secundo, *sine imagine Crucifixi, quæ pendeat e Cruce, rem divinam fieri non posse, nisi necessitas intervenerit.*

Ter-

(1) Duce Bened. XIV. parefecimus (in Nota ad n. 1. Resp. 2. quæst. 8. c. 2. Tract. *de Peccat.*) qualis sit necessitas præmittendi Missæ recitationem Matutini cum Laudibus.

Tertio non esse necessarium Crucifixum, *dummodo Crucifixus in majori Tabula Altaris, vel pictus, vel cælatus, primum locum obtineat, præ ceteris omnibus, quæ in eadem Tabula exprimuntur*. Quarto non sufficere parvam Crucem, quæ Tabernaculo præfigitur, juxta Decretum Congr. Sacr. Rit. ann. 1663. *Crux parva cum Imagine Crucifixi posita super Tabernaculum, in quo asservatur inclusum Ss. Sacramentum in Altari, non est sufficiens in Missa, sed poni debet alia Crux in medio candelabrorum*. Quinto, circa obligationem ponendi Crucem in Altari, in quo sit Ss. Sacramentum expositum, dum in eo celebretur, ait, servanda esse Decreta prudenter, sapienterque edita a Sac. Rit. Congr. nempe, *ut quælibet Ecclesia vel Diœcesis suam retineat consuetudinem; ita ut nihil immutetur in ea Diœcesi, ubi Crux in Altari constitui soleat, dum Missa celebratur, etiamsi sacra Eucharistia publice prostet: neque nova disciplina excitetur in ea Diœcesi, ubi contraria hujusce rei consuetudo jampridem invaluerit*. ✠

7. Missale est instrumentum necessarium; memoria enim labilis est, & non licet in actione tam sacra se exponere periculo errandi, vel omittendi aliquid.

8. Vestes benedictæ ab Episcopo, vel alio habente hoc privilegium, nempe amictus, alba, cingulum, manipulus, stola, & casula: ita ut si quid horum desit, omittenda sit Missa: quia actio, quæ debito modo fieri nequit, potius omittenda est, quam indecenter exercenda. Ista amittunt suam benedictionem per lacerationem seu fractionem, & imminutionem notabilem, per quam desinunt esse apta ad usum suum: ut si albæ manica separetur, si cingulum ita rumpatur, ut nulla pars ad cingendum sufficiat, nam hæc manet benedicta ob retentam aptitudinem ad usum proprium. Item totum cingulum manet benedictum & aptum, si antequam frangatur, remedium adhibeatur connexioni fortiori partium, etiamsi per nodum. Secundum S. Antoninum & alios licet uti stola pro manipulo vel cingulo, & manipulo pro stola, si sit satis longus, quando aliter fieri nequit; quia hæc omnia sunt benedicta, & apta ad talem usum. Si priusquam figura vestis destruatur, ad eam reficiendam assuantur paullatim aliqua, etsi ea non sint benedicta, eadem vestis moraliter benedicta manet, nam accessorium non tollit principale, sed ejus naturam sequitur; nisi tanta huic accessio fiat, ut possit pene novum censeri.

9. Minister, isque masculus, non femina, ex Missali Rom. & c. 1. de cohab. cler. ibi: *Nulla femina ad altare præsumat accedere, aut presbytero ministrare*.

Hæc autem omnia requiruntur sub mortali, ob Ecclesiæ præceptum, & universalem consuetudinem vim legis habentem in re gravi, utpote pertinente ad reverentiam Eucharistiæ, & debitum modum sacrificandi, saltem si haberi possint.

Quæst. VI. *Quænam circa Missæ celebrationem observanda sunt?*

Resp. Sequentia 1. Nihil licet addere vel detrahere iis, quæ in Missali præscripta sunt, ut vetat Concil. Trid. sess. 22. & S. Pius V. in virtute sanctæ obedientiæ præcipit, ut Missa juxta ritum, modum ac normam Missalis Romani legatur, & ne quis in celebratione Missæ alias cæremonias vel preces, quam quæ hoc Missali continentur, addere vel recitare præsumat. Quod intellige, *salvis Ecclesiarum usibus*: nam quædam diœceses habent Missale proprium, & in aliquibus diversum a Romano. Item Urbanus VIII. mandavit in omnibus & per omnia servari ab omnibus ubique rubricas Missalis Romani, ut videre est initio ejusdem Missalis. Quæ obligatio ex genere suo gravis est, cum sit imposita in virtute sanctæ obedientiæ, & de re ad cultum divinum pertinente. Unde illam violare est mortale, vel veniale, pro quantitate, vel qualitate rei aut actionis omissæ vel mutatæ; gravis vero in Canone. Sic mortalis est omissio elevationis hostiæ consecratæ, immissionis particulæ hostiæ in calicem, oblationis panis vel vini, Epistolæ vel Evangelii &c. In additione vero levitas materiæ raro locum habere potest, ob injuriam quæ infertur Ecclesiæ usurpando potestatem ei propriam statuendi ea, quæ ad ritum celebrandi pertinent, qui in Ecclesia uniformis esse debet, & ob periculum superstitionis ac erroris. Immo quæ de se venialia essent, ut v. g. ex negligentia omittere *Gloria in Excelsis*, vel *Credo*, vel unum aut alterum *Sanctum* in Canone, vel aliquam cervicis inclinationem aut genuflexionem &c. Hæc, inquam, & similia evadunt mortalia, si adsit contemptus, vel inde grave scandalum sequatur; vel si fiant ex consuetudine, aut habituali ac voluntaria indevotione, seu negligentia, nam tunc adest contemptus saltem interpretativus. Item mortale est, aliquid vel leve omittere aut mutare, ex intentione errorem vel novum ritum introducendi, ut faciunt hujus ætatis novatores, Missæ secreta alta voce proferentes, & hoc suo facto damnantes Ecclesiæ Romanæ Ritum, contra Conc. Trid. sess. 21. can. 9. ubi ait: *Si quis dixerit, Ecclesiæ Romanæ ritum, quo submissa voce pars Canonis; & verba consecrationis proferuntur, damnandum esse, anathema sit*. Sacerdos vero qui tanta celeritate Missam celebrat, præsertim ex consuetudine, ut vix intelligi

te-

tegrum horæ quadrantem in ejus celebratione impendat, mortaliter peccat tum propter gravem irreverentiam tanto Sacrificio illatam, tum propter populi ſcandalum, tum etiam propter contemptum ſaltem interpretativum, quaſi eſſet actio leviſſimi momenti, a qua ad alias graviores properandum ſit (1).

Hæc autem omnia ut diligenter vitentur meminerit Sacerdos horum Conc. Trident. verborum, ſeſſ. 22. in Dec. de obſerv. & evit. in celebr. Miſſæ: *Quanta cura adhibenda ſit, ut Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium omni religionis cultu ac veneratione celebretur, quivis exiſtimare poterit, qui cogitarit, maledictum in ſacris litteris eum vocari, qui facit opus Dei negligenter. Quod ſi neceſſario fatemur, nullum aliud opus adeo ſanctum ac divinum a Chriſti-fidelibus tractari poſſe, quam hoc ipſum tremendum myſterium, quo vivifica illa hoſtia, qua Deo Patri reconciliati ſumus, in altari per Sacerdotes quotidie immolatur; ſatis etiam apparet, omnem operam & diligentiam in eo ponendam eſſe, ut quanta maxima fieri poteſt interiori cordis munditia & puritate, atque exteriori devotionis ac pietatis ſpecie peragatur . . . Edicto & pœnis propoſitis caveant* (Epiſcopi) *ne Sacerdotes aliis quam debitis horis celebrent, ne vel ritus alios, aut alias cæremonias & preces in Miſſarum celebratione adhibeant, præter eas, quæ ab Eccleſia probatæ, ac frequenti & laudabili uſu receptæ fuerint.*

2. Preces pro ſingulis veſtibus in Miſſali præſcriptæ nequeunt ſine peccato omitti, ex communi ſenſu & praxi piorum, eamque omiſſionem eſſe culpam venialem, docet communis ſententia; ſecus de precibus, quæ dicuntur *Præparatio ad Miſſam*; nam in Miſſali proponuntur pro opportunitate Sacerdotis recitandæ, quod præceptum non ſonat.

3. Non licet celebrare tecto capite, c. 57. *de conſecr.* diſt. 1. vel cum pileolo ſine licentia, eaque Papæ, ex Decr. Urbani VIII. in Miſſali; item ſine veſte talari & calceis, ex Miſſali Rom.

4. Tenetur Sacerdos perfecte ac integre tantum miniſterium exequi; proinde diligenter præcavere omnes defectus etiam accidentales. Si tamen aliquid omiſſum ſeſt non ita grave, ordinarie non eſt ſupplendum iterando aliquid, vel præpoſtero ordine dicendo, aut faciendo. Quia id ordinarie perturbationem & ſcandalum populi affert, & iſta accidentalia ad decorem, & reverentiam non juvant, dum non fiunt ſuo tempore, debitoque ordine. Si vero aliquis defectus ſubſtantialis circa materiam, vel formam, vel integritatem Sacrificii commiſſum ſit, debet ſuppleri; quia facere Sacrificium mutilum, & imperfectum eſt contra præceptum Chriſti. *Quod ſi valde probabiliter dubitat, ſe aliquid eſſentiale formæ omiſiſſe, iteret formam, ſaltem ſub tacita conditione.* Miſſale Rom.

5. Numquam licet directe intendere mutilationem Sacrificii, ita ut non liceat ob metum mortis intentatæ conſecrare ſolum panem ad communicandum infirmum, prævidendo vinum defecturum: quia talis intentio, cum repugnet præcepto divino negativo, eſt intrinſece mala. At excuſant Sacerdotem, qui poſt conſecratam hoſtiam, ob evidens ac inopinatum & urgens mortis periculum eam conſumeret, & conſecratione calicis omiſſa fugeret: quia tunc non intendit, ſed ſolum permittit imperfectionem Sacrificii ob extremam neceſſitatem. Si tamen inde ſcandalum, vel contemptus religionis ſequeretur, teneretur ſacrificium perficere cum quovis periculo.

6. Miſſam inchoatam abrumpere non licet ſine juſta cauſſa, qualis eſt adminiſtratio Baptiſmi vel Pœnitentiæ in neceſſitate, Concio vel promulgatio edictorum Eccleſiæ ante oblationem &c. ut fert uſus. Qui autem Miſſam inchoavit, tenetur ſub mortali illam abſolvere, c. *Nihil* 7. qu. 1. & c. *de conſecr.* diſt. 1. niſi excuſetur ob impotentiam ſubito evenientem ex mentis deliquio, gravi infirmitate &c. Sed tunc ſi redire & proſequi nequeat, & conſecratio facta ſit, alius Sacerdos debet Sacrum perficere, c. *Illud* 7. qu. 1. nam ſacrificium non debet relinqui imperfectum. Immo tenetur Sacerdos ceſſare, ſi ante conſecrationem ſe culpæ mortalis reum, vel cenſura ligatum, vel non jejunum eſſe recordetur, & nullum ti-

(1) Vid. Notæ finem 2. ad n. 6. Reſp. 2. q. 8. cap. 2. Tract. *de Peccat.* ubi de hujuſmudi interpretativo Rubricarum contemptu. Quod vero ſpeciatim attinet ad nimiam feſtinationem Sacerdotum in peragenda re divina, facile convincentur obnoxii gravi piaculo. Hi enim (quemadmodum obſervat Continuator Tournely in Tract. *de Euchar.* par. 2. cap. 9. ſect. 8.) *ut multitudini brevium Miſſarum ſtudioſæ, & Magnatibus potiſſimum placeant, vix ullam, ut par eſt, cæremoniam exequuntur; tanta balbutiunt celeritate, ut vix ſe ipſos intelligant; verba pene nulla jungunt cum actione, ad quam pertinent; dimidiatas genuflexiones, licet corpore ſani efficiunt; ſigna crucis efformant, quaſi ut abigant muſcas; patenam & calicem purificant tam feſtine, ut profani panis reliquias excutere videantur; interimque ſine ſcrupulo ad ſacrificium quotidie accedunt.* Qui vero ad veterem figuram Dominicæ Paſſionis, hoc eſt, ad eſum Agni Paſchalis provocantes (pergit Bened. XIV. Lib. 3. *de Sacrif. Miſſæ* cap. 24. n. 4.) *illam Exodi auctoritatem afferunt comedetis feſtinanter -- ut pravam conſuetudinem corroborent, Sacras Litteras nefarie interpretantur.* Porro, ut idem Pontifex notat (n. 3.) *ex unanimi Scriptorum opinione Sacrum ad tertiam horæ partem ſaltem debet pertingere, neque horæ dimidium excedere.*

timeatur ſcandalum. Quod ſi abſque gravi ſcándalo ceſſare nequeat, elicita perfecta contritione Sacrum perficiat. Item ceſſare tenetur, ſi ante cœptum Canonem Eccleſia violetur, vel excommunicatus non toleratus ex ea egredi nolit. *Quod ſi timeatur incurſus hoſtium, vel alluvionis, vel ruina loci, ubi celebratur, ante conſecrationem dimittatur Miſſa: poſt conſecrationem vero Sacerdos accelerare poterit ſumptionem Sacramenti, omiſſis omnibus aliis.* Miſſale Rom. *de defect.*

7. In requiſitis ad Sacrificium, indecentia & immundities notabilis eſt mortalis ob gravem irreverèntiam contra præceptum tum naturale divinum, quo res ſacræ decenter ac reverenter tractari debent, tum Eccleſiaſticum, cap. ult. *de cuſtod. Euchar.* Ex Concil. gener. Later. IV. ibi: *Præcipimus ut oratoria, vaſa, corporalia, & veſtimenta munda & nitida conſerventur. Nimis enim videtur abſurdum in Sacris ſordes negligere, quæ dedecent etiam in profanis.* Unde ex Miſſali Romano veſtimenta Sacra *non debent eſſe lacera, aut ſciſſa, ſed integra, & decenter munda ac pulcra.* Contra quod graviter peccant ii, quibus incumbit horum cuſtodia, vel obligatio ea ſuppeditandi; & ſuperiores qui iſta non curant.

8. Linteamina & veſtimenta ſacra & vela detrita, & jam ad proprium uſum inepta, debent igne conſumi, & eorum cineres in piſcinam projici; nec licet ea in uſus profanos convertere, vel vendere, c. *Altari*, de conſecr. 1. Sicut nec ligna & lapides Eccleſiæ dirutæ, vel altaris; nam lex generalis eſt: *Semel Deo dicatum, non eſt ad uſus humanos ulterius transferendum.* Reg. 10. jur. in 6. Vaſa tamen ſacra igne tranſmutata poſſunt ob neceſſitatem pauperum vendi, & ſic uſibus profanis deſervire. Quæ vero uſibus profanis deſervierunt, poſſunt in uſus ſacros, forma eorum mutata, converti: ſic Paganorum delubra in templa converſa ſunt.

9. Vas, in quo Euchariſtia aſſervatur, debet eſſe conſecratum, ex Miſſali Rom. præſcribente, ut hoſtiæ conſecrandæ ponantur vel ſupra corporale, vel in vaſe aliquo benedicto: & ideo extat ejus benedictio ſpecialis in Rit. Rom. cum aliis. Nam (ut ait S. Thom. 3. par. qu. 83. ar. 3.) reverentia hujus Sacramenti exigit, ut a nulla re contingatur, niſi conſecrata. Idem dic de lunula, quæ debet eſſe ex auro, aut argento.

10. Sacra vaſa etſi vacua, quæ Corpus & Sanguinem Chriſti contingunt, vel Chriſmate uncta ſunt, tangere non licet laicis, nec feminis etiam religioſis, ſed ſolis miniſtris ſacratis, c. 41. *de conſecr* diſt. 1. c. *Sacratos*, diſt. 23. Quod ſi tangat ſine contemptu, ex communi ſententia erit ſolum culpa venialis: immo nulla, ſi ſubeſt aliqua neceſſitas, vel cauſſa honeſta. Quamdiu vero vaſa continent Corpus, vel Sanguinem Chriſti, nemo ſine mortali, præter Sacerdotem & Diaconum, poteſt ea contingere, ſine abſoluta neceſſitate, ex c. 26. diſt. 23. quia res eſt graviſſima. Iiſdem non licet corporalia & purificatoria tangere, antequam a Sacerdote, vel Diacono laventur, ex c. 40. *de conſecrat.* diſt. 1. quia Corpus, vel Sanguinem Chriſti contingunt. Omnibus autem laicis licet alias veſtes & pallas benedictas tangere cum debita reverentia; quia Euchariſtiam immediate non contingunt, nec ſacro Chriſmate unctæ ſunt.

Quæſt. VII. *Quænam obſervanda ſunt circa ſtipendium Miſſarum?* (1)

Reſp. Sequentia 1. Licet ſtipendium juſtum pro Miſſa accipere, non quidem ut pretium, quod eſſet ſimoniacum, ſed in ſuſtentationem: nam æquum eſt, ut qui in commodum alterius occupatus eſt, ab eo ſuſtentetur, habita ratione temporis, quo ſic occupatur, & ſtatus occupati. Stipendium autem juſtum eſt illud, quod lege, vel conſuetudine approbata conſtitutum eſt: nam licet ſtipendium illud non ſit vere pretium, tamen ſervat proportionem pretii, quatenus in ea ſervanda eſt ratio juſtitiæ. Sicut ergo illud eſt juſtum pretium, quod eſt lege taxatum, vel communiter conſuetudine receptum, ita etiam ſtipendium. Quare qui amplius exigit, vel accipit, tenetur reſtituere; cum ille exceſſus non ſit debitus, nec ſponte ac liberaliter dari cenſeatur. Hinc ſi quis amplius ultro offerat ex ignorantia juſti ſtipendii, monendus eſt: ſi vero taxationem noverit, cenſetur exceſſum liberaliter dare.

2. Cum datur ſtipendium, ut celebrentur Miſſæ in tali numero, in tali loco, vel tempore, pro tali cauſſa &c. Hæc omnia ex juſtitia ſervari debent: nam dans non vult transferre dominum ſtipendii, niſi ſub hac conditione: & alter recipiens, hoc ipſo ſe obligat ad id omne, quod petitur. Hinc peccat graviter Sacerdos, ſi diu differat: nam interea magno ſpirituali fructu injuſte privat eos, quorum debitor eſt. Immo tenetur ad reſtitutionem, ſi ideo Miſſa non profuerit ad ſpecialem intentionem ejus qui ſtipendium dedit, v. g. ad aliquem ſucceſſum, cujus occaſio ante celebrationem perierit, nam defraudavit inten-

(1) De iſtius ſtipendii origine, ejuſdemque percipiendi fine, vide §. 5. Diſſert. *de Secul. Cleric.* item Notam 3. ad quæſt. 4. cap. 1. Tract. *de obligat. ſpecial. certor. Stat.*

intentionem ob quam ſtipendium datum eſt. Idcirco non ei licet plura ſtipendia accipere pro totidem Miſſis, quas prævidet non poſſe celebrare, niſi poſt longum tempus, ſi offerens expreſſe in id non conſentiat; nam alioqui ſæpe contingeret, illas non poſſe amplius dici propter cauſſam ab offerente intentam, v. g. pro infirmo, qui ante morietur, pro vincenda tentatione, pro felici exitu negotii, pro aliquo alio beneficio, quod poſtea obtineri non poterit.

3. Non licet anticipate dicere Miſſam pro iis, qui ſibi primum offerent ſtipendium. Nam 1. id eſt contra uſum Eccleſiæ, & prohibitum a Sac. Congregatione Cardinalium auctoritate Pauli V. 2. Dans ſtipendium intendit, ut poſt datum Miſſa ſibi applicetur: tum quia ſæpe alias non poteſt obtineri finis intentus, ut cum petitur in remiſſionem peccatorum poſtea commiſſorum: tum ut melius ſe diſponat ad effectum ſacrificii accipiendum. 3. Deus ſicut neque remunerat anticipate ex his, quæ prævidet futura, ita nec confert anticipate effectum Sacramenti, aut ſacrificii.

4. Qui ſtipendium majus ſolito pro Miſſis accepit, tenetur integrum dare iis, quibus Miſſas celebrandas committit, nec poteſt partem ſibi retinere. Nam 1. Sine juſto titulo partem illam retineret; nam non ei gratis ac liberaliter donata eſt, ſed intentio dantis eſt, ut celebrans totum ſtipendium recipiat, cui proinde totum debetur. Nec accipiens comparavit illius ſtipendii dominium, niſi cum obligatione, ut vel ipſemet ſacrificet, vel alteri ſacrificanti pro ſuſtentatione ſtipendium largiatur. 2. Hoc ſapit turpe lucrum 3. Urbanus VIII. id expreſſe vetuit decreto *Cum ſæpe*; & Alexander VII. damnavit hanc propoſitionem: *Poſt decretum Urbani poteſt Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere collato illi minori ſtipendio, alia parte ſtipendii ſibi retenta.*

5. Non licet pro una Miſſa accipere plura ſtipendia, nec pluribus acceptis licet una Miſſa ſatisfacere: nam qui dant ſtipendia, intendunt tot pro ſe fieri, & ſpecialia ſibi applicari ſacrificia, & ſolum ſub hac tacita conditione dant. Ideo Alexander VII. damnavit hanc propoſitionem: *Non eſt contra juſtitiam pro pluribus ſacrificiis ſtipendium accipere, & ſacrificium unum offerre, neque etiam contra fidelitatem, etiamſi promittam, promiſſione etiam juramento firmata danti ſtipendium, quod pro nullo alio offeram.* Quamvis enim unius Miſſæ valor ſit infinitus ſecundum rem quam continet, nempe Chriſtum & ejus merita, eſt tamen limitatus ſecundum applicationem. Chriſti enim merita, quamvis infinita, non applicantur ſecundum ſui infinitatem, ſed finito modo, quem Deus definivit.

Immo qui ſtipendia diverſa ſingula juſto minora, ſive ab uno, ſive a pluribus accepit pro pluribus Miſſis, non poteſt illa ad juſtum pretium reducere, & per pauciora ſacra ſatisfacere: nam hoc ipſo quod acceptat ſtipendia minora, cenſetur juri ſuo cedere, & reliquum condonare; taciteque promittit ſe totidem Sacra dicturum. Sed gravis eſt obligatio ſervandi pacta, alias rueret fides in ſocietate humana. Unde Sac. Congregatio auctoritate Urbani VIII. ſibi ſpecialiter attributa præcepit Sacerdotibus, ut tot Miſſas pro pluribus ſtipendiis incongruis celebrent, quot pro illis præſcriptæ ſunt, *ita ut alioquin ſuæ obligationi non ſatisfaciant, quin immo graviter peccent, & ad reſtitutionem teneantur*, in Bullario tom. 4. pag. 88. quia nempe ſtipendium ſub hac conditione ac onere datum & acceptum eſt.

6. Qui ab aliquo ſtipendium accepit, non ei licet ab altero quidquam accipere, ut ei applicet in eadem Miſſa eam fructus partem, quæ ipſi Sacerdoti contingit. Nam 1. Hoc repugnat praxi Eccleſiæ, & ſenſui ac intentioni fidelium. 2. Hoc ipſo quod Sacri applicatio alteri debita eſt ex juſtitia, ei debiti ſunt omnes fructus, quorum eſt capax. 3. Fructus ille nequit alteri applicari. 4. Alexander VII. damnavit hanc propoſitionem: *Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſſa licite accipere, applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructus ipſimet celebranti correſpondentem: idque poſt decretum* Urbani VIII.

7. Sacra Congregatio confirmante Urbano VIII. declaravit, *Sacerdotes, quibus diebus tenentur Miſſas celebrare, ratione beneficii, ſeu capellæ, legati, aut ſalarii; ſi eleemoſynas pro aliis etiam Miſſis celebrandis ſuſceperint, non poſſe eadem Miſſa utrique obligationi ſatisfacere*, in Bullario, tom. 4. par. 61. Et vero alias acciperetur duplicatum ſtipendium pro una & eadem Miſſa, nam fructus beneficii habent rationem ſtipendii. Hinc Canonici & Cappellani tenentur applicare fundatori ſoli Miſſas, quas ex fundatione tenentur celebrare, talis quippe fuit intentio fundatoris, etiamſi eam non expreſſerit. Nam hæc eſt praxis communis, quæ eſt optima fundationum ſicut legum interpres; & ubi aliud non conſtat, præſumptio eſt pro fundatore: in dubio enim quiſque præſumitur ſibi optime conſulere voluiſſe.

✠ His quæ de Sacrificio Miſſæ ab Auct. ſunt expoſita, addenda nonnulla ſunt, quæ a S. M. Benedicto XIV. vel definita ſunt, vel clarius explicata.

Conſt. 22. incip. *Quanta cura* tom. 1. Bullarii

pag.

✠ *pag.* 56. ſub pœna cenſurarum, quarum abſolutio Romano Pontifici reſervatur, prohibentur mercimonia ſuper eleemoſyna Miſſarum, hoc eſt, qui eleemoſynas colligunt in iis locis, in quibus ſtipendia, ſive eleemoſynæ pro Miſſis ſunt pretii majoris; Miſſas vero celebrare curant in locis, in quibus pro minori pretio celebrari ſoleant: ſi Laici ſint, excommunicationem; ſi vero Clerici, vel Sacerdotes, ſuſpenſionem a ſolo Romano Pontifice abſolvendam incurrant.

In lib. v. de Synodo Diœceſana cap. VIII. *n.* 9. legitur, quod Patres Concilii Toletani, ad coercendam Sacerdotum avaritiam, an. 1324. vetuerunt, ne ullus Sacerdos quidquam, vel minimum, pro Miſſa, ex pacto exigeret, ſed eleemoſyna contentus eſſet, quæ ei ſponte offerretur. Et *n.* 10. quod Epiſcopi, ut Trident: Concilio obtemperent, atque importunas, & immoderatas eleemoſynarum exactiones impediant, debent in ſua quiſque diœceſi Miſſarum ſtipem taxare, ultra quam nemo quidquam exigere valeat.

Cap. autem IX. *nu.* 2. Porro ſi ultra eleemoſynam ab Epiſcopo taxatam, plus Sacerdos celebraturus exigat, non ſolum peccat contra legem Eccleſiæ, verum etiam juſtitiam commutativam lædit: quibus additur, quod ex decr. Sac. Congreg. Concilii, etiam Regulares taxæ ſtare debent ab Epiſcopo conſtitutæ. Vide duo citata capita, & c. x. in quibus plura tractantur erudite.

Vide item lib. VII. cap. 60. 64. & 70. in quibus inter alia docetur. Primo. Non eſſe permittendum, ut quiſquam Miſſam celebret capite cooperto, ne coma quidem fictitia c. 60. *n.* 1. Secundo: Miſſæ Parochiali (1) diebus feſtis intereſſe olim fideles debuiſſe; nunc vero cuique integrum eſſe, Miſſam audire quocumque die in quacumque Eccleſia, atque ita ſatisfieri præcepto, dummodo non in Cappella, aut Oratorio privato audiatur cap. 64. *n.* 3. *ad* 12. Tertio, Miſſas, pro quibus celebrandis in determinata Eccleſia oblatæ ſint eleemoſynæ, poſſe ex indulto Epiſcopi in alia Eccleſia celebrari, ſi nequant in illa c. 70. *n.* 4.

8. Sac. Congreg. apud Fagnanum declaravit, eum, qui accepit ſtipendium ad celebrandam Miſſam pro mortuo, & aliud ſtipendium ad celebrandum pro alio, v. gr. infirmo, non ſatisfacere unica Miſſa utrique obligationi, applicando fructum ſatisfactorium mortuo, & impetratorium infirmo. Et vero cum Miſſa pro aliquo celebrari debet, ei totus fructus cujus eſt capax, applicari debet. Fructus autem impetratorius prodeſt mortuis: nam pœnæ peccatis debitæ remitti poſſunt, non ſolum per modum, ſeu viam ſatisfactionis, ſed etiam per modum impetrationis.

9. Obligatus ad celebrandum in tali Eccleſia, vel altari, peccat mortaliter ſi ſine juſta & gravi cauſſa alibi celebret; quia in re gravi defraudat fundatorem, vel dantem ſtipendium. *Neceſſe eſt ut defuncti diſpoſitio modis omnibus conſervetur*, ait S. Gregor. epiſt. 20. l. 9. Quod ſi Cappellanus impediretur a celebrando per paucos dies, juxta multos non tenetur ſupplere per alium, vel compenſare: quia non præſumitur hanc fuiſſe mentem fundatoris, cum nequidem famulis ob eam cauſſam ſtipendium minui ſoleat. Secus, ſi pluribus diebus ſit impeditus.

10. Beneficiatus non poteſt propria auctoritate imminuere numerum Miſſarum olim conſtitutum, etiamſi ob imminutionem redditum, vel valoris pecuniæ non accipiatur ſtipendium ſufficiens. Sed recurrendum eſt ad Epiſcopum, ex Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 4. immo ad Papam, ex decreto Urbani VIII. ubi illud viget. ✠

Quæſt. VIII. *Quænam obſervanda ſunt circa Eccleſiæ pollutionem, reconciliationem, & exſecrationem?*

Reſp. 1. Eſt mortale celebrare Miſſam, vel officia divina, vel mortuum ſepellire in Eccleſia polluta nec reconciliata, vel interdicta, vel exſecrata: quia eſt contra prohibitionem Eccleſiæ in re gravi ad religionem pertinente. Nulla tamen ideo contrahitur cenſura, vel irregularitas, cum nulla ſit in jure expreſſa. Hinc ſi Sacerdote celebrante Eccleſia notorie polluatur, tenetur intermittere Miſſam, ſi nondum Canonem inchoavit: nam hoc inchoato debet perfici Miſſa. Ita Miſſale Rom. Jam enim poſita eſt proxima præparatio ad conſecrationem.

Reſp. 2. Eccleſia polluitur, ſeu violatur, ita ut indigeat reconciliatione, 1. Per injurioſam humani ſanguinis effuſionem, quæ vox copiam ſanguinis indicat, cap. ult. *de conſecrat. Eccleſ.* & cap. unic. eod. tit. in 6.

2. Per homicidium voluntarium & injurioſum, licet factum ſine effuſo ſanguine, ut per venenum, ſtrangulationem &c. c. 4. *de conſecr.* & can. 29. de conſecr. diſt. 1. Unde non polluitur Eccleſia ob inculpabilem occiſionem, ut ſi fiat ab homine mente capto. Requiritur autem ut vulnus ſit receptum in Eccleſia: unde ſi quis extra percuſsus, ad eam confugiat, ibique moriatur, vel ſanguinem plurimum effundat, non polluitur. At polluitur ſi vulnere ibi accepto, ſaucius foras exeat, & extra Eccleſiam moriatur, vel ſanguinem effundat, vel ſi vulneretur in Eccleſia ab exiſtente extra eam jactu lapidis, vel exploſione catapultæ.

3. Per qualemcumque humani ſeminis effu-

(1) Vid. Notam 4. (poſt init.) ad q. 4. c. 9. ſect. 3. Tract. *de Legib.*

fusionem voluntariam, cap. ult. *de consecr. Eccl.* & c. 20. *de consecr.* dist. 1. Etiam secundum omnes per actum conjugalem: nam verba legis generalia sunt; *& ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.*

4. Per sepulturam excommunicati non tolerati, c. 7. *de consecr. Eccl.* Secundum multos non polluitur ob sepulturam hæretici notorii, in locis scilicet, ubi hæretici Catholicis permixti tolerantur, si non sit nominatim denuntiatus, quamvis illicita sit, ex c. 2. *de hæret. in 6.*

5. Per sepulturam infidelis non baptizati, c. 27. & 28. *de consecr.* dist. 1. & proinde infantis non baptizati, contra aliquos hoc de infante negantes: quamvis omnes fateantur esse mortale illos ibi sepelire; & inde cadavera illa, si possint, extrahenda esse: nam est vere infidelis non baptizatus.

Obs. 1. Nomine Ecclesiæ quoad hunc effectum non intelligi Oratoria in domibus privatis etsi ab Episcopo designata ad celebrandum: nam jura loquuntur solum de Ecclesiis. At secundum varios intelliguntur loca publica, ut eremitoria aliqua hospitalia, & similia, quæ nec consecrata, nec benedicta sunt, sed deputata ab Episcopo ad hoc ut in iis publice celebretur, in quibus nequeunt corpora infidelium sepeliri; quia hæc loca comprehenduntur nomine Ecclesiæ, cum ita communiter appellantur. At quælibet Ecclesia, etsi nec consecrata, nec benedicta, secundum illos polluitur, ex c. ult. *de consecr. &c.* 10. *de immunit. &c.* 2. Cœmeterium benedictum polluitur iisdem modis, quibus Ecclesia, ita ut mortale sit in eo sepelire: & eodem modo reconciliatur.

3. Uterque locus non indiget reconciliatione, quæ est actus publicus, nisi factum publice constet, & notorium sit; ita ut nulla tergiversatione celari possit: nec sufficit quod per duos, vel tres testes probari queat.

4. Etsi isti actus sint occulti, sunt tamen vera sacrilegia, utpote ab Ecclesia prohibiti ob reverentiam loco sacro debitam. Et vero si illi actus postea fiant notorii, Ecclesia eget reconciliatione: ergo ante notorietatem jam erant sacrilegi & contra prohibitionem Ecclesiæ; non enim tales incipiunt esse, dum publici fiunt. *Ita communiter.*

5. Ecclesia non censetur polluta, si aliquid ex dictis contigerit supra Ecclesiæ fornicem vel tectum, vel in cameris adhærentibus, in turri, vel subterraneo specu, qui non sit ad sepulturam, vel secundum multos in Sacristia. Quia hæc non pertinent ad Ecclesiæ corpus, nec cultui divino deputantur: ac proinde tunc non committitur sacrilegium. Secus de cappellis, quia sunt partes Ecclesiæ, & ad sacrificium destinatæ sunt.

6. Polluta Ecclesia polluntur simul altaria, immo & cœmeterium, si sit ei contiguum. Quia accessorium sequitur conditionem principalis, ex reg. 42. jur. in 6. Secus, si ab ea remotum fuerit. At polluto cœmeterio, non ideo polluitur Ecclesia: nam minus non trahit ad se majus, nec accessorium principale, cap. ult. *de consecr. Eccles. vel Alt. in 6.*

Resp. 3. Ecclesiæ pollutio tollitur ejusdem reconciliatione. Si fuerit tantum benedicta, potest reconciliari cum aqua benedicta communi per simplicem Sacerdotem ex licentia Episcopi. Si consecrata sit, reconciliari potest a solo Episcopo, c. 9. *de consecrat. Eccles.* idque ritu in Pontificali præscripto.

Porro non reconciliatur præcise per celebrationem Missæ, etiam bona fide factam: *ita Delugo, Azorius, Layman, & alii.* Tum quia per illam Ecclesia non consecratur. Tum quia consecratio & reconciliatio, cum sint jure canonico institutæ, debent fieri per ritus a canonibus præscriptos; at nullus canon ista per celebrationem Missæ perfici statuit.

Resp. 4. Ecclesia exsecratur, seu amittit suam consecrationem, ita ut denuo consecrari debeat, si parietes Ecclesiæ secundum majorem partem destruantur, aut corruant; vel omnis eorum crusta, aut major saltem pars simul auferatur, ex can. 20. *de consecr.* dist. 1. juncto, cap. *Ligneis*, de consecrat. Secus, si parietes paullatim & successive destruantur ac reficiantur; quia semper manere censetur idem numero templum: modo tamen pars, quæ additur, non sit major, quia id quod majus est censetur ad se trahere quod minus est. Neque si tectum solum corruat, quia consecratio est potissimum in parietibus, & exteriobus crustis, ubi linitio & cruces fiunt, ex cit. *Juribus.* Porro exsecrata Ecclesia, non ideo exsecrantur altaria, nec viciſſim.

✠ APPENDIX

De Orientalis Ecclesiæ circa Eucharistiam disciplina.

§. I. *De Materia.*

MAteria Eucharistiæ Orientales omnes fatentur esse panem triticeum (Artorytæ enim sive caseum, vel lac cum pane adhibentes jam fuere ab universa Ecclesia damnati Conc. Carth. III. & Constantin. ann. 680.) ac vinum de vite: dissident vero tum a Latinis tum invicem circa panis qualitatem. Nam eorum plerique solo fermentato, nulli vero cum Latinis azymo pane utuntur. Primum dicemus de iis, qui azymum adhibent, tum de aliis. Azymo pane utuntur Æthyopes sive Abessini se-

feria quinta in cœna Domini, ut Christum imitentur, qui in azymis Eucharistiam confecit. Ita rem narrat Ludolf. in comment. hist. Æthyopiæ, ac quidam Presbyter e Provincia Zeva Regni Æthyopiæ, & Monachus Ordinis S. Antonii, in declaratione coram amplissimis Cardinalibus facta an. 1594. rogatus *an Æthyopes celebrent in pane fermentato, vel in azymo, & quid sentiant de celebrante in azymo? Respondit, Æthyopes in fermentato celebrant, & illi, qui in azymo celebrant, conficiunt etiam. Et nos in tota Æthyopia feria quinta in cœna Domini singulis annis in hujus rei memoriam in azymis celebramus.*

Chaldæi, qui in Malabaria sunt, ex quo Latini in illas regiones penetrarunt, azymum adhibere solent. In Concilio Diamperiensi anno 1599. statutum, ut in azymo tantum consecrarent, ac etiam antea, teste Josepho Indo *navigat. novi orbis c.* 134. dum id consequi possent, azymo utebantur, hoc est, dum in Latinorum Ecclesiis celebrarent, ut scribit Assem. tom. 3. Bibl. Orient. part. 2. pag. 290. Ex Græcis Monachi Cryptæ Ferratæ, & Præsbyteri Collegiatæ S. Mariæ *de Grafeo* nuncupatæ ex pontificia dispensatione azymum panem adhibent.

Apud Armenos, & Maronitas azymorum usus vetustissimus est. Non desunt Auctores, qui censeant per plura sæcula, tum in Occidente, tum in Oriente promiscuum fuisse azymi ac fermentati usum, ac Armenos, & Maronitas ex iis esse, quibus ab antiquo placuit azymum potius ad Christi imitationem, quam fermentatum adhibere. Sed, ut ut se res habeat, certum est, Armenos, & Maronitas a mille & amplius annis azymum adhibere. Galanus tom. 1. Conc. Eccl. Armen. de Joanne Armenorum Patriarcha scribit. *Hic jussu Homaris Saracenorum Ducis, & auxilio Caliphæ Babylonis Synodum congregavit in urbe Monascherti in confinibus Haicaniæ Provinciæ; ubi convenientibus cum Armenis sex Assyriis Episcopis definita fuit in Christo una natura, una voluntas, & una operatio, fueruntque a sacris ablata misseriis fermentum & aqua.* Constat vero Homarum Saracenorum ducem regnare cœpisse an. 634. atque occupata Arabia, Damasco, Hierosolyma, ac tota Assyria, obiisse an. 644. quamobrem jure atque merito conjicimus, circa annum 640. antedictam Synodum fuisse coactam. Igitur plusquam quinquaginta annos ante Trullanum Concilium ann. 692. celebratum, decretum de usurpandis azymis ab Armenis editum fuit. Brunus vero opinatur sex illos Assyrios Episcopos, qui Synodo supranominatæ interfuere, usum conficiendi in azymo apud Maronitas statuisse. Quamquam in Trullana Synodo can. 32. damnati sunt Armeni, quod aquam cum vino in sacro calice non miscerent; tamen ob azymi usum non fuere reprehensi, vel quia Patribus illis exploratum erat plures alias Ecclesias azymum tunc consuevisse usurpare, vel quod norint facile respondere potuisse Armenos, id se statuisse, ut Christum, qui in azymo Eucharistiam instituit, imitarentur, ut ait Brunus dissert. de Liturgia Armenorum. Neque id mirum videri iis poterit, qui animadvertant Photium, qui multo leviora Latinis objecerat, nullam circa azyma movisse litem. Nam ex Rabano Mauro qui ante Photianum schisma, quod cœpit an. 866. e vivis excessit, scilicet an. 856. & ex Alcuino, qui eodem sæculo vixit, exploratum est, Latinam Ecclesiam Photii ætate azymo pane uti consuevisse. Photius vero id in Latinis non reprehendit, quod ea, qua pollebat antiquitatum Ecclesiasticarum eruditione, apprime cognosceret, antiquam hanc Latinorum consuetudinem gravissimis fuisse rationibus obnixam, ac totius Ecclesiæ judicio & Christi exemplo comprobatam.

Sed post duo circiter sæcula Græci rerum Ecclesiasticarum imperiti odio illo, quod in dies in eisdem erga Latinos crescebat, incitati, azymorum usum damnare cœperunt, Michael Cærularius Patriarcha Constantinopolitanus omnium primus Latinorum azyma damnavit, ineptamque esse Eucharistiæ materiam constituit; atque eodem fere tempore duo illa adversus Armenos prodiere scripta, quæ refert Cotelerus in notis ad Constit. Apostol. lib. 11. c. 14. & lib. 5. c. 13. quorum alterum, quod sancto Niconi tribui solet, inscribitur, *de impia pessimorum Armenorum Religione*: alterum vero *Renunciatio Hæreticorum Armenorum, quomodo debeant anathematizari, cum ad fidem Orthodoxam redeunt*, in quibus operibus Armeni ob azymorum usum damnantur. Si conjecturis uti velimus, haud difficile nobis erit, hujusmodi Græcorum erroris originem detegere, atque explicare. Cum can. 70. ex iis qui Apostolorum nomine circumferuntur, can. 11. Trullanæ Synodi, aliisque Orientalis Ecclesiæ canonibus, Orthodoxi azyma a Judæis accipere, ac Judæorum azyma comedere prohibeantur, ab hujusmodi prohibitione Græci rerum Ecclesiasticarum imperiti, dum immoderato quodam studio reprehendendi ac damnandi Latinos ferrentur, occasionem nacti sunt damnandi azymorum usum, ac statuendi, azyma ineptam esse Eucharistiæ materiam. Liquet id ex nota, quam XI. Trullanæ Synodi canoni adjecit Matthæus Blast. Quamquam ea quæ exposita sunt satis superque ostendere videntur, utramque Ecclesiam censuisse semper aptam esse Eucharistiæ materiam triticeum panem, sive is azymus sit, sive fermentatus; tamen ut clarior fiat orthodoxa hac de re fides in Florentina Synodo inculcata, per hæc verba,

Φba, *definimus in azymo, sive fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici : Sacerdotesque in alterutro ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem*, paucis demonstrabimus adversus Photianos ac Syros Nestorianos nonnullos, etiam panem azymum aptissimam esse hujus Sacramenti materiam.

Primum, quia panis ille, quem universa Ecclesia semper habuit pro apta Eucharistiæ materia, aptissima est hujus Sacramenti materia. At ita se habet azymus panis; ipsius enim usus antiquus est in nonnullis Orientalibus Ecclesiis, ut supra ostendimus, antiquior vero in Ecclesia Latina : non solum enim constat ex Rabano Mauro, & Alcuino supra citatis ante 8. sæculum omnium Latinorum Ecclesias in Azymo celebrasse; sed Leo Papa IX. in Epistola ad Michaelem Constantinopolitanum Archiepiscopum scripta an. 1054. cap. 5. scribit: *Ecce jam post mille ac ferme viginti a Passione Salvatoris Nostri annos incipit per vos discere Romana Ecclesia, qualiter memoria passionis sit recolenda*: & Cardinalis Humbertus, *Vestra duplicitas suo fermento contenta Romanæ, & Latinæ simplicitati azymum extorquere nequit*; & infra *a prima scilicet Ecclesia ad hæc moderna tempora, sicut ab Apostolis accepit, fideliter retinuit*. Similia habent Greg. VII. & Innoc. III. de Myst. Missæ cap. 3. ubi ait, *ab ipsis ergo Beatis Apostolis Petro & Paulo, quos & vivos habuit, & defunctos custodit, hunc Sacrificii ritum accepit Romana Ecclesia, quem hactenus inviolabili cultu servavit*. Nec ante Michaelem Cærularium, qui furore potius incitatus, quam ratione ductus, azyma damnavit, Scriptorem invenire est aut Latinum, aut Græcum, qui azymorum usum improbaverit: quod quidem argumentum esse videtur luculentissimum, ante Michaelem utramque Ecclesiam azymi ac fermentati usum juxta Ecclesiarum consuetudinem approbasse.

Deinde quis neget, panem, quo usus est Christus, dum Eucharistiam instituit, aptissimam esse hujus Sacramenti materiam? Constat vero Christum in azymo consecrasse ex ipsa circumstantia, in qua Sacramentum instituit: ad vesperam enim primi mensis diei 14. dum Judæi Pascha celebrabant, nefas erat fermentatum panem usurpare. Nam Exodi 12. ver. 15. hæc habentur: *Septem diebus azyma comedetis; in die primo non erit fermentatum in domibus vestris: quicumque comederit fermentatum, peribit anima illius de Israel, a prima die usque ad diem septimum* : atque aliunde ex Evangelio liquet Christum Pascha celebravisse ut Legem adimpleret. Negari autem nequit, Christum instituisse Eucharistiam in cœna illa, quam habuit cum discipulis prima die azymorum ad vesperam : nam Marci 14. ver. 12. *Primo die azymorum, quando Pascha immolabant*, sive ut legit Syriaca versio, *quando sacrificabant Judæi Pascha, dicunt ei discipuli: quo vis eamus & paremus tibi, ut manduces Pascha?* Et ver. 24. *manducantibus illis, accepit Jesus panem, & benedixit, fregit, & dedit eis*, & ait, *sumite. Hoc est Corpus meum*. Lucas vero c. 22. ver. 7. ait, *Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha*, & postea subdit, *cum facta esset hora*, hoc est juxta Legis præscriptum, *discubuit, & duodecim Apostoli cum eo*, ac deinde, *& accepto pane gratias egit, & fregit &c.* Igitur Christus panem accepit, voluitque esse corpus suum, quem Judæi adhibebant, dum die prima azymorum Pascha celebrarent; panis autem hujusmodi erat azymus, ut est ex Scriptura manifestum.

Denique Christus Dominus Eucharistiæ materiam voluit esse panem; panis autem nomine venit tum azymus, tum fermentatus. Nam ut omittam quod pluribus probatum est ex Cornelio Celso, Plinio, Galeno, aliisque antiquis profanis Scriptoribus, illis temporibus communem & vulgarem panem fuisse sive azymum, sive fermentatum. Ex ipsa Scriptura patet, nomine panis tum azymum, tum fermentatum venire: sic Geneseos 17. ver. 6. & 19. ver. 3. panes, quos apud Abraham & Loth dicuntur Angeli comedisse, quique infermentati erant, appellatos legimus, *panes subcinericos* ἄρτους ἐγκρυφίους. Ac passim eadem Scriptura panes propositionis commemorat, eosque græca voce ἄζυμος designat, quod ex Levitici 11. ver. 5. constat fuisse absque fermento: ita Exodi 25. ver. 30. & Matthæi 12. ver. 4. Hinc Theodoretus jam suo tempore ad ver. 4. cap. 10. Danielis, insciitiæ eos arguit, qui panem azymum, panis nomen mereri negant, & subjicit: *panis enim vocatur & fermentatus, & infermentatus*. Ergo si Christus panem esse voluit Eucharistiæ materiam, sive azymus sit, sive fermentatus, apta erit ad Eucharistiam perficiendam materia.

Opponunt Photiani nonnulla sophismata. Primum ex Græco vocabulo ἄρτος, quod azymum panem exprimere nequit: nam *artos*, inquit Cærularius, *interpretatur elevatus, & sursum portatus a fermento, ex sale calorem & elevationem habens*. Deinde, quod azyma, cum insipida sint, vivificum Eucharistiæ effectum significare non possint, & cum symbola sint tristitiæ, & doloris, quæ Judæis semel in anno usurpanda erant in memoriam miseriarum, quas in deserto passi fuerant, in Eucharistia adhiberi nequeunt, quæ est lætitiæ signum. Præterea, quod Melchisedech, cujus Sacrificium Eucharistiæ figura erat, non azymum, sed fermentatum panem obtulerit. Demum, quod Ecclesia, ut ex supra citatis canonibus liquet, fer-

semper Judæorum azyma prohibuerit, quodque Evangelio promulgato Judæorum cæremoniæ, inter quas usus azymorum recensetur, prorsus abolitæ sint. Hæc sunt Photianorum sophismata, quibus probare contendunt azymum esse ineptam Eucharistiæ materiam.

Sed videamus, quam inepta & imbecilla sint. Ad primum quod spectat in hunc modum Card. Humbertus respondit: *Illud quoque, quod azymum negantes panem esse, per etymologiam ejus nominis, quod est artos, conamini nos vincere, sciatis omnino vanum, & puerile, quia & a linguarum peritis diversæ etymologiæ dantur ex uno nomine secundum humanum placitum magis, quam secundum naturam rerum.* Accedit etiam, quod aliam hujus nominis explicationem tradant Eustatius, Hallandius in Bibliotheca Photii, Svicerus, & alii, nec unum reperire est eruditum virum, qui Cærularii etymon probet. Præterea jam supra ostendimus vocabulum ἄρτος in Scriptura adhiberi ad significandum quoque azymum panem, idque confirmari potest ex iis, quæ habentur Lucæ 24. ver. 40. ubi panis, quem fregit Christus coram discipulis euntibus in Emmaus, qui erat procul dubio azymus, ἄρτος appellatur.

Ad alterum dicimus, inter materiam ex qua Sacramenta constant, & effectum quem producunt, debere utique analogiam aliquam intercedere, sed necesse non esse ut in singulis materiæ qualitatibus analogia hæc reperiatur. Panis autem sive azymus sit, sive fermentatus corpus alit, ac vires auget; quod & Eucharistia in anima efficit.

Deinde azyma fuere Judæis doloris signum, sed etiam gaudium indicabant: ut enim dolores significabant, quos fuerant in deserto perpessi, ita & gaudium, quo afficiebantur ex memoria suæ e manibus Ægyptiorum liberationis. Non absimili ratione Eucharistia cum ob fidelium oculos ponat Christi mortem, quidpiam triste præteritum significat, lætitiæ vero est symbolum, ut gratiam indicat, quæ per ipsum donatur, & ut est certum futuræ gloriæ pignus.

Ad tertium non negamus convenire Christi sacrificium cum eo, quod Melchisedech obtulit, quod in utroque, substantiæ panis & vini materiæ loco fuerint. At ut necessaria non fuit convenientia accidentaria in vino, quod Melchisedech obtulit cum eo, quo usus est Christus, sicut Photiani fatentur; ita necessarium non fuit, ut in pane accidentaria convenientia esset; panis vero azymus accidentarie tantum a fermentato dissidet.

Quod ultimo loco opponunt, cum id sit unde Photianus error oriri videtur, paullo diligentius expendemus. Canon 70. Apostolorum hæc habet: *Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex Clericorum catalogo, jejunat cum Judæis, vel cum ipsis festos dies agit, vel ab ipsis xenia accipit (ut ver. gr. azyma, aut quid tale) deponatur. Si vero sit Laicus, segregetur.* Canon vero 9. Concilii Trullani hic est. *Nemo eorum, qui in Sacerdotali ordine enumerantur, vel Laicus Judæorum azyma comedat, vel ullam cum eis familiaritatem ineat, vel in morbis accersat, vel ab eis medicinas accipiat, vel una cum eis in balneis omnino lavetur. Si quis autem hoc facere aggressus fuerit, si sit quidem Clericus, deponatur: si autem Laicus, segregetur.* Et Canon 38. Concilii Laodiceni habet: *quoniam non oportet a Judæis azyma accipere, aut communicare impietatibus eorum.* En Canones, ex quibus Photiani azymorum prohibitionem deducunt.

Quis vero est, qui non videat ibi non azyma omnino, sed Judæorum tantum azyma prohiberi. Nota res est Judæos azyma conficere, eaque Religionis causa adhibere. In iis conficiendis non raro lac, & ova adhibent, addito quoque saccaro, ex quo dilicatulos panes *Mazab hascibra*, azyma dicta, pro ægris, & amicis etiam Christianis efformant. Hæc sunt azyma, quæ canones prohibent; hæc vero a Judæis accipere atque comedere non modo Græcis, sed etiam Latinis ac Romanis ipsis vetitum est: refert Papadopoli ex Riciullo de jure Person. l. 11. c. 39. n. 20. & seq. *vetitum esse Romæ ne vel sub benevolentiæ quidem specie Judæi Christianis azyma largiantur sua.* Nec opus est pluribus verbis ad id ostendendum. Nam canones de iis aperte loquuntur, vetantque tantum eam azymorum comestionem, per quam cum Judæorum impietatibus communicemus. At azyma, quibus Eucharistia a Latinis perficitur, non sunt Judæorum azyma: neque enim vi Mosaicæ legis, sed ad indicandam factam per Christum Eucharistiæ institutionem, & non ut Judæorum cæremonia, sed ut Ritus a Christo Domino usurpatus adhibentur.

Præterea Canones supra relati omnem cum Judæis familiaritatem, & communionem prohibent, ut ex Trullano canone liquet: prohibent ergo Judæorum azyma accipere, atque comedere, non solum, ut sunt Hebrææ gentis cæremonia, sed etiam ut ab iis dantur in amicitiæ contestationem. At Azyma, quæ a Christianis fiunt, nec accipere, nec comedere vetant. Quis enim dicat nefas esse *Christiano placentam sibi parare, offulis diem frangere, jentare crustulis?* ut inquit Papadopoli resp. XIV. sess. 5. Quis damnabit Apostolum dicentem, *epulemur non in fermento veteri, nec in fermento malitiæ, sed in azymis sinceritatis, & veritatis*: quæ verba ad literam usum azymorum citra Judaicam superstitionem commendant? Ergo azymorum usus nonnisi ut Judaica cæremonia est, interdicitur.

Quæ-

Quæres, quænam sit mystica significatio azymi, & fermentati, ut in Missæ sacrificio adhibetur?

Resp. Plura sunt, quæ Ecclesia Azymorum usu fidelium memoriæ offert. 1. Christi exemplum, qui in azymo consecravit. 2. Azymis indicat tum corporis, tum animæ puritatem, quæ ad digne suscipiendum Christi Corpus desideratur juxta Apostoli verba 1. ad Corinth. 5. supra relata, *Epulemur &c.* 3. Azymis, quibus nihil est corruptionis admixtum, eximiam repræsentat carnis Christi, quæ offertur, sanctitatem; cum azyma ex grano, hoc est ipsius farina, aqua, & igne fiant, granum Christi Corpus, aqua Animam, & ignis Verbum divinum denotat, quod humanitatem ex anima, & corpore coalescentem assumpsit. Cardinalis Humbertus causſam quoque affert, ob quam Latina Ecclesia azyma fermentato pane anteposuerit, quia in sacris litteris azyma nunquam in malam partem sumuntur, immo commendantur potius, tum a Paulo loco supra citato, tum alibi; secus vero fermentatum: Christus enim ait, *cavete a fermento* Pharisæorum, & Paulus *expurgate vetus fermentum &c.*

Nec deest in fermentato, quod Orientalis usurpat Ecclesia, significatio, quæ ad Dei cultum fovendum augendumque conferat. 1. Fermenti usu significatur, illius qui celebret mentem ad Cælum attolli oportere, ut spiritualia, & cœlestia contempletur. 2. Incarnatio sive unio hypostatica Verbi cum humanitate, quod Verbum hac unitione ita sese naturæ immiscat humanæ, quemadmodum farinæ fermentum, quod totum acrimonia sua pervadit. 3. Fermentati usu Græci sese detestari profitentur Ebionæos, Nazaræos, alioſque Hæreticos, qui primis Ecclesiæ sæculis in Oriente præsertim fuere, ac legalia una cum Evangelio servanda esse contendebant. Atque hinc factum esse arbitror, ut Orientalis Ecclesia ab antiquis temporibus fermentatum azymis proposuerit.

Nota. Fermenti nomen apud antiquos Ecclesiæ Patres non significat panem fermentatum, sed Eucharistiam, quæ ab Episcopo consecrata ad Presbyteros mittebatur, ut ii illius participatione se ab Episcopo communione neutiquam separatos demonstrarent, ut scribit Innoc. I. in Ep. ad Decentium c. 9. Ita enim Eucharistia appellabatur, tum ut hoc obscuriori vocabulo mysterium occultaretur; tum etiam quia Eucharistia Ecclesiis ad quas mittebatur ex quocumque pane confecta esset, fermenti vicem præstabat, eisque unionis inter se vinculum esset, sicut fermentum massæ, cui commiscetur, ut inquit P. Syrmundus c. v. differ. de azymo.

Quæres, utrum Latinis fermentatum, & Græcis azymum indifferenter consecrare liceat?

Lutherani, & Calviniani, cum Ecclesiæ præcipiendi, sive ferendi leges auctoritatem adimant, liberum cuique esse docent, azymo aut fermentato uti, ac fermentatum azymo præferunt, quod antiquitus usurpatum arbitrentur: vera autem hujus prælationis causſa est, quia Latina ac Romana Ecclesia, cujus judicio damnati sunt, azymum adhibet, ac præcipit unicuique Ecclesiæ ut suum morem sequatur.

Horum errorem funditus evertimus iis argumentis, quibus in Ecclesia inesse ferendarum legum potestatem demonstravimus. Hic ergo Ecclesiæ præceptum unice proferemus. In Florentinæ Synodi definitione hæc habentur: *Sacerdotes in altari ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ consuetudinem.* Igitur adest Ecclesiæ præceptum, quo Latini in azymo, Græci vero in fermentato consecrare jubentur. Nec ulla est hac de re inter Catholicos controversia; sed cum Latinus spectari possit prout versatur in Orientalium partibus, & Græcus ut morem facit in Latinorum locis, ubi non sint proprii Ritus Ecclesiæ.

Quæri ulterius solet, num Sacerdos Latinus in locis Græcorum, ac Græcus in Latinorum Urbe possit Eucharistiam juxta loci Ritum consecrare?

Responsio ex iis, quæ de obligatione manendi in semel suscepto ritu disputavimus, facile patet. Nam si Latinus etiam in Oriente, qua ratione potest, tenetur proprium ritum servare; & si Græcus in Latinorum locis eamdem obligationem retinet, quin ritum inconsulta Apostolica Sede mutare possit, palam est, Græcum in Latinorum locis, ac Latinum in locis Græcorum teneri ad proprium Ritum servandum, dum Eucharistiam perficiat. Neque enim, ut ibi ostendimus, a loco pendet lex illa Ecclesiæ, quæ proprium cuique Ritum servare jubet. Sed circa obligationem servandi proprium ritum in celebratione Eucharistiæ, peculiares quoque adsunt Ecclesiæ leges. Præter ea, quæ ex Florentina Synodo attulimus, adest S. Pii V. Const. incip. *Romani Pontificis* 13. Kal. Sept. 1566. in qua hæc leguntur verba: *Quibusvis Presbyteris tam Græcis, quam Latinis in virtute sanctæ obedientiæ inhibemus, ut deinceps Presbyteri Græci, præcipue uxorati, Latino more, & Latini Græco ritu, hujusmodi licentiarum, aut facultatum, aut quovis alio prætextu Missas, & alia divina officia celebrare, aut celebrare facere præsumant.* Et Bened. XIV. Const. *Etsi Pastoralis*, §. VI. n. 10. Prædecessorum, ac Florentinæ Synodi legem inculcans, *districtius*, inquit, *inhibemus, etiam sub pœnis perpetuæ suspensionis a divinis, ut Presbyteri Græci Latino more, & Latini Græco ritu, sub quovis licentiarum, & facultatum Missas, & alia divina officia, Græci Latino more, & Latini*

Græ-

Græco ritu celebrandi, ab Apostolica Sede, vel ejus Legatis, ac etiam majori Pœnitentiario pro tempore existente obtentarum prætextu, Missas, & alia divina officia celebrare, vel celebrari facere præsumant. Deinde prohibet ne Latinus Parochus Pyxidem in Ciborio cum Particulis sub specie fermentati pro communione Græcorum, aut Parochus Græcus sub specie azymi pro communione Latinorum *in quocumque Ecclesiæ suæ Altari retineat*, jubetque *ut unusquisque Sacerdos nonnisi in suo sive Græco, sive Latino ritu Eucharistiam fidelibus porrigat*. Præterea ne Laici Latini Communionem sub specie fermentati a Presbyteris Græcis recipiant omnino interdicit; Græcis tamen Laicis permittit, *ut ubi propriam Parochiam non habent, possint, si velint, in Ecclesia Latina Eucharistiam sub specie azymi a Sacerdotibus Latinis sumere*. Hæc pro Græcis in Italia degentibus statuta sunt.

Atque hinc patet, *Primo* errare *Ledesmam* a Verricello citatum, qui censet teneri Latinum per Græcorum regionem transeuntem Græco more celebrare, ac Græcum Latino ritu in locis Latinorum: Nam antedictæ Constitutiones sunt pro Græcis, qui sub Latinis Episcopis degunt, atque adeo in Latinorum locis. *Secundo* errare *Suaresium*, *Vasquesium*, aliosque, apud Verricellum Vit. VIII. qu. 188. qui asserunt Sacerdotem Græcum, qui perpetuum inter Latinos domicilium stabilierit, teneri ad celebrandum Latino ritu; nam Ecclesia præcipit, proprium ritum sine Apostolicæ Sedis dispensatione mutare non posse, jubetque etiam eos, qui in Italia sub Latinis Episcopis fixum domicilium habent, proprio more Missas, aliaque divina officia celebrare debere. *Tertio*, errare quoque *Verricellum* ipsum, dum loco citato ait, posse Latinum Græco more, Græcum vero Latino ritu celebrare in locis, in quibus proprii Ritus Ecclesiæ non adsint, quod possint sese loci consuetudini accommodare. Nam Ecclesia præcipit cuique proprium ritum ubique servare, ut diximus c. IV., ac districtius jubet, Sacerdotem quemque juxta propriæ Ecclesiæ consuetudinem ubique terrarum Missas celebrare debere. Neque Augustini consilium, quod habetur Epist. 128. ad Januar., quoque mores eorum quibuscum vivimus sequi monemur, ad rem facit. Nam si quisque morem sequi posset Ecclesiæ in quam deveniat, posset pro libitu ritum semel susceptum deserere, illumque amplecti, quem Ecclesia teneat, in quam venit: Id vero Apostolicæ Sedis auctoritate prohibitum est. Deinde Augustini regula ad consuetudines legesque illas spectat, quæ a loco pendeant, quibus subjici debet quicumque in loco ubi vigeant, versetur. At obligatio manendi in susceptο ritu, illumque servandi qua ratione possit, & celebrandi Missas, & officia juxta propriæ Ecclesiæ morem, personas afficit, quæ suscipiendo Baptisma, vel Ordines, ex Ecclesiæ lege adstricti sunt ad perseverandum in suscepto ritu, ac more propriæ Ecclesiæ celebrandum. Vide in c. IV. quæ diximus de obligatione, quam quisque habet manendi in semel suscepto ritu.

Ex iis optime concludit Verricellus, non licere Sacerdoti Latino uti fermentato in Ecclesia Græca, nec Græco in Ecclesia Latina azymo, etsi Populus diu deberet Sacrificio privari, & proximus absque Viatico decedere. Quia utilitas communis privatorum commodis præferenda est; ad communem vero utilitatem pertinet Ecclesiæ servare præscriptos ritus: &, quia præceptum sumendæ Eucharistiæ in articulo mortis, & audiendi Sacri in diebus festis non obligat nisi dum Sacrum celebrari possit, servatis legibus, ac ritibus ab Ecclesia stabilitis. Igitur, ut Sacerdos non jejunus celebrare nequit pro communicando moribundo, vel ut populus audiat Sacrum die festo; ita Sacerdos Latinus nequit in fermentato consecrare contra Ecclesiæ præceptum, ut populus Sacrum audiat, vel ut morti proximus Eucharistiam sumat.

In parando fermentato pane ad altaris Sacrificium destinato magna est Orientalium cura & diligentia: De Græcis scribens Christophorus Angelus homo ritus Græcanici peritus libello, quem Græce vulgavit, de præsenti Ecclesiæ suæ statu, *panem*, inquit, *accipiet Sacerdos, quem vir, vel mulier aliqua, modo purus idem, mundaque eadem fuerit, die antecedente paravit .... antequam vero panis ille excoquatur, signaculum illis prius ligno aliquo cui litteræ hæ inscriptæ, Jesus Christus vincit, imprimunt*. Nec minor est apud Ruthenos diligentia, ut testatur Guagninus. Æthyopes etiam mirabili quadam arte, & cura panem hunc præparant, teste Francisco Alvares, Peregrinationum Æthyopiæ c. 12. Jacobitæ denique, & Nestoriani non secus ac Græci, Syrique Melchitæ magno studio oblatitios fermentatos panes parare solent; fabulantur vero Nestoriani vetus fermentum, quo ad panem hunc præparandum utuntur, se ex majorum traditione ab Apostolis accepisse. Ad figuram quod spectat, Græci ut plurimum non rotundam, sed in quatuor ramos ad modum Crucis extendunt, inquit Allatius; Orientales reliqui peculiari solent ac mystica hunc panem figura donare.

Plerique solent oleum cum sale fermentato pani admiscere; qua quidem mixtione si oleum panis naturam non mutet, inepta materia non fit. Consuetudo hæc apud Nestorianos, & Jacobitas ex eo orta videtur, quod oleo uti cœperint, ut facilius massæ sigillum imprimerent, eamque coctam felicius e frixorio extraherent; sed progressu temporis ab imperita gente, fortasse etiam ut ritus sacer hæc olei admixtio habita est. Extat hac de re decretum Cong. parti-

ticularis de P.F., quod sequitur: *Relata instantia Adeodati Archiepiscopi Damasci, & ejusdem nationis Jacobitarum, pro facultate celebrandi Missam Ritu Chaldaico cum Missali Maronitarum, & una ex Liturgiis, quæ in eodem Missali fuerunt a Sede Apostolica approbatæ, introductoque in Congregationem prædicto Archiepiscopo, & mediante interprete de pluribus circa materiam Sanctissimæ Eucharistiæ interrogato: Congregatio censuit, si Sanctissimo placuerit, facultatem petitam esse Oratori concedendam, injuncto illi præcepto, ne oleum adhibeat, cum durior fieri possit massa, in eaque fine oleo, ut Græci faciunt, formam, seu sigillum cum crucibus, & punctis duodecim Apostolorum, & LXXII. discipulorum significantibus imprimi, & in clibano coqui in loco frixorii, in quo Jacobitæ suas solent hostias oleo litas coquere. Præterea Cong. jussit, ut dictus Archiepiscopus præsentibus Magistro Sacri Palatii, & Segretario Ingolo cum massa fermentata & oleo more suæ nationis, hostiam conficeret, ut posset experimento comprehendi, an oleum dictam massam ingrediatur, quod sequenti die idem Archiepiscopus fecit. Nam debita massa fermentata, oleo sinistram manum unxit, ut posset ab eo libere separari, & formam ligatam similiter unxit, in qua erant prædictæ cruces & puncta pro sigillo imprimendo, ex quibus actionibus idem Magister Sac. Palatii manifeste cognovit, oleum non ingredi massam, & a Jacobitis adhiberi ob solas suas rationes, ut scilicet imprimi possit sigillum, & massa in frixorio coqui; censuit tamen idem Magister standum esse in decretis, ut sine oleo massa durior effecta, fiat ab Archiepiscopo hostia, nam sigillum facile imprimi poterit, si massa modica aspergatur farina, & deinde in clibano coquatur.* Sac. C. de P. F. 22. Junii 1633. Atque hinc patet merito doctissimum P. Berti de Theol. disc. lib. 33. c. 5. Thesi 2. reprehendere Jacobitas ob olei in oblatione mixtionem, non vero eos, qui parum salis pani admisceant, tum ad conciliandum eidem saporem, tum aliam ob mysticam aliquam significationem; nam mixtio salis, panis naturam non mutat, nec quidpiam Sacramenti venerationi contrarium secum fert: quamobrem tolerari debet, ubi ex antiquo tempore usurpari soleat: dummodo hanc mixtionem necessariam non habeant.

Altera materiæ Eucharistiæ pars est vinum de vite: sive album, sive rubrum, sive alterius coloris sit, apta materia est, cum non color sed substantia liquoris ex uvis vitis expressi a Christo Domino stabilita sit hujus Sacramenti materia. Quod quidem notandum duxi, ut quisque intelligat Moscovitas in manifesto versari errore, si credant, ut Auctores nonnulli referunt, solum vinum rubrum aptam esse Eucharistiæ materiam. De vino duo discutienda offert dubia Orientalis Ecclesia, alterum scilicet consuetudo, quæ in Æthyopia, & apud Syros nonnullos viget, de adhibendo, ob vini penuriam, liquore ex uvis passis expresso; alterum vero Armenorum error, qui censent nefas esse vino modicum aquæ miscere; quibus & tertium addemus, de aqua fervente, quam Græci peracta jam consecratione in calicem mittunt.

Quæres 1. Utrum liquor ex uvis passis, & zebibo expressus licite, ac valide in Eucharistia perficienda usurpetur.

Nota. Fagundez præcept. 3. lib. 2. cap. 3. ita scribit: *Scio in Æthyopia ex defectu vini assumere Catholicos, & Patres nostræ Societatis uvas passas, & eas aqua superinfundere, quoadusque lenteſcant, & postea exprimunt ex quibus fit vinum, in quo consecrant, satis generosum, & primus Auctor hujus rei fuit Sanctissimus Vir Andreas de Oviedo Patriarcha ejusdem Æthyopiæ.*

Nota 2. An. 1073. die 14. Februarii propositum fuit dubium a P. Josepho de Hierusalem Ord. Min. Strict. Obs. ac Missionibus Æthyopiæ Præfecto, an licet Missionariis celebrare cum vino ex *zebibo*, vel uvis passis expresso, ut in Regionibus illis fieri solet, *Sanctissimus auditis votis Eminentissimorum mandavit exquiri prius per R. P. D. Assessorem a dicto P. Josepho, quo præcise modo conficiatur vinum ex uvis passis, vel zebibo (in Æthyopia) & postea iterum formari, & proponi idem quæsitum cum dicta expressione vel declaratione ante DD. Consultores, & successive in Congregatione coram Sanctitate sua habenda.* Responsum deinde fuit a supra dicto P. vinum hujusmodi in hunc fieri modum; sumuntur ex. gr. 4. lib. zebibi, franguntur, atque in apto vase tunduntur, ac deinde totidem frigidæ aquæ libræ in idem vas infunduntur, eaque in infusione servantur per sex, octo, vel ad summum decem horas; extrahitur postea zebibi vel uvæ passæ materia, eaque ab exteriori aqua purgata, aut panno stringitur, vel torculari premitur. Liquor inde expressus vinum est, quo sine ulteriori diligentia utuntur, dum celebrant. Hac præmissa explicatione fuit iterum propositum dubium, *ac lectis quoque relationibus, & rationibus P. Joannis Damasceni Consultoris, nec non variis experimentis factis pro eruendo dicto vino, Sanctissimus auditis votis Eminentissimorum* dixit, *licere, dummodo liquor extrahendus a zebibo vel uvis passis ex colore, odore, & gustu dignoscatur esse verum vinum.* S. C. S. P. 22. Julii 1706.

Resp. Iis præmissis, ubi vinum desit, ut revera deest in Regionibus illis, in quibus hoc utuntur liquore, valide, ac licite usurpatur, si tamen ex colore, odore, atque sapore censeri possit verum vinum. Nam liquor ex uvis de vite extractus esset, atque iis qualitatibus deprehenderetur, uvas illas passas, vel zebibum ex decoctione non mutavisse uvæ naturam. Quamobrem

Sobrem probare non possum Verricelli responsionem, qui negative respondendum censet, *quia zebibum est adeo decoctum ab igne, ut non possit ex eo confici simpliciter vinum, sed vinum secundum quid, cum addito, nempe vinum coctum, seu sapa:* nam zebibum uva est; ignis vero, vel solis calore exiccata, si post infusionem in aqua, liquorem exprimat, qui colorem, odorem, saporemque servet vini; non video, cur verum vinum censeri nequeat, quod accidentario tantum ab alio differat.

Quæres 2. An loco vini in utraque purificatione, ubi magna sit vini penuria, licite adhiberi possit tantum acqua.

Resp. Sac. Congr. S. Off. 14. Julii 1707. ad hujusmodi quæsitum propositum ab Episcopo Quebecensi, respondit, *citra maximam vini penuriam servandas esse pro viribus Rubricas Missalis Romani, præsertim in purificatione, seu prima ablutione.* Dum vero tanta sit vini penuria, ut nisi Sacerdotes aqua tantum uterentur in purificatione, coacti essent pluries ad non celebrandum, adhiberi posse solam aquam, declaravit Congr. de P.F. in responsione ad dubia proposita a Missionariis Sinensibus die 23. Januarii 1665.

Vino parum aquæ miscet, tum Occidentis, tum Orientis Ecclesia. In Occidente id omittunt Lutherani, Calvinianique, quod consuetudo sit non a Christo, sed ab hominibus orta, quodque præceptum, quod orthodoxa inculcat Ecclesia, Evangelicæ puritati, ac libertati adversetur. In Oriente vero aquæ mixtionem rejiciunt Armeni. Ii in Conciliabulo supra citato Monophysitas illos imitati sunt, quos Brunus appellat os fuisse censet Julianitas, & Gajanitas, qui ut Anastasius Sinaita renunciatus Antiochiæ Patriarcha an. 561. scribit, *vinum merum sine aqua offerunt, ut exinde deprehendantur confiteri Christum nudæ & simplici Deitate constare.* Facile autem est demonstrare Ecclesiam ad Christi imitationem Apostolorum ætate statuisse, ut vino parum aquæ misceretur, idque habitum semper fuisse, ut Ecclesiæ præceptum. Christum Dominum vino parum aquæ miscuisse ex eo liquet, quod dum Pascha celebraret more Judæorum Eucharistiam instituerit; ut etiam Armeni, ac alii Hæretici fatentur. At Judæi calicem paschalem aqua temperare solebant, ut constat ex Misna jod benedictione 7. ex Rabi Maimonide, aliisque, & ex vulgari eorumdem antiquo more Proverbiorum cap. 9. & Apocalypseos cap. 18. Deinde Christum Dominum aqua calicem temperasse, testatus est Iræneus circa medium 11. sæculi lib. IV. adv. hæres. c. 57. inquiens, *Accipiens Dominus panem, suum esse corpus confitebatur, & temperamentum calicis suum sanguinem confirmavit;* lib. autem 5. cap. 2. *temperamentum calicis mixtum calicem vocat*, inquit Massuettus: & Cyprianus Epist. 63. ad Cæcilium III. sæculo scripsit, *invenimus calicem mixtum fuisse, quem Dominus obtulit*, hoc est in calice vino aquam fuisse mixtam, ut ipse ibidem explicat. Ergo primis sæculis Ecclesia credebat, Christum aqua vinum temperasse. Morem autem hunc fuisse imitatum, testatur Justinus Apologia 2. *Deinde*, inquiens, *et, qui Fratribus præest, offertur panis, & poculum aquæ, & vini*, testatur quoque Auctor Constitutionum Apostolicarum lib. 8. c. p. 12., de Christo dicens, *similiter calicem miscuit ex vino, & aqua, sanctificavit &c.* Et ut mittam alios PP. omnes antiquæ Liturgiæ, Jacobi, Chrysostomi &c. hujus mixtionis ritum præscribunt, illumque servandum præcepere Concilia, Carthaginense II. anno 397. celebratum, Trullanum supra citatum, Florentinum, & Tridentinum, quod sess. 22. c. 7. ait: *Monet deinde sancta Synodus, præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent, tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur, tum etiam quia e latere ejus aqua simul cum sanguine exierit, quod Sacramentum hac mixtione recolitur: & cum aquæ in Apocalypsi B. Joannis Populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite Christo unio repræsentatur.* Cum res ita se habeat, palam est, Ecclesiam consuevisse semper & ubique vino modicum aquæ miscere, idque non pro re indifferenti, sed præcepta habuisse.

Græci præter frigidam aquam, quam ante consecrationem solent vino miscere, ante Eucharistiæ sumptionem ferventem aquam infundunt in calicem, *ut scilicet sanguis, & aqua quæ fluxerunt a sancto latere Domini; & Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi tempore salutaris possessionis ejus, vivifica esse constet, veluti ex vivifico deificato corpore vivificata*, ait Balsamon in Resp. ad quæsita Marci Patriarchæ Alexandrini. Mixtio hæc damnari non potest: tum quod antiqua sit, ac a Sanctis Patribus commendata: Nam præscribitur in Liturgiis Basilii, & Chrysostomi, ac laudatur a Nysseno orat. cathec. c. 37. a Theodoreto dialogo primo inscripto, *Immutabilis*, a Damasceno lib. IV. c. 14. atque ab aliis Patribus; Tum etiam, quia Const. *Etsi Pastorali* §. VI. n. 2. Græco-Italis *permittitur, facta jam consecratione, antequam Sacerdos communicet, juxta ritum in Liturgia præscriptum, aquam ferventem seu tepidam in sacrum calicem infundere.* Quamquam id Græcis permissum est, tamen errore non carent Photiani, qui Latinos, ac Orientales mixtionem hanc omittentes erroris accusant; Nam ritum omittendo, particularii Ecclesiæ præscriptum, non negant, nec improbant id quod Ecclesia per illum ritum significare contendit, ut illi perperam arbitrantur.

§. II. *De Forma.*

DE forma Eucharistiæ ex Orientalium Liturgiis Missionariorum gratia disputaturus, plura, quæ sunt a nostro Auctore prætermissa, & quæ in vulgaribus Theologis desiderantur, proponere, atque explicare cogor. Primum enim Christi verba quibus unice Eucharistia conficitur; & quorum ne unum quidem sine gravi culpa omittere fas est, aliter in illis Liturgiis se habent, ac in nostra latina, & in plerisque verba nonnulla desunt ex iis, quæ nos in Calicis consecratione usurpamus. Deinde in illis post Evangelica, & Christi verba, invocatio habetur Spiritus Sancti, quæ preces in omnibus Liturgiis connexas habet, quibus Sacerdos Deum rogat, ut super oblata dona mittat Spiritum Sanctum, qui super illa descendens, panem in Corpus, & vinum in Christi Sanguinem transmutet. Denique tres apud Syros Jacobitas Liturgiæ reperiuntur, in quibus Christi verba desiderantur, quarum prima est, quæ Petro Apostolorum Principi tribui solet, altera Xisti Papæ, ac tertia Dionysii Metropolitæ Adimeni, dicitur. Atque hinc tria oriuntur dubia, 1. Num Orientales omnes Christi verba ad consecrandam Eucharistiam necessaria existiment? 2. Num necessariam saltem putent una cum Christi verbis invocationem, ut Eucharistia perficiatur? 3. Num Orientales Christi verba teneantur recitare, ac in Liturgiis ponere, ea ratione, qua in canone Latinorum reperiuntur? Hujus autem quæstionis necessitas ex eo pendet, quia communis apud Theologos nostros opinio est, non posse sine gravi culpa ex verbis illis vel unum omitti: & quia nonnulli Thomistæ putant, omnia quæ in Calicis consecratione nos adhibemus verba esse ad consecrandum necessaria. Accedit etiam fuisse nonnullos, qui hac de causa non solum Orientales reprehendere, sed earum Liturgias sua corrigere auctoritate ausi sint.

Inter Orientales circa hujusmodi controversiam, minora fuere, ac inter Latinos dissidia. Nam omnes semper fassi sunt ac etiam nunc fatentur, Christi verba: *Hoc est corpus meum*: *Hic est sanguis meus &c.* esse ad Eucharistiam consecrandam necessaria; & sine ipsis perfici non posse. Item unanimi semper consensu docuerunt, præter Christi verba preces quoque nonnullas in Eucharistia conficienda semper adhibitas fuisse, ac sine precibus fieri non posse; quæ quidem sententia omnibus Patribus, ac Theologis omnibus probata est; cum nec unquam hujusmodi sacrificium sine precibus fieri consueverit, nec fieri licite in ullo casu possit. At Nicolaus Cabasilas, & post ipsum Marcus Ephesinus, aliique pauci, non solis Christi verbis, sed etiam invocatione Spiritus Sancti, sive precibus ea comprehensis, Eucharistiæ Sacramentum confici tradiderunt: En Marci Ephesini verba: *Divina munera*, inquit, *non solum recitatione verborum Dominicorum sanctificantur, sed & Sacerdotis quæ sequitur precatione & benedictione per virtutem Spiritus Sancti*. Scilicet, verba Christi ut ipse exponit *per modum narrationis sunt, nosque ad memoriam rei quæ tunc gesta fuit, revocant, & vim quasi immittunt in dona proposita, ut transformentur; precatio vero quæ postea consequitur, & benedictio Sacerdotis revera transmutat, quæ jam erant dona in ipsum prototypum Corpus & Sanguinem Domini*. Huic opinioni occasionem dedit invocatio, quam in Orientalium Liturgiis Evangelica, & Christi verba consequi asseruimus, & nonnullæ haud bene intellectæ Patrum sententiæ, quæ per Christi verba & orationem hujusmodi Sacramentum fieri pronunciant.

Duo quoque apud Latinos fuere XVI. sæculo viri eruditione, & doctrina celebres, qui in Cabasilæ abiere opinionem, alter e Dominicanorum, e Franciscanorum familia alter. Scilicet, Ambrosius Catharinus Ordin. Præd. & Christophorus a Capite fontium Ordin. Min. Generalis. Minister ac postea Archiepiscopus Cæsarienſis. Ii enim ut Novatorum circa verbis Christi cavillationes & argutias devitarent ac penitus everterent, planioremque facerent Catholici dogmatis de Eucharistiæ consecratione explicationem, & intelligentiam, rati sunt, Eucharistiam Christum benedictione prius consecrasse, ac benedictione illa, panem in corpus suum transmutato, accepisse illud in manibus, ac dedisse discipulis, dicendo: *Hoc est Corpus meum*; atque eadem ratione calicem consecrasse. Sacerdotes vero deinceps Eucharistiam confecisse docuere per orationem evangelicis verbis præmissam in Latinorum Liturgiis, quæ incipit, *quam oblationem, tu Deus &c.* evangelica vero, & Christi verba, narrative tantum proferre, non significative & effective, licet ex Christi mandato necessarie sint pronuncianda. *Fit ergo*, inquit Catharinus, *Christi Corpus, propter orationem præmissam, & ex vi pacti, & sic defenditur mos Græcorum*. Pactum vero in eo situm arbitrabatur, quod Christus promiserit toties se præsentem in Eucharistia adfuturum, quoties Sacerdos verba sua: *Hoc est Corpus meum &c.* ea ratione, ac ordine, & modo pronunciaverit, quo ipse pronuncianda constituerit. Itaque ut Christus benedictione consecravit, ita oratione consecrat Sacerdos, qua rogat, ut panis fiat Corpus Christi, & vinum Sanguis; & ut Christus dicendo: *Hoc est Corpus meum*, corpus suum id esse demonstravit, illudque discipulis præbere ostendit; ita Sacerdos faciat. Hoc autem discriminis Christophorum inter ac Catharinum interceſſit, quod hic interna

interna tantum, ille vero externa quoque benedictione ac ministerio sacerdotali, Christum consecrasse asseruerit.

Horum opiniones, damnatis ab Apostolica Sede Opusculis, quibus tradebantur, veluti sepultæ jacuere; sed hoc eodem sæculo a Gallis nonnullis excitatæ, magno argumentorum apparatu expositæ, ac propugnatæ fuere a Petro *Le Brun* in expositione Liturgiæ Armenorum, & ab Antonio Augustino *Touteè* differ. 3. præmissa operibus sancti Cyrilli. Ii vero in hanc se abiisse opinionem testati sunt, ne dogma Catholicum de *Transubstantiatione*, validissimo illo argumento privaretur, quod ex invocatione desumitur, quæ in Orientalium Liturgiis reperitur. Fuere ii ex professo confutati a P. Bougantio Jesuita, ab Ursio, Meratio, Georgio Assemanno juniore, aliisque. Hæc quantum ad opinionem a Cabasila excogitatam.

Inter Latinos vero aliæ quoque occurrunt hac de re opiniones, quas recensere, ac refutare necesse est, ut systema hac de re absolutum exhibeamus. Innocentius III. in opere de Mysteriis Missæ, quod ante Pontificatum ediderat, lib. 4. c. 6. ait: *Dici potest, quod Christus divina virtute confecit, & postea formam expressit, sub qua posteri benedicerent. Ipse namque per se virtute propria benedixit, nos autem ex illa virtute, quam indidit verbis.* In eamdem sententiam abiere Durandus Mimatensis lib. 4. de divinis officiis, aliique, quos Catharinus, & a Capite Fontium laudant ac veluti propriæ opinionis assertores proponunt.

Ajunt nonnulli Scotum in 4. dist. 8. q. 2. ad 2. docuisse, hæc verba, *Hoc est Corpus meum: Hic est Sanguis meus* ad consecrationem non sufficere, sed præcedentia necessarie addenda esse, alioqui verba illa ad personam loquentis, non ad Christum cujus nomine proferuntur, referrentur; sed Mastrius, Frassenius, Hennius, aliique celebriores Scotistæ, Scotum a communi sententia non recessisse, demonstraverunt.

Rursus quamplures Theologi sunt qui contendant, S. Thomam omnia verba, quæ a Latinis in Calicis consecratione recitantur, necessaria existimasse ad conficiendum hoc Sacramentum, pro qua opinione pugnant Gonetus, Capisuccus, Natalis Alexander, aliique Thomistæ.

Armacanus ait lib. 9. q. Armenorum c. 3. hæc esse in consecratione Calicis necessaria. *Hic est Calix sanguinis mei, novi, & æterni testamenti*, non vero reliqua. Alii, Marsilio teste, addendum putant, *mysterium fidei*. Hæc quantum ad opinionum historiam. Antequam ad rem definiendam descendamus, operæ pretium esse arbitror, Evangelica, & Christi verba referre, qua ratione in probatis Liturgiis recitantur, ut inde facilius intelligamus, quæ fuerit hac de re Ecclesiæ a primis temporibus sententia.

Mitto vero tres illas Liturgias, quas supradixi, in quibus Christi verba desunt. Cum enim omnium sit, ac fuerit semper Orientalium sententia, hæc esse omnino saltem ex Christi præcepto ad consecrandum necessaria, omissio illa, vel amanuensium incuriæ tribuenda est, vel ea de causa fuere in iis illa prætermissa verba, quod ea Sacerdotes memoria tenerent, ac recitarent.

En itaque verba juxta formulas a Martenio collectas. In Liturgia Jacobi ita forma hæc exprimitur: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis frangitur & datur in remissionem peccatorum. Hic est Sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.* Addit Liturgia S. Marci post pronomen *Hoc*, & *Hic* particulam *enim*. In Const. Apost. l. VIII. cap. 17. hæc forma reperitur: *Hoc est Corpus meum, quod pro multis frangitur in remissionem peccatorum: Hic est Sanguis meus, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.* In Liturgiis SS. Basilii, & Chrysostomi post *sanguis meus*, additur, *novi testamenti*; ac similis est Liturgia Cyrilli. Æthyopes utique formulæ addunt, *Amen*. Mozarabes hac utuntur. *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hic est Calix novi testamenti in meo Sanguine, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* In Libris Sacramentorum, qui præ se Ambrosii nomen ferunt, ita legitur; *Hoc est enim Corpus meum quod pro multis confringetur. Hic est enim Sanguis meus.* Sacramentarium denique Gregorii Magni, Missale Romanum, Ambrosianum, & Indorum (hic addendum erat post correctionem) hanc habet formam: *Hoc est enim Corpus meum. Hic est enim calix Sanguinis mei, novi & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* In Liturgia communi, sive canone universali Æthyopum habetur. *Hic panis est Corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum, Amen. Hic est Calix Sanguinis mei, qui pro vobis effundetur pro redemptione multorum, Amen.* Iisdem fere verbis aliæ Orientalium Liturgiæ eamdem exhibent formam. Facile vero patet undenam eorum sit orta varietas, si ea observentur, quomodo ab Evangelistis recensentur. Apud Matth. legitur, *Hoc est enim Corpus meum. Hic est enim Sanguis meus, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Apud Marcum utroque in loco omittitur particula *enim*. Apud Lucam: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis datur; Hic calix novum testamentum in Sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Paulus autem 1. Corinth. 11. ita illa refert: *Hoc est Corpus meum; Hic Calix novum testamentum est in meo Sanguine.*

Has ego formas recensui, easque cum Christi

sti verbis comparavi, quæ apud Evangelistas leguntur, ut inde clare appareat, non posse Orientales reprehendi, quod in forma eorum desit particula *enim*, & quod in consecratione calicis non omnia adhibeant verba, quæ apud nos usurpantur. Atque inde duo quoque alia certo inferenda videntur: Primum Christi verba, quæ in Orientalium Liturgiis leguntur, esse ab Evangelistis deprompta, quod sane satis superque esse potest ad illorum Theologorum detegendam imperitiam, & temeritatem, qui corrigere, & ea augere propria ac privata auctoritate sua conati sunt. Quis enim sine temeritate verba ex Evangelio deprompta, Patrum auctoritate commendata, & Liturgiarum usu a primis sæculis comprobata, emendare, ac mutare audeat? Deinde rite ac licite Orientales per illa verba consecrare, nec cogi posse ad alia, quæ in liturgia nostra reperiuntur addenda. Quibus accedit etiam ex iis nos posse tuto concludere, non aliis esse inditam vim consecrandi verbis, quam istis, *Hoc est Corpus meum*; *Hic est Sanguis meus*, vel *Hic est Calix Sanguinis mei*, non solum ob communem Theologorum sententiam Tridentini Concilii auctoritate comprobatam, quod verba Sacramentorum formam constituentia efficere docet, quid significant, ut est etiam a nostro Auctore probatum; sed præterea, quia hæc unice sunt verba, quæ a Patribus omnibus commendantur, ac in omnibus reperiuntur liturgiis; quod argumentum est, fuisse hæc semper, & ubique veluti necessaria ad consecrandum reputata; alia vero historice, & ex præcepto tantum Ecclesiæ adhibita. Hic tamen moneo præceptum hujusmodi, cum de re gravissima sit, gravem obligationem inducere, quo fit, ut graviter peccet, qui vel unum ex iis, quæ in jam probatis Liturgiis habentur, libere prætermittat. Venio nunc ad nostrum hac de re systema per propositiones explicandum.

PROPOSITIO I.

Christus verbis usus est, non interna tantum benedictione dum Eucharistiam consecravit. Primum hæc assertio inde probari potest quod Sacerdotes ea ratione consecrent, qua Christus hujusmodi Sacramentum in institutione perfecit; Is enim, quod prior ipse fecisset, deinceps facere præcepit, cum dixit, *Hoc facite in meam commorationem*. Sacerdotes vero per verba consecrant; & quidem ita consecrant ut verba Christi, Christi nomine, ac veluti illius personam gerentes, pronuncient, dicendo, non *Hoc est Corpus Christi*, sed *Hoc est Corpus meum*. Hinc quid nostra consecratio est, inquiebat Chrysost. homil. 83. in Matth. nisi illius repetitio, quam Christus peregit?

Deinde Christus Sacramentum instituens, qua Deus, & conficiens, qua homo erat, sacramentalem ritum instituere, ac adhibere debuit, scilicet materiam, & formam adhibere, junctis scilicet pani verbis; *accedens* enim *verbum ad elementum fit Sacramentum*, inquit August. tract. 80. in Joann. Accedunt præterea auctoritates Sanctorum Patrum, quas infra recensebimus. Hinc Tridentina Synodus sess. 13. c. 1. ita de Eucharistia loquitur: *Hoc admirabile Sacramentum in ultima cœna instituit, cum post panis vinique benedictionem, se suum corpus præbere, ac suum sanguinem diserris verbis testatus est, quæ verba a sanctis Evangelistis commemorata a Divo Paulo postea repetita sunt.* Satis indicant Tridentini Patres post benedictionem panis vinique, verba proferendo instituisse, ac perfecisse Eucharistiam.

At inquiunt, benedictio idem ac consecratio est, quam ob rem Paulus I. ad Corinth. 10. v. 14. *Calicem benedictionis*, vinum consecratum appellavit: & dum Christus dixit, *Hoc est Corpus meum*, jam antea panem in suum fuisse Corpus transmutatum significavit: ergo per præmissam benedictionem ab Evangelistis commemoratam, dum dixere: *accepit panem, benedixit &c.*

Sed levis est momenti hæc conjectura. Cum enim Christus Sacramentum instituerit, & confecerit, illudque nobis ad sui imitationem perficiendum mandaverit, & verba adhibuisse, ut Sacramenti natura exposcit, & verba talia, quæ rem significatam efficerent, præsumendum est. Quæ sola præsumptio plus quam illa conjectura valet. At præterea verba ipsa ab Evangelistis commemorata habemus, quæ id significant, quod in Eucharistia fit, quæ semper fuere a Sacerdotibus usurpata, quæque adhibuisse Christum, testantur veteres Patres, ac omnium Ecclesiarum traditio comprobat. Itaque benedictio, & gratiarum actio ritus fuere a Christo institutioni Eucharisticæ præmissi, non consecratio: id ostendit vox aoristica in Evangelica historia usurpata εὐχολήσας, id est, *cum benedixisset*, & ἠυχαριστήσας, scilicet, *cum gratias egisset*, quæ præteritum tempus significant; liquet etiam ex eo, quia Christus in ultima cœna ritus servavit Judæorum, qui cœnæ benedictionem præmittebant, & panem cum gratiarum actione frangebant. Hinc Estius, aliique viri gravissimi improbabile omnino putant opinionem, quæ benedictione Christum consecrasse autumat, & in I. ad Cor. c. 1. post Jansenium observat, Jesum magna aggressurum miracula in Cælum oculos elevare, ac Patri gratias agere consuevisse, ut præstitit suscitaturus Lazarum, & panes multiplicaturus. Rursus non desunt, qui eisdem verbis benedictionem & consecrationem a Christo peractam putent, quod passim Patres consecrationem, & *mysticam benedictionem*

nem indiscriminatim accipiant : ut S. Th. 3. part. qu. 78. art. 1., ac alii post ipsum; & revera, quod consecratur, cælesti benedictione repletur. Si autem iis opponas fuisse benedictionem consecrationi præmissam, respondent, non semper Evangelistas res narrare, quo gestæ sunt ordine, ut pluries observavit August. l. *de cons. Evang.* Ad tollendam vero æquivocationem necesse est duplicem distinguere benedictionem, alteram pro oratione usurpatam sacris muneribus consecrationis facta, quam Christum more Judæorum Pascha celebrando præmisisse puto, & quam a consecratione diversam habeo; alteram vero, quæ mystica dona immutat, redditque sancta, benedicta, vivifica, quæ ipsa consecratio est, quam innuit Paulus loco supra laudato.

Nota. Etsi vera est hæc nostra sententia, ut ego arbitror, præsertim ob Tridentini supra relata verba, ac Concilii Florentini decretum, quo verba, quibus *Christus hoc Sacramentum confecit*, hujus Sacramenti forma declarantur; tamen nulla Ecclesiæ aperta definitio adest, quæ oppositam opinionem proscripserit. Id testantur Ambrosius Catharinus in fine opusculi 2., Alphonsus Salmeron, circa finem tract. 13., Juvenin. Tournely, Du-Hamelius, Berti, aliique. Nec est verisimile Ecclesiam voluisse damnare opinionem, ad facilius refutandos Hæreticos excogitatam, & quam Innocentius III. supra citatus probabilem asseruerat, ac propugnat Guido Bononiensis, Durandus, aliique a Catharino, & a Capite fontium recensiti.

PROPOSITIO II.

EUcharistiæ forma Christi verbis continetur, *Hoc est &c.*, *Hic est Calix &c.*

Hæc propositio, quæ paucos ex Orientalibus, ex Latinis vero minores adversarios habet, potest primum ex eo demonstrari, quod verba, quibus Sacramenta fiunt, a Deo, qui vim ipsis indidit, sunt instituta: At præter verba illa *Hoc est &c.*, ubi sunt verba, quæ Deus pro Eucharistia conficienda determinaverit? Hæc solum sacri Scriptores commemorant, hæc unice Christi ac divina verba esse tradidere Patres, ac ea tantum ex iis, quæ consecrationi necessaria habentur sacræ Liturgiæ a Christo determinata anerunt. Quis enim est, qui Spiritus Sancti invocationem, precesque, a Christo adhibitas, institutas, commendatas scripserit? Eccur potius preces illas ab Ecclesia humana institutas auctoritate non dicimus? Discurre per officia Sacramentorum omnium cum Orientalis, tum Occidentalis Ecclesiæ, in omnibus reperies invocationes precesque, quibus Ministri rogant ut Deus per Spiritum Sanctum suum, gratiam illam conferat, quam per illa se collaturum promisit Sacramenta. In iis preces illæ ab Ecclesia institutæ generatim creduntur, ac formæ Sacramentorum omnino diversæ habentur, immo & vere perfici Sacramentum sine illis immissime creditur. Cur ergo uni Eucharistiæ hæ preces necessariæ putantur? Verum est Eucharistiam, quæ necessitatis Sacramentum non est, non posse, ut Baptisma, & Pœnitentia, in ullo casu licite sine illis confici; quo sensu est a Patribus nonnullis assertum sine precibus non fieri. At inde nefas est concludere formam constituere. Sed videamus, quid utriusque Ecclesiæ Patres, quid traditio Ecclesiarum, quidve Liturgiæ ipsæ nos doceant.

Incipio a Latinis. Tertullianus lib. IV. contra Marcionem c. 40. ait: *Accepit panem, & distributum discipulis Corpus illum suum fecit dicendo: Hoc est Corpus meum.* Apud Cyprianum Auct. serm. de Cœna Dom. ait: *Ex quo a Domino dictum est, hoc facite in meam commemorationem: Hæc est Caro mea: Hic est Sanguis meus, quotiescumque his verbis, & hac fide actum est, panis ille substantialis, & Calix sollemni benedictione sacratus, ad totius hominis vitam salutemque proficit.* Ambrosius l. de Myst. c. 9. n. 52. *Quod si tantum*, inquit, *valuit humana benedictio, ut naturam converteret; quid dicimus de ipsa consecratione divina, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur?* & num. 54. sequitur, *ipse clamat Dominus Jesus: Hoc est Corpus meum. Ante benedictionem verborum celestium alia species nominatur, post consecrationem Corpus significatur.* Eadem vel ipse, aut quisquis est Auctor Libror. de Sacram. qui Ambrosii nomine circumferuntur, lib. IV. cap. 4. n. 14. ait, scribens, *sermo Christi hoc conficit Sacramentum*, & num. 19. *fit Sanguis consecratione verbi cælestis*, t. 5. n. 23. *antequam consecretur, panis est, ubi autem verba Christi accesserint, Corpus est Christi.* Ne autem putent orationem ab Ambrosio verba Christi nuncupari, audi ipsum loc. cit. de Myst. ita loquentem. *Ipse clamat Dominus Jesus, Hoc est Corpus meum*, & IV. de Sacr. c. 5. n. 22. *Illa verba Evangelistæ sunt usque ad Accipite: Inde verba Christi.* N. vero 14. *Consecratio autem, quibus verbis est, & cujus sermonibus? Domini Jesu. Nam reliqua omnia, quæ dicuntur in superioribus, a Sacerdote dicuntur, laudes Deo deferuntur, oratio petitur pro populo, pro regibus, pro ceteris: Ubi venitur, ut conficiatur Venerabile Sacramentum, jam non suis sermonibus utitur Sacerdos, sed utitur sermonibus Christi.* S. Augustinus serm. de divers. 227. alias 83. inquit, *Panis ille quem videtis in Altari, sanctificatus per verbum Dei, Corpus est Christi. Calix ille, immo quod habet Calix sanctificatum per verbum Dei, Sanguis est Christi*; Verbum autem Dei est sermo ill. Christi, *Hoc est &c.* ut ex Ambrosio, aliisque Patribus

aper-

perte conſtat. Hic notare juvat Ambr. loc. cit. de Myſtic. c. 6. dicere, per benedictionem panem conſecrari, ſive illius *naturam mutari*; & Auguſt. l. 3. de Trin. c. 4. aſſerere, *Euchariſtiam prece myſtica conſecratam*, ubi uterque verbis Chriſti precum, vel benedictionis nomen tribuit. Euſebius Emiſſenus Homil. in Ramis palmarum, *dixit*, inquit, *Chriſtus, tunc per ſe & modo per ſuos Miniſtros, Hoc eſt Corpus meum: & tanta eſt ejus verbi virtus & efficacia, ut ſtatim fiat, quod dicitur*. Ita Auctor quoque loquitur ſermonis 28. *de verbis Domini*, qui Auguſtino tribuitur, & ſermonis 5. de Paſchate, qui nomine Euſebii Emiſſeni circumfertur. Quibus addimus Paſcaſium l. *de Corpore & Sanguine Domini* c. 12. & c. 15. Remigium Antiſſiodorenſem, Stephanum Eduenſem, alioſque a Martenio citatos; ex quibus ſufficienter probamus univerſalem Patrum Latinorum cujuſque ætatis ſententiam, ſatis etiam ſignificatam, & explicatam in Conciliis Florentino, & Tridentino, occaſionem dediſſe Rubricæ juſſu Pii V. Miſſali Romano præmiſſæ, quæ tit. *de defectu panis*, hæc habet: *Si celebrans ante conſecrationem, advertit hoſtiam eſſe corruptam, aut non eſſe triticeam, remota illa hoſtia, aliam ponat, & facta oblatione, ſaltem mente concepta, proſequatur ab eo loco ubi deſiit. Si advertit poſt conſecrationem, etiam poſt illius hoſtiæ ſumptionem, poſita alia, faciat oblationem ut ſupra, & a conſecratione incipiat, ſcilicet illis verbis: Qui pridie &c. Quod ſi hoc contingat poſt ſumptionem ſanguinis, apponi debet rurſus novus panis, & vinum cum aqua, & facta prius oblatione ut ſupra, Sacerdos conſecret, incipiendo ab illis verbis: Qui pridie &c.* Quæ ſane innuunt ſine precibus, & invocatione, Latinæ Eccleſiæ judicio Euchariſtiam conſecrari. Venio nunc ad Græcos Patres: Primo loco afferemus Juſtinum Martyrem. En verba ex Apol. 2. circa finem deprompta, ubi Euchariſtiam conſecrari, ait; δι' εὐχῆς λόγου per orationem Verbi; nomine autem εὐχῆς non effuſam deprecationem, ſed expreſſam a Chriſto Dei Verbo, animi ſententiam, verbis deſignat, cum paullo poſt, Verbi orationem ſive deprecationem illam ineſſe aſſerat, quæ in Evangelio reperitur, nempe, *Hoc eſt Corpus meum, Hic eſt Sanguis meus*. Atque hic notent velim Adverſarii, εὐχὴν, ſeu *precationem*, vel orationem Græcos Patres illam Chriſti orationem vocare, qua dixit, *Hoc eſt Corpus meum*, ſive quod vox illa quamlibet animi ſententiam verbis expreſſam ſignificare quoque valeat, ut nonnulli cenſent, ſive quod eo animo verba illa prolata quo Chriſtus eamdem pronunciavit, eam præ ſe mentis humiliationem, ac deſiderium, voluntatemque ferant, quæ proferentem vere precantem conſtituat. Irenæus, qui paullo poſt Juſtinum ſæculo 11. ſcripſit, lib. IV. adv. Hæreſ. c. 30. in edit. vero Maſſuet. 17. n. 3. aperte ait, Dominum vertiſſe in Corpus ſuum creaturam panis, dum dixit; *Hoc eſt Corpus meum*. Et lib. v. c. 2. n. 3. de pane, & vino, inquit, *& percipientia Dei verbum Euchariſtia fiunt*. Vides ergo Irenæum verbum Dei appellare verba Chriſti ſupra plura relata, quæ verba lib. IV. c. 33. antiquæ Edit. *Invocationem Dei . . . . eſt Euchariſtia*. Sed audiamus Gregorium Nyſſenum, qui clarius exponit, quid hic *verbi* nomine veniat apud antiquos Patres Græcos: Orat. Cathech. c. 37. de pane ita loquitur, *ſtatim per verbum in Corpus mutatur, ut dictum eſt, a Verbo, Hoc eſt Corpus meum*. Origenes quoque in Matth. ad hæc verba, *quod intrat in os &c.* Euchariſtiam vocat *Cibum per verbum Dei & precationem ſanctificatum, ſeu conſecratum*, ubi ſane totam Liturgiam deſignat, quæ preces complectitur, & verbum Dei ſeu Chriſti verba, quæ hoc nomine deſignantur. Nazianz. Orat. 2. de Paſch. ait, prolatis verbis a Sacerdote, *Hoc eſt Corpus meum, qui non credit eſſe Corpus Chriſti, certe fidem derogat*. Epiph. in Ancorato, *voluit*, inquit, *Chriſtus per gratiam dicere, Hoc eſt Corpus meum, & nemo non habet fidem ſermoni*. Ne vero nimis in longum orationem protraham, tres tantum addam ex Græcis Patribus. Chryſoſtomus magni apud Orientales nominis, Hom. 2. in 2. Ep. ad Timoth. demonſtrat, eamdem eſſe oblationem Chriſti, ac Sacerdotis, quia iiſdem ii utuntur verbis, ac Chriſtus eſt uſus: *Quemadmodum*, inquit, *verba quæ protulit Chriſtus, eadem ſunt, quæ Sacerdos nunc quoque pronunciat, ita & oblatio eadem eſt*. Et l. de Proditione Judæ, habet, *Hoc meum eſt Corpus, inquit Sacerdos; Hoc verbum propoſita in aliam formam convertit*; accedit etiam pluries Chryſoſtomum dixiſſe, Sacerdotes Euchariſtiam conficientes ita ſe gerere, *tamquam Chriſti perſonam induti, & quaſi ipſe eſſet, qui diceret, & faceret*. Quare? Quia nomine Chriſti dicunt, *Hoc eſt Corpus meum*, & Chriſti virtute ſemel verbis illis conceſſa Euchariſtiam perficiunt. Similia habet Damaſcenus lib. 4. de Fide Orth. c. 13. ait enim, *In principio dixit*, Deus, *producat terra herbam virentem, & ad hanc uſque diem accedente imbre, divino præcepto impulſa, & roborata, fœtus ſuos profert. Dixit perinde Deus, Hoc eſt Corpus meum*, &, *Hic eſt Sanguis meus, & hoc facite in meam commemorationem: idque omnipotenti ejus præcepto, donec veniat efficitur*. Ubi explicat fieri hæc per inviſibilem Spiritus Sancti operationem, quam per invocationem Eccleſia ſignificat, ut nos infra oſtendemus. Joannes Phurnes apud Allatium de Conſ. Occ. & Orien. Eccl. cap. XV. in Epiſt. de Ritibus in communione immutatis, ait, *Panem benedicit*

vit

nis videmus ab Apostolis sanctificatum illis tantummodo verbis, Hoc est &c. En Græcos Patres.

Discurramus nunc per universas Orientis Ecclesias, quarum unanimis hac de re consensus rem potest extra controversiam omnem collocare. Ad Syros, quod spectat, sive Nestorianos, sive Jacobitas, sive Orthodoxos, supervacaneum duco, eorum in medium proferre testimonia, quorum longam seriem videre est apud Assemannum in Biblioth. Orientali, ejusque Nepotem, qui eruditam de hoc argumento dissertationem edidit, ac doctissimum P. Societatis Jesu in dissertatione præfixa secundo Operum S. Efrem Tomo. Ii enim ostendunt penes hujusmodi gentem inauditam esse Cabasilianam opinionem; ac Auctores omnes, dum verba designant, quibus hoc fit Sacramentum, Christi verba recensere; licet plures ex iis sint, qui dum velint in *Missa* Eucharistiam confici significare, soleant quandoque asserere, per Christi verba, & Sacerdotum preces, aut invocationem perfici; quod nemo negat. Quo ad Armenos attinet, quos tanto studio Brunus in suam trahere conatur sententiam, adest Concilium ab iis coactum an. 1342. in quo palam omnes professi sunt, hujus Sacramenti formam esse Christi verba, ut legere est apud Martene Tom. VII. Collect. Anecdot. Adsunt præterea Fidei confessiones quæ tom. 3. de perpetuitate fidei circa Euchar. recensentur, in quibus solis Christi verbis vim consecrandi tribuitur. Harum altera ab eorum Patriarcha, quatuor Episcopis, & nonnullis Presbyteris Alippi edita fuit an 1668. altera vero Romæ a Patriarcha Hariadour. Similia exponunt aliæ fidei Professiones in eodem recensitæ opere, nempe professio fidei Ecclesiæ Damascenæ, & Matthæi Patriarchæ Alexandrini Cophtorum, in cujus fidei confessione Ægyptiorum, atque Æthyopum omnium sententia declaratur de consecratione solis Christi verbis perficienda. Græcorum quoque in eodem insunt opere fidei professiones, idem declarantes, scilicet: Metropolitæ Gazæ, nonnullorum Moscoviticæ Ecclesiæ Presbyterorum, Nicolai Spadarii, aliorumque, qui in toto Moscoviæ imperio istam consecrandæ Eucharistiæ rationem explicari declararunt. Mitto Georgium Coresium, Gabrielem Philadelphiæ formam hujus Sacramenti Christi verba statuentem, & Photianos quamplurimos, quos Papadopoli recensuit. Unum sufficiat Palamiticum Concilium, cujus acta Jassis in Moldovia recusa fuere an. 1698. In eo novitatis accusatur atque damnatur Cabasiliana opinio, per hæc verba: *Damnatur novitas opinionum*, quas invexit in *Ecclesiam Nicolaus Cabasila, qui tribuit consecrationem sacrorum donorum precibus, quod nec dictum fuit ab aliquo SS. PP. nec ab ullo canone ordinatum, nec consentit cum placitis Ecclesiæ, quæ implorat adventum Spiritus Sancti precibus, non ad panem Corpus, & vinum Sanguinem omnino efficiendum, sed ut redundet in utilitatem nostram.* Sed ut appareat ante Nicolaum Cabasilam inauditam fuisse, in medium proferamus Græcos Patres, qui Florentino interfuere Concilio, Archiepiscopus Nicænus suo,& aliorum Ecclesiam Orientalem repræsentantium Patrum, nomine, coram Eugenio P. M. ac tota Synodo: *volumus*, inquit, *adhærere sententiis Sanctorum Patrum, & rationibus, spretis humanis inventis*, Cabasiliana scilicet opinione, de qua disputatur. Et Julianus Cardinalis S. Sabinæ referens Patribus, quæ post disceptationem Græcos inter atque Latinos a sex deputatis pro expositione illorum, quæ definienda essent, stabilita fuerant, de Consecrationis Eucharistiæ forma dixit, *Græci confessi sunt auditis nostris rationibus, quod semper tenuerunt, quod solis verbis Dominicis consecretur, & quod putarent anathema, qui aliud crederet.* Fuit institutum ut hoc poneretur in definitione, *dixerunt, quod non erat necessarium, immo si hoc poneretur, Ecclesia ipsorum reciperet ignominiam, ac si hactenus tenuisset aliud. Unde cum semper fuerimus concordes in hoc, definitio non debet fieri nisi dubiis. & sumus parati confiteri, quod tenemus sicuti vos quod in verbis solis Dominicis conficitur.* Si hæc, quæ Græci in Florentina Synodo exposuerunt, cum iis conferantur, quæ supra indicavimus, satis notum esse arbitror, non minus in Occidente, quam in Oriente, veluti Novatores habitos esse Cabasilianæ opinionis propugnatores. Ex Orientalibus allata jam monumenta probant; quod vero ad Latinos attinet, addere quoque possumus, Catharini, & a Capite fontium opera, fuisse statim Sedis Apostoliçæ auctoritate proscripta; Toutæum vero, atque Brunum novitate opinionis plures commovisse in Gallia, & in Italia, qui ex professo eorum opinionem, ut novam, ac etiam temerariam, ut Assemannus junior publice Romæ asseruit & propugnavit, refutaverunt. Hæc sane rem maxime suspectam faciunt. Quid vero, si Patrum addantur supra relatæ auctoritates?

Sed, inquit Brunus, Antiqui Patres uno fatentur ore, per verba Christi ac per preces Eucharistiam consecrari; & Liturgiæ omnes Spiritus Sancti invocationem habent, qua Deus rogatur ut panem vinumque transmutet, quæ apud Orientales sequitur verba Christi, apud Latinos vero præmittitur, habeturque in oratione illa, quæ incipit, *Quam oblationem tu Deus &c.* Opinio ergo illa, inquit, de solis dominicis verbis Eucharistiam conficientibus recens est, & post undecimum sæculum scholasticorum cerebro ficta, qui traducto ex Arabum philo-

sophia in Theologiam materiæ, ac formæ vocabulo, ac juxta a se excogitatum systema res metientes formæ nomen ad sola Christi verba restrinxerunt. Sed quis hominem tam inepte philosophantem ferat? Nam credibile non est in re tanti momenti, & quæ Presbyteris omnibus ignota esse non poterat, quamque Episcopis omnibus statuere debemus omnino exploratam, potuisse scholasticos novam opinionem excogitare, quæ partem tollendo necessariæ formulæ, potuisset eo tendere ut nullum conficeretur Sacramentum, nemine prorsus reclamante. Ac multo minus credibile est tam brevi tempore hanc fuisse per Occidentem, & Orientem ita sparsam, ut eam apertis ulnis amplexi sint omnes. Itane Græcos erga Latinos affectos fingamus, ut in ipso Schismatis fervore, statim ac a Latinis nova, ac eorum majoribus contraria de Eucharistiæ confectione, sententia excogitata fuit, eam omnes amplexi sint, nullo penitus contradicente? Tam bardi erant Sacerdotes, tam stupidi Episcopi, ut passi sint omnes sine contradictione, in scholis tradi, ac palam doceri opinionem, quæ opposita esset sententiæ, quam illi didicere dum sacrum suscepere Presbyteratum; & quam isti docere debuerant eos, qui ad ordinem hunc promoverent? neque enim præsumi potest Presbyteros, ac multo minus Episcopos, id ignorasse. Immo cum per plura sæcula circa Sacramentorum formulas disciplina viguerit arcani, ut Schelstratius, aliique viri docti demonstraverunt, potius ex tradita ore ab Episcopis, Presbyterisque doctrina, forma Sacramentorum, & præsertim Eucharistiæ, quod quotidie ab ipsis conficiendum erat, quam ex scripto traditis monumentis, colligenda videtur. Quamobrem, cum postquam propriis vocabulis hujus, & cujusque Sacramenti forma designari cœpit, verba tantum Christi hoc nomine appellata ubique fuerint, præsumendum est, hanc fuisse traditam a Majoribus sententiam.

Sed expendamus sophismata. Primum vero statuo, Eucharistiam in Missa confici, quæ verbis Christi, & precibus constat; quam ob rem, ut dici solet in Missa, consecratur Eucharistia, ita potest asseri per Orationem fieri, & verba Christi, quia verba Christi sine reliquis Orationibus nunquam in Eucharistia perficienda adhibentur: Deinde, Formæ Sacramentorum, invocationis, orationis, & precum nomine a Patribus designantur: Tertullianus, Cyprianus, & Ambrosius invocationis nomine donarunt verba quibus conficitur Baptisma: Irenæus, & Firmilianus invocationem dixerunt verba Christi quibus fit Eucharistia, eademque Origenes appellavit preces, ut Huetius in Origenianis observat. Immo quæ Latini verba Sacramenti vocant, Græci passim nominant orationem & invocationem: Hinc Gabriel Philadelp. inquit: *Forma Baptismi est invocatio SS. Trinitatis.* Atque hinc liquet, Patres aliquando invocationis precumque nomine ipsa Christi verba designasse; quandoque vero innuere voluisse ea quæ Christi verba, quibus unice vim transmutandi inesse docuerunt, in sacra Liturgia vel præcedunt, vel subsequuntur.

Quoniam vero ad invocationem nos provocat, quæ in Liturgiis reperitur: Principio, ajo, non constare invocationem fuisse a Christo Domino institutam, atque præceptam. Nam cum constet, invocationes, quæ in aliorum Sacramentorum administratione adhibentur, fuisse omnes Ecclesiæ auctoritate institutas, id quoque de hac invocatione præsumendum est. Et jure atque merito, missa enim Gregorii magni auctoritate, ex qua colligunt nonnulli Apostolos sola Evangelica historia, cum Christi verbis, & Dominica oratione consecrasse, doctissimus Massejus ex Irenæi fragmento probat secundo Ecclesiæ sæculo non fuisse invocationem hanc in omnibus Ecclesiis receptam, aitque in Missalibus Gallicanis a Mabilonio editis desiderari, ac in antiquis nonnullis liturgiis deesse. Quid ergo præsidii habet in illa invocatione Cabasiliana opinio? Expendamus vero Liturgias ipsas Orientalium. In iis præscribitur, ut Sacerdos, cum ad evangelica verba pervenerit, recitata submissa voce & cursim institutionis historia, Christi verba distincte, & elata voce proferat, ut populus magnum opus effici moneatur; immo in ea, quæ Marci dicitur, Diaconus populum hortatur, ut enixe oret; ac refert Massejus ex viris fide dignis, Orientales, dum ea proferuntur, caput demittere, & venerari, atque eos, qui rem magis cognoscunt, secum ipsos Christum præsentem fieri profiteri. Quod quidem vel in ipsis Cophtorum Liturgiis præscriptum videtur, quæ populo acclamandum præcipiunt; *Amen*. Hanc autem acclamationem institutam ab Ecclesia fuisse, ut Fideles Eucharistiam suscipiendo, eam Christi Corpus esse profiterentur, docuere Cornelius Papa in Epist. ad Fabium Antiochenum, Cyrillus Cathec. 23. Hieronym. Epist. ad Pamach. & Ambrosius, qui refert a Fidelibus adhiberi quoque consuevisse ad significandum jam fuisse consecrationem peractam; sed quid illa apud Ægyptios acclamatio significet, non opus est ex antiquis monumentis argumentari; Æthyopes enim, qui ex Ægyptiis disciplinam, ac Liturgias accepere, quique simpliciorem antiquam servavere fidem, ita solent acclamationem exprimere. Postquam populus acclamaverit: *Amen*. Post Christi verbi prolationem, subdit, *credimus, certo scimus, laudamus te Domine Deus noster, Hoc est vere, & ita credimus, Corpus tuum.*

Ut vero appareat, nil ex illa nos posse invocatione argumentari, hic observare juvabit, nul-

nullum reperiri nequidem apud Orientales Sacramentorum officium, in quo præter formam, qua Sacramentum fit, preces non occurrant, etiam poſt Sacramenti confectionem recitandæ, in quibus Deus rogatur pro gratia, quam per illud Sacramentum confert. In Baptiſmo Deum orant, qui Severi Antioch. ordine utuntur, ut ſanctificet hominem, etiam poſtquam baptizatus, & ſanctificatus eſt. In Confirmatione oratur, ut Confirmatum Deus confirmet, & perficiat; idem occurrit in Ordinato, in quo rogatur Deus, ut illi auctoritatem & poteſtatem conferat; & in adminiſtratione Sacramenti pœnitentiæ poſtquam per abſolutionem peccata remiſſa creduntur pœnitenti, Sacerdos orat, *ut paſſio Chriſti &c. proſit illi in remiſſionem peccatorum &c.* Item in oratione pro defunctis Eccleſia rogat, ne abſorbeat earum animas Tartarus. Sicut ergo hæ invocationes, preceſque ex inſtitutione Eccleſiæ ad momentum referuntur, vel in quo confertur Sacramentum, aut tranſitus hominis ex hac vita: cur invocatio illa, quæ poſt conſecrationem in Liturgiis Orientalium recitatur, ad illud inſtans referri non poterit, quo per Chriſti verba ſacra dona tranſmutantur? Accipe verba Epiſcopi Oſtunenſis in ſcoliis in Conſtit. Apoſtolicas. *Conſtans & perpetua fuit omnium Patrum ſententia verbis Domini tantum myſterium adminiſtrari, quod vero hoc loco dicitur* loquitur de invocatione) *ad ſuperiora verba reſpectum habet, & ad illa referri debet. Ut enim quæ ante conſecrationem dicuntur, ad oblationem Corporis, & Sanguinis Chriſti dirigenda ſunt; ſic quæ poſt conſecrationem myſtice precatur, & facit Sacerdos, ad unum peractæ conſecrationis actum tribuuntur. Sacerdos ante conſecrationem tenens manu Patenam & Calicem dicit ſe offerre Hoſtiam immaculatam pro peccatis, & Calicem ſalutaris. Quæ actio reſpondet oblationi Corporis & Sanguinis faciendæ tunc anticipatione quadam Sacerdotis mente, atque propoſito conceptæ. Ita poſt conſecratam Euchariſtiam, invocatur Spiritus Sanctus illorum munerum Sanctificator, & peracti operis una cum Patre, & Filio effector. Quæ invocatio non eſt ſeparanda a prima actione, qua Sacerdos verba Domini proferens, panem & vinum conſecravit; ſed ad eumdem actum revocari debet. Immo ad idem temporis momentum, quo illa admirabilis converſio facta eſt: Nam cum omnia ſimul, atque uno tempore fieri non poſſint, ordine ac temporis intervallo diſponuntur. Quæ vero ſermone, & tempore dividuntur, cogitatione, & intelligentia ſunt in unum conjungenda.* Dici quoque poteſt per invocationem illam, quam Græci Patres Concilii Florentini reſpondere dixerunt Latinæ preci incipienti *jube hæc perferri per manus &c.* Deum rogari, *ut ſit Chriſti Corpus communicantibus in purgationem animæ*; ut Græci illi Patres faſſi ſunt, & ut etiam in Liturgiis nonnullis indicatur; in quibus dicitur ut panis *Chriſti Corpus ſuſcipientibus fiat*, hoc eſt, proſit tamquam verus ſpiritualis, ac divinus cibus.

Quod ſpectat ad argumentum ex voce *Antytipa* deſumptum, ajo, in Liturgia Baſilii poſt Chriſti verba, ſed ante invocationem Spiritus Sancti, oblata dona, appellari *Antytipa* Corporis & Sanguinis Chriſti, hoc eſt, figuram Corporis & Sanguinis Chriſti. Sed inde Cabaſſiliani non recte deducunt non eſſe per Chriſti verba in Corpus & Sanguinem Chriſti tranſmutata. Nam certo conſtat a Patribus ſpecies panis, & vini poſt conſecrationem appellari *Antytipa Corporis & Sanguinis Chriſti*, quod ſpecies illæ ſint ſymbola Corporis Chriſti, non abſentis, ſed præſentis, & ſub iiſdem latentis, & quod figura ſint Corporis Chriſti, ut fuit in Cruce. Ita Cyrillus Catech. 5. Nazianzenus orat. 11. Macarius, aliique ab Arcudio & Allatio relati. Deinde in Baſiliana Liturgia dum Sacra dona *Antytipa* vocantur, ad tempus illud referuntur in quo ante Chriſti verborum prolationem oblata fuere. Ita enim latine reddita ſunt a græcæ linguæ peritis Baſilii verba: *Et nos qui propoſuimus Antytipa Corporis, & Sanguinis tui*, hoc eſt, qui obtulimus panem & vinum, quæ figura ſunt Corporis & Sanguinis tui.

Huic ſolutioni favent etiam Damaſcenus Joannes & Epiphanius, qui, ut ait Tournellius de Sac. Euch. art. 8. nobis ſignificant, vocem illam *Antytipa*, referendam eſſe ad tempus antecedens prolationem verborum Sacramentalium, licet poſt illam ordine collocetur in Liturgia.

Nota. Orientales nonnulli Scriptores præſertim Syri cauſſam quoque afferunt, ob quam invocatio Spiritus Sancti in Orientalium Liturgiis poſt Euchariſtiæ inſtitutionis hiſtoriam, & Chriſti verba, collata ſit; licet per eam poſtuletur, ut id fiat, quod divina virtute per Chriſti verba fieri debet: cenſent enim ibi eſſe poſita, ut in ſacra Liturgia divinas perſonas invocando, ordo habeatur, quem invicem ſervant. Hinc primum Æterni Patris ut Creatoris, & rerum omnium Conſervatoris; deinde Æterni Filii, qui homo factus Euchariſtiam inſtituit, cujuſque verbis a Sacerdote ejus gerente perſonam prolatis, Euchariſtia conſecratur, ac poſtremo loco Spiritus Sancti mentio, & invocatio occurrit, cui ſecreta actio, in qua prolatione Chriſti verborum tranſmutantur oblata, & Sacramenti effectus tribuuntur.

Nota. Quamquam erroris notam vitare nequeunt, qui Chriſti verba nullo modo ad Euchariſtiæ conſecrationem pertinere arbitrantur; & ſine ipſis quoque Euchariſtiam fieri poſſe docent; tamen noſtrum non eſt damnare opinionem illorum, qui præter illa verba, etiam invoca-

vocationem neceſſariam eſſe cenſent, ut Sacramentum fiat. Nam horum opinionem, quam Brunus, Toutæus, ac nonnulli alii Catholici tuentur, Eccleſia nondum proſcripſit.

PROPOSITIO III.

HÆc tantum verba ſunt conſecrationi neceſſaria, & eſſentialia: *Hoc eſt Corpus meum*, *Hic eſt Sanguis meus*, vel *Hic eſt Calix Sanguinis mei*.

Hujus propoſitionis demonſtratione clarius fiet, nil in Orientalium deeſſe Liturgiis, quod ſit ad Euchariſtiam conficiendam neceſſarium, ac non poſſe Miſſionarios, Theologos, atque etiam Epiſcopos ea propria auctoritate Liturgiis addere, quæ in noſtra Latina in Calicis conſecratione recitantur. Neque nova ſunt afferenda momenta, ut demonſtratio pateat; nam relatæ ſuperius Patrum auctoritates rem extra controverſiam ponunt. Omnes enim vim conſecrandi Chriſti verbis inditam a Deo fuiſſe aſſerunt, quæ verba a Sacerdote in ipſius Chriſti perſona prolata, id efficiunt, quod ſignificant. Ita Juſtinus, Irenæus, Chryſoſtomus, Epiphanius, Damaſcenus; & ex Latinis Tertullianus, Ambroſius, Auguſtinus, aliique. Significant vero Chriſti Corpus, & Sanguinem verba, quæ nos expoſuimus, dum nomine Chriſti, ac veluti in perſona ipſius a Sacerdote proferuntur, ut eſt exploratum. Accedit etiam, Patres, quos nominavimus, aperte aſſerere per illa tantum verba conſecrari, cum illa tantum recenſeant, dum ea referunt quæ Euchariſtiam perficiunt. Idemque Florentinum Concilium indicaſſe, cum dixit, fieri Euchariſtiam Chriſti verbis, & Tridentinum, dum docuit, vi verborum in Hoſtia Corpus Chriſti reperiri, Sanguinem vero concomitanter; in Calice vero *Sanguinem*, & concomitanter Corpus &c. Quæ ſane verba perſpicue oſtendunt, Chriſti verba *aſſertive* pronunciata id efficere, quod ſignificant. Rurſus illa verba, *Qui pridie &c. Accipiens Calicem &c.* non Chriſti, ſed Evangeliſtarum ſunt; & particula *enim* nexum tantum orationis deſignat, illa vero alia *accipite*, & *comedite* uſum Sacramenti commemorant, ſicut alia *quod pro vobis frangetur*, vel *effundetur* Sacramenti effectum repræſentant, & Chriſti paſſionem; alia denique *novi & æterni &c.* in pleriſque Liturgiis deſunt.

Quis ergo dicat, Evangeliſtarum verba, ac alia, quorum nulla apud Patres mentio eſt, & quæ in pleriſque Liturgiis deſunt, ad eſſentiam conſecrationis pertinere? Nemo enim non videt Evangeliſtarum verba ad hiſtoriam rei geſtæ ſpectare, quæ ex gravi præcepto ſunt adhibenda, quia oſtendunt, Sacerdotem Chriſti perſonam gerere, ejuſque nomine conſecratoria verba proferre, ſed ad rem perficiendam, quæ verbis ſignificetur, neutiquam pertinere.

Neque vero dicant Scotiſtarum nonnulli eſſe illa Evangeliſtarum verba omnino neceſſaria, quia hac unice ratione oſtendi poteſt, Chriſti perſonam gerere Conſecrantem; & quia alioquin non Chriſti, ſed ſuum Corpus deſignaret; dum ait, *Hoc eſt Corpus meum*. Nam ſi Sacerdos eo animi propoſito ac voluntate verba a Chriſto, pro hoc conficiendo Sacramento, ſtabilita proferat, ut velit id efficere, quod Chriſtus perfecit, fierique a Sacerdote ejus nomine agente, mandavit, ſi in Chriſti perſona cujus miniſterium gerit, dicere contendat, *Hoc eſt corpus meum*, quid aliud neceſſarium eſt ad determinandum ut non de proprio, ſed de Chriſti Corpore loquatur, dum ait, *Hoc eſt Corpus meum?* Verba enim a Criſto Sacramentorum formulæ conſtituta, dum a Miniſtro eo animo applicentur, ut facere velit, quod Criſtus inſtituit, & quod facit Eccleſia, ſatis ſunt ad Sacramenta conficienda juxta decretum Synodi Florentinæ. Quare ergo verba Chriſti hac ratione prolata non ſufficiunt ad conſecrandum? Patres enim eamdem iſtis verbis, ac formæ aliorum Sacramentorum vim perficiendi Sacramentum tribuerunt. Itaque ſicut in aliis Sacramentis, ita & in hoc *intentio* Miniſtri, qua conſecrare vult, quaque nomine Chriſti *aſſertive*, & *ſignificative* illa verba profert, ſatis ſuperque eſt ad Sacramentum perficiendum, & ad ſignificandum non propriam, ſed Chriſti perſonam gerere, dum dicit, *Hoc eſt corpus meum*. Non negamus in Rubrica *de defectibus Miſſæ* ſupra a nobis relata præſcribi, ut defectus materiæ panis, qui peracta jam conſecratione cognoſcatur, ita ſuppleatur, ut adhibita apta materia, Sacerdos conſecrationem a verbis, *Qui pridie*, exordiatur. Jubet id Eccleſia fortaſſe ea quoque de cauſſa, ut etiam per verba Evangelica exprimatur Sacerdotem Chriſti perſonam gerere. At nunquam docuit, verba illa, vel ad formæ eſſentiam pertinere, aut ex Chriſti mandato, neceſſario eſſe pronuncianda, ut conſecratio fiat, ſed ſemper docuit, ſolis verbis Chriſti, hujus Sacramenti formam contineri.

Supereſt modo, ut difficultatem explicemus, quam Thomiſtarum opinio ſuggerit de Calicis conſecratione; neque enim hæc tantum verba, *Hic eſt Sanguis meus*, aut ſimilia, ad conſecrandum ſufficere autumant, ſed omnia neceſſaria eſſe, quæ in canone noſtro leguntur. Quia S. Th. lect. 6. in c. 11. Ep. 1. ad Cor. ait, per illa tantum verba probabilius eſſe non fieri conſecrationem: Et quia S. Pius V. e Cajetani operibus aſſertionem huic Thomiſticæ opinioni contrariam juſſit expungi.

At hæc tanti momenti non ſunt, ut dubiam ac ſuſpectam reddant aſſertionem noſtram; Primum,

mum, quia opinio hæc neceſſaria quoque putat verba illa *Myſterium fidei*, quæ ab Evangeliſta, & pleriſque Liturgiis maxime auctoritatis omittuntur. Deinde, quia Patres, dum verba recenſent conſecrationis Calicis, hæc tantum commemorant: *Hic eſt Sanguis meus*, vel *Hic eſt Calix ſanguinis mei*: demum, quia Tridentini Patres dum decrevere in Calice vi verborum ineſſe Sanguinem Chriſti, communem ſequi viſi ſunt Theologorum aſſertionem, quæ ſtatuit verba Sacramenti *ſignificativa* eſſe, ac efficere, quod ſignificant. Ex quo jure meritoque conjicimus ſola illa verba, quæ perfectam & completam Sanguinis Chriſti præſentis ſignificationem exhibent, non ſecus ac illa alia, *Hoc eſt Corpus meum* Chriſti Corporis, ad Calicis conſecrationem ſufficere.

Dicimus vero S. Pium V. juſſiſſe a Cajetani operibus aſſertionem expungi, quæ S. Thomæ injuriam irrogabat, cum aſſereret opinionem illam S. Thomæ contrariam eſſe, de hoc vero *nihil curandum*, ut ex Gotti refert P. Berti. Ad S. vero Doctorem quod attinet, quem plures in noſtram trahunt ſententiam, ajo, vel de formæ eſſe integritate loquutum, ut loquitur etiam Catechiſmus Romanus; vel aſſerere voluiſſe, verba illa *Novi & æterni teſtamenti &c.* eſſe de *eſſentia formæ*, non ut ſubjecta materia conſecraretur; ſed ad exprimendam Sanguinis effuſionem, atque paſſionem Chriſti, ut doctiſſimus P. Berti obſervavit.

Nota. Diximus ſæpe in ſuperioribus propoſitionibus verba Chriſti *ſignificative*, & *aſſertive*, non hiſtorice tantum eſſe proferenda, ſecus ac Novatores arbitrantur. Hic autem animadvertere neceſſe eſt, antiquam Patrum, ac Orientalis Eccleſiæ conſuetudinem verba illa alta voce pronunciandi, aſſertioni noſtræ neutiquam adverſari. Nam alta voce antiquitus proferebantur, ac nunc etiam apud Orientales, ut populus reſpondendo, *Amen*, fidei confeſſionem de Corporis Chriſti præſentia exprimat, ut Ambroſius exponit lib. de Myſt. c. 9. Addo Orientalem Eccleſiam Evangelica verba ſubmiſſa, elata vero Chriſti verba voce pronunciare, ut hac ſeparatione doceat, ſe conſecrationis verba, ut *efficientia* id quod ſignificant, proferre. Verba itaque Chriſti *narrative* ſeu hiſtorice Sacerdos profert, quatenus hiſtoriam commemorat inſtitutionis; *ſignificative* vero, prout Chriſti induens perſonam, ipſius Chriſti nomine atque vice eadem proferendo ſuprema virtute præſens fieri Corpus Chriſti demonſtrat.

§. III. *De Euchariſtia, ejuſque Miniſtro, & ſubjecto.*

EUchariſtia Sacramentum eſt Corporis, & Sanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini. Hoc eſt, panis & vinum per verba a Sacerdote, Chriſti perſonam agente, prolata, in Chriſti Corpus & Sanguinem tranſmutantur, nihilque remanet ſubſtantiæ panis, & vini. Quæ noſtris ſenſibus panem & vinum exhibent, a Lateranenſi, Florentina, & Tridentina Synodo appellantur ſpecies panis & vini, a Conſtantienſi Synodo, ac Theologorum pleriſque accidentia panis & vini; a Patribus apparentiæ, umbræ, figuræ, & velamina panis & vini: immo Theodoretus, & Gelaſius panis naturam appellavere, quod inſtar principii ſint, ex quo motus oriuntur, qui in noſtris ſenſibus fiunt. Hæ appellationes ſunt Latinis, Orientalibuſque communes. Quid vero ſint ſpecies & apparentiæ, ſive accidentia hujuſmodi, quæſtio eſt, quæ ad Philoſophos potius, quam ad Theologos ſpectat. Nobis ſat eſt indicare, Deo, qui omnipotenti virtute ſua per verba Chriſti panem in Corpus & vinum in Sanguinem tranſmutat, non deeſſe modum vel conſervandi ſpecies panis & vini, aut eorumdem accidentia, vel efficiendi in nobis alio modo ſenſationem panis & vini.

Quum fides Orthodoxa doceat, ſub hujuſmodi ſpeciebus divinum eſſe Chriſti Corpus & Sanguinem, manifeſtum eſt, Sacramentum iſtud maximam a nobis exigere venerationem; atque adeo decenter eſſe aſſervandum, cuſtodiendum deferendum ad infirmos, ac ſuſcipiendum. Hinc Apoſtolica Sedes etiam Orientalibus inculcat, quæ ad iſtius Sacramenti venerationem ſpectant Conciliorum decreta. Et cum acceperit vigere nonnullos apud Græcos abuſus, præcepit, 1. ut Sacerdotes frequenter ad pœnitentiæ Sacramentum accedant, cum præſertim divinum ſacrificium ſint peracturi; nec communicandos eſſe pueros rationis uſu pollentes, ac altari ſervientes, niſi præmiſſa Sacramentali confeſſione: 2. tollendum eſſe abuſum tundendi, vel exſiccandi ſpecies Euchariſticas, ut Sacramentum aſſervetur: 3. Euchariſtiam, quæ aſſervatur pro infirmis, octo, vel ſaltem ſingulis quindecim diebus eſſe renovandam: 4. Non aſſervandam toto anno, & quæ aſſervata fuerit, ſumendam. 5. Ne Monachi iter agentes Euchariſtiam ſecum ferant, neque eam vitandi periculi cauſſa in privatis domibus aſſervent: 6. Ut unuſquiſque Sacerdos in aureo, vel argenteo ſolum, aut ſaltem ſtanneo Calice ſacrificet, habens Thronos, ſeu corporale de lino, candidum, & nitidum, & Altare mundis veſtimentis opertum, vel decenti paratu ornatum: idem dicito de ſacris Sacerdotis veſtibus: 7. Ne mulieres Altari ſervire permittantur. Conſt. *Etſi Paſtoralis*. Ut ii, quos dixi, abuſus tollendi omnino ſunt, ex Apoſtolicæ Sedis decreto; ita & mores, ſive conſuetudines aliæ, ſi quæ ſint in Orientali Eccleſia, quæ cum debita Euchariſtiæ ſive Corporis,

poris, & Sanguinis Domini veneratione minime cohæreant, sunt omnino removendæ, ut v. g. mos, qui in Iberia sive Mengrellia viget tundendi Eucharistiam, eamque oleo Baptismatis miscendi, quo deinceps a Patrino totum Baptizati Corpus ungitur, & iis similes, illis Ecclesiæ legibus, quibus prohibentur consuetudines debitæ Sacramentis venerationi contrariæ, ac præcipitur, Sancta sancte, ac decenter tractanda esse, censeri debent proscripti. Cavendum vero Missionariis, aliisque sacris Ministris omnino erit, ne temere mores damnent, qui sint Latinis contrarii, quique apud Latinos pro indecentibus haberentur. Cujus quidem rei nonnulla afferemus exempla.

Primo, Græci, Rutheni, Æthyopes, aliique Orientales sacrum facturi sacra dona parant, eaque Græci præsertim & Rutheni, in minori Altari, quod iis *Prothesis* dicitur, præparant; ex hoc, Græci dum hymnus Cherubicus canitur, alii vero juxta propriæ Ecclesiæ ritum statuto tempore, ad Altare majus deferunt accensis cereis, cum thuribulo, ac veneratione magna totius populi, qui pronus oblata adorare videtur. Non defuere ex nostris, qui hanc cæremoniam superstitionis, ac idololatriæ insimulaverint; quod crederent gentem illam veluti Sacramentum oblatum panem, vinumque venerari. At injuria; nam ii fatentur non alium se cultum exhibere, quam eum, qui debetur materiæ Deo oblatæ, pro sacrificio præparatæ, sanctæ mensæ addictæ, a Sacerdote benedictæ, & quæ necessario converti debeat in Christi Corpus remanentibus ipsius speciebus; monentque dandum ei non esse latriæ cultum: Hæc autem & cæremonia est usu comprobata, & cultum relativum tantum præfefert, qui donis debetur, quæ *Antytipa* sunt Corporis, & Sanguinis Christi. Nil ergo in hoc reprehendi potest; sed Gens rudis est instruenda, ne dona illa, ut Christi Corpus, & Sanguinem veneretur.

Secundo, Græci, ut auctor est Gabriel Philadelphiensis, ex traditione majorum particulas in sacro disco reponunt; easque non consecrant, sed consecratam hostiam tangere curant, atque offerunt in honorem B. M. V. S. Joan. Bapt. &c. Hac etiam de causa superstitionis damnati fuere a Latinorum nonnullis. Injuria tamen: Etenim hæc nec consecrari credunt, nec ut Dominicum Corpus distribuunt, sed quod Deo fuerint in Sanctorum honorem oblatæ, quodque sacram tetigerint Eucharistiam, per participationem quamdam sanctitatem accipere, ac devoto animi affectu suscipiendas esse, docent: Neque id adeo facile privatus ante Ecclesiæ judicium damnare potest, cum nullam præ se superstitionem ferat.

Sed ut omnia quæ ad rem hanc pertinent ex Orientali disciplina exponamus, ea hic addimus, quæ a S. M. Benedicto XIV. in explicatione tertii moniti Græcorum Euchologio præmissi exposita sunt. Duos, inquit, habet Græcorum Liturgia ingressus, alterum majorem, minorem alterum nuncupatum. Minor est ille, quo sacri Evangelii codex infertur; major autem ille est, quo sacra dona, nimirum panis & vinum, non adhuc consecrata a parvo Altari seu mensa, quæ *Prothesis* dicitur, super quam præparata fuerant, supplicationis ordine instructa, ad sacrum Altare deferuntur. In majori ingressu ritus hujusmodi observatur, ut panis in patena obtectus velo supra caput deferatur, vel a Diacono, vel a Sacerdote: a Diacono scilicet, quando sollemne officium Missæ celebratur, cum assistentia & ministerio Diaconi; tunc enim hic sinistra manu patenam cum pane supra caput sustinet, dextera vero Sacerdotem thurificat, qui Calicem cum vino utraque manu gestat; si vero Sacerdos sine Diacono celebret, tunc a Lectore thus adoletur, Sacerdos autem supra caput suum sinistra manu sustinet, dextera autem sacrum Calicem ad pectus defert. Ad hunc igitur majorem ingressum contingit, ut populus inclinetur, seu, pro vario regionum more, in terram procumbat, ac fronte humum feriat, perinde ac si sub speciebus panis & vini, licet nondum consecrati, Corpus & Sanguis Christi Domini contineretur, *Populus passim, in Græcia quidem valde demisse se inclinat, neque enim genua flectere vult, ne imitari videatur Latinos, quamvis extra diem Dominicum; in Russia vero prosternit se, terram fronte percutit, ac veluti præsentem in ea oblatione Cœlorum Regem alloquitur, & adorat.* Ait Arcud. lib. 3. c. 19. Christianus Lupus par. 3. suorum operum sup. Concil. ritum describit majoris ingressus, quando Patriarcha, aut Metropolita celebrant. Magri in vocabulario Eccl. verbo, *Prothesis*, sigillatim describit quæcumque fiebant ab Imperatore sacræ Synaxi adstante, eo die, quo imperii coronam assumebat. Goarius in not. ad Liturg. Chrism. n. 110. totam actionem ingressus majoris accuratissime exponit. Idemque fit a Bona. Quæcumque vero ea occasione a Græcis fiunt, eadem similiter aguntur ab Armenis, Cophis, Æthiopibus, ac Syris Jacobitis, ut Brunus, Renaud. aliique referunt. Quin etiam in hac Romana urbe in festo S. Athanasii, videre est Græcos in sua Ecclesia, ea omnia facientes, quæ supra recensuimus.

Perspectum est Græcos ad normam can. 52. Trullani, *in omnibus sanctæ quadragesimæ jejunii diebus, præter quam Sabbato, & Dominica, & Sancto Annunciationis die, sacrum facere Præsanctificatorum Mysterium*: Dum Missam itaque Sacerdos in quadragesima celebrat diebus, quibus celebrare liceat, unam quidem hostiam consecrat,

secrat, & sumit; alteram vero consecratam reponit, quam quidem in tot particulas dividit, quot numerantur subsequentes dies, quibus præsanctificatorum Missa celebranda est, in qua seipsum, & alios, si qui sint communicantes, Eucharistico pane antea consecrato Sacerdos communicat: ut rem describit Allatius in pro leg. ad Gabriel. Naudæum *de Missa Præsanct.* Hac etiam occasione per Ecclesiam sollemni ritu proceditur, Diacono sacram Pyxidem, in qua Sacramentum sub specie panis continetur supra caput deferente, Sacerdote autem manibus gestante Calicem, cum vino aqua mixto, non quidem consecrato, sed tantum benedicto. Et quoniam non semper a Sacerdote Missa cum assistentia Diaconi celebratur, si solus Sacerdos celebret, ipse sinistra manu defert Pyxidem capiti impositam, dextera autem Calicem sustinet; atque ita a parvo Altari ad Aram majorem progreditur; uti testatur Arcad. l. 3. cap. 59. Tunc vero non omittit Populus genua flectere, pectus tundere, aliisque idoneis actibus consecratum panem delatum, ut supra dictum est, adorare. Ab hoc ritu nonnulli ortam putant ex ignorantia quadam adorationem, quæ fit in majori ingressu, quam ob rem eam damnavere Nicolaus Cabasilas in exp. Liturg. Arcudius deinceps lib. 3. cap. 19. aliique. Immo Patres Concilii Zamosciæ an. 1720. decr. de Cel. Miss. §. 4. non dubitavere interdicere, *ne fiant genuflexiones, seu capitis inclinationes dum transfertur panis oblationis a minori ad majus Altare, pro consecratione tempore offertorii*, & voluerunt, ut Parochi *Populum hac de re moneant, ne periculo idololatriæ exponatur*. Horum Patrum decretum Pontifex non improbat, recenset vero, quid ea de causa in Congregationibus Romæ de Orientalibus cæremoniis habitis, determinatum sit, ac statuit excusum fuisse eorum temperamentum, qui ritum hunc tollendum existimaverunt: quum in Congreg. super correctione Euchologii habita die 5. Septembris 1745. quæstione proposita, *an abolendus, seu emendandus foret Ritus ingressus majoris, omnibus mature discussis, constitutum fuerit, nihil esse innovandum. Idque subinde auctoritate nostra firmatum extitit. Placuit tamen*, sequitur Summus Pontifex, *consilium prudenter adhibitum, ut monerentur Episcopi aliique curam animarum gerentes, ut rudem populum docere non prætermittant, quod dum sacra dona a Prothesi ad Aram majorem transferuntur sollemni ritu, cum ea nondum sint consecrata, sub earum speciebus nequaquam existit Corpus, & Sanguis Domini nostri Jesu Christi, prout futurum erit post consecrationem; ideoque exteriores illi venerationis actus, qui erga præfata dona nondum consecrata adhibentur, non ea ratione peraguntur, ut cultus Latriæ soli Deo debitus iisdem præstetur, sed ut inferioris speciei cultus exerceatur, cujus objectum est futura transubstantiatio eorumdem donorum in Corpus & Sanguinem Domini Nostri Jesu Christi*. Id quod a nobis supra expositum, & inculcatum fuerat, quod vel ipse Pontifex paullo infra laudare non dedignatur.

Agit deinceps Pontifex Max. de panis divisione, quam in minori mensa, seu Prothesi Orientales faciunt, cujus pars major, ut Deo Omnipotenti debitus adhibeatur cultus, offertur, reliquæ vero *minores* qui *Merides* vocantur, Omnipotenti itidem offeruntur, sed earum una in honorem B. M. V. altera in honorem S. Joannis Bapt. SS. Apostolorum, aliorumque Sanctorum quorum etiam nomina a Sacerdote recensentur; alia pro vivis quorum etiam nomina recitantur, alia pro defunctis, qui pariter nominatim commemorantur; alia in honorem illius Sancti cujus festus dies celebratur; relicta cæteroquin Sacerdoti facultate offerendi specialiter sacrificium pro illa, aut illis, quos ipse maluerit. Hujusmodi Ritum jam diu viguisse probatur ex Dyptico Irenes Augustæ, edito a Patre Montfaucon Tom. I. Analect. Græc. c. 34. Si vero Episcopus, aut Presbyter primam celebrantis personam sustinens cum aliis Sacerdotibus concelebret, & Diaconi quoque in officio ministrante assistant, non modo quilibet Sacerdos, sed unusquisque etiam ex Diaconis, Hostiam unam majorem offert, simulque minores particulas, seu *Merides*; ex quibus si quæ demum supersunt a celebrante seu celebrantibus non consummatæ, eæ distribuuntur adstantibus, qui Eucharisticæ communionis participes fieri petunt. De hoc ritu quæstio in Florentina Synodo instituta fuit, sed cum Archiepiscopus Mitylinensis, propositis interrogationibus apte satis fecisset, nil fuit innovatum. Simeon Thessalonicensis in suo Tractatu de Sacramentis visus est dubitare de particularum consecratione; sed cum super omnes eadem a Sacerdote proferatur verborum forma, dubitatio irrationabilis fuit.

Dubitatum inter catholicos fuit de Diaconali, quam diximus, oblatione: Atque Arcudius, aliique putavere eam tollendam omnino esse; quia Diaconis offerre ad Altare oblationem sacri canones interdicunt. Sed etsi canones sacram oblationem fieri prohibeant a Diaconis, quæ in sacro Altari a solo Sacerdote fit; nunquam vero damnant oblationem, quæ in mensa, sive Prothesi fieri ab antiquis temporibus etiam ab ipsis consuevit. Hinc in Congreg. pro Orient. ritibus habita 3. Januarii 1745. proposita quæstione, *Utrum tollenda esset oblatio, quæ a Diaconis fit ad Prothesim*, rescriptum fuit, *nihil esse innovandum*: ac rescriptum Pontificia auctoritate comprobatum fuit.

Tertio, Latina Ecclesia, ac Orientales plerique

æque venerationis cauſſa prohibent, ne Euchariſtia cooperto capite celebretur. At cum in Sinenſi, eique finitimis regnis *detecto capite manere, vel operari non ſit reverentia, & ſcandalum generet, non devotionem*, Romani Pontifices permiſere Miſſionariis, cooperto decenti pileo capite celebrare, ac Neophytis Euchariſtiam recipere; quoadusque Gens illa ita edocta fuerit, ut ritus Romanæ Eccleſiæ non abhorreat. Ex Breve Clement. X. 23. Decembris 1673. & aliis. Quamobrem non adeo facile damnandi erunt, ſi qui ſint in Oriente Patriarchæ, vel alii, qui operto capite ſacram Euchariſtiam celebrent, vel diſtribuant. Nam in iis deeſſe poteſt irreverentia, cum ſit res indifferens. Hinc Aſſem. infert, injuria a Joſepho II. damnatos eſſe Patriarchas Neſtorianorum, quod cooperto capite Euchariſtiam, vel celebrent, vel recipiant, vel adminiſtrent. Nam ſcribit Balſamon l. 7. juris Orient. *Alexandrinum Patriarcham rem divinam facere mitra caput advolutum*, alios vero Orientales aperto capite. Et Monachi omnes S. Antonii abbatis, ſive Cophti, ſive Abiſini, ſive Syri Maronitæ *cucullam monaſticam in Liturgiæ celebratione, & in ipſa Euchariſtiæ conſecratione, vel perceptione retinent*; idque ex præſcripto S. Pachomii Abbatis, Regula 91. eamque regulam refert Cls. Aſſem. diſſ. de Syr. Neſt. p. 306. par. 2. Bibl. Orient. Itaque, ubi viget uſus celebrandi, ac recipiendi Euchariſtiam detecto capite, ex Eccleſiæ præcepto id eſt ſervandum; a quo præcepto ſola Apoſtolica Sedes diſpenſare valet; ubi vero contraria vigeat ex majorum traditione conſuetudo, nihil eſt, niſi ex Apoſtolicæ Sedis decreto, immutandum.

Quarto, Thomas a Jeſu lib. VII. de Converſione omnium Gentium c. 2. inter errores, quorum Neſtorianos accuſat, hunc refert, *Clerici omnes apud Chaldæos, & etiam illi Laici, qui alios devotione excedunt, ſacram Dominici Corporis communionem in manibus propriis recipientes, ſub utraque ſpecie communicantur; ceteri vero laici Corpus Domini Sanguine intinctum aſſumunt*. At in iis nil eſt, quod reprehendere poſſit morem ſacram Euchariſtiam recipiendi in manibus: nam conſuetudo hæc in Eccleſia antiqua eſt, atque in aliis quoque Eccleſiis diu viguit. Dionyſius Alexandrinus in Epiſtola ad Xyſtum Papam apud Euſebium l. VII. hiſt. Eccl. c. 9. ait, *qui ad ſacram menſam adſtiterit, & manus ad ſuſcipiendum ſacrum cibum porrexerit*. Baſil. in Epiſt. ad Cæſariam Patriciam, *in Eccleſia*, inquit, *Sacerdos particulam tradit, detinet autem eam cum omni libertate is, qui ſuſcipit, ac ita ori admovet manu propria*. Cyrillus Catech. 5. Damaſc. Orth. c. 14. aliique Græci Scriptores tradidere, communem fuiſſe Eccleſiæ Græcæ morem tradendi Dominicum Corpus in communicantium manibus uſque ad octavum ſæculum, a quo tempore adhiberi cæpit cochlear, quo communicantibus vivificum alimentum elargiuntur. Apud Neſtorianos vero antiquus uſus viget porrigendi in manus Euchariſtiam, & Calicem ori admovendi: *rarus vero, & a recentioribus quibuſdam Presbyteris, Miſſionariorum hortatu, uſurpatus mos eſt, communionem Corporis in os communicantium tradendi*, inquit Aſſem. loco cit. Quamobrem injuria hac de cauſſa damnantur.

At multo minus damnari debent ob Communionem ſub utraque ſpecie, quæ Latinæ quoque Eccleſiæ per plura ſæcula communis fuit, quæque in univerſo Oriente viget. Immo & iis, qui in Italia ſunt Græcis, in illis locis, in quibus ejuſmodi ritus introductus eſt, & ad præſentem uſque diem ſervatur ac viget, permittitur: *ita tamen, ut ſub altera tantum ſpecie totum, atque integrum Chriſtum, verumque Sacramentum ſumi firmiter credant, ac propterea, quoad fructum attinet, nulla gratia ad ſalutem neceſſaria eos fraudari, qui uſam ſpecierum ſolam accipiunt; ubi vero præfatus ritus conſuetudine hactenus receptus non eſt, Epiſcopis, quorum juriſdictioni* Græci ſubjiciuntur, *curæ ſit, ne impoſterum admittatur*, inquit S. M. Benedict. XIV. Conſt. *Etſi Paſtoralis*.

Nota. Circa Communionem ſub utraque ſpecie cavendum eſt, ne Orientales errent, aut credendo ſub una tantum ſpecie integrum Chriſtum non ſuſcipi, aut damnando Latinæ Eccleſiæ morem, aut tenendo divinum adeſſe præceptum de communicando ſub utraque ſpecie.

Quinto, Orientales etiam pueris ante rationis uſum, immo ſtatim poſt Baptiſma diſtribuunt. Conſuetudo hæc, ut ſupra notavi, viguit olim & in Latina Eccleſia; atque Apoſtolica Sedes in iiſdem Orientalibus, iis exceptis, qui ſub Latinis Epiſcopis degunt, permittit, ac tolerat. Cavendum vero quam maxime, ne in puerorum communione quidquam occurrat, quo Sacramento injuria fiat, eaque hæreſis e nonnullorum Orientalium mentibus eliminanda eſt, qua credunt, ſine Euchariſtiæ ſuſceptione baptizatos pueros æternam aſſequi non poſſe beatitudinem.

Hic ex Encyclica ſæpe laudata, hæc addimus. Quibuſdam Eccleſiæ ſæculis uſus obtinuit, ut poſt Baptiſmum illico pueris Sacramentum Euchariſtiæ adminiſtraretur; non quod id neceſſarium crederetur, ſed ex mero ritu, ac vigente conſuetudine; ut ex Tridentino Concilio eruitur Seſſ. 21. cap. 4., & magis etiam comprobatur ex eo, quod damnatum Armenorum errorem a Benedicto XII. etiam Rynaldus recenſeat, quo putabant ad æternam puerorum ſalutem, & Baptiſmi iis collati validitatem,

poſt

poſt Confirmationis Sacramentum, Euchariſtiam etiam iiſdem eſſe adminiſtrandam. In Occidentali Eccleſia a quadringentis & amplius ab hinc annis hæc conſuetudo ceſſavit. Apud Orientales vero Melchitas, Syros Armenos, & Cophtos viget adhuc; atque etiam apud Græcos hæc diſciplina ſervatur, inquit Arcudius lib. 5. de Sacr. Euchar. cap. 11. ſed aliqui ex ipſis paulatim eam deſeruerunt, propter incommoda, quæ in præbenda pueris poſt Baptiſmum Euchariſtia ſequebantur. In Synodo etiam habita in monte Libano 18. Sept. an. 1596. Patriarcha Maronitarum Sergio, can. 7. decretum fuit, ut caverent deinceps Sacerdotes univerſi, *ne quemquam ante rationis uſum ad communionem Euchariſticam admitterent*. Idemque ſtatuere PP. Concilii Zamoſciæ, an. 1720. §. 3. de Euchariſtia, & Concilii Maronitarum in Monte Libano celebrati an 1736. Quod etiam inculcatur Italo-Græcis Conſt. *Etſi Paſtoralis &c.*

De Communione quoque ſub utraque ſpecie, nonnulla habet, quæ eruditionis cauſſa addimus. In Collegio Græcorum Romæ a Gregorio XIII. erecto, in quo Græcus ritus ſervatur juxta Collegii Conſt. ab Urbano VIII. confirmatas, Alumni debent quintadecima quoque die, necnon feſtis diebus ſollemnibus, & ſingulis Adventus, & Qudrageſimæ Dominicis, Latino ritu ſervato: in feſtis vero ſollemnioribus, videlicet Paſchatis, Pentecoſtes, & Nativitatis Domini, jubentur Euchariſtiam Græco ritu ſuſcipere, hoc eſt in fermentato, Sanguine intincto; ad quam rem perficiendam Sacerdos utitur parvo cochleari, quod infert in os ſuſcipientis Euchariſtiam: qui Ritus ſervatur etiam cum Græcis reliquis, qui prædictis diebus ad ſollemne miſſæ ſacrificium conveniunt, aut qui aliis per annum diebus in Eccleſia Græci Collegii ſibi Euchariſtiam ritu græco adminiſtrari depoſcunt. Italo vero Græcis in ſæpe citata Conſt. *Etſi Paſtoralis*, ſolum in illis locis Communio ſub utraque ſpecie permittitur, in quibus Ritus adhuc viget, in reliquis vero prohibetur. Gregorius XIII. Maronitarum Patriarchæ reſcripſit, *Laici a Communione ſub utraque ſpecie pedetentim arcendi ſunt, totus enim Chriſtus ſub una ſpecie continetur, & in uſu Calicis magnum eſt periculum effuſionis*, ut refert Thom. a Jeſu *de Conv. Omn. Gen.* 486. Hinc in Libanen. Conc. an. 1736. par. 2. n. 21. hujuſmodi conſilio inhærentes decrevere: *Ne Laico, vel Clerico in minoribus Ordinibus conſtituto communio ſub utraque ſpecie tradatur, ſed ſub una tantum, panis nimirum. At Diaconis, ut Hoſtiam Sanguine intinctam a Sacerdotibus, in ſollemni præſertim Miſſa accipere poſſint, & valeant*, permiſerunt, *modo abſit cochlearis uſus, quem omnino abrogandum ſtatuerunt.*

Sexto, Cum in Tridentina Synodo ſeſſ. XIII. c. 8. ſtatutum ſit, *ut Laici a Sacerdotibus communionem accipiant, Sacerdotes autem celebrantes ſeipſos communicent*, id ſervari debet in utraque Eccleſia, ubi hæc conſuetudo jam vigeat; ſicubi vero antiquo more a Diaconis, jubente Epiſcopo vel Presbytero, aut Euchariſtia, vel Calix fidelibus tribui ſoleat, ut ab Orientalibus nonnullis fieri ſolere fertur, ii damnandi non ſunt, cum hæc conſuetudo ab antiquis Patribus trahat originem.

§. IV. *De Sacra Liturgia, ſive Miſſa.*

HAbes ex Auctore, quid Miſſæ nomine veniat, & ex iis, quæ nos de Orientalium rituum varietate diſputavimus, facile intelliges, idem eſſe apud Orientales Liturgiam, ac penes Latinos Miſſam. Plura ibi de Orientalium circa Miſſam diſciplina expoſuimus; ſed hic in gratiam præſertim Miſſionariorum nonnulla addimus, quæ ſcitu neceſſaria videntur, quæque per varia quæſita exponemus.

Quæres. Utrum Sacerdos carens Miſſali lingua ſui ritus exarato, alterius linguæ Miſſali uti poſſit, proprio tamen ritu ſervato?

Reſp. 1. Id neutiquam licere; obligatione enim illa, qua quiſque propriæ Eccleſiæ ritum ſequi tenetur, adſtringitur etiam ad ſervandam in ſacris faciendis linguam, quæ propria ſit ritus, quem tenet. Hinc Sacra Congregatio de P. F. die 30. April. 1631. petentibus Miſſionariis Georgiæ facultatem celebrandi Miſſam ritu latino in Idiomate Georgiano vel Armeno, reſpondit, *illam pro nunc concedendam non eſſe, niſi eſſet medium ad convertendos Georgianos potiſſimum*. Ex quo manifeſtum fit, ſine Apoſtolicæ Sedis diſpenſatione nefas eſſe aliena lingua ſacrum celebrare; prudenter vero ſe gerere Miſſionarios, ſi facultatem hanc petant, dum ex ea plurimum prodeſſe poſſe ſperent animarum ſaluti, vel Hæreticorum converſioni. Quamobrem, *Petentibus Fratribus Carmelitis diſcalceatis, ut Sacerdotibus ſui Ordinis, qui in Regno Perſiæ exiſtunt, & in futurum exiſtent, liceat Miſſam in lingua Arabica celebrare: Sanctiſſimus in Chriſto Pater & Dominus Noſter divina Providentia Urbanus Papa VIII. auditis Fratrum ſuorum S. R. E. Cardinalium Congregationis de P. F. ſententiis, ad conſolationem populorum, qui in eo regno Catholicam Fidem nuper ſuſceperunt, Sacerdotibus prædictis licentiam petitam conceſſit cum infraſcriptis conditionibus, videlicet: ut Ritus Latinus in celebratione Miſſarum retineatur; ut Miſſale Romanum in lingua Arabica litterali translatum in Urbe prius approbetur; & denique ut ſemel tantum ſingulis diebus in unaquaque illius Regni Eccleſia,*

✠ *in prædicta lingua celebrare liceat, non obſtantibus &c.* S. C. de P. F. die 17. Aprilis 1624.

Reſp. 2. Contra Carolum Franciſcum a Breno ne quidem neceſſitate urgente, ſcilicet ne infirmus ſine Viatico decedat, aut populus die feſto Miſſa careat, licere vulgari aut alieno idiomate ſacrum facere. Eccleſia enim vulgaris linguæ uſum in ſacris faciendis prohibet, ac unumquemque proprio ritu ſacra celebrare jubet. Publicum autem Eccleſiæ bonum exigit, ut ipſius leges, quibus præſertim modus ſacrificandi præſcribitur, a ſacris Miniſtris religioſe ſerventur. At privati commodum eſt, vel ſacrum Viaticum ſuſcipere, aut ſacrum die feſto audire, ut 2. §. ex Verricello diximus, ubi addidimus etiam, præceptum audiendi Sacri, aut recipiendi Viatici non obligare Fideles, niſi dum Sacrificium juxta præſcriptos ab Eccleſia ritus perfici poſſit. Ecquis dicat, poſſe publicam Eccleſiæ legem contemni, quæ ſcilicet ad publicum miniſterium ſpectet, ut privati eorum obligationi ſatisfacere poſſint?

Quæres 2. Utrum Miſſionariis liceat in Hæreticorum. & Schiſmaticorum Eccleſiis celebrare?

Reſp. 1. *Negative, quia datur Miſſionariis uſus altaris portatilis, & facultas benedicendi paramenta, ideo non eſt neceſſe ut ipſi in præfatis Eccleſiis celebrent, vel Schiſmaticorum veſtibus utantur*; ita cenſuerunt Theologi cujuſdam particularis Congregationis habitæ Romæ 7. Maji 1631. ſuper dubiis Miſſionariorum Cappucinorum Orientis in Palatio Em. Pamphilii. Vide append. *de Commun. in divinis cum Hæreticis*.

Reſp. 2. In Eccleſiis Catholicorum ab Hæreticis occupatis, id licere conſtat ex decreto Cong. ſup. Inquiſit. die 13. Junii 1534. quo *affirmative* reſponſum fuit ad dubium, quod ſequitur: *An in Eccleſiis Catholicorum Rethiæ ab Hæreticis occupatis, Miſſionarii poſſint ſua exercitia continuare?* Ac certis conditionibus licet etiam cum diſpenſatione in aliis Hæreticorum Eccleſiis, ut liquet ex ſequenti decreto: *Sanctiſſimus Dominus Noſter D. Clem. divina Providentia Papa XI. in particulari audientia mihi Commiſſario S. Officii data dixit, quod ad facilius promovendum Schiſmaticorum, & Infidelium converſionem, illoſque alliciendos ad Fidem Catholicam amplectendam ſacrarum Cæremoniarum intuitu, benigne indulſit Patri Præfecto, ſeu Vicepræfecto Miſſionariorum pro tempore in Æthyopia exiſtentibus, ut pro eorum arbitrio, & conſcientia diſpenſare poſſint cum iiſdem Miſſionariis, eiſque facultatem concedere celebrandi Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium Catholico Romano ritu ſuper Altari in Templis Hæreticorum, ſeu Schiſmaticorum in Æthyopia; ita ut eadem Altaria non inſerviant, niſi pro nudis tabulis, & more Catholicorum diſponantur cum ſacrato Lapide, Mappis, Sanctiſſimi Miſſæ Sacrificii Ritu prædicto, nunquam tamen generaliter, ſed in caſibus particularibus, in quibus alia loca commodiora non ſuppetant, ut urgens ſit neceſſitas ad facilius dictam converſionem promovendam, & inſuper ad Catholicorum conſolationem, aliiſque juſtis, & urgentiſſimis de cauſſis, indicandis ab eiſdem Patre Præfecto, ſeu Vicepræfecto Miſſionariorum, ſuper quibus eorum conſcientiam oneravit*. Die 12. Aprilis 1704.

Quæres 3. An Miſſionariis, quibus conceſſus eſt altaris portatilis uſus, licitum ſit in privatis domibus celebrare?

Reſp. Ex decreto Sac. Cong. de P. F. ſuper rebus Sinarum, & Indiarum Orientalium die 14. Dec. 1668. non licere celebrare in domo infirmi, ſi Viaticum ſaltem occulte ad infirmum deferri valeat, vel in domo infirmi, vel ſaltem in viciniori domo ſacrum peragere, *ſi locus decens ſit, ne infirmus Viatico privetur*. Dum autem Eccleſia careat, vel in propria domo oratorio ſive cappella, licere iis ſentio in privatorum domibus ſacrum peragere, dum locus decens ſit, & cum eorum facultas limitata non ſit, ſive reſpectu particularis loci ſublata; quod ex facultatibus, quas habent, metiri debent.

Quæres 4. An vigore ſolius facultatis celebrandi Miſſam in quocumque loco decenti, Miſſionariis conceſſæ, poſſit licite ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium ab ipſis celebrari, ſicut a quibuſdam ipſorum, ſingulis diebus Dominicis, & feſtis celebratur ſuper Mare in navibus prope littus appulſis, abſque præſentia alterius Sacerdotis, qui Calicem poſt Conſecrationem firmum cuſtodiat ad penitus evitandum effuſionis periculum, ut Doctores opinantes requirunt?

Reſp. Nullo modo licere Cappuccinis, nec Minoribus Obſervantiæ, neve quibuſcumque aliis celebrare, vel mandare, & permittere celebrari Miſſam in navibus, quia omnino eſt prohibitum. S. C. particularis de P. F. die 29. Januarii 1667.

Nota. Orientales, ut diximus c. 111. pag. 477. antiquam conſuetudinem ſervant, hoc eſt, unicum in Eccleſia Altare habent, unicumque in eo ſacrum in die celebrant. Ex iis, quæ ibi diximus, exploratum eſt ab hac conſuetudine, ſive ab orta inde obligatione nonniſi ex Romani Pontificis diſpenſatione liberari poſſe; quam diſpenſationem, uti ibi oſtendimus, Græco-Meſchitæ ex parte obtinuerunt, ampliorem vero Græco-Itali.

Orientales omnes vel Altaria conſecrata, vel quæ ſaltem ſuperimpoſitum habent ſacrum lapidem ſervant, cujus defectu Græci uti ſolent *Antimenſio*. Super *Antimenſion* nefas eſt Latinis ac alterius quoque ritus gentibus, qui hunc morem non habeant, ſine diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ, celebrare. Nulli autem vetitum eſſe arbitror ſuper ſacrata Orientalium Altaria celebrare, dummodo tamen lex ſervetur de uno

ſuper

super unico Altari celebrando sacro, ac etiam si fieri possit, juxta celebrantis ritus ornetur, ut in Const. pro Italo-Græcis exprimitur. At sicubi paramentorum mutatio scandalo esse possit, vel habeatur pro Orientalis ritus contemptu, non dubito, quin valide celebretur a Latino quoque in Altari, Orientalium more parato.

Habent etiam Orientales circa tempus celebrandi peculiarem disciplinam. Maronitæ jejunii tempore in quadragesima Missam ad tres horas post meridiem celebrare solent, moremque ipsorum imitari permisit Missionariis Cappuccinis ibidem degentibus Sac. Cong. 22. Aprilis 1682. Nestoriani feria v. in Cœna Domini post solis occasum celebrant, & Sabbatis, ac Dominicis quadragesimalibus post horas vespertinas. Modo universæ Ecclesiæ legem de præmittendo sacræ communioni jejunio servent, reprehendi nequeunt, sicut nec Armeni, & si qui sint alii Orientales, qui celebrent in sabbato sancto, vel aliis diebus post solis occasum, cum antiquam consuetudinem sequantur. Sicut quisque rite sequitur propriam circa horam celebrandi consuetudinem, quæ probata sit, ita contra consuetudinem, ac Ecclesiæ legem celebrationis tempus immutando ac pervertendo, Sacerdotes peccant. Neque circa hoc dispensare potest, nisi summus Pontifex, qui justis de caussis facultatem concessit Missionariis Sinensibus celebrandi tribus ante auroram horis contra Latinæ Ecclesiæ disciplinam, 23. Novembris 1665. Scilicet, ut Fideles, quos Magistratus Gentiles Religionem exercere prohibebant, posse confiteri, Eucharistiam sumere, ac deinceps antequam dies eluceseceret ad proprias domos tuto redire.

Quæres 5. An licet Sacerdoti Catholico eleemosynam a Schismaticis, vel Hæreticis accipere pro Missa juxta eorum intentionem celebranda?

Resp. Non licere. Primum, quia nefas est cum iis in divinis communicare, ut alibi a nobis est demonstratum, & ut decernitur a Concilio Lateranensi V. sess. xi. §. *Statuimus insuper*. Sacerdos vero cum iis communicat, pro quibus Missæ sacrificium applicat, quos sacrificii participes esse vult; atque ii qui eleemosynam dant, sacrificium sibi communicari cupiunt, eo modo, quo fieret, si sacrum faciendum committerent Sacerdotibus propriæ sectæ, cum quibus communicare contendunt. Deinde Sacerdos dum juxta offerentis eleemosynam voluntatem sacrificium celebrat, ut publicus Ecclesiæ Minister se gerit, ac Ecclesiæ nomine pro iis orat, qui eleemosynam sint elargiti, ejusque illis suffragia impertitur: Ecclesia vero hanc suffragiorum communionem Schismaticis, Hæreticis, & excommunicatis omnino prohibet, cap. *A nobis* de sent. excomm.

Quæres 6. An Presbyteri Orientales conjugati dum celebraturi sint, abstinere debeant ab uxoribus, & quamdiu?

Resp. Esse omnino abstinendum non solum nocte antecedente sacri celebrationem, sed insuper aliquot dies juxta cujusque Ecclesiæ Canones & disciplinam, cujus transgressio nunquam gravi culpa caret. Circa dierum numerum quisque propriæ Ecclesiæ ritum servare tenetur. Quod spectat ad Armenos, en dubium Sacræ Congregat. propositum a Carmelitis Discalceatis Missionariis in Persia, ejusque responsio. *An Presbyteris Armenis conjugatis moderandum sit tempus abstinentiæ ab uxoribus; quadraginta scilicet dierum ante, & totidem post Missæ celebrationem ab eorum Ritu præfixum & determinatum? Resp. Nihil esse innovandum, & Episcopus curet pro sui Pastoralis Officii munere, ut Presbyteri conjugati catholici Armeni ritum suum observent*, C. S. Off. die 14. Maji 1705. Pro Græco-Italis Clemens VIII. ac deinceps Bened. XIV. Ecclesiæ Græcæ Canones inculcando, habent: *Præsbyter Græcus conjugatus antequam ad sacrum sacrificium, seu sanctam Missam celebrandam accedat, vel per hebdomadam, vel per triduum ab uxore curet abstinere*. Si spectentur canones Ecclesiæ Orientalis nihil in iis frequentius inculcatur, quam continentia iis, qui Eucharistiam suscipere, vel sacra tractare debeant, ac etiam quadragesimalis jejunii tempore; sed quot dies ab uxore abstinere debeat Presbyter, qui sit celebraturus, in iis expressum non legimus. Balsamon vero refert *a sanctissimo Patriarcha Luca de hoc interrogato Synodaliter fuisse pronunciatum, tribus ante diebus a corporali congressu abstinere debere conjuges, qui sunt divinorum Sacramentorum futuri participes. Quin & sponsos, qui ipso nuptiarum die, post sanctam communionem congrediuntur, pœnæ subjecit*. Vid. expos. can. 4. Concil. Cathag. juxta Ordinem, quem habent can. in collectione Eccl. Orient. Ex hoc perspicuum fit, juxta Orientalis Ecclesiæ disciplinam, Presbyterum ad minus tribus diebus ante celebrationem a conjugali congressu abstinere debere, ut licite celebret, quam abstinentiam illius Ecclesiæ canones etiam in Laicis olim exigebant. Hinc Balsamon ipse notat in expositione alterius canonis, compati non posse uxoris usum cum quotidiana Sacri celebratione secundum Orientalis Ecclesiæ Canones.

Sacrificium Deo Spiritus Contribulatus Ps. 50.

TRACTATUS DE POENITENTIÆ SACRAMENTO.

POEnitentia sumitur vel pro virtute, vel pro Sacramento. Sumpta pro virtute, est virtus inclinans peccatorem ad dolorem ac detestationem de peccato commisso, quatenus est offensa Dei, & ad efficax propositum vitandi peccatum, & satisfaciendi justitiæ divinæ. Est aliqua justitiæ commutativæ species: nam qui per suum peccatum injuriam Deo intulit, debet eam per satisfactionem compensare, si non ad æqualitatem, cujus est incapax, saltem quantum potest, & Deus exigit. Actus virtutis Pœnitentiæ sunt contritio, & satisfactio, de quibus infra.

Pœnitentia sumpta pro Sacramento, ut hic sumitur, est Sacramentum a Christo institutum ad peccata post Baptismum commissa remittenda per actus pœnitentis, & absolutionem Sacerdotis. Ejus necessariam necessitate medii in re, vel in voto, constat ex Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata &c.* & ex Concil. Trid. sess. 14. c. 2. 2. ibi: *Est autem hoc Sacramentum pœnitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis ipse Baptismus.*

CAPUT PRIMUM.

De Materia Sacramenti Pœnitentiæ.

DUplex est, remota, & proxima. Materia remota, & circa quam destruendam versatur, sunt omnia peccata post Baptismum admissa. Materia proxima, & ex qua componitur, sunt actus pœnitentis, nempe contritio perfecta vel imperfecta, confessio, & satisfactio; quæ partes materiales dicuntur, ex Conc. Trid. sess. 14. can. 4. *Si quis negaverit ad integram & perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in pœnitente, quasi materiam Sacramenti Pœnitentiæ, videlicet contritionem, confessionem, & satisfactionem, quæ tres Pœnitentiæ partes dicuntur, anathema sit.* Differt tamen satisfactio actualis ab aliis, quod sit tantum pars integralis. Datur absolutio, & hoc Sacramentum conficitur, & confert gratiam justificantem ante satisfactionem impletam: at nulla res potest esse sine tota sua essentia. Contritio vero, & confessio sunt partes essentiales. Satisfaciendi tamen propositum necessario requiritur in contritione.

AR-

ARTICULUS PRIMUS.

De Contritione. (1)

Quæst. I. *Quid est Contritio, & quotuplex?* *Resp.* 1. Contritio generice sumpta est animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero. Conc. Trid. sess. 14. c. 4. Ut autem valeat ad remissionem mortalium, sive intra, sive extra Sacramentum, necessario debet esse interna, supernaturalis, universalis, efficax, & appretiative summa.

Resp. 2. Dividitur in perfectam, & imperfectam. Contritio perfecta est ea, quæ concipitur ex actu, seu motivo caritatis perfectæ, unde est dolor ac detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cetero propter Deum super omnia dilectum propter se, hoc est, propter infinitam amabilitatem suam. Imperfecta, quæ attritio dicitur, est ea, quæ ex alio

(1) Quoniam Auctor sententiam suam circa gravissimam controversiam *de dolore perfecto, & imperfecto*, variis explicat assertionibus sparsim jactis in præsenti Articulo, qui septem Quæstiones complectitur, idcirco, ut universa ipsius doctrina commode apprehendatur unico velut intuitu, juvat hic eam summatim exhibere contextam sequentibus sex membris.

1. *Quilibet actus caritatis perfectæ, quem contritio perfecta includit, absolute sufficit extra Sacramentum ad justificationem* (quæst. 2.) Caritatem perfectam intellige in *genere* amorum, quibus diligi potest Deus; hoc est, quæ involvit amorem purum propter Deum, atque creatis omnibus Deum anteponit. Caritas enim, qua Deus super omnia diligitur, quia in se bonus, *perfectissimus est amor* juxta Rom. Catechismum (par. 2. tit. de Pœnit. n. 28.) & ideo contritionem constituit, quæ *vehementissimum animi dolorem conjunctum habet*. Id olim perspicue docuere S. Thomas, & Richardus de Mediavilla. Primus enim in Scripto ad Hanibaldum Cardinalem tit. SS. XII Apost. (in 4. sent. dist. 17. q. 2. ar. 2.) sic ait: *Dicendum, quod in contritione duplex est dolor. Unus in voluntate, qui non est aliud, quam displicentia peccati, & in hoc consistit essentia contritionis: alius in sensualitate, qui sequitur ex primo dolore. Primus dolor secundum intensionem debet esse maximus in genere, scilicet comparatione aliorum dolorum; quia quanto aliquid debet magis placere, tanto ejus oppositum debet magis displicere. Non tamen oportet, quod sit maximus in specie hujus doloris: sicut quilibet amor caritatis est maximus in genere, sed non in sua specie. Secundum durationem vero oportet, quod sit maximus, quia per totum tempus præsentis vitæ durare debet in habitu, sed non in actu... Secundus dolor non oportet, quod sit maximus intensive, quia non requiritur ad contritionem de necessitate, sed de perfectione; nec extensive, ne si nimis duret, homo in desperationem labatur.* Secundus vero hæc habet (in 4. sent. dist. 17. art. 1. q. 6.) *Cum contritio dicat actum pœnitendi caritate formatum, & quantumcumque modica caritas sufficiat ad remissionem quantorumcumque & quorumcumque peccatorum mortalium; quantumcumque parva contritio sufficit pro quantocumque magno peccato.* Quid clarius?

2. Proinde *ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam non requiritur contritio caritate perfecta* (Resp. 4. quæst 6.) seu contritio, quæ sit informata actu caritatis mox explicatæ. Siquidem apud DD. in confesso nunc est, minus requiri intra, quam extra Sacramentum.

3. Hinc autem fit, ut *contritio perfecta, & imperfecta differant specie, cum habeant diversa motiva* (R. 2. q. 1.) adeoque utriusque discrimen non sit repetendum a vario dumtaxat perfectionis gradu unius ejusdemque caritatis, remissæ ac intensæ, uti S. Thomas de Villan. (ferm. in Dom. de Pass.) expresse notavit. *Solus dolor ille contritio est, qui est propter Deum. Unde attritio, & contritio non tam differunt, quia contritio est dolor intensus, & attritio est dolor remissus; sed magis quia contritio est dolor perfectus propter Deum, & attritio est dolor imperfectus, & mixtus cum aliis respectibus.*

4. *Ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ obtinendam requiritur, ut contritio imperfecta includat aliquem Dei amorem, non tamen qui extra Sacramentum justificet; seu qui non sit caritas perfecta* (Resp. 2. q. 6.) Ex quo sequitur, purum putumque gehennæ metum minime sufficere.

5. Ejusmodi amor, qui Sacramentalem attritionem informare debet, *est amor spei, seu concupiscentiæ, quo peccator adultus non solum avertitur a creatura, sed etiam convertitur ad Deum, ipsum super omnia amando, ut suum summum bonum, & suam beatitudinem* (Resp. 2. qu. 6.). Dicitur amor *spei*, non quia solius spei actus sit, sed quia *cauffatur ex spe* juxta Doct. Angelicum (1. 2. q. 40. ar. 7.). Appellatur etiam *concupiscentiæ*, non qualiscumque, sed *in finem recte ordinatæ* juxta Doct. Seraphicum (in 3. sent. dist. 27. ar. 2. qu. 2.) quæ nimirum tendit non in solam *formalem* beatitudinem, sed principaliter in *objectivam*, hoc est, in ipsum Deum beantem. Unde amor iste vocari potest *mercenarius simpliciter*, non *mercenarius serviliter*. S. Franciscus Salesius (lib. 3. *de Carit.* par. 1 cap. 17.) eum perbelle describit. *Hic amor, qui dicitur spei, amor est concupiscentiæ, per quem non Deum ad nos trahimus, sed ipsi unimur tamquam nostræ finali felicitati. Per hujusmodi amorem nos cum Deo amamus, sed ipsi non præferimur, nec ipsi æquamur. Amor nostri miscetur cum illo Dei, sed amor Dei vincit. Amor nostri partes obtinet suas; sed tamquam motivum dumtaxat, non tamquam finis. Amor nostri aliquem obtinet locum, sed Deus principatum obtinet sedem.* Alia plura ibidem profert S. Præsul perquam apta convellendo crasso illorum errori, qui *concupiscentiæ* amorem ante repudiant, quam rite intellexerint; utpote non distinguentes (quemadmodum ceteroqui par est, atque ex prælaudato D. Bonaventura facile addisci potest) amorem concupiscentiæ *mercenarium simpliciter*, & *mercenarium serviliter*, juxta tritam apud Ethicos omnes distinctionem beatitudinis *objectivæ*, & *formalis*.

6. *Ceterum quoad praxim, Pœnitentes semper adducendi sunt ad eliciendam contritionem perfectam* (in fin. q. 6.) quia nempe varias ob causas id utilius, tutiusque. Hæc sunt genuina Auctoris sensa, cui nunc assentiuntur & numero & sapientia præstantes Theologi, quibus placet via media incedere inter extremas aliorum opiniones.

alio motivo supernaturali, quam caritatis concipitur, ut ex peccati turpitudine, vel ex gehennæ & pœnarum metu. Conc. Trid. *supra*. Quare differunt specie, cum habeant diversa motiva: differunt etiam ex parte effectus, nam perfecta Deo reconciliat extra Sacramentum cum ejus voto; non imperfecta: quoad cetera conveniunt.

Quæst. II. *An contritio perfecta semper justificat extra Sacramentum, per modum scilicet dispositionis ultimæ, licet non sine voto Sacramenti?*

Resp. Affirm. (1) *Prob.* 1. Ex Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam &c. vita vivet.* 2. Conc. Trid. sess. 14. c. 4. docet, *etsi contritionem hanc aliquando caritatem perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare prius, quam hoc Sacramentum actu suscipiatur; ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni, sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam.* 3. Quia S. Pius V. & Gregorius XIII. damnavit hanc Baji propositionem: *Per contritionem etiam cum caritate perfecta, & cum voto percipiendi Sacramentum, non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut martyrii, sine actuali susceptione Sacramenti.*

Immo quilibet actus caritatis perfectæ, quem contritio perfecta includit, & qui dicitur contritio virtualis, absolute sufficit extra Sacramentum ad justificationem, sine dolore & proposito formali, ut constat 1. Ex Script. Prov. 8. *Ego diligentes me diligo.* Joann. 14. *Qui diligit me, diligetur a Patre meo; & ego diligam eum &c.*

2. Ex Patribus id passim asserentibus.

3. Quia damnatæ sunt hæ Baji propositiones.

32. *Caritas illa, quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.*

70. *Homo existens in peccato mortali, potest habere veram caritatem.*

4. Quia perfecta Dei dilectio est perfecta conversio ad Deum. Tamen actus caritatis perfectæ non reconciliat hominem Deo sine voto contritionis & Sacramenti, quod in illo virtualiter & implicite includitur; nec sine obligatione eliciendi postea contritionem formalem de iisdem mortalibus jam remissis, & eadem confitendi.

Quæst. III. *An contritio est necessaria?*

Resp. 1. Contritio formalis, vel virtualis sufficiens ad remissionem peccati mortalis est necessaria necessitate medii ad salutem. *Prob.* 1. Ex Luc. 13. *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis* Et Act. 3. *Pœnitemini & convertimini, ut deleantur peccata vestra.* 2. Ex Concil. Trid. sess. 14. c. 1. & c. 4. Ratio est, quia sine illa, etiam inculpate omissa, obtineri nequit remissio peccati mortalis, nec proinde salus. Contritio autem sufficiens ad remissionem mortalium est contritio perfecta, vel attritio ex amore Dei inchoato, seu imperfecto cum Sacramento, ut infra dicam.

Dixi, *vel virtualis*. Quia actus caritatis perfectæ sufficit ad justificationem, etiam sine dolore formali; & esse potest in eo qui non cogitat de peccatis; estque pœnitentia virtualis, quia efficaciter ad contritionem movet eum, qui de peccatis cogitat, & habet vim reconciliandi cum Deo extra Sacramenta.

Resp. 2. Contritio formalis est etiam necessaria necessitate præcepti. Nam 1. extat præceptum speciale divinum eliciendi contritionem formalem; ut constat ex Matt. 4. & Act. 2. *Pœnitentiam agite.* 2. Omnia media ad salutem necessaria, directe & ratione sui a Deo præcipiuntur: sed contritio formalis est medium a Deo constitutum, ut necessarium ad reconciliationem cum eo, ut docet Conc. Trid. sess. 14. c. 4. *Fuit quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius.* 3. Ratione sui præcepta est lege cujusdam justitiæ ad Deum, ex qua tenemur, quantum in nobis est, resarcire injuriam Deo illatam, modo ex natura rei convenienti, & a Deo instituto, qualis est dolor & propositum efficax. Hinc peccator, qui elicuit actum caritatis perfectæ, tenetur adhuc contritionem formalem elicere; & omissio contritionis præceptæ est speciale peccatum contra virtutem Pœnitentiæ.

Observa. Contritio, quæ necessaria est necessitate tum medii, tum præcepti, debet reconciliare peccatorem cum Deo: ac proinde est Contritio perfecta extra Sacramentum, & saltem attritio conjuncta cum amore Dei imperfecto seu amore spei, in Sacramento. Nam contritio non exigitur, nisi ad placandum Deum, ad divinam injuriam, quantum fieri potest, compensandam, & ad reconciliandum hominem cum Deo.

Quæst. IV. *Quandonam præceptum contritionis obliget?*

Resp. Tenemur jure divino & naturali ad non

(1) Hæc thesis est contra Guillelmum Estium, qui sic statuit (in 4. Sent. dist. 17. §. 2.). *Neque ordinarie, neque frequenter, ac multo minus semper, sed raro fit, ut ante actualem Sacerdotis absolutionem peccator fit absolutus coram Deo*, supple, prævia cordis contritione perfecta. Qui ejusdem Theologica Commentaria notis Critico-Theologicis illustravit, verissime advertit, *sententiam istam nostris temporibus singularem esse appellandam, cum ab ea fere omnes recesserint*.

non differendam saltem notabiliter contritionem sufficientem ad justificationem post mortale admissum, ita ut notabilis ejus dilatio sit novum peccatum mortale. *Prob.* 1. Ex Eccl. 5. *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem; subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.* Item Christus, Matth. 24. & 25. Marc. 13. Luc. 18. jubet nos semper vigilare & paratos esse ad mortem. Sed hoc præceptum violat qui notabili tempore manet in statu peccati: nam non vigilat, nec paratus est. 2. Ex Patribus, qui passim longam Pœnitentiæ dilationem graviter increpant. 3. Notabilis dilatio contritionis, quæ a Deo statuta est ad satisfaciendum ejus offensæ, ejusque amicitiam recipiendam, est graviter injuriosa Deo: nam est violatio juris divini exigentis reparationem injuriæ, Deo illatæ, sine notabili mora. Idem quippe jus obligans ad compensationem injuriæ simul obligat ad illam non differendam saltem notabiliter, ut patet in injuriis humanis. Præterea tempore notabili non curare de reconciliatione cum Deo ineunda, & permanere voluntarie in inimicitia Dei, dum ab eo sollicitaris ad redeundum in gratiam, est secundum æstimationem prudentum virtualiter amicitiam divinam contemnere. 4. Gravis est inordinatio voluntarie notabili tempore sejungi, & habitualiter averti a fine ultimo, ut rem magis ex morali quodam judicio quam ex subtili disquisitione expendenti facile patebit. 5. Per talem dilationem peccator exponit se periculo labendi in novum peccatum; nam ex communi Patrum & Doctorum doctrina, homo non potest diu in peccato mortali versari, quin iterum in novum mortale incidat. *Peccatum quod pœnitentia non diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit*, ait S. Greg. lib. 23. mor. c. 9. Hinc illud Eccl. 3. *Peccator adjiciet ad peccandum.* Et vero (ut ait Delugo) hæc est voluntatis natura, ut quisque operetur juxta id quod amat & intendit, nec diu eligere possit media difficilia ad finem alium, quem minus amat.

Quare (1) notabilis dilatio contritionis est peccatum mortale contra virtutem Pœnitentiæ, & contra caritatem, vetantem contemtum quemlibet divinæ amicitiæ. Quænam autem dilatio notabilis censeatur, ut sufficiat ad mortale, ex morali judicio æstimandum est, opportunitate, periculis, tentationibus, & aliis circumstantiis spectatis.

Ceterum secundum omnes contritionis præceptum obligat per se in quovis probabili periculo mortis: quia cum post mortem observari nequeat, homo se committeret periculo illud non observandi. Per accidens vero obligat quoties quis Sacramentum aliquod vult ministrare, vel suscipere, quia ex virtute religionis tenetur sancta sancte tractare, & proinde sibi comparare statum gratiæ. Item quando necessaria judicatur ad superandam tentationem, vel avertendam calamitatem publicam.

Resp. 2. Quisque tenetur lege naturali divina elicere contritionem perfectam in articulo mortis. Ita communius. Quia recta ratio dictat in negotio salutis æternæ, eo tempore, quo exacto, defectus sit irreparabilis, adhibendam esse viam tutiorem, & omnem securitatem moraliter possibilem, qualis est omni adulto contritio perfecta. Nam nemo certo scit se immunem esse ab omni mortali, nec se liberandum esse per contritionem imperfectam cum Sacramento; quia potest tibi deesse Baptismus, sine quo nemo est capax alterius Sacramenti; posset Confessarius non esse rite ordinatus, caruisse intentione necessaria &c. Nec satis est elicere amorem Dei perfectum, dum occurrunt animo peccata; nam tunc ex præcepto elici debet contritio formalis, ut dixi.

Quæst. V. *An ad remissionem venialium, etiam in justo, requiratur aliqua pœnitentia seu displicentia, ac retractatio vel formalis, vel saltem virtualis?*

Resp. Affirm. Ita communiter cum S. Th. 3. par. qu. 86. art. 1. *Prob.* 1. ex Script. quæ asserit indistincte & generaliter contritionem esse necessariam ad remissionem peccatorum. 2. Ex S. August. epist. 48. *Nec quemquam putet a quocumque seu magno seu parvo peccato ad correctionem sine pœnitentia posse transire.* Et ser. 1. in Psal. 58. *Iniquitas omnis, parva magnave sit, punia-*

---

(1) Gravis obligatio non differendi *diuturno*, seu *notabili* tempore conversionem ad Deum, emanat potissimum ex alia gravi obligatione diligendi Deum *frequenter*, sicuti (N. 373.) indicavimus. Ad dignoscendam autem *notabilem dilationem* in utroque & caritatis, & pœnitentiæ negotio, præ oculis habeantur, quæ hanc ipsam ad rem scribit Eximius Suarezius (Disp. sect. 5. Comment. in 3. par. D. Th.). *Illud tempus, si non sit positiva lege præscriptum, prudenti arbitrio ipsius hominis, vel alterius, qui ejus cognita conscientia possit auxilium præstare, committendum est, ut pensatis circumstantiis omnibus judicet, an incipiat nimis esse dilatio. Neque aliquam regulam certiorem, aut magis particularem assignare possum tam in hoc præcepto, quam in aliis affirmativis, præsertim circa actus, qui ad Deum ordinantur, sola ac nuda naturali ratione perfecta:* quales nimirum sunt actus credendi, sperandi, amandi, orandi &c. qui satis crebro sub præceptum venire intelliguntur vel eo ipso, quod illorum eliciendorum tempus noluerit Deus in Scripturis Sacris exerte patefacere.

puniatur necesse est aut ab ipso homine pœnitente, aut a Deo vindicante: nam & quem pœnitet, punit seipsum . . . Non potest impunitum relinqui peccatum. 3. Sapientiæ & justitiæ divinæ plane convenit, ut omnis Dei offensa, propria voluntate admissa, sine retractatione ac displicentia saltem virtuali non remittatur. Ergo recte creditur Deus, qui connaturalem rerum exigentiam ac convenientiam semper servat, statuisse, ut peccata etiam venialia non condonarentur sine aliqua eorum Pœnitentia saltem virtuali; quæ consistit in actu supernaturali virtutis alicujus, vi cujus displiceret illud peccatum, si memoriæ occurreret.

Quæst. VI. *Quænam contritio requiritur & sufficit ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ?*

Resp. 1. Ad valorem & effectum Sacramenti requiritur contritio formalis, interna, supernaturalis, universalis respectu mortalium, efficax, & appretiative summa. Itaque debet esse, 1. Formalis, qualis generatim descripta est, nempe quæ sit animi dolor ac detestatio formalis de peccatis commissis, cum proposito non peccandi de cetero, ex Concil. Trident. sess. 14. c. 4. Nam contritio est pars necessaria Sacramenti, ex can. 4. Item saltem in praxi requiritur, præter dolorem, etiam propositum formale & expressum; nam non est certum sufficere virtuale: immo Concil. Florentinum explicando contritionem requisitam, expresse commemorat dolorem & propositum, & illa tamquam duo requirit. Et a Concil. Tridentino contritio definitur: *Animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero.* At definitur per partes essentiales, alioqui dolor & detestatio non essent etiam partes essentiales: nam Conc. non requirit simpliciter propositum; & particula *cum* significat conjunctionem &c. Hinc non sufficit perfecta dilectio, quia non est contritio formalis, sed solum virtualis.

2. Interna, ex Joel. 1. *Scindite corda vestra*: nam est animi dolor, alioqui non esset contritio, sed merum simulacrum contritionis, quo Deus, qui intuetur cor, decipi non potest. At non necesse est, ut contritio sit sensibilis nam ex Concil. Trid. est animi dolor. Animus autem mentem & voluntatem, non appetitum sensitivum significat. Sæpe tamen sensibilis est, quia sæpe ex ea oritur motus appetitus sensitivi.

3. Supernaturalis, hoc est, facta ex motivo supernaturali per auxilium gratiæ. Ex Conc. Trid. sess. 6. can. 3. *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione, neque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.* Et vero dispositio debet esse proportionata formæ, & ejusdem ordinis cum illa: forma autem, nempe gratia sanctificans, est supernaturalis; ergo contritio, quæ est dispositio ad illam, debet quoque esse supernaturalis. Quare peccator humilibus ac crebris precibus contritionis gratiam a Deo per Christi merita petat his verbis, Joan. 31. *Converte me, & convertar, quia tu Dominus Deus meus.*

4. Universalis, ita ut dolor se extendat ad omnia mortalia admissa, & adsit propositum omnia omnino mortalia imposterum vitandi, propter motivum omnibus etiam oblitis commune, ex Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, vita vivet.* Nam unum mortale non potest remitti sine omnibus aliis, cum per quodlibet avertamur a Deo, & nullum remittatur sine infusione gratiæ sanctificantis, quæ est incompossibilis cum omni mortali. Ergo ut contritio valeat ad remissionem mortalium, debet valere ad remissionem omnium. Non potest autem valere ad remissionem omnium mortalium, nisi virtualiter saltem & implicite ad omnia se extendat, per rationem omnibus communem, ut patet. Hinc Concilium gener. Later. II. c. 22. ait: *Falsam pœnitentiam esse constat, cum spretis pluribus, de uno solo pœnitentia agitur . . . Unde scriptum est: Qui totam legem observaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus, scilicet quantum ad vitam æternam; sicut enim si peccatis esset omnibus involutus, ita si in uno tantum maneat, æternæ vitæ januam non intrabit &c.*

5. Efficax & absoluta, ita ut excludat omnem affectum ad quodvis mortale, & contineat propositum firmum servandi omnia mandata, & ad mandatorum observationem necessaria, cujusmodi sunt destructio causarum peccati, fuga occasionis proximæ, cupiditatum ac sensuum mortificatio, oratio crebra &c. Nam Conc. Trid. sess. 12. c. 4. requirit propositum non peccandi de cetero, hoc est, nunquam peccandi, ideoque semper servandi omnia mandata saltem graviter obligantia. Præterea vera Pœnitentia, seu contritio est vera conversio cordis ad Deum, quæ non potest esse sine odio efficaci peccati, & amore efficaci justitiæ, ex Concil. Trid. sess. 14. c. 4. *Declarat S. Synodus hanc contritionem* (necessariam quovis tempore ad impetrandum veniam peccatorum) *non solum cessationem a peccato, & vitæ novæ propositum, & inchoationem, sed veteris etiam odium continere, juxta illud* Ezech. 18. *Projicite a vobis omnes iniquitates vestras, in quibus prævaricati estis, & facite vobis cor novum*

vum & spiritum novum. Certe contritio, quæ cor novum & spiritum novum facere debet, est maxime efficax.

Ad efficaciam contritionis pertinet etiam voluntas faciendi quidquid Deus requirit ad destructionem peccati, nempe confitendi, satisfaciendi &c.

6. Appretiative summa, ita ut homo oderit ac detestetur peccatum supra omnia alia mala, sitque paratus omni bono carere; & quodvis malum pati, potius quam peccare mortaliter, & Dei amicitiam rebus omnibus præferat. Nam contritio necessaria ad justificationem est conversio ad Deum ex toto corde, totalitate (1) appretiationis, juxta illud Joel. 2. *Convertimini ad me in toto corde vestro*. Et Deut. 4. *Cum quæsieris Dominum Deum tuum, invenies eum; si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ*. Enimvero sicut Deus est summum bonum, ideoque supra omnia diligendus; ita peccatum, quod est Dei offensa, & ejus amicitia privat hominem, est summum malum, ideoque summe detestandum ac vitandum.

7. Ut sit cum spe veniæ conjuncta. *Vide* Conc. Trid.

Porro contritio debet esse talis reipsa & non solum opinione. Nam ex Conc. Trid. sess. 14. cap. 3. & can. 4. est pars Sacramenti Pœnitentiæ. Sed pars Sacramenti realis & veri, debet esse vera & realis, & non tantum existimata; nostra enim existimatio nihil ponit in re. Cum ergo res esse nequeat sine omnibus suis partibus essentialibus veris, nec etiam Pœnitentiæ Sacramentum potest esse sine aliqua contritione vera, qualis a Deo requiritur.

Resp. 2. Ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ obtinendam requiritur insuper, ut talis contritio includat (2) aliquem Dei amorem, non tamen qui extra Sacramentum justificet. *Prob.* 1. Ex Conc. Trid. sess. 6. c. 6. ubi agens de dispositionibus ad justificationem in Baptismo requisitis, sic ait: *Illumque tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt; ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet*. Quanto magis talis amor requiritur in Sacramento Pœnitentiæ, quæ ex Conc. Trident. est laboriosus Baptismus? 2. Ex auctoritate Cleri Gallicani, an. 1700. ita docentis: *Et quidem de dilectione Dei sicut ad Sacramentum Baptismi in adultis, ita ad Sacramentum Pœnitentiæ, quæ est laboriosus Baptismus, requisita, ne necessariam doctrinam amittamus, hæc duo in primis ex S. Synodo Tridentina monenda, & docenda esse duximus: Primum, ne quis putet in utroque Sacramento requiri ut præviam contritionem eam, quæ sit caritate perfecta, & quæ cum voto Sacramenti, antequam actu suscipiatur, hominem Deo reconciliet. Alterum, ne quis putet, in utroque Sacramento securum se esse, si præter fidei & spei actus, non incipit diligere Deum tamquam omnis justitiæ fontem. Neque vero satis adimpleri potest utrique Sacramento necessarium vitæ novæ inchoandæ ac servandi mandata divina propositum, si pœnitens primi & maximi mandati, quo Deus toto corde diligitur, nullam curam gerat; nec sit saltem animo ita præparato, ut ad illud exequendum, divina opitulante gratia, se se excitet ac provocet.* 3. Quia ex Script. Patribus, & Conc. Trid. ad justificationem omnem adulti requiritur vera conversio ad Deum; vera autem conversio ad Deum includit aliquem Dei amorem. 4. Homo per peccatum mortale avertitur a Deo, & con-

(1) Totalitas ejusmodi, ad dolorem, amoremque perfectum necessaria, a Seraphico Doctore (n. 131.) explicatur.

(2) Vid. N. 184. & seq. ubi produximus ratiocinium gravium DD contendentium, dolorem cujusvis omnino amoris expertem non excludere, uti par est, *voluntatem peccandi*. Hic adde, nec esse proprie dolorem de peccato, quatenus est *offensa Dei*, quod ex doctrina Angelici (in Nota ad fin. art. 1. c. 3. Tract. *de Act. Human.*) elicere pronum est. Recte propterea ex Gamatio scribit Sylvius (Concl. 3. quæst. 3. ad Supplem. 3. par. q. 1. a 1.) *Constat, attritionem non esse ex solo metu, sed aliquid etiam divini amoris necessario includere; alioquin si nullus omnino Dei amor neque explicite actu, aut virtute includatur, non est tunc vera attritio, nec attritionis nomen promeretur.* Inde est, ut cum in Tridentino decreto Sessionis VI. primitus delineato nulla occurreret mentio dilectionis, Claudius Jajus Soc. Jesu, aliique Concilii Patres postularint, ut adderetur, teste Card. Pallavicino (lib. 8. Hist. cap. 13.) Quod & factum est unanimi omnium consensu, ut liquet ex verbis, quæ in eodem decreto nunc leguntur. Hinc porro prudens quisque intelligit, præstructæ necessitati inchoati cujuspiam amoris nihil obesse, quod laudati Patres illum postea in Decreto Sessionis XIV. expresse non memorarint, dum differentes de *attritione, qua peccatorem ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit*, eam dixere *ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipi*. Hoc namque decretum alio superiore collatum non nisi alterutrum ex istis duobus sensibus præseferre potest. Nimirum attritio concepta ex metu pœnarum disponit ad Sacramentalem gratiam, non *proxime*, sed *remote*: vel, si proxime disponit, solum prout adjunctum habet initialem aliquem *amorem* erga Deum. Idque satis colligitur ex pristina forma hujusce posterioris decreti, in quo juxta citatum Historicum dicebatur, attritionem conceptam ex pœnarum metu *sufficere ad Sacramenti constitutionem, cum sine aliquo dilectionis in Deum motu esse vix queat*.

vertitur ad creaturam, ponendo in ea ſuam beatitudinem ſeu ſuum finem ultimum. Ergo ut ſe ad Deum vere convertat, & peccati remiſſionem obtineat, debet non ſolum averti a creatura, ſed etiam converti ad Deum, ipſum ſuper omnia amando, ſaltem ut ſuum ſummum bonum, & ſuam beatitudinem. Præterea homo non poteſt eſſe ita diſpoſitus, ut nullum bonum appetat & amet, in quo ultimo conquieſcat & ſuam beatitudinem ponat. Ergo ſi jam non amat, nec expetit bonum creatum, in quo ultimo conquieſcat & beatitudinem ſuam ponat, ut exigit vera converſio ſecundum omnes, neceſſe eſt ut in Deo tamquam fine ultimo ſuam beatitudinem ponat, ideoque Deum ut ſuum ſummum bonum ſuper omnia amet. 5. Diſpoſitio ad reconciliationem in Sacramento requiſita, debet eſſe medium huic obtinendæ accommodatum, quod non præſupponat neceſſario effectum Sacramenti. Sed talis eſt attritio cum aliquo Dei amore appretiative ſummo, qui non ſit caritas perfecta, cum hæc ſola reconciliet extra Sacramentum. 6. Ubi agitur de valore Sacramenti, non licet ſequi opinionem probabilem tantum, relicta tutiore. At ſententia aſſerens neceſſitatem amoris Dei non per ſe juſtificativi, eſt ſaltem tutior, ut patet; & negans non eſt certa, ut conſtat tum ex dictis, tum quia Alexander VII. æque vetuit utramque cenſura notari, impugnaturque a multis. Ergo in praxi non licet opinionem negantem ſequi.

Porro amor ille ſpei, ſeu concupiſcentiæ neceſſitate quadam naturali conjunctus eſt cum aliquo benevolentiæ affectu & amore erga Deum propter ſe, quamvis non appretiative ſummo ex motivo caritatis: nam Deus amari ſuper omnia non poteſt ut ſummum noſtrum bonum, ſeu ut nobis ſummum bonus, quin etiam aliquatenus ametur propter ſe, ſeu ut eſt in ſe bonus, licet non ſuper omnia ex hoc motivo, ſed præciſe ex motivo ſpei, ſeu concupiſcentiæ.

✠ Circa controverſiam de Attritione, vel Contritione Confeſſioni præmittenda, lege c. 15. lib. 7. laudati Operis de Synodo Diœceſana, ubi hujuſce quæſtionis hiſtoria luculenter deſcribitur, eaque præmiſſa, concluditur. *Cum itaque verſemur in quæſtione ab Eccleſia hactenus non definita, jure ac merito Alexander VII. die 9. Maji 1667. ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, Sedi Apoſtolicæ reſervatæ præcepit* „ Cunctis, & ſingulis Fidelibus.... ut ſi deinceps de materia Attritionis ſcribant, vel libros, aut ſcripturas edent, vel docebunt, vel prædicabunt, vel alio quovis modo Pœnitentes, aut Scholares, ceteroſque erudient, non audeant alicujus Theologicæ cenſuræ, alteriuſque injuriæ, aut contumeliæ nota taxare alterutram ſententiam, ſive negantem neceſſitatem aliqualis dilectionis Dei, in præfata Attritione, ex metu gehennæ conceptæ, quæ hodie inter Scholaſticos communior videtur, ſive aſſerentem dictæ dilectionis neceſſitatem, donec a Sancta Sede fuerit aliquid hac in re definitum „. *Caveant proinde Epiſcopi, ne in ſua Synodo, aut in Inſtructione Sacerdotum, quam Synodis quandoque attexunt, aliquid decernant, aut de Attritione mere ſervili ad Sacramentum Pœnitentiæ ſufficienti, aut de amoris ſaltem initialis neceſſitate. Adhuc quippe ſub Judice lis eſt: adhuc impune pro una, & altera ſententia dimicatur. Paucis ante annis Cardinalis Gottus* Theolog. tom. 3. in 3. par. D. Thomæ, qu. 4. de Contritione, dub. 4. §. 1. *ſententiam propugnavit non requirentem in Pœnitente amorem Dei, nec initialem quidem, ad juſtificationis gratiam in Sacramento Pœnitentiæ aſſequendam: Hac ipſa in Urbe opera & Cura P. Caroli Jacobi Romilii Ord. Min. Convent. Generalis Magiſtri, typis recuſum eſt opus Claudii Fraſſen inſcriptum:* Scotus Accademicus, *cujus Auctor* tom. 10. pag. 563. *ſtrenue defendit Attritionem ex ſolo metu pœnarum, & gehennæ, atque ex amore concupiſcentiæ, ſeu affectu ſpei, conceptam, modo ſupernaturalis ſit, omnemque excludat voluntatem peccandi, eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad Sacramenti Pœnitentiæ fructum in ſe derivandum. Contra vero Cardinalis Denhoff Epiſcopus Ceſenatenſis,* in ſua inſtructione Paſtorali, Pœnit. Sacram. pag. 33. *aliqualem amorem in Attritione requirit, ut ſit ſufficiens Sacramenti Pœnitentiæ materia: Franciſcus Maria Campioni anno 1698. doctam elucubravit diſſertationem Theologico-Scholaſticam, in qua totis viribus conatus eſt demonſtrare neceſſitatem aliqualis amoris Dei, ſaltem imperfecti, & initialis, ad impetrandam gratiam in Sacramentis, quæ dicuntur* Mortuorum; *& laudatus Petrus Lambertus le Drou, Epiſcopus Porphyrienſis, Apoſtolici Sacrarii Præfectus, cum per Urbem evulgatam vidiſſet diſſertationem a Bartholomæo Rivio, ejuſdem ſui Auguſtiniani Inſtituiti Theologo, exaratam, in qua Auctor decertat pro ſufficientia Attritionis, omnis Caritatis expertis, ad valide, & cum fructu recipiendum Sacramenta Baptiſmi, & Pœnitentiæ eidem ſtatim contradictorem ſe præbuit, aliiſque editis diſſertationibus, Jan. mem. Clementi XI. nuncupatis, nullum non adhibuit argumentum, quod aptum putaverit ad prædictam opinionem refellendam; contendens Attritionem mere ſervilem, ne a Sacramento quidem vires ſortiri, quibus valeat hominem proxime diſponere ad Dei gratiam, vel primo obtinendam, vel amiſſam recuperandam. Hinc recte intulit Berti* Theolog. tom. 7. lib. 34. c. 3. *nihil hactenus a Sede Apoſtolica de hac quæſtione deciſum, ſed libertatem cuique da-*

datam, ex præfatis opinionibus eam eligendi, & docendi, quam maluerit.

Sed non ideo prohibentur Episcopi Confessarios monere, ut Pœnitentes ad veram, & perfectam Contritionem hortentur & excitent; id siquidem faciendum suadent, etiam præcipui Auctores, qui pro sufficientia doloris, ex solo metu gehennæ, steterunt, uti Suarez, Gamachæus, Comitolus, quorum testimonia supra retulimus. Et quod magis est, ita fieri præcipit Rituale Romanum, jussu Pauli V. editum, Confessario injungens, ut audita Pœnitentis Sacramentali Confessione, ejusque peccatis diligenter expensis „ opportunas correptiones, ac monitiones, prout opus esse viderit, paterna caritate adhibeat, & ad dolorem, & contritionem efficacibus verbis adducere conetur „. *Cui consonat Rituale Argentinense, editum a Cardinali de Rohan* tit. de Pœnitent. §. 1. *ubi hæc habentur*: „ Cæterum Pœnitentes suos admonere non cessent Confessarii, ne se putent securos in Sacramenti Pœnitentiæ perceptione, si præter Fidei, & Spei actus, non incipiant diligere Deum, tamquam omnis justitiæ fontem, ut loquitur sacrosancta Tridentina Synodus.

Resp. 3. Contritio necessario debet elici ante absolutionem: alioqui absolutio, quæ forma est, non applicaretur materiæ essentiali, quæ sunt contritio & confessio; & sic Sacramentum nullum esset, & absolutio inanis: nam sine pœnitentia non remittuntur peccata. Immo monendi sunt pœnitentes, ut contritionem confessioni semper præmittant: tum quia alioqui periculum esset, ne ante absolutionem non eliceretur: tum quia secundum aliquos confessio manare debet ex contritione, ut sit accusatio dolorosa, alias futura mera peccatorum historica narratio; & ut reddat contritionem sensibilem. Unde monent pœnitentem, qui sine contritione confessus fuisset, debere post contritionem elicitam dicere: Ego me accuso de peccatis declaratis; vel confessario quærenti, anne se iterum accuset de peccatis illis, respondere: *Ita*. Nam ubi agitur de Sacramentorum valore, tenemur sequi partem tutiorem, quamvis esset minus probabilis. Ob hanc rationem in praxi elici debet contritio ex intentione confessionis, vel absolutionis; & qui nihil cogitans de confessione contritionem elicuit, debet aliam denuo elicere. Quia est tutius, & probabile id requiri, ut aliqui docent: tum quia pars debet referri ad compartem, & alii moraliter uniri, ut totum cum illa constituat: tum quia contritio sine relatione ad Sacramentum non esset actio Sacramentalis. Et quamvis forte contrarium, quod docet Delugo, esset probabilius, tamen non est omnino certum.

Nota. In praxi requiritur nova contritio, quoties datur nova absolutio: quia oppositum non est omnino certum, & nova forma exigit novam materiam proximam. Quare si quis statim post absolutionem recordans mortale, illud addat, debet ante novam absolutionem renovare contritionem.

Resp. 4. Attritio concepta ex metu gehennæ includens amorem Dei appretiative summum, etsi non perfectum, cum spe veniæ, sufficit absolute ad justificationem in Sacramento impetrandam, si habeat alias conditiones supra requisitas.

Prob. Quia non requiritur contritio caritate perfecta, quæ semper justificat extra Sacramentum: nam si requireretur, Sacramentum Pœnitentiæ in re susceptum, nunquam peccatores reconciliaret, immo nec reconciliare posset, sed semper reconciliatos exigeret; cum contritio perfecta semper reconciliet. At absurdum est, quod Sacramentum in re *pro fidelibus Deo reconciliandis a Christo institutum*, qualis est Pœnitentia, ex Conc. Trid. sess. 14. can. 1. nunquam reconciliare possit, sed semper exigat & supponat jam reconciliatos. Nam absurdum est, instituere medium ad aliquem finem obtinendum, quod semper necessario præsupponat jam consecutionem finis. Præterea Sacramentum Pœnitentiæ non esset Sacramentum nisi vivorum. (1)

N. 2. Cete-

(1) Hoc postremo loco Auctor quæstionem obiter attigit, quam probe exploratam esse oportet iis, qui se comparant ad discutiendam alteram quæstionem, nunc valde celebrem, de essentia seu motivo formali attritionis Sacramentalis. Quod enim præsenti ætate DD. priorem quæstionem expedientes statuunt consensu fere unanimi, assumi debet loco principii quasi certi in definienda posteriore: ita scilicet, ut si ex doctrinis Concilii Trid. (sess. 14. cap. 4.) Rom. Catechismi (par. 2. tit. de Pœnit. num. 46.) Romanæ Synodi Bened. XIII. (in Append. Instruct. 29. par. 3.) nec non Cleri Gallicani (in Comit. general. an. 1700.) plana, legitimaque consecutione deducitur, ad obtinendam in Sacramento justificationem opus non esse eo ipso dolore perfecto ac vivificante, qui justificationi extra Sacramentum comparandæ inservit (quemadmodum olim sustinebant Sententiarii Magister, aliique multi, obtendentes Lazari exemplum, quem Christi Domini voce vivificatum solverunt Discipuli) jam tatendum fit, attritionem Sacramentalem minime concipiendam ex motivo illius virtutis, cujus actio ubi dolorem informat, ipsum *vehementissimum* reddit ex Catechismo Rom. (vid. Notam 1. ad istum Tract.) adeoque justificantem. Porro autem prædictam illam veterum Magistrorum opinionem, pro necessitate perfecti doloris Sacramentalis decertantium, jamdiu Scotus, utpote acutum cernens, masculè aggressus est, atque argumentis impugnavit, quæ hic ab Auctore producuntur. Sic enim ait (in 4. sent. dist. 14. q. 4. §. *Quantum ad tertium*). *Sed istud videtur nimis derogare Sacramento*

Pœ-

Ceterum quoad praxim, pœnitentes semper adducendi sunt ad eliciendam contritionem perfectam: tum quia est actus Deo gratior & pœnitenti utilior, & qui supplebit defectus, qui possent esse ex parte ministri, vel sui, ut si non esset vere baptizatus: tum quia actus caritatis sæpissime in vita ex præcepto eliciendus est.

Quæst. VII. *An est mortale confiteri sola venialia sine contritione formali & efficaci saltem de aliquo?*

Resp. Affirm. *Ita communiter*. Quia tunc redditur forma nulla, & Sacramentum nullum ac sine effectu, defectu materiæ essentialis: Contritio enim vera & efficax est pars materialis & essentialis Sacramenti. Est autem grave sacrilegium, reddere voluntarie Sacramentum nullum, & sine effectu; & gravis irreverentia, facere ut verba Christi ab eo instituta, & ejus nomine debite prolata, qualia sunt verba formæ, applicentur frustra, & quasi irrisorie. Non est tamen mortale, non habere contritionem de omnibus venialibus, quæ in confessione dicuntur, modo habeatur de aliquo; quia id non est necesse ad valorem & effectum Sacramenti, cum unum veniale possit remitti sine alio, & gratia sanctificans possit subsistere cum venialibus. Nec tum gravis irreverentia infertur Sacramento, cum aliunde ponatur materia valida; quamvis sit aliqua irreverentia & mendacium, confiteri aliquod veniale, de quo non doleas: nam ut ait Suarez, confitens peccatum, hoc ipso exercite dicit, se dolere de eo, & velle ab eo absolvi.

ARTICULUS II.

De Confessione.

NOta. Confessio Sacramentalis est propriorum peccatorum accusatio, facta Sacerdoti legitimo judici, ad eorum remissionem virtute clavium Ecclesiæ obtinendam. Cujus dotes sexdecim recensentur his versibus.

Sit simplex, humilis Confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda & discreta, lubens,
verecunda,
Integra, secreta, & lacrymabilis, accelerata,
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

Quæst. I. *An jure divino præcepta sit confessio Sacramentalis omnium & singulorum mortalium post Baptismum commissorum?*

Resp. Affirm. Fide constat, 1. Ex Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Quibus verbis Christus confert Apostolis, & eorum in Sacerdotio successoribus judiciariam potestatem remittendi peccata, & illa retinendi, exercendam recte, & prudenter. At hæc potestas non potest recte & prudenter exerceri, nisi audita prius causa per confessionem; nec possent peccata retineri absolute, si fideles non tenerentur comparere in eorum judicio. Unde præceptum divinum confessionis includitur in ipsa Sacramenti institutione. 2. Ex perpetua traditione. 3. Ex Conc. Trid. sess. 14. c. 5. *Universa Ecclesia semper intellexit institutam etiam esse a Domino integram peccatorum confessionem, & omnibus post Baptismum lapsis jure divino necessariam existere &c.* Immo confessio illa est necessaria necessitate medii in re vel in voto, quatenus est pars Sacramenti sic necessarii. (1).

Quæst. II. *Quandonam hoc præceptum obligat?*

Resp. Obligat per se, 1. In quovis mortis periculo, ut gravi morbo, difficili partu, navigatione periculosa, instante conflictu &c. Concil. Mediol. V. sub S. Carolo. Nam alioqui homo se committeret periculo nunquam servandi tale præceptum. Præterea in mortis periculo adhiberi debent media omnia ad salutem necessaria, qualis est confessio post lapsum in mortalem culpam. 2. Etiam sæpe per vitam extra mortis periculum, tum quia peccator per se, & independenter a mortis periculo tenetur ad Pœnitentiam secundum leges a Deo institutas; tum quia Sacramentum Pœnitentiæ a Deo institutum est non solum ad remittendum peccata commissa, sed etiam ad præcavenda & impedienda futura. Ergo Christus voluit, ut peccatores illud sæpius in vita reciperent. Præterea qui præcipit aliquid, nec determinat tempus, vult illud non differri nimis diu, nec expectari tempus extremum.

Obligat vero per accidens, seu ratione alterius præcepti, 1. Quoties Eucharistia sumenda est. 2. Quando est medium necessarium moraliter.

Pœnitentiæ. Nam secundum hoc nunquam deleretur peccatum per Sacramentum Pœnitentiæ: sed necesse esset prius deleri per contritionem, ad hoc ut digne susciperetur Sacramentum; quia nullus digne ostenditur mundus a peccato, nisi prius sit immunis ab eo. Sequeretur ulterius aliud inconveniens, quod nunquam Sacramentum Pœnitentiæ esset secunda post naufragium tabula; quia nunquam per ipsum, ut Sacramentum est, posset recuperari secunda gratia amissa, sed tantum per contritionem tamquam per dispositionem completivam.

(1) Acrem Catholicorum DD. controversiam, quam sæculo XII. exarsisse constat ex Gratiano (par. 2. Decr. can. 23. dist. 1. *de Pœnit.*) ad necessitatem Sacramentalis Confessionis refert Dallæus Calvinianus Minister: at vel supina ignorantia, vel subtesta fide. Siquidem ex integra serie cit. Dist. nct. pronum est colligere, dissidium illud dumtaxat fuisse de *dispositione* præmittenda ipsi Confessioni; num scilicet perfecta contritio requireretur in Pœnitente, aut sufficere etiam imperfecta. Vid. Notam præced.

saliter ad superandam tentationem aliquam, vel ad vitanda peccata.

Sed an obligat statim post mortale admissum; data videlicet prima opportunitate?

Resp. Plurimi negant; quia Ecclesia, quæ determinavit præceptum divinum confitendi, obligat tantum ad confessionem annuam, & alias obligando tantum ad semel per annum confitendum, dedisset occasionem transgrediendi præceptum divinum. Quare volunt posse expectari tempus Communionis paschalis. *Differre confessionem usque ad hoc tempus* (Paschæ) *per se loquendo licitum est: sed per accidens potest fieri illicitum, puta si immineat aliquis articulus, in quo confessio requiratur*, ait S. Thom. quodlib. 1. ar. 11. & Sylvius id confirmat: quia, inquit, Cathecumeni non tenentur ad statim suscipiendum baptismum. Immo Ecclesia olim vetuit, ne unquam adulti extra casum necessitatis urgentis baptizarentur, nisi in vigilia Paschæ, vel Pentecostes.

Alii cum S. Bonavent. in 4. dist. 17. q. 2. docent, hoc præceptum obligare, quando opportune potest impleri, moraliter loquendo, & major opportunitas temporis, loci, & Sacerdotis ad confitendum expectari prudenter non potest. 1. Quia præcepta affirmativa, quæ per se sæpe obligant in vita, obligant saltem pro temporibus ex prudenti judicio determinandis. At obligatio præcepti confitendi determinatur prudenter ad tempus, quo oppurtune impleri potest, & major opportunitas expectari nequit. 2. Pœnitentiæ Sacramentum est remedium ad peccata tollenda, & præcavenda, a Christo institutum ac præceptum. Prudentia autem dictat remedia, quæ aliquando necessaria sunt, adhibenda esse tum, cum adhiberi opportunius nequeunt. Dicunt autem Ecclesiam non intendisse determinare adæquate omne tempus, quo præceptum divinum obligat per se, nec dare licentiam differendi, sed solum prohibere negligentiam & dilationem ultra annum, & ideo addidisse in suo præcepto, *saltem semel in anno*: sicut etiam cum prohibet, ne quis ultra annum in excommunicatione maneat, non dat licentiam in illa toto anno permanendi. (1).

Quæst. III. *An ex præcepto divino teneamur confiteri mortalium numerum, species, & circumstantias?*

Nota. Circumstantia (2) moralis est affectio, seu conditio actus humani, ad ejus bonitatem vel malitiam conducens. Circumstantiæ septem recensentur hoc versu:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Aliæ mutant speciem, hoc est, dant actui novam speciem peccati: ut si percutiatur Clericus, circumstantia personæ addit injustitiæ peccato malitiam sacrilegii, ob oppositionem cum religione. Huc etiam pertinent circumstantiæ, quæ efficiunt peccatum mortale, quod alioqui fieret veniale, ut circumstantia patris in contumelia, quæ in alium illata censeretur levis culpa: item quantitas materiæ. Nam mortale & veniale sunt diversæ speciei Theologicæ, etiamsi sint ejusdem speciei moralis, ut grave & leve furtum. Aliæ vero non mutant speciem, sed peccatum infra eamdem speciem notabiliter aggravant, vel minuunt, ut major, vel minor quantitas moralis, duratio, intentio &c. Aliæ demum multiplicant peccatum infra eamdem speciem, ut numerus personarum, quas læseris &c.

Porro circumstantia mutat speciem, cum propter

---

(1) In hac quæstione probe attendatur duplex respectus, sub quo considerari solet Pœnitentia, nempe quatenus & *virtus moralis*, & *Sacramentum novæ legis est*. Probatiores TT. modo unanimiter statuunt, præceptum Pœnitentiæ (prout ea *virtus* est; & alio nomine *contritio* dicitur) non obligare *statim* post admissum peccatum grave, etiamsi opportunitas occurrat ejusdem facile concipiendæ: obligare tamen ad illam non *diu* differendam, ita ut omnis dilatio, quæ prudenti judicio *diuturna* censetur, non vacet lethali culpa omissionis, quemadmodum superius (q. 4. art. 1.) fuit abunde demonstratum. Exinde vero inferunt a peccato saltem veniali eum minime excusari, quem præcedentis flagitii non pœnitet, quoties in memoriam illud venit. Nam dum ejusdem seria cogitatio obversatur animo, vel ipse delectatur, vel angitur, vel nec angitur, nec delectatur. In primo casu novo reatu gravi proculdubio implicatur; in secundo jam convincitur pœnitentiam agere; in tertio peccare videtur saltem hoc nomine, quod reluctetur divinæ gratiæ ingerenti patrati sceleris agnitionem, & ad pœnitentiam vocanti. Quod si Pœnitentia spectetur secundum notionem *Sacramenti*, adeoque quatenus contritio jungitur exteriori confessioni, tunc præsens Auctoris quæstio locum habet, in eaque duæ vigent oppositæ DD. opiniones ab ipso descriptæ. Olim D. Bonaventuram (in 4. sent. dist. 17. art. 2. q. 2.) magis propendisse in secundam, palam est legenti. Non tamen indubitanter, ac præfracte illam tutatus est; quippe ambabus commemoratis subdit: *Quæ autem istarum opinionum verior sit, dubium est, & difficile judicare*. Priori opinioni, quæ nunc apud TT. magis recepta videtur, adhæsit inter alios veteres Scholasticos Richardus de Mediav. ita scribens (in 4. sent. dist. 17. art. 3. q. 6.) *Ille, qui commisit peccatum mortale, non statim tenetur de necessitate confiteri, habita Confessoris opportunitate; sed sufficit, quod semel in anno, sicut statuit Concilium generale; nisi in quatuor casibus. Unus est ratione Sacramenti, alius ratione periculi, tertius ratione conscientiæ, quartus ratione dubii. . . Quod autem peccator non teneatur regulariter statim confiteri, patet. Quia ad hoc non obligatur ex jure naturæ, nec divina lege, nec jure positivo, sed tantum ad semel in anno, ut dictum est.*

(2) Vid. N. 288. usque ad 299. item textum Auctoris, art. 2. c. 3. Tract. *de Act. Human.*

propter illam actus habeat disconvenientiam cum natura rationali & lege divina notabiliter diversam, vel oppositionem cum diversis specie præceptis, aut virtutibus, vel modum oppositionis cum eadem virtute notabiliter diversum.

Resp. 1. Pœnitens jure divino tenetur confiteri distincte omnia & singula mortalia, quoad numerum, species & circumstantias peccati speciem mutantes, prout sunt in conscientia. Fide constat, ex Conc. Trid. sess. 14. c. 7. *Si quis dixerit, in Sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia & singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta, & circumstantias, quæ peccati speciem mutant... anathema sit.*

Dixi *species*. Nam ex loco cit. omnia & singula mortalia exprimi debent. Tò *omnia* indicat species, & to *singula* numerum. Item circumstantiæ speciem mutantes declarandæ sunt; ergo a fortiori ipsæ species propter quas illæ declarari debent. Ratio est, quia peccatum aperiendum est ob malitiam; ergo distinctæ specie malitiæ, etiam distincte declarari debent.

Nota. Qui non potest determinare præcise numerum suorum peccatorum, tenetur exprimere eorum numerum cum aliqua latitudine verisimiliore, dicendo, v. gr. Commisi hoc peccatum decies, plus minus. Quod si propter lapsuum multitudinem nequidem possit sic numerum exprimere, interrogandus est ex quo tempore talem consuetudinem habuerit, & quoties circiter per diem, vel hebdomadam, vel mensem consueverit talem culpam admittere, ut sic, quantum fieri potest, numerus peccatorum confessario innotescat; an non etiam aliquo tempore frequentius, alio rarius illa commiserit. Qui vero aliquamdiu in aliqua mala voluntate, v. g. hominem occidendi remansit, tenetur exprimere quantum moraliter fieri potest, numerum actuum intra illud tempus iteratorum; nec satisfacit dicendo, habitualiter perseveravisse per mensem in voluntate occidendi, fornicandi. Quare confessor ab eo quærere debet, an & quoties singulis diebus, hebdomadis malam illam voluntatem iterarit, & quæsierit modum illam exequendi.

Resp. 2. Numerus personarum, quæ sunt objectum peccati, & quantitas materiæ, debent in confessione exprimi. Quia sunt aliquid se tenens ex parte objecti peccati, & ad illud pertinens, & constituens actum in suo esse individuali: ideoque aperiri debet, ut cognoscatur substantia actus individua: nec peccatum potest sufficienter exprimi, non expresso toto objecto. Immo numerus personarum multiplicat numerum peccatorum. Hinc declarandus est numerus personarum, quas uno actu oderis, uno actu læseris, aut dicto scandalum præbueris, vel de quibus uno sermone detraxeris &c.

Resp. 3. Pœnitens tenetur etiam declarare circumstantias, quæ intra eamdem speciem aggravant notabiliter (1) peccatum, seu malitiam moralem illi addunt. Suarez, Sanchez, & alii communius. *Prob.* 1. Ex cap. *Consideret*, de pœnit. dist. 1. & ex Catechismo Romano, & ex S. Carolo, in Instruct. Confess. 2. Ex praxi Ecclesiæ, quæ aliquando reservat peccata propter circumstantiam aggravantem, ut constat ex multis Pœnitentialibus Ritualibus tum antiquis, tum recentioribus. Non reservantur autem, nisi ea, quæ sunt de necessitate confessionis. 3. Quia rationes, quas affert Concil. Trid. sess. 14. c. 5. pro obligatione confitendi circumstantias speciem mutantes, nimirum, *quod sine illis peccata ipsa, neque a pœnitentibus integre exponantur, nec judicibus innotescant; & fieri nequeat; ut de gravitate criminum recte censere possint, & pœnam quam oportet pro illis pœnitentibus imponere* valeant, etiam pro circumstantiis aggravantibus; unde Conc. Trid. implicite & virtualiter docet, illas aperiri debere. Nam sine his neque peccatum integre exponitur, nec innotescit Sacerdoti, cum supprimatur malitia moralis, quam illæ addunt, & per quam peccatum fit virtualiter ac æquivalenter duplex numero, vel triplex. Neque etiam Sacerdos potest sine illis recte censere de peccatorum gravitate, nec pœnam proportionatam imponere; cum non cognoscat gravitatem malitiæ moralem, quam peccatum habet ex circumstantia, ob quam est multo majori pœna dignum, & quæ notabiliter variat judicium Confessoris. Igitur rectitudo & æquitas judicii illius a Christo requisita, circumstantiæ aggravantis confessionem exigit. 4. Ex Conc. Trid. can. 7. omnia & singula mortalia etiam intra eamdem speciem declaranda sunt. At circumstantiæ mortaliter aggravantes sunt multa peccata virtualiter & æquivalenter, sive actus cum sua circumstantia moraliter aggravante est multiplex virtualiter peccatum intra eamdem speciem: nam circumstantia moraliter aggravans, addit actui gradum

(1) Vid. Num. 296. & 298. Item Eruditiss. Jos. Catalanum Com. in §. 15. *de Sacram. Pœnit.* Rituali Rom.

gradum malitiæ moralis. In moribus autem multiplicitas virtualis & physica perinde se habent.

Ratio autem horum a priori est voluntas Christi instituentis hoc peccatorum remedium per modum judicii primario reconciliativi ac sanativi, & secundario punitivi, cujus rectum exercitium ejusmodi confessionem exigit.

Dices. Si hoc ita esset, Conc. Trid. id definisset expresse. *Resp.* Nego. Quia Concilium voluit solum damnare expresse errores hæreticorum, contra quos doctrina est accurata. Sed in illorum damnatione multa docuit, ex quibus colligitur quid sit sentiendum circa quæstiones inter Catholicos controversas, licet eas expresse definire noluerit.

Nota. Pœnitens debet etiam declarare circumstantias necessarias ad cognoscendum suum statum, suam dispositionem & necessitatem spiritualem, ut si sit implicatus consuetudine peccandi, vel in occasione peccati versetur. Nam hæc cognitio necessaria est Confessario, medico ejus spirituali, ut remedia apta suggerat.

Resp. 4. Pœnitens tenetur etiam declarare circumstantias notabiliter minuentes gravitatem peccati, sive efficiant ne peccatum sit mortale, sive ne mortale habeat novam malitiam moralem: quia alioqui Confessor deciperetur in re gravi, & non posset recte judicare de gravitate peccati, & pœnæ imponendæ.

Nota. Peccata debent sic aperiri, ut Confessor ea intelligat: nam ex Conc. Trid. Deus jubet peccata declarari eo modo, quo Sacerdos possit de iis recte judicare, & satisfactionem convenientem, ac remedia opportuna præscribere. Et sic præcipitur confessio, quæ a Sacerdote distincte intelligatur, alias inanis esset. Quare si intelligas Confessorem ob distractionem, vel surditatem, vel quamlibet aliam causam, non percepisse aliqua peccata prout illa nosti, teneris illa repetere. Quod si nescias, quænam sint illa, debes confessionem totam repetere, cum de singulis prudenter possis dubitare.

Quæst. IV. *An actus externus exprimi debeat?*

Resp. Affirm. (Vid. N. 389) *Prob.* 1. Ex communi sensu Doctorum, & praxi fidelium. 2. Actus externus facit moraliter cum actu interno unum actum completum, & unum peccatum totale, & reipsa prohibetur per legem. Christus autem voluit explicari totum peccatum, completum in genere moris. 3. Sine confessione actus externi, non satis declaratur actus interni efficacia, intentio, extensio, duratio, nec proinde tota ejus gravitas innotescit. 4. Nisi declaretur actus externus, Sacerdos non potest, ut par est, fungi officio suo. Nam non satis cognosceret statum pœnitentis, quæ remedia danda, quæ satisfactiones, vel obligationes imponendæ essent: actus enim externus obnoxius est censuris, irregularitati, & variis obligationibus, quibus immunis est actus mere internus. Actus externus scandalum parit, non internus. 6. Alexander VII. damnavit hanc propositionem: *Qui habuit copulam cum soluta satisfacit confessionis præcepto, dicens: Coivisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.*

Quæst. V. *An exprimi debeat effectus malus, qui ex actu externo secutus est?*

Resp. (1) Affirm. Quia talis effectus sequitur ex actu externo libere posito, & merito imputatur ad culpam ei, qui causam libere posuit, & in qua fuit prævisus, vel prævideri potuit. Præterea pertinet quodammodo ad objectum peccati, estque liber & malus a libertate & malitia voluntatis, a qua procedit. Adde quod ejus declaratio sæpe necessaria est, ut Confessor cognoscat statum pœnitentis, & an contraxerit aliquam censuram, vel irregularitatem, vel obligationem restituendi &c. Hinc qui propinavit alteri venenum, ex quo mors secuta est, tenetur declarare mortem inde secutam esse.

Quæst. VI. *An pœnitens aliquando tenetur detegere in confessione complicem?*

Nota. Constat id non licere, si pœnitens possit aliter peccatum suum sufficienter exprimere; vel sine gravi incommodo possit adire confessarium, cui complex sit ignotus, vel peccatum alias sit rite confessus: & tum faciat confessionem generalem, quia in his casibus sine justa causa proximum infamaret, quod nunquam licet. Quare confessor tenetur prohibere pœnitentem, quem animadvertit ad id paratum esse, & arguere, cum revelat peccatum alterius sine justa causa. Item pœnitens debet per aliquod tempus, si commode potest, differre confessionem, ut habeat alium confessarium, cui complex sit ignotus, nisi urgeat præceptum confitendi, vel communicandi. Non tamen tenetur differre per longum tempus, præsertim si sit in peccato mortali, vel si omissio cum aliqua nota

(1) Angelicus Doctor, alibi (in Nota ad qu. 9. c. 1. Tract. *de Peccat.*) citatus, non nisi adhibita distinctione solvit præsentem quæstionem.

ta (*) foret; vel interruptio communionis ei gravis esset; quæ dilatio ex prudenti judicio definienda est.

Resp. Pœnitens tenetur manifestare complicem, seu socium criminis, dum aliter non potest peccati proprii speciem, vel gravitatem moralem aperire, nec potest differre commode confessionem, nec adire confessarium, cui complex ignotus sit. Ita S. Bern. de forma honestæ vitæ, SS. Thom. Bonav. & Antonin., Suarez, Vasquez, & alii. Quia 1. Ex Concil. Trid. sess. 14. cap. 1. Christus integram peccatorum confessionem secundum suas species, & totam suam gravitatem moralem universaliter præcipit. Ergo ad eam tenetur pœnitens, non obstante infamia sive propria, sive alterius, quæ per se apud eumdem confessorem sequitur ex confessione necessaria: nam qui vult aliquid, illud vult etiam non obstante incommodo, quod per se ex eo sequitur, vel ei conjunctum est. Et vero pœnitens ad integritatem illam tenetur cum propria infamia alterius, cum ejus peccati declaratio necessaria est ad integre proprium confitendum; nam ex natura rei plus requiritur ad obligandum aliquem ut seipsum infamet, quam ad obligandum ut alterius crimen aperiat; aliquando enim possum patefacere crimen alienum ad vitandum aliquod malum meum temporale injustum, licet ideo non obligari ad crimen meum detegendum.

Ratio propter quam ex Conc. Trid. cit. Christus præcepit integram peccatorum confessionem, scilicet ut Sacerdos possit prudenter judicare, punire, curare &c. non minus probat integritatem confessionis fieri debere cum notitia complicis ad hos fines necessaria, quam cum propria infamia pœnitentis. Præterea inter Christianos complex suo facto tacite renunciat juri, quod habet ad servandam famam, sciens necessitatem confitendi peccata.

Hinc pœnitens, qui cum unica sorore sua nota confessario commisit incestum, tenetur confiteri incestum in tali gradu.

In eadem hypothesi pœnitens tenetur detegere personam, quæ fuit objectum peccati, licet inculpabiliter, ex quo tamen in illam redundat aliqua infamia apud confessarium, ut si quis sorori, quamvis omnino invitæ & reluctanti, stuprum intulisset. Nam hic eadem ratio valet; præceptum enim integritatis confessionis obligat pœnitentem ad detegendum defectum aliquem occultum proprium infamem, licet inculpabilem, si id necessarium sit ad exprimendum sufficienter suum peccatum, ut si occulto illegitimus sit, & sine dispensatione susceperit Ordines.

Observa. Licet etiam patefacere complicem, quando hoc necesse est, ut media idonea suggerantur pœnitenti, quibus a proxima occasione peccati liberetur, vel ut pœnitens doceatur, qua ratione satisfacere possit obligationi justitiæ, aut caritatis, qua tenetur avertere grave malum imminens communitati, vel complici, vel alicui tertio. Quia tunc subest rationabilis causa detegendi; & quia alteri aperire peccatum occultum proximi extra confessionem notum, non est malum, nisi dum fit sine justa ac rationabili causa, vel ex intentione illum infamandi.

✠ De Sacramento Pœnitentiæ, quod est ad Complices in peccatis, duæ occurrunt SS. D. N. Benedicti XIV. Constitutiones. Prior, quæ incipit *Suprema omnium Ecclesiarum*, extat in Vol. 1. Bullarii p. 535. Altera cujus initium est, *Ubi primum*, habetur in Vol. 11. pag. 54. Utramque exposuit, & commentariis illustravit vir Cl. Ludovicus Antonius Muratori. Ex quo & regulas Confessariis præscriptas, & nonnulla, quæ clare Pontificias Constitutiones declarant, excerpsimus, atque Auctori, qui hac in re ob nimiam brevitatem est obscurus, addidimus.

I. Inquirere nomen Pœnitentis non licet, neque ejus habitationem, aliasve ejus qualitates, & circumstantias, quæ personam illius detegant sine ulla rationabili causa. Recte respondit quædam mulier de suo nomine interrogata: nomen meum peccatum non est. Ob hujusmodi curiositatem proculdubio peccaret Sacerdos.

II. Non licet pœnitentibus nomen complicis revelare; ejus enim est peccata sua, non aliena, accusare. Peccato non caret, eoque interdum gravi, qui famæ proximi sine ulla necessitate detrahit. Num tu æquo animo ferres, si quis infamiam tuam alteri proderet? Tu ergo præsta erga alios id quod ab aliis erga te præstitum cupis.

III. Si quis sponte, ex simplicitate tamen, & ignorantia, complicis nomen in confessione detegit, uti rudibus e vulgo hominibus interdum evenit, non peccat. Monendus tamen est, ut imposterum abstineat.

IV. Quicumque justo aliquo titulo sponte complicem in confessione revelat, nullum incurrit peccatum. Justus exempli causa titulus est, ut petatur consilium ad disrumpendam pravam aliquam consuetudinem, ad consulendum famæ propriæ, cui minatur insultum complex, si a peccando desistatur, atque

(*) Nota, ex qua scandalum timeatur, &c.

que aliæ hujuſmodi cauſſæ. Prior eſt enim tutela conſcientiæ & famæ noſtræ, quam alterius.

V. Nomen complicis ſibi ſive per ignorantiam, ſive juſto titulo revelatum, ſub ſigillo confeſſionis Sacerdos retinere debet.

VI. Inter Theologos anceps diſputatio eſt, an oblata ſponte a pœnitente licentia revelandi complicis, ea uti Confeſſarius poſſit ad correctionem ejuſdem complicis, atque ad alia officia in utilitatem illius, aut Pœnitentis derivanda. Et quidem tot hic diverſi caſus occurrere poſſunt, in quibus tam prudenter, quam imprudenter ejuſmodi licentia uti Confeſſarius poteſt, ut certa ſtatui hic regula nequeat. Sed infra hac de re ſermo recurret.

VII. Ad integritatem confeſſionis licite poteſt, ac debet Sacerdos pœnitentem interrogare de complice, quum videlicet occurrere poſſit circumſtantia aggravans, & ſpeciem peccati mutans. Neque enim exempli cauſſa ſufficit confiteri commiſſum carnale peccatum, ſed ſimul aperiendum eſt, an adulterium, aut ſacrilegium, aut inceſtus intercæſſerit.

VIII. Confeſſarius in hoc caſu interrogans, ſi nomen quoque, aut domum, aut alia ſigna exquireret a pœnitente, per quæ ſibi perſona complicis revelaretur, graviter peccaret. Suo enim debito ſatis pœnitens fecit, aperiendo circumſtantiam peccati; & dum cetera rite concurrant, abſolvendus eſt. Ulterior Confeſſarii interrogatio ad peccaminoſam curioſitatem eſt referenda, neque ad eam reſpondere pœnitens tenetur; immo ex complurium Theologorum ſententia peccaret, ſi revelaret, ob præceptum non infamandi proximum.

IX. Ubi ex neceſſitate integritatis confeſſionis pœnitens animadvertit, fieri non poſſe, quin Confeſſarius complicem cogniturus ſit, puta ſi res fuit cum ſorore, aut uxore fratris; tunc ex ſententia quorumdam gravium Theologorum obligatur ad quærendum, & adeundum alium Confeſſarium, cui ignotus ſit complex. Verum graves alii Theologi ſentiunt, conſilium hoc eſſe, non vero præceptum.

X. Accidere interdum poteſt, ut adigendus ſit pœnitens ad revelandum complicem, quum namque agitur de gravibus malis vitandis, quæ in perniciem Reipublicæ vergere poſſunt, ſicuti accideret, ſi Principis vita periclitaretur, ſi aqua mortifera populo propinaretur, aut ex farina, cui gypſum mixtum foret, panis publicus conficeretur. Ut impediatur, ſi fieri poteſt, hoc malum, obligatur pœnitens ad exquirendum conſilium Confeſſarii, qui pro ſua prudentia aut per ſe, aut per ipſum pœnitentem remedia conquirat. Niſi revelare velit pœnitens, minime eſt abſolvendus; nam ex lege non minus juſtitiæ, quam caritatis, tenetur ille pro virili curare, ut in tuto ſit publica ſalus. De damno vitando, quod privatæ alicui perſonæ imminere poteſt, non loquor; nam fere ſemper ſuppreſſis Complicum nominibus, conſilium præbere poteſt Sacerdos.

XI. Graviter peccat Confeſſarius, qui aut blandis artibus, aut minis haurire, aut extorquere a pœnitentibus nomina complicum abſque juſta neceſſitate velit. Gravius etiam delinquit, ſi ob negatam revelationem abſolvere pœnitentem recuſet. Non enim licet infamiam proximi ex legibus detractionis inveſtigare; neque ad eam prodendam obligatione ulla conſtringitur pœnitens; immo, ſi, præciſa neceſſitate, revelaret, ex multorum ſententia reum ſe peccati faceret.

XII. Neque gravis peccati reatum effugeret Sacerdos, ſi revelationem complicis exigeret, ut per operam ſuam correptio, & correctio illius præſtaretur. Nam Confeſſarii munus tantummodo eſt curare vulnera pœnitentis, non vero aliena: exquirere peccata pœnitentis, non aliena. Neque is tenetur ad eos corripiendos, qui crimina ſua ſibi revelare nolunt; immo cavere debet a corripiendo ob ſcandala, quæ inde facile conſequerentur.

Quod attinet ad primam Conſtitutionem; In primis, *inquit*, animadvertendum eſt, quod hic damnatur omnis Confeſſariorum curioſitas, quæ neceſſaria, aut utilis non ſit pœnitentibus. Hoc eſt, eis interdicitur quacumque arte exquirere nomen & habitationem complicis, & præcipue puniendus dicitur, qui minis, & negata abſolutione notitiam hanc exculpere conetur. Itaque perverſa, & pernicioſa decernitur Confeſſariorum illorum praxis, *qui a Pœnitentibus, ſocii hujuſmodi, ſeu complicis nomen exquirunt, atque ad illud ſibi revelandum non inducere modo ſuadendo conantur, ſed quod deteſtabilius eſt, denuntiata quoque, niſi revelent, abſolutionis Sacramentalis negatione, prorſus adigunt, atque compellunt; immo etiam complicis ejuſdem nedum nomen, ſed habitationis inſuper locum ſibi exigunt deſignari.* Quibus verbis praxis eorum proſcribitur, qui nullum juſtum titulum habentes Complicum nomina ſcrutantur, & indebitæ curioſitatis reos ſe ſtatuunt. Neque enim Sapientiſſimus Pontifex damnationem ad eos caſus extendit, in quibus aut integritas confeſſionis, aut publica neceſſitas, aut pœnitentis ipſius conſcientia exigit, ut Pœnitens complicem revelet. Quod quum accidit, ipſum pœnitentem hortari, interdum etiam adigere poteſt ad revelandum, omiſſo tamen nomine, & loco habitationis, ſi fieri poteſt. At quandoquidem nonnulli cauſſam hanc interrogandi de complice præferebant, videlicet ut ipſum poſtea corriperent, atque in ejus utilitatem hujuſmodi revelatione uterentur: caſum hunc præcipue

disertis verbis se damnare Pontifex profitetur, ita ut impositerum, quamvis etiam non palliata, sed in bonum finem excogitata ea caussa adhiberetur, nulli Confessario liceat inquirere nomina complicum. Sunt verba Decreti: *Quam illi quidem intolerandam imprudentiam, tum procurandæ complicis correptionis, aliorumque bonorum colligendorum specioso prætextu colorare, tum emendicatis quibusdam Doctorum opinionibus defendere non dubitant.* Quod sane decretum, quam justum sit, & disciplinæ Ecclesiasticæ conforme, nemo non intelligit. Ecquando enim sine necessitate infamiam alterius occultam prodere fas est? Immo aut incaute, aut malitiose detectam resarcire, si per nos commode licet, jubemur. Deinde quum Sacerdotes teneantur monere pœnitentes, ut sua quidem, non vero aliena crimina confiteantur; quid est quod ipsi postea sibi potestatem usurpent extorquendi a pœnitentibus aliorum peccata? At hoc, inquiunt, recta intentione exquiritur, atque ut complicem quoque ad meliorem frugem deducamus. Sed nulla tibi est obligatio corripiendi, nisi quos confessio reos in sacro Tribunali statuit. Contra tibi obligatio est servandi sub sigillo, quæ tibi in confessione revelantur, sive pœnitentis sint, sive aliorum. Præterea indebitis hisce interrogationibus pœnitentes a Sacramento deterres, dum eos prodere cogis id quod ipsi a detegendo abhorrent, neque ulla obligatione detegendi tenentur. Gravioris etiam peccati reum te facis, quotiescumque ob negatam Complicis revelationem pœnitenti absolutionem negas. Dum suo munere functus fuerit pœnitens, & peccata sua detestatus, eadem plene fuerit confessus cum proposito non peccandi, neque agitur de recidivis, de occasione proxima, aut de pœnitentibus diu in cœno gravium peccatorum volutatis, id juris ad absolutionem pœnitens acquisivit, ut sine gravi injuria, & contemptu, atque abusu Sacramenti Confessarius denegare eamdem non possit. Ad hæc quisquis ex notitia complicis in confessione habita, quamquam licentia pœnitentis confisus complicem corrigendum suscipit, scandalis non paucis obnoxius est. Indignatur enim quicumque secreta sua crimina detecta videt, suæque famæ vulnus illatum apud Confessarium. In querelas igitur is facile erumpet, & sigillum Sacramentale fractum suspicabitur, & sacerdotem veluti proditorem tanti Sacramenti habebit, quæ certe in perniciem Religionis vergere possunt. At quanto graviores tragœdias excitabit complex, ubi resciverit, non sponte factam, sed extortam fuisse in confessione revelationem sui nominis, atque licentiam revelatione illa utendi? Nam sine hac licentia fracti sigilli reus foret Sacerdos. Igitur intolerandæ imprudentiæ, & zeli sine scientia facinus hic habes. Deinde tametsi sine dolo malo, & in bonum tantummodo finem complicis nomen Confessarius detegendum curaret, fieri non posset, quin hominum malitia id tentatum arbitraretur in pravum aliquem finem, ex quo non levis invidia, atque odium adversus ipsum Sacramentum conciperetur. Et sane quum inter tot probos Ecclesiæ Ministros vix fieri possit, quin aliquis interdum a concupiscentia in transversum agatur, & in venenum convertere possit, quæ Christus Dominus in medicinam nostram instituit; satis ejusmodi periculum foret, ut omnino præcluderetur impositerum aditus ejusmodi interrogationibus, minime ad Sacramentum necessariis, & tam facile scandala, & perniciem animarum parturis. Propterea sapientissime Summus Pontifex in Decretali addidit: *Nec fieri potuit, quin ea de caussa & oblecutiones, & scandala, & non Ministrorum tantum, sed sacri etiam ipsius ministerii odium, & animarum ingens perturbatio in populo fideli exorta sint.*

In alterius vero Concil. Comment. iterum, *ait*, conficitur quæcumque perversa Confessariorum curiositas, ac præcipue negantium absolutionem renuentibus revelare complicem, eosque a Sacra Inquisitione puniendos S. Sedes decernit: *Dummodo tamen hujusmodi interrogandi, ac denegandi actus talibus circumstantiis conjunctus sit ac conveslitus; quæ sic agentem Confessarium de adhæsione ad prædictam reprobatam praxim, tamquam ad licitam, vel alio quovis modo de prava crudelitate suspectum reddant.* Si ejusmodi circumstantiæ desint, deferendus non erit ille ad Inquisitionis Tribunal. Non desunt sane Confessarii simplicitate laborantes, qui melius conscientiæ pœnitentis se prospicere posse aliquando putent, si nomen complicis audiant. Fieri potest, ut nulla malitiæ suspicio in ipsos cadat: quod non difficile prospici potest. Quum exempli caussa de furtis, de fraudibus, de periclitante alicujus honore agitur: tunc bonus Confessarius (imprudenter fortasse) exquirat complicis nomen, consilium, ut sibi videtur, opportunum daturus. Hic tamen illius error ad cognitionem Inquisitorum non pertinet. Idem infra aliis discretis verbis inculcat Pontifex inquiens: *Quod si Confessarii de complicis nomine perperam interrogantis, absolutionemque, ni sibi detegatur actum denegantis contingat ejusmodi esse, ut quamvis imprudens, & malus, simplex tamen quidam, & nudus actus fuerit, id est iis circumstantiis destitutus, quæ de prava crudelitate, vel de mala adhæsione ad praxim in sæpe dicto nostro Brevi reprobatam tamquam illicitam, eumdem Confessarium suspectum reddant; tunc ejusmodi delictum neque denuntiationis oneri, neque Sancti Officii prædicti cognitioni subjectum*

jectum erit; sed de illo cognoscere, atque in delinquentem Confessarium per suspensionem ab audiendis confessionibus, vel alias canonicas, & legitimas pœnas pro delicti modo animadvertere ad locorum Ordinarios in sua cujuscumque diœcesi omnino spectabit. Rectissime hæc: nam ea, quæ errorem, aut suspicionem erroris contra dogmata Fidei, aut opiniones scandalosas, & perniciosas, a Sede Apostolica damnatas, minime continent, ab Inquisitionis jurisdictione semota sunt. Æquissimus vero Pontifex nihil voluit imminutum de ordinaria jurisdictione Episcoporum, quam tamen læsam ab Inquisitore Generali iidem, ut supra vidimus, expostulabant.

Itaque si quis cognoverit, quemquam e Confessariis deliquisse modis in Pontificio Brevi expressis, obligatur ad illum denuntiandum Sancto Officio intra terminum triginta dierum, tunc solum quum circumstantiæ occurrunt, quæ indicent, aut justæ suspicioni locum præbeant, Confessarium credere licitam hujusmodi interrogationem quæ intrinsece illicita sit, nisi forte legitima aliqua causa interrogandi, de qua supra egimus, intercedat. Ad hoc etiam, ut denunciatio facienda sit Sancto Officio, exigit Pontifex, ut Confessarius Sacramentalem absolutionem pœnitenti denegarit. Exceptionem alteram nunc accipe. *Verum tamen*, subdit Pontifex, *ab hujusmodi onere justis de causis eximi volumus, & eximimus personam ipsam Pœnitentem dumtaxat in causa propria, idest in casu, quo suum peccatum confitens, a Confessario adigatur ad sibi manifestandum nomen complicis in eodem peccato; tunc enim pœnitentem hujusmodi ab obligatione eumdem Confessarium denuntiandi liberamus. Sed quando aliunde, quam ex propria, ut dictum est, confessione, noverit, Confessarium aliquo ex superius enumeratis, & Sancto Officio denuntiandis modis deliquisse; tunc eum & ipse denuntiare ex ista aliunde habita notitia teneatur.*

Quæst. VII. *An peccata dubia debeant aperiri in confessione?*

Resp. Affirm. Si dubium sit cum fundamento, sive dubites an mortaliter peccaveris, sive an confessus fueris peccatum, quod certo scis esse mortale. Ita Suar., Sanch., Delugo, Valent. &c. Et videtur communis sententia *Prob.* 1. Ex sensu & praxi fidelium, cujus initium dignosci nequit: quare ab ipsis Apostolis a Christo, vel Spiritu Sancto edoctis manavit. 2. Ex ipsa natura Sacramenti per modum Tribunalis instituti, in quo cum Christus constituerit Sacerdotes tamquam Vicarios Dei pro remissione peccatorum obtinenda, voluit ut ea omnia peccata ad eos deferrentur, pro quibus præcepta erat contritio perfecta, qualia sunt non solum mortalia certa, sed etiam dubia. 3. Non confitendo illa, exponis te periculo non confitendi omnia mortalia, contra præceptum divinum. 4. Possessio stat pro lege confitendi, a qua Conc. Trid. sola venialia excipit. 5. Ex Conc. Trid. peccata, quæ sunt in conscientia debent declarari: at dubia, ut dubia, sunt in conscientia, & remitti debent saltem ut dubia, & proinde cognosci ut talia. Confirmatur ex S. Thoma q. 6. Supplementi ar. 4. ad 3. ubi ait: *Quando aliquis dubitat de aliquo peccato, an sit mortale, tenetur illud confiteri dubitatione manente. Quia qui aliquid committit, vel omittit, in quo dubitat esse peccatum mortale, peccat mortaliter, discrimini se committens. Et similiter periculo se committit, qui de hoc quod dubitat esse mortale, negligit confiteri: non tamen debet asserere illud mortale esse, sed dubitative loqui, & judicium Sacerdotis expectare, cujus est discernere lepram & lepram.*

Porro lex confessionis non est odiosa, sed favorabilis, cum sit a Christo instituta ad salutem animarum, & ad peccata commissa delenda, ac futura præcavenda.

Hinc 1. Qui certo judicat se peccasse mortaliter, sed dubitat an peccatum illud confessus fuerit, tenetur illud confiteri: quia non potest prudenter judicare se certæ obligationi confitendi integre satisfeciisse.

Hinc 2. Qui scit se commisisse peccatum aliquod, sed dubitat sit ne mortale, an veniale, tenetur hoc peccatum confiteri. Nam non potest prudenter judicare, se non peccasse mortaliter: ac proinde omittens confessionem illius peccati, exponeret se periculo non faciendi confessionem integram.

Hinc 3. Qui post diligens examen dubitat an aliquod peccatum, quod scit esse mortale, admiserit, tenetur illud confiteri. Nam is non potest judicare prudenter, se non admisisse tale peccatum; ac proinde si illud non confiteatur, exponit se imprudenter periculo non faciendi confessionem integram. Item is non vul sufficienter, & quantum est in se, satisfacere obligationi confitendi omnia mortalia.

Observa 1. Peccata dubia declaranda sunt ut dubia, sicut certa ut certa. Qui mortale ut dubium confessus est, si postea certo norit illud a se commissum esse, tenetur iterum illud confiteri certum; quia ex institutione Christi pœnitens tenetur omnia mortalia confiteri prout sunt in ejus conscientia; & eo modo, quo Sacerdos recte censere possit de eorum gravitate, & pœna convenienti imponenda. E contra qui peccatum ut dubium confessus est, quod postea cognoscit se non commisisse, non tenetur in sequenti confessione id aperire: quia carentia peccati non est materia confessionis. 2. Qui non habet peccata nisi dubia, tenetur confiteri peccatum aliquod certum

tum, saltem veniale, licet antea remissum, ne exponatur Sacramentum periculo nullitatis.

Quæst. VIII. *An peccata mortalia ex oblivione, vel ob justam aliam causam omissa, debeant declarari in sequenti confessione?*

Resp. Affirm. Quia 1. Ita est generalis fidelium persuasio, & praxis. 2. Ex Conc. Trid. sess. 14. cap. 7. necessarium est jure divino, confiteri omnia & singula mortalia post baptismum commissa, quorum memoria habeatur. 3. Ex S. Thom. in 4. dist. 21. qu. 2. art. 2. ad 1. quodlibet mortale debet subjici sententiæ Sacerdotis, ut pro eo imponat satisfactionem convenientem. 4. Alexander VII. damnavit hanc propositionem: *Peccata in confessione omissa, seu oblita ob instans vitæ periculum, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere.*

Item qui tantum confusè, & generice mortalia peccata confessus est, eo quod distinctum eorum numerum & speciem non recordaretur, tenetur postea in sequenti confessione, si recordetur, eorum numerum distinctum & speciem confiteri. Quia est præceptum divinum confitendi distincte omnia, & singula mortalia quoad numerum & speciem, quod is nondum observavit.

Quæst. IX. *An qui aliquam circumstantiam in confessione aperiendam oblitus est, teneatur postea confiteri iterum peccatum, ad quod illa circumstantia pertinet?*

Resp. Affirm. Si tota malitia hujus circumstantiæ nequeat exprimi sine declaratione peccati, quia tunc hujus declaratio per se necessaria est ad circumstantiam aperiendam.

Quæst. X. *Quænam integritas ad valorem, & effectum Sacramenti requiratur?*

Nota. Duplex distinguitur confessionis integritas, materialis, & formalis. Confessio materialiter integra, est accusatio omnium mortalium commissorum quoad numerum, species, & circumstantias declarandas. Confessio formaliter integra est accusatio eorum dumtaxat mortalium, quæ pœnitens potest & debet declarare in iis circumstantiis, in quibus versatur.

Resp. 1. Per se loquendo integritas confessionis ad valorem Sacramenti requisita exigit, ut quantum moraliter fieri potest, declarentur, 1. Omnia peccata mortalia tam occulta, & interna, quam externa & publica; etiamsi aliunde essent nota Confessario; neque enim notitia Confessarii, sed confessio pœnitentis est pars Sacramenti. 2. Eorum numerus. 3. Omnes species morales. 4. Omnes circumstantiæ, tum quæ speciem mutant, tum quæ solum addunt malitiam moralem ejusdem speciei. 5. Ipsi actus externi, & effectus mali ac damna inde secuta. 6. Peccatum complicis, & persona quæ fuit objectum peccati, dum aliter proprium peccatum sufficienter exponi nequit. 7. Omnia mortalia dubia. *Prob.* Quia, ut probavi, horum omnium declaratio præcepta est a Christo, qui instituit Sacramentum Pœnitentiæ per modum judicii reconciliativi & punitivi, in quo videlicet non solum reus absolvatur, sed etiam convenienter puniatur, & contra relapsum præmuniatur. Talis autem judicii rectitudo & æquitas exigit cognitionem adæquatam causæ, quantum moraliter haberi potest.

Hinc qui sine justa causa aliquod mortale, vel circumstantiam necessariam scienter celat, facit confessionem nullam & sacrilegam, ex Conc. Trid. c. 5. ibi: *Qui scienter aliqua retinent, nihil divinæ bonitati per Sacerdotem remittendum proponunt.* Quare non solum illud mortale sacrilegium, sed etiam omnia alia mortalia, quæ confessus est, tenetur iterum singillatim confiteri: nam ex præcepto Christi omnia peccata subjici debent validæ absolutioni.

Resp. 2. Integritas materialis non requiritur absolute; quia sæpe est impossibilis cognitio omnium omnino mortalium, etiam post diligens examen. At ex Concil. Trid. c. 5. *Impium est, confessionem, quæ præcipitur, impossibilem dicere, aut carnificinam conscientiarum appellare.*

Resp. 3. Absolute sufficit integritas formalis. Quia confessio formaliter tantum integra, est ea, in qua ex gravi justa causa, vel oblivione inculpabili omittuntur aliqua peccata. At talis confessio sufficit; nam secundum Doctores omnes, variæ sunt causæ excusantes a confessione omnium mortalium, quæ generatim ad impotentiam physicam & moralem revocantur, quia Christus noluit, ut Sacramentum Pœnitentiæ institutum in gratiam Fidelium lapsorum, & ut medium ad justificationem necessarium, foret illis non solum absolute, sed etiam moraliter impossibile; ob damnum aliquod valde grave confessioni extrinsecum.

Hinc a confessione integra materialiter excusantur, 1. Qui ex oblivione inculpabili, vel ignorantia invincibili, aliquod mortale omittunt. 2. Multi, si per gestus, scripturam, vel alia signa nequeant omnia declarare. 3. Qui versantur in periculo moriendi ante absolutionem, nisi mox detur; tunc enim auditis aliquot, absolvendi sunt. 4. Cum in naufragii periculo imminenti, vel instante pugna, nequeunt omnes integre confiteri; tunc sufficit confessio confusa, quia omnes simul significant se peccasse, dolere de peccatis, & velle absolvi. Immo tunc poterunt simul absolvi, si necesse sit, per hanc formulam:

Ego

Ego vos absolvo ab omnibus censuris & peccatis. Si tamen unusquisque potest saltem aliquod peccatum in particulari confiteri privatim, ad id tenetur, 4. Ii, quorum idioma non nisi ex parte intelligi potest a confessario, si nequeant alteri confiteri, sitque necessitas confitendi, vel juxta aliquos urgeat præceptum annuæ confessionis. 6. Sacerdos, dum peccatum suum confiteri nequit absque fractione sigilli confessionis. 7. Quicumque confiteri nequit aliquod peccatum sine gravi damno confessioni extrinseco, temporali, vel spirituali, sive proprio, sive etiam alieno; nam lex caritatis obligat ad diligendum proximum sicut nos ipsos; & proinde ad vitandum ejus damnum; ut si prudenter timeas, ne confessarius, qui solus haberi potest, frangat sigillum, vel ex tua confessione sumat occasionem peccandi vel graviter nocendi proximo. Sed tunc requiritur justa causa confitendi hic & nunc tali confessario, ut præceptum confitendi, vel necessitas celebrandi ad vitandum grave scandalum, aut infamiam; alioqui adeundus est alius confessor, vel differenda confessio, si commode differri queat. Item si infirmi vires periclitentur in accuratiori peccatorum declaratione, vel si integra confessio laborantis morbo valde contagioso a longe audiri nequit; nec prope sine periculo maximo mortis confessoris, tunc audito uno, aut altero peccato potest absolvi. At magnus populi concursus, die Indulgentiæ, vel festivitatis magnæ, ut Paschatis, per se præcise non excusat ab integritate confessionis: quia tunc non adest sufficiens necessitas dimidiandæ confessionis; & maximi inde abusus ac magna incommoda orirentur. Hinc Innocentius XI. damnavit hanc propositionem; *Licet sacramentaliter absolvere dimidiate confessos, ratione magni concursus pœnitentium, qualis, ver. gr. potest contingere in die alicujus magnæ festivitatis, aut indulgentiæ.*

Porro semper remanet obligatio confitendi peccata omissa, sublato impedimento.

Dixi, *Confessionis extrinseco*: Nam incommodum confessioni velut intrinsecum, seu natum sequi ex ipsa confessione, ut confusio pœnitentis, vel jactura bonæ opinionis apud confessarium, non excusat: alias nullum esset præceptum confessionis, nec per se obligaret.

Resp. 4. Ad valorem Sacramenti requiritur confessionis integritas respectu ejusdem Sacerdotis & ejusdem absolutionis: ita ut omnia mortalia, quæ sunt in conscientia, necessario declaranda sint eidem Sacerdoti, & in ordine ad eamdem absolutionem. Est de fide, & constat. *Prob.* Ex perpetua Ecclesiæ praxi, quæ nunc cernitur, & cujus initium cum ignoretur, nec ostendi possit, ab ipsius Christi præcepto repetendum est. 2. Ex Conc. Later. IV. c. *Omnis*. 3. Ex Conc. Florent. in Decreto, docentibus omnia peccata eidem Sacerdoti declaranda esse; & in hoc jus divinum dumtaxat explicant. 4. Ex Conc. Trid. sess. 24. c. 5. declarante confessionem, in qua pœnitens aliquod peccatum Sacerdoti reticet, esse nullam: *Qui scienter*, inquit, *aliqua reticent, nihil divinæ bonitati per Sacerdotem remittendum proponunt*: Non dicit *Sacerdotes*. Ratio est voluntas Christi, qui omnia peccata subjecit judiciali sententiæ Sacerdotis. Sententiæ autem æquitas ac rectitudo exigit cognitionem adæquatam causæ, in quam fertur. Unde cum sententia absolutionis feratur in omnia peccata mortalia (nam unum sine alio remitti nequit) prærequirit, quantum fieri potest, cognitionem omnium mortalium.

Quæst. XI. *An pœnitens tenetur diligens examen præmittere confessioni?*

Resp. Affirm. *Prob.* 1. Ex Conc. Trid. sess. 14. c. 5. dicente, præcipi confessionem omnium mortalium: *Quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent . . . & a pœnitentibus exigi, ut postquam quisque diligentius se excusserit, & conscientiæ suæ sinus omnes, & latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum mortaliter offendisse meminerit*. 2. Qui præcipit actum, simul præcipit etiam media ad illum necessaria. At diligens examen est necessarium ad confitenda omnia peccata. Ea autem diligentia adhiberi debet, *quam in rebus gravissimis ponere solemus*, ait Catechism. Roman. & quæ moraliter sufficiat ad cognoscenda peccata commissa, consideratis capacitate, & memoria pœnitentis, diuturnitate temporis ab ultima valida confessione transacti, multitudine & qualitate negotiorum, obligationum, occasionum, & consuetudine peccandi, aliisque circumstantiis. Quare non æquale in omnibus requiritur examen, sed in aliis brevius, in aliis longius.

Quæst. XII. *Quandonam iterari debet Confessio?*

Resp. Quoties fuit nulla, sive culpabiliter, sive inculpabiliter; sive ex parte pœnitentis defectu doloris, vel propositi sufficientis, & integritatis formalis, vel ob notabilem negligentiam in excutienda conscientia, nisi confessor eam suppleverit: sive ex parte confessarii defectu potestatis aut intentionis requisitæ. Quia in his casibus Sacramentum fuit nullum, & sic peccata non fuerunt per illud remissa. Omnia autem peccata mortalia debent subjici potestati clavium, & remitti per Sacramentum Pœnitentiæ, ideoque per confessionem, & contritionem debitam,

bitam, & absolutionem validam. Idem dic, si dubium sit, an confessio irrita fuerit: nam præcepto certo non satisfit per dubiam executionem, & in dubio pars tutior eligi debet.

Sed an is qui fecit confessionem aliquam invalidam, tenetur cum illa omnes subsequentes iterare?

Resp. Tenetur, si ea fecit cum conscientia confessionis invalidæ, quia revera sunt omnes invalidæ; ob defectum essentialem. At si post unam confessionem invalidam, postea fecit alias cum debita dispositione, & bona fide procedens, præcedentis defectus nullam habens memoriam, non tenetur, inquit Sylvius, has repetere, sed solum illam, vel illas, quas fecit cum conscientia defectus: quia illæ aliæ fuerunt validæ, cum habuerint omnia necessaria ad bonam confessionem.

Quæst. XIII. *An est mortale mentiri in confessione.*

Resp. 1. Mortale sacrilegium est omne mendacium in materia confessionis necessaria, ut si pœnitens falso neget, se commisisse mortale nondum legitime confessum, vel circumstantiam necessariam; vel si neget aliquid aliud grave, quod interrogatus a confessario tenetur aperire, qualis est peccandi consuetudo, dispositio præsens &c. Nam tunc in re gravi ad Sacramentum, vel ejus rectam administrationem pertinente, decipit judicem suum, & medicum a Christo institutum, ut secundum cognitionem per confessionem partam, & pœnas peccatis proportionatas imponat, & remedia opportuna præscribat. Idem dic, si contra conscientiam falso asserat se commisisse mortale: quia judicem suum in re gravi ad judicium Sacramentale pertinente & necessaria decipit, & per illam additionem in re gravi ejus judicium pervertit. Secus, si verum putat.

Item mortaliter peccat, qui in confessione generali falso asserit, se jam peccata aliqua mortalia confessum fuisse. Quia in re gravi & necessaria decipit Confessarium, qui putat mortalia illa jam declarata & remissa fuisse, nec jam esse materiam necessariam Sacramenti; unde non potest prudenter pœnam convenientem pro illis statuere: nam non eadem pœna pro peccatis mortalibus nondum sacramentaliter remissis, quæ pro peccatis sic jam remissis, imponi debet.

Resp. 2. Mendacium in materia non necessaria, hoc est, quæ non sit sub mortali declaranda, ut sunt peccata venialia, vel mortalia jam legitime confessa & remissa, quorum cognitio non est necessaria ad recte administrandum Sacramentum, est ex communi sententia solum veniale. Quia tunc non decipitur graviter judex in ordine ad debitum judicium, cum materia non sit necessaria, nec spectet ad substantiam judicii necessarii; est tamen veniale gravius ob irreverentiam Sacramenti. Esset autem mortale, si aliunde non daretur materia valida Sacramenti; nam tunc irrita redderetur absolutio.

Quæst. XIV. *An peccata venialia sunt materia sufficiens confessionis, licet non necessaria?*

Resp. Affirm. Ita Conc. Trid. sess. 14. c. 5. *Venialia quamquam recte & utiliter, citraque omnem præsumptionem in confessione dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt.* Nam Christus dedit sacerdotibus potestatem remittendi generatim omnia peccata, quæ remitti possunt Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Porro extra casum necessitatis non sunt confitenda venialia tantum in genere, sed debet aliquod addi in specie, ut v. gr. aliquod mendacium, tum quia est contra praxim fidelium, tum quia accusatio & judicium per se loquendo fieri debent circa materiam in specie determinatam. Ita Suarez, & alii communius.

Quæst. XV. *An quævis peccata jam remissa per absolutionem, sunt semper materia sufficiens novæ confessionis?*

Resp. Affirm. *Communis & certa sententia est*, inquit Suarez. *Prob.* 1. Ex extravag. Benedicti XI. de privil. Ubi ait, eadem peccata iterato confiteri salubre esse. 2. Quia peccata jam remissa possunt esse materia contritionis & confessionis, atque possunt adhuc remitti remissione priorem confirmante per novam gratiam; & Christus remittendi potestatem non restrinxit ad unum actum remissionis, propter majorem utilitatem animarum. 3. Ex piorum ac doctorum hominum usu Ecclesiæ noto, nec reprehenso, quæ probatio valet: nam hunc adhibet Conc. Trid. supr. cit. ad probandum valorem confessionis venialium.

Nota. Confessor dubitans, an ea, quæ pœnitens confitetur, sint peccata etiam venialia, non potest eum absolvere. Quia non licet applicare formam materiæ dubiæ, alioqui exponeretur Sacramentum periculo nullitatis: sola autem peccata sunt materia remota pœnitentiæ. Quare ut detur materia certa, curare debet, ut pœnitens confiteatur peccatum certum jam alias remissum, & illud in contritione includat.

Quæst. XVI. *An confessio necessario fieri debeat voce?*

Resp. 1. Id non est de essentia Sacramenti; sed confessio potest valide fieri nutibus, gestibus, vel scripto, si desit facultas loquendi. Constat, 1. Ex praxi Ecclesiæ, quæ mutos, & moribundos vocis usu destitutos, per nutus vel alia signa confitentes absolvit. Et ex Ri-

tuali

tuali Romano docente moribundum vocis usu destitutum absolvendum esse. 2. Quia Christus solum præcipit confessionem, qua peccata declarentur Sacerdoti ut judici; quod sufficienter fieri potest per nutus, vel scripturam.

Resp. 2. Non licet absque necessitate aliter quam voce confiteri. Constat, 1. Ex communi Theologorum consensu. 2. Ex consuetudine Ecclesiæ vim legis obtinente, & obligante graviter, utpote de re spectante ad convenientem modum perficiendi Sacramentum; nam verba sunt aliis signis longe aptiora ad significandum, & ex S. Augustino tenent in significando principatum. 3. Ex Concil. Florentino requirente confessionem oris, & ex Benedicto XI. in Extrav. *Inter cunctas*, de privil. ibi: *Nisi articulus necessitatis occurrat, Sacerdoti facienda oris confessio exigitur.* Et vero alia signa non sunt inducta, nisi in supplementum verborum vocalium. *Ex institutione Ecclesiæ tenetur homo, qui potest, ut verbo confiteatur; non solum propter hoc, ut ore confitens magis erubescat, & qui ore peccavit, ore purgetur; sed etiam quia semper in omnibus Sacramentis accipitur id, cujus est communior usus. Unde & in manifestatione peccatorum convenit uti verbis, quibus homines communius & expressius suos conceptus significare consueverunt.* Ita S. Thomas Quodlibet. 1. q. 6. art. 1.

Resp. 3. Qui voce non potest, tenetur aliis signis, etiam scripto confiteri, etiam extra mortis periculum. Quia præceptum confitendi obligat saltem, cum sine gravi damno confessioni extrinseco observari potest. Sed hic modus confitendi nullum damnum, saltem grave, affert. Neque scriptura est per se instrumentum publicationi obnoxium, & potest statim comburi, vel lacerari.

Quæst. XVII. *An excusetur a confessione, qui confiteri nequit, nisi per interpretem?*

Nota. Ex Conc. Trid. sess. 14. c. 5. neque est necessarium jure divino, ut confessio publice fiat, sed valet confessio secreta & auricularis, neque a Christo prohibitus est modus publice confitendi. Unde ex communi sententia valet confessio, sive secreto, sive publice fiat, nam ad valorem Sacramenti solum requiritur accusatio peccatorum facta Sacerdoti ut judici: hæc autem potest esse utroque hoc modo.

Resp. Multi docent, neminem ex vi præcepti confessionis obligari ad confitendum per interpretem, licet recte possint, eo quod Christus nos non obligarit ad declaranda peccata, nisi soli Sacerdoti absolutionis ministro: nec ex Conc. Trid. sess. 14. c. 5. Christus præcepit, ut peccata declararentur publice, id est, coram aliis. Præterea Conc. Lateran. IV. præcipit solum, ut pœnitens omnia sua solus peccata confiteatur Sacerdoti.

Tamen S. Thom. in 4. dist. 17. q. 3. art. 4. q. 3. postquam dixit: *In eo, qui usum linguæ non habet, sicut mutus, vel qui est alterius linguæ, sufficit quod per scriptum, aut nutum, aut interpretem confiteatur, quia non exigitur ab homine plus quam possit*: ait generatim, *Quando non possumus uno modo, debemus secundum quod possumus confiteri.* Certe ad id tenemur saltem ex præcepto caritatis propiæ, si alioqui diu abstinendum esset a confessione. Quia tunc periculum esset diu permanendi in peccato, cum difficile sit, nec ita frequens, habere contritionem perfectam; hæcque obligatio maxime urget in periculo mortis, ubi tenemur omnia media tutiora adhibere ad salutem consequendam. Non pauci autem dicunt, sufficere tunc confiteri per interpretem aliquod dumtaxat peccatum, accusando se de ceteris in generali: nam integra peccatorum confessio præcepta est, dum moraliter fieri potest soli Sacerdoti. Sed Delugo docet, præceptum divinum obligare ad confitendum in articulo mortis omnia mortalia per interpretem, eo quod manifestatio peccati apud duos sigillo obstrictos non sit detrimentum ita grave, ut propter illud præceptum divinum confitendi omnia mortalia prorsus omittatur, & non tantum differatur. Neque talis confessio potest censeri publica, sicut neque est publica confessio, quia idem peccatum reservatum manifestatur superiori & inferiori. Additque ob eamdem rationem nos teneri in articulo mortis confiteri omnia mortalia, etiamsi sciremus Sacerdotem aliquod revelaturum alteri, si nullum aliud malum timeatur, nisi mera notitia peccati manens in uno alio, qui tali notitia in nullius præjudicium possit uti. Et hoc puto servandum in praxi.

Quæst. XVIII. *An confessio Sacerdoti præsenti necessario fieri debeat.*

Resp. affirm. *Prob.* 1. Ex usu totius Ecclesiæ. 2. Ex Concil. Trid. sess. 14. c. 2. Christus eos, qui se post baptismum crimine aliquo contaminantur, *ante hoc Tribunal* (Sacramenti Pœnitentiæ) *tamquam reum fisti voluit.* Ergo ex institutione Christi ad validam absolutionem requiritur, ut pœnitens coram Sacerdote judice sistatur, & personaliter compareat. 3. Ex Decreto Clementis VIII. dato ann. 1602. quo hanc propositionem, scilicet *licere per litteras, seu internuntium confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere*, ad minus uti falsam, temerariam, & scandalosam damnavit, ac prohibuit. Quod intelligendum est non solum conjunctim, nempe quoad confessionem & absolutionem simul, sed etiam divisim, nempe quoad alterutram, ut postea declaravit ipse Clemens & Paulus V. 4. Quia de-

debita hujus Sacramenti administratio per se loquendo id exigit. Nam ut Sacerdos pœnitentem absolvat per se loquendo, debet habere moralem certitudinem de integritate confessionis, & debita dispositione ac contritione pœnitentis. Hanc autem certitudinem habere non potest, nisi pœnitentem confitentem audiat. Dico *per se loquendo*, quia per accidens, nempe in articulo mortis, confessio facta Sacerdoti absenti est licita & valida, quando aliter fieri non potest. Nam Sacerdos potest & debet absolvere moribundum sensibus destitutum, qui ipso absente absolutionem petiit.

Quæst. XIX. *Quænam observanda sunt circa præceptum Ecclesiasticum confessionis?*

Resp. Sequentia. 1. Hoc præceptum obligat omnes fideles adultos ad confitendum saltem semel in anno, ex Concil. gen. Lateran. IV. c. 21. ibi: *Omnis utriusque sexus fidelis postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti*. Idque sub mortali, ut patet, tum ex gravitate materiæ, tum ex pœna adjuncta: *Alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens christiana careat sepultura*. Nomine proprii Sacerdotis intelligitur quidem Parochus, sed sine exclusione Episcoporum, & Sacerdotum ab iis delegatorum. Nam Episcopi eamdem & longe majorem jurisdictionem habent in parochianos, suntque pastores ipsorum parochianorum: quare hic canon intelligitur salvo jure Episcoporum.

2. Præcipitur confessio valida, sacramentalis, & apta ad reconciliationem cum Deo, ideoque per absolutionem validam terminata. Nam ex Conc. Trid. c. 5. Ecclesia id præcipit, ut præceptum divinum confessionis saltem semel in anno impleretur; ac proinde non aliam confessionem præcipit, quam Deus; at Deus præcipit confessionem validam, ac dolorosam, quam sequatur absolutio. Hinc Alexan. VII. damnavit hanc propositionem: *Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ*.

3. Qui toto anno confessionem omisit, tenetur confiteri prima die anni sequentis, si potest; aut prima data opportunitate, & continue, donec impleverit: alioqui peccat deinceps, & toties quidem, quoties potest commode confiteri, & omittit. Nam Ecclesia absolute præcipit confessionem annuam primario propter se, prohibetque ejus dilationem ultra annum; ita ut annus designetur non ad finiendam, sed ad sollicitandam obligationem jure divino impositam, & ut terminus ultra quem remaneat obligatio; ut patet ex his verbis Conc. Trid. *Saltem semel in anno*: lex nim Ecclesiæ lata fuit, ut fideles non nimium differrent observationem præcepti divini. Ergo qui elapso anno statim non confitetur, violat præceptum, & continuo tenetur confiteri, perinde ac qui non solvit censum annuum, solvere continue tenetur, transacto anno.

Item ex vi hujus præce ptitenentur fideles anticipare confessionem in quavis parte anni, si prævident, fore, ut, omissa illa occasione, nequeant postea toto illo anno confiteri, v. g. ex longa navigatione, vel peregrinatione per terras infidelium. Quia hoc præceptum non terminatur ad finem anni, sed obligat ad confitendum saltem semel in anno: quæ obligatio currit toto anno, ideoque in illo complenda. At si homo positus in illa occasione non confiteatur statim, non implebit præceptum in anno, seu obligationem annuam.

4. Quamvis hoc præcepto certum anni tempus confitendi non statuatur, tamen consuetudo invaluit confitendi intra Quadragesimam, vel quindenam paschalem, approbata a Conc. Trid. Quare juxta multos annus pro servando hoc præcepto computatur ab una quindena Paschali ad aliam; & ita fert fidelium praxis; & reipsa solum eo tempore pastores confessionem a fidelibus exigere solent.

5. Pœna interdicti a Conc. Later. statuta in omittente annuam confessionem, vel paschalem communionem, est solum sententiæ ferendæ, uti verba indicant. Quare ad eam imponendam requiritur auctoritas Ordinarii, cum Parochi careant jurisdictione in foro externo.

Sed an tenentur pro præcepto, qui solius culpæ venialis sibi conscii sunt?

Resp. Multi negant, quia. 1. Concil. Later. & Trid. præcipiunt confessionem omnium peccatorum: ergo non loquuntur de venialibus. 2. Ex Conc. Trid. sess. 14. c. 5. Ecclesia solum statuit, ut divinum præceptum confessionis saltem semel in anno ab omnibus observaretur: at præceptum divinum non obligat ad confitendum venialia, ex eod. cap.

Affirmant Richard. Alensis, S. Bonaventura, Sylvest. Fagnan. & aliqui recentiores: quia alioqui minæ interdicti per canonem intentatæ inutiles forent; nam fideles caussarentur se sibi non esse conscios mortalium: unde ut præceptum divinum ab omnibus religiose servaretur, Ecclesia præcepit, ut omnes & singuli, licet sibi solorum venialium conscii, semel in anno confiterentur.

S. Thomas hanc opinionem ita amplectitur, ut oppositam non rejiciat: nam, in 4. dist. 17. q. 3. art. 1. q. 3. ad 3. Sic ait: *Dicendum, quod ex vi Sacramenti non tenetur aliquis venialia confiteri, sed ex institutione Ecclesiæ, quando non habet alia, quæ confiteatur. Vel potest dici secundum quosdam, quod ex de-*

cre-

vretali prædicta non obligantur nisi illi, qui habent peccata mortalia; quod patet ex hoc quod dicit, quia debet omnia peccata confiteri, quod de venialibus intelligi non potest . . . ex hoc etiam ille, qui non habet mortalia, non tenetur ad confessionem venialium: sed sufficit ad præceptum Ecclesiæ implendum, ut se Sacerdoti repræsentet, & se ostendat absque conscientia mortalis esse, & hoc ei pro confessione reputatur.

Articulus III.

De Satisfactione.

Quæst. I. *An, & qualem satisfactionem imponere tenetur Confessarius?*

Nota. 1. Satisfactio hic sumitur pro voluntaria sui ipsis punitione, ad compensandam injuriam Deo per peccatum illatam. Duplex est, nempe Sacramentalis, de qua hic agitur; & non Sacramentalis, quæ fit non solum piis ac laboriosis operibus sponte susceptis, sed etiam malis ac ærumnis hujus vitæ a Deo infligtis, & patienter toleratis, ut docent Conc. Trid. sess. 14. c. 9:

Nota 2. Satisfactio Sacramentalis est pœnitentia, seu actio una, vel multiplex, bona & pœnalis, a Sacerdote judice legitimo imposita, ad puniendam ac reparandam injuriam Deo illatam, vel etiam ad præcavendam futuram. Cum autem homini carnali & ad malum propenso opus quodlibet bonum sit pœnale, utpote ejus naturæ corruptæ contrarium; ideo omnis actus virtutis etiam mere internus, in satisfactionem imponi potest. Satisfactio Sacramentalis alia est vindicativa, quæ datur præcise ad præterita peccata vindicanda, & alia medicinalis, quæ datur præcipue ad præcavenda futura imposterum. Sæpe autem eadem actio utrumque præstare potest.

Porro cum satisfactio a confessario imposita sit pars integralis Sacramenti, & in ea operetur vis clavium, *amplius valet ad expiandum peccatum, quam si proprio arbitrio homo faceret idem opus.* S. Thom. Quodlib. 3. q. 14. ob uberiorem meritorum Christi applicationem. Item plus, aut minus pœnæ temporalis ex opere operato remittit, prout gravior, vel levior est, & majore, vel minore devotione peragitur.

Resp. 1. Confessarius tenetur satisfactionem imponere pœnitenti valenti illam exequi. Constat. 1. Ex Conc. Trid. sess. 14. cap. 8. & ex Traditione ac perpetua praxi Ecclesiæ. 2. Quia satisfactio est pars integralis Sacramenti, ex Conc. Trid. can. 4. At minister quantum potest tenetur procurare integritatem Sacramenti. 3. Ut judex æquitatem servare debet: unde cum judicet inter Deum & hominem, sicut debet absolvere hominem recte dispositum, ita curare debet, ut homo satisfaciat Deo; & ut medicus tenetur curare vulnera pœnitentis. Quare gravis est obligatio satisfactionem aliquam imponendi pro mortali; immo etiam juxta multos pro solis venialibus, aut mortalibus jam alias confessis; quia gravis videtur irreverentia, Sacramentum voluntarie privare sua integritate, seu parte integrali.

Dixi *valenti &c.* Nam absolutio sine impositione pœnitentiæ danda est moribundo, qui inter confitendum sensuum usu & cognitione privatur, ut constat ex praxi Ecclesiæ.

Resp. 2. Confessarius tenetur imponere satisfactiones (1) convenientes & salutares, & vindicativas, tum medicinales, proportionatas numero ac gravitati peccatorum, & pœnitentis facultati ac dispositioni. Constat ex Patribus, & multis Conciliis, & præsertim ex Conc. Trid. sess. c. 8. ibi: *Debent Sacerdotes quantum spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, salutares, & convenientes satisfactiones injungere; ne si forte peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem: nam claves Sacerdotum non ad solvendum dumtaxat, sed & ad ligandum concessas, etiam antiqui Patres, & credunt & docent.* Ratio est, quia confessarius a Christo institutus est, tum ut judex non solum solvens, sed etiam ligans seu vindicans, servata æquitate, ut ibi docet Conc. Trid. ac proinde debet servare æquitatem in pœnis præscribendis: tam ut medicus, qui pœnitentis morbos ac vulnera curet, & morborum causas tollat, ut constat ex Patribus, Conciliis variis, ac præsertim ex Concil. gen. Later. IV. cap. *Omnis*, ubi ait: *Sacerdos sit discretus & cautus, ut more periti medici superinfundat vinum, & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens peccatoris circumstantias, & peccati, quibus prudenter intelligat, quale illi debeat præbere consilium, & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad sanandum ægrotum.*

(1) Legatur Catalanus (Com. in §. 17. & 18. tit. 3. *de Sacr. Pœnit.* Rit. Rom.) de hac re nervose disserens.

Hinc patet, hanc obligationem esse ex genere suo gravem, cum ad integritatem Sacramenti, officium confessarii, & pœnitentis emendationem ac profectum, ac divinæ offensæ reparationem pertineat.

Observa 1. Salutares & convenientes satisfactiones, quas justitia divina exigit, generatim sunt, ex Concil. Trid. sess. 14. c. 8. illæ, quæ *magnopere a peccato revocant, & quasi fræno quodam coercent, cautioresque ac vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt: medentur quoque peccatorum reliquiis, & vitiosos habitus male vivendo comparatos contrariis virtutum actionibus tollunt ... & quibus Christo Jesu, qui pro peccatis nostris satisfecit, conformes efficimur, certissimam inde arrham habentes, quod si compatimur, & conglorificabimur.*

2. Satisfactiones medicinales convenientes sunt eæ, quæ peccatorum causas ac radices resecant, malos habitus tollunt, pravas cupiditates coercent, occasiones peccandi removent, vitia curant, & pœnitentis emendationem ac profectum pariunt. Tales sunt actus virtutum interni, & externi vitiis pœnitentis oppositi: contraria enim contrariis curantur. Quare Rituale Rom. ait: *Contrarias peccatis pœnitentias injungat, velut avaris eleemosynas, libidinosis jejunia vel alias carnis afflictiones, superbis humilitatis officia, desidiosis devotionis studia &c.* Item crebra oratio, sed præsertim matutina & serotina quotidiana, examen quotidianum conscientiæ, auditio quotidiana Missæ, meditationes, præsertim passionis Christi, & extremorum; lectiones librorum spiritualium, auditio concionum; frequens confessio; cura singularis vitium capitale emendandi, fuga otii, occasionum peccandi, voluptatum, & delectationum inutilium; utilis collocatio temporis suo statui congruens, & ordo actionum cujusque diei suis obligationibus accommodatus; sensuum & cupiditatum mortificatio; crebri actus fidei, spei, caritatis, contritionis, & aliarum virtutum, vitiis & pravis cupiditatibus contrariarum; cogitatio præsentiæ Dei, omnia ubique & semper inspicientis; devotio singularis erga B. Virginem, quæ consistat tum in ejus invocatione, tum in imitatione mirabilium ejus virtutum; confessio generalis annua; secessus per aliquot dies ad vacandum exercitiis spiritualibus secundum rationem a S. Ignatio traditam &c. Mensura autem satisfactionum medicinalium est necessitas & infirmitas pœnitentis; nec unquam imminui debent, cum satisfactiones illæ sint remedia ad peccatorum fugam, pœnitentis emendationem ac profectum necessaria: unde in his integritatem, & severitatem adhibere debet confessarius, ait Suarez. Quare confessarius naturam & causam, seu radicem ac motivum peccatorum pœnitentis prius investiget & inquirat, ut remedia eorum emendationi apta apponat.

3. Satisfactiones vindicativæ seu pœnales, ut sint salutares & convenientes, debent esse proportionatæ non solum multitudini, & gravitati peccatorum, sed etiam facultati, conditioni & dispositionibus pœnitentis; ita ut in iis imponendis habeatur ratio ejus infirmitatis, valetudinis, laboris, status, officiorum, paupertatis, & prout prudentia, & caritas suggerent. Neque enim salutares sunt pœnitentiæ tam graves ac diuturnæ, ut spectata pœnitentis fragilitate, periculum sit, ne eas omittat; nam tunc in ejus exitium verterentur: in hoc autem Sacramento magis intenditur emendatio & salus pœnitentis, quam satisfactio pro pœna. Si ergo expediat ad bonum spirituale pœnitentis, potest imponi levior pœna, quam mereatur, idque tandem cedit in majorem Dei gloriam, qui vult præcipue curationem pœnitentis. Quare S. Antonin. 3. par. tit. 16. c. 21. ait: *Debet confessarius dare talem pœnitentiam, quam credat verisimiliter illum implere; ne ipsam violando, deterius ei contingat.* Et S. Carolus in Instruct. confess. monet, non debere imponi tam gravem ac diuturnam satisfactionem, ut pœnitens ei obsequi recuset, aut acceptatam integre non impleat, nec ordinarie injugenda esse jejunia iis, qui vitæ subsidia labore manuum parant. Confessarius igitur pœnitentem interroget, *an possit pœnitentiam sibi injunctam peragere: alioquin eam pro sua prudentia immutet, aut minuat*, ait Rituale Parisiense. Tunc autem monendus est, leviorem pœnitentiam imponi quam mereantur ejus peccata, ut ipse moveatur vel ad majorem petendam, vel ad alias ultro fumendas, cum melius dispositus erit.

Porro mensuram pœnæ ex judicio Ecclesiæ peccatis debitæ indicant canones Pœnitentiales, quos proinde scire debet Sacerdos. Nam licet pœnæ per illos statutæ, spectata facultate & infirmitate pœnitentis, minuendæ sint; tamen sæpe pœnitentibus proponendæ sunt, quo magis criminum gravitatem cognoscant, indeque fiant ad pœnitentiam acceptandam promptiores. Ita S. Carolus in Instruct. confess. (1)

4. Satisfactio ante absolutionem imponenda est,

(1) *De qualitate* operum, quæ *satisfactoria* dicimus, Scotus hæc scite tradit (in 4. Sent. dist. 15. q. 1. §. *De secundo principali*) quæ apprime confirmant, quod Auctor paullo ante (n. 3. præced. qu. 1. edocuit. *Peccatis in genere distinctis in tria membra, scilicet in peccatum carnis, in peccatum concupiscentiæ oculorum, & superbiæ vitæ, quæ sunt omnia peccata, quæ sunt in mundo, ut ait Joannes 1. Epist. 2. v. 16. Et ita in genere distinctis peccatis, quæ sunt in mundo, ut ait Joannes, in tria membra

est, tum ut exploretur debita pœnitentis dispositio, & voluntas faciendi fructus dignos pœnitentiæ: tam quia ordo judicii & justitiæ vindicativæ postulat, ut prius pœnitens satisfactionem spondeat & acceptet, quam absolvatur. Si tamen forte Sacerdos absolutionem præmisisset, tenetur eam postea injungere.

Sed an Confessarius debet habere distinctam singulorum peccatorum memoriam, dum imponit satisfactionem?

Respondet Sylvius, satis esse sic audire, & intelligere omnia, quando dicuntur, ut in satisfactione injungenda sufficienter meminerit status pœnitentis, ad eam competenter injungendam. Et vero sæpe impossibile est, saltem moraliter, ut confessarius distincte singula tunc meminerit.

Quæst. II. *Quænam opera in pœnitentia imponenda sunt?*

Resp. Ex Patribus, ex Conc. Florent. & Trid. sess. 6. c. 14. tria sunt præcipua, ad quæ cetera revocantur, nempe jejunia, eleemosynæ, orationes: nam hæc sunt satisfactiones pœnales simul & medicinales. Per jejunium intelligitur omnis corporis afflictatio, & voluptatum sensuum etiam licitarum privatio; nam species ibi ponitur pro genere; per eleemosynam omne opus misericordiæ tum spirituale, tum corporale; per orationem omnis actus religionis, & pietatis in Deum, ut Dei laudes, piæ meditationes ac lectiones, auditio Missæ & concionum, susceptio Sacramentorum, examen conscientiæ, oblatio actionum suarum Deo facta ad ejus gloriam, actus fidei, spei, caritatis, contritionis &c.

Quæst. III. *An imponi possunt opera aliunde præcepta?*

Resp. Non possunt sola licite imponi, si pœnitens possit alia præstare. *Prob.* Ex Concil. Trid. sess. 14. c. 8. *Satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem.* At opera jam aliunde præcepta nequeunt esse ad vindictam & castigationem peccatorum præteritorum: nam etiamsi nulla peccata commisisset pœnitens, teneretur illa præstare, nec illis iterum impositis puniri censetur. Idcirco restitutio injuriæ, & damni compensatio, fuga occasionis peccandi, non sunt satisfactiones vindicativæ.

Porro confessarius censendus est imposuisse opus non aliunde præceptum, nisi aliud exprimat, vel ex circumstantia colligi queat, nam hæc est rationabilis ejus intentio. Quare si simpliciter imponat jejunium, pœnitens non satisfacit jejunando uno die, in quo ex præcepto Ecclesiæ, vel ex voto tenetur.

gerbiam vitæ 1. Joan. 1. correspondent de congruo proprie satisfactiones in genere; scilicet peccato carnis jejunium, vel universaliter quæcumque maceratio carnis magis ordinata ad reprimendum tale peccatum carnis, & sub isto comprehendo vigilias, peregrinationes, asperitates vestium, nuditatem, vel discalceationem, immo generaliter quemcumque laborem fatigantem. Peccato autem superbiæ, & ceteris spiritualibus magis appropriate correspondet oratio, quæ & humiliat spiritum Deo, & roborat contra peccata spiritualia. Peccatis vero circa temporalia, ut avaritiæ, vel cupiditati cuicumque rapinæ, furti, vel ablationis injustæ, magis appropriate correspondet erogatio eleemosynarum. Et ratio istorum est propter majorem correspondentiam pœna ad culpam; quia per quæ peccat quis, per hæc & punietur. Sic dictum est de correspondentia ista in generali, & de congruo. Sed de necessario, vel congruo in casibus specialibus non sic. Nam alicui potest non competere unum istorum operum pœnalium, qui tamen peccavit peccato, cui de congruo correspondet talis pœna vel satisfactio: ut pauperi, qui furatus est, non competit dare eleemosynas, & sic in aliis casibus. Et tunc, si contritio non sufficiat, non debet peccatum omnino manere inultum. Possibile est ergo, & congruum tunc imponere pro satisfactione propria huic peccato aliquid, quod tamen non sit proprium, secundum universalem correspondentiam de congruo. Et hic requiritur discretio Sacerdotis, ut non imponat alicui pœnam nimis sibi disconvenientem; sed aliam, quæ magis sibi convenit, & quam forte melius adimplebit. Ut pauper nec eleemosynas potest dare, nec orare, sed oportet eum continuo laborare pro victu suo necessario; nec jejunare, quia tunc non sufficeret ad laborem necessarium pro victu necessario continue acquirendo. Quia ergo ipse labor continuus est sibi jejunium continuum, quia continua maceratio carnis, inducendus est, ut illum laborem subeat in remissionem peccatorum, intendens illum ad hunc finem referre, saltem quousque occurrat sibi opportunitas solvendi aliquam aliam satisfactionem, & aliqua alia possunt ei ita temperate, & diminute imponi, ut sint sibi possibilia. Consimiliter dives, qui lapsus est in peccatum carnis, si est adeo delicatus, quod non velit jejunare, nec aliam macerationem notabilem subire; vel præsumitur, quod si sibi imponeretur, cito abjiceret, & sic peccaret novo peccato, inducendus est ad orationem, & eleemosynam, & illud sibi imponendum, quod libentius recipit, & quod creditur perseverantius adimplere. Hoc ita intellige, non quasi in Sacro Tribunali prævalere debeat voluntas Pœnitentis; sed quatenus æquum, utileque est, ut Confessarius humanæ infirmitati, quoad licet, indulgeat; ut sic peccatores Christo lucrifaciat. Huc spectant, quæ a S. Thoma de Villan. (Serm. in fer. v. post Dom. IV. Quadrag.) leguntur præclare scripta. *Satius judico cum modica pœnitentia animas ad Purgatorium remittere, quam propter pœnitentiæ rigorem damnationi periculo eas exponere. Nam pœnitentia pro mortali si acceptatur, obligat ad effectum. Sic itaque rigorem pœnitentiæ temperato, ut neque levitas delicti contemptum, neque gravitas omittendi periculum creet. Hoc, judicio meo, ita perficies, si facilem unam injunxeris, & acriorem alteram peccatori consulueris. ita tamen, ut ad omnem ejus voluntatem, & spontaneam pœnitentiam Sacramenti applices efficaciam; nihil enim ex hac applicatione illi accrescit.*

Quæſt. IV. *An imponi debet pœnitentia publica?*

Reſp. 1. *Pro peccatis quantumvis gravibus manifeſtam pœnitentiam non imponat*, ait Rit. Rom. Nam eſſet improportionata, & contra uſum Eccleſiæ, & quodammodo infamativa pœnitentis.

Reſp. 2. Imponenda eſt pœnitentia publica pro peccatis publicis. Ita Conc. Tr. ſeſſ. 24. c. 8. *Apoſtolus monet publice peccantes palam eſſe corripiendos. Quando igitur ab aliquo publice & in multorum conſpectu crimen commiſſum fuerit, unde alios ſcandalo offenſos, commotoſque fuiſſe non dubitandum: huic condignam pro modo culpæ pœnitentiam publice injungi oportet, ut quos exemplo ſuo ad malos mores provocavit, ſuæ emendationis teſtimonio ad rectam revocet vitam. Epiſcopus tamen publicæ hoc pœnitentiæ genus in aliud ſecretum poterit commutare, quando ita magis judicaverit expedire.* Nec tunc, inquit S. Thomas, confeſſarius, ſed pœnitens ipſe ſatisfactionem implendo, manifeſtat ſuum peccatum, jam alias notum, & inducitur tantum ad id, quod ex ſe facere debet ad ſcandalum tollendum.

Si tamen Epiſcopi conſilio & auctoritate imponi non debet pœnitentia publica cum certa ſolemnitate peragenda, ut ſtandi ad fores Eccleſiæ cum cereo accenſo &c. Sed quivis confeſſarius poteſt & debet injungere ſatisfactiones, quæ ſine ſolemnitate peraguntur coram iis qui ſcandalum paſſi ſunt, dum aliter tolli nequit, & jubere ut retractent ſermones contra fidem, & bonos mores, religionem, vel calumnias coram iis, qui audierunt &c. Nam ſcandalum neceſſario tolli debet.

Quæſt. V. *An confeſſarius poteſt in pœnitentiam medicinalem imponere pœnitenti aliquid, ex quo oriatur ſuſpicio vel etiam notitia pectati pœnitentis?*

Reſp. Suarez, diſp. 33. ſect. 7. ſi medium illud ſit neceſſarium ad vitandum relapſum, poſſe ſacerdotem illud præcipere pœnitenti, v. g. ut dimittat tale officium, vel hanc domum, aut aliquid ſimile; & ipſum pœnitentem teneri obedire; quod ſi noluerit, dimittendum ſine abſolutione. Quo in caſu nulla eſt ſigilli fractio; quia ſi aliquid fit, totum eſt ex conſenſu & voluntate pœnitentis. Neque eſt gravamen aut onus contra ſigillum, quod ille conſenſus per præceptum vel per comminationem negandi abſolutionem extorqueatur; quia ſuppoſita vera neceſſitate, illud præceptum non tam imponitur a confeſſario, quam declaratur pœnitenti obligatio, quam in ſe ipſo habet; & ideo comminatio illa juſta eſt, immo & neceſſaria, quia non poteſt aliter confeſſarius debito modo fungi ſuo munere. Ita Suarez. Neque tunc eſt revelatio confeſſionis, ſed ipſemet pœnitens, ut ſuæ obligationi ſatisfaciat, ſeipſum voluntarie prodit.

Quæſt. VI. *An poteſt injungi ſatisfactio applicanda aliis, v. g. defunctis?*

Reſp. Affirm. Quia tunc non applicatur aliis ſatisfactio ſecundum valorem quem habet ex opere operato, ſed ſecundum eum quem habet ex opere operantis. Præterea actus ipſe caritatis, quo quis applicat aliis ſatisfactionem ſui operis, habet vim ſatisfactivam: hanc enim habet omne opus meritorium.

Quæſt. VII. *An pœnitens tenetur acceptare & implere pœnitentiam rationabilem injunctam?*

Reſp. Affirm. 1. Quia Sacerdos habet poteſtatem judicialem non ſolum ſolvendi, ſed etiam ligandi ſeu obligandi per impoſitionem pœnitentiæ, ex Conc. Trid. c. 8. cit. Immo habet obligationem imponendi convenientem ſatisfactionem, ut oſtendi. At talis poteſtas & obligatio non poteſt eſſe in Sacerdote ſine obligatione in reo talem ſatisfactionem injunctam acceptandi & exequendi: hæc enim ſunt correlativa, & alioqui Sacerdotis poteſtas vindicativa eſſet inefficax. 2. Ex Concil. Later. cap. *Omnis*, ibi: *Omnia ſua peccata confiteatur fideliter, & injunctam ſibi pœnitentiam ſtudeat pro viribus adimplere*. 3. Quilibet ſubditus tenetur obedire judici & ſuperiori juſtam ſententiam ferenti. At Sacerdos, cui pœnitens per confeſſionem ſe ſubjecit, imponit pœnitentiam, ut ſuperior & judex; & tunc fungitur vice Chriſti, ejuſque nomine ac auctoritate ligat, ſicut abſolvit. 4. Ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. can. 4. Satisfactio eſt pars Sacramenti, nempe integralis, & a Deo requiritur ad plenam ac perfectam peccatorum remiſſionem. Pœnitens autem tenetur ſervare integritatem Sacramenti, præſertim cum ad illud concurrat. Quare hæc obligatio ex genere ſuo gravis eſt, cum ejus materia pertineat ad religionem & juſtitiam divinam.

Nec excuſatur pœnitens, eo quod velit alium adire: nam non licet pœnitenti ſine juſta cauſſa Sacramentum inchoatum relinquere, & effugere Sacerdotis juſtum judicium, cui ſe jam ſubjecit. Pœnitens quidem ante confeſſionem poterat alteri confiteri, ſed facta confeſſione tali Sacerdoti, hic jam fungitur vice Chriſti, ejuſque auctoritate ligat: *Nam claves Sacerdotum non ad ſolvendum dumtaxat, ſed & ad ligandum conceſſas etiam antiquis Patres & credunt, & docent*, ait Concil. Trid. ſeſſ. 14. c. 8.

Hinc mortaliter peccat, qui pœnitentiam pro mortali impoſitam, vel notabilem ejus partem culpabiliter omittit; nam

qui.

qui tenetur aliquid præstare, ad id obligatur per se sub mortali, si res gravis sit. Quod si sit levis, & imposita pro solis venialibus, vel mortalibus jam alias confessis, secundum multos est dumtaxat veniale illam omittere, secluso contemptu & scandalo: quia completio integralis partis, per materiam levem non obligat nisi leviter pro ratione materiæ. Aliqui tamen putant esse mortale: quia gravis irreverentia Sacramento infertur, illud privando tota sua integritate & complemento non accidentali. Et quamvis hæc materia secundum se sit levis, tamen gravis censetur respectu Sacramenti, cum sit ejus tota pars integralis. Delugo fatetur, esse mortale omittere satisfactionem pro solis venialibus impositam, si hæc gravis sit, verbi gratia, jejunium, quia obligatio eam implendi oritur a potestate judicis, & res præcepta est gravis, & capax præcepti gravis.

Immo si Confessarius leviorem pœnitentiam imposuisset, pœnitens tenetur supplere: nam lege divina tenemur satisfacere Deo in hac vita etiam pro pœna temporali peccatis quoad culpam remissis debita, ut constat, 1. Ex Joel. 2. *Convertimini ad me toto corde vestro, in jejunio, & in fletu, & in planctu.* Per jejunium intelligitur omne opus pœnale. Item ex Matth. 3. *Pœnitentiam agite.* Et Luc. 3. *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Quæ duo ex Conc. Trid. sess. 6. c. 14. non solum contritionem & vitæ emendationem significant, sed etiam, *satisfactionem per jejunia, eleemosynas, orationes, aliaque pia spiritualia vitæ exercitia pro pœna temporali, quæ non tota semper, uti in Baptismo dimittitur.* 2. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. Hieronymus, in cap. 2. Jerem. *Peccata gravia gravioribus tormentis indigent.* 1. Ex præcepto naturali & divino virtutibus pœnitentiæ tenemur, quantum possumus, Deo plene satisfacere in hac vita pro injuriis ipsi illatis. Nam ipsa ratio dictat, Deo non minus, quam hominibus plene satisfaciendum esse, quam primum fieri potest moraliter. Hæcque obligatio gravis est pro mortalibus.

Porro ex Conc. Trid. sess. 14. c. 9 satisfacimus Deo non solum piis ac laboriosis operibus a Sacerdote injunctis, vel sponte susceptis; sed etiam malis ac ærumnis hujus vitæ patienter propter Deum toleratis.

Dixi *rationabilem*. Nam si clavis erret, ut ajunt, hoc est, si imponatur satisfactio irrationabilis ob nimiam gravitatem & diuturnitatem, potest pœnitens illam recusare, & alium confessarium adire.

Quæst. VIII. *Quandonam pœnitens tenetur implere pœnitentiam?*

Resp. Tenetur tempore a confessario præscripto: nam circumstantia temporis in præcepto includitur. Dilatio tamen satisfactionis ad paucos dies, etsi sine necessitate, potest esse tantum venialis, nisi ad finem injunctæ pœnitentiæ magni referat, illam impletam esse tempore præfinito, v. g. ad superandas tentationes urgentes. Quod si confessarius nullum tempus determinavit, tenetur pœnitens satisfactionem implere, quam primum commode potest; itaut peccet mortaliter, si illam ex gravi negligentia diu differat. Nam integritas Sacramenti, & ratio debitæ justæ satisfactionis ac medicinæ, & rationabilis intentio confessarii executionem celerem exigunt.

Qui autem pœnitentiam quocumque modo distulit, tenetur eam postea quam primum potest persolvere. Nam dilatio solutionis debiti ultra terminum non liberat debitorem onere illud solvendi, & intentio confessarii est, ut satisfactio absolute fiat; tempus vero præfinitur solum ad non differendam solutionem.

Quæst. IX. *Quomodo, & in quo statu impleri debet satisfactio?*

Resp. 1. Satisfactio impleri debet ex motivo pio ac supernaturali, & sine affectu ad mortale. Quia satisfactio Sacramentalis est pars integralis Sacramenti, & actus virtutis pœnitentiæ præceptus ad compensationem quamdam injuriæ divinæ: ergo debet esse actio moraliter bona, supernaturalis, elicita saltem ex motivo placandi Deum, ejusque injustitiam compensandi. Quæ voluntas est incompossibilis cum affectu ad mortale.

Resp. 2. Qui pœnitentiam in peccato mortali exequitur, peccat saltem venialiter. Quia Sacramenti partem indigne suscipit, & ponit obicem effectui, nempe remissioni pœnæ temporalis, quæ est effectus secundarius, pendens a primario, nempe gratia sanctificante. Tamen ex communiori sententia talis non tenetur postea satisfactionem repetere, eo quod substantiam præcepti impleverit; & quia in Ecclesia veteri sæpe exigebatur saltem magna ex parte executio satisfactionis ante absolutionem, ac proinde ante remissionem peccatorum saltem ordinarie: nam perfecta contritio talis est infrequens. Immo juxta multos, sicut pœnitentiæ ante absolutionem implendæ jussu confessarii reatum pœnæ temporalis tollunt, cum peccatum postea per absolutionem remissum fuerit; ita pœnæ post absolutionem peragendæ, etiamsi in peccato postea superveniente impletæ fuerint, tamen sublato per justificationem omne suum effectum assequentur.

Quæst. X. *An pœnitentia a confessore imposita potest in aliam mutari?*

Resp.

Resp. 1. Non potest a pœnitente propria auctoritate mutari, etiam in aliud opus melius: tum quia nulla satisfactio potest esse Sacramentalis, nisi imponatur a ministro Sacramenti: tum quia reus non potest mutare sententiam judicis, nec subditus opus præscriptum a superiore. Item ab alio Sacerdote mutari nequit, si fuerit conveniens, nec nimis acerba: cum imposita sit, clave non errante, per actum potestatis ligandi.

Resp. 2. Ob justam caussam mutari potest in aliam convenientem, 1. Ab ipso confessario, qui illam imposuit: nam hoc sæpe potest expedire ad bonum animarum, ad quod hoc judicium ordinatur: & tunc non erit necesse repetere priorem confessionem, si tempus, a quo facta est, sit adeo breve, ut moraliter censeatur idem judicium; & Sacerdos adhuc recordetur statum pœnitentis: sed hoc fieri debet in alia confessione, quia est actus judicialis, & usus clavium, qui nonnisi in Sacramento exercetur. Quod si confessarius non recordetur amplius peccatorum, pro quibus priorem pœnitentiam imposuit, requiritur nova eorum confessio: quia impositio alterius pœnitentiæ est actus jurisdictionis, qui fit a judice ut Judex est: ergo debet procedere cum notitia caussæ.

2. Id etiam potest quivis alius confessarius, si satisfactiones impositæ sint irrationabiles, & contra prudentiæ regulas, & minime convenientes. Quia Sacerdos non habet potestatem tales injungendi, proinde ad eas obligandi pœnitentem; ideoque mutari possunt ab alio, qui in eodem tribunali idem potest ac prior judex, cui succedit. Sed tunc necesse est, ut apud ipsum fiat nova confessio peccatorum, pro quibus imposita est pœnitentia: quia pœnitentiæ commutatio est impositio pœnitentiæ loco prioris, ideoque actus judicii Sacramentalis; alioqui pœnitentia mutata non esset Sacramentalis. At ex Concil. Trid. sess. 14. c. 5. tale judicium non potest nisi caussa distincte cognita, & in sacro tribunali recte exerceri: neque enim Sacerdos habet potestatem ligandi, seu imponendi satisfactionem Sacramentalem, nisi prout exercet judicium & potestatem clavium, præcedente legitima accusatione sibi facta. Hinc confessarius pœnitentiam ab alio impositam commutare nequit sine nova peccatorum absolutione: nam non potest exercere judicium Sacramentale, quin totum Sacramentum conficiat: unde etiam ex parte pœnitentis requiritur nova contritio. Ceterum ne prius Sacramentum sua integritate privetur, relinquendum est aliquid ex priore pœnitentia præstandum.

Quæst. XI. *An pœnitentia potest per alium persolvi?*

Resp. Neg. Quia 1. Satisfactio imponitur pœnitenti per ipsum, non per alium persolvenda. Nam ipsemet reus debet pœnam debitam subire, & cum culpa sit personalis, personalis quoque debetur pro ea satisfactio. 2. Ex Conc. Trid. materia & partes Sacramenti sunt tres actus pœnitentis; nempe contritio, confessio, & satisfactio: ergo satisfactio, quæ est pars materialis Sacramenti, debet esse actus ipsius pœnitentis, non alterius; sicut nec contritio, vel confessio alterius potest esse materia in hoc Sacramento. Hinc Alexander VII. damnavit hanc propositionem: *Pœnitens propria auctoritate subjituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.*

Quæst. XII. *An necesse est ex præcepto, seu institutione Christi, ut satisfactio ante absolutionem semper impleatur?*

Resp. Nego. *Prob.* 1. Ex usu nunc in Ecclesia a pluribus sæculis recepto. Ecclesia autem præsens, non minus quam antiqua a Spiritu Sancto regitur; nec unquam errare potest in rebus ad fidem, mores, disciplinam generalem, & administrationem Sacramentorum pertinentibus, juxta illud Matth. 28. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Ex usu antiquæ Ecclesiæ, in qua pœnitentes ante pœnitentiam impletam absolvebantur, ut quando imminebat persecutio, aut aliud mortis periculum. 3. Ex Sixto IV. qui ut falsam & erroneam damnavit hanc Petri de Osma propositionem: *Non peractæ pœnitentia confitentes absolvi non debere.* Et ex Alexandro VIII. qui tres has propositiones damnavit. 16. *Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni, induxit non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex & præscriptio, natura rei id quodammodo dictante.* 17. *Per illam praxim mox absolvendi, ordo pœnitentiæ est inversus.* 18. *Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.* Ratio est, quia satisfactio est tantum pars integralis, & complementum Sacramenti Pœnitentiæ. Pars autem integralis non debet necessario præmitti essentiali ejusdem rei; & sine illa stat tota essentia compositi, ut patet in physicis: sic dentes non nascuntur infantibus, nisi aliquot post ortum mensibus, a fortiori in rebus moralibus.

Sed num aliquando potest confessor obligare pœnitentem ad implendam pœnitentiam sive ex parte, sive ex toto ante absolutionem?

Resp. Affirm. Nam nec Christus, nec Ecclesia id prohibuerunt, quando prudentia dictat id expedire. Immo ad id obligari debet

bet pœnitens, quando eſt periculum, ne abſolutione accepta pœnitentiam omittat: vel ſi hoc neceſſarium ſit, aut valde expediat curationi pœnitentis, vel ſi Sacerdos nequeat aliter judicare de diſpoſitione pœnitentis. Ita Suar., & Delugo, qui diſp. 14. ſect. 10. ſic ait: *Ex communi doctrina Theologorum poteſt aliquando obligare pœnitentem ad implendam pœnitentiam ante abſolutionem, per modum medicinæ, quando judicat id neceſſarium, vel utile pœnitenti, ex eo quod ſoleat facile promittere pœnitentias, vel ut confeſſarius certus ſit de pœnitentia impleta, vel ob alios fines.*

APPENDIX.

Referuntur præcipui Canones Pœnitentiales ſecundum ordinem Decalogi, ex variis Conciliis, & libris pœnitentiariis collecti in Inſtruct. S. Caroli.

Circa I. Decalogi Præceptam.

QUi a fide deſciverit, pœnitentiam aget annis decem.

Qui auguriis & divinationibus ſervierit, quive cantationes diabolicas fecerit, pœnitens erit annis ſeptem.

Reſpiciens furta in aſtrolabio, pœnitens erit annis duobus.

Si quis ligaturas, aut faſcinationes fecerit, pœnitens erit duos annos.

Qui magos conſuluerit, in pœnitentia erit annis quinque.

Circa II. Præceptum.

Quicumque ſciens perjuravit, 40. dies in pane & aqua, & ſeptem ſequentes annos pœniteat, & nunquam ſit ſine pœnitentia; & nunquam in teſtimonium recipiatur; & poſt hæc communionem percipiat.

Qui perjurium in Eccleſia fecerit, pœnitentiam aget annos decem.

Si quis Deum, vel B. Virginem, vel aliquem Sanctum publice blaſphemaverit, præ foribus Eccleſiæ diebus Dominicis ſeptem, in manifeſto, dum Miſſarum ſollemnia aguntur, ſtet; ultimoque ex illis die, ſine pallio & calceamentis, ligatus corrigia circa collum; ſeptemque præcedentibus feriis ſextis in pane & aqua jejunet, Eccleſiam nullo modo tunc ingreſſurus: ſingulis item illis ſeptem diebus Dominicis tres, aut duos, aut unum pauperem paſcat, ſi poteſt; alioquin alia pœnitentia afficiatur. Recuſans Eccleſiæ ingreſſu interdicatur, in obitu Eccleſiaſtica careat ſepultura.

Qui votum ſimplex violaverit, pœniteat triduus annis.

Circa III. Præceptum.

Qui opus aliquod ſervile die dominico, feſtove fecerit, pœnitentiam aget tres dies in pane & aqua.

Si quis jejunia a ſancta Eccleſia indicta violaverit, pœnitentiam aget dies viginti in pane & aqua.

Qui in Quadrageſima jejunium violaverit, pro uno die pœnitentiam aget dies ſeptem.

In Quadrageſima carne ſine inevitabili neceſſitate veſcens, in Paſcha non communicet, ac præterea a carne abſtineat.

Circa IV. Præceptum.

Qui parentibus maledixerit, 40. dies pœnitens ſit in pane & aqua.

Qui parentes injuria affecerit, tres annos.

Qui percuſſerit, annos ſeptem.

Si quis contra Epiſcopum, Paſtorem, & Patrem ſuum inſurrexerit, in Monaſterio omnibus diebus vitæ ſuæ pœnitentiam aget.

Si quis Epiſcopi, aut miniſtrorum ejus, vel Parochi ſui præcepta contempſerit, vel irriſerit, pœnitentiam aget dies 40. in pane & aqua.

Circa V. Præceptum.

Qui presbyterum occiderit, pœniteat 12. annis.

Si quis patrem, aut matrem, fratrem, aut ſororem occiderit, toto vitæ ſuæ tempore non ſuſcipiat Corpus Domini, niſi in obitu, abſtineat a carne & vino, dum vixerit: jejunet ſecunda, & quarta, & ſexta feria.

Si quis hominem occiderit, ad januam Eccleſiæ ſemper erit, & in obitu communionem recipiet.

Qui homicidii auctor fuit, ob conſilium quod dedit, pœnitentiam aget 40. dies in pane & aqua, cum ſeptem ſequentibus annis.

Si qua mulier ſponte abortum fecerit, pœnitentiam aget annos tres; ſi nolens, quadrageſimas tres.

Qui nolens filium oppreſſerit, pœnitentiam aget dies 40. in pane & aqua, oleribus ac leguminibus: abſtinebit ab uxore dies totidem. Deinde pœnitens erit tres annos per legitimas ferias: tres præterea quadrageſimas in anno obſervabit.

Qui ſceleris occultandi cauſſa filium necaverit, pœnitentiam aget annos decem.

Si quis per iram ſubitam, aut rixam hominem necarit, pœnitentiam aget annos tres.

Si quis aliquem vulneraverit, vel ei aliquod membrum præciderit, pœnitentiam aget uno anno per legitimas ferias.

Si quis ictum proximo dederit nec nocuerit, triduo pœnitentiam aget in pane & aqua.

Cir-

Circa VI. Præceptum.

Si laicus ſolutus cum femina ſoluta concubuerit, pœnitens erit tres annos.

Qui turpiloquio, aſpectuque polluitur negligens, pœnitentiam aget 20. dies.

Qui cum uxore ſua turpiter concubuerit, pœnitens erit 40. dies.

Qui cum duabus ſororibus fornicatus fuerit, aut filiam ſpiritualem violaverit, perpetuam pœnitentiam aget.

Qui inceſtum fecerit (non ita enormem) *pœnitens erit 12. annis.*

Qui moniales violaverit, pœnitens ſit annis decem.

Si qua mulier ceruſſa, aliove pigmento ſe oblinit, ut aliis viris placeat, pœnitentiam aget annos tres.

Si presbyter cognovit filiam ſuam ſpiritualem, quam ſcilicet baptizavit, vel quæ ſibi conceſſa fuit, debet pœnitentiam agere duodecim annis. Et ſi crimen ſit manifeſtum, debet deponi, & peregrinando 12. annis pœniteat, & poſtea Monaſterium intret tota vita ſua moraturus ibidem.

Pro adulterio, ſeptenii & decennii pœnitentia imponitur. Pro oſculo, ſeu amplexu impudico triginta dierum pœnitentia ſtatuitur.

Circa VII. Præceptum.

Si quis furtum de re minori fecerit, pœnitentiam aget annum unum.

Qui furatus eſt aliquid de Eccleſiæ ſupellectili, theſauro, vel pecuniam Eccleſiaſticam, oblationeſve Eccleſiæ factas, pœnitens erit annos ſeptem.

Qui decimam ſibi retinuerit, aut dare neglexerit; quadruplum reſtituet, & pœnitentiam aget dies 20. in pane & aqua.

Qui uſuras accipit, rapinam facit, pœnitentiam aget annis tribus, uno in pane & aqua.

Circa VIII. Præceptum.

Qui falſo teſtimonio conſenſerit, pœnitens erit annos quinque.

Falſarius in pane & aqua pœnitentiam agat quamdiu vivit.

Si quis de proximo detraxerit, pœnitens erit dies ſeptem in pane & aqua.

Circa IX. & X. Præceptum.

Rem alienam nefarie concupiſcens, avaruſque, pœnitens erit tribus annis.

Si quis concupiſcit fornicari, ſi Epiſcopus, pœnitens erit annos ſeptem; ſi Presbyter, quinque; ſi Diaconus vel monachus, tres; ſi clericus aut laicus, annos duos.

✠ *Nota.* 1. De origine & uſu canonum Pœnitentialium S. M. Bened. XIV. l. 111. de Synodo Diœceſana cap. 62. hæc docet.„ Tanta diligentia Majores noſtri diſquirebant quæ unicuique peccato eſſet imponenda pœnitentia, ut ſi enorme aliquod audiretur perpetratum crimen, quod vel ratione adjectæ circumſtantiæ quamdam peculiarem, & graviorem redoleret nequitiam, & turpitudinem, ſimul ſtatim convenirent Epiſcopi ad deliberandum, quo pœnitentiæ genere eſſet illud expiandum; reque mature diſcuſſa, ac tandem deliberata, ſinguli parœciis ſuis, quod communi conſenſu ſtatutum fuerat, ſignificabant; hujus vetuſtiſſimæ Eccleſiæ praxis locupletiſſimus teſtis eſt Cyprianus multis in epiſtolis, præcipue *epiſt.* 14. 18. 53. & 62. eamque pluribus monumentis comprobat doctiſſimus Morinus *de Pœnit. l.* IV. *cap.* 17. & *l.* VI. *c.* 14. & 15. Tanti præterea momenti negotium æſtimabatur, ut peccatores dignam, ſuoque reatui æquam ſubirent pœnitentiam, ut interdum etiam Romani Pontificis ea de re exquireretur ſententia; & quandoque ad eumdem ipſe reus remitteretur dijudicandus, qua, & quanta pœnitentia a Deo, atque ab Eccleſia reconciliationem conſequi mereretur. Theodobertus Francorum Rex Vigilium Papam interrogavit, qua pœnitentia plectendus eſſet, qui fratris ſui uxorem duxerat, cui interrogationi Vigilius ſatisfecit epiſtola ad Cæſarium Arelatenſem Epiſcopum, quam habemus *Tom.* 1. *Conc. Galliæ pag.* 49. in Concilio Lemovicenſi anni 1031. (*collect. Harduin. Tom.* 6. *p.* 1. *col.* 891.) decretum eſt: *Si Epiſcopus Parochianum ſuum cum teſtibus, vel litteris Apoſtolicis ad pœnitentiam accipiendam direxerit, ut multoties pro graviſſimis fieri ſolet reatibus, in quibus Epiſcopi ad dignam hæſitant pœnitentiam exponendam, hic talis libenter a Papa remedium ſumere poteſt.* Ibidemque circa finem, factum narratur cujuſdam Militis Vaſconis, qui, jubente Vaſconum Duce Sancio, ſeniorem ſuum occiderat, ſed poſtea pœnitentia ductus Epiſcopum adiit, a quo hoc accepit reſponſum; *Neſcio tibi conſilium ferre pœnitentiæ, ſed vade quantocius ad Papam Romanum. Si tibi ille pœnitentiam concedit, & ego gaudeo, & confirmo: ſi te ille abjecerit, nec a me, nec ab aliquo inventes pœnitentiam.*

1. Quum autem, aut Epiſcopi, aut Pontifices Maximi certo crimini ſemel imponendam ſtatuerant, pœnitentia in codicem referebatur, qui *Liber Pœnitentialis* eſt nuncupatus, ut deinceps regula eſſet ad quam inferiores Sacerdotes ſe conformarent: & ne quiſquam ab ea recederet, Epiſcopus in ſua Synodo, atque in Diœceſis viſitatione id potiſſimum inveſtigabat,

an

an quilibet Presbyter librum haberet Pœnitentialem, suæ Diœcesis proprium, & an secundum quod ibi præscriptum erat pro modo culpæ pœnitentiam injungeret. Discimus id ex Burchardo, apud quem *lib.* 1. *post c.* 94. inter ea, quæ Episcopi in Diœcesanis Synodis quærere debent, hoc *interrogat.* LVIII. continetur: *Est aliquis, qui modum pœnitentiæ sibi injunctum non custodierit?* Atque ex Reginone suam canonum collectionem a modo exordiente visitandi ecclesias, ubi *c.* 89. hæc singulis Presbyteris ab Episcopo, aut Archidiacono facienda proponitur interrogatio: *Si habent Pœnitentiale Romanum, vel a Theodoro Episcopo, vel a Ven. Presbytero Beda editum, ut secundum quid ibi scriptum est, interroget confitentes, ut Confessor modum pœnitentiæ imponat.*

3. Multi ex hisce libris Pœnitentialibus ab Episcopis exaratis perierunt, atque utinam ille extaret, quem accuratissime conscripserat Cyprianus, ut ipsemet *ep.* 52. *ad Antonianum* testatur; inde enim exactissimæ priscorum Patrum in puniendis peccatis diligentiæ luculentum haberemus testimonium: sed licet plures ex illis desiderentur, plures tamen, sapientissimo Dei consilio, ad nos pervenerunt, ut ex illis discamus, quinam fuerit in Ecclesia Catholica veræ pœnitentiæ spiritus. Antonius Augustinus ad suam juris canonici epitomen antiquum attexuit Pœnitentiale Romanum, in novem titulos distributum, in quibus varia recensentur criminum genera; atque ex Conciliis, Summorum Pontificum epistolis, ac Patrum sententiis, pœnitentiæ describuntur pro singulis imponendæ, & fortasse hic liber ille idem est, quem Nicol. I. se misisse scribit ad Bulgaros in responsionibus ad eorum quæsita *c.* 75. *Judicium Pœnitentiæ, quod postulatis, Episcopi nostri, quos in patriam vestram misimus, scriptum secum utique deferent aut certe Episcopus, qui in vobis ordinabitur, hoc, cum oportuerit, exhibebit* (*Tom.* v. *collect. Hard. col.* 358.) Post Gratiani Decretum, in editione Romana habentur canones pœnitentiales, desumpti ex Summa Astensi, eosdemque canones a mendis purgatos, qui Librariorum incuria in eos irrepserant, laudatus Antonius Augustinus adjecit Pœnitentialibus, Romano, Bedæ, & Rabani, opportunis & eruditis notis a se exornatis. Alios antiquos libros Pœnitentiales in lucem protulit Morinus *in append. ad tract. de Pœnit.* Alios evulgavit Martene *Tom.* 11. *de antiquis Ecclesiæ ritibus*. Liber *de remedio peccatorum* Ven. Bedæ, & *Capitulare* Theodulphi Archiepiscopi Aurelianensis, publici juris fecit Baluzius *Tom.* VII. *Miscellaneorum p.* 11. Muratorius binos Pœnitentiales ex Italicis deprompsit bibliothecis, alterum scilicet ex codice Mss. Capituli Canonicorum Veronensium, alterum ex codicibus Mss. monasterii Bobiensis, atque ambos edidit *Tom.* v. *antiquit. Ital. med. ævi, dissert.* 68. S. Carolus Borromæus non solum vulgatos canones Pœnitentiales, sed innumeros alios ex antiquis Conciliis, aliisque libris Pœnitentialibus in unum collegit, per decem distribuit Decalogi præcepta, eorumque lectionem summopere Sacerdotibus commendavit; eamdemque vero S. Caroli Collectionem ad Sacerdotum Pœnitentiæ Sacramentum administrantium institutionem, denuo typis Romanis imprimi jussit Gaspar Cardinalis Carpineus, tempore Pontificatus Innocentii XII. cujus erat in Urbe Vicarius.

4. Jam vero si Episcopus in sua Synodo antiquos canones Pœnitentiales renovaret, suisque Constitutionibus annecteret, animo inducendi Confessarios ad Pœnitentias imponendas, quæ pro unoquoque crimine sunt in illis præscriptæ, non solum rigidissimæ Ethices sectatorem se ostenderet, sed rem plane impossibilem attentaret: etenim hac nostra lutulenta ætate, qua fideles a pristino morum nitore, & sanctitate defecerunt, tot interdum gravissimis onerati ad Sacramentale forum quidam accedunt, ut si iisdem, secundum antiquos canones Pœnitentiales, foret injungenda pœnitentia, hæc ad tot annos esset protrahenda, qui integrum eorumdem vitæ cursum non exæquarent modo, sed excederent, quod *in cit. dissert.* bene ponderavit Muratorius.

5. At si Episcopus suis Synodalibus Constitutionibus canones inserat Pœnitentiales, vel eorumdem studium, & cognitionem Sacerdotibus suadeat, aut etiam præcipiat, non ut illos, jam a multis sæculis obsoletos, ad usum revocet, sed dumtaxat, ut eorumdem notitia Confessariis prodesse queat ad aliqualem proportionem servandam inter diversas peccatorum species, & pœnitentiam pro singulis imponendam; ac præterea, ut iidem Confessarii inde argumentum desumant ad aperiendam Pœnitentibus admissorum scelerum gravitatem, quæ tam longa, tam aspera, tamque formidanda vindicta etiam in hac vita ab Ecclesia coercebantur: si inquam, hoc tantum consilio, id ab Episcopo fiat, statim Constitutiones Synodales inclamare, turbas ciere, Clerum, & populum adversum eas concitare, quod aliquando factum scimus, vel plane intolerabilis est, atque a nullo cordato viro ferenda. Enimvero quam reprehensionem meretur Episcopus, qui plurium & sanctitate, & doctrina præstantium Præsulum vestigia premit? Quid a S. Carolo hac in re gestum fuerit, jam audivimus; quid alii fecerint Antistites, mox subnectemus.

6. In famigeratis Constitutionibus Matthæi Giberti Episcopi Veronensis, Ecclesiasticæ disciplinæ ante Tridentinam Synodum Instauratoris solertissimi *cap.* 18. *tit.* 6. statuitur: *Confessarii*

✠ *canones Pœnitentiales quasi quasdam regulas edi-ſcant ... ut ſciant illos poſtea ſapienter, & diſcre-te moderari, ſecundum peccati circumſtantias, & Contritionis qualitatem.* Joannes Franciſcus Bonhomius Vercellarum Epiſcopus, qui floruit poſt Tridentinum, in ſuis generalibus decretis Eccle-ſiaſticæ reformationis *pag.* 213. loquens de Con-feſſario, ait: *Canoneſque item Pœnitentiales me-moria teneat, ut ſingulis criminibus congruam ſa-tisfactionem injungere valeat, ſimulque ipſis Pœ-nitentibus, ut promptius, ac libentius, quod juſſi erunt, ipſi præſtent, diligenter exponat, quam be-nigno hodie Eccleſia ſancta graviſſimas antiquorum canonum pœnas in mitiores commutandas eſſe cen-ſuerit:* Hoc ipſum a Catechiſmo Romano ad ti-tulum *de Pœnit.* his verbis inſinuatur: *Ut Pœni-tentes ſuorum ſcelerum gravitatem magis agno-ſcant, operæ pretium erit eis interdum ſignificare, quæ pœnæ quibuſdam delictis, ex veterum cano-num præſcripto, qui Pœnitentiales vocantur, con-ſtituta ſint.* In Concilio Provinciali Florentino habito anno 1518. atque a Leone X. confirma-to *pag.* 120. *& ſeq.* integri referuntur antiqui ca-nones. Pœnitentiales, quibus hæc præfiguntur verba: *Hi ſunt Pœnitentiales canones, quos hic in fine ſubnectendos duximus ad ſublevandum ſim-plicium Clericorum imperitiam, ut cum viderint, certam a jure pœnitentiam imponi, ipſi melius ar-bitrium ſuum informare poſſint, quomodo attentis confeſſione, fletu, lacrymis, & dolore, & diſpo-ſitione, & facultate confitentium, pœnitentias ſa-lubriter moderari poſſint; nam qualitas temporum noſtrorum, in quibus non ſolum merita, ſed & corpora defecerunt, non patitur rigorem antiquo-rum canonum permanere, ſed neceſſe eſt illam a diſcreto Sacerdotis judicio temperari.* In Synodo Amerina habita an. 1595. ab Epiſcopo Antonio Maria Gratiano *c.* 146. legitur: *Pœnitentialium canonum jure impoſitas ſingulis ſceleribus pœnas, pœnitentiaſque noſſe Confeſſoribus perutile fuerit, cum ex iis ipſi melius, certiuſque ſtatuere va-leant, quæ cuique peccato definienda pœnitentia ſit, tum ut Pœnitentes ipſi a Confeſſoribus de priſci moris ſeveritate edocti, quanto nunc benignius cum illis ſancta mater Eccleſia agat, intelligentes, hanc ſaltem ei gratiam referant, ut peccatorum conſuetudine ob id diligentius abſtineant.* In Syno-do Pragenſi celebrata anno 1605. & juſſu Car-dinalis Epiſcopi de Harrac recuſa anno 1650. *tit. de Pœnit.* dicitur: *Confeſſarii Canones Pœniten-tiales memoriæ mandent, ut ſingulis criminibus congruam ſatisfactionem injungant.* In Synodo Oſnabrugenſi anni 1628. *c.* 17 habetur: *Requiri-tur in Sacerdote ſcientia canonum Pœnitentialium.* Similes Epiſcoporum Italiæ Synodales Conſti-tutiones recenſentur a Genetto *Tom.* IV. *Theol, mor. tr. 6. cap.* 7. videlicet Coſmæ de Torres Epi-ſcopi Peruſiani, Cardinalis Jacobi Sabelli Ar-chiepiſcopi Beneventani, Cardinalis Joannis Ba-ptiſtæ Leonii Epiſcopi Ferrarienſis, Ven. Servi Dei Cardinalis Pauli de Aretio Epiſcopi Placen-tini, Cardinalis Bonifacii Cajetani Archiepiſco-pi Tarentini, Cardinalis Cybo, ſacri Collegii De-cani Epiſcopi Veliterni, Cardinalis Jacobi Bon-compagni Archiepiſcopi Deceſſoris noſtri.

7. Quæ autem hucuſque dicta ſunt de Pœni-tentialium canonum utilitate pluribus argu-mentis confirmat Cardinalis de Aguirre *ad can.* 11. *& 12.* Concilii Toletani III. *Tom.* 11. *collect. maxim. Concilior. Hiſp.* eaque nituntur etiam auctoritate D. Thomæ, qui *Quodl.* 3. *q.* 13. *art.* 1. docet quidem, non eſſe nunc pœnitentiam præſcribendam ad exactam normam antiquo-rum canonum, ſed ſimul expedire ait, ut Con-feſſarius pœnitenti ſignificet, quanta pœniten-tia pro ſingulis ab ipſo perpetratis flagitiis expiandis, eſſet olim ab Eccleſia definita: *Vi-detur ſatis conveniens, quod Sacerdos non one-ret Pœnitentem gravi pondere ſatisfactionis: quia ſicut parvus ignis a multis lignis ſuperpoſitis de facile extinguitur, ita poſſet contingere, quod parvus effectus Contritionis in Pœnitente nuper excitatus propter grave onus ſatisfactionis ex tin-gueretur, peccatore totaliter deſperante. Unde melius eſt, quod Sacerdos Pœnitenti indicet, quanta pœnitentia eſſet ſibi pro peccatis injun-genda, & injungat ſibi nihilominus aliquid, quod Pœnitens tolerabiliter ferat, ex cujus impletio-ne aſſuefiat, ut majora impleat, quæ etiam Sa-cerdos ſibi injungere non attentaſſet: & hæc, quæ præter injunctionem facit, accipiunt majo-rem vim expiationis culpæ præteritæ, ex illa generali injunctione, qua Sacerdos dicit; Quid-quid boni feceris, ſit tibi in remiſſionem pecca-torum.* ✠

CAPUT II.

De forma Sacramenti Pœnitentiæ, ſeu Abſolutionc.

1. CIrca modum abſolvendi ſic habet Ritua-le Romanum auctoritate Pauli V. edi-tum: *Cum pœnitentem abſolvere voluerit, injuncta ei prius & ab eo accepta pœnitentia ſa-lutari, primo dicit.*

Miſereatur tui omnipotens Deus, & dimiſ-ſis peccatis tuis perducat te ad vitam æter-nam. Amen.

Deinde dextra verſus pœnitentem elevata, dicit:

Indulgentiam, abſolutionem, & remiſſionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens & miſericors Dominus. Amen.

Dominus noſter Jeſus Chriſtus te abſolvat; & ego auctoritate ipſius te abſolvo ab om-ni vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, in quantum poſſum, & tu in-diges, *Deinde*: Ego te abſolvo a peccatis

tuis,

tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.

Passio Domini nostri Jesu Christi, merita Beatæ Mariæ Virginis, omnium Sanctorum, & quidquid boni feceris, & mali sustinueris, sit tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.

Monet omittendam esse vocem *suspensionis*, si pœnitens sit laicus; & addit in confessionibus frequentioribus, & brevioribus omitti posse *Misereatur &c.* & satis esse dicere, *Dominus noster Jesus Christus &c.* ut supra usque ad illud *Passio Domini &c.* Urgente vero gravi aliqua necessitate in periculo mortis, breviter dici posse: *Ego te absolvo ab omnibus censuris & peccatis, in nomine Patris &c.*

II. Forma absolutionis consistit in his verbis. *Ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.*

Quare peces & verba, quæ hanc formam antecedunt & subsequuntur, non sunt de illius essentia, ut constat ex Conc. Trid. sess. 24. c. 3. Item quamvis omnia verba illa ex præcepto exprimi debeant, tamen aliqua non sunt de essentia formæ, ut ista *Ego, tuis. Amen.* Sed circa alia dissentiunt Theologi, nam alii ad totam essentiam assignant hæc duo: *Absolvo te*, quæ saltem secundum omnes requiruntur: quia necessaria sunt ad significandum effectum primarium Sacramenti, nempe absolutionem. Absolutio autem est sententia judicialis, quæ necessario ad reum dirigitur; & sic pronomen *Te* exprimi debet. Alii insuper exigunt voces, *a peccatis*. Immo aliqui, pauci illi quidem, addunt etiam: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, sed falso principio nixi, nempe quia putant formam Sacramenti esse deprecativam.

III. Absolutio data sub conditione de præsenti, vel de præterito valet, si illa sit præsens, vel impleta; quia tunc Sacramentum, & effectus non suspenditur. Sed sic collata sine necessitate, graviter est illicita; est enim contra reverentiam Sacramenti, & usum Ecclesiæ. Item illicite apponitur conditio, quæ necessario præsupponi debet, ut si dicas; *Ego te absolvo, si habeas veram contritionem*, vel *voluntatem restituendi*; *si habeo potestatem absolvendi &c.* Quia conditio, quæ semper necessaria est, & ex natura Sacramenti præsupponi debet, inutiliter ac otiose, ideoque contra reverentiam Sacramento debitam apponitur. Si autem dubitetur, utrum pœnitens adhuc vivat, vel an Sacerdos verba absolutionis protulerit, secundum multos danda est absolutio sub hac conditione: *Si tu es capax*, vel, *si non es absolutus, Ego te absolvo &c.* ut fit in Baptismo.

Absolutio autem data sub conditione de futuro est nulla. Quia tunc intentio absolvendi, & absolutio non existit absolute, sed suspenditur, ac proinde nihil efficit: nam non est in potestate Sacerdotis suspendere Sacramentum & ejus effectum, cum sacramenta producant id quod significant; & significant gratiam præsentem dari. Hinc non valet absolutio sic data; *Si restitueris: si pœnitentiam impleveris, Absolvo te.*

IV. Invalida est absolutio data absenti, ut constat, 1. Ex praxi Ecclesiæ, in qua nunquam moribundis absentibus datur, etsi sine ea morituris. 2. Ex forma absolutionis, quæ subjectum per ly *te*, designat præsens, ideoque falsa esset, si foret absens; & quia forma necessario verbis vocalibus constat: nemo autem ad absentem utitur verbis vocalibus.

V. Mortale est, absolvere aliquem a peccatis, antequam sit absolutus ab excommunicatione contracta: nam Ecclesia graviter prohibet, ne excommunicatus ullum Sacramentum recipiat. Quare is non est vere absolutus ob carentiam contritionis, & sacrilegium mortale, quod admittit recipiendo Sacramentum contra prohibitionem Ecclesiæ.

VI. Ad repetendam absolutionem requiritur nova confessio: nam super eadem confessione non potest absque sacrilegio repeti absolutio: quia caderet super materiam nullam, ideoque irrita esset. Potest tamen repeti super diversa confessione etiam eorumdem peccatorum: quia confessio est materia proxima, peccata autem remota; unde absolutio cadet super novam materiam proximam.

CAPUT III.

De Ministro Sacramenti Pœnitentiæ.

Articulus Primus.

De potestate requisita in Ministro Pœnitentiæ.

Quæst. I. *An requiritur jurisdictio ad absolvendum?*

Nota 1. Jurisdictio generatim est potestas regendi, seu ferendi sententiam in subditos. Duplex est, nempe in foro interno & externo. Jurisdictio in foro interno seu pœnitentiæ, de qua hic agitur, est potestas absolvendi, ligandi, & obligandi subditos confessos in tribunali pœnitentiæ sacramentalis. Jurisdictio in foro externo est potestas ferendi leges ac censuras, imponendi pœnas Ecclesiasticas etiam publicas, vel ab iis dispensandi ac liberandi, & regendi subditos per hæc omnia, & quoad politiam externam. Utraque jurisdictio subdividitur in ordinariam & delegatam. Jurisdictio in foro inter-

no ordinaria est ea, quæ alicui competit ratione officii habentis annexam curam animarum, qualem habet Papa in omnes fideles, Episcopi in suos diœcesanos, parochi in suos parochianos, superiores religiosorum in suos subditos.

Delegata est ea, quæ committitur Sacerdoti ab eo, qui habet ordinariam. Et acquiritur per expressam, vel tacitam concessionem: nam delegatio est unus ex actibus jurisdictionis ordinariæ. Ad consensum autem tacitum requiritur scientia ejus quod agitur: unde non est tacita concessio sine notitia prælati.

Nota. 1. Jurisdictio delegata non expirat per delegantis mortem, aut demissionem, si sine ulla temporis limitatione ab illo data fuit, nec revocata ab eo, vel illius successore aut superiore. Nam delegatio est gratia facta confessario, cui statim acquiritur: at gratia facta non exspirat per mortem concedentis; nam gratia, seu beneficium superioris debet esse mansurum. *Reg. jur. 16 in 6.*

Nota. 3. Qui habet potestatem delegatam, non potest eam subdelegare, nisi hoc ei specialiter concessum sit: quo casu, non suo, sed delegantis nomine censetur subdelegare. Quia delegatus eam solam potestatem habet, quæ ei conceditur: at conceditur ei solum quoad suam personam potestas exercendi jurisdictionem, non item alteri committendi, nisi aliud exprimatur; nam hæ duæ facultates diversæ sunt & distinctæ.

Resp. Ad absolvendum, præter potestatem sacerdotalem requiritur jurisdictio. Constat ex Conc. Trid. sess. 14. cap. 7. *Quoniam igitur natura & ratio judicii illud expoſcit, ut ſententia in ſubditos dumtaxat feratur, perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei, & veriſſimum eſſe ſynodus hæc confirmat, nullius momenti abſolutionem eam eſſe debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut ſubdelegatam non habet jurisdictionem.* Ratio est, quia absolutio est sententia judiciaria, ad cujus valorem requiritur jurisdictio in eo, qui judicat, & subjectio in eo, qui judicatur.

Quæst. II. *An aliquando Eccleſia ſupplet defectum jurisdictionis in Sacerdote.*

Resp. Affirm. Modo hæc duo simul adsint. 1. Titulus coloratus, hoc est, titulus habens speciem veri tituli, cum tamen reipsa nullus sit: qualis est collatio beneficii parochialis, sed invalida propter occultum aliquem defectum; v. gr. propter occultam simoniam. Error communis, itaut communiter ac publice quis existimetur verum habere titulum & jurisdictionem; si enim ex errore unius aut alterius tantum putaretur Sacerdos habere jurisdictionem, quam non habet, invalida esset absolutio, quia tunc non est sufficiens ratio, ob quam Ecclesia censeatur conferre jurisdictionem: cum hoc non sit necessarium ob bonum commune, quod non exigit, ut Ecclesia prospiciat quibusvis casibus privatæ singulorum ignorantiæ.

Ecclesia autem supplet illum occultum defectum, concedendo extraordinarie Sacerdoti jurisdictionem transeunter pro singulis actibus: eo quod bonum commune id exigat ad impedienda multa gravia damna ac scandala, quæ ex jurisdictione actuum orirentur, argumento ex *l. Barbarius*, §. *de offic. prætor.* Talis tamen minister peccat graviter, quia usurpat jurisdictionem, quam scit se antecedenter non habere, & hoc est ei graviter prohibitum.

Quæst. III. *An præter poteſtatem ordinis & jurisdictionis requiritur approbatio in confeſſario tam regulari, quam ſæculari non habente beneficium, cui animarum cura ſit annexa?*

Resp. Affirm. Nam ita statuit Conc. Trid. sess. 23. c. 15. *Quamvis preſbyteri in ſua ordinatione a peccatis abſolvendi poteſtatem accipiant; decernit tamen S. Synodus nullum etiam Regularem poſſe confeſſiones ſæcularium, etiam ſacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut alias idoneus judicetur; & approbationem, quæ gratis detur, obtineat: privilegio & conſuetudine quacumque etiam immemorabili non obſtantibus.*

Circa quod decretum observanda sunt sequentia.

1. Approbatio est consensus & facultas Episcopi, ut confessarii munus exerceat, quem ad id idoneum judicat. Sensus autem decreti Conc. Trid. est, quod sine illa approbatione nullus possit non solum licite, sed etiam valide audire confessiones, ut expresse declaravit Sacra Congregatio Cardinalium, & constat ex sensu ac praxi Ecclesiæ atque ex scopo Concilii, & ex his ejus verbis: *Nullum poſſe confeſſiones audire, nec ad id idoneum reputari.* Nam to *poſſe* simpliciter & absolute ibi dictum, intelligitur tum valide tum licite: & qui non reputatur idoneus simpliciter ad administrandum Sacramentum, is sane non potest illud valide administrare. Porro Ecclesia id potuit statuere: quia cum jurisdictio ad valorem absolutionis necessaria tribuatur ab Ecclesia, potuit illa hanc conditionem apponere, ut necessariam ad jurisdictionem accipiendam, & valide exercendam: ita ut sine approbatione Sacerdos non curatus sit incapax jurisdictionis recipiendæ vel exercendæ, adeoque absolvendi valide.

2. Hoc habet vim etiam in Gallia: nam hoc statutum in Gallia receptum & promulgatum fuit, ut constat ex multis Conciliis particularibus, & ex Comitiis generalibus Cleri Gallica-

ficani an. 1625. 1635. 1645. Præterea hæc propositio: *Concilium Tridentinum non obligat Regulares in Gallia ad obtinendas approbationes ab Episcopis, ut sæcularium confessiones audire possint, neque ex illius Concilii auctoritate privilegia Regularium restringi possunt, cum in Gallia receptum non sit, præter quam in decisionibus fidei*, ab Alexandro VII. anno 1659. damnata fuit ut falsa, temeraria, scandalosa, in hæresim & schisma inducens, Conc. Trid. & Sedi Apostolicæ injuriosa. Idem declaravit Clemens X. Const. *Superna*.

3. Non sufficit approbatio petita, & injuste denegata: quia Conc. Trid. requirit, ut obtineatur; & injusta recusatio approbationis non est approbatio. Nec jam amplius valent privilegia in contrarium allegata, cum Conc. Trid. & Summi Pontifices derogaverint privilegiis quibuscumque huic decreto contrariis: Hinc Alex. VII. damnavit hanc propositionem: *Satisfacit præcepto confessionis annuæ, qui confitetur regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injuste reprobato*. Et istam: *Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario*.

4. Decretum Concilii Tridentini restringitur ad confessiones sæcularium, etiam sacerdotum, non religiosorum. Quare ad audiendas confessiones religiosorum (1) non requiritur Episcopi approbatio; sed illi possunt confiteri iisdem, quibus ante Conc. Trid. per sua statuta, vel jus commune poterant; cum Conc. circa illos nihil innovet. Nunc tamen ad audiendas confessiones Monialium, etiam Regularibus subjectarum, requiritur Episcopi diœcesani approbatio, ex Const. Greg. XV. *Inscrutabili*, & Const. 7. Clementis X.

Porro Religiosi unius ordinis non possunt audire confessiones religiosorum alterius ordinis sine facultate superiorum ipsius pœnitentis; quia Papa concessione sua generali jurisdictionis in omnes fideles non intendit derogare statutis religionum, ex quibus varii religiosi non possunt confiteri, nisi confessariis a suis superioribus designatis. Quare religiosi a domo sua absentes intelligant ex superioribus suis, vel ex statutis religionis suæ, vel ex recepta consuetudine, quibusnam confiteri possint. Quod si circa hoc nec superior, nec religio aliquid statuerint, censetur permittere, ut confiteantur cuilibet Sacerdoti approbato, si non habeant socium sui ordinis Sacerdotem.

5. Requiritur approbatio Episcopi loci, in quo audiuntur confessiones, ita ut approbatus in tota diœcesi, non possit in alia audire confessione sine approbatione Episcopi diœcesani. Constat ex Ecclesiæ praxi, quæ est optima legum interpres; ex numero plurali, quo utitur Conc. Trid. ut significet in diversis diœcesibus diversas requiri Episcoporum approbationes; ex Clemente X. Const. *Superna*, & ex Alexandro VII. qui oppositum damnavit anno 1659. Enimvero approbatio est actus jurisdictionis: at actus auctoritatis, & jurisdictionis non excedit sphæram auctoritatis, nec proinde limites diœcesis.

6. Hoc decretum non spectat habentes beneficium, annexam habens curam animarum: nam censentur approbari hoc ipso, quod tale beneficium eis confertur; sed parochus resignato suo beneficio jam neminem valide absolvere potest sine approbatione, quia jam non habet parochiale beneficium.

Quæst. IV. *An sufficit jurisdictio, vel approbatio sub ratihabitione futura, vel præsumpta, seu interpretativa, cum nempe judicetur concedenda, si peteretur?*

Resp. Nego. Quia ex Conc. Trid. ad valorem absolutionis requiritur jurisdictio & approbatio actu & absolute existens, & jam obtenta, ad quam requiritur consensus actualis signo externo declaratus. Et vero jurisdictio & approbatio requiruntur ad substantiam ac valorem absolutionis: at nulla res existit, nisi actu existant omnia, quæ ad ejus substantiam pertinent. Neque hic valet ista regula juris, in 6. *Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari*. Nam hæc regula solum habet locum in actibus, quorum valor in futurum suspendi potest: at valor absolutionis præsentis suspendi nequit: valor enim Sacramentorum pendere nequit ab actione de futuro.

Quæst. V. *An sufficit jurisdictio & approbatio probabilis tantum?*

Resp. Non sufficit ad licite absolvendum, sed requitur certa. Quia extra casum necessitatis non licet administrare Sacramentum cum opinione tantum probabili eorum, quæ ad ejus valorem requiruntur: alioqui Sacramentum periculo nullitatis sine necessitate exponeretur, quod est grave sacrilegium. Immo neque sufficit ad valide absolvendum, si jurisdictio, vel approbatio reipsa non existat: nam tunc deest aliquid ad valorem ab-

(1) Hinc si contingat ex gr. ut Episcopus, dum Religiosos Confessarios ab excipiendis sæcularium Personarum confessionibus abstinere jubet in pœnam alicujus errati seu veri, seu putativi, edicat se propterea non impedire, quominus ipsi audire pergant confessiones suorum Religiosorum Sodalium: is in tali casu indulgebit Religiosis, quod dare ad ipsum minime pertinet, quodque idcirco nec auferre ullatenus valet, quando etiam vellet, medullitus.

absolutionem requisitum. Nec tunc Ecclesia supplet hunc defectum, sed solum dum titulus est coloratus, & error communis.

Quæst. VI. *An confessor regularis approbatus in una diœcesi, potest absolvere in ea subditos alterius diœcesis, pro qua non est approbatus?*

Resp. Potest, etiam a casibus ibi reservatis, sed non reservatis in diœcesi, in qua est approbatus, nisi eos noverit in fraudem reservationis ad alienam diœcesim migrasse. Ita declaravit Clemens X. Constit. *Superna*, his verbis: *Posse autem regularem confessorem in ea diœcesi, in qua est approbatus confluentes ex alia diœcesi a peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa, ubi idem confessor est approbatus, absolvere, nisi eosdem pœnitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam diœcesim pro absolutione obtinenda migrasse.* Idem dicunt de Sacerdote sæculari approbatio ob tacitum Episcoporum consensum communi consuetudine confirmatum.

Hinc mercatores, litigantes, milites, peregrinantes &c. possunt absolvi a confessariis loci, ubi confitentur; nam hi jure communi, vel ex consuetudine tacite a superioribus approbata, sunt veluti subditi Episcopi loci, in quo versantur, quantum ad sacramenta, excepto ordine. Quod si casus non sit reservatus in diœcesi pœnitentis, sed solum in diœcesi confessarii, hic non potest illum absolvere; nam per reservationem ei sublata est potestas absolvendi a tali peccato. Præterea reus debet judicari secundum leges & consuetudines loci, in quo judicatur. Idque totum constat etiam ex recepta consuetudine.

Quæst. VII. *An parochus potest subditos audire, & absolvere in aliqua diœcesi, in qua non est approbatus?*

Resp. Ex communi sententia, potest etiam licite, modo id fiat absque scandalo. Quia habet ordinariam in proprium subditum jurisdictionem ab approbatione non pendentem: jurisdictio autem in foro pœnitentiæ, cum sit voluntaria, non contentiosa, nec requirat strepitum loci, exerceri potest extra proprium territorium.

Quæst. VIII. *An sæcularis vel regularis approbatus generaliter in una diœcesi, potest valide absolvere in alia diœcesi subditum diœcesis, in qua est approbatus?*

Resp. Neg. Ita Clemens X. Const. *Superna*, ubi decernit: *Religiosos ab Episcopo ad confessiones sæcularium in sua diœcesi audiendas approbatos, non posse in alia diœcesi eas absque Episcopi diœcesani approbatione audire, quamvis pœnitentes subditi sint ejus Episcopi, a quo ipsi religiosi jam fuerant approbati.* Nam jurisdictio delegata pendet in sui exercitio ab approbatione Episcopi loci, in quo audiuntur confessiones.

Quæst. IX. *An parochus extra parochiam suam potest valide absolvere subditos alterius parochiæ, cum facultate proprii talium parochi?*

Resp. Non potest sine licentia Episcopi expressa, vel tacita. Nam parochus unius parœciæ non fit parochus subditorum alterius parœciæ per delegationem proprii illorum parochi; & parochorum jurisdictio pendet ab Episcopo, qui potest iis auferre potestatem delegandi eos, quos judicat minus aptos audiendis quorumlibet confessionibus. Licentia autem expressa est, cum scripto, vel verbis conceditur: tacita vero cum Episcopus non contradicit consuetudini, quam scit vigere circa auditionem ejusmodi confessionum. (1)

Quæst. X. *An generaliter approbatus ad audiendas confessiones sæcularium, censetur approbatus pro audiendis confessionibus Monialium, sive Ordinario, sive Regularibus subjectarum, si non fuerint nominatim exceptæ?*

Resp. Nego. Nam ita fert usus, & ita declaravit Clemens X. const. *Superna* his verbis: *Et generaliter approbatos ab Episcopo ad audiendas personarum secularium confessiones, nequaquam censeri approbatos ad audiendas confessiones monialium sibi subjectarum, sed egere quoad hoc speciali Episcopi approbatione; atque approbatos pro audiendis confessionibus monialium unius monasterii, minime audire posse confessiones monialium alterius monasterii. Itidem confessores extraordinarios semel deputatos, atque approbatos ab Episcopo ad monialium confessiones pro una vice audiendas, haud posse expleta deputatione in vim approbationis hujusmodi illarum confessiones audire, sed toties ab Episcopo esse approbandos, quoties casus deputationis contigerit.*

Quæst. XI. *An Regulares egent approbatione Ordinarii ad audiendas confessiones suorum famulorum sæcularium?*

Resp. Clemens X. constit. cit. declaravit: *In monasteriis ac etiam collegiis, ubi juxta instituta regularia vivitur, posse tam Prælatos regulares, quam confessores regularium eorumdem monasteriorum seu collegiorum, audire confessiones illorum sæcularium, qui inibi sunt de familia, & continui commensales: non autem illorum, qui tantum ipsis deserviunt.*

Quæst. XII. *An Episcopus potest valide limitare*

(1) Tacitum istum Episcoporum consensum, quæ ferme ubique locorum viget consuetudo, satis superque demonstrat: ut propterea morosi, seu meticulosi quidem TT. dicendi sint frustra disceptare de valore ejusmodi absolutionum, quas Parochi, aliique Ministri, Præsertim rurales, passim impendere solent extra limites suarum Parœciarum.

mitare approbationem quoad tempus locum & personas?

Resp. Affirm. Constat 1. Ex praxi quotidiana. 2. Alexander VII. an. 1659. in causa Andegavensis Episcopi, & Regularium, ut falsam & erroneam damnavit hanc propositionem: *Non possunt Episcopi limitare seu restringere approbationes, quas regularibus concedunt ad confessiones audiendas, neque ulla ex parte revocare.* 3. Quia habens approbationem etsi injuste restrictam ad tempus, locum, vel personas, revera caret approbatione pro alio tempore, loco, & pro aliis personis; unde non potest valide absolvere in tali loco, tempore, & tales personas, pro quibus non est approbatus. An sine approbatione actu existente invalida est absolutio.

Quando autem ad tempus limitatum data fuit approbatio, cessat statim per se exacto termino: nam approbatio durare nequit ultra tempus præscriptum ab eo, a cujus voluntate pendet. Hinc nova opus est.

Nota. Clerus Gallicanus ann. 1700. damnavit hanc propositionem. *In ministro pœnitentiæ requiritur etiam approbatio Ordinarii, quæ potest limitari, sed non revocari sine causa.* (1)

Quæst. XIII. *An Sacerdos non approbatus potest absolvere a venialibus?*

Resp. Non potest saltem licite, ex decreto Innocentii XI. edito an. 1679. *Non permittant* (Episcopi) *ut venialium confessio fiat simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo, aut Ordinario. Si confessarii etiam regulares, aut quicumque alii secus egerint, sciant, Deo Opt. Max.*

---

(1) Apud Bened. XIV. (*Instit. Eccl.* 86.) multa occurunt spectantia ad facultatem excipiendarum Confessionum, relate ad Sacerdotes tum Sæculares, tum Regulares. Idem Sum. Pontif. (l. 13. *de Sym.* c. 9. n. 22.) postquam juxta doctrinam memoratæ Inst. Eccl. vindicavit Episcopis facultatem *subjiciendi iterato examini Sacerdotes sive sæculares, sive Regulares, quibus facultas excipiendi Sacramentales Fidelium confessiones ad certum determinatum tempus data fuit*; mox hanc exceptionem pro Regularibus apponit: *Excipiendus est tamen casus, quo potestas audiendi sæcularium confessiones aliquibus Regularibus, prævio examine per eosdem Episcopos concessa fuerit sine ulla temporis limitatione. Tunc enim illis sic approbatis concessam potestatem adimere, aut suspendere nequeunt; nisi forte contraria aliqua supervenerit causa, & quidem ad ipsas Sacramentales Confessiones pertinens, juxta Inno. X. Constitutionem, quæ incipit*, Cum sicut accepimus: *de qua Nos ipsi mentionem fecimus in nostra Constitutione super Anglicanis Missionibus edita, cujus initium est*, Apostolicum Ministerium, *data die* 30. *Maji* 1753.

Porro Episcopi, quamvis interveniente gravi, legitimaque causa suspendere, aut revocare possint semel concessam Regularibus facultatem audiendi confessiones Sæcularium, maxime tamen contrairent Ecclesiasticis Sanctionibus, si inconsulta Sac. Congregatione Romana eam facultatem adimere tentarent *omnibus & singulis* Confessariis Regularibus unius Monasterii seu Conventus. Ita passim cordati omnes Auctores, præsertimque Generalis olim Vicarius Patavinæ Ecclesiæ Joan. Clericatus (*de Pœnit.* decis. 39. n. 21.) ac Bononiensis Ecclesiæ Pœnitentiarius Franc. Rotarius, qui (To. 3. *Theol. Mor. Regul.* lib. 1. *de Pœnit.* c. 1. punct. 8 n. 8) proposito hoc dubio: *An Episcopus possit simul suspendere omnes Confessarios Regulares ejusdem Monasterii aut Conventus?* respondet negative, additque: *Satius clare fuisse decisum a Sac. cong. an.* 1625. *die* 20. *Nov. cujus Decretum refertur a Giribaldo. Quod etiam habetur in Constitutione Clem. X.* Superna. *Ex quibus juribus patet, non posse Episcopum simul omnes Confessarios Regulares ejusdem Monasterii suspendere, inconsulta Sac. Congregatione.* Verba Constitutionis Apostolicæ Clem. X. apud Clericatum (loc. cit n. 31.) legi possunt. Cur autem id Episcopo non liceat, rationem dat idem Rotarius. *Nam videtur in hoc casu, quod dubitari possit de injustitia; & ideo judicium sibi reservat Sancta Sedes, absque cujus judicio non licet Episcopo ad hanc universalem revocationem devenire.*

Prosp. Fagnanus (N. 62. Com. in c. 11. *Sane*, tit. 29. de Offic. & Potest. Judicis deleg. l. 1. Decr.) unicum indigitat casum, in quo Episcopus id præstare valet; scilicet ubi ob nimiam locorum distantiam commode consuli nequit Apostolica Sedes. En ipsius verba: *Pro parte Religiosorum Societatis Jesu propositum fuit dubium Sac. Congregationi: An Episcopi in partibus Indiarum possint ex integro totum unum Monasterium, vel Collegium ab audiendis Confessionibus suspendere?* Resp. *Episcopos Indiarum posse quidem omnibus simul unius Monasterii, vel Collegii Confessariis adimere facultatem audiendi Confessiones personarum sæcularium, etiam inconsulta Sac. Congregatione Episcoporum, & Regularium negotiis præposita, cum Decretum ab ea editum sub die* 20. *Nov.* 1615. *ex intentionis defectu, & convenientia morali non extendatur ad regiones illas tam longe ab Urbe dissitas. Verum ab hac generali suspensione, quæ vix sine scandalo, & animarum pernicie contingere potest, abstinendum esse Episcopis nisi gravissima subsistente causa: super quo Sac. Congregatio illorum conscientias graviter voluit esse oneratas.*

Sed quidnam agendum Regularibus, si defacto Episcopus non in Indiis, sed in Europa simul suspendat omnes Confessarios ejusdem Monasterii, nullam habens rationem Sac. Congregationi? Poteruntne illi confessiones audire, non obstante hujusmodi suspensione? Resp. Casum fingis, uti videtur, plane metaphysicum. Nihilominus, si contingeret, reponunt Peyrinus, Lezana, aliique citati a Donato, posse; quia Episcopus in sua illa suspensione excessit limites suæ auctoritatis, adeoque ejus suspensio habenda est tamquam invalida. At quoniam, si Regulares neglecta Episcopi suspensione audirent Confessiones accedentium, scandala herent majora, & majora orientur animarum pericula, idcirco laudatus Rotarius (N. 9.) arbitratur *famuus consilium in hoc casu obedire, & recurrere ad Sac. Congregat. quæ inspecta etiam recurrentium modestia & prudentia ad amputanda scandala, erit magis favorabilis.* Et allegat Donatum, ac Passarinum, *qui ambo cum fuerint in Romana Curia Procuratores Generales Ord. S. Dominici, optime nedum de juribus, sed etiam de praxi Romanæ Curiæ notitiam habuerunt.*

Max. rationem reddituros esse, neque defuturam Episcoporum & Ordinariorum justam & rigorosam animadversionem in contra facientes, etiam Regulares, etiam Societatis Jesu. Immo neque etiam valide posse videtur, quia Sacerdos vi ordinationis non habet jurisdictionem, neque subditos etiam solorum venialium reos. Nemo autem potest absolvere a peccatis sine jurisdictione ordinaria, vel delegata, ex Conc. Trid. sess. 14. cap. 7. cum absolutio sit actus judicialis, qui non potest exerceri, nisi in subditos; & jurisdictio delegata valide exerceri nequit sine approbatione.

⁂ In fine hujus articuli indicandæ essent duæ Constit. quarum altera, quæ tom. 1. Bullarii est ordine 10. edita fuit kalendis Junii 1741. altera vero, quæ in eodem vol. est 120. data fuit 6. Idus Februar. 1745. quibus Confessarii absolvere prohibentur socios proprii criminis in iis, quæ sunt contra sextum Decalogi præceptum. At quod hujusmodi quæstio in Auctore desideretur, & luculenter tractata sit in c. 14. lib. VII. de Synodo Diœcesana, integras transcripsimus, atque huic articulo adjecimus.

1. *Ut jam, post dispositionem requisitam in pœnitente, aliquid de Confessarii jurisdictione, quod ad propositum pertineat, dicamus, unum animadversione dignum censemus. Quamvis Sacramentum Pœnitentiæ sit a Christo Domino institutum per modum judicii, & nemo esse queat Judex in causa propria, nihilominus communiter existimant Theologi, duce D. Thoma, sola spectata natura Sacramenti, posse Confessarium sui criminis socium, a secum perpetrato peccato, cujuscumque speciei illud sit, in foro Sacramentali absolvere. Siquidem tunc, non de propria, sed aliena culpa judicium profert; neque, secluſa legum prohibitione, repugnat, ut quis Judicis personam assumens, de commisso ab altero delicto sententiam dicat, licet ejusdem delicti ipse, tamquam privatus, particeps fuerit. Ita D. Thomas* in supplem. par. 3. q. 20. art. 1. ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod in tali casu nec Sacerdos debet audire confessionem mulieris, cum qua peccavit, de illo peccato, sed debet ad alium mittere; nec illa debet ei confiteri, sed debet petere licentiam ad alium eundi, vel ad Superiorem recurrere, si ille licentiam denegaret, tum propter periculum, tum quia est minor verecundia; si tamen absolveret, absoluta esset. Quod enim Augustinus dicit, quod non debet esse in eodem crimine, intelligendum est, secundum congruitatem, non secundum necessitatem Sacramenti. *An vero non solum valide, sed etiam licite id fiat, non consentiunt Auctores. Aliquam certe labem in ea confessione D. Thomam agnovisse, ex citatis ejusdem verbis palam est: & S. Petrus Damiani* opusc. VII. c. 7. *adeo vehementer in eamdem confessionem invehitur, ut certe videatur, illam non solum illicitam reputare, sed tamquam irritam rejicere; ait enim:* „ Legis præceptum est, ut cum quis lepra perfunditur, Sacerdotibus ostendatur; tunc autem non Sacerdotibus, sed leproso potius ostenditur, cum immundus immundo peractam communem nequitiam confitetur. Sed cum confessio utique manifestatio sit, quid, obsecro, manifestat, qui audienti cognitum narrat? Aut quo pacto confessio illa dicenda est, cui nihil a confitente manifestatur, nisi quod jampridem ab audiente cognoscitur? Et qui sociali vinculo peractæ iniquitatis adstringitur, qua lege, quo jure, alterum poterit ligare, vel solvere? Frustra enim alium quis solvere nititur, qui & ipse vinculis irretitur „. *His ex Theologis Moralibus assentitur Stephanus Fagundez* in secundum præceptum Ecclesiæ l. 4. c. 4. n. 3. 35. *ubi gravis culpæ reum facit Sacerdotem, excipientem confessionem suæ concubinæ. At ex adverso Sylvester* in Sum. p. 1. V. Confessio 1: n. 17. *Joannes Sanchez* tom. 16. in opere, cui titulus *Heteroclita spiritualia*, pag. 128. *La Croix* tom. 2. pag. 277. *aliique affirmant: confessionem factam Complici, tam ex parte pœnitentis, quam ex parte Confessarii, culpa vacare, modo uterque a perpetrato crimine abhorreat, & longe absit periculum novi consensus in illud.*

2. *Et tamen in multis Synodis decretum est, nedum illicitam, sed inanem pariter, nullam, atque irritam fore absolutionem, datam a Sacerdote socio sui criminis, adversus sextum Decalogi præceptum: ita quippe statutum legimus in Synodo Leodiensi* ann. 1622. pag. 74. *in Veliterna sub Cardinali Cibo* ann. 1198. pag. 36. *In Synodo Fulginatensi, sub Episcopo Baptistello* ann. 1722. pag. 76. *in Bononiensi sub Cardinali Jacobo Boncompagno* lib. 2. cap. 6. *in Anconitana sub Cardinali Maffejo* ann. 1738. pag. 11. *atque in Synodo Lucana, quam refert Koncaglia* in sua morali Theologia tom. 2. tract. 19. cap. 3. *Numquid igitur prædicti Episcopi peccarunt contra regulam, quam hucusque inculcavimus, & elucidavimus, nihil in Synodo decernendi de rebus dubiis, atque inter Theologos controversis, materiam præcipue Sacramentorum respicientibus?*

3. *Nihil illos peccasse ex eorumdem statutis deprehendimus: illi siquidem non deciderunt quæstionem, an Confessarius, generali ceteroquin jurisdictione instructus, valide & licite pœnitentem absolvat a crimine secum perpetrato; sed eumdem privarunt jurisdictione seu facultate absolvendi sui socium, seu complicem in peccato impudicitiæ. Quam vero sapienter & sancte id præstiterint, ex iis fas est judicare, quæ Doctores de hac re agentes mature ponderarunt. Atque ut ea prætermittamus, quæ a S. Petro Damiani, & D. Thoma nuper audivimus, Basilius Pontius* de matrim. lib. VII. c. 37. n. 3. *Illata mentione confessionis, de-*

de qua agimus, gravia mala describit, atque exaggerat, quæ ex ea proveniunt, præcipue cum Confessarius in Sacramentali foro feminam audit, cum qua non semel tantum, & diu antea peccavit, sed in turpi conturbernio perseverat Verjuvys tom. 9. art. 5. *affirmat, longa experientia compertum, ejusmodi confessiones plerumque sacrilegas esse, novisque peccatis fœdatas. Theophilus Raynaudus, quamvis* cit. loc. *eamdem confessionem in se licitam dixerit, periculosam tamen fatetur: & Natalis Alexander* Theol. Dogm. & moral. tom. 4. c. 5. art. 9. reg. 67. *hæc ad rem notavit.* „ Vix contingit, ut peccatores, qui apud ipsos hujusmodi crimen deponunt, sinceram illius pœnitentiam agant; Vix contingit, ut criminosi illi Sacerdotes salutaria dent consilia, & convenientem satisfactionis modum præscribant; & si peccata sint impudicitiæ, periculum est, ne nova cum pœnitenti, tum Sacerdoti in ipsa confessione, peccati nascatur occasio. „ *Quare S. Carolus Borromæus, ne sordidis hisce maculis illud fœdaretur Sacramentum, quo Christi sanguine perfundimur, ut a peccatorum lepra mundemur in sua Synodo Diœcesana* XI. (Act. Eccles. Mediol. par. 2. pag. 409.) *Confessariis generatim atque universim facultatem interdixit, sui cujuscumque criminis socium, seu quocumodo participem, absolvendi.* „ Confessario (*inquit*) qui cujuscumque criminis etiam minimi socius, particeps ullo modo fuit, munere interdictum sit confessionis eorum audiendæ, quos illius socios habuerit „. Nec vero absolutio, si quam impertierit, ullius roboris sit, sed irrita plane, ac rescissa, nullaque omnino, tamquam ab eo impertita, qui jurisdictionis & facultatis expers est. Et vero si quis Confessarius culpæ socius, particepsve aliquid contra ausus fuerit, excommunicationis sententiam statim subeat, cujus vinculo irretitus ab alio Sacerdote, nisi a Nobis, absolvi non possit.

4. *Quamquam autem hæc sanctissimi Præsulis statuta, etiam generatim, uti sonant, sint summopere commendanda, & quilibet Antistitum sancte queat eorumdem vestigiis insistere, negari tamen haud potest, majorem quamdam, & graviorem inhonestatem in eo adesse, ut Sacerdos illius personæ confessionem excipiat, cum qua impudicitiæ scelus admisit, ac proinde statim ac Nos ad Petri Cathedram evecti, totius Dominici gregis curam suscepimus, universali lege ediximus, ne ullus Confessarius* „ extra casum extremæ necessitatis, nimirum in ipsius mortis articulo, & deficiente tunc quocumque alio Sacerdote, qui Confessarii munus obire possit, confessionem sacramentalem personæ complicis in peccato turpi, atque inhonesto, contra sextum Decalogi præceptum commisso, excipere audeat, sublata propterea illi, ipso jure, quacumque auctoritate, & jurisdictione ad qualemcumque per-

sonam ab hujusmodi culpa absolvendum, *ut legi potest in nostris Apostolicis litteris datis Calendis Junii* 1741. *quæ extant in nostrarum Constitutionum* volum. 1. Const. 20. *Ut porro conscientiarum tranquillitati consuleremus, aliis similibus litteris datis die* 8. *Februarii* 1741. *quæ habentur* in eodem volum. Const. 120. *declaravimus, ad rem, de qua agimus perinde esse, nullum adesse Sacerdotem, præter illum, cum quo pœnitens inhoneste peccavit, aut cum tantum ad ss, quem idem pœnitens, constitutus in mortis articulo, eligere nequit, sine periculo se ipsum infamandi, aliisque malam sui suspicionem ingenerandi; atque ideo, in eo rerum statu, non prohiberi debere, Sacerdotem suæ impudicitiæ complicem absolvere; eumdem tamen simul monuimus, ne prædictæ infamiæ, aut scandali pericula sibi confingat, quæ revera absint; quinimmo voluimus, ut ea, cum potest, antevertat, & removeat; secus enim pœnas non effugiet, in nostra prima Constitutione inobedientibus inflictas.*

Quænam vero sint hujusmodi pœnæ, vide Const. incipit, Sacramentum Pœnitentiæ, *ad calcem hujus Tractatus appositam.* ✠

Articulus II.

De casibus reservatis.

Casuum seu peccatorum (Vid. N. 225.) reservatio, est subtractio potestatis absolvendi a certis peccatis, salva potestate absolvendi ab aliis. Ex Concil. Trid. sess. 14. c. 7. Et can. 21. constat a Papa pro tota Ecclesia, & ab Episcopis pro sua diœcesi reservari posse peccata, a quibus alii non possint valide absolvere sine potestate ab illis delegata. Ratio est, quia ad valide absolvendum requiritur jurisdictio, quæ cum sit penes dispositionem Ecclesiæ, potest ab ea restringi, negari, & subtrahi.

Quæst. I. *Quænam requiruntur, ut peccatum censeatur reservatum?*

Resp. Ex praxi Ecclesiæ tria requiruntur. 1. Ut sit mortale, nam venialia non reservantur, cum non sint materia confessionis. 2. Ut sit externum: nam licet peccata mere interna possint absolute reservari, cum ad ea remittenda requiratur jurisdictio, quæ potest a Prælatis Ecclesiæ restringi & denegari; tamen reipsa sola externa communiter reservantur: quia hæc reservatio ordinarie sufficit ad bonum regimen animarum. Ut autem peccatum externum censeatur reservatum, non sufficit quod habeat mortalem malitiam ex actu interno; sed insuper requiritur, ut ipsa actio externa habeat malitiæ gravitatem. Nam reservatio præcipue cadit in actum externum malum, ac proinde requirit actum externum mortaliter malum ex objecto. Et sicut sola voluntas in-

terna non reſervatur, ita nec quando non procedit in actum externum habentem ex ſe gravem malitiam. Hinc ſi furtum in loco ſacro eſſet reſervatum, & aliquis aliquid leve haud ſufficiens ad mortale ſurripuiſſet, ex voluntate aliquid notabile ſurripiendi, ſi occurriſſet, tale furtum etſi mortale, reſervatum non eſſet. 3. Ut peccatum ſit conſummatum, niſi aliud in ſtatuto exprimatur. Quia reſervatio, cum ſit quid odioſum ſeu oneroſum, eſt ſtrictæ interpretationis. Hinc reſervata fornicatione, vel homicidio, non reſervatur voluntas interna fornicandi, etiam adhibito externo conatu, niſi fuerit copula carnalis; nec percuſſio gravis ex animo occidendi, niſi ſequatur mors. Dixi, *niſi aliud exprimatur*. Nam aliquando reſervantur etiam actus non conſummati: ſic ſola provocatio ad duellum, & ejuſdem acceptatio expreſſe reſervantur, etiamſi non ſequatur conflictus (1).

Sunt qui docent, peccata impuberum non eſſe reſervata, niſi exprimantur: quia in ipſis non reperitur neceſſitas Epiſcopalis correctionis. Hoc tamen pendet ab Epiſcoporum arbitrio: quare eorum intentio ab ipſis exquirenda eſt: nam cum impuberes poſſint eſſe ſubjecti cenſuris, quidni & reſervationi? Porro contrahitur reſervatio etiam invincibiliter ignorata: nam non eſt proprie pœna, nec contumaciam requirit, ut cenſura.

Quæſt. II. *An peccata dubia cenſentur reſervata?*

Reſp. Negant plurimi, in dubio facti. Quia reſervatio cum ſit odioſa, debet reſtringi ad caſus certos, non extendi ad dubios. Ideoque reſervata ebrietate, intelligi debet ebrietas certa, quæ ſola eſt ebrietas ſimpliciter & abſolute. Hinc qui admiſit peccatum ex ſuo genere reſervatum, ſed dubitat, an cum advertentia vel conſenſu ſufficienti ad mortale, non incurrit in reſervationem.

At in dubio juris, cum nempe dubitatur, an peccatum mortale pœnitentis ſit reſervatum, confeſſarius non poteſt ab eo abſolvere, niſi ſuperior expreſſerit, ſe nolle in tali dubio reſervare. Nam hoc ipſo quod conſtat, peccatum eſſe materiam reſervationis, ſed dubitatur an ſuperior illud reſervavit, tunc dubium eſt de poteſtate ab eo abſolvendi: non licet autem abſolvere cum poteſtate dubia. Adde quod Clemens VIII. prohibuerit omnibus confeſſariis etiam privilegiatis in Italia degentibus, *ne quis eorum ſub prætextu privilegiorum, ab ullo ex caſibus clare vel dubie e quomodocumque Sedi Apoſtolicæ reſervatis vel reſervandis abſolvat.*

Quæſt. III. *Quinam abſolvere poſſunt a reſervatis?*

Reſp. 1. Ipſe reſervans, vel ejus ſucceſſor, aut ſuperior in hoc foro erga eoſdem ſubditos, & quivis alius, qui ab illis hanc facultatem obtinuit. Nam reſervans reſervando retinuit pro ſe juriſdictionem, & ſucceſſor habet eamdem cum illo poteſtatem: ſuperior vero poteſt id omne, quod poteſt inferior.

Reſp. 2. Ex Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 6. Epiſcopi poſſunt ſuos ſubditos in foro conſcientiæ abſolvere ab omnibus peccatis Papæ reſervatis occultis, nec ad forum contentioſum deductis. Poſſunt etiam ab aliis, quando ſubditi propter legitimum impedimentum non poſſunt Papam adire, ex c. 6. *de ſent. excomm.* ne videlicet ex dilatione abſolutionis periculum immineat animarum.

Reſp. 3. Quidlibet Sacerdos etiam non approbatus, & excommunicatus, ſaltem toleratus, poteſt quoslibet in articulo mortis abſolvere a quibuſvis peccatis & cenſuris, in defectum Sacerdotis approbati. Conſtat ex praxi Eccleſiæ, & ex Rituali Romano, quod ſic habet: *Si periculum mortis immineat, approbatuſque deſit confeſſarius, quilibet Sacerdos poteſt a quibuſcumque cenſuris & peccatis abſolvere.* Nam tunc Eccleſia hanc poteſtatem omnibus Sacerdotibus, etiam excommunicatis, ſaltem toleratis, cenſetur concedere, & revera concedit, ne pereant animæ defectu abſolutionis validæ, tunc præſertim adeo neceſſariæ.

Dixi *in defectum* &c. Nam ſi facile haberi poſſit Sacerdos approbatus, alter non poterit abſolvere, ut docet S. Carolus in Inſtruct. confeſſ. quia hæc poteſtas conceſſa eſt ob neceſſitatem moribundi; nec eſt periculum, dum facile abſolvi poteſt a Sacerdote approbato, & habente juriſdictionem expeditam. Quare Rituale Romanum præter periculum mortis ad hoc requirit defectum Sacerdotis approbati.

Porro omnes Sacerdotes approbati tunc æque poſſunt de omnibus mortalibus abſolvere, & ſic per ſe loquendo quoad valorem abſolutionis non eſt inter illos ordo ſervandus, quia in articulo mortis nulla eſt reſervatio, ut docet Conc. Trid. ſeſs. 14. cap. 7. his verbis: *Pie admodum, ne hac ipſa occaſione aliquis pereat, in Eccleſia Dei cuſtoditum ſem-*

(1) Idem ſentiendum de peccato carnalis commixtionis etiam inchoatæ imperfectæque inter Sponſos, quod alicubi reſervatis caſibus accenſere ſolent Eccleſiaſtici Prælati ad coercendam effrænem incontinentiam illorum, qui jus *ad rem* a jure *in re* minime ſecernentes ea paſſim pertentant, quæ nondum per tempus ipſis licent; ſicque graves ſibi conſciſcunt calamitates, quæ juſto Dei judicio plerumque excipere ſolet ipſorum nuptias, uti D. Joan. Chryſoſtomus (hom. 12. in ep. ad Coloſſ.) notavit, perſtingens alios Sponſorum abuſus.

ſemper fuit, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis, atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibuſvis peccatis & cenſuris abſolvere poſſunt.

Circa hoc obſervanda ſunt ſequentia:

1. Multi docent, poſſe tunc moribundum abſolvi a Sacerdote excommunicato non tolerato, & hæretico, in defectum alterius; quia Conc. Trid. dicit, *omnes Sacerdotes poſſe*. Sed hoc negant alii cum Fagnano, qui in cap. *Non eſt vobis*, de ſponſal. teſtatur Sac. Congregationem Cardinalium Concil. Trident. interpretum, inter quos caput fuit Card. Moronus, qui paullo ante fuerat legatus Apoſtolicus in Concilio, cujus proinde mentem probe norat, declaraſſe verba Concilii reſtringi ad Sacerdotes in unitate Eccleſiæ viventes, & habiles ac capaces juriſdictionis exercendæ, quales non ſunt excommunicati non tolerati, & hæretici ac ſchiſmatici notorii. Et vero, inquit, in Eccleſia Dei non fuit ſemper cuſtoditum, ut præciſi ab unitate Eccleſiæ poſſint abſolvere in caſu neceſſitatis; cum immo potius certum ſit, ex communi ſententia eorum, qui ante Concilium ſcripſerunt, non potuiſſe. Toletus docet, hæreticos & ſchiſmaticos, ſupple notorios, id non poſſe ſecundum communem ſententiam, quia Eccleſia noluit eis dare juriſdictionem ob periculum perverſionis fidelium, ſed putat alios poſſe.

2. Articulum mortis hic intelligitur grave ac morale mortis periculum. Nam iſta ex uſu Eccleſiæ in hac materia pro eodem uſurpantur, ut conſtat ex Rit. Rom. Quia pia mater Eccleſia non cenſetur velle quemquam exponi periculo probabili damnationis. Et in articulo ſtricto mortis, quando jam vita deſperata eſt, ſæpe, immo fere ſemper fieri nequit confeſſio.

3. Abſolutus a peccatis reſervatis non tenetur poſtea, ſi convaluerit, adire ſuperiorem, vel ejus delegatum. Quia, cum in illo articulo nulla ſit reſervatio, quivis Sacerdos habet tunc poteſtatem a quibuslibet peccatis etiam alioqui reſervatis abſolvendi directe, & ſine onere illa confitendi ſuperiori. Secus de cenſuris.

Quæſt. IV. *An Regulares privilegiati habentes poteſtatem abſolvendi a caſibus Papæ reſervatis, poſſunt ideo abſolvere a caſibus Epiſcopo reſervatis, ſine facultate Epiſcopi?*

Reſp. Neg. Ita expreſſe declaravit Clemens X. Conſt. *Superna*. Et Alex. VII. oppoſitum damnavit.

Quæſt. V. *An Sacerdos approbatus carens poteſtate abſolvendi a reſervatis, poteſt aliquando directe abſolvere a non reſervatis, & indirecte a reſervatis.*

Reſp. (1) Circa hoc duplex eſt ſententia. Prima, quæ eſt communis, docet id poſſe in duobus caſibus. 1. Si pœnitens inculpate oblitus eſt aliquod reſervatum, vel ſi bona fide illud confiteatur Sacerdoti non advertenti eſſe reſervatum. Quia alioqui, ſi illud in perpetuum obliviſceretur, vel ſemper uteretur eodem confeſſario, nunquam accepturus eſſet abſolutionem extra articulum mortis; & ſic poſſet perire occaſione reſervationis, cum multi moriantur ſine abſolutione accepta in articulo mortis. Unde merito cenſetur Eccleſia tunc dare poteſtatem abſolvendi directe a non reſervatis, & indirecte a reſervatis, cum onere poſtea reſervata confitendi Sacerdoti habenti poteſtatem in illa. Quam ſententiam S. Carolus tenendam proponit in ſua diœceſi, in qua proinde dat hanc poteſtatem. Volunt autem, Epiſcopos cenſeri eamdem poteſtatem concedere hoc ipſo quod non contradicunt ſententiæ communi id aſſerenti, quam ignorare nequeunt. 2. Si Sacerdos habens reſervata nequeat omittere celebrationem Sacri ſine gravi ſcandalo, nec adſit Confeſſor habens poteſtatem in reſervata. Quia cum quilibet ſibi peccati mortalis conſcius teneatur confeſſionem præmittere Communioni, credibile non eſt, Eccleſiam ſic inſtituiſſe reſervationem, ut tunc a peccatis abſolvi nequeat, directe quidem a non reſervatis, & indirecte a reſervatis, malleque eum cum incerta contritione non confeſſum celebrare, quam confeſſionem Communioni præmittere. Tunc autem docent, neceſſariam eſſe confeſſionem peccatorum omnium etiam reſervatorum, quia ſcilicet ſine illa ſtatus pœnitentis nequit ſufficienter innoteſcere confeſſario, ut ſatisfactionem debitam imponat, & opportuna remedia ſuggerat. Item remanere obligationem peccata reſervata iterum confitendi alteri confeſſario habenti poteſtatem in illa.

Secunda ſententia negat, in ullo caſu extra mortis periculum poſſe. Quia peccata non reſervata remitti nequeunt ſine reſervato: nam unum mortale ſine alio remitti non poteſt. At in nullo caſu extra mortis articulum peccatum reſervatum poteſt per confeſſarium carentem poteſtate in reſervata remitti etiam indirecte. Quia 1. Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. ait, Sacerdotes extra articulum mortis nihil poſſe in caſibus reſervatis. 2. Si Confeſſor carens poteſtate in reſervata poſſet in aliquo caſu extra articulum mortis indirecte ab illis abſolvere, poteſt a fortiori in articulo mortis,

(1) De iſta controverſia jam a longo tempore inter DD. agitata legendus Suarezius (diſp. 31. *de Pœnit.* ſect. 3.) favens affirmanti opinioni.

tis, & ita absque ratione Concil. Tridentinum declarat, nullam esse reservationem in articulo mortis, ne quis occasione illius pereat: manente enim reservatione etiam pro articulo mortis, poterit adhuc pœnitens absolvi ab omnibus peccatis a quovis Sacerdote, directe quidem a non reservatis, & indirecte a reservatis; atque ita reservatio nulli poterit esse occasio pereundi. Unde ulterius satis erit reservationem manere, quam tolli pro articulo mortis; sic enim melius prospicitur vigori disciplinæ sine periculo salutis animarum. 3. Cum adest peccatum reservatum, tota causa ad superiorem judicem devolvitur: ergo nihil in ea potest inferior.

Jam vero fatentur, pœnitentem, qui reservatum aliquod peccatum in perpetuum oblitus est, nunquam accepturum absolutionem peccatorum a Sacerdote carente potestate in reservata; posse tamen in articulo mortis a quocumque absolvi; quia tunc cessat omnis reservatio. Non ideo tamen timendum esse de ejus salute, quia si bona fide faciat quod in se est cum auxilio gratiæ, benignitas divina ei prospiciet, aut procurando ei confessarium habentem potestatem in reservata, aut ei impertiendo gratiam contritionis, & caritatis perfectæ. Dicunt autem, Sacerdotem, qui in necessitate celebrandi nequit confiteri, nisi carenti potestate circa reservata, censeri non habere copiam Confessoris; ideoque teneri tunc elicere solum contritionem perfectam; & postea confiteri habenti potestatem absolvendi a reservatis.

Porro consentiunt omnes, inferiorem non posse licite, sine necessitate cogente, absolvere a non reservatis, remittendo pœnitentem ad superiorem pro reservatis. Quia integritas est de jure divino, & non debet prætermitti sine cogente necessitate.

Quæst. VI. *An si quis confessus habenti potestatem circa reservata, omiserit ex oblivione inculpabili peccatum aliquod reservatum, hoc ipso sublata sit reservatio peccati illius, ita ut possit postea directe ab eo absolvi per quemvis confessarium approbatum?*

Resp. Cum non sit certum, tunc reservationem tolli, in praxi debet pœnitens peccatum reservatum oblivione omissum confiteri habenti potestatem in reservata, ut ab eo directe, seu secundum se absolvatur. Idque videtur exigere finis reservationis, qui est, ut conveniens medicina, & satisfactio a superiore vel ejus delegato pro tali peccato imponatur. Excipe si tempore Jubilæi omnia præstitisset, quæ illud ad consequendum præscribuntur: nam tunc Papa Jubilæi gratia tollit omnem reservationem respectu illorum, qui volunt illud lucrari, & vere contriti ac valide confessi sunt.

Quæst. VII. *An si quis reservata cum aliis integre confessus habenti potestatem in illa, ab eo absolvatur, licet invalide quoad remissionem peccatorum ob suam indispositionem, tamen liberatur a reservatione, ita ut absolvi possit a quovis approbato?*

Resp. Nego, etiamsi confiteatur superiori ordinario. Quia superior intra Sacramentum non intendit absolvere a reservatis, nisi per absolutionem Sacramentalem, quæ cum sit nulla, nihil efficit. Quod si confiteatur habenti potestatem tantum delegatam, adhuc certius est, tunc non tolli reservationem. Quia delegatus non potest reservationem tollere, nisi intra Sacramentum, ac proinde per solam absolutionem Sacramentalem validam; non enim potest illam tollere dando pœnitenti facultatem confitendi reservata Sacerdoti carenti potestate circa illa, quia hoc faciendo subdelegaret; at delegatus nequit subdelegare.

Quæst. VIII. *An superior potest audire sola reservata, & absolvere ab illis pœnitentem, eum remittendo ad alium, ut absolvatur a non reservatis?*

Resp. Nego. Quia confessio omnium mortalium, quæ pœnitens potest hic & nunc confiteri, est præcepta jure divino ad absolutionem, & a Conc. Trid. sess. 14. c. 5. Ergo non est in potestate superioris, ut dimidietur. Quod si ei non vacat omnia audire, potest auditis solis reservatis remittere pœnitentem ad inferiorem de omnibus ab eo absolvendum, & taxare, si velit, pro iis pœnitentiam, & præscribere remedia adhibenda. Quo casu non absolvit proprie, sed tollit reservationem. Valeret tamen talis absolutio a solis reservatis, si pœnitens sit recte dispositus & in bona fide; quia tunc adsunt materia & forma Sacramenti, & aliunde defectus integritatis confessionis non est culpabilis ex parte pœnitentis, ut suppono. Ergo tunc nihil deest ad veritatem, & effectum Sacramenti.

✠ Recensentur casus Romano Pontifici reservati, quorum index in Auctore desideratur.

Sex casus extra Urbem, & intra Italiam Summo Pontifici reservati.

1. Violatio immunitatis Ecclesiasticæ circa confugientes ad Ecclesias.
2. Violatio clausuræ Monalium ad malum finem.
3. Injectio manus violentæ in Clericum.
4. Provocatio, & pugna in duello.
5. Simonia realis scienter contracta.
6. Confidentia beneficialis.

His accedunt casus a S. M. Benedicto XIV. Ro-

Romano Pontifici reſervati, quos nos ex ipſius Conſt. propriis in locis indicavimus. (1) ✠

Articulus III.

De obligationibus Confeſſarii.

EJus dotes comprehenduntur his verſibus: *Sit probus, & fortis confeſſor, ſitque peritus, Diſcretus, patiens, mitis, pius, atque fidelis.*

De quibus conſule libros de officiis confeſſarii, & præſertim S. Carolum de inſtruct. Confeſſarii, Lotar. Fornarium &c.

Quæſt. I. *Quænam ſcientia requiritur in confeſſario?*

Nota. Agitur hic de ſcientia requiſita ex parte confeſſarii ad licitam abſolutionem. Ad validam autem requiritur ſecundum omnes, teſte Suarez, ut ſciat abſolutionem proferre, & cognoſcere regulariter moralem actum, ſaltem ſub communi ratione peccati mortalis aut venialis, ſecundum generalem eorum rationem ac diſtinctionem. Quia ſine tali ſcientia homo non poteſt humano modo exercere hoc judicium. Sed addit Suarez, ignorantiam horum rariſſimam eſſe, & fere impoſſibilem in eo, qui ratione utitur, & in Eccleſia verſatur, vultque confeſſiones audire.

Reſp. 1. Generatim, cum triplex ſit confeſſoris munus, judicis, medici, & doctoris animarum, tenetur ſub mortali ſcire ea, quæ ad hæc munera recte obeunda requiruntur. Nam qui tenetur graviter ad finem, tenetur etiam graviter ad media neceſſaria. Confeſſor autem tenetur graviter munus ſuum, utpote graviſſimum, & in quo agitur de offenſa Dei vindicanda, de reconciliandis Deo peccatoribus, de juſtificatione, ac ſalute hominum procuranda, de curandis animæ morbis, & vitiis emendandis, recte exequi. Ergo tenetur etiam ſub gravi ſcientiam ad id neceſſariam habere. *In primis* (inquit Rituale Rom.) *meminerit confeſſarius, ſe judicis pariter & medici perſonam ſuſtinere, ac divinæ juſtitiæ ſimul & miſericordiæ miniſtrum a Deo conſtitutum eſſe, ut tamquam arbiter inter Deum, & homines, honori divino, & animarum ſaluti conſulat.*

Quare juxta omnes mortaliter peccat, qui ſine debita ſcientia munus audiendi confeſſiones, etiam ex ſola caritate, vel obedientia ſuſcipit. Nam jure divino naturali quiſque tenetur habere ſcientiam muneris, quod ſuſcipit exercendum, præſertim erga alios.

Præterea talis ſe exponit (Vid. N. 142.) periculo evidenti male fungendi tanto munere cum injuria Sacramenti, & damno proximi ac detrimento animarum. *Si quis autem ignorat, ignorabitur.* 1. Cor. 14. Neque enim obedientia, aut Epiſcopi approbatio, etſi bona fide per examen facta, excuſat: quia non dat ſcientiam ex natura rei debitam, nec ſupplet ejus defectum. Neque ignorantia eum excuſare poteſt: quia nemo debet ſuſcipere & exercere officium, cujus nequit omnia munia recte obire: alias ſe exponit periculo errandi; & male obeundi cum damno aliorum. *Væ vobis, duces cæci*, Matth. 23. *Nulla ars doceri præſumitur, niſi intenta prius meditatione diſcatur. Ab imperitis ergo magiſterium paſtorale ſuſcipitur in magna temeritate; quoniam ars eſt artium regimen animarum*, ait S. Greg. paſtor. cur. p. 1. c. 1. (2)

Hinc etiam qui ignarum confeſſarium (3) ſcienter eligit, peccat mortaliter, cum cooperetur ejus peccato, & malæ adminiſtrationi Sacramenti; ideoque ejus confeſſio eſt invalida. *Cæcus ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foveam cadunt.* Matth. 5.

Reſp. 2. Confeſſor, ut apud omnes, & ex dictis conſtat, tenetur (4) ſcire, 1. Ea omnia

---

(1) Olim apud TT. Morales vigebat hæc regula circa caſus reſervatos Summo Pontifici. Caſus Pontificii ſemper habent adnexam cenſuram, & ratione cenſuræ ipſi Pontifici reſervati ſunt. Unde cui datur facultas abſolvendi ab iiſdem caſibus; ſeu, ubi Pontifex aliquem ab hujuſmodi cenſura abſolvit, poteſt hunc quilibet Confeſſarius abſolvere a culpa, cui adnexa erat cenſura. Aſt nunc id verum non eſt, univerſim loquendo. Nam duo extant caſus Papales, qui nullam habent cenſuram adjunctam. Unus eſt eorum, qui a Regularibus utriuſque ſexus mulieres recipiunt, prout explicatur in Apoſtolicis Conſtitutionibus Clementis VIII. *Religioſæ Congregationes*, Urban. VIII. *Nuper in Congregatione*, ac Bened. XIV. *Paſtor bonus*. Alter illorum, qui Confeſſarios innocentes calumnioſe accuſant ſacrilegæ ſollicitationis ad turpia, juxta ejuſdem Bened. XIV. Conſtitutionem, *Sacramentum Pœnitentiæ*, quæ legi poteſt in fine ſeq. ar. 3. De hujuſmodi caſibus Pontificiis vide infra appendicem adjectam q. 8. c. 1. Tract. *de Cenſur.*

(2) Vid. Doctorem ſeraph. N. 56.

(3) Vid. rurſus Seraph. N. 379. Audiant, quæſo, inconſulti hi Pœnitentes allocutionem S. Greg. VII. (in Conc. Rom. cap. 7.) *Inter omnia vos hortamur, atque monemus, ut in accipiendis pœnitentiis non ad illos curratis, in quibus nec religioſa vita, nec eſt conſulendi ſcientia, qui animas hominum magis ad interitum, quam ad ſalutem ducunt, teſte Veritate, quæ ait: ſi cæcus cæcum ducat, ambo in foveam cadunt: ſed ad eos, qui religione, & Scripturarum doctrina inſtructi, viam veritatis, & ſalutis vobis oſtendere valeant.*

(4) Nonnulla capita eorum, quæ Confeſſariis ſunt ſcitu valde neceſſaria, triplici in loco (in Nota 1. tum ad quæſt. 1. tum ad quæſt. 8. cap. 2. atque in Nota ad fin. quæſt. 5. cap. 6. Tract. *de Peccat.*) commonſtravimus.

nia quæ ad valorem, ſubſtantiam, integritatem & effectum hujus Sacramenti, ejuſque licitam adminiſtrationem, tam ex parte ſui, quam ex parte pœnitentis requiruntur. 2. Præcepta Dei & Eccleſiæ, obligationes communes, & proprias ſtatuum, varias peccatorum ſpecies, multiplicationem numericam, circumſtantias, quæ mutant ſpeciem, vel notabiliter aggravant, & principia diſcernendi inter mortalia & venialia: immo quænam ſunt peccata mortalia, & venialia in ſingulis præceptis, ſaltem communi & ordinario modo. Item quinam ſunt actus invalidi, & ſolum illiciti: *Oportet enim ut ſciat cognoſcere quidquid debet judicare: judicaria enim poteſtas hoc poſtulat, ut quod debet judicare, diſcernat*, c. 2. diſt. 6. *de pœnit.* Alioqui non poſſet eſſe debita judicii æquitas. 3. Caſus reſervatos, cenſuras & excommunicationes, quæ vigent, impedimenta matrimonii, conditiones contractuum, cauſsas reſtitutionis, radices, & occaſiones peccatorum, remedia peccatis vitandis, & vitiis emendandis apta, & ſatisfactiones ſalutares ac convenientes. 4. *Nulli Sacerdotum liceat canones ignorare, nec quidquam facere, quod Patrum poſſit regulis obviare*, ait Cæleſt. Papa, cap. *Nulli* diſt. 38. Non tamen tenetur tam perfectam iſtorum omnium notitiam habere, ut poſſit ſemper ex tempore, & per ſe ipſum omnes occurrentes dubitationes ſolvere; ſed ſufficit, ut id poſſit in communiter accidentibus, & ſciat communia, & de difficiliſoribus ſciat ſaltem dubitare; intelligatque principia deciſionum generalia, & legendo, aut peritiores conſulendo inveſtigare poſſit, quid facto opus ſit. Neque etiam tenetur de ſingulis peccatis, quæ declarantur, poſitive judicare eſſe mortalia vel non; hoc enim in multis difficile eſt, & controverſum: ſed ſufficit ut ſingula audiat, prout geſta ſunt, & de illis judicet ſecundum principia communia certa, & remedium idoneum apponat, ne iterentur peccata quæ dubitat eſſe mortalia. Uno verbo, confeſſor debet habere ſcientiam Theologiæ Moralis, ſaltem mediocrem & competentem.

Porro major ſcientia requiritur pro uno loco, quam pro alio, pro Urbe mercatoria, aulica &c. quam pro pago: major pro audiendis viris, judicibus, hominibus forenſibus, aliiſque habentibus caſus magis implicatos, quam pro feminis, pueris &c. Hinc Confeſſarii, qui quoslibet pœnitentes audire ſunt parati, majore, quam alii, ſcientia pollere debent.

Ex dictis recte colligit Filliucius, peccare mortaliter non ſolum Confeſsarium, qui prædicta ſcientia caret, ſed etiam ſuperiorem, qui ei tribuit facultatem Confeſſiones audiendi, atque etiam ipſum pœnitentem, qui ſcienter eligit Confeſsorem ignorantem reſpectu ipſius, cum conſentiat & cooperetur peccato Confeſsarii; ideoque talem pœnitentem eſſe indiſpoſitum, & teneri confeſſiones iterare. Confeſſio tamen bona fide facta Sacerdoti ignaro, eſt valida; quia ex parte pœnitentis intervenit integra confeſſio, & debita diſpoſitio, & ex parte Sacerdotis intervenit aliqua cognitio & perceptio illius, quæ licet non ſit accurata, tamen ſufficit, ut cognoſcat illam eſſe ſufficientem materiam hujus Sacramenti. Ita Suarez. (1)

Quæſt. II. *An & quomodo tenetur Confeſſor pœnitentem examinare?*

Reſp. Tenetur examinare de ſpecie, numero, circumſtantiis peccatorum, eorumque cauſſis, habitu & occaſionibus proximis, quoties rationabiliter præſumit illa non ſufficienter declarari, vel de hoc dubitat. Item debet interrogare, an ſciat res fidei, præcepta Dei & Eccleſiæ, & ſtatus ſui obligationes, quoties dubitat, an pœnitens iſta calleat; demum ſcrutari diſpoſitiones, & conſcientiam pœnitentis *quaſi medicus vulnus, & judex cauſſas*, ait S. Thom. in 4. diſt. 29. *Prob.* 1. Ex Conc. Later. gener. IV. c. 21. *Sacerdos autem ſit diſcretus & cautus: diligenter inquirens & peccato-*

(1) Bened. XIV. (*Inſtit. Eccl.* 32.) ubi aſſeruit *moralis doctrinæ neceſſitatem in illis, qui ad Sacramentum Pœnitentiæ miniſtrandum eliguntur*, opportune juxta monitum Spiritus Sancti (Prov. c. 24.) *Præpara opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum.*) Sacris Miniſtris inſinuat neceſſitatem etiam jugis ſtudii, erumpendo in iſtam querimoniam: *Utinam non contingeret, quod tamen frequentiſſime videmus, aliquos nempe Sacerdotes, qui initio præclariſſime Confeſſarii munus ſuſceperunt, inde poſt diuturnum tempus omni ſtudiorum cura neglecta priſtinam Moralis Theologiæ ſcientiam amittere, ita ut qui in ejuſmodi arte peritiſſimi fuerant, tandem exigua ſolum, confuſaque ipſius artis ſcientia, primiſque rudimentis inſtructi vix interpretes adnumerentur. Card. Feder. Borromæus, qui S. Caroli propinqui ſui virtutes, & ſedem occupavit, hanc calamitatem deploravit, & opportune perpendit, eos Confeſſarios & Eccleſiæ Miniſtros in magno diſcrimine verſari, qui poſtquam ad excipiendas Fidelium confeſſiones ab Epiſcopo probati fuerunt, omnem ſtudiorum exercitationem prætermittunt.* Quare idem Pontifex Confeſſariis maxime auctor fuit, ut morales Collationes ſeu Conventus (N. 73.) ſedulo frequentarent. Certe ex D. Thoma (Opuſc. 65. *de Off. Sacerd.* c. 4.) *cum videamus Medicos corporum revolvere quotidie, & legere libros phyſicales, & medicinales, in quibus docentur curare corpora moritura: magna ſtultitia eſt non legere libros Sanctorum medicinales animarum, in quibus docemur curare animas in æternum victuras. Majus eſt damnum unius animæ, quam de morte innumerabilium corporum*; ut can. 24. q. 4. c. 52 habeat.

satoris circumstantias & peccati. 2. Ut minister Sacramenti tenetur curare, ut integritas materiæ Sacramenti a Christo requisita ponatur, quantum moraliter potest; & ut judex ac medicus tenetur sibi comparare cognitionem necessariam ad ferendum rectum ac integrum judicium de peccatis, & statu pœnitentis ad illum cum Deo reconciliandum, ad imponendam satisfactionem peccatis, & ejus facultati congruentem, & ad præscribenda remedia cautioni ac emendationi pœnitentis apta. Et vero judex non potest licite proferre sententiam, nisi prius plene cognoscat totum statum caussæ, & personæ quam debet absolvere. Hæc autem inquisitio debet esse (1) discreta & moderata, ne sit vana, curiosa, periculosa, reddatque Sacramentum nimis grave & odiosum. Pro quo.

Observa 1. Non omnes eodem modo interrogandi sunt, sed modo cuique accommodato. Sic ceteris paribus magis examinandi sunt minus periti, quam periti ac timorati; item qui raro confitentur, quam qui frequentius.

2. Sæpe necesse est interrogare pœnitentes de statu, officio, tempore ultimæ confessionis, & omissione obligationum iis propriarum, de consuetudine, occasione, & caussis ac motivis peccatorum, de impletione pœnitentiæ injunctæ. Non sunt autem interrogandi, nisi de peccatis, quæ potuerunt verisimiliter ab illis committi; ideo prius intelligat confessor ætatem, sexum, conditionem, statum, munus pœnitentis, & prudenter ac moderate eum interroget de peccatis, quæ a personis talis ætatis, sexus, conditionis, status, professionis admitti solent. De nomine non percontetur, nec inutilia quærat unquam, nec sibi narrari patiatur.

3. Debet curare, ut pœnitens in confessione generali exprimat, quænam mortalia necdum confessus sit: nam alias nec posset discernere materiam necessariam ab alia, nec imponere, ut tenetur, satisfactionem proportionatam ac debitam pro illis, pro quibus nondum imposita est; sed daret justo leviorem, falso putans jam pro illis debitam injunctam fuisse.

4. Cautio magna adhiberi debet in inquisitione de peccatis luxuriæ, ne scandalizetur pœnitens; & mala, quæ ignorat, doceatur cum periculo ea deinde patrandi. Quare quærendum est generaliter, num menti irrepserit turpis aliqua cogitatio, num opere vel voluntate aliquid contra castitatem admiserit, num circa aliquid conscientia ipsum exstimulet? Si affirmet, ulterius interrogetur, a generalibus gradatim descendendo ad particularia: secus si neget.

5. Confessarius confitentem non objurget, nisi finita confessione; neque interpellet, nisi opus fuerit aliquid melius intelligere. Ita Rituale Rom. addens: *Audita confessione, perpendens peccatorum magnitudinem ac multitudinem, pro eorum gravitate ac pœnitentis conditione, opportunas correptiones ac monitiones, prout opus esse viderit, paterna caritate adhibebit, & ad dolorem & contritionem efficacibus verbis adducere conabitur, atque ad vitam emendandam, ac melius instituendam inducet, remediaque peccatorum tradet. Postremo salutarem & convenientem satisfactionem, quantum spiritus & prudentia suggesserit, injungat, habita ratione status, conditionis, sexus, & ætatis, & item dispositionis pœnitentium, videatque ne pro peccatis gravibus levissimas pœnitentias imponat &c.*

Quare confessarius debet habere in promptu varia motiva, ex Scriptura præsertim & Patri-

(1) De interrogationibus a Confessario faciendis Rituale Romanum hæc tradit. (Tit. de Sacr. Penit.) *Si Pœnitens numerum, & species, & circumstantias peccatorum explicatu necessarias non expresserit, eum Sacerdos prudenter interroget. Sed caveat, ne curiosis aut inutilibus interrogationibus quemquam detineat, præsertim juniores utriusque sexus, vel alios, de eo quod ignorant, imprudenter interrogans, ne scandalum patiantur, indeque peccare discant.* Audiatur hac ipsa de re S. Bonaventura, qui proposita sibi objectione ista: *Ex peccatorum ruminatione frequenter fœtor oritur concupiscentiæ in quærente, & generatur cognitio mali in audiente; propter quod etiam frequenter contingit eum titillari ad sciendum scientia experimentali: ergo videtur, quod ad Confessorem non pertinet perscrutari conscientiam alienam:* ita respondet (in 4. Sent. dist. 19. dub. 5.) *Dicendum, quod absque dubio oportet ipsum Confessorem diligentem esse in investigando. Et ratio hujus est, quia ipse judex est, & judex diligenter inquirere debet caussæ veritatem, maxime quando dubia apparet, secundum quod dicitur Job. 29. Caussam, quam nesciebam, diligentissime investigabam. In talibus autem inquisitionibus cavenda est superflua curiositas, & negligentia. Quædam enim sunt, quæ non debet inquirere in speciali Confessor, sicut sunt peccata inconsueta, & enormia, & contra naturam* (Vid. N. 291.) *& de talibus intelligitur illud Prov. 11. Investigator malorum opprimetur ab eis. Et ratio hujus est, quia frequenter adiscit pœnitens, quod non noverat, & contingit ipsum Confessorem in talibus concuti. Et ideo non debet talia quærere nisi in generali, & quasi de longinquo per quasdam circumlocutiones, ut si fecit, qui confitetur, intelligat; si non fecit, non addiscat. Alia vero sunt inquirenda, scilicet transgressio decem præceptorum, commissio septem capitalium, abusio quinque sensuum: & de his potest quærere, quando videt negligentem, vel ignorantem esse ipsum pœnitentem. Hoc autem semper est attendendum, ut inquisitio conferat statui pœnitentis. Et ideo dicitur Prov. 18. Justus in principio accusator est sui, venit amicus ejus, & investigavit eum. Et cum magna prudentia oportet hoc facere; & ideo necesse est Confessores esse discretos.*

Patribus deprompta, ad excitandum in pœnitentibus peccatorum dolorem ac odium efficax, vitæ christianæ propositum, & amorem Dei, secundum pœnitentium dispositiones, proposita peccati fœditate, gravitate pœnarum æternarum, & præsertim Dei bonitate, magnitudine, ac amabilitate infinita &c. Et pœnitentes ad perfectam contritionem eliciendam verbis efficacibus adducat.

Sed an pœnitens confessario interroganti tenetur aperire pravam consuetudinem, malos habitus, cupiditates, tentationes, occasiones peccati, dispositiones, obligationes proprias, statum, conditionem, munus?

Resp. Affirm. Ita communiter. Quia confessarius, cum sit judex & medicus, habet jus cognoscendi, & inquirendi ea omnia, quorum notitia necessaria est ad recte judicandum de peccatis, statu, morbis, necessitate, ac dispositione pœnitentis, & ad præscribenda remedia ejus emendationi ac curationi apta, qualis est prædictorum & similium notitia. Ac proinde pœnitens tenetur ad ista sincere & clare respondere; nullum enim esset jus in confessario interrogandi, si non esset in pœnitente obligatio ad interrogata respondendi. Et vero confessarius est judex proferens sententiam non solum circa illa peccata, quæ audit, sed etiam circa personam, quam dum sacramentaliter absolvit, judicat, illam debere reconciliari cum Deo, & quantum ex se est, reconciliat: ad hoc autem oportet, ut cognoscat plane totum statum conscientiæ pœnitentis, ad videndum, an sit aliquid, quod obstet ejusmodi reconciliationi. Hinc Innocentius XI. damnavit hanc propositionem: *Non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.*

Quæst. III. *An confessarius tenetur admonere pœnitentem de ejus erroribus, & eum docere?* (1)

Resp. 1. Si error seu ignorantia sit vincibilis & culpabilis, tenetur confessarius eum docere id quod culpabiliter ignorat. Quia quamdiu talis ignorantia perseverat, pœnitens est indispositus; cum ipsa sit peccatum, & causa peccati. Confessor autem ut doctor tenetur erudire pœnitentem, & ut medicus tollere causam & occasionem peccandi, veritatem docendo. Idque etiamsi tunc non speretur fructus; quia ea admonitio proderit, ut pœnitens edoctus cognoscat malum statum, in quo est, & forte aliquando resipiscet, & exstimulabitur conscientia. Item tenetur corrigere errorem, qui est pœnitenti perniciosus, & causa peccandi, puta si putet esse illicitum, quod ei reipsa licitum est.

Resp. 2. Si error, vel ignorantia sit inculpabilis ac invincibilis, docendus est pœnitens. 1. Si ex eo sequatur aliquod grave malum vel scandalum publicum, etiamsi inde timeatur malum pœnitentis: nam malum privatum permitti debet, ut vitetur publicum. 2. Si error vergat in damnum injustum proximi. Quod si pœnitens restituere, aut abstinere a contractu aut opere injusto nolit, non debet absolvi: quia est indispositus; cum nolit obligationem sibi notam exequi, vel nolit intelligere, ut bene agat. 3. Si pœnitens dubitet de suo errore, vel interroget Confessarium: nam tunc taciturnitas esse tacita erroris approbatio, & confirmaret pœnitentem in errore. 4. Si ex errore sequatur malum occultum inculpate ignotum, ut si putat matrimonium suum esse validum, & tale publice habeatur, quod tamen invalidum est ob impedimentum occultum, notum ipsi Confessario; modo monitio profutura videatur, nec

(1) Haud paucos humanæ salutis Ministros reperire est, qui in Pœnitentibus arguendis, obsecrandis, increpandis, ab errore malaque vivendi ratione revocandis, atque ad justitiam erudiendis, sunt propemodum muti & elingues, ea potissimum ratione, seu rectius præjudicio ducti, quod ad Pœnitentes ipsos pertineat sibimetipsis prospicere: *ipsi videant, ipsi videant.* Unde totum quod in Sacro Tribunali ministerium exercent, non aliud fere videtur, quam audita peccatorum Confessione illico Pœnitentibus imponere pensum nonnullarum precum, & absolutionem elargiri, sicque illos in pace dimittere. Utinam hæc vera sit pax, quam misericors Christus nobis reliquit! Namque spectata serie eorum, quæ Auctor in præs. quæst. tradit juxta sanioris doctrinæ regulas, maxime vereor, ne in ejuscemodi Confessarios quadret suo modo, quod olim S. Thomas de Villan. (Serm. in fer. IV. post Dom. IV. Quadrag.) protulit de aliis plus nimio indulgentibus ac minus recte consulentibus. *O miseri animarum, non curatores, sed interfectores, non consultores, sed deceptores! Quid respondebitis Domino pro grege, quem vestris blanditiis decepistis? vestris consiliis jugulastis? quid Ecclesiam Domini hodie perdit, nisi Confessariorum & Pastorum blandiens adulatio? deliniens, demulcensque assentatio? Væ miseris; non ægritudinem, sed contritionem ac confessionem peccatorum curant, quam augere debuissent, promittentes pacem, quibus non est pax, & veniam, quibus æterna damnatio parata est ... Cui comparabimus adulatores istos? Similes sunt hominibus, qui a ripa pereuntibus a flumine manum porrigunt, & violentia fluminis ipsi cum aliis demerguntur... Hæc contra quosdam Confessarios nostri temporis pie impios, & impie pios dicta sint, qui ne confitentem aliquantisper contristent, illum in sua nequitia manere permittunt. At quanto melius esset ad modicum contristare, quam in æternum damnare?* Confessariis a S. Præsule exagitatis pares videntur fuisse ii Morales Theologi, quos diu post Exim. P. Albertus de Albertis (N. 59.) descripsit, fugillavitque.

nec ex ea scandalum timeatur. Quia Confessor est Dei minister, & judex, doctor, ac medicus pœnitentis. Ergo tenetur curare, ut leges serventur, instruere pœnitentem, & impedire peccatum etiam materiale, dum nullum majus malum timeatur: nam error per se quoddam malum est, & plerumque alia mala invehit. Si tamen probabile periculum sit, ne ex admonitione sequatur peccatum formale pœnitentis, vel grave scandalum, & damnum innocentibus, puta liberis; differenda est monitio, donec hoc periculum sit sublatum, & petenda dispensatio, ex c. 9. *de consang. & affinit.* ubi Innocentius III. consultus de matrimonio invalido contracto, respondet: *Dissimulare poteris, ut remaneat in copula sic contracta, cum ex separatione, sicut asseris, grave videat scandalum imminere.* Nam cum Dei offensio per ignorantiam invincibilem vitetur, illud materiale malum recte permittitur ad impedienda graviora mala.

Quæst. IV. *An confessor potest se conformare sententiæ pœnitentis minus probabili, & minus tutæ contra propriam probabiliorem & tutiorem?*

Resp. Nego. Quia confessarius in tribunali pœnitentiæ est superior, doctor, & Judex; pœnitens vero inferior & reus. Ac proinde confessarius debet judicare secundum propriam sententiam prudentem, & conscientiam, non ad arbitrium rei, quem tunc docere debet. Præterea non licet sequi opinionem minus probabilem & minus tutam. Quare pœnitens volens eam in praxi sequi, est indispositus. Potest tamen absolvi pœnitens eruditus, volens sequi opinionem suam, quam bona fide post diligentem veritatis inquisitionem putat esse multo probabiliorem, si confessarius sciat multis aliis talem videri, nec sit evidens esse minus probabilem. Quia pœnitenti licet agere secundum conscientiam prudenter formatam; ideoque tunc censetur bene dispositus. (1)

Quæst. V. *An & quibus Confessor tenetur denegare, vel differre absolutionem?*

Resp. 1. Tenetur denegare iis omnibus, quos cognoscit carere contritione ac dispositione debita; alioqui grave sacrilegium admitteret: nam ex communi sententia faceret Sacramentum nullum, dando absolutionem invalidam & inutilem defectu materiæ debitæ. Et secundum Scotistas faceret Sacramentum inutile, ut pote destitutum effectu suo, ob defectum dispositionis necessario requisitæ ad illum. Quare Rit. Rom. ait: *Videat diligenter Sacerdos, quando, & quibus conferenda, vel neganda, vel differenda sit absolutio: ne absolvat eos, qui talis beneficii sunt incapaces: quales sunt, qui nulla dant signa doloris, qui odia & inimicitias deponere, aut aliena, si possunt, restituere, aut proximam peccandi occasionem deserere, aut alio modo peccata derelinquere, & vitam in melius emendare nolunt, aut qui publicum scandalum dederunt, nisi publice satisfaciant, & scandalum tollant &c.* Igitur secundum hoc principium certum, & doctrinam Patrum, Canonum, & S. Caroli, in instruct. Confessar. absolutio denegari debet.

1. Iis, qui nolunt rem alienam restituere, debita solvere, vel honorem aut famam læsam, aut quodlibet aliud damnum illatum resarcire, cum possunt, aut dare operam, ut facultatem ista præstandi, si non habeant, comparent.

2. Qui non curant tollere habitum peccandi, ut si non adhibeant remedia necessaria a Confessario alias præscripta, vel aliunde cognita. Nam carent proposito efficaci emendationis, quod exigit destructionem causarum peccati: nulla autem propior est habitu.

3. Qui uti renuunt remediis, quæ a Confessario judicantur necessaria ad emendationem, vel impositas pœnas meritas, & eorum facultati accommodatas persolvere nolunt.

4. Qui retinent voluntatem, duellum, data occasione, offerendi vel acceptandi, aut aliud peccatum mortale admittendi.

5. Qui inimicitias & odia deponere, injuriam acceptam condonare, vel reconciliari no-

(1) Momentosam istam quæstionem plane oppositione resolvere solent Probabilistæ, ac Probabilioristæ, juxta opposita systemata, quæ tuentur in primaria controversia de Opinione, & Conscientia Probabili. Ex iis ergo, quæ in eo Tract. *de Conscient.* tum ab Auctore, tum a nobis jam præjacta, & constituta fuerunt juxta solidioris Theologiæ præceptiones, quisque per semetipsum facile colliget, quidnam hoc loco sentiendum sit de proposita quæstione. Unicum est, quod Pœnitenti cuilibet ad sacrum Tribunal accedenti suggerere juvat, ut nempe sibi applicet, quod apud Isa. (cap. 30.) Spiritus Sanctus dixit: *Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audient verbum post tergum monentis. Hæc est via, ambulate in ea.* Hoc tamen non impedit, quo minus *Divinæ medicinæ* (ut inquit S. Greg. Naz.) *administer in illo Tribunali præsidens*, possit interdum se accommodare opinioni Pœnitentis, quotiescumque hic magis doctus & exercitatus est in subjecta materia, & opinionem verisimiliorem reapse tuetur. Tunc enim Confessarius quasi a Pœnitente instructus proprium sensum emendare debet, & suam facere opinionem Pœnitentis, non quatenus Pœnitentis opinio est, sed quia veritati magis consona, ac talo firmiore munita; sicque juxta illam proferre Sacramentale judicium. Eo fere modo, quo interdum Confessarius perlectis libris bonæ frugis præconceptas animo sententias deferre, aut reformare solet, tumque ad judicandum in Sacro Tribunali se comparare.

nolunt, offensorem sincere propter Deum non amant, nec parati sunt pro illo orare, ei benevolentiæ signa communia exhibere, & in necessitate subvenire. *Falsa est pœnitentia si odium in corde gestetur, aut si offensor cuilibet non satisfaciat, aut si offendenti offensus non indulgeat*, ait Concil. gen. Later. II. can. 22.

6. Qui nolunt corrigere luxum, & sumptus superfluos in cibo, potu, vestitu, ornatu, conviviis, famulatu &c. qui ad mortale pertingant: ut si propter illos contrahantur debita, quæ solvi nequeant; si stipendia famulorum, aut operariorum, vel alia debita non solvantur; si eleemosynæ debitæ omittantur &c. vel si inde scandalum oriatur. (1)

7. Qui occasionem proximam peccandi deserere nolunt. Unde Innocentius XI. damnavit hanc propositionem: *Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimmo directe, & ex proposito quærit, aut ei se ingerit*. Hinc S. Carolus, in instruct. cit. monet, non esse absolvendos eos, qui vitam in otio agunt, vel malorum consortium, aut cauponam frequentant, vel choreas (vulgo *Ballo*) adeunt, nisi habeant firmum propositum ab his deinceps abstinendi. Idem dic de comœdiis amatoriis, & aliis spectaculis periculosis. (2)

8. Ii, qui occasionem peccandi aliis præbent, nisi efficaciter desistere statuerint, quales sunt, qui componunt, imprimunt, dant, vel vendunt libros amatorios, vel contra fidem, aut bonos mores: qui domum aleatoribus præbent; qui comœdias periculosas exhibent; item feminæ, quæ pectus nudum (3) gestant; nec excusantur ob consuetudinem: nam (ut ait S. Antoninus) *Valde turpis & impudicus est talis usus; & ideo non servandus. Non sequaris turbam ad faciendum malum*.

---

(1) Vid. Notam ad §. 4. Resp. 2, ad qu. 8. cap. 2. Tract. *de Peccat.* ubi prolixe egimus de circumstantiis, quæ per accidens faciunt, ut peccatum sua natura veniale evadat mortale. Vid. etiam N. 242.

(2) De choreis, comœdiis, aliisque spectaculis, hæc notanda ex D. Bonaventura (in 4 sent. dist. 16. dub. 13.) *Dicendum, quod sicut dicitur 1. ad Cor. 10. in Gloss Ludus est gesticulatio libidinosa, cujusmodi est in choreis. Spectacula sunt (sicut dicit Augustin.) citharæ, venatio & hujusmodi. Dico igitur, quod ludus chorearum non est malus secundum se, sicut patet de sorore Moysis; sed fit malus quadruplici de caussa; 1. Propter modum, quando est modus lascivus. 2. Propter finem, quando fit ad provocandam libidinem. 3. Propter tempora, ut si fiat tempore tristitiæ. 4. Propter personam, ut si fiat a persona Religiosa* (adde, *aut Clerico Sæculari*, juxta Notam 5. ad pag. 33. hujus Tom.) *His remotis potest fieri . . . Similiter judicandum est de spectaculis. His enim quatuor de caussis possunt male fieri, & fiunt: his exclusis bene possunt fieri.* Vid. N. 81.

(3) Vid. N. 139. 140. Ex Ægydio Romano (*de Regim. Princip.* par. 1. l. 2. c. 21.) *Quantum malum ingruat civitati, & regno ex feminis non virtuosis, nec appetentibus licita, sed illicita, ostendit Philos. 2. Rhetor. 5. qui loquens de Lacedæmoniis ait, eos esse infelices secundum dimidium, eo quod uxoribus suis illicita permittebant.* Numquid ergo felices, & consulti quarundam Italicarum regionum mariti, qui passim uxores suas ornari sinunt, aut etiam jubent, adeo immodeste & inverecunde, ut eæ atri bilem commoveant quibus sanum est sinciput? Mirum! Si uxores ita comptæ extraneum aliquem comiter adspiciant, aut salutent, mariti haud raro zelotypia mox cientur, & excandescunt; ubi vero eadem tamquam animantia campi, quod pudor tegi postulat, propalam ostentant, tunc ipsi minime succensent. Sed quidnam dicendum de Sacris illis Ministris, qui cum sciant Apostolum (1. ad Cor. c. 11.) etiam atque etiam olim contendisse, ut mulier in Ecclesia velato capite oraret Deum, malesanas hujusmodi feminas etiam pectore denudatas nullatenus reprehendunt, atque ad participanda tremenda Mysteria fidenter accedere permittunt? Legant, quæso, gravissima monita hac de re Confessariis data a D. Carolo Borromæo (in instruct. Confess.) Audiant præterea, quæ appositе observavit Constantinus Roncaglia, mitis ceteroquin Theologus (tract. *de Fide, Spe, & Char.* cap. 6. q. 7. reg. 3.) *Prob dolor! Non desunt Confessarii, qui facillime absolvunt mulieres non tegentes pectus, ut par est, vel ita transparentibus velis tegentes, ut ea tegumenti specie magis fortasse ad libidinem incitent. Si nolint tot Samadis esse sapientiores, si nolint ipsam experientiam negare, fateri debebunt hujusmodi feminas gravis scandali esse culpabiles, adeoque Sacramentorum incapaces. At quando speculativis aliorum rationibus nollent acquiescere, ne has feminas contristarentur, saltem quæ subjungo præ oculis habeant. Istæ feminæ in mane se ita ornando, ut in laxiori loquar opinione, saltem peccaverunt venialiter ex levitate, vanitate &c. & postea ita immodeste in publicum procedendo, continuarunt in tali peccato & ante Confessionem, & in ipsa actuali Confessione; quid ergo judicandum de ipsarum dolore, & proposito? Scio dari posse dolorem de peccatis gravioribus, etsi non doleat quis de aliqua levi culpa. At in praxi puto difficillimum esse, istas mulieres vere de ceteris culpis dolere, dum actu culpabiles sunt de peccato in sententia quidem multorum levi, sed quod in veriori, & omnino meo videri, tenenda sententia, grave est, adeoque Præsules judicarunt inter reservata accensendum. Si & ipsæ verum fateri velint, bene agnoverunt, non raro juvenes in ipsarum pectus indecenter detectum oculos intendisse; non raro ex hac caussa impudicas audiisse æquivocationes, & fortasse sermones aperte obscœnos. Et credere debeo, eas vere hic & nunc de propriis culpis dolere, quando nolunt derelinquere, quod sciunt graviter ad libidinem provocare?* Ast timeo, ne surdis auribus canamus odam, dum mulieres hanc ob rem arguimus. Siquidem, ut apud P. Gavellum (Resol. cas. 83.) advertit D. Bernardinus longa experientia edoctus: *Si Angelus de cælo descenderet, vel Paulus, forte vel Christus, & contra hæc talia vestimenta prædicaret, credo, quod victoriam non haberent. Pro talibus amovendis quæ & quot multiplicata sunt! Nullum remedium relinquitur, nisi Dei flagellum, sicut in pluribus Civitatibus expertus sum.*

lum. Exod 23. &c. Item qui comœdias periculosas exhibent, *de Theatricis placuit eos, quamdiu agunt, a communione separari*, ait Conc. Arelatense II. an. 452. can. 20. Ergo tamdiu absolvi non debent &c.

9. Qui nolunt abstinere ab usura, superstitionibus, artibus, commerciis, aut contractibus illicitis, aut a quovis alio opere malo. Ratio horum omnium est, quia ejusmodi homines carent proposito efficaci servandi omnia mandata, & vitandi peccatum mortale, ejusque occasiones proximas, ideoque contritione.

10. Qui ignorant (Vid. N. 212.) res necessarias ad salutem necessitate medii, ut mysteria SS. Trinitatis & Incarnationis, beatitudinem æternam justis perseverantibus rependendam, pœnas æternas peccatoribus paratas. Nam sine horum fide explicita nemo adultus justificari potest. Hinc Innocentius XI. damnavit hanc propositionem: *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum fidei; etiamsi per ignorantiam culpabilem nesciat mysterium SS. Trinitatis, & Incarnationis Domini*. Hinc nequeunt valide absolvi, nisi prius ista didicerint. Idem dic de actu contritionis, cum sit de necessitate Sacramenti.

Qui autem ignorant ea, quæ sunt solum necessaria necessitate præcepti, ut aliqua alia fidei dogmata, vel mandata aliqua Dei aut Ecclesiæ, vel obligationes sui status, ac conditionis proprias, debent hæc doceri ante absolutionem, si pauca horum ignorent, quæ brevi tempore discere queant; sin minus differenda est absolutio, donec ea omnia didicerint, si jam moniti neglexerunt discere; quia sunt in habitu negligentiæ culpabilis, cum teneantur graviter ista scire, & tamdiu actu peccant, quamdiu ea non ediscunt, cum possunt. Nec Confessarius potest prudenter credere, eos hanc obligationem postea impleturos, eo quod id promittant, cum jam fidem datam fefellerint. Quod si nondum fuerint moniti, poterunt, si nihil aliud impediat, absolvi, præmissa instructione de his saltem rebus, quæ sunt de necessitate medii & Sacramenti; & imposita obligatione alias quamprimum ediscendi. Ita S. Carolus in instruct. Confessar. addens neque absolvi debere Patres & Matres familias, & qui liberos suos aut domesticos horum notitia imbuere per se vel alios non curant: vel non invigilant, ut iidem Dei & Ecclesiæ præcepta observent, aut (quod pejus est) eorum observationem impediunt, vel retinent domesticos, qui sunt aliis scandalo, nec se emendant. Si tamen spondeant, ista se præstituros & nondum de iis moniti fuerint, poterunt absolvi: secus, si jam moniti omiserunt, donec emendationem operibus probaverint.

Resp. 2. Extra articulum mortis, Confessarius tenetur generatim differre absolutionem iis, quorum dubia ei apparet contritio ac dispositio debita, & quos non potest prudenter judicare, habere debitum dolorem, ac propositum efficax ac universale non peccandi, donec adsint sufficientia conversionis veræ, ac contritionis debitæ signa. Nam alioqui sine necessitate & temere exponeret Sacramentum periculo nullitatis, & privationis effectus, applicando formam materiæ dubiæ, nec moraliter certæ, & subjecto dubie dispositio; & sic committeret grave sacrilegium. Nam vera contritio ex communi sententia, est materia proxima, & per se essentialis Sacramenti; & ex Scotistis est saltem dispositio necessaria ad ejus effectum. *Confessor* (inquit Suarez disp. 32. sect. 2.) *tenetur justitiam & Religionem in ejus administratione servare; quia & judicium & actionem sacram exercet. Cui muneri ut satisfaciat, unum ex præcipuis est, ut dispositionem conscientiæ pœnitentis sufficienter agnoscat. Est enim præcipuum hujus materiæ fundamentum, non posse Confessorem licite pœnitentem absolvere, nisi ille sit bene dispositus ad absolutionem suscipiendam: Primo, quia non potest ipse absolvere, nisi quem Christus etiam absolvit; gerit enim vices Christi, & quæ ipse solvit in terris, debent soluta manere & in cælis; alias clavis errabit, & minister illa abutetur, & peccabit. Secundo, quia tenetur minister Sacramentorum non dare illa indignis. Tertio, quia est judex, & tenetur justum judicium facere. Ex quo fit, priusquam absolvat, necesse esse, ut prudenter judicet, pœnitentem esse dispositum: quia alias se exponeret periculo errandi, & sine sufficienti cognitione operaretur*. Præterea Confessarius debet esse dispensator fidelis ac prudens applicationis meritorum Christi, & Sacramentum gratiæ collativum prudenter & sancte administrare. Ergo citra necessitatem seu articulum mortis, non ei licet administrare hoc Sacramentum cum materia, vel dispositione, quæ prudenter judicari nequeat vera, ac sufficiens ad valorem, & effectum Sacramenti. Contritio autem dubia, aut quæ non est probabilius vera, quam falsa, non potest prudenter judicari vera ac sufficiens. Et quamvis pœnitenti credi debeat in iis, de quibus se accusat, cum Confessarius nequeat ejus peccata nisi ex ipso cognoscere; non sufficit tamen testimonium pœnitentis, asserentis se esse contritum, dum aliunde adest ratio

dubitandi de veritate ejus contritionis, & debitæ dispositionis; nam ipse & seipsum, & Confessarium decipere potest, ut notat S. Gregorius pastor. cur. p. 1. cap. 9. ibi: *Sæpe sibi de se mens ipsa mentitur, & fingit se de bono opere amare, quod non amat; de mundi autem gloria non amare, quod amat*; & in 1. Reg. cap. 6. ait: *In fructu, non in foliis, aut ramis pœnitentia cognoscenda est. Quasi arbor bona voluntas bona: Confessionis ergo verba, quid sunt aliud nisi folia?* Quare S. Carolus, in instruct. Confessar. quas Clerus Gallicanus præcipit, ut ab omnibus Sacerdotibus accurate serventur, ait: *Absolutio, donec emendatio perspiciatur, differri debet his, qui licet se peccatum dimissuros polliceantur, ab illo tamen non separandos Confessarius probabiliter judicabit.*

Resp. 3. Extra periculum mortis, juxta principia tradita, & doctrinam S. Caroli, in instruct. Confessar. tenetur Confessarius speciatim differre absolutionem, præsertim.

I. Implicatis consuetudine (1) peccandi mortaliter, qui nondum efficaciter conati sunt eam emendare, licet emendationem promittant, donec vitiosum habitum sic vicerint, ut periculum proximum seu probabile peccandi sublatum sit. Quia 1. vera conversio consuetudinarii est valde rara ac perdifficilis, nec brevi tempore fieri solet, ut constat ex Patribus, & experientia: ergo prius operibus probari debet, ut possit prudenter credi. 2. Prava consuetudo est occasio proxima peccandi, & eo pejor quod interna est. 3. Dilatio absolutionis est medium moraliter necessarium ad pravi habitus emendationem, cum experientia constet, eum sine dilatione illa communiter non emendari. Confessarius autem, ut medicus spiritualis, tenetur adhibere remedia ad pœnitentis emendationem apta & moraliter necessaria. 4. Gratia Sacramentalis exponeretur morali periculo proximæ destructionis, cum graviori damno pœnitentis: nam dum durat malus habitus, homo est in periculo proximo statim & sæpe peccandi, cum habitus ille propensionem maximam, & necessitatem moralem peccandi pariat. Confessarius autem, ut minister Sacramenti, citra necessitatem non debet conferre gratiam, quam prudenter judicat brevi amittendam, nisi eam differat; & ut medicus, debet curare, ut sanitas, quam offert, non tam cito amittatur, sed sit moraliter saltem stabilis: imprudenter enim ageret medicus, qui statim daret remedium, quod prudenter judicaret allaturum sanitatem, brevi cum majore damno amittendam, si statim detur, cum moraliter stabilem afferre, & morbum curare possit, si differatur. *Quod facile sanatur, non multum cavetur: ex difficultate autem sanationum erit diligentior custodia receptæ sanitatis*, ait S. Augustus, in Psal. 6. Hinc Innocentius XI. damnavit hanc propositionem: *Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.*

II. Recidivis, seu iis, qui post plures Confessiones pluries relapsi sunt in eadem peccata. Tum quia qui pluries fidem datam fefellerunt, non possunt nisi ex operibus prudenter judicari, habere verum, & efficax propositum: tum quia recidivorum pœnitentiæ semper a Patribus existimatæ sunt saltem valde suspectæ, & dubiæ. Quare S. Isidorus, in c. 11. *de pœnit.* dist. 3. ait: *Irrisor est, non pœnitens, qui adhuc agit, quod pœnitet.* At (ut docet Delugo disp. 14. sect. 10.) *certum est, quando dilatio necessaria est ad explorandum firmum propositum pœnitentis, de quo non satis constat, debere differri absolutionem.* Præterea recidivi sine absolutionis dilatione emendari non solent, adeoque dilatio est remedium ipsis moraliter necessarium. *Non esset tanta facilitas peccandi, si non esset tanta facilitas absolvendi*, ait Bellarm. serm. 8. de Adventu. Rituale Tullense excipit eos, qui relapsi sunt raro, & solum ex vi tentationis, vel occasionis urgentis non quæsitæ nec prævisæ.

III. Iis, qui aliena retinent, vel injuriam in fama, honore, vel aliis bonis intulere, donec satisfecerint si possunt, quamvis promittant, se statim satisfacturos, si jam semel admoniti id omiserunt. Ita S. Carolus, in Instruct. Confess. & Concil. Mediolan. I. Item iis, qui commercia illicita, vel artes prohibitas, aut occasionem peccandi voluntariam non dimisere, donec deseruerint: & generatim iis, qui obligationem aliquam gravem, & urgentem non impleverunt ex negligentia, donec impleverint, si jam semel aut bis moniti fuerint, vel id promiserint. Quia propositum, quod nunc faciunt, non potest prudenter judicari magis efficax esse, quam prius factum. Et alias relinquerentur in probabili periculo peccandi

(1) De habitu, & consuetudine peccandi vid. Num. 240. usque ad 249. item fin. Notæ penult. ad quæst. 4. cap. 3. Tract. *de Peccat.*

di ut antea; cujus probabilitatem facit fidei prius datæ violatio, & difficultas ista præstandi. Immo si res restituenda gravissimi sit momenti, non debet ordinarie absolvi pœnitens, donec restituerit, si potest, quamvis antea monitus non fuerit: nam alioqui relinqueretur in gravi periculo non restituendi, ob difficultatem talis restitutionis, & propensionem magnam differendi.

IV. Qui inveteratas inimicitias exercent cum proximo, donec se ei reconciliaverint; vel etiamsi inveteratæ non sint, contra fidem datam nondum redierunt cum eo in gratiam, nec publica dederunt signa reconciliationis, ad tollendum publicæ inimicitiæ scandalum; vel qui primi proximum offenderunt, & nolunt primi eum adire, & ei satisfacere, ut tenentur.

V. Qui publicum scandalum dederunt, donec illud sustulerint, ut docet Rituale Rom. Quare is, cujus peccata publica fuerint, non est absolvendus, antequam publice appareat emendatus: alias absolutio esset scandalosa.

VI. Adolescentibus, qui vitam otiosam agunt, vel studia notabiliter negligere solent, donec emendati appareant. Idem dic de omnibus, qui munus suum graviter negligere consueverunt.

VII. Qui in examinanda conscientia (1) graviter negligentes fuerint, donec melius examinarint, & se ad contritionem melius excitarint. S. Carolus. Nam talis negligentia indicat defectum debitæ contritionis, ad quam obtinendam indigent tempore aliquo, precibus, & aliis mediis. Si tamen diligentiam bona fide adhibuerint, sed non sufficientem, caritas postulat, ut Confessarius interrogando, hunc defectum suppleat, & pœnitentem adjuvet, ac disponat ad veram contritionem, præsertim si sint rustici & rudes, qui inprimis adjuvandi sunt; nam de iis præsumitur, licet millies se examinent, non fore magis paratos, quam si ab ipso Confessario breviter examinentur.

VIII. Versantibus in peccati occasione proxima, ut infra dicam.

Nota 1. Pœnitens non debet ordinarie remitti ultra xv. dies. Nam æger non debet a medico diu derelinqui, sed sæpius adjuvari; & alias periculum esset ne pœnitens animo cadat, ac desperet. Quod si post tale tempus nondum sufficienter dispositus inveniatur, adhuc remittetur cum solatio, hortatione, & suggestione mediorum magis efficacium, donec talis judicetur.

Nota 2. Consuetudinariis & recidivis præscribenda sunt remedia suæ emendationi apta, qualia sunt oratio quotidiana, matutina ac serotina, crebra opera misericordiæ, auditio Missæ, opera virtutum vitiis ac propensionibus pravis contrariarum, sui demissio ac diffidentia, fiducia in Deum, frequens confessio apud eumdem confessarium pium & prudentem, meditatio motivorum vitandi peccatum, lectio piorum librorum, celeris repulsio pravæ cogitationis, aut motionis; aliqua punitio quoties tale peccatum committitur, ut jejunium, largitio eleemosynæ, aliqua oratio, &c. examen conscientiæ quotidianum, & præsertim particulare, hoc modo: Mane eliciatur propositum vitandi tale peccatum, & Deo offeratur cum petitione gratiæ. Quoties commissum fuerit illud peccatum, statim eliciatur contritio cum aliqua punitione; & saltem sero examinetur conscientia de illo. Quod si fuerit commissum, eliciatur contritio, fiatque aliqua satisfactio: sin minus Deo gratiæ agantur.

Quæst. IV. *Quomodo confessarius se gerere debet erga eos, qui versantur in occasione proxima peccati?*

Nota 1. Occasio peccati est id omne, quod ad peccatum allicit, sive ex natura sua, sive ex parte pœnitentis fragilis. Dividitur in proximam & remotam. Proxima est ea, quæ affert mora-

(1) Valde gravis suspicio prætermissi legitimi examinis in eos cadit, qui annuatim tantummodo confiteri solent. Nam ex D. Thoma de Villan. (Serm. in Domin. IV. Quadrag.) *Quomodo potest bene examinari conscientia ad annum? Ecce, quod hodie facimus, cras obliviscimur; & eorum, quæ gessi anno præterito, nunc recordabor? Quod si crimina opere perpetrata in memoria fuerint, de his tamen, quæ perperam cogitavi, & desideravi, quomodo reminiscar? Propter hoc qui ad annum differunt Confessionem, vix decimam suorum peccatorum partem recordantur. Quod si dixeris, peccata, quæ in memoriam non veniunt, Deus ignoscit: Fateor, ita est, si debitam in peccatis rememorandis diligentiam adhibueris; alias peccatum per negligentiam & incuriam oblitum, per Pœnitentiæ Sacramentum non deletur. Unde autem scis, si sufficientem & debitam pro tempore reminiscendorum peccatorum diligentiam adhibuisti? Quis novit, quanto examine opus sit, ut recorderis ad annum? Inde ergo timor, & scrupulus non modicus remanet in conscientia Confessionem differentis, qui in frequentibus locum non habet, ac propterea non est ita securus de venia, qui Confessionem differt, sicut qui frequentat.* Alios quoque pluries, tametsi non ita alienos ab usu tam salutiferi Sacramenti, in discutienda conscientia misere cæcutire, turpiterque deficere, ostendit egregie Catalanus (Com. ad §. 11. Tit. 3. *de Sacr. Pœnit.* Ritual. Rom.) qui in audiendis Sacris Confessionibus spatio 30. fere annorum fatetur se expertum sæpe, quod PP. Conc. VI. Beneventani (Tit. 6. cap. 7.) referunt multos ejus ævi dicere consuevisse, cum essent coram Confessore: *Domine, dicatis pro me confessionem, quia ego ignoro.* Idque, ut laudati PP. monebant, *utinam non proveniat ex negligentia, ignorantia Curatorum, de quorum manibus animæ talium exquirentur.*

morale, seu probabile periculum peccandi, sive est ea, in qua quis verisimiliter est peccaturus. Remota, quæ non affert tale periculum. Remotam non tenemur fugere, alioqui deberemus omnes de mundo exire, ex 1. Corint. 5. *Quonia creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium*, Sap. 14.

Nota 2. Occasio proxima peccati duplex est, nempe per se, & per accidens. Occasio proxima per se est ea, quæ per se sic est apta inducere homines in peccatum mortale, ut spectata communi hominum fragilitate ac corruptione, multi in ea verisimiliter peccaturi sint; aut quia in ea multi sæpe peccant: cujusmodi sunt, cum ea persona habitare, cum qua soleas peccare: familiaritas inter adolescentes & puellas, aspectus minus pudici &c. Occasio proxima per accidens est, quæ non habet vim inducendi communiter homines in peccatum, sed tantum aliquos ratione specialis illorum fragilitatis & dispositionis, ita ut prudenter timeatur, ne in ea peccent.

Nota 3. Utraque occasio proxima peccati subdividitur in voluntariam, & involuntariam. Voluntaria est ea, quæ deseri potest etiam sine gravissimo incommodo. Involuntaria seu necessaria est ea, quæ vel physice, vel moraliter deseri non potest. Et sic alia est involuntaria seu necessaria physice, quæ nullo modo pendet a voluntate, ut deseratur: ut si quis in carcere aut triremi vinctus sit cum flagitioso; & alia voluntaria, seu necessaria moraliter, quæ deseri nequit, sine peccato, vel damno temporali gravissimo; ut militia respectu militis ea frequenter peccantis, cui abeundi facultas recusatur; non enim potest deserere militiam invito duce, cui ex justitia obstrictus est; vel munus seu officium, quo quidem sine peccato dimitti potest, sed non sine damno gravissimo. v. gr. jactura sui status, vel bonorum, vel famæ.

Resp. 1. Confessarius non potest licite nec valide absolvere pœnitentem, qui non vult statim removere, & fugere occasionem proximam, etiam per accidens, si possit licite & sine gravi suo damno. Ita omnes cum S. Carolo. Quia talis caret proposito efficaci non amplius peccandi, & servandi mandata omnia: nam hoc propositum includit voluntatem destruendi, & fugiendi causas ac pericula peccati. Immo talis actu peccat mortaliter; nam secundum omnes quisque tenetur sub mortali removere & vitare occasionem proximam, seu probabile periculum peccandi mortaliter, cum potest. Quia 1. Eccl. 3. *Qui amat periculum, in illo peribit.* Sed qui non removet, nec fugit probabile periculum peccandi, cum potest, illud amat, seu eligit. 2. Qui non removet, nec fugit probabile periculum peccandi, cum potest moraliter, is vult saltem virtualiter, implicite, & interpretative ipsum peccatum. 3. Præceptum prohibens peccatum, simul vetat velle id quod proxime ac moraliter conjunctum est cum peccato, & id ex quo verisimiliter judicatur secuturum peccatum; nam præceptum debet esse efficax per se. Ergo qui non vitat, cum potest, probabile periculum peccati, peccat contra præceptum prohibens illud peccatum. Quare, ut ait *Delugo*, in moralibus se exponere periculo peccandi, & peccare, sunt idem. 4. Dei amicitiam, & animæ salutem contemnit, qui ejus perdendæ periculum probabile non vitat cum potest, sed voluntarie subit. 5. Innoc. XI. damavit has propositiones, 61. *Proxima occasio peccati non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.* 63. *Licitum est quærere directe causam proximam peccandi pro bono spirituali vel temporali nostro, vel proximi.* Et Alexander VII. damnavit istam: *Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad delectamentum concubinarii, vulgo regalo, dum deficiente illa, nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.* 6. Ex S. Greg. hom. 24. in Evang. *Quæ ad peccatum implicant, ad hæc necesse est, ut post conversionem animus non recurrat.*

Porro ut quis teneatur vitare occasionem peccandi, necesse est, ut in ea frequenter peccaverit; sed sufficit ut verisimiliter in ea sit peccaturus. Nam peccat, qui se probabili seu verisimili periculo peccandi exponit. Unde S. Carolus in instruct. Confessar. occasiones vitandas dicit *esse ea facta, quæ etiamsi per se licent, tamen probabiliter timetur, ne is qui confitetur, in eadem ipsa, quæ olim admisit, peccata relapsurus sit, si in iis remaneat.* Et Tolet. lib. 3. cap. 18. ait. *Probabiles occasiones peccandi sunt omnino extirpandæ.* Enimvero ut effectus malus censeatur indirecte, & interpretative voluntarius in causa, necesse non est, ut ex ea frequenter sequatur; sed satis est, quod cognoscatur, vel cognosci possit, & debeat, secuturus verisimiliter, ut constat ex cap. ult. *de injur.* ubi Gregorius IX. docet, imputari damnum ei, qui fecit aliquid, ex quo probabiliter illud sequi posse, scire potuit ac debuit: *Nec ignorantia*, inquit, *te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam.*

Resp. 2. Si pœnitens promittit se quamprimum relicturum talem occasionem, ei differri debet absolutio extra periculum mortis, donec eam deseruerit, si jam monitus non dimiserit, vel si diu in ea permanserit & peccaverit, vel si occasio illa urgens sit, & multum

cum ad peccatum alliciat; nisi confessarius prudenter judicet, se posse fidem adhibere pœnitenti. Nam pœnitentis infirmitas & instabilitas adjuvanda est absolutionis dilatione, qua sæpe pœnitentes magis moventur, quam aliis motivis, & alias relinqueretur in periculo eam non deferendi. Ita S. Carolus in instruct. Confessar. ibi: *Pœnitentem in aliqua ex his occasionibus aut similibus, si urgens sit illa occasio, ut qui concubinam, v. g. aleret, non debet sine dubio confessarius absolvere, nisi hanc occasionem antea sustulerit. Pro aliis vero occasionibus, quales sunt aleæ vacatio, aspectus minus pudici, colloquia &c. non absolvatur, nisi eas dimittere pœnitens polliceatur: quod si jam alias id pollicitus sit, nec emendatus fuerit, absolutio tamdiu differatur, donec emendationem agnoverit.* Deinde sic monet confessarium. *Oportet eum severiorem esse, rigidioremque circa eas actiones & exercitia, quæ reipsa inutilia sunt, dant tamen propensionem ad malum; & sæpe ac facile pertrahunt ad diversa peccata. Hujusmodi sunt choreis interesse, cum blasphemis versari sæpius, aut rixæ deditis, popinas frequentare, indulgere otio, & id genus alia, quæ consuetudinem afferunt peccandi mortaliter. Nam absolutionem non debet impertiri, quin his omnibus renuntiet pœnitens, spondeatque ab iis abstinere diligenter. Si tamen confessarius prudenter judicet, se posse fidem adhibere pœnitenti promittenti eorum fugam, semel iterumque poterit absolutionem indulgere, ea tamen semper lege, ac si in iis diutius immoretur, eam postea differat, donec certis & evidentibus indiciis constet, illum ab his occasionibus esse segregatum.*

Resp. 3. Si pœnitens versetur in occasione proxima, quam non potest omnino, aut saltem sine peccato dimittere, quamvis appareat contritus, ei ordinarie differenda est absolutio, donec sublatum sit periculum proximum, seu probabile in ea peccandi, atque ita occasio ex proxima facta sit remota. Nam sine absolutionis dilatione pœnitentes in tali occasione a relapsu efficaciter averti non solent, & alias exponerentur periculo amittendi brevi gratiam Sacramentalem. Interea autem præscribenda sunt media contra relapsum idonea, quæ tollunt proximitatem occasionis, seu periculi peccandi, vel detrahendo objecto vim proximam alliciendi ad peccatum, vel opponendo impedimentum casualitatis ejus. Ut si famulus, v. g. qui non potest ab hero facultatem abeundi obtinere, peccaret sæpe cum ancilla; debet ei præscribi, ut quantum fieri potest, nunquam solus cum illa versetur, colloquatur, nec in eam oculos figat, nulla ei amicitiæ signa det, ut se bonis cogitationibus armet, oret &c.

Resp. 4. Si pœnitens versetur in occasione proxima etiam per accidens, quæ deseri nequeat sine gravissimo damno temporali; ei ordinarie differenda est absolutio, præscriptis mediis contra relapsum aptis, donec emendatus appareat, & occasio illa desierit esse respectu illius periculum proximum peccandi, si remediis adhibitis putetur non peccaturus. Prius itaque tentanda est emendatio absolutionis dilatione, qua pœnitentes efficaciter moveri solent ad præscripta remedia diligenter adhibenda. Ita S. Carolus in instruct. Confess. addens: *Si vero absolutionem differre non possit, quia pœnitentem exponat gravi infamiæ periculo; tum si contrarium certis quibusdam notis videat, aut ita mente affectum, ut ad omnia remedia paratus sit, quæ ad illius emendationem necessaria judicaverit prudens Sacerdos, tunc aptiora præscribet & utiliora: puta, ut solus cum sola nunquam conveniat; imponet & preces, & corporis macerationem aliquam, & in primis frequentem confessionis usum, similiaque exercitia, quæ si in se recipiat, tunc debebit eum confessarius absolvere.*

Quod si mediis ad emendationem adhibitis adhuc peccet, ut antea, tunc per negationem absolutionis cogendus erit pœnitens ad deserendam illam occasionem cum quantocumque damno temporali. Ita S. Carolus, ibid. Nam tunc ipse pœnitens tenetur sub mortali eam dimittere, etiam cum bonorum, famæ, & status jactura, juxta illud Christi præceptum tunc urgens: *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te; expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. Et si dextera manus tua scandalizat te, abscinde eam, & projice abste &c.* Imo res carissimæ & utilissimæ dimittendæ sunt ad vitandam occasionem proximam peccati. Et vero peccatorem tam fragilem, & remedia adversus relapsum præscripta sæpius frustra expertum, velle adhuc permanere in tali occasione, est mortaliter illum velle peccare; etenim vult aliquid cum peccato moraliter conjunctum, etsi solum respective ad se ipsum, censetur velle ipsum peccatum. Unde Concil. general. Lateran. II. can. 22. *Falsa etiam est pœnitentia, cum pœnitens ab officio vel curiali vel negotiali non recedit, quod sine peccato agi nulla ratione prævidet.* Igitur tunc dimitti debet officium, munus, res, mercatura &c. si perseveret esse occasio peccandi.

Quæst. VII. *An Confessarius tenetur absolvere eum, quem prudenter judicat esse contritum, & recte dispositum?*

Resp. Tenetur, nisi aliunde sit justa causa differendi absolutionem. Nam nisi adsit aliunde talis causa, pœnitens vere contritus & integre confessus habet jus ad absolutionem, Idque exigit ratio judicii justi, re-

con-

conciliativi, & æquitas, ac pactum implicitum inter confessorem & pœnitentem; debet enim judex audita causa judicare, & absolvere reum absolutione dignum, nisi adsit justa causa differendi. Præterea sine justa causa exponeretur pœnitens periculo remanendi in statu peccati mortalis, cum incertum sit, an elicuerit perfectam contritionem; & sic subiret periculum jacturæ operum meritoriorum.

Dixi: *Nisi sit aliunde justa causa &c.*

Nam si confessarius ex speciali pœnitentis infirmitate, & circumstantiis occasionum, quas vitare nequit, vel aliunde prudenter timeat, ne brevi relabatur, vel ne non satisfaciat alicui obligationi urgenti, nisi dilatione absolutionis efficacius a relapsis avertatur, exciteturque ad citius satisfaciendum suis obligationibus, potest & debet differre absolutionem. Confessarius quippe, ut minister Sacramenti, debet non solum valide illud administrare, sed etiam providere, ut gratia per illud collata conservetur, nec statim amittatur; & ut medicus, tenetur adhibere media ad sanitatem stabilem procurandam ac conservandam apta. Nec pœnitens est tunc rationabiliter invitus, cum id cedat in ejus bonum, & absolutio ei statim non expediat. Ita *Delugo*, disp. 14. sect. 10. ubi docet, veram & communem sententiam esse, quod possit esse causa rationabilis aliquando differendi absolutionem absque consensu pœnitentis; licet ipse aliunde credatur probabiliter esse nunc dispositus: *Nam licet*, inquit, *pœnitens legitime dispositus, confessione facta, habeat jus ad absolutionem, non tamen habet jus ad hoc, ut statim proferatur sententia: potest enim judex arbitrari quomodo & quando debeat utilius proferri sententia... Ergo quando merito timet, pœnitentem nunc absolutum facile relapsurum statim in eadem crimina, nisi ipsa difficultate & dilatione absolutionis melius agnoscat gravitatem peccati, & necessitatem emendationis; poterit differre absolutionem, ut pœnitens admonitus non maneat in tanto periculo reincidentiæ, quantum alias subiret... Ratio a priori est, quod confessarius est non solum judex, sed etiam medicus. Unde sicut in pœnitentia imponenda ita exercet officium judicis punientis, ut debeat simul exercere officium medici curantis, atque adeo procurare, quod impositio pœnitentiæ sit in utilitatem, & medicinam pœnitentis, quo reddatur magis cautus, & fortis contra tentationes; sic in proferenda absolutione, licet principaliter exerceat munus judicis absolventis pœnitentem dispositum, debet tamen simul procurare, ut medicus, in ipsa absolutione curationem pœnitentis, eo videlicet modo absolvendo, qui magis cedat in utilitatem & remedium ægroti: ad utrumque enim habet jus confessarius, nec potest prohiberi a pœnitente, ne in ipsa absolutione utrumque exerceat.* Et addit, sententiæ huic communi adstipulari experientiam multorum pœnitentium, qui hoc remedio brevi tempore solent curari.

Non tamen diu differri debet absolutio contrito. Nam hoc esset contra finem Sacramenti, quippe quod institutum est non solum ad remissionem peccatorum commissorum, sed etiam ad futurorum vitationem per gratias actuales, quæ intuitu Sacramenti suscepti dantur in hunc finem.

Quæst. VIII. *Quomodo confessarius debet se gerere erga moribundos?*

Resp. 1. Si moribundus usu rationis & sensuum sit præditus, debet Sacerdos curare, ut integre, quantum potest moraliter, confiteatur, & vere conteratur; ut eliciat actus fidei, spei, & caritatis perfectæ, qui tunc obligant; ut satisfaciat suis omnibus obligationibus, præsertim justitiæ & caritatis erga proximum &c. & ad hæc omnia excitare atque adjuvare. Item debet dare illi pœnitentiam, quam tunc implere facile possit, ut actus patientiæ, & indicare aliam peccatis proportionatam, quam implere teneatur, si convaluerit, ut docet Rituale Rom.

Resp. 2. Quivis moribundus, qui absente Sacerdote, absolutionem petiit, vel signa doloris aut voluntatis confitendi dedit, & postea adveniente Sacerdote omni sensuum usu destituitur, debet absolvi. Constat 1. Ex praxi Ecclesiæ. 2. Ex Concilio Carthagin. IV. can. 76. & Arausic. I. can. 12. & ex Rituali Romano auctoritate Pauli V. edito, & ab eo toti Ecclesiæ proposito, tamquam continente *sinceros Ecclesiæ Catholicæ ritus*, quod sic habet: *Si inter confitendum, vel etiam antequam incipiat confiteri, vox & loquela ægrum deficiat, nutibus & signis conetur Sacerdos, quoad ejus fieri poterit, peccata pœnitentis cognoscere, quibus utcumque, vel in genere, vel in specie cognitis, vel etiam si confitendi desiderium sive per se, sive per alios ostenderit, absolvendus est*: 3. Quia voluntas confitendi exterius significata, est confessio, seu accusatio sui generica & sensibilis, quæ in extrema necessitate sufficit. Nam qui significat, se velle confiteri, vel petit confessarium, hoc ipso exterius confitetur se esse peccatorem, & velle absolvi, ideoque etiam præsumitur esse contritus. Signum autem doloris, quod in periculo mortis editur, censeri debet ad Sacramentalem absolutionem directum, cum in tali statu fideles optimum animæ suæ remedium exoptare soleant; ideoque etiam voluntatem confitendi implicite significant. Ratio est voluntas Christi, qui noluit hoc Sacramentum ad salutem necessarium, sæpe impossi-

possibile esse tum, cum est maxime necessarium, scilicet in articulo mortis.

Sed pro praxi, Sacerdos a tali moribundo conetur elicere aliquod peccatum in specie, & signum doloris. Quod si id fieri nequit, curet ut in moribundi præsentia aliquis testetur, eum dedisse signa doloris, vel desiderii confitendi. Quod si neque hoc fieri possit, tenetur illum absolvere, si ab aliquo audierit, ante adventum suum eum dedisse signum doloris, aut petiisse confessorem; nam dum non agitur de damno tertii, creditur uni testi. Nec obstant Concilia & Rituale Rom. utentia numero plurali, quia intelligi debent in sensu distributivo, non collectivo: sic cum dicunt, animam defuncti posse juvari aliorum fidelium suffragiis, sensus est distributivus, quod singulorum suffragiis possit juvari.

Idem dic, si testis hoc tantum scierit relatione alterius. Nam notitia mediata, notitia est, & sufficit ad alios effectus, in quibus major certitudo requiritur, v. g. in Baptismo. Item quamvis signa illa moribundi dubia sint, ut si visus sit tundere pectus, oculos ad cælum tollere, aliquam imaginem devote respicere, absolvendus est; nam ista censeri debent relata ad absolutionem Sacramentalem; cum quilibet in articulo mortis censeatur, optimum animæ suæ remedium optare. Præterea in extrema necessitate proximi tenemur ei subvenire meliori modo, quo fieri potest. Et cum Sacramentum sit ad salutem hominum institutum, satius est illud exponere periculo nullitatis, quam hominem periculo æternæ damnationis; nec hoc est contra ejus reverentiam, sed secundum ejus finem, si prout potest, conferatur in extremo periculo salutis.

Resp. 3. Magna controversia est; an absolvi possit moribundus omni sensuum, & rationis usu destitutus, qui nulla signa externa doloris, vel desiderii confitendi dedit coram aliquo.

Plurimi docent, eum non posse valide absolvi; nec proinde etiam licite, quamvis constet, ipsum christiane vixisse. Quia 1. S. Leo, Concilia Carthag. & Araus. cit. & Rituale Rom. dum statuunt moribundum absolvendum esse, expresse addunt hanc conditionem: *Si aliqua signa pœnitentiæ dederit*. Ergo eo ipso significant, non esse absolvendum, deficiente tali signo. 2. Nullum est Sacramentum Pœnitentiæ sine confessione Sacramentali, cum hæc confessio sit ejus pars essentialis: sed in hac hypothesi nulla est confessio Sacramentalis: Ergo. *Probant min.* Confessio Sacramentalis est sensibilis accusatio peccati admissi, ordinata ad absolutionem Sacerdotis. Nam hoc Sacramentum est judicium sensibile, quod proinde includere debet accusationem externam ac sensibilem, quæ reddat sensibilem dolorem internum; & materia Sacramenti debet esse sensibilis, cum Sacramentum sit quoddam totum sensibile. At in hac hypothesi deest accusatio sensibilis, & ordinaria ad absolutionem: neque enim vita prius christiane transacta, est moribundo hic & nunc accusatio sui ad absolutionem ordinata post peccatum commissum. Requiritur autem ex parte pœnitentis post peccatum commissum aliqua voluntas sensibiliter manifestata, qua se accuset, vel certe imploret officium judicis; alioqui proferretur sententia sine ullo processu. Dico: *Post peccatum*. Nam ridiculum esset, quod quis hodie se vellet accusare de peccato cras committendo, ut cras ab eo absolvatur vi hujus accusationis.

Alii vero non pauci, & tota Facultas Lovaniensis, teste Havermanno, contendunt, talem moribundum absolvi posse sub conditione, ideoque debere, modo christiane vixerit, vel post peccatum pœnitentiæ agendæ tempus habuerit: si enim in ipso actu criminis, v. g. in ebrietate, vel duello sensuum usu privetur, facile concedunt, non esse absolvendum, cum constet esse indispositum. *Probant* 1. ex S. August. lib. 1. de adulter. conjug. c. 28. ubi ait: *Ego non solum alios catechumenos, verum etiam ipsos, qui viventium conjugiis copulati retinent adulterina consortia, cum salvos corpore in his permanentes non admittamus ad Baptismum; tamen si desperati, & intra se pœnitentes jacuerint, nec pro se respondere potuerint, baptizandos puto, ut etiam hoc peccatum cum ceteris lavacro regenerationis abluatur. Quis enim novit, utrum fortasis adulterinæ carnis illecebras usque ad baptismum statuerant detinere? . . . Quæ autem baptismatis, eadem reconciliationis est caussa, si forte pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupaverit. Nec ipsos enim ex hac vita sine arrha suæ pacis exire velle debet Mater Ecclesia*. Sed priores respondent, S. Doctorem supponere, moribundum petiisse prius pœnitentiam, sicut cathecumenos baptismum, unde eum vocat pœnitentem; & cathecumenos dedisse aliquod doloris signum, v. gr. nutu, percussione pectoris &c. Alioqui frustra dixisset: *Si intra se pœnitentes jacuerint*; nam si nullum pœnitentiæ signum præbuerint, unde intra se pœnitentes esse noscemus? *Probant* 2. ex Sacerdotali Romano Venetiis anno 1560. excuso, ubi dicitur, talem moribundum esse absolvendum, *si bene vivebat, & frequentabat confessionem & communionem*. Item ex statutis synodalibus Ecclesiæ Lemovicensis, & ex memoriali confessorum, edito Bononiæ jussu Archiepiscopi Bononien-

nienſis, qui poſtea factus Summus Pontifex Gregorius XV. opinionem non mutavit, ſed etiam in ſuo quondam Archiepiſcopatu in praxim redigi permiſit. *Probant* 3. Quia quoties eſt materia dubia, vel probabiliter præſumpta in moribundo ſenſibus deſtituto, hic poteſt abſolvi ſaltem ſub conditione: nam tunc nulla irrogatur irreverentia Sacramento ob neceſſitatem proximi. At in tali moribundo reperitur talis materia, nempe contritio & confeſſio generica ac confuſa, probabiliter ex aliquo ſigno externo præſumpta, vel dubia. Nam vita chriſtiane acta, eſt ſignum externum probabile, vel ſaltem dubium doloris, & voluntatis confitendi ſaltem paullo ante privationem uſus ſenſuum elicitæ, & ad abſolutionem ſufficienter directum in tali neceſſitate; cum enim fidelis quiſque ideo chriſtiane vivat, ut pie ac chriſtiane moriatur; implicite ſaltem vitam ſuam chriſtianam dirigit ad ſuſcipienda in mortis articulo Sacramenta. Item vita chriſtiane tranſacta eſt ratio præſumendi, iſtum moribundum revera dediſſe in hoc morbo aliquod ſignum externum doloris in ordine ad abſolutionem, v. g. pectus tundiſſe, oculos in cælum ſuſtuliſſe, Deum oraſſe &c. immo etiamnum internam contritionem ac voluntatem confitendi elicere, & conari manifeſtare omnibus, quibus poteſt, ſignis externis, omnibus videlicet motibus corporis ſui; aut certe contrarium non conſtat. Unde inferunt, tunc haberi ſignum externum contritionis, & voluntatis confitendi ſaltem probabiliter præſumptum aut dubium, ideoque ſufficiens ad abſolutionem conditionatam in tali neceſſitate.

Jam vero ſi talis poteſt abſolvi, eum abſolvere tenetur Sacerdos. Nam quiſque ex lege caritatis tenetur proximo in extremo periculo ſubvenire meliori modo, quo poteſt, afferendo ſaltem opem dubiam, quæ melior eſt nulla, ſi certam afferre nequit.

Ad id quod objicitur, nempe duo Concilia ſupra citata, & Rituale Romanum exigere ſignum aliquod pœnitentiæ, reſpondent, ea loqui de eo, quod certum erat, & haberi debet quantum fieri poteſt. Præterea in hoc caſu præſumitur ſignum externum pœnitentiæ.

Circa hoc Rituale Tullenſe hæc ait: Donec Eccleſia de hac difficultate deciderit, poterunt confeſſarii ſequi in praxi id quod favorabilius eſt ſaluti ejuſmodi moribundorum, & eos abſolvere, ſi ſemper chriſtiane vixerint.

Quæſt. IX. *Ad quid tenetur Confeſſarius propter defectum in Sacramentum admiſſum?*

Reſp. Si invalide abſolvit pœnitentem a cenſuris vel peccatis reſervatis, tenetur ſaltem, ſi commode poteſt, illum monere, ut ſibi quærat remedium ab alio; vel obtenta a ſuperiore facultate illum abſolvendi, pœnitentem præſentem poſt iteratam contritionem abſolvere. Si vero pœnitentem induxit in aliquem errorem, ex quo ſequitur violatio præcepti alicujus, dicendo non extare tale præceptum, tenetur monere pœnitentem: alioqui eſſet cauſſa, cur is præceptum violaret; & quiſque tenetur tollere cauſſam mali, quam poſuit etiam inculpate. Item ſi ex omiſſione monitionis, & ſilentio confeſſarii, moveatur pœnitens ad credendum licitum id, quod eſt illicitum, tenetur confeſſarius poſtea eum monere: quia quiſque tenetur curare, ne alii ex ſua actione, vel etiam ex ſua omiſſione ſcandalum accipiant, & ne moveantur ad violandum etiam materialiter præcepta. *Delugo*. Et quia reparari debet omiſſio periculoſa rei ex officio debitæ. Non poteſt autem confeſſarius pœnitentem monere extra tribunal pœnitentiæ ſine ejus facultate expreſſa.

Quæſt. X. *Ad quid tenetur confeſſarius propter defectum circa reſtitutionem.*

Reſp. 1. Si ſine culpa deobligaſti pœnitentem a reſtitutione, ad quam tenebatur, vel obligaſti, ad quam non tenebatur, teneris ex juſtitia errorem dedocere. Nam quiſque tenetur ex juſtitia impedire, ne ſua actione etiam inculpabili pariat alteri damnum: alioqui cognito errore, tenetur de damno; proximus enim jus habet, ne damnum a quoquam quovis modo patiatur.

Reſp. 2. Si ex malitia, vel ignorantia vincibili, aut gravi negligentia conſiderandi, dixiſti pœnitenti, eum non teneri ad reſtitutionem, ad quam reipſa tenetur, teneris errorem dedocere. Quod ſi non dedoces, vel ſi pœnitens interea factus eſt impotens ad reſtituendum. qui alioqui reſtituiſſet, teneris ipſe reſtituere illi tertio. Nam violaſti jus, quod ille habebat, ne impedires reſtitutionem ei debitam, & conſilio tuo es cauſſa efficax ejus damni. Si vero pœnitens poſſit adhuc reſtituere, ſufficit, quod eum moneas de ejus obligatione, nam tua monitione ſufficienter tollis cauſſam damni inferendi, quam poſueras: unde ſi pœnitens non reſtituat ex malitia, id tibi imputari nequit, cum jam non ſis cauſſa damni.

Reſp. 3. Si ex ignorantia vel negligentia culpabili omiſiſti ſolum admonere pœnitentem de obligatione reſtituendi, teneris eum poſtea admonere. Sed juxta multos non teneris ipſe reſtituere, ſi pœnitens ſit interea factus impotens ad reſtituendum; immo etiamſi non moneas eum de reſtitutione facienda, ſaltem niſi ex officio habeas curam animarum. Quia confeſſarius præciſe, ut confeſſarius, non tenetur ex juſtitia impedire damnum ejus, cui debetur reſtitutio, ac proinde omittendo monitio-

nitionem non peccat contra jus creditoris, ſed tantum contra bonum ſpirituale pœnitentis; confeſſarius enim nullam juſtitiæ obligationem, nec officium habet in ordine ad creditorem, ſed tantum in ordine ad pœnitentem; nec tenetur ex officio procurare bonum temporale aliorum, ſed ſolum ſpirituale bonum pœnitentis, nec eſt hujus caput policitum, ſicut prælatus reſpectu ſuorum ſubditorum. Omittens autem, aut tacens non tenetur de damno non impedito, niſi ei, cujus damnum tenetur ex juſtitia impedire. Itaque hac in re non eſt par ratio confeſſarii, & judicis profani: nam hic tenetur ex officio bonum aliorum ſpectante ſervare jus omnium, tamquam perſona publica conſtituta ad procurandum bonum temporale, & jus aliorum; confeſſarius autem obligatur ſoli pœnitenti in foro pœnitentiæ, quia hoc forum ac judicium privatum eſt, & inſtitutum in bonum pœnitentis.

Dixi; *ſaltem niſi ex officio habeas curam animarum*, ut ſunt Epiſcopi & Parochi, quos teneri tunc ad reſtitutionem valde probabile eſſe cenſet Leſſius; quia cum iſti ſint ſuperiores, ex officio tenentur regere ſubditos, & pro modo ſuæ gubernationis impedire, ne aliis damnum inferant, ac proinde tenentur curare, ſi commode poſſint, ut reſtitutionem faciant. Ejuſdem enim rationis eſt damnum inferre, & illatum nolle reſarcire.

Reſp. 4. Si pœnitentem culpabiliter, hoc eſt ex malitia, vel ignorantia vincibili, vel gravi negligentia conſiderandi, obligaſti ad reſtitutionem, ad quam non tenebatur, teneris ex juſtitia errorem retractare. Quod ſi jam reſtituit, teneris damnum illud ipſi reſarcire. Nam illius fuiſti cauſa efficax & injuſta tuo falſo conſilio, ex cap. ultim. *de injur.* Item teneris pœnitenti de damno, ſi tua omiſſione culpabili fuiſti cauſſa, cur ipſe reſtitueret id, ad quod non tenebatur: nam tale damnum oritur ex omiſſione monitionis ei debitæ ex officio erga eum, ideoque ex juſtitia debitæ.

Quæſt. XI. *An Sacerdotes non habentes curam animarum tenentur audire confeſſiones, ſi ſint idonei & approbati?*

Reſp. 1. Tenentur ex caritate ſub mortali, etiam cum periculo vitæ, audire confeſſiones cujuslibet exiſtentis in extrema neceſſitate ſalutis, qui ſcilicet ſalvari nequeat ſine opera confeſſoris. Nam quiſque tenetur ex caritate ſalutem æternam proximi præferre vitæ ſuæ corporali; tenentur enim vitæ ſuæ corporali præferre ſalutem propriam; ergo ſalutem proximi, quem ſicut ſeipſum diligere tenentur.

Reſp. 2. Tenentur etiam ex caritate ſub mortali audire confeſſiones hominum in gravi neceſſitate ſpirituali exiſtentium, ut in periculo mortis, ſi alius deſit, & id poſſint ſaltem ſine gravi damno & vitæ periculo. Nam caritas obligat ad ſuccurrendum proximo in gravi neceſſitate, cum id fieri poteſt, ſaltem ſine gravi incommodo & damno. Immo *Suarez* hic diſp. 32. ſect. 1. docet, quemlibet Sacerdotem teneri ex caritate, audire confeſſiones etiam cum periculo propriæ vitæ corporalis, ſi vita ſpiritualis, ſeu ſalus proximi periclitetur, & non ſit alius qui ſubveniat; nam licet in rigore poſſit proximus per contritionem perfectam ſalvari, tamen magno morali periculo exponitur, quando ſine alio medio relinquitur.

Certe ſecundum communem ſententiam, in neceſſitate gravi ſpirituali communitatis, ut ſi peſte graſſante, ob carentiam Sacerdotis morerentur communiter abſque confeſſione, Sacerdos privatus tenetur ſub mortali, etiam cum periculo vitæ, audire confeſſiones, ſi alii non ſubveniant. Quia gravis neceſſitas ſpiritualis communitatis, licet non extrema, eſt per ſe graviſſimum malum, cui merito ſuccurri debet cum jactura vitæ privati, & quia vix fieri poteſt, ut talis neceſſitas non ſit conjuncta cum neceſſitate extrema aliorum. *Delugo.*

Reſp. 3. Extra neceſſitatem gravem tenentur, quando facile poſſunt, & utilitas proximi magna id exigit ex 1. Pet. 4. *Unuſquiſque ſicut accepit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes, ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei.* Nam ſine culpa non poſſunt ex negligentia inutilem reddere poteſtatem abſolvendi, in utilitatem proximi acceptam.

CAPUT II.

De Sigillo Confeſſionis.

SIgillum illud eſt religioſa obligatio ſervandi in quovis caſu ſecretum circa ea, quæ ex confeſſione Sacramentali cognita ſunt.

Quæſt. I. *Quæ & quanta eſt obligatio Sigilli Confeſſionis?*

Reſp. 1. Secretum confeſſionis obligat, 1. Jure naturali, quo generatim tenemur, non revelare ſecretum commiſſum, & promiſſum etiam implicite, præſertim cum damno aut infamia alterius. In confeſſione autem intercedit tacita pactio inter Confeſſorem & pœnitentem: nam hic peccata ſua declarat ſub conditione tacita ſecreti, quod Confeſſarius tacite ſpondet hoc ipſo, quod audit confeſſionem. 2. Lege divina ſpeciali poſitiva, immo & naturali, ſuppoſita inſtitutione confeſſionis Sacramentalis, quam ex natura rei conſequitur, ne ſcilicet revelatione ſecreti confeſſio reddatur

onerosa & odiosa, & sic ab illa homines avertantur. 3. Lege Ecclesiastica vetante revelationem sigilli sub gravissimis pœnis lata in Concil. gener. Later. IV. c. 21. ibi : *Caveat omnino, ne verbo, vel signo, vel alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem : sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ caute requirat : quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solum a Sacerdotali officio deponendum decernimus ; verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudendum.*

Hinc in violatione sigilli reperitur malitia injustitiæ erga pœnitentem, & sacrilegii ob irreverentiam in Sacramentum ; quæ malitia sacrilegii semper est ex se mortalis, nec potest esse venialis ex levitate materiæ : ita ut sit mortale, vel unum veniale in particulari revelare. Nam minima infractio sigilli graviter injuriosa est Sacramento, cum illud reddat odiosum, & avertat a confessione, & revelatio venialis culpæ a confessione venialium deterreret.

Resp. 2. Hæc obligatio tanta est, ut nullo prorsus casu, vel ad tormenta quælibet, & mortem vitandam, liceat secretum confessionis revelare, sine expresso consensu pœnitentis, ut constat ex sensu & praxi Ecclesiæ. Quia Christus dum hoc Sacramentum instituit, & pœnitentes obligavit ad confitendum omnia mortalia, simul obligavit confessarium ad confessionis secretum nunquam violandum quavis de causa. Nam si liceret aliquo casu detegere cognita ex confessione, confessio fieret odiosa, & ab ea homines averterentur : quod est maximum malum commune, gravius damno vitæ, cum confessio sit medium salutis non solum utilissimum, sed etiam necessarium. Semper enim pœnitens timeret, ne occurreret ille casus, vel ne confessarius eam necessitatem apprehenderet, & revelaret ejus peccatum, præsertim cum multi hac licentia ex imprudentia facile abuti possent. Hinc c. *de pœnit.* dist. 6. dicitur, nefas esse aliquid revelare etiam pro aliquo scandalo vitando. Quare obligatio servandi secretum confessionis longe major est & arctior, quam obligatio secreti naturalis, quod aliquando aperiri debet, dum ejus revelatio necessaria est ad impediendum malum innocentis, vel reipublicæ.

Dixi. 1. *Sine consensu pœnitentis*. Nam eo sponte dato, licet justa de causa uti notitia in confessione acquisita. Quia cum obligatio sigilli sit in favorem pœnitentis, potest is juri suo cedere, & dare facultatem revelandi aliquid in confessione declaratum ; potestque per alium facere, quod potest per se ipsum. Et aliquando ad id tenetur, v. g. ad avertendum damnum reipub. vel tertii ; ac proinde si eam deneget, non debet absolvi, cum sit indispositus.

Dixi. 2. *Expresso*. Nam non sufficit consensus præsumptus, vel interpretativus, ut cum confessarius judicat, pœnitentem facultatem concessurum, si peteretur. Quia si non requireretur expressus consensus, confessio redderetur valde odiosa & onerosa : sæpe enim multi confessarii ex imprudentia putarent, ejusmodi revelationem esse gratam pœnitenti, cum tamen valde displiceret ; sicque merito timerent pœnitentes, ne aliquo casu ex simili præsumptione peccata sua proderentur. Unde graviter peccat confessarius contra sigillum, si plura peccata, aut pluribus aperiat, quam pœnitens expresse consensit ; vel si facultatem illam injuria aut fraude ab eo extorquet, falso ei persuadendo, illum teneri hanc concedere, aut quid simile. Item non sufficit, quod teneatur concedere, si reipsa non concedat ; nam nihilominus redderetur confessio odiosa.

Quæst. II. *Quænam sigilli secreto continentur?*

Resp. Ea omnia, quæ per Confessionem deteguntur, scilicet omnia peccata tum mortalia, tum venialia, tam interna & occulta, quam externa & publica, eorumque circumstantiæ : item tentationes, vitia, cupiditates, indispositio, imperfectiones, defectus naturales etiam inculpabiles, scrupulositas, & ignorantia pœnitentis ; defectus natalium, peccatum complicis, materia ac objectum peccati ; persona quæ est objectum, causa, circumstantia, vel occasio peccati, aut aliter ; item quæcumque a pœnitente dicta sunt ad pleniorem peccatorum, conscientiæ ac dispositionis suæ manifestationem, sive reipsa, sive ex falsa ejus opinione ad eam manifestationem pertineant, vel utilia sint, etiamsi ad alios spectent ; & alia quælibet, quæ pœnitens non vult, ut detegantur. Ratio est, quia revelatio quorumvis istorum redderet Confessionem odiosam, cum molestiam, vel infamiam, vel dedecus inferre nota sit pœnitenti, præsertim cum multi nesciant discernere, quæ sunt, ac dubitant dici, aut omitti in Confessione. Immo juxta Conink, & alios, pœnitentis defectus, quos Confessarius ex ipso modo confitendi colligere potest, cadunt sub sigillum, ita ut illud violet, si dicat, pœnitentem esse scrupulosum, impertinentiis, & næniis tempus conterere, esse morosum, & his similia. Nam hoc aptum est reddere Confessionem odiosam ; ideoque in praxi vitandum.

Quæst. III. *Quomodo violatur sigillum Confessionis?*

Resp. Dupliciter, 1. Directe, revelando expresse aliquid ex sola Confessione cognitum. 2. Indirecte, aliquid dicendo aut faciens-

ciendo, ex quo quis cognoscere vel suspicari possit, peccatum vel defectum pœnitentis aut aliorum, aut quævis per confessionem cognita, quibus pœnitenti, aut aliis pudor, molestia, dedecus, damnum, vel quodlibet gravamen sequi posset; etiamsi audiens id aliunde sciat. Quæ omnia reddunt Confessionem odiosam.

Hinc secretum Confessionis violat, 1. Qui dicit de aliquo etiam mortuo, quod commiserit aliquod mortale, vel plura venialia, vel tale veniale in particulari, v. g. mendacium. Non tamen qui dicit præcise: Petrum sibi confessum esse aliquid veniale indeterminate; nam hoc ex ipso actu Confessionis patet: qui enim confitetur, hoc ipso attestatur, se aliquando saltem veniale admisisse. Sed ne hoc quidem dicendum est ob periculum scandali. Dixi: *Etiam mortuo*. Nam revelatio cognitorum ex Confessione, etiam post mortem pœnitentis redderet Confessionem valde onerosam, ac odiosam; cum homines sint valde solliciti, ne etiam post mortem infamentur.

2. Qui unum præ aliis, quos audivit, laudans dixit, eum sola venialia admisisse: nam inde alii facile in suspicionem culpæ mortalis adducuntur.

3. Qui dicto vel facto peccatum pœnitentis aliis etsi jam aliunde scientibus manifestat.

4. Qui dicit aliquod grave peccatum committi in tali Monasterio, vel Capitulo. Nam hoc parit infamiam communitati, redditque Confessionem odiosam. Item qui dicit in loco illo, præsertim angusto, ubi Confessiones audivit, esse multos fures, adulteros, luxuriosos, aut injustos &c. vel in tali loco (1) talia, & talia committi solere, & præsertim si hoc aliunde non constet, nec sit publicum. Nam hoc infamiam loci, seu communitatis parit, quæ in singulos redundat,

5. Qui auditis paucorum Confessionibus, dicit, se tale peccatum audivisse, non nominata persona. Jam enim singuli ex illa relatione aliquid suspicionis contra se patiuntur; vel qui peccata per Confessionem cognita ita narrant, ut audientes possint aliquo modo conjicere vel suspicari, quinam ea commiserint.

6. Qui dicit se non absolvisse talem; remisisse ad tale tempus, vel ei dedisse talem pœnitentiam, ex qua colligitur peccatum mortale saltem in genere; vel qui de Titio fure notorio dicit, eum sua furta contritione magna sibi confessum esse.

7. Duo Confessarii, qui inter se colloquuntur de peccatis pœnitentis, etiamsi is utrique eadem peccata confessus fuerit.

8. Qui alta voce, vel alio modo a circumstantibus intelligibili, arguit pœnitentem: nam hoc ipso indicat gravitatem materiæ quam audit.

9. Utendo notitia per Confessionem parta sine licentia, & cum gravamine pœnitentis, vel cum ejus licentia, sed extorta, nec sponte data. Porro potest violari sigillum non solum verbis, sed etiam factis, & aliis signis, ut constat ex Conc. Later. citato.

Nota 1. Quamvis non violet sigillum, qui præcise refert peccata in Confessione audita, personam & locum nullo modo designando, sic ut audientes ne leviter quidem suspicari possint, quinam ea commiserint: tamen recte monent non esse dicendum: *Hæc peccata audivi in Confessione*. Quia audientes præsertim Laici, facile scandalizantur, suspicantes violari sigillum, & quandoque periculum est ne ex imprudentia lædatur sigillum, & deveniatur in suspicionem personæ. Immo hoc prohibitum esse a Concil. Lateran. cap. *Omnis*, nisi in necessitate petendi consilium, docet Fagnanus. Quia Concilium solum permittit de peccato audito, absque ulla expressione personæ, & caute consulere sub hac conditione: *Si prudentiori consilio indiguerit*: ergo extra hanc indigentiam id non licet.

Nota 2. Quamvis liceat Confessario loqui de rebus, quas aliunde novit, quia nihil cadit sub sigillum, nisi quod cognitum est ex Sacramentali Confessione, & fuit ex ea cognitum sive immediate, sive mediate; violat tamen sigillum, si aliquid amplius vel certius affirmet, quam extra Confessionem novit.

Nota 3. In consilio captando omittendæ sunt circumstantiæ loci, temporis, & aliæ inutiles, ne facile innotescat pœnitens. Quod si sine periculo revelationis consilium peti nequeat, tunc non licet petere sine venia expressa pœnitentis.

Quæst. IV. *An licet Confessario loqui cum ipso pœnitente de auditis in Confessione?*

Resp. Non licet extra Confessionem absque ejus expressa licentia, quam penitus tenetur dare, cum id necesse est ad supplendum aliquem defectum, vel errorem dedocendum.

(1) Declaratur id ex Bened. XIV. hæc referente (lib. 5. *de Syn.* c. 4. n. 3.) *Cum olim Vicarius Generalis Tridentinus rogaverit Regulares oppidi Bulgarenensis, ut sibi, adjecta ceteroquin severa lege secreti, quod se religiose servaturum promittebat, manifestarent, quænam in genere essent graviora peccata, quæ eo in loco magis communiter committerentur, & Regulares Vicario morem gerere abnuerint, quos tamen Vicarius urgere non desinebat; re delata ad Sacram Congregationem Concilii, hac die 19. Augusti 1763. dixit, Regulares ad id cogi non posse, & monendum Vicarium, ut ab ejusmodi interrogationibus abstineret.*

dum. Ita S. Carolus in instruct. Confessar. Quia alias hoc molestam, & odiosam redderet Confessionem: nam pudorem injicit, & exprobrationem quamdam continere solet. At id omne, quod Confessionem odiosam ac molestam reddere potest, est graviter a Christo prohibitum.

Hanc licentiam censeri dari a pœnitente docet Delugo, quando ipse interrogat, vel loquitur cum Confessario de aliquo, quod dixit in Confessione. Immo si statim post impositam satisfactionem, ac datam absolutionem Confessarius judicet aliquid addendum circa dicta in Confessione, potest id facere, quamdiu pœnitens est in Confessionario. Quia id spectat ad complementum judicii Sacramentalis, quod adhuc censetur durare, & cujus actus sunt absolvere, punire, consulere, monere, corrigere, ligare, & similia; & quia moraliter non censetur extra Confessionem, quod in continenti dicitur in Confessionario. Item potest sequentibus Confessionibus pœnitentem admonere de defectu aliquo in prioribus admisso, de negligentia se emendandi, de frequentia relapsuum &c., & uti notitia per priores Confessiones parta ad specialia monita, ac fortiora remedia suggerenda. Quia loquitur in eodem foro Sacramentali, in quo Sacerdos ad bene curandum pœnitentem debet considerare etiam peccata præterita, quæ indicant passionem vehementem, vel consuetudinem, vel aliquid aliud consideratione dignum, ad melius cognoscendum statum pœnitentis: idque pertinet ad officium judicis, ac medici, quod tunc exercet. Et tunc agit, ut Dei vicarius, ac proinde potest uti notitia, quam ut talis habet.

Quod si pœnitens extra tribunal facultatem loquendi de re necessaria ad Confessionem pertinente deneget Confessario, juxta multos non licet eum monere. Nam tunc Confessarius revera loqueretur extra Confessionem, cum judicium jam moraliter finitum sit. At est regula generalis, quod Confessarius de Confessione sine licentia pœnitentis loqui non potest extra Confessionem. Et vero si sigillum non obligaret ad non loquendum cum pœnitente in eo casu, non esset necessitas petendi licentiam: nam licentia pœnitentis non requiritur, nisi propter sigillum; quam tamen necessitatem petitionis nemo negat. Quare licentia negata tacere debet Confessarius, & jam satisfecit suo muneri.

Quæst. V. *An licet extra Confessionem uti notitia per Confessionem acquisita.*

Resp. 1. Licet uti cum licentia expressa pœnitentis sponte ab ipso in ipsius vel alterius utilitatem data. Quia ratio sigilli est, ne Confessio reddatur odiosa: at tunc non potest inde Confessio reddi odiosa, cum quisque sciat, suam sibi relinqui libertatem concedendi, vel negandi licentiam, & eam pro arbitrio limitandi. Et tunc pœnitens ponit conditionem, qua posita, præceptum divinum non obligat: nam solum erat præceptum non revelandi, nec utendi notitia illa sine licentia expressa pœnitentis. Tenetur autem pœnitens permittere usum istius notitiæ, quoties necessarius est ad bonum commune, ad tollendam occasionem peccati, ad avertendum grave damnum spirituale vel temporale alicujus privati, & alia, quæ justitia vel caritas exigit: alioqui absolutione indignus est.

Resp. 2. Nunquam licet sine expressa licentia uti tali notitia, cum quavis directa aut indirecta revelatione cognitorum in Confessione, & ex qua oriri possit suspicio usus talis notitiæ. Quia quælibet revelatio etiam indirecta sine expressa venia pœnitentis est violatio secreti Confessionis, & reddit Confessionem odiosam, & onerosam.

Resp. 3. Neque licet sine expressa licentia uti tali notitia, cum qualicumque pœnitentis gravamine etiam temporali, etsi aliunde non injusto, & secluso quacumque revelatione; quamvis multo majus gravamen ejusdem pœnitentis ex non usu sequeretur. *Prob.* 1. Ex decreto a Sac. Congregatione generalis inquisitionis auctoritate Innocentii XI. edito, & Romæ affixo, ann. 1682. quo prohibetur hæc propositio, & ejus praxis: *Scientia ex Confessione acquisita uti licet, modo fiat sine directa aut indirecta revelatione, & gravamine pœnitentis, nisi aliud multo gravius ex non usu sequatur, in cujus comparatione prius merito contemnatur. Addita deinde explicatione sive limitatione, quod sit intelligenda de usu scientiæ ex Confessione acquisitæ cum gravamine pœnitentis, secluso quacumque revelatione, atque incasu, quo multo gravius gravamen ejusdem pœnitentis ex non usu sequeretur. Hanc dictam propositionem, quatenus admittit usum dictæ scientiæ cum gravamine pœnitentis, etiam cum dicta explicatione sive limitatione, præsenti decreto prohibent &c.* 2. Clemens VIII., & Urbanus VIII. prohibuerunt Regularibus, ne hac notitia utantur ad exteriorem gubernationem. 3. Quia ille omnis usus notitiæ per Confessionem partæ illicitus est: qui si cognosceretur a pœnitente esse licitus, redderet illi Confessionem odiosam: nam talis usus a Sacramento avertit, & Christus vetuit ne unquam redderetur odiosum. At si pœnitentes scirent, licere Confessario, ipsis non advertentibus, uti notitia Confessionis ad aliquid ipsis grave ac molestum, redderetur illis Confessio

odio-

odiosa, & semper id timerent. Et vero si non licet uti notitia cum gravamine aliquo pœnitentis, advertentis talem usum, nec etiam licet, quamvis id non advertat: si enim antecedenter pœnitens sciret, posse Confessorem uti occulte illa notitia contra pœnitentem, hic avocaretur non minus, sed potius magis a Confessione peccati, quam si sciret, non posse tale quid facere, advertente ipso pœnitente. Nam magis lædunt illa, quorum causas scimus, quibus facilius possumus adhibere remedium per causam contrariam, ut notat Delugo.

Nec obstat, quod tum nulla esset revelatio Confessionis. Quia sigillum obligat Confessorem non solum ad non revelandum peccatum pœnitentis, sed etiam ad vitandum id omne extra Confessionem, quod eam redderet odiosam, & difficilem pœnitentibus; & ad continendam taliter notitiam illam, ut nunquam possit adhiberi contra ipsum pœnitentem expresse non consentientem. Sic peccat contra sigillum, qui cum pœnitente loquitur de peccato ejus, licet nihil prorsus revelet. Ratio enim, & obligatio sigilli est, ne confessio difficilior, gravior ac molestior reddatur, & sic odiosa fiat, & homines ab ea deterreantur. Unde scientia ex Confessione parta perinde se habet, ac si non esset, in ordine ad omnem usum, qui Confessionem difficiliorem, seu molestiorem redderet.

Hinc non licet Confessario pœnitentem secreto punire, male habere &c. Item Rituale Tellense monet, ne Parochus deneget testimonium bonæ vitæ, & probitatis ei, cujus vita exterius est recte instituta, sed quem e Confessione scit esse improbum, vel benedictionem nuptialem iis, quos ex sola Confessione scit contraxisse impedimentum dirimens ob crimen; ne moneat parentes, ut diligenter invigilent filiæ, cujus libidinem ex sola Confessione novit; ne amoveat Vicarium, ludi magistrum &c. a suo munere ob crimina ex sola Confessione nota.

Resp. 4. Ex communi sententia, licitus est usus notitiæ ex Confessione acquisitæ, qui fit sine ullo pœnitentis gravamine, & sine qualicumque revelatione tum directa tum indirecta cognitorum in Confessione, nec potest reddere Confessionem difficiliorem, & odiosam. Quia Christus, illum solum usum prohibuit, qui redderet Confessionem magis onerosam ac difficilem pœnitenti, & ab illa fideles averteret, cum obligatio sigilli a Christo imposita sit, ne Confessio redderetur magis gravis ac molesta pœnitentibus, quam per se sit.

Hinc licet Confessario sæpius orare pro pœnitente, consulere libros, immo & doctores super peccatis in Confessione auditis, emendare suam negligentiam, vel nimiam severitatem, quam ex Confessione intelligit aliis nocere &c. modo non detur occasio suspicandi pœnitenti, vel aliis. Item licet fugere locum, ubi insidias sibi parari, & abstinere a sacrificio, in quo necandum se veneno didicit ex Confessione, modo præter pœnitentem nemo advertere possit, id fieri ex usu notitiæ per Confessionem partæ. Quia hoc non potest ullum gravamen afferre pœnitenti, nec reddere Sacramentum odiosum, nec revelare Confessionem. Secus, si alter inde colligat, pœnitentem ista declarasse, ac ideo ei succenseat, & noceat.

Resp. 5. Confessarius cum licentia expressa pœnitentis debet uti notitia peccati complicis vel alterius, ex sola Confessione parta, quando necesse est ad impediendum grave damnum spirituale, vel etiam temporale injustum pœnitentis, vel ipsius complicis, vel aliorum, ita ut nequeat impediri, nisi Confessarius moneat prudenter ipsum reum, vel superiorem tamquam partem. Nam tunc nec violatur sigillum, nec fit injuria complici, & tenemur ex caritate impedire malum proximi, cum sine peccato, & gravi incommodo possumus. Sed tunc Confessarius hortetur pœnitentem, ut extra Confessionem alienum peccatum ei aperiat, ut tanto liberius peccati notitia uti possit, & dicere correpto se illud extra Sacramentum accepisse, ne illi id odiosum fiat.

Porro nec Confessarius facile pœnitenti alios accusanti, præsertim feminæ credat, nec onus monendi in se suscipiat sine necessitate. Nam sæpe vel ex malitia, vel ex errore innocentes accusantur.

Quæst. VI. *Quid respondere debet Confessarius, dum interrogatur de cognitis in confessione?*

Resp. 1. Confessarius de his interrogatus etiam a judice, debet secundum aliquos dicere, quæstionem esse injustam & sacrilegam, ad quam nefas sit respondere. Sed quia id plerumque non sufficit ad tollendam omnem suspicionem, alii docent, eum debere simpliciter affirmare, etiam cum juramento, si opus sit, se nescire pœnitentem tale scelus commisisse. Nec tunc utitur æquivocatione, aut restrictione, nec mentitur; quia respondet in sensu interrogationis, inquit Delugo: interrogatio enim est, aut debet esse, an sciat peccatum ea scientia, quæ humani convictus legibus subjiciatur, & deservire possit ad illud dicendum, de qua scientia interrogant homines; &. de illa intelligi potest responsio: *Homo* (inquit S. Thom. in 4. dist. 21. qu. 3. art. 1. ad 3.) *non adducitur in testimonium, nisi ut homo; & ideo absque læsione con-*

scien-

scientiæ potest jurare, se nescire, quod scit tantum ut Deus, id est, ut Dei vices specialiter agens. Et S. Anton. 3. par. tit. 17. cap. 22. ait: *Si non potest alio modo declinare iniquum judicium, potest respondere: Nihil inde scio, quia subintelligitur, ut homo; & nihil scio etiam per confessionem, quod intelligitur tibi revelandum.* Alii dicunt, istam responsionem, *Nescio*, in talibus circumstantiis apud prudentes nihil aliud significare, quam me nihil scire, quod subjiciatur humani convictus legibus. Nam notitia rerum ex confessione sacramentali hausta, non est scientia naturalis ordinis, quam quis habeat ut homo, & quæ pertineat ad usum humani convictus ac societatis, quæ inter homines per mutuum sermonem fovetur; quare humanæ societatis legibus nullatenus subjicitur. Malitia autem propria mendacii in eo potissimum posita est, quod per illud peccetur contra leges humanæ, seu rationalis societatis.

Si autem judex quærat; num confessionem Petri audieris; respondere debes te audivisse. At si quærat, num tale peccatum confessus fuerit, respondere debes, secundum aliquos, istam interrogationem esse injustam, impiam, & responso indignam: secundum alios, te nihil tale audivisse, scilicet auditione eorum, quæ licet revelare, velut hominem.

Resp. 2. Confessarius interrogatus an pœnitentes absolverit, respondere debet, se officio functum esse, non autem absolvisse; alioqui enim id affirmans de uno & non de altero, indicaret denegatam absolutionem; & sic indirecte revelaret pœnitentis indispositionem, aut peccatum reservatum: quare eadem debet esse responsio pro omnibus pœnitentibus, quos absolvit, & quos non absolvit. Hinc dum danda sunt testimonia confessionis auditæ, debet Confessarius testari solum se audivisse confessionem talis.

Porro etsi regulariter ita respondendum sit, non potest tamen damnari confessarius, qui dicit, se aliquem absolvisse, quando nullum est periculum pro aliis, quia hoc nullo modo est contra sigillum, nec potest reddere confessionem odiosam. Quod si Sacerdos vocetur in jus a pœnitente, ut rationem reddat denegatæ absolutionis, testari debet, se nullum in hac exigenda ratione superiorem agnoscere præter Deum.

Quæst. VII. *Ex qua confessione contrahitur obligatio sigilli?*

Resp. Contrahitur ex omni & sola confessione sacramentali. Confessio autem censetur sacramentalis in ordine ad inducendam obligationem sigilli, quæ ex intentione se accusandi secundum institutionem Christi, in ordine ad absolutionem aliquando obtinendam, fit ei, qui bona fide creditur judex legitimus, etiamsi non sequatur vera absolutio, quavis de causa. Hoc enim necessarium est ad securitatem Sacramenti.

Hinc sigillum obligat, 1. Etiamsi confessio facta sit Laico, vel Sacerdoti non approbato, quem pœnitens bona fide putat esse Sacerdotem, & legitimum judicem. Nam defectus hujus obligationis cederet in detrimentum confessionis validæ, quæ inde minus secura redderetur, propter periculum, ne quis malitiose fingat se Sacerdotem approbatum, aut se esse putet, cum non sit. 2. Etiamsi Sacerdos non habeat intentionem conficiendi Sacramentum & absolvendi. Alioqui pœnitentes possent facile decipi, & metus hujus deceptionis multos deterreret a confessione, obesetque securitati Sacramenti. 3. Etiamsi pœnitens confiteatur sine contritione, & voluntate recipiendi absolutionem; sed tamen cum intentione se Sacerdoti tamquam Dei ministro subjiciendi, & accusandi, vel ut ab eo aliquo modo adjuvetur, & dirigatur in ordine ad id quod deesse judicat, ut possit absolutionem aliquando obtinere. Nam ex communi sententia, talis confessio quoad effectum inducendi sigillum, est Sacramentalis, licet non sufficiat ad valorem Sacramenti.

E contra non contrahitur obligatio sigilli ex confessione, quæ fit solum ex intentione irridendi, decipiendi, vel inducendi confessarium in peccatum; aut si extra tribunal quis dicat, se, id quod narraturus est, committere sigillo confessionis. Quia obligatio sigilli est annexa soli confessioni institutæ a Christo, vel ei cujus revelatio in confessionis a Christo institutæ detrimentum cederet.

Hinc oritur solum obligatio secreti naturalis ex eo quod aliquis committens secretum Sacerdoti, dicat se illud ei committere sub secreto confessionis, & Sacerdos sic admittat. S. Thom. in 4. dist. 32. q. 3. art. 1. q. 3. ad 2. Nam secretum confessionis religiosum, soli confessioni proprium est. Addit Sylvius, hanc admissionem non carere irreverentia Sacramenti, cum nullum arcanum possit secreto confessionis æquiparari.

Quæst. VIII. *Quinam contrahunt obligationem sigilli?*

Resp. Ii omnes, qui immediate vel mediate, licite vel illicite habent ex confessione sacramentali notitiam rei cadentis sub sigillum. Nam ii omnes tenentur secreta servare ea, quorum revelatio redderet confessionem onerosam ac odiosam, & ab ea homines deterreret. At si homines scirent, aliquos tales posse aliqua ex confessione cognita revelare, averterentur confessionem, & ab

ea

ea averterentur. *Præterea cum quid prohibetur, prohibentur omnia quæ sequuntur ex illo*, regul. jur. 39. in 6. & res cum onere suo transit ad quoscumque pervenit. Igitur securitas ac reverentia Sacramento debita exigit, ut quævis notitia per confessionem solam quovis modo parta nunquam possit communicari sine expressa licentia pœnitentis, ne Sacramentum reddatur difficilius & odiosum.

Hinc obligatione sigilli tenentur, 1. Ipse confessarius etiam factus, sed per errorem legitimus existimatus: nam confessio tunc ex intentione pœnitentis est sacramentalis. 2. Ii omnes, qui peccatum pœnitentis, dum confitetur, audierunt, sive culpabiliter, propius accedendo animo audiendi (quod est mortale ob injuriam gravem illatam Sacramento & pœnitenti,) sive inculpate & præter voluntatem. 3. Superior, a quo extra Sacramentum petitur facultas absolvendi a casu reservato. 4. Interpres, ut organum medium, per quod facta est confessio. 5. Qui per examen disponit alium ad confessionem, & qui consulitur, an & quomodo hoc vel illud teneatur confiteri, quamvis alteri fiat confessio. 6. Is qui consulitur a Confessario, etiam cum licentia pœnitentis: alioqui valde odiosum & grave esset pœnitentibus concedere facultatem consulendi alium, (quod sæpe necessarium est ad bonum pœnitentis, & rectam Sacramenti administrationem,) si ille alius non obligaretur sigillo. Item is, cui Confessarius pœnitentem manifestavit ex consensu pœnitentis. 7. Ii omnes, qui aliquid didicerunt etiam mediate ab ipso Confessario, aut quovis alio ad sigillum obligato. 8. Qui peccata pœnitentis in charta descripta legit, dum pœnitens ex scripto confitetur: is enim se habet, ut ille qui furtim audit confitentem. Qui autem ante, vel post, & extra confessionem chartam peccata continentem reperit, peccat graviter si legat, & secundum multos obligatur sigillo; quia peccata in charta scripta ordinantur ad confessionem sacramentalem rite perficiendam; idque ut favorabilius Sacramento tenendum est.

Quæst. IX. *An pœnitens etiam obligatur sigillo respectu Confessarii?*

Resp. Neg. Quia obligatio sigilli est solum in favorem pœnitentis, ut secure ac confidenter peccata sua & conscientiam aperiat, sicut tenetur secundum institutionem Christi: non autem in favorem Confessarii, qui non tenetur ex institutione Christi peccata sua pœnitenti aperire; & sic non eget obligatione sigilli circa ea, quæ debet dicere pœnitenti.

Pœnitens tamen habet obligationem secreti naturalis circa ea, quæ revelare nequit sine injusto damno Confessarii; aut contra rationabilem ejus voluntatem: *Propter quod peccant*, inquit Gerson. in Regul. moral. regul. 134. *si non excusat eos ignorantia, illi, qui pœnitentias suas; & ea quæ Sacerdos eis dixit, passim dicunt, & qui etiam super hoc inquirunt, quoniam talia per indirectum causant aliquando irrisionem Sacerdotis, aut confessi culpam.* At si Confessarius aliquid dixerit, vel fecerit, quod vergat in damnum commune, vel privatum, ut si hæresim doceat, si sollicitet ad turpia, vel si existat aliud grave periculum ruinæ spiritualis, sive Confessarii, sive alterius, pœnitens tenetur ex lege caritatis ista denuntiare Prælato, si aliter malum certo impedire nequit. Immo Gregor. XV. Bulla 34. præcipit pœnitentibus, ut denuntient Inquisitoribus, vel locorum Ordinariis Confessarius, qui personas quascumque *ad inhonesta, sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda, in actu sacramentalis confessionis, sive antea, vel post immediate, seu occasione, vel prætextu confessionis hujusmodi, etiam ipsa confessione non secuta, sive extra occasionem confessionis in confessionario, aut in loco quocumque, ubi confessiones sacramentales audiantur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare, vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos & inhonestos sermones, sive tractatus habuerint.* Mandatque omnibus Confessariis, ut pœnitentes, quos noverint, fuisse ab aliis modo supra dicto sollicitatos, moneant de obligatione eos denuntiandi. Unde ad hoc tenentur omnes, ubi hoc decretum viget; immo & alii, si alias isti nefarii Confessarii prævideantur non emendandi; nam tunc lex caritatis erga illos & alios seducendos obligat ad tale crimen impediendum hac denuntiatione, si non adsit alia via efficax.

APPENDIX

De Sollicitatione.

IN tractatu de Pœnitentia nihil Auctor habet de pœnis, quibus Confessarii subjiciuntur, qui pœnitentes ad inhonesta, & turpia sollicitaverint, deque obligatione pœnitentium, qua tenentur Confessarios sollicitantes denuntiare Inquisitoribus, vel Ordinariis, sive eorumdem Vicariis. Quamobrem, cum editæ hac de re a Romanis Pontificibus Constitutiones, a SS. D. N. Benedicto XIV. confirmatæ, & ampliatæ sint; Const. quæ incipit, *Sacramentum Pœnitentiæ* vol. I. Bullar. pag. 50. cumque hæc Constitutio regula esse debeat Confessariis in hujusmodi materia, integram referemus. Quo autem clarior res sit, & ut facilius Sacerdotes, quæ sunt ibi constituta, memoria mandare, iisque

uti valeant, ad dignoscendum, quibus in casibus Confessarii sollicitationis sint rei, ac pœnitentes ad denuntiandum obligentur; Notas eidem Constitutioni subjiciemus, particulas singulas distincte exponemus, atque ad particulares casus applicabimus.

CONSTITUTIO

BENEDICTUS EPISCOPUS &c.

Sacramentum Pœnitentiæ, secundam, post naufragium deperditæ gratiæ, tabulam Sancti Patres apte nuncuparunt. Nos licet immerentes ad universi Dominici gregis curam superna dispositione vocati, omne studium, & Pastoralem sollicitudinem adhibere tenemur, ne quod post amissam Baptismi innocentiam datum est divina benignitate perfugium, per Dæmonum fraudem, & hominum Dei beneficiis perverse utentium malitiam, naufragis, ac miseris peccatoribus luctuosum evadat exitium, & quod in salutem, & curationem Animarum, a Deo, qui dives est in misericordia, institutum est, execrabili scelestorum quorumdam Sacerdotum improbitate, in earum perniciem, atque interitum vertatur.

§. 1. *Dudum quidem a fel. record. Gregorio Papa XV. Prædecessore nostro per suas litteras in forma Brevium sub datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die xxx. Augusti MDCXXII. Pontificatus sui anno secundo, sapienter provisum fuit contra quoscumque Sacerdotes audiendis confessionibus deputatos, ad turpia, & inhonesta sollicitantes; & deinceps successivis temporibus, ad earum litterarum interpretationem, ac declarationem, plura subinde a Congregatione Venerabilium Fratrum Nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium adversus hæreticam pravitatem generalium Inquisitorum sub die xi. mensis Februarii Anni Domini MDCLXI. prodierunt Decreta, & a record. mem. Alexandro PP. VII. pariter Prædecessore Nostro in Congregatione Generali San. Romanæ Universalis Inquisitionis die xxiv. Septem. MDCLXV. coram eo habita, inter alias ab Evangelica veritate, & Sanctorum Patrum doctrina alienas, & dissonas propositiones, sexta videlicet, & septima, huc revocandæ, damnatæ, & prohibitæ fuerunt; Nos itaque mature perpendentes quanti momenti sit ad æternam animarum salutem ea ubique exacte observari; & quanti ad infirmas oves curandas, & decorem Sanctæ Ecclesiæ Dei retinendum, interest, ne aliqui Sacerdotes Pœnitentiæ Sacramento nefarie abutentes, Pœnitentibus pro curatione vulnus, pro pane lapidem, pro pisce serpentem, pro medicina venenum porrigant, sed animo secum recolentes se a Christo Domino Præsides, & Judices animarum constitutos, ea sanctitate, quæ sublimitati, dignitati muneris convenit, tam venerandum Sacramentum administrent: Motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione Nostra, præfatas litteras hujusmodi, ac omnia, & singula decreta prædicta ad illarum interpretationem, & declarationem emanata, Apostolico tenore præsentium approbamus, & confirmamus, illisque omnibus, & singulis inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus; Atque etiam, quatenus opus sit, denuo committimus, & mandamus omnibus hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, & Locorum Ordinariis omnium Regnorum, Provinciarum, Civitatum, Dominiorum, & Locorum universi Orbis Christiani, in suis respective Diœcesibus, ut diligenter, omnique humano respectu postposito, inquirant, & procedant contra omnes, & singulos Sacerdotes tam Sæculares, quam Regulares quomodolibet exemptos, ac Sedi Apostolicæ immediate subjectos, quorumcumque Ordinum, Institutorum, Societatum, & Congregationum, & cujuscumque Dignitatis, & Præeminentiæ, aut quovis Privilegio, & Indulto munitos, qui aliquem Pœnitentem, quæcumque persona illa sit, vel in actu Sacramentalis Confessionis, vel ante vel immediate post confessionem, vel occasione, aut prætextu confessionis, vel etiam extra occasionem confessionis in Confessionali, sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato, aut electo, cum simulatione audiendi ibidem confessionem, ad inhonesta, & turpia sollicitare, vel provocare, sive verbis, sive signis, sive nutibus, sive tactu, sive per scripturam, aut tunc, aut post legendam, tentaverint, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, vel tractatus temerario ausu habuerint; & quos in aliquo ex hujusmodi nefariis excessibus culpabiliter repererint, in eo pro criminum qualitate, & circumstantiis, severe animadvertant, per condignas pœnas, juxta memoratam Gregorii Prædecessoris Nostri Constitutionem, quam hic de verbo ad verbum pro inserta haberi volumus: Dantes etiam, si opus sit, & rursus concedentes facultatem, ne delictum tam enorme, & Ecclesiæ Dei injuriosum remaneat, ob probationum defectum, impunitum, jam alias in præfata Constitutione tributam, procedendi cum Testibus etiam singularibus, dummodo præsumptiones, indicia, & alia adminicula concurrant.*

§. 2. *Meminerint præterea omnes, & singuli Sacerdotes ad confessiones audiendas constituti, teneri se, ac obligari, suos Pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut supra, sollicitatos, sedulo monere, juxta occurrentium casuum circumstantias, de obligatione denuntiandi Inquisitoribus, sive Locorum Ordinariis prædictis, Personam, quæ sollicitationem commiserit, etiamsi Sacerdos sit, qui jurisdictione ad absolutionem valide impertiendam careat, aut sollicitatio inter Confessarium, & Pœnitentem mutua fuerit, sive consensum minime præstiterit, vel longum tempus post ipsam sollicitationem jam effluxerit, aut sollici-*

licitatio a Confessario, non pro se ipso, sed pro alia persona peracta fuerit. Caveant insuper diligenter Confessarii, ne Pœnitentibus, quos noverint jam ab alio sollicitatos, sacramentalem absolutionem impertiant, nisi prius denunciationem prædictam ad effectum perducentes, delinquentem indicaverint competenti Judici, vel saltem se, cum primum poterunt, delaturos spondeant, ac promittant.

§. 3. *Et quoniam improbi quidam homines reperiuntur, qui vel odio, vel ira, vel alia indigna causa commoti, vel aliorum impiis suasionibus, aut promissis, aut blanditiis, aut minis, aut alio quovis modo incitati, tremendo Dei judicio posthabito, & Ecclesiæ auctoritate contempta, innoxios Sacerdotes apud Ecclesiasticos Judices falso sollicitationis insimulant: Ut igitur tam nefaria audacia, & tam detestabile facinus metu magnitudinis pœnæ coerceatur, quæcumque persona, quæ execrabili hujusmodi flagitio se inquinaverit, vel per se ipsam innocentes Confessarios impie calumniando, vel sceleste procurando, ut id ab aliis fiat, a quocumque Sacerdote quovis privilegio, auctoritate, & dignitate munito, præterquam a Nobis, Nostrisque Successoribus, nisi in fine vitæ, & excepto mortis articulo, spe absolutionis obtinendæ, quam Nobis, & Successoribus prædictis reservamus, perpetuo careat.*

§. 4. *Demum magnopere cupientes a Sacerdotalis Judicii, & Sacri Tribunalis sanctitate omnem turpitudinis occasionem, & Sacramentorum contemptum, & Ecclesiæ injuriam longe submovere, & tam exitiosa hujusmodi mala prorsus eliminare, & quantum in Domino possumus, animarum periculis occurrere, quas sacrilegi quidam, dæmonis potius, quam Dei Ministri, loco eas per Sacramentum Creatori suo, ac nostro reconciliandi, majori peccatorum mole onerantes, in profundum iniquitatis barathrum nefarie submergunt, nonnullorum Venerabilium Fratrum Nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, & aliquorum in Theologia Magistrorum consilio desuper adhibito, accedentibus quoque iteratis plurium Episcoporum supplicationibus, hac Nostra in perpetuum valitura sanctione, quemadmodum a pluribus Episcopis per Synodales suas Constitutiones jam factum esse novimus, omnibus, & singulis Sacerdotibus, tam Sæcularibus, quam Regularibus cujuscumque Ordinis, ac Dignitatis, tametsi alioquin ad confessiones excipiendas approbatis, & quovis Privilegio, & Indulto, etiam speciali expressione, & specialissima nota, & mentione digno, suffultis, Auctoritate Apostolica, & Nostra Potestatis plenitudine interdicimus, & prohibemus, ne aliquis eorum extra casum extremæ necessitatis, nimirum in ipsius mortis articulo, & deficiente tunc quocumque alio Sacerdote, qui confessarii munus obire possit, Confessionem Sacramentalem personæ complicis in peccato turpi, atque inhonesto, contra sextum Decalogi præceptum commisso, excipere audeat, sublata propterea illi ipso jure quacumque auctoritate, & jurisdictione ad qualemcumque personam ab hujusmodi culpa absolvendam, adeo quidem, ut absolutio, si eam impertierit, nulla, atque irrita omnino sit, tamquam impertita a Sacerdote, qui jurisdictione, ac facultate ad valide absolvendum necessaria privatus existit, quam ei per præsentes has nostras adimere intendimus; & nihilominus, si quis Confessarius secus facere ausus fuerit, majoris quoque excommunicationis pœnam, a qua absolvendi potestatem Nobis solis, Nostrisque Successoribus dumtaxat reservamus, ipso facto incurrat.*

§. 5. *Declarantes etiam, & decernentes, quod nec etiam in vim cujuscumque Jubilæi, aut etiam Bullæ, quæ appellatur Cruciatæ Sanctæ, aut alterius cujuslibet Indulti, confessionem dicti complicis hujusmodi quisquam valeat excipere, eique sacramentalem absolutionem elargiri, cum ad hunc effectum, & in hoc casu, nullus Confessarius, utpote qui in hujusmodi peccati, & Pœnitentis genere, jurisdictione, ut præfertur, careat, & absolvendi facultate a Nobis privatus existat, habendus sit pro Confessario legitimo, & approbato. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, præsertim, quæ nuncupantur Cruciatæ Sanctæ, vel Jubilæi Universalis, & plenarii, necnon quibusvis Ecclesiarum, & Monasteriorum, & Ordinum quorumlibet, quorum ipsi Sacerdotes fuerint, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, Statutis, & Consuetudinibus, Privilegiis quoque, Indultis, & Litteris Apostolicis sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis clausulis, & decretis, etiam motu proprio, aut alias quomodolibet concessis, etiam iteratis vicibus approbatis, & innovatis, quibus omnibus, eorum tenores præsentibus pro expressis habentes hac vice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque.*

§. 6. *Volumus demum, ac præcipimus, ut omnes Locorum Ordinarii, tam præsentes, quam futuri pro tempore existentes, in approbatione Confessariorum, tam prædictam Constitutionem Gregorii Prædecessoris, quam præsentem hanc Nostram, ab omnibus Sacerdotibus approbandis attente legi, & accurate observari curent, moneantque eos in Domino, atque hortentur, ut Sacrum Ministerium ipsorum fidei commissum summa animi innocentia, morum puritate, judicii integritate peragant, exhibeantque semetipsos, ut Ministros Christi, & Dispensatores Mysteriorum Dei; Memores præterea sint, se locum tenere, ac vices obire Summi, atque æterni Sacerdotis, qui sanctus, innocens, impollutus, per Spiritum Sanctum, semetipsum obtulit immaculatum Deo, ut emundaret conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi. Sedulo igitur studeant diligenterque ca-*

veant, ne quærentibus, & pulsantibus eorum culpa Cœlum claudatur; ne deperditæ oves ad Ovile Dominicum redire properantes, eorum manibus ferarum dentibus dilaniandæ tradantur; ne prodigi Filii egentes, & saucii, ad cœlestem Patrem revertentes, nefaria eorum improbitate, gravioribus peccatorum vulneribus, dum adhuc in via sunt, confodiantur.

§. 7. Ut autem præsentes Litteræ ad omnium notitiam facilius deveniant, & nemo illarum ignorantiam allegare valeat, volumus illas, seu earum exempla ad valvas Ecclesiæ Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum, necnon Cancellariæ Apostolicæ, Curiæque Generalis in Monte Citatorio, ac in Acie Campi Floræ de Urbe, ut moris est, affigi, & publicari, sicque publicatas, & affixas, omnes, & singulos, quos illæ concernunt, perinde arctare, & afficere, ac si unicuique eorum nominatim, & personaliter intimatæ fuissent: utque ipsarum præsentium Litterarum transumptis, seu exemplis etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus Personæ in Ecclesiastica Dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides, tam in judicio, quam extra illud, ubique adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exibitæ, vel ostensæ.

§. 8. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc Nostræ voluntatis, sanctionis, præcepti, mandati, & derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ 1741. Kalendis Junii, Pontificatus Nostri anno 1.

NOTÆ.

1. In hac Const. n. 1. approbantur, & confirmantur, cum aliorum Romanorum Pontificum litteræ, tum etiam & singula decreta ad illorum interpretationem, & declarationem emanata.

2. Confessarios vero pœnitentes ad inhonesta sollicitantes Inquisitoribus Hæreticæ pravitatis, tamquam hæreseos suspectos denunciandos esse, statuere Paulus IV. 16. Apr. 1561. Pius IV. 6. Apr. 1564. Clem. VIII. 3. Dec. 1592. & Paulus V. 1608. Horum vero Pontificum Const. quæ pro Regnis dumtaxat Hispaniæ, Portugalliæ, & Algarbiorum editæ fuerunt, Gregor. XV. ea, quæ incipit: *Universi Dominici Gregis*, ad fideles omnes extendit, atque ampliavit; quippe constituit, denunciare quoque oportere Sacerdotes, qui sive in Confessionali, sive in loco ad confessiones audiendas destinato, Confessionem simulantes, ad inhonesta sollicitaverint, sive inhonestos sermones habuerint, vel turpia tractaverint; præcepitque, ut Confessarii pœnitentes de denunciandi obligatione monerent.

3. Decreta supremæ Inquisitionis, quæ Benedictina Constitutione confirmantur, & quæ regulas certas exhibent pro solvendis in hujusmodi materia casibus, referuntur a Laurentio Cozza in dubiis selectis circa sollicitationem. Is itaque pag. 19. ait, *Paulum V. sub die 29. Novemb. 1612. declarasse, quod etiam ex vi Constitutionis Pii IV. comprehenderentur sollicitantes masculos: & ita rescripsisse Cardinalem Merlinum an. 1613. sub die 28. Februarii ad Petrum Castillo Inquisitorem Generalem Lusitaniæ.* Pag. 40. in Congreg. Generali Supremæ Inquisitionis die 11. Februarii 1661. declaratam fuisse improbabilem opinionem, quæ asserit, denunciandum non esse Confessarium, qui chartam ad venerem provocantem mulieri domi legendam tradiderit. Pag. 62. in eadem Congregatione improbatam fuisse opinionem, quæ ab onere denunciandi pœnitentem eximit, *si cum Confessario convenerit in simulatione confessionis, ut liberius de rebus inhonestis tractarent.* Pag. 65. ex decreto ejusdem Congr. 25. Julii 1624. mulierem quæ sollicitanti Sacerdoti consenserit, non teneri in denunciatione ad consensum suum aperiendum; teneri tamen ad denunciandum, etiamsi ipsa prius sollicitaverit, & ad consensum ipsa traxerit Confessarium. Pag. 32. die 21. Februarii 1661. improbatam fuisse opinionem illorum, qui contendebant, non esse denunciandos Sacerdotes, qui propter alterius sollicitationem abjuraverint. Pag. 174. decisum fuisse 17. Novembris 1624. *Confessarios sollicitantes non esse cogendos ad denunciandos seipsos.* Iis addimus sequens Pauli V. decretum 10. Julii 1614. *In Generali Cong. S. R. Inq. habita in Palatio Apostolico coram SS. D. N. D. Paulo divina providentia Papa V. &c. facta relatione, quod multi Confessarii tractant cum mulieribus in Confessionali, extra occasionem* confessionis, de rebus inhonestis; *SS. decrevit, ut contra hujusmodi Confessarios procedatur in Sancto Officio:* & aliud coram Alexandro VII. 8. Julii 1660. quo decernitur, *teneri* pœnitentem ad denunciandum, *etiamsi nulla fraterna correctio, vel alia monitio præmissa fuerit*: atque etiam illud, quo 26. Julii 1628. definitum fuit *mulierem sollicitatam teneri ad denunciandum, etiam si sciret sponte sollicitantem comparuisse.* Rursus die 22. Januarii 1727. Sac. Congr. S. Offic. respondens dubiis propositis a P. Carolo Josepho Spediæ Præfecto Missionum in America, decrevit, mulieres sollicitatas non teneri ad denunciationem, si Ministri Inquisitionis, & Vicarii Episcopi in longinquis Regionibus degentes, sine gravi incommodo adiri nequeant. Die 11. Maji 1707. eadem Sac. Cong. ait, Puella sollicitata, in simplicitate constituta, & absque notitia inhonestatis, tenetur denunciare Confessarium

sol-

sollicitantem, postquam compos effecta fuerit, & notitiam præteritæ sollicitationis acquisierit.

Denique Fer. 4. die 5. Augusti 1745. in Generali Congregatione Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Quirinali coram S. M. Benedicto XIV. & Eminentiss. ac Reverendiss. DD. R. E. Cardinalibus adversus hæreticam pravitatem Inquisitoribus Generalibus a S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. sollicite animadvertens, quam grave sit delictum illorum perditorum hominum, qui Sacrosanctæ Missæ Sacrificio, ac salutaris Pœnitentiæ Sacramento ad Animarum reparationem a Christo Domino institutis, in illarum perniciem, & damnationem abutuntur, decrevit, quod imposterum Sacerdotes tam Sæculares, quam Regulares cujuscumque Ordinis, instituti, Congregationis, & Societatis etiam de necessitate exprimendæ, vel in actu Sacramentalis Confessionis, sive illius occasione, aut prætextu, ad turpia Sollicitantes, vel Sacrificio Missæ abutentes ad sortilegia, præter pœnas a Jure, & Apostolicis Constitutionibus, ac signanter S. Mem. Sixti V. & Gregorii XV. contra eosdem inflictas perpetuam etiam inhabilitationem incurrant ad præfati Sacrificii celebrationem: Quodque ejusmodi Decretum significetur singulis cujuscumque Ordinis Superioribus, ac Præpositis, ad hoc ut de illo, sicuti & de prædictis, aliisque Summorum Pontificum Constitutionibus, juxta præscriptum in generali Decreto Supremæ Inquisitionis diei 15. Decemb. 1633. semel saltem in Anno, idest Feria sexta post Octavam Assumptionis B. M. Virg. in publica Mensa, vel in Capitulo ad hoc specialiter convocato, ac insuper in quocumque Generali, vel Provinciali Capitulo, vel alio quovis nomine nuncupato Capitulari Congressu suos Subditos, ac Religiosos commonendos curent, ejusdemque commonitionis coram Suprema Congregatione juratum Testimonium exhibeant.

4. Constitutiones hæ contra Sollicitantes in confessione editæ *in singulas Nationes universim vires suas extendunt, ac Latinos æque, ac Græcos sua amplitudine comprehendunt*; Const. *Etsi Pastoralis*.

5. Hæ sunt propositiones ab Alex. VII. 24. Septembris 1665. damnatæ. 1. *Confessarius, qui in Sacramentali confessione tribuit pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proinde non est denunciandus.* 2. *Modus evadendæ obligationis denunciandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denunciandi.*

6. Atque hæc sunt, ex quibus certæ, tutæque regulæ sunt deducendæ, quibus indicatur, qui denunciandi sint, quas ob causas, quando, & qua ratione denunciare oporteat. Esto itaque

Prima Regula. *Denuntiandi sunt omnes & singuli Sacerdotes sive absolvendi jurisdictione, & auctoritate polleant, sive careant.*

Hujusmodi regula expresse legitur n. 1. & 2. Constitutionis. Quamobrem dubitari amplius non potest, quin simplex Sacerdos, is scilicet, qui ad valide absolvendum jurisdictione careat, denunciandus sit, si confessionem simulando vel prætextu, aut occasione confessionis, modo infra explicando, sollicitaverit, vel inhoneste atque turpia tractaverit. Sed, quum nihil, sive in hac, sive in aliorum Pontificum Constitutionibus, vel Supremæ Inquisitionis Decretis, statuatur, de denunciandis vel Clericis, vel Laicis, qui sollicitandi caussa confessionem simulaverint, vel confessionis prætextu sollicitaverint, non videtur probanda, quæ Gipsio tribuitur opinio, qui ut refert Cozza pag. 153. Clericos etiam Laicosque denunciandos esse contendebat harumce legum virtute. Nam si juxta reg. 15. juris, *odia restringi, & favores convenit ampliari*, atque juxta reg. 49. *in pœnis benignior est interpretatio facienda*, manifestum est, pœnis subjiciendos non esse, qui in lege non designantur, sed excludi videntur. In iis ergo Constitutionibus, cum soli Sacerdotes nominentur, ac denunciationis pœnis subdantur, Clerici, Laicique præsumuntur excluſi. At si ii Missam celebrarent, & sacramentalem confessionem audirent, ob alias Const. Inquisitorum judicio, ac pœnis gravissimis supponuntur, atque hanc ob rem denunciandi essent, ut debitas pœnas subirent.

Secunda. *Qui aliquem pœnitentem, quæcumque persona illa sit, sive pro se ipso, sive pro alia persona sollicitaverint.*

Habes hic clare definitum. Primo, denunciandum esse Confessarium sive sollicitaverit feminam sive masculum, ut liquet, tum ex supra relato supremæ Inquisitionis Decreto; tum etiam ex Const. verbis; nam ad aliquem pœnitentem, quæcumque persona sit, inquit vel masculum, vel feminam. Deinde denunciandum quoque esse, qui non pro se, sed pro alia persona pœnitentem incitaverit, seu ad turpia provocaverit, ut in Const. n. 2. expressum est.

Tertia. *In actu sacramentalis Confessionis, vel ante, vel immediate post.*

Qui eo temporis spatio ad turpia provocet, quod inter confessionis initium, & absolutionem intercedit, is sollicitare dicitur in actu confessionis. At quid sit sollicitare vel immediate ante, aut immediate post confessionem, non convenit inter Auctores, ut videre est apud Cozzam dub. 21. pag. 95. Communior autem opinio, quæ meo judicio vera est, atque fini legis omnino consentanea, asserit, vocabulum istud in-

immediate, non pro phyſico, ſed pro morali ſignificato eſſe uſurpandum, ſcilicet, non pro momento, quod nullo interjecto medio, vel præcedit, vel ſubſequitur confeſſionem; ſed pro brevi illo temporis ſpatio, in quo, ſi quidpiam fiat, attentis circumſtantiis, ſecundum communem loquendi modum, ac prudentum judicium, ſive immediate ante, vel immediate poſt confeſſionem, factum dicatur. Quare, qui mulierem petentem confeſſionem, ſive ad confeſſionem paratam, & quam paullo poſt ad confeſſionem acceſſuram noverit, ad inhoneſta incitaret, is immediate ante confeſſionem ſollicitare diceretur, licet breve temporis intervallum provocantem actionem, confeſſionemque intercederet. Atque eamdem ob cauſſam, immediate poſt confeſſionem ſollicitare diceretur, qui vel illico poſt abſolutionem, vel in Eccleſia, cum primum e confeſſionali egreditur, mulierem ad turpia provocaret, ſive chartam ei traderet ad venerem incitantem domi legendam. Immo communior opinio eſt, hac quoque lege comprehendi, qui pœnitentem deinceps ſequatur, eamque vel in itinere aut domi ſollicitet. Is enim ſecundum prudentum judicium ſtatim poſt confeſſionem ſollicitaſſe diceretur; quia, cum primum potuit, præconceptum in confeſſione de ſollicitando deſiderium executioni demandavit. Sed indicati caſus clarius comprehenduntur ſua regula, quam ſubjicimus.

Quarta. *Vel occaſione, aut prætextu confeſſionis.*

Occaſio, & prætextus duo hic exprimunt, quæ ſunt invicem diſtincta, atque omnino diverſa. Nam confeſſionis occaſione ſollicitare, eſt ex confeſſione provocandi motivum ſumere: prætextu vero confeſſionis ſollicitat, qui confeſſionem prætexit, ſive fingit, ac ſimulat, ut liberius vel inhoneſta tractet, vel ad venerem incitet. Occaſione confeſſionis tribus modis Confeſſarius ſollicitare poſſe videtur. Primo: Dum ex expreſſa aut tacita confeſſionis petitione ſollicitandi motivum ſumit. Tum enim medicinam petenti, venenum; atque panem expetenti, ſcorpionem porrigit, juxta Conſtit. allegorias; atque veneratione, demiſſione animi, confidentia, aliiſque pœnitentis affectibus erga Sacramentum ac Chriſtum Miniſtrum abutitur, quo facilius ad inhoneſta incitet, adeoque denunciandus eſt. Secundo: ex confeſſione ipſa, hoc eſt, dum intelligendo, quæ cum aliis egit, vel facere optavit, aut ad venerem proclivitatem &c. occaſionem nanciſcitur, vel verbis, vel ſignis ad inhoneſta provocandi. Tertio demum, quum notitia utitur, quam ex confeſſione habuit, ad incitandum, & facilius movendum ad aſſenſum. Ab hac enim notitia motum ad ſollicitandum, manifeſtum eſt, ex ipſa confeſſione incitandi occaſionem deſumere. Sed ut pœnitens hanc ob cauſſam denunciare teneatur, habeat neceſſe eſt certa indicia, quibus prudenter judicare poſſit, ex hujuſmodi ſcientia ſollicitandi motivum accepiſſe: nam ſi indicia hujuſmodi deſint, præſumi poteſt aliis ex cauſſis motum fuiſſe ad ſollicitandum. Suppetunt vero pœnitenti hujuſmodi indicia, ſi confeſſarius brevi poſt confeſſionem tempore pœnitentem ſollicitet; veluti perſonam, quæ facile acquieſcere ſoleat, vel natura ſua ad hujuſmodi actus propenſa ſit, & ſi aut generalibus verbis, aut nutibus in ſollicitando utatur, quibus indicare videatur, ſe ſcire, vel quid cum aliis egerit, vel quam alias ad hæc propenſa fuerit, aut quidpiam iis ſimile, quod ex confeſſione noverit.

Quinta. *Vel etiam extra occaſionem confeſſionis in Confeſſionali.*

Hac regula ii deſignantur, qui denunciandi ſint ratione loci, in quo ad inhoneſta aliquem provocent. Scilicet ii, qui in loco deſtinato ad ſacri Pœnitentiæ miniſterii exercitium, & ad abſolvendos fideles a peccatis, etiam extra quamcumque confeſſionis occaſionem, & ſimulationem, ad turpia ſollicitant, vel inhoneſta tractant. Conſtat id primum ex decreto Supremæ Inquiſit. ſub Paulo V. quod una cum aliis a S. M. Benedicto XIV. approbatum, & confirmatum fuit; deinde ex eo, quod finis legis videatur hujuſmodi pœnis Sacerdotes ſubjicere, quia in loco, ex quo fideles ſolutionem a culpis, ac animæ ſalutem quærunt, novis culpis ligare, atque in perditionem, & mortem æternam ducere ſtudent.

Sexta. *Sive in alio loco ad confeſſiones audiendas deſtinato, aut electo, cum ſimulatione audiendi ibidem Confeſſionem.*

Tria locorum genera diſtinguuntur, in quibus confeſſiones audiri ſolent. *Primus*, inquit Felix Poteſt. tom. 11. p. 3. cap. 9. *eſt confeſſionale ordinarium, quod confici ſolet ex ligno, habens laminam ferream cum parvis foraminibus, quodque in Eccleſia collocatur.* Atque hujuſmodi eſt, quod in ſuperiori regula indicatur. *Secundus eſt locus quicumque ab illo diſtinctus, ubi confeſſiones audiuntur: tales ſunt in domibus Religioſis Cellulæ quædam in primo clauſtro, aut in Sacriſtia*, atque hujuſmodi confeſſionis locum deſignari ait verbis illis, *ſive in alio loco ad confeſſiones audiendas deſtinato.* At ſi hujuſmodi cellulis confeſſionale, ut ſupra dictum eſt, conſtructum adſit, quod *formam habeat tribunalis ordinarii ſacramentalis judicii*, tunc ad locum prioris generis pertinebit, ac ſollicitans, ſola loci circumſtantia inſpecta, denunciandus erit. Tertius locus eſt, quem Confeſſarius ad confeſſionem audiendam, pro ſuo arbitrio eligit: *Ita poteſt eſſe in Eccleſia, in foro, in domo, in agro, ubique*: atque hunc locum deſignant illa verba, *ad confeſſiones audiendas electo.*

Qui

Qui in prioris generis loco ſollicitat, ſunt juxta quintam regulam denunciandi; qui vero in locis ſecundi, & tertii generis, quæ loca deſtinata, aut electa dicuntur ad confeſſionem, ſollicitaverint, tum tantum ſunt denunciandi, cum vel confeſſiones audiunt, aut audire ſimulant: Hinc confeſſarius e confeſſionali provocans mulierem, vel ante ſedentem, vel tranſeuntem, vel rem aliquam indifferentem ſecum tractantem, aut cum ea inhoneſtos ibi ſermones habens, denunciandus eſſet; non vero, ſi extra occaſionem confeſſionis, vel ejuſdem ſimulationis, in loco ſecundi, & tertii generis, eadem, vel ſimilia ageret.

Septima. *Ad inhoneſta, & turpia, ſive verbis, ſive ſignis, ſive nutibus, ſive tactu, ſive per ſcripturam, tunc, aut poſtea legendam tentaverint.*

Quamquam omnia peccata inhoneſta ſunt, & turpia, quod in unoquoque finis honeſtus deſideretur, ac turpitudo illa inſit, quæ deformitate ad regulam morum continetur; tamen juxta communem loquendi modum, cum inhoneſta, & turpia dicimus, venereos actus indicamus. Atque hoc ſenſu inhoneſta, & turpia in Pontificiis Conſtitutionibus uſurpantur, ut cum Theologi omnes fatentur, tum etiam conſtat ex eo, quod hujuſmodi peccata legibus pœniſque illis ſtatuendis motivum dederint, atque demum ex ipſa Inquiſitionis praxi. Igitur harumce legum virtute denunciandi non ſunt, ad furtum, vel alia facinora pœnitentes provocantes. At ob Sacramenti abuſum, atque hæreſeos ſuſpicionem, ii quoque legibus in hæreſeos ſuſpectos latis, Inquiſitorum judicio ſubjiciuntur; quamobrem auctores bene multi denunciandos eſſe tuentur, licet non denunciantes pœnas in hac Conſt. ſtabilitas non ſubeant.

Aliis Conſtitutionum particulis indicatur, denunciandos eſſe, qui provocant, incitant, ſive alliciunt, verbis, aut ſignis &c. quæ, vel ex ſe, aut ex loci conſuetudine, ſive ad venereum conciliandum amorem, ſive ad venereos actus inducant. *Signa ſunt*, inquit Felix poteſt. cap. 4. *oſcula, tactus impudici etiam ſui ipſius Confeſſarii, tactus manus pœnitentis ſine cauſſa, miſſi oſculi manibus, ſtudioſa compreſſio pedis, aut oculi, & ſimilia ſigna amatoria, quibus amantes uti ſoleant ad invitandum, aut alliciendum aliquam perſonam ad ſui amorem. Quod eſt verum, etiamſi ſollicitatio fiat per ſigna venialiter inhoneſta, nempe leviter indicativa amoris laſcivi, quia licet tales actus ſint ex ſe leves, ex circumſtantia tamen Sacramenti, cum qua ſunt conjuncti, ſunt graves, & mortales.*

Litteræ quoque amatoriæ traditæ etiam ut domi legantur, ſufficiens denunciandi motivum præbent, ut verbis Conſtitutionis liquet. Sufficit autem litteras hujuſmodi tales eſſe, quæ ad profanum amorem alliciant.

Octava. *Aut cum eis illicitos, & inhoneſtos ſermones, vel tractatus temerario auſu habuerint.*

Quemadmodum ſuperioribus verbis eos denunciandos eſſe præcipitur, qui, vel in actu Sacramentalis confeſſionis, vel ante, aut immediate poſt, ſive in Confeſſionali extra occaſionem confeſſionis, vel alio in loco confeſſionem ſimulando, ſollicitare, & provocare tentaverint; ita, hac regula, denunciandos eſſe præſcribitur, qui in iiſdem circumſtantiis, cum pœnitentibus, ſive cum iis, quibuſcum confeſſionem ſimulaverint, illicitos, & inhoneſtos ſermones aut tractatus habuerint. Ex quo apparet, non ſolum eos denunciare oportere, qui illicitis, inhoneſtiſque ſermonibus, ac tractatibus ad turpia ſollicitaverint, ſeu provocare tentaverint; ſed etiam illos, qui vel turpia verba proferant, vel illicitos, aut caſtitati contrarios ſemones habeant, ſive de rebus tractent, quæ, vel turpes ſint, aut pudori, honeſtatique adverſentur, licet hujuſmodi verbis aut tractatibus, nec ſollicitare ſeu provocare intendant, nec ex parte pœnitentis ſollicitatio, & provocatio ſequatur ulla. Rem ita oſtendit Poteſt. cit. tom. III. c. 11. *ſub his verbis comprehenduntur etiam ſermones inhoneſti ſine provocatione: nam hæc clauſula eſt diſtincta a priori*, „ſollicitare, vel provocare tentaverint“ *& additur disjunctiva, aut, quod non eſſet verum, immo clauſula hæc eſſet ſuperflua, ſi ſolum comprehenderet ſermones inhoneſtos cum provocatione.*

Nona. *Denunciare oportet, etiamſi ſollicitatio inter Confeſſarium, & Pœnitentem mutua fuerit.*

Quum mutua ſollicitatio ſit, ſive a pœnitente incipiat, ſive a confeſſario, ut eſt manifeſtum, ex hac regula clare deducitur, falſam, & improbatam omnino eſſe ab Apoſtolica Sede illorum opinionem, qui denunciandum non eſſe tuentur Confeſſarium, ſollicitanti feminæ conſentientem.

Decima. *Sive ſollicitationi Pœnitens conſenſerit, ſive conſenſum minime præſtiterit.*

Horum verborum ſenſus, atque regulæ hujuſmodi uſus ex ſupra dictis abunde patet. Hinc vero in memoriam revocandum eſt ſupremæ Inquiſitionis decretum *Nota* 2. indicatum, quo decernitur, pœnitentem teneri ad denunciandum, non vero ad aperiendum præſtitum ſollicitationi conſenſum; ac decretum aliud ejuſdem Congregationis ſub die 27. Januarii 1613. *ubi decretum fuiſſe volunt nonnulli*, inquit Cozza pa. 91. *quod Confeſſarius, qui mulierem pœnitentem, ante ejus pedes ſigno crucis munitam, ſollicitat, dicens ei, nolle ſe ſuam confeſſionem audire pro tunc, ut commodius ſollicitet, ſit denunciandus.*

Undecima. *Vel longum tempus poſt ipſam ſollicitationem jam efluxerit.*

Non ſolum hic illorum proſcribitur opinio, qui contendunt poſt triennium denunciandi obliga-

ligationem ceſsare; ſed innuitur etiam tamdiu in pœnitente denunciandi onus manere, quoad uſque ſatisfecerit; Immo & eos quoque denunciare debere, qui vel ob ignorationem legis de denunciandis ſollicitantibus, vel, quod non illico ob ſimplicitatem, ſollicitantis verba, aut nutus intellexerint, nonniſi poſt longum tempus agnoſcunt, aut teneri ad denunciandum, vel ſollicitatos fuiſſe.

Duodecima. *Aut ſollicitatio a confeſſario, non pro ſeipſo, ſed pro alia perſona peracta fuerit.*

Regula ex iis, quæ ſuper ſunt explicata, clara eſt. Addimus autem hæc alia verba, quæ in Gregoriana Conſtitutione habentur: *qui ad inhoneſta, ſive inter ſe, ſive cum aliis perpetranda ſollicitaverint*; ut confeſſarii intelligant, denunciandos eſſe ſollicitantes cum pro ſe ipſis, tum pro aliis perſonis; tum etiam per alias perſonas.

Iis præmiſſis, monentur Confeſſarii, ut *caveant diligenter, ne pœnitentibus, quos noverint jam ab alio ſollicitatos, Sacramentalem abſolutionem impertiant, niſi prius denunciationem prædictam ad effectum perducentes, delinquentem indicaverint competenti Judici, vel ſaltem ſe, cum primum poterunt, delaturos ſpondeant, ac promittant.*

Ex iis manifeſtum eſt, omnes pœnitentes gravi præcepto obligatos eſſe ad denunciandos ſollicitantes Confeſſarios, nec ſine gravi culpa id omittere poſſe. Agitur enim de re gravi, cujuſmodi eſt Sacramenti abuſus, ac de crimine, quod præ ſe ſuſpicionem fert hæreſeos.

Neque ſolum pœnitens, ſed ii quoque, qui vel ſollicitantem Confeſſarium caſu viderunt, vel audierunt, vel immediate, aut ab ipſo ſollicitante Confeſſario, ſive ex ſollicitato pœnitente ſollicitationis ſcientiam habuerunt. Id univerſim Theologi oſtendunt ex eo, quod hujuſmodi Confeſſarii ſint hæreſeos ſuſpecti, quodque teſtes quoque de immediato auditu, per Inquiſitionis edicta ſuſpectos de hæreſi denunciare præcipiantur.

Quæſtio dumtaxat eſt, num denunciare teneatur, qui idem ex levibus, ac ſuſpectis perſonis audierit? Tutior vero, & communior opinio eſt, hos quoque denunciare debere. Quia in cauſſis ad ſanctum Officium ſpectantibus admittuntur etiam teſtes inhabiles, excommunicati, perjurii, infames &c. nec privati eſt, ſed Inquiſitoris inveſtigare, & decernere, num perſona, ex qua audita fuit facta a Confeſſario ſollicitatio, fide ſit digna. Cujus quidem rei ratio eſt, quod hæreſeos, aut hæreſeos ſuſpicionis crimen ita Chriſtianæ reipublicæ perniciosum ſit, ut ad illud extirpandum omnia adhibere oporteat media, atque adeo cujuſcumque generis teſtes. Ad cohibendum vero hac in re calumniatores S. M. Bened. XIV. in ſuperiori Conſt. n. 3. pœnas in calumniatores, ſive falſos delatores conſtituit, ut ibi legere eſt.

Igitur omnes pœnitentes, vel ex pœnitentibus audientes ſollicitantem confeſſarium denuntiare tenentur. Idque etiam ſi delictum occultum ſit, ac ſollicitans vir bonæ famæ ex decreto Alexandri VII. die 24. Sept. 1665. & etiamſi ſciat ſub ſigillo naturali, jurejurando quoque confirmato, quia hoc ad privatum bonum; denunciatio vero hujus criminis ad publicum reipublicæ Chriſtianæ bonum ſpectat; ac publicum bonum privato anteponendum eſt, neque juramentum de re mala tenet, ut ex Bord. argumentatur Felix Poteſt. c. 12.

Perſona ſollicitata tenetur per ſeipſam denunciare, quia hæc obligatio eſt perſonalis; & ſi per alium denunciaret, denunciatio eſſet ex auditu alterius. Qui per Epiſtolam denunciant, niſi ſubſcribant proprium nomen & cognomen, non ſatisfaciunt, ac ſunt deinceps ab Inquiſitore vocandi, ut iterum juridice deponant.

Si Mulieres nobiles ſint, aut Puellæ, quæ denunciare debeant, ac vereantur ad Inquiſitionis Tribunal accedere, monere debent per internuntium Inquiſitorem, ut domum Notarium mittat ad ſuſcipiendam denunciationem. Aptior vero internuncius eſt Confeſſarius, cui Inquiſitor de ſollicitatione jam monitus committere poteſt, ut recipiat in ſcriptis juramento firmatam denunciationem, ex decreto Inquiſit. Rom. juſſu Urbani VIII. 27. Sept. 1624. qui quidem modus ſervari maxime debet in recipienda Monialis denuntiatione, ne res aliis Monialibus manifeſtetur. Reliquæ patent ex ipſa Conſt. in qua pœnæ quoque in delinquentes ſtatutæ leguntur.

Nota. Qui in partes Schiſmaticorum, Hæreticorum, & Mahumetanorum degunt, licet ſubjecti ſint Conſtitutionibus contra ſollicitantes, tamen in iis locorum circumſtantiis, in quibus nulla ſpes adſit punitionis denunciati, atque mulieres ſine periculo, & infamia denuntiare nequeant, denunciatos vero facile pœnam declinare poſſe credatur, recurrendo, vel ad Epiſcopos ſchiſmaticos, vel ad Laicos Judices Infideles, ex decreto Sacræ Congr. S. Offic. die 21. Febr. 1630. attentis ſupradictis cauſſis abſolvendi ſunt, & liberandi ab hujuſmodi onere denunciandi; moneri tamen debent, *ut ceſſantibus ſupranarratis periculis, & impedimentis, teneantur denunciare.*

DE-

DECLARATIO

Super Constitutione præcedenti contra sollicitantes.

„ *Pro formidando mortis articulo Sapientissimus,*
„ *ac Prudentissimus Pontifex præcedenti Con-*
„ *stitutione non intendit Sacerdoti criminis socio*
„ *ab eo quoque crimine absolutionem impertiendi*
„ *necessariam jurisdictionem auferre. Verum pe-*
„ *nas in dicta Constitutione latas non effugiet,*
„ *si absque gravi necessitate cogente ad excipien-*
„ *dam complicis confessionem se ingerat.*

BENEDICTUS PAPA XIV.

Ad futuram rei memoriam.

Apostolici muneris partes in procuranda precipua rerum sacrarum pura illabataque penitus administratione versari debere intelligentes, non modo & assiduis hortationibus, & justa, ubi res postulat, legum severitate, ut ab Ecclesiasticis quibusque Ministris sancta sancte tractentur, quantum cum Domino possumus providere studemus; Verum etiam leges ipsas ne forte siniſtris interpretationibus in alterutram extremam partem, aut immoderati rigoris, aut detestabilis laxitatis perperam detorqueantur, opportune communire ac roborare pro eorumdem tuendo vigore, cum occasio poposcerit, non prætermittimus.

§. 1. Sane cum nos alias quamdam nostram Constitutionem, cujus initium est, *Sacramentum Pœnitentiæ*, anno Incarnationis Dominicæ 1741. Kalendas Junii, Pontificatus Nostri Anno primo editam, omnibus, & singulis Sacerdotibus tam sæcularibus, quam regularibus interdiximus & prohibuimus, ne aliquis eorum, extra casum extremæ necessitatis, nimirum in ipsius mortis articulo, & deficiente tunc quocumque alio Sacerdote, qui Confessarii munus obire posset, Confessionem Sacramentalem personæ complicis in peccato turpi, atque inhonesto, contra sextum Decalogi præceptum commisso, excipere auderet: ita ut absolutio, si quam impertivisset, nulla, atque irrita omnino esset tamquam impertita a Sacerdote, qui jurisdictione & facultate ad valide absolvendum necessaria ipsi per nos vigore ejusdem Constitutionis adempta privatus existeret, & alias prout in memorata Constitutione, cujus tenorem præsentibus pro plene & sufficienter expresso, & inserto haberi voluimus, uberius dicitur contineri. Cum nos subinde super ex dictæ Constitutionis parte, quæ mortis articulum respicit, dubitationes quasdam exortas fuisse accipimus, quarum resolutionem privato cujusque judicio relinquendam minime existimamus, ne lex incertis conjecturis & opinionibus jactata in sensus a mente nostra alienos forsitan distrahatur, ejusque vigor paullatim langueat, atque enervetur.

§. 2. Hinc est, quod nos omnem dubitandi rationem, quantum cum Domino possumus, de medio auferre cupientes, motu proprio, ac ex certa scientia, & matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine memoratam Constitutionem nostram omnibus & singulis in ea contentis tenore præsentium, quatenus opus sit, confirmamus, illamque integre penitus, & omnino, atque ab illis, ad quos spectat, & pro tempore quandocumque spectabit, & inviolabiliter, & inconcusse observari præcipimus, & mandamus. Præterea habita super his cum venerabili Fratre Nostro Vincentio Episcopo Prænestino Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, Petra nuncupato, Pœnitentiario Nostro Majori, ac dilectis Filiis Officii Pœnitentiariæ Apostolicæ Ministris, qui rem jussu nostro mature perpenderunt, deliberatione, motu, scientia, & potestatis plenitudine paribus edicimus, ac declaramus eadem Constitutione singulis, ut supra, Sacerdotibus, quemadmodum interdictum non est in mortis articulo personam in prædicto turpi peccato complicem confitentem audire, atque ab hujusmodi quoque culpa rite contritam absolvere, deficiente tunc quocumque alio Sacerdote, qui confessarii munus obire possit; ita interdici reipsa & prohiberi prædicto modo tunc audire, & absolvere, ut si alius aliquis Sacerdos non defuerit, etiam si forte iste alius simplex tantummodo Sacerdos fuerit, sive alias ad confessiones audiendas non approbatus, possit nihilominus ipse Sacerdos simplex Confessionem excipere ac absolutionem impertire.

§. 3. Porro, si casus urgentis qualitas, & concurrentes circumstantiæ, quæ vitari non possint, ejusmodi fuerint, ut alius Sacerdos ad audiendam constitutæ in dicto articulo personæ confessionem vocari, aut accedere sine gravi aliqua exoritura infamia, vel scandalo nequeat tunc alium Sacerdotem perinde haberi, censerique posse, ac si revera abesset, atque deficeret, ac proinde in eo rerum statu non prohiberi socio criminis Sacerdoti absolutionem pœnitenti ab eo quoque crimine impertiri. Sciat autem complex ejusmodi Sacerdos, & serio animadvertat, fore reipsa coram Deo, qui irrideri non potest, reum gravis adversus prædictam nostram Constitutionem inobedientiæ, latisque in ea pœnis obnoxium, si prædictæ infamiæ, aut scandali pericula sibi ultro ipse confingat, ubi non sunt: immo intelligat, teneri se graviter hujusmodi pericula, quantum in se erit, antevertere, vel remo-

removere opportunis adhibitis mediis, unde fiat, ut alteri cuivis Sacerdoti locus pateat illius confessionis absque ullius infamia, vel scandalo audiendæ. Ita enim ipsum teneri vigore memoratæ nostræ Constitutionis declaramus, & nunc quoque ita ipsi faciendum esse districte mandamus, & præcipimus.

§. 4. Quod si idem Sacerdos aut quovis modo sese nulla gravi necessitate compulsus ingesserit: aut ubi infamiæ vel scandali periculum timeatur, si alterius Sacerdotis opera requirenda sit, ipse ad id periculum avertendum congrua media adhibere de industria neglexerit, atque ita personæ in dicto crimine complicis, eoque in articulo mortis, ut præfertur, constitutæ sacramentalem Confessionem excipere, ab eoque crimine absolutionem largiri, nulla, sicut præmittitur, necessaria causa cogente præsumpserit, quamvis hujusmodi absolutio valida futura sit, dummodo ex parte pœnitentis dispositiones a Christo Domino ad Sacramenti Pœnitentiæ valorem requisitæ non defuerint: (non intendimus autem pro formidando mortis articulo eidem Sacerdoti quantumvis indigno necessariam jurisdictionem auferre, ne hac ipsa occasione aliquis pereat) nihilominus Sacerdos ipse violatæ ausu ejusmodi temerario Legis pœnas nequaquam effugiet; ac propterea latam in dicta Constitutione majorem excommunicationem, eodemque plane modo, quo ibidem decernitur, Nobis, & huic Sanctæ Sedi reservatam incurrat, prout illum eo ipso incurrere declaramus, volumus, atque statuimus. Non obstantibus omnibus & singulis illis, quæ in præfata nostra Constitutione voluimus non obstare, ceterisque contrariis quibuscumque §. 5. Volumus autem ut earumdem præsentium litterarum transumptis seu exemplis etiam impressis manu alicujus Notarii publici, & sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis eadem prorsus fides in judicio, & extra illud ubique locorum habeatur, quæ haberetur ipsis præsentibus, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die Octava Februarii millesimo septingentesimo quadragesimo quinto. Pontificatus nostri Anno Quinto.

D. Cardinalis Passionеus.

DECRETUM.

Contra sollicitantes, & sacrificio Missæ abutentes ad Sortilegia.

Feria 5. Die 5. Augusti 1745.

IN Generali congregatione Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Quirinali coram D. N. D. Benedicto Divina Providentia Papa XIV. & Eminentissimis, ac Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus adversus hæreticam pravitatem Inquisitoribus Generalibus, a Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. sollicite animadvertens, quam grave sit delictum illorum perditorum hominum, qui Sacrosancto Missæ Sacrificio, ac Salutaris Pœnitentiæ Sacramento, ad Animarum reparationem a Christo Domino institutis, in illarum perniciem, & damnationem abutuntur, decrevit, quod imposterum Sacerdotes tam Sæculares, quam Regulares cujuscumque Ordinis, Instituti, Congregationis, & Societatis etiam de necessitate exprimendæ, vel in actu Sacramentalis Confessionis, sive illius occasione, aut prætextu, ad turpia sollicitantes, vel Sacrificio Missæ abutentes ad Sortilegia, præter pœnas a jure, & Apostolicis Constitutionibus, ac signanter S. Mem. Sixti V. & Gregorii XV. contra eosdem inflictas, perpetuam etiam inhabilitationem incurrant ad præfati Sacrificii celebrationem, quodque ejusmodi Decretum significetur singulis cujuscumque Ordinis Superioribus, ac Præpositis, ad hoc ut de illo, sicuti & de prædictis, aliisque Summorum Pontificum Constitutionibus, juxta præscriptum in generali Decreto Supremæ Inquisitionis die 15. Decemb. 1733. semel saltem in Anno, idest Feria VI. post Octavam Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis in publica Mensa, vel in Capitulo ad hoc specialiter convocato, ac insuper in quocumque Generali, vel Provinciali Capitulo, vel alio quovis nomine nuncupato Capitulari Congressu suos subditos, ac Religiosos commonendos curent, ejusdemque commonitionis coram suprema Congregatione juratum testimonium exhibeant.

Paulus Antonius Capellanus S. Romanæ, & Universalis Inquisit. Not.

Loco ✠ Sigilli.

Die 21. Augusti 1745. supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum Palatii Sancti Officii, ac aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Petrum Romolatium Sanctissimæ *Inquisitionis Cursorem.*

APPENDIX.

De Indulgentiis.

Quæst. I. *Quid & quotuplex sit Indulgentia?*

Resp. 1. Indulgentia est remissio pœnæ temporalis peccatis quoad culpam remissis debitæ, facta extra sacramenta & sacrificium

per

per applicationem satisfactionum Christi & Sanctorum, Fide constat ex Concil. Trid. sess. 25. Indulgentiarum usum fidelibus maxime salutarem esse, easque concedendi potestatem in Ecclesia extare.

Resp. 2. Indulgentia alia est totalis seu plenaria, qua tota pœna temporalis remittitur; & alia partialis seu non plenaria, qua pars tantum pœnæ remittitur. Hæc dicitur aliquando Indulgentia unius anni, vel plurium, vel XI. dierum; per quam scilicet tantum de pœnis remittitur, quantum remitteret pœnitentia austera unius anni, vel plurium, aut XI. dierum, secundum antiquos canones facta.

Quæst. II. *Quinam habent potestatem concedendi Indulgentias?*

Resp. Papa potest jure divino Indulgentias qualescumque in tota Ecclesia concedere; cum supremus sit Vicarius Christi, & supremum caput visibile Ecclesiæ. Supremo autem Principi competit potestas dispensandi thesaurum communem sine limitatione. Episcopi vero in sua diœcesi, & Archiepiscopi in tota sua provincia possunt jure communi concedere tantum Indulgentias unius anni in dedicatione Ecclesiæ; & in anniversario dedicationis, vel alia ex caussa, dierum dumtaxat XI. ex Concil. gener. Later. IV. c. 62. Cardinales etiam non Episcopi dicuntur concedere Indulgentias 100. dierum, ex concessione Papæ, saltem tacita.

Nota. Hæc potestas est jurisdictionis, non ordinis. Hinc 1. potest competere, & delegari clerico non Sacerdoti. 2. Indulgentiæ non possunt concedi nisi subditis c. 4. *de pœnit. & remiss.* ubi ratio datur, quia sicuti a judice non suo ligari nemo potest, ita neque absolvi. Possunt tamen exempti lucrari indulgentias episcopales, cum in ea re favorabili possint se subjicere jurisdictioni Ordinarii, ne quod in gratiam concessum est privilegium, in eorumdem dispendium cedat ex reg. 61. jur. in 6. ibi: *Quod in gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum.*

Quæst. III. *Quænam requiruntur ad lucrandam Indulgentiam?*

Resp. Sequentia. I. Status gratiæ, saltem cum ultimum opus completur. Quia tunc applicatur indulgentia, quæ illum exigit: nam inimico Dei, quamdiu in peccato existit, nulla fit remissio, etiam quoad pœnam temporalem. Inimicus enim Dei, & reus pœnæ æternæ non est subjectum aptum, cui remittatur aliqua pœna, & nulla est remissio nisi pro justo. Unde indulgentia nunquam conceditur, nisi contritis & confessis, aut vere pœnitentibus. Immo aliqui putant necesse esse, ut omnia opera in Bulla injuncta perficiantur in statu gratiæ. Sed alii communius docent sufficere, quod bene fiant animo vere pœnitenti, & sine affectu ad mortale. Quia Pontifex in concessione non exigit, ut omnia opera præscripta fiant in statu gratiæ, & sine illo possunt esse utilia ad finem indulgentiæ. Requiritur tamen status gratiæ eo instanti, quo ultimum ex operibus per Bullam injunctis perficitur. Nam requiritur status gratiæ eo instanti, quo indulgentia applicatur. At indulgentia applicatur eo instanti, quo ultima conditio ponitur, seu instanti consummationis operum. Ergo eo instanti requiritur status gratiæ.

II. Omnia opera injuncta impleri debent integre, in loco, & tempore, & ordine præscriptis, & propter finem præscriptum. Quia indulgentia non conceditur, nisi sub hac conditione, qua proinde non impleta, simpliciter nihil obtinetur. Et indulgentia solum operatur secundum intentionem concedentis expressam per verba concessionis. Hinc qui opus aliquod injunctum, vel partem ejus notabilem omittit, quamvis ex ignorantia aut oblivione invincibili, vel impotentia, nihil consequitur: quia simpliciter non implet conditionem, cui adstricta est indulgentia.

III. Ad consequendam indulgentiam plenariam omnium peccatorum, etiam venialium, requiritur detestatio omnium illorum, & depositio affectus ad quodlibet. Nam pœna peccato debita non remittitur sine culpa: nullum autem peccatum etiam veniale remittitur quoad culpam, sine detestatione seu displicentia saltem virtuali, & depositione affectus ad illud. Quam pauci ergo indulgentiam plenariam integre consequuntur!

Præter supradicta, Cajetanus, Navarrus, Reginaldus, & alii docent, ad indulgentiam integre consequendam requiri propositum, & sollicitudinem satisfaciendi Deo per satisfactiones congruas, & peccatis, ac facultati pœnitentis proportionatas; ita ut proportione hujus sollicitudinis tamquam dispositionis ad indulgentiæ effectum necessariæ percipiatur major indulgentiæ fructus. *Probant*: Quia 1. Extat divinum præceptum faciendi dignos fructus pœnitentiæ, a quo præcepto Ecclesia dispensare nequit. Et Concil. Trid. sess. 6. c. 14. docet, generaliter pœnitentiam christiani lapsi, necessario præter contritionem & confessionem continere satisfactionem per jejunia, eleemosynas, orationes &c. At, inquiunt, valde enervaretur, & fere tolleretur satisfactio illa congrua, si indulgentia plenaria plurimorum peccatorum obtineretur præcise per opera aliqua pauca non valde gravia, ut per visitationem Ecclesiæ, triduum jejunii, aliquam eleemosynam, & confessionem ac communionem. 2. Thesaurus indulgentiarum a

Christo concessus est, non ad tollenda opera satisfactoria, cum ea præceperit, aut ad fovendam negligentiam ac torporem fidelium, sed ad supplendam eorum impotentiam ac infirmitatem; alias, inquiunt, indulgentia redundaret non in ædificationem, sed in destructionem, fovendo negligentiam ac torporem in satisfaciendo pro peccatis, & minueret horrorem peccati. 3. Ex Greg. VII. qui Lincolniensi Episcopo indulgentiam petenti concessit ea lege, ut pro viribus satisfaceret: *Absolutionem præterea peccatorum tuorum*, inquit, *sicut rogasti auctoritate Principum Apostolorum Petri & Pauli fulti, tibi mittere dignum duximus, si tamen bonis operibus inhærendo, commissos excessus plangendo, quantum valueris, corporis tui habitaculum Deo mundum templum exhibueris*, ut appareat, inquit Baronius hæc referens ad an. 1073. *Sedis Apostolicæ indulgentiam illis communicari, qui quantum suppetunt vires, bene operari non prætermittunt; non autem ignavis, otiosis, ac negligentia torpescentibus*. De his qui ita sentiunt, sic loquitur S. Antoninus 1. part. tit. 10. cap. 3. §. 2. *Nec credunt, quod propter has indulgentias generales minus teneatur agere pœnitentiam in hac vita; & horum dictum satis videtur concordare æquitati, ut notat Innocentius*.

Quæst. IV. *Quænam notanda sunt circa opera præscribi solita?*

Resp. Sequentia. 1. Dum in Bulla conceditur indulgentia *contritis & confessis* (1), ad eam lucrandam secundum multos confessio non est necessaria habenti sola venialia: quia putant eam designari tantum ut medium ad gratiam & remissionem culpæ. Sed alii multi dissentiunt, quia tunc confessio requiritur tamquam unum ex operibus præscriptis. Quare tutius est confiteri, idque consentaneum est praxi fidelium, præsertim tempore Jubilæi.

2. Oratio fieri debet per aliquod tempus in loco, tempore, & ex intentione designantis. Locus est ordinarie, ubi est indulgentia. Tempus est inter utrasque vesperas. Intentio est pax inter principes christianos, conversio infidelium, extirpatio hæresum, exaltatio S. Matris Ecclesiæ, bonum spirituale Papæ, nisi alia addantur. Secundum multos debet esse vocalis, nec valet, si fiat cum distractione voluntaria: nam talis oratio non est religiosa, nec apta ad impetrandum id quod Papa intendit.

3. Modus servandi jejunium est ille, quem singulæ provinciæ servant tali tempore in aliis jejuniis.

4. Eleemosyna, si non determinetur per Bullam, fieri debet juxta regulas prudentiæ, & dictamen internum: ita ut non detur quid minimum, spectata facultate dantis, nam minima non sunt in consideratione.

5. Non satisfit per communionem sacrilegam; nam communio præscribitur, ut opus bonum, vivum & operativum gratiæ.

Quæst. V. *Quænam requiruntur ut Indulgentiæ prosint Defunctis?*

Resp. Necesse est, 1. Ut pro illis in Bulla specialiter concedantur. Nam indulgentiæ non prosunt pluribus, nec aliis, quantum primæ concessio; & tantum valent, quantum sonant. Nomine autem fidelium simpliciter in Bullis intelliguntur soli viventes, ut patet ex usu; quare quoties indulgentiæ ad mortuos extenduntur, expresse additur: *Fidelibus vivis & defunctis*. 2. Ut Fidelis vivens omnia opera injuncta rite perficiat ex intentione lucrandi indulgentiam pro mortuo, sitque in statu gratiæ, saltem cum ultimum opus impletur, atque indulgentiam applicet defuncto.

DECRETUM

Sacræ Congregationis Indulgentiis, & Sacris Reliquiis præpositæ.

QUum Sacra Congregatio Indulgentiis, & Sacris Reliquiis præposita die 31. mensis Martii anno 1759. fuerit in voto, Confessionem Sacramentalem, quando in Brevibus apponitur pro Indulgentiæ consecutione, peragi omnino debere, etiam ab his, qui sibi lethalis peccati conscii non sunt, necnon præfatam Confessionem suffragari etiam posse, si in vigilia Festivitatis expleatur, Votumque Congregationis Sanctissimus Dominus noster CLEMENS PP. XIII. benigne approbaverit, illudque typis publicari sub datam 19. Maji prædicti anni mandaverit; quamplures supplices libelli tum Regularium Communitatum, & præsertim Monialium, tum etiam Parochorum, & nonnullorum Episcoporum pro suis Diœcesibus porrecti sunt, quibus maxima exponebatur difficultas, quæ inter-

(1) Quod spectat ad necessitatem *Confessionis Sacramentalis* in negotio Indulgentiarum, nuperrime Sacr. Congreg. SS. D. N. Clementis XIII. auctoritate suffulta Decretum edidit sapientiæ plenum, quo nimirum Fideles, dum ab onere levantur peragendæ Confessionis statis diebus, ut facilius Indulgentiis potiri queant, simul exstimulantur ad ipsam Confessionem assidue frequentandam in vitæ decursu. Qua quidem ex re quantum emolumenti regenitis animabus deinceps obventurum sit, nemo non videt. Cum igitur maximo opere interfuit, ut tam excellens, atque laudabile Decretum innotesceat universo Orbi Christiano, ac jugi memoriæ servetur; idcirco illud [illegible]e vestigio inferendum putavi.

interdum, immo perſæpe incidit pro Sacramentali Confeſſione, ſive in Feſto, vel ad minus in vigilia peragenda. Quamobrem, ut adeo proficuus Indulgentiarum Theſaurus reddatur Fidelibus accommode comparandus, enixis precibus ſupplicabant Sanctitati Suæ, ut opportuno aliquo remedio de Apoſtolica benignitate providere dignaretur: quibus precibus ad prædictam Sacram Congregationem remiſſis, propoſitum in ea fuit Dubium: An, & quomodo ſit conſulendum Sanctiſſimo ſuper præfati Decreti executione, vel declaratione in caſu &c. *Reſponſum fuit:* Conſulendum Sanctiſſimo Domino Noſtro, ut concedere dignetur Indultum omnibus Chriſtifidelibus, qui frequenti peccatorum confeſſione animam ſtudentes expiare, ſemel ſaltem in hebdomada ad Sacramentum Pœnitentiæ accedere, niſi legitime impediantur, conſueverunt; & nullius lethalis culpæ a ſe poſt peractam ultimam Confeſſionem commiſſæ ſibi conſcii ſunt, ut omnes, & quaſcumque Indulgentias conſequi poſſint, etiam ſine actuali Confeſſione, quæ ceteroquin juxta præfati Decreti definitionem ad eas lucrandas neceſſaria eſſet. Nihil tamen innovando circa Indulgentias Jubilæi, tam ordinarii, quam extraordinarii, aliaſque ad inſtar Jubilæi conceſſas, pro quibus aſſequendis, ſicut & alia opera injuncta, ita & Sacramentalis Confeſſio, tempore in earum conceſſione præſcripto, peragantur. *Et facta per me infraſcriptum ejuſdem Sacræ Congregationis Secretarium de præmiſſis omnibus Sanctiſſimo Domino Noſtro relatione, Sanctitas Sua piis Bonorum deſideriis, ac votis ſatisfacere, & Indulgentiarum gratias, iis potiſſimum, qui pie ſancteque vivendo, donis Divinæ Miſericordiæ digniores efficiuntur, elargiri quam maxime cupiens, benigne annuit, & præfatum Indultum in forma ſupraſcripta expediri, & publicari mandavit, quibuſcumque in contrarium non obſtantibus.*

Datum ex Secretaria Sacræ Congregationis Indulgentiarum die nona Decemb. MDCCLXIII.

N. Cardinalis Antonellus Præfectus.

J. de Comitibus Sacr. Indulg. Secr.

APPENDIX.

De Orientalis Eccleſiæ circa Pœnitentiam diſciplina.

ORientalis Eccleſia orthodoxam fidem ſervavit, tum circa pœnitentiæ virtutem, tum circa Sacramentum. Tres eſſe pœnitentiæ partes, inter quas non ſolum cordis contritio, & oris confeſſio, ſed etiam operis ſatisfactio recenſetur, fatentur Gregorius Hieromonachus in Synopſi *Interrogatione de partibus pœnitentiæ & quid ſit ſatisfactio*; Gabriel Philadelphienſis de Sacramento Pœnitentiæ, ubi agit *de ejus partibus, & ſatisfactione*; Simeon Theſſalonicenſis in Opere *de ſeptem Eccleſiæ Sacramentis*: Hieremias Patriarcha Conſtantinopolitanus in primo ad Lutheranos reſponſo, & Confeſſio orthodoxa a quatuor Græcis Patriarchis adverſus Lutheranos edita *p.* 1. *interrogatione* 103. Et cum ii, tum alii Græci etiam Schiſmatici fatentur omnia peccata mortalia ſpeciatim Patri ſpirituali eſſe confitenda.

Chaldæos quoque, ac Syros Neſtorianos cenſuiſſe ſemper pœnitentiam Sacramentum eſſe, eamque peccatorum præ ſe confeſſionem ferre, debitamque ſatisfactionem, facile patet. Nam Ebedjeſus Sobenſis in *libro Margaritæ p.* 4. *cap.* 1. inter Sacramenta recenſet remiſſionem peccatorum: Joſephus Indus *Navigatione novi Orbis* c. 134. apud Neſtorianos in uſu fuiſſe teſtatur *Confeſſionem auricularem; confitentur*, inquiens, *ut nos*. Jeſujabus Adjabenus Patriarcha Ordinem Pœnitentiæ compoſuit, eodem Sobenſi teſte; illumque commentariis illuſtravit. Timotheus II. Patriarcha in lib. *de Sacramentis* cap. 7. ſect. 6. ut legere eſt apud Aſſem. tom. 1. Bib. Orient. part. 2. pag. 287. Res vero clarior fit ex eo, quod dum quidam Patriarcha Neſtorianus, quem Aſſemanus ait, fuiſſe Simeonem Barmamam, auferre vellet peccatorum confeſſionem, contentio magna, atque cædes orta fit: *Erat quidem apud nos*, inquiunt Sulaka, & Joſephus II. *conſuetudo, ut revelaremus peccata noſtra inter nos: ſed ſurrexit violentus Tyrannus, & abolevit eam; orta eſt cædes & contentio, & ceſſare fecit illam*. Galanus vero de Sacramento pœnit. ſect. 1. ſcribit, decreviſſe Neſtorianos, *ne quiſpiam deinceps alteri quam ſoli Deo peccata ſua confiteretur: propterea quod ex revelatione cujuſdam confeſſionis, cujus ſecretum Spahanenſis neſcio quis aperuerat, multæ inter ipſos Syros diſſenſiones, & homicidia veniſſent*: Confeſſionem in primis reſtituere ſtuduit laudatus Sulaka, ejuſque in Patriarchatu ſucceſſor Abdjeſus: deinde Miſſionarii Apoſtolici tam in Chaldæa & Perſide, quam in Indiis; Epiſcopi enim Doctoreſque, qui in Chaldæa a Patriarcha Babylonico in Indias deſtinabantur, inter ceteros Neſtorianorum errores, hunc etiam, confeſſionis ſcilicet auricularis horrorem, populis illis inſtillabant; ut ſcribit Antonius de Gouvea in actis Alexii Menezzii Archiepiſcopi Goenſis lib. 1. c. 13. idemque Menezius teſtatur in Synodo Diamperienſi ſeſſ. 6. can. 1. Ita Aſſem. loc. cit.

Syri quoque Jacobitæ, Cophiti, & Æthiopes Sacramentum pœnitentiæ a primis temporibus agnoverunt omnes, ac etiam nunc eorum plerique ſervant. Licet enim in Ægypto circa XII. ſæculum tres Patriarchæ pœnitentiæ Sacramen-

crementum abrogare constituerint, tamen semper suos habuit etiam ibi defensores. Nam adversus illam novitatem restitisse, ait Renaudotius, Marcum filium Elconbari, qui se se Marco opposuit filio Zaraæ; & postea Abnassalos fratres duos, & alios non paucos: Atque eodem tempore Antiochenus Jacobitarum Patriarcha Michael necessitatem confessionis Sacramentalis, & Canonis, seu pœnitentiæ canonicæ multis argumentis stabilivit *in tractatu de præparatione ad Communionem*. Hanc autem mutationem ita factam fuisse scribit laudatus Renaudotius in commentario *ad Liturgiam Cophticam S. Basilii*. Tum Sacerdos postquam Patriarchæ, Episcopis, Sacerdotibus, & Clero thus dedisset, Laicos circuitu per Ecclesiam facto incensaret, solebant Cophtæ ejus precibus commendare se, simulque confiteri se peccatores, & confessionem quamdam verbis generalibus pronunciare, illi non absimilem, quam in Missa recitat Ecclesia Latina; Cum interea Sacerdos orationem diceret, quæ ad remissionem peccatorum pertinere videbatur, existimaverunt, eam non frustra pronunciari, & similes absolutiones valere judicatæ sunt ad abolenda peccata, quæ per fragilitatem humanam, a piis etiam quotidie committuntur; atque hinc superstitio cœpit, quam ita subsequuta est pœnitentiæ subversio; sæculo undecimo, & sequenti ad sacrorum mysteriorum communionem admitti cœperunt graviſſimorum criminum rei, qui ea Sacerdotibus confiteri; & *Canonem*, seu pœnitentiam subire negligebant, cum, si disciplinam Ecclesiasticam erga eos exercuissent, timerent, ne calumniam ipsis aliquam obdurati peccatores apud Mahumetanos impingerent, aut fidem abnegarent. Sed alii longius progressi, ut inter alios Joannes filius Abugaleb Patriarcha Cophitarum, & Marcus filius Zaraæ, confessionem, ut supra dixi, penitus subtulerunt; atque illo Alexandrinorum Sedem occupante, Michael Damiatensis opusculum insulsissimum edidit, quod tamen ex parte servatum est in collectione canonum Alexandrina, laudaturque ab Abulbricat, & Auctore scientiæ Ecclesiasticæ. Summa illius doctrinæ hæc fuit: Christus vetuit, ne magistros nobis constituamus super terram, cum unus sit ipse magister noster; neque Marcus Alexandrinæ Ecclesiæ fundator simile quidquam instituit; ex quo ineptus ille doctor firmissimum argumentum habere existimavit ad avertendam pœnitentialem omnem disciplinam. *Itaque ex pessima illa institutione multi existimare cœperunt, sufficere ad expianda peccata, ut, cum Sacerdos thuribulum circumferret, inclamaretur-que a populo* kyrie eleison, *adjiceretur hæc verba post illud*, Domine miserere, *quod Arabice quoque dicitur multoties*. Suscipe Domine hoc incensum, quod offertur tibi a Sacerdote tuo pro peccatis nostris. *Tunc unusquisque animo revolvens peccata sua, ea secrete coram Deo confitebatur, atque ita illa sibi remitti stulte existimabat. Neque illic constitit superstitio; sed tandem fuerunt, qui posito coram se thuribulo domi, absque Sacerdotis ministerio, thus injicientes & fumo peccata sua immurmurantes illa sibi plene remissa crederent: quod ab Æthiopibus factum testatur Abuselab, & a Nestorianis Malabarensibus Historia Alexii Menezii Goensis Archiepiscopi. Illam brevem formulam agnoscendi se peccatores coram Deo, Confessionem vocarunt.*

Quæ hactenus exposita sunt, perspicuum faciunt, Sacramentum pœnitentiæ agnitum fuisse, ac servatum a primis sæculis in universa Orientali Ecclesia, eosque, qui illud rejecere, habitos fuisse a reliquis tamquam Novatores, sive Hæreticos. Superest ergo ut videamus, quænam sit in hujusmodi Sacramenti administratione eorumdem disciplina.

§. I. *De his quæ ad materiam spectant.*

POenitentia in publicam dividi solet, & privatam. Publica pœnitentia est, quæ Episcopo, vel Presbytero pœnitentiario ad canonum normam decernente, publice a confessis peccatoribus fiat: privata vero, quæ a Confessario pœnitentis fidei, & conscientiæ privatim ac secreto peragenda committitur. Cum de Orientalibus dicturi simus, actiones, quibus publica pœnitentia continebatur, ex Gabriele Philadelphiensi Græco Auctore describere placuit. Is *cap. 10. de Sacr. Pœn.* loca varia, in quibus peccatores pœnitentiam agerent, per actiones designans ait, *Hæc sunt: Fletus, Auditio, Substratio, Consistentia, & Participatio.*

Fletus, inquit, *locus est extra portam Oratorii, in quo stant flentes, & peccatorum suorum a fidelibus intervenientibus; & exeuntibus postulant.*

Auditionis locus est intra portam Templi, videlicet in Narthece, in quo stant Audientes, & hymnorum sanctarumque scripturarum lectionem, & doctrinam audiunt.

Substrationis locus est intra Templum, in quo stant, qui substernuntur, qui cum Cathecumenis exeunt e Templo, cum illud: quicumque Cathecumeni discedite, *a Diacono promulgatur.*

Consistentia locus est, in quo ii, qui pœnitentiam egerunt, idoneumque Canonem executi sunt, consistunt, & fidelibus comprecantur.

Participationis locus, in quo stant, qui fructus pœnitentiæ dignos fecerunt, & divinæ participant communioni cum reliquis, qui ea digni sunt.

Hæ sunt diversæ stationes, diversique pœnitentium gradus, in quibus pluribus etiam annis stare jubebantur, qui publicæ pœnitentiæ subjicerentur. Non solum autem publica, sed etiam pri-

privata, si gravia essent crimina, Episcopo vel presbytero Pœnitentiario juxta præscriptum Canonum decernente, publica pœnitentia expiabantur. Ex arbitrio vero & voluntate Episcoporum pendebat, ut pœnitens per omnes, aut pauciores transiret pœnitentiæ gradus. Et Sacri Canones præcipiebant, ut Episcopi, sive Presbyteri pœnitentiarii hac œconomia uterentur, ne ex pœnitentiæ gradu, in quo peccatores stare juberentur, occulta illa crimina manifestarentur, quæ pœnitentibus infamiæ, & maximo damno esse possent. Hujusmodi usus adhuc octavo exeunte sæculo purus & integer perseverabat in Ecclesia Latina, ut constat ex Caroli Magni, & Ludovici Pii capitularibus, præsertim lib. v. cap. 136. Post medium sæculum nonum regnante Carolo Calvo tertius pœnitentiæ gradus antiquari cœpit: id patet ex variis Summorum Pontificum Epistolis, & Conciliorum decretis, in quibus, ubi de publica pœnitentia agitur, fletus, auditio, & consistentia commemorantur. Immo & quartus ex tunc nonnihil relaxatus, concessa sollemnibus saltem diebus pœnitentibus communione. Sequentibus vero sæculis sensim publica pœnitentia in Latina Ecclesia antiquum rigorem amisit, ac penitus sublata fuit.

In Orientali vero Ecclesia longe antea publicæ pœnitentiæ disciplina immutata ac sublata fuerat. Nectarius enim Constantinopolitanus Episcopus renunciatus ann. 381. quem Episcopatum ad annum usque 397. tenuit, publicam pœnitentiam in Constantinopolitana Ecclesia e medio sustulit, ejusque morem deinceps imitatæ sunt aliæ Orientis Ecclesiæ: quæ autem ab antiqua consuetudine detraxit, sive in ea abrogavit, ad sex summa capita revocari possunt, inquit Morinus lib. VI. de pœnit. cap. 22. 1. Presbyterum confessionibus, & pœnitentiis publicis præfectum sustulit. 2. Morem antiquum publice enunciandi quædam crimina, quæ Presbyter ille monuerat, abrogavit. 3. Quotidianas manuum impositiones, & orationes super pœnitentes ab Apostolorum ætate fieri solitas, in quibus universum fere subsistrationis mysterium consistebat, interdixit. 4. Pœnitentiarum, sive pœnarum in confessione secreta impositarum executionem pœnitentium fidei commisit, ut eas quisque in seipsum pro contritionis zelo, & ardore, nemine conscio aut judice, exequeretur. 5. Hinc accusationes criminum a proximis commissorum apud Episcopum ex præcepto religionis factæ, & judicium pœnitentiæ de iis licet occultis publice redditum, obsoluerunt. Unde præterea obsolevit, seipsum de occultis criminibus accusandi festinatio & acceleratio, ne reus præventus & convictus multo severiori pœna plecteretur. Denique pœnitentiæ publicæ de criminibus occultis penitus abolitæ sunt.

Post hanc disciplinæ variationem hæc fuit, ac viget etiam apud plerasque Orientales Ecclesias disciplina. 1. Diligentissima, & minutissima peccatorum omnium secreta confessio. Hæc autem confessio, ut Allatius & Goarius scribunt, ita a Græcis fit, ut non genuflectant, sed sedeant cum reverentia, & capite operto peccata confitentes. Nec quemque movere debet hæc praxis, quæ viguit olim apud Latinos, ut antiquus Romanus Ordo, Alcuinus, aliique Rituales libri non pauci, Martene teste, describunt; quæque viget etiam apud Æthiopes, ut ex Joannis Boteri ad Antonium Cardinalem Carafam epistola liquet. 2. Diligens & accurata Sacerdotis interrogatio de his omnibus pœnitenti facta, ut præscribunt Pœnitentiales libri Joannis Jejunatoris Patriarchæ Constantinopolitani, qui Gregorii I. Pontificis coætaneus erat, & Joannis Monachi, quem ajunt S. Basilii discipulum, eo tamen tempore multo posterioris, atque Libelli Simeonis Archiepiscopi Thessalonicensis, & Gabrielis Philadelphiæ Metropolitæ de Sacramento Pœnitentiæ scribit. 3. Pœnitentiarum & pœnarum unicuique peccato secreta impositio, vel secundum Canones, vel saltem juxta approbatos Pœnitentiales libros, qui de Canonum severitate non admodum remittebant. 4. Absolutionis post confessionem, aut etiam pœnitentiæ impositionem concessio, sed Communionis Eucharisticæ, pro ratione criminum & pœnitentium ad agendam pœnitentiam fervore & zelo, in longum breviusve tempus dilatio. Observat etiam idem Morinus, duo ex antiquo rigore, publica pœnitentia sublata, in Oriente remansisse, scilicet, humilitatem, cum qua pœnitens quacumque dignitate fulgeret ad Sacerdotem accedere tenebatur; & morem, quo pœnitentes ob nonnulla crimina, ac ob inquinamenta etiam nonnulla naturalia in foro tantum conscientiæ obligabantur a Templo secedere, atque in Narthece subsistere, dum Missæ Sacrificium celebraretur, licet aliis concederetur interesse officiis.

Pœnitentiam juxta Canones imponi solere a plerisque Orientalibus præsertim Græcis facile est demonstrare. Primum constat Gregorii Magni ætate Joannem Jejunatorem Pœnitentialem librum edidisse, quem refert Morinus in fine Operis de Pœnitentia. Is pœnitentiæ canonicæ rigorem mitigavit; quamobrem nimiæ accusatus ac reprehensus fuit indulgentiæ a Concilio Constantinopolitano circa finem undecimi sæculi celebrato; ab Harmenopulo qui eodem sæculo aut paullo post scripsit: & Leo Allatius lib. III. de Conc. Eccl. Orient. cum Occident. c. 9. *pœnæ*, inquit, *pœnitentibus impositæ, mitiores multo nunc sunt, quam erant antea. A Joanne enim Nesteuta antiquus ille pœnarum rigor remissus est, licet id alii inter eos non probent.* Pœniten-

tentiam juxta Canones imponendam esse docent Nicephorus Cartophylax ep. 3. quæ est de ligandi solvendique potestate, Simeon Thessalonicensis, qui inquit, *videant ne præter Canones dijudicent, ne quis præter Canones agens*: Germanus Amathuntis Episcopus in literis, quibus Sacerdoti dat confessionem audiendi auctoritatem, ubi ait; Sacerdotem *juxta opera, in quibus peccaverunt, Canonem pœnitentibus imponere debere*: Gabriel Philadelphiensis Græcus recentissimus satisfactionem, cap. 8. libri de Sacramentis, vocat *adimpletionem, & perfectionem Canonis, quem Pater spiritualis dedit peccatori secundum spiritualem sacrorum canonum pœnam*. Neophytus Rodinus Cyprius in libro, quem de confessione lingua Græca vulgari edidit, ait, *satisfactio est, ut faciat aliquis id quod sufficit, hoc est, illum canonem, quem ei dederit Pater spiritualis &c.* Hieremias Patriarcha CP. in primo responso ad Tubingenses Lutheranos ad c. 11. testatur, pœnam seu medicinam peccatis dandam juxta canones: denique, missis Allatii, & Arcudii testimoniis, ita Goarius pag. 679. Græcorum disciplinam describit: *Patres spirituales sedentes, pœnitentes pro Exomologesi audiunt. Si leves & venia dignas pœnitentibus culpas deprehenderint, nullam adhibent solutionem, sed de pio, devotoque quodam opere exercendo monitum amice remittunt; si lethifera crimina detegunt, illa in Nomocanone juxta se posito examinant, censurarumque districtioni, prout legunt, cuncta subjiciunt, & tandem pœnitenti bene precantur: his atque aliis orationibus, aut in remedium præteriti delicti, vel in cautelam futuri impositis. Peccata tandem cuncta ad canonum rigorem examinata, pœnis in eis perlectis castigant, & emendant. Propterea que pœnitentiam impositam, ut canonibus præscriptam, solent ipsi κανόνα vocitare.* Et infra, *publica pœnitentia nulli licet amplius imponatur, aliqui tamen confessione expiatos a sacra communione per annum vel plures quandoque arcent. Hi non ita plene reconciliati privationem Eucharistiæ panis Eulogici communionis vices supplentis sumptione solantur; & sanguinis dominici sumendi loco, aquam in Theophaniis benedictam, diacono eam porrigente, communionis diebus, Paschatis scilicet, Apostolorum Petri & Pauli, Assumptionis, & Christi Natalitiorum, summa cum religione hauriunt; & tandem oratione super eis recitata ex integro Ecclesiæ reconciliantur.* Pœnitentiæ Canonicæ Dionysius Barsalibi, Michael Antiochenus Patriarcha, aliique Syri, atque etiam Cophitici scriptores meminere, eamdemque inculcaverunt.

Ubi disciplina hæc variata sit, ac mos obtinuerit, ut pro Sacerdotum arbitrio pœnitentiæ Latinorum more imponantur, certum est, non teneri confessarios ad normam illorum canonum pœnitentias præscribere; sed ubi vigeat adhuc canonum observantia, nefas esse censeo Confessariis, aliam pœnitentiam injungere præter eam quam canones, sive Pœnitentiales libri præscribant, nisi ii eamdem confessariorum arbitrio imponendam pœnitentiam committant. Nam absolvendi facultatem sive jurisdictionem, quam ex Ecclesia, & ab Episcopis habent, ita exercere tenentur, ut Ecclesiæ lege obligati sint ad indicandam pœnitentibus, quos absolvunt, pœnam ab eadem Ecclesia determinatis criminibus designatam; & ut in Ecclesia Latina iis, qui ex occulto delicto in pœnam incidunt irregularitatis vel suspensionis ab Ecclesia præscriptam, confessarius declarare debet pœnam, in quam incidit; ita in Ecclesiis, in quibus pœnæ canonicæ in usu sunt, confessarius absolvendo pœnitentes pœnas his declarare debet, quas canones statuant pro peccatis, quæ confessi sint, subire oportere. En verba Hieremiæ Patriarchæ, Resp. 1. ad Lutheranos cap. 22. *Quod attinet ad potestatem dimittendi peccata, ea non absolute data est, sed ea conditione, ut peccati pœnitens obediat, & consentiat illi, qui animæ suæ curam gerit, & veram pœnitentiam demonstret.*

Operum pœnitentialium præcepta in tres generales species dividunt. In ea, quæ communionis Eucharisticæ privationem spectant, & ad istam privationem referuntur unius, vel plurium annorum mulctæ; unicum enim canonum pœnitentialium studium, idque vehementissimum in id incumbere videtur, ne cui indigne Eucharistia præbeatur; & ideo post absolutionem communionem diutissime differunt: deinde in ea, quæ jejuniorum & ciborum abstinentiam; ubi explicant, quibus diebus abstinendum sit, quibus remissius agendum, quibus non abstinendum: denique in ea, quæ preces, & orationes singulis diebus recitandas. Episcoporum est pœnitentias canonicas augere, vel minuere, qui solent etiam *diplomata quædam concedere a pœnis, & canonibus non plene adimpletis pœnitentes eximentia, quæ chartæ condonativæ indulgentiarum vices apud Græcos obtinent*, inquit Goarius pag. 680.

Hactenus de pœnitentia generatim egimus, & quoad Laicos homines: in Clericorum vero pœnitentia tria sunt speciatim observanda. 1. Sacerdotem Clerici confessionem auditurum ab eo promissionem exigere ab officio cessaturum si crimina confiteatur, quæ canones depositione, aut suspensione condemnant. 2. Clericum propter crimen sic secreto in confessionis auricularis tribunali depositum, aut suspensum, communione Eucharistica non privari pœna priore juxta canones crimini sufficiente. 3. Quoniam Clerici conjugati, etiam presbyteri ordinari solent, si resciverint uxores suas adulterio pollutas, eas dimittere tenentur; aut si

iis

iis commiſceantur, ab officio Eccleſiaſtico ceſſare. Quæ ex iis emergunt dubia, infra proponemus. Hæc ad pœnitentiæ materiam ſpectant: nunc dicendum

§. II. *De forma.*

LAtina Eccleſia pro Sacramenti pœnitentiæ forma habet hæc verba: *Ego te abſolvo ab omnibus peccatis*: eamdem uſurpandam propoſuit Eugenius IV. Armenis in decreto, quod pro eorumdem inſtructione in Florentina Synodo edidit, voluitque Clemens VII. ut Græci in Italia Inſuliſque adjacentibus degentes, eadem uterentur, dum neceſſitate cogente, Latinos abſolverent: hanc vero, vel ei valde ſimilem Græcorum plerique, dum pœnitentem ſtatim ac confeſſus eſt, abſolvunt, uſurpant: Græci Calabri, Apuli & Siculi, in orationibus, quas pœnitentes abſolvendo proferunt, habent; *Ego vero condono tibi omnia peccata tua*; *In nomine Patris &c.* vel, *inſuper ego abſolvo te ab omnibus peccatis tuis quæcumque coram Deo, & mea indignitate confeſſus es*: *In nomine Patris &c.* Acceptaverunt quoque illas *Orientales nonnulli, & ut in uſum actas memini quondam mihi ab ipſis oſtenſas; tranſcriptas vero & quaſi laudatas, & receptas a quibuſdam cum pleriſque ſui ritus orationibus recenter ad me miſit multa mihi neceſſitudine conjunctus Gregorius Coreſius Eccleſiæ C. P. Theologus*, inquit Goarius pag. 540. edit. Venetæ.

Ruthenos hanc adhibere conſueviſſe formulam refert Arcudius lib. 4. c. 3. *Divina gratia S. Spiritus per me peccatorem, & minimum ſervum ſuum habet condonata quæcumque peccaſti*; in Rituali vero Metropolitæ Chiovienſis poſt deprecationem, Sacerdotem verba hæc pronunciare narrat: *Ego quoque Pater tuus ſpiritualis, poteſtate mihi a Deo, & a ſuperioribus meis conceſſa, te abſolvo ab omnibus peccatis tuis*. Nunciatum vero eſt a Monachis nonnullis Ruthenis, hac noſtra ætate Ruthenos fere omnes indicativam Latinorum formulam adhibere. Eadem forma univerſim utuntur Armeni, teſte Galano, & Syri Maronitæ, Chaldæi, aliique Orientales. Ex quo patet, totam fere Orientalem Eccleſiam præſcriptam in decreto pro Armenis a Concilio Florentino edito abſolutionis formam uſurpare.

Quamquam hæc forma Romanæ Eccleſiæ maxime probatur, & laudato pro Armenis decreto præſcripta eſt: tamen non adeo facile irritum, vel dubium declarandum eſt Pœnitentiæ Sacramentum formula deprecativa a Græcis nonnullis, & ab aliis paucis Orientalibus uſurpata. Hujuſmodi formæ ita exprimuntur a Gabriele Philadelphienſi de Sacram. Pœnit. c. 8. *Gratia ſanctiſſimi Spiritus per humilitatem meam habet te condonatum, & abſolutum*. In Officio eorum, qui peccata confitentur a Goario latine reddito, Pœnitentiarium pœnitentem circa varia peccata interrogare præſcribitur, ac deinde ſubditur: *Poſtquam minutim interrogaveris de ſingulis, aſſume indicem, & quale ſit peccatum inquire, & cum hoc libro confer, ut quale ſit peccatum dignoſcas, & iſta deinde ſubjunge*. Duæ deinceps recenſentur Orationes, in quarum prima Sacerdos ait; *Quæcumque tenuiſſimæ humilitati meæ narraſti, & quæcumque minus ex ignorantia, vel oblivione, qualecumque ſit, exprimere non valuiſti, condonet tibi Deus in præſenti, & in futuro*. In altera vero: *Ipſe Deus, per me peccatorem in præſenti, & in futuro ſæculo tibi pareat*. Aliæ vero formæ habent, *abſolvat te Deus &c. vel condonet, dimittat, remittat tibi Deus quæcumque peccaſti*. Iis autem formis facile patet, ratum fieri Pœnitentiæ Sacramentum. Primum, quia licet Græci aliique Orientales iis uterentur etiam Concilii Florentini tempore, ut ex eorumdem libris liquet, tamen Græcis, quos Patres ita abſolvere notant, nihil dixere, eoſque nihil de hac Sacramenti formula monitos abire permiſerunt: quod argumentum eſt, nihil ab iis deſiderandum, aut caſtigandum judicaſſe. Deinde Clemens VIII. & Benedictus XIV. præcepere quidem Græcis ſub Latinis Epiſcopis degentibus, ut dum Latinos in caſu neceſſitatis abſolvunt, indicativa Latinorum formula utantur, ſed nec deprecativam uſurpare vetantur, dum Græcos abſolvunt, nec indicativam adhibere juſſerunt. Id vero nunquam præteriiſſent, ſi ratum non habuiſſent, vel cenſuiſſent ſuſpectum Sacramentum formula deprecantibus verbis expreſſa adminiſtratum; denique in antea indicatis formulis abſolventis Sacerdotis actio ſatis exprimitur: Id enim exprimi, dum Sacerdos ait: *Deus*, vel *gratia Sancti Spiritus dimittat, vel condonet tibi per me &c.* nemo negabit. Quamvis hæc formula, inquit Goarius, *deprecativa prima fronte appareat, abſoluta nihilominus his dictionibus δια' ἐμῦ* per me, *redditur, auctoritatem a Deo acceptam, quam prius Miniſter memorabat, reo pœnitenti applicat, & indulgentiæ divinæ inſtrumentum, & cauſſam ſubordinatam ſe prædicat*. Si vero Sacerdos non dicat *per me*, id ſubauditur: nam ſi dum Sacerdos Græcus baptizans, ait, baptizatur talis, ſubauditur *a me*, cur non ſubaudiemus Sacerdotis actionem, dum poteſtatem ſeſe prius a Deo accepiſſe ait, ut revera dicit in quacumque oratione ſupra Pœnitentem pronunciata, ac deinde ſubdit *abſolvat te Deus*? Quis eſt, qui non ſubintelligat *per me*? Miniſterium enim ipſum, quod eum Sacerdos exercet, ſatis ſuperque denotat, cum ita ſeſe exprimere; Deus per me Miniſtrum ſuum abſolvat te ab omnibus peccatis. Igitur formulæ de-

precativæ exprimunt Sacerdotis actionem, atque eam ita indicant, ut humilem submissumque eorundem animum designet, quod Deum rogant, ut Sacramentum, quod ipse instituit, quodque nonnisi divina ipsius promissione, & virtute fit, perficiat. Atque hac de causa ab Irenæo, Justino, aliisque Patribus Sacramentorum formulæ passim preces, orationes, invocationesque appellantur.

Nota. 1. Etsi deprecativa forma satis est ad perficiendum Sacramentum Pœnitentiæ; tamen dum Græci aliique Orientales Latinorum Confessionem excipiunt, eosque absolvunt, ex Clementis VIII. & Benedicti XIV. Constitutionibus tenentur formam in Florentina Synodo præscriptam adhibere; ac laude digni habentur omnes Orientales, qui præter preces, quas juxta proprium ritum proferunt, eamdem quoque formam pronuncient.

Nota. 2. Refert Galanus loco sup. cit. Armenos nonnullos, dum pœnitentes confitentur, ad singula peccata dicere: *Deus dimittit*, ac pro formula habere verba hæc: *Deus remittit peccata tua*, ubi advertit, & quidem optime, tolerari non posse morem pronunciandi formulam ad singula peccata; cum ea Sacramentum fiat, quod integram confessionem pro materia habet. Ad formam vero quod spectat, non dubito, quin ea vere perficiatur Sacramentum, subaudiatur *per me*, ac absolventis Sacerdotis actio designetur: teneri vero arbitror Armenos ad eam usurpandam, quam iisdem Florentina Synodus proposuit, & inculcavit.

§. III. *De Ministro Pœnitentiæ.*

HUjus Sacramenti Minister etiam juxta Orientalis Ecclesiæ canones est Episcopus, vel Presbyter, cui Episcopus absolvendi facultatem fecerit, hoc est, cui animarum curam commiserit, atque adeo subditos designaverit, in quos jurisdictionem absolvendo a peccatis exerceat. Atque in iisdem canonibus statutum est, præsertim XLVI. Carthaginensi, & XIV. Neocæsariensi, posse Sacerdotem quemque, absente Episcopo, vel alio ab Episcopo probato Presbytero, in mortis periculo constitutum absolvere. Reprehensione vero digni sunt Græci, teste Goario, quod *raros, eosque e Monasteriis maxime selectos πνεύματικοὺς Patres spirituales ad hoc onus admissos, litterisque συνοδικοῖς institutos exponant, quia Laicos Sacerdotes, quamvis erronee, non ita confidenter conveniunt, prout subindicat Balsamonis responsum* XIX. Huic errori occurrere voluisse videntur Clemens VIII. & Benedict. XIV. qui in Const. *Etsi Pastoralis*, quod Clemens statuerat, per hæc verba inculcavit: *Sacerdotes quoque conjugati, aliique, quibus Parochiarum cura, vel Ecclesiarum Parochialium regimen per Episcopos suos committitur, licite, & libere possint Parochianorum suorum confessiones audire, ipsisque pœnitentiam injungere pro peccatis: quia cui licet, vel conceditur, quod est majus; competit quoque, nec negari convenit, quod est minus.*

Ad Confessariorum dotes, quod spectat, eædem sunt, quæ in Orientalibus ac in Latinis desiderantur, scilicet probitas morum, sufficiens scientia, prudentia &c. quæ ab Auctore nostro recensentur. Hic vero notamus ab Apostolica Sede statutum esse, ne ulli *per Sacerdotes vel confessarios, pro satisfactione pœnitentiæ, unctio aliqua solummodo injungatur*: Atque tollendum esse abusum, ubi sit, *ut vir atque uxor simul, & eodem tempore eidem Presbytero confiteantur*. Nec ferri potest abusus, qui apud Photianos plerosque viget, de exigendo tamquam necessario confessarii testimonio, dum aliquis ad sacros ordines sit promovendus; non enim potest confessarius de iis quæ in confessione novit quidpiam testari, ut universa tum Orientis, tum Occidentis Ecclesia semper docuit. Vide hac de re Papadopoli *respons.* VI. *sect.* VIII. in qua n. 5. ostendit: 1. *Jure Græcæ gentis Sacerdotem a confessionibus ad testimonium neque pro filio spirituali, neque contra eumdem recipi:* 2. *Secretum sacræ Exhomologeseos violari nullam ob causam posse;* 3. *Testimonium hujusmodi exitiosum ac stultum esse.* His præmissis, ac statuto etiam, Orientales ad Sacramentalem confessionem semel saltem in anno faciendam obligari ex Ecclesiæ præcepto, nonnullas circa hanc materiam quæstiones examinandas suscipio.

Quæst. I. *Utrum in Diœcesi, ubi permixti sunt Latini cum Græcis, vel Græci cum aliis diversi ritus, possit Latinus Græco, & Græcus vicissim Latino, aut alterius ritus Sacerdoti confiteri.*

Resp. 1. In casu necessitatis posse Presbyterum quemque, hominem etiam diversi ritus absolvere. Immo sentiunt Viri docti, inquit Melchior Canus, licitum esse etiam ab hæretico recipere pœnitentiam in articulo mortis, ut Petrus Paludanus 4 *dist.* 25. *qu.* 1. Sylvester in verbo *Confess.* 1. §. & Joannes Major. *dist.* 17. & Glosa *Extrav. de sponsalibus cap. Non nobis.* Primum, quia probabilissimum est, quemlibet Sacerdotem in mortis articulo habere auctoritatem absolvendi jure divino. Deinde, quod si jure divino quilibet Sacerdos hanc potestatem non habeat, Ecclesia, cujus providentiæ commissum est consulere animarum saluti, cum pia mater sit, non est credendum filiis suis in articulo mortis deesse; adeoque eos cujuslibet Sacerdotis potestati subjicere, nec ulli voluisse in hoc necessitatis casu absolvendi facultatem adimere. Igitur dubitari non potest quin quisque, necessitate urgente, possit cujusvis ritus

tus

tus Presbyteris peccata sua confiteri. Græci autem, aliique Orientales, si qui sint, qui deprecativa forma absolvant, Apostolicæ Sedis præcepto tenentur præter preces, quas juxta proprium ritum adhibent, etiam formam absolutionis a Florentina Synodo præscriptam, & a Latina Ecclesia usurpatam, adhibere. En verba Constitutionis *Etsi Pastoralis* §. v. de Sacram. Pœnit. num. 5. *In casu necessitatis Presbyteri Græci catholici possunt Latinos absolvere; utantur tamen forma absolutionis in Concilio Generali Florentino præscripta; postea vero si voluerint, dicant orationem illam deprecativam, quam pro forma hujusmodi absolutionis dicere tantum consueverunt.*

Resp. 2. Missionariis Latinis quisque licite confitetur, cujuscumque sit ritus, cum ii ab Apostolica Sede auctoritatem habeant in locis Missionum; atque in Episcoporum adjutorium, & levamen mittantur; neque Episcopi prohibere possunt subditos, ne ad eosdem accedant. Hinc Sacra Congreg. de P. F. 5. Decemb. 1644. *Mandavit, moneri Patriarcham Maronitarum, eum non potuisse, nec debuisse, in præjudicium jurisdictionis Apostolicæ Sedis ferre excommunicationem in Maronitas, qui Sacramenta recipere voluerunt a Missionariis ejusdem Sanctæ Sedis: & propterea teneri eam revocare, & de causis ob quas Maronitæ non debent a Missionariis recipere Sacramenta, Sacram Congregationem certiorem facere, quæ, si opus fuerit, indemnitati Presbyterorum providebit.* Licet Missionarii possint horum confessiones excipere, non possunt tamen eos a casibus Episcopo reservatis absolvere, nisi obtenta ab eodem Episcopo facultate, ut pluries a Sac. Congr. decretum est.

Resp. 3. Episcopus Latinus, si in sua Diœcesi habeat Sacerdotes Græcos, vel alterius ritus orientalis, potest eos probare, ac destinare ad confessiones etiam Latinorum audiendas; liquet id ex supra citata Const. num. 6. in qua habetur: *Extra vero casum necessitatis, si quos ex Presbyteris Albanensibus peritos, & ad confessiones omnium audiendas idoneos Ordinarius Latinus judicaverit, ut non solum Græcos, sed etiam Latinos ad se accedentes possint absolvere, id eorumdem Ordinariorum prudentiæ, & arbitrio relinquitur.* Et num. 1. *Presbyteri Sæculares Græci ex Albania, vel aliis Orientis partibus advenientes, abjuratis schismate, & erroribus, atque in fide Catholica bene instructi, in Parochialibus, seu Curatis Ecclesiis Græcorum institui possunt.* Sicut Latini Episcopi Græcos in suis Diœcesibus degentes Sacerdotes possunt ad confessiones audiendas Latinorum destinare, ita Græci, aliique orientales Latinorum Presbyteros, si qui sint in eorum Diœcesi: atque ex hoc patet, falli omnino a Breno, qui *lib.* III. *cap.* 2. *qu.* 20. censet, præceptum de servando proprio ritu violare Latinum, si Græco presbytero confiteatur a Diœcesano Catholico Episcopo ad confessiones omnium audiendas approbato; nam si Græcus ritum non mutat, dum Latino Sacerdoti peccata sua confitetur, cur Latinus ritum mutabit? Deinde si Græci, ut supra statui, dum Latinos absolvunt, utuntur, ac uti debent forma a Florentina Synodo præscripta, ubi est rituum diversitas? Ergo commentitia est ritus variatio.

Resp. 4. Si in Diœcesi alicujus Episcopi plures sint homines diversi ritus, licite confitentur Presbyteris ab Episcopo ad confessiones audiendas approbatis, etiamsi pœnitentes diversum a confessario ritum servent. Id liquet, primum ex consuetudine veteri usu comprobata, quæ, tum Romæ, tum in aliis locis viget; ubi Græci, Rutheni, Armeni, Syrii, & si qui alii occurrunt diversi a Latino ritu, presbyteris Latinis ab Episcopo approbatis confitentur. Deinde quod hæc eadem consuetudo vigeat etiam apud Maronitas, quos tamen Supremæ Inquisitionis Decreto definitum est, *non esse inquietandos*, ut ex solutione dubii, quod sequitur, manifestum est: *An Sacerdotes Maronitæ appellati ab eorum Ordinariis ad audiendas confessiones possint indifferenter audire confessiones omnium Personarum cujuscumque Nationis, & ritus Orientalis, quæ reperiuntur in illis partibus? Eminentissimi, audito voto DD. Consultorum dixerunt: Maronitas non esse inquietandos.* S.C.S.O. die 5. Decembris 1715. Accedit etiam Decretum Congreg. de Propag. Fide ann. 1630. quo referente Cardinale Bandino, statutum fuit, *non debere Latinos Episcopos prohibere subditos suos, ne confessiones faciant cum Sacerdotibus Ruthenis unitis ab Ordinariis locorum approbatis: nec e contra Episcopos Ruthenos unitos subditos suos simili prohibitione ligare, ne Confessarios Latinos approbatos ad expianda peccata sua adeant; nam cum Rutheni uniti sint vere Catholici, ubi ritus diversitas non repugnat, discordias, & dissidia inter eos excitantes, vel nutrientes introducere inconveniens, & damnosum est.* Denique, quia in administratione Sacramenti Pœnitentiæ, dum Orientales antedictam formulam usurpent, nulla est rituum diversitas, ac Ecclesia pia mater libertati favet Pœnitentium, quo facilius eos ad peccatorum per confessionem expiationem alliciat. Difficultas major est circa Orientales, quorum plures sunt in eadem civitate Episcopi, qui in solos homines proprii ritus jurisdictionem habent, v. g. Aleppi Græcus Græcis, Syrus Syriacis, Maronita Maronitis, & Armenus antistes Armenis præest. In iis si Episcopus facultatem Presbyteris limitatam concedat ad audiendas confessiones hominis proprii ritus, certum est non posse confessarium absolvere diversi ritus homines: sicut approbatus

ab Episcopo Latino ad audiendas confessiones Græcorum, vel Latinorum tantum, aut solum virorum, non potest eos, ad quos concessa facultas non se extendit, absolvere. At si limitata non sit facultas, & si lex non adsit particularis, vel consuetudo, quæ vim legis obtineant, qua pro conservanda inter homines diversi ritus pace, obligentur omnes proprii ritus confessarium adire, non video, cur quisque non possit Sacerdoti a proprio Episcopo approbato confiteri. Cum enim circa administrationem Sacramenti Pœnitentiæ nulla sit rituum diversitas, subditi illorum Episcoporum se habent, ut subditi Episcoporum, qui in diversis locis jurisdictionem exercent; subditi vero unius Episcopi licite accedunt ad Sacerdotes alterius Episcopi subditos, & in alia Diœcesi degentes, atque rite ab iis absolutionem accipiunt.

Quæst. II. *Utrum, & quomodo confessio fieri possit, & debeat per interpretem?*

Resp. 1. Explorata res est, extra casum necessitatis, & solum ob præceptum de quotanni confessione, neminem teneri ad confitendum per interpretem; cum soli Sacerdoti peccata nostra aperire teneamur: *Omnia sua solus peccata confiteatur proprio Sacerdoti*, inquit Innoc. in cap. *Omnis utriusque sexus, tit. de pœnitentia*, videlicet insinuans, quod si solus confiteri nequit, confiteri non teneatur. Posse vero pœnitentem, si velit, per interpretem confiteri nemo negat. Immo in articulo mortis non auderem omittere confessionem, si haberem interpretem, ait Canus *in Relectionibus de pœn. par.* 4. Hæc responsio Sacrarum Urbis Congregationum decretis consentanea est. In Congregatione particulari de P. F. decretum fuit: *Quamvis docente Concilio Tridentino, nullo sit divino præcepto mandatum, nec satis consulto lege aliqua humana præcipi possit, ut delicta præsertim secreta, publica confessione aperiantur; tamen visum est Patribus deputatis eidem sacræ Synodo inhærentibus, eos, qui volent sponte per interpretem confiteri, non debere per Vicarium Apostolicum Constantinopolitanum prohiberi, cum sufficiat præcavere abusus, & scandala, & curare, ut interpretes admoneantur de obligatione, quam habent servandi naturalis secreti.* Et proposito an. 1633. sequenti dubio. *Qua ratione se gerere debent Missionarii cum pœnitentibus, quorum idioma ignorant? Sac. Congreg. die* 10. *Februarii* 1668. *respondit, Missionarii hortentur pœnitentes ignaros idiomatis Missionariorum ad adhibendum interpretem, per quem confiteantur omnia peccata: quod si hoc nolint, saltem confiteantur aliqua per interpretem, & reliqua per nutus & signa quantum possunt; quod si nulla velint per interpretem confiteri, confiteantur per signa & nutus omni meliori modo, sicut fit cum mutis: sed Missionarii curent addiscere ex unaquaque linguæ ibi usuali illa pauca verba, quæ sunt necessaria ad explicanda præcipua peccata contra Decalogum, & contra quinque præcepta Ecclesiæ.*

Nota. Dum ignorans Confessarii idioma renuat confiteri per interpretem, petat vero a Missionariis peccatorum absolutionem ob confessionem nutibus, & signis dumtaxat factam vel faciendam, absolvi licite potest, ut Theologi docent, & ut ex solutione patet dubii, quod sequitur: *Utrum in regionibus longinquis Catholicus multis annis inconfessus, & signis dumtaxat ob defectum idiomatis petens absolutionem peccatorum, possit absolvi absque ope interpretis? Emin. approbarunt vota PP. Theologorum, videlicet, non esse opus interprete in casu proposito, sicut etiam posse & debere absolutionem peccatorum impertiri exhibenti signa, quæ potest, dummodo sufficiant ad exprimendum aliquod peccatum in specie. In casu vero, quo quis conatur, quantum potest exhibere signa peccatorum in specie, nequeat autem omnino intelligi, absolvi posse per solam manifestationem peccatorum in genere.* Sacra Congreg. Sup. Inq. 28. Februarii 1633.

Quæst. III. *Utrum Græci confessarii possint ac debeant pœnitentibus juxta canones pœnitentiam injungere, & an eam pœnitentiam teneantur pœnitentes acceptare, aut acceptatam exequi?*

Quæstio hæc a Verricello de solo presbytero Græco proponitur, qui fornicationis, vel adulterii crimen confessus sit, cuique a Confessario pro pœnitentia injungatur, ut perpetuo a sacro altari abstineat. Censet vir doctus hoc in causa esse, ut Græci ac etiam Mengrellenses presbyteri nunquam fere confiteantur; atque ut impedimentum hujusmodi amoveat, facilemque iis reddat ad pœnitentiæ Sacramentum accessum, statuit Confessarios hanc non posse presbyteris pœnitentiam injungere, presbyterosque pœnitentes posse eamdem recusare, & etiam acceptatam non exequi. Nos vero rem hanc, quæ magni momenti est, paullo diligentius expendere atque explicare decrevimus.

Censet itaque, Græcorum canones, quibus ob fornicationem, & alia crimina Sacerdotes a sacris abstinere jubentur, non de infligenda in secreta confessione pœnitentia, sed de pœna illa esse intelligendos, quæ ab Ecclesiastico judice decernenda sit, dum crimen ad externum ipsius forum delatum sit. Primum, quia canones illi depositionis pœnam constituunt, quæ a solo judice in foro externo decernente imponi potest: deinde, quod lapsos deponendos, non vero excommunicandos esse decernant; quod argumentum est, de eo tribunali verba fieri, quod excommunicationis sententiam ferre possit, quæ in solo exteriori foro ferri potest. Præterea, quia, ut ex can. 111. S. Basilii liquet, in constituenda, ac decernenda pœniten-

nitentibus pœnitentia, recepta consuetudo servanda est: consuetudo vero nunc viget in universa Ecclesia, ut in confessione secreta peccatorum, arbitrio Confessarii pœnæ decernantur; quæ consuetudo decretis Concilii Florentini, ac Tridentini, ac jure canonico comprobata est. Demum, quia absurdissimum est, Sacerdotem ex. gr. fornicarium abstinendo ab altari, sese hujus criminis reum prodere.

At hæc tanti momenti non sunt, ut moveant me ad Verricellianæ opinioni subscribendum. Principio vero in memoriam sunt revocanda, quæ de Græcorum administrandæ pœnitentiæ disciplina §. 1. declaravi. Ex iis facile patet, Græcos sublata publica pœnitentia, ita pœnitentiæ Sacramentum administrare consuevisse, ac eorum plerosque solere adhuc, ut Sacerdotes juxta canones pro determinatis criminibus pœnitentias decernere jubeantur; hac unice eis concessa potestate, ut pœnæ, quæ in genuflexionibus, jejuniis, & orationibus consistunt, pro pœnitentium majori, vel minori dispositione temperare, vel augere valeant. Nam facultas concedendi ante præscriptum a canonibus tempus Eucharisticam communionem solis Episcopis reservata est, qui solent litteras condonativas concedere, ut ibi ex Gozio adnotavi.

Deinde, fac ab Ecclesia ita concessam esse Presbyteris absolvendi facultatem, ut iis pro peccatorum qualitate indicaverit tempus, quo post receptam absolutionem pœnitentes abstinere debeant ab Eucharistica communione, ut melius cognita peccatorum gravitate, pœnitentia debita rite ad eam disponantur: atque etiam præcepisse, ut Confessarii pœnitentibus declararent, se se ob commissa crimina in pœnam illam incurrisse, qua obligantur statuto tempore a communione abstinere, quis neget Confessarios posse, ac debere ita pœnam decernere? Hæc enim est veluti censura Ecclesiæ auctoritate præscripta, atque a Confessario ex ipsius Ecclesiæ præcepto pœnitentibus declaranda. Ubi esset in pœnitente rejiciendæ canonicæ pœnæ a Confessario declaratæ, & inculcatæ libertas? Confessarius enim non arbitrio suo id decerneret, sed censuram indicaret, quam Ecclesia pro certis criminibus etiam occultis stabilivit, eaque designaret, quibus eadem Ecclesia probari, & disponi voluit homines post nonnulla crimina ad Eucharisticam communionem. Atque hæc est disciplina, quæ in nonnullis Græcæ gentis Ecclesiis viget, in quibus ea lege facultas absolvendi Presbyteris conceditur, *ut juxta opera, in quibus homines peccaverunt, canonem ipsis imponant*, ut legere est in litteris, quibus Presbytero hæc facultas conceditur a Germano Amathuntis Episcopo, quas refert Morinus in fine Operis de pœnitentia pag. 136.; & ut liquet etiam, ex Hieremiæ Patriarchæ ad Lutheranos responso; ubi ait, facultas absolvendi *non absolute concessa est, sed ea conditione, ut peccati pœnitens obediat, & consentiat illi, qui animæ suæ curam gerit, & veram pœnitentiam demonstret*; atque hæc quoad pœnitentiam canonicam generatim.

Venio nunc ad eam, quam Clerici Presbyterique subire coguntur, de qua Verricellus unice differit. In ordine circa eos qui peccata confitentur observando, a Joanne Patriarcha Jejunatore nuncupato conscripto, de quo §. 1. diximus, quod a suis nimiæ sit indulgentiæ accusatus, hæc habentur: *Sacerdotes, & Episcopi, & Diaconi, qui in gradu sunt, ad confessionem suscipiendi non sunt, nisi secundum Deum securitatem eorum Confessoribus fecerint, quod si alicujus criminis rei sunt, quod eos a sacris ordinibus exercendis prohibeat, non amplius sacris ministrare audebunt. Ejusmodi enim non datur pœnitentia, qualiscumque ea sit, sive cibi, sive potus, nequidem omnino a communione abstinentia; sed a sacro ministerio cessatio. Nihil autem abdicat Sacerdotem Sacerdotii functione, nisi alteri mulieri præterquam suæ misceatur.* Hæc erat Græcæ Ecclesiæ disciplina initio septimi sæculi, quæ deinceps viguit, ac viget etiam nunc in Ecclesiis nonnullis, licet canonum rigor sit Episcoporum indulgentia aliqua ex parte temperatus. Archiepiscopus enim Trapezuntinus vir prope septuagenarius interrogatus a Morino, dum Parisiis versaretur, *de praxi hodierna in Clericum vel Monachum in carnis vitium lapsum*, respondit: *si crimen publicum est, aut publice probatum, licet semel tantum perpetratum fuerit, Clericus ille deponitur. Si accusatus, sed non convictus, se se super res sacras jurejurando purgat, & innocentiam suam confirmat, publicatque, tum communione fruitur. Si crimen occultum confessione secreta Sacerdoti aperit, semel bisve condonatur. Tertia vice a sacro Ministerio ut cesset severe injungit spiritualis Pater, nec aliter, quam si cessaturum promiserit, absolutionem concedit.* Igitur Canonica pœnitentia erga Presbyteros Clericosque, quæ a sacris cessare jubeat, viguit semper, ac etiam nunc viget penes plerosque Græcos: ergo si consuetudo in decernenda pœnitentia servanda sit, ut ex S. Basilio Verricellus probat, Presbyteri eam subeant pœnam necesse est, quam juxta canones decernere solent; neque enim jure Ecclesiastico Latinorum, & a Conciliis pro Latinis editis decretis, consuetudo hæc dici potest abrogata; quippe nec bonis moribus, & fidei, nec Clericorum honestati adversatur, quo unice sensu Græcorum mores improbantur.

Hæc cum ita se habeant, en propositæ re-

spon-

✠ ſponſionis demonſtratio: Græci habent jus canonicum, quod collectione canonum, qua ipſi utuntur, continetur, & cui tamquam Eccleſiæ legi ſubjiciuntur: ergo in pœnas peccando incidunt, quas hujuſmodi jus præſcribit, & quas ſubire oportere ab antiquis temporibus ad hanc uſque ætatem eorumdem Eccleſia docuit. At canones preſcribunt, eos Presbyteros, vel Diaconos, qui vel propriæ miſceantur uxori, poſtquam norint hanc cum alio peccaſſe, idque ob ſimilitudinariam etiam, in quam tum incidunt, bigamiam; vel propriam uxorem habentes cum alia peccant, ut ex ordine Joannis Jejunatoris liquet, perpetuo a ſacris ceſſare debere; nec eorum confeſſionem poſſe Patrem ſpiritualem excipere, niſi ſpondeant paratos ſe eſſe ad obtemperandum Canonibus, ſi in peccata ceciderint, ob quæ a Sacris ceſſatio decreta ſit. Ergo Græci presbyteri, ubi hæc conſuetudo vigeat, non poſſunt hujuſmodi pœnitentias rejicere; pœnæ enim ſunt, in quas illico, poſtquam peccaverunt, inciderunt; non ſecus ac clericus, vel presbyter Latinus ſecreto etiam occidendo in irregularitatem incidit, qua a ſacro miniſterio ceſſare obligatur: ergo ut Latinus confeſſarius hanc indicere deberet presbitero Latino, nec eum poſſet abſolvere niſi ſponderet a ſacro abſtinere, quoad uſque ab illa ſit cenſura legitima auctoritate ſolutus; ita Græci &c. Et ut Latini ob occultum iſtud crimen abſolutionem petere ſolent, ac ſpiritualis pœnæ commutationem ab Apoſtolica Sede, ne per pœnam, quam publice ſubeant, ſe ſe homicidii reos prodant; ita Græci, dum timeretur ex pœna, ſecreto a confeſſario juxta canones inflicta, occulti criminis manifeſtatio, deberent ad proprios Epiſcopos recurrere, quibus canones hanc poteſtatem facere videntur; vel ut tutius agerent, aut ad Apoſtolicam Sedem, vel ad eos, quibus ab Apoſtolica Sede facultas ab hujuſmodi cenſuris abſolvendi conceſſa ſit. Hujuſmodi autem ad Apoſtolicam Sedem recurſus neceſſarius videtur, quod Canones, ut apud Jejunatorem legere eſt, ſtatuant nunquam presbyteris ita peccantibus fieri debere ſacrificandi poteſtatem, quibus verbis Epiſcopis abſolvendi facultas adempta quodammodo videtur.

Nota. Quæ hactenus dixi, locum unice habent in iis Eccleſiis, in quibus canonica pœnitentia vigeat, ac contraria conſuetudine antea dicti canones abrogati non ſint. Aboliti autem ſunt in iis locis, in quibus Latinorum more pœnitentiæ Sacramentum adminiſtretur; vel conſuetudine jam comprobata, ſint pœnæ ſupradictæ, & quæ in fornicarios Clericos decernuntur in foro interno, immutatæ. De iis vero criminibus, ob quæ Clerici uxorati in bigamiam incidere videntur ſimilitudinariam, dicam infra. Hic enim ea unice explicanda ſuſcepi, quæ obligationem oſtendunt, quam pœnitentes habent acceptandæ canonicæ juxta propriæ Eccleſiæ morem pœnitentiæ a Patre ſpirituali demonſtratæ. ✠

Orent super eum, ungentes Oleo in nomine Domini Jac. Ep. C. 5. V. 14.

TRACTATUS
DE EXTREMA UNCTIONE.

EXtrema Unctio eſt Sacramentum a Chriſto inſtitutum ad conferendum ægroto vita periclitanti gratiam ad reſiſtendum tentationibus, ferendum patienter dolores, & peccati reliquias abſtergendas, atque etiam ad corporis ſanitatem, ſi expediat, reſtituendam, per unctionem olei benedicti, & orationem

Quæſt. 1. *Quænam eſt materia & forma hujus Sacramenti?*

Reſp. 1. Materia remota eſt oleum olivarum ab Epiſcopo benedictum. Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 1. Renovari debet ſingulis annis, veteri exuſto. Quod ſi periculum ſit, ne intra annum deficiat, neque poſſit haberi aliud benedictum, benedicto admiſceatur non benedictum in minori quantitate. *Ita Rituale Romanum.* Materia vero proxima eſt Unctio. Hæc ex uſu Eccleſiæ & præcepto Ritualium, debet fieri in forma crucis, quod tamen non eſt eſſentiale, ſicut neque ut fiat immediate pollice Sacerdotis; nam peſtis tempore unctio fieri poteſt bacillo.

✠ Vide SS. D. N. Tractatum DE SYNODO DIOECESANA, in quo plura de Extrema Unctione ſcitu digna explicantur, quorum nonnulla brevibus indicamus. Lib. VII. c. 16. num. 3. de materia, ait: *Materia hujus Sacramenti eſt oleum ſimplex, ſaltem ex Eccleſiæ præcepto. Validitati tamen non obſtat aliquid balſami admixtum, quod antiquitus factum quidam opinantur.* Et num. 4: *Oleum debet eſſe ab Epiſcopo benedictum. Dubitatur vero, num ex Chriſti inſtitutione, an ex præcepto Eccleſiæ. De commiſſione Romani Pontificis poteſt a ſimplici Sacerdote præparari ut ſit apud Orientales.* ✠

Reſp. 2. Forma eſt hæc deprecativa: *Per iſtam ſanctam Unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per viſum deliquiſti. Amen.* Et ſic de aliis ſenſibus. Ex Concil. Florent. & Trid. & Rit. Rom. Sunt qui putant hæc ſola verba, *Per iſtam Unctionem indulgeat tibi Deus*, eſſe eſſentialia, eo quod effectus Sacramenti ſufficienter exprimant, quamvis cetera ex præcepto ſint addenda.

✠ Cap. 17. De Synodo citato Pontifex, ait: *Formam hujus Sacramenti non eſſe certis verbis a Chriſto præſcriptam, ac deprecativa uti Latinos, & Græcos; ſed in controverſia eſſe, num ſufficiat indicativa, & abſoluta; quare cum nihil de ea definitum habeamus ab Eccleſia, non licere*, concludit, *in Synodo, vel Synodali inſtructione, ejuſmodi quæſtionem commemorare, ſed dumtaxat injungendum eſſe Parochis, ut formam adhibeant in Rituali præſcriptam, quæ cer-*

certe sine gravi flagitio non potest privata auctoritate immutari. ✠

Quæst. II. *An essentiales sunt Unctiones quinque sensum?*

Resp. 1. Multi cum S. Thoma affirmant, & in Ecclesia Latina servantur: ac proinde in praxi adhiberi debent, quantum fieri potest, præsertim cum constet ea requiri ex præcepto. Non pauci tamen contendunt, ad valorem Sacramenti sufficere unicam in quacumque corporis parte; & Rituale Mechlinense a Facultate Lovanensi approbatum præscribit: *In morbis contagiosis, & peste grassante, ut periculum vitetur, sufficere inungi sensus organum magis ad unctionem expositum, aut detectum, dicendo: Per istam sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti per visum, auditum, odoratum, gustum, & gressum.* Rituale vero Parisiense sic habet: *Si non possit super infirmum fieri nisi unica unctio, ungatur oculus, vel aliud sensuum organum, & ceteris precibus prætermissis dicetur: Per istam sacri olei Unctionem & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid peccasti per sensus.* Sed ut ut sit, certum est id non licere extra necessitatem.

Porro non est absolute necessarium, ut utrumque organum ejusdem sensus specifice sumpti, v. g. uterque oculus ungatur, (quamvis ob receptam consuetudinem id fieri debeat) quia Unctio dicitur applicata alicui sensui, puta visui, cum facta fuerit in parte corporis, in quo sensus ille residet.

Pro praxi observa, 1. Ex præcepto saltem quinque corporis partes inungi debent, quæ sunt sensuum organa, nempe oculi, aures, os, & manus, quibus secundum usum communem & Rituale Romanum adduntur pedes, licet pedum unctio non sit essentialis; unde in quibusdam locis omittitur. *Renum* vero *unctio in mulieribus, honestatis gratia semper omittitur, atque etiam in viris, quando infirmus commode moveri non potest. Sed sive in mulieribus, sive in viris, alia corporis pars pro renibus ungi non debet.* Ita Rituale Rom.

2. Si qui careat aliqua parte corporis ex iis, quæ inungi debent, *pars loco illi proxima inungatur eadem verborum forma.* Rituale Romanum. Ut si manibus careret, ungenda esset pars brachii proxima. Quod si omnino careret sensu aliquo, puta visu, debet tamen inungi secundum sensum illum, cum forma ei respondente; quia potuit appetere actus malos, qui per sensum illum perficiuntur.

3. *Dum oculos, aures, & alia corporis membra, quæ paria sunt, Sacerdos ungit, caveat ne altero ipsorum inungendo, Sacramenti formam prius absolvat, quam ambo hujusmodi paria membra perunxerit.* Ritual. Rom.

4. *Si dum inungitur infirmus decedat, Presbyter ultra non procedat. Quod si dubitet an vivat adhuc, unctionem prosequatur, sub conditione pronuntiando formam dicens; Si vivis, per istam sanctam Unctionem &c.* Ritual. Rom.

5. *In pestiferis uti liebit vita oblonga, oleo uncta, quæ deinde comburatur, aut servanda purgetur*, ait Manuale Cameracen.

✠ Quum de Unctionibus plura scitu digna, & necessaria habeantur, quæ in Auctore nostro desunt, integrum cap. 18. referimus: *Sed quoniam in decreto Eugenii, pro institutione Armenorum, in hujusce Sacramenti administratione septem unctiones fieri jubentur, videlicet:* In oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum, vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibidem vigentem; *earumque singulis respondere debeat forma, tunc a Ministro pronuntianda, hoc est:* „ Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quidquid per visum deliquisti „ *cum inunguntur oculi* „ quidquid per auditum deliquisti, *cum inunguntur aures, & sic deinceps, quemadmodum fuse exponitur in Rituali Romano: hinc alia gravis suboritur controversia; utrum omnes prædictæ unctiones, & formæ prolationes sint de Sacramenti substantia, de qua controversia multa habentur in citata dissertatione* de suprema Unctione *Benedicti de Gaetani* c. 8.

2. *Ultro Doctores omnes fatentur cum Suarez* tom. IV. in 3. par. disp. 40. sect. 2. n. 6. *duas postremas unctiones, pedum scilicet, & renum, necessarias non esse ad validam Sacramenti confectionem: tum quia non sunt in usu apud omnes Ecclesias, tum quia illa renum, honestatis, pudorisque causa, semper omittitur in feminis, & interdum etiam in viris, qui propter labefactas corporis vires, morbique languores, dimoveri nequeunt sine gravi incommodo, quod adnotatur a Rituali Romano, atque a Cardinali Sanctorio* in suo Rituali pag. 325. *Haud difficulter quoque iidem admittunt, ceteras quinque sensuum unctiones necessarias esse necessitate præcepti, sed dissentiunt & disputant, num etiam necessariæ sint necessitate Sacramenti. Antiquiores Scholastici existimarunt, omnes pertinere ad substantiam, & integritatem Sacramenti, quod ex singulis, tamquam ex sui partibus essentialibus constitui, atque integrari, sunt opinati.* Ita in 4. dist. 23. *docuerunt S. Bonaventura, Richardus, Paludanus, Sotus, quibus subscripsere Bellarminus* in extrem.

extrem. unct. l. unic. c. 10. *Gregorius de Valentia* tom. IV. disp. 4. q. 2. punct. 2. §. Secundo asserimus, *Gonetus* tom. V. p. 466. *aliique plurimi, præcipue ex Theologis moralibus; citatur etiam pro hac sententia S. Thomas. Sed Auctor Supplem.* 3. par. qu. 32. art. 6. *exponens Angelici Præceptoris mentem, dubitanter loquitur, inquiens*: „ Illa unctio ab omnibus observatur, quæ fit ad quinque sensus, quasi de necessitate Sacramenti „ *& dubitanter quoque loquitur Suarez* cit. disp. 40. sect. 3. n. 16., *quamvis sequenti* disp. 41. sect. 1. in fin. *videtur in sententiam propendere, tunc temporis fere communiter a Scholasticis receptam.*

3. *Alii ex adverso validum censent Extremæ Unctionis Sacramentum, si vel una tantum inungatur corporis pars, unica prolata, mox referenda forma universali omnes sensus complectente; ita Sylvius* in Supplem. qu. 32. art. 6. qu. 2., *Nicolaus Cerarius* tract. de extr. unct. c. 7. *Becanus* in Sum. Theol. de Sacram. in specie c. 27. qu. 7., *Estius* in 4. dist. 23. §. 15., *Natalis Alexander* Theol. dogm. & moral. tom. V. lib. 2. c. 5. regul. 6., *Juvenin.* cit. diss. 7. qu. 3. c. 2. *Tournely* cit. qu. 2. art. 1. in fin, *Vanroy* in sua Theol. moral. par. 4. tom. 2. de Sacram. tract. de extr. unct. qu. 3. *Piette* quæst. Theol. par. 6. qu. 3. vers. Dico septimo, *aliique recentiores passim. Huic opinioni validissimum fundamentum præbet diversa in unctionum numero disciplina, quam in diversis Ecclesiis sua ætate viguisse affirmat Albertus Magnus* in 4. dist. 23. ar. 16. *inquiens*: „ Diversarum Ecclesiarum, & Ordinum diversus est usus, quia in quibusdam Ecclesiis unguntur loca plura, in quibusdam pauciora „. *Atque exordiendo ab Ecclesia Orientali, licet Græci, teste Arcudio* Concord. lib. V. c. 7., *nunc inungant frontem, mentum, ambas genas, pectus, manus, & pedes: attamen ineunte sæculo* IX. *tres tantum unctiones, ab iisdem fieri consuevisse, asserit Theoduiphus Aurelian. Episcopus*, cap. 2. apud Balutium t. VII. miscellan.; *in Ecclesia vero Occidentali, invenimus quidem in S. Gregorii Sacramentario, edito a Menardo, præscriptas unctiones quinque sensuum; ac in codice Abbatis Rotaldi, illis additas legimus unctiones colli, pectoris, & scapularum; in veteri Pontificali Prudentii Episcopi Tricassini, imperatam insuper reperimus* unctionem umbelici, seu loci, ubi plus dolor imminet; *antiquus codex Turonensis, unctionem fieri mandat* „ in genibus quoque, & in cruribus, suris, pedibus, ac plantis, & pene in omnibus membris, seu in loco, ubi plus dolor imminet „ *quæ omnia videri possunt apud Morinum* in append. ad tract. de Pœnit. & *Martene* de antiq. Eccl. ritib. tom. I. lib. I. cap. 7. art. 8. n. 8. *Tanta autem in unctionum numero difformitas non fuisset singularum Ecclesiarum arbitrio permissa, si certum earumdem numerum Sacramenti validitas exposceret.*

4. *Majus adhuc argumentum huic eidem opinioni suppeditant recentiora peculiarium Ecclesiarum Ritualia, unicam unctionem fieri permittentia, si omnes perfici nequeant. Siquidem Pastorale Mechlinienſe, cujus non levis est auctoritas, tum quia ab Academia Lovanienſi, anno 1588. approbatum; tum quia ab Octavio Frangipanio Episcopo Tricarienſi, per Germaniam, ac Belgium Nuntio Apostolico, ad Diœcesis quoque Colonienſis usum protractum, hæc de extrema Unctione statuit:* „ In morbis contagiosis, & peste grassante, ut periculum vitetur, sufficit inungi sensus organum magis ad unctionem expositum, ac detectum, dicendo: Per istam sanctam unctionem, & piissimam suam misericordiam, indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per visum, auditum, odoratum, gustum, & tactum. „ *In antiquo codice a Remigio Rhemenſi a Sambovio laudato, legitur ritus* abbreviatus *conferendi hujus Sacramenti, ubi unius pariter unctionis fit mentio. In Rituali Parisiensi, prolato a Tournely* cit. art. 1. *dicitur*: „ Si non possit super infirmum fieri, nisi unica unctio, ungatur oculus, vel aliud sensuum organum, & ceteris precibus prætermissis, dicatur: Per istam sacri Olei unctionem, & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Deus quidquid peccasti per sensus: *eamdemque praxim approbant Cameracenſis, Atrebatenſis, aliarumque Ecclesiarum Manualia, apud citatum Natalem Alexandrum.*

5. *Sed quoniam neque de hac quæstione, quæ sane gravissima est, alia hactenus ab Apostolica Sede prodiit sententia, non debet Episcopus in sua Synodo aliquid de illa decernere, sed dumtaxat Parochos monebit, ut cum prudenter timent, ægrotum decessurum, priusquam omnes absolvantur quinque sensuum unctiones, unicum sensum inungant, formam universalem pronuntiando, quam ab allegatis Ritualibus audivimus. Quinimmo in prædicto eventu consultius esse, ut caput, e quo omnium sensuum nervi descendunt, sub eadem forma universali inungatur, non immerito advertit Conink.* de Sacram. disp. 10. dub. 3. n. 2. *Ne vero Parochi hac libertate abutantur, expedit, ut Episcopus simul serio eosdem admoneat, a gravis culpæ reatu non excusari, qui extra casum veræ necessitatis, vel unam ex quinque sensuum unctionibus prætermittit.* ✠

Quæst. III. *Quis potest & debet ministrare hoc Sacramentum?*

Resp. 1. Fide constat, solum Sacerdotem esse illius ministrum, ex Concil. Trid. sess. 14. can. 4. Valide autem conferri potest a quolibet Sacerdote. Quia in tali ministerio jurisdictio non est essentialis Sacramento, nec illius principium; sed est solum con-

ditio neceſſaria, ut licite fiat. At licite miniſtratur a ſolo paſtore proprio, vel alio de ejus licentia: nam adminiſtratio Sacramenti eſt officium paſtoris, quod uſurpare propria auctoritate in materia gravi gravis culpa eſt; cum id ei injurioſum ſit, & repugnet recto regimini ac debito ordini. In caſu tamen neceſſitatis, quo aliquis infirmus ſine Sacramento moriturus eſſet, quilibet Sacerdos poteſt & debet ex caritate illud miniſtrare; nam tunc Eccleſia hanc facultatem concedere cenſetur. Neque in Clem. 1. *de privil.* ubi excommunicantur religioſi, qui ſine licentia parochi illud ſæcularibus conferunt, hic caſus neceſſitatis comprehenditur: alioqui eſſet in deſtructionem.

✠ In citato lib. VII. DE SYNODO cap. 19. plura de hujus Sacramenti Miniſtro tractantur, ac ſtatuitur: Primo, adminiſtrationem ſolis eſſe commiſſam Sacerdotibus; atque unum ſufficere ex definitione Alexandri III. *in cap. Quæſivit de verb. ſignif.* Secundo, quamquam unus ſufficit, tamen plures olim in Eccleſia Latina adhibitos fuiſſe, conſtare ex pluribus antiquis Ritualibus, ac neminem ambigere, quin etiam nunc ratum ſit, ſi a pluribus Sacerdotibus ſimul adminiſtretur, modo ſinguli diverſos inungant infirmi ſenſus, ac quilibet congruentem unctioni formam pronunciet. Tertio, etiam ſpectata hodierna Eccleſiæ diſciplina, nedum licitum, ſed valde laudabile eſſe, ut uni Sacramentum adminiſtranti, alii plures aſſiſtant Sacerdotes, ob rationem, quam adducit S. Th. c. 75. *lib.* 4. *contra Gent.* ubi ait: *Quia hoc Sacramentum perfectæ curationis effectum habet, & in eo requiritur copia gratiæ, competit huic Sacramento, ut multi Sacerdotes interſint, & ut oratio totius Eccleſiæ ad effectum hujus Sacramenti coadjuvet.* Quarto, refertur Græcorum conſuetudo, qui ſeptem afferunt ſacerdotes; ac ſi ſeptem præſto non ſint, tres: quæ quidem conſuetudo ab Eccleſia non improbatur, dummodo Græci nobiſcum credant, ſufficere unum Sacerdotem ad valide conferendum, ut videre eſt in ejuſdem SS. D. N. Conſtitutione, quæ in vol. 1. Bullarii eſt n. 57. ubi habetur: *Nec refert, utrum eadem Extrema Unctio per unum, vel plures Presbyteros fiat, ubi ejuſmodi viget conſuetudo, dummodo credant, & afferant, illud Sacramentum, ſervata debita materia & forma, valide, & licite confici ab uno presbytero. Idem Sacerdos materiam adhibere, formamque pronunciare reſpective debet, ac præterea qui ungit, idem dicat formam reſpondentem, nec alius ungat, & alius formam pronunciet.*

Reſp. 2. Parochus, item ſuperior Regularium tenetur ex juſtitia ſub mortali Extremam Unctionem adminiſtrare per ſe vel per alium ſubditis ſuis. Quia tenetur ex officio fidelibus ſuæ curæ commiſſis ordinaria media ſalutis a Chriſto inſtituta, & in communi uſu Eccleſiæ poſita ſubminiſtrare. Idque etiam cum vitæ periculo, ſi ſubditus pœnitentiam non receperit, nec poſſit recipere; quia fieri poteſt, ut Extrema unctio ei tunc ad ſalutem neceſſaria ſit, ſi nimirum habeat tantum attritionem cum imperfecto Dei amore. *Qui autem peſte affectus non eſt confeſſus, nec poteſt confiteri, paſtor teneatur illi Extremam unctionem, etiam cum periculo vitæ, dare*, ait Synodus Namurcenſis, ann. 1639. tit. 14. cap. 10.

Quæſt. IV. *Quinam ſunt effectus hujus Sacramenti?*

Reſp. Ex Jacob. 5. & Concil. Trid. ſeſſ. 14. c. 2. multiplex eſt. Primus ac præcipuus eſt gratia ſanctificans, ut connotans gratias actuales ad alleviandum ſeu confortandum animam contra morbi moleſtias, & tentationes diaboli.

Secundus eſt abſterſio reliquiarum peccati, quæ ſunt non ſolum pœnæ peccatis debitæ, ſed etiam anxietates, infirmitates, torpor ſeu languor ad bonum, angor, & timor, quæ ex peccatis commiſſis contrahuntur. Plus autem aut minus abſtergit pro diſpoſitione recipientis.

Tertius eſt peccatorum tum mortalium, tum venialium remiſſio. Nam ſi quæ ſuperſint remittenda, remittit etiam quoad culpam: venialia quidem primario & per ſe, mortalia vero ſecundario, & per accidens in certis caſibus. *Prob.* 1. Ex Jacob. 5. *Et ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* 2. Ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 2. *Res etenim hæc gratia eſt Spiritus Sancti, cujus unctio delicta, ſi quæ ſint adhuc expianda, ac peccati reliquias abſtergit.* Ubi delicta diſtinguuntur a reliquiis peccati, & ſupponuntur non ſemper adeſſe in infirmo. 3. Ex forma ipſa, *Indulgeat Deus quidquid deliquiſti*, quæ importat remiſſionem peccatorum, etiam quoad culpam.

Non tamen ideo Extrema unctio eſt Sacramentum mortuorum, niſi ſecundario, ſecundum quid, & cum addito reſtringente ad certos caſus, in quibus ſolis remittit mortalia; nempe quando vel peccata non fuerint remiſſa per Sacramentum Pœnitentiæ propter occultum aliquem defectum; vel poſt confeſſionem commiſſa ſunt, ſed memoria exciderunt; vel homo propter privationem uſus rationis, & ſenſuum, factus eſt incapax confeſſionis, nec antea habuit contritionem perfectam, ſed tantum attritionem cum Dei amore imperfecto. Enimvero ex inſtitutione Chriſti ad remiſſionem mortalium Pœnitentiæ Sacramentum præmitti debet Extremæ unctioni, ſi poſſit; quod ſi non poſſit, elicienda eſt contri-

tritio perfecta. Sed quia hæc difficilis est, & non raro abest, utriusque defectum supplet Extrema unctio: modo adsit attritio cum aliquo Dei amore, qualis requiritur in Sacramento Pœnitentiæ. Ex quo patet, quanti sit momenti Extremam unctionem recipere, cum illius ope salvari possit, qui alioqui fuisset damnatus; ut docet S. Carolus in instruct. de hoc Sacramento.

4. Sanitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedierit, confert; Conc. Trid. loco cit. quod etiam intellige secundum divinam providentiam, secundum quam non semper expedit turbari naturalem rerum ordinem, & causarum naturalium exigentiam frustrari. Quare hunc effectum impediunt, qui hoc Sacramentum non percipiunt, nisi cum morbus ita invaluit, ut jam sine miraculo sanari nequeat.

Quæst. V. *Quænam ad recipiendum valide, & cum fructu hoc Sacramentum requiruntur?*

Resp. Sufficit in homine justo generalis illa voluntas recipiendi, qua unusquisque pœnitens, & bene dispositus vult frui omnibus remediis ad salutem suam necessariis vel utilibus a Christo institutis, quamdiu scilicet non est retractata. Constat ex Rituali Rom. & praxi Ecclesiæ illud conferentis improviso aliquo morbo oppressis, & sensuum ac rationis usu destitutis. Hanc autem voluntatem habere omnes Christiani præsumuntur. Ut tamen omnium venialium remissionem obtineat, requiritur saltem depositio affectus ad illa. Sed quia nemo scit an sit in statu gratiæ, & multa peccata occulta ex ignorantia aut inadvertentia culpabili committuntur, elicienda est ab omnibus contritio quam potest perfectissima.

Adde quod ab homine rationi compote recipi debet magna cum fide, fiducia, humilitate, conformitate cum voluntate divina, reverentia.

Homo vero sibi mortalis culpæ conscius, præter voluntatem recipiendi Sacramentum, saltem illam generalem, & habitualem præmittere debet confessionem, si potest: vel si non potest, contritionem perfectam. *In quo illud in primis ex generali Ecclesiæ consuetudine observandum est, ut si tempus, & infirmi conditio permittat, ante Extremam unctionem, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ Sacramenta infirmis præbeantur*, ait Ritual. Rom.

✠ Vide hac de re cap. 23. De Synodo &c. in quo de ordine agitur, quo Extrema unctio infirmis sit administranda, & de reiteratione administrationis ejusdem Sacramenti. Et ad ordinem quod spectat, apud veteres, *inquit*, aliquando consuetudinem fuisse, ut post pœnitentiam, & reconciliationem infirmorum, Extrema prius unctio, & deinde sacra Communio exhiberetur, ut ex antiquis Ritualibus constat: postea tamen ex generali consuetudine, quæ & hodie universim in latina, & occidentali Ecclesia viget, factum esse, ut prius sacra Communio, postmodum vero Extremæ unctionis Sacramentum infirmis exhibeatur. Addit vero, nonnulla Ritualia permittere, ut Extrema unctio ante Viaticum conferatur, si ægrotus, ex pio desiderio, se melius ad Eucharistiam præparandi, ita secum fieri expostulet; *Sed quamquam hanc permissionem*, inquit, *non improbemus, nihilominus in locis, in quibus hæc non obsolevit, vigetque disciplina a Concilii Tridentini Catechismo præscripta, non facile permitteremus ab hac recedi solum ad indulgendum privatæ, & peculiari infirmi devotioni, sed potius Parochis injungeremus, ut Extremam unctionem petentibus ante Viaticum, suaderent, tutius, & utilius fore, Ecclesiæ Romanæ ritui, ac usui, a majori parte Ecclesiæ Catholicæ jam recepto, se accommodare.*

Quod spectat ad reiterationem, decernit, pluries in diversis infirmitatibus ab eodem rite suscipi, ac administrari debere; in eadem vero infirmitate, non esse reiterandum, nisi forte infirmitate remissa, iterum deinceps ingravescat, ac novum vitæ periculum accedat: immo Parochos monet, ne nimium scrupulose in hoc se gerant; sed si dubitent, an revera morbi status sit mutatus, seu num idem, vel diversum sit vitæ periculum, in quo ægrotus versetur, ut ad Sacramenti iterationem propendant, eo quod hæc iteratio conformior sit veteri Ecclesiæ consuetudini, & per eam novum spirituale subsidium, & levamen infirmo obveniat.

Quæst. VI. *Quibusnam potest, & debet conferri Extrema unctio?*

Resp. Iis solis, qui versantur in mortis periculo, orto ex aliqua corporis infirmitate. Ex Jacob. 5. *Infirmatur quis &c.* Ex Conc. Florent. & Trid. sess. 14. cap. 3. Item iis solis, qui habuerunt aliquando usum rationis, ita ut dari non possit nec debeat infantibus, & nec perpetuo amentibus, ut constat ex praxi Ecclesiæ. Quia in istis locum habere non potest forma hujus Sacramenti: *Indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti*; cum fuerint incapaces peccati personalis. Et quia cum hoc Sacramentum sit consummativum pœnitentiæ, supponit, eum cui confertur, esse capacem pœnitentiæ, tentationum, & peccatorum actualium: in remedium enim horum institutum est. Hinc Rituale Rom. ait: *Debet hoc Sacramentum infirmis præberi, qui cum ad usum rationis pervenerint, tam graviter laborant, ut mortis periculum imminere videatur; & iis, qui præ senio deficiunt, & in diem videntur morituri, etiam sine alia infirmitate* (cum

hæc sit gravis infirmitas) . . . *impœnitentibus vero, & qui in manifesto peccato mortali moriuntur, & excommunicatis, & nondum baptizatis penitus denegetur. Non ministretur etiam prælium inituris, aut navigationem, aut peregrinationem, aut alia pericula subituris, aut reis ultimo supplicio mox afficiendis, aut pueris rationis usum non habentibus.* At dari debet vulneratis lethaliter, aut iis, qui potarunt venenum: nam hi habent intra se causam proximam mortis, & sunt infirmi revera, undecumque infirmitas orta sit.

Observa 1. Non est expectandum donec infirmus sit morti proximus; sed dari debet Extrema unctio dum adhuc ratione utitur, ut majore cum reverentia, & utilitate recipiatur: unde Catechism. Rom. dicit, Parochos peccare mortaliter, dum eam differunt, donec infirmus privatur usu sensuum, & rationis, quamvis suppositâ dilatione teneantur dare infirmis usu rationis destitutis.

2. Debet dari infirmis petere non valentibus ob privationem usus sensuum vel rationis. Quia sufficit habitualis voluntas generalis recipiendi media salutis a Christo instituta, quam habent Christiani, dum alia Sacramenta suscipiunt, vel actus amoris aut spei eliciunt; nam talis voluntas est voluntas implicita recipiendi hoc Sacramentum; & tunc præsumendi sunt contriti, vel saltem attriti, nisi oppositum constet.

3. Extrema unctio, cum non imprimat characterem, iterari potest, & debet in diversis morbis periculosis, non tamen in eodem, nisi infirmus convaluerit, & postea in novum periculum mortis relabatur. Concil. Trident. c. cit. & Rituale Romanum.

✠ De subjecto Extremæ Unctionis tria capita habentur in cit. lib. VII. de Synodo; in primo, quod ordine est 20., statuitur solos infirmos esse hujus Sacramenti capaces: *Quod quidem licet clare, & expresse non sit a Conciliis definitum, ex eorumdem tamen definitionibus legitime infertur, quoniam, Eugenius IV. definiens*, nisi infirmis, de quorum morte timetur, dari non debere, *sanos profecto excluſit . . Et idem, quod Eugenius, sibi voluit Tridentinum, cum dixit, esse hanc Unctionem infirmis adhibendam.* Quamobrem, jure atque merito gravis erroris insimulari concludit Græcos, si sanos sacro ungendo oleo, hujusmodi Sacramentum conficere contendunt; ac monet, Episcopos, ut severe interdicant, ne Græci, si qui sint in eorum diœcesibus, eam Unctionem loco satisfactionis per Confessarios imponendæ, pœnitentibus injungant, quod Const. 57. §. 5. vetitum sit hujusmodi verbis; *Nulli per Sacerdotes, vel Confessarios pro satisfactione pœnitentiæ Unctio aliqua quomodo injungat; infirmis vero, juxta verum Jacobi Apostoli, Unctio exhibeatur Extrema.* In duobus sequentibus capit. ea confirmat, & fusius probat, quæ sunt a nostro Auctore explicata; monet vero Episcopos, ut ex nonnullorum rudium hominum mente errorem evellere studeant, quo creduut, actum esse de vita illius, qui sit Sancto Oleo inunctus, ac solum ei superesse sepulcrum; quod inter ceteros, quos Sacra Unctio producit effectus, conferat etiam corporis valetudinem, si hæc conferat ad animæ salutem.

Quæst. VII. *An est obligatio recipiendi hoc Sacramentum?*

Resp. Constat esse grave peccatum, si omittatur cum scandalo aliorum, vel ex contemptu. *Nec vero tanti Sacramenti contemptus absque ingenti scelere, & ipsius Spiritus Sancti injuria esse posset.* Concil. Trid. sess. 14. cap. 3. Sed controversia est de præcepto, præsertim divino, illud recipiendi. Hoc multi negant; at non pauci cum Toleto affirmant, & probant. 1. Ex Jacob. 10. *Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiæ &c.* Quæ vox videtur præceptum sonare, & Concil. Trid. sess. 14. c. 3. ex iis verbis infert, hanc unctionem mandatum Dei, & promissionem gratiæ habere. 2. Ex Concil. Cabilon. II. c. 48. *Secundum beati Apostoli Jacobi documentum, cui etiam documenta Patrum consonant, infirmi oleo, quod ab Episcopis benedicitur, a presbyteris ungi debent.* Vox *debent* non exprimit merum consilium. Et ex Conc. Colonien. an. 1536. *Est autem unctio impendenda cum expositione mandati Apostolici.* 3. Ex praxi Ecclesiæ: quæ summa sollicitudine semper curavit, & curat, ut ab omnibus infirmis suscipiatur. Item ex fidelium consuetudine, & sensu: nam magnum scandalum paterentur, si viderent aliquem hoc Sacramentum recusare; quod certe non fieret, si nullam obligationem illius recipiendi agnoscerent. 4. Quia est contra curam debitam salutis propriæ omittere sine justa causa medium per se certum, & ordinarium, & *præsidium firmissimum* (ut ait Concil. Trident.) a Christo institutum ad roborandum contra diaboli tentationes, quæ graviores sunt sub finem vitæ, ut idem docet, & ad liberandum animam ab æternæ damnationis periculo, in quo tunc maxime versatur.

✠ A P-

APPENDIX.

De Orientalis Ecclesiæ circa Extremam Unctionem disciplina.

UTraque Ecclesia Extremam Unctionem, sive, ut Græci vocant, sacrum oleum, vel oleum infirmorum, ut Sacramentum a Christo Domino institutum, habuit semper, ac venerata est. Et sicut apud Latinos tamquam hæretici damnati sunt, qui unctionem hanc e Sacramentorum numero exploserunt: ita apud Orientales Armenorum nonnulli, qui Vartani susceperunt errores, ac alii plerique ex Syris Nestorianis tamquam Novatores habiti sunt, quod contra traditionem Majorum inter Sacramenta oleum infirmorum non recensuerint. Horum errores a Theologis nostris perspicue refutantur. Nos vero hic ea tantum exponemus, quæ ad disciplinam Orientalis Ecclesiæ pertinent, ac primo agemus de materia. 2. De forma. 3. De Ministro. 4. Tandem de hujus Sacramenti subjecto.

§. I. *De materia.*

SIcut in aliis, ita & in hoc Sacramento Theologi duplicem materiam distinguunt, scilicet, remotam, & proximam. Remota materia est oleum: Proxima vero unctio. Tridentina Synodus materiam, formam, ac ministrum hujus Sacramenti ex Jacobi Epistolæ verbis deduxit, quæ habentur cap. v. *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei. Quibus verbis*, inquit Synodus, *ut ex Apostolica traditione per manus accepta, Ecclesia didicit, docet materiam, formam, proprium Ministrum, & effectum hujus Sacramenti: intellexit enim Ecclesia, materiam esse oleum ab Episcopo benedictum; nam unctio aptissime Sancti Spiritus gratiam, qua invisibiliter anima ægrotantis inungitur, repræsentat: formam deinde esse illa verba: Per istam &c.* Quod Tridentina Synodus decrevit de materia hujus Sacramenti in oleo ab Episcopo benedicto constituta, antea in Florentina Synodo ab Eugenio IV. in Armenorum instructione, & ab Innocentio I. in sæpe citata ad Decentium Eugubinum Epistola circa v. sæculi initium definitum fuisse legimus. Monet vero Benedictus XIV. in tractatu *de Synodo Diœcesana* lib. VII. cap. 16. non obesse hujus Sacramenti valori factam huic oleo parum balsami admixtionem, *modo admixtio tamen non sit, ut destruat exteriorem olei speciem, itaut non amplius oleum, sed potius unguentum, aut alterius generis mixtum artificiale censeatur.* Quamobrem injuria Galanus Armenos ob parum balsami admixtionem erroris arguit; excusarem vero virum de Orthodoxa religione optime meritum, si nil aliud vellet, nisi satius esse purum juxta antiquum Ecclesiæ morem, ac Sacramenti institutionem, adhibendum esse oleum. Gravis vero est Syrorum Nestorianorum error, qui sublato hoc, quo antiquitus cum universa Ecclesia recipiebant, Sacramento, *loco olei olivæ, quod pro infirmis olim benedicebant, quum pro iis orare, manusque supra eos imponere decrevissent, nunc massam quamdam componunt ex oleo, & acqua, & pulvere, seu reliquiis alicujus Sancti, quam vocant* Hanana, seu Taibutha, *idest Gratiam talis Sancti, eamque in cornu seu vase quodam conservant in Ecclesia pro infirmis usurpandam. Synodus Diamperien. sess. 8. cap. 17. loco huius olei, aquam benedictam in Ecclesiis Malabaricis retinendam præscribit.* Ita Assemanus.

Quamquam oleum hujusmodi ab Episcopo debeat esse benedictum, tamen nec irritum dicendum est Sacramentum a Græcis presbyteris cum oleo ab ipso benedicto collatum, neque ea de causa reprehendi debent. Tum quod de Episcopi licentia, & conniventia, & tolerantia Sedis Apostolicæ id fieri possit, ut celebriores Theologi docent. Tum quod consuetudo hæc a mille & amplius annis in Græca Ecclesia obtineat, ut ex eorumdem Ritualibus probant Arcudius, & Goarius, vigueritque etiam apud Armenos, ut ex Epistola liquet Joannis XXII. ad Osinium eorumdem Regem: Tum demum quia a Clemente VIII. & Benedicto XIV. Const. *Etsi Pastoralis* pro Græcis, qui Episcopis Latinis subsunt, decretum est: *Non sunt cogendi presbyteri Græci olea sancta præter Chrisma ab Episcopis Latinis Diœcesanis accipere, cum hujusmodi olea ab eis in ipsa oleorum, & Sacramenti exhibitione, ex veteri ritu conficiantur, & benedicantur.*

Unctio, quæ hujus Sacramenti proxima materia est, ex sæpe laudato Eugenii decreto fieri oportet in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum vel loquutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibidem vigentem, ita ut eorum singulis respondere debeat forma, tunc a Ministro pronuncianda, scilicet: *Per istam Sanctam unctionem, & suam pissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum deliquisti &c.*

Unctio pedum, & renum ad hujus Sacramenti essentiam non pertinet, ut omnes Theologi fatentur, & docet Benedictus XIV. in citato tractatu de Synodo Diœcesana. Immo licet

non-

nonnulli contendere videantur, quinque ſenſuum unctiones ad hoc Sacramentum eſſe neceſſarias; tamen Summus Pontifex in opere citato unicam unctionem ſufficere ſub generali forma adhibitam, hoc eſt, *quidquid per ſenſus deliquiſti &c.* ex eo oſtendit, quia in quamplurimis Ritualibus unius dumtaxat unctionis fit mentio, cui forma ipſa reſpondet; atque ita in Ritualibus nonnullis Extremam unctionem peſte laborantibus adminiſtrandam eſſe præſcribitur. Licet ab Eccleſia nihil hac de re definitum ſit; tamen nullo modo dubitari poſſe videtur, quin vere hoc Sacramentum perficiatur unica hac unctione, ſi forma illa adhibeatur, ac ſi rite ſerventur reliqua.

At, ſine neceſſitate tot unctiones in hujus Sacramenti adminiſtratione ſunt adhibendæ, quot probata Ritualia præſcribunt, ob præceptum de quo pluries diximus. Atque hinc patet, Græcos alioſque Orientales tot unctionibus hujuſmodi Sacramentum adminiſtrare debere, quot recepta ab eorum Eccleſiis Euchologia præcipiunt; nec a Latinis improbari poſſe, aut reprehendi, quod numerum modumque unctionum non ſervent quem Latinus ritus deſignat. *Quas vero partes Græci ungant*, ait Goarius, *nuſquam Euchologium aperit: frontem tamen, mentum, genas, & manus, hac ſacra Unctione liniri, iiſque tactis, ſenſus omnes liniri, aſſerit Arcudius, cui adſtipulatur Simeon Theſſalonicenſis, inquiens*; ungit Sacerdos in crucis modum ægri frontem, ob contentas in ea cogitationes; faciem quoque inungit ob ſenſuum organa; & poſtremo manus, a pravis cogitationibus & operibus expians, ſanctoque oleo muniens illum, & perfecte juſtificans. *De pectore unde exeunt pravæ cogitationes, & infandæ cupidines, & de pedibus ad iniquitatem attingendam velocibus, mentionem non egit Theſſalonicenſis Antiſtes, illorumque tamen Unctionem hoc tempore non omitti affirmat Arcudius lib. V. cap. 7.*

§. II. *De Forma.*

QUæ nunc in Eccleſia Latina ſit adhibenda forma, jam ſupra ex Synodis Florentina, & Tridentina indicavi. Ea eſt deprecativa. Græca etiam Eccleſia deprecativam adhibet, ut ajunt Gabriel Philadelphienſis in ſuo de Sacramentis opere, Arcudius *lib. V. cap. 5.* & Neophytus Rhodinus *in Synopſi vernacula*, & ut liquet ex hac, quam eorum Euchologium *in Officio olei Sancti* præſcribit: *Pater Sancte, animarum, & corporum medice, qui Filium tuum unigenitum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum omnem morbum curantem, & ex morte nos liberantem miſiſti: ſana quoque ſervum tuum N. a detinente corporis infirmitate, & vivifica illum per Chriſti tui gratiam, interceſſionibus &c.* Hæc oratio dicitur ab unoquoque Sacerdotum, poſtquam Evangelium dixerit & orationem, cum videlicet infirmum oleo perungit. Oratio hæc præcipuos Sacramenti effectus explicat, peccatorum videlicet remiſſionem, & infirmitatis levamen; eſtque conjuncta cum unctione, quæ materia proxima eſt, quæque licet appoſiti olei unctionem aperte non exprimat, abunde tamen in antea recitatis precibus eſt patefacta, quarum præſens unctio conſecutio eſt, & corollarium, ut ait Goarius. Armeni Vartani erroribus imbuti, ut initio monui, Sacramentum hoc contra majorum traditionem reſpuunt, locoque unctionis infirmorum, inepta ſuperſtitione defunctorum Sacerdotum corpora ungunt, ut ii cum pravis ſpiritibus aereis decertare valeant. Hæc vero, ungendo, proferunt verba: *Benedicitur, ungitur, ſanctificatur manus, frons, vertex hujus Sacerdotis, per ſignum iſtius ſanctæ Crucis, per hoc Evangelium, & ſanctum Chriſma, in nomine Patris &c.* Si animadvertamus inter alios hujus Sacramenti effectus nonnullos credidiſſe, eum quoque reperiri, quo homo munitur, ut more militis unctus, præparatus ad certamen, aereas poſſit ſuperare poteſtates, ut in Ambroſiana hujus Sacramenti formula legi refert Goarius, vel *ut ſi forte hinc unctus diſceſſerit, ad illas manſiones facile conſcendere poſſit, aereis immundis ſpiritibus ad eum accedere non valentibus*, ſicut ait Philadelphienſis, facile erit intelligere, ſuperſtitionem ante dictam Armenorum Hæreticorum ex hujus doctrinæ abuſu originem trahere. Notat Galanus, ſupra indicata verba haberi non poſſe pro hujus Sacramenti forma, cujus effectus non manus, vel verticis, ſed hominis, & animæ ſanctificatio eſt; tolerari vero poſſe ſi dicant *Benedicatur &c. hic ſervus Dei per hanc ſanctam Unctionem.*

Nota. Nihil hujus Sacramenti ſubſtantiæ detrahitur, ſi per formam, modo abſoluto, non deprecativo prolatam, conferatur, dummodo per eam ſignificetur, unctionem fieri in nomine Domini; cum plures formæ occurrant modo abſoluto probatæ in probatis Ritualibus Latinorum, quas nunquam Apoſtolica Sedes improbavit, ut videre eſt in laudato *lib.* VII. *de Synodo Dioceſana cap.* XVI.

§. III. *De Miniſtro.*

GRæci, aliique Orientales, qui Græcorum mores imitantur, in hujus Sacramenti adminiſtratione ſeptem adhibent Sacerdotes, & ſi ſeptem non adſint, ſaltem tres. Septenarii

narii Sacerdotum numeri plures affert Theſſalonicenſis rationes, qui in ternario quoque Sacerdotum numero, quem ſufficere putat, dum modica ſit eorum copia, myſteria deregit. Non reprehendimus Græcos, quod tres, vel ſeptem Sacerdotes adhibeant: tanti enim Sacramenti reverentia, & antiquorum morum imitatio plures Sacerdotes expetere videtur; immo & olim apud Latinos quoque adfuiſſe conſtat, tum ex S. Gregorii Sacramentario, tum ex antiquis aliis ab Hugone Menardo editis Ordinibus, tum denique ex Gregorii III. cap. 9. ubi, *cum magna reverentia*, inquit, *deferatur oleum ad infirmos, & eos ungant Sacerdotes cum magno honore, & orationum celebritate, quæ ad hoc ſunt ordinatæ*. At reprehenſione maxima digni ſunt, ſi ſuperſtitioſe credant, ſeptenarium, vel ternarium numerum myſtica ſignificatione, quam habet, ſuſcipienti Sacramentum magis prodeſſe, quam ſi plures, vel pauciores adhibeantur; & ſi cum Simone Theſſalonicenſi impie aſſererent, Sacramentum hoc ab uno ſolum Sacerdote, abſque aliorum ope, & ſocietate non poſſe conferri. Nam dum unus hoc Sacramentum adminiſtret Sacerdos, is ut Eccleſiæ miniſter ſe gerit, ideoque totius Eccleſiæ virtute, cujus miniſterium exercet, Sacramentum perficit. Id norunt Græci omnes Orthodoxi, & qui inter Photianos doctiores habiti ſunt. En definitio Ruthenorum Synodi an. 1720. Zamoſciæ celebratæ, & a Benedicto XIII. an. 1724. confirmatæ, in qua ſuſcepta ex antiqua Græcæ Eccleſiæ traditione fides ita declaratur: *Si ſeptem aut tres haberi commode non poſſint Sacerdotes, ab uno conferatur, qui totius Eccleſiæ perſonam gerens, ejuſque virtute hoc Sacramentum perficiens infirmo conferat, atque miniſtret*. A Benedicto XIV. Conſtit. *Etſi Paſtoralis*, circa hujuſmodi Sacramentum hæc pro Græcis ſtatuta leguntur §. V. num. 2. *Infirmis juxta verbum Jacobi unctio exhibeatur Extrema*: n. 3. *nec refert utrum eadem Extrema unctio per unum, vel plures Presbyteros fiat, ubi hujuſmodi viget conſuetudo, dummodo credant, & aſſerant, illud Sacramentum, ſervata debita forma, ab uno presbytero valide, & licite confici. Et* n. 4. *Idem Sacerdos materiam adhibere, formamque pronunciare reſpective debet, ac propterea qui ungit, idem dicat formam reſpondentem, nec alius ungat, & alius formam pronunciet*.

Nota 1. Quamquam per unum Sacerdotem valide ac licite ſacramentum iſtud perficitur; tamen rem laude dignam, atque debitæ huic Sacramento reverentiæ maxime conſentaneam faciunt, qui plures Sacerdotes adhibeant; aut ſi Sacerdotes deſint, clericos ſive etiam laicos religione & pietate præſtantes, qui pro ungendo orent infirmo; id enim eſt juxta Jacobi monitum, & conſuetudinem antiquam, quæ etiam nunc in pleriſque Eccleſiis viget.

Nota 2. Eſt in more poſitum apud pleroſque Græcos, ut plures, immo ſeptem qui hoc adminiſtrent Sacramentum Sacerdotes, infirmum ſucceſſive ungant ſacro Oleo, formamque pronuntient. Repetitio hæc unctionis, ac formulæ a ſingulis Sacerdotibus ſeptiesfacta, viſa eſt Arcudio Sacramenti abſque neceſſitate ulla iteratio, atque unus ex nævis, quibus paſſim Græcorum ritus obſcurantur. Negat vero Goarius conſuetudinem hanc abuſum dici poſſe. Immo contendit, id eſſe Jacobi monito conſentaneum, qui conceſſit, hortatuſque eſt, plures advocandos eſſe Sacerdotes, ut *orent* pro infirmo, *ungentes eum oleo*; atque inculcatum olim Latinis a Gregorio III. qui loco ſupra citato, ait, *cum reverentia deferatur oleum ad infirmos, & eos ungant Sacerdotes*. Neque aſſeri poſſe putat, iterari tunc Sacramentum, tum quia licet hoc Sacramentum unica perfici poſſit unctione, cum forma eidem reſpondente, tamen plurimarum partium unctiones, repetitis etiam verborum formulis, eum invicem ſervant ordinem, ut ad unum perficiendum Sacramentum referatur. Eccur ergo unctiones repetitæ a pluribus Sacerdotibus tam congruum aptumque non poſſunt invicem habere ordinem, ut nonniſi unius totius partes, membraque, morali quadam conjunctione inter ſe coaptatæ computentur? Tum etiam quia poſſunt plures Sacerdotes eo animo omnes infirmum ungere, formulamque pronunciare, ut omnes ſimul velint unicum tantum Sacramentum perficere; quo caſu unicum dumtaxat Sacramentum eſſet; non ſecus ac unicum Euchariſtiæ Sacramentum perficitur, dum plures Sacerdotes ſimul conſecrationis verba proferant. Accedit etiam, morem hunc indicari, ac probari quodammodo in ſupra citata Ruthenorum Synodo a Benedicto XIII. approbata, per hæc verba. *Quamquam in Græca Eccleſia receptum fuerit, prout aliquando etiam in Latina, ut ſeptem Sacerdotes, hiſque deficientibus, tres ſaltem advocarentur ad miniſtrandum hoc Sacramentum, hique omnes materiam adminiſtrarent, & formam proferrent, ſciant autem Eccleſiæ Paſtores, plures ea de cauſſa adhiberi ſolitos Sacerdotes, cum ob reverentiam ejuſdem, & gratiæ copiam, quam confert; tum ut plurium Sacerdotum preces effectum Sacramenti coadjuvent*. Nolo contra Goarii opinionem Græcos reprehendere, abuſuſque in hujus Sacramenti adminiſtratione inſimulare. Cavendum vero eſt, ne hujuſmodi conſuetudo occaſionem præbeat exiſtimandi contra Eccleſiæ definitionem, plu-

plures esse necessarios presbyteros ad Sacramentum istud conficiendum; aut damnandi eos, qui per unicum Sacerdotem conferant, juxta Ecclesiæ suæ morem, ac si minus recte administrent.

§. IV. *De extremæ Unctionis subjecto.*

SUbjectum hujus Sacramenti homo est, pro cujus salute a Deo institutum fuit. At non quicumque homo, sed qui Christianus sit: qui sit infirmus, ac etiam peccati capax; quamobrem pueri ante usum rationis, & qui nunquam rationis usum exercuerunt amentes, quod per visum, auditum &c. non potuerint peccare, hujus Sacramenti incapaces habentur. Græci præter infirmos, etiam sanos & bene valentes ungere solent in remissionem peccatorum, quod liquet ex eorumdem Euchologio, asseruntque Hieremias Patriarcha Constantinopolitanus, *in censura adversus Augustanam Lutheranorum Confessionem lib. 1. cap. 7.* Leo Allatius *de consensu Eccles. Occident. & Orient. lib. 9. cap. 16.*, & Arcudius *lib. 5. cap. 4.* Quinimmo ipsemet Episcopus, postquam feria 5. majoris hebdomadæ, Infirmorum Oleum sollemni ritu consecravit, non jubet illud asservari ad ægrotos suo tempore deferendum, sed totum statim insumit, omnes inungendo adstantes, ut Goarius ait, in suis ad Euchologium notis. Narrat etiam Joannes Nathanael presbyter, ac magnus Oeconomus Cretensis in responsione ad quæsita sibi facta a Viviano Episcopo Anagnino circa mores Græcorum, Græcos Sacerdotes, loco satisfactionis, in Sacramentali confessione pœnitentibus imponendæ, solitos fuisse in nonnullis locis, haud exigua tamen accepta mercede, eosdem Sancto oleo inungere, ut tali pacto a peccatorum reliquiis, pœnisque pro iis subeundis, absolverentur; quem abusum post Nathanaelem improbavit etiam Arcudius *lib. 5. cap. 4.* Arcudius in ea fuit sententia, ut Græci presbyteri hac unctione verum Sacramentum perficere contendant; cujus capaces esse non solum infirmos, sed etiam sanos ac vegetos corpore homines, plures docere ait eorumdem Auctores. Sed quod mirum est, etiam apud Latinos illa Græcorum opinio suos est nacta patronos. Nam Juveninus *de Sacram. diss. 7. qu. 7. c. 3.*, & Saintebeuve *de Sacram. Extr. Unct. disp. 5. art. 1.* & Cyrillus Jurisconsultus Neapolitanus in sua *institutione Canonica*, ex illa Græcorum consuetudine quæ licet antiqua sit, nunquam tamen ab Ecclesia, ne quidem in Florentina Sinodo, ubi Græcorum errores abususque examinati fuere, improbata fuit, concludunt, sanos quoque ac bene valentes homines hujus esse Sacramenti capaces. At errant viri ceteroquin docti. Jacobus enim infirmos ungendos præscripsit; *infirmatur quis in vobis, &c.* Quæ verba ita Theologi unanimi consensu sunt interpretati, ut inde plane confici existimarint, solum infirmum esse capax hujus Sacramenti subjectum; unanimis vero Theologorum consensus efficax est ad dogma Catholicum constabiliendum argumentum. Accedit etiam, quod in Florentinæ Synodi decreto statuatur. *Hoc Sacramentum, nisi infirmo, de cujus morte timetur, dari non debet;* & a Tridentino Concilio *sess. 14. c. 3. declaratur etiam, esse hanc Unctionem infirmis adhibendam, illis vero præsertim, qui tam periculose decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videantur: unde & Sacramentum exeuntium nuncupatur.*

Goarius vero, ut Græcos ab errore vindicet, quod compertum habeat, esse a communi Ecclesiæ fide alienum asserere, sanos beneque valentes homines aptum esse hujus Sacramenti subjectum, ait Græcos non adhibere sanis hominibus unctionem hanc, tamquam Sacramentum, sed veluti cæremoniam, ac sacramentalem quamdam benedictionem. Goarii opinionem probare visus est S. M. Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana lib. 7. c. 20.* per hæc verba, quibus Adversariorum diluit sophisma: *A silentio Concilii Florentini rectius deducimus, sapientissimis illis Patribus fuisse persuasum, sanctam Unctionem a Græcis Sacerdotibus non adhiberi hominibus bene valentibus, tamquam Sacramentum, sed veluti meram cæremoniam, & sacramentalem quamdam benedictionem; Græci enim, qui de singulis suis ritibus coacti sunt rationem reddere, gravem utique reprehensionem non evasissent, si compertum fuisset, hac in re a communi, & constanti Ecclesiæ Latinæ traditione, & praxi aberrare.* Quamobrem jure meritoque, ait, Græcorum morem, juxta Arcudii explicationem, gravis fuisse erroris insimulatum, atque damnatum a Raynaudo, Gonzalez, aliisque. *Quocirca*, subdit, *Episcopi Latini, in quorum potissimum commodum hanc materiam prolixius tractavimus, Diœcesibus præsidentes, quas Fideles incolunt ritus Græci, diligenter invigilent, ne iidem in eo versentur errore, ut credant per unctionem, de qua loquimur, Sacramentum conferri; & severe interdicant, ne ea unctio loco satisfactionis per confessarios imponendæ, Pœnitentibus injungatur;* id illis vetitum est etiam Constit. sup. cit.

Nota. Quamquam Goarius probare videatur, tolerari posse in Græcis hujusmodi unctionem, quæ præ se meram ferat cæremoniam; tamen non adeo facile ab omni posse abusu vindicari crediderim. Primum, quod ferri nullo modo posse videatur, ut institutum a Christo Domino

no Sacramentum pro arbitraria cæremonia adhibeatur. Quodque difficile non ſit hujuſce abuſus originem detegere. Ex Innocentii I. ad Decentium epiſtola, nonnulli Scriptores deducunt, in more fuiſſe poſitum etiam apud Latinos, ut ad medendos corporis languores, unctio aliqua a Sacerdotibus fieret ſacro Oleo, quæ Sacramentalis non eſſet, & a Jacobo indicata, ſed mere cæremonialis, eique, de qua Marcus cap. 6. loquitur, reſpondens. Veriſimile eſt hanc etiam apud Græcos in uſu fuiſſe, qui progreſſu temporis loco precum quas ex arbitrio fortaſſe Sacerdotes recitabant, Extremæ Unctionis formulam adhibere cœperunt. Deinde ſæpe a nobis citatus Hieremias Patriarcha, aliique Græci ſcriptores unctionem hanc verum eſſe Sacramentum docent: nec deſunt presbyteri apud eos, qui dum hanc adhibeant, ſeſe Sacramentum adminiſtrare velle aſſerunt; atque eorum plerique, qui unguntur, Sacramentum ſe ſuſcipere credunt. Hæc vero, vel ipſo Goario teſte, manifeſte præſeferunt abuſum. Denique Nathanael ſupracitatus frequentes hujuſmodi unctiones ex presbyterorum avaritia deſumere videtur, qui ſolent ab ungendis pecuniam accipere. Hujuſmodi abuſus cæremoniam ſuſpectam faciunt, quæ ſane, ſi ab iis ſeparari non poſſit, videtur potius tollenda. Neque certo conſtat, a PP. Florentinæ Synodi hac de re Græcos fuiſſe interrogatos, ut inde confici poſſit, ab eis fuiſſe approbatam cæremoniam, quam loquimur. In ſupra vero citatis tractatus *de Synodo Diœceſana* verbis, Summus Pontifex ſupponit cum Adverſariis, quos refellit, hanc fuiſſe in Synodo controverſiam expenſam, ac ſtatuit, præmiſſo examine non potuiſſe, niſi ut meram cæremoniam permitti. Et ſane ſublatis abuſibus ut cæremonia tolerari antea potuiſſet, cum nullum de ea eſſet Eccleſiæ judicium; at modo adeſt Summi Pontificis ſententia, verbis mox indicandis expreſſa.

Diſputatum eſt ſub Urbano VIII. & deinceps anno 1547., num ex Græcorum Euchologio delenda eſſent quædam verba, quæ innuere videntur, licitum eſſe, hoc Sacramentum etiam bene valentibus adminiſtrare; ſed in conſeſſu habito anno ſupra indicato die 3. Septembris definitum eſt, approbante etiam ipſo Pontifice Maximo Benedicto XIV., *nihil ex textu immutandum eſſe, ſed quæ neceſſaria ſervari debent adnotari oportere in Monito, initio Euchologii præponendo.* Prodit vero Euchologio præfixum monitum, in quo declaratur, *ſolis eſſe infirmis hujuſmodi Sacramentum adminiſtrandum: Nihil vero*, inquit ſapientiſſimus Pontifex in Epiſtola de Nova Euchologii editione, *nihil neceſſe viſum eſt Euchologii textum hic mutare, propterea quod illius verbis undequaque perpenſis, apparuit, rectum illis ſenſum, ſanamque interpretationem, tribui poſſe. Neque enim ibi dicitur, ut Sacramentum miniſtretur iis, qui bene valent; ſed ut ii quoque inungantur, qui ad Eccleſiam ſe conferunt; id quod percommode intelligi poteſt de iis etiam, qui gravi morbo afflicti, poſſunt nihilominus ad Eccleſiam vel pedibus ſuis accedere, vel aliorum ope deferri; ibique ut propriæ devotioni magis ſatisfaciant, Extremæ unctionis Sacramentum ſibi miniſtrari poſtulant: cujuſmodi exempla in ipſa quoque Occidentali Eccleſia non deſunt, uti videre licet apud Martene* de Antiquis Eccleſiæ Ritibus lib. 11. cap. 7. art. 2. num. 7. & 8. & penes Mabillonium in præfatione ad ſæculum primum in Actis Sanctorum Ordinis Benedictini §. 9. num. 101. Addit præterea Pontifex, *quod quamvis Græcis diſerte vetitum fuerit, Extremæ unctionis Sacramentum aliis conferre, præterquam ægrotis, & quidem gravi morbo laborantibus, iiſdem nihilominus interdictum non eſt, quominus oleo lampadis, quod ad ſanandas infirmitates in Eccleſia aſſervatur, inungant energumenos, alioſque, qui vel devotionis gratia, vel ut aliquo incommodo liberentur hujuſmodi unctionem petunt; quum oleum in ea lampade aſſervatum, nequaquam ab Epiſcopo, aut Sacerdote conſecratum ſit, ad effectum utendi eo in Extrema Unctionis adminiſtratione.* Addit præterea nec licere extra gravis infirmitatis caſum, unctionem hanc, vel una cum forma, aut etiam omiſſa Sacramenti forma, adhibere, *cum minime liceat Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum, in arbitrariam quamdam, licet piam, cæremoniam convertere*, ut nos ſupra expoſuimus. Nec licere Parochis, oleum hujuſmodi ad ægrotos, alioſque petentes mittere, ad hoc ut eo in ſuis infirmitatibus ſe liniant; & contra facientes a Tribunali Eccleſiaſtico puniendos declarat, *vel tamquam abutentes Sacramento Eccleſiæ, vel tamquam ſuſpectos non rectæ fidei circa hujuſmodi Sacramentum.*

Denique Unctionem pro Pœnitentia, ſive ſatisfactione a confeſſario imponi Pœnitenti non poſſe decernit; hujuſmodi vero abuſum ex eo apud Græcos nonnullos ortum exiſtimat, quia in Canone 74. ex iis, qui in verſione Arabica Nicæno Concilio tribuuntur, ſtatutum legitur, ut ſi quis Fidelis cum Infideli muliere impudice verſatus fuerit, poſt diuturnam peractam pœnitentiam, Eccleſiæ reconciliaretur *per Aquam benedictam, & Oleum Infirmorum.* Ex quo, ſi fides habenda ſit Joanni Nathanaeli in reſponſione de moribus Græcorum, & Franciſco Riccardo de Expeditione ſacra cap. 12. abuſus ille inductus eſt, ut pœnitentibus divitibus, pro Sacramentali pœnitentia, hujuſmodi actio imponeretur. Improbatus autem

tem fuit hujuſmodi abuſus ab Innocentio IV. Clemente VIII., aliiſque Romanis Pontificibus, ac etiam ab eodem S. M. Benedicto XIV. conſtit. *Etſi Paſtoralis*.

Armeni, ut teſtatur Galanus feria 5. majoris hebdomádæ, non oleum Græcorum more, ſed butyrum, poſt lotionem pedum conſecrare, ſive benedicere ſolent, per hæc verba: *Sanctifica Domine hoc butyrum, ut medicamentum omnium ægritudinum, & ſanitatem afferat animabus, corporibuſque illorum quibus applicatur in memoriam illius unctionis, quæ in Chriſti pedibus a Magdalena facta fuit*. Atque hoc deinde ungere ſolent omnes. Unctio hæc eo fine adhibita, ut in memoriam revocetur ea, qua Magdalena pedes unxit Jeſu, remiſſionemque peccatorum obtinuit, non videtur improbanda. Nec refert, quod Galanus opponit, unctionem hanc alias Eccleſias non uſurpare: nam particularis Eccleſiæ ritus, qui fidei, & morum honeſtati contrarii non ſint, in Orientalibus Eccleſiis ab Apoſtolica Sede tolerantur, ut pluries dictum eſt. Idque præſertim dum aliquam Chriſti Domini actionem in memoriam revocent. Jure vero reprehenditur oratio illa, quam in hujuſmodi uſurpant unctione, quaque aſſeritur univerſam Eccleſiam ab Apoſtolis accepiſſe unguenti hujuſmodi benedictionem, *ut veniens Spiritus Sanctus ſanctificet illud in remedium omnium ægritudinum &c.* Nam falſum eſt, ut diſcurrenti per antiquorum Patrum traditionem liquet, univerſam Eccleſiam hanc accepiſſe ab Apoſtolis conſuetudinem, ac butyri benedicendi rationem: ex qua falſa præſumptione, qua putant ex Apoſtolis ortum ducere hujuſmodi preces, vana in iis fides atque ſpes conſurgit, qua putant, vim huic unguento inditam eſſe, qua ægritudines omnes curari poſſint.

Sanctificatur Creatura per Verbum Dei et Orationem I. Tim. 4. V. 5.

Presso A. Zatta

TRACTATUS DE ORDINE.

ORdo ſumitur dupliciter. 1. Pro ſpeciali quadam poteſtate ſtabili exercendi aliquod officium relate ad conficiendam Euchariſtiam, certo ritu ſacro ſollemni collata. Et hoc ſenſu eſt quid permanens. 2. Pro ipſa Ordinatione ſeu ritu ſacro, quo poteſtas illa confertur. Et hoc ſenſu eſt quid tranſiens, & Sacramentum, definiturque: Sacramentum novæ legis, quo ſtabiliter confertur poteſtas ad conſecrandam Euchariſtiam, & ad alia Eccleſiaſtica miniſteria, ad eam aliquo modo ſpectantia, rite obeunda.

Quæſt. I. *Quot ſunt Ordines?*

Reſp. Septem, ſcilicet Sacerdotium, Diaconatus, Subdiaconatus, Acolythatus, Exorciſtatus, Lectoratus, Oſtiariatus. Ex Concil. Florent., & Trid. ſeſſ. 23. c. 2. Tres priores dicuntur majores, & ſacri tum ob votum ſollemne caſtitatis annexum; tum quia propius pertinent ad Euchariſtiam. Primus Ordo ſeu Sacerdotium ſubdividitur in duos Ordines tamquam in duas ſpecies, nempe in Sacerdotium majus, ſeu Epiſcopatum, & Sacerdotium minus, ſeu Presbyteratum.

Prima Tonſura non eſt ſtricte Ordo, ſed prima diſpoſitio ad Ordines; nam per eam non traditur poteſtas ad ullum miniſterium pertinens ad Miſſæ ſacrificium; ſed ſolum confertur aliqua dignitas, qua homo conſtituitur in ſtatu clericali, ſitque capax recipiendi beneficia Eccleſiaſtica, & Ordines. Unde cum c. 12. *de ætate præſ.* dicitur per eam conferri Ordinem clericalem, Ordo ibi ſumitur late pro ſtatu clericali, ſeu nota per quam quis ex ſtatu Laicorum evehitur ad ſtatum clericalem.

Quæſt. II. *Sunt ne ſinguli Ordines Sacramentum?*

Reſp. Eſt de fide quod Ordo generatim ſumptus, ſive Ordinatio aliqua, ſit vere & proprie Sacramentum. Ex Conc. Trid. ſeſſ. 23. can. 3. Secundum omnes Catholicos Presbyteratus eſt verum Sacramentum. Idem ſentiunt plerique de Epiſcopatu, ut diſtincto a Presbyteratu. Certum etiam multis videtur, Diaconatum eſſe verum Sacramentum. Idem multi, paucis exceptis, docent de Subdiaconatu. Sed non pauci id negant de Minoribus.

✠ Vid. c. 14. *De Synodo Diœceſana*, in quo fuſim hæc controverſia tractatur, & monentur Epiſcopi, non poſſe indubitanter ſacrilegii damnari, qui cum conſcientia peccati lethalis Ordines, Diaconatu inferiores, ſuſcipere non reformidant, ne tali pacto, controverſiam ignorare aut illam videantur decidere. ✠

Quæſt. III. *Quænam eſt materia & forma Ordinum?*

Reſp. Certum eſt, illorum formam eſſe

verba prolata ab Episcopo illorum ministro, dum materiam essentialem applicat. Sed Theologi dissentiunt circa essentiam materiæ Presbyteratus, Diaconatus. In praxi diligenter observanda sunt ea omnia, quæ in Pontificali Romano præscribuntur: tum quia id tutius est ad valorem; tum quia ritus integer necessarius est saltem ex præcepto. Hinc si quid forte omissum fuerit, illud caute supplendum est, ex cap. 1. & ultim. *de Sacram. non iterandis*.

✠ Eodem lib. 7. c. 26. plura hac de re explicantur, & *n.* 1. 12. & 13., legitur S. Congregationem Concilii aliquando respondisse, iterandam sub conditione Ordinationem presbyteri, in qua ordinandus non accessit ad porrectionem Calicis cum vino, & Patenæ cum Hostia. ✠

Quæst. IV. *An ad validam ordinationem requiritur contactus physicus instrumentorum?*

Resp. Quamvis multi putent, sufficere contactum moralem patenæ, quo quis calicem tangens censetur & patenam superpositam tangere; tamen quia hoc non est omnino certum, in praxi curandum est, ut semper immediate, ac physice tangantur & Calix, & Patena cum Hostia. Item dic de aliis: nam circa Sacramentorum valorem tenemur sequi in praxi partem tutiorem, relicta incerta, licet probabiliore.

Quæst. V. *Quisnam est Minister Ordinis?*

Resp. Solus Episcopus est minister ordinarius omnium Ordinum ex Concil. Flor. & Trid. sess. 23. cap. 4. can. 7. Ex commissione tamen Papæ simplex Sacerdos conferre potest, 1. Tonsuram & minores Ordines, ex Concil. Trid. c. 10. id aperte supponente, & ex praxi recepta. Nam Cardinales in propriis Ecclesiis, & Abbates eos de facto conferunt. 2. Subdiaconatum, ut fatentur omnes, & de facto hoc privilegium Abbatibus pluribus concessum est. De Diaconatu negant multi.

Episcopatum vero & Sacerdotium nunquam conferri nisi ab Episcopo constat ex Traditione, & perpetua praxi Ecclesiæ, in qua nunquam ab alio collata sunt.

Quæst. VI. *Quosnam Episcopus potest licite ordinare?*

Resp. Solos suos subditos, vel habentes dimissorias, vel speciale ad id privilegium, ex Concil. Trid. sess. 23. cap. 8. ubi ordinans subditum alienum sine consensu & testimonio proprii Ordinarii de probitate & moribus ordinandi, suspenditur ad annum a collatione Ordinum: ordinatus vero ab executione Ordinis suscepti, quamdiu videtur proprio Ordinario. Item non licet Episcopo ordinare etiam suos in diœcesi alterius sine hujus consensu.

Porro ex triplici capite quis censetur subditus alicujus Episcopi, ut possit ab eo ordinari. 1. Ratione originis, quia nempe in ejus diœcesi natus est: *Dummodo tamen ibi natus non fuerit ex accidenti, occasione nimirum itineris, officii, legationis, mercaturæ, vel cujusvis alterius temporalis moræ, seu permanentiæ ejus patris in illo loco; quo casu nullatenus ejusmodi fortuita nativitas, sed vera tantum & naturalis patris origo erit attendenda.* Ita Innocentius XII. const. *Speculatores*. 2. Ratione domicilii, qui in ejus diœcesi habitat animo ibi perpetuo manendi. 3. Ratione beneficii, quod in ejus diœcesi possidet, ex cap. 3. *de tempor. ordin. in 6.* In Gallia tamen haberi solet solius originis.

Nota. Omnis & solus mas baptizatus potest valide ordinari, non tamen invitus.

✠ *Nota.* Ex c. 26. citati libri DE SYNODO, Episcopus Ordines collaturus, laudabiliter sub censuris præcipit, ne quis canonico impedimento irretitus, aut sine legitimo patrimonio ad Sacros Ordines accedat. Sed improbatur Episcopi protestatio, se non habendi intentionem ordinandi irregulares, censuris innodatos, legitimo patrimonio, aut beneficio &c. carentes *n.* 1. Si quis aliquo ex iis impedimentis detentus, ordinetur sub tali protestatione, cui alligata fuerit Episcopi intentio, erit iterum absolute ordinandus: si dubia sit Episcopi intentio, Ordinatio sub conditione erit iteranda.

Quæst. VII. *An servanda sunt interstitia?*

Resp. Conc. Trid. sess. 23. cap. 11. statuit, ut Minores ordines per temporum interstitia conferantur, *nisi aliud Episcopo expedire magis videretur*. Inter ultimum autem Ordinem minorem usque ad sacros Ordines annus interjiciatur: *Nisi necessitas, aut Ecclesiæ utilitas judicio Episcopi aliud exposcat*, ibid. A Subdiaconatu ad Diaconatum, & ab hoc ad Sacerdotium similiter annus interjici debet, ex cap. 13. & 14. Circa quæ interstitia Episcopus dispensare potest ob Ecclesiæ necessitatem, vel utilitatem. Sed non potest sine dispensatione Papæ duos majores Ordines una die conferre; ex cap. 13. & cap. *Litteras de tempor. Ordin.*

Porro minores Ordines conferri possunt Dominicis, & aliis festivis diebus. Sacri vero solum quatuor temporibus, aut Sabbato Sancto, vel Sabbato de Passione, c. 3. *de tempor. Ordin.* Tonsura autem clericalis quocumque die & hora.

✠ Lib. 7. cap. 63. num. 5. refert, Sacram Congregationem Concilii respondisse, Ordines minores, & Subdiaconatum eodem die non esse conferendos. ✠

Quæst.

Quæſt. VIII. *Quænam requiruntur, ut quis licite ordinetur?*

Reſp. Sequentia, 1. Confirmatio, & Tonſura quæ ex Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 4. non debet conferri niſi iis, qui fidei rudimenta callent, & ſciunt legere ac ſcribere, & de quibus probabilis conjectura ſit, eos clericatum elegiſſe, ut Deo fidelem cultum præſtent.

2. Certa ætas pro Minoribus nulla a jure definitur; ſed Conc. Trid. ſtatuit ſolum, ut non conferantur, niſi iis, qui ſaltem linguam latinam calleant, c. 11. Pro Subdiaconatu requiruntur anni XXII. pro Diaconatu XXIII. pro Presbyteratu XXV. Ex Conc. Trid. c. 12. ſufficit ex uſu recepto, ut hi anni ſint inchoati. Pro Epiſcopatu requiruntur anni XXX. completi, cap. 7. *de elect.* In Gallia ſufficit annus XXVII. inchoatus, ex Concordat.

3. Immunitas ab omni cenſura, & irregularitate.

4. Status gratiæ, morum probitas, bona fama, vocatio divina, intentio gloriæ Dei promovendæ ſerviendo Eccleſiæ.

5. Certa ſcientia. Conc. Trid. requirit, ut ſuſcepturi Subdiaconatum & Diaconatum ſint litteris, & eis, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, inſtructi, ut ſuſcepturi Sacerdotium poſſint populum docere neceſſaria ad ſalutem, & ſciant neceſſaria ad ſacramenta rite adminiſtranda, ſeſſ. 33. c. 13. & 14. Item ex Patribus & Conciliis debent Scripturas ſacras & Canones ediſcere & ſcire.

6. Sæcularis non poteſt licite ordinari, niſi titulum ſubſtentationis habeat ex beneficio, vel patrimonio, vel penſione ſufficienti ad victum honeſtum: ita ut ſi quis fingat titulum, ut pactum ineat de reſtituendo, vel non exigendo eo, quod datur illi in titulum, peccet mortaliter, & ſuſpenſus ſit, ex Conc. Trid. ſeſſ. 21. cap. 2. ubi antiquorum canonum pœnas ſuper his innovat, & ex Urbano VIII. conſt. *Secretis*. Idque teſte Fagnano declaravit Sac. Congreg. Cardinalium. Nec obſtat cap. *Cum ſecundum de præbend.* Nam ibi agitur ſolum de iis, qui nullo requiſito titulo ordinati ſunt; non autem de iis, qui titulum finxerunt, quibus fraus patrocinari non debet. Nec ordinato licet ſine licentia Epiſcopi reſignare, aut alienare titulum, ad quem promotus eſt, niſi aliunde habeat unde commode vivat, ex Conc. Trid. c. 2. cit. Quod ſi quem Epiſcopus abſque titulo ordinaret, teneretur ei neceſſaria ad ſubſtentationem ſuppeditare, cap. 4. & 16. *de præbend.*

Nota. Qui ordinatur per ſaltum, hoc eſt qui ſuſcepit Ordinem ſuperiorem, inferiore prius non recepto, peccat mortaliter, & manet ſuſpenſus ab uſu Ordinis ſic ſuſcepti, c. unic. *de Clerico per ſaltum promoto*. Si tamen non miniſtraverit, poteſt Epiſcopus ex legitima cauſa cum eo diſpenſare, Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 14.

✠ APPENDIX

De Univerſæ Orientalis Eccleſiæ circa Ordinem diſciplina.

UNiverſa Orientis Eccleſia circa Ordinem, ac Eccleſiaſticam Hierarchiam cum Romana Eccleſia Orthodoxam fidem conſervat. Sed circa diſciplinam Orientales Eccleſiæ, tum a Latina, tum invicem diſſident, atque earum nonnullæ poſt ſeparationem a Romana, & Apoſtolica Eccleſia, abuſus pleroſque, contra antiquæ Eccleſiæ morem, ac veterum Patrum traditionem habent, & fovent. Ut paucis, quæ magis præcipua ſunt, complectamur, traditionem hanc in quatuor §§. diſtribuemus. In primo agemus de Ordinum numero, juxta cujuſque Eccleſiæ Orientalis morem: In altero de Ordinis materia, & forma: In tertio de ordinandorum ætate, aliiſque, quæ ad rite ſuſcipiendos Ordines deſiderantur, ubi etiam de obligatione Clericorum: In quarto vero, de Miniſtro ordinario hujus Sacramenti.

§. I. *De numero Ordinum, quos Orientales admittunt.*

ECcleſia ſemper præter Sacerdotium alios Ordines habuit majores, minoreſve, per quos veluti per gradus quoſdam homines in Sacerdotium tenderent. In Latina Eccleſia minores ſunt, Oſtiariatus, Exorciſtatus, Lectoratus, & Acolythatus; majores vero præter Sacerdotium Diaconatus, & Subdiaconatus; qui Ordinum numerus non novus, ſed antiquus eſt, atque a primis deductus Eccleſiæ temporibus. Totidem enim Ordines numeravit Cornelius Papa tertio Eccleſiæ ſæculo in Epiſtola ad Fabium Antiochenum, ut legere eſt apud Euſebium *lib.* 1. *hiſt. Eccl. c.* 33., ac Concilium Carthaginenſe II. De hoc vero Ordinum numero ita loquuntur, ut non recenter excogitatum, ſed ex majorum traditione ab Eccleſia acceſſitum deſignent. Ex orientalibus cum Latinis conſentiunt Armeni, qui, teſte Galano, Ordinationis ritum, poſtquam a Græcis ſeparati ſunt, ex Sacramentario, quod Gregorio Magno tribuitur, accepere: Hinc Minores Ordines habent, conferuntque Latinorum more, eamdemque ac iſti habent adminiſtrandi Subdiaconatus, Diaconatuſque rationem; licet in Presbyteratu conferendo ſolam manuum impoſitionem pro materia habeant. Qua de re injuria reprehendi videntur a Galano: nam in Gregorii Sacramentario ſola manuum impoſitio veluti Presbyteratus,

tus materia designatur; habent enim: *Presbyter cum ordinatur, Episcopo eum benedicente, & manum super caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri, qui præsentes sunt, manus suas juxta manum Episcopi super caput ejus teneant*: atque oratio illa, quæ, Episcopo manus imponente, recitanda præscribitur, ea dicitur, qua Presbyter consecratur: Accedit etiam, nunquam Ecclesiam, collatam hoc modo ab Armenis, aliisque Orientalibus Ordinationem habuisse irritam, aut suspectam, ut infra dicemus.

Orientales reliqui, licet omnes in Clerum homines cooptare soleant Tonsura, eosque ita ad ordines disponere Latinorum more; tamen circa Ordinum numerum a Latinis dissident. Incipiam a Græcis: Gregorius Hieromanachus in Synopsi de Sacramento Ordinis: *septem* ait, *erant antiqui Ordines*, quos ita recenset Gabriel Philadelphiensis c. 3. quod est, *de quantitate & numero Ordinis. Septem sunt Ordines Sacerdotii. 1. Est Janitorum, & Acolytorum. 2. Exorcistarum. 3. Lectoris. 4. Subdiaconorum. 5. Sacrorum Diaconorum. 6. Sacerdotum. 7. Principum Sacerdotum Episcoporum.* Confessio denique Orientalis Ecclesiæ contra Lutheranos responso III. habet: *Sacerdotium complectitur omnes gradus: oportet nihilominus, ut dentur per ordinem. Hoc est lector, Cantor, Lampadarius, Subdiaconus, Diaconus, de quibus latius tractant ritualia Pontificum, que dicitur* Τακτικὰ. Censet Emmanuel Schelstrate in nota ad hunc locum, Græcos olim habuisse etiam Ostiarios & Exorcistas; sed si Ordinem secernamus a quibusdam officiis Ecclesiasticis nulla sacri characteris nota conspicuis, facile comperiemus, Græcos præter Lectoratum, & Subdiaconatum, quem inter minores Ordines recensent, alios non habuisse Ordines. In Ecclesia enim per plura sæcula, præter Clericos sacro Ordinis charactere insignitos qui a Græcis semper per manuum impositionem initiari consueverunt, quique in gradu constituti dicebantur, fuere alii ministri, qui sine ulla ordinatione officiis nonnullis Ecclesiasticis deputabantur, quæ Christianorum quisque, Episcopo mandante, exercere poterat; quosque inter Clericos, sive potius homines divino servitio addictos Patres recensent. Sic Ignatius *in ep. ad Antiochenos*, recensens eos, qui Ecclesiæ essent addicti, numerat, *Lectores, Cantores, Janitores, Laborantes, Exorcistas, & Confessores*: Et Epiphanius *in fidei expositione*, post Episcopum, ait, esse *Presbyterum, Diaconum, Subdiaconum, & Lectorem*; *post hos vero venire Exorcistas, linguarum interpretes in sacris Lectionibus, & Concionibus, quos Laborantes sequuntur, qui mortuorum corpora curant.* Colligitur hæc distinctio ex Epistola S. Basilii *ad Amphilochium*, canone LI. ubi habetur, *quod adversus Clericos statutum est, canones indefinite ediderunt unum in iis, qui lapsi sunt, supplicium decerni jubentes, a ministeriis scilicet motionem, sive sint in gradu, sive etiam in ministerio, quod non impositis manibus datur, perseverent.* Id etiam non obscure indicavit Epiphanius distinguens a Lectoribus Exorcistas, Interpretes, aliosque; liquet præterea ex eo, quod Exorcistæ, quos Latina ecclesia pro initiatis clericis habet, non ordinarentur in Orientali Ecclesia: *Exorcista*, inquit Auctor Const. Apost. *lib.* VIII. *c.* 26. *non ordinatur: hoc enim est spontanea concessio divinæ erga homines benevolentiæ & gratiæ*: Et quod Græca ecclesia a mille & amplius annis præter Lectoratum, & Hypodiaconatum alios inferiores sive minores Ordines non agnoverit, quin novitatis ab aliquo insimulatam fuisse sciamus. Hos tantum Ordines recensent Euchologia a mille & amplius annis exarata: Et Joannes VIII. Romanus Pontifex, ubi pacem iniit cum Photio, hæc scripsit ad Imperatorem: *Volumus autem secundum Canones, ut talis promoveatur per singulos gradus Ecclesiasticos probatus, ut sit primum Lector, deinde Acolythus* (Acolytum Subdiaconum vocat) *postea Diaconus, tum Presbyter, post Episcopus.* Damascenus, denique in Dialogo contra Manichæos, ait: *primus gradus Lectoris est, deinde Subdiaconi, tum Diaconi, postea Presbyteri, ac tandem Episcopi*; atque iis similia longe antea PP. Concilii Sardicensis asseruerunt *can.* X.

Atque hinc facile patet, nunquam in Græca ecclesia alios fuisse minores Ordines præter Lectoratum, & Subdiaconatum, quibus Clerici sacro charactere insigniti essent; sed habuisse ac etiam nunc nonnullas Ecclesias habere homines ecclesiæ servitio addictos, & ad Ecclesiastica quædam officia sine Ordinis collatione a Pontificibus deputatos; ut de Exorcistis loquitur Auctor Const. Apostolicarum loco supra citato, & Euchologia nonnulla asserunt de *Cantoribus, Oeconomis, Templi Custodibus, Diaconis secundis* & aliis quos Pontifices officiis deputare, sive in Ecclesiasticum ordinem instituere solent, per hæc verba, *Gratia Sancti Spiritus te instituit in Oeconomum, in Templi Custodem, in Diaconum secundum &c.* Quæ verba iis respondere videntur, quibus Exorcistæ antiquitus initiabantur; ut ex supra citatis ex Auct. Constit. verbis liquet.

Nota Christophorus Campanas Canonarcha Chius apud Papadopoli *resp.* I. *pag.* 3. ait, *Janitorum, Deputatorum seu Ceroferariorum, & Camisiatorum, aliorumque sacræ dignitatis, quas non ordines, sed officia vocat Simeon Thessalonicensis, mihi videntur Ordines esse, non sane distincti, quemadmodum penes Latinos, sed immixti, adnexique Lectoris ordinationi.* Sed ex iis, quæ sunt supra explicata palam fit, officia illa nec

Or-

Ordines esse, nec Lectoris ordinatione conferri, cum distincta ab ordinatione cæremonia ad eadem homines deputari debeant. Accedit etiam, quod Summus Pontifex Benedictus XIV. Const. *Etsi Pastoralis*, ut infra referemus, aperte negat, Lectoratus Ordinem alios tres minores Latinorum Ordines complecti; afferit vero, Subdiaconatum Græcorum more collatum, Acolythatum & Ostiariatum involvere.

Quod spectat ad alios Orientales, parum ii a Græcis dissident. Tonsuram Lectoratui præmittunt, ut Græci, ita Cophti, Syri Nestoriani, & Maronitæ, qui Ordines suos hinc incipiunt; Syri vero Jacobitæ Cantoratui, quem cum Maronitis veluti gradum habent ad Lectoratum, Tonsuram neutiquam præmittunt, etsi in compendio ordinationum per Morinum edito pag. 479. ordinandi Diaconi caput in crucis modum tonderi ab Episcopo præcipiuntur.

Apud Cophtos, ut ex eorumdem Pontificali a Kirkerio latine verso, & a Morino edito colligitur, hæ sunt ordinationes: 1. *Anagnostæ* sive *Lectoris*. 2. *Subdiaconi*. 3. *Diaconi*. 4. *Presbyteri*, *Hegumeni* seu Archipresbiteri, qui a Kirkerio redditur *Prælatus*, *sive is*, *qui curam subditorum*, *dictus Abigumenos animarum*. 6. *Archidiaconi*. In eo vero, quod nuper ad Sacr. Congr. de prop. Fide transmissum, & ab eadem in Vaticanam Bibliotecam illatum est, extant præterea ordinationes *Episcopi Metropolitani*, quo ritu & Patriarcham Alexandrinum consecrari posse, ac solere adnotatur. Ita Assem. tom. III. part. 2. pag. 789.

Syri Nestoriani hos conferunt peculiari consecratione, vel benedictione Ordines. 1. *Lectoris*. 2. *Hypodiaconi*. 3. *Diaconi*. 4. *Archidiaconi*, 5. *Præsbyteri*. 6. *Chorepiscopi*, *& Periodevtæ seu Visitatoris*. 7. *Episcopi*. 8. *Metropolitani*. 9. *Patriarchæ*. Sed Episcopi, & Metropolitani, si pauca excipias, una eademque ordinatio est. At Timotheus II. Patriarcha, rejectis Periodevta & Chorepiscopo, eorum loco Cantorem, & Exorcistam posuit.

Maronitæ has habent ordinationes: 1. *Cantoris*, seu Psaltæ: 2. *Lectoris*: 3. *Subdiaconi*: 4. *Diaconi*: 5. *Archidiaconi*: 6. *Presbyteri*: 7. *Periodevtæ seu Visitatoris*: 8. *Archipresbyteri*, *quem Churi* vocant: 9. *Chorepiscopi*: 10. *Episcopi*, *& Metropolitani*: 11. *Patriarchæ*. Syri vero Jacobitæ uno eodemque ritu ordinant *Episcopum*, *Metropolitam*, *& Patriarcham*: item uno eodemque ritu consecrant *Chorepiscopum*, *Periodevtam*, *Hegumenum*, *Abbatissam*, *& Diaconissam*: ceteras *Cantoris*, *Lectoris*, *Subdiaconi*, *Diaconi*, *Archidiaconi*, *& Presbyteri* ordinationes communes habent cum Syris Maronitis, Assem. loc. cit.

Nota 1. Ut in nonnullis Euchologiis Græcorum, præter Ordines, quos supra diximus, recensentur *Cantores*, *Ceroferarii*, *Deputati*, *Archidiaconi*, & alii, qui sine vera ordinatione ad officia quædam deputantur; ita de iis dicendum est, quæ ex Cophtis, Syrisque retulimus. Nam Archidiaconi, Archipresbyteri, Chorepiscopi, Visitatores non sacro c aractere insigniti, sed deputatione quadam ad certa officia destinantur. Idem de Cantore dici posse videtur, quem ante Lectoratum Maronitæ, Syrique Jacobitæ, & Græcorum nonnulli instituunt.

Nota 2. Renaudotius *tom.* II. *Liturg. Orient. dissert. de Patriarcha Alexandrino* pag. 412. ait: Nestorianos, Syrosque Jacobitas a gravissimo iteratæ ordinationis crimine excusari non posse, qui Patriarchas, vel Metropolitas, quia antea Episcopi consecrati essent, ita promovent, consecrantque, ut Episcoporum manuum impositionem suscipiant, iisdemque precibus ordinentur, quibus Episcopi consecrari solent. Non ita Maronitæ, nec Cophti; sed ii, inquit, in aliud incidunt contra canones ac universæ Ecclesiæ disciplinam vitium: Nam dum Patriarcham, sive Episcopum consecrant, si Monachum assumant, qui nullum antea susceperit Ordinem, minorum Ordinum nullam rationem habent, sed a Diaconatu ordinationem incipiunt, hac servata interstitiorum ratione, ut primo die Diaconum, altero Presbyterum, tertio *Komas*, hoc est, Hegumenum sive Archipresbyterum ordinent, expectaturque deinceps Dominicus dies, ut Episcoporum manuum impositione Patriarcha consecretur. Semper vero Ecclesia universa vetuit sacros Ordines conferre, quin minores antea fuerint collati, ordinationesque secus factas, quas per saltum vocant, tamquam illicitas habuit, ac reprobavit.

Nota 3. Quod non sint reprehendendi Orientales, quod solum Diaconatum, & Presbyteratum inter sacros majoresque Ordines habeant: nam etiam in Latina ecclesia Diaconatu inferiores Ordines per plura sæcula omnes inter minores habiti sunt. Subdiaconatum enim inter sacros Ordines primum recensuit, vel Urbanus II. in Concilio Beneventano anni 1091. ubi permisit, ut interdum; *sed rarissime opportunitate exigente*, *& non sine Romani Pontificis vel Metropolitani licentia*, Subdiaconus eligi posset in Episcopum, quem ex solo cœtu eorum, qui sunt in sacris constituti, assumendum veteres canones sanciverant; vel, ut alii cum Tomassino malunt, Innocentius III. Nam, ut alios mittam, Urbanus laudatus in Can. 1. antedicti Concilii ait, *nullus deinceps in Episcopum eligatur*, *nisi qui in sacris Ordinibus constitutus religiose vivens inventus est. Sacros autem Ordines dicimus Diaconatum*, *ac Presbyteratum*, *hos siquidem solos primitiva legitur Ecclesia habuisse*; *super his solum præceptum habemus Apostoli &c.*

Ne-

Neque iis vitio verti potest, si Diaconatu inferiores Ordines inter Sacramenta non habeant a Christo Domino instituta, sed inter gradus ab Ecclesia stabilitos, in quibus Ordinis Sacramento initiandi probarentur quodammodo, & ad digne Sacerdotium suscipiendum disponerentur: hæc enim opinio est, quam doctissimi inter Latinos Theologi tuentur, quæque non solum ab Ecclesia non improbatur, sed etiam probari videtur Benedicto XIV. *de Syn. Diœces. lib.* VII. *cap.* 24. Nos vero supra dum Ordines ab officiis distinximus, ac diximus Ordines præ se characterem ferre, communiorem opinionem sequuti sumus, quæ iis Græcis Patribus consentanea haberi potest, qui distinguentes inter officia, & gradus sive Ordines, Sacerdotii gradus constituere Lectoratum, Subdiaconatum, Diaconatum, & Præsbyteratum.

Nota. Quod ab Apostolica Sede in Constitut. *Etsi Pastoralis*, pro Græcis hac de re decretum fuit, ad alios quoque Orientales pertinet, qui proprium, non secus ac Græci servare tenentur ritum. Hæc ibi legetur §. VII. n. 6. *Episcopi Græci in Ordinibus conferendis ritum proprium Græcum in Euchologio descriptum servent, in quo etsi nonnulli de minoribus Ordinibus prætermissi videantur, eos tamen vel nunquam habuisse, vel eorum exercitium aliis Ordinibus esse adnexum iidem Græci affirmant.* Et n. 7. *Inde tamen dubitationes quandoque oriri solent, quinam nimirum Ordines supplendi sint ab eo, qui primum ritu Græco aliquibus Ordinibus fuit initiatus, deinde ritu Latino ad reliquos est promovendus. Quas controversias ut de medio penitus tollamus, certamque tradamus regulam imposterum servandam, ita decernimus: Qui ritu Græco clericus, & Lector tantum fuit initiatus, atque ex benignitate Sedis Apostolicæ obtinuit, ut majores Ordines Latinis cœremoniis sibi conferantur, is antequam Subdiaconus ordinetur, tres minores Ordines omissos debet ritu Latino suscipere. Si vero, præter Lectoris Ordinem, ad Subdiaconatum etiam Græco ritu ascendit, & ex dispensatione itidem Apostolica facultas sibi facta sit ceteros Ordines ritu Latino suscipiendi, antequam inter Diaconos cooptetur, ex minoribus Exorcistatum tantummodo supplere cogitur; cum per Subdiaconatum Græco ritu collatum, Acolythatum, & Ostiariatum recepisse censeatur. Idem dicendum de eo, qui una cum reliquis inferioribus Ordinibus, Diaconatum, aut etiam Presbyteratum Græce suscepit, & Latino postea ritu ad sacrum Presbyteratus respective Ordinem, aut Episcopatum promovendus sit ex Apostolica concessione: nimirum Exorcistatus Ordinem in ipso, antequam Presbyter ordinetur, aut Episcopus consecretur, esse supplendum.*

§. II. *De materia, & forma.*

DE materia, & forma hujus Sacramenti non levis controversia est inter Theologos. Nos rem paucis expediemus, eaque unice explicabimus, quæ ad tuto riteque hujusmodi Sacramentum recipiendum desiderantur: Eugenius IV. in sæpe citato decreto pro Armenorum instructione, hæc habet: *Sextum Sacramentum est Ordinis, cujus materia est illud, per cujus traditionem confertur Ordo: sicut Presbyteratus traditur per Calicis cum vino, & Patenæ cum pane porrectionem. Diaconatus vero per libri Evangeliorum dationem. Subdiaconatus vero per Calicis vacui cum Patena vacua traditionem, & similiter de aliis, per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem. Forma Sacerdotis talis est: Accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro vivis, & mortuis, in nomine Patris &c., & sic de aliorum Ordinum formis, prout in Pontificali Romano late continetur.*

Scholasticorum plerique Eugenii decretum præ oculis habentes rati sunt, nullum irritumque esse Ordinis Sacramentum, si ea materia & forma non administretur, quæ in dicto decreto indicantur. Nostrum non est hanc nunc controversiam expendere, sed satis est indicare, Ecclesiam Romanam ratam habere ordinationem Orientalium sine illa instrumentorum porrectione, collatam per solam Epifcopi manuum impositionem, perque preces huic manuum impositioni respondentes; sive quod Eugenius de materia tantum, & forma integrante atque accessoria loquutus sit, quam optavit ab Armenis superaddi manuum impositioni jamdiu ab illis adhibitæ, ut Ecclesiæ Latinæ moribus se prorsus accommodarent, ac rituum uniformitate firmius eidem adhærerent, quod bene ponderant Menardus, Becanus, & Morinus, ut ait BENEDICTUS XIV. *de Synodo Diœcesana lib.* 7. *cap.* 25.: sive etiam ut alii malunt, quod in Latina Ecclesia forma & materia, de quibus Eugenius loquitur, Ecclesiæ auctoritate eidem a Christo Domino concessa, ut necessariæ determinatæ sint ad hujus Sacramenti valorem. *Quum de forma loquimur*, inquit Morinus cap. 6. §. 2. pag. 3. exercit. 5. *ut quum loquuti sumus de materia his verbis* Instrumentorum porrectionem non esse materiam, *addidimus de industria*, perpetuam: *si enim quis concederet, ea instrumenta postquam ab Ecclesia communiter usurpata sunt, veram cum precibus, quæ cum priore manuum impositione concipiuntur, materiam & formam constituere, atque etiamsi velit, cum verbis, quæ cum posteriore manuum impositione recitantur; nec id inficiarem, nec asserem. Quamobrem enim non poterit Ecclesia Sacramento Ordinis, ut sæpe fecit Sacramento Matrimo-*

trimonii, novas pro materia & forma conditiones apponere, quarum prævaricatio Sacramentum reddat irritum & nullum, cum Christus nullam materiam aut formam hujus Sacramenti non fecerit ac Matrimonii in specie definiverit? Sane supra vidimus Ordinationes sæpe irritas & inanes antiquitus declaratas, eo quod regulæ a Canonibus pro ordinationis materia præscriptæ, observatæ non fuissent. Atque hinc patet, jure meritoque sacram Congregationem Concilii aliquando respondisse, sub conditione iterandam ordinationem Latini Presbyteri, in qua ordinandus, qui manuum impositionem receperat, non accessit ad porrectionem Calicis cum Vino, & Patenæ cum Hostia; ut notat Benedictus XIV. cap. supra citato: Ac etiam recte docere Carolum Franciscum a Breno *lib. 3. cap. 3. §. dicendum primo*; Missionarium consultum a Latino, qui a Græco Episcopo Sacerdotium susceperat, respondere oportere, petendam esse ab Episcopo Latino iterationem Presbyteratus, saltem sub conditione.

Sed quamquam ad Latinos quod spectat, res ita se habet; tamen certum est, Apostolicam Sedem ratas habuisse semper, ac etiam nunc habere Græcorum aliorumque Orientalium Ordinationes, quæ sola manuum impositione, precibusque etiam respondentibus, modo mox indicando, conferuntur. De iis enim Ordinationibus, non solum nihil dubitatum fuit in Conciliis Lugdunensi, & Florentino, quibus Græci cum Latinis adfuere, sed nihil præterea dubitavit Clemens VIII. qui Russorum Episcopos, Presbyteros, & Diaconos, ad Catholicam unitatem admisit cum Ordinibus, quibus, secundum ritum Græcorum, insigniti fuerant in suo Schismate: Immo Apostolica Sedes præcepit, Episcopos Græcos in ordinibus conferendis ritum proprium Græcum in Eucologio descriptum servare, ut supra ex Constit. *Etsi Pastoralis*, retulimus. Sed videamus, quid ipsi in singulis Ordinibus pro materia, & forma habeant.

Clerici institutio apud Græcos, terna crucis consignatione, capillorum tonsione, & Sanctæ Trinitatis invocatione perficitur, eaque Tonsura continetur. Lectoratus materia apud Græcos, in manus impositione super ordinando ab Episcopo facta, constituenda videtur: quæ manus impositio, de qua sermo occurrit *l. 8. c. 22. Const. Apost. & can.* 14. septimæ Synodi, hodie ea Episcopi actione, qua ordinandum Lectorem cruce manu expressa obsignare solet, continetur, ut ex Balsamone, Thessalonicensi, aliisque Goarius ostendit; Forma vero sunt verba illa, quæ tunc Episcopus pronunciat, *Domine Deus Omnipotens eligere servum tuum hunc, & cum sanctifica &c.* Atque hinc patet, traditionem Codicis Apostolici, quæ post hanc orationem ab Episcopo Lectori fit, pro materia haberi non posse, cum tunc ordinatio peracta jam sit; cumque hæc porrectio, nonnisi ad indicandum fiat munus, quod ob susceptam ordinationem exercere debet. Manus impositionem, cum precibus Græcorum similibus eidem respondentibus pro hujusce Ordinis materia, & forma, habent etiam Syri Nestoriani, Jacobitæ, Maronitæ, & Cophti, ut ex eorumdem libris ostendit Assemanus *Tom. xx. 1. part. pag. 800. & seq.*

Ex iis, quæ a Græcis, Cophtis, & Syris in ordinatione Subdiaconi observantur, facile patet, consecrationis illius formam consistere in illa precatione, quæ paucis mutatis apud omnes eadem est, cujus quidem initium apud Græcos est: *Domine Deus noster*: apud Syros, Maronitas, & Jacobitas, *Deus æterne: qui reges unxisti*; apud Cophtos, *Domine Deus Omnipotens*: Ibi enim manus Ordinando imponitur, quæ pro materia habetur, eaque impositio, sive capiti, sive temporibus ejus fit, ac simul imploratur Deus, *ut dignum faciat illum gratia Subdiaconatus, concedatque ei donum Spiritus Sancti, ut contrectet vasa ministerii Ecclesiæ, amet decorem domus Dei, adsit januis templi, accendat lampades, sitque veluti oliva uberes justitiæ fructus referens in Sancta Ecclesia.* In ritu vero Nestorianorum, inquit Assemanus loco cit. pag. 804., nec ita expressa est ordinationis forma, nec manus ordinando imponitur, dum ea recitatur, sed postquam pronunciata fuerit, signare dicitur Episcopus ordinati caput, hoc est, Crucis signum manu formare, contra communem Ecclesiæ Orientalis morem in Constitutionibus Apostolicis fundatum, quibus ita sancitur: *Subdiaconum ordinaturus, Episcopus, manus super illum impones*; & in omnibus Euchologiis præscriptum, in quibus manus impositio sive capiti juxta Græcos, sive temporibus juxta Syros, & Cophtos, in ordinatione Subdiaconi præcipitur. Sed cum impositio manus, quæ Subdiacono fit, ut Goario aliisque videtur, qui Subdiaconatum non a Christo, sed ab Ecclesia institutum esse contendunt, sit mera cæremonia, non vero sacra, vera, & Ordinis effectiva manus impositio ex divina institutione: eumque Concilium Carthaginense IV., & Gregorii Magni Sacramentarium, ac vetus ordo Romanus Subdiacono manus impositionem denegent, benedictionem tamen, sine manus licet attactu quocumque, concedant; non adeo facile dubitandum est de Subdiaconi ordinatione modo supra indicato a Nestorianis facta; præsertim cum in ea precatione, quam Pontifex Nestorianus recitat, lædi non videatur ordinationis substantia: dicitur enim: *Elige eos electione sancta secundum multitudinem gratiæ tuæ, eosque in misericordia tua redde dignos,*

gnos, qui defectus suppleant in Ecclesia tua sancta, & da eis Domine benignitate tua, ut sine macula cum puro corde, & conscientia bona tibi ministrent, quibus verbis quidquid ad Subdiaconos pertinet includitur: Subdiaconus enim nihil aliud est, quam Ecclesiæ Minister Diacono inferior; & defectus in Ecclesia supplere, est omnia, quæ supra sunt enumerata officia, in Ecclesia obire.

Diaconi materia apud Orientales Græcos, Syros sive Nestorianos, sive Jacobitas, sive Maronitas, & Cophtos Episcopi manus impositione tota constat: forma vero in verbis illis sita est, quæ apud Græcos incipiunt, *Domine Deus noster*: apud Cophtos, *Domine Deus Omnipotens*: apud Nestorianos, *Deus noster bone*: apud Maronitas vero & Jacobitas, *Deus qui Ecclesiam tuam ædificas*, ut fuse ostendit Morinus exercit. 2. c. 3. & 4., & ut aliæ preces ad formam non spectant, ita traditio *Flabelli*, seu *veli Calicis*, apud Græcos; *Flabelli*, & *Thuribuli* apud Syros Jacobitas; & *libri Apostolorum* apud Nestorianos, atque iis similia, quæ post manuum impositionem, ac forma jam pronunciata, fiunt, ad substantiam hujus Ordinis non pertinent.

Presbyteratus materia apud Orientales omnes, ne Armenis quidem exceptis, ut §. 2. adnotavi, est manuum impositio. Huic respondens forma, apud Græcos oratio est, quæ incipit, *Deus in virtute magnus*: apud Nestorianos, *Domine Deus fortis omnipotens*: apud Cophtos, *Domine Deus Omnipotens, qui omnia creasti*: apud Syros Jacobitas, & Maronitas est ea, cujus initium est, *Deus magne, & admirabilis*. Aliæ orationes non ad formam referuntur, sed ad implorandam a Deo gratiam, & Sacramenti effectum; & quæ deinceps Presbytero tradi solent, indicant suscepti Ordinis usum, atque ad materiam non pertinent.

§. III. *De Ordinandorum ætate, de aliis quæ ad rite suscipiendos Ordines desiderantur, deque obligatione Ordinibus adnexa.*

VArii Ordines, qui sunt veluti gradus per quos homines ad Sacerdotium adscendunt, & in quibus probari debeant, num hoc digni sint Ordine, atque ita exerceri, ut digni fiant, semper determinata ætate ab Ecclesia conferri consueverunt. Latina vero in Tridentino Concilio statuit, ut qui prima Tonsura initiandi sint, rationis usu polleant, qui in septennio ætatis anno præsumitur, & licet pro minoribus Ordinibus definitum tempus non designaverit; tamen a septimo ad decimum quartum annum conferri solent, concurrentibus in ordinandis qualitatibus a Concilio prædicto desideratis. Subdiaconi ætatem voluit esse annum XXII., Diaconi XXIII., Presbyteri XXV. & Episcopi XXX. Apud Græcos, ut habet can. IV. Synodi Quini-sextæ, ad Lectoratum desiderantur octodecim anni, ad Subdiaconatum vero requiruntur anni XX., ad Diaconatum XXV. ad Presbyteratum denique anni triginta. Sed Græcis & Albanensibus, qui in Italia, eique adjacentibus Insulis sub Latinis Episcopis degunt, ab Apostolica Sede Concilii Tridentini decretum inculcatum est Constit. *Etsi Pastoralis*, ubi hæc habentur: *Quod tamen de ætate Ordinandorum a Sacrosancto Trident. Concilio præscriptum est, omnino servari volumus. Nullus proinde ex prædictis Græcis, seu Albanensibus ad Subdiaconatus Ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimum tertium, ad Presbyteratus ante vigesimum quintum suæ ætatis annum absque Apostolica dispensatione promoveatur.*

Quamquam omnes canones Ecclesiæ orientalis a Patribus editi Subdiaconis, Diaconis, Presbyterisque ætatem, qua ratione de Græcis diximus, præscribunt; tamen apud Syros Nestorianos, Cophtosque a multis annis nulla in ordinandis ætatis ratio haberi solet. Nestoriani enim Diaconos septennes, vel octennes ordinant, Presbyteros vero XVI. XVII. & XX. annorum, qui non solum antiquis canonibus, sed etiam suorum hac de re majorum statutis repugnant. Nam Sobensis ab Assemanno relatus in Epitome canonum par. 6. c. 4. de ætate Lectorum, Hypodiaconorum, & Diaconorum, & Presbyterorum hæc decernit; *Qui ætate pueri sunt, etsi scientiam habeant, & scripturas legere didicerint, non est dextera manus illis imponenda, dum pueri sunt, sed Lectores tantummodo fiant. Quum vero ad adolescentiam pervenerint, Hypodiaconi ordinentur. Diaconi vero, qui adolescentiam superant, & juvenem ætatem attingunt, veluti qui ad annum undecimum octavum & ultra pervenerunt, manus impositionem suscipiant. Presbyteri vero, qui ad virilem ætatem pervenerunt, & prudentiam natura convenientem sunt assequuti: Si autem sunt, qui quintum supra vigesimum annum ætatis & ultra attigerunt, isti Presbyteratus Ordinem suscipiant. At vero juxta antiquum mandatum ante annum trigesimum Presbyter non ordinatur.*

De Cophtis hæc habentur Constit. *Eo quamvis tempore. Præmaturam hujusmodi ordinationem apud Cophtos veteri usu, & disciplina invaluisse testatur P. Thomas a Jesu* de Convers. Gent. lib. VII. pag. 361. Conferuntur, *inquit*, Ordines, excepto Presbyteratu, etiam immediate post Baptismum parvulis, simulque dantur Tonsura, & quatuor gradus, & Diaconatus, & Subdiaconatus; nec hisce conferendis interstitia, vel tempora particularia determinata sunt. Ubi sacros Ordines recipiunt, castitatem, & abstinentiam pollicentur, jejunare vide-

videlicet diebus mercurii & veneris, & tempore Adventus, & Quadrageſimæ &c. Inſuper etiam Quadrageſimas Apoſtolorum Petri & Pauli, & Aſſumptionis. Quando autem infantulis, aut pueris ſacri Ordines conferuntur, pro eis ſpondent, & hæc vota obſervant ipſorum parentes, donec decimum ſextum ætatis annum, aut circiter exegerint. Additur præterea, vigentem hanc conſuetudinem aſſerere Franciſcum a Breno, & Patrem Bervart Societatis Jeſu Miſſionarium: deinceps teſtati ſunt Miſſionarii in reſponſionibus ad eumdem Pontificem, qui eorum hac ſuper re relationem exquiſierat.

Collatam hoc modo in infantili ætate ordinationem, *concordi*, ait idem Pontifex, *Theologorum & Canoniſtarum ſuffragio definitum eſſe*, validam, *ſed* illicitam *cenſeri*, *dummodo nullo laboret ſubſtantiali defectu materiæ, formæ, & intentionis in Epiſcopo ordinante; non attenta contraria ſententia, quæ raros habet aſſeclas, & quæ ſupremis Tribunalibus, & Congregationibus Urbis nunquam arriſit*. Dubia, quæ ex hoc oriuntur, reſolventur infra.

Etiam apud Græcos circa Ordinandorum ætatem contra Canonum ſtatuta, ac conſtantem majorum uſum, poſt medium elapſi ſæculi abuſus irrepſit, ob pravam Margunii doctrinam, qui in notis ad Nomocanonem docuit; nullam in ordinationibus habendam eſſe ætatis rationem, ac vanam eſſe omnem de ætate quæſtionem, ex quo apud nonnullos abuſus invaluit, ut Presbyteri, Diaconi, & Hypodiaconi longe ante ætatem a canonibus præſcriptam ordinentur.

1. Itaque ad licite ſuſcipiendos Ordines præter Confirmationem, & Tonſuram, ſerviendi Eccleſiæ voluntatem, ac ſtatum gratiæ, & alia, de quibus Auctor diſſerit, ætas requiritur Eccleſiæ lege præſcripta, vel juxta Eccleſiæ Orientalis canones, ubi ſunt in uſu; vel ſecundum Tridentini decretum, hac in parte etiam Græcis in Italia degentibus ab Apoſtolica Sede inculcatum. Ab hujuſmodi lege ſoli Romani Pontifices, vel ii, qui ab iſtis diſpenſandi facultatem habuerint, diſpenſare poſſunt.

2. Requiritur ſufficiens ſcientia, ea ſcilicet, quæ ad exercitium Ordinis ſuſcipiendi eſt neceſſaria; dedecet enim, ut ad Officium Ordinemque promoveantur, qui illius adminiſtrandi ſint incapaces. Hinc Eccleſiæ lege ſtatutum eſt, ut Ordinandi prius examinentur. Conſt. *Etſi Paſtoralis num.* 19. Græcorum præſulum conſcientia oneratur: *Ut dignos dumtaxat, & quos litteris, & his quæ ad Ordines exercendos pertinent, bene inſtructos eſſe noverint, ad ſacra miniſteria aſſumant*, & n. 4. habetur, *promovendi ad Sacerdotium, & Presbyteri, qui præficiendi fuerint Eccleſiarum regimini, examinentur antea diligenter, ſi præcipue de Horis canonicis, & Miſſarum officiis ſecundum diſtinctionem temporum exequendis ſint ſufficienter inſtructi, ut ad hæc nonniſi digni admittantur*. Hujuſmodi examen jure ad Epiſcopos ſpectat, qui Eccleſiis præſunt; poſſunt vero etiam Presbyteros examinatores conſtituere, ac debent etiam, dum eorum hac in re conſilium prudenter credant eſſe neceſſarium; *Etſi* enim *non erit neceſſitatis*, inquit Papadopoli reſp. 1. ſect. 10. *æquitatis certe, atque modeſtiæ erit, ſi ſapientes, peritoſque Eccleſiæ Sacerdotes Epiſcopus ad tantum opus ac neceſſariam inquiſitionem admittat*.

3. Etiam apud Orientales immunitas deſideratur ab omni cenſura, & irregularitate; ii enim niſi ex Apoſtolicæ Sedis diſpenſatione ordinari non poſſunt; ordinatique ab Ordinis exercitio ſuſpenſi manent. Quod Latinis irregularitas, Græcis dicitur ἀναξιότης, & ut irregularitas Latinorum jure non ſolum uſum, ſed etiam Ordinum ſuſceptionem impedit, ita jure Græcorum, atque Orientalis Eccleſiæ. Hæc etiam jure ſpectato Orientali, vel ex defectu oritur, vel ex debito; ex defectu irregulares habentur ex Græcæ Eccleſiæ Canonibus, 1. Qui ætatem præſcriptam non habent. 2. Qui neceſſaria deſtituuntur ſcientia. 3. Qui ex legitimo non ſint matrimonio. 4. Servi. 5. Bigami; ſive bigamia ſit vera, ut in eo qui duas ſucceſſive duxit uxores; ſive interpretativa, quæ in eo eſt, qui duxit unicam, ſed viduam, aut quomodocumque ab altero vitiatam; aut cum quis virginem quidem duxit, ſed poſt matrimonium adulterata eſt, ſi poſt adulterium maritus eam vel ſemel cognoverit; ſi vero non cognovit poſt ejus adulterium, nulla irregularitas habetur: ſicut non fit irregularis vir conjugatus ſi adulteretur, vel ſi eam duxerit, quam antea defloraverit. 5. Qui publicis ratiociniis obligati ſunt, hoc eſt calculatores, hypothecis publicis, theſauriſque præpoſiti; addicti curiæ jurejurando ſtipendiove, ut Judices, Advocati, Fiſcales, & qui in matriculas militum relati ſunt. Hi enim, donec his negotiis, & obligationibus civilibus implicantur, rejiciuntur; recipiendi tunc, cum aut relictis officiis rationem adminiſtrationis reddiderе, aut miſſione quacumque ſive honeſta, ſive cauſſaria, ſive etiam turpi, cingulum militiæ reſolventes, milites eſſe deſiere. Ita Papadopoli. 6. Qui vitium habeant corporis: en verba Theodori Prodromi in canon. 76. Apoſtolorum: *Animo & corpore ſanum, eum, qui neque cæcus neque claudus, neque abſciſſis naribus, neque ſurdus eſt; denique non vitiatum, & maculatum, vel ſemiputridum corpore, Canon ceteroqui dignum jubet Ordinibus admoveri*. Addit Alexius Ariſtenus: *neque gibboſum, neque inſanabili laborantem morbo, vel aſpectu horridum, aut ridiculum*

✠ *conditione corporis ad ſacra fas provehi*. 7. Amentes, animi morbo laborantes. 8. Neophyti. 9. Infames: *infamem vero & inhoneſtum dicimus*, inquit citatus Prodromus interpretatione ad Trullanam Synodum, *quandoque male audientem penes ſanctiores, & venerabiliores, quandoque eum, qui facto vel conſtitutione legis ad infamiam adigitur. Atque hæc Legulejis uſitata; at canonibus infamis eſt, quiſquis in crimine ſordeſcit. Quare lex quidem infamiam dividit: Canon vero diviſam per legem circumplexus, unam agnoſcit infamiam quæ ex delicto eſt, quæque infamias a lege conſtitutas penitus penituſque complectitur*. Utraque infamia, Papadopoli teſte, etiam apud Græcos hominem ab Ordinibus arcet. 10. Lenitatis defectus etiam jure Orientali excludit ab ordine. Irregularitatem hanc parit apud nos homicidium voluntarium, aut membri mutilatio, ſi ſine facientis culpa fit, qualem facit Judex, Apparitor, Carnifex, dum ſuo juſto funguntur officio, & accuſatores, & teſtes in cauſſa criminis, ſi mors aut mutilatio ſequatur, & milites in bello juſto, vulnerantes, & occidentes: hæc locum habere in jure Orientali patet ex Chliareno Patriarcha *Jur. Græc. lib. III. ſent. Synod. l. 2. tit. de homicid. Latron.* ajente; *Clerici enim quomodocumque occidentes, deponuntur, nulla habita differentia hoſtium, vel Latronum, vel aliquorum aliorum*; & ex Prodomo *ad can.* LXXVI. *Apdicente*; *& Judices ad mortem damnantes rejiciuntur a Clero, & Sacerdotio; nam hi homicidæ cenſentur, ſin minus opere, certe juſſu & ſententia*. Atque hinc liquet, eamdem circa irregularitatem ex defectu eſse Orientalis ac Latinæ Eccleſiæ doctrinam; ut abunde Papadopoli demonſtravit.

Ex delicto irregulares ſunt, 1. In hæreſim, vel apoſtaſiam a fide incidentes. 2. Voluntarie occidentes, vel mutilantes hominem membro, quod diſtinctum, & completum in corpore officium habeat; ut ſunt manus, & pes &c. ac etiam mandantes. 3. Indebite Ordines ſuſcipientes, vel exercentes, ut qui cenſura irretiti Ordines ſuſcipiunt, vel exercent; Hinc Conſtitutione, quæ eſt pro Italo-Græcis, irregulares declarantur qui Ordinem exercuerint, quem ſine proprii Epiſcopi dimiſſoriis, vel a Schiſmatico Epiſcopo ſuſceperint, quod ſuſpenſi a jure Ordinem exerceant. 4. Jure Græcorum ab Ordine repelluntur inceſti, beſtialitatis, ac ſodomiæ rei, & Simoniaci, ac Fœneratores. Notat vero Papadopoli, quod horum rei ab Ordinibus abſtinentur poſt legitimam criminum probationem, quocumque modo crimen delatum ſit: cum occultum crimen hominem ab Ordinibus rejicere nequeat, idque contra Margunium. Id verum eſt in foro exteriori, ſed ſi canones eos, qui in hujuſmodi crimina inciderint, irregularitatem ſubire decernant, non video cur confeſſarius hos ſecreto monere non debeat proprio delicto ſeſe incapaces Ordinis conſtituiſſe, atque etiam hortari, ut, ſi ex contritione eorumdem eos Ordinibus dignos credat, diſpenſationem petant. Si vero crimen ſit juxta Orientalis Eccleſiæ Canones, quod nonniſi ad forum externum deductum ex Ordinibus rejiciat, veram puto hac in parte Papadopoli ſententiam. 7. Eunuchos, quibus non ſponte cæſa virilitas, jus Græcorum ab Ordine non repellit, Can. 1. Nicænæ Synodi: quibus vero volentibus, & conſentientibus facta ſit virilitas, ii irregulares habentur, ex eodem Canone. 6. Ad licitam Ordinis ſuſceptionem ſervanda eſt præſcripta ab Eccleſia interſtitiorum lex: Quod ſpectat ad Græcos, Concilium Conſtantinopolitanum ultimum, quod eſt VIII. Oecumenicum, ſic ſtatuit: *Canon eſt, qui dicit, non oportere quemquam ex Neophyto, ſive ſit Neophytus in fide Chriſtiana, ſive in Ordine Clericorum, Epiſcopum renunciari, ne, ut ait Apoſtolus, inflatus incidat in judicium, & laqueum diaboli. Huic ergo convenienter dicimus, neminem ex Ordine Senatorio, & Laico gradu recens eo dumtaxat animo, & conſilio in Clericum, vel monachum attonſum, ut Epiſcopi, vel Patriarchæ dignitatem aſſequatur, honoris gradum oportere conſcendere, etiamſi in unoquoque gradu divini Sacerdotii longiori tempore verſatus probetur. Neque enim ætatis cauſſa, ſed ambitionis attonſus eſt. Quod ſi quis nulla ſuſpicione ambitionis, vel honoris ſpe tactus, ſed recta honeſtaque Chriſti diſciplina inductus in clericum, vel monachum attonſus eſt, perque omnes gradus Eccleſiaſticos definitis temporibus vitam agendo inculpatam tranſiſſe reperiatur, ad Epiſcopatus honorem evehatur ita, ut in Lectoris munere annum, in Subdiaconi duos, in Diaconitres, in Sacerdotis quatuor annos expleat. Pie vero, diuque in Clero verſatis, vel monachorum Ordine, tempus ab Epiſcopis, qui pro tempore fuerint, contrahi poteſt. Si quis præter hanc ſanctionem ad ſupremum Epiſcopatus honorem provectus fuerit, rejiciatur*. Hinc ſtandum Græcis, ait Papadopoli, non vero Balſamoni, qui trium menſium intervallum inter ſuſcipiendos Ordines ſtatuit; nec Alexio Ariſtenio, qui annum integrum moræ unicuique Ordini præfixit, licet id cum Tridentino decreto conveniat.

De interſtitiorum lege citata Conſtit. hæc leguntur: *Cum ex Eccleſiæ diſciplina a Græcis olim recepta promoti ad aliquem Ordinem ſacrum, ſi per aliquod temporis intervallum in eo non fuerint verſati, ad altiorem gradum aſcendere non poſſint, quo nimirum Ordinandorum fides, morumque probitas eo temporis ſpatio cogniſci valeat; qua lege Græci, ſeu Albanenſes in Italia, & Inſulis adjacentibus commorantes dubio procul tenentur.*

atur. *Nihilominus cum prædicti Græci seu Albanenses Ordinarios suos quibus subjiciuntur, habeant Latinos, a quibus tamquam alieni ritus sacris Ordinibus initiari prohibentur, ac proinde cum Romam, vel in Calabriam, ubi sunt Episcopi a S. Sede Apostolica ad Ordinationes ritu Græco exercendas deputati, repetitis vicibus, non sine quamplurimis incommodis, & expensis, ad Sacros Ordines juxta temporum intervalla suscipiendos sese conferre deberent, nos eosdem Græcos, seu Albanenses gratiis, & favoribus prosequi, eorumque incommodis consulere volentes, de Apostolicæ plenitudine potestatis, præfatis Episcopis Græcis Romæ & in Calabria pro tempore degentibus licentiam, & facultatem impertimur, ut Græcos, seu Albanenses hujusmodi ex longiquis regionibus accedentes, qui minoribus, sive majoribus Ordinibus initiari cupiunt, ad omnes Ordines promovere valeant tribus diebus festivis, non autem continuis, sed aliquo temporis intervallo Antistitis ordinantis arbitrio separatis, non servata interstitiorum lege, nec requisita ad hoc ab iis, qui initiantur suorum respective Ordinariorum Latinorum licentia, sive dispensatione.* Declarat vero ab hac interstitiorum lege non solvere, sive dispensare, qui domicilium habent, vel commorantur in eadem Provincia, in qua Græci ritus Episcopi sacras soleant Ordinationes exercere, exceptis tamen Alumnis, & Convictoribus ritus Græci, qui in Collegiis Urbis Calabriæ, & Siciliæ degunt, quos concedit tribus diebus festivis ordinari posse *arbitrio Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Administratoris, vel Protectoris, sive Episcopi Præsidentis, seu Rectoris utriusque Collegii Italo-Albanensium pro tempore existentium, si eorumdem Collegiorum necessitas, & utilitas exigat.* Denique dispensat cum iis, qui hactenus hac non servata lege bona fide ordinati sunt, ut in susceptis Ordinibus ministrare, & ad majores ascendere valeant servatis servandis.

4. Clericus sæcularis ritus Græci, qui in Italia degat, *quamvis alias sit idoneus moribus, scientia, & ætate, ad sacros Ordines promoveri prohibetur, nisi prius legitime constiterit, eum Ecclesiasticum beneficium, vel Patrimonium, quod sibi ad vitam honestam sufficiat, pacifice possidere, ac proinde deficiente titulo beneficii, per legitima documenta Ordinarium certiorem facere præcipitur de sufficienti Patrimonio, ut valeat sacris Ordinibus initiari: Loco autem dicti Patrimonii, nec Clericus uxoris suæ dotem assignare præsumat, nec Ordinarius eam acceptare valeat.* Const. supr. cit.

Summus Pontifex in Italo-Græcis, si Beneficium desit, patrimonium proponit, ut sufficiens ad Ordines suscipiendos titulus, juxta Tridentini decretum, quo statuitur, ne quis absque titulo Patrimonii, ubi titulum Beneficii desit, sacris initietur. Sed cum de aliis Græcis, Orientalibusque reliquis agitur, penes quos antiqua illa disciplina viget, ut nonnisi semel in die ab unico sacerdote in una Ecclesia celebretur, cessat, inquit Papad. *Resp. 2. sect. 5. §. 10.*, hæc de Patrimonio quæstio, cum penes hos nemo sine titulo Beneficii possit ad sacros Ordines provehi. Ita Aristenus *ad can. 6. Concil. Chalced.*, Macharius Hieromonachus *in 2. coll. can. c. 12.*, Prodromus *de interpret. ad sept. Synod.*, & alii Juris Græcor. Interpretes, inter quos Hier. *de ritibus Eccles. ad Germ.* Ep. 3. hæc habet: *Oportet autem desiderantem ad sacra provehi primum quidem interrogare, an velit in Ecclesia, cui per titulum addictus est, permanere, & nunquam discedere sine commendatitiis Episcopi litteris: & si juratus promiserit, initietur. Nam sine titulo neminem licet initiare, ne quando error fiat, Ecclesiamque dedecoret.* Rationem hanc affert, quia cum semel dumtaxat in Ecclesia Græca quolibet die sacrificium celebretur, quilibet Sacerdos aut Minister Ecclesiam habeat oportet, in qua vel ipse solus sacris inserviat, vel vicissim cum aliis eidem addictis Ecclesiæ Sacerdotibus Numini sacra faciat, facientibusque ministret.

Hactenus de iis, quæ ad rite suscipiendos Ordines desiderantur: Tractandum superest de obligatione, quam subeunt. Ex iis, quæ sunt ab Auctore exposita tractatu de obligationibus, facile patet, quænam sint etiam Orientalium Clericorum obligationes. Ubi lex, vel consuetudo vigeat, vestibus propriis uti debent, a culpa vero excusari posse videntur Syri illi Nestoriani, qui ob motam in Ecclesiasticos persecutionem in Perside usum omisere distinctarum vestium, ac multo tempore adhibere non solent: nam hæc vestium distinctio per plura sæcula nequidem apud Latinos omnes obtinuit, ut viri docti observarunt: debent illud Ecclesiæ servitium præstare, quod sit Ordini adnexum: in sacris constituti more suo canonicas horas recitare debent, nec possunt post sacros Ordines conjugia celebrare. Hic duo examinanda supersunt, primum circa obligationem eorum qui in infantili ordinati sint ætate apud Cophtos, & Syros Nestorianos; alterum circa eorum clericorum conjugium, qui post sacros Ordines inire matrimonium, vel ad secundas, & tertias quoque nuptias contra canonum statuta transierunt, ut ex abusu fieri a Cophtis, Syrisque Nestorianis res est omnino explorata.

Quod spectat ad primum, Sacræ Congregationis decretum adest, quod Const. confirmavit sua Benedictus XIV. *Diaconi in ætate puerili ordinati, licet ante decimum sextum ætatis annum ministraverint in Ordine susceptо, & in statu cælibi;*

libi; tamen non censentur ante nuptias Ordinationem ratam habuisse, eo quod nihili faciendi sint actus illi, quos in ætate puerili, & ante sextum decimum ætatis annum exercuerint. Const. cujus initium *Anno vertente*, confirmatur decretum, ac deinceps subditur: *Ut vero quæ decreta sunt, plenius intelligantur, opus est aliquantum digredi; hac enim ratione procedendo via munietur, ut ad propositum finem veniamus.*

Nemo est, qui ignoret *duobus modis religiosam professionem fieri, vel, ut melius dicamus; duplicem esse professionem religiosam, unam expressam, alteram vero tacitam. Expressa fit, cum debitis servatis sollemnitatibus tria vota castitatis, paupertatis, & obedientiæ conceptis verbis emittuntur, quæ in Constitutionibus Ordinis, in quo quis se velle vivere profitetur, præscripta sunt; Tacita autem in eo posita est, cum quis ea exercet, & operatur, ex quibus arguitur, ad vivendum in aliqua religione se obligare voluisse, etsi solemniter, & expresse eam professus non fuerit.*

Tacita professio a sacro Tridentino Concilio juxta communiorem sententiam sublata non est, ut late testantur Navarrus, Azorius, Sanchez, Fagnanus. Sed cum in eodem Concilio decretum fuerit, nullas ac irritas esse professiones, quæ in quacumque Religione fiunt antequam integer annus probationis expletus fuerit, hinc recte deducitur, etiamsi a Concilio tacita professio sublata non sit, eam tamen locum non habere, si actus, ex quibus illa inducitur, peracti non fuerint post annum decimum sextum ætatis profitentis, & postquam annus probationis completus est, ita ut a Concilio Tridentino magna ex parte temperata sit dispositio Epist. decretalis: Is qui: de Regularibus in 6., *& Clementinæ* 2. *sub eodem titulo* de Regularibus.

Ad instar Conciliaris dispositionis a nobis constitutum est, ut Diaconi Cophti in infantili ætate ordinati, ubi ad annum decimumsextum ætatis suæ pervenerint a Præfecto Missionum interrogentur, num velint, necne, perseverare in Ordine suscepto, & obligationes omnes Ordini adnexas implere, ut inde statui possit, quid in futurum in reliqua eorum vita ab ipsis servandum sit. Itaque quemadmodum stabilita per Concilium ætate anni decimisexti ad professionem Regularem emittendam, tacita locum non habet, etiamsi ante prædictam ætatem actus illi expleantur, ex quibus secundum Canonicas dispositiones tacita professio inducitur; sed omnes illi nullo in numero, & pro nihilo habentur ad tacitam professionem Regularem inducendam, nisi expleti fuerint post annum ætatis decimumsextum, & postquam anno probationis evoluto expressa professio emissa non est; ita constituto a Nobis anno decimosexto, quo, ut dictum est, Præfectus Missionum Diaconos in puerili ætate Ordinatos interrogare debet, velint ne, an secus, perseverare in Ordine suscepto, & obligationibus Ordini conjunctis satisfacere, ex Ordinis exercitio ante annum decimumsextum eorum ætatis peracto nulla tacita ratihabitio argui debet: cum ad summum hujusmodi actus tacitam ratihabitionem importare possint, si gesti fuerint post annum XVI., *eo casu, quo Præfectus Missionum anno* XVI. *eorum ætatis ipsos interrogare, quemadmodum ab illo fieri debere sæpe monitum est, neglexerit.*

Ad alterum caput quod spectat, hæc pro Italo-Græcis statuta sunt §. VII. n. 16. & 17. sæpe cit. Constit. *Etsi expetendum quam maxime esset, ut Græci, qui sunt in sacris Ordinibus constituti, castitatem, non secus ac Latini servarent: nihilominus, ut eorum Clerici, Subdiaconi, Diaconi, & Presbyteri uxores in eorum ministerio retineant, dummodo ante sacros Ordines Virgines, non Viduas, neque corruptas duxerint, Romana non prohibet Ecclesia: Eos autem, qui Viduam, vel corruptam duxerunt, vel ad secunda vota, prima uxore mortua, convolarunt; ad Subdiaconatum, Diaconatum & Presbyteratum promoveri omnino prohibemus. Præterea si quis Subdiaconus, vel Presbyter, post sacram Ordinationem, uxore mortua, etiam duxerit, vel si uxorem non habeat, ducere presumpserit, nedum excommunicationis latæ sententiæ pœna, aliisque, nostra & Successorum nostrorum Romanorum Pontificum arbitrio infligendis, severissime punietur, verum etiam statim ab Ordine erit deponendus, & ab illegitima uxore separandus. Matrimonium enim post recensitos Ordines contractum, nullum irritumque declaramus.* Hæc quoad Græcos, & Albanenses in Italia, eique adjacentibus Insulis degentes.

Ad Cophtos, aliosque Orientales quod spectat, en Summi Pontificis verba ex altera pro Cophtorum instructione edita Constitutione deprompta: *Præmissa in præcedenti instructione Ecclesiæ Orientalis consuetudine retinendi cum Ordine sacro uxorem, quæ tamen ante Ordinis susceptionem accepta sit, atque indicata etiam controversia, an matrimonium ab Orientalibus initum post Ordinem sacrum irritum sit, an potius dumtaxat illicitum, transitus factus est ad aliam quæstionem: an rectum probeque factum, ac utile videretur, an potius scandalo esse posset, aliquem dispensare, qui uxorem post Ordinem sacrum duxerit, ut eam retinere, ac simul sacro Ordine perfungi, & sacra munia exercere possit, quia hujusmodi dispensationes interdum a Sede Apostolica concessæ fuerunt. Cum autem quæ ad quæstionem definiendam necessaria videbantur, non satis nota, ac perspecta essent, placuit rem differre, & interim exquirere,*

re, quæ opus erant, ut plenius de re tota instrueremur. Cum autem ad nostram cognitionem, quæ expectabamus, relata sunt, auditis Congregatorum suffragiis in ea fuimus sententia, ut nemini facultas dispensandi concederetur, sed Sedi Apostolicæ reservaretur, ut cum casus contigerit, & dispensatio postuletur, mature expendantur, quæ necesse est considerare, ut vel concedatur, vel denegetur dispensatio, cum de re gravissima, ac magni momenti agatur. Decretum autem conditum est in hæc verba: Recurrant ad Apostolicam Sedem in casibus particularibus, in quibus, si ob graves causas dispensatio super matrimonio inito post Ordines sacros concedenda videbitur, tunc nullum verbum fiat de renovatione consensus: „ Haud ignotum est, quanta difficultas occurrat, quoties super matrimonio ex impedimento dirimenti nulla dispensatio conceditur, solita conditione, ut inter conjunges consensus renovetur: cum accidere possit, & nonnunquam contigerit, ut mulier haud contenta viro, vel vir uxorem fastidiens, ut se in libertatem vindicet, eorum alter, vel uterque novum consensum præbere renuat. In decreto mox relato haud mens nostra fuit, renovationem consensus excludere, cum matrimonium extra dubitationem nullum est; sed cum gravis illa controversia, ut dictum est, adhuc vigeat, an matrimonium in Ecclesia Orientali post Ordinem sacrum contractum, perinde nullum sit, ac in Ecclesia Occidentali, an potius sit solummodo illicitum; Et cum hujusmodi controversia (exceptis Italo-Græcis, quorum matrimonia post Ordinem sacrum inita, statutum est, nulla, & irrita esse, ut in nostra Constitutione, quæ incipit: Etsi Pastoralis §. 7. n. 28. quæ quinquagesima septima in ordine Bullarii nostri tom. 1.) quoad ceteros Orientales Græcos nullo adhuc Decreto Apostolico definita fuerit, licet Tribunalia hujus Almæ Urbis opinioni eorum adhæreant, qui hæc Matrimonia nulla existimant; nihilominus satius visum est, ut adveniente casu concedendi dispensationem, conditio renovationis consensus non exprimatur. Decretum autem, de quo agitur, nunc etiam a Nobis sollemniter confirmatur.

Nota. Quod attinet ad clericorum privilegia, Orientalis Ecclesiæ clerici iisdem gaudent, quæ Latini habent. Hinc Sac. Congreg. Ide P. F. 4. Febr. 1676., referente Eminentissimo Nerlio, declaravit, *Percutientes Clericos Ruthenos unitos incurrere in excommunicationem, cum Clerici præaicti eisdem omnibus privilegiis canonis, & fori immunitatis, & libertatis gaudeant, quibus clerici Latini potiuntur.*

§. IV. *De Ministro.*

DE Ministro Ordinis eadem est Orientalium, ac Latinorum sententia; Nobis vero nonnulla notanda erunt, quæ vel ob rituum varietatem, vel ob schismata, & abusus, qui in Oriente sunt, peculiari indigent examine. Rem vero exordiar ab iis qui in Italia degunt Græcis sub Latinis Episcopis. De iis itaque in sæpe cit. Constitut. habetur: Primo ad tollendam omnino in ordine conferendo rituum commixtionem, sub pœna perpetuæ suspensionis a divinis prohibetur, *ut Latinus quicumque Episcopus etiam subjectos suæ jurisdictioni Græcos, neque Græcus quilibet Antistes Latinos quovis prætextu, sine speciali Sedis Apostolicæ licentia, ad primam Tonsuram, vel ullum Ordinem sive majorem, sive minorem promovere præsumat; alioquin tam Ordinans, quam Ordinatus perpetuam, ut præfertur, suspensionem se subituros intelligant.* 2. Prohibetur Latinos ex Latinis progenitos ac Latino ritu educatos, juxta ritum Græcum sub spe retinendi uxores, ad sacros Ordines promoveri, etiam in locis, ubi Græcus ritus servatur. 3. Dispensatur cum Italo-Græcis, qui ad hanc diem a Latino Episcopo sunt ordinati, cum animo tamen in Græco ritu permanendi, ut possint in eodem ritu permanere, & ad majores etiam Ordines a Græco Episcopo cum dimissoriis tamen Latini Ordinarii, græce promoveri, cum clausula ne id imposterum inconsulta Sede Apostolica attentetur. 4. Decernitur Italo-Græcos cum dispensatione Apostolica ad aliquos Ordines ob defectum Græcorum Præsulum promotos, posse sine alia dispensatione cum dimissoriis Ordinarii ad majores Ordines græce a Græco Antistite promoveri: ordinatos vero a Latino Episcopo sine hac dispensatione, debere in Latino ritu manere, nec posse amplius Latinum Episcopum eum ad Græcum Antistitem mittere cum dimissoriis, ut Ordines reliquos Græco more recipiat sine dispensatione Apostolica; maxime si post susceptos a Latino Antistite Ordines, latine vixerit, cum Latinus ritus semel assumptus sine Apostolicæ Sedis dispensatione deseri nequeat. 5. Non esse ordinandos Græcos sine dimissoriis Latini Diæcesani ad Tonsuram, vel aliquem Ordinem, atque ita ordinatos manere suspensos, fierique si ministraverint irregulares, sicut Latini, a quibus censuris sola Apostolica Sedes, dispensare potest, 6. *Non esse admittendos Episcopos Schismaticos sive pro Ordinibus, sive pro aliis Sacramentis conferendis, sed impediendos, quoad S. Apostolica Sedes desuper consulatur, & responsum habeatur; quos vero communionem S.*

Roma-

✠ *Romana Ecclesia habere constiterit, eis Pontificalia exercendi facultatem Ordinarios Latinos in suis Diœcesibus libere concedere posse.* 7. Ordinatus a Schismaticis etsi rite, dum servetur debita forma, recipere quidem Ordinem, sed non exequutionem; hos vero correctos, & emendatos, reconciliandos esse cum pœnitentia salutari, *dummodo errores, si quos amplexi fuerint, sin minus schisma abjurent in judicio, vel publice, vel secreto pro qualitate facti.* 8. *Sed in Ordinibus per alias rite susceptis ministrare* permittendos non esse, *nisi cum ipsis super irregularitate, hujusmodi occasione contracta, auctoritate Sedis Apostolicæ fuerit dispensatum.*

Atque hinc quoad Orientales reliquos patet. 1. Hominem unius ritus non posse licite ab alterius ritus Episcopo ordinari, ordinatumque suspensum manere, ac ita ministrantem fieri irregularem. 2. Idem dicendum, si sine proprii Episcopi dimissoriis ordinetur. 3. Requiri dispensationem ab Apostolica Sede; ut quis rite ab alieni ritus Episcopo ordinetur. 4. Ordinatos ab Hæreticis, & Shismaticis servata debita materia, & forma, valide esse ordinatos, sed manere ab Ordinum exercitio suspensos; nec posse, dum in Orthodoxæ Ecclesiæ communionem recipiantur, ordines exercere, nisi antea ab irregularitate absolvantur. 5. Demum, Apostatas, & in hæresim lapsos, dum ad Ecclesiam redeant, non esse iterum ordinandos: quippe ex hæresi, vel Apostasia non amittitur ordo, qui præse indelebilem fert characterem. Quamobrem in errore maximo sunt Syri Nestoriani, qui Diaconos, Presbyterosque Apostatas iterum ordinant, juxta canonem centesimum decimum Synodi habitæ a Josue Barnan Patriarcha an. 820., quo statuitur, Diaconis & Presbyteris, qui Christum abnegaverint, iterum ab Episcopo manus imponendas esse, si ex tota virtute sua pœnitentiam exhibuerint.

Nota Ex dubiis propositis Sacr. Congreg. a Fr. Josepho de Hierusalem Ord. Min. Strict. Observ. Præf. Missionum in Æthiopia, constat Archiepiscopum illius nationis non solere Ordines conferre, nisi dum octo aut decem mille ordinandi sint ex diversis partibus congregati: eos vero ita ordinare solere. Dispositis per Ecclesiam Ordinandis, Archiepiscopus per eam celeriter discurrendo, manus imponendo singulis Presbyteris, dicit, *accipe Spiritum Sanctum*: Diaconis vero non manus, sed Crucem Patriarchalem super caput imponit. Ad hæc Supremæ Inquis. Consultores 10. Aprilis 1704. ita responderunt: *Ordinatio Presbyteri cum manuum impositione, & formæ prolatione, prout in dubio, est valida: sed Diaconi ordinatio cum simplici Crucis Patriarchalis impositione omnino invalida est: quo vero ad praxim admittendi Presbyteros, & Diaconos ad exercitium suorum Ordinum postquam Catholicam fidem susceperint, sequentia observanda sunt.*

Si Sacerdos absolute dicat, se ordinatum fuisse cum manuum impositione, ac verborum prolatione, & nihil aliud obstet, poterit Missionarius, postquam cum illo super irregularitate dispensaverit, eumque ab excommunicatione absolverit, eumdem ad exercitium suorum Ordinum admittere juxta ritum approbatum, & expurgatum, in quo fuit reordinatus.

Si vero idem Sacerdos ingenue fateatur, se non recordari de materia, & forma suæ Ordinationis, vel de una, aut altera dubitare, non potest admitti ad exercitium suorum Ordinum, donec sub conditione fuerit reordinatus.

Tandem si absolute asserat, vel manuum impositionem, vel formæ prolationem, sive utramque omissam fuisse, reordinandus erit absolute, antequam ad exercitium suorum Ordinum admittatur: quia vero quilibet Sacerdos etiam valide ad Sacerdotium ordinatus, fuit invalide ad Diaconatum promotus; idcirco ut possit suos Ordines exercere, debet, si Sanctissimo placuerit, facultatem dispensandi Missionariis impertiri, eum illo tamquam per saltum ordinato, ac jam suspenso propter subsequens suorum Ordinum exercitium super irregularitate dispensari, & ab officio cessare, quousque per Episcopum Catholicum ad Diaconatus Ordinem promoveatur. Si hæc facultas Missionariis concessa non sit, in hujusmodi casibus tenentur recurrere ad Apostolicam Sedem. ✠

FINIS TOMI TERTII PARS I.

THEOLOGIA MORALIS UNIVERSA

A. R. P. PAULO GABRIELE ANTOINE S. J.

PRIMUM CONCINNATA

Dein notis & Appendicibus potiſſime ad Sacros Chriſtianorum Ritus, & Eccleſiæ Orientalis diſciplinam ſpectantibus amplificata

A. R. P. PHILIPPO DE CARBONEANO

DEMUM

A. R. P. BONAVENTURA STAIDEL MIN. CON.

AD UTILIOREM PAROCHORUM, ET CONFESSARIORUM USUM, tum præſertim ad STUDIOSAM JUVENTUTEM plenius informandam aucta, & illuſtrata copioſis acceſſionibus magna ex parte depromptis ex

S. THOMA AQUIN. & S. BONAVENTURA CARDIN.

NEC NON EX PASTORE & MAGISTRO SUPREMO

BENEDICTO XIV. & CLEMENTE XIII.

EDITIO POSTREMA ABSOLUTISSIMA

IN VI. TOMOS DISTRIBUTA,

CUI ACCEDUNT

EPISTOLÆ ENCYCLICÆ, atque Decreta Felicis Recordationis BENEDICTI XIV. ad materiam morum ſpectantia;

INSTRUCTIO pro Confeſſariis in Farenſi Synodo edita;

TRIA DECRETA recentiora circa uſum Opinionis Probabilis &c. &c. &c.

TOMI III. PARS II.

VENETIIS MDCCLXX.

TYPIS ANTONII ZATTA

SUPERIORUM FACULTATE ET PRIVILEGIIS.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, ed Approvazione del P. *F. Filippo Roſa Lanzi* Inquiſitor Generale del Santo Officio di *Venezia* nel Libro intitolato: *Theologia Moralis univerſa a R. P. Paulo Gabriele Antoine primum concinnata &c. Tomi* 5. *ſtampati*, non v' eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per atteſtato del Segretario noſtro, niente contro Principi, e buoni coſtumi; concediamo Licenza ad *Antonio Zatta* Stampator di *Venezia* che poſſi eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 24. Novembre 1768.

(ANGELO CONTARINI PROC. RIFORM.

(ALVISE VALLARESSO RIFORM.

(FRANCESCO MOROSINI 2.° CAV. PROC. RIFORM.

Regiſtrato in Libro a Carte 364. al Num. 2601.

Davvide Marcheſini Segretario.

Regiſtrato al Magiſtrato alla Beſtemmia in libro a Carte 5.

Andrea Grattarol Segretario.

IN-

INDEX

TOMI TERTII PARS II.

TRACTATUS

De Matrimonio.

CAP. I. *De ſponſalibus quæ ſunt præparatio ad illud.* Pag. 1
CAP. II. *De natura & proprietatibus Matrimonii.* 5
CAP. III. *De impedimentis Matrimonii.* 15

APPENDIX I.

A quibus, & qualiter obtinendæ ſint diſpenſationes Matrimoniales. 44
ART. I. *Unde, & quomodo obtinenda Romæ diſpenſatio.* ibid.
ART. II. *De executione diſpenſationis.* 49
ART. III. *Quid in impedimentis Matrimonialibus poſſint Epiſcopi.* 55

APPENDIX II.

De Orientalis Eccleſiæ circa Matrimonia diſciplina. 56

TRACTATUS

De Cenſuris, & Irregularitatibus.

CAP. I. *De Cenſuris in genere.* 65
CAP. II. *De Excommunicatione.* 75
CAP. III. *De Interdicto.* 79
CAP. IV. *De Suſpenſione.* 81
CAP. V. *De Irregularitate.* 82

APPENDIX

De damnatis ab Eccleſia propoſitionibus, ubi decreta quoque nonnulla ad diſciplinam pertinentia recenſentur. 89
CAP. I. *De variis cenſurarum notionibus.* ibid.
CAP. II. *Referuntur propoſitiones damnatæ ann.* 411. *& item anno* 416. 90
CAP. III. *Refertur propoſitio Abbatis Joachim de unione Divinæ Trinitatis in natura, damnata in Concilio Lateranenſi IV. anno* 1215. 91
CAP. IV. *Referuntur propoſitiones ann.* 1276. *a Joanne XXII. contra doctrinam D. Jo: de Polaco Doctoris Pariſienſis, damnatæ in Extravagant.* Cum inter nonnullos de verb. ſignific. *ac item alia propoſitio ab eodem damnata in Concilio Lugdunenſi.* ibid.
CAP. V. *Recenſentur propoſitiones damnatæ anno* 1511. *in Concilio Generali Viennenſi ſub Clemente Pontifice Maximo hujus nominis V. & ſunt errores Mulierc*ularum quarumdam, *quæ* Beguinæ *vocabantur, & in illuſionibus vitæ ſpiritualis miſerrime jacebant. Referuntur deinde aliæ propoſitiones in eodem Concilio damnatæ.* ibid.
CAP. VI. *Refertur propoſitio damnata an.* 1418. *in Concilio Conſtantienſi* OEcumenico *ſub Joanne XIV tempore ſchiſmatis ante creationem Martini V., qui deinde hujus propoſitionis damnationem adprobavit: eſt autem propoſitio circa occiſionem Tyrannorum.* 92
CAP. VII. *De ſchiſmate hujus temporis.* ibid.
CAP. VIII. *Referuntur propoſitiones damnatæ anno* 1418. *ſub Joanne XXIV. ante creationem Martini V. in Concilio Conſtantienſi ſeſſione* 4. *contra Joannem* VVicleffum. ibid.
CAP. IX. *Recenſentur propoſitiones Joannis Hus damnatæ veluti errores contra fidem eodem anno.* 93
CAP. X. *Recenſentur Propoſitiones damnatæ in Concilio Baſilienſi ſub Eugenio IV. antequam Concilium eſſet acephalum anno* 1435. *decerptæ ex libro Auguſtini Romani Archiepiſcopi Nazareni.* 94
CAP. XI. *Referuntur nonnullæ propoſitiones Magiſtri Oxonienſis damnatæ in Congregatione Complutenſi, quarum damnationem auctoritate Apoſtolica confirmavit Sixtus IV. an.* 1648. ibid.
CAP. XII. *Recenſentur duæ Propoſitiones circa Hominis animam rationalem, quas Leo X. damnavit in Concilio Lateranenſi ſeſſ.* 8. *an* 1513. ibid.
CAP. XIII. *Referuntur Propoſitiones* XLI. *Martini Lutheri a Leone X. damnatæ anno* 1520. *per Bullam* Exurge Domine. 95
CAP. XIV. *Monitum ad Eccleſiæ Paſtores, & Confeſſarios circa eorum vitium, ac deteſtandum peccatum, qui Orthodoxas ſcholas, Theologoſque Catholicos invidioſo Bajaniſmi, & Janſenianiſmi nomine traducunt.* 96
CAP. XV. *Recenſentur novem, ac ſeptuaginta Propoſitiones Michaelis Baji, olim a Pio V. & Greg. XIII., ac deinde ab Urb. VIII. an.* 1674. *confixæ in Bulla,* In eminenti. 98
CAP. XVI. *De variis hominis ad ultimum finem comparati ſtatibus, de libertate, deque Chriſti gratia, ubi ea potiſſimum declarantur,*

tur, quæ ad explicanda Lutheri, Baji, Janſenii, Queſnellique ſyſtemata, atque ad vindicandas ab omni nota Catholicorum opiniones neceſſaria videntur. 101
CAP. XVII. *Decretum SS. D. N. Alexandri VIII. Feria 5. die 30. Januarii 1659* 105
CAP. XVIII. *Decretum alterum ejuſdem Pontificis die 24. Septembris 1665.* ibid.
CAP. XIX. *Decretum tertium ejuſdem Alexandri VII. die 18. Martii 1666.* 109
CAP. XX. *Decretum SS. D. N. Innocentii XI. die 2. Martii 1670.* 110
CAP. XXI. *Propoſitiones duæ de omnipotentia donata, & ſubjecta creaturæ, quæ die 23. Nov. an. 1679. ab Innoc. XI. damnatæ ſunt ut temerariæ ad minimum, & novæ.* 116
CAP. XXII. *Propoſitiones duæ de Confeſſione diverſis temporibus proſcriptæ.* ibid.
CAP. XXIII. *Propoſitio unica ab Innocentio X. damnata an. 1647. in Congregatione Generali Supremæ, & Univerſalis Inquiſitionis.* 117
CAP. XXIV. *Propoſitiones duæ ab Alex. VIII. damnatæ 24. Aug. 1690.* ibid.
CAP. XXV. *Conſtitutio Innocentii XI. proſcribentis octo, & ſexaginta Theſes, quæ prætextu Orationis quietis a Michaele de Molinos docebantur.* ibid.
CAP. XXVI. *Refertur Decretum alterum SS. D. N. Alexandri Papæ VIII. die 7. Dec. 1690.* 121
CAP. XXVII. *Breve Innoc. XII. proſcribentis tres & viginti Theſes, quæ prætextu amoris erga Deum puriſſimi in Galliis docebantur.* 124
CAP. XXVIII. *Recenſentur quinque Janſenii Propoſitiones cum cenſura eiſdem affixa in Conſtitutione Innocentii X.* Cum occaſione. 126
CAP. XXIX. *Recenſentur Queſnelli Propoſitiones damnatæ a Clemente XI. in Conſtitutione* Unigenitus. ibid.
CAP. XXX. *Recenſentur Conſtit. Bened. XIV. qua damnantur quinque de duello propoſitiones & novæ pœnæ in duellantes decernuntur.* 128
EPISTOLÆ ENCYCLICÆ *atque Decreta Apoſtolica felicis Recordationis Benedicti XIV. ad materiam morum ſpectantia.* 131
DECLARATUR *Unicam comeſtionem diebus Jejunii ab omnibus ſervandam eſſe, &c.* 132
DE JEJUNII *Diſciplina &c.* ibid.
DECLARANTUR *Quæſtiones circa jejunii &c.* 134
DE USURIS *aliiſque injuſtis quæſtibus.* 137
DE APPLICATIONE *Miſſæ Parochialis pro Populo &c.* 139
DECRETUM *Juſſu Sanctiſs. Domini noſtri &c.* 142
MERCIMONIA *Super Eleemoſynis Miſſarum &c.* 143
DECLARATIO *SS. D. N. Benedicti PP. XIV. cum inſtructione ſuper Dubiis reſpicientibus Matrimonia &c.* 144
MATRIMONIA *Occulta quibus, & quomodo ſint permittenda; &c.* 145
CONSTITUTIO *Qua confirmantur Litteræ jam editæ adverſus Confeſſarios &c.* 147
CONSTITUTIO *Contra Clericos Sæcularibus Negotiis ſe immiſcentes.* 150
CESSIONES *Commodi exigendi fructus Beneficiorum prohibentur, &c.* 152
RESIGNATIONES *Beneficiorum cum reſervatione Penſionis, &c.* 153
CASUS EPISCOPALES *in ſynodo Diœceſana &c.* 154
Caſus Reſervati, quibus non eſt adnexa Excommunicatio. 156
INSTRUCTIO *pro Confeſſariis in Farfenſi Synodo edita.* 157
Variæ formulæ actus contritionis, quem ut Pœnitentes eliciant &c. 189
Actus Contritionis a Pœnitente eliciendum priuſquam Sacramentaliter abſolvatur. ibid.
Alius actus. ibid.
Alius actus ſimilis. ibid.
Actus Contritionis in tentationibus utilis; &c. ib.
Monita pro Confeſſariis ordinariis Monialium. ib.
Monita pro Confeſſariis Monialium extraordinariis. 161
APPENDIX *trium Decretorum; unum Celſiſſimi, ac Reverendiſs. Epiſcopi Tridentini; alterum S. Rom. Inquiſitionis; tertium FF. Min. editum in Capit. Gen. Mantuano, circa uſum opinionis Probabilis.* 162

TRA-

TRACTATUS
DE MATRIMONIO. (1)

CAPUT PRIMUM.

De Sponſalibus quæ ſunt præparatio ad illud.

QUæſt. I. *Quid ſunt Sponſalia?*

Reſp. Sponſalia ſunt promiſſio mutua & legitima Matrimonii, *l.* 1. §. *de Sponſal.*

Quæſt. II. *Quænam requiruntur ut Sponſalia ſint valida?*

Reſp. Sequentia. Verus conſenſus datus cum animo ſe obligandi, & per verba, vel alia ſigna externa declaratus, & acceptatus. Nam hæc ad veram promiſſionem obligantem requiruntur.

2. Deliberatio ſufficiens ad mortale: nam ſponſalia obligant ſub mortali ad contrahendum Matrimonium.

3. Mutua promiſſio, ut conſtat ex definitione: quia hic contractus eſt oneroſus, & una pars non cenſetur velle ſe obligare, niſi altera viciſſim repromittat: unde promiſſio unius includit hanc conditionem: *Si tu repromiſeris*; & ideo dicuntur ſponſalia, & l. 1. §. *de Sponſal.* repromiſſio, hoc eſt reciproca promiſſio. Hinc ſi Titius Matrimonium promittat Bertæ, & hæc promiſſionem acceptet, ſed non repromittat, non ſunt ſponſalia.

4. Habilitas utriuſque ad contrahendum Matrimonium valide & licite: nam promiſſio de re impoſſibili, vel illicita, nulla eſt. Hinc habentis votum ſimplex caſtitatis perpetuæ, vel ingrediendi Religionem, vel ſuſcipiendi Ordinis ſacri, invalida ſunt ſponſalia, licet jurata, c. 6. *Qua Clerici &c.* Idem dic de ſponſalibus perſonæ catholicæ cum hæretica ſine diſpenſatione factis: nam ſunt promiſſio rei illicitæ.

5. Jure canonico ſeptennium completum, c. 4. & 5. *de deſponſat. impub.* Tamen juxta multos valent, ſi malitia ſuppleat ætatem, id eſt, ſi ante ſeptennium aperte conſtet, ſponſos habere ſufficientem uſum rationis ad talem contractum. Controvertitur, an inita ex metu gravi injuſte incuſſo a parte contrahente valeant. Sed conſtat, ea poſſe a metum paſſo reſcindi, quia habet jus ut reſtituatur in priorem ſuam libertatem.

Sed quid ſi ſponſalia contracta ſint ab impeditis, v. gr. conſanguineis, ſub conditione, ſi Papa diſpenſet?

Reſp. Non valent, ſi ſciverint Papam non ſolere diſpenſare in tali impedimento: quia tunc conditio cenſetur impoſſibilis. Quod ſi diſpen-

---

(1) Multa ad præſentem Tractatum pertinentia, quæ hic deſiderantur, ab Auctore jam expoſita reperies in *Antoine Theol. Mor.* Tom. III. P. II. Tractatu, qui *de Obligationibus ſtatuum* inſcribitur: nimirum cap. 3. ubi obligationes *Conjugum* expenduntur.

ſpenſare ſoleat, ſed abſit juſta cauſſa diſpenſationis, debent diſſolvi; cum tunc illicitum ſit diſpenſationem petere & dare. Si vero Papa ſoleat in tali caſu diſpenſare, & adſit juſta cauſſa, juxta multos valent ſponſalia, & poſita diſpenſatione fiunt abſoluta: quia ſunt ſub conditione poſſibili, honeſta, & relata ad tempus quo perſonæ erunt habiles.

Nota. Sponſalia filiorum-familias inconſultis parentibus contracta, ſunt illicita, utpote contra præceptum honorandi parentes. Immo ſervari non debent, ſi inde grave ſcandalum timeatur. Idem dicunt aliqui, ſi parentes juſta de cauſſa contradicant, cum Matrimonia invitis rationabiliter parentibus ſint illicita; ſecus, ſi poſtea conſentiant.

Quæſt. III. *Quomodo contrahuntur ſponſalia?*

Reſp. Multipliciter. 1. Expreſſe dicendo, *Accipiam te in conjugem. Promitto tibi Matrimonium;* vel tacite, ut ſi parentes promittant pro liberis præſentibus, nec contradicentibus poſt pubertatem, cap. unic. *de deſponſat. impub. in 6.* Nam hæc liberorum taciturnitas cenſetur tacitus conſenſus. 2. Inter præſentes vel inter abſentes per procuratorem, aut litteras &c. 3. Abſolute, vel conditionate. Sed conditionate contracta non pariunt obligationem nec impedimentum, niſi conditione impleta, cujus eventum expectare tenentur promittentes, ex cap. unic. *de ſponſal. in 6.* at hac poſita fiunt abſoluta. 4. Publice, vel clandeſtine: nam ad illa jure communi non requiritur præſentia Parochi & teſtium, ut teſte Fagnano declaravit Sac. Congreg. Card. quia Conc. Trid. nihil ſtatuit, nec immutavit circa ſponſalia, quæ ante illud clandeſtine contracta valebant, cum ante illud ipſa Matrimonia clandeſtina eſſent valida, ideoque & ſponſalia, quæ ſunt quid acceſſorium & præparatio ad Matrimonium. A jure autem veteri non eſt diſcedendum, niſi per novum exprimatur, ex l. 32. eod. *de appellat.* Jure tamen particulari multarum diœceſeon, præſertim Galliæ & Belgii, ſponſalia celebrari debent coram Parocho & teſtibus. In quibus diœceſibus, ſi coram Parocho non fuerint contracta, ſunt nihilominus rata & obligatoria, inducuntque impedimentum publicæ honeſtatis, juxta Rituale Cameracenſe, & Synod. Mechilnienſem, cum a Conc. Trid. ſint relicta intacta, atque relicta in terminis & diſpoſitione juris communis.

Quæſt. IV. *Quos effectus habent Sponſalia?*

Reſp. Tres: 1. Eſt gravis obligatio contrahendi Matrimonii tempore præfinito; aut ſi nullum tempus per ſponſos vel per conſuetudinem conſtitutum ſit, parte una opportune id exigente, niſi altera juſtam habeat cauſſam differendi. Nam omnis contractus oneroſus obligat ex juſtitia, ideoque ſub mortali in re gravi. *Hi qui de Matrimonio contrahendo pure & ſine omni conditione fidem dederunt, commonendi ſunt, & modis omnibus inducendi, ut præſtitam fidem obſervent*, ait Innocentius III. c. 2. *de ſponſal.* Hinc qui culpabiliter reſilit a ſponſalibus, perdit ſuas arrhas, & tenetur reddere alteri parti ſuas, immo & ei reſtituere impenſas factas, & damna, ſeu quanti ejus intererat talem contractum impleri: quia in hoc injuriam fecit.

2. Eſt jus inchoatum ad rem in corpora mutuo, quo fit ut quamvis uſus ſit ſponſis illicitus, tamen ſi ſponſus fornicetur cum alia, vel ſponſa cum alio, peccet contra caſtitatem ſimul & juſtitiam. Nam abuſus rei ex juſtitia alteri debitæ eſt contra juſtitiam. Ergo cum corpus ſponſorum ſit ipſis ſponſis ex juſtitia debitum, licet nondum traditum, abuſus ejus alteri conceſſus, eſt contra juſtitiam. Quæ injuſtitia, utpote in re gravi, mortalis eſt, ideoque explicanda in confeſſione. Sed in ſponſa longe gravior eſt, cum ipſa per fornicationem longe vilior, ac deterior fiat.

3. Eſt impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis.

Quæſt. V. *Quibus ex cauſſis diſſolvuntur Sponſalia.*

Reſp. Diſſolvuntur, 1. Mutuo ſponſi, & ſponſæ conſenſu, c. 2. *de ſponſal.* ſicut alii contractus. Nam ſinguli poſſunt cedere juri ſuo; & *Omnis res per quaſcumque cauſſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur*, c. 1. *de reg. jur.* idque etſi fuerint juramento firmata: quia in omni juramento promiſſorio ſubintelligitur conditio: *Niſi promiſſarius remittat*. Modo tamen ambo ſint puberes, nam impuberes ante pubertatem reſilire non poſſunt, c. 7. *de ſponſal. impuber.* Quod ſtatutum eſt, ne ob inconſtantiam ac levitatem ſæpius nova contrahant ſponſalia, & rurſus diſſolvant. Sed impubes, cum pervenerit ad pubertatem, poteſt pro libito illa diſſolvere; niſi intervenerit copula, c. 19. *de ſponſal.*

2. Per Matrimonium valide contractum cum alia perſona, quamvis fuerint jurata ex c. 22. & 31. *de ſponſal.* Quia res tradita per contractum indiſſolubilem, non poteſt amplius tradi priori promiſſario. Sed pars, quæ ſic contraxit, altera rationabiliter invita, peccat mortaliter violando contra juſtitiam fidem datam: unde in cit. cap. dicitur, quod ei eſt de violatione fidei pœnitentia injungenda. Nec ſecundum multos ſponſalia poſtea reviviſcunt, cum per illud Matrimonium extincta ſint. Obligatio autem ſemel extincta non reviviſcit, ex l. 98. *de ſolut.* Non tamen diſſolvuntur per ſecunda ſponſalia etiam jurata: quia hæc nulla ſunt, cum ſint promiſſio de re illicita præſtanda.

3. Per ſuperveniens impedimentum Matrimonii dirimens, v. g. affinitatem inter ſponſos contractam, ex unius fornicatione cum perſona conſanguinea alterave in primo & ſecundo gradu, c. 2. *de eo qui cognovit &c.* Nam tunc res promiſſa fit illicita, & jure impoſſibilis.

4. Per diſceſſum unius in regionem longinquam ſine conſenſu alterius, c. 5. *de ſponſal.* nam cenſetur juri ſuo cedere.

5. Secundum multos, per notabilem moram culpabilem ſponſi vel ſponſæ in contrahendo Matrimonia intra tempus conſtitutum. Quia qui eſt in tali mora, cenſetur alteri obligationem remittere, quamvis ipſe ex parte ſua adhuc

huc teneatur, si alter velit, Matrimonium inire: nam culpa non liberat eum ab obligatione contracta: alias commodum ex culpa reportaret.

6. Per fornicationem sponsi, vel sponsæ cum tertia persona post sponsalia etsi jurata, c. 25. *de jurejur.* Quia in sponsalibus intelligitur hæc conditio: *Nisi contra legem sponsalium feceris.* Et quia fornicans frangit fidem, & suspectus alteri redditur de fide in futurum servanda. Præterea tunc est notabilis mutatio. Idem dicunt multi, si sponsa permiserit se ab alio impudice tangi: quia per hoc fit notabiliter vilior, & ingerit metum, ne fidem marito non servet. Quod etiam extenditur ad sponsum, si exercuerit actus turpes circa aliam valde frequentes. Sola tamen pars innocens libera est, nec privatur jure suo ob alterius culpam. Sponsus vero, qui cognito suo jure resiliendi cognovit carnaliter sponsam, tenetur illam ducere; nam per hoc censetur suo juri renuntiasse, & sponsalia renovasse.

7. Per professionem unius in religione approbata, aut per susceptionem Ordinis sacri, nam utraque Matrimonii incapacitatem parit. Tamen secundum multos non licet sponso sacros Ordines suscipere, quia frangeret fidem alteri datam in materia gravi justitiæ. At licet ingredi religionem: quia vel ex natura rei, vel saltem ex dispositione Ecclesiæ hæc conditio in sponsalibus includitur: *Nisi voluero ingredi religionem.* Cum autem una pars ingreditur religionem, altera juxta multos potest ante ejus professionem resilire: quia ingrediens religionem hoc ipso censetur renuntiare sponsalibus, vel saltem dare alteri causam justam resiliendi, ob incommodum quod pati deberet, expectando per annum ut ei nubat. Sed si egrediatur, tenetur Matrimonium contrahere cum parte id exigente, nam quamvis jura ingressum religionis sponsi permittant, nusquam tamen eos liberant simpliciter ab obligatione sponsalium: & quamvis ingrediens cedat juri suo, manens in sæculo non cedit. Immo ex communi sententia votum religionis post sponsalia etiam jurata factum obligat ad ingressum religionis, & sic ipsa sponsalia dissolvit, quia directe tendit ad altiorem perfectionis statum, quem impedire non debent sponsalia de futuro. Enim vero Matrimonium nondum consummatum non impendit vim & obligationem hujus voti, etsi post illud emissi.

8. Ob quamlibet mutationem notabilem in altero supervenientem sponsalibus, quæ si prius extitisset, a sponsalibus merito absterruisset, & ob quam consensus datus non censeatur secundum prudens judicium extendi ad talem casum, ut si superveniat notabilis deformitas, aut infirmitas, morbus contagiosus, mutilatio, ex c. 25. *de jurejur.* Item infamia, graves inimicitiæ inter utramque familiam, vel inter ipsos sponsos ortæ, paupertas, sponsæ corruptio etsi per vim, defectus dotis promissæ, magna mutatio morum in pejus, hæresis ob periculum subversionis in se vel in prole &c. Quia hæc est intentio virtualis spondentium, qui non censentur voluisse se obligare ad standum promissis in his casibus, & superveniente notabili mutatione, qua prævisa judicio prudentum promissio non esset facta. Promissio autem non obligat ultra intentionem promittentis, nisi ratione deceptionis aut alterius injustitiæ.

Porro diversa est ratio in sponsalibus ac in aliis contractibus. Nam ipsa majorem libertatem postulant, cum ad mutuum amorem, & ad contrahendum vinculum indissolubile Matrimonii ordinentur. Idque etiam si jurata essent: quia juramentum intelligitur, rebus in eodem statu permanentibus, & includit omnes conditiones contractus cui adjicitur.

Item dic, si quid istorum vel simile antea latens detegatur post sponsalia: ut si quæ putabatur legitima, vel nobilis, vel dives, vel virgo, talis non sit, ex l. 5. *de sponsal.* ubi resiliens ex sponsalibus ob causam præcedentem ignoratam, non amittit suas arrhas, quas amitteret, si injuste resiliret. Ratio est, quia respectu ignorantis res sunt notabiliter mutatæ spectata priore ejus voluntate, cum denuo inveniat defectum notabilem prius ignoratum: & in jure res cum primum innotescit, idem præstat ac si tum fieret, ex c. 4. *de except.* Secus esset, si aliquid istorum ante sponsalia non latuerit, cum eo non obstante sciens ac volens promiserit, excepta hæresi. Non possunt tamen dissolvi sponsalia ob hæreditatem alterutri obvenientem: quia alter per hoc non est factus deterioris conditionis.

9. Si ex matrimonio mali exitus timeantur ex c. 17. *de sponsal.* vel grave scandalum, perturbatio &c. Nam tunc executio est illicita, nec fuit intentio spondentium se in tali casu obligare.

Porro pœna in sponsalibus primo resilienti apposita non obligat juste resilientem: quia pœna justa supponit culpam, & innocenti injuste infligeretur. At obligat in conscientia injuste resilientem, quia infert injuriam propter quam debet ex pacto pœnam promissam subire.

Sed an sponsalia dissolvuntur per subsequens votum simplex perpetuæ castitatis in sæculo servandæ.

Resp. Alii asserunt, quia putant sponsalia fieri sub hac tacita conditione: *Nisi me Deus ad sanctioris vitæ rationem vocaverit.* Alii cum S. Antonino negant, tum quia id neque ex natura rei, neque ullo jure probari potest, nec fiunt sub conditione prædicta, sed solum nisi status religiosus eligatur. Nam nullo jure nec traditione ostenditur, inesse sponsalibus hanc tacitam conditionem: tum quia ex c. 5. *Qui clerici &c.* feminæ, quæ Matrimonium promisit, pœnitentia imponitur de fide mentita, quamvis post sponsalia votum castitatis emiserit: tum quia Deus non acceptat promissionem rei prius promissæ & debitæ alteri, tamquam factam in damnum & contra jus illius. Sic obligatio dandi domum promissam Petro diviti, non solvitur per votum dandi illam hospitali. Igitur, inquiunt, qui post sponsalia vovit castitatem, nec potest ab altera parte obtinere remissionem sponsalium, tenetur Matrimonium inire, & debitum

petenti reddere : ſed ei petere non licet , quia valet votum in his omnibus, quæ injurioſa non ſunt : unde ſponſalibus , vel Matrimonio diſſolutis tenetur ſervare continentiam .

Porro ex communi ſententia votum ſimplex caſtitatis vel religionis ſponſalia præcedens,facit illa irrita , ex c. 6. *Qui clerici vel voventes*. Quia tunc ſunt promiſſio rei illicitæ faciendæ , nempe ineundi Matrimonium , & executio eſt peccatum .

Nota . Ad diſſolvenda ſponſalia requiritur auctoritas judicis eccleſiaſtici in his caſibus . 1. Si moraliter non conſtet de ſufficientia vel veritate cauſſæ diſſolvendi : alias enim diſſolvens ſe committeret probabili injuſtitiæ periculo ; immo eſt injuſtitia in dubio privare alterum jure per illa acquiſito . 2. Si ſponſalia ſint publica , cauſſa autem diſſolvendi occulta , ex c. 7. *de ſponſal.* nam debitus ordo , & evitatio ſcandali id exigunt .

✠ Huic loco addendam cenſui neceſſariam doctrinam , qua in lib. VII. c.29. cit. tract. DE SYNODO explicatur , qua ratione ſe gerere debeant Parochi cum iis , qui doctrinam Chriſtianam ignorant , & matrimonium contrahere contendunt : *In Synodo Bononienſi , habita anno* 1634. *dicitur , non poſſe viros , & feminas a Matrimoniis contrahendis , hoc nomine prohiberi , quod doctrinam Chriſtianam ignorent ; quamvis deceat , ut Parochus ejuſmodi prohibitionem illis comminetur , quod facilius eoſdem inducat ad Fidei rudimenta addiſcenda ; idem ſentit Romaguera , in notis ad Conſtitutiones Synodales Gerundenſes* lib. IV. tit. 1. *cap.* 2. *ubi cum in hanc offenderit Synodalem ſanctionem* : Renovantes Conſtitutionem, in ultima Synodo editam , circa doctrinam Chriſtianam ſtatuimus , & ordinamus , quod de cetero ad ſponſalia per verba de præſenti non admittantur , qui doctrinam Chriſtianam neſcierint , & confirmati non fuerint „ *loco eam illuſtrandi , uti alias ſolet , tacite impugnat , docens , fas non eſſe Epiſcopo , quemquam a Matrimonio arcere , hanc ſolam ob cauſſam , quod doctrinam Chriſtianam ignoret , ſed dumtaxat poſſe blandis verbis , atque adhortationibus eum inducere ad Matrimonium differendum , donec Chriſtianis imbuatur inſtitutis : nec diſſimilia ſunt , quæ in hanc rem adduxit Marcellus Severoli* in ſuo Voto , impreſſo par. 14. rec. doc. n. 52. & 53.

2. *Fulcitur hæc opinio quorumdam Theologorum auctoritate , qui cum ignorantiam doctrinæ Chriſtianæ non invenerint in vulgatis verſiculis , in quibus enumerantur impedimenta Matrimonium impedientia , aſſerere proinde non dubitarunt , neminem poſſe ob illam ſolam a Matrimonio celebrando cohiberi: ita docuit Thomas Sanchez* lib. III. de Matrim. diſp. 15 n.9.*inquiens* : „ Neſcio tamen , qua ratione poſſit *Epiſcopus* ob hanc ignorantiam arcere aliquos a Matrimonio contrahendo , cum ipſius non ſit impedimenta Matrimonii ſtatuere , nec hoc impedimentum ab Eccleſia ſtatutum ſit „ *& ſequitur Diana* in edit. Coordin. tract. 6. tom. 2. reſol. 95.

3. *Verum huic doctrinæ & Rituale Romanum , & S. Carolus Borromæus , & quamplurimæ Epiſcopales Synodi , ac Summorum Pontificum edicta adverſantur ; etenim Rituale Romanum* tit. de Matrim. *de iis loquens , qui Matrimonio ſunt jungendi , ait* : „ Uterque ſciat rudimenta Fidei , cum ea deinde filios ſuos docere debeant . „ S. *Carolus* in Concilio Provinciali Mediolanenſi v. par. 3. (Act. Eccl. Mediol. par. 1. p. 286.) *hæc ſtatuit* : „ Parochus , quos Sponſos experiundo viderit doctrinæ Chriſtianæ rudimenta plane ignorare , ne Matrimonio illos ante jungat , quam ea item ratione cognovit didiciſſe , quæ eo de genere illos plane ſcire oportet „ *: Quæ verba advertens Franciſcus Amatus Pouget* inſtitut. Catholic. tom. 2. par. 4. ſect. 1. cap. 8. §. 1. num. 6.*inquit* „ Non accedendum prius ad connubii legem , quam teneantur præcipua religionis myſteria , Chriſtianæque vitæ ratio , & conjugatorum officia probe noſcantur . „ *In Archiepiſcopali Bononienſi Cardinalis Gabrielis Palœoti* part. 3. pag. 157. *cavetur , ut Parochus ad tertiam deveniat Matrimonii denuntiationem , niſi certo noverit , Sponſos principalia Fidei noſtræ myſteria didiciſſe , & ſaltem* „ Orationem Dominicam , & Salutationem Angelicam , Symbolum Apoſtolicum , & Præcepta Decalogi memoriæ mandaſſe : „ *Idem edixere innumeræ Synodi , collectæ a Genetto* Theolog. Moral. tom. V. tract. 9. cap. 2. qu. 17. , *quibus addimus Synodum Farfenſem habitam anno* 1685. *a Cardinali Barberino : Ceſenatenſem habitam anno* 1693. *a Cardinali Denhoff: Neapolitanam habitam anno* 1694. *a Cardinali Cantelmo : Ariminenſem habitam anno* 1724. *a Cardinali de Via : Neapolitanam habitam anno* 1726. *a Cardinali Pignatello : Sabinienſem habitam anno* 1736. *a Cardinali Albano , omnes* ad titulum de Matrimonio ; *ac demum in Congregatione , habita coram ſan. mem. Innocen. XII. anno* 1697. *decretum eſt , non eſſe a Parochis Matrimonium in Eccleſia proclamandum niſi antea Sponſos repererint in Chriſtianæ religionis rudimentis ſufficienter inſtructos ; quod quidem decretum confirmatum fuit a fel. rec. Clemente XI.* in ſuo Bullario pag. 326. *Idem edixit Cardinalis de Rohan* in ſuo Rituali Argentinenſi , ad tit. de Matrimonio pag. 254. , *ubi Parochos diligenter inveſtigare juſſit* , an Matrimonio jungendi teneant rudimenta Fidei . *Ac denique Nos ipſi in noſtra Encyclica epiſtola ad univerſos Epiſcopos (quæ eſt* 42. in noſtro Bullario §. 11.) *hæc ſcripſimus* „ Verum , cum Matrimonio jungendi non ſunt , ſi Parochus , ut debet , prius interrogando deprehenderit , marem , ſeu feminam , quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt , ignorare ; vix tantæ , ac tam luctuoſæ ignorantiæ locum relinquet Epiſcopus , qui Paſtores animarum admoneat officii ſui , & huic ſi deſint , negligentiæ repetant pœnas .

4. *Quamobrem cum doctrina tradita in citata Synodo Bononienſi anni* 1634. *a communi Eccleſiæ ſenſu , & praxi diſcordet , eſt omnino reformanda , & corrigenda , ſicuti reapſe correcta fuit in alia Synodo Diœceſana Bononienſi , celebrata a Cardinali Bon-Compagno anno* 1699. , l.11.c.9. , *atque demum a Nobis* Notific.9.& Notific.46 , *ubi ad*

Ma-

Matrimonium contrahendum, neminem admitti præcepimus, Christianis institutis nondum satis edoctum.

5. *Neque in contrarium facit, quod ajebat Sanchez, nimirum non posse Episcopum nova impedimenta Matrimonium impedientia statuere: huic enim difficultati in primis reponimus, ab Episcopo repellente a Matrimonio contrahendo ignorantes Christianæ religionis necessaria rudimenta, nullum de novo poni impedimentum, sed illud explicari, & inculcari, quo iidem jam detinentur: Enimvero cum Matrimonium inter Fideles unum sit ex septem novæ Legis Sacramentis a Christo Domino institutis, atque e numero eorum, quæ dicuntur* vivorum, *nemo, sine gravi sacrilegio, illud celebrare potest in statu peccati mortalis, quod optime perpendit Didacus Covarruvias* super 4. Decr. part. 2. de Matrim. cap. 6. in princ. *inquiens*: „ Existens in mortali crimine non potest absque novo peccato Matrimonim contrahere; tractat enim indecenter Sacramentum hoc maximum „ *nec Parochus licite eidem Matrimonio assistit; Quamvis enim juxta communiorem, magisque receptam sententiam non sit Sacramenti Matrimonii Minister*, ut in præcedenti capite diximus, *nihilominus in multis comparatur Ministro, nec licite sua præsentia, & auctoritate firmare potest contractum, quem scit a contrahentibus sacrilege iniri, quemadmodum prosequitur Cardinalis Lauræa* in 4. sent. tom. 3. disp. 22. ar. 22. n. 549., *& pluribus Franciscus Maria Muscettula Archiepiscopus Rossanensis* in sua de Sponsalibus & Matrimoniis, *quæ extat post secundam impressionem*, observat. bon. mem. Zauli ad statuta Faventina, *iterumque edita est Neapoli anno* 1742.; *Qui autem Fidei rudimenta ignorat, quæ ex gravi præcepto scire tenetur, quamdiu illa non addiscit, cum potest, versatur in statu peccati mortalis, ac propterea jure, ac merito a Matrimonio contrahendo arcetur. Deinde idem Sanchez* cit. disp. 15. num. 3. & lib. VII. disp. 6. num. 6. *Basilius Pontius* de Matrim. lib. VI. cap. 7. *Gaspar Hurtado* disp. 25. de Matrim. difficul. 1. num. 1., *& Perez* de Matrim. disp. 23. sect. 1. n. 1. *non solum in Episcopo, sed etiam in Parocho facultatem agnoscunt impediendi ad tempus Matrimonium ex aliqua rationabili causa; puta ad sedandum scandalum, vel ad detegendam alicujus objecti impedimenti veritatem, nec tamen inde confici autumant, verum & proprium impedimentum eorum auctoritate Matrimonio apponi; Siquidem illa prohibitio temporaria est, atque ablato scandalo & detecta falsitate objecti obstaculi, sine ulla dispensatione cessat, & extinguitur. Idem autem contingit in re nostra; Episcopus enim ignorantibus Christianæ religionis instituta, & præcepta, Matrimonium interdicit solum ad tempus, donec scilicet illa addiscant: quod si hæc prohibitio diuturna fit, & perseveret, id per accidens est, atque unice oritur ex culpa eorum, qui illis erudiri aut recusant, aut negligunt.*

6. *Unum tamen advertendum addimus, quod recte consideravit Giribaldus* de Sacr. Matrim. tr. 10. c. 3. dub. 13. n. 111. *nimirum quandoque evenire, ut quis præcipua Fidei nostræ mysteria & sciat, & credat; cetera pariter, quæ necessitate præcepti sunt addiscenda, aliquo saltem rudi modo perceperit; sed quia hebetis est ingenii, & exilis memoriæ, post omnem adhibitam diligentiam, illa memoria retinere, & recitare non valeat, in hoc autem rerum statu, non debet perpetuo arceri a Matrimonio, quod est institutum in officium naturæ, & propterea nemini sine propria culpa est denegandum, sed curabit Parochus, ut qui eo memoriæ defectu laborat, frequenter audiat, quæ semel crasse didicit, ne ab ejus mente penitus elabantur. Inter celeberrimas Constitutiones Gibertinas editas a Joanne Matthæo Giberto Episcopo Veronensi, quas alibi commendavimus* tom. V. c. 23. *legitur*: „ Cum autem quilibet Christianus Orationem Dominicam, Symbolum Apostolorum, Præcepta Dei atque Ecclesiæ scire debeat, retinendo saltem sensum; & Sacerdotibus, ac Prædicatoribus munere sibi impositio, prout tenentur, fungentibus, nullus se in veritate excusare poterit, quod a quo necessaria ad salutem addiscere possit, non habeat; ideo præmissa nescientes, ut magis confundantur &c. in faciem Ecclesiæ ad Matrimonium contrahendum non admittantur „ *ubi Cardinalis Augustinus Valerius* in notis *ad rem subdit*: „ Adverte non esse arcendos &c. qui ut necessaria ad salutem perdiscant, faciunt quod in se est, sicut qui scholas doctrinæ Christianæ frequentant; quia non ob incuriam, aut negligentiam, sed ob ingenii, memoriæve imbecillitatem ea non addiscunt „. ✠

CAPUT II.

De natura & proprietatibus Matrimonii.

Quæst. I. *Quid est* (1) *Matrimonium?*

Resp. Matrimonium dupliciter accipitur, nempe pro contractu, & pro vinculo per talem contractum inducto. Matrimonium pro contractu acceptum recte definitur: Contractus legitimus, quo vir & femina sibi mutuo tradunt, & acceptant potestatem corporum in ordine ad actum generationis, & se obligant ad se mutuo juvandum & perpetuo cohabitandum. Matrimonium vero pro vinculo acceptum communiter definitur: Maris & feminæ conjunctio maritalis ac legitima individuam vitæ consuetudinem retinens, ex c. 11. *de præsumpt.* Sumptum autem pro Sacra-

(1) Illegitimam *matrimonii* notionem ab Hugone Grotio traditam alibi (N. 17.) indicavimus. Genuinam vero, accuratamque definitionem tum *matrimonii*, tum *contractus matrimonii*, tum *Sacramenti matrimonii* reperies apud Scotum in 4. sentent. dist. 26. quæst. unic. vers. fin.

cramento est contractus, modo dictus gratiæ significativus & collativus.

Matrimonium pro vinculo sumptum dividitur in legitimum, ratum, & consummatum. Legitimum est illud, quod legitimo consensu inter personas non impeditas contractum est: quale etiam nunc est inter baptizatos. Unde ut tale non est Sacramentum, aut saltem præscindit a ratione Sacramenti.

Ratum dicitur, quod est & legitimum & Sacramentum; sed nec dum copula carnali consummatum: tale est inter solos baptizatos.

Consummatum est illud, quod accedente copula carnali extrinsece completur.

Quæst. II. *Quænam est materia, & forma, & minister hujus Sacramenti?*

Resp. Circa hoc dissentiunt Theologi. Aliqui docent, materiam esse consensum contrahentium exterius expressum: formam vero, verba quæ profert sacerdos, qui proinde ejus minister est.

Alii longe communius contendunt, ipsos contrahentes ponere materiam & formam, ideoque esse ejus (1) ministros: sed in assignanda illa

---

(1) Sententiam hanc communiter olim propugnarunt Scholastici Principes, docentes cum Magistro Sentent. (in 4. dist. 27.) *efficientem caussam matrimonii esse mutuum consensum animorum per verba de præsenti expressum a conjugibus*. Id autem ipsos sensisse de matrimonio *adæquate* spectato, hoc est, quatenus & *contractus & Sacramentum* est, liquet tum ex variis SS. Patrum testimoniis de matrimonio absolute & indefinite loquentium, quæ ab eodem Magistro afferuntur ad confirmandam hujusmodi doctrinam; tum ex aperta declaratione duorum præsertim DD. Angelici, & Subtilis. Primus enim (in 4 Sent. dist. 28. ar. 3. qu. 1.) sic ait: *Dicendum, quod sicut in aliis Sacramentis quædam sunt de essentia Sacramenti, quibus omissis non est Sacramentum; quædam autem ad sollemnitatem Sacramenti pertinent, quibus omissis verum perficitur Sacramentum, quamvis peccet qui omittit; ita etiam consensus expressus per verba de præsenti inter personas legitimas ad contrahendum matrimonium facit, quia hæc duo sunt de essentia Sacramenti. Alia autem omnia sunt de sollemnitate Sacramenti, quia ad hoc adhibentur, ut matrimonium convenientius fiat. Unde si omittantur, verum matrimonium est; quamvis peccent sic contrahentes, nisi per aliquam legitimam caussam excusentur.* Et paullo post huic objectioni (*sicut in matrimonio est actus noster quasi de essentia Sacramenti, ita in pœnitentia; sed Sacramentum pœnitentiæ non perficitur, nisi mediantibus Ecclesiæ Ministris, & qui sunt Sacramentorum dispensatores; ergo nec matrimonium potest perfici in occulto absque Sacerdotali benedictione*) ita respondet: *Dicendum, quod actus noster in pœnitentia, quamvis sit de essentia Sacramenti, non est tamen sufficiens ad inducendum proximum effectum Sacramenti, scilicet absolutionem a peccatis: & ideo oportet, quod ad perfectionem Sacramenti interveniat actus Sacerdotis. Sed in matrimonio actus nostri sunt caussa sufficiens ad inducendum proximum effectum, qui est obligatio; quia quicumque est sui juris, potest se alteri obligare, & ideo Sacerdotis benedictio non requiritur in matrimonio quasi de essentia Sacramenti.* Secundus pariter (in 4. Sent. dist. 26. q. un. post med.) formam, & ministrum hujus Sacramenti sic designat: *Verba hinc inde expressiva consensus sunt unum signum integrum & respectu contractus, & respectu gratiæ.... Ipsi contrahentes ministrant sibi hoc Sacramentum.* Quod etiam deinceps (Dist. 28. q. un.) perspicue confirmat. Idipsum postea in Conc. Florentino Armenis proposuit Eugenius IV. dicens (in Decr. instruct.) *Caussa efficiens matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus.* Nec dici potest, Eugenium id affirmare de matrimonio spectato dumtaxat secundum rationem contractus. Nam in illo Decreto proponit doctrinam Romanæ Ecclesiæ de singulis Evangelicis Sacramentis, proindeque de Matrimonio loquitur, quatenus *septimum est Sacramentum.* Vox autem, *regulariter*, a Pontifice adhibita, non refertur ad consensum, sed ad verba, quatenus hæc solent interdum suppleri nutibus, aliisve signis externis. A tempore vero Conc. Trident. quamvis haud pauci TT. in contrariam abjerint sententiam hærentes vestigiis Melch. Cani, & Guil. Estii (quorum alter in 4. Sent. dist. 26. §. 10. sexdecim omnino argumentis conatus est conficere, non nisi Sacerdotem dici posse hujus Sacramenti ministrum) nihilominus avitam ejusmodi doctrinam longe plures, duce Dom. Soto, qui Canum aggressus est, constanter tutati sunt, adeo ut Cl. Fagnanus (N. 51. Com. in c. 2. *Quod nobis*, tit. De Clandest. Despon. l. 4. Decr.) monuerit, *contrarium asserentes non audiendos*. Quam quidem ad rem subinde (N. 53. & 54.) hanc protulit rationem: *Cum certum sit ante Conc. Trid. Parochum non fuisse necessarium ministrum hujus Sacramenti* (quia nimirum juxta declarationem ejusdem Conc. sess. 14. de reform. Matr. c. 5. *dubitandum non est, clandestina matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata & vera matrimonia* antehac fuisse) *sequitur, ut nec sit post Concilium, quod dici non potest voluisse* (irritando nempe clandestina matrimonia) *immutare substantiam Sacramenti, uti est minister: quorum immutatio & præscriptio solum ad Sacramentorum institutorem Christum spectat. Atque ita ejusdem Parochi præsentia non requiritur ad hunc effectum, ut ipse ceu minister legitimus Sacramentum ministret. Item non videtur Parochus adhiberi, uti auctoritatem præstans, vel habilitans personas, ut probat contentus Concilii, dum contrahentes sine Parochi præsentia ad sic contrahendum inhabiles reddit. Cum enim privatio supponat habitum*, cap. Ad dissolvendum, de desponsi. impuber. *sequitur, ut prius essent habiles, non egerent, ut a Parocho ad hoc habiles fierent, per ejusdem Parochi præsentiam. Ex his videtur sequi, ut Parochus adhibeatur tertio modo, nempe ut testis, & quidem auctorizabilis, ut in simili habetur* in c. Cum esses. *Ratio autem, quamobrem Concilium hujusmodi testem auctorizabilem voluerit omnino adhibere, satis est patens, videlicet, ut matrimonio interfit idem, qui denunciationes matrimoniales præmittit, & per quem uti certum, & notum ministrum, & omnibus expositum maxime innotescere potest contractus matrimonii.* Sane hujusmodi ratio apprime concordat historiæ Em. Pallavicini, qui (lib. 22. c. 8. n. 16. & 17.) refert PP. Concilii tandem consensisse, ut in Decreto (quod juxta primævam delineationem tres exigebat testes ad validitatem matrimonii deinceps contrahendi, nulla facta mentione Parochi) nominaretur præsentia Parochi tamquam *stabilis testis*, adeoque peraccomodi ad amovendas lites, quæ unquam oriri possent circa necessariam sollemnitatem matrimoniorum. Cum eadem Historia concordat pariter superior alia doctrina. Subdit namque idem Eminentissimus (l. 23. c. 9. n. 15.) de opposita sententia:

illa materia & forma inter se dissident. Secundum multos materia est mutua corporum traditio : forma vero mutua corporum acceptatio, facta signo sensibili consensum internum exprimente. Secundum alios, materia est consensus internus contrahentium ; forma sunt signa externa consensum illum exprimentia. Demum secundum alios materia sunt corpora habilia ; forma est mutuus conjugum consensus.

Quæst. III. *An & qualis requiritur consensus ad valorem Matrimonii ?*

Resp. Requiritur verus consensus internus, mutuus, de præsenti, per verba, & alia signa sensibilia expressus, plene deliberatus, in se liber, & immunis a metu gravi injusto, ex Conc. Flor. Itaque

1. Requiritur verus consensus internus & mutuus : *Nam Matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri, & mulieris consensum*, cap. 25. *de sponsi.* Consistit enim in contractu legitimo, qui est essentialiter duorum consensus. Hinc si consensus sit ex alterutra parte fictus, nullum est Matrimon. c. 26. *de sponsi.* Qui tamen ficte consensit, peccavit graviter, tum contra reverentiam Sacramenti, falso & sine intentione adhibendo ejus signa ; tum contra justitiam, quia in contractu oneroso, si unus bona fide ponat partem suam, habet jus ut etiam alter adjiciat suam, & sic ponatur æqualitas. Unde tenetur injuriam resarcire, & damna compensare, immo & tollere deceptionem, vere consentiendo & contrahendo : nisi aliqua causa gravis obstet, qualis est magna conditionis inæqualitas, vel si gravia mala, capitales inimicitiæ, dissidia, scandalum grave ex tali Matrimonio merito timeantur ; quo casu sufficit pecuniaria compensatio. Excipiuntur etiam hi casus, nempe si tanta fuerit evidentia fictionis, ut mulier censeatur voluntarie decepta fuisse, quia volenti non fit injuria, vel si mulier decepta ipsum etiam deceperit, simulando se esse virginem, cum non esset.

2. Consensus debet esse de præsenti, ex cap. 31. *de sponsal.* Quia per sola verba de præsenti fit traditio, in qua consistit Matrimonium, quo traditur mutua corporum potestas ; nam per verba de futuro fit solum promissio. Ideoque debet esse mutuo acceptatus, ex cap. 3. *de sponsa duorum* : nam traditio non est completa, nec dat jus sine acceptatione. Porro iisdem omnino verbis, quibus conjuges proprium consensum exprimunt, significant etiam se acceptare obligationem, & consensum ab altero expressum ; nam hæc verba, *accipio te in meum, vel in meam*, aut æquivalentia, utrumque significant, nempe & obligationem propriam, & acceptationem obligationis alterius conjugis ; nec possunt unum sine altero velle, & exprimere ; cum enim sit contractus, constans essentialiter ex utriusque obligatione, non potest vir, v. gr. dicere, *Volo esse tuus vir*, quin eo ipso dicat virtualiter, & implicite : *Volo te habere in uxorem*, & consequenter volo te habere mihi obligatam, sine qua obligatione non esset uxor, nec vir ejus maritus. Item non potest vir velle accipere mulierem in legitimam uxorem, quin simul velit esse ejus maritus ; ideoque se ei ut uxori obligare ; cum nequeat habere illam uxorem, nisi ipse velit esse ejus maritus, & se ei obligare ; idem est de uxore.

3. Debet esse plene deliberatus, hoc est, factus cum advertentia de re sufficienti ad mortale. Nemo enim potest obligationem gravem sibi liberam contrahere, nisi plene consentiat. Item debet esse in se liber ; nam omnis contractus humanus exigit esse in se liber, & non in causa tantum. Unde non valet, si datus sit in ebrietate voluntaria, in qua fuerit prævisus, nec debet esse extortus ex metu (1) gravi injusto : nam consensus sic extortus invalidat Matrimonium, ut dicetur infra.

4. Utriusque consensus debet esse simul morali-

---

tia : *Illa sententia ægre toleratur, & a compluribus castigatione censoria reprehenditur, præsertim post hoc Trident. Decretum, ex quo novas oppugnationes in ipsam Theologi deducunt.* Hactenus dictis addatur præclara, solidaque ratiocinatio, ceteroqui ab Auctoribus prætermissa, quam suppeditat, illustrat, communit Bened. XIV. (l. 8. *de Syn.* c. 13. n. 8.) quamvis controversiam istam a Catholicis TT. agitatam noluerit finire decretorio judicio. Ea petitur a matrimonio *contracto coram Parocho invito & reluctante, atque indestatim se subducente, quin ullum, nisi fortasse objurgationis, verbum protulerit* : quod quidem matrimonium omnino valere, Sacr Congreg. apud cit. Fagnanum (n. 39) declaravit, nosque alibi (in Nota ad qu. 1. c. 5. Sect. 3. Tract. *de Legibus*) cum eodem Fagnano observavimus. Quæ cum ita sint, consequens fit, illa verba Sacerdotis matrimonio assistentis : *ego vos in matrimonium conjungo*, ex cit. Fagnano (n. 12.) *proferri a Sacerdote, non tamquam ministro Sacramentum ministrante, sed declarante seu firmante id, quod inter ipsas partes fit, seu factum est.* Neque id mirum ; etenim Concil. Trid. (cap. supra cit.) sic ea verba præscripsit a Parocho dicenda, ut exemplo addiderit : *vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum. Quod* sane *ipsi Synodo fas non fuisset, si formam Sacramenti eas voces putasset*, ut laudatus Historicus (l. 23. c. 9 n. 15.) advertit. Varietatem autem rituum seu formularum in Ecclesiis tunc vigentem manifestat Domin. Sotus (in 4. Sent. dist 26. quæst. 1. ar. 3.) referens aliquibus in locis istas fuisse usitatas : *Ego vos sponsos, & Sacramentum confirmo* ; item, *quod Deus conjunxit, homo non separet &c.* quæ utique Sacramentum jam confectum declarant apertissime. Porro considerandi integram dictorum seriem facile constabit, quænam sint potiora momenta sententiæ sustinentis, contrahentes ministros esse hujus Sacramenti, simulque quonam pacto eludendæ sint præcipuæ Adversariorum objectationes, tametsi hoc loco prætermissæ.

(1) Vid. N. 180. & seq. duos.

liter, ita ut unius partis consensus perseveret moraliter, nec revocatus sit; dum exprimitur consensus alterius: alioqui non esset mutuus duorum in idem consensus. Sufficit tamen si consensui unius physice præterito non revocato, accedat consensus alterius, licet interposito intervallo; nam id omni contractui sufficit, & alias non posset iniri Matrimonium per litteras, vel procuratorem.

5. Ille consensus debet signo aliquo externo exprimi: quia est contractus humanus, ideoque nonnisi modo sensibili perficiendus; & quia mutua requiritur consensus acceptatio. At non potest acceptari nisi cognoscatur, nec cognosci nisi per aliquod signum externum declaretur. Quamvis autem ad ejus valorem sufficiat quodvis signum sufficienter eum manifestans, ex Catechism. Roman. & ex Concil. Florent. quod non requirit verba absolute, sed cum addito *regulariter*; tamen verbis proprie dictis exprimi debet, dum potest; quia verba vocalia melius ac alacrius, quam alia signa, consensum exprimunt; proinde usurpari debent in contractu tanti momenti, dum possunt.

Quæst. IV. *An ad Matrimonii valorem requiritur, ut intendatur copula?*

Resp. Nego. Sed sufficit quod intendatur saltem implicite & confuse translatio dominii corporum in ordine ad actum conjugalem, seu jus ad copulam. Quia 1. Matrimonium nihil est aliud essentialiter, quam mutua traditio, & acceptatio potestatis corporum in ordine ad copulam, dando & recipiendo jus ad copulam. Unde copula supponit jam Matrimonium constitutum. Item essentia Matrimonii consistit in conjunctione animorum per mutuam traditionem potestatis corporum ad finem Matrimonii saltem confuse cognitum. 2. B. Virgo & S. Joseph ex communi sensu Ecclesiæ, verum contraxerunt Matrimonium, licet non intenderint copulam, immo se per votum obligarint ad se abstinendum ab ea. 3. Valide initur Matrimonium cum voluntate ingrediendi religionem ante illius consummationem.

Quæst. V. *An sufficit consensus conditionatus?*

Resp. 1. Valet Matrimonium, si conditio sit de præsenti, & extet; vel de præterito, & extiterit: quia, posita conditione, consensus transit in absolutum, cum sit aut fuerit id, ad quod ut præsens aut præteritum consensus alligatus est: Secus, si conditio non subsistat; nam tunc abest consensus: quippe contrahentes ab initio consentire nolunt, nisi stato tempore impleatur conditio. Si autem conditio honesta & possibilis sit de futuro contingenti, non perficitur Matrimonium, donec impleatur conditio, ex c. 5. *de condit.* quia non perficitur nisi consensu, quo contrahentes sibi mutuo tradunt actu potestatem suorum corporum, in ordine ad actum generationis: ac non tradunt nisi consensu absoluto, aut in absolutum transeunte, ut patet ex aliis contractibus; nam voluntas non vult tradere nisi posita conditione. Itaque valor Matrimonii suspenditur usque ad conditionis eventum, quem tenentur contrahentes expectare, & tum non impedire, si conditio non sit turpis.

Hinc qui sub conditione de futuro unam duxit, si ante impletam conditionem aliam absolute ducat, valebit hoc ultimum Matrimonium, licet sit illicitum: Si autem duxerit duas sub tali conditione, valebit cum illa, cum qua conditio prius implebitur. Si vero conditio non impleatur, nullus est contractus, c. 3. *de condit.*

Porro quamvis secundum multos, adveniente conditione, Matrimonium perficiatur sine novo consensu, modo prior consensus non fuerit revocatus, quia ceteri contractus conditionati posita conditione fiunt absoluti; tamen in praxi curandum est, ut sic contrahentes impleta conditione consensum renovent, & quidem coram parocho & testibus, ne forte ab alterutra parte revocatus fuerit; & quia multi alii novum consensum absolute exigunt. Item contrahentes debent coram Parocho & testibus affirmare conditionem esse impletam, nisi hi ejus impletioni interfuerint, quia Conc. Trident. exigit, ut intelligant Matrimonium vere contractum esse.

Resp. 2. Si conditio apposita repugnet naturæ, indissolubilitati, vel fini Matrimonii, aut ejus bono ac fidei, irritum est Matrimonium, ex cap. ult. *de condit.* ibi: *Si conditiones contra substantiam conjugii inserantur, puta si alter dicat alteri, contraho tecum, si generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam ditiorem; aut, si pro quæstu adulterandam te tradas, matrimonialis contractus, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu.* Ratio est, quia nihil potest sine sua substantia subsistere: at substantia Matrimonii ex institutione divina consistit in consensu & obligatione ad perpetuam societatem & ad prolem non impediendam, sed suscipiendam & educandam.

Si conditio non adversetur substantiæ & fini Matrimonii, non illud irritat in foro externo, licet sit turpis; ut si quis dicat: Contraho tecum ea conditione, ut victum furto quæras; vel etiam sit absolute impossibilis, ex cap. cit. ibi: *Licet aliæ conditiones appositæ in Matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.* Quæ constitutio, ex Delugo, valet etiam in foro interno, quando aliunde non constat de carentia consensus. Quamvis enim Ecclesia non possit supplere consensum Matrimonii, si desit, (cum nulla potestas humana possit dare potestatem tui corporis ac usum conjugii sine tuo consensu) tamen cum præsumantur contrahentes (nisi aliud constet) voluisse contrahere Matrimonium secundum leges, & sensum quo verba in jure intelliguntur, recte censetur implicite voluisse, non obstante conditione impossibili aut turpi, contractum valere. Ceterum in foro conscientiæ standum est dicto contrahentis, an habuerit vere intentionem contrahendi, non ob-

obſtante tali conditione ; quam ſi non habuerit , nullum eſt Matrimonium ob defectum conſenſus ; nam conſenſus ſub conditione non eſt actu , niſi poſita conditione : ſi ergo conditio non poteſt poni , numquam erit conſenſus .

Quæſt. VI. *An ad valorem matrimonii requiritur conſenſus parentum?* (1)

Reſp. Nego . Ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 1. *Ubi eos anathemate damnat , qui falſo affirmant , matrimonia a filiis-familias ſine conſenſu parentum contracta , irrita eſſe , & parentes ea rata vel irrita facere poſſe* . Sed addit ea ſemper fuiſſe ab Eccleſia prohibita . Sunt etiam contra præceptum divinum honorandi parentes , niſi ipſi , ſuum conſenſum rogati , ſine juſta cauſſa denegent , itaut non ſint irrationabiliter inviti. Ratio autem cur ejuſmodi Matrimonium ſit validum , eſt , quia omnis homo ſufficienti ratione & legitima ætate præditus , plenum atque integrum habet dominium in corpus ſuum , independenter a parentibus .

Porro in Gallia Matrimonia ſine conſenſu parentum contracta , non cenſentur invalide contracta , niſi quoad aliquos effectus civiles , ut declaravit Ludovicus XIII. & habetur in actis Cleri Gallicani , tom. 3. Immo valent etiam quoad illos , ſi filiifamilias excedant annos xxx. & filiæ xxv. modo ſcriptis requiſierint conſenſum parentum , ex edicto Henrici II.

✠ Addidimus huic quæſtioni , quæ hac de re luculenter expoſita ſunt in l. VII. DE SYNODO DIOECESANA c. 17. ubi n. 2. indicantur civiles leges , quibus irrita declarantur inita a ſervis , & filiisfamilias ſine conſenſu parentum vel dominorum matrimonia . *N.* 3. canones recenſentur , quibus Eccleſia ratas quondam habuit hujuſmodi civiles leges . *Num.* 4. ſequenti modo res exponitur . *Verum poſtea conſultius viſum eſt Eccleſiæ , præfatas civiles leges pluribus ſæculis a ſe , aut approbatas , aut toleratas corrigere , & abrogare , ſtatuitque , ut deinceps nuptiarum validitas a ſolo penderet contrahentium conſenſu , nequaquam autem a nutu eorum , ſub quorum dominio , vel poteſtate contrahentes exiſtunt , quod generatim ſancitum legimus* in cap. Cum locum , de ſponſal. & matrim. in cap. Licet : & in cap. Tua de ſponſa duorum ; *ſpeciatim vero de ſervis reſcripſit Adrianus Papa ad Archiepiſcopum Salisburgenſem* in c. Dignum de conjugio ſervorum ; „ Nec inter ſervos matrimonia debent ullatenus prohiberi , & ſi dominis contradicentibus , & invitis contracta fuerint , nulla ratione ſunt , propter hoc , Eccleſiaſtico judicio diſſolvenda „ *ac tandem de filiisfamilias , poſt alias ſanctiones indicatas ab Juenin* cit. diſſ. 10. q. 5. c. 3. ar. 1. *definivit Tridentinum* ſeſſ. 24. *c.* 1. de reform. matrim. *ubi anathemate perculit* , qui falſo affirmant matrimonia a filiisfamilias , ſine conſenſu parentum contracta , irrita eſſe , & parentes ea rata , vel irrita facere poſſe .

5. *Quamobrem non licet hodie eaſdem civiles leges jamdiu ab Eccleſia reſciſſas excitare , eorumque obtentu , firmitatem adimere aut ſervorum , aut filiorumfamilias connubiis , quibus domini , vel parentes non annuerunt . Quod autem affirmat Bohemerus* jur. Eccl. Proteſtantium l. IV. tit. 9. §. 6. *nempe in Pomeriana , Vveſtphalia , & Bohemia , ubi adhuc remanent veſtigia antiquæ ſervitutis , & etiam hodie reperiuntur* homines proprii , *hoc eſt exiſtentes ſub dominorum proprietate , iſtorum connubia non aliter eſſe valida , quam ex dominorum conſenſu , aut eſt accipiendum de ſervorum conjugiis , quoad effectus civiles , aut non eſt admittendum a Catholicis , illis in regionibus degentibus , qui ſanctioribus Eccleſiæ legibus reguntur . Intra fines pariter pœnarum civilium concluditur edictum a Chriſtianiſſimo Rege Henrico II. in Comitiis Bleſenſibus anni* 1579. art. 30. *promulgatum , atque a Ludovico XIII. an.* 1629. *& 1639. renovatum , quo nulla , & invalida declarantur matrimonia a filiisfamilias contracta ſine conſenſu parentum , illud ſiquidem verbum* invalida , non eſſe aliter explicandum , quam per ſolam relationem ad contractum civilem , *ejuſdem Ludovici nomine , Clero Gallicano reſponderunt Regis Commiſſarii , uti habetur* tom. III. rerum , & decretorum Cleri Francici ; *teſtaturque Lovetus , in Pariſienſi Senatu Conſiliarius* , tit. 6. lit. M. *ſcribens* : „ Nullitas matrimonii proveniens ex defectu conditionum , quas requirit art. 40. Bleſenſis Conſtitutionis , nullatenus attingit ipſum Sacramentum , quod nihilominus in iſto matrimonio exiſtit : non agitur de Sacramento matrimonii , aut ejus eſſentialibus cæremoniis , ſed de validitate conventionum matrimonialium , de acceſſoriis matrimonii , de dotis validitate , & communitate inter virum , & uxorem , quæ conditiones non dependent ex Theologicis deciſionibus , ſed ex edictis in Parlamento verificatis : „ *Item oſtendit Iſaacus Habertus Epiſcopus Vabrenſis* in libro de juſtitia connubialis edicti *a Ludovico XIII. conditi , ubi hæc habet* : „ Non multum laborandum eſt de conciliandis Regiis edictis cum Eccleſiæ ſententia : nullo ſiquidem edicto , matrimonia filiorum-familias invalida , ac nulla eſſe , abſque conſenſu parentum , tutorum-

(1) Superiore anno emerſit hic e prælo volumen in fol. quod proſtat venale apud Michael Angel. Barbielini continens *Chriſtophori Coſci Protbonotarii Apoſtolici Vota Deciſiva de Sponſalibus Filiorum familias , ſeu verbaliter , ſeu in ſcriptis , ſeu nudis , ſeu qualificatis cum juramento , vel ſtupro , aut ſub pœna conventionali , vel cum augmento Dotis , ſeu Donatione initis , inſciis , vel invitis juſte Parentibus , aut Conſanguinitis , eorumque invaliditate ſeu reſciſſione* . Circumfertur & perpolitum opuſculum , duobus abhinc annis excuſum Neapolitanis typis , ſub hoc titulo : *Franc. Mariæ Maſcettulæ Archiep Roſſanenſis Diſſertatio Theologico-Legalis de Sponſalibus , & Matrimoniis , quæ a Filiisfam. contrahuntur Parentibus inſciis , vel juſte invitis . Editio ſecunda , cui acceſſere Alexii Symmachi Mazochii Neap. Eccleſiæ Canonici adnotationes , diatribæ &c.*

rumve, conſtitutum eſt, etſi hic error multis impoſuerit. Prohibita quidem ſunt, ſed invalida, & nulla eſſe, haudquaquam definitum. Unde etiam Deceſſorum ſuorum veſtigiis inſiſtens Rex Chriſtianiſſimus Ludovicus, ea iterum prohibuit, ac auſterius interdixit: invalida tamen, ac nulla eſſe, contra Tridentinæ Synodi decretum, ac Theologorum unanimem in Regno ſuo ſententiam, minime ſanxit. *Idem tradit Cabaſſutius* in theor. & prax. jur. Canon. lib. III. c. 26. n. 5. & 7. *ubi Brodeum carpit, quod Regium edictum ad ipſam etiam Sacramenti rationem protraxerit. Idem docet Gerbaſius in libro, quem inſcripſit* Tractatus pacificus &c. p. 504. *Idem Natalis Alexander* Theolog. dogm. & moral. tom. VI. de Sacram. Matrim. c. 3. ar. 3. prop. 1. *Quocirca neſcimus, qua ratione Juenin* in cit. diſſer. 10. c. 3. ar. 2. *metuerit, ſuum calculum adjicere tot Doctorum Gallicanorum ſententiæ, Regis etiam declaratione firmatæ, & decidere noluerit, an revera in Gallia matrimonia inita a filiisfamilias ſine conſenſu parentum ſint valida quoad ſubſtantiam, etſi civilibus effectibus deſtitui, nemo dubitet. Neque extra inſtitutum vagati ſumus, dum hæc prolixius enarravimus: Siquidem verebamur, ne Epiſcopi, prædicti Juenin, aliorumque, contra communem ſapientiorum Galliæ Doctorum ſenſum idem ſcriptitantium auctoritatem decepti, non audeant in ſuis Synodis declarare, matrimonia a Filiisfamilias, invitis ac inſciis parentibus contracta, etſi illicita, valida tamen eſſe; ac proinde integrum non eſſe Contrahentibus, quamdiu eorum alter ſuperſtes eſt, alias nuptias inire; quam profecto Synodalem declarationem ad conſulendum animarum ſaluti, non ſolum utilem, ſed maxime neceſſariam reputamus.* ✠

Quæſt. VIII. *An Matrimonium valide contrahitur per procuratorem, & inter abſentes?*

Reſp. Affirm. Quia 1. Eccleſia ſic contrahi permittit, ut patet ex praxi præſertim inter Principes. 2. Alii contractus valide fieri poſſunt inter abſentes per procuratorem, vel per litteras: ergo & Matrimonium; nam Chriſtus evehendo contractum Matrimonii ad rationem Sacramenti, nihil immutavit de natura contractus. 3. Sic valide contrahebatur ante Concil. Trid. ut patet ex cap. ult. *de procurat. in* 6. ubi Bonifac. VIII. id expreſſe declarat. Concilium autem Trid. non irritavit, niſi matrimonia clandeſtina: at ea quæ per procuratorem fiunt coram parocho & teſtibus, non ſunt clandeſtina.

Sed ex eod. cap. ult. *de procurat. in* 6. ad tale matrimonium tria requiruntur. 1. Ut procurator ad hoc habeat mandatum ſpeciale. 2. Ut procurator alium ſibi non ſubſtituat, niſi hoc ei ſit ſpecialiter commiſſum. 3. Ut procurator antequam contraxerit, non fuerit a domino revocatus: alioqui matrimonium nullum eſt, etiamſi tam ipſe quam pars, quacum contrahit, revocationem ignoret; quia tunc deeſt conſenſus illius, cujus nomine procurator contrahit: qui conſenſus ſuppleri non poteſt a jure in matrimonio, ſicut poteſt ſuppleri in aliis contractibus: nam alii contractus per procuratores facti valent etiam revocato mandantis conſenſu, modo revocatio neque procuratori, neque parti innotuerit, l. 15. §. *Mandati*. Poſt Conc. Trid. autem requiritur etiam præſentia parochi & duorum teſtium.

Dices. Si hoc ita ſit, quare ergo ſponſi poſtea præſentes in facie Eccleſiæ conjunguntur? *Reſp.* Hoc fit, non quod Matrimonium reputetur invalidum, ſed vel ad ſupplendas ſollemnitates omiſſas, vel ad confirmandum contractum, vel ad majorem ſecuritatem, ne forte alteruter conſenſum, antequam procurator contraxerit, revocaverit. Tribus iſtis conditionibus quarta addenda eſt, ne procurator fines mandati excedat ſui: mandans enim non cenſetur conſentire, niſi ſerventur ab ipſo præſcriptæ conditiones. L. *Diligenter* D. *mandati*.

Item valet Matrimonium per litteras contractum, modo coram parocho & teſtibus legantur litteræ ſignificantes utriuſque conſenſum de præſenti, de quarum veritate ſatis illis conſtet: nam contractus ſic facti valent. Hic tamen contrahendi modus non eſt uſurpandus ſine gravi neceſſitate, quæ rariſſime poteſt contingere. Qui autem ſic contraxerunt, poſtea coram poſiti contractum ratum habeant, ne forte conſenſus ab alterutro fuerit revocatus.

Quæſt. VIII. *An Matrimonium eſt indiſſolubile* (1) *quoad vinculum, ſeu translationem dominii?*

Reſp. 1. Quodvis Matrimonium abſolute contractum eſt & ſemper fuit ſine ſpeciali licentia Dei inſolubile, ex cap. unic. *de voto in* 6. & ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. idque tum jure divino naturali; nam ſolubilitas vinculi repugnat finibus Matrimonii, qui ſunt prolis conveniens generatio, ejuſdem recta educatio, & arctiſſima inter conjuges animarum conjunctio. Et licet non ſit conſummatum, ordinatur tamen ex ſe, ut conſummetur, & proles procreetur. Tum jure divino poſitivo, ex Matth. 59. ubi Chriſtus Matrimonium ad ſuam primævam inſtitutionem revocans, ſic ait: *Qui fecit hominem ab initio, maſculum, & feminam fecit eos, & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.*

Deus tamen quodlibet Matrimonium, etſi conſummatum, poteſt etiam quoad vinculum diſſolvere tamquam ſupremus creaturarum omnium & jurium illarum dominus, auferendo utrique conjugi dominium in corpus alterius, & ſua providentia impediendo incommoda inde ſequi nata.

Reſp.

(1) Circa indiſſolubilitatem matrimonii male ſentiunt, ac ſcribunt recentiores Proteſtantes, ex N 19. & 21 Unde cautos eſſe oportet (N. 390.) illos præſertim Profeſſores Catholicos, qui ſtudioſæ Juventuti prælegunt ipſorum Commentaria de Naturali Juriſprudentia, ex. gr. libros Puffendorfii *de Officio hominis, & civis &c.*

Resp. 2. Matrimonium consummatum baptizatorum nullo casu dissolvi potest ab hominibus. *Prob.* 1. ex Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet*: & Luc. 16. *Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur*: & Cor. 7. *Iis qui Matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere*: *quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat &c.* 2. Ex perpetua praxi Ecclesiæ, quæ id nunquam permisit. 3. Ex Conc. Florent. decreto de Sacram. *Quamvis ex causa fornicationis liceat thori separationem facere, non tamen aliud Matrimonium contrahere fas est; cum Matrimonii vinculum legitime contracti perpetuum sit.* Et ex Concil. Trid. sess. 24. can. 5. & 7. Ratio est, quia hoc Matrimonium est signum perfectum conjunctionis Christi cum Ecclesia per Incarnationem, ex c. 5. *de bigam.* quæ conjunctio est indissolubilis; Verbum enim nunquam humanitatem assumptam amittet.

Porro absoluta illa insolubilitas est ex præcepto Christi additio juri naturali.

Non obstat illud, Matth. 19. *Quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.* Nam sensus est: Quicumque dimiserit uxorem, videlicet quoad thorum & cohabitationem absolute ac in perpetuum, nisi ob ejus fornicationem, mœchatur, hoc est, reus mœchiæ alienæ, seu *facit eam mœchari*, ut habetur, Matth. 5. & qui aliam duxerit quacumque ex causa, mœchatur, mœchia scilicet propria. Unde Christus duo ibi docet, nempe & propter solum adulterium dimissionem absolute & in perpetuum quoad thorum & cohabitationem fieri posse per se & vi contractus Matrimonii; & facta tali dimissione non posse novum iniri Matrimonium vivente conjuge. Nam Christus ipse ea quæ hic obscure dixerat, ad vitandas interrogantium calumnias, alibi discipulis clare exponit, nempe Matth. 5. *Qui dimiserit uxorem suam excepta fornicationis causa, facit eam mœchari*: & Marc. *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam. Etsi uxor &c.*

Nihilominus Christus satisfecit interrogationi factæ de dimissione, quoad vinculum. Nam cum dimissio quoad vinculum includat potestatem dimittendi unam, & ducendi alteram, Christus has duas dimissiones sejungens priorem concessit, posteriore negata; prioremque dimissionem absolutam ac perpetuam, & vi contractus Matrimonii factam, quoad thorum scilicet & habitationem, restrinxit ad solam fornicationem, seu adulterium.

Resp. 3. Matrimonium infidelium non dissolvitur hoc ipso quod unus conjugum ad fidem convertitur, altero remanente in infidelitate, cum fuerit validum, etiamsi contractum sit in gradu ab Ecclesia prohibito; quia infideles non subjiciuntur legibus Ecclesiæ. At ex Dei dispensatione in favorem religionis Christianæ concessa, conjux fidelis habet jus dissolvendi illud etsi consummatum, & contrahendi aliud, si infidelis nolit ei cohabitare, vel si velit quidem cohabitare, sed non sine Creatoris injuria, Christum blasphemando, religionem christianam contemnendo, vel si non patitur fidelem christiane vivere, aut ad infidelitatem aliudve peccatum inducat. Patet ex c. *Quanto de divort.* & ex 1. Cor. 7. *Quod si infidelis discedit, discedat; non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi.* Dissolvitur autem per aliud Matrimonium conversi ad fidem. Quod si conversus non ineat aliud Matrimonium, non potest infidelis aliud contrahere: quia dissolubilitas est solum concessa in gratiam fidei.

Immo multi docent, Matrimonium infidelis ad fidem conversi dissolvi posse, si alter converti nolit, quamvis velit cohabitare pacifice, ex c. *Judæi*, & can. *Spe* 28. q. 1. si vero uterque infidelis conjugatus baptizatur, eorum Matrimonium fit ratum per baptismum; nam hoc ipso quod tales communi consensu baptizantur, dant signum externum, quod consentiant in Matrimonium præcedens, ut juxta Christi institutionem sit insolubile; & si consummetur post baptismum, fit absolute indissolubile.

✠ Vid. cap. 4. l. VI. ejusdem Tractatus de Synodo in quo SS. D. N. clarius hujusmodi controversiam exponit n. 3. *Quod plus negotii*, inquit, *faceſſit Episcopis, est Matrimonium ab Hebræis in infidelitate contractum, & consummatum, de quo disputatur, an & quando per conversionem alterutrius conjugis ad Christianam Fidem dirimatur. Certum est Infidelium conjugium ex privilegio in Fidei favorem a Christo Domino concesso & per Apostolum Paulum* 1. ad Corint. c. 7. *promulgato dissolvi, cum conjugum alter Christianam fidem amplectitur, renuente altero in sua infidelitate obdurato cohabitare cum converso; aut cohabitare quidem volente, sed non sine contumelia Creatoris, hoc est non sine periculo subversionis conjugis Fidelis, vel non sine execratione sanctissimi nominis Christi, & Christianæ religionis despicientia: ex hoc vero fit, integrum non esse conjugi converso, transire ad alia vota, prius quam Infidelis interpellatus, aut absolute recusaverit cum eo cohabitare, aut animum sibi ostenderit, cum illo quidem cohabitandi, sed non sine Creatoris contumelia, uti colligitur ex celeberrima Decretali Innocentii III.* in c. Quanto de divortiis, *notantque Sanchez* de Matrim. lib. VII. disp. 74. n. 12. *Salmanticenses* tr. 9. de Matrim. c. 4. n. 48. *Cardinalis de Laurea* de Matrim. disp. 16. n. 198. *Clericatus* de Sacram. Matrim. dec. 23. n. 24. *At quandoque evenit, conjugem Infidelem in longinquas abiisse regiones; aut ita latitare, ut interpellari nequeat, & tunc dubitatur, an interpellatione omissa, fas sit converso alias inire nuptias. Affirmant plerique, quibus adstipulantur Sanchez* cit. loc. n. 14. *Genuensis* in praxi Cur. Archiep. Neapolit. cap. 7. n. 20. *Riccius* in praxi par. 2. resol. 24. *Alii ex adverso, inter quos Pontius* lib. VII. de Matrim. c. 48. n. 22. *in eo rerum statu necessariam putant dispensationem Summi Pontificis,*

cujus eſt declarare, in quibuſnam circumſtantiis deſit obligare præceptum Divinum, quo prædicta interpellatio, ante reſciſſionem matrimonii, videtur injuncta, atque huic poſteriori ſententiæ, in quadam cauſſa Florentina diſcuſſis 17. Jan. 1732. adhæſit ſacra Congregatio Concilii, cujus judicio Nos omnia ſubjecimus rationum momenta, quæ a diſſidentibus inter ſe Doctoribus, in utramque partem afferuntur, uti legere eſt Tom. II. Theſaur. Reſolut. pag. 117. & ſeq. Nec Sedes Apoſtolica difficilem ſe præbet eam petentibus diſpenſationem, quum urgens cauſſa ſuadeat concedendam: etenim, ſicuti in præfata cauſſa Florentina animadvertimus, Greg. XII. locorum Ordinariis, Parochis, & Presbyteris Miſſionariis Societatis Jeſu, in Angola, Æthiopia, & Braſilia degentibus poteſtatem fecit diſpenſandi cum quolibet conjuge, qui Chriſtianæ religioni nomen dedit, ut novum poſſit matrimonium inire, omiſſa interpellatione alterius conjugis infidelis, in quem conſtat legitime interpellari non poſſe, & Nos ipſi, ad Petri Cathedram evecti, facultatem conceſſimus Apoſtolico Nuncio Venetiis commoranti, ut in ſimili rerum eventu poſſit ab ejuſdem interpellationis onere relevare conjuges converſos, exiſtentes in loco pio Cathecumenorum ejuſdem Civitatis Venetiarum, quod habetur in noſtra Conſt. 3. noſtri Bullarii Tom. II.

4. Sed alia hinc oritur controverſia de temporis momento, quo reſcindatur fœdus connubii, de quo eſt ſermo. Plerique Doctores ſentiunt, interpellato conjuge infideli, eoque, aut expreſſe abnuente legitime cohabitare cum fideli, aut intra terminum ſibi in interpellatione præfixum, nihil reſpondente, diſſolutum ſtatim cenſeri vinculum conjugii, quo erant ambo conſtricti; alii arbitrantur, tunc primum dirimi, cum conjux converſus alteras nuptias contrahit; ab iſtius autem controverſiæ deciſione, alterius pendet eo datio difficultatis, de qua non ſemel contigit in Eccleſiaſticis Foris diſputari. Fingite, Titium Hebræum Chriſtianam fidem amplecti; poſtquam fuit Baptiſmate ablutus uxorem ſuam Nævíam, quam in Judaiſmo pertinacem reliquit, interpellet, an velit ſecum cohabitare ſine Creatoris contumelia: Nævia aut expreſſe renuat, aut intra præfinitum ſibi temporis intervallum nihil reſpondeat: aliud deinde matrimonium cum Hebræo viro contrahat Nævia, Titius autem Chriſtianus cælibem ſtatum eligat. Fingite rurſus, poſt aliquot annos, Nævíam cum ſuo ſecundo viro ad Chriſtianam Fidem converti, colente adhuc Titio cælibatum; gravis ſtatim excitatur quæſtio, an Nævia redire debeat ad Titium ſuum primum virum, an potius permanere cum ſecundo. Hujus autem quæſtionis deciſio ab alia pendet quam antea proponebamus. Etenim ſi matrimonium Titii cum Nævia reſciſſum fuit, ſtatim ac Nævia interpellata renuit cum Titio legitime cohabitare, uti opinantur Doctores primæ ſententiæ, valide profecto potuit eadem Nævia alteri ſe copulare viro, cum quo propterea perſeverare debet, etiam cum ambo Chriſtianorum Sacris ſunt initiati: at ſi matrimonium in infidelitate contractum, tunc non ſolum diſſolvitur, quando conjux converſus aliud conjugium init, uti exiſtimant Doctores ſecundæ ſententiæ, cum Titius, in caſu, aliam non duxerit uxorem, illegitimum certum fuit novum matrimonium a Nævia, nondum a priori vinculo ſoluta, contractum, atque idcirco cum Chriſtianam Fidem amplectitur, tenetur ad primum virum redire. Verum cum res contigerit Florentiæ an. 1726. & de ea diſceptaretur in Sac. Congreg. Conc. Nos pro noſtro, quod tunc gerebamus, Secretarii munere, diſſertationem elucubravimus, qua luculenter oſtendimus, ex enuntiatis ſententiis poſteriorem eſſe, tam inter antiquos, quam inter recentiores Theologos, & Canoniſtas, fere communiter receptam; ex quo concluſimus, virum Hebræum, de quo res erat, quique cum ſecunda uxore, quam juxta præmonſtratum caſum duxerat, Baptiſmum petebat, poſt illud ſuſceptum teneri redire ad primam jampridem Chriſtianam factam, & adhuc perſeverantem innuptam, & Sac. Congreg. ne latum quidem unguem a noſtra ſententia receſſit, eoque libentius eam eſt amplexata, quod, Nobis pariter ſuggerentibus, compererit, ita conſentientibus Theologis in conſilium adhibitis, fuiſſe ab eadem definitum an. 1769. & 1680. in ſimili caſu, qui Florentiæ quoque evenerat; quæ omnia legenda ſunt in Theſaur. reſ. Tom. 52. pag. 356. & 391. ac ſeq.

5. Alter ejuſdem cauſſæ articulus, Sac. Congr. diſcuſſioni tunc quoque propoſitus, indeciſus remanſit: quærebatur itidem, an ſaltem jus eſſet Summo Pontifici, primum matrimonium, in infidelitate contractum, & conſummatum, ſuprema ſua auctoritate relaxandi, veniamque concedendi conjugi, tardius ad Fidem converſo, ut in prædictis rerum circumſtantiis, poſſet cum ſecunda uxore permanere. Opportuna etiam de hac, longe utique gravíori quæſtione fuit a Nobis emanata diſſertatio, quæ extat Tom. 4. Theſaur. reſol. pag. 30. & ſeq. in qua plures allegavimus Doctores, hanc poteſtatem Pontifici aſſerentes, ſimulque contendentes, eam reipſa exercuiſſe S. Pium V. & Greg. XIII, ſicut cit. diſſertatione fuſe habetur, ſed Sac. Congreg. ſatius duxit a ſententia ferenda ſe abſtinere, quoniam, etiam data Pontifici poteſtate reſcindendi prius vinculum conjugii in infidelitate contracti, nihilominus, quod Nos Sac. Congr. inſinuare non prætermiſimus, merito dubitabatur: num ea adeſſent graviſſimæ cauſſæ, quæ neceſſariæ ſunt, ut per Apoſtolicam diſpenſationem dirimatur.

6. Itaque Epiſcopus diœceſi præſidens, in qua ob admixtionem Chriſtianorum cum Hebræis, interdum caſus occurrant, de quibus diſſeruimus, utiliter de iiſdem ſermonem inſtituet in Synodo, ſalubriter in ea formam inſeret interpellationis a conjuge converſo, alteri faciendæ in ſua perſiſtenti perfidia, quam formulam integram refert Clericatus cit. loc. prudenter denique ſuis Parochis doctrinam tradet, a Sacra Congregatione Concilii approbatam, ſecundum quam dijudicare debeant, an, & quando, per converſionem alterutrius conjugis ad Chriſtianam Fidem, alter in infidelitate relictus libertatem nanciſcatur a vinculo matrimonii, quo erat obſtrictus. Irrepſerat intolerabilis abuſus, quod maritus Hebræus ad Fidem converſus libellum repudii juxta ritum Judaicum ad uxorem tranſmittebat in ſua infidelitate perſiſtentem,

cujus

cujus ope libelli uxor Hebræa ad alia vota transibat. Adversus autem hunc abusum edita est a nobis Constit. quæ incipit : Apostolici ministerii, *edita die 26. Septembris 1749. in secundum tomum nostri Bullarii inserenda. Futiliter autem hæc pertractarentur in Synodo diœcesis, a qua Hebræi coguntur perpetuo exulare, nec proinde unquam in ea casus eveniunt, de quibus hactenus.* ✠

Resp. 4. Matrimonium baptizatorum ratum, sed non consummatum, dissolvitur in duobus casibus. 1. Per professionem sollemnem in religione approbata, ex c. *Verum*, & c. *Ex publicis de convers. conjug.* & ex Concil. Trid. sess. 24. can. 6. Quia conditio (Nisi religionem profitear ante consummationem) jure saltem ecclesiastico apposita est contractui Matrimonii, in favorem boni communis, cui persona privata cedere nequit. Dum autem unus conjugum religionem ingressus est, alter non potest cum altero contrahere, nisi post professionem prioris, cum per hanc solam dissolvatur Matrimonium.

Nota, Conjugibus ante consummationem conceduntur duo menses ad deliberandum de religione suscipienda, ex c. *Ex publico* cit. intra quod tempus conjux cogitans de religione non tenetur consummare, nec potest sine injuria ad id cogi. Sed hoc exacto tenetur reddere debitum, si exigatur ab altero: tamen quamdiu matrimonium non est consummatum, tamdiu liberum est conjugibus religionem ingredi; & uno profitente potest alter ad alias nuptias transire, ex c. *Verum* cit. Secus, si Matrimonium consummetur, etiam per vim & primo mense.

2. Ex Canonistis & Theologis plurimis dissolvitur per auctoritatem Papæ, qui tamquam supremus Vicarius Dei potest, ob causam valde gravem, solvere tale Matrimonium.

Prob. 1. Ex facto (1) plurium Pontificum, qui in hoc dispensarunt, ut Martini V. & Eugenii IV. teste S. Antonin. 3. par. tit. 1. c. 21. §. 3. Pii II. & Pii IV. teste Navarro, Greg. XIII. teste Præposito, & Clementis VIII., & Urbani VIII. teste Conrado &c. 2. Quia cum possit Papa dispensare in professione religiosa, per quam dirimatur Matrimonium ratum, cur non posset in Matrimonio ipso rato; nam professio religionis est fortius vinculum, quam sit vinculum Matrimonii rati; cum professio religionis hoc vinculum dissolvat, juxta illud juris axioma: *Si vinco vincentem te; a fortiori vincam te.* 3. Talis potestas expedit bono Ecclesiæ & saluti animarum. At Christus dedit suo Vicario omnem potestatem, quæ bono Ecclesiæ & saluti animarum expediret.

Nec obstat illud Christi, *Quod Deus conjunxit, homo non separet*, Matth. 19. Quia hæc verba spectant Matrimonium consummatum, quo solo conjuges fiunt una caro, ut docet Alexander III. c. *Ex publico*. Unde Matrimonium est quidem insolubile, sed ab ipsis contrahentibus, & potestate mere humana, qualis non est hæc potestas Papæ, qui non dissolvit illud ut homo, sed ut Vicarius Christi, & ejus dispensator. Cum autem Matrimonium ratum sit dumtaxat signum unionis Christi cum Ecclesia per caritatem, quæ in multis justis dissolvitur, non debet esse ita insolubile sicut consummatum; quod est signum unionis Christi cum Ecclesia per carnis assumptionem, quæ nunquam dissolvetur, c. *Debitum*, de bigam.

Nec

(1) Mastrius (in 4. sent. disp. 7 *de Matrim. Sacram.* qu. 6. a. 3. n. 199.) postquam juxta sententiam, ut ipse ait, *valde communem, & probabiliorem*, utpote *Pontificiæ auctoritati favorabiliorem in re justa*, statuit; *posse ex dispensatione Sum. Pontificis in aliis quoque casibus, præter casum Professionis Religiosæ, vere dissolvi matrimonium ratum, nondum consummatum; ita ut ambo conjuges libere possint ad alia transire conjugia*; ac thesim hanc probavit ex *ipso facto* Pontificum, qui in hac re sæpe dispensarunt, & refert notabilem responsionem Sylvestri Magistri Sac. Palatii parum solliciti de ejusmodi dispensationibus, eo quod *aliud sit facere de facto, aliud determinare, quod ita possit fieri de jure*: tumque illum sic castigat: *Hæc sylvestre Sylvester gratitudinis ergo &c. Quæ plane responsio adeo sylvestris est, ut nec a Soto, nec ab alio ejusdem Ordinis auctore approbari potuerit: Et quamvis mihi persuadeam, prudentem ac pium Doctorem, qualis Sylvester fuit, non nisi zelo ductum in hac verba prorupisse: negari tamen nequit, zelum hujusmodi fuisse indiscretum.* Porro quonam sensu dicatur Roman. Pontifex dispensare in iis, quæ ad jus naturale, ac Divinum pertinent, jam a nobis (in Nota ad qu. 1. cap. 6 sect. 3 Tract. *de Legib.*) abunde explanatum. Est hic animadversione dignum, Probabilistas solere ex prædictis *Pontificiis Dispensationibus* argumentum in rem suam trahere tali pacto: Opinio probabilior, ac tutior est, quæ tenet non posse Pontificem dispensare in matrimonio rato. Item opinio ejusmodi est, quæ sustinet tres Episcopos ex Jure Divino convenire debere ad consecrandum Episcopum, adeoque nullam esse consecrationem ab uno factam. Atqui constat, Pontifices sæpe dispensasse tum in matrimonio rato, tum in consecratione Episcopali. Ergo Pontifices secuti sunt opiniones minus probabiles, tutasque. At Reverendiss. Thyrsus Gonzalez (Tract. *de recto usu Opin. Probabile* differt. 14. cap. 6. n. 44) recte notavit: *Hoc argumento non probari intentum. Nam quamvis concedamus, Pontifices secutos fuisse sententias, quæ minus communes erant, & communius reputabantur minus probabiles; inde non probatur, eos secutos fuisse sententias, quæ ipsis apparerent minus verisimiles. Quando in concedenda aliqua dispensatione discreparunt a sententia communiore; ideo hoc præstiterunt, quia illa per principia intrinseca apparuit ipsis minus verisimilis, & oppositæ proposita est ipsis ut probabilior. Postquam autem dispensationes toties concesserunt, jam facto isto reddidere sententiam, quam secuti sunt, valde probabiliorem oppositæ.* Confirmatur responsio ista ex Bened. XIV. (lib. 13. *de Syn.* cap 13. n 5.) *Animadvertimus, quod etsi affirmari nequeat ab hac Sancta Sede fuisse definitam quæstionem, an Episcopi consecratio, quam unus expleverit Episcopus, irrita sit & nulla, an potius tantummodo illicita; nemo tamen inficias ierit, quin probabilior, & magis plausibilis sit opinio, quæ validam esse propugnat, quamvis illicitam, ejusmodi ordinationem; hancque amplexi fuerint, & in praxim redegerint Rom. Pontifices, qui frequenter Indulta elargiuntur, ut in remotioribus regionibus, in quibus haud facile tres Episcopi una convenire possunt, ordinandus consecrationis munus recipiat ab uno Episcopo, duobus ipsi assistentibus Dignitatibus, quod nullatenus præstarent, nisi* PROBABILIOREM *putarent sententiam illam, quæ asseris validam, ac tantummodo illicitam esse ordinationem.*

Nec inde ſequitur, Matrimonium conſummatum poſſe etiam diſſolvi auctoritate Papæ: nam hoc eſt omnino indiſſolubile ob perfectam ſignificationem unionis Chriſti cum Eccleſia per aſſumptionem humanitatis. Et hoc Matrimonium a rato differt irregulariter, ſicut perfectum ab imperfecto ſeu minus perfecto in ratione ſigni. Nam Matrimonium ratum caret integrali perfectione, quæ complet conſummatum in ſua perfecta ſignificatione unionis Chriſti cum Eccleſia per aſſumptam carnem: quam quidem perfectionem habet Matrimonium conſummatum.

Nec obſtat quod Matrimonium ratum ſit Sacramentum. Nam licet ſit Sacramentum, pendet tamen a contractu humano tamquam fundamento, ſuper quo contractu poteſtatem habet Eccleſia; quamvis Eccleſia nil poſſit circa Sacramenta a contractu humano independentia.

Quæſt. IX. *Num & quando licitum eſt divortium, ſeu ſeparatio conjugum, quoad thorum dumtaxat & habitationem, manente vinculo conjugali.*

Reſp. Ob varias cauſſas licite fieri poteſt, ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. can. 8. & ex jure canonico, tit. *de divortiis*.

1. Illud licite fit in perpetuum ob alterius conjugis fornicationem, per quam intelligitur non ſolum adulterium, ſed etiam omnis illicitus concubitus cum alio ſuppoſito, ut inceſtus, ſodomia, beſtialitas; his enim criminibus frangitur fides conjugalis, ex Matth. 5. & c. 5. & 8. *de divort.* Immo tenetur divortium facere, niſi uxor reſipiſcat, ex Prov. 8. *Qui tenet adulteram, ſtultus eſt, & impius*, & ex c. 3. *de adulter*. Nam alioqui fieret particeps ejus peccatorum, tegumentum ei præbendo; *& ne peccato ejus conſentire videatur, dum correctionem debitam non apponit*, ait S. Thom. Aliud eſt de uxore, niſi ipſa certo ſciat virum adulterum ex divortio emendandum; quia uxor cum non ſit ſuperior, non tenetur illum punire, nec cenſetur ejus adulterio connivere.

Porro eſt æquale jus divortii in utroque conjuge ob adulterium. Nam quoad thorum, fidem ac debitum conjugale, pares ſunt vir & uxor, ex 1. Cor. 7. Et nemo tenetur debitum promiſſum præſtare ei, qui pactum primus violavit.

Divortium tamen non eſt licitum in his caſibus. 1. Si adulterium conditionatum ſit etiam tacite, exercendo actum conjugalem, poſtquam cognitum eſt: nam ex cap. *Si illic* 23. q. 4. injuria condonata non poteſt poſtea puniri. Si vir ipſe uxorem proſtituerit, ex cap. 6. *de eo qui cognovit &c.* aut ſi fornicandi cauſſam dederit, v. gr. denegando ei injuſte debitum; nam par non eſt, ut qui cauſſam crimini injuſte dedit, ex eo commodum percipiat.

4. Si adulterium non fuit culpabile, ut ſi uxor bona fide alteri nupſerit, putans virum ſuum eſſe mortuum; nam privatio debiti eſt pœna, ideoque ſupponit culpam. 4. Si uterque conjux adulterium patravit, ex cap. 4. & 5. *de divort.* ita ut pars quæ poſt compartis adulterium fornicata eſt, teneatur ad hanc redire, eique debitum reddere; *cum Matrimonii jus in utroque læſum conſiſtat, & paria delicta mutua compenſatione tollantur*, c. 6. *de adulter.*

✠ Quæres quid cenſendum, ſi vir aliud agens, indirecte occaſionem adulterii præbeat, ut puta, uxorem domo injuſte expellendo, eamve deſerendo, aut neceſſaria alimenta denegando? Reſpondeo cum Sanchez l. v. de divortio diſp. 5. in tali caſu poſſe virum divertere, ſi uxor adulteretur, c. *ſignificaſti, de divort.* Ubi vir non cogitur adulteram recipere uxorem, non obſtante allegata per ipſam exceptione. Quod ſi vir in cauſſa fuerit, ipſam injuſte expellens, ubi *gloſ. v. materiam* reddit rationem; quia mulier nulla ad fornicandum adduci debet ratione, c. *ita ne*, 32. qu. 5. Idem deciditur c. *ex litteris de divort.* ubi non auditur uxor allegans ſe adulterium admiſiſſe, eo quod vir ei neceſſaria denegarit alimenta. Ubi *gloſ. v. compulſa* eam reddit rationem; quod non ſit ignoſcendum turpiter viventi prætextu paupertatis. *l. Palam D. de ritu nuptiarum*. Quod tamen intelligendum eſt, niſi vir ea intentione uxorem repuliſſet, alimentiſve privaſſet, quo illa neceſſitate urgente adulterium perpetraret. Quia tunc perinde eſt ac in adulterio connivere. Utrum dici poſſit virum adulterii cauſſam dediſſe negando debitum conjugale? Reſpondeo cum citato Sanchez, negationem debiti non poſſe dici adulterii cauſſam, ſed potius occaſionem, cum eo non tendat, ut femina fornicetur: & *Nota* præcedenti probavimus virum poſſe divertere ab uxore adultera, quæ domo injuſte expulſa fuerat alimentiſque defraudata, tunc enim debito, & cohabitatione defraudatur. Ex dictis collige, doctrinam P. Antoine intelligendam eſſe de debito conjugali eo fine negato, ut uxor fornicetur, quæ eſt ſententia *Sanchez, Abulenſ. c. 19. Matth. q. 56. caſu 2. Sylva V. divortium p. 9. fin. Aliorumque apud eumdem Sanchez loc. cit.* ✠

Nota. Conjux innocens poteſt privata auctoritate ſe ſeparare quoad thorum, modo ei conſtet de alterius adulterio: cum debitum negari poſſit ſine ſcandalo, & jus negandi habeat ob violatam ſibi fidem contractus Matrimonii. At ſeparatio quoad habitationem (quod eſt proprium divortium) cum ſit publica, requirit auctoritatem judicis eccleſiaſtici, ex cap. 5. & 6. *de divort.* alioqui ſcandalum & perturbatio oriretur. Poſſet tamen auctoritate privata fieri ad tempus ob grave periculum animæ, vel corporis imminens, quod aliter declinari nequeat. Parti autem ob adulterium dimiſſæ non licet ingredi religionem, vel ſuſcipere ſacros Ordines ſine conſenſu partis innocentis, quæ habet ſemper jus revocandi alteram.

2. Licitum eſt divortium ſupradictum ob compartis hæreſim ſupervenientem, cap. 6. *de divort.* vel ob ſævitiam, vel ob alia crimina, ex quibus imminet animæ corporiſve periculum. Nam Matrimonium non tollit jus naturale vitandi proprium periculum animæ & corporis. Non tamen licitum eſt ob alia crimina, quæ neutrum peri-

periculum secum afferunt c. 2. *de divort.* Porro post sententiam divortii non perpetui, sed ad tempus, v. g. donec nocens mores emendarit, innocens non potest mutare statum per professionem, vel sacrum Ordinem suscipere; quia nocens saltem emendatus potest auctoritate judicis repetere conjugem. Immo cessante periculo omni, & conjuge emendato uxor ad virum redire debet: nam *cessante necessitate illud quoque cessat, quod pro necessitate factum est*, c. *Ordinationes*, 9. q. 1.

3. Fieri potest ex mutuo consensu, studio vitæ perfectioris in religione, ex Matth. 10. *Omnis qui reliquerit domum . . . aut uxorem propter nomen meum, centuplum accipiet &c.* Quod si unus post consummatum Matrimonium religionem ingredi velit, debet & compars ingredi, c. 4. *de convers. conjugat.* nisi in sæculo manens castitatem voveat, nec sit de incontinentia suspecta, c. 8. eod. tit. Ut autem vir sacros Ordines suscipiat, sufficit, si uxor castitatem in sæculo voveat cap. 5. eod. tit.

Quæst. X. *An Polygamia seu pluralitas uxorum simultanea est licita?* (1)

Resp. Est illicita & irrita post Evangelium promulgatum. *Prob.* 1. ex Luc. 16. *Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur.* Ergo a fortiori mœchatur, qui priore retenta alteram adjungit. Et Matth. 19. *Qui fecit hominem ab initio, masculum, & feminam fecit eos,* (unicum cum unica conjungens) *propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una &c.* Ubi Christus licentiam antiquis Patriarchis & Israelitis factam revocat, & Matrimonium ad primævam institutionem reducit. *Et non dixit: Tres, vel plures, sed duo; nec dixit, Adhærebit uxoribus, sed uxori*, ait Innocentius III. c. 8. *de divort.* 2. Ex perpetua Ecclesiæ traditione & praxi. 3. Ex Conc. Trid. sess. 24. c. *Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla lege divina esse prohibitum, anathema sit.* Esse etiam irritam polygamiam supra docet his verbis: *Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari, & conjungi Christus Dominus apertius docuit &c.*

Immo polygamia, sine licentia Dei, adversatur legi naturali. Quia 1. impedit saltem communiter bonam prolis educationem, & pacem domesticam ad eam necessariam: Nam vix fieri potest, ut non sit aliqua prædilectio & distinctio, vel neglectus aliquarum uxorum, nec invidia, jurgia, rixæ inter illas uxores, aliaque mala inde nascantur, idque ex natura rei, spectato feminarum nativo ingenio. Quare uxorum pluralitas adversatur pacificæ cohabitationi conjugum, aut gubernationi domesticæ, qui est secundarius Matrimonii finis, ut docet Aristoteles. Uxor quippe non subditur viro ut famula, sed ut socia & comprincipium, & in domestica gubernatione cum viro & sub viro principatum tenens. 2. Æqualitas contractus Matrimonii, ideoque ejus justitia exigit, ut sicut uxor tradit totaliter dominium sui corporis, viro, sic suum totaliter tradat vir uxori: ita ut uterque eo æqualiter uti possit, nec alteri tradere sine injuria alterius. Unde Innocentius III. c. 8. *de divort.* ait: *Nec ulli unquam licuit simul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum.* Et S. Hieronym. in c. 19. Matth. ait Christum *adducere in testimonium sacram scripturam & naturalem legem*, ut unitatem uxoris statuat.

Hinc infideles non possunt ad baptismum admitti, nisi unam tantum uxorem primo loco acceptam retineant, ceteris ut illegitimis dimissis, cap. 8. *de divort.* Si tamen alia fidem susciperet, præferenda esset: nam potest conversus, omnibus uxoribus infidelibus dimissis, aliam fidelem ducere.

Deus tamen polygamiam Patriarchis licitam (2) reddidit ad multiplicandum populum Dei, dividendo in plures uxores jus, quod ex natura contractus una habebat totaliter in corpus mariti; & suppeditando media, ne inde bona educatio & pax familiarum impediretur, & alia mala sequerentur.

2. Nunquam (3) autem conjunctio ejusdem feminæ cum pluribus viris permissa fuit. Quia hæc adversatur fini etiam primario Matrimonii, nempe generationi prolis, quæ ut plurimum plurium commixtione virorum impeditur, ita ut vel nunquam, vel saltem rarissime sequatur, ut patet in meretricibus. Et quando non impeditur, incertum reddit patrem prolis, quod prolis educationi adversatur. Finis autem primarius Matrimonii est tum generatio prolis, tum ejus educatio.

CAPUT III.

De impedimentis (4) *Matrimonii.*

IMpedimenta Matrimonii alia sunt impedientia tantum, quæ reddunt illud solummodo illicitum. Alia dirimentia, quæ insuper efficiunt invalidum, si fuerit attentatum; unde sic vocantur, non quod Matrimonium semel valide con-

(1) Erroneam Hugonis Grotii opinionem circa *Monogamiam* (N. 17.) notavimus Monogamiæ autem notio hæc est, ut *uni* mari *una* femina attribuatur.

(2) Vide finem Notæ 2. ad resp. 1. q. 6. c. 6. sect. 3. Tract. *de Legib.*

(3) Pluralitas maritorum uni mulieri adhærentium vocatur *polyviria* seu *polyandria*, quam *naturali juri* repugnantem esse haudquaquam ostendi posse Thomasius ex Protestantibus (N. 20.) falso existimavit.

(4) Ex S. Bonaventura (in 4. Sent. dist. 34. a. 1. q. 1.) *Sacramentum Matrimonii habet impedimentum multiplex. Ratio autem, quare hoc Sacramentum magis habet impedimenta, quam alia, est duplex. Una est ratione causæ efficientis; quia quamvis omnia Sacramenta sint a* divi-

contractum dirimant, cum Matrimonium semel validum sit insolubile, sed quia faciunt ne valide contrahi possit. Porro semper dirimunt non obstante ignorantia invincibili, sive juris, sive facti circa illa. Quia non sunt pœnæ, quæ culpam supponant, sed inhabilitates morales ad Matrimonium ob bonum commune statutæ, quæ non requirunt cognitionem sui ut contrahantur, cum bonum commune postulet, ut etiam ab ignorantibus contrahantur. Infideles tamen, cum non sint subjecti legibus Ecclesiæ, non adstringuntur impedimentis solius juris Ecclesiastici; unde ob illa separari non debent, si convertantur.

Quæst. I. *Quot sunt impedimenta impedientia tantum?* (5)

Resp. Sunt quatuor, quæ nunc certo vigent, & sub mortali obligant, cum materia præcepti sit gravis. Hoc versu continentur:

Ecclesiæ vetitum, tempus, sponsalia, votum.

Primum itaque est Ecclesiæ vetitum, id est prohibitio ab Episcopo vel Parocho facta de non contrahendo ob dubium impedimenti alicujus, donec veritas innotescat, c. 2. *de Matrim. contract. &c.* cap. ult. *de clandest. desponsat.* Item prohibitio a Concil. Later. IV. & Trid. facta, ne contrahantur sine præviis denuntiationibus, vel earum dispensatione.

Secundum est tempus, quo nuptiæ sunt interdictæ, quod jure novo Conc. Trid. sess. 24. c. 10. est ab Adventu usque ad diem Epiphaniæ exclusive, & a die Cinerum usque in octavam Paschæ inclusive. Sed quia ibi loquitur de sollemnibus nuptiis, jure communi secundum multos solum prohibetur hoc tempore sub mortali sollemnitas nuptiarum, nempe benedictio sponsi & sponsæ, traductio sponsæ ad ædas sponsi, choreæ, & convivia nuptialia. Unde Rituale Rom. dicit solum hoc tempore *sollemnitates nuptiarum prohibitas esse: ut nuptias benedicere, sponsam traducere, nuptialia celebrare convivia: Matrimonium autem omni tempore contrahi potest.* Matrimonii tamen consummationem tunc prohiberi declaravit Sac. Congregatio, teste Fagnano, eo quod hæc non conveniat tempori, devotioni & pœnitentiæ dicato. Immo ex consuetudine, vel jure particulari multarum diœcesum, Matrimonii celebratio dicitur etiam tunc non permitti absque speciali causa, & licentia Episcopi.

Tertium, sponsalia prius cum alio contracta & nondum dissoluta. Quia tunc violaretur in re gravi fides alteri data, & promissio onerosa ei facta, & ab eo acceptata, quæ obligat ex justitia graviter in re gravi, ex c. *Agatho* 27. q. 2.

Quartum est votum simplex castitatis in sæculo servandi, vel ingrediendi religionem, vel suscipiendi Ordinem sacrum, vel nunquam nubendi, c. 6. *Qui Clerici &c.* Nam votum jure divino naturali obligat ad sui observationem, ne fides Deo data violetur. Validum tamen esset Matrimonium, ex cap. cit. Nam ex natura rei res alicui promissa potest alteri valide, licet illicite, dari. Ac votum simplex non corporis traditionem, sed solam promissionem complectitur. *Post votum simplex adhuc remanet homo dominus corporis sui, & ideo potest ipsum dare alteri, scilicet uxori*, S. Th. in 4. dist. 38. q. 1. ar. 2. q. 2.

Quæst. II. *Quænam observanda sunt circa Banna, seu denuntiationes futuri Matrimonii?*

Resp. Sequentia, 1. Licet ad valorem Matrimonii non requirantur, cum nullo jure ob earum defectum irritetur, tamen graviter præcipiuntur a Conc. Later. IV. & Trid. sess. 24. c. 1. Quare qui sine illis, vel legitima dispensatione Episcopi contrahunt, & Parochus assistens, peccant mortaliter. Quia violant præceptum Ecclesiæ in re gravi, ubi agitur de gravissimis malis impediendis: nisi tamen excusaret urgentissima necessitas, qualis reperitur in articulo mortis; ut si concubinarius brevi moriturus velit & debeat contrahere Matrimonium cum concubina, tunc si nequeat adiri Episcopus vel ejus Vicarius, Parochus per epichejam poterit interpretari legem illam in tali casu non obligare.

2. Ex

---

divina institutione, & humana dispensatione, tamen hoc Sacramentum maxime consistit in humana dispensatione, quia per consensum contrahentium oritur, nec habet dispensatorem determinatum. Aliâ ratio est ratione finis, quia cum omnia Sacramenta sint in remedium, istud non tantum est in remedium, sed etiam in officium; & cum alia sint spiritualia, huic conjuncta est actio carnalis; quæ est per coitum; & ideo facilius recipit impedimenta. Idem porro Doctor (qu. 2) ingeniose assignat rationes singulorum impedimentorum *dirimentium*.

(5) Cajus ex. gr. matrimonii ineundi percupidus ab Episcopo dispensationem obtinet respectu duarum Proclamationum. Tum prævidens superventurum aliquid malitiosum nuptiarum impedimentum, tertiam quoque proclamationem sibi remitti a Parocho postulat, assignata gravi causa, ob quam Episcopus facile indulgeret, si tempus supperet ipsum adeundi. Potestne Parochus in hoc casu dispensare? Resp. Utique, juxta generales doctrinas tum *de Epicheja*, tum *de dispensatione*, quas partim in textu Auctoris, partim in Notis (c. 5. & 6 sect 3 Tract. *de Legib.*) reperies. Nec desunt suffragia gravium TT. id expresse asserentium. Nat. Alexander (in Teol. Dog. & Mor. l. 2 *de Matr.* c. 2. art. 1. prop. 3 reg. 25) *Certis in casibus ubi gravis, & aperta urget necessitas, nec per temporis angustias adiri potest Episcopus, quia cito elaberetur occasio, sine proclamationibus contrahi potest matrimonium; etiamsi non sint ab Episcopo remissæ. Id ut fiat certis in casibus, probat Ecclesia.* Laymannus contractus a Cl. P. Mansio nunc Archiepiscopo Luccensi (l. 3. *Theol. Moral.* Tract. 10. c. 4. n. 12) *Si Episcopus accedi non possit, etiam Parochus poterit denuntiationes remittere. Quia licet Parocho non competat jus dispensandi in denuntiationibus, nisi ex delegatione Episcopi; pertinet tamen ad illum in casu necessitatis declarare, legem de præmittendis denuntiationibus per Epichejam cessare.* Similiter perdoctus Catalanus (Com. ad §. 7. & 8 Tit. 7. *de Matrim.* Rit. Rom.) & alii Scriptores, quorum testimonia congregare superfluum est.

2. Ex præcepto fieri debent tribus diebus festivis continuis, non tamen immediatis, ab utriusque contrahentis Parocho, vel Parochis in Ecclesia inter Missarum sollemnia, nisi ex caussa justa Ordinarius dispensset, ex Concil. Later. IV. c. 51. & Trid. sess. 24. c. 1. Quare si contrahentes sint diversarum parochiarum, debent fieri denuntiationes in utriusque parochia: & tunc unus Parochus non potest Matrimonio assistere, nisi habeat testimonium alterius Parochi de illis factis. Quod si alteruter sponsus non ita pridem in aliqua parochia commoretur, denuntiationes fieri debent eo in loco, ubi diutius manserit, ut facilius impedimenta, si quæ fuerint, detegantur: quoad vagos vero Parochus nihil debet agere sine licentia Ordinarii, ut jubet Conc. Trid.

✠ *Nota* in lib. 8. cit. tract. c. 69. nu. 2. de publicatione Matrimonii in Ecclesia facienda, hæc habentur: *Et ne recedamus ab exemplo matrimonii, cui hactenus institimus, Innoc. III. In Concilio Generali Lateranensi* relat. in cap. Cum inhibitio de clandest. desponsat. *Matrimonium priusquam celebretur, publice in Ecclesia denuntiari præcepit, eamdemque publicationem ter faciendam statuit Tridentinum* cit. c. 1. sess. 24. de reform. Matrim. *nisi Episcopus aut omnes, aut earum aliquam omittendam censuerit, quod ejusdem judicio, & prudentiæ relinquitur: Parochus autem matrimonio interesse præsumens, cui legitimæ non præcesserint denuntiationes, suspensione ab officio triennio duratura, aut etiam graviori pœna plecti jubetur* in cap. Cum inhibitio, §. final. *a qua quidem suspensione, cujus tempus est a jure determinatum, non posse eumdem, intra triennium, ab Episcopo absolvi docent Sanchez* de matrim. lib. 3. disp. 42. n. 2. *Guttierez* de matrim. c. 75. n. 2. *& Pontius* lib. 5. cap. 37. n. 11. *Ipsis vero Contrahentibus, quia Ecclesiæ mandatum in re sane gravi contemnunt, condignam pœnitentiam injungendam* in eodem cit. §. final. *statuitur. Testibus tamen, qui ejusmodi matrimoniis assistunt, nulla pœna, neque a Conc. Later. neque a Tridentino reperitur imposita: at nihilominus pleræque Diœcesanæ Synodi in illos duxerunt animadvertendum pœna excommunicationis latæ sententiæ; quamvis porro Soto* in 4. dist. 28. q. 1. ar. 2. §. Quo igitur, *absonum visum sit, a particulari Synodo illam in prædictos testes irrogari pœnam, a qua infligenda Concilia Generalia abstinuerunt, ac proinde præfatas Constitutiones irritas existimaverit: rectius tamen earumdem validitatem propugnat, atque a Soti argumentis vendicat Sanch.* cit. lib. 3. disp. 46. n. 8. *etenim cum testes præfati auctoritatem præstent matrimonio ab Ecclesia interdicto, graviter profecto in Ecclesiæ leges delinquunt; quapropter Synodales Constitutiones eorum culpam debita coercentes pœna, nihil agunt contra Canones. Sed Canones ipsos tuentur, ac favent, sicut animadvertit etiam Fagnanus* in cit. cap. Sicut olim n. 78. de accusat. *ubi loquens de Synodo Provinciali, quod in re, quam in præsens versamus, non plus auctoritatis habet, quam Diœcesana, ait:* Non tamen horum potestas adeo restringitur, quin multa statuere possint circa ea, quæ totam provinciam concernunt, præter jus commune ..... suisque decretis jus commune adjuvare, addendo novas pœnas, vel antiquas augendo.

3. Inter singulas proclamationes, item inter ultimam & ipsam Matrimonii celebrationem intercedere debet aliquod intervallum, juxta cujusque diœcesis statuta.

4. Est mortale si una e tribus omittatur, nisi probabilis adsit suspicio Matrimonium posse malitiose impediri; tunc enim Conc. Trid. permittit unicam denuntiationem præmitti, aut etiam nullam de licentia Ordinarii, si hoc putetur necessarium ad amovendum periculum.

5. Si intra duos menses post factas denuntiationes Matrimonium non contrahatur, illæ repetantur, ni aliter Episcopo videatur. Ita *Rituale Rom.* quia interea possent sponsi contraxisse aliquod impedimentum.

6. Qui extra confessionem novit aliquod impedimentum, etiam occultum, inter nupturientes, tenetur sub mortali illud detegere, tum ex præcepto Ecclesiæ, tum jure naturali. Nam tunc agitur de bono communi, salute proximi, & valore Sacramenti; & quisque graviter tenetur, præsertim jubente superiore, impedire grave damnum proximi, qualis est nullitas Matrimonii, ex qua plura peccata & incommoda oriuntur, ut concubinatus, illegitimitas filiorum, unde Concil. Camerac. ann. 1655. jubet excommunicari eum, qui verum impedimentum sciens retinuerit, sicut qui falsum finxerit.

Nec obstat quod nequeas probare impedimentum; nam unus testis fide dignus Matrimonium impedit ex c. 27. *de sponsal.* donec oppositum probetur. Quod si inde oriretur infamia denuntiato, teneris privatim admonere, ut a Matrimonio desistat: quod si nolit, teneris monere Parochum. Item quisque tenetur declarare si alteruter habeat impedimentum prohibens ob præceptum Ecclesiæ; & quia quisque tenetur impedire peccatum proximi & peccati executionem, cum potest saltem sine suo gravi damno.

7. Parochus, cognito impedimento, tenetur prohibere Matrimonium, nec ei assistere, sed remittere ad Episcopum vel ejus officialem.

Quæst. III. *Quot sunt impedimenta dirimentia?*

Resp. Post concil. Trid. sunt quindecim his versibus comprehensa:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Ætas, affinis, si clandestinus, & impos,
Si mulier sit rapta, loco nec reddita tuto.
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

Porro est peccatum mortale contrahere cum aliquo ex hisce impedimentis: nam fit contra prohibitionem Ecclesiæ in re gravi, & attentatur Sacramentum, quod non potest effici. Hinc ne quidem metus gravis excusaret a peccato: nam vel cum aliquo ex his scienter contrahens ex metu gravi intenderet contrahere, & tunc tentaret Sacramentum, quod non potest efficere,

vel ſolum fingeret ſe intendere, & tunc fingeret ſe miniſtrare Sacramentum, quod non vult miniſtrare, quod utrumque eſt graviter injurioſum Sacramento.

I. *Error*. Si ſit circa ſubſtantiam perſonæ, jure etiam naturali Matrimonium irritat. Quia impedit conſenſum in ſubſtantiam contractus, nempe in perſonam, quacum contrahitur: nam perſona eſt ſubſtantiale ac primarium objectum Matrimonii, cum ſit res ipſa, circa quam contractum Matrimonii primario verſatur. At nullus eſt contractus ſine conſenſu circa ſubſtantiale objectum illius. Idque etiamſi error ſit ſolum concomitans, quia adhuc deeſt conſenſus actualis poſitivus eſſentialiter requiſitus ad hunc contractum: nam quod incognitum eſt, non poteſt eſſe actu volitum. Unde Lia pro Rachele obtruſa Jacobo, *Gen.* XXIX. non fuit vere ejus uxor, niſi poſtquam ipſe detecta fraude Liam acceptavit in uxorem.

Si vero error ſit ſolum circa qualitatem, ſeu accidentia perſonæ, ut nobilitatem, divitias, virtutem, virginitatem, indolem &c. non dirimit Matrimonium, etiamſi alterius contrahentis dolus ei cauſſam dediſſet. Quia nihilominus adeſt conſenſus abſolutus in perſonam, cum qua contrahitur, quæ eſt objectum directum ac ſubſtantiale hujus contractus: nam defectus accidentium non tollit ſubſtantiam rei, nec conſenſum abſolutum in rem ipſam, cauſſa 29.q.1.

Excipe 1. niſi error qualitatis redundet in errorem perſonæ, ut cum qualitas perſonam determinat, diſtinguitque a quavis alia: ut ſi intendas contrahere cum primogenita, quam aliter non noviſti, & ejus loco detur ſecundogenita: nam error circa talem qualitatem impedit conſenſum circa objectum ſubſtantiale per illam determinatum. 2. Niſi conſenſus datus ſit ſolum ſub conditione talis qualitatis, circa quam erratur, ut ſi dicas: *Accipio te in uxorem, ſi es dives*, vel *nobilis &c. Secus, non te accipio*. Tunc enim qualitate iſta non ſubſiſtente Matrimonium nullum eſt, propter defectum conſenſus in perſonam alligati tali qualitati: nam conſenſus conditionatus non ſubſiſtit, non ſubſiſtente conditione, cui alligatur. Sed tunc requiritur ut contrahens habeat actu voluntatem non aliter contrahendi, vel antea habuerit, nec revocarit. Verum ſi conditio exterius non exprimatur, contractus in foro externo cenſetur abſolutus: unde ſi quis interius conſenſiſſet tantum ſub conditione ſi ſit dives, nobilis &c. cogeretur illam ducere, & conſenſum abſolutum dare.

II. *Conditio*. Conditio ſervilis ignorata, dum perſona libera contrahit cum perſona ſerva putans eſſe liberam, ex c. *Si quis ingenuus* 29. & ex c. 2. & 4. *de conjugio ſervorum*. Ratio hujus impedimenti eſt, ut tollatur magna contractus inæqualitas, & ut impediatur gravis injuria perſonæ liberæ ignoranti illata. Valet tamen Matrimonium, ſi perſona libera cognoſcebat alterius ſervitutem, ex cap. cit. nam tunc conſentit in illam inæqualitatem; vel ſi perſona ſerva ducat aliam ſervam, putans eſſe liberam; quia par eſt utriuſque conditio, *ibid.* Nomine perſonæ ſervæ hic intelligitur mancipium, in quod dominus habet plenum jus vendendi, donandi, & quibuslibet operibus ſervilibus occupandi.

℣ 1. Conditionis nomine hic intelligitur ſtatus ſervitutis. Servorum vero quadruplex eſt genus, nempe adſcriptitiorum, domeſticorum, mancipiorum, & ſervorum pœnæ.

Domeſtici ii ſunt, qui operas ſuas hero locant pacta pro iiſdem mercede, & qui nonniſi penes eaſdem operas a dominis pendent.

Adſcriptitii, ſeu ſervi glebæ ſunt ii, qui certos agros colere, & exercere tenentur in commodum domini cujuſcumque, ad quem prædicti agri devenerint: iis ſolum deductis, quæ ad vitæ ſubſtentationem neceſſaria fuerint. Et ii ratione ſolum glebæ ſui agri a dominis ſuis pendent.

Mancipia, ſeu ſervi ſtricte ſumpti, ſunt ii, in quos patronus plenam habet libertatem, adeo ut eos tamquam rem ſuam vendere poſſit, aliis locare, quo voluerit tranſmittere, & in iis quibus velit licitis operibus occupare.

Denique ſervi pœnæ, ii ſunt, qui ex judicis ſententia pœnæ alicui mancipati ſunt, puta qui damnati ſunt ad triremes, ad exilium perpetuum, ad mortem, quam fuga declinaverunt.

Nulla hic movetur difficultas de domeſticis, aut ſervis glebæ: ii enim vere liberi ſunt, adeoque ſi quis ſervitutem eorum ignoret, non deſinet verum contrahere matrimonium, cum matrimonium hoc nulla lege, jure nullo decernatur invalidum. Tota igitur difficultas eſt de mancipiis, ac ſervis pœnæ: de mancipiis ſatis Auctor, hoc unum quærimus in præſenti, an valeat matrimonium ab iis contractum, qui ſervi pœnæ dicuntur. *Reſp.* Valere quoad Sacramentum: quia impedimentum conditionis matrimonium dirimens eſt juris poſitivi eccleſiaſtici; nulla vero eccleſiaſtica lex irrita declarat hujuſmodi hominum matrimonia.

2. Si liber cum ancilla ex errore contraxit, & injuriam paſſus eſt, poteſt propria auctoritate recedere, ſecluſo ſcandalo, quod ſequeretur, ſi matrimonium publicum eſſet, quo in caſu eccleſiæ judicio fieri ſeparatio oporteret. Nec ſolum liber, ſed etiam ſervus, cum matrimonium ſit nullum, recedere poteſt. Quid vero, ſi pars libera, cognita ſervitute, manere in contracto conjugio velit? Si perſona ſerva, bona fide contraxit, ſicque liberam partem decepit, non tenetur matrimonium renovare; ſi vero fraudolenter conjugem decepit liberum, tunc non ratione contractus, qui nullus fuit, ſed ratione illatæ injuriæ conſentire tenetur libero conjugi contrahere volenti. Servitus matrimonio rato ſuperveniens matrimonium non dirimit. Nam quod ſemel valuit in hac materia, ſemper valet.

3. Tres ſunt caſus in quibus jura diſponunt, ſervum per matrimonium libertatem nanciſci. 1. eſt, cum dominus dotem conſtituit ancillæ. 2. quando dominus ancillam in conjugem recipit, aut domina ſervum. 3. eſt, quando dominus

mus tradit servum, aut ancillam libero ignoranti talem servitutem; aut si ipse non tradat, consentit tamen, nec detegit ignoranti veritatem. Disputant in utramque partem Theologi, valeat ne matrimonium in his tribus casibus, præsertim in ultimo. Opinio adfirmans videtur probabilior, quia servitus ista nullius momenti est: cum, matrimonio contracto, continuo evanescat, & pars libera non fiat deterioris conditionis. Matrimonium cum *libera*, quæ prius fuit ancilla, & postea assecuta est libertatem plenam, validum est. Si vero ancilla nondum evasit *libera*, sed promissionem habet a domino obtinendæ post breve tempus libertatis; tunc si tempore servitutis contrahat, matrimonium nullum est. Idem dicendum, si libertatem assequatur ad tempus, puta ad biennium, postea redigenda in servitutem: quia tunc revera manet servitus, licet per breve tempus abrupta. ✠

III. *Votum*. Scilicet votum sollemne castitatis per professionem factam in religione approbata, vel per susceptionem Ordinis sacri, ex Conc. gen. Later. I. c. 21. & Later. II. c. 7. ex cap. unic. de voto in 6. & ex Conc. Trid. sess. 24. can. 9. ibi: *Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem sollemniter professos, posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto . . . anathema sit*. Item votum simplex castitatis in Societate Jesu post biennium novitiatus emissum, ex Bulla Gregor. XIII. *Ascendente Domino*. Religiosi autem, Moniales, Clerici in Sacris constituti, & Laici in gradibus prohibitis tentantes inire Matrimonium, excommunicantur ipso facto, ex *Clement.* de consang.

Habes itaque (1) sollemne votum ex sola lege Ecclesiæ Matrimonio dirimens impedimentum esse, quæ primum prohibuit tantum Deo consecratis viris, aut virginibus Matrimonium contrahere, ac deinde etiam contractum dirimere voluit.

IV. *Cognatio*. Triplex est cognatio dirimens Matrimonium. Prima dicitur legalis, & est vinculum, seu propinquitas personarum orta ex adoptione perfecta, per quam persona extranea assumitur in filium vel filiam, ac hæredem necessarium, & transit in patriam potestatem adoptantis. Hæc Matrimonium dirimit in perpetuum inter adoptantem & adoptatum, adoptatique posteros usque ad quartum gradum inclusive, inter adoptatum seu adoptatam, & filios aut filias adoptantis, sed solum usquedum liberi sint a potestate patria per mortem adoptantis, vel per emancipationem, cap. un. *de cognat. legali*.

✠ 1. Duæ sunt species adoptionis, quarum altera adrogatio dicitur, altera generali vocabulo adoptio appellatur. Adrogationis hæc sunt propria. 1. Quod eorum tantum est, qui sunt sui juris. 2. Quod fieri debet auctoritate Principis. 3. Adrogatus transit in potestatem Adrogantis, fitque ejus hæres necessarius. Porro rogabatur & qui adoptabat & qui adoptabatur; ille, an vellet eum, quem adoptaret, sibi justum filium esse; hic, an id fieri pateretur, unde & adrogationem dictam esse scribit Cajus *l. 2. Dig. de Adoptionib.* Adoptio simplex eorum est, qui sunt in potestate, fitque auctore Patre, qui in potestate habet imperium magistratus; per hanc adoptatus neque a naturalis Patris vel Avi potestate egreditur, neque adoptivo Patri ex testamento necessario succedit, sed tantum succedendi jus habet ab intestato; primam non alteram impedimentum matrimonio præstare communis est Theologorum sententia.

Assumptio *personæ extraneæ*, idest personæ quæ non est in potestate adoptantis, ut in ea sunt hæres, vel filius: unde persona etiam consanguinea adoptari potest, quia est extranea hoc sensu, quod eo careat conjunctionis gradu ad quem adoptatur in *filium*, vel *filiam*, vel *neptem*, *& deinceps*, quia *ex leg. Nec apud, cod. de hæred. instit.* non potest quisquam adoptari in fratrem, vel parentem. Hæ duæ species cognationis legalis etiam soluta adoptione per mortem adoptantis, vel per emancipationem adoptati matrimonium dirimunt.

Quare facilior est modus efficiendi, ut filius adoptatus cum filia carnali adoptantis contrahere possit, si eorum alteruter secundum formam civilium legum emancipetur.

1. Ab ista specie legalis cognationis excludendi sunt primo nati illegitimi adoptantis; hi enim non censentur esse in potestate Patris sui, §. *ult. instit. de nupt.* 2. eadem ratione emancipati, quæ est probabilior opinio, *Covar. in epist. par. 2. c. 6. §. 5. 3.* excludendi sunt fratres, & sorores adoptivi, hi enim si sint ex diversa familia inter se contrahere nullo jure prohibentur. Vid. *Covar.*

2. Conditiones a civili jure præscriptæ ut quis possit adoptare, istæ sunt. 1. ut adoptans sit sui juris. 2. major viginti quinque annis. 3. ut sit masculus; feminæ namque adoptari quidem possunt, sed non adoptare nisi ex privilegio. 4. ut adoptans habeat naturalem generandi potentiam. Non tamen excluduntur ii, qui cum a na-

(1) De *Sollemni* voto vid Notam ad q. 3. c. 3. Tract. *de Virt. Relig.* & Notam 3. ad q. 2. c. 3. Tract. *de Oblig. Stat.* Porro in assignando discrimine, cur voto *sollemni*, non item *simplici*, matrimonium dirimatur, multi multa dixere. Scotus (in 4 sent. dist. 38. qu. un.) examinatis, disjectisque variis opinionibus, istam assignat vero proximiorem caussam ab Auctore hoc loco prolatam. *Ratio ad hoc poni potest hæc, scilicet quia Ecclesia illegitimavit sic*, nempe sollemniter, *voventem. Et hoc fuit rationabile, quia ipse posuit se in potestate Ecclesiæ quantum ad oppositum ejus, ad quod est contractus Matrimonii. Voventem autem private*, seu simpliciter, *non illegitimavit, quia non sic se posuit in ejus potestate. Sed quia se posuit in manu Dei ad oppositum servandum, & consuluit animæ suæ apud Deum, ideo Ecclesia reliquit eum judicio divino.*

a nativitate habuiſſent illam, ex accidenti amiſerunt, aut ſecti gladio, aut facti ex morbo eunuchi: ſed excluduntur frigidi ex natura *leg. 2. dig. de adopt.* 5. ut adoptans ſit ejus ætatis, quæ adoptati ætatem excedat annis decem & octo. 6. ut perſona extranea cum adoptatur præſens ſit adoptanti, & in adoptione conſentiens, non enim fieri poteſt per litteras, aut per procuratorem adoptio, *l. neque & l. poſt mortem finali dig. de adoptionib.* conſule *inſtit. lib.* 1. *tit.* XI. *de adopt.* ✠

Secunda eſt cognatio ſpiritualis, quæ eſt vinculum, ſeu propinquitas perſonarum jure Eccleſiaſtico inducta, ratione Baptiſmi, & Confirmationis. Irritat Matrimonium inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique Patrem, & Matrem; nec non inter Patrinos ſeu ſuſceptores, & baptizatum, baptizatique Patrem, & Matrem; item inter confirmantem, & confirmatum, confirmatique Patrem, & Matrem. Inter hos, & non plures contrahitur, ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 2.

Porro non contrahitur a Procuratore, ſed a ſolo mandante, ut teſte Fagnano reſolvit Sac. Congregatio. Nam hic ſolus a Parentibus baptizandi deſignatur, & Patrinus reputatur, & ut cauſſa principalis ſuſcipit ac tangit per procuratorem tamquam per inſtrumentum, qui non agit nomine ſuo ſed mandantis. Contrahitur tamen etiam a Laico baptizante in caſu neceſſitatis; qui proinde non poteſt ducere puellam a ſe baptizatam, vel ejus Matrem.

✠ 1. Excipe hunc ſolum caſum, patrem ipſum, qui prolem propriam, modo tamen legitimam, in caſu neceſſitatis baptizat c. *ad limina* 3. q. 1. c. *ſi vir de cognat.* Dixi, *prolem legitimam*: nam ſi pater in caſu neceſſitatis baptizat filium quem ex concubina ſuſcepit, cognationem cum ea contrahit, itaut illam in uxorem ducere nequeat. Diſparitatis rationem hanc reddunt Theologi, quia legitimi conjuges habent jus acquiſitum petendi debitum, quo non debent privari propter opus religioſum, & laudabile; concubinarius vero nullum jus habet petendi a concubina debitum.

2. Error facti in ſuſcipiente impedit, ſive in patre reſpectu propriæ prolis, ſive in alio quocumque, ne impedimentum cognationis ſpiritualis contrahat. Prob. 1. pars ex *cap. 2. de cognat. ſpiritual.* Ubi ſic loquitur Alexander III. *ſi vir vel mulier.. ex ignorantia filium ſuum de ſacro fonte ſuſceperit, eos ignorantia excuſare videtur.* Prob. 2. pars quia etſi ad contrahendam cognationem hanc neceſſaria non ſit intentio ejuſdem contrahendæ, ut male cenſent aliqui apud Sanchez lib. VII. diſp. 58. at certe neceſſaria eſt intentio fungendi munere patrini, cum nemo ſimpliciter invitus poſſit patrinus conſtitui: ſed qui per errorem levat filium Petri, exiſtimans ſe levare filium Joannis, intentionem hanc non habet; ergo non contrahit cognationem ſpiritualem cum filio aut parentibus Joannis: quia revera non ſuſcipit filium Joannis; Secus dicendum, ſi habeat intentionem ſuſcipiendi puerum præſentem, quiſquis ille ſit. Ita Sanchez ibid. n. 7. Bonacina n. 7. & alii. Longe alia ratio eſt de eo qui baptizat filium unius, credens, ſe alterius filium baptizare, quia miniſter Sacramenti tenetur habere animum & intentionem baptizandi perſonam præſentem, quæcumque ea ſit, ne irritum faciat Sacramentum.

3. Multi exiſtimant cognationem ſpiritualem non contrahi ab eo qui infantem ſuſciperet extra baptiſmum ſollemnem.

4. Suſceptores, ſeu Patrinus, & Matrina poſſunt inter ſe matrimonio jungi, quia inter eos nulla exurgit cognatio. Sacra Congr. Cardinalium Conc. Trid. Interpretum cenſuit, non Confirmatum, ſi ſuſcipiat aliquem in Sacramento Confirmationis, non contrahere cognationem ſpiritualem, vide Genet de matr. c. 6.

5. Sedes Apoſtolica difficilius diſpenſat in impedimento cognationis ſpiritualis, quam in impedimento cognationis carnalis, ut advertit Fagnanus in c. *ex litteris, de cognat. ſpirituali*, ubi ſubdit etiam, ei, qui carnaliter cognovit perſonam, cum qua cognatione ſpirituali junctus erat, ſi diſpenſationem petat, non ſolum cognationem, ſed etiam crimen admiſſum, in ſupplicatione exprimendum eſſe. Is enim conſtans eſt curiæ Romanæ ſtylus: ſtylus autem jus facit. Ita Pyrrus Corradus lib. VIII. c. 8. n. 12. ✠

Tertia eſt cognatio naturalis, quæ dicitur conſanguinitas, & eſt propinquitas ſeu conjunctio ſanguinis inter perſonas, vel ab eodem ſtipite propinquo deſcendentes, ut ſunt Fratres, & cognati, vel quarum una deſcendit ab altera, ut ſunt pater, & filia, avus, neptis &c. Hæc diſtinguitur per lineas, & gradus.

Linea eſt ordinata ſeries perſonarum ſanguine junctarum, conſtans certis gradibus, & duplex eſt, nempe recta, & tranſverſa ſeu collateralis.

Linea recta eſt ordinata ſeries aſcendentium, & deſcendentium, ab eodem ſtipite directe procedentium, quorum ſcilicet unus ab altero deſcendit, ut Patris, Filii, Nepotis, Pronepotis &c. In hac linea juxta jus Canonicum non computatur perſona, quæ eſt communis ſtipes, id eſt, ex qua aliæ ducunt originem.

Collateralis ſeu tranſverſa eſt ea, quæ continet perſonas deſcendentes quidem ab uno communi ſtipite, ſeu quarum nulla deſcendit ab altera: unde dicuntur collaterales, ut ſunt frater, & ſoror, conſobrinus, & conſobrina &c. Per gradum hic intelligitur diſtantia perſonarum conſanguinearum inter ſe a communi ſtipite.

Ad cognoſcendos gradus hæ ſunt regulæ. 1. In linea recta tot ſunt gradus, quot generationes ſeu perſonæ, dempto ſtipite: ſive tot gradibus una perſona diſtat ab alia, quot generationibus ſeu perſonis inferior a ſtipite deſcendit. Sic filius vel filia diſtat a Patre, & Matre uno gradu; Nepos vel Neptis ab Avo, & Avia duobus gradibus; & ſic deinceps. 2. In linea collaterali ſi perſonæ æqualiter a communi ſtipite diſtent, eo gradu inter ſe diſtant, quo diſtant ab eodem ſtipite, ſive tot gradibus inter ſe diſtant, quot generationibus deſcendunt a communi ſtipite.

pite. Si frater, & soror sunt in primo gradu, consobrini seu liberi fratrum in secundo, horum filii in tertio, & ita deinceps, c. *Ad sedem* 35. q. 5. Nam cum adæquata horum conjunctionis ratio sit unio cum stipite, non possunt magis, aut minus inter se distare, quam a stipite.

Si vero personæ inæqualiter distent a communi stipite, in gradu se contingunt, quo remotior distat a stipite. Nam personæ collaterales non debent magis, aut minus inter se distare, quam una distet a stipite, qui est horum propinquitatis ratio. Unde filia, & frater Patris sunt consanguinei in secundo gradu; & si una sit in quinto, altera in quarto, censentur esse inter se in quinto, sicque inter illas non est impedimentum, c. *Vir de consanguin.*

✠ S. Pius V. in Const. *Sanctissimus* 1566 statuit, *quod de cetero in quibuscumque dispensationibus consanguinitatis & affinitatis*, excepto solum primo gradu, de quo statim, *sufficiat remotiorem tantum gradum exprimere*.

Circa hæc caute observandum 1. Regulam, quæ statuit, ut in linea transversa gradus remotior ad se trahat propinquiorem, non ita esse generalem, ut nullas patiatur exceptiones. Si enim gradus propinquior sit gradus primus, gradus vero remotior non eat ultra quartum, obreptitia erit dispensatio sine gradus propinquioris mentione obtenta, cum *in eo primo gradu Sanctitas Sua nunquam dispensare intendat*, ut expresse tradit S. Pius V. in sup. cit. Const. Dixi, *si gradus remotior non eat ultra quartum*; si enim ex iis, qui contrahere volunt, alter esset in primo gradu, alter in quinto, nulla opus esset dispensatione, ut sanior pars Theologorum docet post Covarruviam, cujus decisioni subscribit auctor collat. Paris. Tom. 2. pag. 260. Idipsum docere videtur Pyrrus Corradus lib 7. *praxis dispensationum Apostol.* c. 7. n. 72. quia, inquit, licet unus tantum sit in quinto gradu, omnes tamen censentur esse in eodem quinto gradu. Contrarium docet Tournely in Tract. de Matrimonio, & pro se adducit Corradum, in quo nihil reperi quod ejus faveat opinioni.

Observandum 2. Quod S. Pius V. statuendo *ut gradus remotior trahat secum propinquiorem*, simul statuerit, ut qui in aliis, ultra primum, gradibus omiserint gradum propinquiorem, declaratorias ab Apostolica Sede litteras obtinere teneantur, quibus constet dispensationem sine mentione gradus propinquioris habitam, de *subreptionis*. vel *obreptionis vitio notari non posse*. Quæritur autem, an eæ litteræ sint necessariæ ut dispensatio valide executioni mandetur. Asserunt Gallorum aliqui, sed alii melius negant post Sylvium hic qu. 54. ar. 4. Salman. 1. ar. 9. c. 14. Pontas V. *Dispense de mariage*, cas. 13. nisi timeatur scandalum plebis, quæ quandoque existimat gradum propinquiorem debere computari. Si tamen etiam in casu scandali prædictæ litteræ non peterentur, dispensatio non desineret esse valida.

Nec nocent Brevia duo, alterum quidem Urbani VIII. 1624. alterum Innoc. X. in quibus declaratur, Officiales quosdam invalide dispensasse cum partibus, quæ remotiori tantum expresso gradu litteras declaratorias super propinquiori gradu non obtinuerant, quia ut bene notat Corrad. num. 71. Justis lib. 2. cap. 13. Reinsest. 172. Officiales non possunt valide exequi prædictam dispensationem, nisi partes antea prædictas litteras obtinuerint; quia licet dispensatio, quæ tacito propinquiori gradu obtenta fuit, nec subreptitia, nec obreptitia sit, ut constat ex citata S. Pii V. Const. ea tamen prædictas litteras requirit pro foro externo, ut non solum licite, sed & valide executioni mandetur. Dixi pro foro externo, quia si dispensatio pro foro interno petatur, nec propinquioris gradus expressio, nec litteræ declaratoriæ requiruntur, ut ait Reinsest. n. 181.

Quia tamen omnis & quæcumque scrupuli causa in hisce materiis resecanda est, solliciti esse debent, qui in gradu mixto dispensationes petunt, ut gradus propinquior semper exprimatur; idque ad validitatem executionis necessarium censent, ut dixi, Galli non contemnendi Auctores. Observandum deinde in gradu inæquali seu mixto, qui gradum primum attingit, (puta si patruus filiam sororis suæ, vel amita filium fratris sui ducere velit) exprimendum esse quis sexus sit in primo gradu, an vir, an mulier, quia longe difficilius conceditur, ut filius sororis, vel fratris in uxorem ducat amitam, quam patruus aut avunculus sororis, vel fratris filiam. Et hoc merito constitutum est; quia honestati & ordini repugnare videtur, ut amita, quæ jure naturali superior est filio fratris sui, & quæ quasi alia mater certam in eum auctoritatem habere debet, eidem nubat, eique tamquam capiti subjecta sit. Quæ ordinis subversio locum non habet, cum patruus fratris, vel sororis filiam ducit in uxorem, quia hæc inferior, & subjecta manet, ut antea erat.

Observandum 3. In exprimendo gradu mixto seu inæquali semper incipiendum est a gradu masculi, sive is propinquior, sive remotior sit. Sic relatio materteræ ad filium fratris dicitur a secundo ad primum; relatio vero patrui ad filiam sororis vel fratris, dicitur a primo ad secundum. ✠

Consanguinitas in quolibet gradu lineæ rectæ irritat Matrimonium saltem jure humano, ex resp. Nicolai I. ad consulta Bulgar. c. 39. ibi: *Inter eas personas, quæ parentum liberorumve locum inter se obtinent, nuptiæ contrahi non possunt. veluti inter Patrem & Filium, vel Avum & Neptem, vel Matrem & Filium, vel Aviam & Nepotem, usque ad infinitum.* Immo juxta multos etiam jure naturali, saltem secluſa necessitate extrema conservandi speciem humanam; tum quia concubitum inter ascendentem & descendentem refugit ipsa natura, ut valde indecentem; & gentes omnes ratione naturali duce eum nefandum habuere, ut patet ex l. ult. 9. *de rit. nuptiarum*, ubi dicitur: *Jure gentium incestum committit, qui ex gradu ascendentium*

tium vel descendentium uxorem duxerit. Tum quia est contra reverentiam debitam progenitoribus: nam per conjugium fit æqualitas, seu mutua subjectio quoad debitum, & per actum conjugalem turpitudo quædam alterius relevatur, ex c. 18. *Levit.* Quod repugnat reverentiæ, quam descendentes debent ascendentibus: omnes quippe ascendentes habent rationem principii, & superioris; descendentes vero loco liberorum habentur, cum causa causæ sit etiam causa causati. Deus autem ut naturæ auctor, & matrimonii institutor, non censetur concessisse potestatem contrahendi matrimonium per se habens indecentiam ac repugnantiam cum natura rationali; & nemo habet potestatem tradendi dominium corporis sui, nisi dependenter a Deo, qui est supremus rerum ac jurium omnium Dominus. Certe omnes fatentur, nullum esse jure naturæ matrimonium in primo gradu, ut inter Patrem & Filiam, aut Matrem & Filium, quia id exigit reverentia specialis suo principio immediato debita.

Consanguinitas in linea collaterali nunc irritat matrimonium dumtaxat usque ad quartum gradum inclusive, c. *Non debet de consanguin.* ex Concil. gener. Later. IV. cum antea usque ad septimum dirimeret; & quidem juxta multos jure naturali in primo gradu, ut inter fratrem & sororem, extra necessitatem conservandi, vel propagandi genus humanum. Quia conjugium fratris cum sorore continet gravem indecentiam, ut patet ex communi sensu hominum etiam Ethnicorum, qui has nuptias semper exhorruere: unde Abraham, *Genes.* XII. judicavit Ægyptiis persuasum iri Saram non esse uxorem suam, si putarent eam esse ejus sororem. In aliis vero solo jure humano, cum in secundo gradu possit Papa dispensare, ex Conc. Trid. sess. 24. c. 5. & infidelium matrimonia in eo gradu valida sint, ex c. 8. *de divort.* Ratio autem impedimenti consanguinitatis, & affinitatis est, 1. Ob reverentiam quam ipsi consanguinei sibi mutuo debent propter originem ab eodem stipite tractam, & sanguinis communionem. 2. Ad removendum periculum fornicationis, seu incestus, a quo valde arcet impotentia matrimonii secum ineundi: nam alioqui cum consanguinei & affines, aut in eadem domo commorentur, aut passim se invisent, & familiari consuetudine utantur, magnus fornicationi pateret aditus. 3. Ad amicitiæ vincula protendenda cum extraneis.

Nota 1. Consanguinitas inter duas personas potest esse duplex ex duplici capite. 1. Quia sunt duo stipites: ut si duo fratres contrahant cum duabus feminis inter se consobrinis, liberi ex his duobus conjugiis nati erunt in secundo gradu ex parte Patrum, & in tertio gradu ex parte Matrum, & tunc dicuntur esse in secundo, & tertio ex duobus stipitibus. 2. Quia licet sit unus stipes, ab eo descendentes inter se Matrimonia contraxerunt, ex quibus nati liberi sunt dupliciter consanguinei. Cum autem est duplex consanguinitas, tunc est quoque duplex impedimentum, quod exprimi debet in petitione dispensationis.

Nota 2. Graviter peccaret, qui etiam propter mortis periculum sine dispensatione absolute contraheret cum persona consanguinea, vel affini in gradu prohibito, & copulam exerceret. Nam tunc cum Matrimonium sit nullum, copula esset fornicatio, immo incestus lege naturali prohibitus. *Azor.*

Nota 3. Spuriorum duorum liberi ac nepotes contrahunt eadem impedimenta Matrimonii inter se, & cum legitimis parentum filiis ac nepotibus. Quia hæc fundatur in communione sanguinis ejusdem, qui perinde spuriis ac legitimis communicatur.

✠ Qui forte cum impedimento consanguinitatis *scienter Matrimonium* contrahere præsumpserit, debet ex Concil. Trid. sess. 24. c. 5. separari ab ea, quam duxit absque ulla *spe dispensationis consequendæ; idque*, ait Sancta Synodus, *in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, si quidem sollemnitates requisitas*, ac proclamationes, *in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subjiciatur pœnis; non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cujus salubria præcepta temere contempsit. Si vero sollemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo, & gratis dispensari poterit.* Non video cur hic Neapolitani hujus operis Editores addunt, *si nempe aliunde adsit sufficiens dispensandi causa.* Cur enim, qui bona fide ignorato impedimento matrimonium contraxit, & opere etiam fortasse consummavit, cognito deinde impedimento, omni alia remota causa, ob hanc unice, quod jam matrimonium bona fide cum illa inierit muliere, dispensationem habere non poterit? Id sane apud Tridentinos Patres tantum valuit, ut sufficiens esse crediderint ad faciliorem reddendam dispensationem, ac innuere satis videntur hujusmodi dispensandi motivum tale esse, ut ad alia motiva comparatum faciliorem dispensationem reddat. Si consideretur, quam difficile sit hujusmodi hominibus separari, & quæ ex hac separatione sequi possent incommoda, nemo dubitabit, quin Ecclesiæ hæc unica sufficiens sit dispensandi, ac facile etiam dispensandi causa.

Variæ assignantur causæ, ex quibus Romani Pontifices ab impedimento sive consanguinitatis, sive affinitatis dispensare consueverunt. Earum vero aliæ vocantur *honestæ*, quæ scilicet nullum oratoribus probrum, & dedecus imprimunt. Aliæ ex opposita ratione vocantur *infamantes*. Causæ honestæ ad tredecim revocantur.

Prima est *Angustia loci*, cum nempe locus originis adeo angustus est, ut oratrix seu mulier nullum in eo reperire possit paris secum condi-

tio-

tionis, cui nubat, nisi consanguineum vel affinem. Hæc clausula solitarie sumpta non prodest iis, qui sunt in gradibus propinquis: neque iis, qui urbes Episcopales incolunt: nisi certum sit eas *non excedere numerum trecentorum focolariorum*: & in hoc casu exprimi debet qualitas personarum, *ut sint ex honestis familiis, quæ tamquam causa veniunt verificanda.* Ita Pyrr. Corrad. lib. 7. prax. dispens. c. 5. n. 44. quem citat, & sequitur Auct. Collat. Andeg. pag. 37.

Sed quid juris, si oratrix paris conditionis hominem inveniat in loco ei vicino, in quo commoratur.

Resp. Sanchez lib. 8. disp. 19. n. 13. & Pyrr. ibid. n. 35. dispensationem valere; tum quia alioqui responderet Papa sub hac conditione, quam tamen non ponit, *dummodo in alio loco vicino suæ patriæ virum paris conditionis invenire nequeat;* tum quia durum existimatur feminam cogi extra proprium oppidum nubere, ne sic parentum consortio destituta maneat; tum quia id est a Sac. Cardin. Congreg. declaratum per hæc, quæ refert Sanchez verba: *Clausula illa, quæ dispensationibus occasione datis incompetentiæ apponi solet, videlicet quia virum sibi non consanguineum vel affinem paris conditionis invenire nequit, verificatur, & justificatur per diligentiam dumtaxat præstitam in ipso loco mulieris, & non in locis circumvicinis.* Porro nomine loci, ob cujus angustiam conceditur ista dispensatio, non intelliguntur *suburbia Civitatis, licet aliquantulum ab eo distent, quamvis si per milliare sive paullo minus distent, licite videatur hujusmodi causam admitti posse, prout admissam diu vidimus*, inquit sæpe citatus Pyrrus n. 42. Addit Auctor. Collat. Paris. tom. 3. pag. 453. quod durum est respectu puellæ, ut a familiæ suæ sinu egrediatur, alio sibi maritum quæsitum, non habere locum in masculo, qui facilius alium in locum transmigrare potest.

Secunda causa præcedenti affinis, est *angustia locorum*, originis nempe & domicilii, scilicet cum oratrix in aliam v. gr. diœcesim, vel in alium diœcesis locum se transtulit, tunc enim exprimitur utrumque locum adeo angustum esse, ut in neutro reperire illa possit hominem ejusdem secum conditionis, nisi affinem & consanguineum. Pyrrus ibid. c. 2. n. 8. & 9. Causam hanc multi prætereunt, ideoque cum præcedente confundere videntur.

Tertia causa est *angustia locorum* non quidem simpliciter, sed cum clausula hac: *Quod si oratrix extra dictum locum nubere cogeretur, dos quam ipsa habet non esset competens neque sufficiens, ut cum ea invenire posset virum, cui juxta status sui conditionem nuberet.* Et hæc quidem clausula non requiritur in omnibus gradibus, sed tantum in quibusdam propinquioribus, v. g. in secundo, & tertio a communi stipite: quia quo propinquior est consanguineorum, vel affinium gradus, eo major & urgentior requiritur causa ad dispensandum.

Quarta causa est *incompetentia dotis* oratricis, quæ vel indotata manebit, vel saltem idoneam & statui suo convenientem fortunam non inveniet, nisi consanguineo, vel affini nubat. Et hæc causa admodum justa est, ne puella, si innupta manserit, incontinentiæ periculum subeat. Si vero viro inæquali nupserit, misere vivat, cum inæqualia conjugia tristes effectus parere consueverint. Ceterum nihil interest, ne oratrix dotanda sit ab eo ipso, cui nubet, an ab alio, qui eam in hujus matrimonii gratiam dotare velit. Ita Corrad. lib. 7. c. 2. n. 48. ubi duo notatu digna subnectit. 1. Non vitiari dispensationis Breve, etsi is, qui puellam ducere vult, asserat se eam dotare velle, cum tamen alius in oratoris gratiam id facturus sit: quia mendacium istud est in re, quæ ad dispensationem nihil confert. 2. Dotem, quæ sufficit ut puella virum sibi parem ducat in vicino, vel alio quovis loco extraneo, sed quæ insufficiens est ut eadem nubat viro pari in proprio loco originis, merito judicari incompetentem. Liquet id ex declaratione Sac. Congr. superius allata, atque ex allegatis ibidem rationibus. Idipsum docet Sanchez lib. 8. disp. 19. n. 16.

Idem cum prædictis auctoribus dicendum, si femina dotem quidem habeat, sed adeo litibus involutam, ut ipsam sine studio viri solertis, & industrii recuperare, tueri, & conservare non possit. Si enim vir litem in se suscipere, & ratione vel peritiæ, vel auctoritatis, qua pollet, eamdem ad felicem exitum perducere valeat, merito postulabitur, & obtinebitur dispensatio, quia pietatis est mulieri auxilio destitutæ, ne bonorum jacturam subeat, provide opitulari. Idipsum potiori jure verum erit, cum lis eo matrimonio, & non aliter extingui potest, quia alia tunc accedit causa, nempe bonum pacis.

Duo hic moventur dubia. Primum est, an dote carere censeatur puella, quæ satis habet boni ut viro paris conditionis nubat, non autem ut nubat consanguineo, vel affini, sed ditiori aut potentiori, qui ejusdem nuptias exoptet? Alterum est, an etiam dotem non habere dicenda sit ea, quæ quidem de facto nihil possidet, sed parentes habet divites?

Resp. Ad primum negative. Neque enim ea est Ecclesiæ intentio, ut faveat puellis gradum superiorem ambientibus, sed tantum ut easdem liberet a periculo incontinentiæ, & ab incommodis, quæ inæqualia conjugia comitari solent. Ab iis vero liberantur viris nubendo paris conditionis, & fortunæ. Ita Sanchez ibid. n. 17. Pontius VIII. c. 1. n. 23. Reinffest. tom. 4. in appendice n. 83. & alii contra Navarrum, Ledesmam &c.

Resp. Ad alterum etiam negative cum sanioribus Juris consultis, quos sequitur Pontas V. *Dispense de mariage* cas. 30. Ratio est, quia quæ divites habet parentes, jus habet eosdem compellendi, ut idoneam dotem juxta facultates suas sibi subministrent, prout habetur l. fin. cod.

FIGURA AD DIGNOSCENDUM DIVERSOS CONSANGUINITATIS GRADUS.

				IV. Abavus Abavia.				
			IV. Propatruus Proamita.	III. Proavus Proavia.	IV. Proavunculus, Promatertera.			
			III. Patruus magnus, Amita magna.	II. Avus Avia.	III. Avunculus magnus, Matertera magna.	IV. Proavunculorum Filius, & Filia.		
		IV. Propatruorum Filius Filia.	II. Patruus Amita.	I. Pater Mater.	II. Avunculus Matertera.	III. Magnorum Filii.	IV. Proavunculi, aut Materteræ Nepotes.	
	IV. Propatruorum Nepotes.	III. Patrui Magni Filii.	I. Frater & Soror Conſanguinei.	Perſona de qua agitur ſive ſtipes.	I. Frater, & Soror Uterini.	II. Conſobrinus, Conſobrina Germani.	III. Magnorum Nepotes, & Sobrini.	IV. Proavunculi Pronepotes.
IV. Propatruorum Pronepotes.	III. Patrui Magni Nepotes, qui Sobrini.	II. Conſobrinus Conſobrina Germani.		I. Filius Filia.		III. Uterinorum Filii.	II. Avunculi, aut Materteræ Nepos.	IV. Magnorum Pronepotes.
IV. Patrui magni Pronepotes.	III. Conſobrini, ſeu Patruelis Filii.	II. Filii Fratris.		II. Nepos Neptis.			II. Illorum Nepotes Uterinorum.	IV. Avunculi Pronepos.
IV. Patruelis Nepotes.	III. Fratris Nepotes.							IV. Uterinorum Pronepotes.
IV. Fratris Pronepotes.								

cod. *de dotis promissione*. Hinc Pyrr. Corrad. l. VII. c. 2. n. 23. *Parum refert*, inquit, *quod juxta præsentem statum nihil habeat illa, quæ jus habet succedendi in bonis parentum, ac eos compellendi ad illam dotandam statim juxta ipsius oratricis qualitatem, . . . quod procedit etiamsi pater ob aliquam causam recusaret illam dotare . . . unde in hoc casu destinatum habetur pro facto. Idipsum docet Fagnanus* in caput. 1. *de magistris* n. 6. *divitiæ Patris*, inquit, *arguunt divitias filii etiam nihil actu habentis*.

Aliter discurrendum erit. 1. Si pater sit quidem dives, sed plures habeat filios, quibus, præfertim masculis, non tantum dare queat, quantum dandum est filiæ, ut hæc juxta statum suum nubat. Ratio est, quia Pater non tenetur puellam ceteris filiis præponere, immo nec id aliquando posset sine injustitia, unde tunc verum est filiam congrua dote carere. 2. Si puella, licet moralem habeat certitudinem consequendæ dotis sive ex testamento sive aliter, aut habere se credat, iis tamen bonis nonnisi post tempus moraliter longum potiri debeat. Ratio est; tum quia cum ad ista nullum adhuc jus habeat, & hominis voluntas mutari possit, vere adhuc dicitur pauper & dotis inops: tum quia cum onera matrimonii statim ac ipsum matrimonium incipiant, statim requiritur dos in re præsens, non autem sufficit futura in spe. Ita ferme Sanchez, Pontius &c. Ex quibus cum prædictis Theologis colliges, quod si, ut sæpe contingit, parentum bona ita se habeant, ut ii, dum vivunt, non possint parte se bonorum privare ad competentem filiæ dotem, necessaria filia censebitur dote carere: quia ex bonis aliquando solum adventuris, & quæ hic & nunc a parentibus dari non possunt, actualia matrimonii onera sustineri nequeunt. Consule Sanchez l. VIII. disp. 19. n. 52. & Pyrrum Cor. l. 7. c. 2. n. 21. qui merito notat incompetentiam dotis causam esse verificatu admodum difficilem, & circa quam attentione opus est maxima, ut devitentur *fraudes, quæ desuper evenire possunt*, cum oratoris executorisque animarum jactura. Addit falli etiam eos, qui dotis incompetentiam cum paupertate confundunt, eamque satis esse credunt, ut oratores *evadant solitam solutionem expensarum in dispensatione requisitarum*. Alias plures causas distinctim affert Pyrrus, quæ ad prædictas referri possunt.

Quinta causa est *bonum pacis*, sive inter Regna, sive etiam privatas inter familias gravibus invicem inimicitiis odiisque sejunctas, aut propediem disjungendas, instaurandæ, vel confirmandæ. Causa hæc æquitati consentanea est, inquit S. Th. 2. 2. qu. 63. art. 2. ad 2., quia in id præcipue sollicita esse debet Ecclesia, ut inter Principes, & inter privatos firmet pacem, qua nihil homini in hac vita præstantius. Porro cum de inimicitiis jam existentibus agitur, necesse est eas coram eo, qui ad dispensationem delegatur, in specie, & non in genere solum, *plane & concludenter omnino probari per testes super dictis inimicitiis deponentes; adjecta qualitate & causa inimicitiarum; hæc enim non præsumuntur cum sint facti*. Ita Pyr. n. 71.

Sexta causa est *ætas puellæ* annum vigesimum quartum excedentis. Hæc causa sola non sufficit in gradibus proximioribus, puta in secundo, vel primo & secundo: sufficit tamen in aliis: idque eo magis, quo plus puella recessit ab ætate annorum duodecim, qua nubilis esse cœpit. Ratio est, quia est locus timendi, ne diu hæc marito destituta aut in suum corpus peccet, aut sine parentum consensu nubat. Unde dispensationes hujusmodi facilius conceduntur, ac minor ab Officialibus Romanæ curiæ exigitur compositio, quam in aliis supra expositis causis, ait idem Pyrrus. Cum autem in supplicatione præmittatur *Oratricem hactenus virum paris conditionis, cui nubere posset, non invenisse*, dubitare quis posset, an executor dispensationis inquirere teneatur, num illa sufficientem in inquirendo viro adhibuerit diligentiam. Respondet Pyrrus n. 93. satis esse, ut puella ætatis excessum probet, nec requiri ut stricte maritum quæsierit: immo præsumendum est morali usam esse diligentia ut virum inveniret; nec id probare tenetur, debet tamen verum id esse a parte rei. Causa hæc locum non habet in vidua secundas nuptias contrahere volente, inquit cit. Pyrrus n. 83.

Septima causa est *periculum vitæ*. Id vero dupliciter contingit. 1. Cum puella commoratur in loco ad littus maris sito, ac propterea continuis piratarum, & Infidelium incursionibus obnoxio, unde fit ut neminem nisi consanguineum invenire possit, qui secum in eodem loco commorari velit. 2. Cum quis commisit crimen pœna capitali dignum, quod tamen familia condonare parata est, si hanc, vel illam e consanguineis suis ducere velit. Hæ causæ justæ sunt; quia æquum est ut cum iis dispensetur, qui sine gravi incommodo Ecclesiæ legibus obsequi nequeant.

Octava causa, quæ præcipue apud Belgas & Germanos viget, est *periculum seductionis*, cum scilicet oratores cum consanguineis matrimonium inire procurant, ne hæreticos aut hæreseos suspectos ducere cogantur. Hac nulla æquior esse potest causa, cum matrimonia catholicos inter atque hæreticos, tum ad contrahentes, tum ad prolem comparata sint plena periculi.

Nona causa est *conservatio bonorum in eadem familia*. Ratio est, quia reipublicæ bonum exigit ut locupletes in ea familia conserventur, & quia ampla unius familiæ bona ad aliam transferri non solent sine magno totius familiæ dispendio, & quin plurimas secum ferant lites, quamobrem causa hæc ad *bonum pacis* revocatur. Eadem tamen causa in gradibus propinquioribus, puta in secundo, & in tertio, non admittitur sine maximis favoribus, ait Pyr. Corad. ib. n. 101.

Decima causa præcedenti affinis, est *illustris conservatio familiæ*; & id quoque rationi maxime consentaneum est, cum plurimum reipublicæ intersit illustres familias conservare.

✠ Undecima cauſſa eſt *excellentia meritorum*. Qui enim de Eccleſia ſint bene meriti, ſive ob res in bello egregie actas contra Infideles, & Hæreticos, ſive ob Eccleſiæ jurium defenſionem, vel alios ob titulos, remunerari debent, ac decet ut favoribus hujuſmodi alios etiam Eccleſia ad eadem vel ſimilia præſtanda alliciat. Sunt vero hæc in Eccleſiam merita ab executoribus gratiæ diſpenſationis verificanda, inquit cit. Pyrrus.

Duodecima cauſſa eſt, cum *oratrix filiis ex alio viro procreatis gravata eſt*, & orator eorumdem curam ſuſcepturum ſe ſpondet. Hæc cauſſa non adeo facile ſola admittitur, niſi poſtquam *orator idonee cavit ſe dictis filiis alimenta præſtaturum*.

Decimatertia cauſſa eſt, cum contrahentes ex *certis & rationabilibus* cauſſis moventur &c. Et hæc diſpenſationum ſpecies *ſine cauſſa* vocatur; non quod omni cauſſa careat, ſed quia oratores eaſdem cauſſas Pontifici propoſitas, executori aperire non tenentur; unde nec is earumdem verificationem exigere debet, non obſtante clauſula, *diligenter informes*: prout Romæ indicatum fuit, referente Pyr. Corrad. ibid.

Cauſſæ *infamantes* quinque recenſentur a Pyrro, Corrado, eæque ad tres deduci poſſunt.

Prima eſt, cum Partes ob nimiam in colloquiis & tota agendi ratione familiaritatem, ſeclusa tamen copula, viciniæ ſcandalum dederunt; adeo ut niſi ambæ conjugantur, futurum ſit, ut puella neminem inveniat cui nubere poſſit.

Secunda eſt, cum partium familiaritas eo uſque progreſſa eſt, ut prolem habuerint; ita ut non aliter quam mutua partis utriuſque conjunctione ſcandalo inde procreato occurri poſſit.

Tertia eſt, cum partes licet conſanguineæ vel affines matrimonium contraxerunt, nec jam a ſe invicem ſine gravi ſcandalo, aut diſpendio poſſunt ſeparari. In his autem caſibus exprimendum eſt, an partes impedimentum ante nuptias cognoſcerent, an dumtaxat cognoverint poſt contractum matrimonium; an ſtatim ac ejus notitiam habuerunt, ab omni commercio carnali abſtinuerint, an eo fine peccaverint, aut nimia uſæ fuerint familiaritate, ut facilius Apoſtolicam Sedem flecterent, & optatam diſpenſationem conſequerentur. Sane, ut jam ab an. 1536. annotavit Conc. Colonienſe p. 1. c. 33. graviter errant, qui nulla, vel minus legitima, vel ficta cauſſa exhibita diſpenſationem extorquent. Quis hujuſmodi deceptores apud Deum, *qui renes & corda ſcrutatur, omnemque hypocriſim ac fraudem execratur*, ſecuros dixerit? Summopere igitur Reſcriptorum Apoſtolicorum executores examinare, ac ſcrutari debent, an preces veritate nitantur; cum & id diſtricte mandet R. Pontifex, & de hoc eorum conſcientiam expreſſiſſimis verbis oneret. Cavere etiam debent, qui diſpenſationes quærunt, ne ad eos recurrant Bancarios, qui, ut obviam quamque lucri occaſionem arripiant, ſupplicationes ad arbitrium fingunt, idque iis inſerunt, non quod veritati congruat, ſed quod conſequendæ diſpenſationi neceſſarium ſit.

An conſanguinei, qui aliquam ex prædictis habent diſpenſationis obtinendæ cauſſam, ſed prævium, quem commiſerant, inceſtum non expreſſerunt in ſupplicatione, valide contrahant, expendendum in appendice de diſpenſatione. ✠

V. *Crimen*. Duo crimina præter raptum irritant Matrimonium. Primum eſt homicidium, quo duo ex prævia conſpiratione, etſi abſque prævio adulterio, conjugem alterutrius occidunt, ſive per ſe, ſive per alium phyſice, vel moraliter, conſilio, ſuaſione, imperio, ex intentione poſtea matrimonium inter ſe ineundi, c. 1. *de converſion. infidel.* vel quo poſt admiſſum adulterium interficitur, etſi ſine prævia conſpiratione, conjux unius ab alterutro adultero, ex intentione contrahendi Matrimonium cum ſuperſtite conjuge, licet mortem illam nolente, & ignorante, c. 3. *de eo qui duxit &c.* Nec refert an vir, aut uxor occidatur.

Homicidium vero patratum ſine intentione ineundi Matrimonii, vel ſine prævia conſpiratione, & adulterio, non dirimit Matrimonium, quia jura exprimunt. Idem dic de tentata, ſed non perfecta cæde, quia requiritur mortis machinatio efficax, & perfecta; cum leges illæ ſint pœnales, ideoque ſtrictæ interpretationis.

Secundum eſt adulterium ſic commiſſum, ut adulteri ante, vel poſt adulterium, quantum eſt de ſe Matrimonium ineant viva comparte, vel ſaltem promittant ſe inituros illa mortua, c. ult. *de eo qui duxit &c.* Ad hoc autem neceſſe eſt, 1. Ut adulterium ſit conſummatum, & quidem ſcienter, ut tale ab utroque commiſſum. 2. Ut promiſſio facta ſit tempore Matrimonii ſive ante, ſive poſt adulterium, & ab altero acceptata; non tamen, ut ſit mutua, nec juxta multos, ut ſit ſincera. Ratio hujus impedimenti eſt, ne ſpe Matrimonii futuri ſumatur anſa machinandi mortem conjugis. At valet Matrimonium inter adulteros poſt mortem conjugis, niſi alteruter ejus necem machinatus fuerit, vel, dum viveret, Matrimonium promiſerit, c. 6. *de eo qui duxit &c.*

✠ Ad hoc impedimentum ex crimine adulterii cum matrimonio attentato, vel cum promiſſione matrimonii contrahendum hæ conditiones requiruntur. 1. Ut ſecundum matrimonium vivente prima uxore conſummatum fuerit: ſi enim vel nunquam præceſſerit adulterium, vel nonniſi poſt legitimæ conjugis mortem conſummatum fuerit, *quamvis utrique ipſorum pro eo, quod in hoc graviter deliquerint, ſit pœnitentia injungenda, non eſt tamen matrimonium, quod adulter poſt uxoris obitum cum adultera contraxit, dirimendum* c. fin. hoc tit.

Neceſſe 2. Ut quæ contrahit cum adultero, prius ejuſdem matrimonium cognoſcat, alioqui enim ex bona ſua fide excuſatur, & cum eo jam ſoluto poteſt contrahere ſi velit, prout definitum eſt ab Innocentio III. c. *Veniens*, *hoc tit.* Immo non tantum inter tales verum deinceps matrimonium conſiſtere poteſt; ſed & tenetur ve-

rus

rus adulter poſt ſuæ conjugis mortem eam ducere, quam matrimonii ſui neſciam cognovit, ſi ei matrimonium ſpoponderit, aut cum ipſa de præſenti contraxerit, c. 2. & penul. hoc tit. ubi hæc additur ratio: *Quia dignum non eſt, ut prædictus vir, qui ſcienter contra canones veneratur, lucrum de ſuo dolo reportet.* Si tamen quæ bona fide contraxerat, reſcito adulteri conjugio, cum eodem maritaliter vivere perrexerit, jam contractum eſt hujuſmodi impedimentum, ut docet auctor Collat. Andeg. ex c. *ſi quis uxore.*

Neceſſe eſt 3. Ut prius matrimonium validum fuerit, quia ceteroqui deeſſet adulterium.

Oportet ut adulterium ſit utrinque formale; non enim ſufficeret, ut duo proprium ſuum conjugium ſcirent, ſi neuter conjugium alterius cognoſcat. Ita Juriſperiti, & Theologi omnes ex cap. 1. hoc tit. ubi res clare ab Alexandro III. deciſa invenitur. Unde ſi quis vivente uxore, quam bona fide crederet mortuam, feminæ, quæ vel libera eſſet, vel libera exiſtimaretur, nuptias ſub conditione copulæ ſponderet, nihil contraheret impedimenti.

Adulterium, & promiſſio debent ſimul ſub eodem matrimonio concurrere. 1. Quia clare colligitur ex c. 1. & fin. hoc tit. 2. quia lex civilis & eccleſiaſtica impedire voluerunt, ne quid contra vitam legitimæ conjugis attentaretur: atque ſola futuri matrimonii promiſſio, quæ in ſecundis nuptiis ſupervenit, non præbet fundamentum ſufficiens metuendi uxoricidii; alioqui hæc promiſſio ab omni adulterio ſecluſa pareret impedimentum *criminis*, quod falſum eſt: aliunde vero adulterium, quod vivente prima uxore commiſſum eſt, non ſatis inducit ad inferendam ſecundæ uxori mortem; ergo &c.

Promiſſio ſive præcedat, an vero ſequatur adulterium perinde eſt c. final. hoc tit. Verum ſi promiſſio etiam acceptata ante adulterium revocetur, impedimentum non contrahitur; quia promiſſio revocata non magis ſubſiſtit, quam ſi facta non fuiſſet, ſecus vero ſi promiſſio facta, & acceptata poſt adulterium revocetur.

Promiſſio quæ ab altero complice vel expreſſe vel implicite, ac virtualiter acceptata non fuerit, impedimentum non inducit; quia promiſſio ſine acceptatione nullius eſt momenti, ſed mera pollicitatio. Hæc autem acceptatio verbis, aut ſignis exterioribus manifeſtari debet; neque enim ſola ſufficeret complicis taciturnitas, quia in rebus nocivis taciturnitas non habetur pro conſenſu.

Nota 1. Promiſſio ſola de ineundo matrimonio poſt mortem conjugis, irrita eſt, quia dat occaſionem vitæ conjugis inſidiandi. Vide *Pontas* hic caſ. 2.

Nota 2. Ad contrahendum impedimentum ex morte conjugis non requiri, ut utraque pars ſit fidelis, unde ſi mulier Fidelis maritum occidat, ut nubat Gentili ad fidem convertendo, non ſtabit matrimonium. Ita ſtatuit Cæleſtinus III. c. 1. *de converſione infidelium*, ubi omnino vetat ne Chriſtianæ quædam mulieres nubant Saracenis, *qui dum in captivitate eſſent, earumdem viros inſidiis & machinationibus ipſarum occiderant.* Eccleſia enim, etſi nihil Gentilibus præcipere poteſt, poteſt tamen aliquid præcipere Chriſtianis in ordine ad Gentiles, de quo vide Sanchez lib. VII. diſp. 78. num. 3. & 4., ubi docet Ethnicum, qui uxorem interfecit, animo ducendi adulteram infidelem, non fieri poſt ſuſceptum baptiſma ad ineundum cum ipſa matrimonium inhabilem. Cujus rei hæc eſt ratio, quod cum uterque infidelis eſſet, neuter proinde impedimentum contraxiſſe cenſendus eſt. ✠

VI. *Diſparitas cultus ſeu religionis.* Hæc irritat Matrimonium inter perſonam baptizatam, & non baptizatam. Idque ſolo jure Eccleſiaſtico per univerſalem, & antiquiſſimam conſuetudinem (1) vim legis habentem, non tamen ante ſextum ſæculum inducto. Unde S. Monica, teſte S. Auguſtino, l. IX. Confeſſ. c. IX. nupſit viro infideli; & Sancta Clotildis Clodoveo Regi nondum baptizato. De Matrimonio Hebræorum, & infidelium in infidelitate contracto, vide *Notam* adjectam quæſtioni VIII. c. II.

At valet Matrimonium perſonæ Catholicæ cum hæretica, vel cum apoſtata baptizato, cum nullo jure irritetur, licet ſit prohibitum jure eccleſiaſtico, immo & naturali, ſi ſit morale periculum ſubverſionis. Secluſo tamen periculo, & poſitis certis conditionibus, ſecundum communem ſententiam, licitum eſt ex diſpenſatione Papæ, & reipſa hanc Urbanus VIII. ob communem religionis utilitatem conceſſit Henricæ Borboniæ, ut nuberet Carolo Anglorum Regi Hæretico.

✠ De Matrimonio perſonæ Catholicæ cum Hæretica, vide lib. VI. c. 5. ejuſdem Tractatus de Synodo Diœceſana, ex quo ſequentia referimus; *In Divinis*, inquit, *cum Hæreticis communicant Catholici, qui cum iiſdem ſeſe Matrimonio jungere non dubitant: Etenim cum Matrimonium unum ſit ex ſeptem Eccleſiæ Sacramentis a Chriſto Domino inſtitutis, idem eſt Matrimonium cum Hæretico contrahere, ac unum, idemque Sacramentum, una cum eodem, vel conficere, ſi nimirum ipſimet contrahentes ſint talis Sacramenti Miniſtri, quod magis communiter opinantur Scholaſtici; vel ſaltem percipere, ſi ſcilicet, quod alii, præſertim ex recentioribus Theologis, autumant, illius Miniſter ſit ſolus Sacerdos: utrumque autem, & illicitum, & ſacrilegum eſſe, nemo dubitat: Quare Eccleſia iiſdem fere legibus, quibus Chriſtianis interdixit, ne connubia inirent cum Infidelibus, Catholicos pariter a ſacrilegis nuptiis cum Hæreticis contrahendis deterruit: Concilium Laodicenum* can. 10. (tom. 1. collect. Hard. col. 784.) *ait* „ Quod non oporteat indifferenter eccleſiaſticos fœdere nuptiarum

(1) Vid. Notam ad quæſt. 4. cap. 9. Sect. 3. Tract. *de Legib.*

✠ rum Hæreticis ſuos filios filiaſque conjungere. „ *Agathenſe* can. 67. *relato a Gratiano XXVIII.* q. 1. tom. XVI. : „ Non oportet cum Hæreticis miſcere connubia , & vel filios , vel filias dare , ſed potius accipere , ſi tamen profiteantur Chriſtianos futuros eſſe ſe , & Catholicos . „ *Concilium Chalcedonenſe* can. 14. *Lectoribus , & Cantoribus , inter inferiores Clericos interdicit* : „ Hæretico vel Pagano , vel Judæo ſe conjungere , niſi forte promittat ſe ad orthodoxam fidem perſona orthodoxa copulanda transferre. „ *Haſce vero ſanctiones roboravit Bonifacius VIII.* in cap. Decrevit , de Hæreticis in 6. , *ubi dote privandam ſtatuit mulierem , quæ ſcienter viro hæretico nupſerit . Iis igitur in Provinciis , in quibus ejuſmodi conjugia , non ſine Sacrorum Canonum contemptu , paſſim celebrantur , debet Epiſcopus , in ſua præſertim Synodo , ab illis in propriarum animarum perniciem contrahendis catholicos abſterrere , quod Nos faciendum ediximus* in noſtra Conſtitutione 34. . 3. noſtri Bullar. tom. 1. *Præcipuæ quoque Epiſcopalis muneris partes erunt , maxima Catholicis denuntiare pericula , quæ tam ipſis , quam naſcituræ ſoboli , ex præfatis imminent nuptiis , quæ propterea cohoneſtari nequeunt , obtentu ſolius conſuetudinis (verius corruptelam dicerent) niſi ea amoveantur pericula , quod tamen vix evenire poſſe , recte notant Layman.* Theolog. Moral. lib. v. tract. 10. part. 1. cap. 14. num. 2. , *Piringh.* ad tit. de ſponſal. & Matrim. nu. 166. *Reinffeſtuel* ibid. num. 360. *Engel.* ad tit. de Matrim. contract. contra interdict. Eccleſ. §. 1. num. 2. *Gobat.* Theol. experim. tract. 9. cap. 22. num. 216. *Nicolaus Serrarius in opuſc.* de Catholicorum cum Hæreticis Matrimoniis , *Van-Eſpen.* I. E. part. 2. tit. 13. cap. 9. num. 0. , *aliique paſſim .*

4. *Curam inſuper idem ſubibit Epiſcopus ritus nuptiarum , quæ a Catholicis celebrantur in locis Hæretico Principi ſubjecti ; ut enim legibus pareant , ab eodem Principe latis , pœnaſque evadant tranſgreſſoribus inflictas , coguntur alicubi Catholici , Matrimonium inter ſe contracturi , Acatholicum Miniſtellum adire , ſuumque in conjugium conſenſum coram eo præſtare ; dubitatur autem an id ſine piaculo fieri queat . Certum utique eſt , ita initum Matrimonium viribus carere , ſi inibi publicatum fuerit Tridentini decretum* c. 1. ſeſſ. 24. de reform. Matrim. , *nec conſentientes , veros conjuges fieri , niſi , ſive antea , ſive poſtea , juxta præſcriptam a Tridentino normam , Matrimonium celebraverint , coram alterutrius contrahentium legitimo Parocho , aliove Sacerdote , Parochi vices gerente , & duobus teſtibus : ſed difficultas tantum eſt , an poſtquam Tridentini ſanctioni ſunt obſequuti , aut ad eidem poſtea obſequendum ſunt parati , licite poſſint etiam legibus Patriæ obtemperare , & coram Heterodoxo Miniſtello ſe ſiſtere . Negat Leſſius* in auct. col. 24. , V. Hæreticorum converſatio , *ejuſque opinio veriſſima eſſet , ſi Hæreticus Miniſtellus adhiberetur tanquam perſona ſacra , quæ ſacram cæremoniam intenderet exercere , ac per eam ſanctitatem tribuere contractui Matrimoniali ; tunc ſiquidem viderentur Catholici eum agnoſcere tanquam legitimum Chriſti Miniſtrum , ritumque hæreticum approbare , & profiteri : Verum , cum plerumque res aliter ſe habeat , illeque Catholicorum Matrimoniis ſolum aſſiſtat , tanquam Miniſter mere politicus , neque virtute verborum , quibus conjugibus bene apprecatur , ullam credat ſanctitatem accedere eorum conjugio , quod Sacramentum eſſe , noſtri temporis Hæretici communiter inficiantur , recius idcirco ſe eidem ſiſtentes Catholicos , ut Patriæ legibus morem gerant , graviaque evitent incommoda , quæ ſecus ſibi imminerent , a culpa excuſant Joannes Verinys* in ſuo Paſtorali tract. 13. art. 7. *Arſdekin* Theolog. tripartita tom. 2. part. 2. tract. 4. de Matrim. cap. 8. §. 2. num. 17. *La Croix* lib. 6. part. 3. de Matrim. n. 775. *Piette* quæſt. Theolog, part. 6. pag. 448. *In hac quoque ſententia fuit Sacra Congregatio Sancti Officii , quæ hanc quæſtionem diligenter , uti ſolet , examinavit , & die 29. Novembris anni 1672. in eum , qui ſequitur modum , definivit:* „ Catholici qui Matrimonio juncti ſunt coram Parocho , & teſtibus Catholicis in pluribus locis , (ita invaluit conſuetudo) ſolent coram Miniſtro Hæretico , ſeu Proteſtante rurſus conjungi ad evitanda gravia damna ; neque poteſt conſuetudo hæc a Clero corrigi . Peccant ne ? Et quo peccato Catholici , ſic denuo conjuncti coram Miniſtro Hæretico ? Et quomodo ſe gerere debeat erga illos Ordinarius loci ? S. Congregatio reſpondit : Quatenus Miniſter aſſiſtat Matrimoniis Catholicorum , uti Miniſter politicus , non peccare contrahentes . Si vero aſſiſtat , ut Miniſter addictus ſacris , non licere , & tunc contrahentes peccare mortaliter , & monendos . „

5. *Huic Sacræ Congregationis ſententiæ noſtram Nos auctoritatem adjecimus* , in noſtra Conſtit. 89. §. 10. noſtri Bullar. tom. 1. *ubi Fidelibus degentibus in regno Serviæ , finitimiſque regionibus , interdiximus , ne , Matrimonio inter ſe , catholico ritu , celebrato , illud renovare præſumant coram* Caddi ; *noſtram tamen interdictionem , hac temperavimus limitatione , niſi ſcilicet nuptiarum cæremonia explenda , coram* Caddi , *actus ſit mere civilis , nullamque contineat Mahumetis invocationem , aliudve ſuperſtitionis genus includat . Hujuſmodi decreta in unum collecta , & diſertius explicata juſte ac ſancte , præcipuum locum occupabunt in Synodo , ſi quæ fiat ab Antiſtite , ſeu Vicario Apoſtolico cui concredita ſit cura Fidelium , loca incolentium Hæretico Principi ſubjecta ; quinimmo oportebit eidem Synodo adjungere inſtructionem , qua ſolerter edoceantur Fideles prædictam civilem cæremoniam , coram Hæretico Miniſtello explendam , vires , & firmitatem non tribuere conjugiis Catholicorum , quibus propterea abſtinendum erit ab omni conjugali conſuetudine , niſi ſuas nuptias coram Miniſtro Catholico , & duobus teſtibus rite celebraverint . Inepte autem ſimiles inſtructiones intruderentur in Synodum Diœceſis ab Hæreticorum regionibus quam longe diſſitæ .* ✠

VII. *Vis*, ſi injuſte inferatur, pœnis, vexationibus, minis, quæ metum gravem incutiant ad conſenſum extorquendum. Nam metus gravis injuſte a quovis etiam alio tertio incuſſus ad extorquendum conſenſum, irritat Matrimonium, cap. 14. 15., & 28. *de ſponſal.* ſufficit metus mali gravis probabiliter imminentis, ſive illud ſit grave abſolute, & in ſe, ſive tantum reſpective ad timentem; æque enim notabiliter tollit injuſte voluntarium perfectum. Ratio impedimenti eſt, quia ſi eſſet validum, cum natura ſua ſit indiſſolubile, injuria nunquam poſſet tolli, nec pars innocens in priorem ſtatum reſtitui, & inde graviſſima incommoda ſequerentur: nam Matrimonia coacta infelices habere ſolent exitus, cum non fundentur in mutuo amore. Præterea fidelium Matrimonium ſignificat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, quæ fundatur in amore libero ac voluntario, non in coactione.

Dixi 1. *Metus gravis:* nam levis metus etſi injuſtus, non irritat ex c. 6. *de ſponſal.* quia non notabiliter minuit libertatem; & facile contemni potuit. 2. *Injuſte:* nam ſi metus ſit juſte incuſſus ab homine, valet Matrimonium, ex c. 10. *de ſponſal.* & c. 2. *de adulter.* quia fuit ſufficienter voluntarium in ſuo principio, & nulla intervenit injuria. Sic valet ex metu juſtæ excommunicationis, vel pœnæ a judice intentatæ contractum. Unde qui contraxit ſponſalia, compelli poteſt metu cenſuræ ad Matrimonium, cap. cit. Immo valet etiamſi metus juſte incutiatur a privato homine, ut ſi ſtupratori filiæ ſuæ minas pater intentet, ſe eum apud judicem delaturum, niſi eam ducat. Nam qui juſte procedit, non dicitur vim inferre; ſecus, ſi minetur ſe eum occiſurum. 3. *Ad extorquendum conſenſum:* nam ſi metus injuſte incutiatur ob alium finem, v. g. vindictam, ut ſi quis ad placandum inimicum necem minantem ducat ejus filiam, vel ſi injuſte detentus in carcere ob aliam cauſſam, ut eo ſe liberet, ducat filiam judicis, vel cuſtodis, valet Matrimonium. Quia ille metus, ut ſupponitur, non eſt per ſe directe cauſſa Matrimonii, ſed tantum occaſio; nam ille ſponte tale medium evadendi eligit, 4. *A quovis alio &c.* Nam ſi metus ortus ſit a cauſſa naturali, vel ſponte ſuſceptus, v. g. ex metu naufragii, ſeu mortis inſtantis, valet Matrimonium: quia tunc ſine alterius injuria, & a nullo alio niſi a ſe ipſo compellitur ad contrahendum. *Vide dicta de metu in Contract.*

✠ Quæſt. I. *An preces importunæ, ac ſæpius repetitæ metum juſtum incutiant, qui ſufficiens ſit ad infirmandum Matrimonium.*

Reſp. Affirmative. Si cum iis juncta ſit reverentia perſonæ rogantis, & inſtantis, ſeu metus reverentialis, adeoque duæ impulſiones concurrant; videlicet hominis auctoritas, & precum importunitas. Exemplum eſt: Si Princeps, cui reverentia debetur, non ſemel ſed ſæpe inſtanter roget, aut jubeat Matrimonium, cui, ſpectatis perſonarum circumſtantiis, difficillimum ſit tam moleſte inſtanti contradicere, uti notavit Sanchez lib. 4. diſp. 7. Coninck diſp. 28. dub. v. & Leſſius lib. 21. c. 17. num. 25.

Quæſt. II. *An Matrimonium ex gravi metu initum, ſubſequenti copula vel cohabitatione ratificetur.*

Reſp. 1. Si poſt Matrimonium ex metu gravi injuſte illato contractum, habeatur copula ſponte & affectu maritali, ideſt animo vivendi conjugaliter, omnino validatur Matrimonium. Ita D. Thom. in 4 diſt. 29. quæſt. unic. art. 3. D. Bonavent. ibid. qu. 2. n. 13. D. Antonin. 2. p. tit. 1. cap. 7. & alii quos refert & ſequitur Sanchez lid. 1v. diſp. 18. n. 2. Ratio eſt 1. quia ad valorem Matrimonii hujus ſolum requirebatur conſenſus perſonæ, quæ metum paſſa erat, cum præceſſerit & virtualiter perſeveret conſenſus illius, qui metum incuſſit; ſed qui copulam maritali affectu habet, conſenſum ſuum præſtare incipit. 2. quia c. 4. *De his qui accuſare*, ſic habet ſummarium; *Invita deſponſata, ſponte cognita contra Matrimonium non auditur.*

2. Si copula non ſponte, ac libere, ſed ex gravi metu ſubſequitur, lethaliter peccant ambo contrahentes, nec vires ſumit Matrimonium. Peccant quidem, quia actum pure fornicarium exercent. Fornicatio autem etiam gravi extorta metu, non definit eſſe peccatum. Neque hinc ratificatur Matrimonium, quia ſi poſitivus conſenſus metu gravi extortus non ſufficit ad valorem Matrimonii, multo minus valebit tacitus conſenſus, qui per copulam habetur, ſi pari extorqueatur metu.

3. Matrimonium ratione metus invalidum, validatur per ſpontaneam cohabitationem, etiam ſine copula, ex c. 21. *de ſponſal.* & unanimi Canoniſtarum doctrina: quia cohabitatio ſpontanea, eſt ſignum ſufficiens novi conſenſus, qui ſolum ad Matrimonii valorem deſiderabatur. Ut autem per cohabitationem ratificetur prius Matrimonium, quatuor requiruntur conditiones. Prima eſt ut cohabitatio ſit ſpontanea. Ratio eſt quia cohabitatio etiam longo tempore perſeverans, ſi coacta ſit, liberi conſenſus judicium eſſe non poteſt. Porro cohabitatio cenſetur ſpontanea, cum eo uſque ſublata eſt incuſſi timoris cauſſa, ut metum paſſus, vel fugere vel commode reclamare potuerit. Non enim ſufficit, ut definat metus cauſſa, niſi etiam ceſſent ea, quæ impediunt ne is, cui incuſſus eſt timor, reclamet. Unde conſultus in ſimili materia Navarrus reſpondit; Monialem patris timore profeſſam, uno poſt ejus obitum anno reclamare potuiſſe, quia per illud tempus impedierat communitas ne reclamaret.

Secunda eſt, ut habitatio, a copula ſejuncta, ſit diuturna, vel potius, ut ſufficienter duraverit, quod quidem, ut & alia in quibus nihil a lege definitum eſt, diſcutiendum relinquitur arbitrio Judicis, qui in dubio fugiendi opportunitatem, habitationiſque moram perpendet. Quod ſi conſtet de habitatione ſpontanea, ſufficiet momentanea habitatio, quæ ſemper in foro externo præſumitur, cum illico & incontinen-

tinenti, utique non mathematice, ſed moraliter loquendo, non fugit quæ fugiendi opportunitatem habuit. Aliud eſt de foro conſcientiæ, in quo etiam poſt ablatam omnem metuendi cauſſam, nulla habitatio Matrimonium ratificabit, ſi defuerit animus ratificandi, ut bene docet Sanchez lib. 2. diſp. 18. n. 6.

Tertia conditio, ut Matrimonium per cohabitationem aut copulam ratificetur, eſt, ut pars metum paſſa ſciat illud nullum fuiſſe, & invalidum: ſi enim ex errore quo exiſtimabat validum fuiſſe Matrimonium, cohabitet aut copulam habeat, numquam ratificabitur prius Matrimonium, ut docent Navarrus c. 22. n. 76. Sylveſter V. *Matrimonium* q. 10. Pirhing. in tit. *de ſponſal.* n. 113. & alii, quos inter late diſcurrit Sanchez l. 11. diſp. 36. n. 3. Ratio eſt, quia nihil tam contrarium eſt conſenſui, quam error: atqui cum pars metum paſſa vel cohabitat, vel alteri copulatur, qui exiſtimat ſe eidem legitimo Matrimonio conjunctum eſſe, revera operatur ex errore, qui quidem ad errorem perſonæ reducitur, cum putet ſe conſentire in eam, quæ ſua ſit, & quæ tamen ſua non eſt. Immo major is eſſe videtur error quam perſonæ, cum integræ contractus ſubſtantiæ ignorantiam importet: unde fit ut pars ſic contrahens ita neſciat id quod facit, ut ſæpius, ſi ſciret, non eſſet factura. Quamquam etſi ſic affecta eſſet, ut ſi Matrimonii præcedentis invaliditatem compertam haberet, illud vel copula vel cohabitatione ratum facere vellet; haud tamen propter errorem ratificaretur, ſicut a ſimili non valet Matrimonium liberæ cum ſervo, etſi hæc eidem, cognita ejus ſervitute, nihilominus nuptura fuiſſet; ergo. 2. quia invalide profeſſus nihil agit, cum ex errore profeſſionem ſuam valere exiſtimans, eamdem renovat, & ſic denuo profitetur, quia poſterior conſenſus non majorem habet vim, quam prior, cui innititur; ergo idem a pari dicendum in præſenti caſu, cum Matrimonium ſummam exigat libertatem.

Quarta demum conditio, ut adhuc perſeveret conſenſus partis quæ metum incuſſit. Ratio eſt quia ad Matrimonii valorem requiritur ut pars utraque conſenſum ſimul apponat, ſi non phyſica ſimultate, at ſaltem morali: hoc autem deeſt, cum altera pars conſenſum retractat; hinc enim efficitur, ut unius ſolum partis conſenſio interveniat; ergo. ✠

VIII. *Ordo Sacer*, nempe Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium, ob annexum votum ſollemne caſtitatis, & Legem Eccleſiaſticam, c. 1. *de Cleric. conjug* & ex Concil. gener. Later. I. c. 21. & Later. II. c. 7. & Trid. ſeſſ. 24. c 9.

✠ Ordo ſacer impedimentum eſt ex lege Eccleſiæ conſtitutum. In Latina Eccleſia eſt omnino certum nullum atque irritum reddere Matrimonium deinceps contractum; in Orientali vero non eſt ita compertum, cum nondum in Eccleſiæ definitione declaratum, Canones, qui Orientalibus Matrimonium poſt Diaconatum inire prohibent, dirimens impedimentum ſtabilire. At ſacræ Urbis Congregationes Matrimonia hujſmodi irrita ſemper decreverunt. *Vide* Ap. *ad Tract. de Ord.*

IX. *Ligamen* eſt vinculum prioris conjugii ſive rati tantum, ſive conſummati, quo durante, ſecundum jure divino eſt invalidum: nam in lege nova polygamia nec licita nec valida eſt. Hinc conjux non poteſt aliud Matrimonium inire, niſi habeat certitudinem moralem de morte compartis; c. 2. *de ſecund. nupt.* ibi: *Nullus ad ſecundas nuptias migrare præſumat, donec ei conſtet quod ab hac vita migravit conjux ejus*. Alioqui enim exponeret ſe periculo mœchandi.

Quod ſi poſt contractas bona fide ſecundas nuptias dubitet de morte prioris conjugis, tenetur quam primum diligenter inquirere veritatem, & interim abſtinere a petendo debito, non tamen a reddendo; nam petendo exponeret ſe periculo fornicandi, & negando inferret injuriam poſſeſſori bonæ fidei. Si vero de prioris conjugis vita conſtiterit, tenetur poſteriorem ſtatim relinquere, & ad priorem reverti, ex eod. cap. nam ſubſiſtit prius Matrimonium, & poſterius invalidum eſt.

Si vero uterque mala ſeu dubia fide proceſſit, neutri licet petere, & reddere debitum: quia neutri eſt poſſeſſio juris pro petendo debito; nam poſſeſſio juris inchoari nequit cum mala vel dubia fide. Si autem unus tantum cum dubio contraxit, hic non poteſt petere debitum, etſi debeat reddere: nam contraxit mala fide, & ſine judicio prudenti de morte conjugis.

Porro ſola abſentia multorum annorum, nec ſola fama fundat certitudinem moralem ſufficientem. Sed requiritur teſtimonium authenticum mortis conjugis approbatum ab Ordinario, ſine cujus licentia Parochi non debent tunc agere. Quod ſi deſit teſtimonium authenticum conjugis jam diu abſentis, neceſſe eſt ut hanc teſtentur homines fide digni.

X. *Honeſtas*, ſeu juſtitia publicæ honeſtatis, eſt quædam affinitas, ſeu propinquitas perſonarum jure civili, & Canonico inducta, proveniens vel ex ſponſalibus validis & abſolutis, vel ex Matrimonio rato non conſummato ob publicam morum honeſtatem. Si ex ſponſalibus oriatur, Matrimonium irritat ſolum inter ſponſum, & conſanguineam ſponſæ in primo gradu, & viciſſim, ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 3. Idque etiam ſi ſponſalia poſtea fuerint juſte diſſoluta, c. *Si quis* 27. qu. 2. etiam mutuo conſenſu ex c. 5. *de deſponſat. impub.* Nam hoc impedimentum non a contrahentium voluntate pendet, ſed ab Eccleſiæ, quæ illud conſtituit, inſtituto, & quæ voluit illud eſſe perpetuum, eo quod non deceat Matrimonium contrahi inter perſonas, quæ ſibi factæ ſunt propinquæ per ſponſalia. Si ex Matrimonio rato oriatur, irritat uſque ad quartum gradum conſanguinitatis incluſive, ut declaravit S. Pius V. in Bulla 62. aſſerens Conc. Trid. circa hoc nihil innovaſſe.

✠ Ut impedimentum honeſtatis præſtent ſponſalia, neceſſe eſt, ut certas habeant conditiones.

1. Debent eſſe valida ex Trid. ſeſſ. 24. c. 3.

Juſti-

Juſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, ubi ſponſalia quacumque ratione valida non erant, S. Synodus prorſus tollit; ubi autem valida fuerint primum gradum non excedant: unde ſi impotens voto ſollemni, vel ordine ſacro ligatus, aut alio quocumque impedimento dirimente conſtrictus ſponſalia celebret cum muliere, poterit hæc detecta rei veritate ejuſdem conſanguineis nubere, quia ſponſalia irrita pro nihilo hodie reputantur: aliud erat ſecundum jus antiquum: tunc enim *ex ſponſalibus, quacumque ratione eſſent nulla, dummodo non eſſent nulla ex defectu conſenſus, oriebatur efficax ad impediendum, & dirimendum ſequentia ſponſalia, vel matrimonia, non autem ad præcedentia diſſolvendum, impedimentum*, c. unic. *de ſponſal. &c.* in 6.

Ex tradita doctrina ſolvuntur hi caſus. 1. Si Titius ante ſponſalia cum Clotide contracta, ejuſdem Clotidis ſororem cognoviſſet, poſſet utique cum ea Clotidis ſorore contrahere Matrimonium, quia ſponſalia cum Clotide nulla, & invalida fuerunt ob affinitatem exortam ex prævia copula cum Clotidis ſorore: non poſſet vero ob eamdem affinitatem cum Clotide ipſa contrahere.

2. Si Cajus abſolute ſponſalia contraxerit cum Bertha, & poſtea carnaliter copuletur cum ejus ſorore Sempronia, neutram in uxorem accipere poteſt, non Bertham ob impedimentum affinitatis conſurgens ex copula, quam habuit cum ſorore ejus, non Sempronam ob impedimentum publicæ honeſtatis, ortum ex ſponſalibus pure, & abſolute contractis cum Bertha.

3. Quæres. *Si ſponſalia filiorum-familias clam patre facta cenſeantur valida, ex iis induceretur ne impedimentum publicæ honeſtatis?*

Reſp. Naſci quidem exinde impedimentum publicæ honeſtatis: verum non inde ſequi, ſponſalia illa fuiſſe valida. Quod totum quale ſit, breviter ſic accipe ex c. V. præcitatæ diſſertationis *de ſponſalibus & matrimoniis, quæ &c.* doctiſſimo adnotatore in *Mantiſſa de ſponſal. filior.* ex jure civili p. 2. n. 23. Jure antiquo Honeſtas etiam ex irritis ſponſalibus inducebatur. Id quidem ſubſtulit Trid. Synodus, vetans ex ſponſalibus undecumque invalidis id impedimentum inferri: ſed tamen Trid. Sanctio intelligenda eſt de initio irritis: nam ex initio validis ſponſalibus, ſed poſtea ob diſſenſum, mortem, fornicationem, notabilem ſponſi unius mutationem evadentibus invalidis, oritur optime illud impedimentum: de quibus omnibus vide Fagnanum in c. *ad audientiam de ſponſal.* n. 27. ubi & Decretum Cong. Cardinalium ſuper ea re, idque a Papa comprobatum affert.

Venio nunc ad ſponſalia, maxime indigna, inſcio aut diſſentiente patre facta. Ea quidem ex multorum ſententia ab initio fuere valida, etſi poſtea ob offenſiones, quæ prævidentur, irrita fiunt, h. e. minime obligatoria. Hæc opinio quum haud pauços patronos præferat, ſatis habet virium, ut ex dictis ſponſalibus inducatur impedimentum; Nam in iis quæ ſubſtantiam Sacramenti tangunt (cujuſmodi ſunt omnia impedimenta dirimentia) tutior inſiſtenda eſt via. Etenim & ſi ſecundum meam ſententiam illa ab incunabulis invalida erant, id tamen negatur ab aliis. Quid reſtat igitur, niſi ut in praxi ita geratur negotium, tamquam ſi revera id impedimentum oriatur, cujus ceteroqui venia, ubi opus fuerit, facillime impetratur. Deinde etiam ſecundum noſtram ſententiam adhuc inferri id impedimentum neceſſe eſt. Dixi enim invalida initio eſſe ſponſalia, ſi juſte pater diſſentiat; at valida (intrinſecus inquam valida) etſi donec id probetur, ea in foro tamquam in ſuſpenſu habebuntur, ſi injuſte: Atqui totum hoc (juſte ne an injuſte) eſt in judicio diſceptandum: quod judicium utpote ex pluribus juris, factique circumſtantiis pendens, non eſt expeditiſſimum. Ad hæc autem & Judex falli ut homo poteſt. Itaque quum non expediat Sacramenti valorem in diſcrimine adduci, ad eam ſe praxim conformare omnes debent, quæ tutior eſt, ac impedimentum honeſtatis ex his ſponſalibus oriturum agnoſcere; ac ſi ſit diſpenſationi locus, eam minime negligere. Atque ea eſt hujus difficultatis enodatio.

2. Ut ſponſalia impedimentum dirimens pariant, debent eſſe certa, ideſt cum perſona quadam ſingulari contracta; unde ſi quis det fidem de ducenda una ex filiabus Titii, nulla ex iis deſignata, non naſcetur prædictum impedimentum; ita omnes ex c. un. *de ſponſal. in* 6. Adde quod ſponſalia hujuſmodi irrita eſſe multi contendant cum Sanchez lib. 1. diſp. 16.

3. Debent eſſe *abſoluta*, unde qui ſponſalia cum aliqua muliere ſub conditione contraxit, *ſi poſtmodum ante conditionis eventum cum alia prioris conſanguinea per verba contraxerit de præſenti, cum ſecunda remanere debebit*. Ita Bonifacius VIII. ex cit. cap. unic. *de ſponſal.* in 6. Si quis vero poſt contracta conditionate ſponſalia de futuro cum Bertha, nova de futuro ſponſalia, etiam abſolute, cum ejus ſorore contrahat, debebit Bertham ducere, non ejus ſororem. Poſteriora enim ſponſalia non poſſunt inducere obligationem agendi illicite: illicite autem contraheretur matrimonium cum ſorore Berthæ, quia priora ſponſalia ad expectandum conditionis eventum, ante quem non poteſt ſponſus rem uni ſub conditione promiſſam tradere alteri. Valeret tamen matrimonium cum Berthæ ſorore contractum: quia ex citato Bonifacii VIII. textu, ſponſalia ſub conditione inita, tunc ſolum publicæ honeſtatis impedimentum inducunt, cum purificata conditione e conditionatis fiunt abſoluta.

Atque hic obiter notandum nos loqui de conditione, & contingenter, & honeſte futura; quia ſi conditio vel ſit de præſenti, vel de eventu neceſſario, jam habetur abſoluta: ſi vero ſit de re turpi, aut impoſſibili, habetur pro non adjecta. De quo vide Sanchez diſp. 6. lib. VII.

Notandum 2. Impedimentum honeſtatis publicæ eſſe perpetuum, unde ſi ſponſa, vel moriatur, vel ingrediatur Religionem, non poterit ſponſus cum ejus conſanguineis contrahere

✠ ſine diſpenſatione. Idem eſt ſi ſponſalia mutuo partium conſenſu vel Officialis ſententia diſſolvantur. Ratio eſt, tum quia ſponſalia hæc antequam diſſolverentur valida erant, & ex validis ſemel ſponſalibus oritur perpetuum honeſtatis impedimentum; tum quia id a Sacra Congregatione definitum eſt, cujus judicio inhærendum eſſe declaravit Alexander VII. anno 1658. ut teſtatur Fagnan. in cap. *ad Audientiam* n. 29. *de ſponſal.* Et tunc debet orator in ſupplicatione exponere ſponſalia, vel morte unius partis, vel ex mutuo partium conſenſu diſſoluta eſſe, his ſimilibuſve verbis, *ſed quia alias dictus orator ſponſalia de futuro cum oratricis ſorore ad præſens defuncta, vel Religionem ingreſſa &c. contraxit, quæ quidem oratricis ſoror ab eodem oratore intacta & in nullo penitus attentata, ab humanis deceſſit &c.* Quæ formula ideo apponitur ut intelligat Pontifex impedimentum non oriri e matrimonio rato, etiam non conſummato, quod fortius, & diſpenſatu difficilius vinculum parit. Ita Pyrr. Corradus lib. VIII. diſp. cap 7. n. 23. pag. mihi 364.

Honeſtatis impedimentum non ſolum oritur ex ſponſalibus, verum etiam ex matrimonio *rato & non conſummato*. Idque, præterquam expreſſe definitum eſt c. 4. & 8. *de ſponſal.* patet argumento a minori ad majus. Si enim ſponſalia mera, quæ ſunt via ad matrimonium, inducunt impedimentum honeſtatis publicæ, multo magis illud inducet matrimonium ipſum quamvis non conſummatum. Circa hoc quædam notanda, & quidem

Nota 1. Impedimentum e matrimonio rato latius extendi, quam quod oritur e puris ſponſalibus: hoc enim, ut diximus, intra primum lineæ rectæ, vel collateralis gradum ſiſtit; illud vero ad quartum uſque lineæ utriuſque gradum operatur; prout declaravit S. Pius V. in cit. Bulla *ad Romanam* data anno 1568. quem refert Pyrr. Corradus lib. VIII. cap. 7. n. 6.

Nota 2. Quod licet ex ſponſalibus invalidis non exurgit impedimentum publicæ honeſtatis, exurgit tamen e quocumque matrimonio invalido, modo invaliſum non ſit ex defectu conſenſus, quod definit Bonifac. VIII. in cap. unic. *de ſponſal.* in 6. cui nullo poſteriori jure derogatum eſt, ut bene probat Fagnan. in c. *ad Audientiam de ſponſal.*

Nota 3. Matrimonium irritum ob impedimentum publicæ honeſtatis non parit aliud honeſtatis impedimentum in præjudicium priorum ſponſalium; hinc matrimonium contractum cum ſorore, matre, vel filia ſponſæ non habet vim quaſi reciprocam diſſolvendi præcedentia ſponſalia cap. unic. *de ſponſal.* in 6.

Dixi in præjudicio *priorum ſponſalium*: nam ut bene advertit Sanchez diſp. 68. nu. 24. quando priori ſorori data eſt fides, & poſtea cum poſteriori initum eſt matrimonium abſque conſummatione, inducit impedimentum ad contrahendum valide matrimonium cum quacumque intra quartum gradum conſanguinea hujus poſterioris, dempta illa cui fides data eſt, quia ex matrimonio irrito perſeverat nunc impedimentum uſque ad quartum gradum, & ſolum textus diſponit non oriri impedimentum ad præcedentia ſponſalia diſſolvenda cap. unic. *de ſponſal.* in 6. *Ex ſponſalibus puris, certis, dummodo non ſint nulla ex defectu conſenſus, oritur efficax ad impediendum & dirimendum ſequentia ſponſalia, vel matrimonium, non autem ad præcedentia diſſolvendum, impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis.*

Hinc 1. Si matrimonium Titii cum Bertha invalidum fuerit propter aliquod impedimentum dirimens, ſive cognitum iiſdem, ſive incognitum, ex eodem matrimonio naſcetur impedimentum publicæ honeſtatis, vi cujus nec Titius ullam e conſanguineis Berthæ, nec Bertha ullum e conſanguineis Titii intra quartum gradum ducere poterit; unde celebre hoc axioma, *quod de jure irritum eſt, nullum parit effectum*, non valet in præſenti.

Hinc 2. Ex matrimonio celebrato inter amentes, furioſos, ebrios, metu gravi conſtrictos, & fide conſentientes non exurgit impedimentum honeſtatis, quia deeſt conſenſus vel omnis, vel ſaltem liber. Idem dic de matrimonio ex errore circa perſonam, vel cum perſona incerta contracto cap. *Tua nos* de ſponſalib. *cum in eo*, ideſt matrimonio ſine conſenſu, *nec ſubſtantia conjugalis contractus, nec forma contrahendi conjugium valeat inveniri*, ait Innocentius III.

Hinc 3. Si Joannes ſponſalia valide contraxerit cum Bertha, & poſthac matrimonium contrahat cum Maria ejus ſorore, ante ſecundi hujus matrimonii conſummationem poterit contrahere cum Bertha: quia matrimonium, quod propter impedimentum honeſtatis e ſponſalibus ortum non valet, impedire non poteſt quominus Joannes promiſſionem Berthæ factam adimpleat, & adimplere teneatur; ſecus vero dicendum ſi Joannes cum Maria matrimonium inique conſummaverit, neutram ducere poteſt. Non Mariam ob dictum publicæ honeſtatis impedimentum: non Bertham ob impedimentum affinitatis conſurgens ex copula, quam habuit cum ſorore ejus. Unde patet quod affinitas agat retro, & præcedentia ſponſalia diſſolvat; ſponſalia vero ſive de futuro, ſive de præſenti, ſed ante matrimonii conſummationem, non retro agunt nec valent ad diſſolvendum præcedentia. Vide Sanchez diſp. 68. n. 24.

Quæritur denique an ex matrimonio clandeſtine contracto naſcatur hoc impedimentum?

Reſp. Negative Sanchez l. VII. diſp. 70. n. 13. quia inquit, tale matrimonium nullum eſt ex defectu conſenſus cum careat eo genere conſenſus, quem exigit Eccleſia; Affirmant alii, quia qui clandeſtine contrahit, vere conſentit etſi illegitime, non ſecus ac Monachus, qui matrimonio jungitur; ergo ſi ex iſtius falſo conjugio, ſic & ex conjugio illius, qui clandeſtine contrahit, exurgere debet impedimentum publicæ honeſtatis. ✠

XI. Ætas, nempe impuberum; nam horum Matrimonium illicitum, & irritum eſt jure Canonico, cap. 10. *de deſponſ. impub.* valet tamen Matrimonium inter pubertati proximos, qui jam ha-

habent sufficientem ad id discretionem rationis, & potentiam generandi.

XII. *Affinitas* est conjunctio seu propinquitas personarum orta ex copula carnali completa; seu per se sufficienter ad generationem prolis, sive licita, sive illicita. Oritur inter consanguineos viri, & solam mulierem, item inter consanguineas mulieris, & solum virum. Ratio est, quia vir, & mulier per copulam carnalem fiunt una caro, ac proinde consanguinitas unius fit consanguinitas alterius, & vicissim, c. *Porro* 35. q. 5. Affinitas quæ oritur ex licita, seu conjugali copula irritat Matrimonium usque ad quartum gradum inclusive in linea collaterali perinde ac consanguinitas, c. 8. *de consanguin.* quod in hac parte non fuit correctum. Quæ oritur ex illicita copula, solum irritat usque ad secundum inclusive ex jure novo Concil. Trid. sess. 24. c. 4. ita ut jam in ulterioribus gradibus Matrimonium sit validum, immo & licitum ut declaravit S. Pius V. Bulla 62.

Nota 1. In affinitate lineæ, & gradus eodem modo computantur, quo supra in consanguinitate: unde quo gradu aliquis consanguineus est uni conjugum vel copulatorum, eodem gradu affinis est alteri. Sic consanguinea uxoris in primo, & secundo gradu, & vicissim consanguineus mariti in primo & secundo gradu, affinis est uxori in iisdem gradibus.

Nota 2. Hoc impedimentum est solum juris humani. Excipiunt multi gradum primæ lineæ rectæ, ut inter privignum, & novercam, vitricum & privignam: quia omnes gentes bene institutæ talia connubia ob indecentiam abhorruerunt, ex 1. ad Cor. 5. & ex lib. 4. *Codic. de nupt.* Enimvero cum vitricus & noverca per copulam conjugalem facti sint una caro, privigna vitrico eamdem fere reverentiam debet quam deberet matri. Quare Matrimonium inter tales dedeceret naturam rationalem; ideoque Deus illud valide contrahendi potestatem non dedit.

Nota 3. Copula incestuosa cum consanguineis conjugis non dirimit Matrimonium valide contractum, cum sit insolubile; sed privat nocentem jure petendi debitum, non tamen facultate reddendi, ne pars innocens privetur suo jure ob alterius delictum, c. 4. & 10. *de eo qui cognovit &c.*

Nota 4. Consanguinei conjugum vel copulatorum non fiunt affines inter se. Sic consanguinei uxoris non sunt affines consanguineis viri, nec hi illis, c. 5. *de consang.* Hinc duo fratres valide contrahunt cum duabus sororibus, & filius mariti ex alio conjugio cum filia uxoris ex alio pariter conjugio suscepta.

✠ Si Titius copulam habeat cum Bertha, ipse & quidem solus (non autem ejusdem consanguinei) fit affinis consanguineis Berthæ; adeo ut jam ipse, defuncta Bertha, nec possit ducere matrem, nec filiam, neque neptem Berthæ; immo nec cognatas ejus ad quartum usque gradum, si copula intra matrimonium habita sit, de quo infra. Idem vicissim dicendum de Bertha respectu consanguineorum Titii. At vero consanguinei Titii prædictas Berthæ consanguineas ducere poterunt, juxta tritum id: *Affinitas non parit affinitatem*, cujus sensus est Titium per suam cum Bertha copulam sic fieri affinem consanguineis Berthæ, ut ejusdem Titii consanguinei per hoc prædictis Berthæ consanguineis affines non reddantur. Qua de causa juxta præsentem Ecclesiæ disciplinam pater & filius, matrem & filiam ejus; fratres duo, duas sorores, vel eorum unus matrem, alter filiam; item duo consanguinei, duas consanguineas ducere possunt. Qua itidem de causa Titius etsi Berthæ consanguineas ducere non possit, ejus tamen affines, v. g. uxorem fratris Berthæ defuncti post Berthæ mortem ducere poterit. Sanchez lib. 7. disp. 67. n. 2. &c.

Ut autem cognoscatur quoto in gradu duæ personæ sibi sunt affines, animadverti debet in affinitate sicut & in consanguinitate, distingui stipitem, lineas, & gradus; stipes sunt duæ personæ quæ se carnaliter cognoverunt, quæque cum una caro efficiantur, non vocantur affines, sed principium affinitatis, sicut pater & mater sunt principium consanguinitatis.

Linea est ordo, seu series personarum, quæ sibi sunt affines: & hæc itidem sicut in consanguinitate duplex est, recta scilicet, & transversa. Affines in linea recta ii sunt, qui in eadem linea consanguinei sunt uni e personis, quæ copulam habuerunt; affines vero in linea transversa, ii consequenter sunt, qui in linea transversa iisdem personis consanguinei sunt. Unde mihi Titio, qui Bertham duxi, affinis est in primo ascendentium gradu ejusdem Berthæ filia, quam ex alio matrimonio suscepit. In linea vero transversa affines mihi sunt, tum soror Berthæ, ejusdemque sororis filiæ, tum & aliæ ejus consanguineæ. His positis, dicendum est, personam quamlibet in eo gradu esse affinem ei qui copulam habuit cum consanguinea sua, in quo ipsa huic isti consanguinea est. Hinc quia duxi Bertham, affinis sum in primo gradu matri, filiæ, & sorori ejus, quia mater, filia, & soror Berthæ, eidem in primo gradu consanguineæ sunt: in secundo autem gradu affinis sum filiæ sororis ejus, item & ipsius consobrinæ; in tertio sobrinæ &c.

Affinitas oritur ex copula carnali, idest tam ex illicita, quæ habetur per fornicationem, adulterium, incestum, aut sacrilegium, quam ex licita, quæ habetur ex legitimo matrimonii usu: cum hoc tamen discrimine, quod affinitas ex copula legitima proficiscens dirimat matrimonium usque ad gradum quartum inclusive; quæ vero ex illicita quavis fornicatione oritur, idem non dirimat ultra secundum inclusive: unde qui fornicarie puellam cognovit, consanguineam ejus in tertio gradu ducere valide potest, immo & licite, si nihil aliud obsit, prout declaravit S. Pius V. Bulla sua 62. quam videris apud Corradum lib. 7. c. 1.

Ceterum sicut in consanguinitate gradus mixtus ex primo & quinto, non inducit impedimentum: sic nec inducit in affinitate orta ex copula licita. Qua etiam de causa affinitas ex copula illicita non operatur in primo & tertio

gradu: quia ſcilicet in hiſce materiis, gradus ✠ alias prohibitus non computatur, cum dicit ordinem ad gradum minime prohibitum.

Nihil autem intereſt, an perſona copulæ conſenſerit, an non: unde affinitatem parit copula habita cum dormiente, coacta, ignorante, inſana, ebria, quia hæc ad generationem ſufficiens eſt; ſecus ſi haberetur cum mortua. Ita omnes. Ratio eſt, quia etiam per talem copulam vir & femina efficiuntur una caro, unum corpus.

Affinitas Matrimonio jam contracto ſuperveniens, ut ſi Titius cum uxoris ſuæ ſorore, vel nepta inceſtum commiſerit, Matrimonium non diſſolvit, quod ubi legitime conſummatum eſt, ſola morte diſſolvitur. Sed hunc parit effectum, ut qui *peccavit cum uxoris ſuæ conſanguinea in primo vel ſecundo gradu*, licet eidem uxori quæ jure ſuo privari non meruit, debitum reddere teneatur, non tamen illud exigere poſſit, niſi obtenta ab Epiſcopo diſpenſatione.

Dixi, *qui peccavit cum uxoris ſuæ conſanguinea in primo vel ſecundo gradu*: Si enim in tertio, aut quarto gradu peccaverit, non videtur Matrimonii uſus impediri. Quia ut copula illicita non operatur ultra ſecundum gradum, quoad Matrimonii invaliditatem: ſic nec ultra eumdem gradum operatur, quoad privationem juris conjugalis. Ita Pontas V. *Devoir* &c. caſ. 21. & alii. Quod ſi uterque conjux cum alterius conſanguineis commercium habuerit, vel alter de alterius conſenſu, neuter jam ſervat jus exigendi debiti, quia leges jus illud parti ſolum innocenti relinquunt, & in hoc caſu neutra pars eſt innocens.

Nec obeſt quod mulier, quæ corporis ſui uſum affinibus ſuis concedit, rea magis videatur quam vir ſuus in eodem caſu. Etſi enim id utcumque verum eſt, quia plus ineſſe debet pudoris mulieri, quam viro; certe tamen ex unanimi pene Theologorum & Canoniſtarum ſenſu par eſt utriuſque ſponſi conditio, nec minorem vir uxori fidem debet, quam uxor debeat viro.

Si tamen, ait Bonac. q. 3. punct. 11. uterque conjux ea doloſa intentione cum affinibus ſuis commercium haberet, ut conjugem alteram debito defraudaret; teneretur debitum alteri petenti reddere: quia cum nemini fraus ſua patrocinari poſſit, nemo quoque immunitatem a tali onere acquirere poteſt: & id colligitur ex c. 2. *de cognat. Spirit.*

Ceterum ſolus ille inceſtus privat jure petendi debiti, qui formalis fuerit, non autem qui mere materialis & inculpatus: unde ſi quis, ut ferme Jacob, ratus ſe ad uxorem ſuam accedere, ad ejus ſororem acceſſerit, non privatur ſuo jure; immunis eſt enim ab inceſtu, licet non deſinat contrahere affinitatem. Idem dicendum de muliere, ſi per vim ab affine ſuo fuerit oppreſſa; ſecus ſi libidini ejus, ex gravi mortis metu ceſſerit, quia mori potius debuerat quam fœdari, & ideo poteſt maritus ei debitum negare, juxta Pontas V. *Devoir.* caſ. 20.

Porro ad incurrendam pœnam, de qua loquimur, non requiritur ſententia Judicis, prout cum aliis docet Sanchez lib. VII. diſp. 64. n. 18. Vide dicta in tract. de legib. c. 8. q. 2. reſp. 1. pag. 52.

An autem ab eadem pœna excuſet ignorantia juris, conſule dicta ib. q. 3.

Nota. Qui cum propria ſua conſanguinea peccavit, poteſt ab uxore ſua debitum exigere: quia jura debiti petitionem hoc in caſu non prohibuerunt. Vid. c. 1. *de eo qui cognovit*, in quo nulla fit mentio de copula cum propriis conſanguineis, aut cum uxoris affinibus habita, ſed de ea tantum, quam quis cum ejuſdem uxoris conſanguineis habere præſumit. Ita Pontas V. *Devoir &c.*

XIII. *Clandeſtinitas* (1) Matrimonium clandeſtinum eſt illud, quod non contrahitur coram Parocho proprio, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, vel Ordinarii licentia, & duobus ſaltem teſtibus. Eſt invalidum in omnibus locis, ubi Conc. Trid. decretum de hoc promulgatum vel receptum eſt, ut patet ex his verbis decreti, ſeſſ. 24. c. 1. *Qui aliter quam præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, ſeu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus teſtibus Matrimonium contrahere attentabunt; eos S. Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujuſmodi contractus irritos & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti decreto irritos facit & annullat.* Quamvis autem ante Conc. Trid. ejuſmodi Matrimonia fuerint valida, ſemper tamen fuerunt, & ſunt ubique illicita: nam *Eccleſia juſtiſſimis de cauſſis illa ſemper deteſtata eſt, atque prohibuit.* Conc. Trid. ibid. Circa hoc

✠ Vide c. 68. lib. 7. laudati Tractatus, quod integrum tranſcribimus. *In Diœceſi Valentina ſæpiſſime eveniebat, ab uno eodemque cum pluribus ſponſalia contrahi, atque inde fiebat, ut graves inter utriuſque partis conſanguineos orirentur diſcordiæ, & frequenter in judicio litigandum eſſet, quænam ſponſalia prævalerent, aliiſque forent præferenda: ad proſpiciendum Diœceſis tranquillitati, & tot præcidenda litigia, rogatus fuit Archiepiſcopus, ut in ſua Synodo ſtatueret, nulla atque irrita in poſterum futura ſponſalia, quæ ſine præſentia Parochi, duorumque ſaltem teſtium contraherentur: ſed prudens Archiepiſcopus porrectis ſibi precibus abnuit; tantam quippe poteſtatem ſibi ineſſe non exiſtimavit extendendi ad ſponſalia Decr. Trid.* ſeſſ. 34. c. 1. de reform. Matrim. *quo irrita fiunt clandeſtina conjugia. Actum fuit de hac re in Sac. Congreg. Conc. quæ Archiepiſcopi ſententiam approbavit, ejuſque commendavit conſilium: ſiquidem Tridentinum in citato Decreto nihil innovavit circa ſponſalia, eaque reliquit ſub diſpoſitione juris communis, juxta quod etiam*

(1) De *Clandeſtinitate* varia dubia ſcite proponit, ac ſolvit recens Auguſtinianus Scriptor P. Jacobus Van Boſſuit (*Theol. Mor. Contracta*, tom. 2. tract. 8. c. 11. §. 3.) Quomodo autem Eccleſia potuerit in Trident. Concil. irrita reddere clandeſtina matrimonia, quæ prius valida fuere, colliges ex doctrina S. Bonaventuræ (Brevil. par. 6 c. 13.) ubi vindicat Eccleſiæ poteſtatem ad moderanda matrimonii jura.

etiam remotis arbitris, valide contrahuntur, quod habetur lib. 1. Decretor. pag. 99., & pag. 126., legi etiam potest nostra Notific. 46. ubi prolixe de hac materia disseruimus.

2. Alter Archiepiscopus ad eliminandum abusum nimium in dies in sua Diœcesi inolescentem, ut Matrimonium contracturi, nulla præmissa illius denuntiatione, infirmitatis prætextu, Parochum arcesserent, & coram eo, licet invito & reluctante, ac duobus testibus Matrimonium inirent, Constitutionem promulgavit, qua adempta Parochis facultate assistendi Matrimoniis, quibus non præcessissent debitæ denunciationes, Matrimonia ita contracta, nulla atque irrita decrevit. Sed re delata ad Sac. Congreg. Conc., hæc, teste Cardin. de Lugo respons. mor. lib. 1. dub. 45. Archiepiscopo mandavit, ut quantocius suam revocaret Constitutionem: omissio quippe denunciationum sine Episcopi dispensatione reddit utique Matrimonium illicitum, non tamen efficit invalidum: neque in Episcopi potestate est, novum statuere impedimentum dirimens, quod a solo Summo Pontifice potest induci; uti pluribus demonstrant Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 1. num. 9. & Pontius lib. 6. de Matrim. c. 1. num 12. Quocirca eadem Sac. Congreg. Conc., apud eumdem Sanchez lib. 3. disp. 2. num. 12., validum definivit Matrimonium celebratum coram Parocho, cui ab Episcopo fuit generatim interdictum, ne Matrimonio assistat: Congreg. Cardinalium respondit, valere Matrimonium contractum coram Parocho, cui interdictum est ab Episcopo, ne interveniat; Etenim adhuc est vere Parochus, suæque retinet Parochiæ titulum, & propterea omnibus præstat qualitatibus, quas Tridentinum exposcit ad Matrimonii validitatem: prohibitio autem Episcopi solum operatur, ne ille licite, non itidem ne valide assistat.

3. Aliud esset de Matrimonio celebrato contra interdictum Papæ munitum Decreto irritante: Siquidem cum Papa possit per suam universalem legem novum impedimentum dirimens Matrimonio apponere, potest etiam in aliquo speciali eventu prohibere, ne inter peculiares personas Matrimonium contrahatur, simulque decernere, ut contra suam prohibitionem contractum, sit irritum, quemadmodum adnotarunt Alexander de Nevo, & Calderinus in cap. Tua de sponsa duorum, docetque Barbosa in cap. Ad dissolvendum nu. 4. de desponsat. impuber., Leander oper. moral. tom. 2. tract. 9. disp. de impedimentis Matrimonii qu. 3., Becanus in Summ. tit. de Sacram. c. 99. qu. 1. n. 6., Smalzgrueber ad lib. 4. Decretal. tit. 16. num. 9. Sola vero prohibitio sine Decreto irritante producit dumtaxat impedimentum impediens, non autem dirimens Matrimonium. Quamobrem Alex. III. in cap. Ex litteris de Matrim. contract. contra interdict. Eccles. validum pronuntiavit Matrimonium initum, contra Episcopi inhibitionem, & adhuc pendente lite super præviis sponsalibus a contrahentium altero cum alia persona stipulatis: quod si idem Pontifex in cap. Tua fraternitas, de sponsa duorum, irritum declaravit Matrimonium contra Episcopi inhibitionem contractum post aliud Matrimonium, antea initum, sed nondum carnali copula consummatum, non ideo secundum Matrimonium irritum dixit, quia esset celebratum contra Episcopi interdictum, sed quia ei aliud obstat Matrimonium, quod licet dumtaxat ratum, adhuc tamen induxerat impedimentum dirimens alterius Matrimonii, postea attentati, quod integram Decretalem legenti manifesto patet, ponderatque Gonzalez in cap. De muliere, de Matrim. contracto contra interdictum Ecclesiæ num. 2.

4. Non prohibetur tamen Episcopus severissimis pœnis illorum refrænare proterviam, qui contra interdictum Ecclesiæ Matrimonium contrahere præsumunt, quod cum communi tradit Sanchez lib. 111. disp. 46. n. 8. notans insuper, eas pœnas non esse a jure præfinitas, sed ejusdem Episcopi permitti arbitrio: Verum etiam in his decernendis, cavere debet, ne sua abutatur libertate & jus commune infringat, quod alio exponemus exemplo. In Synodo Salmanticensi edita olim fuerat Constitutio, cujus meminit Covarruvias in 3. Decretal. 2. part. cap. 6. n. 4. qua excommunicatione latæ sententiæ innodabantur contrahentes Matrimonium, non præmissis publicationibus a Tridentino præscriptis; & præterea decernebatur, hac excommunicatione irretitos statim esse evitandos, licet non essent publice, ac nominatim denuntiati. At ejusmodi Constitutio quoad secundam sui partem sustineri minime potuit, quoniam evitandos pronunciabat, qui juxta Canonicas sanctiones evitandi nequaquam sunt: In celebri enim Extravag. Martini V. incipiente Ad evitanda, edita in Concilio Constantiensi, evitandi decernuntur solum excommunicati, publice & nominatim denuntiati, ut publici, & notorii Clericorum percussores; uti ponderant Sanchez de Matrim. lib. 111. disp. 46. n. 10. & Cardinalis de Lugo cit. dub. 45. num. 5. Quamvis vero Fagnanus in c. Quod a Prædecessore, n. 55. de Schismaticis probare conetur, evitandos etiam esse quoscumque, qui facti notorietate certe dignoscuntur in excommunicationem incidisse juxta posteriorem sanctionem Concilii Lateranensis V. sess. 11. §. Statuimus autem, ejus tamen doctrina fere communiter rejecta est, cum ubique moribus sit recepta laudata Constitutio. Ad evitanda, quod testantur Suarez de cens. dist. 9. sect. 25. Layman Theolog. moral. lib. I. tract. 5. part. 2. c. 4. n. 1., Cabassut. in theoria, & praxi jur. Canonic. lib. v. c. 11. n. 3., Cardinalis Albitius de inconstantia in Fide c. 18. n. 23. Engel. ad lib. 3. Decretal. tit. 39. n. 56. Vviestner ibid. n. 73., Reinffestuel n. 138.

In Diœcesi Kiovensi, atque in tota Ruthena Provincia, nunquam promulgatum fuerat sæpius laudatum Decretum Tridentini sess. 24. c. 1. de reform. Matrim. ad præcidenda nihilominus scandala, quæ ex clandestinis conjugiis in maximam animarum perniciem proveniebant in Diœcesana Synodo Kiovienſi habita die 1. Octobris 1619., atque in Synodo Provinciali Ruthena habita die 6. Augusti 1626. Constitutiones sunt editæ, in quibus irrita declarata sunt Matrimonia, aliter quam coram Parocho, & duobus, vel tribus testibus

stibus celebrata, eodem plane modo, quo a Tridentino statutum fuerat, licet nulla Tridentini fuerit in illis facta mentio; simulque jussi sunt singuli Rutheni Parochi, eas Synodales Constitutiones per suas Ecclesias quamprimum promulgare, sicuti etiam a Tridentino fuerat præscriptum; iis vero, qui post hanc publicationem, sine Parochi, & duorum saltem testium præsentia, Matrimonium contraxerunt, injuncta est separatio, & veluti nullo inter se legitimo connubii fœdere obstrictis libera facta est potestas transeundi ad alia vota.

6. De hisce Decretis acriter disceptatum fuit, eum in Sacra Congregatione de Propaganda Fide, tum in Sacra Congregatione Concilii: scripserunt in utramque partem Theologi, & Canonistæ, quorum nonnulli existimarunt, nihil esse dubitandum de validitate Constitutionum, quæ adamussim respondebant, & verbis, & menti Concilii Tridentini, quod ideo non fuit expresse nominatum, ne, illius nomine audito, Rutheni Schismatici, quibus est invisum, magis magisque ab unione retraherentur, & ne similiter Græci ab Orthodoxa ecclesia separati occasionem inde arriperent spargendi in vulgus, Latinos velle suos mores, & ritus in ipsorum Ecclesiam invehere, quam calumniam nobis impingunt, ut plebis animum a Latinis avertant, atque in Schismate obduratam detineant.

7. Alii ex adverso fuerunt in sententia, præfata Synodalia statuta, quamquam Tridentino omnino conformia, viribus tamen carere. Quod hac ratiocinatione manifeste confici sunt arbitrati. Tridentinum noluit suum Decretum, quo irrita fecit Matrimonia clandestina, quempiam afficere, & ligare, nisi post triginta dies ab ejusdem Decreti publicatione facta in Parochia, in qua ipse degit; Decernit insuper (sunt verba Tridentini) ut hujusmodi Decretum in unaquaque Parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, a die prima publicationis in eadem Parochia facta numerandos: At in Parochialibus Ecclesiis Ruthenis nunquam prædictum Conciliare Decretum fuit promulgatum; itaque Matrimonia inibi aliter contracta, quam Tridentinum præscripserit, non possunt esse irrita, virtute Decreti ejusdem Tridentini. Unice igitur restat, ut irrita sint, virtute Constitutionum a Synodis Ruthenis editarum, earumdemque Synodorum nomine, atque auctoritate, per singulas Parochias promulgatarum; hoc autem contingere nequaquam potest, nulla quippe peculiris Synodus potest inducere novum impedimentum dirimens Matrimonium, seu hujus contrahendi novam formam præscribere, sed est ad id necessaria suprema auctoritas, vel Concilii Oecumenici, vel Summi Pontificis.

8. Hanc postremam opinionem amplexata est Sacra Congregatio, quæ die 2. Decembris 1628. rescripsit, Synodalia Decreta Ruthena per Parochias publicata non potuisse firmitatem adimere Matrimoniis, contra formem in iisdem statutam, contrahendis, & propterea valida definivit Matrimonia clandestina inita post eorumdem Decretorum promulgationem; quodque hinc necessario consequebatur, rendintegrari jussit conjugia hoc tantum nomine rescissa, quod aliter essent celebrata, quam Synodales exposcerent Constitutiones, conjugesque ea de causa separatos ad cohabitionem instaurandam adegit, idque etiamsi post separationem alias celebrassent nuptias, quarum validitati obstabant primæ jam legitime contractæ. Ut porro deinceps incommoda averterentur, quæ ex clandestinis proveniunt Matrimoniis, eadem Congregatio consuluit Sanctissimo, ut per suas Apostolicas litteras in forma Brevis, iisdem fere verbis conceptas, quibus Tridentinum utitur, conjugia aliter, quam coram alterutrius contrahentium Parocho, & duobus, aut tribus testibus in posterum contrahenda, irrita decerneret, easque litteras per singulas Parochias Ruthenas præciperet promulgari.

9. Eamdem sententiam, in qua post novum examen eadem Congregatio perstitit die 20. Martii 1629. approbavit, confirmavitque Urban. VIII. simulque deputavit particularem Congregationem, quæ de modo deliberaret, quo litteræ Apostolicæ essent formandæ: habita est hæc Congr. die 20. Aprilis ejusdem anni 1629. eaque suggerente, scripta fuere duo Brevia, alterum, in quo demandabatur publicatio Decreti Concilii Tridentini, expresse, & nominatim; alterum, in quo ipsemet Pontifex, verbis tamen a Tridentino acceptis, & facta insuper Tridentini mentione, nullius roboris decernebat nuptias, quæ sine Parocho, & testibus in posterum fierent. Utrumque Apostolicum Breve transmissum fuit ad Nuntium Apostolicum, eique insinuatum, ut nisi ab expressa publicatione Tridentini turbas, & tumultus excitandos prævideret, uteretur primo Brevi; sin minus urgeret promulgationem secundi per quamlibet Parochiam, non tanquam Decreti Tridentini, sed tanquam Constitutionis Pontificiæ; Parochis autem injungeret, ut populo declararent, Pontificiam Constitutionem vim habituram post triginta dies ab ejusdem publicatione in Parochia facta numerandos, quemadmodum etiam Tridentinum in suo Decreto cautum voluit. Litteræ quoque datæ sunt ad Archiepiscopum Kiovensem, quibus, post plurimum commendatum ejusdem studium abducendi Fideles a clandestinis dispensationibus, fuit suaviter quodammodo reprehensus quod deliquisset contra jus commune, adscribendo sibi potestatem, qua certo carebat.

10. Ex quibus satis abunde demonstratum arbitramur; nunquam permitti Episcopis aliquid in suas Synodales Constitutiones inferere, quod juri communi, atque Apostolicis Constitutionibus refragetur, etiamsi illud necessarium reputetur ad evellendas corruptelas, & rerum sacrarum tuendam religionem.

11. A tradita tamen regula excipitur Constitutio Synodalis, quæ sit corroborata Apostolica confirmatione; ab hac enim tantas accipit vires, ut prævaleat juri communi, cui ceteroquin sit contraria, sicuti advertunt Gonzalez ad regul. 8. Cancellar. in 3. annot. n. 113. & seq. Rota decis. 60. n. 4. & seq. part. 9. recent. quod tamen est intelligendum, si confirmatio Apostolica sit in forma specifica, ut ajunt, non in communi; latum quippe inter hæc duo confirmationum genera inter-

tercedere discrimen, in hujus Operis capite ultimo demonstrabimus.

Nota 1. Requiritur Parochus domicilii, aut saltem quasi domicilii, sive viri, sive mulieris. Nam Conc. requirit præsentiam *Parochi non Parochorum*, neque exprimit an viri, an mulieris, unde censetur liberam relinquere electionem, & ita Sacra Congregatio declaravit, ut testatur Fagnanus ad cap. *Quod nobis, de cland. despons.* Ad domicilium autem alicubi admittendum requiritur habitatio cum voluntate ibi semper habitandi. Ad quasi domicilium sufficit habitatio cum voluntate ibi manendi longo tempore, vel majore anni parte. Juxta multos sufficit Parochus quasi domicilii; ita ut studiosi in academiis, milites in præsidiis, opifices, famuli, & qui majore anni parte alicubi habitant, vel habitaturi venerunt, possint coram Parocho loci contrahere. Quia contrahunt ibi domicilium Parochiale in ordine ad Confessionem, & alia Sacramenta, excepto Ordine. Is autem est proprius Parochus ad assistendum Matrimonio, qui in cap. *Omnis, de Pœnitent.* &c. appellatur proprius Sacerdos. Idem declaravit pluries Sac. Congr. teste Fagnano, in cap. *Significavit*.

Nota. 2. Episcopus per se ipsum, vel Sacerdotem a se deputandum valide assistit, cum sit supremus Parochus in tota Diœcesi. Idem est de Vicario Generali Episcopi; nam unam, & eamdem suo modo potestatem jurisdictionis habet cum Episcopo.

Nota. 3. Parochus domicilii, & testes debent esse simul præsentes, etiam moraliter, ita ut intelligant quid agatur: quia requiritur talis præsentia, ut possint testari veritatem Matrimonii. Quare non sufficit, si contrahentes consensum explicent modo coram solo Parocho, & postea coram solis testibus absque Parocho; nam Concil. Trident. copulative exigit præsentiam Parochi, & testium. Nec etiam sufficit simultas moralis, sed requiritur physica, quia hic exigitur præsentia Parochi, & testium, ut plene constare possit Ecclesiæ de Matrimonio, ad quod requiritur simultas physica Parochi, & testium; alioqui essent solum testes singulares. *Ita Sanchez*. At non obest valori Matrimonii si repugnent; quia Concil. eorum præsentiam, non consensum requirit, & sine hoc obtinetur finis Decreti, qui est, ut tale Matrimonium Ecclesiæ constare possit. *Sac. Congreg.* (inquit Fagnanus in cap. *Quoniam*, l. *de constit.*) *declaravit validum esse Matrimonium contractum coram Parocho etiam invito, & per vim adhibito, qui sibi aures obturaverit. Item coram Parocho tam viri quam mulieris etiam in aliena Parochia, etiamsi Episcopus illi Matrimonium interdixerit. Item coram Parocho etiam minoribus tantum Ordinibus initiato, qui non potest tamen legare nisi Sacerdotem*. Immo valet contractum coram Parocho suspenso, excommunicato, vel irregulari, ut declaravit Sac. Congr. Cardinalium, teste eodem Fagnano. Graviter tamen peccant, qui coram Parocho invito contrahunt, quia gravem admittunt irreverentiam in Ecclesiam, cujus ille personam sustinet, nisi irrationabiliter contradiceret, nec posset adiri superior.

Nota. 4. Secundum multos, ad valorem sufficiunt quilibet testes ratione utentes. Nam nulli excipiuntur a Concilio, & concurrunt cum alio fide digno, nempe Parocho, cujus habilitas supplet.

Nota 5. Vagi, & qui nullibi certas sedes habent, debent contrahere coram Parocho loci, in quo versantur dum contrahunt. Quia nullus alius est proprius eorum Parochus, & ex Concil. sess. 24. c. 7. ubi *Parochis præcipit, ne illorum Matrimoniis interfint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint*, num scilicet liberi ac idonei sint ad contrahendum: *& re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint*.

Nota 6. In locis hæreticorum, ubi Conc. Tridentinum promulgatum fuit, ut in Hollandia, ex dispensatione Ecclesiæ valet Matrimonium Catholicorum sine præsentia Parochi contractum, si ibi nullus sit Parochus catholicus, nec ejus vices supplens, vel si nequeat, sine gravi periculo, adire aut advocari, modo adhibeantur saltem duo testes, ut declaravit Sac. Cong. teste Bellarmino in epist. ad Octavium Tricar. Episcop. Nam Decretum Conc. Trid. non se extendit ad ea loca, ubi nulli sunt Parochi, nec Vicarii, nec Episcopi.

Nota. 7. Ex dispensatione tacita Papæ, & usu Ecclesiæ validum est Matrimonium hæreticorum in locis ubi publice exercent suam religionem, modo contractum sit secundum ritum, & leges loci, licet ibi Trid. Conc. promulgatum fuerit, ut in Hollandia. Nam Ecclesia non permittit, ut hæretici illi ad Fidem Catholicam conversi alias nuptias contrahant, & eorum liberos habet ut legitimos. Ita Pœnitentiaria Romana respondit ad Episcop. Castorien.

Nota 8. Habens domicilium in loco ubi Decretum Concil. promulgatum non est, invalide contrahit clandestine in alio loco ubi receptum est. Quia contractus fieri debent secundum legem loci in quo celebrantur: nam contrahentes sortiuntur forum loci in quo contrahunt. Immo incola loci ubi Conc. receptum est, invalide contrahit sine Parocho, & testibus in loco ubi non est receptum, si eo se conferat in fraudem Decreti, hoc est, ut clandestine contrahat, ut Sac. Congr. declaravit.

Nota 9. Matrimonium clandestinum non resolvi in sponsalia, declaravit Sac. Cong. apud Fagn. cap. *Ad audientiam*.

Nota 10. Non licet Parocho, qui etsi solus extra confessionem novit occultum impedimentum, tali Matrimonio assistere. Quia tunc officium testis obit; nemo autem testimonium præstare potest de actu, quem scit esse irritum. Si sit impedimentum non dirimens, v. g. votum castitatis, tenetur privatim monere; si nihil proficiat, rem ad Ordinarium deferre: nam ex officio pastoris tenetur maxime impedire peccatum subditi. *Layman.*

✠ *Nota*. De Matrimoniis occultis vide Constit. Benedicti XIV. incipien. *Satis vobis compertum*,

tum, vol. 1. Bullar. pag. 19. in qua, quomodo sit permittenda, & qua ratione celebranda, præscribitur: Atque *primo*, monentur Episcopi, *ne facile, & sine legitima, & urgente causſa moveantur ad remittendum Publicationes, a quibus contracturi Matrimonium sæpe per malitioſam ſuggeſtionem petunt diſpenſari*. 2. Hortatur, & impense eosdem Episcopos admonet, ut diligenter inquirant, *num perſonæ Matrimonium ſecreto contrahere petentes, ejus qualitatis, gradus, & conditionis ſint, quæ id probe expoſcant: & ut curent, antequam contrahendi facultatem faciant, quod contrahentes clara, & indubia, & quavis fraude immunia exhibeant documenta ſtatus liberi, ad avertendum ab iis, qui improbi ſint ingenii, polygamiæ periculum*. 3. Statuitur, ut coram Parocho hæc Matrimonia celebrentur alterius ex contrahentibus; nec sine gravi compellente causſa extraneus Sacerdos ad id muneris deputetur; ac præcipitur, ut a Parocho, vel Sacerdote contrahentes de proprio debito moneantur. 4. Matrimonii occulti documenta Episcopo exhiberi, in acta reservari, & caute servari jubentur. 5. Præcipitur, proles ex eo susceptа tempestive in Ecclesia, in qua aliis infantibus Sacramenrum indistincte confertur, baptizari, ejus nativitas Episcopo rite describi, *vel immediate per parentes ipſos, vel per litteras eorum charactere exaratas, vel per fide dignam perſonam ab ipſis parentibus deſignatam*, & demum in actis vide Decr. 6. In contravenientium pœnam Matrimonii divulgatio ſtabilitur, atque hæc nota fieri oportere jubetur hujusmodi Matrimonia contrahere contendentibus. ✠

XIV. *Impotentia*, seu inhabilitas ad coitum naturalem, & prolificum, oritur vel ex maleficio, vel ex causſa naturali; & quidem in femina ex arctitudine vasis, in viro autem vel ex nimia frigiditate naturæ, vel ex testiculorum carentia aut attritione, vel complexionis debilitate: unde fit ut non possit semen prolificum intra vas mulieris effundere.

Impotentia alia est absoluta, qua quis est impotens respectu omnium; alia respectiva, qua quis est impotens respectu alicujus tantum. Et utraque subdividitur in perpetuam, & temporalem. Perpetua est ea, quæ tolli nequit sine miraculo, vel sine peccato, vel sine vitæ periculo. Temporalis, quæ tolli potest sine peccato, vitæ periculo, & miraculo, sed mediis licitis, ordinariis, sive naturalibus, sive supernaturalibus, ut precibus, exorcismis contra maleficia.

Porro sterilitas non est impotentia: nam ea non obstante potest esse copula per se apta generationi, licet hæc per accidens non sequatur, defectu, scilicet morbi, vel alicujus accidentalis qualitatis seminis, vel aliunde.

Dico 1. Impotentia perpetua antecedens Matrimonium, quamvis se teneat ex parte unius, illud irritat tum jure Canonico; ut patet ex titulo *de frigidis &c.* tum jure naturali: quia Matrimonium consistit in mutua traditione potestatis corporis ad copulam aptam generationi. At impotentia perpetua ex natura rei, ideoque jure naturali, impedit talem traditionem; nemo enim potest tradere potestatem actus, quem nullo modo habet in sua potestate: nam nemo potest dare quod non habet, nec quis potest se obligare ad id quod dare vel facere nequit, *cum impoſſibilium nulla obligatio ſit*, l. 245. *de reg. jur.*

Quare impotentia perpetua absoluta dirimit Matrimonium respectu omnium; respectiva solum respectu illius personæ ad quam est. Nam eatenus impotentia irritat, quatenus impedit ne contrahens possit dare dominium, & usum sui corporis ad copulam generationi aptam.

Hinc Eunuchi utroque testiculo privati nunquam possunt valide contrahere ob defectum seminis prolifici, ut declaravit Sixtus V. in Bulla 59. Idem est de illis, quibus attritus est uterque testiculus, vel qui, integris licet partibus, semen prolificum emittere nequeunt ob naturalem frigiditatem, vel perpetuam complexionis debilitatem. Secus dicunt de viro ægrotante, quia in hoc vere extat potentia habitualis, quæ est solum ligata per accidens.

Dico 2. Impotentia temporalis nullo jure irritat Matrimonium, cap. 6. *de frigid. &c.* Quia cum possit tolli, adest materia sufficiens contractui, sive quia non est impotentia simpliciter, sed secundum quid tantum; nam est vera potentia quamvis impedita ad tempus, vel adminiculo aliquo indigens.

Si dubium sit, an impotentia Matrimonium præcedens, perpetua an temporalis sit, non licet Matrimonium inire: quia exponeretur sine necessitate Sacramentum periculo nullitatis. Quod si jam contractum est, nunc a jure conjugibus conceditur triennium experientiæ, ut adhibitis mediis possibilibus ac licitis conentur tollere impotentiam, quo completo, si duret impotentia, nullum est Matrimonium, c. 5. *de frigid. &* ubi si bona fide contraxerunt, iis permittitur, ut simul permaneant, ut frater & soror. Quod intellige, modo constet abesse omne incontinentiæ periculum, quod raro abest. Nam, ut notat Sanchez, hæc confœderatio est periculosissima, quare non est facile concedenda; talibus enim nihil licet eorum, quæ solutis interdicuntur, ut tactus &c. cum revera conjuges minime sint. Igitur separari debent, si alteruter id petat, vel morale sit periculum incontinentiæ. Quod si separatione facta, vir ex post facto deprehendatur potens, prius Matrimonium restauratur, etsi mulier alteri nupserit, quia vere erat validum, cum impotentia fuerit tantum temporalis.

Porro conjux laborans impotentia solum respectiva potest aliam ducere: secus si ea sit absoluta ac perpetua. Vir autem solutus morti proximus potest valide contrahere cum concubina, quia habet veram potentiam ad copulam generationi aptam, quamvis tunc morbo impeditam, & probabiliter nunquam postea in actum reducendam.

Dico 3. Impotentia quælibet superveniens Matrimonio rato, licet nondum consummato, illud

illud non dissolvit. Quia fuit validum, nec dissolvi potest, nisi per professionem religiosam, vel dispositionem Papæ. Tunc autem conjux impotens exigente comparte tenetur adhibere media ad impotentiam expellendam apta, modo periculum mortis non afferant, quia tenetur ex justitia debitum reddere, ideoque actus conjugalis capacem se reddere.

Nota. Hermaphroditi, hoc est, utrumque sexum habentes, per se loquendo non sunt impotentes. Quare per se loquendo contrahere possunt secundum sexum, qui in ipsis prævalet; quia ad usum Matrimonii idonei sunt secundum sexum illum: Si uterque sexus sit in iis æqualis, alterutrum eligere debent, & secundum illum contrahere. Sed facta semel electione, aliud Matrimonium secundum alium sexum contrahere prohibentur, quamvis esset validum.

XV. *Raptum*. Nullum potest consistere Matrimonium inter raptorem & raptam, etiam post raptum consentientem, quamdiu manet in potestate raptoris. Si rapta a raptore separata, & in loco tuto ac libero constituta consentiat, valebit Matrimonium. Ita decernit Conc. Trid. sess. 24. c. 6. ubi ipso facto excommunicationem & alias pœnas statuit in raptorem, & omnes ei consilium, auxilium & favorem præbentes. Circa quod

Nota 1. Raptus hic est violenta adductio feminæ de loco in locum matrimonii ineundi, vel libidinis exercendæ caussa. Duplex est raptus species, una, qua persona invita per vim abducitur; altera, qua abducitur persona consentiens, sed invitis parentibus, vel curatoribus, sub quorum est potestate. Secundum multos solus raptus, quo abducitur femina invita, est impedimentum dirimens, non autem si ipsa volens, sed invitis parentibus abducatur. Quia Trident. Conc. voluit illud cessare, si rapta esset a raptore separata & in loco tuto ac libero constituta, nec ad hoc exigit, ut restituatur parentibus. Et quia intendit tantum consulere libertati perfectæ Matrimonii, quæ non læditur, dum femina consentiens abducitur invitis licet parentibus. Dicitur tamen in Galliis, raptus seductionis haberi a plerisque pro impedimento dirimente.

Nota. 2. Non refert an quis per se, vel per alium rapiat: nam ex reg. jur. 62. in 5. *Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per se ipsum*.

Nota. 3. Non sufficit, si femina virum rapiat. Quia Conc. Trid. loquitur de solo raptore, & leges præsertim pœnales non comprehendunt ea, quæ rarissime fiunt, qualis est hic casus, nisi clare exprimant, leg. 5. §. *de legib.*

XVI. Amentia. *Sub amentibus hic comprehenduntur ii omnes, qui liberum rationis usum non habent; quales sunt stulti, furiosi, imbecilles ea imbecillitatis specie, quæ electionis & deliberationis capacitatem excludat. Certum est* 1. *omnes istos jure naturali inhabiles esse ad contrahendum matrimonium, quod libertatis multum requirit. Et vero si nequidem per seipsos, & independenter a curatore de bonis suis disponere possint, quanto minus de persona sua disponere possunt, eamque in perpetuum obligare.*

Certum est 2. *quod si amentes lucida rationis intervalla habeant, iisque durantibus contrahant nuptias, valide contrahunt, quia tunc adest consensus sufficiens. Idem dicendum de iis, qui debile habent ingenium, sed non eo usque ut hinc ratio ac libertas perimatur. Sapienter tamen auctor collat. Andeg. tom. 2. pag. 50. hujusmodi homines ab ineundo matrimonio, si fieri potest, avertendos esse, tum ob funestos complures recurrentis amentiæ, vel debilitatis ingenii effectus; tum quia matrimonii scopus est ipsa etiam debita & attenta prolis educatio, quæ vix, ac ne vix quidem ab hominibus in eo miseriæ statu constitutis expectari potest.*

Quod si instet familia apud Parochum, ut tales personas conjungat, is ante omnia Episcopum consulere debet, ne gravibus se se exponat incommodis. Etsi enim quilibet præsumitur sanæ mentis: & qui allegat, *seu alii objicit furorem*, debet ipsum probare; *cum tamen de dementiæ statu constat, tunc ei, qui factum suum tuetur, seu matrimonii validitatem defendit, probandum incumbit ipsum durantibus lucidis intervallis fuisse celebratum, qua de re lege Terret. l. 5. c. 3. n. 37. de abusu, & nuperum ejus commentatorem.*

Ceterum quia non omnes a natura surdi, & muti imbecillitatis vitio laborant, idcirco si intellectum ita habeant perspicacem, ut & signis edoceri possint, quod sit matrimonium, & consensum indicare, valide poterunt contrahere, sicuti & Religionem profiteri. Ita Sanchez lib. 1. disp. 8. n. 12.

Quæst. IV. *Quis potest dispensare in impedimentis dirimentibus?*

Resp. 1. Ne Papa quidem dispensare potest in impedimentis jure naturali dirimentibus, qualia sunt error, amentia, consanguinitas in quolibet gradu lineæ rectæ, & in primo transversæ, ligamen, impotentia, & secundum multos affinitas in primo gradu lineæ rectæ. Nam Christus talem potestatem Ecclesiæ non concessit, ut patet ex praxi.

Resp. 2. In aliis impedimentis, quæ solo jure Ecclesiastico dirimunt, solus Papa ut caput Ecclesiæ dispensare potest, saltem ordinarie loquendo. Nam nemo potest dispensare in lege superioris, nisi hoc ei concedatur. Impedimenta autem illa sunt a Papa, vel a Conciliis generalibus, vel consuetudine universali statuta; nec facultas in iis dispensandi Episcopis concessa est, ut constat ex consuetudine generali recurrendi ad Papam. Quare Conc. Turonense ann. 1583. ait: *In quarto gradu consanguinitatis, & affinitatis, necnon cognationis spiritualis prohibitis gradibus, Episcopis dispensare non licere declaramus.* Aliud est de legibus jejunii, abstinendi a servilibus, & aliis: nam in legibus, quarum materia est in frequenti usu, Episcopi possunt dispensare, vel ex consuetudine legitime præscripta, vel ex consensu tacito Papæ ob necessitatem sæpius occurrentem.

Dixi.

Dixi. *Saltem ordinarie loquendo*. Nam ex communi ſententia Epiſcopus poteſt diſpenſare in impedimentis occultis poſt Matrimonium contractum, & conſummatum, ſi iſta concurrant. 1. Si Matrimonium contractum ſit publice, ſeu in facie Eccleſiæ, præmiſſis denuntiationibus, & bona ſaltem unius fide. 2. Si ſit conſummatum, & ſine ſcandalo ſeparari nequeant, vel juxta multos ſine graviſſimo damno. 3. Si nequeat recurri ad Papam ob paupertatem, vel aliam cauſſam, vel ob probabile periculum peccandi contrahentibus imminens ex tanta dilatione. Ratio eſt conſuetudo ob bonum animarum, & Eccleſiæ inducta, Papa ſaltem tacite conſentiente.

Porro commiſſio diſpenſandi in impedimentis Matrimonii non expirat morte concedentis, quia reſpectu petentis jam gratia eſt facta, & ſolum requiritur executio. In hujuſmodi quippe commiſſionibus non relinquitur voluntati Ordinarii, aut Confeſſarii concedere, vel negare diſpenſationem, ſed ipſis præcipitur, ut diſpenſent inventa veritate precum.

✠ Lib. VII. de Synodo c. 30. & 31. confirmantur, ac fuſius explicantur, quæ ab Auctore in hac quæſtione exponuntur, *Num.* 3. vero c. 31. *de ordinaria Epiſcoporum poteſtate* in hunc modum proſequitur. *Quidquid ſit de ea extraordinaria poteſtate, quæ ex præſumpta Summi Pontificis voluntate in aliquo eventu, urgentiſſimæ videlicet neceſſitatis, & impedimenti occulti, competat Epiſcopis, nullum in præſens de ea ferimus judicium; ſed tantum diſſeruimus de ordinaria poteſtate diſpenſandi in quibuſdam impedimentis dirimentibus publicis. Hanc poteſtatem communi fere calculo Doctores denegant Epiſcopo, quinimmo Sacræ Urbis Congregationes, Concilii videlicet, ac Supremæ Inquiſitionis, non ſemel proſcripſerunt, tanquam falſam, & temerariam propoſitionem, aſſerentem Epiſcopo jus diſpenſandi ſuper impedimento dirimente publico, quod obſiſtat Matrimonio contrahendo, etiamſi gravis urgeat illud contrahendi neceſſitas, uti videre eſt apud Joannem Baptiſtam Rigantium, virum apprime doctum* to. III. commentariorum in regul. Cancellar. in notis ad reg. 49. n. 1. & 2. *ubi Sacrarum Congregationum reſponſa ſumma diligentia congeſta, per extenſum, ut dicitur, referuntur, & Doctorum in hanc rem placita copioſe allegantur. Et nihilominus aliquot Epiſcopi eamdem poteſtatem etiam nunc ſibimet ipſis adſcribunt, & contra juris communis principia, ac communem Doctorum ſenſum, etiam in ſuis Synodalibus Conſtitutionibus ſibi aſſerere, quandoque non dubitant; & quod magis dolendum eſt, non deſunt aliqui, licet pauci Doctores, hac in re Epiſcopis blandientes, quorum aliqui innituntur prædicto axiomate, cujus falſitatem deteximus; alii vero innituntur diuturna conſuetudine, per quam a quibuſdam Epiſcopis poteſtatem relaxandi aliqua impedimenta dirimentia, qua, ſpectato jure communi, carerent, acquiſitam dicant. Hinc Gibertus ſuarum conſultationum* tom. XII. conſult. 19. de Matrim. *abſolute docet, Epiſcopos in hoc negotio unice ſpectare debere ſuorum Prædeceſſorum praxim, libereque poſſe, legitima exigente cauſſa, eas diſpenſationes indulgere, quas a ſuis prædeceſſoribus conceſſas deprehenderint. Hinc pariter Natalis Alexander* Theol. dogmat. & moral. cit. lib. 1. de Matrim. 13. *poſtquam* Reg. XI. *auctoritatem diſpenſandi ſuper impedimentis Matrimonium dirimentibus publicis, & notoriis, uni vindicavit Romano Pontifici, inquiens*: „ Hodierna Eccleſiæ diſciplina, ſecundum quam diſpenſationes in gradibus prohibitis conſanguinitatis, vel affinitatis, aliiſque impedimentis dirimentibus Romano Pontifici reſervata ſunt, cum publicum impedimentum eſt, & de Matrimonio contrahendo agitur, non permittit, ut Epiſcopi his in circumſtantiis diſpenſent. Cum enim ab Eccleſia univerſali, ſive illius capite Romano Pontifice ſint inſtituta impedimenta Matrimonium dirimentia, diſpenſationes ſuper eis communi jure ad caput univerſalis Eccleſiæ Romanum Pontificem, non ad Epiſcopum pertinent, ut colligitur ex cap. *Cum inferior, de majorit. & obed.* Conciliaque Provincialia plurima, Ritualia Eccleſiarum, Auctores omnes id confirmant, & auctoritatem diſpenſandi competere negant Epiſcopis, cum publicum impedimentum eſt, vel de contrahendo Matrimonio agitur, *poſtquam, inquam, hanc communem doctrinam diſerte tradidit, & inſinuavit in ſequenti reg.* 115. *eamdem in hunc modum limitat*: „ Si tamen antiqua ſit, & legitime præſcripta Diœceſis conſuetudo, ut Epiſcopus in quarto gradu, etiam de contrahendo, certis in caſibus diſpenſet, quia ejus Deceſſores hac uſi ſunt ab antiquo ad hanc uſque diem facultate, quæ a Sede Apoſtolica conceſſa creditur, (quod in quibuſdam Galliarum Diœceſibus fieri novimus) de his diſpenſationibus haud movenda lis eſt: Siquidem conſuetudo legitime præſcripta juri poſitivo præjudicet, uſuſque longævi non levis eſt auctoritas, ut dicitur in cap. *Conſuetudinis*, & cap. *Cum tanto*, de conſuet. *Hinc denique nonnulli Epiſcopi Gallicani, uti narrant Pontas* in verb. Diſpenſ. Matrim. cap. 35. *l'Herminier* de Sacramentis tom. III. cap. 3. cap. 17. *Auctor collationum Eccleſiaſticarum Pariſienſium ſub Cardinali de Noailles* tom. III. lib. v. collat. 2. cap. 2. *Gerbeſius in tractatu, quem edidit*, de poteſtate Eccleſiæ, & Principum ſuper impedimentis Matrimonii, *& Saintebeuve* tom. I. reſolut. caſuum conſcientiæ, caſ. 66. & 67. *uſum prætexentes ſuorum Deceſſorum, diſpenſant in impedimento quarti, & alicubi etiam tertii gradus conſanguinitatis, ſeu affinitatis; & alii jus ſibi vindicant relaxandi inſuper impedimenta cognationis ſpiritualis, criminis, & publicæ honeſtatis; licet alii ejuſdem Regni Antiſtites, obſervante eodem Saintebeuve, ſibi integrum non eſſe arbitrentur, ab ullo cujuſcumque generis Canonico impedimento Matrimonium dirimente quemquam ſolvere, prout ſcilicet, ſicuti idem Auctor proſequitur, fert diverſa, quæ in qualibet Diœceſi inolevit, conſuetudo. Ab eadem quoque conſuetudine, quæ ex privilegio, & indulto Apoſtolico initium ſumpſiſſe cenſenda ſit, contendunt ſimiliter*

Epi-

Episcopi Leodienses, se potestatem adeptos dispensandi in quarto, & in tertio hinc inde consanguinitatis gradu. „ Si imminens appareat periculum defectionis partium ad vicinos Fidei hostes, mutuæ internecionis parentum, & amicorum inter se ob corruptam puellam, & Partes non habeant media recurrendi ad Urbem, *quemadmodum referunt Lessius* in actuar. v. Matrimonium cas. 9. *Gobat* Theolog. experim. tr. 9. n. 606. *& Van-Espen*, J. E. U. tom. 1. p. 2. tit. 14. cap. 1. num. 11. *quod tamen jus sibi non arrogare alios Belgii Episcopos, ne eos quidem, quorum Diœceses, auctoritate Pauli IV. a Laodiensi divulsæ sunt, opportune animadvertit Zipæus* ad tit. De eo, qui cognovit consanguineam uxoris, num. 3.

4. *Verum sicuti graviter errant, qui potestatem, de qua agitur, Episcopis adjudicant, unice freti illo axiomate, cujus falsitatem plurima Concilia Provincialia, Ritualia Ecclesiarum, Auctoresque omnes agnoscere fatetur etiam cit. Natalis Alexander in allegata Reg. 21. ita periculum est, ne se aliosque decipiant, qui eam a consuetudine mutuantur. In primis enim prudenter dubitari potest: an ejusmodi consuetudo in florentissimo Galliarum Regno Apostolicæ Sedi obsequentissimo, & Sacrorum Canonum religiosissimo custode, ullo unquam tempore viguerit; cum non solum contingere potuerit, hunc, illumve Episcopum, in hoc, aut illo impedimento dispensasse ex privilegio sibi a prima Sede specialiter concesso: sed etiam ita rem se habuisse constat ex regestis Sacræ Congregationis de Propaganda Fide, & Sancti Officii, in quibus frequentes adnotatæ reperiuntur concessiones Episcopis Gallicanis indultæ dispensandi super impedimentis tertii, & quarti gradus, unde Ducasse Auctor Gallicanus* in sua practica jurisdictionis Ecclesiasticæ c. 19. sect. 7. *scribit, timoratæ conscientiæ, & excellentis doctrinæ Gallicanos Episcopos dispensasse post indultum sibi a Sede Apostolica concessum, & a dispensatione abstinuisse postquam cessaverat, nec fuerat renovatum indultum, quod ad certum tempus obtinuerant. In hac autem dubietate non licere successori similes dispensationes elargiri recte adnotavit idem Natalis Alexander* in fine cit. Reg. XII. *scribens:* „ At si dubitet, vel merito dubitare debeat Episcopus, an dispensationes a suis Decessoribus concessæ sint ex privilegio reali & perpetuo, an ex privilegio personali, dispensare non potest, nisi & ipse dispensandi privilegium a Summo Pontifice obtineat. In re enim Sacramenta spectante, non licet minus probabilem, ac minus tutam opinionem sequi relicta probabiliore atque tutiore.

7. *Quod autem aliquot Galliarum Episcopi ex privilegio mere personali, non vero ex consuetudine nacti sint facultatem super aliquo impedimento dispensandi, inde etiam conjicimus, quod ex una parte incredibile videatur talem consuetudinem intra unius, aut alterius Diœcesis limites constitisse, nec conterminas permeasse: id quippe evenire vix potuit in re Episcopis favorabili, atque in Regno servandæ inter Pastores disciplinæ, morumque concordiæ, & unitatis studiosissimo; ex alia vero scimus, quamplurimos Galliarum Antistites diserte declarasse, sibi fas non esse ullum auferre seu relaxare impedimentum Matrimonium dirimens. Siquidem Concilium Turonense anni* 1583. de Matrim. (tom. x. collect. Hard. col. 1405.) *definivit:* „ In quarto consanguinitatis & affinitatis, nec non cognationis spiritualis prohibitis gradibus, Episcopis dispensare non licere declaravimus „: *In Concilio Tolosano anni* 1580. cap. 8. *legimus:* „ Quos cognationis gradus impedit, licet jam legibus solutos & dispensatos, nisi visa prius Summi Pontificis dispensatione, in Matrimonii conjunctionem Parochi non recipiant „. *Synodus Ligonensis apud Natalem* cit. Reg. XI. *post enumeratas personas, in aliquo usque ad quartum consanguinitatis gradum inter se conjunctas, ait* „ Inter istas non est legitimum Matrimonium, nisi cum eis sit per Sedem Apostolicam dispensatum „: *idemque sancitum declaratumque reperiri in Synodo Trecensi, idem Natalis Alexander testatur. Addit que Dios in opere cui titulus* Sacramentarium Pastorum, tr. 13. de dispensationibus Matrimonialibus c. 8. pag. 213. edit. Parisien. an. 1709. *In generali Congregatione Episcoporum, & universi Cleri Gallicani declaratum esse, dispensationes omnes Matrimoniales ad solum Papam pertinere; & Parlamentis esse obsistendum, si aliquando Episcoporum dispensationes admittant. Quis autem credat tot Gallicanos Episcopos suæ jurisdictionis tenacissimos, sibi sponte abjudicasse eam auctoritatem, quam passim viderent ab aliis finitimarum Diœcesum Præsulibus, jure ordinario, & non mere delegato, exerceri.*

6. *At etiam dato, in aliquam Diœcesim irrepsisse consuetudinem, de qua contenditur, ut per eam collatum dicamus Episcopo legitimum jus auferendi impedimenta a Conciliis Oecumenicis, aut a Summis Pontificibus deducta, diligenter prius examinandum est, an ea consuetudo omnes habuerit conditiones necessarias, ut potuerit prævalere legi Episcopo inhibenti, ne Superioris statutum infringere, aut quoquo modo relaxare præsumat. Quinimmo cum talis consuetudo non solum tendat ad abrogandam legem, verum etiam ad tollenda & minuenda jura vel competentia Romano Pontifici, præter ceteras conditiones, necesse est, ut centum ad minus annorum spatio sine ulla interruptione perseveraverit. Quocirca citatus Van-Espen* jur. Eccles. univers. par. 2. tit. 5. cap. 1. nu. 11. *ut Episcopo Leodiensi auctoritatem adstruat dispensandi in tertio, & quarto, & in tertio hinc inde consanguinitatis, seu affinitatis gradu, eamque ex legitima consuetudine ab eo acquisitam evincat, ejusmodi consuetudinem contendit esse immemorabilem. Ad consuetudinem quoque, cujus initii memoria non extet, confugit Auctor cit. collationum Parisiensium* tom. III. collat. 2. §. 2. *Verum postremo, & potissimum, considerandum est, an per eam consuetudinem, si qua inoleverit,* disrumpatur nervus Ecclesiasticæ disciplinæ, *in quo eventu numquam per eam adversus legem præscribi, declaravit Innocentius* III. in cap.

✠Cum inter, de consuet. *Num porro prædicta consuetudo ejusmodi inficiatur vitio, potius quam a Nobis, præstat audire a Gallicano Auctore Cabassutio, qui* cit. lib. III. cap. 25. n. 6. *loquens de auctoritate dispensandi, quam sibi vindicant nonnulli suæ nationis Præsules, hæc habet.* „ Si in oppositum reclamantibus Conciliis Oecumenicis, quæ hanc potestatem uni Summo Pontifici, Legatoque reservant, sibi ausint vindicare ducenti circiter, & quadraginta Episcopi cum suis Vicariis, seorsum in suis Diœcesibus, singuli pro suo arbitrio, hujusmodi licentiam; ingruet profecto tota Gallicana ditione admodum exuberantior, & inordinatior inter tot, tamque diversa sibi, aliisque indulgentium Prælatorum capita, in dispensandis Matrimoniis licentia. Quin etiam si per universum Regnum invalescit consuetudo, (quod malum Deus avertat) contingeret demum, ut quilibet Laici, etiam subalternorum tribunalium Judices per captionem & distractionem bonorum Episcopalium, ipsosmet Episcopos cogerent, pro suo peculiari, aut amicorum, aut partium postulantium affectu ad sic dispensandum, sicut jamdudum compellunt invitos ad monitoria, & excommunicationes decernendas; sicque simile quid illis obveniret Divinæ huic apud Isaiam comminationi: *Pro eo, quod abjecit populus iste aquas Siloe, quæ vadunt cum silentio; propter hoc ecce adducet Dominus super eos aquas fluminis fortes, & multas.* Sic enim renuentes hac in parte summo universalis Ecclesiæ Pontifici subjici, compellantur indignissime Laicorum Judicum infirmorum Decretis obtemperare, aut propriorum fructuum, ni pareant, interceptionem, ac privationem pati. „ *Et post adducta modo a Nobis relata loca Conciliorum Turonensis, & Tolosani, inanem decernentis hac in re dispensationem, quæ a Summo Pontifice non dimanarit, concludit Cabassutius:* „ Sane istæ ab Episcopis concessæ dispensationes pro contrahendis conjugiis, aut nullitatem, aut incertitudinem causant Sacramenti. At vero in re Sacramentaria unanimes docent Theologi, non esse licitum quidquam incerti adhibere, eo certo medio prætermisso, quod adhiberi possit. Atque ita licentia ista vel nefariam inducit Sacramenti nullitatem, aut ad summum, tutiore simul & probabiliore opinione rejecta, minus probabilem, nec tutam in tanti momenti Sacramento consectatur opinionem.

7. *Huic Cabassutii monito morem gerant Episcopi, & nullius consuetudinis prætextu, eam exerceant facultatem, quam dubiam saltem, atque incertam esse dissimulare non possunt. Quod si quis eam sibi certo competere obstinate contendat; adhuc abstineat oportet ab illa in sua Synodo ostentanda, & Synodali statuto sibimet ipsi asserendo: etenim (ut inferius suo loco demonstrabitur) ne ea quidem, quæ Episcopis certo licent, ex tacita permissione, & conniventia Apostolicæ Sedis, possunt ab iisdem per edictum, aut Synodalem Constitutionem decerni, & juri suo ordinario quodammodo attribui; id quippe manifestam saperet ambitionem, qua viderentur se quodammodo æquiparare Summo Pontifici, ejusque affectare supremam jurisdictionem.*

8. *Quare si aliquis Antistes ob nimiam suæ Diœcesis ab Urbe distantiam, aliamve legitimam causam, necessariam sibi reputet auctoritatem dispensandi in uno, aut pluribus impedimentis Matrimonium dirimentibus, eam exposcat a Romano Pontifice, qui eam petentibus impertiri non renuit, nunc magis, nunc minus amplam, pro temporum, & locorum varietate.* ✠

Resp. 3. Ex consuetudine Episcopus dispensare potest in impedimentis impedientibus tantum, præter vota castitatis perpetuæ, & ingrediendi religionem, utpote Papæ reservata. Adde sponsalia, obligant enim ex justitia jure naturæ. Porro si contrahentes sint ex diversis Diœcesibus, requiritur dispensatio amborum Episcoporum; quia unus non potest dispensare nisi cum proprio subdito.

Quæst. V. *Quid requiritur ad valorem dispensationis?*

Resp. Requiritur tam ut causa finalis sit vera & subsistat dum conceditur, tum ut in petitione nihil omittatur eorum, quæ jus & stylus curiæ exigunt, nihilque reticeatur veri, ratione cujus dispensatio aut nullo modo, aut nonnisi cum certa conditione, vel limitatione daretur, ex c. *Super de rescript.* alioqui dispensatio esset obreptitia, vel subreptitia, ideoque nulla ob defectum consensus in dispensante. *Vide dicta de Legibus, c. 6. qu. 5.*

Hinc si inter consanguineos, aut affines præcesserit copula, vel inter illos attentatum sit Matrimonium, vel copula incestuosa habita sit spe dispensationis facilius impetrandæ; vel si cum notitia impedimenti, vel sine illa præmissis tribus denuntiationibus, vel iis omissis, contractum sit Matrimonium, hæc omnia exprimi debent in supplicatoriis. Item si plura sint impedimenta etiam ejusdem rationis, debent omnia exponi: nam cum singula obstent Matrimonio, necessaria est dispensatio omnium, & sublato uno manet adhuc alterum. Item gradus cognationis, & affinitatis explicandus est; & si sit inæqualitas in gradibus, quæ oriatur, ex eo, quod femina sit propinquior stipiti, ut si sit amita, debet exprimi.

Quæst. VI. *Quomodo convalidandum est Matrimonium invalidum?*

Resp. 1. Si nullitas Matrimonii in facie Ecclesiæ, hoc est coram Parocho, & duobus saltem testibus initi, sit occulta ob defectum occultum, de quo non sit periculum, ut aliquando innotescat; tunc ut Matrimonium fiat validum, secundum multos sufficit, quod sublato impedimento, occulte mutuo consentiant sine Parocho & testibus, ut teste Navarro declaravit S. Pius V. Quia decretum Conc. Trid. hunc casum non comprehendit, cum ejus ratio ad eum se non extendat, & jam obtineatur ejus finis. Nam ratio finalis Decreti est, ut publice constet: ideoque probari possit validitas Matrimonii, & sic vitentur gravia mala ex clandestinis nuptiis ma-

manantia, maxime concubinatus, & adulterium, dum qui clam cum una contraxerunt, illa relicta, aliud Matrimonium publice ineunt. At cum defectus Matrimonii coram Parocho, & teſtibus initi eſt occultus; poteſt tunc publice ab iis probari validitas, & ſic impediri aliud Matrimonium. In praxi tamen Parochi, & teſtium aſſiſtentia adhibenda eſt, ſi inde nullum grave incommodum, aut ſcandalum timeatur, quia tutius eſt.

Si vero nullitas ſit notoria, vel periculum ſit ne innoteſcat, ſublato impedimento, novus conſenſus præbendus eſt iterum coram Parocho & teſtibus: Quia tunc urget ratio Decreti Conc. Trid. nam alias non poſſet publico conſtare, nec probari validitas Matrimonii. Immo ſi impedimentum poſſit probari a duobus teſtibus omni exceptione majoribus, cenſet Sanchez, tunc opus eſſe nova præſentia Parochi & teſtium; quia lex Concilii Trid. adhuc locum habet: nam alter conjux, probato impedimento, non poſſet impediri ne cum alia contraheret, ſi convalidatio eſſet occulta.

Reſp. 2. Si Matrimonium fuerit nullum ex defectu conſenſus veri in utroque, ut fiat validum, debet uterque novum conſenſum elicere, cum prior fuerit nullus, & utriuſque conſenſus ſit eſſentialis contractui Matrimonii, debetque mutuus ille conſenſus exterius exprimi; quia ſignum prioris conſenſus non ſufficit, cum ſit tantum ſignum ficti conſenſus: unde opus eſt novo ſigno, quo verus conſenſus exprimatur humano modo, ad quod poteſt ſufficere copula affectu maritali facta, ex c. 2. *de conjug. ſervor.*

Quod ſi Matrimonium fuerit nullum ob defectum conſenſus ex parte unius tantum, qui ficte vel ex gravi metu injuſto conſenſit; ſecundum multos, ut fiat validum, ſatis eſt ſi ille verum conſenſum eliciat, eumque aliquo modo exterius exprimat, nec in comparte requiritur novus conſenſus, nec proinde notitia defectus, ſi priorem conſenſum non retractaverit. Quia in hoc caſu ambo contrahentes ſunt perſonæ legitimæ ac habiles ad contrahendum, & conſenſus unius partis fuit verus, ſupponiturque permanere habitualiter, utpote non retractatus, & moraliter; nam putat valere Matrimonium, & compartem habet ut conjugem, petens ac reddens conjugale debitum; Atqui ad valorem contractus ſufficit, ſi contrahentium conſenſus ſint ſimul moraliter.

Nec obſtat quod pars quæ conſenſit, forte non perſeveret in conſenſu, adeoque nollet in eo perſeverare, ſi ſciret alteram non conſenſiſſe, quia hoc non obſtante remanet conſenſus; nam diſſenſus ſub conditione ponendus non revocat priorem conſenſum abſolutum, & aliud eſt *nolo*, aliud *nollem*. In praxi tamen tutius eſt, quod uterque conſenſum renovet, ſi non timeatur ſcandalum, vel grave periculum, aut incommodum.

Reſp. 3. Si Matrimonium fuerit nullum ob quodvis aliud impedimentum dirimens, ut fiat validum neceſſe eſt, 1. Ut obtineatur diſpenſatio, vel per ſe ceſſet. 2. Ut interim pars nullitatis conſcia non reddat debitum petenti, alioquin ſcienter fornicaretur. 3. Ut uterque conjux novum conſenſum præſtet, & exterius prodat; quia utriuſque prior conſenſus fuit nullus, cum fuerit inter inhabiles, & ceciderit in materiam illegitimam. Ergo alius legitimus non minus requiritur, quam ſi nullus præceſſiſſet: nam *non formatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit*, reg. jur. 18. in 6.

Quare obtenta diſpenſatione, ſi nullum ſit periculum gravis incommodi, nullitas detegi comparti debet confuſe, & generice, dicendo v. g. ſe anxietatem pati propter conſenſum in ipſa Matrimonii celebritate datum, & Confeſſarium judicaſſe novum utique elici debere. Nam ſine hac manifeſtatione pars ignara nullitatis, ſi de novo conſentiat, conſentit ex errore; immo non ponit proprie novum conſenſum, ſed præciſe renovat priorem invalidum, nec intendit novum denuo Matrimonium contrahere, cum credat jam legitime contractum eſſe, ſed intendit tantum ratificare prius Matrimonium, illudque confirmare, dum petit, vel reddit debitum vi prioris conſenſus, cum tamen prioris conſenſus utpote invalidi confirmatio vel iteratio non ſufficiat. Unde in litteris diſpenſationis additur: *Ut dicto conjuge de nullitate prioris conſenſus certiorato, ſed ita caute, ut latoris delictum nuſquam detegatur, diſpenſes.*

Sed gravis difficultas eſt, cum per iſtam manifeſtationem timetur grave incommodum, vel periculum, aut ſcandalum, ut non raro accidit. Multi auctores hanc viam proponunt, nempe ut pars impedimenti conſcia compartem illius ignaram blanditiis deliniat, & bene diſpoſitam ſic alloquatur: *Ita te amo, ut ſi non eſſet inter nos Matrimonium, te in conjugem acciperem, & nunc ita te accipio: tu ne idem ex parte tua facis?* Si reſpondeat: *Facio*, aut ſimili verbo conſenſum novum declaret, tunc, inquiunt, valebit Matrimonium; quia tunc pars ignara impedimenti novum Matrimonium vult inire, ſi prius non fuerit validum; non ſufficit autem ſi dicat, *vellem facerem*, quia non eſſet conſenſus de præſenti abſolutus. Ad clauſulam diſpenſationis reſpondent, eam appoſitam eſſe cum hac reſtrictione ſubintellecta *ſi fieri poſſit*.

Quod ſi neque hoc ſine gravi periculo vel ſcandalo fieri queat, quia ſcilicet ſi compars ſit ſagax, poſſet ex hac inſueta agendi ratione conjicere aliquid tale ſubeſſe, cenſent non pauci partem conſciam impedimenti poſſe ſequi opinionem eorum, qui dicunt tunc ſufficere quod conſenſum renovet interius, & petenti conjugii debitum reddat affectu conjugali, non monita comparte de nullitate Matrimonii. Quia inquit Sanchez, licet ignorans impedimentum, non intendat formaliter novum inire Matrimonium, intendit tamen virtualiter. Nam in eo actu, quo vult hanc ut conjugem, vel ut talem cognoſcit, virtualiter cognoſcitur conſenſus, quo hic & nunc & ſemper tacite & exercite conſentit in ipſam ut uxorem.

Verum cum hæc difficilia & dubia ſint; Confeſſarius ex confeſſione deprehendens pœnitentes

contraxisse cum impedimento dirimente, quod invincibiliter ignorant, non debet eos de eo admonere, quin prius sciat id posse fieri sine periculo gravis incommodi, scandali, vel peccati respectu illorum, ex cap. *de consanguin.* In his autem & aliis gravibus difficultatibus consulendi sunt viri docti, sed præsertim Episcopus loci.

Porro eadem est ratio convalidandi professionem nullam, quæ Matrimonium,

✠ APPENDIX I.

A quibus, & qualiter obtinendæ sint dispensationes Matrimoniales.

UT generalem eorum, quæ ad hoc argumentum pertinent, notitiam subministremus, operæ pretium est Appendicem hanc in tres Articulos dividere. In primo expendemus, quando, & ad quod Romæ Tribunal, & qua demum forma, sive ad Pœnitentiariam, sive ad Datariam recurrendum sit. In secundo explicabimus quid ab iis præstari debeat, quibus Apostolica Sedes Rescriptorum suorum executionem demandat. In tertio quid in hac parte possint Episcopi, discutere conabimur.

ARTICULUS PRIMUS.

Unde, & quomodo obtinenda Romæ dispensatio.

Nota 1. Impedimenta omnia jure solum ecclesiastico constituta a Pontifice Romano posse relaxari. Ratio est, tum quia per quas causas res nascitur, per easdem etiam dissolvi potest; tum quia alioqui nemo in Ecclesia dispensare posset, cum Episcoporum nullus plus habeat auctoritatis quam Summus Pontifex: unde vel ab omni prorsus dispensatione abstinendum esset, quod utique fieri non potest, quia *legi insistere, cum ejus observantia infert præjudicium, crudelitatem sapit*; Symmac. epist. ad Avitum: vel generalia singulis diebus haberi deberent Concilia, ut dispensationes singulis diebus necessariæ concederentur.

Hinc colliges, Papam dispensare posse in impedimentis, 1. Conditionis. 2. Cognationis, tum spiritualis, tum legalis, tum etiam carnalis, excepta tamen linea recta (& quidem tota juxta bene multos) & primo lineæ transversæ gradu; in quo Ecclesia seu possit seu non possit dispensare, nec dispensavit umquam, nec umquam dispensatura est. 3. Affinitatis, ne excepto quidem, ut probabilius est, primo lineæ rectæ gradu. 4. Voti etiam sollemnis. 5. Ordinis. 6. Criminis. 7. Disparitatis cultus. 8. Honestatis publicæ. 9. Clandestinatis, 10. Tandem & raptus, qui licet olim aliquando, at non semper Matrimonium dirimit; hoc tamen sensu, quod mulier adhuc penes raptorem existens, si libere consentiret, etiam tunc temporis contraheret valide, ut post Auctorem Collat. Paris. docet Illust. Episcopus Tutelensis in opere pluries infra citando: quod si mulier non dabat manum nisi invita, irritum erat conjugium ob vim, non ob raptum. In aliis vero, quæ jure vel naturali vel divino Matrimonium dirimunt, dispensare nequit propter rationem contrariam.

Nota 2. Duplex pro concedendis dispensationibus erectum esse Tribunal, Romæ *Sacræ* scilicet *Pœnitentiariæ*, *& Datariæ*.

A Pœnitentiaria petitur, & conceditur dispensatio pro solo foro interiori super omnibus, & solis impedimentis occultis, sive impedientibus, sive dirimentibus, tam ad contrahendum Matrimonium, quam ad remanendum in contracto: exceptis tamen impedimentis tum consanguinitatis, tum affinitatis ex copula licita, tum denique cognationis spiritualis, in quibus quantumcunque occulta sint, numquam dispensat Pœnitentiaria ad contrahendum. Dico, *ad contrahendum:* si enim Matrimonium jam contractum sit, Pœnitentiaria ad ipsum revalidandum, dispensat in ceteris præter primum, & secundum consanguinitatis, & affinitatis gradibus, modo occulti sint: immo si publici sint, potest Pœnitentiaria Matrimonia in iis nulliter contracta, revalidare, *quando nullitas provenit ex causa subreptionis, vel obreptionis occultæ litterarum* a Dataria obtentarum, *præterquam si falsitas consistat in narratione præcedentis copulæ, quæ tamen ante non intervenit.* Ita Syrus Placentinus Minorita, qui cum minor Pœnitentiarius esset, pleniorem rei hujus notitiam habere debuit. Vide librum ejus cui titulus: *Dilucidatio facultatum Minorum Pœnitentiariorum &c.* Romæ 1699. par. 1. c. 2.

Hic duo adde. 1. Quod Pœnitentiaria in mixtis ex primo, & quocumque alio gradu consanguinitatis, vel affinitatis ex copula licita dispensare non consuevit. 2. Quod dispenset in omni & linea, & gradu affinitatis profectæ ex copula illicita, utique occulta, quod hic semper supponi debet.

Porro impedimentum censetur occultum, cum vel omnino secretum est, ita ut nulla ratione probari valeat; vel si cognoscitur ab uno vel alio, aut tribus vel quatuor, nullum tamen est periculum ne ulterius divulgetur. Ratio est, quia illud in jure censetur occultum, quod non est notum pluribus quam quinque personis in communitate, quæ saltem decem personas contineat. Hinc in praxi prorsus attendendum est, non tantum quot personæ, sed etiam quales impedimenti notitiam habeant, quia fieri potest ut quinque prudentes & pii aliquod impedimentum absque ullo divulgationis ulterioris periculo cognoscant; & duo vel tres illud idem non sine justo & probabili divulgationis periculo resciant, puta si sint garruli a natura, detractores, inimici &c.

In Tribunali Pœnitentiariæ non exprimuntur vera dispensandorum nomina vel cognomina, sed ficta solum, v. g. Cajus, Bertha, vel litteræ A. B. &c. neque ullæ ibidem solvuntur expensæ, aut taxa, sed omnia gratis expediuntur.

A Dataria petuntur dispensationes pro foro externo. Ibi vera dispensandorum nomina, eorum-

rumque Diœceſis, vel Diœceſes exprimi debent: inſuper, niſi diſpenſatio expediatur in *forma pauperum*, ſolvendæ ſunt expenſæ cum taxa pecuniaria non modica, quæ pios in uſus a Romano Pontifice applicatur, v. g. in redemptionem captivorum in ſubſtentationem Miſſionariorum, quos in omnes mundi partes emittit Sedes Apoſtolica.

Etſi autem Tribunal pro externo foro Romæ erectum, Dataria abſolute vocitari ſolet, non tamen in eodem loco, neque ab iiſdem officialibus expediuntur diſpenſationes omnes pro exteriori foro requiſitæ. Nam in Dataria, quæ etiam *officium minoris gratiæ* vocatur, eæ omnes & ſolæ expediuntur diſpenſationes, quæ in remotioribus gradibus, videlicet in quarto, vel in tertio, & quarto gradu petuntur, ſive ab uno, ſive a diverſis ſtipitibus proveniant. Eæ vero omnes, & ſolæ quæ pro tertio, vel ſecundo, & tertio gradu, ſive ex uno, ſive ex pluribus ſtipitibus proveniant, neceſſariæ ſunt, expediuntur in *Cancellaria*. Quæ autem petuntur in primo affinitatis gradu, vel in primo & ſecundo, vel in primo & tertio, vel demum in primo & quarto conſanguinitatis aut affinitatis gradu, eæ, inquam, omnes & ſolæ expediuntur in *Præfectura Brevium*, & ſub annulo Piſcatoris. Cum autem Confeſſarii bene multi petendarum hujuſmodi diſpenſationum praxim ignorent, hanc eo loci recenſendam arbitratus ſum.

I. Itaque ante omnia videndum eſt, an impedimentum, quo laborant partes quæ matrimonium contrahere, aut in contracto manere volunt, ſit ex numero eorum, in quibus Papa diſpenſare poſſit: & id quidem ex dictis dijudicari poteſt.

II. *Supplicatio*, quæ Romam pro diſpenſatione obtinenda mittitur, debet communiter idiomate latino, & verbis quantum fieri poteſt in Curia Romana uſitatis exprimi abſque ullo dictionis & verborum apparatu, præſertim vero ſine ambagibus, ſi enim ignotis & peregrinis vocibus utantur oratores, vel potius ii qui in ipſorum gratiam ſcribunt, ſupplicatio dilacerari ſolet, ut ex praxi advertunt Corradus lib. II. c. 1. n. 30. & Reinffeſtuel in Appendice n. 237.

Dixi ſupplicationem communiter idiomate latino fieri debere: ſi enim fieret lingua vulgari, non ideo rejiceretur, quia ſacra Pœnitentiaria ſuos ex quacumque regione Pœnitentiarios ſubordinatos habet, ut notat P. Tiburtius Novar. ordinis S. Franciſci Recollectorum, olim in Lateranenſi Baſilica Pœnitentiarius in eximio opere, cui titulus, *Manuductio ad praxim Litterarum Sacræ Pœnitentiariæ*, typis Pariſienſibus ac Romanis deinde impreſſo.

III. Videndum eſt a quo tribunali an Datariæ, an Pœnitentiariæ obtinenda ſit diſpenſatio, & exprimendum id omne, & ſolum quod uniuſcujuſque tribunalis praxis, & ſtylus exprimi volunt. Quædam porro in utroque tribunali, quædam in alterutro ſolum exprimi debent.

Hæc in utroque ſunt neceſſario exprimenda. Primo, ipſum impedimentum, ſuper quo petitur diſpenſatio, rite & in ſua ſpecie proponi debet, non autem unum pro alio, etiam majus pro minori, v. g. conſanguinitas pro affinitate; quia in diſpenſatione non valet argumentum a minore ad majus. Ita Sanchez lib. VIII. diſp. 1. n. 3. Pyrrhus Corrad. lib. 1. c. 5.

Secundo, exprimi ſimul in una eademque ſupplicatione debent impedimenta omnia ad matrimonium relativa, quibus tenentur ii, qui contrahere volunt. Is enim eſt ſtylus Curiæ, qui facit jus, & ita docent Pontius c. 17. n. 25. Juſtis l. 1. c. 4. n. 96. & alii communiter contra Navarrum. Quod ſi impedimentum unum conſanguinitatis v. gr. publicum ſit, aliud vero, puta criminis, occultum, tunc impedimentum publicum in Dataria, vel Cancellaria proponi debet ad impetrandam pro externo foro diſpenſationem: utrumque vero tam publicum quam occultum Pœnitentiariæ aperiri debet, non quidem ut hæc impedimentum publicum relaxet, ſed ut examinet an, & qua conditione diſpenſare debeat: quia nimirum difficilius diſpenſat cum iis, qui duplici quam qui uno ſolum impedimento ligantur. Non intereſt autem an prius pro foro exteriori in Dataria petatur diſpenſatio, an pro interiori in Pœnitentiaria, prout teſte Reinffeſtuel in Append. n. 153. declaravit Sacra Congregatio; quamquam ſi diſpenſatio obtentu difficilis videatur, exiſtimem melius eſſe ut prius ad Pœnitentiariam recurratur, ne inutilis & quidem non ſine multo ſumptu obtineatur diſpenſatio a Dataria.

Tertio, ſi copula in diſpenſationis cauſſam allegetur, ab oratoribus exprimendum eſt an habita fuerit ſub ſpe diſpenſationis facilius obtinendæ: quod merito cautum eſt, ne quis ex fraude & peccato commodum facile reportet: hæc ſpes etiamſi ex unius tantum parte fuerit, neceſſario adhuc exprimenda eſt juxta Corradum lib. VIII. c. 1.

Quarto, ſi diſpenſatio petatur poſt matrimonium jam actu ſed invalide contractum, quatuor neceſſario ſunt exprimenda, 1. an partes (vel earum una, id enim omnino conſulendum eſt in praxi) bona vel mala fide contraxerint, nempe cum notitia impedimenti, quo obſtrictæ erant. Non cenſetur autem mala fide contraxiſſe, qui meminerat quidem ſe v. gr. rem turpem habuiſſe cum conſanguinea illius quam duxit, ſed neſciebat inde exoriri impedimentum dirimens. Quod extendunt Sanchez lib. II. diſp. 40. n. 4. & Reinffeſtuel in Append. nu. 58. etiamſi quis id ex ignorantia craſſa & culpa lata ignoraverit; ſed male, vel ſaltem nimis incerto, cum ignorantia craſſa æquiparetur ſcientiæ. Unde hic ea ſolum ignorantia excuſare poteſt, quæ vel eſt a culpa immunis, vel oritur ex culpa leviſſima aut ſolum levi, ait Corradus lib. VIII. c. 4. n. 41. & ſeq. 2. an contraxerint ex ſpe facilius impetrandæ diſpenſationis. 3. an etiam matrimonium conſummaverint. 4. an partes quæ impedimentum ſuum ignorabant, clandeſtine, vel ſine præmiſſis denun-

nuntiationibus contraxerint ; eos enim qui in hoc casu versantur omni dispensationis gratia carere vult Tridentina Synodus , sess. 24. de reform. matrim. c. 5. non quod absolute omnis dispensatio negetur , sed quia multo difficilius obtinetur . Et hæc de omnibus prorsus impedimentis dirimentibus , quibus quis , dum contraheret , ligari potuit , dicta censeri debent , uti solide evincit Corradus lib. VIII. cap. 3.

IV. Præter hæc , quæ generalia sunt , quædam insuper circa unumquodque impedimentum in particulari sunt exprimenda . Sic circa consanguinitatem fideliter exprimi debet :

1. An sit in linea recta , an in transversali , & quoto utriusque gradu .

2. An partes duplici consanguinitatis vinculo conjunctæ sint , puta quia fratres duo duas sorores duxerunt ; & a fortiori an non plura diversæ rationis habeant impedimenta . 3. Exprimendus est incestus , seu copula cum consanguinea ante matrimonium notorie habita , cum vel sine spe dispensationis facilius obtinuendæ , etiam in casu quo alia legitima dispensationis obtinendæ causa affertur . Ita Sanchez lib. VIII. cap. 23. n. 8. Barbosa lib. II. voto 17. Corradus , lib. VIII. c. 71. n. 3. Auctor Collat. Andeg. tom. II. pag. 116. Ethica amoris ubi de Legibus , c. 36. & alii plures contra Ponticum , Justis & Dianam . Ratio tertiæ hujus resolutionis est , 1. quia is est Curiæ Romanæ stylus , ut testantur Barbosa , & Corradus in hisce materiis admodum practicus : porro stylus Curiæ facit jus . 2. quia expressa copula incestuosa , jam alio modo , & cum certis moderationibus dispensat Pontifex ; majorem enim imponi jubet pœnitentiam , majorem quoque compositionem seu taxam exigit , & prohibet ne ii , quibuscum sic dispensatum est , ad alias transeant nuptias , si alteruter moriatur : jam vero suppressio veri , quo expresso Papa aliter , & cum aliis moderationibus dispensasset , dispensationem reddit subreptitiam , ut cum aliis docent Sanchez lib. VIII. disp. 21. n. 17. 3. quia cum agitur de valore sacramentorum , non licet sequi sententiam minus tutam relicta tutiori æque vel magis probabili : atqui sententia requirens expressionem copulæ præhabitæ , si non certa moraliter , saltem probabilior videtur . Immo hanc omnino tenendam pluries declaravit sacra Congregatio cum expresse definierit *dispensationem* esse *subreptitiam , si inter consanguineos vel affines , aut spirituali cognatione conjunctos carnalis copula præcessisset , cujus mentionem in supplicatione* oratores *non fecissent* , prout referunt Corradus lib. VIII. c. 7. n. 37. Barbosa , Garzias , & alii . 4. demum , quia nunquam intendit Papa dispensare cum præjudicio tertii : porro non expressa copula fit præjudicium tertio , scilicet officialibus Curiæ qui ex ea suppressione fraudantur taxa ad quam jus habent ; quia officia emerunt sub conditione jura solita percipiendi . Exprimendum etiam est , an incestus habitus fuerit cum cognitione , an cum ignorantia impedimenti . Hæc autem incestus exprimendi necessitas ex Corrado extenditur ad eos , qui non solum ab affinitate , sed a cognatione spirituali , & honestate publica dispensari quærunt . An autem sæpius repetita fuerit copula cum persona eadem , aperire necessum non est .

Dixi exprimendam esse copulam si notoria sit , quia si remanserit occulta , præsumi non potest piam matrem Ecclesiam intendere ut hæc cum ingenti sui diffamatione , & nonnunquam cum vitæ periculo divulgetur , & hoc in sensu intelligenda sunt argumenta mox allata : neque vero vel Papa censetur velle , vel Curiæ Officiales prætendere , ut ob majus lucrum sibi eventurum , grave incestus occulti crimen ab oratoribus publicetur . Ita Sanchez l. VIII. disp. 25. n. 10. & Reinffestuel n. 192. sed erit ne tunc ad Pœnitentiariam recurrendum ? Negant Pikler ad tit. 16. lib. IV. n. 39. & Reinffestuel , quia inquiunt , incestus propria dispensatione non indiget ; & aliunde Pœnitentiaria nec potest , nec solet compositionem ullam exigere , utpote quæ quidquid expedit , gratis expediat , & propterea a tergo litterarum signet *gratis ubique* . Idipsum docent Theologi plures & Canonistæ apud Sanchez , ubi supra n. 6. at ipse censet in hoc casu recurrendum esse ad Pœnitentiariam , ubi etiam docet explicandam esse consanguinitatem aut affinitatem publicam super qua vel jam dispensavit , vel dispensaturus est summus Pontifex . Idipsum tradit M. Paulus Leo in praxi part. 2. c. 17. n. 2. *Nec de hujusmodi praxi , inquit , dubitari potest , quia ut testis oculatus id affero , cum materias prædictas* XIV. *annorum spatio sedulo pertractaverim* . Huic opinioni , ut quæ tutior sit , & ad minus ejusdem cum opposita probabilitatis , adhærendum puto , eique qui adhæserint Episcopos cognovi ; sed quid si partes post dispensationem Romæ obtentam commercium carnale habere inceperint ?

Resp. Cum Ducasse , & aliis post Pyrrhum Corradum , non valere dispensationem hanc . Nam 1. dispensatio , ut nunc *in forma Commissaria* datur , non tam est actualis dispensatio , quam *mandatum de dispensando* ad Officialem loci directum , ut inquirat an res eo se habeant modo quo expressæ fuerunt : atqui verificationis tempore , jam verum non est nullam inter partes copulam præcessisse : ergo : 2. idipsum evincunt & praxis Romanæ curiæ , & declaratio Sac. Congregationis Concilii Tridentini interpretis : ergo obtinendæ sunt litteræ quas vocant *perinde valere* : si vero partes ante ipsam dispensationis petitionem rem turpem habuerint & expresserint , ac in idem scelus relabantur , distinguendum est : vel enim relabuntur ante fulminationem dispensationis , & tunc valet dispensatio , quia necesse non est , ut crimen exponatur quoad numerum ; Vide Pontas hic cas. 20. vel nonnisi post fulminationem dispensationis ; & tunc variant inter se Theologi . Alii nova dispensatione opus esse putant ; ita satis aperte Habert c. 13. de legib. Alii ve-

ro

ro communius id negant, ut Sanchez lib. VIII. cap. 25. n. 4. Sylvius, Pyrrhus Corradus, qui expreſſam ea de re Sacræ Congregationis deciſionem refert, Reinffeſtuel in Append. nu. 193. atque omnes Romani Canoniſtæ, ait auctor Collat. Pariſienſ. tom. III. Collat. 4. §. 1. tum quia copula diſpenſationem ſubſequens, jam non eſt inceſtus, cum inceſtus non dicatur niſi ubi eſt commixtio inter conſanguineos, & affines abſque diſpenſatione matrimoniali, ut poſt Cajetanum, Vegam, & alios docet idem Sanchez lib. VII. diſp. 60. nu. 9. quia, etiamſi ea copula inceſtus foret, inceſtus ille matrimonii diremptivus cenſeri non deberet: inceſtus enim, ut ibidem notat Habert, hodie non computatur inter impedimenta matrimonii: unde caput *Si quis, de eo qui cognovit &c.* contraria conſuetudine abrogatum eſt. Hæc reſponſio totum locum habet erga affines & alios, quos ad exprimendum inceſtum teneri diximus.

Circa affinitatem exprimi debent, 1. Gradus. 2. Vinculi multiplicitas, ſi adſit, (puta ſi quis cum duabus illius, quam ducere vult conſanguineis peccaverit) & quidem in eadem ſupplicatione. 3. Etiam gradus propinquior, ſi inæqualis ſit graduum diſtantia, (quod an etiam in Gallia neceſſarium ſit, colligi poteſt ex iis, quæ alibi dicta ſunt de expreſſione gradus propinquioris in conſanguinitate.) Ratio eſt, quia quod in conſanguinitate ſervatur, idem etiam in affinitate ſervari poſtulant jura, Curiæ ſtylus & communis Doctorum opinio. 4. Exprimi etiam debet an affinitas ex copula licita an ex illicita oriatur, cum petitur diſpenſatio ſuper primo vel ſecundo gradu; Ratio eſt, tum quia difficilius diſpenſatur ſuper affinitate ex copula licita, quam illicita; tum quia id neceſſarium eſt ut intelligatur an cum affinitate concurrat honeſtas publica. Hæc enim cum ſemper annexa ſit copulæ licitæ, tacite exponitur & tacite diſpenſatur, eo ipſo, quod exprimitur affinitatem ex copula licita ortam eſſe; exprimendum etiam an affinitas ſit in linea recta vel transverſali, ſaltem ſi affinitas oriatur ex copula licita de quo vid. Sanchez lib. VIII. diſp. 24.

Circa honeſtatem publicam explicandum, an ea oriatur ex ſponſalibus, an ex matrimonio, & quo in gradu ſunt qui contrahere volunt. Ubi revocandum eſt in mentem, quod affinitas ex ſponſalibus orta primum gradum non excedit.

Circa cognationem ſpiritualem exprimendum eſt, 1. An ea ſit paternitas aut maternitas ex una parte, & proinde filiatio ex altera, an ſit tantum compaternitas, vel commaternitas; multo enim indecentius eſt matrimonium inter patrem & filiam ſpiritualem, quam inter compatrem, & matrem ejuſdem filiæ &c. unde vix unquam in paternitate ſpirituali diſpenſat Sedes Apoſtolica. 2. An cognatio ſpiritualis ſit duplex: puta, an qui Petri filiam levavit e fonte ſacro, eamdem vel ejus fratrem aut ſororem tenuerit in Confirmatione, an non idem Petrus levaverit filios illius, qui filios ſuos levavit. Haud tamen neceſſe eſt exprimere an quis plures ejuſdem filios vel in Baptiſmo, vel in Confirmatione ſuſceperit, quia cognatio ſpiritualis non cenſetur hinc multiplicata; prout apud Garciam p. 8. cap. 3. n. 78. declaravit Clemens VIII. Cenſent etiam Sanchez ibid. num. 15. & Reinffeſtuel n. 201. neceſſum non eſſe ut exprimatur, an cognatio ſpiritualis ex Baptiſmo, an ex Confirmatione oriatur, quia hæc nihil vel parum rem mutant.

Circa criminis impedimentum exponi debet, an ſit ex machinatione conjugis, an ex adulterio ſolo ſine machinatione, an ex utroque ſimul. Quia ſi ſit ex machinatione, nunquam diſpenſat Papa pro foro exteriori: raro autem pro interno.

Ex his colliges quædam eſſe impedimenta, circa quæ quidquid poſſit Papa nequidem tentanda eſt petitio diſpenſationis: quædam vero, in quibus nonniſi ob graviſſimas cauſſas, & difficillime diſpenſat. Sic nunquam diſpenſat in ſecundo, tertio, & quarto conſanguinitatis gradu in linea recta: ſicut nec in ſecundo lineæ tranſverſæ gradu, nimirum fratrem inter, & ſororem, licet, ait Pikler ad tit. 16. lib. IV. nu. 31. jam ſæpius id ardenter poſtularint magni Principes. Sic nonniſi ab cauſſas, quæ vix occurrunt, diſpenſat in conjugicidio publico, & impedimento diſparis cultus. Sic difficillime diſpenſat in paternitate & maternitate ſpirituali, & in cognatione legali lineæ rectæ. Sic in ſecundo conſanguinitatis, vel affinitatis lineæ tranſverſæ gradu non ſolet diſpenſare, niſi cum magnis Principibus. Univerſim quo arctius eſt vinculum inter perſonas, eo difficilior eſt diſpenſatio, & gravior ad eam requiritur cauſſa: unde difficilius diſpenſatur in impedimento conſanguinitatis, quam affinitatis, licet ſint in eodem gradu; difficilius in gradu propinquiori, quam remotiori; difficilius in impedimento honeſtatis ex matrimonio, quam ex ſponſalibus; difficilius, & ſolum ob publicam cauſſam cum Diacono, quam cum Subdiacono; difficilius cum Religioſo profeſſo, quam cum Subdiacono ſæculari; difficilius ſi matrimonium necdum eſt contractum, quam ſi contractum ſit juxta formam Tridentini.

Quod ſpectat ad ea, quæ licet apud Datariam exprimenda ſint, non tamen exprimuntur apud Pœnitentiariam: hæc ſunt numero quinque, quæ quamquam ex dictis colligi facile poſſunt, hic tamen majoris claritatis gratia paucis repetam.

Itaque apud Pœnitentiariam exprimi non debent, 1. Nomen vel cognomen oratoris. 2. Nec nomen Diœceſis. 3. Nec neceſſum eſt ut exprimatur gradus propinquior, niſi ſit primus. 4. Neque etiam, juxta aliquot quos ſupra appellavimus, exprimi neceſſario debet copula, niſi habita fuerit ſub ſpe diſpenſationem facilius obtinendi: quia, inquiunt, declarationes S. Congregationis, quæ præviam copulam exprimi volunt, & aliæ ejuſdem generis, externum dumtaxat forum reſpiciunt, niſi aliud exprimatur,

ut

& ut bene advertit Corradus lib. VIII. c. 1. n. 53. sed admisso Corradi principio, negavimus supra consequentiam. Aliud est in Dataria, in qua exprimi debent, 1. Nomen & cognomen oratorum sine abbreviatione. 2. Diœcesis originis, nisi partes in alia Diœcesi domicilium fixerint. 3. Duæ Diœceses, si orator in una, oratrix in altera commoretur. Hæc fusiori stylo tractanda esse duxi ob gravitatem materiæ, nunc ad propositum reverti operæ pretium est.

V. Itaque aliter inscribendæ sunt litteræ, quibus a Pœnitentiaria, aliter eæ quibus a Dataria petitur dispensatio; & quamvis absolute loquendo sufficiat ut impedimentum & dispensandi causa clare, nitide & sine ambagibus explicetur; expedit tamen ut consuetus in Curia *Supplicandi* stylus servetur. Is porro sic se habet:

In supplicatione ad obtinendam pro foro interno dispensationem Supplicationis inscriptio extra seu a foris apponenda, non fit ad Papam, seu ad Majorem Pœnitentiarium, qui unus est e S. R. E. Cardinalibus, in hunc modum:

EMINENTISS., ET REVERENDISS. D. D. CARD. MAJORI POENITENTIARIO.

Romam.

Intus autem his incipit verbis Epistola, seu supplicatio.

Eminentissime, & Reverendissime Domine.

TUM proceditur ad expositionem impedimenti; circa quam notandum, quod si unus dumtaxat conjugum sit conscius impedimenti ex delicto occulto, ut plerumque se res habet, non ambo conjuges vel sponsi plurali numero, sed reus in singulari, ficto nomine supplicat his ferme verbis, quæ petitionem dispensationis super impedimento affinitatis ante contractum matrimonium continent, quæque aliis dispensationum supplicationibus accommodari facile possunt.

Eminentissime, & Reverendissime Domine.

EXponitur humiliter *Eminentiæ vestræ pro parte devoti illius oratoris N.* (vel Titii, aut alterius ficto nomine expressi) *quod postquam idem orator carnaliter cognovit Fabiam, postea ignarus impedimenti, bona fide* (vel conscius impedimenti) *tractatum habuit de contrahendo matrimonio cum sorore dictæ Fabiæ: cum autem dictum impedimentum sit occultum, tractatus vero sit publicus, & nisi ad effectum deducatur, scandala exinde verosimiliter exoritura sint, cupit orator ad vitanda scandala, & pro conscientiæ suæ quiete de præmissis, de quibus summe dolet, absolvi & secum dispensari. Quare Eminentiæ vestræ humiliter supplicat, ut super his de opportuno remedio auctoritate Apostolica providere dignetur.*

Dignetur Eminentia vestra responsum dirigere N. ad me infrascriptum. Hic exprimendum est nomen & cognomen illius ad quem rescribendum est; nomen item oppidi vel civitatis ad quam, vel per quam rescribendum est, & hæc quidem vulgari lingua.

Cum autem dispensationis executio committatur solum Doctoribus in Theologia, vel Jure Canonico: si neuter haberi facile possit, id addere debet sollicitator, & rogare, ut aliis committatur executio dispensationis, his similibus verbis: *Et quia in oratoris loco nullus reperitur Confessarius, Theologiæ Magister, vel Canonum Doctor, vel alius ad exequendum privilegiatus, dignetur Eminentia vestra providere, & disponere, ut etiam alius exequi valeat*, præsertim Parochus, aut etiam simplex Confessarius, cui pœnitens suam aperuit conscientiam, vel cui majorem haberet aperiendi fiduciam; ne ipse pœnitens, & præcipue feminæ huc & illuc ad dispensationis executionem circumire cogantur. Hæc facultas ad Confessarium etiam non Doctorem recurrendi facile conceditur in casibus, qui parum habent difficultatis, & feminis præsertim. Religiosi Mendicantes, Jesuitæ, etiamsi Doctores non sint, Brevia Pœnitentiariæ exequi possunt, ut & Presbyteri Congregationis Missionis.

Aliam supplicationis methodum breviorem & certam proponunt alii, cujus hic exemplum subjicere placet.

Eminentissime, & Reverendissime Domine.

TItius *N. Laicus, conscius* (vel *ignarus*) *impedimento, contraxit in facie Ecclesiæ matrimonium cum muliere, cujus matrem* vel *filiam* vel *sororem prius carnaliter cognovit; quare cum absque scandalo separari non possint, & impedimentum sit occultum, humillime supplicat pro absolutionis & dispensationis remedio, dignetur &c.* Quod si quis ad ipsum Majorem Pœnitentiarium scribere nolit, scribere potest ad unum ex Procuratoribus generaliter Ordinum, qui ut monet Reinffestuel lib. IV. in Append. n. 433. munus hoc Dei intuitu libenter suscipiunt, cum de sola Pœnitentiaria agitur: is autem talium litterarum est stylus, quem in dispensatione a voto simplici castitatis exprimam. *Admodum Reverende in Christo Pater. Quod gravia & copiosa A. R. Paternitatis negotia interpellem, urget caritas proximi. Siquidem Bertha votum simplex perpetuæ castitatis emisit; sed cum de facto orbata suis parentibus, variis exponatur incontinentiæ periculis, ita ut continenter se vivere posse diffidat, enixe rogat dispensationem ad effectum nubendi, ut sibi debitum conjugale & exigere, & reddere liceat. Quare humillime rogat, & ego cum ipsa, dignetur A. R. Paternitas necessariam dispensationem pro foro interno apud S. Pœnitentiariam amore Dei & proximi procurare, & obtentam mihi transmittere. Deus omnis caritatis largissimus retributor, dabit mercedem, quæ ut copiosa sit exiguas preces meas promitto, & humillime me commendo. Parisiis 14. Maji 1746. A. R. Paternitatis servus in Christo addictissimus Petrus N.* Exterius vero scribitur vel italice, vel latine, *Admodum Reve-*

Reverendo Patri Procuratori generali Ordinis Francifcanorum Reformatorum. Romam. Ubi nota, quod præter Majorem Pœnitentiarium, qui ſemper eſt Cardinalis: tres eidem ſubordinati in præcipuis tribus Romæ Baſilicis conſtituti ſint Pœnitentiarii; qui Minores vocantur, nempe in Vaticana Patres Societatis Jeſu, in Lateranenſi PP. Franciſcani Reformati, & in Liberiana, ſeu ad S. Mariam Majorem, PP. Dominicani.

Olim, ait auctor Collat. Andeg. uſus erat ut litteræ ad Majorem Pœnitentiarium ſcriptæ per curſorem publicum Romam mitterentur: nunc autem, inquit, ſigillo clauſulæ reponi debent in manibus Bancarii, & eadem via recipitur reſponſio. Quo nixus fundamento hæc aſſerat, & unde nata ſit hæc diſciplinæ mutatio detegere non potui. Contrarium expreſſe docet Illuſtr. Epiſcopus Tutelenſis tom. 3. ſuæ ſeptem Sacramentorum expoſitionis pag. 434. ubi notat poſſe ſcribi vel ad amicum, vel ad alicujus Ordinis Procuratorem, vel quod facilius eſt ad ipſum immediate Majorem Pœnitentiarium, ſoluto prius Epiſtolæ *portu*. Aliud eſt in diſpenſationibus a Dataria conceſſis, quæ ſub nullitatis pœna Expeditionariorum miniſterio ſecundum Regis edicta obtineri debent.

Cum diſpenſatio petitur a Dataria, ſupplices litteræ diriguntur ad Papam; unde interius Epiſtola his incipit verbis *Beatiſſime Pater*; exterius autem inſcriptio eſt *ad Summum Pontificem*. Etſi in Gallia inutile eſt noſſe, qua forma ad Pontificem ſcribi debeat, cum ut mox dixi, cura hæc ſolos Bancarios reſpiciat; quia tamen noſtrum hoc opus prodeſſe poteſt extraneis, a quibus jam prælo ſubjectum eſt, placet hic exemplum dare ſupplicæ ſeu Epiſtolæ ad Papam pro diſpenſatione impedimenti publici conſcribendæ. Supponemus cauſſam diſpenſandi eſſe tum inſufficientiam dotis, tum anguſtiam loci, qui quidem locus nominari debet, vernacula lingua, niſi ſatis latina expreſſus intelligatur.

Beatiſſime Pater.

Pariſiis.

Exponitur humiliter Sanctitati veſtræ pro parte devotorum illius oratorum Petri Tollet Diœceſis Bleſenſis, & Margaritæ Gautier Diœceſis Pariſienſis ex oppido Argentovii, quod cum dicta oratrix dotem habeat minus competentem, juxta ſtatus ſui conditionem, cum qua, uti & propter anguſtiam dicti loci, virum non conſanguineum (vel non affinem) paris conditionis cui nubere poſſit, invenire nequeat, & dictus orator, qui in memorato oppido domicilium fixit, cum dicta minus competente dote oratricem in uxorem ducere intendat, & ſi extra dictum locum nubere cogeretur, dos quam ipſa habet, non eſſet competens neque ſufficiens, ut virum paris conditionis invenire valeat, loco hujus cauſſæ, alia quæcumque, modo vera, & alioqui ad diſpenſationes ſufficiens, allegari poteſt, v. g. extinctio litis, aliunde tamen, quam ex cauſſa matrimonii ortæ, devitatio infamiæ vel ſcandali, dignitas perſonarum, bona in Eccleſiam merita &c. nec unquam ſupprimi debet copula notoria, cum ejus expreſſio certo neceſſaria ſit, ſi habita fuerit ſub ſpe diſpenſationis facilius obtinendæ; & admodum probabiliter neceſſaria etiam extra hujus nefariæ intentionis caſum, ut ſupra diximus. Tum vero ſic continuatur: *Quia vero tertio & quarto gradu conſanguinitatis conjuncti* (hic ponitur impedimentum unum vel multiplex, cum omnibus circumſtantiis neceſſario exprimendis) *deſiderium ſuum in hac parte adimplere non poſſunt, humiliter ſupplicant Sanctitati veſtræ, quatenus cum iiſdem oratoribus, quod impedimento quarti (vel tertii & quarti) conſanguinitatis gradus hujuſmodi non obſtante, matrimonium inter ſe ſervata forma Concilii Tridentini contrahere, illudque in facie Eccleſiæ ſollemnizare, & in eo poſtmodum remanere libere, & licite valeant, diſpenſare; diſtantiam vero tertii gradus prædicti eis non obſtare declarare, prolemque ſuſcipiendam exinde legitimam nuntiare dignemini de ſpeciali gratia, non obſtantibus præmiſſis, ac Conſtitutionibus & Ordinationibus Apoſtolicis, ceteriſque contrariis quibuſcumque cum clauſulis opportunis.*

Qui ſingulorum prædictæ & alterius cujuſcumque ſimilis ſupplicæ terminorum notitiam & rationem habere volet, conſulat Pyrrhum Corradum lib. 2. praxis diſpenſat. Apoſtolic. cap. 2.

Si partes in forma pauperum diſpenſari velint, Parochus eorum paupertatis fidem facere debet apud Epiſcopum, ejuſve Vicarium Generalem, qui eam ad Apoſtolicam Sedem his verbis tranſmittat.

Not. ... Illuſtriſſimi ac Reverendiſſimi N Epiſcopi N. Vicarius Generalis, vel Officialis.

Fidem facimus & atteſtamur, Joannem N. & Luciam N. hujus N. Diœceſis, adeo pauperes, & miſerabiles exiſtere, quod ex labore & induſtria ſua tantum vivunt; prout ex fide Parochi, aliorumque fide dignorum teſtimonio nobis conſtare fecerunt, in cujus rei teſtimonium præſentes fieri fecimus, manu noſtra ſubſcriptas, noſtroque Sigillo munitas, Pariſiis, die & anno &c. Ita Corradus lib. 8. c. 5. n. 18.

ARTICULUS II.

De executione diſpenſationis.

DIſpenſatio, vel eſt a Pœnitentiaria, vel a Dataria. Unaquæque diverſos habet executores: prima quidem Confeſſarios, ſecunda vero Epiſcopum, ejuſve Vicarios Generales: De utriſque ſeorſim dicendum.

Quod ad Confeſſarios attinet, diſpenſatio ad eos a Majori Pœnitentiario directa exterius his inſcribitur verbis: *Diſcreto viro N. Confeſſario Theologiæ Magiſtro (vel decretorum Doctori) ex approbatis ab ordinario per latorem, vel latricem pœnitentem eligendo ad intra ſcripta ſpecialiter deputato.*

Intus vero explicatur & impedimentum, &

ejusdem relaxandi ratio. Quod ut distinctius intelligatur duo proponemus exempla, aliud quidem dispensationis ad contrahendum, aliud vero dispensationis ad manendum in contracto. Prius sic habebit ut plurimum:

Lucius miseratione divina Episcopus N. S. R. E. Cardinalis N.

Discreto viro Confessori... Salutem in Domino. Ex parte latoris præsentium nobis oblata petitio continebat, quod ipse de matrimonio contrahendo tractavit cum muliere, quam, & cujus matrem carnaliter cognovit. Cum autem, sicut eadem petitio subjungebat, dicta carnalis cognitio cum præfata mulieris matre sit occulta, & nisi lator cum dicta muliere matrimonium contrahat, periculum immineat scandalorum: ideo ad dicta scandala evitanda, & pro suæ conscientiæ quiete cupit per Sedem Apostolicam absolvi, secumque dispensari. Quare supplicavit humiliter, ut sibi super hoc de opportuno remedio providere dignaremur. Nos discretioni tuæ committimus, quatenus, si est ita, dictum latorem, audita prius ejus sacramentali confessione, ac sublata occasione amplius peccandi cum dicta mulieris matre, ab incestu, & excessibus hujusmodi absolvas hac vice in forma Ecclesiæ consueta; injuncta ei pro tam enormis libidinis excessu gravi pœnitentia salutari; & aliis, quæ de jure fuerint injungenda. Demum, dummodo impedimentum ex præmissis proveniens occultum sit, & aliud canonicum non obstet, cum eodem latore quod præmissis non obstantibus matrimonium cum dicta muliere, & uterque inter se publice, servata forma Concilii Tridentini, contrahere, & in eo postmodum remanere licite valeat misericorditer dispenses, prolem suscipiendam exinde legitimam pronuntiando in foro conscientiæ, & in ipso actu Sacramentalis Confessionis tantum & non aliter, neque ullo alio modo, ita quod hujusmodi absolutio, & dispensatio in foro judiciario nullatenus suffragentur. Nullis super his testibus adhibitis, aut litteris datis, seu processibus confectis, sed præsentibus laceratis, quas sub pœna excommunicationis latæ sententiæ lacerare tenearis, neque eas latori restituas; quod si restitueris, nihil ei præsentes litteræ suffragentur. Datum Romæ &c.

Posterius rescriptum ad remanendum in contracto, fere ejusdem erit tenoris, unde discrimina referre sufficiet.

Lucius &c. Discreto viro &c. Ex parte viri latoris præsentium nobis oblata petitio continebat, quod ipse alias matrimonium publice in faciem Ecclesiæ contraxit, & successive consummavit cum muliere, cujus matrem antea carnaliter cognoverat. Cum autem, sicut eadem petitio subjungebat, dictus lator ob impedimentum ex præmissis proveniens, quod occultum est, in dicto matrimonio remanere nequeat absque Sedis Apostolicæ dispensatione, ad evitanda scandala, quæ si divortium fieret inter se & prædictam mulierem, exorirentur, cupit a præmissis, de quibus plurimum dolet, absolvi, secumque desuper dispensari. Quare supplicavit humiliter &c. Nos igitur .... discretioni tuæ committimus, quatenus si ita est, dictum latorem audita prius &c. a quibusvis sententiis, censuris & pœnis Ecclesiasticis, quas propter præmissa quomodolibet incurrit, incestu & excessibus hujusmodi absolvas .... injuncta ei pro tam enormis libidinis excessu gravi pœnitentia salutari, ac confessione Sacramentali semel quolibet mense per tempus arbitrio tuo statuendum; & aliis injunctis quæ de jure fuerint injungenda. Demum dummodo impedimentum præfatum occultum sit, & separatio inter latorem & dictam mulierem fieri non posse absque scandalo, & ex cohabitatione de incontinentia probabiliter timendum sit, aliudve canonicum non obstet, cum eodem latore, ut dicta mulier de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita caute, ut latoris delictum nusquam detegatur, matrimonium cum eadem muliere, & uterque inter se de novo secrete ad evitanda scandala prædictis non obstantibus contrahere, & in eo postmodum remanere licite valeat misericorditer dispenses: prolem susceptam, si qua sit, & suscipiendam exinde legitimam decernendo in foro conscientiæ, &c. ut supra.

In dispensationibus, aut commutationibus votorum simplicium castitatis aut Religionis quæ quis vel transgrederetur, vel jam transgressus est, matrimonium contrahendo, peculiares quædam clausulæ adduntur in hunc modum.

Nos discretioni tuæ committimus, quatenus si est ita, dictum latorem &c. absolvas, injuncta ei pœnitentia salutari, atque votum præfatum, ad hoc tantum ut matrimonium legitime contrahere, & in eodem debitum conjugale exigere & reddere licite valeat, in Sacramentalem confessionem semel quolibet mense, & in alia pœnitentiæ opera perpetua per te injungenda, inter quæ sint etiam aliqua (Religionis quam ingressurus fuisset) quæ quotidie facere teneatur ad eum finem ut ea adimplens meminisse semper possit obligationis, quæ hujusmodi voto astringebatur, prout, secundum Deum, ipsius animæ saluti expedire judicaveris, dispensando commutes, in foro conscientiæ tantum &c.

Ut in his quæ juniori Confessario, & seniori quandoque moram facere possunt, tuto procedatur, eas prædictorum rescriptorum partes explicabimus, quæ aliquid difficultatis habent. Sed expositioni huic præmittenda est expositio alia breviaturarum communium, quæ in litteris Sacræ Pœnitentiariæ apponi solent.

	A
alr	aliter
als	alias
Aplica	Apoſtolica
appbatis	approbatis
auctē	auctoritate
	C
Cardilis	Cardinalis
canice	canonice
cen.	cenſuris
confeone	confeſſione
coione	communione
conſciæ	conſcientiæ
	D
diſcreoni	diſcretioni
Dnus	Dominus
	E
Ecclæ	Eccleſiæ
effus	effectus
exit	exiſtit
Eclis	Eccleſiaſticis
Epus	Epiſcopus
	F
fr	frater
frum	fratrum
	G
gnrali	generali
	H
humoi	hujuſmodi
humilt	humiliter
	I
infraptum	infraſcriptum
irregulte	irregularitate
igr	igitur
intropta	introſcripta
	L
lia	licentia
ltima	legitima
lræ	litteræ
lite	licite
	M
mrimonium	matrimonium
magro	magiſtro
miraone	miſeratione
mir	miſericorditer
	N
nultus	nullatenus
	O
ordio	ordinatio
	P
PP.	Papa
Pr	Pater
Pontus	Pontificatus
ptus	prædictus
ptur	præfertur
pntium	præſentium
Pbter	Presbyter
Pbricidia	Presbyticida
pœnia	pœnitentia
Pœniaria	Pœnitentiaria
poe	poſſe
ptor	procurator
	Q
qtnus	quatenus
qmlbet	quomodolibet
qd	quod
	R
relari	regulari
relione	religione
Roma	Romana
	S
Santæ	Sanctæ
ſaluri	ſalutari
ſentia	ſententia
ſpealr	ſpecialiter
ſupplioni	ſupplicationi
ſpualibus	ſpiritualibus
	T
tn	tamen
tm	tantum
Thia	Theologia
tli	tituli
	V
venebil	venerabili
vræ	veſtræ

Nunc enucleandæ veniunt clausulæ, quarum observatio necessaria est ut Confessarius rescriptum valide aut licite exequatur.

Discreto viro Doctori &c. Non ergo sufficit ut quis sit vel Licentiatus in Theologia, aut jure civili aut jure Canonico, vel utriusque Professor vel Doctor in jure Civili, vel ut reipsa doctus sit, vel ut ex errore communi Doctor existimetur, vel ut Magister in religione sua appelletur, nisi vere ad Magisterii seu Doctoratus gradum in Universitate aliqua evectus sit: unde in his casibus dispensatio suo frustaretur effectu. Hæc scribens audio Brevia pœnitentiariæ nunc non dirigi ad Doctores. Excipiuntur ab hac regula PP. Societatis & Religiosi Mendicantes, & qui per participationem Privilegiis *eorum fruuntur*. Item & simplices Confessarii, qui executionem dispensationis sibi delegari precati sunt & obtinuerunt. Vide Sanchez l. VIII. disp. 34. qui n. 22. bene advertit quod si litteræ aperiuntur ab eo, qui Magisterii gradu insignitus non fuerit, non ideo careant effectu, modo a Doctore etiam indocto executioni mandentur. *Ex approbatis ab ordinario*. Unde Doctor, qui actu approbatus non est, licet alias vel alibi approbatus fuerit, dispensationem exequi non potest. Si rescriptum sit in favorem Religiosi, sufficit ut Confessarius ab eo eligendus sit approbatus a superiore Ordinis, qui respectu Religiosorum suorum vices Ordinarii gerit. Si agatur de Moniali, debet hæc eligere Confessarium ex approbatis pro Monialibus. Circa quod duo notat Tiburtius Navar. pag. 15. 1. Non requiri ut Confessarius approbatus sit *pro Monasterio, in quo degit* ea Monialis. 2. Hujusmodi commissiones aliquando committi Confessariis ex approbatis ab Ordinario, etiamsi non sint approbati pro *Monialibus*, nimirum ut *Moniales habeant libertatem confitendi cuilibet*. Verum multo decentius & tutius est, ut quis specialem ad audiendas Moniales approbationem postulet ab Ordinario; quam quidem ad breve tempus & generatim, ne quid nascatur suspicionis, efflagitare potest.

Age jam & interiores rescripti clausulas interpretemur, quæ serio pensari debent.

Prima est ista: *quatenus si ita est*, vel ut olim dicebatur, & etiam cum omissum est, utrumque subaudiri debet; *quatenus si ita esse per diligentem oratoris examinationem, ac post monita & consilia opportuna illi præstita inveneris &c.* Circa clausulas istas quædam sunt annotanda, & quidem.

1. Monita hæc, & consilia in eo sita esse, quod Confessarius pœnitentem adhortetur, ut veritatem sincere, & coram Deo explicet; quod existimo necessarium non esse si pœnitentis probitas, & religio Confessori jam notæ sint.

2. Confessarium teneri in conscientia, & sub gravi peccato rei fundum, & circumstantias indagare, & scrutari, investigando scilicet an impedimentum, quod Pœnitentiariæ propositum est, occultum sit; & an ex dispensationis denegatione oritura sint incommoda, quæ alioqui secutura esse declaravit Orator; uno verbo, an preces veritate nitantur, & an a parte rei subsistat causa finalis quæ Pœnitentiariam movet ad dispensandum, & qua secluſa non dispensaret. Hoc autem examen quandoque satis facile est, quandoque difficile, nec semper reipsa sufficiunt, quæ prima fronte sufficere videntur. Unde ei qui ut a castitatis voto liberaretur, exposuit se *stimulis carnis adeo agitari, ut continenter vivere posse non speret*, non sufficit vel sola tentatio, vel juxta aliquos, periculum unius, aut alterius transgressionis: tunc enim adhuc utile est votum, ut voventem contineat ne ita facile labatur. Requiritur, ergo, ait Sanchez, vel periculum, quod oriatur ex ipso voventis statu, qui v. gr. conjugatus sit, vel tanta implendi voti difficultas sive ob habitum, sive ob vehementiam tentationis, ut probabiliter judicetur votum & violandum sæpius fore, & non vitandis, sed augendis peccatis inserviturum esse. Ita post Navarrum cit. Sanchez l. VIII. disp. 20. n. 10. Facile tamen credidero eum, qui conjugem ducere potest, cujus usu concupiscentiam refrænet, posse voti dispensationem sollicitare, cum graviter teneatur, & immineat probabile vel lapsus unius periculum; juxta id Cypriani Epistola 62. edit. Pamel. *Si autem perseverare nolunt, vel non possunt, melius est nubant, quam in ignem delictis suis cadant*; & ita docet Pontas V. disp. de Voeux, cas. 6. Quædam hic moventur dubia. 1. An qui sine examine dispensationem executus est, valide executus fuerit. 2. An si Confessarius cui præsentatum est rescriptum dispensationis, idem judicet subreptitium, possit alius adiri, qui contra sentiat. 3. Cui credendum sit cum verificandum est, an preces veritate nitantur.

Resp. Ad 1. Certum est si facti veritas Confessario nota sit, non opus esse examine. 2. Si Confessor veritatis minime conscius sine prævio examine dispenset, censet Sanchez etiam posita facti veritate, invalidam esse dispensationem; quia, inquit, verba hæc: *si ita esse per diligentem examinationem inveneris*, inducunt formam, qua minime observata, corruit tota commissionis validitas. Aliud esset, teste eodem ibidem n. 26. si simpliciter diceretur: *Dispenso, si ita est*. Ex quo colligo valere hodie dispensationes sine examine, non tamen sine facti veritate concessas; quia nunc usus est ut solum scribatur, *si ita est, vel si preces veritate nitantur*. Graviter tamen peccaret, qui serium veritatis facti examen culpate omitteret, cum super hoc conscientia ejus a Pontifice oneretur.

Resp. Ad 2. Licitum esse pœnitenti ab uno Confessario ad alium recurrere, modo non eo fine ut latiorem inveniat aut eruditum minus, qui libidini suæ faveat. Potest etiam Confessarius, re propius expensa, a priori sua opinione recedere. Neutrum juxta Sanchez l. VIII. disp. 27. n. 38. licet Officialibus erga dispensatio-

tiones a Dataria conceſſas. Non primum, quia ex l. 10. ff. *De judiciis*, ubi ſemel cœptum eſt judicium, ibi terminari debet: idque verum eſt, etiamſi Officialis, cui priori præſentatum eſt reſcriptum, in alterius electionem conſentiret. Non ſecundum, quia perimitur juriſdictio Judicis delegati ſtatim ac ſententiam definitivam tulit, etiamſi ferendo erraverit: ergo, ait idem Sanchez, non poteſt variare, ac proinde in utroque caſu recurrendum eſt ad Pontificem, qui alium delegat, ſed de his judicent Officiales. Unum hic monere ſufficiat cum auctore coll. Andeg. & Illuſt. Epiſcopo Tutelenſi, Confeſſarii onus non eſſe ut expendat an expoſitio Papæ facta vere ſufficiens ſit ad obtinendam diſpenſationem, ideoque an in hoc caſu concedi debuerit diſpenſatio, ſed tantum an res eo ſe habeant modo, quo Pontifici expoſitæ fuerunt.

Reſp. Ad 3. Credendum eſſe pœnitentis aſſertioni, cum in foro pœnitentiæ confitetur, nec adhibeantur, nec adhiberi poſſint teſtes, nec ullus confici proceſſus judicialis, prout ejuſdem Pœnitentiariæ reſcriptum declarat. Quod ſi Confeſſarius aliunde novit, rem non ita eſſe ut expoſita eſt, non debet diſpenſationem exequi, quidquid in contrarium aſſerat pœnitens; niſi forte id ex alterius confeſſione reſcierit; quo in caſu quid faciendum ſit docent Theologi agendo de ſigilli obligatione in Tract. de Pœnit.

Secunda clauſula hæc eſt: *audita prius ejus ſacramentali confeſſione*; unde neceſſe eſt ut lator peccata, ſaltem ea, quæ a poſtrema confeſſione commiſit, deponat apud confeſſarium reſcripti executorem; idque verum eſt, ait Navarrus p. 20. etiamſi diſpenſatio concederetur in materia, quæ nullum pœnitentis delictum ſupponit, puta in irregularitate orta ex defectu natalium. Haud tamen neceſſe eſt ut vel mortalia, vel ea quæ circa materiam diſpenſationis commiſit peccata, confiteatur, ſi hæc jam apud alium, vel eumdem Confeſſarium depoſuerit: qui enim venialia ſolum habens, venialia deponit, prædictam clauſulam verificat, & adimplet. Cenſet quidem Sanchez l. VII. diſp. 34. n. 29. Confeſſionem non neceſſario requiri ad hoc ut diſpenſatio valide excutioni mandetur; ſed abſit ut in materia tanti momenti pars minus tuta propter meras probabilitates teneatur.

Tertia clauſula eſt: *ſublata occaſione peccandi &c.* Quæ verba demonſtrant pœnitentem nec ante abſolvendum, nec ante diſpenſandum eſſe, quam abſtulerit occaſionem peccandi, voluntariam quidem de facto; neceſſariam autem animo, & corde: de quo vide S. Anton. de pœnit. c. 3. art. 3. pag. 6.

Quarta clauſula eſt: *injuncta ei ... gravi pœnitentia*: quæ quamvis a Confeſſarii diſcretione & perſonarum ſtatu dependeat, ait Navarrus, pag. 88. poſſet tamen eſſe jejunium per ſex menſes, ſemel qualibet hebdomada; recitatio tertiæ partis Roſarii per tres menſes, tribus diebus qualibet hebdomada, vel aliquod aliud pietatis opus arbitrio ipſius Confeſſarii imponendum, frequens præſertim confeſſio, uſus meditationis, & ſimilia quæ cor potentius afficiunt; conſideratis ſemper ſtatu, qualitate, ſexu, & ætate pœnitentis, & advertendo, quod pœnitentia ſit ita prudenter impoſita & moderata, ut nuſquam pœnitentis delictum detegi poſſit. Utique ſi pœnitens in aliis confeſſionibus jam antea rite factis, pœnitentiam crimini, propter quod diſpenſari voluit, parem recepit & executus eſt, erit hujus præviæ ſatisfactionis habenda ratio: unde Confeſſarius pœnitentias Brevi Romano præſcriptas moderari & temperare debebit, ſic tamen ut modum temperans ſubſtantiam ſervet. Huic clauſulæ aliam ſubſtituit Pœnitentiaria, cum agitur de relaxatione voti, eaque his quæ jam retuli verbis continetur, *ſibique votum præfatum ad hoc tantum* &c. ut ſupra, quæ paullo fuſius explicanda ſunt.

1. Itaque monendi ſunt a Confeſſario pœnitentes a votis diſpenſandi, diſpenſationem nonniſi ad contrahendi matrimonii effectum concedi, unde eo uſque tenetur voto. Quapropter ſi in gravi incontinentiæ periculo verſentur, hortandi ſunt ut quamprimum matrimonium ineant, ne interim multiplicentur voti tranſgreſſiones. Quod ſi poſt contractum matrimonium adverſus caſtitatem conjugalem peccent, ex hac parte voti tranſgreſſores erunt, utpote quod nonniſi in ordine ad matrimonii uſum relaxatum fuerit.

2. Cum diſpenſationi a Pœnitentiaria conceſſæ annexa ſit quædam ſpecies commutationis in *Sacramentalem confeſſionem* ſemel quolibet menſe, hoc menſtruæ confeſſionis onus a Confeſſario pœnitenti imponendum eſt.

3. Cum additur voti commutationem faciendam inſuper eſſe in *alia pœnitentiæ opera*, neceſſum eſt ut Confeſſarius præter menſtruam confeſſionem alia pœnitenti imponat pœnitentiæ opera, puta jejunium, aut abſtinentiam ab ovis, & lacticiniis feria ſexta, vel ſabbato; aut Officium aliquod parvum, v. gr. B. Mariæ Virg. item ſeptem pſalmos, & ſimilia. Cum autem *alia* hæc *pœnitentiæ opera* plurali numero exprimantur, debent ad minus eſſe duo: ſed & duo ſufficiunt, ne gravetur pœnitens. Porro hæc pietatis opera *tamdiu duratura* ſunt ex reſcripto, *quamdiu prædictæ commutationi locus erit*. Ex quibus tria ſequuntur. 1. Obligationem prædictorum operum ab ea ſolum die incipere, quo orator contrahit, & conſummat matrimonium, quia non ante operatur diſpenſatio. 2. Sublato, per mortem alterius conjugis, commutationis uſu, ceſſare ſingulas dictæ & mox dicendæ pœnitentiæ partes, quia reviviſcit obligatio voti. 3. Id locum habere in diſpenſatione voti Caſtitatis, non autem voti Religionis amplectendæ, quia votum Caſtitatis diſſoluto per alterius mortem conjugio reviviſcit; non vero votum Religionis cujus proinde relaxationi, utpote perpetuæ, perpetua reſpondere debet pœnitentia.

4. Cum adhuc præcipiatur, ut inter opera pie-

pietatis quædam *sint etiam quæ pœnitens quotidie facere teneatur*, ut semper primævæ voti sui obligationis meminerit; evidens est, præter mox exposita pietatis opera (quorum prima non sunt in perpetuum; secunda sunt quidem in perpetuum vel potius quamdiu commutationi locus erit, non tamen quotidiana) alia imponi debere quæ singulis diebus impleantur. Hæc autem & faciliora, & utiliora præscribi debent, v. gr. lectio quotidiana brevis; breve conscientiæ examen, oratio mentalis ad minus per quadrantem, aliquod caritatis opus in proximum juxta vires, fortunas, & statum pœnitentis. Cum vero ea imponat Confessarius, monebit pœnitentem, ut dum ea exequetur, meminerit vinculi a quo dispensatus est, prout jubet sacra Pœnitentiaria. Si dispensatio detur in voto Religionis, inter pœnitentiæ opera a Confessario præscribenda, quædam esse *debent (Religionis quam* pœnitens *ingressurus fuisset) quæ quotidie facere teneatur* in memoriam voti. In hoc ordine sunt gestatio chordulæ Ordinis, recitatio quotidiana & quotuplex Orationis Dominicæ & Angelicæ salutationis; item Litaniarum quæ in ordine dicuntur, breve Conscientiæ examen. Si dispensatus sit in sacris, habenda est ratio officii ad quod jam tenetur: unde imponi ei potest commemoratio Sancti Institutoris Religionis quam voverat cum Litaniis Deiparæ, aut brevi conscientiæ examine. His addi possunt opera quædam ejusdem generis, sed haud quotidiana.

Quinta clausula est: *& aliis injunctis quæ de jure fuerint injungenda*, hæc clausula generalis est, & subauditur etiam non expressa. Ejus scopus est, ut si pœnitens in foro pœnitentiæ dispensandus, alia Confessario peccata declaret, ex quibus ad restitutionem alieni boni, denigratæ famæ reparationem, aliave similia teneatur, hæc ei præcipiantur a Confessore, præter speciales pœnitentias, de quibus modo actum est.

Sexta clausula est: *dummodo impedimentum sit occultum*, & hæc est conditio sine qua non dispensat Pœnitentiaria; quæque, ait Navarr. pag. 23. *Semper est punctualiter observanda*. Unde si Confessarius ex pœnitentis examine agnoscat factum esse *famosum*, *vel manifestum*, *vel notorium facti vel juris*, ulterius ad executionem procedere non potest, etsi interim pœnitentem monere debeat, quid facto opus sit. Quando autem & quatenus impedimentum debeat occultum judicari, colliges ex addendis in tractatu *de censur.* c. 1. quæst. VIII. c. 2. pag. 345. edit. 1627.

Septima clausula est: *aliudque canonicum*, impedimentum nempe, *non obstet*: unde si partes alio impedimento sive occulto sive publico ligatæ sint, rursus ad sacram Pœnitentiariam recurrendum erit pro occulto quidem, ut ejus dispensatio, nova prioris impedimenti mentione facta, ab eadem Pœnitentiaria impetretur; pro publico autem, ut significetur eidem, partes impedimento hoc teneri a quo per Datariam dispensari fatagent; Jam enim supra monuimus, Pœnitentiariam exigere ut publicum, quo partes vinciuntur, impedimentum sibi patefiat; neque vero aliter judicare potest, an non satius sit spem quamcumque dispensationis adimere.

Octava sic habet: cum *eodem latore*, *quod præmissis non obstantibus*; quibus indicatur, Confessarium, non obstante præfato impedimento, & aliis, quæ Pœnitentiariæ exposita sunt, ad executionis gratiam devenire posse.

Nona hæc est; *matrimonium*, *servata forma Concilii Tridentini*, *contrahere*, *& in eo remanere licite valeant*. Id est præviis seu omissis de licentia Ordinarii denuntiationibus, coram Parocho & testibus, contrahere, & matrimonio uti, ac si nullo unquam impedimento ligati fuissent, adeo ut proles inde oritura pro legitima habenda sit.

Decima: in *foro conscientiæ*, *& in ipso actu Sacramentalis confessionis tantum &c.* quæ verba de novo demonstrant contra Sanchez, forum conscientiæ, de quo hic agitur, esse ipsum Pœnitentiæ tribunal, extra quod gratia hæc a Confessario expediri non potest.

Undecima: *ita quod hujusmodi absolutio*, *& dispensatio in foro judiciali nullatenus suffragentur*. Unde si forte impedimentum ex occulto publicum fiat & in judicium deducatur, gratia Pœnitentiariæ in foro fori non suffragatur; adeoque tunc ad Datariam recurrendum esset: quamquam si pœnitens maritali jure uteretur sine scandalo, non peccaret, ut qui vere coram Deo dispensatus fuerit, cum a Pœnitentiaria dispensari potuerit, quo tempore impedimentum erat occultum.

Duodecima: *Sed præsentibus lacerati &c.* scilicet quamprimum moraliter fieri poterit, eaque attentione ut nec rescriptum, nec delictum pœnitentis cognosci possit.

Decima tertia: *neque eas latori restituas*, *quod si restitueris*, *nihil ei præsentes litteræ suffragentur*; id est nunquam ei in foro fori suffragentur, quod tamen intendere videtur pœnitens qui has litteras sibi restitui vellet. Interim, etsi graviter peccaret, & excommunicationem prædictis verbis latam incurreret Confessarius litterarum restitutor, semper valeret dispensatio rite semel & legitime executioni mandata.

Eædem clausulæ iisdem fere verbis repetuntur in rescriptis ad remanendum in contracto, cum differentiis quibusdam hic breviter exponendis.

Prima est: *a quibus sententiis*, *censuris & pœnis*, quas scilicet pœnitens sive de jure communi, sive ex speciali locorum lege, ob incestus crimen incurrit, aut incurrere potuit.

Secunda est: *injuncta ei confessione sacramentali semel quolibet mense per tempus arbitrio tuo statuendum*: unde per duos ad minus menses prædicta confessio injungi debet, & melius ad sex menses injungitur.

Tertia est: *& separatio fieri non possit absque scandalo*, *& ex cohabitatione de incontinentia timendum sit*. Harumce clausularum verificatio Confessorem torquere non debet, cum evidens

sit

sit personas quæ palam pro legitimis conjugibus habentur, nec posse separari sine scandalo, nec secum invicem absque gravi incontinentiæ periculo cohabitare.

Quarta est: *ut dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata &c.* & hæc est clausula tot tantisque discriminibus obnoxia, quam anxie & pro modulo cum communi supra exposuimus.

Quinta est: *matrimonium inter se de novo secrete . . . præmissis non obstantibus contrahere*, id est sine Parocho & testibus; adeo tamen ut pœnitens non prius in debiti redditionem consentiat, quam præviam eo quo poterit meliori modo consensus renovationem obtinuerit a parte impedimenti nescia: alioqui enim fornicaretur, tametsi a rescripti gratia non excideret.

Has clausularum Pœnitentiariæ expositiones, quo certius iis pedem figat lector, desumpsi tum ex Tiburtio Navarro, tum ex Syro Placentino, utroque Apostolicæ Sedis Pœnitentiario.

His omnibus mature ponderatis & præstitis, Confessarius post datam in forma solita absolutionem a Censuris & peccatis, gratiam Apostolicam his exequetur verbis, mutato ut evidens est impedimentorum nomine.

Et insuper auctoritate Apostolica mihi specialiter delegata dispenso tecum super impedimento primi (seu secundi, seu primi & secundi) gradus ex copula illicita a te habita cum sorore mulieris, cum qua contrahere intendis, proveniente: ut præfato impedimento non obstante, matrimonium cum dicta muliere, publice, servata forma Concilii Tridentini, contrahere, consummare & in eo remanere licite possis & valeas. In nomine Patris &c.

Insuper eadem auctoritate Apostolica prolem, quam ex matrimonio suscepturis, legitimam fore nuntio & declaro. In nomine Patris &c. Passio Domini nostri &c. ut post finem consuetæ confessionis.

Si dispensatio detur ad remanendum in contracto, forma hæc erit: *& insuper, dispenso tecum super impedimento primi affinitatis gradus ex copula illicita, quam cum sorore tuæ putatæ conjugis antea habuisti, ut illo non obstante, renovato consensu cum præfata conjuge, matrimonium cum illa contrahere &c.*

Et pariter eadem auctoritate Apostolica prolem, si quam suscepisti, & susceperis, legitimam fore decerno & declaro &c. si dispensatio sit a voto castitatis dicitur: *insuper tibi votum castitatis quod emisisti, ad effectum ut matrimonium contrahere, & debitum conjugale reddere & petere licite possis, & valeas, in opera quæ tibi præscripsi, dispensando commuto. In nomine &c.* Eadem pene est forma dispensationis a Religionis voto, in ordine ad matrimonium: quod si quis dispensatus sit, dummodo cælibem vitam ducat, non dicitur *ad effectum contrahendi matrimonium*; bene vero *ad effectum remanendi in sæculo in vita cælibe.*

Si quis non obstante castitatis voto matrimonium inierit, dicitur: *item te, non obstante castitatis voto, quod emisisti, & transgressus fuisti, in dicto matrimonio remanere, & debitum conjugale reddere posse, & debere declaro: & ut idem debitum etiam exigere licite possis, & valeas, tecum eadem auctoritate Apostolica dispenso. In nomine Patris &c.* Ex his absolvendi formulis nemo est qui congruas unicuique casui efformare facile non possit.

ARTICULUS III.

Quid in impedimentis matrimonialibus possint Episcopi.

ORdinariam potestatem *dispensandi in quibusdam impedimentis dirimentibus publicis, communi fere calculo Doctores denegant Episcopo*, ait Bened. XIV. *lib. 7.* DE SYNODO *cap. 31. num. 3. quinimmo sacræ urbis Congregationes, Concilii videlicet, ac supremæ Inquisitionis, non semel proscripserunt tamquam falsam & temerariam, propositionem asserentem Episcopo jus dispensandi super impedimento dirimente publico, quod obsistat Matrimonio contrahendo, etiamsi gravis urgeat illud contrahendi necessitas, uti videre est apud Joannem Baptistam Rigantium, virum apprime doctum*, tom. IV. Comment. in regul. Cancellar. In notis ad reg. 4. num. 1. & 2. *ubi sacrarum Congregationum responsa summa diligentia congesta per extensum, ut dicitur, referuntur, & Doctorum in hanc rem placita copiose allegantur.* Hoc præsuppositio quasdam regulas e sanioribus Theologis & Canonistis petitas hic proponam.

Regula 1. Possunt Episcopi dispensare circa impedimentum omne, quo post Matrimonium legitime contractum aufertur debiti conjugalis exigendi potestas, ut est affinitas sive ex Baptismo, sive ex incestu, imposita tamen pro gravitate incestus pœnitentia, & procurato occasionis peccandi recessu. Hæc est communis opinio, ait post Sylvestrum Cabassut. ibid. n. 7. Vide Sanchez lib. VIII. disp. 12. num. 16.

Possunt etiam Religiosi Mendicantes cum eo, qui non obstante castitatis voto matrimonium iniit & consummavit, dispensare ad petitionem debiti conjugalis: idem possunt Jesuitæ cum speciali Provincialis licentia. Neutri vero ad contrahendum dispensare possunt in eodem voto, ut multo probabilius docent Suarez, Sanchez, Layman, & plures alii.

Regula 2. Possunt Episcopi in contracto dispensare ab impedimentis dirimentibus, alioqui Papæ reservatis, cum occurrunt sex subsequentes circumstantiæ. 1. Ut occultum sit impedimentum, Matrimonium vero publicum. 2. Ut Matrimonium bona fide, seu sine prævia impedimenti notitia contractum fuerit. 3. Ut fuerit consummatum. 4. Ut partes sine verisimili scandali periculo separari non possint. 5. Ut partes præ inopia non possint ire, aut recurrere ad Papam ejusve Legatum. 6. Ait Pikler, ni tale sit impedimentum, in quo dispensatio a Papa dari consueverit. In harum conditionum concursu

curſu diſpenſandi poteſtas penes Ordinarium eſt, prout ſibi ab Urbe Roma reſponſum fuiſſe teſtatur Zerola 1. part. *Diſpenſatio* §. 5. idem docent Collat. Andeg. tom. 11. pag. 92. Cabaſſ. & alii communiter.

Si vero, ait idem Cabaſſutius, aliqua abſit ex præfatis circumſtantiis, & perſonæ ſint pauperes, aut rudes, aut ruſticæ, officium erit Ordinarii proſequi hanc diſpenſationem in forma pauperum apud Sedem Apoſtolicam, ut gratis & ſine compoſitione obtineatur.

Regula 2. Poſſunt aliquando Epiſcopi *extraordinaria poteſtate, & ex præſumpta Summi Pontificis voluntate in aliquo eventu, urgentiſſimæ videlicet neceſſitatis;* ab impedimentis dirimentibus modo occultis diſpenſare ad contrahendum: ut ſi rebus omnibus jam ad matrimonium contrahendum præparatis, invitato parentum cœtu, aſſignata ad nuptias die admodum propinqua, puella ex confeſſione detegat ſe dirimente impedimento irretitam eſſe, & nulla præter Ordinarii diſpenſationem pateat via, qua periculum gravis ſcandali, ſuſpicionis infamiæ, atque etiam inimicitiarum removeri poſſit. Ratio eſt, quia reſervatio in caſu tam urgenti non eſſet in ædificationem, ſed potius in perniciem animarum. Iſta, quam Sanchez primus produxit, opinio evaſit ſubinde inter Doctores communis, ut poſt Bonacinam notat Cabaſſutius lib. 3. c. 7. n. 4.

Proponit quidem idem Sanchez aliam, qua puella ſe extricet, rationem, ut nempe emittat caſtitatis votum ad tempus, ideoque vel ab Epiſcopo, vel ex ſolo temporis lapſu diſpenſabile, & palam dicat ſibi propter votum hoc a confeſſario præceptum eſſe, ut a matrimonio abſtineat; interim vero recurrat ad Papam pro ſollicitanda veri, quo ligatur, impedimenti relaxatione: ſed quoniam cautela hæc, vel non ſemper occurrit menti, vel ob rerum aut perſonarum circumſtatias quandoque impoſſibilis eſt in praxi, aut admodum difficilis; aliunde vero timendum eſt ne ſi puella urgeatur, an ad tempus voverit, non deſint qui ſtatim regerant, ei ergo ſufficere Epiſcopi diſpenſationem, quæ in talibus anguſtiis juſta erit, & valida in foro conſcientiæ.

Utiliſſima hac Appendice *in continuatione Honorati Tournely tranſcripta, præſens opus locupletari duximus, ne ad completam Moralis theologiæ inſtitutionem, aliquid deeſſe videretur.*

APPENDIX II.

De Orientalis Eccleſiæ circa Matrimonium diſciplina.

MAtrimonium inter Sacramenta a Chriſto Domino inſtituta univerſa recenſet Orientalis Eccleſia: nam apud Græcos, Armenos, Syros ſive Jacobitas, ſive Neſtorianos, & Cophtos, ſemper ac ubique locorum veluti ſacra chriſtianæ Eccleſiæ cæremonia habitum eſt, omneſque a Chriſto ſanctificatum fatentur, & non ſolum Chriſti cum eccleſia unionem ſignificare, ſed etiam gratiam conjugatis afferre crediderunt, ac tenent, quæ mutuum inter eoſdem amorem caritatemque pariat & foveat, eoſque ad rite filios educandos adjuvet. Id eorum expendenti eccleſiaſticos libros fit illico exploratum. Rem vero extra omnem controverſiam ponit Orthodoxa Orientalis Eccleſiæ confeſſio, aliæque fidei profeſſiones adverſus Lutheranorum, Calvinianorumque hæreſes, Cyrillique Lucaris errores evulgatæ. Ex iis enim conſtat, ut legere eſt in actis Orientalis Eccleſiæ a Schelſtratio editis, & in opere de fidei circa Euchariſtiam perpetuitate, Græcos omnes, Ruthenos, Armenos, Syros, ac Cophtos matrimonium venerandum Sacramentum eſſe profiteri. Id vero ſatis ſuperque eſt ad convincendum novitatis, & erroris Lutheranos, Calvinianos, Remonſtrantes, Anglicanos, Socinianos, alioſque ætatis noſtræ Novatores.

Circa ritus varia eſt Orientalis Eccleſiæ diſciplina. Apud Latinos ſponſalia Eccleſiaſtica ſunt fere ſublata, ac civilia tantum matrimonii celebrationi præmittuntur. Poſtquam inita ſint ſponſalia, ex decreto Innocentii III. a Concilio Tridentino iterum inculcato proclamationes fieri debent tribus diebus feſtivis, ut eſt ab Auctore explicatum, antequam matrimonium contrahatur: ſed hæc Lex in Orientali Eccleſia uſu recepta non eſt. Græci enim uno eodemque die ſponſalia & matrimonium celebrant. Alexius Imperator ſponſalia, antequam contrahatur matrimonium, celebranda eſſe decreverat: ſed cum Græcorum diſciplina ſollemnia eccleſiaſtica ſponſalia præſcribat, Eccleſiæ illius Antiſtites Imperatoris edictum ſervare recuſarunt, & ſemper ſponſalia ſollemniter in Eccleſia, dum matrimonium contrahendum eſſet, celebraverunt. En autem eorum in ſponſalibus, ac matrimonio celebrando ritum. Sponſalia, ſcripto, Eccleſiæ benedictione, annuli arrha, oſculoque adhibitis, pœnaque a reſiliente ſubeunda indicata, hoc ritu celebrant. Poſt divinam Miſſam, ſtante in ſacrario Sacerdote, conjugio copulandi præ ſacris foribus conſiſtunt. Vir quidem a dextris, mulier autem a ſiniſtris. Sunt vero repoſiti in dextra ſanctæ menſæ parte duo ipſorum annuli aureus, & argenteus. Ex iis argenteus dextrorſum reſpicit, aureus ſiniſtrorſum juxta ſe invicem. Tum Sacerdos recens nuptorum tertio capita ſignat, traditque illis cereos accenſos, & in templum illos inducit. Deinde cruciformiter thus adolet, dicente Diacono: *Benedic Domine &c.* ac variis recitatis precibus in Euchologio præſcriptis, Sacerdos acceptis annulis, donat primum viro aureum, tum argenteum mulieri. Ac viro dicit: *Subarrhatur ſervus Dei N. propter ancillam Dei N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: amen, nunc, & ſemper & in ſæcula ſæculorum, amen.* At deinceps mulieri: *Jubarrhatur ancilla Dei N. propter ſervum Dei N. in nomine Patris &c.* Cumque ter ad unumquemque hoc dixerit, crucem ſuper eorum capita facit annulis,

lis, & utrumque dextris eorum digitis immittit, viro ut digniori aureum, feminæ argenteum: assistens vero Paranymphus amoris, & concordiæ inter sponsos conciliator commutat, & sponsæ aureum, sponso argenteum donat, ut hic muliebri infirmitati virilem animum accommodet; illa vero se in omnium mariti bonorum consortium venire intelligat: vel ut hac annulorum commutatione suorum corporum possessioni renuntient, & se non propriæ, sed alienæ potestatis agnoscant. Thessalonicensis vero annulo ferreo sponsam ubique donatam cum M. S. Cryprof. asserens, paullum diverse ritum eumdem explicat, *feminæ* inquiens *quasi ex parte viri aureum annulum Sacerdos tradit, & quasi ex parte feminæ aureum viro, & Trinitatem veneraturus ter illos commutat*. Unius Paranymphi mentionem habet Concilium Carthaginense quartum, qui castitatis, & pudicitiæ conjugis utriusque testis & quasi custos, *puros adhuc illos & commercii carnalis expertes inter se jungit*, vel potius conjunctioni in Ecclesia factæ assistit, & Dei personam primi omnium conjugii Paranymphi, & Pronubi in Ecclesia repræsentat. His nuptiarum subarrhatio absolvitur, sponsique deinceps dimittuntur. In Moscovia teste P. Chard. postquam sponsus annulum sponsæ tradidit, hæc illius pedes osculatur, eoque ritu obedientiam illi pollicetur.

Si vero voluerint eodem temporis spatio coronari, ut fere semper fit, ingrediuntur in templum sponsi cum cereis accensis præcedente Sacerdote cum thuribulo; qui variis recitatis precibus, quibus Deum rogat, ut nuptiis sponsisque benedicat, orationem profert, in qua hæc verba habentur: *Domine emitte manum tuam de sancto habitaculo tuo, & consocia servum tuam N. & ancillam tuam N. quia a te viro coaptatur mulier. Copula illos unanimi consensu: corona illos in carnem unam: tribue illis fructum ventris, prolis fruitionem. Quia tua est potentia, & tuum est regnum, virtus & gloria Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, nunc & semper, & in sæcula sæculorum*. Post hanc orationem, Sacerdos acceptis coronis primo coronat sponsum, dicens: *Coronatur servus Dei N. propter ancillam Dei N. in nomine Patris &c.* Deinde coronat sponsam dicens: *Coronatur ancilla Dei N. propter servum Dei N. in nomine Patris &c.* Tum benedicit eis ter, dicens: *Domine Deus noster gloria & honore corona illos*.

Verbis illis *coronatur* &c. Sacerdotis ore prolatis, de matrimonio rato a conjugibus legitime contracto, testimonium reddit Ecclesia: ac idcirco, inquit Goarius, sensus illorum sollerter est attendendus. Non enim hujusmodi est, ut prima facie potest videri: *Coronat servus Dei N. in nomine &c.* Qui namque coronaret coronis ipse subjectus? Sed potius: *coronatur servus Dei N. propter ancillam Dei N. idest coronas nuptiales subit in signum fœderis conjugalis cum ancilla Dei N. contracti*: vel certe *coronatur servus Dei N. in ancillam Dei N. pariter coronatam uxorem legitimo matrimonio, his coronis designato, accipiendam*. Coronandos namque se mutuo exhibentes, matrimonium contrahere profitentur, atque hic ex consensu, & affectu in alterum se coronari permittit.

Nota. Coronarum usus in sponsis antiquus in Ecclesia est; illius enim Tertullianus meminit Lib. *de corona militis* cap. 13. scribens, *coronant & nuptiæ sponsos*. Quis autem coronarum in nuptiis sumendarum finis fuerit, edocet Chrysostomus Hom. IX. in cap. I. ad Tim. *Propterea coronæ sponsorum capitibus imponuntur in victoriæ signum, quia libidini insuperabiles redditi, jam ad thalamum accedunt, quia voluptate devicti non sunt. Si vero voluptati captivus seipsum meretricibus dederit, cur de reliqua coronam gestat ipso capite superatus?*

Coronatis sponsis, atque ita in matrimonium conjunctis, postquam nonnullas super eos recitaverit preces, commune poculum in medium profertur, illudque Sacerdos primum benedicit, deinde manibus accipit, ac distribuit ipsis usque tertio, viro primum, & deinde uxori. Communis autem poculi delibatio a sponsis facta, non est Græcorum ita peculiaris ritus, quin apud nos fuisse observatum plures meminerint: Etenim Polydorus Virgilius ejusdem moris apud Anglos adhuc vigentis testem se reddit Lib. I. *de inventione rerum* c. 4. inquit Goarius. Hunc ritum ita Simeon Thessalonicensis declarat: *ex communi Sacerdos propinat illis poculo & decantatur illud: Calicem salutaris accipiam cum propter sanctissimam, tum etiam in lætitiæ signum propter sponsorum conjunctionem, pacem, & concordiam: quod quidem etiam bigamis, & hujusmodi* (ideest tertias nuptias iterantibus) *distribuitur. Non enim divina illis dona, sed commune solum poculum ab Ecclesia, in privatam sanctificationem, & convictum felicem, & cum benedictione Dei copulam distribuitur*.

Post ternam delibationem Sacerdos poculum alicui reddit, vel juxta nonnullorum morem frangit illud, sive ut ad contemplandam invitet fragilitatem, & brevitatem humani cujusque gaudii instar vitri effracti cito citius præterituri; sive ut alii malunt, quod Græci scyphum quamvis communem, ex eo quod nuptiarum benedictioni inservierit, confringendum potius, quam in prophanos usus revocandum, existimant. Hoc peracto egrediuntur sponsi, ac octavo die sollemniter coronas in Ecclesia cum precibus, ac ejusdem Ecclesiæ benedictione deponunt. Atque hæ sunt cæremoniæ, quas Ecclesia Græca in nuptiis celebrandis usurpat. Etiam Syri Jacobitæ, ac Nestoriani, & Cophti benedictionem nuptiarum *coronationem* appellant: quod argumentum est, antiquam esse hanc cæremoniam, & Orientalibus omnibus communem.

Ad Ministrum quod spectat, plures Orientales ita de Sacerdote loquuntur, ut eum hujus Sacramenti Ministrum existimasse videantur. Ii verba a Sacerdote prolata pro forma, consensum quo mutuum in corpore jus invicem sibi tradunt contrahentes, materiæ loco habent.

Sed Theſſalonicenſis, & Goarius juxta Orientales ipſos contrahentes Miniſtros declarant, ac formam Sacramenti ille in conſenſu per verbum *volo* expreſſum; alter vero in eodem conſenſu reponit per actum illum ſenſibilem ſignificatum, quo ſponſi ſeſe coronandos exhibent. Nunc indicanda ſunt reliqua: Primum vero recenſebimus ea quæ in conſtitutione, *Etſi Paſtoralis*, pro Italo-Græcis ab Apoſtolica Sede conſtituta ſunt: Deinde variis notis exponemus, quænam ex iis ad Orientales reliquos extendantur.

Hæc autem leguntur §. 8. tit. *de Sacramento Matrimonii*. I. *Curent Ordinarii Locorum, ut decretum ſacri Generalis Concilii Tridentini de reformatione Matrimonii vertatur in linguam Græcam vulgarem, & in locis, & Parochiis Græcorum, & Albanenſium, quoties expedire viderint, evulgetur, & publicetur.*

II. *Matrimonia inter conjuges Græcos dirimi, ſeu divortia, quoad vinculum, fieri nullo modo permittant, aut patiantur: & ſi quæ de facto præceſſerunt, nulla & irrita declarent.*

III. *Quia vero ſecundum Apoſtolum, Mulier, mortuo viro, ab ipſius eſt lege ſoluta, & nubendi cui vult in Domino, liberam habet facultatem, ſecundas, & tertias, & ulteriores etiam nuptias Græci non condemnent, ſed illas tamquam legitimas, & validas approbent inter perſonas, quæ alias licite de jure ad invicem Matrimonio jungi poſſunt.*

IV. *Secundo tamen nubentes Presbyteri nullatenus benedicant: nec ipſos Bigamos ad ſacros Ordines ſine ſpeciali diſpenſatione Apoſtolica promoveri liceat.*

V. *Et quoniam apud Græcos conſueverunt contrahi matrimonia inter perſonas contingentes ſe, juxta eorum computationem, octavo gradu, qui ſecundum computationem, & diſtinctionem graduum, quam Latini faciunt, apud hos quartus habetur: ne id præſumatur deinceps, firmiter prohibemus ac diſtricte præcipimus, ut cum in ulterioribus gradibus licite matrimonia contrahantur, in prædicto quarto conſanguinitatis, vel affinitatis gradu copulari ulterius non præſumant; ſtatutum, quoad hoc, Generalis Concilii obſervantes.*

VI. *Item in cognationis ſpiritualis, quæ in Baptiſmo, & Confirmatione contrahitur, gradibus, ſervetur id quod a Tridentina Synodo definitum eſt. In Baptiſmo videlicet inter ſuſcipientem, & Baptizatum, & illius Patrem, & Matrem, nec non inter Baptizantem, & Baptizatum, baptizatique Patrem, & Matrem tantum, cognationem contrahi; eamque rurſus, quæ ex Confirmatione oritur, confirmantem, & confirmatum, illiuſque Patrem, & Matrem, ac tenentem non egredi: omnibus inter alias perſonas ſpiritualis hujus cognationis impedimentis Matrimonii ſublatis.*

VII. *Maritus Latinus uxoris Græcæ ritum non ſequatur.*

VIII. *Latina uxor non ſequatur ritum mariti Græci.*

IX. *Græcus maritus poteſt, ſi velit, ritum uxoris Latinæ ſequi: item Græca uxor poteſt, ſi velit, ſequi ritum mariti Latini: poſt cujus obitum ad ritum Græcum redire nequeat.*

X. *Quod ſi nolint, unicuique conjugum in ſuo ritu, Catholico tamen, manere permittatur.*

XI. *Matrimonium inter maritum Latinum, & Græcam mulierem Latine poteſt contrahi, vel Græce coram parocho Græco, duobus, vel tribus teſtibus præſentibus, vel latine coram Latino, ubicumque maritus Græcus voluerit.*

XII. *Ejus autem loci, ac ritus Parochus debet aſſiſtere, ubi & quo ritu matrimonium contrahatur.*

Nota. 1. Præceptum de publicando Concilii Tridentini decreto ad ſolos Græcos ſpectat & Albanenſes, qui in Italia, & Inſulis ei adjacentibus ſub Latinis Epiſcopis degunt: eo ergo non afficiuntur Orientales, aliique, penes quos dictum decretum publicatum non ſit.

Nota. 2. Id vero, quo decernitur, Matrimonia quoad vinculum dirimi non poſſe, ac nulla prorſus eſſe antea inita hujuſmodi divortia, ad Orientales omnes pertinet. Ibi enim Orthodoxam Eccleſiæ fidem de indiſſolubili Matrimonii vinculo inculcat, quæ ad omnes omnino fideles ſpectat, quæque definita fuit in Florentino Concilio, & in decreto pro inſtructione Armenorum expoſita, & in Concilio Tridentino ſeſſ. 24. can. 7. per hæc verba: *Si quis dixerit, Eccleſiam errare, cum docuit & docet juxta Evangelicam & Apoſtolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non poſſe diſſolvi, & utrumque, vel etiam innocentem, qui cauſſam adulterio non dedit, non poſſe, altero conjuge vivente, aliud Matrimonium contrahere, mœcharique eum qui, dimiſſa adultera, aliam duxerit, & eam quæ, dimiſſo adultero, alii nupſerit; anathema ſit.* Eccleſiam vero ita ſemper credidiſſe, conſtat ex Chryſoſt. Hieronymo, & Beda *in cap. 19. Matth.* ex Auguſtino duobus libris *de Adulterinis Conjugiis*, quos hac de cauſſa ſcripſit, ex Innoc. I. *Epiſt. ad Exuperium*, ex Concilio Tridentino *can. 17.* Ex Græcis Arcudius affert Originem *tract. 7. in Matth.* alioſque. Id docuerat etiam Apoſtolus Paulus I. *ad Cor.* cap. 7. ubi habet: *Iis, qui Matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem a viro ſuo non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.* Si mulier injuſte diſceſſerit, non eſt ei liberum innuptam manere, aut reconciliari viro, ſed ei reconciliari tenetur, ut nemo negat. Ergo Apoſtolus eam mulierem loquitur, quæ juſta de cauſſa, cujuſmodi eſt viri adulterium, ab illo diſceſſerit, ei vero divinum indicit præceptum, quo jubetur aut manere innupta, aut reconciliari viro. Non me latet Photianos, quos imitati ſunt Lutherani, & Calviniani, errorem tueri hiſce Chriſti Domini verbis, quæ habentur Matth. cap. 29. *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.* Sed perperam ex iis argumentantur, non mœchari

eum,

eum, qui, dimissa ob fornicationem uxore, aliam duxerit. Nam duo Christus docuit, scilicet mœchari eum, qui sine legitima caussa uxorem dimiserit, quia in caussa est, ut hæc mœchetur, Matth. 5. v. 32. ac etiam qui, uxore dimissa legitima quoque de caussa, duxerit aliam. Utrumque per superiora verba docet, scilicet mœchari dimittentem uxorem, excepta caussa fornicationis, ac mœchari itidem, quia ob fornicationem separatio quidem thori, sed non matrimonii jure naturæ indissolubilis solutio fieri potest. Hinc Marci 10. v. 11. & Lucæ 16. v. 18. idem Christus, postquam dixit, Matrimonium indissolubile esse, universim pronunciat, *quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur.* Sed audiant Græci ex Herma Pauli discipulo, ut ego opinor, quæ fuerit Apostolorum ævo Ecclesiæ hac de re fides: Is in lib. II. *Pastoris*, mandato IV. ita Deum affatur: *Domine, si quis habuerit uxorem fidelem in Domino, & hanc invenerit in adulterio, numquid peccat vir, si convivit cum illa?* Huic respondit Dominus: *quamdiu nescit peccatum ejus, sine crimine est vir vivens cum illa. Si autem sciverit, uxorem suam deliquisse, & non egerit pœnitentiam mulier, & permaneat in fornicatione sua, & convivit cum illa vir, reus erit peccati ejus, & particeps mœchationis ejus.* Addit vero Hermas: *Quid ergo si permanserit in vitio suo mulier?* Cui Dominus: *dimittat illam vir, & per se maneat.* Sequitur Hermas: *quid si mulier dimissa pœnitentiam egerit, & voluerit ad virum reverti, nonne recipietur a viro suo?* Et Dominus: *Immo si non receperit eam vir suus peccat, & magnum peccatum sibi admittit; sed debet recipere peccatricem, quæ pœnitentiam egit; sed non sæpe, servis enim Dei pœnitentia una est.* Habent ergo ex Apostolico viro per adulterium separationem fieri posse, sed non solvi Matrimonii vinculum; alioquin vir solutus fuisset ab obligatione recipiendi dimissam ob fornicationem, ac post pœnitentiam ad eum redeuntem.

(⁂) Rem vero in Orientalium gratiam, paullo fusius expendamus: ne vero putent solo nos Hermæ testimonio uti ad id ex antiqua Orientalis Ecclesiæ fide comprobandum, audiant Basilium lib. *de virgin.* pag. 755. ubi, *Non audis*, inquit, *quoniam, qui dimissam duxerit, mœchatur. Etsi enim pro culpa dimissa est, vivit tamen vir ejus.* Nazianzenus carmine II. in quo, Billio interprete, ita habet:

Femina non parva mercatur dote maritum,
Quodque etiam gravius, vitiosum sæpe, & inertem.
Rursus emenda viro Conjux, nec moribus illa
Prædita sæpe bonis, quæsita attrectaque pestis,
Pestis, quam nulla licet ratione fugare.

Audiant præterea Chrysostomum Hom. VIII. in Matth. ubi ait, *Expulsa quoque uxor esse ejus, qui eam expulit, perseverat.* Sed antiquiores quoque suppetunt, quorum sententiæ perspicue demonstrant, Græcos Patres credidisse semper adulterium, thori quidem separationem, non vinculi solutionem inducere potuisse. Justinus Martyr Apologia II. pro Christianis, præcepta recensens, quæ Christus circa castitatem dederat; *Qui repudiatam*, inquit, *a viro alteram duxerit, adulterium committit.* Et Apolog. I. non obscure significat thori tantum separationem inter conjuges Christianos admisisse; feminam enim describens, quæ propter perditam viri vitam ab eo sese disjunxerat, inquit: *Femina verita, ne si de cetero eodem cum illo lecto, eademque uteretur mensa, impietatis quoque ejus particeps fieret, misso illi, qui apud vos (Gentiles) dicitur repudii libello, ab eo sejuncta est.* Lecti itaque, cohabitationisque separationem tantum secum ferebat apud Christianos divisio, quæ Gentilium repudio respondebat. Accedit etiam Athenagoras insignis alter Christianæ Religionis Apologista, qui de moribus & Christianorum institutis apud Imperatorem verba faciens: *Qui uxorem suam*, ait, *dimiserit, & duxerit aliam, adulteratur*, inquit *Dominus noster: neque illam dimittere concedens, cujus delibata est pudicitia, neque alteram ducere.* Vides ergo generatim antiquos Patres de institutis Christianorum differentes docere, vivente prima uxore, nefas esse aliam ducere. Hæc vero generalis assertio juxta Hermæ explicationem, & juxta Pauli sententiam accipi debet, quæ mulierem lege conjugii obligatam pronunciat quamdiu vir ejus vivat, ac separatam, manere innuptam, vel viro reconciliari, nec a lege viri nisi per istius mortem liberari. *Quæ verba*, inquit S. August. l. 2. de Adulterinis conjugiis cap. 5. *toties repetita, toties inculcata, vera sunt, viva sunt, sana sunt, planæ sunt. Nullius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desierit. Esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir ejus, non si fornicetur. Licite itaque dimittitur conjux ob caussam fornicationis . . . . nec carebit illo vinculo, etiamsi nunquam reconcilietur viro; carebit autem, si mortuus fuerit vir ejus.* Mitto reliquos Latinos Patres, & Concilia, quæ a primis temporibus assertionem nostram Evangelicam & Apostolicam disciplinam esse decreverunt, ut habetur can. XVII. Concilii Milevitani ann. 416. celebrati. Sed rationum momenta omittere nolo, ut inde intelligatur, quam gravissima sequerentur absurda, si adulterante uxore, matrimonii vinculum dissolveretur. Nam mulieres libidini servientes adulteria eo patrarent animi proposito, ut dimissæ ac a vinculo solutæ nubere procis facile possent. Item improbis maritis occasio foret pro legitima uxore adulteram introducendi. Quæ vero hinc non orirentur calumniandi occasiones adversus etiam innocentem uxorem; ut hac tamquam adultera repudiata, altera exoptatior duceretur? Quibus incommodis filii obnoxii non essent? Nam loco matris adhuc viventis educandi a noverca

ca essent : & matrem, a qua geniti fuere conspicientes novercam, odio haberent, at hæc vicissim odio haberet illos. Audi Ambr. l VIII. in Lucam ita clamantem : *Paterisne, oro, liberos tuos, vivente te, esse sub vitrico, aut incolumi matre esse sub noverca? Pone, si repudiata non nubat. Et hoc viro tibi debuit displicere, cui adultero fidem servat. Pone, si nubat, necessitas illius tuum crimen est, & conjugium quod putas, adulterium est.* Si mulier dimissa innocens nubat, cedit hoc in prioris viri crimen & dedecus. Si adultera est, ex patrato scelere commodum capit. Hæc & iis similia sequerentur absurda, si adulterium matrimonium dissolveret, novumque ineundi conjugium libertatem faceret; quamobrem vel iis spectatis, si res ambigua foret, præsumendum esset, Christum, qui matrimonium ad sacramenti dignitatem elevavit, noluisse per adulterium hujusmodi vinculum solvi.

Sed inquiunt, si ita se res habet, cur Christus Dominus interrogatus a Pharisæis, num liceat dimittere uxorem, non licere respondit excepta fornicationis caussa? nam illi de vinculi solutione quærebant. Si ergo Christus hanc unicæ dimissionis caussam legitimam esse reposuit; docuit ergo per fornicationem sive adulterium illud abrumpi ac dissolvi vinculum, quod repudii libellus apud Hebræos solvebat. En verba Christi : *Quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*, ex quo per legitimam consecutionem sequitur, eum, qui dimissa adultera aliam ducat, non mœchari.

Rursus omnes fere Christiani Principes suis legibus per plura sæcula libertatem faciebant viris dimittendi adulteram ac aliam ducendi uxorem. Id P. Chardonius in sua histor. de Sacr. lib. 3. de Sacram. Matrim. cap. 7. auctoritate collationum Parisiensium comprobat, quæ legem hanc a Constantino Magno latam, & in Codice Theodosiano relatam, leg. 3. tit. 16. reperiri tradiderunt; eamdemque comprobasse deinde, ac inculcasse Theodoricum in Italia, Visigothorum Reges in Hispania, antiquioresque Galliæ, & etiam Britanniæ Reges in illis Regionibus. Verisimile vero non est Christianos Principes legem condere, ac inculcare voluisse, quæ Apostolicæ, & Evangelicæ disciplinæ contraria esset.

Denique Patres plures Matthæi textum interpretantes, vel disciplinam suorum temporum describentes, hanc conjugibus libertatem ex Christi institutione, & usus Ecclesiæ concessam tradiderunt. Vide Lactantium, Epiphanium, alios.

Hæc vero tanti fieri non debent, ut traditam per Tridentinos Patres Ecclesiæ doctrinam suspectam faciant. Nam Christi sententia non ex solis Matthæi verbis, sed ex iis, quæ habent etiam Marcus, & Lucas, & ex Pauli explicatione exponenda, & declaranda est. Paulus ita rem exponit ut aperte asserat, ita mulierem, quæ per conjugium una facta sit cum viro caro, esse viri legi subjectam, ut quamdiu hic vivit, ei obligata maneat : Marcus cap. 10. v. 11. adulterium committere ait, *quicumque dimiserit uxorem, & aliam duxerit*, non secus mulier, quæ dimissa alteri nupserit. Et Luc. 16. *Omnis*, ait, *qui dimittit uxorem & alteram ducit, vel qui dimissam ducit, mœchatur*. Quid clarius? mulier viro obligata dicitur, quoadusque vivat ille, & ita obligata, ut ab eo dimissa alii nubere nequeat, ac itidem vir mulieri ligatus dicitur. Advertant hic velim, Pauli, Lucæ, & Marci doctrinam pervulgatam fuisse Romanis, Corinthiis, aliisque, quibus Matthæi volumen ignotum erat. Hi vero decepti fuissent, si ex ambiguo Matthæi textu hujus doctrinæ veritas penderet : quis vero id credat? Itaque si apta possunt Matthæi verba interpretatione donari, qua facile cum aliis Evangelistis, & Paulo concilientur, quis non videt ita explicari oportet? Præsto autem hujusmodi expositio est, non arbitrio conficta, sed a Patribus Ecclesiæ Christi disciplinam inculcantibus deprompta : Augustinus enim, Ambrosius, aliique, quos supra nominavimus Patres, ita Matthæi sententiam legendam putant, ut exceptio illa *nisi ob fornicationem* cum verbo *dimiserit* conjungi oporteat, non cum subsequente *duxerit*; quo posito, sensus erit, non esse dimittendam uxorem nisi adulteram; illum vero, qui dimissam duxerit sive ob adulterium, sive alia de caussa, cum aliena pollui, & mœchari. Ita sane cum Marci, & Lucæ sententia, & cum perspicua Pauli declaratione Matthæi verba conciliantur, quæ obscura sunt atque ambigua, ea fortasse de caussa, quod Christus Pharisæis eum tentantibus ambigua tantum uti voluerit responsione, id quod Marcus ipse videtur innuere dum scribit : *Et in domo iterum discipuli ejus interrogaverunt eum. Et ait illis; quicumque dimiserit uxorem suam & aliam duxerit, adulterium committit super illam*. Vides ergo, qua ratione Christus sensum exponit discipulis responsionis, quam obscure Pharisæis tradiderat. Quod clarius innuitur apud Matth. cap. 10. ubi narratur reposuisse discipulos, *si ita est caussa hominis cum uxore, non expedit nubere* : Christum vero dixisse, *non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est. Sunt Eunuchi, qui se castraverunt propter Regnum Cælorum &c.* Ita innuit, virum, qui fornicariam dimiserit, aut cum ea reconciliari oportere, aut continere se quamdiu illa vixerit; quod quidem non sapit ac vix intelligit carnalis Judæorum animus, & licet impossibile non sit, paucis tamen datum est, iisque, qui Eunuchi dicuntur propter regnum Cælorum. Accedit præterea Bellarmini responsio, qui ait, verba illa, *qui dimissam duxerit, adulterat*, vel generatim accipienda sunt, vel cum exceptione? Si primum; ergo, qui dimissam duxerit etiam ob fornicationem, mœchatur; ergo vinculum per illam dimissionem non resolvitur, sed separatio fit unice thori. Si secundum; ergo qui fornicariam a viro dimissam

fam duxerit, non mœchatur. Itaque melior est conditio fornicariæ, quæ juste dimissa nubere alteri potest, quam castæ, quæ injuste dimissa nec priorem, nec alium virum habere potest: quis autem credat hanc Christum ferre voluisse legem, quæ fornicariam melioris conditionis faceret? Vide etiam allatam supra juxta aliorum expositionem interpretationem.

Dices: sola fornicatio causa dimissionis a Christo dicitur. Thori autem separatio ob alias quoque causas fieri potest: ergo non thori tantum, sed omnimodam separationem ob fornicationem fieri significavit.

Resp. Hanc unice Christum separationis thori causam designasse, licet aliæ quoque adsint, quia hæc unica est, quæ ex ipsa natura conjugii nascitur, quia per eam violatur fides, & caro, quæ per conjugium una facta est, dividitur: quia hac de causa vir potest perpetuo ab uxore separari, & quia sic carpere voluit privatam Judæorum consuetudinem, qui nullis & levissimis de causis dimittebant uxores.

Ad leges Principum quod spectat, ajo, leges hujusmodi ab Ethnicis Principibus initio conditas fuisse, atque ante Ecclesiæ definitionem, etiam a nonnullis Catholicis deinde confirmatas, sed collationi Parisiensi a Chardonio citatæ non assentior: neque enim leges illas, aut omnes extitisse, aut tamdiu viguisse arbitror, quantum asseritur. Sed utut res se habet, certum est, Ecclesiæ auctoritate illas fuisse leges improbatas; atque in eas invectos esse Chrysostomum, Nazianzenum, & ex Latinis Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, Gregorium Magnum, alioque. Ego vero ex hujusmodi legibus abusum inter Græcos præsertim ortum arbitror, ac ortam etiam esse ambiguam illam loquendi rationem, quam in antiquis nonnullis scriptoribus observamus. Nam cum primis temporibus Idololatræ Principes essent, ac Christianorum infensissimi hostes, mirum non est in re nondum ab Ecclesia definita, ac ambigue apud Matthæum exposita, plures contra Reipublicæ leges aperte loqui noluisse, ac nonnullos etiam cum Evangelio easdem conciliare studuisse. Nec statim ac Principes Christianæ Religioni nomen dedere, expediens visum est, legem usu receptam, & maxime probatam immutare, præsertim cum plures adhuc gentiles essent in republica, sed hoc non obstante, Romana Ecclesia, celebrioresque Patres nihil veriti sæculi potestates, palam docuere, adulterium matrimonii vinculum non dissolvere, atque eo duxere principes, ut leges illas veluti divino instituto contrarias agnoscerent, & faterentur.

Ad Patres quod spectat, fatemur, Originem, Basilium, Epiphanium, ita fuisse ambigue locutos, ut nil ex iis certi erui possit; demus etiam Asterium, Theodoretum, alioque paucos juxta sæculi leges potius, quam secundum Apostolicam disciplinam locutos esse. Immo dicimus, primis sæculis ita Ecclesiæ canones nonnullos fuisse temperatos, ut rigorosum præceptum de non ducenda post separationem uxore, præseferre non videantur, sed tantum pœnas stabilire in eos, qui dimissam duxerint, vel post separationem nupserint: ac id œconomiæ temporum tribuendum putamus, cum rerum circumstantiæ non sinerent, apertam contra principum legem sententiam dicere, ne majus inde Christianis, immo & Ecclesiæ damnum oriretur. Si temporum circumstantiæ reputentur, in quibus Patres scripsere, qui contrarium sensisse videantur, vel ambigui editi fuere canones, & si attente examinentur Scripturæ, Patres, & Concilia, quæ in Hispanis, in Africa, in Gallia, in Italia, in Germania, aliisque in regionibus, docuere per adulterium fieri dumtaxat quoad thorum separationem, perspicuum erit, id innuere Scripturam, tradidisse Apostolos, ac Ecclesiam ubique locorum semper docuisse.

Nota 3. Jubet Pontifex, ne Græci secundas, tertias & ulteriores etiam nuptias damnent, tamquam res de se malas, & illicitas, neve reprehendant illos, qui dum alia impedimenta non adsint, ad tertias & quartas nuptias uxore mortua transeunt. Ex quo constat, 1. Græcos non debere damnare Latinos, Cophtos, Syros, & si qui sint alii Orientales, qui successive ad secundas & tertias, atque ulteriores nuptias transire soleant; neque has nuptias de se malas, aut divino præcepto prohibitas asserere. 2. Græcos, & Albanenses in Italia degentes posse tum tertias, & quartas nuptias celebrare; vult enim Summus Pontifex, ut etiam inter eos hæc sit libertas, approbenturque hæ nuptiæ *inter personas quæ alias de jure Matrimonio invicem conjungi possint*. Sed cum Constitutio sit non pro Græcis tantum, qui in Italia degunt, quibusque Tridentini decretum inculcari debet, non videtur ex ea inferri posse, sublatam esse ab Apostolica Sede legem illam Græcæ Ecclesiæ Canonibus stabilitam, qua nullæ atque irritæ decernuntur quartæ nuptiæ. Matth. Blastar. *in Syntagmate Alphabetico c. 4. tit. de Polygamia* explicans lxxx. can. S. Basil. ait: *dicit autem nuptiarum pluralitatem a Patribus silentio præteritam, quia tertias quidem nuptias lex agnoscit, ac eorum pluralitas tum legibus, tum canonibus est prohibita. Omnis enim contractus Matrimonialis, qui tertiarum nuptiarum finem transit, nuptiarum pluralitas haud dubie dicitur*. Et infra: *Legis autem hæc verba sunt: Universis manifestum esto, quod si quis ausus fuerit ad quartas convolare nuptias, quæ nuptiæ non sunt, non modo futurum, ut ex nuptiæ pro nullis habeantur, sed ne liberi quidem ex iis procreati, pro legitimis ducantur: adeoque pœnis etiam pollutorum scortationes tales subjicientur, ubi primum a se invicem dirempti fuerint*. Hanc autem legem vigere apud Græcos quamplurimi asserunt, qui ajunt etiam ab Apostolica Sede approbatam esse. Ex Papadopoli verba ex resp. 2. sect. 2. §. 12. *Ipsum quoque Matrimonium, quamvis penes Latinos ex libito centies iterari queat, ita consente Florentino Concilio, & Hie-*

rony-

✠ *ronymo dicente* : non damno Bigamos, immo & Trigamos, & si dici potest Octogamos ; *penes nostros tamen quarto initum nullum erit, ut Græcis notissimum est, censeturque vel a Sede Apostolica severitati morum Græcorum indultum, Auctore Arcudio, & Goario.*

Immo Goarius *Nota* 4. *ad capita de Bigamis*, ait, Græci *quartas nuptias omnino reprobant, ut noxias & vetitas, irritante nimirum earum contracta sancta Sede Apostolica : de quibus legendus Arcudius lib.* VII. *c.* 27. *seq.* Quum Apostolica Sedes permittat & toleret mores consuetudinesque Græcorum, quæ non sunt Orthodoxæ fidei contrariæ, nec morum honestati adversentur, ut pluries diximus, facile patet, tolerare, ac servari velle hanc consuetudinem, quæ ex antiquis canonibus orta est, ubi adhuc vigeat. Iis vero, qui quartas nuptias juxta canonum rigorem improbant, vetitum est damnare eos, qui hac lege non obligati, tum quartas, tum etiam ulteriores ineunt nuptias.

Nota 4. Duo Summus Pontifex §. 4. Græco-Italis prohibet, scilicet, ne Bigamos ad Sacros Ordines sine speciali dispensatione Apostolica promoveri liceat ; & ne Presbyteri secundo nubentes ullatenus benedicant. Primum ad omnes Orientales extenditur ; omnes enim Orientales antiquis Ecclesiæ legibus obligantur, quæ Bigamos a Sacris Ordinibus arcent, neque ab hujusmodi legibus solvi possunt, nisi a Romano Pontifice qui universæ præest Ecclesiæ. Ad alterum vero præceptum quod spectat, certum est Græcos sub Episcopis Latinis degentes omnino prohiberi secundo nubentibus benedicere ; sed inde inferri non potest, hanc prohibitionem extendi quoque ad Græcos illos Orientales, qui peculiare habent pro Bigamis nuptias contrahentibus officium, in quo eorum nuptiis benedicitur. Licet enim *exacta legum observatio Bigamos coronare non est assueta ; minus vero hæc custodit Magnæ Ecclesiæ consuetudo, verum & Bigamis sponsalibus imponit coronas, nec ullus propterea conquestus est unquam. Uno vel altero anno sacra communione excluduntur, sed neque fas est Presbyterum benedictionem eis impertientem simul convivari, juxta septimum canonem Neocæsarienſis Synodi.* Ita refert Goarius ex responsis B. Nicetæ Metropolitæ Heracleensis ad interrogata Constantini Episcopi. Cum Constitutio, de qua loquimur, ad Græcos-Italos tantum dirigatur, non videtur hac in parte morem illorum improbare, qui ex antiqua consuetudine Bigamis sponsalibus coronas imponere, & benedicere soleant, sed exactam legum observationem Græcis Latinis Episcopis subjectis indicere ; juxta quam *Bigamus non coronatur, sed præterea prohibetur illibatis mysteriis communicare annis duobus ; Trigamus vero quinque* : ut idem Goarius refert ex cap. *de Bigamis* Nicephori Confessoris Patriarchæ Constantinopolitani.

Nota 5. Quoad quartum consanguinitatis & affinitatis gradum, quo Matrimonium contrahi prohibetur juxta Concilii Tridentini Decretum, constitutio non videtur extendenda ad Græcos alios, qui juxta antiquam Ecclesiæ gentis suæ consuetudinem, prohibitionem contrahendi Matrimonium ad septimum tantum consanguinitatis gradum extendunt : qui gradus idem est ac tertius juxta Latinorum supputationem. Assemanus tom. III. part. 2. Bibliothecæ Orientalis pag. 325. ita rem hanc exponit, ubi etiam Chaldæorum hac de re disciplinam explicat. En ipsius verba : „ Græci primis quatuor sæculis consanguinitatem non extenderunt ultra primum gradum lineæ collateralis rectæ ; tunc enim adhærebant legibus Imperatorum, quæ conjugia consobrinorum, seu inter filias, & filios fratrum, aut sororum permittebant, ut ostendit Juenin in Comm. de Sacramentis diss. 10. de Matrimonio qu. 5. art. 2. pag. 688. Labente vero sæculo quarto ex Theodosii senioris lege, consobrinorum, & non ulterius, Matrimonium prohibuerunt, quam disciplinam anno 692. in Concilio Quinisexto tenebant. Sæculo autem undecimo nuptias vetuere ad sextam usque personam inclusive, hoc est, ad tertium gradum juxta supputationem Latinorum : sextæ demum personæ circa annum 1050. septima addita est a Michaele Patriarcha : quam Græcorum praxim improbavit Innocentius IV. Epistola 10., quæ est ad Othonem Cardinalem Tusculanum in Regno Cypri Legatum. Verum ut idem Juenin observat, ea Innocentii IV. Decretalis in Regno Cypri, aut in aliis Græcorum regionibus, pacis & œconomiæ causa, promulgata non fuit, & nihil per eam mutationis invectum est in Græcorum disciplinam. Ita quod Latini cum persona octava prohibent Matrimonium, Græci permittunt. Nestoriani, seu Chaldæi, quum in Persico, non Romano Imperio versarentur, eos consanguinitatis gradus olim observarunt, qui per priora Ecclesiæ sæcula ex Levitico cap. 18. observabantur : hi autem erant, 1. In linea recta ascendentium, & descendentium in omnibus omnino gradibus, quantumcumque a se invicem distarent. 2. In linea collaterali recta in primo gradu tantum, sive inter fratrem, sive inter sororem, sive soror ex patre sit, sive ex matre. 3. In linea collaterali obliqua, in secundo gradu respectu ascendentium : ita ut Nepotes non potuerint amitas ducere. Postea vero vel ex Græcorum disciplina, vel ex Patriarcharum suorum constitutionibus, ita gradus statuerunt : legem imperialem admittunt, in qua part. 2. de Matrimonio edicitur : *De feminis, cum quibus Matrimonium contrahere non liceat, sunt autem filia, & noverca, & mater, & soror, & patris filia, & fratris filia, & patris soror, & matris soror, & uxor fratris, & uxor patrui, & socrus, & nurus, & filia uxoris, & filia filii, & filia filiæ, eorumque filiæ. Quorum vero mentio facta non est, prædictorum mensura metiendi erunt : quum enim quis fratrem commemorat, filiam quoque fratris connotat. Rursus in sacrosancto Evangelio prohibentur nuptiæ cum muliere dimissa ob causam fornicæ-*

nicationis, & Apoſtolus vetat Matrimonium cum Ethnica, & infideli. Hæc verba deprompta ſunt ex collatione Canonum arabica, Auctore Abulpharagio Benaltibo. Notat vero idem Aſſemannus ex relaxatione diſciplinæ, tantam poteſtatem Neſtorianos ſuis Patriarchis tribuere, ut præter vetitos in Levitico gradus, in ceteris omnibus diſpenſatio facile impetrari poſſit. Quod ſpectat ad auctoritatem Epiſcoporum circa diſpenſationem ad contrahendum Matrimonium in gradibus prohibitis, vide quæ ſupra adnotavimus ex tractatu *de Synodo Diœceſana* Benedicti XIV.

Nota 6. Circa cognitionem ſpiritualem Græcis in Italia degentibus præcipitur ſervare adamuſſim Trident. Synod. Decretum. Hac lege tenentur quoque Græcorum reliqui; Canon enim l. 11. Trullanæ Synodi, quæ apud nos magnæ auctoritatis eſt, ita ſtatuit: *Quoniam ſpiritualis neceſſitudo major eſt conjunctione corporum, ſtatuimus, ut qui ex ſacro, & ſalutari baptiſmate pueros ſuſcipiunt, & poſtea cum matribus eorum viduis in Matrimonium coeant, primum a tali contubernio abſtineant, deinde ſecretorum quoque pœnis ſubjiciantur. Quippe qui ab hoc malo prompte non ſemel abſtinet, & confitetur, tamquam inceſtis nuptiis pollutus damnetur.* Apud Syros Neſtorianos hujuſce cognationis nulla mentio occurrit: & antiquam primævæ Eccleſiæ diſciplinam hac in re ſequi videntur, in qua per tria priora ſæcula ex nullo monumento Eccleſiaſtico probari poſſe, cognationem ſpiritualem fuiſſe Matrimonii impedimentum, oſtendit Juenin lib. ſup. cit. pag. 691.

Nota. 7. Circa impedimenta, quæ ſtabilita ſunt jure Eccleſiaſtico, hæc regula tenenda eſt in iis Orientalibus Eccleſiis, in quibus lex prohibens Matrimonium, vel nunquam promulgata & recepta fuit, vel licet fuerit promulgata, & aliquando etiam in uſu, a pluribus ſæculis in deſuetudinem abiit, ac nunc penitus ignoratur, hujuſmodi lex nullam habet vim, nec ad eam ſervandam Chriſtiani illi tenentur, donec Eccleſiæ auctoritate ſit ipſis propoſita, & inculcata. Vide ea, quæ de humanis, & Eccleſiaſticis legibus ab Auctore expoſita ſunt, quæque in noſtra Appendice ad tractatum de legibus fuere explicata.

Hæc pauca ad tractatum de Matrimonio addere voluimus, ne opus nimium excreſceret, & quod ex iis, quæ Auctor tractat, quæque nos de ritibus agendo diximus, facile dilui poſſint dubia omnia circa hanc materiam etiam ex Orientalium diſciplina emergentia. ✠

TRACTATUS

DE CENSURIS, ET IRREGULARITATIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De Censuris in genere.

Quæst. I. *Quid est Censura?*

Resp. Est pœna Ecclesiastica medicinalis, privans primario bonis quibusdam spiritualibus dispensationi Ecclesiæ commissis.

Dicitur 1. *Pœna*: Quia semper supponit culpam: nam *rem quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*, c. 2. *de condit.*

2. *Ecclesiastica*: Quia ferri potest a sola potestate Ecclesiastica, cum sit privatio bonorum spiritalium, quæ Laici non habent in sua potestate: nec proinde auferre possunt.

3. *Medicinalis*, ex c. 1. *de sent. excomm. in 6.* Quia fertur ad avertendum, & revocandum hominem a peccato. Quare Censura ex intentione Ecclesiæ non est perpetua, ut depositio & degradatio, quæ sunt pœnæ mere vindicativæ: sed tolli debet a superiore, cum reus se emendavit & satisfecit.

4. *Privans bonis &c.* ut sunt publica Ecclesiæ suffragia, jurisdictio spiritualis, & ejus usus, beneficia, sacrificia, Sacramenta: non item habitus virtutum infusi, gratia sanctificans, character, potestas Ordinis.

5. *Primario*: Nam secundarie privat bonis quibusdam temporalibus, puta fructibus beneficii, & societate fidelium etiam in civilibus: sed per ordinem ad bonum spirituale, ut sic facilius & promptius resipiscant, & ad debitam obedientiam efficacius revocentur.

Quæst. II. *Quotuplex est Censura?*

Resp. Censura 1. dividitur in excommunicationem, suspensionem, & interdictum, c. 20. *de verbor. signif.*

2. Alia est a jure, alia ab homine. Censura a jure est ea, quæ per legem vel statutum perpetuum lata est: unde in Canonibus, Decretis Pontificum, vel statutis Episcoporum continetur. Censura ab homine est ea, quæ fertur ab aliquo singulari superiore, per præceptum transitorium, vel sententiam judiciariam; estque vel generalis, quæ generatim & indeterminate fertur in aliquos, v. gr. in Clericos; vel particularis, quæ fertur in certam ac determinatam personam.

Censura a jure non cessat morte legislatoris. At censura ab homine exspirat morte superioris, aut ejus amotione, si eveniat antequam

quam contrahatur; sed jam contracta manet post ejus mortem, donec tollatur per absolutionem.

5. Alia est latæ sententiæ, alia ferendæ. Prior est, quæ contrahitur ipso facto, seu sola culpæ admissione, absque ulla judicis sententia. Posterior est ea, quæ non contrahitur nisi accedente sententia judicis, & vocatur comminatoria. Pro quibus dignoscendis consideranda sunt verba, quibus fertur Censura.

Censura est latæ sententiæ, si adhibeantur hæ voces: *Ipso facto, ipso jure, ex tunc, ex nunc, statim, illico, continuo, confestim, mox, protinus, latæ sententiæ &c.* Vel si verba sint præsentis temporis indicativi modi, v. g. *Excommunicamus, suspenduntur, interdicuntur.* Vel præteriti temporis, v. g. *Excommunicatus est; volumus esse excommunicatum, suspensum; noverit se excommunicatum, suspensum.* Item si verba sint imperativi modi, nec dirigantur ad judicem, nec ejus actionem, ut *subjaceat excommunicationi; incidat in excommunicationem: maneat suspensus, interdictus; habeatur pro excommunicato: fit excommunicatus, suspensus &c.*

Censura est ferendæ sententiæ, si feratur per verba, quæ judicis actionem exigant, vel significent, ut *Excommunicetur, suspendatur, ab Ecclesiæ ingressu arceatur, decernimus excommunicandum, suspendendum &c.* Item si verba sint futuri temporis, v. g. *Excommunicabitur, suspendetur:* vel minatoria, ut *sub pœna excommunicationis, suspensionis; sub interminatione anathematis &c.* nisi ex adjunctis aliud colligatur, vel ex aliquibus verbis additis, ut si dicatur: *sub pœna excommunicationis statim incurrendæ*, vel *cui statim, confestim, omnino subjaceat.* In dubio, an censura sit latæ, vel ferendæ sententiæ, censenda est ferendæ, quia *in pœnis benignior est interpretatio facienda*, regul. 43. in 6.

Quæst. III. *Quænam culpa requiritur ad contrahendam Censuram?*

Resp. Ex communi sententia, non contrahitur saltem Censura totalis, nisi ob culpam mortalem, externam, contumaciter admissam contra præceptum Ecclesiasticum. Itaque ad hoc requiritur,

1. Culpa mortalis, ex c. *Nemo*, e. *Nullus* 11. qu. 3. Quia Censura est gravis pœna, cum privet magnis bonis spiritualibus. Pœna autem debet esse commensurata culpæ; alias esset injusta, ex c. 5. *de pœnis in* 6. ubi jubetur ut judex pœnam metiatur ex culpa. At peccatum veniale est culpa levis in suo ordine, seu in ordine ac linea peccati.

Dixi, *totalis*: nam secundum multos Censura partialis, aut suspensio ab aliquo actu officii ad breve tempus, item excommunicatio minor, non necessario gravem culpam supponit.

2. Ut sit externa, & quidem mortalis secundum opus externum. Quia nulla censura fertur propter solam internam pravam operantis voluntatem: nam hæc non requiritur ad rectum regimen Ecclesiæ saltem ordinarium, & Ecclesia non fert censuram, nisi de iis, de quibus judicare potest. Ecclesia autem non judicat e mere internis in foro externo, c. 33. *de simon.*

Item actus peccati debet esse completus ac perfectus in sua specie morali, & habere eam malitiam, quæ sub censura prohibetur. Quia lex humana non obligat, nec operatur ultra intentionem superioris verbis expressam, cum non aliter proponatur subditis, & in odiosis stricta debet esse interpretatio. Ob eamdem rationem requiritur effectus completus, quem legislator intendit sub censura prohibere, nisi aliud in lege exprimatur. Hinc qui animo occidendi alterum graviter vulneravit, non incurrit excommunicationem contra homicidas latam, nisi mors sequatur; quia superior tunc non vult punire peccatum, nisi posita tali conditione effectus secuti. Unde quis a peccato præterito, v. g. vulneratione, justificatus per contritionem, vel Sacramentum Pœnitentiæ, potest contrahere excommunicationem in statu gratiæ, nam licet justificatus sit, dignus est pœna ob culpam sub censura prohibitam debita.

Dixi: *Nisi aliud &c.* Nam cap. 1. *de homicid. in* 6. mandans aliquem occidi per assassinos excommunicatur, quamvis mors non sequatur.

Item in censura lata contra facientes non comprehenduntur consulens, mandans, approbans, nisi exprimantur, quia lex pœnalis, utpote odiosa, non extenditur ultra proprietatem verborum.

3. Ut contra præceptum Ecclesiasticum, & cum aliqua contumelia. Nam censura est pœna mere Ecclesiastica constituta in eos, qui sunt contumaces contra superiorem Ecclesiasticum, ut coerceantur & corrigantur: quæ pœna inobedientiam aliquam Ecclesiæ requirit, juxta illud Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus.* Ad hanc autem inobedientiam, seu contumaciam sufficit contemptus virtualis & interpretativus auctoritate Ecclesiæ sub pœna præcipientis, qualem habere censetur, qui sciens præceptum Ecclesiæ annexam habens censuram, tamen illud violat.

Hinc ex communi sententia ob peccatum mere præteritum non potest ferri Censura, nisi aliquo modo pendeat in futurum, vel quia reus in eo perseveret, vel ut cogatur scandalum tollere, vel injuriam refarcire per debitam satisfactionem. Alioqui censura non esset medicina, sed mere vindicta.

Porro licet copula aliena sufficiat ad suspensionem, & interdictum, requiritur tamen propria ad excommunicationem subeundam, ex c. 5. *de sent. excom. in* 6. cum excommunicatio sit gravissima pœna.

Quæst. IV. *Quænam excusant a censura gravi?*

Resp. Excusant 1. Id omne quod excusat sive a peccato mortali, ut defectus advertentiæ sufficientis, levitas materiæ; sive ab observatione præcepti ecclesiastici, ut impotentia moralis, cum scilicet non potest servari sine gravi damno, quocum ordinarie præcepta Ecclesiæ non obligant. Quia censura non fertur nisi ob transgressionem culpabilem præcepti ecclesiastici, contumaciter admissam. Excipe, nisi metus gravis directe incuteretur in contemptum religio-

nis aut ecclesiasticæ potestatis: nam tunc etiam cum periculo mortis tenetur quis servare talem legem. Ita communiter.

2. Ignorantia (1) invincibilis etiam solius legis ecclesiasticæ, sive ea sit facti, sive juris, excusat. Quia hæc excusat a culpabili transgressione legis Ecclesiasticæ, & impedit contumaciam, ac voluntarium circa id quod ignoratur. At non excusat ignorantia vincibilis, etiam non affectata, si sit crassa vel supina, hoc est, orta ex eo quod quis nullam adhibuerit diligentiam ad sciendum id quod scire poterat & debebat, ex cap. 2. *de constitut. in 6.* ubi Bonifacius VIII. ait: *Ut animarum periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcumque ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes: dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina.* Nam ex tali ignorantia peccans, virtualiter, ideoque sufficienter contumax est; quia negligit culpabiliter scire legem alias publicam, & quæ semper ex se admonet.

Si tamen censura lata sit contra scienter, consulto, temerario ausu facientem aliquid, vel præsumentem facere; tunc ab ea excusat omnis ignorantia, etiam vincibilis, non affectata. Nam non dicitur scienter, ausu temerario legem violare, qui eam ignorat ignorantia non affectata; & hæc verba in rebus odiosis sunt stricte accipienda, & alioqui essent inutilia. Secus, si ignorantia sit affectata: nam hæc æquiparatur certæ scientiæ, & auget culpam, quia includit majorem affectum peccandi, contemptum legis, magnam temeritatem, præsumptionem, scientiam periculi directe voliti, contumaciam, & intentionem saltem implicitam ac virtualem faciendi id quod lege prohibetur. Item si quis suspicans aut dubitans de censura vel facto, non inquirat, & sic faciat contra legem, contrahit censuram, quia tunc talis habet satis contumaciæ & præsumptionis ad talem censuram, censeturque legem ac censuram contemnere.

Sed an probabilis, seu invincibilis ignorantia solius censuræ excusat ab ea contrahenda? (2)

Resp. 1. Covarruvias, & alii Doctores contra alios multos docent, nullam ignorantiam etiam invincibilem solius censuræ per legem papalem, aut canonem universalem latæ excusare ab ea contrahenda; ita ut ad censuram contrahendam sufficiat, quod quis sciat, vel scire possit ac debeat actionem, vel omissionem, cui censura annexa est, esse ab Ecclesia graviter præceptam vel prohibitam.

Prob. 1. Quia hoc ipso quod quis scit, vel scire potest & debet, actionem aliquam esse graviter ab Ecclesia præceptam vel prohibitam, & tamen libere ponit talem actionem vel omissionem, sufficienter contumax est Ecclesiæ, ut merito ab illa puniatur per censuram illi annexam. Nam talis culpabiliter violat legem ecclesiasticam, quam scit, aut scire potest, & debet graviter obligare. Ergo peccat mortaliter contra illam legem, quam virtualiter contemnit & contumaciter violat; ac proinde meretur, & contrahit pœnam per talem legem impositam. Contumacia quippe ad censuram requisita nihil aliud est quam culpabilis inobedientia Ecclesiæ, & virtualis contemptus auctoritatis Ecclesiasticæ, juxta illud Matth. 17. *Si Ecclesiam non audierit*, hoc est, si Ecclesiæ non paruerit, *sit tibi sicut ethnicus*. Quælibet autem graviter culpabilis violatio legis ecclesiasticæ, cujus reus est quicumque agit, vel omittit aliquid contra legem ecclesiasticam quam cognoscit, vel cognoscere potuit, vera est inobedientia Ecclesiæ, & virtualis contemptus ejus auctoritatis, cum sit mortalis culpa contra legem, & auctoritatem Ecclesiæ.

Paullo aliter. Ad censuram contrahendam sufficit cognitio possibilis & debita legis ecclesiasticæ aliquid graviter præcipientis aut vetantis. Nam illa posita, qui libere ponit talem actionem vel omissionem, sufficienter contumax seu inobediens est Ecclesiæ, ut merito ab illa puniatur per censuram illi annexam: libere enim violat grave præceptum Ecclesiæ, & mortaliter peccat contra illud, cum ignorantia vincibilis non excusat a mortali culpa: & consequenter talis sufficienter contumax, & inobediens est Ecclesiæ, ut ab illa puniatur.

2. Ex cap. *Ut animarum 2. de constitut. in 6.* ubi Bonifacius VIII. statuendo, sententiis seu pœnis per statuta quorumcumque ordinariorum prolatis non ligari ignorantes, tacite excipit sententias, seu pœnas prolatas per leges papales, & canones universales, ut notat Glossa V. *Statuta*, dicens: *De generalibus ergo statutis canonum vel legum non loquitur, quæ ab omnibus sciri & custodiri debent.* Et hoc statuit Pontifex utriusque juris peritissimus, ad imitationem legis civilis ult. §. *de decret. ab ordine fac.* ubi habet quod municipali statuto non ligatur ignorans, sed sciens tantum, ut habet alia Glossa, ibid. V. *Sententiis*. Ratio est, quia ignorantia juris communis & universalis, ceteris paribus, minus probabilis, minusque excusabilis est, quam ignorantia juris particularis; quia quilibet magis debet & facilius potest addiscere & scire leges, quæ sunt omnibus fidelibus communes, & ab omnibus observari debent, quam quæ sunt cer-

(1) In præsenti disquisitione primo præ oculis habendæ variæ ignorantiæ species, de quibus Auctor in Tract. *de Peccat.* cap. 4. quæst. 1. Nosque N. 189. usque ad 199. Dein recolenda, quæ generatim de violatione legum pœnalium facta ex ignorantia dicta fuerunt tum ab Auctore in Tract. *de Legib.* sect. 3. cap. 8. q. 3. tum a nobis N. 219. usq. ad 323.

(2) Affirmantem sententiam, quam plurium gravissimorum TT. & Canonistarum esse ostendimus (N. 221. & 222.) propugnat inter alios recentiores perdoctus Auctor *Summæ Alexandrinæ*, ita scribens (Par. 2. de Censur. Eccles. § 1. n. 494.) *Qui scit aliquod delictum prohibitum esse jure naturæ, vel divino, sed ab Ecclesia prohibitum esse nescit, aut certe sub censura prohibitum esse ignorat, non incurrit in censuras ab Ecclesia latas contra patrantes hujusmodi delictum.* Cap. *ut animarum*, tit. de Const. in 6. Vid. Sylvium in Comm. ad Suppl. 3. p. q. 21. a. 4. in fine.

certis locis ſpeciales. Ergo etſi ignorantia non craſſa nec ſupina cenſuræ ſtatuto particulari latæ excuſet ab illa contrahenda; non continuo excuſare debet ſimilis ignorantia paris Cenſuræ per leges univerſales ſtatutæ.

Hinc qui duellum committit, ſciens quidem hoc eſſe graviter ab Eccleſia prohibitum, vel ſi culpabiliter ignoret hanc Eccleſiæ prohibitionem, tametſi neſciat eamdem eſſe ſub pœna excommunicationis, ut plerique rudes ignorant, tamen vere excommunicationem contrahit.

Si dicas, cenſuram ex natura rei inquirere peculiarem modum contumaciæ & inobedientiæ, quæ opponatur ſpeciali, & rigoroſo modo præcipiendi, vel prohibendi ſub comminatione cenſuræ. *Reſpondent* hanc eſſe meram petitionem principii, ſupponentem id quod in quæſtione eſt, & quod eſt probandum, quodque negatur. Præterea ex eo quod quis aut ſcire poteſt & debet, aliquid eſſe ab Eccleſia graviter præceptum aut prohibitum, cognoſcit confuſe & virtualiter ſpecialem illum præcipiendi modum, & contra faciens virtualiter contemnit auctoritatem Eccleſiæ ſub quacumque pœna præcipientis: ad contumaciam autem ſufficit virtualis, & interpretativus contemptus auctoritatis Eccleſiæ, qui reperitur in omni violatione graviter culpabili legis Eccleſiaſticæ.

Nec obſtat, inquiunt, quod cenſura ſit pœna medicinalis, ordinata per ſe primo ad avertendum, vel ad emendandum delictum. Nam 1. Etſi contrahitur ab ignorante, tamen per ſe ſemper medicinalis eſt; per ſe enim ſemper apta eſt ad hoc utrumque præſtandum. Quod ſi non ſemper medeatur, hoc eſt per accidens. Et quando ignorans ſciat poſtea ſe Cenſura ligatum, tum per illam adducetur ad emendandum delictum.

2. Hoc nimium probat, ideoque nihil probat: probaret enim ignorantiam etſi vincibilem a cenſura excuſare; nam quælibet ignorantia, ſaltem non affectata, tollit rei ignoratæ notitiam. At certe ignorantia craſſa, aut ſupina, etiam ſecundum adverſarios non excuſat a cenſura, ut patet ex cap. 2. *de conſtitut. in* 6. ubi poſtquam Pontifex dixit: *Sententiis per ſtatuta quorumcumque ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes*: hanc exceptionem addit; *Dum tamen eorum ignorantia craſſa non fuerit, aut ſupina*. Quod generatim dictum comprehendit etiam cenſuras, ut conſentiunt omnes; immo de illis præcipue intelligi debet juxta Gloſſam V. *Sententiis*: & hoc oſtendit ratio allata, *ut animarum periculis obvietur*. Quod ſi de Cenſuris agitur in regula generali: ergo & in exceptione; & hæc eſt etiam communis expoſitio, inquit Suarez. Ex qua a fortiori ſequitur (addit idem Doctor) etiam in legibus pontificiis ignorantiam craſſam a Cenſura non excuſare, quia ex genere ſuo plus obligant pontificiæ leges, quam ſtatuta ordinariorum: unde concludit Suarez, negandum eſſe in actu ex ignorantia facto deeſſe contumaciam & inobedientiam ſufficientem ad contrahendam Cenſuram. Nam licet non tam expreſſe & directe, virtute tamen & indirecte idem genus inobedientiæ eſt, ita negligere legem aliam ſatis publicam & omnibus notam, ut tam craſſa illius ignorantia habeatur. Ac propterea ſatis etiam eſt, quod lex, quantum eſt ex ſe, illum admoneat: quamvis admonitio ad ejus aures non perveniat ex ſupina ejus negligentia. Hæc Suarez de cenſur. diſp. 4.

Reſp. 2. Quævis ignorantia, modo non ſit craſſa & ſupina, excuſat a Cenſura per ſtatutum particulare lata, habetur c. 2. de conſtitut. in 6. ibi: *Ut animarum periculis obvietur, ſententiis per ſtatuta quorumcumque ordinariorum prolatis ligari volumus ignorantes; dum tamen eorum ignorantia craſſa non fuerit, aut ſupina*. Hæc autem Decretalis eſt conſtitutiva juris novi, non mere declaratoria, ut recte colligit Suarez ex verbo *nolumus*. Ratio diſcriminis inter has Cenſuras, & alias jure communi latas eſt, quod Cenſuræ per ſacros Canones & Conſtitutiones univerſales rarius, & majori cum maturitate ferantur, quam per ſtatuta particularia, ex quibus proinde majora animarum pericula orirentur, niſi illis obviaretur, reſtringendo has pœnas ad ſolos ſcientes, & craſſe ignorantes.

Porro ignorantia craſſa & ſupina hic eſt ea, qua quis ignorat id quod ſcire debet, & quod omnes ejuſdem ſtatus & conditionis communiter ſciant.

Quæſt. V. *Quandonam Cenſura eſt invalida?*

Nota. Non contrahi cenſuram, quando invalida eſt, per ſe patet cum nulla ſit.

Reſp. Cenſura nulla eſt, 1. Defectu juriſdictionis, cum ſcilicet ferens Cenſuram caret juriſdictione, vel eam habet legitime impeditam per aliquam Cenſuram, aut ſuſpenſam per legitimam appellationem, cum nempe ante ſententiam abſolute latam reus appellavit ad ſuperiorem, ex cap. 40. *de appellat.* Si vero appellatio fiat poſt latam ſententiam, vel poſt contractam Cenſuram a jure, valet Cenſura & ſervari debet, cap. 20. *de ſent. excomm. in* 6. quia Cenſura lata executionem ſecum contrahit, ex cap. 53. *de appellat.*

Defectu ordinis ſubſtantialis judicii, ut ſi aliqua monitio non præceſſit: nam ut Cenſura ab homine per ſententiam particularem infligenda feratur valide, præcedere debet una ſaltem monitio, cap. 48. *de ſentent. excomm.* & c. 9. eod. tit. in 6. Quia non eſt contumax contra Eccleſiam, niſi qui præcedente monitione & comminatione Cenſuræ obedire renuit. Ut autem valide feratur & contrahatur Cenſura a jure, vel ab homine per ſententiam generalem contra actum futurum, non requiritur alia monitio, quam promulgatio ipſius legis vel ſententiæ: lex enim & ſtatutum, cum ſint publica & permaneant, ſemper ſatis per ſe monent, ex c. 26. *de appellat.* Idem eſt de ſententia illativa Cenſuræ, ſed declaratoria tantum; nam abſque alia monitione declarari poteſt Cenſura contracta, modo prius citata parte, de crimine juridice conſtet: alias nulla eſſet declaratio, quia contra partem inauditam nihil poteſt in judicio definiri, c. 1. *de cauſſ. poſſ.*

3. Defectu culpæ mortalis. Quia gravis pœna non potest irrogari ab homine ob levem culpam: nam pœna improportionata & major culpa est evidenter injusta, cum desit æqualitas. Actio autem evidenter injusta quoad substantiam non habet vim per se obligandi. Quod si Censura lata sit ob crimen falsum, sed in judicio legitime probatum, hanc obligare in conscientia docent Richard. Palud. S. Antonin. 3. part. tit. 24. part. 73. & alii. E contra Suar. Laym. & alii multi contendunt eam reipsa non contrahi in foro conscientiæ & coram Deo; quia sicut causa est tantum apparens, ita & Censura; nec potest, nec vult Ecclesia punire innocentes. Addunt tamen, damnatum teneri se gerere exterius coram aliis tamquam Censura affectum: quia sententiæ judicis legitimæ, licet quoad rem injustæ, parere tenetur, quantum necessarium est ad amovendum scandalum & tuendam auctoritatem Superioris. Quare, inquiunt, si actum ordinis sui publice exerceret, peccaret; quia cum scandalo resisteret potestati publicæ, sed non contraheret irregularitatem: quia Censura est tantum apparens, & sic non violans veram Censuram. Non peccaret autem, si actum sui ordinis exerceret privatim, & coram iis solis, quibus innocentia ejus perspecta est.

Mihi vero videtur non privari quidem participatione communium suffragiorum & orationum, neque etiam privari aperte affirmat ullus auctor, ut notat Suarez: quia non est verisimile Deum dedisse Ecclesiæ potestatem ea privandi innocentem, cum hæc potestas non possit esse in destructionem, sed solum in ædificationem; neque etiam Ecclesia id intendit, cum nec ad bonum commune, nec ad bonum illius qui condemnatur, utile sit. Sed tamen talis revera privatur receptione & administratione Sacramentorum, executione ordinis, & communione externa cum fidelibus. Quia hæc omnia ei per sententiam legitimam & justam ex parte actionis seu judicii prohibentur, cui sententiæ legitimæ parere tenetur in foro conscientiæ, & debet hoc incommodum pati propter bonum commune postulans executionem ordinis ac sententiæ legitimæ, & obedientiam superiori juste ac legitime præcipienti. Et hæc prohibitio non habet tunc rationem pœnæ proprie dictæ, quæ semper supponit culpam; sed pœnæ improprie dictæ, quæ est incommodum propter bonum commune inflictum: unde etiam tunc non erit Censura stricte dicta, sed late sumpta pro prohibitione legitima & obligante. Quod confirmo auctoritate S. Thomæ, qui in 4. dist. 18. qu. 2. art. 1. qu. 2. docet, excommunicationem latam per sententiam, quæ nulla est, habere effectum suum, & debere excommunicatum humiliter obedire. Sententia autem, de qua agitur, non est nulla, cum in suo foro justa & legitima sit. Unde inferius S. Doctor de hac specie loquens vocat eam Censuram ex debita causa ex parte Censuræ, non vero ex parte ejus cui imponitur. *Sicut*, inquit, *cum aliquis pro falso crimine in judicio probato excommunicatur: & tunc si humiliter subſtinet, humilitatis meritum recompensat excommunicationis damnum*. Et in solutione objectionum ait non esse inconveniens, ut innocens & invitus aliquando privetur per modum pœnæ auxiliis externis, quibus per Ecclesiam juvari potest ad salutem. Quare si violaretur ista Censura, videtur quod contraheretur irregularitas, quia non est Censura apparens tantum, sed est vera & justa prohibitio Superioris, cujus violatio merito punitur irregularitate.

Ceterum in dubio justitiæ Censuræ, constat hanc servari debere etiam in foro conscientiæ, donec a Superiore declaretur irrita, vel tollatur. Quia in dubio favendum & obediendum est Superiori, habenti jus ferendi Censuras. Et in dubio tutior pars eligi debet.

Sed an omnis Censura injusta est etiam nulla? Resp. Nego. Nam injusta est Censura, quæ non fertur ex amore justitiæ, sed ex odio, invidia, vel vindicta privata; vel quæ ab homine fertur, accidentario juris ordine sine necessitate prætermisso, v. gr. sine trina monitione, sine scriptura, vel expressione causæ; & tamen valida est, ac ligat etiam in conscientia, si post unam monitionem a legitimo Superiore ob crimen verum feratur. Nam tunc nihil essentiale deest ad ejus valorem; & accidentium defectus non tollit substantiam rei, nec proinde ejus effectum primarium. Immo rata est Censura quoad prohibitionem, & servanda, etiamsi feratur ob crimen falsum, sed in judicio legitime probatum, ut dixi, & opus est absolutione. Quare utraque Censura, licet injusta, timenda est. *Sententia Pastoris sive justa, sive injusta sit, timenda est*, ait S. Gregor. hom. 6. in Evang.

Nota. Ut Censura ab homine per sententiam particularem licite feratur, necesse est, 1. Ut fiat trina monitio cum suis intervallis, ita ut una præcedat aliam duorum saltem dierum spatio, c. 9. *de sent. excomm. in 6.* Tamen ex urgenti causa sufficit una pro tribus cum intervallis, antequam excommunicetur reus; vel etiam sine intervallis, si necessitas exigat, v. g. Moneo te semel pro tribus vicibus, ib. 2. Ut fiat in scriptis, & causa Censuræ exprimatur, tradaturque reo petenti exemplum hujusmodi scripturæ infra mensem, cap. 1. eodem tit.

Ad Censuram vero a jure sufficit, ut lex, seu statutum sufficienter promulgatum sit. Si tamen sit *ferendæ sententiæ*, ut hæc feratur, requiritur citatio rei, & condemnatio juridica, nec debet infligi reo etiam convicto & manifesto, nisi prævia monitione, & quidem per se loquendo trina, ex c. 26. *de appellat.* Quod si sit *latæ sententiæ*, ut declaretur contracta, requiritur, ut citata parte de crimine juridice constet.

Nota. Dubitans utrum Censuram aliquam contraxerit, tenetur se gerere tamquam si Censura affectus esset, donec dubium prudenter deposuerit, aut ab ea absolutus fuerit. Quia in dubio pars tutior eligenda est, & alioqui talis se exponeret periculo peccandi, violando Censuram actu per eam prohibito.

Quæst.

Quæſt. VI. *Quinam poſſunt ligari Cenſura?*

Reſp. Ut quis ligetur Cenſura, ex communi ſententia neceſſe eſt, 1. Ut ſit viator, quia hic ſolus eſt capax emendationis, ſubjectionis & contumaciæ, quod requiritur ad ſubeundam Cenſuram. Cum autem hæretici mortui dicuntur poſſe anathematizari, tum anathema ſumitur pro declaratione, aliquem alienum ab Eccleſiæ communione deceſſiſſe. Poteſt etiam mortuus excommunicari indirecte, quatenus Eccleſia poteſt ad aliorum terrorem præcipere vivis, ut illum ſacra ſepultura, publicis precibus & ſacrificiis privent. Dicitur vero abſolvi, dum Eccleſia concedit facultatem eum ſepeliendi, & offerendi pro eo ſuffragia publica.

2. Ut ſit baptizatus: quia nemo fit ſubditus Eccleſiæ niſi per Baptiſmum, ex Concil. Trid. ſeſſ. 14. c. 2. ibi: *Cum Eccleſia in nemine judicium exerceat, qui non prius in ipſam per Baptiſmi januam fuerit ingreſſus. Quid enim mihi, inquit Apoſtolus, de iis, qui foriſ ſunt, judicare?*

3. Ut ſit rationis uſu præditus, alias non eſſet culpæ emendationis capax. Impuberes autem adulti poſſunt ligari Cenſura, & reipſa incurrunt excommunicationem ob ingreſſum in monaſteria Monialium, ex Conc. Trid. ſeſſ. c. 5. & ob percuſſionem Clerici, cap. ult. *de ſent. excomm.* Item interdictum in totum populum. Ergo etiam alias incurrunt, exceptis Cenſuris ab homine latis. Ebrius vero afficitur Cenſura ob delictum in ebrietate commiſſum, & antea ſufficienter præviſum.

4. Ut ſit ſubditus ligantis, ex cap. 21. *de ſent. excomm.* Quia poteſtas ferendi Cenſuras pertinet ad juriſdictionem coercitivam, quæ non poteſt exerceri niſi in ſubditos; ſubjectio enim & juriſdictio ſunt correlativæ. Peregrinus autem delinquens in alieno territorio, incurrit Cenſuras ſibi latas per modum ſtatuti, ex cap. 14. *de foro competent.* Quia, ut alias dixi, peregrini ſubjiciuntur legibus territorii in quo verſantur, ratione ſuæ præſentiæ in illo. Si vero Cenſura lata ſit per modum ſententiæ, non obligat niſi perſonas, quas directe reſpicit. E contra ſubditus non incurrit Cenſuram latam per modum ſtatuti, ſi contra illud agat extra Diœceſim ligantis, cap. 2. *de conſtit. in 6.* Nam ſtatutum afficit ſolum territorium, pro cujus recta gubernatione fertur, nec extra illud obligat. Secus, ſi Cenſura lata ſit per ſententiam vel præceptum tranſitorium: nam ligat ſubditos extra territorium delinquentes, quia perſonas directe ac ſecundum ſe ſpectat, ideoque illas afficit ubicumque exiſtant: in quo differt a ſtatuto, quod ſpectat territorium, ſeu perſonas exiſtentes in territorio. Hinc ſi Epiſcopus Clerico peregrino ludum alearum prohibeat ſub pœna ſuſpenſionis, hic eam incurrit extra Diœceſim ludens: quia nempe ſententia, & præceptum immediate afficit perſonam, eique cohæret, ubicumque ſit. *Ita Suar. Sayr. Laym. Bonac., & alii communius.*

✠ De cenſuris plura ſcitu digna occurrunt in Tractatu ſæpe laudato De Synodo Diœceſ. Vide lib. VIII. cap. 45. in quo improbatur immoderatus cenſurarum uſus. *Cap.* 46. eorum probatur ſententia, qui ob levem culpam, quæ tamen ex circumſtantiis ſit gravis, cenſuras ferri poſſe tuentur. *Cap.* vero 44. demonſtratur ex communi ſententia, grave, & enorme crimen deſiderari ad infligendas cenſuras; atque nonnullorum opinio refellitur, qui excommunicationem præcipue vero latæ ſententiæ improbare videntur. Id autem ſequentibus verbis oſtendit. *Quod ſi omnium Doctorum conſenſu, grave, & enorme crimen requiritur ad irrogandam cenſuram, etiam quam vocant* comminatoriam, & ferendæ ſententiæ, *multo ſane gravius, & execrabilius eſſe oportet delictum, ob quod infligatur cenſura latæ ſententiæ, qua nimirum homo per ſolam legis tranſgreſſionem, nulla prævia monitione, ejuſdem legis miniſterio ſtatim perſtringitur. Ejuſmodi cenſuras, præcipue vero excommunicationes latæ ſententiæ viſi ſunt improbare nonulli Doctores. Godeſcalcus Roſemundus Theologus Lovanienſis* in ſuo Confeſſionali c. 20. *eas e medio prorſus auferri vellet, inquiens.* „ Valde inconſultum, & periculoſum eſt, quod Epiſcopi in ſuis ſtatutis, ceteri quoque Judices tam faciles ſint in multiplicando cenſuras; unde expediens eſſet, ut etiam inquit Gerſon, ut omnes Conſtitutiones ſententiæ excommunicationis latæ ſententiæ in jure vel ſtatutis contentæ, quarum uſus nullus eſt, aut plus obeſt quam prodeſt, expreſſa revocatione caſſarentur in provinciis, & Diœceſibus, & in Eccleſia univerſali. Expediens etiam eſſet, ut nulla excommunicationis ſententia ferretur de facto a jure, vel Judice, neque pro præſenti, neque pro futuro, niſi pro manifeſta contumacia, qua quis oſtendit, ſe non paratum audire Eccleſiam „. *Verum hæc Godeſchalchi aſſertio, qua parte omnes excommunicationes latæ ſententiæ tamquam perniciosas deleri & abrogari vellet, audax eſt; communem enim Eccleſiæ uſum condemnat, & Concilia, Summos Pontifices, omneſque Eccleſiarum Præſules tacite carpit: Neque eidem adſtipulatur, quem citat, Gerſon: hic ſiquidem* loc. cit. *totus eſt in explicando, qua ratione excommunicationis vinculo ipſo facto irretiatur, qui ex mera ignorantia, quamquam culpabili, aut infirmitate, peccatum committit, etſi ceteroquin contumax non ſit, ſed paratus ſit ſtare correctioni Eccleſiæ, & poſtquam multa ad hanc rem explicandam adduxit, concludit* (col. 49.) *eas excommunicationes latæ ſententiæ* „ tantumdem operari, ut abſque proceſſu alio judiciali, aut noſtra Conſtitutione, poſſit Judex ſtatim probato facto, vel confeſſo ferre juris ſententiam, & eamdem publicare; non ſic ubi Canones eſſent ſolum ferendæ ſententiæ, quoniam monitiones, & proceſſus ſecundum terminos juris prærequirerentur multiplices „. *Unde apparet, non improbari a Gerſone excommunicationes latæ ſententiæ; ſed ad eas requiri ſententiam declaratoriam criminis, quæ utique eſt neceſſaria pro foro externo, in quo nemo eſt reputandus cenſura innoda-*

Excommunicatus, nisi legitime probetur reus criminis, cui est censura jure ipso alligata: in foro autem interno, & coram Deo, cujus oculis omnia nuda sunt & aperta ad incurrendum in censuram latæ sententiæ, nulla est necessaria Judicis declaratio, sed sat est crimen perpetrare, cui illa est annexa: suam quippe contumaciam & Ecclesiæ contemptum satis aperte manifestat, qui in legem delinquit, quam scit in sui transgressores censuræ vinculum statim & illico injicere, sicuti egregie ratiocinantur Suarez de censuris disp. 3. sect. 8. n. 3. *& Gonzalez* in cap. 48. de sententia excommunicationis, n. 6. *sed præ ceteris legendus est hac de re ex professo differens Theophilus Raynaudus* (oper. tom. XIV. p. 14.) *ubi scribens adversus Ayalam, censuras latæ sententiæ hoc nomine reprehendentem, quod illis non præcedat canonica admonitio; egregie ostendit, admonitionis loco esse promulgationem legis, aliquid fieri præcipientis vel prohibentis sub pœna censuræ.*

6. *Godescalco, & Ayalæ assentiri videtur Van-Espen* jur. Eccl. univ. part. 3. tit. 11. c. 6. n. 19. *ubi etsi non audeat absolute damnare excommunicationes latæ sententiæ, eas tamen recens adinventas, & per decem omnino sæcula ignotas Ecclesiæ fuisse affirmat: At Van-Espennium falli facile demonstrabimus. Atque in primis nullam putamus fingi posse excommunicationem illa severiorem, qua homo baptizatus perpetuo arceatur a Sacramentorum perceptione, omnique excidat spe consequendæ ab Ecclesia reconciliationis; & tamen prioribus sæculis quorumdam atrociorum criminum reos, facto ipso, seu sola criminis perpetratione, in hanc pœnam incurrisse, præter alibi laudatos Petavium, Morinum, Albaspinæum, aliosque plures, tradit Cardinalis Bona* rer. liturgic. l. 1. c. 57. n. 1. *inquiens*: „ in exordio Christianæ religionis tantum erat pietatis studium, tantum odium improbitatis, ut quibusdam sceleribus, quæ atrociora visa sunt, omnis prorsus veniæ spes, omnis pœnitentia denegaretur, adeo ut qui ea commisit, quamvis a divina misericordia eorum remissionem veræ contritionis subsidio obineret; nunquam tamen posset cum Ecclesia reconciliari. Ea erant idololatria, homicidium, & adulterium: „ *Quid quod si actu Pœnitentes, aut jam semel pœnitentia functi in aliud cujuscumque generis peccatum, quamvis privatim & occulte relaberentur, nunquam deinceps veniam & pacem ab Ecclesia impetrarent? Nonne & hæc species erat severissimæ excommunicationis? Et tamen hanc relapsis fuisse ipso facto inustam, & pluribus demonstrat doctissimus Morinus* de Pœnit. l. III. c. 27. 28. & 29. *& liquet ex plurium Conciliorum decretis, occulte etiam relapsos ab omni etiam civili Fidelium consortio segregantibus. Siquidem Concilium Turonense I. anni* 416. can. 8. (collect. Hard. Tom. II. coll. 795.) *decrevit*: „ Si quis vero post acceptam pœnitentiam, sicut canis ad vomitum suum, ita ad sæculares illecebras, derelicta quam professus est pœnitentia, fuerit reversus, a communione Ecclesiæ, vel a communione Fidelium extraneus habeatur „: *Concilium Veneticum, circa annum* 465. *celebratum* can. 3. (collect. Harduin. tom. II. col. 297.) *statuit*: „ Pœnitentes quoque, qui susceptam publice pœnitentiam intermiserint, & ad prioris erroris consuetudinem revoluti, vitæ se sæculari conversationique reddiderint, non solum a communione Dominicorum Sacramentorum, sed etiam a conviviis fidelium submovendi „: *Concilium Aurelianense I. anni* 511. can. 11. (collect. Hard. tom. II. col. 1010.) „ De his *ait* qui susceptæ pœnitentiæ religionem suæ professionis obliti ad sæcularia relabuntur, placuit eos & a communione suspendi, & ab omnium Catholicorum convivio separari „. *Quare, quod Siricius Papa* epist. I. *ad Himerium Tarraconensem Episcopum* c. 5. (collect. Hard. 10. col. 848.) *relapsis permiserit*, ut sola intra Ecclesiam Fidelibus oratione jungantur, & sacræ mysteriorum celebritati, quamvis non mereantur, intersint: a Dominicæ autem mensæ convivio segregentur „ *id ex mera indulgentia, & communis legis relaxatione factum existimat Morinus* cit. c. 19. *Ad hæc Auctor operis de vita contemplativa* (*quem alii Prosperum Aquitanicum, qui medio sæculo* V. *scripsit, alii Julianum Pomerium, qui eodem sæculo labente floruit, fuisse contendunt*, lib. c. 7.), *diserte affirmat, ea ætate Clericos grave aliquod facinus occulte admittentes, statim in foro conscientiæ, & coram Deo in suspensionem incidisse, quam Albaspinæus*, observ. lib. 1. cap. 2. *& Suicer* Thesaur. Eccl. tom. 1. pag. 601. *pro quadam excommunicationis specie habitam non immerito notarunt: Ait quippe Pomerius*: „ Hi qui in aliquo gradu Ecclesiastico constituti, aliquod occulte crimen admittunt, ipsi se vana persuasione decipiunt, si eis videbitur propterea communicare, & officium suum implere debere, quod homines occultatione sui criminis fallunt .... qui autem ea commiserint, & ideo prodere metuunt, ne sententiam justæ excommunicationis accipiant, sine caussa communicant; immo vero dupliciter contra se iram Divinæ indignationis exaggerant, quod & hominibus innocentiam fingunt, & contempto Dei judicio abstinere se ab altari propter homines erubescunt “.

7. *Quod si hæc nondum satis esse videantur ad probandum, Majoribus nostris inusitatum non fuisse morem decernendi censuras latæ sententiæ, alia statim proferemus antiquissima, & certissima ejusdem rei monumenta. Norunt omnes viri docti, tres olim fuisse species excommunicationis majoris, de qua sola in præsens res est. Prima dicebatur* Excommunicatio simplex: *Altera* Anathema: *Tertio* Maranatha, *de qua frequens mentio occurrit in Annalibus S. Benedicti conscriptis a Patre Mabillon.* tom. IV. in appendice. In historia Lotharingiæ, *Calmet* tom. II. p. 2. pag. 390. *Et in nova editione glossarii Caroli Dufresne* tom. IV. in verb. Maranatha. *Simplex excommunicatio, & anathema in hoc dumtaxat inter se differebant, quod illa solo verbo proferretur*; anathema *vero pronuntiare-*

tur

tur celebri quadam sollemnitate, pluribusque adhibitis cæremoniis, quæ aptæ forent ad ostendendam perpetrati sceleris enormitatem: Maranatha autem hoc anathemati addebat, ut excommunicatus solius Dei judicio relictus, ab Ecclesiæ communione separatus permanere juberetur usque ad adventum Domini, seu ad diem Judicii, quod ex ipsa nominis etymologia elicuit Augustinus (apud Suarez de censuris disp. 8. sect. 2.) & explicarunt Patres Concilii Toletani IV. statim allegandi. Jam vero antiquissima Synodus Gangrensis, paullo post Nicænam habita, omnes suorum viginti Canonum transgressores anathemate perculit, his verbis: Anathema sit (collect. Hard. tom. 1. col. 533. &c.) quibus sententiam latam importari nemo facile inficiabitur; Patres autem Concilii Toletani IV, habiti anno 638. cui Episcopi LXII. interfuere, (c. 75. collect. Hard. tom. III. col. 194.) Anathema, Maranatha in eos pronunciarunt, qui adversus Regnum, vel Regem conjurarent, in quos hanc formidandam sententiam ter repetitam protulerunt: „ Hoc etiam tertio acclamamus dicentes. Quicumque amodo ex nobis, vel cunctis Hispaniæ populis, qualibet meditatione, vel studio Sacramentum fidei suæ, quod pro patriæ salute gentisque Gothorum statu, vel incolumitate Regiæ potestatis pollicitus est, violaverit, aut Regem nece attrectaverit, aut potestate Regni exuerit, aut præsumptione tyrannica Regni fastigium usurpaverit, anathema sit in conspectu Spiritus Sancti, & Martyrum Christi: atque ab Ecclesia Catholica, quam perjurio profanaverit, efficiatur extraneus, & ab omni communione Christianorum alienus, neque partem Justorum habeat, sed cum Diabolo, & Angelis ejus, æternis supplicis condemnetur una cum eis, qui eadem conjuratione nituntur: ut par pœna perditionis constringat, quos in perniciem prava societas copulat. Et ideo si placet omnibus, qui adestis, hac tertio reiterata sententia vestræ vocis eam consensu firmate. Ab universo Clero, vel populo dictum: Qui contra hanc nostram definitionem præsumpserit, Anathema, Maranatha, hoc est, perditio in adventu Domini sit, & cum Juda Scarioth partem habeat, & ipsi, & socii eorum: Amen „. Eamdemque anathematis sententiam eodem ritu, ac iisdem fere verbis in eosdem Regni, & Regis proditores denuo latam legimus in Concilio Toletano XIV. an. 653. (cap. 20. eod. Tom. III. collect. Hard. col. 1081.) Qui autem prædictæ sententiæ ritum, quo tribus vicibus, veluti trium monitionum loco fuit repetita, considerat, multoque magis si illorum verborum Anathema sit in conspectu Spiritus Sancti, & Martyrum Christi, vim & efficaciam attentius expendat, minime dubitabit, Patrum mentem fuisse, excommunicationem latæ sententiæ percellere quotquot imposterum in Patriam aut Regem rebellionem intentarent.

8. Non itaque recenter adinventæ, nec primis decem Ecclesiæ sæculis ignotæ prorsus fuerunt excommunicationes latæ sententiæ, sicuti sibi finxit, rerumque Ecclesiasticarum minus peritis imposuit Van-Espen, ut illarum usum improbaret, easque parvi faciendas suaderet, quod certe alibi non obscure insinuavit. ✠

Quæst. VII. *Quinam possunt ferre Censuras?*

Resp. Omnis & solus Superior Ecclesiasticus habens in foro externo jurisdictionem ordinariam, vel delegatam. Ex Matth. 16. *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis*; & Matth. 18. *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cælo &c.* Ubi Prælatis Ecclesiæ Apostolorum successoribus datur potestas omnis expediens ad bonum animarum & rectum Ecclesiæ regimen, ad quod pertinet potestas non solum ferendi leges, sed etiam coercendi, corrigendi & puniendi rebelles ac contumaces, eosque privandi bonis communibus.

Ordinariam potestatem ferendi Censuras habet Papa, & Concilium generale in omnes baptizatos, Episcopus in suos Diœcesanos, Concilium Provinciale in suam Provinciam. A Papa habent Superiores Ordinum saltem Generales & Provinciales, vel etiam Superiores locales secundum cujusque Constitutiones, non item Parochi. Delegatam habent omnes & soli Clerici, quibus fuit legitime concessa ab habente ordinariam: Femina autem saltem jure Ecclesiastico est incapax jurisdictionis spiritualis, ideoque Censuræ ferendæ.

Quæst. VIII. *Quinam possunt absolvere a Censuris?*

Resp. 1. Censura *ab homine*, vel quævis alia reservata non potest tolli, nisi ab eo qui eam tulit, vel ab ejus superiore, aut successore, vel delegato: quia ejus est absolvere, cujus est ligare. Archiepiscopus autem non potest a Suffraganeorum censuris absolvere, nisi in casu appellationis, aut visitationis.

Ab excommunicatione non reservata, nec ad forum contentiosum deducta potest absolvere quilibet Sacerdos habens potestatem absolvendi a peccatis mortalibus ex consuetudine recepta, & ex cap. *Nuper, de sent. excomm.* ibi: *Quia conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, ex ipso concessisse videtur aliis relaxandi.* Excommunicatio autem a jure non est reservata, nisi reservatio exprimatur in Canone vel statuto. Suspensio vero & interdictum saltem locale & generale personale ex communi sententia censetur reservata Superiori, ita ut nullus Sacerdos possit ab eis absolvere sine potestate a Superiore accepta. Sunt tamen, qui dicunt, Confessarium posse ex concessione Ecclesiæ absolvere a suspensione, & interdicto particulari, cujus non est conscius pœnitens, & ad hoc valere formulam usitatam.

✠ Delictum *occultum* est, ut Doctores communiter hic explicant, quod nec *famosum est*, nec

nec *publice notum*, quamvis per plures teſtes probari poſſit; quando vero delictum occultum cenſetur notorium notorietate juris vel facti, vide dicta de *Juſt. & Jur.* par. 3. cap. 4. qu. 1. & num. 2. Si in foro ipſo contentioſo reus ipſe a delictis ſe falſis etiam a Jure rationibus, aut probationibus ſufficienter purgaverit; poterit etiam per Epiſcopum, aut ejus delegatum abſolvi, ut communis fert Doctorum ſententia. ✠

Reſp. 2. Ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 6. Epiſcopi poſſunt abſolvere ſubditos ſuos ab omnibus cenſuris, etiam Papæ reſervatis, contractis ob delictum occultum, nec deductis ad forum contentioſum, excepto homicidio voluntario. Poſſunt etiam abſolvere ab omnibus aliis ſubditos, quibus non eſt poſſibilis moraliter recurſus ad Papam, ut ſunt mulieres, pueri, ſenes, infirmi, & alii, quorum eſt legitimum impedimentum, c. 13. & c. 58. *excomm.* Si impedimentum non ſit perpetuum, juramentum tamen ab abſolvendis exigatur, quod ceſſante impedimento ad Papam aut ejus Legatum recurrent, ibid. Quod ſi non recurrant, recidunt in ſimilem Cenſuram, c. 22. *de ſent. excomm. in* 6. Sed aliqui dicunt hanc obligationem abrogatam eſſe in Gallia, & aliis locis a Roma valde remotis.

✠ In Bulla, quæ quotannis die Cœnæ Domini renovatur, prohibetur, ne quis abſolvat a caſibus in ea contentis, niſi tantum in mortis articulo conſtitutos, & præſtita prius de ſtando mandatis Eccleſiæ, & de ſatisfaciendo cautione, etiam prætextu quarumcumque facultatum per cujuſvis Concilii decreta conceſſarum. Utrum per hæc verba Bullæ Cœnæ derogatum fuerit facultati illi Epiſcopis a Tridentino ſeſſ. 24. cap. 6. conceſſæ, quoad caſus in Bulla Cœnæ contentos (nam de ceteris Papæ reſervatis extra dictam Bullam, nullus negat vigere adhuc jus Tridentini) anxie quærunt Theologi. Alii affirmant: quia verba illa Bullæ, *non obſtantibus cujuſvis Concilii decretis*, non poſſunt reſpicere, niſi facultatem a Tridentino Epiſcopis conceſſam abſolvendi a caſibus Pontificis occultis, cum a nullo alio Concilio ea fuerit conceſſa. Inſuper addunt maximum pondus huic negativæ facultatis opinioni accedere, ex proſcripta theſi ab Alex. VII. *Sententia aſſerens Bullam Cœnæ prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus ſermo eſt, an.* 1619. *die* 18. *Julii in Conſiſtorio Sacræ Congregationis Cardinalium viſa & tolerata eſt.* Sed alii negant: quia 1. nunquam intelligitur derogatum Concilio generali, niſi de illo fiat ſpecialis & expreſſa mentio, cap. fin. *de Cappel. Monac.* Sed in Bulla Cœnæ non exprimitur Tridentinum: Ergo &c. 2. Quia poteſtas, quam habent Epiſcopi in caſus occultos Bullæ Cœnæ ex decreto Tridentini eſt certa, revocatio autem dubia. Non ſunt ergo Epiſcopi certo jure privandi ob dubiam revocationem, ſed potius in juris poſſeſſione conſervandi. Ad damnatam ab Alexandro VII. propoſitionem reponunt, damnari ſecundam partem propoſitionis, *viſa & tolerata eſt*, nolens Pontifex per illam hypotheticam propoſitionem, quod ſcilicet *de facto viſa, & tolerata eſſet*, novum addere pondus ſententiæ illi oppoſitæ, ſed illam relinquere in ſua probabilitate. ✠

Reſp. 3. In Jubilæis ſolet ampla poteſtas circa cenſuras, & caſus reſervatos concedi. Circa quod obſervanda ſunt ſequentia:

1. Quando conceditur facultas generalis abſolvendi a cenſuris Papæ reſervatis etiam in Jubilæo, non ideo datur poteſtas abſolvendi a cenſuris contentis in Bulla Cœnæ, ubi illa viget, niſi ſpecialiter exprimatur: quia hæ ſunt ſpecialiter reſervatæ. Specialia autem non continentur in conceſſione generali, niſi exprimantur.

✠ Ex mandato Clementis VIII. Sacra Congregatio Cardinalium decretum edidit declarans in generali conceſſione abſolvendi a Cenſuris Papæ reſervatis, non intelligi caſus contentos in Bulla Cœnæ, neque caſus ſpecialiter intra Italiam ipſi Pontifici reſervatos, niſi ſpecialiter exprimatur. Horum caſuum indicem habes cap. 3. art. 3. *de Pœnitentia*. Ex communi ſententia conceſſa facultate abſolvendi a caſibus Bullæ Cœnæ non intelligitur conceſſa facultas abſolvendi ab hæreſi, quibus de ea non fit ſpecialis mentio, quia hæreſis habet ſtrictiſſimam, & ſpecialiſſimam reſervationem. Vide ea, quæ diximus in tractatu *de Fide*.

Quæres. *Num ſint alii caſus Summo Pontifici reſervati?*

Reſp. Benedictus XVI. Conſt. incipiente *Sacramentum Pœnitentiæ*, Summo Pontifici reſervavit abſolutionem Sacerdotis confeſſionem excipientis complicis in peccato contra ſextum præceptum. Item abſolutionem calumniatorum, quoad ſollicitationem in confeſſione, ibid. ac demum a Cenſuris, in quas incidunt homines ob mercimonia ſuper eleemoſynis Miſſarum Conſt. incipien. *Quarta*, de quibus jam diximus propriis in locis. Præterea ultra ſupra recenſitos caſus, Urbanus VIII. Conſtit. *Exponi Nobis*, Cenſuram tulit in eos, qui Sacræ Rotæ Romanæ ſecretum, quod ſervare tenentur, violaverint, a qua Minores Pœnitentiarii abſolvere nequeunt. Idem Pontifex Conſt. incipien. *Inſcrutabilis*, excommunicationem decrevit in eos, qui mediis ſuperſtitioſis inquirant ſuper Chriſtianæ Reipublicæ, ac Apoſtolicæ Sedis ſtatu, ac de vita, & morte Romani Pontificis ejuſque conſanguineorum, uſque ad tertium gradum, ſive id per ſeipſos faciant, ſive per alios; quæ quidem excommunicatio reſervata eſt etiam reſpectu Summi Pœnitentiarii, excepto tamen caſu conſanguineorum; eaque comprehendit etiam recipientes divinatio-

tiones hujuſmodi, ſive judicia, iiſque utentes, vel aliis communicantes. Rurſus tractantes de electione Romani Pontificis, vivente adhuc eodem Pontifice, in excommunicationem ſoli Romano Pontifici reſervatam incidunt. Denique in excommunicationem ita reſervatam incidunt caſus reſervati in Bullis Gregorii XV. *Æterni Patris*, & Urbani VIII. *Ad Romani &c. ob non ſervatam formam electionis Papæ*, quibus addi poſſunt caſus, quos continet Conſt. S. Pii V. *Si de protegendis*, contra offendentes perſonas ſive miniſtros Inquiſitionis, ex altera Conſt. *Regularium*, ejuſdem Pontificis, incidunt in excommunicationem reſervatam, a qua Minores Pœnitentiarii abſolvere nequeunt Regulares introducentes in eorum Conventus mulieres *ob inhoneſtos uſus*.

Quæres iterum. *Utrum detur aliquis caſus Pontifici reſervatus ſine cenſura?* (1)

Reſp. Unum recenſeri caſum qui ſine cenſura ulla Romano Pontifici reſervatur, ſcilicet, qui donum accepit a Regularibus excedens ſummam *ſcutorum decem*, in caſum incidit reſervatum Summo Pontifici, etſi nulla id Eccleſiaſtica cenſura vetitum eſt. Reſervatio cadit tantum in recipientes non vero in donantes. Vide Conſt. Urbani VIII. *Nuper a Congregatione*; ab hujuſmodi caſu nequidem Pœnitentiarius Summus abſolvere poteſt, quoadusque ſaltem realis reſtitutio facta non ſit.

Nota. Clemens XI. die 12. Maji 1711. decretum edidit, quo prohibet ne ullus Confeſſarius ſive Regularis ſit, ſive Sæcularis Romæ reſidens, abſolvere ullo modo audeat etiam in foro tantum conſcientiæ, *publicam violationem clauſuræ Monialium ad malum, ſive inhoneſtum finem, publicam Presbyteri occiſionem, publicam violationem immunitatis Eccleſiaſticæ* in terminis Conſt. Gregorianæ *Cum alias nonnulli*: immo & occultam etiam *hanc violationem, ſi publica auctoritate contigerit*.

2. Qui habet poteſtatem abſolvendi a caſibus Papæ reſervatis, habet etiam poteſtatem abſolvendi a Cenſuris eidem reſervatis: quia caſus non ſunt reſervati Papæ, niſi ob cenſuram annexam. Qui autem poteſtatem obtinuit circa caſus Epiſcopo reſervatos, non poteſt idcirco a Cenſuris Epiſcopo reſervatis abſolvere; quia cum ſoleant Epiſcopi aliquos ſibi caſus reſervare nulli Cenſuræ annexos, inde fit, ut caſus reſervati, & Cenſuræ Epiſcopales ſint duæ res diſtinctæ, nec unum in alio includatur.

3. Abſolutio in Jubilæo data recte diſpoſito habenti intentionem illud lucrandi, & implendi conditiones, etſi poſtea ſua negligentia, vel ob aliud impedimentum non lucretur, tollit Cenſuram, & reſervationem. Quia abſolutio fuit abſoluta, non conditionata, ut conſtat tum ex verbis & intentione abſolventis, tum ex poteſtate abſolvendi a Cenſuris & caſibus reſervatis, quæ non pendet a conditione, quod pœnitens reipſa lucrabitur Jubilæum; ſed datur ſimpliciter & abſolute pro tempore Jubilæi reſpectu pœnitentium volentium illud lucrari. Secus, ſi confeſſus ſit ſine intentione ſupradicta. Quia hæc poteſtas datur ſolum in ordine ad Jubilæum: nam Pontifex non intendit dare poteſtatem abſolvendi a reſervatis, niſi reſpectu eorum, qui volunt ſincere Jubilæum conſequi, ideoque opera præſcripta implere. Unde debet poſtea a Cenſuris, & peccatis reſervatis abſolvi ab eo, qui poteſt extra Jubilæum.

Dixi: *recte diſpoſito*, nam hæc gratia non conceditur niſi vere contritis.

Reſp. 4. In articulo mortis *omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibuſvis peccatis, & Cenſuris abſolvere poſſunt*. Ita Conc. Trident. ſeſſ. 14. c. 8. Multi tamen putant, hoc eſſe reſtringendum ad Cenſuras, quæ obſtant ſuſceptioni Sacramentorum, & ſepulturæ Eccleſiaſticæ, ut excommunicatio & interdictum, non autem ſuſpenſio: quia hæc facultas conceditur, *ne hac occaſione aliquis pereat*, ibid. Ergo, inquiunt, Eccleſia non intendit dare omnibus poteſtatem abſolvendi ab iis, quarum occaſione non impediretur conſecutio gratiæ, qualis eſt ſuſpenſio ab ordine, officio, vel beneficio.

Porro Sacerdos debet prius reum obligare ad reſtitutionem debitam, vel ſi non poſſit tunc reſtituere, ad ea onerandos hæredes ſuos actu publico; aut ſi neutrum poſſit, ad jurandum ſe ſatisfacturum, cum primum poterit.

Item Sacerdos, qui extra articulum mortis non habet poteſtatem abſolvendi a Cenſuris, monere debet moribundum, ut, ſi convaleſcat, ſe ſiſtat & ſubmittat Superiori ſub pœna reincidentiæ, hoc eſt incurrendi in ſimilem Cenſuram, cap. 22. *de ſent. excomm. in 6.* & hoc onus ſiſtendi ſe Superiori debet ei ſub juramento imponi, ex cap. 58. *de ſent. excomm.* Quod exigitur a pœnitente, non ut iterum abſolvatur, cum valide fuerit abſolutus; ſed ut Superior correctionem ac remedia idonea adhibeat, & ſatisfactionem imponat, prout judicaverit. Nomine Superioris hic intelligitur quis habens poteſtatem ordinariam aut delegatam abſolvendi a Cenſuris extra periculum mortis.

✠ Huc ſpectat Conſtit. Benedicti XIV. incipiens *Apoſtolica indulta*, in qua decernitur, eos qui ex indulto Sedis Apoſtolicæ poſſunt ſibi eligere Confeſſarium ex approbatis ab Ordinario, a quo a reſervatis criminibus, & cenſuris abſolvi poſſint, non poſſe alium Confeſſarium eligere niſi approbatum ab Ordinario illius loci, in quo confeſſio peragitur. *Ita videlicet ut ſi in aliquo indulto, tam Sæcularibus, quam Regularibus tribuetur facultas eligendi Confeſſarium ab Ordinario loci approbatum; tunc Confeſſarius vigore talis conceſſionis, ſive a Sæculari, ſive a Regulari pœnitente ad audiendas eorum reſpective confeſſiones electus, nullatenus hujuſmodi confeſſiones audire valeat, niſi ab Epiſco-*

(1) Vid. Notam ad fin. ar. 3 cap. Tract. *de Pœnit.*

ſcopo Diœceſano, & Ordinario loci, ubi confeſſio excipienda eſt, ad confeſſiones approbatus, & deputatus exiſtat; quacumque alia approbatione, tam illius generis, quam uterque Innocentius, Prædeceſſores, declararunt non ſuffragari, quam ea, ſi de Regularibus agatur, quæ a ſolo proprio Regulari Prælato obtenta foret, minime ſuffragante. At Innocentius XII. & XIII. declaraverant, non poſſe Sacerdotem, qui ab Epiſcopo limitatam facultatem obtinuerit, vel quod Sacramentum Pœnitentiæ adminiſtraret extra tempus, vel locum, vel genus perſonarum ab ipſis Epiſcopis præſcriptum, ſive Confeſſarii electi fuerint vi Bullæ Cruciatæ, ſive ex quocumque alio privilegio .... nec eis ſuffragari, quod approbati alias fuerint ab Epiſcopo, qui aliquando loci in quo confeſſiones audiendæ ſunt Ordinarius fuerit, ſed talis non amplius exiſtat &c.

Quæſt. IX. *Quænam notanda ſunt circa abſolutionem a Cenſuris?*

Reſp. Sequentia, 1. Quamvis ceſſante contumacia, & reo converſo Superior debeat abſolvere a Cenſura, cum ſit pœna medicinalis; tamen Cenſura reipſa non tollitur niſi per abſolutionem, ex Matth. 18. *Quæcumque ligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in Cælo*, ſcilicet donec ſolveritis. Et ex cap. 18. & aliis *de ſent. excomm.* Nam non poteſt Cenſura diſſolvi, niſi ex auctoritate, qua contracta eſt. Hinc Alexander VII. damnavit hanc propoſitionem: *Quoad forum conſcientiæ reo correcto, ejuſque contumacia ceſſante, ceſſant Cenſuræ.* Nam etſi contumacia ſit cauſſa Cenſuræ, non eſt tamen cauſſa durationis ejus: ſicut culpa eſt cauſſa pœnæ, & tamen hæc durat ſublata culpa.

2. Abſolutio a Cenſuris ex natura rei non requirit certa verba, cum non ſit Sacramentalis, ſed poteſt dari valide per quælibet ſigna illius ſufficienter expreſſiva. In foro tamen externo ſervanda eſt forma in Ritualibus præſcripta. In foro conſcientiæ adhibeatur hæc formula pro excommunicato: *Dominus noſter Jeſus Chriſtus te abſolvat, & ego auctoritate ipſius abſolvo te a vinculo excommunicationis, quam incurriſti propter tale factum, v. g. hæreſim, & reſtituo te communioni & unitati Fidelium, & Sanctis Sacramentis Eccleſiæ, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Pro ſuſpenſo: *Ego abſolvo te a vinculo ſuſpenſionis, quam propter tale factum incurriſti, & reſtituo te executioni Ordinum officiorum tuorum, vel beneficiorum, in nomine Patris &c.* Pro interdicto dicitur: *A vinculo interdicti, quod &c.*

3. In dubio Cenſuræ contractæ dari debet abſolutio ad cautelam, ſic: *Abſolvo te a Cenſura excommunicationis, ſi eam incurriſti ob tale factum.* Immo etſi nulla ſit ſuſpicio Cenſuræ contractæ, datur abſolute abſolutio a Cenſuris ante abſolutionem a peccatis ad vitandam irreverentiam, ſi forte pœnitens occulta cenſura affectus ſit; hoc modo: *Dominus noſter Jeſus Chriſtus te abſolvat, & ego auctoritate ipſius te abſolvo ab omni vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti, in quantum poſſum, & tu indiges.* Deinde: *Ego te abſolvo a peccatis tuis, in nomine Patris &c.* Rituale Rom.

4. Valida eſt, licet illicita, abſolutio ab habente poteſtatem ordinariam data abſenti, vel invito & male diſpoſito, quia cenſura eſt ſolum pœna, quæ poteſt a Superiore ad libitum valide auferri.

5. Qui pluribus Cenſuris eſt adſtrictus, poteſt abſolvi ab una, remanentibus aliis etiam ſimilibus, cap. 27. *de ſent. excomm.* Nam inter eas non eſt neceſſaria connexio. Poteſt autem quis ſubjici multis Cenſuris etiam ejuſdem ſpeciei ob plura crimina, ex eod. cap. vel ob idem pluries commiſſum: nam plura delicta poſſunt pluribus pœnis ejuſdem rationis puniri. Sic qui excommunicatus eſt ob percuſſionem Clerici, plures alias excommunicationes incurrit, ſi pluries eumdem Clericum vel alium percutiat.

6. Poteſt dari a Superiore abſolutio ad reincidentiam, hoc eſt, ſub certo onere, quo non impleto intra tempus præfinitum, Cenſura reviviſcat, ſeu delinquens ſimilem Cenſuram contrahat. Item poteſt dari pro certo tantum actu & tempore, quo tranſacto Cenſura habet omnem ſuum effectum vel ſub conditione de futuro libero, cum ſit actus juriſdictionis externæ, qui pendet a voluntate Superioris, quamvis hoc ordinarie non expediat, nec fieri debeat, cum non ſit in Eccleſia uſu receptum.

7. Dum aliquis eſt excommunicatus ob injuſtitiam aut ſcandalum, in neutro foro licet eum abſolvere, niſi prius ſatisfecerit parti, & ſcandalum ſubſtulerit: aut ſi non poſſit, debet prius dare idoneam cautionem, quod ſatisfaciat quam primum. Quod ſi poſtea non ſatisfaciat, cum primum commode poterit, excommunicationem denuo contrahit, c. 22. *de ſent. excomm. in 6.*

8. Si is, qui Sacerdoti poteſtatem abſolvendi a Cenſuris habenti bona fide confitetur, obliviſcatur peccatum, cui Cenſura annexa eſt, ſecundum multos tollitur Cenſura, modo Cenſurarum abſolutio ſit terminis generalibus data. Nam tunc Confeſſor utitur generaliter facultate abſolvendi ab omnibus Cenſuris, quam habet, vultque omnes auferre quantum poteſt.

9. Qui abſolutus eſt tantum in foro conſcientiæ a Cenſura notoria, ita ſe gerere debet exterius, ac ſi non eſſet abſolutus; poteſtque conveniri coram Judice, & ab eo cogi ad ſubeundam omnem pœnam Cenſuræ annexam. Quia abſolutio data tantum pro foro conſcientiæ non habet effectum niſi coram Deo.

10. Invalida eſt abſolutio per vim, vel metum injuſtum extorta etiam a tertio, immo extorquens contrahit excommunicationem, cap. unic. *de iis quæ vi &c. in 6.* ex Conc. gener. Lugdun. Item nulla eſt, ſi extorta ſit per dolum verſantem circa cauſſam finalem: quia Superior non vult abſolvere niſi ob cauſſam ſibi propoſitam; quæ tunc non ſubſiſtit, nec proinde ſubeſt voluntas abſolvendi: nam ſublato motivo ſeu objecto formali volitionis, non eſt volitio.

CA-

CAPUT II.

De Excommunatione.

Quæst. I. *Quid & quotuplex est?*

Resp. Excommunicatio est Censura, per quam baptizatus privatur communione Ecclesiæ, seu bonis quæ sunt communia inter fideles, quæque pendent a potestate & dispensatione Ecclesiæ, uti sunt Sacramentorum receptio & administratio, Ecclesiæ suffragia, divina officia &c. Duplex est, major, & minor.

Excommunicatio major, quæ sola venit nomine excommunicationis simpliciter, cap. 59. *de sent. excomm.*, est Censura, qua quis privatur bonis communibus Ecclesiæ, & ejus dispensationi subjectis, & abscinditur a corpore Ecclesiæ, juxta illud Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus.* Unde est pœna gravissima, *qua pœna in Ecclesia nulla major est*, ait S. August. leg. de corr. & grat. c. 15.

Excommunicatio minor est ea, quæ privat ex parte, seu aliquibus tantum bonis communibus Ecclesiæ, nempe receptione & administratione licita Sacramentorum, & passiva electione ad dignitates ac beneficia. Hæc contrahitur solum ob communicationem culpabilem, etiam in civilibus, cum excommunicato non tolerato, c. 3. *de sent. excomm. in 6.* ex Concil. gener. Lugdun. Et Sanchez dicit, omnes sentire eam ob peccatum veniale contrahi. Qui tamen cum eo communicavit in crimine criminoso, id est, ob quod contracta est Censura, consilium, auxilium, vel favorem impendendo, incurrit excommunicationem majorem, *cum facientem & consentientem pari pœna constringat*, cap. 29. *de sent. excomm.* A minore excommunicatione absolvere potest quicumque potest a mortali culpa, cum non sit reservata, ex eod. cap.

Quæst. II. *Quinam sunt excommunicati vitandi?*

Resp. Olim omnes erant vitandi. Sed jam ex Constitutione Martini V. *Ad evitanda* a Concil. Constantiensi teste S. Antonino approbata, & jam pridem ubique observata, atque ex usu præsenti Ecclesiæ, ii solum sunt vitandi, qui per sententiam Judicis Ecclesiastici nominatim declarati sunt excommunicati, & publice denuntiati; item notorii percussores Clericorum, hoc est, ii quorum percussio publica, nulla potest tergiversatione celari, nec ullo juris suffragio excusari, licet non sint denuntiati. Equidem juxta Conc. Basileense sess. 20. & Bullam Leonis X. *de concordatis* approbatam a Concil. Lateran. V. vitandi sunt etiam omnes, quos notorie in excommunicationis sententiam constiterit incidisse. Sed ex consuetudine prævalet Bulla Martini V. quæ quidem (1) non extat in actis Conc. Constantiensis, sed refertur a S. Antonino 3. p. tit. 26. c. 3. Unde excommunicati alii sunt tolerati, quos scilicet fideles non tenentur vitare; & alii non tolerati, quos tenentur vitare, nempe nominatim & publice denuntiati, vel notorii percussores Clericorum. Varii Doctores Galli dicunt, publicum Clerici percussorem in Gallia vitari non debere, nisi accesserit sententia, qua declaretur injustus Clerici percussor: quia secundum legem vel consuetudinem regni ad notorietatem facti criminosi requiritur declaratoria judicis sententia.

✠ Huc spectat Constit. 100. S. M. Benedicti XIV. incipiens *Apostolica Indulta &c.* in qua decernitur eos, qui ex indulto Sedis Apostolicæ possunt sibi eligere Confessarium ex approbatis ab Ordinario, a quo a reservatis criminibus, & censuris absolvi possint, non posse alium Confessarium eligere, nisi approbatum ab Ordinario illius loci, in quo confessio peragitur. *Ita videlicet, ut si aliquo indulto tam Sæcularibus, quam Regularibus tribuatur facultas eligendi Confessarium ab Ordinario loci approbatum: tunc Confessarius vigore talis concessionis sive a Sæculari, sive a Regulari Pœnitente ad audiendas eorum respective confessiones electus, nullatenus hujusmodi confessiones audire valeat, nisi ab Episcopo Diœcesano & Ordinario Loci, ubi confessio excipienda est, ad confessiones approbatus, & deputatus existat; quacumque alia approbatione, tam illius generis, quam uterque Innocentius, Prædecessores, declararunt non suffragari, quam ea, si de Regularibus agatur, quæ a solo proprio Regulari Prælato obtenta foret, minime suffragante.* At Innocentius XII. & XIII. declaraverant, *non posse Sacerdotem, qui ab Episcopo limitatam facultatem obtinuerit, vel quoad locum, vel quoad tempus, vel quoad genus personarum Sacramentum pœnitentiæ administrare extra tempus, vel locum vel genus personarum ab ipsis Episcopis præscriptum, sive confessarii electi fuerint vi Bullæ Cruciatæ, sive ex quocumque alio privilegio .... nec eis suffragari, quod approbati alias fuerint ab Episcopo, qui aliquando loci in quo confessiones audiendæ sunt Ordinarius fuerit, sed talis non amplius existat &c.*

Quæst.

(1) De hac Martini V. Constitutione ita communissime asseritur, etiam ab erudito Adnotatore Antoninæ Summæ, splendida Editione Veronensi nuper decoratæ. Et revera frustra ea quæritur in Conciliorum collectionibus, ne dempta quidem Labbeana præ reliquis superioribus exacta. Nihilo tamen minus eamdem in Actis Conciliorum reperiri hodie affirmare licet. Siquidem Cl. P. Joan. Harduinus collector spicarum, quæ fugerunt manus metentium, novissimæ suæ collectioni Conciliorum Regiæ Maximæ ipsam inseruit (Tom. 8. pag. 892. Edit. Paris.) Nimirum ex M. SS. Cæsareis, & Brunsvic. producit *Martini V. Papæ, & Germanicæ Nationis concordata in Concilio Constantiensi*, novem paragraphis constantia, quorum septimum est (N. VII.) *De non vitandis excommunicatis, antequam per judicem fuerint declarati, & denuntiati*: atque ipsissimam Constitutionem Martini V. a S. Antonino descriptam complectitur.

Quæst. III. *Quinam sunt effectus excommunicationis majoris?*

Resp. 1. Cum excommunicatus abscindatur a corpore Ecclesiæ, ut docent Patres, & ipse Christus his verbis: *Sit tibi sicut ethnicus*, ita ut non jam ut membrum Ecclesiæ, sed tamquam ethnicus tractandus sit, privatur omni jure, quod ei competebat tamquam membro Ecclesiæ, omnibusque, quæ fidelibus ut membris Ecclesiæ competunt.

Resp. 2. Excommunicationis majoris septem sunt effectus: nam excommunicatus etiam toleratus & contritus 1. privatur communibus Ecclesiæ suffragiis, scilicet sacrificiis, orationibus, indulgentiis: ita ut non liceat Sacerdoti tamquam Ecclesiæ Ministro, & nomine Ecclesiæ pro illo sacrificium, nec preces in sacrificio, nec horas canonicas offerre, quæ si pro illo fiant, non ei prosunt, ex cap. *Sacris de sent. excomm. &c.* cap. *Audi &c.* cap. *Omnis* 11. qu. 3. Nam Ecclesia hoc ipso quod privat aliquem communibus suffragiis, prohibet ne pro illo applicentur.

Porro per communia illa suffragia intelliguntur spiritualia quædam subsidia, quibus Ecclesia suffragatur suis membris, sive in ordine ad satisfactionem pro pœna temporali, sive in ordine ad impetranda aliqua bona præsertim spiritualia, vel quæ ad illa juvent, revocanturque ad sacrificium Missæ, ad orationes, & Indulgentias; potest tamen quivis privatus preces & sacrificium, & alia opera nomine privato seu tamquam persona privata pro eo offerre, quia hæc sunt suffragia privata. Item secundum multos licet Sacerdoti tamquam personæ privatæ in *Memento* pro eo mentaliter orare, sed non per orationes, quæ Ecclesiæ nomine pro ejus membris dicuntur, nec ut Minister Christi: nemini enim licet Ecclesiæ suffragia etiam pro tolerato offerre, alioqui tolleretur præcipua pœna, & ratio excommunicationis; & quia Constitutio Martini V. nullum favorem toleratis concedit: Ergo ii, ut antea, excluduntur a suffragiis Ecclesiæ.

2. Privantur receptione & administratione Sacramentorum, ita ut mortaliter peccet, si aliquod recipiat, vel sine necessitate & non requisitus administret. Quia ageret contra prohibitionem Ecclesiæ in re gravi ad religionem pertinente, ex cap. 59. *de sent. excomm.* & cap. 4. & 6. *de Clerico excomm.* Unde non potest absolvi a peccatis, nisi prius fuerit ab excommunicatione absolutus.

Item ei non licet sub mortali interesse Sacro, aut divino officio, cap. *Alma de sent. excomm. in* 6. Quod si facile possit absolutionem a Censura sibi comparare, & non conetur, omissio Sacramentorum Pœnitentiæ & Eucharistiæ, immo & Missæ, dum urget præceptum, ei ad culpam mortalem imputabitur, quamvis in tali statu teneatur ab illis abstinere. Quia lex præcipiens aliquid, præcipit etiam media ad illud necessaria, saltem non valde difficilia, qualis est Censuræ remotio, ad quam aliunde tenetur. Potest tamen concionem audire, c. 34. *de sent. excomm.* sed finita concione tenetur recedere, ne cum aliis communicet.

Si autem sit obligatus ad horas canonicas, tenetur eas solus recitare, non quidem ut persona publica & ab Ecclesia legata, cum sit ab ejus corpore abscissus saltem jure, si sit toleratus, sed ut persona privata: par enim non est, ut quis commodum ex suo delicto percipiat. Præterea excommunicatio, cum sit pœna, non debet obligationem & onus auferre, & immunitatem conferre. Sed ei non licet adhibere socium: nam omnis communicatio cum alio est ei prohibita præsertim in orationibus, nec ei licet dicere: *Dominus vobiscum*, quia hæc verba significant publicæ personæ sacram cum populo communicationem, quæ ei interdicta est; quare ejus loco debet dicere: *Domine exaudi orationem meam &c.*

3. Est inhabilis ad dignitates & beneficia accipienda, ita ut resignatio, electio, præsentatio, collatio, permutatio, & quælibet alia beneficii provisio facta in favorem excommunicati etiam tolerati, & acceptatio sit nulla, c. 7. *de cleric. excomm.* Item est inhabilis ad pensionem clericalem, nam communione Ecclesiæ privatus, est incapax recipiendi bona Ecclesiæ dispensationi commissa. Idque constat ex usu & stylo Curiæ: nam in litteris Pontificiis apponitur absolutio ab excommunicatione ad hunc effectum. Quare qui in excommunicatione obtinuit beneficium aut pensionem clericalem non potest percipere fructus, & si perceperit, tenetur eos restituere; nec potest tale beneficium permutare, aut resignare in favorem. Quia nullum jus ad beneficium, pensionem & fructus habet, cum ejusmodi collatio sit nulla. Idque, licet ignoretur excommunicatio; quia ignorantia invincibilis, licet excusat a culpa, non tamen facit actum validum, qui erat alias invalidus; nam actus non potest esse validus sine omnibus requisitis ad ejus valorem.

Immo excommunicatus, quamvis beneficio ante obtento non privetur, & ideo ad horas obligetur ratione illius, potest tamen eo privari, & non facit fructus suos durante excommunicatione, ideoque eos omnes ac distributiones restituere tenetur ante omnem sententiam. Ita Covar. Suarez, Toletus, & alii multi ex c. 51. *de appellat.* ibi: *Illi proventus ecclesiastici merito subtrahuntur, cui Ecclesiæ communio denegatur.* Hanc autem privationem ipso facto latam esse docet valde communis sententia: tum quia vox *subtrahuntur*, significat factum ex vi Censuræ, non præceptum de imponenda illa pœna: tum quia hæc privatio fructuum æquiparatur ibi privationi communionis Ecclesiæ; nec suspenditur per appellationem ab excommunicatione, ibid. *Ita Suarez.*

4. Privatur omnis spiritualis jurisdictionis usu, ita ut peccet mortaliter, si ordinet, Censuras vel leges ferat, dispenset, conferat beneficia, ad ea eligat, instituat, præsentet &c. cap. 24. *de sent. & re judic.* Tamen actus jurisdictionis, si toleratus sit, sunt validi ob bonum commune, ex constit. Martini V. cit. ubi dicitur posse ab excommunicatis tolleratis recipi sacramenta.

5. Ex-

5. Excommunicato etiam tolerato interdicitur omnis communicatio cum fidelibus, c. 28. 29. & 59. *de sent. excomm. &c.* c. *Alma*, *hoc tit. in* 6. & c. 2. *de except.*

Primo quidem in rebus sacris, ut in Missæ sacrificio, & aliis divinis officiis, quo nomine comprehenduntur horæ canonicæ, omnis oratio publica, processio, benedictio, aliæque similes actiones sacræ, quæ sollemniter fiunt ex institutione Christi vel Ecclesiæ, aut propriæ sunt alicujus ordinis clericalis.

Quod si excommunicatus in Ecclesia divinis officiis interfit, si toleratus sit, non debent intermitti officia, quia non est evitandus. Si vero sit nominatim denuntiatus, monendus est a celebrante ut exeat. Quod si non pareat, incurrit novam excommunicationem Papæ reservatam, sicut & alii, qui prohibent ne exeat. *Clement.* 2. *de sent. excomm.* & tunc si commode fieri potest, vi expellendus est. Si nequeat expelli, adstantes exire tenentur ne cum illo communicent; & ipse sacerdos tenetur Missam inchoatam abrumpere, si nondum incœpit canonem; si incœpit, debet solo ministro manente pergere usque ad communionem inclusive, & reliqua perficere in sacristia. Sacerdos autem scienter celebrans coram excommunicato vitando, peccat mortaliter, & ligatur interdicto ab ingressu Ecclesiæ, c. 6. *de privil. in* 6.

Secundo in actionibus forensibus, ita ut excommunicatus nequeat esse judex, procurator, actor, tabellio, testis &c. nec ei liceat tales actiones exercere, c. 8. *de sent. excomm. in* 6. Ejus tamen acta valent, si sit toleratus, & non repellatur: secus, si non sit toleratus.

Tertio in actionibus civilibus juxta hunc versum:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Os significat colloquium, allocutiones sive nutibus, sive verbo, aut scripto, & quævis amicitiæ signa, ut oscula, amplexus &c. *Orare*, id est, communicatio in orationibus & divinis officiis. *Vale* significat salutationes urbanas verbo, nutu, aut alio signo. *Communio*, id est, omnis societas, quæ habetur in communi habitatione, in contractibus, negotiis, & aliis actionibus; ita ut non liceat cum eo contrahere, laborare, iter facere, aut quodvis opus præstare. *Mensa* denotat omnem convictum, & convivia. Ecclesia autem utpote communitas perfecta habet potestatem non minus, quam quælibet alia, subditos sibi non obsequentes a reliquorum consortio segregandi; & ea utitur, tum ne rebelles criminis contagione alios inficiant, tum ut ipsi tanto magis pudefacti citius resipiscant, tum ad exemplum & terrorem aliorum.

Licet tamen extra divina officia communicare cum non tolerato in his casibus in jure exceptis, ut cap. *Quoniam*, 11. q. 3. & hoc versu contentis:

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Prima itaque causa excusans est *utilitas* spiritualis etiam ipsius excommunicati, cum scilicet id expedit ad ejus salutem, ut ad meliorem frugem reducatur, c. 43. *de sent. excomm.* Item alterius utilitias temporalis notabilis, v. g. ad petendum consilium, subsidium, vel solutionem debiti, non tamen ad denuo contrahendum, ex c. 34. *eod. tit.* Secunda est *Lex*, nempe connubii, quæ jubet, ut conjuges mutua sibi officia præstent. Tertia *humile*: Sunt officia filiorum erga parentes, & famulorum erga dominos, si serviebant ante excommunicationem: item inferiorum erga superiores, quoad ea, quæ spectant ad communicationem necessariam iis, qui habitant in eadem familia &c. Quarta est *ignorantia* juris vel facti. Quinta est *casus necessitatis* animæ vel corporis alterius, v. gr. ad comparanda victui necessaria &c. Item necessitas auxilii, consilii, vel refugii.

6. Sextus excommunicationis majoris effectus est irritatio gratiarum Apostolicarum, c. 1. *de rescript. in* 6 Quare Papa in suis rescriptis præmittere solet absolutionem ab omnibus Censuris dumtaxat ad effectum gratiæ ab ipso concessæ. Quæ si omitteretur in rescripto, irrita esset gratia concessa excommunicato. Non ideo tamen legitime possidetur beneficium per resignationem simoniacam in Curia Romana obtentum ab illa absolutione ad effectum; quia talis provisio est nulla, cum sit obreptitia, & contra intentionem Papæ obtenta, & irrita independenter a Censura.

7. Excommunicatus non toleratus privatur ecclesiastica sepultura, ita ut non liceat in loco sacro eum sepelire; & si sepeliatur, debeat exhumari, si ab aliorum corporibus discerni queat, c. 12. *de sepult.* ibid. *Sacris est canonibus institutum, ut quibus non communicavimus vivis, non communicemus defunctis, & ut careant ecclesiastica sepultura, qui prius erant ab ecclesiastica unitate præcisi, nec in articulo mortis Ecclesiæ reconciliati fuerint.*

Nota. Hæc omnia jura & pœnæ etiamnum vigent, ita ut quis excommunicatus, etiam toleratus & occultus peccet, cum communicat cum fidelibus in actionibus sacris vel profanis, aut actum quemlibet supradictum exercet. Nam Leo X. in Bulla cit. a Concil. Later. V. sess. 11. approbata, expresse declarat, se per suum decretum *non intendere excommunicatos, suspensos, & interdictos in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari*. Quod jam declaraverat Concil. Basil. sess. 20. & antea Martinus V. ut passim testantur Doctores, quamvis hoc non legatur apud S. Antonium. Potest tamen excommunicatus excusari ob impotentiam moralem, ut si non possit abstinere ab hac communione sine scandalo vel gravi damno, aut infamia gravi, quando crimen est occultum; quia præcepta Ecclesiæ ordinarie non obligant cum gravi damno. Fideles autem non peccant communicando cum excommunicatis toleratis: secus, si non sint tolerati, ex eadem Constitutione.

Sed quid, si excommunicatus resipuerit, & per contritionem perfectam justificatus fuerit?

Resp. Semper manet obnoxius his pœnis donec absolutus sit, cap. *Sacris*, *de sent. excomm.* Quia Censura, quamdiu manet, habet effectus suos.

Tam-

Tamdiu autem manet, quamdiu non tollitur per absolutionem, & alioqui non esset opus absolutione.

Quæst. IV. *An est* (1) *mortale communicare cum excommunicato non tolerato?*

Resp. Ex S. Thoma, & ex communi sententia est mortale communicare in rebus sacris, ut officiis divinis, c. 29. caussa 11. q. 3. Nam materia gravis est, & valde repugnat tum auctoritati & fini Censuræ, tum etiam dignitati rerum sacrarum. Sed solum veniale est in aliis, nisi in crimine, ob quod alter excommunicatus est, vel nisi sit contra speciale præceptum superioris, vel cum scandalo, aut contemptu legis, ut si communicatio esset frequens; quia, inquiunt, communicatio in rebus civilibus non censetur hic materia gravis, nam non repugnat graviter fini excommunicationis, nisi sit frequens.

Communicans autem cum excommunicato in crimine criminoso, hoc est, cooperans culpæ, vel contumaciæ, ob quam lata est excommunicatio, v. gr. præbendo consilium, auxilium vel favorem, semper peccat mortaliter, & eamdem incurrit excommunicationem, c. 29. & 55. *de sent. excomm.* quia faciens, & consentiens pari pœna puniri debent.

Quæst. V. *Quinam sunt effectus excommunicationis minoris?*

Resp. Tres sunt, 1. Privatio seu prohibitio receptionis Sacramentorum, cap. 29. *de sent. excomm.*

2. Privatio passivæ electionis ad dignitates & beneficia. Quare illa ligatus peccat graviter, si scienter recipiat Sacramentum vel beneficium, quia violat præceptum Ecclesiæ in re gravi. Non fit tamen irregularis, nec electio aut provisio est irrita, sed solum irritanda, cap. ult. *de cleric. excomm.*

3. Privatio administrationis licitæ Sacramentorum, ex eod. cap. ubi dicitur, *peccare conferendo Ecclesiastica Sacramenta.*

Quæst. VI. *Quænam sunt excommunicationes reservatæ Papæ, & Episcopis?* (2)

Resp. Circa hoc consuli debet propriæ diœcesis Rituale. Hic tamen operæ pretium est explicare excommunicationem contra percussores Clericorum a Concil. gener. Later. II. can. 15. latam his verbis: *Placuit ut si quis suadente diabolo hujus sacrilegii reatum incurrerit, quod in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat: & nullus Episcoporum illum præsumat absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico conspectui præsentetur, & ejus mandatum suscipiat.*

I. Nemo cujusvis ordinis, dignitatis, sexus, status ab ea eximitur, ne impubes quidem rationis compos. Immo hanc incurrunt mandantes, consentientes, & consulentes, effectu secuto; item non impedientes, si ex officio ad hoc teneantur, vel si potuerint impedire sine damno periculove suo, & dolose permiserint, c. 47. *de sent. excomm.* Item ratam habentes percussionem suo nomine factam: etiamsi non consuluerint nec mandaverint, cap. 23. *de sent. excomm. in 6.* Item Clericus seipsum vulnerans ex malitia seu passione: secus si ex devotione.

II. Per Clericum intelligitur quilibet prima saltem tonsura initiatus, modo habitum gestet clericalem, etiam conjugatus, modo cum unica virgine, cap. unic. *de cleric. conjug. in 6.* Per Monachum intelliguntur omnes utriusque sexus religiosi, c. 33. *de sent. excomm.* Etiam laici Conversi, ibid. & c. 5. *de sent. excomm.* & novitii, c. 21. *eod. tit. in 6.* Item Eremita subjectus alicui regulæ, & superiori ecclesiastico, & habitans in oratorio auctoritate Episcopi.

III. Instigante diabolo, hoc est, illicite & injuste.

IV. Per has voces, *manus violentas injecerit*, intelligitur quævis actio corporalis, de se violenta, injuriosa ac contumeliosa circa Clericum vel Religiosum, aut res ei adhærentes, per se sufficiens ad gravem injuriam contra hominem, & reverentiam debitam tali personæ, sive fiat manu, sive baculo, gladio, lapidibus &c.

Hinc ipso facto excommunicatus est, 1. Qui talem percutit, vulnerat, conspuit, evellit crines, lacerat vestem, & ita ut actio sit graviter injuriosa. Idque etiamsi Clericus consentiat; quia actio non ideo desinit esse injuriosa Ordini Clericali, in cujus favorem lata est excommunicatio, cap. 36. *de sent. excomm.* 2. Qui concludit aut violenter detinet in carcere, vel loco unde sine dedecore exire nequit. 3. Qui persequitur, ut in flumen vel fossam incidat, equo decidat &c. 4. Qui manus violentas injicit in equum, cui is insidet, occidendo, vulnerando, lædendo, sistendo per frænum, quæ actio est gravis in ratione contumeliæ &c.

V. Hæc excommunicatio non contrahitur, 1. Quando actio non est de se violenta, licet sit injusta, ut cum fur clam abscindit crumenam. Item si fiat sine violenta manuum injectione, ut cum verbis contumeliosis afficitur. 2. Si percussio sit jocosa, c. 1. *de sent. excomm.* aut casua-

---

(1) Vid. Notam ad fin. q. 5. cap. 1. sect. 3. tract. *de Legib*

(2) Quatuor abhinc sæculis huic quæstioni ita respondit Scotus (in q. sent. dist. 25. q. 1. vers. fin.) *Excommunicatio incurritur quandoque a jure, quandoque a judice. Et quidem a jure quandoque erat possibile dicere numerum: immo erat parvus numerus, quando fuerunt Decretales compilatæ sub Greg. IX. Sed hodie quis numerare sufficiat? & cum crescant in infinitum, crescentibus moribus capitum, non oportet circa hoc membranas implere.* Nostra tamen ætate varii Scriptores curam assumpserunt Confessariis (qui ex Rituali Romano *scire debent casus, & Censuras Sedi Apostolicæ, & Ordinario suo reservatas*) exhibendi velut in tabula collectas, censuras omnes, reservatas tum Summo Pontifici, tum Episcopis. Vid. Auctorem *Summæ Alexandrinæ* (par. 1. art. 2. §. 1. 2. & 3.) Illustriss. Narniensem Antistitem Terzago (*Instruct. Pract.* pag. 291. usque ad 332. Edit. Venet.) & alios.

casualis, ut cum janitor vel apparitor arcens turbam, fortuito casu percutit Clericum in turba versantem, c. 3. *de sent. excomm.* 3. Si nesciat esse Clericum. 4. Si Prælatus, pater, magister subditum in minoribus constitutum correctionis caussa moderate percutiat, habita ratione culpæ, quamvis ira accedat, c. 1. *de sent. excom.* Item qui alios e familia sua vel propinquos in minoribus constitutos leviter percusserit, ut cohibeantur a suis violentiis, & scientia bonisque moribus imbuantur, c. 54. *de sent. excomm.* Immo Prælatus, & præceptor ecclesiasticus potest in majoribus constitutum correctionis, & disciplinæ caussa castigare, cap. 10. eod. tit. modo per se, vel per alium, si necessitas urgeat, castiget; non tamen per laicum, alioqui contrahitur excommunicatio, c. 24. eod. tit. 5. Si Clericus etsi culpabiliter percutiatur eo instanti, quo deprehenditur turpiter agens, hoc est, actum quemvis impudicum exercens cum matre, uxore, filia, vel sorore percutientis: secus, si cum alia. Item si quis Clericum percutiat ad defendendam vitam aut bona sua, cum debita moderatione, c. 3. *de sent. excomm.* 6. Si percutiatur Clericus, qui a privilegio canonis excidit, v. gr. bigamus, vel qui ter monitus non gestat habitum clericalem. 7. Si Clerici impuberes se invicem percusserint, aut unus alterum percusserit: secus si scholastici clerici puberes ex odio seu gravi ira se percusserint, c. 1. *de sent. excomm. in* 6.

VI. Duplex distinguitur Clerici percussio etiam mortalis. Alia dicitur enormis ac gravis, & talis censetur vel ratione valde magnæ gravitatis ipsius percussionis, qualis est occisio, mutilatio, notabilis effusio sanguinis ex vulnere, carnis laceratio, dentium vel multorum capillorum evulsio: vel ratione eminentiæ personæ percussæ, ut si sit Episcopus vel Prælatus, etiamsi alapa tantum percutiatur.

Altera dicitur levis seu mediocris scilicet comparate ad enormem; & est ea, quæ nullam maculam, lacerationem carnis, mutilationem, copiosi sanguinis effusionem, nec dentium aut multorum capillorum evulsionem intulit: nec est contra Episcopum, Cardinalem, vel Prælatum; nec magnum scandalum parit.

Prima est reservata Papæ, secunda Episcopis, cap. 15. *de sent. excom.* Prælati vero religiosorum possunt absolvere suos se invicem percutientes, modo percussio non sit enormis, cap. 32. eod. tit. Quod si religiosus percussus non subjaceat eidem Superiori, percutiens debet a suo & percussi Prælato absolvi, cap. 32. eod. tit. Si religiosus clericum sæcularem percusserit, non potest absolvi nisi ab Episcopo, c. 21. *de sent. excomm. in* 6. vel a Papa, si percussio sit enormis.

CAPUT III.

De Interdicto.

Quæst. I. *Quid & quotuplex est interdictum?* *Resp.* Interdictum est Censura, qua prohibentur officiorum divinorum celebratio publica & auditio, quædam Sacramenta, & ecclesiastica sepultura.

Dividitur in locale, personale, & mixtum. Interdictum locale est, quod directe fertur in locum prohibendo ne supradicta in eo exerceantur. Personale est, quod immediate fertur in personam, ei prohibendo istorum exercitium & participationem, ubicumque existat. Mixtum est, quod & personam & locum immediate afficit.

Duo priora subdividuntur in generale & particulare. Interdictum locale generale est illud, quo interdicitur locus aliquis communis, ut Regnum, Provincia, Civitas &c. Particulare est, quo interdicitur aliquis locus particularis, v. gr. una Ecclesia, vel aliqua ex iis quæ sunt in Civitate. Personale generale, est illud, quo interdicitur aliqua hominum communitas, prout constituit unum corpus, ut omnes personæ Regni vel Civitatis. Particulare est illud, quo interdicitur una persona: vel plures personæ ut particulares.

Est etiam quædam partialis interdicti species, qua prohibetur ingressus in Ecclesiam; & si quis in tali interdicto sine pœnitentia moriatur non debet in loco sacro sepeliri, c. 20. *de sent. excomm. in* 6.

Sed circa hæc interdicta notanda sunt sequentia, 1. Interdictum in Urbem latum afficit etiam suburbia, & ædificia continentia, quamvis sint sub jurisdictione seu temporali seu spirituali alterius, c. 17. *de sent. excomm. in* 6. ne contemnatur interdictum, si populus in suburbiis posset divinis officiis interesse. Item interdictum alicujus Ecclesiæ ad cœmeterium & sacella ei contigua extenditur, *ibid.* At interdicto cœmeterio non interdicitur Ecclesia ei contigua: nam accessorium sequitur principale, non vicissim.

2. Interdictum ab Episcopo in Civitatem latum debet etiam ab exemptis servari. Conc. Trid. sess. 25. c. 12.

3. Interdicto generali locali non comprehenduntur personæ: unde incolæ Civitatis interdictæ possunt interesse Sacro & Officiis divinis in aliis locis. Et vicissim interdicto personali non comprehenditur locus, nisi exprimatur. Hinc interdictis Clericis alicujus Ecclesiæ, non censetur ipsa Ecclesia interdicta, & ceteri possunt in ea celebrare. Interdictum tamen locale est etiam personale respectu eorum, qui sua culpa fuerunt illius caussa, ideoque non possunt etiam extra locum interdictum interesse divinis.

4. Interdicta aliqua communitate, interdicuntur singulæ ejus personæ etiam innocentes, sed

hi

hi ſolum quatenus ſunt pars communitatis. Quare ſi deſinant eſſe membra illius, deſinunt eſſe interdictæ: non item nocentes, c. 26. *de excomm. in 6.*

5. Interdicto populo, non interdicitur Clerus, nec extranei, qui ibi ſunt negotiorum cauſſa; & viciſſim interdicto Clero, non interdicitur populus, ex cap. cit. nec religioſi, niſi qui ratione officii paſtoralis cenſentur eſſe de corpore Cleri ſæcularis.

6. Ad interdictum ſpeciale perſonale requiritur culpa mortalis propria, cum hoc ſit gravis pœna, utpote privans magnis bonis ſpiritualibus. Ad locale autem, vel perſonale generale requiritur peccatum grave contumaciter admiſſum a capite, vel a præcipuis membris, licet reliqui culpa vacent, ex eod. cap. Quia hæc pœna redundat in communitatem, quam privat cultu divino publico.

7. Per privilegium abſolvendi ab omnibus Cenſuris non intelligitur poteſtas tollendi interdictum locale, aut perſonale generale: & neutrum poteſt tolli, niſi ab habente juriſdictionem in foro externo in locum vel communitatem interdictam.

Quæſt. III. *Quot ſunt effectus interdicti?*

Reſp. Tres ſunt, 1. Eſt prohibitio celebrationis & auditionis divinorum officiorum, per quæ intelliguntur Miſſa, horæ canonicæ, vel aliæ preces ſollemniter recitatæ, ſupplicationes, benedictiones nuptiarum, aquæ &c. demum omnis actio ab Eccleſia ordinata ad cultum Dei, & exercenda ejus nomine ab ejus Miniſtris.

Licita tamen eſt concio. Et tenentur Clerici interdicti Horas Canonicas privatim recitare. Immo ex c. *Alma de ſent. in.* 6. Clerici & Religioſi non interdicti poſſunt & debent, uti antea, quotidie in ſuis Eccleſiis Miſſas & divina officia celebrare, ſed ſubmiſſa voce, januis clauſis, excluſis excommunicatis ac interdictis, & non pulſatis campanis. Item permittitur ut in feſtivitatibus Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes & Aſſumptionis Beatæ Virginis campanæ pulſentur, & januis apertis alta voce divina officia ſollemniter celebrentur, excluſis excommunicatis, ſed admiſſis interdictis: modo qui cauſſam interdicto dederunt ad altare nullatenus appropinquent. Hoc privilegium extendit Martinus V. ad feſtum Corporis Chriſti, & ejus octavam.

2. Eſt prohibitio receptionis & adminiſtrationis quorumdam Sacramentorum, exceptis Baptiſmo, Confirmatione, & Pœnitentia, quæ conferri poſſunt etiam ſanis quoties libuerit; non tamen excommunicatis, & iis qui cauſſam interdicto dedere, vel qui ad perpetrandum delictum, ob quod interdictum latum eſt, præbuerunt auxilium, conſilium, vel favorem; niſi prius ſatisfecerint ob delictum, vel de ſatisfactione cautionem dederint, c. *Alma*, cit. Poteſt etiam perſonaliter interdictis deferri modo ſolito Euchariſtia, ſi ſint in probabili mortis articulo, c. 11. *de pœnit.* Quare tempore interdicti prohibetur dumtaxat Euchariſtia danda Laicis ſanis, Ordinatio, Extrema Unctio, quæ tamen ſecundum varios conferri poteſt infirmis, qui nequeunt alia Sacramenta ſuſcipere, quia tunc eſt neceſſaria; & benedictio nuptialis, quod Sacramentum Matrimonii, juxta multos, licite & valide contrahitur in omnibus interdictis.

3. Eſt prohibitio Eccleſiaſticæ ſepulturæ, quæ in interdicto locali extenditur ad infantes & amentes. Si tamen interdictus jam ſit humatus in loco ſacro, quamvis illicite, non eſt exhumandus. Clerici autem, qui non ſunt ſpecialiter interdicti, nec interdictum violarunt, poſſunt ſed ſine cantu & campanarum pulſu ſepeliri in loco ſacro interdicto, ſed non ſpecialiter, c. 11. *de pœnit.* Laici vero, qui non ſunt perſonaliter interdicti, nec cauſſam culpabilem interdicto dederunt, ſepeliri poſſunt in loco ſacro non interdicto.

Porro qui ob interdictum humatus eſt in loco profano, eo finito, transferendus eſt in locum ſacrum; modo non fuerit ſpecialiter interdictus, nec cauſſam interdicto dederit.

Quæſt. III. *Quænam ſunt pœnæ violantium interdictum.*

Reſp. 1. Peccant mortaliter, nam præceptum Eccleſiæ violant in re gravi. 2. Qui illud violat exercendo actum proprium Ordinis, fit irregularis, c. 18. & 20. *de ſent. excomm. in 6.* 3. Excommunicationem Papæ reſervatam incurrunt Domini temporales compellentes Clericos ad celebranda publice officia in loco interdicto, vel impedientes ne publice excommunicati aut interdicti exeant tempore officiorum. Item ipſi interdicti poſt monitionem non exeuntes. *Clemen.* 2. *de ſent excomm.* 4. Qui interdictos extra caſus conceſſos ſcienter ſepeliunt in loco ſacro, contrahunt excommunicationem Epiſcopo reſervatam. *Clement.* 1. *de ſepult.* 5. Excommunicantur Religioſi etiam exempti, qui non ſervant interdictum generale locale a Papa, vel Ordinario latum, quando ſervatur a matrice Eccleſia, vel a Parochiali loci, in quo habitant. *Clem.* 2. *de ſent. excomm.*

Quæſt. IV. *Quid eſt ceſſatio a divinis?*

Reſp. Eſt Eccleſiaſtica prohibitio, qua Clerici ſub mortali ceſſare debent a celebratione officiorum divinorum & adminiſtratione Sacramentorum, niſi quatenus neceſſitas poſtulat. Fit in ſignum gravis doloris ab Eccleſia concepti ob gravem aliquam injuriam ſibi, vel honori divino illatam, & per modum juſtæ defenſionis. Eoſdem ferme effectus habet quos interdictum. Non eſt tamen Cenſura, cum non ſit pœna medicinalis: unde ejus violatio, licet ſit mortalis, non inducit irregularitatem, cap. 18. *de ſent. excomm. in* 6. Religioſi eam violantes incurrunt excommunicationem. *Clem.* 1. *de ſent. excomm.*

CAPUT IV.

De ſuſpenſione.

Quæſt. I. *Quid & quotuplex eſt?*

Reſp. 1. Suſpenſio eſt cenſura Eccleſiaſtica, qua Clerico prohibetur uſus Eccleſiaſtici officii, vel beneficii, vel utriuſque; ſive qua Clericus privatur exercitio poteſtatis, quæ ei competit ratione officii clericalis, vel beneficii, vel utriuſque.

Reſp. 2. Multiplex eſt ſuſpenſio. Nam alia eſt ab officio, per quod intelligitur poteſtas ordinis & juriſdictionis, unde eſt ſuſpenſio ab exercitio ordinis & juriſdictionis; alia a beneficio; & alia demum ab officio ſimul & beneficio.

Item alia eſt ab ordine tantum, qua Clericus privatur ſolum uſu ſuorum ordinum, ita ut ei non liceat Miſſam celebrare, Sacramenta miniſtrare, fungi munere Diaconi, vel Subdiaconi; alia a juriſdictione tantum, qua Clericus privatur ſolum uſu juriſdictionis, ita ut non poſſit licite cenſuras ferre, inſtituere, delegare ad munia Sacerdotalia &c. Et alia a beneficio tantum, quæ privat ſolum fructibus beneficii. Hæ tres ſuſpenſiones poſſunt eſſe vel in totum, vel in partem: nam ſuſpenſio poteſt eſſe tantum a parte officii, ſeu privare aliqua tantum functione ſive ordinis, ſive juriſdictionis.

Denique ſuſpenſio alia fertur ad certum tempus vel ſub conditione, alia abſolute & ſine determinatione temporis, alia ob culpam mere præteritam, vel in perpetuum, vel ad certum tempus, quo tranſacto per ſeipſam exſpirat.

Obſervanda ſunt ſequentia.

1. Ut cognoſcatur qualis & quanta ſit ſuſpenſio, conſideranda ſunt verba quibus fertur, & quæ in hac materia utpote odioſa debent ſtricte accipi.

2. Suſpenſus ab officio ſimpliciter non cenſetur ſuſpenſus a beneficio, nec contra, ex c. 10. *de purgat. canon.* & c. 14. *de vita & honeſt.* quia ſunt pœnæ diverſæ & a ſe invicem ſeparabiles. Unde ex communi ſententia is licite percipit fructus beneficii, modo per alium ſuppleat beneficii munera, quæ non poteſt exercere, ad quod tenetur, cum retineat titulum & onera beneficii; alioqui non poteſt eos percipere, quia non conferuntur niſi propter officium. Diſtributiones autem non poteſt percipere nec retinere, quia non conferuntur niſi iis, qui per ſe miniſtrant.

3. Quando in ſuſpenſione exprimitur pars officii, non eſt ſuſpenſus ab altera. Si autem dicatur ſuſpenſus ab officio ſimpliciter, hoc eſt, ſine addito, privatus eſt ab omni exercitio tam ordinis quam juriſdictionis, ut conſtat ex jure, uſu, ac ſenſu communi: nam ad officium Clericale pertinent ea, quæ ſunt ordinis & juriſdictionis. Dico, *ſimpliciter*: nam ſuſpenſio interdum fertur ab aliquo determinate officio, cum addito, ut ab officio Pontificali vel Parochiali, vel Sacerdotali. Et tunc ſuſpenſo non prohibetur exercitium alterius officii, quod non includitur in officio prohibito.

4. Suſpenſus ab ordine ſimpliciter, non ideo a juriſdictione ſuſpenditur; nec e contra: quia Ordo eſt quid diſtinctum a juriſdictione, neque eſt illi neceſſario annexum. Hinc ſuſpenſus ab Ordine ſimpliciter, poteſt exercere omnes actus juriſdictionis ad Ordinem non pertinentes, v. gr. Epiſcopus etſi ſuſpenſus poteſt alteri delegare poteſtatem abſolvendi a peccatis, quamvis ipſe non poſſit abſolvere. Item ſuſpenſus a juriſdictione ſimpliciter, non eſt ſuſpenſus ab actibus Ordinis, qui juriſdictionem non requirunt: unde poteſt facere Sacrum, ſed non abſolvere.

5. Suſpenſus ab Ordine ſuperiore, non eſt ſuſpenſus ab inferiore, v. g. ſuſpenſus præciſe a ſacerdotio, non eſt ſuſpenſus a diaconatu, & aliis inferioribus; nam qui prohibet majus, non cenſetur prohibere minus. E contra ſuſpenſus a minore Ordine, ſuſpenſus quoque eſt a majore, quia cui non licet quod minus eſt, non licet quod majus eſt.

6. Suſpenſus a beneficio ſimpliciter, cenſetur ſuſpenſus ab omnibus beneficiis, niſi cenſus expreſſe reſtringatur. Suſpenſus vero ſimpliciter, intelligitur ab officio & beneficio ſimul: nam locutio indefinita æquivalet univerſali.

Quæſt. II. *Quinam ſunt effectus ſuſpenſionis?*

Reſp. 1. Suſpenſus ab officio etiam occultus, 1. Peccat mortaliter, ſi exerceat actum ſive Ordinis, ſive juriſdictionis, quia violat prohibitionem Eccleſiæ in re gravi, idque ubicumque exerceat: nam cenſura contracta ſequitur reum ubicumque ſit. Ita communiter, etiamſi ſuſpenſio lata ſit a proprio Epiſcopo, quia eſt præceptum perſonale immediate reſpiciens perſonas, eaſque obligans extra territorium. Actus tamen Ordinis a juriſdictione non pendentes ſunt validi: quia Eccleſia non poteſt tollere poteſtatem Ordinis, ſed ſolum ejus exercitium prohibere. Actus vero juriſdictionis ſunt invalidi, ſi ſuſpenſus ſit nominatim denuntiatus, quia privatur actuali juriſdictione; ſed validi ſunt, ſi non ſit denunciatus, ex Conſtit. Mar. V. *Ad evitandum*.

2. Illicite beneficium novum reciperet & ei conferretur, quæ collatio eſt ſaltem irritanda, ex c. 8. *de conſuet.* quia qui privatus eſt aliquo actu vel munere, eſt etiam privatus ſuſceptione eorum, quæ ad talem actum vel munus ordinantur. Sive, quod idem eſt, cui prohibetur actus vel munus aliquod, ei quoque prohibentur ea, quæ ad talem actum vel munus ordinantur, ex cap. ult. *de cleric. excomm.*

3. Suſpenſus fit irregularis, ſi exerceat functiones Ordinis proprias, quæ competunt Clericis, c. 2. *de ſent. & re judic. in 6.* ex Concil. gener. Lugdun. Secus, ſi exerceat tantum ea, quæ ſunt juriſdictionis, vel quæ laici poſſunt præſtare, ut ſi canat epiſtolam ſine manipulo.

Reſp. 2. Suſpenſus a beneficio licet occultus privatur omnibus ſuorum beneficiorum fructibus, quibus continentur diſtributiones quotidianæ,

næ, utpote pars fructuum, ita ut non possit eos licite percipere, & receptos tenetur restituere ante omnem sententiam: nam censura impedit eorum acquisitionem, unde ad eum non pertinent. Nemo autem retinere potest quod suum non est. Tenetur nihilominus horas recitare, & alia onera beneficii præstare quia hæc obligatio annexa est beneficio quod retinet, nec ea liberatur ob privationem fructuum, quæ ei in pœnam culpæ juste imponitur remanente onere: censura enim non tollit onus in detrimentum Ecclesiæ & Fundatorum.

Non videtur tamen privari jure eligendi, præsentandi, conferendi beneficium &c. sibi competente ratione beneficii, a quo suspensus est. Quia electio, activa præsentatio, collatio non sunt proprie loquendo fructus beneficii, sed actus officii tali beneficio annexi: in materia autem pœnali verba sumi debent in sensu proprio & stricto.

Quæst. III. *A quo & quomodo tolli potest suspensio?*

Resp. 1. A suspensionibus, etiam si jure reservatæ non sunt, non posse parochos, neque alios vulgares confessarios absolvere, nisi speciale privilegium, vel delegatam potestatem acceperint a Papa, vel ab Episcopo, si non sint specialiter reservatæ, docent *Suar.*, *Navar.*, *Laym. &c.* tamen alii censent, quemlibet Sacerdotem legitime approbatum posse absolvere ab omnibus censuris, etiam suspensione, a jure latis non reservatis.

Resp. 2. Si suspensio absolute & sine determinatione temporis inflicta sit ob contumaciam, tollitur per solam absolutionem. Si autem lata fuerit ad certum tempus, v. gr. triennium, vel sub conditione, transacto tempore vel conditione impleta, suspensio cessat per se ipsam sine alia absolutione. Si vero imposita sit in perpetuum ob culpam præteritam, tamquam mera pœna, tollitur solum per dispensationem seu relaxationem Prælati vel ejus delegati; quia non est censura.

Quæst. IV. *Quibus casibus usitatioribus incurritur suspensio ipso jure?*

Resp. Sequentibus, 1. Qui Ordines sacros recipiunt vel ab alieno Episcopo sine dimissoriis, vel a proprio in aliena diœcesi, vel conficto titulo, vel per saltum, vel in censura, vel extra tempora a jure statuta, vel sine legitima ætate aut facultate, vel post matrimonium contractum licet non consummatum; item qui furtive ordinantur, hoc est, qui non approbati inter ordinandos irrepserunt, aut alium in sui locum substituunt examini; hi omnes suspensi sunt ab executione Ordinum: & si Ordinem aliquem exerceant, fiunt irregulares.

2. Qui eodem die duos sacros Ordines recipit.

3. Ordinans & Ordinatus simoniace est suspensus ab Ordinibus.

4. Ex Conc. Trid. sess. 24. c. 1. parochus, vel alius sacerdos jungens sponsos alterius parochiæ sine illorum parochi licentia.

5. Occupantes bona, vel census Ecclesiæ, beneficii, vel alterius pii loci.

6. Simoniaci, sodomiam exercentes, provocantes ad duellum, vel acceptantes &c.

7. Apostata a religioso ordine, præsertim si in apostasia recipiat Ordines.

Nota. Episcopi ex privilegio non incurrunt suspensionem, nec interdictum latum a jure, nisi eorum fiat expressa mentio. Ita statuit Innoc. IV. in Concil. Gener. Lugdun. & refertur c. 4. *de sent. excom. in 6.*

Quæst. V. *Quomodo Depositio & Degradatio differunt a Suspensione?*

Resp. Depositio est pœna, per quam Clericus privatur omni officio & beneficio Ecclesiastico in perpetuum sine spe recuperationis, retento solo privilegio canonis & fori; ita ut neque ab ullo percuti, nec trahi possit ad tribunal sæculare. Degradatio vero est pœna, per quam quis sollemniter privatur in perpetuum non solum omni officio & beneficio Ecclesiastico, sed etiam privilegio clericali. (1)

Hæ pœnæ differunt a suspensione, 1. Quia non sunt Censuræ, cum non sint pœnæ medicinales, sed mere vindicativæ, utpote inflictæ in perpetuum. 2. Quia privant ipsa potestate seu ipso officio & beneficio: suspensio vero privat tantum usu officii, & fructibus beneficii. Depositus tamen & Degradatus non privantur potestate Ordinis, quem semper possunt valide, licet illicite, exercere, si non requirat jurisdictionem.

CAPUT V.

De Irregularitate.

Quæst. I. *Quid est Irregularitas?*

Resp. Est impedimentum canonicum, quo prohibetur susceptio Ordinum, & eorum exercitium. Sive est inhabilitas jure canonico inducta, impediens susceptionem Ordinum, & susceptorum exercitium. Differt a Censura, quod hæc sit pœna medicinalis ob culpam inflicta, & ad emendationem delinquentis ordinata: Irregularitas vero immediate & primario statuta sit non ad punitionem, emendationemve delinquentis, sed ob honorem sacri ministerii, qui postulat, ut qui ad altaris ministerium assumuntur, sint & integri corpore, & animo puri: unde non necessario supponit culpam, ut Censura. Fertur tamen aliquando per modum pœnæ vindicativæ, sed secun-

(1) Regulam huc spectantem ex Bened. XIV. assignavimus in Nota ad fin. quæst. 3. c. 8. sect. 3. Tract. *de Legib.* Porro idem Pontifex accurate pandit (lib. 9. *de Syn.* c. 6. n. 3.) discrimen *depositionis*, & *degradationis*.

secundario, quatenus ob delicti maculam aliquis censetur indignus sacro ministerio, ob cujus reverentiam primario infligitur.

Porro nomine Ordinum hic intelligitur etiam prima tonsura, ut constat ex praxi Ecclesiæ, & communi Doctorum sensu: quia est dispositio ad Ordines.

Circa irregularitatem notanda sunt sequentia.

1. Nulla est irregularitas ab homine, sed omnis est a jure universali ac papali, ex c. 18. *de sent. excomm. in 6.* ubi Bonifacius VIII. declarat per celebrationem in Ecclesia polluta non fuisse contractam irregularitatem, *cum id*, inquit, *non sit expressum in jure*, scilicet *communi*. Quia cum irregularitas sit lata primario per modum impedimenti canonici ob decentiam ac reverentiam sacro altaris ministerio debitam, hæc impedimenta debent esse eadem in tota Ecclesia, sicuti debita altaris ministerio reverentia, ac honor communis est toti Ecclesiæ.

2. Irregularitas contrahitur ante omnem sententiam, etiam ob defectum vel crimen occultum, & non tollitur per absolutionem, sed per dispensationem in hunc modum: *Dispenso tecum super irregularitate, quam incurristi ob talem causam, & habilem reddo, & restituo te executioni Ordinum, & officiorum tuorum, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.* Ita Rit. Rom.

3. Potest quis pluribus irregularitatibus etiam ejusdem speciei detineri ob idem factum pluries commissum. Quare obtinens dispensationem irregularitatis cum expressione alicujus causæ non censetur dispensatus in omnibus aliis irregularitatibus contractis ex alia causa non expressa, ubi superior intendat generaliter dispensare: nam una irregularitas potest sine alia auferri, sicut potest sine illa induci.

4. Clericus irregularis licite obire potest omnia munera sacra, quæ laico competere possunt, ut in Ecclesia canere, celebranti ministrare, Sacramenta recipere, excepta Ordinatione.

5. Ignorantia invincibilis solius irregularitatis, etiam ex delicto, juxta (1) communem sententiam, non excusat ab illa. Quia irregularitas non est pœna medicinalis requirens contumaciam, sed est quædam macula seu inhabilitas annexa a jure non ad emendationem, sed ob reverentiam sacris mysteriis debitam.

Quæst. II. *Quinam sunt effectus irregularitatis?*

Resp. Duo, 1. Graviter illicitam reddit susceptionem Ordinum, etiam primæ Tonsuræ, & eorum usum; non tamen invalidam. Unde peccat mortaliter, qui in irregularitate recipit vel exercet Ordinem: quia violat præceptum Ecclesiæ in re gravi vel ad religionem pertinente. Idem dic si recipiat primam tonsuram, quia est res gravis: nam constituit hominem in statu clericali, & reddit capacem beneficii ac Ordinis ex cap. ult. *de temp. &c. in 6.* Nullam tamen aliam pœnam ipso facto latam incurrit; quia nulla talis in jure contra irregularitatis violatores decernitur.

Porro non prohibetur usus jurisdictionis, quæ exerceri potest sine actu ordinis. Hinc Parochus irregularis potest delegare ad Sacramenta suis parochianis ministranda, quamvis ei non liceat illa ministrare. Valide tamen absolveret, cum non privetur potestate Ordinis, nec jurisdictionis.

2. Inhabilem reddit ad beneficium recipiendum, si sit totalis, ita ut collatio facta irregulari, saltem qui non potest omnia ejus munia obire, sit nulla, ex c. 2. *de cleric. pugnant.* & c. 18. *de sent. excomm. in 6.* ubi dicitur *esse ineligibilis*. Quia beneficium datur propter officium, & ad hoc ex se ordinatur. Cum ergo irregularis sit inhabilis ad officia exercenda, est etiam inhabilis ad beneficia recipienda. Quare qui in irregularitate beneficium recepit, non potest illud retinere sine nova collatione, nec fructus ejus percipere. Idem dic de dignitate & prælatura Regularium ex cap. 12. *de pœnit.* Clericus autem per irregularitatem non privatur beneficio ante obtento, nec ejus fructibus, modo recitet horas, & alia munia per alium exerceri curet ex cap. 5. *ne Cleric. vel Monach.* Debet tamen beneficio privari ex cap. 10. *de excess. prælat.* immo sponte illud resignare, si dispensatio brevi tempore impetranda non sit: quia beneficium retinere non debet, qui per se ipsum non potest officium ullum, vel præcipuum præstare.

Quæst. III. *Quotuplex est Irregularitas?*

Resp. Dividitur 1. In eam quæ est ex defectu, scilicet inculpabili; & in eam quæ est ex delicto. 2. In totalem, quæ omnium Ordinum susceptionem & usum impedit; & in partialem, quæ tantum aliquem actum Ordinis impedit.

Quæst. IV. *Quænam sunt Irregularitates ex defectu?*

Resp. Sequentes. Prima est ex defectu animi sive rationis, scientiæ, & fidei obfirmatæ, propter quem irregulares sunt, 1. Pueri, amentes, furiosi, energumeni, lunatici. 2. Illitterati, seu non habentes doctrinam necessariam, *c.* 1. *dist.* 36. 3. Neophyti, seu adulti ad fidem recens conversi a Paganismo, aut Judaismo, *c.* 1. *dist.* 48.

Secunda est ex defectu corporis, ex quo irregularis est quicumque talem habet corporis defectum, deformitatem aut morbum, ut vel non pos-

(1) Non eadem prorsus DD. mens circa irregularitates ex *defectu*, & ex *delicto*. Siquidem etsi nemo ambigat, quin irregularitas prioris generis contrahatur etiam ab homine illam invincibiliter ignorante; (N. 224.) secus tamen de irregularitate generis posterioris opinantur haud pauci. Unde Sylvius (Com. ad Supplem. 3. p. q. 21. n. 4. in fin.) scribit; *An ea irregularitas, quæ est ob peccatum, incurratur ab ignorante illam, dubitatur. Navarrus negat; nec improbabiliter quantum ad forum conscientiæ: in foro autem externo non facile admitteretur talis excusatio.*

possit absolute, vel nonnisi cum magna indecentia, vel periculo, vel spectantium horrore aut offensione exercere actus Ordinum ex tit. *de corpore vitiatis*, & tit. *de clerico ægrot.* & ex *dist.* 55. In dubio autem, num deformitas vel indecentia sit sufficiens, Episcopi est judicare, c. 2. *de corpore vitiat.*

Hinc irregulares sunt 1. Cæcus, surdus, & enormiter claudus, ut si nequeat sine loculo, vel pede ligneo ire ad altare. 2. Carens nasu, manu, pollice vel indice. 3. Carens uno oculo cum notabili deformitate, secus si habens duos oculos, dextro non videat, vel etiam juxta multos siniſtro, modo Canonem Missæ sine indecenti faciei conversione legere possit. 4. Leprosus, deformiter gibbosus, aut facie maculatus. 5. Morbo caduco laborans, qui tamen si ordinatus sit, & intra annum eo morbo non laboravit, potest susceptos Ordines exercere. Si vero raro & sine clamore ac spuma laboret, potest celebrare cum sacerdote jejuno, qui deficiente ipso suppleat sacrificium.

Ceterum corporis vitium occultum non inducit irregularitatem, nisi in tribus casibus. 1. Si quis membrum, vel partem membri absque justa causa sibi amputarit, *c.* 22. *dist.* 33. 2. Irregularis est, qui eunuchus propria culpa factus est, secus si natura vel sine culpa, *c.* 3. *de corpore vitiat.* 3. Ermaphrodita, immo si magis aut æque participet femineum sexum, est jure divino incapax Ordinis & characteris, quia est magis, aut tam femina quam vir: femina autem non est capax characteris Ordinis. Est etiam arcendus a professione religionis, ob periculum libidinis & scandali.

Nota. Habens corporis defectum impedientem susceptionem Sacerdotii, est irregularis ad reliquos Ordines inferiores & sacros, quia hi ad illud ordinantur. Sed si id accidat post susceptum sacerdotium; fit tantum irregularis quoad functiones, ad quas est inhabilis, non alias. Sic sacerdos qui amisit pollicem vel indicem, vel oculos, fit irregularis quoad celebrationem Missæ, non quoad auditionem confessionum.

Tertia est ex defectu libertatis, ob quem excluduntur ab Ordinibus, 1. Mancipia, nisi prius a dominis libertate donati fuerint. 2. Curiales, hoc est, qui ex officio negotiis sæcularibus implicantur, ut procuratores, advocati, notarii, milites, quamdiu tale officium habent, c. 4. *de Cleric. vel Monach.* 3. Qui obligantur ad ratiocinia reddenda, non debent ordinari, nisi post depositia onera & reddita ratiocinia, ex cap. unic. *de obligat. ad rat.*

Quarta est ex defectu natalium, ob quem irregulares sunt omnes illegitimi, etiam occulti, sive spurii, sive naturales, *c.* 1. *de filiis presb. & in* 6. *eod. tit.* Idque ob indecentiam moraliter in prole resultantem ob ignominiam quamdam, qua secundum vulgarem opinionem videntur aspergi, & ob periculum incontinentiæ ex imitatione paterna. Excipe, nisi filii naturales legitimati sint per subsequens matrimonium, *c.* 6. *Qui filii sint legit.*, aut nisi habeantur in jure pro legitimis, ut qui nati sunt ex matrimonio, invalido illo quidem, sed in facie Ecclesiæ bona fide saltem ex parte unius contrahentis inito, quamvis postea impedimentum aliquod dirimens detegatur; nam legitimi habentur, c. 14. eod. tit.

Per sollemnem religionis professionem deletur hæc irregularitas quoad Ordines suscipiendos, non tamen quoad prælaturam, *c.* 1. *de filiis presb.* Porro filii naturales sunt ii, qui nati sunt ex personis solutis, inter quos tempore conceptionis vel nativititatis nullum erat impedimentum dirimens. Spurii sunt ii, qui nati sunt ex personis, inter quas tempore conceptionis vel nativitatis erat impedimentum dirimens.

Quinta ex defectu Sacramenti, seu significationis Sacramenti, est bigamia seu matrimonii multiplicatio, etiam ante baptismum contracta, ex cap. 1. 2. & 2. *de bigam.* Eucharistia quippe est Sacramentum unionis Christi cum Ecclesia unica sponsa sua; quæ conjunctio una est, unus est enim sponsus & una sponsa. At bigamus non repræsentat perfecte hanc unionem, cum carnem suam in plures uxores diviserit. Hujus irregularitatis rationes sunt. 1. Ob Sacramenti defectum, *cap.* 5. *de bigam.* Nam cum ordinati creentur Sacramentorum ministri, decet ordinandos nullum circa Sacramenti significationem defectum pati. 2. Quia nimis propensus ad luxuriam præsumitur, qui pluries contraxit. 3. Quia bigamus non potest facile ceteros hortari ad continentiam, quam de eo difficile præsumunt, *cap.* 4. *dist.* 16.

Est autem triplex bigamia, quæ inducit irregularitatem, scilicet vera, interpretativa, & similitudinaria. Bigamia *vera* est ea, qua quis duas uxores legitime & successive duxit, & cum iis matrimonium consummavit. *Interpretativa* est ea, qua aliquis ex juris interpretatione habetur bigamus, quamvis cum duabus non contraxerit. Hac bigamia laborat, qui viduam duxit, aut mulierem ab altero corruptam, & cum ea, jam facta uxore sua, matrimonium consummavit, *cap.* 9. *dist.* 34. Item qui virginem quidem duxit, sed eam uxorem factam cognoscit post commissum ab ea adulterium: nam talis censetur ex juris interpretatione carnem suam in pluries divisisse; sicut uxor, cum qua efficitur una caro, in pluries divisit. Quare hoc matrimonium deficit a significatione conjunctionis Christi cum Ecclesia, quæ est unius cum una intacta. Non est tamen bigamus, nec irregularis, qui prius a se corruptam ducit, neque qui ante vel post matrimonium, vel in ipso fornicatus est aut adulteratus, quia in nullo jure id expressum est. Bigamia *similitudinaria* est ea, qua quis post sollemnem religionis professionem, vel post sacrum Ordinem susceptum attentavit matrimonium, etiam cum virgine, & copulam habuit, *cap.* 4. *de bigam.* & ex can. *Quotquot* 27. q. 1. Ratio est, quia qui voto sollemni adstrictus est, censetur spirituali quodam matrimonio conjunctus cum Christo.

Unde

Unde si conjungatur alteri per matrimonium attentatum, censetur, quantum in se est celebrare duo matrimonia non quidem vera, sed similitudinaria.

Sexta ex defectu lenitatis, ex quo irregularitatem contrahit quilibet baptizatus, qui voluntarie & proxime, licet juste, concurrit ad hominis necem aut mutilationem, aut etiam accelerationem mortis effectu secuto. Censetur autem hic proxime concurrere, qui ex lege, officio, vel ex intentione, vel per actum de se ordinatum ad necem, aut mutilationem concurrit, sive in judicio, sive in bello offensivo. Quod ideo statuit Ecclesia, quia Sacerdos, qui personam Christi in sacro altari gerit, ejus mansuetudinem imitari debet. Christus autem mitissimus fuit, & neminem unquam læsit, sed mortem pro omnium salute subiit, suosque ministros misit sicut oves in medio luporum, sua patientia & mansuetudine convertendorum in agnos; & quia Sacerdos est minister Sacramenti pacis, unionis, & vivificationis.

Hinc 1. Irregulares sunt, judex ferens sententiam mortis, vel mutilationis, ejus assessores, & omnes ministri justitiæ ad eam auctoritate publica concurrentes, ut notarius, scriba recipiens, & signans testimonium testium, vel sententiam judicis, accusator, testis, advocatus, & procurator regius vel accusatoris, (non Rei), satellites, executores sententiæ, ut tortor, ejusque famulus actu concurrens, & fabricantes furcam ad aliquem in particulari suspendendum.

Sed non sunt irregulares, qui remote tantum ad sententiam sanguinis, vel ejus executionem concurrunt; ut 1. Princeps condendo leges capitales, constituendo judices vel alios ministros justitiæ, aut etiam præcipiendo, ut super facto aliquo particulari inquisitio & justitia fiat. 2. Episcopus degradatum tradens brachio sæculari, sed debet juxta canones pro eo intercedere, ut citra sanguinem puniatur. 3. Confessarius hortans reum ad fatendam veritatem, & ad obsequendum sententiæ justæ, vel generatim dicens puniendos esse malefactores. Censeretur tamen causa proxima mortis, ideoque irregularis, si quid faceret aut diceret, ex quo mors alicujus in particulari sequeretur, aut acceleraretur, v. gr. si diceret hunc reum esse morte plectendum. Possunt tamen interdum aliqui proxime cooperatores excusari ab irregularitate propter indeliberationem, aut semiplenam advertentiam. Quia tunc cooperatio non est sufficienter voluntaria ad actum humanum, ut si confessor indeliberate dicat: *Properemus*, vel instiget jumentum, quo reus vehitur. Nam ad irregularitatem hanc contrahendam requiritur actus simpliciter humanus ac plene deliberatus; ex *Clem. de homicid.* ibi: *Si furiosus, aut infans, seu dormiens hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit.*

4. Irregulares non sunt, qui infirmum vertendo, erigendo, jusculum ei præbendo, in alium locum transferendo &c. mortem ejus præter intentionem accelerant, si id prævidere non poterant; in hoc enim nullus est defectus lenitatis.

5. In Galliæ regno testis a judice compulsus ferre testimonium in causa criminali non censetur irregularis: nam causa proxima mortis reorum non habetur, sed remota dumtaxat, ut docent Doctores Galli, qui idem dicunt de Notariis. Secus in aliis Ecclesiis.

Hinc 2. Fit irregularis, qui in bello offensivo, licet justo, quempiam manu propria occidit vel mutilat. Secus si tantum cooperetur, v. g. custodiendo sarcienas, hortando in genere ad fortiter pugnandum &c. Quod si bellum sit injustum, irregulares sunt etiam ii, qui alios sua præsentia audaciores efficiunt. Item in bello mere defensivo, justo & necessario ad defensionem reip. juxta multos irregularitas contrahitur, ex c. 24. *de homic.* sed eam non incurrit, qui injustum invasorem pro defensione vitæ suæ occidit, aut mutilat cum moderamine inculpatæ tutelæ (1), *Clement. de homic.* Item nec

---

(1) Injustum vitæ invasorem licite occidi posse, nimirum *non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam*, quod *omnes leges & omnia jura permittunt* (ut dicitur cap. 2. tit. 12. *de Homicid.* l. 5 Decr.) Auctor jam demonstravit suo loco (q. 6. cap. 2. par. 3. Tract. *de Justit. & Jur.*) Nec D. Augustinus unquam dissensit, uti contra TT. nonnullos ostendit ex Illustr. Porphyriensi nuperrimus Moralis Scriptor Augustinienſis Familiæ P. Jac. Van Bossuyt (Tract. *de Jur. & Just.* c. 15. §. 2. n. 6) Ceterum quod spectat ad *irregularitatem*, varia extitit Ecclesiæ disciplina pro temporum varietate. Antiquitus tum in Orientali, tum in Occidentali Ecclesia irregulares fuisse illos etiam, qui propriam vitam tuendo nefarium aggressorem interemissent, patet ex S. Basilio (can. 55. epist. ad Amphil.) atque ex Gratiano (part. 2. Decr. dist 10. can. 6.) Et hujusmodi quidem irregularitatem diutissime perduravisse colligimus ex Angelico (2. 2. q. 64. art. 7. ad 3.) *Irregularitas consequitur actum homicidii, etiamsi sit absque peccato. Et propter hoc Clericus, etiamsi se defendendo interficiat aliquem, irregularis est; quamvis non intendat interficere, sed seipsum defendere.* Item ex Subtili Doctore (in 4. sent. dist 24. q. 1. post med.) *Si homicidium simpliciter est involuntarium, utpote si alius irruit in gladium ipsius, in nullo nocet. Si autem involuntarium secundum quid, utpote si quis non potuit evadere mortem, nisi occideret, irregularis est;* Dist. 50. de his. *Sed facilis est dispensatio.* Paucis tamen post obitum Scoti annis Clemens V. in Conc. Viennensi eam irregularitatem sustulit generali sanctione (lib 5. Clement. tit. 4. c. 1.) *Si furiosus, aut infans, seu dormiens hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Et idem de illo censemus, qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit vel mutilat invasorem.* Huic tamen novæ disciplinæ obstare videtur Trid. Synodus decernens (sess. 14. de Refor. c. 7.) opus esse dispensatione saltem Episcopali, ubi homicidium ejuscemodi contigerit. *Qui sua voluntate homicidium perpetraverit, nullo tempore ad sacros Ordines promoveri possit &c. Si vero homicidium non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, ut quis se a morte defenderet, fuisse commissum narretur, quam ob causam etiam ad Sacrorum Ordi-*

nec Clericus accusans alium de injuria sibi in se, vel in suis rebus illata, fit irregularis, licet reus morte plectendus sit, modo expresse protestetur, se nullam capitis aut mutilationis pœnam intendere; cap. *de homic. in 6.* Alioquin ut ibi dicitur: *Si Clericus de suis malefactoribus taliter conqueri non auderet, daretur plerisque materia trucidandi eosdem, & ipsorum bona libere deprædandi.* Secus, si occidat vel mutilet in defensionem vitæ alterius innocentis, etiam patris, cum debita moderatione. Nam quamvis non peccet, incurrit irregularitatem ex defectu lenitatis: quia quoad hoc Clemens V. juri antiquo non derogavit: nam eum solum eximit ab irregularitate, qui mortem aliter vitare non valens suum occidit vel mutilat invasorem. Stat autem regula generalis pro iis, quæ non excipiuntur.

Septima est ex defectu bonæ famæ, seu ex infamia: infames enim sunt irregulares, cap. *Infames*, 6. qu. 1.

Duplex autem est infamia, *Juris* scilicet & *Facti*. Infamia juris est ea, quæ imponitur jure seu canonico, seu civili ex *cit. can.* Infamia facti est publica notitia, seu opinio commissi criminis, per quod fama hominis, spectatis personæ qualitate & statu, apud prudentes graviter læditur, quamvis crimen illud per leges non notetur infamia, sic infames sunt Clerici ebriosi.

Infamia juris iterum duplex est, alia quæ per legem ipso facto inducitur; alia quæ oritur ex sententia, qua judex damnavit ad pœnam infamantem valde gravem, ut virgis cædi, ignominiose traduci, ad triremes vel exilium damnari.

Porro irregularitas ex infamia facti tollitur absque dispensatione per publicam, & constantem vitæ emendationem, quæ prioris vitæ maculas non solum coram Deo, sed etiam in opinione hominum absterserit, ex c. 54. *de testib.* Irregularitas vero ex infamia ipso jure vel per judicis sententiam contracta ob crimen notorium, non tollitur nisi per dispensationem.

Quæst. V. *Quænam sunt Irregularitates ex delicto.*

Resp. Sequentes. Prima est ex iteratione baptismi, ob quam sunt irregulares scienter rebaptizatus, rebaptizans, qui rebaptizanti ministrat; item qui extra necessitatem permittit se ab hæretico baptizari.

Secunda, ex illicita susceptione, vel usu Ordinis, quam incurrunt, 1. Qui furtive suscipit Ordines, hoc est, qui non examinatus, vel non admissus, vel alio pro se ad subeundum examen submisso, dolose se ingerit inter ordinandos ex tit. *de eo qui furt.* 2. Qui post contractum matrimonium licet non consummatum ordinatur invita uxore, extrav. *Antiquæ de vot.* 3. Qui in excommunicatione majore suscepit Ordinem sacrum, c. 23. *de sent. excomm.* 4. Qui exercet actum proprium Ordinis, quem non habet, ex c. 1. &. 2. *de cler. non ordin.* ut si Clericus in minoribus constitutus canat epistolam cum manipulo; secus si sine (1) manipulo, quia sic interdum canitur a laicis. Qui ligatus excommunicatione majore etiam occulta, aut suspensione, aut interdicto exercet actum proprium Ordi-

---

Ordinum, & Altarium ministerium jure quodammodo dispensatio debeatur, committatur loci Ordinario, qui nonnisi causa cognita dispensare possit. At gravissimi DD. Navarrus (lib. 5. Consil. consil. 36. *de Homic.*) Suarezius (disp. 46. *de Censuris* sect. 1.) Barbosa (in Remiss. ad id Conc.) & alii plures respondent, laudatum Decretum intelligendum de homicidio peracto citra *moderamen* inculpatæ tutelæ, hoc est, non ob *inevitabilem* necessitatem defendendi propriam vitam. In hoc quippe casu Clementina illa Constitutio minime suffragatur, quæ judicio omnium Interpretum supponit, quod jam pridem in Jure communi ab Innoc. III. (cap. 18. *Significasti* tit. cit. de homic.) expressum: *Quamvis vim vi repellere omnes leges, & omnia jura permittant, tamen id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ.* Quare ut perspecte observat Sylvius (in fin. Com. ad art. 7. q. 61. 2. 2.) Conc. Trid non absolute pronunciat, hominem illum esse irregularem, qui in sui defensionem occidit invasorem; sed loquitur conditionate, estque sensus: *Si quis casu, vel in propriæ vitæ defensionem ita occiderit invasorem, ut invasus aliqua dispensatione indigeat (idq. nimirum, quia excesserit modum inculpatæ tutelæ, rationabiliter quidem se defendens, sed cum aliquo excessu) negotium committatur uni Episcoporum illic expressorum, qui dispensare possit causa cognita, & probatis precibus ac narratis.*

(1) Si ita est, inquies, eccur ergo Sacr. Congregatio apud P. Lucium Ferraris (*Bibl Moral. Can.* voce, *Missa Sacrificium*, n. 58.) Clericum sic inservientem excitat ad petendam dispensationem? *Clericus, qui solemniter cantat Epistolam cum tunicella, & reliquis sacris vestibus, sed absque manipulo, debet petere dispensationem irregularitatis ad cautelam.* Die 13. April. 1604. Resp. Primum observo juxta communem Theologorum, & Canonistarum doctrinam, *quatuor* requiri conditiones ad contrahendam eam speciem irregularitatis, quæ dicitur *ex indebito usu* seu *exercitio Ordinis*: quæque præcipue innititur veteri statuto Hormisdæ Papæ (cap. 1. tit. 28. De Cler. non ordin. ministr. lib. 5. Decret.) *Si quis aliquod Divinum Officium exercuerit non ordinatus, propter temeritatem abjiciatur de Ecclesia, & nunquam ordinetur.* Nimirum oportet 1. ut quis exerceat actum Ordinis *Sacri*, sive majoris, 2. ut actus sit *proprius* talis Ordinis. 3. ut hujusmodi actum peragat *sollemniter*, seu quasi ex officio, assumendo nempe ea ornamenta sacra, quæ juxta Ecclesiæ constitutionem, & praxim sunt propria ejusdem Ordinis Sacri: qualia sunt ex. gr. manipulus Subdiaconi, & stola Diaconi. 4. ut scienter, ac temere id præstet, adeoque non ex inadvertentia, aut ignorantia probabili, aut gravi aliqua de causa. Deinde in medium profero Decretum Sacr. Congreg. ex P. Cajet. Marati (in Jud. Decr. num. 531.) quod altero superiore est longe posterius, utpote conditum die 5. Jul. 1698. *Deficiente Subdiacono pro Missa sollemni, data necessitate potest permitti per Superiores, ut substituatur constitutus in minoribus Ordinibus, ad cantandam Epistolam paratus sine manipulo.* His præjactis poterit oculatus quisque, vel me tacente, elicere solutionem propositi dubii, nec non aliorum plurium, quæ in præsenti materia excitari queunt.

Ordinis sacri, quem habet, ex c. 1. & c. 20. *de sent. excomm. in* 6. Idem de exercitio Ordinum minorum docet Navarrus, dicens esse communem, & Fagnanus id probat in cap. *Si quis presbyter*. 6. Qui celebrat in loco interdicto, c. 18. *de sent. excomm. in* 6.

Tertia est ex homicidio & mutilatione culpabiliter & injuste commissis, sive physice, sive moraliter, aut mandato, consilio, precibus, vel auxilio, favore &c. sive etiam negativa cooperatione, non impediendo, cum ex justitia quis tenetur impedire, ex 50. & ex. tit. *de homic. & de sent. excomm.*

Hæc contrahitur 1. Ob homicidium voluntarium in sensu canonum, quod scilicet est in se directe volitum, vel in causa ita propinqua, ut moraliter impossibile sit eum velle, & non velle homicidium. Quod si plures communi consilio invadant, omnes sunt irregulares, quamvis unus percusserit.

2. Ob homicidium casuale culpabile, quod contingit, cum quis nec necem, nec mutilationem intendit, nec secuturam prævidit, sed vel prævidere potuit, vel debitam diligentiam non adhibuit ne accideret, vel dedit operam rei illicitæ & periculosæ, ex qua mors præter intentionem secuta est, quantamcumque diligentiam aliunde adhibuerit, ex. tit. *de homic. volunt. vel casual.*

Secundum varios non contrahitur ob homicidium secutum ex re illicita, sed nullatenus periculosa, modo debita diligentia adhibita sit; eo quod tunc illud nullo modo sit voluntarium, nequidem in causa, utpote nullum ejus periculum probabile deferente. Alii tamen censent, contrahi ob mortem alterius ex qualibet actione illicita secutam, probantque ex variis canonibus; quare tutius est petere dispensationem.

Porro constat, nullam contrahi irregularitatem, si homicidium sit omnino & absolute casuale, quando nempe casu præter intentionem sequitur ex actione licita, modo debita diligentia, ne eveniret, adhibita sit. Quia ubi nulla in homicidio casuali præcessit culpa, nulla sequitur irregularitas, ex c. 9. *de homicid.* & aliis. Si debita diligentia adhibita non fuerit, c. 12. *eod. tit.*

3. Idem est de mutilatione voluntaria & casuali, ac de homicidio, cui in jure æquiparatur, ex cap. 4. *de raptor.* & cap. ult. *de homicid. in* 6. & *Clement. eod. tit.* Est autem mutilatio abscissio membri vivi. Membrum vero ex communi sententia est pars corporis, quæ proprium habet officium distinctum ab aliis partibus, ut manus habet officium palpandi, oculus videndi, pes gradiendi &c. non autem dentes, capilli &c. Unde multi docent digiti alieni abscissione non contrahi irregularitatem.

4. Ex apostasia a fide, vel hæresi externa, etsi occulta, ut docent Navarrus, Suarez, Sanchez, Bonacina, & alii communiter apud illos. Quia irregularitas crimini ipsi hæreseos, & non solum infamia inflicta est. Nec jura distinguunt inter hæresim publicam & occultam, ut c. 2. *de hæret. in* 6. &c. cap. *Saluberrimum*, 1. q. 7. Dicuntur tamen hæretici, eorumque filii ad fidem conversi non haberi irregulares in Gallia, nec Germania, ubi hæretici tolerantur.

5. Ex gravibus criminibus notoriis, quæ a jure annexam habent infamiam: qualia sunt simonia, crimen læsæ Majestatis, adulterium, incestus, sodomia, concubinatus, perjurium in judicio, maleficium &c. Item ex Conc. Trid. raptus mulieris, vel illius fautor, nec non duellum.

Sed hæc irregularitas non contrahitur, si crimen sit occultum, ex c. 4. & ult. *de temp. ordin.* nam est immediate ex infamia, radicaliter vero ex delicto. Et quamdiu crimen est occultum, delinquens non est infamis, cum integram famam retineat apud homines; infamia enim est publica opinio prava de vita & moribus alicujus.

Nota. Ad contrahendam irregularitatem ex delicto requiritur culpa mortalis, & exterius consummata. Quia irregularitas est pœna gravissima de se perpetua, & difficile solubilis, ideoque non contrahitur nisi propter culpam gravem ac mortalem: alioqui non esset delicto commensurata.

Quæst. VI. *An in dubio aliquis debet se gerere pro irregulari?*

Resp. 1. In dubio juris quando scilicet lex est ita obscura, ut de ejus sensu peritiores inter se dissideant, vel quando dubitatur, an hic casus contineatur sub lege inducente irregularitatem, docent Canonistæ, neminem censendum esse irregularem, c. 18. *de sent. excomm. in* 6. ubi ad irregularitatem contrahendam requiritur, ut id in jure expressum sit. At cum jus dubium est, tunc irregularitas non est satis expressa in jure.

Resp. 2. In quolibet probabili dubio facti, cum nempe qui dubitat, num posuerit actum, cui irregularitas est certo annexa, tenetur se gerere pro irregulari, ex c. 12. *de homicid.* ubi statuitur, dubitantem de homicidio a se perpetrato teneri abstinere ab usu Ordinis, *cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem*. Quæ ratio universalis est, & æque valet pro dubio facti in qualibet materia. Ita Abbas, Vasquez, Azor, Valent., Reginald. &c. Et vero alioqui se exponeret periculo faciendi actum prohibitum.

Hinc qui fecit aliquid illicitum, de quo dubitat, an mors alterius secuta sit, censendus est irregularis, nam est dubium facti.

Quæst. VII. *Quinam dispensare possunt in irregularitate?*

Resp. Episcopus potest cum suis subditis dispensare in omni irregularitate, & suspensione proveniente ex delicto occulto, nec ad forum contentiosum deducto, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario. Conc. Trid. sess. 24. c. 6. Item cum illegitimo ad Ordines minores & beneficium simplex, non requirens majorem Ordinem c. 1. *de filiis presb. in* 6. & in bigamia similitudinaria, c. 4. *de cleric. conjug.*

In

In aliis omnibus ſolus Papa diſpenſare poteſt, vel is qui ab eo privilegium accepit.

Noſtræ Societatis Præpoſito Generali, & aliis Superioribus reſpective conceſſum eſt a Paulo III. privilegium diſpenſandi cum noſtris in quavis irregularitate, præterquam homicidii voluntarii, & mutilationis membrorum, & bigamiæ.

Confeſſarius autem, ſi facultatem diſpenſandi ſuper irregularitate obtinuerit, poſt datam abſolutionem a peccatis, hac forma utetur: *Et eadem auctoritate diſpenſo tecum ſuper irregularitate*, vel *irregularitatibus*, ſi plures ſint, *in quam*, vel *in quas ob talem cauſſam*, vel *tales cauſſas incurriſti, & habilem reddo, & reſtituo te executioni ordinum, & officiorum tuorum. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.* Si pœnitens Ordine Sacro careat, dicendum eſt: *Habilem reddo te ad omnes Ordines ſuſcipiendos.* Ita Rituale Romanum.

Porro hoc ipſo quod conceditur facultas abſolvendi a Cenſuris reſervatis, non cenſetur etiam concedi pro irregularitate, cum irregularitas non ſit cenſura, & difficilior ſit irregularitatum quam cenſurarum relaxatio. Et ſecundum Romanæ curiæ ſtylum nunquam cenſetur conceſſa facultas diſpenſandi in irregularitate, niſi fiat illius expreſſa mentio. *S. Carolus in Inſtruct.*

Nota. Communis ſententia docet, quemlibet ſacerdotem approbatum, ſecluſa prohibitione, poſſe abſolvere a peccatis irregularitatem annexam habentibus, ſi illa non ſint reſervata. Nam irregularitas adjuncta non impedit effectum abſolutionis, cum non pugnet cum ſtatu gratiæ; neque arcet a perceptione Sacramentorum excepto Ordine, cum ſit mera inhabilitas ſolum impediens Ordinum ſuſceptionem, aut eorum exercitium. Unde poteſt quis abſolvi a peccatis, remanente irregularitate eis annexa, & reipſa in Jubilæis hæc non relaxatur iis, qui virtute illorum a cenſuris, & peccatis abſolvuntur (1).

---

(1) Hoc loco cum textus deſinat Cl Auctoris, & ego finem facio ſcribendi conſuetis officiis, uti par eſt, fungendo. In primis cum D. Bonaventura (in fin. lib. 3. Sent) *Domino noſtro Jeſu Chriſto immenſas gratias ago, quia adjuvit me pervenire ad conſummationem operis miſeratus paupertatem ſcientiæ, & ingenii mei* Dein, quoniam a D. Thoma veriſſime obſervatum (Opuſ de Symb. Apoſt. §. 12.) *Sola Eccleſia Petri, in cujus partem venit tota Italia, ſemper fuit firma in fide: & cum in aliis partibus vel nulla fides ſit, vel ſit commixta multis erroribus, Eccleſia tamen Petri & fide viget, & ab erroribus munda eſt, quia Dominus dixit Petro, Ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua:* Idcirco ſupremo judicio Sacroſanctæ hujus Eccleſiæ cuncta hactenus a me exarata ſubmitto, paratus expungere, corrigere, explanare, ſi quid e calamo prodierit aut repugnans orthodoxæ doctrinæ, aut quovis modo diſtortum, ambiguumque. Poſtremo Lectores omnes benevolos rogo, ut quæcumque offenſuri ſunt minus recte vel perite dicta, pro ſua ſapientia emendare dignentur; ſimulque ſibi perſuadeant, a me quoque fidenter edici poſſe, quod Seraphicus Præceptor olim de moralibus ſcribens teſtabatur (*Spec. Anim.* cap. 3 in fin.) Scilicet *nequaquam intentionis meæ fuiſſe hic aliquid temere aſſerere, vel alicui præjudicium generare.* Omnes, cujuſcumque nationis, inſtituti, ſcholæ ſint, veneror pro merito, etſi omnibus peræque placere in tanto, quod nunc maxime viget, moralium ſententiarum divortio perarduum ſit, ne dicam impoſſibile.

APPENDIX

De damnatis ab Ecclesia propositionibus, ubi decreta quoque nonnulla ad disciplinam pertinentia recensentur.

DAmnatas ab Ecclesia propositiones brevi eisdem adjecta explicatione subnectimus, ut Theologia hæc quoad ea saltem quæ necessaria videantur, absoluta sit atque perfecta. Nam licet plures in ea recenserentur, nonnullæ tamen deerant; & quamquam haberentur omnes propriis in locis recensitæ & indicatæ, tamen adhuc necessarius videretur hujusmodi catalogus, ut ex eodem confessariorum oculis subjecto facile deprehendant errores, in quos Theologi nonnulli incidere sive ob nimium rigorem, sive ob nimiam illam indulgentiam, qua libertati favere studuerunt. Nec eas tantum propositiones recensemus, quæ per se ad morum doctrinam pertinent, sed etiam illas quæ ad Adami lapsum, depravationemque inde secutam humanæ naturæ, liberum arbitrium, & gratiam spectant, vel ad Ecclesiæ disciplinam. Nam cum hæ plurimum conferant ad naturæ infirmitatem ejusque causam detegendam, & ad meritum demeritumque hominis cognoscendum, animarum Rectoribus omnino exploratæ esse debent, & ad rite animas dirigendas sunt necessariæ. Accedit etiam esse inter Orthodoxos, qui in eis exponendis invicem varient, ac opiniones, quæ in aliqua catholicorum schola traduntur, cum damnatis propositionibus confundunt, quo fit, ut dissidia non solum inter privatos, sed etiam inter ordines ipsos Regularium plerumque oriantur, quæ si non inimicitias, saltem scandala pariant: at hæc quoque doctrina morum de medio tollere decet. Ii ergo qui animarum curam susceperint, scire eas ac explicare, dum opus sit, tenentur. Ne vero certa ac tuta pro iis exponendis via desit, indicatis variis Apostolicæ Sedis Constitutionibus, quæ Orthodoxarum scholarum opiniones cum damnatis confundere, & censura notare prohibent, Baji, Jansenii, Quesnelliique sistemata exponam, eademque ratione de Quietistarum propositionibus agam. Quoad reliquas vero propositiones, eas singillatim explicabo, ac juxta traditam in opere doctrinam refutabo; antiquiorum vero Hæreticorum, sine ulla expositione recensebo. Quoniam vero non una eademque censura theologica singulæ notatæ fuere; ut nihil desit, quod ad perfectam illarum intelligentiam ducere possit, præmittendam duxi brevem explicationem notarum, quibus damnatæ propositiones dignosci, ac determinari, sive *qualificari* solent.

CAPUT PRIMUM.

De variis censurarum notionibus.

1. INter notas, quibus propositiones designantur, quas Ecclesia proscribere solet, primum locum tenet *Hæretica*. Est autem hæretica propositio illa quæ aperte opponitur veritati revelatæ, & ab Ecclesiæ fidelibus ad credendum propositæ. Propositio itaque illa quæ destruit fidem, quam habere debemus de re aliqua ab Ecclesia nobis, ut a Deo revelata, proposita, hæretica dicenda est. Hæc itaque propositio: *Animæ Justorum, quibus nihil luendum superest, nonnisi post alterum Christi adventum cœlesti beatitudine donabuntur*, hæretica nunc est, quia revelationi jam ab Ecclesia per suam definitionem fidelibus explicatæ, & inculcatæ adversatur. Ante definitionem erat utique falsa, ac revelationi contraria, sed cum nondum definita esset ab Ecclesia, cui depositum est divinæ revelationis concreditum, ac jus pascendi, sive docendi traditum cum infallibili promissione de futura assistentia, ne unquam erret, ac errare possit cum veritates revelatas exponit ac definit, hæretica dici non poterat.

2. Altera nota est *Schismatica*, quæ propositionem denotat Ecclesiæ unitatem destruentem; hujusmodi est propositio quælibet, quæ sine hæresi, vel ad schisma inducere, vel parere illud valeat. Ad schisma vero inducunt propositiones, quæ fideles a debita legitimis Pastoribus, & præsertim Romano Pontifici, qui centrum est unitatis, obedientia & subjectione retrahunt.

3. *Erronea* propositio dicitur, quæ veritati opponitur, quæ licet in se revelata non sit, tamen per legitimam consecutionem ex una revelata, & altera lumine naturæ nota eruitur. Hujusmodi esset propositio hæc, *Christus non est risivus*, quæ opponitur conclusioni ex duabus istis præmissis deductæ, *Homo est risivus*, *Christus autem est homo*.

4. *Suspecta de hæresi* propositio dicitur, quæ licet catholici & hæretici sensus sit capax, ratione tamen sui, vel personæ loquentis, aut temporis, locique circumstantiarum, prudens motivum ac fundamentum præfert existimandi illam hæreticam esse. Hujusmodi fuit apud Arianos propositio, qua dicebant *Verbum ὁμοούσιον* Patri, hoc est similis cum Patre substantiæ, quæ licet sensum catholicum habere posset, dum significat Verbi naturam Patri omnino similem, quia ut similis sit, eadem quoque esse debet; tamen ut ab Arianis prolata qui eamdem ad naturæ divisionem, & accidentariam tantum similitudinem significandam usurpabant, jure meritoque pro suspecta habebatur, ac rejecta fuit. Ita etiam suspecta foret apud Nestorianos propositio qua Deipara *Christi mater* appellatur; & in Sociniani persona hæc alia, *Deus unus est*, quia illa ratione personæ loquentis ad excludendam divinam maternitatem, altera ad excludendam personarum trinitatem coarctata prudenter existimari posset.

5. *Sapiens hæresim* propositio dicitur, quæ licet propositioni revelatæ immediate non opponatur, tamen ita cum revelatione pugnare videtur, ut in auctore qui eam scripsit, hæresim redolere videatur; sive quod illa propositio ambigua, ex modo loquendi auctoris sensum hæreticum præseferre videatur, sive quod ita deductis ex revelatione conclusionibus juxta communem Theologorum ratiocinandi rationem adversetur, ut hæresim sapiat, sive hæreticum auctoris animum designet; sive denique, quod fundamentum præbeat probabiliter judicandi, vel propter verba, vel propter materiam, vel propter alia adjuncta aliquam esse apud auctorem hæresim, ex qua propositio illa proceda.

6. *Hæresi proxima* est propositio, quæ hæreticæ maxime affinis est, hoc est ea quæ doctrinæ opponitur, quæ licet certo de fide non habeatur, a plerisque tamen gravi cum fundamento *de fide* dicitur. Nam sicut ea propositio fere, sive proxime de fide dicitur, quæ plerisque attentis argumentis revelationis, ac Ecclesiæ definitione, de fide apparet; ita hæresi proxima appellatur, quæ plerisque gravi ratione ductis hæresis videatur: tunc enim jure quasi hæresis seu proxima hæresi dicitur.

7. *Errori proxima* est, quæ ita erroneæ sit propositio-

tioni affinis, ſicuti affinem eſſe diximus hæreſi huic proximam propoſitionem. Itaque, qui concluſionem negaret, quæ pleriſque ex una præmiſſa de fide, & altera evidenter nota deducta diceretur, quamvis aliqui evidentem eſſe conſecutionem negarent, errori proximam propoſitionem doceret. Tripliciter autem eſſe poteſt errori proxima propoſitio. Primo quando negat concluſionem, quæ evidenter ſequitur ex una præmiſſa naturali lumine certa, & ex altera, quam plerique gravi ratione ducti, de fide prædicant, etſi aliqui id negent. Secundo, cum negata concluſio infertur ex una, quæ jam conſtet eſſe revelatam, & altera quam evidentem per illationem plerique aſſerant, licet nonnulli hanc in illa evidentiam non agnoſcant. Tertio denique proxima dicitur errori, dum neget concluſionem, quæ ex præmiſſa de fide deducta ſit, & altera, quam plerique licet non omnes evidentem habeant.

8. *Male ſonans* propoſitio eſt ambigua, quæ poteſt quidem habere orthodoxum ſenſum, ſed paſſim & quidem frequentius in ſenſu hæretico accipitur; ut ſi quis diceret, *fidem juſtificare*, *Chriſtum immenſum*, *ac ubique eſſe*. Addunt etiam alii, etiamſi propoſitio æque catholicum & hæreticum ſenſum habeat, ſi abſque ulla explicatione adhibeatur, pro male ſonante haberi poteſt. Aliis autem placet hanc ita explicare, ut ea ſit, quæ circumſpecto ſermoni opponatur in argumento cum hæreticis controverſo; cujuſmodi ſane eſt hæc propoſitio, hominum reſurgentium corpora *lucidiſſima futura ſunt & ſpiritualia*, cum circumſpecto ſermoni opponatur in argumento cum Hæretico Burnetio controverſo, qui non carnea, ſed ætherea futura illa eſſe contendit, idque eadem illa propoſitione declarat.

9. *Piarum aurium offenſiva* dicitur, quæ non ſolum male ſonat, ſed præterea animum veræ fidei, pietatique deditum offendit, indecens aliquid aut pietate aut religione indignum proferendo. Poteſt autem id dupliciter contingere. Primo cum id quod dicitur, licet in ſe verum ſit, humana tamen attenta infirmitate, atque conſuetudine, offenſionem parit: Hinc ſi quis gravi etiam ductus ratione, quidpiam e Breviario expungendum eſſe credens, diceret: *Eccleſia nobis fabulas, & apocrypha narrat*, piorum procul dubio aures offenderet. Secundo id accidit, dum res, alioquin veræ, indecentibus verbis deſignantur, ut ſi quis neceſſarias Chriſti actiones humanas, atque ſanctiſſima ipſius membra obſcœnis nominibus explicaret. Sunt autem nonnulli qui hujuſmodi propoſitionum genus eas tantum complecti opinentur, quæ Dei Sanctorumque cultui adverſentur. Sed non video, cur in alia quoque materia propoſitiones fieri non poſſint, quæ piorum aures offendant.

10. *Blaſphema* propoſitio eſt, quæ convicium, & irreverentiam ſecum ferat contra Deum, vel in ſe ipſo, aut in Sanctis ejus. *Sicut enim Deus in Sanctis ſuis laudatur, in quantum laudantur opera, quæ Deus in Sanctis ſuis effecit: ita & blaſphemia, quæ fit in Sanctos, ex conſequenti redundat in Deum*, inquit S. Th. 2. 2. quæſt. art. 1. Propoſitio hæc aliquando contra fidem eſt, & hæreticalis dicitur; hujuſmodi ea eſſet, qua quis videns malos bonis affluere, Deum injuſtum diceret, quem fides infinite juſtum oſtendit; quandoque vero aliquid falſi contra Deum pronunciat, vel aliquam ei injuriam affert: fidei autem non adverſatur, ſed virtuti religionis dumtaxat, ac tunc ſimplex blaſphemia nominatur.

11. *Impia* propoſitio eſt, quæ quidpiam aſſerit, quod pietatem imminuat, & gratitudinem debitam ſive Deo ut ſupremo omnium Patri, ſive parentibus, conſanguineis, ſuperioribus, & benefactoribus.

12. *Injurioſa* dicitur, non quæ Deo, & Sanctis cum ipſo in cœlis regnantibus contumelioſa, & dehonorativa ſit, cum tunc ſit blaſphema; ſed quæ alicui, vel ſtatui, vel perſonæ extra Deum injuriam inferat. Hinc quæ Religioſo Ordini, Principibus, ac Eccleſiaſtica dignitate præfulgentibus injuriam afferunt, hac ſolent cenſura notari atque damnari.

13. *Scandaloſa* propoſitio vocatur, quæ dat occaſionem ruinæ ſpiritualis, fovendo, & inclinando ad peccatum, ſive a virtutis exercitio avertendo. In materia omnium virtutum propoſitio fieri poteſt, quæ ad vitium incitet, avocetque homines a virtute, ſed antonomaſtice *ſcandaloſa* propoſitio dicitur, quæ in materia ad fidem pertinente errandi occaſionem præbeat, vel male ſentiendi.

14. *Seditioſa* propoſitio videtur, quæ homines a debita Principibus obedientia retrahit, vel ad excitandos in republica tumultus docere poſſit.

15. *Perniciosa* nuncupatur, quæ omni quoque amoto ſcandalo, damnum ac ſpiritualem perniciem fidelibus afferre poteſt, vel debilitando, aut minuendo media ad ſalutem & perfectionem pertinentia, vel removendo, quod pietatem fovere & excitare poſſet.

16. *Temeraria* appellatur, quæ inſolenter, & audacter nulla doctorum auctoritate aſſeritur. Sive, ut alii malunt, ea eſt, quæ in re theologica temere dicitur, contra urgente ratione ſolida, atque auctoritate. *Negative temeraria* dici poteſt, quæ in Theologia ſine auctoritate & ſolida ratione pronunciatur; *poſitive* vero, ſi auctoritati Theologorum & Patrum opponatur: cujuſmodi eſt, inquit Canus, quæ negat Deiparam cum anima, & corpore in cœlum aſſumptam.

17. *Captioſa* eſt ea, quæ ſub ſpecie veritatis, aut pietatis in errorem inducit. Talis erat hæc Arianorum propoſitio in Concilio Ariminenſi: *Si quis dixerit filium Dei eſſe creaturam, ut ſunt ceteræ creaturæ, anathema ſit.*

18. *Verbo Dei contraria* dicitur, quæ veritati quidem revelatæ opponitur, ſed quæ nondum Eccleſiæ judicio definita ſit.

19. *Falſa* juxta nonnullos ea eſt, quæ objecto ita ſit diſſona, ut hæc diſſonantia fidei, vel moribus noxia ſit: ſed alii etiam falſam vocant, quæ cum damnata propoſitione connexionem habeat, quacumque illa fuerit cenſura notata: Quamobrem ab erronea differt, quia hæc cum expreſſe hæretica connexa eſſe debet.

20. *Divinæ pietati derogans* a blaſphema ſpecie non diſſidet: cum enim, quæ quidpiam divinæ detrahit pietati propoſitio, Deo injuriam irroget, palam eſt a blaſphema ſpecie non diſſidere. Hæc præmittenda duximus, ut lectores intelligant, quid cenſoriæ illæ notæ, quas pleriſque damnatis propoſitionibus ſubnectemus, deſignent. Interim vero monitos eos eſſe volumus, nos circa Baji, Janſenii, ac Queſnellii propoſitiones declarationem, qua ſyſtema explicatur, addidiſſe, ut imperfectæ explicationi in operibus Sporerii, & Felicis Poteſtatis eiſdem adjectæ ſuppleremus. Nam juxta ibi poſitam declarationem damnata doctrina cum orthodoxis opinionibus miſcetur atque omnino confunditur.

In recenſendis damnatis propoſitionibus ordinem Chronologicum ſervandum duximus, adjectis etiam juxta notam temporum nonnullis ad diſciplinam pertinentibus decretis.

CAPUT II.

Referuntur propoſitiones damnatæ anno 411. & item anno 416.

SAnctus Innocentius Papa, hujus nominis Primus, damnavit haſce Pelagii, ac Cœleſtii propoſitiones reſpondens Concilio Carthaginenſi & Concilio Milevitano.

no. Sunt ergo Propositiones doctrinæ Pelagianæ, ut hic jacent damnatæ annis 411. & 416. Primæ tres spectant ad Concilium Carthaginense, aliæ ad Milevitanum.

1. Naturaliter potest implere legem qui vult, & Deus legem ad adjutorium dedit.

2. Ad perficiendam justitiam, & Dei mandata complenda, sola humana sufficere potest natura.

3. Parvuli propter salutem, quæ per Salvatorem Christum datur, baptizandi non sunt.

4. Potest homo in hac vita, præceptis Dei cognitis, ad tantam perfectionem justitiæ, sine adjutorio gratiæ Salvatoris, per solum liberæ voluntatis arbitrium pervenire, ut etiam non sit necessarium dicere: *Dimitte nobis debita nostra.*

5. Illud, *& ne nos inferas in tentationem*, non ita intelligendum, tamquam divinum adjutorium poscere debeamus, ne in peccatum tentati decidamus, quoniam hoc in nostra positum est potestate, & ad hoc implendum sola sufficit hominis voluntas.

6. Non est orandus Deus ut contra peccati malum & ad operandam justitiam sit noster adjutor.

7. Non opitulatur parvulis ad consequendam vitam æternam Christianæ gratiæ Sacramentum.

Nota. Pelagius peccatum originale, & gratiæ adjutorium de medio substulit. Docuit enim, Adamum formatum a Deo fuisse, sicut nunc homines nascuntur, nullo superno Dei gratiæ auxilio donatum, ac passionibus, miseriis, mortique, ut ceteri homines, obnoxium, ac solo nobis exemplo dum peccavit nocuisse, sicuti solo nobis exemplo, & doctrina profuit Christus. Illius hæresim suscitarunt, ac propugnant Sociniani hac nostra ætate hæreticorum omnium pessimi, qui originale peccatum, gratiam nobis interius adjuvantem, prædestinationem ex Dei decreto æterno, Deique præscientiam negant, ac tantum humano tribuunt arbitrio, ut eo homines virtutem, perfectionemque sectari, ac æternam assequi beatitudinem valeant. Id notatum volui, ut quisque intelligat, jam antea ab Ecclesia damnatam hæresim hujusmodi Novatores excitasse.

CAPUT III.

Refertur propositio Abbatis Joachim de unione Divinæ Trinitatis in naturæ, damnata in Concilio Lateranensi IV. anno 1215.

UNitas divinarum Personarum in Natura non est vera & propria, sed quasi collectiva, & similitudinaria, quemadmodum dicuntur multi homines unus Populus, & multi Fideles una Ecclesia.

Nota. Hæc propositio Trinitatis mysterium evertit; Naturas enim cum divinis Personis dividit, atque disjungit; quamobrem non solum naturæ in tribus Personis unitatem tollit, sed & præterea Dei unitatem negat, pluresque Deos constituit, contra naturæ lumen, ac manifestam revelationem.

CAPUT IV.

Referuntur propositiones anno 1276. a Joanne XXII. contra doctrinas D. Joan. de Poliaco Doctoris Parisiensis, damnatæ in Extravaganti Cum inter nonnullos de verb. signific. *ac etiam alia propositio ab eodem damnata in Concilio Lugdunensi.*

1. COnfessi Patribus habentibus licentiam generalem audiendi confessiones, tenentur eadem peccata, quæ confessi fuerant, iterum confiteri proprio Sacerdoti.

2. Stante *omnis utriusque sexus* edicto in Concilio Generali, Romanus Pontifex non potest facere, quod parochiani non teneantur omnia peccata sua semel in anno proprio Sacerdoti confiteri (quem dicit esse parochianum curatum). Immo nec Deus posset hoc facere, quia (ut dicebat) implicat contradictionem.

3. Papa non potest dare potestatem generalem audiendi confessionem, immo nec Deus, quin confessus habenti licentiam teneatur eadem confiteri proprio Sacerdoti, quem dicit esse (ut præmittitur) proprium curatum.

Nota. Cum omnis Sacerdos virtute divinæ ordinationis potestatem habeat a Deo dimittendi peccata, eaque uti possit semel ac subditi ei designentur, in quos jurisdictionem exerceat, facile patet, etiam Regulares dum eis Episcopus subditos assignet, propriæ curæ pastorali subjectos, valide ac licite absolvere, vel dum id facit Romanus Pontifex, qui Pastor est universi dominici gregis. Proprius vero cujusque fidelis Sacerdos, quoad confessionem, is est, cui in ipsum jurisdictio concessa sit, vel ab Episcopo propriæ Diœceseos, qui Pastor est ordinarius, vel a Romano Pontifice, qui in universam Ecclesiam jurisdictionem habet.

Ab eodem Pontifice in Concilio Lugdunensi damnata est ut hæretica hæc propositio: *Christus & ejus discipuli nihil habuerunt, & in his quæ habuerunt, nullum jus eis fuit.*

CAPUT V.

Recensentur propositiones damnatæ an. 1311. in Concilio Generali Viennensi sub Clemente Pontifice Maximo hujus nominis V. & sunt errores Muliercularum quarumdam quæ Beguinæ vocabantur, & in divisionibus vitæ spiritualis miserrime jacebant. Referuntur deinde aliæ propositiones in eodem Concilio damnatæ. Porro propositiones Beguardorum, & Beguinarum sunt istæ.

1. HOmo in vita præsenti tantum & talem perfectionis gradum potest acquirere quod reddatur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non valebit. Nam (ut dicitur) si quis potest semper proficere, posset aliquis Christo perfectior inventiri.

2. Jejunare non oportet hominem, nec orare, postquam gradus perfectionis hujusmodi fuerit assecutus, quia tunc sensualitas est ita spiritui, & rationi subjecta, quod homo potest libere corpori concedere quidquid placet.

3. Illi qui sunt in prædicto gradu perfectionis, & spiritu libertatis, non sunt humanæ subjecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Ecclesiæ obligantur: Quia (ut asserunt) *ubi Spiritus Domini, ibi libertas.*

4. Homo potest ita finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis in præsenti assequi, sicut eam obtinebit in vita beata.

5. Quælibet intellectualis creatura in se ipsa naturaliter est beata, & anima non indiget lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum, & eo beate fruendum.

6. Se in actibus exercere virtutum est hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat a se virtutes.

7. Mulieris osculum (cum ad hoc natura non inclinet) est peccatum mortale: actus autem carnalis (cum ad hoc natura inclinet) peccatum non est, maxime cum tentatur exercens.

8. In elevatione Corporis Christi non debent assurgere, nec eidem reverentiam exhibere, asserentes, quod esset imperfectionis eisdem, si a puritate, & altitudine suæ contemplationis tantum descenderent, quod cir-

ca Mysterium, seu Sacramentum Eucharistiæ, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitarent.

9. In hoc Concilio damnata pariter fuit tamquam hæretica ista propositio sub eodem Pontifice: *exercere usuras non est peccatum.*

10. Damnata fuit insuper ut hæretica hæc propositio: *anima rationalis non est vere, & proprie forma corporis humani.*

CAPUT VI.

Refertur propositio damnata anno 1418. in Concilio Constantiensi OEcumenico sub Joanne XXIV. tempore schismatis ante creationem Martini V. qui deinde hujus propositionis damnationem approbavit; est autem propositio circa occasionem Tyrannorum, & est hujusmodi.

1. QUilibet Tyrannus potest, & debet licite & meritorie occidi per quemcumque vassallum suum, vel subditum, etiam per clanculares insidias, & subtiles blanditias, vel adulationes, non obstante quocumque præstito Juramento, seu confœderatione facta cum eo, non expectata sententia vel mandato Judicis cujuscumque.

CAPUT VII.

De schismate hujus temporis.

CUm Urbanus VI. severioribus fortasse gubernationis habenis urbi dominaretur, & Cardinales nonnullos ambitione damnaret, ac in pluribus coerceret, factum est ut hi novum Pontificem sub prætextu quod electio Urbani VI. minime Canonica habenda esset, quia non libere facta, deligerent. Hæc electio Cardinalium prope Romam habita extulit ad Pontificatum Robertum Comitem Genevensem, qui dictus est Clemens VII. Hinc atrox nimis schisma inconsutilem Christi vestem, Ecclesiam scilicet dividebat. Post hæc coactum est, non tamen convocante Pontifice, Pisanum Concilium, a quo Pontifices ambo depositi & creatus tertius Pontifex, ita ut jam schisma tres divisiones subiret. Cardinalis Petrus Philaretes vir Dei assumptus fuit ad Pontificatum Pisis. Quare Principibus ipsis, ac Orbe catholico in tres partes diviso, schisma magis ac magis invalescebat in dies, præsertim ex eo quod defuncto Clemente, qui ei adhærebant Cardinales novum illi Pontificem subrogarunt Petrum de Luna, qui Benedicti XIII. nomen assumpsit, & ad plurimos annos Ecclesiam Christi turbavit. Tandem adhibito efficaci remedio, & convocato Constantiæ de consensu partium Concilio OEcumenico, tres Pontifices dignitate Pontificia privati sunt, ac electus Otho Cardinalis Columna Romanus, qui Martinus V. voluit nuncupari. Porro Martinus V. omnia deinde acta in Concil. Constantiensi ad fidem spectantia approbavit auctoritate Apostolica, & deinde reddita Ecclesiæ pace singulis Patribus facultatem fecit ad propria remeandi. Hæc breviter hic attigisse sufficiat, quæ in Historiis Conciliorum fuse exponuntur.

CAPUT VIII.

Referuntur propositiones damnatæ anno 1418. sub Joanne XXIV. ante creationem Martini V. in Concil. Constant. sessione 45. contra Joannem VVicleffum.

1. SUbstantia panis materialis, & similiter substantia vini materialis remanent in Sacramento Altaris.

2. Accidentia panis non manent sine subjecto in eodem Sacramento.

Nota. Caveas, ne hic accidentium nomine Peripateticorum entitatulas intelligas; non enim hæc fuit Synodi mens, inquit Cardinalis Petrus Allicienſis, quæ definire unice voluit, non manere in Sacramento altaris substantiam panis cum corpore Christi, sed accidentia tantum, sive hæc nudæ sint apparentiæ, sive species, ut antea Lateranense, deinde Tridentinum Concilium dixit; sive denique quidpiam aliud quod sine panis substantia, panis in nobis sensum excitet; quod non Theologo, & Conciliis, sed Philosopho investigandum est, ratione tamen divina revelatione informata, ne philosophia Theologiæ, & Religioni obsit.

3. Christus non est in eodem Sacramento identice, & realiter propria præsentia corporali.

4. Si Episcopus, vel Sacerdos existat in peccato mortali non ordinat, non consecrat, non conficit, non baptizat.

5. Non est fundatum in Evangelio, quod Christus Missam ordinaverit.

6. Deus debet obedire diabolo.

7. Si homo fuerit debite contritus, omnis Confessio exterior est sibi superflua, & inutilis.

8. Si Papa sit præscitus, & malus, & per consequens membrum diaboli, non habet potestatem super fideles sibi ab aliquo datam, nisi forte a Cæsare.

9. Post Urbanum VI. non est aliquis recipiendus in Papam, sed vivendum est more Græcorum sub legibus propriis.

10. Contra Scripturam Sacram est, quod viri Ecclesiastici habeant possessiones.

11. Nullus Prælatus debet aliquem excommunicare, nisi prius sciat eum excommunicatum a Deo, & qui sic excommunicat, fit ex hoc hæreticus, vel excommunicatus.

12. Prælatus excommunicans Clericum, qui appellavit ad Regem, vel Concilium Regni, eo ipso traditor est Regis, & Regni.

13. Illi qui dimittunt prædicare, sive audire verbum Dei propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati, & in Dei judicio traditores Christi habebuntur.

14. Licet alicui Diacono, vel Presbytero prædicare verbum Dei absque auctoritate Sedis Apostolicæ, sive Episcopi Catholici.

15. Nullus est dominus Civilis, nullus est Prælatus, nullus est Episcopus, dum est in peccato mortali.

16. Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab Ecclesia, possessionatis habitualiter delinquentibus, idest ex habitu non solum actu delinquentibus.

17. Populares possunt ad suum arbitrium dominos delinquentes corrigere.

18. Decimæ sunt puræ Eleemosynæ, & possunt Parochiani propter peccata suorum Prælatorum ad libitum suum eas auferre.

19. Speciales orationes applicatæ uni personæ per Prælatos, vel Religiosos, non plus prosunt eidem, quam generales ceteris paribus.

20. Conferens eleemosynam Fratribus est excommunicatus eo facto.

21. Si aliquis ingreditur religionem privatam qualemcumque; tam possessionatorum, quam mendicantium, redditur ineptior, & inhabilior ad observationem mandatorum Dei.

22. Sancti instituentes Religiones privatas, sic instituendo peccaverunt.

23. Religiosi viventes in Religionibus privatis non sunt de Religione Christiana.

24. Fratres tenentur per laborem manuum victum acquirere, & non per mendicitatem.

25. Omnes sunt simoniaci, qui se obligant orare pro aliis eis in temporalibus subvenientibus.

26. Oratio præsciti nulli valet.

27. Omnia de necessitate absoluta eveniunt.

28. Confirmatio Juvenum, Clericorum ordinatio, locorum consecratio, reservantur Papæ, & Episcopis propter cupiditatem lucri temporalis, & honoris.

29. Universitates, Studia, Collegia, Graduationes & Magisteria in eisdem sunt vana gentilitate introducta, tantum prosunt Ecclesiæ sicut diabolus.

30. Excommunicatio Papæ, vel cujuscumque Prælati non est timenda, quia est Censura Anti-Christi.

31. Peccant fundantes Claustra, & ingredientes sunt viri diabolici.

32. Ditare Clerum est contra regulam Christi.

33. Sylvester Papa, & Constantinus Imperator errarunt Ecclesiam dotando.

34. Omnes de Ordine mendicantium sunt hæretici, & dantes eis eleemosynas sunt excommunicati.

35. Ingredientes Religionem, aut aliquem Ordinem, eo ipso inhabiles sunt ad observanda divina præcepta, & per consequens ad perveniendum ad Regnum cælorum, nisi apostataverint ab eisdem.

36. Papa cum omnibus Clericis suis possessionem habentibus sunt hæretici, eo quod possessiones habent: & consentientes eis, omnes videlicet domini sæculares, & ceteri laici.

37. Ecclesia Romana est Synagoga satanæ, nec Papa est proximus, & immediatus Vicarius Christi & Apostolorum.

38. Decretales Epistolæ sunt apocryphæ, & seducunt a fide Christi, & Clerici sunt stulti, qui student eis.

39. Imperator, & domini sæculares sunt seducti a diabolo, ut Ecclesiam dotarent bonis temporalibus.

40. Electio Papæ a Cardinalibus, a diabolo est introducta.

41. Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias.

42. Fatuum est credere indulgentiis Papæ & Episcoporum.

43. Juramenta illicita sunt, quæ fiunt ad corroborandos humanos contractus, & commercia civilia.

44. Augustinus, Benedictus, & Bernardus damnati sunt, nisi pœnituerint de hoc, quod habuerunt possessiones, & instituerunt, & intraverunt Religiones: & sic a Papa usque ad ultimum Religiosum omnes sunt Hæretici.

45. Omnes Religiones indifferenter introductæ sunt a diabolo.

CAPUT IX.

Recensentur propositiones Joannis Hus damnatæ veluti errores contræ fidem eodem anno.

1. UNa est Sancta Universalis Ecclesia, quæ est Prædestinatorum universitas.

2. Paulus nunquam fuit membrum diaboli, licet fecerit quosdam actus, actibus Ecclesiæ malignantium consimiles.

3. Præsciti non sunt partes Ecclesiæ, cum multa pars ejus finaliter excidet ab ea, eo quod prædestinationis caritas, quæ ipsam ligat, non excidet.

4. Duæ naturæ, Divinitas, & Humanitas sunt unus Christus.

5. Præscitus, etsi aliquando est in gratia secundum præsentem justitiam, tamen nunquam est pars S. Ecclesiæ, & Prædestinatus semper manet membrum Ecclesiæ, licet aliquando excidat a gratia adventitia, sed non a gratia prædestinationis.

6. Sumendo Ecclesiam pro convocatione prædestinatorum, sive fuerint in gratia, sive non, secundum præsentem justitiam, isto modo Ecclesia est Articulus Fidei.

7. Petrus non est, nec fuit caput Ecclesiæ Sanctæ Catholicæ.

8. Sacerdotes quomodolibet criminose viventes Sacerdotii polluunt potestatem, & sic ut filii infideles sentiunt infideliter de VII. Sacramentis Ecclesiæ, de clavibus, officiis, censuris, moribus, cæremoniis, & sacris rebus Ecclesiæ, veneratione Reliquiarum, Indulgentiis, & Ordinibus.

9. Papalis dignitas a Cæsare inolevit, & Papæ perfectio, & institutio a Cæsaris potentia emanavit.

10. Nullus sine revelatione assereret rationabiliter de se, vel alio, quod esset caput Ecclesiæ particularis, nec Romanus Pontifex est caput Romanæ Ecclesiæ particularis.

11. Non oportet credere, quod iste, quicumque est Romanus Pontifex, sit caput cujuscumque particularis Ecclesiæ Sanctæ, nisi Deus eum prædestinaverit.

12. Nemo gerit vicem Christi, vel Petri, nisi sequatur eum in moribus, cum nulla alia sequela sit pertinentior, nec aliter recipiat a Deo procuratoriam potestatem, quia ad illud Officium Vicariatus requiritur & morum conformitas, & instituentis auctoritas.

13. Papa non est verus, & manifestus successor Apostolorum Principis Petri, si vivit moribus contrariis Petro; & si quærit avaritiam, tunc est Vicarius Judæ Iscarioth. Et pari evidentia Cardinales non sunt veri, & manifesti successores Collegii aliorum Apostolorum Christi, nisi vixerint more Apostolorum, servantes mandata, & consilia Domini nostri Jesu Christi.

14. Doctores ponentes, quod aliquis per Censuram Ecclesiasticam emendandus, si corrigi noluerit, sæculari judicio est tradendus, pro certo sequuntur in hoc Pontifices, Scribas, & Pharisæos, qui Christum non volentem eis obedire in omnibus, dicentes, *nobis non licet interficere quemquam*, ipsum sæculari judicio tradiderunt, & quod tales sint homicidæ graviores, quam Pilatus.

15. Obedientia Ecclesiastica est obedientia secundum adinventionem Sacerdotum Ecclesiæ, propter expressam auctoritatem Scripturæ.

16. Divisio immediata humanorum operum est, quod sunt vel virtuosa, vel vitiosa, quia si homo est vitiosus, & agit quidquam, tunc agit vitiose; & si est virtuosus, & agit quidquam, tunc agit virtuose: quia sicut vitium, quod crimen dicitur, seu mortale peccatum, inficit universaliter actus hominis vitiosi, sic virtus vivificat omnes actus hominis virtuosi.

17. Sacerdotes Christi viventes secundum legem ejus, & habentes Scripturæ notitiam, & affectum ad ædificandum populum, debent prædicare, non obstante prætensa excommunicatione. Quod si Papa, vel aliquis Prælatus mandat Sacerdoti sic dispositio non prædicare, non debet subditus obedire.

18. Quilibet prædicantis officium de mandato accipit, qui ad Sacerdotium accedit; & illud mandatum debet exequi, prætensa excommunicatione non obstante.

19. Per censuras Ecclesiasticas excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ad sui exaltationem Clerus Populum laicalem sibi suppeditat, avaritiam multiplicat, malitiam protegit, & viam præparat Anti-Christo. Signum autem evidens est, quod ab Anti-Christo tales prosedunt censuræ, quas vocant in suis processibus fulminationes, quibus Clerus principalissime procedit contra

tra illos, qui denudant nequitiam Anti-Chriſti, qui Clerum pro ſe maximè uſurpabit.

20. Si Papa eſt malus, & præſertim ſi eſt præſcitus, tunc ut Judas Apoſtolus eſt diaboli, fur, & filius perditionis, & non eſt caput S. militantis Eccleſiæ, cum nec ſit membrum ejus.

21. Gratia prædeſtinationis eſt vinculum, quo corpus Eccleſiæ, & quodlibet ejus membrum jungitur Chriſto capiti inſolubiliter.

22. Papa, vel Prælatus malus præſcitus eſt æquivoce Paſtor, & vere fur, & latro.

23. Papa non debet dici Sanctiſſimus, etiam ſecundum Officium, quia alias Rex deberet etiam dici Sanctiſſimus ſecundum Officium; & tortores, & præcones dicerentur Sancti, immo etiam diabolus deberet dici Sanctus, cum ſit Officiarius Dei.

24. Si Papa vivat Chriſto contrarie, etiamſi aſcenderet per ritum, & legitimam electionem, ſecundum conſtitutionem humanam vulgatam; tamen aliunde aſcenderet, quam per Chriſtum, dato etiam, quod intraret per electionem a Deo principaliter factam: nam Judas Iſcariothes rite, & legitime a Deo Chriſto Jeſu electus eſt ad Epiſcopatum, & tamen aſcendit aliunde ad ovile ovium.

25. Condemnatio xlv. art. Joannis VVicleff per Doctores facta eſt irrationabilis, & iniqua, & male facta, & ficta eſt cauſſa per eos allegata, videlicet ex eo, quod nullus eorum ſit Catholicus, ſed quilibet eorum, aut eſt hæreticus, aut erroneus, aut ſcandaloſus.

26. Non eo ipſo, quo Electores, vel major pars eorum conſenſerit viva voce ſecundum ritus hominum in perſonam aliquam, eo ipſo illa perſona eſt legitime electa, vel eo ipſo eſt verus, & manifeſtus Succeſſor, vel Vicarius Petri Apoſtoli, vel alterius Apoſtoli in Officio Eccleſiaſtico: unde ſive Electores bene, vel male elegerint, operibus electi debemus credere: nam eo ipſo, quo quis copioſius operatur meritorie ad profectum Eccleſiæ, habet a Deo ad hoc copioſius facultatem.

27. Non eſt ſcintilla apparentiæ, quod oporteat eſſe unum Caput in ſpiritualibus regens Eccleſiam, quod ſemper cum Eccleſia ipſa militante converſetur, & conſervetur.

28. Chriſtus ſine talibus monſtruoſis capitibus per ſuos veraces Diſcipulos ſparſos per orbem terrarum, melius ſuam Eccleſiam regularet.

29. Apoſtoli, & fideles Sacerdotes Domini ſtrenue in neceſſariis ad ſalutem regularunt Eccleſiam, antequam Papæ Officium foret introductum: ſic facerent, deficiente, per ſumme poſſibile, Papa uſque ad diem Judicii.

30. Nullus eſt dominus civilis, nullus eſt Prælatus, nullus eſt Epiſcopus, dum eſt in peccato mortali: *Poſt hanc damnationem, cum Joanne Hus contumax perſeveraſſet in ſuis erroribus, una tum Hieronymo de Praga publico igne combuſtus eſt.*

CAPUT X.

Recenſentur Propoſitiones damnatæ in Concilio Baſileenſi ſub Eugenio IV. antequam Concilium eſſet acephalum anno 1435. deceptæ a libro Auguſtini Romani Archiepiſcopi Nazareni.

1. ANima Chriſti videt Deum tam clare, & intenſe, quantum clare & intenſe Deus videt ſeipſum.

2. Ratio ſuppoſitalis determinans humanam naturam in Chriſto, non realiter diſtinguitur ab ipſa natura determinata.

3. Chriſtus quotidie peccat, & ex eo quo fuit Chriſtus quotidie peccavit.

4. Non omnes juſtificati ſunt membra Chriſti, ſed ſoli prædeſtinati.

5. Humana natura in Chriſto eſt perſona Verbi.

6. Humana natura aſſumpta a Verbo ex unione perſonali eſt veraciter Deus naturalis & proprius.

7. Chriſtus ſecundum voluntatem creatam diligit naturam humanam unitam perſonæ Verbi, quantum diligit naturam Divinam.

8. Sicut duæ perſonæ in Divinis ſunt æqualiter diligibiles; ita duæ Naturæ in Chriſto humana, & divina ſunt æqualiter diligibiles propter Perſonam communem.

CAPUT XI.

Referuntur nonnullæ propoſitiones Magiſti Oxomenſis damnatæ in Congregatione Complutenſi, quarum damnationem auctoritate Apoſtolica confirmavit Sixtus IV. anno 1479.

1. PEccata mortalia quantum ad culpam, & pœnam alterius ſæculi delentur per ſolam cordis contritionem ſine ordine ad Claves.

2. Confeſſio de peccatis in ſpecie fuit ex aliquo ſtatuto utilis Eccleſiæ, non de jure divino.

3. Pravæ cogitationes confiteri non debent, ſed ſola diſplicentia delentur ſine ordine ad Claves.

4. Confeſſio debet eſſe ſecreta, ideſt, de peccatis ſecretis, non de manifeſtis.

5. Non ſunt abſolvendi pœnitentes, niſi peracta prius pœnitentia eis injuncta.

6. Papa non poteſt indulgere alicui viro pœnam Purgatorii.

7. Eccleſia Urbis Romæ errare poteſt.

8. Papa non poteſt diſpenſare in ſtatutis univerſalis Eccleſiæ.

9. Sacramentum Pœnitentiæ, quantum ad collationem gratiæ Sacramentalis, naturæ eſt, non alicujus inſtitutionis veteris, vel novi Teſtamenti.

Damnatæ fuerunt hæ propoſitiones ſcandaloſæ, & hæreticæ, & coactus Magiſter Petrus Oxomenſis abjurare illas, quod Catholice implevit.

CAPUT XII.

Recenſentur duæ Propoſitiones circa hominis animam rationalem, quas Leo X. damnavit in Concilio Lateranenſi ſeſſ. 8. anno 1553. Propoſitiones ſunt iſtæ.

1. ANima intellectiva mortalis eſt, ſaltem ſecundum philoſophiam.

2. Anima intellectiva eſt unica in cunctis hominibus.

Duæ iſtæ propoſitiones damnatæ fuerunt ut hæreticæ, ac deinde ſuperaddita hæc univerſalis definitio quoad aſſertiones philoſophicas. „ Cum verum vero minime contradicat, omnem aſſertionem veritati illuminatæ fidei contrariam omnino falſam eſſe definimus, & ut aliter dogmatizare non liceat, diſtrictius inhibemus. Omnes hujuſmodi erroneis aſſertionibus inhærentes, tamquam hæreticos vitandos, & puniendos fore decernimus. „

„ Inſuper omnibus, & ſingulis philoſophis in Univerſitatibus ſtudiorum generalium, & alibi publice legentibus diſtricte præcipimus, ut cum philoſophorum principia, aut concluſiones, in quibus a recta fide deviare noſcuntur, auditoribus ſuis legerint, ſeu explicaverint (quale hoc de immortalitate animæ, aut unitate, & mundi æternitate, ac alia hujuſmodi) teneantur

tur eisdem veritatem religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo (pro posse) docere, ac omni studio hujusmodi philosophorum argumenta, (cum omnia solubilia existant) pro viribus excludere, atque resolvere. ,,

CAPUT XIII.

Referuntur Propositiones XLI. Martini Lutheri a Leone X. damnatæ anno 1520. per Bullam Exurge Domine, *quæ sic habent.*

1. Hæretica sententia est, sed usitata, Sacramenta novæ legis justificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem.

2. In puero post Baptismum negare remanens peccatum, est Paulum, est Christum simul conculcare.

3. Fomes peccati, etiamsi nullum adsit actuale peccatum, moratur exeuntem a corpore animam ab ingressu cæli.

4. Imperfecta caritas morituri fert secum necessario magnum timorem, qui se solo satis est facere pœnam purgatorii, & impedit introitum regni.

5. Tres esse partes pœnitentiæ: Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem, non est fundatum in S. Scriptura, nec in antiquis SS. Christianis Doctoribus.

6. Contritio, quæ paratur per discussionem, collationem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquisitionem, hæc contritio facit hypocritam, immo magis peccatorem.

7. Verissimum est proverbium, & omni doctrina de Contritionibus hucusque data præstantius, de cetero non facere summas pœnitentias; optima pœnitentia nova vita.

8. Nullo modo præsumas confiteri peccata venialia, sed nec omnia mortalia, quia impossibile est, ut omnia mortalia cognoscas: unde in primitiva Ecclesia solum manifesta mortalia confitebantur.

9. Dum volumus omnia pure confiteri, nihil aliud facimus, quam quod misericordiæ Dei nihil volumus relinquere ignoscendum.

10. Peccata non sunt ulli remissa, nisi remittente Sacerdote credat sibi remitti: immo peccatum maneret, nisi remissum crederet; non enim sufficit remissio peccati, & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

11. Nullo modo confidas absolvi propter tuam Contritionem, sed propter verbum Christi, *Quodcumque solveris &c.* Hinc, inquam, confide, si Sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutum, & absolutus vere eris, quidquid sit de contritione.

12. Si per impossibile confessus non esset contritus, aut Sacerdos non serio, sed joco absolveret, si tamen credat se absolutum, verissime est absolutus.

13. In Sacramento pœnitentiæ, ac remissione culpæ, non plus facit Papa, aut Episcopus, quam infimus Sacerdos; immo ubi non est Sacerdos, æque tantum quilibet Christianus, etiamsi mulier, aut puer esset.

14. Nullus debet Sacerdoti respondere se esse contritum, nec Sacerdos requirere.

15. Magnus est error eorum, qui ad Sacramenta Eucharistiæ accedunt, huic innixi, quod sint confessi, quod non sint sibi conscii alicujus peccati mortalis, quod præmiserint orationes suas, & præparatoria: omnes illi judicum sibi manducant, & bibunt; sed si credant, & confidant se gratiam ibi consecuturos, hæc sola fides facit eos puros & dignos.

16. Consultum videtur, quod Ecclesia in communi Concilio statueret, laicos sub utraque specie communicandos, nec Bohemi sub utraque specie communicantes sunt hæretici, sed schismatici.

17. Thesauri Ecclesiæ, unde Papa dat Indulgentias, non sunt merita Christi.

18. Indulgentiæ sunt piæ fraudes fidelium, & remissiones bonorum operum: & sunt de numero eorum, quæ licent, & non de numero eorum, quæ expediunt.

19. Indulgentiæ his, qui veraciter eas consequentur, non valent ad remissionem pœnæ pro peccatis actualibus debitæ apud Divinam justitiam.

20. Seducuntur credentes, Indulgentias esse salutares, & ad fructum spiritus utiles.

21. Indulgentiæ necessariæ sunt solum publicis criminibus, & proprie conceduntur duris solummodo, & impatientibus.

22. Sex generibus hominum Indulgentiæ nec sunt necessariæ, nec utiles: videlicet mortuis seu morituris, infirmis legitime impeditis, his qui non commiserunt crimina, his qui crimina commiserunt, sed non publica, his qui meliora operantur.

23. Excommunicationes sunt tantum externæ pœnæ, nec privant hominem communibus spiritualibus Ecclesiæ orationibus.

24. Docendi sunt Christiani, plus diligere excommunicationem, quam timere.

25. Romanus Pontifex Petri Successor, non est Christi Vicarius super omnes totius mundi Ecclesias, ab ipso Christo in B. Petro institutus.

26. Verbum Christi ad Petrum, *quodcumque solveris super terram &c.* extenditur dumtaxat ad ligata ab ipso Petro.

27. Certum est in manu Papæ, aut Ecclesiæ prorsus non esse statuere articulos fidei, immo nec leges morum, seu bonorum operum.

28. Si Papa cum magna parte Ecclesiæ sic, vel sic sentiret, nec etiam erraret, adhuc non est peccatum, aut hæresis contrarium sentire; præsertim in re non necessaria ad salutem, donec fuerit per Concilium Universale, alterum reprobatum, alterum approbatum.

29. Via nobis facta est enervandi auctoritatem Conciliorum, & libere contradicendi eorum gestis, & judicandi eorum Decreta, & confidenter confitendi quidquid verum videtur, sive probatum fuerit, sive reprobatum a quocumque Concilio.

30. Aliqui articuli Joannis Hus condemnati in Concil. Constantiensi sunt Christianissimi, verissimi, & Evangelici, quos nec Universalis Ecclesia posset damnare.

31. In omni opere bono justus peccat.

32. Opus bonum optime factum, est veniale peccatum.

33. Hæreticos comburi, est contra voluntatem Spiritus Sancti.

34. Præliari adversus Turcas, est repugnare Deo visitanti iniquitates nostras per illos.

35. Nemo est certus, se non semper peccare mortaliter propter occultissimum superbiæ vitium.

36. Liberum arbitrium post peccatum est res de solo titulo; & dum facit quod in se est, peccat mortaliter.

37. Purgatorium non potest probari ex Sacra Scriptura, quæ sit in canone.

38. Animæ in Purgatorio non sunt securæ de earum salute, saltem omnes; nec probatum est ullis aut rationibus, aut Scripturis, ipsas esse extra statum merendi, aut augendæ caritatis.

39. Animæ in Purgatorio peccant sine intermissione quamdiu quærunt requiem, & horrent pœnas.

40. Animæ ex Purgatorio liberatæ ſuffragiis viventium minus beantur, quam ſi per ſe ſatisfeciſſent.

41. Prælati Eccleſiaſtici, & Principes ſæculares non male facerent, ſi omnes ſaccos mendicitatis delerent.

CAPUT XIV.

Monitum ad Eccleſiæ Paſtores, & Confeſſarios circa eorum vitium, ac deteſtandum peccatum, qui Orthodoxas ſcholas, Theologoſque Catholicos invidioſo Bajaniſmi, ac Janſenianiſmi nomine traducunt.

NOn dubito, quin futuri ſint homines, qui monitum hocce noſtrum vel ineptum habeant & prædicent, vel alio nomine irrideant atque contemnant. Scio enim eſſe apud pleroſque eorum opinionibus, eorumque ſtudiis & voluntati reſpondeant, & faveant, probent omnia ac ſummis laudibus efferant; quæ vero cum iis pugnant, cauſſa nondum cognita, damnent, ac fœdiſſimis conviciis proſcindant. Ii ſane vel ad rem monitum non eſſe, vel parti me ſervire voluiſſe, aut iis etiam pejora effutient. At horum ego dicteria, atque convicia nihili facio; non enim eos, quos malitia ita excæcaverit, ut apertam veritatem intueri aut nequeant, aut nolint, ſed homines ratione utentes, ac Chriſti-fidelium Rectores loquor, quibus dum ſuſcepti operis conſilium expoſitum, compertumque ſit, non dubito, quin ſi non opus, conſilium ſaltem probandum ſit animuſque ſcribentis. Hic enim demonſtrandum ſuſcepi quam grave peccatum, quamque enormis eorum ſit culpa, qui aut culpabili ignorantia, aut malitia ducti, ut proprias opiniones alienis præponant, ſolent has, eorumque auctores conviciis lacerare. De Bajaniſmi, ac Janſenianiſmi calumnia dicturus ſum, quod horum tantum damnatas ſententias recenſeam; ſed quæ hac de re diſputabo ad eos quoque applicati facile poterunt, qui Pelagianiſmi, Semipelagianiſmi, vel alterius ab Eccleſia proſcripti erroris Orthodoxos Theologos inſimulent. Primum itaque convicii hujus perverſitatem oſtendam, ac deinde ad calcem propoſitionum principaliores Theologorum opiniones, quæ notari erroris nequeant, explicabo. Nam id neceſſarium eſſe omnino arbitror ob adjectas Sporerio, ac Felici Poteſtati explicationes, quæ ſive ex ignorantia, ſive ex auctorum malitia, eo expoſitæ conſilio viſæ ſunt, ut facilius quiſque poſſit Theologos pleroſque Catholicos Janſenianiſmi accuſare.

Venio nunc ad id, quod in Monito explicandum ſuſceperam; ac principio ſtatuo, gravem eſſe culpam in re gravis momenti Apoſtolicæ Sedi non obtemperare, ejuſque præcepta ſub onere ſanctæ obedientiæ, & ſub graviſſimis pœnis impoſita palam contemnere. Id enim catholicis eſt omnino exploratum. Videamus modo Apoſtolicæ Sedis Decreta, & Conſtitutiones. Mitto latas in cauſſa Baji Conſtitutiones, atque rem ex Innocentii XI. decreto exordior. Is itaque die 2. *Martii* anno 1679. *omnibus in virtute ſanctæ obedientiæ præcepit, ut tam in libris imprimendis, ac Mſſ. quam in theſibus, diſputationibus, ac prædicationibus caveant ab omni cenſura & nota, nec non a quibuſcumque conviciis contra eas propoſitiones, quæ adhuc inter catholicos hac inde controvertuntur, donec a Sancta Sede re cognita ſuper eiſdem propoſitionibus judicium proferatur.* Deinde Innocentius XII. die ſexta Januarii anno 1694. decreto ſuo ſancivit, *ne quis traducatur invidioſo nomine Janſenianiſmi, niſi prius legitime conſtiterit aliquam ex quinque propoſitionibus docuiſſe, & tenuiſſe.* Vides Apoſtolicæ Sedis præcepta. Parent ne decretis præceptiſque hujuſmodi, qui Thomiſtas, Auguſtinianos, ac Theologos eorum opinionibus non faventes Janſenianos palam prædicant? Sed rem perſequamur. Satis nota eſt celeberrima Conſtitutio *Unigenitus*, quam infra referemus. Cum ea promulgata nonnulli Queſnellianiſmi, & Janſenianiſmi inſimulare cœpiſſent aſſertores gratiæ per ſe efficacis, ac ſaniores morum regulas edocentes, re ad Clement. XI. Pont. Max. delata, anno 1718. v. Kalendas Septembris Conſtitutionem edidit, cujus initium eſt *Paſtoralis*, in qua ad eos coercendos, qui ſcholarum opiniones cum damnatis in Bulla *Unigenitus* propoſitionibus confundebant: *Ceterum*, inquit, *in hoc ipſo præpoſtero judicio conſuetum calumniandi modum non derelinquunt; niſi enim excæcaret eos malitia eorum, ac niſi diligerent magis tenebras, quam lucem, ignorare non deberent ſententias illas ac doctrinas, quas ipſi cum erroribus per nos damnatis confundunt, palam, & libere in catholicis ſcholis, etiam poſt editam a nobis memoratam Conſtitutionem ſub oculis noſtris docere atque defendi, illaſque propterea minime per eam fuiſſe proſcriptas. Verum ſupercecidit ignis contentionis, & non viderunt ſolem lucidiſſimæ veritatis.* Cum vero hæc ſatis non fuerint ad eos compeſcendos, qui partium ſtudio incitati, atque ſuperbiæ ſpiritu ducti, proprias alienis opinionibus præponere, & de adverſariis victoriam ac veluti reportatum triumphum canere ſtudent, Clem. XII. die 2. Octobris anno 1733 novam Conſtitutionem edidit, quæ incipit, *Apoſtolicæ providentiæ officio*, in qua celeberrimæ Conſtitutionis *Unigenitus* mentione præmiſſa, in hunc modum loquitur: *Nos paterna quoque ſollicitudine inhærentes magnopere dolemus tenebras a diſſenſionis filiis offuſas nondum ex quorumdam mentibus ſatis eſſe diſcuſſas, ſed pleroſque etiam nunc intolerabili pertinacia contendere, cenſuris laudatæ Conſtitutionis doctrinam Sanctorum Auguſtini, & Thomæ de divinæ gratiæ efficacia eſſe perſtrictam. Ut igitur nullas caritatis partes ad revocandos errantes nobis reliquas faciamus, univerſis & ſingulis Chriſtifidelibus quacumque dignitate, etiam Epiſcopali, & majori fulgentibus in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipimus, & ſub canonicis pœnis mandamus, ne diſputantes, aut docentes ſive in ſcholis, ſive in concionibus, ſive ſcriptis editis, ſive aliter propoſitiones defendant, aut enuncient, quæ antedictas Novatorum calumnias firmare, & promovere poſſint. Mentes tamen eorumdem Prædeceſſorum perſpectas habentes nolumus aut per noſtras, aut per ipſorum laudes Thomiſticæ ſcholæ delatas, quas iterato noſtro judicio comprobamus & confirmamus, quidpiam eſſe detractum ceteris Catholicis ſcholis diverſa ab eadem in explicanda divinæ gratiæ efficacia ſententibus, quarum etiam erga hanc Sanctam Sedem præclara ſunt merita, quominus ſententias ea de re tueri pergant, quas hactenus palam & libere ubique, etiam in hujus Almæ Urbis luce docuerunt, & propugnarunt. Quamobrem ſel. record. Pauli V. & aliorum Prædeceſſorum noſtrorum ad reſtinguendum diſſentionum fomitem veſtigia proſequennes, & ſaluberrima mandata renovantes, auctoritate quoque noſtra omnibus & ſingulis ſuperius expreſſis interdicimus & prohibemus ſub iiſdem pœnis, ne vel ſcribendo, vel diſputando, vel alia qualibet occaſione notam, aut cenſuram ullam theologicam iiſdem ſcholis diverſa ſentientibus inurere, aut eorum ſententias conviciis, & contumeliis inceſſere audeant, donec de iiſdem controverſiis hæc Sancta Sedes aliquid definiendum, ac pronunciandum cenſuerit. Pacem ſiquidem, quam cum veritate diligendam Dominus præcipit, inter Catholicæ Eccleſiæ filios fovere, & communire debemus, & curamus, ut conjunctis diverſarum licet ſcholarum ſtudiis firmius ſit adverſus erroris inſidias præſidium.*

Accedunt etiam Litteræ in forma Brevis Bened. XIII. ad univerſos Fratres Ordinis Prædicatorum adverſus calumnias doctrinæ SS. Auguſtini, & Thomæ intentatas, quarum initium eſt, *Demiſſas preces*. In eis itaque hæc habentur: *Eos qui Conſtitutione* Unigenitus *damnatam Auguſtinianam & Thomiſticam doctrinam aſſeverant, Apoſtolicæ*

ſtolicæ auctoritati detrahere; atque ita concludit: *Magno igitur animo contemnite, dilecti Filii, calumnias intentatas ſententiis veſtris de gratia præſertim per ſe, & ab intrinſeco efficaci, ac de gratuita prædeſtinatione ad gloriam ſine ulla prævisione meritorum, quas laudabiliter hactenus docuiſtis, & quas ab ipſis SS. Doctoribus Auguſtino, & Thoma ſe hauſiſſe, & verba Dei, Summorum Pontificum & Conciliorum decretis, & Patrum dictis conſonas eſſe commendabili ſtudio ſchola veſtra gloriatur. Cum igitur bonis, & rectis corde ſatis conſtet, ipſique calumniatores, niſi dolum ſequi velint, ſatis perſpiciant, SS. Auguſtini & Thomæ inconcuſſa tutiſſimaque dogmata nullis prorſus antedictæ Conſtitutionis cenſuris eſſe perſtricta; ne quis imposterum eo nomine calumnias ſtruere, & diſſenſiones tenere audeat, ſub canonicis pœnis diſtricte inhibemus. Pergite porro Doctoris veſtri opera ſole clariora ſine ullo prorſus errore conſcripta, quibus Eccleſiam Chriſti mira eruditione clarificavit, inoffenſo pede decurrere, ac per certiſſimam illam Chriſtianæ doctrinæ regulam ſacroſanctæ religionis veritatem, incorruptæque diſciplinæ ſanctitatem tueri, ac vindicare &c.*

Ea Apoſtolicæ Sedis decreta, præcepta, ac latas in contemptores pœnas. At quæ ſub præcepto & in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub canonicis pœnis vetita ſunt, ea gravem per ſe obligationem ferre, nemo ignorat. Ita vero Apoſtolica Sedes vetat Janſenianiſmi notare opiniones, quæ in ſcholis a Thomiſtis, & Auguſtinianis traduntur, quæ palam Romæ ſub Pontificis oculis docentur, & propugnantur, & quæ ab Auctoribus Catholicis proponuntur, dummodo per legitimam cauſſam probatum non ſit, ſenſum illas involvere damnatorum errorum. Quis ergo non videt peccare eos, qui invidioſis hujuſmodi nominibus viros catholicos traducant, ac publicos etiam eſſe Apoſtolicæ Sedis contemptores?

At convicia & calumniæ hujuſmodi non ſolum inobedientiæ, & contemptus Apoſtolicæ Sedis reatum habent, ſed injuriam maximam ſecum ferunt, ac alia quam plurima, quæ peccatum augeant. Nam crimen hæreſeos maximum eſt, ac maximam ſecum fert infamiam. Ergo graviſſime viro præſertim Eccleſiaſtico, vel Regularium Ordini injuria fit, dum hæreticus prædicatur, & graviſſimum peccatum hujuſmodi convicium eſt. Accedit præterea odium, quod inde ſequitur, & publicæ inter Eccleſiaſticos viros inimicitiæ atque lites, quæ res Populo Chriſtiano ſunt maximo ſcandalo, atque hæreticis occaſionem præbent contemnendi Eccleſiam catholicam, fidemque Orthodoxam. Quænam vero etiam apud benigniores Theologos doctrina eſt, quæ a graviſſima culpa mala hæc valeat excuſare? non ſolum enim caritas in re graviſſima, ſed etiam juſtitia manifeſte læditur, ut ex iis, quæ de Caritate, & Juſtitia diſputata ſunt, manifeſtum eſt.

Dicet vero aliquis non poſſe opiniones illas cenſura notari, ſed fas eſſe Theologo, qui in oppoſita ſententia verſetur, Thomiſticas vel Auguſtinianas opiniones ita confutare, ut ex earum poſitione Bajaniſmum, vel Janſenianiſmum conſequi argumentetur. Ut enim cuique licet omni argumentorum genere contrarias opiniones refellere, ac proprias tueri; ita etiam licitum cuique erit ob abſurda, quæ inde ſequerentur, opiniones illas rejicere: quia veris illis conſtitutis, veras quoque adſtruere oporteret Baji, Janſenii, Queſnelliique theſes.

Non ergo licite id fieri poſſe, immo & quandoque hujuſmodi oppoſitiones plurimum conferre cenſeo ad exponendum Catholicum dogma, & ad aperiendum explicandumque diſcrimen, quod inter damnatas ab Eccleſia propoſitiones, & Catholicorum opiniones intercedit. Quamobrem, ſi ſervatis caritatis legibus ac eo tantum animo hujuſmodi argumenta urgeantur, ut veritas magis magiſque clareſcat, & ut certi inter damnatam doctrinam, atque orthodoxas opiniones limites detegantur, laude digni Theologi haberentur. Sed ſi fallaces illas ratiocinationes, quas adhibent, tanti faciant, ut certos ſe eſſe jactitent, opiniones illas, Bajanas, Janſenianaſque eſſe, atque ita prædicent; tum peccant revera contra Apoſtolicæ Sedis præceptum, & Apoſtolicam Sedem contemnunt, cum pluris faciant privatam eorum opinionem, quam illius judicium, & mandatum: peccant etiam contra caritatem, & juſtitiam, quia lædunt quam maxime famam proximi ſui, illumque ad odium, & diſſidia talia provocant, ut maxima inde in Chriſtiano populo ſcandala ſequantur; ac demum Catholicæ Religioni plurimum obſunt, tum ob honorem, quem præbent damnatis ſectis: tum cum eiſdem Theologos noſtros ſentire prædicant; tum ob deriſionem cui apud illas ſectas exponunt judicium Eccleſiæ, quod veluti iniquum traducitur, quaſi in illis damnaſſet, quod in aliis tolerat, ac aperte permittit; tum denique, quia ita difficiliorem faciunt errantium converſionem. Hæc vero tanti mihi momenti ſemper viſa ſunt, ut non modo convicia hæc, ſed etiam hujuſmodi argumentandi rationem horruerim. Neque enim facile fieri poſſe cenſeo, ut ita argumentando ſcandalum apud ſimpliciores præcaveri poſſit, & ut animus in eo, qui ita agit, deſit in opinionem contrariam, illiuſque aſſertores invidiam conciliandi. Accedit etiam, argumenta hujuſmodi mera eſſe ſophiſmata, poſita jam definitione Eccleſiæ, quæ decrevit, opiniones illas a damnatis erroribus eſſe omnino diverſas. Ecquis enim ignoret, in re Theologica purum putumque ſophiſma eſſe ratiocinium illud, quo probari quidpiam contenditur, quod judicio Eccleſiæ adverſetur? Quis ergo dicat non perverſe agere, qui uſu ſophiſmatum violant caritatem, ſcandala creant, & ad minus periculo ſeſe exponunt lædendi in re graviſſima famam proximi, & contemnendi Eccleſiam?

Denique muneri deſunt ſuo ſcholaſtici illi, qui hujuſmodi ratiocinandi rationem adhibent. Nam Scholaſticæ Theologiæ inſtitutum, ac Theologi officium eſt explicare orthodoxa dogmata, novatorum adverſus ea ſophiſmata ſolvere, ac diſcrimen oſtendere, quod inter proſcriptos errores, & catholicorum opiniones intercedit. Hac enim unice de cauſſa Theologia Scholaſtica utilis dici poteſt; quodnam enim aliud eſt bonum, quod ejus uſu Religioni, atque Eccleſiæ afferri poſſit? Numquid ingenii oſtentatio, glorioſa apud homines, aut ſeria occupatio, quæ otium excludat? At priora duo Eccleſiæ malum potius, quam bonum conciliant; tertium vero inutile prorſus eſt, niſi ex occupatione illa quidpiam erui valeat, quod Religioni profit. Age vero, qui tanto conatu ſtudent Thomiſticas, vel Auguſtinianas, aut aliorum Catholicorum hominum opiniones Janſenianas oſtendere, annon potius confundere orthodoxas opiniones cum erroribus videntur, quam diſcrimen detegere, & explicare? Annon favent potius, quam noceant errori proſcripto, dum illum cum Catholici hominis opinione confundendo, occaſionem novatoribus præbent ſub velo orthodoxæ opinionis tegendi errores, ac hæreſes? Ubi tunc eſt bonum, quod Eccleſiæ affert Theologia Scholaſtica? Nam ita potius errori, quam veritati catholicæ præſidio eſt. Nec dici poteſt obſcuram hac in re materiam eſſe; etenim Eccleſiæ definitio, quæ ſcholarum opiniones immunes ab errore declarat, perſpicua eſt. Theologi Thomiſtæ, & Auguſtiniani perſpicue explicant diſcrimen inter proprias, & damnatas ſententias, atque id egregie quoque tuentur. Ut ii ergo id faciunt, cur conjunctis viribus adverſus errorum inſidias, ex horum etiam principiis, agere Theologi reliqui non poterunt? Ita ſane prudentiores omnes faciunt, dum

contra Semipelagianos disputando, eos constituta quoque *scientia Media* confutant, etsi hæc hujus aliquando erroris insimulata fuit. Quare ergo Thomistica, vel Augustiniana, aut quacumque alia constituta hypothesi refellendi non erunt Lutherani, Jansenianique? Hac via Catholicorum honori, Ecclesiæque bono consulitur, & conjunctis viribus, ut Apostolica Sedes jubet, hæreses impugnantur. Hæc quantum ad Monitum; quoad explicationem Catholicarum opinionum earumque a Jansseniano errore discrimen vide c. XVI.

CAPUT XV.

Recensentur novem, ac septuaginta Propositiones Michaelis Baji, olim a Pio V. & Gregorio XIII. ac deinde ab Urbano VIII. anno 1664. confixæ in Bulla In Eminenti.

1. NEc Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita recte vocantur Gratia.

2. Sicut opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritorium, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritorium.

3. Et bonis Angelis, & primo homini, si in statu illo perseveraſſet usque ad ultimum vitæ, felicitas esset merces, & non gratia.

4. Vita æterna homini integro, & Angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt.

5. In promissione facta Angelo, & primo homini continetur naturalis justitiæ constitutio, qua pro bonis operibus, sine alio respectu, vita æterna justis promittitur.

6. Naturali lege constitutum fuit homini, ut si in obedientia perseveraret, ad eam vitam pertranſiret, in qua mori non posset.

7. Primi hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera; sed juxta modum loquendi Scripturæ Sacræ non recte vocantur gratia: quo fit, ut tantum merita, non etiam gratiam debeant nuncupari.

8. In redemptis per gratiam Christi, nullum inveniri potest bonum meritum, quod non sit gratis indigno collatum.

9. Dona concessa homini integro, & Angelo forsitan, non improbanda ratione, possunt dici gratia; sed quia secundum usum Sacræ Scripturæ nomine gratiæ, ea tantum munera intelliguntur, quæ per Jesum Christum male meritis, & indignis conferuntur, ideo neque merita, neque merces, quæ illis redditur, gratia dici debet.

10. Solutio pœnæ temporalis, quæ peccato dimisso sæpe remanet, & corporis resurrectio, proprie nonnisi meritis Christi adscribenda est.

11. Quod pie & juste in hac vita mortali usque in finem conversati vitam consequimur æternam, id non proprie gratiæ Dei, sed ordinationi naturali statim initio creationis constitutæ justo Dei judicio deputandum est; neque in hac retributione bonorum ad Christi meritum respicitur, sed tantum ad primam institutionem generis humani, in qua lege naturali constitutum est, ut justo Dei judicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur.

12. Pelagii sententia est. Opus bonum circa gratiam adoptionis factum non est Regni cælestis meritorium.

13. Opera bona a filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo, quod fiunt per Spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantum ex eo, quod sunt conformia legi, quodque per se præstatur obedientia legi.

14. Opera bona justorum non accipient in die judicii extremi ampliorem mercedem, quam justo Dei judicio mereantur accipere

15. Ratio meriti non consistit in eo, quod qui bene operatur habet gratiam, & inhabitantem Spiritum Sanctum, sed in eo solum, quod obedit divinæ legi.

16. Non est vera legis obedientia, quæ fit sine caritate.

17. Sentiunt cum Pelagio, qui dicunt esse necessarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis sublimetur ad statum Deificum.

18 Opera Catechumenorum, ut fides, & pœnitentia ante remissionem peccatorum facta, sunt vitæ æternæ merita; quam vitam ipsi non consequuntur, nisi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur.

19. Opera justitiæ, & temperantiæ, quæ Christus fecit ex dignitate personæ operantis, non traxerunt majorem valorem.

20. Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.

21. Humanæ naturæ sublimatio, & exaltatio in consortium divinæ naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis: & proinde naturalis dicenda est, & non supernaturalis.

22. Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Romanos II. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt*, intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus.

23. Absurda est eorum sententia, qui dicunt, hominem ab initio, dono quodam supernaturali & gratuito, supra conditionem naturæ suæ fuisse exaltatum, ut Fide, Spe, & Caritate Deum supernaturaliter coleret.

24 A vanis & otiosis hominibus secundum insipientiam Philosophorum excogitata est sententia, quæ ad Pelagianismum rejicienda est; Hominem ab initio sic constitutum, ut per dona naturæ superaddita fuerit largitate Conditoris sublimatus, & ad Dei filium adoptatus.

25. Omnia opera Infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.

26. Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio.

27. Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio, nonnisi ad peccandum valet.

28. Pelagianus est error, dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.

29. Non soli fures ii sunt, & latrones, qui Christum, viam, & ostium veritatis & vitæ negant, sed etiam quicumque aliunde, quam per ipsum, in viam justitiæ (hoc est ad aliquam justitiam) conscendi posse docent

30 Aut tentationi ulli sine gratiæ ipsius adjutorio resistere hominem posse, sic ut in eam non inducatur, ut ab ea non superetur.

31. Caritas perfecta & sincera, quæ est de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tam in Catechumenis, quam in pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorum.

32. Caritas illa, quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.

33 Catechumenus juste, recte, & sancte vivit, & mandata Dei observat, ac legem implet per caritatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in Baptismi lavacro demum percipitur.

34. Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut auctor naturæ, & gratuiti, quo Deus amatur ut beatificator, vana est, commentitia, & ad illudendum sacris litteris, & plurimis veterum testimoniis excogitata.

35. Om-

35. Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.

36. Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex sola Philosophia, per elationem præsumptionis humanæ, cum injuria Crucis Christi defenditur a nonnullis Doctoribus.

37. Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex naturæ solis viribus ortum ducit, agnoscit.

38. Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur, aut laudabilis illa caritas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa, Deus amatur.

39. Quod voluntarie fit, etiamsi necessario fiat, libere tamen fit.

40. In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati.

41. Is libertatis modus, qui est a necessitate, sub libertatis nomine non reperitur in Scripturis, sed solum nomen libertatis a peccato.

42. Justitia, qua justificatur per fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum, quæ est operum Justitia; non autem in gratia aliqua animæ infusa, qua adoptatur homo in filium Dei, & secundum interiorem hominem renovatur, ac Divinæ naturæ consors efficitur, ut sic per Spiritum Sanctum renovatus, deinceps bene vivere, & Dei mandatis obedire possit.

43. In hominibus pœnitentibus ante Sacramentum absolutionis, & in Catechumenis ante Baptismum est vera justificatio, separata tamen a remissione peccatorum.

44. Operibus plerisque, quæ a fidelibus fiunt solum ut Dei mandatis pareant, cujusmodi sunt, obedire parentibus, depositum reddere, ab homicidio, a furto, a fornicatione abstinere, justificantur quidem homines, quia sunt legis obedientia, & vera legis justitia; non tamen iis obtinent incrementa virtutum.

45. Sacrificium Missæ non alia ratione est Sacrificium, quam generali illa, qua omne opus, quod fit, ut sancta societate Deo homo inhæreat.

46. Ad rationem, & definitionem peccati non pertinet voluntarium; nec definitionis quæstio est, sed causæ & originis, utrum omne peccatum debeat esse voluntarium.

47. Unde peccatum originis vere habet rationem peccati sine ulla relatione, ac respectu ad voluntatem, a qua originem habuit.

48. Peccatum originis est habituali parvuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur parvulo, eo quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium.

49. Et ex habituali voluntate dominante fit ut parvulus decedens sine regenerationis Sacramento, quando usus rationis consecutus erit, actualiter Deum odio habeat, Deum blasphemet, & legi Dei repugnet.

50. Prava desideria, quibus ratio non consentit, & quæ homo invitus patitur, sunt prohibita præcepto: *Non concupisces*.

51. Concupiscentia, sive lex membrorum, & prava ejus desideria, quæ inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia.

52. Omne scelus est ejus conditionis, ut suum auctorem, & omnes posteros eo modo inficere possit, quo infecit prima transgressio.

53. Quantum est ex vi transgressionis, tantum meritorum malorum a generante contrahunt, qui cum minoribus nascuntur vitiis, quam cum majoribus.

54. Definitiva hæc sententia, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falso tribuitur Augustino, cum Pelagii sit.

55. Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur.

56. In peccato duo sunt, actus, & reatus: transeunte autem actu, nihil manet, nisi reatus, sive obligatio ad pœnam.

57. Unde in Sacramento Baptismi, aut Sacerdotis absolutione, proprie reatus peccati duntaxat tollitur: & ministerium Sacerdotum solum liberat a reatu.

58. Peccator pœnitens non vivificatur ministerio Sacerdotis absolventis, sed a solo Deo, qui pœnitentiam suggerens & inspirans vivificat eum, & resuscitat; ministerio autem Sacerdotis solum reatus tollitur.

59. Quando per eleemosynas, aliaque pœnitentiæ opera Deo satisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant, (nam alioqui essemus saltem aliqua ex parte redemptores) sed aliquid facimus, cujus intuitu Christi satisfactio nobis applicatur, & communicatur.

60. Per passiones Sanctorum in Indulgentiis communicatas non proprie redimuntur nostra delicta; sed per communionem caritatis nobis eorum passiones impertiuntur, & ut digni simus, qui pretio Sanguinis Christi a pœnis pro peccatis debitis liberemur.

61. Celebris illa Doctorum distinctio, divinæ legis mandata bifariam impleri, altero modo quantum ad præceptorum operum substantiam tantum, altero quantum ad certum quemdam modum, videlicet secundum quem valeant operantem perducere ad regnum (hoc est ad modum meritorum) commentitia est, & explodenda.

62. Illa quoque distinctio, qua opus dicitur bifariam bonum, vel quia ex objecto, & omnibus circumstantiis rectum est, & bonum (quod moraliter bonum appellare consueverunt) vel quia est meritorium Regni æterni, eo quod sit a vivo Christi membro per spiritum caritatis, rejicienda est.

63. Sed & illa distinctio duplicis justitiæ, alterius, quæ fit per Spiritum caritatis inhabitantem; alterius, quæ fit ex inspiratione quidem Spiritus Sancti cor ad pœnitentiam excitantis, sed nondum cor inhabitantis, & in eo caritatem diffundentis, qua divinæ Legis justificatio impleatur, similiter rejicitur.

64. Item & illa distinctio duplicis vivificationis, alterius, qua vivificatur peccator, dum ei pœnitentiæ, vitæ novæ propositum, & inchoatio per Dei gratiam inspiratur; alterius, qua vivificatur, qui vere justificatur, & palmes vivus in vite Christo efficitur, pariter commentitia est, & Scripturis minime congruens.

65. Nonnisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrii bonus, sive non malus, & gratiæ Christi injuriam facit, qui ita sentit & docet.

66. Sola violentia repugnant libertati hominis naturali.

67. Homo peccat, etiam damnabiliter, in eo, quod necessario facit.

68. Infidelitas pure negativa in his, in quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.

69. Justificatio impii fit formaliter per obedientiam Legis, non autem per occultam communicationem, & inspirationem gratiæ, quæ per eam justificatos faciat implere legem.

70. Homo existens in peccato mortali, sive in reatu æternæ damnationis, potest habere veram caritatem; & caritas, etiam perfecta, potest consistere cum reatu æternæ damnationis.

71. Per contritionem, etiam cum caritate perfecta, & cum voto suscipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen, extra casum necessitatis, aut Martyrii, sine actuali susceptione Sacramenti.

72. Omnes omnino justorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum, unde & Job, & Martyres, quæ passi sunt, propter peccata sua passi sunt.

73. Nemo, præter Christum, est absque peccato originali: hinc B. Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum, omnesque ejus afflictiones in hac vita, sicut & aliorum Justorum, fuerunt ultiones peccati actualis, vel originalis.

74. Concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum est, sicut & alii habitus pravi.

75. Motus pravi concupiscentiæ sunt, pro statu hominis vitiati, prohibiti præcepto, *Non concupisces*. Unde homo eos sentiens, & non consentiens, transgreditur præceptum *Non concupisces*; quamvis transgressio in peccatum non deputetur.

76. Quamdiu aliquid concupiscentiæ carnalis in diligente est, non facit præceptum, *Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo*.

77. Satisfactiones laboriosæ Justificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem restantem post culpam condonatam.

78. Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis conditio.

79. Falsa est Doctorum sententia, primum hominem potuisse a Deo creari, & institui, sine Justitia naturali.

Nota 1. Pii V. Const. ita absolvitur. *Quas quidem sententias stricto coram nobis examine ponderatas, quamquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possent, in rigore & proprio verborum sensu ab assertoribus intento hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, & in pias aures offensionem immittentes, respective &c. damnamus &c.* Lacroixius, Mansius, Felix Potest. Continuator, & alii, interpunctionem sive virgulam, post verbum *possent*, & ante *To, in rigore* a Bajanis sublatam fuisse asserunt, ut inde inferrent nullam determinate dici posse damnatam ex iis propositionibus, sed tantum aliquas indeterminate, ideoque posse singulas defendi in sensu ab assertoribus intento; sed Urbanum VIII. in Generali Congr. an. 1644. producta ex archivo Bulla *In eminenti* a se edita anno 1641. pro damnatione illarum thesium comprobanda, ex eadem ostendisse virgulam positam fuisse post verbum *possent*. Quidquid sit de Congregatione illa Generali, quam ii Auctores loquuntur, res explorata est, in Constitutione S. Pii relata in edita a Gregorio XIII. quæ incipit *Provisionis nostræ*, & in illa quam diximus ab Urbano VIII. vulgatam, post verbum *possent*, reperiri virgulam: Immo addit Natalis Alexander in Hist. Eccl. sæc. xv. & xvi. cap. 2. ar. xvi. *Quod si absque nota interpunctionis seu virgulæ in Pontificio Pii V. diplomate hæc sententia legenda esset, sibi ipsi contradixisset sapientissimus Pontifex; hoc enim posito nonnullæ Baji propositiones, non solum* aliquo pacto, *sed simpliciter, & absolute subsistineri possent; siquidem fieret sensus, illas in rigore & sensu proprio sustineri posse, quod sane idem est ac posse absolute & simpliciter subsistineri. Neque Toletus omnium retractationem a Michaele Bajo Pontificis nomine postulasset, & impetrasset, si aliqua in rigore & proprio sensu ab Auctore intento subsistineri posset*, ut idem paullo infra subnectit.

En autem Baji retractatio. *Ego Michael de Baji Cancellarius Universitatis Lovaniensis agnosco, & profiteor, me ex variis colloquiis, & communicationibus habitis cum R. P. D. Francisco Toleto Concionatore Suæ Sanctitatis, & ad hanc rem specialiter misso super diversis sententiis, & propositionibus jam & olim a* SS. D. N. Pio V. fel. record. *sub data Kal. Octob. an.* 1579., *& nuper a Gregorio XIII. iterato damnatis, & prohibitis: ita morum, & eo perductum esse, ut plane mihi habeam persuasum, earum omnium sententiarum damnationem, atque prohibitionem, jure meritoque, ac nonnisi maturo judicio, & diligentissima discussione præmissis, factam, atque decretam esse: Fateor insuper, plurimas eu iisdem sententiis in nonnullis libris a me olim, & ante emanatam Sedis Apostolicæ super iis censuram conscriptis; & in lucem editis contineri, & defendi etiam in eo sensu, in quo reprobantur. Denique declaro me in præsentiarum ab iis omnibus recedere, & damnationi a S. Sede factæ acquiescere, nec posthac ullas docere, asserere, ac defendere velle.* Actum 24. Maji &c.

Nota 2. Ex Suaresio Prolog. 6. c. 2. n. 14. *Generatim dici posse, has propositiones, quæ non apparent ita damnabiles propter nudam doctrinam: propter acerbitatem, & audaciam, qua Bajus suas propositiones adstruebat, & contrarias notabat, rejectas esse a Pontifice saltem ut scandalosas, quia Baji illa immodica exaggeratio scandalum generabat.* Eademque Vasquesius ait 1. 2. disp. 180. c. 18., suamque assertionem testimonio comprobat duorum S. R. E. Cardinalium Bellarmini, & Toleti, quibus ita Baji causa, & doctrina perspecta erat, ut nemo iis melius eam cognoscere potuerit; cum prior Romæ esset dum Bulla promulgata fuit, alter vero Bajo auctor retractationis fuerit, ut supra diximus.

Accedit etiam celebris ex Prædicatorum familia Theologus Contempsonius, qui tom. 1. diss. 1. c. 1. sect. 1. scribit: *Adde (quod hac vice pro omnibus a te observari diligentissime velim) declarasse Tium V. plures ex Bajanis propositionibus esse veras, & catholicas, & ab Augustino totidem verbis quandoque deceptas, eas tamen Sanctitatem Suam reprobasse, vel ob censuræ atrocitatem, vel ob Auctoris supercilium, vel ob pravam earum interpretationem.* Quam ob rem, non omnes Baji propositiones, sublato scandalo, censuræ in alios Theologos atrocitate, aliorum contemptu, & prava interpretatione, in aliis auctoribus repertæ, damnari debent, vel ex ipsa Suaresii, Vasquesiique, ac Bellarmini, & Toleti confessione. Immo nec omnino rejicienda videtur nonnullorum Theologorum interpretatio, qui iis remotis, quæ diximus, propositiones aliquas ex illis aliquo pacto, & in rigore ac proprio verborum sensu ab auctoribus intento, propugnari posse tuentur; scilicet in sensu intento ab aliis Catholicis auctoribus, qui easdem tradiderant, ac etiam nunc docent, sine acerbitate, ac prava illa interpretatione, qua a Bajo donabantur. Et sane, si dum Summus Pontifex Baji propositiones in ea Constitutione proscripsit, verba illa *in rigore &c.* ad Bajum referenda essent, non dixisset in sensu *ab Assertoribus*, sed ab assertore intento, quod quidem comprobari ex eo etiam potest, quia ut Belellius, aliique referunt, ante Bullæ promulgationem, Summo Pontifici plurimorum querelæ delatæ fuerunt, *quod illæ damnatione non Baji errores, sed insuper plures Augustini, & aliorum nobilissimorum Theologorum propositiones totidem verbis expressæ comprehenderentur*; quamobrem ne propositiones illæ in sensu catholico ab Augustino, aliisque Scholæ Theologis intento dicerentur proscriptæ, posita in Bulla fuere verba illa, *quamquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possunt in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento*. Sed cum Pius V. suppresso Baji nomine eas proscripserit, & cum a Baji quoque discipulis illæ propugnarentur sententiæ, valde mihi verisimilior videtur Natalis Alexandri interpretatio, quæ locum non haberet, si assertores ibi designati, alii Catholici Auctores essent; præsertim cum ex epist. ab eodem S. Pio V. 3. Maji supradicti anni ad eumdem Bajum conscripta, constet, ipsi Bajo, ac *ceteris illarum propositionum Assertoribus* silentium impositum fuisse. Ex quo constat voluisse Pontificem in illa Const. designare esse illas propositiones damnatas in sensu *ab Assertoribus* illis intento. Atque hæc omnia indicanda duxi, ne ea quæ ad vindicandas a censuris Scholarum Orthodoxarum opiniones maxime faciunt, prætermissa viderentur.

CA-

CAPUT XVI.

De variis hominis ad ultimum finem comparati ſtatibus, de libertate, deque Chriſti gratia. Ubi ea potiſſimum declarantur, quæ ad explicanda Lutheri, Baji, Janſenii, Queſnelliique ſyſtemata, atque ad vindicandas ab omni nota Catholicorum opiniones neceſſaria videntur.

STatus hic ſumitur pro conditione illa, ſub qua humana natura ad ſuum ultimum finem juxta providentiæ leges comparata concipitur; quo ſenſu ii, qui ultimum finem poſſident, eoque fruuntur, in ſtatu termini; qui vero per virtutes, ac bona opera ad illum pervenire contendunt, in ſtatu viæ poſiti dicuntur. Dum hominem ſpectamus veluti in via poſitum per quam juxta providentiæ ordinem ad finem pervenire ſtudeat, triplicem diſtinguimus ipſius ſtatum; hoc eſt, innocentiæ, naturæ lapſæ, & naturæ per Chriſti gratiam reparatæ. Status innocentiæ ille eſt, in quo fuit Adamus a Deo poſitus a doloribus, miſeriis, ac morte immunis, cum ea naturæ integritate, per quam ſenſus affectuſque perfecte rationis imperio ſubeſſet, & cum originali juſtitia ac gratia ſanctificante. Status naturæ lapſæ miſera eſt illa Adami poſterorum conditio, qui nondum per Baptiſmum ab originaria, quam ex eodem Adamo trahimus, culpa liberati ſunt. Status denique naturæ reparatæ, is eſt, in quo ſunt homines Chriſti gratia liberati, & redempti. Atque ii ſtatus ſunt, in quibus revera homo aut fuit, aut nunc eſt. Diſputari quoque ſolet de ſtatibus, qui non fuere, ſed eſſe poſſint, qui poſſibiles appellantur; & inquiri, 1. num poſſibilis ſit ſtatus puræ naturæ, in quo homo ſine vitio, & ſine gratia eſſet, ſubjectus tamen infirmitatibus, altiſque miſeriis, quibus nunc ſumus obnoxii; 2. num poſſibilis ſit ſtatus naturæ integræ, in quo ſupernaturali auxilio careret homo, nec ad ſupremam eſſet beatitudinem elevatus, ſed iis naturæ præſidiis donaretur, quibus immunis fieret a noſtris miſeriis, ac per naturales virtutes iis reſpondentem beatitudinem comparare ſibi poſſet; 3. denique num poſſibilis ſit ſtatus naturæ lapſæ, non reparandæ, in quo fuiſſet homo poſt Adæ peccatum, ſi Deus infinita ſua miſericordia eum non liberaſſet. De iis ergo ſtatibus primum dicendum eſt.

Atque a recenſendis proſcriptis erroribus exordior. Pelagiani initio V. Eccleſiæ ſæculi negantes originale peccatum, Adamum dixere ita fuiſſe a Deo conditum, ut nunc homines naſcuntur, ſine ullo naturæ adjutorio, & ſine ſupernæ gratiæ auxilio. Horum hæreſim excitavere iterum ſextodecimo ſæculo Sociniani, originariam culpam negantes, ac docentes Adamum mortalem, ac iis omnibus obnoxium conditum fuiſſe miſeriis, quibus nos premimur. Iis proxime accedunt Arminiani, qui juxta Limborchii explicationem, in Adamo nullum ſupernaturale donum, nullamque indebitam prærogativam agnoſcunt, licet ſcientia aliqua ei in illo ſtatu neceſſaria donatum fuiſſe aſſerant, eaque rectitudine, qua nec inordinate concupiſceret, nec concupiſcere poſſet, quia cum lex tunc non eſſet, liberrimus voluntatis uſus ſine culpa erat, & licet contra Pelagianos, ac Socinianos doceant a morte futurum fuiſſe immunem, virtute fructus arboris vitæ, quo in Paradiſo uti potuiſſet. Ii itaque credidere, hominem viribus naturæ, quas in præſentia habet, Deo ultimo fini, ac ſuperno bono proportionatum eſſe, ac ad illius poſſeſſionem pervenire poſſe, & Adamum peccato ſuo, ſecluſo pravo exemplo, nihil prorſus homini nocuiſſe.

Contra vero Calvinus, Lutherus, Bajus, Janſenianique, hominem ob Adami peccatum, ita vitiatum in natura ac depravatum effutiunt, ut non tantum quælibet indebita in eo prærogativa deſideretur, ſed etiam naturales, ac propriæ ipſius virtutes ac perfectiones, quibus ante illud peccatum Deo ita proportionatus erat, ut ſolis naturæ viribus cognoſcere, amare, ac bono libertatis uſu facile Deum conſequi potuiſſet. Dicam paucis, omnia conceſſa Adamo bona integritatis, juſtitiæ, innocentiæ, quibus a paſſionibus, infirmitate, ac morte immunis erat, & facile virtutem ſectari, ſanctèque vivere poterat, naturæ fuiſſe proprietates, & appendices tradunt. In eo ergo cum Pelagianis, Socinianiſque conveniunt, quod hominem omni bono ſupernaturali, ac ſuperna gratia deſtitutum, initio a Deo conditum aſſerant, & quod ſolæ ei naturæ vires ad finis conſecutionem ſufficerent; diſſident vero, quia nunc nonnullis naturæ proprietatibus, & perfectionibus ſpoliatum aſſerunt. Ita vero Calvinum docuiſſe, verba hæc ſatis aperte declarant, quæ a Bellarmino recenſentur de Gratia primi hominis cap. 1. *Ergo animam hominis Deus mente inſtruxit, qua bonum a malo, juſtum ab injuſto diſcerneret: ac quid ſequendum, vel fugiendum ſit præeunte rationis luce videret. Huic adjunxit voluntatem, penes quam eſt electio. His præclaris dotibus excelluit prima hominis conditio.* Vides nullam fieri ſupernaturalis gratiæ mentionem, ſed libertatis tantum per peccatum amiſſæ, & naturalis cognitionis per iſtud obtenebratæ, ut ipſe alibi exponit. Lutherus vero comment. in 3. Geneſ. caput clarius loquitur, quia poſtquam dixit, *juſtitiam non fuiſſe quoddam donum, ſed fuiſſe vere naturalem, ut natura Adæ eſſet diligere Deum, credere Deo, agnoſcere Deum*, ſubdit, *Hæc tam naturalia fuere in Adamo, quam naturale eſt quod oculi lumen recipiant.* Et infra: *Porro hæc probant originalem juſtitiam eſſe de natura hominis: ea autem per peccatum amiſſa, non manſiſſe integra naturalia, ut ſcholaſtici delirant.* In eadem abjere hæreſim Bajus, ejuſque Sectatores. Vide Baji propoſitiones circa gratiam Angelorum, & primi hominis, 1. 3. 7. 9. 21. 23. 24. 27. 75. 66. in quibus aſſerit Angeli, primique hominis *merita* non recte vocari *gratiam*; felicitatem quam conſecuti ſunt Angeli, quamque perſeverando aſſecutus eſſet Adam, non *gratiam* ſed *mercedem* fuiſſe; *merita* primi hominis *munera* fuiſſe creationis, ac exaltationem humanæ *naturæ* in divinæ conſortium, ideſt, juſtitiam & ſanctificationem, ſive in filii Dei adoptionem, naturalem dicendam eſſe, non ſupra naturæ ordinem atque indebitam; naturalem itidem ſive juxta naturæ conditionem fuiſſe immortalitatem. Denique irridet Theologos ajentes, Adamum ſupernaturalibus, & gratuitis donis ac auxiliis indiguiſſe, ut fide, ſpe, & caritate Deum coleret. Hæc vero cum ita ſe habeant, quis non videt Bajum cum Calvino, ac Luthero ſenſiſſe, hominem a Deo initio formatum cum debitis ipſius naturæ perfectionibus, ea fuiſſe mente ac libertate præditum, qua bonum malumque diſcernere, ſanctèque vivere, ac æternam adipiſci beatitudinem potuiſſet, ſi vellet, quave perfecte corpus, ejuſque motus deprehenderet, ac nutu ſuo facile regeret; corpus denique habuiſſe nec infirmitatibus, nec morti obnoxium? Ita ſane ipſius ſententiæ declarant, atque ita expoſitæ illæ fuere a celebrioribus Theologis, ſcilicet a Bellarmino de Grat. primi hominis lib. 1. cap. 1., ab Aloyſio Turriano in Tractat. contra Bajum cap. 1. §. 1., a Vaſqueſio, a Suareſio proleg. 6. de Grat. c. 2. n. 5. a Ripalda, Goneto, Eſtio, Franciſco Macedo, altiſque. Hoc vero poſito, quis non videt turpiter eos errare, qui cenſeant cum Bajo ſentire, negantes poſſibilem ſtatum puræ naturæ, quia hic propoſitione 55. dixerat: *Deus non potuiſſet ab initio talem creare hominem, qualis nunc naſcitur?* Nam Bajus puram naturam hominis eam credidit, quæ in Adamo fuit, nunc vero non puram, ſed depravatam, vitiatam, ac in natura-

turalibus corruptam ob peccatum esse, ait, & a Deo vitiatam fieri non potuisse naturam asserit. At qui negant inter Catholicos, naturam puram a Deo creari potuisse, ex aliis principiis id eruunt, quæ non sunt improbata, ut infra ostendemus. Redeo nunc ad rem.

Neque dubitari potest, quin in eadem cum Bajo hæresi fuerit Jansenius damnati illius systematis propugnator acerrimus, cum recensendo Adamiticæ culpæ consectaria, ea doceant, quæ ex pravis Baji principiis sequuntur, de quibus infra dicemus. Interim indicare sufficiat Quesnellianas illas theses, quæ eumdem errorem præseferunt, sunt vero 34. 35. 36. 37. in quibus declarat, Adami gratiam, quæ sequela fuit creationis, debitam adhuc integræ naturæ fuisse, & humana dumtaxat produxisse merita; ac discrimen designando quod inter gratiam status innocentiæ, atque Christi gratiam interceserit, ait, illam quemque *in propria persona* recipere debuisse; hanc vero *in persona Christi*; ac illam sanctificando hominem in semetipso fuisse *ei proportionatam*; hanc vero nos in Christo sanctificando, omnipotentem esse, ac Dei Unigenito Filio dignam. Quæ sane perspicue designare videntur, voluisse Quesnellium adstruere integritatem, ac sanctitatem, ceteraque Adami prærogativas, naturæ nondum per culpam depravatæ inseparabilem conditionem, ac debitas proprietates fuisse. Id vero ne gratis videatur assertum, celebres nonnullos Theologos indicandos censui, qui rem ita explicaverunt. Vide Jacobum Fontanam Tom. 1. *Conflit. Unigenitus propugnatæ* pag. 577. & seq., *Institutionem Pastoralem* editam, ac probatam post comitia Cardinalium, Archiepiscoporum, & Episcoporum Galliarum an. 1514., Henricum Cardinalem Bissy in Tract. Theologico adv. Quesn. &c., Gregorium Selleri S. R. E. Cardinalem in principio Tomi VI., aliosque Theologos.

Habes itaque hæreses contra catholica de statu innocentiæ dogmata, quæ credere nos cogunt, Adamum in illo fuisse statu positum, supernaturali gratia instructum, per quam in sanctitate, & justitia constituebatur, a morte, miseriis immunis, nec concupiscentia & passionibus subjectum, cum affectus rationis imperio omnino subditi essent. Dum hæc intacta maneant, nil est quod in Scholasticorum opinionibus reprehendas, quæ versantur vel circa instans, in quo fuit illi gratia collata, vel circa distinctionem originalis justitiæ a caritate; vel circa necessitatem gratiæ per se efficacis ultra sufficientem, vel circa naturam habitus supernaturalis auxilii, aliudve simile. Dum enim statuas habuisse supernaturale auxilium, sine eo nihil agere potuisse, quod ad æternam felicitatem conferret, ac liberum sub hoc auxilio mansisse, fides nostra sarta ac tecta servatur; sive dicas, gratiam sanctificantem habuisse, & sufficientem qua bene agere posset, si vellet; sive auxilium efficax ultra sufficiens ad salvandam dependentiam a Deo, necessarium ei fuisse ad agendum opineris: sive putes supernam dilectionem divinitus eidem inspiratam, ac in eo permanentem caritatem fuisse, qua sanctus Deoque carus esset, & qua si vellet bene agere, ac in accepta justitia perseverare potuisset, quin etiam novo auxilio adjuvaretur, sive alio modo Scholasticis etiam ignoto explices inhærentem, aut permanentem in eo sanctitatem, & justitiam, & supernum adjutorium; sine quo bene agere, ac perseverare non poterat. Idem de integritate, aliisque privilegiis dicas; nam modo rationis in affectus imperium adstruas, ac immunem illum a morte fuisse, nil vetat, quominus vel in gratia supernaturali, vel in naturali rectitudine vim illius imperii constituas, & quominus una, vel altera hypothesi, qua id contigerit ratione, demonstres; sicut liberum cuique est investigare, quo modo ab infirmitatibus, & morte futurus fuisset immunis, dum tamen legem fateatur, qua a moriendi necessitate liberabatur.

Pauca nunc de statu puræ naturæ dicemus, idque ex eo quod Sporerius, sive illius supplementi auctor, aliique confidenter asserant, Bajanos, Jansenianosque esse, qui hunc possibilem negent. Ii equidem possibilem negant, sed ducti principiis superius a nobis expositis, quæ sunt hæreseos ab Ecclesia notata. Si ergo Theologi sint, qui principia illa improbent, ac alia via astruere conentur, vel Deum hominem concupiscentiæ rationi rebelli subjectum condere initio non potuisse, vel debuisse etiam illum supernaturali gratia donare; cur damnati erroris contra Apostolicæ Sedis sententiam arguuntur? Sunt vero quam plures, qui hominem fieri potuisse, qualis nunc nascitur, negent, ac nonnulli etiam qui attenta divina providentia, nequidem sine gratia condi posse propugnent. Ex iis autem nemo cum Jansenianis convenit in damnatis erroribus. Ii enim, ut vidimus, integritatem, justitiamque originalem, & sanctitatem debitas naturæ proprietates adstruebant. Contra vero Augustiniani, aliique Theologi Orthodoxi, hæc indebita homini esse, ac sanctitatem gratuitum donum supernaturale fatentur. Negant vero posse hominem fieri concupiscentiæ subjectum; quia hunc effectum peccati, ad peccatum inclinantem, & contra naturam esse hominis rationalis juxta SS. Augustinum, & Thomam opinantur, Quid vero in hoc est revelationi, ac definitioni Ecclesiæ contrarium?

Dicent fortasse damnatam esse Baji propositionem, quæ hominem fieri potuisse negat, sicut nunc nascitur. Sed jam dixi, quo sensu hæc proscripta fuerit, ac celebriores Theologi asserunt, hanc unam ex illis esse, quæ aliquo pacto defendi possunt, licet attentis Baji principiis jure meritoque proscripta in eo fuerit. Videatur Petrus Mansius *de Peccato Originali*, quæst. IV. ubi plurima profert ex Augustino, Thoma, Bonaventura, Alensi, aliisque Theologis, quæ probant concupiscentiam esse ab appetitu sensitivo distinctam, ac perversam affectionem, sive qualitatem, quæ Deum auctorem habere nequeat. Accedit etiam, quod si ex illa fas esset inferre, potuisse revera Deum hominem facere qualis nunc nascitur, cum nunc peccato nascatur infectus; ita quoque fieri potuisse oporteret, quo nihil absurdius.

Alii vero censent, non solum fieri a Deo non posse hominem concupiscentiæ subjectum, sed nec etiam supernaturali gratia destitutum; non quod hæc naturæ sit debita, cum donum sit gratuitum, & supernaturale; sed quia posito homine ad imaginem Dei formato, ac amante Deum, atque in ipsum veluti ac in ultimum finem suum tendente, illumque appetente, providentiæ ordo postulat, ut ea ipsi concedantur, quæ ad illius consecutionem sunt necessaria: & sicut alii Theologi teneri Deum ex providentiæ lege asserunt ad unicuique dandum in hoc statu auxilia sufficientia Redemptoris, quibus possint homines expedite, & proxime mandata servare, quæ tamen auxilia etsi ex illa lege debita, ad veram tamen gratiam pertinere tuentur: ita isti, quod hominis naturam exigere asserant imaginem Dei, innatum Dei clare videndi appetitum, & esse non posse, quin Deum amet, quem tamen nequit sine gratia diligere, nequidem ut naturæ auctorem, in quocumque statu ex providentiæ & justitiæ lege, homini gratiam conditoris deberi opinantur, ut mandata servare, Deum auctorem suum diligere, ac optatam beatitudinem consequi valeat.

Opinio hæc Novatorum supra expositam hæresim detestatur, atque in tribus fundatur principiis, in quibus Theologi pro libito disceptare salva fide possunt. Nam asse-

asserunt. 1. Hominem natura sua ad imaginem Dei esse. 2. Fieri non posse, quin indito naturæ appetitu feratur in Deum ipsius auctorem, ac finem clare videndum. 3. Amare non posse Deum, nequidem ut naturæ auctorem, quin superna gratia a creaturis, & supra seipsum elevetur, ac dirigatur in Deum propter se amabilem. Hæ vero opiniones sunt, quæ revelatis principiis, & Ecclesiæ definitionibus non adversantur, & quæ in Scholis Catholicis semper apud nonnullos viguere. Ex hujusmodi principiis eruunt, Deum condito homine rationali, vi suæ providentiæ, debere illi gratiam conferre, qua suum auctorem diligere possit, servare mandata, & in finem suum pervenire; qua gratia is, qui est natura servus, adoptatur, ut licite serviat, & suum dominum colat, & jus habeat ad illam hæreditatem, sine qua beatus esse non posset. Ubinam hæc opinio ab Ecclesia proscripta est? Immo Apostolica Sedes, ut improbat eos, qui contrariam, quæ communior est, Pelagianismi, & Manichæismi cum Jansenio insimulant: ita eos reprehendit, qui hanc Jansenianismi accusant. Atque hæc una ex illis scholæ opinionibus est, quæ a catholicis etiam Romæ sub oculis Pontificis propugnantur; Mitto enim Contemplonium celebrem e Dominicana familia Theologum, aliosque, qui editis jam operibus variis in locis puræ naturæ statum impossibilem tradidere, Cardinalis Norisius, Fulgentius Belelli, & Laurentius Berti Romæ hanc propugnaverunt opinionem, ac in editis in lucem operibus asseruere; & eamdem traditam vidi ac publice propugnatam non solum in Schola Augustinianensium, sed etiam a Monachis Casinensibus in Monasterio S. Calisti, & a Viro Clarissimo Antonio Francisco Vezzosi Clerico Regul. in Conventu S. Andreæ de Valle. Sed hæc satis de statu innocentiæ & naturæ purę.

Disputandum nunc est de statu naturæ lapsæ, hoc est de misera illa conditione, in qua humanum genus ob Adami culpam nunc reperitur, spoliatum nempe naturæ indebitis donis; miseriis, quibus premimur, concupiscentiæ, potestati dæmonis, denique indignationi subjectum, ac adamitica ipsa culpa per generationem propagata infectum. Orthodoxa fides docet, omnes homines ex Adamo propagatos, etiam ex Fidelium parentibus ortos originali peccato infectos nasci, esse jure ad æternam felicitatem privatos, filios iræ, atque vindictæ, & æternæ damnationi obnoxios. Hæreticorum nonnulli, ut Pelagiani, Sociniani, & Arminiani originale peccatum negant; Lutherani vero, Calviniani, ac Jansenistæ nimium illius effectus extollunt. Nam per istud liberum arbitrium omnino extinctum prædicant, ac rationem misere obtenebratam, depravatamque ipsam naturam. Ad Lutheranos, Calvinianosque quod spectat, præter quam quod peccatum originale in concupiscentia formaliter positum asserunt, quæ etiam in baptizatis remanet, ajunt Baptismum tegere tantum, aut radere, non vero tollere originale peccatum, & editi contra eosdem in Concilio Tridentino Canones palam faciunt, docuisse etiam perditum omnino Adami culpa fuisse liberum arbitrium. In quam hæresim abiisse quoque Bajum, Jansenium, atque Quesnellium, eorum damnatæ propositiones ostendunt, ex quibus constat in homine post Adami peccatum libertatem deesse indifferentiæ, ad merendum & demerendum satis esse, ut a coactione immunis sit, nec requiri ut a necessitate antecedente & inevitabili sit liber. Hinc ajunt peccare omnes damnabiliter, etiam in iis, quæ vitare nequeunt; indeliberatos concupiscentiæ motus esse vera peccata; impossibilia Deum jubere, ac hominibus quoque justis impossibilia esse aliqua Dei præcepta, atque iis similia, quæ clariora fient, eorum exposita hæresi.

Omnes ergo Novatores isti, ajunt, Adamum per voluntarium peccatum dona naturæ debita perdidisse, & inter alia libertatem indifferentiæ, & claram cognitionem eorum, quæ ad jus naturæ pertinent. Quamobrem ignorantia eorum, quæ ad naturæ legem pertinent, & agendi, peccandique necessitas, atque concupiscentia rebellis, veluti voluntariæ in Adamo volitæ reputantur. Ideoque invincibilis juris naturæ ignorantia a culpa non excusat, indeliberati concupiscentiæ motus peccata sunt contra præceptum *non concupisces*, & operationes omnes, quamquam necessariæ, ut sunt opera omnia Infidelium, secundum hypothesim Jansenianam, sunt peccata, quia necessitas illa, qua inevitabiliter fiunt ex voluntaria, & libera Adami culpa, cum quo nos quoque peccavimus, orta est, ac remanet in homine etiam postquam per Baptismum sit originale peccatum sublatum.

Itaque homo post Adami peccatum libertatem amisit, ac necessarie agit quæcumque operatur. Quamobrem spectari juxta Novatores hujusmodi debet, veluti agens necessarium, delectatione ad ea, quæ operaturus sit, determinandum. Itaque sicuti bilanx determinatur pondere, & sicut lanx quæ majori premitur pondere necessario inclinatur, ita necessarie in eam trahitur partem hominis voluntas, in quam major delectatio urgeat. Hæc est vera Jansenianæ hæresis imago a Luthero & Calvino delineata, sed a Bajo, Jansenio, atque Quesnellio veluti aliquo velo obducta. Videant vero ii, qui Augustinianos, ac Thomistas Jansenismi insimulant, num jure horum de libertate hominis sententiam cum Jansenii systemate confundant? Nam ii omnes fatentur per Adami peccatum attenuatas quidem esse liberi arbitrii vires, sed manere adhuc indifferentiæ libertatem.

Sed antequam ad aperiendum discrimen veniamus, quod inter hos Novatores Catholicosque Theologos intercedit, observare necesse est, tria alia illos statuere, quæ sunt cum recensito errore connexa; scilicet amissam cum libertate fuisse naturalis scientiæ cognitionem, castumque amorem Dei integræ naturæ debitum, ac loco istius dominantem cupiditatem successisse. Cum vero in homine necessitas, ignorantia legis, & vitiosa cupiditas ob peccatum insint libere in Adamo commissum, asserere non verentur, ad peccatum, & demeritum agendi necessitatem non obesse, sed libertatem sufficere libere in Adamo omissam, eamdemque ob causam peccata esse, quæ ex ignorantia etiam invincibili contra naturæ legem fiunt, atque dominantis concupiscentiæ motus. Hæc basis est Jansenianismi systematis. Ut vero pessimas, quæ inde nascuntur consecutiones, intelligere valeamus, duo illi amores, sive duæ illæ delectationes exponendæ sunt, quibus veluti pondere necessario flectitur, agiturque voluntas. Sunt ii duo amores; amor mundi, qui vitiosa cupiditas, ac terrena quoque delectatio dicitur; & amor Dei, sive caritas a Deo inspirata. Nullam in hominem actionem esse contendunt, quæ aut ex vitiosa illa cupiditate, aut ex caritate perfecta non oriatur. Quamobrem, quæ ex caritate non sunt, ea omnia ex cupiditate, ideoque vera peccata esse prædicant. Hinc omnia opera Infidelium, & peccatorum cum ex caritate non sint, veluti ex vitiata radice prodeuntia infecta esse atque peccata ajunt. Hinc vel ipse timor gehennæ, quo peccator ad conversionem disponitur, & actus reliqui, qui a caritate non oriantur, cujusque generis sint, vera peccata esse definiunt. Hac de causa, liberum arbitrium sine sanctificante gratia nihil nisi peccatum operari posse, atque gratiam omnem extra dominantem caritatem, etiam sufficientem, excludunt. Hæc indicasse sufficiat, ut inde concludere clare possim, toto cælo Thomistarum, Augustinianensium, aliorumque Theologorum opinio-

niones ab horum Novatorum erroribus diffidere. Nam ut incipiam a libero arbitrio,

Quis horum est, qui Adami peccato extinctum asserat? Numquid illud perimit gratia efficax? At hæc infirmo, & attenuato arbitrio a Deo datur, ut illud roboret, adjuvet, perficiat, modo tamen ejusdem indoli consentaneo, libero scilicet, cum libera sit illius indoles. Gratia enim efficax quæ lapsis hominibus datur, medicinalis est, neque præsumi potest, peritum medicum, cognito ægroti morbo, medicinam porrigere, quæ illum occidat. Quis ergo credat Deum divinum medicum, cui arbitrii infirmitas cognita est, congruam medicinam non porrigere? Si Adami peccatum non extinxit arbitrium, numquid medicina divina illud interficiet? *Si non occiditur per vulnerantem*, inquit Prosper, *numquid per medentem?* Quod medicus gravi infirmitati natura sua efficax remedium porrigat, ideone ægroti natura detrimentum accipiet? Paucis dicam, efficax gratia ratio est Dei Omnipotentis, qui non tollere, sed roborare, juvare, perficere vult libertatem; ergo perficit, non minuit, non extinguit: alioquin effectus infinitæ causæ virtuti non responderet. Dices intellectu difficile est, qua ratione id cum arbitrio concilietur. At mysterium est, ut ait Augustinus, quid ergo mirum?

Hæc vero non ad Thomistas tantum, sed etiam ad Augustinianos pertinent. Si enim medicinalis efficax gratia a Deo ad perficiendum libertatis usum destinata est, sive hæc præmotio dicatur, sive divina inspiratio, sive dilectio, sive delectatio prævia ac victrix; semper Dei actio est, atque effectum parit, quem Deus vult. Quid, si dicant moralem necessitatem afferre præviam prædominantem delectationem? Quis unquam hanc proscripsit opinionem? Sed ut os obstruatur imperitis nonnullis, quibus Sorbonicus ille Turnellius imposuit, dum asseruit delectationem superiorem, seu relative victricem basim constituere Jansenistarum systematis, paullo fusius rem agam. Opinio hæc damnata jam Jansenistarum hæresi propugnata fuit a Basilio Pontio, Augustino Burgensi, Mansio, Macedo, Haberto, Cardinali Laurea, Cardinali Norisio, aliisque, & Romæ sub oculis Pontificis Summi tradita & propugnata fuit ab Augustinianis, & Monachis Casinensibus, ac asserta & typis tradita a Laurentio Berti, aliisque. Numquid passa id fuisset Apostolica Sedes, cujus judicio Jansenistarum hæresis damnata fuit, si res ita se haberet, ut Turnellius asserit? Immo pluries hæc doctrina expensa fuit, ac post illius examen, Norisius Cardinalis renunciatus fuit, ac Berti laudatus. Sed annon Moliniani ipsi propugnant gratiam relativam, comparatam malitiæ gradibus, quæque respectu Syriorum est efficax seu victrix, & respectu Corozaitarum inefficax est? Numquid hæc a Jansenianis differt, quia gratiam, non vero inspirationem, lumen cæleste, sanctam delectationem vocant? At hic non est de nominis appellatione contentio. Itaque cum jam sit notum, Jansenium extinctum asserere arbitrium per peccatum Adami, jam patet fundamentum systematis: ac delectatio illa victrix seu victrix, & respectu Corozaitarum inefficax est? Numquid hæc a Jansenianis differt, quia gratiam, non vero inspirationem, lumen cæleste, sanctam delectationem vocant? At hic non est de nominis appellatione contentio. Itaque cum jam sit notum, Jansenium extinctum asserere arbitrium per peccatum Adami, jam patet fundamentum systematis: ac delectatio illa victrix in Jansenio non potest libertatem, quæ non est, tollere, sed naturam necessario operantem flectere debet: ut ab aliis vero usurpata, juvat, fovet, perficitque libertatem, ut alia quæcumque efficax gratia.

Diffident præterea Thomistæ, Augustiniani, aliique ab istis Novatoribus; quia isti præter dominantem caritatem, nullam aliam gratiam agnoscunt, ac sufficientem damnant. Contra vero Thomistæ sufficientem adstruunt, quæ vere potentiam perficit, ac dat posse operari, atque hanc ab efficaci diversam statuunt, concessamque asserunt, non prædestinatis tantum, sed Catholicis, hæreticis, ac etiam infidelibus, licet nonnulli eorum cum aliis Catholicis sentiant, non dari parvulis decedentibus in utero matris, ac obcæcatis nonnullis peccatoribus, & infidelibus: qua in re consentientes quoque habent Augustinianos, qui gratiam sufficientem, usurpata ab Augustino phrasi, etiam parvam vocare solent, quod concupiscentiæ conatus non vincat: differunt vero isti a Thomistis, quia sine novo auxilio, hanc satis esse ajunt ad orandum, si homo velit, ut gratiam uberiorem ad vincendum aptam obtineat.

Aliud est Augustinianæ doctrinæ caput, quod cum damnatis erroribus aliqui imperiti confundunt, quod scilicet, ii doceant hominem teneri ad actiones suas humanas in Deum ultimum finem dirigendas, nec posse eas ita in Deum referre sine gratia. At a Jansenianis, Bajanisque hæc opinio longe diversa est, cum Augustiniani dicant tantum vel actu, vel virtute in Deum referendas; cum adstruant, præsto esse infidelibus, & peccatoribus etiam saltem non obcæcatis gratiam, qua ita actiones dirigant suas; cum fateantur non ita esse mentem ab originali culpa depravatam, ut motus aliquos bonos natura sua habere non possit, ac non habeat, & ut gratia destituta necessario ad peccandum trahatur. Nam beatitudinis amor, qui in natura est, bonus est naturæ motus, & si qui sint actus, qui ad Deum non referuntur, juxta Augustinianos, non sunt mali aut lethalia peccata, quæ ab infecta dominante cupiditate inficiantur; sed mali tantum dici possunt ob defectum rectæ ordinationis, ac fere semper culpa venialis, ac levissima sunt. Rursum gehennæ metum in pœnitente bonum, ac salutarem fatentur, ac Novatores hac in re validissime confutant, licet asserant esse præterea ad justificationem obtinendam necessariam initialem caritatem, qua & Deum pœnitens diligere incipiat, & sese a creatura avertere, atque convertere ad Creatorem. Hanc opinionem censura notari posse vetuit Apostolica Sedes, ut videre est in notis adjectis Theologiæ P. Antoine ex Benedicti XIV. doctrina. Vides ergo quam late distent Catholicorum opiniones a damnatis sententiis.

Sed unum adhuc monendum superest, scilicet, notandos non esse Catholicos, qui salva fide, qua credimus, hominem justificari per gratiam eidem inhærentem, gratiam ei necessariam esse ad bene agendum etiam ad initium fidei, eamque iis conferri omnibus, quos supra diximus, atque hanc arbitrii libertatem juvare, & roborare, non adimere, diverso a recepto in Scholis modo supernaturalium donorum, & gratiæ interioris naturam explicent. Nam id Philosophi potius modum declarantis, quo actiones nostræ fiant, habitusque in anima insint, munus est, quam Theologi revelationem unice proponentis, atque consecutiones ex ea deducentis. Quis ergo reprehendat illos, qui sanctificari animam per caritatem asserant, & caritatem esse vel Dei in nobis permanentem actionem, vel inspiratam divinitus dilectionem, quæ naturam elevet, elevatam ad Deum amandum, ejusque amore agendum inclinet, adjuvetque etiam ut vere actu diligatur Deus, vel Dei amore quisquam agatur? si hæc salva libertate fiant, quid est, quod damnari possit, præsertim cum aliæ etiam divinæ in homine gratiæ operationes juxta definitam ab Ecclesia doctrinam explicentur? Dum necessitas gratiæ salvatur ad initium fidei, ad sanctitatem, ad credendum, sperandum, agendumque ut oportet, libertas una cum gratia operante, & mysterium in concilianda gratia cum libero arbitrio, salva fides, ac Ecclesiæ doctrina est.

CAPUT XVII.

Decretum SS. D. N. Alexandri VII. Feria V. die 30. Januar. 1619.

IN Congregatione Generali S. Romanæ, & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctissimo Domino Nostro Domino Alexandro divina Providentia Papa VII. ac Eminentiss. & Reverendiss. DD. S. R. E. Cardinalibus in universa Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus a S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

Cum nuper a Regularibus Mendicantibus diœcesis Andegaven. Judicio Sedis Apostolicæ (ad quam dumtaxat controversias Fidei, ac morum universalis Ecclesiæ pertinet definire) infra insertæ propositiones fuerint oblatæ, de mandato Sanctissimi Domini Nostri Domini Alexandri divina Providentia Papæ VII. plurium Theologorum, & Canonistarum a Sanctitate Sua ad id specialiter deputatorum examini sunt commissæ, quo peracto, & relata Sanctitati Suæ unanimi eorumdem Theologorum, atque Canonistarum censura, Idem Sanctissimus, auditis votis Eminentissimorum & Reverendissimorum DD. Cardinalium Generalium Inquisitorum, easdem propositiones, prout infra qualificatas, auctoritate Apostolica declaravit, declaratas decrevit, & tales ab omnibus haberi præcepit.

1. Concil. Trid. non obligat Regulares in Gallia ad obtinendas approbationes ab Episcopis, ut Sæcularium confessiones audire possint, neque ex illius Concilii auctoritate privilegia Regularium restringi possunt, cum in Gallia receptum non sit, prætexquam in decisionibus Fidei, neque etiam Bulla Pii IV. pro confirmatione illius Concilii promulgata.

Est falsa, temeraria, scandalosa, in hæresim, & schisma inducens, Sacro Concilio Tridentino, & Sedi Apostolicæ injuriosa.

2. Ubi Concil. Trid. est receptum, non possunt Episcopi restringere, vel limitare approbationes, quas Regularibus concedunt ad Confessiones audiendas, neque illas ulla ex causa revocare. Quinimmo Ordinum mendicantium Religiosi ad eas approbationes obtinendas non tenentur; & si ab Episcopis Religiosi non probentur, rejectio illa tantumdem valet, ac si approbatio concessa fuisset.

Complexe accepta est falsa, temeraria, scandalosa, & erronea.

3. Regulares Ordinum mendicantium semel approbati ab uno Episcopo ad confessiones audiendas in sua diœcesi, habentur pro approbatis in aliis diœcesibus, nec nova Episcoporum indigent approbatione. Regulares habent potestatem absolvendi a peccatis Episcopo reservatis, etiamsi ab Episcopo auctoritas ipsis indulta non fuerit.

Quoad primam partem est falsa, & saluti animarum perniciosa. Quoad secundam partem est falsa, auctoritati Episcoporum, & Sedis Apostolicæ injuriosa.

4. Nullus in foro conscientiæ Parochiæ suæ interesse tenetur, nec ad annuam Confessionem, nec ad missas Parochiales, nec ad audiendum verbum Dei, divinam legem, Fidei rudimenta, morumque doctrinam, quæ ibi in Catechesibus annunciantur, & docentur.

Quoad primam, & secundam partem simpliciter accepta, est erronea, & temeraria: suppositis vero privilegiis Apostolicis, nullam meretur Censuram. Et quoad tertiam partem de auditione verbi Dei servetur dispositio sacri Concilii Tridentini.

5. Talem legem in hac materia nec Episcopi, nec Concilia Provinciarum, vel Nationum sancire, nec delinquentes aliquibus pœnis, aut Ecclesiasticis censuris mulctare possunt.

Suppositis itidem privilegiis Apostolicis, nullam meretur censuram; verum ista non est prædicanda, nec publice docenda, prout nec præcedens quarta.

6. Regulares mendicantes petere possunt licite a Judicibus Sæcularibus, ut injungant Episcopis, quatenus ipsi mandata concedant ad prædicandum in Adventu, & Quadragesima: Quod si renuant facere Episcopi, decretum Judicum Sæcularium tantumdem valet, ac si permissio dictis Religiosis concessa fuisset.

Est falsa, erronea, & in hæresim, ac schisma inducens.

Hanc ergo qualificationem, & declarationem a cunctis tenendam, sequendam, & in praxi observandam esse, Sanctitas Sua declaravit, & mandavit sub pœnis contra Schismaticos, Temerarios, Seditiosos, ac de hæresi suspectos respective impositis. Contrariis quibuscumque non obstantibus &c.

Nota. Adeo clara est affixa sex supra recensitis propositionibus censura, ut explicatione nostra non egeat. Vide tamen, si placet, apud Auctorem earumdem refutationem.

CAPUT XVIII.

Decretum alterum ejusdem Pontificis die 24. Septembris 1665.

SAnctissimus D. N. audivit non sine magno animi sui mœrore, complures opiniones Christianæ disciplinæ relaxativas, & Animarum perniciem inferentes, partim antiquas iterum suscitari, partim noviter prodire ac summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omnino ab evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens eruptura esse Christianæ vitæ corruptela. Quare, ne ullo unquam tempore viam salutis, quam suprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatari, seu verius perverti contingeret, idem Sanctissimus D. N. ut oves sibi traditas ab ejusmodi spatiosa, lataque, per quam itur ad perditionem, via, pro pastorali sollicitudine in rectam semitam evocaret, earumdem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus ferio commisit: Qui tantum negotium strenue aggressi, eique sedulo incumbentes, & mature discussis usque ad hanc diem infrascriptis propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suæ sigillatim exposuerunt.

1. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Caritatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

De eadem sic Clerus Gallicanus in sua censura an. 1700. 4. Sept. *Hæc propositio est scandalosa, in praxi perniciosa, erronea, fidei, & Evangelii oblivionem inducit.*

Repugnat S. Th. 2. 7. q. 44. art. 2. ad 1. ubi sic: *dantur præcepta de actibus virtutum*; atqui præcepta hæc specialia sunt, & specialiter obligant. Eadem enim est omnium virtutum Theologicarum ratio: atqui ex eodem S. Th. 1. 2. qu. 100. art. 10. *actus caritatis cadit sub præceptum legis, quod de hoc specialiter datur*; ergo.

Et vero fides specialiter præcipitur Hebr. 11. his verbis: *Accedentem ad Deum credere oportet, quia est*: & Joan. 1. *Hoc est mandatum ejus, ut credamus in nomine*

✠ *Filii ejus*. Spes præcipitur Ps. 4. *Sperate in Domino*. Caritas Matth. 22. *Diliges Dominum Deum tuum*; & alibi toties, ut lex tota ad præceptum caritatis quodammodo revocari videatur; ergo teneturfidelis ad actus Virtutum Theologicarum, non solum per accidens, puta cum eos elici necesse est, ut vitetur grave aliquod peccatum, quod nemo unus negavit, sed per se, & ex vi specialis præcepti. Vide Auctorem *de Fide* qu. IV. Resp. *de Spe* qu. II. & *de Caritate*, cap. II. ar. I. qu. I.

2. Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

Censura Cleri Gallicani: *Doctrina hæc propositione contenta falsa est, scandalosa, contraria juri divino, & humano tam Ecclesiastico, quam civili, immo & naturali.*

Repugnat Concilio Tridentino, quod *detestabilem duellorum usum fabricante diabolo introductum esse declarat*; sess. 25. c. 19. Quæ sane declaratio vix quidquam prodesse potest, si duellum ad evitandam timiditatis notam acceptare liceat, quia semper notam hanc verebuntur homines mundani; est ergo falsa hæc propositio, occasionem præferet ruinæ spiritualis proximi, cum duella foveat, divinæ legi opponitur, quæ occisionem vetat, & etiam naturali, quæ docet ob inanem mundi gloriam non esse exponendam animam certo æternæ salutis periculo, ac ob vanum timorem, vitam, cujus Dominus est Deus, exponi certo periculo non posse.

3. Sententia asserens, Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Consistorio Sacræ Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata est.

Patet ex hujus propositionis censura, quid faciendum in praxi. In hac enim materia, aliisque similibus mere positis, sufficit pro omni expositione declaratio S. Sedis explicantis Constitutiones suas. Vide in tractatu *de Censuris* notam a nobis adjectam, in qua hujus propositionis mentio fit, ejusque sensus exponitur.

4. Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscumque sæculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.

Repugnat D. Thomæ qui in supplem. qu. 20. ar. 2. potestas ordinis, ait, quantum est ad se, extendit se ad omnia peccata remittenda: *Sed, quia ad usum hujusmodi potestatis requiritur jurisdictio, quæ a majoribus in inferiores descendit, ideo potest Superior aliqua sibi reservare, in quibus inferiori judicium non committat.* Et iterum: *Quandoque est consuetudo in aliquo Episcopatu; quod enormia crimina ad terrorem reserventur Episcopo*: Ergo Prælati Regulares, absque Superiorum Ecclesiasticorum consensu, a censuris reservatis absolvere non possunt. Porro potestas absolvendi ab hæresi etiam occulta, nedum sæculares, sed etiam subditos suos, jam non competit Regularibus, prout declaravit S. Congregatio an. 1628., de quo consule Dominicum Vivam in examine hujus propositionis. Vide etiam quæ dixi *de Obligationibus*, & in nota adjecta quæst. VII. cap. 3. *de Fide*, ubi ostendi hanc facultatem sublatam etiam esse Episcopis per Bullam Cœnæ.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare; si probare non possis.

Repugnat D. Thomæ 2. 2. qu. 37. ar. 7. in corp. *Quædam peccata*, ait S. Doct. *occulta sunt, quæ sunt in nocumentum proximorum, vel corporale, vel spirituale, puta si aliquis occulte tractet, quomodo Civitas tradatur hostibus, vel si hæreticus privatim homines a fide avertat*, ut avertere solet id hominum genus, quorum sermo, ut cancer serpit: *Et quia ille, qui sic occulte peccat, non solum in se peccat, sed etiam in alios, oportet statim procedere ad denuntiationem, ut hujusmodi nocumentum impediatur*. Tunc autem non requiret discretus judex, ut probes, sed ut criminis indicia declares, & exponas. Vide, quæ dicta sunt ab Auctore *de Correctione fraterna* q. III. n. 2.

6. Confessarius, qui in Sacramentali confessione tribuit Pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proinde non est denunciandus.

Hæc propositio puerili distinctione denuntiandi necessitatem eludit: Nam cum Apostolica Sedes veluti hæreseos suspectos denunciandos jusserit Confessarios qui loco medicinæ venenum pœnitentibus præbent, eos provocando ad turpia, vel in Confessione vel immediate antea vel post, aut occasione confessionis, manifestum est, eos quoque denunciari voluisse, qui per chartam, domi legendam, ad turpia sollicitaverit. Vide nostram *appendicem de Sollicitatione*.

7. Modus evadendi obligationem denunciandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denunciandi.

Eadem est ratio propositionis hujus, quæ præcedentis; an enim sollicitans, qui sollicitati confessionem excipit, potest eum eximere a lege eidem per Superiores legitimos impositæ? Mera igitur sunt hæc subterfugia ad eludendas Superiorum leges.

8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII.

In hac propositione auri sacra fames omnibus Christianis, præcipue vero Sacerdotibus severe interdicta repugnat. Veritas censuræ hinc patet, quod Ecclesia, quæ, ut continuo, & indefesse loquitur Doctor Angelicus, errare non potest, non patiatur, ut Sacerdos de specialissima sacrificii parte pro nutu disponere, eamque a se pro nummis ablegare possit. Cum ex ejusdem Ecclesiæ præcepto pro se Missam offerre debeat, ut patet ex his Offertorii verbis: *pro innumerabilibus peccatis & offensionibus & negligentiis meis*. Præiverat Apostolus Hebr. VII. ubi docet, Sacerdotes *necessitatem habere, prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi*.

9. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ tradantur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

Hæc propositio titulo duplici reprobanda est, 1. quia justitiam lædit. Quo enim titulo Sacerdotes collato alteri minori stipendio alteram stipendii partem sibi retinent? 2. quia negotiationem importat Clericis in materia etiam profana, & a fortiori in materia sacra prohibitam, prout docet S. Thomas 2. 2. quæst. 77. ar. 4. ad 3. Hinc colligunt Viva, & alii accuratiores, eum qui per alium celebrat, teneri ex justitia ad ferendum eidem stipendii excessum, quem penes se, & nullo ex titulo servaverat. Vide censuram a Benedicto XIV. in eos latam, qui mercimonia exercent Missarum.

10. Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre; Neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

Hæc propositio repugnat his D. Thomæ verbis in supplem. quæst. 71. ar. 14. ad 2. *Suffragium Missæ distributum in multos minus prodest singulis, quam prodesset si fieret pro uno tantum*: Repugnat etiam rationi, quia quidquid sit de participatione unius ejusdemque sacrificii in plures distributi, certe stipendium non datur Sacerdoti tanquam pretium fructus sacrificii; sed tanquam

quam aliud a lege, vel consuetudine statutum ad Ministri sustentationem: porro nulla lex permisit unquam plura pro uno Sacrificio recipi stipendia, sed id omni, & quocumque tempore in Ecclesia Christi inviolate prohibitum est, & multo magis cum intervenit promissio contraria juramento confirmata.

11. Peccata in Confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere ...

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio est temeraria, erronea, & confessionis integritati derogat.*

Repugnat expressissimis D. Thomæ verbis in supplem. quæst. 10. ar. 5. ad 3. *Aliquis tenetur iterum confiteri, cum ad memoriam peccatum venerit, sicut pauper* (qu. 2. ar. 3. ad 2.) *qui non potest solvere, quod debet, tenetur cum primo potest.* Quod efficacius ad perimendum hujus propositionis errorem? Et vero, ait Viva, se habet secundum quid ad secundum quid, sicut se habet simpliciter ad simpliciter; ergo sicut, qui nullatenus peccata deposuit, eadem, licet per sinceram contritionem sibi dimissa, deponere tenetur quamprimum potest; & ea quis deponere tenetur, quæ sibi e memoria exciderant, & deinceps animo occurrunt? Vide auct. ar. 2. *de Confessione* quæst. VIII.

12. Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.

Censura Cleri Gallicani: *Doctrina hac propositione contenta falsa est, temeraria, scandalosa, erronea, in hæresim, & schismæ inducens, Concilio Tridentino contraria, Ecclesiasticæ Hierarchiæ destructiva, invalidis confessionibus viam aperit, jam olim a Summis Pontificibus, & a Clero Gallic. damnata:* Pluries a Romanis Pontificibus hæc propositio proscripta fuit. Hanc enim non competere Regularibus facultatem declaravit Sac. Congr. Concilii 10. Septembris 1572. approbante Gregorio XIII., Cong. Episcoporum, & Regularium die 9. Januarii 1691. approbante Clemente VIII. ac deinceps 7. Januarii 1617. approbante Paulo V. quod & præstitit etiam sub Urbano VIII. quamobrem Alexander VII. istam propositionem proscripsit, & Clemens X. Const. incipiens *Supremi magni*, non solum denuo definivit, per *Mare magnum*, aliave privilegia, nulli Regularium cujuscumque ordinis, instituti, seu Societatis, etiam Jesu, factam esse potestatem absolvendi a casibus Episcopo reservatis, sed insuper sancivit *habentes facultatem absolvendi a casibus omnibus Sedi Apostolicæ reservatis non ideo a casibus Episcopo reservatis absolvere posse.*

13. Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injuste reprobato.

Censura Cleri Gallic. eadem, quæ propositionis præcedentis. Vide Auctorem nostrum *de Pœnitentia* cap. III. art. 1. qu. 3.

14. Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio temeraria est, erronea; sacrilegio favet, & præceptis Ecclesiæ illudit.*

Repugnat rationi, quæ satis docet non magis impleri præceptum Confessionis per Confessionem voluntarie nullam, quam præceptum restitutionis per exhibitionem monetæ falsæ. Repugnat etiam S. Thomæ, secundum quem ad pœnitentiam requiritur *ex parte ipsius, qui suscipit Sacramentum .... Contritio, quæ est de essentia Sacramenti.* Quæro autem, an contritio voluntarie nulla, & sacrilega sit de essentia pœnitentiæ. Denique confessio, quam præcipit Ecclesia semel saltem in anno, non alia est, quam a Deo præcepta; hanc enim Ecclesia fieri jubet: Deus vero Confessionem jubet, quæ peccatorem cum ipso reconciliet, ideoque validam.

15. Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

Repugnat D. Thomæ 3. part. q. 90. ar. 2. *Requiritur ex parte pœnitentis*, ait S. Doctor, *quod recompenset secundum arbitrium ministri Dei, quod fit in satisfactione.* Sane ex Concilio Tridentino sess. 14. cap. 8. *Pœnæ satisfactoriæ magnopere a peccato revocant, & quasi fræno quodam pœnitentes coercent .... medentur peccatorum reliquiis, & vitiosos habitus male vivendo comparatos contrariis virtutum actibus tollunt:* atque ii effectus saltem ex præcipua sui parte haberi non possent, si sufficeret pœnitentiam uni impositam, per alium impleri. Quanta inde iis præsertim, qui opum divites sunt, peccandi, & nunquam satisfaciendi facilitas?

16. Qui Beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio est falsa, temeraria, Concilio Tridentino contraria.* Quod consulendum est sess. 23 cap. 15. ubi decernitur: *Nullum etiam Regularem posse confessiones sæcularium etiam Sacerdotum, ac proinde etiam Parochorum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut beneficium parochiale habeat, aut ab Episcopis idoneus judicetur, & approbationem obtineat.* Et vero, ne ipsis quidem Episcopis extra propriam Diœcesim versantibus licet sibi in Confessarium eligere Sacerdotem, qui approbatus non sit, prout re diu graviter expensa definit Gregorius XIII. apud Vivam hic num. 7.

17. Est licitum Religioso, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni publice & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio est scandalosa, erronea, Decalogo aperte repugnat, cædibus patrocinatur, & Magistratibus, ipsique humanæ societati certam perniciem intentat.* Hæc ipsa Cleri censura suam secum probationem trahit. Vide Auctorem *de Just. & jure* c. XI. qu. 10.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.

Censura Cleri Gallic. eadem, quæ præcedentis. Et vero, ubi apud eos, qui homicidam hanc propositionem evomuerunt, ubi, inquam, patientia Christiana? Ubi illud Christi: *Beati estis, cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos mentientes?* Ubi moderamen inculpatæ tutelæ a Theologis omnibus requisitum?

19. Non peccat Maritus occidens propria auctoritate Uxorem in adulterio deprehensam.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio est erronea, crudelitatem, privatamque vindictam approbat.*

Repugnat & rationi, & auctoritati D. Thomæ 2. 2. quæst. 64. ar. 3. *Principibus habentibus publicam auctoritatem solum licet malefactores* (quibus sane annumeranda est adultera, quæ juxta legem Moysis lapidanda erat) *occidere, non autem privatis personis*, qualis est maritus relative ad vitam uxoris. *Vir enim non est judex uxoris, & ideo non potest eam interficere, sed coram judice accusare;* in supplem quæst. 60 ar. 1. ad 1. ubi quæstionem hanc ex professo versat Doctor Angelicus. Præiverat Augustinus lib. II. de Adult. Conjug. ubi occisionem hanc vocat *rem nefariam*; & merito, tum quia non licet quemquam inauditum damnare, cum Deus ipse Adamum audire voluerit, dicens, *Adam ubi es?*

forte enim innoxia est uxor, & a stupratore oppressa; tum quia si rea sit conjux, & sponte succubuerit libidini, in æternum damnabitur, quo malo nullum esse gravius potest.

20. Restitutio a Pio V. imposita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eo quod sit pœna.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio falsa est, temeraria, cavillatoria, ac præceptis Ecclesiasticis illudit.*

Et vero, quia pœnæ non arbitrariæ, sed ipso naturali jure impositæ, obligant independenter a sententia judicis; Atqui restitutio ab iis facienda, qui horas omisere, non solum Ecclesiæ legibus, sed ipso naturali jure imposita est. Quia ipso naturæ jure constitutum est, ut qui ex pacto ad aliquid faciendum tenetur sub certis conditionibus, nihil acquirat, quando iisdem conditionibus deest. Vide quæ dicta sunt ab Auctore tract. *de Obligation.* cap. 1. quæst. 111.

21. Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Ecclesiasticum, si studio literarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si Officium per alium recitet.

Repugnat D. Thomæ Quodlib. 1. qu 7. art. 1. *Præbendatus debitum, quod debet Deo, per se ipsum debet exsolvere.* Si per se ipsum debet, ergo non sufficit ut per alium. Nec nocet, quod propositio loquatur de Beneficiario studiis vacante. Neque enim officii sancte recitati pensum, studiorum fructus retardare potest, cum Dei benedictionem inducat. Certe si juniores Beneficiarii non satis haberent intervalli, ut magnum Ecclesiæ officium recitarent, non deberent ab eo propria auctoritate abstinere, sed recurrere ad Episcopum, qui his in casibus non dispensat absolute, sed solius B. Virginis officii recitationem indulget.

22. Non est contra justitiam Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Ecclesiastica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

Censura Cleri Gallicani: *Hæc propositio temeraria est, scandalosa, perniciosa, erronea, hæresim simoniacam a Sacra Scriptura, canonibus, & Pontificiis Constitutionibus reprobatam, mutato tantum nomine, per fallaciam mentis, sive directionem intentionis inducit.*

Repugnat primis Christianismi principiis. Certe si semel stet non vendi beneficium, quia solum venduntur temporalia ejus emolumenta, jam ne ipse quidem Giezi Simoniæ reus judicari potest. Longe aliter S. Thom. q. 100. ar. 4. *Beneficia*, inquit, *Ecclesiastica, quoad fructus temporales, nullo modo vendere licet, quia eis fructibus venditis intelliguntur etiam spiritualia venditioni subjici.* Vide, quæ passim dicta sunt in art. *de Simoniæ* qu. xx. *Resp.* 3. &c.

23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta quia non vult se subjicere præcepto.

Censura Cleri Gallic. *Doctrina hac propositione contenta, falsa est, temeraria, scandalosa, perniciosa, Ecclesiasticorum mandatorum incuriam inducit, jejunii leges pravis artibus eludit.*

Repugnat saniorum quotquot fuerunt Theologorum judicio. Apud eos enim omnes receptum est istud S. Thomæ 1. 2. q. 96 art. 4. *Leges, non Ecclesiasticæ solum, sed & civiles habent vim obligandi in foro Conscientiæ*, ac proinde per se & ex natura rei, & seclusa contemptu; ergo peccat mortaliter, qui eas in materia gravi infringit. Vide quæ dicta sunt in Tract. *de Legibus, & Jejunio.*

24. Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideoque sufficit dicere in Confessione, se procurasse pollutionem.

Hæc adeo horrenda sunt, ut refutatione non indigeant: Inter vitia, quæ sunt contra naturam, ait S. Th. 2. 2. quæst. 154. ar. 12. ad 4. *infimum locum tenet peccatum immunditiæ*, seu mollitiei, *quod consistit in sola omissione concubitus ad alterum. Gravissimum autem est peccatum bestialitatis, quia non servatur debita species... post hoc autem est vitium sodomiticum, cum ibi non servetur debitus sexus.* Vide, quæ dicta sunt in Tract. *de Peccatis* quæst. 16. &c.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto, dicens: Commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

Repugnat vel ipsi rationi, quasi vero fornicatio non sit crimen majus simplici tacto etiam mortaliter malo; quasi quoque fornicatio non pariat effectus, circa quos pœnitentem interrogari necesse est, puta, an Virgo defiorata fuerit &c. Vide quæ dixi in loco mox citato.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

Censura Cleri Gallicani: *Hæc propositio falsa est, & perniciosa, verbo Dei contraria, & judicum corruptelas inducit.*

Longe aliter D. Thoma 2. 2. qu. 71, art. 4. ad 3. *Justitia*, inquit, *non declinat in unam partem magis, quam in aliam*, ergo ubi plena est utrinque æqualitas, plenum servare debet æquilibrium, absque eo, quod statera ejus in unam potius, quam in alteram partem auri pondere inclinetur. In hoc ergo casu id agere debet Judex, ut partes amice conveniant, aut ut rem de qua litigatur, ex æquo dividant inter se. Vide in Tr. *de Judicum obligationibus.*

27. Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet, rejectam esse a Sede Apostolica tamquam improbabilem.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio quatenus silentium, & tolerantiam pro Ecclesiæ, vel Sedis Apostolicæ approbatione statuit, falsa est, scandalosa, saluti animarum noxia, patrocinatur pessimis opinationibus, quæ identidem temere obtruduntur; atque ad Evangelicam veritatem iniquis præjudiciis opprimendam, viam parat.*

Hæc Propositio ex omni parte peccat, & quidem 1. quatenus juniorum libros, veterum placitis præponere videtur, contra id quod ait S. Cælestinus I. epist. 1. *desinat novitas incessere vetustatem.* 2. Quatenus supponit Apostolicam Sedem tacito assensu probare quidquid sollemni judicio non improbat. Quasi vero vel omnia, quæ singulis diebus exurgunt opinionum portenta, singulis diebus configere posset, vel pudendas eas approbaverit, aut permiserit opiniones, quæ a Theologis primum, deinde ab Episcopis reprobatæ, tandem ab ipsis Rom. Pontificibus crescente malo confixæ sunt. Et vero Innocentius XI., & Alexander VIII. in Decretis suis monent, non censendas esse approbatas alias propositiones ibi non expressas, etiamsi Sedi Apostolicæ exhibitæ sint ut damnentur. 3. Quia cum nulla sit pene propositio tam horrenda, quæ approbatores suos non habuerit, nulla quoque erit laxitas, quam practice sequi illicitum sit.

28. Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio seditiosa est, Apostolicæ doctrinæ, ac dictis Dominicis aperte contradicit.*

Et vero Luc. xx. ait Christus: *Reddite, quæ sunt Cæsaris Cæsari*: Et Rom. xiii. ait Apost. *Omnis anima*

poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit ... Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit; qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt. Vide, quæ dixi in Tr. *de Legibus* cap. II. qu. 1. & ſeq.

Quibus peractis, dum ſimilium propoſitionum examini cura, & ſtudium impenditur, interea idem Sanctiſſimus, re mature conſiderata, ſtatuit & decrevit, prædictas propoſitiones, & unamquamque ipſarum, ut minimum tanquam ſcandaloſas, eſſe damnandas, & prohibendas: ſicut eas damnat, ac prohibet; ita ut quicumque illas aut conjunctim, aut diviſim docuerit, & defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputative, publice, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, a qua non poſſit (præter quam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, niſi a pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtricte in virtute Sanctæ obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſtifidelibus cujuſcumque conditionis, dignitatis, ac ſtatus, etiam ſpeciali, ac ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

CAPUT XIX.

Decretum tertium ejuſdem Alexandri VII.
Die 18. Martii 1666.

Sanctiſſimus D. N. poſt latum Decretum die 24. Septembris proxime elapſi, quo viginti octo propoſitiones damnatæ fuerunt, examinatis ſedulo, & accurate uſque ad hanc diem infraſcriptis aliis, quadrageſimum quintum numerum implentibus, per plures in Sacra Theologia Magiſtros, ac per Eminentiſſimos, & Reverendiſſimos DD Cardinales adverſus hæreticam pravitatem Generales Inquiſitores, eorum ſuffragia ſingillatim ſuper unaquaque ipſarum audivit.

Propoſitio 29. In die jejunii, qui ſæpius modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit Jejunium.

Cenſura Gallic. eadem quæ XXIII.

Idem etiam motivum, quia qui ſæpius modicum quid comedendo ad notabilem quantitatem devenit, ſe habet, ut qui ſæpius modicum quid furando ad gravem ſummam pervenit; & is utique gravis tandem peccati reum ſe conſtituit. Vide quæ dicta ſunt tom. 1. *de Eccleſiaſtico jejunio* q. VI. *Reſp.* 3. ubi ſatis ſuperque demonſtratum eſt modicam cibi quantitatem ſæpe repetitam illam nutritionem efficere, quæ mortificationi opponitur, quam Eccleſia per jejunium vult, atque optat.

30. Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunii, nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum jejunio.

Cenſura Cleri Gallic. eadem, quæ præcedentis. Vide, quæ dicta ſunt loco ſupra citato quæſt. VII. ubi etiam oſtenditur, experientia conſtare Officiales illos poſſe ſine gravi nocumento jejunare, & ab Eccleſiæ præcepto non poſſe homines ſine gravi ratione excuſari.

31. Excuſantur abſolute a præcepto jejunii illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant.

Cenſura Cleri Gallic. eadem, quæ XXIII.

Utramque hanc propoſitionem prædamnavit Angelus ſcholæ 2. 2. q. 147 art. 4. ad 3. his verbis: *Si imminet neceſſitas ſtatim peregrinandi, & magnas dietas, vel onerosa faciendi, vel etiam multum laborandi, vel per conſervationem vitæ corporalis, vel per aliquod neceſſarium ad vitam ſpiritualem, & ſimul cum hoc non poſſint Eccleſiæ jejunia obſervari, non obligatur homo ad jejunandum*, ergo a jejunio non excuſantur ii, de quibus agunt prædictæ propoſitiones. Vide qu. VII. cit. n. 6.

32. Non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadrageſima obliget.

Repugnat D. Thomæ 2. 2. qu. 147. art. 8. ad 3. *In quolibet jejunio*, ait S. Doctor, *interdicitur eſus carnium; in jejunio autem Quadrageſimali interdicuntur ova, & lacticinia*; ergo evidens eſt ab ovis, & lacticiniis per Quadrageſimam eſſe abſtinendum iis in locis, ubi huic conſuetudini ex generali, vel ſpeciali Superiorum diſpenſatione derogatum non eſt: ſicut ei quoad lacticinia in Gallia derogatum eſt. Quamquam, & multæ ſunt in illo regno Diœceſes, in quibus modica pecuniæ ſumma pro lacticiniorum redemptione a ſingulis ſolvitur, ut in Diœceſi Bononienſi. Vide in cit. Tract. qu. 1.

33. Reſtitutio fructuum ob omiſſionem Horarum ſuppleri poteſt per quaſcumque eleemoſynas, quas antea Beneficiatus de fructibus ſui beneficii fecerit.

Propoſitio plane abſurda, non enim magis reſtituuntur fructus injuſte percepti per eleemoſynas præcedentes, quam bonum pauperi ereptum eidem reſtitutum cenſeatur per eleemoſynas eidem, vel alii cuilibet antea facta. Et vero eleemoſyna de ſe gratuita eſt, quod autem gratuito datur, juſtitiæ debitum non expungit.

34. In die Palmarum recitans officium Paſchale ſatisfacit præcepto.

Propoſitio falſa, quia ſola officii præſcripti recitatio ſatisfacere poteſt, niſi quandoque excuſet bona fides aliud pro alio recitantis: quo etiam in caſu compenſanda venit officiorum inæqualitas. Vide quæ dicta ſunt *de Religione*, ubi de Officio Divino, ſeu Horis canonicis quæſt. IV.

35. Unico officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto, pro die præſenti, & craſtino.

Eadem, quæ in præcedentibus abſurditas; quaſi nempe unius, & integri officii recitatio, unicuique diei per Eccleſiam affixa non ſit; vide hic uberes, ſed amaros probabilitatis fructus; certe ſtando in propoſitione XXVIII. ſuperius relata, poterat unuſquiſque practice ſequi opiniones mox adductas ante judicium Sedis Apoſtolicæ; ſunt enim eæ omnes non in uno ſolum, ſed & in pluribus libris juniorum.

36. Regulares poſſunt in foro conſcientiæ uti privilegiis ſuis, quæ ſunt expreſſe revocata per Concilium Tridentinum.

Cenſura Cleri Gallic. eadem, quæ XII. idem & cenſuræ motivum.

37. Indulgentiæ conceſſæ Regularibus, & revocatæ a Paulo V. hodie ſunt revalidatæ.

Finita erat hæc revalidatio, atque, etiamſi genuina fuiſſet, jam non eſſet in vigore poſt cenſuram hujuſce propoſitionis, quæ novam prædictarum indulgentiarum revocationem importat.

38. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali confitendi quamprimum, eſt conſilium, non præceptum.

Cenſura Cleri Gallic. *Hæc propoſitio eſt falſa, perniciosa, aperte Concilii Tridentini Decretum invertit.*

39. Illa particula *quamprimum* intelligitur, cum Sacerdos ſuo tempore confitebitur.

Cenſura Cleri Gallic. eadem quæ XXXVIII.

Æquitas cenſuræ propoſitionis utriuſque ex ſola Tridentini Concilii lectione manifeſta eſt, & aperta. Sane vero quis unquam id fieri *quamprimum* contendet, quod aliquando ad unum, vel alterum menſem protraheretur?

40. Eſt

40 Est probabilis opinio, quæ dicit, esse tantum veniale osculum habitum ut delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.

Repugnat D. Thomæ 2. 2. qu. 154. art. 4. *Oscula*, ait, *sunt peccata mortalia, secundum quod libidinosa sunt*; atque oscula ob delectationem carnalem vere sunt libidinosa, & falsum supponunt, qui ea a periculo consensus ulterioris secludi supponunt. Quare enim placet osculum, nisi quia stimulat, & rapit cor hominis in id, ad quod de se, & propriæ corruptionis pondere vergit, & inclinatur?

41. Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo *Regalo*, dum deficiente illo, nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & aliæ famulæ nimis difficile invenirentur.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio scandalosa est, pernicioſa, hæretica, aperte repugnans præcepto Christi jubentis, manum, pedem, oculum quoque dextrum scandalizantem abscindere & projicere.*

Hæc Cleri censura suam secum probationem habet omni majorem exceptione. Vide quæ dicta sunt, ubi de occasione proxima.

42. Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obligat ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio, in qua mutato tantum mutui, & usuræ nomine, licet res eodem recidat, per falsas venditiones, & alienationes, simulataſque societates, aliasque ejusmodi artes, & fraudes vis Divinæ legis eluditur, doctrinam continet falsam, scandalosam, cavillatoriam, in praxi pernicioſam, palliativam usurarum, verbo Dei scripto, ac non scripto contrariam, jam a Clero Gallic. reprobatam, Conciliorum, ac Pontificum Decretis sæpe damnatam.*

Ratio censuræ est, quia obligatio non repetendæ sortis ad certum tempus est mutuo intrinseca. Vide quæ fuse dicta sunt in Tract. *de Contractibus*, ubi de usuris.

43. Annuum legatum pro anima relictum non durat plusquam per decem annos.

Existimarunt aliqui cum Soto, animas, ut ajunt, *purgantes*, ultra annos decem non torqueri, quæ cerebri feriantis imaginatio, propositionis præcedentis fundamentum erat; verum hæc ab omnibus rejecta est: qui ergo legata in perpetuum habent, eadem in perpetuum adimplere tenentur ex justitia, quia pacta legitime sancita prorsus servari necesse est.

44. Quoad forum conscientiæ, reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censuræ.

Hujus propositionis falsitas aperte patet, tum ex constanti usu Ecclesiæ, qui pœnitentes in excommunicatione fato functos, etiam post mortem absolvit, tum ex aliis, quæ dicta sunt in Tract. *de Censuris*.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usquedum adhibita diligentia corrigantur.

Sua sunt libris prohibitis pericula, & multi sunt, qui eos legendo etiam ut id, quod malum est resecent, & corrigant, magno se seductionis discrimini objiciunt. Ac præterea in re tam gravi Ecclesiæ parendum est, quæ hos legere vetat, quoadusque juxta præscriptum a se modum libri vetiti corrigantur.

Quibus mature pensatis, idem Sanctissimus statuit, ac decrevit, prædictas Propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimum tanquam scandalosas, esse damnandas, & prohibendas: sicut eas damnat ac prohibet; itaut quicumque illas aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputative, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, a qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districte in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christifidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status, etiam speciali & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

CAPUT XX.

Decretum SS. D. N. Innocentii XI. die 2. Martii 1679.

Sanctissimus D. N. Innocentius Papa XI. prædictus, ovium sibi a Deo creditarum saluti sedulo incumbens, & salubre opus in segregandis noxiis doctrinarum pascuis ab innoxiis, a fel. rec. Alexandro VII. Prædecessore suo inchoatum prosequi volens, plurimas Propositiones, partim ex diversis vel libris, vel thesibus seu scriptis excerptas, & partim noviter adinventas, Theologorum plurium examini, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis Dom. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus subjecit. Quibus propositionibus sedulo, & accurate sæpius discussis, eorumdem Eminentissimorum Cardinalium, & Theologorum votis per Sanctitatem Suam auditis, Idem SS. D. N. re postea mature considerata, statuit & decrevit pro nunc sequentes propositiones, unamquamque ipsarum, sicuti jacent, ut minimum tanquam scandalosas, & in praxi pernicioſas, esse damnandas, & prohibendas, sicuti eas damnat & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas Sua per Decretum alias propositiones in ipso non expressas, & Sanctitati Suæ quomodolibet, & ex quacumque parte exhibitas, vel exhibendas ullatenus approbare.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

Censura Cleri Gallic. *Doctrina hac propositione contenta est respective falsa, absurda, pernicioſa, erronea, probabilitatis pessimus fructus.*

Vide quæ dicta sunt in Tr. *de Conscientia*, ubi omni argumentorum genere probatum est nequidem probabiles esse opiniones illas, quas juniores Casuistæ docebant permissas, & licitas esse in concursu aliarum, quæ simul & tutiores sunt, & probabiliores. Sane propositio, de qua agitur, eo etiam titulo ridicula est, & absurda, quod non attendat in dubia collatione cujuscumque Sacramenti grave semper reperiri periculum irriverentiæ. Immania probabilitatis consectaria, malæ arboris fructus pessimi, ex decursu magis, ac magis innotescunt.

2. Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

Censura Cleri Gallic. eadem, quæ propositionis præcedentis, idem & motivum, toties in jure Canonico repetitum, quod nempe in dubiis, & a fortiori in iis, quæ sunt plus quam dubia, qualia sunt minus probabilia, viam debeamus eligere tutiorem. Vide insuper quæ dicta sunt, ubi de obligationibus Judicum.

3. Generatim dum probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio falsa est, temeraria, scandalosa, pernicioſa, novam morum regulam, novumque*

vumque prudentiæ genus, nullo scripturarum, aut traditionis fundamento, cum magno animarum periculo statuit.

Eandem in citato *de Conscientia* tractatu a fundamentis subversam reperire est.

4. Ab infidelitate excusabitur Infidelis non credens ductus opinione minus probabili.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio est scandalosa, pernicioſa, piarum aurium offensiva, erronea, impia, primum, & summum mandatum irritum facit, atque Evangelicæ legis spiritum extinguit.*

6. Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis per se obligare præceptum caritatis erga Deum.

Censura Cleri Gallic. eadem, quæ præcedentis.

7. Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possimus.

Censura Cleri Gallicani eadem, quæ præcedentium: *præcipitur*, ait D. Th. 2. 2. q. 44. art. 5. ut *ex tota fortitudine, vel virtute, vel viribus Deum diligamus.* An ex tota virtute diligit, qui semel in vita, aut singulis quinquenniis diligit? An censeretur filius impositam sibi a Deo de honorandis parentibus legem adimplere, si semel in vita, aut per quinquennium debitam patri reverentiam præstaret? Hæc quorum Turcas puderet, quomodo animis volvere, ac multo magis verbis exprimere ausi sunt viri Christiani? Vide, quæ dicta sunt *de Caritate*.

8. Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio temeraria est, scandalosa, pernicioſa, erronea, & ad Epicuri scholam ableganda.*

Repugnat D. Thomæ 1. 2. q. 18. ar. 9. sic loquenti: *Cum rationis sit ordinare actum a ratione deliberativa procedentem, si non sit ob debitum finem ordinatus, ex hoc ipso repugnat rationi, & habet rationem mali.* Porro quis nisi Epicuri alumnus, voluptatem dixerit finem esse cibi & potus. Vide, quæ dicta sunt de virtute temperantiæ, & de necessitate omnes, & singulos actus ad Deum referendi.

9. Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.

Longe aliter D. Thomas in suppl. q. 4. ar. 5. *Duobus solum modis Conjuges absque omni peccato conveniunt: scilicet causſa procurandæ prolis & debiti reddendi: alias autem ibi est peccatum ad minus veniale.*

10. Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

Censura Cleri Gallicani: *Hujus propositionis doctrina scandalosa & pernicioſa est, piarum aurium offensiva, & secundo caritatis præcepto contraria, respective hæretica, & omnem vel in ipsis parentibus, & liberis humanitatis sensum extinguens.*

11 Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

Censura Cleri Gallic. eadem, quæ præcedentis.

Utraque propositio præceptum fraternæ Caritatis directe subvertit. Certe proximum sicut nos, & post Deum diligere jubemur. Deum autem, & nosmetipsos non exterius solum, sed & interiori, ac formali actu diligere præcipimur. Unde Angelus scholæ 2. 2. qu. 25. ar. 9. *effectus*, inquit, *& signa Caritatis ab interiori dilectione procedunt, & ei proportionantur.* Vide dicta ubi de præcepto Caritatis.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio est temeraria, scandalosa, pernicioſa, erronea, Evangelicum de eleemosyna præceptum pessundat.*

Hujus censuræ veritas, & æquitas per se patet, & amplius adhuc ex iis eluceſcet, quæ dicta sunt agendo de eleemosyna in Tract. *de Caritate*. Fundamentum erroneæ hujus propositionis hoc fuit, quod liceat ditissimis, ipsisque adeo Regibus servare sua ad suum, suorumque statum augendum: quo semel jacto principio, vix locupletissimi quique superfluum habebunt, cum ambitio, & effrænis cupiditas nunquam dicat, *satis est*. Aliter sentit S. Thomas 2. 2. q. 32. art. 5. ad 3. ubi definit, mortaliter peccare eum, qui non dat eleemosynam ex iis, quæ sibi necessaria non sunt *secundum præsentem statum. Nec oportet*, inquit, *quod homo consideret omnes casus, qui possunt contingere in futurum*, puta sui, suorumque ad statum altiorem promotionis: *hoc enim esset cogitare de crastino.*

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

Censura Cleri Gallic. eadem quæ x. Innocentii XI.

Censuræ ratio est, quia ex D. Th. 2. 2. quæst. 25. art. 7. *Id quod habet majorem rationem boni, est magis diligendum, & quod Deo similius.* Ergo cum proximi vita majus sit bonum, quam ejusdem opes, & ex parte vitæ majorem cum Deo similitudinem habeat, magis vitam ejus, quam bona diligere debemus. Et vero proximum sicut nos diligere tenemur. Quis porro vellet, ut alius de sua vita tristaretur, & de morte sua naturali gauderet.

14. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.

Censura Cleri Gallic. eadem, quæ præcedentis, eadem & ratio censuræ.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio est falsa, scandalosa, execranda, pietati ergà parentes contraria, viam crudelitati, & avaritiæ aperiens.* Adde, & ab ipsis Ethnicis procul amandata, cum inter ferrei sæculi calamitates hanc enumeraverint, quod

Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Refellitur abunde ex iis, quæ ad præcedentes propositiones dicta sunt.

16. Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se.

Repugnat his D. Thomæ verbis 2. 2. q. 62. art. 1. *De actibus fidei dantur præcepta in lege Divina. Dicitur enim Eccl. 2. Qui timet Deum, credit illi.* Et vero, si fides non cadat sub præceptum speciale, non peccat specialiter infidelis, qui fidem sibi sufficienter propositam amplecti detrectat; quod repugnat, & D Thomæ, 2. 2. q. 10. art 1. & constanti saniorum Theologorum judicio. Vide tr. *de Fide*, & notas ibidem adjectas.

17. Satis est actum fidei semel in vita elicere.

Censura Cleri Gallic. eadem, quæ primæ Alexandri VII. ad quam recurre.

18 Si a potestate publica quis interrogetur fidem ingenue confiteri, ut Deo, & Fidei gloriosum, consulo; tacere, ut peccaminosum per se, non damno.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio scandalosa est, præceptis Evangelicis, & Apostolicis aperte contraria, & hæretica.*

Audiatur S. Th. 2. 2. q. 3. ar. 8. *Apostolus dicit ad Rom. x. Corde creditur ad justitiam, ore autem confeſſio fit ad salutem.* Et infra. *Si aliquis interrogatus de fide* (auctoritate publica) *taceret, & ex hoc crederetur, vel quod non haberet fidem, vel quod fides non esset vera, vel alii per ejus taciturnitatem averterentur a fide, peccaret mortaliter. In hujusmodi enim casibus confeſſio fidei est de necessitate salutis.* Vide tr. *de Fide*.

19. Vo-

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

Utriusque hujus propositionis doctrina, subtilis quidem, si non philosophice consideretur, sed theologice, magnopere erronea est. Fidei enim certitudo, & firmitas non mensuratur ex motivis & rationibus, quæ ad fidem tanquam præambula inducunt, sed ex operatione Dei, quo movente accipit humana mens: *Verbum auditur Dei, non ut verbum hominum, sed sicut est vere verbum Dei*, ideoque illud ea jam certitudine amplectitur, quæ omnem aliam seu moralem, seu naturalem excedit; ergo, qui audito Christi Evangelio ab hominibus aliquando nulla miracula patrantibus, Alcorani deinceps prædicationem audit ab hominibus, qui ut Joannes & Mambres per præstigia illudunt, imprudenter prorsus assensum fidei sibi propositæ datum rejicit, & repudiat. Ita ferme Martinus Steyartius Tom. 1. ed. 1736.

21. Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis; immo cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio scandalosa est, pernicioſa, & Apostolicam fidei definitionem evertit.*

Si vera sit hæc propositio, jam 1. æternam salutem consequi poterit quoddam hominum genus in fide scepticum, nihil in Religione tenens certum, sed suam singulis Christianismi sectis probabilitatem inesse existimans, desperansque de assequenda in tantis varietatibus certitudine. Longe aliter S. Thom. 2. 2. quæst. 1. art. 4. *Actus qui est credere*, ait, *habet firmam adhæsionem*. 2. Nemo fidelis tenebitur paratus esse vitam perdere potius quam deserere fidem; quis enim vitam pro notitia solum probabili, & erroris periculo obnoxia profundere teneatur? 3. Posset quis post intensos, & iteratus contritionis actus credere fide supernaturali se justificatum esse; cum ea justificatio probabiliter oriatur ex illa præmissa revelata universali, quod contritus gratiam consequatur: atqui consequens repugnat Trident. sess. 9 cap. 9.

22. Nonnisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio in Deum Remuneratorem, & in Christi Mediatoris nomen contumelioſa est, erronea, & hæretica.*

Repugnat expresse Apost. ad Hebr. 11. *Credere oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remunerator sit*, ubi non minus requiritur explicita fides Dei Remuneratoris, quam explicita fides Dei unius, & hanc tamen nemo negat necessariam esse etiam necessitate medii. Et vero fides est basis, ac fundamentum spei nostræ cum sit *sperandarum subſtantia rerum* ex eodem Apostolo; ergo fides non in Deum simpliciter, sed in Deum, ut a quo bona cuncta sperantur, ferri debet; ac proinde habere pro objecto Deum tanquam remuneratorem. Hinc S. Thom. lect. 2. hic *Non solum*, inquit, *est necessarium credere, quod Deus sit, sed quod habeat providentiam de rebus: aliter nullus iret ad ipsum, si non speraret aliquam remunerationem ab ipso.*

23. Fides late dicta ex testimonio Creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.

Censura Cleri Gallic. eadem, quæ præcedentis.

Ratio censuræ hæc est, quod *per cognitionem naturalem homo non convertitur in Deum, in quantum est justificationis causa, unde talis cognitio non sufficit ad justificationem.* Verba sunt Doct. Angelici 1. 2. quæst. 113. art. 4. num. 2. Et vero, inter principium justificationis, & justificationem ipsam aliqua intercedere debet proportio; ergo cum justificatio sit supernaturalis, necesse est, ut & supernaturalis sit fides, cui illa innititur. Hinc Tridentinum sess. 6. can. 3. *Si quis*, inquit, *dixerit sine Spiritus Sancti adjutorio hominem credere.... posse sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.*

24. Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

Repugnat D. Thomæ 2. 2. quæst. 98. art. 3. ad 2. *Ille*, inquit, *qui jocose* (ac proinde in qualibet alia re levi) *perjurat, non evitat Divinam irreverentiam, sed quantum ad aliquid magis auget, & ideo non excusatur a peccato mortali.* Consuetudo autem jurantes tunc demum excusabit, ait Steyartius ubi sup. pag. 23., cum de illa tollenda serio laborabunt.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio est temeraria, scandalosa, pernicioſa, bonæ fidei illudens, & Decalogo contraria.*

Repugnat D. Thomæ 2. 2. qu. 100. art. 3. *Cum voces*, inquit, *sint naturaliter signa intellectuum, innaturale est, & indebitum, quod aliquis voce significet id, quod non habet in mente*: porro, qui jurat sine animo jurandi, exterius simulat id, quod reipsa, & intus non facit; ergo vere mentitur, & peccat. Vide dicta *de Juramento*.

26. Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio temeraria est, scandalosa, pernicioſa, illusoria, erronea, mendaciis, fraudibus, & perjuriis viam aperit, sacris Scripturis adversatur.*

27. Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa.

Censura Gallic. Cleri eadem, quæ præcedentis.

Utraque repugnat his D. Thom. verbis 2. 2. quæst. 89. artic. 7. ad 4. *Debet juramentum servari secundum intellectum ejus, cui juramentum præstatur; Unde Isidorus dicit: Quacumque arte verborum quis juret, Deus tamen, qui conscientiæ judex est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit.* Dupliciter autem reus fit, quia, *& Dei nomen in vanum assumit, & proximum dolo capit.*

Nec nocet, quod aliquando grave proximi malum per amphibologias, & non aliter averti possit; nam, ut bene S. Thomas ibidem quæst. 100. art. 4. *Non licet aliqua inordinatione uti ad impediendum nocumenta, & defectus aliorum.* Quis æquivocationes nihil habere inordinati contendere ausit? Vide, quæ contra amphibologias, & mendacia dicta sunt tract. *de Virt. Moral.* cap. 1v. quæst. 11.

28. Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio scandalosa est, per-*

perniciosa, patrocinatur humanæ ambitioni, perjuria excusat, publicæ potestati contra Dei mandatum adversatur.

Nec obstat, quod si non jures, crimen occultum fatearis, quia imputare tibi debes, quod te eas in angustias conjeceris. Adde, quod lex non intendit, ut occultum tui crimen reveles, sed ut ab officio, quod male ambisti, & quod in Reipublicæ detrimentum exercebis, te retrahas. Unde tunc non imponitur præceptum justo rigidius, sed rationabile, & quod ad bonum publicum valde conducit.

Confirm. quia quando Superior promovendos ad Ordines interrogat de natalibus, de censuris, de irregularitatibus, aut eos qui matrimonium contrahere volunt, de impedimentis; etsi nulla tunc præcesserit infamia, aut semiprobatio, datur tamen obligatio candide respondendi, adeoque occultum dedecus manifestandi, nisi tamen velint, ii a matrimonio, illi ab Ordinibus abstinere; ergo a pari in casu proposito.

29. Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.

Audiatur S. Thomas, qui pestilentem hanc doctrinam aperte damnat 2. 2. q. 93. art. 1. *Mendacium*, ait ex Augustino, *maxime perniciosum est, quod fit in his quæ ad Christianam Religionem* (ac proinde, quæ ad Sacramenta, potissimam Christianæ Religionis partem) *pertinent. Est autem mendacium, cum aliquis exterius significat contrarium veritati. Sicut autem significatur aliquid verbo, ita etiam significatur aliquid facto; & ideo si per cultum exteriorem aliquid falsum significatur*, ut revera significatur, cum simulatur administratio Sacramentorum, puta cum metu mortis datur indigno hostia non consecrata, *erit cultus perniciosus*. Hinc olim condemnati *Libellatici*, qui numerata pecunia a Magistratibus Ethnicis obtinebant libellos fidem facientes, ipsos Cæsarum edictis de cultu Idolorum, quæ tamen non adoraverant, obsecutos fuisse. Hinc recentius damnati illi, qui intentionem ad Deum, aut crucem in sinu gestatam dirigentes, thus coram idolo adolebant. Probanda tamen, ait Steyaert, praxis Confessariorum, qui pœnitenti, quem non absolvunt, dant benedictionem, ne apud alios suspicionem incurrat.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio est scandalosa, erronea, mundano honori inservit, ultionem, & homicidia excusat.*

Permittit quidem D. Thomas, ut is, cui mors intentatur, vim vi repellat. Verum calumnia non est propriæ vis, ut saniores quotquot fuere Theologi advertunt, aliaque, quam percussionis, via repelli potest, implorato scilicet Magistratus auxilio, quod si non juvet, dicendum cum propheta Rege: *propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras.* Et vero, quis nisi mundano spiritu refertus existimet verum, solidumque honorem tam fragilem esse, ut a quocumque nebulone colaphum, aut fustem per injuriam infligente, viro honorato injuriam hanc pro Christo patienter sustinenti, auferri possit? Vide dicta ad Tract. *de Justitia & Jure* cap. 11. q. x.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio legi Dei, & ordini caritatis divinitus instituto contraria est, perniciosa, & erronea.*

32. Non solum licitum est defendere defensione offensiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.

33. Licitum est tam hæredi, quam legatario contra injuste impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam contra eorum possessionem injuste impedientem.

Censura Cleri Gallic. eadem quæ xxxi. præcedentis.

Horret animus eas audire propositiones, quæ ipsis etiam Clericis tribuunt feralem licentiam ferro, veneno, aut alio mortis genere grassandi in eos, qui sibi quoad Beneficiorum possessionem adversantur. Bene hic Steyaert. *De viris sanguinum salva me* Domine.

34. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio est scandalosa, erronea, infandis homicidiis, & parricidiis procurandis apta.* Homicidii enim festinatio est prohibere nasci, nec refert natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet.

35. Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eamdem habere, cum paritur; ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.

Censura Cleri Gallic. eadem, quæ præcedentis.

Jungatur hæc propositio cum superiori, & manifestum erit fœtum quamdiu est in utero matris occidi posse a puella, mortem, vel infamiam, quæ semper imminet, pertimescente. O extremum absurditatis! De his quinque propositionibus consule, quæ dicta sunt in Tract. *de Justit. & Jure* cap. citato quæst. V.

36. Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio, quatenus furtum permittit in gravi necessitate, falsa est, temeraria, & Reipublicæ perniciosa.*

Vide, quæ dixi in Tract. *de Justitia*; Interim compara hanc doctrinam cum doctrina superiori de occidendo fure, & omnia furibus plena habebis. Furabuntur pauperes propter necessitatem, quæ sæpe est, & sæpe judicatur gravis; occident divites ob boni sui dilapidationem, saltem quoties cereum sibi unum subripi videbunt, aut subripiendum pertimescent. Inde quæ & quanta malorum strues?

37. Famuli, & famulæ domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio falsa est, furtis viam aperit, & Famulorum fidem labefactat.*

Peccat hæc propositio, quatenus quemlibet famulum in propria causa judicem constituit. Quod si semel admittatur, nulla erit in familiis pax, nullus ordo, nulla securitas. Vide quæ dicta sunt in Tract. *de Justit & Jur.* cap. 5. quæst. IX.

38. Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.

Censura Cleri Gall. *Hæc propositio est falsa, perniciosa, & furta etiam gravia approbat.*

Repugnat rationi, qui enim grandem per modica furta summam deprædatus est, jam incipit esse detentor rei alienæ in magna quantitate, ac proinde peccati mortalis reus, ni summam hanc partem restituat. Vide Auct. cap. citato.

39. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

Censura Cleri Gall. *Hæc propositio falsa est, temeraria, fraudibus, & dolo patrocinatur, & justitiæ regulis repugnat.*

Repugnat D. Th. 2. 2. qu. 62. art. 7. Ubi *ad restitutionem* obligatur *quicumque est causſa injuſtæ acceptionis, id quidem, ait S. Doct. contingit ... movendo ad ipſam acceptionem, quod ſit præcipiendo, conſulendo &c.* Vide, quæ dicta in Tract. *de Juſtit. & Jur.* par. II. cap. IV. qu. 1. & ſeq.

40. Contractus Mohatra licitus eſt etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, & cum contractu retroventionis prævie inito, cum intentione lucri.

Cenſura Cleri Gall. eadem quæ XII. Alexandri VII. Vide Tract. noſtrum *de Contractibus* cap. V. qu. XVIII. ubi ex profeſſo probatum eſt, contractum *Mohatra* uſuram eſſe, & omnino injuſtum.

41. Cum numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit, qui non majoris faciat pecuniam præſentem, quam futuram, poteſt creditor aliquid ultra ſortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari.

Cenſura Cleri Gallicani eadem, quæ XLII. Alexandri VII. Vide eumdem Tract. cap. III. quæſt. VIII. Reſp. 2.

42. Uſura non eſt, dum ultra ſortem aliquid exigitur, tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, ſed ſolum ſi exigatur, tamquam ex juſtitia debitum.

Cenſura Cleri Gall. eadem, quæ XLII. Alexandri VII. Cenſuræ hujus æquitas patebit ex eod. Tract. eademque q. & Reſp.

43. Exinde non niſi veniale ſit detrahentis auctoritatem magnam ſibi noxiam falſo crimine elidere?

Longe aliter S. Th. 2. 2. q 100. ar. 3. ad 4. *Non eſt licitum mendacium officioſum dicere, ad hoc quod aliquis alium a quocumque periculo liberet*, etiam mortis; ut ex contextu evidens eſt. Si mendacium hujuſmodi a peccato veniali non vacat, quomodo a mortali vacabit falſi criminis exprobratio. Vide dicta ſuperius, & tr. *de Virt. Moralibus* c. IV. q. 1. & ſeq.

44. Probabile eſt non peccare mortaliter, qui imponit falſum crimen alicui, ut ſuam juſtitiam, & honorem defendat. Et ſi hoc non ſit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

Cenſura Cleri Gallic. *Hujus propoſitionis doctrina falſa eſt, temeraria, ſcandaloſa, erronea, ſpatioſam calumniatoribus, & impoſtoribus portam aperit; & clare detegit, quam nefaria placita probabilitatis nomine inducantur.*

Adde, quod iſtud Dei præceptum: *Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium*, ſic ſemper intellectum fuerit, ut graviter in materia gravi obligaret. Porro gravis eſt materia quælibet accuſatio de crimine, quod quis reipſa non perpetravit.

45. Dare temporale pro ſpirituali non eſt ſimonia, quando temporale non datur tamquam pretium, ſed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale, vel etiam quando temporale ſit ſolum gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut e contra.

Cenſura Cleri Gallicani, eadem quæ XXII. Alexandri VII.

46. Et id quoque locum habet, etiamſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituale: immo etiam ſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſic ut illud pluris æſtimetur, quam res ſpiritualis.

Cenſura Cleri Gallic. eadem, quæ ejuſdem propoſitionis XXII. Alexandri VII. Hæc opinionum portenta in Tract. *de Simonia* confutata reperies.

47. Cum dicit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint, ad Eccleſias promovent, Concilium vel primo videtur per hoc, *digniores*, non aliud ſignificare velle, niſi dignitatem eligendorum, ſumpto comparativo pro poſitivo: vel ſecundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos: vel tandem loquitur tertio, quando ſit concurſus.

Cenſura Cleri Gallic. *Hæc propoſitio Concilio Tridentino contraria eſt; Eccleſiæ utilitati, ac ſaluti animarum, quæ a paſtorum delectu præcipue pendet, adverſatur.*

Hujus propoſitionis errorem nervoſe, & breviter præfocavit S. Thom. his verbis 2. 2. q. 63. art. 2. ad 3. *Neceſſe eſt eligere ad Beneficia meliorem, vel ſimpliciter, vel in ordine ad bonum commune.* Vide quæ dicta ſunt, ubi *de Beneficiis*.

48. Tam clarum videtur, fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi diſſonum videatur.

Cenſura Cleri Gallic. *Doctrina hac propoſitione contenta ſcandaloſa eſt, pernicioſa, caſtarum, ac piarum aurium offenſiva, & erronea.*

Cenſuræ veritas, & æquitas ex ſe patent: *Fornicatio*, ait S. Th. 2. 2. q. 154. ar. 2. *eſt contra naturam prolis educandæ*, & ideo eſt *peccatum mortale*; ac proinde non ideo ſolum vitioſa, quia prohibita. Certe ſi fornicatio nonniſi a Dei poſitiva lege habeat, quod peccatum ſit, gentiles, qui legem hanc neſciebant, inculpabiliter fornicati fuere, quod repugnat Apoſtolo 1. Cor. 6. & Epheſ. 5 ubi fornicatio inter vitia per ſe mala, & quæ per Chriſti gratiam abluenda ſunt, numeratur. Sed de his prolixius in Tract. *de Peccatis* art. IV. qu. II. dictum eſt.

49. Mollities jure naturæ prohibita non eſt: Unde ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpe eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali.

Repugnat D. Th. qu. 15. *de Malo* art. 1. Repugnat Apoſtolo mollitiem recenſenti inter ea peccata, quæ Ethnicos ſolam naturæ legem agnoſcentes in perpetuum damnare potuerunt. Repugnat vel ipſis paganis, quos inter Martialis vir alioqui leviſſimus. Vide citatum caput.

50. Copula cum conjugata, conſentiente marito, non eſt adulterium; adeoque ſufficit in confeſſione dicere, ſe eſſe fornicatum.

Cenſura Cleri Gallic. eadem, quæ XLVIII. Innocentii XI.

Repugnat Apoſtolo generatim, & indiſtincte pronuntianti, Rom. VII. *Quod mulier, vivente viro, vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro.* Repugnat & Auguſt. quem tamen in fœditatis ſuæ patrocinium adducere conati ſunt pſeudo-Caſuiſtæ. *Non eſt ita exiſtimandum*, ait lib. 1. de Serm. Dom. c. 17. *quod hoc femina, viro permittente, facere poſſe videatur; hoc enim omnium ſenſus excludit.* Vide dicta ad idem caput.

51. Famulus, qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam virginem, & multoties eidem ſubſervit deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a Domino male tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.

Cenſura Cleri Gallic. *Hæc propoſitio ſcandaloſa eſt, pernicioſa, verbis Dominicis, & Apoſtolicis aperte contraria, & hæretica; quam enim dabit homo commutationem pro anima ſua? & digni ſunt morte non ſolum, qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Cenſura hæc ſuam ſecum defert probationem. Appoſite S. Th. 2. 2. qu. 62. art. 7. ad 1. *Non ſolum peccat ille, qui peccatum exequitur, ſed etiam, qui quocumque modo peccati cauſſa eſt, vel cooperatur.* Vide quæ dicta ſunt ubi *de Scandalo*.

Nota cum Steyartio tenebroſam erroneæ Caſuiſtarum Theo-

Theologiæ profunditatem. Cum audis *notabile detrimentum*, magni aliquid concipis. Cum veneris ad rem ipsam, nihil detegis. Potest juxta eos occidi homo? utique pro re gravi: sed quænam ea est? *regulariter aureus unus* vel ad summum paullo plures, sed quibus nec vitam bovis in macello emas. Potest & occidi, qui alterius honorem invadit; sed invadere censetur, qui dat alapam, ictumve fustis, aut dicit, *mentiris*. Potest famulus Magistri libidinibus cooperari, si id faciat *metu notabilis detrimenti*. Cujusnam vero? an mortis? Non ita sane, sed ne torvis oculis aspiciatur.

52. Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, sepositio scandalo, & si absit contemptus.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio est scandalosa, ad violandas leges tum civiles, tum Ecclesiasticas, & Apostolicas viam aperit, ac proinde Superiorum auctoritate prohibenda.*

Vide, quæ dicta sunt in Tract. *de Legibus*, ubi abunde probatum est id quod docet S. Thom 1. 2. q. 96. art. 4. *Leges* etiam civiles, & a fortiori Ecclesiasticas *habere vim obligandi in foro conscientiæ*, & quidem graviter in materia gravi, & secluso quocumque contemptu.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, immo quatuor simul, a diversis Celebrantibus audit.

Censura Cleri Gallicani: *Hæc propositio absurda est, scandalosa, illusoria, communique Christianorum sensui repugnat.*

Ratio est, quia plures diversorum Sacrorum partes non magis Sacrum unum efficiunt, quam caput Joannis, pectus Petri, & pedes Pauli simul sint unus homo. Sane si quatuor diversarum partes audiens, Missam integram audire censeatur, qui decem aut viginti partes simul audierit, eam audisse, quid ni censeatur? O miseros pareutes nostros, qui hæc compendia nescierunt! Ex propositionis hujus censura obiter colliges cum Steyartio, eum qui Missam audit a Consecratione usque ad finem, non satisfacere præcepto, si aliam posthac audit a principio ad consecrationem.

54. Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

Censura Cleri Gallicani eadem quæ xx. Alexandri VII.

Idem prorsus, ac si dixeris, qui centum debet, & nonnisi decem solvere potest, non tenetur ad decem. Nec ridiculum minus est fundamentum assertionis, quam assertio ipsa; ex ea tamen inferebant recentiores Casuistæ, eum, qui totum, vel jejunii, vel Missæ audiendæ præceptum implere nequit, ne ad eam quidem partem teneri, quam potest: quod si in restitutione sibi facienda non admisissent, cur in rebus Deo debitis tam facile admiserunt? Vide dicta, ubi *de D. Officii recitatione*.

55. Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.

Censura Cleri Gallic. *Doctrina hac propositione contenta temeraria est, scandalosa, erronea, impietati, & sacrilegio favet, & præceptis Ecclesiæ illudit.*

Repugnat Concilio Lateranensi, secundum quod: *Omnis utriusque sexus debet reverenter ad minus in pascha Eucharistiæ Sacramentum suscipere. Si reverenter*, ergo non sacrilege, sed cum debita animi præparatione. Fundamentum impiæ hujus assertionis hoc erat, & quod modus præcepti sub præceptum non cadat, & quod Ecclesia actus internos præcipere nequeat. Fallit utrumque: Tum quia præceptum Ecclesiæ sic impleri debet, ut nihil fiat contra finem actus præcepti, qui in Communione est unio cordis cum Christo. Tum quia Ecclesia cum Communionem, aliaque ejusdem generis multa præcipit, non tam præceptum condit novum, quam determinet Divinum. Tum denique quia non inepte probatur actus interiores ab Ecclesia præcipi posse. Vide quæ dixi in Tract. *de Legibus*.

56. Frequens Confessio, & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio, temeraria, scandalosa, erronea, impia, & sacris literis contraria.*

Audiatur vel ipsa ratio, & rationi consonans S. Th. 3. part. q. 80. ar. 4. ad 5. *Apostolus dicit* 1. ad Cor. 11. *Qui manducat, & bibit indigne; judicium sibi manducat, & bibit, idest condemnationem. Dicit autem Glossa ibidem, quod indigne manducat, & bibit, qui in crimine est*, ergo qui est in peccato mortali, si hoc Sacramentum accipiat, damnationem acquirit, atqui est in crimine & peccato, qui *gentiliter* vivit, seu qui instar Ethnici, Dei & Ecclesiæ leges nescit, suisque criminibus habenas laxat; ergo frequens ejus Communio, nedum nota est prædestinationis, sed e contrario reprobationis, & quidam æternæ damnationis prodromus.

57. Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modo honestam.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio est hæretica.*

Repugnat Conc. Trid. sic definienti: *Si quis dixerit sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.* Vide superius dicta ad prop. XXIII. Innocentii XI.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

Censura Cleri Gallic. *Doctrina hac propositione contenta falsa est, temeraria, in errorem inducit, sacrilegiis favet, Christianæ simplicitati, Ministrorum Christi judiciariæ potestati, Confessionis integritati, atque ipsius Sacramenti institutioni, ac fini derogat.*

Repugnat vel ipsi rationi, quæ aperte declarat medico spirituali, non secus ac corporali jus esse, ut interrogando cognoscat, an inveteratum sit necne malum, quod sibi curandum proponitur. Solide S. Thomas in supplem. q. 9. art. 2. ad 1. *Unum peccatum per se consideratum non ita demonstrat malam dispositionem peccantis, ... quia in unum peccatum aliquis quandoque labitur ex ignorantia, vel infirmitate: sed multitudo peccatorum, seu eorum consuetudo, quod in idem redit in præsenti, demonstrat malitiam peccantis, vel magnam corruptionem ejusdem.* Quis porro dixerit indifferens esse Confessioni, an pœnitens ex infirmitate, an ex magna & inveterata corruptione peccaverit?

59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessum, ratione magni concursus Pœnitentium, qualis v. g potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut Indulgentiæ.

Censura Cleri Gallic. eadem quæ præcedentis.

Repugnat D. Thomæ, uti supra, sic ille: *De necessitate confessionis est, quod homo omnia peccata confiteatur, quæ in memoria habet; quod si non faciat, tunc est Confessionis simulatio.* Sed qui dimidiate tantum confitetur, non omnia, quæ in memoria habet, peccata deponit; ergo non vere, sed simulate, & ideo invalide, confitetur. Nec obest magnus pœnitentium concursus: nemo enim ante Recentiores etiam somniando cogitavit causam hanc sufficere, ut quis a Confessione quantum fieri poterit perfecta, & integra excusetur. Jungatur hæc propositio cum undecima ex iis, quæ ab Alexandro VIII. proscriptæ sunt, & apparebit Casuistam invenisse artem, vicujus, qui flagitiosissima quæque commiserat, liber eat ab iis confitendis.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi con-

tra legem Dei, Naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.

Censura Cleri Gallic. *Hæc propositio est erroneæ, & ad finalem impœnitentiam ducit.*

Repugnat naturæ pœnitentiæ, quæ vetat ne Confessarius quemquam absolvat, nisi prudenter judicet eum vere de peccatis dolere, & serio dispositum esse ad *emendam*, ut loquitur S. Thomas. *Quis autem id de eo judicet, in quo nullam emendationis spem deprehendit?* Vide, quæ dicta sunt ubi de peccati Occasionibus, & ubi de Obligationibus Confessariorum.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere: quinimmo directe, & ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

Censura Cleri Gall. eadem quæ xli. Alexandri VII. idem & motivum censuræ.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

Censura Cleri Gallicani: eadem quæ xli. Alexandri VII.

63. Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

Censura Cleri Gallicani: eadem quæ xli. Alexandri VII. Circa hæc recurre ad ea, quæ ab Auctore dicta sunt *de Occasione proxima.*

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, & etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis D. N. J. C.

Censura Cleri Gallicani: eadem quæ xlii. Innocentii XI.

Dicitur Hebr. 10. ait S. Th. 2. 2. q. 2. ar. 3. *Sine Fide impossibile est placere Deo.* Atqui inter mysteria quorum Fides ad placendum Deo est necessaria, primas tenet mysterium SS. Trinitatis, & Incarnationis, ex eodem S. Doctore ibid. art. 7. & unanimi Theologorum suffragio. Vide quæ dicta sunt agendo *de Fide.*

65. Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

Virulentum hoc dogma ex æquo confutavimus in loco mox allegato. Ecquis in animum sibi inducat, fidem desidem, otiosam, quæque ita non erumpit in actum, ut quasi in animo obliteretur, ad justificationem sufficere? Hinc colliges non modo beneficio absolutionis privandum esse pœnitentem, qui Religionis mysteria primaria ignorat, sed etiam, an ignoret, ex professo esse interrogandum, si probabilem hujus ignorantiæ suspicionem, sive ex modo confitendi, seu aliter præbeat. Quia cavendum Confessario, ne indignum absolvat.

Quicumque autem cujusvis conditionis, status, & dignitatis illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim defenderit, vel ediderit, vel de eis disputative, publice, aut privatim tractaverit, vel prædicaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem latæ sententiæ, a qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districte in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christifidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alii quicumque in posterum se abstineant, & ut pacis & caritati consulatur, idem Sanctissimus in virtute sanctæ obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quam in Thesibus, Disputationibus, ac Prædicationibus, caveant ab omni censura, & nota, necnon a quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec a S. Sede recognitæ sint, & super iisdem propositionibus judicium proferatur.

CAPUT XXI.

Propositiones duæ de omnipotentia donata, & subjecta creaturæ, quæ die 23. Novemb. ann. 1679. ab Innocentio XI. damnatæ sunt ut temerariæ ad minimum, & novæ.

1. DEus donat nobis omnipotentiam suam, ut ea utamur, sicut aliquis donat alteri villam, aut librum.

2. Deus subjicit nobis suam Omnipotentiam.

Si quibus probari possint prædictæ duæ theses, iis utique, qui concursum indifferentem in primo actu admittunt: & hi tamen fatentur iisdem thesibus jure merito præfixum fuisse nigrum theta a Pontifice Romano. Scilicet enim concursus Dei, qualiscumque fingatur, non est concursus subjectionis, sed dignitatis, ac dominii; cum sit concursus Dei plenissime domini voluntatis creatæ, & actuum liberorum. Et vero si Omnipotentia voluntati creatæ subdita foret, non posset esse eadem creata libertas in manu Omnipotentiæ Divinæ, sicut non potest in manu Subditorum esse voluntas Principis: porro luce meridiana clarius est libertatem creatam esse in manu Omnipotentiæ juxta id Prov. 21. *Cor Regis in manu Domini, quocumque voluerit, inclinabit illud:* & Hierem. 18. *Sicut lutum in manu figuli, ita & vos.* Sed de his, quæ incauto exciderunt mihi, & nihil ad moralem spectant, adi Dominicum Viva pag. 533.

CAPUT XXII.

Propositiones duæ de Confessione diversis temporibus proscriptæ.

1. SCientia ex confessione acquisita uti licet, modo fiat sine directa, aut indirecta revelatione, & gravamine pœnitentis, nisi aliud multo majus ex non usu sequatur, in cujus comparatione prius merito contemnatur.

Addita deinde explicatione, sive limitatione, quod (propositio) sit intelligenda de usu scientiæ ex confessione acquisitæ cum gravamine pœnitentis, secluso quacumque revelatione, atque in casu, quo multo majus gravamen ejusdem pœnitentis ex non usu sequeretur (Consultores Romani die 18. Nov. 1681.) dictam propositionem quatenus admittit usum dictæ scientiæ cum gravamine pœnitentis, omnino prohibendam esse, etiam cum dicta explicatione, vel limitatione .... mandantes etiam universis Sacramenti Pœnitentiæ ministris, ut ab ea in praxim deducenda prorsus abstineant. Vide quæ *de Sigillo Confessionis* ab Auctore explicantur.

2. Licet per literas seu internuncium Confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere.

Hæc propositio die 20. Jun. ann. 1602. damnata est a Clemente VIII. Bulla 87. *ad minus uti falsa, temeraria, & scandalosa.* Vetatque idem Papa sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, & sibi reservatæ, *ne deinceps ista propositio publicis, privatisque lectionibus, concionibus, & congressibus doceatur, neve unquam*

quam tamquam aliquo casu probabilis defendatur, imprimatur, aut ad praxim quovis modo deducatur.

Circa utramque hanc thesim plura proponi possunt scitu dignissima, ut legere est apud Vivam. Sed quia hæc fuse tractata sunt, ubi *de Pœnitentia*, ea omittimus in præsenti.

CAPUT XXIII.

Propositio unica ab Innocentio X. damnata anno 1647. in Congregatione Generali Supremæ, & Universalis Inquisitionis.

1. SAnctus Petrus & S. Paulus sunt duo Ecclesiæ Principes, unicum efficiunt, vel sunt duo Ecclesiæ Catholicæ Coriphæi ac supremi Duces, summa inter se unitate conjuncti, vel sunt geminus universalis Ecclesiæ vertex, qui in unum divinissime coaluerunt, vel sunt duo Ecclesiæ Summi Pastores ac Præsides, qui unicum caput constituunt.

Damnatur hæc propositio, ut hæretica, si illa explicetur, ut ponat omnimodam æqualitatem inter S. Petrum, & S. Paulum sine subordinatione S. Pauli ad S. Petrum in potestate suprema & regimine universalis Ecclesiæ.

Nota. Hæc propositio Scripturæ, & universæ Patrum traditioni adversatur, ex quibus discimus Ecclesiam supra Petrum fundatam, atque hunc Principem, ac Caput a Christo fuisse constitutum; Paulum vero extraordinaria Apostolatus, & Episcopatus potestate, Petro æqualem fuisse; sed Petrum præterea Caput, Principem, ac ordinarium totius Ecclesiæ Pastorem fuisse, cui & Paulus, & Apostoli reliqui subjiciebantur.

CAPUT XXIV.

Propositiones duæ ab Alexandro VIII. damnatæ 24. Augusti 1690.

1. BOnitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali; formalis vero in conformitate actuum cum regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in suum finem ultimum interpretative, hunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vitæ suæ moralis.

Censura Summi Pontificis, & Cleri Gallicani. *Hæc propositio est hæretica.* Talem vero esse patebit ex iis, quæ dicta sunt agendo de præcepto Caritatis. Primam hujus partem clare perimunt hæc S. Thomæ verba 1. 2. qu. 83. art. 2. ad 5. *Cum homo usum rationis habere incœperit ..... hoc est tempus pro quo obligatur ex Dei præcepto affirmative ad ejusdem amorem.*

Vide etiam quæ dicta sunt in Tract. *de Virtutibus Theol.* cap. 11. q. 1. & q. 3.

2. Peccatum philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologicum vero & mortale est transgressio libera divinæ legis. Philosophicum quantumvis grave in illos qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum; sed non offensa Dei, neque peccatum mortale, dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.

Censura Summi Pontificis, & Cleri Gallicani. *Hæc propositio scandalosa est, temeraria, piarum aurium offensiva, & erronea.*

Breviter, sed nervose S. Th. 1. 2. q. 71. ar. 2. ad 4. *ejusdem est rationis, quod peccatum sit contra ordinem rationis humanæ, & quod sit contra legem æternam*: ergo dari nequit peccatum, quod rationi adversetur, desit philosophicum, quin eo ipso legi æternæ dissentiat, & quin consequenter sit Theologicum. Vide quæ eam in rem scripta sunt in tract. *de Peccatis*, quæst. 2.

Hactenus laxiorem doctrinam præeunte Sede Apostolica insectati sumus; rigidiorem nunc, & quæ in oppositum scopulum impingit, eadem præeunte Sede Apostolica impugnabimus; sic tamen ut nullam affingamus notam iis propositionibus, quæ ad dogma, non autem ad praxim pertinent; & circa quas utiliter consuletur tractatus *de Gratia*.

CAPUT XXV.

Constitutio Innocentii XI. proscribentis octo, & sexaginta Theses, quæ prætextu Orationis quietis a Michaele de Molinos docebantur.

INNOCENTIUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

Ad perpetuam rei memoriam.

Cælestis Pastor Christus Dominus, ut jacentem in tenebris mundum, variisque gentium erroribus involutum a potestate diaboli, sub qua misere post lapsum primi parentis tenebatur, sua ineffabili miseratione liberaret, carnem sumere, & in ligno Crucis chirographo redemptionis nostræ affixo, in testimonium suæ in eos caritatis sese hostiam viventem Deo pro nobis offerre dignatus est, mox rediturus in Cælum, Ecclesiam Catholicam sponsam suam tamquam novam Civitatem sanctam Hierusalem descendentem de Cælo, non habentem rugam, neque maculam, unam sanctamque in terris relinquens, armis potentiæ suæ contra portas inferi circumvallatam, Petro Apostolorum Principi, & Successoribus ejus regendam tradidit, ut doctrinam ab ipsius ore haustam, sartam tectamque custodirent, ne oves pretioso suo sanguine redemptæ pravarum opinionum pabulo in antiquos errores reciderent, quod præcipue Beato Petro mandasse sacræ literæ docent: Cui enim Apostolorum, nisi Petro dixit: Pasce oves meas; *& rursus:* Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua; & tu aliquando conversus confirma fratres tuos. *Quare Nobis, qui non nostris meritis, sed inscrutabili Dei Omnipotentis consilio in ejusdem Petri Cathedra pari potestate sedemus, semper fixum in animo fuit, ut populus Christianus eam sectaretur fidem, quæ a Christo Domino per Apostolos suos perpetua, & nunquam interrupta traditione prædicata fuit, quamque usque ad sæculi consummationem permansuram esse promisit.*

Cum igitur ad Apostolatum nostrum relatum fuisset, quemdam Michaelem de Molinos prava dogmata tum verbo tum scripto docuisse, & in praxim deduxisse, quæ prætextu Orationis quietis contra doctrinam, & usum a sanctis Patribus ab ipsis nascentis Ecclesiæ primordiis receptum, Fideles a vera Religione, & a Christianæ pietatis puritate in maximos errores, & turpissima quæque inducebant: Nos, cui cordi semper fuit, ut fidelium animæ nobis ex alto commissæ, purgatis pravarum opinionum erroribus, ad optatum salutis portum tuto pervenire possint, legitimis præcedentibus indiciis, prædictum Michaelem de Molinos carceribus mancipari mandavimus, deinde coram Nobis, & Venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus Inquisitoribus Apostolica auctoritate specialiter deputatis, auditis pluribus in Sacra Theologia Magistris, eorumque suffragiis tum voce tum scripto susceptis, maturoque perpensis, imploratæ etiam Sancti Spiritus assistentia, cum Prædictorum Fratrum nostrorum unanimi voto ad damnationem infrascriptarum Propositionum ejusdem Michaelis de Molinos, a quo fuerunt pro suis recognitæ, & de

qui-

quibus Propositionibus tamquam a se dictatis, scriptis, communicatis, & creditis ipse convictus & respective confessus fuerat, ut latius in processu, & decreto de mandato nostro lato die 24. Augusti præsentis ann. 1687. devenire ut infra decrevimus.

PROPOSITIONES.

1. OPortet hominem suas potentias annihilare. Et hæc est via interna.

2. Velle operari active, est Deum offendere, qui vult esse ipse solus Agens; & ideo opus est, se ipsum in Deo totum, & totaliter derelinquere, & postea permanere, velut corpus exanime.

3 Vota de aliquo faciendo sunt perfectionis impeditiva.

4. Activitas naturalis est gratiæ inimica, impeditque Dei operationes, & veram perfectionem, quia Deus operari vult in nobis sine nobis.

5. Nihil operando anima se annihilat, & ad ipsum principium redit, & ad suam originem, quæ est essentia Dei, in qua transformata remanet, ac divinizata, & Deus tunc in seipso remanet; quia tunc non sunt amplius duæ res unitæ, sed una tantum; & hac ratione Deus vivit, & regnat in nobis, & anima seipsam annihilat in esse operativo.

6. Via interna est illa, qua non cognoscitur nec lumen, nec amor, nec resignatio, & non oportet Deum cognoscere, & hoc modo recte proceditur.

7. Non debet anima cogitare nec de præmio, nec de punitione, nec de Paradiso, nec de Inferno, nec de morte, nec de æternitate.

8. Non debet velle scire, an gradiatur cum voluntate Dei, an cum eadem voluntate resignata maneat, nec ne; nec opus est ut velit cognoscere suum statum, nec proprium nihil, sed debet ut corpus exanime manere.

9. Non debet anima reminiscì nec sui, nec Dei, nec cujuscumque rei, & in via interna omnis reflexio est nociva, etiam reflexio ad suas humanas actiones, & ad proprios defectus.

10. Si proprii defectus alios scandalizent, non est necessarium reflectere, dummodo non adsit voluntas scandalizandi; & ad proprios defectus non posse reflectere, gratia Dei est.

11. Ad dubia, quæ occurrunt, an recte procedatur necne, non opus est reflectere.

12. Qui suum liberum arbitrium Deo donavit, de nulla re debet curam habere, nec de Inferno, nec de Paradiso, nec debet desiderium habere propriæ perfectionis, nec virtutum, nec propriæ sanctitatis, nec propriæ salutis, cujus spem expurgare debet.

13. Resignato Deo libero arbitrio, eidem Deo relinquenda est cogitatio, & cura de omni re nostra; & relinquere, ut faciat in nobis sine nobis suam divinam voluntatem.

14. Qui divinæ voluntati resignatus est, non convenit, ut a Deo rem aliquam petat, quia petere est imperfectio, cum sit actus propriæ voluntatis & electionis; & est velle, quod divina voluntas nostræ conformetur, & non quod nostra divinæ. Et illud Evangelii, *petite, & accipietis*, non est dictum a Christo pro animabus internis, quæ nolunt habere voluntatem. Immo hujusmodi animæ eo perveniunt, ut non possint a Deo rem aliquam petere.

15. Sicut non debent a Deo rem aliquam petere, ita nec illi ob rem aliquam gratias agere debent, quia utrumque est actus propriæ voluntatis.

16. Non convenit Indulgentias quærere pro pœna propriis peccatis debita; quia melius est divinæ Justitiæ satisfacere; quam divinam Misericordiam quærere; quoniam illud ex puro Dei amore procedit, & istud ab amore nostri intereffato, nec est res Deo grata, nec meritoria, quia est velle crucem fugere.

17. Tradito Deo libero arbitrio, & eidem relicta cura, & cogitatione animæ nostræ, non est amplius habenda ratio tentationum; nec eis alia resistentia fieri debet, nisi negativa, nulla adhibita industria; & si natura commovetur, oportet sinere, ut commoveatur, quia est natura.

18. Qui in oratione utitur imaginibus, figuris, speciebus, & propriis conceptionibus, non adorat Deum in spiritu & veritate.

19. Qui amat Deum eo modo, quo ratio argumentatur, aut intellectus comprehendit, non amat verum Deum.

20. Asserere, quod in oratione opus est sibi per discursum auxilium ferre, & per cogitationes, per quas Deus animam non alloquitur, ignorantia est. Deus nunquam loquitur, ejus locutio est operatio; & semper in anima operatur, quando hæc suis discursibus, cogitationibus, & operationibus eum non impedit.

21. In oratione opus est manere in fide obscura, & universali, cum quiete & oblivione cujusque cogitationis particularis, ac distinctæ attributorum Dei, ac Trinitatis, & sic in Dei præsentia manere ad illum adorandum & amandum, eique inserviendum, sed absque productione actuum, quia in his Deus sibi non complacet.

22. Cognitio hæc per fidem non est actus a creatura productus, sed est cognitio a Deo creaturæ tradita, quam creatura se habere non cognoscit, sed postea cognoscit illam se habuisse; & idem dicitur de amore.

23. Mystici cum Sancto Bernardo in Scala Claustralium, distinguunt quatuor gradus, Lectionem, Meditationem, Orationem, & Contemplationem infusam. Qui semper in primo sistit, nunquam ad secundum pertransit. Qui semper in secundo persistit, nunquam ad tertium pervenit, qui est nostra contemplatio acquisita, in qua per totam vitam persistendum est, dummodo Deus animam non trahat, absque eo quod ipsa id expectet, ad contemplationem infusam, & hac cessante, anima regredi debet ad tertium gradum, & in ipso permanere absque eo quod amplius redeat ad secundum, aut primum.

24 Qualescumque cogitationes in oratione occurrunt, etiam impuræ, etiam contra Deum, Sanctos, Fidem, & Sacramenta, si voluntarie non nutriantur, nec voluntarie expellantur; sed cum indifferentia, & resignatione tolerentur, non impediunt orationem Fidei: immo eam perfectiorem efficiunt, quia anima tunc magis divinæ voluntati resignata remanet.

25. Etiamsi superveniat somnus, & dormiatur, nihilominus fit Oratio & contemplatio actualis; quia oratio, & resignatio, idem sunt, & dum resignatio perdurat, perdurat & oratio.

26. Trés illæ viæ, Purgativa, Illuminativa, & Unitiva, sunt absurdum maximum, quod dictum fuit in mystica. Cum non sit nisi unica via, scilicet via interna.

27. Qui desiderat, & amplectitur devotionem sensibilem, non desiderat, nec quærit Deum; sed seipsum, & male agit, cum eam desiderat, & eam habere conatur, qui per viam internam incedit, tum in locis sacris, quam in diebus sollemnibus.

28. Tædium rerum spiritualium bonum est: siquidem per illud purgatur amor proprius.

29. Dum anima interna fastidit discursus de Deo,

& virtutes, & frigida remanet, nullum in se ipsa sentiens fervorem, bonum signum est.

30. Totum sensibile, quod experimur in vita spirituali, est abominabile, spurcum, & immundum.

31. Nullus meditativus veras virtutes exercet internas, quæ non debent a sensibus cognosci. Opus est amittere virtutes.

32. Nec ante, nec post Communionem alia requiritur præparatio, aut gratiarum actio (pro istis animabus internis) quam permanentia in solita resignatione passiva, quæ modo perfectiore supplet omnes actus virtutum, qui possunt, & fiunt in via ordinaria. Et si hac occasione Communionis insurgunt motus humiliationis, petitionis, aut gratiarum actionis, reprimendi sunt, quoties non dignoscatur, eos esse ex impulsu speciali Dei; alias sunt impulsus naturæ nondum mortuæ.

33. Male agit anima, quæ procedit per hanc viam internam, si in diebus sollemnibus vult aliquo conatu particulari excitare in se devotum aliquem sensum; quoniam animæ internæ omnes dies sunt æquales, omnes festivi. Et idem dicitur de locis sacris, quia hujusmodi animabus omnia loca æqualia sunt.

34. Verbis, & lingua gratias agere Deo non est pro animabus internis, quæ in silentio manere debent, nullum Deo impedimentum apponendo, quod operetur in illis, & quo magis Deo se resignant, experiuntur se non posse orationem Dominicam, seu *Pater noster*, recitare.

35. Non convenit animabus hujus vitæ internæ, quod faciant operationes, etiam virtuosas, ex propria electione, & activitate, alias non essent mortuæ: nec debent elicere actus amoris erga B. Virginem, Sanctos, aut Humanitatem Christi; quia cum ista objecta sensibilia sint, talis est amor erga illa.

36. Nulla creatura, nec B. Virgo, nec Sancti sedere debent in nostro corde, quia solus Deus vult illud occupare, & possidere.

37. In occasione tentationum, etiam furiosarum, non debet anima elicere actus explicitos virtutum oppositarum, sed debet in supradicto amore, & resignatione permanere.

38. Crux voluntaria mortificationum pondus grave est, & infructuosum, ideoque dimittenda.

39. Sanctiora opera, & pœnitentiæ, quas peregerunt Sancti, non sufficiunt ad removendam ab anima vel unicam adhæsionem.

40. B. Virgo nullum unquam opus exterius peregit, & tamen fuit Sanctis omnibus sanctior. Igitur ad sanctitatem perveniri potest absque opere exteriori.

41. Deus permittit, & vult ad nos humiliandos, & ad veram transformationem perducendos, quod in aliquibus animabus perfectis, etiam non arreptitiis, Dæmon violentiam inferat earum corporibus, easque actus carnales committere faciat, etiam in vigilia, & sine mentis offuscatione, movendo physice illorum manus, & alia membra contra eorum voluntatem. Et idem dicitur quoad alios actus per se peccaminosos, in quo casu non sunt peccata, quia in iis non adest consensus.

42. Potest dari casus, quod hujusmodi violentiæ ad actus carnales contingant eodem tempore ex parte duarum personarum, scilicet maris & feminæ, & ex parte utriusque sequatur actus.

43. Deus præteritis sæculis Sanctos efficiebat tyrannorum ministerio, nunc vero eos efficit Sanctos ministerio Dæmonum, qui causando in eis prædictas violentias facit, ut illi se ipsos magis despiciant, atque annihilent, & se Deo resignent.

44. Job blasphemavit, & tamen non peccavit labiis suis, quia fuit ex Dæmonis violentia.

45. Sanctus Paulus hujusmodi Dæmonis violentias in suo corpore passus est, unde scripsit: *Non quod volo bonum, hoc ago; sed quod nolo malum, hoc facio.*

46. Hujusmodi violentiæ sunt medium magis proportionatum ad annihilandam animam, & ad eam ad veram transformationem, & unionem perducendam, nec alia supereſt via: Et hæc est via facilior, & tutior.

47. Cum hujusmodi violentiæ occurrunt, sinere oportet, ut Satanas operetur, nullam adhibendo industriam, nullumque proprium conatum, sed permanere debet homo in suo nihilo; & etiamsi sequantur pollutiones, & actus obscœni propriis manibus, & etiam pejora, non opus est seipsum inquietari: sed foras emittendi sunt scrupuli, dubia, & timores, quia anima fit magis illuminata, magis roborata, magisque candida, & acquiritur sancta libertas. Et præ omnibus non opus est hæc confiteri; & sanctissime fit, non confitendo; quia hoc pacto superatur Dæmon, & acquiritur thesaurus pacis.

48. Satanas, qui hujusmodi violentias infert, suadet deinde gravia esse delicta, ut anima se inquietet, ne in via interna ulterius progrediatur; unde ad ejus vires enervandas, melius est ea non confiteri, quia non sunt peccata, nec etiam venialia.

49. Job ex violentia Dæmonis se propriis manibus polluebat, eodem tempore quo mundas habebat ad Deum preces (sic interpretando locum ex cap. xvi. Job.)

50. David, Hieremias, & multi ex Sanctis Prophetis hujusmodi violentias patiebantur harum impurarum operationum externarum.

51. In Sacra Scriptura multa sunt exempla violentiarum ad actus externos peccaminosos, uti illud de Sansone, qui per violentiam se ipsum occidit cum Philistæis, conjugium iniit cum alienigena, & cum Dalila meretrice fornicatus est, quæ alias erant prohibita, & peccata fuissent; De Juditha, quæ Olopherni mentita fuit: De Elisæo, qui pueris maledixit: De Elia, qui combussit Duces cum turmis Regis Acab. An vero fuerit violentia immediate a Deo peracta, vel Dæmonum ministerio, ut in aliis animabus contingit, in dubio relinquitur.

52. Cum hujusmodi violentiæ etiam impuræ absque mentis offuscatione accidunt, tunc anima Deo potest uniri, & de facto semper magis unitur.

53. Ad cognoscendum in praxi, an aliqua operatio in aliis personis fuerit violentia, regula, quam de hoc habeo, nedum sunt protestationes animarum illarum, quæ protestantur se dictis violentiis non consensisse, aut jurare non posse, quod in iis consenserint, & videre quod sint Animæ, quæ proficiunt in via interna; sed regulam sumere a lumine quodam actuali, cognitione humana, ac Theologica superiore, quod me certo cognoscere facit cum interna certitudine, quod talis operatio est violentia, & certus sum, quod hoc lumen a Deo procedit, qui ad me pervenit conjunctum cum certitudine, quod a Deo proveniat, & mihi nec umbram dubii relinquit in contrarium: eo modo quo interdum contingit, quod Deus aliquid revelando, eodem tempore animam certam reddit, quod ipse sit, qui revelat, & anima in contrarium non potest dubitare.

54. Spirituales vitæ ordinariæ in hora mortis se delusos invenient, & confusos, & cum omnibus passionibus in alio mundo purgandis.

55. Per hanc viam iterum pervenitur, etsi multa cum sufferentia ad purgandas, & extinguendas omnes passiones, ita quod nihil amplius sentiunt, nihil, nihil; nec ullam sentiunt inquietudinem, sicut corpus mortuum, nec anima se amplius commoveri sinit.

56. Duæ leges, & duæ cupiditates, animæ una, & amoris proprii altera, tandiu perdurant, quandiu perdurat amor proprius, unde quando his purgatus est, & mor-

✠ & mortuus, ut ſit per viam internam, non adſunt amplius illæ duæ leges, & duæ cupiditates, nec ulterius lapſus aliquis incurritur, nec aliquid ſentitur amplius, nequidem veniale peccatum.

57. Per contemplationem acquiſitam pervenitur ad ſtatum non faciendi amplius peccata nec mortalia, nec venialia.

58. Ad ejuſmodi ſtatum pervenietur, non reflectendo amplius ad proprias operationes; quia defectus ex reflexione oriuntur.

59. Via interna ſejuncta eſt a Confeſſione, a Confeſſariis, & a caſibus conſcientiæ, a Theologia, & Philoſophia.

60. Animabus provectis, quæ reflexionibus mori incipiunt, & eo etiam perveniunt, ut ſint mortuæ, Deus Confeſſionem aliquando efficit impoſſibilem, & ſupplet ipſe tanta gratia perſeverante, quantam in Sacramento reciperent; & ideo hujuſmodi animabus non eſt bonum in tali caſu ad Sacramentum Pœnitentiæ accedere, quia id eſt illis impoſſibile.

61. Anima cum ad mortem myſticam pervenit, non poteſt amplius aliud velle quam quod Deus vult, quia non habet amplius voluntatem, & Deus illi eam abſtulit.

62. Per viam internam pervenitur ad continuum ſtatum immobilem in pace imperturbabili.

63. Per viam internam pervenitur etiam ad mortem ſenſuum: quinimmo ſignum, quod quis in ſtatu nihilitatis maneat, ideſt mortis myſticæ, eſt, ſi ſenſus exteriores non repræſentent amplius res ſenſibiles, unde ſint, ac ſi non eſſent, quia non perveniunt ad faciendum, quod intellectus ſe ad res applicet.

64. Theologus minorem diſpoſitionem habet, quam homo rudis ad ſtatum contemplativi: Primo quia non habet fidem adeo puram: Secundo quia non eſt adeo humilis: Tertio quia non adeo curat propriam ſalutem: Quarto quia caput reſeratum habet in phantaſmatibus, ſpeciebus, opinionibus, & ſpeculationibus, & non poteſt in illum ingredi verum lumen.

65. Præpoſitis obediendum eſt in exteriore, & latitudo voti obedientiæ Religioſum tantummodo ad exterius pertingit; in interiore vero aliter res ſe habet, quia ſolus Deus, & Director intrant.

66. Riſu digna eſt nova quædam doctrina in Eccleſia Dei, quod anima quoad internum gubernari debeat ab Epiſcopo, quod ſi Epiſcopus non ſit capax, anima ipſum cum ſuo directore adeat. Novam dico doctrinam, quia nec Sacra Scriptura, nec Concilia, nec Canones, nec Bullæ, nec Sancti, nec Auctores eam unquam tradiderunt, nec tradere poſſunt, quia Eccleſia non judicat de occultis, & anima jus habet eligendi quemcumque ſibi bene viſum.

67. Dicere, quod internum manifeſtandum eſt exteriori tribunali Præpoſitorum, & quod peccatum ſit id non facere, eſt manifeſta deceptio: quia Eccleſia non judicat de occultis, & propriis animabus præjudicant his deceptionibus, & ſimulationibus.

68. In mundo non eſt facultas, nec juriſdictio ad præcipiendum, ut manifeſtentur Epiſtolæ Directoris quoad internum animæ, & ideo opus eſt animadvertere, quod hoc eſt inſultus Satanæ &c

Quas quidem Tropoſitiones tamquam hæreticas, ſuſpectas, erroneas, ſcandaloſas, blaſphemas, piarum aurium offenſivas, temerarias, Chriſtianæ diſciplinæ relaxativas, & everſivas, & ſeditioſas reſpective; ac quæcumque ſuper iis verbo, ſcripto, vel typis emiſſa, pariter cum voto eorumdem Fratrum noſtrorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, & Inquiſitorum Generalium damnavimus, circumſcripſimus, & abolevimus: deque eiſdem, & ſimilibus omnibus, & ſingulis poſthac quoquo modo loquendi, ſcribendi, diſputandi, eaſque credendi, tenendi, docendi, aut in praxim reducendi facultatem quibuſcumque interdiximus, & contrafacientes omnibus Dignitatibus, Gradibus, Honoribus, Beneficiis, & Officiis ipſo facto perpetuo privavimus, & inhabiles ad quæcumque decrevimus, vinculoque etiam anathematis eo ipſo innodavimus, a quo niſi a Nobis, & a Romanis Pontificibus ſucceſſoribus noſtris valeant abſolvi. Præterea eodem noſtro Decreto prohibuimus, & damnavimus omnes libros, omniaque opera quocunque loco, & idiomate impreſſa, necnon omnia manuſcripta ejuſdem Michaelis de Molinos, *vetuimuſque, ne quis cujuſcumque gradus, conditionis, vel ſtatus, etiam ſpeciali notæ dignus, audeat ſub quovis prætextu, qualibet pariter idiomate, ſive ſub eiſdem verbis, ſub æqualibus, aut æquipollentibus, ſive abſque nomine, ſeu ficto, aut alieno nomine ea imprimere, vel imprimi facere, neque impreſſa, ſeu manuſcripta legere, vel apud ſe retinere, ſed Ordinariis locorum, aut hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus ſtatim tradere, & conſignare teneantur ſub eiſdem pœnis ſuperius inflictis; qui Ordinarii, & Inquiſitores ſtatim ea igni comburant, vel somburi faciant. Tandem ut prædictus* Michael de Molinos *ob hæreſes, errores, & turpia facta prædicta debitis pœnis in aliorum exemplum, & ipſius emendationem plecteretur; lecto in eadem noſtra Congregatione toto proceſſu, & auditis dilectis filiis Conſultoribus noſtræ Sanctæ Inquiſitionis Officii, in Sacra Theologia, & in Jure Pontificio Magiſtris, cum eorumdem Venerabilium Fratrum noſtrorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium unanimi voto, dictum* Michaelem de Molinos, *tamquam reum convictum, & confeſſum reſpective, & uti hæreticum formalem, licet pœnitentem, in pœnam arcti & perpetui carceris, & ad peragendas alias pœnitentias ſalutares, prævia tamen abjuratione de formali per ipſum amittenda, ſervato juris ordine, damnavimus: mandantes, ut die, & hora præfigendis in Eccleſia Sanctæ Mariæ ſupra Minervam hujus almæ Urbis, præſentibus omnibus Venerabilibus Fratribus noſtris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, & Romanæ Curiæ noſtræ Prælatis, univerſoque populo ad id etiam per conceſſionem Indulgentiarum convocando, ex alto tenor proceſſus, ſtante in ſuggeſtu eodem* Michaele de Molinos, *una cum ſententia inde ſequuta legeretur: & poſtquam idem* de Molinos *habitu pœnitentiæ indutus prædictos errores, & hæreſes publice abjuraſſet, facultatem dedimus dilecto filio noſtro Sancti Officii Commiſſario, ut eum a Cenſuris, quibus innodatus erat, in forma Eccleſiæ conſueta abſolveret; quæ omnia in executionem dictæ noſtræ ordinationis die 3. Septembris labentis anni ſollemniter adimpleta ſunt.*

Et licet ſupranarratum Decretum de Mandato noſtro latum ad majorem fidelium cautelam typis editum publicis locis affixum, & divulgatum fuerit: nihilominus ne hujus Apoſtolicæ damnationis memoria futuris temporibus deleri poſſit, utque populus Chriſtianus Catholica veritate inſtructior per viam ſalutis incedere valeat, Prædeceſſorum noſtrorum Summorum Pontificum veſtigiis inhærentes, hac noſtra perpetua valitura Conſtitutione ſupradictum Decretum denuo approbamus, confirmamus, & debitæ executioni tradi mandamus: iterum ſupradictas propoſitiones definitive damnantes, & reprobantes, libroſque, & manuſcripta ejuſdem Michaelis de Molinos *prohibentes, & interdicentes ſub eiſdem pœnis, & cenſuris contra tranſgreſſores latis, & inflictis.*

Decernentes inſuper præſentes literas ſemper, & perpetuo validas, & efficaces exiſtere, & fore, ſuoſque plenarios, & integros effectus ſortiri, & obtinere, ſicque per quoſcumque Judices ordinarios, & delegatos, quavis auctoritate fungentes, & functuros ubique judicari, & definiri debere, ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, ac irri-

irritum, & inane quidquid secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Volumus autem, ut præsentium transumptis, etiam impressis, manu Notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis originalibus literis adhiberetur, si essent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, confirmationis, damnationis, reprobationis, punitionis, decreti, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo octogesimo septimo, duodecimo Kalendas Decemb. Pontificatus nostri anno duodecimo.

En nefaria Molinos commenta, quæ dum in Ecclesia S. Mariæ supra Minervam legerentur coram confertissima multitudine populi, plebs effusissimis vocibus conclamabat: *Damnetur ad ignem, ad ignem.* Sed lenis inquisitio Romana, miserum senem, (qui principiis suis adhærens per annos duodecim a Sacramentali Confessione abstinuerat, & cujus in scriniis reperta duodecim millia Epistolarum satis indicabant, quam late errores suos sparsisset) addixit carceri perpetuo, ubi pœnitens obiit die 28 Nov. ann. 1692.

Prædictorum errorum summa hæc est, 1. homini enitendum esse, ut facultatum suarum activitatem cohibeat, adeoque quantum ad ipsas maneat in quiete (unde commenti hujus sequacibus inditum est nomen *Quietistarum*) & sic de nulla re curam habeat, non de inferno, non de paradiso, non de propriis defectibus &c. Propos. I. II. IV. VI. VII. VIII. IX. &c.

2. Abjiciendam esse tum orationem, qua quidpiam petatur, tum quamlibet corporis mortificationem. Propos. XIV. XXXVIII.

3. Id locum habere etiam, cum quis insolitis tentationibus quatitur, & impuras quascumque carnis rebelliones experitur; quia hæc meræ sint dæmonis violentiæ, quæ ad fornicacionem usque progredi possint, & de facto pluries progressæ sint, absque ullo hominis peccato; quia absque ullo ejus consensu. Propos. XLI. XLII. LI. &c.

4. Obscœna hæc, si quandoque in corpore exurgant, non esse Confessario aperienda, ut quæ nequidem sint veniales culpæ; immo, quæ animum in via interna progredientem magis uniant Deo. Propos. XLVII. XLVIII. LII. &c.

Hæc porro eo usque fidei, communique Christianorum sensui adversantur, ut nulla indigeant confutatione: *Intelligendum est*, ait S. Thom. 1. par. q. 105. art. 5. *sic Deum operari in rebus, quod tamen ipsæ res propriam habeant operationem*, & 2. 2. q. 180. art. 3. *Vita nostra hic dicitur operatio, cui homo principaliter intendit*: non ergo *gratiæ inimica est activitas naturalis; sed hæc cum illa concurrere debet.*

Per jejunium, vigilias, & alia hujusmodi retrahitur homo a peccatis luxuriæ, & a quibuscumque aliis peccatis, ait idem S. Thomas 2. 1. 2. quæst. 189 art. 2. Unde Apostolus I. Cor. 9 *Castigo corpus meum &c.* & Rom. 8. *Si facta carnis mortificaveritis, vivetis*; non ergo *Crux voluntaria mortificationum poncus est infructuosum &c.*

Dominus, ait idem Angelus Scholæ 2. 2. q. 83. art. 5. *docuit discipulos*, utique Divinæ voluntati resignatos, determinatos, quædam *petere*, ac ea præsertim, quæ *continentur in petitionibus Orationis Dominicæ*, ac proinde ne non succumberent tentationi; ergo non *convenit tantum, sed & prorsus necesse est ut is etiam, qui divinæ voluntati resignatus est, a Deo rem aliquam petat.*

Antoine Theol. Moral. T. III. P. II.

Cetera, quæ pudor pene prohibuit referre, prohibet confutare: perpendat quis impium Molinos systema, statimque gnosticum hominem deprehendet, qui suos, suasque ad nefaria quæque flagitia pellicere voluit, eisque omnes adimere scrupulum, veritus dumtaxat, ne vel Confessario, vel Superiori, quisquis ille foret, infamia sua detegeretur.

CAPUT XXVI.

Refertur Decretum alterum SS. D. N. Alexandri Papæ VIII. die 7. Decem. 1690.

Sanctissimus D. N. Alexander Divina Providentia Papa VIII. prædictus, pro pastorali cura ovium a Christo Domino sibi commissa de earum salute sollicitus, ut inoffenso gradu per rectas semitas possint incedere, & pascua nimium pernicioſa in pravis doctrinis exhibita vitare, unius supra triginta propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, ac Reverendiss. DD. Cardinalibus contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus commisit, qui tantum negotium diligenter aggressi, eique sedulo, ac pluries incumbentes, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati suæ sigillatim detulerunt.

PROPOSITIONES

Autem sunt infrascriptæ, videlicet

1. IN statu naturæ lapsæ ad peccatum formale, & demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, & libertate Adami peccantis.

Si res ita se haberet, prava desideria, quæ homo invitus patitur, & involuntarii concupiscentiæ motus, totidem peccata erunt, quod a Tridentinis Patribus in Calvino, ac Luthero, & ab Apostolica Sede in Bajo damnatum est. Vide Tract. *de actibus humanis* tom. I. præfixum, & cap. XVI. de damnata doctrina, in quo declaratur, hac propositione basim contineri Janseniani systematis, quod statuit amissum fuisse in Adamo liberum arbitrium, Dei castum amorem, & legis naturalis cognitionem, quæ perfectiones naturæ integræ debebantur. Cum vero harum naturalium, ut ipsi ajunt, perfectionum omissio, voluntaria & libera in Adami voluntate fuerit, libertatem hanc quam in causa homines habuerunt, sufficere blaterant ut necessariæ ex cupiditate prodeuntes, aut involuntariæ etiam ob ignorantiam legis naturalis actiones, vera peccata formalia sint. Hæc autem & ab Ecclesia damnata sunt, & iis confutantur argumentis, quibus ex Scriptura, & Patribus ostenditur, manere adhuc in homine lapso liberum arbitrium; neminem peccare in eo quod vitare non possit, invincibilem ignorantiam a culpa excusare, & naturam per originale peccatum ita depravatam non esse, ut cognitiones aliquas, aliquosque motus non habeat, ac habere possit, etiam gratia spoliata, quæ mala non sint.

2. Tametsi detur ignorantia invincibilis jure naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat a peccato formali.

Repugnat S. Thomæ 1. 2. q. 76. art. 3 ubi ait: *Patet, quod nulla ignorantia invincibilis est peccatum.* Vide quæ dicta sunt in Tract. *de Actibus Humanis*, & *de peccatis* c. 4.

3. Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam.

Hæc propositio confutata fuit Tract. *de Conscientia* qu. IV. resp. 2.

4. Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non

pro solis Electis, sed pro omnibus, & solis Fidelibus.

De ista, & duabus sequentibus agunt Theologi, ubi de Gratia; Ibi enim Theologi probant, ac perspicuis ex Scriptura, & PP. deductis argumentis ostendunt, Christum non pro solis fidelibus, sed pro omnibus mortuum esse, ac etiam Paganos, Judæos, Hæreticosque Divinæ Redemptionis beneficium experiri per interiorem mentis illustrationem, inspirationem, motionemque divinæ Gratiæ sufficientis. Solum enim de obduratis, & obcæcatis nonnullis, deque pueris decedentibus in utero matris, aut non valentibus ab baptismum pervenire in scholis controvertitur, num gratiam sufficientem recipiant.

5. Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis nullum omnino accipiunt a Jesu Christo influxum, adeoque hinc recte inferes, in illis esse voluntatem nudam, & inermem, sine omni gratia sufficienti.

6. Gratia sufficiens statui nostro non tam utilis, quam pernicioſa est, sic ut proinde merito possimus petere: a gratia sufficienti libera nos Domine.

7. Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi; si Dei, caritas Patris est; si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.

Falsa est hæc propositio, atque præcipuum in ea reperitur Jansenii systematis fundamentum, stabilito tamen, deperditum esse in statu naturæ lapsæ liberum arbitrium. Hoc enim sensu propositio illa indicat, omnem actionem nostram deliberatam necessario oriri vel ab illa vitiosa cupiditate, quæ in homine, loco casti amoris, naturæ nondum vitiatæ debiti, successit; vel ex Gratia Christi, sive Caritate, qua idem homo jam necessitati agendi subjectus, instar lancis flectitur, atque trahitur. En turpissima propositionis hæresis! Fides autem orthodoxa docet, præter actus a Caritate prodeuntes, dari etiam supernaturales actus Fidei, Spei, & Timoris, atque bonas nonnullas operationes in infidelibus, peccatoribus, aliisque Caritate carentibus. Vid. Tract. *de Actibus Humanis*, & quæ a nobis cap. xvi. dicta sunt.

8. Necesse est infidelem in omni opere peccare.

Falsa est hæc propositio; neque magis necesse est infidelem in omni opere peccare, quam fidelem in omni opere sanctum esse. Vide quæ superius dicta sunt cap. xvi.

9. Revera peccat, qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura rationali, sine ullo ad Deum offensum respectu.

Falsa est hæc assertio, quia non peccat, qui ordinate agit; porro agit ordinate, qui peccatum etiam præcise, ut turpe est, & humanæ naturæ insensum detestatur: quia peccatum etiam ut turpe, & naturæ disconveniens detestationem meretur. Ita Steyaert Tom. 1. pag. 336. qui addit detestationem, seu odium peccati respicere posse meram ejus turpidinem sine respectu offensæ Dei, quæ eidem peccato inest; sic tamen, ut detestans ad actum illum se excitet ex aliqua Dei dilectione, vel alio motivo, quod nullatenus possit redargui. Quamquam, ut notat Viva, inde etiam peccat hæc propositio, quod supponat peccatum ut naturæ contrarium odio haberi posse sine ullo prorsus ad Deum respectu. Utique qui peccatum odit ut contrarium naturæ, odit illud ut prohibitum a Supremo Legislatore, & ut repugnans legi æternæ, quæ Deus est, ut cum aliis dixi in Tract. *de Peccatis* cap. 1. art. 1. Interim nota eos, qui peccatum odio haberi volunt *cum respectu ad Deum offensum*, exigere, ut quisquis oderit peccatum, quatenus est offensa Dei summe boni, ac proinde eosdem arbitrari illud dumtaxat peccati odium ab omni culpa vacare, quod ex Caritatis motivo procedit: patet id vel ex ipsa prop. VII. quam paullo ante suo ordine retulimus. Vide explic.

10. Intentio, qua quis detestatur malum, & prosequitur bonum, mere ut cælestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens.

Confutata est hæc propositio in *Tract. de Spe*, & *Caritate*.

11. Omne, quod non est ex Fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.

Si vera sit hæc assertio, nulla erunt opera moraliter bona; malum erit id omne, quod fit ex notitia unius Dei: malus erit actus Fidei, & Spei, & Timoris ab homine actu, vel habitu per Caritatem non operante procedens; quæ omnia totidem sunt apud alios, quam Jansenii Asseclas, falsa, & absurda.

12. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam Fides, & etiamsi videantur credere, non est Fides Divina, sed humana.

Repugnat Concilio Trid. sess. 6. can. 28. inquienti: Si *quis dixerit amissa per peccatum gratia, simul & fidem semper amitti: aut fidem, quæ remanet, non esse veram fidem, licet non sit viva, aut eum, qui fidem sine caritate habet, non esse Christianum, anathema sit.* Hæc sunt impura infecti Jansenii seminis germina, scilicet, consectaria illius erroris, quo putant, omnia a vitiosa infici cupiditate, ac peccata esse, ubi Christi caritas non regnet.

13. Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, caritate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

Repugnat D Thomæ: *Cum*, ait Doct 2. 2. qu. 17. art. 5. *spes habeat Deum pro objecto* (in quantum scilicet est certitudo æterna, ut ibidem docet S. Thom. art. 7.) *manifestum est, quod spes est virtus Theologica*: Absit autem, ait Franciscus Van-Rat Dominicanus, ut peccet quis virtutis Theologicæ actus exercendo. Vide citatos jam Tract. *de Spe*, & *Caritate*.

14. Timor gehennæ non est supernaturalis.

15. Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur, sine dilectione benevolentiæ Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.

Utriusque propositionis idem est sensus, idem & error, breviterque refellitur nitida hac, & simplici S. Thomæ ratiocinatione: *Nullum malum est a Spiritu Sancto: Atqui timor etiam servilis est a Spiritu Sancto; Unus enim Spiritus est, qui facit duos timores, scilicet servilem, & castum; ergo timor servilis non est malus.* Neque solum non est malus, sed etiam est supernaturalis, cum sit a Spiritu Sancto, & *procedat ex actu Dei convertentis cor* dispositive, prout tradit S. Doct. 3. p. q. 85. art. 3. ad 3. & Trident.

16. Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex, & præscriptio, natura rei ad ipsum quodammodo dictante.

Si vera sit hæc propositio, nunquam concedi potest absolutio, nisi jam præmissa pœnitentis satisfactione, cum lex Christi ab hominibus tolli non possit: atqui hoc universæ Ecclesiæ, atque ipsi rigidorum Casuistarum praxi repugnat, qui quotidie mutuas sibi absolutiones sub onere præstandæ deinceps satisfactionis impendunt; ergo merito reprobata est hæc propositio. Et vero absolutio concedi potest, & de facto sæpe conceditur homini sensibus destituto, qui nullam proin satisfactionem ponere potest.

17. Per illam praxim mox absolvendi, ordo pœnitentiæ est inversus.

Idem qui præcedentis assertionis error. Non invertit ordinem pœnitentiæ praxis mox absolvendi eos, qui legitimis instructi sunt dispositionibus: sed praxis

absol-

absolvendi eos, qui peccato adhærent, qui Ecclesiæ consuetudinem carpunt, qui in legitimos pastores debacchantur, qui tota die veritatem, & caritatem inclamant, & utramque in praxi respuunt.

18. Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.

Indicat Sedes Apostolica in hujus propositionis censura, quid habeat pro abusu, quid pro usu.

19. Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

Est plane falsa: *Contritio*, ait S. Thom. in supplem. q. art. 2. *solum de illis peccatis potest esse, quæ ex duritia nostræ voluntatis in nos perveniunt; & quia peccatum originale nostræ voluntate non est inductum ..... ideo de ipso non potest esse contritio*. Nec proinde a fortiori pro eo agenda est toto vitæ decursu pœnitentia.

20. Confessiones apud Religiosos factæ, plerumque vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.

Injuriosa est Ecclesiæ, quæ alioqui male Religiones instituit, male etiam Religiosorum utitur ministerio. Injuriosa est etiam Religiosis, in quibus animam diabolo venditam, & pene omnimodam pietatis, ac scientiæ privationem supponit. Hujus propositionis excessum jam pridem prædamnavit S. Th. in Guilelmo de Sancto Amore, Religiosorum impugnatore.

21. Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, seu satisfactione, ob quæstum, seu lucrum subsidii temporalis.

Continet judicium insigniter temerarium in materia gravi. Eadem de causa, eademque temeritate suspicabitur Parochianus vel de Parocho, qui leviorem imponet pœnitentiam, ne pingui oblatione fruſtretur, vel de Vicariis, aliisque inferioribus Sacerdotibus, qui per rura vini, & frumenti quæstum faciunt; non nego quosdam utrinque esse, qui officio suo desint: *Iliacos intra muros peccatur, & extra*. Sed quorumdam vita corpori toti adscribenda non sunt; nec si proditor Judas, alii continuo Apostoli omnes proditionis erunt redarguendi.

22. Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.

Contra assumi potest illud S. Th. 2. 2. q. 10. art. 11. *Ecclesiæ consuetudo semper est in omnibus æmulanda*. Est autem nunc Ecclesiæ consuetudo, quod Communio non differatur, donec quis condignam de peccatis suis egerit pœnitentiam, seu satisfactionem, idque nedum pro sacrilegio habendum sit, consonat parabolæ filii prodigi, cui sincere ad patrem reverso occisus est in epulum *vitulus saginatus*. Nec, puto, ait Steyaert, dilata Davidi fuisset Eucharistia, si jam instituta fuisset, donec pœnitentiam omnem sibi impositam subiisset.

23. Similiter arcendi sunt a Sacra Communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers.

I nunc & quære, qui sacra Eucharistia reficiantur, quære, inquam, in alio orbe, qui novi figmenti homines habeat; in hac enim peccati terra *in multis offendimus omnes*; non est, qui sæpius non peccet; qui dixerit se peccatum non habere, ipse se seducit; ergo nullibi, aut fere nullibi est amor ille purissimus, & omnis mixtionis expers, quem ut prævium ad Eucharistiæ Sacramentum præparationem requirit præcedens propositio. Mundi erant Apostoli, cum Christi Corpus in ultima Cœna recepere. Quæro, an iis adhuc tam infirmis inesset amor omnis mixtionis expers.

24. Oblatio in Templo, quæ fiebat a Beata Virgine Maria in die Purificationis suæ per duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccatis, sufficienter testatur, quod indiguerit purificatione, & quod Filius, qui offerebatur, etiam macula Matris maculatus esset, secundum verba legis.

Hæc assertio, si de *macula peccati* intelligatur, non notas meretur, sed flammas; si vero de *macula legali*, falsa etiam est, & piarum aurium offensiva: Non erat partus ille purissimus obnoxius legi, nec ex eo quod Christus, & Maria hoc in puncto legem adimpleverint, colligi magis potest eos legem adimplere debuisse, quam ex eo, quod Christus Baptismum receperit, colligi queat, eum indiguisse Baptismo. Errorem hujus propositionis breviter, & solide confutat Angelus Scholæ ex ipso Levitici textu c. 12. ubi ea solum mulier declaratur immunda, quæ *susceptio semine* prolem parit.

25. Dei Patris sedentis simulacrum nefas est Christiano in templo collocare.

Refellitur ex hodierna Ecclesiæ praxi, & consuetudine, quæ, teste Augustino ipso, cujus auctoritate præcipue innituntur propositionis hujus Assertores, ea quæ sunt contra rectam fidem, & bonos mores non approbat, nec tacet, nec facit. Sed de his fusius agunt Theologi in tractatu *de Incarnatione*.

26. Laus, quæ defertur Mariæ ut Mariæ, vana est.

Repugnat D. Thomæ 3. par. q. 25. art. 5. ad 3. *Beata Virgo*, inquit, *secundum seipsam est venerationis capax*. Et vero B. Virgo in se ipsa, licet non a se ipsa, est Dei Mater, Virgo Virginum mundissima, Creatura omnium post sacram Christi humanitatem Sanctissima; ergo laus, quæ ei defertur, non relative solum, ut imaginibus, non ob merum Christi contactum, ut vivificæ Cruci, sed eidem *secundum se ipsam* non est vana, sed pia, & religiosa.

27. Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus: *In nomine Patris* &c. prætermissis illis, *Ego te baptizo*.

Repugnat D. Thomæ 3. par. qu. 66. art. 5. & ceteris ferme, præter Morinum, Tgeologis. Vide tract. *de Baptismo*.

28. Valet Baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit: *Non intendo facere quod facit Ecclesia*.

Propositio hæc, ne ipsis quidem externæ, ut ajunt, intentionis defensoribus placet; cum juxta eos exterior omnis ritus, & forma Sacramentorum observari possit, absque eo quod verum conficiatur Sacramentum, de quo legatur Contensonius, Juvenin, & P. Serry. Verum ea de re consulendus Tract. *de Synodo Diœcesana* Benedicti XVI. deprompta.

29. Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium OEcumenicum auctoritate, atque in Fidei quæstionibus decernendis infallibilate.

Romanum Pontificem esse Petri successorem, totius Ecclesiæ caput, ac unitatis centrum omnes Catholici unanimi consensu firmissime credunt. Eique prærogativam concessam esse, ne erret in rebus fidei, & qua supra Concilium sit, docet Scriptura, dum super Petrum Ecclesiam fundatam ait, ac Petro privilegium concessum, ne ei fides deficeret, & ut contra ipsius definitiones pro regenda Ecclesia & explicando concredito sibi fidei deposito, portæ Inferi prævalere non possent, ac jus etiam in Fratres, hoc est in Episcopos omnes, quos in fide confirmare jubetur. Traditio quoque, ac omnes fere Catholici, inter quos Galli etiam Theologi reperiuntur, qui ante annum 1682. scripserunt, hanc in Romano Pontifice prærogativam adstruunt. Quam ob rem omnibus exploratum arbitror, jure fuisse illam pro-

positionem damnatam, præfertim ob notam, quam contrarie inurit sententiæ temere omnino.

30 Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolute potest tenere, & docere, non rescipiendo ad ullam Pontificiam Bullam.

Repugnat hæc doctrina, tum D. Th. 2. 2. qu. 10. art. 12. tum præcipue Augustino ipsi. *Hæc*, ait in sua ad Bonifacium Epist c. 1. *quæ duabus epistolis Pelagianorum ista disputatione respondeo, ad quam potissimum dirigere Sanctitatem non tam discenda, quam examinanda, & ubi forsitan aliquid displicuerit, exterminandum constitui.* Qui Augustinianam doctrinam sectari profitentur, hoc præclarum Augustini factum imitentur.

31. Bulla Urbani VIII. *In Eminenti*, est subreptitia. Non alia de caussa Bullam hanc subreptitiam esse judicarunt propositionis Auctores, quam quia Baji, & Jansenii doctrinam condemnat; quod posteriorum Pontificum constitutionibus multo amplius peractum est. Has autem ad unam omnes subreptitias esse, vel etiam obreptitias credant Janseniani, si velint; non credent quotquot sunt vere Catholici.

Quibus mature consideratis, idem Sanctissimus statuit & decrevit XXXI. *supradictas Propositiones, tanquam temerarias, scandalosas, male sonantes, injuriosas, hæresi proximas, hæresim sapientes, erroneas, schismaticas, & hæreticas respective esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, & prohibet: itaut quicumque illas aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputative, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, a qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.*

Insuper districte in virtute sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christifidelibus cujuscumque conditionis, & dignitatis, & status, etiam speciali & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Non intendit Sanctitas Sua per hoc Decretum alias Propositiones in majori numero ultra supradictas XXXI. *jam exhibitas, & in hoc Decreto non expressas, approbare.*

CAPUT XXVII.

Breve Innocentii XII. proscribentis tres & viginti Theses, quæ prætextu amoris erga Deum purissimi in Galliis docebantur.

INNOCENTIUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

Ad perpetuam rei memoriam.

CUM alias ad Apostolatus nostri notitiam pervenerit, in lucem prodiisse librum quemdam Gallico idiomate editum, cui titulus: Explication des maximes des Saints sur la vie interieure, par Messire Francois de Salignac Fenelon, Archeveque Duc de Cambray, Precepteur de Messigneurs le Duc de Bourgogne, d'Anjou, & de Berry. A Paris chez Pierre Aubouin, Pierre Emirii, Charles Clousier 1699 Ingens vere subinde de non sana libri hujusmodi doctrina excitatus in Galliis rumor adeo percrebuit, ut opportunam Pastoralis vigilantiæ nostræ opem efflagitaverit; Nos eumdem librum nonnullis ex Venerabilibus Fratibus nostris S. R. E. Cardinalibus, aliisque in Sacra Theologia Magistris, mature, ut rei gravitas postulare videbatur, examinandum commisimus. Porro hi mandatis nostris obsequentes, postquam in quamplurimis Congregationibus varias propositiones ex eodem libro excerptas diuturno, accuratoque examine discusserant, quid super earum singulis sibi videretur, tam voce, quam scripto nobis exposuerunt. Auditis igitur in pluribus itidem coram Nobis desuper actis Congregationibus memoratorum Cardinalium, & in Sacra Theologia Magistrorum sententiis, Dominici gregis Nobis ab Æterno Pastore crediti periculis, quantum nobis ex alto conceditur, occurrere cupientes, motu proprio, ac ex certa scientia, & matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, librum prædictum ubicumque, & quocumque alio idiomate, seu quavis editione, aut versione hucusque impressum, aut imposterum imprimendum, quippe ex cujus lectione, & usu fideles sensim in errores ab Ecclesia Catholica jam damnatos induci possent, ac insuper tanquam continentem propositiones, sive in obvio earum verborum sensu, sive attenta sententiarum connexione, temerarias, scandalosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, in praxi pernicioſas, ac etiam erroneas respective, tenore præsentium damnamus, & reprobamus, ipsiusque libri impressionem, descriptionem, lectionem, retentionem, & usum omnibus & singulis Christifidelibus etiam specifica & individua mentione, & expressione dignis, sub pœna excommunicationis per contrafacientes ipso facto absque alia declaratione incurrenda, interdicimus, & prohibemus. Volentes, & Apostolica auctoritate mandantes, ut quicumque supradictum librum penes se habuerint, illum statim atque præsentes literæ eis innotuerint, locorum Ordinariis, vel hæreticæ pravitatis Inquisitoribus tradere, ac consignare omnino teneantur. In contrarium facientibus, non obstantibus quibuscumque &c. Ceterum propositiones in dicto libro contentæ, quas Apostolici censura judicii, sicut præmittitur, configendas ducimus, ex Gallico idiomate in latinum versæ, sunt tenoris, qui sequitur, videlicet:

1. Datur habitualis status amoris Dei, qui est caritas pura, & sine ulla mixtione motivi proprii interesse. Neque timor pœnarum, neque desiderium remunerationum habent amplius in eo partem. Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem in eo amando.

2. In statu vitæ contemplativæ, seu unitivæ omittitur omne motivum intereſſatum timoris & spei.

3. Id, quod est essentiale in directione animæ, est non aliud facere, quam sequi pedetentim gratiam cum infinita patientia, præcautione, & subtilitate. Oportet se intra hos limites continere, ut sinatur Deus agere, & nunquam ad purum amorem ducere, nisi quando Deus per unctionem interiorem incipit aperire cor huic verbo, quod adeo durum est animabus adhuc sibimet affixis, & adeo potest illas scandalizare, aut in perturbationem conjicere.

4. In statu sanctæ indifferentiæ anima non habet amplius desideria voluntaria, & deliberata propter suum interesse, exceptis iis occasionibus, in quibus toti suæ gratiæ fideliter non cooperatur.

5. In eodem statu sanctæ indifferentiæ nihil nobis, omnia Deo volumus. Nihil volumus, ut simus perfecti & beati propter interesse proprium, sed omnem perfectionem, ac beatitudinem volumus, in quantum Deo placet efficere, ut velimus res istas impressione suæ gratiæ.

6. In hoc sanctæ indifferentiæ statu nolumus amplius salutem, ut salutem propriam, ut liberationem æternam, ut mercedem nostrorum meritorum, ut nostrum interesse omnium maximum, sed eam volumus voluntate plena, ut gloriam & beneplacitum Dei, ut rem, quam ipse vult, quam nos vult velle propter ipsum.

7. Derelictio non est nisi abnegatio, seu sui ipsius renunciatio, quam Jesus Christus a nobis in Evangelio requi-

quirit, postquam externa omnia reliquerimus. Ista nostri ipsorum abnegatio non est, nisi quoad interesse proprium. Extremæ probationes, in quibus hæc abnegatio, seu sui ipsius derelictio exerceri debet, sunt tentationes, quibus Deus æmulator vult purgare amorem, nullum ei ostendendo perfugium, neque ullam spem quoad suum interesse proprium, etiam æternum.

8. Omnia sacrificia, quæ fieri solent ab animabus quam maxime disinteressatis circa æternam beatitudinem, sunt conditionalia. Sed hoc sacrificium non potest esse absolutum in statu ordinario. In uno extremarum probationum casu hoc sacrificium fit aliquo modo absolutum.

9. In extremis probationibus potest animæ invincibiliter persuasum esse persuasione reflexa, quæ non est intimus conscientiæ fundus, se juste reprobatam esse a Deo.

10. Tunc anima divisa a semetipsa expirat cum Christo in Cruce dicens: *Deus Deus meus, ut quid dereliquisti me?* In hac involuntaria impressione desperationis conficit sacrificium absolutum sui interesse proprii quoad æternitatem.

11. In hoc statu anima amittit omnem spem sui proprii interesse, sed nunquam amittit in parte superiori, id est in suis actibus directis, & intimis spem perfectam, quæ est desiderium disinteressatum promissionum.

12. Director tunc potest huic animæ permittere, ut simpliciter acquiescat jacturæ sui proprii interesse, & justæ condemnationi, quam sibi a Deo indictam credit.

13. Inferior Christi pars in Cruce non communicavit superiori suas involuntarias perturbationes.

14. In extremis probationibus pro purificatione amoris fit quædam separatio partis superioris animæ ab inferiori. In ista separatione actus partis inferioris manant ex omnino cæca & involuntaria perturbatione; Nam totum, quod est involuntarium, & intellectuale, est partis superioris.

15. Meditatio constat discursivis actibus, qui a se invicem facile distinguuntur. Ista compositio actuum discursivorum, & reflexorum est propria exercitatio amoris interessati.

16. Datur status contemplationis adeo sublimis, adeoque perfectæ, ut fiat habitualis, ita ut quoties anima actu orat, sua oratio sit contemplativa, non discursiva. Tunc non amplius indiget redire ad meditationem, ejusque actus methodicos.

17. Animæ contemplativæ privantur intuitu distincto, sensibili, & reflexo Jesu Christi duobus temporibus diversis; Primo in fervore nascente earum contemplationis. Secundo anima amittit intuitum Jesu Christi in extremis probationibus.

18. In statu passivo exercentur omnes virtutes distincte, non cogitando, quod sint virtutes, quolibet momento aliud non cogitatur, quam facere id, quod Deus vult, & amor zelotypus simul efficit, ne quis amplius sibi virtutem velit, nec unquam sit adeo virtute præditus, quam cum virtuti amplius affixus non est.

19. Potest dici in hoc sensu, quod anima passiva, & disinteressata nec ipsum amorem vult amplius, quatenus est sua perfectio, & sua felicitas, sed solum quatenus est id, quod Deus a nobis vult.

20. In confitendo debent animæ transformatæ sua peccata detestari, & condemnare se, & desiderare remissionem suorum peccatorum, non ut propriam purificationem, & liberationem, sed ut rem, quam Deus vult, & vult nos velle propriam suam gloriam.

21. Sancti mystici excluserunt a statu animarum transformatarum exercitationes virtutum.

22. Quamvis hæc doctrina (de puro amore) esset pura & simplex perfectio Evangelica in universa traditione designata, antiqui Pastores non proponebant passim multitudini justorum, nisi exercitationem amoris interessati eorum gratiæ proportionatam.

23. Purus amor ipse solus constituit totam vitam interiorem, & tunc evadit unicum principium, & unicum motivum omnium actuum, qui deliberati, & meritorii sunt.

Non intendimus tamen per expressam Propositionum hujusmodi reprobationem aliæ in eodem libro contenta ullatenus approbare. Ut autem eædem præsentes literæ omnibus facilius innotescant, nec quisquam illarum ignorantiam valeat allegare, volumus pariter, & auctoritate præfata decernimus, ut illæ ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, ac Cancellariæ Apostolicæ, necnon Curiæ Generalis in Monte Citatorio, & in Acie Campi Floræ de Urbe per aliquem ex Cursoribus nostris, ut moris est, publicentur, illarumque exempla ibidem affixa relinquantur; ita ut sic publicatæ omnes & singulos, quos concernunt, perinde afficiant, ac si unicuique illorum personaliter notificatæ, & intimatæ fuissent: Utque ipsarum præsentium literarum transumptis, seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides tam in Judicio, quam extra illud ubique locorum habeatur, quæ ipsis præsentibus haberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo piscatoris die XII. Martii MDCXCIX. Pontificatus nostri Anno VIII.

En totum systema Illustrissimi Archipræsulis, qui accepta Romani Pontificis Constitutione, cathedram statim conscendit, populo suo, a quo tenera caritate diligebatur, prohibuit, ne quis deinceps librum suum vel legeret, vel retineret apud se, coram multitudine in lacrymas, & singultus erumpente, librum eumdem eo prorsus modo reprobavit, quo ab Apostolica Sede reprobatus erat.

Systematis hujus errores sunt duo præcipui, alter, quod *non possibilis solummodo sit, sed & de facto existat habitualis status caritatis puræ, in quo nullam amplius partem habeat timor pœnarum, & desiderium remunerationis; adeo ut anima nihil sibi velit, nequidem perfectionem, & beatitudinem suam.* Alter, quod *animæ invincibiliter persuasum esse possit persuasione reflexa se juste reprobatum esse a Deo; unde ei tunc permittere potest Director, ut simpliciter acquiescat justæ condemnationi, quam sibi a Deo inflictam credit.*

Primum caput ex professo confutavimus, ubi *de Spe* sect. 4. punct. 2. concl. 3. Secundi capitis error hinc patet, quod *persuasio reprobationis adversatur spei; porro spes in statu viæ prorsus necessaria est, eaque adveniente caritate perfectior redditur, quia de amicis maxime speramus*, ait S. Thomas 2. 2. quæst 17. artic. 8. Hinc juxta S. Doctorem quæst. 23. de veritate art. 8. ad 2. *Si alicui talis revelatio* de futura sui reprobatione *fieret, deberet intelligi non secundum modum prophetiæ prædestinationis, vel præscientiæ, sed per modum prophetiæ comminationis, quæ intelligitur supposita conditione meritorum.* Non posset igitur Director animæ huic permittere, ut simpliciter acquiesceret *jacturæ sui proprii interesse, & justæ condemnationi.* Et vero posita hac in propriam reprobationem consensione, anima pro æterna sua salute, nec deberet, nec posset orare: atque id falsum esse liquet ex iis, quæ contra Mysticos diximus Tom. 1. ubi *de Oratione* cap. 2. art. 7.

Plus adhuc erroris habet, quod statuit Illustrissimus Auctor prop. x. XIII. & XIV. ibi enim desperatio nomine sacrificii commendatur. Malæ involuntariæ per-

tur-

turbationes attribuuntur Chriſto, qui quantum voluit, & non ultra paſſus eſt, ut cum Scripturis docet S. Th. 3. p. q. 47. art. 1. Male pars inferior a partis ſuperioris regimine quaſi avulſa exhibetur; ita ut actus partis inferioris *in anima probata* prorſus cæci ſint, & involuntarii. Certe ſi ſuperior pars non invigilet actibus potentiarum inferiorum, ii in peccatum animæ imputabuntur, ut docet S. Thom. 1. 2. q. 174. art. 3. ad 2., qui ſecus ſenſerit, viam ſternet ſibi ad periculoſiora quæque Molinioſi commenta, a quibus tamen procul abfuit piiſſimus Archipræſul Cameracenſis.

CAPUT XXVIII.

Recenſentur quinque Janſenii Propoſitiones cum Cenſura eiſdem affixa in Conſtitut. Innocentii X. Cum occaſione.

1. JAnſenii propoſitio eſt: Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis volentibus, & conantibus ſecundum præſentes quas habent vires, ſunt impoſſibilia; deeſt quoque illis Gratia, qua poſſibilia fiant. Hæc declaratur temeraria, impia, blaſphema, & hæretica.

2. Interiori Gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur. Hæc declaratur hæretica.

3. Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas a neceſſitate, ſed ſufficit libertas a coactione. Hæc damnatur ut hæretica.

4. Semipelagiani admittebant prævenientis Gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium fidei; & in hoc erant hæretici, quod vellent eam Gratiam talem eſſe, cui poſſit humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare. Hæc quoque declaratur hæretica.

5. Semipelagianum eſt dicere, Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe. Hæc falſa, temeraria, ſcandaloſa, & intellecta eo ſenſu, ut Chriſtus pro ſalute tantum prædeſtinatorum mortuus ſit, impia quoque, blaſphema, contumelioſa, divinæ pietati derogans, & hæretica declaratur.

CAPUT XXIX.

Recenſentur Queſnellii propoſitiones damnatæ a Clemente XI. in Conſt. Unigenitus.

1. QUid aliud remanet animæ, quæ Deum, atque ipſius gratiam amiſit, niſi peccatum, & peccati conſecutiones, ſuperba paupertas, & ſegnis indigentia, hoc eſt generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum?

2. Jeſu Chriſti gratia, principium efficax boni cujuſcumque generis, neceſſaria eſt ad omne opus bonum; abſque illa non ſolum nihil fit; ſed nec fieri poteſt.

3. In vanum, Domine, præcipis, ſi tu ipſe non das quod præcipis.

4. Ita, Domine, omnia poſſibilia ſunt ei, cui omnia poſſibilia facis, eadem operando in illo.

5. Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiæ ſuæ, exhortationes, & gratiæ exteriores non inſerviunt, niſi ad illud magis obdurandum.

6. Diſcrimen inter fœdus Judaicum, & Chriſtianum eſt, quod in illo Deus exigit fugam peccati, & implementum legis a peccatore, relinquendo illum in ſua impotentia; in iſto vero Deus peccatori dat, quod jubet, illum ſua gratia purificando.

7. Quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit ejus propriæ infirmitati, imponendo ipſi ſuam legem? Quæ vero facilitas non eſt admitti ad fœdus, in quo Deus nobis donat, quod petit a nobis?

8. Nos non pertinemus ad novum fœdus, niſi in quantum participes ſumus ipſius novæ gratiæ, quæ operatur in nobis id, quod Deus nobis præcipit.

9. Gratia Chriſti eſt gratia ſuprema, ſine qua confiteri Chriſtum nunquam poſſumus; & cum qua nunquam illum abnegamus.

10. Gratia eſt operatio manus Omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare.

11. Gratia non eſt aliud, quam voluntas Omnipotentis Dei jubentis, & facientis quod jubet.

12. Quando Deus vult ſalvare animam, quocumque tempore, quocumque loco effectus indubitabilis ſequitur voluntatem Dei.

13. Quando Deus vult animam ſalvam facere, & eam tangit interiori gratiæ ſuæ manu, nulla voluntas humana ei reſiſtit.

14. Quantumcumque remotus a ſalute ſit peccator obſtinatus, quando Jeſus ſe ei videndum exhibet lumine ſalutari ſuæ gratiæ, oportet, ut ſe dedat, accurrat, ſe ſe humiliet, & adoret Salvatorem ſuum.

15. Quando Deus mandatum ſuum, & ſuam æternam locutionem comitatur unctione ſui Spiritus, & interiori vi gratiæ ſuæ, operatur illam in corde obedientiam, quam petit.

16. Nullæ ſunt illecebræ, quæ non cedant illecebris gratiæ, quia nihil reſiſtit Omnipotenti.

17. Gratia eſt vox illa Patris, quæ homines interius docet, ac eos venire facit ad Jeſum Chriſtum; quicumque ad eum non venit, poſtquam audivit vocem exteriorem Filii, nullatenus eſt doctus a Patre.

18. Semen verbi, quod manus Dei irrigat, ſemper affert fructum ſuum.

19. Dei Gratia nihil aliud eſt, quam ejus omnipotens voluntas: hæc eſt idea, quam Deus ipſe nobis tradit in omnibus ſuis ſcripturis.

20. Vera gratiæ idea eſt, quod Deus vult ſibi a nobis obediri, & obeditur; imperat, & omnia fiunt; loquitur tanquam Dominus, & omnia ſibi ſubmiſſa ſunt.

21. Gratia Jeſu Chriſti eſt gratia fortis, potens, ſuprema, invincibilis, utpote quæ eſt operario voluntatis omnipotentis, ſequela, & imitatio operationis Dei incarnantis, & reſuſcitantis Filium ſuum.

22. Concordia omnipotentis operationis Dei in corde hominis, cum libero ipſius voluntatis conſenſu, demonſtratur illico nobis in Incarnatione, veluti in fonte, atque Archetypo omnium aliarum operationum miſericordiæ, & gratiæ, quæ omnes ita gratuitæ, atque ita dependentes a Deo ſunt, ſicut ipſa originalis operatio.

23. Deus ipſe nobis ideam tradit omnipotentis operationis ſuæ gratiæ, eam ſignificans per illam, qua creaturas a nihilo producit, & mortuis reddit vitam.

24. Juſta idea quam Centurio habuit de Omnipotentia Dei, & Jeſu Chriſti in ſanandis corporibus ſolo motu ſuæ voluntatis, eſt imago ideæ, quæ haberi debet de Omnipotentia ſuæ Gratiæ in ſanandis animabus a cupiditate.

25. Deus illuminat animam; & eam ſanat æque ac corpus ſola ſua voluntate; jubet, & ipſi obtemperatur.

26. Nullæ dantur gratiæ niſi per fidem.

27. Fides eſt prima gratia, & fons omnium aliarum.

28. Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio.

29. Extra Ecclesiam non conceditur gratia.

30. Omnes, quos Deus vult salvare per Christum, salvantur infallibiliter.

31. Desideria Christi semper habent suum effectum, pacem intimo cordium infert, quando eis illam optat.

32. Jesus Christus se morti tradidit ad liberandum pro semper suo sanguine Primogenitos, idest Electos, da manu Angeli exterminatoris.

33. Proh quantum oportet bonis terrenis, & semetipsis renunciasse, ad hoc, ut quis fiduciam habeat sibi, ut ita dicam, appropriandi Christum Jesum, ejus amorem, mortem, & mysteria, ut fecit Sanctus Paulus dicens: *Qui dilexit, & tradidit semetipsum pro me.*

34. Gratia Adami non producebat nisi merita humana.

35 Gratia Adami est sequela creationis, & erat debita naturæ sanæ, & integræ.

36. Differentia essentialis inter gratiam Adami, & status Innocentiæ, ac gratiam Christianam, est, quod primam unusquisque in propria persona recepisset: ista vero non recipitur, nisi in persona Jesu Christi resuscitati, cui nos uniti sumus.

37. Gratia Adami, sanctificando illum in semetipso, erat illi proportionata; Gratia Christiana nos sanctificando in Jesu Christo, est omnipotens, & digna Filio Dei.

38. Peccator non est liber, nisi ad malum, sine gratia Liberatoris.

39. Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, nisi ad aberrandum; Est capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.

40. Sine gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem.

41. Omnis cognitio Dei, etiam naturalis, etiam in Philosophis Ethnicis, non potest venire nisi a Deo, & sine gratia non producit nisi præsumptionem, vanitatem, & oppositionem ad ipsum Deum, loco affectuum adorationis, gratitudinis, & amoris.

42. Sola gratia Christi reddit hominem aptum ab Sacrificium Fidei; sine hoc nihil, nisi impuritas; nihil, nisi indignitas.

43. Primus effectus gratiæ baptismalis est facere, ut moriamur peccato: adeo ut spiritus, cor, sensus non habeant plus vitæ pro peccato, quam homo mortuus habeat pro rebus mundi.

44. Non sunt, nisi duo amores, unde volitiones, & actiones omnes nostræ nascuntur; Amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur; & Amor, quo nos ipsos ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum est, non refert, & propter hoc ipsum fit malus.

45. Amore Dei in corde peccatorum non amplius regnante, necesse est, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omnesque actiones ejus corrumpat.

46. Cupiditas aut caritas usum sensuum bonum, vel malum faciunt.

47. Obedientia legis profluere debet ex fonte, & hic fons est caritas. Quando Dei Amor est illius principium interius, & Dei gloria ejus finis, tunc purum est, quod apparet exterius; alioquin non est, nisi hypocrisis, aut falsa justitia.

48. Quid aliud esse possumus, nisi tenebræ, nisi aberratio, & nisi peccatum sine Fidei lumine, sine Christo, & sine caritate.

49. Ut nullum peccatum est sine amore nostri, ita nullum est opus bonum sine Amore Dei.

50. Frustra clamamus ad Deum, Pater mi, si spiritus caritatis non est ille, qui clamat.

51. Fides justificat quando operatur, sed ipsa non operatur nisi per caritatem.

52. Omnia alia salutis remedia continentur in fide, tanquam in suo germine, & semine; sed hæc fides non est absque amore, & fiducia.

53. Sola caritas christiano modo facit (actiones Christianas) per relationem ad Deum, & Jesum Christum.

54. Sola caritas est, quæ Deo loquitur, eam solam Deus audit.

55. Deus non coronat nisi caritatem; qui currit ex alio impulsu, & ex alio motivo, in vanum currit.

56. Deus non remunerat nisi caritatem, quoniam caritas sola Deum honorat.

57. Totum deest peccatori, quando ei deest spes; & non est spes in Deo, ubi non est amor Dei.

58. Nec Deus est, nec religio, ubi non est caritas.

59. Oratio impiorum est novum peccatum, & quod Deus illis concedit, est novum in eos judicium.

60. Si solus supplicii timor animat pœnitentiam, quo hæc est magis violenta, eo magis ducit ad desperationem.

61. Timor nonnisi manum cohibet; cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore justitiæ non ducitur.

62. Qui e malo non abstinet nisi timore pœnæ, illud committit in corde suo, & jam est reus coram Deo.

63. Baptizatus adhuc est sub lege, sicut Judæus, si legem non adimpleat, aut adimpleat ex solo timore.

64. Sub maledicto legis nunquam fit bonum, quia peccatur sive faciendo malum, sive illud nonnisi ob timorem evitando.

65. Moyses, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores Legis mortui sunt, absque eo quod ullum Deo dederint filium; cum non effecerint nisi mancipia per timorem.

66. Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipsum venire cum brutalibus passionibus, neque adduci per instinctum naturalem, aut per timorem, sicut bestiæ; sed per fidem, & per amorem, sicuti filii.

67. Timor servilis non sibi repræsentat Deum, nisi ut Dominum durum, imperiosum, injustum, intractabilem.

68. Dei bonitas abbreviavit viam salutis claudendo totum in Fide, & precibus.

69. Fides, usus, augmentum, & præmium Fidei totum est donum puræ liberalitatis Dei.

70. Nunquam Deus affligit innocentes, & afflictiones semper serviunt vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum peccatorem.

71. Homo ob sui conservationem potest se dispensare ab ea lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem.

72. Nota Ecclesiæ Christianæ est, quod sit Catholica; comprehendens & omnes Angelos cæli, & omnes electos, & justos terræ, omnium sæculorum.

73. Quid est Ecclesia, nisi cœtus filiorum Dei manentium in ejus sinu, adoptatorum in Christo, subsistentium in ejus persona, redemptorum ejus sanguine, viventium ejus spiritu, agentium per ejus gratiam, & expectantium gratiam futuri sæculi.

74. Ecclesia, sive integre Christus, Incarnatum Verbum habet ut caput; omnes vero Sanctos ut membra.

75. Ecclesia est unus solus homo, compositus ex pluribus membris, quorum Christus est caput, vita, subsistentia, & persona: Unus solus Christus compositus ex pluribus Sanctis, quorum est Sanctificator.

76. Nihil spatiosius Ecclesia Dei, quia omnes Electi, & Justi omnium sæculorum illam componunt.

77. Qui non ducit vitam dignam Filio Dei, & membro Christi, cessat interius habere Deum pro patre, & Christum pro capite.

78. Separatur quis a populo Electo, cujus figura fuit popu-

populus Judaicus, & caput est Jesus Christus, tam non vivendo secundum Evangelium, quam non credendo Evangelio.

79. Utile, & necessarium est omni tempore, omni loco, & omni personarum generi studere, & cognoscere spiritum, pietatem, & Mysteria Sacræ Scripturæ.

80. Lectio Sacræ Scripturæ est pro omnibus.

81. Obscuritas sancti verbi Dei non est Laicis ratio dispensandi se ipsos ab ejus lectione.

82. Dies Dominicus a Christianis debet sanctificari lectionibus pietatis, & super omnia Sanctarum Scripturarum. Damnosum est velle Christianum ab hac lectione retrahere.

83. Est illusio sibi persuadere, quod notitia Mysteriorum Religionis non debeat communicari feminis lectione Sacrorum librorum. Non ex feminarum simplicitate, sed ex superba virorum scientia ortus est Scripturarum abusus, & natæ sunt hæreses.

84. Abripere e Christianorum manibus novum Testamentum, seu eis illud clausum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, est illis Christi os obturare.

85. Interdicere Christianis lectionem Sacræ Scripturæ, præsertim Evangelii, est interdicere usum luminis filiis lucis, & facere ut patiantur speciem quamdam excommunicationis.

86. Eripere simplici populo hoc solatium jungendi vocem suam voci totius Ecclesiæ, est usus contrarius praxi Apostolicæ, & intentioni Dei.

87. Modus plenus sapientia, lumine, & caritate est, date animabus tempus portandi cum humilitate, & sentiendi statum peccati, petendi spiritum pœnitentiæ, & contritionis, & incipiendi ad minus satisfacere justitiæ Dei, antequam reconcilientur.

88. Ignoramus quid sit peccatum, & vera pœnitentia, quando volumus statim restitui possessioni bonorum illorum, quibus nos peccatum spoliavit, & detrectamus separationis istius ferre confusionem.

89. Quartus decimus gradus conversionis peccatoris est, quod, cum sit jam reconciliatus, habet jus assistendi sacrificio Ecclesiæ.

90. Ecclesia auctoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Pastores de consensu, saltem præsumpto, totius Corporis.

91. Excommunicationis injustæ metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito nostro. Nunquam eximus ab Ecclesia, etiam quando hominum nequitia videmur ab ea expulsi, quando Deo, Jesu Christo, atque ipsi Ecclesiæ per caritatem affixi sumus.

92. Pati potius in pace excommunicationem, & anathema injustum, quam prodere veritatem, est imitari Sanctum Paulum: tantum abest, ut sit erigere se contra auctoritatem, aut scindere unitatem.

93. Jesus quandoque sanat vulnera, quæ præceps primorum Pastorum festinatio infligit sine ipsius mandato; Jesus restituit, quod ipsi considerato zelo rescindunt.

94. Nihil pejorem de Ecclesia opinionem ingerit ejus inimicis, quam videre illic dominatum exerceri supra fidem fidelium, & foveri divisiones propter res, quæ nec fidem lædunt, nec mores.

95. Veritates eo devenerunt, ut sint lingua peregrina quasi plerisque Christianis, & modus eas prædicandi est veluti idioma incognitum: adeo remotus est a simplicitate Apostolorum, & supra communem captum fidelium. Neque satis advertitur, quod hic effectus est unum ex signis maxime sensibilibus senectutis Ecclesiæ, & iræ Dei in filios suos.

96. Deus permittit, ut omnes Potestates sint contrariæ Prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non possit nisi Divinæ gratiæ.

97. Nimis sæpe contingit, membra illa, quæ magis sancte, ac magis stricte unita Ecclesiæ sunt, respici atque tractari tanquam indigna, ut sint in Ecclesia, vel tanquam ab ea separata: sed Justus vivit ex Fide, & non ex opinione hominum.

98. Status persecutionis, & pœnarum, quas quis tolerat, tanquam Hæreticus, flagitiosus, & impius, ultima plerumque probatio est, & maxime meritoria, utpote quæ facit hominem magis conformem Jesu Christo.

99. Pervicacia, præventio, obstinatio in nolendo aut aliquid examinare, aut agnoscere se fuisse deceptum, mutant quotidie quoad multos in odorem mortis id, quod Deus in sua Ecclesia posuit, ut in ea esset odor vitæ, v. gr. bonos libros, instructiones, sancta exempla &c.

100. Tempus deplorabile, quo creditur honorari Deus, persequendo veritatem, ejusque discipulos. Tempus hoc advenit ... Haberi, & tractari a Religionis Ministris, tanquam impium, & indignum omni commercio cum Deo, tanquam membrum putridum, capax corrumpendi omnia in societate Sanctorum, est hominibus piis morte corporis mors terribilior. Frustra quis sibi blanditur de suarum intentionum puritate, & zelo quodam Religionis, persequendo flamma, ferroque viros probos, si propria passione est excæcatus, aut abreptus aliena, propterea quod nihil vult examinare. Frequenter credimus sacrificare Deo impium, & sacrificamus diabolo Dei servum.

101. Nihil spiritui Dei, & doctrinæ Jesu Christi magis opponitur, quam communia facere juramenta in Ecclesia; quia hoc est multiplicare occasiones perjerandi, laqueos tendere infirmis & idiotis, & efficere ut nomen & veritas Dei aliquando deserviant consilio impiorum.

CAPUT XXX.

Recensetur Constitutio Benedicti XIV. qua damnantur quinque de Duello Propositiones, & novæ pœnæ in duellantes decernuntur.

BENEDICTUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

Ad perpetuam rei memoriam.

Detestabilem, ac Divina naturalique lege damnatum Duellorum abusum, a barbaris gentibus atque superstitiosis, non sine ingenti corporum, animarumque clade, in Christianam Rempublicam auctore diabolo invectum, cum semper execrata sit, atque improbarit Ecclesia, tum præcipua in eum cura, studio, vigilantia, ac zelo incubuerunt Romani Pontifices, ut a Fidelium cœtu longissime arceretur. Nam ut antiquiora mittamus Prædecessorum Nostrorum Nicolai I., Cælestini III., Innocentii II., Eugenii III, Alexandri III., Innocentii IV. adversus singulares pugnas decreta, extant recentiores Apostolicæ Sedis Constitutiones, quibus Romani Pontifices Julius II, Leo X., Clemens VII., ac demum Pius IV. gravissimas pœnas antea statutas confirmarunt, aliaque de novo addiderunt contra duellantes ex quacumque causa, etiam per sæculares Regionum, aut Locorum leges forsan permissa, adjecta infamia, bonorumque proscriptione etiam adversus complices ac participes, & qualemcumque operam iisdem præbentes.

Tridentina vero Synodus latam in eos excommunicationem extendit ad Imperatores, & Reges, Duces, ac Principes, ceterosque Dominos temporales, si locum ad Mono-

ma-

machiam in terris ſuis conceſſerint, ac juriſdictione, & dominio loci in quo duellum fieri permiſerint, quem ab Eccleſia obtineant, eo ipſo privatos declaravit. Committentes vero pugnam, eorumque Patrinos, excommunicationis, ac omnium bonorum proſcriptionis, necnon perpetuam infamiæ pœnam incurrere ſtatuit; & ſi in ipſo conflictu deceſſerint, Eccleſiaſtica ſepultura perpetuo carituros decrevit.

Cum vero præfatis ſaluberrimis legibus judicialia dumtaxat, ac ſollemnia duella comprehenſa, ac proſcripta viderentur, piæ memoriæ Prædeceſſor noſter Gregorius Papa XIII. hujuſmodi pœnas adverſus eos omnes extendit, qui nedum publice, ſed etiam privatim ex condicto, ſtatuto tempore, & loco Monomachiam commiſerint, etiamſi nulli Patrini, ſociive ad id vocati fuerint, nec loci ſecuritas habita, nullæve procuratoriæ literæ, aut denuntiationis chartulæ præceſſerint.

Denique felicis recordationis Clemens Papa VIII. Prædeceſſor Noſter, Apoſtolicas Romanorum ante ſe Pontificum leges omnes, & pœnas in eis ſtatutas, ſua Conſtitutione, quæ incipit, Illius vices, *data* XVI. *Kal. Septembris anno MDXCII. diſerte complexus, eaſdem extendit ad omnes non ſolum duello certantes, ſed etiam provocantes, ſuadentes, equos, arma, commeatus præbentes, comitantes; chartulas, libellos, manifeſta mittentes, ſcribentes, vel divulgantes, aut quomodolibet circa iſta cooperantes, ſocios, Patrinos, de induſtria ſpectatores, fautores, criminis demum participes, illudque permittentes, vel quantum in ipſis eſt, non prohibentes, ac delinquentibus veniam, & impunitatem concedentes, quique ſe prædictis quoquomodo immiſcuerint, etiamſi neque pugnæ effectus, neque acceſſus ad locum ſit ſubſequutus.*

His tam ſapienter, tam aperte, atque perſpicue ab Eccleſia, & ab Apoſtolica Sede conſtitutis, dubitari jam nullo modo poſſe videbatur, quin duella omnia, tam publica, quam privata, & naturali, & Divino, & Eccleſiaſtico jure prorſus illicita, vetita, atque damnata cenſeri deberent; ſed nonnulli earum Legum interpretes, per benignitatis ſpeciem humanis praviſque cupiditatibus plus æquo faventes, Apoſtolicas Sanctiones ad corrupta hominum judicia inflectentes ac temperantes, licere *docuerunt* Viro Equeſtri duellum acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat: Fas eſſe defenſione occiſiva, vel ipſis Clericis, ac Religioſis, tueri honorem, dum alia declinandæ calumniæ via non ſuppetat; propulſare damna, quæ ex iniqua Judicis ſententia certo imminent; defendere non ſolum quæ poſſidemus, ſed etiam ea, ad quæ jus inchoatum habemus, dum alia via id aſſequi non valeamus: *Quas quidem aſſertiones duellis faventes, Apoſtolica Sedes cenſura notavit, rejecit, proſcripſit.*

Et nihilominus extiterunt quam proxime recentiores alii, qui etſi Duella, vel odii, vel vindictæ, vel honoris tuendi cauſſa, vel levioris momenti res fortunaſque ſervandi, fateantur illicita, aliis tamen in circumſtantiis, & caſibus, vel amittendi Officii, & ſuſtentationis, vel denegatæ ſibi a Magiſtratu juſtitiæ, defenſionis innoxiæ titulo, ea licere pronuncient. Laxas, & periculi plenas opiniones hujuſmodi, ex vulgatis eorum libris ad Nos delatas, ubi primum accepimus, earum examen nonnullis ex venerabilibus fratribus Noſtris S. R. E. Cardinalibus, & quibuſdam Dilectis Filiis Sacræ Theologiæ Magiſtris ſpecialiter ad id per Nos deputatis, commiſimus, qui re mature diſcuſſa, latis coram Nobis tum voce, tum ſcripto ſuffragiis, infraſcriptas Propoſitiones cenſura, & proſcriptione dignas exiſtimarunt.

1. Vir militaris, qui niſi offerat, vel acceptet duellum, tanquam formidoloſus, timidus, abjectus, & ad Officia militaria ineptus haberetur; indeque officio, quo ſe ſuoſque ſuſtentat, privaretur; vel promotionis, alias ſibi debitæ ac promeritæ, ſpe perpetuo carere deberet, culpa & pœna vacaret, ſive offerat ſive acceptet duellum.

2. Excuſari poſſunt etiam honoris tuendi, vel humanæ vilipenſionis vitandæ gratia, duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo ſciunt pugnam non eſſe ſecuturam, utpote ab aliis impediendam.

3. Non incurrit in Eccleſiaſticas pœnas ab Eccleſia contra duellantes latas, Dux, vel Officialis Militiæ, acceptans duellum, ex gravi metu amiſſionis famæ & officii.

4. Licitum eſt, in ſtatu hominis naturali, acceptare, & offerre duellum, ad ſervandas cum honore fortunas, quando alio remedio earum jactura propulſari nequit.

5. Aſſerta licentia pro ſtatu naturali, applicari etiam poteſt ſtatui Civitatis male ordinatæ, in qua nimirum, vel negligentia, vel malitia Magiſtratus, juſtitia aperte denegatur.

Auditis itaque, ſuper unaquaque earum Propoſitionum, dictorum Cardinalium, & Conſultorum judiciis, atque omnibus rite & mature conſideratis, Nos ipſas, præſentium literarum tenore, & Apoſtolica auctoritate, tanquam falſas, ſcandaloſas, ac pernicioſas rejicimus, damnamus, ac prohibemus, itaut quicumque illas aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis, etiam diſputandi gratia, publice, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, a qua non poſſit (præterquam in mortis articulo) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, niſi ab exiſtente pro tempore Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtricte, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii, prohibemus omnibus Chriſtifidelibus cujuſcumque conditionis, dignitatis, & ſtatus, etiam ſpeciali & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum, ad praxim deducant.

Jam vero ut exitioſam duellorum licentiam, in Chriſtiana, ac præſertim militari Republica, non obſtantibus providis legibus a pleriſque etiam Sæcularibus Principibus, & Poteſtatibus ad eamdem extirpandam laudabiliter editis, adhuc gliſcentem, validiore manu exerceamus, graviſſimumque ſcelus Apoſtolicæ diſtrictionis gladio magis magiſque inſequamur, omnes & ſingulas dictorum Romanorum Pontificum Prædeceſſorum Noſtrorum Conſtitutiones ſuperius enunciatas, quarum tenore, ac ſi præſentibus de verbo ad verbum inſertæ forent, pro ſufficienter expreſſis haberi volumus, Apoſtolica auctoritate confirmantes & innovantes, ad hoc ut pœnarum gravitas & ſeveritas majorem perditis hominibus ingerat peccandi metum, Noſtro motu proprio, ac de Apoſtolicæ auctoritatis plenitudine, earumdem præſentium literarum ſerie, ſtatuimus atque decernimus, ut ſi quis in duello, ſive publice, ſive privatim indicto, hominem occiderit, ſive is mortuus fuerit in loco conflictus, ſive extra illum ex vulnere in duello accepto, hujuſmodi homicida, tanquam interficiens proximum ſuum animo præmeditato ac deliberato, ad formam Conſtitutionis felicis recordationis Prædeceſſoris Noſtri Benedicti Papæ XIII. quæ incipit Ex quo divina, *data* VI. *Idus Junii Anno Domini MDCCXXV.*, *ab Eccleſiaſticæ Immunitatis beneficio excluſus & repulſus omnino cenſeatur; ita ut a cujuſcumque Sacri aut Religioſi loci Aſylo, ad quod confugerit, ſervatis tamen de jure ſervandis, extrahi, & Judicis competentis Curiæ pro merito puniendus tradi poſſit & debeat; ſuper quo Nos Epiſcopis, aliiſque Superioribus Antiſtitibus, ad quos reſpective pertinet, & pertinebit impoſterum, neceſſarias & opportunas facultates præſentium quoque tenore impertimur. Quin etiam, vivente adhuc altero in ſingulari certamine graviter vulnerato, ſi percuſſor in locum immunem ſe receperit, ex quo eveniente illius morte, fugam arripere, & legum ſeveritatem evadere poſſe proſpiciatur; Volumus, & reſpective per-*

permittimus, ut quatenus periti ad inſpiciendum vulnus acciti, grave vitæ periculum adeſſe retulerint: percuſſor ipſe prævio ſemper Decreto Epiſcopi, & eum aſſiſtentia perſonæ Eccleſiaſticæ ab eodem Epiſcopo deputatæ, ab hujuſmodi loco immuni extractus, ſine mora carceribus mancipetur; ea tamen lege Judicibus indicta, ut illum Eccleſiæ reſtituere debeant, ſi vulneratus ſuperſtes vivat ultra tempus a legibus, quæ de homicidis ſunt, conſtitutum; alioquin in eaſdem pœnas incidant, quæ in memoratis Benedicti XIII. literis conſtitutæ ſunt adverſus illos, qui deliquentem in aliquo ex caſibus ibidem expreſſis, ex indiciis ad id ſufficientibus ſibi traditum, reſtituere excuſant, poſtquam is in ſuis defenſionibus hujuſmodi indicia diluerit.

Præterea ſimili motu, & auctoritate decernimus ac declaramus ſepulturæ ſacræ privationem a Sacroſancta Tridentina Synodo inflictam morientibus in loco duelli & conflictus, incurrendam perpetuo fore etiam ante ſententiam Judicis, a decedente quoque extra locum conflictus ex vulnere ibidem accepto, ſive duellum publice, ſive privatim inductum fuerit, ac etiamſi vulneratus ante mortem non incerta pœnitentiæ ſigna dederit, atque a peccatis & cenſuris abſolutionem obtinuerit; ſublata Epiſcopis, & Ordinariis Locorum ſuper hac pœna interpretandi ac diſpenſandi facultate, quo ceteris documentum præbeatur fugiendi ſceleris ac debitam Eccleſiæ legibus obedientiam præſtandi.

In hujus demum ſollicitudinis noſtræ ſocietatem vocantes cariſſimos in Chriſto Filios Noſtros Imperatorem electum, cunctoſque Catholicos Reges, necnon Principes, Magiſtratus, Militiæ Duces, atque Præſules, eos omnes, & ſingulos, pro ſua in Deum religione, ac pietate enixe obteſtamur in Domino, ut conjunctis ſtudiis & animis, exitioſa duellorum licentiæ, quæ Regnorum tranquillitas, populorum ſecuritas, atque incolumitas, neque corporum ſolum, ſed, quæ nullo pretio æſtimari poteſt, æterna animarum vita certo periclitatur, omni niſu & conſtantia vehementer obſiſtant. Neque ſibi, ſuæque in Deum fidei, muneriſque rationi feciſſe ſatis intelligant, quod optime conſtitutis legibus, indictiſque graviſſimis pœnis, horrendum ſcelus proſcriptum ſit, niſi accuratam ipſarum legum, pœnarumque executionem noviter urgeant ac promoveant, ſeque inexorabiles Dei vindices in eos, qui talia agunt, diligenter exhibeant; nam ſi delinquentes aut oſcitanter ferant, aut molliter puniant, alieno ſeſe crimine polluent, omniſque illius ſanguinis reos ſeſe conſitentes, quem ita crudeliter inultum effundi permiſerint. Vani enim falſique honoris Idolo humanas litari victimas non impune feret ſupremus omnium Judex Deus; rationem ab iis aliquando exacturus, quorum eſt divina, & humana jura tueri, ſibique creditorum hominum vitam ſervare, pro quibus ſanguinem ipſe ſuum Jeſus Chriſtus effudit.

Volumus autem ut præſentium literarum tranſumptis, etiam impreſſis, Notarii publici manu ſubſcriptis, & ſigillis perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis, eadem ubique, etiam in judicio, fides habeatur, quæ ipſis præſentibus haberetur, ſi originaliter forent exhibitæ vel oſtenſæ; Utque eædem præſentes in conſuetis locis publicis hujus almæ Urbis per Curſores noſtros, ut moris eſt, publicatæ & affixæ, omnes & ſingulos, quos concernunt, ſeu concernent in futurum, perinde afficiant, ac ſi unicuique illorum perſonaliter intimatæ & notificatæ fuiſſent.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc noſtrarum prohibitionis, damnationis, præcepti, ſtatuti, declarationis, facultatum impertitionis, obteſtationis, decreti, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe novcrit incurſurum.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ MDCCLII., quarto Idus Novembris, Pontificatus Noſtri Anno Tertiodecimo.

EPI-

EPISTOLÆ ENCYCLICÆ
ATQUE DECRETA APOSTOLICA
FELICIS RECORDATIONIS
BENEDICTI PAPÆ XIV.
Ad Materiam Jejuniorum ſpectantia.

PROVIDETUR

Abuſibus adverſus Jejunii Quadrageſimalis obſervantiam invectis.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis univerſis gratiam, & Communionem Sedis Apoſtolicæ habentibus

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, Salutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

NON ambigimus, venerabiles Fratres, quin univerſis Catholicæ Religionis cultoribus notum ſit, a tota per Chriſtianum Orbem Eccleſia inter præcipua Orthodoxæ Diſciplinæ capita perpetuo adnumeratum retineri Quadrageſimale jejunium, quod olim in lege & Prophetis primitus adumbratum, ipſius D. N. Jeſu Chriſti exemplo veluti conſecratum, ab Apoſtolis traditum, a ſacris Canonibus utique præſcriptum, & ab univerſali Eccleſia, ab ipſo ſui primordio retentum & obſervatum eſt. Hoc nimirum, ut veteres tradidere Patres, nobis quotidie peccantibus communis pœnitentiæ conſtituto remedio per conſortium Crucis Chriſti, nos etiam aliquid in eo, quod ipſe propter nos præſtitit, agimus; ſimulque ad recolenda ſacratiora Redemptionis noſtræ myſteria, quæ per Dominicæ Paſſionis, ac reſurrectionis memoriam, Quadrageſimali potiſſimum tempore, ſollemnius celebrantur, purificatis jejunio corporibus & animis dignius paramur. Hac veluti noſtræ militiæ teſſera ab inimicis Chriſti ſecernimur, flagella Divinæ ultionis avertimus, & cæleſti præſidio in dies adverſus Principes tenebrarum munimur. Hoc deſpectui habito, non contemnendum Divinæ gloriæ detrimentum, non leve Catholicæ Religioni dedecus, nec dubium animabus Chriſtifidelium periculum oboritur; nec aliunde populis calamitates, rebuſque publicis & privatis cladem exitiumque importatum eſſe conſtat. Ab hac vero inſita inhærentique in omnium Catholicorum hominum animis de ſacratiſſima Quadrageſima, aliiſque diebus jejunio conſecratis perſuaſione & reverentia, quam aliena, quam diſcors, quam abſona ſit hodierna jejunantium conſuetudo, quantum ab ipſa jejuniorum inſtitutione, & ſervata ſemper, ubique, & ab omnibus Diſciplina quam longiſſime diſtet; Vos, Venerabiles Fratres, qui populorum curæ veſtræ commiſſorum mores, & uſus probe noſtis, pro ſingulari ſapientia veſtra præ ceteris clarius intelligitis. Nos ſane, quibus in hac ſublimi Apoſtolicæ procurationis ſpecula conſtituti undique gentium nuntii afferuntur, lacrymis ſatis deplorare non poſſumus, auguſtiſſimam Quadrageſimalis jejunii obſervantiam, ob nimiam, nullis legitimis urgentibus cauſſis, ubique indiſcriminatim diſpenſandi facilitatem, plane ſublatam eſſe; ita ut Orthodoxæ quidem Religionis cultores merito querantur, hæreſum vero ſectatores illudant & exultent. Perniciosæ huic corruptelæ plurimorum inſuper licentiam adjunctam eſſe graviter dolemus, quæ uſque adeo invaluit, ut, nulla Apoſtolici inſtituti ſacratiſſimique præcepti habita ratione, jejuniorum tempore palam & impune ab iiſdem agitentur convivia, & epulæ interdictæ promiſcue inferantur. Ea propter quemadmodum quibus curis, ſollicitudinibus & angoribus urgeamur, cum Fraternitatibus Veſtris communicamus; ita facere non poſſumus, quin pro injuncto Nobis ſupremo Sacroſancti Apoſtolatus officio, & ardentiſſimum Fraternitatum Veſtrarum zelum ad opportunum hiſce malis adhibendum remedium excitemus, & ad congruentes hujuſmodi abuſibus penitus extirpandis leges præſcribendas meditemur. Interea, Venerabiles Fratres, gaudium & corona noſtra, nobiſcum conſiderantes, nihil Deo acceptius, nihil paſtorali miniſterio noſtro dignius, nihil gregibus curæ noſtræ commiſſis utilius, quam ut verbo & exemplo præeuntes, Chriſti fideles ad tam ſalutarem Chriſtianæ pœnitentiæ, & pietatis exercitationem alacrius ſuſcipiendam, conſtantiſſime retinendam, & ea, qua inſtituta ſuit, Diſciplina peragendam vehementius inflammemus, omni opera, atque induſtria ſtudeamus, ut fideles in conſpectu Dei per auſteriorem jejuniorum obſervantiam tales permaneant, quales in ipſo Paſchali feſto dignum eſt inveniri. Debitum igitur Paternæ uniuſcujuſque Veſtrum ſedulitatis & caritatis officium jure poſtulat, ut omnibus notum faciatis & annuncietis, nemini quidem ſine legitima cauſſa, & de utriuſque Medici conſilio, multitudini vero, veluti populo, aut civitati, indiſcriminatim integræ, nonniſi graviſſima & urgente neceſſitate, & in caſibus per ſacra Canonum Statuta præſcriptis cum debita Apoſtolicæ hujus Sanctæ Sedis reverentia a Quadrageſimali jejunio diſpenſationem toties quoties opus fuerit concedendam, nec audacter ſidenterque uſurpandam, nec ſuperbe & arroganter ab Eccleſia, uti alicubi in more poſitum eſſe accepimus, eſſe poſtulandam. Graviſſimam vero urgentemque neceſſitatem, etſi non eſt cur Vobis explicemus, nolumus tamen vos ignorare, cum hujuſmodi neceſſitate & ſervandam eſſe potiſſimum unicam comeſtionem, ſicut alias hic Romæ, ac Nos ipſi hoc anno urgentibus cauſſis diſpenſantes, expreſſe præſcripſimus; & licitas atque interdictas epulas promiſcue minime apponendas eſſe. Porro quemadmodum de ejuſmodi indulgentia tam caute impertienda, ſi ſecus fieret, Nos perſuaſum habemus diſtrictam ſupremo Divino Judici redditum iri rationem; ita conſcientiam uniuſcujuſque Veſtrum onerandam eſſe ducimus. Inſimul Fraternitates Veſtras rogamus, & in Domino exhortantes obſecramus, ut populos, qui communem omnium Chriſtifidelium pœnitentiam, ac diſciplinam ſervare nequeunt, commonere ſatagatis, ne per alia pietatis opera, ut ſua cuique devotio ſuggeret, peccata ſua expiare, & Deo ſatisfacere negligant; quinimmo ſanandis vulneribus, quibus

bus humana infirmitas fauciatur, diligentem adhibere ſtudeant curationem, & culpas de mundano pulvere contractas, dum caſta jejunia decoquere non poſſunt, pia opera, orationum ſuffragia, & eleemoſynæ munera redimant. Interim ſolatium & levamen non leve mœrori noſtro a paſtorali vigilantia, & caritate veſtra præſtolantes, ac certo Nobis pollicentes, Apoſtolicam benedictionem cum uberi cæleſtium charisſmatum copia conjunctam, in eoſdem populos veſtros redundaturam, Vobis, Venerabiles Fratres, peramanter impertimur. Volumus autem, ut præſentium tranſumptis, ſive exemplis etiam impreſſis manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem prorſus ubique fides adhibeatur, quæ præſentibus adhiberetur, & adhiberi poſſet, ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die trigeſima Menſis Maii milleſimo ſeptingenteſimo quadrageſimo primo, Pontificatus noſtri Anno primo.

D. Cardinalis Paſſioneus.

DECLARATUR

Unicam comeſtionem diebus Jejunii ab omnibus ſervandam eſſe, etiam ab iis, quibus ob peculiares cauſſas permittitur eſus carnium, ovorum &c.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis univerſis gratiam, & Communionem Sedis Apoſtolicæ habentibus

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, Salutem & Apoſtolicam Benedictionem.

IN ſuprema Univerſalis Eccleſiæ procuratione, meritis licet imparibus, per ineffabilem divinæ bonitatis abundantiam ut Orthodoxæ Fidei aſſertores, ſic etiam Eccleſiaſticæ Diſciplinæ cuſtodes ac vindices conſtituti, Quadrageſimale præſertim Jejunium, quod *inter præcipua Orthodoxæ Diſciplinæ capita* ſemper & ubique ab ipſo Eccleſiæ exordio numeratum eſſe nemo ex Catholicis inficiatur, *ab hodierna Jejunantium corruptela vindicare, & in priſtinam*, quantum benedicente Domino fieri poſſet, *obſervantiam revocare cupientes*, per alias noſtras in ſimili forma Brevis literas ad Fraternitates veſtras die xxx. proximi elapſi Menſis Maji currentis anni datas eximium Fraternitatum veſtrarum zelum excitandum curavimus, ut adlaborare ſtuderetis, ne hac in parte & optatum Apoſtolicæ noſtræ ſollicitudinis angoribus levamen & ſalutare *abolendæ ſacratiſſimi Jejunii corruptelæ* remedium deeſſet. Quoniam autem paternæ Pontificiæ caritatis, quæ novit imbecillitates infirmorum ſubſtinere, atque etiam cum infirmantibus infirmari, non immemores, quemadmodum a Jejunio aliquando legitima cauſſa, aut graviſſima urgentique neceſſitate exigente diſpenſandum eſſe ex Apoſtolica benignitate cenſuimus; *ita inter cetera præſcripſimus Unicam Comeſtionem ſervandam*, & licitas atque interdictas Epulas minime eſſe apponendas. *Hinc factum eſſe accepimus, quod non defuerunt qui per humanas & hominibus a Chriſtiana pœnitentia abhorrentibus dumtaxat dignas illationes ſibi aliiſque perſuadeant*, unicam potiſſimum Comeſtionem ſervari, atque Epulas licitas & interdictas minime apponi debere; cum multitudini quidem indiſcriminatim ob urgentem graviſſimamque neceſſitatem, non vero ſingulis ob legitimam cauſſam & de utriuſque Medici conſilio diſpenſatur. *Quam ſane perſuaſionem & ſententia noſtra alienam* ut ex omnium animis penitus evellamus, Nos quibuſcumque quacumque occaſione ſive multitudini indiſcriminatim ob ingentem graviſſimamque neceſſitatem, ſive ſingulis ob legitimam cauſſam de utriuſque Medici conſilio, dummodo nulla certa & periculoſa affectæ valetudinis ratio intercedat, & aliter fieri neceſſario exigat, in Quadrageſima, aliiſque anni Temporibus & diebus, quibus carnium, ovorum, & lacticiniorum eſus eſt prohibitus, diſpenſari contigerit, ab omnibus omnino, nemine excepto, *Unicam Comeſtionem ſervandam*, & licitas atque interdictas Epulas minime eſſe apponendas tenore præſentium *declaramus & edicimus*; quemadmodum per ſingulas noſtras in pari forma Brevis literas ſingulis utriuſque ſexus Chriſtifidelibus ob corporis infirmitates, quibus obnoxii reperiuntur, in ſacratiſſima Quadrageſima aliiſque Jejunio conſecratis diebus facultatem veſcendi prohibitis dantes, unicuique *expreſſe præſcribimus atque præcipimus*. Ea propter Fraternitates veſtras rogamus, atque in Domino obſecramus, ut populos veſtræ curæ commiſſos ad tam opportunum ſanandis vulneribus, quibus per humanam infirmitatem quiſque fauciatur, ſanctiſſimi Jejunii remedium alacriter adhibendum cohortantes ſedulo ac paterne moneatis, rem agi non quidem exiguam, ſed longe graviſſimam de obſervando ſuſtinendoque Jejunio, purificandis animis corporibuſque ſalutari. In ſpem igitur illos erigite cæleſtium præmiorum, quibus aſſequendis non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis; immo leve ac momentaneum non tribulationis, ſed modicæ abſtinentiæ noſtræ incommodum, magnum gloriæ pondus operatur in Cælis. Ab omnibus ſe abſtinent, qui in agone contendunt, ut corruptibilem coronam accipiant; pudeat tam imbelles ac delicatos chriſtianæ militiæ milites refugientes a conſortio Crucis Chriſti, qui coronam legitime certantibus propoſitam ſperare præcipit incorruptam; ad cujus auſpicium & pignus Fraternitatibus veſtris Apoſtolicam benedictionem iiſdem etiam populis veſtris noſtro nomine impertientibus permanenter elargimur. Volumus autem, ut præſentium tranſumptis, ſive exemplis etiam impreſſis manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & Sigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem prorſus ubique fides adhibeatur, quæ præſentibus adhiberetur, & adhiberi poſſet, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris, die vigeſima ſecunda menſis Auguſti milleſimo ſeptingenteſimo quadrageſimo primo, Pontificatus Noſtri Anno ſecundo.

D. Cardinalis Paſſioneus.

DE JEJUNII DISCIPLINA

Conſervandæ, vel redintegranda. De diſpenſationibus generalibus pro Oppidis aut Dioeceſibus integris, non niſi certa ratione, & juſtæ de cauſſa petendis, & concedendis.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis univerſis gratiam, & Communionem Sedis Apoſtolicæ habentibus

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, Salutem & Apoſtolicam Benedictionem.

LIbentiſſime quidem amplectimur, quæ Nobis offeruntur occaſiones ad veſtros animos excitandos, ut Eccleſiaſticæ diſciplinæ reparandæ ſedulam curam conferatis. Etenim Summi Pontificatus dignitati, ad quam

Nos,

Nos, licet immerentes, evecti fuimus, conjunctam esse intelligimus sollicitudinem aliarum Ecclesiarum, Nobisque commendatam; qui plane tenuitatem virium nostrarum non ignoramus.

Cum itaque præsentium literarum argumentum totum sit de jejunio, quod tempore Quadragesimæ, veteri Ecclesiæ instituto, ac lege Fidelibus indicitur; supervacaneum duximus longam orationem conficere de Quadragesimæ Institutione, & Patrum, & Conciliorum omnes super hac re in medium proferre auctoritates. Difficile id quidem Nobis parum videretur, sed potius alienum, & nullo modo consentaneum Vobis, quos doctrinæ laude, Canonum, & Sacræ historiæ cognitione præstantes arbitramur. Porro ad scribendas has literas adducti fuimus gravissimis illis verbis Tridentinæ Synodi quæ *sess. 25. de Reform.* præcipit Episcopis omne studium impendere, ut Fideles ipsorum curæ traditi magna religione perficiant ea, quæ a Sacris Canonibus præscribuntur = *Ut illis omnibus & iis præcipue sint obsequentes, quæ ad mortificandam carnem conducunt, ut ciborum delectus, & jejunia.*

Ubi primum Bononiensem Ecclesiam administrandam suscepimus (ad quam beneficio Clementis XII. felic. record. ab Sede Anconitana translati fuimus) Mandatum evulgavimus (quod Libro primo Institutionum Nostrarum pro Viris Ecclesiasticis decimoquinto loco continetur): In illo plures difficultates indicavimus, ob quas minime solvendos Jejunii legibus putabamus illos, qui ob legitimam causam, & legitima prius auctoritate interposita, Quadragesimæ abstinentiam non observarent, minime, inquam, solvendos a jejunio, itaut liceret ipsis quolibet die mensam bis instituere, non unica vice, vespertina superaddita Refectione, quæ permitti jejunantibus consuevit. Tandem in hac Pontificia Sede collocati, rem totam in examen iterum revocavimus, & præstantissimis quoque Viris demandavimus ipsam diligenter, accurateque perpendere, ac suas deinde opiniones Nobis exponere. His peractis hujusmodi controversiæ finem tribuere constituimus; illudque decrevimus, ne ulla imposterum, sive peculiaris, sive generalis pro aliqua Civitate, vel Oppido concedatur facultas adhibendi carnes ad mensam tempore Jejunii, vel Quadragesimæ, nisi conditio servandi Jejunii, sive unius comestionis interponatur; & aliud quoque monitum addatur, nequaquam licere mensam eamdem carne, & piscibus instruere. Equidem declinatis hac ratione nimium implicatis quæstionibus, existimavimus unicam singulis diebus comestionem indicere illis etiam, qui carnibus uti, cum jejunium indicitur, rite obtinuerunt, & pravam illam consuetudinem quæ apud multos jam nimis invaluerat, penitus evellere, afferendi nempe carnes in mensam cum piscibus, postquam ipsi Quadragesimalis abstinentiæ præcepto soluti fuerunt, ob eam potissimum causam, quod grave detrimentum salutis ab usu piscium accipiant.

Hæc apertissime constant ex nostris Apostolicis Literis quam in forma Brevis dedimus ad omnes Episcopos Orbis Catholici anno 1741. quarum primæ incipiunt = *Non ambigimus* = alteræ vero = *In suprema* = Nos profecto nulli unquam elargiri fumus vesci carnibus, cum tempus Quadragesimæ sive aliud jejunium præcipitur, nisi dicta, scriptaque conditione, quam superius commemoravimus. Maximam pariter lætitiam percepimus, cum redditæ Nobis fuerunt plures Epistolæ, ac Mandata vestra Literis nostris Apostolicis omnino consentanea, quibus pro virili parte contendistis adducere populos vobis subjectos, ut propositam in illis disciplinam pie servarent.

Interim promulgatis iisdem Apostolicis Literis quas paullo ante nominavimus, plures cavillationes excogitatæ sunt a nonnullis, uti Nos antea facili conjectura suspicati fuimus. Plures etiam quæstiones propositæ Nobis fuerunt, exigui quidem ponderis, ac momenti, quemadmodum Nos opinamur; cum illæ vel ipsius Legis verbis vel sensu penitus corruant, ac dissolvantur. Attamen Sacro Tribunali nostræ Pœnitentiariæ rerum hujusmodi conscio, ac peritissimo, easdem quæstiones expendendas commisimus, quibus omnino plene, cumulateque, quoties opus fuit, satisfecit.

Archiepiscopus Compostellæ, in Hispaniarum Regnis Primus Inquisitor, nuperrime vita functus, longam ad nos dedit Epistolam, qua plures recensebat difficultates, quæ Literis nostris Apostolicis adversabantur, quominus executioni mandarentur, eo quod nonnulli Theologi in diversas opiniones, ac sententias abirent in solvendis quibusdam quæstionibus, quibus Literæ nostræ Apostolicæ causam & occasionem præbebant; ac proinde de illis Judicium Nostrum exiquirebant. Equidem Archiepiscopi Literæ Nos gravissimis, ac difficillimis temporibus occupatos deprehenderunt. Attamen, dum quæstiones in ipso expositas percurrimus, visum Nobis est non quidem expeti, ut iis quæstionibus responsum fieret, ipsisque solutis nullum impedimentum, sive obstaculum nostris Literis Apostolicis supereset, sed potius ut objectis cavillationibus ad optatum finem ipsæ minime adducerentur. Accedit etiam, quod Epistola Archiepiscopi multis argumentationibus, & obscuris vocibus redundabat; quamobrem licet plures hortarentur, ne ullum Archiepiscopo responsum redderemus; illi tamen satisfecimus, res præcipuas ex ejus literis delibantes, & quæstiones omnes ad certum numerum redigentes. Primum Nostris occupationibus tribuendum testati sumus, quod tarde ipsi responsum daremus, ejus studium commendavimus, & etiam magnopere probavimus, quod anceps, ac dubius ad hanc Sanctam Sedem confugerit, ut consilium exposceret. Deinde prolatis quæstionibus satisfacere non prætermisimus, illum tamen monentes de Instituto Summorum Pontificum, qui leges condere solent, disciplinam decernere, neque ullam habere rationem illorum, qui dubitandi causas objiciunt, ut quæ constituta sunt, perturbent, ac evertant.

Vix redditis Literis, Archiepiscopus paullo post vitæ cursum absolvit: Itaque non immerito suspicamur, responsa Nostra, quæ literis continebantur, haud cognita fuisse, & perspecta illis, qui quæstiones excitaverant. Post hæc alii pariter ex Hispanis Episcopis nonnullas ex iisdem quæstionibus Nobis proposuerunt: quare iisdem responsis usi sumus, quæ tradita prius Archiepiscopo Compostellæ a Nobis fuerunt. Non defuerunt etiam præstantes inter Italos Theologi qui Literas nostras Apostolicas datas anno 1741. egregiis commentariis illustrarunt. Idem contigit Responso, quod fecimus Archiepiscopo Compostellæ, *die 8. Julii anno* 1744. quod sane integrum suis Libris præfigendum curaverunt. At quoniam Libri ejusmodi ad Vos fortasse nondum pervenerunt, vel curis aliis distenti illos percurrere minime potuistis, his Literis Encyclicis adjungimus illas pariter, quas (uti dictum sæpius est) ad Archiepiscopum Compostellæ jam pridem scripsimus, ut quæ disciplina Vestris in Diœcesibus tenenda sit, plane cognoscatis, ac ne Vos deterreant difficultates, si quæ a captiosis hominibus concitentur.

DE-

DECLARANTUR

Quæstiones circa jejunii leges a Summo Pontifice instauratas propositæ.

Venerabili Fratri Archiepiscopo Compostellæ

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabilis Frater, salutem, & Apostolicam Benedictionem.

SI *Fraternitas Tua secum reputabit, quot gravissimis, & maximis curis propemodum obruamur, quantumque, hoc præsertim difficillimo tempore, prorsus Nos teneat imposita tenuitati Nostræ sollicitudo omnium Ecclesiarum, non sane mirabitur, tamdiu sibi procrastinatum fuisse responsum ad eas Literas, quibus Apostolica auctoritate dissolvendas rogasti obortas in Hispania disputationes aliquas e duabus nostris Epistolis ad omnes Episcopos superioris anni* 1741. 30. *Maji, & 22. Augusti, quibus intra legitimos fines coercuimus invalescentem Ecclesiastici Jejunii relaxationem. Potius tibi in mentem veniet cogitare de singulari nostro in religiosissimam Hispanam Ecclesiam amore, unde Nos, immensa licet rerum mole fatigatos, ad expediendum sibi in omni sua perplexitate salutis iter ope nostra præsto habet. Quamquam igitur, dum pronuntiatas Constitutiones edidimus, non aliud propositum nobis fuerit, ac refrænare paucorum, nimis ingenia fidentium, Theologorum licentiam, qui opinionum novitate gaudent: nec otium, nec animus Nobis fuerit definire quidquid subtili indagatione deduci posset ex proposita a Nobis jejunandi regula; tamen eximia Paterna caritate complectimur adeo observantissimos Romanæ Sedis Hispanos, tantique facimus obsecrationes tuas, ut occurrere anxietati vestræ libenter adjecerimus animum, & nos ipsi quæstiones abs te propositas dirimendas constituerimus. Sic autem se habent.*

I. *Utrum, quæ in antedictis nostris Literis in forma Brevis de unica comestione, & de epulis non permiscendis præscribuntur, sub gravi etiam præcepto prohibeantur.*

Respondemus: *Concedentes facultatem vescendi carnibus tempore vetito, sub gravi teneri easdem facultates non aliter, quam geminis hisce adjectis conditionibus concedere, videlicet unicæ in diem comestionis, & non permiscendarum epularum. Eos vero, qui hujusmodi facultatibus utuntur, sub gravi ad binas ipsas conditiones implendas obligari.*

II. *An ii, quibus concessum est vesci carnibus, possint in vespertina refectiuncula ea quantitate carnis vesci, quæ jejunantibus permittitur?*

Respondemus: *Non licere, sed opus habere eo cibo, eaque uti portione, quibus utuntur homines jejunantes rectæ, meticulosæ conscientiæ.*

III. *An qui jejunii tempore vesci carnibus permittuntur, & unica comestione uti debent, horam jejunantibus præscriptam servare opus habeant?* Edicimus, *observandam iis esse.*

IV. *Quænam sint epulæ licitæ, quæ vetantur cum interdictis conjungi?*

Respondemus: *Epulas licitas pro iis, quibus permissum est carnes comedere, esse carnes ipsas: epulas interdictas esse pisces, adeoque utrumque simul adhiberi non posse. Piscibus tamen edendis non interdicuntur ii, quibus datur facultas adhibendi ova, & lacticinia.*

V. *An præceptum de utroque epularum genere non miscendo, dies quoque Dominicos Quadragesimales complectatur?* Affirmatur, *complecti.*

VI. *Utrum hæc lex ad eos quoque pertineat, qui ex Bulla Cruciatæ edere possunt ova, & lacticinia?*

Rescribimus: *Nihil in prænunciatis nostris Apostolicis literis statutum esse, quod respiciat gratiosum Cruciatæ Diploma. Quare qui eo gaudent, illius tenorem stricte, & considerate perpendant, ex ejusque sententia se gerant. Caveant autem, ne inani quapiam excusatione sese solutos esse arbitrentur præscriptis ibi legibus.*

VII. *Utrum memorata duo præcepta urgeant extra Quadragesimam?*

Respondetur: *Urgere extra Quadragesimam utrumque præceptum, illud scilicet unicæ comestionis cum reliquis legibus in secundo, & tertio ad hæc postulata responso expressis, & alterum non permiscendi epulas licitas cum interdictis, ut in quarto postulato definitum est.*

Habeas, Venerabilis Frater, penitus explicatum quidquid apud Vos ex nostris sæpius nuncupatis Apostolicis literis dubitationem attulisse scribis. Qua quidem in re laudavimus consilium tuum interrogandæ Supremæ Romanæ Sedis, ut libero, & non vacillanti gressu ad oves sana doctrina imbuendas incedere Pastores queant: in istoque tuo suscepto consilio agnovimus Hispanam Religionem, nihil sibi tutum, nisi e Divi Petri Cathedra acceptum, reputantem: qua splendidissima gloria tantum nomen, & incorruptæ Fidei fructum Hispania sibi peperit. Cavendum autem vobis est (idque plurimum ad te pertinet, qui illustris Archiepiscopi, & Inquisitoris geris præcipuum munus) ne in expendendis Apostolicæ Sedis Constitutionibus pro nimia exhauriendi argumenti sollicitudine nullus fiat differendi, ambigendique modus. Sedula deinde operæ conferenda, ut istiusmodi dubia, quæ facile pro ingeniorum varietate disputando emergunt, penitus inter vos dirimantur, ne diuturna unquam disceptatione fluctuent animi, præsertim cum Constitutiones ipsæ Apostolicæ scopum, quo tendunt, aperte demonstrent, & illuc prompte dirigi possit quidquid dubitando imperturbare videatur. Id si animadvertissent qui de præsenti negotio plura dubitarunt, nodum sibi exsolvissent. Patebat enim, nihil aliud nobis in animo fuisse quam cohibere vivida nonnullorum Theologorum ingenia, qui nimium sani jejunii fines prætergressi, & non parum obliti, illud ad retinendum in officio corpus divinitus institutum, hosti huic spiritus infensissimo blandiebantur. Statim siquidem competissent quid in propositis quæstionibus constituendum esset, nec sibi molestiam exhibuissent, nec Nobis, quos gravissimæ undique circumstant curæ, non parum temporis occupassent, quod tamen pro singulari nostro in vestram gentem studio, atque amore libenter impendimus ad rectum vobis iter monstrandum; ima posterum simul præcaventes, quomodo in hujusmodi quæstionibus firmare gressus vestros in promptu sit. Reliquum est, Venerabilis Frater, ut tibi, quod facimus ex animo, præcipuæ Benevolentiæ nostræ pignus Apostolicam Benedictionem peramanter impertiamur.

Datum &c. 8. Julii 1744.

Cum hæc ita se habeant, satis muneri nostro feciisse videmur, ne illi (quibus licet edere), cum Jejunium tempore Quadragesimæ, vel extra Quadragesimam Fidelibus præscribitur, unius comestionis limites excedant, ac ne piscibus simul, & carnibus parari sibi mensam patiantur, neve cavillationes perscrutentur, ut legi tenebras offundant. Pauca tamen adhuc supersunt, quæ remedium a nobis deposcunt.

Siquidem advertimus jam multis ab hinc annis non solum plures in qualibet Italiæ Urbe vestra auctoritate dissolvi a Quadragesimali abstinentia, sed etiam magno studio contenditis, ut universam Civitatem, totamque Diœcesim eadem abstinentia liberemus. Hinc factum est, ut in quibusdam Civitatibus, ac Diœcesibus jam per multos annos Fideles universi absque ullo discrimine carnibus per Quadragesimam utantur. Id

qui-

quidem maximam nobis affert sollicitudinem, eo quod deprehendimus certis testimoniis in quibusdam Regionibus Septentrionis toto Quadragesimæ cursu lactis, & ovorum usum libere permitti, quia in plures annos eamdem facultatem petierint, & ab Sede Apostolica consecuti fuerint; quamobrem illi populi sibi in animum induxerunt, non esse rursus ad Pontificem confugiendum pro hujusmodi facultate impetranda, sed priores concessiones singulis annis acceptas sufficere, ut lactis, & ovorum consuetudo per Quadragesimam comprobetur. Præterea maximi facienda esse ducimus ea verba Trident. Conc. *sess. 25. c 18. de Reform. Sicuti publice expedit, Legis vinculum quandoque relaxare, ut plenius evenientibus casibus, & necessitatibus pro communi utilitate satisfiat: sic frequentius Legem solvere, exemploque potius, quam certo personarum, rerumque delectu, petentibus indulgere, nihil aliud est, quam unicuique ad Leges transgrediendas aditum aperire.*

In Literis nostris Apostolicis, quas anno 1741. ad omnes Catholicos Episcopos dedimus, huic corruptelæ viam præcludere cogitavimus ea ratione, illisque verbis, quæ rursum hic subjicimus. *Debitum igitur Paternæ uniuscujusque vestrum sedulitatis, & caritatis officium jure postulat, ut omnibus notum faciatis, & annuncietis, nemini quidem sine legitima caussa, & de utriusque Medici consilio; multitudini vero, veluti Populo, aut Civitati, aut Genti indiscriminatim integræ, nonnisi gravissima, & urgente necessitate, & in casibus per Sacra Canonum Statuta præscriptis, cum debita Apostolicæ hujus Sanctæ Sedis reverentia a Quadragesimali Jejunio dispensationem, toties quoties opus fuerit, concedendam, nec audacter fidenterque usurpandam, nec superbe, & arroganter ab Ecclesia, sicuti alibi in more positum esse accipimus, esse postulandum.*

Porro Nos hanc normam secuti sumus, cum multitudinem, veluti populum, aut Civitatem integram Quadragesimali abstinentia immunem declaravimus. In primis, loci Episcopus id postulare a nobis debuit, ac de gravissima, urgentique necessitate suum testimonium interponere. Deinde carnes minime permissæ fuerunt, si lactis, & ovorum usus satis esse videretur. Tum vero facultas edendi carnes tribui solum consuevit, cum interposito Episcopi testimonio id omnino necessarium judicaretur; nec sufficiens necessitati remedium afferri constaret, si ova solum, & lacticinia concederentur. Quoties autem abstinentia Quadragesimæ nostra auctoritate soluta fuit, certos tamen dies præscripsimus, quibus integra abstinentia servaretur, nempe dies Cinerum, dies Quatuor Temporum, Vigilias præcepto obeundas, dies Majoris Hebdomadæ a Dominica Palmarum. Quandoque recensuimus etiam totam Hebdomadam Cinerum. Aliquando etiam indiximus abstinentiam Feriis sextis, ac Sabbatis, etiamsi facultas a Nobis tradita lactis, & ovorum usum solum complecteretur. Postremo eam conditionem semper addidimus, ne jejunii lex unius per diem comestionis ullo modo violaretur, ac ne simul in mensa carnes, & pisces apponerentur.

Dum rationem hujus consilii nostri serio perpendimus, haud plene acquiescimus, ob eam sollicitudinem, ac dubitationem, ne caussa ab Episcopo loci prolata, quam Nos legitimam credidimus ad solvendam Quadragesimæ abstinentiam, ejus naturæ fortasse non sit, quæ veram, & urgentem necessitatem contineat. Quippe illud Nobis semper ante oculos propositum habuimus, ut nihil a ratione alienum, nihil inconsulto, ac temere faciamus. Hærent pariter animo defixa S. Bernardi verba ad Pontificem Eugenium *lib. 3. de Consideratione c. 4.* = *Facitis hoc quia potestis: Sed utrumne debeatis, quæstio est, & quomodo* = Attamen fide præstitimus iis, quibus præstanda fuerat, Episcopis nempe lorum. Non enim alio pacto exerceri potest sollicitudo peculiarium Ecclesiarum, ac Diœcesum, nisi fides habeatur Episcopis, a quibus illæ administrantur. Sed imposterum, ut gravissimum hoc negotium tutius, quam fieri possit geratur, molestum vobis non sit, animum iis advertere, quæ subjicimus.

Non ignoratis ab Innocentio III. Prædecessore Nostro *Cap. Consilium, de observatione jejuniorum*, inter causssas legitimas solvendi abstinentiam a carnibus, jejunii tempore, recenseri veram, & existentem reipsa ægritudinem = *Præterea de illis, qui in Quadragesima, vel in aliis jejuniis sollemnibus infirmantur, & petunt sibi esum carnium indulgeri, respondemus: quod cum non subjaceat legi necessitas, desiderium infirmorum, cum urgens necessitas exigit, supportare potes, & debes, ut majus periculum in eis evitetur.* Inde statuerunt multo ante Innocentium III. Patres octavi Concilii Toletani *Can 5.* quod anno 653. celebratum fuit = *Quisquis absque inevitabili necessitate, atque fragilitate evidentis languoris, seu etiam ætatis impossibilitate, diebus Quadragesimæ esum Carnium præsumpserit attentare, non solum erit reus Resurrectionis Dominicæ, verum etiam alienus ab ejusdem diei Sancta Communione ..... Illi vero quos aut ætas incurvat, aut languor extenuat, aut necessitas arctat, non ante prohibita violare præsumant, quam a Sacerdote permissum accipiant.*

Nemo est, qui non intelligat hujusmodi causssas satis esse ut aliqui a Jejunii legibus, & abstinentia immunes existimentur; non autem ut populus, vel integra Civitas idem privilegium obtineat. Quis enim sibi persuadere possit, Cives universos alicujus Urbis, vel Diœcesis eodem tempore gravissimo morbo teneri, vel in eodem discrimine versari omnes, ut periculosam ægritudinem contrahant? Nisi forte eos morbos intelligamus qui ab aeris intemperie, vel infectione promanant, de quibus paullo post verba faciemus. Quis credat unquam Populum universum alicujus Diœcesis, vel communi languore penitus extenuatum, vel extrema senectute confectum?

Neque vero causssa sufficiens habenda est, ut aliqua Civitas, vel Populus abstinentia Quadragesimali liberetur, ipsique carnes permittantur; si forte pisces, vel ova caro pretio vendantur. Sicut enim Urbes habent egenos Cives, ita etiam opulentos; e quibus etiam alii vitæ sustentationem labore, ac sudore sibi comparant; alii vero patrimonio, ac divitiis satis superque abundant. Itaque, si pro emendis piscibus grave pretium solvendum sit, id quidem egenis Civibus, non vero divitibus suffragatur. Id afferunt etiam nonnulli Theologi haud severioris disciplinæ, quorum sententiam recensuimus capite nono libri tertii nostrarum Institutionum, quas Bononiæ Typis impressimus.

Illud etiam inane commentum prorsus existimari debet, solvendas esse abstinentia Quadragesimæ Civitates, vel Diœceses, ubi exercitus versantur, eo quod Milites in iis locis permanentes abstinentiæ leges minime observant. Id potius animus Civium inflammare deberet ad jejunium rite, religioseque suscipiendum; ut nempe Milites tanta virtute temperantiæ permoti ipsorum exemplum sequantur. Illud solum pro legitima causssa in medium proferri potest, copias Militum tantam afferre Civitati penuriam herbarum, atque olei, licet Quadragesimæ jejunio non obtemperent, ut harum rerum pretia summopere augeantur. Tunc autem eadem statuenda sunt, quæ paullo ante diximus, cum pisces, & ova cariori pretio comparantur. Igitur peculiares morbi, quamvis frequentes, imposterum pro causssa solvendæ abstinentiæ non adducantur, nisi forte Civibus universis iidem morbi communes habeantur ob aliquam aeris corruptionem: neque imposterum herbarum,

rum, olei, piſcium, & ovorum pretia tanti ponderis eſſe cenſeantur, ut omnis Civitas, vel Diœceſis ab Inſtituto Quadrageſimæ Jejunio, ac temperantiæ liberari contendat. Quod ſi veras, ac legitimas a Nobis cauſſas ad hanc facultatem obtinendam expetitis, duas potiſſimum percenſebimus, quarum prima ex jure Canonico, altera vero ab ipſa rerum magiſtra experientia deprompta eſt.

Innocentius III. quem ſuperius nominavimus, *eodem cap. Conſilium, de obſervatione jejuniorum*, Archiepiſcopo Bracarenſi poſtulanti, qua pœna plectendos judicaret illos, qui tempore Quadrageſimæ a carnibus non abſtinuerant ob ſummam rerum caritatem, & anguſtiam, ita ut plures fame enecarentur, reſpondit his verbis = *Cum autem quæſieritis quæ ſit illis pœnitentia injungenda, qui diebus Quadrageſimalibus, tempore quo tantæ famis inedia ingruebat, quod magna pars populi propter inopiam annonæ periret, carnes comedere ſunt coacti; reſpondemus: quod in tali articulo illos non credimus puniendos. Preces tamen Domino pro illis, & cum illis effundas, ne ipſis aliquatenus imputetur; quia bonarum mentium eſt, ibi timere culpam, ubi culpa minime reperitur.* Si quis hoc tempore Epiſcopus adductus exemplo Bracarenſis Antiſtitis idem conſilium peteret a Sede Apoſtolica, tamquam ineptus, ac ſimplex haberetur: ſed illo Eccleſiæ feliciſſimo ſæculo maximi pendebatur, uti æquum eſt, Quadrageſimæ præceptum. Hinc magna ſeveritate inquirebantur illi, qui minime paruiſſent, licet talis cauſſa intercederet, ut liberi ab eodem præcepto viderentur: nec ulla ratio habeatur Virorum Principum, licet ipſorum incolumitas cum Reipublicæ felicitate conjuncta putaretur, uti Nos fuſe oſtendimus in decima quinta noſtrarum Inſtitutionum libri primi. Sed iis omiſſis, & aliis bene multis, qui in hanc rem congeri a Nobis poſſent, illud primum delibabimus ex reſponſo Innocentii III. tunc Quadrageſimæ abſtinentia ſolvi poſſe integram Civitatem, vel Diœceſim, cum reipſa non ſuppetunt ea, ſine quibus præceptum Quadrageſimæ obſervari nequit. Itaque ſi revera in aliquo loco neque oleum, neque piſces comparari poſſint, tunc Incolis ejuſdem loci permitti fas eſt, ut lacte, & ovis utantur: ſi hæc autem revera deficiant, tunc carnis, ſalubris tamen, edendæ facultas concedetur, interpoſita ſemper jejunii ſervandi conditione.

Inſula Sancti Dominici in America Meridionali in temporalibus paret Cariſſimo in Chriſto Filio noſtro Ludovico Galliarum Regi Chriſtianiſſimo, nec ei ullus præeſt Epiſcopus. Præfectus Patrum Societatis Jeſu an. 1742. a Nobis quæſivit, an conceſſione ſibi facta a Sede Apoſtolica diſpenſandi ſuper eſu carnium, ovorum, & lacticiniorum tempore jejuniorum, & Quadrageſimæ, dici poſſet ſibi etiam datam fuiſſe facultatem diſpenſandi nedum particulares perſonas, ſed etiam multitudinem hominum, & omnes ſui diſtrictus Incolas, quando coram Deo id expedire judicaſſet: habitoque reſponſo facultatem ei fuiſſe conceſſam diſpenſationem indulgendi particularibus hominibus, non autem multitudini hominum, & omnibus Incolis ſui diſtrictus, pro conceſſione exoravit. Pro cauſſa expoſuit veneficam piſcium qualitatem, exiguum piſcatorum numerum, qui longe ab Inſula piſcantes, piſces deferebant aut fœtentes, aut corruptos ob nimios calores, paupertatem autem petentium, quæ oleum emere non poterant pro cibis Quadrageſimalibus neceſſarium, deficientiam denique olerum, & leguminum, quæ in ea regione facile corrumpuntur, aut a vermibus conſumuntur. Reſubinde mature diſcuſſa coram Nobis in Congregatione Generali Sanctæ Romanæ, & Univerſalis Inquiſitionis, *die 12. Aprilis an. 1741.* habita ratione regionis nimis remotæ, a qua quolibet anno impoſſibilis erat ad Sedem Apoſtolicam recurſus; indulgentes neceſſitati Fidelium degentium in Inſulis ditionis Gallicæ in America, facultatem conceſſimus Præfectis Miſſionum illarum partium ut in cauſſa veræ, & ineluctabilis neceſſitatis, & tantum de anno in annum, præfataque vera neceſſitate durante, & non aliter, nec alio modo, ut poſſent, & valerent cum fidelibus Populis ipſorum regimini commiſſis diſpenſare ſuper eſu ovorum, & lacticiniorum, & etiam carnium tempore Quadrageſimali, indicta ſimul cum hujuſmodi diſpenſatione obſervantia, ſi adamuſſim juxta præſcriptum conceſſa facultate uſi non fuiſſent.

Sed jam ad experientiam decrevimus. Quindecim ab hinc annis per totam fere Europam morbus invaluit, qui pectoris inflammationem inferebat, ita tamen, ut ex una Civitate in aliam, & ex una Provincia in aliam hæc funeſta lues promanaret. Id contigit annis 1730. 1733. 1740. Licet autem morbus ejuſmodi, qui univerſos hominum ordines, atque ætates corripiebat, lentam ſolum in pectore inflammationem excitaret, tamen ſenibus matura jam ætate debilitatis extremam afferebat perniciem: nam ex ipſo febres acutiſſimæ, ac mortales ſequebantur. Idem morbus in periculum trahebat juniores etiam, qui paullulum infirmo pectore laborarent. Poſtremo multorum pectora adeo labefactavit, ut graviſſima deinde mala provenerint.

Alios quoque morbos hujus generis, pectoris inflammationem magno cum periculo afferentes, ægros in diſcrimine vitæ adduxiſſe Medicinæ Scriptores luculenter teſtantur. Itaque, ſi Medicinæ Profeſſores acciti, monitique graviter, ut nihil a veritate alienum reſpondeant, unanimi conſenſu fateantur (uti nobis ipſis accidit, cum adhuc Bononiæ verſaremur) morbum eſſe talis naturæ, qualem ſuperius commemoravimus, itaut nulla ætas libera, & incolumis eſſe queat; & affirment illis ipſis, qui inter Cives ſalvi, & integri numerantur, eamdem perniciem imminere: id præterea conferre plurimum ad ejuſmodi luem depellendam aut evitandam, ſi tum ægrotantes, tum ſani a piſcibus, & oleo, & quandoque pariter a lacte, & ovis abſtineant; ſi, inquam, res ita ſe habet, tum proculdubio cauſſa ſufficiens judicanda eſt, quæ experientia innititur, & quæ ſemper probata, & in poſterum probanda videtur; ut nempe Populus ſeu Civitas integra a carnibus abſtinendi præcepto non teneatur.

Neque ulla difficultas removere vos debet a conſulendis Medicis, qui præſtantiores habeantur. Cavendum pariter, ut quidquid revera ſenſerint, ſcripto teſtari non prætermittant; quæ conditio ſi deſit impoſterum, nulla unquam facultas Civitati, aut Diœceſi carnibus, aut lacticiniis veſcendi tempore Quadrageſimæ tribuetur: quippe id neceſſarium omnino videtur. Accedit etiam, quod Medici facilitate quadam incredibili peculiares quidem Cives a Quadrageſimæ præcepto liberos, & immunes decernere ſoleant (de qua re graviſſime monendi a vobis ſunt, ne ſuas animas indulgendo nimis aggravent). Cum vero univerſis Civibus idem ſtatuendum proponitur, tum ſe difficiles, anxios, ac ſollicitos præſtare Nos ipſi experti ſumus. Poſtremo ſi velint percurrere ea, quæ in Italia, & extra ipſam præclariſſimi Auctores Medici Typis evulgarunt, facile deprehendent, abſtinentiam ciborumque parſimoniam ab illis magnopere commendari, diſcrimen inter morbos conſtitui, & certis rationibus oſtendi, in curandis quibuſdam morbis nequaquam requiri, ut juſculum & carnes loco piſcium, olei, & herbarum ſubſtituantur; in aliis vero juvare plurimum, ſi ſublatis carnibus, cum indicitur jejunium, oleo, vel lacte ægrotantes utantur. Demum advertent, quam diligenter, accurateque ſcribant de pectoris incommodis, cum in

omni-

omnibus generatim excitantur ; ne corripiantur eodem morbo , qui adhuc incolumes a communi lue superfunt.

Hæc vobis indicanda putavimus. Reliquum est ut Vos hortemur , ne tam facile suscipiatis negotium petendæ facultatis utendi carnibus , & lacticiniis tempore Quadragesimæ pro universa Civitate , vel Diœcesi. Quippe abrumpenda tandem est consuetudo , ob quam jam per tot annos in quibusdam locis hæ facultates tribui consueverunt. Illud etiam experientia a Vobis compertum erit , delicatis quoque , ac mollibus abstinentiam Quadragesimæ nullam inferre perniciem ; neque plures ob hanc causam inter ægrotos, vel mortuos recenseri. Hanc rationem , & institutum Nos ipsi secuti sumus Romæ , ac Bononiæ (cujus Sedem adhuc retinemus) , cum nuper Quadragesimæ tempus ageretur. Si vos id quoque præstabitis , neque facile a Nobis pro universa Civitate , vel Diœcesi facultatem solvendi Quadragesimæ abstinentiam postulabitis , vel (si necessarium id arbitremini) non aliter , quam servatis præmissis conditionibus Dispensationis instantia ad Nos deferretur , non solum ii fructus provenient , quos jam indicavimus , sed etiam repulsæ pudorem evitabitis , Nosque pariter ea molestia vindicabitis, quam ferimus, dum votis vestris minime obsecundamus. Postremo Vos omnes peramanter amplectimur , & Apostolicam Benedictionem Vobis, Populisque vestris impertimur. Datum ex Arce Castri Gandulphi die 10. Junii 1743. Pontificatus Nostri Anno quinto.

DE USURIS

Aliisque injustis quæstibus.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis , Primatibus , Metropolitanis , Archiepiscopis , & Episcopis universis gratiam , & Communionem Sedis Apostolicæ habentibus

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres , salutem & Apostolicam Benedictionem.

VIx pervenit ad aures nostras , ob novam controversiam (nempe , an quidam contractus validus judicari debeat) nonnullas per Italiam disseminari sententias , quæ sanæ doctrinæ haud consentaneæ viderentur ; cum statim nostri Apostolici muneris partem esse duximus , opportunum afferre remedium , ne malum ejusmodi , temporis diuturnitate , ac silentio , vires magis acquireret aditumque ipsi intercluderet ne latius serperet , & incolumes adhuc Italiæ Civitates labefactaret.

Quapropter eam rationem, consiliumque suscepimus, quo Sedes Apostolica semper uti consuevit. Quippe rem totam explicavimus nonnullis ex Venerabilibus Fratribus Nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus , qui Sacræ Theologiæ scientia , & Canonicæ Disciplinæ studio ac peritia plurimum commendantur ; accivimus etiam plures Regulares in utraque facultate præstantes , quorum aliquos ex Monachis, alios ex Ordine Mendicantium , alios demum ex Clericis Regularibus selegimus ; Præsulem quoque Juris utriusque laurea præditum , & in foro diu versatum adhibuimus. Diem quartam indiximus Julii , qui nuper præteriit , ut coram Nobis illi omnes convenirent , quibus naturam totius negotii declaravimus : quod illis antea cognitum , perspectumque deprehendimus.

Post hæc præcepimus, ut omni partium studio , omnique cupiditate soluti , rem totam accurate perpenderent , suasque opiniones scripto exararent ; non tamen expetivimus ab ipsis , ut judicium ferrent de contractu , qui controversiæ causam initio præbuerat , cum plura documenta non suppeterent , quæ necessario ad id requirebantur , sed ut certam de usuris doctrinam constituerent , cui non mediocre detrimentum inferre videbantur ea , quæ nuper in vulgus spargi cœperunt. Jussa fecerunt universi ; nam suas sententias palam declararunt in duabus Congregationibus , quarum prima coram Nobis habita est die 18. Julii ; altera vero die prima Augusti , qui menses nuper elapsi sunt , ac demum easdem sententias Congregationis Secretario scriptas tradiderunt.

Porro hæc unanimi consensu probaverunt.

I. Peccati genus illud, quod usura vocatur, quodque in contractu mutui propriam suam sedem , & locum habet , in eo est repositum , quod quis ex ipsomet mutuo , quod suapte natura tantumdem dumtaxat reddi postulat, quantum receptum est, plus sibi reddi velit, quam est receptum, ideoque ultra sortem , lucrum aliquod, ipsius ratione mutui, sibi deberi contendat. Omne propterea hujusmodi lucrum, quod sortem superet , illicitum , & usurarium est.

II. Neque vero ad istam labem purgandam , ullum arcessiri subsidium poterit, vel ex eo, quod id lucrum non excedens & nimium , sed moderatum , non magnum , sed exiguum sit ; vel ex eo , quod is , a quo id lucrum solius causa mutui deposcitur , non pauper , sed dives existat ; nec datam sibi mutuo summam relicturus otiosam , sed ad fortunas suas amplificandas , vel novis coemendis prædiis , vel quæstuosis agitandis negotiis , utilissime sit impensurus. Contra mutui siquidem legem , quæ necessario in dati atque redditi æqualitate versatur, agere ille convincitur, quisquis, eadem æqualitate semel posita , plus aliquid a quolibet , vi mutui ipsius, cui per æquale jam satis est factum, exigere adhuc non veretur ; proindeque si acceperit , restituendo erit obnoxius ex ejus obligatione justitiæ , quam commutativam appellant, & cujus est in humanis contractibus æqualitatem cujusque propriam & sancte servare, & non servatam exacte reparare.

III. Per hæc autem nequaquam negatur , posse quandoque una cum mutui contractu quosdam alios , ut ajunt, titulos , eosdemque ipsimet universim naturæ mutui minime innatos , & intrinsecos , forte concurrere , ex quibus justa omnino legitimaque causa consurgat quiddam amplius supra sortem ex mutuo debitam rite exigendi. Neque item negatur , posse multoties pecuniam ab unoquoque suam , per alios diversæ prorsus naturæ a mutui natura contractus , recte collocari & impendi , sive ad proventus sibi annuos conquirendos , sive etiam ad licitam mercaturam , & negotiationem exercendam , honestaque indidem lucra percipienda.

IV. Quemadmodum vero in tot ejusmodi diversis contractuum generibus , si sua cujusque non servatur æqualitas , quidquid plus justo recipitur , si minus ad usuram , (eo quod omne mutuum tam apertum , quam palliatum absit) at certe ad aliam veram injustitiam , restituendi onus pariter afferentem , spectare compertum est; ita si rite omnia peragantur, & ad justitiæ libram exigantur, dubitandum non est , quin multiplex in iisdem contractibus licitus modus & ratio suppetat humana commercia, & fructuosam ipsam negotiationem ad publicum commodum conservandi , & frequentandi. Absit enim a Christianorum animis , ut per usuras , aut similes alienas injurias florere posse lucrosa commercia existiment ; cum contra ex ipso Oraculo Divino discamus,

mus, quod *Justitia elevat gentem: miseros autem facit populos peccatum*: Prov. 14. 34.

V. Sed illud diligenter animadvertendum est, falso sibi quemquam, & nonnisi temere persuasurum, reperiri semper, ac præsto ubique esse, vel una cum mutuo titulos alios legitimos, vel secluso etiam mutuo, contractus alios justos, quorum vel titulorum, vel contractuum præsidio, quotiescumque pecunia, frumentum, aliudve id generis alteri cuicumque creditur, toties semper liceat auctarium moderatum ultra sortem integram salvamque recipere. Ita si quis senserit, non modo divinis Documentis, & Catholicæ Ecclesiæ de usura judicio, sed ipsi etiam humano communi sensui, ac naturali rationi proculdubio adversabitur. Neminem enim id saltem latere potest, quod multis in casibus tenetur homo simplici ac nudo mutuo alteri succurrere, ipso præsertim Christo Domino edocente: *Volenti mutuare a te, ne avertaris*, Matt. 5. 42. & quod similiter multis in circumstantiis, præter unum mutuum, alteri nulli vero, justoque contractui locus esse possit. Quisquis igitur suæ conscientiæ consultum velit, inquirat prius diligenter oportet, vere ne cum mutuo justus alius titulus, vere ne justus alter a mutuo contractus occurrat, quorum beneficio quod quærit lucrum omnis labis expers & immune reddatur.

His verbis complectuntur, & explicant sententias suas Cardinales, ac Theologi, & Viri Canonum peritissimi, quorum consilium in hoc gravissimo negotio postulavimus. Nos quoque privatum studium nostrum conferre in eamdem causam non prætermisimus, antequam Congregationes haberentur, & quo tempore habebantur, & ipsis etiam peractis; nam præstantium Virorum suffragia, quæ modo commemoravimus, diligentissime percurrimus. Cum hæc ita sint, adprobamus, & confirmamus quæcumque in Sententiis superius expositis continentur; cum Scriptores plane omnes, Theologiæ & Canonum Professores, plura Sacrarum Litterarum testimonia, Pontificum Decessorum nostrorum Decreta, Conciliorum, & Patrum auctoritas, ad easdem Sententias comprobandas pene conspirare videantur. Insuper apertissime cognovimus Auctores, quibus contrariæ Sententiæ referri debent; & eos pariter, qui illas fovent, ac tuentur, aut illis ansam, seu occasionem præbere videntur: neque ignoramus, quanta sapientia, & gravitate defensionem veritatis susceperint Theologi finitimi illis regionibus, ubi controversiæ ejusmodi principium habuerunt. Quare has Litteras Encyclicas dedimus universis Italiæ Archiepiscopis, & Episcopis, & Ordinariis, ut hæc Tibi, Venerabilis Frater, & ceteris omnibus innotescerent; & quoties Synodos celebrare, ad Populum verba facere, eumque sacris doctrinis instruere contigerit, nihil omnino alienum proferatur ab iis Sententiis, quas superius recensuimus. Admonemus etiam vehementer omnem sollicitudinem impendere, ne quis in vestris Diœcesibus audeat Litteris, aut Sermonibus contrarium docere. Si quis autem parere detractaverit, illum obnoxium, & subjectum declaramus pœnis per Sacros Canones in eos propositis, qui mandata Apostolica contempserint ac violaverint.

De contractu autem, qui novas has controversias excitavit, nihil in præsentia statuimus: nihil etiam decernimus modo de aliis contractibus, pro quibus Theologi, & Canonum Interpretes in diversas abeunt sententias; attamen pietatis vestræ studium ac Religionem inflammandam existimamus, ut hæc, quæ subjicimus, executioni demandetis.

Secundo loco qui viribus suis, ac sapientiæ ita confidunt; ut responsum ferre de iis quæstionibus non dubitent (quæ tamen haud exiguam Sacræ Theologiæ, & Canonum scientiam requirunt) ab extremis, quæ semper vitiosa sunt, longe se abstineant. Etenim aliqui tanta severitate de iis rebus judicant, ut quamlibet utilitatem ex pecunia desumptam accusent, tamquam illicitam, & cum usura conjunctam; contra vero nonnulli indulgentes adeo, remissique sunt, ut quodcumque emolumentum ab usuræ turpitudine liberum existiment. Suis privatis opinionibus ne nimis adhæreant, sed priusquam responsum reddant, plures scriptores examinent, qui magis inter ceteros prædicantur; deinde eas partes suscipiant, quas tum ratione, tum auctoritate plane confirmatas intelligent. Quod si disputatio insurgat, dum contractus aliquis in examen adducitur, nullæ omnino contumeliæ in eos confingantur, qui contrariam sententiam sequuntur, neque illam gravibus Censuris notandam asserant, si præsertim ratione, & præstantium Virorum testimoniis minime careat: siquidem convicia, atque injuriæ vinculum Christianæ caritatis infringunt, & gravissimam populo offensionem, & scandalum præferunt.

Tertio loco, qui ab omni usuræ labe se immunes, & integros præstare volunt suamque pecuniam ita alteri dare, ut fructum legitimum solummodo percipiant, admonendi sunt, ut contractum instituendum antea declarent, & conditiones inferendas explicent, & quem fructum ex eadem pecunia postulent. Hæc magnopere conferunt non modo ad animi sollicitudinem & scrupulos evitandos, sed ad ipsum contractum in Foro externo comprobandum; hæc etiam aditum intercludunt disputationibus, quæ non semel concitandæ sunt, ut clare pateat, utrum pecunia, quæ rite data alteri esse videtur, revera tamen palliatam usuram contineat.

Quarto loco vos hortamur, ne aditum relinquatis ineptis illorum sermonibus, qui dictitant, de usuris hoc tempore quæstionem institui, quæ solo nomine continentur, cum ex pecunia, quæ qualibet ratione alteri conceditur, fructus ut plurimum comparetur. Etenim quam falsum id sit, & a veritate alienum, plane deprehendimus, si perpendamus, naturam unius contractus ab alterius natura prorsus diversam & sejunctam esse; & ea pariter discrepare magnopere inter se, quæ a diversis inter se contractibus consequuntur. Revera discrimen apertissimum intercedit fructum inter, qui jure licito ex pecunia desumitur, ideoque potest in utroque Foro retineri, ac fructum, qui ex pecunia illicite conciliatur, ideoque Fori utriusque judicio restituendus decernitur. Constat igitur haud inanem de usuris quæstionem hoc tempore proponi ob eam causam, quod ut plurimum ex pecunia, quæ alteri tribuitur, fructus aliquis excipiatur.

Hæc potissimum vobis indicanda censuimus, sperantes fore, ut mandatis executioni quæcumque per has Litteras a nobis præscribuntur. Opportunis quoque remediis consuletis, uti confidimus, si forte ob hanc novam de usuris controversiam in Diœcesi vestra turbæ concitentur, vel corruptelæ ad labefactandum sanæ doctrinæ candorem & puritatem inducantur. Postremo vobis, & Gregi curæ vestræ concredito Apostolicam Benedictionem impertimur.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die prima Novembris 1745. Pontificatus Nostri Anno sexto.

DE APPLICATIONE

Missæ Parochialis pro Populo, Conventualis vero pro Benefactoribus Ecclesiæ.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus Metropolitanis, Archiepiscopis, & Episcopis universis gratiam, & communionem Sedis Apostolicæ habentibus

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, salutem, & Apostolicam Benedictionem.

CUM semper oblatas nobis occasiones Apostolica scripta dirigendi ad Fraternitates vestras libenter amplectimur, ut sinceræ nostræ erga vos dilectionis argumenta frequenter eluceant; tum vero majori animi alacritate idipsum præstamus, quum ad excitandum Fraternitatum vestrarum zelum pro conservatione rectæ disciplinæ in Clero regimini vestro commisso, præsentibus rerum, aut temporum conditionibus commovemur. Nec enim impositum imbecillitati nostræ omnium Ecclesiarum sollicitudinis onus aliter sustinere nos posse confidimus, quam si Divini cultus augmentum, atque exactam Ecclesiasticarum Sanctionum in singulis Diœcesibus custodiam religiosæ vigilantium Pastorum curæ, identidem inculcando, commendemus.

Hujus porro Epistolæ ad vos scribendæ occasionem nobis atque argumentum in primis præbet onus illud, quod omnibus animarum curam gerentibus incumbit, applicandi Missam Parochialem pro Populo ipsorum curæ commisso: tum etiam applicatio Missæ Conventualis, quæ pro Benefactoribus in genere facienda est ab iis, qui Missas canunt in Ecclesiis Patriarchalibus Metropolitanis, Cathedralibus & Collegiatis; tum denique debitum psallendi, quo tenentur Canonici prædictarum Ecclesiarum Choro assistentes. Cujus quidem argumenti minime nova, sed a scriptoribus frequenter habita tractatio est; cumque ea res in hujus Almæ Urbis nostræ Congregationibus, & potissimum in Congregationibus Venerabilium FF. nostrorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, cujus Secretarii munere olim in minoribus constituti multos annos perfuncti sumus, multoties discussa ac definita fuerit; quamvis earumdem Congregationum Decreta plerumque circa eam uniformia & sibi consona prodierint, eorumque Decretorum nonnulla etiam Pontificiam Prædecessorum nostrorum approbationem & confirmationem meruerint; minime tamen mirandum esset, eorum notitiam ad singulos quosque vestrum non adhuc pervenisse. Quapropter non modo opportunum, verum etiam necessarium duximus, Encyclicam hanc Epistolam ad vos scribere, per quam, sublata demum diversarum, in quas Scriptores abierunt, opinionum varietate, constans hujus Apostolicæ Sedis sententia prædictis de rebus cuilibet innotescat, & Fraternitatibus vestris quædam veluti norma ac regula suppetat, juxta quam Synodales, aliasque vestras circa præmissas Constitutiones, Ordinationes, seu Edicta, quorum publicationem vobis injungimus, dirigere valeatis. Eorum vero executionem, dum, juxta ea, quæ in præsentibus tenenda atque servanda præscribimus, omni qua decet sollicitudine ac vigilantia urgere studebitis, minime dubitandum Vobis erit, ne Statutorum vestrorum implemento obicem aut moram afferre valeant recursus ad hujus nostræ Curiæ Tribunalia forsitan habendi: utpote quos omnino rejiciendos esse præcipimus ac jubemus; quamobrem has ipsas Litteras nostras in singulorum Tribunalium Regestis asservari volumus, atque ad earum præscriptum tam ipsorum Tribunalium resolutiones, quam de vestris decretis, quæ ipsi præsentibus inhærentes edituri estis, judicia exigi, & conferri mandamus.

Et quidem quod nuper enunciavimus, sacrosanctum Missæ Sacrificium a Pastoribus animarum applicari debere pro populo ipsorum curæ commisso, id veluti ex Divino præcepto descendens, a Sacra Tridentina Synodo diserte exprimitur *sess. 23. c. 1. de Reform.* per hæc notabilia verba: *Cum præcepto Divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre.* Et quamvis minime defuerint, qui per inanes, & frivolas interpretationes hujusmodi obligationem a Sancta Synodo memoratam de medio tollere, vel saltem extenuare contenderint; quum tamen relata Concilii verba satis clara & perspicua sint, quumque prædicta Congregatio ejusdem Concilii interpretationi privative præposita, constanter edixerit, eos quibus animarum cura demandata est, non modo Sacrificium Missæ celebrare, sed illius etiam fructum medium pro populo sibi commisso applicare debere, nec illud pro aliis applicare, aut pro hujusmodi applicatione eleemosynam percipere posse; quodque magis interest, quum hæc intelligentia a Prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus approbata fuerit, & confirmata: nihil jam amplius ulli vestrum desiderandum supereſt, ut eam amplecti, eidemque obsequi, nec non illius promptam executionem in vestris respective Diœcesibus omni studio procurare debeatis.

Neque nos tamen, qui ut superius innuimus, in minoribus adhuc degentes, munus Secretarii prædictæ Congregationis Concilii Tridentini Interpretis plures annos obivimus, aliosque non paucos partim in Anconitanæ Cathedralis, partim in Metropolitanæ Bononiensis, Patriæ nostræ dilectissimæ, quam adhuc retinemus, gubernatione assidue transegimus, nos inquam non latent multiplicis generis effugia, per quæ nonnulli prædictæ obligationis implementum declinare fatagunt, quibusque proinde opportune a nobis est occurrendum.

Quum enim Sacrum Tridentinum Concilium, ne Animarum cura negligatur, non uno in loco Episcopis mandet, ut quotiescumque opus fuerit, idoneos Vicarios cum certorum fructuum assignatione ad eamdem curam exercendam eligant ac deputent, uti videre est *in sess. 6. c. 2. sess. 7. c. 5. & 7. sess. 21. c. 6. sess. 25. c. 16.* non raro autem eveniat, ut aliqua Ecclesia Parochiali vacante, Vicarius pariter ad implenda hujusmodi Ecclesiæ onera, usque ad novi Rectoris electionem, ab Episcopo deputari debeat, eodem Concilio Tridentino id jubente *sess. 24. c. 18. de Ref* nonnulli ex hujusmodi Vicariis nituntur seipsos a prædicta obligatione subtrahere, vel ex eo quod, habituali cura penes alium seu alios residente, ipsi actualem dumtaxat exerceant, vel quod ipsi sint ad nutum amovibiles, vel ad breve tempus hujusmodi curæ sint addicti; ut nihil hic loquamur de Parochis Regularibus, qui a prædicta applicatione Missæ pro Populo nonnunquam alienos se ostendunt. Itaque mens Nostra & sententia est, sicut etiam pluries a prælaudatis Congregationibus judicatum fuit ac definitum, quod omnes & singuli, qui actu animarum curam exercent, & non solum Parochi aut Vicarii Regulares, uno verbo, omnes & singuli, de quibus supra dictum est, atque alii quicumque etiam specifica, & individua mentione digni, æque teneantur Missam Parochialem applicare pro Populo, ut præfertur, ipsorum curæ commisso.

Nonnulli vero ad evitandum hujusmodi obligationis implementum, allegare solent, congruos sibi Parochiæ suæ reditus non suppetere; alii denique ad inveterá-

tam consuetudinem confugiunt, sustinentes id neque sibi, neque decessoribus suis, per longum tempus, quod immemorabile affirmant, unquam in usu fuisse. Nos autem ad præcedentes prædictæ Congregationis Concilii resolutiones nostram approbationem & confirmationem extendimus; & quatenus opus sit, auctoritate Apostolica iterum tenore præsentium decernimus & declaramus, quod licet Parochi, seu alii, ut supra, animarum curam habentes, congruis præfinitis reditibus dotati existant, & quamvis antiqua seu etiam immemorabili consuetudine in ipsorum Diœcesibus seu Parochiis obtinuerit, ut Missa pro Populo non applicaretur, eadem nihilominus omnino imposterum ab ipsis debeat applicari.

Dum tamen diximus, omnes animarum curam habentes, Missæ Sacrificium pro populo sibi commisso applicare debere, non id eo statuere voluimus, eosdem aut quotidie, aut quotiescumque celebraverint, ad prædictam applicationem pro Populo teneri. Et quidem Sacrosancta Tridentina Synodus *sess. 24. cap. 14.* præcipit Episcopis curare, ut Sacerdotes saltem diebus Dominicis, & Festis sollemnibus Missarum sacra faciant, *si autem curam habuerint animarum, tam frequenter ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent:* in pluribus autem Synodalibus Episcoporum Constitutionibus novimus provide constitutos ac designatos esse dies, quibus animarum Pastores Missas celebrare debeant. At vero nos id unum in præsenti suscepimus decernendum, quando nimirum iidem pro Populo celebrare & applicare teneantur, & quamvis compertum habeamus id, quod alias a Congregatione Concilii responsum fuit, Parochum nempe pinguibus reditibus dotatum quotidie pro Populo celebrare & applicare debere; eum vero, qui uberioribus hujusmodi reditibus non gaudeat, festivis tantum diebus id ipsum præstare teneri; quum tamen pariter nobis perspectæ sint tum controversiæ super hoc ipso exortæ, nimirum ad quam summam pertingere debeant Ecclesiæ Parochialis proventus, ut pingues, & uberes appellari possint; quoniam pingues minime habendi sunt reditus, etiam copiosi, quibus tamen multiplicia & gravia sint onera adnexa; tum etiam multorum querelæ adversus hujusmodi decretum, tamquam plus æquo rigidum, excitatæ nobis innotescant; Idcirco opportunum censemus Fraternitatibus vestris declarare, nobis abunde satisfactum fore, vobisque proinde satis esse posse, dum ii, qui animarum curam exercent, Sacrificium Missæ pro Populo celebrent atque applicent in Dominicis, aliisque per annum diebus Festis de præcepto; quum prædicti Dominici, aliique Festi dies ii sint, in quibus juxta præceptum Concilii Tridentini *sess. 1. cap. 2.* & *sess. 24. cap. 4.* quilibet animarum curæ præpositus Populum sibi commissum salutaribus verbis pascere debet, docendo ea quæ scire omnibus necessarium est ad salutem; iidemque sint dies, de quibus eadem Sancta Synodus statuit, ut *moneat Episcopus Populum diligenter teneri unumquemque parochiæ suæ interesse, ubi commode id fieri potest, ad audiendum verbum Dei*; & quibus Parochi Subditos suos in Doctrina Christiana erudire debent, juxta id quod a prædicto Concilio in cit. cap. 4. Episcopis præcipitur, ut nempe *saltem Dominicis & aliis Festivis diebus pueros in singulis parochiis Fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum & parentes, diligenter ab iis, ad quos spectabit, doceri* curent.

Et quia in nonnullis Diœcesibus numerus dierum Festorum de præcepto, de Apostolica nostra auctoritate, & consensu, eatenus est imminutus, ut nempe in aliquibus Festis Christi fideles & Missam audire & ab operibus servilibus abstinere debeant; in aliis vero Populo permissum sit opera servilia exercere, firma remanente obligatione audiendi Missæ Sacrificium; Nos, ut obortæ jam dubitationes circa onus applicationis Missæ Parochialis in hujusmodi diebus Festis, penitus eliminentur, statuimus & declaramus, quod etiam iisdem Festis diebus, quibus Populus Missæ interesse debet, & servilibus operibus vacare potest, omnes animarum curam gerentes Missam pro Populo celebrare & applicare teneantur.

Quia vero propria nonnunquam experientia satis agnovimus, aliquos esse Parochos adeo pauperes, ut ferme ex eleemosynis, quas a Fidelibus pro Missarum celebratione accipiunt, vivere cogantur: eos vero, qui Ecclesia Parochiali vacante, ad animarum curam exercendam, sub Vicarii, seu OEconomi nomine, deputantur, aliquibus in locis adeo illiberaliter tractari, ut exigui reditus ipsis constituti, & pauca incerta emolumenta eisdem obvenientia, ægre ad eorum vitæ necessaria sufficiant; quod iis quoque non raro evenire solet, qui in aliquibus Ecclesiis, habituali cura apud alios manente, actuali tantum exercitio sunt addicti, proindeque cum istis severe nimis agi videretur, si diebus festis, quibus potissimum hujusmodi occasio se offert, eisdem vetitum esset eleemosynam pro applicatione Missæ recipere: Idcirco nos tam istorum, quam illorum inopiam summopere miserantes, iisdemque, quantum nobis integrum est, consulere volentes, quamvis, ut supra dictum est, omnes & singuli prædicti teneantur diebus festis Missam pro Populo celebrare & applicare; attamen, quod pertinet ad prædictos Parochos egentes, unicuique vestrum facultatem concedimus, cum iis, quos revera tales esse noveritis, opportune dispensandi, ad hoc ut etiam diebus Festis hujusmodi eleemosynam ab aliquo pio offerente recipere, & pro ipso Sacrificium applicare, quatenus id ab eo requiratur, libere & licite possint, valeant, dummodo ad necessariam Populi commoditatem, in ipsa Ecclesia Parochiali Missam celebrent; ea tamen adjecta conditione, ut tot Missas infra hebdomadam pro Populo applicent, quot in diebus Festis, infra eamdem hebdomadam occurrentibus, juxta peculiarem intentionem alterius pii Benefactoris obtulerint.

Quod autem spectat ad Vicarios, sive OEconomos Ecclesiarum vacantium, quam a Sacro Tridentino Concilio *cit. sess. 24. c. 18.* cuilibet Episcopo tribuatur facultas eos deputandi, & constituendi, *cum congrua, ejus arbitrio, fructuum portionis assignatione;* vestrum erit, Ven. Fratres, cum iis agere, qui vacantis Ecclesiæ fructus exigunt, ut egenti Vicario, qui exigua hujusmodi certorum fructuum assignatione, pauciscque incertis proventibus gaudeat, congruum aliquod augmentum præbeatur pro onere celebrandi, & applicandi Missam pro Populo diebus Festis. Quapropter pro iis locis, in quibus Ecclesiarum vacantium fructus ad commodum Cameræ Nostræ Apostolicæ exigitur, opportuna Thesaurario nostro Generali mandata dirigimus, quæ iis denunciare non prætermitteret peculiaribus dictorum locorum Collectoribus, cum quibus Episcopi ecclesiasticæ nostræ ditionis, ceterorumque locorum, in quibus, ut præfertur, Ecclesiarum vacantium fructus ad Cameram prædictam pertinent, officii sui partes in eum finem, de quo supra diximus, interponere debebunt.

Ac demum, quoad illos, qui tamquam Vicarii, sive perpetui, sive ad tempus constituti, animarum curam administrant, quæ apud alios habitu residet, ratione alicujus Ecclesiæ Parochialis ipsorum Ecclesiis, seu Monasteriis, Collegiis, aut Locis Piis olim unitæ, quamvis a recol. mem. Prædecessore Nostro S. Pio Papa V. præfinita fuerit certa pars fructuum hujusmodi Vicariis assignanda, prout in ipsius Constitutione, quæ inci-

incipit *Ad exequendum*, data Kalendis Novembris anni
‡1617. distincte statuitur; nihilominus ubi præscripta fructuum portio, vel nullo modo, vel non integre Vicariis prædictis assignata reperiatur, vel etiam ubi ea, quæ ad normam prædictæ Constitutionis eisdem fuerit attributa, minime sufficiens a vobis reputetur, propter temporum circumstantias, & signanter pro implendo onere celebrandi & applicandi Missam pro Populo diebus Festis de præcepto; utendum vobis erit potestate, quam fecit Episcopis Synodus Tridentina *sess. 7. c. 7.* dum illorum arbitrio permisit, juxta temporum atque injunctorum onerum rationem, congruam prædictis Vicariis fructuum portionem assignare; quam ob causam nos etiam Fraternitatibus vestris, quatenus opus sit, necessarias omnes & opportunas facultates impertimur; quibuscumque appellationibus, privilegiis, aut exemptionibus, ut in eodem Contilio sancitur, adversus ea, quæ salubriter a vobis constituta fuerint, minime suffragantibus.

Hæc igitur circa Missam Parochialem statuenda, & Fraternitatibus vestris denuncianda judicavimus. Indeque gradum facientes ad ea quæ pertinent ad Missam Conventualem, neminem vestrum latere putamus Sacrorum Canonum sanctiones, quibus præcipitur, ut singulis diebus in Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus & Collegiatis tum Horæ canonicæ debitis modo, & forma recitentur, tum etiam Missa Conventualis celebretur; quæ adeo clara sunt, ut nulla super iis oriri possit dubitatio. Eaque de re perspicuæ pariter & per omnia uniformes existunt Resolutiones ab hac Congregatione Venerab. Fratrum nostrorum Concilii Tridentini Interpretum repetitis vicibus emanatæ, quas omnes Apostolica Auctoritate nostra confirmamus & approbamus, earum executionem Vobis enixe inculcantes: ut scilicet Missa Conventualis, quæ singulis diebus canitur a Clero prædictarum Ecclesiarum, pro earumdem Benefactoribus in genere quotidie applicetur, eodem prorsus modo, quo Missam Parochialem ab iis qui curam Animarum gerunt, pro Populo sibi commissio, singulis saltem diebus Festis de præcepto, applicari debere superius declaravimus. Itaque date operam, ut saltem quorumdam opinionem eliminetis, quam in aliquibus Ecclesiis ejusmodi, sive dolo malo, sive per errorem invectam esse novimus: quod nempe dum Missa Conventualis pro certo aliquo Ecclesiæ Benefactore, vel grati animi ergo, vel ex vi oneris impositi celebratur, & applicatur, satis impletum censeatur debitum applicationis Missæ Conventualis. Etenim hujusmodi debitum non quidem respicit singulares aliquos Benefactores, sed Benefactores in genere cujuslibet Ecclesiæ, cujus servitio addicti sunt quicumque in eadem sive Dignitates, sive Canonicatus, sive Mansionariatus, sive Beneficia Choralia obtinent, & Missam Conventualem suis respective vicibus celebrant.

Neque minus improbandam noveritis aliorum sententiam, qui satis putant supradictam obligationem impletam esse, dum in eorum Ecclesiis pro Benefactoribus in genere aliquæ interdum preces fiunt, vel anniversaria statis diebus Sacrificia pro illis peraguntur. Nemo enim id sibi arrogare debet, ut impositæ obligationi alia ratione satisfacere possit, quam ea, quæ a Lege Ecclesiastica multoties præscripta fuit; nimirum Missam Conventualem singulis diebus pro Benefactoribus celebrando, eandemque pro illis in genere applicando.

Profecto non solum prioribus Ecclesiæ sæculis, verum etiam temporibus haud longe a nostra ætate remotis, (quod Vos ex historia Ecclesiæ didicisse non dubitamus) servabatur olim in singulis Ecclesiis series accurata omnium, & singulorum, quorum liberalitate unaquæque aucta fuerat, eorumque nomina Sacris Diptychis, sic enim vocabantur, adeo consignata erant, ut eorumdem recordatio nunquam interiret, utque pro iis tum preces funderentur, tum etiam Missæ Sacrificium offerretur; quam ob causam etiam prædictus Catalogus in plerisque Ecclesiis ob oculos Presbyteri Celebrantis apponi consuevit, licet iidem pii Benefactores in suis donationibus nihil penitus pro se pacti essent, sed tantummodo pro peccatorum suorum remissione se bona sua Deo offerre declarassent. Ecclesiarum siquidem præsules pro iis imperandas esse duxerunt: quamvis illi propria bona offerentes ne verbum quidem ea de re fecissent. Sacrorum hujusmodi Diptychorum usum sensim defecit; ob idque in oblivione jacent alicubi complurium Benefactorum nomina. At non idcirco deserere fas est usum & disciplinam orandi pro iis, & Sacrificium Missæ pro illis offerendi. Atque inde præceptum applicandi Missam Conventualem pro Benefactoribus in genere, originem atque rationem desumit.

Quemadmodum vero, loquendo de Missa Parochiali, superius dictum est, varias excusationes afferri solere, ad declinandam illius applicationem pro populo diebus Festis de præcepto: ita pariter usuvenit quoad applicationem quotidianam Missæ Conventualis pro Benefactoribus in genere. Ut autem superiores illæ, sic etiam hæ posteriores, provide e medio sublatæ fuerunt per opportunas Congregationis Concilii Tridentini resolutiones, quas proinde in his etiam auctoritate Nostra approbamus & confirmamus.

Nonnulli siquidem obtentu contrariæ consuetudinis, etiam immemorabilis, in propria Ecclesia vigentis, se ab hujusmodi onere eximi posse sibi persuaserunt. Verum jam pluries responsum fuit, hujusmodi consuetudinem, licet immemorabilem, quæ potius abusus & corruptela dicenda est, nemini suffragari. Alii a Missa pro Benefactoribus in genere applicanda se excusatos voluissent, ex eo quod alio quopiam Missarum onere obstricti inveniantur, vel ratione proprii Canonicatus, aut alterius Beneficii Ecclesiastici, quod insimul cum canonicali præbenda obtinent, vel quia præter munus Canonici, seu Beneficiati, aut Mansionarii in Ecclesia Cathedrali seu Collegiata, etiam in eadem, vel in alia Ecclesia Parochialem curam exerceant, dum Missam Conventualem canunt diebus festis de præcepto, debent pro Populo sibi commisso eam applicare: ac proinde nequeunt eamdem pro Ecclesiæ Benefactoribus specialiter offerre. Sed his quoque obviam itum est, jubendo singulis prædictis, ut Missam Conventualem, quam canunt, pro Ecclesiæ Benefactoribus in genere applicent; pro aliis vero, pro quibus ipsi peculiariter Missam applicare tenentur, alterum substituant, qui ipsorum loco Missam hujusmodi celebret, applicetque.

Aliorum pariter exceptio fuit, quod Missa Conventualis non semper a Canonicis aut Dignitatibus celebretur, sed aliquando etiam Beneficiatis aut Mansionariis, quos minus æquum videtur pro Missæ celebratione omni eleemosyna carere, quæ unde desumi valeat, ignoratur. Cui tamen rei pariter consultum est, demandando, ut ea desumatur ex Massa distributionum.

Alii denique obtenderunt exiguitatem hujusmodi distributionum, quæ ob detractam eleemosynam quotidianam pro Missa Conventuali, ad nihilum fere redactæ, vix fore, ut ab aliquo curarentur, cum magno detrimento servitii Ecclesiæ præstandi. Tridentina quidem Synodus *Sess. 24. cap. 15.* opportunas rationes ostendit, quibus Canonicalium Præbendarum inopia valeat provideri. Si vere designatam a Concilio viam, ut fere evenire solet, nequaquam iniri posse contingat, reliquum erit ad Congregationem Concilii recursum habere; cujus erit, perspecto ex vestris relationibus rerum sta-

ſtatu, auctoritate Apoſtolica a Prædeceſſoribus noſtris eidem impartita, & a nobis etiam præſentium tenore confirmata, quotidianam applicationem Miſſæ Conventualis pro Benefactoribus in genere, ut alias, ad Feſtos tantummodo dies reducere.

Non modo Eccleſiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis injunctum reperitur, ut quotidie Miſſa Conventualis in iiſdem canatur, ſed etiam in Rubricis Generalibus, quarum exactiſſimam Fraternitatibus veſtris cuſtodiam commendamus, præſcribitur, ut certis diebus non una, ſed binæ, atque etiam aliquando tres Miſſæ Conventuales uno die celebrentur. Itaque quum nuper a nobis dictum fuerit, primam Miſſam Conventualem quotidie pro Benefactoribus in genere celebrandam & applicandam eſſe; nunc expendendum ſupereſt, an earumdem Eccleſiarum Capitula Juriſdictioni veſtræ reſpective ſubjecta adigere debeatis, ut alias quoque Miſſas, ſi plures, ut præfertur, celebrari contigerit, pro Benefactoribus in genere ſimiliter applicent.

Hujuſmodi quæſtio ab aliquibus ex vobis Eccleſiaſtico zelo flagrantibus ſupradictæ Congregationi Venerabilium Fratrum noſtrorum Concilii Tridentini Interpretum propoſita eſt. Jamque ante illius propoſitionem compertum fuerat, alias ab eadem Congregatione reſponſum fuiſſe, concedendam eſſe exemptionem ab onere applicandi ſecundam & tertiam Miſſam Conventualem pro Benefactoribus in genere, attenta Canonicatuum & Beneficiorum tenuitate; ex quo inferri poterat, hujuſmodi applicationis debitum manere, ubi de Eccleſiis pauperibus non ageretur. Verum quum hanc definiendæ quæſtionis regulam apud prædictam Congregationem non admodum veteri obſervantia firmatam probe noverimus, cumque hujuſce dubii ſolutionem eadem Congregatio nuper judicio Noſtro remittendam eſſe cenſuerit: Nos ita judicamus, idque Vobis tenendum indicimus; laudandos nempe, & confirmandos eſſe, quotquot ſponte ſua ſecundam, aut tertiam Conventualem Miſſam pro Benefactoribus in genere applicant; qui vero idem agunt ex vi conſuetudinis in ipſorum Eccleſia vigentis, iis imperandum ut in ea conſuetudine perſeverent. Ubi vero in uſu receptum non invenitur, liberam omnino ſecundæ, tertiæque Miſſæ Conventualis applicationem celebrantibus relinquendum eſſe, dummodo in commemoratione pro Defunctis Eccleſiæ Benefactorum in genere non obliviſcantur.

Huic demum Epiſtolæ noſtræ finem imponentes, Fraternitates Veſtras enixe hortamur, ut maximam curam & vigilantiam in id conferatis, ut in Eccleſiarum veſtrarum Choris, præter devotam celebrationem, debitamque applicationem Miſſæ Conventualis, Horæ Canonicæ non præpropere, ſed exacte, pauſa nempe interpoſita, & maxima, qua decet reverentia, ac religione canantur. Equidem ſcimus, in aliquibus Metropolitanis & Cathedralibus Eccleſiis, inter Canonicos eam opinionem invaluiſſe, ut ſe munus ſuum ſatis implere contendant, dum Choro præſentes aſſiſtunt, licet ipſi ſibi ſilentium imperent, neque pſallentibus Beneficiatis, aut Manſionariis in cantu ſe adjungant. In hujuſce vero opinionis confirmationem, adduci ab iiſdem ſolent inveteratæ conſuetudines, ſtatuta peculiaria, aut etiam prætenſa Eccleſiarum ſuarum Privilegia. Ac quum Synodus Tridentina *ſeſſ.* 24. *cap.* 12. loqueus de Dignitatibus & Canonicis, qui Choro intereſſe debent, unum ex eorum officiis eſſe dicat, *in Choro ad pſallendum inſtituto, Hymnis & Canticis Dei nomen reverenter, diſtincte, devoteque laudare*, quumque pauca omnino ſint Capitula, in quibus eo modo a Canonicis in Choro aſſiſtitur, ideoque receptæ in univerſa Eccleſia diſciplinæ paucos illos adverſari dignoſcatur; quum inſuper opinio illa nunquam in Congregatione Concilii Tridentini interpretationi præpoſita examinata ſit, quin ſtatim exploſa fuerit, & improbata; quamvis præſumptis conſuetudinibus, aliiſque fundamentis & rationibus innixa perhiberetur, Canonicis etiam Eccleſiarum Patriarchalium hujus noſtræ Urbis ſuper hoc inſtantibus; quum denique idem judicium prolatum reperiatur a pluribus Conciliis Provincialibus ab hac etiam Apoſtolica Sede approbatis & confirmatis: nihil jam reliquum eſſe videtur, quominus pauciores univerſorum legi ſe accommodent. Equidem minime nobis compertum eſt, quo peculiari titulo ſuffulti perſuaſum habeant unius vel alterius Eccleſiæ Canonici, ſe muneri ſuo ſatisfacere per ſimplicem in Choro aſſiſtentiam, abſque Divinæ Pſalmodiæ cantu. Verum niſi illis præſto ſit Apoſtolicum, non præſumptum vel abrogatum, ſed legitimum ac vigens Privilegium ſive Indultum, jure ac merito verendum eſt, ne iſti, dum ita ſe gerunt, Præbendarum ac diſtributionum fructus minime ſuos faciant, & conſequenter ne ad eorum reſtitutionem teneantur. Quapropter veſtrum erit, Venerabiles Fratres, hæc omnia illis aperire, ut neque nobis, neque vobis apud Divinum Judicem fraudi ſit, ſi in hujuſmodi re, quæ tanti eſt momenti, utpote quæ ad ipſius Dei cultum proxime ſpectat, abuſus & corruptelas, quas arguendo & increpando evellere debebamus, diſſimulatione ac ſilentio noſtro foviſſe & confirmaſſe inveniamur. Interea Fraternitatibus veſtris, quas intimo cordis affectu complectimur, Apoſtolicam Benedictionem amantiſſime impertimur.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die XIX. Auguſti 1744. Pontificatus Noſtri Anno Quarto.

DECRETUM

Juſſu Sanctiſſimi Domini Noſtri

BENEDICTI XIV.

Editum circa celebrationem Miſſæ in Oratoriis Privatis, Die ſeptima Januarii 1741.

CUm duo Nobiles Conjuges Diœceſis Marſicen. obtinuiſſent a Sede Apoſtolica Indultum pro celebratione Miſſæ in privato ſuæ Domus Oratorio ſic conceptum: *Dilecte Fili & dilecta in Chriſto Filia ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem, Spirituali conſolationi veſtræ, quantum cum Domino poſſumus, benigne conſulere, Voſque ſpiritualibus favoribus, & gratiis proſequi volentes; & Veſtrum ſingulares perſonas a quibuſvis excommunicationis, & ſuſpenſionis, & interdicti, aliiſque Eccleſiaſticis ſententiis, Cenſuris, & pœnis a jure vel ab homine quavis occaſione, vel cauſſa latis, ſi quibus quomodolibet innodatæ exiſtunt, ad effectum præſentium dumtaxat conſequendum, harum ſerie abſolventes & abſolutas fore cenſentes, ſupplicationibus veſtro nomine Nobis ſuper hoc humiliter porrectis inclinati, Vobis, qui (ut aſſeritis) locorum Gallichii, & Meſſanelli, Marſicen. ſeu alterius Diœceſis Juriſdictionem temporalem in illis, ſeu coram altero exercentes Baro, & Baroniſſa reſpective exiſtitis, ut in privatis Domorum veſtræ habitationis in Civitate, & Diœceſi Marſicen. exiſten. Oratoriis ad hoc decenter muro extructis, & ornatis, ſeu extruendis, & ornandis, ab omnibus domeſticis uſibus liberis per Ordinarium Loci prius viſitandis, & approbandis, ac de ipſius Ordinarii licentia ejus arbitrio duraturæ, unam Miſſam pro unoquoque die, dummodo in eiſdem Domibus celebrandi licentia, quæ adhuc duret, alteri conceſſa non fuerit, quemcumque Sacerdotem ab eodem Ordinario approbato Sæcularem, ſeu de Superiorum ſuorum licentia Regularem, ſine tamen quorumcumque Ju-*

rium Parochialium præjudicio, ac Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, & Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, aliisque sollemnioribus anni festis diebus exceptis, in Vestra, ac Natorum, Consanguineorum, & Affinium in eadem Domo vobiscum insimul habitantium, Familiæque & quoad Oratoria Rure existentia, etiam in Hospitum Nobilium, Vestrorumque præsentia celebrari facere libere, & licite possitis, & valeatis, ac Vestrum quilibet possit & valeat, Auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus, & indulgemus; Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, quod Familiares servitiis vestris tempore dictæ Missæ actu non necessariis ibidem Missæ hujusmodi interessentes ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus festis de præcepto minime liberi censeantur. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 12. Februarii 1739. Cumque exorta esset dubitatio, an ex vi hujusmodi indulti liceret Missam celebrari in privato Oratorio, etiam sine præsentia alterutrius ex dictis conjugibus, in quos Indulti concessio directa erat, cui quidem dubitationi locum dedit opinio nonnullorum Doctorum pro affirmativa, & negativa respective sententia inter se certantium, Sacr. Congregatio Concilii, ad quam hujus quæstionis resolutio delata fuit, die 3. Decembris 1740. censuit: NON LICERE. Deinde vero Sanctissimus Dominus Noster, reprobata contraria Doctorum sententia, prædictam Sanctæ Congregationis resolutionem nedum approbavit, verum etiam præsenti Decreto publice evulgando voluit omnibus notum fieri, non posse vigore similis Indulti celebrari Missam in privatis Oratoriis, quando eidem Missæ actu non interfit aliquis ex iis, quibus principaliter Indultum concessum est. Indultum vero principaliter concessum intelligi iis tantum, quibus Breve dirigitur, nimirum Personis illis, quæ a tergo ejusdem Brevis proprio nomine nuncupantur, adeo ut sine præsentia alicujus ex dictis Personis minime liceat Missæ Sacrificium peragi, etiam si præsens sit aliquis sive ex Filiis, sive ex Consanguineis, sive ex Affinibus, sive ex Familiaribus, sive demum ex Hospitibus Nobilibus in eodem Brevi memoratis, quippe quibus nil aliud per ejusmodi Brevia conceditur, quam quod unusquisque eorum (dummodo, quod attinet ad Familiares, juxta clausulam in iisdem Brevibus insertam, non sit ex illis actu non necessariis) assistens Missæ, quæ celebratur in Oratorio privato in præsentia alicujus ex Personis a tergo Brevis proprio nomine nuncupatis, satisfaciat obligationi audiendi Missam diebus Festis de præcepto. Sublata igitur, & proscripta quacumque minus germana interpretatione ejusmodi Brevium, & Indultorum in contrarium hactenus facta, SANCTITAS SUA ita declaravit, & servari omnino mandavit, districte præcipiens, ut omnes Episcopi, aliique locorum Ordinarii, etiam tamquam a Sede Apostolica Delegati executioni, & observantiæ hujus Decreti diligenter incumbant per Canonicas pœnas contra inobedientes eorum arbitrio constituendas.

A. Card. Gentili Præfectus.

C. A. Archiepiscopus Philippen. Secretarius.

MERCIMONIA

Super Eleemosynis Missarum vetatur sub pœna Censurarum, quarum absolutio Summo Pontifici reservatur.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiscopis, & Episcopis universis gratiam, & Communionem Sedis Apostolicæ habentibus

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, salutem & Apostolicam Benedictionem.

QUanta cura adhibenda sit, ut sacrosanctum Missæ Sacrificium non solum omni Religionis cultu ac veneratione celebretur; verum etiam ut a tanti Sacrificii dignitate cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, importunæ atque illiberales eleemosynarum exactiones potius, quam postulationes, aliaque hujusmodi, quæ a simoniaca labe, vel certe a turpi quæstu non longe absunt, e medio tollantur, nemo est ex Catholicæ Fidei cultoribus, qui ignoret. Verum eousque tandem progressa est, sicut non sine ingenti cordis nostri mœrore undique accepimus, nonnullorum sive Ecclesiasticorum, sive Laicorum Virorum avaritia, quæ est idolorum servitus, ut eleemosynas quidem seu stipendia propter Missarum celebrationem juxta locorum consuetudines, vel Diœcesanarum Synodorum Sanctiones in subsidium alimentorum unicuique Sacerdotis dumtaxat pro regionum opportunitatibus præscripta colligant, Missas vero celebrari curent alibi, ubi eleemosynæ seu stipendia vel consuetudine, vel Synodali lege pro singulis Missis attributa sunt minoris pretii, quam illic, ubi accipiuntur, darentur. Id quam absonum sit atque alienum ab ipsa sive expressa, sive tacita pie offerentium voluntate, omnes plane intelligunt, nec aliter existimandum est; in illa enim potius Missas esse celebrandas quisque vult, ad quam religionis & pietatis stimulis ductus eleemosynas confert, aut in qua quispiam fortasse tumulatus est, quam in alia Ecclesia sibi prorsus ignota. Quod sane veluti mercaturis faciendis a turpis lucri cupiditate inductum non solum ab avaritiæ suspicione & vitio, verum etiam a furti crimine, unde restitutioni subjacet, haud immune, in causa est, ut bonorum quamplurimi, ad quorum notitiam mercatura hujusmodi venit, graviter offensi, ab eleemosynis ad celebrandas Missas amplius offerendis sese abstineant. Execrabilem hujusmodi abusum alicubi sensim irrepentem detestantes Romani Pontifices Prædecessores nostri, de consilio tum Congr. S. R. E. Cardinalium Universalis Inquisitionis contra hæreticam pravitatem, tum Congreg. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum decretum voluerunt, nimirum a quolibet Sacerdote stipendio seu eleemosyna majoris pretii pro celebratione Missæ a quocumque accepta non posse alteri Sacerdoti Missam hujusmodi celebraturo stipendium seu eleemosynam minoris pretii, etsi eidem Sacerdoti Missam celebranti & consentienti se majoris pretii stipendium seu eleemosynam accepisse indicasset. Eapropter Vos Venerabiles Fratres, in Apostolici Ministerii, & sollicitudinis nostræ partem adscitos rogamus, & maximopere in Domino hortamur, ut custodientes vigilias super gregibus vestris, enitamini, ne ea pestis amplius pervagetur, sed ut penitus extinguatur. Ab avaritia enim, tamquam a radice, mala omnia germinant; quam quidam appetentes erraverunt a

Fide,

Fide, & inseruerunt se doloribus multis. Avaritia quidem nulla potior contagio, quæ conceptam apud omnes Sacerdotalis dignitatis perfectionisque opinionem magis inficiat evellatque. Avaritia opibus Deum posthabere, ac servire mammonæ docens, efficit, ut Avari hæreditatem non habeant in Regno Christi & Dei. Quod si hæc in Laicis hominibus minime toleranda, atque adeo legibus coercenda; quid in Ecclesiasticis viris, qui terrenis rebus nuntium miserunt, qui in sortem Domini vocati, qui Deo mancipati sunt? Quid, quod non per mundana lucra, sed per altaris ministerium tam sordide, & cum sanctissimarum legum contemptu, & cum Sacerdotalis characteris dedecore in avaritiam præcipiti animo rapiuntur? Contendite igitur, Venerab. Fratres, quibus Christi ovium cura demandata est, non solum ut verbo & exemplo præeuntes, Christi sitis bonus odor in omni loco, unde populi vestigia vestra sequantur, verum etiam ut Ecclesiasticos primum, deinde Laicos viros ab infectis vitiorum pascuis evertentes, per viam mandatorum Dei ad cæleste Ovile currere doceatis. Quoniam autem ita comparatum est, ut præsentis pœnæ metu salutaribus monitis facilius obtemperetur; per Edictum in vestris Diœcesibus proponendum affigendumque, Universis notum facite, quemcumque qui eleemosynas seu stipendia majoris pretii pro Missis celebrandis, quemadmodum locorum consuetudines, vel Synodalia Statuta exigunt, colligens, Missas, retenta sibi parte earumdem eleemosynarum seu stipendiorum acceptorum, sive ibidem sive alibi, ubi pro Missis celebrandis minora stipendia seu eleemosynæ tribuuntur, celebrati fecerit: Laicum quidem seu sæcularem, præter alias arbitrio vestro irrogandas pœnas, Excommunicationis pœnam: Clericum vero, sive quemcumque Sacerdotem, pœnam Suspensionis ipso facto incurrere, a quibus nullus per alium, quam per Nos ipsos, seu Rom. Pontificem pro tempore existentem, nisi in mortis articulo constitutus, absolvi possit. Fore autem in Domino confidimus, ut unusquisque memor conditionis suæ, posthac bene consultum velit animæ suæ, nec tam salutares leges censuraque Ecclesiasticas parvipendat. Interea Fraternitatibus Vestris Apostolicam Benedictionem in populos etiam curæ vestræ commissos redundaturam peramanter impertimur. Volumus autem, ut præsentium literarum transumptis sive exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & Sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides in judicio & extra adhibeatur, quæ adhiberetur ipsis præsentibus, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris, die trigesima mensis Junii millesimo septingentesimo quadragesimo primo, Pontificatus Nostri Anno Primo.

D. Cardinalis Passionei.

DECLARATIO

SS. D. N. BENEDICTI PP. XIV. cum instructione super Dubiis respicientibus Matrimonia in Hollandia, & Belgio contracta, & contrahenda, edita die quarta Novembris Anni 1742.

MAtrimonia, quæ in locis fœderatorum Ordinum dominio in Belgio subjectis iniri solent sive inter Hæreticos ex utraque parte, sive inter Hæreticum ex una parte Virum, & Catholicam Feminam ex alia, aut viceversa, non servata forma a Sacro Tridentino Concilio præscripta, utrum valida habenda sint, nec ne, diu multumque disceptatum est, animis hominum, ac sententiis in diversa distractis: Id quod satis uberem anxietatis, ac periculorum sementem per multos annos subministravit, quum præsertim Episcopi, Parochi, atque illarum Regionum Missionarii, nihil certi hac super re haberent, nihil vero inconsulta Sancta Sede auderent statuere, ac declarare. Cum autem proxime evolutis annis in tam ancipiti, gravique caussa Apostolicæ Sedis judicium vehementius exposceretur, urgeretque id in primis vigilantissimus Iprensis Episcopus, dum pro debito Officii sui, & sua erga Beati Petri Cathedram observantia de Ecclesiæ sibi concreditæ statu ad Romanum Pontificem referebat, ponendumque omnino esse tam prolixæ dubitationi finem gravissimis verbis, ac rationibus persuaderet, Clemens XII. id temporis Romanus Pontifex, qui rei gravitatem, quanti oportebat, æstimaret, Sacræ Congregationi Eminentiss. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum in mandatis dedit, ut de tota controversia diligenter more suo cognosceret. In re itaque tanti momenti volens eadem Sacra Congregatio quam accuratissime procedere, commissæ sibi cognitionis initium ab exquisitis aliorum quoque Belgii Episcoporum relationibus, atque sententiis, quas desuper explorari fategit, petendum duxit, eodemque tempore audire voluit præstantes aliquot hujus Almæ Urbis Theologos, quibus injunxit ut rem totam ea, qua decet maturitate discuterent, suamque opinionem proferrent. At, dum hæc maxime agerentur, supersedendum per aliquot Menses fuit ab istiusmodi Caussæ expeditione propter viduitatem, quæ intercidit Romanæ Ecclesiæ, donec ad Summum Pontificatum feliciter evectus Sanctiss. D. N. BENEDICTUS XIV. inter primas Regiminis sui curas, Caussæ hujus cognitionem repeti jussit a memorata Sacra Congregatione Concilii, quam voluit coram se haberi, ut auditis Eminentissimorum Patrum Sententiis, ipse demum, quid hac in re tenendum foret, supremo suo pronuntiaret oraculo. Cum igitur Congregatio præfata sub die 13. Maji currentis anni 1741. coram Sanctitate sua fuerit habita, idem Sanctissimus D. N. spatio aliquo temporis ad rem secum expendendam accepto, hanc nuper declarationem, & instructionem exarari præcepit, qua veluti certa regula, ac norma, omnes Belgii Antistites, Parochi, earumque Regionum Missionarii, & Vicarii Apostolici deinceps in hujusmodi negotiis uti debeant.

Primo scilicet, quod attinet ad Matrimonia ab Hæreticis inter se in locis fœderatorum Ordinum dominio subjectis celebrata, non servata forma per Tridentinum præscripta, licet Sanctitas Sua ignoret, alias in casibus quibusdam particularibus, & attentis tunc expositis circumstantiis, Sacram Congregationem Concilii pro eorum invaliditate respondisse; æque tamen compertum habens nihil adhuc generatim, & universe super ejusmodi Matrimoniis fuisse ab Apostolica Sede definitum, & alioquin oportere omnino ad consulendum universis Fidelibus in iis locis degentibus, & plura evertenda gravissima incommoda, quid generaliter de hisce Matrimoniis sentiendum sit, declarare, negotio mature perpenso, omnibusque rationum momentis hinc inde sedulo libratis, declaravit, statuitque Matrimonia in dictis fœderatis Belgii Provinciis inter Hæreticos usque modo contracta, quæque imposterum contrahentur, etiamsi forma a Tridentino præscripta non fuerit in iis celebrandis servata, dummodo aliud non obstiterit canonicum impedimentum, pro validis habenda esse; adeoque si contingat, utrumque Conjugem ad Catholicæ Ecclesiæ sinum se recipere, eodem, quo antea, conjugali vinculo ipsos omnino teneri, etiamsi mutuus consensus coram Parocho Catholico ab eis non renovetur. Sin autem unus tantum ex Conjugibus sive masculus,

sive

sive femina convertatur, neutrum posse, quamdiu alter superstes erit, ad alias nuptias transire.

Quod vero spectat ad ea conjugia, quæ pariter in iisdem fœderatis Belgii Provinciis, absque forma a Tridentino statuta contrahuntur a Catholicis cum Hæreticis, sive Catholicus Vir Hæreticam Feminam in Matrimonium ducat, sive Catholica Femina Hæretico Viro nubat, dolens in primis quam maxime Sanctitas Sua, eos esse inter Catholicos, qui insano amore turpiter dementati ab hisce detestabilibus connubiis, quæ Sancta Mater Ecclesia perpetuo damnavit, atque interdixit, ex animo non abhorrent, & prorsus sibi abstinendum non ducunt, laudansque magnopere zelum illorum Antistitum, qui severioribus propositis spiritualibus pœnis Catholicos coercere student, ne sacrilego hoc vinculo se Hæreticis conjungant, Episcopos omnes, Vicarios Apostolicos, Parochos, Missionarios, & alios quoscumque Dei, & Ecclesiæ fideles Ministros in iis partibus degentes serio, gravitérque hortatur, & monet ut Catholicos utriusque sexus ab hujusmodi nuptiis in propriarum Animarum perniciem ineundis, quantum possint, absterreant, easdemque Nuptias omni meliori modo intervertere, atque efficaciter impedire satagant. At, si forte aliquod hujus generis Matrimonium, Tridentini forma non servata, ibidem contractum jam sit, aut imposterum (quod Deus avertat) contrahi contingat, declarat Sanctitas Sua, Matrimonium hujusmodi, alio non concurrente canonico impedimento, validum habendum esse, & neutrum ex Conjugibus, donec alter eorum supervixerit, ullatenus posse sub prætextu dictæ formæ non servatæ novum Matrimonium inire; Id vero debere sibi potissime in animum inducere Conjugem Catholicum sive Virum, sive Feminam, ut pro gravissimo scelere, quod admisit, pœnitentiam agat, ac veniam a Deo precetur, coneturque pro viribus alterum Conjugem a vera Fide deerrantem ad gremium Catholicæ Ecclesiæ pertrahere, ejusque animam lucrari, quod porro ad veniam de patrato crimine impetrandam opportunissimum foret, sciens de cetero, ut mox dictum est, se istius Matrimonii vinculo perpetuo ligatum iri.

Ad hæc declarat Sanctitas Sua, ut quidquid hactenus sancitum, dictumque est de Matrimoniis sive ab Hæreticis inter se, sive inter Catholicos, & Hæreticos initis in locis fœderatorum Ordinum Dominio in Belgio subjectis, sancitum, dictumque intelligatur etiam de similibus Matrimoniis extra fines Domínii eorumdem fœderatorum Ordinum contractis ab iis, qui addicti sunt Legionibus, seu militaribus copiis, quæ ab iisdem fœderatis Ordinibus transmitti solent ad custodiendas, muniendasque arces conterminas, vulgo dictas *di Barriera*; Ita quidem, ut Matrimonia ibi præter Tridentini formam, sive inter Hæreticos utrinque, sive inter Catholicos, & Hæreticos inita valorem suum obtineant, dummodo uterque Conjux ad easdem Copias, sive Legiones pertineant. Et hanc declarationem vult Sanctitas Sua complecti etiam Civitatem Mosæ Trajectensis a Republica fœderatorum Ordinum, quamvis non jure dominii, sed tantum oppignorationis, ut ajunt, nomine possessum.

Tandem circa conjugia, quæ contrahuntur, vel in Regionibus Principum Catholicorum ab iis, qui in Provinciis fœderatis domicilium habent, vel in fœderatis Provinciis ab habentibus domicilium in Regionibus Catholicorum Principum, nihil Sanctitas Sua de novo decernendum, aut declarandum esse duxit, volens, ut de iis, juxta canonica Juris communis principia, probatasque in similibus casibus alias editas a Sacra Congregatione Concilii resolutiones, ubi disputatio contingat, decidatur; & ita declaravit, statuitque, ac ab omnibus imposterum servari præcipit. Die 4. Novembris 1745.

A. Card. Gentili S. C. Concilii Præfectus.

C. A. Archiepiscopus Philippen. Secretarius.

At quoniam in consuetudinem venit, nonnulla recondita, & occulta Matrimonia, *Conscientiæ* vulgo nuncupata, interdum fieri: quandoque pariter Filios-familias conjugii nexu copulari contra Patris juste dissentientis voluntatem, denunciationibus omissis, solaque duorum Testium ac Parochi adhibita præsentia, de cautela, quare permittenda sunt, Prælatos Ecclesiæ monet; prospicienque tum temporali suscipiendæ Proli, peculiari libro ea regerenda matrimonia præcipit; quum prolem nasci contigerit, nomina parentum baptizati infantis exprimenda in libro decernit; aliter in lucem proferri occultum conjugium, in pœnam contumaciæ mandat, uti legitur in sequenti constitut. vid.

MATRIMONIA

Occulta quibus, & quomodo sint permittenda: quibusque cautelis celebranda, & in acta describenda: quomodo consulendum educationi & indemnitati Prolis.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, salutem & Apostolicam Benedictionem.

SAtis Vobis compertum esse non dubitamus, *Venerabiles Fratres*, eam semper fuisse piæ Matris Ecclesiæ vigilem curam, ut Sacramentum Matrimonii, *Magnum* ab Apostolo nuncupatum, publice, & palam a fidelibus celebretur. Quod quidem ut diligentius, quam antea factum fuerat, imposterum ab omnibus observaretur, Sancta Trid. Synod. Lateran. Concilii sub Innocentio III. celebrati vestigiis inhærendo, præcepit, ut imposterum, antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio Contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum sollemnia publice denuncietur; deindeque, nullo legitime concurrente impedimento, ad illius celebrationem in facie Ecclesiæ coram Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus Testibus præsentibus rite procedatur. Voluit etiam eadem S Synodus apud Parochum diligenter Librum custodiri, in quo Conjugum, & Testium nomina, diesque, & locus Matrimonii describantur.

Providæ tamen hujusmodi leges, tanta auctoritate salubertime institutæ, prava horum temporum conditione sensim prolabi visæ sunt, & enerves propemodum reddi, ob Matrimonia usu nimis recepta, quæ occulte adeo celebrantur, ut illorum notitia, quantum fieri potest, obliteretur, & in tenebris ignorantiæ perpetuo jaceat consepulta. In more etenim positum est, illa celebrari nullis præviis factis denunciationibus, coram solo Parocho, vel alio Sacerdote de ejus licentia, adhibita præsentia tantum duorum Testium apposite a Contrahentibus advocatorum, quorum fides nemini illorum est suspecta; remque peragi sæpe extra Ecclesiam, quandoque etiam intra illam, januis tamen occlusis, vel eo temporis momento, quo semota alterius cujusvis præsentia, scientia initi Matrimonii, præter Parochi, Contrahentium, Testiumque personas, alios penitus effugiat.

Quantum a Sacramenti dignitate, & ab Ecclesiasticarum legum præscripto occulta hæc Matrimonia, *Conscientiæ* vulgo nuncupata, ut plurimum adhorreant, satis superque conjicere quis poterit, qui mentis aciem ad exitiosos illorum effectus convertat. Hinc enim gravia ortum habent peccata, præsertim vero eorum, qui Divini Judicii interminatione posthabita, priore Uxore, cum qua clam contraxerunt, relicta; cum alia spe futuri Matrimonii decepta, & in turpem secum vivendi licentiam abducta, palam contrahere promittunt. Quorumdam vero mentem ita pravæ cupiditates excæcant; ut novum contrahere secretum Matrimonium audeant post alterum secreto itidem contractum, & nondum prioris conjugis morte solutum, seseque magno scelere polygamos reddant. Alii etiam eo impudentiæ devenere, ut in hujus magni Sacramenti contemptum, post primas secreto initas, alteras aut publice, aut privatim nuptias contrahendo, sese audacius polygamia pariter innodare non perhorrescant. Age vero, quam gravia, quam nullo pacto ferenda ex his Matrimoniis mala oriuntur. Si enim ad quamcumque Matrimonii suspicionem summovendam, virum seorsim a muliere vivere contingat, sublata est illico individua vitæ consuetudo, & contemptum est verbum Domini: *Adhærebit Homo Uxori suæ, & erunt duo in carne una*. Si hæc vitæ consuetudo servetur, nemo est, qui illam criminis non arguat, & utpote detestabilem, in scandali materiam non traducat. Neque illata per scandalum dispendia rependit subsecuta celebratio occulti Matrimonii, quod in tenebris delitescit, & ab omnibus ignoratur.

Leviora quoque damna non sunt, quæ suscepta Proli irrogantur. Sæpe enim contingit, illam a Parentibus, & a Matre præsertim amotam, nec pie, nec liberaliter institui; sed incertis fortunæ casibus objectam relinqui; nisi etiam Parentes ipsi, contra naturæ leges, ausu nefario illius vitæ insidientur. Ubi vero tam immane facinus Parentes deterreant, illosque ad sobolem alendam, instituendamque humanitas ipsa compellat, alia imminet Liberis susceptis ex occulto Matrimonio lugenda avitarum facultatum, & bonorum jactura, pro quorum possessione assequenda quamvis clament jura sanguinis, illis tamen careant necesse est propter occulta Parentum Matrimonia, & ademptam legitimitatis, & filiationis probationem. Huic etiam malorum origini sunt referenda ipsa quoque secreta Matrimonia contracta a filiisfamilias contra Patris juste dissentientis voluntatem, ex quibus quam gravia incommoda exoriri soleant, neminem latet. Quid plura? Adeo invaluit malitia, ut quandoque in Minoribus constituti Pensiones, & Beneficia, ad Divinum Cultum, & Ecclesiastica munia instituta, etiam post initum clam Matrimonium retinuerint, sibique de mammona iniquitatis loculos miserrime comparaverint.

Defienda hæc igitur potius uberibus lacrymis quam latiore calamo explicanda malorum congeries. Cum autem ex hac Apostolicæ Sedis specula omnes sibi vindicet nostræ vigilantiæ curas, temperare non possumus, quin Vos ipsos, Vener. Fratres, in partem nostræ sollicitudinis evocantes, vestram pietatem, & zelum excitemus ad custodiendas vigilias noctis super Grege Vobis credito, quem luctuosa horum temporum conditio in discrimen adducit. Primum itaque periculi non infrequens occasio Vos reddat difficiliores ad remittendum Publicationes, a quibus contracturi Matrimonium sæpe per malitiosam suggestionem petunt dispensari. Quam caute, solerterque oporteat ea in re Episcopos versari, non obscura Vobis a Concil. Tridentino exhibentur argumenta. Si enim (ait eadem Sancta Synodus) probabilis fuerit suspicio, Matrimonium malitiose impediri posse, si præcesserint Denunciationes; tunc vel una tantum denunciatio fiat, vel saltem Parocho, & duobus testibus præsentibus Matrimonium celebretur, & deinde ante illius consummationem Denunciationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsunt impedimenta, facilius detegantur. Præterea licet Episcopo relictum sit omnimode super Denunciationibus dispensare, hæc tamen facultas, non a sola Dispensantis voluntate pendet, sed a Trid. coercetur arctis prudentiæ, discretique arbitrii legibus; quod idem est, ac legitimam causam dispensationis requirere.

Parem quoque, immo fortasse majorem vigilantiam necesse est a Vobis adhiberi, ne post remissas Denunciationes celebretur Matrimonium coram Parocho, vel alio Sacerdote ab ipso Parocho, vel a Vobis deputato, præsentibus duobus, vel tribus Testibus confidentibus, ne ulla celebrationis notitia, vel rumor oriatur. Id enim, ut ad præscriptum Sacrorum Canonum licite fieri possit, non satis est obvia quævis, & vulgaris causa, sed gravis, urgens, & urgentissima requiritur. A Sacro Nostræ Pœnitentiariæ Tribunali, eo potissimum casu, fit potestas ita celebrandi Matrimonium, quo vir, & femina in figura Matrimonii publice degentes, & de quibus nulla viget criminis suspicio, in occulto tamen concubinatu perseverent: Facile enim quisque conjiciet, quam absonum esset, eos, a statu damnationis per gratiam Sacramenti revocandos, ad publice contrahendum Matrimonium præviis Denunciationibus compelli. Hanc vero praxim Vobis duximus proponendam, non quia Dispensatio præmisso casui solum congruat, cum alii similes, & fortasse urgentiores esse possint, in quibus dispensari expediat; sed quia Vestri pastoralis Officii partes versari debent in sedulo investiganda legitima, & urgenti causa dispensationis, ne Matrimonia occulte celebrata luctuosos habeant exitus, quos intimo cordis mœrore recensuimus.

Hunc porro in scopum Vos hortamur, & impense admonemus, ut personarum Matrimonium secreto contrahere petentium diligens fiat a Vobis inquisitio: An scilicet ejus qualitatis, gradus, & conditionis sint, quæ id probe exposcant; An sint sui, vel alieni juris; An Filiifamilias, quorum nuptiæ Patri juste dissentienti sint invisæ; ab Episcopali etenim, quod geritis, munere nimium esset alienum, facilem præberi Filio inobedientiæ occasionem: An res sit de Personis Ecclesiasticis, licet in Minoribus Ordinibus constitutis, Pensiones, & Beneficia Ecclesiastica obtinentibus, ut detestabilis illorum retentio in statu Uxorato congruis remediis postea compescatur. Potissimum vero curet Vestra sollicitudo, antequam secreti Matrimonii licentia concedatur, quod Contrahentes clara, & indubia & a quavis immunia fraude exhibeant documenta status liberi, ad avertendum ab iis, qui improbi sunt ingenii, polygamiæ periculum.

Quod attinet ad Ministrum secreti Matrimonii, volumus ad id munus deputari Parochum alterius ex Contrahentibus, quem notitia Personarum, experientia, & diuturnus rerum usus quovis Sacerdote extraneo peritiorem effecisse præsumuntur. Si quæ tamen Vobis occurrant circumstantiæ, quæ alium Sacerdotem loco Parochi exposcere videantur, gravi impellente causa, is Sacerdos a Vobis eligatur, qui probitate, & doctrina, & obeundi muneris petiti commendetur. Uni tamen, aut alteri Sacramenti Ministro a Vobis deputando districte præcipiatur, ne Matrimonio intersit, nisi prius paterna caritate Conjuges in Domino monuerit, Sobolem procreandam regenerari quamprimum oportere Sacro Baptismatis lavacro, ac Christo Judici districtam reddituros esse rationem, nisi Filios ut legitimos agnoverint, eosque pietate, bonisque moribus imbue-

imbuerint, & frui patientur bonis temporalibus a Majoribus in supremis tabulis relictis, vel provida legum auctoritate delatis.

Celebrato autem Matrimonio, indilate a Parocho, vel alio Sacerdote, coram quo initum est, exhibeatur Episcopo illius scriptum documentum, cum nota loci, & temporis, Testiumque, qui celebrationi interfuerunt. Vestrum erit postea diligenter incumbere, quod ad perennem gestæ rei memoriam præfatum documentum fideliter transcribatur in Libro prorsus distincto ab altero, in quo Matrimonia publice contracta de more adnotantur. Hujusmodi Liber pro Matrimoniis secretis appositè compactus, clausus, & sigillis obsignatus in vestra Episcopali Cancelluria caute erit custodiendus: Et eo tantum casu resignari, & aperiri vestra accedente licentia patiemini, quo alia id genus Matrimonia describi oporteat, vel id sibi vindicet justitiæ administrandæ necessitas, vel demum aliquod documentum ab eo exposcant verum interesse habentes, quibus probationum aliunde petendarum non suppetit copia: Sedulo tamen animadvertentes, quod, re absoluta, denuo claudatur, & sigillis, ut antea, obsignetur. Fides seu Attestationes clam celebrati Matrimonii a Parocho, vel Sacerdote, qui vices Parochi gessit, exarandæ, Vobisque exhibendæ, transcribantur in dicto Libro, prout jacent de verbo ad verbum a Persona a Vobis deputanda, quæ apud omnes integritatis, probatique nominis luculentum habeat testimonium. Fides vero, & Attestationes ipsæ in secretiori loco sartæ, tectæque a Vobis serventur.

Quod si ex occulto hujusmodi Matrimonio Prolem nasci contingat, eadem mundetur salutari aqua Baptismi in Ecclesia, in qua aliis infantibus hoc Sacramentum indistincte confertur. Et quia ad operiendum clam initum Matrimonium, facile est in Libro Baptizatorum nullam fieri mentionem Parentum, & eorum Nomina consulto reticeri: Volumus, ac expresse mandamus, quod a Patre Baptizati, eoque defuncto, ab illius Matre suscepta Proles vobis denuncietur: dictaque Denunciatio fiat vel immediate, per Parentes ipsos, vel per literas eorum charactere exaratas, vel per fide dignam Personam ab ipsis Parentibus designatam, ut certo, & clare Vobis constet, quod Proles tali loco, & tempore, vel reticitis, vel falso expressis nominibus Parentum, baptizata, est legitima, licet occulti Matrimonii fœdere procreata. Quæ fane omnia cum Vobis innotuerint, ne illorum excidat memoria, in Libro fideliter describentur ab eo, cui facta a Vobis est potestas adnotandi Matrimonia occulte celebrata. Liber, in quem Baptizatorum, ac utriusque Parentis nomina referuntur, quamvis distingui debeat ab altero Matrimoniorum, eadem tamen diligentia, iisdemque cautelis in Cancellaria Episcopali clausus, & sigillis obsignatus, erit custodiendus, prout Librum Matrimoniorum caute custodiri supra mandavimus.

Quia vero nonnulli deesse non possunt, qui propriæ conscientiæ vocibus obsurdescant, & nostris hisce mandatis parere negligant: debita pœnarum districtione pro modo culpæ a Vobis puniantur. Quinimmo cum satis Nobis experientia compertum sit, in hujusmodi negotiis homines, in terram oculos declinantes, ob humanos respectus tardiores effici, & a recte agendi semita revocari; Mandamus idcirco, Matrimonia occulta Vobis evulgari, & nota fieri, si certo Vobis constiterit, ex aliquo Matrimonio occulto procreatam fuisse sobolem, & baptizatam suppressis Parentum nominibus, nulla præstita Vobis notitia, ut par erat ab illius Parentibus intra triginta dies a Nativitate numerandos.

Ne autem contumaces, & inobedientes violatæ fidei, prodeuntique secreti Pastores suos insimulent, sedulo a Vobis curandum est, ut a Parocho, vel alio Sacerdote pro secreta celebratione Matrimonii a Vobis deputando, Conjuges clare & aperte moneantur, ea lege, & pacto illis permitti secreti Matrimonii celebrationem, ut Soboles inde procreanda non solum regeneretur Sacro Baptismate, sed post Baptisma denuntietur Episcopo cum nota loci, & temporis administrati Sacramenti, ac sincera indicatione Parentum, a quibus ortum habuit, quemadmodum supra præmissum est: alioquin Matrimonium licet contractum data per Episcopum secreti fide, in lucem proferetur in gratiam filiorum, & ad propulsandam ab illis gravem, nulloque pacto ferendam jacturam. Volumus denique, ac mandamus, Fides, seu Attestationes Matrimonii clam initi, & sobolis ex eo procreatæ, excerptas ex dictis Libris, modo, quo dictum est, apud Vos caute custodiendis, tantam promereri fidem, quantam sibi alii Libri Parochiales Baptismatis, & Matrimonii vindicare consueverunt.

Hæc a Vobis, Ven. Fratres, in hac temporum calamitate observari enixe præcipimus ad communem animarum salutem, & ad præsidium Ecclesiasticæ disciplinæ, propter invalescentem hominum malitiam nova semper detrimenta vel patientis, vel reformidantis. Ceterum nostris hisce literis sublata nolumus ea validiora remedia, quæ huic malo, in diem ingruenti, consona dignoscet prudentia vestra, ad Pastorale officium cumulate obeundum Vobis interea paternæ caritatis, & benevolentiæ testem, Apostolicam Benedictionem impertimur.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die 17. Novemb. 1741. Pontificatus Nostri Anno secundo.

CONSTITUTIO,

Quæ confirmantur Litteræ jam editæ adversus Confessarios exquirentes a Pœnitentibus complicum nomina, & pœnæ in delinquentes statuuntur, cum præfinitione ordinis procedendi in hujusmodi casibus.

BENEDICTUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

Ad futuram rei memoriam.

UBI primum de perversa quadam, & absurda praxi in Sacramento Pœnitentiæ administrando apud nonnullos Confessarios in Portugalliæ, & Algarbiorum Regnis introduci cœpta, non sine animi nostri dolore, nuntium accepimus non levi aliquo incertoque rumore ad Nos perlatum, sed ita gravibus, solidisque fundamentis innixum, ut prudentem omnino fidem de periculi cum veritate, tum magnitudine facerent, prætermittere non potuimus, quin continuo datis ad Venerabiles Fratres eorumdem Regnorum ac Ditionum Archiepiscopos, & Episcopos Apostolicis Nostris Literis, remedium nascenti malo quam promptissime adhiberemus. Earum vero Literarum die septima mensis Julii superioris anni 1745. editarum, quas præsenti huic nostræ Constitutioni inserenda existimamus, hic tenor erat.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, salutem & Apostolicam Benedictionem.

Suprema omnium Ecclesiarum sollicitudo, & Divina Jesu Christi omnium Pastorum Principis, cujus vices plane immerentes gerimus, caritas assidue urget Nos, ut pro commissa divinitus imbecillitati Nostræ universi Dominici gregis cura semper advigilantes, periculis animarum, sicubi forte superimpenderint, per omnes Christiani Orbis Populos ac Nationes opportune, quantum cum Domino possumus, occurramus; atque iis præcipue Regnis, & Locis peculiari quodam Apostolicæ Nostræ caritatis studio, auctoritatisque providentia consulamus, in quibus, cum Fides, Religio, Pietas quam maxime floreant, callidus humani generis hostis nocere Fidelibus dum aperto bello desperat, per insidias molitur, in Angelum scilicet sese lucis transfigurans, & ementita boni specie incautis illudens; qua ex arte non minora sæpe animarum detrimenta, quam ex aggressione manifesta, esse proventura nequissimus veterator confidit. In harum autem fraudum numero computamus, quod in florentissimis Lusitaniæ, & Algarbiorum Regnis, & Ditionibus, quibus vos Antistites summa cum Sacerdotalis virtutis vestræ commendatione præsidetis, & quibus pro singulari erga Catholicam Ecclesiam, atque Apostolicam hanc Sanctam Sedem observantia meritæ debentur laudes, nuper evenisse non sine ingenti animi nostri dolore cognovimus. Pervenit enim haud ita pridem ad aures Nostras, nonnullos istarum partium Confessarios falsa zeli imagine seduci se passos, sed a zelo secundum scientiam longe aberrantes, perversam quamdam, & pernicioſam praxim in audiendis Christi-fidelium confessionibus, & in saluberrimo Pœnitentiæ Sacramento administrando, invehere atque introducere cœpisse; ut videlicet, si forte in pœnitentes incidissent socium criminis habentes, ab iisdem pœnitentibus socii hujusmodi, seu complicis nomen passim exquirerent: atque ad illud sibi revelandum non inducere modo suadendo conarentur; sed, quod detestabilius est, denuntiata quoque, nisi revelarent, absolutionis sacramentalis negatione, prorsus adigerent, atque compellerent; immo etiam complicis ejusdem nedum nomen, sed habitationis insuper locum sibi exigerent designari. Quam illi quidem intollerandam imprudentiam tum procurandæ complicis correctionis, aliorumque bonorum colligendorum speciosa prætextu colorare, tum emendicatis quibusdam Doctorum opinionibus defendere non dubitarent; cum revera opiniones hujusmodi vel falsas, & erroneas sequendo, vel veras, & sanas male applicando, perniciem tam suis, quam pœnitentium animabus conficiscerent; ac sese præterea plurium gravium damnorum, quæ inde facile consecutura fore prævidere debuerant, reos coram Deo æterno Judice constituerent &c. verum jam secuta fuisse multa ejusmodi damna infelici experientia compertum est: nec fieri potuit quin ea de causa & oblocutiones, & scandala, & non Ministrorum tantum, sed sacri etiam ipsius ministerii odium, & animorum ingens conturbatio in Populo fideli exorta sint. Tristia Nos hæc nuntia cum accepimus, simul audivimus, contra exitialem hujusmodi abusum protinus justa indignatione pro munere suo commotos fuisse dilectos Filios Nostros S. R. E. Cardinales Nunum a Cunha in iisdem Portugalliæ, & Algarbiorum Regnis Generalem Inquisitorem, & Thomam de Almeyda Patriarcham Lisbonensem; atque utrumque sollicite glisceni malo compescendo, atque etiam eradicando adlaborasse. Nos autem, ne in tam gravi animarum discrimine ulla ex parte Apostolico Nostro Ministerio deesse videamur, neve mentem hac super re Nostram apud Vos obscuram, & ambiguam esse sinamus, notum Vobis esse volumus, memoratam superius praxim penitus reprobandam esse, eamdemque a Nobis per præsentes Nostras in forma Brevis Literas reprobari, atque damnari, tamquam scandalosam, & pernicioſam, ac tam famæ proximorum, quam ipsi etiam Sacramento injuriosam, tendentemque ad sacrosancti sigilli sacramentalis violationem, atque ab ejusdem Pœnitentiæ Sacramenti tantopere proficuo, & necessario usu Fideles abalienantem. Ea propter, Venerabiles Fratres, quamquam de Pastorali vestra vigilantia nihil est, quod dubitemus, Supremi tamen Officii quoque Nostri esse censemus, alacritatem ipsam vestram hac mentis Nostræ aperta significatione, & Apostolicis insuper hortationibus nostris intentius acuere, & excitare, ut pro se quisque vestrum opportunioribus, quascumque prudentia suggesserit, initis rationibus, & efficacioribus quibusque juris remediis, quoad opus fuerit, contra delinquentes Ministros adhibitis, noxiam hujusmodi novitatem strenue insectemini, ac pene nascentem opprimatis, neque patiamini traditis curæ vestræ ovibus ibi offendiculum parari, ubi salus a Christo posita est, ab eoque divinæ misericordiæ fonte illas averti, ac deterreri, ad quem ab eodem Redemptore Nostro ad abluendas, dealbandasque in Sanguine suo animas amantissime invitantur. Interea, dum a zelo vestro, ac prudentia luculentiora Nobis certo pollicemur vestræ pietatis & observantiæ argumenta, Apostolicam Benedictionem cum uberrima cœlestium charismatum copia conjunctam Vobis, Venerabiles Fratres, ex animo impertimur. Volumus autem, ut præsentium transumptis, sive exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & Sigillo Personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus ubique fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, & adhiberi posset, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die VII. mensis Julii 1745. Pontificatus Nostri Anno quinto.

Cajetanus Amatus.

Has porro Nos Literas in forma Brevis tunc datas iterum præsentibus Nostris confirmamus, & roboramus, easque ab omnibus, & singulis fideliter, exacteque observari injungimus, atque præcipimus.

Statuentes insuper, ac decernentes, ut quicumque cujusvis status, gradus, conditionis, dignitatis, & ordinis, etiam speciali & individua, ad effectum ut hisce Nostris præsentibus comprehendantur, mentione & expressione digni, ausus imposterum fuerit docere licitam esse hujusmodi praxim; prout ea in relato Nostro Brevi exponitur ac reprobatur, vel scribere, aut loqui præsumpserit in ejusdem damnatæ praxis defensionem, vel ea, quæ in dicto Brevi contra eamdem praxim decreta sunt impugnare, aut in alienos sensus temere detorquere, seu interpretari, incidat ipso facto in excommunicationem, a qua non possit, præterquam in articulo mortis, ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente vel auctoritate suffulto, nisi a Nobis, vel a pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Et quia non modo cavendum est, ut, quæ sunt a Nobis in præinsertis Literis decreta, ab omni impugnatione, contradictione, pravaque interpretatione salva sint; & immunia, verum etiam ne quis in Sacramenti Pœnitentiæ administratione ab eorum omnimoda observantia unquam recedat; idcirco omnibus & singulis Confessariis utriusque Cleri tam Sæcularis, quam Regularis, quantumvis exempti, & quacumque speciali, & expressa mentione alias fortasse nominandi, graviter & districte, Divini interminatione judicii, atque in virtute sanctæ obedientiæ, prohibemus, ne conformiter ad prædictam reprobatam praxim, pœnitentes, qui peccatum, seu crimen aliquod, cujus socium, aut

socios

socios habuerint, ipsis in Tribunali Pœnitentiæ confiteantur, interrogare præsumant de nomine socii, seu complicis, loco habitationis, vel aliis hujusmodi adjunctis, sive circumstantiis, expressiorem magisque individuam ejusdem complicis manifestationem concernentibus, eidem pœnitenti, si manifestare renuerit, sacramentalem absolutionem denegando; alioquin noverint sese, ultra peccati lethalis incursum, suspensioni ab officio audiendarum confessionum, aliisque etiam gravioribus pœnis fore subjiciendos.

Præterea quoniam contra damnatum hujusmodi exitialem abusum, ne cum animarum pernicie radices agat, necesse ducimus modum, ac formam etiam in foro externo procedendi, & ultrices adversus reos pœnas imponendi, statuere, atque ordinare, omnesque super hoc exorituras, vel etiam jam exortas dissentiones componere, & penitus amputare volumus: decernimus, ac declaramus, quod docentes, ut supra, licitam esse praxim a Nobis jam reprobatam, vel in ejusdem praxis defensionem scribentes, aut loquentes, vel ejusdem reprobationem in memorato Nostro Brevi contentam impugnantes, aut perverse interpretantes, in Officio Sanctæ Inquisitionis prædictorum Regnorum atque Ditionum severe puniantur, & contra eos, & eorum quemlibet in eodem Officio procedatur; non minus ac contra illos ibidem procedi solet, qui asserunt, tradunt, tuentur opiniones scandalosas, pernicios as, & uti tales a Sede Apostolica rejectas, & condemnatas.

Similiter in eodem Officio procedendum erit, & procedi volumus ac statuimus contra Confessarios quoque, ut supra delinquentes, ac de nomine complicis pœnitentem interrogantes, eidemque pœnitenti, nisi illud sibi manifestet, absolutionem denegantes. Dummodo tamen hujusmodi interrogandi, ac denegandi actus talibus circumstantiis conjunctus sit, ac convestitus, quæ sic agentem Confessarium de adhæsione ad prædictam reprobatam praxim, tamquam ad licitam, vel alio quovis modo de prava credulitate suspectum reddant.

Itaque contra prædictos omnes, & singulos delinquentes tam sæculares, quam quorumvis etiam quomodolibet exemptorum, ac Sedi Apostolicæ immediate subjectorum Ordinum, Institutorum, Societatum, & Congregationum Regulares, cujuscumque dignitatis, ac præeminentiæ, aut quovis privilegio muniti existant, quorum specialis, & nominatim mentio facienda sit, prædictorum Regnorum ac Ditionum Inquisitores, potestate a Nobis tradita, & quatenus opus sit, præsentium tenore de novo concessa, prout in cautis Fidei, juxta Sacrorum Canonum formam, necnon Sancti Officii Inquisitionis hujusmodi constitutiones, privilegia, consuetudines, & decreta, inquirant, & procedant, & quos in aliquo ex ejusmodi excessibus culpabiles repererint, in eos, pro criminum qualitate & circumstantiis, suspensionis ab officio confessiones audiendi, vel etiam ab executione Ordinum, privationis Beneficiorum, Dignitatum, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, necnon vocis activæ ac passivæ, si Regulares fuerint, aliasque pœnas decernant; omnes etiam vel earum tantum aliquas, in perpetuum, vel ad tempus infligendo.

Quicumque vero alium quemlibet aliquo ex supradictis modis deliquisse cognoverint, eum, intra terminum dierum, in Edictis Sancti Officii ejusmodi Inquisitionis præfigi solitum, eidem Sancto Officio denunciare teneantur: alioquin pœnas non denunciantibus per eadem Edicta infligi consuetas incurrant. Verumtamen ab hujusmodi onere denunciandi justis de cautis eximi volumus, & eximimus personam ipsam pœnitentem dumtaxat in causa propria, ideat in casu, quando suum peccatum confitens, a Confessario adigatur ad sibi manifestandum nomen complicis de eodem peccato: tunc enim pœnitentem hujusmodi ab obligatione eumdem Confessarium denunciandi liberamus. Sed quando aliunde, quam ex propria, ut dictum est, confessione, noverit Confessarium aliquo ex superius enumeratis, & Sancto Officio denunciandis modis deliquisse, tunc eum & ipse denunciare, ex ista aliunde habita notitia, teneatur.

Quod si Confessarii de complicis nomine perperam interrogantis, absolutionemque, ni sibi detegatur, denegantis, actum contigat ejusmodi esse, ut, quamvis imprudens, & malus, simplex tamen quidam, & nudus actus fuerit, ideat iis circumstantiis destitutus, quæ de prava credulitate, vel de mala adhæsione ad praxim in sæpe dicto Nostro Brevi reprobatam, tamquam ad licitam, eumdem Confessarium suspectum non reddat; tunc istiusmodi delictum, neque denunciationis oneri, neque Sancti Officii prædicti cognitioni subjectum erit: sed illud cognoscere, atque in delinquentem Confessarium, vel suspensionem ab audiendis confessionibus, vel alias canonicas, & legitimas pœnas pro delicti modo animadvertere, ad locorum Ordinarios in sua cujusque Diœcesi omnino spectabit.

His igitur circa ordinem, formam, modumque contra ejusmodi delinquentes procedendi, ut præfertur, constitutis, ac suis unicuique Judici Ecclesiastico juribus assignatis, & distributis, hanc Nos deinceps regulam ab omnibus observari ac custodiri volumus, & mandamus, si quando talia delicta deprehendi contigerit; quæ tamen haud unquam posthac eventura in Domino confidimus, accedente insuper præclara inclytæ Lusitaniæ Nationis universæ erga Sedem Apostolicam observantia, & obedientia, necnon eximia tum istius Sanctæ Inquisitionis Officii, tum cujusque loci Ordinariorum nunquam defutura vigilantia. Quapropter quæcumque aliter, quam præsentibus Nostris decrevimus, & constituimus, sive in Edictis præfati Officii Inquisitionis, sive in quibuslibet quorumvis Ordinariorum Mandatis, aut Pastoralibus Literis, vel Decretis antehac statuta prodierint, ea Nos, quoniam post Apostolicam hanc a Nobis propositam agendi, seu judicandi normam minus necessaria fore censemus, desinere jam, & cessare, ac veluti nunquam emanassent, omnem obligandi vim amittere, Motu proprio, & ex certa scientia, deque Apostolicæ potestatis plenitudine declaramus, statuimus, atque sancimus.

Decernentes easdem præinsertas, necnon præsentes nostras Literas, & in eis contenta quæcumque, etiam ex eo quod quicumque, cujusvis status, gradus, ordinis, præeminentiæ, & dignitatis existant, seu alias speciali, & individua mentione, & expressione digni, in præmissis interesse habentes, seu habere quomodolibet prætendentes, illis non consenserint: nec ad ea vocati, citati, & auditi, neque causæ, propter quas tum præinsertæ, tum præsentes emanaverint, sufficienter adductæ, justificatæ fuerint, aut ex alia qualibet etiam privilegiata causa, colore, prætextu, & capite, de subreptionis, vel obreptionis, aut nullitatis vitio seu intentionis nostræ, vel interesse habentium consensu, aliove quolibet defectu, notari, impugnari, aut in controversiam vocari posse; sed ipsas præsentes, easdemque præfatas in forma Brevis Literas, firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, & ab omnibus, & singulis præmissis, ad quos spectat, seu pro tempore spectabit, exacte, & inviolabiliter observari.

Sicque & non aliter in præmissis censuris, atque ita per quoscumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, & contra hæreticam pravitatem Generales Inquisitores, Legatos quo-

quoque de Latere, & Apostolicæ Sedis Nuntios, aliosve quoslibet quacumque auctoritate; potestate, & præeminentia fungentes, & functuros, sublata eis, & eorum cuilibet aliter judicandi, & interpretandi facultate, judicari & definiri debere, ac irritum & inane, si secus super his a quoquam scienter, & ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus quibusvis Apostolicis, & in Universalibus, sive Provincialibus, aut Synodalibus Conciliis editis generalibus, sive specialibus Constitutionibus, & Ordinationibus, Edictis quoque prædicti Inquisitionis Officii, quorumcumque Ordinariorum, etiam Episcoporum, & Metropolitanorum Mandatis, Literis Pastoralibus, sive Decretis, necnon ejusdem Officii, & quarumcumque Ecclesiarum etiam Episcopalium, & Metropolitanarum, & quorumcumque Ordinum, Congregationum, Religionum, & Institutorum, etiam Societatis JESU, aliisque quibusvis, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, stylis, usibus, & consuetudinibus; privilegiis quoque, indultis, & Literis Apostolicis eidem Inquisitionis Officio, illiusque Inquisitoribus, Commissariis, aliisque Officialibus, tum etiam Ecclesiis, eorumque Prælatis, Ordinibus, Congregationibus, Institutis, Societatibus, illorumque Superioribus, & personis quibuslibet, sub quibusvis verborum tenoribus & formis, & cum quibuscumque etiam efficacissimis, & insolitis derogationibus, clausulis, atque decretis, etiam Motu, & Apostolicæ potestatis plenitudine similibus, seu ad quarumcumque personarum, etiam Regia, aliave qualibet mundana, seu Ecclesiastica potestate fulgentium instantiam, vel alias quomodolibet in contrarium præmissorum concessis, confirmatis, & innovatis.

Quibus omnibus & singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, de illis, eorumque totis tenoribus specialis & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores prædictos pro sufficienter, & de verbo ad verbum expressis, & insertis, formaque hujusmodi pro plene, & exacte observatis habentes, ad præmissorum effectum, hac vice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus.

Volumus autem, ut earumdem præsentium transumptis, sive exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra ubique habeatur, quæ adhiberetur ipsis præsentibus, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostram condemnationis, reprobationis, confirmationis, sanctionis, prohibitionis, ordinationis, abrogationis, derogationis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & BB. Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum in Arce Gandulphi Albanensis Diœcesis Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo septingentesimo quadragesimo sexto, Quarto Nonas Junii, Pontificatus Nostri Anno sexto.

D. Cardinalis Passionetus.

I. Datarius.
Visa de Curia
I. C Boschi.
Loco ✠ Plumbi.

L. Eugenius.

Registrata in Secretaria Brevium.

CONSTITUTIO

Contra Clericos Sæcularibus Negotiis se immiscentes.

BENEDICTUS EPISCOPUS.

Apostolicæ servitutis commissum Nobis divinitus officium assidue vigilare Nos admonet, ut ex prava hominum cupiditate suborientia mala, quantum in Nobis est, provida sollicitudine coercentes, Dominici Ovilis gregem, Superna opitulante gratia, ad æternam patriam dirigamus. Sed præcipua cura constringit de iis, qui Ecclesiastico Ordini adscripti, & ad sanctioris vitæ genus electi aliis in via salutis actuum suorum claritate prælucere debent. Vehementer enim timidi, ac solliciti sumus, ne ceteros Christi-fideles, quos pro gradus sui Sanctitate verbis, & exemplo ædificare debent, morum suorum pravitate a cælestium rerum amore ad terrena desideria avertant.

Cum itaque, ut non sine gravi animi nostri mœrore accepimus, vesana humanarum rerum cupiditas ita nonnullorum Clericorum invaserit animos, ut illicitam Ecclesiasticis negotiationem ad evitandas pœnas adversus illam exercentes a Sacris Canonibus, & Apostolicis Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum Constitutionibus sancitas sub alieni nominis velamine, Dei timore, Ecclesiastici nominis decore, & æterno suarum animarum periculo posthabitis, temere nulliterque exercere non dubitent; & quod palam temporalium pœnarum metu aggredi non audent, quæsitis deinde coloribus, & vanis inanium rationum prætextibus clam efficere non timeant, quasi vel Dei oculos, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, latere, vel Supremi Judicis, qui non fallitur, examen effugere possint: Nos attendentes quod Clericus, qui tantopere mundanis divitiis parandis inhiat, cælestia despicere, & pro nihilo putare convincitur, & quod Clericus negotiator exinde dives, ex ignobili glorioſus, tamquam pestis, ut Beatus Hieronymus docet, fugiendus est, ad exitiosam hujusmodi labem ab Ecclesiastico cœtu eliminandam, & ut Sancto Ecclesiæ Dei famulatui addicti ab omni turpis lucri cupiditate abhorrentes studeant bene agere, & divites fieri in bonis operibus, thesaurizantes sibi fundamentum bonum in futurum, omnes, & singulas Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum prædictorum Constitutiones, illarumque quamlibet contra quoscumque Clericos illicitos negotiatores desuper, quomodolibet respective cum omnibus, & singulis pœnis contra eosdem Clericos illicite negotiantes editas, Constitutiones hujusmodi ac earum quamlibet præsentibus de verbo ad verbum nihilo penitus omisso pro insertis haberi volumus, Motu proprio, & ex certa scientia, meraque deliberatione, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine Nostris innovamus, confirmamus, & approbamus, eisque, & earum cuilibet novum Apostolicæ firmitatis, & inviolabilis observantiæ robur adjicimus, illasque sic innovatas, & confirmatas, & approbatas cum omnibus, & singulis pœnis in eis, & earum qualibet adversus Clericos illicitos negotiatores hujusmodi contentis, ad Clericos illicite sub alieno laici nomine quomodolibet negotiantes, perinde ac si per seipsos, ac proprio eorum nomine negotia ipsa illicita exercerent, omnesque, & singulæ Constitutiones, earumque quælibet adversus eas desuper editæ fuissent, & in eis, & earum qualibet expressi, & denominati reperirentur, Motu, & potestatis plenitudine præfatis perpetuo extendimus, & ampliamus, illorumque omnia, & singula bona sic ab eis alieno nomine illicite acquisita

sita sub inevitabili spolii pœna ad formam Constitutionis fel. rec. Pii Papæ IV. similiter Prædecessoris Nostri, quæ incipit *Decens esse*, subjicimus, & subjecta esse volumus, & declaramus.

Insuper ut in sortem Domini vocati, depositis quocumque mundanarum curarum onere, & humanarum cupiditatum impedimentis Christum Dominum, qui propter nos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia nos divites essemus, per calcatas mundi opes liberius, & expeditius sequamur, memores salutaris illius Beati Apostoli moniti, qui clamat, & dicit, *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus: ut ei placeat, cui se probavit*; per easdem nostras præsentes perpetuo valituras motu, & potestatis plenitudine præfatis decernimus, ac pariter declaramus, quod si aliquod negotium Ecclesiasticis illicitum personis, licet ab eis minime institutum sed a laica persona inchoatum, & ad eosdem Clericos sive hæreditario jure, aut quocumque alio titulo sive regulariter, sive communiter, sive separatim, sive conjunctim cum aliis bonis, & aliis cohæredibus, aut sociis consequuti sint, illud statim dimittere teneantur. Si vero negotium hujusmodi sine ipsius Clerici temporali detrimento statim dimitti nequeat, tunc si intra Italiam, Insulasque adjacentes existat Clericus, a Venerabilium Fratrum Nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium decretorum Concilii Tridentini Interpretum Congregatione, si vero extra Italiam ab eadem Congregatione, vel ab Ordinario loci licentiam illud ad aliquod tempus retinendi, proviso interim, quod negotium hujusmodi a laico administretur, impetrare teneatur: dictaque Congregatio, aut Ordinarius loci, perpensis singulorum casuum circumstantiis, licentiam impertiatur, tempusque in eo ad idem negotium dimittendum præscribat; & si Clericus negotium præfatum, licet a laico, ut præfertur, justitutum absque licentia hujusmodi, gratis semper sibi impertienda, aut illud ultra tempus sibi permissum retinuerit, vel etiam intra tempus prædictum negotium per se ipsum administraverit, pro negotiatore illicito haberi, illumque omnibus, & singulis etiam spolii pœnis præfatis subjectum esse motu, & potestatis plenitudine dictis perpetuo volumus, & definimus.

Ac demum eo quod fel. record. Prædecessor Noster Pius Papa IV. per suas literas, quarum initium est *Romanus Pontifex*, declaravit præfata Constitutione super spoliis Clericorum ob illicitam negotiationem a se edita, Prælatos, Officiales, ac alios Sæculares, & cujusvis Ordinis Regulares Clericos, aliosque cujuscumque status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ in Urbe, & Curia, ejusque districtu decedentes, testandi tamen, codicillandi, & alias de bonis suis quibuscumque quomodolibet disponendi, vel ad ipsorum proximiores, decedentibus illis ab intestato, transmittendi facultatem ex speciali Sedis Apostolicæ Indulto, vel suorum Officiorum privilegio, vel alio quovis titulo obtinentes nullatenus comprehendi; & quod Paulus Papa V. pariter Prædecessor Noster per suas Literas, quæ incipiunt *In eminenti*, Clericos Cives, & Curiales sive Incolas hujus nostræ Almæ Urbis, tunc suæ, exemit a spolio, quoad bona in eadem Urbe, ejusque districtu intra decem milliaria consistentia, etiam ex redditibus Ecclesiasticis per eos acquisita, unde dubitari contigit, an suffragetur quoque ad evitandum spolium Cameræ Nostræ Apostolicæ competens pro bonis ex illicita negotiatione provenientibus: nos Constitutiones Pii, & Pauli Prædecessorum nostrorum præfatas, quoad bona ex illicita negotiatione hujusmodi a Civibus, & Curialibus, sive Incolis Clericis cujuscumque Ordinis, ac Dignitatis, quibuscumque indultis, ac privilegiis munitis comparata, & in Urbe, ejusque districtu præfatis, & ubicumque existentia minime ad præmissorum effectum suffragari, sed illa sic provenientia Cameræ Nostræ Apostolicæ vero jure spolii deberi, perinde ac si Constitutiones Pii, & Pauli Prædecessorum hujusmodi ad præmissorum omnium, & singulorum effectum impediendum minime emanatæ fuissent, Motu simili pariter declaramus, & statuimus, dictasque Pii, & Pauli Prædecessorum Constitutiones quoad præmissorum effectum tenus abrogamus, & abolemus.

Decernentes sic in præmissis omnibus, & singulis per quoscumque judices, & commissarios quavis auctoritate fungentes, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi & interpretandi facultate, & auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Quocirca Venerabili Fratri nostro Annibali S. R. E. Cardinali Episcopo Sabinen. Albani nuncupato, Camerario nostro, & ejus in Camerariatus Officio Successoribus, per Apostolica scripta mandamus, quatenus spolia ipsa ex bonis ex illicita negotiatione provenientibus, uti vero spolia prout alia ipsius Cameræ jura exigi, & recuperari, ac præsentes nostras literas inviolabiliter observari faciat, nec permittat, Cameram ipsam, vel pro ea agentes desuper modo aliquo molestari, perturbari, ac inquietari, contra ductores quoslibet & rebelles per censuras, & pœnas ipsas etiam iteratis vicibus aggravando, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Non obstantibus prædictis Pii, & Pauli Prædecessorum, aliisque Apostolicis ac in Provincialibus, & Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel specialibus Constitutionibus, & Ordinationibus, ac quibusvis facultatibus testandi, aliisque privilegiis, indultis, & literis Apostolicis quibusvis concessis, approbatis & innovatis, etiam si de illis, eorumque totis tenoribus specialis, & expressa mentio facienda esset, illorum tenore pro sufficienter expressis habentes, illis in reliquis in suo robore permanentibus, ceteris que contrariis quibuscumque, etiam si aliquibus communiter, vel divisim ab Apostolica sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam de indulto hujusmodi mentionem. Et quia difficile foret præsentes nostras literas ad singula quæque loca deferri, volumus, & declaramus, quod earum transumptis etiam impressis, manu Notarii publici subscriptis, & alicujus Prælati sigillo munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri Decreti, approbationis, confirmationis, innovationis, declarationis, statuti, ordinationis, concessionis, derogationis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac BB. Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, Anno Incarnationis Dominicæ millesimo septingentesimo quadragesimo primo, Kalendis Martii, Pontificatus nostri Anno primo.

D. Cardinalis Passionei.

X. Sub-Datarius.

Visa de Curia.

N. Antonellus.

Loco ✠ Plumbi.

I. B. Eugenius.

Registrata in Secretaria Brevium.

Anno

Anno a Nativitate D. N. J. C. milleſimo ſeptingenteſimo quadrageſimo primo, Indictione quarta, die vero octava Martii, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini Noſtri Domini BENEDICTI Divina providentia Papæ XIV. anno primo, ſupradictæ Conſtitutiones affixæ, & publicatæ fuerunt ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Cancellariæ Apoſtolicæ, Curiæ generalis in Monte Citatorio, in Acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis, & conſuetis Urbis per me Joſephum Maſſimilianum Apoſt. Curſ.

Antonius Pellicia Mag. Curſ.

CESSIONES

Commodi exigendi fructus Beneficiorum prohibentur, ſub pœna excommunicationis, & nullitatis contractus.

BENEDICTUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI

Ad perpetuam rei memoriam.

UNiverſalis Eccleſiæ cura, quam inſcrutabilis Divinæ Sapientiæ, atque Bonitatis altitudo humilitati noſtræ committere dignata eſt, inter ceteras ſollicitudines exigit etiam ac poſtulat, ut diligenter invigilemus, ne Clerici Eccleſiaſticis Beneficiis, quæ e liberali Eccleſiæ manu acceperunt, abutentes, eorum reditus, non ſine aliorum fidelium ſcandalo, inconſulta prodigalitate diſperdant, ſed tamquam boni diſpenſatores ita adminiſtrent, ut & vitæ ſuæ neceſſaria provideant, & pauperum inopiæ, & Eccleſiarum neceſſitatibus ſuccurrant.

§. 1. Relatum eſt ad aures noſtras, quoſdam Clericos Eccleſiaſticis Beneficiis cum onere, vel ſine onere reſidentiæ proviſos, turpibus ut plurimum ex cauſſis impulſos, annuos eorumdem Beneficiorum reditus, quos, donec viverent, percipere poſſent, unico actu alienare ſub nomine cedendi commodum, ſeu utilitatem percipiendi fructus eorumdem Beneficiorum, quos alteri, quoad vixerint, vendunt, recepta pecunia ad eam ſummam, & quantitatem, quam ipſi habita ratione eorum ætatis, & corporis valetudinis, durante vita, veriſimiliter conſequi potuiſſent. Cum autem iſti improvidi Clerici inſtar illius prodigi filiifamilias, de quo in Evangelio ſcriptum eſt: *cum ſubſtantiam ſuam a Patre recepiſſet, totam ſtatim conſumpſiſſe luxurioſe vivendo, & deinde, facta fame valida, coactum eſſe vivere de ſiliquis immundorum animalium*, pia Eccleſiæ ſubſidia, & Eccleſiaſticos proventus in ſuas explendas cupiditates improbo hujuſmodi contractu profundant; multa hinc, & gravia mala, ut experientia ipſa compertum eſt, evenire ſolent. Nam primum non leve dedecus Eccleſiaſtico Ordini inuritur, & grave reliquis fidelibus ſcandalum generatur, dum vident, Eccleſiaſticas pecunias, quæ ſunt vota fidelium, bona pauperum, patrimonium Chriſti, in pravos uſus inſumi, vel improviſa profuſione diſſipari, quæ ab Eccleſiaſticis, tamquam probis diſpenſatoribus, in ſolamen pauperum, & Eccleſiarum reſtaurationem impendi deberent. Præterea ſæpe hujuſmodi Clerici ad ſummam rediguntur egeſtatem, & ut ſe ſuſtentare poſſint, vel indecore, non ſine infamia Clericalis gradus, mendicant, vel indignis quæſtibus, & negotiis operam præbent; Eccleſiam autem, & Eccleſiaſticas res quodammodo averſantur, quaſi fraudati mercede, vel ſtipendiis ſuis, quæ nullius culpa, ſed ſolum vitio, & flagitiis ſuis amiſerunt; ideo Eccleſiaſtica munera, vel nunquam, vel negligenter obeunt, Divinam Pſalmodiam, ſi ad eam in publicis Eccleſiis ratione ſuorum Beneficiorum teneantur, frequenter omittunt, vel oſcitanter perſolvunt, Eccleſiaſticos cœtus non frequentant, animarum ſalutem non curant, Divina faſtidiunt, mundana ſectantur.

§. 2. Volentes igitur hanc improbam conſuetudinem & non ferendam pravitatem, qua non mediocriter Clericalis ordinis fama minuitur, & honor conculcatur, Eccleſiæ autem debito ſervitio, pauperes opportunis ſubſidiis, & ſacræ ædes neceſſariis reparationibus, & ornamentis fraudantur, penitus abolere, Motu proprio, ac certa ſcientia, & matura deliberatione noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine omnibus Clericis quacumque dignitate, præeminentia, honore, & privilegio inſignitis interdicimus, & prohibemus, ne impoſterum audeant ſub nomine alienandi utilitatem, & commodum percipiendi fructus, vel alio quovis titulo, prætextu, & colore vendere, ac diſtrahere ſuorum reſpective Beneficiorum reditus, & proventus, vel ad vitam, vel in longum tempus, recepta ab emptore, per unam, vel plures ſolutiones pecuniarum, quantitate, quam ipſi Beneficiati per ejuſdem temporis, vel vitæ ſpatium probabiliter conſequi potuiſſent: ſub pœna excommunicationis, & nullitatis actus, ſeu contractus, & omnium inde conſecutorum, aliiſque pœnis inflictis, præceptis, & ſtatutis contra alienantes bona Eccleſiæ, quas rurſus hic contra eoſdem Clericos ſic contrahentes renovare, decernere, ac ſtatuere intendimus, & volumus. Et inſuper ad uberiorem cautelam & quatenus opus ſit, omnes hujuſmodi contractus, quos in futurum fieri contigerit, motu, ſcientia, deliberatione, & poteſtate ſimili damnamus, reprobamus, caſſamus, irritamus, & annullamus, eoſque nullos, caſſos, ac irritos decernimus, & declaramus, illoſque ſuis auctoribus tamquam invalidos, caſſos, irritos, atque inanes, viribuſque, & effectu ab initio vacuos, neque in judicio, neque extra, ad ullum effectum ſuffragari debere, neminemque ad eorum obſervantiam obligari, etiamſi pluries juramento firmati, & vallati ſint, ſed nullum inde jus cuicumque, aut actionem, vel titulum etiam coloratum poſſidendi, aut præſcribendi per quodvis longiſſimum temporis ſpatium acquiri unquam poſſe pariter præcipimus, & jubemus.

§. 3. Decernentes eaſdem præſentes literas, & in eis contenta quæcumque nullo unquam tempore impugnari, aut retractari poſſe, ſed ſemper firmas, validas & efficaces exiſtere, & fore, ſuoſque plenarios, & integros effectus ſortiri, & obtinere; ac ab omnibus & ſingulis, ad quos ſpectat, & pro tempore quandocumque ſpectabit, inviolabiliter obſervari. Sicque, & non aliter in præmiſſis omnibus, & ſingulis per quoſcumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam Cauſſarum Palatii Apoſtolici Auditores, ac prædictæ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, etiam de Latere Legatos, & Sedis Apoſtolicæ præfatæ Nuncios, alioſve quoslibet quacumque præeminentia, & poteſtate fungentes, & functuros, & ſublata ei, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, & definiri debere; ac irritum, & inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari: Non obſtantibus quibuſcumque privilegiis, indultis, conceſſionibus, & gratiis Apoſtolicis tam generalibus, quam particularibus, quantumvis ſpeciali mentione, & nota dignis, quibuſcumque Archiepiſcopis, Epiſcopis, & aliis Superioribus, & Inferioribus Eccleſiarum Prælatis, etiam Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, ac eorum, & noſtris familiaribus continuis commenſalibus, necnon literarum Apoſtolicarum Scriptoribus,

Abbre-

Abbreviatoribus, ceteriſque Romanæ Curiæ Officialibus, conceſſis, & confirmatis, ceteriſque contrariis quibuſcumque.

§. 4. Ut autem facilius præſentes Literæ omnibus innoteſcant, & nemo prætextu illarum ignorantiæ excuſari poſſit, jubemus, eaſdem ad valvas Eccleſiæ Lateranenſis, & Principis Apoſtolorum, necnon Cancellariæ Apoſtolicæ, Curiæque Generalis in Monte Citatorio, ac in Acie Campi Floræ de Urbe, aliiſque locis ſolitis, & conſuetis, ut moris eſt, publicari, earumque exempla affigi; Volumuſque, eas ſic publicatas, omnes, & ſingulos perinde afficere, & obligare, ac ſi illis ipſis fuiſſent ſingulariter intimatæ: Exemplis quoque prædictis etiam impreſſis, manuque Notarii publici, & Sigillo Prælati Eccleſiaſtici, vel ejus Curiæ obſignatis, eamdem prorſus fidem adhiberi, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtri decreti, conſtitutionis, declarationis, annullationis, infirmationis, prohibitionis, interdicti, ac voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ MDCCXLI. IV. Kalendas Septembris, Pontificatus Noſtri Anno II.

D. Cardinalis Paſſioneus.

V. *Sub-Datarius.*

Viſa de Curia.

N. Antonellus.

Loco ✠ Plumbi.

I. B. Eugenius.

Publicata die 3. Octobris ejuſdem Anni.

RESIGNATIONES

Beneficiorum cum reſervatione Penſionis, & pacto eam caſſandi prohibentur, & annullantur; adjecta pœna privationis Beneficii, inhabilitationis ad alia aſſequenda, reſtitutionis pecuniæ, &c. & irritantur caſſationes, & extinctiones penſionum, intra ſex menſes a capta poſſeſſione Beneficii obtentæ.

BENEDICTUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

Ad perpetuam rei memoriam.

IN ſublimi Beati Petri Cathedra, Divina diſpenſatione, licet immerentes, collocati, gravi dolore conſtringimur, quoties conſiderationis noſtræ oculos convertimus ad præſtantiorem Dominici gregis partem, hoc eſt ad Eccleſiaſticum cœtum, eumque conſpicimus, vel pravis moribus, vel indecoris actibus dehoneſtari; non enim ignari ſumus, quanta ſit inde in populis corruptionis timenda pernicies, ſi ſal, unde cetera condiri debent, evanuerit.

§. 1. Pervenit quidem ad aures ſollicitudinis noſtræ, non raro contingere ſolere, ut quidam Clerici in minoribus, vel majoribus ordinibus conſtituti, aut ſola Eccleſiaſtica tonſura decorati, Beneficia, ſeu Officia ſimplicia, vel cum onere reſidentiæ poſſidentes, aliis reſignent, annua ſibi penſione ſub Apoſtolico beneplacito reſervata, inito eodem tempore pacto cum Reſignatario, caſſandi, & abolendi dictam penſionem, repræſentata pecunia, nempe factis quibuſdam anticipatis ſolutionibus pecuniarum ad eam ſummam, quæ ad abolitionem, & extinctionem prædictæ penſionis, vel potius ad palliatam ipſius beneficii venditionem nefarie perficiendam, expreſſa inter partes conventione, ſtabilita fuit. Et quoniam profani iſti Beneficiorum diſtractores non ignorant, quod ſi hujuſmodi improba pacta Datariæ Apoſtolicæ noſtræ Miniſtris, aut Nobis innoteſcerent, nunquam reſignationes hujuſmodi a Datario vel Prodatario Noſtro, vel a Nobis, aliiſque Romanis Pontificibus pro tempore exiſtentibus admitterentur; ut circumſpectam eorumdem Datariæ Apoſtolicæ Officialium, & Noſtram, aliorumque Pontificum vigilantiam fallerent, callida malorum hominum improbitas hanc perditionis viam, & rationem excogitavit; arcano, & clandeſtino pacto inter Reſignantem, & Reſignatarium, ad penſionem caſſandam, & extinguendam, conventa pecuniæ quantitate, eaque quandoque etiam depoſita apud publicum mercatorem, ſeu menſam argentariam, unitim, ac ſimul expedire curent Bullam reſignationis Beneficii, & alteram Penſionis reſervatæ ſuper eodem Beneficio favore Reſignantis: ita tamen, ut prope eodem, vel non multo poſt tempore, quo Supplicationi pro reſervatione Penſionis ſolita Data apponitur, alia Supplicatio ſubſcribatur, ſeu ſignetur pro caſſatione atque extinctione ejuſdem Penſionis per anticipatas, ſeu anticipandas ſolutiones facienda, nulla mentione facta de præcedenti abominanda conventione, & ſimoniacam labem redolente pacto, quo Beneficii reſignatio in occultam ipſius Beneficii venditionem execrabili transformatione commutatur.

§. 2. Cum autem hujus generis pacta improba, reprobata, ac damnata ſint, & gratiæ hujuſmodi caſſationis, ſeu extinctionis Penſionis, tamquam ſubreptitiæ, & doloſa calliditate obtentæ, & quæ rei veritate, & totius negotii ſerie expreſſa, nunquam a Sede Apoſtolica conceſſæ fuiſſent, nullæ, irritæ, ac inanes ſint, & in maximum animarum eas fraudulenter impetrantium damnum, ac detrimentum tendant, & præterea ſcandalum ſimplicibus, & bonis abominationi, & pluribus æterno exitio ſint: Siquidem gratiarum hujuſmodi impetratores, qui Eccleſiaſtica Beneficia tali infami mercatu negotiantur potius, quam reſignant, non ſolum graviſſimo peccato, quod præ oculis habere deberent, animas ſuas illaqueant, ſed inſuper palam apud omnes in populo, non ſine infamia Eccleſiaſtici ordinis, exſecrantur, & contemnuntur. Et ſi pro aliis Beneficiis obtinendis ad Datariam Apoſtolicam accedere auſi fuerint, tamquam Beneficiorum Venditores male audiunt, & publice redarguuntur; cum ſtatim ipſis ab eorum competitoribus opponatur Reſignatio facta, cum caſſatione Penſionis per anticipatas, ſeu anticipandas ſolutiones, hoc eſt, indigna Beneficii jam antea obtenti negotiatio, & clandeſtina ſub ambagibus, & fraudulentis conventionibus deteſtanda venditio.

§. 3. Nos igitur hoc execrabile malum, quo non leve Eccleſiaſtico Ordini dedecus, & infamiæ nota inuritur, prout neceſſitas, & paſtorale munus poſtulat, coercere in futurum volentes, & longe a Sanctuario Dei profanam hujuſmodi abominationem removere, motu proprio, ac certa ſcientia, & matura deliberatione Noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine ſtatuimus, & declaramus, omnia hujuſmodi pacta, & conventiones pro caſſatione, ſeu abolitione Penſionum per anticipatas vel anticipandas ſolutiones contemporanee ad Reſignationes Beneficiorum, cum reſervatione Penſionis, per quaſcumque perſonas quavis dignitate,

honore, ac præeminentia insignitas inita, tamquam a Sacris Canonibus, & Apostolicis Constitutionibus improbata, & simoniacam labem redolentia, nulla, cassa, ac irrita esse, & omnes cassationes, abolitiones, & extinctiones Pensionum hujusmodi, quas in posterum intra sex menses a die captæ possessionis Beneficii per Resignatarium computandos, fieri contigerit, etiam si nullum præcedens pactum interveniisse inter partes probari possit, & cassatio prædicta secuta sit vigore Supplicationis manu nostra, vel Romani Pontificis pro tempore signatæ, quam nullatenus, tamquam per subreptionem, & fraudes obtentam, neque in judicio, neque extra ad ullum effectum ei suffragari volumus, irritas, nullas, & inanes esse, ac omnibus viribus, ac effectu vacuas, & quatenus opus sit, motu, scientia, & deliberatione simili, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, tenore præsentium damnamus, revocamus, annullamus, cassamus, & abolemus, & insuper tam Resignantem, quam Resignatarium ab omni jure Beneficii cecidisse, eosque ipso facto, absque ulla declaratione, vel Judicis sententia, privatos, & ad alia obtinenda inhabiles esse, ac fore, & a quocumque Beneficium hujusmodi tamquam de jure, & de facto vacans, impetrari posse; & præterea Resignantem ad restituendas pecunias pro cassatione Pensionis hujusmodi indebite, & simoniace perceptas, quæ arbitrio Ordinarii erunt piis locis applicandæ, vel pauperibus personis distribuendæ, sub peccato gravi teneri, & Ecclesiasticis remediis, ac pœnis, si renuat, ipso jure, absque alia sententia, & declaratione, cogi posse, motu, scientia, & potestate pari decernimus & declaramus.

§. 4. Et quoniam multa malitia hominum est in terra, ut omnis aditus fraudibus, & dolis, quos perversa nonnullorum calliditas, & in exitium sui ingeniosa excogitare consuevit, quod fieri potest, intercludatur, volumus, præcipimus, & declaramus, sub hac Nostra voluntate, constitutione, & dispositione comprehendi omnes, & singulas cessiones, seu translationes in ipsum Resignatarium, aut in aliam personam, commodi, seu utilitatis percipiendi fructus pensionum hujusmodi, necnon alias quascumque cessiones, translationes, resignationes, extinctiones, abolitiones, quovis modo, titulo, nomine, colore, & auctoritate, per anticipatas solutiones, seu repræsentata pecunia factas intra dictum tempus sex mensium, & etiam ultra id temporis spatium, dummodo reprobum illud, & detestabile pactum præcessisse constiterit.

§. 5. Mandamus præterea, & jubemus, easdem præsentes literas perpetuo firmas, validas, & efficaces existere, & fore, si ullo unquam tempore sub quovis colore, & prætextu, etiam defectus nostræ intentionis impugnari posset: Sicque, & non alias, in præmissis omnibus, & singulis, per quoscumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam Causarum Palatii Apostolici Auditores, ac prædictæ S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, & Sedis Apostolicæ præfatæ Nuncios, aliosque quoslibet quacumque præeminentia, & potestate fungentes, & functuros, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, & definiri debere: ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari; Non obstantibus Resignantium, seu Cedentium voluntatibus, conditionibus, protestationibus, & clausulis in ipsismet resignationibus, & cessionibus, seu Procuratorum Constitutionibus, ac Mandatis, ac alias, etiam ad præservationem suorum jurium, & significationem, quod non aliter, nec alio modo resignant, seu cedunt, appositis, & quacumque verborum vi, formula, & multiplicatione, & amplitudine expressis, nec non quibusvis indultis, privilegiis, & gratiis Apostolicis tam generalibus, quam particularibus, quantumvis specialis mentione, & nota dignis, quibuscumque Archiepiscopis, Episcopis, & aliis superioribus, & inferioribus Ecclesiarum Prælatis, etiam S. R. E. Cardinalibus, ac eorum, & nostris familiaribus continuis commensalibus, nec non Literarum Apostolicarum Scriptoribus, Abbreviatoribus, ceterisque Romanæ Curiæ Officialibus concessis, & confirmatis, ceterisque contrariis quibuscumque.

§. 6. Ceterum, ut facilius præsentes Literæ omnibus innotescant, & nemo prætextu illarum ignorantiæ excusari possit, jubemus, easdem ad valvas Ecclesiæ Lateranensis, & Principis Apostolorum, nec non Cancellariæ Apostolicæ, Curiæque generalis in Monte Citatorio, ac in Acie Campi Floræ de Urbe, aliisque locis solitis, & consuetis, ut moris est, publicari, eorumque exempla affigi: Volumusque, eas sic publicatas, omnes, & singulos perinde afficere, & obligare, ac si illis ipsis fuissent singulariter intimatæ. Exemplis quoque prædictis etiam impressis, manuque Notarii publici, & sigillo Prælati Ecclesiastici, vel ejus Curiæ obsignatis, eamdem prorsus fidem adhiberi, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

§. 7. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam Nostri decreti, constitutionis, declarationis, annullationis, infirmationis, prohibitionis, interdicti, ac voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac BB. Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ MDCCXLI., IV. Kalendas Septembris, Pontificatus Nostri Anno II.

D. Card. Passionеus.

X. Sub-Datarius.

Visa de Curia.

N. Antonellus.

Loco ✠ Plumbi.

I. B. Eugenius.

Registrata in Secretaria Brevium.

Publicat. die 3. Octobris ejusdem Anni.

CASUS EPISCOPALES

IN SYNODO DIOECESANA

Eminentiss. & Reverendiss. D. Card. Archiep. Neap. Reservati.

Casus Reservati, quibus adnexa est Excommunicatio ipso facto.

I. OMnes utriusque sexus, & cujusvis status, aut dignitatis personæ, quæ Hæreticorum cujuscumque sectæ cœtus adeunt, in quibus conciones, & catechismi, aut quicumque eorum ritus, præsertim a S. Catholica Romana Ecclesia damnati exercentur, quoties hujusmodi exercitiis, quovis prætextu, & occasione, etiam simplicis curiositatis, assistunt.

II. Om-

II. Omnes perſonæ utriuſque ſexus, quæ vel per ſe, vel per alium, SS. Altaris Sacramento, Chriſmate, Oleo Sancto, ſive quacunque alia re conſecrata, ad Veneficia, Divinationes, Sortilegia, aut ad alium uſum, quam fuerint ordinata, vel inſtituta, quomodolibet abutantur: Omneſque utriuſque ſexus, qui de prædictis ad prædictos fines aliquid ſumpſerint, vel alicui dederint, aut datum acceperint, etiam abuſu minime ſubſecuto.

III. Omnes utriuſque ſexus perſonæ, quæ Dæmoni ſpondent obſequium, thus, & Sacrificia offerunt, quamvis abſque errore intellectus. Inſuper quæcumque, ſive ſuo, ſive alterius nomine, condunt, aut condere faciunt imagines, annulos, aut quodvis aliud artefactum, in quo Dæmonem conſtringant.

IV. Venefici, & Veneficæ omnes, Necromantes, Divinatores, Sortilegi, Lamiæ, Striges, ſive quovis alio nomine nuncupentur, ex utroque ſexu, qui cum expreſſa Dæmonis invocatione, ad captandam dilectionem, vel odium concitandum, ſive ad inveniendos theſauros, aut ad alium finem quemcumque, utuntur incantationibus, aliiſque maleficiis, ſive etiam ligaturis, ut a naturali, & legitimo Matrimonii uſu Conjuges avertant; aut ſcienter in præfatis cooperantes, aut quovis modo conſentientes. Declaramus autem ex prædictis criminibus, in ſupradictis II. III. & IV. Caſibus contentis, excommunicationem Nobis reſervatam ipſo facto incurre non ſolum eos, qui ſæpe, & ex arte hujuſmodi criminibus operam dant, ſed etiam eos, qui quomodocumque, etiam ſemel, ea perpetraverint.

V. Loquentes ſine noſtra, vel Vicarii noſtri Monialium licentia cum Monialibus, in Monaſteriis etiam exemptis, vel cum aliqua, aut aliquibus earum, etiam ſi ſit Converſa, aut Novitia, ſive educationis, ſive alterius rei cauſſa ibidem commoretur: conjunctis in primo, vel ſecundo Conſanguinitatis gradu dumtaxat exceptis. Declarantes quod qui facultatem obtinuerit loquendi cum aliqua prædictarum, non poſſit data opera, & ex profeſſo cum aliis loqui.

Inſuper ii præſertim, qui cum aliqua ex prædictis, aut coram ipſis, tam in Monaſteriis, quam Conſervatoriis, ſeu Collegiis commorantibus, de rebus obſcœnis, per verba, aut actus impudicos, præſentes egerint, abſentes vero per literas, aut internuncios: necnon viri, aut mulieres, ſive intra, ſive extra Monaſterii, vel Conſervatorii, aut Collegii clauſtra, ac ſepta, qui prædictas literas, vel mandata detulerint.

VI. Omnes in cauſſa Criminali, aut Civili cum gravi damno alterius falſum deponentes, aut deponendum curantes; necnon inducentes ad falſum deponendum, falſiſque teſtibus, depoſitionibus, inſtrumentis, ſcripturis, tam publicis quam privatis, quomodocumque utentes, directe, vel indirecte, in quavis Curia Civitatis & Diœceſis Neapolitanæ. Item quicumque falſum aliquod impedimentum Matrimonii doloſe objecerint: necnon conſilium, vel auxilium ad illud doloſe objiciendum dantes. Falſificantes, etiam cum gravi damno alterius, vel corrumpentes, falſo, aut quæ falſum continent, conficientes Apochas, Syngraphas, vulgo *Fedi di credito, o Polizze notate in Fede*, ſive Inſtrumenta, Proceſſus, aut Scripturas publicas, & authenticas, aut ſcienter his utentes, necnon mandantes, aut cooperantes.

Similiter præſentantes falſum, fictum, aut fiduciarium Patrimonium, aut quomodolibet fraudulentum pro Ordinibus ſuſcipiendis, etiam pro prima Clericali Tonſura: necnon conſtituentes, conſulentes, aut quomodolibet concurrentes, ſive cooperantes. Declaramus autem, quod Clerici præſentantes, quando ab excommunicatione abſolvuntur, remaneant ab exercitio ſuſceptorum Ordinum ſuſpenſi: quam ſuſpenſionem nullus, niſi nos perſonaliter, conſtituto reali Patrimonio, & cauſſa diſcuſſa, relaxare valeat.

Præter hos, Actuarii, Subactuarii, Notarii, Scribæ, qui cum alterius Partis offenſione, aut cum Reipublicæ, aut legalis juſtitiæ detrimento, doloſe auctam, vel diminutam informationem capiunt, & ſic dicta Teſtium ſcribunt, ac Nuncii, Curſores, aut alias nuncupati, qui in grave Tertii præjudicium falſum in acta referunt.

VII. Confeſſarii omnes, etiam Parochi, ad inhoneſta perſonam quamcumque, ſive in actu Confeſſionis, ſive ante, vel poſt immediate, aut prætextu, vel occaſione Confeſſionis, etiam Confeſſione non ſecuta, vel extra Confeſſionem in Confeſſionalibus, ſollicitantes, aut quomodolibet cum iiſdem impudice tractantes: Reſpectu Regularium vero Cenſuram ſuſpenſionis ab audiendis Confeſſionibus, quam ipſo facto incurrunt, Nobis tantummodo reſervamus.

VIII. Pariter Confeſſarii omnes, etiam Parochi, attentantes prædictas perſonas, & quaſcumque alias, cum quibus, extra antedictos caſus, quomodolibet impudice verſati fuerint, a peccatis, quorum ipſi complices ſint, nulliter abſolvere: Qui omnes, etiam Regulares, in Cenſuram ſuſpenſionis ab audiendis Confeſſionibus ipſo facto incidunt, Nobis tantummodo reſervatam.

IX. Inceſtus cum conjunctis in primo, vel ſecundo gradu Conſanguinitatis, vel Affinitatis. Mulieres autem ſi vere ſint pœnitentes, a quocumque Confeſſario a Nobis approbato abſolvi poſſunt, gravi tamen impoſita pœnitentia ſalutari; & dummodo occaſio proxima facta ſit ſalutaribus mediis moraliter remota.

X. Qui contra diſpoſitionem Sac. Canon. Clericos, quos noverint, ad Forum ſæculare traxerint, etiam conſentiente reo: extra caſus hac in re cum in Bull. Cœn. Dom. tum in Martini V. Conſtit. *Ad reprimendas*, Summo Pontifici reſervatos.

XI. Homicidia, vel mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis, Cœmeteriis, aut Sacriſtiis, aut publicis Oratoriis patrantes.

XII Conficientes cujuſcumque generis venena in hominum perniciem; eadem ſcienter dantes, apponentes, vel quomodolibet propinantes; ſive ad hoc qualitercumque cooperantes, vel conſulentes, etiam non ſecuto effectu.

XIII. Cujuſvis conditionis perſonæ, quæ libros in Civ. vel Diœc. introducunt, vel ſcienter introductos tradunt, aut traditos recipiunt, ſive etiam de ead. Civ. & Diœc. extrahunt, priuſquam a Deputatis noſtris fuerint recogniti. Similiter Bibliopolæ, qui Bibliothecas emunt, non exhibito prius prædictis Deputatis emptorum librorum catalogo. Tranſgreſſores autem etiam de noſtra licentia numquam abſolvantur, quoadúſque libros ſine prædictis requiſitis introductos, aut emptos, recognitioni ſubjecerint. Typographi ſimiliter, & eorum Operarii, qui ſine noſtra, vel Vicarii noſtri licentia libros, aut cujuſcumque generis folia imprimunt; præterea Auctores eorum, ſi typis mandent, vel quicumque mandari faciunt.

XIV. Qui in Paſchate non communicantes ab aliis doloſe accipiunt ſchedulas, ſeu chartulas, quæ eo tempore diſtribui ſolent in Metrop., vel in Parochiis, ut fidem Parocho exhibeant de peracta Communione. Item illi, qui eaſdem non communicantibus quomodocumque accomodant in fraudem, aut utcumque cooperantes.

XV. Falſarii monetarum, videlicet ii, qui monetas quomodocumque vitiant, limirum vel eas diminuendo, vel fundendo, aut imprimendo cum deteriori lege, aut ſine legitimo Principis ſigillo.

✠ XVI. Sponſi, & Sponſæ poſt contracta ſponſalia etiam privata inter ſe, & ante matrimonium legitime celebratum, carnalem inter ſe copulam habentes; necnon parentes, conſanguinei, & affines omnes, aut quicunque domus curam habentes, eamdem carnalem copulam, vel Sponſorum cohabitationem, vel pernoctationem, etiam pro una vice, permittentes.

Caſus Reſervati, quibus non eſt adnexa Excommunicatio.

I. BLaſphemantes Deum, vel B. Virginem ex perverſa conſuetudine coram pluribus ſupra quatuor.

II. Exercentes peccatum Sodomiæ, vel cum Brutis coeuntes: ita tamen ut in his luxuriæ caſibus tantum maſculi comprehendantur.

III. Confeſſarii omnes, etiam Curati, ad obſcœna quaslibet Perſonas ſibi frequenter confitentes, licet non immediate poſt, vel ante Confeſſionem inducentes, ſeu ſollicitantes, vel cum iis quomodolibet impudice tractantes.

IV. Medici, qui viſitantes in lecto infirmos, poſt tres dies a viſitatione, non curaverint ut prædicti infirmi peccata ſua idoneo Confeſſario confiteantur, aut alias non deſeruerint, ſecundum terminos Conſtitutionum S. Pii V. & Innocentii XI.

V. Debitores quorumlibet piorum locorum, ſive eorumdem debitorum Adminiſtratores, ſi intra menſem, etiam extrajudicialiter, requiſiti a Rectoribus, Procuratoribus, ſeu Adminiſtratoribus dictorum locorum, reditus, & cenſus non ſolverint.

VI. Non abſolvantur Concubinarii, & Concubinæ, etiamſi excommunicationis ſententia in eos lata non fuerit, niſi facta reali ſeparatione, & tori, & domus, per duos menſes ſe continuerint: vel niſi certo, aut valde probabiliter conſtet factos phyſice, vel moraliter impotentes ad reincidendum, aut paullo poſt eſſe inter ſe matrimonium contracturos.

VII. Omnes utriuſque ſexus, qui a Dominica Palmarum, uſque ad diem Aſcenſionis Domini incluſive, Paſchalis Communionis præcepto in Cathedrali, vel propria Parochia non ſatisfecerint, Interdicti pœnam ex cap. *Omnis utriuſque ſexus de Pœnit. & remiſſ.* ipſo facto incurrunt, a Nobis, ſive facultatem a reſervatis abſolvendi a Nobis, vel Vicario noſtro Generali habentibus, tantummodo relaxandam, dummodo non fuerint nominatim denuntiati.

Nota 1. Ante decimum quartum ætatis annum completum neminem Cenſuris hiſce, & Caſibus comprehendi voluit Synodus, uti expreſſe habetur in Synodo Pignatelliana part. 2. cap. 6.

Nota 2. Quando conceditur facultas abſolvendi ab omnibus Cenſuris, & Caſibus Archiepiſcopo reſervatis, nunquam intelligitur conceſſa facultas abſolvendi ab infraſcriptis, niſi de iis facta fuerit expreſſa mentio, ex Synod. Diœceſ. Cardin. Piguatel. part. 2. cap. 6.

I. Locutio cum Monialibus, ſive aliis, in Monaſteriis degentibus, de rebus obſcœnis, aliiſque, ut dictum eſt, actibus impudicis.

II. Caſus *Invitationum ad Eccleſias* Monialium, & Regularium quomodolibet exemptorum, occaſione quarumcumque functionum & ſollemnitatum, cui Summus Pontifex voluit adnexam eſſe excommunicationem *Sibi, & Nobis tantum* reſervatam (*a*).

III. Caſus *expenſarum* factarum a Monialibus, aliiſque in Monaſteriis, Conſervatoriis, Collegiis, Domibuſque oblatarum degentibus, *ratione officii*, in quibuſcumque functionibus, aut feſtivitatibus; cujus abſolutionem præcipit etiam Summus Pontifex eſſe *Nobis tantummodo* reſervatam (*b*).

IV. Caſus omnes, quibus eſt adnexa excommunicatio Summo Pontifici, & *Nobis* reſervata (*c*).

(*a*) Ex Reſcript. S. C. Epiſc. de mandato Innoc. XI. 22. Jan. 1677.

(*b*) Ex Reſcript. de ſpeciali mandato Clem. XI. per lit. encycl. S. C. Epiſc. 28. Jul. 1708. & denuo 26. Jun. 1710.

(*c*) In Reſcript. ſup. cit. S. C. de mand. Innoc. XI. 22. Jan. 1677.

INSTRUCTIO PRO CONFESSARIIS IN FARFENSI SYNODO EDITA.

TAntæ molis eſt ac gravitatis Sanctum Pœnitentiæ Sacramentum rite adminiſtrare, ut quantacumque a præſtantiſſimis ingenio ac pietate viris accurate copioſeque tradita ac præcepta ſint, nulla tamen acceſſio vel ſupervacanea haberi unquam, vel ut inutilis damnari jure merito poſſit. Equidem Synodus plura ad calcem capitis *de Sacramento Pœnitentiæ* gravia, & utilia, & ex Canonicis conſtitutionibus ſancita Decreta attulit, in quibus colendis ſita Confeſſariorum eſt laus omnis, & in negligendis turpitudo, & culpa: non abs re tamen cenſuit, brevem hanc, ſed eo utiliorem inſtructionem edere, quam qui ſæpe legent, ſeduloque perpendent, non parum ſe fatebuntur adipiſci ad difficile, ſalebroſumque munus rite obeundum.

1. Nullus itaque in primis Sacerdos in Confeſſariorum numero coaptari, niſi maturus ætate, aptaque præditus ſcientia poſtulet, nec niſi ad trutinam revocatus, periculoque facto, approbatione ac facultate donetur; nec ante obtentam adhibeat, quam toto animo cogitet quo officiatur honore, quam provinciam ſuſcipiat, cui ſupponat humeros ponderi, & qua eximia virtute, quæ ſupra candelabrum poſita bonis animum, tacitam impiis objurgationem, omnibus ſanctum præbeat exemplum, pulcherrime ornari ac fiorere debeat. Ita ſuis admonitionibus, conſiliiſque uberiorem fructum percipiet.

2. Prius autem quam ſuſcepturus Confeſſiones aſſideat, probe aſſueſcat preſſa obſecratione Paracliti Spiritus opem, lumenque depoſcere, quo criminum naturam, atrocitatem, variaſque ſpecies dignoſcens, aptas egentibus medicinas adhibeat, dignis abſolutionem elargiatur, neget aut differat indignis, rudeſque ad omne officii munus inſtruat. Illud potiſſimum caveat, ne lethali ipſe irretiatur peccato: vel certe antea confeſſus, aut deficiente Confeſſario, efficacem Contritionis actum eliciens, veniam ſibi humiliter precetur & comparet.

3. Si Parochus erit, vel ſæcularis Sacerdos, locum Confeſſionibus audiendis aſſignatum ſemper, diebus vero præſertim feſtis, ac in populi frequentia, ſuperpelliceo, ſtolaque indutus adibit. Regularis autem ea veſte, qua uti in Choro ſolet.

4. Citra neceſſitatem præſtitutum a Synodo tempus, locuſque religioſe ſervetur; nec ante Solis ortum, vel poſt ejus occaſum confeſſiones excipiantur; nec quiſquam, potiſſimum autem mulieres, extra exedram patenter in Eccleſia collocatam, ferreaque inſtructam lamina cum exiguis foraminibus, necnon parva tabula, qua Sacerdotis facies tegatur, confitentes audiantur. Immo præcipitur, ut picto aliquo ſigno exedra exterius decoretur, unde accedentes ad pios motus actuſque excitentur: intus vero caſus Bullæ *in Cœna Domini*, ceteroſque Eminentiſſimo Antiſtiti reſervatos affixa ſcheda exhibeat.

5. Ubi vero infirmitatis cauſſa, vel alia urgente neceſſitate feminæ domi ſuæ confitentes audiendæ ſint, cubiculi oſtium ſemiclaudatur, ita ut extra illud videri, non audiri queant. Meminerit porro quilibet Confeſſarius ad ægrotantem adductus (aliter ſciat ſe ſuſpenſionis pœna irretiri) Parocho teſtimonium perhibere illo ipſo die & confeſſionis auditæ, & abſolutionis impertitæ; vel ſyngrapham hac ſuper re manu ſua ſignatam in infirmi domo relinquere, ut Parochus poſſit cetera deinceps Sacramenta, prout oportuerit, fidentius miniſtrare.

6. Hilari comique facie pœnitens excipiatur, ut ad ſua libere aperienda crimina animos ſumat, Confeſſionis exordium a Sanctiſſimo Crucis ſigno ducatur, & niſi impediat concurrentium frequentia, recitetur *Confiteor*, ſuggerente inſciis Confeſſario. Illud antem etiam atque etiam cura ſit Pœnitenti ut quem dolorem corde gerit, vocis vultuſque modeſtia ac ſubmiſſione exterius quoque præferat.

7. Principio quiſque interrogetur, quampridem ſua peccata ultimo confeſſus fuerit, ut & temporis impendendi, & judicii inſtituendi ratio deprehendatur. Caveant tamen Confeſſarii, ne quemquam repellant, licet jamdiu Sacramentis abſtinentem, niſi temporis anguſtiæ, & pœnitentium frequentia urgeant, & ille opportuniori tempore reverti contentus ſit, quod ſine ſcandalo fieri queat.

8. Deinde inquirendum eſt an poſtremæ Confeſſionis pœnitentia peracta ſit. Negligens efficacibus verbis moneatur ut ſatis muneri ſuo cumulate faciat. Qui vero difficultatem in ea exequenda pateretur, commutationem in aliud pium opus obtineat, pro Confeſſarii prudentia, & pœnitentis conditione, ac perpenſo pœnitentiæ commutandæ genere, num medicinalis ſit, an tantum ſatisfactoria. Quare præſtabit vel ultimam confeſſionem repeti, vel certe cauſſam recenſere, cur illa imperata fuerit. Satius tamen erit, ſi commode fieri poſſit, commutationem ab illo ipſo quærere, qui priorem impoſuit.

9. In id autem a Confeſſario præcipua conferatur cura, & ſollicitudo, ut Pœnitens omnibus, quibus par eſt, diſpoſitionibus dignum ſe Sacramenti fructibus reddat, ideoque primum interrogetur, an debito examine in memoriam peccata redegerit; nec vero, ubi omiſerit, ſtatim rejiciatur, ſed patienter comiterque ad illud faciendum juvetur interrogationibus ætati, generi, profeſſioni congruis. Ita etiam, cum opus ſit, ceteras eſſentiales Sacramenti partes edoceatur. Quod ſi hinc ſuperiores ejus confeſſiones ſacrilegas vel invalidas fuiſſe Sacerdos percipiat: operam det, ut omnes, quotquot vitio laborarunt, probe iterentur.

10. Cum ad culparum accuſationem deventum fuerit, moneatur Pœnitens, ut cunctas, quarum meminit, diſtincte, humiliterque exponat, opem ferente, ubi oporteat, Confeſſario ſuis circa Divina, Eccleſiaſticaque præcepta, ac peccata capitalia ex pœnitentis conditione & captu inquiſitionibus. Caveat porro prudens piuſque Sacerdos, ne interrogans, quæ latent, malitiam edoceat præſertim mulieres, ac ſimplices; verbiſque audientium aures offendentibus utatur.

11. Numerus mortalium peccatorum ſtudioſe inveſtigetur, & cum præciſe determinari nequeat; veroſimilior quæratur. Sin ne hic quidem haberi poſſit, certe Pœnitens interrogetur, quamdiu prava imbuatur conſuetudine, & quoties per dies, vel hebdomadam, vel menſem labi ſolitus fuerit.

12. Species, ſpeciemque mutantes, aut aggravantes circumſtantiæ diligenter perquirantur, quæ notiſſimo verſu recenſentur.

Quis;

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

13. Si Pœnitens in excommunicationem, vel casum Sedi Apostolicæ, aut Eminentissimo Abbati reservatum se incidisse significet, abrupta illico extra mortis articulum confessione dimittatur, nisi tamen Confessarius vel debita fungatur facultate, vel illius comparandæ onus assumat, absolutionem interea differens. Monitus hoc loco sit quilibet tam Sæcularis, quam Regularis Sacerdos, ut probe animadvertat, vetitum omnino sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, aliorumque gravium suppliciorum per Synodalia Decreta constitutorum, omnibus esse, quovis privilegio præditis, absolvere a casibus tum Apostolicæ Sedi, tum Ordinario reservatis. Immo si quis etiam ab Apostolica Sede auctoritatem quoad reservata obtinuerit, adhuc tamen ea caret, qua reservata Ordinario remittere possit.

14. Nemo pariter ex ejusdem Synodi sanctione potest recensitorum in ipsa criminum complicem proprium absolvere; proindeque ad aliud tribunal erit hic complex remittendus.

15. Accuratissime caveat Sacerdos, ne confessiones excipiens motu gestuque aliquo & atrocitatem auditi sceleris circumstantibus indicet, & pœnitenti metum terroremque incutiat, quo fractus graviores silentio culpas obvolvat. Timidum atque erubescentem benigne erige, functumque accusatione ad dolorem & propositum efficacibus verbis, declarataque fœditate peccati, æternarum pœnarum atrocitate, beatæ vitæ amœnitate, ac præsertim Dei bonitate, magnitudine, atque amabilitate, diligenter excitare stude. Post hæc autem satisfactio imponatur, quæ sit & in præteritorum scelerum vindicta, & in novæ vitæ custodiam, ac infirmitatis medicamentum.

16. Qui in Deum fœtido ore blasphemias evomere ausi sunt, severe objurgentur, gravibusque absolvendi mulctentur pœnis. Verum animadvertatur, inter casus reservatos blasphemiam recenseri, qua supremum Numen, Beataque Virgo impetitur. Ii porro, qui alios hæreticalibus blasphemiis in Deum, Deique Matrem, & Sanctos per summam contumeliam irruentes audierunt, de onere denuntiandi admoneantur, nec, cum renuant, absolutione donentur: idque præstabitur etiam cum quibuscumque deferre negantibus ceteros enumeratos in Edicto S. Officii inter promulgationes edito pag. 507

17. Ne petat Confessarius, ut sibi, vel familiæ, vel Cœnobio eleemosyna erogetur, potissimum quam pœnitentiæ nomine ipse imposuit; neque pecuniam pro Missis celebrandis, præsertim si ex insperata satisfactione debeantur, flagitet; nec ultro oblatam nisi extra sacram exedram recipiat.

18. Restitutionem certo cuidam a Pœnitente debitam Sacerdos exoratus facere non renuat; id tamen curet, ut sibi fiat apocha scripto, quod Pœnitenti reddat. Si incertis, ideoque pauperibus debeatur restitutio, omnino hæc pœnitentis arbitrio relinquatur.

19. Hortetur Pœnitentem, quod plurimum ad spiritualem ejus profectum conferet, ut probum, stabilemque sibi eligat Confessarium: verum nisi gravis peculiaris causa urgeat, id haud ex pœnitentia imperetur.

20. Satisfactione imposita atque acceptata, est impertienda absolutio, &, nisi temporis angustiæ vetent, integra communis forma adhibeatur, nempe: *Misereatur* &c. *Indulgentiam* &c. *Dominus noster Jesus Christus* &c. *Passio Domini nostri* &c. In Laicorum absolutione animadvertatur omittendum esse vocabulum *Suspensionis*, quod habetur in prædicto versu *Dominus noster* &c.

21. Incapax neutiquam absolvatur sive quod excommunicatione, vel aliquo ex casibus reservatis obstringatur, quos omnis Sacerdos ad excipiendarum confessionum dignitatem evectus, optime callere, & memoria complecti debet; sive quod non intermissis polluatur peccatis, nec ullam emendationis spem afferat, aliquorum saltem dierum experimento; sive quod in proximæ lethalis culpæ occasione versetur, ut si male audientem feminam domi suæ aleret, vel ludo blasphemandi sibi occasionem præbenti indulgeret, datamque alias correctionis fidem non liberaverit, de qua proinde erit interrogandus; nec, nisi sublato ad vetita incitamento, absolvendus.

22. Pari modo agatur cum iis, qui avidas in rem alienam manus inferre, debitumque proximo honorem, famamque detrahere per summam injuriam ausi sunt. Nisi se restituturos recipiant; immo nisi restituant, ubi datam antea fidem fregisse interrogati fateantur, absolutione non donentur.

23. Sæpe probus Confessarius a Pœnitentibus adultis, maxime rudioribus, percontetur, num Apostolicum Symbolum, Decalogi, Ecclesiæque præcepta, Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam didicerint, & calleant, prout christianum hominem decet. Imperiti de ediscendi obligatione moneantur, immo ab ipsomet Confessario benevole patienterque omnia edoceantur, præsertim vero principalia fidei mysteria *necessitate medii*, ut ajunt, facienda atque credenda; quibus ignoratis absolutio & salus obtineri nequit. Cum autem iteratæ admonitiones atque industriæ in laterem lavandum collatæ videantur, & necessariam scientiam comparare homines negligant, ad id onere pœnitentiæ adigentur, ubi prudenter judicatum fuerit expedire; vel etiam absolutione carebunt, donec certam aliquam partem tempore dicto perceperint. Quod si adhuc non mentis imbecillitate & hebetudine, sed socordia incuriaque nil proficiant, omnem consequendæ remissionis spem sibi præcidi sentiant.

24. Patres, matresque familias & domini, qui suam a liberis, famulis, ceterisque subditis cogitationem abduxerunt, nihil solliciti ut rebus fidei imbuantur, & rectam insistant viam, quæ ducit ad vitam, gravi objurgatione digni sunt; ac si admoniti ad meliorem frugem se recipere, damnaque resarcire negligant, aut protracta, aut etiam negata absolutione dimittantur.

25. Optime etiam noverint quotquot ad Confessiones excipiendas constituti sunt, quid a sanct. recor. Pontifice Gregorio XV. contra sollicitantes sancitum sit. Jubet enim ipse, quoscumque Sacerdotes tum sæculares, cum regulares, quavis dignitate, honore, aut privilegio donatos, qui in actu sacramentalis Confessionis, vel ante vel immediate post confessionem, vel occasione aut prætextu confessionis, vel etiam extra occasionem confessionis in Confessionali, sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato aut electo cum simulatione audiendi ibidem confessionem, ad inhonesta & turpia sollicitare vel provocare sive verbis, sive signis, sive tactu, sive per scripturam aut tunc, aut post legendam tentaverint, aut cum eis illicitos & inhonestos sermones, vel tractatus temerario ausu habuerint, pro criminum gravitate & circumstantiis severe plecti; necnon ab Ordinis exercitio suspendi; beneficiis, honoribus, officiis perpetuo privari; exilio etiam, trireme perenni, carcere damnari; aut, si atrociori pœna digni videantur, degradatos sæculari foro tradi. Atque ne tam immane monstrum, tamque Deo & Ecclesiæ injuriosum crimen impune unquam abeat, omnibus hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, & Locorum Ordinariis, facultatem Summus Pontifex tribuit instituendi, promovendique judicii cum Testibus etiam singularibus, dum-

dummodo præsumptiones, judicia, & alia adminicula concurrant; Confessariis vero præcipit, ut Pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis sollicitatos, sedulo moneant de obligatione denuntiandi Inquisitoribus, seu Locorum Ordinariis eum, qui sollicitationis reus est; nec ante absolvant, quam vel mandatum curaverint, vel curaturos esse quamprimum poterunt, spondeant ac promittant.

26. Præterea certiores Pœnitentes fiant, Synodali sanctione edita inter promulgationes pag. 464. prohiberi sub pœna excommunicationis, aliisque ad arbitrium, quominus mas tredecim annos natus, & femina undecimum agens possint una decumbere cum affine carnali vel spirituali diversi sexus, decennioque majore; parentes afficiendos esse gravibus arbitrariis suppliciis, si filios diversi sexus expleto septennio idem cubile sinant habere commune; eos omnes excommunicatione *ipso facto* irretiri, qui idem contubernium faciunt cum natis, aliisque adolescentibus sexu dissimilibus, septennioque majoribus.

27. Tandem, quoniam longum esset omnia singillatim persequi ac compleri quæ Confessario scienda sunt: vehementer etiam atque etiam quisque rogatur, ut assiduo præ manibus habeat electam aliquam Theologiæ Moralis epitomem, & Catechismum Romanum, doctorum virorum cœtus libenter obeat, hanc instructionem attente legat, ex quibus omnibus non mediocrem fructum percipiet.

28. *Variæ formulæ actus contritionis, quem ut Pœnitentes eliciant ante receptionem sacramentalis absolutionis, Confessarii tam sæculares, quam Regulares curare omnino tenentur.*

DOmine Deus meus, spes salutis animæ meæ, intimo cordis dolore pœnitet me peccasse, & cupio emendare quidquid contra te commisi: ideo abominor & detestor omnia & singula peccata mea propter te Deum meum summum bonum; & immensam clementiam tuam humiliter deprecor, ut des mihi contritionem cordis, & lacrymas oculis meis, quibus defleam negligentias ac scelera mea, ut te auxiliante ad veram pœnitentiam, & dignam satisfactionem omnium delictorum meorum merear pervenire.

Actus Contritionis a Pœnitente eliciendus priusquam Sacramentaliter absolvatur.

DEus meus ex toto corde doleo, & super omnia me pœnitet deliquisse in infinitam tuam bonitatem, tum per se dignam quæ unice obedientia, amore, obsequio afficiatur, tum etiam quia me creasti, redemisti, servasti, & tot tantisque beneficiis haud intermisse cumulasti. Quapropter omnia & singula peccata mea abominor, indignum me noscens sempiterno beatæ vitæ præmio, dignum cruciatibus æternis: fretus tamen magna misericordia tua per merita Jesu Christi Redemptoris mei, & B. Virginis intercessionem spero me obtenturum veniam delictorum meorum, quæ rursus clavibus subjicio & detestor, firmam gerens voluntatem nuspiam, tua opitulante gratia, lædendi Divinam Majestatem tuam; & spondeo me fideliter imponendam pœnitentiam impleturum. Rogo te ut me adjuves, tuoque auxilio erigas, ut omni prorsus culpa, ejusque occasione abstinere, tuaque semper mandata facere valeam. Amen.

Alius Actus.

DEus meus detestor ac abominor omnia & singula peccata mea, quia injuriosus fui Divinæ Majestati ac bonitati tuæ. Statutum habeo ea confiteri, debitaque pœnitentia plectere, & me ad meliorem frugem recipere.

Alius actus similis.

PEccavi, mi Deus: super omnia & intimo cordis affectu doleo, omniaque patrata peccata odio ac abominatione prosequor, quia iis Te summum bonum meum, ac infinito amore dignum offendi. Parce, clementissime Domine, & miserere mei, nam propono culpas meas fateri, impositam pœnitentiam exequi, & Te posthac nulla amplius injuria impetere, tua auxiliante gratia. Amen.

Actus Contritionis in tentationibus utilis: dumque confitemur, & cubitum imus, ac ubique.

MIserere mei Deus: me pœnitet ex toto corde contra Te deliquisse, quia Te super omnia amo propter summam Bonitatem tuam per se super omnia amabilem, & tua suppetias præstante gratia nunquam relapsurum propono.

In Præclara Synodo Perusina congregata ab Eminentissimo quondam Cardinali de Torres, inserta fuerunt utilissima monita pro Confessariis Monialium, quæ hic attexere operæ pretium putavi, quum in ejusmodi arduo officio bene multa observanda sint in praxi.

Monita pro Confessariis ordinariis Monialium.

1. SAcerdos ad confessiones Monialium excipiendas designatus, commissam sibi provinciam ex obedientia, non turpis lucri gratia suscipiat & adeat.

2. Qua vitæ ratione, quibusque constitutionibus Cœnobium institutum sit, sedulo percontetur: aptos etiam sibi libros comparet, ut ad omne officii munus instruere, omnemque virtutem, quæ sensus externos cohibeat & componat, animum autem informet & ornet, ut patientiam, silentium, solitudinis amorem, clausuram, manuumque suarum laborem, Moniales docere possit, pro loci instituto, Superiorisque mandato.

3. Christianæ perfectionis studio unice indulgeat: & vanitatem omnem, superfluumque ornatum declinet.

4. Gravium doctorum, expertorumque hominum consuetudinem colat, eosque in consilium adhibeat.

5. Probo ac prudenti viro animæ suæ curam committat, ipsumque frequenter adeat.

6. Scite & caute suam aliorumque salutem operetur. Nusquam nimium sibi assumat: superbos enim odio habet Deus.

7. Caveat ne quovis prætextu nimis familiariter Monialibus utatur: sed quoties locum excipiendis confessionibus statutum adibit, comitate conditam gravitatem præseferat, unde Pœnitentes ad divinum veluti tribunal accedere concipiant.

8. Studiose caveat, ne cui se nimium dedat, & fidat, arcanaque committat: qua in re non solum dignitati inserviet, sed etiam tranquillitati, cum & suspiciones criminum, & anxietates vitaverit.

9. Nullam sibi peculiariter conciliari cupiat & curet: immo siquam nimis sui studiosam cupidamque experiatur, gravibus atque efficacibus verbis admoneat, a proposito deterreat, ad bonam frugem revocet.

10. Ut Moniales omnes ad humilitatem, christianæ virtutis & perfectionis fundamentum, instruat & ducat, nunquam eas, earumque opera laudibus afficiet ac efferet.

11. Extra assignatum locum, seu fenestellam ferrea tran-

transenna immobilique velo tectam, nusquam confessiones excipiat.

12. Nisi caritas vel necessitas urgeat, nullam speciatim advocet, nec extra confessionale, nec diutius, nec de rebus a spirituali salute alienis alloquatur. Superiorem tamen de monasticæ rei procuratione locutuam libenter audiat, optimisque quibus poterit consiliis jubavit.

13. Omnibus æquabiliter confessionum tempus dividet: si cui autem longius impendendum erit, magna sibi opus esse prudentia & cautione intelligat, ne ceteræ fraudentur, aut in suspicionem malarum rerum inducantur.

14. Publicas ne imperet pœnitentias, nisi ex publicis criminibus; Monialesque de rebus in confessione auditis, ac de propriis culpis verba facere prohibebit.

15. Nullam diutius sine necessaria causa detineat, aut ad generalem confessionem hortetur.

16. Antequam publico æris pulsu ad Beatam Virginem Angelica Salutatione colendam mane Christifideles excitentur, citra necessitatem confessionale non ingrediatur: eodem etiam signo vesperæ audito promptus relinquat.

17. In id omnem industriam conferat suam ut Moniales, dum proprias culpas confitentur, ineptam loquacitatem studiose devitent, pressis aptisque verbis utantur. Ad quod multum conferet, si quotidie, priusquam cubitum descendant, probe assuescant, totius diei cogitationes, sermones, opera, omissiones ad trutinam examenque sedulo revocare.

18. Excipiens confessiones Sacerdos caveat, ne se tædio vel indignatione affectum præseferat; sed gravitatem & de animarum salute sollicitudinem semper ostendat, a quærenda existimatione?, ac etiam pœnitentium satisfactione alienus.

19. Omnino in rebus omnibus ita se cum Monialibus semper gerat, ut nulli diffidentiam incutere possit.

20. In more positum habeat nullam apud ceteras laudibus efferre, multoque minus vituperationibus prosequi.

21. Si quam debitum Sorori honorem detrahere, aut ejus defectus aperire incipientem audiat, ne longius progredi, aptaque objurgatione carere sinat.

22. Quæ veniales culpas confessas minus ex animo doleat, nec respiscere statutum habeat, efficaciter edoceatur tum illatæ Deo injuriæ, tum pœnarum, quæ in Purgatorio luendæ manent gravitatem; ac etiam caritatis imminutionem, plurium donorum beneficiorumque privationem, necnon alia mala & detrimenta, quibus venialia peccata in hac quoque vita afficiuntur, atque mulctantur. Uno verbo, sollicite & accurate ad dolorem, propositumque excitetur.

23. Præ ceteris votorum observationem ob oculos gerat Confessarius Monialium; nec eas absolvat, quæ pecuniam aliasve res tenent præter concessas ad usum a Constitutionibus & a Superiore. Si qui objiciantur prætextus, scite prudenterque refutentur.

24. Bullæ a Clemente VII. editæ de muneribus executionem obnixe curet; ideoque noverit, probeque calleat quid in ipsa præcipiatur. Debitam negantes obedientiam non absolvantur.

25. Viderit ne quæ animum inducat suum ne moriens quidem, ut pro arbitrio disponat de rebus sibi usui commissis, multoque minus de cella.

26. Multus in eo sit ut Moniales nimio erga consanguineos, atque etiam erga sorores amore dimoveat.

27. Commune esse idem duabus cubile, aut duo in eadem cella cubilia collocari, citra necessitatem, vel Superioris mandatum non permittat.

28. Operam det ut a cancellis pro habendo cum exteris sermone factis quamplurimum abstineatur, præsertim divinorum officiorum, mensæque tempore, ac quoties sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum ab omnibus generaliter sumitur. Ubi autem aliqua congruis temporibus, & facultate obtenta, ad illos vocata accedat, meminerit, nec sine teste, nec de rebus futilibus, quæque statum suum dedeceant, nec diutius loquendum esse.

29. Comœdias vel etiam pias repræsentationes legi in Cœnobio, aut agi, nisi cum bona Episcopi venia, Sacerdos prohibeat: nullo vero pacto sinat, ut personatæ Moniales bacchanalium tempore incedant, viriles induant vestes, aliisque sæcularibus jocis indulgeant; honesta enim, ac religiosa uti recreatione, nunquam deposito habitu, eaque contentæ esse debent.

30. Prophanæ multoque minus lascivæ musices libros in Monasterio esse ne patiatur.

31. Etsi musicam pulcre calleat, nullo tamen pacto Moniales suas ipse docere instituat.

32. Quoniam feminarum est facile suspicari; dum communes omnibus sermones atque adhortationes Confessarius habet, caveat ne peculiares res attingat, vel defectus vituperet: poterit namque in audientium diffidentiam incidere.

33. Sacram Communionem ministraturus videat, ut cum debita animi dispositione, non ex consuetudine sumatur. Eam extraordinarie petentibus, nisi ad virtutes, defectuumque emendationem proficiant, aut non tribuat, aut aliquando differat. Illud sane curet, ne ab alio Sacerdote nisi ex Ordinarii licentia distribuatur.

34. Mentalis oratio deberet esse quotidianus animarum cibus, proinde a Monialibus potissimum diligenda ac colenda est, statutis præsertim horis. Ab illusionibus tamen dæmonis, dolisque caveant, & cum revelationes atque extases, quibus dignatas fuisse opinantur, Confessario aperire ordiuntur, inauditæ dimittentur.

35. Veram mortificationem non in multis abstinentiis, pœnitentiis, vigiliis sitam esse intelligatur; sed in interiori voluntatis, propensionum, cupiditatum abnegatione, ac cohibitione. Ad hanc igitur etiam atque etiam mulieres Deo dicatæ hortentur; in hac exerceantur.

36. Quoniam plures Moniales, præsertim vero quæ præsunt, eo animum inducunt suum, ut pravas in Cœnobium irreptas consuetudines evellere, aliisque mederi malis nolint, ea usæ excusatione, hæc jam tum in more fuisse cum ipsæ vel sacra claustra, vel officium inierunt; accuratissime ad omne munus instruantur; admoneanturque patratæ culpæ pœnam esse, perspicere quid cuique faciendum sit, ex ignavia tamen, vel imbecillitate omittere; majorem autem pœnam majoris culpæ duci, ne capere quidem aut videre obligationes suas.

37. Totus sit Confessarius ut feminas suæ curæ commissas & creditas ad religiosam atque evangelicam perfectionem instruat & ducat: multoque magis cavebit ne suis aut exemplis, aut consiliis iter ad illam quam expeditissimum impediat, & delinquendi præbeat occasionem.

38. Viderit, ne quam peculiari complecti benevolentia credatur.

39. Qui sibi sanguine, necessitudine, aliisque causis devincti sunt, quoad potest & licet, Monasterio diligenter prohibeat.

40. A consanguineis Monialium frequentandis abstineat.

41. Nihil dono unquam Monialibus det, ne sacras quidem imagines, nec ab illis accipiat.

42. A literis mittendis accipiendisque, nisi statim Episcopo ostendendis, abhorreat.

43. No-

43. Ne mutuos Cœnobio nummos det, nec ab illo sine Episcopi facultate mutuetur.

44. Inscia Superiora, & absque ejus mandato, nihil cuiquam emat, ne spirituales quidem libros.

45. Pecuniam a nulla accipiat ad Missas celebrandas, nisi ab ea, quæ præest, rogatus.

46. Lintea, mappas, omniaque suo usui inservitura nunquam Monialibus suenda, aut abluenda, agendave commutet.

47. Quoties divina in exteriori templo celebrantur officia, ipse superpelliceo indutus intersit, nec ante discedat, quam ceteri Sacerdotes omnes abierint. Idem plane præstabit, ubi aliqua sacrum Cœnobii habitum induat; nisi enim consanguinei, aliique egregii sint, depositio superpelliceo ipse exibit.

48. Clericus Ecclesiæ tantum ministret: cum Monialibus nihil sibi rei habendum esse sciat.

49. Si nullus monasticæ rei curam Syndicus habeat, sed solum per procuratores Episcopo & Superiori subjectos administretur: poterit prudens Confessarius Moniales, quæ præsunt, suis consiliis juvare, ac etiam videre, ne minister, ac famuli omnes Monasterio addicti rem male gerant, dilapident, damnove aliquo afficiant; atque cum opus erit, Ordinarium adibit, certiorem de omnibus reddet, & remedium rogabit.

50. Quæ clausuram spectant, quam rigidissime tueatur; datas ingrediendi facultates probe perpendat, quibusque circumstantiis & conditionibus afficiantur sedulo animadvertat.

51. Sine peculiari Episcopi licentia sacra ipse claustra non ingrediatur, nisi ægrotis Sacramenta ministraturus, vel morienti opem laturus: & tunc superpelliceo stolaque indutus recta cellam petat & nusquam alibi consistat. Solus in cubiculo non maneat, nisi cum cubantium confessiones excipit, quo tempore janua patefacta sit, ut optime videri, non audiri possit.

52. Ægrotantes non tangat, ne ut morbi quidem gravitatem cognoscat, nisi in certo periculo & articulo mortis ministrans extremam Unctionem.

53 Cum officia distribuenda erunt, nihil se huic rei immisceat præter quam ex Episcopi mandato, ad quem etiam deferet, si quid eum scire, optimum reatur. Cum electa Superiora cæremonias, ut ajunt non instituat, sed gravitatem semper religiose tueatur.

54. Ad puellas quod attinet quæ Monasterium ingrediuntur, vel jam ingressæ sunt; obnixe curet, ut quæ in Pontificio libello, cujus proinde exemplar apud se habebit, præcipiuntur, executioni mandentur. Specula, prophanos libros, aliasque vanitates in sacra claustra afferri non permittat, nec intra illa immodestas vestes, vagasque crinium compositiones adhiberi concedat.

55. A Professarum Monialium consuetudine illas avertat, & solum cum Magistris esse sinat. Legendi, canendi, musicaque instrumenta pulsandi artem ne ab externis edisceant; choreis, ac prophanis cantionibus ne indulgeant tantum erit; organa solum & clavicymbalum pulsare permittentur.

56. Id multo magis a Novitiis expetetur & exigetur.

57. Cum puella aliqua extra Monasterium existens, religiosum habitum sumptura accedit, admoneatur, positis vanitatibus vestium, anulorum, calamistratorum crinium Ecclesiam adeundam esse, nec sericæ cycladi, aut alio colore imbutæ quam nigro aut albo, aut fulvo, monasticam tunicam superimponi debere ex Episcopi mandato, de quo etiam puellæ parentes certiores fient.

58. Nulla habeatur in exteriori templo musica, cum aliqua Cœnobio nomen datura est: nec a parentibus faciendæ oblatio, in limine clausuræ fiat: nec Moniales apertis foribus, Sæcularibusque conspicientibus, honestas licet repræsentationes unquam agant.

59. Sacra claustra ingrediente puella, vel religiosum habitum induente, vel sollemnia professionis vota emittente, caveat Confessarius ne invito & inscio Episcopo oblata ultro, ac de more ab illius parentibus munera accipiat; vel ne Moniales esculenta poculentaque supra quam par sit a consanguineis petant, ut sibi dono dent.

60. Ubi comperiatur, puellam aliquam in Monasterio degentem, vel matrimonio collocatam, vel collocandam esse denunciationibus factis, illico Episcopus adeatur, ut illa domum ad parentes remittatur, priusquam a sponso visitetur, arrhisque consuetis donetur.

Monita pro Confessariis Monialium extraordinariis.

1. CONfessarius extraordinarius bis aut ter quotannis Monialibus adhibendus, plerumque peti solet vel curiositatis gratia; vel quia Ordinarius limis oculis aspicitur; idcirco si qui mittitur, religioso spiritu ac prudentia careat, cito evertet diuturni temporis edificium: quare

2. Prius quam Sacerdos provinciam sibi concreditam suscipiat administrandam, Episcopum adibit, ut de Monasterio cognoscat, aptisque instruatur admonitionibus & consiliis, unde abusus divellere, animasque ad veræ perfectionis studium excitare possit.

3. Nisi eo ingenio polleat, ut accommodum possit communiter habere sermonem, expediet e loco non exire, nisi auditis omnium confessionibus, & tunc Missam poterit celebrare.

4. Apud eam, quæ præest, aget, ut Moniales omnes Confessionale adeant, ne aliter cognoscatur quæ extraordinario Confessario indiguerint. Ipse vero nullam de suo nomine interroget, nec utetur tabella aliqua, in qua singulæ descriptæ sint.

5. Caveat, ne a quapiam ceterarum imperfectiones percontetur, poterit tamen a Superiora quærere quid de regulari disciplina sentiat, ut ipsam quibus potest consiliis omnibus adjuvet.

6. Nunquam se ordinarii Confessarii familiarem significet, ne Moniales aliquam capiant diffidentiam: viderit tamen ne quod illius factum vel dictum vituperet, aut certe, si aliud nequeat, excuset, dicens non recte intellectum fuisse.

7. Ne remittat, quod alter contraxit, & si moderatione opus sit, Episcopum certiorem reddat.

8. Si quam de Superiora, ejusque mandatis querentem audiat, quæso ne obsecundet, sed vel jussum vel jubentis animum tueatur, aut excuset, ac obedientiæ votum commendet.

9 Quo tempore confessiones excipiet, ab habendis cum ea, quæ præest, & cum ordinario Confessario sermonibus quamplurimum poterit, abstinebit.

10. Confessionum curium non intermittet, ut jam confessam rursus audiat: quæque generalem confessionem retexere cupient, nisi postquam omnes se stiterint, audiantur.

11. Ne se tædio molestiaque affectum præbeat; sed cunctas accurate juvet, non tamen plus æquo immoretur.

12. De spectantibus ad salutem, atque in confessionali solum sibi cum Monialibus agendum esse sciat. Nunquam se apud Episcopum verba facturum pro aliqua ægro animo affecta spondeat; nec comitiis electionibusque se immisceat.

13. Si, quid ipse de aliquo Episcopi mandato sentiat, interrogetur, ubi probare non possit, improbare non audeat. Rem totam Legislatori aperiat, eique curandam relinquat.

14. Perturbatis rebus, quæ ad Superioris aurem pervenis

venturæ non ſint, ſcite & commode, quoad poteſt, medebitur: quas autem ſine damno ad illum remittere poteſt, prudenter & caute remittet.

15. Trium votorum, præſertim vero paupertatis, obſervationem vehementer etiam atque etiam curabit juxta ea quæ jam præcepta ſunt, nec Bullam de muneribus laxiori interpretatione remittet: ipſe vero nihil unquam dono aut accipiet, aut tribuet.

16. Religioſi ſtatus onera obnixe imprimere in animos ſtudeat. Ad perfectionem efficaciſſimis verbis hortetur, ad eamque unum iter eſſe mortificationis mundique contemptum edoceat, a quo potiſſimum cancellorum frequentatio avertit.

17. Qui ſpirituales ſermones facere velit, raros, multaque affectos prudentia & cautione habebit.

APPENDIX

Superioribus hiſce Annis circa uſum Opinionis Probabilis *tria edita ſunt Decreta: Primum a Celſiſſimo, ac Reverendiſs. Principe, ac Epiſcopo Tridentino: alterum a Sacroſancta Romanæ, & Univerſalis Inquiſitionis Congregatione: utrumque autem occaſione quarumdam Theſium quas publicæ, licet in ædibus Parochialibus, concertationi quidam Theologus expoſuerat Aviſii in Tridentina Diœceſi. Tertium denique a Capitulo Generali Mantuano totius Ordinis FF. Minorum Seſſ. XV. habita die 8. Junii 1762. Ut votis aliquorum fieret ſatis, neve præfata Decreta auro, cedroque digna eruditorum aliquem laterent, ea evulgare conſultum duxi, una cum brevi elucidatione primi, & ſecundi Decreti.*

DECRETUM I.

Franciſcus Felix Dei gratia Epiſcopus, & S. R. I. Princeps Tridenti, Marchio Caſtellarii, Sacris Cæſareis Regiis Majeſtatibus a Conſiliis ſecretis, ex Comitibus de Albertis de Enno &c.

Perilluſtribus, Nobilibus, admodum Reverendis, & Venerabilibus reſpective Parochis, & Curatis Noſtræ Tridentinæ Diœceſis ſalutem in Domino ſempiternam.

DOlenti equidem animo percepimus, proxime elapſo Menſe Junio in loco Aviſii Tridentinæ hujuſce noſtræ Diœceſeos quoſdam Articulos, quos infra notabimus, manuſcriptos ad diſceptandum privatim domi fuiſſe propoſitos, ac diſcuſſos, ubi nullæ ſunt ſcholæ; quod quidem tunc diſſimulandum duximus, minime neſcii, privatam ejuſmodi exercitationem probro dedecorique ceſſiſſe Auctori, qui ab Oppugnatoribus in arctum ita adductus eſt, ut cauſſa illum palam cecidiſſe adſtantes omnes facile intellexerint. Cum vero noviſſime harum Theſium exemplar extra hanc Diœceſim typis editum in manus noſtras pervenerit, muneris noſtri ratio flagitat, ut confeſtim gliſcenti malo obviam eamus, ne Populus noſtræ curæ concreditus nimia opinandi licentia a recta ſalutis ſemita deducatur. Noveritis itaque a nobis Articulos, quos infra ſubjiciemus, acervatim ſumptos omnino rejici, improbarique, prout harum literarum tenore rejicimus, atque improbamus, prohibentes, ne ſub pœnis Canonicis, ac aliis arbitrio Noſtro iidem Articuli acervatim ſumpti in diſceptationem, uſumque deducantur. Officii porro veſtri partes in eo eſſe debent, ut Populum, cum ex ſacro ſuggeſtu, tum in Pœnitentiæ Tribunali dexterrime eo inducatis, ut ea ſequatur dogmata, quibus tum ratio ſolidior, tum gravior Auctoritas ſuffragatur. Quod dum a vobis ſancte obſervandum confidimus, Epiſcopalem vobis Benedictionem impertimur.

Datum Tridenti ex Arce Noſtræ reſidentiæ hac die tertia Januarii 1761.

Franciſcus Felix Epiſcopus.

Ad Mandatum Celſiſſimi, & Reverendiſſimi D. D. proprium Presbyt. Joſeph Antonius Bertinali Cancellarius.

Hic recitantur Theſes damnatæ, quæ legi poterunt in ſequenti Decreto.

DECRETUM II.

S. Rom. & Univerſ. Inquiſitionis confirmatum a SS. D. N. Clemente Papa XIII. quo prohibentur Theſes circa Probabiliſmum expoſitæ publicæ diſputationi Anno præterito 1760. Aviſii in Diœceſi Tridentina.

Feria V. die 26. Februarii 1761.

PEr ſuas literas ad Congregationem S. Romanæ, & Univerſalis Inquiſitionis, labente ſuperiori Anno datas, dolenter nimium conqueſtus eſt Antonius Ceſchi Tridentinæ Eccleſiæ Canonicus Decanus, Theſes quaſdam de Probabiliſmo a Parocho Aviſienſi Diœceſis Tridentinæ in Ædibus canonicalibus jampridem propugnatas, poſtmodum ſine nota loci, & Auctoris obſcuro prælo fuiſſe cuſas, & vulgatas non ſine Religionis detrimento, & bonorum offenſione, præſertim Eccleſiaſticorum, quorum pars ſuo eſt regimini, & vigilantiæ concredita. Poſtulante itaque eodem Decano congruum adhiberi remedium ingruenti malo, ne latius ſerpat, Theologicæ cenſuræ de more ſubjectæ fuerunt prædictæ Theſes unico contentæ folio impreſſo, cujus tenor ita ſe habet.

PROBABILISMUS

Publicæ diſputationi Vener. Clero Aviſienſi exercitii gratia expoſitus contra Probabilioriſmum ſtricte ſalem, utpote negotium perambulans in tenebris.

Pro die 30. Junii 1760. in Ædibus Canonicalibus Aviſii.

Utinam obſervaremus mandata Domini certa! Quid nobis tanta ſollicitudo de dubiis? *Celeberrimus P. Conſt. Roncaglia lib. 2. c. 3.*

I.

Probabiliſmus noſter verſatur circa hæc tria.

Licet ſequi probabiliorem pro libertate, relicta minus probabili pro Lege.

Licet ſequi probabilem æque pro libertate, relicta æque probabili pro Lege.

Licet ſequi minus probabilem pro libertate, relicta probabiliori pro Lege.

Ex iis deducuntur ſequentia Paradoxa.

II.

II.

Usus Probabilismi maxime tutus. Usus Probabilioris-mi maxime periculosus.

III.

Usus genuini Probabilismi minime in laxitatem degenerare potest.

Usus Probabilioris-mi stricte talis in Rigorismum excurrere debet.

IV.

Probabilioristas qua tales, qui ex consilio probabiliora sequuntur, laudabilissime operari affirmamus.

V.

Probabilioristis stricte talibus, qui ex præcepto, quod numquam clare probant, se ipsos, & alios ad probabiliora impellunt, merito Rigoristarum nomen imponimus.

VI.

Qui nullatenus ad Christianam perfectionem tendere possunt, nisi sequendo probabilissima.

VII.

Abusus Probabilioris-mi stricte talis non solum licentiæ frænum, sed licentiæ calcar est, quod Gallorum testimonio comprobamus.

VIII.

Genuinus itaque noster Probabilismus, qui nec morum corruptelam inducit, nec a S. Sede unquam male fuit notatus, origine sua Thomisticus, progressu ætatis Jesuiticus, utpote a quo arctatus, emendatus, & contra Jansenianos furores propugnatus fuit.

IX.

Qui ergo habitat in adjutorio fundatissimi Probabilismi, sub protectione plurimorum ex omnibus Orbis Christiani nationibus præstantissimorum Theologorum commorabitur secure.

Ex Historia Critica.

X.

Hinc sine ulla laxismi nota Benignismum etiam vocamus; sed legitimum, quem suadent utraque lex Cæsarea, & Pontificia; sed Dominicanum, quem illustris Dominicanorum Ordo jam a primis temporibus est amplexus; sed Pium qui Christianam pietatem fovet; sed Thomisticum, quem S. Thomas in amoribus habuit, qui ducentas, & plures opiniones libertati faventes in suis sententiarum libris docet; sed Christianum, qui Christo Domino summe familiaris fuit.

O. A. M. D. & V. G.

Pro coronide. Probabilismus noster stans pro libertate, est notabiliter probabilior ipso Probabilioris-mo stante pro Lege.

Cum vero Theses hujusmodi notæque Theologicæ expensæ fuerint in Congregatione Generali habita in Palatio Apostolico Quirinali coram Sanctissimo Domino Nostro Clemente Papa XIII. Sanctitas sua auditis Eminentissimorum Dominorum S. R. E. Cardinalium in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalium Inquisitorum a S. Sede Apostolica specialiter deputatorum suffragiis, folium prædictum, & Theses in illo expositas prohibendas, ac damnandas esse censuit, prout præsenti Decreto damnat, & prohibet tanquam continentia propositiones, quarum aliquæ sunt respective falsæ, temerariæ, & piarum aurium offensivæ. Illam vero excerptam a numero X. nempe *Probabilismum, qui Christo Domino summe familiaris fuit*, proscribendam uti erroneam, & hæresi proximam. Præfatum itaque folium sive Theses ut supra exscriptas sic damnatas, & prohibitas Sanctis. D. N. vetat ne quis cujusque sit status, & conditionis ullo modo sub quocumque prætextu, quovis idiomate imprimere, ac imprimi facere, vel transcribere, aut jam impressum sive impressas apud se retinere & legere, sive privatim, sive publice propugnare audeat; sed illud, vel illas Ordinariis locorum, vel hæreticæ pravitatis Inquisitoribus tradere, & consignare teneatur sub pœnis in Indice librorum prohibitorum contentis.

Benedictus Veterani Assessor.

DECRETUM III.

In Capitulo Gener. Mantuano totius Ord. FF. Minor. Sess. 15. habita die 6. Jun. 1762. promulgatum.

CUpiens Generale Capitulum ea scandala ab Ordine removere, quæ ex nimia opinandi licentia, in doctrinis præcipue ad mores pertinentibus oriri, & suscitari possent; renovat, & confirmat eas omnes Constitutiones, quæ in aliis præcedentibus Generalibus Capitulis de Doctrinis in nostris scholis, & a nostratibus seligendis decreta sunt. Et ad hunc effectum mandat, & præcipit Sacræ Theologiæ Lectoribus, aliisque omnibus, quatenus doctrinas tutiores, & probabiliores doceant, & amplectantur.

Hoc autem Decretum datis ad suos subditos Encyclicis literis evulgarunt, & illius observantiam quanta pollebant auctoritate præceperunt Reverendiss. P. Petrus Joannetius de Malina Generalis totius Ordinis FF. Min. S. Francisci iterato Minister die 4. Octobris 1762. Romæ ex Ara Cæli, necnon Reverendissimus P. Paschalis a Varisio Commissarius Generalis Cismontanus ex Ara Cæli ad mensem Martium proxime superioris anni 1763.

Porro quanti faciendum sit hujusmodi Decretum vel inde licet arguere, quod a gravissimis Patribus longe amplissimi Ordinis manarit, sitque oppido consentaneum aliis antiquioribus ejusdem Ordinis Constitutionibus, neque ullus illi ausus fuerit contraire, sed plenum, ut asserunt, deinceps in Franciscanorum Scholis effectum habuerit; acta quoque prædicti Capituli a Summo Regnante Pontifice ultimum obtinuere roboris firmamentum.

Si plura cupis quæ prodant quænam sit hac de re Apost. Sedis mens, atque sententia Pontificum Max. vide P. Ferraris Prompt. Biblioth. Tom. V. voce *Opinio probabilis*, & Tom. II. voce *Conscientiæ*.

FINIS.

INDEX ALPHABETICUS NOMINUM, AC RERUM.

Majori dilucidationi ſequentis Indicis conſulentibus nobis viſum eſt Lectores admonere de iis omnibus, quæ paſſim occurrunt. Duplici conſtat typorum forma; prior, quæ vulgo dicitur *tondo*, complectitur tum Antoinii, tum Carboneani doctrinam, in eaque numerus Romanus exhibet volumina, littera *p* Partes, & arabicus pagellas reperiendas. Poſterior, quam dicimus vernaculo ſermone *corſivo*, complectitur P. Staidel noviſſima additamenta; & in ea obſervandus pariter Romanus numerus ad volumina reperienda accommodatus; item arabicus, qui pagellas, & alter arabicus, qui columnas exhibet.

A

Abiſſini, eorumque errores, & diſciplina. II. p. II. 173. 194

Abortus. V. *Fœtus*.

Abſolutio Sacramentalis, ejuſq. verba. III. p. I. 122. ad eam repetendam nova confeſſio requiritur 123. ſub conditione, quando valet. *ib.* data abſenti invalida. *ib.*

Abſtinentia quid. II. p. I. 126

Accuſator & denunciator inter ſe differunt. II. p. II. 130. Denunciare quis teneatur, & quando ab accuſatione deſiſtere. *ib.* & 131.

Acedia, ejus filiæ, ac remedia. I. p. II. 170

Actio omnis, vel omiſſio, quæ non eſt ex dictamine conſcientiæ, peccatum eſt. I. p. II. 36

Actus ut ſit honeſtus & bonus quid requiritur. I. p. II. 24. Actus internos, externoſque Eccleſia præcipere poteſt. 71. Actus habens objectum malum, & finem malum pejor eſt, quam ſi eſſet ſolum malus ex alterutro. 125

Actus ex genere ſuo venialis, vel indifferens fit mortalis per accidens. I. p. II. 131. Actus omnis, qui eſt cauſſæ, finis, vel occaſio omiſſionis malæ, contrahit ejus malitiam. 138. Actus venialis ex objecto indifferens fit mortalis interdum ratione ſcandali. 132

Actus voluntatis diviſio. I. p. II. 2. Actus externus per ſe non auget bonitatem, vel malitiam formalem volitionis efficacis: auget tamen ſæpiſſime per accidens bonitatem, vel malitiam actus interni, a quo imperatur. I. p. II. 146. 147

Adjuratio quid, & qua ratione differat a juramento. II. p. I. 89

Adoratio, ac multiplex ipſius diviſio. II. p. I. 64

Advena quis dicitur. I. p. II. 87

Advertentia, ejus diviſio, ac proprietates. I. p. II. 127. 128

Adulator quis, & ad quid teneatur. II. p. I. 171

Adulterium, ejuſdemque diviſio. I. p. II. 158

Adulteri ad quid teneantur. II. p. I. 195

Adulterum in adulterio deprehenſum non licet occidere. II. p. I. 182

Adulti non ſunt baptizandi, niſi prius inſtruantur. III. p. I. 32

Adulti, qui a Chriſtiana Fide receſſerint, ac ad eamdem inde revertentes non tenentur Apoſtaſiam coram infidelibus publice cum periculo vitæ retractare. II. p. I. 30

Advocatus, ad quæ ex juſtitia teneatur. II. p. II. 136

Aerius, ac error ipſius. II. p. II. 157

Agapæ quid, & cur ab Eccleſia ſublatæ. II. p. II. 148

Aggreſſorem, qua lege liceat occidere. II. p. I. 185

Agnus Dei ex quibus confecti, quidque ſignificent. II. p. II. 163

Albanenſibus in Italia, vel alibi ſub Epiſcopis Latinis degentibus in proprio ritu manere permiſſum eſt. II. p. II. 188

Altare unicum antiquitus in qualibet Eccleſia, ac ſemel in eo celebrabatur in die. II. p. II. 176

Altarium per Epiſcopos conſecratio a primis Eccleſiæ ſæculis. *ib.*

Amare Deum ſuper omnia intenſive non tenemur. II. p. I. 38

Ambitio quid, & qualis culpa I. p. II. 152

Amoris definitio, atque diviſio. II. p. I. 35. Amoris Dei ſpeciale quod extat præceptum, ad quid obligat, & qualis amor hic eſſe debeat. 37

Amor ſpei, ſeu concupiſcentiæ. 36

Amplexus, tactus, oſcula etiam in partibus honeſtis interdum mortalia. I. p. II. 165

Ancillarum officia erga dominas. II. p. II. 124

Animalium dominium quomodo acquiritur. II. p. I. 145 Quid de feris, & ſilveſtribus animalibus; quid vero de manſuetis ac domeſticis. *ib.*

Antimenſion. II. p. II. 176

Antytipa quid. III. p. I. 83

Apoſtaſia a fide, quid, & quotuplex. II. p. I. 30

Apoſtatæ in articulo mortis conſtituti rogantes ſecreto Confeſſarium, ut ſecreto ipſos abſolvat, quomodo ille ſe gerere debeat. *ib.*

Apoſtoli cur miſſi per univerſum Orbem. II. p. II. 154. conſtituebant ubi opus erat Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos. 159

Apparitor, ejuſque obligationes. II. p. II. 137

Appollinariſtæ, eorum errores, & nomina. II. p. II. 170

Approbatio Confeſſarii. III. p. I. 124

Arcanum, qua cautione liceat aperire. II. p. I. 223. Arcanum, ſecretum conſilium, & his ſimilia explorantes, quando graviter peccant, & ad remiſſionem tenentur *ib.*

Archiepiſcopi nulla poteſtas ordinaria diſpenſandi in legibus Epiſcoporum ſuæ Provinciæ. I. p. II. 95

Armeni, eorum Patriarcha, Archiepiſcopi, & Epiſcopi. II. p. II. 168. errores, ſectæ, & damnatio. 170. cogendi ad miſcendam cum vino aquam in Miſſa, & quare? 195. quare ob azymorum uſum damnantur. III. p. I. 69

Ars notoria quid. II. p. II. 144

Artotytæ ab Eccleſia damnati. II. p. II. 168

Aſpectus partium pudendarum alterius, vel ejuſdem ſexus quando eſt mortale. I. p. II. 165

Aſperſio aquæ luſtralis, ejus ſignificatio. II. p. II. 162

Aſſecuratio, ac ad ejus juſtitiam requiſita. II. p. II. 48

Aſtrologia quid, & quotuplex. II. p. II. 144

Attentio quæ, & quotuplex, quæque ad ſatisfaciendum præcepto requiratur. II. p. I. 70

Attritio. III. p. I. 94. eadem ex metu gehennæ. 99

Avaritia quid, quando culpa lethalis, quæ filiæ, & remedia. I. p. II. 153. & *ſeq.*

Auctarium ut juſte exigi poſſit ob lucrum ceſſans, quæ conditiones requirantur. II. p. II. 23

Azymorum doctrina. III. p. I. 72

AXIOMATA.

Acceſſorium ſequitur naturam principalis, non valet in omnibus. I. p. II. 83. ejus limitationes. *ib.*

Actus agentium non operantur ultra intentionem eorum, quando verum. I. p. II. 81.

In dubio tutior pars eſt eligenda. I. p. II. 51. *In dubio melior eſt conditio poſſidentis*, quando hæc valent. *ib.*

A

Bimelechi Regis Saram popoſcentis qualis ignorantia. n 209. 271. I. p. II. 141

Abrahæ connubium quomodo æquiparetur cælibatui Baptiſtæ Joannis. n. 305

Acetum, acidumque vinum, an aptæ Euchariſtiæ materia. Vid. Euchariſtia.

Actionis nomen quid ſonet. n. 86. *Definitio actionis humanæ* n 96

Actiones hominis interiores, & exteriores. n. 88. *Spirituales, & materiales*. n. 89 *Naturales, & Morales ſeu humanæ*. n. 93 94. *Actionum moralitas potiſſime dignoſcenda ex diſpoſitione agentis*. n. 92. 95 *Morales elicitæ, & imperatæ*. n 98. & ſeq. n. 377. & ſeq.

Actionum eſſentia phyſica, & moralis. n 248 p II. 120. *Principia efficientia, dirigentia, allicientia* 63. *Actiones prodeuntes ex ignorantia invincibili an dici queant honeſtæ & meritoriæ*. n. 216. *Actionum intellectus, & voluntatis ſeries, & coordinatio*. n. 117. 128

Actioni uni eidemque an bonitas ſimul, & malitia poſſint ineſſe. n. 263. & ſeq. *Internæ, externæque bonitas vel malitia num ſit unica*. n. 382. 383. *Externa an bonitatem vel malitiam addat internæ*. n. 384 & ſeq. *Externa varias ob cauſſas aperienda in Confeſſione*. n. 389.

Advertentia actualis non requiritur ad peccandum, ſufficit virtualis. I. p. II. 127

Ægidius Rom diſcipulus S. Thomæ. I. p. II. 46. *Decus Columnenſis Familiæ, & Scholæ Auguſtinenſis*. II. p I. 2

Ægyptiacæ obſtetrices haud remuneratæ ob mendacium. n. 397

Affectus graviter inordinatus cauſſa mortalis peccati. I. p. II 132

Agere juſta, *&* juſte, *differunt*. n. 287

Aguirius Card. Colum. Benedictinæ Scholæ. II. p. I. 2. *Multa refert de Probabiliſmi ortu, indole, ſorte*. I. p. II. 54. & ſeq *In provecta ætate Probabiliſmum deſeruit*. 60

Albertus de Albertis infectator ſtrenuus laxiorum TT. n 59

Alexandri VII. S. P. Decretum torquet Probabiliſtas. I. p. II. 58

S. Ambroſii opus de Offic. *eximium*. n. 27. & ſeq. *Monitum de ſelectione opinionum*. I. p. II 62. *De non dimittendis egenis & ruricolis tempore penuriæ*. II. p. II. 71. 2. *Sollicitudo de exteriori Clericorum modeſtia*. 82. *De vitando mulierum conſortio*. 78

Amor concupiſcentiæ non eſt actus ſpei. III. p. I. 93. *Toteſt dici mercenarius vel ſimpliciter, vel ſerviliter*. ib. *Mercenarius ſimpliciter a S. Franc. Saleſio pulchre deſcribitur*. ib.

Antiochenæ mulieris factum a D. Auguſtino narratum. I. p. II. 142

S. Antoninus Archiep. defenſor Probabilioriſmi. I. p. II. 57.

Antoine Theologia Moralis aſſenſu Pontificio prælegitur in Collegio Urb. de Propaganda Fide. I. p. II. 61

Arbitrium liberum an cogi poſſit. n. 179. *Vid.* Liberum, Libertas.

Athenienſes inceſtuoſi, & ſodomitæ. n. 13. I. p. II. 143. *Attritio orta ex ſolo metu pœnarum non eſt ex ſe mala*. n. 186. *Non videtur tamen excludere affectum peccati*. n. 184. I. p. II 4. *Nec dolorem parere de offenſa Dei*. III. p I. 93. *Debet ideirco informari aliquo Dei amore*. ibidem.

B

Baptiſmus quid. III. p. I. 14. ejus cæremoniæ, & ſignificationes. 33. quæ, & quotuplex eſt ejus materia. 14. materia proxima, ſeu ablutio quomodo exercenda pro caſuum varietate. 15. ad ejus valorem ſufficit unica infuſio, ſeu immerſio. *ib.*

Baptiſmi forma quæ eſt. 16 ad Baptiſmi valorem exprimi debet ablutio actualis, & perſona baptizanda. *ib.* item diſtincte trium Divinarum Perſonarum expreſſio. *ibid.* quæ ſunt invalidæ, ac dubiæ formulæ. *ibid*

Baptiſmus valide ſuſceptus numquam iterari poteſt. *ib.* & 17. Baptiſmus ſub conditione quando eſt iterandus. 17

Baptiſmus in re, vel in voto omnibus eſt neceſſarius neceſſitate medii ad ſalutem. 20

Baptiſmus non eſt conferendus ubi periculum adſit perverſionis 27. in caſibus illicitis collatus validus eſt. *ib.* extra neceſſitatis caſum conferri nequit abſque cæremoniis. 33. ejus differentia quoad cæremonias inter Orientales, & Occidentales. *ibid.* Item quoad uſus plurimos Orientalium adminiſtrandi Parvulis poſt Baptiſma Confirmationem, & Euchariſtiam. 34. & quid hac ſuper re Sedes Apoſtolica decreverit. *ib.*

Baptiſmi Miniſter apud Latinos. 21. Græcos, alioſque Orientales, eorumque errores, & abuſus hac de re. 32. & circa Baptiſmi ſubjectum. *ib.*

Baptiſmi materia, ac forma apud Græcos, alioſque Orientales, eorumque diſſenſus circa modum adminiſtrandi. 28.

Baptiſmi effectus, ejuſque diſpoſitiones. 23. quid de Baptiſmo recepto ob bonum aliquod temporale. 26

Baptizari a pluribus unus, idemque nequit. 21. Infans nondum natus, vel monſtrum num, & quando baptizari poſſit. 22. quid de filiis Infidelium parentibus invitis. *ib.*

Bartholomæus Parvus Ordinis Prædicatorum Orthodoxam fidem ſtabilivit in Naxivanienſi Majoris Armeniæ Provincia. II. p. II. 183

Bartholomæus Medina auctor Probabiliſmi. I. p. II. 50

Bellarmini Judicium de opinione probabili. I. p. II. 51

Bellum quando, & quibus conditionibus licitum. II. p. I. 57

Benedictiones, & Preces Eccleſiæ quomodo ſervandæ. II. p. II 161. *& ſeq* Benedictiones variæ, variæque Preces in Eccleſia. *ib. & ſeq*

Benedictiones, & Preces feminarum. Vid. *Feminæ*.

Beneficium Eccleſiaſticum quid. II. p. II. 55. quotuplex. *ib.* quot modis acquiritur. 56

Beneficii ut capax aliquis ſit quas dotes debet habere. II p II. 59

Beneficia curata ex SS D. N. Benedicti XIV. conſtit. conferri nequeunt Presbyteris, aut Clericis Congregationis Miſſionis, nec beneficia Sæcularia Eccleſiaſtica Canonicis Regularibus Lateranenſibus, aut SS. Salvatoris abſque Indulto Apoſtolico. II. p. II. 60

Beneficia plura etiam ſimplicia non licet habere ubi unum ad ſuſtentationem ſufficiat. *ib.*

Beneficium quodvis etiam ſimplex mortale eſt conferre indigno, eumque præſentare, eligere &c. dum haberi poteſt dignus. 61 Beneficium ſimplex dare minus digno, cum id caritas, vel quid ſimile poſtulat, nulla eſt culpa. 64

ad Beneficium annexam habens curam animarum vel quid

quid simile magni momenti, eligere, postulare, proponere, aut præsentare dignum omisso digniore mortale est. 62
Beneficia quot modis amittantur. 64
Beneficiorum obligationes. 82
Beneficiarius si privetur omnibus beneficii fructibus respondentibus iis diebus, quibus non recitavit, si objerit alia Ministeria officio adnexa, ad quid tenetur. 84
Beneficium possidens, & nullos ex illo fructus percipiens multis in casibus tenetur horas recitare, in multis non tenetur. 85
Beneficiati Choro addicti ad quid tenentur. *ib.* quando excusantur a præsentia Chori, & a residentia. 86. *& seq.* in Choro tenentur canere. 87. quid circa Beneficiatos Choro addictos statuit Benedictus XIV. *ibid.*
Beneficiati tenentur juxta communem opinionem partem fructuum beneficii superfluam honestæ sustentationi impendere in pauperes, vel alios pios usus. 88
Benedictus XIV. Constitutionem sancivit qua præscribit methodum in examine, & proscriptione Librorum servandam. II. p. I. 21. Ad eliminandum Blasphemiæ scelus per Breve quid statuit. 104. Regulas pro restauranda, ac sarta tecta servanda jejunii disciplina constituit, & methodum in dispensationibus servandam præscripsit. 131. Idem Ecclesiæ Orientalis disciplinam quoad jejunium statuit. 135. Multa etiam statuit circa Clericos negotiatores per se vel alieno nomine. II. p. II. 75. item de Comis suppositiiis. 80. item quoad Clericos beneficiatos Choro addictos. 87. Et circa usuræ prohibitionem per Encyclicam Epistolam ad omnes Italiæ Episcopos. 18. *& seq.*
Blasphemia quid est. II. p. I. 103. triplex est, & specie diversa. *ib.* ad Blasphemiam revocantur alia signa contra Deum licet verba non adsint. *ib.*
Blasphemia est maledicere Creaturis irrationabilibus quatenus sunt Creaturæ Dei. *ib.* Omnis blasphemia per se mortale peccatum est, nec admittit levitatem materiæ. *ibid.* nec ad mortalem blasphemiam acquiritur intentio expressa ac formalis Deum inhonorandi. *ib. & seq.* Blasphemia hæreticalis, & imprecativa debet declarari, ut plura peccata specie diversa. 104. Consuetus proferre blasphemias, vel sibi vel aliis Dæmonem, vel grave malum imprecari, tenetur sub mortali efficaciter proponere, & serio conari eam evellere. *ib.* ad blasphemiæ scelus eliminandum quid per Breve præscripsit Benedictus XIV. *ib.*
Bona triplicis sunt generis. II. p. I. 47
Bona quæ debemus Deo. II. p. I. 36. alia intrinseca, alia extrinseca. *ib.* Bona spiritualia alia naturalia, alia supernaturalia. II. p. I. 181
Bona filiifamilias. Vide *Filiifamilias.*
Bona vacantia, derelicta quæ dicuntur, cui, & quando restituenda sunt. II. p. I. 164
Bona, ac debita incerta quæ dicuntur, quæ bona aliena inventa, quando & cui restituenda. *ibid.*
Bruta animalia licite occidi in usus hominum de fide est. II. p. I. 182

Bachonus Joan. Theologus & Canonista insignis Carmelitarum. n. 333.
Bajus putavit non necessarium statum gratiæ ad promerendam gloriam cœlestem. n. 396. *Alios fovit palmares errores. Vid.* Novatores.
Beatitudo suprema homini proposita instar finis ultimi. n. 1. 3. *Objectiva, & formalis.* III. p. I. 93. *Debet comparari honestis actionibus.* n. 2. 4. *Variæ de illa Philosophorum sententiæ. Vid.* Philosophi.
Benedictus XIV. a rigore æque ac laxitate in moralibus alienus. n. 75. 82. *Hinc tum rigidas, tum laxas quorumdam Scriptorum sententias repudiavit.* n. 76. 80. 81. *Probabilismi usum in æquilibrio contrariarum opinionum nequaquam probavit.* I. p. II. 44. *Encyclicis Literis docuit Confessarios sectari Probabilioris mum.* 59. *Modum studendi, & judicandi de dubiis morum iisdem monstravit.* ibid. *Cur passim in suis Operibus decreta Sacr. Congregationum protulerit.* 61.
Beneficiorum Ecclesiasticorum pluralitas quonam sensu mala. II. p. II. 60. *Quinam de ea scripserunt.* ibid. *Qui proprie dignus, vel indignus beneficiis.* 61. *Quænam debent concurrere, ut horum collatio facta minus digni sit grave peccatum acceptationis personarum.* ib.
Beneficialium fructuum dominium an Clericis competat. Vid. Clerici.
Beneficiarius ante possessionem beneficii ordinarie non tenetur recitare Officium Divinum. 83. *Omittens recitationem spatio sex priorum mensium consequentium possessionem ac fructus restituere debet.* ibid. *Posthac non esse a restitutione immunem ob quamlibet culpabilem omissionem recitationis, certum est.* 84. *Num privetur* omnibus *fructibus beneficii ob omissionem* solius *Officii.* ibid. & seq.
Beneficiarii absentis a Choro quale peccatum. 85. & seq. *Chorum frequentans ob distributiones quotidianas an Simoniacus.* 86. *Distributionum rite perceptarum gaudet dominio.* ibid.
Blasphemis injungenda gravissima pœnitentia. II. p. I. 104 *Objurgandi, & denuntiandi.* ibid.
Boetius Joan. imprudenter & inepte contendit, voluntatem cogi posse n. 154.
S. *Bonaventuræ mere Seraphicus.* n. 350. *Discipulus Alexandri Alensis.* n. 144. *Amicus D. Thomæ Aquin. eique compar in erudienda Ecclesia.* n. 39. *Vid.* Sixti IV. & v. Constit. *Sectator Probabilioris mi.* I. p. II. 43. 54. *Immerito Probabilistis adnumeratus a Pegulteo, & Titanophilo.* 55. 56. *Adserton sanæ doctrinæ moralis de ebrietate.* I. p. II. 170. *Redactus olim ad incitas a cacodæmone.* 168. *Dominicæ Passionis recordatione mox liberatus* ib.
Bonitas formalis humanarum actionum requirit, ut agens ipsam cognoscat, & appetat. n. 319. & seq. *Secus dicendum de formali illarum malitia.* n. 321. *Ad eam bonitatem haud necessarium appetere directe finem ultimum.* n. 313.
Bonum morale quid. n. 155. *Veri boni nomenclatione excidit, ubi ab honestate separatur, quidquid contra sentiant Pseudo Politici.* n. 257. 258.

C.

CAbasilæ, aliorumque opinio circa Eucharistiæ formam. III. p. I. 76
Calix, & Patena pro Missæ Sacrificio præter consecrationem quid requirunt. III. p. I. 62.
Calicis usus Laicis interdictus. II. p. II. 148
de Calicis consecratione Thomistarum opinio. III. p. I. 85
Calumnia, quid, & quale peccatum. II. p. I. 199. ejus falsitate detecta ad quid teneamur 202.
Cambium quid, quotuplex, quando licitum. II. p. II. 47
Canones Apostolici. II. p. II. 153. Canones quoad jurisdictionem Ecclesiasticam. *ib.* Canones pœnitentiales, eorum origo, & usus, III. p. I. 119
Cardinalis de Torres plures damnavit Græcorum abusus. II. p. II. 195
Castitas quid, & quotuplex. II. p. I. 127.

Caritas quid est, ejus divisio, ac objectum. II. p. I. 35. & seq. differt ab amore Spei; seu Concupiscentiæ. ib. est virtus omnium excellentissima. 36
Caritatis actus proprii, & eliciti. ibid. ex Caritatis præcepto tenemur omnes actiones nostras ad Deum referre 4. Actus Caritatis formula. 41
Caritati omnia peccata generaliter adversantur. 54. aliqua tamen specialiter. ib.
Caritatis objectum formale erga Proximum. 42
Caritatis præceptum erga Proximum obligat etiam erga inimicos, ac si non essent tales. ibid. ex Caritate ad quid erga inimicos obligamur, ibid. & seq.
In Caritate ordo servandus est. 44. alter in personis, alter in bonis. ibid. Ordo dilectionis in se ipsum, & in proximum. 45. cetera vide Amor, Dilectio, Inimicus, Proximus, Caritas in Deum &c.
Casus reservati; ab iis qui absolvere possunt. III. p. I. 130
Catholicus a quovis interrogatus de sua Religione graviter peccat contra fidem negando se esse Catholicum. II. p. I. 7.
Catholico transeunti per loca Hæreticorum, num & quando liceat comedere carnes die vetito. I. p II. 76
Causæ excusantes ab obligatione omittendi opus servile, vel forense, aut contractum. II. p. I. 75
Cælestinus III. in cap. laudabilem de frigidis quid declarat. I. p. II. 49
Censura quid, & quotuplex. III. p. II. 64. quæ culpa ad eam contrahendam requiritur. 65. a gravi censura quæ excusent. ibid. quando censenda invalida. 67. Quinam ea pollint ligari. 69. Censuras qui ferre possunt. 71. ab eis absolvere. ib. quæ notanda quoad illarum absolutionem. 74
Census quid & quotuplex, quando licitus. II. p. II. 43
Cereorum usus & significatio. II. p. II. 162.
Ceremoniæ veteris legis cur infima elementa vocentur. ab Apostolo. II. p II 151. quid exprimerent. 148. quæ in sacramentis adhibentur, simplicitati Christianæ Religionis haud adversantur. 150.
Certitudo importat duo, prudentiam, & firmitatem adhæsionis. I. p. II 39
Cessatio a divinis quid. III. p. II. 80
Cessio bonorum facta a Creditoribus libera a restitutione II p. I. 177.
Chirurgus in extrema, vel gravi necessitate pauperum tenetur curare gratis sub mortali. II. p. II. 139. Chirurgi obligationes. ib. Chirurgiæ exercitium Clericis prohibitum. 80.
Choreæ, Saltationes, & Theatrici Ludi diebus festis quando sint mortale. II. p. I. 74.
Christus septem instituit Sacramenta. III. p. I. 1. confecravit in azymo III. p. I. 70
Circumspectio quid. II. p. I. 129.
Clementia quid. II. p. I. 128.
Cleri Gallicani de opinione probabili judicium. I. p. II. 31
Clerici qui dicuntur. II. p. II. 66
Clerici in Conscientia obligantur legibus, quæ Sacr. Canonibus, vel officio Clericali non repugnant. II. p. II. 66. Sunt Cives, & partes seu membra Communitatis politicæ. ibid. & seq.
Clericis quæ sunt specialiter prohibita. II. p. II. 66. quæ specialiter præcepta. 81.
Clericis est prohibita cohabitatio cum feminis ubi suspicio esse potest. 78. item ipsis prohibitus est Comæ suppositiliæ usus. 81
Clerici qui pensionem Clericalem accipiunt, tenentur superflua in pia opera impendere. 91. quid de bonis quæ ex ministerio spirituali recipiunt. ibid.
Clericus habens bona patrimonialia, & Ecclesiastica, quid de bonis Ecclesiasticis facere debet. 92
Clerici Orientalis obligationes. 178. item privilegia ibid. & seq. Clericorum percussores. III. p. II. 79.
Codicillus quid est. II. p. II. 536. ad ejus valorem quinque testes sufficiunt. ibid.
Cogitatio de venereis rebus cum plena advertentia, si adsit venerea delectatio, quæ non reprimatur, mortale est. I. p. II. 162
Cognatio dirimens Matrimonium quotuplex. III. p. II. 20
Collatio libera quid est. II. p. II. 56.
Commodantis, & Commodatarii obligationes. II. p. II. 30.
Communicatio cum Schismaticis, & Hæreticis in quibus casibus, quibus, quando, & quomodo sit prohibita. II. p. I. 31. varia hac super re decreta edita a Sac. Congr. Inquis. 32
Communio Paschalis in propria Parochia peragenda. III. p. I. 53. quale tempus Paschale. ibid. quid de vagabundis. ibid. prævenienda ab eo, qui tempore Pascatis impedimentum timet. 54. qui arcendi a communione. 60. semel tantum eadem die communionem recipere licet. 54
Compensatio occulta quid est. II. p. I. 215. causa minoris stipendii quibusdam uti non licet. ib. certis concurrentibus conditionibus licita est. ib. quæ, & quot sunt hæ conditiones. ib. & seq.
Mera Complacentia de actu seu objecto mortali contra justitiam, est mortale contra justitiam. I. p. II. 149. mortale tamen non est gaudere præcise de objecto ex se non malo, sed sola lege positiva vetito, quatenus non est de se malum. ibid.
Concionatores quam scientiam habere debent, ac aliis explicare. II. p. I. 4.
Concionatores in Regno Synarum de Christo Crucifixo II. p. I. 5
Conditio pro varietate objecti, ac circumstantiarum tollit malitiam mortalem. I. p. II. 147. aliquando tamen non tollit. ib.
Conductio quid est II. p. II. Vid. Locatio.
Conductor ad quid tenetur. ibid. & seq.
Confessio sacramentalis ejusque Dotes. III. p. I 100. quando obligat. ibid. ejus circumstantiæ. 101. actus externus, ac effectus in ea exprimendi. 102. ejus integritas quoad valorem. 108. Examen præmittendum. 109. invalida reiteranda est cum ceteris postea peractis ibid. ejus materia sufficiens, venialia & peccata quævis jam remissa. 110
Confessio non est de Sacramenti essentia ut voce fiat, sed absque necessitate non licet aliter quam voce. ibid. nec est de jure divino necessarium ut publice fiat, sed sufficit secreta, & auricularis. 111. ex vi præcepti num sit obligatio confitendi per interpretem, quomodo, & quando. ib. & seq. fieri debet Sacerdoti præsenti. 79. obligat omnes fideles adultos semel in anno. 112. eamque omittens toto anno tenetur primo die sequentis anni, aut prima data opportunitate. ibid. & est anticipanda ex prævisione impedimenti. ibid. tempus pro annua confessione ab Ecclesia præscriptum & pœna in eam omittentes. ibid.
Confessionis secretum quomodo, violatur. 148. extra confessionem quomodo; & quando licet uti notitia per confessionem acquisita. 150. Vide Pœnitentia; Satisfactio, Confessarius, Contritio.
Confessarius, ejusque jurisdictio, & approbatio. 124 ejus obligationes, & scientia. 133. ejus cautio in examinando, & interrogando pœnitentem. 134. item modus in admonendo, & instruendo. 136. quando

se debet conformare pœnitentis opinioni . 137. cui debet negare absolutionem . *ibid.* cui, & quando differre tenetur absolutionem , *ibid. & seq.* quid quoad occasionarios, consuetudinarios , inimicitias inveteratas foventes , scandalosos , negligentes in conscientiæ examine , vitam otiosam agentes . 140. quoad complices . 105

Confessarius tenetur absolvere eum quem prudenter judicat esse contritum , & rite dispositum , nisi aliunde sit justa causa differendi absolutionem . 143. quomodo se gerere debet erga moribundos . 144. ad quid tenetur propter defectum in Sacramentum admissum . 146. ad quid propter defectum circa restitutionem . *ib.* interrogatus de cognitis in confessione quid , & quomodo respondere debet . 147. quando tenetur confessiones audire . *ibid.* extra confessionem ipsi non licet loqui de auditis in confessione sine expressa Pœnitentis licentia . 150. extra confessionem quomodo , & quando ipsi licet uti notitia ex confessione acquisita . *ib.*

Confessarius pœnitentem ad inhonesta sollicitans , ut hæreseos suspectus Inquisitoribus denunciandus . 156 *& seq.*

Confessarius quoad sollicitatos ab alio Confessore quomodo se gerere debet . 160 Confessario prohibetur absolvere socios proprii criminis circa ea quæ sunt contra sextum Decalogi præceptum . 129

Confessarius Regularis approbatus in una Diœcesi in ea potest absolvere subditos alterius Diœcesis . 126. approbatus pro confessionibus Regularium non censetur approbatus pro confessionibus Monialium . *ib.*

Confessarius ut licite , & valide exequatur Sac. Pœnitentiariæ rescripta . 119

Confessarii Græci quomodo pœnitentibus Pœnitentiam injungere possunt juxta Canones , & num pœnitens teneatur acceptare Pœnitentiam , & acceptatam exequi 167

Confessarius dubitans an prolata a pœnitente sint peccata etiam venialia , nequit illum absolvere . 110

Confessarius quomodo erga Apostatas in articulo mortis constitutos , cum ab illis secreto accersitur ut secreto eos absolvat , se gerere debeat . II. p. I. 30. quomodo cum scrupulosis . I. p. II. 44. quam scientiam habere debet . III. p. I. 133

Confirmatio in beneficiis quid ? II. p. II. 57.

Confirmatio . Confirmationis Sacramentum III. p. I. 33. ejus materia, forma, minister, & effectus . *ib.* confirmationis qui sunt capaces. *ib.* in ea recipienda adhibendus est Patrinus. *ib.* eam recipere tenetur quilibet adultus data opportunitate, 2. ejus minister ordinarius Episcopus. 41. ex Pontificis delegatione simplex Sacerdos. 43. & 44. non vero ex Episcopi delegatione. *ib.* confirmationis subjectum homo baptizatus 46. quando contemporanee cum Baptismo conferri potest. *ib.*

Confirmationis disciplina apud Orientales. III. p. I 34.

Congruæ sustentationis nomine quid venit. II. p. II 64

Conjuges ad quid obligantur. II. p. II. 113. quibus in casibus ipsi debitum petere non licet. 115. quibus in casibus petenti non reddere. 116. Conjuges num aliquando teneantur petere debitum . *ibid.* licet exigere usum conjugii præcise ad vitandam in se incontinentiam . *ib. & seq.* non tenentur abstinere ab usu conjugii dum mulier hactenus mortuos edidit filios . 117 Conjuges pluries peccare possunt conjugii usu . 118 tactibus , & aspectibus obscœnis inter se peccare possunt . *ibid.*

Conjux , si in absentia compartis secluso periculo pollutionis captet delectationem veneream vel se libidinose tangat , peccat mortaliter . 115. Vide *Tactus , Aspectus &c.*

Consanguinitas quoad Matrimonium. III. p. II. 22

Conscientia quid est . I p. II. 35. differt a Syndresi . *ib.* Conscientiæ divisio . *ib.* Conscientia vera , seu recta quæ dicitur , quæ erronea , seu falsa . 36. Erronea alia est vincibiliter , alia invincibiliter . *ib.* Conscientiam rectam , & veram sequi tenemur . *ib.* Conscientia recta , & vera num est regula proxima actuum humanorum . *ib.* contra Conscientiam erroneam agere peccatum est . *ib.* qui agit contra conscientiam erroneam perinde peccat ac qui contra rectam , non tamen incurrit easdem humanas pœnas atque censuras . 37 Secundum conscientiam erroneam quando licet agere . 38. quando non . *ib. & seq.*

Conscientia perplexa quæ dicitur , quæ dubia , quæ carta . 39. quæ laxa , & scrupulosa . 44

Conscientia recta est actus prudentiæ . 40. dubia non est proprie conscientia . *ibid.*

Conscientia in dubiis quomodo formanda . 41

Conscientiam minus probabilem , & minus tutam quomodo sequi licet . 46. *& seq.*

Consecrationis verba essentialia . III. p. I. 84.

Consensus plenus , & perfectus ad peccatum qualis dicitur . I. p. II. 126. consensus sufficiens ad mortale qualis est *ibid.* Consentiens qui dicitur , & quando obligatur ad restitutionem . II. p I. 170 Consensus ad valorem contractus requisitus II. p. II. 6

Constantini obsequium in Ecclesiasticos . II. p. II. 154

Constitutio Benedicti XIV. de methodo servanda in examine , & proscriptione librorum . II. p I. 21

Constitutio *Omnium sollicitudinum* interdicit Christifidelibus in Regno Maduriensi , aliisque finitimis Regionibus legere , vel retinere libros Gentilium . II. p. I. 29

Consuetudo est optima legum interpres . I. p. II. 106

Consuetudo quando potest abrogare legem jam obligantem . 109

Consuetudo alia est facti , alia juris . 106. quæ consuetudo habet vim legis . 107. quas conditione habere debet ut obliget . 108 quando dicenda inducta animo obligandi se , & revera obligare . 109 nulla consuetudo potest abrogare legem naturalem *ibid.* ubi vero sit rationabilis , & legitime præscripta , habet vim abrogandi legem humanam . 110. ut sit rationabilis , quæ requiruntur . *ib.* quæ , ut sit legitime præscripta . *ib.* Consuetudo contra legem præscribit , licet ignoretur a Principe . 111

Consuetudo immemorabilis potest abrogari per legem contrariam subsequentem . 112. Consuetudo particularis unius Provinciæ non abrogatur per legem generalem totius Ecclesiæ vel Regni . *ib.*

Consuetudine peccandi mortaliter implicatus tenetur sub mortali illam efficaciter retractare , & emendare . 145

Consulens quis dicitur , & quando tenetur ad restitutionem . II. p. I. 170

Contentio quid est . II. p. I. 56. ex suo genere est culpa gravis *ib* quando est venialis . *ib.*

Contractus quid , & quotuplex . II. p. II. 1 ad ejus valorem quæ requiruntur . *ib.* ejus materia . 2. effectus contractus est obligatio . *ib.* Contractus sollemnitates 3

Contractus solubilis potest ex mutuo contrahentium consensu dissolvi . 2. Qui habuit animum contrahendi , sed cum voluntate expressa non se obligandi , si voluntas contrahendi prævaleat voluntati non se obligandi , sitque magis efficax & absoluta , tunc vere obligatur . *ib.* Contractus defectu sollemnitatis jure positivo invalidus non obligat in conscientia , & nullus est in utroque foro . 3. Proinde ex hujusmodi Contractibus nullum , jus competit Possessoribus *ib.*

Contractus , vi , metu injusto vel dolo extortus , vel inju-

injuriam continens ex parte illius cui juratur non firmatur juramento, ita ut rescindi non possit. *ibid.* Contractus jure naturali invalidi non firmantur juramento. *ib.* Contractus solo jure positivo irritus non firmatur juramento, si irritatio facta immediate, & principaliter propter bonum commune. *ib.* Si vero propter utilitatem privatam contrahentium contractus juxta multos juramento firmatur, modo absit injustitia ex parte illius, cui juratur. 4. Si vero legislator ita irritet Contractum, ut nullam vim habere velit in conscientia, quantumvis contrahentes velint, tunc non firmabitur juramento. *ib.*

Contractus ad diem, sub modo, ad causam, & ad demonstrationem quando, & quomodo obligant. *ib.* Contractus alternativus, seu sub disjunctione ad quid obligat. *ib.* Contractus seu dispositio sub conditione de præsenti vel præterito valet, & obligat statim, si conditio extat, vel extitit. *ibid.* Si conditio honesta, & possibilis sit de futuro contingenti libero, contractus non obligat ad præstandam rem promissam ante impletam conditionem. 5. Conditio impossibilis invalidat contractum, & dispositionem, exceptis matrimonio, & dispositionibus ultimæ voluntatis. *ibid.* In ultimis voluntatibus pro non adjecta habetur etiam hæc conditio *Si non nupserit*. 6. Ad valorem contractus qualis consensus requiritur. *ibid.*

Contractus motivum duplex intrinsecum, & substantiale, & extrinsecum. 6

Contractus stricte sumptus ex metu gravi injuste ad extorquendum consensum incusso factus, validus est, 8. Qui contrahere possunt. 9. Qui non possunt. *ibid.*

Contractus societatis quid est II. p. II. 44 est licitus. *ib.* quæ ad ejus justitiam requiruntur. *ib.*

Contractus Societatis triplex quid est. 60. videtur jure naturali illicitus. *ibid.*

Contritio quid, ejus necessitas, ac præceptum. III. p. I. 93 elicienda est ante absolutionem. 99. pro nova absolutione in praxi nova contritio. 100

Contumelia quid est. II. p. I. 199. est ex genere suo mortale. *ibid.* Contumelia per se levis potest esse gravis respectu personæ cui infertur. 200. Vide *Detractio*.

Contumeliam illatam quomodo repellere licet. II. p. I. 206

Cooperantes ad damnum tenentur ad restitutionem. II. p. I. 165 Novem modis cooperari potest ad damnum alterius 166. Num omnes cooperantes ad damnum tenentur singuli in solidum 167 quo ordine tenentur ad restitutionem, & quis primo loco. *ibid.* quis ordine successivo. *ibid.* & *seq.* quid ubi causæ plures sunt æque principales. 168

Cooperantes negative ad damnum qui dicuntur, & ad quid tenentur. II. p. I. 171

Corporale pro Missæ Sacrificio. III. p. I. 62.

Correctio fraterna quid II. p. I 51. differt a correctione judiciali, & a paterna. *ib.* Correctionis fraternæ extat præceptum obligans sub mortali. *ibid.* & quidem omnes, & singulos, æquales, superiores, inferiores, laicos, & peccatores. 52. magis tamen Parentes, & Superiores. *ib.* ut hoc præceptum obliget quæ requiruntur. *ib.* Correctio num aliquando omittenda 52. qui ordo in ea servandus. *ibid.*

Correctio legum, si potest, est vitanda. I. p. II. 91

Corruptor Virginis ad quid tenetur. II. p. I. 195 quid de Muliere non Virgine. 197

Crimen tripliciter dicitur publicum, seu notorium. II. p. I. 203.

Crimen alicubi notum per Sententiam Judicis publice denuntiatam, in qua nominetur reus, non est contra justitiam revelare in quovis loco. II. p. I 203. Est tamen mortale contra Caritatem crimen alterius alicubi publicum etiam per Sententiam Judicis publicam detegere sine justa causa in eo loco, quo fama non erat illud perlatura, si auctor criminis erat ibi bonæ famæ. 204. Crimen quantumvis publicum, si non sit verum, est mortale contra justitiam illud nescienti aperire. *ibid.* Est mortale contra justitiam crimen verum, & solum notum per confessionem rei in judicio, vel testium testimonium, divulgare ubi nondum de eo publice infamatus est. *ibid* Crimen verum in uno loco publicum sola publicitate facti, vel famæ juxta multos est mortale contra justitiam divulgare in alio loco, quo fama non erat illud perlatura. *ib.* quid si crimen factum sit injuste publicum. *ibid.* Mortale est contra Caritatem crimina olim infamis, & qui deinde honeste vivendo famam recuperavit, nescientibus narrare, vel in memoriam revocare. *ibid.* & *seq.* Item mortale est contra justitiam crimen alterius quod facto, vel fama dumtaxat publicum fuit, sed jam sola oblivione deletum narrare nescientibus, vel reducere in memoriam. 205. Num quando is qui uno, aut altero crimine est infamis, licet de aliis infamare. *ib.*

Crimen occultum alterius quando licet revelare. *ibid.* Criminis occulti alterius manifestatio non est detectio. *ibid.*

Crimen falsum alteri imponens, vel verum sed occultum injuste detegens, tenetur omnia alia damna sive in corpore, sive in aliis bonis inde secuta resarcire. II. p. I. 207. Qui falso, sed bona fide putat crimen esse verum, & publicum ad quid tenetur, si illud narravit. *ibid.* Quid si narrantes de uno infamante, auditores de alio intelligant. 208

Crucifixus in altari ubi Missa celebratur. III. p. I. 62.

Crucis signum, ejus origo. II p. II. 151. Crucis delatio. *ib.*

Culpa alia Teologica, alia juridica, seu civilis. II. p. I. 55. ex qua culpa juridica in contractu oritur obligatio restituendi. 156.

Cultus superstitiosus, cultus superfluus. II. p. I. 99. Vide *Adoratio*

Curator quis dicitur. II. p. II. 123. ejus obligationes. *ib.* & *seq.*

Curiositas quid est. II. p. I. 128. opponitur studiositati. *ib.* est mortalis pluribus de causis. *ib.* Curiositas qua non læditur graviter Caritas, nec justitia, est per se solum venialis secluso periculo graviter peccandi, vel prohibitione gravi. *ibid.*

Custodes agrorum, vinearum &c. ad quid tenentur. II. p. I. 172

CAntoribus Pontificiæ Capellæ sapienter provisum a Sixto V. P. M. I. p. II. 106

Cardinales Eminentissimi superioris ætatis fuerunt Probabiliorismi tenaces. I. p. II. 54

S. Carolus Borromæus, restaurator Cleri Sæcularis Clericis minime adjudicavit dominium bonorum beneficialium. n. 76. *Quidnam sanxit de Antepaschali Mediolanensium jejunio. Vid.* Mediolanenses

Casus reservati Pontifici, & Episcopis. III. p. II. 164. *plerumque cum censuræ, quandoque sine censura.* n. 225. III. p. I. 132. *A casibus reservatis non excusat ignorantia reservationis.* n. 225

Censurarum ingens numerus. III. p. II. 66

Certitudo quid, & quotuplex. I. p. II. 42. *Moralis vel est omnimoda, vel secundum quid* ib *Omnimoda non requiritur ad agendum.* ibid *Necessariam de honestate actionum certitudinem non complectitur Probabilismi usus.* 61

Caritas sola cur virtutis *nomine ab Augustino donetur.*

n. 400 *Quonam sensu dicatur* perfectus *amor*. III. p. I. 93. *Dolorem, cui jungitur*, vehementissimum *efficit*. ibid. *In quovis gradu sufficit ad peccatorum remissionem*. ib. *Illius frequenter eliciendæ extat speciale mandatum divinum*. n. 326. 341. 373. *Influxus ejusdem generatim ad servandam legem non requiritur*. n. 330. & seq. *Est tamen necessarius ad meritum æternæ vitæ*. n. 325. 335.

Choreæ universim illicitæ, & Clericis prorsus vetitæ. II. p. II. 80

Choro addicti debent psallere clara voce. II. p. I 67.

Christus an, & quomodo potueris mereri in hac vita. n. 399

Circumstantia in moralibus quid. n. 288. *Septem circumstantiæ numerantur, & explicantur*. n. 289 & seq. *Actionibus moralitatem dant suo modo*. num. 286. 287. *Duplex earum effectus*. num. 293. & seq. *Dividuntur in aggravantes, & mutantes speciem*. num 296. *In aggravantes notabiliter, & leviter*. num. 298. *Mere aggravantium confessio an necessaria in Sacramento*. num. 296. 298. *Impertinentes eliminandæ a Sacramentali Confessione*. num. 288. *Quo pacto efficiunt, ut peccatum ex se veniale interdum evadat mortale*. I. p. II. 131. *Hujus generis circumstantiæ sex recensentur* ibid. *Circumstantiæ alicujus ad agendum necessariæ defectus reddit actionem vitiosam, nedum culpabilem agentem*. n. 357. 358.

CLEMENTIS XIII. SS. D. N. Epistolæ Encyclica adversus Clericos negotiatores, & œconomos. II. p. II. 75. *Decretum sapientissimum de Indulgentiis*. III. p. I. 164. *Consilium vere pium de non dimittendis egenis, & peregrinis ob annonæ caritatem*. II. p. II. 71. *Iteratis ejusdem præceptionibus jubentur Clerici, & Administri Sacri haurire ex Theologicis fontibus puram morum doctrinam*. n. 60. 61. *Exinde consequitur, verosimiliores sententias ab ipsis constanter fectandas in controversiis morum*. I. p. II 61. 62

Clerici, & Optimates Romanæ Curiæ utiliter legent Opus S. Bernardi de Consideratione ad Eugenium. II. p. II. 100. *Ex privilegio Apostolico possunt disponere de bonis beneficialibus ad causas profanas*. 97

Clerici debent sibi parare sanam doctrinam. n. 60. & seq. num 66. *Imperfecti*. I. p. II. 45. *Modestiam exteriorem tenentur valde colere* II p. II. 82. 1. *Abstinere a Choreis, & Comœdiis*. 80. *A negotiatione, curisque Sæcularibus*. *Vid.* Negotiatio

A mulierum consortio. I p. II 167. II. p. II. 78. *Obscenas Comœdias adire, etiam curiositatis causa, prohibentur*. n. 81. *Non deferentes habitum, & tonsuram amittunt solum privilegium fori*. I. p. II. 103. *Ob quænam delicta degradandi*. ibid. *Arma gestantium & comam nutrientium pœnæ antiquæ*. 112 *Minoristæ cantantes Epistolam sine manipulo an irregularitatem contrahant*. II. *Qualiter obligentur nunc Canonicis legibus*. II. p. II. 67

Clericorum peculium *quot species bonorum complectatur*. II p. II. 92. & seq. *Sunt domini bonorum patrimonialium*. ib. *Habentes patrimonium congruum possunt sustentari beneficio*. ibid. *Sunt domini bonorum industrialium*. 93. *Ea non veniunt inter spolia Apostolicæ Cameræ*. 94. *Acquisita ab ipsis* consideratione Ecclesiæ *quænam censeantur*. ibid. *Horum dominium possunt habere sine facultate de iisdem testandi*. ibid. *Sunt domini distributionum choralium*. ibid. *Bonorum etiam beneficialium tum sustentationi necessariorum, tum parsimonialium* ib. & 95. *Beneficialium superfluorum num dominio gaudeant, acris controversia*. ibid. & seq. *Non definita seu a Concil. Trid seu a Bened. XIV*. ibid. *Ingens series gravium DD. tribuentium Clericis tale dominium*. ibid. *Eorum sententia perperam fugillata variis nominibus*. 96 *Canones juxta variam temporum disciplinam diversimode loquuntur hac de re*. ibid. & 97. *Quomodo potuerit Ecclesia Clericis dominium dare*. 97. *Ut ut sit, extra dubium peccare graviter insumentes superflua vel male, vel non pie* ibid. & seq. *In congrua sustentatione rite determinanda frequens hallucinatio*. ibid.

Coactio quid n. 154. *Nequit cadere in voluntatem humanam*. ibid.

Cælibatus a Latinæ Ecclesiæ Ministris servandus ex statuto simul, & voto II. p.II. 81. *Scriptores illius vindices contra Græcos, & Heterodoxos*. 81

Comœdiæ non prorsus illicitæ. III. p. I. 138

Communicatio cum excommunicatis interdum vetita etiam cum periculo vitæ. I. p. II. 77

Communis *opinio quo sensu ab Antoine, & aliis Scriptoribus sæpe dicatur*. I. p. II. 75

Communitas perfecta quænam sit. I. p. II. 108. *Ejus intentio necessaria, ut obliget consuetudo inducta frequentatis actibus* 109

Conceptionis immaculatæ Beatissimæ Virginis Mariæ festum decoratum insigni Indulgentia a Sixto IV. S. P. num. 306

Concionatores sacri an possint appetere salarium. I. p. II. 110. 2. *Tempore concionum ubinam debeant hospitari*. II. p. II 80. *Quomodo excipiendi a Parœbis*. ibid. *Ipsorum munia*. ibid.

Concupiscentiæ, *sive* spei *amor potest esse ordinatus, & sufficiens dispositio in Sacramento Pœnitentiæ*. III. p. I. 93. *A quibusdam TT. minus recte apprehenditur, & describitur*. ibid. *Vid* Amor

Concupiscentia, sive passio quid n. 266. *Antecedens, & consequens*. num. 227. *Antecedens auget, minuitque voluntarium sub vario respectu*. n. 229. & seq. *Liberum extenuat*. n. 233. 234. *Consequens auget voluntarium, & liberum*. n. 238. *Huic concupiscentiæ æquivalet habitus malus, voluntarie inductus, ac retentus*. n. 240. seq. *Non item idem habitus pro viribus retractatus*. n. 245. 246

Concupiscentiæ vehementia interdum tollitur usus rationis. num. 235. *Non perit idcirco liberum arbitrium* n. 236. *Quomodo culpabiles actiones prodeuntes ex tali concupiscentia*. n. 240. *Motus concupiscentiæ primo, & secundo primi*. n. 133. *Prorsus indeliberati culpa vacant*. n. 128. *Contraria sententia perperam affricatur tribus Ecclesiæ Doctoribus* n. 129. & seq.

Concupiscentia rerum alienarum quomodo prohibita. II. p. II. 79.

Confessariorum studium quale debet esse. n. 56 & seq. I. p. II 59. *Oportet imbutos esse Physcologia*. n. 85. I. p. II. 23. *Notitiam habere peccatorum*. I. p. II. 131. *Valedicentes studio morali arguuntur*. ibid. *Scripturæ, & Patribus neutiquam abutantur, ut carni & sanguini patrocinentur*. n. 56. *Non sint muti, & conniventes in Sacro Tribunali*. n. 246. III. p. I. 136. *Cauti sint in Pœnitentibus interrogandis*. III. p. I. 135. *In absolvendis mulieribus inverecunde ornatis*. n. 139. *Sectentur probabiliora morum placita*. 136 *Haud imaginentur, Probabiliorismi usum in Sacro Tribunali onus esse intolerabile*. ib. & seq. *Quomodo ipsis liceat conformare se opinionibus Pœnitentium*. 137. *Haud facile credant implicatis consuetudine peccandi*. n. 242

Confessionis Sacramentalis qualis necessitas. III. p. I. 100. *Hæc minime negata ab antiquis Scholasticis* ibid. *Ejusdem Confessionis secretum quam exacte servandum*. 149

Congregationes Sac Romæ magna ex parte institutæ a Sixto V. P. M. 203. *Ex quibus coalescunt Personis*. ibid. *Alienæ a Probabilistica opinandi ratione*. ibid. & seq. *Illarum Decretæ magni habita, & passim productæ a Bened. XIV*. ibid.

Conjuges possunt per accidens peccare mortaliter in rebus vel nullatenus, vel leviter malis). II. p. II. 119. *Vacantes operi conjugali diebus festis non peccant*. II.

p. II. 116. *Baptizantes in necessitate propriam prolem legitimam non excidunt jure matrimoniali*. 115. *Consensus ipsorum mutuus est caussa efficiens matrimonii*. III. p II. 6. *Sunt ministri Sacramenti matrimonii*. ib. & seq.

Conscientiæ notio I. p. II. 35. *Ejusdem a Synderesi discrimen*. ibid. *Est norma agendi*. ibid *Antecedens, consequens, præcipiens, prohibens, consulens, permittens*. 36. *Recta, & erronea* ibid *Erronea vincibiliter, & invincibiliter*. ib. *Veriusque discrimen*. 38. *Vera, & falsa*. 36. *Differunt conscientia, & opinio*. 45. *Hanc tamen illa consequitur*. ib.

Conscientia erronea obligat ad non agendum contra ipsam. 38. *Item ad se deponendam, ubi vincibilis est*. ib. *eidem reluctans peccat, concurrentibus solum quibusdam conditionibus*. 36.

Conscientia perplexa. 39. *Ea perdurante non peccatur*. ib. *Executienda utpote erronea*. ib. *Sæpe homines implicat dæmonis fraude*. ib.

Conscientia dubia non est proprie conscientia. 42. *Cum ea agere est peccatum*. 38 *Quandonam quis censeatur sic agere*. 40. *Ejusdem descriptio, & discrimen a certa*. 42. *Dubia seu nulla conscientia hominis constituti in æquilibrio contrariarum opinionum*. ibid. *Tunc debet homo abstinere ab agendo, vel tutiorem partem sequi*. 44

Conscientia certa. *Vid.* Certitudo.

Consensus communis magna vis. 90

Consuetudo peccandi non inducit absolutam necessitatem. n. 243. 244.

Consuetudinis materia Canonico Moralis, eaque gravissimæ. I. p. II. 106. *Definitio, divisio, dotes*. ibid. *Effectus*. ibid. *Quænam censetur* rationabilis. 108. *Et* legitime præscripta. 110. *Inducitur via conniventiæ, & præscriptionis*. ibid. *Illam inducentes contra legem an peccent*. ibid. *Nequit convalescere, nisi multiplicentur actus animo inducendæ obligationis*. 109. *Nunquam derogare potest juri naturali, & divino*. 110. *Quonam præcise tempore derogat legi humanæ*. ibid. *Ad hanc derogationem necessarius Legislatoris consensus vel personalis, vel legalis*. 107. & seq. *Consuetudinum localium habenda ratio a Theologis, & conscientiarum Arbitris*. 112. *Consuetudines ex mera devotione servatæ non obligant*. 109.

Contemptus legum materialis, & formalis I. p. II. 133. *Formalis vel explicitus, vel implicitus*. 134. *Ex contemptu quis proprie peccet*. ibid. *Formalis est mortalis ex suo genere toto*. ib. *Implicitus seu interpretativus an deducatur ex diuturnitate peccandi*. 135.

Contritio perfecta quæ. III. p I. 93. *Differt, non gradu, sed specie ab imperfecta*. ib. *Haud necessaria in Sacramento Pœnitentiæ*. ibid. *Ordinarie vim habet justificandi*. ib.

Correptio fraterna quando facienda. II. p. I. 51. *Ordo in ea servandus*. 54. *Delinquentem denuntiare ante secretam monitionem quando liceat nec ne*. ib.

Curati ebriosi valde culpandi. I. p. II. 156. *Morale studium deserentes periclitantur*. III. p. I. 135. *Ipsorum ignorantiæ, aut desidiæ sæpe adjudicandæ ineptæ Pœnitentium Confessiones*. ib.

S. Cyprianus excusandus ob errorem rebaptismi. n. 334. *Nequaquam indulsit nuptias obstrictis voto continentiæ*. II. p. I. 82.

D

DAmnificator ad quid tenetur. II. p. I. 157. Damnificator injustus ante Judicis Sententiam non tenetur aliquid insuper solvere pro culpa in pœnam. 158.

Damnum emergens quid. II. p. II. 23. ut juste aliquid ultra sortem exigi possit ob damnum emergens quinque requiruntur. 24

Debitor quo ordine solvere debet. II. p. I. 174. quando excusatur a restitutione. 177. *& seq.* Debitor qui fuit ex culpa in mora solvendi tempore debito tenetur compensare. 180. verum juxta multos non tenetur ex contractu justo, nisi fuerit culpabiliter in mora. *ibid.*

Debitum aliud simplicis honestatis, aliud ex jure seu rigorosum. II. p I. 142

Decimæ solvi debent ex justitia, & religione. II. p. I. 221

Decreta Congregationis generalis de Propaganda Fide a Præfecto ejusdem firmata, & a Secretario subscripta habent, vim & valorem Constitutionis Apostolicæ. I. p. II. 115.

Decreta quibus Romæ prohibentur libri obligant omnes omnino fideles. II. p. I. 29.

Delectatio appetitus sensitivi de objecto graviter malo etiam sub conditione, sub qua est licitum, est mortalis culpa. I. p. II. 147.

Delectatio morosa, seu deliberata admissa de quolibet objecto, vel opere mortaliter malo, est mortale etiam secluso omni desiderio, proposito, conatu, & periculo illud efficiendi, 148

Delectatio deliberata de solo modo artificioso patrandi malum, quod ex se malum non est, vel de aliqua circumstantia insolita, sed non mala per se loquendo non est mortalis. 149. potest tamen esse venialis. *ib.*

Delectatio de sola cogitatione, seu cognitione rei graviter illicitæ non est mortalis, modo absit periculum consensus in objectum. 150. licet proinde gaudere de scientia rei obscœnæ ob finem bonum 151. ficuti & de effectu bono sequuto ex peccato. 150

Delectatio morosa, ejusque divisio. 162. quæcumque venerea deliberata delectatio extra Conjugium quæsita aut admissa, mortale est. *ibid.* eamque neque approbans, neque reprimens post sufficientem advertentiam, & si negative se habeat ad delectationem veneream reus est gravis culpæ. 163. Unde aspectus, oscula, tactus impudici in non conjugatis sunt culpa gravis. 165

Delectatio venerea, & quis luxuriæ actus in Sponsis, & viduis sunt mortales. 167

Delictum in una Religione publicum etiam per Sententiam Judicis Regularis injuste extra illam revelatur. II. p. I. 203.

Denuntiator differt ab Accusatore. II. p. II. 130.

Denuntiare. Vide *Accusare*.

Depositio & degradatio quomodo differunt a suspensione. III. p. II. 82

Depositum quid. II. p. II. 29

Depositarii obligationes. *ib.*

Desiderium quodlibet rei, vel actionis malæ etiam inefficax illicitum est, & habet malitiam vel mortalem, vel venialem pro diversitate rei, vel actionis. I p. II. 146.

Desiderium conditionatum rei vetitæ per se loquendo non est mortale, si conditio apposita aufert totam, vel saltem gravem operis malitiam. 147. Secus si inducat periculum probabile consensus absoluti. *ibid.*

Desperatio quid est. II. p. I. 34

Detractio quid est. II. p I. 199. ex genere suo mortale est. *ibid.* octo modis fieri potest. *ibid.*

Detractio omnis etsi fiat ex quadam levitate vel loquacitate, & sine intentione lædendi proximum, ex suo genere mortalis culpa est contra justitiam. 200

Detractio quæ fit per libellum famosum, pejor est cæteris paribus, quam quæ voce fit. *ibid.*

Detractio, & Contumelia quando ſunt culpa gravis, quando levis. *ibid.*

Detractio, & Contumelia differunt ſpecie. II. p. I. 202.

Hortari, vel incitare alterum ad inchoandam, vel continuandam gravem detractionem vel occaſionem detrahendi præbere, mortale eſt contra caritatem, & juſtitiam. *ib.*

Auditor qui lætatur detractione gravi, licet non inducat ad detrahendum, nec incitet ad continuandum, neque exterius ſibi placere ſignificet, peccat mortaliter contra caritatem, & juſtitiam. *ib.* Item Auditor detractionis gravis licet ad eam non inducat, nec ea lætetur, nec libenter audiat ex curioſitate, peccat mortaliter contra caritatem non impediendo dum impedire poteſt. *ibid.* Et ſi ei reſiſtere nequit, tenetur ſi commode poteſt diſcedere, vel ſermonem alio vertere, vel faciem triſtiorem oſtendere. *ibid*

Superior Subditum detrahentem famæ alterius etiam non Subditi non impediens, nec coercens peccat contra juſtitiam, & tenetur ad reſtitutionem famæ in defectum ſubditi. *ib.* Item Prælatus tenetur impedire detractiones. 203. Non eſt detractio criminis occulti alterius manifeſtatio. 205. Detrahere Defuncto in re gravi mortale eſt. 206.

Detractoris heredes non tenentur ad reſtitutionem famæ a Defuncto violatæ, 208

Deo debemus bona intrinſeca, & extrinſeca. II. p. I. 36

Deus Creaturæ quid præcipere, quid prohibere poteſt. I. p. II. 67

Deus in ullo legis naturalis præcepto directe, & proprie diſpenſare nequit. *ibid.* poteſt tamen in quibuſdam legis naturalis præceptis improprie diſpenſare. 69

Diaconus munus ſuum exercens in lethali lethaliter peccat. III. p. I. 9

Diaconatu initiantur etiam pueri apud Jacobitas. II. p. II 182

Diſcipuli ad quid obligantur. II. p. II. 126. In quibus peccant. *ib.*

Diſcordia quid. II. p. I. 156. Opponitur concordiæ, & eſt gravis culpa. *ib.*

Diſpenſatio quid eſt. I. p. II. 92. differt ab interpretatione, & privilegio. *ibid.* item a licentia, ſeu permiſſione. *ib.*

Diſpenſatio ſine juſta cauſſa ſcienter data valida eſt ſed illicita. 96. Data ab inferiore, & delegato eſt invalida. 97

Diſpenſatione valida ſine juſta cauſſa obtenta uti non licet. *ibid* Sed qui ea utitur cenſuras, & pœnas minime incurrit. *ib.*

Diſpenſatio obreptitia, & ſubreptitia nulla eſt. *ibid.* quæ dicitur ſubreptitia, quæ obreptitia. 98

Diſpenſatio quando eſt invalida. *ib.*

Diſpenſatio ex defectu Cauſſæ finalis nulla eſt. *ib.*

Diſpenſatio voti quid eſt. II. p. I. 87

Diſpenſandi poteſtas alia ordinaria, alia delegata. I. p. II. 93

Diſpenſandi Poteſtatem in legibus divinis etiam mere poſitivis nemo habet. *ibid.* Secus in lege humana. *ibid.*

Diſpenſans in propria lege ſine juſta cauſſa peccat. 96

Diſpenſandi juſta cauſſa eſt triplex. *ibid.* Inter diſpenſatum cum Juſta, & diſpenſatum ſine Juſta cauſſa diſcrimen intercedit. 97

Diſpenſatio in Matrimoniis. III. p. II. 50. ad diſpenſationem quid requiritur. 53. unde & quomodo obtinenda diſpenſatio. 54

Pro Diſpenſationibus Matrimonialibus duplex Romæ adeſt tribunal, Pœnitentiariæ videlicet, & Dataria. *ibid.* a Pœnitentiaria petitur, & conceditur diſpenſatio pro ſolo foro interiori, pro omnibus, & ſolis impedimentis occultis. 45. quid in mixtis. *ib.* Dataria pro foro externo. *ibid.* diſpenſatio num a Pœnitentiaria, vel Dataria ſit petenda, plura ſunt obſervanda. *ibid.* & quæ ſervanda a Confeſſariis in ea petenda. *ib.* formulæ pro petenda diſpenſatione a Pœnitentiaria, & Dataria. 48

Diſpenſationis reſcripta, & clauſula. 50

Diſplicentia deliberata de opere bono eſt peccatum. I. p. II. 149

Diſputatio de fide alia publica, alia privata. II. p. I. 13. quibus privata, quibus publica licet. *ib.*

Diſputationibus publicis cum Hæreticis Miſſionarii ſe abſtinere debent. *ibid.*

Diſputare de fide quid importat. *ib.*

Diſtinctio ſpecifica peccatorum unde petatur, I. p. II. 120

Divinatio quid, & quotuplex, II. p. I. 99. Eſt de ſe ſemper mortale peccatum, a quo ſola ignorantia invincibilis excuſat. 102

Divinatores non ſunt abſolvendi niſi omne pactum cum dæmone, & commercium abjurent, ac diſſolvant, aliaque dæmoniacæ artis deſtruant. 103

Divites tempore caritatis annonæ pauperibus non ſubvenientes quando peccant. II. p. I. 49

Divortium quando licitum. III. p. II. 14

Doctores circa opinionem probabilem quid docuerint. I. p. II. 49

Dolus contractus. Vide *Error, Donatio.*

Domicilium quando acquiritur. I. p. II. 89

Domini ad quid tenentur. II. p. II. 124

Dominium quid eſt. II. p. I. 143. ejus diviſiones. *ib. & ſeq.*

Dominium ut acquiratur, quid requiritur, 144

Dominio hominis quæ ſubjiciuntur. 144. Homo non habet jure naturæ dominium in alterum hominem. *ib.*

Dominium vitæ ſuæ homo non habet. *ibid.* nec Reſpublica, ſeu Princeps Dominium habet ſuorum Subditorum. *ibid.*

Dominium in Servos, ſeu mancipia quatuor modis acquiritur. *ibid.*

Dominium Animalium quomodo acquiritur. 145

Dominii acquirendi ſpecies. 146

Dominii qui ſunt capaces, 147

Donatio quid, & quotuplex eſt, II. p. II. 16. Ut valeat quid requiritur. *ib.* a quo valide fieri poteſt; & a quo non. 14. Quæ Donationes ſunt jure civili invalidæ. *ib.*

Donatio excedens quinquaginta libras in Gallia non valet ex Edicto Henrici II. niſi Auctoritate publica inſinuata ſit. *ib.*

Donationis nomine venit remiſſio debiti liquidi. *ib.*

Donatio omnium bonorum tam futurorum quam præſentium inter vivos invalida eſt. *ibid.* ſecus mortis cauſſa. *ib.*

Donationes Conjugum inter ſe jure communi non ſunt validæ ſaltem irrevocabiliter, adeoque ad arbitrium donantis revocari poſſunt exceptis quibuſdam caſibus. *ib. & ſeq.*

Donatio Patris facta filio nondum emancipato, quæ jure Digeſt. erat nulla, jure Codicis eſt tantum revocabilis, exceptis nonnullis caſibus. *ibid.* In allatis, & ſimilibus caſibus ſpectandæ, & ſervandæ ſunt leges, ac conſuetudines ſpeciales locorum, quæ ſæpe a jure communi Cæſareo diſcrepant. *ib.*

Donatio facta mortis cauſſa in tribus caſibus revocatur *ib.* inter vivos quatuor ob cauſſas. *ib.* Donatio inter vivos acceptata nequit revocari niſi ob aliquas cauſſas. 15.

Donans ob certum finem si non intendat ad illum obligare, valida est donatio, etsi finis non sequatur, 15. Secus si donator intendat obligare Donatarium ad certum finem, *ibi*

Dubium quid est, & quotuplex, I. p. II. 40. negativum num sit proprie dubium. *ib.* Dubium differt ab opinione, *ib.* Ex dubio facti sæpe oritur dubium juris. *ib.*

In Dubio agere, vel omittere aliquid est peccatum ejusdem speciei, & gravitatis, cujus est peccatum de quo dubitatur, etsi secundum se sit licitum. *ib.* In Dubiis Conscientia quomodo formanda, 41

Dubia de personis ad bonam, vel malam æstimationem pertinentia sunt in meliorem partem interpretanda. II. p. I. 198

Dubitatio, Vide *Judicium. Suspicio.*

Dubitans num solverit debitum tenetur adhuc illud integre solvere, si certo scire nequeat se solvisse, II. p. I. 222

Duces Belli quando contra justitiam graviter peccant, & ad restitutionem tenentur, II. p. II. 138

Duellum quid, & quando licitum, II. p. I. 191

Duellum quod fit auctoritate privata, semper est mortale, & intrinsece malum, nec unquam licet illud offerre, vel acceptare. *ib* Duelli pœnæ quæ sunt. 192

D*Alleus Calvinista impugnator acerrimus Confessionis Sacramentalis*, III. p. I. 100. *Falso putat, veteres Scholasticos dubitasse de illius necessitate*, ib.

Damni alieni circumstantia facit, ut veniale peccatum evadat, I. p. II. 132

Delectatio appetitus sensitivi absoluta, & conditionata, I. p. II. 147. *Morosa quænam est*, 148. *Hæc vel efficacis voluntatis, vel simplicis delectationis*, 149. *Unde moralem speciem trahat*, 150. *De ipsa quomodo judicandum*, ib. *Ejusdem objectum vel res prava, vel apprehensio rei pravæ*, ib.

Delectationes pravas advertens, & negative se habens ad illas, an peccet, I p. II. 163. *Multiplex & ingens periculum iis assentiendi*, ib. *Quomodo efficaciter iisdem resistitur*, 164. *Quid faciens obnoxii delectationibus manantibus ex caussa non peccaminosa*, ib.

Desuetudo quid, I. p. II. 108

Discipulus bonus qualis, II. p. II. 126

Disparitas cultus dirimit matrimonium ex jure tantum Ecclesiastico, I. p. II. 107

Dispensatio legum quid, I. p. II. 92. *Expedit interdum eam fieri*, 94. *Facta sine legitima caussa est illicita*, 96. *Non tamen invalida*, ib. *Ordinarie est stricte interpretationis*, 93. *Intelligentia clausularum occurrentium in dispensationum Rescriptis*, ib.

Dispensatio Pontificia. Vide Pontifex.

Dispensare nequit inferior in lege Superioris, 95. *Potest ne in casu necessitatis*, 113. *An tunc dispensatio foret proprie dicta*, III. p. II. 16.

Distributionum choralium origo, & notio, II. p. II. 85. *Ex quanam massa desumantur*, 97. *Non veniunt nomine fructuum beneficiorum*, 86. *Ordinarie non debentur absentibus a Choro*. ib. *Affertur quintuplex exceptio*, ib. *Cedunt dominio Clericorum*, 94. *An possint expeti absque simonia*, 86

Divites ob luxum, & intemperantiam non solventes debita. I. p. II. 132

Doctores quinam proprie censendi, n. 50. & seq. *Eorum dissidia in moralibus non efficiunt dubiam viam salutis*, I. p. II. 43

Dominicanorum FF. Ordo Clarissimos protulit Probabilismi auctorem, simulque oppugnatores strenuos, I. p. II. 58. *Abundat statutis mere pœnalibus*, 102

Dubium morale quid, I. p. II. 42. *Illo implicatus homo peccat agendo, nisi tutiorem sequatur partem*, 43. *Dubius speculative an etiam dubius practice*, ibid.

Dubia Conscientia. Vide Conscientia.

E

EBrietas quid, & qualis culpa, I. p. II. 155. mala in ebrietate commissa imputantur ad culpam si sint prævisa, 156. ad evitandam mortem ab altero intentatam non licet se inebriare, 155

Ecclesia ejusque potestas, & jura a Christo. I. p. II. 92

Ecclesiæ potestas quoad Rituum institutionem, II. p. II. 154. ejusque forma nunquam variata. 158

Ecclesiæ divisio in Latinam, & Græcam, earumque differentia in Ritibus, & disciplina, I. p. I. 172.

Ecclesiam Ægyptii nonnisi sine calceis ingredi fas esse credunt, eumque pollui censent Nestoriani si cum calceis quis ingrediatur, 177

Ecclesia quando polluitur, & quæ cum ipsa polluta dicuntur, & quando pollutio tollitur. III. p. I. 67

Ecclesia quomodo execratur, 68. An Ecclesia polluta, vel execrata, & interdicta, divina peragere mortale est *ib.*

Ecclesia Orientalis orthodoxam fidem servat, quoad Pœnitentiæ virtutem, & Sacramentum, III. p. I. 165. Ecclesia Armena, II. p. II. 172

Effectus malus, vel noxius Proximo ex peccato secutus imputatur peccanti, & dat novam malitiam peccato, si effectus fuerit prævisus, vel prævideri potuerit, I. p. II. 125

Electio quid, quot modis fieri possit, quæque ad ipsam requirantur, ut valeat, II. p. II. 57

Eleemosyna quid, & quale ejusdem faciendæ extet præceptum, quaque ratione sit facienda, II. p. I. 47

Emphyteusis quid, II. p. II. 44. Emphyteuta ad quid tenetur, *ib.*

Emptio quid, II. p. II. 35. Emptio agri pretio communi num liceat scienti latere Thesaurum, quidque de venis metallicis, aliisque mineralibus, 35. inducens alium ad emendum majori pretio, quam alias emisset etsi non excedente summum, peccat, & tenetur ad restitutionem, 33

Emere census, credita, & chirographa minoris, quam contineant, num & quando liceat, 36

Emptoris obligationes, II. p. II. 40

Epicheja quid, & quando ea uti licet, I. p. II. 91

Episcopus, Episcopi nomen, origo, ac potestas, II. p. II. 157. *& seq.* ejus munus, *ib.*

Episcopi successores Apostolorum, 157. sunt superiores Presbyteris, & Diaconis ex jure divino, *ib. & seq.*

Episcopus præter suos subditos ordinare potest habentes Dimissorias, vel speciale privilegium, III. p. I. 177. tripliciter quis Episcopi subditus esse potest, *ib.* Vide *Ordo.*

Episcopus potest valide limitare approbationem Confessariis quoad locum, tempus, & personas, III. p. I. 127 Vide *Confessarius. Pœnitentia.*

Episcopus in mortali conficiens chrisma, seu oleum Infirmorum mortaliter peccat, III. p. I. 9. in reliquis sacramentalibus peccat saltem venialiter, 10

Episcopi Græci, Syri, Armeni, Cophti, Abyssini, aliique Occidentis, Schismata sectantes, eorumque potestas, dogmata, II. p. II. 165. 166

Episcopi potestas quoad impedimenta matrimonii, III. p. II. 55

Episcopi neque in Synodis possunt derogare privilegiis Regularibus a Sede Apostolica concessis, I. p. II. 89. possunt tamen plura decernere, quibus Regulares obligantur, *ib.* imo & eos punire si contra Decretalem Innocentii III. delinquant, *ib.*

Episcopi aliique Prælati Papa inferiores non habent potestatem ordinariam dispensandi in jure communi, & legibus Papæ, I. p. II. 95. Habent tamen delegatam in quibusdam casibus, *ib.*

Episcopi de jure divino residere tenentur, & ad quid aliud tenentur. II. p. II. 97

Episcopus, & archiepiscopus non habent potestatem dispensandi in legibus Concilii Provincialis, aut Nationalis nisi ex concessione ejusdem Concilii, vel Papæ. I. p. II. 95. Secus de Synodo Diœcesana. *ibid.*

Episcopus justa causa deficiente invalide dispensat in lege jejunii, abstinentiæ &c. I. p. II. 97

Episcopus ab excommunicatione, in quam quis incidit ob hæresim occultam, num absolvere possit. II. p. I 15

Æquivocatio, quid & quotuplex est. II. p. I. 139. Æquivocatione indeterminabili exterius nunquam uti licet, neque determinabili. *ibid.* Quid in casu, ubi adsit obligatio, vel gravis causa occultandi veritatem, 140

Error quid II. p. II. 6. Potest esse circa substantiam rei, & circa accidens, seu accidentalem qualitatem rei, *ibid* Item antecedens, vel concomitans. *ibid.*

Error quilibet, circa substantiam rei, vel naturam contractus, vel motivum intrinsecum ac substantiale invalidat contractum jure naturæ. *ib.* Si error sit circa qualitatem, & non det causam contractui, non irritat contractum. *ib.* Error circa qualitatem invalidat contractum, quando contrahens expresse vel implicite non vult contrahere, nisi objectum sit tali qualitate affectum. 7

Error quoties circa qualitatem dantem causam contractui provenit a parte contrahente, contractus etsi validus potest rescindi pro voluntate decepti, si sit solubilis. *ibid.*

Error vincibilis quando a peccato excusat. I. p. II. 38

Eucharistia quid. III. p. I. 47. est verum sacrificium, 60. ejus materia, 47. ut valide perficiatur quomodo debet esse moraliter præsens consecranti, 49. unn materia sine altera valide, sed illicite consecratur. 51

Eucharistiæ forma quæ est, & quomodo proferenda, *ib.* & quomodo Christus peregit. 79

Eucharistiæ effectus, & dispositio ad ipsam recipiendam ex parte animæ, 55. & corporis, 58. quibus eam dispensare permissum est, & quomodo dispensanda, & administranda, 60. eam sub utraque specie dare mortale est. *ibid.* aliquando sumenda est ex præcepto, 52. quibus in casibus non obligat, 59. qui sunt ab ea arcendi, 60. qua reverentia est asservanda, 85. quomodo peragenda, & recipienda. 88. Variatio inter Orientales, & Latinos quoad formam, materiam, administrationem, asservationem, distributionem, errores, aliaque, 68. 69. *& seq.*

Eucharistiam conficere aliud est ac ministrare, 59.

Eucharistiam peccatori publico non licet dare, nisi sufficientia veræ conversionis signa dederit, 60. aliter dicendum de peccatore occulto. *ibid.*

Eucharistia a nonnullis, præsertim Orientalibus, pueris statim post baptismum distribuitur. 88

Eulogiæ. II. p. II. 162

Eutrapelia quid. II. p. I. 129

Excommunicatio quid, & quotuplex. III. p. II. 75. ejus effectus. 76

Excommunicationes reservatæ Papæ, 78. Episcopis. *ibid.*

Excommunicati vitandi, 75. communicare cum illis quando est mortale. 77

Extrema unctio ejusque materia, &forma. IV. p. I. 175. unctiones quinque sensuum multi cum Sancto Thoma essentiales volunt. 176. plerique tamen ad Sacramenti valorem unicam adstruunt in quacumque corporis parte. *ibid.* ex præcepto tamen sunt quinque corporis partes inungendæ, & quæ sunt hæ partes, *ibid.* & quid ubi quis aliqua ex his partibus careat. *ib.* Ritus servandus in ungendo, 177.

Extrema unctio quomodo dicitur secundario Sacramentum mortuorum & peccata remittere. 178. est Sacramentum reiterabile, & quando reiterandum. 180. confertur solis versantibus in mortis periculo orto ex aliqua corporis infirmitate. *ibid.* quando confertur. *ib.* hoc Sacramentum omittere cum scandalo, sive ex contemptu, grave est. *ibid.* immo juxta multos est præcepti divini illud recipere. *ibid.* ejus effectus qui sunt, & ut valide, & cum fructu recipiatur quid necessarium. 180

Extremæ unctionis subjectum. 183

Extremæ unctionis minister est solus Sacerdos, 177. & unicus sufficit, etsi Græci plures exposcant, 178. & Parochus ubi non urgeat necessitas, est minister proprius, nisi de ejus licentia alius eligatur. *ibid.* & tenetur ex justitia sub gravi, illam administrare suis Parochianis; idem dicendum de superiore Regulari quoad suos subditos. *ibid.*

Extremæ unctionis materia, forma, ritus, quoad Orientales. 181

EBrietas perfecta, vel imperfecta. I. p. II. 155. Prior magnum peccatum, præsertim in Sacerdotibus. 156. Gravem illius malitiam Seraph. Doctor minime negavit. 170

Ecclesia Romana princeps, & magistra Ecclesiarum. I. p. II. 56. & 57.

Ejus summa auctoritas, sive moneat, sive instruat, sive decernat. I. p. II. 46. Ipsius statuta reverenter excipienda ab omnibus, potissime a Franciscanis FF. 56. Multiplici ejusdem Ecclesiæ monumento facile impugnatur Probabilismus, quamvis adhuc tergiversantur qui ipsum in deliciis habent. 57

Eleemosyna de superfluis facienda. II. p. I. 49. Quinam reipsa teneantur id præstare. ibid.

Elegantiæ latini sermonis, titulus est libri obsceni, & execrandi. I. p. II. 166

Epicheja quandoque utendum necessario. I. p. II. 91. Nunquam tantum abutendum. ib.

Episcoporum officia. II. p. II. 100. Dominatum habent in Presbyteros. 104. Subditis inculcare debent observantiam Romanorum Decretorum. I. p. II. 64 Ad ipsorum consecrationem quot Episcopi requirantur. V. 16. Censentur nunc tacite annuere, ut Parochi excipiant Confessiones hominum alienæ Parœciæ. III. p. I. 126. Dare, vel adimere Religiosis exemptis Confessarios, ad ipsos minime spectat. 125. Facultatem audiendi confessiones Sæcularium, semel concessam Religiosis sine limitatione temporis, revocare nequeunt. 127. Ad talem revocationem devenire solum licet ob gravem causam, pertinentem ad ipsum Sacramentum Confessionis. ib. Non possunt ab audiendis Sæcularium confessionibus suspendere omnes simul Confessarios Religiosos unius Monasterii. ib. Gravissima causa interveniente id possunt in Regionibus dumtaxat a Sede Apostolica remotissimis. ib.

Estius Guillel. docuit, hominis justificati nulla esse opera tantum moraliter bona. n. 359. Contritionem perfectam non semper justificare. III. p. I. 93

Eucharistiæ materia an possit esse omphacium, acetum, vinum acidum. III. p. I. 48. Quænam præsertim venialia peccata per ipsam deleantur. 55. An per accidens etiam mortalia. ibid. Homo in statu peccati lethalis eamdem sumens potest spectari sub vario adspectu. 56. Plurimum obest defectus actualis devotionis in ea percipienda. 57. Vid. *Missa*.

F

FAllacia sive dolus quid est, I. p. II. 154
Fama quid est, II. p. I. 199. differt ab honore. *ib.* graviter, vel leviter læditur pro gravitate, vel levitate materiæ, 200. quomodo est restituenda, 206. A famæ restitutione, quæ excusant, 208. Compensatio in famæ restitutione num, & quomodo facienda, 209
Famuli aliis Subditi extra necessitatem extremam nequeunt Eleemosynas facere ex rebus dominorum absque eorum expresso consensu, II. p. I. 51
Famuli ad quid erga dominos suos tenentur, II. p. II. 124.
Feminis Domos Religiosorum ingredi non licet nisi in quibusdam casibus, 110. Quid hac super re constituit Benedictus XIV. 111
Feminarum Carminaticum benedictiones ad depellendos morbos immunes haud sunt a superstitione, II. p. II. 144. idem de unctionibus unguento armarii, *ib.*
Fermenti nomen apud S. Patres quid, III. p. I. 72. Fermentati pro Missæ Sacrificio mystica significatio, ejusque usus apud Græcos, *ib.*
Festi dies multi suam ducunt originem ab Apostolis, II. p. II. 152
Festis diebus, quæ prohibentur, II. p. I. 72. Eorum violatio quæ, & quando est gravis, vel levis culpa, 73. Choreæ, saltationes, aliique Theatrici ludi quando diebus festis sunt mortale, 74. Violatio præcepti de festis observandis quale peccatum, & quomodo in confessione circumstantiæ sunt exprimendæ, 76. Quæ opera diebus festis exercenda sunt 77
Fœtus humanus, II. p. I. 184. Per se semper mortale est directe impedire ne fœtus humanus concipiatur, aut conceptus animetur, vel ipsum fœtum ejicere, *ib.* Animato fœtui abortum procurans, vere & proprie homicidium committit, *ibid.* Non licet præbere Matri, nec ipsi sumere remedium ex vi sua ordinatum ad expulsionem fœtus sive animati, sive inanimati, etiamsi certa sit utriusque mors, si non adhibeatur, & probabile sit Matrem servandam esse illo adhibito, 185. Matri ratione fœtus quid licet sumere, vel præbere, & quid non licet, *ibid.* Quid si proles sit animata, vel dubitetur, *ibid.*
Feudum quid est, II. p. II. 44. differt ab Emphyteusi, *ib.*
Feudatarius ad quid tenetur, *ibid.*
Fidei commissum quid est, II. p. II. 54. aliud est universale, aliud particulare, *ib* Quid de fideicommisso facto in favorem ejus, qui per leges non potest hæres, vel Legatarius institui, *ibid.*
Fidejussio quid est, II. p. II. 49 quæ circa ipsam observanda, *ibid.* pro fide jussione posse exigi pretium a debitore affirmant multi, *ibid.*
Fidelitas quid est, II. p. II. 12.
Fides quid est, ejus divisio, ac objectum, II p. I. 2. Fidei actus necessarius necessitate medii qualis, & quando requiritur, *ibid.* Fides explicita Incarnationis, passionis, mortis, ac Resurrectionis Christi Salvatoris ab Evangelii promulgatione omnibus adultis necessaria est necessitate medii, 3. item Fides explicita SS. Trinitatis, *ibid.* Fidei speciale præceptum de rebus explicite credendis, *ibid.* & quæ explicite credenda, *ibid.* quæ addiscere tenentur Pueri 4
Fidei divinæ præceptum aliud affirmativum, aliud negativum, 6. Fidei præceptum quando per se obligat ad fidei actum eliciendum, *ibid.* quando per accidens, *ib.* Formula actus fidei, *ibid.* extat præceptum confitendi exterius fidem suo tempore, 7. contra fidem, & Religionem ubi fieri potest quisque tenetur impedire peccata, *ibid.* item veritates practicas, ac speculativas a Christo traditas facto, & dicto profiteri, & tueri, *ibid.* fidem nunquam licet negare ne exterius quidem ad mortem vitandam, & dira supplicia, *ibid.* nec falsam Religionem verbis, vel facte simulare, 8. Fidem veram non licet occultare, quoties præceptum confitendi exterius fidem obligat, & urget, *ibid.* num aliquando occultare, *ibid.* Fidei publica confessio quibus in casibus illicita sit, 9. Fidem facto negare quando dicitur, *ibid.* referuntur hac super re plures casus ad Missionariorum usus circa cæremonias, obsequia, contumelias, aliaque. *ibid. & seq.* Peccata fidei opposita, 11. disputare de fide quid importat, 13
Filiam in adulterio deprehensam occidere non licet, II. p. I. 182
Filii erga Parentes ad quid tenentur, II. p. II. 121.
Filii extra necessitatem extremam nequeunt ex bonis Parentum Eleemosynas facere absque expresso eorum consensu, II. p. I. 51
Filius cupiens ingredi Religionem, tenetur in Sæculo permanere, ut Parentum necessitati subveniat, II. p. II. 122. Quid si Parentes in tali non sint necessitate ut multum filio indigeant, *ib.* num professione emissa egredi teneatur ut Parentibus succurrat, *ibid.*
Filiusfamilias quis dicitur, II p. I 147 ejus bona quadruplicia sunt, *ibid.* In quæ bona habet plenum dominium, *ib.*
Filiusfamilias quoad res mutuatas, Vide *Mutuum*
Formido alia logica, alia moralis, I. p. II. 53
Fornicatio simplex quid est, I. p. II. 157. Aliæ Fornicationis species, *ib.*
Fortitudo quid est, II. p. I. 124. Fortitudinis actus, 125. Vitia Fortitudini opposita, *ib* virtutes fortitudini annexæ, & vitia his opposita, *ib. & seq.*
Frigidis in Matrimonio conjunctis triennium conceditur ad dignoscendam impotentiam, I. p. II. 49
Fructus alii mere naturales, alii mere industriales, alii mixti, alii civiles, II. p. I. 157
Fur ad quid tenetur, 158
Fur non acquirit Dominium rei furtivæ, si ea discerni possit a rebus propriis, II. p. I 214. quid ubi mixtio bona, vel mala fide sit facta, *ib.*
Qui rem furtivam emit mala fide sciens, vel dubitans esse furtivam, tenetur eam restituere si habeat, vel ejus pretium in defectum furis si non habeat, nec possit recuperare, II. p. I 218
Qui rem furtivam emit bona fide nesciens, nec dubitans esse furtivam, tenetur eam restituere domino etiam non repetenti, *ib.* Emptor bonæ fidei rei furtivæ eamque consumens, vel revendens ad quid tenetur, 219
Furtum tripliciter sumitur, II. p. I. 211. Furti divisio, *ib* Ex genere suo Furtum peccatum mortale est, *ib.* Furtum rei levis, per accidens mortale esse potest, 212. Quantitas requisita, ut sit mortale, *ib.* quando, & quomodo per minuta furta peccatur mortaliter, *ibid.* Ubi plures uni per levia furta grave inferunt damnum quomodo singuli peccant mortaliter, & tenentur ad restitutionem, 214

FAgnanus Prosp. celebris, & exercitatissimus Romanæ Curiæ Præsul. num. 58. *Peculiari Opusculo refutavit Probabilismum*, I. p. II. 41
Festi diei circumstantia an, & qualem malitiam addat peccato, n. 292. II. p. I. 76. *Diebus festis duo servanda ex præcepto Ecclesiastico*, 75
Filii bene instituti conducunt ad Reipublicæ felicitatem, n. 141. *A parentibus corripiendi ac puniendi, ubi ab honestate deflectunt*, ib.
Filiorumfamilias sponsalia, & matrimonia inscii, vel invi-

invitis parentibus inita expenduntur accurate in duplici Opere recenti, III. p. II. 9
Filiabus matrimonio proximis quænam a Genitoribus insinuanda, II. p. II. 113
Finis quid, n. 299. *Extrinsecus, & intrinsecus*, ib. *A fine extrinseco moralitas derivatur in actiones tùm ex objecto indifferentes*, n. 301. *tum bonas*, n. 302. & seq. *tum malas*, n. 307.
Finis bonus nequit honestare actiones per se malas, n. 309. & seq. *Malus graviter inficit actionem ceteroqui innocuam, aut leviter malam*, I. p. II. 132. *An, & quando manifestandus in Confessione malus finis pravæ actionis*, n. 307. 308.
Finis ultimus, n. 324. *Honeste agens quomodo censeatur agere ob finem ultimum*, ib. *An præceptum extet cunctas actiones ad hunc explicite referendi. Vid.* Relatio operum.
Fogarinius Erinensis Theologus Conventualis nervose adversus Probabilismum scripsit, I. p. II. 39
D. Francisci Assisiatis mirus erga Deum amor, n. 136
Franciscana Religio cum aliis præcipuis sese oppposuit Probabilismo enascenti, I. p. II. 58. *Illius prisci Doctores fuerunt ab eo alieni*, 56
Franciscanorum de Observantia nuncupatorum Comitia Mantuana novissima, I. p. II. 56 *Horum decreto Fratribus severe interdictus usus Probabilismi*, ib *Acta eorumdem Comitiorum subinde confirmata a SS. D. N. CLEMENTE XIII.* ib.
Franciscani debent peculiariter revereri, ac tueri Ecclesiæ Romanæ sanctiones, ib. *Ligantur legibus plerumque moralibus, aut mixtis*, 102. *Non possunt esse executores testamentarii*, II. p. II. 80

G

GEmmæ, Vid. *Lapidinæ.*
Geomantia, II. p. II. 144.
Gradus consanguinitatis, ac regulæ pro eorum cognitione, III. p. II. 20. 21.
Gratitudo quid, quæ ejus officia, II. p. I. 138.
Gratiani verba ad *can* 4. *dist* 4. *Leges instituuntur &c.* cujus sunt, & quid significant, I. p. II. 79.
Gratulationes festivæ pro prima puellarum purgatione in Regno Madurensi, aliisque in locis a Sede Apostolica reprobatæ, II. p II. 148
Gravitas peccati quid, & unde petatur, I. p. II. 124
Græci abstinendum putant a suffocato, & sanguine, II. p. II. 182. nequeunt ad Maroniticum ritum transire. 187. Græcis in Italia, vel alibi sub Latinis Episcopis degentibus in proprio ritu manere permissum est. 188. eorum ritus quoad Missæ Sacrificium, III. p. I. 73. 74. Eorum abusus ab Ecclesia proscripti, II. p. II. 195
Greg. Magnus trinam immersionem apud Hispanos auferri permisit, II. p. II. 148
Gula quid, quale peccatum, quot modis committatur, quæ remedia, quæ filiæ, I. p. II. 154. *& seq.*
Gulielmus Parisiensis docuit hominem statim ac peccavit teneri ad confessionem, I. p. II. 53

GIraldus Ubald utilium librorum perdoctus Auctor, II. p. II 66
Gonzalez Tyrs. de recto Probabilitatis usu scite scripsit, I. p. II. 56. *Stimulos ei addidit Innocentius XI. Ven. Pont.* 59. *Itemque Suc. Congreg Supremæ Inquisitionis*, ibid.
Græci Ministri posteriores ab avita cælibatus disciplina recedentes subiere ingentem jacturam, II. p. II. 82
Grotii Hug. nævi, n. 17

H

HÆredes Usurarii tenentur restituere pro culpa ipsius Usurarii, ubi ipse Usurarius non restituerit, II. p. II. 28
Hæres qui bona fide aliquid ab Auctore malæ fidei accepit, potest præscribere, II p. I. 150
Hæresis quid est, II. p. I. 14. quæ ad hæresim requiruntur ex parte intellectus, quæ ex parte voluntatis, quæ ex parte subjecti, *ibid.* Hæresis est unum ex gravissimis peccatis, *ib.*
Hæreses plures Orientalis Ecclesiæ quoad sacros ritus, II. p II. 149
Hæretici Sociniani, Calviniani, Lutherani, aliique quid de Sacris ritibus ac SS. cultu sentiunt, *ib.*
Hæreticus formaliter quis dicitur, II. p I 14
Hæreticus ut quis dicatur quid sufficit, *ib. &* 15
Hæretici omnes sunt etiam Schismatici, II. p. I. 56
Hæreticorum Cœnam sumere, ipsorum cæremoniis, & precibus communicare, eorum Concionibus, ac Conventibus interesse, aliaque similia quando Catholicis non licet, II. p. I. 8
Contra Hæreticos præter alias pœnas latas potissima est excommunicatio major ipso facto lata, 15
Homicidium quid est, II. p. I. 182 Homicidium casuale quandonam est peccatum, & obligat ad restitutionem, 190
Homicida moriens antequam restituat, hæredes ex ejus bonis tenentur restituere quantum ipse tenebatur, 193
Homines multa possunt præcipere, vetare, ac irritare, quæ nec lege naturali, nec positiva divina præcepta, vel vetita sive irrita sunt, I. p. II. 70
Homines peccatores Reipublicæ noxios licet occidere auctoritate publica, II p. I. 182. non vero privata auctoritate propter eorum scelera, immo nec verberare, 183
Homo jure naturæ non habet dominium in alterum hominem, II. p. I. 144 nec dominium vitæ suæ, *ib.* est tamen vere dominus suæ famæ, & honoris, *ib.*
Horæ Canonicæ quid importent, II. p. I. 66. qui ad eas obligantur, *ibid.* Eas omittens omnes, vel ex parte quando peccat, *ib.* & ad quid tenetur, *ib.* In Confessione numerus horarum omissarum est exprimendus, *ib.* Ad debitam earum recitationem, quæ requiruntur, *ib. & seq* Earum ordinem invertere quando est veniale, quando mortale, 69. Ab earum lectione quæ excusant, 71
Hostiam non consecratam pro consecrata ad quodvis malum vitandum non licet scienter ministrare, etiam consentienti, vel recipere, III p. I. 50
Humilitas quid est, II. p. I. 125. Ejus præcipui actus, *ibid.*
Hypotheca quid est, II p. II 49. differt a pignore, *ib.* Alia conditionalis, alia tacita, *ib.* Obligationes dantis, & accipientis hypothecam, *ib. & seq.*

HAbitus vitiosi non perimunt libertatem indifferentiæ, n. 241. & seq. *Contraria persuasio eliditur*, n. 243. & seq. *Quomodo dicantur*, in naturam verti, ib.
Habitualis intentionis, seu relationis *votibus quidnam intellexerint Scholastici veteres*, n. 337
Hebræi populares haud immunes a reatu Deicidii, n. 280
Hæretici ad Ecclesiæ mandata servanda sunt obstricti, I. p II. 84. *Diebus esurialibus cibos vetitos eis ministrare non licet, seclusis gravibus circumstantiis*, ib.
Henoch, & Elia non censentur esse in statu viæ, n. 395. *Ideirco non possunt mereri*, ib.

Henricus Gandav. Doctor Sollemnis *illuſtris Scholæ*, I. p. II. 125
Hennus Franc. comis ſimul, & caſtigatus Theologus, I. p. II. 4
Homicidium patratum cauſſa tuendæ vitæ culpa vacat, III. p. II. 86. *Prioribus* XII. *Eccleſiæ ſæculis inducebat irregularitatem*. ibid. *Ideo nil mirum, quod illius irregularitatis meminerint S. Thomas, & Scotus*, ibid. *Poſtmodum ea ſublata ex Clem. V. & Concil. Viennenſi*, ibid.
Honeſtum quod eſt, illud proprie bonum morale, n. 55. & ſeq.

I

JActantia quid, & quando culpa gravis. I. p. II. 153
Jacobitæ, eorumque Patriarchæ, errores, ac damnatio, II. p. II. 167
Idololatria quid & quotuplex, II. p. I. 99
Jejunium ubi, & quando obliget, II. p. I. 130. diverſa apud Orientales jejunandi diſciplina, 135. Jejunium Sabbati cur vetitum ab Eccleſia, II. p. II. 181. Jejunio naturali quæ obſtent. III. p. I. 59. Quid circa peregrinos & vagos, I. p. II. 87. Orientalis Eccleſiæ diſciplina circa jejunium, II. p. I. 135
Jejunium Eccleſiaſticum, quæ requirat, II. p. I. 129. præceptum per ſe obligat ſub mortali, 130. quomodo frangatur, 132. qui ad illud teneantur, qui excuſentur, ac alia plura, 133. Cœnulæ ſeu collatiunculæ uſus, quantitas ac tempus. 131.
S. Ignatius præſcripſit in ſuis regulis ſequi in quavis facultate ſecuriorem, & magis approbatam doctrinam, I. p. II. 50
Ignorantia quid & quotuplex. I. p. II. 138. Ignorantia vincibilis de rebus ſcitu neceſſariis eſt ſecundum ſe peccatum imputabile, *ibid.*
Ignorantia vincibilis non affectata minuit malitiam peccati, 140. Ubi vero negligentia diſcendi gravis eſt, nunquam eo minuit peccatum, ut ex mortali fiat veniale, *ib.*
Ignorantia affectata auget malitiam peccati, & non excuſat a gravi pœna, *ib.*
Ignorantia invincibilis cujuſvis legis etiam naturalis excuſat a peccato formali ſeu imputabili, *ib.*
Ignorantia invincibilis juris naturalis non datur neque circa prima principia morum, neque circa principia nota, vel quæ facile ex per ſe notis colliguntur, 141. Datur tamen in aliquibus circa quædam particularia præcepta juris naturalis valde abſtruſa, & remota a principiis. 142
Ignorantia invincibilis legis irritantis non impedit irritationem actus factam immediate propter bonum commune. I. p. II. 104. Ignorantia invincibilis ſolius pœnæ non excuſat a pœna quæ ſaltem non ſit cenſura, 103
Ignorantia excuſans a culpa, excuſat & a pœna, 102. ſicut & ab irregularitate ex delicto, *ibid.* non vero ab irregularitate ex defectu, 103. ignorantia excuſans a culpa mortali, excuſat a pœna gravi legis, & viceverſa, *ibid.*
Impedimenta Matrimonii, III. p. II. 16. diſpenſare in his, qui poteſt, 40. quæ obſervanda in diſpenſationibus, *ibid.* Impedimentum quando cenſetur occultum, 44
Impotentia quoad matrimonium, 38
Inadvertentia quid & quando peccatum. I. p. II. 143
Inceſtus, ejuſque diviſio, ac major, vel minor gravitas, I. p. II. 158
Indignus quis dicitur, II. p. II. 61
Indignum ſeu ineptum eligere ad officia Sæcularia ſemper eſt mortale contra caritatem, & juſtitiam, *ibid.*
Indulgentia quid, & quotuplex, III. p. I. 163. poteſtas concedendi Indulgentias apud quos reſidet. *ibid.* ad Indulgentiam lucrandam quæ neceſſaria, *ibid.* quæ ut profit Defunctis. 164
Infamia a ſe injuſte illata num tollenda, & compenſanda. II. p. I. 206. Quid de Infamatore. 207
Infamare ſe ipſum quomodo, & quando licet. II. p. I. 206
Infans quis dicitur. II. p. II. 11
Infantes legibus humanis præceptivis non ſubjiciuntur. I. p. II. 84
Inferior non habet poteſtatem diſpenſandi in lege ſuperioris, niſi ex ejus conceſſione, I. p. II. 95
Inferiores non poſſunt abrogare leges Superiorum ſine eorum conceſſione. I p. II. 93
Infideles tenentur omnibus præceptis Evangelicis, non vero legibus Eccleſiaſticis, I. p. II. 84 quando, & quomodo cogi poſſunt ad fidem ſuſcipiendam, II. p. I. 12. quando cum ipſis communicare licet, & quando diſputare, & quibus licet, *ib.*
Ingratitudo quid eſt, II. p. I. 138.
Injuria quid eſt, II p. I. 152. quomodo fit, & num ſine violentia fieri poſſit *ib.*
Injuriæ circa bona fortunæ quid complectantur, II. p. I. 211
Inimicos ex caritate diligere tenemur, II. p. I. 42. & quo ordine erga ipſos, 43. venia petentibus eſt danda, *ibid.* eiſque in neceſſitate ſpirituali, & corporali opitulari tenemur, *ib* ipſis tamen ſatisfactionem debitam honoris, famæ, pecuniæ &c. non tenemur remittere. 44
Innocentem occidere directe nunquam licet, II. p. I. 183. licet tamen Civitati cogere Innocentem ad adeundum Tyrannum. 184
Inobedientia quid eſt. I. p. II. 153. Specialis ſemper eſt culpa gravis, *ib.*
Inquietudo cordis quid eſt. I. p. II. 154
Intellectus ut prudenter ſe gerat in dubiis quid agere debet, I. p. II. 50
Intentio expreſſa ad obligandum in conſcientia non requiritur. I. p. II. 74
Intentio obligans ſub mortali quando dignoſcitur. *ib.*
Intentio ſatisfaciendi præcepto quid eſt. II. p. I. 70
Intentio audiendi Sacrum. II. p. I. 78
Interdictum quid, ejus effectus & pœnæ, V. 89. *& ſeq.*
Interſtitia pro ordinibus, III. p. I. 177
Interpretatio legis quid, & quotuplex, I. p. II. 89
Invidia quid, I. p. II. 169. Ex ſuo genere eſt gravis culpa, *ib.* invidiæ filiæ, *ib.* invidiæ remedia. 170
Involuntarium quid & quotuplex? I. p. II. 3
Ira quid, & quotuplex, I. p. II. 169. ejus filiæ & ejus remedia, *ib.*
Irreligioſitas quid eſt, II. p. I. 82
Irritatio actus quæ dicitur. I. p. II. 103
Judex ut recte judicet ad quid tenetur, II. p. II. 126. quid agere debet ubi jus non eſt clarum, 127. quid ſi opiniones ſint æque probabiles, *ibid.*
Judex num capite damnare poteſt quem certo novit innocentem, ſi per teſtes legitime probetur reus, *ib.* quid in hujuſmodi caſu agere debet, 128. quid in caſu mutilationis, *ibid.* quid in cauſſis civilibus, & pœnis pecuniariis, *ibid.* Condemnans reum ex cognitione injuſte extorta peccat, & tenetur ad reſtitutionem, *ibid.* ipſi non licet quidquam accipere pro ferenda ſententia ſive juſta, ſive injuſta, 129. neque,

que munera liberalia, sponte, & sine ullo onere oblata a partibus. *ib.* Quid de munusculis levioribus ex urbanitate oblatis *ibid.* quid servandum circa inquisitionem, *ib.*

Judex ad quid tenetur circa pœnæ impositionem, 130. Potestas judicandi aliquem quatuor modis haberi potest, 127

Judicium quid est, II. p. I. 197. aliud leve, aliud grave. *ib.* Judicium temerarium de re gravi proximum infamante etiam opinativum, quod cum plena advertentia concipitur, est mortale contra justitiam, *ibid. & seq.*

Judicia reflexa innixa dubiis, ac controversis principiis dubium prudenter non resolvunt, I. p. II 51

Juramentum quid est, II. p. I. 89 ejus divisio, 90 ad juramentum duo requiruntur, intentio, & locutio, 89.

Juramentum ut licite fiat, tres requiruntur conditiones, 91. quibus deficientibus an, & quando culpa mortalis est, *ib.*

Juramenta non sunt modi loquendi, quibus Deus in testem non adducitur, 90. idem dicendum de quibusdam formulis. *ib.*

In juramento si veritas desit, vel putetur deesse, vel dubia sit juranti, est perjurium, & semper mortale peccatum etiam in re levi asserta, 91.

Juramenti obligatio ad hæredes non transit, etsi ipsi ex justitia teneantur adimplere juramenta realia defuncti, 93.

A juramentis quis possit dispensare, 87

Juramentum quibus in casibus non obliget, 94

Juramentum de futuro sine promissione obligat, 93

Juramenti promissorii, & assertorii de futuro obligatio, quæ, & quanta est. 92

Juramentum injuste extortum obligat, 95. Exterius factum sine animo jurandi est semper intrinsece malum, 96. Factum etiam sine animo jurandi etiam de veritate in contractibus, in judicio, in re quavis gravi semper est mortale contra Religionem, *ib* Etsi factum sine animo jurandi, sit solum fictio juramenti, tamen est obligatio faciendi, quod juratur. *ibid.*

Juramentum factum cum animo jurandi, sed sine animo se obligandi, vel implendi quando est obligatorium. 97

Privatæ personæ non licet exigere juramentum, nequidem in judicio ab eo qui prævideatur pejeraturus, 98. Licet tamen Judici ad instantiam partis. *ibid.*

Juramentum sive firmet contractum, sive non, est validum, & obligat quando potest servari sine peccato, & damno alterius. Vide *Contractus.*

Juramentum promissorium habet easdem conditiones, limitationes, & extensiones expressas, ac tacitas, quas promissio, vel contractus cui adjicitur. 93

Juramentum promissorium sicut & votum factum in commodum tertii, & ab eo acceptatum non potest sine ejus consensu relaxari, nec commutari etiam in melius a Superiore. 98

Juramenta Communitatis, Collegii, Capituli, quomodo servanda. 93

Jurans cum restrictione mentali peccat mortaliter. 96

Jurans obedientiam alteri ratione dignitatis, & officii tenetur obedire successoribus in ea dignitate, seu officio. 93

Jurare licet cum certis conditionibus, 91. immo aliquando adest obligatio, *ib.*

Jurare sine necessitate, vel magna utilitate, peccatum est saltem veniale. 92

Jurandi consuetudinem sine necessitate quisque sub mortali vitare tenetur, 98. Idem de consuetudine jurandi absque advertentia an juretur nec ne, *ibid.*

Jus quid, & quotuplex. 143

Juris realis species, *ibid.*

Jurisdictio quid? III. p. I. 123.

Jus Patronatus quid, & quotuplex, II. p. II. 58. quot modis acquiritur, *ib.*

Justitia quotupliciter sumi potest, II p. I. 142. Justitia ut virtus specialis, quid, & quotuplex. *ibid.*

Jansenistæ hæretici negando libertatem indifferentiæ pessumdant universam morum doctrinam, n. 152

Jejunia ab Ecclesia præscripta obligant graviter etiam seclusa contemptu, II. p. I. 230. *Causse excusantes a jejunio.* 224.

Ignorantia quid. num. 189. 195. *Negationis, privationis, pravæ dispositionis*, num 189. *Facti, & juris.* 190. *Concomitans, consequens, antecedens*, num 191. & seq. *Vincibilis, & invincibilis* num. 195. *Vincibilis affectata, & non affectata*, num 196. *Non affectata vel crassa, vel supina*, num. 197. *Habitualis, & actualis*, num 198

Ignorantiam culpabilem, & inculpabilem advittunt Catholici contra Hæreticos. n. 199 202. *Invincibilis reddit actiones simpliciter involuntarias, innocuasque*, n. 202. 203 *Eam minus apte describunt recentes aliqui Scriptores*, num. 207 208. 281 I. p II 2. *Genuinum exponitur discrimen invincibilis, & vincibilis.* num. 209 *Promuntur ex D. Bonaventura canones x respicientes singulas ignorantiæ species*, n. 204. & seq *Explicatur tritum proloquium*: ignorantia facti, non juris, excusat, I. p. II. 141

Ignorantia potest esse culpæ, simulque culpæ pœnæ, & causa, num. 210. *Peccatum ignorantiæ, & peccatum ex ignorantia differunt.* num. 200. 212 *Vincibilis eorum, quæ possunt & debent sciri, est ex se peccatum, sive credibilia, sive operabilia illa sint*, n 211. & seq.

Ignorantia quidnam circa leges pœnales præstare possit, declaratur VI *thesibus*, n. 319 & seq *Invincibilem* solius pœnæ *statutæ humana lege eximere transgressorem ab eadem pœna, opinio est gravium DD.* num. 221. & seq. *Invincibilis non excusat a casibus reservatis*, num 225. *Neque ab irregularitatibus ex defectu*, num. 223 *De irregularitatibus ex delicto disceptant DD.* num. 223.

Imperium politicum, & dispoticum, n. 101. 102.

Imputabile quid, n. 391. *Cur tale*, ibid. *Illius effectus*, ib. *Mediatum, & immediatum*, n. 392

Imputabilitas actionum manat ex earum moralitate, num. 390. *Convenit omnibus, & solis actionibus voluntatis*, n. 393 *Libertatem in agente necessario supponit*, ibid. *Ejusdem cognoscenda criteria*, ibid.

Indifferentia actionum an sit species moralitatis, num. 266. *Quid conceptu suo præferat.* num. 268. *Duplex specifica & individualis.* n 266. *Specifica a Catholicis communiter admissa*, n 367. *Frustra reclamant Novatores abutentes Evangelica parabola arboris bonæ, & malæ*, num. 269. 270. *Individualis subest disputationi Scholasticorum*, n. 271. 275 *Status controversiæ exponitur*, num. 272. & seq *Momenta præcipua utriusque Partis litigantis*, n. 276 & seq.

Infidelitatis species tres. I. p. II. 84

Innocentius XI. Ven Pont. jussit intrepide a TT. prædicari Probabiliorismum, & viriliter impugnari Probabilismum, I. p II. 59 *Ejus jussio consignata litteris Sac. Congregationis Supremæ Inquisitionis missa ad P. Tyrsum Gonzalez*, ib.

Intellectus quomodo concurrat ad voluntatis actiones, nu. 114. & seq. *Quasnam partes simul cum voluntate gerat in morali actione*, num. 117. 118. *Judicium intellectus practice practicum quid*, num. 115. *An voluntas agens illud sequatur necessario.* num 116. *In dubiis moralibus in neutram partem inclinatur.* I. p. II. 41. 42

Interna cordis peccata a multis neglecta, n. 379.
Interprecatio legum definitur. I. p. II. 90. *Duplex nempe & per æquitatem*. ib. *Simplex dividitur in Authenticam, doctrinalem, usualem*, ib. & seq. *Ad doctrinalem multæ regulæ necessariæ*, ibid. *Usualis quomodo condat jus consuetudinarium*. ib. *Authenticam esse num consuetudini conveniat*, ib.
Inviti & coacti quo sensu dicantur Sacramenta valide suscipere, n. 174. & seq.
Involuntarium quid, n. 171. *Aliud per violentiam, aliud per ignorantiam*, n. 172. *Item simpliciter, & secundum quid*, n. 173
Illius causæ quatuor, n. 177
Josephus hebræus castimoniam libere servavit inter maximas peccandi illecebras. n. 398
Irregularitas ex indebito usu Ordinis ut contrahatur, quænam requiruntur. III. p. II. 87. *Ex homicidio patrato ad tuendam propriam vitam, nunc cessavit*. V. Homicidium.
Ivo Carnotensis adinventor Choralium distributionum. II. p. II 86
Judas filius Jacob an inculpate Thamar cognoverit. I. p. II. 141
Judicium musicipulæ, II. p. II. *An possint ex allegatis probatisque damnare, quem norunt innocentem*. 128
Juramentum triplicitir differt a voto, II. p. I. 89

L.

LApidicinæ, Lapilli, Venæ metallicæ &c. cujus sunt. II. p. I. 146
Latini in Oriente commorantes jejunia more Orientalium observare tenentur. II. p. II. 190
Latinizantes, eorumque ritus. II. p. II. 187
Laudator. Vide *Palpo*.
Legatarii non universales non obligantur ad restitutionem, si relicta hæredibus sufficiant ad solvenda omnia debita relicta portione hæredibus jure debita II. p. II. 224
Legatum quid est. II. p. II. 53 Solvi debet statim post aditam hæreditatem. *ibid.* transmittitur ad hæredes Legatarii. *ibid.* Sub modo factum obligat ad modum illum observandum, si modus sit in utilitatem tertii, vel Legantis, *ibid.* Si ad certam piam causam factum, nequeat illi applicari, debet ab hærede dari in alteram causam impendendum judicio Episcopi. 54
Legata pia contenta in testamento ad causas non pias facto, invalido defectu solemnitatis, valida sunt, & statim solvere tenetur hæres ab intestato. *ibid.*
Legislator humanus quas leges statuere potest, & quid præcipere, II. p. II. 75
Legislator in materia gravi potest obligare solum sub veniali, *ibid.* non tamen in re levi sub mortali, *ibid.*
Legislator non obligatur legibus Prædecessorum, nec suis, 86. tenetur temen servare leges a se, & a Prædecessoribus latas quando materia Principi, & Subditis convenit *ibid* Legislator tenetur suas leges jure naturali servare etiam secluso scandalo, *ibid.* Legislator violans suam, vel Prædecessorum legem admittit peccatum ejusdem speciei ac Subditi eam violantes, *ibid.* Non incurrit tamen pœnas lege humana impositas. *ibid. & seq.* Ubi vero habet justam causam non servandi, tenetur non servare. *ib.* Sed hæc intelligenda de Legislatore habente potestatem absolutam ferendi leges, *ibid.*
Legislatores Supremi possunt cogere Subditos sub pœnis ad legem recipiendam, 79. Item Violatores punire non expectata Populi acceptatione. 80
Leges Civiles, X. annis præscribuntur, Ecclesiasticæ, XL. etsi plurimi etiam decennio præscribi volunt. 110
Leges divinæ mere positivæ cum gravi nocumento non obligant. 76
Leges Ecclesiasticas quisnam ferre possit, 73. quis Civiles *ibid.* eas nemo ferre potest, nisi suis Subditis. *ib* Leges contrarias legibus sui Superioris nemo ferre potest. 70
Leges novæ Ecclesiæ, vel Romani Pontificis Constitutiones pro tota Ecclesia latæ quando obligant Orientales, etsi expresse non nominentur. 115
Leges Pontificiæ ut obligent in Provinciis, num sunt in illis promulgandæ. 78
Leges humanæ ut obligent non requirunt acceptationem, seu consensum majoris partis Communitatis. 79
Legem humanam violans non solum peccat contra obedientiam, sed etiam contra virtutem alterius præcepti. 72
Leges nonnullæ Religiosorum ac Constitutiones obligant tantum sub veniali in rebus gravibus. 75
Ad Legis materiæ gravitatem quæ requiruntur. *ibid.*
Legis promulgatio quid est, 77. differt a divulgatione, *ibid.* quid ad ejus promulgationem requiritur. *ibid.*
Legis finis duplex. 81
Legis impletioni ponens voluntarie directe impedimentum peccat. 83.
Legis abrogatio, derogatio, cessatio inter se differunt, 99
Legem sine justa causa abrogans peccat, *ibid.*
Legibus humanis omnes, & singuli Adulti subjiciuntur, & infantes, 84. quid de Amentibus, Ebriis, & delirantibus, *ib.*
Legum Correctio vitanda, ubi potest. 91
Leges imperiales ut obligent Provincias, sunt in illis singulis promulgandæ, 77. & 78. Non nisi post menses duos a promulgatione facta obligant, *ibid.* idem de Legibus a Regibus, & Principibus Imperatori subjectis, *ibid.*
Leges vero Regum, & Principum Imperatori non subjectorum ut obligent non requirunt promulgationem in singulis Provinciis, neque duos menses. *ib.*
Læsio alterius injusta in bonis Spiritualibus naturalibus quando inducit restitutionem, II. p I. 181. quid in bonis Supernaturalibus, *ib.*
Læsor non tenetur pro impensis funeris, II. p. I. 194
Lex quid est, I. p. II. 63. quando obligat, *ib.* Debet esse essentialiter utilis bono communi, 64. a quo ferri debet, 65. Debet esse promulgata, *ib.* differt a præcepto, *ib.* num lex omnis necessario obliget, *ib.*
Lex quotuplex est, 66. Lex æterna stricte, & late sumpta quomodo a naturali differt, *ib.*
Lex ponit rem Præceptam in ea virtute ex cujus motivo etiam extrinseco præcipitur. 72
Lex fundata in præsumptione periculi semper obligat in conscientia, 75. Secus fundata in præsumptione facti, 76. ut obliget, debet esse promulgata, 77. Lata, & non promulgata non obligat, *ib.*
Lex quando afficit invincibiliter ignorantem. 78
Lex generaliter, vel indefinite loquens comprehendit omnia significata propria, 91
Lex num possit licite, & valide abrogari, 99. tripliciter abrogatur, *ib.* quandonam per se ipsam cessat, *ib. & seq.*
Lex ut abrogetur in aliqua Provincia, per desuetudinem, vel contrariam consuetudinem, quid requiritur, 99. In dubio num sit abrogata obligatio, *ibid.*

Lex divina, lex æterna ſtricte, & late ſumpta, 66. quomodo a naturali differt, *ibid.*
Lex naturalis quid eſt, *ibid.*
Lex naturalis in re gravi ſub mortali obligat, 67.
Lex naturalis eſt etiam Evangelica quoad materiam, ſeu rem præceptam, & vetitam, *ibid.* Præcipit ut ſemper fiant actus honeſti, & boni, *ibid. & ſeq.* Proprie mutari non poteſt, etſi poſſit improprie, *ibid.*
Lex humana habet poteſtatem præcipiendi actus internos, 70. Ut obliget ſub mortali requiritur materia gravis, 74. Item intentio Superioris graviter obligandi, etſi non expreſſa. 75.
Lex humana num, & quando obligat cum gravi nocumento, ſeu damno, 76
Lex humana poteſt per ſe obligare cum periculo, & damno etiam vitæ, 77. & quando ad hoc obligat, *ibid.*
Lex humana in uno loco promulgata non ſtatim obligat ubique, 78
Lex irritans quæ eſt, & pure irritans, 103. Lex irritans ſimul, & prohibens obligat in conſcientia ad vitandum actum, 104. Secus lex pure irritans, *ibid.* Lex ipſo facto irritans obligat in conſcientia ad omnia, quæ per ſe ex irritatione ſequuntur. *ibid.*
Lex pœnalis, & onerosa ſtricte eſt interpretanda, *ibid.*
Lex pure pœnalis datur, 99. quæ pœnalis, quæ mixta, 100. Pure pœnalis quomodo dignoſcitur, *ibid.* Quando obligat ad pœnam ante Judicis ſententiam, *ibid.*
Lex poſitiva quid, & quotuplex, 69
Lex poſitiva ob paritatem rationis quid importat, 91
Libellum repudii permiſit Deus, 68. & 69
Liberalitas quid eſt. II. p. I. 138. ejus officium, *ibid.* ei opponitur avaritia per defectum, *ibid.* prodigalitas per exceſſum, *ibid.*
Libertas phyſica, libertas juris, I. p. II. 22.
Libri pœnitentiales, eorumque auctores, III. p. I. 121
Librorum hæreticorum lectio ac retentio prohibita ſub excommunicatione & in Bulla cœnæ, II. p. I. 16. lectio libri Hæretici quibus licita, *ibid.* quid nomine libri prohibiti veniat, *ibid.* in hujuſmodi lectione datur parvitas materiæ etſi difficile deſignari poſſit, *ib.* qui curat ut alius legat ut ipſe audiat, etſi ipſe non legat, peccat, & incurrit cenſuram, *ibid.*
Libros prohibitos vendere ac emere Bibliopolæ non licet, 17
De Librorum prohibitione Eccleſiæ poteſtas, ac diſciplina refertur, quam circa eoſdem ſervavit, cum nondum ars typographica eſſet inventa; 18. & poſt inventam typographicam artem, ac poſt ortas Lutheri, ac Calvini hæreſes, 20
Librorum revilio ante impreſſionem a quo, & quando originem habuit, 22. Librorum prohibitorum Indices, ſeu Catalogi initium unde cœperint, *ibid.* eorum progreſſus, *ibid.* ad eorum proſcriptionem quomodo procedi ſolet, *ibid.*
In legentes, tenentes, ac imprimentes libros prohibitos variæ conſtitutæ ſunt pœnæ, 27. *& ſeq.* Potiſſimum excommunicatio Bullæ Cœnæ in legentes ac retinentes libros Lutheri, Calvini, aliorumve Hæreſiarcharum, *ibid.* Item in eorum librorum defenſores, 28
Libri hæreticorum non tractantes de Religione ſi ab Epiſcopo vel Inquiſitore ſint examinati, ac approbati permittuntur, *ibid.*
Libri Ethnicorum, Judæorum, & Mahumedanorum in Bulla Cœnæ non prohibentur, *ibid.* Libri de Aſtrologia Judiciaria per Sixtum V. ſub excommunicatione Pontifici reſervata fuerunt proſcripti, *ibid.*
In prohibitione libri etiam Manuſcripta prohibita cenſentur, 29
Libri Catholici in uno idiomate prohibiti, ſunt & in alio prohibiti, *ibid.* facultas legendi libros prohibitos a quo conceditur, *ibid.* Decreta quibus Romæ prohibentur libri, obligant omnes omnino fideles, *ibid.*
Librum famam proximi lædentem, & crimina vera, ſed occulta pandentem nec legere nec audire licet jure naturali, II. p. I. 203. quid de auditis, lectis, & relatis abſque obſervatione, *ib.*
Licentia Superiorum in Religioſos. Vide *Religioſus.*
Liturgiæ nomen, origo, diſciplina, II. p. II. 173
Locatio quid eſt, II. p. II. 41. Circa locationem operariorum, & famulorum quæ obſervanda, 42
Locator ad quid tenetur, 41
Lucrum omne ex mutuo præciſe ratione mutui uſurarium eſt, & ab omni jure improbatur, II. p. II. 19. Calvini, Molinæi, Salmaſii aliorumque hac in re opinio, ac diſtinctio hominum in tres gradus, *ibid.* Refellitur iſtorum aſſertio, *ibid. & ſeq.* Refellitur pariter Judæorum inter Chriſtianos degentium doctrina hac ſuper re, & Sacræ Scripturæ textus explicantur, 20
Lucrum ceſſans quid eſt, 23. quid in ejus compenſatione exigi poteſt, *ibid.* Cetera Vide v. *Auctarium*,
Ludus quid eſt, II. p. II. 50. ut ſit licitus quæ requiruntur. *ibid. & ſeq.*
Ludus ſumptus pro contractu, *ibid.* ejus conditiones, *ibid.* quibus in Caſibus committitur culpa gravis in ludo, 51
Ludus Alearum, Taxillorum eſt Clericis prohibitus, II. p. II. 79
In vetito, ſeu alea aliquid qui lucrans quando tenetur reſtituere lucrum, & qui perdit ſolvere II. p. II. 51
Ludi prohibiti qui ſunt, 50
Luminaria pro Miſſæ Sacrificio. III. p. I. 62
Luſor quando tenetur ad reſtitutionem ante omnem ſententiam, II. p. II. 51
Luxus Clericis prohibitus, II. p. II. 81
Luxuria quid eſt & quotuplex. I. p. II. 157. eſt mortale peccatum, *ibid.* ejus ſpecies, *ibid.*
Luxuriæ peccatum Confeſſarii cum Pœnitente continet malitiam duplicis Sacrilegii, 159
Luxuriæ peccata non conſummata quæ ſunt, 162
Luxuriæ filiæ, Luxuriæ remedia, 167.

Lauræa Card. Conventualis Probabiliſmi oppugnator, I. p. II. 40 *Illum* prudentiæ *contrarium rationibus ethicis perſpicue demonſtravit*, 62. *De Probabiliſtis, quantumvis adverſariis, ſenſit benigne*. 60
Laxiſmus moralis a Sancta Sede proſcriptus, 58
Lex poteſt eſſe moralis, pœnalis, irritans, nu. 217. I. p. II. 99. *Legis univerſim ſpectatæ dotes*, I. p. II. 65. *Tractatus Canonico-Moralis* de Legibus *perquam neceſſarius ſcitu*, 63. *Earum promulgatio, & divulgatio*, ibid. *Obligatio in actu primo, & ſecundo*, ibid. *Permiſſivæ an obligent*, 65. *Conſultoriæ an proprie leges*, ibid.
Lex æterna, I. p. II. 66. *Naturalis*, ibid. *Hujus diſcrimen a Syndereſi, & conſcientia*, ibid. *Perperam ejuſdem exiſtentia a quibuſdam negata*, ibid. *Ejus præcepta quid proprie ſunt*, ibid. *Multiplicis generis eſſe dicuntur*, ibid. *Qualia poſſunt ignorari*, ibid. *Variæ hac de re opiniones*, ibid
Leges humanæ vi ſua obligant in conſcientia, I. p. II. 74. *Ordinarie non obligant cum vitæ diſpendio*, 77. *Earum eſſen-*

essentialis vis non pendet a Populi acceptatione, 79
Leges Canonicæ ingentem subiere mutationem, n. 78. II. p. II. 66. *Sæpe graviter obligant, seclusa etiam contemptu*, I. p. II. 74
Leges pœnales. Vid. Pœnales
Legi an satisfiat, ubi servatur animo non satisfaciendi, I. p. II. 81. *Duplex finis, modusque eam implendi*, ib. *Impedimenta ejusdem observandæ*, 73
Legislatores possunt in materia gravi obligare sub levi, I. p. II. 74. *Abstineant a multitudine legum*, 64
Lopezii ingenua confessio de nova Probabilismi origine, I. p II. 58
Libertas naturæ, gratiæ, gloriæ, n. 153. *Natura duplex, a coactione, & a necessitate*, n. 254. *Utraque a Catholicis interdum promiscue nominata*, n 165. *Libertas a necessitate dicitur contradictionis, & contrarietatis*, n. 157. *Aliæ illius nomenclationes*, num. 158. *Ejusdem notio genuina proponitur*, n. 152. 157. *Existentia probatur quoad utrumque naturæ statum*, num. 159. *Neque elevatur ob necessitatem supernaturalis gratiæ*, n. 161. *Quæ a Novatoribus decantatur libertas, est reapse alia, nec sufficit*, num. 150. 166. & seq. *Prædicta libertas a necessitate, sive contingentiæ, est accidentalis actui humano physice spectato*, n. 147. I. p. II. 23. *Ad ejus autem moralitatem est prorsus necessaria*, n. 148. 149
Liberum presse sumptum differt a voluntario, num. 152 *Quadruplex utriusque discrimen*, num. 162. *Voces tamen liberi, & voluntarii sæpe a Catholicis promiscue usurpatæ*, n. 164
Librorum Censores præ oculis habere debent certas regulas, num 72. 73. *Obscenorum lectio solerter vitanda*, I. p. II. 166
Ludus omnis per se licitus concurrentibus nonnullis conditionibus, II. p. II. 78. *Alearum ludi Clericis, & Monachis vetiti Ecclesiasticis Sanctionibus*, 79. *Priscæ de iisdem ludis leges Civiles nunc ferme abrogatæ*, ibid.
Luxuriæ specierum nitida series, II. p. II. 168. *Vitium hoc labefactat homines, & pessumdat imperia*, II p. II. 138

M

MAgia quid est, II. p. I. 101. alia naturalis, alia superstitiosa, *ib.* Est semper de se mortale, a quo sola ignorantia invincibilis excusat, 102
Magi, Malefici, Divinatores non sunt absolvendi nisi omne pactum, & commercium cum dœmone abjurent, & dissolvant, aliaque magicæ artis destruant, II. p. I. 103
Magistri, & Pædagogi vices Parentum in discipulos gerunt quoad ea, quæ ad studia, & bonos mores spectant, II. p. II. 125. in quibus graviter peccant, & quæ eorum obligationes, *ibid.*
Maledicere Creaturis irrationabilibus prout homini sunt utiles, est æquivalenter maledicere homini; prout sunt Creaturæ Dei est blasphemia: & illis maledicere secundum se consideratis est otiosum, vanum, ac illicitum, II. p. I. 56.
Maledictio gravis effusa in non Subditum præsentem non solum Caritati, sed etiam justitiæ repugnat, *ibid.*
Maledictionem gravem proferre ex animo ut malum grave eveniat, mortale est, 55. Idem dicendum de sibi, vel aliis ex ira grave malum imprecante, *ibid.*
Maleficium quid & quotuplex est, II. p. I. 102. quomodo tolli possit, *ib.*
Malefici, Vide *Magi*
Malitiæ actus quid, I. p. II. 120. Quæ malitia requiritur ad peccatum mortale, 126
Malitia moralis actus voluntatis alia materialis, alia formalis, I. p. II. 26
Malum proximo nunquam licet optare, vel imprecari, II. p. I. 55. licet tamen affectu inefficaci malum temporale desiderare, ac de illo gaudere ob ejus bonum spirituale, *ibid.* Et sic pariter licet optare mortem juste obventuram Hæresiarchæ, vel Malefactori Reipublicæ noxio, *ib* Item optare malefactori pœnam meritam per Judicem infligendam, *ib.*
Mancipia, Vide *Servi*
Mandans quis dicitur, & quando tenetur ad restitutionem, II. p. I 169
Mandantis, & Mandatarii obligationes, II. p. II. 31
Mandatum quid est? *ib.*
Mansuetudo quid est, II. p. I. 127. per defectum ipsi opponitur nimia dissimulatio, per excessum iracundia, *ibid.*
Manuscripta in librorum prohibitione etiam ipsa prohibita censentur, II. p. I. 29
Maritus peccat contra justitiam, & tenetur restituere Uxori, si ejus dotem, aliaque ejus bona dissipet, vel bona communia in notabili quantitate Uxore invita prodige donet, vel in malos usus impendat, II. p. I. 217
Maronitæ, eorum Metropolitarum, & Episcoporum sedes, & limites, II. p. II. 166. Maronitæ Gregorianum Kalendarium recepere, 178
Mater primo triennio alere debet liberos, inde Pater, II. p. II. 120
Matrimonium contrahens post votum Castitatis, vel Religionis sine dispensatione peccat graviter, & semper tenetur abstinere a petitione debiti, & post mortem Conjugis a secundis nuptiis, ac juxta plures Religionem ingredi, II. p. II. 116
Matrimonium quid, III. p. II. 5. ejus materia, forma, & minister, 6. qualis consensus ad ejus valorem requiritur, 7
Matrimonium valet, si conditio sit de præsenti, & extet, vel de præterito, & extiterit, *ibid.* & 8. est vero irritum si conditio repugnet naturæ, indissolubilitati, vel fini Matrimonii ejusve bono, & fidei, *ibid.* ac si conditio non adversetur substantiæ, & fini Matrimonii, Matrimonium non irritat in foro externo, licet sit turpis, *ib.* nec ad Matrimonii valorem requiritur Parentum consensus, *ibid.* & *seq.* quid hac de re in Gallia, 9. valide contrahitur per Procuratorem, & inter absentes, 10 Item per litteras, *ibid.*
Matrimonium quodlibet absolute contractum, est, ac semper fuit insolubile nisi ex speciali Dei licentia aliter contingat; *ibid.* unde Matrimonium consummatum Baptizatorum nullo casu dissolvi potest ab hominibus, 11. quid de Matrimonio infidelium, ubi unus conjugum ad fidem veniat, alter in infidelitate remaneat, *ibid.* Matrimonium baptizatorum ratum, sed non consummatum ob duas causas dissolvitur, 13 conjugum vero separatio aliquando licet, 14
Matrimonii impedimenta, eorumque divisio, 15. a quibus impedimentis Pontifices dispensare consueverunt, 22. Banna, & denunciationes quoad Matrimonium observanda, 16
Matrimonium metu initum quando infirmatur, 29
In celebrando Matrimonio Parochi, ac duorum testium præsentia requiritur, & qualis præsentia, 37. quales testes, *ibid.* quid de occultis Matrimoniis, 38. quid de Matrimoniis vagorum, & quoad loca Hæreticorum, 37. quid ratione impotentiæ, *ibid.* quid de clandestinis, *ibid.*

Matrimonium invalidum quomodo convalidandum, 48. Vide *Divortium*, *Sponsalia*
Matrimonium, ejusque disciplina apud Orientalem Ecclesiam, 56
Matutinum cum laudibus pro tempore ex consuetudine recitandum, II p. I. 69. Num ante missam 70. a laudibus licite separatur, *ib.* quin unum nocturnum ab alio per duas circiter horas, *ib.*
Medici ad quid tenentur, II. p. II. 139. In extrema vel gravi necessitate pauperum tenentur sub mortali gratis mederi, *ib.* aliæ eorum obligationes, *ib.*
Medici, aliique dantes potiones ad procurandum abortum, sive fœtus sit animatus, sive non, mortaliter peccant, II. p. I. 184. Idem dicendum de Mulieribus sumentibus, & abortui occasionem præbentibus, *ib.*
Melchitæ eorumque Patriarcha, II. p. II. 166
Mengrellenses quomodo conferunt Baptismi Sacramentum, II. p. II. 173
Mendacium est intrinsece malum, II. p. I. 138. Quando est gravis, quando levis culpa, 139
Mercatorum obligationes, II. p. II. 140
Metus unus levis, alter gravis, I. p. II. 119. ad metum gravem revocatur reverentialis, *ibid.* Vide *Contractus ex metu*
Metus levis numquam excusat a peccato, *ib.* Gravis quibusdam in casibus, *ibid.* metus gravis minuit culpam, *ib.*
Michael Cerularius omnium primus Latinorum azyma damnavit, III. p. I. 71
Milites ad quid tenentur sub mortali, II. p. II. 13.
Militia Clericis est vetita, II. p. II. 86
Minister indignus, alius toleratus, alius non, III. p. I. 11 a posteriori Sacramenta quando recipere licet, *ib.* Minister Baptismi, 21. In Missæ Sacrificio peragendo, III. p. I. 63
Missæ Sacrificium, ejusque effectus, 61. ubi & qua hora celebrandum, *ibid.* quæ ad celebrandum necessaria, 62. quæ observanda ut rite celebretur, 63. in polluta, interdicta vel execrata Ecclesia celebrare mortale est, 67
Missæ eleemosyna, 65. vulgari alienove idiomate nunquam celebrare licet, 89. Missæ Præsanctificatorum quid, & quibus diebus apud Græcos celebratur, II. p. II. 177. apud Maronitas, 186. Missa ab Orientalibus dicta Liturgia, III. p. I. 89
Missæ auditio ejusque præceptum quomodo adimplendum, II. p. I. 77. Quibus Missæ partibus, & quomodo adstandum, *ibid.* Intentio in audienda Missa, 78. Quæ excusant ab Auditione Missæ, 79. Die Natalis Domini non est præceptum audiendi tres Missas, *ibid.*
Missionarii in Missionibus quid insinuare tenentur Fidelibus ab ipsis baptizatis, I. p. II. 113. Quid circa usum Kalendarii, *ib.* Quid circa Controversias deritibus, obsequiis, aliisque, II. p. I. 9. & *seq.* debent Missionarii se abstinere a publicis disputationibus cum Hæreticis, 13
Missionariis non licet Hæreticorum, & Schismaticorum in Ecclesiis celebrare, II. p. I. 90. bene vero in Catholicis Ecclesiis ab Hæreticis occupatis, *ib.* item in privatis domibus, *ib.* quibus & quando in navibus, *ib.* ipsis datur usus Altaris portatilis, & facultas benedicendi paramenta, *ib.*
Mollities quid est I. p. II. 159
Monasteria Monialium ingredi sub excommunicatione vetitum est hominibus, & feminis, II. p. II. 112
Monetam falsam pro vera ignoranter tradens ad quid tenetur, 36
Monopolium quid & quotuplex, 39
Monopolia auctoritate privata facta sunt prohibita lege humana, ac divina naturali, 40
Monopolia quatuor modis fiunt, & quidem contra justitiam, *ib.*
Montes Pietatis a Concilio Lateranensi V. approbati quomodo ab usura immunes, 18
Moribundus quoad confessionem, & absolutionem, III. p. I. 21
Motivum grave nequit prudenter in judicando præferri motivo graviori, aut æque gravi in oppositum, I. p. II. 48. quomodo motivum dicitur grave, *ibid.* Motivum grave non semper est sufficiens ad prudentem assensum, *ibid.* suam gravitatem amittit in concursu motivi æque gravis, 52. Motivum quod prudenter contemnitur perinde se habet, ac si non extaret, 53
Motus inordinati Concupiscentiæ quando sunt peccata mortalia, quando venialia, I. p. II. 144
Motus indeliberati Concupiscentiæ rationem, & voluntatem prævenientes licet graviter inordinati non sunt peccata imputabilia, nullo accedente voluntatis consensu etiam interpretativo, *ib.* quod & de aliis motibus internis, pravis cogitationibus ex objecto malis est intelligendum, *ib.*
Mutilare se ipsum non licet, nisi ad salutem corporis, II. p. I. 183
Mutilator, Vide *Occisor*, *Læsor*, *Homicida*
Mutuator ad quid tenetur, II. p. II. 16 Ad quid Mutuatarius, *ib.* Res mutuata in qua specie, & bonitate est reddenda, *ib.* Quando, & quomodo pacisci licet de reddenda re mutuata in eadem mensura, & quantitate, vel pecunia in eadem specie physica, *ib.* Filius-familias etiam major sub patria potestate constitutus mutuam accipiens ab alio pecuniam absque Patris consensu ex communi non tenetur eam restituere in conscientia ne quidem post mortem Patris, si eam in ludis, & similibus consumpsit, & non putebatur esse sui juris, *ib.* Vide *Lucrum*
Mutuum, seu mutuatio quid est, 15. differt a commodato, locato, donatione, permutatione, *ib.*
Mutuum dare qua lege, & quando licet, 23. Mutuo sunt duo extrinseci tituli, ob quos licet aliquid ultra sortem exigere, damnum emergens, & lucrum cessans, *ibid.* Positis certis conditionibus in mutuo licita est pactio, ut mutuatarius si ad terminum præstitutum non restituerit, aliquid solvat in pœnam suæ moræ, 25. Nihil licet exigere a pauperibus ratione periculi sortis orti ex eorum inopia, *ibid.* etsi fidejussor pro obligatione periculum in se suscipiendi juste accipiat, *ibid.* licet tamen juxta multos aliquid ultra sortem pacisci, & exigere ratione periculi mutuo extrinseci, *ib.* Sicut & pro extraordinariis facultatibus, laboribus, impensis, molestiis, *ibid.* &c. conditiones requisitæ valide exigi possunt tali titulo, *ib.* lex seu consuetudo Provinciæ non est titulus legitimus aliquid ultra sortem exigendi, 26. idem dicendum de lege, & Sententia Judicis, qua mutuatori adjudicatur aliquid ultra sortem a tempore interpellationis suæ in compensationem intereſſe, *ib.* Pignus pro mutui assecuratione accipiens tenetur fructus ex illo perceptos computare in diminutionem sortis, deductis expensis, laboribus, ac operis, 27. verum excipiendum tamen est feudum in pignus debiti datum domino directo; sicut & feudum pro dote in pignus datum genero, *ibid.* usurarium, ac illicitum est mutuare ob spem lucri tamquam finem principaliter intentum, licet sine ullo pacto, *ib.* etsi usura non sit aliquid secundario sperare ex mera liberalitate, & gratitudine, non ut debitum nec intentum ex mutuo, *ib.* usura tamen est intendere, etsi secundario, lucrum ex mutuo ut pretium, vel ut aliquid pro mutuo debitum,

bitum, *ib.* Mutuum petere ſub uſuris non licet, niſi ob gravem neceſſitatem propriam, vel alienam ſi aliter haberi nequit, *ib.* unde ſecluſa neceſſitate ſaltem rationabili non licet mutuum petere ab uſurario, & accipere ſub uſuris, *ib.*

Mutuans principaliter ob ſpem lucri alias non mutuaturus, tenetur reſtituere accepta ultra ſortem etſi nullum præceſſerit pactum, *ibid* quid ſi mutuatarius ſponte & ex liberalitate mutuanti ejus mentem ignoranti donet, & tamquam ex mutuo debitum accipiat. 28. Si mutuatarius dederit aliquid ultra ſortem tamquam ex mutuo debitum, & mutuans illud acceptarit bona fide, tamquam liberaliter donatum, hic tenetur ubi reſciverit reſtituere acceptum, & fructus extantes, *ib.*

MAgiſtri *nomen cui conveniat*, II. p. II. 45. *Non præſumat docere ſufficienti litteratura deſtitutus*, ibid. *Ejus munia*, ibid. *Deſidioſi, ac ſimul præſidentes male conſulunt tum ſibi, tum aliis*, ibid. *Ineptis, & ambitioſis haud tribuenda Magiſterii laurea*, ibid. *Talibus non indiget Sancta Dei Eccleſia*, ib.

Malum morale quid, n. 259. *Conſiſtit in privatione*, ib. & ſeq.

Malum formaliter, *mutatione circumſtantiarum*, materialiter *duntaxat malum poteſt evadere*, num. 246. 247. *Malum formale actionum, ad peccandum, ſat eſt interpretative velle*, 321. 322. Malum minus ex duobus eligendum, *quomodo intelligitur*, n. 309. 313

Martini V. S. P. conſtitutio de non vitandis excommunicatis necdum denunciatis, extat in noviſſima editione Conciliorum, II. p. II. 114

Matres non lactantes propriam prolem haud poſtulandæ gravis peccati, II. p. II. 113. *Tenentes noctu infantes in proprio lecto*, I. p. II. 76

Matrimonium cur tot impedimentis obnoxium, III. p. II. 16. & ſeq. *Cur ſollemni, non ſimplici, voto ſolvatur*, 19. *Validum cenſendum, quamvis contractum coram Parocho invito, ob aliam cauſſam vocato, etiam in aliena Parochia*, I. p II. 89. 90. *Proclamationes poſſunt quandoque a Parocho omitti inconſulto etiam Epiſcopo*, III. p. I. 16 *Ratum, & non conſummatum matrimonium ſolvi poteſt Pontificia diſpenſatione*, 13. *Uſus matrimonii quandonam licitus, aut illicitus*, II. p. II. 115. *Miniſtri ſunt ipſi Contrahentes, non Sacerdos*, III. p. II. 6. *Cur nihilominus Parochum matrimonio aſſiſtere debere ſanxerit Conc Tridentinum*, ib. *Celebrandi matrimonii variæ formulæ olim in Eccleſiis adhibitæ*, 7

Medici ægrotos graviter decumbentes tenentur initio monere, ut animæ conſulant, II. p. II. 140

Mediolanenſes in Patria morantes non tenentur inchoare antepaſchale jejunium fer. IV. Cinerum, I. p. II. 112. *Ineunte tamen prima Dominica Quadrageſimæ debent abſtinere a cibis vetitis*, ibid. *Extra Patriam conſtitutos oportet jejunium auſpicari eadem ipſa IV. fer* 87

Mendacium quid, num. 216 217. *Eſt in ſe malum, & nulla circumſtantia poteſt honeſtari*, num. 17. 314. & ſeq. *Secus olim ſenſere Platonici, & Origeniſtæ*, num. 315. *Et modo Pretendentes*, num. 17. 23 *Eumdem errorem videntur ſaltem practice fovere multi Catholici*, num. 314.

Meritum de congruo, & de condigno, num. 394. *Operis meritoriis gloriæ æternæ de condigno ſex conditiones*, n. 385. *Duæ, ut homo ſit in ſtatu viæ, & gratiæ ſanctificantis*, n. 395. 396. *Tres, ut opus ſit moraliter bonum, & ſupernaturali auxilio nixum*, n 397. *Liberum*, n. 398. *Procedens ex caritatis influxu*, n. 400. *Ultima, ut adſit divinæ promiſſio dandæ gloriæ*, n. 401. *Opera bona ex voto ſeu obedientia peracta evadunt magis meritoria*, n. 303

Metus quid, & quotuplex, n. 180. *Non tollit, ſed minuit voluntarium*, n. 181. & ſeq.

Militia per ſe licita, II. p. II. 138 *Quænam neceſſaria ad rectum illius uſum*, ib.

Militum officia præcipua, II. ibid. *Sint procul a Venere*, 178 *Spirituali diſcrimini ſunt valde obnoxii*, ib.

Miſſæ ſtipendium quando dari cæpit, II. p. I. 65. *Miſſa quænam pars notabilis*, 78. *Parochialis audiendæ diebus feſtis nulla nunc obligatio*, I. p. II. 107 II. p. I. 79 *In Natali Domini unica eſt ſub præcepto*, I. p. II. 39

Miſſam celebrare, non recitato Matutino, an & quale peccatum, II. 18. II. *Præcipitanter celebrantes peccant graviter*, II. p. I. 64 *Tertia ſaltem horæ pars inſumenda a Celebrantibus*, ib. *Corpore culpabiliter polluti non ſtatim celebrent*, 24. *Vid* Euchariſtia

Molinæ Ludov. excellens Opus de Juſt. & Jur. II p. II. 69.

Morum *nomine quid veniat*, n. 5

Moralitatis eſſentia ſita in habitudine actus cum regula agendi, n. 251. *Non in libertate actus*, n. 250. 252. *Actus moralis definitio*, n. 253. *Moralitatis ſupremæ ſpecies bonitas, & malitiæ*, n. 253 *Moralitatis ſupremæ ſpecies bonitas, & malitia*, n. 254. *Cauſſæ tres, objectum, finis, circumſtantiæ*, n. 279. *Moralitas actualis, & objectiva*, ibid. *Formalis, & materialis*, n. 280. *Objectiva primario convenit actui exteriori, formalis interiori*, n. 381

Moralis diſciplinæ præſtantia, utilitas, neceſſitas, n. 5. 8 *Objectum num. 6. 97. Officium n. 6. Finis*, n. 7 *Eadem complectitur proprie dictas demonſtrationes*, I. p. II. 42

Moralis Philoſophiæ a Catholicis tradendæ legitima methodus, n. 26. & ſeq.

Moralis Theologiæ accurata definitio, n. 48. *Ejus diſcrimen a Philoſophia Gentilium, & Juriſprudentia Naturali Proteſtantium*, n. 9. 10. *Eam inepta methodo plures Recentiores tractarunt*, n. 253 & ſeq

Moralium DD. concordia ſummopere optanda, n. 84 *Debent ipſi puram haurire doctrinam ex Theologicis fontibus*, n. 60 61. *Mediam viam tenere*, n. 82. 83

Morales collationes a Benedict. XIV plurimum commendatæ, n. 75. III. p. I. 135. *Illarum Præſes qualis eſſe debeat*, num. 75

Motiva varia credibilitatis Religionis Chriſtianæ, num. 47

Mulieres bene moratæ ad publicam conferunt Regnorum felicitatem, III. p. I. 138 *Vanæ & inverecundæ ciente Dei flagella, & difficile corriguntur*, ibid. *Harum immodeſtus ornatus origo ſcandalorum*, num. 140. III. p. I. 138. *Olim Romæ ſeveriſſime prohibitus*, num. 1. 9. *A multis Epiſcopis adnumeratus caſibus reſervatis*, III. p. I. 138. *A Confeſſariis non ita facile abſolvendæ*, ibid.

Mutuari pecuniam ab uſurario interdum licet, n. 247

Mutui vi nihil licet exigere a mutuatario, ſeu paupere, ſeu divite, n. 23

N

NEceſſarium neceſſitate medii quid importet, II. p. I. 2. quid neceſſitate præcepti, *ib.*

De Neceſſariis vitæ non eſt obligatio faciendi eleemoſynam, II. p. I 47

Neceſſitas, ſeu Indigentia Proximi triplex, 48. Triplex item eſt ſpiritualis neceſſitas, *ib*

Neceſſitate medii quæ credenda ſunt, II. p I. 3

In extrema neceſſitate Proximi non modo de ſuperfluis, verum & de neceſſariis ad decentiam ſub mortali quilibet ſubvenire tenetur, 48. Quid & quomodo in gravi neceſſitate, *ib*

Negotiatio quid eſt, II. p. II. 68. Clericis eſt vetita, ſicut & ſæcularia negotia, *ib.*

Neophyti Tunckinenſes Apoſtatæ ad Chriſtianam Religionem redeuntes, II. p. I. 31. quid circa hos præcepit Congregatio S. Officii, *ibid.*
Neſtoriani, eorumque auctor, errores, & damnatio, III. p. I. 170
Nicolaus Papa I. quæ ſuperſtitioſa declaraverit, III. p. I. 195
Notarius peccat, & tenetur de damno, ſi ignoret quæ ad ſuum officium pertinet, II. p. II. 137
Novatores perperam pſalmodiam, cantica, cultum Imaginum, & Reliquiarum, alioſque ritus reprehendunt, II. p. II. 161

NAturalis ratio ex ſe impar detegendo ultimo fini hominum, mediiſque ad eum ducentibus, n. 11. & ſeq. num 34. & ſeq. *Idcirco minime ſequeſtranda doctrina divinitus revelata*, n. 26. 32
Neceſſitas libertati oppoſita deſcribitur, n 156 *Abſoluta, & conditionata*, ibid.
Negotiationis *nomen æquivocum*, II. p. II. 69. *Alia lucrativa*, ibid. *Prior late, aut ſtricte ſumitur pro artificio, aut mercatione*, ibid. *Poſterior eſt œconomica, vel politica*, ib. *Stricte ſumpta Clericis, & Monachis prohibita jure Canonico*, ibid. *Noviſſime quoque interdicta a Benedicto XIV Clem. XIII. 68 Multiplex finis hujus prohibitionis*, ibid. & ſeq. *Quinam Clerici præciſe deſignati intelligantur*, 70. *Non lucrativa, ſeu naturalis Clericis permiſſa*, ibid. *At non ſine limitatione*, ibid. *Similiter lucrativa artificialis permiſſa ſub certis conditionibus*, 71. *Exponuntur fines honeſti artificii*, ibid. & ſeq. *Clerici uvas ementes, ut vinum per operarios inde confectum divendant cum lucro, mercationem magis, quam artificium exercere videntur*, 69. *Variorum DD. teſtimoniis id comprobatur*, ib. *Accedit multiplex ratio*, 73. *Mercationem per alios exercere nequeunt Clerici*, 75. *Definitio noviſſima Bened. XIV. dubium omne hac de re ſuſtulit*, ib.
Notoria ars pertinet ad vanam obſervantiam, II. p. I. 102. *Anabaptiſtis, & Quaqueris ea familiaris*, ib.
Novatorum falſa doctrina de concupiſcentiæ motibus, n 128. *Vitioſas putant actiones, quæ ex fide, & caritate non prodeunt*, n. 269. 270. 272. 273. 319. *Cur in caritatis negotio peſſime ſentiant*, n. 400. *Oſores ſunt cœlibatus Eccleſiaſtici*, II. p. II. 82. *Plerique nimia ſuperſtitione litant ſoli humanæ rationi*, n. 16
Novitas quænam a Theologis vitanda, n. 394

O

OBedientia quid, quotuplex, II. p. I. 138
Obligatio quid, & quotuplex eſt, II. p. II 2
Obligatio reſtituendi ex damnificatione, & ex damno dato. Vide, *Reſtitutio*
Obligationis Referentis, Secretarii, Notarii, Procuratoris, & Apparitoris, II. p. II. 137
Obligationes Medicorum, Pharmacopœorum, & Chirurgorum, II. p. II. 139
Obligationes Mercatorum, Opificum, & Operariorum. *ibid.*
Obligationes Perſonarum Judicialium, vel forenſium, II. p. II. 136
Obſcœna, & turpia loqui, legere, canere, vel audire quando eſt mortale, I. p. II. 166
Obſervantia quid, & quotuplex eſt, II. p. I. 138. Quid obſervantia vana, II. p. I 101. ejus diviſio, *ib.* quomodo cognoſcitur, quibus modis fit, *ibid.* Eſt de ſe ſemper culpa gravis, & ſola invincibilis ignorantia excuſat. 102
Occaſio peccati quid, & quotuplex, III. p. I. 143
Occidere homines peccatores reipublicæ noxios licet auctoritate publica, II. p. I. 182. non vero auctoritate privata, immo nec verberare, *ibid.* Nec licet occidere Uxorem, vel Filiam in Adulterio deprehenſam, nec ipſum Adulterum, *ibid* neque licet occidere ſeipſum; neque aliquem volentem, & petentem, 183
Occidere accuſatores, & falſos Teſtes vitam injuſte oppugnantes non licet, II. p I. 188. Quid pro defenſione pudicitiæ, *ib.* Quid pro defenſione bonorum fortunæ, *ib.* Quid pro defenſione honoris, & famæ, 89
Occidere injuſtum invaſorem in alterius defenſionem num licet, II. p. I. 190
Occiſor quando reſtituere tenetur non ſolum Uxori, & liberis, ſed etiam aliis, & Creditoribus, II. p. I. 194
Odium quid, & quotuplex eſt, II. p I. 54
Odium inimicitiæ erga Deum eſt peccatum omnium graviſſimum, *ibid.*
Odium inimicitiæ erga Proximum eſt peccatum mortale ex genere ſuo, 55. Odium vero abominationis erga Proximum eſt levis, vel gravis culpa pro modo quo concipitur, *ib.*
Officium ſtudioſe, ac devote recitandum, & articulate, ac ſenſibiliter pronuntiandum, II. p. I. 70. in ejus recitatione quæ intentio requiritur, *ib.* ſufficit intentio virtualis, *ib.* legens cum ſocio extra Eccleſiam ſatisfacit, 71. ab ejus recitatione quæ excuſent, *ib.*
Omiſſionis cauſſa quando quis peccat, I. p. II. 131
Omiſſiones omnes actuales, & non tantum earum culpabiliter cauſſam neceſſe eſt confiteri, *ib.* Vide *peccatum Omiſſionis*
Opinio quid eſt, I. p. II. 45. Quæ eſt opinio probabilis ſpeculativæ, quæ practice, *ibid* Opinio probabilis differt a conſcientia, *ibid.* Ut opinio cenſeatur probabilis etiam ſpeculative quid requiritur, *ib.*
Opinio improbabilis quæ eſt, 46
Opinio intrinſece probabilis, *ib.* Opinio tuta, & tutior quæ, *ib.*
Opinionem minus tutam quando ſequi licet, *ib. de* Opinione probabili Judicium Cleri Gallicani, & Cardinalis Bellarmini, 49. 50
Opinionem minus probabilem ſtantem pro libertate in concurſu probabilioris ſtantis pro præcepto nunquam ſequi licet, 47. In concurſu duarum opinionum æque probabilium tenemur ſequi tutiorem, & non e contra, 50
Opinio probabilis & ſecundum ſe conſiderata qualis dicitur, I. p. II. 45
Opinio æque tantum probabilis ſtans pro libertate non poteſt afferre certitudinem moralem, 50
Opinio probabilis extra concurſum quid confert, 53
Oratio late, & ſtricte ſumpta quid eſt, II. p. I. 65. Alia mentalis, alia vocalis, *ib.* vocalis alia privata, alia publica, *ib.* frequens Oratio eſt omnibus adultis præcepta, *ib.* & neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem, *ib*
Oratio debet eſſe pia, & honeſta, *ib.*
Oratio confecta a S. Patritio ad benedicendam aquam reprobatur, II. p. II. 147
Orandi præceptum quando obligat, II. p. I. 65
Ordinum diſciplina quoad Orientales, IV. 161
Ordo quid, III. p. I. 18. Ordinum numerus, materia, forma, miniſter, *ib.* ad ſuſcipiendos licite Ordines requiſita, 188
Orientales diſſident tum a Latinis, tum inter ſe ob Liturgias & rituales libros, II. p. II. 173. variant etiam quoad ciborum defectum, *ib.* plerique fermentato pane oleum cum ſale admiſcent, III. p. I. 73. Spiritus S. invocationem poſt Euchariſtiæ inſtitutionis hiſtoriam, & Chriſti verba collocant, 83. Circa tempus celebrandi peculiarem diſciplinam habent, 91

Orien-

Orientales quibus in casibus in Constitutionibus Rom. Pontificum comprehenduntur, II. p. II. 183. & seq. Ad ipsos spectant Decreta Conciliorum, quæ in Occidente celebrata sunt, ex ea parte qua fidei dogmata definiuntur. *ib.*

Oseæ præcipiens Deus, ut sibi fornicariam uxorem sumeret, quid hoc præcepto voluit. I. p. II. 68

Objectum primario speciem tribuit humanis actionibus, n. 282. *Quale illud sit*. n. 283. 284

Odium enascitur ex amore. I. p. II. 25

Officiorum *nomine quidnam significetur*. n. 86. *Ea D. Ambrosio, & aliis Patribus explicata secundam rationem simul, & revelationem*. n. 27. & seq.

Officium Divinum. *Vid.* Beneficiarius.

Omissio culpabilis quid. I. p. II. 136

Opinio describitur. I. 41. & seq. *Formido ei adnexa potest esse tum logica, tum moralis*. 42. *Posterior formido complectitur dubium morale, adeoque eliminat moralem certitudinem de honestate actionis*. ibid. *Magis tuta opinio differt a magis probabili*. 47. *Illam non semper necessario sequi tenemur etiam in materia Sacramentorum*. ibid.

Opinionibus vero communibus, aut magis communibus, oportet cordatum Theologum adhærere. n. 51. 52 64. I. p. II. 54. & 55. *Verosimiliores, seu firmioribus nixas rationibus sequi solent Sacr. Rota, & Sac. Congregatio Concilii*. n. 52

Oratio quomodo prodire debet ex continuato desiderio caritatis. n. 370. *Attentionis defectus sit culpabilis ob inadvertentiam etiam virtualem*. II. p. I. 70

P

PActum validum, quam obligationem inducat. II. p. I. 1.

Palamitarum error. II. p. II. 171

Palpo quis dicitur, & ad quid tenetur. II. p. I. 171

Panis pro Eucharistia III p. I. 48

Papæ in dispensationibus potestas. I. p II. 68. præsertim quoad vota sollemnia. *ibid.*

Paraccletia quid. II p. II. 177

Parentes ad quid tenentur erga liberos. II. p. II. 119

Parochi quam scientiam habere debent, II. p. II. 98. residere tenentur jure divino, ceteræque eorum obligationes. II. p II 97

Parochianorum suorum confessiones audire possunt in aliqua Diœcesi, in qua non sunt approbati, non tamen alterius Parochiæ etiam cum facultate proprii Parochi. III. p. I. 126

Participans ad quid tenetur. II. p. I. 171

Pascha, ac circa ejusdem celebrationem controversia. III. p. I. 156.

Passio quotuplex, & de ipsa quid sentiendum. I. p. II. 144

Patientia quid. II p. I. 126

Patriarchæ Orientales, ac Episcopi sibi subditos a Pontificiis legibus ex sola Rom. Pontificia concessione dispensare possunt. I. p. II. 116

Patrono Laico ad præsentandum spatium quatuor mensium conceditur. II. p. II. 56. Quid si plures Patroni diversas nominent personas. *ibid.* De Patrono Ecclesiastico quid constituit Benedictus XIV. *ibid. & seq.*

Patronus seipsum non potest præsentare. 57

Peccatum quid est. I. p. II. 116. Quid peccatum mere philosophicum, & num detur. 119. Peccatum aliud originale, aliud personale, *ibid.*

Peccatum non est multiplex in eadem actione, vel omissione si præcepta sint inter se subordinata, aut connexa, & idem numero objectum per se spectet ex eodem motivo proximo. 124. Sed probabile est, multiplex esse numero peccatum in confessione declarandum, si præcepta sint inter se disparata, *ibid.*

Peccatum mortale quid, quid veniale. 126. Eorum differentia. *ibid.* Peccatum est essentialiter voluntarium. *ib.* Ad peccatum mortale quæ requiruntur, *ibid.* quæ malitia. 127

Peccatum mortale esse potest imputabile sine advertentia actuali malitiæ. 128. Ad peccatum mortale etiam secundum se imputabile sufficit advertentia virtualis, & interpretativa malitiæ, aut periculi illius. *ibid.*

Peccatum mortale est agere, vel velle aliquid graviter illicitum ob finem bonum. 129

Peccatum mortale, ex genere suo, 130. duplex est, *ib.* fieri potest veniale, *ibid.*

Peccatum commissionis quid est, 136. quid peccatum omissionis, *ib.* moraliter differunt inter se, & juxta aliquos secundum gravitatem specificam. *ib.*

Peccatum commissionis est notabiliter gravius, *ibid.* ex quo æstimanda species, & gravitas eorum, *ib.*

Peccatum omissionis externum admittitur eo solo tempore quo urget præceptum faciendi actum. 137. Ponens causam, ex qua prævidet probabiliter sequentiam omissionis, *ibid.* idem dicendum de exponente se scienter morali periculo omittendi. *ibid.* Ponens omissionis causam, qua fit impotens ad præceptum implendum, probabiliter non solum peccat quando eam ponit causam, sed etiam dum re ipsa actum præceptum omittit, nisi ejus culpabilem causam retractet, cum potest, *ib.*

Peccatum ex infirmitate quale dicitur, quale ex malitia. 144. 145. Peccatum ex infirmitate, seu passione ex suo genere gravius est peccato ex ignorantia non affectata, *ib. & seq.*

Peccatum minus suadere volenti committere gravius non licet, loquendo de suasione, aut alia inductione directa. II. p. I. 62

Peccatum in loco Sacro commissum quando contrahit speciem sacrilegii, II. p. I. 107

Peccati gravitas quid est, I. p. II. 124. unde petitur hæc gravitas, 125. est major, aut minor. *ib.*

Peccati alieni Reus multipliciter quis esse potest, illudque contrahere. 126

Peccatorum specifica distinctio unde petitur, 120. unde numerica, 121

Peccata quomodo multiplicantur secundum numerum intra eamdem speciem, *ib.*

Peccata quæ interius consummantur quæ sunt, & quomodo multiplicantur. 122

Peccata dubia quomodo dignoscuntur. 129

Peccata mortalia, vel venialia ex genere suo quænam sunt. 130

Peccata venialia quantumvis multiplicata non possunt per se efficere unum mortale, nisi eorum materiæ vel effectus uniantur, 134. disponunt tamen multa venialia ad mortale. 135. Quomodo disponunt. *ibid.* Volens vero omnia venialia committere, & sola mortalia vitare juxta aliquos mortaliter peccat. 134. Si vero plurium venialium materiæ, vel effectus moraliter uniantur, & unum objectum grave constituant contra unum præceptum, tunc mortale peccatum est. 135.

Peccata commissa ex prava consuetudine, quam quis emendare non curat, æquivalent peccatis malitiæ. 146.

Peccata Capitalia, quæ & qualia sunt. 151.

Peccata Religioni opposita quæ sunt. II. p. I. 98. quæ opposita fidei. II. p. I. 11.

Peccat mortaliter qui facit, quod falso putat esse illicitum, non distinguens num veniale, an mortale sit, I. p. II. 38. Ad non peccandum requiritur tale judicium certum saltem certitudine morali prudenter excludente dubitationem & peccati formidinem saltem rationabilem, 40

Peccata sola venialia confiteri sine contritione formali, & efficaci saltem de aliquo, mortale est, III. p. I. 100 peccata quomodo Confessori aperienda, 107. Peccata dubia aperienda in confessione, *ib.* sed dubia ut dubia, certa ut certa, *ib.* Item mortalia ex oblivione, vel alia de causa omissa, sunt in sequenti confessione declaranda, 108. Item qui tantum confuse, & generice ob ignorantiam numeri, ac speciei, si inde recordetur distincte, & specifice, *ib. & seq.* sicut ob circumstantiam in confessione oblivione omissam, peccatum pertinens ad circumstantiam est iterum confitendum, *ib.* Vide *Confessio*, *Pœnitentia*.

Pecunia occulta in domo aliqua inventa non est invenientis, 145

Pœna alia proprie, alia improprie dicta, I p. II. 100. alia lata, altera ferenda, *ib.* Item passiva, privativa, & activa, *ib.*

Pœnæ latæ contra Hæreticos quæ sunt, II. p. I. 15. Quæ contra Simoniacos, 122

Pœnitentia, Virtus, & Sacramentum, III. p. I. 92. ejus materia, *ib.* ejus forma, 122. ejus divisio in publicam, & privatam, 167. Publica pro peccatis publicis, non tamen sine Episcopi licentia cum certa solemnitate, 116. publicæ pœnitentiæ gradus, species, & variatio, 167. *& seq.*

Pœnitentia ad venialium remissionem qualis esse debet, 96

Pœnitentiam exequens in peccato mortali peccat saltem venialiter, 117. Pœnitentia a Confessario imposita nequit a pœnitente mutari propria auctoritate etsi in opus melius, nec per alium persolvi, 118

Pœnitentia medicinalis non est imponenda in eo, ex quo oriri potest suspicio vel notitia peccati pœnitentis, nisi sit medium necessarium ad vitandum relapsum, 116

Pœnitentia Clericorum. 169

Pœnitentiæ minister quoad Græcos, 170. Cetera vid. *Satisfactio*, *Confessio*, *Contritio*, *&c.*

Pœnitens in confessione quoad circumstantias, 102 quoad complicem, 103. aliquando tenetur audire alium Confessarium ad implendam complicis manifestationem, 104 tenetur acceptare, & implere pœnitentiam rationabilem injunctam, 116. eam, vel notabilem ejus partem omittens pro mortali impositam, mortaliter peccat, *ib* tenetur supplere levem Pœnitentiam a Confessario impositam, *ib. &* 117

Pœnitentis nomen inquirere non licet, 105

Pensio quid est, II. p. II. 64 quid circa eam observandum, *ib.* ut licite, & valide acquiratur, quatuor requiruntur, *ib.* quomodo extinguitur, 65

Pensiones plures habere non licet quando una sufficit, *ibid.*

Pensiones debitas conjungere sorti, & per illam eas augere, & postea exigere majorem pensionem non licet, II. p II. 44

Pensionarius Clericus, qui non est aliunde obligatus ad horas Canonicas tenetur sub mortali recitare quotidie officium parvum B. M. V. & si omiserit non facit fructus suos, 65

Peregrini leges sui Territorii non tenentur servare, quando extra illud versantur, I p II. 87. Nec præcepta juris communis, si ubi ipsi versantur ex consuetudine seu privilegio non serventur, *ib* Tenentur servare leges, & consuetudines speciales loci, in quo morantur etiam ad breve tempus, 89. Quomodo fiunt Subditi Principis loci per quem transeunt, *ib.* Quibus loci legibus tenentur, *ib.*

Peregrinationes communiter in jejunia, Eleemosynas, aliaque pia opera, II. p. I. 89

Perfidia quid, & qualis culpa est, I. p. II. 154

Permissive esse, & esse præceptive de jure naturali quid importat, I. p. II. 67

Permutatio rerum spiritualium inter se simoniaca non est, neque illicita, si annexum non habeat aliquod temporale commodum & nullum interveniat pretium, II. p. I. 102

Permutatio Beneficii quid est, II. p. II. 58. quæ ad ejus permutationem requiruntur, *ib.*

Perseverantia quid est, II. p. I. 126

Pertinacia quid est, I. p. II. 153. quando est gravis culpa, *ib.*

Pharmacopœorum obligationes, II. p. II. 139

Photius ejusque schisma, II. p. II. 184

Pietas quid est, II. p. I. 138

Pignus quid est, II. p. II. 49. differt ab hypotheca, *ib.* Obligationes dantis, & accipientis pignus, *ib. & seq.*

Poligamia post Evangelium illicita, III. p. II. 15. quomodo eam Deus permisit, *ib.* & I p II 68

Pollutio voluntaria per se semper est peccatum, I p II. 159. Pollutio in somno quando est grave peccatum, 160. Pollutio quomodo, & quæ præter ipsam in confessione exprimenda, *ib* Num eam in somno contingentem licet unquam desiderare secluſa delectatione, & de ea in somno culpabiliter eveniente gaudere præcise ob levamen naturæ, 161. Mortale est ponere sine urgenti necessitate actionem, ex qua tamquam ex causa proxima prævidetur sequutura pollutio, vel delectatio venerea, etsi neutra intendatur, *ib.*

Pollutio ex aspectu, tactu, aliisque motibus, dispositionibus, ac causis quando est mortale peccatum, *ib.*

Pontifex est Supremum Ecclesiæ caput, & Petri Successor, II. p. II. 160

Pontifices in dispensando quid animadverterunt, I. p. II. 48

Popinarum ingressus absque necessitate est Clericis prohibitus, II p II. 80

Possessio quid, & quotuplex, II. p I. 151

Possessor bonæ fidei ad quid tenetur, II p. I. 163

Possessor bonæ fidei si occurrente dubio non exquirit diligenter veritatem, peccat mortaliter; & si inde agnoscat certo dominium verum rei, tenetur illi restituere rem, & ex eo tempore quo dubitare cœpit fructus, 222 Qui antequam possideat dubitat, utrum res sit aliena, potest eam accipere titulo venditionis &c. modo accipiat ex intentione eam restituendi domino, si post diligentem inquisitionem invenerit, *ib.* Item si dubitans an res sit aliena, præoccupavit illius possessionem a nemine occupatam, *ib.* Ubi vero nullus eorum, quibus dubitatur, an sint domini rei, rem possidet, si dubium sit æquale, res æqualiter inter illos dividi debet, *ib.*

Possessor malæ fidei quis dicitur, & ad quid tenetur, II. p. I. 158

Possessor injustus tenetur rem alienam restituere si illa non erat peritura apud dominum, nisi per injuriam alterius, *ib* Item si res periit dolo, vel injuria injusti Possessoris tenetur ejus pretium restituere, etiam si apud ipsum casu peritura fuisset, *ib.* Sicut tenetur restituere rem alienam, quæ apud ipsum periit, si non sit omnino certus casu perituram fuisse apud dominum, *ibid.* Immo juxta multos etiamsi res certo fuisset peritura apud dominum casu, vel justa hostium spoliatione, *ib.*

Poſtulatio quid eſt. II. p. II. 57
Poteſtas diſpenſandi quotuplex. I. p. II. 93
Poteſtatem diſpenſandi in legibus divinis etiam mere poſitivis nullus homo habet, *ib.* habet tamen poteſtatem diſpenſandi in lege humana, *ib.*
Precarium quid eſt, II. p. II. 30
Præceptum quid eſt, I. p. II. 63. differt a conſilio, *ib.* Præcepti diviſio. 65
Præceptum ut Subditum obligat ex illa virtute, ex cujus motivo imponitur, quid requiritur. 72
Ad ſatisfaciendum Præcepto quæ requiruntur. 80. Ad ſatisfaciendum præcepto negativo nulla requiritur intentio, *ib.* requiritur tamen pro affirmativo, *ib.* Præcepto non ſatisfacit qui facit opus cum peccato repugnante ſubſtantiæ præcepti. 82
Præceptum ſufficienter propoſitum ad obligandum, eſt obſervandum. 47
Per unum eumdemque actum plura præcepta adimpleri non poſſunt, ubi non conſtet de tali intentione præcipiente. 82. Per plures actus pluribus præceptis eodem tempore ſatisfieri poteſt. 82. & 83
Præceptum in parte adimplere tenetur (ubi de re diviſibili), qui totum non poteſt. 83
Præceptum de non comedendo carnem cum ſanguine quid ſignificabat. II. p. II. 149
Præceptum confitendi exterius fidem ſuo tempore extat. II. p. I. 7 quando obligat. *ib.*
Præceptum diligendi Deum ex toto corde, quomodo intelligendum. II p. I. 37
Præceptum caritatis ad amandum Deum quando obligat. II. p I. 39 quando ſub mortali per ſe obligat ad eliciendum actum internum amoris Dei ſupra omnia propter ſe, *ib.* quando obligat ex virtute Religionis *ib. & ſeq*
Præceptum ſpeciale diligendi Proximum datur non tantum ex actu externo, ſed etiam interno, & amore benevolentiæ, II. p. I 41. Hujuſmodi præceptum ut affirmativum ad quid obliget, ad quid ut negativum, *ib.* Regulæ duæ generales pro hujuſmodi præcepto ex Scriptura. 42
Præceptum caritatis erga proximum obligat etiam erga inimicos perinde ac ſi tales non eſſent, *ibid.*
Præceptum Decalogi de Sanctificatione Sabati. II. p. I. 72
Præceptum de Sanctificatione Feſtorum, *ibid.*
Præceptum de audienda Miſſa. 77
Præcepta duo ſi occurrant, quæ ſimul ſervari nequeunt, ſervandum eſt majus. I. p. II. 84
Præcepta Præpoſitorum Generalium Societatis Jeſu quomodo obligant donec non revocentur. I. p. II. 65
Præcepto *non concupiſces* quæ prohibentur, I. p. II. 144. Ex præcepto caritatis tenemur omnes actiones noſtras referre ad Deum. II. p. I. 40
Præcepto *non occides* quid prohibetur, II. p. I. 182
Prædicatores in Regnis Synarum circa Crucifixi Imaginem quid agere debent, II. p. I. 11
Prælati habentes poteſtatem diſpenſandi quod leges, vota, & juramenta, poſſunt etiam ſecum diſpenſare ſaltem indirecte, I. p. II. 96
Prælati, Parochi, aliique Superiores tenentur inquirere neceſſitates corporales, & ſpirituales ſuorum Subditorum II p. I. 50
Prælati Religionum peccant contra Paupertatis votum, & juſtitiam, ſi bona Conventus aliter impendant, vel donent, quam Ordinis ſui regula, vel approbata conſuetudo, aut ſuperiorum Prælatorum voluntas permittit. II. p. II. 109
Præſcriptio quid eſt, II. p. I. 147. Per præſcriptionem vere acquiritur in foro conſcientiæ dominium rei alienæ abſque conſenſu, & culpa prioris domini, *ib. & ſeq.* Ad legitimam præſcriptionem quæ conditiones requiruntur. 148
Ad præſcribenda bona immobilia contra Eccleſiam Romanam requiruntur centum anni. 149. Contra alias Eccleſias, Hoſpitale, Monaſterium vel pias cauſſas, quadraginta. *ib.*
Ad præſcribenda immobilia privatorum cum titulo requiruntur decem anni inter præſentes, viginti inter abſentes. *ibid.* Quid ſi dominus fuit partim præſens, partim abſens. 150
Hæres, qui bona fide aliquid ab Auctore malæ fidei accepit, nunquam poteſt illud præſcribere. *ib.* Qui rem bona fide ab Auctore malæ fidei accepit alio titulo, quam hæreditatis, poteſt eam præſcribere tempore ordinario. *ib.* Quæ præſcribi nequeunt, *ib.*
Præſentatio quid eſt. II. p. II. 56
Præſumptio quid eſt, I. p. II. 152. quibus rationibus eſt mortalis culpa, *ib.*
Præſumptio periculi quæ eſt, quæ præſumptio facti, I. p. II. 75
Pretium, ſeu quodvis temporale ſimoniace acceptum, reſtitui debet etiam Jure divino naturali, II. p. I. 120
Principes mere Eccleſiaſtici leges ferre nequeunt, niſi de rebus ſpiritualibus, I. p. II. 70. Sæculares de Sæcularibus. *ib.* Poſſunt tamen, & debent fidem, & Eccleſiam tueri, adeoque curare ut leges obſerventur, *ib.*
Principes Eccleſiaſtici, & Sæculares poſſunt ferre leges fidelibus in conſcientia obligatorias. 73
Princeps poteſt valide etiam ſine juſta cauſſa abrogare legem a ſe, vel a ſuo Prædeceſſore, aut inferiore latam. 99
Privilegium quid eſt, I. p. II. 104. differt a diſpenſatione, *ib.* ejus diviſio, *ib.* Privilegium quis poteſt concedere, 105. multis modis ammittitur, *ibid.* non ceſſat morte concedentis: *ib.*
De Probabiliſtarum principiis quid dicendum, I. p. II. 48
Probabiliſmi Auctor quis fuit, 191. qui ejus primi impugnatores. 50
Probabilitas quid & quotuplex eſt, 45
Procurator, Oeconomus, non poſſunt quidquam dare, impendere, alienare pro libitu, ſed ſecundum regulam Ordinis, & Superioris voluntatem, III. 132
Proditio quid, & qualis culpa, I. p. II. 154
Profeſſio religioſa, II. p. II. 100. & 101. ad ejus valorem quæ requiruntur, *ib.* fieri poteſt vel expreſſe, vel tacite, *ib.* Pro profeſſione nulla intra quinquennium a die profeſſionis poteſt reclamari. *ib.* Pro profeſſione initio nulla quid neceſſe ut fiat valida. *ib.* Profeſſio Religioſa hominis debitis gravati valida eſt, II. p. I. 177
Per profeſſionem cetera vota ſimplicia exſtinguuntur, & quomodo. II. p. II. 101
Profeſſus obligatur tendere ad perfectionem, *ib.*
Promiſſio quid & quotuplex eſt. II. p. II. 10. ut valeat, & obliget, quæ requiruntur, 11. Promiſſio, & donatio non obligant, & ſemper revocari poſſunt ante acceptationem, *ib.* excipiuntur tamen pollicitationes Civitati, Eccleſiæ vel ad pias cauſſas factæ, *ibid.* An quævis promiſſio etiam gratuita obligat ſub mortali in re gravi, *ib.* Eamque non implens tenetur reſarcire damna inde ſequuta, etſi ficte promiſerit. 12
In violatione promiſſionis gratuitæ major quantitas requiritur ad mortale, quam oneroſæ. *ibid.*
Promiſſio facti alieni obligat ad procurandum ſincere, & bona factum alterius. *ibid.*
Promiſſio, & pactio de re illicita facienda non obligat, & nulla eſt jure naturali ante executionem. *ibid.*
Promiſſio acceptata, & valida quibus in caſibus deſinit obligare, *ib. & ſeq.*

In Promissione gratuita facilius subintelliguntur aliquæ conditiones, quam in onerosa, 13
Promissiones jure positivo irritæ, 12
Promissor ex multorum sententia post opus malum patratum obligatur ad solutionem pretii promissi, si datio, & acceptatio nulla lege sint prohibitæ, nec irritæ, 13
Proximus quomodo diligendus, II. p. I. 45. quo ordine, 46. quomodo subveniendus de corporalibus in extrema, quomodo in gravi necessitate, 48
Prudentia quid est, II. p. I. 123. Peccata specialiter Prudentiæ opposita, alia sunt per excessum, alia per defectum, 124
Psalmodia quando in Ecclesia invecta, II. p. II. 162
Pueri Septennio completo obligantur præceptis, I. p. II. 84. quando tenentur ad Communionem. III. p. I. 52. initiantur Diaconatu a Jacobitis, II. p. II. 182
Pupillus, Pubes, qui dicitur, II. p. II. 9. Pupillus infantiæ proximus ne naturaliter quidem obligatur ob defectum judicii, *ib* pupillus pubertati proximus, & minor obligantur tam civiliter, tam naturaliter, si cum consensu Tutoris, & Curatoris contrahant de bonis mobilibus non pretiosis, secus de immobilibus, & mobilibus pretiosis. 10. Pupillus pubertati proximus sine auctoritate Tutoris valide contrahit cum majore in suum commodum, non vero in suum incommodum, *ib.*
Pupillus sive minor tenetur solvere pecuniam, quam sine consensu Tutoris, vel Curatoris mutuam accepit, si eam in usus necessarios, vel utiles impenderit, *ib.*

Pallavicinus Card. ante mortem valedixit Probabilismo, I. p. II. 60
Parentibus nimium indulgentibus imputantur peccata filiorum, n. 141
Parvulis virtutes in baptismo infundi declaravit olim Conc. Viennense, I. p. I. 57. *Huic sanctioni stipulum præbuit opinio apud scholasticos magis communis*, ibid.
Passio universim quid est, n. 86
Passiones quo sensu ab Ethicis sumantur, n. 226
Passionis Dominicæ pia recordatio noxias tentationes propulsat, ipsumque Dæmonem fugat, II. p. I. 164.
Pauperibus eroganda superflua bona, etiam extra casum extremæ, gravisque necessitatis, I. p. II. 132. *Illorum cura gerenda præsertim tempore penuriæ*, ib. II. 90. *Ob luxum, & interpretantiam hujusmodi officia negligere, perversitas est maxima*, I. p. II. 132
Peccati descriptio, I. p. II. 118. *Philosophicum reipsa non datur*, ibid.
Peccatorum distinctio physica, & moralis, 120. *Moralis specifica unde petatur*, 121. *Item numerica*, ib. *Peccatorum inæqualitas tenenda fide indubia*. 124. *Gravitas, aut levitas ope quarumdam regularum dignoscenda*, 131
Peccatum veniale suo modo participat communem definitionem peccati, 118. *Quo sensu dicatur sæpe fieri per accidens mortale*, 131. *Exponuntur sex circumstantiæ hanc transmutationem efficientes*, ib. *& seq. Venialia plura ex se non constituunt unum mortale, sed ad ipsum dumtaxat disponunt*, 135
Peccatum Adæ imputatur omnibus hominibus, n. 126
Reliqua ab eo diversa non fiunt nisi propria voluntate, n 127
Peccatorum cognitio Confessariis necessaria, Vid. Confessarii.
Peculium Clericorum, Vid. Clerici.
Peregrini videntur subjecti legibus peculiaribus locorum, I. p. II. 88. *Varia circa eosdem possunt moveri dubia*, ib. *Extra Patriam uti nequeunt suis privilegiis localibus exorbitantibus a jure communi*, 87. *Leges communes in Patria vigentes non tenetur servare in locis, ubi eas abrogatas cernunt*, ibid.
Periculum peccandi absolutum, & respectivum, I. p. II. 133
Perplexitas, Vid. Conscientia perplexa.
Philosophorum Gentilium errata palmaria in rebus morum, n. 13. *stupenda discordia circa beatitudinem hominis*, n. 14. *Multa tamen de moribus scite scripserunt*, n. 25
Philosophi Christiani revelatæ doctrinæ ductum sequi debent, n. 26
Pœna sumitur late, & stricte, nu. 218. *Alia ordinaria, alia extraordinaria*, ib. *In pœnis facienda benigna interpretatio*, I. p. II. 103
Pœnales leges dicuntur presse, ac late, I. p. II. 102. *Earum obligatio directa, & indirecta*, ibid. *Plura dantur statuta mere pœnalia tum civilia, tum Ecclesiastica*, ib. *Diversæ opiniones de extantia legum mere pœnalium*, ib. *Hac etiam admissa non idcirco licenter vivendum*. ibid.
Pœnitentia seu contritio a peccatore nequit differri diuturno tempore citra reatum. III. p. I. 95. *Tempus diuturnum quodnam censeatur*, ib. *Pœnitentiæ Sacramenti qualis necessitas*, 101. *Absolutam ejusdem necessitatem minime negarunt veteres Scholastici*, 100
Pœnitentes inconsulti quærere solent ineptos Confessarios, III. p. I. 134. *Non sunt blanditiis, & adulationibus fascinandi*. 136. *Quomodo interrogandi* 135. *Sæpe aliqui adeo bardi, ut nullum examen Confessioni præmittant*. 141. *Negligentes habitualiter Confessionem plerumque in examinanda conscientia misere cæcutiunt*, ibid. *Quales satisfactiones eis imponendæ*, 115. *Num ipsorum sententia possit prævalere in Sacro Tribunali*. 137
Polyandria repugnat juri naturali, III. p. II. 17.
Polygamia cur olim licita, I. p. II. 109
Pontifex Rom. habet omnia jura in scrinio sui pectoris, I. p. II. 112. *Potest absolute dispensare in quavis lege humana Ecclesiastica*, 94. *Diluuntur adversæ difficultates*, ib. *In jure naturali, & divino proprie dispensare non potest*, ib. & seq. *Quomodo censeatur dispensare in materiis ad utrumque illud jus spectantibus*, ib. *Potest dispensare in votis sollemnibus*. II. p. I. 101. *Dispensationes Pontificias legitime fieri præsumendum est*, I. p. II. 94
Pontificiæ Constitutiones ordinarie non derogant statutis, & consuetudinibus locorum, I. p. II. 95
Pontificis potestas in universam Ecclesiam præclare a D. Bonaventura asserta, I. p. II. 94
Prælatorum officia sex præcipue, II. p. I. 109 *Negligentes in corripiendis subditis, vitiisque reprimendis reddent Deo multiplicem rationem*. II. p. I. 51
Præscriptio quid, I. p. II. 108
Præsumptio, in qua fundantur aliquæ leges, vel periculi vel facti est, I. p. II. 76
Principes num teneantur observare proprias leges, I. p. II. 86 *Quomodo harum observantiam apud subditos efficaciter promovebunt*, ib.
Privilegii ethymon, I. p. II. 104. 105 *Definitio*, ibid *Discrimen a dispensatione*, ib. *Concedi potest privilegium etiam extraneis*, ibid. *Personale sæpe datur cum adjectione loci*, ibid. *Onerosum, & remuneratorium an revocari queat*, 105. *Privilegiorum multiplex abusus*, ib. *Quandonam censeantur amitti per non usum*, ibid. *An desinant ob mortem concedentis*. 106 *An cessante fine ipsorum*, ibid.
Privilegia ob labores fuerunt concessa Regularibus, I. p. II. 105. *Similiter Auditoribus Sac. Rotæ*, ib.
Probabile, quid, I. p. II. 54. *Objective, vel subjective*. ibid. *& seq. Hujusmodi distinctio probe tenenda, & applicanda in celebri controversia de opinionum probabilitate*, ibid. *Hujus ope facile explicantur Veterum TT. testimonia specietenus Probabilismo faventia*, ibid. & seq. *Hinc etiam patescit, cur in praxi quandoque conspi-*

ſpirent Probabiliſtæ, & Probabilioriſtæ in tuendis iiſdem ſententiis, 81. *Ad eamdem controverſiam rite pertractandam oportet genuinam habere ideam conſcientiæ certæ, dubiæque*, 39 *Ea nondum dirempta ſolemni definitione Apoſtolicæ Sedis*. 57. *Neque olim in ſcholis ita diſtincte, & acriter ventilata*, 46

Probabiliſmus in Eccleſia novus, l. p. ll. 54. *Minime propugnatus ab antiquæ Scholæ Magiſtris, præſercim Franciſcanis*, 56 *Auctoritate Theologica potiſſimum enervatur*, 57. & ſeq. *Ex Pontificiis quibuſdam diſpenſationibus nullum ei præſidium accedit*, ib. *Regulis prudentiæ non videtur conſonare*. 62

Probabiliſtarum ſeries, l. p. ll. 58. *Methodus opinandi in Theologicis*, 59 & ſeq. *Num recta conſcientia poſſit practice ſequi ſuum ſyſtema*, 56

Proclamationes matrimoniales, *Vid* Matrimonium

Proteſtantes ſcriptores noviſſimi quibus nominibus laudem ſibi vendicent, n. 25 *In ipſorum libris de naturali Juriſprudentia multiplex laces*, n 35. & ſeq. 22. 23. *Propterea a minus doctis, cautiſque non ſine periculo leguntur*, n. 25.

Pſycologicum ſtudium Moralibus TT. & Confeſſariis aliquatenus neceſſarium, n. 85 l. p. ll. 23

Puffendorff, Samuelis, errata varia, n. 18. 19

R

RApina quid eſt, ll. p. l. 211. quale peccatum, *ib.* Receptator quis, & ad quid tenetur, ll. p. l. 171

Referens peccat, ſi defectu ſtudii, aut diligentiæ ſufficientis male referat, ll. p. ll. 137

Regulares quid favore Epiſcopi in cujus Diœceſi degunt peragere debent, l. p. ll. 85

Regulæ Juris a Probabiliſtis jactatæ, quomodo intelligendæ, l p. ll. 52

Regulæ aptæ ad recte faciendam doctrinalem interpretationem legum, & quænam ſunt, l. p ll. 90

Regulæ ad dignoſcendum in dubiis num quis aſſenſus ſit, vel non peccato, l p. ll. 129

Rei alienæ detentor ad quid tenetur. ll. p. ll. 153

Religio quid, ll. p. l. 68. eſt virtus moralis non Theologica, *ib.* Religionis præcipui actus, *ib. & ſeq.* Peccata Religioni oppoſita, 98

Religionem falſam verbis, vel factis nunquam ſimulare licet, ll. p. l 8

Quæ ad Profeſſionis Religioſæ valorem requiruntur. ll. p. ll. 100

Religionem vovens ad quid tenetur, 112

Religioſus Status qualis dicitur, 100. ad ejus eſſentiam tria concurrunt requiſita, *ib.*

Religioſi exempti non obligantur legibus Epiſcopalibus, aut Synodalibus, nec decretis Synodi Provincialis, l. p. ll. 85. Limitatur tamen ubi interveniat ſuprema poteſtas, *ib.*

Religioſi non ſollemniter profeſſi poſſunt in particulari habere dominium rerum temporalium, etſi de illis pro libito diſponere nequeant, ll. p ll. 102

Religioſi ſollemniter profeſſi poſſunt habere in communi dominium bonorum temporalium, *ib.*

Religioſi ſollemniter profeſſi ſunt in particulari incapaces omnis dominii, proprietatis, & ſimilis juris bonorum temporalium, ſive mobilium ſive immobilium *ibid.*

Religioſi Profeſſi Beneficiati habentes Beneficia regularia, vel Sæcularia, habent jus adminiſtrandi, & diſpenſandi fructus ſui beneficii tum ad congruam ſuſtentationem, tum ad cauſſas pias, *ibid.*

Religioſus ex vi voti paupertatis ad quid tenetur, *ibid.* ad quid ex voto caſtitatis, 106. ad quid ex voto obedientiæ, *ib.* Religioſus ſive ſollemniter profeſſus, ſive non, peccat, quidquid ſine Superioris licentia poſſideat, retineat, deſtruat, commodet, commutet, alienet &c. 103. Item peccat contra votum paupertatis ſi invitatus a Sæculari, manducet, & bibat abſque Superioris licentia, *ibid.* Impendens aliquid notabile etiam cum licentia Superioris in uſus vanos, ſuperfluos, & prophanos peccat contra votum paupertatis, 104

Religioſus in petendo licentiam a Superiore, illam debet obtinere vel expreſſam, vel implicitam, 105. & voluntariam non metu, & fraude extortam, *ibid.* non ſufficit, niſi cum res, & cauſſa urget, 106

Religioſus inconſulto Superiore recuſans acceptare rem ſponte oblatam, ex Sanchez non peccat contra votum, *ibid.*

Religioſus damnum injuſte inferens ſive extraneis, ſive Religioni, tenetur reſtituere quantum poteſt ex bonis, de quibus licite poteſt diſponere, *ibid.*

Religioſus ſi aliquid ſine valida licentia Superioris donet vel alienet, accipiens tenetur illud reſtituere Religioni, *ibid.*

Reliquiæ Sanctorum eorumque cultus, 164

Reliquiæ Sacræ ſi vendantur, contractus eſt nullus, ll. p. l. 120.

Repræſaliæ poſitis quibuſdam conditionibus ſunt licitæ. ll. p. l 58

Reſignatio quid, & quotuplex, ll. p ll. 57. Ut ſit valida, & licita quæ requiruntur, *ib. & ſeq.*

Reſtitutio quid eſt, ll p. l. 152. differt a ſatisfactione, *ib.* Reſtitutio actualis neceſſaria eſt ad ſalutem neceſſitate præcepti, *ib.* Reſtitutionis omiſſio eſt virtualiter acceptio rei alienæ continuata invito domino, 153. qui notabili tempore omittit reſtitutionem ſive integram ſolutionem, quam poteſt facere, vel etiam qui brevi tempore, ſi inde Creditor damnum grave patiatur, peccat mortaliter, *ibid.* qui non reſtituit, vel debita non ſolvit cum poſſit, & debet actu peccat toto tempore quod id omittit, *ib*

Reſtituendi obligatio ex quatuor Capitibus oritur, 154 obligatio reſtituendi ex damnificatione nullatenus peccaminoſa, non oritur extra contractum & officium *ibid.* ex damnificatione, & furto veniali ob parvitatem materiæ oritur obligatio reſtituendi ſub veniali, *ibid.* ex damnificatione gravi quoad materiam, ſed veniali ob defectum advertentiæ oritur obligatio reſtituendi, *ib.* & 155. extra officium, & contractum non oritur obligatio reſtituendi damni ſecuti ex culpa levi, & leviſſima, 155. quis & quando ex culpa levi tenetur ad reſtitutionem, *ib. & ſeq* qui inculpabiliter dixit, vel fecit aliquid, ad quod jus nullum habet, & ex quo impendet damnum proximo, ex juſtitia tenetur illud impedire, vel reſtituere ſi non impediat, 156

Qui injuriam alteri intulit rem ejus culpabiliter accipiendo &c. tenetur in conſcientia reſtituere. 157 Reſtitutio fructus quomodo facienda. *ib.*

Res aliena apud furem, vel injuſtum Poſſeſſorem facta deterior, reſtituenda eſt ſecundum ſtatum, quem res tunc habebat, 158 Res apud injuſtum Poſſeſſorem melior effecta ſive intrinſece, ſive extrinſece, reſtitui debet domino in tali ſtatu ſi exter. 159

Reſtitutio juxta multos fieri debet ſecundum ſummum valorem & incrementum, etiamſi dominus re ſua certo uſurus non erat in tali ſtatu, nec juxta ſummum valorem venditurus *ib* & quando reſtituere tenetur qui ponit actionem ex qua damnum obvenit alteri, *ibid.* quid in dubio de damno ſecuto ex actione mala per ſe damnificativa, 160. qui ſolo exemplo movit efficaciter alium ad damnum inferen-

rendum, tenetur damnum ab hoc illatum reſarcire in ejus defectum, ſi hoc eventurum probabiliter prævideriť, 160 quando quis tenetur reſtituere damnum irrogatum per ſuum mancipium, animal, aut filium, *ib.* quid, quando, & quomodo tenetur ad reſtitutionem qui impedivit alterum a conſecutione alicujus boni, 161

Accepta ob opus malum ante ipſum malum patratum reſtitui debent, 162. quid vero crimine patrato, *ib.* accepta pro actione vel omiſſione debita ex juſtitia reſtitui debent, *ibid.* quid de acceptis pro ferenda ſententia, vel pro opere debito ex caritate vel pro actione, vel omiſſione &c. *ib.* & ratione rei acceptæ quid reſtitui debet, *163.* qui rem alienam injuſte accepit, vel detinet, tenetur de damno omni etiam fortuito, *165*

Reſtitutio cui debet fieri, 162. quo tempore, *ibid.*

Quo loco, & cujus impenſis, *ib.* cujus periculo, 173 quo ordine, 174. Remiſſio Creditoris excuſat a reſtitutione, ſi ſit legitima, 176. Remiſſio ut ſit legitima tres conditiones requirit, *ib.*

Ad reſtitutionem liberat ceſſio bonorum facta Creditoribus, 177. quid de ingreſſu in Religionem, *ib.* Reſtitutio num fieri debeat per bona inferioris ordinis pro damno ſuperioris ordinis, 178. Cauſſæ juſtæ differendi reſtitutionem, vel ſolutionem debiti, 179. quid reſtitui debet pro vita, membro, & cicatrice hominis liberi, 193

Avertens aliquem a Religione, quando tenetur ad reſtitutionem, 182

Ad Reſtitutionem non tenetur qui in defenſione vitæ alterum occidit, vel mutilavit, ſi id cum debita moderatione fiat, 186 ad Reſtitutionem tenetur qui putans occidere Petrum, occidit Paulum, quamvis invincibiliter putabat eſſe Petrum, 195. qui tenentur ad reſtitutionem ob dolum, vel errorem circa cauſſam finalem donationis vel promiſſionis gratuitæ, II. p. II. 15

Uxor Marito, & Maritus Uxori injuriam in bonis inferentes, quando peccant, & tenentur ad reſtitutionem, II. p. I. 217. Quid de liberis ſurripientibus bona Parentum, *ib.*

Ad Reſtitutionem quando tenentur paſcentes, aut ligna cædentes contra juſtam prohibitionem, 219 item piſcantes, aucupantes, venantes, *ib.* item male diſtribuentes bona vel onera communia, 221

Qui bona fide rem poſſidere cœpit, ſi poſtea incipiat dubitare an ſit aliena, tenetur ex juſtitia veritatem diligenter exquirere. 222

Obligatio reſtituendi bona externa, & reſarciendi damna in illis injuſte illata a defuncto tranſit ad heredes, ſinguli tenentur pro hereditaria portione, non tamen in ſolidum, 223. quod ſi res aliena extet in ſe apud unum heredem, hic tenetur eam integre reſtituere. *ib.* Legatarii non univerſales ad reſtitutionem non obligantur ubi heredibus relicta ſufficiant ad ſolvendum, 224

Cetera de reſtitutione, Vide *Poſſeſſor malæ fidei*, *Damnificator*, *Debitor*, *Homicida*, *Occiſor*, *Furtum*, *Leſſio*, *Obligatio &c.*

Reſtrictio quid, & quotuplex. II. p I. 139. Reſtrictione vel pure mentali nunquam uti licet, *ib.* Quid in caſu ubi adſit gravis cauſſa occultandi veritatem, *ibid.*

Retractus gentilitius quid eſt. II. p. II. 40

Reus legitime ſeu juridice non interrogatus, non tenetur fateri ſuum crimen, & poteſt eludere Judicem abſque mendacio, II. p. II. 133. Secus interrogatus a legitimo Judice, *ib. & ſeq.*

Reus interrogatus tenetur patefacere etiam complices, ſeu ſocios ſui criminis, 134

Reus, qui ad vitanda tormenta falſum crimen ſibi imponit, ob quod ſit morte plectendus, peccat graviter, *ib.*

Reo quando appellare licet, *ib.* Quid ipſi licitum circa pœnam & fugam, *ibid.* Ipſi, etſi vere nocenti, licet ante & poſt ſententiam fugere ad vitandam mortem, aut mutilationem, niſi ſe obligaverit ad permanendum. 135. Idque etiamſi Cuſtos Carceris grave damnum inde paſſurus ſit. *ib.* Item juxta multos licet Reo carceres effringere. *ib.* Immo & aliis licere Reo ſuppeditare inſtrumenta ad effringendum Carcerem, *ibid.* Id tamen non licet Officialibus, & Miniſtris juſtitiæ. *ib.*

Reo ad mortem damnato non licet reſiſtere, nec ſe defendere contra Judicem, vel Executores Sententiæ. *ib.* Quid de innocente per ſententiam juſtam in foro exteriori damnato, 135. Reo ad mortem damnato licet non fugere ex amore juſtitiæ, *ib.*

Reus ad exilium damnatus, vel ad pœnam Carceris ſaltem non valde moleſti, tenetur eo ſe conferre & manere in exilio vel Carcere. *ib.* Secus damnatus ad triremes, niſi data fuerit fides jurata remanendi. 136

Richerii hæreſis. II. p. II. 156

Ritus quid, II. p. II. 142 quotuplex. *ib. & ſeq.*

Rituum Sacrorum ſcientia curam animarum habentibus utilis, & neceſſaria. *ib.* Ritus quare inſtituti. *ib.* varie conſiderari poſſunt, *ib.* Ritus vitandi, & deteſtandi, 143

Ritus Sacer nequit eſſe illicitus, 148. ea tamen auctoritate qua eſt inſtitutus mutari poteſt. *ibid.* Ritus Sacri nequeunt eſſe pernicioſi, nec inutiles, ſed utiles & neceſſarii, 149. eorum origo a Deo repetenda, 148. nec eorum uſus Chriſtiana religio damnat, *ib.* eos inſtituendi poteſtatem Eccleſia a Chriſto accepit 152. eaque poteſtas eſt Eccleſiæ neceſſaria. *ibid.* proinde eos Eccleſia decurſu temporis auxit, *ib.*

Ritus quando habet vim legis, 184. *& ſeq.*

Ritus ſuperſtitioſi quid ſecum ferunt, 163. eos Romana Eccleſia damnat, *ib.*

Rituum varietas, ac diverſitas in Eccleſia unde repetenda, 182. quid hac ſuper re curarunt Romani Pontifices. *ib.*

Ritum ſuſceptum deſerere, vel permutare non licet, 187. nec proprium licet deſerere, 188. aliquando licet mutare proprium Ritum, *ib.* ob Rituum obſervantiam quando ineſt obligatio ſubeundi mortem, *ibid.*

Ritus Eccleſiæ Orientalis, 172. eorum origo ab Apoſtolis, 173. ejus varietas a Latina Eccleſia. 172

Ritus Sinenſes, Malabarici, Abyſſinorum Regni, Serviæ, & Regionum finitimarum, eorumque proſcriptio: 191

Rixa quid. II. p. I. 57. Opus carnis excludens a Regno Dei. *ib.*

Ratio in homine tripliciter poteſt ſe habere relate ad inſurgentes ſenſualitatis motus, n. 133.

Regula morum quid, I. p. II. 63

Regulæ Canonico Morales ex Bened. XIV. n. 78. 79. *Interliterandi Scripturam*, *Patres*, *Canones*, n. 71. & ſeq.

Relatio operum in Deum materies eſt graviſſimæ controverſiæ inter Doctores, n. 327. *Ejuſdem ſtatus exponitur*. 328. & ſeq.

Relatio actualis, n. 336. *Virtualis*, n. 337. & ſeq. *Habitualis*. n. 324. 340. *Univerſim loquendo actualis, ſeu formalis & explicita, haud neceſſaria*, n. 342. *Ad implendum mandatum maximum dilectionis Dei procul dubia requiritur*, ib. *Ex oppoſito non ſufficit habitualis*. n. 343. *de Virtuali præſertim extant opiniones contrariæ*,

n. 343. & seq. *Verosimilior, quæ negat necessitatem jugis relationis, partim actualis, partim virtualis*, n. 348
Pronuntur argumenta illa faventia, n. 348. & seq. *Solvuntur difficultates depromptæ ex Apostolo*, n. 360. & seq. *atque ex Angelico*, n. 364. & seq.
Religio virtus moralis, eaque præstans, licet non cardinalis, II. p. I. 64. *Ejus actus undecim*, ib.
Religiosi Ordines subsidio sunt Clero Sæculari, II. p. II. 100. *Donati fuere Pontificiis privilegiis ob multiplicem famulatum Ecclesiæ impensum*, I. p. II. 105. *Quale discrimen inter ipsos particulares Ordines*, II. p. II. 79 *Regularum Monasticarum varia obligatio pro varietate Ordinum*, I. p. II. 105. *In quibusdam Ordinibus extant plura statuta mere panalia*, ib. *Quænam culpa in horum violatione deliberata, iteratoque*, ibid. *Quibus indiciis discernuntur Ordines seu præditi, seu destituti regulari observantia*, II. p. II. 113. *De statu, & officiis Religiosorum plures scripsere*, 100
Religiosi possidentes in communi temporalia bona non eximuntur a solvendis decimis prædialibus vi communium privilegiorum, I. p. II. 105. *Possunt enimi a vectigalibus Principum Secularium ex speciali privilegio*, ibid. *Justitiæ titulo ipsos obligari ad eroganda in pias causas quævis bona propriæ sustentationi superflua, solide non probatur*, II. p. II. 110
Religiosorum Prælaturæ accensentur Curatis Beneficiis, II. p. II. 61. *Quinam iisdem digni reputandi*, ib. *In Prælatorum electionibus animam a præjudiciis, & passionibus vacuum oportet intendere in Deum, & in Commune Ordinis bonum*, ib. *Prælati debent congrue alere subjectas Familias*, 108 *Sine eorum consilio assensuque emissa a Religiosis vota sunt equidem rata, sed non firma*, II. p. I. 87
Religiosis quibuslibet graviter vetita negotiatio veri nominis, tum per se, tum per alios, II. p. II. 68. *Item Artificium omne lucrativum, accedens proxime ad negotiationem proprie dictam*, 70. *Venatio saltem clamorosa*. 68. *Medicinæ, & Chirurgiæ exercitium*, 80 *Et reliqua in sensu Canonum sæcularia negotia*, ib *Num possint fungi officio Executoris Testamentarii*, 81. *Ubinam debeant hospitari concionaturi Quadragesimali tempore*, 80. *Habitum Monasticum dimittentes quandonam innodentur excommunicatione*, 81. *Ejecti ob flagitia ab Ordine, tenentur nihilominus servare jugiter castitatem*, II. p. I. 82
Religiosis concessa facultas excipiendi Confessiones Secularium an, quando, quomodo adimi possit ab Episcopis. Vid. Episcopi
Reservatio. Vid. Casus reservati.
Revelatæ doctrinæ necessitas, & utilitas summa monumentis præcipuorum veteris Scholæ Magistrorum fuse demonstrata, n. 35 & seq. *Illius neglectus maxime improbandus in Theologis Moralibus*, n 53. & seq. 65. 66.
Reus a Judice legitime interrogatus debet veritatem fateri, n 375
Richardus de Mediav. Theologus inter antiquos Franciscanos magni nominis, n. 43. *Sectator doctrinæ apud Sapientes communis*, I. p. II 55
Rigorismus moralis a Sede Romana repudiatur, I. p. II. 57. *Ejusdem potissimæ causæ*, n. 67. & seq. 74. *Illius specie interdum Hæretici illudunt incautis*, n. 74.
Romanæ Curiæ Clericis concessum privilegium dispondi de bonis beneficialibus ad causas profanas, II. p. II. 97
Romani primævi laboribus, & continentia imperium sibi pararunt, II. p. II. 141
Roncaliæ Constant. assertio notatur, I. p. II. 59
Rota Sac. solet ex variantibus DD. opinionibus verosimiliores probare, n. 52 *Illius Auditores gaudent privilegiis irrevocabilibus*, I. p. II. 106

S

SAcerdos distribuens Eucharistiam in peccato mortali peccat mortaliter; & tot committit mortalia, quot hominibus continuate Eucharistiam distribuit, III. p. I. 9
Sacerdos incertus de Hostiarum consecratione, quomodo se gerere debet, 50. ejus intentio in consecratione, *ibid.* jure divino & ecclesiastico aliquando tenetur celebrare, 61. Carens missali proprii ritus, alterius linguæ missali uti nequit, etiam servato proprio ritu, 89. neque unquam vulgari, aut alieno idiomate celebrare licet quacumque urgente necessitate, *ib.* Catholico Sacerdoti non licet Eleemosynam accipere a Schismaticis, vel Hæreticis pro Missa juxta eorum intentionem celebranda, 91 rogatus num sit Sacerdos peccaret negando, non tamen contra fidem, II. p. I. 8
Sacerdos curam non habens animarum, quando tenetur audire confessiones, III. p I 147
Sacerdotes Orientales conjugati quando, & quamdiu abstinere debent ab uxoribus, 91
Sacerdotes Rutheni, non Schismatici, aliique quoad ritus, II. p. II. 176. 177
Sacerdotibus catholicis in Ecclesiis Hæreticorum vel Schismaticorum Sacrificium Eucharistieum, vel divina officia celebrare non licet, II. p. I. 31
Sacramentum quid, & quotuplex, III p. I. 1. ejus materia & forma, *ib.* ad ejus valorem quæ unio requiritur inter materiam, & formam, *ibid.* quomodo invalidatur, 20. ejus mutatio substantialis, & accidentalis, *ib.* quæ ad ejus essentiam necessaria, *ib.* ejus subjectum, 12
Sacramenta quoad verborum mutationem, verborumque interruptionem, 2. quoad mutationem materiæ, vel formæ, 3. quoad ministrum ejusque intentionem, 4. quoad conditiones, 7. quoad administrationem, potestatem, & susceptionem, *ib & seq* quoad effectus, quoad institutionem, & numerum, I. 12. & 13
Sacramenta extra casum necessitatis ab Hæreticis recipere non licet, II p. I. 32
Sacrificium Christi quomodo convenit cum eo, quod obtulit Melchisedech, III. p. I. 70
Sacrilegium quid, II. p. I. 106. hujus speciem quando contrahit peccatum in loco sacro commissum, *ib. & seq.*
Sacrilegium venereum quid, I. p II. 159
Sacrum audire tenetur, qui discedit die festo a loco in quo est festum ad locum in quo non est festum, I. p. II. 88
Sancti, eorumque cultus, & invocatio, II. p. II. 165
Satisfactio quid, & quotuplex, III. p. I. 114. ante absolutionem imponenda, 113. eaque proportionata peccatis, ac præcipue pia opera, *ibid.* non tamen opera præcepta, si pœnitens potest alia præstare, 115. Potest Confessarius pœnitentem obligare ad illam adimplendam ante absolutionem sive ex parte, sive ex toto, 118. Vide *Pœnitentia, Confessarius*.
Scandalum quid & quotuplex est, II. p. I. 59. quomodo in Confessione exprimendum, *ibid* Scandalum directe dare, est contra caritatem, *ib.* Scandalum indirecte dare, est mortale ex genere suo & speciale contra caritatem, *ib. & seq.* scandalum indirectum contrahit etiam malitiam peccati, cujus datur occasio, exprimendam in confessione, *ib. & seq.* Et est mortale si detur occasio culpæ mortalis; veniale si venialis, secluso periculo gravioris mali, & quibus in casibus contra caritatem, & castitatem peccatur ratione scandali, 60
Scandali peccatum quando committitur ex data proximo occasione peccandi, *ib.* Coram aliis commissum, quan-

quando habet malitiam ſcandali, *ibid.* Numerus eorum, quibus ſcandalum datur, eſt in Confeſſione exprimendus, *ibid.* Ratione ſcandali actus venialis vel ex objecto indifferens poteſt eſſe mortalis, *ib.*

Ob ſcandulum activum ortum ex malitia non tenemur omittere opus de ſe non malum, nec ſpeciem mali habens, cum adeſt rationabilis cauſſa, 61

Ad vitandum ſcandalum paſſivum ex infirmitate, vel ignorantia ortum, tenemus omittere opus utile non malum, nec ſpeciem habens mali, vel illud differre, *ibid.*

Ad vitandum Scandalum nunquam licet facere actionem prohibitam lege naturali, *ib.* Quid ad vitandum grave ſcandalum Puſillorum, *ib.* Ad ſcandalum vitandum quando opera bona ſunt omittenda, vel occultanda, *ib.*

Schiſma quid, & quotuplex eſt, II. p. I. 56. eſt graviſſimum ſcelus, *ibid.* Schiſmatici in Oriente eorumque Sectæ, III. 21

Schiſmaticorum funus comitari non licet, II. p. I. 32.

Scrupulus quid eſt, I. p. II. 44. Scrupulorum cauſſæ, *ib.* Scrupulorum remedia, *ib.*

Scrupuloſis Confeſſarius quid ſuadere debet, *ibid.*

Secretum alterius ſuæ fidei commiſſum prodere eſt contra juſtitiam, & eſt obligatio reſarciendi damnum inde ſecutum, II. p. I. 223.

Secretum juſte cognitum cum certo periculo vitæ, vel graviſſimi damni juxta multos non eſt obligatio occultandi, *ib.* Cui injuſte aperitur ſecretum tertii, tenetur illud non detegere, *ib.*

Seditio quid eſt, II. p. I. 57

Semina, aliaque ſimilia ſi ſint aliena, non fructificant domino ſuo, ſed domino agri, II p. I. 157

Sententia Judicis duplex, condemnatoria, ac criminis declaratoriæ, I. p. II. 100

Sententia juſta ſemper per ſe obligat in conſcientia, II. p. I. 177. Sententia certo injuſta per ſe non obligat, *ib.* nihilominus eſt ſervanda quantum requiritur ad vitanda ſcandala, perturbationes, & incommoda graviora, *ib.*

Servi quarum rerum dominium habent, II. p. I. 147

Servis non licet fugere, ſaltem ſi venditione, vel nativitate facti ſunt Servi, modo ipſis alimenta neceſſaria tribuantur, nec impellantur ad peccatum, 144

Sigillum confeſſionis, ejuſque obligatio, III. I. p 140 ejus violatio, 141. ejuſque obligatio quomodo contrahitur, 152

Simonia quid eſt, II. p. I. 108. Ejus diviſio, 109. ad Simoniam non requiritur intentio formalis dandi vel accipiendi rem temporalem ut pretium rei ſpiritualis, ſed ſufficit voluntas dandi, vel accipiendi ſpirituale non gratuito, ſed pro temporali ſive ut pretio vel compenſatione, vel motivo ſaltem principali, 108

Simon Magus Simoniæ Auctor damnarur, & quare, *ibid.*

Simonia quibus caſibus eſt juris divini, ac proinde indiſpenſabilis, 109. quid de Monaſteriis recipientibus pro ſuſtentatione ingredientis Religionem, 110. quibus caſibus ſimonia eſt juris humani, 112. quid de permutatione rerum ſpiritualium, *ibid.* Simoniæ Reus eſt temporale pro ſpirituali promittens abſque animo implendi, *ib.* & 113

Simonia juris divini eſt ſemper per ſe peccatum mortale, *ibid* Suarez opinio inferentis eſſe mortale emere, vel vendere unam ſalutationem angelicam, *ibid.*

Simonia juris Eccleſiaſtici eſt etiam mortale contra Religionem, *ibid.* quævis Simonia eſt ſpecies quædam Sacrilegii, *ib.* Quod eſt quovis modo ſpirituali annexum, nunquam poteſt emi, aut vendi ratione ſpiritualis, *ib.* Temporale antecedenter annexum ſpirituali, ſeu cui ſpirituale poſtea advenit, licite emi, ac vendi poteſt ratione temporalis, modo non vendatur carius ob ſpirituale annexum. *ibid* vendi nequeunt concomitanter annexa ſpirituali, & quæ ſunt ei intrinſeca, ſeu ex ſe conjuncta, *ibid* item opera, & actiones, quæ per ſe neceſſariæ ſunt ad functionem ſacram, 114. Temporale conſequenter annexum ſpirituali, hoc eſt quod præſupponit rem ſpiritualem, & ab illa dependet, vendi nequit ſine ſimonia, *ib.* Simoniacum eſt jure divino dare, vel accipere temporale præciſe pro aliqua functione ſpirituali vel labore ipſi intrinſeco *ibid.* licet tamen temporale dare, & accipere per modum ſuſtentationis, cum obligatione ut fiat ſpirituale, *ib.* minime vero licet quidquam exigere etiam a divitibus titulo ſuſtentationis ad ſepulturas, exequias, benedictiones nubentium, adminiſtrationem Sacramentorum &c. per horum ſpiritualium ſubminiſtrationem, *ibid. & ſeq.* quid de Orientalibus Catholicis Imperio Mahumetano ſubjectis, ac inopia preſbis pro Sacramentorum adminiſtratione quidquam accipientibus. *ib.* vendere ſepulturam eſt ſimonia juris divini ratione benedictionis, eſt juris Eccleſiaſtici ratione materiæ. 115

Simonia ſaltem mentalis eſt præſtare aliquid ſpirituale principaliter propter temporale taxatum, vel ſponte oblatum. *ibid* Item ſimonia eſt dare, vel accipere pretium pro omiſſione actus ſpiritualis. 116

Simonia in materia beneficiali quot modis committitur, *ibid.*

Simonia juris divini quid eſt. *ib.*

Simonia ſaltem mentalis eſt ſuſcipere ordines ut beneficium obtineatur principaliter ob ejus redditus. 119. Accepta per ſimoniam quando reſtituenda *ib* Pretium ſeu quodvis temporale acceptum reſtitui debet etiam jure divino naturali, 120

Simonia mentalis ad reſtitutionem num obliget. 121 Pœnæ contra ſimoniacos quæ ſunt, 122

Sobrietas quid eſt, II. p. I. 126

Societatis contractus, quid II. p. II. ad Societatis juſtitiam quæ requiruntur. *ib.* Societatis contractus triplex quid eſt 45

Societates vulgo dictæ *Liberi Muratori* ab Apoſtolica Sede damnatæ, & ſub excommunicationis pœna prohibitæ. II. p. I. 94. Sac. Religionis Miniſtri quomodo cum hujuſmodi hominum genere ſe gerere debent. *ib.*

Sodomia alia perfecta, alia imperfecta, I. p. II. 159

Sollicitatio, de ea Conſt. Bened. XIV. III p. I. 153. Inquiſitionis decreta, 157 qui, quomodo, quos, & ob quas cauſſas denunciare tenetur ſollicitantes. *ibid.*

Sollemnitates Contractus quæ ſunt. II p. II 3

Solutio prius petenti facienda. II. p. I. 169. Quæ ſunt juſtæ cauſſæ differendi ſolutionem debiti 176

Somnia, eorum abuſus. II. p. I. 100. aliqua poſſunt a Deo immitti. *ib.*

Sortes triplicis ſunt generis. II. p. I. 100

Spei definitio, diviſio, & objectum. II. p. I. 33. ejus ſpeciale præceptum. 34 obligat ſuo tempore ad eliciendos actus ſpei. *ib.* aliquando obligat per ſe, aliquando per accidens. *ib.* Spei peccata oppoſita quæ ſunt. *ib.* Sunt peccata mortalia. *ib.* & *ſeq.* Formula actus Spei. 35

Sponſio quid eſt. II. p. II. 3. ad ejus juſtitiam quid requiritur. *ib.*

Sponſalia quid III p. II. 1. ut ſint valida quæ requiruntur. *ib* quomodo contrahuntur, & quibus de cauſſis diſſolvuntur, 2. eorum effectus & impedimenta, quæ pariunt. *ib*

Studioſitas quid eſt, II. p. I. 128. ipſi per exceſſum opponitur curioſitas. *ib.*

Stuprum, ejusque species, I. p. II. 157
Subditi, qui de Belli justitia dubitant, Principi jubenti parere debent, & militare, II. p. II. 139
Superbia, ejusque actus, I. p. II. 151. Ex genere suo est peccatum mortale, 152. Superbia perfecta est semper culpa gravis, *ib.* Superbiæ remedia, *ib.* superbiæ filiæ, *ib.*
Superior quando habet potestatem obligandi Subditos, I. p. II. 70
Superior Subditum detrahentem famæ alterius etiam non subditi non impediens nec coercens, peccat contra justitiam, & tenetur ad restitutionem famæ in defectum Subditi, II. p. I. 203
Superiores Religiosorum quid Religiosis præcipere possunt, II. p. II. 108. Superiorum Religiosorum obligationes, 109. quomodo a Religiosis Superiores sunt eligendi, 110
Superiores & inferiores ad quid erga se invicem obligantur, II. p. II. 223
Superstitio quid, & quotuplex, II. p. I. 99
Suspicio quid est, II. p. I. 197 Suspicio, & dubitatio voluntariæ graviter temerariæ in re valde gravi, & cum advertentia plena, sunt peccata mortalia, saltem si ex pravo affectu & malevolentia nascantur, 198. Materia quæ in detractione sufficit ad mortale hic quoque sufficit, *ib.*
Suspensio quid & quotuplex, III. p. II. 81. ejus effectus, *ib.* a quo & quomodo tolli potest, *ib.* quando incurritur, *ib.* differt a Depositione, & Degradatione, *ib.*

Sacramenta ab adultis non recipiuntur valide sine aliquo ipsorum consensu, III. p. I. 12. *Ad eorum confectionem quo sensu habitualis intentio dicatur sufficiens. 6. An ea, quæ* vivorum *dicuntur per accidens conferant primam gratiam*, 55
Satisfactoria opera diversi sunt generis, 113. *Qualia imponenda Pœnitentibus*, 115
Scandalum a Clericis sollicite vitandum, I. p. II. 132. *Activum est vere culpabile, quantumvis indirectum*, ib. *Hujus maxime habenda ratio a Confessariis*, II. p. I. 60. *Scandali reatus adesse potest etiam absque alieno lapsu*, ib. *illius causa quænam liceat emittere*, 62. *Perfecte solvendi casus morales de hac materia*, 63
Scotus Duns Joa. acutum cernens, III. p. I. 99. *maxime addictus D. Ang.* n. 260. 349. *Piam proposuit sententiam de actibus Virtutum Theologicarum*, n. 349. *Strenuus fuit adsertor doctrinæ ac religionis revelatæ*, n. 35. 36. 47. *Probabilioriſmum palam sectatus est*, I. p. II. 56
Scriptores quilibet privati possunt errare, & ideo ab aliis dimitti salvo ipsorum honore, n. 67
Scripturæ Sacræ, Fidei Christianæ, Theologiæ supernaturalis discrimen, n. 48. *Scripturæ Sacræ, Patrum, & Canonum studium necessarium TT. Moralibus & Confessariis*, n. 56. & seq.
Scripturæ, & Canonum interpretatio pendet a peculiaribus regulis, n. 71. 72. *Scripturæ textus unicus complectitur interdum plures sensus literales*, n. 375
Scrupulosa conscientia diversa est a prudenti dubitatione, ideoque excludenda. I. p. II. 41
Scrupulosi quomodo conscientiam formare debent in dubio observantiæ legum, I. p. II. 81. *Scrupulorum remedia*. 44
Sigillum Sacramentale nullatenus violandum. Superiorum causa. III. p. I. 149
Simoniæ labes in quo præcipue sita, II. p. II. 93. 94. *Quandonam committatur in recipiendis temporalibus pro spiritualibus*, 86. *Ea vacat dotale subsidium Sanctimonialium impensa*, n. 76
Socialitatis principium a Protestantibus detestatum rejicitur, n. 19
Sponsi incontinentes solent pœnas luere peracto matrimonio, III. p. I. 130. *Quibusdam in Diœcesibus incidunt in casum reservatum etiam ob imperfectum coitum*, ib.
Stoici Philosophi inflati beatitudinem reposuere in sola animi virtute, n. 256. II. p. I. 183. *Aliunde Suicidium seu ærumnarum terminum probarunt*, ib. *Contenderunt prorsus æqualia esse omnia peccata*, n. 13
Studendi fines varii, partim vitiosi, partim honesti, n. 301. *Modus egregie commonstratus a D. Bonaventura*, n. 63. & seq.
Subditus dubius de honestate mandati Superioris, I. p. II. 43.
Suicidium a pluribus admissum, & perperam omnino, II. p. I. ib.
Synderesis differt a conscientia, I. p. II. 34. *Item a lege naturali*, 66

T

TAbellio. Vide *Notarius*.
Tactus partium pudendarum ejusdem, vel diversi sexus quando inducunt mortalem culpam, I. p. II. 165 Mortale est ex S. Antonino permittere se tangi etiam in facie, vel manu ab eo, qui noscitur ad id moveri amore libidinoso, *ib.*
Temperantia quid est, II. p. I. 126. Temperantiæ species tres, *ib.* Temperantiæ virtutes annexæ, 127
Contra Temperantiam peccat qui falso putans tali die esse jejunium, non jejunat, I. p. II. 37
Tentatio Dei quid, & quale peccatum, II. p. I. 106. Ejus divisio, *ib.* Quæcumque tentatio Dei prohibetur per Scripturas, *ib.* Tentatio Dei quandoque adjunctam habet infidelitatem, *ib.*
Testamentum quid & quotuplex, II. p. II. 52 ejus sollemnitates requisitæ. *ib.*
Testamentum sollemnitatibus jure civili requisitis destitutum, num in conscientia validum, 53
Testator hæredes instituere tenetur, quos hæredes, & qua in portione, *ib.* Qui testari non possunt, *ib.*
Testes duo regulariter ad plenam in judicio probationem requiruntur, & sufficiunt, 131. Aliquando Testes duo non sufficiunt, *ib.* aliquando sufficit unus, *ib.*
Testes qui testificant quomodo percipere debent, *ibid.* Ad testificandum qui non admittuntur, *ib.* aliqui rejiciuntur a jure, *ib.*
Quibus in casibus quis tenetur testificare, *ib.* quibus non potest, 131. Quibus in casibus Testis peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem, 132. Qui a judice etiam in generali citatus se occultat, vel testimonium fraude declinat, vel veritatem reticet, ex communiori sententia tenetur ad restitutionem, *ib.*
Theodorus Coriarius male de Christo sentiens ab Ecclesia ejectus, II. p. II. 156
Torturæ subjici potest reus ut fateatur quæ requiruntur, II. p. II. 133. quæ torturæ dicuntur injustæ. *ib.*
Semel tortus si nihil est confessus, nequit iterum torqueri, nisi nova criminis indicia superveniant, *ib.*
Tributum quid est, II. p. I. 220. inest obligatio justitiæ solvendi justa tributa, *ib.* Ut sint justa quæ requiruntur, *ib.* In dubio de justitia sunt solvenda, 221
Tristitia deliberata, seu displicentia de opere bono est peccatum, I. p. II. 149. Tristitia de bono alieno quatuor modis contingere potest, 169
Turpis & obscœna loqui, canere, legere, vel audire quando mortale est, 166
Tutor ejusque obligationes, II. p. II. 223
Tutoribus non licet Auctarium exigere pro pecuniis Pupillorum mutuatis, II. p. II. 23

Typographica ars quando cœpit, II. p. I. 20. Pœnæ in Typographos vulgantes libros non approbatos, *ib.*

Theologi germani, Ecclesiaque proficui munus præcipuum, I. p. II. 57. *Opinionum selectio quomodo ab eo facienda*, ib. *Vide* Confessarii.

S. *Thom. Aquin. repressit impugnantes Religiosorum Ordines*, n. 303. *Clericis constanter attribuit dominium omnium bonorum beneficialium*, II. p. II. 120. *De relatione operum in Deum multa scripsit, eaque animadversione digna*, n. 327. *Ipsius mens hac fuse exponitur de re*, n. 351. & seq. 364. & seq.

Thomasii Christ. Scriptoris Protestantis errores, n. 20

Totalitas cordis, *qua Deus a nobis diligendus, quomodo intelligitur*, n. 131. 352

Trident. Conc. consulto abstinuit a dirimendis TT. Scholasticorum controversiis, n. 296. 394

V

VAgus quis dicitur, I. p. II. 87

Vanagloria quid est, I. p. II. 53. Sæpe est culpa gravis, *ibid.* Quamvis filia superbiæ recensetur inter Capitalia peccata, *ib*

Vas in quo asservatur Eucharistia, III. p. I. 65

Vasa Egyptiorum in Israelitas translata, I. p. II. 68

Vasques primus e Soc. Jesu probabilismum amplectitur, I. 50

Vectigal. Vide *Tributum*.

Venatio, Piscatio sunt opera servilia, II. p. I. 72

Venatio quæ fit cum clamore, est Clericis prohibita, II. p. II. 68

Venditio quid est, 31. Cum res venditur, censetur cum ea vendi id omne quod est pars illius, vel cum ea connexum, & ejus accessorium, nisi expresse excipiatur, 32

Rerum venalium justum pretium quodnam est, *ib.* Aliud legitimum, aliud vulgare. *ib.* Vulgare triplex est, *ib.* Justum, & injustum potest esse diversum in diversis locis, & temporibus, *ib.*

Res, quæ neque a lege neque a communi hominum æstimatione pretia habent, quomodo vendendæ, *ibid.* Ultra justum pretium emere, vel vendere non licet, 33. Quas ob causas licet res pluris vendere quam valeant, *ib.* Non licet pluris vendere rem, eo quod sit Emptori valde grata, utilis, aut necessaria, 34. Privatim sciens pretium mercis brevi auctum, vel imminutum, potest eam justo pretio currente vendere, vel emere non monito altero contrahente, modo absit fraus omnis, *ib.* Quomodo in hoc peccari possit contra caritatem, vel justitiam, *ib.*

Vendens ultra pretium justum, etsi emptor tale pretium offerat, non excusatur, nisi constet provenire ex liberalitate, 35

Vendens res defectuosas, vel mixtas, peccat contra justitiam, & tenetur ad restitutionem, 36

Vendere pluris justo ob dilatam solutionem pretii, vel minoris emere ob anticipatam non licet, 35. Licet tamen numerata pecunia vendere pretio infimo, non numerata summo, *ib.*

Vendens rem nomine alterius ultra pretium sibi designatum, sed justum, non potest sibi excessum retinere, 39. Idem dicendum de emente, *ib.*

Vendere cum pacto retrovenditionis, & emere cum pacto redemptionis quando licet, & quæ conditiones requiruntur, 38

Quænam non licet vendere, 40

Cogens vendere etiam justo pretio Reus est violentiæ mortalis, *ib. & seq.*

Res duobus successive vendita, si neutri sit tradita, debetur priori Emptori, 39. Secus si sit vendita Civitatibus, Ecclesiis, aut locis piis, *ib.*

Venditor quando tenetur aperire vitium, & defectum rei venalis, 37. Quid ubi sit ignarus vitii rei venditæ, *ib.* Venditor num, & quando potest fructus, & utilitates rei venditæ percipere donec solvatur pretium, 38

Venditoris, & Emptoris obligationes, 40

Venæ Metallicæ, Vide *Lapidicinæ, Lapilli*.

Verba ad Eucharistiam necessaria, III. p. I. 84. quomodo proferenda, *ib.*

Veritas quid, II. p. I. 138

Vestes benedictæ quid præseferunt, II. p. II. 161. Vestes benedictæ pro Missæ sacrificio, III. p. I. 62

Vindicta privata semper illicita, II. p. I. 44

Vinum pro Eucharistia, III. p. I. 47. cujusque coloris est aptum, 73. de liquoribus, zibibis, uvis passis expressis, *ib.* quid de aqua miscenda, 74. quid de guttis Calici adhærentibus, 49. Vini loco ob maximam vini penuriam licet aquam in utraque purificatione sumere, 73

Violentia quid, & qualis culpa, I. p. II 154

Violatio voti, Vide *Votum*.

Violator consanguineæ sub promissione Matrimonii ad quid tenetur, II. p. I. 197

Virtus quid, & quotuplex, II. p. I. 1. Ejus actus alii imperati, & alii eliciti, *ib. & seq.*

Virtutes morales, quæ & quot sunt, II. p. I. 123

Virtutes præstantiores sunt Theologicæ, II. p. I. 1. Earum ordo, *ib.*

Vitam proximi ab altero injuste oppugnatam quando defendere licet etiam cum occisione, II. p. I. 158 proximi ex caritate quando tenemur defendere sub mortali, *ib.* Vitam proximi qui tenentur tueri justitia, 190

Voluntarium quid, & quotuplex, I. p. II. 2

Votum quid, quotuplex, II. p. I. 79. Ad ejus valorem, quæ requiruntur, *ib.* & seq. Votum quando est invalidum, 80. quando irritet illud metus gravis, *ib.*

Votum quando, & quomodo obliget, 82. Ejus obligatio ex suo genere gravis est, *ib.* in re levi obligat solum sub veniali, *ib.* Et juxta multos in re gravi vovens potest se obligare solum sub veniali si expresse velit, exceptis tamen nonnullis votis, 33

Votum personale solum voventem obligat, nec per alium impleri potest, *ib.* Idem dicendum de mixto ex qua parte est personale, *ib.*

Votum implendum est tempore a vovente definito, & ubi non est definitum, sed absolute, quamprimum commode, & recte fieri potest, *ib.*

Votum ante tempus præfinitum num, & quomodo adimplendum ob prævisum futurum impedimentum, 84. in dubio circa votum quid dicendum, *ib.*

Votum fictum, seu exterius factum sine animo vovendi, vel se obligandi, est peccatum, 85

Voti obligatio quot modis tollitur, *ib.*

Voti materia ubi fiat impossibilis, si ex parte dividi possit & soleat, vovens tenetur ad eam partem quam potest, *ib.*

Voti irritatio quid est, 86. A quibus irritatur, *ib.* a quibus dispensatur, 87. a quibus commutatur, 88

Voti dispensatio quid est, 87

Voti violatio quid involvit, 83

In votis sollemnibus Papa potest dispensare, 88

Vovere possumus Deo aliquid ad quod jam obligatio, 81

Usurarius ad quid tenetur, II. p. II. 150

Usufructuarius ad quid tenetur, 151

Usura quid, & quotuplex, II. p. II. 17. Omni jure prohibita est.

Usura palliata, ac ejus damnatæ propositiones, 22. Nequidem ex benevolentia & gratitudine debitum exigere licet ultra sortem, *ib.*

Usura mentalis an, & quando obligat ad restitutionem, 28
Usuræ gravitas in quo consistit, *ib.*
Usura ratione mutui quando, & quomodo, 23
Usurarium est imponere ratione mutui aliquod onus, seu obligationem novam ultra sortis solutionem, *ib.* & *seq.*
Cetera. Vide *Lucrum*, *Mutuum*, *Damnum emergens*, *Lucrum cessans*, *Auctarium*.
Usurarium notorium notorietate juris, vel facti, 28
Usurarius quid restituere tenetur, *ib.* Si ipse non restituerit, tenentur Heredes, *ib.*
Usurarii Cooperatores tenentur restituere in ejus defectum, *ib.* Sicut & quicumque est caussa efficax usuræ, *ib.* pœnæ usurariis constitutæ, 29
Usus duplex facti, & Juris, II. p. I. 150
Ususfructus quid, 151
Uxor peccat contra justitiam, & tenetur restituere viro, vel ejus hæredibus si aliquid de bonis dotalibus, vel communibus, vel propriis viri surripiat, aut impendat invito rationabiliter Marito, II. p. I. 217
Uxor nequit contrahere, neque disponere de bonis familiæ, & de dote ejusque fructibus Marito præsente, & valente bona illa administrare, rationabiliter invito, II. p. II. 9
Uxorem in adulterio deprehensam occidere non licet, II. p. II. 182
Uxorum pluralitas non est contra jus naturale, posita concessione divina, I. p. II. 68
Uxorum pluralitatem Patriarchis Deus concessit, & quare, *ibid.*

VEnatio quieta, & clamorosa, II. p. II. 68. *Quænam prohibita Clericis Monachisque*, ib.
Verborum peccata ex intentione loquentium maxime dijudicanda, I. p. II. 132
Viæ status quinam apud Theologos censentur, n. 195
Virginitas servatur interdum illæsa etiam violato corpore, n 176
Vis seu violentia, quid, n. 179. *Externas solum actiones hominis reddit involuntarias*, n. 178. 179
Virtualis sive interpretativa cognitio mali sufficit ad peccandum, I. p. II. 3
Virtutum finis, necessitas, usus, nexus, II. p I. 1. *Quinam de iis rite scripserunt*, ib. *Theologicarum actus ex laudabili Benedicti XIV. instituto diebus festis palam frequentantur in Ecclesiis Curatis*; n. 349
Vocatis divina ad ineundum stabilem vitæ statum exploranda, & sequenda. II p II. 82. *Ea maxime necessaria ad capessendum Clericatum*, ib.
Volitio efficax, & inefficax, n. 125
Voluntas dominatur in regno animæ, n. 101. *Ejus imperium dispoticum & politicum, immediatum & mediatum*, ib. *An cogi possit*, n. 154. 178. 179. *Quo sensu a priscis DD. dicta fuerit* naturæ, *& ratio*, n. 163. *Alia absoluta, alia conditionatæ*, n. 175. *Quomodo imperet sibi*; n. 103. *Intellectui*, n. 104. 105. *Phantasiæ, Appetitui sensitivo, memoriæ*, n. 106. *Sensibus externis*, n. 107. *& seq. Motrici facultati*, n. 111. 112. *Ipsius actiones partim internæ, partim externæ*, n. 377. *Eæque moralitatis capaces*, n. 378.
Voluntatis definitio vulgata, n. 121. *& seq. Discrimen a coacto, naturali, spontaneo, libero volito*, n. 123. 124. *Notiones singulæ explicatæ a D. Bonaventura*, n. 146. *Divisiones sex*, n. 126
Voluntarium necessarium, & contingens, n. 136. *Immediatum, & mediatum*, n. 137. *Perfectum, & imperfectum*. n. 138. *Secundum se, & secundum caussam*, n. 139. *Directum, & indirectum*, n. 141. *Ad indirectum, & virtuale, sive secundum caussam requiruntur tres conditiones*, n. 143. *Ob utrumque memoratum voluntarium quandonam præcise contrahitur culpa, & pœna*, n. 134. 135
Voluntarium, & liberum quadruplici aspectu differunt inter se, n. 162. *& seq. id probe notandum adversus technas Novatorum* libertatis *voce abutentium*, n. 152. 162. *Cur utrumque seorsim expensum in* Proœm. Differt. n. 120. 166
Voti gravis obligatio, per se loquendo, 158. *Voti dotes tres*, ib. *Simplex haud confundendum cum privato, nec sollemne cum publico*, ib *Voti quænam materia*, 157. *Votorum dispensatio quomodo fit*, 165. *Sollemnium dispensatio non excedit Pontificiam potestatem*, II. p. II. 101
Votum continentiæ violatur celebratione nuptiarum, II. p. I 80. *Non autem votum ingrediendæ Religionis, aut Clericatus capessendi*, ib.
Vota Religiosorum particularia inconsultis Superioribus emissa, Vid Religiosi.
Uxoris bonæ officia quinque, II. p. II. 113. *Congruus ornatus*, n. 40. *Inverecundus, vid.* Mulieres
Uxoribus non licet continentiam vovere insciis maritis, II. p. II. 114
Uxoribus seu scortis abuti nefandum maritorum scelus, II. 19

Z

ZEphyrinus Papa damnavit Montanistas ob violatam Apostolicam disciplinam, II. p. II. 183

Zelus solida scientia ac prudentia destitutus male cedit, n. 69. 77. *Huc serio recogitent Ecclesiastici Prælati, sive dum Leges condunt, sive dum Consiliarios audiunt*, ib.

CASUS RESERVATI

IN DIOECESI FLORENTINA

1. Homicidium voluntarium, et oppressio seu suffocatio puerorum ob capsulam non adhibitam.

2. Nefaria consuetudine, Deum, B. Virginem, vel Sanctos blasphemantes, Nobis reservantur absolvendi.

3. Carnes quoque Feria sexta et Sabbato, easdemque et alios vetitos cibos Quadragesimae diebus aliorumque jejuniorum ab Ecclesia indictorum absque licentia comedentes.

4. Falsa item juramenta in judicio proferentes, si in grave damnum proximi redundent.

5. Temeratores Monialium, et scribentes, mittentes vel scienter portantes, seu consignantes Monialibus vel puellis, aliisque mulieribus quocumque titulo intra claustra commorantibus literas inhonestas; et amatorias etiam praecise quoad Moniales; vel res et actus inhonestos coram quibuscumque in Monasterio degentibus agentes, vel de inhonestis rebus ipsis vel coram ipsis colloquentes; vel utriusque sexus personae euntes ad eas larvatae excommunicationem incurrant ipso facto Nobis reservatam.

6. Conficientes ementita Patrimonia Clericis ordinandis excommunicationem incurrant Nobis reservatam.

Nulla sit absolutio complicis in re venerea, cujus materia absolute et in se, actio indifferens non judicatur, sed per se in actum carnalem sive completum sive incompletum prodit lethaliter malum.

Omnes Parochi et Confessarii Poenitentem quoquomodo sollicitantes, ultra poenas a Summis Pontificibus inflictas, reminiscantur se in poenam suspensionis a divinis ipso facto incursuros. Si autem invenerint Confessarii vel Parochi Poenitentem ab alio fuisse in Confessione sollicitatum, sciant ex Gregorii XV., et Urbani VIII. jussionibus, se esse obligatos monere ipsum Poenitentem, etiamsi sollicitationi consenserit, de obligatione denunciandi Confessarium, qui eum sollicitavit.

Nullus Sacerdos a casibus Episcopo reservatis, seu contentis in Bulla Coenae Domini, et ab aliis quibuscumque extra illam, Apostolicae Sedi reservatis, absolvere praesumat; non obstantibus quibuscumque privilegiis, ut per Decretum Sacrae Congr. 9. Jan. 1601., editum 26. Nov. 1602. et ampliatum jubente Urbano VIII. Summo Pontifice 17. Nov. 1623.

Admonendi sunt Parochi et Confessarii, quod si a Nobis facultatem absolvendi a casibus reservatis obtinuerint, non ex hoc possunt a censuris absolvere; sicut e contrario eos non posse a casibus reservatis absolvere, quando facultatem absolvendi a censuris fuerint consecuti; et absolutionem sive a reservatis sive a censuris suffragari Poenitentibus pro foro conscientiae tantummodo, nisi aliter a Nobis specialiter obtinuerint.

DALLA TIPOG. ARCIVESCOVILE NELLA BADIA FIORENTINA

239.02
An88

5694

Paul & Gabriel, 1678-1743

ANTOINE-~~CARBONEANS~~ ~~STAIRE~~

AUTHOR

Theologia Moralis Universa

TITLE

Tome II, Pars II. or
Tom III Partes I-II

DATE LOANED	BORROWER'S NAME	ROOM NUMBER
	Donnelly	
	O'Brien, J.	
	[redacted]	
	DEC 5 1986	

5694